ÇIV 4
1. a. 1. 8

R. 3007

OPERA
D. GREGORII
PAPAE, HVIVS NOMINIS PRIMI, COGNOMENTO MAGNI,

OMNIA QVAE EXTANT, ACCVRATISSIMA DILIgentia à mendis multis, vti lector facilè passim deprehendet, maximè in libris Epistolarum, repurgata: Quorum omnium elenchum pagina versa exhibebit.

Cum Indice duplici, altero rerum, uerborum, sententiarumq; : altero locorum S. scripturæ explicatorum: utroq; magna sedulitate conscripto.

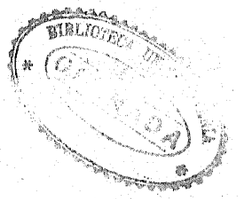

BASILEAE, M. D. LXIIII.

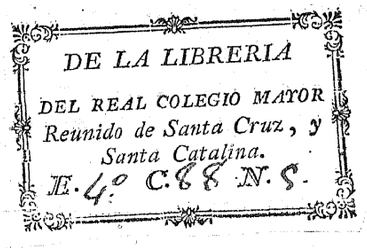

CATALOGVS OPERVM
B. GREGORII MAGNI:

Primo tomo hæc insunt

Expositionum Moralium in B. Iob libri XXXV. *columna* I
Curæ pastoralis partes tres 1225
Dialogorum libri quatuor 1325

In secundo tomo habentur hæc

Expositionis in Cantica canticorum lib. I. *col.* 5
Homiliarum super Ezechielem lib. II. 64
Homiliæ quadraginta in Euangelia 317
Explanatio in septem Psalmos pænitentiales 535
Epistolarum ex Registro Gregorij lib. XII. 639
B. Gregorij decreta tempore Mauricij, Tiberij, & Theodosij Auggg. 1187
Expositionum in primum librum Regum lib. VI. 1201

Sententiarum libros sex communicarat nobis bibliotheca Diui Leonhardi apud Basileam, quos penitius inspectos cùm deprehendissemus ex eius Moralibus expositionibus de verbo ad verbum transscriptos esse, non temere omisimus, ne lectori eadem bis obtrudentes, fucum facere velle videremur.

DIVI GREGORII PRIMI,
COGNOMENTO MAGNI, VITA
EX DIVERSIS AVTORIBVS.

VITA DIVI GREGORII PAPAE
ex Ioanne Stella sacerdote Veneto.

GREGORIVS Magnus, Papa eius nominis primus, natione Romanus, patre Gordiano uiro senatorio, post Pelagium Pontificem sedit annis tredecim, mensibus sex, & diebus decẽ. Doctor quidem eruditissimus, humillimusq; atq; sanctissimus: qui primus omnium pontificum se seruum seruorum dei nominauit ac scripsit. Hic, ut dictum est, primò monachus & leuita existens, pontificale munus in multa rerum perturbatione constitutum, tandem inuitus suscepit: in quo sane ita uixit, ut usq; ad tempora nostra neminem ex successoribus habuerit parem, nedum superiorem, uel sanctitate uitæ, uel diligẽtia in rebus agendis, uel doctrina & scriptis. Ea propter merito terrestris angelus uocari promeruit. Hic itaq; suscepta dignitate, synodum apud sanctum Petrum uigintiquatuor episcoporum habuit, in qua quidem Gratiano testante, multa sustulit quę nocitura erant, & multa edidit quæ profectura fidei nostræ uidebantur: & præsertim quæ subiecta sunt, ordinauit: in ea quippe synodo primò quatuor concilia, scilicet Nicenum, Constantinopolitanum, Ephesinum, & Chalcedonẽse decreto publico approbauit & confirmauit: necnon & quintum ueneratus est, ut habemus in Cañ. dist. v. c. sicut sancti Euangelij. Vetuit item eo in cõcilio, ut nullus bigamus ordinaretur presbyter. Mandauit præterea ultimam defuncti uoluntatem modis omnibus obseruari debere: xiij. q. i. c. uoluntas ultima. Vetuit itẽ monasteria monialium introire, & earum commatres fieri posse. Addidit denique quadragesimali ieiunio quatuor dies, primo uidelicet quartã, quintam, sextam feriam, & sabbatum, ut habetur de Consec. dist. v. c. Quadragesimam. Introitumq; missæ cum uno uersu alicuius psalmi ordinauit: eius etiam inuentum fuit, ut nouies Kyrie eleison diceretur: & Alleluia, & Offertorium: ac post cõmunionem caneretur. Idem similiter in Canone addi, Diesq; nostros in sua pace disponat, mandauit: rursus in principio omniũ horarum canonicarum, Deus in adiutorium meum intende, cum Gloria patri dici debere. Supplicatiõesq; maiores propter pestẽ sedandã atq; stationes pro maiori parte instituit. Quid plura, omnẽ ecclesiastici officij institutionẽ ipse sanctissimus pontifex instituit & approbauit. Ipse quoque adhuc monachus in Sicilia, sex monasteria ex paternis facultatibus ædificauit. Domum insuper suam Romæ religioni dedicauit. Ipse etiam Traianum Imperatorem ab inferno liberauit: pauperes præterea in domũ paternam undiq; confluentes excepit, & in uita cibumq; ac potũ semper ministrauit: fuit denique uir hic omni laude dignissimus, si uitã, si mores doctrinãq; inspicias, si solertiã tum in diuinis rebus, tũ in humanis respicias: hic quoq; Anglos omnes & Visegothas hæreticos ad fidẽ Christi cõuertit, & ad unionem ueritatis reduxit. Confirmata denique hoc pacto ex omni parte ecclesia, sanctissimus hic Gregorius secundo Phocæ Imperatoris anno migrauit ad dominum, Cuius corpus in diui Petri basilica omnibus conlachrymantibus quarto Idus Martij sepultũ fuit: atq; eo die eius natale celebratur. Eoq; mortuo sedes uacauit mensibus quinq; diebus nouemdecim.

VITA DIVI GREGORII PAPAE EX PLATINA.

GREGORIVS patria Romanus, patre Gordiano uiro senatorio: uno omnium consensu, inuitus etiam pontifex creatur anno domini sexcentesimo ac decimonono. Monachus namq; erat ac leuita. Is autẽ cum principis consensus requireretur (ut antea dixi) nuncios cum literis miserat, qui Mauricium obsecrarent, ne paterentur electionẽ cleri & populi Romani ea in re ualere. Interceptę sunt literæ à præfecto Vrbis ac discerptæ, scriptæq; aliæ quibus rogabatur, ut quem populus ac clerus in pontificem legisset, eundem Imperator confirmaret. Quo nihil ei nunciari iucundius ac gratius potuit: cum secum familiariter dum Constantinopoli erat, Gregorius uixisset: filiumq; eius è fonte baptismatis leuasset. Remisit itaq; Mauricius nuncios, ac quidem properè, qui Gregorium confirmarent, cogerentq; hominem sanctissimum pontificatus gubernacula in tanta perturbatione rerum suscipere. Is itaq; nõ sibijpsi, sed utilitati hominũ, ac diuino honori consulens, quẽ certe ob religionẽ & pietatẽ rebus omnibus semper anteetulerat, spretis opibus, posthabitis uoluptatibus, atq; omni ambitione & potentia, gubernacula reipublicæ Christianæ suscipiẽs, ita uixit, ut usq; ad tempora nostra neminem ex successoribus parem habuerit, nedum superiorem, uel sanctitate uitæ, uel diligẽtia in rebus agendis, uel doctrina & scriptis. Nam & librum De sacramentis composuit, & Antiphonarium, tam diurnum, quàm nocturnum, & Commẽtarios in Ezechielem, in quadraginta euangelia: in Iob quoq; ut dixi, allegorice ad mores & historiam respiciens, & librum quem Pastoralem appellauit, ad Ioannem

epiſcopum Rauennatem de ratione gubernãdæ eccleſiæ. Inſtituit præterea (ne quid ornatus & cõcentus inter ſacrificandum deeſſet) ut antiphona canerenẽt: hæc uulgo Introitus uocant. Eius quoq; inuentũ eſt, ut nouies Kyrie eleiſon caneretur, & Alleluia, interpoſitis ſeptuageſimę diebus uſq; ad paſcha. Cantatur etiam poſt Euangeliũ, poſt communionem ſuo mãdato. Idem quoq; in canonem redegit, Dieſq; noſtros in tua pace diſponas. Præterea uero ſupplicatiões maiores (quas Græci Litanias uocant) primus inſtituit. Stationum quoq; magnam partẽ, maxime autẽ quę in baſilica Petri habentur, die natali Ieſu Chriſti, in Epiphania, in dominica paſſione, in albis paſchę, in Aſcenſione, in Pentecoſte, natalibus Apoſtolorũ, in tertia dominica aduẽtus, in dedicatione eiuſdem baſilicæ, die feſto ſancti Andreę, in cathedra Petri, dum maior fit Litania, in ſabbato quatuor tẽporũ. Quid plura de hoc ſanctiſſimo uiro cõmemorẽ, cũ omnis inſtitutio eccleſiaſtici officij, ueteris præſertim, ab eo ſit inuenta & approbata: Quem quidem ordinem utinã ſequeremur. Non abhorrerent hodie à lectione officij uiri docti quemadmodũ faciunt, propter barbariẽ neſcio quã illi latinitati additã. Ne uero ulla in re uir ſanctiſſimus eccleſiæ deeſſet, ſynodũ habuit apud ſanctum Petrũ quatuor & uiginti epiſcoporũ, qua certe multa ſuſtulit quę nocitura, multa etiam addidit quæ profutura fidei noſtræ uidebantur. Miſit & uiros optimos in Britanniã, Auguſtinũ, Melitum, & Ioannẽ: cumq; his monachos quoſdã probatiſſimæ uitæ, quorũ monitis & prædicationibus fidei noſtræ dogma Angli tum primũ integre receperunt. Rediere etiam Gregorij opera Gotthi ad unionẽ catholicę fidei. Sunt præterea qui ſcribant Gregoriũ dialogũ ſuũ de moribus ad Theudelindam Longobardorum reginam miſiſſe, cuius lectione præferocẽ & indomitum uiri ſui Antharis animũ ad religionẽ & mitiorem cultum redigeret. Erat enim matrona inſignis, & fidei Chriſtianæ ſtudioſiſſima. Nam & baſilicam beati Ioannis Baptiſtæ Modoetiæ ædificauit, quod oppidum decẽ milibus paſſuũ à Mediolano diſtat, & eandem eccleſiam prædijs ac uaſis aureis ornauit. Ferunt eo tẽpore quo Hermichildus à patre Leuigildo Gotthorũ rege interfectus eſt, quòd fidem catholicã cõfiteretur, Ieſu Chriſti tunicam, quæ ſorte uni militũ obtigerat, inuẽtam eſſe apud urbem in Zaphat in arca marmorea eo loci repoſitã: Thomæ Hieroſolymitani epiſcopi, & Ioannis Conſtantinopolitani, ac Gregorij Antiocheni tempore. Interea uero Mauricius ſuperatis in Hetruria & Campania Hexarco Romano duce, Longobardis in omnia uitia & omnẽ arrogantiã prolapſis, legem tulit, ut qui Romanæ militiæ aſſcriptus eſſet, niſi finita militia, aut mãcus & debilis ex uulnere factus, deo militare nõ poſſet. Hanc obrẽ motus Gregorius hominẽ admonet, ne eius religionẽ impugnet, cuius benignitate ex infima ſorte hominũ, ad ſummũ gradum dignitatis peruenerat. Præterea uerò cum Ioannes Conſtãtinopolitanus epiſcopus habita Græcorũ ſynodo, ſeipſum œcomenicũ, id eſt uniuerſalem patriarcham creaſſet, monuiſſetq; Gregoriũ Mauricius ut Ioannẽ obtemperaret: reſpõdit homo conſtantis ingenij & fidei, poteſtatẽ ligandi & ſoluendi Petro traditã, eiuſq; ſucceſſoribus, nõ epiſcopis Conſtãtinopolitanis: proinde deſineret iram dei in ſe concitare, dum ſeditiones ſtudioſe nimiũ in eius eccleſia ſerit. Nequaquã uero his malis cõtentus Mauricius, reuocatis militibus ſuis, qui in Italia erant, Longobardos adhortatur, ut ſpretis fœderibus iam ictis, Romanos adorirentur. Quare Agilulphus ex Ciſalpina mouens, uaſtatis longe ac late Hetruriæ agris qua iter faciebat, urbẽ Romam magnis illatis calamitatibus integrũ annum obſedit. Quo quidẽ tempore Seuerus Aquileienſis epiſcopus in hæreſim prolapſus eſt, quæ multorũ malorũ ſeminariũ fuit. Nam Seuero mortuo, Aquileienſis eccleſia bifariã diuiſa eſt: cum Agilulphus Lõgobardorũ rex Ioannẽ Aquileiẽſem, Gregorius Candianum Gradenſem Foroiulianis epiſcopos pręfeciſſet. Agilulphus uero omiſſa ſpe potiundæ urbis, obſidionẽ ſoluens, Mediolanum rediit: at Mauricius nõ ſpõte, ſed coacte pœnitentia ductus, cũ Gregorio mitius agere cœpit, quòd intellexerat quendam monachi habitu indutum, ſtrictum gladium in manu tenentẽ, in foro Conſtantinopolitano clamaſſe, Imperatorẽ breui gladio moriturum. Hoc idem eius ſomniũ confirmauit, quo ſe, uxorẽ ac liberos cædi uidebat. Interim uero milites ſtipẽdijs ſuis defraudati, Phocã centurionem Imperatorẽ creant, & Mauriciũ obtruncant, undeuigeſimo imperij ſui anno. At Gregorius exornatis quibuſcunq; rebus potuit, baſilicis Romanis, dedicataq; Gotthorum eccleſia, quę in Suburra eſt, Agathæ martyris nomine: Flauij Ricimerij uiri conſularis opus (ut literę ſuæ indicãt) paternam domũ in cliuo Scauri poſitã, non longe à circo maximo, in monaſteriũ redegit. Quo in loco & hoſpites cõtinuo accipiebat, & pauperes undiq; cõfluentes, cibo & potu in uita retinebat. Vir certe omni laude dignus, ſi uitã, ſi mores, ſi doctrinam, ſi ſolertiam in rebus tum diuinis, tũ humanis inſpicias. Neq; eſt cur patiamur Gregoriũ hac in re à quibuſdam literarum ignaris potiſſimũ carpi, quòd ſuo mandato, ueterũ ædificia ſint diruta, ne peregrini & aduenæ, ut ipſi fingunt, ad urbem religionis cauſa uenientes, poſthabitis locis ſacris, arcus triumphales & monumẽta ueterũ cum admiratione inſpicerẽt. Abſit hæc calumnia à tãto pontifice, Romano præſertim, cui certe poſt deum, patria quàm uita charior fuit. Multa profecto ex collapſis ædificijs exedit uetuſtas, multa pręterea demoliuntur homines ædificãdi gratia, ut quotidie cernimus. Impacta illa foramina, quæ tum in concauo fornicum, tum in coniuncturis marmorum quadratorũ uelapidũ uidentur, nõ minus à Romanis q̃ à barbaris auellendi æris cauſa crediderim. In fornicibus enim quo leuior eſſet moles, ollas cũ numiſmatis collocabant: lapides uero quadratos æneis clauis firmabant. Factum id quoq; à Romanis dixi, ſi Epirotæ, Dalmatæ, Pannonij, & ſex totius orbis terrarum huc miſſa, Romani appellari poſſunt. Gregorius autẽ cõfirmata omni ratione eccleſia dei, anno xiij. menſe vi. die x. pontificatus ſui moritur: Phocæ uerò imperatoris anno ſecũdo, ſepeliturq; collachrymantibus omnibus in baſilica Petri, ante ſecretariũ, quarto Idus Martij. Eius uero in morte mẽſibus quinq; diebus undeuiginti ſedes Romana tum uacat.

VITA DIVI GREGORII EX HISTORIA VNIVERSALI Fr. Ioannis Laziardi Cœleſtini excerpta.

Regorius primus, natione Romanus, cœpit anno ccccccxxvi. cuius aſſumptio gratioſa atq; miraculoſa fuit. In cathedra Petri ſedit annis xiij. cum dimidio, & diebus x. Hic primus Romanorum pontifi cum ſe ſeruũ ſeruorũ Dei ſcripſit. Antiphonas regulariter intonauit. Introitus in miſſa ſtatuit, ad populum demulcendũ. Deinde Kyrie eleiſon nouies, à ſeptuageſima uſq; ad paſcha tractus cantari præcepit: & poſt prædicta euangeliũ & offertorium ordinauit. Statuit etiam ut oratio dominica decantaretur alta uoce, & ut ſemper in principijs horarũ Deus in adiutoriũ meũ intende, à presbytero dicatur. Hic in ſingulis Romanæ urbis eccleſiis, in remiſſionẽ peccatorum, ſtationes ſingulis diebus quadrageſimæ ordinauit per fideles deuotione promptiſſima celebrandas. Et quia in dictis ſtationibus ipſarum inſtitutor beatus Gregorius & plures in ſuo pontificio ſucceſſores ſingulis eas digredientibus cõceſſere indulgentias: unde annuatim die b. quadrageſimæ plebs frequentat Romana, conſequi arbitrans pœnę debitæ ex fomite peccati relaxationẽ. Dictus etiam põtifex ne antiquæ idololatriæ ſemẽ de cætero præualeret, imaginibus idolorũ capita & membra fecit generaliter amputari. Hic addidit in canone miſſæ, Dieſq; noſtros in tua pace diſponas. Quanta gratia emicuerit, quãto ſcientię lumine præditus fuerit, quãtum pręſentibus & futuris exemplo operis & ſcripturis prodeſſe ſtuduerit, mortalis lingua uix explicare poſſet. Eodem tempore tunica domini incõſutilis in ciuitate Iaphat, nõ longe à Hieroſolyma, Simonis Iudæi cõfeſſione inuenta, ab epiſcopis Gregorio Antiochiæ, Thoma Hieroſolymitano, & Ioãne Cõſtantinopolitano, Hieroſolymas portata eſt. Eodem tempore apparuit in cœlo ſtella cometa. Nata ſunt eodem tempore prodigia in ſuburbio Byzantij, puer uidelicet quadrupes, & alter duos uertices habens. Eodem etiam tempore ſignũ ſanguineũ in cœlo apparuiſſe uiſum eſt, & quaſi haſtæ ſanguineæ, & lux clariſſima quaſi per totam uidebatur noctem. Quædam mulier etiam infantẽ peperit ſine oculis, ſine manibus, qui à lumbis infrà erat ſicut piſcis. Sed & apud Ægyptum in Nilo flumine apparuerunt duo animalia humanæ formæ, uir ſcilicet & mulier. Vir quidem erat pectoroſus, & uultu terribilis, rufa coma, caniſq; permixta, qui uſq; ad lumbos cinctus monſtrabatur & nudus: reliqua uero mẽbra corporis cooperiebat aqua. Mulier uero mammillas habebat, & fœmineum uultũ, cæſariemq; prolixam, & uſq; ad horã nonã modo & forma prædictis ſe palàm cunctis uidere uolentibus oſtendebat. Eodẽ etiam tempore ſol à meridie uſq; ad meridiem minoratus eſt de tertia parte. Quo in tẽpore ſanctus Lupus, qui patronus eſt contra morbũ caducum, eccleſiam regebat Senonenſi. Dicto etiam tẽpore beatus Gregorius miſit Auguſtinũ cum Melito, & Ioãne in Angliã, qui regẽ Athabertũ unà cum gente ſua Chriſti baptiſmate inſigniuerunt. Hoc refert expreſſe hiſtoria Amotini in geſtis Francorum lib. iij. dicẽs q̃ beatus Gregorius quaſi in ſui pontificatus initio Auguſtinũ, Melitum, & Ioannem ad gentẽ deſtinauit Anglorũ, ſiue Britonũ, conuertendam: regiq; Francorũ & prælatis eccleſiarũ per quos tranſitũ facere debebãt, ſuis præcepit literis, ut ipſos cõmendatos habẽtes dirigerẽt in agendis: quorum prædicatione Anglorũ plebs fidem ſuſcepit orthodoxã: de quo beatus Gregorius in Moralibus faciẽs mentionẽ, ſic dicit: Ecce lingua Britanniæ, quæ nihil aliud nouerat, quàm barbarum frendere, iam diuinis in laudibus uerba cœpit Hebræa ſonare. Ecce quondam timidus, iam ſubſtratus ſanctorum pedibus ſeruit Oceanus. Et barbaros mores quos terreni principes domare nequiuerunt ferro, pro diuina formidine ſacerdotum ora ſimplicibus uerbis ligant: & qui catenas pugnãtiũ infideliũ nequaquã metuerat, iam nunc fidelis humilium uerba timet. Hoc autẽ Angliæ regnum qualiter originẽ ſumpſit, reſerare lubet in lucem. Narrat quippe uetus Britannorũ hiſtoria, quòd Aſcanius Æneæ Troiani filius, de filio ſuo Syluio nepotẽ habuit nomine Brutũ, qui genitricẽ ſuam naſcendo, & genitorẽ in uenando caſu peremit. Cuius parricidij cauſa tam exoſum eum parentibus ſuis reddidit, ut de Italia pulſus in Græciam fugeret, ubi exul cũm eſſet, tanta cœpit probitate pollere, ut confluentibus ad eum Troianis, qui ibi captiui habebantur, ducatũ eorum ſortiretur: quorũ fretus multitudine, & animatus conſilio, petijt à Pãdraſo Græcorum rege libertatem eundi ad alias nationes. Rex autem ira permotus bello eos cõterere uoluit, ſed nequaq̃ potuit. Nã uictoria Bruto à deo proſpera prouenit, ut plurimos de exercitu regis interimeret: ipſumq; ex improuiſo caperet, minasq; mortis ei intulit, niſi annueret rogatis. Exegit quippe ab eo filiam ſuam in cõiugem, auri & argenti copiã multam, naues, frumẽtũ, cęteraq; marino itineri neceſſaria. Quæſitis igitur ex regis imperio plus q̃ trecentis nauibus, & omniũ genere farre oneratis, Troianis auro & argento plurimo ditatis: Brutus filiam regis accepit, & ſalutato rege æquoreum iter aggreſſus eſt. Tranſierũt autẽ Africam & Mauritaniã, uenerunt q; ad littora Tyrrheni maris, ubi quatuor generationes gentis ſuæ exules inuenerunt cũ duce Corinæo: Quibus ſecum aſſumptis, direxerũt iter ad fines Aquitaniæ: ibi eis exortũ eſt cum Gallis

prælium grauissimum, quibus eo tempore reges decem præsidebant, in quo cõgressu apparuit indicibilis fortitudo Corinæi ducis, qui tam ualde percussit consularem uirum in summo capitis, ut eum dissecaret in duas partes toto corpore diuiso. Nepos autem Bruti Turnus, & ipse fortissimus miles, qui solo gladio suo sexcentos ibi peremit, hostium gladijs occisus est, deditq́ nomen Turoni ciuitati, quia in loco illo sepultus fuit. Fine dato illi certamini Brutus cum suis ad naues redijt, cœptumq́ iter aggressus, tandem ad insulam destinatam peruenit. Erat autem nomen insulæ illius Albion, & à solis inhabitabatur gigantibus, cum quibus certamen persæpe habuerunt, quam insulam Brutus de suo nomine uocitauit Britanniam, hominesq́ suos Britones, uel Britannos. Dux autem Corinæus terram quæ sorti suæ cesserat, Corinæam uocauit, quæ modo Cornubia, uel à cornu Britanniæ, uel ex prędicti nominis corruptione appellatur. Nunc autem de successione Bruti, & qualiter Saxones Angliam obtinuerunt, locutio sic exordiť: Porrò exactis xxiiij. annis ex quo insulam ingressi sunt, mortuus est Brutus relictis tribus filijs regni sui hæredibus, qui sepulto patre distribuerunt inter se regnum paternum, quilibet partem suam de nomine proprio appellantes. Primus cui nomẽ erat Lotrinus, mediam partem insulæ possedit, quæ postmodum Lotria est appellata. Secundus qui Camber dicebatur, accepit partem illam quæ pòst Cambria dicta est, & modò Gallia uocatur. Tertius cui nomen erat Albanactus, possedit terram quæ nũc Scotia dicitur, eiq́ nomen dedit Albania. Regnauit autem Lotrinus decem annis, & mortuus est. Hi enim usq́ ad Iulium Cæsarem Britanni libera uoluntate regnauerunt, sub cuius imperio Romanis tributarij facti sunt. Porrò tempore Marci Antonij Veri, instantia Luci Britanniarum regis, per legatos Eleutherij Papæ mysteria Christianitatis susceperunt, in qua aliqui eorum usq́ ad martyrij coronã perducti sunt. Orta enim persecutione sub Diocletiano Cæsare, licet fides deficeret in pluribus, in alijs tamen frangi nec morte potuit. Sed postquã maximus tyrannus insulam Britanniæ militum præsidio euacuauit, irruerunt Picti cæteræq́ barbaræ nationes, populumq́ imbecillem & terrã totam cæde & præda uastare cœperunt. Accessit huic malo & aliud, quod rex Vertigerius ad sui tutamen hostiumq́ impugnationem inuitauit gẽtem Saxonum adhuc Paganicam, quæ cum aliquando dire, strenue ac fortiter eos tutati fuissent, dominandi cupidine illecti dignitates ciuiũ à rege petierunt, ut non iam opem ferre ciuibus, sed potius tyrãnidem exercere in eos liberius possent: quod Britanni præcauentes expulerunt eos: sed illi repulsi multipliciter redierunt, pacemq́ simulantes penè uniuersos principes eorum fraudulenter occiderunt. Præualentes igitur, ad tempus ciuitates & castella occupauerunt, donec surgeret rex Aurelius Ambrosius, qui eorum ducem interfecit, ciuitates abstulit, eorumq́ reliquias effugauit. Post Aurelium surrexit Vterpãdragon Aurelij frater, qui genuit Arcturũ regem inuictum atq́ magnificum. Post istos, sex reges de eorum gente regnauerunt: & tunc præualentibus Anglis auxilio Africanorum aliarumq́ gẽtium, Britones monarchiã insulæ & diadema regni perdiderunt, & alij quidem in minorem Britãniam, ubi eorum & genus & nomẽ permanet, alij uero in Galliam transfugerunt. Demum cum redirent, regnum obtinuerunt: sed non multo tempore pòst, urgente eos diuina ultione, per famem & mortalitatem insulam alienigenis gentibus inuadendam reliquerunt: & ab illo tempore Saxones, id est Angli, Angliã de eorum nomine nũcupatam, sub eorum dominio tenuerunt. Adhuc de catalogo regum Britanniæ habendus est sermo. Vnde anno primo Gratiani Imperatoris, & deinceps regnauit apud Britãnos Maximus annis xxiiij. & tunc Britannorum uires nimis ex hostium irruptionibus attenuatę sunt: & quia à Romanis undiq́ bello laborantibus nihil subsidij habere poterant, subtrahunt se ab eorum dominatione, & inito consilio direxerunt Londoniensem archiepiscopum ad regem minoris Britanniæ Ildroenum, ut eis succurreret: at ille tradidit fratrem suum Constantinũ eis cum grandi militum armatura: qui quidem Cõstantinus erectus fuit in regem, regnauitq́ annis decem: habuit aũt tres filios, Constantem, qui monachus factus est: Aurelium Ambrosium, & Vterpandragon. Itaq́ post alios annos uigintitres, quidam dicunt Anglos uenisse in Britanniam: scilicet anno domini quadringentesimo quadragesimo septimo, & Aurelium Ambrosiũ ibi regnare cœpisse. Sed uerius uideť eos multo antè uenisse, quàm ille regnaret. Deinde post annos quadragintaquinq́ ab anno prænotato quidam asserunt initium regni Anglorum: uerum in hac re multum dissonant historiæ. Itaq́ Britanni non ualentes ulterius ferre uirtutem Anglorum, ut uicti concesserunt in ius & nomen eorum, & uocati sunt Anglici. Et primus rex de gente Anglorum Elli, secundus Telini altero mortuo succedendo regnauerunt annis septuaginta. Post hos tertius regnauit Edilbertus annis quinquagintaquinq́, post hunc Eadebal filius eius annis quatuordecim, cuius filius Calcobertus anno domini ccccccxl. regnauit annis uigintiquinq́. Hinc in Anglia secundum Vincentium primus idola destruxit, & fidem Christi dilatauit. Post hũc filius eius Ebertus annis octo. Post hunc frater eius Lothere annis duodecim. Post illum Edrich biẽnio regnauit: quo mortuo externi gentium reges regnum Angliæ discindunt annis quatuor. Post hoc Vicredo filius Egberti Anglos ab illorum oppressione liberat, & super eos regnat annis trigintasex, postquam Edilbertus annis octo, scilicet usq́ ad annum domini sexcẽtesimum trigesimumsextum. Adhuc autem regnum Anglorum annotare supersedeo, & ad historias eorum te remitto.

VITA DIVI GREGORII PAPAE, HVIVS NOMINIS primi, incerto autore.

REGORIVS urbe Romana, patre Gordiano, matre uero Syluia editus: nõ solũ de spectabili senatorũ prosapia, uerũ etiã religiosa, originẽ duxit. Nam Felix eiusdem apostolicæ sedis antistes, uir magnæ uirtutis, & ecclesiæ in Christo gloria, eius atauus fuit. Sed tamẽ hãc Gregorius tantæ nobilitatis lineam moribus extulit, probis actibus decorauit. Deniq́ ut pòst in propatulo claruit, nõ sine magno quodã præsagio tale sortitus est nomẽ. Gregorius nanq́ ex Græco eloquio in nostra lingua uigilãs sonat. Re etenim uera uigilauit sibi, dum diuinis inhærendo præceptis, laudabiliter uixit. Vigilauit & fidelium populis, dum doctrinæ affluentis ingenio, eis quo tramite cœlestia scanderẽt, patefecit. Disciplinis uero liberalib. ita à puero est institutus, ut quãuis eo tẽpore florerent adhuc Romæ studia literarũ, tamen nulli in urbe ipsa secũdus esse putareť. Inerat ei in parua adhuc ætate maturũ iam studiũ: adhærere scilicet maiorũ dictis: & siquid dignũ potuisset auditu percipere, non segniter obliuioni tradere, sed tenaci potius memoriæ cõmendare: hauriebat iam tunc sitibundo doctrinæ fluenta pectore, quæ pòst congruenti tempore mellito gutture eructaret. Hic in annis adolescentiæ (in quibus solet ea ætas uias seculi ingredi) deo cœpit deuotus existere: & ad supernæ uitæ patriam totis desiderijs anhelare. Sed dum diu longeq́ conuersionis gratiam differret, & postquam cœlesti est afflatus desiderio, seculari habitu contegi melius putaret, uelletq́ præsenti mundo quasi specietenus deseruire, cœperũt multa contra eum ex eiusdem mundi cura succrescere: ut in eo non iam specie, sed (ut ipse de se asserit) retineretur & mẽte. Tandẽ cum parentum iam obitu liberam disponendarum rerum suarum haberet facultatem, quod prius mente gestiebat, aperuit: quodq́ iã in diuinis erat obtutibus, humanis etiam uisibus ostẽdit. Mox etenim cũcta quæ habere potuit, ad pietatis opus distribuens, ut Christum pro nobis factum egenum egens ipse sequeretur, effecit. Sex denique in Sicilia monasteria construens, fratres illic Christo seruituros aggregauit. Septimum uerò intra urbis muros instituit, in quo & ipse postmodum regulari tramite multis sibi socitais fratribus sub abbatis imperio militauit. Quibus monasterijs tantum de reditibus prædiorũ suorum delegauit, quantum posset illic commorantibus ad quotidianum uictum sufficere. Reliqua uero cum omni domo prædia uendidit, ac pauperibus erogauit. Nobilitatemq́ illam quam ad seculum uidebatur habere, totam ad nanciscendam supernæ gloriam dignitatis, diuina gratia largiente, conuertit. Et qui antè serico contextus ac gemmis micantibus solitus erat per urbes procedere trabeatus, pòst usi contectus tegmine, ministrabat pauper ipse pauperibus. Etenim mutato repente seculi habitu, monasterium petijt, & ex huius mundi naufragio nudus euasit. In quo tanta perfectionis gratia cœpit conuersari, ut iam tũc in ipsis initijs in perfectorum posset numero deputari. Electus autem cõmuni fratrum concordia in abbatem, præesse non renuit. Inerat denique ei tanta abstinentia in cibis, uigilantia in orationibus, strenuitas in ieiunijs, ut infirmato stomacho uix consistere posset. Sustinebat præterea assiduas corporis infirmitates: & maxime ea pulsabatur molestia, quam Græco eloquio medici syncopin uocant, cuius incommodis ita dolore uitalium cruciabatur, ut crebris interceptus angustijs, per singula penè horarum momenta ad exitum propinquaret. Qualis autem in monasterio fuerit, quámque laudabili studio uitam duxerit, ex ipsius possumus uerbis colligere: quibus ipse in pontificatu iam positus, dum cum Petro suo diacono colloqueretur, flendo uisus est dicens: Infelix quippe animus meus occupationis suę pulsatus uulnere: meminit qualis aliquãdo in monasterio fuit, quomodo ei labentia cuncta suberant: quantum rebus quæ uoluuntur eminebat: quòd nulla nisi cœlestia cogitare consueuerat: quòd etiam retentus corpore, ipsa iam carnis claustra contemplatione transibat: quòd mortem quoque (quæ penè cunctis pœna est) uidelicet ut ingressum uitæ, & laboris sui præmium amabat. At nunc ex occasione curæ pastoralis, secularium hominum negocia patitur: & post tam pulchram quietis suæ speciem, terreni actus puluere fœdatur. Perpendo itaque quod tolero, perpendo quod amisi. Quumq́ intueor illud quod perdidi, fit hoc grauius qđ porto. Ecce etenim nunc magni maris fluctibus quatior, atque in naui mentis tempestatis ualidæ procellis illidor: & dum prioris uitę recolo, quasi pòst tergũ reductis oculis, uiso littore suspiro. Quodq́ adhuc grauius est, dum immensis fluctibus turbatus feror, uix iam portum ualeo uidere quem reliqui. Hæc autem ipse de se, non profectum iactando uirtutum, sed deflendo potius defectum, referre consueuerat: quem semper se per pastoralem curam incurrisse metuebat. Sed quamuis talia de se ex magnæ humilitatis intentione dixerit, nos tamen credere decet, nihil eum monasticæ perfectionis perdidisse occasione curæ pastoralis, immo potiorem tunc sumpsisse profectum de labore conuersionis multorum, quàm de proprię quondã quiete conuersationis habuerit. Sed qualiter hic beatus uir ad diaconatus officium, et pòst ad pontificatus culmen ascenderit, subsequẽs sermo declarabit. Denique cernens Romanus pontifex, qui tũc ecclesiæ præerat, uirtutum gradibus Gregoriũ ad alta conscendere, eum à monasterio abstractum, ecclesiastici ordinis officio sublimauit, Leuitamq́ septimum ad suum adiutorium assumpsit: nec multo pòst pro responsis ecclesiasticis ad urbẽ Constantinopolim Apocrisariũ direxit

xit. Nec tamẽ ille, quamuis in terreno cõuersaretur palatio, uitæ cœlestis intermisit propositũ. Secuti sunt nanq; eũ multi ex monasterio fratres sui germana deuincti charitate. Quod diuina factũ dispensatione conspicit: ut eorũ uidelicet exẽplo, ad orationis placidũ littus, quasi anchora fune restringeretur: & dum causarũ seculariũ incessabili pulsu fluctuaret, ad illorũ consortiũ uelut tutissimum portus sinũ post terreni actus uolumina fluctusq; refugeret. Et licet illud eum ministeriũ ex monasterio abstractũ à pristinæ quietis uita, mucrone suę occupationis extinxerit, inter eos tamẽ per studiosæ lectionis allo quiũ quotidianę aspiratio compunctionis animabat. Horũ ergo consortio nõ solum à terrenis est munitus incursibus, uerumetiã ad cœlestis uitæ exercitia magis magisq; succẽsus. Tunc ab eisdẽ fratribus obnixe rogatus, maximeq; à Leandro uenerabili uiro Hyspalensi episcopo, qui pro causis Vuisigothorũ legatus eo tempore Constantinopolim aduenerat, cõpulsus est ut librũ beati Iob multis inuolutũ mysterijs enodaret. Nec ille negare potuit opus, quod sibi charitate interueniẽte amor fraternus multis utile imponebat futurũ. Sed eundẽ librũ quomodo iuxta literã intelligẽdus, qualiter ad Christi ecclesiæq; sacramenta referendus, quo sensu unicuiq; fidelium sit aptandus, per triginta quinq; librorũ seriem miranda ratione perdocuit: In quib. libris ita de uirtutibus uitijsq; disseruit, ut nõ solis uideatur eadẽ uerbis exponere, sed formis aliquo modo uisibilibus demonstrare. Vnde nõ est dubium eum perfectionem ipsarum assecutũ esse uirtutũ, quarum tã efficaciter intimare ualuit effectus. Qui cũ adhuc esset in eadẽ regia urbe positus, nascentem ibi nouam hæresim de statu resurrectionis, in ipso quo exorta est initio iuuante gratia catholicæ ueritatis attriuit. Siquidẽ Eutychius eiusdẽ urbis episcopus corpus nostrũ dogmatizabat in illa resurrectiõis gloria impalpabile uẽtis, aereq; subtilius esse futurũ. Quod ille audiens & ratione ueritatis, & exẽplo dominicæ resurrectionis, probauit hoc dogma orthodoxæ fidei omnimodo esse contrariũ. Catholica etenim fides habet q; ipsum corpus nostrũ in illa immortalitatis gloria sublimatũ, subtile quidem sit effectu spiritualis potẽtiæ: sed palpabile per ueritatẽ naturæ: iuxta exemplũ dominici corporis, de quo à mortuis suscitato, dixit ipse discipulis: Palpate & uidete: quia spiritus carnẽ & ossa nõ habet, sicut me uidetis habere. In cuius assertione fidei uenerabilis pater Gregorius intãtum contra nascentẽ heresim laborare contendit: tantaq; hanc instantia iuuante etiã piissimo Imperatore Tiberio Constantino ita cõminuit, ut nullus exinde sit inuẽtus, qui eius resuscitator existeret. Igitur postquã Romã uenerandus Leuita Gregorius regressus est, aliquanto interiecto tempore, tanta inundatione Tyberis fluuius alueũ suum egressus est, atq; adeo inualuit, ut eius unda super muros urbis influeret: atq; in ea maximas regiões occuparet, ita ut plurima antiquarũ ædium monumenta deijceret. Qua etiam aquarũ uiolẽtia, horrea ecclesiæ subuersa sunt, in quibus nõnulla modiorum tritici milia perierunt. Tunc siquidẽ multitudo serpentiũ, cum magno dracone in modum trabis ualidæ per huius fluminis alueum in mare descendit: sed & suffocatæ bestiæ inter salsos maris turbidi fluctus, in littore eiectæ sunt. Subsecuta est euestigio clades, quam inguinariam uocãt. Nam medio mense undecimo aduenienté, primũ omniũ iuxta illud quod in Ezechiele legit, A sanctuario meo incipite, Pelagiũ papam perculit: & sine mora extinxit. Quo defuncto tãta strages populi facta est, ut passim subtractis habitatoribus, domus in urbe plurimæ uacuæ remanerent. Sed quia ecclesia dei sine rectore esse non poterat, beatum Gregoriũ licet totis uiribus renitentẽ, plebs tamen omnis elegit. Quem ille apicem attẽtius fugere tentans, sese omnino indignum tali honore clamitabat: metuens certe ne mũdi gloria, quam prius abiecerat, ei sub ecclesiastici colore regiminis aliquo modo surrepere posset. Vnde factũ est, ut epistolam ad Imperatorem Mauricium dirigeret, cuius filium ex lauacro sancto susceperat, adiurans & multa prece deposcens, ne unquã assensum populo præberet: ut se huius honoris gratia sublimaret. Sed præfectus urbis Germanus nomine, eius nuntium anticipauit: comprehensoq; ac diruptis epistolis consensum quem populus fecerat Imperatori direxit. At ille gratias deo agens, p amicitia diaconi, eo quòd locum ei deferendi honoris ut cupierat reperisset: data ilico præceptione ipsum institui precepit. Cumq; tẽpus instaret ut benediceretur, & clades populum deuastaret, uerbũ ad plebem pro agenda pœnitentia hoc modo exorsus est: Oportet fratres dilectissimi, ut flagella dei quæ metuere uentura debuimus, saltem præsentia & experta timeamus. Conuersionis nobis aditũ dolor aperiat, & cordis nostri duritiam ipsa quam patimur pœna dissoluat. Vt enim Propheta teste prædictum est: Peruenit gladius usq; ad animam. Ecce etenim cũcta plebs cœlestis iræ mucrone percutitur, & repentina singuli cæde uastantur. Nec languor mortem præuenit: sed languoris moras, ut cernitis, mors ipsa precurrit. Percussus quisq; antè rapitur quàm ad lamenta pœnitentiæ cõuertatur. Pensate ergo fratres, qualis ad conspectum districti iudicis peruenit, cui non uacat flere quod fecit. Habitatores quiq; non ex parte subtrahuntur, sed pariter corruunt. Domus uacuæ relinquuntur, filiorum funera parentes aspiciunt, & sui eos ad interitum hæredes præcedunt. Vnusquisq; ergo nostrum ad pœnitentiæ lamenta confugiat, dum flere ante percussionem uacat. Reuocemus ante oculos mentis, quicquid errando commisimus. Et quod nequiter egimus, flendo puniamus. Præueniamus faciem eius in confessione, & sicut Propheta admonet: Leuemus corda nostra cum manibus ad dominum. Quippe corda cum manibus leuare, est orationis nostræ studium cum merito bonæ operationis erigere. Dat profecto, dat tremori nostro fiduciã, qui per prophetã clamat: Nolo mortẽ peccatoris, sed ut

ut conuertatur & uiuat. Nullus autẽ de iniquitatũ suarum immanitate desperet. Veternosas nanq; Niniuitarũ culpas triduana pœnitentia absterſit: & conuersus latro uitæ præmia etiã in ipsa sententia suæ mortis emeruit. Mutemus igitur corda, & præsumamus nos iam percepisse quod petimus. Citius ad precem iudex flectitur, si à prauitate sua animus corrigatur. Imminẽte ergo tantæ animadversionis gladio, nos importunis fletibus insistamus. Ea nanq; quæ ingrata esse hominib. importunitas solet, iudici ueritatis placet, quia pius ac misericors dominus uult à se precibus exigi: qui quantum meremur, non uult irasci. Hinc etenim
Psal. 49 per Psalmistam dicit: Inuoca me in die tribulationis tuæ, & eripiã te, & magnificabis me. Ipse ergo sibi testis est, quia inuocãtibus misereri desiderat, qui admonet ut inuoceẽ. Proinde fratres charissimi, contrito corde, & correctis operibus, ab ipso feriæ quartæ diluculo ad septiformẽ litaniã deuota mẽte cum lachrymis ueniamus: ut districtus iudex cum culpas nostras nos punire considerat: ipsam sententiã damnationis temperãdo parcat. Hanc autem exhortationem beati Gregorij, ideo huic opusculo inserendã putauimus, ut à quanta perfectione prædicationis initiũ sumpserit, monstraremus. Igitur dum magna multitudo sacerdotum, monachorum, diuersiq; sexus & ætatis, iuxta præceptionẽ beati Gregorij die constituta dominum rogatura uenisset, usq; adeò lues ipsa desæuijt, ut intra unius horæ spaciũ, dum uoces plebs ad dominũ supplicatiõis emitteret, octoginta homines ad terrã corruentes spiritũ exhalarent. Sed nõ destitit sacerdos tantus populo prædicare, ne ab oratione cessarẽt, donec miseratione diuina pestis ipsa quiesceret. Cumq; adhuc futurus antistes fugę latibulũ præpararet, urbis sollicitudo & portis uigiliæ deputanẽ: donec opportune & gloriose, ut ordo sacer exposcit, in eo diuina munia complerentur. Obtinetis à negociatoribus, ut in crate re occultatus educeretur ab urbe, atq; ita latebris triduo se occuluit, donec illum ieiunijs & orationibus populus Romanus columna lucis tertia super eũ nocte cœlitùs emissa obtinuit: quæ nõ paruo noctis spatio à summo cœli usq; ad eundem ipsum linea recta effulgẽs quærentibus uotũ optabile demonstrauit. Sed & cuidam anachoritæ urbi cõtiguo angeli ascendẽtes & descendentes per præfatã columnã super illo uisi sunt. Qui mox felix sacrumq; suscipiens auspiciũ, de ea quam uidit in somnis sanctus Iacob scala, ibidemq; domũ domini, dixit fore rectorẽ domus dei, quæ est ecclesia: imò ipsum dei templũ ibi est absconditũ, exclamauit. Tandemq; electus ac dilectus domini inuenitur, capit, trahitur, & ad beati Petri apostoli basilicam ducitur: ibiq; ad pontificalis gratiæ officiũ consecratus, Papa urbis efficit. Quo in tẽpore cũ à Ioãne Rauẽnatis urbis episcopo reprehensus fuisset: cur à pastorali officio delitescendo se subducere uir tam idoneus uoluisset: hac occasione cõpulsus uolumẽ egregiũ, quod Pastoralis cura appellatur, composuit: in quo manifesta luce patefecit, quales ad ecclesiæ regimẽ assumi, qualiter ipsi rectores uiuere, qua discretione singulas quasq; audientiũ personas instruere, quãta cõsideratione propriã quotidie debeant fragilitatẽ pensare. Sed & homilias euangeliorũ numero quadraginta cõposuit: quas in duobus codicibus æqua sorte distinxit. Libros etiã Dialogorũ quatuor edidit, in quibus rogatu Petri diaconi sui, uirtutes sanctorũ quos in Italia clariores nosse uel audire potuerat, ad exemplũ uiuentiũ posteris collegit, ut sicut in libris Expositionũ suarũ quibus sit uirtutib. insudandum, edocuit: ita etiã de scripturis sanctorũ, miraculisq; eorundem claritas quãta sit, ostenderet. Primam quoq; & ultimã Ezechielis prophetę partes, quæ uidebantur obscuriores, per Homilias uigintiduas, quantũ lucis intus habeãt, demõstrauit. Scripsit præterea super Prouerbia, super Cantica cãticorũ, De prophetis, De libris Regũ, De heptatico, & alia nõnulla: Epistolas cõplures, quæ singulatim cuncta edicere, breuitatis studio omisi. Quod eo magis miror, tot eum ac tãta condere uolumina potuisse, qui omni ferè iuuentutis suæ tempore, ut uerbis ipsius loquar, crebris uiscerum cruciabatur doloribus: horis momẽtisq; omnibus fracta stomachi uirtute fatiscebat. Lentis quidem, sed tamen continuis febribus anhelabat: frequens etiam eum gressuum dolor uehementer affligebat. Verùm inter hæc dum sollicitus pensaret, quia scriptura teste, omnis filius qui recipitur, flagellatur: quo malis præsentibus durius deprimebatur, eo de æterna certius præsumptione respirabat. Fatigabat eum præterea de ordinãdis urbis uigilijs, ne ab hostibus caperetur, sollicitudo continua. Verebatur quoq; eius animus propter filiorum hincinde discrimina nunciata. Sed tamẽ ille inter tot & talia deprehensus incõmoda, nunquam ocio indulgebat, quin aut filiorum utilitatibus inseruiret, aut aliquid dignum ecclesiæ scriberet, aut per contemplationis gratiam cœli secretis interesset. Deniq; cum de tota penè Italia Longobardorũ gladios metuẽtes plurimi undiq; ad urbẽ Romanã confluerẽt, solertissime pro omnib. curã gerebat, et uniuersis cũ uerbi pabulo corporis subsidia ministrabat. Adeo em eius animũ misericordiæ amor deuicerat, ut nõ solũ horũ q̃s præsentes habebat necessitatib. occurreret, sed insuper lõgè positis opẽ suæ largitatis impenderet: ita ut etiã in mõte Sinai dei famulis cõstitutis, quæq; opportuna trãsmitteret. Nã alij quidẽ põtifices cõstruẽdis ornãdisq; auro uel argẽto ecclesiis operã dabant, hic autẽ & his insistebat, & quasi his omissis totus erga animarũ lucra uacabat, & quicquid pecuniæ habere poterat, sedulus dispergere, & dare pauperib. curabat, ut iustitia eius maneret in seculũ seculi, & cornu eius exaltaretur in gloria: ita ut illud beati Iob ueraciter dicere posset: Benedictio perituri Iob 29
super me ueniebat, & cor uiduæ cõsolatus sum. Iustitia indutus sum, & uestiui me sicut uestimento, & diademate iudicio meo. Oculus fui cæco, & pes

pes claudo. Pater eram pauperũ, & causam quam nesciebam, diligentissime inuestigabam. Et pau-
Iob 31 lo pòst: Si comedi buccellam meam solus, & non comedit pupillus ex ea, qùia ab infantia mea creuit mecum miseratio, & de utero matris meæ egressa est mecũ. Ad cuius pietatis & iustitiæ opus pertinet, quòd Anglorum gentem per prædicatores quos illuc direxit, de dentibus antiqui hostis eripiens, æternæ libertatis fecit esse participes. Etenim qui deo nostro fideliter adhæret, semper ex eius largifluo munere ad altiora cõscendit. Dum hic ergo sanctus ardenti studio pro colligẽdis particulatim fidelium animabus satageret, donauit illi pius dominus, ut totam pariter Anglorum gentem conuerteret. Cuius conuersionis, ut putatur, factæ diuinitus hæc occasio fuit. Dum die quadã aduenientibus nuper mercatoribus multa uenalia in forum Romæ collata fuissent, multiq; ad emendum hincinde confluerent, contigit ut Gregorius antea quàm pontificale decus nactus fuisset, cum cæteris aduenisset, ac uidisset inter alia pueros uenales positos, lactei corporis, ac uenusti uultus, capillos quoq; præcipui candoris habentes. Quos cum aspiceret, interrogauit, ut aiunt, de qua regione uel terra essent allati. Dictumq; est, quia de Britannia insula, cuius incolæ tali omnes decore niterẽt. Rursus interrogauit, utrum in eadem insula Christiani essent, an paganorum erroribus implicati. Dictumq; est, paganos esse. At ille intimo ex corde longa trahens suspiria, Proh dolor, inquit, quòd tam lucidi uultus homines tenebrarum autor possidet, tantaq; frontispicij gratia mentem ab internis gaudijs uacuã gestat. Rursus ergo interrogauit, quod esset uocabulum gentis illius. Responsum est, quòd Angli uocarentur. At ille: Bene, inquit: nam & angelicam habent faciem. Et tales angelorum in cœlis decet esse cohæredes. Quod habet, inquit, nomen illa prouincia, de qua isti sunt allati? Responsum est, quia Deiri uocarentur, id est prouinciales. At ille: Bene, inquit, Deiri, quia de ira eruti, & ad misericordiam Christi uocandi. Rex autem prouinciæ illius quomodo uocatur? Responsum est, quòd Adelle uocaretur. At ille alludens ad nomen ait: Ad laudem dei creatoris. Alleluia illis in partibus oportet cantari. Accedensq; ad Romanæ & Apostolicæ sedis antistitem, rogauit ut genti Anglorum in Britanniam aliquot uerbi ministros, per quos ad Christum conuerterentur, mitteret: asserens et seipsum in hoc opus domino cooperante proficisci paratum esse, si tamen eidem apostolico Papæ hoc ut fieret placeret. Quod cum primò pontifex minime annueret, uictus tandem infatigabilibus eius precibus assensit. Qui ciuibus profectionis suę celans negocium, quando quidẽ si id nouissent, nullo pacto acquieuissent. Quanto itaq; celeriter potuit, iter cum apostolica benedictione arripuit. Hæc interea ad Romanorum ciuium ueniunt notitiam. Vnanimes itaq; tam urbici quàm suburbani proficiscẽti ad ecclesiam beati Petri Pelagio occurrunt, terribili conclamantes uoce: Hei uir apostolice, quid egisti? Sanctum Petrum offendisti. Romam detruxisti. Gregorium non tam dimisisti, quàm expulisti. Quibus põtifex motus, populum enim metuebat, Gregorium à profectione reuocauit. Verùm priusquam nuncij eum cõuenissent, trium dierum iter iam confecerat. Interea ut iter agentibus moris est, dum circa sextam horam in prato quodam socijs quibusdam quiescẽtibus, alijs autem illi assidentibus, uel quibusq; rebus occupatis resideret & legeret, uenit ad eum locusta, quæ prosiliens paginæ quam percurrebat insedit. Quam cernens Gregorius mansuete ibi quiescere, ad sodales uersus, Locusta, inquit, hæc dici potest, quasi loco sta. Sciatis, inquit, nos iter cœptũ non licere protendere. Veruntamen surgite, & iumenta sternite, ut quamdiu licuerit, quò tẽdimus properemus. Dum autem hæc mutuò confabularentur, apostolici nuncij equis sudantibus superuenerunt, epistolam tradunt: qua perlecta, ita est, inquit, socij, ut prædixeram. Romam celeriter redibimus. Quod & factum est. Mox autem ut ipse pontificatus officio functus est, opus diu desideratum perfecit, alios quidem prędicatores mittẽs, sed ipse prædicationem ut fructificaret suis exhortationibus ac precibus seu muneribus fulciẽs. Denicq; direxit ad eandem insulam seruos dei Augustinum, Melitũ, & Ioannem cum alijs multis deũ timentibus monachis. Qui paucis diebus regem illũ qui in Capite morabat insulę, cum suo populo conuerterunt. Quibus deus faciendorum tantam miraculorum gratiam contulit, ut uerbum fidei quod ore prędicabãt, signorum efficacia confirmarent: ex quo factum est, ut paucis elabentibus annis cæteræ etiam insulæ, & ipsarum reges cum suis subiectis, ad Christi domini fidem accederent. De cuius gentis conuersione simul & miraculorum prodigijs, quæ ibidem fiebant, ita beatus Gregorius in Libris Moralibus perhibet, dicens: Ecce lingua Britanniæ, quæ nihil aliud nouerat quàm barbarum frendere, iamdudum in diuinis laudibus Hebræa cœpit uerba resonare. Ecce quondam tumidus, iam substratus sanctorum pedibus seruit Oceanus, eiusq; barbaros motus quos terreni principes edomare ferro nequiuerant, hos per diuinam formidinẽ sacerdotum ora simplicibus uerbis ligãt. Et qui cateruas pugnantium infideles nequaquàm metuerant, iam nunc fideles humilium linguas timent. Quia enim perceptis cœlestibus uerbis, clarescẽtibus quoq; miraculis uirtus eis diuinæ cognitionis infunditur, eiusdem diuinitatis terrore refrenantur, ut praue agere metuãt, ac totis desiderijs ad æternitatis gratiam peruenire concupiscant. Quod totum ut fieret, ita eidem beato Gregorio gratia diuina concessit, ut merito ab Anglorum populis debeat Apostolus appellari: quia etsi alijs nõ est apostolus, sed tamen illis est. Nam signaculum apostolatus eius ipsi sunt in domino. Si uero utrum aliquibus uir iste tanti meriti miraculis claruerit, superfluò quæritur

quæritur, cum luce clarius constet, quod is qui uirtutum signa suis meritis ualuit alijs quoq; Christo largiente acquirere, si exegisset opportunitas, facilius poterat hæc etiam ipse promereri. Sed ut & his qui cum Iudæis signa uisibilia ad ostendendã sanctitatem expetunt, satisfactio non desit: & illis qui sanctorũ exemplis ad meliora accẽdi & prouehi quærunt, ædificatio prosit: quædam quæ per eum dominus ad excitandum & corroborãdum nostrę mẽtis torporem, & fortè infidelitatem potius quàm ignorantiam, operatus sit, manifestare decreui. Materfamiliãs quædã nobilis erat in hac ciuitate Romana, quæ religionis & deuotiõis studio oblationes facere, & die dominica ad ecclesiã deferre, summoq; pontifici ecclesiasticæ consuetudinis, & familiaritatis eiusdem gratia offerre solebat. Hæc ubi quadam die ex more ad cõmunicandum de manu apostolici in ordine suo accederet, illiq; pontifex partẽ dominici corporis porrexisset, dicens: Corpus domini nostri Iesu Christi prosit tibi in remissionẽ peccatorũ, & uitam æternã: illa subrisit. Quod uir domini cernens, illi cõmunionem sacram retraxit: & separatim super altare reposuit, eamq; diacono seruandam usq; dum cuncti cõmunicassent fideles, tradidit. Expletis uero sacris mysterijs, interrogauit eam beatus Gregorius: Dic rogo, dic quid cordi tuo immiserit, cum cõmunicatura risisti? At illa: Recognoui, inquit, portiunculã illam ex eadem oblatione fuisse, quã ego meis manibus feci, & tibi obtuli: & cum eam te intellexeram corpus domini appellasse, subrisi. Tunc sanctus domini pontifex sermonem exinde fecit ad populum: exhortatusq; est eum ut supplicitẽr dominũ exoraret, quatenus ad multorum fidem corroborandam, carnis oculis ostenderet, quod infidelitas huius mulieris mentis oculis uidere, & fidei lumine conspicere debuisset. Quod cum fuisset oratũ, ipse unà cum populo eademq; muliere ab oratione surrexit, & altare cunctis cernentibus, & sese ad cernendum cœleste spectaculum comprimẽtibus, corporalem palàm reuelat, & uniuerso populo atq; ipsa muliere contuente, partem digiti auricularis sanguine cruentatã inuenit, ac mulieri dixit: Disce, inquã, ueritati uel modo contestanti credere: Panis quem ego do, caro mea est, & sanguis meus uere est potus. Sed præscius cõditor nostræ infirmitatis, ea potestate qua cuncta fecit ex nihilo, & corpus sibi ex carne semper uirginis, operãte spiritu sancto, fabricauit: panem & uinum aqua mixtũ, manente propria specie, in carnem & sanguinem suum ad catholicam precem ob reparationem nostram spiritus sui sanctificatione cõuertit. Indeq; uniuersos iussit diuinam precari potentiam, ut in formam pristinã sacrosanctum reformaret mysterium, quatenus mulieri ad sumendũ fuisset possibile: quod & factum est. Vnde mulier pòst in sancta religione ac fide proficiens, participatione dominici sacramẽti cõsecrata est. Et omnes qui uiderant, in diuino amore, & orthodoxa credulitate feruentius excreuerunt. Quidam quoq; nobilissimus secundum carnis prosapiam, & potentissimus iuxta regiam in suo modo magnificẽtiam, cum per internuncios familiaritatẽ apostolicæ sedis adeptus esset, & frequẽti admonitione epistolarũ etiam à beato Gregorio transmissarum instructione erga dei & sanctorum cultũ sufficienter fuisset imbutus: per strenuos uiros munera summo pontifici misit, petens sanctorum apostolorum ac martyrum sibi transmitti reliquias. Cuius legatos uir ipse apostolicus honorabiliter suscipiẽs, aliquandiu eos secum habuit, atq; indefinenter sanctorum apostolorũ memorias, ac mysteria martyrum circuiens, & more prisco pro huiusmodi negocio missas celebrans, cum expleuisset eorum celebrationes, quorũ reliquiæ petebantur, particulatim eosdem pannos consecratos super quibus sancta celebrauerat, diuisit, & singulis singulatim buxetis imposuit. Munitisq; eis sigillo suæ sanctæ autoritatis, petitoribus usui ecclesiastico tradidit. Qui debita cum uenerationе benedictionem petitam suscipientes, lato animo in uiam suã profecti sunt. Sed dum per aliquot dies regressionis suæ iter carperent, qui primus eorum habebatur, sodalibus curiose stulteq; se tanti itineris subijsse laborem ait, cum nescirent quid preciosi domino suo referrent. Quare cõfractis apostolicæ dignitatis sigillis, uascula aperta sunt, & in singulis panni repertæ sunt portiunculæ. Mox cum indignatione Romam regressi, archidiaconum adeunt conquerentes, Vt quid, inquiunt, dominus apostolicus adeo dominum nostrum uilipẽdit, qui tantam gratiam se apud eum obtinuisse speruauerat, ut ei illudere, & nos dehonorationi, & offensioni suæ addicere uoluerit? Existimauimus siquidem nos ossa apostolorum uel martyrum hinc ferre, sicut decuerat tantũ uirum, ut dominus noster est, à tanta nihilominus sede longa quæsita uia, & difficillimo satis itinere: & datæ sunt nobis panni modicæ portiunculæ: ac si huiusmodi panniculi genus apud nos nequiuisset inueniri. Nisi enim cauta sollicitudo subuenisset, ut quod gerebamus cognosceremus, stolide ad dominum nostrum, nec sine periculo honoris & gratiæ eius redijssemus. Quos archidiaconus modesta increpatione redarguit: cur in tanto opere præsumpserint ut apostolica sigilla corruperint, hortans eos redire, & quæ acceperant domino suo cum honore deferre. Sed hi nullatenus monitis eius acquiescentes, usq; ad domini Gregorij uenẽre præsentiam: req; cõperta patientissime eorum tulit stultitiã, eosq; sacrosanctis missarum præcepit solennijs interesse. Deinde cũ ad locum sui sermonis est uentũ, suadet populo dei & sanctorum gratiã orare, quatenus in hac re dignetur sic suam potentiã patefacere, ut quid mereatur fides, euidentius minùs creduli & etiã ignorãtias possint cognoscere. Et data oratiõe accepit ab eo cultellũ qui temerauerat signa, & super altare corporis sancti Petri acceptam unam panni portionem per mediũ pungẽs secauit: ex qua statim sanguis

guis decurrit, & omnem eandem particulam cruentauit. Videntes autem legati, omnesq; populi stupendum & arcanum sacræ fidei miraculum, ceciderunt proni in terram, adorantes dominum, & dicentes: Mirabilis deus in sanctis suis: deus Israel ipse dabit uirtutem & fortitudinem plebi suæ, benedictus deus. Et facto silentio inter alia fidei documẽta dixit ad eos beatus Gregorius, qui antea uenerandas reliquias parui duxerant: Scitote fratres, quia in consecratione corporis & sanguinis domini nostri IESV Christi: cũ ob sanctificationem reliquiarum in honorem apostolorum uel martyrum ipsius quibus specialiter assignabantur, super sacrosanctum altare libamina offerebantur, semper illorũ sanguis hos pannos intrauit: qui effusus est pro nomine domini nostri Iesu Christi. Et ædificatis in fide cunctis qui uiderant: munitisq; iterum uasculis signo suo: incomparabilia munera uoti sui eis tradidit: qui cum gaudio reuersi hæc per ordinem domino suo nunciarũt: & sui desiderij compotem reddiderũt. Ille uero preciosa sanctorum patrocinia reuerẽter suscepit: & honorabiliter in loco uenerabili cõdidit: quo deus frequentiora quàm in sancti Petri ecclesia miracula operari dignatur ad laudem & gloriam nominis sui usq; in hodiernum diem. Pater quoq; familiâs in urbe Roma ditissimus, sed religione egenus erat. Hic non minus uitijs quàm rebus abundabat. Nam cum eius uxor ei displicuisset: contra præceptum saluatoris nostri diuortiũ fecit. Res uero beatum Gregorium non latuit: quia & mali, & personarum magnitudo facile se prodidit. Huic itaq; beatus Gregorius suauissimis monitis, seu districti diuini examinis terroribus, studiosè, immo indesinenter persuadere contendit, ut uxorem in gratiam reciperet: à qua quoquo modo diuelli nisi morte, aut amborum consensu intercedente nequiret. Sed is diabolica præuentus pertinacia monita eius spreuit: Quem beatus Gregorius apostolica autoritate ab ecclesia sub anathemate, nisi resipisceret, sequestrauit. Quam excõmunicationem paruipendens & ægre admodum ferens, & peccata peccatis accumulãs, duos magos pecunijs conducit, ut in uirum apostolicum ad uindictam eius apodixem artis suæ exercerent. Qui cum faciem ignorarent, & quadam die ad processionẽ ex more pergeret beatus Gregorius, illi eminus secus transitum stantes sibi eum rogant insinuari. Quibus responsum est: Qui solus pontificali dignitate equitans præcedentem & subsequentem cuneum ecclesiasticorũ habet uirorum. Intuentes eum repente, equum illius maleficijs uexare ceperunt. Statimq; beatus Gregorius inuocato nomine domini nostri Iesu Christi, & edito signo crucis ab equo proturbauit dæmonia: respiciensq; in partem mox ut magos est contemplatus, illi cæcati, & ab eisdem dæmonibus peruasi ceciderũt retrorsum. Vnde intellexit uir domini eorum id perpetratum nequitia: & cum iussisset eos adduci, interroganti rei ordinem prodiderunt: quibus respondit beatissimus pontifex: Perpetuo cæci esse debetis, ne uidentes ad consuetam peruersitatem redire tentetis. In nomine autẽ domini nostri Iesu Christi, operãte beato Petro liberi à uexatione dæmonum sitis. Qui confestim à dæmonibus emundati, & credentes fonte salutari perfusi sunt: ac permanente cæcitate damnati, iubente beato Gregorio de cætero stipe sunt ecclesiastica aliti. Sed & tyrannus quidam multam oppressionem cum penè importabili importunitate quieti ingerebat sanctæ Romanæ ecclesiæ, possessiones eiusdem & mancipia crudelissime deuastabat. Qua de re beati pontificis per internuncios admonitione correptus, maiori exarsit insania: adeò ut urbem depopulãdam adiret. Cui aduenienti beatus Gregorius ut eum alloqueretur occurrit. Tantamq; uim nutu diuino eius uerbis inesse expertus est, ut humiliter uiro apostolico satisfaceret, & se deinceps sibi subditũ, & sanctæ Romanæ ecclesiæ deuotum famulum spopondisset. Is deniq; postea usque ad exitum ægrotus uenerandi Papæ orationem poposcit: responsumq; accepit, quod ei dominus adhuc spacium pœnitentiæ largiretur: & cum plenius conualesceret, illis quibus nutritus fuerat cibis indulgere studeret. Qui iussis obtemperans conualuit, de cæteroq; fideliter uixit. Idem etiam perfectissimus & acceptabilis deo sacerdos cũ quadam die in forũ Traiani, quod opere mirifico constat esse extructum procederet, in quo memorabile illud comperit: quod cum idem orbis princeps in expeditionem, circumuallatus militum cuneis præiret: ibidem obuiam habuit uiduam senio simulq; dolore ac paupertate confectam: cuius lachrymis atq; uocibus sic compellatur: Princeps pijssime Traiane, ecce hic sunt homines qui mihi unicum filium, senectutis scilicet meæ baculũ, & omne solatium occiderunt: meq; unà cum eo uolentes occidere, dedignãtur etiam mihi pro eo rationem aliquam reddere. Cui ille festinanter, ut res exigebat, pertransiens: Cum rediero, inquit, dicito mihi, et faciam tibi omnem iustitiam. Tum illa: Domine, inquit, & si tu non redieris, ego quid faciam? Ad quam uocem substitit, & reos coram se adduci fecit. Neq; cum suggereretur à cunctis accelerari negociũ oportere, gressum à loco mouit, quousque uiduæ à fisco, quod iuridicis sanctionibus decretum est, persoluí fecerit: demumq; supplicantium precibus & fletibus super facti sui pœnitentiam uiscerali clementia flexus, non tam potestate, quàm precatu & lenitate uinctos prætorialibus catenis absoluit. Huius rei gratia cõpunctus uenerabilis pontifex cœpit lachrymosis gemitibus secum inter uerba precantia, hæc siquidẽ prophetica & euangelica reuoluere oracula: Tu domine dixisti: iudicate pupillo, defendite uiduam: & uenite, & arguite me. Dimittite, & dimittetur uobis: ne immemor sis quęso (peccator & ego indignus sum) propter nomen gloriæ tuæ fidelissimæ promissionis tuæ in huius deuotissimi uiri facto. Perueniensq; ad sepulchrũ beati Petri diu-

tius orauit & fleuit: atq; ueluti somno correptus in extasim raptus est. Quo per reuelationẽ se exauditum dicit: & ne ulterius iam talia de quoquã sine baptismate sacro defuncto præsumeret petere, promeruit castigari. Qua de re ab animis perfectæ fidei & curiosis quædam ualeãt quæri, & plura ab his qui credunt uiri fideliter dicenti: quę apud homines impossibilia sunt uel uidentur, facilia sunt apud Deum & salubria explanare, tutius tamẽ uidetur in hoc actu diuinæ pietatis & potestatis iudicium uenerari & à nemine discuti. Denique à Petro diacono fideli & religioso uiro, ac uiro nostro patri sanctissimo pro suæ religionis & utilitatis merito ualde familiarissimo, fideliter post obitum eius nobis narratũ didicimus: quòd cum idem uas electionis & habitaculũ sancti spiritus uisionem ultimam prophetæ Ezechielis interpretaretur, ob pansum uelũ inter ipsum & eundem exceptorem tractatus sui, illo per interualla prolixius reticente, idem minister eius stilo persofauit, & euentu per foramen conspiciens, uidit columbam niue candidiorẽ super eius capite sedentem, rostrumq; ipsius ori diu tenere appositũ, quę cùm se ab eiusdem ore amoueret, incipiebat sanctus pontifex loqui, & à notario graphium cæris imprimi. Cùm uerò reticeret sancti spiritus organum, minister eius oculum foramini iterum applicabat, eumq;, ac si in oratione leuatis ad cœlũ manibus simul & oculis, columbæ rostrum more solito conspicabatur ore suscipere. Quod tandẽ eodem spiritu reuelante põtifex sanctus cognouit, & uehemẽtissimè tristis effectus interminatus est apostolica authoritate miraculi diuini in se perpetrati conscium, ne in uita sua id alicui quoquo modo patefaceret. Quod ille interim secretum custodiens, post obitũ sanctissimi sacerdotis compulsus quorundam inuidia (qui obtrectabant uirum beatissimum præsumptionis tumore tanta ac talia de cœlestium arcanorum mysterijs fuisse locutum) hæc ita se per omnia uidisse fideliter reuelauit. Migrato nanq; ad dominum pontifice, cùm fames ualidissima non modo in præfata ciuitate Romana, uerùm & in omnibus circumregionibus satis superq; grassaretur, & is qui ei in sede põtificali successerat, horrea ecclesiæ ementibus frumẽta aperiret, & illis quos beatus Gregorius per monasteria & xenodochia seu diaconias uel hospitalia stipendijs alendos ecclesiasticis ordinauerat clauderet, cœperunt omnes famis compellente inopia apostolicas aures inquietare dicentes: Domine apostolice, quos pater noster decessor tuus sanctus Gregorius hactenus studuit pascere, tua sanctitas fame non sinat perire. Quorũ uociferationem molestè ferens respondit: Si Gregorius ad famam suæ laudis cunctos populos curauit suscipere, nos omnes pascere non possumus, atq; ita uacuos siuit abire. Quæ uerba responsionis cùm sæpius ad se clamantibus iterans redderet, apparuit ei per uisum beatus Gregorius tertiò, illumq; tertiò blande increpans super sua detractione, & ipsius tenacia, seu miserorũ indigentia, admonuit atq; corripuit. Qui nec cor ad iussa flexit, nec ori ab obtrectatione adhibere custodiã uoluit, nec etiam manum ad largitatem extendit. Vnde illi quartò apparens beatus Gregorius horribiliter eum redarguit, & comminans, eum in capite percussit, cuius dolore uexatus paulo pòst defunctus est. Hæc breuiter de uita uel actibus beati Gregorij dicta sunt. Cæterùm quandiu mũdi huius orbita uoluitur, eius laudabile meritum semper accipit incrementum, quia ipsius sine dubio gloriæ adscribitur, uel quia Angelorũ ecclesia noua semper sobole fœcundatur, uel quod illius doctrinis per orbẽ uniuersum multi à peccatis elongati, ad Christi clemẽtiam cõuertuntur, uel quod boni quiq; eius suasionibus inflãmati, cœlestem patriam desideranter inquirunt. Qui beatissimus pontifex postquam sedem Romanę & Apostolicæ ecclesiæ annis tredecim, mensibus sex, & diebus decem gloriosissimè rexit, ex hac luce subtractus, atq; ad æternam regni cœlestis sedem translatus est. Sepultus uerò est in ecclesia beati Petri apostoli ante secretarium, Quarto Idus Martias, aliquando in ipsis cum cęteris sanctæ ecclesiæ pastoribus resurrecturus in gloria. Scriptumq; est in tumba ipsius Epitaphium huiusmodi:

EPITAPHIVM SANCTI GREGORII PAPAE.

SVspice terra tuo corpus de corpore sumptum,
Reddere qd' ualeas uiuificãte deo.
Spiritus astra petit, leti nil iura nocebunt,
Cui uitæ alterius, mors magis ipsa uia est.
Põtificis summi hoc claudũtur mẽbra sepulchro,
Qui innumeris uixit semper ubiq; bonis.
Esuriem dapibus superauit, frigora ueste,
Atq; animas monitis texit ab hoste sacris.
Implebatq; actu quicquid sermone docebat,
Esset ut exemplum mystica uerba loquens.
Anglos ad Christum uertit pietate magistra
Acquirẽs fideiq; agmina gẽte noua. (gebas.
Hic labor, hoc studiũ, hæc tibi cura, hoc pastor a-
Vt domino offerres plurima lucra gregis.
Hisq; Dei consul functus lætare triumphis:
Nam mercedem operum iam sine fine tenes.

Diui Gregorij Papæ

SYMBOLVM DIVI GREGORII PAPAE

CRedo in unum Deum patrem omnipotentem, & filiũ, & spiritum sanctũ, tres personas, unam substantiã. Patrem ingenitum, filium genitum. Spiritum uerò sanctum nec genitum, nec ingenitum, sed coæternum, de patre & filio procedentem. Cõfiteor unigenitum filium, consubstantialem, & sine tempore natum de patre, omnium uisibilium & inuisibilium cõditorem, lumen ex lumine, Deum uerum, de Deo uero, splendorem gloriæ, figurã substantiæ. Qui manens uerbum ante secula, perfectus homo creatus est iuxta finem seculorũ. Conceptus & natus ex spiritu sancto, & Maria uirgine. Qui naturam nostram suscepit absq; peccato. Et sub Pontio Pilato crucifixus & sepultus, tertia die resurrexit à mortuis. Die autem quadragesimo ascendit in cœlum, sedet ad dextram patris. Vnde uenturus est iudicare uiuos & mortuos, positurus ante oculos omniũ omnia occulta singulorũ. Daturus sanctis perpetua premia regni cœlestis, iniquis autem supplicia ignis æterni, innouaturusq; seculum per ignem. Confiteor unam fidem, unum baptisma, unam Apostolicam & uniuersalẽ Ecclesiã, in qua sola possunt laxari peccata, in nomine patris & filij & spiritus sancti. Amẽ.

MIRACVLVM DE INVENTIONE LIBRORVM MORALIUM B. Gregorij.

BEatus Gregorius Papa librum beati Iob, petente sancto Leandro Hispalensi Episcopo, exposuit, sicut in prologo Moralium patenter uideri potest, & ei expositũ tradidit. Illeq; expositum eum in Hispaniam ad sedem Hispalensem detulit. Hispalensis autem ciuitas uulgari nomine Sybilia uocatur, & est metropolis Hispaniæ. Decedente ergo beato Leandro, sanctus Isidorus, germanus eius, doctor præcipuus, loco eius factus est archiepiscopus. Post cuius decessũ, libri Moralium, quos beatus Leander attulerat, ita per negligentiam perditi sunt, ut in tota Hispania nõ inuenirẽtur. Post aliquot ergo annos Cyndesindus rex Hispaniæ concilium triginta episcoporum in urbe Toletana congregauit, ubi querimonia facta de amissione Moralium, unanimi cõsilio episcoporum, præfatus rex Tagionem Cæsaraugustanum episcopum Romam misit cum epistolis ad Papam, pro quærendis eisdem libris. Erat enim Tagio episcopus diuinę scripturę amator feruentissimus. Venit ergo Romam, præsentatisq; regalibus epistolis & muneribus, cùm de die in diem uideret petitionẽ suam à Papa differri, quasi pre multitudine aliorum librorũ, illi quos quærebat, non possent in archiuo sedis Apostolicæ reperiri, ad ultimũ postulauit, ut saltem sibi licentia daretur, una nocte integra in ecclesia beati Petri uigilandi & orandi. Qua accepta, cùm enixius obsecraret Deũ, ut iam iamq; sui itineris effectus prosperaretur, ecce circa mediam noctem in ipso orationis feruore persistens, uidit totã ecclesiam immenso lumine repleri. Deinde prospicit magnam reuerendorum uirorũ, niueis uestibus indutorum, multitudinẽ, ianuam ecclesiæ ingredientẽ, & decenti ordine binos & binos ad altare sancti Petri tendentem. Cumq; nimio terrore perterritus, de loco in quo stabat, se mouere nõ auderet, ecce uidit duos ex eis de cœtu illorũ egressos ad se uenientes. Ex quibus unus dulciter salutans eum, percontatur quis esset, unde, & cur uenisset, & cur ea hora ibi uigilaret. Episcopo uerò ad singula respondẽte, totamq; itineris sui & orationis causam referente, is qui aduenerat, digitũ protendens: In scrinio, inquit, illo quod cernis, continentur libri quos quæris. Tũc uerò episcopus fiducia assumpta: Obsecro, inquit, mi domine, ut mihi seruo tuo pandere digneris, quæ nam sit illa quã cerno, tam preclara uirorum processio? Protinus ille respondens: Duo, inquit, illi quos præcedentes, secq; inuicem manu inserta uides complectentes, beati Apostoli sunt, Petrus & Paulus: Reliqui uerò quos post eos cernis stantes, ipsi sunt successores eorum, huius Apostolicæ sedis pontifices. Et eodem ordine quo eos in episcopatu sunt secuti, etiam nunc eos sequũtur. Et sicut hanc Ecclesiam in uita sua dilexerunt, ita & nunc post obitum diligunt, & frequenter eam inuisere ueniunt. Tunc episcopus: Oro, inquit, mi domine, ut dicas mihi, quis nam tu ipse sis. Ille respõdit: Ego sum Gregorius, pro cuius libris tanti itineris laborẽ sustinuisti. Ideoq; nunc ueni, ut tuæ satisfacerẽ petitioni. Tunc episcopus inquit, Obsecro domine mi (si hic est) mihi dicas quis nam istorum est beatus pater Augustinus, cuius libros nõ minus q̃ tuos dilexi. Respondit: Beatum Augustinum uirum excellentissimũ (de quo quæris) altior à nobis continet locus. Hæc dixit, statimq; cum socio qui secũ uenerat, ad cœtum aliorum redijt. Postea uidẽte episcopo, omnes simul ad altare beati Petri reuerenter submissis capitibus inclinãtes, eodem quo uenerant ordine, ianuam ecclesiæ repetierunt, & cum lumine quod prius uiderat recesserunt. Mane autem facto, præfatus episcopus domino Papæ cuncta quæ uiderat retulit. Sicq; acceptos & descriptos libros Moralium in Hispaniam reportauit. Hancq; uisionem eis deinceps prænotari & præscribi instituit.

CLARISSIMO CONSVLTISSIMOQVE VIRO, VVOLFGANGO VVAIDNERO, I. V. DOCTORI celeberrimo, Huldrichus Coccius Salutem.

VVM anno superiore tua humanitas ob certas easq; honestissimas rationes, Basileam uenisset, uir ornatissime, ex leui occasione, quæ singularis est ingenij tui gratia & suauitas, ad primũ statim occursum, à me licet ignoto salutatus, de literis deq; doctrina religionis pie religioseq; cœpisti disserere, dum eo usq; decurreret oratio, ut de scriptorum ueterũ ac recentiorum monumentis disputares, non eo sanè modo, quo hodie solent plerique, temere uel rei ijcientes, uel approbantes, quorum prima uix limina salutarunt: nec eo etiam quo quidam uetera nouis, aut contrà hæc illis, sine ulla ratione certa præferunt, personarum, seculorum'ue tantum authoritate moti, perinde ac si domini spiritus suum opus & dona, quæ uaria sunt, non utrobiq; exeruisset in humilibus æquè ac in summis. Voluit autem dominus iam inde ab initio reuelati sui Euãgelij ueræ & doctrinæ & Ecclesiæ testimonia lucere, quæ extant perquàm illustria ex lucubrationibus patrum receptorũ, Irenæi, Tertulliani, Basilij, Augustini ac similium, sicut & eorum qui posterioribus seculis ueritatis Christianæ ueręq; catholicæ professionem, ore scriptisq; faciunt testatam. Quorum omnium laboribus, fide & sedulitate ut fruimur omnes: ita & candidos æstimatores esse par est, eorum quæ quisq; pro facultate spiritus, ad tabernaculi domini structuram contulit. Quam tu quidem, eximie uir, æquitatem iudicij, in censendis utriusq; temporis eruditorũ libris, ijsq; exquisite perlectis & cognitis præclarè obseruas, memor interim Apostolici Canonis: Omnia probate dicentis, ac quod bonum est tenete. Is enim ut est ipsius spiritus: sic est necessariò Christianis omnibus perpetuoq; seruandus. Atq; utinam in eo exemplum tuum imitarentur quotquot sanctæ Theologiæ nomen dederunt, sic fieret ut uberiores fructus inde referrent. Porro in ea quã dixi collatione inter cętera peruentũ est & ad B. Gregorij cognomento Magni opera, quæ tum in manibus uersabã ob indicem cõcinnandum, efflagitantibus id typographis nostris, quorum opera uindicantur ab iniuria temporum, atq; conseruantur in usum posteritatis probati authores. Atq; is tum noster labor tibi, sicut manifestis indicijs colligere potuimus arrisit plurimùm, quòd singulari quadam animi inclinatione erga patrum lectionem afficiaris. Vnde maiori alacritate in hoc nostro iam tũ cœpto opere progressi ac te facundo quasi comite finem tandẽ consequuti sumus. Quare cũ iam euulgationis tẽpus instaret, manũ ultimã impositurò typographo iudicaui, idq; te auspice, rerũ quę ab hoc authore tradũtur potissimarũ, summam, in certa quædam capita contrahendam & digerẽdam, quo studiosus lector totius Gregorianæ doctrinæ haberet imaginẽ uelut in synopsi cõprehensam: tum ut animaduerso in singulis authoris ordine spiritusq; expeditius minoreq; cũ offensa progredi legendo possit. Id enim cum ipsi utile tum tibi fore gratum arbitrabar. Vt aũt principiò de toto loquar opere, apparet B. Gregoriũ diligentiæ & inexhaustis sudoribus iudiciũ acre ac pietatẽ summã cõiunxisse, ut qui religione mira in omnibus tendat ad nominis Dei filijq; eius gloriã & electorũ salutem prouehendam: qui scopus uerus & unicus uiris Dei propositus est in omni actionũ genere. Vt tãto minus admirandũ sit, hunc inter Ecclesiæ quatuor Patres præcipuos, relictis plurimis, receptũ atq; ascitũ esse: quorũ etiãsi postremus tempore, haud tamen doctrina pietateq; extitit. Constare enim uel huius lectione poterat, quàm multa præuenirí ac caueri potuerint, quæ alio qui in Ecclesiã ingẽti innumerabiliũ animarum dispendio irrepserũt, quãuis ex eo ut & reliquis orthodoxis patribus quidã impietatũ & seductionũ prodigiosissimarũ patrocinia quæsiuerint. Sed quis nescit, & huius & similiũ opera retusas & labefactatas hæreses esse, & salutis fundamenta constitisse per illos sarta tecta, utcunq; per fragilitatem, & suos passi sint humanos errores. Habent masculã ecclesiasticãq; grauitatẽ, cum omniũ patrum scripta, tum maxime nostri huius. Neq; enim tractat quæstiones quales in nonnullis scolasticorũ reperias, friuolas & aniles, sed pias atq; utiles geniũq; habẽtes, qualis (ut ex infinitis unam atq; alteram deducã) de somnijs est tomo 1. columna 261. item de obstetricibus Aegyptiacis tomo eodem col. 585. Et ea quæ de iræ diuinæ potentia explicatur to. 1. col. 302. solet enim in problematũ eiusmodi enarratione non rationibus è carnis sapientia, sed scripturæ authoritate deprõptis, sedulò inniti & inhærere. Oculos porrò ad ministerij sacri institutionẽ undequaq; intentos habet, ad quod ille nõ iniuria requirit doctos & exercitatos, atque cum primis eos, qui sint gregis exẽplaria, factoq; præstent quod doceãt: & doceant quod uiuãt, uti de Origene testatus est Eusebius, ne uerba, ut Tertullianus inquit, operationibus deficientibus erubescant. Iustitiã per fidẽ in Christum contingere sic opere, toto docet, ut totus Christũ sapiat. Depingit aũt fidem non mortuã sed ornatã fructibus bonorum operum & efficacem, ut tamẽ fateamur interim, nos esse inutiles seruos, exigitq; non quæuis opera, quæ rationis instinctu cõstituantur, uerùm ea tantũ quę à domino præcepta sunt, & ex scripturarũ hauriuntur oraculis. De redemptione nostra sic loquitur, ut ostendat nullum quantũuis sanctum eam peragere potuisse, cum deus mundã consummatãq; hostiã pro summa iustitia sua exegerit, unde Christus homo factus mediatorq; Dei & hominũ cõstitutus, sanguinis sui interuentu nos ex potestate diaboli, mortis ac peccati liberauit, propterq; nostram iustitiam ut Paulus loquitur, resurrexit, nobis simul conresuscitatis collocatisq; in cœlestibus. Conciliat locos scripturæ in speciem pugnantes mira industria, quemadmodũ sunt illi qui recensentur lib. xiiij. expositionis Iob capite 29. de resurrectione carnis, & qui est 1. Corinth. 15. Caro & sanguis regnum Dei non

possidebunt, & similes. Hæreticos præterea refutat, Pelagiũ, Manichæum, Celestinum, ac alios, errores ipsorũ detegens. Tropos scripturæ lucide & copiose pãdit. Naturalia themata, & quæ ab humana sapientia sunt petita, ex Philosophia discutit. Locis communibus inhæret multis, ut est Fides, Charitas, Patiẽtia, quos sacrarũ literarũ autoritatibus digerit, acillustrat exẽplis. Ac ut summatim dicã, non solũ susceptos libros exponit, uerũ & totius scripturæ considerationẽ depromit. cuius rei qui uelit gustum facere, inspiciat alterum nostrũ, qui est de locis scripturæ explicatis, indicẽ, cum nullus Bibliorum liber sit, ex quo non magnum locorũ numerum adductũ interpretetur. Diximus in genere breuibus quæ tractãtur in toto authore, nunc ad partes ueniã, ex quibus primò occurrit Expositio Iob, cõtinens libros xxxv. nec tamen ab initio per libros & capita, ut hodie habetur: uerũ per Homilias tantũ distincta fuit, ueluti ipse testatur lib. 1. Epistolarum, 41. epistola: unde nobis ansa est præbita capitum aliter atq; hactenus distinguendorũ, nempe iuxta uniuscuiusq; propositionis tractationem, annotata nihilominus in margine, in gratiam lectoris recepta sectione, ut loci ante hanc nostram diuisionẽ citati, eo facilius inueniantur. Adhibuit aũt in eo libro singularem quandã diligentiã, ut non tantũ genuinã sententiam secundum literã, uerùm & allegorias, interpretationẽ nominum Hebraicorũ, naturam rerũ figurarumq; ostendat. Nec una declaratione, quamlibet scripturæ consentanea, contentus, plerunque et diuersas adducit relinquens lectori iudiciũ ut potiorem eligat. Sequitur liber cui titulus est, de pastorali cura, quẽ composuit ab initio episcopatus sui, ut inquit Epistolarũ lib. iiij. epist. 90. sibijpsi proculdubio & alijs ad cõmendationẽ sedulitatis in tanto ministerio, quo maius, grauius, periculosiusq; nullum est. Enumerat aũt eius functiones uarias, ueroq; pastori tam necessarias, ut sine ijs nullus in domini uinea fructus sperari queat. Atq; utinam hic liber ab omnibus theologiæ tyronibus legatur: palmam enim inter reliquos, meo iudicio, facile obtinet. quod senserunt & ueteres, qui eum ex Latino in Græcum sermonem transtulerunt. sed laudibus meis non eget, qui seipsum studioso lectori facile adprobabit & cõmendabit. De Dialogis in quibus patrum Italiæ miracula recenset, uix habeo quid pronunciem, nisi quòd Gregorij esse dubitem, adeo & genio, & serie orationis, grauitate, & industria distant à reliquis eius scriptis omnibus. Cantica Canticorum exponit quidem paucis, ut tamen nihil omittat quod ad uerum literæ intellectum faciat, cui & typicam adiecit explicationẽ, cum plurimis eruditis & perutilibus admonitionibus. Ezechielem Prophetam plenũ figuris ac mysterijs, ex Aquilæ, Theodotionis, Symmachi ac Hieronymi translationib. sic enarrauit, (seruato eo modo quem in Iob habuit) ut uix habeat in ea re secundum: de Prophetia exorsus, quid sit, quæ tempora eius, quodq; interdum spiritu Prophetico careant sacri uates, docuit. Dein Christum & Ecclesiæ uestigauit mysteria, Apostolorum item picturam cum ipsorum quam ex domino hauserunt, doctrina ob oculos posuit, cuius magnã tum necessitatem tum utilitatẽ ostendit, ac simul quid illa in piorum cordibus efficiat aperit. Immiscet his multa alia, ueluti de testamentorũ duorũ discrimine, quomodo uetus de nouo prophetarit, & hoc istius promissiones adimpleuerit exhibueritq;. De serie insuper omnium sacri eloquij librorum, Legis, Prophetarum, Euãgelij ac Epistolarum cum similibus multis scitu admodum dignis. Non absoluit aũt hunc Prophetam negotiorum multitudine ærũnisq; obrutus, quæ ab ipso indicantur in fine interpretationis, quod tamen maxime dolendum est, præsertim cum reliquorum (scripsit etenim in omnes) annotationes interierint. Homiliæ Euangeliorum quadraginta, quæ dominicis diebus populo præleguntur, cõtinent non solùm literæ, uerùm & optimarum rerum obseruationes cum serijs pijsq; adhortationibus, quæ partim per suos notarios domi exceptæ ac publicè recitatæ, partim uerò per ipsum pium patrem coram populo explicatæ fuerunt, ut ipse testatur in epistola ad Laurimitanum episcopum. His subiunguntur Psalmi pœnitẽtiales septem, fideli sanè & per quàm exquisita interpretatione. Apparet autem ipsum Gregorium hoc tempore fuisse & doctiorem & iudicij integrioris, multæ insuper lectionis: quippe quòd antea nullius scriptoris, hic uerò B. Augustini, Hieronymi ac aliorum mentionem faciat. qui uelit hoc ipsum cognoscere, legat ultimi Psalmi enarrationẽ. Epistolarũ liber magnus sanè, & qui multa eaq; uaria cõtinet, sed requirit lectorẽ circumspectũ ac prudentẽ, & qui nõ careat iudicio.

Regum primum librum duplici modo usq; ad unctionem Dauidis, eadem ratione qua Iobum & Ezechielem edisserit, quærens Christum, Ecclesiam, Synagogam, Gentium uocationem, & similia quibus mores iungit, ut aliorũ exẽplo ad pietatis studia prouocemur, à malis uerò absterreamur. Atq; hæc de libris singulis. Habes uir ornatissime quid B. Gregorius in hoc uolumine doceat, habes & nostrę dedicationis rationem: superest ut nostrum institutum boni consulas. Neq; enim dubium est nobis quin te patrono commendatior sit futura huiusce autoris lectio. Dominus dirigat uias uenerandæ senectutis tuæ in conspectu suo, ut quemadmodũ hic in pietate, sic olim uiuas in gloria apud redemptorem Iesum Christum cum electis omnibus. Vale. Basileæ ex Collegio nostro. Anno dominicæ incarnationis M. D. LI. Calendis Martij.

INDEX OPERVM BEATI GREGORII MAGNI, CONTINENS RERVM, VERBORVM, DICTORVM, SENTENTIARVMQVE OBseruationes: Vbi prior numerus tomum, posterior columnam, litera uerò columnæ regionem designat.

A

Aron ut diuinæ iræ restiterit tomo 1. colũna 302.b

aaron duodecim lapides in pectore gerens quid signet tomo 1 col. 944.b

Abacuc ex Iudæa subleuatus in Chaldæa depositus est 1.1369.b

abacuc Iesum deum credidit 2.1244.a

Abbas iniustè depositus restituatur tom. 2 1161.a

abbas Eusebius excommunicatur 2.1175.c

abbas quidam factus inuitus impetrat facultatem suarum ius 2.1052.b

abbas mortuus in sepulchro se uertit tom. 1 1405.a

abbas S. Medardi si peccarit, ut sit deponendus 2.1186.b nulli pecuniam numeret 2.1185.a

abbas per munera non est eligendus tom. 2 1130.c

abbas Augustudunensis à sex Episcopis est examinandus cum remouendus est tom. 2 1131.a

abbas lapsus restituitur 2.775.a

abbas Augustudunensis quomodo remouendus 2.1131.a

abbatem xenodochij Augustudunensis constituit rex Franciæ 2.1130.c

abbates duo electi ex dissensione 2.1073.b

abbates fieri nõ debent, presbyteri, diaconi, clerici 2.753.d

pro Abbatis promotione non grauentur monasteria 2.896.a

Abbatissæ fieri non debent iuuenculæ tom. 2 754.c

Abdita sanctorum 2.1507.b

Abel fratri non restitit 1.124.c

abel membrum Christi 1.76.c

abel Christi mortem & in sacrificio, & in morte signauit 1.76.a

abel per charitatem Deo munera obtulit to. 1 348.b

abel, Esaias, & Ioannes idem prædicarũt temporibus diuersis 1.993.d

abel fieri non ualet quem Cain malitia nõ exercet 2.148.b

abelis munera cur grata deo 1.744.d

Abest qui dilectionis uinculis nõ inhæret to. 2 1089.b

Abiectus à se est qui uilis & humilis æstimatur 2.1614.a

abiecti cur uocentur ad cœnam Dei tom. 2 495.a

Abies quos designat 2.401.b

Abigail uiro suo Nabal ebrio culpam tacuit. 1 1281.a

Abijcere quid sit 2.1592.c

abijcit deus per superbiam 2.1614.a

Abnegare semetipsum ut fiat & 2.1133.c 2.462.b

Abner patris lucerna 1.1281.b & 2.1564.b

abner & Azahel dissidium quid 1.1281.b

Abominabilis deo iustum opprimens, & iniustum laudans 1.586.b

Abortiui nomine quid signetur 1.124.b

abortiuos æterna requie non frui 1.92.d

Abrahæ sinus quis 2.526.c

in Abrahæ sinu positorum conditio tom. 1 120.a

abraham duos filios habet 1.705.c

abraham coniugem sepeliens quid 1.203.a

Abraham in cinerem reuersus est 1.821.b

abraham uocat diuitem epulonem, filium suum 2.527.c

abraham aues abigens quid notet 1.544.a

abraham sedit in sterquilinio 1.87.d

abraham despiciebat seipsum ibid.

abraham profitetur se puluerem ac cinerem. 1 625.b

abraham diem domini uidebit 2.387.b

abraham prolis innumeræ pater cur factus. 1 348.b

abraham tres uidens, unum tantũ adorauit. 2 387.b

abraham quid de suis diuitijs senserit tom. 1 369.b

abraham in casulis habitans quid tom. 1 289.b

abraham peregrinus amicus factus deo tom. 1 124.b

abraham tribus angelis occurrens quid to. 1 341.b

abraham nihil obedientius 1.902.a

Absalon quomodo interpretetur 2.623.d

patrem persequens, quid notet ibid.

Abscondant uiri sancti opera sua cur tom. 2 1522.b.1436.a

abscondi deo nihil potest 2.823.b

Absconditum tempestatis quid sit 1.861.c

Absentia uires non habet in dilectione tom. 2 1089.b

Absolutio peccatorum quomodo fiat tom. 2 1553.b

absolutio uera 2.432.a

Abstinentes tentari semper, uinci autem non possunt 2.1486.d

abstinentes pugnant cum gula 2.1479.a

abstinentes ut sint admonendi 1.1284.b

Abstinentiæ discretio habenda 1.707.b

abstinentia quando uera sit 1.1286.a

abstinentia carnis pulchra uictoria tom. 2 1487.d

abstinentia carnis uitia ut extinguat tom. 1 707.a

abstinentia per tympanum significatur to. 2 887.c

abstinentia sola non laudanda 1.1285.c

abstinentia à concordia non est separanda. 1 1291.d

abstinentia uiolenta gulæ desideria reprimit. 1 1028.b

abstinentiæ fructus 2.1485.c

abstinentiæ ueræ probatio 2.1486.d

abstinentiæ exempla tria 2.1485.d

abstinentiã comitatur gloria uana 2.463.b

Absynthio ebrius quis 1.220.a

Abundantia superbiæ uicina est 2.274.c

uituperatur ibidem

Abundius quis 1.1806.a

paraliticum curauit 1.1406.b

Abyssum inuocare quid sit tom. 1 919.b

abyssus phantasiæ altitudinem portat quid sit 1.308.d

abyssus corpora hominum tenebrosa signat 1 616.c

illic diabolum ligari quid ibidem

abyssi faciem constringere 1.992.d

Academicorum error 1.1138.a

Accaron sterilis dicitur 2.1369.b

Accaronitæ quos signent 2.1350.d

accaronitarum clamor 2.1351.b

Accedendi ad deum consilium dare, sanctissimum est 2.1548.a

Acceptio personarum non sit in examine culpæ 2.1553.b

Accessus recessusq; dei à mente nostra nõ cognoscitur 1.301.a

Accinctionis uocabulũ angelis congruit to. 2 1261.a

Accingimur quando 2.1261.c

Accipere aliquando auferre, & rapere significat 1.1141.b

Accipiter singulis annis pennas abijcit tom. 1.1684.b electos notat 1.1047.b

corpus parum habet sed multis pẽnis repletum 1.1047

cur celerem uolatum habeat ibid.

accipitrem in Austro plumescere quid sit to. 1 1084.c

accipitrum domesticorũ syluestriumq; natura 1.1084.b

Accubare inter terminos quid sit 1.10.d

Accusare seipsum & non corrigere nihil est. 2 1298.d

Accusantium persona est perdenda tom. 2 1151.c

Accusati ueritas semper inquirenda tom. 2 1160.a

accusato probatio non incumbit 2.838.a

Accusatio seruorum audienda non est tom. 2 1155.d

Accusator fratrum 1.31.a
Acediæ uitium ut depellatur 2.1526.b
Achab uineam Naboth abstulit 2.1394.b
achab factum prædictum est ibidem
achab dignus qui deciperetur à malo spiritu. 1 41.b
achab sæpe uolens peccauit 1.41.b
achab reprobus meruit sententiæ reuocationem 2.169.c
Achias umbraculum sonat 2.1523.d
Achimaas fratris decor dicitur 2.1564.a
Achinoe fratris requies interpretatur to. 2.1563.d quem notet ibid.
Achitob, frater meus bonus dicitur, et redempior signat 2.1524.a
Acquiescere nolle idololatriæ confertur to. 2 1591.b
Acquirendum cum peccato nil est tom. 2 1137.a
Acta mala & bona sunt abscondenda tom. 2 331.c
Actio mala principiò delectat postmodum nocitura 1.681.c
actio præsulis boni, est singularis tom. 2 1515.a
actio externa internam aperit 1.516.d
actio sanctorum ab omni parte circumspecta est 2.1112.d
actio omnis huius mundi mala est 1.188.d
actio firma quæ fraternis mentibus iungi potest per dilectionem 2.1402.a
actionem prauam locum habere ubi puniri deberet, graue 2.783.c
actiones prauas rectè cognoscimus cum superna amamus 1.879.d
actiones nostræ intus sunt seruandæ tom. 1 284.d
actiones nostræ in dei rebus occupari debẽt 2 1137.b
actiones nostræ omnes iustæ sint 1.652.a
actiones prædicantis quò dirigendæ sint to. 2 1387.a
actiones huius seculi quotidie ad terminũ tendunt 1.189.a
actiones bonæ laqueos habent in fine tom. 1.22.a discretionem requirunt 1.72.c iunipero comparantur 1.684.a deuote famulari debent domino tom. 1.192.b terreni cõmodi occasione examinantur 1.684.d
actiones nostræ uitæ termini consequi debẽt 1.23.d præcunte gratia ex libero arbitrio subsequuntur 1.614.a
actiones nostræ ponendæ sunt & miseriæ. 1.399.d dirigi debent ad dei gloriam 1 161.d
actionibus bonis nos ipsos non Deum iuuamus 1.523.c
actionis tempus primum est contemplationis extremum 1.205.a
actionis seruor recte dispositus 2.1563.c
actionis humanæ uirtus infirma est ad abluendam culpam 1.267.a
actionum qualitas merita ordinum mutat. 1 130.c
actionum nostrarum examen habeatur to. 2 644.d
Actiua uita frequens circa ministerium uersatur 2.1562.d præparat sibi æterna satagendo ac ministrando ibidem cum contemplatiua in quo conueniat & differat 2.1562.b
actiua uita uniuersalis est: contemplatiua minime 2.1561.b
actiua uita filia dicitur 2.1560.c
actiua uita sepulchrum est 1.203.a ex multis operibus conficitur 2.1560.c cum præsenti seculo auferitur 2.212.d
actiua uita prior est tempore contemplatiua 2 1561.b
actiuæ uitæ opera 2.211.d solicitudo nimia prohibenda 2.1563.c
actiuæ uitæ typus 1.206.d
actiuæ uitæ filij bonorum operũ fructus sunt 2 1232.c
Actuum omnium retributio agitur districte 2 529.c
actibus considere nemo debet 2.123.c
Adæ liberum arbitrium fuit 1.118.c
adæ anima an sit in peccato mortua. 2.832.a ut sit mortua 2.890.c
adæ primum peccatum 1.118.c
adam & Eua quomodo simul creati sint to. 1 1104.b
adam suam uoluntatem sequẽs eiectus est paradiso 1.1211.b
adam & Euam unusquisq; habet 2.590.a
adam culpã tegens, posteris misit mortis sententiam 2.543.c
adam cur interrogatus fuerit de peccato to. 1 746.a
adam ubi esset sit intelligendum 2.1418.c
adam culpam suam in autorem reiecit tom. 1 111.c
adam tripliciter tentatus fuit 2.372.b
adam qua conditione in paradiso cõditus fuerit 1.118.b in paradiso uir nõ fuit ex congressione 2.1205.d conditus non natus 1.97.d si non peccasset filios gehennæ haud generaret 1.123.d cum stare potuit noluit 1.249.d
adam præcepto conditoris restiens prostratus est 1.292.d
adam homo, nõ filius hominis fuit 1.569.b
adam duos filios habuit 1.705.b
adam ius carnis subditæ quando amisit tom. 1 864.b
adam dormiens nostrum silentium figuruuit 1 1027.a
adam mortem conditus non accepit sed elatus factus 1.1040.d
adam post miridiem uocatus 2.597.a meridiem in se habuit ibid.
adam terra rubra interpretatur 1.621.c
adam cur inter arbores absconsus inueniatur 1 1127.c
adam cur requisitus ubi sit 1.26.d
adam post culpam audacior extitit 1.116.b
adam in paradiso cur positus 1.118.b
adam spiritualia magis quàm nos credebat. 1 1423.c
adam sic fuit conditus ut eo manente tempora decederent 1.826.c
adam lapsum habere non potuit 1.400.d
adam in quo peccarit 1.292.c
adam quæsiuit umbram corporis postquam incurrit umbram mentis 2.596.d
adam per pœnitentiam ad uitam redijt to. 2.890.c cur pudenda texerit 1.864.b
adam per uoluntarium uitium in mortem animæ tractus 1.73.d
adam peccatum Christum fecit incarnari. to. 2.1391.d & mori 1.732.d
adami panis in paradiso 2.590.b
adami uita tendi non euolui potuit 1.313.c
adamo cur non licuerit arborem scientiæ tangere 1.1211.d
Adamas qualis lapis 1.477.d
Adeodata religiosa 2.937.b
Adeps arietum quid designet 2.1591.a
adeps ex abundanti cibo nascitur 1.515.d
adipem arietum offerre 2.1591.a
adeps pinguedo est interna 2.1271.a
adipis nomine quid exprimat ibid.
Adhærens deo fit unus spiritus 2.1461.c
Adhærere domino 2.1390.c
Adiutor noster Christus est 1.751.b
adiutores Dei quales sint 2.1372.d
adiutores qui sint nobis conquirendi tom. 2 466.c
adiutores Dei ut simus 1.570.b
adiutores appellat Paulus discipulos suos. to. 2 1476.b
adiutores Dei qui sint 2.1372.d
Adiutoria diuina sperandæ erant sine præcuntibus beneficijs 1.868.c
Adiuuamur à deo in lætis ac aduersis tom. 2 1254.b
Adiuuandi sunt boni sic ut tolerentur mali. 2.1489.a (1383.c
Adiuuare si dominus nolit uincimur to. 2
adiuuare uelle potentem elationis est, imbecillem charitatis 1.570.a
adiuuare neutiquam possunt externa tom. 2 1497.a
Administratio actionum habet diuersitatem personarum 2.1167.a
Admonere prauos quid pariat 1.344.b
admonitiones domini diuersæ sunt, iam sermones, iam facta 2.375.b
admonitionum modus docetur 1.1259.b
Adolescentia Hypocritæ quæ sit 1.491.b
adolescentia libidinem importat ibid.
adolescentia qualis ætatis pars 1.397.b in scriptura iuuentus uocatur 2.74.a & 1300.a
adolescentia bonis apta est operibus tom. 1 397.b
adolescentiæ peccata ut defleamus 2.473.b
adolescẽtiæ uocabulum pro nouitate uitæ ponitur 1.798.c
Adolescentulæ quid notent 2.7.d
Adoptionis gratia per cognitionem unigeniti contingit 1.762.b
Adoramus dominum cum nos submittimus eius præceptis 2.1239.c
adorare ascendenti quid sit 2.1234.d
adorare dominum sæpe se simulant reges to. 2 1599.d
adorare dominum quid sit 2.1594.b
adorare dominũ in domo domini 2.1242.a
adorari imagines nullo modo debent tom. 2 1047.b
Adoranda est sola trinitas 2.1047.c

adora-

Adorationem aliquando immolatio præcedit, aliquando sequitur 2.1235.c
Aduentus Christi ad iudicium qualis & effectus eius 1.581.c
Aduersa non deijciunt quem prospera nulla corrumpunt 1.1068.d
aduersa uentura qui non metuit, pauorem despicit 1.1071.c
aduersa seculi patientia ut superet 2.1137.b
aduersa quid pariant 1.13.d
aduersa probant quæuis 1.31.c
aduersa proximorum tolerant prædicatores sancti 2.1488.d
aduersa cur subsequantur prospera 2.736.a
aduersa seculi bene tolerant qui sola cœlestia amant 2.1450.b
aduersa uires cuiusuis declarant 1.793.c
Aduersitas sanctos homines ualentiores reddit 1.992.b
aduersitas cordis testis 1.272.b
aduersitas ac prosperitas semper sibi succedunt 1.447.c
aduersitas uirtutis probatio est 2.1001.a
aduersitatem tentationum homines æstimant iram 1.300.c
aduersitatibus afflicti superna præmia negligunt 1.470.a
aduersitatibus fructus non contẽplatur à quo factus sit 1.862.a
Aduersarij possunt dici adiutores 2.490.a
aduersarius noster in uia, est sermo dei tomo 2 520.d
aduersarius testes audire debet 2.1156.c
Aduersans cœlestibus tartareis præparatur 2 1527.c
Aduersatur hostis nobis si bene agimus tomo 2 1407.d
Adulantium linguæ amatores suos non comitantur ad iudicium 1.490.d
adulantium lingua auditorum animos necat 1 1333.d
Adulatio cibus tyranni 2.1396.c
adulatio ad tẽpus suscepta augetur 2.175.d
adulatio mentem uanitati intentam satiat & confortat 2.1541.d
Adulatores scorpiones sunt 2.147.b
adulatores mortuos sepelire dicuntur tomo 1 117.d
adulatorum conditiones 1.1064.b
adulatores dicuntur olei uenditores 2.358.a signantur per canes lingentes 2.526.c placere se laudando credunt 2.1586.a
adulatores apibus comparantur 2.147.c
Aduloua Aldus regimæ Longobardorum filius 2.1165.b
aduloualdo Filateria missa 2.1165.d
Adulter non prolem in coitu sed uoluptatem quærit 1.553.a
adulteri uerbi dei qui sint 1.553.a
Adultera quatenus absoluta à domino 1.7.b
Adulteratio uerbi dei, quibus modis fiat to. 1 750.b
Adulterium hæresi comparatur 1.553.b
adulterium & fornicatio differunt 1.720.d
Aduocatus moriens futura prædixit to. 1 1440.b
aduocatus iustus causas iniustas non suscipit 2 123.c
Aedificari quæ debent si destruãtur, noxium est 2.994.b
Aedificij pondus uiridibus lignis non imponitur 2.985.c
Aeden rufum sonat 2.1556.b
Aegri ut sint consolandi 1.1272.b
ægri considerẽt quanti sit muneris molestia corporalis 1.1274.b
ægris meditanda sunt Christi supplicia ibid.
Aegritudo exasperanda non est 2.1140.c
ægritudo diutius premit propter prolixiora uitia 2.393.d
Aegyptij in mari rubro mortui quid signant 2 1069.a
Aegyptus tenebræ interpretatur 2.1576.b
ægyptus huius mundi speciẽ tenet 1.617.c
ægypti nomine accipitur lapsa multitudo à cœlorum sedibus 2.1587.a
ægyptus muscarũ multitudine percussa quid notet 1.617.c
Aemula Annæ intentio est boni operis tomo 2 1237.a
Aemulantur subditi pastoris reprobe facta 2 1394.d
æmulari bonum in bono debemus 2.1294.b
Aemulatio duobus modis accipitur 2.59.b
Aemulum uidebit Israel in uniuersis prosperis 2.1283.a
æmulus in templo ibidem
Aequalitatem potius quàm disciplinã seruare inter peruersos est peccatũ 1.1246.d
Aequitatis edulium 2.1294.d
æquitatis nomine Christus signatur 1.538.a
Aer ex cœli qualitate disponitur 1.119.b
aer respectu cœli infernus dicitur 1.449.a
aer quid designet 1.929.d
Aeramẽta in Syracusis in q; Panormo distrahenda sunt 2.1177.b
Aerumnas terrenas non contemnit nisi qui se ad cœlestia extendit 2.1259.b
Aes sententiam æternam figurat 1.500.a perseuerantiam 1.1177.a sonitum maiorem cæteris metallis reddit 1 1276.a
æris nomine persecutio exprimitur 1.980.d
aeris nomine insensibilium hominum corda signantur 1.220.b
Aetas uirilis tempus est dominicæ incarnationis 2.1283.c
ætas perfecta 2.1340.c
ætas nostra ad senium usq; robustior uiget, postea morbis deficit 1.1128.c
ætas uirilis tempus est administrandi sacerdotij 2.1295.a
ætates hominis 1.397.b
ætates nostræ uigilias tres habent 2.362.c
ætatis prouectioris homines ueteres quomodo uacarunt 2.395.c
ætatis partes 1.397.b
Aeterna bona amissa quando fleamus tomo 2 1239.e
æterna patria ex piæ uitæ actionibus præparatur 2.1284.c
æterna desiderans præsentibus non turbatur 1 363.d
æterna labore quæsita repente dantur oblitioni 1.268.c
æterna sine dei gratia ne desiderare quidem possumus 2.956.d
æterna cur minimè credantur 1.1423.b
æterna sunt ante nos, post nos temporalia to. 2 88.a
æterna gaudia electi solùm consequuntur to. 2 1263.b
æternam uitam ædificat nobis dominus to. 2 1284.c
Aeternitas fuisse uel futurum esse non habet 1 119.d
æternitas præterita & futura conspicit to. 1 325.c
æternitatis conditiones 1.545.d
æternitas hominibus quando innotuerit tomo 1 929.d
ad Aeternitatem quomodo ducimur 1.40.a
æternitatis contemplatio cella uinaria dicitur 2.14.d
æternitatis præmia præstolantes, uires exauersitatibus sumunt 1.861.a
æternitatis scientia perfecta quando tribuitur 1.575.d
Aethan interpretatur fortis 1.1138.c
Aethiopiæ nomine quid accipiatur 1.626.b
Aetna mons monasterium habet 2.1016.c
Affectibus non mutatur deus 2.1580.d
Affectione ut utamur 2.1323.d
affectioni succumbentes non homines sed iumenta potius dicuntur 1.801.c
Affectus nostri terreni sunt 2.1513.a
affectus sanctorum etiam in uindicta magnus est 2.1605.b
Afflicti fideles à mundi initio 1.76.c
afflictis condolere debemus 2.1482.a
afflictis concomitante iustitia subueniendum 2 663.a
Afflictio pœnitentiæ quãdo sit idonea ad peccata delenda 2.1377.d
afflictio in rebus cognitio non est grauis tomo 2 1028.c
afflictio moderata lachrymas exprimit, immoderata subducit 1.335.b
afflictio præsens si animum non conuertit initium est pœnæ sequentis 2.1055.b plerosq; cruciat non emendat 1.211.c
afflictio malorum in bonos utilis est 1.860.a
afflictio uehemens cogit innoxios se fateri noxios 2.1021.c
afflictio pro ueritate mentem de gaudio futuro roborat 1.363.a
afflictione nostra murmurare non debemus 2 1022.a
afflictio ut consoletur iustos 1.218.d
afflictio electæ mẽtis est mucro diabolicæ tentationis 2.1507.d
afflictionem in sanctis non libenter æmulamur 2.1454.c
afflictiones ecclesiæ Christi sunt 1.73.b
afflictionis locus est uita præsens 1.879.c utilitas 1.200.d
afflictionis onus pro criminis modo decernatur 2.1377.d
afflictionum tempore capilli abscindebantur 1.37.b
afflictionum maxima est conscientia delictorum 2.636.c
afflictorum diuersitas 1.584.c
Affligere ac damnare differunt 1.819.d

Affligi iuste, deus quē vult permit. 2.1022.a
affligitur prædicator de subditi perditione to. 2 1581.d
Affligentia tēporalis finem habet mortis terminum 2.976.a
Affluentibus rebus pene semper elatio socia est 1.876.a
Agabi prophetia 1.1212.d
Agag rex tremens quid figuret 2.1600.c
agag meditantem siue loquentem sonat tomo 2 1577.d
agag pinguis quid notet 2.1599.d
quid eius interfectio 2.602.b
agag rex Amalech sensus carnalis est tomo 2 1577.b
Agapiti papæ historia 1.1383
agapitus claudum & mutum curauit tomo 1 1383.c
Agar despexit dominam suam 2.1301.c
Agathi episcopi historia 1.1467.a
Agentes omnia seruos inutiles nos esse fatemur 2.1413.c
Agere qui dissimilat etiam recte offerens peccat 1.72.a
Ager pro mundo accipitur 1.1126.b
ager prælati quis sit 2.1409.c
ager in saltu quid sit 2.1539.d
ager Iosue Bethsamitæ est amœnitas uitæ cōtemplatiuæ 2.1366.d
Agri bonorum 2.1396.d
agri certaminis sunt uiuentes intellectus sacri eloquij 2.1335.a
agri nomine scripturæ latitudo signatur tomo 1 548.b
agrorum soliditatem loquendo aperire tomo 2 1396.a
agros israelitarum tollet rex 2.1397.a
agrum præparato opere diligenter exercere 1.358.b
Agilegus martyr 2.1097.a
Agilulfus Basilio iniuriam dixit 2.979.c
agilulfo gratias agit Gregorius de pace facta 2 943.a
agilulfus Longobardorum rex Padum transijt 2.195.d
Agnam offerre 1.1095.a
Agnetis commendatio 2.353.d
Agni paschalis caput pedes & intestina uorare, quid sit 2.412.d
agnum quando offeramus 2.1380.a
agnū integrū offerre & diuisum 2.1379.d
agnus oblatus à Samuele qd signet 2.1380.a
& multa de agno ibidem
agnus lactens Christus est 2.1379.d
agnus comestus in paschate cur non debuerit efferri ex domo 1.1203.c
agnorum hœdorumq; discretio 1.1393.a
agnorum nomine uiri magnæ prudentiæ designantur 2.1572.c
Agnoita esse nequit qui Nestorianus non fuerit 2.1030.a
agnoitarum hæresis refutata 2.1029.d
Agonotheta spiritualis certaminis 2.1304.b
Agrigentini territorij Iudæi cōuertuntur to. 2 913.d
Abias prædixit mala domui Hieroboam, & spiritum prophetātem de præsenti & futuro habuit 2.67.c
Aion frater meus mœrens interpretatur tomo 2 1543.a
Alas submittere quid 2.130.a
alas in altum erigere, quid sit 1.1054.d
alas nostras ad Austrum expandere, quid sit 1 1084.d
Albuginem in oculo habere quid 1.1236.b
Aldeberga regina Anglorum pia fuit tomo 2 1084.d
aldeberga regina Angliæ 2.1085.a
Aldiberius rex Anglorum 2.1085.d
Allegoria ædificat quandoq; fidem 2.525.c
allegoriæ rebus notis conficiuntur 2.5.a
Alexandrinæ ecclesiæ consuetudo 2.1148.a
Aliena appetens suis priuatur 2.899.b
Alimenta iusta dant corpori pij uiri to. 2 1479.b
alimenta diuersa diuersis competunt to. 2 1433.d
alimentum animæ & corporis ibidem
Allocutio docti uiri semper est utilis 2.916.d
Allophyli qui puteum quem Isaac foderat terra replebant quid signent 1.532.a
allophylorum fortissimum uicit Dauid funda 2.1288.a
Alta seculi corruunt repente foueæ sunt 2.1448.a
spiritualibus uiris uitanda sunt ibidem
alta glorians quis loquatur 2.1259.d
alta uidere nequit qui non animi intentionē in sublimibus ponit 2.1433.c
alta quis amet 2.1001.d
Altare de terra domino facere quid sit 1.83.d
altare mancus accedere non debet 1.1235.a
altare nostrum dei est filius 2.583.c
altare dei est cor nostrum 1.832.b
altare dei quid sit 2.314.d de eodem ibid.
altare domini quod sit 2.1387.c
altare arcæ testamenti quid desig. 2.1279.c
altare fiunt peccatores 2.1546.b
altaria duo in lege quid designarint 2.315.b
& 1546.b
altariū S. Medardi administratio 2.1186.a
altaris ministri familiares domestici dei sunt 2 1385.d
altaris nomine compunctio cordis intelligitur 2.1546.b
Altilia unde dicta 2.508.c
Altitudo seculi quos in sua ambitione accipit, ad inferna deponit 2.1448.a
Amalech populus lambens dicitur & spiritū fornicationis signat 2.496.c & 1557.c
amalech captus quid signet 2.1578.a
amalech secundo percuti iussus quid sibi uelit 2.1567.d
quid Israeli ascendenti de Aegypto fecerit 2.1568.c
amalech non uincitur nisi congregatur exercitus 2.1557.d
Amalechitæ uiri qui sint 2.1571.a
amalechitæ puer in itinere lassus quid signet 1 168.d
Amamus deum sicut patrem cum & nostros subditos amamus 2.1449.b
Amantes minime amare est culpa maxima 2 913.c
amanti longū est disponenti breue 1.449.b
Amare superiora iam sursum ire est 1.510.d
amare deum non possumus dum mundū amamus 2.1263.c
amari dominus se magis quàm ea quæ condidit uult 1.510.c
amari æqualiter non possunt summa ac infima 1.590.c
amare quod sumus plus debemus quàm ea quibus utimur 1.1053.b
amare non credita nemo potest 2.236.b
amare deum & proximum quid 2.247.d
Amatores mundi in puncto ad inferna descēdunt 2.1296.b
contra Amatores huius seculi 1.660.c
Amatur minus quàm erubescitur 2.1136.b
Amantius contactu ægrotos curauit & alia multa 1.1415.b
de Amantio presbytero prouinciæ Thuciæ 1 1415.b
Amara qui non gustauit dulcia non meruit 2 437.c
Amaritudine inuolui, quid sit 1.100.a
amaritudines deus non loqui sed scribere dicitur 1.396.d
amaritudo præsentis pœnitentiæ extinguit supplicia futura 1.323.d
ut in cordib. reproborū piorumq; 1.132.d
Ambigua consilijs indigent 2.1535.b
Ambitio sola ambitiosum ab ordinationelim pedit 2.758.d
ambitio elati cordis retundenda 2.1161.b
ambitioni seruiunt duo hominum genera tomo 1 680.d
uide Arrogantes Superbos & Elatos
Ambrosij uicarius à Longobardis electus to. 2 1042.d
ambrosij redditus ubi fuit 2.1042.d
ambrosius colitur Mediolani ibidem
Ambulantes in die uident plana & præcipitia 2.1465.b
Ambulare in uia uinearum, quid sit 1.555.d
ambulare ante faciem, & in præsenti tomo 2 93.d
ambulare in hyeme 2.661.c
ambulare in uacuum 1.228.a
ambulare coram Christo, ut debeamus tomo 2 1284.d
ambulare in rete, quid sit 1.128.d
Ambulat coram Christo quis 2.1297.d
Amicitia malorum uitanda 1.1293.b
Amici possunt dici qui persequūtur 2.437.a
amicis omnia communicanda sunt 2.662.b
amicum prosperitas non indicat 1.221.d
amicus animæ custos dicitur 1.907.c
& 2.437.d
amicus ueritatis est amator rectæ actionis tomo 1 907.b
amicus dei dicitur quis ibidem c
Aminadab spontaneus populi mei interpretatur 2.50.a
& 1372.b
aminadab urbanum sonat & quid figuret 2 1612.a
Amittitur sine dolore quod est possessum sine amore 1.1052.d
Ammon populū mœroris sonat & quos signet 2.1478.d.1556.b
Ammonitæ omnes cæsi quid notēt 2.1488.a

Amor

Amor & spes sanctorum mentem ad superna eleuant 2.93.a
amor propinquorum debitus 1.230.b
amor pigras mentes ad opus excitat tomo 1 205.a
amor propinquorum nimius 1.229.b
amor ex honore procedere solet 2.6.a
amor & potestas magnam cognationem habent 2.881.d
amor priuatus oculū claudit cordis 2.94.a
amor per autoritatem semper loquitur tomo 2 882.a
amor supernus quando in nobis paretur tomo 2 1229.
amor dei conciliandus unicuiq; 2.1168.d
prohibet male agere 1.322.a
amor dei ad contemplatiuam, proximi ad actiuam uitam pertinet 2.253.a
amor excrescit in resurrectione 2.1259.b
amor terrenarum cœlestiumq; rerum simul esse non potest 1.590.c
amor electæ mentis 2.1460.d
amor perfidiæ tabernaculum est Antichristi 2 1246.c
amor dei gignit amorem proximi 1.221.c
amor proximi nutrit amorem dei ibid.
amor interior uincit dolorē carnis 2.327.c
amor multiplicat inquisitionem 2.422.c
amor dei nunquam est ociosus 2.450.d
amoris uis cor perforat 1.67.d
amoris signum ubi positum est 2.1302.a
amore contemplationis reuelatur deus tomo 2 1308.c
amore quid leuius aut gratius 2.1494.a
amor dei per timorem nascitur 1.221.c
amorem intimum qui non habet dominum non recte nouit 2.1309.a
amorem dei erga genus humanum in sacris reperimus 2.1296.a
Amorreus reprobam hominum partem designat 2.1385.a
Amos prophetiæ spiritu caruit interdum tomo 1 60.b
amos armentarius fuit 2.1518.b
de Ampulla uitrea mirum 1.1372.b
Amygdali flore quid notetur 1.1064.a
Ananehel dei gratia interpretatur 1.836.d
Ananias deo pecunias uouerat, quas subtraxit 2.661.d
Anastasius Romanæ ecclesiæ notarius fuit 1 1339.a
Anathema quid 1.715.b
anathematis uinculo non teneri qui necessitate cōpulsi anathematizātur 2.1069.b
Anatholij cura erga Sauinianum episcopum Iadertinum 2.915.a
Anchonitana urbs succensa est 1.1337.c
anchonitanæ ecclesiæ episcopi tres in electione 2.1164.c
Ancillæ sanctorum 2.1397.d
ancillarum conditio 1.1146.a
ancillarū nomine qui intelligantur 1.472.a
& 1412.a & plura alia ibidem
ancillarum mos absente domina quis sit to. 1 17.a
Andreas Achaiam conuertit 2.383.c
andreæ monachi peruersitas 2.1092.a
andreas episcopus abdicat mulieres à se to. 1 1386.d
andreas templum Apollinis, in diui Andreæ templum dedicauit ibidem
de Andrea Fundanæ ciuitatis episc. 1.1385.c
Angeli electi filij dei sunt 1.25.b
angeli & si ministerium suum expediant, tamen assistunt domino 2.481.c
angeli post incarnationem Christi non permiserunt se adorari 2.56.b
angeli unde ueniant 1.25.b
angeli nobis comparati spiritus, ad deum autem corpora ibidem d
ut extent à deo non recedentes ab ipso to. 1 26.a
angeli hominibus præsunt 1.119.b
angeli electis auxilium pietatis impendunt 1 40.c
angeli nominantur filij dei 1.41.c
angeli prauitate non carent 1.167.a
angeli albi in ascensione 2.447.d
angeli nos docent quærere æterna 2.1263.b
non requirendum unde ueniant 1.27.a
angeli soli dei uoluntati inseruiunt ibidem
angeli electis ad adiutorium seruiunt 1.40.c
ad tempus corpora assumunt 1.939.d
semper spiritus at non angeli dicuntur to. 1 477.d
angeli nobis præcepta dederunt 1.396.d
angeli sanctificati sunt in unigen. 2.1246.b
statum uitæ per potum superbiæ perdiderunt 2.1333.b
alij & alij pro negociorū diuersitate mittuntur 2.478.a
angeli interni amoris uinculo deo iuncti to. 2 1261.a
angeli orbem portant 1.304.b
angeli ad Abraham meridie ueniunt 1.25.b
angeli spiritus tantum 1.99.b
angeli apostatæ 1.78.d
angeli lapsi pœnitentiam agere nunquā possunt 2.1359.b
angeli ac homo simul creati 1114.c
angeli accincti dicuntur 2.1261.a
angeli duo in sepulchro domini quid designarint 2.423.d
angeli hominibus præstantiores 1.1121.d
angeli creatoris potentiam plene non cōtemplantur 1.859.b
angeli auro obryzo comparantur 1.619.c
angeli prædicatores dicuntur 1.376.b
angeli certamina sua quomodo peragunt to. 1 567.b
angeli in fine mundi colligent electos to. 2 1263.a
angeli cur sint conditi 1.829.c
angelis ut loquatur deus 1.28.a
angelis non pepercit dominus 2.1260.d
angelo lapso non est locus ueniæ 1.99.c
angelorum nomina interpretātur 2.478.a
angelorum spiritus robustius stare poterant quàm homo 1.327.a
angelorum substantia mutabilis in seipsa to. 1 165.d
angelorum scientia 1.25.d
angelorum ministerio quamdiu indigeamus 2 1263.a
angelorum ascendere & descendere quid sit 1 28.b
angelorum uox qualis ibidem c
angelorum ordines nouem sunt 2.477.a
& 1537.d
angelorum officia quæ sint 2.478.d
angelorum exercitus à dextra & sinistra dei 1.41.b
angelorum naturam superbia perculit to. 1 99.b
angelorum chori Christo nato confono ore concinnunt hymnum 1.907.d
angelorū pro dignitatibus distinctio 1.101.a
angelorum nomine sancti doctores intelliguntur 1.166.d
angelos iudicabimus 2.1383.d
angelos superat redemptor 2.1207.b
angelus malitia sua cecidit 1.99.c
angelus apostata ut ligatus sit 1.102.d
in quo lapsus fuerit 1.292.c
angelus ad monumentum apparens quid notarit 2.1545.b
angelus angelum mittit interdum 2.481.c
Angelica natura à nostra distincta 1.25.d
angelicæ naturæ subtilitas ibidem c
angelici spiritus dei milites dicuntur to. 1 567.b
angelicus spiritus mortalis & immortalis est 1 98.a
Angere est stringere 2.1237.b
Angli quando ad fidem conuersi 2.855.c
anglis aliquid concessum in consanguinitate 2 1180.c
anglorum gens in mundi angulo posita est 2 918.a
anglorum conuersio ad fidem per quem facta sit 2.1170.d
Angulus duos parietes complectitur to. 1 1272.a
Ani similitudo quid notet 2.1356.c
& 1357.a
Anima peccatrix quando diem habet consequendæ indulgentiæ 2.1377.d
anima inuisibilis est 1.1427.b
anima iusti cœlum dicitur 2.507.d
anima comparatur turturi 2.112.b
anima unde pulchrior est inde descendit to. 2 1002.a
anima humana immortalis & mortalis est 1 98.a
animæ fulgor ad Christi fulgorem nullus to. 2 9.c
anima utroq; testamento tanquam alis pergit ad superiora 2.1359.d
anima & si incorporea, localis tamen aliquatenus 1.161.d
anima palmæ comparatur decenter tomo 2 53.c
anima sanctorum exuta corpore mox ad redemptorem ducitur 1.1090.c
anima euigilat in uera cognatione cum corpus obdormiscit in morte 1.595.b
anima sine delectatione esse nequit tomo 1 590.c
anima sine gratia comparatur terræ sine aqua 2.629.c
animæ requies est delectatio sponsi ut et eius 2 1428.b
anima illa apud deum preciosa est, quæ apud seipsam despecta fuerit 1.611.a

anima

anima per suam elationem cadit 2.1002.a
anima recta stat cum superna desiderat tomo 2 460.b
anima tribus uegetatur naturis 2.535.d
anima quæuis lunæ cōparari potest 2.48.b
anima quæ non baptismatis gratia renascitur, tenetur rea 2.954.c
anima Dauidi comparatur 2.535.a
anima in corpore uita est carnis 2.244.c
anima per uirtutes sicut corpus per ossa sustentatur 2.544.b
anima afficimur ad amorem 2.1296.c
anima peruersa suam diem hic habet tomo 2 519.c
anima cur remoueatur à re cui intendit tomo 1 890.c
anima humana cum suis operibus comparatur segeti & frumento 1.207.b
anima uehiculo non eget 1.1447.d
anima munda efficitur duabus uirtutibus tomo 2 28.c
anima ut dicatur comedere 1.137.c
anima inde punita unde delectata 1.811.a
anima deuota columbæ comparatur 2.17.a
anima amat amantem se 2.969.a
anima iusti cœlum est 2.215.a
anima fessa 1.126.c
anima in excelso stare debet 1.1239.d
anima per sensus tanquam fenestras respicit to.1 711.c
anima quæ caret uirtutib. debilis est 2.337.d
anima diu stare in uisione sublimi nequit tomo 2 1239.d
anima iustorum quatuor qualitalibus in compunctione afficitur 1.785.d
anima sine amore non excolitur fructu mercedis æternæ 2.1482.b
anima cur corpore induta 1.318.c
anima surgit & uenit 2.18.b
anima fastidit omnia quæ per corpus sentit to.2 7.a
animabus dicere ut requiescant tempus modicum, quid sit 1.29.b
animæ sanctorum sunt reginæ 2.45.b
animæ in peccato mortuæ perducuntur ad tormenta à Sathana 2.1376.b
animæ origo in nobis an sit à Deo an ab Adã to.2 954.b
animæ iustorum in inferno sine tormento retentæ fuerunt 1.448.a
animæ sanctorum quo nunc exutæ & postea corporibus restitutæ perueniant 1.299.b
animæ bonæ fruges dei appellantur 2.171.b
animæ uidenti creatorem omnis creatura angusta est 1.1377.c
animæ immortalitatẽ probat Gregorius ex sanctorum miraculis 1.1428.d
animæ uir deus est 2.496.d
ani. egredientes corpora uisæ sunt 1.1429.a
animæ fenestræ sunt oculi nostri 2.333.d
animæ introitum custodit dominus 2.206.a
animæ bases sunt intentiones suæ 1.953.a
animæ status cum migrat ex carnis claustris to.1 254.d
animæ quædam cur in corpus remeent tomo 1 1449.d
animæ electæ cibus quis sit 2.1239.b
animæ pondus accipiunt 1.635.c
animæ prauæ dies 2.588.c
animæ uulnus peccatum est 2.565.c
animæ nostræ relinquentes habitationem terrenam quo abeant 1.447.d
animæ uoluntatem dei & futura non ignorant 1.29.a
animæ ante restitutionem corporis num in cœlum recipiantur 1.1439.b
animæ nomine mensis intentio signatur tomo 1 262.c
animæ diuersitas 1.162.a
animæ iustorum erant ex inferno liberandæ per Christum 1.408.b
animæ iustorum probandæ sicut aurum tomo 1 539.c
animæ cibus est quotidie tribuendus 2.331.c
animã fiduciam habere in pulchritudine sua quid sit 2.1002.a
animam per patientiam possidere 1.147.d
animam prauam deus uisitat multis modis to.2 520.c
animam in conspectu domini effundere quid sit 2.1220.a
animam dura ad alta tollunt 2.561.b
animã in manibus portare quid sit 1.392.a & 2.1256.d
animam unam in corporibus duobus fuisse to.2 246.d
animarum lucri studium firmum habet terminum præfixum 2.976.a
animarum sanctarum in morte dignitas tomo 2 1517.a
animarum cura apud fideles prædicatores quid efficiat 2.1374.a
animarum lucra quærens omnia spiritualiter agit 2.1418.c
animarum sermo qualis 1.28.d
animarum pastorem desidem esse non oportet 2.1562.a
animarum utilitas omnibus amicitijs præponenda 2.1015.d
animarum uerba ipsa sunt desideria 1.28.d
animarum magnus clamor est desideriũ magnum ibidem
animarum causa laborantibus concurendum est 2.1078.d
animarum curam suscipiens duræ ac asperæ uitæ esse debet 2.1565.b
animæ electas uisitat dominus ex sua bonitate 2.1236.c
Animalia ægra separantur à sanis tomo 2 1183.b
animalia uentre à terra suspensa sunt, appetitus autem gulæ ad terram inclinantur tomo 1 853.c
animalia agri quam libertatem habeant tomo 1 356.c
animaliũ quatuor perfectiones à Christo manauerunt 2.79.d
animalium sanctorum descriptio 2.81.d
animalia quatuor pennis ut utantur 2.93.b
animalium itio & reuersio, quid sit 2.99.b
animalia eunt & redeunt quid 1.360.c
animalium nomine accipiũtur qui terrenam mercedem requirunt 1.853.c
animalia diabolo immolare non conuenit tomo 2 1093.d
animalia quatuor denotant Euangelistas tomo 2 106.c
animalium corpora oculis plena describuntur 2.114
animalia ut ambulare dicantur & eleuari tomo 2 115.b
animalium alæ sunt uirtutes sanctorum tomo 2 124.c
Animi humani proprium 1.685.b
animi turbati solatium 1.59.c
animis concordibus quod longitudo itineris negat præstet charitas 2.1096.b
animorum conspersiones diuersæ sunt tomo 1 203.d
animum inquietem secularia negocia reddunt 1 1325.b
animum mœstum spes uel falsa etiam fouet tomo 1 254.b
animus cur de loco moueatur 1.910.c
animus humanus quando in alto stet tomo 1 188.a
animum quid rapiat 1.138.d
animus in uita monastica quietus 1.1325.b
animus uoluptuose multa appetit, necessaria putans 1.341.d
animus semper erigendus ad certamẽ aduersarij 1.668.b
animus per praua colloquia ueterascit tomo 2 1175.b
animus sæpe ligatur in carnis delectationibus 2.1200.a
Anna iniuriam patienter sustinuit 2.1238.c
anna sterilis fleuit, pariens exultauit tomo 2 1242.c
anna negans ascensum, quid sit 2.1225.b
anna preces multiplicans corã domino quid sit 2.1217.d
anna surgens post cibum & potum quam significationem habeat 2.1215.b
anna exultans de nato filio quid signat tomo 2 1242.b
anna uirilem sexum petens à domino, quid sit 2.1216.c
mane surgens quid 2.1222.a
anna ebria putata quid notet 2.1218.c
anna uouens nouaculam non ascensuram super caput filij quid notet 2.1217.a
anna stetit coram Heli, quid sit 2.1229.b
anna cur obtinere meruerit quod poposcerat 1.1468.d
anna flens ardens contemplationis desideriũ exprimit 2.1237.c
anna spirituales subditos signat 2.1238.b
annæ dolor & mœror quo referantur tomo 2 1220.a
annæ pars una afflictionem ecclesiæ temporalem notat 2.1213.b
annæ nomine contemplatiua uita signatur to.2 1232.c
anna sterilis ecclesiam primam notat tomo 2.1209.d
annæ pars una tristis datur q̃d sit 2.1236.c
annæ nomine sancta ecclesia exprimitur tomo 2 1219.d
annæ sterilitas obdurationem Iudææ signat to.2 1210.a
annam in conspectu domini loqui aut animã effundere, quid sit 2.1220.a
Anni hominis discrepãt ab æternitatis annis to.1 321.c
annus placabilis domini, quid sit 1.100.c.d
annus illuminationis nostræ 1.110.d
annus redemptorum multitudinem signat tomo 1 100.c
Annona urbis Romæ 2.1176.c
Antecessorum statuta destruenda non sunt tomo 2 1180.d
Antemurale muri ecclesiæ fuerunt prophetæ 2.210.c
Antichristi præco est quicunq; se uniuersalẽ nominat 2.888.c
antichristi ossa uelut fistulæ æris sunt tomo 1 1112.c
antichristi membra fuerunt etiam extra tribulationes 2.968.b
antichristus uult coli dominicum diem tomo 2 1124.b
antichristi iniquitas cum mundi statu terminatur 1.461.a
antichristi uenturam perditionem uidit Iob to.1 101.d
antichristi testes 1.1111.b
antichristi membra sunt omnes iniqui tomo 1 422.d
antichristi tabernaculum quid sit 2.1246.c
antichristi tyrannis 1.1108.b
antichristi ambitio 1.460.c
antichristi in fine superbia, non patietur ipsum argui 1.518.d
antichristi prædicatores tædis comparantur 1 1163.a
antichristo adhærent sapientes huius mundi to.1 1162.a
antichristus reproborũ caput est 2.491.b
antichristus unde dicatur 1.1061.d
antichristus duobus modis sæuit 1.1156.a
antichristus antrum ac latibulum est diaboli 1.919.d
antichristus nomen suum longe lateq; diffundere conatur 1.460.c
antichristus quæ sit ordinaturus de sabbato to.2 1124.a
quales eligat sibi ministros 1.435.b
cedro comparatur 1.1107.a
antichristus & leo & insidians dicitur tomo 1 1109.c
antichristus prodigia & miracula faciet tomo 1 1108.c
antichristus & locutione & exempio nocet 1.1111.c
antichristus quomodo decipiat 1.1163.b
antichristum Enoch & Elias arguent tomo 1 518.d
antichristus in fine mundi adueniet 1.101.d
antich. astutos & duplices eligit 1.435.b
Antonius Campaniæ subdiaconus 2.937.c
Antonij monachi in morte uisio 1.1460.c
Antiquorum gesta nobis prophetiæ sunt to. 2 623.c
Antra sanctos intrare quid sit 2.1507.c
Antropomorphitarum hæresis 1.1097.d
Antistes quomodo erigendus 2.1611.a
antistites ecclesiarũ quærendi sunt 2.1512.c
antistitis autoritas & increpatio tela sunt 2.1606.c & 1607.c
Auferis fluuius agros Lunenses euertebat tomo 1 1387.d
Anxietatis uices tres 1.806.d
Aperta non consilia sed opem requirunt tomo 2 1535.b
Aperire oculos deo quid sit 1.401.b
Apes mel componunt ex uarijs floribus to. 2 1449.d
apes mel in ore habent, in cauda aculeum to. 2 147.c
Aphrica languoribus ac mortalitate uastata 2.1003.c
Aphricani iudices multa contra dei timorem exercebant 2.1043.b
Apollinis fanum Martini templum factum 1 1360.d
Apostatæ duobus modis fiunt 2.141.a
Apostoli Christi, spiritus dona ad quid habuerint 1.61.b
apostoli ostia sunt ecclesiæ 1.957.a
apostoli prohibentur gaudere in miraculis 2 1083.a
apostoli ecclesiæ consulunt 1.124.a
apostoli scientia diuina plus quàm prophetæ præditi fuerunt 2.235.d
apostoli cur duodecim electi sint 1.8.b & 1204.d
apostoli exultarunt cum pro Christo paterentur 1.1069.a
apostoli dicuntur lapides Sion 2.599.b
apostoli omnes aer fuerunt 1.930.a
apostoli magnificati pueritiæ bonum dimiserunt 2.1274.b
apostoli cur ad gentes peruenerint sua prædicatione 1.293.b
apostoli dicuntur pedes Christi 2.561.d
apostoli dicũtur filij prophetarum 1.609.d
apostoli flagellati gaudebant 1.183.d
apostoli nouerant pluere & per miracula coruscare 1.573.a
apostoli cœlorum nomine intelliguntur to. 2 576.a
apostoli portæ sunt interiores & exteriores 2 279.c
apostoli cur uocati ad Macedoniam & prohibiti sint ire in Asiam 1.945.a
apostoli angustati fuerunt exterius 1.975.c
successerunt prophetis 1.899.b
ebrij crediti sunt 2.1218.c
Christi magnalia locuti 2.1218.c
apostoli labia ecclesiæ dicti sunt 1.475.c
apostoli cur prohibiti sint Samaritanis prædicare 2.329.a
apostoli accepto spiritu sancto ornati sunt miraculis 1.578.d
apostoli per crura sponsi designantur tomo 2 42.b
plus potuerunt per miracula, quàm potestates per iram 1.296.a
cur iussi fuerint expectare uirtutem ex alto 1.1299.c
literarum ignari cur fuerint 2.1082.d
stellæ & nubes dicuntur 1.899.c
apostoli ante aduentum spiritus sancti metuebant sibi 2.1465.a
apostoli mira charitate induti ac uirtutibus illustrati sunt ibidem
apostolis ex duodecim cur unus reprobus fuerit ibid.c
apostolis prohibitum est ne in Iesu nomine loquantur 2.1219.a
apost. altiora præcepta data sunt 2.234.a
apost. proponit Christus satanam 2.1260.c
apostolorum cœtus, uir dei dicitur tomo 2 1279.a
apostolorum numerus cur implendus fuerit 1 1110.c
ante Apostolorum prædicationem totus mũdus rebellis fere fuit 2.9.d
apostolorum humilitas 1.235.d
apostolorum pedes speciosi fuerũt 2.599.b
apostolorum sacculus, pera, & calciamenta explicantur 2.377.a
apostolorum infirmitas tempore passionis 2 1249.c
apostolorum pedes cur loti sint 2.645.b
apostolos in domo fratris primogeniti conuiuari, quid sit 1.44.a
Apostolica ecclesia quæ communia habet to. 2 1167.d
apostolica sedes præceptum tradit, ordinatis episcopis 2.1190.d
apostolicæ sedis reuerentia 2.993.b
autoritas 2.1185.c
Apparet dominus electis quomodo 2.1518.a
Appetentes illicita densis premuntur cogitationibus 1.120.c
Appetitui dominari quid sit 1.110.c
appetitus laudis humanæ est latrunculus to. 1 308.a
appetitus gulæ refici appetit de infirma carne 2.1461.b
Appellationis Heli honor nõ ad laudem, sed calliditatem refertur 2.1342.c
Aqua pro scientia prædicationis accipitur 1 379.a
aqua ligatur in nubibus, quid sit 1.573.d
aqua in oleum conuersa est miraculose to. 1 1417.b
aqua, prauam scientiam denotat 1.636.a
aqua scripturam sacram designat 1.573.a
aqua maris in utre congregata 2.1071.c
aqua Christi sitim omnem extinguit 2.32.b
aqua hauriri, diffluere non poterat tomo 1 1402.a
aquæ in sacris diuersa significant 1.636.a
aquæ contradictionis, sunt populi resistentes 1.861.c & 573.a & 1203.a
aquæ de gelu currunt, quid sit 1.922.c
aquæ niuis sunt lamenta humilitatis tomo 1 317.c
aquæ excauant lapides, quid sit 1.412.a
aquam haurire 2.1377.c
aquam effundere in conspectum domini to. 2 1377.c
aquarum nomine, angelorum chori designãtur 2.150.c
aquarum diluuium multiplicitatem doctrinarum signat 2.547.b
aquas deo appendere, quid sit 2.209.b
Aquila radios solis aspicit 1.312.d
aquila multipliciter dicitur 1.1085.b
eius uisus 1.1086.b
aquila in senectute caluitium totius corporis acquirit 2.262.d
aquilæ nomine quid sacra scriptura intelligat 1.1085.b
aquilam in arduis nidum ponere quid to. 1 1086.b

aquila significat peccatores 2.263.b
Aquilo uentus malignum designat spiritum to.2 931.a
aquilonis porta, gentilitas dicitur 2.285.a
facies est suggestio diaboli 1.597.b
aquilonis nomine torpor maligni spiritus accipitur 2.76.b
Araneæ telas texere 1.495.a
Arare in boue & asino prohibemur tomo 2 1482.b
Aratores agrorum regis 2.1395.d
Arbitrio libero uitiato qd accidat 2.629.d
in Arbitrio libero homo est cõditus 1.577.d
ex Arbitrio libero ad malum ducimur tomo 1 437.d
arbitrium liberum electis in bono formatur to.1 1153.a
arbitrium liberum sequitur gratiam præuenientem 1.534.c
Arbor portat in ramo humorem uitij quem traxit ex radice 2.1197.b
arbor reuiuiscit ad fructum ex fœtore tomo 2 459.a
arborum cortices mandere quid sit 1.682.c
arborum cortices quid notent 1.677.b
arborum species sæpe in fructu, non foliis requiritur 2.1423.c
Arbusta quæ tardius crescunt, annosa perdurant 1.498.b
Arca testamenti 2.315.d
capta quid signet 2.1339.a
arca sub pellibus mystice quid 1.85.c
arca à lapide adiutorij asportata quid sit tomo 2 1345.d
arca uacua est scientia sine bona operatione to.2 1354.a
arca cum suis partibus explicatur mystice tomo 1 1256.d
arca diluuij ecclesiæ typus fuit 2.511.b & 237.c
arca domini ferebatur per uaccas 2.501.d
arca dei in domum Aminadab ducta quid notet & quibus committenda 2.1372.b
arcæ Noeh in monte quiescẽtis post diluuiũ significatio 2.1070.d
arcæ debitum pro peccato reddendum est tomo 2 1354.b
arcæ dei pulchritudo extrinseca ut sit ministro intuenda 2.1373.b
arcæ Noe mensura 2.237.c
significatio 2.1070.c locus 2.1350.d
reductio 1.230.d & 2.501.d
arcam dimittere quid sit 2.136.c
uestibus portare, quid sit 1.1256.a
arcam Bethsamis pergere quid sit 2.1362.a & sequenti
circunducere quid 2.1349.d
arcam domini afferre quid 2.1335.d
arcam in Dagon portare quid sit 2.1346.a
Archangeli angelis præsunt 1.119.b
archangeli summi nuntij dicuntur 2.477.d
Arcturi nomine Ecclesia uniuersalis exprimitur 1.297.a.994.d
arcturi uocabulo gentes signantur 1.921.c
arcturi reuolutio ut fiat 1.995.a
arcturum produxit deus primò, deinde oriuas, &c. 1.297.b
ab aquilone surgit 1.995.d nunquã mergitur 1.297.a septem componitur stellis 1.995.a nunquam occidit 1.993.b
legem ortu suo signat 1.995.d
Arcus semper tensus debilitatur 1.952
arcus cœlestis quos colores cõtineat & quid designet 2.136.c
arcus insidias figurat 1.663.a
arcum in manu tenere quid sit 1.664.a
Area ecclesiam signat 1.1045.c
Arelatẽses episcopi olim primates totius Galliæ 2.819.a
eorum autoritas 2.1193.d
arelatensis monasterij priuilegium 2.992.d
Arena, maris est terminus mystice quid tomo 1 296.b
arena grauior, dicitur hominis calamitas tomo 1 211.a
Arentia quæ dicantur 1.1031.d
Argenti nomine quid accipiatur 1.178.d
argenti nomine eloquia sacra accipiũtur to. 1 531.d.123.c
argentum sanctum prædicationem designat to.2 11.d
argentum scriptores diuini eloquij designat to.1 620.a
in dei laudibus impendere quid 2.1285.b
argentum innocentem diuidere quid sit tomo 1 593.d
argentum ut nobis dominus multiplicet tomo 1 1296.b
argentum superbiæ & inuidiæ seminarium est 2.602.c
Arguẽdi sunt palã qui palã peccant 2.1183.b
Arguere minus est quàm corripere 2.537.a
Arianæ hæreseos damnatio 1.1409.c
Arianus episcopus Longobardorum suo errori uoluit dedicare Pauli templum tomo 1 1409.a
arianus episcopus cæcitate percussus est ib.b
Arij dogma 1.1123.d
arius tres deos esse credidit 1.648.d
per Arietem primus ordo sacerdotum designatur 1.1004.b
arietes in gyro ponere, quid sit 2.193.c
arietis nomine quid signatur 2.1545.d
Ariminensis ecclesia destituta pastore tomo 2 948.b
Ariolandi peccatum inobedientia dicitur tomo 1 1211.a
Arioli unde dicti sint 2.1591.d
Arma Ionathæ quid 2.1521.b
arma quid significent 1.1002.b
arma doctorum 2.1408.b
tyrannorũ 2.1396.a fabricare ibid.b
arma ferrea, quid sint 1.500.a
arma peccantium 1.337.b
cum Armis ad infernum descendere ibid.c
armorum fulgor quid 1.1002.b
Armati ab inermibus cur uicti 2.1517.c
Armatura piorum 1.240.c & 2.1408.b
Armiger Ionathæ portans arma quid designet 2.1521.b
Armillæ quid demonstrent 1.1011.b
Armi pars Pauli seruata quid notet tomo 2 1441.a
armum manducare, quid sit 2.1440.d
armus pectoris quid signat ibid.a
Arnulphus Romam tendit 2.1174.a
arnulphi sacramentum de pace seruanda tomo 2 979.b
Aromata uirtutes designant 2.33.a
aromata in puluerem redigere 1.23.a
Arrogans quomodo sternitur in humilitate 1 1100.d
arrogantis opus ut scientia uilissima est tomo 2 1612.a
arrogantibus graue est scientiam suam breuitate loquendi constringere 1.871.c
arrogantes solam laudem quærunt tomo 1 105.a
arrogantes plus arguunt quàm consolentur to.1 780.a
uoces ecclesiæ sibi dici dissimulant tomo 1 771.b.c
arrogantes sibi quando magni sunt tomo 2 1444.b
arrogantes hæreticis sunt iuniores 1.765.a & 768.c
arrogantes munerum dei capaces non fiunt to.2 1261.d
arrogantes quid ecclesiæ miseriam uocent tomo 1 889.c
arrogantes prolatis laudibus animantur tomo 2 1541.d
arrogantes alios nihil scire, alios non bene sentire iudicant 1.767.d
arrogantes uitam dolentium acrius examinari uolunt 1.852.c
arrogantes falsis uera permiscent 1.778.a
arrogantes nouerunt se æquales reliquis hominibus nascendo sed nõ uiuẽdo 1.779.b
cur testimonium coram hominibus quærant 1.872.c
arrogantes quid sibi persuadeant 1.367.a
arrogantes quid proprium habeant tomo 1 419.b
arrogantes nimium in uehendo multa mentiuntur 1.857.c
arrogantes uiscera charitatis non habent tomo 1 853.a
arrogantes prudentibus stultitiæ uerba miscent 1.778.c
arrogantium prædicandi modus 1.815.c
arrogantium fraus propria 1.849.c
arrogantium linguæ arcui peruerso similes sunt 1.932.c
arrogantium doctrinæ proprium 1.776.b
arrog. tumoris species quatuor 1.769.c
arrogantes corrigendi modus 1.893.d
Arrogantia roborat uitia 1.283.c
generatur de superbia 1.1101.a
arrogantiæ repletioni spiritus dona addi nequeunt 2.1261.d
arrogantiæ species prima, secunda, tertia & & quarta 1.769.a
Arrogare sibi hominem quod non est, culpa grauis est 1.417.c
Artes liberales cur sint discendæ tomo 2 1517.d
Artifices opera sua prius inchoant, postea comunt 2.1423.d
Artificum peritiam iudicare uolens perfecta opera respiciat 2.1424.a
Artus infirmos signant 1.433.c
Arundinetum uitam secularium notat tomo 1 1128.c
Arundo uento agitata quid 2.1064.d
arundinis nomine quid signatur 2.335.d
Aruspices ut sint corrigendi 2.963.b
Ascendere usq; ad cœlos quid sit 1.305.c
ascendere superbo quid sit 2.1604.a
ascendere super occasum dominus dicitur tomo 2 375.d
Ascensionis suæ testes habuit dominus tomo 2 447.a
Ascensor equi quis 1.1062.b
ascensoris nomine Deus dicitur 1.1055.a
Ascensus ad contemplationem 1.205.b
ascensus omnis in labore est 1.222.d
ascensus ad cœlum quomodo possibilis homini terrestri 1.907.d
ascensus dies sunt 2.1233.d
ascensus nostri ordinatus 2.1428.a
Asinæ pascentes quid 1.52.d
asinæ onerantibus sese non resistunt ferocia. to.1 53.a
asinæ Cis quid 2.1418.a
asinarum boumq; refectio 1.44.d
asinarum possessio quid signet 1.16.c
asinarum nomine qui accipiuntur 1.44.c
asinas possidere quid sit 1.16.c
inuenire 2.1418.c
asinas perdere 2.1437.a
asinas perceuntes quæsiuit dominus to.2 1418.a
Asinus signat amorem carnalem 2.1482.b
asini primogenita oue permutare quid sit to.1 913.d
asini quid signant 2.1412.c
asini electorum 2.1397.d
asini nomine infideles accipiuntur 1.574.a
luxuria 1.226.b aperta nequitia fornicationis accipitur 2.1572.a
Aspera refugiens ad modicum homo, asperioribus se subdit 2.1404.c
aspera res fit occasio mercedis 2.1026.a
Asperitatem uerbi euadere quid sit 1.197.d
Aspicimus negligenter sæpe 2.1234.b
aspiciunt nunc pij quod apprehendent aliquando 2.1365.b
Aspides oua pariunt 1.494.c
aspidis caput quid designet 1.495.c
aspis subitò suo ueneno occidit 1.495.c
aspis paruus est serpens 1.494.c
aspidum oua rumpere quid sit 1.495.a
Assertiones Iudæorũ Ecclesiæ doctores pro nihilo ducunt 2.1337.c
Assumptio matutina quæ sit 2.619.a
Assur regis nomine quid signetur 1.340.b
Assurgere mystice quid 1.58.a
Astra non sunt munda ut intelligendum tomo 1 255.a
astra matutina pro Angelis accipiuntur tomo 1 954.c
astrorum nominibus cur utatur scriptura tomo 1 296.c
astrorum nomina à quibus inuenta ibidem
Athleta fortis ut uincatur 1.342.b
athletarum corpora qualia 1.4.b
Atrium quid designat 1.945.b
Auari dicuntur esse inter cœlum & terram to.1 429.c
auari quomodo monendi 1.1288.d
super Auarum omnis dolor ruit 1.499.b
auarus quo pacto defensionẽ quærat 1.88.b
auari qui sint 1.1035.d
Auaritia est idolorum seruitus 2.853.d & 983.b
auaritia quæ uitia prouehat 1.1082.c
auaritia quorum est 2.372.c
auaritia surrepit duobus modis 1.499.d
auaritia in Ecclesia Gregorij tempore maxime inualuit 2.593.d
auaritia quibus dugetur 1.497.d
auaritia mater est uitiorum 1.479.d
auaritia uelut amphora est 1.478.c
auaritia impietatem semper tenet ibid.d
auaritia nulla esse debet in Ecclesia to.2 1076.b.c.d
auaritiæ domus ubi constructa 1.479.c
auaritiæ fructus 2.1404.c
detestatio 2.274.c medela 2.1526.a rami 1.1082.c
auaritiæ proprietates 1.499.d
auaritiæ inquietudo 1.121.a
auaritiæ incommodum magnum 2.1079.b
auaritiam auget copia 1.498.d
Audaces iusti & timidi 2.1421.b
Audaciam Israelitarum cognoscimus quidẽ sed non negligimus 2.11393.c
Audite absconditum uerbum quid 1.155.a
audire nostrum quid sit 1.199.c
audire loquentem Deum quid 2.1328.a
audire Dei quid 1.1199.c
audire minoris laboris est quàm dicere tomo 1 154.a
audire uolẽtis est, sustinere nolentis 1.506.c
Audita breuiter latius pensare cui? 2.1307.d
Auditores paruuli semper exhortandi sunt to. 1 1048.a
auditores reprobi quid faciant 2.1295.a
auditores uerè fortes 2.1302.a
auditores quidam quid faciant 2.1301.d
auditores Ecclesiæ ut sint instituendi to.2 1229.c
auditores perfectiores sunt uicini rectori suo to.2 1424.c
auditores qui contemnendi 2.1595.d
audit. qui cõueniant cũ doctoribus 2.1501.c
auditores hypocritæ quales 2.1397.c
auditores sanctificari quid sit 2.1622.d
auditores quid perpendere debent 2.493.b
auditorem electum quid oportet facere tomo 2 1405.d
auditoribus quomodo loquendũ est 1.750.a
auditoris boni mores 2.83.d
auditoris studium 2.289.d
auditoris gratia etiam malis doctoribus bonus sermo datur 1.1039.d
auditorum mentes cyphi sunt 2.105.a
auditorum mentes comparantur chordis in cithara stratis 1.1257.d.1005.d
auditorum uerbi Dei diuersitas 1.666.a
auditores cognoscat pastor 2.1551.c
Auditus unde 1.884.b
auditus à uisu quid differat 1.938.b
Auerti Israel quid 2.1337.d
Augusta Helena uocata est 2.1146.d
Augustino Anglorum conuersori qui subsint episcopi ac sacerdotes 2.1171.a
augustini libri filigo dicuntur 2.1026.e
B. Augustinus cum sorore sua noluit habitare 2.942.b
Auiditas diaboli 2.1412.a
Auis nomine Christus accipitur 1.608.d
auis ad uolatum nata quid signet 1.183.c
Aurẽ in tribulatione reuelare quid 1.880.a 883.d
aures atq; oculi cordis sunt spiritualium tantum 2.209.a
aures humanæ uerba iudicant sicut sonant to.1 857.b
aures cordis quid iudicent 2.209.a
auris sinistra quid notat 2.1312.b
auris dexteræ tinnitus 2.1313.c
auris subula perforata 2.86.d
aurium corporis tinnitus, unde 2.1312.a
aurium mentis intolerabilis clamor qui tomo 2 1312.a
Auricula Samuelis quid designet 2.1429.b
Auri appellatione scriptura quid accipiat to.1 1181.d
auri nomine quid accipitur 1.732.d 2 351.b
auro ut nos ditet dominus 1.1296.b
auro innocentia prælata 2.1001.b
aurum quando clarescat 1.539.c
aurum quorum seminarium 2.602.c
aurũ ab Aquilone uenire quid sit 1.930.d
aurũ obryzum quid denotat 1.619.c.733.b
aurũ cæteris metallis præeminet 1.1249.a 622.b
aurum uitæ uel sapientiæ claritatem signat 1 601.a
aurum ubi placet, ibi & uitium 2.991.c
Aurora est mens iusti 1.554.c
aurora quid signat 1.104.c
auroræ ortus mystice quid 1.104.d
qualis 114
auroræ locus quis sit 1.964.a
Auster Iudæos signat 1.931.a
austri interiora quæ sint 1.299.a
austri nomine quid accipiatur 1.228.d 299.a
austri interiora sol feruentior tenet 1.921.c
Autoris uerba nullus reprehendere audeat 1 309.d
Auxilia ubi locum habeant 2.1535.a
auxilia diuina semper adsunt nobis to.2 1509.d
auxilio diuino opus habemus oẽs 2.624.c
Axa filia Caleph quid signet 2.879 & 1.1414.d
Azabel quorum typum gesserit 1.1281.b
Azoti primordia gentilitatis signant to.2 1347.d

B

Babylon quid 1.188.a & 2.160.d
babylonis filia cur uirgo dicatur 1.188.a
babylonis nomine huius mundi gloria dicitur 1.1182.a
babylonis salices quid 1.1131.b
babylonem uenire à Hierusalem quid sit to. 2 160.d
Babylonia omnes reprobi uocantur 1.151.d
babyloniæ ciues qui 1.618.c filij 151.d
babyloniæ rex est antiquus hostis 1.227.c
babyloniam ueniens propheta liberatus est 2 161.b
Balaam 2.168.c

balaã quãdo cognouerit peccatũ suũ 1.513.d
balaam quos figuret 1.1310.d
balaam quid correptus mutauit 1.1274.a
Baldath simulator iustitiæ est 1.274.b
fortia dixit sed non suo loco ibid.
baldath cur diuimã iustitiã laudarit 1.272.b
Balneum Ciceronis monasterium 1.1331.c
Balthasar cur non fuerit Propheta 1.1387.c
Baptisma quod prosit 2.1087.c
baptisma quantum ualet apud nos 1.92.d
baptisma tollit peccata & tamen alia succedunt 2.1069.a
baptismatis mysterium funditus culpã tollit to.2 1195.b
Baptismum Ioannis quale 2.395.c
non contulit gratiam ibid.
Baptismus quales nos reddat 1.628.c
Baptizandi consuetudo apud Hisp. 2.665.d
baptizari à mortuo quid sit 2.1069.d
Baptizati inuiti quid faciant 2.672.c
baptizati rebaptizandi non sunt 2.702.c
baptizatos ubi presbyteri ungent & episcopi 2.752.d
Baptisterium non sit monasterijs 2.740.d
Barbæ domini rasæ significatio 1.48.c
barbam radentes qui sint 1.21.c
Barachel quid sonat 1.767.c
Barbarorum gladij 2.898.d.1170.a
Barbatianus monachus 2.974.a
Bases prophetas signant 1.946.b
bases sunt animæ intentiones 1.953.a
βασιλεὺς terræ princeps interpretatur to. 1 304.a
Basilius in magicis opib. prim. fuit 1.1331.d
Romæ crematus 1.1332.d sub habitu monachi, diabolus apparuit 1.1332.d
Beatitudo uera 2.542.d
beatitudo sanctorum 2.1385.a
beatitudinis gloriam nunc uidere non possumus 1.114.c
Beati præteritorum meminerunt 1.130.b
beatos an culparum præteritarum tangat recordatio 1.130.b
beatorum habitationes diuersæ 1.338.a
beat. duplex est futura commutatio 2.610.d
Behemoth ossa sunt eius consilia 1.1111.b 1116.c
behemoth belua interpretatur boui comparatur 1.1144.b 1.1105.b
behemoth cauda quæ sit 1.1107.c
behemoth arguta consilia 1.1117.a
Bella spiritualia 2.1478.b
bella carnis ualida & uiolenta 2.1569.d
bella non solum insinuat pastor, sed & ipse suscipit ea 2.1521.c
bella & seditiones differunt 2.485.a
bellum unde oritur 2.1535.c
bellum doctoris quod 2.1566.a
bellum nostrum caro est 1.197.c
bellum deo pluere quid sit 1.499.c
bellum de uictoria oritur 1.87.c
bellum procul odorari quid sit 1.1075.c
Bellica forma prædicatorib. seruãda 1.1071.a
Benedictio in afflictione 1.50.c
benedictionem dare quid sit 2.1565.b
benedictionem dabit qui legem dedit ibid.
Benedicti uita & miracula ad finem usq; libri 1.1351.b
Beneficium appetere an liceat 1.1230.c
beneficia & alia bona ut cognoscãtur ex deo esse 2.695.c
Beneuoli ut sint admonendi 1.1268.d
Beniamin interpretatio 2.1429.d
Benigni animi exemplum Samuel 2.226.d
Benignitas erga subiectos 2.1141.b
benignitatis exemplum 1.901.d & 2.580.d
Bersabea sapientes designat 2.1317.b
bersabeæ interpretatio ibid.
bersabea legem literæ significat 1.85.a
bersabeæ ad Dauid perductio quid ibid.
Bestia montem tangens quid sit 1.205.c 2.1295.c
bestia agri quid sit 1.1049.b
bestias in herbis ludere quid sit 1.1126.c
ad Bethchar nullus puerire potest 2.1382.a
bethchar quid signat 2.1382.b
bethchar interpretatio 2.1381.d
Bethel interpretatio 2.20.b.1385.d
bethel electorũ uniuersam Ecclesiam signat 2 1386.b
Bethlehem interpretatio 2.342.d
Bethoron domus iræ dicitur 2.1516.b
Bethsamitæ percussi qui 2.1370.a
bethsamitæ qui dicantur 2.1365.a
Biblia intus & foris scripta 2.150.b
Bigamus sacerdos nequit fieri 2.1128.d
Blandimenta sathanæ comparantur rotis 2. 1504.a
mundi detestantur sancti 2.1538.d
Bona nõ inchoantes ue sint hortãdi 1.1316.a
bona dum in timore agimus non recessimus à malo 1.15.b
bona quando cognoscimus 1.56.b
bona plura iustorum latent 2.1596.a
bona seculi stultæ appetuntur 2.1496.d
bona aliorum extollenda sunt 1.1091.d
bona multa uidentur non bona 1.1345.d
bona alicui iniustè ablata cui reddenda 2. 668.a
bona de seipso dicere quõ liceat 1.467.b
bona quomodo amanda 2.1324.c
bona uera quibus seruantur 1.453.b
bona etiã quæ fiũt cautelã requirũt 2.356.b
bona sua pij manifestant 2.1436.a
bona quæ agimus nescire debemus 1.307.c
bona potentum seculi 2.1599.d
bona mundi cum mundo deficiũt 2.1497.a
bona nostra & ignorare & scire debemus 2 1463.d
bona alia summa, alia media 1.932.c
bona cur sunt 1.1275.c
bona dei quibus bona 1.369.b
bonum sapienter abscõdi interdũ 2.1522.b
bonum uerè quod 2.1547.d
bonum quo muniuntur electi 2.1385.a
bonum quicquid iustum 2.1402.b
bonũ qui facere scit nec facit, peccat 1.591.d
bonum cõmune electis ac reprobis 2.1385.a
bonum cõmune gaudiũ nostrũ sit 2.1083.b
bonum operationis quis dat 2.1228.a
bonum quod citius perditur 1.329.a
bonum bene dicere 1.764.a
bonum semiplenum uidetur 2.1172.a
bonum ostendit scriptura, facere dat dominus 2.1324.b
boni omnes cur non tollantur ex mundo 1 1420.c
boni etiam exasperant deum 2.149.e
boni soli sunt in cœlo 2.510.b
boni quid habere debent 2.1046.a
boni quomodo perfecti 2.1065.b
boni quo atteruntur 1.463.d
boni ueraciter qui sint 1.705.d
boni malum in lingua habent 1.492.b
boni in cœlo an bonos cognoscẽt 1.1446.b
bonis concordia utilis est 1.1161.a
bonis cur detrahant mali 2.1066.a
bonorum causa iustitia est 1.886.a
bonorũ consolatio est finis malorũ 1.714.a
bonorum uita semper erit 1.251.b
bonorum facta ac dicta cur sæpe displicent malis 1.142.a
bonorum aduersa sed non gaudia uidemus 1 975.d
bonorum uita quid 1.334.a
bonos cur dominus perducat ad imperia 2 1085.d
bonos labor præsens quid iuuet 1.363.b
bonum esse inter malos laudabile 1.3.a
bonus quis non est 2.510.b
qui perfecte bonus 2.147.d
Bonitas maxima 2.1391.d
Bonifacij Ferentinæ ciuitatis Episcopi uita ac miracula 1.1340.a
Bonosiani hæretici quales 2.1087.c
Bores in primatu dicitur 2.1526.c
Bos quos significat 1.1216.a 1.226.c 2 264.a
bos triturans 2.1291.d
in Bouis primogenito operari quid 1.281.d
bouis nomine fideles accipiuntur 1.574.a
bouem in manu adducere quid sit tomo 2. 2546.a
boues portantes mare æneum quos notent 1. 1243.c
boues arantes quid signant 1.52.d
boues in prædam tollere 2.1544.a
boues quomodo uescuntur 1.1105.c
boues Iudæos operarios designant 1.10.b
boues duos ante se quis habet 2.1482.a
boum quinque iuga, sensus repræsentant 2. 494.a
boum nomine bene operantes accipiuntur 1. 44.c
Brachiorũ nomine qd intelligatur 1.457.d 728.a
brachium excelsum dicitur Antichristi celsitudo 1.970.a
brachium domini filius dicitur 2.75.b
brachium cõtemptoris est fortitudo temporalis 2.1293.b
Britanniæ conuersio ad fidem 1.903.d & 1082.c
Brucus quid 1.1166.a
Brunichilda xenodochiũ extruxit 2.1130.b
eius pietas 1127.d
Buccella in rotunditate conficitur 3.1285.d
buccella panis est indeficiens delectamentum uitæ æternæ 2.1300.c
desiderare debemus 1285.d
Buccina canere quid sit 2.1502.d
Butyrum unde 1.496.b
Buxus quos designet 2.401.c
Buzi despectus interpretatur 2.74.a
Buzitis interpretatio 1.767.c
Byssi nomine quid intelligitur 1.1011.c
& 2.651.c

C

Caballum Gregorius misit Eleusino 2. 1034.a
Cadauer unde 1.1090.d
cadauera diuitum qualia in sepulchris 1. 390.d
Cadentes quid docendi 2.1152.c
Cadere rarò quid sit 1.1062.b
cadere interdum & surgere iubemur 2. 140.a.b
cadere ac apertos oculos habere 1.925.b
Cæcus quis 1.1235.b
cæci qui sunt 2.1538.b
cæci illuminati cur miraculum publicauerint 1.1341.c
cæco offendiculum ponere 1.1319.d
cæcus quadraginta annis, curatus est 1. 1430.b
cæcus liber sit à tributis 2.1006.b
cæcus à deo illuminatus quid designet 2. 322.d
Cæcitas Israelitarum 2.1278.a
cæcitas in die 1.192.c
cæcitas magna quæ est 2.1278.a
cæcitas nobis congenita 1.113.d
Cæsar tempore Gregorij causis sacerdotalibus se non immiscuit 2.758.d
cæsari paruit Gregorius 2.744.a
Cain membrum sit Antichristi 1.968.c
cain cur filium suum primum Enoch uocarit 1 289.a
diuina uoce admoneri potuit, mutari non potuit 1.278.b
cain in terra fundamentum posuit 1.528.d
cain primus est natus 1.97.d
cur fratrem occidit 175.b
cain peccauit in spiritum sanctum 2.574.d
cur ciuitatẽ construxisse dicatur 1.179.b
caini munera cur non respexerit dominus 1. 744.d
caino inuidia quid nocuerit 1.1269.d
Caiphas prophetat 2.1460.a
quomodo de Abraham natus 1.988.a
Calami de hastili procedentes qui sint 2. 105.a
calami nomine prædicatores accipiuntur 1. 986.b
calamus quid designat 1.1128.b
calamus cui comparatur ibid.d
Calamitates præsentes qui spernãt 2.1238.c
calamitates ad Orientis dextrã surgere quid sit 1.692.a
calamitas humana ægre agnoscitur 1.210.d
Calcanei obseruatio quid 1.22.a.b
Calx quæ pars corporis 2.1290.d
calce ut repellant animalia 2.1280.c
Calciamenti nomine quid scriptura signet 1. 1177.a
calciamenta ecclesiæ 2.51.a
Caleph ac Iosue quid designarint 2.612.b
Caligo pro quo 1.109.b
caligo cæci cordis damnatur 2.1584.a
caliginis humanæ consolatio 1.309.a
Calliditas quomodo fallit 1.286.d
calliditas rectoris pia sit erga suos 2.1362.a
Calumniæ sanctorum cessabunt 1.195.a
Calumniatores qui sint uerè 1.860.c
Cameli quos signant 1.9.b.46.c
cameli quid signent 1.16.a & 54.b
cameli ruminant, sed non ungulam fiduntur 1. 9.b & 2.1571.d
cameli appellatio incarnationem notat 2. 1530.d
camelorum possessio quid notet 1.16.a
camelum glutire quid sit 1.9.a
camelus per foramen acus transijt 1.1215.c
Candelabrum quid designat 1.1038.b
Canes gregis qui dicantur 1.674.c
canes muti non ualentes latrare 2.1303.a
canis uomens quid agat 1.1309.d
canum lingua sanat lingens 2.526.a
Canones transgredientes quomodo puniendi 2.760.a
Canterinæ maleficium puniendum 2.1169.c
Canticum canticorum quid cõtineat 2.6.a.b
Capillorum nutritio quondam 1.37.b
capilli decisi quid notent 1.48.c 58.b & 2.470.b
capillorum domini significatio 1.48.c
capillus incisus non dolet 2.487.d
Capitis cincinnus quid sit 1.1051.b
caput pro mẽte ponitur 1.83.b & 2.319.d
caput Christus cur nos uoluerit esse sua membra 2.1180.a
caput est prima corporis pars 1.469.d
caput appellatur interdum corpus & contra 1.444.b
caput omnium sensuum usum possidet 1.61.c
caput quando mouemus 1.432.a
caput in lapide ponere 1.158.b
caput inclinare uiris spiritualibus quid sit 2. 1453.c
caput nostrum diuinitas est 1.265.d
caput mentis quid signet 2.1417.b
Capparis quomodo dissipetur 1.1064.a
Capreæ caput adorare nolẽtes, occisi sunt 1. 1408.b
capreæ ecclesiam designat 2.20.b
capreæ natura 2.1517.a
Capsellam cum uasis aureis de arca ponere quid sit 2.1368.b
Capti laqueo 2.1576.c
Captiuantes qui dicuntur 1.44.d
Captiuorum receptio 2.844.c
captiuus est homo ex delectatione 2.1200.b
Carbones quos notent 2.97.c
Cardines terræ quos possumus accipere 2. 1266.b & 1253.b
Carduus ut nascatur 1.809.d
Carecti nomine qui intelliguntur 1.274.c
carecti natura 1.274.c & 275.b
Cariathiarim habitatores qui sint 2.1372.a
cariathiarim sonat ciuitatem eorum ibid.
Carmeli interpretatio 2.52.d 1583.a
Carmen quomodo accipiatur 2.151.b
carmen in nocte quid 1.862.b & 2.151.b
Carnales quæ attendant 2.1388.d
carnales multi in ecclesia 2.1401.d
carnales quomodo dignitatem diuinæ gratiæ repellant 2.1493.a
carnales motus ubi non habent requiem 2. 1502.c
carnales quomodo non attendunt damna interiora 2.1399.b
carnales cur non possint adiuuari 2.1392.d
carnales quique à lumine rationis cæci sunt 2. 1389.d
carnalia sectantes quomodo pereãt 2.581.b
carnalia nostra destruimus cum ad cælestia subleuamur 2.1426.d
carnalis nullus assumitur ad contemplationem 2.1235.a
carnalium doctorum præsumptio 2.1422.c
carnalium mentes mulieres uocantur 1.80.b
Carne qui labitur iumẽtorum appetitu prosternitur 1.863.b
in Carne non esse quid sit 1.502.c
carnem quomodo superarent 2.1481.a
carnem crudam petijt puer sacerdotis 2. 1270.d 1871.d
carnem cum uitijs & concupiscentijs crucifigere 1.278.d
carnem quæ nutriunt 2.561.b
carnem hominis unde esse conditam uoluit Manichæus 1.326.b
carni spiritus cur dominari debet 2.1487.c
carnibus ac pelle uestiri quid sit 1.328.b
carnis motus non edomantur per omnia 1. 200.c
carnis & sanguinis nomine quæ signantur 1 67.d
carnis impetus ad quid impellat 2.96.a
carnis motus qui nõ libẽter ferũt 2.1487.d 1486.d
carnis copula quare fieri debet 2.1197.d
carnis infirmitas quid faciat 1.266.c
carnis obedientia quãdo amissa est 2.1601.a
carnis cura quanta esse debet 1.341.d
carnis impetus quomodo ostentat se 2.96.b
carnis cura frenanda ut fit 1.341.b
carnis suggestio quid 1.118.d
carnis locus proprius quis 2.345.a
carnis crux 2.463.a
carnis desideria quis premit 3.1526.a
carnis cõmixtio uoluptatẽ gignit 2.1195.b
carnis delectatio ubi 1,942.a
carnis corruptioni seruire miseria est 1. 399.d & 798.b
carnis lex membra mouet 2.1487.c
carnis nomine discipuli intelliguntur 1. 475.a
carnis propagatio per femur est 2.202.b
carnis mortificatio 1,87.a
carnis timea tentatio est 1.266.c
caro ad consuetudinẽ nos restringit 1.336.a
caro quo deorsum premitur 1.160.b
caro quomodo castiganda 2.1520.c
caro quid sit 1.557.c
caro quæ magis domanda est 2.1589.c
caro dolorum causa est 2.1062.a
caro fœnum est & gloria eius sicut flos agri 1 562.d
caro qua ratione spiritum trucidat 1.365.c
caro sola præsentia appetit 1.559.c
caro cur in puluerem redigatur 2.610.c
duobus modis accipitur in sacris 1.483.c
caro resurget 2.281.a
caro semper est caro 2.363.c
caro nostra post resurrectionẽ ad miseriam non redit amplius 2.1259.a
caro quæ occidit animam 2.1102.a

caro quæ opem conferre spiritui non potest 2 1363.c
caro spiritum nescit 2.455.c
caro quatenus fouenda est 2.1479.c
caro nostra post resurrectionem qualis erit 1 485.b
caro adiuuat nos in bono & malo 2.275.a
caro animæ uestis est 1.166.c
caro bonas cogitatiões cur gignere nequeat 1 559.c
caro sine anima delectari nequit 2.1200.a
Cartilago qualis sit 1.1112.d
Caudæ nomine qui signantur 1.470.a
Cauernæ dicuntur cogitationes prauæ to. 1 684.c
cauernæ terræ quid signent 1.679.a
Causa quæuis diligenter inuestigãda 1.658.a
causa in generali, utilitas propria non attendatur 2.785.c
causæ dubiæ, ubi sunt determinandæ 2.837.b
causæ incertæ quomodo perscrutandæ sunt 2 1010.b
causis in dubijs ut se quis gerere debeat to. 2 935.a
Cautela pietatis adiutorio non munita, infirma est 2.1016.a
Casibus subiectum quàm nihil sit 2.1137.b
casus quiuis tanto maior est quanto illustrior 1 607.b
casus unius, est cautela alterius 2.823.b
casus magnorum graniores sunt quàm minorum 2.56.b
casus humani intelligi nequeunt 1.998.c
casus iustorum qualis 2.1581.c
Casuri semper in præcipiti stant 1.779.c
Cassia filia Iob quid signet 1.1219.d
Cassij Episcopi uita & transitus 2.1466.d
Cassius Narniensis urbis episcopus qualis 2.504.c
Castè uiuere uolentibus quid cauendum 2.1572.b 1569.d
Castigat Deus quomodo 1.196.b
Castigatio præsens quid 1.729.d
castigationis diuinæ utilitas 1.195.c
castigationes iustorum quid doceant 1.141.b
Castitas sine bono opere parua est 2.361.b
castitas carnis uera 1.201.b 730.c
castitas sine humilitate & contra non est to. 1 713.d
castitatis exempla quid sint 2.1573.a
castitatis exemplum egregium 1.901.c & 2.226.c
Castra accedere post Solis occasum 1.330.b
castra quæ appellentur 2.128.b
castra ponit Israel iuxta adiutorij lapidem 2.1334.a
castrorum medium transire quid 1.1299.a
Cataphrygæ hæretici 2.1087.c
Catenæ obligationis quid sint 1.879.d
in Cathedra pestilentiæ sedere quid 1.1314.c
Catholici uiri prædicatio cõpletur 2.1319.b
Cedar interpretatio 2.9.b
Cedrina ligna & Cypressina incorruptibilia sunt 2.13.c
Cedrus, spina, myrtus cur in ecclesia poni dicantur 2.401.c
cedri in nomine quid in sacris literis accipiatur 1.1107.c & 2.490.d
cedrus serpentes reprimit & fugat 2.13.b
Celeritas commendatur 2.413.d
Celestini sententia refutatur 2.139.d
celestini ac Pelagij sententia ubi damnata 2.947.a
Cella uinaria quid notet 2.14.d
Censura ecclesiastica pulchrè in rege Israelis adumbrata est 2.1477.c
censura sacra etsi personas non accipere debet, tamen merita potest 2.1553.d
Centenarius numerus summã continet numerorũ 2.1514.d ex quo constet 494.b
centenarius numerus perfectionem signat 1.1036.c & 2.474.d
centenarium annorum numerum attingentes perfectæ ætatis sunt 2.1340.c
per Centum metiri uitã aliorũ quid 2.259.d
Centurio à centenario dictus est 1.1395.d
centuriones spirituales 2.1406.d
centuriones regis qui sint 2.1395.c
Cerastes serpens cornutus 1.1062.a
Cerbonij episcopi miracula 1.1388.d
Cerebro comparatur sapientia 1.376.d
cerebrum per meatus quosdam disponit uim quinq; sensuum 1.376.d
Certamen palestræ 1.4.b
certaminis locus quis sit 2.1535.c
Ceruarum significatione quid intelligatur 1.1019.c
ceruas parturiẽtes obseruare quid 1.1021.d
Cerui patres antiquos designant 2.20.b
Ceruix pinguis quid sit 1.423.c
ceruicis nomine superbia signatur 1.390.c
ceruix in lutum redigitur, quid sit ibid.
ceruix tumorem temporalis gloriæ designat 2 1343.c
Cetus carcere constringitur, quid sit 1.259.a
ceti nomine quid signatur ibid.
Chalcedonense concilium 2.657.b
huic aduersatur epistola quædam 951.d
Chaldæi captiuantes interpretantur 2.74.c
& feroces 1.46.b. 188.b
chaldæi rapientes camelos quos notent to. 1 46.c 55.a
chaldæorum turmæ, Pharisæos, Herodianos & Sadducæos designarunt 1.46.b & d
Chami nomine quid intelligatur 2.550.b & 549.d
Chananæus populus uitium signat 1.113.b
Charismatum dona qui accipiant 2.1430.b
Charitas mater & custos omnium bonorum 2 856.c
charitas quàm sit uirtus mirabilis 2.858.b
charitas uera quæ sit & in quibus consistat 2 347.b
charitas Christi quid agat 1.17.a
charitas in episcoporum mentibus esse debet 2 1161.d
charitas probat nos dei discipulos esse 1.742.a
patiens est 1.1266.b
cum nullo uitio conuenit 2.1503.c
quem implet, accendit 1.203.d
uirtutes profert 1.15.b
charitas cui rei similis 2.474.b
charitas à duobus præceptis incipit ad munera se extendens 1.346.d
flagellis turbatur 1.57.b
charitas magistra bonorum omniũ 2.988.b
charitas lata est 2.215.d
charitas ad quæ nos præparet 2.1258.c
charitas ne in nobis pereat quid agendum 1 832.a
charitas uera à quibus teneatur 1.240.d
charitas complectitur pacem 2.818.d
commouet cor nostrum 2.167.a
charitas locis diuidi non potest 2.1029.d
charitas nuptialis uestis uocatur 2.511.d
charitas in duob, habetur præceptis 2.512.b
charitas est riuulus fluminis 1.495.d
charitas dei cum misericordia eadem est 1 345.c
non æmulatur 1.349.c
charitati nil longè est 2.1087.a
charitatis exempla enumerantur 1.348.a
charitatis uirtus in quo consistat 2.640.d
uis 2.1227.a
in electis diuersitas 1 348.b
charitatis probatio 2.436.d
charitatis soliditas electionis signũ 2.250.c
charitatis sublimitatem quis non consequatur 2.1271.b
charitatis uis quõ nutrienda est 2.437.b
charitatem quæ extinguant 2.1157.b
Cherub interpretatio 1.1122.c & 2.107.d 574.d
super Cherubin dominus cur sedere dicatur 2 481.d
Childebertus Francorum rex 2.993.a
Chobar quid significat 2.74.c
Chrisma ex quibus conficiatur 2.12.c.d
CHRISTI passio fortis fidelibus fuit tentatio 1.47.b
christi naturam ubi licet cernere 2.1243.c
christi corpus cadauer uocatur 1.1090.d
eius transfiguratio 1099.d
christi splendoris interni gloria ineffabilis est 2.1304.a
christi gloria eius est resurrectio 2.690.c
christi excellentiæ pulchritudo 2.1207.a
christi incarnatio cui comparatur 2.202.a
christi sanguis quid 1.439.c
christi loqui quid sit 1.796.d
christi habitatio sumus p dilectionẽ 2.1180.a
christi anima quid signat 1.76.b
christi uirtutes quales 2.1247.d
christi sanguis quid effecit 2.8.d
christi anima quomodo turbata 1.76.a
christi uirtutes 1.540.a
christi mors ad quid 1.191.d
mala quæ tulit enumerantur 1.1274.d
christi umbra quæ 2.14.b
christi misericordia quid 1.254.c
christi aduentus primus à secundo quid differat 1.581.c 380.c
christi caro testa 1.76.d
christi gratia quo pertineat 1.254.c
christi natiuitatem mirari, non inuenire ualemus 1.782.d
christi possessio crescens 1.43.c
christi diuina fortitudo ut nobis prosit to. 1 538.b
christi humilitas 1.1195.a
christi operibus ut benedictum 1.43.b
christi conditio 1.796.a
misericordia 1.254.c
christi pedes ungere & osculari quando dicamur 2.470.a
christi onus ut leue sit 2.246.d
christi discipulos quando timor inuasit 1.475.a
christi splendorem uidentes ceciderunt 2.1247.b
christi natiuitas signum fuit 2.603.b
christi humilitatem diabolus admiratur 1.42.b
christi resurrectio quomodo innotuit 1.39.d
christi incarnatio 2.1088.c
christi & diaboli comparatio 1.1195.a
christi lex quæ 1.346.d
christi uia & locus quis 1.635.a
christi substantia uallata quid sit 1.43.b
christi iniuriæ 2.1066.b
christi membra qualia 1.76.c
christi erga nos compassio uera in quo consiteri 1.702.a
christi imaginẽ portare ut debeamus 2.80.a
christi corpus ut intrauerit per ianuas clausas 2.429.d
christi dignitas & excellentia 2.1206.d & sequentibus
christi aduentum qui desiderarunt 1.212.d
christo similis esse & non esse ut intelligendum sit 1.623.b
christo ut non similis in terra 1.42.b
christo inniti quid 2.1370.c
christo adhæserũt mulieres in cruce 1.475.a
christo incarnato corda discordantia concordarunt 1.577.b
christo quæ offerenda 2.351.a
christum ecclesia quàm attente commendet 2 1245.a
christum deum factum 1.627.a
christum cur sequatur mundus 2.1250.b
christum qui tangant ueraciter 1.78.b
christum quem Satan putarit esse 1.74.d
christum natum, non autem nasci dicere possumus 1.962.c
christum iudicem quæ comitabũtur 2.321.c
christum nasciturum qui nouerant 1.1209.b
christum peccare potuisse Satan putauit 1.43.c
christum natum omnia elementa testantur 2 349.c
christum se exinaniuisse, quid sit 1.42.c
christum interpellere pro nobis, quid sit 1.751.d
christum alium expectant Iudæi 2.1333.d
christus de sacerdotali tribu parentes habuit 1 753.a
christus quomodo angelus uocatus 1.940.d
christus cur ignorantiam nostram suscepit 2 1031.c
christus quid fugerit, quid non 1.1033.d
christus ut adimplerit legem 2.234.c
christus mediator dei & hominum 1.42.d
christus quos dimittit, quos non 2.64.a
christus homo etiam supra angelos factus est 2 198.c
christus qualis 2.39.d
christus quid secum detulit 1.210.b
christus antiquo hosti præualuit 2.1619.c
christus uicit arcum fortium 2.1249.b
christus per fenestras & cancellos prospicit 2 16.d
christus nulli horæ subiectus 2.1030.d
christus in Sylo fuit 2.1212.a
christus omnes superauit 2.1245.b
christus cur flos dicatur 2.13.d
christus quorum regit corda 1.1196.a
christus qualis iudicando erit 2.434.b
christus angelis melior 2.1207.b
christus prius fuit sub domo quàm in domo 2 1382.d
christus cubat in meridie 1.1039.b
christus ut ad nos uenerit 1.795.d
christus cur incõmutabiliter uiuat 1.625.a
christus botrus 2.62.c
christus cur ante tricesimum annum prædicare noluerit 1.1299.c
christus quomodo deum timuit 1.7.b
christus exemplo suo nos docuit 1.1033.d
christus cur pauper factus sit 2.584.c
christus ostium est 1.178.b
christus ut dicatur nescire quædam 2.1030.b
christus carne deleuit peccata nostra 1.77.a
christus circa quos occupatur ibid.c
christus cur uenit 1.320.b
christus oriens dicitur 1.11.b
christus quomodo prædicetur 2.1352.c
christus quomodo dei ac hominis filius to. 2 1087.d
christus cur alijs scãdalum esse, alijs non fieri permiserit 2.1066.d
christus synagogæ aliquando apparebit to. 1 50.a
christus ut det ac accipiat omnia ibid.b
christus homo fuit 1.1137.a
christus apostolis cur non omnia indicauit 2 1325.b
christus cur se humiliauerit 1.1194.d
christus peccatores sustinet 2.472.a
christus uir fuit 2.1205.d
christus una persona est cum congregatione bonorum 1.103.d
christus quotidie pro Ecclesia orat 2.585.d
christus altare nostrum est 2.583.c
lapis magnus est 2.1367.c
iudicandus est ex scripturis 2.1622.c
à malo singulariter recessit 1.42.d
fundamentum cui sit 2.946.b
christus quæ ecclesiæ retribuet 2.1213.d
christus in humanitate quid induit 1.578.a
christus quales elegerit sibi milites 1.1037.c
christus finis cur dicatur 2.535.c
in sacra scriptura cognoscitur 2.1210.b
est granum sinapis 1.633.a
semp tribulatur in suo corpore 2.587.a & 1.72.d
christus cur Herodem fugerit 2.1211.b
christus quomodo est 2.447.b
christus dei uirtus & sapientia 1.377.c
christus de specula fuit 2.1208.a
christus quãdo lilia colligere dicitur 2.43.c
christus & ecclesia una psona est 1.1208.b
christus ex matre mori, ex patre miracula facere poterat 2.1030.d
christus in se unde pateretur non habuit to. 2 1415.a
christus omnium scientiarum dominus est 2 1248.c
christus lampas 1.372.d
christus quo pacto elationẽ in discipulis retuderit 1.770.d
christus à ministro quid requirat 2.841.a
christus in quo creuerit & Ioannes in quo minutus sit 2.397.a
christus mons fuit domus domini 2.198.d
christus inter omnes natus supra omnes eniuit 2.1208.d
christus non immutauit quod fuit, sed suscepit quod non fuit 2.1087.d
christus quomodo patre minor 2.425.d
christus solus mundus fuit 1.401.d
christus cur illiteratos elegerit apostolos to. 2 1082.d
christus suam incarnationem sine cessatione patri demonstrat 1.13.d
christus super mare ambulauit 2.1247.d
christus accedentes ad se reficit 2.1561.a
christus semetipsum à carnis suæ morte suscitauit 1.48.d
christus cur lapis angularis dictus sit to. 1 945.d
christus solennẽ immolauit hostiã 2.1223.d
christus collis domini dicitur 2.1456.d
christus in carne ueniens pleiades iunxit mystice quid? 1.696.c
christus uerus homo, & potens deus, post resurrectionẽ cognoscendus erat 2.1545.b
christus cur saliuam luto miscuerit aperiens sic cæco oculos 1.266.b
christus cur in asina sedens Hierusalem uenerit 1.10.b
christus pro Apostolis patrẽ exorauit 1.12.d
christus quid angelis, quid hominib. 2.211.a
christus in solis uirtute resplẽduit 2.1247.b
christus per crucẽ omnes redemit 2.1440.b
christus adorauit & immolauit 2.1211.a
christus simplex ac rectus uenit 1.42.d
christus duxit nos ad gaudia 2.1243.b
christus adest suis 2.1221.d
christus quos uiuendo docuit, moriendo redemit 2.1211.a
christus carmen & uæ discipulis prædicauit 1.862.d
montes transtulit 1.293.b
christus quo pacto uenerit nostræ transgressionis culpas extinguere 1.73.c
christus uerus est deus 2.1088.a
christus unde seruus dictus sit 1.42.c
christus cunctum mundum redemit 2.955.c
christus per omnia restitit diabolo 2.1206.a
christus carnem ex fideli populo sumpsit 2.1209.a
christus quomodo in nostris tenebris apparuit 1.997.c
christus frustra afflictus 1.74.a
christus fructificans dicitur 2.1209.c
christus linguam diaboli ligauit 1.1138.a
christus in quo non cubat, id uagatur 2.10.b
christus & Ecclesia persona una est 2.585.b
christus in Iordane baptizatus est 2.1132.b
christus est propitatio nostra 2.617.c
christus Satanæ manus pertulit 1.75.b
christus in morte sua quid fecit 1.973.d
christus multos ab elatione cum moreretur extinxit 1.974.a
christus cur non angelus sed homo factus sit 1 100.d
christus diabolum in hamo cepit 1.1134.d

christus cur quartum mortuum non suscitauerit 1.117.c
christus quorum iudex erit 2.1249.a
christus murtis dicitur 2.210.c
christus cur interdiu miraculis edendis, noctu orationi uacarit 1.203.b
christus mors mortis 2.410.c
christus omnes in fide nascentes cur superare dicatur 1.11.c
christus leo & leæna dicitur 1.610.a
uulturis nomine exprimitur 1.608.d
christus quomodo excellit omnia 1.621.c
christus lampas extitit 1.372.a
christus mortuus est sicut pater uoluit to. 2 1212.a
christus cur post prædicationem discipulis pedes lauerit 1.13.b
christus quomodo ignorarit multa ibid.c
christus sacrificium deo immolat sine intermissione ibid.d
christus pellicanus & nycticorax fuit to. 2 592.a
christus cum exultatione charitatis carnem nostram assumpsit 2.25.d
christus solus non regnat in cœlis 2.1082.b
christus tres mortuos in tribus locis suscitauit quid sit 1.117.c
christus non frustra afflictus est 1.74.c
christus cum sit deus super omnia homo factus est inter omnia 1.496.b
christus in conceptu unctus est 2.1088.c
christus statutis diebus ascendit in ciuitatem 2 1210.d
christus nasci noluit de infidelib. 2.1209.a
christus graue nihil nobis imponit 1.126.a
ecclesiæ aliquando adfuit & absfuit to. 2 1268.c
christus ut superbum hominem redimeret quid egit 1.7.c
christus quicquid præcepto dixit exemplo suasit ibidem
christus cur Herodi nõ responderit 1.749.d
christus manum suam in ambobus posuit 1 320.c
christus pijs præmium est 1.1215.a
christus apertis cœlis patrem exhibuit testem 2 1247.b
christus in agonia factus cur prolixius orarit 1.811.c
christus uerè dolens dicitur 1.42.b
christus cur ingemuerit 2.160.c
christus homo, leo, uitulus & aquila fuit 2.90.b & 1.1086.a
christus de qua fuit tribu 1.481.b
christus cur manserit deus occultus 1.750.d
christus contradictor ad culpam, amicus ad pœnam 1.320.c
christus manus dei dicitur in sacris 2.170.a
christus apparens in carne filios repperit to. 2 1209.d
christus omnia à patre accepit 1.75.d
christus post parietem stetit 2.205.b
christus cur noluerit rex fieri 1.1229.a
christus peccator asseritur esse 2.1272.a
CHRISTE ELEISON populus dicit 2 960.d
Christiani sine Christo nihil, per ipsum omnia possunt 2.983.a
christiani bono cessantes uix se excusabunt 2 390.b
christiani multi sunt nomine nõ fide 2.465.d
christiani cum Christo unum corpus sunt to. 2 1180.a
christiani rectè orientales uocantur 1.11.b
christianorum desideria imperfecta terribilia dæmonibus non sunt 2.1381.b
christianos Christo ut adhærere conueniat 2.1180.a & 990.d
christianum quibus oportet iungi 2.1232.b
christianus qui fieri uult libertate donetur 2 843.a
christianus dei iudicium plus humanis uocibus timet 2.1179.a
Christos domini nõ debemus tãgere 2.1181.d
Chrysaorij mors imparata 2.359.c
Cibat nos deus uolumine sacro 2.155.a
Cibi concupiscentia, non cibus damnationis causa 1.1029.d
cibi carnis non sunt inordinatè appetendi 1 1286.b
cibo spirituali instante, exterior differat to. 2 1614.c
cibo sæpe non ad refectionem sed delectationem utimur 2.1234.b
cibus mentis quis 2.1544.c
cibus quibus immundus & quibus non sit 2 1196.d
cibus insulsus quis 1.216.b & 213.c
cibus uitæ nunquam tollitur à discubitu ecclesiæ 2.1251.c
cibus quomodo dandus est 2.1479.c
cibus confortat & potus exhilarat 2.1215.b
cibus electæ animæ 2.1270.c
Cicatrices quid 1.329.d
Cinerẽ sicut panẽ comedere quid sit 2.267.c
cinerum nomine quid accipiatur 1.438.c
Cineus possessor interpretatur 1.1086.c
Ciues cœlestes qua uia ad dei uisionem peruenerunt 2.1437.c
ciues Hierusalem angarias soluunt Babyloniæ 1.618.c
ciuitũ supernorũ numerus infinitus 1.567.a
Ciuilia officia ordinem & disciplinam à maioribus traditam seruant 2.1168.b
Ciuitas unde dicatur 2.550.d 424.a
ciuitas uocabulum quid signet 1.550.d
ciuitas super montem condita quid notet to. 1 1026.d
ciuitas superna nõ eget luna uel sole 2.582.c
ciuitas spiritualis redemptoris fuit sacra scriptura 2.1210.b
ciuitas est cohabitantium munimentum to. 2 1234.a
ciuitas sanctorum quæ 2.1372.a
ciuitatis pars extrema 2.1443.d
ciuitatis multitudinem contemnere quid sit 1.1034.b 1027.c
ciuitatis porta quid signetur 1.647.c
ciuitatem cœlestem inhabitant qui ab amore mundi separati sunt 2.1372.a
ciuitates desolatæ quæ sint 1.424.a
ciuitatum Philistinorum clamor quid signarit 2.1352.b
Circuitus laboris anxietatem signat 1.27.b
Circulus dierum quid sit 1.1138.d & 2.1223.a 1240.c
Cithara quale instrumentum 2.1458.a
citharæ cordæ, intentionem rectè uiuentium notant 1.706.d
citharæ nomine quid intelligatur ibid.
citharam resurrectionis Dauid intonat to. 2 1459.d
citharam percutere 2.1459.b
Clamantes non semper audiuntur 1.589.c
Clamare prædicatores quid sit 2.1495.b
Clamor dupliciter accipitur 2.585.d
clamor ultra auditus capacitatem tinniuum reddit 2.1312.a
clamor Samuelis 2.1379.d
clamor secretus in corde est 1.752.a
Claritatem internæ uisionis appetentes præmittant opera bona 2.1364.d
claritates spirituales 2.1236.b
Claudi qui sunt 2.1538.b & 1.655.b
Clauis apertionis sermo correptionis est to. 1 1240.d
clauis sancti Petri mirabile prodigium to. 2 880.d.c
clauium Petri potestas 2.772.b
Clerici non continentes uxores accipere possunt 2.1191.a
clerici quidam dum erant steterunt, sacerdotes facti ruebant 2.1587.b
clerici qui fieri nequeant 2.699.b
clerici contrahentes stipendia sua exterius accipiant 2.1191.a
clericis si quid superest pijs erogandum est ibid.b
clerici sub disciplina uitam custodiant clericalem 2.779.c
clerici à laicis non debent conueniri 2.830.a
clericis dato precio negandum non est quod extraneis uenditur 2.1150.c
clericorũ appellatione qui ueniant 2.1154.b
clericorum importunitas in monasterio to. 2 840.d
clericorum maleficorum pœna 2.761.c.d
clericus laxans coronam sit anathema to. 2 1190.d
clericus à dæmone liberatur 1.1365.a
Clerus episcopo parere debet 2.1160.a
clerus accusat episcopum 2.945.d
Clibanus intrinsecus ardet 1.502.a
Cliuus qualis locus sit 2.1424.a
Coci sunt sacerdotes 2.1440.a
cocorum princeps uenter est 1.1284.d
Coccum bis tinctũ charitatẽ signat 2.230.b & 1.1011.c 203.d
Cocytos fluuius inferni quid notet 1.520.a
cocytus quorum sit luctus ibid.
Cœlestia desideria in sublimi sunt 2.1513.a
cœlestia qui nescit, loqui ea ut nota nequit to. 2 1466.b
cœlestia loquentes non seminant 2.1344.c
cœlestibus ut quis possit se totum exhibere 2 1239.a
Cœli cõcetus cur improbis dormiat 1.1010.a
cœli non sunt mundi in cõspectu dei 1.418.d
cœli quando simus 2.1267.b
cœli quãdo extẽsi sint, mysticè quid 1.295.b
cœli rationẽ in terra ponere quid sit 1.998.c
cœli dicuntur esse incuruati 1.1024.a
cœli appellatione quid intelligatur 1.352.b
cœlorum uirtutes quæ sint 2.319.c
cœlorum rationem narrare quando dominus dicatur 1.1009.b
cœlorum tonitrua quæ sint 2.1267.a
cœlorum nomine quid significetur tom. 1 295.a & 912.c
cœlorum nomine iusti intelligũtur 1.502.d
cœlorum regnum cur simile dicatur terrenis rebus 2.353.a
cœlum quotidie pœnitentibus aperitur to. 2 358.d
cœlum & terra an sint transitura 1.563.b
cœlum & terra igne purgabuntur ibid.c
cœlum aer dicitur 1.53.d
cœlum subuertit dominus 1.353.d
cœlum mons frugifer est 2.1207.d
cœlum ac infernum quando coarctentur to. 1 354.a
cœlum per uiam angustam quærendum est. 2 21.a
cœlum desertum uocatur 2.475.a
cœlum ecclesia uocatur electorum 1.1026.c
cœlum uocati prædicatores rectè 1.45.b
cœlum quis ascendat 1.908.c
Cœna domini quibusdam interdicitur tom. 2 959.d
cœnam magnam fecit dominus 2.492.c.d
Cogitamus semper 2.1558.a
Cogitanda bona cur ibidem
Cogitare prauа peccare est 1.587.c
Cogitatio ligaculum motuum malorum to. 2 1603.a
cogitatio illicita fœdam reddit mentem to. 2 1265.a
cogitatio humana quæ sit 1.714.a
cogitatio nostra arida per uim spiritus sancti uirescit 1.222.d
cogitatio immundorum ut uitari possit to. 2 1579.c
cogitatio hominis radix est 1.424.d
cogitatio dei immutabilis est 1.542.a
cogitatio superbi uirtutibus non ditatur to. 2 424.c
cogitationes luxuriæ carbones sunt tom. 2 1602.d
cogitationes malas qui cõmode diuidere possint 2.1603.c
cogitationes superfluas pij uitare non possunt 2.1504.c
cogitationes malæ ad cor uelociter ueniunt & fortiter compungunt 2.1503.b
cogitationes turpes non uitat qui honestas in se non habet 2.1558.a
cogitationes altas dominus odit 2.442.d
cogitationes funditus amputari nequaquam possunt 1.160.d
cogitationes turpes paleæ sunt 2.1570.c
cogitationi bonæ insidiantur mali spiritus. 2 1515.d
cogitationis bonorum finis 2.1516.b
cogitationis aditus ut occludatur spiritibus malis ibid.a
cogitationis nostræ domus quæ sit 1.279.b
cogitationum bonorum turbæ sunt mẽtis acies 2.1558.a
cogitationum malarum flammæ ut dissipentur 2.1603.a
cogitationum tacito motu peccare possumus 1 39.a
cogitationum uictoriam nemo sibi tribuat. 1 960.a
cogitationum examen 1.107.b
cogitationum discussio & operum retractatio 1.18.d
cogitationum turba quo rectè signatur to. 1 17.a
cogitationum uitiosarum in uirtutes conuersio 1 96.d
cogitationibus densis premuntur qui aliquid in hoc mundo esse uideri uolunt 1.120.d
cogitationum uexantium animos diuersitas. ibidem & sequenti
cogitationum tumultus somnijs æquiparantur 1.121.c
cogitatione ex praua homo non habet quod reprehendat 1.587.c
cogitationes uariæ, tentationes alliciunt to. 1 892.c
Cognatam nullus ducat 2.1192.b
Cognationes tribus Beniamin 2.1438.d
cognationis turpitudo reuelanda non est. 2 1192.c
Cognita non consilijs sed ope subleuantur. 2 1535.b
Cognitionẽ supernorum ut acquiramus ter dormire iubemur 2.1309.c
cognitio recta 1.805.d
cognitio æternorum ut comparetur 1.39.c
cognitionis secretorum dei impedimenta. to. 1 783.c
cognitio dei facies dicitur 1.800.b
cognitio dei per fidem fit 2.1308.c
cognitio peccati 2.1470.d
cognitio dei perfecta est uisio absoluta tom. 2 1207.c
cognitio conditoris beatorum tantum est. to. 2 1207.d
cognitio dei quomodo tenenda 2.1225.d
cognitio dei lumen est 2.619.d
cognitio lucis ueræ quàm sit iucunda tom. 2 1452.c
Cognoscere deum per fidem est aliud quàm per speciem 1.536.c
cognoscimus quæ 2.1275.a
Coinquinationis causa 2.1196.d
Colere uera satis non est 2.1375.b
colitur doctor à suis quando 2.1489.d
ad Collem domini uentre quid sit 2.1465.d
collem domini ubi inuenimus 2.1456.b
collis quid sit 2.1456.d.1515.a
collis altitudo est montis 2.1455.a
collis filij dextræ est æterna celsitudo redemptoris 2.1513.d
Collo erecto contra deum currere 1.423.b
collo suspensa clauis, quæ continet de catenis Petri contra omnia aduersa nos munit 2.1172.b
collum locutionem designat 2.1417.b
collum spõsæ prædicatores designat 2.11.c
collum superbiam exprimit 1.1169.a
Colubri nomine diabolus signatur 1.580.b
Columba simplicitatem indicat 1.3.d
columbæ natura 2.333.d
columbæ donum spiritus sancti designant. 2 518.d
columbæ cur resideant iuxta aquas 2.40.c
columbarũ duo pulli quid notent 1.1095.b
columbarum oculi quid notent 2.12.d
columbas uendere qui dicantur 2.331.a
Cõlumnæ nubis mysterium 1.48.d
columnæ cœli quid notent 1.576.a
Collyrio oculos iungere 1.1236.b
collyrium infirmatos oculos curat 1.174.c
Comæ capitis quid 2.53.a
comam facere succiso trunco quid sit tom. 1 405.a
Comedere librum sacrum 2.157.a
comedere cum sanguine quid sit 2.1544.c
Commatrem si quis spiritalem in uxorem duxerit, sit anathema 2.1196.a
Commendatio paterna filij mentem accendit 2 1156.d
Cõminatio dei est terror adhuc sequẽtis supplicij 1.112.d
Committimus innumerabilia peccata tom. 2 1504.d
Cõmunicare possumus tutò ægrota persona benedicente 2.1158.d
communicare non licet his qui excommunicatis communicant 2.851.a
Communione priuantur qui 2.838.d & 1604.d
communione priuatis in mortis periculo uiaticum non negetur 2.1150.a
Communiter uiuentibus forma est Samuel. 2 1290.b
Compassio uera quæ sit 1.701.a
compassionem proximi obsidet plerunq; pietas falsa 2.463.c
compassionis efficacia 1.701.c
Compati ex corde nonnunquã plus est quàm dare 1.702.c
Compedes nostræ quæ sint 1.186.d
Complere debemus cum festinatione quæ nota sunt 2.1535.b
Compunctio duplex 2.1546.b
compunctionis diuersitas 2.315.b
in Compunctione non fauor seculi, sed fructus diuinæ placationis quærendus est to. 2 1377.c
compunctionis principalia quæ 1.1414.b
compunctionis gratia quando menti infundatur 2.1494.d
Computrescere quid sit 1.329.d. 2.951.b
Conceptio natiuitas dicitur 1.978.c
Concipere dolorem quid sit 1.429.a
Concilia sine odio et inuidia celebranda sunt 2 639.b
concilia quatuor quos damnauerint hæreticos 2.767.a
concilia quatuor cõparantur euangelijs. to. 2 717.c
contra Cõcilia quatuor qui loquitur, anathema sit 2.825.b
contra Concilia quinq; prima errantes excõmunicantur 2.717.c
concilia debent cum maturitate celebrari. 2 639.b
concilia per Parochias habenda sunt tom. 2 986.b
conciliorum quatuor cum quinto præstantia 2 657.b
concilium Numidiæ peruersum 2.750.d
concilium bis in anno fieri debere constituerunt patres 2.1183.c

concilium quales debeat personas habere. to. 2 682.d
Concionator ut honore sic & uirtute auditores superare debet 2.651.a
concionator laudem non quærat ex doctrina 2 299.d
concionator in officio suo respiciat artiũ humanarum naturam 2.985.d
concionatores qui scientia tantum & non etiam uita uigilant, auditores occidunt to. 1 719.c
concionatores quando periculosi sunt tom. 1 1228.a
concionatores ex nouitijs fieri non debent. 2 818.a
cõcionatores dum quosdam corrigere uolũt quid obseruare debeant 1.817.b
concionatores qualia prædicare debeant. to. 1 573.b
concionatori adesse debet sanctitas uitæ & eruditio sapientiæ 2.1353.c
concionatori quæ iniungantur ab electoribus 2.1441.d
concionatoris locutio firmari debet in sacris literis 1.601.a
Concordia per solam patientiam conseruatur 1.728.d
concordia facta inter ecclesias & monasteria 2.936.c
concordia in nobis esse debet 2.1147.c
concordia, quanta sit uirtus 2.127.c
concordia culpas claudit 1.83.a
uide pacem
Concupiscentia cum mentem præuenerit, soboles peßimas nutrit 2.1571.b
cõcupiscentia secularis est uua reprobæ mentis 2.1384.d
concupiscentia gignens peccatum est torcular producens uinum 2.1384.d
cõcupiscentia gignitur à diabolo 2.1556.b
concupiscentia inducit peccatum 2.1527.a
& 1576.b
concupiscentia quando maior 2.1527.b
concupiscentia superati quidã putant se posse saluari in cõiugio 2.1571.d
concupiscentia parit peccatum 2.1576.b
concupiscentia repentina qui superantur ut sint docendi 1.1312.d
concupiscentia studiosa, tãtum inquinat religiosum, quantum adulterum secularem. 1 720.c
concupiscentia plus petit necessitate 274.d
concupiscentiæ recte conuenit nomen primatus 2.1526.c
concupiscentiæ seculares insidiantur tendentibus in regnum dei 2.1289.a
concupiscentias seculares sequi non debemus ibid.
concupiscentiæ prauitas sequitur mentem cæcam 2.1484.c
concupiscentiæ ardor per peccatum augmentatur 2.1527.b
concupiscentiæ seculares sunt in infimis to. 2 1513.a
concupiscentiam secularem quicunq; habet conformatur imagini spirituum malorum 2.1379.a
Concupiscunt multi corde quod refugiũt actione 2.1570.c
Concutit mentem aliquando contemplatio. 2 1311.d
concutitur affectus carnalis ut spiritualis uita reueletur 2.1533.b
Condemnandus sine iudicio nullus est tom. 2 1035.d
Condemnari potest pro multorum salute unus 2.1183.b
Conditor noster patrisfamilias persimilis to. 2 389.c
conditor facturam suam non deserit tom. 1 971.a
conditor qui resistit pacis cõuentionem dissipat 1.292.c
conditorem maxime diligentes maxime diliguntur 2.1439.d
Conductores subinde mutandi non sunt to. 2 668.b
cõductoribus singulis equa una danda est ut inde aliquid quotannis reddant tom. 2. 1177.a
Confessio iccirco recipitur ut pœnitentiæ fructus subsequatur 2.1598.b
confessio deuota uox ualida est apud deum. 1 881.d
confessio uera quæ salubris 1.272.b
confessio quid præstat 2.525.d
confessio magni põderis quam à ueritate nõ separat dolor 1.272.b
confessio ui extorta nil ualet 2.860.c
& 1021.c
confessio qualis esse debet 2.1552.c
confessionem quæ sequi debent 2.1597.d
confessionis uox quæ despecta 1.272.b
confessionis exempla 2.118.a
confessionis ueræ signum, ubi sit positum. to. 2 1598.b
confessionis iusti & iniusti differentia tom. 1 392.d
confessionis ueræ indicia 1.747.b
confessio est uia ad portã paradisi 2.220.a
Cõfitentibus possunt peccata dimitti per prædicatores 2.1585.d
Confitentur alij uerbis magnis sua peccata alij minimis 2.1552.b
confiteri aduersum se quid sit 2.545.d
Confidunt multi peccando de dei misericordia 2.1315.b
confidere nõstris actibus non debemus to. 2 123.c
uide credere
Confines nostri sunt electi priores 2.1362.b
de Cõfirmatis si dubium sit cõfirmandi sunt. 2 1182.b
Confusio rerum, consilia nos docet 1.56.d
confusione sicut diploide induti 1.324.a
confusio uitatur cum non potestas, at æquitas dominatur 2.1181.b
confusio uitanda est in omnibus rebus tom. 2 995.c
confusio Iudæorum 2.1244.d
Congregare in peccato erit expendere in damno 2.1082.a
congregatio debilis, uirtutis personam non dat 2.1607.c
Coniugati quo pacto ad uitam cœlestem tendant 1.8.b
coniugati coniugio obligati sunt 2.1575.b
coniugatorum uirtus 1.232.b
cõiugati uelut in rota circumeunt 2.1385.d
Coniugalis uita tertium tenet locum in ecclesia 2.1444.a
coniugalis uita à supplicijs secura est tom. 1 1303.d
Coniugis copula in honestate thalami roboranda est 2.1572.b
coniugem ex consanguinitate accipere incestus est 2.1182.c
coniuges cogitent nõ quæ ab altero tolerãt, sed & quæ ab ipso toleruntur 1.1303.a
coniuges sic seipsis uti debent ut non ad meretriciam obscœnitatem deflectant tom. 2 1575.c
coniuges ignem temperare per honestatem possunt 2.1576.b
cõiuges sic sibijpsis placeant ut non displiceant deo 1.1302.a
cõiugibus cur specialiter tribulatio inesse dicatur 1.413.d
in Coniugibus omnis obscœnitas damnatur. 2 1575.c
coniugibus coniugalis honestas imperanda est ibid.d
Coniugium quando diuidi possit & quando non 2.1068.b
coniugia celebrantes cur coniugatos conuocent 2.1193.c
coniugia prohibita 2.1190.a
coniugia spernentes habent grauissima carnis prælia 2.1521.d
coniugia religionis causa non dissoluantur. 2 1068.a
coniugij admixtio non est iniquitas, sed uoluptas admixtionis 2.1197.c
coniugij iura quæ 1.303.a
coniugij obligati ut sint admonendi tom. 1 1302.a
coniugium nõ nisi fornicationis causa dissoluatur 2.1074.c
coniugium culpa non est 2.1197.b
coniugium sanctum est 2.653.d
Connubij abstinentia prohibetur in lege to. 2 1272.d
cõnubiũ honorabile esse debet ac thorus immaculatus 1.1573.c
Consanguinei usq; ad septimam lineam coniungantur 2.1180.c
de Consanguinitatis cõiunctione ad Augustinum scripta 2.1180.c
consanguinitatis gradus prohibiti tom. 2 1192.b
de Conscientia alterius non est temere iudicandum 1.6.c
conscientia leuis quæ concipit, leuior lingua prodit 1.146.d
conscientia nostra pulsatis uirtutibus turbatur 1.56.a
conscientia quid nobis prædicit 1.1100.b
conscientia polluta habet diuinum eloquium contra se 2.1509.d
conscientia semper remanet accusatrix to. 1 394.c
conscientia hominis dum turbatur, reparatur similitudo conditoris 2.476.d
conscientia delictorum est omnium afflictionum maxima 2.636.c
conscientia quem non accusat, liber est to. 2 873.a
conscientiæ uulnus quando obducatur tom. 2 1354.c
Consecratum semel Iudæis non est restituendum 2.958.a
Consensus in delectationẽ ut admittatur to. 1 115.c
consensus peccati ut fiat 2.1199.b
Consilia bona ministrantes sacerdotes sumus 2 1548.a
consilia sacræ mentis subcrescunt uitæ actiuæ 2.1236.c
consilia ubi locum habeant 2.1535.a
consilia salubria maiorum 2.1391.c
consilia ubi sunt petenda 2.1535.a
consilia diuina ubi exposita 2.129.c
& 1523.a
consilia mali spiritus ut ualeamus refellere donum accipimus prius à domino 2.1381.c
consilia maiorum quàm sint reuerenda to. 2 1393.d
consilia impiorum seruiunt deo 1.190.a
consilij conuiuium 1.17.d
consilij nomine quid signatur 1.377.d
consilij diuini cognitio quibus reueletur to. 2 1317.c
consilio ut utamur 2.1323.d
consilium graue 1.635.d
consilium alta mentis cogitatione cõprehenditur 2.1526.c
consilium dare stulto charitatis est 1.570.c
cõsilium cui fortitudinis robur deest, uile est 1 18.a
consilium ubi esse non potest 2.268.c
cõsilium prædicatorum alij cõtemnunt, alij perficiunt 2.1359.d
consilium diuinum dum deuitatur, impletur 1 190.d
consilium quid sit 1.377.d
consilia nostra uiribus nostris non tribuamus 1.56.d
consilia dei occulta super nos timenda sunt 2 329.c
consilium prædicatorum subditi grato suscipiunt animo 2.1484.d
Consiliarij mali cauendi sunt 2.804.c
Considimus dominum quando 2.1422.d
Consulum apud ueteres dignitas 2.327.d
Consulta sacri eloquij gratiam dare non possunt 2.1323.b
Consobrinam in uxorem ducẽs sit anathema 2 1190.a
Consolanti quæ sint necessaria 1.71.b
Consolatio unde petenda est 1.38.a
consolatio inter flagella 2.999.d
consolatio in bonorum amißione 1.37.c
consolationis modus 1.431.c
consolationis ordo quis sit tenendus 1.70.d
Consortium impiorum fugiunt pij 2.541.a
Conspersio pulueris ad quid 2.1339.c
in Conspectu domini stare 2.1269.a
& 1496.a.b
in Conspectum domini duobus modis uenimus 1.393.a
in Conspectu dei stare deferunt paruuli uiris fortioribus 2.1373.d
Conspicere domini quid 1.1038.d
Constantia superare nouit quod sæuit to. 2 914.d
constantia dolores non sentire 1.36.c
constantiæ exemplum 1.901.c
Constantini mater Helena 2.1085.a
constantinus Imperator Romanam rempub. ad fidem conuertit 2.1086.a
Constantij episcopi forma, statura & humilitas 1.1336.d
constantij Mansionarij ecclesiæ S. Stephani uita & miracula ibid.b
Constantinopolitana ecclesia sedi Apostolicæ subiecta est 2.961.a
constantinopolitanum concilium damnauit Eunomium & Macedonium 2.657.b
Constantinopolis quales habuerit hæreticos 2 793.a
Constellationis uirtus in puncto est 2.350.c
Constitutio noua quæ 2.1154.a
Constuprari usq; ad uerticẽ, quid sit. 1.841.a
Cõsummationis nostræ diem secure expectat anima electa 2.1258.d
Consuetudo seruor nostra est 1.448.c
consuetudo ex peccato inducitur 1.116.c
consuetudo bona uiri electi 2.587.b
consuetudo quæ non est contra fidem catholicam, immota maneat 2.684.c
consuetudine quid fit sæpe 2.995.d
Contagio carnis nostræ Christi carnis innocentia deleta 1.77.a
Contemnentes dominum erant ignobiles to. 2 1292.d
Contemnunt mali audacter quod boni audiunt 2.1499.a
Contemptor dei æmulum uidebit 2.1293.d
contemptores dei non recipientur in electorum gloriam ibid.a
contemptoris brachium & domus quæ sit ibid.b
contemptoris in domo senex nullus inueniatur ibid.d
de Contemptu seculi huius 2.883.b
contemptus subditorum auget meritum prælatorum 2.1389.b
Contemplatio quæ nobis mediocris est unde procedat 1.266.d
contemplatio tribuitur cuilibet statui tom. 2 249.b
contemplatio cœlestium non à nobis proficiscitur 2.1233.d
contemplatio Christi umbra est 2.1523.b
contemplatio diuinitatis sensum tangit, mentem plene non reficit 1.266.b
contemplatio ne inflet, tentatio aggrauat. to. 2 209.b
contemplatio occulta per scripturã probanda est 2.1323.a
contemplatio in angelos fiat postquã à deo recedit 2.1240.a
contemplatio diuina quid 1.153.c
& 202.d
contemplatio internæ lucis clarißima dies est 2.1537.d
contemplatio diuinorum requirit externorum quietem 1.159.a
contemplatio commotionem non sustinet 1 174.c
contemplatio dei nobis caliginosa & horrida 1.157.a
contemplatio quanta sit uirtus 2.1386.c
contemplatio duplex 2.251.c
à Contẽplatione abarcemur sæpe propter nostram negligentiam 2.1234.b
ad Contemplationem cur difficulter ascendamus 2.1234.b
contemplationem quærentibus altiora sunt pandenda 2.1367.d
contemplationem trinitatis ieiunando recuperamus 2.1485.d
contemplationes pennis signantur tom. 1 207.a
contemplationi dediti delitias colligũt in uirtute humilitatis 2.1365.c
contemplationi fere collapsæ spei renouatæ gaudium cibus est 2.1238.d
contemplationi modus statuendus tom. 1 203.d
contemplationi mens diu non uacat. 1.160.b
contemplationibus oportet deus adsit tom. 2 1367.b
contemplationis gratia datur omnibus to. 2 249.b
contemplationis acies in gyrum concutitur. 2 1240.d
contemplationis lumen subiecti sæpe acquirunt, prælati amittunt 2.1303.c
contemplationis proiectus qualis esse debeat 1.563.b
contemplationis oculus sæpe cõfunditur. to. 1 335.b
contemplationis supernæ est magna latitudo 2 1614.d
contemplationum diuisio 2.245.d
Contemplatiua uita dicitur filia tom. 2 1560.c
contemplatiua uita ab actiua orditur tom. 2 1561.b
contemplatiua uita perpetuò durat tom. 2 212.d
contemplatiua uita cum actiua in quo conueniat & differat 2.1562.b
contemplatiua uita turbas multitudinis deserit 2.1560.c.1561.b
contemplatiuæ uitæ speculationes 2.212.a
contemplatiuæ uitæ typus 1.206.d
Contemplantes cur dona sua seruare queant 2 1367.c
Contemplatori perfecto nulla uxorum pugna oritur 2.1236.d
Contendere cum deo quid sit 1.292.a
contendere cum deo in iudicio quid sit to. 2 625.b
Contentionibus finis nullus est si iudicata differantur 2.1075.b
contentionibus ne deseruiret Gregorius, maluit alieno intellectui cedere 2.507.c
in Contentionibus charitas mortem nõ relinquat 2.1005.b
Cõtigerunt omnia ueteribus in figura, scripta sunt autem propter nos 2.1393.c
Continentes dum præterita carnis oblectamenta recolunt, erubescant 2.1501.b
continentes experta seculi blandimẽta despiciunt ibid.

continentes quo pacto uiuant in mundo to. 1 8.b
continentes exemplo suo quid efficiunt to. 2 1501.b
Continentia secundum tenet locum in ecclesia 2.1444.a
continentiæ corporis, cordis est iungenda puritas 2.1380.b
Continentium excellentia 2.232.b & seq.
Conterimur aliquando à deo & aliquando à diabolo 1.217.c
Conterit facilè infima quis 2.1555.a
Contritio maior non est quàm relicto creatore creaturam quærere 1.835.d
contritionis modus 1.109.d
contritio impiorum 1.835.c
contritio peccatorum 2.315.b
Controuersia inter religiosas personas orta ut sit finienda 2.1126.c
controuersiæ in ecclesia sine mora sunt componendæ 2.1040.b
Contumelia illata probat qualis quisq; sit. to. 1 1337.b
Conualles ima pœnarum loca signant to. 1 223.a
Conuenticula humana cauēda sunt. 2.1175.b
Cōuentio Christi et Belial nulla est. 2.1376.a
Conuersatio euangelij, comparatione legalis uitæ, lini subtilitas est 2.1272.d
conuersatio ad opera pertinet 2.1289.d
conuersatio bona locus noster est 2.1529.b
conuersatio secretior tentationum incendia non sentit 2.1450.b
conuersatio nostra in cœlis est 1.17.b
cōuersatio sanctorum spiritualis quibus panditur 2.1433.a
cōuersationem spiritualem quam habent electi maiorum locutione didicerunt to. 2 1470.c
conuersationis profectus 2.1289.d
conuersationis pulchritudo in nōnullis sacerdotibus ucterascit 2.1403.a
conuersationis piæ exempla quam utilitatē habeant 2.1288.c
cōuersationis electæ ordo rectus. 2.1462.b
conuersationis exempla sequi debent minores 2.1565.c
Conuersæ mentis profectus 2.1533.1535.c
Conuersi ad dominū peccatores, non pereūt 2 1319.a
conuersi nuper magna tela amaritudinis patiuntur 2.1600.d
conuersi nuper uehementer pauēt prælia tentationum 2.1378.d
conuersi quidam inuoluuntur pristinis flagitiorum sordibus 2.1350.b
conuersis maximum episcopale sit solatium 2 937.b
conuersis retrahit dominus pœnam minitatam 2.1316.a
conuersorum lucrum dominus imputat doctori 2.1288.a
conuersorum tres modi sunt 1.808.b
conuersorū diuersitas magna est 2.1536.d
conuersum uult deus iustitiam habere to. 2 1449.a
Conuersio Pauli prouerbium est facta peccatori 2.1469.a
conuersio peccatoris non in confessione consistit 2.1298.d
conuersio peccatorum multa indiget compassione prædicatorum 2.1530.d
conuersio securitatem parit 1.807.d
conuersio uera nō in ore, sed corde accipitur 2.1298.d 1370.a
conuersio differtur ut conuersi diligantur. 1 1419.a
conuersio mentis, pars tertia est in pœnitente 2.1597.d
conuersio peccatorum ultimum tenet locum 2 1444.a
conuersio peccatoris quādo ualet 2.1537.a
conuersio nostra non ex nobis, sed ex deo est 2 124.d
conuersio flagitiosorum qualis 2.1528.a
conuersionem peccatorum quomodo expectat deus 2.1277.c
conuersionis uis 2.1299.a
cōuersionis celeritas oritur ex præcipitatione consilij 2.1414.b
cōuersionis aditum dolor aperiat 2.1122.d
conuersionis uerus ordo 2.1495.c
Conuerti ad deum sine deo non possumus. to. 2 630.d
Conuertuntur prædicatorū ministerio qui ne quissimi fuerunt 2.1412.a
Conuitia illata quomodo bene tolerauius. to. 1 1020.a
conuiuia fere sine culpa celebrari nō possunt 1 5.c
conuiuia iusta & iniusta 2.706.c
& 707.b
conuiuia sunt plena loquacitatis 2.530.a
conuiuia quid efficiant 1.36.b
conuiuium Christi ultimum, cum septem discipulis fuit habitum 2.420.b
conuiuium dei cœna non prandium uocatur 2 493.a
Cophinus stercoris quid 1.458.d
Coquinæ fantasticum incendium 1.1361.c
Cor custodiendum sedulò 1.20.a
& 1033.c
cor nostrum ad seruitium conditoris inflectere 2.1496.c
cor Apostolorum per spiritum immutatum in aliud 2.1465.a
cor si creator deserit, nullus inhabitator colit 1 47.b
cor in amoris ara ardeat 1.19.a
cor nostrum in medio nostri est 2.1375.b
cor nostrum quando nos derelinquat to. 2 1439.a
cor nostrum mare est 1.959.d
cor quando nos in petitione reprehēdat to. 1 358.d
cor ecclesiæ quod sit 2.1218.a
cor quid 1.355.a
cor humile quid fugiat 1.740.b
cor sine disciplina superiora nō appetit to. 1 443.d
cor carnale humilitatem respuit to. 2 464.d
cor deus destruit cum relinquit 1.377.d
cor consilium continet 2.1323.d
cor minus afflictum impatiens redditur to. 1 36.d
cor indurat dominus cum non liberat ab obduratione 2.180.b
cor aliud immutare quid sit 2.1464.b
cor si in intētione corrumpitur, actum est de medietate & fine eius 1.22.b
cor & anima sacram notant scripturam to. 2 1296.c
cor primò, pòst lingua custodienda est to. 2 1516.b
cor iusti altare est domini 2.1387.c
& 1.832.b
cor stultorum dissimile est semper to. 1 1283.d
cor lapideum quando dominus tollet to. 1 357.c
cor suum sancti uix inuenire possunt to. 2 1550.c
cor ut tentet dominus & ut diabolus to. 1 52.a
cor nostrum altare dei est 1.832.b
cor tergere ab illicita cogitatione difficile est 1 811.a
cor omni custodia seruandum 2.1033.c
cor nostrū amittimus in peccatis 2.1257.a
cor audiens uerbum dei, est locus certaminis 2 1535.c
cor apud homines ex uerbis pensatur to. 1 857.b
cor intuetur dominus, homo faciem to. 2 1611.d
corda sua iusti possident 2.1256.d
corda excitat deus prædicatorum tom. 2 1495.b
corda Apostolorum spiritus sanctus in charitatis uirtutem separauit 2.1249.c
corda sanctorum quando tangit deus to. 2 1476.c
corda cum manibus leuare ad deum quid sit 2.1123.b 1.587.b
corda ea deum uident quæ nō in uitia descendunt 2.162.b
corda electorū donis spiritus subitò implentur 2.1460.b
corda præparare domino 2.1375.c
corda reproborum quid proprij habeāt. to. 2 1399.a
corda cum manibus eleuare quid sit to. 1 587.b
corda prædicatorum ad docendum quid illuminat 2.1485.d
corda iustorum ægre ferunt quod se examinare perfecte nequeunt 1.308.d
corda electorum docētur duplici eruditione 2 1306.b
corda utiliter ualnerata 1.196.c
corda arentia aut uirentia quæ sint to. 1 1039.b
corda nostra in luteis uasculis occlusa tenentur 1.622.d
corda sua reprobi non habent 2.1256.d
corda hominum quando cognoscantur to. 1 516.d
corda pœnitentium, fiunt locus dei 2.163.c
corda electorum plenitudine spiritus sancti inebriantur 2.1334.c
corde fugacius nihil 1.1277.a
corde simplici felicius nil 1.421.a
corde credere ad iustitiam quid sit. 2.1598.a

corde relicto dominus uerba facit in testimonium 1.378.b
corde mundo existentes deum uidebunt to. 1 26.b
corde cogitamus ad deliberationem to. 2 1296.c
cordibus duris sine fructu prædicare grauis mœror est 1.1210.a
cordis immutatio non est minus miraculum quàm aeris perturbatio 2.1495.b
cordis ciuitas altis manibus protegatur to. 2 1234.a
cordis oculus à malitiæ puluere purus seruādus est 1.22.c
cordis insensibilitas nō est uirtutis ueræ pondus 1.36.c
cordis dolorem confert exterminatio uirtutum 2.556.d
cordis risus in iustis nascitur de lætitia securitatis 1.287.a
cordis os cogitatio est 1.492.a
cordis anchora est pondus timoris 1.205.a
cordis tenebras discutit amor lucis 2.287.c
cordis tumultus quid 1.139.d
cordis foribus fortis sensus præponi debet 1 19.d
cordis simplicitas dies est 2.588.a
cordis sanitas uita carnium 1.1270.a
cordis oculus ubi figendus sit 1.737.c
cordis duritiam pœna aperiat 2.1122.d
cordis contra tenebras quid quærendum sit. 2 951.b
cordis testis aduersitas est 1.272
cordis & animæ præceptum 2.1297.a
cordium nostrorum commotiones magnæ duæ sunt 2.167.a
cordium reproborum profectus 2.1393.b
cordium aliorum cogitationes nobis ignotæ to. 1.6.c
Corinthij ad somnum uocantur 2.1322.b
corinthios cur ab initio ut perfectos laudauit Paulus & postea negarit 2.177.b
corinthiorum proteruiam ut Paulus correxerit 1.1265.a
Cornelij eleemosynæ, ante baptismum acceptæ sunt 2.269.a
cornelij conuersio 1.931.b
cornelius antequam fidelis esset pro bonis operibus meruit audiri 2.141.b
Cornu in deo exaltatum quis habeat to. 2 1257.a
cornu olei, uncti sunt reges ueterum to. 2 1616.d
cornu telum est animalium 2.1606.b
cornu asinæ est potestas ecclesiæ 2.1242.d
cornu quid signat 1.1041.c
& 1255.d
cornu oleo implere quid sit 2.1606.d
& 1616.d
cornu nostrum in deo salutari exaltatum est 2 1243.a
cornu spiritualem cōuersationem doctoris signat 2.1607.a
cornu in nare gestare quid sit 1.1056.b
cornu patriarcharum & prophetarum to. 2 1243.b
cornu ecclesiæ hodie exaltatū est 2.1243.b
in Cornu electæ mentis intentio designatur 2 1257.a
cornu ferire quid sit 2.1606.c
Corona in capite quid sit 1.470.a
corona non datur sine uictoria 2.10.d
coronas ante thronum domini mittere quid sit 1.741.c
Corpora nostra domus luteæ 1.166.b
corpora mortuorum aliquando lauabantur 2 515.c
corpore quod non potest dilectionis amplectatur brachijs 2.1096.b
corpori nostro curandi necessitas nunquam deest 1.268.a
corporis salus exercenda est ad salutem mentis 1.1282.b
corporis molestia salus cordis 1.1273.d
corporis nostri salus ægritudo est 1.267.d
corporis pars honorabilior 1.423.d
corporis cura assidua 1.127.c
corporis calor ab anno quinquagesimo frigescit 1.1354.a
corporis necessitati cibus dandus est, nō gulæ uitio 2.1479.c
corpus Christi nos omnes sumus 2.104.d
corpus quod corrumpitur aggrauat animam 1 259.d
corpus extenuat, qui amore cœlestium cor inflammat 2.1526.a
corpus domini ieiuni uitiorum bene sumunt. 2 1262.b
corpus pontificis Romani sine uelamine ad sepulturam portandum 2.1188.d
corpus aggrauat animā & deprimit sensum multa cogitantem 1.574.d
corpus cœnosum in splendorem uitæ cōmutare 2.1357.b
corpus hominis testa fragilis 1.65.c
corpus macerare & tamen honoribus anhelare quid sit 1.278.d
uide carnem
Corporales delitiæ quam naturam habeant. 2 492.a
Corporeis rebus inhærere carnale est to. 2 1235.a
Correctio prauorum magnam requirit artē. 1 433.a
correctio pro qualitate personarum temperanda est 1.431.d
correctio erga prauos excitat eos ad insaniam 1.344.c
correctio bonos ad obedientiam impellit. to. 1 344.c
correctio non fiat mente commota to. 2 1192.a
correctio uerborum cum non iuuat, separare oportet malos 2.1513.d
correctio ut transeat in crudelitatem to. 2 1045.d
correctio sit diligens non seuera 2.1045.d
correctione digna si quis negligit, uires uitijs addit 2.1152.d
correctionem reprehēsibilium nolle audire, graue est 2.1141.a
correctionem resecandorum qui intermittit, committit ea 2.927.a
correctionis ordo quis 2.1045.d
correctionis primæ, secundæ, & tertiæ considerationes 1.777.b
correctionis modus in lapsis 2.1513.a
correctionis modum tradūt magni doctores sæpe ob charitatem 1.350.c
correctionis conditiones 1.1247.b
Correcturus alios mundus à uitijs esse debet. 1.237.a & 2.1492.a
correcturus alium in malis prius ea uitabit. 2 1492.a
Correctis gratia non est neganda 2.1014.d
Corrigenda silentio premere non est amoris. 2 1014.c
corrigendæ semper non sunt culpæ. to. 2 1477.b
Corrigere minores maiores ut debeant to. 2 1541.b
corrigere qui potest, nec facit faciens culpam habet 2.952.b
corriguntur difficulter proterui, & ut corrigantur 1.432.d
Correptio congruum tempus requirit to. 1 432.c
correptio huius uitæ mansuetudinis est to. 2 536.d
correptio iustorum periculosa 1.142.b
correptio consistit in tribus 2.1409.c
correptio unius plures emendat 2.1183.b
correptio erga iustos & iniustos subditos qualis 1.855.c
pro Correptione iniurias respondere iniquitas summa 2.563.d
correptionem quare electi appetant to. 1 218.c
correptionem boni charitatis ministeriū putant 1.344.c
correptionis sermo clauis est apertionis to. 1 1240.d
correptionis asperitas 1.195.c
Correptori insurgunt praui 1.344.d
uide emend. increp. reprehensionem & correctionem
Corrigiam calciamenti soluere 2.340.d
Corruptio nostra in uitijs unde 2.1601.c
corruptionis sarcina grauis 1.403.d
corruptionis uincula quæ 1.127.d
& 128.b
corruptionis malum semel assumptum semper exercemus 1.960.a
de Corruptione ad gladium transire quid sit 1 787.d
Corruit iustu iudicio populi qui illi scit causa perditionis 2.1405.a
corruunt in examine futuro qui 2.1505.d
corruunt inter magna opera sæpe qui to. 2 1287.d
Corui eiusq; pullorū nomine qd designetur. 1 1013.c
corui moralis expositio 1.1015.d
corui de torrentibus qui dicantur 1.609.d
coruorum pullis quomodo detur esca to. 1 1013.d
coruus in pullis quid respiciat 1.1016.b
Costæ constringunt uiscera 1.457.c
costarum nomine quid significetur ibid.
Credendum est de nobis quibus 2.1448.b
Creditores filios debitorum suorū tenere nō possunt 2.773.a
credi quid dicatur 1.1427.d
uide fides

Creari quantum sit 1.184.c
creauit deus omnia simul 1.1103.d
Creata cuncta per quem 1.326.b
creata intelligere perfecte non possumus to. 1 156.d
creata omnia ex nihilo sunt facta 1.541.b
creata omnia principiũ habuerunt 1.898.b
creatæ sunt res omnes quomodo 1.1103.d
Creatura irrationalis fluxa 1.162.b
creatura creatori æquari nõ potest 1.567.d
creatura omnis angusta est creatori 1.125.b
creatura noua quæ sit 2.156.c
creatura uanitati est subiecta 1.128.a
creaturæ dei uestigia quæ sint 1.858.b
creaturæ irrationales quatenus contra pios pugnent 1.182.d
creaturæ diuinitatis notitiam nobis proponunt 1.156.c
creaturæ humilitatis nos admonent 1.859.a
creaturis omnib. prædicandũ est 2.1557.b
creaturarum diuisio 1.185.d
Creator omnium, cuncta per seipsum tenet. 1 119.c
creator fructus terræ sublimis factus est to. 2 198.c
creator in diuinitate uideri non poterat to. 1 662.a
creator omnium in parte non est quia ubiq; est 1.538.c
creator & ignis dicitur & cõsumẽs 2.98.a
uide conditorẽ, dominum, & deum
creatoris solius stare est 1.162.c
Crescere spiritualiter quid sit 2.1316.b
crescit quæ mens 2.1535.c
crescunt quidam & corruũt mox 2.1316.b
Crimen & peccatum quid differant 1.721.c
crimina quomodo recensentur 2.1568.b
crimina uitari, caueri nõ possunt 2.1547.a
criminis graue põdus quomodo deponi possit 2.1494.d
Criminatores falsi puniendi sunt 2.717.a
Criminosi uix reconciliantur deo 2.1358.a
Crisorij mors 1.1453.d & deinceps
Crux lignum dicitur 1.404.a
crux in qua lignum dominicæ crucis et capilli Ioannis Baptistæ fuerunt 2.1002.d
crux cum dolore & fide portanda 1.37.b
crux duobus tollitur modis 2.462.d
crucis utilitas 2.1055.c
crucem Iesu in angaria portare 1.278.d
crucem baiulare quid sit 2.502.c
Cruciatum appetit mens iusti 1.217.d
Crudelitas sæpe uult uideri iustitia 1.773.b
Crudum comedunt Iudæi 2.1270.d
Crurum reuelatio in mente 1.189.a
Crystallum quomodo fit 2.120.b
Cubicula ingredi quid sit 1.115.a
Cubicularij Papæ quales esse debent 2.811.a
Cubiti thalamos mẽsurãtes qui sint 2.221.b
Cubitus quid notat 1.1026.d
Culicem colare quid sit 1.9.a
Culmen humilitatem non docet 1.1233.d
culmen spirituale nõ nisi humiles recipit to. 2 1611.d
culmini ecclesiastico qui præficiendi sunt diligenter inuestigentur 2.1489.b
Culmus farinam non facit quid sit 1.277.c
culmũ germen non habere quid mystice ibi.
uide dignitatem & potentiam
Culpa cum defenditur geminatur 1.111.c
culpa quælibet animam polluit 1.359.d
culpa fauoribus nutrita incessanter crescit. 1 117.b
culpa nõ tantum ab opere sed & à cogitatione separanda 1.86.d
culpa ex conuersatione cognoscitur tãquam ex sorte 2.1551.d
culpa quæ facile in exẽplũ trahitur 1.1228
culpa originalis mouet carnem 2.1601.b
culpa cum absconditur effugatur 1.1312.a
culpa quæuis tribus modis committitur to. 1 1309.b
culpa quo uberius fletur, eo altior ueritatis cognitio attingitur 1.914.b
culpa patris filium non grauat 2.769.c
culpa cognita feriẽda est austerius 2.1548.d
culpa quæ magna 2.1239.c
culpa apud nos quantum ualere debet tom. 2 1014.d
culpa facile corrigitur cum erub. 1.1119.c
culpa quæ citius dimittitur 1.351.a
culpa rescecatur post cogitationem abscissam 2 1625.a
culpa hũani generis ubi abscũditur 2.426.b
culpa quare despiciatur 1.834.c
culpa leuigari potest in uiris bene meritis to. 2 1553.b
culpa quando puniendæ 2.1548.d
culpa maxima 2.1391.d
culpæ graues in omnibus æqua asperitate nõ sunt insequendæ 2.1549.c
culpæ nõ solum obiurgandæ sed & insequendæ sunt 2.1288.d
culpæ primæ merito omnes æquè ad carnis interitum trahuntur 1.309.c
culpæ memoria erit in beatitudine 1.130.b
culpæ crescentis casus 1.524.a
culpæ quomodo emendandæ 2.1014.d
culpæ in usu animus debilius resistit 1.117.a
culpæ culpis feriuntur 1.838.a
culpæ consensus unde 1.113.d
culpam culpæ iungere quid 2.999.d
culpam occultam sequitur aperta percussio. 1 863.a
culpas sine increpatione non deserit deus to. 1 1201.d
culpas agnoscere ubi culpa nõ est, bonæ mentis est 2.1196.b
culpas sæpe imminentes nõ uitamus, nec perpetratas agnoscimus 1.195.b
culpas quo pacto dinumeret deus 1.410.d
culpas primò quærit doctor, postea ferit to. 2 1513.a
culpas reprehendunt pastores ac simul uitare docent 2.1544.d
Cultui uestium actionis quoq; ornamẽta conuenire debent 2.989.b
Cunei Philistimorum tres quid figurent to. 2 1515.d
Cupiditas sæua quid agat 2.1076.b
cupiditate obsessus deo adhærere nequit to. 2 983.b
cupiditates carnales restringendæ 2.565.b
cupiditati ipsa celeritas tarda est 2.630.a
cupiditatibus liberi sunt sancti 1.121.d
cupiditatis uitiuperium 2.274.c
cupiditatum turbæ 120.d
Cura terrenarum rerum ingens est 1.54.c
cura præsentium rerum ut sit habenda to. 1 341.d
curæ alienæ negligentia est magnum peccatum 2.1313.a
curam habere secularium quid faciat 1.748.a
curã aliorũ qui non debet sumere 1.774.a
Curialis mors 1.1445.c & deinceps
Curiositatis uitium graue est 2.494.b
Currus carnalium prælatorum 2.1394.b.c
currus tyrannorum 2.1396.a
currus decem unicuiq; electo in prælium deputantur 2.1503.d
Currum fabricare 2.1396.b
fabricant pij 2.1407.d
curru antiq; pugnare cõsueuerũt 2.1406.a
Cursoris officium 1.311.d
Curuus terram semper intuetur 2.460.c
Custodia solerti pensandum quid corde operẽ ue agamus 1.342.a
custodia dei opus habemus 1.267.b
Custodire per intentionem quid sit 1.540.c
Cutis nomine quid accipiatur 1.438.c
Cyathi quid signent 1.666.b
Cyneus posidens dicitur 2.1575.b
cyneus ab Amalech discedere iussus, quid significet ibid.c
Cypressus quid designet 213.c
Cypriani sententia de martyribus 2.705.c
Cyprus insula quæ 2.12.c
Cyriacus Constantinopolitanus episcopus. 2 965.a
Cyrilli duodecim capitula reprobata sunt to. 2 890.d
cyrillum in Apollinaris dogma incidisse to. 2 952.c

D

DAemones prælia mouent contra nos in terra nostra 2.1516.d
dæmones cur mẽtem impugnant ut postea uitia deuastent 2.1504.b
dæmones putant fideles inferiores & minores 1.2521.a
dæmones ne nocere in futuro possint nunc sunt perimendi 2.1546.d
dæmones de omni malitia sua in æternum punientur 2.1410.c
dæmones in huius cœli terræq; medio uagantur 1.53.d
dæmonum ludus ubi sit 1.1126.c
dæmones in hoc mundo nil proprium possident 2.462.a
dæmones mortuas in peccato animas ad æterna tormenta perducunt 2.1376.b
dæmonibus boues sunt occisæ 1.1093.d
dæmonum fraudes præteritæ ad fulgorem uitæ proficiunt 2.1357.a
dæmonum inuidia in homines 1.54.a
Dagon perdidit manus ac caput & 1347.a
Damna maiora ad maiorem dolorem mẽtem concitant 1.4.d
damna minora timentes cœlestis iræ damna incurrunt 1.223.c
damnorũ causa in terrenis est origo peccati. 2 1082.b
damnum qui non metuit irascendi causam amisit

amisit 2.1526.b
Damnandi diu tolerantur sæpe 1.517.c
Dãnãdus sine cognitiõe nullus est 2.724.b
Damnare ac affligere differunt 1.819.d
damnat deus per iustitiam nolens 2.1277.c
damnetur ne qui mox utero egressus moritur 1.92.d
Damnati sentient pondus summæ æquitatis 1 338.d
damnati amicorum recordantur 1.554.a
damnati ubi 1.502.a
damnati possint ne uidere in cœlo beatos to. 2 1294.c
damnati sequaces suos secum in tormentis uiduri sunt 1.339.b
damnati hoïs domus est infernus 2.1293.c
damnatis nemo commiserebitur 1.99.a
damnatorum supplicia ordinem habent 1. 337.c 338.a
damnatorum dolor infinitus 1.497.b
damnatum nec scientia nec pœnæ quas habet erudiunt 2.1294.c
damnati se ignium tormẽtis nunquam carere agnoscunt 1.254.b
damnatorum animæ an cruciantur ante iudicium 1.1443.a.1448.d
damnati an ad saluatos transire uelint an cõtra 2.530.d
damnati semper uiuent & sine fine morientur 2.531.b & seq.
Damnationis malum leue creditur 1.210.d
damnationis dispar est qualitas 1.557.a
Damascus sanguineus interpretatur 2.52.b
Dan peccatorum uitam designat 2.1317.b
dan coluber in uia 1.1062.a
dan cerastes in semita ibidem
dan simplices designat 2.1317.b
Danda citò danda sunt 1.1287.c
Dare quò pertineat 1.744.c
Datorem hilarem diligit dominus 1.1287.b & 2.1372.c
Daniel uir desideriorum dicitur 2.1560.a
danielis abstinentia 1.1020.d
daniel per charitatem leonum ora clausit to. 1 349.a
daniel continentium typus est 1.8.c & 1.232.b
daniel sapientia uigebat 1.618.b
daniel interpretatus est regis Babylonis somnium 2.66.a
Dauid manu fortis interpretatur 1.85.b 2.27.d & 535.a
dauid maledicendo mõtibus Gelboe quid mystice egerit 1.93.c
dauid regni potẽtiam bene regebat 1.875.d
dauid prouisus ostenditur 2.1605.c
dauid lampas fuit sed contempta 370.c
dauid aquam de cisterna Bethleemitica bibere noluit 2.1001.b
dauid mons altus fuit 1.412.b
dauid in antecessore suo discere debuit quæ fugeret 2.1391.c
dauid increpationem subditi humiliter audiuit 1.1251.d
dauid Aegyptium puerũ cibo reficiens quid signet 1.168.d
Vriæ uxorem auferens, quid sit 1.85.b
typum domini gessit 1.593.c
uir perfectus fuit 2.1230.c
mala non reddidit 1.93.c in medio fratrum unctus quid notet 2.1617.c
dauid de se semper humilia sensit 1.1189.b
Saulem nolens occidere quos signet tomo 1 1262.d
dauid in solario deambulans cuius typum gerat 1.85.a
dauid figura redemptoris 2.1619.c
dauid pascens oues quos notet 2.1614.b
dauid Vriam ad mensam uocans quid 1.85.c
dauid in magnis uincere non potuit & uicit in paruis 2.1287.d
dauid cur à filio persequutus sit 2.1065.c
iræ diuinæ restitit 1.302.b
dauid per charitatem fugit 1.348.d
dauid cupiuit recipi in conspectum domini 2 1269.a
dauid cur toties repetat quod dominus exauduerit eum 1.152.d
dauid quib. uirtutib. præditus fuerit 1.122.c
dauid mortem præ gladio & fame elegit to. 2 1028.d
quam portionem sibi elegerit 2.1213.a
rufus erat 2.1614.d
dauide nihil misericordius 1.902.a
dauidi principatus nocuit 1.1229.c
dauidis facta memorabilia 2.535.a
dauidis pugnæ cum saltatione ante arcã conferuntur 1.933.c
dauidis humilitas ibid.b
Datius Mediolanẽ. episc. 1.1384.a & deinc.
Debiles qui sint 1538.b
debilibus grauis non fuit Samuel 2.1491.b
debilis obligatus liber homo secũdum leges, teneri non debet 2.772.d
Decalogi tota summa quo includ. 2.1573.b
decalogus quid continet 2.253.a
Decipientem ac deceptum nouit deus. 1.381.b
Decimas rerum & dierum debemus deo offerre 2.373.d
Decipula unde dicta 1.456.b
Declinãtes post auaritiã qui sint 2.1404.b
declinantes post bona temporis 2.1497.b
Declinare ad dexteram, quid sit 2.1363.c
Decor mũdanus uertetur in deformitatem tomo 2 1506.c
Dedicanda non est ecclesia quæ 2.291.a
dèdicanda sunt loca, erroribus quondam dicata in ecclesias 2.720.d
Dedicationis munus ante donationes impartiendum non est 2.1168.b
Defensio tuta puritas est 1.1270.d
Defensorum sagittæ & clypei 1.1073.a
Defendendi sunt subditi non spol. 2.1473.d
Defendere quod iustum esse non constat turpe esse 2.1037.a
Deficere à seipso quis cogitur si uelit deo appropinquare 2.462.d
deficere est lassescere 1.1541.d
Deficientium in fine bona non fuerũt à deo 2 1362.d
Defectiua qui appetit is occasum petit 1.17.b
Deformitatem nostram debemus obducere diuina claritate 2.1357.c
Defunctorum uoluntates non sunt cassandæ 2 752.d
Dehonorationis manus nulli sacrorũ ministro inferenda 2.1181.c
delicta nostra signantur quasi in sacculo to. 1 410.d
delicta præmio commendantur 2.991.c
delicta grauissima quæ sint 2.953.d
delicta portamus ex parẽtibus sicut rami arboris uitium radices 2.1197.c
del. quotidiana exhaurienda sunt 2.1262.c
delictorum memores esse debemus 2.573.b
delictum sine ultione non manet 1.316.d
delictum quid sit 2.292.b
Delinquere sanctos hic possibile 2.92.d
Delinquentes in pastores delinquunt in dominum 2.1182.a
delinquentes grauiter cor nostrum non habemus 2.1257.a
delinquentium obstinationem digna seueritate confundere oportet 2.1288.b
delinquenti dominus non parcit ut intelligendum sit 1.316.c
delinquenti minime parcitur ibid.d
Delinquit sæpe rector sæpe etiam populus 2 1550.d
delinquunt aliqui plus ore quàm opere to. 1 1312.d
delinquunt qui de se mala negligenter opinari sinunt 1.1319.c
delinquitur audacius à subiectis si prælatorũ infirmitas agnoscatur 2.1477.d
Delectabile omne difficile habetur & citò amittitur 2.1496.d
delectari uolentes in mundo in deo non possunt delectari 1.590.d
Delectationes uitandæ sunt 1.139.a
delectatio carnalis pœna peccati ẽ 2.569.d
delectatio hominis est moles 2.1200.b
delectatio peccati fit per carnem 2.1199.b
delectationes peccantium offerre quid sit tomo 2 1588.b
Deliberamus in corde quæ acturi sumus to. 2 1512.a
Deliberata intus, per opera postea sunt foris exponenda 2.1375.d
Delitiæ non inueniuntur in rebus cõditis sed deo 2.1237.d
delitiarum corporis & cordis distinctia to. 2 492.a
delitijs affluentes quid faciant 1.532.b
Dementiæ genus primum 2.1029.b
Denario numero summa perfectionis exprimitur 1.9.d
denarius numerus pro perfectione semper accipitur 2.253.a & cur 1217.d 1374.b
Dentium nomine quid in sacris accipiatur tomo 1 391.a
dentiũ nomine Apostoli signantur 1.475.c
Denudatio turpitudinis 1.189.a
Deponatur qui locum alterius inuadere non timet 2.693.a
Depositus iniuste est restituendus 2.648.c
Deprauare Iudæi non debent quod non recte intelligunt 2.1248.d
Deprecatio & oratio quid differãt 2.616.d
deprecatio nostra cur à conspectu iudicis interdum repellatur 1.305.a
Derogare cupientes sanctis uiris explorant carnalia 2.1468.c
Derogatio peruersorũ nostræ uitæ approba

tio 2.1144.a
Derisio contra culpam nullum meritum habet 1.368.a
Descendere ad abyssos usq; 1.305 c
Descensus in uoluptate est 1.222.d
Deserti ex regione uentus ueniens quid sit tomo 1 47.b
deserti regio est immundorũ spirituum multitudo derelicta 1.55.c
deserti regio quæ sit 1.47.b
deserti noie infernum intelligitur 2.1517.b
desertum dominus in stagna aquarum posuit 2 400.c
Desiderantibus superna nulla sunt temporalia 2.1099.b
Desiderare quid debeãt multi sunt qui nesciunt 2.492.c
Desideria bona non differre sed fouere debemus 2.939.a
desideria bona ministrantur nobis per gratiam 2.1381.c
desideria terrena fortia sunt 1.188.b
desid. longa increpat uita breuis 2.464.a
desideria cum rebus crescunt 1.1124.d
desideria nostra ubi figenda 2.1099.b
desiderijs carnalibus cõtantur pij sed resistũt mentis uirtute 2.1479.b
desiderium ex incremento studij sicut flamma crescit 2.1387.d
desiderium omne cum differtur pœna est to. 1 310.b
desiderium pertinens ad salutem animarum, sine dilatione est complendum 2.974.b
Desiderius diligit disciplinam 2.1164.b
Desidia per torporem nascitur 1.316.a
perdit disciplinam 2.1168.c
Desidiosi cur quandoq; ingenijs præditi sunt 1 182.c
Desperandum non est 1.980.a
Desperantium corda nubibus comparantur 1 256.c
Desperatio ubi non est 2.575.a
desperationis apertum iudicium 2.542.a
Despicienda sunt terrena cur 2.1497.c
Despicere temporalia nullus potest sine diuina gratia 2.1231.d
Despicientes suos pastores audiant quòd filij Belial dicantur 2.1476.c
Despicitur à sanctis quid 2.1390.a
Despectus prophetæ magnam pœnam parit 2 1509.c
de Desponsata conuersa 2.877.a
Destinare in corde quid sit 2.1228.b
Detractio seruorum ecclesiæ pertinet ad dominum 2.1181.c
detractiones Christianus curare non debet 2 1064.b
detractionis manus in ecclesiæ ministrũ non mittatur 2.1181.c
DEI in auribus superba non sunt quæ humili corde proferuntur 1.418.a
dei latitudo & longitudo quæ sit 1.353.b
dei filius imago patris est 1.163.a
dei laudare, quid sit 1.51.c
dei facta indiscussa ueneranda sunt 1.301.c
dei facies est quid 1.32.b
dei discipulos esse quid probet 1.742.a
dei templum conscientia fideliũ est 2.521.b
dei miracula usu uilescũt quotidiano 1.184.c
dei flare 149.b
dei iudicia uenerari debent 1.896.d
dei nescire quid 1.26.c
dei respicere quid 1.635.b
dei uerba sunt sæpe illius iudicia 1.304.d
dei iræ num quis resistere possit 1.302.a
dei interrogationi homo sufficere non potest respondendo 1.301.b
dei oculi cur sint super malos 2.572.d
dei stare est nulla mutatione uariari 1.162.d
dei ira nobis incomprehensibilis 1.138.b
dei seruitio applicare improbatos, quàm graue sit 2.1018.a
dei contritio quid in nobis efficiat 1.217.d
dei uisio æterna non erit in terra 2.1207.d
dei testes qui sunt 1.333.c
dei gladius carnes comedit 1.592.c
dei uestigia quæ 1.351.b
dei loqui est uerbum genuisse 1.782.c
dei iudicia super nos ualde occulta sunt to. 1 514.d
dei sermo qualis 1.27.c
dei omnipotentia annumeratur 1.527.b
dei misericordiæ locus quis 1.924.b
dei uindicta flatus dicitur 1 149.c
dei occulta consilia inquirere quid sit to. 1 301.d
dei opera quomodo discutienda 1.185.c
dei includere est clausa non aperire 1.378.c
dei terribilis locutio potestatem eius indicat 1 937.c
dei dura ac blanda locutio quid efficiat ibid.
dei à mẽte nostra recessus ut & accessus ignoratur 1.301.a
dei secreta quando non cognoscimus 1.783.c
dei iudicia quàm occulta 1.131.a
dei tentare, quid sit 4.942.d
deĩ mirabilia quæ sint 1.184.b
dei uirga lex erat 1.820.d
dei iudicia quàm sint inscrutabilia 1.998.c
dei uias intelligere, quid sit 1.843.a
quærere quid sit 269.c labia quæ 1.345.b solium 1.536.d
dei opera secreta & publica 1.345.d
dei gloriã uidere iam non possumus 2.137.b
dei uenire, quid sit 1.28.a
dei iustitia 1.819.b
dei sententia quid ordinet 1.592.c
dei uocare, quid sit 1.295.b
dei filij qui 1.25.b
dei dictio communis est 2.219.c
dei consilio militant etiam quæ repugnant 1 192.a
dei sapere & dei fortitudo idem 1.577.c
dei furor præsentis ac futuri temporis qualis 1 408.a
dei esse quid 2.81.a
dei gressus qui 1.540.a
dei annorum numerus quis dicatur 1.898.c
dei oculos aperire, quid sit 1.401.b
dei uidere quid 1.638.d
dei amore aduersa tolerare quid conferat to. 1 248.b
dei uia à timore incipitur 1.147.b
dei uox quomodo audiatur 1.910.d
dei manus uocatur filius eius 1.591.b
dei similitudo agnoscitur 2.1298.b
dei oculis omnia sunt aperta 2.1180.d
dei opertorium sancti dicuntur 2.611.a
dei locutiões cur dubiæ sint interdũ 2.141.c
dei consiliarij qui fuerint 1.474.b
dei opera quõ laudare debemus 1.300.b
deo qui placuerit hominibus licet displiceat tristari tamen non debet 1.506.d
deo placere perfecte 1.347.a
coram Deo quis loquatur 1.750.b
deo quid laudabile sit 2.578.c
deo cur attribuantur uoces humanarum passionum 1.698.b
deo quando loquamur 1.395.b
deo quis uere seruiat 2.85.c
deo in nouissimis abyssi deambulare, quid sit 1 974.c
deo transitorie uti 1.31.c
deo placere sine fide est impossibile 1.52.d
in Deo misericordia summum est 2.598.c
deo non uariatur cursus temporis mutatione diei aut noctis 1.39.b
deo spiritum hominis & flatum ad se trahere, quid sit 1.820.b
à Deo receditur duobus modis 2.141.a
deo qui adhærere uult cupiditatem abijciat 2 983.b
deo uiuentes, mundo sunt mortui 2.1536.b
deo adhærere 2.1461.c
deo dies una est æternitas sita 1.39.c
deos alienos uocat scriptura dæmonia quæ in simulachris habitant 2.1375.a
deos gentium filij Israel sæpe coluerunt to. 2 1599.c
deos alienos etiã hodie habemus 2.1375.b
deorum nomine qui accipiuntur 2.1524.d
& 1358.c
deum arguere durum sonat 1.319.c
deũ seruo dicere dimitte me quid sit 1.352.c
deũ nemo diligit qui fratrem odit 2.1503.c
deum prouocare est de eius donis inter proximos superbire 1.375.a
deum qui nesciunt dei etiam famulos falsò reuerentur 2.387.b
deum ut uideamus sycomorum ascendere oportet 1.934
deum humanas res non curare multi putant 1 524.c
deum brachium habere & uoce tonare quid sit 1.1099.a
deum ex quibusdam donis cõspicimus quàm sit bonus 1.351.b
deum qui nõ timet incassum sperat 1.1150.c
deum uidemus hic in terris existentes to. 2 214.c
deum ad se introducere aut iubere recedere 1 509.b
deum adiuuare, quid sit 1.570.b
deus cur fortis dicatur 1.292.b
deus quibus se manifestet 1.1356.a
deus per unum colla subiectorũ deprimit tomo 2 1141.d
deus dilectis quid faciat 1.692.d
deus cur incarnatus sit 2.205.d
deus duobus modis dicitur 2.25.a
deus asperis ac blandis nos alloquitur uerbis 1 1134.c
deus ut cuncta simul condiderit 1.1104.a
deus quem amat 1.474.c

deus

deus ad intelligendum se duas creaturas fecerat 1.99.b
deus dexteram porrexit operibus manuum suarum 1.410.b
deus loquentibus ut respondeat 1.395.b
deus cum immutabilis sit quo pacto irasci dicatur 1.390.a
de Deo dicitur quod ad corpus pertinet to. 2 1310.a
deus summum & simplex bonum 2.1294.a
deus maiestatem suam abscondit reprobis to. 2 1225.a
deus lux immutabilis 1.39.c
deus nulla forma circumscribitur 1.473.b
deus consiliarios quò ducat 1.381.c
deus ut uoluntatem suam per angelos ostendat 1.938.c
deus quando hoĩ perfecte parcat 1.266.d
deus homini quomodo loquitur 2.1284.b
deus mundum per se regit 1.820.a
deus tendentem ad iustitiam in tentatione nõ deserit 1.328.b
deus nobiscum iniuste nil agit 1.515.a
deus quomodo uocandus 2.1611.c
deus non aufert à iusto oculos 1.878.c
deus cur misericors & miserator dicatur to. 2 566.c
deus quando manifesta cognitione reperiatur 1.351.c
deus cuius obliuiscitur 1.557.a
deus quando ex tenebris ad lumen exeat to. 1 385.b
deus an commoueatur 1.63.d
deus in neruo hominis pedẽ posuit 1.397.c
deus ut iustus sit in patribus 1.629.b
deus confidentem in se liberabit misericorditer 2.1022.a
deus non plus tentat quàm ferre possumus tomo 1 32.d
deus ordinat ut sibi creata cõueniãt 1.292.c
deus quare tempora comprehendit 1.545.c
deus maledicere dicitur 1.96.d
deus ut suos purget 2.938.d
deus quibus magnus 1.932.a
deus quibusdam iratus conceßit quæ petebãt 2 625.c
deus benignus dator contemptorem iuste ferit 2.1279.b
deus cogitationes nostras nouit 2.1180.d
deus homini immortalitatẽ pro peccato abstulit 2.1195.a
deus quo lætatur 2.85.a
deus peccata pœnitentibus relaxat 1.410.d
cunctos præuenit 1.1152.b
nobis hostem nostrum detegit 1.51.a
deus sapientes in astutia comprehendit tomo 1 191.c
deus misericors cum gentes traxit Iudæos repulit 1.988.c
deus cur laudes suas indicet 1.589.a
deus uirtutẽ carnis humilians spiritum exaltat 1.217.d
deus recordari proprie non dicitur 1.558.d
deus cur alios iniquos ferat alios perdat to. 1 149.a
deus ut hominem magnificarit 1.264.c
deus cur crudelis dicatur 1.640.b
deus quomodo diligendus 1.215.b
deus sciẽter omnia de nobis disponit 1.515.a
deus quales elegerit ministros 1.1146.b
deus mutat tempora 2.1141.d
deus sustollit à quibus laudes accipit tomo 2 1282.a
deus nunc in nube nunc in igne uenire dicitur 2.1318.b
deus uitam nobis & misericordiam tribuit 1 328.d
deus cur quæsierit Satã unde uenerit 1.26.c
deus quando fugit ignorantiam 1.245.d
deus ut iræ suæ moderamine dispẽset 2.71.b
deus est in omni loco 2.441.d
deus inæstimabilis memoratur, quid sit to. 1 898.c
deus cur quosdam flagellet 1.222.a
deus an Satanæ uerbis impellatur 1.63.d
deus offenditur si ad sacra ex fauore & pecunia quidam admittantur 2.733.d
deus misericors est & iustus 2.567.d
deus à corporibus hominum in se similitudinem trahit 1.1098.a & deinc.
deus eo magis ferit postea quo diutius expectauit 2.1090.b
deus ubi non est per gratiam ibi est per uindictam 2.130.a
deus quid sit ibid.
deus quem saluet in extremo examine to. 1 134.b
deus uniuersa aquis irrigat, quid sit 1.185.c
deus omnia est 1.33.a
deus ratio est rationabilium creaturarum tomo 1 1008.c
deus quibus sit in secreto 1.644.b
deus non irascitur 1.1100.a
deus cur permittat tentari electos 2.1504.c
deus uniuscuiusq; uias considerat & dinumerat gressus 1.715.c
deus cur dixerit, Ego sum qui sum 1.541.c
deus solus immutabilis est 1.418.d
deus hominem contrarium posuit cum peccasset 1.267.c
deus nisi tentamẽta leuaret nemo diaboli insidias portare posset 1.325.b
deus duobus modis uulnerat electos 1.196.b
deus sanctorum locus quietis 1.127.a
deus per animarum lucrum esurientia apostolorum uota satiauit 1.1012.b
deus quatuor modis loquitur diabolo 1.29.c
deus lux est 2.582.c
deus extrema terræ tenuit, quid sit 1.964.d
deus omnium rerum finem & considerat & uidet 1.604.c
deus quæ requirere & quæ non dicatur to. 1 107.b
deus diluculò nos uisitat 1.265.b
deus cur dissimulet audire uoces dolentium 1 468.c
deus sic colligit electos ut iudicet etiã reprobos 1.987.b
deus omnipotens immolans deus exercituum dicitur 2.1211.d
deus nunquam destitit operarios mittere in uineam 2.389.d
deus cur solus immortalis à Paulo dictus sit 1 829.a
deus misericors & iustus est 2.1277.c
deus in sua altitudine inuestigabilis humanæ ac angelicæ naturæ 1.351.d
deus quantus 1.352.b
deus qualiter cuncta iudicat 1.844.d
deus in quo delectatur 1.309.d
deus quando uindictam peccatoris exequitur 1.149.d
deus & nunc & postea ob delicta quosdam percutit 1.323.d
deus mirabiliter diuidit uirtutum dona to. 1 949.a
cur ignis dicatur 2.136.a
deus disciplina & misericordia adest suis to. 2 72.a
deus sententiam mutat consilium nunquam 1 528.a
deus quæ patribus dixit & nobis uoluit dicta esse 1.782.b
deum cur quidam non metuant 1.527.b
deus quo pacto uocet nos 1.472.c
deus se magis quàm quæ condidit uult amari 1 510.c
deus cõparat se rebus insensatis 1.1098.d
deus loquitur simplicibus 2.588.a
deus misereri nobis uult 2.1123.c
deus bonos per malorum persecutionem euehit ad meritum 1.565.d
deus filios rogauit 1.473.c
deus pater pluuiæ dicitur 1.987.a
deus in tentatione nos deserit 1.51.a
deus prius in nobis agit aliquid sine nobis to. 1 534.b
deus adiuuat illos qui suum curant negotium 2 1082.a
deus expectando uult corrigere peccatores 1 255.b
deus presbytero cuidam apparet 1.1352.d
deus quæ corda inhabitet 2.162.b
deus per scripturas agnoscitur 2.1205.a
deus cognoscitur fide, reuelatur amore to. 2 1308.c
deus agit in cordibus hominum quod facit in regionibus terrarum 2.166.a
deus quomodo peccantem præuenit 1.328.b
deus orphanorum gubernator ac protector est 2.1058.b
deus longanimis at iustus iudex est 2.362.d
deus mœrentes sospitate erigit 1.189.b
deus cuncta excedit 2.244.a
deus nec dextera nec sinistra concluditur to. 1 41.a
deus alia concedit iratus, propitius alia to. 1 192.d
deus timeri noluit sed quasi pater amari to. 1 320.d
deus quos elegit 2.495.b
deus factus est intercessor pius 2.1277.a
deus non iudicat bis in idipsum 1.598.d
deus quando sordibus nos intingere dicatur 1 318.b
deus res non consilium mutat 1.699.a
deus super mortuum septies oscitat 1.321.c
deus cur locutus dicatur Iob de turbine to. 1 937.b
deus per Christum agnoscitur 1.163.a
deus naturæ autor est non culpæ 1.988.a
deus hominem potentiæ suæ signaculum fecit 1 971.c
deus cur dissimiles in se similitudines trahat

to 1 1097.d
deus ut irascatur menti auaræ 1.497.d
deus in æternum permanet 2.598.c
deus post cor relictum uerba facit ad testimonium 1.378.b
deus parturiens loquitur 1.307.b
deus bonorum simplicitatem ac malorũ astutiam superat 1.309.c
deus omnia per semetipsum tenet 1.119.c
deus cur hominem probet 1.265.b
deus non iacet in superficie 2.8.a
deus quibus modis cognoscatur 1.536.c
deus mirab. in sanctis suis dicitur 2.1532.c
deus hominum custos recte dicitur 1.267.b
deus ut animabus loquatur 1.29.b
deus æquitate iustus magis tamen pius fuit to mo 2 1315.d
deus se nobis uarie proponit 1.155.d
deus quo magis uidebitur eo magis diligetur 1 833.a
deus intra & extra omnia 1.41.a
deus quare nobis per ænigmata loquatur tomo 2 5.a
deus dedit domum suam sabbato tantum ædificabat 1.1452.a
uide Cõditorem, Dominũ, & Creatorem
Deitatem quam saluator in se asseruit operibus comprobauit 2.1247.a
Deuitare debemus in quibus cõfundimur to. 2 1496.b
Deuoti cum mulieribus habitare non debent 1 1385.b
Deuotio munda 2.1426.c
deuotio opere prior est 2.1381.b
deuotio quæ est in auditore ex desiderio magna fit ex prædicatione 2.1426.b
deuotio sanctificatur ad uocem prædicationis ibid.
deuotionis affectus paternis ampliatur admonitionibus 2.933.b
deuotionis affectus mentis est cibus tomo 2 1426.d
Dextra & sinistra dei quid 1.41.a
dextera uitam æternam designat 2.15.b
dextera dei est æternæ uitæ fortitudo to. 2 1438.d
dexteræ nomine quid accipiatur 1.410.b
ad Dexteram uerti, quid sit 1.539.b
pro Dextro aliquem habere 1.691.b
Dextralia quid significent 1.1011.b
Diabolus hominem strauit in paradiso to. 2 1033.d
diabolus latronibus comparatur 2.1001.c
diabolus arbor pessima bonum fructum non dedit 2.1209.d
diabolus ad quæ nos sæpe adigit 2.951.b
diabolus scuto constantiæ superandus to. 2 1114.b
diab. qua ratione praua suggerit 2.984.a
diabolus semper resistit bene agentibus tom. 1 1407.d
diabolus alijs leo alijs formica est 1.152.c
diabolus ijsdem uitijs impugnat athletas, quibus superat negligentes 2.1505.b
diabolus quando magis furit 2.1114.b
diabolus elementa cõcutere præualet 1.35.b
diabolus à summæ essentiæ amore corruit to. 2 1246.d
diabolus cur maxime hodie sæuiat 1.1168.d
diabolus eadem agit hodie quæ in paradiso 1 800.d
diabolus quos ante mortem latenter intercipit hos postea uiolenter rapit 1.1034.b
diabolus ut bona quib. aduersabatur destruat ad superbiam mentem adigit 2.1001.d
diabolus uitijs conuenientibus insidiatur hominibus 1.982.c
diabolus nos multipliciter impugnat 1.198.a
diabolus quando bene uincitur 2.1507.b
diabolus cũ reprob. una persona est 1.103.d
diabolus quid 2.365.b
diabolus dei seruus est sempiternus 1.1143.c
diabolus cur prudentia Christi potius quàm fortitudine dicatur percussus 1.577.c
diabolus de dei utero processit 1.989.a
socios ac filios multos habet 1.444.c
inuidiam accendit semper 1.175.d
duos instigat ad pugnã, & unicuiq; astat. 2 488.d
bonorũ mentes etiam ingreditur 1.920.c
diabolus quot modis loquitur ad deũ 1.29.d
diabolus cur quandoq; à tentationibus remittat 1.86.a
per se nihil potest 1.31.d
quando maxime furit in subditos 2.138.d
diabolus quos rapiat 2.977.d
diabolus qua re sternitur 1.38.d
diabolus per quos 1.67.c
diabolus tentando Christum conscientiam penetrare non potuit 1.43.b
diabolus quæ corda possideat 1.572.b
diabolus discalceauit Stephanum 1.1402.c
diabolus cuius conditionis fuerit 1.1121.b
diabolus quos non turbet 1.867.d
& 112.d
diabolus per occulta quærit irrumpere to. 2 1045
diabolus in uiuendi essentia etiam moriendo subsistit 1.98.b
diabolus cum mentem Christi temerare non potuit quid fecerit 1.311.b
diabolus sanctos hodie non pœnitet sed tentat 1.580.d
diabolus feriendi uires sibi non tribuit 1.31.d
diabolus in quibus accusabit nos 2.1056.b
diabolus non est formidandus 1.32.a
diabolus qualis exactor usuræ 1.128.d
diabolus ut à deo exeat 1.33.d
diabolus cur post baptisma demum Christũ tentarit 1.808.a
diabolus ut cogitationes & motus cordium peruertat 1.53.a
diabolus quam uirtutem timet 2.127.b
diabolus non solum per se sedet per homines pugnat 2.1529.b
diabolus ut tentet pios & impios 1.1154.d
diabolus iure perdidit celsitudinem suam to. 1 1188.c
diabolus quid persuadeat suis 1.1186.a
diabolus qualiter 1.115.c
diabolus alia nunc, alia in fine patietur to. 1 100.a
diabolus qualia somnia hominibus immittat 1 262.a
sub forma peregrini extinxit puerum to. 1 1345.b
diabolus cur domini malus spiritus dicatur 1 585.a
diabolus die noctesq; nos accusat 1.31.b
diabolus semper animas perdere conatur to. 2 1538.a
diabolus tentandi licentia accepta quid agat 1 86.b
interitus dicitur 1.458.c erit terribilis in die exitus 2.522.d bestia terræ 1 199.c
diabolus mors dicitur 1.385.b 2.446.a
diabolus in hamo captus est 1.1135.a
diabolus cur lapsus 1.970.c
diabolus timinabulum Romani fregit to. 1 1352.d
diaboli respondere domino, quid sit 1.29.c
diaboli iacula ut uincantur 1.38.d
diaboli suggestiones dulces fiunt 1.520.c
diaboli nomina ex astutia cognoscuntur to. 1 1145.a
diaboli peccatum irremissibile 1.327.a
diaboli calliditas in iniuriando Iob calamitatem suam 1.35.d
diaboli appetunt nos deponere de uitæ sublimitate 2.1378.c
diaboli astutiæ 1.1117.a
diaboli astutia in intuendis hominum moribus 1.456.d
diab. uoluntas iniusta, potestas iusta 1.584.d
diaboli sortes dicuntur 2.1260.d
diaboli semen secundum boni operis segetem ne crescat 2.1014.d
astutia in decipiendo 2.984.b
diaboli dentes ac oculi qui sint 1.435.a
contritio quid in nobis efficiat 1.217.d
insidiæ seruiunt bonis 1.542.b
diabolo in uno consentire periculosum tomo 2 553.d
diabolum quo pacto uicerimus 1.538.a
diabolum corda hominum ingredi 2.890.d
Diaconi uita, mores acluscq; scrutandi to. 2 1132.d
diaconi in ecclesia Romana cantare non debent 2.810.d
Diadema quid 2.25.c
Dicta quæ utilitatem non habent 1.387.c
dicta quæ expositione non indigent 1.855.d
dictis recte, procaces semper ex aduerso respondent 1.343.d
Dicenda quæ sunt quadrifariam dicuntur to. 1 764.a
Dicendi modum qui appetit quid facere debeat 2.1518.a
Dicit recte q ordinate nouit tacere 1.1013.a
Diei appellatione quid signatur 1.83.c
& 294.c
diei undecim horæ secundum ætates supputantur 2.390.c
diem solennem domino constituere 1.315.d
diem lætum esse qualis locutio 2.1030.c
dierum uacuus quis sit 1.1221.d
dierum nomine actio quæuis exprimitur to. 1 248.d
dies extremus perturbabit omnia 2.1142.d
dies crastinus diuinæ uisitationis tempus est 2 1484.b
dies uirtutum spiritalium 2.1230.a
dies maledicta quid mystice 1.98.d

dies

dies in noctem desinit, quid sit 1.106.b
dies amara quæ sit 2.1295.d
dies dominicus unde 2.229.d
dies gratiæ 2.507.b
dies iudicij porta regni est 1.180.c
dies præfixi singulis nec augeri nec minui possunt 1.426.a
dies originem habet & finem 2.1429.c
dies hominis discrepãt ab æter. dieb. 1.325.c
dies signorum 2.1495.c
dies domini qualis 1.231.d
dies mentis reprobæ sunt delectationes malæ 2 1453.a
dies natiuitatis quid signet 107.c
dies pro peccati delectatione sinitur 1.106.c
dies septima ad operandum prohibita to. 2 1514.d
dies extremus 1.359.b
dies mansionis arcæ 2.1373.d
dies dimidiare, quid sit 1.167.c
dies mentis quid 2.1542.d
dies antiqui qui 2.628.a
dies statuti qui sint 2.1210.b
dies tenebrarum, quid sit 1.421.d
dies dei 1.545.c
dies uitæ qui sint electis 2.1217.a
dies pro prosperis ponitur in sacris 1.31.b
dies pro angelis sumuntur 1.101.a
Diffidentiæ malum ut queat curari 2.621.d
Digitus Christi spiritus est 2.160.b
digitus dei quis 2.1574.c
digitum ori superponere 1.507.b
Dignitatem generis humani perditam recuperauit Christus 2.1564.a
dignitatem ambiunt innumeri 2.1454.d
dignitatem non pro se sed pro alijs gessit Samuel 2.1491.a
dignitatis meritum quid 2.1592.c
dignitatum discretio erit in uita futura to. 1 129.a
dignitatum insulæ puluis sunt 2.1265.c
Dijudicatio nostri 1.86.c
Dilationis profectus in precibus audiendis 1 867.c
Dilectio plaustrum animæ est 2.1359.d
dilectio dei nulla mensura constringitur to. 2 512.b
dilectio uera quæ sit 2.513.a
dilectio munimentum uirtutum est 2.1372.c
dilectio quod signum 2.58.c
dilectio dei quid requirit 2.291.c
dilectio inimicorum quando uera sit 1.42.a
dilectio proximi ad duo deriuatur 1.347.a
dilectio fraterna unũ cor unumq; habet animum 2.1078.a
dilectio uirtuti mortis comparatur 1.364.a
dilectio dei ac proximi per mammas significatur 2.30.d
dilectio dei per tria distinguitur 1.346.d
dilectionis radices ac rami 1.221.c
dilectionis uim quid probet 1.742.b
dilectionis diuinæ præceptum quid præcipiat 1.347.a
dilectionis gradus tres sunt 2.1323.d
Diligere quod citò perit turpe est 2.328.b
diligere ac odisse simul possumus 2.501.a
diligere mundum tutum non est 2.319.d
diligi non debet quod sine concluditur tomo 2 956.a
diligitur quandoq; proximus per odium to. 2 501.a
diligimus minime quos uidere nolumus to. 2 913.c
Diligens deum & proximum pulchritudinẽ duplicem habet 2.12.d
diligens in uita manet 2.1439.c
diligentes summa non quiescũt donec & consequantur 2.1426.b
diligentes deum, de quo gaudent 2.319.d
diligentibus deum omnia cooperantur in bonum 2.1504.c
Diluculi nomine ecclesia electorum accipitur 1.963.b
diluculo consurgere, quid sit 119.a
diluculum quod 1.265.a
Dimensiones diuinæ quomodo intelligantur 1 352.b
Dimicat doctor quomodo 2.1556.b
dimittere melius est quàm dare 1.744.c
Dimittere quid respiciat ibid.
dimitti eius est qui retineri potest 2.1475.b
dimittuntur peccata autoritate Apostolica 2 1585.d
Dina quem typum gerat 1.1308.c
Dionysij Areopagitæ sententia de angelis to. 2 480.d
Diploidem quid uocemus 1.324.a
Disciplina seruatur in secularibus officijs to. 2 1168.b
disciplina erga fideles ut sit exercenda to. 2 1191.d
disciplina qua alios peccare prohibemus coerceamus nos ipsos 2.1540.c
disciplina inordinata 2.1073.b
disciplinæ proprietates 2.940.c
disciplinæ falce praua resecanda 2.1152.d
disciplinæ neglectus quid pariat 2.940.c
disciplinæ diuinæ humana non addatur to. 2 1175.c
disciplinam ecclesiasticam transgredientes, puniendi sunt 2.825.c
disciplinam qui abijcit infelix est 2.994.c
Discipulus magistro loqui humiliter debet 1 143.a
discipuli obedientis exemplum est Samuel 2 1310.a & seq.
discipuli perfecti magistrorum suorum coadiutores sunt 2.1476.d
discipuli superborum simulationẽ lucis accipiunt 2.1542.d
discipuli electi mei quid 2.1516.a
discipuli electi pastoris æquales non sunt to. 2 1669.b
discipulos eruditos prosequuntur cura prædicatores 2.1369.b
discipulorum Christi mirabilis dignitas to. 2 431.c
discipulum esse oportet qui uult magister fieri 2.985.a
uide Auditores, Subdit. & Subiectos
Discordes ut sint admonendi 1.129.b
discordes spiritales fieri non possunt ibid.c
discordes excluduntur à dei hæreditate to. 2 926.a
Discordia malum maximum 2.128.a
discordia dolos patefacit 1.83.a
discordiæ locum nullum præbere debemus tomo 2 1147.b
discordiæ fomenta rector non gerat in mente 2.1445.d
discordia ex ecclesia pellenda est 2.1110.d
discordiæ fratrum quæ causa 1.5.b
discordiæ peccata quàm mala sint 1.1292.b
discordiæ culpa quàm sit grauis 1.1469.a
discordia inimica est deo 2.648.c
Discutere uolentes spiritualia, remouere debemus carnalia 2.1401.b
Discumbere nostrum quid 2.562.a
Discretio fiat inter bonos & malos 2.1183.b
discretio in perturbatis cogitationibus sola non succumbit 1.54.b
discretionis solicitudo cum cessauerit quod sit periculum 1.19.d
discretiones uirtutum 1.951.c
Dispenset propria bene quis 2.727.d
Dispensatio in rebus ecclesiasticis ubiq;, præterquam in ministro ferri potest 2.1613.c
dispensationis rerum terrenarum difficultas 1 54.b
dispensationis præcepta sunt in sacris to. 2 1296.d
Displicere hominibus multi nolunt etiamsi incurrant dei minas 2.1315.b
displicet nostrum factum 2.1233.d
Disponenda sunt omnia prælatorum dispositione 2.1528.c
disponenda sunt obscura consilio 2.1535.b
Disponere spiritualia quis nequit 2.1442.b
Disputare ad quid pertinet 1.388.b
disputare cum deo, quid sit ibid.a
Disputationum Iudaicarum subsannatio to. 2 1336.d
Ditare domini & pauperem facere quid to. 2 1252.c
Diues in inferno cur filius Abrahæ uocetur 1 82.c
Lazarum in sinu Abrahæ uidit 1.120.a
diues cur timuerit fratrum damnationem to. 1 339.c
diuitum abusus 1.369.b
diues in igne positus cur aquam super linguam postulet 1.425.b
diues uere quis sit 2.259.c
diues ac pauper simul in puluere dormient 1 516.d
diues cur dormierit nil secum auferet to. 1 594.d
diues apud Lucam 16 quid signat 1.843.d
& 2.525.d
diues cur pro fratribus rogauerit 1.254.b
diuitem uelle fieri periculosum est 1.1289.a
diuites cur de larga facultate glorientur to. 2 1269.c
diuites praui humani generis aristæ sunt to. 1 564.a
diuites multa portant in uia breui 2.274.d
diuites ægre seruantur 1.93.b
diuites in sacris litteris qui dicantur 1.369.c
diuites iniqui non bona habent, sed habẽtur ab ipsis 1.511.b
diuites praui huius mundi 1.563.d
diuitum imperfectio 1.595.c
diuitibus qui eiectis pauperibus histriones nutriunt, quid sit dicendum 1.1288.a

diuites debent esse liberales 2.347.d
diuites aperiẽt oculos suos ad supplicia, quos claudunt ad misericordiam 1.595.d
diuitibus timor est inferendus 1.1259.d
diuitum latera 1.423.d
diuitum nomine elatio superborum signatur 1 369.a
Diuitiæ mentis 1.181.d
diuitiæ cur fallaces 2.368.c
diuitiæ pinguedines sunt 1.423.c
diuitiæ cũ humilitate haberi possũt 1.457.d
diuitiæ dolore acquirũtur graui, sed grauiori custodiuntur 1.499.a
diuitijs confidendum non est 1.731.b
diuitiæ uerè 2.368.c
diuitiæ terrenæ & spirituales quid differant 2 252.a
diuitiarum contemptus 2.462.a
diuitias mentis apud mortuos licet reperire 1 136.a
diuitiarum sine amore possessio 1 4.a
Diuersitas hominum unde 1.723.b
diuersitas uirtutũ in una cõuersatiõe 2.37.d
Diuina bonitas quos respiciat 2.1224.d
diuina facta quando uere explea. 1.300.a
diuina iudicia falce ac circulo exprimuntur 1 1139.c
diuinæ substantiæ præstantia 1.162.a
diuini iudicij occulta mensura est 1.957.b
diuinorum consiliorum rationes quærere nõ debemus 1.844.b
Diuinitatis simplex natura 1.577.c
diuinitatis plenitudo habitat in Christo corporaliter 2.1248.d
diuinitatis splendor quando cernatur to. 2 1215.d
diuinitatis ortus ante & post non habet to. 1 963.a
diuinitatem Christi inuisibilem negantes opera intueantur 2.1245.d
Docere audent multi qui docendi uirtutẽ nõ tenent 2.1566.d
docere, cum imperio 1.776.d
Docendi uerus ordo quis sit 1.777.b
Docentes quid obseruare debeant 1.591.a
Docentur pij duplici modo 2.1306.b
Docenti non tribuẽdus auditorum profectus 2 451.c
docentium uita ardet 2.83.c
docentium sermo sic corrigat ut ædificet to. 1 1005.d
DOCTOR perfectus quis sit 2.1386.b
doctor cur eligitur 2.1446.b
doctor preces fundit pro suis subditis to. 2 1582.a
doctor uniuscuiusq; sortem teneat 2.1551.c
doctor currus & auriga dicitur 2.299.c
doctor electus utiliter præest omnibus subditis 2.1501.c
doctor perfectus quibus inuigilat 2.1226.c
doctor bonus non semper in pace est to. 2 1607.d
doctor lubricus quid agat cum corripitur tomo 2 1587.d
doctor quãdo placeat hominibus 2.1278.c
doctor quæ proponit unde sumat 2.1386.b
doctor ex profectu aliorum, ad lucra aliorũ consequenda succenditur 2.1546.d
doctor altare unum ædificat domino to. 2 1546.d
doctor magnæ charitatis pinguedinem habere debet 2.1606.d
doctor electus meditatur cœlestia 2.1476.a
doctor ecclesiæ rarò in publico, sæpe sit in secreto 2.1425.b
doctor quæ tradit possidet cum prodesse non innoiescere uult 2.186.b
doctor charitatis utrunq; affectum in se habet 2.1482.b
doctor uolẽs nos de laqueis educere magnos sumit labores 2.1557.a
doctor cum infirmis infirmari debet to. 2 1441.d
doctor prius debet bonum ostendere quod alios uult edocere 2.1529.c
doctor ex omni parte perfectus esse debet to. 2 1555.b
doctores zelo præditi esse debent 1.855.c
doctores abire possunt & redire cum uolunt 2 1475.b
doctores quibus stellis comparantur tomo 1 296.c
doctores ecclesiæ quomodo rugire dicantur 1 1023.b
doctores uocantur prophetæ 2.652.d
doctores excellentia dona habent 2.1559.d
doctores reprobi quæ dicunt non amant to. 2 1435.a
doctores electi sibimetipsis & suis non parcunt 2.1550.b
doctores ecclesiarum secreta aperiunt & futura reuelant 2.1456.b
doctores tribus uirtutibus sunt præditi to. 2 1559.c
doctores ecclesiæ cum tribus millibus ueniũt contra hostes 2.1500.b
doctores ecclesiæ nec sine uitio sunt 1.166.d
doctores strenuè pugnantes & triumphantes iactantiæ uitiũ fugiunt 2.1522.a
doctores sancti continuo incessu boni operis seruant quæ prædicant 2.1459.b
doctores quæ occulta iterant, ut infundũt cordibus adiutorum 1.871.d
doctores lubrici in ministerio diu dimittendi non sunt 2.1583.c
doctores mane doceant 2.1329.c
doctores raro apparent in publico 2.1610.a
doctores noui narrant quod antiqui promiserant 2.1622.b
doctores electi semper sunt in aperto certaminis campo 2.1522.a
doctores magni sæpe ob charitatem correctionem excedunt 1.350.a
doctores dicuntur uigiles 2.21.b
doctores antiqui uiderũt quæ gentes postmodum habuerunt 2.1269.d
doctores sancti sibi laterem sumunt, quid sit 1 854.c
doctores sancti cæmentarij sunt 2.202.c
doctores ecclesiæ ceruæ uocantur 1.1018.d
doctores uittæ coccineæ comparãtur 2.27.a
doctores ueri qui sint 1.1022.a
doctorem cogitare oportet quid, quãtum & quando loquitur 2.1329.b
doctorem reprobum imitantes cum eo pereunt 2.1296.a
doctori est turpe cadere unde alios uult leuare 2.253.d
doctori promouendo comedere, quid sit to. 2 1441.b
doctoribus elatis sint exemplo spiritus lapsi 2 1260.c
doctoribus arrogantibus quid proprium sit 2 1382.b
doctoribus bonis sæpe malus sermo datur ut reprobentur auditores 1.1040.a
doctoribus pijs qui credit accipiet quæ promiserunt 2.1332.d
doctoris gladius uerbum dei est 2.299.a
doctoris studium quando sit ociosum to. 2 1387.d
doctoris persona debet ornari magnis uirtutum fulgoribus 2.1614.d
doctoris uniuscuiusq; dies, qui sint 2.1385.b
doctoris mens spirituali gratia est replenda 2 1445.a
Doctorum piorum ars in corrigẽdo 1.818.d
doctorum linguam uita auditorum erudit et custodit 2.253.b
doctorum non est mortificare nec uiuificare 2 1264.a
doctorum allocutio uirorum utilis semper tomo 2 916.d
docti cum fallũtur in religione indocti offenduntur 2.1371.a
doctus non est qui patiens non est 1.1266.b
uide Antistites, Sacerdotes, Prædicatores, Pastores, Concionatores, Episcopos, & Præpositos
Doctrina ecclesiæ idem publice sonat quod priuatim 1.242.a
doctrina uera elationis uitium fugit 1.776.c
doctrina redemptoris dulcis est & amœna 1 1523.a
doctrina electi prædicatori quid 2.1465.b & 1489.a
doctrina congrua debet temporum momenta perpendere 1.1013.a
doctrina pastorum quid agat 2.1307.d
doctrinæ uerba pijs ad cor, impijs ad aures tantum peruenium 1 377.b
doctrinæ fiduciam subtrahit conscientia mala 1 776.d
doctrinæ iudex patientia est 2.299.c
doctrinæ Iudaicæ semen adhuc remanet to. 2 1344.b
doctrinæ non sunt cuncta tempora cõgrua 1 1013.a
doctrinæ disceptio caute à prædicatore custodienda 1.1016.d
doctrinas multiplices uitare debemus to. 2 547.b
Dolere de obeuntibus nos oportet 2.1029.a
dolere inter dolores nescire 1.211.a
dolere pro mortuis qui debeant 2.987.b
Dolentem solari qui uult oportet condoleat 1 70.d
dolentium uocem cur deus audire dissimulet 1 458.c
Dolor seruatus contra proximũ occidit animam 1.359.d
dolor nullus in mẽtis præcipitatione 1.14.d
dolor cum sapientiæ incremento ibid.
dolor de humo 1.182.d

dolores

dolores locum non habent ubi caro nõ fuerit 2 1062.a
dolores subiti 2.1344.a
dolores ultra quàm necesse est sentire, quid. 1 36.d
dolores seminare & metere quid sit 1.148.c
doloris uis salutis argumentum 1.195.c
doloris fructus quis sit 1.148.c
doloris uim in tentationibus mitigat æquitas ferientis 1.307.b
Dolium uacuum oleo impletum miraculose. 1 1372.c
Dominandi modus 1.723.c
Dominari alijs cor superbũ reddit 1.1229.b
dominari & principari differunt 2.478.d
dominatur solus altissimus ut alteri nõ sit 1.969.b
Dominationũ cœlestium officium 2.478.d
Domini labor humanitas fuit 1.1158.b
domini ut sint admonendi 1.1263.b
domini terrarum sunt honorandi exteriorib̃us officijs 2.1477.a
domini oculi contemplantur bonos ac malos 1 26.b
domini ira quæ sit 1.667.c
domini uestimentum quod fuerit 1.48.a
domini maior & minor filius quis 1.44.a
domini manus filius dicitur 2.45.b
dominis asistentes quid deceat 2.787.d
dominorum officium 2.536.b
dominorum mala sæpe sunt toleranda tom. 2 1599.c
dominum timentes eius gloriam uidebũt to. 2 1235.b
dominum sciunt alij per reuelationem sermonis eius, alij non 2.1308.d
dominum multi comprimunt una tangit tantum 1.78.b
dominum transeundo cernere quid sit tom. 2 1563.b
dominus de domo Heli permutauit sententiã 2 1316.a
dominus ascendit super Cherubin quid sit to. 2 1225.a
dominus panis nomine exprimitur 1.790.c
dominus quem diligit castigat 1.598.b
dominus sol dicitur 1.280.c
dominus iuxta uerbum quando appareat to. 2 1319.a
dominus super occasum ascendit 2.375.d
dominus graditur super fluctus maris tom. 1 295.d
dominus uoluntariã pluuiam hæreditati suæ segregat 1.987.a
dominus uenit ad Samuelem & stetit quid sit 2 1327.b
ceruorum himnulus appellatur 2.471.c
quærendus dum inueniri potest 1.589.d
iudex uenturus 1.180.d
quando nos dimittat ad plangẽdum dolorem 1.335.d
dominus quem diligit castigat eum 2.1055.c
dominus quando nubes extendat 1.902.c
dominus in hac uita nõ reddit iuxta opus singulis 1.819.b
dominus ut loqui dicatur ad Sathan 1.27.d
quando pascatur 1.1039.a
ascendit à nobis 2.1371.b
peccatori ad horam parcit 1.329.c
requieuit die septimo 1.8.a & cur ibid.
Dominico die à labore terreno cessandũ est 2 1124.d
dominico die laudare possumus 2.1124.d
de Domo pastoris reprobi quis remaneat to. 2 1298.a
domos luteas habitare quid sit 1.166.d
domum pauperis confringere ac nudare to. 1 497.c
domum mentis quis bene ædificet 1.1078.a
domus domini æternam patriam designat. 2.1241.b 1 284.c
domus ecclesiæ primitiuæ 2.1222.c
domus superborum 2.1604.b
domus ac tabernaculũ quid differãt 1.1033.c
domus dei quid 2.521.b
domus sacerdotis quæ 2.1297.b
domus desertæ quæ sint 1.424.b
domus gaudij ciuitatis exultantis quæ sit to. 1 569.a
domus nomine quid 1.256.c
domus domini nil noxium nihil etiam debet habere confusum 2.983.b
domus exasperans quid sit? 1.142.c
domus solis, ciuitas est cœlestis 2.1366.c
domus domini sancta est ecclesia 2.1227.c
Dona cur uni omnia non dantur 2.164.d
dona gratiæ panis nomine exprimuntur to. 1 790.c
dona spiritus duplicia 1.61.a
dona dei precio comparare aut uendere facinus est graue 2.983.d
dona quæ prædicatores boni accipiunt pro alijs multiplicant ea 2.1316.c
dona spiritalia pcipiũtur à paucis 2.400.b
dona dei quomodo postulanda 2.1420.b
dona spiritualia quomodo cumulantur in electis 2.1618.a
dona gratiæ nos per conatũ liberi arbitrij ad uirtutũ uictorias promouemus 2.1381.c
dona alia nos muniunt alia ornant 1.385.d
dona nostra habemus à Christo 2.1410.d
dona cur dentur incertum est 1.301.a
dona quæuis nobis danda nõ sunt 2.1055.d
donis sublimiorib. fulti sunt repulsi 2.1312.a
donis dei flagellorum memoria est iungenda 1 69.c
de Donis magnis gaudendum ac timẽdum est 2 1082.d
donis permiscet deus flagella ut omnia temporalia amarescant 2.231.b
donis magnis præditi caueant insidias diabo li 2.1001.c
donum quod ex accipientis manu non processit malum non est 2.1189.b
donorum mira in electis dispẽsatio 2.165.b
Donatus fractum calicem restituit 1.1338.c
donati sanctum corpus 2.1162.a
Donatistæ rebaptizarunt 2.766.c
de Donatistis comprimendis 2.766.b
Dormire cum mulieribus Israelitis est hæresibus pollui 2.1275.b
dormire est in peccatis tacere 1.250.b
dormire præcipimur ter 2.1309.c
dormire in puluere quid sit 1.516.c
dormire prædicatorem in templo quid sit to. 2 1322.a
dormire mori est 2.157.e
Draco quãdo uincitur cõueniẽter 2.1480.d
draco monacho uago apparuit 1.1371.b
draconis cauda stellarum partem trahit mysticè quid 1.103.b
dracones malitiam signant 1.226.a
draconum nomine exprimuntur malitiosæ mentes 1.1047.a
Dragmam mulierẽ perdere qd sit 2.476.b
Dubijs in rebus debemus eos consulere quos nouimus donis præditos esse 2.1535.a
Dubitatio electis oritur ex uirtute humilitatis 2.1420.b
Ducere ad inferos quid 2.1264.a
ducimur extra nos quomodo 1.135.c
Dux impius quis sit 1.823.c
dux ciuilis & spiritualis 2.992.b
Dulcedo filiorum mundi uertetur in uermẽ 2 1506.c
Duritia humana ex prædicatiõe hominis nec terrore concutitur nec amore subleuatur. 2 1264.a
Durior Christo nullus fuit 2.1417.d
Durus quis sit 2.1402.a
duri sum⁹ magis quã misericordes 2.1621.d

E

EBoracensis ciuitas episcopus metropolita factus 2.1170.d & deinc.
Ebrietas cor mutat 2.1218.c
Ebrias mentes reddunt pastores uerbo uitæ 2.1396
ebrius absynthio quis? 1.220.a
Ecce nomine quid intelligatur 1.897.d
Ecclesia ubi fundata sit 2.1227.c
ecclesia ad gaudia quomodo redit 2.1219.d
ecclesia res terrenas amissas cum augumẽto non recipiat 1.1192.a
ecclesia uias suas charitate consumat 1.15.b
ecclesia appetit hic mala accipere 1.82.d
ecclesia unum corpus est 2.585.a
ecclesia ut moriatur 1.1222.d
ecclesia sub Christi nomine tolerat hostes to. 1 81.a
ecclesia usq; ad mundi finem durat 1.297.b
ecclesia leæna dicitur 1.609.d
ecclesia fœmelicos parit 2.1251.d
tentatur duobus modis 1.584.c
bonos paucos continet 2.511.a
ecclesia per Synagogam transiit, nõ uerò per transiit 1.610.b
ecclesia tribus uirtutibus munita esse debet. 2 29.b
ecclesia quos erudit docet præsentia contemnere 2.1224.c
ecclesia uias simplicitatis & rectitudinis timore inchoat 1.15.b
ecclesia distenditur per totum mundum to. 2 1243.d
ecclesia pacis tempore lilia, rosas belli habet. 2 490.c
ecclesia hortus existit 2.31.d
ecclesia contra uitia semper in acie est tom. 1 1046.b
ecclesia Romana caput est omnium reliquarum 2.594.a
ecclesia Austro perflatur 1.927.a
ecclesia multos intra se repugnantes habet. 1 177.d

ecclesia ebria est ex repletione spiritus tom. 2 1218.c
ecclesia de suo capite in cœlis existenti gloriatur 1.73.a
ecclesia sagenæ comparatur 2.354.a
ecclesia uinum non bibit 2.1219.d
ecclesia redemptoris est corpus 1.80.c
ecclesia sine macula & ruga 1.48.b
ecclesia quandiu custodierit filios suos tom. 2 1224.d
ecclesia cur decem uirginibus cõparetur to. 2 356.d
ecclesia ut agat cum Hæreticis 1.241.d
ecclesia diuersis electorum ministerijs utitur 2 1409.a
in Ecclesia uendi nihil debet 2.380.d
ecclesia orbis gloriam despexit 2.1219.c
ecclesia usq; in mundi finem possidebit panẽ uitæ 2.1251.d
ecclesia minas contumelias & tormenta tulit 2.1214.a
ecclesia uitauit diu alta prædicare 2.1225.b
ecclesia studet habere sapientiam ac patientiam 1.584.c
ecclesia locus uidentium dicitur 1.839.d
ecclesia uestimentum iustitiæ tẽpore afflictionum amittit 1.469.c
ecclesia sacerdote priuari nõ debet diu iuxta canones 2.689.a
ecclesia aurora dicitur 1.104.c
ecclesia iam multos tolerat hypocritas quos tentatio manifestat 1.1055.c
ecclesia producit homines fortes ac mundos 2 1216.d
ecclesia Christi corpus 1.177.a
ecclesia humiliter innocẽtiæ & ueritatis suæ uirtutem manifestat 2.1220.d
ecclesia sancta in persecutionibus proficit. 1 296.b
ecclesia prima filios non peperit 2.1209.d
ecclesiam pueri interdum relinquunt to. 2 1273.c
ecclesia uidens perire populum electum fleuit 2.1216.a
ecclesia Iudæorum perfidia repulsa ad gentes se rapiendas contulit 1.1012.a
ecclesia catholica toto terrarum in orbe est diffusa 1.576.b
ecclesia surrexit in altitudinem rectæ fidei et potestatis 2.1252.d
ecclesia ducitur usq; in mundi finẽ 2.1332.b
ecclesia à prophetis præuisa est & in redemptoribus fide disposita 2.1231.a
ecclesia uiros perfectos habet 2.1370.c
ecclesia ob gentium conuersionem tumuit. 2 1242.b
ecclesia dolet ob paradisi gaudia amissa to. 2 1242.c
ecclesia pro lucrãdis animabus & ærumnas libenter sustinet 2.1242.c
ecclesia uerbum fidei gentibus prædicauit. 2 1224.b
ecclesia actiones suas non ostentat 1.84.d
ecclesia pro auditoribus acquirendis orat. 2 1229.c
ecclesia est oculus cæcorum & pes claudicantium 1.655.b
ecclesia ut uitia corrigat 2.1193.a
ecclesia ab hostibus suis ut castrorum acies timenda est 2.127.a
ecclesia quãdo dolore suo prematur 1.433.c
ecclesia constituit nihil quod deum nõ præordinasse nouerit 2.1605.d
ecclesia palmæ comparatur 1.660.a
ecclesia inter uerba libertatis custodiuit mansuetudinem 2.1219.a
ecclesia ex uitæ uerbis soli deo placere desiderauit 2.1220.b
ecclesia sicut fumi uirgula ex aromatibus ascendit 1.23.a
ecclesia spiritualiter ebria credatur 2.1218.c
ecclesia Christum prophetarũ dominum fatetur 1.624.a
ecclesia tres tantum portas habet 2.272.c
ecclesia ab Abel incepit 2.389.d
ecclesia bonos malosq; habet homines tom. 2 540.a
ecclesia primitiua ex duobus populis cõstructa est 2.602.a
ecclesia quos suis recipit reuertentes ad fidem 1 524.d
ecclesia qualiter dolorũ põdus ferat 1.80.c
ecclesia cur antiquior sit suis aduersarijs to. 1 768.c
ecclesia Romana uniuersali ecclesiæ iura sua transmittit 2.1121.a
ecclesia aduersitatibus proficit 1.82.d
ecclesia dies suos non amittit 1.1222.c
ecclesia nõ alba sed dealbata dicitur 1.528.b
ecclesia à fide catholica aberrare nequit to. 2 608.d
ecclesia rectè uidua dicitur 1.559.d
ecclesia os dilatatum habet cõtra Iudæos to. 2.1243.d 1244.a
ecclesiæ tres ordines 1.1115.a
ecclesiæ maxillæ quæ sint 1.436.a
ecclesiæ multæ unam signant 2.221.a
ecclesiæ statum qui custodiunt 2.423.a
ecclesiæ propositum ex diuino præsumitur iudicio 2.1226.a
ecclesiæ negocia quando deprimuntur tom. 2 1489.b
ecclesiæ ordo ultimus quis 2.2438.c
ecclesiæ passio quando incepit 2.223.d
ecclesiæ lora præcepta sunt disciplinæ tom. 1 1043.a
ecclesiæ portæ 1.608.a
ecclesiæ sacculus turpibus lucris non inquinatur 2.668.b
ecclesiæ initia quæ latuit finis quotidie ostendit 1.298.b
ecclesia bona quõ respuere debeat 2.744.c
ecclesiæ tectum prædicatores sunt 2.168.a
ecclesiæ principes multa sunt consideratione eligendi 2.1471.d
ecclesiæ anima quæ 2.585.b
ecclesiæ redditur diuisio 2.1190.d
ecclesiæ principatum quis indigne gerit to. 2 1415.c
ecclesiæ uestimenta 1.927.b
ecclesiæ mẽses uacui et noctes laboriosæ quæ sint 1.248.b
ecclesiæ tota multitudo ad gaudium peruenietet 2.1332.d
ecclesiæ nascentis initio ut fuit generalis conuersio, sic & reconciliatio 2.1358.c
ecclesiæ tributa ut dari debeant 2.666.c
ecclesiæ cornu hodie erectum est 2.1245.b
ecclesiæ confessio de Christo 2.1206.d
ecclesiæ patientia 1.429.d
ecclesiæ unitas custodienda 2.866.c
ecclesiæ rectores principes uocantur tom. 1 123.b
ecclesiæ uasa uaria sunt 2.921.b
ecclesiæ nascentis initio omnia cõmunia to. 2 1191.a
ecclesiæ membra quãdo ad nihilum redigantur 1.433.c
ecclesiæ principia literarum ignara fuerunt. 2 11.b
ecclesiæ sapiẽtia quando exercetur 1.584.c
ecclesiæ labia quæ 2.31.a
ecclesiæ doctores primi quales fuerint to. 2 1423.a
ecclesiam hæretica & falsa asserere æstimat Iudæa 2.1218.e
extra Ecclesiam nulla salus est 1.452.d
ecclesiam in locum suum abire cum uiro suo quid sit 2.1273.c
ecclesiarum cõsuetudines diuersæ nõ sunt improbandæ 2.1191.c
Ecclesiastes liber quare sic dicatur 1.1425.b
Ecclesiastes quid considerat 2.6.b
ecclesiastes concionatorem sonat 1.1425.b
Ecclesiastica officia quando secularia fiunt. 2 983.b
ecclesiastica priuilegia 2.709.b
ecclesiastica pecunia ut sit pauperibus distribuenda 2.1057.d
ecclesiasticæ res ut sint inquirendæ 2.1158.b
ecclesiasticæ cõtrouersiæ ut sint finiendæ to. 2 1040.b
ecclesiasticæ dispositiones deferendæ nõ sunt. 2 1388.a.b
ecclesiasticæ moderationi conuenientia tom. 2 958.a
ecclesiastici ordines confundendi nõ sunt to. 2 1168.b
ecclesiastici uigoris ordo ut confundatur to. 2 916.b
ecclesiastici ordinis dignitas ex simoniaca hæresi cadit 2.1148.b
ecclesiasticis in ordinibus sæua auri fames nõ audiatur 2.1077.c
ecclesiastico proposito aduersatur iusta petẽtibus negare 2.1048.b
ecclesiasticum culmen conscendentes nõ uocati ex se regnant 2.1292.c
ecclesiasticus rigor si negligatur quid fiat to. 2 1168.c
ecclesiasticus ordo conseruandus est cum in secularibus id fiat 2.1181.b
Edacitatem lusus sequitur 2.530.a
Edere quæ deus creauit culpa non est tom. 2 1068.c
Effratheus est qui in terra fertili sterilis manet 2.1231.d
Effundere animam quid sit 2.1220.a
Egeni & pauperes intelligũtur Gentiles to. 2 1252.d
egeni rebus qui sint 2.1294.b
egenis quæ dantur patronis dantur 1.726.b
uide Pauperes & Paupertas
Elati uia superbia est 1.561.d

elati

elati ut sunt retundendi 1.1281.d
elati extolluntur laudibus 1.982.c
tacentibus ablijs clamant 2.1543.d
elatos quid comitatur 1.1282.b
elatum cor retundendum est 2.1161.b
uide Ambit. Arrog. & Superbos
Elatio profana animabus semper est aduersa 2 1147.c
elatio ut facile flectatur ad bonum 1.1283.a
elatio quo magis inflatur eo citius rumpitur. 2 888.d
elatio quomodo caueri poterit 2.1523.c
elatio omnis ruinam habet 2.1121.a
elatio superborum quid sit 1.869.d
elatione deiectius nihil 1.1282.b
elationem fugit mens inter dona sublimia to. 2 1312.a
elationi honor non debetur 1.1259.d
elationis uitium fugiunt pastores strenuè pugnantes 2.1522.a
elationis uitium cupit nos quotidie 1.332.c
uide Arrog. & Ambitionem.
Eleazar feriendo elephantem & cadẽs quos notet 2.652.b
Eleazarus filius Aminadab fuit 2.1373.a
eleazarus cur sanctificatus 2.1372.c
eleazarus dei adiutor dicitur 2.1372.d
Electa mens consecrat se deo 2.1235.a
electæ menti quid sit timor 2.1235.b
Electio gentilium ueneranda & non discutienda est 2.125.d
electio rectoris ecclesiæ multã requirit considerationem 2.1471.d
electio nostra quomodo facta 2.1252.a
electionis signum charitas est 2.250.c
electionis gloriam ut deprehendamus tom. 2 1084.b
electionis ministerij signa dantur 2.1447.b
Electi subsidijs uitæ præsentis egent 1.248.a
electi semper magna agũt nec magni esse uolunt 2.1444.c
electi quare deum procul conspiciant tom. 1 897.a
electi culpis suis nunquam parcunt 1.392.d
electi quãdo stent coram domino 2.1471.b
electi quibus intenti 1.253.b
electi etsi superbiant tamen non perpetuò. 1 420.a
electi speculum lucis intuentur, ueram lucem autem non 2.1452.b
electi subtrahuntur mundi fine appropinquante 1.1420.b
electi frumenta dei 1.922.d
electi ad honorem primatus ueniunt coacti. 2 1512.c
electi ante Christi aduentum pœnam suã habuerunt 1.310.c
electi ad æternitatem mutantur duobus modis 1.446.b
electi peccata delent, sed quasi non deleta timent 2.1552.c
electi inter dona sua sublimia humilitatẽ nõ deserunt 2.1242.a
electi dei etiam à malis prædicatoribus admonitiones suscipiunt 2.1294.b
electi præliandi uirtutẽ habent & humilitatem timoris 2.1566.b
electi ad ædificationis commodum omnium deum uidẽtium exemplis adiuuantur to. 2 1481.c
electi ad spiritualem scientiam ueniũt per humilitatem 2.1432.c
electi mens ut possit se nouere cœlestibus gaudijs 2.1238.d
electi cum laudantur putãt se omne bonæ uitæ meritum perdidisse 2.1596.c
electi ut audiant superna 2.1421.d
electi contra nos dei testes sunt 1.333.c
electi cum uincunt repellunt mala in hostes suos 2.1410.c
electi cum promouentur pleno cornu ungunt tur 2.1607.a
electi humilitatem & sublimitatem percipiunt 2.1264.d
electi dei mundo despecti sunt 1.168.c
electi culpas suas fletibus insequuntur tom. 1 257.c
electi cuiusq; uirtus 2.1453.a
electi uiuentes timent iudicem 1.199.d
electi ad iustitiæ uigilias surgere conantur to. 1 250.b
electi ueloces sunt atq; potentes 2.1408.c
electi cibum sapientiæ ut audiant 1.377.a
electi bona quæ habent abscondere & manifestare sciunt 2.1436.a
electi non omnes miracula faciunt 2.1083.a
electi ante Christi aduentum cursores in mundo fuerunt 1.311.d
electi sub humilitatis tegmine se abscondunt 1 269.d
electi post uirtutes tẽtari desiderãt 1.250.c
electi cordis intẽtionem non figunt in tẽpus hoc 1.252.d
electi separantur à societate malorum tom. 2 1383.b
electi gratiam præuenientem sequuntur to. 1 1152.d
electi cum prædicationis hortamẽta audiunt sequuntur ea 2.1377.a
electi cur sint in hoc mundo despecti 1.66.c
electi sunt terribiles hostibus occultis tom. 2 1406.a
electi impressam imaginem Christi habẽt to. 2 1243.c
electi in charitate semper coniuncti sunt to. 2 128.b
electi ambulare debent coram Christo tom. 2 1284.d
electi sacra semper munera offerunt deo to. 2 1300.b
electi in faciem cadunt 2.140.d
electi etsi multum proficiunt obedientes tamen manent 2.1301.d
electi in dextra futuri sunt 2.1385.a
electi cur in uitia ruant 1.1141.c
electis uita præsens quid 1.207.c
electis omne quod perit non perit 1.972.b
electis uita dispar est 1.515.b
electis angeli ad adiutorium, sathan ad probationem seruit 1.40.c
electis cum foris ætas corporis, intus uirtutis crescit 1.725.c
electis oculi ante casum patent 1.513.d
electis sæpe bonum est quod mali ordinãtur rectores 2.1430.d
electis graue tormentum sensum reprehẽsoris nescire 1.319.b
electorum præmium est dominus 2.1215.a
electorum humilium ordo inter choros angelorum excipitur 2.1294.b
electorum mẽtes puellæ sunt 2.1424.a
electorum ueterũ merita disparia 2.1213.a
electorum status in prælio 2.1378.d
electorum uita cur turbetur 1.788.d
electorum signum humilitas est 1.1196.a
electorum mala ut temperentur 1.32.d
electorum uirtutes solide euolant 1.1047.d
electorum sors in hac uita 1.370.a
electorum examẽ quale esse debeat 2.1553.a
electorum proprium specimen 1.1189.d
electorum esse est in deo per iustitiam manere 2.1246.b
electus tria in se habet 2.1615.c
electus quisq; humilis est sed non sterilis to. 2 1614.b
uide Beatos, Iust. Pios, Sanct. Fidel. & Bonos
Electri nominẽ quid intelligatur 1.939.a
electrum ut fiat ibid.
electrum ex auro & argẽto est 2.78.a
Eleemosyna in sinum pauperis abscondenda est 2.1062.b
eleemosyna ut sit peccatori danda 1.1288.a
eleemosyna danda est 2.882.d
eleemosyna non est quod ex rebus illicitis datur 2.984.b & deinc.
eleemosynæ tergunt peccatorum maculas to. 2 506.b
eleemosynæ precium quando nos à culpa liberet 1.425.d
eleemosynas ex rapinis non suscipit deus to. 1.425.c & deinc.
eleemosynam misericorditer dantes ut sint hortandi 1.1286.c
eleemosynam ex præcepto facere & ex charitate differunt 2.164.b
eleemosynam facere post culpam quid sit tò. 1 425.c
eleemosynam ex superbia dare quid sit to. 2 247.b
Elementa absq; superno nutu non mouentur 1 35.b
Eleutherius seruus dei 1.1413.c & 1414.a & deinc.
Eloquia diuina etsi sunt tẽporibus distincta, sensibus tamen unita sunt 2.107.b
eloquia diuina cum legẽte crescunt 2.115.b
argẽto comparantur 1.178.d
1 1285.b
spolia dicuntur 1.593.d
eloquia sacra altè exquirẽda sunt 2.1260.a
eloquia diuina eloquuntur & reprobi tom. 2 1421.c
eloquij sacri uirtus 2.1275.d
eloquio uti pro se quid sit 1.323.b
eloquium aduersum se dimittere ibid.
uide Script. Sacras literas, Verbum dei
Eliab quos designet 2.1611.c
Eligit dominus de omni genere ad salutem. 2 1557.b
Eliphas interpretatio 1.81.c
Emphibalum Gregorius episcopo cuidã mittit 2.1120.b
Enoch translatus est cum domino 1.124.c

enoch

enoch & Helias Antichristo occurrent. to. 1.461.c & 2.185.a
enoch ascensus Christi figurauit ascensionem 2 473.d
enoch ut uixerit 1.124.c
septimus est in electa prole 1.289.b
per charitatē spiritualiter uixit 1.348.b
dedicatio dicitur 1.289.b.528.d
Eugaldi fons interpretatur hœdi 2.12.d
Ensis nomine quid accipitur 2.1519.d
ensis usus 2.1520.a
Ephesina synodus damnauit Celestinum atq; Pelagium 2.947.a & Nestorium 2 657.b
Ephod lineum continētiæ candorē designat 2 1287.c
ephod coram deo portare quid sit 2.1280.a
ephod quid designarit 2.1279.d
Episcopatum suscipere nō debet qui cōtinentiam seruare nequit 2.1028.a
episcopatum desiderantes, bonum opus desiderare, ut sit intelligendum 1.1232.d
Episcopi officium 1.1238.a
episcopi ī primitiua ecclesia ad martyrij tormenta ducebantur 1.1233.a
episcopi conditiones 2.639.b
episcopi uiolēter à suis locis expulsi, ab alijs suscipiantur 2.671.b
episcopus orphanorum & uiduarum curā habeat 2.672.d
episcopi si non fecerint officium emendandi sunt 2.1140.d
episcopi clericis impendant charitatem to. 2 1150.b.d
episcopi instructio exemplum & uita magistra sit subiectis 2.1187.a
episcopi quatuor in alterius cōsecratione ad minus adsint 2.1193.c
episcopi ordinatio 2.717.d & deinceps
episcopi duodecim Lōdoniēsi episcopo subesse debent 2.1170.d
episcopi bis in anno conuenire debebant ob censuram 2.752.b
episcopi indignatio qualis esse debeat tom. 2 747.c
episcopi non idonei quantū obsint 2.1613.c
episcopi non de una, sed pluribus possunt eligi ecclesia 2 1133.a
episcopi in causis forensibus non debent occupari 2.1012.a
episcopi uirtutes quibus emicāt à spiritu sancto accipiunt 2.1614.d
episcopi actiones quæ esse debeant 2.1139.d
hospitales esse debent 2.1057.a
episcopis iurisdictio seruanda est 2.1059.d
episcopis iura sua inuiolata seruāda sunt to. 2 1091.c
in Episcopo alio´ue officio sacro quid sit respiciendum 2.983.c
episcopos decet castitatem seruare 2.1573.a
episcopo ordinando pontifex manum impo nit 2.1188.d
episcopo antequam deponatur loco, quid sit faciundum 2.1151.c & deinceps
episcoporum facta praua non sunt oris gladio ferienda 2.1181.d
episcoporum Lindoniæ ac Eboracē ciuitatū distinctio 2.1171.a
episcoporū causæ magna cum diligentia examinandæ sunt 2.959.a
episcopum oportet potentem esse in sermone 2.652.d
episcopum oportet bonum testimonium hare ab ijs qui foris sunt 2.1491.c
episcopum prophana tractare non cōuenit. 2 1076.a
episcopus propter infirmitatem deponendus non est 2.1072.d
episcopus ordinari sine episcopis non potest 2 1193.b
episcopus qualis esse debeat 2.650.b
episcopus quis fieri non debeat 1.1234.d
episcopus molestiam in se sentiens non procedat in publicum 2.1158.d
episcopus ob propriam iniuriam nullum excommunicet 2.704.d
episcopus in Ecclesia qualiter agere debeat. 2 1190.d
episcopus fieri non debet qui usuras amat. 2 1028.b
episcopus ut se gerere apud suos debeat to. 2 742.d
episcopus qui uniuersalis dici uult, Antichristus est 2.888.c
episcopus eligēdus deo sit & hominibus gratus 2.724.a
episcopus uerborum correctione non uerberibus timeri debet 2.738.d
episcopus ægrotus non mutat nec polluit benedictionem 2.1158.d
episcopus cogitet se cōmunis conditionis hominem esse 2.1617.d
episcopus uniuersalis uocari nemo debet to. 2 793.b
episcopus ante electionē iudicādus 2.725.d
uide Antist. Sacerd. Past. Doct. Prædicat. & Rectores
Epistolæ diuersarum mentium 2.1046.b
epistolæ proprium 2.1087.a
epistola charitatis 2.998.d
epistolæ Pauli quando cœptæ sint exponi to. 2 1417.c
epistolæ subscriptiones habere debent to. 2 1132.a
Epulæ delitiarum in solo cōditore inueniuntur 2.1237.d
epulas comitatur uoluptas 1.5.c
loquacitas ibid.
uide Conuiuium
Equus dei exultat audacter 1.1069.b
equus dei quomodo ante faciem hastam superet 1.1080.a
equus dei quomodo dicatur terram sorbere 1 1080.d
equi nomine quid intelligatur 1.1062.c
Erectio nostra unde 2.1509.b
erectionis ordo quis sit 1.465.c
Ereptorem minus diligit qui non periculū intelligit 1.103.a
Erranti uiam demonstraturus ipse errare nō debet 2.985.a
erranti patientiam qui præstat, nō est sine suspicione erroris 2.962.b
Errorem reprobantes rectum se amare ostendunt 2.978.a
Eruca toto pectore in terra repit 1.1166.a
Eruditiuntur sancti quando 2.1391.d
Eruditio secularis prodest prædicationi to. 2 1518.b
eruditio diuinæ doctrinæ panis nomine exprimitur 1.790.d
eruditioni suæ multi confidunt spernētes iussa maiorum 2.1588.d
Eruditus ad maiorum exempla per humilitatem reducetur 2.1565.d
Eruere est euelli 2.1558.c
Esaias ultrò se ad ministerium obtulit tom. 1 1232.a
esaiæ scientia unde 2.1248.c
esaias prophetis alijs eloquentior extitit to. 2 1518.b
esaias per charitatem superna mysteria penetrauit 1.349.a
Esau agricola quos signet 1.140.c
esau cur fratrem persequutus sit 1.175.c
esau cur reprobatus fuerit 1.289.b.378.d
esau uenatio quid signet 1.140.b
Esca nos non commendat deo 1.1286.b
esca per quæ datur 1.904.a
Esse ascribitur deo 2.1258.c
Etham fortem sonat 1.1138.c
Eua cur Adamo dormiente producta sit to. 2 107.c
euæ ad uxorem Iob comparatio 1.68.a
euab iniustitiæ propinatrix 1.418.b
euab gulæ uitio decepta est 2.1478.d
euab per usum peccauit 1.712.b
Euangelistæ facies & pennas habent. 2.82.b
euāgelistæ tres cur pauca de diuinitate Christi scripserint 2.1225.c
euangelistarum quatuor typus 1.1085.d
euāgelistarum libri quatuor salutis remedia continent 2.1531.d
euangelistarū uni quatuor sunt facies. 2.82.b
EVANGELII opera comparatione legis fortia fuerunt 2.1216.c
euangelij filij fortes ac mundi sunt. 2.1216.d
euangelium formidantes refouet 1.670.c
euangelium annunciantes de euangelio uiuant 2.1291.c
euangelium prædicari debet creaturis omnibus 2.1557.b
euangeliū producit sexū uirilem 2.1216.d
euangelium doctoribus cur tollitur 2.187.d
Euanescere quid dicatur 1.355.b
Eucharistia quibus prodest nihil 2.1262.b
Eudoxij error per quos sublatus 2.918.b
Euellere quid sit 2.1558.c
Euersor est qui antecessorum statuta euertit. 2 1180.d
Eunorphius Stephanum secum uocauit moriturum 1.1448.b
Eunuchi qui sunt 1.1306.c
spirituales 2.1411.b
eunuchi prælatorum carnalium 2.1397.c
Europæ calamitas 2.792.d
Eusebius senex & æger excommunicatus to. 2 1178.b
eusebius Cæsariēsis quid scripserit 2.916.d
Exactor quis sit 1.1028.a
Examinis æqui quando sit doctor 2.1386.a
Examinatio subtilis peccatorum & Saulis. 2 1586.b
Exaudiri p alijs orās q̃s mereatur 2.1380.c
excom-

Excommunicatio siue sit iusta siue sit iniusta timenda est 2.432.d
excommunicationis sententia quomodo facienda 2.704.d
Excōmunicatis in mortis periculo cœna danda est 2.960.a
de Excelso ueniunt prædicatores 2.1457.a
in Excelsum ascendere quid sit 2.1433.c
Excessus ut sint corrigendi 2.1014.d
Excussi sunt reprobi 2.1383.b
Exempla mala quantum noceant 1.860.d
exēpla praauorū dissipant uirtutes 2.1398.b
exempla ut possimus uitare 2.1507.b
exempla malorum quatenus nobis prosint. 2 1576.d
exempla antiquorum uitæ instabilitatē docēt 1 273.c
exempla aliena nos instituunt ad bonū perficiendum 1.738.b
exemplis patrum iuuamur 1.901.a
exempla priscorū sunt remedia contra uitia. 2 1020.a
exempla patrum priorum ad patiētiam nos moueant 1.950.c
exemplis dominus nos instituit 1.333.d
exemplo qui est alijs constitutus rationem in pectore portet 1.1238.a
Exercitui qualis dux præfigatur 2.992.b
Exercitus cœli quid 1.40.d
exercitus instruendus est ex uirtutibus cōtra fornicationem 2.155.d
exercituum dominus est Christus 2.1211.d
Exequiæ cœlestes habitæ Romulæ ancillæ dei 1 1435.a
Exhibemus nosmetipsos deo per obedietiam 2 1589.d
Exhortando quando doctor nihil proficit. 2 1492.a
Exhortatio facta tempore sanctorum prædicatorum 2.1351.d
exhortatio sancta quid efficiat 1.998.a
exhortationum formæ 1.1258.a
Exilij causa ut sit examinanda 2.1151.c
Expectamus prospera, formidamus aduersa. 1 250.c
Expositor sacræ scripturæ similis speculatori syluæ 2.1202.b
expositores sacri Apostol. succedūt 1.899.d
Exsales putrescere quid sit 2.1350.a
Exteriora ad interiora nos ducunt 1.858.b
Extollentes se uanè, uerè deficiunt 2.1542.c
Extolli de dei gratia quiuis contemnat tom. 2 1540.a
extolli de uictoria non debemus 2.1504.d
Extranei ut sint ad fidē perducendi 2.1133.b
extraneus quis sit 2.1239.b
in Extremis quidam ad deum redeūt 1.913.c
Ezechiæ cur sint additi annui quindecim to. 1.402.d & 528.c
ezechias quid præfiguraret 1.283.d
ezechias se ut iustificarit in cogitatione to. 1 417.d
ezechiæ confessio qualis ibid.
Ezechiel sonat fortitudo dei 2.74.c
ezechiel quot annis prophetiæ librum absoluerit 2.196.d
ezechiel durus sibi & alijs fuit 2.1416.a
magistrorum speciē tenet 1.853.854.b

F

Fabri regis armorū & curruū 2.1396.b
Fabricam metiri quid 1803.c
Faces quando non accenduntur 2.998.d
Facie omnes agnoscuntur 2.1413.c
faciei nomine quid signetur 1.423.d
faciei quis decor est 2.1615.a
faciem internam leuare quid sit 1.358.d
faciem eleuatā macula inquinat mysticè quid 1 358.d
faciem dei accipere quid sit 1.389.b
faciem Ionathæ cernere 2.1531.b
faciem ad deum leuare quid sit 1.532.d
faciem sine macula posse leuare 1.359.b
faciem prædicatorum fugere conantur subditi 2.1413.d
facies hominis interna mens est 1.358.d
facies dei quid 2.1452.b
facies hominis quando immutetur 1.413.b
facies iræ damnationem notat 2.596.b
facies nostra interna in scriptura sacra uidetur 1.24.a
Facta nostra bona cur sint occultanda tom. 1 285.a
facta bona sic laudanda sunt ut imitantur to. 1 1269.a
Facultates trāsitoriæ stercora sunt æterna diligentibus 2.1265.c
Falcem in alienam messem mittere non debemus 2.1194.a
falcis nomine diuinum iudicium dicitur to. 1 1139.c
Fallacem reprehendere licet cuiuis 1.564.c
fallaces uerbositati insistunt 2.1585.d
fallaces sic se tegunt, ut proferant: & iustificant, ut accusent 2.1585.b
Falli possunt doctores ecclesiæ 2.1388.b
Fama sanctorum fluit sicut mel 2.1540.b
fama absentes facit præsentes 2.683.d
famam spiritualium uirorum detrahere cupientes carnalia explorant 2.1468.c
Fames corporis & mentis 1.197.b
Famelici in scripturis qui sint saturati 1250.c
famelicorum natura 2.317.c
Familiam multam possidere quid sit 1.16.d
Familiares prælatorum incitant prælatos ad mala 2.1395.b
familiares dei qui sint 2.1225.b
Famuli prælatorum carnalium 2.1397.c
famulus bonus & fidelis quis sit 2.975.b
Fanum Apollinis in Cassino monte 1.1360.d
Farinæ modij tres ab Anna oblati quid signēt 2 1227.a
Fasciculos ad comburendum ligare quid sit. 1 338.a
de Fato quid sentiendum 2.350.b
Fauces quid signant 1.242.a
Fauus mel nouum continet 2.1204.a
Fauni Græce incubi 1.226.c
Fauor humanus in iudicio non subsistit tom. 1 279.b
fauorem ex locutione quærentes, ubi inuenient 2.1583.c
fauores linguæ mentem blandiendo fordidāt 2 1265.c
fauoris auram recipientes fortia agunt tom. 2 1541.a
Fenenna Annam uehementer angens quid sit 2 1237.b
fenenna uxor Heleanæ, secunda cur dicatur. 2 1210.a
doctores Iudæa significat 2.1213.a
fenennæ filij sunt mentis sacræ consilia tom. 2 1236.c
Ferri nomine fortitudo signatur 1.855.a
ferro cætera metalla conciduntur 1.1112.d
ferrum in manubrio quid notet 1.735.a
ferrum in fornace quid 1.1276.b
de manubrio prosilit quid sit 1.350.d
de terra tollitur quid sit 1.603.c
Festa temporalia cuncta transeunt 2.434.a
Fici arbor humanam naturā signat 2.457.c
ficum dei decorticare 1.284.c
ficus designat synagogam 2.1030.b
Fides omnia bona facit 1.52.c
fides catholica ecclesiæ uexillum 2.1337.d
fides uniuscuiusq; saluat ipsum non alium to. 2 1623.d
fides pulsatur quæstionibus 1.57.b
fides operibus prior est 2.1205.b
fides uia est ad lucem ueram 2.324.d
fides patrum ueterum nouorumq; eadem est 2 333.c
fides quid sit 1.496.d.1427.d
fides signatur per funem 1.1138.b
fides animam custodit 2.951.d
fides sine operibus nil prodest 2.141.a
& 874.b
fides primò gigni debet in corde nostro to. 1 52.c
fides noui testamenti per antiquum est confirmata 2.1319.d
fides gradibus ad perfectionem ducitur tom. 2 218.a
fides sine operib. mortua est. 1.561.a.995.c
& 1133.a
fides quid, quarumq; rerum sit 2.433.b
fides actus nostros solidat 1.83.d
fides uerberibus non est exigenda 2.737.d
fides una cum sit, cur cōsuetudines ecclesiarū diuersæ sint 2.1191.c
fide carens iustus non est 2.577.c
fide mundantur corda nostra 1.203.c
in Fide nati robusti sunt 2.1223.a
fide præditi membra sunt sacerdotis summi. 1 832.b
fidei prædicatio erecta est 2.1344.d
fidei ad cognitionē stulta prius, postea astuta collecta sunt 1.11.a
fidei rectitudo armare nos debet aduersus deuios 2.1143.c
fidei initia qualia fuerint 2.1320.d
fidei radix uirens manet etiamsi titubet interdum 2.977.d
ad Fidem ut sint conuertendi alieni ab ea to. 2 1133.b
fidem perdere quid sit 1.840.d
fidem fidelibus non habere est infidelitas manifesta 2.883.d
fidem patrum tenere eandemq; exercere debemus 2.1230.a
fidem tentatio sequitur 1.982.b
Fideles ueri qui sint 2.445.b
fideles pacem tenētes hostibus terribiles sunt 2 44.c

fidea

fideles omnes membra sunt redemptoris to. 1 474.b
fideles primitiuæ ecclesiæ fuerũt operib. præstantes 2.1320.d
fideles quod nunc audiũt percipient aliquando 2.1332.c
fideles quæ audiuerunt per bona opera in cœlum collocant 2.1303.b
fideles contristati sunt de percussione hæreticorum 2.1371.a
fidelibus perfectio quietis promittitur 1.9.d
fidelibus in tentatione non deest dominus to. 2 1266.c
fidelibus correctio talis debetur qualem parẽtes filijs exhibent 2.1191.d
fideliũ non est uniformis æqualitas 2.1515.a
fidelium multitudo ex utroq; sexu colligitur 2 356.d
fidelium ordines plures sunt 2.1471.b
fidelium gregi æterna ac sublimia perspicienda sunt 2.1612.b
fidelium in cordibus tres uirtutes manent to. 1 614.c
fidelium salus fidem operibus præmittit to. 2 1205.b
uide Beatos, Iustos, Pios & sanctos
Fiducia ubi locum habere indulgentiæ nõ potest 2.1315.c
fiducia in aduersis nobis adesse debet tom. 2 273.b
Fieri quod quis sibi non uult alteri etiam nõ faciat 1.3347.a
Figuræ propter nos scriptæ sunt 2.1356.b
Filiarũ nomine mentes infirmorũ accipiũtur 2 1396.b
Filij sermo, est patris ipsius 2.451.d
filij Sion 1.151.d
filij sanctarum mentium 2.1602.a
filij nobiles, quid notent 1.413.c
filij Iob non luxuriosi 1.36.b
filij tres Annæ, perfectiores ecclesiæ designãt 2 1273.d
filij electorum sunt illi qui uirtutes eorũ imitantur 2.394.c
filij quando portẽt peccata parentũ 1.512.d
filij fidelium ponũtur in curribus 2.1594.c
filium dei Iudæa contempsit & Gẽtilitas promeruit 2.1252.d
filium matrem ad inopiã redigere crudele est 2 1048.d
filiorum proprium 2.602.b
filiorum corda aduersa dulci sunt prosequenda charitate 2.1142.c
filiorum bonorum studiũ crescit paterna admonitione 2.1039.b
filius dei initium est 2.608.c
filius dei fons patens dicitur 2.288.d
filius dextræ Christus est 2.1429.d
filiꝰ nõ portabit iniquitatẽ patris 2.1294.d
filius dei perfectus homo est factus 2.1088.c
filius dextræ Christus est 2.1513.c
filius est imago patris 1.163.a
filius stulti ambitiosus dicitur 1.180.c
filius dei dicitur manus eius 1.591.c
filiꝰ p incarnationẽ dicitur angelꝰ 2.940.d
filius prodigus 2.635.a
Fimbriæ aureæ quæ sint 2.1574.a
Finem quicquid concluditur quàm nihil est to. 2 1137.b
finem uniuersorũ deus considerat 1.604.c
fines terræ sunt illi qui uitæ suæ ultima cũ culpa clauserunt 2.1267.d
fines Beniamin sunt regulæ scripturarum to. 2 1447.d
finem suum nemo cognoscit 2.517.b
Fingere componere significat 2.412.c
Firmamẽti nomine duo intelligũtur 2.128.d
Firminus episcopus 2.1143.d. 1254.a
firminus episcopus Histriæ ab errore liberatus 2.1114.b
qui Flagellatur in prouerbium uulgi ponitur 1 444.d
flagellari expetunt iusti 1.218.c
flagellatur quis etiam pro gratia 1.779.d
Flagella humana diuinis non sunt adijcienda 2 1175.c
flagella temporalia æternam quietem præparant 2.1137.c
flagella amoris indicia 2.938.d
flagella peccati quæ sint 1.443.c
flagella unde proficiscuntur 1.182.d
flagella quomodo æquanimiter feramus to. 1 350.a
flagella cur mala nominentur 1.69.a
flagella bonorum quid pariant 1.543.d
flagella metuentes aut nihili facientes ut sint admonendi 1.1275.a
flagelli dolor temperatur cum culpa cognoscitur 1.350.b
flagella dei donorum memoria sunt unguenda 1.69.c
flagellum linguæ quantum malum 1.197.d
flagellũ domini duobus modis emittitur to. 1 598.a
flagellũ multos ad perẽnẽ ducit uitã 1.509.a
flagellũ purgationis aut probationis 1.195.d
uide Crucem & Afflictionem.
Flagitijs multi polluũtur & securi sunt tamẽ 2 1510.b
Flamma ignis impiorum quæ sit 1.453.d
flamma uirtutem habuit & eodem momento non habuit 1.1401.c
Flare dei 1.149.b
flare nostrum ut fiat ibid.
Flere dolorem suũ quidam nõ ualent 1.335.c
flere cum uolumus pro peccatis nostris nõ ualemus 2.1454.c
flere non flendo ut accidat 1.1302.d
ad Flętum per gaudia peruenitur 2.525.d
Florentini archidiaconi senium & tenacitas 2 1164.c
Florentius orãdo serpentes expulit 1.1395.d
florentius Benedicti æmulus & deinceps 1.1359.a
Flores teneri fideles designant 2.15.a
flores diuersi diuersa olent 2.103.b
flores æternorũ fructuum sunt opera sanctorum 2.1450.a
Fluctuum pericula 1.728.d
Fluminis torrens quis sit 1.496.b
fluminis riuuli dona sunt spiritus sancti to. 1 495.d
Focæ coronatio 2.1122.c
focæ ac Leontiæ imagines ubi reconditæ sint 2 1122.d
focæ ac Leontiæ imago Romã uenit ibid.
Focariæ sunt quæ in focis coquunt 2.1396.c
Fœcunditas carnis non est culpa ante dei oculos 2.1195.a
fœcunditas spiritualis 1.15.c
fœcunditatem sobolis reseruauit dominus humano generi 2.1195.a
Fœdat animam & corpus luxuria 2.1579.a
Fœdi sumus omnes 2.1370.b
Fœminæ semen ubi contineatur 1.1106.c
fœminæ deo dicatæ monasterium exire nõ debent 2.751.d
fœminis quæ admonitio competat 1.1259.b
Fœnum bouis quid designet 1.212.d
fœnum est populus 2.363.c
Fons designat scripturam sacram 2.33.b
fons occultus est dei unigenitus inuisibilis to. 2 288.d
Formatio hominis in utero matris 2.282.c
Formidanda est uis diuina tantum 1.32.a
formidandum est in bonis acceptis 1.836.b
Fornicari interius quid sit 1.835.c
Fornicatio quantum peccatum sit 1.1304.c
fornicatio ut curetur 2.1526.d
fornicationi parcendum non est 2.1570.c
fornicatio quo fœdior, eo magis occultatur à reprobis 2.1584.b
fornicationem detestatur dominus 2.1568.a
in Fornicationem præcipitat diabolus maximam partem hominum 2.1520.c
fornicationis spiritus quẽ inuaserit eum spoliat uirtutibus 2.1558.d
fornicationis certamẽ quàm magnum sit patet in Moyse pugnante cum Amalech to. 2 1569.a
fornicationis pugna fortis ac uiolenta est to. 2 1568.c
fornicationis blandimentũ altũ est 2.1558.d
fornicationis spiritum uirtus una non extinguit 2.1557.c
uide Scortationem, Adulterium, Libidinẽ, & Luxuriam.
Fortes esse oportet in dei seruitio qualescũq; simus in seculo 2.1538.c
fortes alios facit qui pane nutritus est tom. 2 1607.c
fortes robore multi sunt in ecclesia 2.1401.d
fortis uerè quis 1.147.c
Fortitudini nostræ diuina iũgatur necesse est 2 1254.a
fortitudo nostra facile superatur 2.1254.b
fortitudo hominis omnis est infirma deitatis comparatione 2.1246.d
fortitudo perturbata non ablata 1.59.d
fortitudo ascribitur deo 2.1259.a
fortitudo iustorum quæ sit 1.219.b
fortitudo reproborum quæ sit ibid.
fortitudo ex tentatione 1.59.d
fortitudo quando ostenditur 1.147.c
fortitudo sanctorum quæ sit 2.982.a
fortitudo in quo consistat 2.543.d
fortitudo sine consilio destruitur 1.18.a
fortitudo timore turbatur 1.55.d
fortitudinẽ habuerũt derisi patres 2.1209.b
fortitudinem quãdo consequamur 2.1258.d
fortitudinem mutare quid sit 1.604.a
Fortunati episcopi Neapolitani zelus pro Christianis mãcipijs 2.939.d. 1.1344.b
& deinceps usq; ad 1348.

Foueas salientes uiros uidere 2.1465.c
Fracturam ligamen astringit quid sit tom. 1 1247.d
Fragilitatis suæ qui maxime obliuiscantur. 1 65.d
Fragor tonitrui quid 1381.b
Franci Libertinum ante ipsos prostratum nõ uident 1.1329.a
francorum reges magnam sacerdotibus impendunt dilectionem 2.989.d
francorum gens plus alijs felix 2.1127.d
Francia in Christiana religione superauit cæteras gentes 2.991.b
Frater noster Christus est 2.1564.a
frater fratrem adiuuãs exaltabitur 2.996.a
frater defuncti fratris, uxorem accipiẽs quid nocet 1.1231.a
fratrem relictum qui releuat Christum releuat 2.997.d
fratrem qui odit homicida est 1.552.c
fratres sumus omnes conditione & redẽptione 2.1066.a
fratres duo possunt cum duabus contrahere sororibus 2.1192.b
fratres concordes filij Iob 1.5.b
fratris uxorẽ ducens sit anathema 2.1190.a
Fraudem in dei opere quis perpetret 1.316.a
fraus nascitur per priuatã dilectionẽ 1.316.a
fraus ac desidia in bonis operibus fugienda sunt 1.315.d
fraus tribus modis committitur 1.316.a
Frigus desiderium signat 1.548.d
frigus malitiæ 1.25.a
Frigidiani factum 1.1388.a
Frontinianistarum error 2.1025.c
Fructum sursum facere quid sit 1.283.a
fructus terræ absq; pecunia comedere quid sit 1.758.c
fructus multiplices produxit saluator tom. 2 1209.c
Fruges domini animæ bonæ sunt 2.171.b
frugum qualitates 1.754.b
Frumenta abscondere quid sit 1.1297.d
frumentum figurat spiritale opus 1.766.a
frumentum & palea in area quid 2.1383.b
frumentum uirga cædere quid sit 1.87.a
Fugere an liceat 1.1355.d
fugere de acie Iudæo quid sit 2.1341.a
fugere ad tres urbes quid signarit 1.350.d
Fugientes ad ecclesias abducere nemo debet 2 1154.d
fugienti cum panibus occurrere quid sit to. 1 791.a
Fuga nostra ne hyeme uel sabbatho fiat orandum 2.360.b
de Fulgentio episcopo Vtriculano 1.1390.a
& deinceps
Fulgur & splendor quid differant 1.500.d
fulgura quid sint 1.903.c
Fulgor iustorum quis sit futurus 2.1256.a
fulgor meridianus in uespere quid sit 1.361.c
Fumus leui aura raptus euanescit 2.1025.b
Funda Ecclesiam figurat 1.1178.c
fundis monasterium extruitur 1.1327.c
Fundamentum, dominum in scriptura notat 1 944.b
fundamentum unde 1.884.a
Funis nomine quid scriptura intelligat tom. 1.382.a 1137.c
Funiculus lineus prædicatio est subtilis tom. 2 203.b
Fur hortum Fundensis monasterij diripiebat 1 1331.a
fures uersi in operarios 1.1392.c
Furtum non per noctis obscuritatẽ sed tenebras rationis excogitatum 2.1404.c
furtum occultum à uiolẽto differt 2.1405.b
Furor præceps usitatꝰq; despicitur 2.747.c
furor animi ut reprimendus 1.174.a
furor impellit mentem quo non trahit desiderium 1.1266.a
furor iustũ omne putat quod fecerit 2.1012.c
furor in deum non cadit 2.536.d
furoris nomẽ diuinitati nõ cõpetit 1.408.a
Fuscinula in manu pueri qd signet 2.1271.a

G

Gabaa sublimis dicitur 2.1372.b
& 1475.d
Gabaa Beniamin collem filij dextræ sonat to. 2 1513.c
Gabriel angelus in quibus negocijs mittatur 2 478.c
gabriel quid signat, & cur ad Mariam missus 2.478.a
Galaad interpretatio 1.1295.d. 2.26.b
Galatas cur Paulus increpet durius 1.164.c
Galeã salutis assumere debet pius 2.1408.b
Galilæa transmigrationem factam sonat to. 2 405.d
Galgal scripturã sacrã designat 2.1385.d
& 1386.b
Galgala rotam sonat 2.1462.c
Galli nomine prædicatores accipiuntur to. 1 1003.d
galli natura 1.1322.c
Galla ulcere cancri in mamilla percussa to. 1 423.d
Gastrimargia gulæ motum sonat 2.1478.c
Gaudia externa sunt seruanda propter interna 2.1093.d
gaudia mentem rapiunt 2.868.d
gaudia seculi uana sunt 2.1496.d
gaudia impiorum insania est 1.189.c
gaudia æterna per afflictiones & mundi aduersitates sunt quærenda 2.1362.c
gaudia uitæ præsentis iusti stercora putant. 1 489.b
gaudij signa 2.1244.d
gaudium sanctorum à deo 1.189.b
gaudium Christi est uita nostra 2.475.c
uide Lætitiam
Gaudere impij in domino nesciunt 2.550.d
Gaza Persica lingua diuitias sonat 2.251.c
Gaza ciuitas inferni imago fuit 2.406.d
Gedeon ad prælium ueniens quid signat to. 1 1036.a
gedeon contra Madianitas 1.1035.d
& sequenter
Gehenna quos recipiat 2.1252.c
gehennæ ignis unus est 1.1457.d
gehennæ ignis non ad consolationem sed tormentum lucet 1.339.b
gehennæ ignem lumen obscuritati iunctũ habere patet ex tædis 1.340.a
Gelboe montibus maledixit Dauid 1.93.c
gelboe montes quid signant 1.93.d
gelboe decursus interpretatur ibid.
Gelu in aqua liquatur quid sit 1.922.c
gelu quid designat 1.987.c. 989.a
Gemendus est qui nõ curat gemere 2.480.d
Gemini filius quis sit 2.1438.c
Genealogia Helcanæ 2.1231.d
Generationes quæ licenter iungi possunt to. 2 1192.c
Genimina quid sint 1.721.d
Gentium concursus ad fidem 2.1352.b
gentes uerbi cibum amplexæ sunt 1.178.c
gentes quando uocatæ 1.44.b
gentes gratiam ex sola dei misericordia consecutæ sunt 1.924.c
gentes figurauit onager 1.212.c
gentes auidè hodie sacra bibunt 1.179.a
gẽtibus fidei mysteria creduntur 2.1346.a
gẽtium uocatio in dei consilio abscondita ab antiquo fuit 1.329.b
gẽtium deuotio primitiuæ ecclesiæ domus extitit 2.1222.c
Gẽtilis populus extra stabulũ æditus 1.212.c
gẽtilis populus in carcere fuit 2.1252.c
gentilis populus de puluere suscitatus & de stercore erectus 2.1252.d
gentiles uocati sunt ligna syluæ 2.496.b
gentiles sitientes aquam uitæ consequuntur. 1 178.d
gentilium corda pressa torpore diaboli, sunt iam repleta charitate 1.572.c
gentilium in cordibus fuit mira conueniẽtia dei & principum 2.1349.b
exaltata est 2.1252.d
rectè desolata est uocata 1.985.a
cognitionem sui cõditoris ignorauit 1.2.d
credidit incarnationis mysterium 1.383.c
Gẽtilitatẽ quibus ornet dominus 2.1252.c
& deinceps
Germanus Capuanus in thermis animam Pascasii inuenit 1.1456.a
Germen in ortu quid sit 1.281.a
germen domus quando aperiatur 1.503.d
germina arida, humanæ conditionis in Christo reuirescunt 2.1209.a
Gerontocomij lectisternia desunt 2.1171.d
Gesta antiquorum umbræ fuerũt 2.1248.a
Geth sonat torcular 2.1384.d
Getulia piscatores non habet 2.350.d
Gibbum habere quid 1.1235.d
Giezi cum baculo figura Moysis 1.321.b
Gigantum nomine qui accipiantur 1.571.b
Gladij faciem fugere quid sit 1.486.a
gladij nomine uerbum dei accipitur tom. 2 1536.a
gladium à sanguine prohibere quid sit tom. 1 1298.a
gladium uniuscuiusq; ad proximum uertere, quid sit 2.1536.a
gladium uendita tunica emere 2.36.d
gladium habere & tenere quid differant to. 1 664.b
gladius multipliciter dicitur 1.1176.a
& deinceps
gladius spiritus est uerbum dei 2.1408.b
Glarea uitam præsentem designat 1.684.d
glareæ fluminum lapilli sunt 1.520.b
glareæ cocyti quos signent 1.520.b
Glebæ quomodo cõpingi dicantur 1.1009.a

glebæ Iudææ quæ fuerint 1.608.b
glebæ quãdo in terra cõpactæ sint 1.1010.d
glebarum nomine quid intelligatur 1.608.b
glebas post dominũ frangere qd sit 1.1501.a
glebæ ex puluere quotidie dominus cõpingit 1.1010.d
Gloria mundi fugitiua dicitur 2.955.d
gloria cui uita nõ concordat ignobilis est to. 2 1292.d
gloria nostra incarnatio Christi est 2.25.d
gloria cordis reprimenda est 2.1083.b
quæ uitia parat 1082.c
gloria mundi periculosa est 1.1229.b
gloria Israelis rectius trãsire quàm perire dicitur 2.1345.c
gloria Iudæorum omnis transiit ad gẽtes to. 2 1524.b
gloria ecclesiæ per orbem uniuersum est copiosa 2.1373.b
gloria dei aliter in semetipso & aliter in rebus factis 2.137.c
gloria dei omnes egent 2.1376.c
gloria uniuscuiusq; iustitia est 1 469.c
gloriæ dei locus quis? 1.62.b
gloriæ temporalis breuitas 1.562.c
gloriæ uanæ proprium quid sit 1 429.b
gloriæ uanæ sectatores ut alios contemnant. 1 768.a
gloriam nihil esse quando sit pensandum to. 1 80.a
gloriam præsentem quærẽtes despectum metuunt 1 363.d
gloriam deo dare quid sit 2.1358.a
gloriam habere in nobis ipsis quid sit tom. 2 1064.c
gloriã uitæ præsentis quærere grauis labor est 1.183.c
gloriam præcedit humilitas 1.1281.d
Gloriosos uariẽ comparat dominus infidelibus 2 1427.c
Glorificare quisq; debet deum in sua actione 2 1540.a
glorificare uolunt dominum quidam sed interim laudari 2 1541.a
glorificatur deus per prædicatorem faciẽtem quæ habentur 2.1292.b
Glorificati gloria 2.1282.a
Glorificantes dominũ glorificat quoq; dominus 2.1281.d
Grabbati nomine quid accipiatur 1.788.a
grabbatum tollere & ire in domum quid sit 2 185.c
Gradientibus per deserta apparet dominus. 2 1318.b
Gradus ad cœlestia regna qui sint 2.268.a
gradus quindecim ad tẽplũ cur sint 1 1205.d
gradus portæ ecclesiæ, sunt merita uirtutum 2 217.c
graduum distributio ecclesiæ unitatem seruat 1.818.c
graduũ ecclesiæ ordo et distinctio 2.1444.a
Grandinis duritia prauorum uitam signat. 1 979.a
Granũ sinapis significat Christum 1.633.a
Gratia dei, homo uetere hominẽ exuit to. 1 1084.b
gratiam primam nullus meretur 1 1152.b
gratia quem non adiuuat is premitur molestia corruptionis 2.8.b
gratia præuenit deus peccantem 1.534.b
gratia superna comparatur anno 1.100.c
gratiæ gratis datæ aliquando utiliter subtrahuntur 1.60.b
gratiæ remedium uertitur abutẽti in augmẽtum culpæ 2.180.c
gratiæ gratis datæ diuersimodi tradũtur to. 1 803.d
gratiæ diuinæ largitatem nos accipere nõ uelemus 2.1236.b
gratiam uocantis quidam non solum respuunt sed & persequuntur 2.509.b
gratiam dei contemnẽs punitione graui dignus est 2.504.d
gratiarum numerum qui non adipiscuntur. 2 1262.a
gratiarum dona quomodo possidemus tom. 2 1410.d
gratiarum diuisiones sunt 2.164.d
gratiæ gratis datæ, aliquando dantur reprobis 2.250.c
gratias agere debemus & in aduersis & in prosperis 2.274.a
gratiæ sunt agendæ deo in cunctis aduersitatibus 2.1028.d
Greges electorum sunt turbæ uirtutum spiritalium 2.1398.b
gregis nomine qui notentur 1.546.d
gregis piculũ si sine pastore fuerit 2.677.a
gregis felicitas quæ sit 1.508.b
gregis animus unde frangatur 1 1250.a
grex pastoris uocem moresq; sequitur tom. 1 1233.d
grex dei ut gubernari debeat 2.821.d
Gregoria sanctimonialis effecta 1.1391.b
Gregorius Nazianzenus quid docuit tom. 1 1257.c
gregorius nõ uult opus suum manifestari ante obitum suum 2.1106.a
gregorius colica laborauit molestia 2.701.b
gregorius quid à Hieronymo & Augustino distet in Regũ libro enarrando 2.1202.a
gregorius undecim mensibus de lecto uix surgere potuit 2.1003.c
gregorius Regi ac reginæ Anglorum epistolas scribit 2.1084.d & seq.
gregorius quicquid utile quicquid pacificũ probatur desiderat 2.1129.d
gregorius filiæ reginæ Lõgobardorum tres annulos mittit 2.1165.d
gregorio urgetur ut exponat Samsonis facta 2 1117.c
gregorio quid excitarit inuidiã 2.1121.a
gregorius petit ut pro eius munere suscepto oratio fiat 2.641.a
gregorius uniuersalis dici non uult 2.918.d
gregorius sorores tres uirgines sacras habuit 2.514.d
gregorius inuocat Phocam Imperatorẽ contra Longobardos 2.1146.b
gregorius approbat concilia quatuor iungẽs ea Euangelijs 2.657.b
gregorius subscribere noluit in pace faciẽda 2.979.c (1.1325.a
gregorius Petrum diaconum socium habuit. 2.979.c
gregorius in sinu ecclesiæ Romanæ nutritus est 2.1121.a
gregorius qua mente Ezechielem interpretatus sit 2.208.b
gregorius contradicit legi Cæsaris 2.743.a
gregorius podagra laborauit 2.950.c
quo tempore Papa fuerit 2.1052.b
montem mouit oratione 1.1338.c
dehortatur episcopum Constantinopolitanum ne uniuersalis uocetur 2.802.c
gregorius non uult Noemi sed Mara uocari. 2 643.a
fatetur se Græca non nouisse 2.1092.b
gregorij epistola ad Phocam Augustum to. 2 1141.d
gregorij decretis qui subscripserũt 2.1189.c
gregorij synodus 2.809.c
gregorij iudicium de libris S. Augustini to. 2 1026.c
gregorij tempore coronatus est Phocas tom. 2 1122.c
gregorij modestia in Regum libro exponendo 2.1201.d
gregorij pastoralis curæ liber in Græcam linguam translatus est 2.1106.a
gregorij expositio in Iob non competit rudibus auditoribus 2.[illegible]6.a
gregorij disputatio cum Euthicio de resurrectione carnis 1.483.a
gregorij dolor lẽtus et nimius est 2.1024.a
gregorij tempore status miser Romæ fuit to. 2 1122.d
gregorij oratio pro episcopo Mediolanensibus eligendo 2.725.b
gregorio senum collocutio amabilis fuit to. 2 1346.c
gregorio æstiuum tempus contrarium fuit 2.474.a
gregorium pœnitet se ætatem suam consecutum 2.1137.c
gregorium securi graniora tempora uidebunt 2.1225.a
gregorium sæpe ardor cum dolore inuasit 2 1056.c
Gressuũ appellatione qd accipiatur 1.715.b
gressus quid signent 1.410.d
gressus dinumerat deus 1.410.c
gressus hominum qui dicantur 1.827.d
Gula ut curari possit 2.1526.a
gula tempus concedit 2.1481.b
gula quot mala fecerit 1.1029.b
gulæ rami 1.1082.c
gulæ species tres notantur in Heli filijs tom. 2 1287.a
gulæ dies est delectatio corporeæ satietatis. 2 1485.a
gulæ uitium agmina uitiorum ad conflictum animæ producit 2.1486.b
gulæ uitium serpenti simile est 2.1478.c & deinceps
Gulosi quiq; pro uentris solicitudine multis deprimuntur curis 2.1478.d
Gutturis appellatione prædicatio designatur 2.54.b

H

Habendi anxietas nunq; finitur 1.364.d
Habenti dabitur, ui sit intelligendum. 2 347.b
Habitaculum habemus ex deo 2.1383.a
habitaculum redemptoris quando esse possimus 2.983.a

habi

Habitare in excelsis est cor in cœlestibus ponere 1.1089.b
Habitatio nostra futura qualis 2.1240.b
Habitus monachi est contemptus mundi to. 2 1105.c
Halitus domini quis 1.473.a
Halleluia unde in Ecclesiam uenerit 2.960.c
in Hamo captus est diabolus 2.426.d
Hariolos si quis obseruet sit anathema tom. 2 1190.b
Hastam uibrare quid significet & 1.1072.d 1179.d
Hastile candelabri ipsa Ecclesia est 1.105.a
Hæreditas domini multitudo fidelium est to. 2 1446.b
hæreditatem domini quam cupit semper considerent doctores 2.1446.c
Hæreses esse oportet 1.990.b
hæresis Monophysitarum 2.1120.b
hæresis Agnoitarum 2.1024.c
hæresis Origenis 2.1318.d
hæresis Gregorij tempore orta 2.899.b
hæresibus infecti præclari inficiunt etiã plebem 2.1276.a
hæresis Anthropomorphitarum 1.1097.c
Arij confutatio 5.1123.d
simoniaca est prima omnium 2.593.c
hæresis dicentium ecclesiam non esse generalem 2.607.d
hæresis Donatistarum 2.703.b
hæresis Nestoriana 2.793.a
hæresis inquisitio 2.818.d
hæresis Pelagiana 2.831.d
hæresis de descensu Christi ad inferos tom. 2 874.a
Hæreticis qui maxime resiterunt 2.867.a
hæreticis illudunt qui superbiæ potu de cœlo ceciderunt 2.1455.c
hæreticis amplitudo numeri fit incremẽtum damnationis 1.275.a
hæretici ad prædam uigilant 1.548.a
hæretici de uerbis cœlestibus terrena sentiũt 1 83.b
hæretici sub specie consulendi agunt negocium seducendi 1.763.a
hæretici dum deum defendere nituntur offendunt ibid.
hæretici de deo loq pacifice nesciũt 1.241.b
hæretici authoritate scripturæ non solidantur 1.601.a
hæretici mala uera non inuenientes aduersum bonos fingunt quædam 1.415.c
hæretici sub blandimentorum specie dolos Ecclesiæ parant 1.83.c
hæretici pro hominibus intercessores uideri uolunt 1.364.b
hæretici ea quæ Ecclesia recte agit ad tortitudinis uitium flectunt 1.196.a
hæretici à sanctæ Ecclesiæ gremio alieni existunt 1.546.c
hæretici iactant occultam sapientiã 1.153.b
hæretici mollia loquentes subinserunt aspera 1 145.c
hæretici in contumelias sanctorum erumpũt 1 84.b
hæretici ardentius appetũt sapere 1.81.d
hæretici à terra Beniamin expulsi sunt tom. 2 1430.a
hæretici in sacris semper ieiunant 1.592.c
hæretici speculam dissipant 1.81.c
hæretici ab austro ueniunt quid sit 1.81.d
hæretici quomodo eosdem patres quos uenerantur laudant 1.273.d
timeis comparantur 1.594.b
onagri 1.547.d
hæretici uulgum pauperẽ spoliant 1.549.d
hæretici loquaces sunt 1.82.a
hæretici deum sibi imaginabiliter fingunt sæpe 1.154.b
hæretici Ecclesiæ afflictiones uidentes putãt esse ex praua professione 1.417.a
hæretici putãt deo iniuriam fieri si credamus carnem assumpsisse 1.416.b
hæretici reuertentes ad Ecclesiam num sint rebaptizandi 2.1087.b
hæretici humilitatem putant ueritatem negantes 1.416.a
hæretici non docent ea quæ deus loquitur publice 1.154.b
hæretici nudis & esurientibus spicas tollunt 1 550.a
hæretici securi sunt 1.151.d
hæretici putant salutem esse extra Ecclesiam 1 452.d
hæretici scripturam rodunt 1.677.a
hæretici ad augmẽtum doloris Ecclesiæ sunt. 1 81.a
hæretici ascendentibus cellam insidiantur. 2 1456.d
hæretici amicorum nomen sustinent 1.82.c
hæretici incarnationis mysterium negare nõ possunt 1.84.a
hæretici puluerẽ in cœlum super capita spargunt quid sit 1.83.b
hæretici tenebras quærunt & lucem fugiunt 1 153.c
hæretici catholicos mutos diligunt, loquentes oderunt 1.84.a
hæretici ipsius muneribus contra largitorẽ pugnant 1.274.d
hæretici non docti esse sed uideri appetunt. 1 82.a
hæretici malis bona permiscent 1.144.a
hæretici quando doctos se credunt 1.525.d
hæretici ex pacis negotio rixæ inuẽtores fiũt 1 241.b
hæretici arietes dicuntur 1.1204.a
tribulationes fidelium ex peccato esse putant 1.466.c
quatenus uera loquantur 1.154.c
nõnunquã moralia quædã docẽt 1.273.c
hæretici quando uirus infundunt 1.83.c
deum contemnunt 1.81.c
hæretici impij ac uiolenti dicuntur 1.592.a
hæretici cõticuere tẽpore Gregor. 2.946.d
hæretici ut instituendi sint 1.241.d
hæretici alij nobiles fuerunt 2.1371.a
hæreticorum uestes 1.82.d (& deinc.
hæreticorum mos in probandis prauè dictis 1 388.d
hæreticorum syncretismus 1.82.b
actiones erga catholicos 1.84.a
substantia quæ 1.233.c
hæreticorũ animus erga Ecclesiã correptionis tempore 1.272.b
hæreticorum cæcitas 1.82.d
hæreticorum imago amici Iob 1.177.c
hæreticorum sacrificia quando accepta sint deo 1.764.c
hæreticorum nepotes 1.592.c
hæreticorum sermo non uenit 2.1319.a
hæreticorum ficta humilitas 1.83.c
Hebdomada septẽ impletur dieb. 2.1514.d
Hebetes conuertunt excẽpla aliorũ 1.1264.a
Hebræus transiens interpretatur 2.85.c
hebræi in astutia sua comprehensi 1.191.c
hebræi gentilem patrem habuerunt 2.285.a uide Iudæos
Helcana immolans quid signet 2.1212.d
helcana tristis 2.1213.b
helcana uxorem Annam cognouit quid sit. 2 1222.d
helcana dominum nobis insinuat 2.1205.c
helcanæ cum tota familia ascensus quid notet 2 1225.b
helcanæ uxores duæ quid designẽt 2.1201.c
Helena mater fuit Constantini 2.1085.a
Heli mortuis filijs super sellã sedens quid signet 2.1340.a
heli Annam iubens digerere uinum quid notet 2.1219.a
heli acutè reprehendens et mansuetè admonens quem notet 2.1276.c
carnales prælatos signat 2.1238.b
cæcus fuit 2.1303.c
nonaginta et octo annorũ fuit 2.1340.c
duo figurat 2.1228.d
meritis suis ad sacerdotium non uenit to. 2 1279.c
heli peccatum quantum fuerit cum nõ corripuerit filios 2.1313.a
heli cur damnetur 2.1288.c
heli filios dormire cum mulieribus quid sit. 2 1275.c
heli os Annæ obseruans quid sit 2.1217.d
heli oculi deficere debebãt quid sit 2.1283.c
heli uere humilis non fuit 2.1315.a & deinceps
heli primò Annæ contradixit postea in eius deuotione sibi complacuit 2.1220.d
heli filios appellat quos diuinus sermo Belial nominauit 2.1288.d
heli sacerdotis mors qd figurarit 2.1201.c
heli cur cum filijs percussus sit 1.1246.d
heli filij sunt Israelitæ secundum carnem to. 2 1269.d
heli persona doctores bonos ueteris testamenti signat 2.1273.b
heli persona uetus sacerdotium & antiquorum patrũ doctrinam signat 2.1274.c
heli pro primitiarum esca scelestos filios honorauit 2.1291.d
heli uisio cur non manifesta fuerit 2.1329.d
heli duo anni ad centum deficientes quid signent 2.1540
heli Annam existimauit ebriam sicut Iudæi Apostolos 2.1219.c
heli populum erudire debebat de reparatione in Christo 2.1279.d
heli sedens in sella legisperitos insinuat to. 2 1339.d
heli pœna terret præpositos inobedientes. 2 1201.c
heli duo filij capti quid designent 2.1330.b

heli magnas tenebras habuit 2.1303.d
heli cognita arcæ captione de sella cadit to. 2 1342.d
heli moriens 2.1343.d
heli filij sacerdotes domini dicũtur & postea filij Belial 2.1212. b
heli facies uniuscuiusq; institutoris ratio est arbitrij 2.1186.b
heli quadraginta annis iudicauit Israel tom. 2 1343.d
heli uidebit æmulum intra templum quid sit. 2 1282.d
heli peccauit in tribus 2.1280.a
heli uocem dei esse 2.1322.c
Heliæ humilitas 1.236.b
heliæ respõsum liberũ cõtra Achab 1.235.a
helias spiritus præsentiã cognouit 1.164.a & 265.c
helias derisit sacerdotes Baal 1.368.a
helias cœlum clausit & aperuit 2.1247.b
helias exstitit uas auri excelsum 1.623.d
helias quòd sit assumptus 2.446.c
helias in deserto quadraginta dieb. abstinuit 2 373 b
helias excitabat Iudæos ad fidem redemptoris 2.1275.c
helias ut maledixerit 1.97.a
helias iræ dei restitit 1.302.b
uenturus est 1.1208.c
quomodo restituturus sit omnia 1 701.a
Heliseus cur per semetipsum Sunamitis filiũ suscitarit 1.321.b
heliseï humilitas 1.236.a
heliseus ut confuderit Ioram 1.235.b
heliseus prophetiæ spiritu interdum caruit. 1 60.b
heliseus lignum deorsum mittens, ac ferrum attollens quem signet 1.735.a
heliseus quem spiritum habuit 2.68 d
Helin putauit se sapientiorẽ cæteris 1.770.b
helin superbe tacuit 1.770.c
helin uas sine operculo fuerat 1.772.a
helin typum arrogantiæ tenet 1.815.d
Herba scientia atq; doctrina æternæ uitæ to. 1.985.b & deinc.
herbæ omnes excepto scirpo sanctos notant. 1 280.d
herbæ nomine in scriptura quid accipiatur. 1 985.b
herbarum nomine quid signetur 1.677.c
herbas mandere quid sit ibid.
Herculano caput post mortem unitum est to. 1 2391.a
de Herculano Perusino episcopo 1.1391.a
Hermigildi Regis in morte miracula tom. 1 1411.b
Hericij natura 1.1271.a
hericij nomine impurus ac callidus intelligitur 1.127.a
Herodij corpus 1.1047.b
herodius et accipiter quid notent 1.1059.b
Herodes quid in Christo quæsierit 1.749.d
herodes malè iurauit 2.1554.a
Hœdi quid 2.10.d
hœdos tres portare 2.1452.d
hœdum occidere 1.87.a
hœdus pro peccatis immolabatur antiquitus 2 12.d
Holocaustum totum incẽsum dicitur 1.19.b 1095.b & 2.194.c
holocaustum combustum dicitur 2.1368.a
holocaustum dare quid sit 1.19.c
Homicida post mortem summi pontificis cur redeat ad patriam 2.107.c
homicida est qui fratrem odit 2.1489.a
homicida primo mane consurgit 1.552.a
Homicidium uoto & uoce 1.172.d
Homiliæ euangelicæ Gregorij in duas partes diuisæ sunt 2.317.d
Homo quàm non sapiat 2.1494.c
homo sic cõditus ut natura damnata uictori non præualeret 2.1205.d
homo medium quiddam habet inter angelos & iumenta 1.1424.d
homo antiquus, uel nouus quis sit 2.156.c
homo perpendat qualem hostem habeat to. 1 1124.a
homo ex iustitia liber est 2.1200.b
homo ab humo dictus 1.418.b
homo in solo pane non uiuit 2.1433.d
homo deo nõ compositus iustitiam percipit, compositus amittit 1.291.c
homo uitiosus corrigi nõ potuit nisi per deũ 1 795.d
homo sexto die factus est 2.459.b
homo per naturam 1.106.c
homo nescit q̃d desiderare debeat 2.492.b
homo quod explere nõ potest tentat 1.292.d
homo aliquando deus dicitur 1.970.b
homo deo respondere nequit 1.301.c
homo ad quid conditus fuerit 1.256.c
homo omnis creatura est 1.186.a
homo malè agendo carcerem conscientiæ facit 1.378.b
homo ratione præfertur creatis reliquis to. 1 326.d
homo primò cæcus in mente fit 1.106.d
homo fugiendo lucem, oculos amisit 1.313.d
homo ad laborem nascitur 1.183.b
homo in tempore culpæ est natus 1.97.d
homo deo seruire totus debet 2.1376.d
homo ex anima rationali habet unde uiuat in perpetuum 1.457.b
homo in libero arbitrio conditus fuerat to. 1 577.d
homo reductus ad ueniam sub disciplina melius uiuit 1.332.b
homo cœlum, infernum, terra ac mare dicitur 1.352 c
homo angelum adorauit 1.908.a
homo ad finem etiam quiescendo peruenit. 1 252.d
homo egens Christus est 1.606.b
homo captiuus est & liber 2.1200.b
homo hodie per augmenta uitæ ad finem tendit 1.313.d
homo uetus quid faciat 2.574.c
homo Christo cuncta debet 2.64.b
homo spiritus & caro 1.99.b
homo mutabilis foris intusq; 1.400.d
homo ad quid conditus fuerit 1.249.d
homo externis ac internis uacare non potest 1 783.d
homo primus putredo secũdus etiam uermis fuit 1.569.b
homo sine peccato inueniri nullus potuit to. 1 578.a
homo sine tentationibus uiuere non potest. 1 788.d
homo in homine cernit quid sit 1.201.b
homo similis est erga cœlestia puero in carcere nato 1.1423.c
homo ex delectatione captiuus est 2.1200.b
homo omnis aut est ciuis Hierusalem aut Babyloniæ 2.581.a
homo quo pacto punire alios debeat tom. 1 476.d
homo carcere circumdatur 1.258.d
ho. de omni creatura aliqd habet 2.444.d
homo homini non peccat 2.568.c
homo ut sit in delictis natus 2.1197.c
homo opus habet auxilio spirituum dei to. 2 1263.a
homo seruare potest quod est si non negligit pensare quod fuit 1.948.a
homo dimissus sibi quauis tẽtatione rapitur 1 328.a
homo per infirmitatem nũcupatur 1.106.d
homo primus per conditionalem uirtutẽ hosti non restitit 2.1205.d
homo in peccatum lapsus perditur ac inuenitur 2.1418.c
homo in lapsis angelis discere debet quod timeat 2.1260.d
homo in peccato positus obliuiscitur mortalitatis suæ 1.820.d
homo peccando quantum amiserit 1.161.c
homo sit tardus ad iram 2.1002.c
homo insensatis animalibus longe est melior 1 156.c
homo quãdo incedat per uiã ueritatis 2.9.a
homo cunctis præfertur creatis 1.326.c
homo more floris procedit 1.400.b
homo filium est 1.396.b
homo animalibus non homini prælatus est. 1 1244.b
homo hostem suum timeat 1.1142.c
homo animalis non percipit ea quæ dei sunt. 2 1389.a
homo maledicere prohibetur 1.96.d
homo stipula dicitur 1.396.c
homo semper inferior scientia diuinitatis to. 2 1203.a
homini ignota est uia sua 1.136.b
homini cur deus misertus 1.99.c
hominis robur est anima ratiõalis 1.457.b
hominis dignitas fulget per imaginẽ 1.326.d
hominis pœna quæ 1.399.d
hominis uirtus omnis debilis sine auxilio cõditoris 2.1254.a
hominis principale mens est 1.83.b
hominis dignitas super cætera animalia to. 2 596.c
hominis primi felicitas 2.551.c
hominis nobilitas amissa ut sit reparata to. 2 1205.d
hominis uita cur umbræ potius quàm soli cõparetur 1.400.c
hominis dies & anni discrepant ab æternitatis 1.325.c
hominis calamitas arena maris grauior to. 1 211.a
hominis creationem nescit Manichæus tom. 1 326.b

hominis uox cõmune est uocabulum omnib. nobis 2.425.a
hominis mens carnalis 1.161.c
hominis donum quod 1.195.a
hominem quatenus deus magnificet 1.264.c
hominẽ ex puluere deũ reficere mirũ non est 2 435.a
hominũ finem suum latere cur uoluerit deus 1 420.d
homine infirmius nihil est 2.552.d
hoĩes quãdo esse incipiãt in honore 1.978.c
homines cur non facile spiritalia credant to. 1 1423.b
homines falluntur facile 1.1335.b
homines quando ad peccata rapiuntur tom. 1 106.d
homines sine crimine sed nõ sine peccato esse possunt 1.721.c
homines fluuio comparantur 1.1132.a
homines nascẽtes nemo cur miretur 1.184.c
homines ignoti ut non noti fiant 1.91.d
homines natura sunt omnes æquales 1.723.a
homines puri in cœlo, mali in inferno, mixti in terris reperiuntur 2.510.b
homines praui coercendi sunt 2.903.b
homines angelorum naturas ut induere possint 2.479.c
homines cuncti cur displiceant deo excepto Christo 2.132.d
homines cuius gratia maledicant 1.96.d
homines omnes ad agnitionem ueritatis uult deus uenire 2.1557.b
homines cur sæpe ueneremur 1.825.b
homines cuncti à uitiata origine descendunt 1 448.b
homines ubi probentur 1.601.c
homines profectus defectusq; suos non facile cognoscunt 1.831.c
homines conditione integri, culpa autem uitiati sunt 1.787.b
homines propter iustitiam diligendi sunt to. 2 1037.a
homines à diabolo nusquã tuti sunt 2.1033.d
homines simplices agrestes sunt respectu sanctorum 2.1532.c
hominibus placere nihil est 2.1036.d
hominibus & mors & doctrina Christi fuit necessaria 2.1211.b
hominib. primis seductor primus oculos aperuit 1.158.a
hominibus posterioribus quid naturaliter est inditum 2.552.b
hominum & angelorum distinctio 1.25.d
hominum uita duplex est 1.1033.d
hominũ diuersæ cõditiones unde sint 1.818.c
hominum uerba ad deũ sæpe sunt opera tom. 1 304.d
quid proprium 1.746.c
hominum status subinde mutatur 2.1246.b
hominum propago in ramis seruat amaritudinem quam traxit ex radice 1.306.c
hominum nullus sine peccato excepto Christo 1.405.d
hominũ corda ingreditur Sathanas 2.890.d
Honor procedit ex timore 2.16.a
honor reproborum uertetur in dedecus to. 2 1506.c
honor nascitur causa oneris 2.1472.c
honore crescente etiam soliciitudo proficere debet 2.817.a
honorẽ tẽporalem sancti cõtemnunt 1.132.b
honorẽ suum alienis dare quid sit 1.1272.d
honorem Ecclesiæ hodie pauci refugiunt to. 2 1473.a
honores sæpe mutant mores 1.1229.b
honori huius mundi non est arridendum to. 2 640.c
honor malis exhibitus in eorum cõmutatur ruinam 2.642.b
honorem alienum præripere nemo debet to. 2 799.a
honores precio uenditi 2.1175.d
honores hominibus cur tribuamus 2.442.a
honores consequuntur curæ 1.571.d
honoris præmium quod 2.1077.c
Honorandus est dominus de iustis laboribus. 2 984.c
Honoratus 1.1327.b & deinc.
Horam ultimam cur deus noluerit nobis cognitam esse 2.363.b
Horror nocturnæ uisionis quis 1.156.d
Horti superni sponsi 2.1559.a
hortus sancta Ecclesia dicitur 2.31.d
hortus nucum corda sunt sanctorum 2.49.a
Hospites pauperes qui suscipit Christum suscipit 2.416.b
de Hospitibus & pauperibus 2.711.d
hostes nostri ualde fortes sunt in bello to. 2 1503.d
hostes ut doctrina & patientia uincantur to. 1 79.b
hoste uno superato parant se pij cõtra alium 2 1503.d
hostes si cui in manus dantur is dicitur uidẽs deum 2.1530.c
hosti quidam seruire, resistere nõ uolunt to. 2 1566.d
hostibus innumeris multis est itineribus occurrendum 2.1525.d
hostibus astutis occurrẽdum est uia cautæ rationis 2.1527.d
hostibus armatis in occursum quomodo pergamus 1.1078.b
hostis callidus diuersos dolos parat 1.1079.c
hostis antiqui calliditas 1.90.a
hostis & quid & quando faciat intuetur to. 1 34.b
hostis hominũ uinci nequit sine deo 2.823.c
hostium occultorum multitudo & feritas to. 2 1503.a
Hostia uiuẽs est corpus domino afflictum to. 2 315.a
hostia solennis fuit de incomparabili eloquio singularis oblatio 2.1225.d
hostia mentis est eius deuotio 2.1426.b
hostia mundans 2.1426.d
hostia salutaris non omnibus salutem confert etiamsi sumatur 2.1262.b
hostiæ impiorum abominabiles 1.1291.a
hostiæ pellem detrahere quid sit 1.23.b
hostiæ cauda cur iussa offerri 1.23.d
hostiæ artus in frusta secare quid sit 1.23.b
hostiæ frusta ut oblata 1.330.c
hostiæ benedictionẽ qui expectẽt 2.1427.a
hostiæ caput incẽdere & ea quæ circa iecur continentur quid sit 1.330.c
hostiarum oblationibus mundantur peccata 2 1426.c
Hichabot quid significet 2.1345.b
Hieremiæ scientia unde 2.1248.c
hieremias Anathotites fuit 2.1518.b
hieremias excelsum uas auri extitit 1.623.d
hieremias ministeriũ oblatiũ renuit 1.1232.a
Hiericho lunam sonat 2.323.a
Hieroboal sacrificium quid mystice 1.86.d
Hieroboam manus in uirũ dei extensa aruit 1 236.b
Hierosolymam qui euerterunt 2.517.d
hierosolymæ obsessio descripta 2.190.a
hierosolyma euersa Iudæi per uniuersum orbem translati 1.293.c
hierosolymæ urbis obsessio et distinctio prædicitur 2.190.a
Hierosolymitarum ciues soluũt angarias Babiloniæ quid sit 1.618.b
Hierusalem nomine patria cœlestis exprimitur 2.126.d
hierusalem uisionem pacis signat 1.1216.c 2 25.b
hierusalem muri quid significent 1.1028.d
hierusalem ecclesiam designat 2.44.a
hierusalem quæ sursum est mater nostra est 2 1240.b
hierusalem sterilis dicitur 2.1262.d
hierusalem mater est electorum 2.1263.a
Hiezabel Antichristi operibus adhæsit to. 1 968.d
Hilarescit animus sæpe imaniter de profectu uirtutũ ac contemplationũ 2.1324.d
Hilaritas animum reficit 1.792.b
Historia cũ de una tantum persona loquitur non adijcit nomini aliquid 2.1206.b
historia moralitatem docet 2.525.c
historia planior si fit ac altior intellectus q̃d fiat 2.1205.a
historiæ aperta cognoscere quid 1.12.c
Historiæ ecclesiæ corpus scissum 2.1143.c
Humanum genus in parente primo putruit 2 954.d
humanum genus in parente primo ad ima cucurrit 1.314.b
humanum genus lumen recepit Christo assumente carnem 2.323.a
humanum genus cæcum est 2.322.d
humana conditio pulchrè exaltata est in dei filio 2.1517.a
humana uita tentatio est 1.243.d
humana sapientia dum reluctatur comprehẽditur 1.190.d
humana natura captiua 2.1516.d
humanæ naturæ terra, est peregrinatio temporalis uitæ 2.1516.d
humanæ conditionis dignitas commendatur. 1 326.a
humanæ mentis proprietas 1.452.b
humãæ mutabilitatis miseria quãta 1.267.c
humani generis cæcitas 1.300.c
humani generis ramus in radice putruit to. 1 568.a
humani generis miseria post gaudia paradisi 1.314.a
uide supra in Homine
humanitatis historiam tres Euãgelistæ de domino scripserunt 2.1225.c

humanitatis ortus et ante et post hēt 1.963.a
humanitatem Christi assumptam credere, est carnes capreæ comedere 2.1271.b
Humiles ex modo propriæ cōuersationis claritatem accipiunt 2.1293.b
humiles electi cum deo in æterna gloria exultant 2.1293.a
humiles à deo firmantur 1.194.d
humiles uerè qui 2.1614.b
humiles maiorū imperia facere prompti sunt 2 1593.a
humilem esse in oculis suis, quid sit 2.1586.d
humilibus dat gratiam dominus 2.1261.d
Humilitas uirtutis est custos 2.341.a
uirtutum mater est 1.776.c & 1193.d
humil. quādo in dei seruis apparet 2.698.c
humilitas lamenti est medicina peccati to. 1 81.b
humilitas sedem facit spiritui sancto tomo 2 1262.a
humilitatis uera testimonia 2.562.d
humilitas piorum locus est 1.81.b
humilitas lumen intelligētiæ aperit 1.843.b
humilitas corā iudice cæteris uirtutibus præeminet 1.317.d
humilitas acquirit diuina munera 2.1470.d
humilitas uera quæ sit 2.1315.a
humilitas in rebus dubijs tenenda 2.188.d
humilitas cum pietate sit iuncta 1.725.d
humilitas falsa quæ sit 1.730.c
humilitati nostræ diuina iungatur necesse est 2 1254.a
humilitatis uirtus uitium omne enerut to. 1 283.c
humilitate sublimius nihil 1.1282.b
Humiliare nosipsos debemus ex aliorū infirmitate 1.1054.a
humiliari pro defectu uirtutis accipitur to. 2 1505.c
Humilia deo accepta sunt 1.77.c
humilium mentes quid proprij habeant to. 1 1420.c
humilium magna uirtus est 2.1616.a
Hur ignis interpretatur 2.472.b
Hus consiliator interpretatur 1.7.a
hus terra gentilium 1.2.d
Hyades unde nomen habeant 1.297.d
hyades quando oriantur ibidem
hyadum ortus imbres fert 1.298.a
Hyacinthi martyris reliquiæ 2.930.d
hyacinthi nomine quid notetur 1.1011.c
hyacinthus cœli speciem habet 2.266.c
Hydropicus morbus auaritiā signat 1.456.a
Hyemis nomine uita præsens signatur to. 1 917.b
Hypocrita correptus in contumeliaſ surgit 1 275.a
hypocrita ubi requiescit 1.490.d
hypocrita nec deum nec proximum diligit 1 495.d
hypocrita actiones bonas in superficie ostendit 1.501.c
hypocrita in deo delectari nō ualet 1.590.d
hypocrita uitæ potū uertit sibi in ueneni poculum 1.493.b
hypocrita puritatis uerbum æstimat iaculum 1 275.c
hypocrita paratior est mori quàm corripi 1 275.b
hypocrita in laude est ueluti scirpus in flore 1 275.b
hypocrita corripi de sua prauitate dedignatur 1.275.b
hypocrita sterquilinio similis 1.489.c
hypocrita uult scire non facere eloquia diuina 1.493.c
hypocrita in cunctis operibus quid speret 1 276.c
hypocrita fur iudicabitur 1.494.c
hypocritæ cur sacræ eruditioni insistant to. 1 275.d
hypocritæ pardis comparantur 2.30.a
hypocritæ gaudium ad instar puncti est to. 2 1296.b
hypocritæ domus est delectatio fauoris to. 1 279.b
hypocritæ scirpi nomine intelliguntur to. 1 274.c
hypocritæ adolescentia est inchoatio prauitatis 1.491.b
hypocritæ cibus quis sit 1.498.b
hypocritæ maligni uocantur 1.286.c
hypocritæ reprobati sunt 2.557.a
hypocritæ à uirtutibus ad uitia labuntur to. 1 275.d
hypocritæ spes cur non permaneat ibid.c
hypocritæ neq; hic neq; illic apparebunt in fine 1.489.d
hypocritæ uita uisto est phantasmatis to. 1 490.a
hypocritæ uno uitio superato mox superbiunt 1.153.a
hypocritæ similes fœcundis at neglectis uitibus 1.277.b
hypocritæ operaturi laudes suas cogitāt, laudati animo uersant 1.283.c
hypocritæ putant facta sua perdita si nemo uideat 1.282.d
hypocritam principē cur dedit deus 1.845.c
hypocritarum uirus leuiter non agnoscitur 2 1397.c
hypocritarum laus præda est 1.150.c
hypocritarum fiducia similis aranearum telis 1.277.d
hypocritarū uarietas tigridis nomine signatur 1.150.b
hypocritarum studium quod sit 1.588.b
hypocritarum uita ab omnibus reproba cognoscitur in fine 1.489.b
hypocritarum congregatio quare sterilis to. 1 428.b
Hypocrisim aliquando boni pastores admittunt 2.1599.b
hypocrisis struthionum nomine & imagine figuratur 1.226.b
hypocrisis simulationem sonat 2.255.a
Hysopus mundans 1.203.c
hysopus qualis herba sit 2.570.d
Hystricæ sectæ homines redeūt ad Ecclesiam 2 977.a
hystricorum schisma 2.974.d

I

IAbes habitatores qui sint 2.2480.a
iabes exsiccatam sonat 2.1478.c
Iacere fere semper in malam partem accipitur 2.1305.b
Iacob fœcundus prole, spiritu fœcundior to. 1 124.d
iacob uno pede claudicās quid signet 1.126.d
iacob cur decorticarit uirgas amygdalinas 1 708.d
iacob in itinere dormiens quid figuret to. 1 157.d
iacob in domo habitans quos signet 1.140.a
iacobo nihil laboriosius 1.901.b
Iacula malitiæ impia iacit intentio 2.1260.d
iacula domini quæ 2.100.d
iacula dei in lumine iræ quid sint 1.1002.a
Ianuarius episcopus uiolēter de Ecclesia tractus est 2.1154.b
Ibi epistola quid contineat 2.657.b
Ibi dictio quando proferatur 1.257.a
Ibices quæ uocantur 1.1018.b & 1019.c
Idola in fanis contenta destruātur 2.1093.c
idola Laban auaritiam signant 1.1034.d
idolis uanis nusquam offeruntur sacrificia tomo 2 1347.a
idolorum cultores cōuertendi sunt 2.742.c
idolum zeli quid sit 1.1051.d
uide Picturas & Imagines
Idololatria statum perdidit in ueritatis cognitione 2.1346.b
idololatria quid 2.1591.b
*idololatria peior ariolandi arte ibid.d
idololatriæ caput est diabolus 2.1346.d
Idiotæ sunt qui cum cœlestia non uident lumine mentis carent 2.1538.b
Iechonias rex angularis lapidis imaginem tenuit 1.947.d
Iecur incendere, quid sit 1.330.c
Ieiunia legis prophetiæ & Euangeliorū commendantur 2.1485.d
ieiunia quando intermittenda 2.1140.c
ieiuniū sacerdotis iussu imponatur 2.1377.d
ieiunium ex propria deliberatione est suscipiendum 2.1307.c
Ieiuni uocantur ad comestionem 2.1427.a
Ieiunātibus grauiora bella gulæ spiritus infert 2.1479.a
ieiunantibus periculosa est eruptio sanguinis 2 1140.a
Ietro arguit Moysem 2.1322.b
Iesse insulæ leuamen dicitur 2.1607.d
Iesui planiciem siue desiderium meum sonat 2 1559.c (1244.a
IESVS pro deo habitus à Iudæis fuit 2.
iesus ex plenitudine cornu unctus fuit to. 2 1620.b
iesus saluatorem significat 2.135.c
iesus nomen Christo competit 2.1244.a.b
iesus à quo spiritu ductus sit in desertum to. 2 371.d
iesum quem intelligant Iudæi 2.1244.c
uide Redempt. Christ. Dom. & Mediatorem
Ignis terrorem iudicij continet 2.1318.b
ignis inferni ad quid luceat 1.339.b
ignis nostri natura 1.337.a
ignis electis ad solatium ardet, reprobis contra 1.339.d
ignis aura flante fit grandior 2.1078.d
ignis obscuritate crucians lumen ad tormentum seruat 1.339.d
ignis damnatorum lucem non habet 1.337.b

ignem de cœlo descendere, quid sit 1.1165.a
Ignobiles erunt deum contemnentes tomo 2 1282.b
Ignorantia est in nocte 2.1442.d
ignorantia sæpe peccatur 1.469.a
ignorantia nox est 1.11.d
ignorantiæ humanæ pelagus magnum est to. 2 1550.b
ignorantiæ cæcitas dei miro iudicio incutitur Iudæis 2.1340.d
Ignoscere debemus 2.1014.d
Illicita perpetrans in iniquitate per actum iacet 2.1265.a
Illudunt Iudæis qui potu superbiæ de cœlo ceciderunt 2.1455.c
Illustratus in die est 1.1442.d
Imago dei & similitudo 2.1298.b
imago redemptoris in pijs lucet 2.1243.c
imaginem dei agnoscimus in sacro eloquio 2 1298.b
imagines confringendæ non sunt 2.982.b
imagines habendæ sunt 2.955.b
imaginum inuentum non est nouum tomo 1 1046.d
uide Picturas & Idola
Imbecillem nō timere quod fortis pauet, præsumptio est ingens 2.942.b
imbecillem adiuuare charitatis est 1.570.a
Imber fortitudinis dei est prædicatio diuinitatis 1.917.d
Imitari nolle quod sumus turpe est tomo 2 1269.c
Imitator doctoris reprobi ducitur ad ætatem uirilem 2.1295.a
Immanes qui sint 1.905.a
immanes in multa uitia declinant ibidem
Immensum quod sine termino, quicquid finitur 1.232.a
Immobilis stare nequit qui diligit mobilia to. 1 276.d
Immolatio sacrificij hostiarum 1.330.c
immolatio hostiæ solemnis, quid sit 2.1223.d
Immolare ascendenti, quid sit 2.1234.d
immundum nihil est quod cum gratiarum actione percipitur 2.1433.d
Immutatio omnis quasi mortis imitatio est tomo 1 828.d
Impatientia quanta culpa sit 1.1267.b
impatientia sæpe potestati amica est tomo 1 704.c
Impatientes ut sint erudiendi 1.1266.a
impatientibus sæpe concedit dominus quod petunt 2.625.c
Imperare cum austeritate & potentia to. 1 776.c
Imperata perficiunt multi, imperare autem nequeunt 2.1476.a
Imperator simiam iussit leonem fieri to. 2 642.d
imperatores sacerdotibus honorem debent 2 790.b
Imperia tum fulgent cum fidei custodia habetur 2.859.d
imperia maiorum perfecta sunt humilitate seruanda 2.1463.a
imperia etiam minima si perficiantur uitam parant 2.1307.c
imperio subiectus alieno quid considerare debeat ibid.
Imperitia grauis est uelle meliorem docere 1 207.d
Impetigo ut corpus occupet 1.1236.d
Impietas ad infidelitatem pertinet 2.175.b
impietati iuncta est superbia & inanis gloria 1.479.a
impietatem perpetuò repræsentant Iudæi to. 2 1345.c
uide Iniquitatem & Malitiam
Impium occidere aut in scelere permittere nihil interest 2.1277.d
impius impium defendit 1.1160.d
impius proprie quis dicatur 1.839.d
impius & peccator ut differant ibid.
impius quis sit 1.588.a
impius à conditore consumitur 1.309.b
impij pars apud deum quæ sit 1.592.a
impij aristis comparantur 1.564.b
impij ut ad peccata consueta relabantur to. 1 224.b
impij scutis fusilibus comparantur tomo 1 1157.d
impij formidandi non sunt 2.144.a
impij malefacta audiunt à suis doctoribus sed non confitentur 2.1510.b
impij lætitia transit ad pœnam 1.515.c
impij nomine diabolus signatur 1.311.a
impij in puncto ad inferna descendunt to. 1 508.d
impij in circuitu ambulant 1.27.b
impij interiora non appetunt ibidem
impij atq; iniqui distantia 1.588.a
impij uice patriæ diligunt exilium 1.14.b
impij quando tacent 2.1266.d
impij scientiam uiarum domini nolunt to. 1 509.d
impij in tentationibus quiescunt 1.331.a
impij nequaquam ueritatis lucem appetunt 1 14.b
impij flagellatorum culpas metiuntur ex pœna 1.517.b
impiorum supplicia cur æterna 1.1458.a
impiorum corda nunc nō sentiunt 1.1506.c
impiorum in hac uita felicitas 1.507.d
impiorum flamma ignis quæ sit 1.453.d
impiorum tentationes quales sint 1.89.a
impiorum oculi sunt carnis desideria to. 1 364.c
impijs iusti mortui quia carnaliter nō uiuūt, uidentur 1.369.d
impijs inest in uita præsenti lumen prosperitatis 1.453.d
uide Malos, Iniquos, & Reprobos.
Importunitas hominibus ingrata, at deo accepta est 2.1123.c
Impudentes ut sint admonendi 1.1264.b
Impuri ut sint curandi 1.1270.b
Improbi recta uident sed ea facere dissimulant 2.1231.b
Incantatores obseruans sit anathema tomo 2 1190.b
incantatores esse persequendos 2.1075.c
Incarnationis modus 1.627.d
Incensum adolere, quid sit 2.1279.d
Incestus est abominabilis deo & bonis hominibus 2.1182.c
Incestuosi coniugij nomine reputantur minimis 2.1182 & deinceps
Incognita uindicanda non sunt 1.1272.b
Inconstantes seipsos negligunt 1.1283.c
inconstantes ut sunt admonendi 1.1283.c
Inconstantia ex leuitate generatur tomo 1 1283.d
Incorpoream rem corporea tenet 1.1443.b
Increpatio stimulus dicitur 2.1519.c
increpatio culpam detegit 1.1240.d
India mundum nobis signat 1.620.d
Indignatio tarda ac discreta timetur magis quàm præceps 2.747.c
indignationem dei multi malunt incurrere quàm hominum 2.1315.b
Indignum indigne eijcientes digne indignionem accipiunt 2.1405.b
indignos promouere est illos deo præponere 2 1291.b
Indiscretionis manus in unctos domini nullus mittat 2.1181.c
Indocti sustollentes se ad contemplationē deuiant 2.1364.d
Indulgentiæ culpa est 1.1305.c
indulgentia sine uitio non est 1.1116.b
Indulgetur minime quod est iustum & licet 2 1198.a
Indumenti mensura pro modo corporis tendatur 2.1288.a
Infantes ablactare 2.1224.b
infantes apud ueteres baptizati sunt tomo 2 665.d
infantes necessitatis tempore, baptizentur 2 1195.c
Infantia qualis pars ætatis 1.397.b
Infernus recte terra dicitur 1.336.b
infernus ut puniat ibidem
infernus lacus dicitur ibidem
Infernum ac cœlum quando coarctentur to. 1 354.a
infernum subuertit dominus 1.353.d
inferni nomine Satan signatur 1.572.a
inferni pœnas cur quidā uideant 1.1449.d
Inferos qui attigerit nunquam ad lucem redit 1.336.d
ad Inferos ducit ac reducit dominus tomo 2 1252.c
uide Gehennam
Infideles resurgunt omnes sed ad tormentum 1 877.a
infidelis sine fide non uiuit 1.1424.b
infideles Christum afficiunt contumelijs to. 1 193.d
infideles ad fidem ut perducantur tomo 2 662.d
Infirma immoderatius respicientes nequeunt attolli ad superna 2.1361.b
infirma nostra roborantur in resurrectionis gaudio 2.1259.a
infirma sanctorum sunt robusta 2.1482.c
infirmus quis prædicendus 1.1322.a
infirmus ualde est qui suam non cognoscit infirmitatem 2.863.b
infirmi robore accincti sunt 2.1161.a
infirmi etiam sunt in ecclesia 2.1273.d
infirmi ex flagellis aliorum culpas metiuntur 1.517.b
infirmi ualida tribulatione pulsati deficiunt 1 861.d

infirmi accinguntur donec sterilis pariat to. 2 1263.a
infirmorum appellatio recte beatis spiritibus conuenit 2.1261.a
infirmorum nomine Apostoli accipiuntur tomo 2 1249.b
Infirmitas reformat quæ abijcit salus to. 1 1273.d
infirmitas carnis exponitur 2.1480.b
infirmitas multa nos cogit 2.1140.b
infirmitatis humanæ proprium 1.736.d
infirmitatem caro signat 1.474.d
infirmitatem nostram in fœrēdis oneribus iuuat dominus 2.1254.b
Infusio summa mentem diuinæ dulcedinis capacem facit 2.1257.c
Ingenia res suas præstantes faciant ex commendatione 1202.d
Ingratis deus sua etiam dona non negat to. 1 529.b
in Inguine ferire quid 1.19.d
Inimicus humani generis quis sit 2.626.a
inimicus in malis non absconditur 1.222.a
inimicis ultio dei exhibenda est 2.1169.c
inimici prædicatorum qui sint 2.1538.d
inimici esse possunt qui tamen impij non sunt 1 742.c
inimici ecclesiæ Iudæi sunt intelligendi to. 2 1243.d
inimici electæ mentis 1.1257.d
inimici nostri in circuitu nostro sunt tomo 2 1446.d
inimicos nostros diligere iubemur tomo 2 1498.a
inter Inimicos dei ambulare requirit magnā cautionem 2.1025.c
uide Hostem
Iniquum deus orauit & non nouit 1.381.a
iniquus post casum oculos aperit 1.513.d
iniquus duobus modis conteritur 1.837.b
iniquus fugiens arma irruit in arcum tomo 1 500.a
iniqui uita quasi fauilla est ante dei oculos to. 1 512.c
iniqui dies non dimidiant 1.167.c
iniqui semper afflictionem fidelīū uidere desiderant 1.554.b
iniqui os dilatant iam sed cōtrahent aliquando 1.193.d
iniqui tabernaculum caro est 1.502.b
iniqui ut rota ponuntur 1.555.b
iniqui quasi paleæ sunt 1.512.b
iniquis modus est positus 1.604.b
iniqui membra sunt diaboli 1.434.c
iniquorum corda petræ & scopuli dicuntur 2 1527.a
iniquorum gloria breuis 1.562.c
iniquorum confusio in iudicio quanta sit futura 1.288.a
iniquorum consilium quale 1.511.b
uide Impios, Malos, & Reprobos
Iniquitas omnis apud dei secreta iudicia uoces habet 1.140.d
iniquitas omnis uanitas non contra 1.355.b
iniquitas omnis mendacium est 1.585.b
iniquitas propria quibus nos pœnis liget to. 2 1313.a
iniquitas in magistratu ut sit corrigenda to. 2 1599.c
iniquitas ac peccatum quid differant tomo 1 395.c
iniquitatis loco scriptura ponit lutum to. 1 966.d
iniquitatis finis mors est 2.1357.b
iniquitatis initium est diabolus 2.1346.d
ad Iniquitatis profunda deducuntur, qui paulatim deficiunt 2.1398.c
iniquitatem in funiculis uanitatis trahere to. 1 1137.c
iniquitatem quam quis cognoscit, si fecerit, in cæcitatem cadit 2.1490.c
iniquitates nostras considerantes aquā haurimus 2.1377.c
uide Impietatem & Malitiam
Iniuriam illatam ut ferre possumus tomo 1 174.a
iniuriam contra ueritatem pertulisse lucrum est 2.1102.a
iniurias pro Christo pati indignum nullus putet 2.1066.a
Iniusta petentibus nullus est tribuendus effectus 2.824.c
iniusta uerba iustorum sunt grauia tomo 1 270.d
iniusti cur effrenatis utantur uoluptatibus tomo 2 714.d
iniustum esse non potest iusto quod placuit tomo 1 844.c
Iniustitiam primam propinauit mulier to. 1 418.b
Initium sicut nemo cognoscit sic nec exitum 1 978.a
Innocens uere quis 1.31.a
innocens à creatore consumitur 1.309.b
innocentes cur affligantur 1.148.a
innocentes ouium nomine signantur to. 1 1215.a
Innocentia non tempore sed ratione defenditur 1.851.b
innocētia uitæ reddit nos securos 2.1490.d
innocentiæ exemplum ibidem
innocentiæ exemplum Abel fuit 2.226.a
Inobedientia membrorum incœpit cum peccato primo 2.1601.a
inobedientia mala agit, ac in illis triumphat 2 1582.c
inobedientia Adamum paradiso eiecit to. 2 1307.c
inobedientia detestabilis ostenditur tomo 2 1577.b
inobedientiæ radix est superbia 2.1510.b
inobedientiæ culpa quantum timeri debeat 2 1592.b
inobedientiæ malum quid pepererit tomo 2 1509.a
Inobedientes intueantur Adamum 2.1307.b
Inopes ut sint admonendi 1.1259.c
Inordinata deus nullo modo permittit to. 1 337.d
Inquilini domus dei qui fuerint 2.472.a
Insanas mentes cum placare possumus scandalizare non debemus 2.1066.c
Insidiantur omnibus nostris sensibus spiritus mali 2.1555.c
Insidiæ dæmonum nihil obsunt mortuis to. 2 1539.b
Inspiratio omnipotentis dat intelligentiam 1 169.b
Institorum nomine prophetæ sancti accipiuntur 1.609.c
Instructus exemplis & doctrinis de se non confidat 2.1569.b
instructus exemplis ad scripturas subleuatur 2 1565.d
Intellectus animæ uox est 2.129.c
intellectus conuiuium 1.17.d
intellectus dies est 1.11.d
intellectus diuinitatis quid sit 2.1206.a
intellectus sine sapientia est inutilis 1.18.a
intellectus donū ut sit custodiendum 1.735.b
Intelligendi modum qui scire desiderat quid agere debeat 2.1518.a
Intelligentiæ donum cur sæpe studiosis desit 1 182.c
intelligentiæ lumen superbia abscondit to. 1 843.b
Intelligere qui cupit qualis sit, intueatur tales qualis ipse non est 1.802.a
Intentio electorum abscondita est 2.1429.c
intentio boni operis turbat quietem internæ uistonis 2.1237.a
intentio bonorum operum quos laqueos habeat 1.20.c
intentionis bonæ uirtus est charitas dei to. 2 1227.a
Intercessor nullus est cum is qui ordinatus erat peccat 2.1289.d
intercessorem exigit qui se deo indignum facit 2.1298.a
Interiorum nomine signatur populus Iudaicus 1.921.c
Interitus hominis & iumenti ut sit idem to. 1 1425.b
Interrogare nostrum à deo 1.1199.c
Introitus noster ad triclinium est amor to. 2 1439.c
Intueri non docet quod non licet concupisci 1 712.b
Intumescentes grauius deprimuntur 1.88.a
Inuenitur homo cum pœnitentiam agit to. 2 1418.d
Inuidia ossa putrescunt 1.176.a
inuidia erga quos exerceatur 1.175.b
inuidia unde nascitur 1.607.a
inuidiæ pictura 1.175.d
inuidiæ remedium 1.176.b
Inuidi ut sint admonendi 1.1268.d
inuidis infelicius nihil 1.1269.c
Inuocantibus misereri uult dominus tomo 2 1123.c
Inuolui peccatores est pœnis æternis ligari 2 1575.d
Ioab quo pacto interfecerit Amasam tomo 1 492.c
Ioannes Baptista arundo non fuit 2.145.a
ioannes Baptista durus sibi & alijs fuit to. 2 1415.d
ioannes zona aurea cinctus fuit 1.713.a
ioannis Baptistæ mētis fortitudo 2.1064.d
ioannes cur plus quàm propheta fuerit to. 2 336.c
ioannes Baptista dominum nesciuit tomo 2 1325.b
ioannes Baptista arundo non erat 2.335.d

ioannes Baptista quem spiritum habuit to. 2 66.d
ioannes cur negauerit se Heliam esse tomo 2 338.a
ioannis Baptistæ uerba claui erant 1.817.a
ioannes Baptista cur quæsierit an Christus esset Meßias 2.335.a
ioannis Baptistæ innocentia 1.66.b
ioannes Baptista capite trūcatus est 1.445.b & 2.1192.c
ioannes Baptista uas auri excelsum extitit tomo 1 623.d
ioannes Baptista propheta fuit & non fuit 1436.d
ioannes Baptista secutus est inspirationem diuinitatis 2.1286.c
ioannes euangelista relicta sindone aufugit 2 1596.b
ioan. euangelista dilectus Iesu fuit 2.1504.d
ioannes cur in transformatione domini ceciderit 2.1235.c
Asiam conuertit 2.383.c
ioannes cur suum euangelium scripserit 2. 1225.c & deinceps
ioannes Papa cæcum illuminauit 1.1383.a
Iob peccatorem se nouit esse iustum ex munere 1.394.a
iob maledicendo diei suæ natiuitatis quid uoluerit 1.92.a
iob & flagella & conuitia habuit 1.208.c
frustra & non frustra percussis 1.63.d
iob tentatio à die cœpta 1.25.b
iob amici cur sacrificia septem obtulerint to. 1 764.d
iob electos duobus modis inuitat ad dominū 1 446.b
iob cuius fortitudinis fuerit 1.706.a
iob flagella sua ex donorum memoria solabatur 1.69.c
iob lilium inter spinas 1.3.b
iob nec loquens nec tacens deliquit 1.69.d
iob coniugi sapientiam ministrauit 1.70.d
iob prophetiæ spiritum habuit 1.387.d
iob ab auaritia alienus fuit 1.4.c
iob holocaustis deum placare studuit to. 1 315.b
iob tentationum ordo 1.762.d
iob cur plagis usq; ad sterquilinium sternitur 66.c
iob nomen & uulnera redemptoris passionem signant 1.177.a
iob eloquia trifariam sunt 1.463.c
iob constans in amißione bonorū fuit 1.4.a
iob cum Ioanne Baptista collatio 1.66.b
iob tentatur per mulierem suam terrenas res contempsit 1.374.b
iob timidus non fuit 1.772.b
castus fuit ibidem
iob nouerat quid deo quid proximo deberet 1 70.a
iob amici intentionem sed discretionem non habuerunt 1.72.b
iob mundus in bonis et alienus à malis 1.4.a
iob deo soli sibiq; cognitus fuit 1.761.b
iob amici an septem diebus cōtinuis sederint in terra 1.71.c
iob optando perire diem & noctē in quibus natus est quid uelit 1.106.c
iob uerbis opposuit prudētiam, rebus uitam 1 762.c
iob suæ uirtuti nil tribuit sed conditoris to. 1 725.b
iob mulierem suam subiectam non præposuit habuit 1.67.b
iob deum esse & administrare humana fatetur 1.584.d
iob bonorum coniugatorum forma 1.8.c
iob diuitibus ditior 1.8.a
iob uerba non ad solam historiam prolata tomo 1 214.a
iob cur testa raserit saniem 1.65.c
iob amici hæreticorum tenent speciem to. 1 272.b
iob bonus inter malos fuit 1.3.a
iob cur se abortiuum interijsse optet 1.115.b
iob in dolore cōstitutus ueræ philosophiæ regulas tenuit 1.36.d
iob percussus nec uerbo nec cogitatione in deum peccauit 1.39.a
iob sanctæ ecclesiæ speciem tenet 1.388.b
iob quibus dolorem pœnæ temperet 1.98.d
iob planioribus uerbis inchoat 1.535.d
iob amici plus iusto doluerunt 1.71.b
iob uerba in intimis rimanda sunt 1.309.d
iob tentatus & tribulationibus & suasionibus 1.66.d
iob foris putrescens intus sanus extitit ibid.
iob charitatis præcepta & erga homines seruauit 1.37.b
iob ministerium pietatis impendit 1.315.c
iob largitatis beneficia impendit ibid.
iob uidit in spiritu Manichæorum dogma tomo 1 326.b
iob misericors fuit 1.726.c
iob inter ueteres perfectus fuit 1.71.d
iob Adam fortis fuit 1.68.b
iob quanta humilitate loquitur 1.505.b
iob humilitatis culmen tenuit 1.315.c
iob gratiam hospitalitatis exhibuit ibid.
iob quo tentationum ordine tentatus tomo 1 67.d
iob dolens dicitur 1.177.a
iob contra tormenta patientiam tenuit to. 1 451.a
iob membrum sanctæ ecclesiæ 1.214.b
iob amici cur per se sacrificare non potuerint 1.1202.a
iob euulsis prauis recta plantauit 1.591.b
iob amicorum bona intentio 1.72.b
iob iustus fuit ante flagella, iustior post to. 1 935.b
iob percussus hymnum gloriæ dicit 1.38.c
quem repræsentet 1.7.a
cur percussus sit 1.443.a
iob tentatio ad uictoriam ducitur 1.25.b
iob uerba patientiæ limitem transire uidentur 1.208.c
iob crucem suam deo disponente accidisse nouit 1.584.d
iob ut dei flagellum desideret 1.218.a
iob dolens interpretatur 1.7.d
iob cur percussus sit 1.306.d
iob cur non conditor sed redemptor dicat to. 1 480.b
iob dolores ut susceperit 1.37.a
iob negando requirit 1.324.d
iob amici ut condoluerint 1.21.a
iob mysterium resurrectionis colebat 1.6.a
iob maledictio unde sit 1.97.a
iob à murmure alienus 1.217.b
iob tactus plaga gratias egit 1.208.c
iob requirendo negat 1.325.b
iob amici ut consolati sint eum 1.71.a
Iocūditas humanæ delectationis panis nomine exprimitur 1.791.d
Ionas ad prædicandum Niniuitis, ire recusauit 1.191.b
ionas clamauit ad dominum et exauditus fuit 2 614.d
ionas fugiens sorte deprehensus est tomo 2 1551.b
Ionathas quid designat 2.1540.c
ionathas repens quid notet 2.1530.d
ionathas, columbæ donum dicitur 2.1550.d
Iordanis descensio eorum interpretatur to. 1.1132.a & 1133.b
iordanis descensus eorum interpretatur to. 2 1508.c
iordanem transire, quid sit 1.508.c
Ioseph unde liberatus ex carcere 1.190.c
ioseph cur à fratribus uenditus 1.175.c & 190.d
ioseph relinquens pallium quid signet to. 1 49.a
ioseph facinus fratrum dimisit & uindicauit 2 302.a
ioseph per charitatem libenter seruiuit to. 1 348.c
Iosephus ciuis fuit Hierusalem 2.921.c
iosephi uenditio uenditionem Christi signauit 2.446.d
iosephi pudicitia 1.1020.a
iosepho nihil castius 1.901.c
Iosue solem orationibus fixit 2.1247.b
iosue in dubijs rebus sperauit de domini auxilio 2.226.d
iosue nihil constantius 1.901.c
iosue saluator dicitur 2.1366.c
Ira quæ uitia nutriat 1.1082.c
ira in uindicta animi rationem sequatur to. 2 1037.b
ira sacerdotis qualis esse debeat 2.380.b
ira dei multiplicatur nobis 1.334.a
ira ut uertatur in bonum usum 1.90.d & 175.a
ira muta quid pariat 1.133.a
ira ancilla iustitiæ sit 2.1037.b
ira sæpe putatur quod est gratia 1.138.b
ira silentio in odium uertitur 1.173.a
ira quàm uitiosa sit 1.172.a
ira edomanda est 2.1037.b
ira per zelum oculum mentis turbat to. 1 174.b
ira sanctorum quàm metienda sit 2.1482.c
ira per uitium stultos trucidat 1.175.a
ira ut uincatur 2.1526.b
ira requiescit in sinu stulti 2.1516.b
ira conceditur & tamen non est bona to. 2 1197.c
ira ex zelo profecta moderāda est 1.174.d
ira linguæ 1.172.d
ira superbiæ uicina 1.90.a
ira uittam mittit 1.172.a
ira rationi famulari debet 2.174.d

ira aliquando ostentanda non exhibenda est 2 1037.b & deinceps
iræ domus quæ sit 1.120.d 2.1516.b
iræ diuinæ potestas nostra mente non comprehenditur 1.138.b
iræ remedium 1.173.c
iræ diuinæ an resistere quis possit 1.502.a
iram superni iudicis quomodo accendamus 1 1020.c
Iracundi ut sint admonendi 1.279.d
iracundi sæpe rectitudinis zelo falluntur to. 1 1280.a
iracũdi cogitatione uipereæ sunt generationis 1.173.b
iracundi damnent perturbationem 1.1280.b
iracundorum uarietas 1.173.c
Irascendum proximo 1.174.b
Irascitur deus minime nobis quantum meremur 2.1123.c
irascuntur quidam citò & facilius sedantur 1 173.c
Irati cum præsunt iram sæpe zelum putant 1 1280.a
Ire in directum per uiam quæ ducit Bethsames, quid sit 1363.b
ire est liberi hominis 2.1475.b
Irriguum superius & inferius 1.1415.a
Iris utriusq; iudicij testis 2.136.c
iris arcus cœlestis ibid.
Irrisio duplex 1.368.a
Isaac aperire uoluit recluſionẽ Esau 1.378.d
Isaac per charitatem uentura longe post uidit 1.348.c
Isaac duos filios habuit 2.1065.b
Isaac spiritum quem habuit 2.66.d
Isaac ad immolandum ductus cur ipse ligna portarit 2.107.c
Isaac unde dictus 1.341.d
Isaac cœlum fuit 1.987.d
Isaac in spiritu furtum uidit 1.1393.a
Isaaci caligantes oculi quid signẽt 2.1209.c
Isaaci puer ad Rebeccam missus quid signet 1 45.a
Isaaco nihil patientius 1.901.b
Isai septem filij quid figurent 2.1623.a
Isai salus domini uocatur 2.1607.c
Isauriæ episcopus 2.1162.a
Isboseth cur morte inopinata extinctus to. 1 19.c
Isboseth uir confusionis dicitur 1.20.a
Ischaboth trãslationem gloriæ significat to. mo 2 1524.b
Ismael Nathaniæ filius quos notet 1.21.c
ISRAEL requiescet anno uicesimo, quid sit 2.1374.c
Israel fugit & tamen semper nocere cupit to. 2 1338.a
Israel prospera, felicitates huius temporis intelliguntur 2.1283.a
Israel petit regem 2.1339.a
Israel terga uertit quia exijt 2.1334.a
Israel reseruatis gentibus eruditur 1.113.d
Israel totus saluus fit 2.1285.a
Israel uidens deum sonat 2.1374.d
Israel dei uerbum in monte audire non potuit 1.24.d
Israel delectos figurat 2.1385.a
Israel optima quæ sint 2.1437.c
Israeli exire ad prælium secundum carnem, quid sit 2.1333.d
Israelis nomen recte attribuitur ecclesiæ to. 2 1423.a
Israelem qui iudicent 2.1387.b
Israelitæ nouerant scripturam sed non eum quem promittebat 2.1269.d
Israelitæ quòd dei uerbum audire non potuerunt, quid signet 1.24.d
Israelitæ cum malignis spiritibus certamen se habere putant 2.1333.c
Israelitæ hominem pro deo elegerunt to. 2 1492.d
Israelitæ cur non mox ingressi sint terrã sanctam 2.11.a
Israelitæ cur cæsi sunt à Beniamitis 1.466.a
Israelitæ rege non opus habuerunt tomo 2 1492.c
Israelitarum filiæ quæ 2.1409.a
Israelitarum reliquæ gentes quid signent to. 1 113.c
Israelitas regem petere cõtra dei uoluntatem magnæ fuit temeritatis 2.1393.a
Israelitas cædi est à uita infidelitatis separari 2 1335.a
Israelitis cur terra Chanaan promissa to. 1 1301.a
Israelitico populo præcepta minora data sunt 2.234.c
Italia uiros ꝓfectos multos habuit 1.1326.b
italiæ clerici uasa ecclesiæ in Sicilia uendiderunt 2.916.a
italiæ persecutio signis quibusdã ostensa fuit 2 319.b
Iter termini quod sit 2.1516.c
Iubilatio quid sit 1.954.d
Iubilum quid sit 1.287.b 799.b
Iubilæi requies 1.550.d
iubilæus annus septem hebdomadibus consumitur 1.8.a
Iudæ pœnitentia peior quàm peccatum fuit 1 378.b
iudas electus fuit sed non bonus 2.1416.c
iudas apostolus ciuis fuit Babyloniæ tomo 2 921.c
iudas nocte egressus non rediturus 1.25.a
iudas membrum Antichristi fuit 1.968.c
Iudæa lucem expectauit sed non uidit tomo 1 105.b
iudæa uerum regem cum noluerit Hypocritam accepit 1.845.b
iudæa in proferendis uerbis legis panem dedit 1.606.d
de Iudæa nonnulli prædicatorum ministerio ad fidem perducti sunt 2.1335.b
iudæa postulabit orari dominum pro se 2. 1284.d 1285.a
iudæa lætatur quòd æterna dei animaduersione proijcitur 2.1214.b
iudæa uniuersa ecclesiam designat tomo 2 1331.d
iudæa posita fuit in medio gentium tomo 1 1039.a
iudæa quales glebas habuerit 1.608.b
iudæa cur nihil habeat ex antiquis monumẽtis 2.1339.d
iudæa sanctis non caruit 1.608.a
iudæa auroræ ortum non uidit 1.105.a
iudæa concupiscẽdo uisibilia perdidit inuisibilia 1.712.c
iudæa humiliata est cum dei filium contempserit 2.1252.d
iudæa funditus corruit 1.293.d
iudæa domus panis fuit 2.1619.b
iudæa repellitur diuino iudicio 2.1279.b
iudæa negauit incarnationis mysterium to. 2 383.c
iudæa primum deo credidit 1.988.b
iudææ mœnia ablata acmunitiones dissipatæ 1 383.d
iudææ gentis plenitudo cur maxime resistat assertionibus diuinis 2.1335.d
iudææ perditio 2.1215.a
iudææ repulsionem doctores quidem nouerant sed non indicarunt 2.1329.d
iudææ nobiles fame interijsse quid sit 1.12.c
iudæam mortificat dominus 2.1252.b
iudæam separat dominus à cognitione ueritatis ibid.
iudæam damnat dominus in perpetuum ibid.
iudæam spoliat dominus spiritualibus uirtutibus ibid.c
iudæi ante Christi incarnationem ueraces fuerunt 1.383.a
iudæi in deum peccauerunt 2.1276.d
iudæi nunc in erroribus dormientes excitabuntur per Heliam in fine mundi tomo 2 1275.c
iudæi aut cæsi sunt aut capti in euersione urbis 2.1338.d
iudæi cur crediderint Christum hominem to. 2 205.a
iudæi propter miracula Christum interimere uoluerunt 1.921.d
iudæi Christo propinqui per carnẽ, noti per legem fuerunt 1.471.d
iudæi conuertentur in fine 2.50.c
iudæi ui baptizandi non sunt 2.672.b
iudæi sic proiecti sunt ut non uideant, nec uidere possint 2.1321.a
iudæi cur nõ hortationibus & assertionibus manifestis credant ibidem
iudæi licet cæci rationis tamẽ participes sunt 2 1278.a
iudæi primitiuos fructus non ferunt 1.93.d
iudæi consenserunt in mortem domini ne lucra amitterent 2.1281.c
iudæi obediunt potius hostis uoluntati quàm repugnent 2.1334.c
iudæi cæci sunt duobus modis 2.1278.a
iudæi an sint prorsus reiecti 1.50.a
iudæi saluatorem intelligunt patrem non filium 2.1244.a
iudæi putant se incomparabili scientia legis pollere 2.1336.a
iudæi cur à diuinitatis obsequio repulsi to. 1 178.b
iudæi umbra fuerunt diaboli 1.605.a
iudæi timore seruili obsequebantur deo to. 1 472.c
iudæi dominum uolunt qui deus non sit to. 2 1465.d
iudæi cur non audiant scripturam monentis 2 1278.b
iudæi spiritum loquentem in ipsis amiserunt 2 1524.c

iudæi

iudæi contra redemptorem pugnant tomo 2 1246.c
iudæi arduam patrum cõuersationem & miraculorum offensionem ad elationem habuerunt 2.1246.d
iudæi uetères Iesum deum asseruerunt to. 2 1244.a
iudæi cur maxima sua bona amiserint to. 1 609.a
iudæi uicti à prædicatoribus latibula errorũ repetunt 2.1338.a
iudæi solo odio nolũt audire prædicationem 2 1622.c
iudæi pertinaciter defendentes uetera repellunt noua 2.1336.a
iudæi primò cognitionem dei habuerunt to. 2 1250.b
iudæi Christiana mancipia non possideant tomo 2 990.d
iudæi cur Christum occidere uoluerint to. 2 1212.c
iudæi hæresium admistione usq; in mundi finem polluuntur 2.1276.c
iudæi quatenus dij sint 2.1337.b
iudæis nihil prodest patrum claritas to. 2 1337.c
iudæi Romanis legibus uiuere permittuntur 2 1172.d
iudæi etsi sint repulsi, tamen non penitus ablati 2.1283.b
iudæi audacter respuunt Christum cum multos claros uiros habuerint 2.1245.b
iudæi proscripti sunt genere & conditione 2.1282.b & sequenter de ijsdem plura
iudæis emuntur uestes ad baptisma 2.914.b
iudæis festiuitates perhibere non est utile 2. 1133.c & deinceps
iudæis uolentib. ad fidem uenire, aliquid pensi remittendum est 2.1177.a
iudæis cum mulieribus dormire, quid sit to. 2 1275.b
iudæo de prælio uenire, quid sit 2.1341.a
iudæorum perfidia eo maior quo minus timuit minas ecclesiæ 2.1331.a
iudæorum cæcitatem sequuta est crudelitas 2 77.c
iudæorum cæcitas 1.293.c
iudæorum soboles ante Christi aduentum in lege floruerunt 1.178.b
iudæorum populo & mors & captiuitas postea illata prædicta est 2.1338.b
iudæorum exilium ac perditio misera to. 2 1338.d
iudæorũ malitia minor esset si nõ nocuissent cum prodesse nollent 2.1270.b
iudæorum uersutia in omni disputatione superatur 2.1337.d
iudæorum quatuor millia in pugna Philistinorum occisa 2.1334.b
iudæorum excidium præcessit uictoria doctorum 2.1338.d
iudæorum cæcitas unde prouenerit 2.76.d
iudæorum populus lapis caliginis fuit to. 1 604.d
iudæorum sapientes non credentes iudicati sunt 2.1344.b
iudæorum repulsio ratione non comprehenditur 3.1252.b
iudæorum interitus dignus est 2.1278.b
iudæorum doctores nequiores fuerunt populo 2.1524.b
iudæos repræsentatos per bouem 1.212.c
iudæos cur dominus tam diu ferat 1.193.c
iudæos quotidie scripturam loquentem audire nec ei credere æquum est 2.1278.b
Iudaicæ disputationes contemptibiles at risu dignæ sunt 2.1336.d
iudaici prædicatoris locus sacra lex est to. 2 1321.a
iudaicus populus quãdo sacræ scripturæ sententias intelligat 1.1015.c
iudaicus populus cur claudus sit dictus to. 1 656.a
iudaicus populus legem uerbotenus habuit 1 178.c
iudaicus populus per infidelitatem subiectus est diabolo 2.1333.c
iudaicus populus seruus fuit 1.472.c
Iudex non percutit ad perdendum 1.324.b
iudex uenturus falcem tenebit 1.1139.b
iudex in stuporem deductus 1.381.d
iudex internus mentem potius quàm uerba considerat 2.440.b
iudex futurus non gradus sed operum merita approbabit 2.684.d
iudex internus exterioris uitæ testes nõ quærit 1.279.a
iudicis potentia concutit nos 1.292.b
iudicem decet utriq; se parti accommodare 2 944.b
iudicem qui uiderit mox quicquid non fecit intelligit 1.802.b
iudices qui fiant 1.912.b
iudices præsunt ut patres 2.1492.c
iudicum Africanorum uiolentia 2.1043.b
iudicibus asistentes quid deceat 2.787.d
Iudicium futurum tremendum est 2.1142.c
iudicium futurum euasurus seipsum iudicet 2 1055.d
iudicium futurum debemus nobis ob oculos ponere 1.829.d
iudicium quoddam desiderant & reprobi 1 830.b
iudicium futurum ualde timendum est to. 2 434.c
iudicium extremum alios ad tormenta deferet alios ad regnum cœleste recipiet to. 1 834.c
iudicium extremum qui considerat timet plurimum 1.129.c
iudicium dei multi timent & tamen praua agunt 2.1493.c
iudicium futurum magna formidine expauescendum est 1.450.b
iudicium hominis ac dei diuersum est to. 2 1611.d
iudicium dei timendum esse docet exemplum Moysis 2.1083.d
iudicium extremum quale sit futurum to. 1 377.d
iudicij dies repentinus erit 2.357.c
iudicij dies semper ante oculos ponendus est 2 321.c
iudicij ordo ordinatus 2.1548.d
iudicij peruertendi causa est munerum acceptio 1.404.d
iudicij ordo in rebus quid exigat 1.253.c
iudicia nostrorum diademati comparantur 1 752.c
iudicia diuina abyssus multa sunt 2.1312.c
iudicia dei perscrutari nõ debemus 2.1390.c
iudicia non peruertit qui munera negligit tomo 2 1404.d
iudicia dei occulta ualde 1.131.a
iudicia humana uelocia diuina immutabilia 1 1318.b
iudicia cur sint instituta 2.904.b
iudicia dari petimus in absconditis 2.1551.a
iudicia subditorum à pastoribus per dei spiritum fiunt 2.1378.a
iudicia duo ex una re exhibuit deus 2.529.b
iudicia dei abyssi dicuntur 1.1186.a
iudicia dei ut profunda sint 2.131.a
Iudicare dei damnare est 1.1328.c
iudicare nescit quisquis perfecte didicerit obedire 2.1306.d
iudicare de subditis digne nequeunt qui gratiam aut odium sequuntur 2.413.d
iudicare quando debeat doctor 2.1385.c
iudicare omnia potest spiritalis 2.1390.a
Iudicans Israelem, quid sit 2.1385.b
Iudicandi à laicis non sunt sacerdotes to. 2 1405.a
Iudicatio proximi quàm procliuis & periculosa 1.88.b
Iugum hominum multi ferunt qui tamẽ Christi nolunt ferre 1567.a
iugum Christi suaue 1.126.a
iugum est uerbum dei 2.620.d
Iulianus Sabinensis ecclesiæ præfuit 1.1334.a
Iumenta scabie impetiginẽq; laborantia separantur ab alijs 2.1183.b
iumentorum nomine sensu pigriores intelliguntur 1.375.b
Iunci nomine pusilli auditores euangelij accipiuntur 1.986.b
Iuniperi radix auaritiam signat 1.678.a
Iurare qui cauet periurare non potest to. 2 1554.a
iurare facile non debemus 2.1553.d
Iurantes peruersa discreti esse debemus to. 2 1553.d
Iuramenti forma 2.1110.a
iuramentum regis quod sit uide infra iusturandum
Ius regis Israelitarum cur sit scriptum to. 2 1473.d
ius regis Israelitici quid notet tomo 1 1394.a
Iusta deo placent 1.38.c
iusta qui petunt, eorum non est differenda petitio 2.824.c
iustum iuste exequi 1.308.b
iustum iustitiæ palmã amittere non uult deus 2 1449.a
iustum ante homines esse non secura laus est 1 1202.b
iustus in iudicio demonstrabitur qualis fuerit 1.371.b
iustus sine fide nullus est 2.577.c
iustus uestitur uestimentis quæ parauit iniustus 593.c
iustus non est qui in dolore constitutus iustitiam deserit 1.466.d

iustus

iustus uitam operando quærit tamen non inuenit 1.309.a
iustus in turbine non conteritur 1.306.a
iustus cum putat se consumptũ, ut lucifer oritur 1.362.a
iustus non est qui fide incarnationis caret to. 2 1246.c
iustus ab omni munere manus excutit to. 1 316.b
iusti pœnã putant quod peccatores uoluptatem æstimant 1.965.b
iusti cœlum sunt 1.687.d
iusti progenies herbæ terræ comparatur to. 1 202.c
iusti simplicitas lampas dicitur 1.370.c
iusti securitas leoni comparatur 1.1069.b
iusti animam suam in uano non accipiunt to. 1 228.c
iusti flagella ad probationem suscipiunt to. 1 324.b
iusti fundamentum fides est 1.947.c
iusti uera gloria 2.1427.c
iusti mens est arca testamenti 1.142.a
iusti ut metuant futurum examen 1.255.c
iusti etiam bona habere possunt 2.527.a
iusti prauorũ facta redarguentes conscij sunt suæ infirmitatis 1.389.a
iusti tentationes non timent sed expectant to. 1 251.a
iusti in quo sperent pro futuro examine to. 1 255.c
iusti quo pacto temporali utantur gladio to. 1 370.d
iusti in suis fictis non remunerationem quæruntur 1.280.d
iusti cur cadere permittantur 1.331.c
iusti in suis dictis factisq; ædificationem proximi quærunt 1.392.a
iusti peregrinos & hospites se agnoscunt to. 1 289.a
iusti iniustorum tormenta conspicere possunt 2 531.c
iusti ad mundi pericula debiles sunt 1.220.a
iusti cur petant aliquãdo eripi ex afflictionibus 1.866.b
iusti purgantur cum iniusti sæuiant 1.693.b
iusti ut cõsiderent uitã præsentem 1.402.b
iusti fulgebunt sicut sol 2.1256.a
iusti in sapientia moriuntur 1.170.a
iusti malis oppressi amore bonorum sequentium solantur 1.288.d
iusti ut mortificari cupiant 1.134.b
iusti ab iniquis segregandi sunt 2.1183.a
iusti quando detegant bona sua 2.146.b
iusti cur aliquando misere occidantur to. 1 1438.d
iusti iusta indefinenter faciunt & dura patiuntur 1.140.d
iusti felicitati iniquorum inuidere non debẽt 1 715.a
iusti quid hic metuunt 1.288.d
iusti conuitia non reddunt 1.431.c
iusti in scriptura uoluntatem dei quærunt to. 1 540.d
iusti uiatori comparantur 1.288.d
iustum tædet uiuere 1.309.a
iustorum genera duo 1.898.d
iustorum hostes confusio induit 1.288.d
iustorum uita conspicienda est 1.802.b
iustorum semita quasi lux splendens procedit 2.998.c
iustorum dicta & facta sæpe prophetiæ sunt 1 754.d
iustorum mors à peccatis 2.1348.b
iustorum conuersatio in cœlis est 1.502.b
iustorum expectatio Christus est 1.448.d
iustorum solicitudo 1.540.c
iustorum uerba contra crimina prolata ad crimen trahuntur 1.343.d
iustorum plantatio est duplex 1.405.a
iustorum os risu replebitur 1.287.a
iustorum simplicitas deridetur à mundi sapientibus 1.368.a
iustorum sapientia quæ ibid.c
iustorũ uita per uigilias tentatione, per somnium illusione fatigatur 1.262.b
iustorum risus in uastitate & fame 1.199.a
iustorum quidam temporalia relinquunt, quidam uerò non 1.263.a
iustorum fortitudo describitur 1.219.b
iustis exercitium uirtutis sola aduersa exterius 1.307.a
iustis cur bona temporalia negentur declaratur similitudo 1.714.d
iustos timere debemus 2.144.a
iustos quid castiget 1.307.a
& 883.a
iustos se quidam comparatione putant to. 1 88.b
uide Sanctos, Beatos, Pios, Electos, Fideles, & Bonos
Iustitia de electis uiris æquatur 2.1312.c
iustitia diuina semper iuxta nos est tomo 2 1509.d
iustitia eleuat gentem 2.1089.d
iustitia nostra quem iuuet 1.859.c
iustitia nostra quæ dicatur 1.800.c
iustitia non est postponenda hominibus to. 1 1037.a
iustitia nostra si quæ est domini est 1.304.d
iustitia humana autori comparata iniustitia est 1.567.d
iustitia falsa, quæ sit 1.730.d
iustitia in ipsa stabiles minime sum. 2.596.a
iustitia uestimento comparatur 1.469.c
iustitia munit à morte ibidem
iustitia amore sui diuertit 1.56.a
iustitia quomodo uere iustitia sit 2.84.c
iustitia humana coram deo est iniustitia to. 1 727
iustitia nostra diuinæ comparata est iniustitia 1.165.a
iustitia in iudicium uertitur 1.879.a
iustitiæ cultus silentium 1.238.b
iustitiæ uiuit qui iniquitati moritur 2.636.a
iustitiam multi defendũt ob nũmos 1.308.b
iustitiam sequi debet post tergum ira to. 2 1037.b
iustitiam deferentes ab alto uirtutum monte cadunt 2.1508.c
Iustificamur gratis 2.1376.c
Iusiurandum peruersum iustius dimittitur, quàm compleatur 2.1554.a
iusiurandum datum apud beati Petri corpus 2 1143.d
uide supra Iuramentum
iuuant minime quæ à malo non permutant 1 859.c
Iuuenes optimi 2.1397.d
iuuenes qui dicantur 1.648.a
iuuenibus qui assumuntur ad sacerdotium, quæ sint prædicenda 2.1403.d
Iuuentus qualis ætatis pars 1.397.b
iuuentutis constitutio 2.320.a

L

LAban diaboli typum gessit 1.1034.c
Labia deus quando aperiat 1.345.b
labia ueracium mutata sunt, quid sit 1.383.b
labiorum nomine quid accipiatur 1.475.c
labijs delinquitur duobus modis 1.69.d
Labentia etiam apud deum stant 1.402.b
Labor pastorum sit facilis ob mercedem futuram 2.1437.d
Laborantem consolari & puriter in labore persistere 1.135.a
laborantes reficiuntur in uita contemplatiua 2.1561.a
Lac ex carne exprimitur 1.1119.d
lac quid notet 1.327.c & 1120.b
lac paruulorum Amalechitarum 2.1571.b
Lactare paruulos ecclesiæ, est pabulo scripturæ eos enutrire 2.1224.b
Lachrymæ spirituales ex feruore spiritũ producuntur 2.1454.c
lachrymarum potũ dat dominus 2.1355.a
Lætitia spiritualis in qua mente non habitet 2 1526.b
lætitiæ iuxta est uoluptas 1.986.b
uide Gaudium
Læti ut sint castigandi 1.1260.d
læta seculi euanescunt repente 2.1496.d
lætis luxuria iuncta est 1.1261.a
lætis luxuriam proponit diabolus 1.982.b
Lætania septiformis 2.1123.c & seq.
Lagenam uini portare 2.1453.b
Laici non mox fieri episcopi debẽt 2.990.a
laici ne sacerdotes fiant 2.820.c
laici fiunt episcopi in Gallis 2.989.d
laicos repente fieri sacerdotes anathema sit 2 992.c
Lambere quorum sit 2.1557.c
Lamenta sine humilitate sunt quibusdam to. 1 317.d
lamenta quædam fructum nõ habẽt 1.378.d
Lamiæ nomine qui notentur 1.1160.a
Lampadis contemptæ statutum tempus to. 1 371.b
lampades nostræ sunt opera bona 2.1064.c
Lana nascitur de carne corruptibili 1.753.a
lana simplicitatem signat 1.286.d
Lanceæ nomine prædicatorũ acuta prouidentia accipitur 2.1519.d
Languorem præcurrit mors tempore Gregorij 2.1123.a
Lapis adiutorij deus est 2.1383.c
lapis angularis Christus est 1.46.d
lapis à monumento reuolutus quid designet 2 1545.b
lapis magnus redemptor intelligitur to. 2 1367.b
lapis inter Sen & Masphat præfixus quid 2 1283.b
lapidi quadrato cõparatur, qui in prosperitate non extollitur, &c. 2.293.b

lapides in sacris duobus modis accipiuntur 1 607.c
lapidum nomine fortes in ecclesia intelliguntur 1.549.b
lapidum nomine qui accipiantur 1.199.d
Lapsus piorum cur iudicentur 1.1140.d
lapsus aliorum sic intueamur ut uitemus to. 2 1509.b
lapsus humani ut sint 2.1393.c
Lapsi resurgere possunt 2.953.a
lapsi semel angeli nunquam saluantur to. 2 1319.a
Laqueus uenantium quis 1.197.d
laquei in bonorum operum intentione uarij 1 20.c
laqueos quosdam incurrere cernimus nec irretiri metuimus 2.1393.c
Largiri ex raptis uolentes ut sunt corrigendi 1.1289.c
largiri nihil uolentes ut sunt instigandi ibid.
Latro uitæ præmia in mortis sententia emeruit 2.1123.b
latro in cruce qualis fuerit 1.614.c
latro in cruce quibus fuerit præditus uirtutibus 1.614.c
latrones dei sunt spiritus maligni 1.471.a
Laus iustorũ duo præcepta magna habet to. 2 1544.a
laus nostrarum uirtutum fugienda est to. 2 739.c
laus hominum nulla ubi conscientia accusat 2 1033.a
laus si non sit deuota est exigua 2.1241.b
laus magna est ab inimicis laudari 1.146.b
laudis amor imperat quod ualetudinis uigor negat 1.283.c
laudem transitoriam quærentes deficiunt cũ non habent eam 2.1541.d
laudes si nobis dicãtur, ad mentem recurrendum est 2.1033.a
laudes Christi & Iouis se non uno in ore capiunt 2.2076.a
laudes iustorum ueræ sunt 2.1427.e
laudes moribus æquare quid sit 2.1542.b
laudibus non flectuntur electi 2.1596.c
Laudator reprobus est qui quos laudat non imitatur 1.1406.d
Laudare debemus deum in tympano & choro 2.127.d
laudari uelle ut ad altiora conscendas non est bonum 2.1542.c
Laudatio fraudulenta 1.146.d
Laurentij miracula in sepulchro 2.764.d
Lazarus gentilem populum signat 1.843.d
lazarus adiutus interpretatus 2.526.c
lazarus non à mortuis sepultus 1.117.d
lazari sepulturam an nescierit Christus to. 2 1031.b
Leænæ prædam dominus quomodo capiat tomo 1 1012.d
Lecti nomine quid accipiatur in sacris to. 1 788.a
lectorum multitudo missa Gerontocomium 2 1171.d
Lectionis sacræ utilitas 2.225.a
Legalis uita animale præceptum habet to. 2 1272.d
Legati principũ ut sint accipiendi 2.943.b
Lenæ quindecim missæ Gerontocomium to. 2 1171.d
Lenticula paruum est uas 2.1445.b
Leo dominum & diabolum signat 2.264.a
leo apertis oculis dormit 2.90.b
leo uirtute dominum signat 1.151.b
leonis rugitus seueritatem uiri signat to. 1 149.d
leonum nomine dæmonia signantur 1.581.a
Leontia Focæ uxor 2.1122.c
Leontius exconsul qualis fuerit 2.921.d
Lepræ morbus qualis 1.144.b
Leprosi hæreticos exprimunt ibidem
Leuare corda cum manibus ad deũ 2.1123.b
LEVI assumptum sonat 2.312.a
Leuita assumptus dicitur 1.160.d
leuitæ assumpti interpretantur 2.1368.a
Leuiathan dicitur additamentum eorum 1.102.b 2.426.d
leuiathan ut rectus & tortuosus 1.102.c
leuiathan additamentum hominum sonat to. 1 1136.d
leuiathan faciem egestas antecedit 1.1171.c
leuiathan dentes 1.1156.b
leuiathan contra se qui dicantur suscitare to. 1 112.b
leuiathan potest per irrisionem uocari to. 1 1136.d
leuiathan oris medium intrare 1.155.b
leuiathan sternutatio 1.1161.a
leuiathan dicitur regulus 1.1156.a
leuiathan luxuriæ facibus cor Salomonis exussit 1.1167.c & deinceps
leuiathan potestati subijcientur in fine mundi sapientiores 1.1181.a.b
leuiathan rex est superborum 1.1196.a
LEX diuinitatem Christi prædicat 1.85.b
lex, Psalmi, & prophetæ continent passionẽ, resurrectionemq; Christi 2.1280.d
lex Moysi comparatur hyemi 2.17.b
lex Moysi quid contineat 2.1456.b
lex & prophetia templi sunt postes tomo 2 1215.d
lex dei pro charitate accipitur 1.346.d
lex peccata iudicare, uerum non auferre potuit 1.620.b
lex nos mortuos suscitare nõ potuit 1.321.b
lex Christi quæ 1.1266.d
lex Christi charitas est 1.1303.a
lex dei multiplex dicitur 1.348.a
lex à domino spiritalis est accepta 2.1336.d
lex regni Israelitici bifariam exponitur to. 2 1473.d & seq.
lex dicta populo scripta in libro & posita coram domino, quid sit 2.1474.b
legis opera comparatione euangelij infirma fuerunt 2.1216.c
legis sacramenta carnaliter exponuntur to. 2 1336.d
legis Christi initium 1.346.d
legis austeritas cornu acutius fuit 2.1620.b
legis scientiam carnaliter accipiunt Iudæi to. 2 1336.b
legis decem præcepta dei sunt digito scripta 2 1574.c
legis duritia umbra mortis fuit 1.384.c
legis præcepta mala dicuntur 1.958.c
legis litera insulsa 1.213.c
legis præcepta per figuram dicta seruarine quiunt hodie 2.1124.b
legis plenitudo est charitas 1.1420.a
legis literæ sal 1.213.b
legem cur de igne fumoq; descendens dederit 1 205.b
legem Iudæi iuxta literam intelligentes moriuntur 2.1456.c
legem dare, quid sit 2.1565.b
Legisperiti extolluntur de doctrina tomo 1 339.a
Lia uitam actiuam signat 1.206.c
lia laboriosa interpretatur 2.212.d
lia lippa sed fœcunda quid mystice 1.206.c
lia laboriosa dicitur ibidem b
LIBANVS mons, sublimes ac odoriferas arbores habet 2.42.c
libanus dealbatio interpretatur 2.29.a
libani ligna imputribilia 2.222.a
Liber claudendus est in redemptoris nostri narratione 2.1619.c
liber in ministerio prædicationis quis tomo 2 1443.a
libri non canonici cur æditi sint 1.652.b
libri antiqui ad ueritatis affirmationem multum ualent 2.832.b
libri sacri nobis esse debẽt quasi uenæ argenti 1.601.a
librorum secularium eruditio nihil prodest spiritali conflictui 2.1517.d
librum in humero portare, quid sit 1.753.c
Liber à diabolo solus fuit Christus 2.137.c.b
liber qui dimittatur 1.1625.d
liber uitæ uisio est aduenientis iudicis to. 1 802.b
liberum arbitrium in electis & reprobis to. 1 1153.a
Liberi originalis culpæ sunt peccata, cõcupiscentiæ & uitia 2.1601.b
liberi cædendi non sunt 2.1036.b
liberi apud ueteres uenditi sunt 2.794.c
Libertas uiuendi tuta 2.1361.d
libertas nulla ubi culpa est 1.498.c
libertas ibi ubi spiritus domini ibid.
libertas conceditur per testamentum quibusdam 2.230.c
libertas tuenda est 2.1039.c
libertatis adipiscendæ potestas in nobis non est 2.1579.d
Liberari à peccatis nequeũt quibus peccata dominantur 2.1398.d
liberamur omnes à manu Philistim cõtra meritum 2.1376.c
liberamur nunquam semel damnati 1.336.c
Libertinus in oratione prostratus non cernitur 1.1329.a
libertinus puerum mortuum suscitat ibid.c
libertini mira patientia 1.1330.a
Libido ut cæditur 2.1588.a
libido nulla membris inerat ante peccatum primi hominis 2.1601.a
libido bona opera cuncta interficit tomo 2 1602.a
libido tendentibus ad summa, arma uoluptatis objicit 2.1368.c
libido uincitur facile cum omnis immunda cogitatio deuitatur 2.1579.c
libido more ignis succenditur 2.1602.d

libido ignis est 2.1570.c
libidinis bellum ut quis à se abscindere queat 2 1569.b
libidinis victoria facilis 2.1579.c
uide Fornicationem, Scortationem, Adulterium, & Luxuriam
Libidinosi cæci dicuntur proprie 2.1587.b
libidinosi corporis motus carbones sunt tomo 2 1602.d
Liberanda sunt facta ac cogitata 1.827.d
Licita multa sunt quorũ actus fœdi inueniuntur 2.1197.c
Licentia uitæ quando tutò possit subiectis cõcedi 2.1361.c
Lignum in panem mittere, quid sit 1.75.a & 404.a
lignum confringere, quid sit 1.735.b
lignum cedrinum nulla putredine deficit to. 1 203.c
ligni nomine quid intelligatur 1.404.a
ligna pomifera quæ sint 1.282.b
lignorum præputia auferre, quid sit ibid.
Ligonis nomine priuatæ uitæ studium repræsentatur 2.1518.c
Lilia de candelabro prodeuntia 2.105.b
lilia quid signent 1.802.c.d & 2.19.d
Lingua, quid sit 1.1277.c 1278.c
lingua aperienda & claudenda 1.239.c
lingua maris quæ sit 1.1138.b
lingua quando bene dirigitur 2.180.d
linguæ adulantium quomodo noceant to. 1 1064.c
lingua ianua mentis est 1.27.d
lingua malitiosa non semper ferenda est to. 2 145.b
in Lingua qui deficiunt manibus excedunt 2 1036.d
lingua nostra qualis erga quosuis esse debeat 2 987.c
linguæ fauores puluis sunt 2.1265.c
linguam refrenare oportet, corde munito tomo 2 1516.b
linguam munire per silentium, quid sit to. 2 1555.d
linguam à superflua locutione frenare non possunt pij 2.1504.c
linguam nullus domare potest 1.1093.c
linguam qui non refrenat concordiam dissipat 1.238.a
linguam frenant boni uiri 1.146.a
Linum de terra nascitur 1.753.a
linum subtilitatem signat 1.286.d
lini nomine sacerdotium Iudæorum exprimitur 1.1128.d
lippus quis dicatur 1.1236.a
LITERA tegit spiritũ sicut palea frumentum 2.5.d
litera occidit, spiritus uiuificat 2.1435.b
literæ seculares in plano sunt 2.1518.a
literæ solius obseruantia quid 2.1275.c
literæ intelligentia iungenda 2.1229.a
literæ uita spiritus est 2.1436.b
per Literam ad allegoriam tendimus tomo 2 225.a
literam legens, accipit uiuificans & uiuificatum corpus 2.1436.b
Liuigildus filium nec prece nec precio ad Arianam hæresim perducere ponit tomo 2.1409.c & deinceps
Liuor uulneris est disciplina corporis to. 1 785.c
liuoris ignis 1.54.a
Locus penes deum est 952.a
locus non adiuuat si desit spiritus 2.148.a
locus subter Bethchar 2.1382.b
locus est in ecclesia qui magnis prælijs clausus est 2.1521.d
locus hostium humilis dicitur 2.1506.b
locum omnem Sathan penetrat 2.1033.d
locum alium prædicatores pro se, alium pro subditis habent 2.1424.c
locum duplicem prædicatores habent to. 2 1427.d
loca tria pastorum spiritalia 2.1427.d
loca quantumuis occulta sine dei gratia animam non saluant 2.865.c
loca dæmonum 2.1554.c
locorum amor propter bonas res est habendus 2.1191.c
Locusta inanem gloriam signat 1.1166.a
locusta gentilitatem designat 1.1061.a
locustæ Iudæorum populum exprimunt to. 1 1063.c
locustæ uocabulo adulantis lingua significatur 1.1064.b
locustarum saltus & casus in Iudæis tomo 1 1063.d
locustas herbam comedere quid 1.1064.d
Locupletes ut sint admonendi 1.1259.c
Londonensis episcopus à synodo propria cõsecrari debet 2.1170.d & 1171.a
Longæuitas 1.769.b
Longum non est quod tendit ut non sit to. 1 232.a
Longobardorum incursio durauit triginta annis 2.1146.b
Loquere domine non nisi ipso donante dicere possumus 2.1311.a
loqui uetera & alta 2.1259.d
loqui ad orationem pertinet 1.388.d
loqui de deo mentis quietæ ac liberæ est to. 2 180.d
loqui stulte contra deum, quid sit 1.39.b
loqui cum omnipotente, quid sit 1.1388.a
loqui deo, quid sit 1.395.b
loqui in faucibus, quid sit 1.777.d
loqui nostrum ad deum 1.1199.c
quis Loquatur recte 2.160.d
loquitur dominus magnis & spiritualibus spiritualiter 2.1306.c
loquitur deus duobus modis 2.1322.d
loquimur superflua sæpe 2.1234.b
loquuntur aliquando prædicatores plana, alta etiam aliquando 2.1427.d
Loquentes parua incuruant se 2.1344.c
loquentes multa ut auspicentur 1.856.d
loquentium quadrifaria uarietas 1.271.a
Locutio diuina duobus modis distinguitur tomo 1 937.d
locutio dei blanda ostendit dulcedinem eius 1 937.c
locutio incauta in errorem pertrahit to. 1 1240.a
locutio nostra quo pacto fiat 1.27.d
locutio diuina ante iudicium interni examinis non probatur 2.1326.d
locutionis bonorum finis 2.1516.b
locutionis sapientium quis finis sit 1.771.c
locutionis simplicitas magna uirtus est to. 1 778.a
locutionis uerbum ad audientium lucrũ spargatur 2.1239.c
locutiones suas patres scripturarum acceperunt à deo 2.1322.d
uide Sermones
Loquacitas nimia obest plurimum 1.1277.d
loquacitas ubi locum habet 2.530.a
Lora ecclesiæ sunt præcepta disciplinæ to. 1 1043.a
Loth exiens de Sodoma cur in Segor declinarit 2.1295.c
loth cruciatur aliorum impietate & deinceps
lothi domus à Sodomitis obsessa quid mystice 1.194.b
Lubrici quando adorent dominum tomo 2 1599.d
lubrici quantum possunt absconduntur prædicatoribus 2.1587.c
LVCAS euangelista per uitulum designatus est 2.90.a
lucas euangelium auditu non uisu didicit to. 1 1326.c
Lucerna extingultur cum pastor moritur to. 2 1305.a
lucerna qui nominatur nec uidet deridetur potius 2.1304.c
lucerna lumen est in testa, quid sit 1.454.b
lucerna impij quæ sit 1.511.c
lucernam ardere in nocte, quid sit 1.736.a
lucernam sub modio ponere ibid.
lucernam dei uidere nequit pastor carnalis 2 1304.d
lucernam ponere sub modio quid 1.1038.b
Lucifer oritur electis 1.997.d
lucifero iusti uita comparatur 1.362.a
Lucillus Miletinæ ciuitatis episcop. 2.959.c & 1007.b
Lucrum cum culpa esca est in laqueo tomo 1 456.c
lucra terrena quærentes non omnes post auaritiam declinant 2.1408.b
Luctu ex alieno cõpendium uelle facere graue est 2.956.c
luctu pascuntur electorum animæ 1.137.c
Lugendi nimis perditi non sunt 2.1605.b
Lugentes ut sint solandi 1.70.d
uide Tristari & Dolere
Lumbi animam repræsentant 2.555.c
lumborum nomine quid accipitur tomo 2 134.d
lumbos carnis succingere, quid sit 1.712.d
lumbos mentis succingere quid 1.713.a
Lumen splendere in uijs iustorum 1.533.c
lumen rationis sunt oculi quos aperuit serpens 2.1389.d
lumen est quod de lumine nascitur 2.1564.c
lumen dei, quid sit 1.567.c
luminis gratia generalis est hodie in ecclesia 2 1303.d
Luna in sacro eloquio pro quo ponitur 2.323.a 1.737.d & 733.a

luna

lunæ proprium quid sit 1.738.a
Lupus mentes dilanians diabolus appellatur 2 365.b
lupus quando dicatur super oues uenire to. 2 365.a
Luto inhærere quid sit 1.1182.d
lutum quid signet 1.327.c
Lux nostra patria est æterna 1.554.c
lux occultæ uisionis datur pro retributione bonæ operationis 2.1365.a
lux quando aduenit 1.906.c
lux iusti dies est 2.1582.b
lux pro impijs occubuit 1.126.a
lux miseris datur quid sit 1.132.c
lux impiorum commutabitur in tenebras to. 2 1506.c
lux iustorum quæ sit 1.453.d
lucis diuinæ ostensio reprobos et fictos fugit 2 1317.d
lucis uia nobis inuisibilis est 1.981.c
lucis cognitio per speculum excitat non satiat mentem 2.1452.c
lucis nomine iusti accipiuntur 1.575.d
lucis nomine prosperitas accipitur 1.132.b
lucem iustitiæ amittentes perduntur ac si nõ essent 2.1418.c
ante Lucem surgere quid sit 1.282.c
lucem & tenebras contueri simul non possumus 1.40.b
luce intima frui non est nostri conaminis to. 2 1233.c
Lucẽt in ecclesia qui scripturæ eruditiõe præditi sunt & oleo charitatis 2.1564.d
luceat pastor super candelabrum per flammam uerbi 2.1616.d
Lucescere mane quid sit 2.1442.d
Luxuria perfecte domanda est in mente to. 2 1570.d
luxuria omnia bona ueluti gladius consumit 2 1602.b
luxuria duplex est 1.942.b
luxuria percutienda est in corpore & demolienda in corde 2.1568.a
luxuria in lumbis est 1.437.d
luxuria uiris in lumbis, fœminis in umbilico est 2.361.a
luxuria in corde frenanda est 1.712.d
luxuria magis quàm superbia uitatur to. 1 1141.d
luxuriæ uitia 1.1082.d
luxuriæ uitium primò uerbis percutitur doctoris 2.1567.c
luxuriæ malum quale sit 2.1558.d
luxuriæ crimen diffinitur 1.721.c
luxuriæ uis 1.120.d
uide Libidinem, Fornicationem, Adulterium, & Scortationem
Luxuriosi mens qualis sit 1.557.c

M

MAcedonij hæresis 2.793.a
Machabæorum libri tẽpore Gregorij non erant canonici 1.652.b
Madian interpretatio 1.1036.c
Magdalena citò credẽs minus nobis profuit quàm Thomas 2.444.a
magdalena fuit peccatrix in ciuitate tom. 2 878.a
magdalena putans Christum hortulanũ non errauit 2.424.d
magdalenæ conuersio 2.422.b
Magister uelle fieri antequam discipulus fuerit periculosum est 2.985.a
magister esse nequit qui discipulus non fuit tomo 2 902.b
magistri formare uocem possunt imprimere minime 1.928.b
magistri uoluntas habenda est in promotione subiecti 2.1609.b
magistri ueri curam gerunt discipulorum to. 1 1050.a
magistris quidam discipuli caruerunt to. 1 1328.a
Magistratus sæpe inordinatũ metum à subditis exigunt 1.822.d
magistratus cur sit datus 1.1244.a
magistratus quid attendere debeat 1.823.d
Magna quæ agimus laudabiliter celamus per humilitatem 2.1522.b
magna agimus tum, cum ea non pandimus 2 1525.b
magna cum proruunt minima eriguntur to. 2 1509.b
magnus est qui æterna concupiscit 1.176.c
magnus ante deum quis 2.1302.a
magni uiri cum cadunt communi iudicio trahendi sunt 2.1553.a
magni inter magna per iactantiam non apparent 2.1433.b
magni uiri à paruis uix cognoscuntur to. 2 1432.b
Magnificari ante deum non prodest si pueri esse desistimus 2.1274.a
Magnas, humilitatem sonat 2.1500.d
Magron de fauce dicitur 2.1522.c & 1523.a
Maiestas dei comprehendi nequit 2.1451.d
maiestatis speculatio à timore incipiat to. 2 1235.c
maiestatis pulchritudo concutit mentem to. 2 1311.d
Maiorum uerba quidam probant antequam audiant 2.1547.c
Mala quæ pro peccatis patimur bona sunt 2 2402.b
mala pro bonis rependere iniquitas summa 2 563.d
mala futura uidere non possunt Israelitæ to. 2 1399.d
mala præuisa minus nocent 2.187.b
mala sua non carent utilitate 2.884.b
mala laudantes ore plus quàm opere peccãt 1 1312.a
mala punica quid signant 1.1241.c
mala coaceruata perimere, diuisa tolerari possunt 1.132.d
mala abstergit liuor uulneris 1.1274.b
mala uitantur per timorem domini tomo 2 1498.b
mala opera ducunt nos ad æternum luctum 2 1556.c
mala magna patimur per primæ culpæ meritum 2.1392.a
mala comparatione peiorum mala esse destinunt 1.958.c
mala punica quando germinent 2.49.c
mala à proprijs perpessa plus dolent tomo 2 256.c
mala ab ignotis illata non tantũ nocent quantum à notis 2.487.c
mala præsentia quos non corrigunt ad sequẽtia perducunt 1.324.a
mala quæ feruntur de personis non semper uel facile credenda sunt 2.873.a
mala perpetrata in dei memoriam non ueniunt si pœnitentia agatur 2.1384.d
mala præsentia cur nobis dura 1.361.a
mala quatenus creantur à domino 1.68.d
mala nulla sua natura subsistunt ibid.
malũ latens de manifesto nascitur 2.1122.b
malum principium magnum est malum to. 2 1599.d
malum maledicere 1.764.a
malum quod proficit uix corrigitur tomo 1 1170.a
malum grande 2.1362.d
mali tum præualent cum dominus cos deserit 1 867.b
mali cum prouocari donis ad meliora deberent peiores fiunt 1.374.b
mali cur subitò corruant etsi diu tolerantur 2 189.d
mali bonis iuncti profunt illis 1.1055.d
mali uentosa proferunt uerba 1.431.b
malis cur deus beneficiat 1.529.b
malis cur in hac uita bene sit 1.131.b
malis boni semper displicent 2.998.b
malis quid prosit bonos scire 2.142.d
malos bona inconsummata non saluant to. 1 1311.a
malorum societas purgatio bonorum est to. 2 1065.b
malus ad diem perditionis seruatur 1.517.c
malorum societas auitanda sit 2.148.b
uide Impios, Reprobos, & Iniquos
Maledicere deo quid 1.13.b
maledicere sanctorum quatenus fiat 1.96.d
maledicere deo quid 1.20.b
Maledictum sacra scriptura approbat to. 1 96.c
maledictum liuore ibid.d
Maledictionis finis inspiciendus 1.97.a
Maledicorum passio 1.80.c
Malefici puniendi sunt 2.1157.b
Maleficium cantermum 2.1169.b
Malignari contra prophetas non debemus 2 1181.d
Malignos spiritus ascendere, quid sit to. 2 1505.c
Malitia Iudæorum 2.593.a
Malitiæ ardor cor semper curuat 2.77.b
uide Impietatem, & Iniquitatem
Mancipia Christiana ad libertatẽ perducantur à Iudæis 2.729.c
mancipia empta sunt ad ecclesias 2.1050.d
Mandata dispensatoria 2.1296.d
mandata dei complentur seruiendo domino 2 1498.b
mandata dei gratia non sunt 2.1493.d
mandata seruantes non confunduntur to. 1 587.a
mandatum omne de sola est dilectione to. 2 436.b
Mandragora herba qualis 1.55.c
Mane quid dicatur 1.168.d

289.e 552.b
mane surgere quid sit mystice 2.1442.d
mare surgit ecclesia 2.1222.d
Manlii interpretatio 1.915.c
Manna qualis cibus 1.186.c & 687.a
Manichæi dogma quale 1.326.a
& 1105.a
manichæus Moysen accusat 1.693.b
Manifestationes interni luminis sunt dies electæ mentis 2.1233.b
Mansuetudinem sequitur ira uindictæ to. 2 504.d
mansuetudinis exemplum 1.901.c
& 2.226.c
mansuetudinis gratia erexit nos ad statutum uitæ 1.321.a
Mansueti sæpe torpescũt dissolutionis tædio 1 280.a
mansueti ut sint admonendi 1.1279.a
mansuetæ affectionis uerba 2.1276.b
Manue uiso angelo pertimescit quid signet 1 159.c
manue uxor uiso domino fit audax ibid.
Manus in uisione est uirtus in contemplatione 2.198.b
manus domini est uirtus diuinæ potestatis to. 2 1347.c
manus Philistim, quid sit 2.1376.b
manus plagæ est fortitudo percussionis to. 1 536.b
manus stringere, quid sit 1.599.b
manus domini diuinæ ultionis est seueritas tomo 2 1494.b
manus imponendæ sunt minime usurariũ amatoribus 2.1028.b
manus potestatem denotat 1.376.a
manus imponere incognitis non debemus to. 2 1023.c
manus non est citò imponenda episcopo to. 2 985.c
manus electi est potestas internæ libertatis 2 1256.d
manibus deum exquirere, quid sit 2.629.b
manum ad os porrigere, quid sit 1.741.b
manum defigere apud extraneum 1.1261.d
manum super os ponere quid 1.1093.c
per Manuum impositionem spiritus sanctus datur 2.1087.c
Mara amaritudine plenam sonat 2.999.a
Marcellinus, Anconitanæ ciuitatis episcopus 1 1317.c
marcellinus proconsul Dalmatiæ autor spoliatæ ecclesiæ 2.924.b
Marcius monachus de monte Marsico to. 1 1397.a & deinceps
MARCVS euangelium non uisu sed auditu didicit 1.1326.c
Mare sæuiens nubes induitur quid sit 955.d
mare subuertit dominus 1.353.d
mare diuisum est uirga 2.1533.c
mare carcere circundatur, quid sit 1.259.b
mare hoc seculum designat 2.577.a
& 1505.a
mare uiua corpora retinet, mortua eijcit to. 1 133.d
maris rubri transitus, figura fuit baptismatis 2 1069.a
maris littus seculi finem designat 2.354.b
maris aquas quasi in utrem congregare to. 1 295.d
maris terminus positus arenæ 1.296.a
maris nomine peccatores intelliguntur to. 1 352.b
Margarita quandoq; in sterquilinio latet to. 2 534.b
margaritæ bonæ emptor 2.1303.b
margaritæ ante porcos non spargendæ sunt 1 1351.c
MARIA sedens ad pedes domini quos signat 2 1561.c
maria soror Moysi lepra percussa 2.1181.c
maria uirgo & ancilla & mater domini fuit 1.627.b 1088 & 1165.d
maria dignitate electionis suæ transcẽdit electarum creaturarum altitudinem to. 2. 1208.b & deinceps
mariæ uirgini cur Gabriel missus sit tomo 2 478.c
mariæ obumbratio explicatur 1.1127.b
quo pacto contigerit 1.597.d
mariæ Magdalenæ pœnitentia quanta fuerit 2 467.d
maria soror Lazari uitæ contemplatiuæ typus 1.206.d
Maritus corporis sui potestatem non habet 2 1068.d
Marsorum diaconorum transitus 1.1438.c
Martha & Maria duo uitæ genera notant tomo 2 84.d
Martyr uerus quis 1.601.c
martyrem non facit pœna sed causa 2.705.c
martyres testes dicuntur 1.333.c
martyres debiles fieri non possunt 2.1502.a
martyres charitate ardebant 2.59.d
martyrum gesta ab Eusebio Cæsariensi Constantini tempore conscripta sunt tomo 2 916.d
martyrum pœnæ enumerantur 1.1108.c
Martyrij monachi deuotio 2.523.c
Martyrij duo genera sunt 2.489.c
& 1.1407.c
Masphat speculatio dicitur 2.1377.b
masphat contemplatores designat 2.1386.a
Mathematicorum sententia de stellarum inclinationibus refutatur 2.350.b
mathemmaticorum superstitio 1.1138.a
MATHIAS apostolus sorte inuentus est tomo 2 1551.b
duodecimum locum sortitus 1.1110.c
Matrimonium duorum fratrum cum duabus sororibus 2.1192.b
matrimonium quoddam unde non secuta est soboles ibid.
matrimoniũ inter affinitate propinquos fieri nequit 2.1182.c
& 1192.d
matrimonium castum est 2.569.d
inseparabile 2.754.d
matrimonij uitium in quo sit 2.1197.b
matrimonij lex in Romana rep. 2.1192.b
matrimoniorum gradus uetiti 2.1190.a
uide Coniugium
Matrona ob carnis uitium à diabolo correpta 1.1344.d
MATTHAEVS nesciuit dominum to. 2 1325.c
matthæus de terra sublatus 1.598.a
matthæi uocatio 1.1039.b
Mauricius imperator 2.1122.c
mauricius Augustus eleemosynam misit Romam 2.1008.b
mauricius & Tyberius quo tempore regnauerint 2.1052.b
Maurus super aquam currens puerum eripuit 1.1358.c
Maximi martyris reliquiæ 2.930.d
Maximinianus ciuitatis Syracusanæ episcopus 1.1416.b
Mediatoris intercessio si non esset, preces nostræ silerent 1.751.c
mediator dei & hominum salutaris 2.575.b
uide redempt. Dominũ, Christũ, & Iesum
Medici boni officium 2.538.d
& 817.d
medici ut utantur recenti confectione to. 2 985.d
Medicamen in uulnus uertitur 1.268.b
Medicamenta peccatis opposita contraria sunt 2.461.d
Medicina uitiorum 2.1525.d
Meditatione opus habet concionator tomo 2 1329.b
Mel super faciem agri, quid sit 2.1539.d
& 1540.b
mel sufficienter comedere, quid sit inuenire 1.526.a
525.d
Mellitus monachus præuidit diẽ mortis suæ 1 1441.a
Melchisuæ quid 2.1559.d
Membrum membri, quid sit 1.1172.c
membra ecclesiæ putrida & pulueulenta tomo 1 251.d
membra ecclesiæ per charitatis duo præcepta ad gaudia ducuntur 2.1273.d
membra nostra seruire debent iustitiæ to. 2 1357.b
membra deaurare 2.1357.a
membrorum corporis officia 1.657.b
membrorum augmentum aut minutionem non sentimus in nobis 1.831.c
membra omnia unum fiunt 1.1269.c
membra omnia ad uitium inclinant 2.555.d
Menas monachus solitarius 1.1406.d
Menates leuis episcopus fuit 2.994.a
Mendacium loqui sæpe præcipitationis est, meditari uerò prauitatis 1.585.c
mendacium meditari nonnunquam peius est quàm loqui 1.585.c
mendacium omne iniquitas dicitur ibid.b
mendacia obstetricum Aegyptiacarũ an sint peccata ibid.d
Mẽs misera & perturbata in mysticis rebus explicandis parum uidet 2.195.d
mens electa ut appetat æterna uidere tomo 2 1235.a
mens iuncta sublimibus immolat hostiam solemnem 2.1287.c
mens dei nescia ad quemlibet ambitum ducitur 1.1166.b
mens bonis motibus ueluti greßibus quibusdam ad deum accedit 1.828.a
mens, quo purior eo aptior diuinæ infusioni 2 1305.d
mens cum compungitur, debet et caro affligi 2 1377.c
mens nitens ad alta carnis cogitationibus dissipatur 1.167.a
mens sæpe sibi de se mentitur 1.1233.b
mens cœlestium amore capta horret terrena 2 1233.d
mens uoluntatem continet 2.1323.d
mens lauetur ut suauius in conspectu spectatoris ardeat 1.336.d
mens quæ laudibus extollitur ac derogatione deijcitur arundo est 2.145.a
mens imperita silentium pœnam putat to. 1 344.b
mens nostra ad aliud semper impellitur to. 1 401.a
mens electa sæpe in timorem non uenit to. 2 1239.d
mens peruersa & ad dissentiendum parata quid faciat 1.289.d
mens cum se ad alta subleuat necat uitam exteriorem 1.262.c
mens secura in torporem laxatur 1.18.d
mens tanto libentius de mundo exit quanto magis impellitur 2.1093.b
mentis uitæ sunt sensus exteriores 1.711.c
mens ea quæ cupiditate ligatur non est libera in eligendo 725.c
mens fortis & caro infirma quibus fuerit ut illudant serpenti 2.1480.d
mens in deum fixa tentationum impetum despicit 1.1078.d
mens concussa quando spei partum attingat 1 898.b
mens recta conspicit at perficere nequit to. 2 459.d
mens proiecta ab æternis cum flere non potest, iciunat 2.1236.d
mens actionum rectrix est 2.116.d
mens hominis mare & quasi fluctus maris 1 406.b
mens humana leænæ capturæ comparatur 1 332.a
mens per ignorantiam tenebrosa est tomo 2 1442.d
mens praua semper est in laboribus 1.421.b
mens contemplari inchoans tarde ad gaudia peruenit 2.1232.d
mẽs in culpæ recordatione cõcutitur 1.331.a
mens nostra carnalis efficitur laxato uigore spiritus 2.1393.b
mens nostra libenter extollitur 1.874.b
mens carnalis cur præsentia diligat 1.252.b
mens facile extollitur 1.1245.b
mens extra rationis regulam nihil incipiat 2 1192.a
mens imperita ueritatis sententias grauiter tolerat 1.344.b
mens humana inter diuina iudicia caligine premitur 1.131.c
mens humana uix de intimis extrema cognoscit 164.d
mens tribulationibus oppressa contra deum non murmuret 2.1137.a
mens curas mundanas gerens puluerem portat in oculis 2.1232.d
mens tumultibus occupata ad superna nõ attollitur 1.139.d
mentis intentio inter conuiuia torpescit to. 1 36.b
mentis bonæ studia commendatione proficiunt 2.1078.d
mentis locus 1.890.b
mentis domina ratio est 1.17.a
cibus 1088.c & 2.1433.368.b
mentis conceptio & partus 2.1256.b
mentis uisio stringitur cum in interna luce non dilatatur 2.1237.b
mentis deuotio quando munda 2.1426.c
mentis loqui quid 2.1257.d
mentis uulnus sine putredine non est tomo 1 218.d
mentis custodia 1.344.a
cæcitas 1.227.b
mentis uigor præest carnis motibus tomo 1 618.d
mentis quæ spiritu impleta est signa 1.1328.a
mentis ædificium solidum in quibus consistat 1 55.c
mentis nostræ miseria 1.268.b
mentis instabilitatis causæ 1.890.c
mentis aditus uirtute muniendus est 1.20.a
menti quærenti deum uere nil sufficit quàm deus 1.731.d
mentibus infundit deus gratiam 1.1365.c
mentes sanctorum regionibus terræ comparantur 2.166.a
mentes hominum diabolus in fine mundi gratiis occupat 2.76.b
mentes duris deus terret 1.971.b
mentes hominum unde excelsæ factæ sint to. 2 87.b
mentem multa negocia distrahunt 1.1229.d
mentem sanctorum ad æterna quæ eleuant tomo 2 92.b
mentem ociosam adit diabolus 2.951.a
mente qui extollitur uolucrum more subleuatur 1.863.b
mente concitata agendum nihil est 2.1012.b
uide Animam & Cor
Mensæ duæ uestibuli portarum sunt fides & uita 2.291.d
Menses uacuos ducere, quid sit 1.248.a
menses pro angelicis ordinibus accipiuntur 1 101.a
per Menses quid intelligatur 1.1022.d
mensium nomina ecclesias electorum multiplicatas notant 1.100.d
mensium nomine actionum finis innuitur to. 1 248.d
Menstruum mulierib. ægritudo est 2.1105.d
& 1196.b
Mensura mensurarum, quid sit 2.295.b
Mentiri nescire quis dicatur 1.26.d
Merces prædicatorum summa est 2.1437.d
mercedem apud dominum acquirere studendum est summopere 1.1050.d
mercedem æternã cur paret nobis dominus 2 795.d
Mercenarius quis sit to. 2. 364.d
& 365.b
mercenarij dies qui 1.247.b
Meridiei nomine exprimitur ardor uitiorũ 2 10.a
Merita ex qualitate corporis stulti metiuntur 1.1336.d
meritum ex charitate uenit 2.1289.d
meritorum altitudo in electis non est æqualis 2 1481.d
uide Opera
Meruli monachi instante morte uisio tomo 1 1460.c
Meßis nomine quid signetur 1.460.a
& 923.a
meßis sanctæ ecclesiæ 1.662.b
Metus fortitudinem docet 1.56.d
Michael significatio 2.478.a
Michol Dauid saltantem ridebat 1.933.c
michol contemplatiuã uitã signat 2.1560.d
& actiuam 2.1550.b
Millenarius numerus pro uniuersitate intelligitur 1.291.c
millenarius numerus omnes numeros perfecte continet 2.28.a
millenarius numerus pro ecclesiæ perfectione ponitur 1.1708.a
millenarij numeri perfectio 1.1117.c
& 1218.b
millenarij numeri compositio 2.1500.a
Miles improuidus quis 792.d
miles dei qualis esse debeat 1.140.c
milites suos deus protegit ac uictores facit 2 1447.b
milites Gedeonis 1.1037.a
milites ecclesiæ quomodo proficiunt tomo 2 1514.c
milites Christi quomodo eligendi sunt to. 1 1566.c
militum laus summa quæ 2.1174.d
Militiæ cœlestis ordo 2.1381.c
militiæ appellatione quid accipiatur tomo 1 243.b
Minæ maiorum ferendæ sunt humiliter to. 2 1549.d
minarum effectus retrahit dominus tomo 2 1316.a
Minima etiam non sunt contemnenda to. 2 1307.d
Minister dei quis sit 2.312.b
minister probandus est primò 2.985.b
minister sanctos imitari debet 2.1373.a
minister intuens arcam ad secularem concupiscentiam moritur 2.1373.b
ministri non decerunt usq; in mundi finem to. 2 1327.d
ministri ecclesiæ uncti domini sunt 2.1181.c
ministri qui dei adiutores esse uolunt quales esse debeant 2.1372.d
ministri persona ministerium commendat tomo 2 1273.a
ministri boni pauci sunt 2.1373.c
ministrum quærens quiescere non debet donec inueniat 2.1613.d
ministros dabit dominus semper 2.1332.a
Ministerium summi culminis possidẽs qualis sit 2.1534.c
ministerium uerbi commendat honor tomo 2 1472.d
ministerium inutile quod 2.1529.a
ministerium hominum non est ociosum to. 2 1618.a
ministerium committere reprobis quid importet 2.1292.a
ministerium ecclesiæ nullus nisi exercitatus subeat

subeat 2.902.c
ministerium sacrum qui indignus accedit condemnatur 2.1295.b
ministerij munus quando sit acceptum deo tomo 2 1273.a
ministerij dignitatem non legitime habentes ignobiles sunt 2.1292.d
ministerio dicatus qualis esse debeat tomo 2 1534.b
ministerio se intrudentes intueantur Saul to. 2 1473.a
ministerio apti qui non sunt 2.1373.a
Ministrare domino est in laborem prædicationis pergere 2.1319.d
ministrare domino ante faciem præceptoris 2 1286.b
ministrare quis recte possit 2.1296.c
Ministrantes domino qui sint 312.b
ministrans fideliter aliena monstrat quàm bene ministret sua 2.727.c
uide Doctores, Episcopos, Pastores, Concionatores, & Sacerdotes
Minores non sunt premendi sed adiuuandi 2 1163.d
Mirabilia dei enumerantur 1.184.b & 185.b
Miraculum ex potestate factum 1 137.c
miraculum à deo est, quod sine homine fit tomo 2 1533.c
miraculum magnum Samuel perfecit to. 2 1495.a
in Miraculis gloria propria fugienda est to. 2 1084.d
de Miraculis ut gaudere liceat 2.1082.d
miracula ueterum umbra fuerũt futurorum 2 1248.a
miracula per Moysen facta ad quid seruierint 2.1533.c
miracula electorum reproborumq; fiunt ex diuersa mente 2.250.c
ex assiduitate uilescunt 2.435.a
miracula diuina admirantur sancti non scrutantur 2.1532.c
miracula per agros fieri, quid sit ibid.
miracula fuerunt necessaria in exordio ecclesiæ 2.445.c
miracula diuina per studium considerari, nõ per intellectum discuti debent 1.184.d
miracula fiunt dei uirtute 2.1084.b
miracula Christi ultra ueritatem aliquid innuunt 2.322.d
miracula faciunt & reprobi 2.1084.a
miraculorum effectus 2.330.b
miraculorum ueteris testamenti cum Christo comparatio 2.1247.a
miraculorum splendores dies statuti sunt to. 2 1210.d
miraculorum hæc sola est ratio, potentia facientis 2.283.d
Missio in diuinis, quid sit 2.430.c
Misereri uolens proximo sibi prius miseretur 2.654.d
Misericordes ut sint admonendi 1.1286.c
Misericordia laudabilius in deo nihil est to. 2 578.c
misericordia falsa quæ sit 1.730.c
misericordia dei mira 2.1277.a
misericordia dei nos saluat nihil aliud tomo 1 267.b
misericordia per oleum exprimitur tomo 2 1445.a
misericordiæ tempora non sunt perdenda tomo 2 532.c
misericordiæ exempla 2.428.b
misericordiæ exemplum 1.901.a
misericordiæ semper disciplina iũcta esse debet 1.1617.a
in Misericordiã dei peccare qd sit 2.1315.c
Miseri in fine colligent breuitatem temporis 1 223.a
Miseria hominis 1.399.d
miseria ad dolorem pertinet 1.336.d
miseriæ ex infirmitate naturæ uide Calamitates
Moab significatio 2.1556.b
Mobilia diligens immobilis stare nequit to. 1 276.d
Modestiæ exemplum est Dauid 2.227.c
Mœnia nostra quæ sint 1.383.d
Mœrere est affectuosissime flere 2.1543.b
Mœror confessionis uocem excutiat tomo 1 257.d
mœroris uires tres sunt 1.866.d
mœroris nostri sordes ut per alios purgentur 2.1170.b
Mœrentes erigit deus sospitate 1.187.a
Mola asinaria quid 1 1204.d
mola superior & inferior, quid sit 1.1141.b
Mole terrena depressi redemptoris gloriam uidere non possumus 2.1466.b
Molle, quid sit 1.543.b
molles qui dicantur 2.1583.a
Molestia corporis salus est cordis 1.1273.d
molestijs cur affligamur 1.992.b
molestias uitæ actiuæ fugere interdum debemus 2.1273.c
Monachus fugã moliens cruciatur 2.1062.d
monachus furtũ faciens à diabolo uexatus est 2.1062.d 1063.a
monachus ut se gerere debeat 2.384.b
monachi certas horas ministerij habere debent 2.1425.c
monachi ad cõuertendum suscepti ante biennium non tonsurentur 2.1017.d
monachi fugitiui restituantur 2.1173.a
monachi causas forenses agere non debent tomo 2 680.b
monachi nesciunt tumultus seculi 2.1508
monachi aurum quærẽtes mundum non despiciunt 2.1105.c
monachi ad arborem suspensi canebant to. 1 1438.a
monachi unde sint dicti 2.1230 & seq.
monachorum uita mores q; antequam tonsurentur probari debent 2.1017.d
Monasterium quid habere debeat in redditibus antequam consecretur 2.1041.d
monasterijs prouidendum est 2.1172.d
monasterij priuilegia uelle confundere graue est 2.920.b
monasteria debent tueri ab episcopis tomo 2 1013.b
monasteria in dei laudibus occupari debent 1 1013.c
à Monasterijs quæ separanda non sunt to. 2 1014.b
Monialis per lactucæ morsum arrepta est à diabolo 1.1332.d
monialis sepulta in ecclesia semiusta apparuit 1.1462.d
moniales sunt subleuandæ in necessarijs to. 2 249.b
Monophysitæ hæretici ut in ecclesiam recipiantur 2.1087.a
monophysitarum error 2.1120.b
Mons excelsus Christum signat 2.198.b
montis Effraim nomine quid accipiatur to. 2 1207.d
montes dei summi & electi uiri sunt tomo 2 1312.c
montes in cor maris translati 1.293.b
Morari in umbra redemptoris 2.1523.a
Morbus elephantinus quis sit 1.1395.b
morbi animarum ut curari queant tomo 2 1526.a
Mores asperi ac blandi quibus iuncti sint to. 1 456.c
mores superborum 2.1476.d
mores doctoris sint similes scripturæ tomo 2 1470.d
morum merita, non præmia ualeant apud sacerdotes 2.1148.b
morum dissimilitudo in hominibus 1.186.b
Mori mortalibus non est pati 2.1417.b
mori carne, non spiritu 1.108.d
Mors inuidia diaboli intrauit in orbem to. 1 175.d
mors pœna peccati 1.269.c
mors carnis, umbra mortis animæ 1.384.c
mors sola quibusdam remedium fuit tomo 2 1028.d
mors primogenita superbiã signat 1.458.a
mors iustorum bonis in adiutorium est to. 2 487.b
mors duobus accidit modis 2.832.a
mortis domini effectus 2.1211.d
mors in Christi morte obijt 2.1243.d
mors non metuenda est 1.908.b
mortis genera duo 2.1348.b
mortis cogitatio timidam reddit operationem 1.442.d
mortis hora crudelis erit 2.522.a
mortis genus in alterius mortis cõsideratione leuamen est 2.1028.d
mortis nomine diabolus signatur 1.605.a
mortis tempus cum sit incognitũ antea oportet nos parare 2.363.d
mortis terminus ducit nos ad uitam æternam 2 1517.b
mortis nomen infirmi ualde pertimescunt tomo 1 407.a
mortis umbra obliuionem signat tomo 1 828.c
morti uiciniores timidiores sint 2.923.a
mortem propinauit serpẽs Euab per gulæ uitium 2.1478.d
Mortuum corpore suscitare minus est quàm mortuum anima 2.1400.b
mortui tres à Christo in diuersis locis suscitati, quid signent 1.117.c
mortui resurgent 2.281.d
mortui olim cum diuitijs obruebantur to. 1 136.a
mortui mortuos sepeliunt 1.117.d

mortui pro nescientibus accipiuntur 1.591.d
mortui spiritualiter 1.117.c
mortuorum corpora myrrha condiri solent ne putrescant 2.12.a
pro Mortuis dolore apud gẽtes pietas, apud nos culpa est 2.987.b
Mortificare oportet nos nostra membra si uiuere uelimus 2.636.a
mortificare oportet passiones carnis si uolumus peruenire ad cœlestia 2.1458.b
mortificat dominus quid sit 2.1252.b
Mortificatum esse et uiuificatum quid sit to. 2 1263.d
Mortificatio corporis 2.1458.b
mortificatio nostri 1.135.c
mortificationem appetentes thesaurum effodientibus comparantur 1.135.b
Mortuum illecebrosorum glutinum est cogitatio 2.1603.a
MOYSES cur locutus sit populo facie uelata 612.b
moyses cum legem accepit quadraginta diebus ieiunauit 2.373.b
moyses quando diuinam uocem audierit to. 1 783.d
moyses per charitatem pro populo orauit 1 348.c
moyses præesse & uoluit, & obediuit tom. 1 1232.b
moyses attollens manus uincit, demittens perdit 1569.a
moyses spiritu plenus fuit 2.1606.d
moyses famulus dei 2.1181.d
moyses auditur tacens 1.320.a
moyses intrando & exeundo ex tabernaculo quid notet 1.1243.a
moyses quando missus sit Israelem uocare. 1 860.a
moyses à populo uideri iudicari non potuit. 2 1467.b
moyses ut uiderit deum 2.1452.b
moyses iræ diuinæ restitit 1.302.a
moyses ut humilis fuerit 1.236.c
moyses & Samuel cur citentur à Hieremia. 1 303.b
moyses mare diuisit 2.1247.a
moyses humani generis redemptor esse non potuit 1.620.b
moyses magistrum non habuit 1.1328.b
moyses cur supra petram steterit 1.1203.d
moyses plus in scientia quàm Abraham fuit 2 235.c
moysis manus ab Aarone & Hur sustentatæ quid significent 2.472.c
moysis faciem uidere non poterant Israelitæ 2 1247.b
moysi uultus splendor unde fuerit ibidem
moysi uirtutes unde fuerint ibid.c
Mulier recta docere nescit 1.67.b
mulier uiro propinauit mortem & etiam uitam 2.426.b
mulier enixa ab ecclesia non est arcenda to. 2 1195.b
mulier uicina atq; subiecta 1.67.a
mulieris religiosæ indicia 2.533.b
mulieris nomine infirmitas intelligitur to. 1 399.c
mulieres non nutriunt filios ob incontinentiam 2.1195.c
mulieres Amalechitæ quæ sint 2.1571.a
mulieres meretrices 2.1289.a
mulieribus sensus prauus nõ sexus in uitio est 1 69.c
Multiloquium fallaciam generat 2.193.a
multiloquium quam pœnã habeat 1.1278.d
multiloquio uacantes ut sint instituendi tom. 1 1276.d
Mundus cur miserijs plenus sit 1.1421.b
mundus nõ sua sapiẽtia, dei uero uirtute conuertitur 2.1082.d
mundus multas miserias patitur ex sacerdotum culpis 2.382.d
mundus ut Paulo crucifixus fuerit 1.133.b
mundus cõditus est sex diebus & sex ætatib. consumetur 2.1415.c
mundus igne iudicij cremabitur 2.136.c
mundus mari comparatur dum impios retinet pios eijcit 1.133.d
mundus spiritum sanctum non accipit tom. 1 155.b
mundus cum non persistat diligendus non est 1 1302.d
mundus cum suis rebus contemnendus est to. 2 883.b
mundi finem quæ signa sint præcessura to. 2 1028.d
mundi mala cur nobis prædicta sint 2.318.d
mundi finis 1.1168.c
mundi descriptio nascẽte domino cur descripta 2.342.d
mundi flores 400.b
mundi destructionem qui lugeant 2.320.a
mundi sapientia quæ sit 1.368.b
mũdi fine urgẽte largius superna sciẽtia pro fuit 1 298.b
mundi mala sentit qui eius bona appetit to. 1 183.d
mundi fructus ruina est 2.320.b
mundi actiones molæ comparantur 1 188.d
mundi bona dei dona sunt 2.1055.d
mundi ruinæ uoces eius sunt 2.329.d
mundi bona calamitatis solatia sunt to. 1 1300.b
mundi iter cur asperum sit 1.789.a
mundo mortui seipsos cognoscũt 2.1264.b
mundo uiuimus cum mente in eum fõris uagamur 1.135.c
mundum cõtemnere perfectè pauci nouerũt prædicatores 2.1403.c
mundum diligentes sanctorum exempla seruenti sæpe amore recipiunt 2.1540.a
mundus corde quis 2.1427.a
mundus debet esse à uitijs qui aliorum culpas arguit 1.1457.a
mundus non est qui lotus baptismate non sitit 2.954.d
mundum est nihil infidelibus 2.1196.d
mundis omnia munda sunt ibid.
Munditia sanctitatis per incrementa temporum creuit 2.447.b
munditiæ exemplum 2.226.b
munditiam uerã imitamur nõ autem apprehendimus 1.318.b
Munus acceptum non uertendum in uitium. 1 1020.c
munus à corde 1.316.b
munera Christo à Magis oblata quid significent 2.351.a
munera celeriter data augent merita tom. 1 724.d
munera nostra quando placeant deo 1.83.d
munera carnalia debemus rectoribus cũ spiritualibus 2.1477.a
munera quæ à domino accipimus 2.1258.c
munera diuina ut assequamur 2.1470.d
munera propter offerentem placent to. 2 1000.d
munerum acceptio reprehẽditur 2.1490.c
munerum accipiendorum causa est auaritia. 2 1404.d
ex Munerũ diuersitate mali à bono deficiũt. 2 166.c
munerum tria genera sunt 2.331.b
munerum acceptiones tres uide Dona 1.316.b
Munitiones nostræ quæ sint 1.383.d.
munitionum nostrarum curam nõ habemus 2 1234.b
Murenulæ sanctam scripturam signant tom. 2 11.d
Murmurãtes in persecutione iustitiam ferientis accusant 1.165.b
Murmurare in probatione non debemus to. 1 69.a
murmuramus cum iubemur opera diuersis etiam temporibus præstare 2.1306.d
Mus immundum est animal 2.1348.c
Musæ puellæ transitus 1.1435.a
Muscæ quid signent 1.617.c
Musica in luctu importuna 1.584.a
Musti appellatione sancti spiritus feruor accipitur 1.773.c
Mutabilitas mors quædam est 1.418.c
Myrrhã adhibere membris nostris debemus 2 12.b
Myrmicoleon quid 1.150.d 151.a
Mysteria diuina quomodo discutienda tom. 2 283.c.d
mysteriorum arcana qui discutere nouit, is cognoscit sermones domini 2.1309.b
mysteria quomodo loquuntur prophetæ to. 2 1477.d

N

NAama sonat decorem 1.81.d
Naaman syrus sanatus in Iordane tom. 1 235.b
Naas interpretatur serpens 2.1478.c
naas Ammonites quid designet 2.1478.c & 1479.d
Nabuchodonosor cur in animal conuersus. 1 139.a
Nardus qualis herba sit 2.12.a
Narinas obsedit Arnulphus 2.1174.d
Nasci uoluit de fidelibus Christus 2.1209.a
nasci de Deo quid sit 2.1564.c
Nascentes in aquario piscatores fiunt tom. 2 350.c
Nasæ Iudæi pœna 2.729.b
Nasus prædicatores repræsentat 2.52.b
Naris fatuitatem designat 1.1041.b
narium uocabulo in scripturis quid significatur 1.1065.d
narium nomine insidiæ intelliguntur. tom. 1 1138.d

Nathan cur quæ fuerit ex Dauide iudicium 1 1760.c
nathan quàm humilis fuerit 1.236.c
nathan per charitatem liberè regem peccantem increpauit 1.348.d
Nathanael cur non uenerit in Apostolorum numerum 1.1146.d
Natura est mater nostra 1.448.c
natura diuina à mente sine aspectu cernitur. 1.162.a & deinc.
natura diuina sola immutabilis est 1.160.a
natura nostra facta est extra naturam tom. 1 251.c
natura omnes homines æquales genuit tom. 1 723.a
naturæ necessitasquæ requirit ea sumēda sunt 1 1030.a
naturæ lapsæ status 2.537.d
Nazaræi cur capillos alant radantue 1.59.b
nazaræorum nomine qui designentur tomo 1 1119.d
Neapolitani populi dissensio 2.982.a
in Nebula dominum loqui quid sit 1.1001.b
Necessitas non consilium sed auxilium requirit 2.1535.a
necessitas ferrum dicitur 1.499.d
necessitatibus fraternis compassione iungamur 2.1482.a
Negligentia nostra in corporis cordisq; custodia 2.1234.b
Negocia secularia cur toleranda 1.1249.d
negocijs terrenis est pax anteferenda tom. 2 936.c
Neophitus ueteribus & nouis quis sit tomo 2 985.b
neophitus 2.817.d & 818.d
neophiti fidei ut sint instituendi 2.1180.c & d
Nequitia timida est 1.421.d
nequitia hericio comparatur 1.1160.c
Nequissimi etiam pares inueniunt 2.1508.d
Ner, lucernam sonat 2.1564.b
Neruis compingimur 1.328.c
nerui perplexi qui sint 1.1115.c
Nescire dominum Samuel simplicitatis prætextu dicitur 2.1326.a
nescire ignorantia est, scire noluisse superbia 1.501.c 842.c
Nestorij hæresis 2.793.a & 1088.b & d
Nicenum concilium damnauit Arij dogma 2 657.b
Nidi nomine quid accipiatur 1.659.d
Nigri post candorem qui sint 1.1120.b
Nihilum, gentes signat 1.572.c
Niniuitæ 2.1358.b & 1123.b
niniuitis subuersionis pœna prolata fuit to. 2 1315.d
Nix unde generetur 1.1119.d
nix de superioribus ruit 1.223.c
nix unde fiat 1.916.b
niues ad terram de cœlestibus ueniunt mysticè quid 1.916.c
Nobilitas carnis 2.1337.b parit quibusdam ignobilitatem mentis. 1 1172.a 1369.a
Nobilem quid deceat 2.941.c
Nobiscum est qui per nos loquitur 2.1455.d
Nocturna pollutio 2.1198.c
nocturni timores qui sint 1.668.c
Noe præcepta dei præposuit utilitati suæ to. 2 226.b
noe ebrius existens quid notet 1.847.b
noe rectorum figuram tenuit 2.232.b
noe mundo superstes fuit 1.124.c
Noemi pulchrum sonat 2.999.a
Nomen domini annunciare quid 2.605.a
nomine ut quis antecedit homines sit et annorum claritate 2.1168.d
Nonnosus 1.1338.d
Nonus frater ab Anastasio mortem deprecatus est 1.1339.a
Notarij irrisores sunt 2.779.c
Nouaculæ nomine quid notatur 2.1217.a
Nouati hæresis 2.1318.d & deinc.
Nouercam in uxorem ducens sit anathema. 2.1190.a 1192.c
Nox nobis in lucem uertitur 1.265.a
nox pro quo ponitur 1.31.b & 98.c & 104.b & 106.c 248.d
nox solitaria quid 1.294.a
noctis tenebras laudare quid sit 1.101.c
Nubes tentorium dicuntur 1.905.a
nubes ad cursum flatus impellit 1.695.b
nubes protectionem miserationis exprimit 2 1318.b
nubium nomine prædicatores accipiuntur 1 573.a
Nuces perfectos designant 2.48.d
Nudum fugere quid sit 2.1596.b
Nuditas spiritualis 1.58.b
Nummi cur imagines habeant 2.1298.b
Numidiæ concilium quid statuit 2.750.d
Numismata ut examinentur 1.1163.d
Nuptiarum summa solidum ne excedat tom. 2 667.c
nuptias filio suo quādo dicatur dominus parasse 2.508.a
nuptiarum domus dicitur sancta Ecclesia to. 2 511.c
Nurum in uxorem ducens sit anathema to. 2 1190.d
Nutriens temporaliter satiabitur in æternū 2 1098.d
Nycticorax qualis sit auis 2.591.c

O

OBab ut ad uitam ductus fuerit 1.1283.b
Obdurare cor 1.378.c
Obduratio in quo consistat 2.180.b
Obedire oportet deo magis quàm hominibus 2 1219.a
obedit deo nemo nisi innocens 1.1211.d
Obedientes iudicare nō nouerunt 2.1306.d
Obedientia quanta uirtus sit 1.1210.d
obedientia uictimis præponitur 1.1211.a
obedientia, deo est accepta oblatio nostra to. 2 1589.d
obedientia uincuntur mali spiritus tom. 2 1463.c
obedientia recuperat uitam 2.1307.a
obedientiæ exemplum insigne 1.901.a
obedientiæ electæ forma 2.1462.d
obedientiæ bonum omni luce cordis implere 2 1463.b
obedientiam deo debemus in omnibus tom. 2 157.b
præter Obedientiam quæ fiunt, nō sunt bona causta & uictimæ 2.1589.d
obedictiam reipublicis exhibere summa laus est 2.1174.d
Oblatio uera quæ sit 1.655.a
oblatio recta sine diuisione qualis 1.72.a
oblatio mortuorum est utilis 1.1464.d
oblatio recta est cùm de radice iustitiæ procedit 1.655.a
oblatio quando iram non placat 1.744.d
oblationis carnes super mensas portare tom. 1 303.b
oblationes nostræ quando sint acceptæ deo. 2 1463.d
uide Sacrificia & Offerre
Obliuio extinguit memoriam 1.99.d
obliuio locum non habet in sincera dilectione 1089.b
obliuio mortis umbra est 1.828.d
Obrysum quid sit 1731.b
Obscura rebus patentibus permiscentur to. 1 944.a
Obsequia diuina quando bene exequantur. 2 1273.a
contra Obtrectationes 2.145.b
Obumbratio in sacris quid 1.1127.a
Occasum petit qui temporalia quærit 1.17.b
Occidit dominus & uiuere facit 2.1335.c
Occidentales coniugio sumunt propinquas. 2 1189.d
Ociosum uerbum quid sit 1.1278.c
Octonarius numerus quid designat 2.280.b & 46.b
Occulta respicit deus 2.1400.c
Oculi nomine quid designetur 1.440.d
oculi carnei cum tempore prodeunt & claudantur 2.325.c
oculi lippi quales 1.1236.a
oculi sanctorum quid 2.1389.c
oculorum acies fumo sauciatur 1.1164.b
oculos inclinare quid sit 1.534.a
Odium tenebrat conscientiam 1.176.a
odium proximi impedit orationis fructum. 1 205.b
Odor bonus ex uirtute est 1.479.d
Offerre debemus deo tria 2.1241.c
Offerens ex muneribus nō placet 2.1000.d uide supra Oblatio
Officij nouitas unicuiq; grauis 2.813.d
Olei filius 1.647.b
Oleum in capite 1.58.c
oleum prædicationis gratiam designat tom. 1 1445.c
oleum à proximis petere quid sit 1.279.c
oleo ignis accenditur 2.1606.c
oleo caput regis ungebatur 2.1616.d
Olla succensa quæ sit 1.597.b
ollæ Aegypti quid signent 1.681.a
Onager agrestem asinum signat 1.212.c
onager quid significat 1.1025.b
onager cur liber dicatur 1.1025.b
onagri nomine quid signatur 1.212.c
onagri herba est interna refectio fidelium 1 215.d
onagri appellatione signantur qui in campo fidei constituti sunt 1.215.c
onagri herba quid 1.212.d
onagri habitatio quæ 1.547.d

onagris hæretici comparantur 1.547.d
Onera alterius quis portet 2.617.d
Opes quis det conseruetq; 2.1137.b
Operari in primogenito bouis, quid sit to. 1 281.d
Operantes bona stare dicuntur 2.1473.b
operantis mentem laus humana sæpe immutat 1.21.a
Operatio bona nocem habet nobis tacētibus 2 1062.b
operatio mala mortis umbra 1.385.b
operationes nostræ per fidem placent 1.83.d
Opus ex intentione pensandum est 1.1345.d
opus bonum sine castitate magnum non est 2 361.b
opus hominis uitium est 2.799.d
opus bonum foris nullum est quod in corde non fit 1.22.c
opus bonum animo conceptum mox perficiendum 2.697.a
opus sine humilitate non prædicatur tomo 2 1611.c
opus peruersum omne mortuū est 2.1069.d
opus hominis indignum est ad pro merendā uitam æternam 2.1284.c
opera bona tempestiuè manifestata deperēt 1 281.c
opera bona sine fide nihil prosunt 2.1141.a
opera bona sine humilitate nihil sunt to. 2 341.d
opera dei minus sunt ipso 1.897.b
opera nostra non sunt ostentanda 1.283.d
opera nec pauca nec indiscussa sint 1.22.c
opera nullum extollant 1.980.a
opera exteriora seruabantur in ueteri Testamento 2.1196.c
opera sanctorum ad exemplum à nobis conspiciuntur 2.1522.d
opera nostra bona à nobis ignoranda sunt tomo 2 1463.d
opera fidei fortiora exhibuerunt patres nostri 2.1483.c
opera patrum & Christi conseruntur to. 2 1247.a
opera bona in uoluntate bona seminari oportet 2.1563.d
opera bona penè cuncta ex cogitatione prodeunt 1.358.b
opera bona uitæ præsentis sequitur retributio futuræ 1.197.a
opera bona quando iudici placeant 1.23.a
opera bona lætitiam & securitatem menti gignunt 1.18.d
opera bona deo non adiuuante nunquā perficiemus 139.a
operis boni laborem gloria sequitur 1.186.d
operis boni uirtus quæ 2.422.b
operum bonorum radix quæ 2.886.a
operum bonorum structura consistit in quatuor uirtutibus 1.55.d
operum discretio est in uita præsenti to. 1 129.a
operum bonorum intentionē ut polluat diabolus 1.70.b
operum nostrorum uix exteriora facere possumus 2.503.c
operum malorum magnus est numerus to. 2 1556.c
operum Euangelij & legis comparatio to. 2 1216.c
operibus nostris iustis preces adijciendæ sunt 1 305.a
de Operibus nostris debemus sapientibus ac spiritualibus credere 2.1464.a uide Merita
Opinione aliena proficimus 1.738.b
Oppressorum defensio qualis esse debeat to. 2 1025.c
Orare sine intermissione, quid sit 2.1238.d
orari dominum pro se qui petit nummum argenteum offert 2.1298.c
orandi modus 2.1400.c
orandum pro inimicis cur sit 1.1187.b
Orantes qui minime exauduntur 1.533.b
Oratio ad Christum 2.638.d
oratio quo pacto fiat execrabilis 1.359.a
oratio uerum considerationis nostræ organum 1.19.a
oratio quæ fit pro inimicis deo est accepta. 1 303.b
orationc operatio & contra fulcitur tom. 1 587.a
oratio pauperibus communis 2.584.d
orationem ueram quis præstet 1.59.c
orationis ueræ uirtus quæ 2.440.a
oratio nostra qualis debeat esse 1.752.a
oratio execrabilis quæ sit 1.533.b
orationi quatenus insistendum 2.323.d
oratio uirtutis pondus habens qualis sit to. 1 1154.b
oratio desistere haud debet 2.614.c
in Oratione quæ postulanda sint 1.510.c
oratio unicuiq; fideli competens 2.585.d
oratio inanis est quando 2.1074.d & 1401.a
oratio hominis quibus non sufficit, pietas redemptoris impleuit 2.1277.a uide Petit. & Preces.
orbis nomine Ecclesiæ subiecta fidelium multitudo designatur 2.1253.c
orbem portant Angeli 1.304.b
orbem qui portent 1.303.d
orbem paritura erat ecclesia uerbo 2.1219.c
Ordinatoribus in electione nihil suum relinquitur 2.1609.c
Ordinatio episcoporum quō fiat 2.1189.a
Ordo in supplicijs seruatur 2.337.d
ordo etiam seruandus est in rebus spiritualibus 2.995.c
ordinem religionis homo homini præbet to. 2 1618.b
ordines sacri uendi non debent 2.734.c
ordinum dignitates pensandæ sunt 2.1302.a
ordinum in ecclesia distinctio 1.1010.d
ordinibus parendum est 2.818.d
ordinibus singulis gratiarum dona possunt tribui 2.1409.a
Organa referri possunt ad prædicationem redemptoris 2.1459.b
Orientem adire quid sit 1.539.a
Orientales prædiuites existunt 1.5.a
orientales Episcopi cum Cyrillo pacem habuerunt 2.952.d
orientales ecclesiæ quam sectentur fidem to. 2 951.c
orientales episcopi uenerantur synodū Chalcedonensium 2.951.c
Origenes sine uerbo dominum uidere uoluit 2.1318.d & deinc.
Origenistarum error 186.b
Originalis culpa qualem edat fœtum to. 2 1601.b
Orionæ cœlum edidit mysticè quid 1.297.c & deinceps
Orphani suum uel amisso patre recipiant to. 2 1010.a
orphanorū gubernator ac protector est deus 2 1058.b
orphanis uiduisq; prospiciendum est tom. 2 678.d
Os quod mentitur occidit animam 2.736.d
os dilatatum super inimicos habere tom. 2 1257.d
os dei quid designet 1.911.c
ori parcentes dicuntur Iudæi 2.1524.c
os fortitudinem signat 1.474.d 262.c
Ossa uirtutes signant 2.537.d & 1.789.c
ossa amatorum huius seculi quæ sint 1.515.d
ossibus compingi quid sit 1.328.c
Osanna quid 2.240.c
Osculari pedes redēptoris quid sit 2.470.d
Osculum dilectionis signum est 2.471.a
Ostium tabernaculi, litera est legis spiritalis. 2 1275.b
ostio clauso aliquid petere quid sit 1.752.b
ostia claudere mystice quid 1.115.a
ostia domus domini quæ sint 2.1329.d
Oua in puluere dominus calefacit 1.1059.d
Ouis innocentiam signat 1.913.d
ouis morbosa eijcienda est stabulo 2.1092.d
ouis Amalech quæ sit 2.1571.c
oues tollere in prædam quid sit 2.1543.d
oues nominantur electi omnes 2.1571.c
ouium possessio quid signet 1.15.d
ouium Christi pascua quæ sint 2.366.c
Ouile aduersus lupum sæuiētem præmuniendum est 2.1045.c
in Ouile ouium intrare per Christum tom. 2.392.b 946.b
Oza robustus domini interpretatur 1.142.c

P

PAbulum scripturæ docet nos ærūnas fugere 2.1239.b
Pacati ut sint admonendi 1.1291.b
Padus episcopi authoritate prohibitus nō inundauit amplius 1.1588.c
Palæstrica certamina ut describi soleant to. 1 4.b
Palcarum nomine carnalium uita signatur. 1 1105.b
Pali quos notent 1.1135.c
Pallium quibus concessum sit 2.901.d
pallij honor 2.1005.a
Paliurus ut nascatur 1.1130.d
Palma tarde proficit, sed diu in uiriditate subsistit 1.660.a
palma dulcissimos fructus gignit 2.53.c
palmæ uictorias signant 2.250.b
palmæ species 1.660.c
palmæ proprium 1.661.b
palmam in fronte gerere 2.273.b 272.c
palmas æternas habebunt electi 2.1383.b
Palmiti comparantur peccatores tom. 2 938.d

Palpebræ unde dictæ sint 1.439.a
palpebras dormitare quid 1.1262.a
Panis nomine quid accipiatur 1.421.d
panis multa significata habet 1.790.b
panis unus multis decem sufficit diebus to. 1 1418.a
panis nomine perfectionis doctrina accipitur 1607.b
panis triticeus erit nobis in uita futura tom. 2 1365.d
panem peccator cõuersus torquet 2.1299.d
panis noster uerbum dei est 2.590.c
panem nostrum cum tamen non sit cur dicamus 1.800.c
panes tortos duos habere debet pastor tom. 2 1453.d
Panthaleon notarius 2.945.b
Papa à questibus initium ducere haud debet 2 643.b
papæ assessores enumerantur 2.1052.b
Papyri nomine quid accipiatur 1.435.c
Parabola quintupliciter dicitur 1.584.a
Paradisus hominis terra extitit 1.314.a
paradisi flamma cur uersatilis dicta tom. 1 407.c
paradisi gaudia quomodo contingunt tom. 2 1243.b
paradisi quatuor flumina quid signent tom. 1 55.d
paradisi ostia diabolus aperuit 1.105.d
Parcere quid sit 2.1578.c
Parere debemus maioribus 2.818.d
Pares paribus sociantur in tormentis tom. 1 1449.b
Parentum correctio in liberos qualis tom. 2 1197.a
Partem à domino accipere quid sit 1.504.b
Paruipendenda nõ sunt quæ ad effectum usque non pertrahunt 1.86.d
Paruulus quis 1.75.b
paruulis ut loquatur dominus 2.1306.c
paruuli Amalechitarum qui sint 2.1571.a
paruuli humiles dicuntur 2.1432.b
paruulis dat gratiam dominus ibid.
Parua negligenda non sunt 1.355.d
Pascua nostra quando inueniamus 2.1171.c
Pascasii laus 1.1455.d
Passer hominem prudentem notat 2.591.d
Pastor ad magisterium uocatus ut se in eo gerere debeat 1.1237.b
pastor sic sit ut lapsi in eo bonum uideãt & iusti quoq; 2.1317.c
pastor quid cogitare debeat in suo munere. 2 923.d
pastor dicenda disponere debet 2.1329.b
uide Antistites Episcopos Sacerdotes Ministros Doctores & Concionatores
Patres ante Christum abortiui fuerunt tom. 1 124.c
patres ueteres à seipsis non sunt locuti tom. 2 1322.c
per Patres locutus est deus quæ uoluit ibid.
patres ante Christum non nati sed concepti. 1 25.a
patres plures fuerunt quàm Moyses memorarit 1.124.d
patres saluatoris quales fuerint 2.1209.a
patres antiqui per scripturã loquuntur, mentem uerò aperire non ualent 2.1323.b
patres ueteris testamenti eadem fide saluati sunt qua noui 2.224.a
patres antiqui naues poma portantes fuerũt 1 312.b
patres Ecclesiæ sequi debemus ubi à sacra doctrina non discordant 2.953.a
patres antiquis non tam reges hominũ quàm pastores pecorum fuerunt 1.723.b
patrum sanctorum statuta sunt tenenda to. 2 1181.a
patrum uirtutes quare nobis proponantur. 2 1141.a
patrum antiquorum gesta sunt nobis prophetiæ 2.623.a
patrum antiquorum cum nouis comparatio 2 1549.a
patribus primæ Ecclesiæ omnia cõmunia erant 2.1191.a
Patientia reddit etiam martyres 2.489.c
patientia fortitudinem sequitur 1.147.c
patientia radix custosq; est omnium uirtutũ 2 488.a
patientia uera est quæ amat quem portat to. 2 117.d
patientia discenda est à Saluatore 1.1274.d
patientia ut sit muniendus animus 1.173.c
patientia custos conditionis nostræ est tom. 1 1267.a
patientiæ exempla 2.117.d
patientiæ uirtus in prosperis nunquam est. 1 392.c
patientiæ exempla 1.235.d
patientiam præstans erranti non caret suspicione 2.926.b
patientiam tenens animas possidet 1.147.d
Patiens uerè quis sit 1.392.c
patiens melior est arrogante 1.1266.c
patientibus necessitatem, subsidia præbere ecclesiastica debemus 2.941.d
Patimur nulla nisi quæ deo placent 1.38.c
patimur iusta 1.38.c
Patria æterna carebit strepitu 1.1179.c
patriæ futuræ locus qualis 1.299.b
Pauimentum designat fideles 2.252.b
PAVLVS quomodo exercitus ululatum odoratus sit 1.1076.b
paulus cur tentatus 1.1142.c
paulus lumen ut acciperet amisit 1.1159.b
paulus in ciuitate fuit 2.1425.a
paulus ui motus sui usq; ad cœlum se extulit. 2 1218.b
paulus propter superbiam audiuit uocem increpationis 2.484.d
paulus timebat repulsionem 1.977.a
paulus hominibus miles erat, tentorium deo 1 903.a
paulus nobiliorem de hostibus elegit uictoriam 2.1349.c
paulus dux bonorum 2.1064.b
mundum despexit 1.133.b
paulus carmina in nocte prædicauit 1.862.b
paulus gelu fuit pòst uersus in aquam tom. 1 922.c
paulus cur fugerit 1.1356.a
paulus nationum caput factus est 2.1469.a
paulus cunctus flagellis fuit 1.468.b
paulus uerè magister fuit gentium 2.257.b
paulus quando sua bona opera recitarit to. 1 737.a
paulus cum cœlo infernum pertulit 1.354.b
paulus per charitatem manus persequẽtium humiliter pertulit 1.349.b
paulus animam suam amando oderat to. 2 501.c
paulus totum conuertit mundum 2.383.c
paulus quid perpessus sit 1.371.a
paulus cur Corinthios laudauit cum tamẽ postea increpauerit 2.177.b
paulus absq; terrore requieuit 1.363.d
paulus placebat deo & hominibus tom. 2 1278.d
paulus ut omnia omnibus factus sit 1.201.d
paulus in conuersione cur ceciderit in faciẽ 2 140.d
paulus cur Hierosolymam uenerit ad Petrũ 2 1448.c
paulus cur in tertium cœlum raptus tom. 2 1222.b
paulus amicorum Iobi uerba cur citet to. 1 143.c
paulus cur uas appellatus sit 2.296.a
paulus Apost. mane prædam rapuit, uespere spolia diuisit 1.593.d
paulus cur Timotheum non per miraculũ sanarit sicut & Publij patrem 1.913.a
paulus aquila fuit 1.1091.a
paulus ad uiolatum natus fuerat 1.184.a
paulus cor nouum accepit 2.1218.d
pauli epistolæ nunquam satis expositæ sunt 2 1417.c
pauli fortis infirmitas 1.1074.a
pauli uerba claui erant 1.817.b
pauli alæ quatuor 2.92.d
pauli feruor propter Dianam Ephesinam to. 1 1070.a
pauli squamæ quid signent 1.1159.b
paulo nauis cordis in fluctibus maris integra stetit 2.1001.a
Paulinus Nolanæ urbis episcopus 1.1380.d & 1381.a
Pauorem despicere & contemnere quis dicitur 1.1071.b
Pauper quis minime est 2.259.c
pauper spiritu quis est 2.1526.c
pauper de stercore erigi aptè dicitur tom. 2 1265.c
pauper uitiosus moneri non despici debet to. 2 522.d
pauper cum principibus sedet quid sit to. 2 1253.b
pauperi cum principibus sedere quid sit to. 2 1266.a
pauperem facit & ditat dominus quid sit to. 2 1252.c
pauperes rebus qui sint 2.1265.c
pauperes sunt qui uerbi thesauros non reconditos 2.1538.a
pauperes sunt electi quia bona æterna habẽt 2 1264.c
pauperes opprimuntur à maioribus in Sardinia 2.1026.d
pauperum utilitas grauari non debet tom. 2 1179.b
pauperum patientia in finem non peribit to. 2 491.a

pauperibus in Sicilia trecẽti solidi numerantur 2.1178.c
Paupertas non leuiter fertur 2.1521.d
paupertas macies est 1.423.c
paupertatis nomine humilitas signatur to. 1 547.c
paupertatem Christi amplectentes habent impugnationem cordis 2.1521.d
Pax reipub. à pace Ecclesiæ pendet 2.791.d
pax cõseruatur si nihil potestati, æquitati autem omnia 2.1180.b
pax reddit nos hæredes dei 2.926.a
pax nostra ex desiderio conditoris inchoatur 1.201.a
pax complectitur charitatem 2.818.d
pax nostra quando plena sit futura 1.201.b
pacis author deus 2.943.a
humilitatem docuit 2.1147.c
uide Concordiam
Pacificus doctorum ingressus 2.1610.b
pacifici dei hæredes sunt 2.926.a
Pecunia pro captiuis redimendis data reddi non debet 2.931.c
pecuniam dare nũmularijs quid sit 2.346.c
Peccare in dei misericordiam non debemus 1 1140.c
peccare & de clementia præsumere quid to. 2 1315.c
peccare qui non metuit accendit in se peccandi desiderium 2.1527.b
peccamus per tria effrenatius 1.138.d
peccamus deo soli 2.568.c
Peccando incurrimus inimicitias dei to. 2 1445.d
Peccans terrendus, territus ad spem reducendus 2.1496.a
peccantes desperare non debent 1.1140.b
PECCATVM quod in nobis est semper se mouet 2.1487.b
peccatum quod caret uerecundia desperationem minatur 2.542.a
peccatum quod caret pœnitentia fit causa & pœna peccati 2.178.d
peccatum in foribus quid 1.110.c
peccatum clamor est 2.544.d
spina dicitur 2.545.b
peccatum omne fundamento caret 1.884.a
peccatum ad mortem quod sit 2.1593.d
peccatum omne graue est 2.74.d
peccatum nullum dominus multum relaxat 1 109.a
peccatum mors est 2.627.a
peccatum omne tribus impletur modis to. 1.841.c 2.1199.b
peccatum ex peccato nascitur 1.226.a
peccatum sine uindicta non laxatur 1.316.d
peccatum inhabitans membra nostra mouet 2 1601.c
peccatum in confessione prodendũ, non augmentandum est 2.1552.b
peccatum cum uoce quid 1.1312.b
peccatum Adami omnes ligat qui non regeniti sunt 1.91.d
peccati partium discretio est habenda to. 2 1199.b
peccati seruus 1.129.c
peccati mater & uox quis sit 2.1601.a
peccati suggestio, delectatio, & cõsensus unde sint 2.1199.b
peccati iniquitas in manu, culpa uerò in opere est 1.358.a
pro Peccato cogitare, quid sit 2.1300.b
peccato nemo caret nisi solus deus 2.1547.a
peccato animus non semper consentit to. 2 1100.a
peccata uitare prima uirtus 1.195.b
peccata potentium occulta ut sint punienda 1 433.a
peccata subditorum ac præpositorum quantum sint connexa sibi 2.174.b
peccata rimãtur facile ante casum 2.1579.d
peccata fletibus diluta humilitatis æstimatione sunt cogitanda 2.1361.a
peccata plangimus cum pensare cœperimus 1 537.d
peccata grauiora grauiorem pœnam habent 1 497.d
peccata commissa plangenda sunt 2.1585.c
peccata manifesta ut sint reprehendenda to. 1 433.a
peccata in infimis sunt 2.1513.a
peccata parentum quando in filios redundẽt 1 512.d
peccata populi sacerdotum precibus delentur 2.1289.c
peccata nostra deo non nocent 1.858.a
peccata ex infirmitate spem non perdunt to. 1 741.d
peccata quæ dimittuntur occuluntur tomo 2 1585.c
peccata confitentes corda conuertant to. 2 1597.d
peccata magna ex rebus minimis non sunt capienda 2.1178.d
peccata si deessent Christum uenisse nõ oportuisset 2.1391.d
peccata commissa sic sunt lugenda ne caueantur futura 2.1370.a
peccata perpetrata corrigere uirtus secunda 1 195.b
ad Peccata non impellimur nisi cum spirituũ tentamenta suggeruntur 2.1266.d
peccata deplorantes in agone mortis an uitam inueniant 2.1299.a
peccata per quem nobis dimittantur to. 2 1084.c
peccata quædam grauiora sunt alijs 1.841.c
peccata declinare, dei manus est 2.1002.b
peccata originalia damnant nos 1.306.b
peccatorum commissio breuis est 2.1509.c
peccatorum correctio quam pugnam excitet 2 1527.d
peccatorum reliquiæ cur sanctis maneant to. 1 113.b
peccatis transactis non alia iungantur to. 1 111.a
peccatis etiam sanctos carere in hac uita est impossibile 2.543.a
peccatis non carent etiam electi 2.1262.c
uide Delicta, Excessus, Errores, & Culpas
Peccator duabus uijs ingreditur terram to. 1 15.a
peccator cõuersus non requirat uberius pra uitatem 2.1369.c
peccator flagellandus est 1.541.c
peccator quacunq; hora conuertitur saluus erit 1.1267.c
peccator ac impius ut differant 1.839.d
peccator ubi consolationem quærere debeat 1 637.a
peccator quando intelligat se conuersum to. 2 1248.d
peccator hæreticis comparatur 1.1271.a
peccatoris pœna est non uidere 2.1304.d
peccatoris mortem non uult dominus to. 2 1377.d
peccatori ad horam parcit dominus 1.329.c
peccatorem qui conuerterit, animam suam saluabit 1.651.a
peccatorem ad pœnitentiam impellere quantum miraculum sit 2.1495.b
peccatores reijcere non debemus 2.468.d
peccatores de criminum multitudine despe-rare non debent 2.1469.a
peccatores in peccato suo mortui nunquam saluantur 2.1319.a
peccatores ut saluos faceret dominus pati uenit 2.1418.a
peccatoris cõuersio uera in quo consistat to. 2 1298.a
peccatores conuenire Masphat quid sit to. 2 1377.c
peccatores à facie domini fugiunt 2.1496.b
peccatores quid sperent 1.365.b
cadauera sunt 1.1090.d
uix conuersi diliguntur maxime tomo 2 1419.a
proni sunt ad malum 2.1529.a
peccatores in quo sunt sibi male cõscij in hoc & alios defendunt 1.1129.b
peccatores lactantes 1.112.b
peccatorum finis est mors 2.547.b
peccatorum conuersione alij peccatores sæpe obstupescunt 2.1532.d
peccatorum cõuersione accendunturalij ad simile propositum ibidem
peccatorum animas qui conuertere nititur copulatur in charitate Christo 2.1449.c
peccatorum pœna ostenditur ex uita bonorũ 1 334.a
peccatorum iustitiæ mors 2.1348.b
peccatoribus pœnitentibus remittuntur peccata ut exempla indicant 2.428.b
peccatoribus quatenus sint manus porrigendæ 2.1564.d
uide Reprob. Prauos, Imp. Iniustos, et Procaces
Pedes nostri quando seruentur à Deo to. 2 1254.b
pedes sanctorũ fides & amor intellig. ibid.
pedes butyro lauantur, quid sit 2.645.d
pedes sanctorum seruare, quid sit 2.1266.c
pede imo inniti 1.126.d
pede fracto esse 1.1235.d
pedum utilitas 2.1253.d
pedum domini nomine prædicatores intelliguntur 2.645.a
Peditũ nomine figurantur electi bonis exemplis præditi 2.1573.a
Pedicam in terris abscondere, quid sit to. 1 456.b
Pelagius primò damnauit uocabulum uniuersale 2.964.c

pelagij hæresis de anima Adami 2.832.a
pelagij sententia ac Celestini cur damnata sit 2 947.b
Pellis nomine quid figuretur 1.474.d
Pellicanus qualis auis sit 2.591.c
Pennæ columbæ deargentatæ 2.160.a
pennã uetustam proijcere quid sit 1.1084.d
PENTECOSTES solẽnitas est ualde laudabilis 2.455.b
Percutit dominus & sanat 2.1355.c
Percutientem arguere quid 1.1091.c
Percußio sagittis exprimitur 1.211.b
percußionis satisfactio est uoluntas iusta conditoris 1.1097.a
percußiones dei sint nobis purgationis beneficia 2.1029.a
Perdi possunt qui emendari desiderantur, si non ordo adsit 2.1045.d
Perditionis nomine Satan signatur 1.572.a
perditionis uia lata est 1.1249.b
perditionis nostræ occasio quæ 1.1282.a
perditionis materia 2.940.d
perditionis indicium manifestum quod sit to. 1 867.a
Peregrinationis locus etsi blandus tamen tormentum est 2.1093.b
Perfectio nostra culpa non caret 1.141.a
perfectionis gradus in prædicatore tres to. 2 1467.a
perfectionis uirtutis certitudo 2.1437.b
perfectionem qui habuerint unde consequantur 2.79.c
PERFECTVS uerè quis 1.147.c
perfecti uiri ministrant in conspectu domini 2 1286.c
perfecti non sumus etiã si externa bona abijciamus 2.60.c
perfecti multi æstimantur qui imperfecti sunt 1 1434.b
Perfidia prius deseritur quàm ueritas prædicetur 2.1341.a
perfidiam inhabitant Iudæi 2.1246.c
Perire duobus dicitur modis 1.97.d
Persecutio tolerãda est cũ sit utilis 2.884.b
persecutio probat Christianum 2.464.c
persecutio Iudæorum triplex fuit 2.1271.a
Persecutores blandi 1.78.c
Perseuerãtia undarum spumas substernit to. 2 914.d
perseuerãtia est operis boni uirtus 2.422.b
Persona magna sine humilitate deo nõ placet 2 1274.a
personarum merita in examine electorũ sunt respicienda 2.1553.a
personarum ordinẽ mutat qualitas morum. 1 1260.a
Pertinaces plus de se quàm sunt sentiunt to. 1 1283.c
Perturbari uita præfectorũ à nullo debet to. 2 1181.c
perturbationis ultimæ concussio 1.321.d
Peruersi sæpe recta cognoscunt & tamen despiciunt 1.551.c
peruersi malum sub lingua habent 1.442.b
peruersorum locus quis sit 1.598.a
uide Prauos, Reprob. Imp. Damnat. Iniq. Proca. & Iniustos
Pessulum claudere et aperire quid sit 2.38.b
Pestis magna in Aphrica 2.1028.c
Petentium uoces cur differat deus 1.697.b
Petitio Israelitarum pro rege, quare tantopere reprehendatur 2.1492.c
petitio quæ permittenda est 2.1126.a
petitioni bonæ consensus est dãdus 2.1159.a
Petra lympidißima iustum signat 1.503.a
petra Christum signat 1.87.a
petra percussa aquam dedit 2.1533.d
petras ascendere sanctos, quid sit 2.1507.c
PETRVS aer fuit 1.920.a
petrus cur sic lapsus sit ut negauerit Christũ 2 405.c
petrus authore deo Ecclesiæ principatum tenuit 1.874.c
petrus in montem assumptus cũ domino quid notet 2.1433.c
quando tentari permissus sit 1.809.a
primus pastor Ecclesiæ fuit 1.723.d
petrus optabat gloriæ uisionem semper to. 2 1311.b
petrus spiritum prophetiæ ex parte in præsenti habuit 2.68.d
petrus per charitatem minis principum resistit 1.240.b
petrus stans ad prunas à charitatis calore tor puerat 1.25.a
petrus increpationem Pauli libenter accepit 1 1251.d
petrus infirmus firmus fuit breui tempore to. 2 1249.c
petrus mansuetudinis doctor fuit 2.1067.b
petrus Iudæam conuertit 2.383.c
petri humilitas 1.236.a
petri secundam epistolam quidam negant suã esse 2.256.a
petri conuersi Iudei scandalum 2.925.a
petri mansuetudo explicatur 2.255.b
petro linteum quod apparuit quid notet to. 1 1147.d
petri nauis quid signet 1.573.c
petro totius Ecclesiæ cura commissa est to. 2 792.c
petro à domino sunt omnes creaturæ traditæ 2 975.d
Pharao diabolum signat 2.1359.b
pharaonis cor ut indurarit dominꝰ 1.990.b & 1054.c
Pharisæi in templo confessio qualis 1.417.d
pharisæi superbi cæci nominantur 2.1587.b
pharisæus cur absq; iustificatione descenderit de templo 1.769.d
Phialam in Solẽ effundere, quid sit 1.1180.d
Philastrij sententia 2.874.c
PHILOSOPHIA dei uera in quo consistat 1.36.c
philosophiæ utilitas ad sacras literas tomo 2 2.1517.d
Philistæi obliuionem cœlestium exprimunt 2 1557.a
philistæi humiliati qui sint 2.1383.d
philistæos percutere, quid sit 2.1543.d
ad Philistæos descendere, quid sit 2.1518.a
Philistinorum Satrapæ hostes sunt piorum 2 1378.d
philistinorum statio egrediens quid signet tomo 2 1520.d
philistinorum appellatione accipi possunt prædicatores 2.1334.d
Philistim interpretatio 2.1333.b
Philistini quando pugnent 2.1337.d
Philippus domum domini uidit, cognouit minime 2.1433.a
Phinees ira ex uirtute profecta 1.174.a
phinees significatio 2.1524.c
Phreneticorum natura 2.554.c
Pictura in ecclesia quid doceat 2.955.b
Pigredo ut dicatur soporem immittere to. 1 1278.d
Pignus à debitore accipere mysticè quid to. 1 524.c
Pilatus membrum Satanæ 1.75.b
Pilosi nomine incubi signantur 1.226.c
Pinguedo nutrire solet ignem 2.1600.c
Pietas sine scientia inutilis est 1.18.b
pie. ordinata ac inordinata quæ sit 2.268.b
pietas cum humilitate sit iuncta 1.725.d
Pius etiam peccator dici potest 1.839.d
pij mundi finem appetunt 2.320.a
pij magnis donis præditi cur paruis careant 1 1393.c
pij per euãgeliũ nati quales existãt 2.1216.d
pij cur affligantur 1.66.a
pij cibum sumũt cum inter aduersa roborantur 2.1215.b
pij Christo adhærere debent 2.983.a
pij sicut aurũ in fornace probãtur 2.1410.c
pij lapsibus proficiunt 1.53.c
pij cum à deo relinquuntur ruinæ dispendia non sentiunt 1.332.d
pij cur increpent malos 1.854.a
pij cum deridentur testem interiorem inuocant 1.367.d
pij rectæ uiæ iter ad supernam patriam dirigunt 2.1289.d
pij ut se conformẽt diuinæ uoluntati 1.619.a
piorum tentationes quales sint 1.89.a
piorum afflictiones Christi sunt 1.73.b
piorum bella diuersa sunt 2.1488.c
piorum flamma 1.454.a
piorum perfectio duo continet 2.1364.b
uide Sanct. Iust. Beat. Elect. Fidel. & Bonos
Piscatores subegerunt oratores 1.1148.d
Piscium esus pinnulis carentium cur interdictus 1.140.a
piscibus pennatis comparantur electorum animæ 2.460.d & 1.740.a
Placere deo in nostris operibus 1.315.d
placere debemus deo, nõ hominib. 2.1036.d
placere deo & hominibus magnæ uirtutis est 2 1290.a
nemo potest 2.1025.b
Plaga Israelitarum intensa 2.1338.d
plagæ duæ sunt 2.1531.d
plagæ Iudæorum spiritualis & carnalis to. 2 1238.b
Planctus ociosus 2.1215.a
Plantare & rigare adiuuare est 1.570.c
Plantatio iustorum duplex est 1.405.a
Plaustrum nouum est dilectio 2.1359.d
plaustri arcæ dei ligna quæ sint 2.1367.c
Plebis multitudo alios sapiẽtes, simplices alios habet 2.1424.d
Pleiades unde dictæ sint 1.993.a
pleiades surgunt ab Oriente 1.995.d

Plenitudinis spiritus signum 2.1462.b
Pluit dominus in deserto manna 2.1533.c
Poculum etiam in bona significatione sumitur 2.1334.c
poculo cadentes qui intelliguntur 2.1334.c
Pœnitere dei est displicere 2.1580.d
Pœnitenti parcit dominus 1.316.d & 2.359.b
Pœnitentia ex nobis non est 2.630.d
pœnitentia uirtus qualis 2.1262.d
pœnitentia uera, tria habet 2.1597.d
pœnitentiæ utilitas 1.1200.c 2 1262.d
pœnitentiæ spiritus uehemẽs quid pariat to. 1 110.a
pœnitentiam uere agere quid 2.1069.d
pœnitentiam agere in fauilla & cinere tom. 1 1200.c
pœnæ præsentes ad quid nobis seruiant tom. 2 1055.b
pœnæ militant in nobis 1.334.c
pœnam similem subeunt doctor & auditor si colludent 2.1493.c
Pollutum extra castra ire quid sit 1.330.a
pollutum in opere coram Deo quid sit tom. 2 1196.d
Pompam mundi secura mens despiciat to. 2 1137.b
Pontificis uirtus plena esse debet 2.1616.d
pontifices speculatores orbis sunt 2.1185.c
pontifices debent corda regum ad sacra prouocare 2.1131.c
pontifices puros esse decet 2.1610.d
Populus cur aquis comparetur 2.124.b
populus sæpe ruit culpa ministrorũ 2.518.d
populi nomine quid designetur 1.889.b & 1370.d
populorum appellatione gentes designantur 2 1349.b
Porta nostra est aditus ad regnum 2.247.c
porta ad portam ire quid 1.1299.a
Possumus sine deo nihil 2.1129.d
Postulantibus iusta indulgere debemus tom. 2 1125.d
Potentem adiuuare elationis est 1.570.a
potentes huius seculi ut sint arguendi tom. 1 1260.b
Potestas & amor magnam inuicem cognationem habent 2.881.d
potestas sub rationem restringenda est tom. 2 1012.b
potestas diuina electos semper exhilarat to. 2 1384.b
potestas culminis mentis tempestas est tom. 1 1233.d
potestate quo pacto utendum 1.139.c
uide Culmen & Dignitatem
Præceptum in quo pensari debeat 2.1307.a
præcepta paruulis pro uiribus proponenda sunt 2.1287.d
præcepta charitatis aspera sunt carnalibus. 2 1494.b
uide Mandatum
Præcipites ut sint docendi 1.1278.d
Prædam inimicorum comedere 2.1542.d
Prædestinare domino facere est 2.1512.b
Prædestinata quæ non sunt obtineri nequeũt 1 1340.d
Prædestinationem suam nullus intelligit aut cognoscit 1.998.a
Prædicare uolentes ante tempus 1.1299.b
prædicare quando liceat inueni 2.73.c
Prædicando prosunt multi qui conditori displicent per multa 2.1215.d
Prædicãda est ante omnia cœlestis regni gloria 2.1458.b
Prædicator diuersis utitur consilijs ad sananda uitia 2.1526.c
prædicator à sacræ lectionis studio non recedat 1.125.b
prædicator quo die inueniatur 2.1427.b
prædicator humilis ministerio, sublimis sit uerbo 2.1261.d
prædicator dies habet tres 2.1467.a
prædicator doctrinæ suæ authoritatẽ ex scriptura habeat 2.1386.b
prædicator rex dicitur 2.1560.a
prædicator qualis esse debet 2.1617.d
prædicator quiuis porta est 2.217.b
prædicator facundus sine uitæ sanctitate nihil est 2.1353.c
prædicator diues misericors semper esse debet 2.1621.a
prædicator qui non diligitur nihil prodest 1 1252.a
prædicator quibus bonis ditari debeat tom. 2 1309.a
prædicatoris arrogantis forma 2.1541.d
prædicatoris electi profectus 2.1316.b
prædicatoris electi rectus ordo 2.1473.c
prædicatoris domus 2.1438.a
prædicatori deus conuersorum lucra multiplicat 2.1288.a
prædicatori clamare totam noctem quid sit. 2 1582.a
prædicatori merces duplex debetur 2.377.d
prædicatores nulla iniuria sunt afficiendi to. 2 1181.c
prædicatores monilibus comparãtur 2.11.c
prædicatores cœlestia loquentes auditorum corda reficiunt 2.1433.d
prædicatores non solum scientiam uerbi, sed & amorem accipiunt 2.1461.b
prædicatores cœli dicuntur 1.295.a
prædicatores electi montes uocantur tom. 1 293.a
prædicatores falsi eadem quæ ut ueri prædicant 2.47.c
prædicatores sacerdotes sunt & diuini tom. 2 1353.b
prædicatores loca diuersa habẽt 2.1424.c
prædicatores unde lucem hauriant 2.1222.b
prædicatores angeli dicuntur 1.117.c
prædicatores ex se regnantes qui sint tom. 2 1292.c
prædicatores Christi legatione & uice funguntur 2.1181.c
prædicatores noui sua confirmant patrũ authoritate 2.1320.b
prædicatorum interna & externa uictoria 2 1488.d
prædicatorum consolatio 1.1210.b
prædicatorum genera quatuor 2.1431.b
prædicatorum utriusq; testamenti discrimen 2 1622.b
prædicatorum sanctorum pars quæ sit tom. 1 772.a
prædicatoribus superbi auditores nõ afferũt munera 2.1477.b
uide Antist. Sacerd. Past. Cõcion. Episcop. Doctores & Ministros
Prædicatio sanctorum solo charitatis ardore flammescit 1.58.c
prædicatio uera 2.1319.b
prædicatio noua quæ 2.737.d
prædicationis ordo 2.1458.c
in Prædicatione quid quærendum 2.1220.a
Præesse alijs timoris nobis sit 2.1388.d
præesse nequiter quid sit 2.1500.a
præesse nemo audeat qui subesse non didicit 1 1327.d
Præfecti populis quid debeant deo 1.758.d
Prægnans mulier baptizari potest 2.1195.a
Prælatio regum diuersa admodum est à iudicium 2.1492.c
Prælatus prælatione sua non lucrum suũ, sed domini quærat 2.1446.b
prælati parum boni docebunt cum terrend tantum quærunt 2.1303.a
prælati subijciendi sunt magisterio perfectorum 2.1420.a
prælatorum reproborum exempla sequi nõ debemus 2.1423.b
prælatorum minis erigimur alioqui tepidi 2 1483.a
prælatorum carnalium tribuni & centuriones 2.1395.c
Prælium huius uitæ æternæ gloriæ uictoriam præbet 2.1410.b
prælia magna uincunt pij, in leuioribus cadunt 2.1504.d
Præmia diuina custodiuntur strenue tomo 2 1367.a
Præordinata apud deum iam facta sunt to. 1 1512.b
Præpositum agere confusis temporibus locis in maioribus graue est 2.1026.a
Præscire ut deus dicatur 1.697.d
Præsules ecclesiarum innumeri 2.1534.c
uide Antist. Sacerd. Past. Prædic. Concion. Episcop. Doctor. & Ministros
Præsumptio unde generetur 1.58.a
Præsumptores robustos se in domino credũt 1 142.c
Praui quando laudent diuinæ iustitiæ rectitudinem 1.271.d
praui dum foris surgunt intus cadunt tomo 2 642.b
uide Impios, Iniquos & Malos
praua accusantes non deuitantes ut sint erudiendi 1.1311.d
Preces domino pro uirtutibus fundimus to. 1 19.b
preces importunæ deo acceptæ 2.1123.c
precibus alienis mundanus est qui proprijs nequit mundari 2.1298.a
uide Orationem & Petitionem
Pretium quo sermo dei emitur quod sit to. 2 1320.b
Priscillianistarum hæreticorum sententia de hominis natiuitate 2.350.b
Probare seipsum, quid sit 2.1262.c
Probitas uitæ despectui erit si pro muneribus præmia distribuuntur 2.1111.a

Probus malo bene utitur 1.1190.c
Proficere cupiētes bene electorum exempla colligamus 2.1449.d
Progenies obseruetur usq; ad septimam generationem 2.1182.c
Proijcere quid sit 2.1592.b
Proiecti in hac uita condemnantur in futura 2 1479.d
Prolata per spiritus gratiam qualia sint to. 2 950.c
Promißiones redemptoris intellexerunt Iudæi carnaliter 2.1343.d
Promoueri inuitus nemo debet 2.648.b
Promouendi non sunt nec qui incipiunt nec qui quiescunt ab opere 2.1429.d
Pronum in terra iacere quid sit 2.1346.b
PROPHETA quis 1.387.c
prophetæ plana proferunt sed alta signant 2 1477.d
prophetæ officium 2.327.b
prophetæ cur interdum de seipsis loquātur, interdum de alijs 2.75.c
prophetarum humilitas 1.235 d
prophetarum pater quis 2.1467.d
Prophetiæ tempora tria sunt 2.64.d & 65.c
prophetiæ spiritus prophetis nō semper adest 2.1388.c
prophetiæ ministerio peracto ad excelsum uenire quid sit 2.1469.c
Propheticæ locutionis consuetudo 2.72.d
propheticus sermo sub nuncij nomine tom. 1 45.a
Propiciationis ianuam pulsant sancti magno cum precis affectu 2.1400.b
Propiciatorium incarnati domini typus fuit 2 424.a
Propositum malum difficulter reuocamus 2 1393.c
proposita mala prætermittēda potius quàm implenda sunt 2.1554.b
Prospera cur subsequantur aduersa 2.736.a
prospera quid pariant 1.131.d
prospera seculi euanescunt repente tom. 2 1496.d
Prospicere futura laudabile est 2.1016.a
Prosunt ciues ciuibus & patres filijs tom. 2 1553.b
Prosectio dei utiliter nobis quandoq; subtrahitur 1.794.b
Proterui ut sint instruendi 1.1264.d
proterui quando bene corrigantur 1.1265.a
Prouerbia exprimunt uitam moralem 2.6.a
Proximi cura gerenda est 1.1231.d
Prudentia simplicitati iuncta esse debet tom. 1 3.c
prudentiam habuerunt Christi patres tom. 2 1209.b
Pseudoprophetæ concubinis æquiparantur 2 46.a
Pudicitiæ corpora subiugantur nō sine magnis agonibus 2.1321.d
pudicitiæ amorem amplectentes, habent grauissima prælia carnis 2.1521.d
Pueris regnum cœleste clauditur à parentibus 1.1438.c
puerum dilaceratum Benedictus oratione resuscitauit 1.1362.d
pueri in sacris literis qui dicuntur 1.644.d
Pueritia qualis pars ætatis 1.397.b
Puerperæ quādo liceat templum intrare to. 2 1195.b
Pugnare cum diabolo quidam possunt, sed nolunt 2.1566.c
Pugna cum claudis cæcis pauperibus et debilibus qualis sit 2.1538.b
pugna nostra cum dæmonibus est hominū cū angelis 2.1525.c
Pulli coruorum filij gentilium 1.1014.a
Pulsare quando dominus dicatur 2.361.d
Puueris nomine cogitationes accipiuntur 1 459.b
puueris nomine quid accipiatur 1.404.c 459.b & 83.b & 1264.d
Pupilli tutores habeant 2.667.d
Pusillanimes ut reducantur ad iter bene agendi 1.1265.b
pusillanimes in doloribus constituti esse non debemus 1.36.c
pusillanimes ut sint instruendi 1.1264.d
Puteus septimus est gratia septiformis spiritus 2.1317.b

Q

Quadragenarius numerus ad peccatores pertinet 2.1343.d
Quadragesima quare est abstinentia 40 dierum 1.608.b
Quadrigarum nomine qui designentur to. 2 1395.a
Quærere nos ipsos uix possumus 2.1550.b
Quare dictio querela est admirationis tom. 2 1335.b
ad Quercū Thabor uenire qd sit 2.1465.c
Quies in prælatiōe non inuenitur 2.1562.a
Quiescere post dominum quid sit 2.1374.c
quiescere est bene in potestate esse 1.139.d
Quinarius numerus quos designet 2.1463 d
quinarij numeri mysterium 2.1531.d
Quinquagenarius numerus requiē designat 1 9.d

R

Racha qualis uox sit 1.715.d
Rachel contemplatiuæ uitæ speciositatē signat 2.1447.d
Radere testa saniem quid sit & 1.76.d 86.c
Radix iusti 1.404.c
radicem deorsum mittere quid sit 1.283.a
radicem iuxta aquas aperiri 1.662.a
Raphael angelus in quibus negotijs mittatur 2 478.a
Rapinam culminis Ecclesiæ detestatur dominus 2.1499.d
Raptoris uia auaritia est 1.561.d
raptores ut sint corripiendi 1.1286.c
Ram, excelsus dicitur 1.767.d
Ramath adimpletionem prophetiæ designat 2 1221.d
Ratio erit reddenda in die iudicij de omni otioso uerbo 2.1506.b
ratio regat furorem 2.1012.a
rationem ex anima habemus 2.1577.b
rationem ira præire non debet uide Intellectum.
rationem reddere oportebit præposituræ nostræ 2.1490.d
rationes in diuinis quærere non debemus to. 2 1252.b
Reatus nostri dolor quando uerè plangatur 1 336.a
reatum sine conuersione non derelinquit deus 1.1202.d
Rebecca ad Isaac ueniens dorso cameli deducta quid signet 1.9.a
Recedere à malo quid 1.15.b
receditur à domino duobus modis 2.141.a
Reconciliari appetentes patronos quærunt 2 536.c
Reconciliatio fratris ad alterum 2.464.d
reconciliatio criminosorum difficilis ostendatur 2.1358.a
Rector operatione sit præcipuus 1.1238.d
rector animarum uigilanti cura discernat uitia ac uirtutes 1.1252.c
rectorū errores discutiet dominus 2.1302.b uide Doct. Minist. Antist. Sacerd. Prædicat. Pastores & Præsules.
Rectio optima utitur poti⁹ quàm fratribus dominatur 1.875.a
Redemptio nostra per hominem fieri nō potuit 1.796.d
quatenus sit integra 2.1440.b
post mortem nulla 1.254.d
redemptionis nostræ argumentum fuit humilitas 1.1282.b
Redemptor in exitu uitæ protegit electos, impios uerò confringit 2.1383.a
redemptor propria peccata quæ fleret, non habuit 2.1370.b
redēptor in igne apparebit impijs 2.1318.b uide Christum, Dom. Iesu & Mediat.
Redemit omnes qui excellit omnes 2.1245.b
Redire ad ædificium post agri exercitium quid sit 1.358.b
redire ad dominum conuenit peccatoribus, iustis non 2.1594.d
Reficere corpus iustum est, sed non ad libidinem 2.1479.c
refici debet mens cum corpore 2.1433.d
Regeneratio paulatim ad meliora crescit to. 2 1535.c
Regere terrena qui rectè haud nouit tom. 2 791.d
Regnum quando bene regatur 2.1002.b
regnum Christi ecclesiam designat 2.1256.a
regnum cœlorum congregatio iustorum dicitur 2.507.d
regni culmina cur boni consequantur tom. 2 1085.d
regni cœlestis aditus omnibus æqualis est to. 2 269.c
regni porta est iudicij dies 1.180.c
Regio quam quærere debemus 2.351.d
Regiminis culmen ad quid suscipiendum to. 2 946.c
Regulam alijs tenere nescit qui sibijpsi cā nō seruat 2.1105.b
Regulus flatu consumitur 1.1165.d
Relaxandæ sunt pœnæ alienæ, ut relaxentur nostræ 1.5451.b
Releuatur doctoris animus 2.1387.a
Religio floruit apud antiquos 2.1422.d
Remedia aduersus diaboli impugnationes 1 198.b

remisti

Remißionem peccatorū nostrorum inueniemus 2.1469.b
Renouamur insiliente spiritu 2.1460.d
Reparatio humani generis in Christo futura erat 2.1279.d
Reparati mors 1.1444.d
Repleti prius qui sint 2.1250.b
Reprehensio corrigit iustos 1.344.b
Reprehensores nostros ratione humili placare debemus 2.1067.d
Reprobo mens concupiscentiæ subdita charitate spoliatur 2.1527.b
reprobæ menti ualde placet quod cōcupiscit 2 1409.a
reprobi in iurādo nec cauti nec discreti sunt 2 1554.a
reproborum falsam humilitatem accipiūt alii quando prædicatores propter alios tom. 2 1599.b
reproborum uisio in nouissimis ad confusionem 1.232.d
reprobos bona docere periculosum est tom. 2 1583.c
reprobis ascendere est de malo ad peius proficere 2.1604.a uide Malos Impios & Damnatos
Repugnare ariolandi arti cōfertur 2.1591.b
repugnare est ab imperantis uoluntate discedere 2.1591.d
Repulsio Iudæorum generalis est impleta to. 2 1332.d
patribus fuit cognita 2.1328.d
Repulsus est Saul quomodo 2.1509.c
Requies æterna prælijs carebit 2.1383.d
requiem futuram nullus terminus claudet to. 1 197.a
Res commendant locum nō contra 2.1191.c
res inuisibiles uisibilibus præstantiores sunt 1 510.b
res apud seculi sapientes tanta habetur, quanta extollitur 2.1202.d
res esse habet 2.1530.b
res grauitate carens obiter est exponenda 1 769.a
res habita instanti fine corrūpitur 1.364.d
res ad auxilium prouisa gignit ruinam tom. 2 985.d
rei bonæ elatio in corde est uincēda 1.774.a
Reipub pax ab Ecclesiæ pace descendit tom. 2 791.d
reipublicæ utilitas in omnibus procuranda 2 1174.c
Resistere est instare forti oppugnatione to. 2 1568.c
resistere non possunt Iudæi prædicatoribus 2 1334.d
Resolutionis nostræ hora erit terribilis tom. 2 522.a
Respicimus quæ amamus 1.32.b
Respondere nostrum quid sit 1.395.b
respondere dei quot modis fiat 2.1548.b
Resurrectio Christi mentes nostras in tribulationibus erigat 1.440.c
resurrectio carnis natiuitas est 1.114.d
resurrectionis gloriam sancti nondum intelligunt 1.114.d
resurrectionis prædicatio est iniuncta Mariæ Magdalenæ 2.1412.b
resurrectionis temporis notatio 1.1009.a
resurrectionis dies est octauus 1.6.b
Resurgens Christus corpus palpabile habuit 1.483.a
resurgentium status 1.1008.b
Retis nomine quid accipiatur 1.228.d
Reuelatur quibusdam uerbum ut ament non prædicent 2.1309.a
Reuelata sunt patribus futura 2.1326.a
Reuelatio conditoris est immensitas lucis to. 2 1451.d
reuelatione occulta quādo deus loquatur to. 2 1322.d
Reuerti prædicatoribus quid sit 2.1222.b
Rex primus Israelitarum superbus & inobediens fuit 2.1509.b
rex reprobus cur sit electus 2.1391.c
regem in furore dei dare 2.1431.c
regem esse aliquem non est mirum, sed catholicum esse 2.826.d
reges gentium domini sunt seruorum tom. 2 1036.b
reges præsunt ut arrogantes 2.1492.c
regum balteum dissoluit deus 1.382.a
regum liber suauis in superficie literæ, altior in typis 2.1203.d
regum historiæ utilitas 2.1201.d
regibus adhærere uiros prudentes multorū est solamen 2.1171.d
Rhinoceros quos designet 1.1041.c
rhinocerotis buxeus color quid in Paulo significet 1.1058.d
Ridere dei quid 1.310.b.d
Risus corporis de lasciuia dissolutionis est 1 287.a
Robur humanæ cōditionis exaruit 2.1393.b
Robustos motus quando deponimus 1.891.d
Romanæ urbis facies sub Gregorio 2.261.d
romani codices ueriores sunt Græcis tom. 2 832.c
romanorum consuetudo cū uiri miscerentur mulieribus 2.1197.b
Romulæ ancillæ dei transitus 1.1433.d
Romphæa flammea ad paradisum posita fuit 1.407.c
Ros desuper ueniens, gratia dei est 1.662.b
Rota uitam obedientem signat 2.1462.c
rotæ nomine accipitur scriptura 2.102.b
Rubigo iram designat 2.280.c
Rubor faciei unde proueniat 2.1615.b
Rubra materia sæpe charitatis feruorē signat 2.1614.d
Rugæ ecclesiæ quæ sint 1.433.d
Rugitus cordis est gemitus magno cum dolore 2.556.c
rugitus fletum magni doloris insinuat tom. 2 1300.d
ante Ruinam exaltatur spiritus 1.1281.d
ruinæ Iudæorum causa fuerunt reprobi sacerdotes 2.1275.d
Rupes euulsa per saltum miraculosum longius cecidit 1.1398.c
Rustici diaconi uigilantia & ignorantia to. 2 1164.c

S

Sabaa quos designet 2.1516.d
Saba rete interpretatur 1.1228.d
Sabæi pueros gladio feriunt quid sit 1.44.d
SABBATVM Israelitici populi quid signet 1.617.c
sabbatum accipit populus deum sequens to. 1 617.c
Sabellius trinitatem unam personam credidit 1.648.d
Sabinus padum inundantem intra suum alueum reuocauit 1.1388.b
Sacci ac cinerū nomine quid intelligatur tō. 1 438.c
Sacerdos ut pater nomine ita affectu in opere probari debet 2.704.c
sacerdos oleum habere debet 2.1445.a
sacerdos in suo ministerio quærat ea quæ Christus quæsiuit 2.1446.c
sacerdotes precio comparati dei iram prouocant non sedant 2.992.d
sacerdotes caput sunt fidelium 1.470.a
sacerdotes qui fieri nequeant 2.699.a
sacerdotum officium 1.382.b
sacerdotum electio quid habere debeat to. 2 983.d
sacerdotibus quid omnium difficillimum aut onerosum 2.181.c uide Antist. Prædic. Past. Cōcion. Episcop. Doctor. Minist. & Rectores
Sacerdotalis dignitas alijs dignitatibus eminentior est 2.994.a
sacerdotalis ordo si intus cadit, nec foris diu stare poterit 2.817.b
Sacerdotij æmulus est ut nouus ordō prædicatorum 2.1282.d
sacerd. dignitas cur sit in despectu 2.990.b
sacerdotij pondus graue est 2.709.d
Sacra eloquia bibenda aliquādo, aliquando edenda sunt 1.12.d
sacra historia nō ex expositoris pondere æstimanda est 2.1202.d
sacra uendere nemo debet 2.380.d
sacra humano indagare studio est impossibile 2.1478.a
sacræ personæ ad iudicem ciuilem uocandæ non sunt 2.1155.b
sacris ordinib. personæ ex cōuersationis honestate præficiendæ sunt 2.1291.b
Sacramenti uirtutem qui non percipiunt to. 2 1262.b
sacramenta diuina apud gentes reseruantur 2 1353.c
sacramenta sumpta quib. prosunt 2.1262.b
sacramēta exteriora quatenus prosint sacerdotibus 2.1430.a
Sacrificium deo offerre 1.330.c
sacrificium ab holocausto quid differat tom. 2 194.c
sacrificium populi quod est 2.1425.d
sacrificium quando præstemus 2.286.d
sacrificij amissi damna qui sustinet inuidiæ pœnam habet 2.1282.d
sacrificia in Christo cessarunt 2.1282.d
sacrificia Iudæorum quid signarunt 1.959.a
sacrificijs interesse uolentes sanctificandi erunt 2.1610.c uide Oblatio
Sacrilegium cum augmento non recipiatur 2 1192.a
Sadoch iustum sonat 2.312.a
Saducæi spem resurrectionis ignorāt 1.46.c

Sæuitia impiorum deludenda est 2.1608.b
Sagacitas eruditæ mentis 2.1480.b
Sagenæ quid notent 1.1148.b
Saliua ex capite defluit in os 2.160.c
Saliuæ nomine sapor contemplationis accipitur 1.226.a
Salix infructuosa arbor est, uix tamen arescit 1 1131.a
Salomon lapis aqua excauatus fuit 1.412.c
Salomon sapientiam suam nocte acceperat, quia non perseueraturus erat 1.25.b
Salomon pacificus dicitur 2.9.b
Salomoni lectulum facere quid sit 2.23.d
Salomoni pepercit dominus propter patrem Dauidem 2.1553.b
Salsugo accendere sitim solet 1.1027.b
SALVATORIS uocem de patre non filio, Israelitæ uolunt intelligi 2.1244.a
Saluos fieri omnes homines uult Deus tom. 2 1557.b
Salus extra Ecclesiam nulla est 1.452.d
Salus prius annunciãda fuit Iudæis, postea gẽtibus 1.606.c
Salus rectè dicitur prælatus 2.1607.c
Salus uitia tegit, dolor aperit 1.761.b
Salutis bonum in quibusdã inuenitur, de quibus alij desperarant 2.1437.a
Salutis res fit sæpe causa periculi 2.985.d
Salutaris est mediator dei & hominum to. 2 575.b
Salutaris dei quis 2.1244.a
Salutaris, Iesus dicitur Hebraice 2.200.c
Salutatio sanctorum uirorum 2.1453.c
Sama, audiens interpretatur 2.1612.b
Samaræi mancipia emunt & circumeidunt 2 843.b
Samaritanus custos interpretatur 2.386.b
Samaritani ex parte legis uerba recipiunt 1 9.c
Sampsonis facta allegorice interpretaturus est Gregorius 2.1117.c
Sampson redemptorem signauit 2.406.d
cũ asini maxilla quid denotarit 1.436.a
excæcatus quid notet 1.227.c
SAMVEL forma esse debet communiter uiuentibus 2.1290.b
Samuel minister in conspectu domini quid designet 2.1269.b
Samuel in magno uirtutum culmine stetit to. 2 1491.c
Samuel iudicauit filios Israel in Masphat to. 2 1377.d
Samuel ephod accinctus forma fuit sacerdotũ gentilium 2.1272.d
Samuel in amphora uini oblatus est tom. 2 1227.b
Samuel filiorum conuersatio explicatur mystice 2.1404.a
Samuel non solum scriptor sed etiam propheta 2.1206.c
auarus non fuit 2.1422.b
placidum ministerium deo exhibuit tom. 2 1269.a
sonat nomen eius deus 2.1223.b
Samuel puer uocatus à domino quid mystice 2 1303.c
Samuel ubiq; se ostendit in humilitate tom. 2 1493.a
Samuel idẽ desiderauit quod Petrus in monte Thabor 2.1311.b.c & 1316.c & 1224.b
Samuel subiectis exemplum est ut intueantur prælatos 2.1286.c
Samuel uocatus nomine proprio quid designet 2.1310.a
Samuel author librorum duorum regum to. 2 1203.c
Samuel ministrans ante faciem Heli quid notet 2.1269.c
Samuel filios bonos in iudices elegit 2.1388.c
Samuel electis auditoribus est exemplũ ut obediant 2.1301.d
Samuel ex parte spiritum prophetiæ habuit de futuro 2.69.b
Samuel osculatur Saul quid sit 2.1445.d
Samuel inter primordia nouitatis suæ profecit 2.1273.a
Samuel cur in Sylo ductus & oblatus sit tom. 3 1227.d
Samuel ministrauit domino & nesciuit eundem 2.1308.a
Samuel trophæa potenter exhibuit etsi infirmus fuerit 2.1399.d
Samuelis domus in Ramath erat 2.1387.a
Samuelis innocentia 2.1490.b
Samuelis filij iudices facti 2.1388.b
Samuelis filij malitiosi ibid.
Samuele nihil benignius 1.901.d
Sãcita apostolica semel authoritate nulla amplius egent confirmatione 2.993.c
Sanctificare purgare est 1.610.c
Sanctificatio ducit in quietem 2.1259.a
Sanctificatio corporis 2.1610.d
Sanctitatem dare est sanctificare 2.1551.b
Sanctus spiritꝰ ignis nomine notatur 2.97.d
Sancti noxios percutiẽt in ultimo iudicio to. 2 1531.c
Sanctus ut dominus nullus est 2.1245.c
Sancti unde moriẽdo deponũtur, inde ad gaudia subleuantur 2.1517.a
Sancti in secreto sui silentij uenerandi, nõ inquietandi sunt 2.1428.c
Sancti nullis contra ueritatem potestatib. parcunt 1.234.d
Sancti securitatem & superbiam fugiunt to. 1 152.d
Sancti nullis tumultibus premuntur tom. 1 121.d
Sancti nihil agunt inconsulti 2.1419.b
Sancti cur suas laudes prædicent 1.589.b
Sancti in potestate constituti ut disciplinã instituant mentis 1.138.d
Sancti æternum lumen uidere cur nequeant 1 114.a
Sanctorum afflictiones cernimus, imitamur non libenter 2.1454.d
Sanctorum & uoces & uirtutes sociantur 1 994.d
Sanctorum innocentia quid denunciet tom. 1 362.a
Sanctos uiros cernentes deberemus de pace nostra inquirere 2.1640.b
Sanctis hic locus humilitatis est ut illic sit celsitud. 1.879.c
Sanctis ante Christi aduentum graue tædium fuit saluatorem non uidere 1.448.a
uide Beatos, Iust. Pios, Elect. Fidel. & Bonos
Sanctissimum quod sit 2.1548.a
Sanctum canibus dandum nõ est 2.1351.c
Sanguis Christi reconciliat nos 2.1226.b
sanguis Iesu melius clamat Abelis 1.439.d
sanguinis nomine culpa censetur 2.999.c
sanguinis nomine quid notetur 1.438.b
Sanitas nostra ægritudo est 1.267.d 268.a
Sanitas carnis curare debet sanitatem mentis 1 1272.b
Sapere se solum qui æstimat, oriri eam sapientiam secum putat 1.367.a
Sapientia una, operationes multæ 1.376.d
Sapientia sine intellectu minor est 1.18.a
Sapientiæ conuiuium 1.17.d
Sapientiam petere à stultis est præcipitare 2 1535.a
Sapientiam dei qui percipiant uide Prudentiam 1.618.a
Sapientes superbi dicuntur 2.1432.b
Sapientes ratiocinationis argumenta plerũq; conuertunt 1.1264.a
Sapientes cum falluntur simplices offenduntur 2.1371.a
uide Prudentes
Saphyrus angelos designat 1.621.d
Saphyri lapides aereum in se retinẽt colorem 1 607.d
Saphyri lapides doctores noui testamenti notant 1.621.d
Saponariorum molestia 2.1019.c
Sarculi usus 2.1519.a
sarculi significatio ibid.
sarculum tridens ibid.
Sardiniæ possessores affliguntur diuersis oneribus 2.1157.d
Sardonyci lapides patres ueteris testamenti signant 1.621.d
Sartaginis nomine frixura accipitur 1.855.a
Satan ad probationem electis seruit 1.40.c
Satan Christum peccare posse existimauit 1 43.c
Satan terrã perambulat prorsus malitia gaudens 1.27.b
Satan ut inter electos angelos fuerit 1.26.a
uide Diab. Dæmon. Hostem antiquum & & Spiritum superbum
Satietas gignit angustiam 1.498.c.d
Satisfacere pro genere humano solus potuit deus 1.797.a
Satisfactio percussionis est uoluntas conditoris 1.1097.a
Satisfactio deo debetur 2.924.c
Satrapæ Philistinorum prædicatores electi sunt 2.1349.a
Satrapæ quinq; Philistinorum quid designent 2 1369.a
Saturitas electorum extendit se in mundi finem 2.1262.d
SAVL in bono quod cœperat, non permansit 1.1189.b
Saul in regis electione domi delitescens quid notet 2.1473.a
Saul principia bona habuit nec non perseuerauit 2.576.d
Saul, petitionem sonat 2.1500.d
Saul ga in corrigibilis iudicabatur abiectus est

est 2.1592.b
Saul audiens peccatum defendit id 2.1510.c
Saul prophetam spernens spreuit pariter & dominum 2.1580.b
Saul humilis regnum acquisiuit, turgidus perdidit 2.1586.d
Saul humilis & prudens fuit 2.1587.a
Saul carnali fortitudini relictus bella perdit 2 1399.c
Saul ut sit electus in regem 2.1489.b
Saul non plene unctus est 2.1445.b
Saul asinas quærens quos notet 2.1418.d
Saul aliquandiu populo profuit 2.1430.d
Saul adiurans populum ne comedat quid signet 2.1538.d
Saul ueniens de agro quid sit 2.1482.a
Saul hypocritas fictos insinuat 2.1594.b
Saul de reuersione ad patrem puerum consuluit 2.1419.b
Saul cur Dauid persequitur 1.175.c
Saul dicitur electus 2.1402.c
Saul ueram non habuit pœnitentiam tom. 2 1597.c
Saul superborum mores insinuat 2.1593.b
Saul dum confitetur, honorari & non affligi uult 2.1598.c
Saul multos reliquit socios 2.1598.d
Saul filij tres quid notent 2.1559.b
Sauli regnum non futurum erat diuturnum 2 1401.c.d
Saulis statura quam figuram habeat tom. 2 1416.d
Saxum Christum significat 2.1545.a
Scabies uiscerum feruorem ad cutem trahit 1 1236.b
Scala ad deum quæ sit 1.5.b
Scandalum poni iuxta iter quid sit 2.1516.c
Scandalum non est ponendum pro negligentia boni operis 1.1319.d
Scandalum à Christianis pellatur 2.867.a
Scandala quando sint uitanda 2.114.a
Scelus non nisi magnum peccatum dicitur 2 1591.d
Schismatici ad Ecclesiam reuersi sua sponte 2 928.d
Schismatici ut sint admonendi 2.930.a
Schismaticus proximum non diligit 1.602.b
Scholastica soror Benedicti orando pluuiam impetrauit 1.1375.c
Scire quæ facimus compellimur omnes tom. 1 918.c
Scientes recta & rebelles existentes cogãtur prorsus 1.551.c
Scientia sacra per scientiam prophanam subtilius eruditur 2.1517.d
Scientia sine pietate nulla est 1.18.b
Scientia inflat 1.278.b
Scientiæ conuiuium 1.17.d
Scientiæ fons deus est 2.482.a
Scientiam uocis habet spiritus in omnibus 2 1478.a
Scientiarum dominus est deus 2.1248.c
uide Eloquia, Script. & Verbum dei
Scirpus nascitur cum flore 2.80.d
Scirpus inter lapides commoratur 1.285.c
Scirpi natura 1.274.c
Scirpi nomine hypocritæ dicuntur 1.274.c
Scissura cui displicet, sanos se uelle testatur 2 978.a
Sclauorum gens intrat Italiam 2.1025.a
Scorpio non mordet à facie sed posteriorib. nocet 2.147.b
Scriba doctus profert noua & uetera tom. 2 1228.d
Scribenda ne sint noua 2.1203.d
Scriptura non est mortua tantum sed & interficiens 2.1435.b
Scriptura nunquam ex mensura tractatorum æstimanda est 2.1202.d
Scriptura ideo non est uilipendenda, quia nõ subtiliter tractatur 2.1202.d
Scripturæ sacræ sublimia tunc etiam ueneranda sunt cum non intelliguntur 2.1203.b
Scriptura sacra oculis mentis speculũ quoddam 1.24.a
Scriptura rem semel dictam pro confirmatione replicat 1.957.c
Scriptura sacra syluæ uastioris similitudinem gerit 2.1202.b
Scriptura accommodat se captui nostro tom. 1 296.c
Scriptura sacra distincta est in quatuor partes 2.106.c
Scriptura mari similis dicitur 2.106.d
Scripturæ literã exhibere potest ecclesia, bonum non 2.1228.a
Scripturæ minima contemnenda non sunt to. 2 154.a
Scripturæ historia aliud intimat aliud sonat 1 91.d
Scripturæ sacræ dignitas 1.665.a
Scripturæ expositiones auro conferuntur ex quo uaria ornamenta parantur 2.745.b
Scripturæ sacræ delitiæ 1.532.b
Scripturæ diuinæ gradus est primus secularis doctrina 2.1813.b
Scripturæ principia edidit Moyses 2.1518.b
Scripturæ consuetudo cum aliquid orationi inserit 1.169.b
Scripturæ partium ordo 2.108.c
Scripturas ueteres sine doctore intelligere nõ possumus 2.1229.a
uide Eloquia diuina, Sacras literas et Verbum dei
Scriptores sacri dona spiritalia non conferunt 2.1324.a
Scutum uiri spiritualis est fides 2.1408.b
Scutum duobus modis utitur scriptura tom. 1 1157.c
Seboim capreæ nuncupantur 2.1516.d & 1517.a
Seculum hoc sex diebus operatorijs absoluitur 2.45.c
Seculum qui contemnere possunt 2.1448.b
Seculi altitudo est fouea potius 2.1448.a
Seculi amore uoluptatibus solui uacuum sed non laboriosum est 1.248.b
Seculares homines rustici sunt 2.1419.d
Secundinus episcopus quinquagenarius iuuenilib. desiderijs subiacere asserit 2.950.c
Securis usus 2.1518.d
Securitas nescit in quanto sit bello tentationum 1.36.b
Securitas negligentiæ est mater & 1.807.d
Securitas malis labor est 1.363.b
Secreta dei nemo inquirere ualet 1.345.c
Secreta sua deus aperit suis familiaribus tom. 2 1317.c
Secreti sumus cum sensus nostros in dei timore custodimus 2.1450.c
Secta histricorum 2.974.d
Secum esse aliquem quid sit 1.1355.b
Sedechias exoculatus quid signet 1.227.c
Segetes metere mystice quid 2.1396.a
Sellæ plectiles 2.1106.d
Sem & Iaphet patris pudenda per charitatẽ operuerunt 1.348.b
Sennaar uallis est 1.479.d
Sennaar fœtor eorum dicitur ibid.
in Semine cuncta simul latent 2.435.b
Semina mente correpta cur ad perfectionem peruenire nequeant 1.1021.b
Semita angustior est uia 1.551.d
Semita Christi humilitas, secularium superbia 1 527.d
Sen malignos spiritus notat 2.1383.b
Sen excussio dicitur 2.1383.a
Senarius numerus actiuam uitam designat 2 85.d
Senarius numerus pro perfectione ponitur 2 243.c
Senarij numeri perfectio 2.1415.d
Senum doctrina ablata est quid sit 1.383.b
Senibus ipsa salus sua ægritudo est 2.321.a
Seniores soliciti timidiq; esse debẽt 2.923.a
Senioribus honor debetur 2.1113.d
Sensus quinq; à cerebro uirtutem trahunt 1 376.c
Sensus corporis quinq; refrenare debent prædicatores 2.1369.a
Sensuum omnium usus in capite 1.61.c
Sensuum quinq; uigore omne tempus peccati exprimitur 2.1531.d
Sententia quæuis quo plus sacris confirmatur, eo facilius creditur 2.953.c
Sententiam dicere in re dubia certam indecens ualde est 2.1021.c
Sentium nomine quid intelligatur 1.679.a
Septimus dies cur in sabbatum datus 1.8.a
Septimus dies uesperam non habet 1.197.a
Septenarius numerus summã perfectionẽ signat 1.7.d & 85.d & 467.d
Septenarius numerus quid in sacris literis significet 1.1206.b
Sepulchrum spirituale 1.135.c
Sepulchri nomine æterna quies signatur to. 1 207.a
Sequi deum quid sit 1.562.b
Serere in sacris pro uerba uitæ prædicare accipitur 1.719.b
Sermo semen est 1.778.c
Sermo dei cibus est animæ 2.1421.d
Sermo domini non omnibus reuelatur tom. 2 1308.d
Sermo de salute optimus est omniũ 2.1423.b
Sermo noster attendere debet quid cui quando 1.822.b
Sermo regni est honorabilis pastoralis dignitas 2.1469.d
Sermo domini pretiosus allegoricè quid tom. 2 1320.b
Sermo de dei uerbo sine charitate qualis sit 2 247.a

sermo dulcedinem non habet, quem uita remordet 2.157.c
sermonem proijcere, quid sit 2.1592.b
uide Locutiones
Serpens pectore & uentre repens quid notet 1.713.b
serpentis uersutia pia est fraude superanda 2 1480.d
Seruire deo in ueritate ut possim 2.1498.b
seruire domino in omni corde, quid sit to. 2 1496.c
seruire domino soli magnum est 2.1376.d
Seruus peccati fugit dominum, sed liber non est 1.129.d
seruus eius efficitur aliquis à quo uincitur to. 2 1398.d
seruus noster est diabolus 2.1410.b
serui sanctorum 2.1397.d
seruorum conditio ancillarum melior est to. 1 1146.a
Seruuli patientia & mors 2.370.a
Seueri miraculum 1.1349.b
Seueritatis iustæ sententia per clementiã temperatur 2.1313.a
Sexagenarij numeri ratio 2.23.d
Sexcenti uiri cum Saul profecti, foris Ecclesiæ operarios designant 2.1514.d
Sichimitæ à filijs Iacob occisi sunt 2.744.d
Signacula cur rebus addantur 1.967.a
Signum unum est in quo uehementer gaudere licet 2.1084.b
signa dantur uoluntate & oratione tomo 1 1373.b
signa signorum 2.1462.c
signa quibus agnoscimus nos unctos esse to. 2 1465.b
uide Miracula
Silentium cum superbia uitiosum 1.239.a
silentium tenuit Samuel 2.1314.a
silentium iustorum 1.140.d
silentium nostrum Adam dormiẽs quomodo figurarit 1.1027.a
silentium indiscretum in errore relinquit to. 1 1240.b
silentij secretum quanta cura sit custodiendũ 2 1.1425.c
Silere, mystice quid sit 1.139.d
Silicis duritia fortitudinem signat 1.521.c
Simeon cum multis Israelitis desiderauit uidere diem incarnationis 1.211.d
Simila legis sacrificium quid notarit to. 2 194.a
Simon Cyreneus quos designet 1.278.c
simon Magus Antichristi membrum fuit to. 1 968.c
simon Magus maledictionem à Petro audiuit 1.97.a
Simoniacus indignus est sacerdotio 2.785.c
simoniaca hæresis ab Apostolis damnata est 2 984.a
Simonia diaboli est plantatio 2.991.b
Simplices ut sint curandi 1.1270.b
simplices retusam aciem habent cordiũ suorum 2.1519.b 1538.b
simplices bonum abscondere non debent to. 2 1522.b
simplicibus plana, non alta prædicanda sunt 1425.d
Simplicitas mansuetudinem signat 1.7.b
simplicitatis uocabuli usus 2.789.c
Simulachrum Dagon superstitionem idololatriæ signat 2.1346.a
simulachra sunt etiã opera praua 2.1375.b
simulachris manufactis inhabitant dæmonia 2 1375.a
in Sinistra futuri sunt reprobi 2.1385.a
Sinus pro mente accipitur 1.746.d
Sion filij qui sint 1.151.d
sion speculatio dicitur 2.580.c 296.b
& 1.647.c
Soboles quibus deficit sua potentia pœna est 1 507.d
Societas superna qualis sit 2.1366.d
societas malorum incorrigibilium fugienda est 2.148.b
Sociantur prædicatoribus tantum uiri tom. 2 1538.c
Sodoma ac Gomorrha cur igne ac sulphure perierint 1.459.d
sodomæ iniquitates 1.1029.c
sodomam exire 2.1295.c
Sol reprobus quoq; est 2.1523.d
sol inclinans, maiores efficit umbras tom. 2 597.a
sol in fulgore quid sit 1.735.d
Solarium in alto est 2.1442.a
Solium dei sunt angelici spiritus 1.536.d
Solicitudo nimia operationum nostrarũ pro hibetur 2.1563.c 1449.c
solicitudo sub mensura teneatur 1.1250.c
Solitudines construentes consules uocantur 1 122.b
Solus quis 2.1455.d
Solutionis et ligationis uires 2.452.a
Somnus tribus modis capitur in scripturis 1 157.c
somnus peccati 1.250.b
somno abutimur sæpe 2.1234.b
Somnia uigilantium 1.21.c
Sophar speculam dissipans sonat 1.81.c
sophar cur Iob uerbosum appellet 1.343.d
Sors uniuscuiusq; est propria conuersatio to. 2 1551.b
sortes spirituales ponere quid sit 2.1551.b
Sordida uascula ut purgari soleãt 2.1170.b
Sorores duas habuit Iacob & Dauidi non licuit 2.1561.d
Species rerum corporeis sensibus ostendunturut mens eas concupiscat 2.1503.d
species hominis est alter homo 1.201.b
Speculari quid sit 2.1470.d
Speculator primò fidem, posteà opera inculcet 2.175.b
speculator dicitur cui alienæ rei cura cõmittitur 2.172.b
speculatoris officium ibid.
Speculationis ordo ex pauore sumat initium 2 1235.c
Speculam sibi statuere quid sit 1.1081.c
Spelunca nostra quæ sit 1.64.c
spelunca in ingressu stare quid sit 1.164.d
Sperat frustra quis 1.576.b
Sperantes timere debemus 1.1040.c
Spes ad alta subuehit 1.114.b
spes formidine concutitur 1.57.b
spes carnaliũ cur abominatio animæ dicatur 1 365.c
spes fides et charitas abscondunt nostram cupam 1.350.d
spes in homine ponenda non est 2.610.a
spes seculi sua est 2.210.a
spes infirma quomodo infirmetur 1.868.a
spes cœlestium mentem solidat 2.247.d
spem cœlestium terminus non consumit to. 1 203.c
Spherula uolubilis est prædicatio 2.105.a
Spicarum grana sunt uerba prophetarum 1 178.c
spicarum nomine patrum sententiæ accipiuntur 1.550.a
Spina durior est ad pungendum 1.759.d
Spiritalis non fortitudinis suæ onera, sed plana parualis præcipiat 2.1287.d
spirituales delitiæ quam habeant naturam to. 2 492.a
spirituales in spiritualibus gloriantur tom. 2 1444.b
spirituales utuntur carnalium uerbis tom. 1 296.d
spiritualibus ut loquatur dominus 2.1306.c
Spiritus cõtribulatus sacrificium est deo to. 1 703.d
spiritus dominum in carnem commissum habet 1.864.b
spiritus disciplinæ effugit fictum 2.1261.d
spiritus bonorum pennati sunt 1.534.d
spiritus quorum corda tangit eos reddit cœlestes milites 2.1476.c
spiritus dona lege non constringuntur tom. 1 1327.d
spiritus consumens 1.87.b
spiritus idem & domini & malus dicitur to. 1 32.a
spiritus quo pacto attenuabitur 1.442.c
spiritus hominis spiritus elationis 1.211.c
spiritus hominis unde secundum Manichæos 1 326.b
spiritus prophetiæ non semper irradiat mentes 1.1368.a
spiritus dona duplicia sunt 1.61.a
spiritus gratia fugit superbos & fictos tom. 2 1618.a
spiritum innouare quid sit 2.574.b
spiritum dei nobis uerba dicere quid sit tom. 1 938.b
spiritu renouamur aliàs deficientes tom. 2 1460.d
spiritus maligni tentationibus ex omni parte mentem cingunt 1.471.a
spiritus immundi uerè captiuantes 1.44.d
spiritus maligni semper bene agentibus inuident 2.1378.c
spiritus maligni socios ad mortem quærunt 1 324.d
spiritus mundi superbiendo à cœlesti gloria ceciderunt 2.1260.c
spiritus mali excussi sunt 2.1383.b
spiritus mali pro reproba suggestione puniuntur 2.1410.c
spiritus maligni in momento superbiæ destignantur 2.1376.b
spiritus maligni à statu gloriæ tumescendo ceciderunt ibidem
spiritus mali ab ante ueniunt 2.1555.d
spiritus maligni iure à nobis sunt alieni to. 2 186.b
spiritus maligni terribiles dicuntur 1.501.a
spiritus immundi in aere uagantur 1.53.d
spiritus beati cadere nunquam ab æternitate possunt 2.1261.a
spirituum malorum facies 2.1379.a
spirituũ superbiæ restitit dominus 2.1260.d
spiritus malos ascendere quid sit 2.1378.c
spiritibus insidiantibus dei uineæ in deseritũ ponitur 1.284.c
spiritus sanctus uendendus non est 2.902.b
spiritus sanctus cor quod replet eleuat to. 2 77.b
spiritus sanctus ut mutauerit corda Apostolorum 2.1249.d
spiritus sanctus recte robur dicitur ibid.b
spiritus sanctus à Christo procedit 1.13.a
spiritus sanctus cur in specie ignis apparuerit 2.452.b
spiritus sanctus ad plantationem necessarius 1.379.b *& deinceps*
Splendor noster Christus est 2.1564.a
Spolia diuidere 1.593.d
Spondere pro amico, quid sit 1.1261.d
Sponsus perfecte diligi nequit nisi & proximus diligatur 2.55.a
Sponsæ uirginalis gloria est aureus uestitus 2 1579.a
Sportæ piorum 2.1420.d
Stateræ nomine mediator dei & hominum signatur 1.717.a
stateræ nomine Christus exprimitur tomo 1 210.b
Stannum ex arte compositum argenti speciẽ mentitur 1.1276.b
Standi robur in nullo est 2.1267.b
stãdo quàm sedendo plus efficimus 2.1521.a
Stare sine deo non possumus 2.1267.a
stare iusti est 2.1304.b
stare est recta agere 1.925.a
stare uirtutis est 2.1473.b
Statio Philistinorum in colle 2.1455.c
statio Philistinorum est contrarietas hæreticorum 2.1456.d
statio Philistinorum est robur malignorũ spirituum 2.1527.d
Status nostri & dei discrimen 2.1246.b
Statuta prædecessorũ nostrorum ne destruantur 2.1180.d.1181.b
statuta noua quid ueteribus obstint 2.940.b
Staturæ nomine scientia accipitur 2.1611.c
Stellæ roris prædicatores sunt 1.987.a
stellarum claritate figurantur prædicatores 1 294.a
Stellio manibus nitens & habitans in domo regis quid signet 1.182.b
Stephanus cur stantem dominum in cœlo uiderit 2.447.c
Sterilem pascere quid 1.559.d
steriles sunt qui fide carent aut conuersatione bona 2.1169.b
steriles sunt qui bona opera non agunt to. 2 1384.c
sterilis nomine Hierusalem accipitur tomo 2 1262.d
Stilus ferreus dei sentẽtiam signat 1.477.d
Stola prima quæ sit 1.406.a
Struthio 1.705.a & 226.b
Strati nomine quid accipiatur 1.788.a
Studium animarum lucri firmum habet terminum præfixum 2.976.a
studio priuatæ uitæ eruditio secularis etiam prodest 2.1518.d
studia diuina humanis assequi impossibile est 2 1478.a
studia ex commendatione sicut ignis ex uento proficit 2.1078.d
Stultitia cor prudenter eruditur 1.56.c
Stultus sapientis sententiam non intelligit to. 1 815.d
stulti messis 183.b
stulti pulchritudini maledicere, quid sit to. 1 179.d
stulto consilium dare charitatis est 1.570.c
Stupidi sumus ad cœlestia bona 1.14.a
Suasionibus malignorum spirituũ quæ mens resistere possit 2.1258.b
Subditus reprobus rectori carnali cibus electus est 2.1396.a
subditus prælatum esse peccantem non despiciat 2.1302.b
subdito fideli dormire, quid sit 2.1309.b
subditi magistrorum facta cum intuentur redeant ad cor suum 2.1182.a
subditi ut sint admonendi 1 1261.b
subditi non temere iudicare debent uitam rectorum 1.846.c
subditorum uitia dissimulãda sunt interdum 1 1252.d
Subesse qui fastidit superioribus, imitatur diabolum 1.970.a
Subiecti opus diuinitùs inspiratum quando recte peragatur 2.1309.d
subiecti obedientiæ bonum intueantur to. 2 1306.b
subiecti fideles ea quæ semel audiuerunt ruminant diligenter 2.1303.b
uide Auditores, Discipulos & Subditos
Sublime quicquid est, uanum est 2.1496.d
sublime omne difficile habetur & citò amittitur ibid.
Subsannationẽ ut aquam bibere, quid sit to. 1 816.d
Subsidium uitæ præsentis panis nomine exprimitur 1.791.c
subsidia necessitatem patientibus præbenda sunt 2.941.d
Sudarium capitis in sepulchro inuentũ quid significarit 2.409.b
Suites, sonat loquentem 1.81.d
Sulphur fomentum est ignis 1.459.c
Summorum uirorum ruina terret electorum intentionem 2.1312.c
Sunamites, ecclesiam signat 2.84.a
Superbia per oculos se ostendit 1.1191.a
superbia uirtutes non gignit 1.236.b
superbia odium generat 1.235.d
superbia uitiorum regina est 1.1082.b
superbia locus malorum est 1.81.b
superbia inueterata difficulter deprehenditur 1.822.a
superbia tauri appellatione sig. 1.226.b
superbiæ disputatio, qualis quanta, &c. to. 1 1191.d
superbiæ proprietas 1.479.b
superbiæ tyrannus 1.121.b
uide Arrogantiam & Ambitionem
Superbus honoris culmen sibi deferri à summis uiris cupit 1.1595.c
superbi cum coguntur humilitatis uirtutem simulant 2.1593.b
superbi confunduntur ex respectu domini tomo 1 1101.a
uide Ambitiosos & Arrogantes
Superna desiderare est donum domini to. 2 1324.b
superna prædicare qui debeant 2.1412.a
superna laboris precio diu sunt quærenda tomo 2 1264.d
Sur, angustiam sonat 2.1576.b
Surani abbatis transitus 1.1438.b
surani in æde terra tremuit ibid.c
Surdo maledicere quid 1.1319.d
Surgere ad laborem pertinet 2.1307.a
Susurrium occulti uerbi, quid sit 1.155.d
Sustinentiam perdere, quid sit 1.231.d
in Sylo mittere est ad legem Moysi recurrere 2.1335.d
sylo, missum uel missionem signif. 2.1212.a
sylo domum domini continebat 2.227.c
Synagoga sexum uirilem non pep. 2.1216.d
synagoga ecclesiæ torměta intulit 2.1214.a
synagoga tres regentium ordines continuit 1 47.b
synagogæ interiũ doluit ecclesia 2.1214.c
synagogæ filij pastum habuerunt fidei to. 2 1251.a
synagogæ magisteriũ cur perierit 2.1343.c
synagogæ in Panormitana ciuitate occupatæ fuerunt 2.957.d
Synodus Iustiniani tempore facta 2.1165.c
synodus Constantinopolitana damnatur to. 2 964.b
synodus quinta de personis tantùm, nõ de fide egit 770.b
synodus quæ Chalcedonensem sequuta est quid tractarit 2.951.d

T

Tabernaculum uniuscuiusq; Israelitæ est cor perfidiæ 2.1338.a
tabernaculum cur extruatur 1.288.b
Tacere plus quàm oportet non est bonum to. 1 1277.b
tacent quidam subiectorum pro custodia puritatis 2.1314.d
Tacens consumitur, quid sit 1.394.c
Taciti ut sint instituendi 1.1276.d
Tactus per totum corpus dispersus 1.61.c
Tædere mens nequit quæ cœlestia cogitat to. 2 1526.b
Talaris tunica actio est consummata 1.23.d
Talentum erogare quisq; pro uirili tenetur 2 337.a
talentum in terra abscondere 2.345.c
talentum in terra abscondere, quid sit ibid.
Tarditas bonorum desideria non impediat 2 1042.c
Tauri nomine ceruix superbiæ demonstratur 1.226.b
Tela peccati nec Paulus uitare potuit tomo 2 1504.d
Temperantia, quid sit 2.314.b
temperantia imperfecta in Iob 1.730.d

temperantiam habuerunt Christi patres to. 2 1209.b
Templum domino cur non extruxerit Dauid 2.584.a
templum dei quis ædificet 1.237.b
templum dei superna patria est 2.1293.d
templum Salomonis figura fuit ciuitatis supernæ 2.582.d
templum ostendere filijs Israel, quid sit to. 1 803.b
templum dei nos sumus 1.237.b
templi custodes qui sunt 2.310.c
Tempus redimere, quid sit 1.167.d
temporis natura quæ 1.92.a
temporũ illorum nulla fit mentio quæ in uanitate consumpsimus 2.1499.d
Tenebræ magnæ sunt si quis in die non uidit 2 1303.d
tenebræ tristitiam signant 1.454.b
tenebrarum uircus euanescit cum lux diuina adest 2.1484.a
Tentatis electis diuini auxilij splendor uicinus est ibid.b
Tentamenta omnia uincere est laboriosum ualde 2.1428.d
Tẽtatio fit persuasione & tribulat. 1.66.a
tentatio fortis uento uehementi comparatur 1 47.b
tentationis utilitas 1.57.d & 789.c
tentationum tempora quæ sint 1.34.a
tentationum dispensatio 1.32.d
tentationum genera duo 1.411.d
tentationibus in corde nascentibus festine resistendum est 1.718.d
Terga uertentes 2.1335.a
Ternarius numerus 2.1439.d
Terminus est quem uiuendo præterire non possumus 2.1382.d
termini Bethsamis qui sunt 2.1364.c
termini Israelis sunt cœli 2.1384.a
Terra ut communis sit, quæ profert communia esse debent 1.1289.d
terra mareq; in unum coarctantur 1.354.c
terra mater omnium 1.37.d
Terrorẽ fomẽtis miscet dominus 1.1134.c
terrores humani & gratiæ fumo sunt similes 2 1025.b
Testa saniem mundare 1.86.c
TESTAMENTVM nouum ueteris est expositio 2.108.b
testamentum nouum in ueteri latet per allegoriam 2.106.b
testamenti regula 1.652.d
test. utriusq; mandata de dilectione 1.347.a
Testatoris uoluntas etiam inuitis hæredibus ad effectum perducatur 2.1010.c
Testis actionum nostrarum deus est inuocandus 2.1180.d
testes uilissimi nihil ualent 2.1156.a
testes dei qui sint 1.333.c
testium personæ perpendendæ sunt 2.1151.c
Testimonia script sunt uelut rotæ 2.1513.c
Thalami in ecclesia 2.219.d
Thamar filia Dauid, à fratre corrupta est to. 2 1505.d
Tharsis naues spirit. cõterit, quid sit 1.110.b
Theodori de Christo sententia 2.657.c
Theodorici regis Ariani mors 2.1444.b
Thema, sonat austrum 1.81.d 228.d
Thesaurus 1.134.c. & 979.c. & 2.353.b
Thessalonicenses affligunt Corcyræ inhabitatores 2.1163.c
THOMAE apostoli incredulitas 2.433.a
Indiam conuertit 2.383.c
Throni 2.479.a. 1.87.b
thronorum cœlestium officium 2.514.b
Thus quid signet 2.23.a. 28.b
Thymiama ex aromatibus compositum quid signet 1.22.d
Tibiam sonare 2.1459.b
Tigris uarietatis uitia signat 1.143.b
Timere quos debeamus 2.143.d
Timendum est studiose in uirtute 1.316.c
Timens deum recedit à malo 1.4.a
timenti deũ bene erit in extremis 1.695.b
Timor impiorum præposterus 1.223.c
timor prohibet peruerse agere tomo 1 322.a
timor sine reliquis uirtutib. damnosus 1.18.b
timoris magnitudo post uisionem etiam incutitur 2.1235.c
timorem dei abijcientes, aciter obiurgandi sunt 2.1289.a
timore bona agere, quid sit 1.15.b
Tinnitus aurium mentis 2.1312.b
tinnitus aurium ex sonitu intolerabili prodit 2.1312.a
Tintinnabula quid designent 2.653.b
Titus mansuetioris spiritus fuit 1.1280.c
Tonitruũ quicquid ferit interficit 2.1267.c
tonitrui nomine quid figuretur 1.983.d
tonitrua non fiunt in Iudæa in messe tritici 2 1495.a
Topazius lapis preciosus quid significet to. 1 626.c
ad Tormentum singula male seruata ueniũt 2 1290.c
tormenta futura qui metuant 2.1264.b
Torpentes quod latuit flentibus innotescat 1 258.a
Torrentem ad conualles transire 1.222.c
Transitoria cogitantes uana agimus 1.355.b
Tremens signum dat se robore carere to. 2 1600.c
Trecentenarius numerus perfectam trinitatis cognitionem notat 1.797.a
Tria unum fieri possunt 2.1228.c
Tributa duplicia exigebantur in Aphrica tomo 2 1043.c
Tribulantes legere debent sacram scripturã 2 707.d
Tribulationis prænuncia est lætitia satietatis 1 34.b
Tribus dicitur cognatio siue curia 2.1407.a
tribus ecclesiarum 1.1472.a
Tribuni regis qui sint 2.1395.c
Tricenarius numerus ad fidei rectitudinem & studium bonæ operationis pertinet to. 2 1483.b
Trinitatis cõtemplationem manducãdo perdidimus 2.1485.d
trinitatis prædicatio 1.994.a
trinitatem cognouerũt & in ueteri testamento 2.233.b
Tristari pro mortuis diffidentiæ indicium to. 2 987.b
Tristitia ut uincatur 2.1526.b
uide Lugere & Dolere
Tristes ut sint castigandi 1.1260.d
Triumphis prædicatorum assignatur victoria subditorum 2.1503.a
Tubæ argenteæ quid signarint 1.1007.b
Tumor superborum ac inobedientium to. 2 1580.a
Tumultus 1.618.d & 2.1340.b
Tunicam uendere ut gladius ematur 2.36.d
Turpitudinis opera multi cauent sed non lingua & cogitatione 2.1570.b
Turtur amisso socio non iungit se alteri to. 2 11.b
turtur quid designet 2.116.c
Tympanum de mortuis animalis corio tenditur 2.1457.d
tympanum ferire 2.1459.b
Tyrannus quis dicatur 1.420.c
tyranni sine mendacio deludendi sunt to. 2 1608.c
tyrannorum superbia 1.1044.c

V

VAcare deo, quid sit 1.139.d
Vacuum Iudææ infidelitatem signat to. 1 572.c
Vaccæ prædicatores signant 2.1360.a
uaccæ cum hysopo offerendæ mysterium to. 1 203.c
uaccam mactare, quid sit ibid.
Væ in sacris pro æterno luctu ponitur to. 2 151.d
Vana dicuntur simulachra dæmonum to. 2 1496.c
uana sunt quæ transeunt 1.355.c
Vanitas ad iniquitatem labitur ibid.
uanitatis finis 1.336.b
Vas aureum quid designet 1.1011.b
uas fusile omne fragile est 1.1157.d
uasis aureis non pepercit dominus tomo 2 1260.d
uasa sacra uenundare non licet, pro redemptione autem captiuorum dare concediturur 2.872.c
Vbera premere quid 1.709.c
Vecordia magna 1.277.a
Venæ susarij diuini quæ sint 1.155.c
Vendere opus uili precio quis dicatur to. 1 277.d
Venenum mors est homini, serpenti uita to. 1 68.d
Venia precibus exigenda est 2.1123.c
Venire domino est gratiæ præsentia corda electorum tangere 2.1310.b
uenire sapientiæ dei, quid sit 1.635.a
Venter restringendus 1.1025.d
uentris ingluuies quæ mala trahat 1.1032.c
Ventus uehemens est tentatio fortis 1.47.b
Verbum dei sapientia est 1.473.d
uerbum qua ratione caro factum 2.1087.d
uerbum audientium qualitati condescendit 1 186.d
uerbum in oratione iterare 1.1310.b
uerbum ociosum quod 1.238.b
uerbum iterare, quid sit 1.359.b
uerbi promissio est gaudium sine fine mansurum 2.1332.c
uerbi euangelici epulum 1.11.c
uerbis Iudæorum non mouetur sancta ecclesia 2.1336.b
uide Eloquia, Sacras literas & Scripturã
Verbosus uir non iustificabitur 1.343.d
Verecundi ut sint docendi 1.1624.b
Veritas audita quibusdam nocuit 1.1270.b
ueritas iuuare sufficit quos tuetur 2.1039.b
ueritas plus ualet quàm ueritatis umbra to. 2 109.b
ueritas superna docet quæ appetenda quæq; contemnenda sunt 2.1257.d
ueritas fulciri falsitatis auxilio non quærat 1 388.d
ueritatis lumen afflictis reuelatur 1.906.c
ueritatis fundamentum ut recte ponatur to. 1 591.a
ueritatis uia plana est 1.422.b
ueritatis descensio humanitatis ascensio fuit 2 101.d
Vermes de carne nascuntur mystice quid to. 1 516.c
uermium natura 1.557.b
Versutia prauorum pia fraude deludenda est 2 1608.b
Vespasianus intulit mortem & captiuitatem populo Iudæorum 2.1338.d
Vesper mundi aduersitatem signat 1.168.a
Vestibulum interius æternæ uitæ latitudinem designat 2.229.a
Vestimentum sanguine mixtum 1.318.c
uestimentum Samuelis scissum quid notet to. 2 1595.d
uestimentum operationem signat 1.548.d
uestimenta scindere, quid sit 1.58.a
Vestis decorem sacerdotes portare debuerunt coram domino 2.1470.a
uestis ex lino lanaq; contexta qualis tomo 1 286.d
uestes scindentes mystice 1.21.c
uestes Amalech sunt fœda inquinamenta luxuriæ 2.1579.a
uestibus preciosis uti peccatum est 2.336.b
Veterum gesta scripta sunt propter nos to. 2 1478.b
uetera loquitur qui secularia uerba omissis diuinis profert 2.1259.d
uetera quæ sint 2.1248.a
Vetustas nostra quomodo renouari debeat 1 662.a
Vexatio ministrorum ecclesiæ pertinet ad Christum 2.1181.c
Via salutis Christus est 2.1340.a
uia bona & recta quæ sit 2.1498.b
uiæ uitæ sunt afflictiones pœnitentiæ tomo 2 1300.d
uiæ iniquorum 1.561.d
uiam salutis intrantes inimicos habent to. 2 633.d
Viator quis dicatur 1.517.d
Vicenarius numerus qd designet 2.1274.b
Victima pro redemptione nostra qualis esse debuerit 1.577.d
uictimam offerre est ueræ fidei confessionem deo offerre 2.1270.b
uictimas in profundum demergere tomo 2 1544.b
Victoria interna uera qua ratione comparetur 2.1487.d & seq.
uictoria nostrorum hostium deo ascribenda est 2.1530.c
Victores comedere, quid sit 2.1538.d
Videre dominum fide nullus potest qui non fidem prædicatoribus adhibet 2.1332.a
Videns, quid sit 2.1422.c
Vidua sit sancta carne & spiritu 2.1573.c
uidua apostatans 2.1295.d
uiduis et orphanis succurrendũ est 2.675.a
Vigesimus quintus annus q̃d notet 1.774.b
Vigilare dicũtur, mundanis uacantes 1.111.b
Vigilans ad aduentum domini quis sit to. 2 361.d
Villa terrenam substantiam significat to. 2 493.d
Vilia in scripturis scripta altius requirenda sunt 2.1256.b
Vincula Christi ut sint soluta 1.1032.d
uinculis ut ligetur anima 1.125.d
Vincitur facilius nihil quàm libido 2.1579.c
Vindicta peccati, pars tertia est in pœnitente 2.1597.d
uindicta flagitij datur in pœnis futuris sed sine spe liberationis 2.1379.c
ad Vindictam res incognita nullum adigat 2 1150.c
Vinea Sodomorum 2.1409.d
uinea prælati quæ sit ibid.c
uineæ bonorum 2.1396.d
uineam domini qui recte colant 2.390.d
uineas Israelitarum tollet rex 2.1397.a
Vinum bibentes & ebrietatem miscentes qui sint 2.1411.d
Violenti manus gentilitas crucifigens signatur 1.193.b
uiolentorum filij sunt hæreticorum sequaces 1 592
Vipera qualis serpens 1.494.c
uiperarum genimina, qui dicantur 2.397.d
Vir de Ramatha Sophim factus est de monte Effraim 2.1209.a
uir in se statum roboris non habet 2.1267.a
uir cum uxore sua laborante mensruo non coeat 2.1195.d
uir dei quis dicatur 1.1299.b
uir conuerti non potest absq; consensu uxoris 2.1074.c
uiri sancti quãdo uere sublimes sint 2.1372.a
uiri dei nobiles sunt 2.1420.a
uiri perfecti de domo solis sunt 2.1365.a
uiris quæ admonitio conueniat 1.1259.b
Virentia quæ dicantur 1.1031.d
Virga Ionathæ quid notet 2.1552.d
uirga indignationis dei quæ sit 1.1170.c
uirga Aaron floruit undecim manentibus aridis 1.481.a
uirgam extendere, quid sit 2.1540.c
uirgam melle plenam ad os conuertere, quid sit 2.1540.d
Virgineo decori omnia cedunt 2.1573.d
Virginis in mente multæ sunt uirtutum claritates 2.1574.a
uirginẽ si quis raptam duxerit anathema sit 2 1190.b
uirginum institutor columbæ donum dicitur 2 1501.a
Virginitas primum tenet locum in ecclesia 2 1444.a
Virtus medicamentum est 1.1142.b
uirtus uirtuti suffragatur 1.18.a
uirtus cum indiscrete tenetur amittitur to. 1 951.a
uirtus arcui comparatur 1.952.a
uirtus amoris affectionem continet tomo 2 1323.d
uirtus sine iustitia regi nequit 2.996.d
uirtutis exercitatio quanta cura sit intermittenda 1.952.b
uirtutes cur diuidat dominus 2.166.b
uirtutes diuersæ diuersis congruunt populis 2 61.d
uirtutes pascendæ sunt fide 1.52.c
uirtutes abscondit dominus ne perdat eas to. 2 1613.b
uirtutes sine sapientia uirtutes non sunt to. 1 52.d
uirtutes spirituales in sublimi sunt 2.1513.a
uirtutes recte admirari 2.1467.c
uirtutes deiectos nos apud deum faciunt to. 1 18.d
uirtutes cur à iustis prædicentur 2.145.d
uirtutes uicaria se ope subleuant 1.713.c
uirtutes singulæ ut pascant mentem 1.17.c
uirtutes eradicari nequeunt dum bona cogitio adest 2.1516.a
uirtutes ex charitate oriuntur 1.15.b
ad Virtutum celsitudinem per incrementa mens ducitur 1.754.a
uirtutum dona homines æstimant gratiam 1 300.c
uirtutum munimentum 2.1372.c
uirtutum recto itineri innititur prædicator 2 1455.a
uirtutibus quidam crescunt, elatione corruũt 2 1316.b
uirtutibus quis polleat 1.730.b
Viribus propijs nemo se in altum tollit to. 1 184.d
Visio summa, iudicia dei & bonitatem misericordiæ ostendit 2.1234.d
uisio consummata est gentium iam impletæ uocatio 2.1221.d
uisionis consummatæ appellatio conuenit ecclesiæ 2.1231.a
Visibilia per inuisibilia uidentur 1.1427.d
Visitare proximum corporaliter & spiritualiter 1.201.c
Vita ardens post culpam gratior deo quàm securitas torpescens 1.1307.b
uita carnalium cœno operis fœdi obruta est 2 1265.a
uita hominis tentatio est 1.44.d
uita aliena speculum est nostræ 1.231.b
uita præcedentium forma est sequentium to. 1 782.a
uita præsens eremus est 2.1069.a
uita æterna & præsens dextera ac sinistra designantur 2.1312.b
uita sublimis libera quando possit esse secura 2 1361.d
uita altiori proficientibus infestus sit diabolus 2.1378.c
uita præsens nox est 1.284.d
uita animæ deus est 2.591.a
uita iusti dies est 2.1429.c
uita hominis militia est 1.243.b

uitæ futuræ felicitas 2.638.a
uitæ cœlestis cupidus facile terrena relinquit 2 353.c
uitæ causas quis examinet 1.307.b
uitæ æternæ studium mundi gloria impedit 2 955.d
uitæ humanæ usu uetera scimus 1.328.d
uitæ actiuæ plures inhærent, quàm contemplatiuæ 2.1560.c
uitæ finis considerandus est diligenter to. 1 335.a
uitæ huius alterationes cur fiant 2.736.a
uitæ spacia longiora cur deus impendat to. 1 561.b
uitæ nostræ miseria 1.399.d
uitæ aditus est per Christum 2.1226.b
uitam æternam ut promereamur non exigitur qualitas operis 2.1307.b
uitam carnis qui diligant 1.253.c
uitam æternam coegerunt ad mortem Iudæi 2 1328.d
uitam secretiorem agentes in diuina luce sublimantur 2.1451.d
uitam reprobam laudantes roborant prauitatem 2.1396.d
Vitium uirtus sic creditur, si sine metu peccatur 1.1280.a
uitium cum nobis dæmonum fraude suggeritur cauere nobis debemus 2.1503.c
uitium uulnus est 1.1142.b
uitia peccatorũ quis doctor destruere queat 2 1531.a
uitia uirtutum specie tegunt se blanda specie ad nos ueniunt ibid.
uitia sibijnuicem succedunt 2.193.b
uitia omnia subiuganda sunt 1.225.c
uitia quædam conspersionibus iuxta sunt to. 1 1261.a
uitia quæ latent in fine prodeunt 1.1183.b
uitia discussa cuius aduersitatis sunt ostendũt 1 89.d
uitia latentia non curantur 2.1544.d
uitia nulla sunt si non sint spiritus mali to. 2 1504.b
uitiorum labem effugimus cum toto corde inhæremus præceptis salutaribus 2.986.c
uitiorum declinatio præposterа 1.224.b
uitiorum turba innumerabilis, sequitur ad ducatum malorum spirituum 2.1504.a
uitijs laboramus omnes etsi non eisdem to. 1 88.b
Vituli tres in unum redigantur 2.1228.c
uituli tres ab Anna oblati mystice quid to. 2 1226.c
uitulum offerre sine farina 2.1241.c
Vituperationis manus in ecclesias remittenda non est 2.1181.c
Vituperia si nobis dicantur ad montẽ recurrendum est 2.1033.a
uituperia hominum nulla conscientia liberat 2 1033.b
Viuere bene non habet amplam uiam sed semitam 1.926.b
uiuere deo non possumus nisi seculum amare desistamus 2.1263.c
uiuere beate & uiuere essentialiter quid differant 1.98.a
uiuere caute, quid sit 1.335.a
Viuentium bene ordines tres sunt 2.265.c
Viuendi bonus ordo quis 2.213.b
Viuificatio deo est ascribenda 2.1263.d
Viuificatum esse & mortificatum, quid sit 2 1263.d
Viuificat dominus, quid sit 2.1252.c
Viuentibus non mortuis affectus sunt impendendi 2.987.c
Vixisse nos illo tempore gaudeamus, quo innocenter uiximus 2.499.d
Vnctio Christi quæ sit per prædicatores to. 2 1619.d
unctio cui prosit 2.1444.d
unctionis Saulis & Dauidis discrimen to. 2 1445.b
unctionis sacramenta quando digne tribuantur 2.1616.c
unctionis signum 2.1499.d
Vngere Iesum, quid sit 2.1562.c
Vncti sumus in hoc mundo 1.128.b
Vnguentariæ regis 2.1396.b
Vndenarius numerus quid signet 1.1110.c
Vnigenitus dei deus est 2.1246.b
unigeniti in morte patris consilium impletum est 2.2.c
Vnitatis numeri mysterium 1.1213.c
Vniuersitatis nomine homo signatur tomo 1 185.d
uniuersitatis ordo pulcher 1.119.c
uniuersitas sine magna ordinum differentia haud subsistit 2.818.d
Vocare dei excitare est per uim maioris gratiæ 2.1305.c
uocare domino est mentem ad augmentum gratiæ excitare 2.1310.b
uocari, quid sit 2.1422.c
uocat nos deus muneribus præueniendo to. 1 472.c
Volatilia præbuit deus concupiscentibus to. 2 1533.c
Voluptas lubrica tẽtat in prosperis 1.1020.b
uoluptas sine culpa non est in matrimonio 2 1197.b
Voluptuosorum uita nil nisi punctus est to. 1 508.d
uoluptuosorum interitus 1.701.a
Volumen uolans quod sit 1.494.a
Vomer trahitur præeũtibus bobus 2.1518.c
Voluntas bona mater est operum bonorum 2 1563.d
uoluntas bona est quasi arbor 2.1598.b
Votis bonis aduersitas obiecta probatio uirtutis est 2.1001.a
uota mala quo citius impleri permittuntur, tanto celerius puniuntur 1.498.a
uota uouere & præstare non posse, quid sit 1 533.b
uota iustorum placabilia 2.1000.d
Vox domini cum non auditur manus eius ad ultionem extenditur 2.1494.c
uox Marci clamat in sede Petri 2.1024.a
Vrbes muratæ sunt mentes scripturis circundatæ 2.1370.b
Vrias quos notet 1.85.a
Vrsus ouium pastor effectus est 1.1394.c
in Vsura pecunia nõ data recipitur 2.346.d
Vteri nomine quid intelligatur 1.429.a
uterus dei quis 1.473.b
Vtilitatem etiam paucorum procurare debemus 2.408.a
Vulnera uulti plicantur sine causa 1.306.b
uulnere super uulnus concidit, quid sit to. 1 438.a
Vulua conceptionis in peccato quæ 1.116.a
uulua ecclesiæ clausa 2.1213.c
uulua nomine cogitatio carnalis accipitur 1 955.b
Vultus iudicum opertus extitit erga Saluatorem 1.311.c
Vxor Iob Eua fuit 1.68.b
uxor conuerti nequit absq; consensu mariti 2 1074.c
uxores si qui subdiaconi habẽt ad sacra promoueri non debent 2.670.a

X

Xenodochiorũ præpositi quales esse debeant 2.761.a

Z

Zachæus sycomorum ascendens quid notet 1.934.c
Zebedæi filij bonæ petitionis ignari fuerunt 2 1595.d
Zeli rectitudinis exemplum 2.226.d
zelo rectitudinis iunctus sit charitatis affectus 2.1604.d
Zonam auream circa mãmillas habere quid 1 1182.a

FINIS.

LOCORVM SACRAE SCRIPTVRAE

PASSIM A B. GREGORIO IN HOC uolumine expositorum, Index.

GENESIS I

CREAVIT deus, &c. uocauitq; firmamentum tomo 1 928.d
Facta est lux factumq; est uespere 250.d
Germinet terra herbam uirentem 1.985.c
Protulit terra herbam uirentem, & afferentem semen iuxta genus suum, &c. 1.201.c
Faciamus hominem ad imaginem & similitudinem nostram 1.326.c
Masculum & fœminã creauit eos 1.1104.b
2 Et requieuit die septimo 1.7.d
Istæ sunt generationes cœli & terræ, quando creatæ sunt 1.1104.a
Inspirauit in faciem eius spiraculum uitæ to. 1 625
Posuit eum dominus in paradiso uoluptatis, ut operaretur & custodiret 1.652.c
Ex oĩ ligno paradisi comedite, &c. 1.1211.d
In quacũq; die comederitis de ligno quod est in medio paradisi, aperientur oculi uestri 2 1526.d
Immisit dominus soporẽ in Adam 1.1027.a
Hoc nunc os ex oßibus meis 1.1027.a
3 Cur præcepit uobis deus ut non comederetis 1.800.d
In quacunq; die comederetis aperientur oculi uestri 1.158.a
Vidit igitur mulier quod bonũ esset 1.712.b
Tulit de fructu eius & comedit 1.158.a
Cum audisset uocem domini deambulantis in paradiso 1.939.b & 1127.c
Adam ubi es? 1.26.d & 2.1418.c
Mulier quam dedisti mihi sociam ipsa mihi de ligno uitæ dedit 1.111.c 745.d
Serpens decepit me & comedi 1.745.d
Pectore & uentre repes 1.713.b 1284.d
Terram comedes omnibus diebus uitæ tuæ tomo 2 599.d
Ipsa obseruabit caput tuum & tu calcaneum eius 1.22.b
In doloribus paries 2.1195.b
Maledicta terra in opere tuo 1.96.d
Terra es, & in terram ibis 1.669.b
Et flammeum gladium atq; uersatilem to. 1 407.a
4 Abel quoq; obtulit de primog. 1.993.d
Respexit deus ad Abel & ad munera eius to. 1.774.d 2.1000.d
Iratusq; est Cain uehementer 1.175.b
Quare iratus es, & cur concidit uultus tuus 1 373.b
In foribus peccatum aderit tuum, sed sub te erit appetitus eius 1.110.c
Vox sanguinis Abel fratris tui clamat ad me de terra 1.439.d
Cain ædificauit ciuitatem 1.529.d
Et uocauit nomen eius ex nomine filij sui Enoch 1.289.a
6 Non permanebit spiritus meus in homine 1.483.d & 2.1577.c
Finis uniuersæ car. uenit coram me 1.1421.a
Fac tibi arcam de lignis, Bitumine linies extrinsecus 2.866.c
Arca trecentis in longitudine cubitis fiet, sexaginta in latitudine 2.337.c
7 Aquæ leuauerunt arcam in sublime à terra 1.1203.c
9 Et terror uester ac tremor sit super cuncta animantia terræ 1.723.c.1244.b
Arcum meum ponam in nubibus 2.136.c
Bibensq; uinum Noe inebriatus est 1.847.b
Faciesq; eorum auersæ erant 1.847.b
Maledictus Chanaan puer seruus erit fratribus suis 1.869.b
11 Cum proficisceretur de Oriente 2.581.b
Venite faciamus nobis ciuitatem & turrem eius ibid.
Venite descendamus & confundamus linguã eorum 1.28.a
12 Maledicam maledicentibus tibi 1.96.d
Semini tuo dabo terram hanc 1.1301.a
15 Et reputatum est ei ad iustitiam 2.577.c
Descenderũtq; uolucres & abigebat eas, etc. 1 544.a
17 Infans octo dierũ circuncidetur 2.280.c
18 Apparuerunt ei tres uiri, &c. 1.341.b
Clamor Sodomorum ac Gomorræorum multiplicatus est & peccatum eorum aggrauatum est nimis 1.658.b & 1312.b
Loquar ad dominum meum cum sim puluis & cinis 1.87 & 1198.c
19 Vimq; faciebãt Loth uehementissime, & iam proximum erat, &c. 1.194.b
Loth ardentem Sodomam fugit 1.1303.c
Deus pluit super Sodomam & Gomorrham sulphur, &c. 1.459.1452.d
Sol egressus est super terram & Loth ingressus est Segor 1.1303.c
Ecce etiam in hoc suscepi preces tuas ut non subuertam urbem pro qua locutus es ibid.
22 Nunc cognoui quod timeas deũ 1.717.a
Tulit ergo ligna holocausti Isaac 2.107.c
23 Sepeliuit Abraham uxorem in spelunca duplici 203.a
Ephron ab Abraham pro Saræ sepultura nihil uoluit accipere 2.956.c
24 Dixitq; ad seruum suum seniorẽ domus suæ 1.45.a
Rebecca ab Isaac ueniẽs dorso cameli deducitur 1.9.a
Inclinata iam die egressum in agro Isaac in camelo sedens uidit 1.1215.b
25 Deprecatus Isaac pro uxore sua to. 1 1340.a
Factus est Esau uir gnarus uenandi & homo agricola, Iacob autem uir simplex habitat in tabernaculis 1.1140.b
Accepto pene & lentis edulio co. 1.1029.c
Oderat ergo semper Esau Iacob pro benedictione quam tulerat, &c. 1.175.c
26 Inuidentes ei Palestini omnes 1.532.a
Omnes puteos quos foderant serui patris sui obstruxerunt 1.532.a
Fodit alios puteos, quos foderãt serui patris, &c. 1.1067.c
27 Senuit autem Isaac & caligauerunt oculi eius 1.1209.c
Cumq; uenatu aliquid attuleris 2.103.a
Quos cum oblatos comedisset 2.706.c
Accessit ille ad patrem & palpato eo dixit 2 349.d
Benedixit itaq; Isaac Iacob 2.102.c
Det tibi deus de rore cœli & de pinguedine terræ 1.103.d
28 Tulit ergo de lapidibus & dormiuit in eodem loco, angelos quoq; ascendentes, &c. 1.157.d
Viditq; in somnis scalam stantem super terram, &c. 1.1242.d & 2.654.b
Vere dominus est in isto loco & ego nesciebam 2.1308.b
29 Et uespere Lian filiam suam introduxit 2 212.d
Non ne pro Rachel seruiui tibi 1.206.b
Non est consuetudinis in terra nostra, ut minores antè tradamus ad nuptias ibid.
30 Tollens Iacob uirgas populeas, uirides, & amygdalinas et ex platanis, ex parte decorticauit eas 1.703.d
31 Viginti annis fui tecum, oues tuæ & capræ tuæ non fuerunt steriles 2.946.c
Qui assumptis fratribus persecutus est eum 1 1034.c
Cur furatus es deos meos ibid.
Iuxta consuetudinem fœminarum accidit mihi 1.1035.b
32 Et ecce uir luctabatur cum eo usq; mane 2 213.d
Vidi dominum facie ad faciem 1.850.b
Ipse uerò claudicabat uno pede 1.126.d
33 Eleuans autem oculos uidit uenientem Esau 1.289.b
34 Egressa est Dina ut uideret mulieres regionis illius 1.1308.c
Tristemq; blanditijs deliniuit 1.1308.d
Et ecce die tertio quoniam grauissimus uulnerum dolor est 2.742.d
Turbastis me & odiosum fecistis Chananæis ibid.
37 Fecitq; tunicam polymitam 1.23.c
Putabam nos ligare manipulos 1.190.b
Ecce somniator uenit ille, uenite occidamus eum 1.175.c
39 Quomodo ergo possum hoc malum facere 1.49.d
41 Vidit Pharao somnium 1.387.c
42 Meritò hæc patimur quia peccauimus in fratrem nostrum 2.302.b
46 Descendit Iacob in Aegyptum in animabus septuaginta 2.424.c
47 Accipite semina & serite agros tomo 1 202.b
49 Intrauit Iacob in Aegyptum cum animabus septuaginta 1.71.c
Catulus leonis Iuda, ad prædam fili mi ostendisti 2.592.b
Non deficiet sceptrum de Iuda, nec dux de fœmore eius 2.1401.d

Ischar-

Isachar asinus fortis accubans inter terminos 1 10.d
Fiat Dan coluber in uia Cerastes in semita, mordens ungulas equi 1.1061.d
Salutare expectabo tuum domine 1.1062.c
Beniamin lupus rapax mane comedet prædam, uespere diuidet spolia 1.593.d

EXodi 1 Bene ergo fecit dominus obstetricibus 1.585.d
2 Qui fugiens de conspectu eius 1.783.d
3 Videbat quod rubus arderet & nō comburebatur 2.116.a
Transiens uidebo uisionem 1.518.a
Moyses accesit propius ut uideret uisum, etc. 2 116.a
uocauit eum de medio rubi 1.940.b
Sed ueni & mittam te ad Pharaonem, &c. 1 860.a
Ego sum qui sum, sic dices filijs Isr. 1.541.d
4 Obsecro domine non sum eloquens ab heri & nudiustertius 2.131.b
Ego obdurabo cor eius 1.378.c
5 Videat dominus & iudicet quoniam foetere fecistis odorem nostrum 1.682.a
Ego indurabo cor Pharaonis 2.180.b
6 Ego audiui gemitum filiorū Isr. 1.860.d
7 Ego indurabo cor Pharaonis 1.1054.c
8 Et uenit musca in domum Pharaonis et uniuersam terram Aegypti 1.617.c
Abominationes Aegyptiorum immolabimus domino deo nostro 1.368.d
10 Ventus urens leuabat locustas, quæ ascēderūt super terrā Aegypti 1.1064.b
12 Tollat unusquisque agnum per familias 2 287.a.b
Sument de sanguine agni, ac ponent super utrunq; postem, &c. 2.4.d 1270.d
in una domo comedetur, nec efferetis de carnibus eius foras 1.1203.c
Si quid residuum fuerit igne comburetis to. 1 676.b
13 Primogenita asini permutabis oue to. 1 913.d
Cū emisisset Pharao populum, &c. 1.808.d
dominus autē, &c. & per noctem in columna ignis 1.48.d & 2.405.a
14 Dominus pugnabit pro uobis & uos tacebitis 2.1082.b
Quid clamas ad me 1.752.a
Et erat nubes tenebrosa 1.48.d
Diuisaq; est aqua 1.1173.a
15 Quis similis tibi in dijs domine? quis similis tibi, gloriosus in sanctis 2.1467.c
Iuit deus in Aegyptum ut redimeret sibi populum 1.903.b
16 Vtinam mortui essemus per manum domini in Aegypto 1.687.a
Ecce ego pluam uobis de coelo panes ibid.
Dixeruntq; adinuicem Manhu 1.915.c
Et sabbatizabit populus die septimo 1.617.c
17 Venit autem Amalec & pugnabat contra Israel 2.1568.c
Cumq; leuaret manus Moyses uincebat Israel ibid.
Aaron autem & Hur sustentabant manus eius 2.472.b
18 Solus illud non poteris sust. 2.1248.c
19 Estote parati in diē tertiū & ne appropinquetis uxoribus uestris 2.1198.a
mons Sinai fumabat eo quòd descendisset dominus in igne 1.205.b
Omnis qui tetigerit mortem, morte morietur ibidem
Moyses autem ascendit in montem ad dominum 1.163.d
Nō poterit uulgus ascēdere in montē 1.24.d
Descenditq; Moyses ad populum, & omnia narrauit eis 2.183.a
20 Ego sum dominus deus tuus uisitans iniquitatem patrum in filios 1.512.d
Non moechaberis 2.1216.d
Altare de terra facietis mihi 1.83.d
21 Si emeris seruū Hebræum, sex annis seruiet tibi 2.85.b
Et erit ei seruus in seculum 2.86.c
Si quis aperuerit cisternam & foderit, &c. 1 573.d
22 Applica illum ad deos 2.125.790.b
Dijs non detrahes, & populi tui principi nō maledices 2.1181.d
23 Si fuerit inter uos homo qui nocturno pollutus sit somnio, &c. 2.1198.c
24 Moyses ascendit, & dominus in montem descendit 1.163.d
25 Facies quatuor circulos aureos quos pones per quatuor arcæ ang. &c. 1.1256.d
Nec unquam extrahetur ab eis ibid.
Ponesq; in arca testificationem quam dabo tibi ibid.
Parabis & acetabula & phialas 2.337.b
Duos quoq; cherubin aureos & productiles 2 107.d
Cherubin aūt duo uersis uultibus sese inuicē intuētes in propiciatoriū resp. 2.424.a
26 Tabernaculum uerò ita fiet, decem cortinas 2.266.a
Cocco bis tincto plumario facies opere to. 2 380.a
Facies & uelū de hyacintho & purpura coccoq; bis tincto 1.848.a
Quibus quadraginta bases argenteas fundes 1 446.b
27 Facies et altare de lignis cæthin 2.315.b
Columnas habebit quatuor cum basibus totidem 1.945.d
Decem cortinæ quæ haberent ansulas quinquagenas, &c. 2.266.b
28 Facient autem superhumerale de auro et hyacintho 2.651.c
Coccoq; bis tincto 2.230.b
Portabitq; Aaron nomina eorum 1.1238.a
Deorsum uerò quasi mala punica facies to. 2 653.c
Mixtis in medio tintinabulis ibidem
Et stringatur rationale annulis suis, uitta hyacintina 1.1237.d
Ponesq; in eo quatuor ordines lap. 1.944.a
Audiatur sonitus quando ingreditur uel egreditur sanctuarium 1.1241.a
29 Sanctificabisq; & pectusculum consecratum & armum 1.1239.a
Moyses caudam hostiæ in altari offerre præcipit 1.23.d
30 Facies quoq; altare ad adolendum to. 2 315.b
Sume tibi aromata & stacten, & onychen, galbanum & thus lucidissimum 1.22.d
31 Dedit quoq; dominus Moysi tabulas duas scriptas digito dei 2.1574.c
Sex annis seruient, septimo autem egredientur liberi 2.1411.b
32 Et sedit populus manducare & bibere, & surrexit ludere 1.5.c
Vade descende peccauit pop. tuus 1.672.a
Dimitte me ut irascatur furor meus ibid.
Et occidat unusquisq; fratrem 1.1298.d
33 Cum egrederetur Moyses ad tabernaculū, surgebat uniuersa plebs, &c. 2.206.d
Stabat unusquisq; in ostio papilionis 1.164.d
Nube in tabernaculum descendente, Israelitæ è longinquo cernebant 1.164.d
Facies mea præcedet 1.1170.b
Si inueni gratiam in conspectu tuo, ostende mihi temetipsum manifeste, ut uideam te 1 629.b
Non enim uidebit me homo & uiuet ibid.
Noui te ex nomine 2.425.a.1310.c
Est locus penes me & stabis super petram 2.952.a & 1.839.d & 1203.d
Tunc uidebis posteriora mea ibid.
34 Nullus apud te innocens est 1.534.b
Qui reddis peccata patrum in filios ac nepotes in tertiam & quartam generationem 1 512.d
Posuit uelamen super faciem suam 1.612.b 1322.b 2.1287.d
35 Quicquid in cultū tabernaculi & ad uestes sanctas necessarium erat 1.1011.a
37 Et uasa, &c. phialas & cyat. 1.666.b
38 Posuit & labrum æneum in quo lauarentur Aaron & filij eius, &c. 2.379.c

LEuit. 1 Detracta pelle hostiæ, artus in frusta conscindant 1.23.b
Caput atq; ea quæ erga iecur sunt 1.330.c
Pro peccato offeratur turtur, &c. 2.116.c
Et retorto ad collum capite ac rupto uulneris loco, &c. 1.191.d
2 Si rectè offeras, rectè autem non diuidas peccas 2.175.b
3 Moyses caudam hostiæ in altari offerre præcepit 1.23.d
5 Retorquebit caput eius ad pennulas to. 2 116.c
Offerat agnum de gregibus siue capram, orabitq; pro eo sacerdos & pro peccato eius 1.1094.d
6 Ignis in altari semper ardebit, &c. 1 832.a & 1367.d
In sartagine oleo conspersa friget offeretq; eam calidam, in odorem suauissimum domino sacerdos, &c. 2.194.a
7 Armus quoq; dexter de pacificorū, &c. 2 651.b
Pectusculum enim eleuationis, &c. ibid.
11 Quicquid autem pennulas & squamas non habet non edatur 1.139.d
12 Ipsa uerò diebus triginta tribus erit impura 2.1195.b
15 Vir qui fluxum seminis sustinet, immundus erit 1.778.c
18 Turpitudinem patris tui non reuelabis 2 1192.c
19 Non maledices surdo nec corā cæco pones offendiculum 1.1319.d

quando ingressi fueritis terram, quam ego daturus sum uobis, &c. 1.282.b
Poma quæ germinant immunda erunt uobis ibidem
diliges amicum tuum, & odio habebis inimicum 2.508.c
Statera iusta & æqua sint pondera 2.94.b
Non augurabimini nec obseruabitis somnia 1 261.c
21 Loquere ad Aaron: homo de semine tuo per familias, &c. 1.1235.a
Si impetiginem in corpore, si herniosus, &c. 1 1235.a
Nec accedet ad ministeriū si gibbus 2.460.c & 1.1235.a
22 Ex quo egreditur semen quasi coitus, immundus erit usq; ad uesperum 2.1197.a

NVmeri 6 Tunc Nazaræus radetur ad ostium 1.59.b
7 Cūq; ingrederetur Moyses tab. 1.784.a
8 Leuitæ radant omnes pilos carnis suæ to. 1 160.d
A uigintiquinq; annis & supra ingredientur ut ministrent in tabernaculo foederis to. 1 774.b
10 Fac tibi duas tubas argenteas ductiles 1 1007.b
Noli nos relinquere, tu enim nosti 1.1283.a
Proficiscimur ad locum quem dominus daturus est nobis, &c. ibidem
11 Quis dabit nobis ad uescendum carnes 1 687.a
Congrega mihi de senioribus septuaginta uiros 1.648.a
12 Erat Moyses uir mitissimus super omnes homines qui morabantur in terra 2.75.d
19 Præcipe filijs Israel ut adducāt ad te uaccam rufam, &c. 1.203.c
Vas quod non habuerit operculum nec ligaturam desuper immundum erit 1.771.d
20 Ingressus Moyses & Aaron 1.784.a
22 Cernens asina angelum stantē 1.1274.a
Aperuitq; dominus os asinæ 1.894.c
Quid feci tibi cur percutis me ecce iam tertio 1.1274.a
Dixit auditor sermonum dei, qui nouit doctrinam altissimi, &c. 2.149.b
23 Moriatur anima mea, morte iustorum 1 1154.d
24 Qui cadens apertos habet oculos to. 1 840.b.925.b
Robustum quidem est habitaculum tuum to. 1 1086.c
26 Nullusq; remansit ex eis nisi Caleph to. 2 612.d
32 Precamur ut des nobis 1.906.a
Caulas ouium fabricabimus & stabula ibid.

DEut. 1 Israel uerba dei in monte audire non potuit, sed, &c. 1.24.d
Nocte ostendens uobis iter per ig. 2.405.a
Non uidebit quispiam Caleph 2.612.a
4 Deus tuus ignis consumens est 2.98.a
6 Diliges dominum deum tuum 1.221.c & 2.512.b
Diliges proximū tuum sicut teipsum ibid.
Dominū deum tuum adorabis & illi soli seruies 2.1047.b
10 Circumcidite præputia cordis uestri to. 1 942.c
11 Dabit pluuiam terræ uestræ 1.666.d
13 Tentat uos dominus deus uester ut sciat si diligitis eum 1.942.d
14 Quæ habent pennulas & squamas to. 1 140.a
15 Non operaberis in primogenito bouis 1.281.d & 2.73.d
16 Non apparebis in conspectu domini uacuus 1.228.b
Iuste quod iustum est prosequeris 1.308.b
19 Si quis abierit cum amico simpliciter ad syluam, ad ligna cædēda 1.350.c.1286.a
22 Non arabis in boue simul & asino to. 1.10.a 2.1482.b
Non indues uestem ex lana linoq; contextam 1 286.d
23 Habebis locum extra castra, ad quē egrediaris ad exquisita naturæ 1.1068.b
Per alienam messem transiens falcem mittere non debes 2.1194.a
24 Non accipies loco pignoris superiorem aut inferiorem malam 1.1141.b
25 Boui trituranti non claudatur os to. 1. 1216.a 2.1291.d
Vxorem fratris sine filijs defuncti, superstes frater accipiat, &c. 1.1231.a
32 Attende coelum & loquar, &c. 1.45.c
Suxerunt mel de petra & oleum de firma petra 2.431.a
Ignis exarsit ab ira mea & ardebit usq; ad inferos deorsum 1.598.d
Deuorabitq; terrā cum germine suo 1.721.d
Ego retribuam in tēpore ut labatur pes eorum 1.838.c
Ego occidam & ego uiuere faciā, percutiam & ego sanabo 1.196.b & 2.1355.c
Gladius meus manducabit carnes 1.592.b
Ex uinea Sodomorū uinea eorum 2.1409.d
33 In dextera eius ignea lex 2.453.a
Qui dixerit patri suo & matri suæ nescio uos, &c. 1.230.a
Ferrum & æs calciamentum eius 1.1177.a

IOsuæ 3 Terra quā percussit dominus uberrima regio est, &c. 1.905.d
5 Noster es an aduersariorum 1.1155.a
6 Habitauit Chananæus in medio Effraim tributarius 1.113.b
15 Axa filia Caleph sedens super asinū suspirauit, &c. 1.1414.c.2.879.d
Deditq; & Caleph irriguum superius & irriguum inferius 1.1414.c
20 Mortuo summo pontifice tunc reuertetur ac ingredietur terram suam homicida 2 107.c

IVdic. 3 Hæ sunt gentes quas dominus dereliquit ut erudirent eos 1.113.c
Philistæos atq; Cananæos reliquit dominus in Israel 1.1393.d
Dimisitq; eos ut in ipsis ibid.
6 Hierobaal cum à paleis frumenta excuteret angelum uidit 1.86.d
7 Qui manu & lingua lambunt aquas to. 1 1035.d
13 Morte moriemur quia uidimus dominum, &c. 1.159.c
15 Inuentamq; maxillam asini 1.436.a
16 Abijt quoq; in Gazā, & uidit ibi mulierem meretricem 2.406.d
Quod cum audissent Philistim, & percrebruisset ad eos intrasse Samson 2.406.d
Et clausum in carcere molere coeperunt to. 1 227.c
Multoq; plures interfecit moriens 1.973.d
20 Exire ultra debemus ad pugnam tomo 1 466.a

RVth 1 Nolite me uocare Noemi sed uocate me Mara 2.745.d

1 REg. 1 Vultusq; illius nō sunt amplius in diuersa mutati 1.1154.a
2 Dominus iudicabit fines terræ 1.913.d
Audiuit omnia quæ faciebāt filij sui 2.188.a
6 Tollentes duas uaccas quæ lactabant uitulos, iunxerunt ad plaustrum, &c. 1.230.d
Ibant in directum uaccæ per uiam quæ ducit Bethsamis, &c. 2.501.d
8 Absit à me hoc peccatum in domino, ut cessem orare pro uobis 2.226.d
15 Non'ne cum paruulus esses in oculis tuis 1.611.a.1189.b & 2.341.c
Melior est obedientia quā uictimæ 2.1211.a
16 Igitur quandocunq; spiritus domini malus accipiebat Saul, &c. 1.1260.b
17 Non possum sic incedere, quia non usum habeo, &c. 2.1287.d
Et infixus est lapis in fronte eius, & præualuit Dauid 1.1178.d
18 Spiritus domini malus irruebat in Saul 1 32.a.585.a
Tenebatq; Saul lanceam & misit eam 1.175.c
21 Si mundi sunt pueri maxime à mulieribus manducent 2.1198.b
24 Surrexit ergo Dauid & præscidit oram chlamydis silenter 1.1262.d
30 Puer Aegyptius ego sum seruus uiri Amalechitæ 2.495.c
Inuenerūt uirum Aegyptium in agro & adduxerunt eum ad Dauid 1.168.d

2 REg. 1 Montes Gelboe nec ros nec pluuia ueniat super uos 1.93.c
2 Recede à me noli me prosequi ne cōpellar confodere te in terram 1.1281.b
3 Ioab Amasæ mentum dextera tenuit, sed, &c. 1.492.c
4 Venientes filij Remmon Berochitæ Rechab & Bamaa, &c. 1.19.c
6 Extendit Oza manum ad arcam dei & tenuit eam 1.142.a
Et ludā & uilior fiam plus quàm factus sum eroq; 1.933.d
7 Non tu ædificabis mihi templū, quia uir sanguinum es 1.237.b
Inuenit seruus cor suum ut timeat 2.1550.c
11 Dauid in solario deambulans Bersabee Vriæ concupiscit uxorem 184.d
12 Tu fecisti in abscondito ego uerò faciam, &c. 1.1180.c
16 Nunquid pro his uerbis non occidetur Semei 1.78.d
Quid mihi & uobis filij Saruiæ, dimitte eum & maledicat 1.1019.d

3 REg. 2 Quia in uasis templi inter coronas & plectas, boues & leones, &c. 2.301.b
3 Apparuit autem dominus Salomoni per somnium nocte 2.1203.d

Tunc uenerũt duæ mulieres meretrices ad regem,&c. 265.c
Dormiens oppreßit eum 1.719.c
6 Domus autem cum ædificaretur, lapidibus dedolatis,&c. 1.1179.b
7 Et ſtabant ſup duodecim boues 1.1243.c
In templi miniſterio,in baſibus tẽpli ſculptorio 2.380.c
8 Nebula impleuit domum domini, & non poterãt ſacerdotes miniſtrare 1.1000.b
10 Videns autem regina Saba omnem ſapientiam Salomonis,&c. 2.630.b
13 Stetit leo iuxta aſinum & nõ comedit de cadauere 1.1439 4
19 Ecce dominus tranſit,& ſpiritus grandis & fortis ſubuertens montes 1.164.a
Quod cum audiſſet Helias operuit uultum ſuum pallio,&c. ibid.
Sufficit mihi, tolle animam meam, neq; enim 1 636.d
Reliqui mihi ſeptem milia uirorum qui non curuauerunt genua ante Baal 1.1091.d
22 Vidi dominum ſedentem ſuper ſolium ſuum,&c. 1 40.d
4 REg. 1 Si homo dei ſum,deſcendat ignis de cœlo,& conſumat uos to. 1 97.a
2 Pater mi,pater mi,currus Iſrael & auriga eius 299.c
Et aſcendit Helias per turbinem in cœlum tomo 2 1405.c.446.c
4 Et ecce creditor uenit,ut tollat duos filios meos ad ſeruiendum ſibi 2.83.d
Giezi autem preceſſerat ante eos & poſuerat,&c. 1.321.b
6 Heu, heu, heu, domine mi, & hoc ipſum mutuò acceperam 1.734.d
20 Ecce dies uenient & auferentur omnia quæ in domo tua ſunt,&c. 1.284.a
diſpone domui tuæ,quia morieris & non uiues 1.402.d
Addam diebus tuis quindecim annos 1.528.c
25 Princeps cocorum deſtruxit muros Hieruſalem 1.1284 d
1 PAralip. 11 Libauit eam domino to. 2 483.b
Abſit à me ut ſanguinem iuſtorum bibam & libauit eam domino 2.1001 b
Num ſanguinem iſtorum hominũ bibam qui profecti ſunt,&c. 2 1068 d
2 PAral. 4 Et ipſum mare duodecim boues 2.655.a
THob. 4 Panem unum & uinum ſuper ſepulturam iuſti conſtitue & noli,&c. 1 1288.a
IOb 1 Erat uir ſimplex & rectus tomo 2 453.c
5 Ego uidi ſtultũ firma radice,&c. 628 b
Cuius meſſem famelicus comedit 2.298.d
7 Loquar in tribulatione ſpiritus mei to. 2 579.d
tentatio eſt uita hominis ſuper terram to. 2 613.a
13 Animam meam porto in manibus meis 2 1256.d
Non apparebit in conſpectu dei omnis hypocrita 2.557.a
16 Ecce enim in cœlo teſtis meus & conſcius meus in excelſis 2.144.d.1033.b
17 Cor eorum longe eſt à diſciplina, propterea non exaltabunt 2.528.d
18 Abſcondita eſt in terra pedica eius, &c. 2 626.b
Habitent in tabernaculo eius ſocij eius, qui non eſt 2.1246.c
19 Pelli meæ, conſumptis carnibus adhæſit os meum 2.589.b
20 Gaudium hypocritæ ad inſtar puncti to. 2 1396.b
25 Non eſt mundus in conſpectu eius, nec, &c. 2.954.c
26 Ecce gigantes gemũt ſub aquis 2.865.a & 1614.d
Spiritus eius ornauit cœlos 2.454.a
28 Semitam ignorauit auis 2.448.b
Et aquas appendit menſura 2.209.c
29 Oculus fui cæco,& pes claudo pater erã pauperum 2.146.c
30 Frater fui draconum & ſocius ſtruthionum 2.1525.c
Manum meam ponam ſuper os meũ 2.92.d
31 Si aduerſum me terra mea clamat,& cum ipſa ſulci eius deflens,&c. 2.378.c
Ignis eſt uſq; ad perditionem germinans, & omnia eradicans uitia 2.1558 d
per ſingulos gradus meos pronũciabo illum 2 217.d.1327.a
35 Et non dixit, ubi eſt qui fecit me, qui dedit carmina in nocte 2.101.c
38 Quis dedit gallo intelligentiam 1.1122.c
Auferetur ab impijs lux ſua 2.1506.c
39 Vtiq; qui arguit deum debet & reſpondere illi 2.625 b
40 Abſorbebit fluuium, & non mirabitur, &c. 2.433.d
Nunquid capies Leuiathan hamo 2.426.d
Aut armilla perforabis maxillam eius tomo 2 427 b
In oculis quaſi hamo capies eos 2.1480.d
Nunquid accipies eum ſeruum ſempiternum 2 1410.b
Huic montes herbas ferunt 1.985.b
41 De naribus eius procedit fu. 1.1065.b
42 Inſipienter locutus ſum & quæ ultra modum 2.131.d
PSal. 1 Et in cathedra peſtilentiæ non ſedit 1.1314.c
Et erit tanquam lignum quod plantatum eſt ſecus decurſus aquarum 1.662.a.2.74.d
2 Reges eos in uirga ferrea 1.217.d
4 Iraſcimini & nolite peccare 1.174.b
5 Dirige in conſpectu tuo uiã meã 1.1202.c
ſcuto bonæ uolunt.tuæ coronaſti nos 1.1157
6 Domine ne in furore tuo arguas me, neq; 2 536.b.229.c
turbatus eſt præ ira oculus meus 1.174.b
Inueteraui inter omnes inim.meos 1.662.d
7 Deus iudex iuſtus, fortis & longanimis 2 362.d
Arcum ſuum tetendit & parauit illum, &c. 1 663.c
8 Vt deſtruas inimicum & defenſorem to. 1 389.b
Quoniam uidebo cœlos tuos opera digitorũ tuorum lunam, &c. 197.d
9 Qui exaltas me de portis mortis ut annũciem omnes laudationes tuas 1.647.c
Adiutor in opportunitatibus in tribulatione 1 867.d
Non in finem obliuio erit pauperis 2.490.d
Inſidiatur in occulto quaſi leo in cubili ſuo 1 1108.d
10 In domino confido quomodo dicitis animæ tranſmigra,&c. 1.1125.b
dominus in tẽplo ſancto ſuo,dominus in cœlo ſedes eius 2.1321.b
Palpebræ eius interrogant filios hominum 1 943.d.& 2.242.c
Pluit ſuper peccatores laqueos,ignis & ſulphur,&c. 1.512.a
11 Propter miſeriam pauperum nunc exurgam dicit dominus 2.575.b
Eloquia domini eloquia caſta, argẽtum igne examinatum 1.123.c
13 Dixit inſipiens in corde ſuo non eſt deus 1 510.a
14 Eleuatio manuum mearum ſacrificium ueſpertinum 1 666.d
15 Dixi domino, deus meus es tu, quoniam bonorum meorum non eges 1.523.c
Funes ceciderunt mihi in præclaris, etenim hæreditas mea eſt præclara mihi 1.1137.c
Notus mihi feciſti uias uitæ 2.619.c & 1300.d
16 Ego clamaui,quoniam exaudiſti me to. 1 1199.d
Mirifica miſericordias tuas qui ſaluos facis 2 1103.b & 2.261.a
Sub umbra alarum tuarum protege me to. 1 1098.c
Satiabor dum manifeſtabitur gloria tua to. 1 630.d
17 Diligã te domine uirtus mea 1.1103.b
Caligo ſub pedibus eius & aſcẽdit ſuper Cherubim & uolauit 1.574.d.2.1225.a
Qui ambulat ſuper pennas uentorum to. 1 635.c
Poſuit tenebras latibulum ſuum 1.137.a
Tenebroſa aqua in nubibus aeris 1,900.b & 573.a
Præ fulgore in cõſpectu eius tranſierũt,grando & carbones ignis 1.979.a
Qui perfecit pedes meos quaſi cerui tomo 1 861.b
Et in deo meo tranſgrediar murum ibid.
18 A ſummo cœlo egreßio eius 2 1208.a
In ſole poſuit tabernaculũ ſuum, & ipſe tanquam ſponſus procedens de thalamo ſuo 2 508.b & 1.1180.c
Delicta quis intelligit 1.295.c
19 Memor ſit omnis ſacrificij tui & holocauſtum tuum pingue fiat 2.287.b
Intrate portas eius in confeßione, atria eius in hymnis confeßionum 2.229.a
20 Pones eos ut clibanum ignis in tempore uultus tui 1.502.d.198.c
21 Deus meus per diem & nõ exau.1.867.d
Exaruit uelut teſta uirtus mea 2.411.c
In conſpectu eius procedunt uniuerſi,qui deſcendunt in terram 2.281.a
Edent pauperes & ſaturabuntur 2.1421.d
22 Virga tua & baculus tuus ipſa conſolata ſunt me 1.671.d.1247.c
Impinguaſti in oleo caput meum 2.1334.c
Multæ
23 Multæ tribulationes iuſtorum 2.564.a
Congregans quaſi in utrem aquas maris to. 1 295.d
24 Reſpice in me,& miſerere mei quia unicus & pauper ſum ego 2.1264.c
Deus meus in te confido non erubeſcam,neq; irrideant me inimici mei 2.503.a
25 Proba me domine & tenta me 1.32.d
Qui non accepit in uano animã ſuã 1.228.b
26 Dominus illuminatio mea,& ſalus mea, quem timebo 1.469.655.c
Vnam petij à domino, hanc requiram ut inhab. 1.122.a
Nunc autem exultauit caput meum ſuper inimicos meos 2.217.a
Circuibo & immolabo in tabernaculo dei hoſtiam iubilationis 2.250.a
27 Tenebroſa aqua ĩ nubib.aeris 2.244.c
Et medullis oſſa illius irrigantur 1.515.d
29 Ego dixi in abundantia mea non mouebor in æternum 1.1324.a
Auertiſti faciem tuam à me & factus ſum conturbatus ibid.
30 Statuiſti in loco ſpatioſo pedes meos to. 1 884.d
Infirmata eſt in paup.uirtus mea 1.1170.d
Abſcondes eos in abſcondito uultus tui,à conturbatione hominum 1.104.d.135.d
Ego dixi in pauore meo proiectus ſum à uultu oculorum tuorum 1.615.c
turbatus eſt præ ira oculus meus, inueteraui inter omnes inimicos meos 2.1037.c
31 Beati quorum remiſſæ ſunt iniquitates, &c. 2.92.c
Conuerſus ſum in ærumna mea, dum configitur ſpina 2.1354.b.& 1.677.d
Tu es mihi refugium à preſſura quæ circumdedit me 1.862.b & 2.1355.a
Dixi pronunciabo aduerſum me iniuſtitias meas domino,&c. 1.1309.c
Exurge domine in requiem tuam, tu & arca ſanctificationis tuæ 2.281.b
32 Verbo domini cœli firmati ſunt to.2. 454.b 576.a
Et ſpiritu oris eius omnis uirtus eorum ibid.
Cõgregat ſicut in utre aquas maris 1.641.b
33 Accedite ad eũ & illuminamini 1.631.a
Guſtate & uidete quàm ſuauis eſt dominus 2 492.b
Diuites eguerunt & eſurierunt 1.490.d
Venite filij,audite me, timorem domini docebo uos 2.1436.c
34 Domine deus uirtutum quis ſimilis tibi 1 623.b
Humiliaſti nos in loco afflictionis,& cooperuit nos umbra mortis 1.1127.c
Omnia oſſa mea dicent, domine quis ſimilis tibi 1.159.c
Fiant uiæ eorum tenebræ & lubricũ 1.655.c
36 Deficientes ut fumus deficient 2.642.b
Vidi impium exaltatum & eleuatum ſicut cedros Libani 1.517.d & 2.589.a
Nunc exaltauit caput meum ſuper inimicos meos 585.b
Declina à malo & fac bonum 2.288.c
37 Domine,ne in furore tuo arguas me,neque in ira tua corripias me 2.551.d
Cõputruerunt & deterioratæ ſunt cicatrices meæ 1.329.d
Rugiebam à gemitu cordis mei 2.1300
Quoniam iniquitatem meam annunciabo et cogitabo pro peccato meo 1.258
Cor meum dereliquit me 2.1439.a
Qui retribuunt mala pro bonis detrahebant mihi 2.144.b
38 Poſui ori meo cuſtodiã dum cõſiſteret peccator aduerſum me obmutui,etc. 1.773.a
Vniuerſa uanitas omnis homo uiuẽs 1 355.b
Quanquã in imagine dei ambulet homo ib.c & 748.c
39 Eduxit me de lacu miſeriæ & de luto fæcis 2.340.c
Annũciaui & locutus ſum, multiplicati ſunt 2 392.b & 1.836.c
40 Vniuerſum ſtratum eius uerſaſti in infirmitate eius 1.260.d.788.c
Homo pacis meæ in quo ſperabam,& qui edebat panes meos 2.487.c
Arcum conteret & confringet arma & ſcuta comburet igni 1.1157.d
41 Memor ero tui de terra Iordanis & Hermonim 1.1133.c
Abyſſus abyſſum inuocat in uoce cataractarum tuarum 1.919.a
In die mandabit dominus miſericordiã ſuam & nocte declarauit 793.b
43 Humiliaſti nos in loco afflictionis to.1. 695.b.188.d 879.c
44 Lingua mea calamus ſcribæ uelociter ſcribentis 1.1128.b
Accingere gladio tuo circa fœmur tuum potentißime 2.135.a
Intende proſpere procede, & regna,&c. 1 7.b
Vinxit te deus deus tuus oleo lætitiæ præ conſortibus tuis 2.1088.c
Dilexiſti iuſtitiã et odiſti iniquitatẽ 2.1298.c
Specioſus forma præ filijs hominũ 2.1207.a
Myrrha & Gutta & Caſia à ueſtimẽtis tuis, &c. 1.1220.a
Omnis gloria eius filiæ regum ab intus ibid. & 284.d 2.1573.c
Aſtitit regina à dextris tuis in ueſtitu deaurato 2.1573.c
Adorabũt eũ filiæ Tyri in munerib. 1.1213.d
Conſtitues eos principes ſuper omnem terrã 2 1253.a
45 Transferentur montes in cor maris to. 1.606.c 293.b
Venite & uidete opera domini,etc.2.329.c
Vacate & uidete,quoniam ego ſum deus to. 1 139.d
Fluminis impetus lætificat ciuitatem dei to. 2 33.d
46 Principes populorum congregati ſunt cum deo Abraham 2.1339.a
47 Deus in gradibus eius dignoſcetur dum ſuſcipiet eam 2.217.d
In ſpiritu uehementi conteres naues Tharſis 1 110.a
48 Non dabit deo placationem ſuam, nec precium 1.1290.b
49 Deus manifeſte ueniet deus noſter,& nõ ſilebit 2.321.c
Aduocauit cœlos ſurſum & terrã,ut diſcerneret populum ſuum 1.503.b
Peccatori autẽ dixit deus tu uerò odiſti diſciplinam & proieciſti 1.638.c
Inuoca me in die tribulationis tuæ, & eripiam te,& magnificabis me 2.1123.c
Sacrificium laudis honorificauit me, & illic iter eſt 2.70.c
Et ne auferas de ore meo uerbũ ueritatis uſquequaq; 1.382.d
50 Miſerere mei deus ſecundum magnam miſericordiam tuam 2.565.c
in iniquitate conceptus ſum & in delictis peperit me mater mea 2.954.c.1197.b
Redde mihi lætitiam ſalutaris tui 2.1258.b
Cor contritum & humiliatum non deſpicies 1 1311.c
52 Vre renes meos 2.43.d
54 Ecce elongaui fugiẽs & manſi in ſolitudine 1.122.d & 2.621.d
Deſcendant in infernum uiuentes 1.591.d
Diuiſi ſunt ab ira uultus eius, & appropinquauit cor illius 2.899.c
Viri ſanguinum & doloſi non dimidiabunt dies ſuos 1.167 c
55 Ipſi calcaneum meum obſeruabunt to. 1 22.d
In me ſunt deus uota tua quæ reddam laudationes tibi 2.333.b
56 Vt cognoſcamus in terra uiam tuam, in omnibus gentibus 2.310.b
57 Super eos cecidit ignis & non uiderunt ſolem 1.337.b
Lætabitur iuſtus cum uiderit uindictam impiorum 1.599.c
Tu terribilis es et qs reſiſtet tibi,&c.1.397.d
Idumæam extendam calciamentum meum tomo 2 340.c
61 Adiutor meus non emigrabo 2.161.d
62 Sicut adipe et pinguedine repleatur anima mea 1.252.d
63 Sagittæ paruulorũ factæ ſunt plagæ eorum 1.1178.d
64 Riuos eius inebriãs multiplica generationes eius in ſtillicidijs 2.168.d
65 Venite, & uidete opera domini quàm terribilis 2.131.d
66 Confiteantur tibi populi deus, confiteantur tibi populi omnes 2.1208.d
67 Voluntariam pluuiam ſegregabis deus hæreditatis tuæ 1.987.d
Aethiopia præueniet eius deo 1.626.c
Exultent iuſti in conſpectu dei 2.1496.d
68 Quæ non rapui tunc exoluebã 1.74.d
Eripe me de luto ut non hæream 1.1182.c
Obſcurentur oculi eorum ne uideant,& dorſum eorum ſemper incurua 1.848.d
69 Anima mea exultauit in domino, delectabitur ſuper ſalutari meo 2.200.c
70 De neceßitatib.meis eripe me 1.681.d
71 Deus iudicium tuum regi da 2.601.d
73 Tu dirupiſti fontes & torrentes,tu ſiccaſti fluuios Ethan 1.1138.c
Signa noſtra non uidimus iam non eſt propheta 2.1466.c
74 Dixi iniquis nolite inique agere, &c. 1 1131.c
75 Ibi confregit cornua,arcum,ſcutũ,gladium,& bellum 1.1157.c
Illuminans tu mirabilia à montibus æternis

nis 1.900.a
Dormitauerunt qui ascenderunt equos to. 1 1061.c
76 Negaui consolari animã meam 1.615.d
Memor fui dei & delectatus sum 1.616.a
Etenim sagittæ tuæ pertransierunt 1.983.c
77 Statuit aquas quasi in utre 1.219.b
Erit tempus eorum in æternum 1.98.a
Et memoratus est quia caro sunt 1.99.c
Conuersi sunt in arcum peruersum 1.932.c
Tradidit in captiuitatem uirtutem eorum 1. 1324.a 284.a
Viam fecit semitæ iræ suæ 838.b
78 Redde uicinis nostris septuplum in sinu eorum 1.746.d
79 Cibabis nos pane lachrymarum, & potum dabis nobis 2.1355.c.1307.d
80 Sumite psalmum & date tympanum to. 1 1147.c
Exaudiui te in abscondito tempest. 1.861.c
82 Deus meus pone illos ut rotam & sicut stipulam 1.555.b.& 2.642.b
uerbo domini cœli firmati sunt 2.1246.a
83 Cõcupiuit & defecit anima mea in atria domini 1.126.b.263.c
Etenim passer inuenit sibi domum, & turtur 1 659.d
Benedictionem dabit qui legem dedit to. 2 1565.b
Ascẽsus in corde suo disposuit in ualle lachrymarum 2.999.b
Melior est dies una in atrijs tuis super millia 2 631.c
Ascensus in corde eius disposuit in conuallе lachrymarum 2.268.d
85 Lætetur cor meum ut timeat 1.668.d
Iustitia tua sicut montes ei, iudicia tua abyssus multa 2.1312.c
Qui timent dominum sperent in domino to. 1 977.c
87 In me pertransierunt iræ tuæ & terrores tui conturbauerunt me 1.212.b
88 Misericordias tuas domine in æternum cantabo 1.139.a
Beatus populus qui scit iubilationẽ 1.799.c
89 Mane sicut herba transeat mane floreat & pertranseat 1.985.b
Quis nouit potestatem iræ tuæ 1.138.b
Posui ori meo custodiam cum consisteret peccator contra me 2 1419.b
90 Ipse liberabit me de laqueo uenantium, & à uerbo aspero 1.197.d
Et scapulis suis obumbrabit tibi 1.1098.a
91 Adhuc multiplicabuntur in senecta uberi & bene patientes 1.1214.b
92 Dominus regnauit, decorem induit, induit dominus fortitudinem 2.1595.c
95 Tunc exultabunt omnia ligna syluarum ante faciem domini 2.496.b
Dominus regnauit, exultet terra, lætẽtur insulæ multæ 2.1607.d
Ignis ante eum præibit & in circuitu eius tẽpestas ualida 2.1318.b
Montes sicut cera fluxerunt 1.1125.c
97 Ergo iubilate deo omnis terra, cantate & psallite deo nostro in cithara tomo 2 1244.d
Viderunt omnes fines terræ salutare dei to. 2 1244.c
Cantate domino omnis terra commoueatur à facie eius 2.1352.c
100 Misericordiam & iudicium cantabo tibi domine 2.307.d
Ambulans in uia immaculata hic mihi ministrabat 2.312.b
101 Domine exaudi orationem meam, & clamor meus ad te ueniat 2.585.a
Cinerem sicut panem manducabam tomo 2 267.c
Potum meum cum fletu temperabã 1.835.b
Filij seruorum tuorũ habitabunt ibi 1.257.a
Mutabis ea & mutabuntur 1.663.c
102 Ipse enim scit figmentum nostrum to. 1 440.d
103 Confessionem & decorem induisti, amictus lumine sicut uestimento 1.1099.c
Extẽdens cœlum sicut pellem qui tegis aquis superiora eius 2.150.c.241.c
Qui ponit nubem ascensum suum 2.136.d
Qui facit angelos suos spiritus & ministros suos ignem urentem 1.376.b
Ascendunt montes & descendunt campi to. 1 1125.c
Emittit fontes in conuallibus 2.263.d
Montes excelsi ceruis 1.1031.d
Posuisti cenebras & facta est nox in ipsa to. 1 920.d
Emitte spiritum tuum & creabũtur 1.986.d & 1248.a
104 Verbi quod mandauit in mille generationes 1.291.d.1218.b
Nolite tãgere Christos meos, &c. 2.1181.d
Qui emittis fontes in conuallibus 2.1365.c
106 Ascendunt usq; ad cœlos, & descendunt usq; ad abyssos 1.305.b
Effusa est contentio super principes eorum, & seduxerunt 1.648.c
Saluum me fac dextera tua 1.1300.d
108 Fiat oratio eius in peccatum 2.439.d
Excussus sum sicut locusta 1.1064.d
109 De torrẽte in uia bibit propterea exaltabit caput 1.480.d
110 Magna opera domini, exquisita in omnes uoluntates eius 1.192.a
Virtutem operum suorum annunciabit populo suo 1.589.b
Initium sapientiæ timor domini 1.639.c
111 In memoria æterna erit iustus 1.390.c
Dispersit dedit pauperibus iustitia eius manet in æternum 1.129.d
114 Domine libera animam meam misericors & iustus deus nostr 1.1277.c
Nõ repellet dominus plebem suam, quoniam in manu eius sunt omnes fines terræ to. 1 1038.d
115 Ego dixi in excessu mentis meæ, omnis homo mendax 1.748.d
Lapidem quem reprobauerunt ædificantes, &c. 2.868.d
Hæc dies quam fecit dominus ibidem
Circumdederunt me sicut apes, & exarserũt sicut ignis in spinis 2.147.b
Constituite diem solennem in confrequentationibus usq; ad cornu altaris 1.310.d
117 In labijs meis pronunciaui omnia iudicia oris tui 1.1365.c
In mandatis tuis exercebor, & considerabo uias tuas 1.562.a
Mirabilia testimonia tua, ideo seruata est ea anima mea 2.305.a
Reuela oculos meos & considerabo mirabilia de lege tua ibidem
Cantabiles mihi erant iustificationes tuæ to. 2 307.d
Funes peccatorum circumplexi sunt me to. 1 1137.c
Defecit in salutare tuum anima mea 1.126.b
Latum mandatum tuum nimis 2.630.b
Incuruatus sum, & humiliatus sum usquequaque 2.460.a
Super omnes docentes me intellexi, quia testimonia tua meditatio mea est 2.235.d
Declinate à me maligni, & scrutabor mandata dei mei 1.531.d
Os meum aperui, & attraxi spiritum to. 2 149.d
Fiat manus tua ut saluum me faciat 2.75.d
In æternum nõ obliuiscar iustificationes tuas 2 119.b
Supra dorsum meum fabri cauerunt peccatores 2.1072.a
119 Cum his qui oderunt pacem eram pacificus 1.1293.c
120 Dominus custodiat introitum tuum & exitum tuum 2.206.a
Hierusalem quæ ædificatur 2.206.a
124 Qui confidunt in domino sicut mons Sion 1 1125.d
125 Conuerte domine captiuitatem nostrã sicut torrens in Austro 2.200.b
Venientes autem uenient in exultatione, portantes 1.228.b
126 Vanum est uobis ante lucem surgere 2.1329.c.& 2.282.c
Surgite postquam sederitis ibidem
Cum dederit dilectis suis somnum: hæc est hæreditas domini 2.438.d
128 Supra dorsum meum fabricauerũt peccatores 1.429.d
Fiant sicut fœnum ædificiorum, quod priusquam euellatur exaruit 1.276.b
129 De profundis clamaui ad te domine to. 2 614.c
130 Neq; ambulaui in magnis neq; in mirabilibus super me 1.950.b
131 De fructu uentris tui ponam super sedẽ tuam 2.1208.d
Pauperes eius saturabo panibus 1.790.d
136 In salicibus in medio eius suspendimus organa nostra 1.1131.b
138 Mirabilis facta est scientia tua ex me 2 245.c
Et nox illuminatio mea in delitijs meis to. 1 532.d
Sicut tenebræ eius, ita & lumen eius tomo 1 132.b
Mihi autem nimis honorificati sunt amici tui deus 2.437.d
Dinumerabo eos, & super arenam multiplicabuntur 2.438.b
Non ne qui te oderunt deus oderam illos, & super inimicos 2.144.b
139 Funes extenderunt in laqueum pedibus meis, iuxta iter scandalum posuerunt

In miseriis non subsistent 1.36.d
140 Oleum autem peccatoris impinguet caput meum minime 2.358.a
Pone custodiã domine ori meo & ostium circumstantiæ labijs meis 1.239.c
143 Domine inclina cœlos tuos & descende 1.1024.b
Portio mea domine uiuentium sit 2.1213.a
144 Memoriam suauitatis tuæ eructabunt 2 99.d
145 In illa die peribunt omnes cogitationes eorum 1.364.d
146 Humiliat autem peccatores usq; ad terram 1.1202.b
147 Qui posuit fines tuos pacem & adipe frumenti satiat 2.1365.a
149 Exultabunt sancti in gloria, lætabuntur in cubilibus suis 2.1292.a
Ad alligandos reges eorũ in cõpedib. fer. ib.
150 Laudate eum in tympano & choro to. 1.129.d & 2.127.d

PRouerb. 1 Fili mi, si te lactauerint peccatores ne acquiescas eis 1.117.b
Frustra iactatis rete ante oculos pennatorum 1 534.d
Ego quoq; in interitu uestro ridebo 1.310.b
Auersio paruulorum interficiet eos, & prosperitas stultorum perdet illos * 2.189.b
2 Si quæsieris illam quasi pecuniam, & sicut thesauros effoderis eam 1.135.b
Qui lætantur cum malefecerint & exultant in rebus pessimis 1.189.c
3 Honora dominum de tuis iustis laboribus 2 984.c
Longitudo dierum in dextra eius, in sinistra uerò eius diuitiæ & gloria 1.1300.d
Dominus erit in latere tuo & custodiet pedẽ tuum ne capiaris 1.1080.b
Cũ simplicibus sermocinatio eius 1.1271.c
4 Iustorum semita quasi lux splendẽs procedit 2.97.a.998.c
Palpebræ tuæ præcedant gressus 1.1279.d
Omni custodia serua cor tuum quia ex ipso uita procedit 1.651.c
5 Fili mi attende sapientiam meam & prudentiæ meæ inclina aurem 1.1277.a
Ne des alienis honorem tuum & annos tuos crudeli, ne forte 1.1272.d
Bibe aquam de cisterna tua, & fluenta putei tui 1.1297.a.2.186.a
6 Fili mi si spopond. pro amico 1.1261.d
Fac ergo quod dico fili mi & temetipsum libera ibidem
Est uia quæ uidetur homini recta, nouissima eius ducunt ad mortem 1.136.c
7 Statimq; eam sequitur, quasi bos ductus ad uictimam 2.264.b
8 O uiri ad uos clamito 1.942.a
9 Sapientia ædificauit sibi domum, excidit columnas septem 1.1146.b
Immolauit uictimas miscuit uinum, & proposuit mensam 1.576.b
Aquæ furtiuæ dulciores sunt 1.791.b
Panes occultos libenter edite ibidem
10 Qui ambulat simpliciter, ambulat confidenter 1.1271.c
In multiloquio non deerit peccatũ 1.1278.b
11 Manus in manu non erit innocens malus 1 828.a
Qui abscondit frumenta maledicetur in populis 1.1297.d
Qui stultus est seruiet sapienti 1.693.b
Circulus aureus in naribus suis mulier pulchra & fatua 1.1041.b
12 Cogitationes iustorum iudicia 1.652.c
Verte impios & non erunt 2.462.c
14 Vbi plurimæ segetes, ibi maxima fortitudo boum 2.870.a
In morte domini fiducia fortitudinis 1.147
Vita carnium sanitas cordis, putredo ossium inuidia 1.176.a.1270.a
15 Cor stultorum dissimile erit 1.1283.d
Vir animosus parit rixas 1.172.b
Iter pigrorum quasi sepes spinarũ 1.1025.d
Via iustorum absq; offendiculo ibid.
Secura mens quasi iuge conuiuium 1.421.b
Vota iustorum placabilia 2.1000.d
16 Abominatio dei est omnis arrogans to. 1 1296.d
Anima laborantis laborat sibi quia compulit eum os suum 2.253.c
Melior est patiens uiro forti, & qui dominatur animo suo expugnatore urbium to. 2. 254.b & 1.1267.a
Cum simplicibus sermocinatio eius 2.588.a
17 Qui dimittit aquam caput est iurgiorũ 1 238.a.1278.b
Oculi stultorum in finibus terræ 1.561.d
18 Qui mollis & dissolutus in opere suo fuerit 1.1317.c
Frater fratrẽ adiuuãs exaltabitur 2.996.a
19 Doctrina uiri per patientiam noscitur 2 299.c
Pigredo immittit soporem 1.1278.d
Anima dissoluta immittit soporem ibid.
Abscondit piger manum suam sub axilla sua, & laborat 1.741.a.2.298.d
20 Propter frigus piger arare noluit, mendicabit ergo æstate, & non dabitur ei to. 1.1279.b 2.88.c
Pondus & pondus, mensura & mensura, utrunq; abominabile 2.94.b
Hæreditas ad quam festinatur à principio, in nouissimo 1.129.a
Lucerna domini spiraculum hominis, quæ inuestigat omnia secreta mentis 1.266.a
Liuor uulnera abstergit mala et plagæ in secretioribus uentris 1.785.c.1274.b
21 Vir qui errauerit à uia doctrinæ, in cœtu gigantum commorabitur 1.571.c
Thesaurus desiderabilis requiescit in ore sapientis 1.123.b
Hostiæ impiorum abominabiles 1.1291.a
Vir obediens loquitur uictorias 1.1211.b
22 Noli esse assiduus cum homine iracũdo ne discas semitas eius 1.172.b
Quis poterit habitare cum homine cuius spiritus facilis est ibidem
Ne transgrediaris terminos antiquos tomo 1 546.d
23 Si sederis ad mensam potentis sapienter attende quæ apponuntur tibi 2.1440.d
Noli esse in conuiuijs potatorum, neq; comedas cum eis carnes 1.477.a
Et erit quasi dormiẽs in medio mari 1.1313.b
Verberauerunt me sed non dolui, traxerunt me & ego non sensi 1.1313.b
24 Præpara foris opus tuum, & diligenter exerce agrum tuũ 1.358.b.& 1077.d
Per agrum hominis pigri transiui & per semitam uiri stulti, &c. 1.694.c
25 Gloria regum celare uerbum, & gloria dei est inuestigare sermonem. 2.102.a
Acetum in nitro qui cantat carmina corde pessimo 2.151.c
Sicut urbs patens, & absq; muro rum ambitu, ita uir qui nõ potest, &c. 1.1278.d
26 Canis reuersus ad suum uomitum, & sus lota in uolutabro luti 1.1309.d
27 Sicut probatur in conflatorio argẽtum, & in fornace aurum, ita probatur homo ore laudantis 1.740.d
28 Iustus quasi leo confidens absq; terrore erit 1.1069.b
Qui auertit aurem suam ne audiat legem, oratio eius erit execrabilis 1.171.c
Qui abscondit scelera sua non dirigetur, qui autem confessus fuerit 1.747.a
Beatus homo qui semper est pauidus, qui uerò mentis est duræ 2.519.d
Qui festinat ditari, non erit innocens tom. 1 1289.a
Vniuscuiusq; ensis super fœmur suũ, propter timores nocturnos 1.668.a
29 Totum spiritum suum profert stultus, sapiens autem differt 1.1267.b
30 Oculus qui subsannat patrem & qui despicit partum matris suæ 1.605.d
Regem locusta non habet 1.1064.b
Stellio manibus nititur & habitat in ædibus regis 1.182.a
Tria sunt quæ bene gradiuntur & quartum quod feliciter incedit, &c. 1.1004.a
31 Aperi os tuum muto & causis omniũ filiorum qui pertranseunt 1.513.b
Date ei de fructu manuum suarum & laudent eum in portis opera eius 1.180.c
Sindonem fecit & uendidit & cingulũ tradidit Chananæo 1.1147.d
Fortitudo & decor indumentum 2.582.a

ECCLS 1 Vanitas uanitatum & omnia uanitas 2.1496.d
Ad locum de quo exeunt flumina, reuertũtur ut iterum fluant 2.101.b
Eo quod in multa sapientia, &c. 2.169.a
2 Oculi sapientis in capite eius, stultus autẽ in tenebris ambulat 2.80.c
3 Tempus mittendi lapides, tẽpus colligendi 1.1420.c
Tempus tacendi & tẽpus loquendi 1.239.b
Vnus est interitus hominum & iumentorum 1 1426.b
4 Funiculus triplex difficile rumpitur tom. 1 1137.d
Væ soli quia si ceciderit non est qui erigat eũ 2 1455.d
5 Auarus non implebitur pecunia: & qui amat diuitias 1.1288.d
6 Omnis labor hominis in ore eius 2.527.a
7 Melius est iter ad domum luctus, quàm ad domum conuiuij 1.91.b
Melior est patiens arrogante 1.1266.c
Ira in sinu stulti quiescit 1.172.a
Cuncta tentaui in sapientia & dixi, Sapiens

efficiar 1.1092.d
9 Omni tempore sint uestimenta tua candida 1.318.c
Et oleum de capite tuo nõ deficiat 1.58.c
Quodcunq; potest manus tua facere, instanter operare, quia nec opus, &c. 2.363.d
10 Si spiritus potestatem habentis ascenderit super te 1.81.b
Vidi seruos in equis, & principes ambulantes, quasi seruos super terram 1.1061.c
Væ tibi terra cuius rex est puer et cuius principes mane comedunt 1.552.c
11 Partes septem, nec non & octo, quia ignoras 2.230.a
Si ceciderit lignum ad Austrum aut Aquilonem 1.404.b. 254.d
Qui obseruat uentum, non seminat 2.88.d
Lætare iuuenis in adolescentia tua 1.798.d
12 Florebit amygdalum impinguabitur locusta, dißipabitur capparis 1.1064.a
CAnt. 1 Osculetur me osculo oris sui to. 1 472.d
Meliora sunt ubera tua uino 1.1024.b.
Adolescentulæ dilexerunt te 1.789.c
Posuerunt me custodem in uineis, uineã meam non custodiui 2.381.d
Indica mihi ubi pascas ubi cubes in meridie 1 1039.a
Nisi cognoueris te ô pulchra inter mulieres, egredere & abi post uestigia gregum to. 1.546.d & 1027.c
Collum tuum sicut monilia 2.604.c
Donec rex in recubitu suo est, Nardꝰ mea dedit odorem suum 1.1219.b
Oculi tui columbarum 2.555.b
2 Sub umbra illius quem desideraueram sedi 1.1127.b
Fulcite me floribus stipate me malis, quia amore languco 2.220.b
Vulnerata charitate ego sum 1.196.c
Leua eius sub capite meo, & dextra illius amplexabitur me 1.1300.d
En ipse stat post parietem nostrum 1.623.a
Respiciens per fenestram, prospiciẽs per cancellos 2.205.b
Surge propterea amica mea, colũba mea, formosa mea 2.236.d
Iam enim hyems trãsiit imber abijt & recessit 1.917.c
Tempus putationis aduenit 2.237.b
Obsecro uos filiæ Hierusalem ne euigilare faciatis 2.1428.b
Ego dormio & cor meum uigilat 2.214.b
Sub umbra eius quem desideraueram sedi to. 2 1523.b
3 In lectulo meo per noctes quæsiui quẽ diligit anima mea 2.270.d
Inuenerunt me uigiles qui custodiunt ciuitatem 1.624.b
Quæ est ista quæ ascendit per desertum, sicut uirgula fumi 1.23.a. & 2.316.a
En lectulum Salomonis sexaginta fortes ambiunt 2.582.a
Omnes tenentes gladios & ad bella doctissimi 1.664.b
Sit uniuscuiusq; ensis super fœmur suum to. 1 1313.d
Ferculum fecit sibi rex Salomon de lignis Libani 2.222.a
Propter filias Hierusalem ibid.
4 Quàm pulchra es amica mea, quàm pulchra es 1.299.c
Sicut uitta coccina labia tua sponsa, & eloquium tuum dulce 1.58.b
Sicut turris Dauid collum tuum 2.225.b
Duo ubera tua sicut duo hinnuli capreæ gemelli 1.802.c
Mel & lac sub lingua tua 1.492.b
Surge Aquilo, & ueni Auster perfla hortum meum 1.927.b
Hortus conclusus soror mea 2.1559.a
Coronaberis de capite Amana de uertice Sanir, &c. 1.581.a
5 Ego dormio, & cor meũ uigilat 1.157.d
Dilectus meus misit manum suam per foramen 2.269.d
Anima mea liquefacta est, ut dilectus locutus est 1.126.d. & 2.423.c
Dilectus meus candidus & rubicundus tom. 2 571.b
Caput eius aurum optimum 1.1181.d
6 Pulchra es amica mea, suauis decora sicut Hierusalem 2.126.d
Sicut cortex mali punici genæ tuæ absq; oculis tuis 2.233.d
Quæ est ista quæ progreditur quasi aurora consurgens 1.104.c. 604.b
Quæ est ista quæ ascendit dealbata 1.628.b
Vna est columba mea perfecta mea 2.951.d
Mane surgamus ad uineas, uideamus si floruerit uinea 1.427.d
7 Nasus tuus sicut turris in Libano 1.1081.b 1235.c. 1313.d & 2.173.c
8 Quæ est ista quæ ascendit de deserto delitijs affluens 1.532.c
Pone me ut signaculum super cor tuum tom. 1 967.a
Valida est ut mors dilectio 1.364.a
Vinea fui pacifico, in ea quæ habet populos 2 595.b
Quæ habitas in hortis, amici auscultãt te, fac me audire uocem tuam 1.1298.c
Fuge dilecte mi fuge 1.575.a
Soror nostra paruula est et ubera non habet 1.643.a 2.1210.a
SAp. 1 Sentite de domino in bonitate, & in simplicitate cordis quærite illum 2 588.d
2 Inuidia diaboli mors intrauit in mundum 1 1269.a
3 Deus tentauit illos dignos, & inuenit illos dignos se 1.793.c
Fulgebunt iusti & tanquam scintillæ in arundineto discurrent 1.1128.c
5 Errauimus à uia ueritatis, O lumen iustitiæ 1.1180.b
Et pugnabit cum illo orbis terrarum contra insensatos 1.183.a
6 In uijs ostendit se illis hilariter 1.858.c
7 Mihi autem dedit deus dicere ex sententia 1.780.b
16 Paratum panem de cœlo præstitisti illis 1 186.c
17 Cum sit timida nequitia testimonium dat condemnationi 1.918.d. 421.d
Panem omnem suauitatem habentem & omnẽ dulcedinem deus eis dedit 2.1251.c
Fili accedens ad seruitutem dei, sta in iustitia & timore 1.807.a & 1522.a
Væ peccatori ingredienti duabus uijs terram 1.15.a & 2.1358.d
Væ his qui perdiderunt sustinentiã 1.231.d & 1511.c
ECcli 4 Est confusio adducens gloriam 1.109.b & 2.159.a
5 Altißimus enim patiens est redditor tom. 2 362.d
6 Inijce pedes tuos in compedes eius, & in torques illius collum tuum 2.604.c
7 Ne iteres uerbum in oratione tua 1.359.a
Perit iustus pro impio 1183.b
10 Initium omnis peccati superbia tomo 2 254.a
11 Fili ne in multis sint actus tui 1.1229.d
In die bonorum ne sis immemor malorũ, etc. 1.69.b & 2.276.c
12 Verba sapientium quasi stimuli, & sicut clauí in altum defixi 1.817.a
16 Qui modica spernit paulatim decidit to. 1 1315.a
18 Adde uerbum super datum bonum, & utraq; cum homine iustificato 1.726.a
19 Qui modica spernit, paulatim decidit 1 356.a
20 Sapiẽs tacebit usq; ad tempus 1.239.b
Fili accedens ad seruitutem dei, sta in iustitia & timore 1.112.d
21 Peccasti, non adijcias iterum 1.111.c
22 De stercore boum lapidatus est 1.489.c
24 Qui baptizatur à mortuo & iterũ tangit mortuum 2.580.a & 1069.d
De stercore boũ lapidãdus est piger 2.868.c
27 Sapiens ut sol permanet, fatuus ut luna mutatur 2.868.c
28 Ori tuo fac ostium & uectem, & in uerbis 2.578.a
29 Trãsi hospes et orna mensam 1.1106.a
34 Qui immolat sacrificiũ de substãtia pauperis, quasi qui uictimat filiũ 1.1291.a
42 Melior est iniquitas uiri quàm benefaciens mulier 1.399.b
ESa. 1 Cognouit bos possessorem suum et asinus præsepe domini sui 1.1216.b & 2.1270.a
Manus uestræ sanguine plenæ sunt 1.318.a
Omnes diligunt munera sequuntur retributiones 2.1499.c
Lauamini mundi estote 1.1310.b
Quiescite agere peruerse, discite benefacere, quærite iudicium, subuenite 1.319.d
2 Et erit in nouissimis diebus præparatus mons domus domini in uertice montium 1.1125.a & 2.198.d. 1208.c
Ingredere in petram, abscõdere fossa humo, &c. 1.1067.d
Quiescite ab homine, eius 1.1066.a
Quia excelsus reputatus est ipse ibidem
3 Peccatum suum sicut Sodomæ prædicauerunt nec absconderunt 1.1312.b
Populi meus, qui beatificant te ipsi te decipiunt, & uiam gressuum tuorum dissipant 2 144.d
Stat ad iudicandum dominus, ad iudicandos populos 2.145.a

Auferetur

Auferet dominus ab Hierusalem & Iuda omne robur panis, &c. 2.33.c
Et erit pro suaui odore fœtor, pro zona funiculus 2.581.c
4 Qui cœlum metitur palmo & terram pugillo concludit 2.245.b
In die illa erit fructus terræ sublimis 2.198.c
5 Væ qui cõiungitis domum ad domum, & agrum agro, &c. 1.1288.d
Propterea captiuus ductus est populus meus 1 45.a
Nobiles eius interierũt fame, et multitudo eius siti exaruit 1.12.b
Dilatauit infernus animam suam & aperuit os suum 1.885.b
Et deserta in ubertatem uersa aduenæ comedent 2.89.b
Væ qui trahitis iniquitatem in funiculis uanitatis 1.1137.c
Vinea facta est dilecto meo in cornu filio olei 1 647.b
Væ qui potentes estis ad bibendum uinum, et uiri fortes ad miscendam ebrietatem to. 2 1411.d
6 Anno quo mortuus est rex Ozias, uidi dominũ sedẽtẽ super solium excelsum 2.215.c
Sãctus sanctus sanctus dominus deus sabaoth 1.994.b & 233.b
Væ mihi quia tacui quia uir pollutus labijs ego sum 2.131.c
Et uolauit ad me unus de Seraphin, & in manu eius calculus quẽ forcipe tulerat, &c. 2 481.a
Lapides ceciderũt, sed quadris lapidibus ædificabimus 2.293.b
7 Nisi crediderítis non intelligetis 1.52.c
Propter hoc dabit dominus uobis signum: Ecce uirgo concipiet & pariet filium tom. 2 603.a
Cũ sagittis et arcu egrediũtur illic 1.663.d
9 Iugum oneris eius & uirgã humeri eius, & sceptrum exactoris, &c. 1.1035.b
Populus qui ambulabat in tenebris, uidit lucem magnam 2.597.b
Vestimentum mixtum sanguine erit in combustionem 1.318.c
Verbum misit dominus in Iacob, et cecidit in Israel 1.49.a
Lateres ceciderunt, sed quadris lapidibus ædificabimus 2.581.d
10 Computrescit iugũ à facie olei 1.647.a
11 Egredietur uirga de radice Iesse & flos, &c. 2.1208.d
Requiescet super eum spiritus domini, &c. 1.15.c & 2.267.d
Et puer paruulus minabit eos ibid.
Delectabitur infans ab ubere super foramine aspidis, &c. 1.580.d
Et desolabit dominus linguam matris Aegyptij 1.1138.b
O radix Iesse, qui stas in signum populorum 2 603.a
13 Super montem caliginosum leuate signũ 1 1125.b
14 Ponam sedem meam ad aquilonem, & ero similis altißimo 1.1245.a
Sedebo in monte testamẽti in lateribus Aquilonis 2.76.b
18 Væ terræ cymbalo alarũ quæ est trans flumina Aethiopiæ, quæ mittit, &c. to. 1 435.b
19 Clamabant ad dominum à facie tribulantis 2.601.b
21 Custos quid de nocte custos quid de nocte 1.192.d
Venit mane & nox 1.582.b
Qui in terra Austri habitatis, cum panibus occurrite fugienti 1.790.d
23 Erubesce Sidon ait mare 1.1307.a
25 Oritur in ea uiror calami & uimi tom. 2 203.c
Ego dominus, & non est alter formãs lucem & creans tenebras, &c. 1.68.d
26 Ponetur in ea murus & antemurale 1.694.a 2.210.c
Anima mea desideraui te in nocte 1.784.d
Omnia opera nostra operãs es nobis 2.101.d
Mortui non uiuent, gigantes non resurgent 1 571.b
Intra in cubicula tua & claude ostia tua to. 1 115.a
Dabo illis solatium uerum, pacem super pacẽ 2 635.c
Tollatur impius, ne uideat gloriam domini 2 1294.c
Super Leuiathan serpentẽ uectem 1.102.c
28 Percusserunt fœdus cum morte & inferno 2.1581.d
Et tantum sola uexatio dabit intellectum auditui 1390.a 224.a
Vt faciat opus suum, alienum est opus eius 2 238.d
30 Et erunt oculi tui uidentes præceptorem tuum, & aures tuæ audient 1.1305.d
31 Vidit dominus, cuius ignis est Sion, &c. 2 296.b
Cultus iustitiæ silentium 1.238.b 1278.c
Beatus qui excutit manus suas ab omni munere 1.316.a & 2.331.b
Qui obturat aures suas ne audiat sanguinẽ, &c. 1.790.c
Iste in excelsis habitabit munimẽta saxorum sublimitas eius, &c. 1.1089.b
Locus fluuiorũ riui latißimi patẽtes 1.612.a
34 Erit cubile Draconum & pascua struthionum, & occurrent dæmonia onocentauris & pilosus clamabit alter ad alterũ, &c. 1.226.a
Inebriatus est in cœlo gladius meus 1.1123.a
Oriuntur in domibus eius spinæ & urticæ et paliurus in munitionibus eius 1.1130.d
Ibi cubauit Lamia & inuenit sibi requiem 1.1160.a 1271.a
Ibi habuit foueam hericius 1.1271.a
35 Tunc aperientur oculi cæcorum & aures surdorum, &c 2.1210.d
In cubilibus in quibus prius dracones habitabant, orietur, &c. 1.986.a 1128.b
37 Ponã circulũ in naribus tuis 1.1139.a
Mittet radicem deorsum & faciet fructũ sursum 1.424.d
Et hoc quod saluatum fuerit de domo Iuda, et quod reliquum est, &c. 1.283.a
38 Recogitabo omnes dies meos in amaritudine animæ meæ 2.1453.a
40 Omnis uallis implebitur, & omnis mõs & collis humiliabitur, &c. 2.397.b
Et uidebit omnis caro salutare dei ibid.
Omnis caro fœnum, & omnis gloria eius sicut flos fœni 1.562.d & 2.589.d
Vere fœnum est populus 2.363.c
Super mõtem excelsum ascende tu, qui Euangelizas Sion 1.1238.d 2.651.a 172.c
Cœlum metitur palmo & omnem terram pugillo concludit 1.33.b
Qui confidunt in domino, mutabunt fortitudinem suam, assumẽt pennas sicut aquilæ, current et non laborabunt, ambulabũt et non deficient 1.661.b 2.581.d
41 Ponam desertum in stagna aquarum, & terram inuiam, &c. 2.400.c
Ponam in deserto abietem, ulmum et buxum simul 2.491.b
42 Calamum quassatum non confringet, & linum fumigans 1.1128.d
Tacui, semper silui, patiẽs fui sicut parturiẽs loquar 1.307.b 372.d
Laqueus iuuenum omnes uos 2.922.d
43 Cum trãsieris per aquas, tecum ero, & flumina non operient te 2.865.b
Glorificabũt me bestiæ agri, dracones, et struthiones 1.1046.d
Ego sum qui deleo iniquitates tuas 2.573.b
Reduc me in mentoriam, ut iudicemur simul 2 1055.d
Dicam Aquiloni da, & Austro, noli prohibere 1.931.a
Cum transieris per aquas tecum ero tom. 2 865.b
Emittet id quod saluatum fuerit de domo Iuda, & quod reliquum est, &c. 1.610.d
44 Germinabunt inter herbas sicut salices iuxta præterfluentes aquas 1.1131.a
45 Ego dominus & non est alter 1.68.d
46 Redite præuaricatores ad cor 1.882.d
47 Descende sede in puluere uirgo filia Babylonis, &c. 1.187.d
Denuda turpitudinem tuam, discooperi humerum, &c. 1.189.a
48 Non est pax impijs dicit dominus tom. 2 550.d
49 Etsi illa oblita fuerit ego tamen non obliuiscar tui 1.1098.b
50 Dominus dedit mihi linguam eruditam 2 577.d
51 Posuisti profundũ maris uiam 1.972.c
Qui dixerũt animæ tuæ, incuruare ut trãseamus 2.460.b
52 Mũdamini qui fertis uasa domini tom. 1.1237.d 2.650.c
Quàm speciosi pedes Euangelizantium pacem, &c. 2.599.b
53 Verè languores nostros ipse portauit 2.1207.a 1417.d
Sicut agnus coram tondente se obmutescet 1 76.c
Cui in terra similis non est 1.42.b
54 Ad dexteram enim ad læuam dilataberis, & semen, &c. 1.837.a
Ecce ego sternam per ordinem lapides tuos, &c. 1.607.d
Ponam Iaspidem propugnacula tua, & portas, &c. 2.252.b

Quod oculus nō uidit, nec auris audiuit, nec in cor hominis ascendit 2.1255.d
55 Omnes sitientes uenite ad aquas, & qui 1 178.d
Quare appenditis argentum & non in panibus 1.791.a
Quærite dominū dū iueniri potest 1.589.d
Quomodo descēdit imber de cœlo 2.609.b
Pro saliūca nanq; in ea ascēdet abies 1.597.c
56 Qui custodierint sabbata mea & legerint quæ uolui 1.1306.c
Speculatores eius cæci 1.840.b
Canes muti non ualentes latrare 2.1303.a
Super quem requiescit spiritus meus, nisi super humilem & quietum 2.1262.a
57 Iustus perit & nemo est qui recogitet to. 1 167.d
58 Clama ne cesses, sicut tuba exalta uocem tuam 2.653.a
Quare ieiunauimus & nō respex. 2.625.c
Ecce in die ieiunij uestri inuenitur uolūtas uestra 1.1285.c
Ecce ad lites & cōtentiones ieiunatis & percutitis pugno ibid.
Sustollā te super altitudines terræ 1.1087.a
Os enim domini locutum est hæc 1.911.c
59 Oua aspidum ruperunt & telas araneæ texuerunt 1.494.d
60 Qui sunt isti qui ut nubes uolāt, & quasi columbæ 1.711.d
61 Qui dicunt animæ tuæ incuruare ut transeamus 2.1505.d
Spirit⁹ domini super me eò quod unxerit me, &c. 1.100.c
63 Torcular calcaui solus, & de gentibus, &c. 2.202.a
64 Cecidimus quasi folium uniuersi, & iniquitates, &c. 1.395.c
65 Puer centum annorum morietur, et peccator centum annorum maledictus erit 1.561.b & 2.922.d
66 Cœlum mihi sedes est, terra autem scabellum pedum meorum 2.245.a 1.33.b
Super quē requiescet spirit⁹ meus, nisi super humilem & quietum, &c. 1.172.c
Ecce dominus in igne ueniet 1.937.c
Sic stabit semen uestrum & nomen uestrum 2 109.d
Et erit mensis ex mense & sabbatum ex sabbato ibid.
Vermis eorum non morietur 2.110.a
Anima iusti sedes sapientiæ est 1.987.d
HIer.1 A,a,a, domine deus ecce nescio loqui, &c. 2.131.c
Ecce ego constitui te super gentes hodie ut euellas & destruas, &c. 1.591.a
Ollam succensam ego uideo, & faciem eius à facie Aquilonis 1.597.b
2 Sancti Israel domino, primitiæ frugū eius 2 171.b
Onager assuet⁹ in solitudine in desiderio animo suo attraxit uētū amoris sui 1.547.d
Tenentes legem meā nescierūt me 2.1327.b
Omnes qui quærunt eā, non deficient, in menstruis, &c. 2.289.a
Filij quoq; Mempheos et Taphneos cōstuprauerunt te usq; ad uerticem 1.841.a
3 Si dimiserit uir uxorem suam & illa recedens duxerit uirum alium 1.1305.c
Frons mulieris meretricis facta est tibi, &c. 2 542.a
Nūquid uidisti quæ fecerit aduersatrix Israel 2 188.d
Et uidit præuaricatrix soror eius Iuda, quia pro eo quod mœchata esset, &c. 2.189.a
Prohibitæ sunt stellæ pluuiarum & sermonis imber non fuit 1.894.c
4 Ventrem meum doleo 2.155.b
5 Percussisti eos, & non doluerunt, attriuisti eos, &c. 3.16.d
Posui arenam terminum mari præceptū sempiternum, &c. 1.296.b
Dabo uobis pluuiam temporaneam et serotinam 1.666.d
6 Laboraui sustinens 2.220.a
8 Attendi & auscultaui, nemo quod bonum est loquitur 2.473.a
Dan auditus est fremitus curruum et equorū eius 2.1276.b
Immittā uobis serpentes regulos, quibus non est incantatio 1.1178.b
Non assumas laudem & orationem pro eis, &c. 2.439.d
9 Docuerūt linguam suam loqui mendaciū, &c. 1.1270.d
Ascendit mors per fenestras nostras in domos nostras ingressa 1.711.d
11 Oliuam uberem, pulchram, fructiferam, speciosam uocauit dominus nomen tuum 2 300.b
Ad uocē loquelæ grādis exarsit ignis in ea ib.
Mittamus lignū in panē eius 1.404.a
12 Congrega eos quasi gregem ad uictimā, &c. 1.917.c
13 Fœmina circumdabit uirum 2.1206.a
14 Onagri steterunt in rupib. traxerūt uentos, quasi dracones, &c. 1.985.d
Quare sicut colonus futurus es in terra, & quasi uiator declinans ad mandendum 1 472.b
15 Si steterit Moyses & Samuel coram me, &c. 1.303.b
A facie manus tuæ solus sedebam, quoniā cōminatione replesti me 1.122.d
Si separaueris preciosum à uili quasi os meum eris 1.611.c
17 Maledictus homo, qui confidit in homine, &c. 2.1244.c
Ne inferatis onera per portas uestras die sabbati 2.1124.b
Peccatum Iudæ scriptū est stylo ferreo, in ungue adamantino 1.477.d
20 Non recordabor eius, neq; loquar ultra in nomine eius 1.772.d
Maledictus uir dixit patri meo, natus est tibi masculus 1.91.c
23 Ecce ego ad prophetas qui furantur uerba mea unusquisq; à pximo suo 2.1385.c
25 Deserta est facta terra à facie iræ columbæ, à facie furoris domini 1.1100.a
21 Anima quæ peccauerit ipsa morietur 2 (1370.b
Postquā conuertisti me egi pœnitentiā, & postquā ostēdisti mihi 1.820.d
Statue tibi speculā, pone tibi amaritudines 1 (1081.c
Aedificabitur ciuitas domino à turre Ananehel usq; ad portā anguli 1.836.d
38 Extraxerunt Hieremiam funibus & eduxerunt de lacu 1.833.a
39 Occidit rex Babylonis filios Sedechiæ in Reblatha, &c. 1.227.c
41 Decem autem uiri reperti sunt inter eos, qui dixerunt ad Ismael, &c. 1.21.d
48 Maledictus qui prohibet gladium suum à sanguine 1.1298.a
Requieuit in fæcibus suis 2.163.a
50 Quomodo cōfractus est & cōtritus malleus uniuersæ terræ 1.1179.b
51 Calix aureus Babylon 1.1182.a
Curauimus Babylonem nec tamē est sanata 1 (1275.d
THren.1 Plorans plorauit in nocte & lachrymæ eius in maxillis
Facti sunt hostes in cap.1.20.d (ei⁹ 1.436.a
Viderunt eā hostes & deriserunt sabbata eius 1.58.c
Omnis populus eius gemens & quærēs panē
Vide domine & considera quia (1.791.d
facta sum uilis 1.791.d
O uos omnes qui transitis per uiam, attēdite & uidete, &c. 1.518.a
Foris interficit gladius, & domi mors similis est 1.88.d
Diuisiones aquarum deduxit oculus meus 2
2 Prophetæ tui uiderūt tibi falsa & (587.c
stulta, nec aperiebāt tibi iniqtatē tuā, &c.
Factus est dominus uelut inimicus (2.652.c
3 Ego uir uidens paupertatē me (1.383.d
am, in uirga indignationis eius 1.1150.c
Aggrauauit compedem meum 2.186.d
Fregit ad numerum dentes meos 1.391.b
Inebriauit me absynthio 1.219.d
Opposuisti nubem ne trāseat oratio 1.956.a
Oculus meus deprædatus est animam meam 1 712.a
Lapsa est in lacum uita mea 1.884.c
Reddes eis uicem domine iuxta opera manuum suarum, &c. 1.409.c
Dabis eis scutum cordis laborē tuū 1.1158.b
4 Quomodo obscuratum est aurum, mutatus est color optimus 1.608.a
Sed & Lamiæ nudauerunt mammam & lactauerunt catulos suos 1.649.c
Paruuli petierunt panem & non erat qui frāgeret 1.12.b
Candidiores Nazaræi eius niue nitidiores lacte 1.1119.d
Velociores sunt persecutores nostri aquilis cœli 1.1085.c
BAruch 1 Ex ore suo loquebatur quasi legens, & ego scribebam 1.938.c
EZechiel.1 Et similitudo manus hominis subtus pennas eorum erat 1.207.a
Iunctæq; erant pennæ eorum unius ad alterum 1.994.c
Cum fieret uox supra firmamentū, quod erat supra caput eorum 1.1199.a
In circuitu & intus plena erant oculis tom. 2 1422.c
Similitudo autem uultus eorum facies hominis, &c. 1.1085.d
Cum eleuarētur animalia de terra, eleuabantur pariter & rotæ 1.652.c
2 Fili hominis, increduli sunt tecū, et cū scorpionibus habitas 2.1025.c
Erāt in eo lamētatiōes et carmē et uæ 1.863.c

3 Et audiui post me uocem cōmotionis magnæ, benedicta 1.804.b
Linguā tuam adhærescere faciā palato tuo 2
Fili hominis sume tibi laterem, & (376.b
pones eum corā te, &c. 1.854.b 254.d
5 Tu fili hominis sume tibi gladium acutum radentem, &c. 1.48.c
6 Contriui cor eorum fornicans & recedēs à me 1.835.c
8 Emissa similitudo manus apprehendit mè in circum capitis mei 1.1051.b
Fili hominis fode parietem. Et cum fodissem 1 853.a 1067.d
Et uniuersa idola domus Israel depicta erant in latere 1.1253.b
9 Ecce sex uiri ueniebant dè uia portæ superioris, &c. 1.752.d
10 Et omne corpus earum, & colla & manus pennæ, &c. 1.643.d
Et splendor in circuitu eius & de medio eius quasi species electri 1.939.a
13 Non ascendistis ex aduerso nec opposuistis murum pro domo Israel 1.1240.c
Prophetæ tui uiderūt tibi falsa & stulta, etc. ibidem & 2.652.c
Ipse ædificabat parietem, illi aūt liniebāt eū 1
Væ his qui consuunt puluillos sub om (586.c
ni cubito manus 1.1251.b 586.c
Mortificabant animas quæ nō moriūtur 2
14 Vidit Noe, Daniel, & Iob 2. (431.d
Et si fuerunt tres uiri isti in medio e (232.b
ius Noe Daniel & Iob 1.1115.a
Fili hominis ostende domui Israel templum, &c. 1.803.b
16 In die ortus tui, non est præcisus umbilicus tuus 1.1106.d
Perfecta eras in decore meo quem posuerā super te, dicit dominus, etc. 1 1323.d
Habens fiduciam in pulchritudine tua, fornicata es in nomine tuo 2.1001.d
17 Aquila grandis magnarum alarū, &c.
Ego dominus humiliaui lignum (1.1085.c
sublime, & exaltaui humile 1.404.a
18 Omnis homo qui comederit uuam acerbā obstupescent dentes eius 1.391.b
In quacūq; die, uel hora peccator cōuertitur, uiuet, & non morietur 2.1298.d
Nolo mortem peccatoris sed ut cōuertatur et uiuat 2.1123.b
Quid est quod inter uos parabolā uertitis 1
20 Ego dedi eis præcepta non bona (512.d
22 Versa est mihi domus Israel (1.958.c
in scoriam, &c. 1.1276.a
23 Fornicatæ sunt in Aegypto in adolescentia sua, &c. 1.1305.b
24 Sanguis eius in medio eius est, super lympidissimā petrā effudit illū, etc. 1.503.a
Multo labore sudatum est, & nō exiuit, etc.
Oues meæ his quæ conculcata (1.1276.b
pedibus uestris fuerant pasc. etc. 1.760.d
28 Tu signaculum similitudinis dei plenus sapientia & perfectus decore 1.1121.d
Tu Cherub extentus & protegens ibid.
Omnis lapis preciosus operimētum tuū, Sardius & Topazius, &c. 1.1121.d
Tu Cherub extentus, & protegens in monte sancto dei in medio lapidum ignitorū 1
31 Cedri non fuerunt altiores (1122.c
illo in paradiso dei, etc. 1.1121.b
32 Quo pulchrior es descende, et dormi cū incircūcisis 1.797.c 1323.c 2.1002.d
Ibi Assur et omnis multitudo eius, et in circuitu eius sepulchra illius 1.340.b
In circuitu illius sepulchra eius, omnes interfecti, &c. 1.519.d
Descenderunt in infernum cum armis suis 1
33 Quia quacunq; die iustus pecca (337.b
uerit, oēs iustitiæ eius in obliuione erūt coram me 2.482.b
34 Quod fractum est nō alligastis, & quod abiectū fuerat non reduxistis 1.1246.d
Pone ollā, pone inquā et mitte in ea aquā, etc.
Cōgere ossa quæ ī igne succēdā ibi. (2.261.d
Cum ipsi lympidissimā, pastores ibunt, cū fluenta ueritatis ecce 1.1228.b
Vos aūt greges pascuæ meæ homines estis 1.
36 Tollam à uobis cor lapideū & (801.c
dabo uobis cor carneum 1.357.c
37 Vos autem cum austeritate et potētia imperabatis eis 1.776.c
40 Et in manu uiri calamus sex cubitorū et palmo. 1.1026.d
Portæ ciuitatis in monte constitutæ uestibulū duobus cubitis mensuratur 2.512.c
Vide oculis tuis, et aurib. tuis audi 2.1389.c
43 Ostende domui Israel templū 1.803.b
44 Sacerdotes caput suum radant, neq; comam nutriāt 1.756.a 1250.c 656.c
47 Mensus est cubitos mille et transduxit me per aquam usq; ad talos 1.756.a
DAn. 4 Nonne hæc est Babylon quā ego ædificaui 1.139.a
Quia dominatur excelsis in regno hominū 2 1141.d
7 Considerabam cornua et ecce cornu aliud paruulum ortum est, &c. 1.1110.b
Thronus eius flamma ignis rotæ eius ignis accensus 2.98.d
Milia milium ministrabant, et decies milies centena milia aßistebant ei 1.597.a
8 Et ego Daniel langui et ægrotaui per dies 2 131.c
Deiecit de fortitudine et de stellis et conculcauit eas, et usq; ad principē, etc. 1.1109.c
Consurget rex impudens ibid.
Dolus in manu eius dirigetur 1.1169.b
10 Elangui & ægrotaui per dies plurimos 1 126.d
Audiui uocem uerborum eius et audiens iacebam, etc. 1.754.d
Ego ueni propter sermones tuos, princeps autem regni Persarum, &c. 1.565.d
OSeæ 2 Ecce ego sepiam uiā tuam spinis, etc. 2.496.d 1.1169.c
Vadam & reuertar ad uirum meum priorē, quia bene mihi erat, &c. 1.1169.c
Dedi eis frumentum, uinum et oleū, et argentum 1.1296.a
4 Maledictum et mendacium et sanguis sanguinem tetigit 2.179.d 999.c 1.438.b
Peccata populi mei comedent 2.378.c
Et erit sicut populus, sic sacerdos 2.382.b
5 Dabo tibi regem in furore meo 1.845.d
Victimas demergebant in profundum 2 1544.b 91.d
Et respōdebat arrogantia Israel in faciē eius 1 864.a
7 Factus est Ephraim panis subcinericius, &c. 1.1101.c 1.380.b
Comederunt alieni robur eius et ipse ignorauit 1.1171.c
8 Ipsi regnauerunt, et non ex me principes extiterunt, etc. 1.1227.c et 2.1292.c
Culmus stans, nō est in eo germē, etc. 1.277.b
10 Ephraim uitula docta diligere trituram 2.158.d & 1.686.c
13 Dabo eis reges in furore meo 2.1431.c
Ero mors tua ô mors, ero morsus tuus inferne 1.408.c & 2.410.c
14 Omnem aufer iniquitatem et accipe bonum, & reddemus uitulos labiorum nostrorum 2.1241.a
IOhel 1. Residuum erucæ comedit locusta et residuū locustæ cōedit bruch⁹ 1.166.a
Expergescimini ebrij et flete ibid.
Posuit uineā meā in desertū, decorticauit ficū
Sanctificate ieiuniū 1.1285.d (1.284.b
Computruerunt iumenta in stercore suo 2 1265.a 581.c 351.c
AMos 1 Secuerunt prægnantes Galaad, ad dilatandū terminū suū 1.1295.d
4 Et sacrificate de fermētato laudē 2.412.a
Plui super ciuitatem unam et super alterā nō plui, &c. 2.161.d
5 Et constituite in porta iudiciū 1.727.b
7 Vocauit dominus iudicium ad ignem & deuorabit abyssum multam, &c. tom. 1 1134.a
8 Mittam famem in terram, non famem panis, neq; sitim, &c. 2.154.b
9 Si cælauerit se ab oculis meis in profundo maris, &c 2.631.b
IOnæ 1 Surrexit Ionas ut fugeret in Tharsis à facie domini, &c. 1.191.b
3 Quis scit si conuertatur et ignoscat deus 2 1358.a
MIch.1 Dilata caluitium sicut aquila to. 2 262.d
3 Prophetæ tui seducunt populum meum 2 1217.b
4 Et uenies usq; Babylonem et ibi liberaberis 2.161.b
NAum 1 Nō iudicat deus in idipsum bis 1 598.d
2 Vbi est habitaculum leonum et pascua catulorum leonum 2.262.c
ABacuc 1 Esca eius electa 2.1412.a
2 Super custodiam meā stabo 1.748.b
Iustus autem in fide sua uiuet 2.28.d
Dilatauit quasi infernus animā suā 1.885.b
Pedes eius steterunt & mota est terra tom. 1 1209.d
Eleuatus est sol, & luna stetit in ordine suo 2.448.c 1.568.b
In lumine iacula tua ibant in splendore fulguris armorum tuorum 2.100.d
Præcidisti in alienationem capita potētium, mouebuntur in ea gentes 2.167.c
Viam fecisti in mari equis tuis in luto aquarū multarum 1.1182.c
Misisti in mare equos tuos, turbantes aquas multas 1.1062.c
Et introiuit tremor in ossa mea, et subtus me turbata est uirtus mea 1.748.b

Super excelsa statue me ut uincam in clarita te ipsius 2.1254 c
4 Sta in excelso, & uide iucunditatem, quæ ueniet tibi à deo tuo 2.1240.a
SOphon. 1 Dispersi sunt omnes inuoluti argento 1.593.b
Ecce dies domini uenit magnus & horribilis, &c. 1.1271.d
3 Pastores tui lupi uespere non relinquentes in mane 2.1217.b
AGgæi 1 Ponite corda uestra sup uias uestras, &c. 1.155.d
Qui mercedes cõgregauit misit eas in sacculum pertusum 2.94.d & 1.1291.b
ZAch. 1 Et dixit ad me angelus, qui loquebatur in me 1.940.b
Conuertimini ad me, & conuertar ad uos 2
2 Et ecce alius angelus egredieba (630.d
tur in occursum eius, & dixit ad eum curre, &c. 2.481.c
Qui tetigerit uos tanget pupillam oculi eius 1 1098.a
3 Et Iesus indutus erat uestibus sordidis 1
Super lapidem unũ septẽ oculi sunt (1098.a
In die illa erit fons patens domus (1.996.c
Dauid inhabitãtib. Hierusalẽ 2.622.c
5 Quid tu uides Zacharia? Et dixi: Ego uideo uolumen, &c. 1.493.d
Leua oculos tuos & uide. Quid est quod egreditur? &c. 1.478.b
Iniquitas in talentũ plumbi sedet 2.74.d
6 Oriẽs est nomẽ eius 1.692.a. 2.1206.a
7 Cum ieiunaretis & plangeretis in quinto & in septimo mẽse per hos, &c. 1.1286
& 374.b
Cum comeditis & bibitis nunquid nõ uobis, & uobismetipsis bibitis? 2.374.b
9 Deuorabunt, & subijcient lapidibus sundæ 1.1178.c
12 Et erit qui offenderit ex eis in illa die, quasi Dauid, &c. 2.288.d
13 Et in illo die erit domus Dauid fons patẽs 2.878.b 288.d
14 Pedes eius steterunt, & commota est terra 2.163.b
MAlach. 3 Ecce ego mittam angelum ante faciẽ tuã, qui præparabit uiam tuam ante te 2.336.d
Non est mihi uoluntas in uobis & sacrificium non suscipiam de manu uestra 2.1269.b
Ab ortu solis usq; ad occasum ibidem
1 MAchab. 6 Eleazar elephantem strauit sub quo cadẽte occubuit 1.652
MAt. 1 Iosias aũt genuit Iechoniam (b
1 947.a
Et non cognouit eam donec peperit filiũ primogenitum 1.287.c
2 Cum natus esset Iesus in Bethlehem Iudæ, &c. 2.348.b
Qui consurgens accepit puerum & matrem ac secessit in Aegyptum 2.1211.b
3 Omnis arbor quæ non facit fructũ bonũ excidetur, &c. 1.559.b
Et uidit spiritum dei descendentẽ 2.452.b
Vox clamantis in deserto, parate uiam domini 1.634.d
Locustas & mel syluestre edebat 1.1063.c
Potẽs est deus de lapidibus istis suscitare filios Abrahæ 1.607.c
Venit fortior me post me cuius non sum dignus, &c. 2.396.d
Hic est filius meus dilectus in quo mihi bene complacuit 1.1207.b 132.d
4 Tũc Iesus ductus est à spiritu in desertum ut tentaretur 1.808.a
In illo tempore: Ductus est Iesus in desertũ à spiritu, &c. 2.371.a
Si filius dei es, dic ut lapides isti panes fiant 2.1206.a & 1.43.b
Statuit eum super pinnaculũ templi ibid.
Et ostendit ei omnia regna mundi ibid.
Non in solo pane uiuit homo, &c. 2.1433.d
Assumpsit eũ in montem excelsum seorsum 1
Et ecce angeli accesserunt & ministra (76.a
bant ei 2.134.a
In illo tempore: Ambulans Iesus iuxta mare Galileæ uidit duos fratres, &c. 2.332.a
Populus qui ambulabat in tenebris, uidit lucem magnam 2.597.b
5 Videns autem Iesus turbas ascẽdit in montem, & aperuit, &c. 2.183.a
Tunc aperuit os suum 1.472.d & 195.d
Beati pauperes spiritu 1.876.c
Beati qui lugent 2.565.a
Beati mundo corde, quoniam ipsi deum uidebunt 2.1427.a 573.c
Beati pacifici: quoniam filij dei 1.1294.a.b
Vos estis sal terræ 2.383.a (& 2.976
Ad nihilum ualet ultra nisi ut mittatur foras & conculcetur ab hominibus 2.1316.d
Neq; accendunt lucernam & ponũt eam sub modio, &c. 1.1038.b
Sic luceat lux uestra corã hominib. 1.1319.a
Nolite putare quoniam ueni soluere (285.a
legem aut prophetas, &c. 2.234.c
Qui soluerit unum de mãdatis istis minimis, &c. 1.638.c & 2.356.c
Qui dixerit fratri suo racha reus erit cõcilio &c. 1.715.d
Nolite iurare neq; per cœlum neq; per terrã, sit sermo uester est est, nõ non 2.1554.a
Si offers munus tuũ ad altare, &c. 1.128.a
Scriptum est, nõ adulterabis, ego autem dico uobis, omnis qui uiderit mulierẽ, &c. 1
712.d & 1216.d
Diligite inimicos uestros & benefacite his qui oderunt uos, &c. 1.1267.d
6 Attendite ne iustitiam uestram faciatis coram hominibus ibid. & 1.285.a
Receperunt mercedem suam 1 104.c
Nesciat sinistra tua quid faciat dextera tua 1.1287.b &c. 2.1525.a
Amen dico uobis, quia receperũt mercedem suam 1.276.d
Intra in cubiculum tuum & clauso ostio tuo ora patrem tuum 1.752.b
Fiat uoluntas tua sicut in cœlo & in terra to. 1.928.c 1.502.d
Panẽ nostrũ quotidianũ da nobis hodie 1
Et dimitte nobis debita nost. 1.360.a (800.c
Ne nos inducas in tentationẽ 1.64.d 443.d
Lucerna corporis tui est oculus tuus, &c. 1.952.b 441.a
Si lumẽ quod in te est, tenebræ sunt, ipsæ tenebræ quantæ erunt ibid.
Exterminant facies suas ut appareant hominibus ieiunantes 1.278.e
Nolite soliciti esse in crastinum 1.341.a
Nemo potest duobus dominis seruire 1.158.d
& 2.1376.a
Vbi ẽ thesaurus tuꝰ ibi est cor tuũ. 2.1257 b
Melior est anima quàm esca 1.1288.b
Quærite primum regnum dei & iustitiã eiꝰ, & hæc omnia adijcientur uobis 1.510.c
7 Quid aũt uides festucã in oculo fratris tui, &c. 1.1267.d
Hypocrita eijce primũ trabẽ de oculo tuo ib.
Omnis enim qui petit accipit 2.891.d
Quæ uultis ut faciant uobis homines, & uos eadem facite illis 1.201.d 347.a
Intrate per angustam portam 2.246.d
Angusta porta & arcta uia est 1.1452.b
Ex fructibus eorum cognoscetis 1.516.d
Nõne in nomine tuo prophetauimꝰ 2.250.c
Nunquam noui uos, discedite à me omnes qui operamini iniquitatem 1.381.a
Erat enim docens sicut potestatem habẽs: nõ sicut scribæ & Pharisei 1.777.a
8 Sequar te quocunq; ieris 2 204.b
Vulpes foueas habẽt, & uolucres cœli nidos, filius autem hominis, &c. 1.632.c
Permitte mihi prius ire et sepelire patrẽ meũ
Sequere me, et dimitte mortuos se (1.229.d
pelire mortuos suos 2.325.b
Si eijcis nos, mitte nos in gregem porcorũ 1
9 Vade in domũ tuam 1.123.c (403.d
Vidit hominem sedentem in telonio 1.603.c
Accedens à tergo tetigit fimbriã 2.1496.b
Et eiecta turba, intrauit et tenuit manũ eius, &c. 1.618.a 617.d
Videte ne quis sciat. Abeuntes aũt diffamauerũt eũ per totã terrã illã 1.653.b 1341.c
Messis quidem multa operarij pauci, rogate dominum messis, &c. 1.923.a
10 Misit dominus Iesus duodecim discipulos suos, præcipiẽs eis et dicẽs, etc. 2.328.c
Estote prudentes sicut serpẽtes, & simplices, &c. 2.453.b & 1.1270.c
Cum tradunt uos nolite cogitare quomodo aut quid loquamini 2.707.d
Nõ enim estis uos qui loquimini, sed spiritus, &c. 2.558.c
Nil opertũ est quod nõ reueletur 2.823.b
Quod dico uobis in tenebris dicite in lumine 1.384.c et 2.102.b
Quid putatis, quia pacẽ ueni mittere in terram? 1.1293.b
Non est discipulus super magistrum, nec seruus supra dominum 2.1182.a
Si patremfamilias Beelzebub uocarũt, quanto magis domesticos eius 2.1065.d
Qui recipit prophetã in nomine prophetæ, &c. 2.399.d
In uiam gentium non abieritis, et in ciuitates, etc. 2.1222.d
11 Cum audisset Ioannes in uinculis opera Christi, etc. 2.334.b
Tu es qui uenturus es, an alium expectamus 2 1448.d 66.d
Quid existis in desertum uidere prophetam &c. 2.327.a
Quid existis in desertum uidere arundinem uento agitatam 2.1064.d
145.a et 1.1128.c

Ecce qui mollibus uestiuntur in domibus regum sunt ibidem
Si in Tyro & Sidone factæ fuissent uirtutes, quæ factæ sunt in uobis, &c. 1.1200.c
Cõfiteor tibi pater cœli et terræ, quia abscondisti hæc à prudentib. 2.1335.c 1 432.b
Ita pater quia sic fuit placitũ ante te 1.844.c
Nemo nouit filiũ nisi pater, & patrem nemo nouit 2.1207.d
Qui habet aures audiendi audiat 2.1312.d
Venite ad me omnes qui laboratis & onerati estis, &c. 2.1561.a et 1.125.d 715.c
Tollite iugum meũ super uos, & discite à me quia mitis sum 1.686.d
Iugum meum enim suaue est & onus meum leue 2.1493.d 246.d
12 Omne uerbum otiosum quod locuti fuerint homines reddent de eo rationem to. 1.278.c & 2.315.d
Signum nõ dabitur, nisi signũ Ionæ prophetæ 1.1360.b
Cum autem immundus spiritus exierit ab homine, ambulat per loca arida, &c. tom.
1 1129.b
Et ueniens inuenit eam uacantẽ & scopis mũdatam 2.142.d
In illo tempore: Loquente Iesu ad turbas, ecce mater 2.326.d
13 Simile est regnum cœlorũ thesauro, &c.
Venerunt uolucres cœli & comederunt 1.865.a
Sole autem orto, quia non habebant radicem aruerunt 1.1180.c
Fallacia diuitiarũ suffocat uerbum sciẽtiæ 2
Aliud cecidit in terram bonam & (253.a
dabat fructum, &c. 2.246.a
Qui seminatus est in spinis hic est qui uerbũ dei audit 1.4.d
Colligite pro zizania & ligate ea in fasciculos, &c. 1.337.d & 1449.b
Simile est grano sinapis quod acceptum homo misit in hortum, &c. 1.633.a
mittet filius hominis angelos suos & colligẽt de regno eius, &c. 2.465.a
Simile est regnum cœlorum sagenæ missæ in mare 1.1148.c
Simile factum est regnũ cœlorum homini qui seminauit bonũ semẽ in agro suo 2.150.a
Ideo omnis scriba doctus in regno (1523.d
cœlorum similis est homini patrifamiliãs
2 1228.d
14 Misit & decollauit Ioannem in carcere
Date illis uos mãducare 1.904.c (1.66.c
15 Scis quia pharisei audito uerbo hoc scandalizati sunt 2.1114.a
Sinite illos cæci sunt & duces cæcorũ 2.1033
Si cæcus cæco dux fuerit ambo in foueam cadunt 2.1422.c
Impleuerũt septẽ sportas fragmẽtis 2.1420
Non quod intrat in os coinquinat hominẽ (d
2 1196.d
16 Absit à te domine nõ erit tibi 1.78.d
Tu es Petrus, & super hanc petrã 2.792.c
Portæ inferi non præualebunt aduersus eam
2 608.d
Si quis uult uenire post me, &c. 2.461.a
Quid prodest homini si totum mundum lucretur, &c. 1.1289.b
Vade retrò satana, non enim sapis ea quæ dei sunt 2.1211.b
17 Helias uenturus est & restituet omnia
1 701.a
Vt non scandalizemus eos 2.1033.b 113.d
Et ecce apparuerunt illis Moyses & Helias
2 1215.d
Bonum est nos hic esse 2.1311.b 1233.d
Erant in timore exterriti ibid.
Et cum hæc audissent discipuli, procciderũt in faciem suam, &c. 2.1235.c
Hic est filius meus dilectus in quo mihi bene complacuit 2.1207.b
14 Qui scandalizauerit unum de pusillis istis, qui in me credunt 1.1228.c
Si oculus tuus dexter scandalizat te, &c. 1
Nonne relinquit nonaginta nouẽ (204.b
in montibus 2.475.a
Angeli eorum in cœlis semper uident faciem patris qui in cœlis est 1.630.c
Nisi conuersi fueritis & efficiamini sicut parauli, &c. 2.1499.c
19 Non omnes capiũt uerbũ hoc 1.1306.d
Sunt eunuchi qui castrauerũt se propter regnum cœlorum 2.1411.b
Vade & uende omnia quæ habes & da pauperibus, &c. 1.878.a
Facilius est camelum per foramen acus transire, &c. 1.1215.b
In regeneratione cum sederit filius hominis, in sede maiestatis suæ 1.114.d 371.c
Omnis qui relinquit domum uel fratres aut sorores, aut patrem, aut matrem 2.259.b
20 Simile est regnum cœlorum homini patrifamiliãs 2.388.d
Acceperũt & ipsi singulos denarios 1.1217
Potestis bibere calicem quem ego bibitu. (d
rus sum 1.562.b & 2.437.c
Calicem meum bibetis, sedere aũt ad dexterã meam, &c. 1.407.c
Si quis uult inter uos primus esse, erit omniũ minimus 2.805.d
21 Et adduxerunt asinam & pullum & imposuerunt super eos uestimenta sua, &c.
2.2418.a & 1.10.b
Alij cædebant ramos de arboribus 2.240.c
Benedictus qui uenit in nomine domini 2
Cathedras uẽdentiũ colũbas euertit (240.c
22 Simile factũ est regnũ cœlorũ (2.822.b
homini regi, &c. 2.605.c
Ligatis pedibus eius ac manibus mittite eum in tenebras exteriores 2.152.b 1304.d
Magister scimus quia uerax es 2.593.b
Væ uobis scribæ et pharisei quia similes estis sepulchris dealbatis 2.1277.b
diliges dominũ deum tuum ex toto corde, & ex tota anima tua, & ex tota uirtute tua
2 1323.d
23 Quæ dicunt facite, quæ autem faciunt facere nolite 2. 1576.d 1431.d 1.181.c
Liquantes culicem, camelum autem glutientes 1.1315.d
Decimatis mentã, & anetũ & ciminũ ibid.
Iudicium et misericordiã & fidem hæc oportuit facere 2.298.a
Sepulchra dealbata foris speciosa intus plena ossibus mortuorum 1.1318.c
24 Orate ne fuga uestra fiat hyeme uel sabbato 2.661.c 360.b
Dabunt signa magna & prodigia: ita ut electi in errorem inducantur, si fieri potest
2 141.d
Nisi breuiati fuissent dies illi, non fieret salua omnis caro 1.1108.b
Ita ut in errorem inducantur, si fieri potest, electi 1.461.b
Tunc duo erunt in agro 1.1115.a
Tunc duo erunt in mola, tunc duo erunt in lecto ibidem
Veniet dominus serui illius, in die qua nõ sperat, & hora qua ignorat 1.1246 d
Vbicunq; fuerit corpus illic congregabuntur & aquilæ 1.1090.d
Cœlum & terra transibũt, uerba autem mea non 1.563.c
Væ uobis Scribæ & Pharisei hypocritæ, qui similes estis sepulchris dealbatis 2.1212.c
25 Homo quidam facit cœnã 2.344.a
Et fatuæ uirgines in uasis suis oleũ nõ sumpserunt 2.1064.c
Simile est regnum cœlorum decem uirginibus 2.355.d
Et fatuæ uirgines oleũ nõ sumpserũt 1.772.b
Date nobis de oleo uestro, quia lãpades; etc.
1 279.c
Nouissime ueniunt & fatuæ uirgines dicẽtes; domine domine, &c. 1.589.d
Nescio uos 2 1615.c
Quod uni ex minimis meis fecistis, mihi fecistis 416.b & 1.523.c
Esuriui & non dedistis mihi manducare, sitiui & non dedistis mihi potũ 1.1288.c
27 Inuenerunt hominem Cyrenæum uenientẽ obuiã sibi nomine Simonẽ, etc. 1.278.d
Si rex Israel est, descendat de cruce, & credimus ei 2.406.b
Scimus quia seductor ille dixit post tres dies resurgam 2.1066.b
28 Erat aspectus eius sicut fulgur, & uestimenta eius sicut nix 2.404.d
MArci 2 Tolle grabbatum tuum & uade in domum tuam 2.185.c
3 Et fecit ut essent duodecim cũ illo 1.1204
Potens est deus de lapidib. suscitare filios (d
Abrahæ 1.988.b
4 Sic est regnum dei quẽadmodũ si iaciat homo semen in terrã & dormiat 2.218.b
Vltrò in terra fructificat, primũ herbam, deinde spicã, deinde plenũ frumentũ ibid.
5 Quis me tetigit? cui cum discipuli respondissent, &c. 1.689 d
Vade in domum tuam 1.256.c
6 Et discubuerunt in partes per centenos et quinquagenos 1.550.d
Pete à me quod uis & dabo tibi. Et iurauit
2 1554.a
Misit binos & binos 1.1217.a
Si oculus tuus simplex fuerit, totũ corpus lucidum erit 2.113.b
7 Misit digitos suos in auriculas, expuẽsq; tetigit linguam eius & solutum est uinculum linguæ 2.160.b
Nũ quod intrat in os, coinquinat hominem, &c. 2.1066.c
Scis quia pharisei audito hoc uerbo scandalizati sunt ibidem

Omnis plãtatio quam nõ plantauit pater meus ibid.
8 Misercor super turbã quia ecce iam,etc. 2.303.c & 1.11.c
9 Credo domine,adiuua incredulitatẽ meam 1.354.d & 218.a
Surde et mute spiritus, ego tibi præcipio exi ab eo,&c. 1.1114.b 191.d 369.d
Habete sal in uobis & pacẽ habete inter uos 1.1241.c & 2.653.c
Et uestimẽta eius facta sunt cãdida 1.1099.d
bonum est nos hic esse 2.1311.b
10 Domino autem cæci sedentes iuxta uiam clamauerunt 1.633.b
11 Adduxerunt asinam, &c. & eum desuper fecerunt 2.240.c
Nondum erat tempus ficorum 2.1030.d
Ne ex te posthac quisquam fructũ in æternũ edat 2.1598.c
13 Surgent pseudochristi & pseudoprophetæ, dabunq; signa magna, & prodigia 1 1164.c
Imo uidebunt filium hominis ueniẽtem in nube 2.1318.b
De die aũt illa & hora nemo scit 2.1325.b & 1030.b
14 Accepto pane gratias egit 1.59.c
Væ uobis diuitibus qui habetis consolationẽ uestram 1.1259.d
Ille uerò relicta Sindone nudus aufugit tom. 2 159.b
16 Maria Magdalenæ & Maria Iacobi & Salome emerunt arom. 2.403.b.1562.c
Recumbentibus undecim discipulis apparuit eius Iesus,&c. 2.443.c
Euntes in uniuersum mũdum prædicate Euãgeliũ omni creaturæ 1.186.a 2.1557.b
Luc.1 Erãt iusti ambo ante deũ 1.1202.b
Et occultabat se mẽsib. quinq; 2.1463.d
In mense autem sexto missus est angelus Gabriel à Deo 2.478.a
Virtus altissimi obumbrabit tibi 1.597.d & 1127.b
Quod nascetur ex te sanctum uocabitur filius dei 1.626.d
Ecce ancilla domini,fiat mihi sicut dicis tom. 2 1688.b
Vnde ego digna ut mater domini ueniat ad me ibid.
Ipse præcedet ante illũ ĩ spiritu et uirtute He
Deposuit potẽtes de sedib.& (liæ.2.339.a
exaltauit humiles 2.1581.d
Illuminare his qui in tenebris & umbra mortis sedent 1.108.c
Benedicta tu in mulierib.et benedictꝰ fructus
Erexit cornu salutis no (uẽtris tui.2.1208.d
bis in domo Dauid 2.1243.a 1620.d
Ad dirigendos pedes nostros in uiam pacis 2
Tu quidem puer propheta altissimi (466.d
uocaberis,&c. 2.1286.c & 1.635.a
Præibis ante faciẽ domini parare uias eius 1 635.a
2 Exijt edictũ à Cæs.Augusto,&c.234.2.a
Et reclinauerunt eum in præsepio 1.213.a
Inuenietis infantem paruum inuolutum positum in præsepio 1.1042.c
Cum factus esset annorũ duodecim,remansit puer Iesus in Hierusalem 1.1299.d
Inuenerunt illum in templo sedentem in medio doctorum 1.1299.d
Sedebat dominus in templo cum esset annorũ duodecim 2.73.c
3 Anno quintodecimo imperij Tiberij Cæsaris securis ad radicẽ arboris (saris 2.394.b
posita est 1.1290.c
Iesus autem erat triginta annorum cum inciperet prædicare 1.1299.d
4 Scimus quod sis sanctus dei 1.74.d
Dominũ deũ tuũ adorabis & illi soli seruies
5 Ascendit Iesus in nauiculã (2.1047.b
Petri,& rogauit ut à terra educeretur
Ille autem sedebat in deserto & (1.573.c
orabat 1.203.b
6 Exijt in montem orare 1.954.a
Diligite inimicos uestros, & benefacite his qui odierunt uos 1.513.b
Dimittite & dimittetur uobis,date & dabitur uobis 1.744.c
Hypocrita eijce primũ trabẽ de oculo tuo 1
7 Ecce defunctus efferebatur,si (1268.a
lius unicus eius 2.591.b
Rogabat Iesum quidam Pharisæus ut manducaret cum illo 2.446.a
Et ferebat alabastrum 2.921.d
Stansq; ad pedes eius à tergo 2.1496.b
Dimissa sunt ei peccata multa,quoniã dilexit multum 2.877.d
Quis putas est fidelis dispẽsator & prudens
8 Cũ turba plurima cõueniret (1.1322.a
ad Iesum 2.367.c
Qui habet aures audiendi audiat 2.209.a
Si eijcis nos,mitte nos in gregẽ porcorũ 1
Reuertere primum in domum tuam, (31.d
& narra quanta tibi fecerit deus 1.206.a
9 Si quis uult uenire post me ab= (536.d
neget semetipsum 1.1133.c
Nemo mittens manum in aratrũ, & aspicies retrò,aptus est regno dei 2.87.d
Zachæus cum uidere præ turba nihil posset, sycomori,&c. 1.934.c
Sine mortuos sepelire mortuos 1.117.656.d
Bonum est nos hic esse 2.1311.b
10 Designauit dominus Iesus et alios septuaginta duos,&c. 2.374.d
Nolite gaudere in hoc, sed potius gaudete et exultate 2.274.a 1083.a
Videbam Satanam quasi fulgur, de cœlo cadentẽ 2.1274.b 1260.c. & 1.770.a
Confiteor tibi pater Domine cœli & terræ, quia abscondisti hæc à sapientib.1.905.b
Multi reges & prophetæ uoluerunt uidere quæ uidetis 2.236.a
Infundens uinum & oleũ 1.671.d 1247.b
Martha satagebat circa frequens ministeriũ, Maria autem sedebat,&c. 2.1563.a
Martha Martha solicita es & turbaris erga plurima 1.206.d
11 Fiat uoluntas tua sicut in cœlo & in terra 1.501.d
Et ne nos inducas in tentationem 1.443.d
Veni foras Lazare 1.746.b
Omne regnũ in seipsum diuisum non stabit 2
12 Quid faciam,quia non habeo (1180.d
quò congregem fructus meos 1.498.d
Hac nocte repetent animã tuã à te 1.826.a
1.731.c & 597.a 25.a
Sint lumbi uestri præcincti et lucernæ ardẽtes 1.942.b & 2.360.c
Quis putas est dispensator fidelis & prudẽs
Ignem ueni mittere in terram,& (1.1322.a
quid uolo nisi,&c. 2.452.c & 97.d &
Cũ uadis cũ aduersario tuo ad prin (77.d
cipem,in uia 2.520.d
Melius est corpus quàm uestimẽtũ 1.1288.b
13 Arborem facite & bonã,&c. 2.456.c
Quis uestrum bouẽ aut asinum suum nõ soluit in die sabbati,&c. 2.1124.c
Cõtẽdite intrare per angustã portã 1.401.a
14 Homo quidã fecit cœnã magnã 2.491.c
Exi citò in plateas, & in uicos ciuitatis, & pauperes ac debiles,&c. 2.1538.a
Omnis qui se exaltat,humiliabitur,&c. to. 2.1001.d 1505.d
Si quis uenit ad me, & non odit patrem suũ & matrem,&c. 1.228.d & 2.499.d
Nisi quis renunciauerit omnibus quæ possidet,&c. 2.461.d
15 Erant appropinquantes ad Iesum publicani & peccatores,&c. 2.473.c
Aut quæ mulier habens drachmas decem & si perdiderit drach.unam ibid.& 1398.b
Gaudium erit in cœlo super uno peccatore pœnitentiam agente,&c 1.77.b
Reuersus in se dixit:Quãti mercenarij in domo patris mei abundant panib. 1.1355.b
Citò proferte stolam primam 1.406.a
16 Audiebant autem omnia hæc pharisei, qui erant auari 1.456.a
Vos estis qui iustificatis uos corã hominibus
Homo quidam erat diues,& in= (2.442.c
duebatur purpura 2.524.c & 1.843.d
Erat autem pauper ibidem
Pater Abraham miserere mei & mitte Lazarum,ut intingat 1.596.a 425.b
Recepisti bona in uita tua 1.1301.c
Rogo te pater Abraham ut mittas eum in domum patris mei,&c. 1.254.b
17 Occurrerunt Christo decem uiri leprosi
Vbicunq; fuerit corpus,illuc con= (1.144.b
gregabuntur & aquilæ 1.1439.c
18 Ecce ascendimus Hierosolymã 2.322.a
Deus gratias ago tibi, nõ sum sicut cæteri hominum 2.114.b
Deus propitius esto mihi 2.543.d
Ieiuno bis in sabbatho, decimas do omnium quæ possideo 1.651.d
Omnis qui se exaltat humiliabitur, & qui se humiliat exaltabitur 2.1001.d
Cum appropinquaret Iesus Hierusalẽ,uidens ciuitatem,&c. 2.517.c
Negociamini dum uenio 2.709.d
Habenti dabitur & abundabit, ei autem qui non habet,&c. 2.53.b
Multi uestimenta sua sternebant in uia et clamabant dicentes, Osanna,benedictus qui, &c 2.240.b
21 In illo tempore dixit Iesus discipulis suis: cum audietis prælia,&c 2.485.b
In patiẽtia uestra possidebitis animas uestras 1.147.d & 1267.a & 2.1065.b
Proijciebat autem uidua duo æra minuta 2.
n illo tempore, dixit Iesus discipulis (922.b
I suis:Erunt signa in sole 2.318.b
22 Ego autem in medio uestri sum sicut qui minis

ministrat 2.1364.a
Nunc autem qui habet tunicam uẽdat eam et emat gladium 2.36.d
23 Si in uiridi ligno hæc faciãt in arido quid fiet 1.405.b
ut errogabat autem Herodes illum multis sermonibus,&c. 1.749.d
At ipse nihil illi respondebat 1.372.b
Pater ignosce illis quia nesciunt quid faciunt 2 624.a
Hodie mecum eris in paradiso 2.289.c
24 Et inuenerunt lapidem reuolutum à monumento 2.1545.b
Et factum est dum mẽte consternatæ essent de hoc,ecce duo uiri 1.39.d
Vos autem sedete in ciuitate donec induamini uirtute ex alto 2.1249.b
Duo ex discipulis Iesu ibant ipsa die in castellum,&c. 414.a
Hæc sunt uerba quæ locutꝰ sum ad uos,cũ ad hucessem uobiscum,&c. 2.418.a
I Oban.1 In principio erat uerbum,& uerbum erat apud deũ,&c. 1.154.d
In propria uenit & sui eum non receperunt 1 471.d
Quotquot autem crediderunt in eum, dedit eis potestatem filios dei fieri 2.150.c
Verbum caro factum est & habitauit in nobis 2.1087.d
Super quem uideris spiritum descendentem, & manentem super eum 1.60.c
Non sum propheta 2.1436.d
Ecce agnus dei,ecce qui tollit peccata mundi 2 66.d
Miserunt Iudæi ab Hierosolymis sacerdotes & Leuitas ad Ioannem,&c. 2.338.a
Cum esses sub ficu uidi 1.611.b
2 Quid mihi et tibi mulier nõdum uenit hora mea 2.1030.d
Implete hydrias aqua 2.104.a
Cathedras uendentiũ colũbas euertit 2.380.d
3 Spiritus ubi uult spirat & uocem eius audis,&c. 1.914.d
Illũ oportet crescere,me aũt minui 2.397.b
Nemo ascendit in cœlum nisi qui de cœlo descendit 2.1088.a
Nisi quis renatus fuerit ex aqua et spiritu sancto,&c. 2.954.c
Qui de cœlo uenit super omnes est 2.1208.a
Qui habet sponsam sponsus est 2.396.d
4 Erat quidam regulus,cuius filius infirmabatur 2.441.a
5 Tolle grabbatum tuum & uade in domũ tuam 2.185.c
Ille erat lucerna ardens & lucens 2.173.c
6 Iesus ergo cũ cognouisset quia uenturi essent, ut raperent eum,&c. 1.1229.c
Quæritis me non quia uidistis signa,sed quia manducastis ex panibus meis,&c. 1.791.c
Eum qui uenit ad me non eijciam foras,&c. 1 1211.b
Ego sum panis uiuus qui de cœlo descẽdit to. 2 1208.a
7 Qui credit in me,sicut dicit scriptura flumina de uentre,&c. 2.755.c
8 Qui sine peccato est primus in illam lapidẽ mittat 1.7.b
Omnis qui peccat seruus est peccati 1.129.c
Ego sum lux mundi 1.103.d
Si uos filius liberauerit uerè liberi estis to. 2 1579.d
Vos de hoc mũdo estis, ego autem nõ sum de hoc mundo 2.1208.a
9 Me oportet operari opera eius qui me misit 2.549.d
Hoc cum dixisset expuit in terram & fecit lutum ex sputo,&c. 1.266.b
Da gloriam deo, nos scimus quia hic homo peccator est 2.1272.a
Tu sis discipulus eius 1.764.b
10 Qui intrat per ostium pastor est ouium 2 201.d
Qui non intrat per ostium in ouile,sed ascendit aliunde,fur est & latro 2.1071.a
Ego sum ostium ibid.
Per me si quis introieris saluabitur,&c. to. 2 206.a
Oues meæ ueniẽt,et pascua inueniẽt 2.1171.c
Hyems autem erat 1.24.d
Sicut nouit me pater & ego nosco patrem 2 1207.d
11 Iesus infremuit spiritu & turbauit seipsum 1.76.a
Vbi posuisti eum 2.1031.b
Lazare ueni foras 1.746.b
Quid facimus,quia hic homo multa signa facit 1.607.a
Expedit unũ hominem mori pro populo, ut non tota gens pereat 1.764.b
12 Nunc princeps huius mundi eijcietur foras 1.580.d
Cum exaltatus fuero à terra omnia trahã ad meipsum 2.874.d
13 Cum diabolus iam misisset in cor,ut traderet eum Iudas 2 1256.d
Sciens Iesus quia omnia dedit ei pater in manus 1.75.d
Qui lotus est non indiget nisi ut pedes lauet, sed est totus mundus 2.1069.b
Nũc clarificatus est filius hominis 2 1596.d
In hoc scietur qꝫ mei est is discip.2.1084.b
Si quis diligit me, sermonem meum seruabit 2.449.c 1302.c.983.a
Ego rogabo patrem & aliũ paracletum dabit uobis 1.155.a
Pacem meam do uobis,pacem meã relinquo uobis 2.926.a
Iam non multa loquar uobiscum: uenit enim princeps mundi huius 2.522.b
15 Hoc est præceptũ meũ ut diligatis inuicẽ, sicut dilexi uos 2.435.d
Pater meus agricola est,et omnem palmitem in me non ferentem fructum 2.938.d
Si opera non fecissem in eis peccatum non haberent 2.1207.a
Vos amici mei estis si feceritis quæ ego præcipio uobis 1 907.c
16 Si ego non abiero, paracletus non ueniet 1 260.c
Si quid petieritis patrem in nomine meo,dabit uobis 2.439.d
Palã de patre meo annunciabo uob. 2.618.c
Hæc locutus sum uobis,ut in me pacẽ habeatis 1.862.d
Venit hora cum iam nõ in prouerbijs loquar uobis 1.1008.d
Mũdus gaudebit,& uos lugebitis 2.1065.a
Iterum uidebo uos,et gaudebit cor uestrũ ib.
17 Pater clarifica filiũ tuum ut & filius tuus clarificet te 1.938.d
18 Quia frigus erat & stans ad prunas calefaciebat se 1.25.a
Abierunt retrorsum,& ceciderũt in terram 2 140.d
19 Non haberes in me potestatem ullam nisi tibi data esset desuper 1.75.c
Ecce mater tua 2.1030.d
Inclinato capite tradidit spiritum 1.376.b
20 In illo tempore una sabbati Maria Magdalena uenit mane 2.407.c
Tulerunt dominum de monumento, & nescimus 1.71.d
Noli me tangere, nondum enim ascẽdi ad patrem 1 879
Cum serò esset una die sabbatorum & fores essent clausæ 2.1451.b
Maria stabat ad monumentum foris plorans 2 421.b
Accipite spiritum sanctum:quorum remiseritis 1.957.a
21 Manifestauit se iterum Iesus discipulis suis 2.416.c
Simon Ioannis amas me?pasce oues meas to. 2 416.c
Cũ senueris extendes manus tuas 1.1079.c
Act.1 Quæ cœpit Iesus facere & docere 2 211.d
Ecce duo uiri steterunt iuxta illos in uestibus albis 2.444.d
Conuescens præcepit eis,ab Hierosolymis ne discederent 2.444.a
Hic possedit agrum de mercede iniquitatis 1 318.d
2 Dũ cõplerẽtur dies pẽtecostes 2.1451.c
Factus est repente de cœlo sonus 2.1434.d
Cecidit spiritus domini super eos 1.49.b
Alij autem irridentes dicebãt quia musto pleni sunt 2.1218.c
Iesum Nazarenũ uirum approbatum à deo in uobis in uirtutibus 1.1316.d
Quem deus suscitauit à mortuis 1.405.d
Pœnitentiam agite,et baptizetur unusquisq; uestrum 1.1311.d
4 Vnum quippe eis cor erat & anima una 2 1230.d
7 Video cœlos apertos, & filium hominis stantem à dextris 2.447 b.1213.c
8 Pecunia tua tecũ sit in pditionẽ 2.1071.d
9 Et Saulus cecidit in faciem 1.1062.b
Ceciderunt quasi squamæ ab oculis eius tom. 1 1159.b
Ego sum Iesus Nazarenus quem tu persequeris 1.1159.d
Aenea sanet te dominus Iesus Christus surge & sterne tibi 1.788.c
10 Orationes tuæ & eleemosynæ ascenderunt in conspectum dei 2.269.a
Apparuit linteum in quo animalia iacebant 1 1147.d
Surge,& ipse ego homo sum 1.723.d
13 Quia indignos uos fecistis uitæ æternæ, ecce conuertimur ad gentes 2.1321.b
14 Per multas tribulationes oportet nos introire in regnum dei 2.1219.d

17 Genus ergo cum simus dei 1.688.a
20 Mūdus sum à sanguine omnium 2.174.c
21 Ego sum Iesus Nazarænus quē tu persequeris 1.1317.a
Surge & ingredere ciuitatem & ibi dicetur tibi quid te oporteat facere ibid.
23 De spe et resurrectione mortuorū ego iudicor 1.1173.a 1295.a

R Om.1 Iustus aūt ex fide uiuit 2.28.d
Cum cognouissent deum, nō sicut deum glorificauerunt 2.179.b
Fœminæ eorum immutauerūt naturalem usum 1.764.a
2 Ignoras quoniam benignitas dei ad pœnitentiam te adducit? secundum duritiam autem, &c. 2.180.b
Inter se inuicem cogitationum accusantium, aut etiam defendentium 1.107.b
3 Est autē deus uerax, omnis autē homo mendax 2.568.d
5 Christus pro impijs mortuus est 1.126.a
Non regnet peccatum in uestro moriali corpore 1.458.d
Humanum dico propter infirmitatem carnis uestræ 1.660.d
Quem ergo fructum tunc habuistis in illis, in quibus nunc erubescitis 1.9.b
7 Itaq; iam nō ego operor illud sed quod inhabitat in me peccatum 2.1601.b
Velle adiacet mihi perficere autem bonū nō inuenio 1.991.d
Video aliam legem in membris meis, repugnantem legi mentis meæ 1.637.d
Non quod uolo bonum hoc ago, sed, &c. to. 2 1487.b
8 Qui in carne sunt, deo placere nō possunt 2 1069.c
Vos autem non estis in carne sed in spiritu 1 502.c
Hæredes dei cohæredes Christi 2.1564.a
Qui enim spiritu dei aguntur hi filij dei sunt 2 635.a
Si quis spiritum Christi non habet, hic nō est eius 2.421.a
Ipse spiritus postulat pro nobis gemitib° inenarrabilibus 1.49.b
Vanitati enim subiecta est creatura non uolens 1.128.a
Ipsa creatura liberabitur à seruitute corruptionis 1.247.a
Diligentibus deum omnia cooperātur in bonum 2.1504.c
9 Quorum patres ex quibus Christus secundum carnem qui est super omnia deus to. 2 125.b
Qui est super omnia deus benedictus in secula 2.219.b
O homo tu quis es qui respondeas deo tom. 1.301.c & 2.1252.b
Nunquid dicet figmentū ei qui se finxit, quare me fecisti sic 1.301.d
10 Finis legis Christus ad iustitiam credenti 2 236.d
Corde creditur ad iustitiam 2.1597.d
11 Ex ipso & per ipsum & in ipso sunt omnia 1.994.c
O altitudo diuitiarū sapientiæ dei 1.1265.c
Noli altum sapere sed time 2.1259.d
12 Vt exhibeatis corpora uestra hostiam uiuentem 2.315.a
Si fieri potest, quod ex uobis est 1.1293.c
Quoniam ex ipso, & per ipsum & in ipso sunt omnia 2.233.c
Ipsi gloria in secula seculorum amen ibid.
13 Vis non timere potestatem: bonum fac to. 2 1321.d
Nox præcessit, dies autem appropinquauit 2 963.d
Carnis curam ne feceritis in concupiscentijs 1 341.a
14 Nemo nostrū sibi uiuit & nemo sibi moritur 2.312.d
Alius iudicat diem inter diē, alius iudicat omnem diem 1.11.d
Qui non manducat manducantē non iudicet 2 707.c
15 Quæcunq; scripta sunt, ad nostrā doctrinam scripta sunt ibid.d
Salutate Priscam & Aquilam adiutores meos 2.1476.b
Salutat uos Timotheus adiutor meus, Lucas & Iason ibid.

1 C Or. 1 Gratias ago deo meo semper pro uobis in gratia dei quæ data est uobis 2.176.d
Quid enim non cognouit mundus per sapientiam deum, &c. 1.962.d
Ego sum Pauli, ego Apollo, ego uerò Cephæ 2 803.b
Qui factus est sapientia uobis à deo & iustitia 1.538.a
Nos autem prædicamus Christum crucifixū, Iudæis quidem scandalum, gentibus autem stultitiam 2.335.c
2 Nihil me iudicaui scire inter uos nisi Christum Iesum, &c. 2.151.a
3 Non potui uobis loqui tanquam spiritualibus 2.1439.b
Lac uobis potum dedi non escam 2.118.d
Cum sit inter uos zelus & contentio, nonne carnales estis 1.106.d
Adiutores dei sumus 1.570.b
Neq; qui plantat est aliquid neque qui rigat, &c. ibid.
Vnusquisq; mercedem accipiet secundum suum laborem 2.1428.d
Fundamētum aliud nemo potest ponere præter id, &c. 2.946.b
Si quis superædificauerit super hoc fundamento aurum, &c. 1.1455.b
Sapientia huius mūdi, stultitia est apud deum 1 380.d
Tēplū dei sanctū est quod estis uos 2.1321.d
Litera occidit, spiritº aūt uiuificat 2.1435.b
Qui emunt tanquam non possidentes, & qui utuntur hoc mundo, tanquam non utantur 1.1300.c
4 Mihi pro minimo est ut à uobis iudicer, aut ab humano die 1.160.a
Sed non in hoc iustificatus sum, qui autem iudicat me, &c. ibid.
Sed neq; meipsum iudico: nihil enim mihi cōscius sum ibid.
Quid uultis, in uirga ueniā ad uos 2.655.d
6 Secularia igitur iudicia si habueritis, contemptibiles qui sunt in Ecclesia, illos cōstituite 1.1278.c
Et hæc quidem fuistis, sed abluti estis, sed sanctificati estis 1.1311.d
Omnia mihi licēt, sed nō omnia expediūt, omnia mihi licēt sed ego sub nullius redigar potestatem 1.139.b
Qui adhæret deo, unus spiritus est 2.1389.c
7 De quibus scripsistis mihi, bonū est homini mulierem non tangere 1.1303.b
Propter fornicationes autem unusquisq; suā uxorem habeat 2.653.d
Hoc autem dico secundum indulgentiam nō secundum imperium 2.1198.d
Tribulationem tamen carnis habebunt huiusmodi 1.413.d
Qui habent uxorem tanquam non habentes sint, &c. 1.1302.c
Præterit enim figura huius mundi ibid.
Hoc ad utilitatem uestram dico, non, &c. to. 1 1304.c
Vt sit sancta carne & spiritu 2.1572.c
Circumcisio nihil prodest, &c. 2.1307.b
8 Scientia inflat, charitas autem ædificat 1 278.b
9 Factus sum Iudæis tanquam Iudæus, ut Iudæos lucrarer 1.201.d
Omnia omnibus factus sum ut omnes saluos facerem ibid.
Castigo corpus meum, & in seruitutem redigo 2.463.a
Qui Euangelium annunciat de Euangelio uiuat, &c. 2.1217.c
10 Petra autem erat Christus 2.583.d
Neq; idololatræ efficiamini sicut quidam ex ipsis, &c. 1.356.a
Fidelis deus qui nō patietur uos tētari supra, &c. 1.325.a
In carne ambulantes non secundum carnē militamus 258.c
Tentatio uos non apprehendat nisi humana 1 714.a
11 Probet seipsum homo, & sic de pane illo edat, & de calice bibat 2.1262.c
Si nosmetipsos iudicaremus non utiq; iudicaremur 2.1055.d
12 Vos estis corpus Christi & mēbra de mēbro 1.1152.c
13 Si linguis hominum loquar & angelorum, charitatem autem non habeam, &c. 1 1112.c
Si tradidero corpus meū ita ardeam, charitatem autem non habuero, &c. 1.602.a
Charitas patiens est benigna, &c. 1.744.b
Videmus nunc per speculum in ænigmate to. 2.1377.b 1207.c
Nolite pueri effici sensibus sed malitia parauli estote 2.1499.c
15 Ego sum minimus Apostolorum, qui non sum dignus, &c. 2.165.c
Plus illis omnibus laboraui: Non autem ego, &c. 2.139.c
Tu quod seminas, non uiuificatur, nisi prius 1 484.a
Caro & sanguis regnū dei possidere non possunt 1.483.c
Gratia dei sum id quod sum, &c. 1.662.c
Sicuti portauimus imaginem terreni, portemus & imaginem eius qui de cœlo descendit 2.80.a
Secundus homo de cœlo cœlestis 2.1208.a
Sicut in Adā omnes moriuntur, ita et in Christo omnes uiuificabuntur 2.954.c

2 C Orinth. 1 Gloria nostra hæc est testimoniū consciētiæ nostræ 1.284.d
Non quia dominamur fidei uestræ, sed adiutores sumus gaudij 1.874.d
Nunquid leuitate usus sum, aut quæ cogito secundum carnem cogito, &c. 1.1284.b
Qui dedit nobis pignus spiritus 1.524.b
2 Cui aliquid donastis & ego in psona Christi 1.1136.d & 2.113.b
Christi bonus odor sumus deo 2.921.d
Non enim sumus sicut plurimi adulterantes uerbum dei 1.750.a
Sicut ex deo corā Deo loquimur 1.1296.d
3 Vsq; in hodiernum diem cum legitur Moyses, &c. 1.311.c
4 Non enim sumus sicut plurimi adulterantes uerbum dei 1.553.a
In quo quis audet, in insipientia dico, audeo, &c. 1.654.a
5 Si qua igitur in Christo noua creatura, etc. 2 156.c
Siue mente excedimus deo, siue sobrij sumus uobis 1.1242.d
6 Quæ participatio iustitiæ cum iniquitate, aut quæ, &c. 2.1376.a
Per infamiam & bonam famam, ut seductores & ueraces 2.1066.a
Templum dei sanctum est, quod estis uos to. 2 1147.d
7 Nam cum uenimus in Macedoniam, &c. 1 1069.a
Foris pugnæ, intus timores 1.79.c
8 Scimus quia nihil est Idolum 1.101.c
9 Vnusquisq; prout destinauit in corde suo 2 1228.b
11 Ipse enim Satanas transfigurat se in angelum lucis 1.98.a
In labore, in ærumna, in uigilijs multis, &c. 1 101.c
In periculis fluminū, periculis latronum, periculis, &c. 1.79.c
Quis infirmatur, & ego non infirmor? &c. 2 463.a
12 Ipse dedit quosdam quidem Apostolos, quosdam prophetas, &c. 2.294.a
Parco autem, ne quis me existimet supra id quod uidet in me, &c. 1.588.d
Scio hominem raptum usq; ad tertium cœlū 2 1222.c
13 Vosmetipsos tentate si estis in fide, ipsi uos probate 1.1075.c
14 Nullus ei similis ī legislatorib. 1.894.d

G Al. 2 Viuo autem iam non ego, uiuit uerò in me Christus 2.462.c
4 Filioli mei, quos iterū parturio, donec formetur Christus in uobis 1.1023.c
Illa autem quæ sursum est Hierusalem, libera est, &c 2.582.c
Sicut is qui secundum carnem est, persequebatur eum, &c. 2.1065.b
Vos autem in carne non estis, sed in spiritu 1 483.d
5 Per charitatem seruite inuicem 1.949.b
Qui autem sunt Christi, carnem suam crucifixerunt, &c. 1.278.d
In Christo Iesu neq; circumcisio aliquid ualet, &c. 2.156.c
Inuicem onera uestra portate & sic adimplebitis legem Christi 1.1301.d
6 Si quis præoccupatus fuerit in aliquo delicto, &c. 1.1264.b
Alter alterius onera portate, et sic adimplebitis legem Christi 2.617.d
Opus suum probet unusquisq; & sic in semet ipso gloriam habebit & non in altero to. 2 1064.b
Quæcunq; seminauerit homo, hæc & metet 2 612.b
Qui seminat in carne, de carne metet corruptionem 2.1409.c
Mihi mundus crucifixus est & ego mundo 1.133.b & 630.a

E Phe. 1 Proposuit in eo in dispensatione plenitudinis temporum instaurare omnia in Christo 1.1088.a
Supra omnem principatum & potestatem et uirtutem, &c. 2.478.d
3 Vt possitis comprehendere cum omnibus sanctis quæ sit latitudo, &c. 1.353.b
4 Solliciti seruare unitatem spiritus in uinculo pacis 1.1291.c
Omnis amaritudo, & ira, & indignatio, & clamor, &c. 1.1267.d
Erit deus omnia in omnibus 2.1294.d
5 Redimentes tempus quoniam dies mali sunt 1.167.d
Vt exhiberet sibi gloriosam Ecclesiam, nō habentem maculam, &c. 1.696.c
6 Non est nobis colluctatio aduersus carnē & sanguinem 2.1525.d
State ergo succincti lumbis in ueritate to. 2 1304.b
Calciati pedes in præparationem Euangelij pacis 2.51.a

P Hilip. 1 Mihi uiuere Christus est, & mori lucrum 2.220.c
Desiderium habens dissolui, & cum Christo esse, multo melius ibid.
Cupio dissolui & esse cum Christo 1.128.b
2 Superiores sibi inuicem arbitrantes to. 1 1189.d
Qui cum in forma dei esset non rapinam arbitratus est esse se æqualē deo, &c. 1.42.c
Dominus exaltauit illum & dedit illi nomē, &c. 2.1207.b
Qui cum esset diues, pauper pro nobis factus est 2.584.c
In medio n[illegible]is prauæ & peruersæ, inter quos lucetis, &c. 2.1025.c
3 Vnum autem, quæ retro sunt oblitus tom. 2.1156.d 2.88.b
Nostra conuersatio in cœlis est, unde etiā saluatorem expectamus, &c. 2.81.b
4 Scio & humiliari, scio & abundare, ubique & in omnibus bonis, &c. 2.273.b
Scio manducare & esurire 2.1479.b
Non quæro datum sed requiro fructum to. 1.645.c 2.1217.c

1 T Hessalon. 2 Nec quærentes ab hominibus gloriā, neq; à uobis, neq; ab alijs, &c. 1.823.c
2 Volui uenire ad uos ego quidem Paulus, et semel & iterum, &c. 1.923.c
3 Nemo moueatur in tribulationibus istis, &c. 1.79.d
Ipsi enim scitis, quod in hoc positi sumus ibi.
4 Nolumus autem uos ignorare fratres, de dormientibus, ut non contristemini to. 1.407.a 2.987.c
Dies domini sicut fur in nocte ita uenet to. 1 231.d
5 Vos autem fratres non estis in tenebris, ut uos dies illa tanquam fur comprehendat 1 826.a
Sine intermissione orate 2.1238.c

2 T Hess. 1 Ita ut & nos ipsi in uobis gloriemur in Ecclesiis Dei pro patientia, &c. 1.141.b
2 Dominus Iesus interficiet eum spiritu oris sui 1.461.a
Vt reueletur in suo tempore 1.969.a
3 Si quis non obedit uerbo nostro, per epistolam hunc notate, &c. 1.1293.d
Et nolite ut inimicum existimare illum ibid.

C Ol. 1 Siue throni, siue dominationes, siue principatus 2.132.b
2 Ex quo totum corpus per nexus et cōiunctiones subministratū, &c. 2.104.d
Quæ sunt rationem quidem habentia sapientiæ, &c. 1.1285.a
Quia in ipso habitat omnis plenitudo diuinitatis corporaliter 2.1248.d
3 Super omnia autem hæc charitatē habentes, &c. 1.961.c 2.1181.a
4 Orantes simul & pro nobis ut deus aperiat nobis ostium uerbi, &c. 1.984.b
Salutat uos Aristarchus cōsobrinº Barnabæ, & Ioannes, &c. 2.1476.a

1 T Im. 2 Quia salua erit per filiorū generationem 1.413.c
Docere autem mulieri non permitto 1.57.b
3 Si quis episcopatum desiderat, opus bonū desiderat, &c. 1.1232.d
Oportet autem episcopū irreprehensibilem esse 1.1232.d
Non neophytum ne superbiat 2.817.d
Apparuit angelis, prædicatū est gētibus, etc. 1 1175.b
4 Præcipe hæc & doce nemo adolescentiam tuam despiciat 2.74.a
Ne cui manum citò imponas 2.985.b
Modico uino utere, propter stomachum, etc. 2 330.d
Seniorem te non increpaueris, sed admone ut patrem 2.922.c
6 Qui lucem habitat inaccessibilem, quem uidit nullus, etc. 1.631.a
Qui solus habet immortalitatem 1.829.a
Radix omniū malorū est cupiditas 1.678.a
Diuitibus huius seculi præcipe non superbe sapere 1.1259.d

2 T Im. 2 Laboro usq; ad uincula quasi male operans, sed 1.103.a
Si cōpatimur et conregnabimus 2.1440.b
4 Insta oportune importune 1.1242.a
Non solum aūt mihi, sed et his qui diligūt aduentum eius 2.308.b

A D Titum 1 Qui confitentur se nosse deum, factis autem negāt 1.104.a
2 Vt exhiberet sibi gloriosam Eccl. 1.696.c

HEb. 1 Qui cum sit splendor gloriæ & figura substãtiæ eius port. 2.1207.b
4 Viuus est sermo dei, & efficax & penetrabilior 2.300.c
Compagum quoq; & medullarum & discretor cogitationum 2.300.c
9 In qua urna aurea habens manna & uirga Aaron & tabulæ 1.1243.c
10 Non deserentes collectionem nostram, sicut est consuetudinis 1.134.d
Tanto magis quãto uideritis appropinquantem diem 1.125.a
11 Sine fide impossibile est placere deo tom. 1 52.d
Est autem fides sperandarum rerum substantia 2.433.b
12 Deus noster ignis cõsumẽs est 2.452.b
Quem diligit dominus castigat, flagellat to. 2.938.d 1055.d
Abraham in casulis habitat 1.289.b
Pacem sequimini cum omnibus, & sanctimoniam 2.1072.b
Et sanguinis aspersionem melius loquentem quàm Abel 1.439.d
IAc. 1 Apud quem non est transmutatio, nec uicissitudinis obũbratio 1.418.d
Ira uiri iustitiam non operatur 2.1002.c
Sit omnis homo uelox ad audiendum, tardus autem ad loquendum ibid.
2 Fides sine operibus mortua est 2.991.c
4 Quicunq; amicus huius seculi esse uoluerit, inimicus dei constituetur 2.551.a
5 Orate pro inuicem, ut saluemini 2.835.b
1 PEtri 1 Regenerauit nos in spem uiuam 203.c
Propter quod succincti lumbos mẽtis uestræ, sobrij 1.712.d
In quẽ desiderant angeli prospicere 1.630.c
Deus superbis resistit, humilibus dat gratiam 2 1614.b
2 Qui peccatum non fecit, nec dolus inuentus est in ore eius 1.50.d
3 Vnusquisq; sicut accepit gratiam, in alterutrum illam administrantes 1.949.a
Parati semper ad satisfactionem omni poscẽti uos rationem, &c. 1.1257.b
4 Estote prudentes, & uigilate in orationibus ante omnia 2.121.c
Nemo uestrum patiatur quasi homicida, aut fur 1.80.c
5 Deus superbis resistit, humilibus dat gratiam 2.1432.b
Seniores qui in uobis sunt obsecro cõsenior, &c. 1.1250.a
2 PEtri 1 Ministrate in fide uestra uirtutem, in uirtute scientiã 1.1284.d
In abstinentia aũt patientiam 1.1285.a
Hic est filius meus dilectus in quo mihi bene complacui 2.1207.b
2 Et iustum Loth oppressum à nefandorum iniustitia 1.3.a
Canis reuersus ad suum uomitum, & sus lota in uolutabrũ luti 1.1309
3 Qui uult omnes homines saluos fieri & ad agnitionẽ ueritatis uenire 2.1557.b
Sicut et charis. frater noster Paul. 2.125.d
1 IOan. 1 Omne quod in mundo est, concupiscentia est carnis 2.274.b
Quod uidimus & audiuimus & manus nostræ contrectauerunt de uerbo uitæ tom. 2 1208.b
2 Qui se dicit nosse deum & mandata eius non custodit mendax est 2.313.d
Nolite diligere mundum neq; ea quæ in mundo sunt 1.590.d
Si quis diligit mundum non est charitas patris in eo 1.590.d
3 Similes ei erimus, quoniam uidebimus eũ sicuti est 2.81.a
Omnis qui natus ex deo est non peccat, quia generatio cœlestis seruat eum 2.1564.c
Si cor nostrum non reprehenderit nos, fiduciam habemus 1.358.d
Cum apparuerit, similes ei erimus quoniã uidebimus eum sicuti est 1.623.b
4 Perfecta charitas foras mittit timorem 2 886.d
5 Mandata eius grauia nõ sunt 2.1493.d
Peccatum est ad mortem pro illo ne quis oret 1.556.d & 2.1593.d
Scimus quia filius dei uenit et dedit nobis sensum 2.1088.a
Vt cognoscamus uerum deum ibid.
Et simus in uero eius filio Iesu Christo ibid.
APoc. 1 Zona aurea ad mammillas cinctus fuit 1.1182.a
2 Dabo illi calculum candidum & in calculo nomen nouum scriptum 1.633.d
Esto uigilans & confirma cætera quæ moritura erant 1.1317.c
3 Esto uigilans, & confirma cætera quæ moritura erant 1.1317.c
Qui uicerit, faciam illam columnam templo dei mei 1.576.a
Vtinã frigidus esses aut calidus 1.1317.d
Suadeo tibi emere à me aurum ignotum to. 1 123.c
Dicis quod diues sum & locuples 1.1171.a
Qui uicerit faciã eum sedere in throno meo 2.1265.b 879.a
Collyrio inũge oculos tuos, ut uideas 1.1236.
4 Et in circuitu sedis sedilia uiginti quatuor, & super sedes, &c. 2.1439.c
Adorauerunt uiuentem in secula seculorum 1 741.c
5 Nemo inuentus est dignus, neq; in cœlo, neq; in terra 1.1457.c
6 Vidi subter altare animas interfectorum propter uerbum dei, &c. 1.28.c
Factus est sol ut saccus cilicinus 1.294.a
Et datæ eis sunt singulæ stolæ albæ 2.572.a
7 Et palmæ in manibus eorum 2.250.b
8 Factum est silentium in cœlo quasi dimidia hora 1.1026.c
9 Potestas equorum in ore & in caudis eorum erat 1.1156.d
10 Signa quæ locuta sunt septem tonitrua 1 298.b
11 Atrium quod foris templum est eijce foras & ne metiaris illud 1.945.b
12 Mulier amicta sole, & luna sub pedibus eius 1.1180.b
Proiectus est accusator fratrum nostrorũ qui accusabat illos, &c. 1.31
Væ terræ & mari, quia descẽdit diabolus ad uos 1.1168.d
Misit Draco caudam & traxit tertiam partem stellarum 1.103.b
13 Vidi aliam bestiam ascendentẽ de terra, habentem duo cornua 1.1163.b
Ita ut ignem faciat de cœlo descendere ibid.
Hi sunt qui cum mulieribus nõ sunt inquinati 1.1306.a
14 Vidi, & ecce nubem candidam & super nubem sedentem similem, &c. 1.1139.b
Et canticum cantant, quod nemo potest dicere, nisi illa, &c. 1.1306.c
16 Quartus angelus effudit phialam suam in solem 1.1180.d
Beatus qui uigilat & custodit uestimenta sua ne nudus ambulet 1.58.a
19 Beati qui ad cœnam nuptiarum agni uocati sunt 2.420.c
Et exercitus qui sunt in cœlo sequebantur eũ in equis albis 1.1055.a
Habebat in uestimento suo et in fœmore scriptum 2.202.a
Vide ne feceris, cõseruus tuus sum & fratrũ tuorum 1.908.a
20 Vidi angelum descẽdentem de cœlo, habentem abyssi, &c. 1.102.d.117.d
Beatus & sanctus qui habet partem in resurrectione prima 1.458.a
Nunc enim draco in abysso clausus tenetur 1 641.a
21 Et erat structura muri eius ex lapide iaspide, ipsa uerò ciuitas aurũ mũdũ 1.622.c
Erit cœlum nouum & terra noua 1.563.c
Ipsa ciuitas aurum mundũ simile uitro mundo 1.1181.d
22 Stella splendida & matutina 1.997.a

FINIS.

REVERENDISSIMVS DOMINVS DOMINICVS, EPISCOPUS Brixiẽsis, summi põtificis Sixti uicarius, hanc præfationem Moralibus beati Gregorij Papæ inseruit.

SAnctus Iob exemplar patiẽtiæ, librum edidit, in quo dei prouidẽtiam magna ex parte nobis aperit: & quorundã hominum falsas de iudicijs dei opiniones refellit: qui plerunq; pœnas & huius mundi molestias atq; incõmoda, et ecõtra corporis et externa bona in causas referunt eis prorsus tamẽ incogni
Psal. 35 tas, cum tamẽ propheta dicat: Iudicia dei abyssus
Psal. 72 multa. Et iterum de eisdem: Existimabã ut cognoscerem, hoc labor est ante me, donec intrẽ in sanctuarium dei, & intelligã in nouissimis eorũ. Scripsit aũt metro, cuius mẽsura in translatione obseruari nõ potuit. Multa namq; sunt uersuũ genera, quibus prisci utebanẽ, nobis incognita; ceu illud
Deut. 32 Deuteronomij canticũ: Audite cœli quæ loquar: metro currit. et hoc similiter carmẽ ab eo loco: Pe
Iob 5 reat dies in qua natus sum, usq; ad calcẽ fere operis hexametrum est. Ex q̃ liquet nõ poetas modo gentiliũ, sed uates quoq; nostros numerosis uersibus usos, & eorum fuisse inuẽtores. Siquidẽ Moy
Exod. 15 ses qui cecinit carmen illud, Cantemus domino, gloriose enim magnificatus est, et quod suprà memoratum est, eos omnes precessit, quos Græci uetustissimos putãt: Homerũ scilicet & Hesiodum & ipsum Troianũ bellum: & longè superior fuit Museo, Orpheo, Mercurio, et Apolline, quemadmodũ Eusebius Cæsariẽsis clarè supputauit. Non magnum aũt temporis decursum inter hos duos, scilicet Iob & Moysen autumant, qui recte coniectari existimanẽ ab Esau Iob descẽdisse, & ipsummet historiam suam texuisse. Describit etiam hic propheta resurrectionẽ futuram omnib. alijs cla-
Iob 9 rius, dicẽs: Scio quod redemptor meus uiuit, et in nouissimo die de terra surrecturus sum, & rursum circumdabor pelle mea, & in carne mea uidebo deum saluatorem meũ, quem ego ipse, non alius, uisurus sum. Diabolum etiam super omnes filios superbiæ regem, sub figuris Behemoth & Leuiathan, id est elephantis & piscis magni, siue serpentis marini, imitandis conditionibus, & multa alia: quæ legentibus eruditionẽ egregiã, & delectationem afferant. Hunc beatus Gregorius declarandum suscepit: cõmentariaq; in eũ edidit: ut plurimũ iuxta sensum tropologicũ: in triginta & quinque libros distincta, tanta eloquẽtia, tanta copia, tanta sententiarũ grauitate, ut qui sacris literis delectanẽ, nihil ferè habeant, in quo magis possint, quę ad mores & beatè uiuendũ spectant, contemplari: et idcirco Moralia appellata sunt. Eorũ si autorem spectes, nõ solum magnæ doctrinæ, sed & autoritatis tibi erunt: quippe qui inter præcipuos enumeraẽ ecclesiæ doctores. Si uero eiusdẽ autoris sanctitatẽ & religionẽ contẽplatus fueris, tũc pietatis speculum, frugalitatis exẽplar, pœnitẽtię normam, beatè uiuendi regulã; & omnis uirtutis ornamẽta reperies. Hæc cõmentaria, quia magni admodum erant uoluminis, nõ facile haberi etiã à cupientibus poterant. Placuit aũt clemẽtissimo deo his nostris temporib. nouã artẽ docere homines, ut per impressionẽ characterũ facillima esset scriptio librorũ: adeo ut à tribus hominibus, solũ tres menses laborantibus, per impressionẽ formata sint horum Moraliũ trecẽta uolumina: ad quæ tota eorum uita haudquaq; sufficeret, si digitis & calamo aut pẽna scribenda forẽt. Hac ipsa arte cũ multa opera hominum generi utilia, in primis sacra, dehinc philosophorũ, poetarum, oratorũ, historicorum, grãmaticorum & iurisconsultorũ formata sint: tum etiã nuper hæc Moralia Gregorij pontificis maximi et sanctissimi, ad quę habenda & legenda literarũ studiosos q̃ maxime possum, exhortor; & siquid in me autoritatis, etiam admoneo, ne tanta dei beneficentia abutantur, tantam sacrarum scripturarum explanationem paruifaciant, tantam negligant disciplinam, quæ in codice possunt paruo precio comparari.

SANCTISSIMI CELEBERRIMI QVE ECCLESIAE DOCTORIS Gregorij Papæ, ad Leandrum episcopum, in expositionem libri beati Iob, Epistola.

REuerendissimo atq; sanctissimo fratri suo Leandro coepiscopo Gregorius seruus seruorũ dei. Dudũ te frater beatissime in Cõstantinopolitana urbe cognoscens, cum me illic sedis apostolicæ responsa cõstringerent, & te illuc iniuncta pro causis fidei regis Vuisigothorũ legatio perduxisset, omne in tuis aurib. quod mihi de me displicebat, exposui: quoniã diu longeq; conuersionis gratiã distuli: & postq̃ cœlesti sum desiderio afflatus, secularẽ habitum contemnere melius putaui. Aperiebaẽ mihi iam tunc de æternitatis amore quod quærerẽ: sed inolita me cõsuetudo deuinxerat, ne exteriorem cultũ mutarẽ. Cumq̃ adhuc me cogeret animus presenti mundo quasi specietenus deseruire, cœperunt multa contra me ex eiusdem mundi cura succrescere, ut in eo iam nõ specie, sed quod est grauius, mente retinerer. Quę tandem cũcta sollicite fugiens, portũ monasterij petij: et relictis quę mũdi sunt (ut frustra tunc credidi) ex huius mundi naufragio nudus euasi. Quia enim plerunq; nauem incaute relígatã, etiam de sinu tutissimo littoris unda excutit, cum tẽpestas excrescit: repẽte me sub pretextu ecclesiastici ordinis, in causarum secularium pelago reperi: et quietẽ monasterij, quia habendo nõ fortiter tenui, q̃ strictę tenenda fuerit, perdẽdo cognoui. Nam cũ missi ad percipiendum sacri altaris ministeriũ, obedientię uirtus oponit: hoc sub ecclesiæ colore susceptũ est: quod si inulte liceat, iterum fugiendo deflectatur. Post quæ nolenti mihi atq; renitẽti (cum graue esset altaris ministeriũ) pondus est curæ pastoralis iniunctum. Quod tanto nunc durius tolero, quãto me

ei imparem esse sentieris, in nulla fiduciæ consola tione respiro. Quia enim mūdi iam tēpora, malis crebrescentibus, termino appropinquāte turbata sunt, ipsi nos qui internis mysterijs deseruire credimur, curis exteriorib. implicamur: sicut en quoque tēpore quo ad ministeriū altaris accessi, hoc de me ignorāte me actū est, ut sacri ordinis pōdus accipere: quatenus in terreno palatio licētius excubarem. Vbi me scilicet multi ex monasterio fratres mei germana uincti charitate secuti sunt, qd diuina factū dispensatione cōspicio, ut eorū semper exemplo ad orationis placidū littus quasi anchoræ fune restringerer, cum causarū seculariū incessabili impulsu fluctuarē. Ad illorū quippe consortiū uelut ad tutissimi portus sinū, post terreni actus uolumina fluctusq; fugiebam: & licet illud me ministeriū ex monasterio abstractū, à pristinę quietis uita mucrone suæ occupationis extinxerat, inter eos tamē per studiosę lectionis alloquiū quotidianæ me aspiratio cōpunctiōis animabat. Tūc eisdē fratrib. etiā cogēte te placuit, sicut ipse meministi, ut librū beati Iob exponere importuna me petitione cōpellerent: & prout ueritas eius infunderet, eis mysteria tantæ profunditatis aperirē. Qui hoc quoq; mihi in onere suæ petitionis addiderūt, ut nō solū uerba historiæ per allegoriarum sensus excuterē, sed allegoriarum sensus protinus in exercitiū moralitatis inclinarē: adhuc aliud grauius adiungentes, ut intellecta quæq; testimonijs cingerem, & prolata testimonia si implicita fortasse uiderentur, interpositione superad ditę expositionis enodarem.

Cap. II.

MOx uero ut in obscuro hoc opere ante nos hactenus indiscusso, ad tāta me pertrahi ac talia cognoui, solo auditus pōdere uictus (fateor) lassatusq; succubui. Sed repētè inter formidinem deuotionemq; deprehensus, cum in largitorē munerū oculos mētis attollerē, cūctatione postposita, illico certus attēdi: quia impossibile esse nō poterat, quod de fraternis mihi cordib. charitas imperabat. Fore quippe idoneū me ad ista desperaui: sed ipsa mea desperatione robustior, ad illum spē protinus erexi, per quē aperta est lingua mutorum, qui linguas infantiū facit disertas, qui immensos brutosq; asinę ruditus per sensatos humani colloquij distinxit modos. Quid igitur mirū, si intellectū stulto homini prębeat, qui ueritatē suā, cum uoluerit, etiā per ora iumentorū narrat? Huius ergo robore cōsiderationis accinctus, aridita tem meā ad indagandū fontē tātæ profunditatis excitaui, et quāuis eorū quibus exponere cōpellebar, longe me uita trāscenderet, iniuriosum tamē esse nō credidi, si fluēta usibus hominū plumbi fistula ministraret. Vnde mox eisdē corā positis fratribus priora libri sub oculis dixi, & quia tempus paulo uacātius reperi, posteriora tractando dictaui. Cumq; mihi spatia largiora suppeterent, multa augens, pauca subtrahens, atq; ita ut inuenta sunt nōnulla derelinquēs, ea quæ me loquēte excepta sub oculis fuerāt, per libros emendando compo-

Sap. 10

Num. 22

sui: quia & cum postrema dictarem, quo stylo prima dixeram, sollicitè attēdi. Egi ergo ut & ea quę locutus sum, studiosa emendatione transcurrens, quasi ad similitudinē dictatus erigerem: et ea quę dictaueram, non longe à colloquentis sermone discreparent: quatenus dum hoc tenditur, illud attrahitur, edita modo dissimili res nō dissimilis formaretur: quamuis tertiam huius operis partem ut colloquēdo protuli, penè ita dereliqui: quia cum me fratres ad alia pertrahūt, hanc subtilius emendari noluerunt. Quib. nimirum multa iubentibus dum parere modo per expositionis ministerium, modo per contemplationis ascensum, modo per moralitatis instrumentum uolui, opus hoc per triginta quinq; uolumina extēsum in sex codicibus expleui. Vnde & in eo sæpe quasi postponere ordinē expositionis inuenior: & paulo diutius contemplationis latitudini ac moralitatis insudo. Sed tamen quisquis de deo loquitur, curet necesse est, ut quicquid audiētium mores instruit, rimetur: & hunc rectum loquendi ordinē deputet, si cum opportunitas ædificationis exigit, ab eo se quod loqui cœperat, utiliter deriuet. Sacri enim tractator eloquij morē fluminis debet imitari. Fluuius qppe dum per alueum defluit, si ualles cōcauas ex latere cōtingit, in eas protinus sui impetus cursum diuertit, cumq; illas sufficienter impleuerit, repente se in alueum refundit. Sic nimirū sic diuini uerbi esse tractator debet: ut cum de qualibet re disserit, si fortasse iuxta positam occasionem congruę ædificationis inuenerit, quasi ad uicinam uallem linguæ undas intorqueat, & cum subiectæ instructionis campum sufficienter infuderit, ad sermonis propositi alueum recurrat.

Cap. III.

SCiendum uero est quòd quædā historica expositione transcurrimus, & per allegoriā quę dam typica inuestigatione perscrutamur, quædā per sola allegoricæ moralitatis instrumenta discutimus, nōnulla autem per cuncta simul sollicitius exquirētes tripliciter indagamus. Nam primum quidem fundamēta historię ponimus, deinde per significationem typicam in arcem fidei fabricam mentis erigimus: ad extremum quoq; per moralitatis gratiam quasi superducto ædificium colore uestimus. Vel certe quid ueritatis dicta, nisi reficiendæ mentis alimenta credenda sunt? Quæ modis alternantibus multipliciter disserendo, ferculum ori offerimus, ut inuitati lectoris quasi conuiuæ nostri fastidium repellamus: qui dum sibi multa oblata cōsiderat, quod elegātius decernat assumat. Aliquando uero exponere aperta historiæ uerba negligimus, ne tardius ad obscura ueniamus. Aliquando autem intelligi iuxta literam nequeunt: quia superficietenus accepta, nequaquā instructionem legentibus, sed errorem gignunt. Iob 9
Ecce etenim dicitur: Sub quo curuantur qui portant orbem. Et de tāto uiro quis nesciat quòd nequaquam uanas poetarū fabulas sequitur, ut mūdi molem subuehi gigāteo sudore suspicetur: qui Iob 7
rursum pressus percussionib. dicit: Elegit suspendium

dium anima mea, & mortē ossa mea. Et quis rectū sapiens, credat uirū tanti prēconij (quē uidelicet cōstat ab æterno iudice præmia pro patiētiæ uirtute recipere) decreuisse inter uerbera suspēdio uitā finire? Aliquādo etiā, ne fortasse intelligi iuxta literam debeāt, ipsa se uerba literæ impugnāt. Ait
Iob 3 nanq; Pereat dies in qua natus sum, & nox in qua dictū est, cōceptus est homo. & paulo post subiecit: Occupet eā caligo, & inuoluat amaritudine. Atq; in eiusdē noctis maledictione subiungit: Sit nox illa solitaria. Qui nimirū natiuitatis dies ipso impulsu temporis euolutus, stare non poterat.

Cap. IIII.

QVo igitur pacto hunc inuolui caligine optabat, qui elapsus iā nō erat, & tamē si in natura rerū subsisteret, sentire amaritudinē nequaquā posset? Constat ergo q; nullo modo de die insensibili dicit: qui sensu percuti amaritudinis optat. Et si conceptionis nox reliquis noctib. cōiuncta decesserat, quo pacto hanc fieri solitariam exoptat? Quæ ut à lapsu tēporis figi non potuit, ita etiā nec à reliquarū noctiū cōiunctione separari. Qui rur-
Iob 7 sum dicit: Vsquequo nō parcis mihi, nec dimittis me ut glutiā saliuā? & tamen paulo superius dixe-
Iob 6 rat: Quæ prius tangere nolebat anima mea, nunc præ angustia cibi mei sunt. Quis aūt nesciat saliuā facilius posse glutiri q̄ cibū? qui itaq; se sumere cibum denunciat, incredibile est ualde quo ordine
Iob 7 glutire posse saliuā negat. Atq; iterū dicit: Peccaui, quid faciam tibi ô custos hominum? uel certe: Consumere me uis peccatis adolescētiæ meæ? Et tamen alia respōsione subiungit: Nec enim reprehendit me cor meum in omni uita mea. Quo ergo pacto à corde suo minime in omni uita sua reprehēditur, qui peccasse se publica uoce testatur? Neq; enim simul unquam conueniunt culpa operis, & irreprehensibilitas cordis. Sed nimirum uerba literæ dum collata sibi cōuenire nequeūt, aliud in se aliquid quod quaerat ostendunt, ac si quibusdam uocibus dicant: Dum nostra nos conspicitis superficie destrui, hoc in nobis quęrite: quod ordinatū sibiq; congruens apud nos ualeat intus inueniri. Aliquando autē qui uerba accipere historiæ iuxta literā negligit, oblatū sibi ueritatis lumē abscondit. Cumq; laboriose inuenire in eis aliud intrinsecus appetit, hoc quod foris sine difficultate
Iob 31 assequi poterat, amittit. Sāctus namq; uir dicit: Si negaui quod uolebāt pauperib. & oculos uiduæ expectare feci: si comedi buccellā meam solus, & non comedit pupillus ex ea: si despexi prætereuntem, eo q; nō habuerit indumentū, & absq; operimento pauperem: si nō benedixerint mihi latera eius, & de uelleribus ouium mearū calefactus est. Quæ uidelicet si ad allegoriæ sensum uiolenter inflectimus, cuncta eius misericordiæ facta uacuamus. Diuinus etenim sermo sicut mysterijs prudentes exercet, sic plerunq; superficie simplices refouet. Habet in publico unde paruulos nutriat, seruat in secreto unde mentes sublimiū in admiratione suspendat. Quasi quidam quippe est fluuius (ut ita dixerim) planus & altus; in quo & agnus ambulet, & elephas natet. Vt ergo uniuscuiusque loci opportunitas postulat, ita se per studiū expositionis immutat, quatenus tāto uerius sensum diuinæ locutionis inueniat, quāto ut res quæq; exegerit, se per causarū species alternat. Quam uidelicet expositionē recensendā tuæ beatitudini (non quia uelut dignā debui, sed quia te petente memini promisisse) trāsmisi. In qua quicquid tua sanctitas tepidū incultūq; repererit: tāto mihi celerrime indulgeat, quanto hoc me ægrū dicere non ignorat. Nā dum molestia corpus atterit, afflicta mēte etiā dicendi studia languescūt. Multa quippe annorū iam curricula deuoluunt, q; crebris uiscerū doloribus crucior, horis momentisq; omnib. fracta stomachi uirtute lassesco: lentis quidē, sed tamen cōtinuis febrib. anhelo. Inter quæ dum sollicitus penso, quia scriptū est: Omnis filius qui à deo reci Heb. 12
pitur, flagellat: quo malis præsentib. durius deprimor, eo de æternis certius præsumptione respiro. Et fortasse hoc diuinæ prouidentiæ consiliū fuit, ut percussum Iob percussus exponerem, & flagellati mentem melius per flagella sentirem.

Cap. V.

SEd tamen recte considerantib. liquet, quia aduersitate nō modica laboris mei studijs in hoc molestia corporis obsistit, q; carnis uirtus cū locutionis ministeriū exhibere uix sufficit, mēs dignè nō potest intimare quod sentit. Quid nāq; est officiū corporis, nisi organū cordis? Et quālibet peritus sit cantandi artifex, explere artē non ualet, nisi ad hanc sibimet ministeria exteriora concordent: quia nimirū canticū quod docta manus imperat, quassata organa proprie nō resultāt: nec artem flatus exprimit, si scissa rimis fistula stridet. Quanto itaq; grauius expositionis meæ qualitas premit: in qua dicēdi gratiā sic fractura organi dissipat, ut hanc peritiæ ars nulla cōponat? Quæso aūt ut huius operis dicta percurrēs, in his uerborū folia nō requiras: quia per sacra eloquia ab eorū tractatoribus infructuosę loquacitatis leuitas studiose compescit, dum in templo dei nemus plantari prohibetur. Et cūcti proculdubio scimus, quia quoties in folijs malè lætæ segetis culmi proficiunt: minori plenitudine spicarū grana turgescunt. Vnde & ipsam artē loquēdi quā magisteria disciplinæ exterioris insinuāt, seruare despexi. Nam sicut huius quoq; epistolæ tenor enunciat, nō metacismi collisionē fugio, non barbarismi confusionē deuito, situs motusq; præpositionē casusq; seruare contemno, quia indignum uehementer existimo, ut uerba cœlestis oraculi restringam sub regulis Donati. Neq; enim hæc ab ullis interpretibus in scripturæ sacræ autoritate seruata sunt. Ex qua nimirum quia nostra expositio oritur, dignum profecto est, ut quasi edita soboles speciem suæ matris imitetur. Nouam uero translationem dissero, sed ut comprobationis causa exigit, nunc nouā, nunc ueterem per testimonia assumo: ut quia sedes apostolica (cui autore deo prę sideo) utraq; utitur, mei quoq; labor studij ex utraq; fulciatur.

Finis epistolæ.

PRAEFATIO DIVI GREGORII PAPAE IN EXPOſitionem beati Iob.

De qua ſtirpe, uel quo tempore fuerit Iob. Cap. I

INter multos ſæpe quęritur quis libri B.
Iob ſcriptor habeatur. Et alij quidem
Moyſen, alij unumquemlibet ex pro-
phetis ſcriptorem huius operis fuiſſe ſu
ſpicantur. Quia enim in libro Geneſeos Iobab de
Gen.36 ſtirpe Eſau deſcēdiſſe, & Balæ filio Beor in regnū
ſucceſſiſſe deſcribiť: hunc beatum Iob longe ante
Moyſi tempora extitiſſe crediderunt, morē profe
cto ſacri eloquij neſcientes: quia in ſuperioribus
ſuis partib. ſolet breuiter longe poſt ſecutura per-
ſtringere, cum ſtudet ad alia ſubtilius enuncianda
properare. Vnde & illic Iobab priuſq; reges in Iſ-
rael exiſterēt, fuiſſe memorať. Nequaq; ergo exti-
tiſſe ante legē cognoſciť, qui Iſraeliticorū iudicū
tempore fuiſſe ſignatur. Quod dum quidā minus
caute cōſiderant, Moyſen geſtorū illius quaſi lon
ge ante poſiti ſcriptorem putāt: ut uidelicet is qui
potuit ad eruditionē noſtrā legis præcepta edere,
ipſe credať etiā ex gentilis uiri hiſtoria, uirtutis ad
nos exēpla mādaſſe. Nōnulli uero, ut dictum eſt,
ſcriptorē huius operis unumquēlibet ex prophe-
tis arbitranť, aſſerētes ꝙ nullus tā myſtica dei uer-
ba cognoſcere potuit, niſi cuius mentē prophetię
ſpiritus ad ſuperna ſubleuauit. ſed quis hęc ſcripſe
rit, ualde ſuperuacue quęritur: cum tamen autor li
bri ſpirituſſanctus fideliter credať. Ipſe igitur hæc
ſcripſit, qui hæc ſcribēda dictauit. Ipſe ſcripſit, qui
& illius operis inſpirator extitit, & per ſcribentis
uocem imitanda ad nos eius facta trāſmiſit. Si ma
gni cuiuſdā uiri ſuſceptis epiſtolis legeremus uer-
ba, eaq; quo calamo fuiſſent ſcripta quæreremus,
ridiculum profecto eſſet, ſi non epiſtolarum auto
rem ſcire, ſenſumq; cognoſcere, ſed quali calamo
earum uerba impreſſa fuerint, indagare ſtudere-
mus. Cum ergo rem cognoſcimus, eiuſq; rei ſpiri-
tum ſanctū autorē tenemus, quia ſcriptorē quæri-
mus, quid aliud agimus, niſi legentes literas, dę ca
2 lamo perſcrutamur? Arbitrari tamē uerius poſ-
ſumus, ꝙ idem beatus Iob qui certamina ſpiritua-
lis pugnæ ſuſtinuit, etiā cōſummatæ ſuæ uictoriæ
geſta narrauit. Nec mouere debet ꝙ in eodē libro
diciť, dixit Iob, uel hæc atq; illa pertulit Iob. Mo-
ris enim ſcripturæ ſacræ eſt, ut qui ſcribunt, ſic de
ſe in illa quaſi de alijs loquantur. hinc eſt enim qđ
Num.12 Moyſes ait: Erat Moyſes uir mitiſſimus ſuper om
nes homines qui morabanť in terra. Hinc Ioānes
Ioan.19 dicit: Hic eſt diſcipulus ille quem diligebat Ieſus.
Luc.24 Hinc Lucas ait, ꝙ ambularēt duo ex diſcipulis in
uia, Cleophas & alius. Quē profecto aliū dū tā ſtu
dioſe tacuit: ut (quidā dicunt) quid niſi ſeipſum fu
iſſe mōſtrauit? Scriptores igitur ſacri eloquij, qui
impulſu ſancti ſpiritus agitanť, ſic de ſe in illo te-
ſtimoniū quaſi de alijs proferūt. Spiritus ergo ſan
ctus per Moyſen loquutus eſt de Moyſe. Spiritus
2.Cor.13 ſanctus per Ioannē loquutus eſt de Ioāne. Paulus
quoq; quia nō ex ſeipſo loqueręť, inſinuat dicēs:
An experimentū quęritis eius qui in me loquitur
Chriſtus? Hinc eſt ꝙ angelus qui Moyſi apparu-
iſſe deſcribiť, modo angelus, modo dominus me-
morať. Angelus uidelicet, propter hoc ꝙ exterius
loquendo ſeruiebat: dominus aūt diciť, quia inte-
rius præſidēs, loquēdi efficaciā miniſtrabat. Cum
ergo loquēs ab interiori regiť, & per obſequiū an
gelus, & per inſpirationē dn̄s nominať. Hinc Da
Pſal.77 uid ait: Attendite populę meus legē meā, inclina-
te aurem ueſtram in uerba oris mei. Nō enim lex
Dauid, aut populus Dauid erat, ſed perſonā eius
ex quo loquebatur aſſumens, ipſius autoritate lo-
quitur, cuius inſpiratione replebať. Hoc quotidie
fieri in eccleſia cernimus, ſi uigilanter intuemur.
Exod.3 Nā ſtans in medio populi lector clamat: Ego ſum
deus Abrahā, deus Iſaac, & deus Iacob. Et ꝙ ipſe
deus ſit, uere profecto nō dicit: nec tamē per hoc
quod dicit, ueritatis regulā deſerit: quia cui mini-
ſteriū lectione exhibet, eius dominiū uoce pręten
dit. Itaq; ſcriptores ſacri eloquij, quia repleti ſpiri-
tu ſancto ſuper ſe trahunť, quaſi extra ſemetipſos
fiūt: & ſic dei ſentētias quaſi de labijs ꝓferunt. Vn
de & beatus Iob ſancto ſpiritu afflatus, potuit ſua
geſta (quæ erāt uidelicet ſupernę aſpirationis do-
na) quaſi nō ſua ſcribere, quia eo alterius erāt quæ
loquebatur, quo homo loquebať quæ dei ſunt: &
eo alter quæ erant illius loquebatur, quo ſpiritus
ſanctus loquebatur quę hominis ſunt.

Quòd ad confutandam impudentiam populi Christiani Iob homo gentilis introducitur. Cap. II

SEd etiā debemus iſta poſtponere, & ad cōſide
randa ſacræ hiſtoriæ geſta properare. Omnis
homo eo ipſo quo homo eſt, ſuū intelligere debet
autorē, cuius uoluntati tanto magis ſeruiat quāto
de ſeipſo nihil eſſe penſat. Ecce aūt cōditi deū cō-
ſiderare neglexímus, adhibita ſunt præcepta. Præ
ceptis quoq; obtēperare noluimus, adiunguntur
exēpla: ipſa quoq; imitari exempla declinauimus,
quæ edidiſſe nobis poſitis ſub lege conſpicimus.
Quia enim deus aperte quibuſdā ſub lege poſitis
locutus eſt, quaſi alienos nos ab eiſdē præceptis
aſpicimus, quib. hęc ſpecialiter locutus nō eſt. Vn
dę ad confutandā impudentiā noſtrā gentilis ho-
mo ad exemplū deduciť: ut quia obedire homo le
gi ſub lege poſitus deſpicit, eius ſaltē cōparatione
euigilet, qui ſine lege legaliter uixit. Erranti igitur
homini data eſt lex, errāti uero etiā ſub lege addu-
citur teſtimoniū eorū qui extra legē ſunt: ut quia
cōditi, conditionis noſtræ ordinem ſeruare nolui
mus, præceptis admoneremur: & qa præceptis o-
bedire cōtempſimus, exēplis cōfunderemur: nec
(ut dictū eſt) eorū exemplis quos lex aſtringeret,
ſed quos lex à peccato nulla cohiberet. Circūſcri-
pſit nos diuina ꝓuidentia, circūuenit excuſationē
noſtrā, undiq; cōcluſus eſt aditus tergiuerſationis
humanæ. Homo gentilis, homo ſine lege, in me-
diū adduciť, ut eorū qui ſub lege ſunt, prauitas cō
fundatur. Quod bene per prophetā ac breuiter di
Eſaie 23 citur: Erubeſce Sidon, ait mare. In Sidone quippe
figuratur ſtabilitas in lege poſitorū, in mari aūt ui-
ta gentiliū. Erubeſce ergo Sidon, ait mare: quia ex
uita gentiliū redarguiť uita ſub lege poſitorū: atq;
ex actione ſeculariū cōfundiť uita religioſorum:
dum

dum illi etiā promittendo nō ſeruāt, quæ in pręce
ptis audiūt: & iſti uiuendo ea cuſtodiūt, in quibus
4 nequaq; mandatis legalibus aſtringunť. Qua ue
ro autoritate liber iſte ſit præditus, ipſa ſacrarū pa
Ezech.14 ginarū ſoliditas atteſtať, dum per prophetā Eze-
chielē dicitur, ꝙ tres ſolūmodo uiri liberenť, Noe
ſcilicet, Daniel & Iob. Nec immerito inter Hebræ
orū uitas in autoritatis reuerentiā uita iuſti genti-
lis adduciť: quia redemptor noſter ſicut ad redem
ptionē Iudæorū & gentiliū uenit, ita utrorūq; uo-
cibus ꝓphetari uoluit, ut per utrūq; populū dice-
reť, qui pro utroq; populo quandoq; patereť. Vir
itaq; iſte ſummis uirtutib. fultus, ſibi notus erat &
deo, qui ſi nō flagellareť, à nobis nullatenus agno
ſceretur. Virtus quippe etiā ꝑ quietē ſe exercuit:
ſed uirtutis opinio cōmota per flagella fragrauit:
& qui quietus in ſeipſo quod erat cōtinuit, cōmo
tus ad notitiā omniū odorē ſuæ fortitudinis aſper
ſit. Sicut em̄ unguēta niſi cōmota redolere latius
neſciūt, & ſicut aromata fragrātiā ſuā nō niſi cū in
cēduntur expandūt: ita ſancti uiri omne quod uir
tutib. redolēt, in tribulationib. innoteſcunt. Vnde
Matth.17 & recte in Euāgelio dicitur: Si habueritis fidē tan
quā granū ſinapis, dicetis huic monti, tranſi hinc,
& trāſibit. Granū quippe ſinapis niſi cōteratur, ne
quaquā uis uirtutis eius agnoſcitur: nā nō cōtritū
lene eſt, ſi uero cōteratur, inardeſcit, & qđ in ſe a-
cerrimū latebat oſtēdit. Sic unuſquiſq; uir ſanctus
cū nō pulſatur, deſpicabilis ac lenis aſpiciť: ſi qua
uero illū tritura perſecutionis opprimat, mox om
ne quod calidū ſapit oſtendit: atq; in feruorē uirtu
tis uertitur, quicquid in illo ante deſpicabile infir-
mūq; uidebatur: quodq; in ſe per trāquillitatis tē-
pora libēs operuerat, exagitatus tribulationib. cō
actus innoteſcit. Vnde bene per ꝓphetā dicitur:
Pſal.41 In die mādauit dn̄s miſericordiā ſuam, & in nocte
declarauit. Miſericordia enim dn̄i in die mādatur,
quia in trāquillo tēpore cognoſcēdo percipitur:
in nocte uero declaratur, quia donū quod in tran-
quillitate ſumitur, in tribulationib. manifeſtatur.

Quantis uirtutibus Iob claruerit. Cap. III

5 SEd ſubtilius perſcrutandū eſt, cur tot flagella
pertulit, qui tantā uirtutū cuſtodiā ſine repre-
hēſione ſeruauit. Humilitatē quippe habuit, quia
Iob 31 & ipſe teſtať: Si contēpſi iudiciū ſubire cum ſeruo
meo & ancilla mea, cū diſceptarēt aduerſum me.
Hoſpitalitatē exhibuit, ſicut ait: Foris non manſit
peregrinus, oſtiū meum uiatori patuit. Diſciplinę
Iob 29 uigorē tenuit, ut ipſe indicat dicēs: Principes ceſ-
ſabant loqui, & digitū ſuperponebāt ori ſuo. Man
ſuetudinē in uigore cuſtodiuit, ſicut ipſe fateť di-
Ibidem cēs: Cumq; ſederē quaſi rex circūſtante exercitu,
erā tamē mœrentiū cōſolator. Eleemoſynarū lar-
Iob 31 gitatē amplexatus eſt, ut inſinuat dicēs: Si comedi
buccellā meā ſolus, & pupillus nō comedit ex ea.
Cum igitur omniū mādata uirtutū perficeret, unū
ei deerat, ut etiam flagellatus agere gratias ſciret.
Notum erat quia ſeruire deo inter dona nouerat,
ſed dignū fuit ut diſtrictio ſeueritatis inquireret,
utrum deuotus deo & inter flagella permaneret.
Pœna quippe interrogat, ſi quietus quis ueraciter
amat. Quē hoſtis quidē ut deficeret petiuit, ſed ut
proficeret accepit. Fieri enim dn̄s benigne permi
ſit, quod diabolus inique poſtulauit. Nā cū idcir-
co illū expetiſſet ut hoſtis cōſumeret, tētādo egit
ut eius merita augeret. Scriptū quippe eſt: In om-
Iob 1 nib. his non peccauit Iob labijs ſuis. Et quidē quæ
dā uerba reſpōſionū illius imperitis lectorib. aſpe
ra reſonāt, quia ſanctorū dicta pie intelligere (ſic
ut dicunť) ignorāt: & quia animū dolentis & iuſti
in ſemetipſis aſſumere neſciūt, ideo doloris uerba
bene interpretari nō poſſunt. Mentem quippe pa
tientis bene penſare nouit cōdeſcenſio paſſionis.
Credunt ergo beatum Iob in ſuis ſermonibus deli
quiſſe, minus caute intuentes: quia ſi beati Iob re-
ſpōſa redarguūt, falſam etiā de eo dn̄i ſentētiā fu-
iſſe teſtanť. Diabolo nāq; à dn̄o dicitur: Cōſidera-
ſti ſeruū meū Iob ꝙ nō ſit ei ſimilis ſuper terrā? uir
ſimplex & rectus ac timēs deū, & recedēs à malo?
Cui à diabolo mox reſpondetur: Nunquid gratis
Iob colit deū? Nonne tu uallaſti eū cunctaq; ſub-
ſtantiā eius? Sed mitte manū tuā & tange eū: ſi nō
in faciē benedixerit tibi. Hoſtis itaq; in beato Iob
uires ſuas exercuit, ſed tamē cōtra deum certamē
aſſumpſit. Inter deū namq; & diabolū beatus Iob
in medio materia certaminis fuit. Quiſquis ergo
ſanctū uirū inter flagella poſitū in dictis ſuis pec-
caſſe aſſerit, quid aliud ꝙ deū qui pro illo propo-
ſuerat, exceſſiſſe reprehēdit? Ipſe quippe in ſe ten
tati cauſam ſuſcipere uoluit, qui eū & ante flagel-
la prætulit, & præferēs tentari per flagella permi-
ſit. Si ergo exceſſiſſe Iob diciť, laudator illius ſuc-
cubuiſſe perhibetur: quāuis eum nullatenus deli-
quiſſe etiā dona teſtanť. Quis em̄ neſciat ꝙ culpis
nō præmia ſed pœnæ debeantur? Qui ergo dupli
cia recipere quæ amiſerat meruit, ex remuneratio
ne edocuit, quia nequaquā uitium ſed uirtus fuit
omne quod dixit. Aſſertioni quoq; huic adhuc ad
iungiť, ꝙ ipſe pro amicis delinquentibus interce-
dit. In grauib. namq; peccatis quis poſitus, dū ſuis
premiť, aliena nō diluit. Mundus ergo oſtenditur
eſſe de ſe, qui emūdationem potuit obtinere pro
alijs. Si uero hoc quibuſdā diſplicet, ꝙ bona ſua i-
pſe narrauit: ſciendū eſt quia inter tot rerū damna,
inter tot corporis uulnera, inter tot pignorū fune-
ra, amicis ad conſolationē uenietibus, & ad incre
pationē prorūpentibus, de uita ſua deſperare co-
gebať, & quē tot detrimēta afflixerāt, cōtumelio-
ſa inſuper increpantiū uerba feriebāt. Hi nāq; qui
ad conſolandū uenerāt, dū quaſi iniuſtitiæ eius ex
probrabāt, deſperare eum de ſemetipſo funditus
cōpellebant. Quòd ergo bona ſua ad mentē reuo
cat, nō ſe per iactantiā eleuat: ſed quaſi collapſum
inter uerba et uulnera ad ſpē animū reformat. Gra
ui enim deſperationis ſtimulo mēs percutiť, cum
ſupernæ iræ tribulationib. premiť, & foris lingua
rū opprobrijs urgeť. Beatus igitur Iob tot dolorū
iaculatiōe cōfoſſus, dū labefactari per opprobria
timuit, ad ſtatum ſe fiduciæ ex anteacta uita con-
firmando reuocauit. Nequaquam ergo in iactan-
tiæ

tlæ uitium cecidit, quia contra internum desperationis impulsum per exteriora præconiorũ suorũ uerba pugnauit, ut dũ bona quæ fecerat diceret, nequaquã de bono quod præscierat desperaret.

Quòd cunctas tentationum machinas contra Iob satan erexit. Caput IIII

7 SEd iam nunc ipsum ordinem tentationis eius exequamur. Inimicus sæuiens, et uiri sanctissimi ualidissimũ pectus debellare cõtendens, cunctas cõtra eum tentationũ machinas erexit: abstulit substantiã, interfecit filios, percussit corpus, instigauit uxorẽ, amicos ad consolationẽ adduxit, sed in asperitatẽ increpatiõis excitauit: aliũ quoq; amicũ durius increpantẽ in extrema et acriori inuectione seruauit, ut saltẽ crebrius feriẽdo cor attingeret, quod nouo uulnere semper iteraret. quia enim in seculo potentẽ uidit, damnis substãtiæ eũ moueri credidit, quẽ nõ cõcussum ex filiorũ morte pulsauit. Videns aũt quia ad augmentũ diuinæ laudis etiã ex uulnere creuit orbitatis, petiuit feriendam salutẽ corporis. Intuens etiã quia per dolorem corporis peruenire nequiuerat ad passionẽ mẽtis, instigauit uxorẽ. Ciuitatẽ quippe quam expugnare appetiuit, nimis munitã uidit, & idcirco exterius tot plagas inferẽs, quasi foris exercitum admouit: animũ uero uxoris in uerbis malæ persuasionis accendẽs, quasi intus ciuiũ corda corrupit. Ex bellis enim exterioribus discimus, quid de interioribus sentiamus. Inimicus namq; sæuiẽs, & urbẽ exercitibus circũfusis uallãs, si eius munimina inuicta conspexerit, ad alia se pugnandi argumenta conuertit, ut intus etiã quorundã ciuiũ corda corrũpat: quatenus cum extrinsecus impugnatores admouerit, internos quoq; habeat adiutores, atq; increscente belli foris certamine, de quorum intus fide confidit, eorũ perfidia urbs destituta capiat. Itaq; exterius quasi ariete cõstituto, murum ciuitatis istius tot ictibus perculit, quot uicibus aduersa nunciauit. Intus aũt quasi ciuiũ corda corrupit, dũ fortia huius urbis munimina persuasione destruere cõiugis studuit. Foris itaq; admouit impetũ belli, intus uenena cõsilij: ut tãto citius urbẽ caperet, quanto eam interius exteriusq; turbaret. 8 Quia aũt nõnunq; plus conturbãt uerba q; uulnera, amicorũ se, ut dictum est, linguis armauit. Qui quidẽ quia seniores erãt, de eorum uerbis minus fortasse dolere poterat. Heliu iunior subrogatur, ut sanctũ pectus tanto acriori uulnere percuteret, quãto cõtra illud ictus brachij ualidioris excitaret. Ecce ad feriendũ inuictissimũ robur inimicus sæuiẽs, quot tentationũ iacula inuenit: ecce quot obsidionũ machinamenta circũposuit, ecce quot percussionũ tela transmisit, sed in his omnibus mansit mens imperterrita, stetit ciuitas inconcussa. Student hostes cũ cõtra faciẽ ueniunt, alios ex occulto transmittere, qui eo licentius pugnantis latus feriant, quo is qui pugnat, intentius uenientes hostes contra faciem spectat.

Quanta fuerit patiẽtia Iob, & de diuersis percussionum generibus. Caput V

I Gitur Iob in huius certaminis bello deprehensus, suscepit dãna quasi hostes cõtra faciẽ: sustinuit uerba consolantiũ, quasi hostes ex latere: sed in his omnib. circumacto grauitatis suæ clypeo, ubiq; munitus astitit, undiq; uenientib. gladijs uigilanter obuiauit: amissam substantiã tacite despicit, carnẽ in filijs mortuã æquanimiter dolet, in se carnẽ percussam patiẽter tolerat, carnẽ in cõiuge male suadentẽ sapiẽter docet. Super hæc amici in asperã correptionẽ prosiliunt, & pro sedando dolore ueniẽtes, uim doloris adiungũt. Omnia ergo machinamẽta tentationũ sancto uiro uertunt in augmẽta uirtutũ. Per uulnera quippe probat eius patientia: per uerba uero exercet eius sapientia. Vbiq; fortiter occurrit, quia & flagella robore, & uerba ratione superauit. Amici uero eius qui ad cõsolationẽ quidẽ ueniũt, sed usq; ad uerba increpationis excedunt, ignorãtia magis credendi sunt q; malitia deliquisse. Neq; enim tãtũ uirũ amicos iniquos habuisse credendũ est, sed dum discernere causas flagellorũ nequeũt, in culpã dilabuntur.

Percussionũ quippe diuersa sunt genera. Alia namq; est percussio qua peccator percutit, ut sine retractione puniat: alia qua peccator percutit, ut corrigatur: alia quã nõnunq; quisq; percutit, non ut præterita corrigat, sed ne uentura cõmittat: alia qua plerũq; percutit, per quã nec præterita culpa corrigit, nec futura prohibet: sed ut dũ inopinata salus percussionẽ sequit, saluantis uirtus cognita ardẽtius ametur: cumq; innoxius flagello atterit, ei per patientiã meritorũ summa cura cumuletur. 9 Aliquãdo em̃ peccator percutitur, ut absq; retractatiõe puniatur, sicut periture Iudęę dicitur: Plaga inimici percussi te, castigatione crudeli. Et rursum: Quid clamas ad me super cõtritiõe tua? Insanabilis ẽ dolor tuus. Aliquãdo percutit peccator ut corrigatur, sicut cuidã in euãgelio dicitur: Ecce sanus factus es, iã noli peccare ne deterius aliquid tibi cõtingat. Verba enim saluãtis indicãt, q̃a peccata precedentia habiti uim doloris exigebãt. Aliquando quisq; non pro præterita culpa diluenda, sed pro futura uitãda percutitur, quod aperte Paulus apostolus de semetipso testatur dicẽs: Ne magnitudo reuelationum extollat me, datus est mihi stimulus carnis meæ, angelus satanæ, qui me colaphizet. Qui enim nõ ait, quia extulit: sed, ne extollat, aperte indicat q; percussiõe illa ne eueniat cõpescitur, nõ autẽ quæ euenit culpa purgatur. Non nunq; uero quisq; nec pro præterita, nec pro futura iniquitate percutitur, sed ut sola diuinæ uirtutis potẽtia ex amputata percussione mõstretur. Vnde cum domino in Euangelio de cæco nato diceretur: Quis peccauit, hic an parẽtes eius, ut cæcus nasceretur? respõdit dominus dicẽs: Neq; hic peccauit, neq; parẽtes eius: sed ut manifestẽtur opera dei. In qua manifestatiõe quid agitur, nisi ut ex flagello & meritorũ uirtus augeat, & cum nulla præterita iniquitas tergitur, magna de patientia fortitudo generetur? Vnde beatus idem Iob prefertur prius uoce iudicis, et post manui cõmittitur tentatoris

Hier.30

Ibid.

Ioan.5

2. Cor.12

Ioan.9

toris, quem post flagella deus dum remunerãs familiarius alloquit, aperte quantũ de uerbere creuerit indicat. Amici ergo beati Iob dum percussionum genera distinguere nesciunt, percussum pro culpa crediderunt: & dum deum iustum in persecutione sua conãtur asserere, beatũ Iob compulsi sunt de iniustitia reprobare, nesciẽtes uidelicet ideo flagellatũ, ut pro flagello eius, diuinę gloriæ laus crescere, non aũt ut per flagella peccata, quæ nũquam cõmiserat, emendaret. Vnde & ad ueniam citius redeunt, quia ignorantia potius q̃ malitia peccauerunt. Quorum superbiam diuina iustitia eo uehementer humiliat, quo nequaq̃ illos ad suam gratiam, nisi per eum quem despexerant reformat. Valde quippe elata mens retunditur, si ipsi super quem se exaltauit, supponatur.

Quòd sancti quasi stellæ noctem uitæ præsentis illuminant. Caput VI.

10 SEd libet inter hæc mira diuinę dispensationis opera cernere, quomodo ad illuminandã noctem uitæ præsentis, astra quæq; suis uicib. in cœli faciem ueniant, quousq; in finem noctis redemptor humani generis quasi uerus lucifer surgat. Nocturnũ namq; spatium dum decedentiũ succedentiumq; stellarum cursibus illustratur, magno cœli decore peragitur. Vt ergo noctis nostræ tenebras suo tẽpore editus, uicissimq; permutatus stellarũ radius tangeret, ad ostendendã innocentiam uenit Abel. Ad docendam actionis mundi tiam uenit Enoch. Ad insinuandam longanimitatem spei & operis uenit Noe. Ad manifestandam obedientiã uenit Abraham. Ad demonstrandam coniugalis uitæ castimoniam uenit Isaac. Ad insinuandam laboris tolerantiam uenit Iacob. Ad rependendã pro malo bonæ retributionis gratiam uenit Ioseph. Ad ostendendam mansuetudinẽ uenit Moyses. Ad informandam cõtra aduersa fiduciam uenit Iosue. Ad ostendendam inter flagella patientiã uenit Iob. Ecce q̃ fulgẽtes stellas in cœlo cernimus, ut inoffenso pede operis, iter nostræ noctis ambulemus. Nam cognitioni hominũ diuina dispensatio quot iustos exhibuit, quasi tot astra super peccantiũ tenebras cœlũ misit, quousq; uerus lucifer surgeret, qui æternum nobis mane nunciãs, stellis cæteris clarius ex diuinitate radiaret. Quem electi omnes dum bene uiuendo præeunt, & rebus & uocib. prophetãdo promiserũt. Nullus etenim iustus fuit, qui non eius per figurã nuncius extiterit. Dignũ quippe erat ut in semetipsis bonum omnes ostenderẽt, de quo & omnes boni essent, & quod prodesse omnibus scirẽt. Vnde & sine cessatione promitti debuit, quod & sine estimatione dabat percipi, & sine fine retineri: ut simul omnia secula discerẽt, quid in redẽptione cõmuni seculorũ finis exhiberet. Vnde & necesse fuit ut etiã beatus Iob qui tãta incarnationis eius mysteria protulit, eum quem uoce diceret, ex conuersatiõe signaret, & per ea quæ pertulit, quæ passurus esset ostenderet: tanto q; uerius passionis illius sacramẽta prædiceret, quãto hæc nõ loquendo tantũmodo, sed etiam patiendo prophetaret.

Sed quia redemptor unam se personã cum sancta ecclesia, quã assumpsit, exhibuit (de ipso enim dicitur: Qui est caput omnium nostrum & de ecclesia eius scriptum est: Corpus Christi, quod est ecclesia) quisquis eum in semetipso significat, modo hunc ex capite, modo ex corpore designat: ut non solum uocem capitis, sed etiam corporis teneat. Vnde & Esaias propheta eiusdẽ domini uerba exprimẽs ait: Quasi sponso posuit mihi mitrã, & quasi sponsam ornauit me ornamẽto. Quia igitur ipse est in capite spõsus, ipse est in corpore spõsa: necesse est ut cum nonnunq; aliquid de capite dicitur, sensim ac subito etiam ad uocẽ corporis deriuetur: & rursum cum de corpore aliquid dicitur, repente ad uocẽ capitis ascendatur. 12 Beatus ergo Iob uenturi cum suo corpore typum redemptoris insinuat: uxor uero eius, quæ eum ad male dicendum prouocauit, uitam carnaliũ designat: qui intra sanctam ecclesiam incorrectis moribus positi, quo per fidem bonis iuxtà sunt, eo per uitã durius premunt: quia dum quasi fideles uitari nõ possunt, à fidelibus tanto deterius, quanto & interius tolerantur. Amici uero eius quia dum consulunt inuehuntur, hæreticorũ figuram exprimunt: qui sub specie consulendi, agunt negocium seducendi. Vnde & ad beatum Iob quasi pro domino loquuntur, sed tamen à domino non approbanẽ: quia uidelicet omnes hæretici dum deum defendere nituntur, offendunt. Vnde eis apte & ab eodem sancto uiro dicit: Disputare cum deo cupio: prius uos ostendẽs fabricatores mendacij, & cultores peruersorũ dogmatũ. Constat ergo eos hæreticorũ typũ errando gerere, quos sanctus uir redarguit cultui peruersorum dogmatũ deseruire.

11

Ephes.1

Col.1

Ephes.5

Esaiæ 61

Iob 13

Quòd ex ipso nomine Iob, uel amicorum eius, uitę meritum uel actio designatur. Cap. VII.

OMnis uero hęreticus in eo quod deũ defendere nititur, ueritati illius aduersatur: Psalmista attestante qui ait: Vt destruas inimicũ & defensorẽ. Inimicus quippe & defensor est qui deũ quẽ prædicat, moribus impugnat. Nam quia beatus Iob uẽturi redemptoris speciem teneat, etiam nomine demõstrat. Iob quippe interpretatur dolẽs. Quo nimirum dolore, uel mediatoris passio, uel sanctæ ecclesiæ labor exprimitur, quæ multiplici præsentis uitæ fatigatione cruciatur. Amici quoq; eius ex uocabulo nominis, meritũ suę indicant actionis. Nam Eliphas Latina lingua, domini cõtẽptus dicitur. Et quid aliud hæretici faciũt, nisi q; falsa de deo sentiũt, eumq; superbiẽdo contemnũt? Baldath interpretat uetustas sola. Bene autẽ omnes hæretici in his quæ de deo loquũtur, dum nõ intentione recta, sed appetitione tẽporalis gloriæ uideri prædicatores appetunt, uetustas sola nominant. Ad loquendũ quippe nõ zelo noui hominis, sed uitæ ueteris prauitate concitãtur. Sophar quoq; Latino sermõe dicit dissipatio speculæ, uel speculatorẽ dissipans. Mentes namq; fidelium ad contemplanda superna se erigunt, sed dum

Psal.8

dum hæreticorum uerba peruertere recta cõtem plantes appetunt, ſpeculam diſſipare conantur.

In tribus itaq; amicorũ Iob nominibus tres hæ
13 reticarũ mentium perditionis caſus exprimũtur. Niſi enim deum contemnerent, nequaquã de eo peruerſa ſentirẽt: & niſi uetuſtatis praua uerba ela te loquẽdo contraherẽt, in nouæ uitæ intelligẽtia non errarẽt: & niſi in ſe ſpeculationẽ bonorũ deſtruerẽt, nequaquã eos ſuperna iuſtitia tam diſtricto examine, pro uerborum ſuorum culpa reprobaret. Contemnendo igitur deum, in uetuſtate ſe retinent: ſed in uetuſtate retinendo, prauis ſuis ſermonibus ſpeculationi rectorum nocent.

Quòd hæreticorum ſacrificia deo accepta eſſe nõ poſſunt, niſi catholicis manibus offerãtur. Cap. VIII.

QVia uero nonnunq; hæretici diuinæ gratiæ largitate perfuſi, ad unitatẽ ſanctæ eccleſiæ redeunt, bene hoc ipſa amicorũ recõciliatione ſignatur. Pro quibus tamẽ beatus Iob exorare præcipitur, quia hæreticorũ ſacrificia accepta deo eſſe nequeunt, niſi pro eis uniuerſalis eccleſiæ manib. offerant: ut eis meritis remediũ ſalutis inueniant, quam uerborũ iaculis impugnando feriebãt. Vnde & ſeptem pro eis ſacrificia memorantur oblata: quia dum ſeptiformis gratiæ ſpiritum confiten tes accipiũt, quaſi ſeptẽ oblationibus expiantur.
Apoc.1 Hinc eſt quod in Ioãnis Apocalypſi per ſeptem eccleſiarũ numerum uniuerſalis eccleſia deſigna-
Prou.9 tur. Hinc per Salomonẽ de ſapiẽtia dicit: Sapientia ædificauit ſibi domũ, excidit columnas ſeptẽ. Ipſo ergo ſacrificiorum numero recõciliati hæretici, quid prius fuerint exprimũt, qui perfectioni ſeptiformis gratiæ nõ niſi redeundo iungunt. Bene aũt tauros & arietes pro ſe obtuliſſe ſcribũtur. In tauro quippe ceruix ſuperbiæ, in ariete autẽ ducatus gregum ſequentiũ deſignatur. Quid eſt ergo pro eis tauros, arietesq; mactare, niſi eorũ ducatum ſuperbum interficere, ut de ſe humilia ſentiant, & poſt ſe corda innocẽtium non ſeducant. Ceruice enim tumenti ab eccleſiæ unitate reſilierant, & infirmos poſt ſe populos quaſi ſequentes greges trahebant. Veniant igitur ad beatum Iob, id eſt reuertantur ad eccleſiam, & ſeptenario ſacrificio tauros & arietes mactandos offerant: quia ut uniuerſali eccleſiæ coniungãtur, humilitate interueniente interficiãt quicquid prius tumidum de ſuperbo ducatu ſapiebant.

Quòd hæretici arrogantes argui debent, licet pro eis ſacrificium frequenter non poſsit offerri. Cap. IX.

PEr Heliu autẽ qui rectis quidem ſenſibus loquitur, ſed ad ſtulta elationis uerba deriuat, perſona uniuſcuiuſq; arrogantis exprimitur. Multinamq; intra ſanctam eccleſiam poſiti, recta quę ſapiunt, recte proferre cõtemnunt. Vnde diuinæ increpationis uerbis arguitur, nec tamen pro illo ſacrificium offertur: quia fidelis quidem eſt, ſed tamen arrogãs: per ueritatem crudelitatis intus eſt, ſed per tumoris ſui obſtaculum acceptabilis non eſt. Hunc ergo increpatio redarguit, ſed ſacrificiũ non reducit: quia in ea quidem fide eſt in qua eſſe debuit, ſed ſuperna hunc iuſtitia increpans pro ſuperfluis repellit. Vnde & bene Heliu Latino ſermone dicitur, deus meus iſte, uel dominus meus. Arrogãtes enim uiri intra ſanctam eccleſiam poſiti, quamuis deum elate uiuendo refugiant, eum tamen ueraciter credendo confitentur. Quid eſt enim deus meus iſte, nomine dicere, niſi eum cui crediderit, aperta profeſſione mõſtrare? Vel quid eſt dominum dicere, niſi hunc & deum per diuinitatem credere, & dominũ ex incarnatione perhibere?

Quòd ſicut Iob in præſenti duplicia, ita ſanctæ eccleſiæ poſt huius uitæ preſſuras duæ ſtolę in unitate Iudæorum & gentium, & animæ & corporis incorruptione reddentur. Caput X.

BEne autem poſt damna rerũ, poſt funera pignorum, poſt cruciatus uulnerum, poſt certamina pugnasq; uerborum, duplici remuneratione ſubleuatur: quia nimirũ ſancta eccleſia, adhuc etiam in hac uita poſita, pro laboribus quos ſuſtinet, duplicia munera recipit: cum ſuſceptis plenè gentibus, in fine mundi Iudæorũ etiam ad ſe corda conuertit. Hinc enim ſcriptum eſt: Donec pleRom.11 nitudo gentiũ ſubintroiret, & ſic omnis Iſrael ſaluus fieret. Duplicia & poſtmodum recipiet: quia finito labore præſentis temporis, nõ ſolum ad animarum gaudium, ſed etiam ad beatitudinem corporum aſcendit. Vnde bene per propheram dicitur: In terra ſua duplicia poſſidebunt. Sancti quiEſaiæ61 pe in terra uiuentium duplicia poſſident, quia nimirum beatitudine mentis ſimul & corporis gaudent. Vnde & Ioãnes in Apocalypſi, quia ante reſurrectionem corporũ clamãtes ſanctorũ animas uidit, accepiſſe eas ſtolas ſingulas aſpexit, dicens: Et datæ ſunt illis ſingulę ſtolæ albæ, & dictum eſt Apoc.6 illis, ut requieſcerent tempus adhuc modicũ, donec impleretur numerus conſeruorũ & fratrũ eorum. Ante reſurrectionẽ quippe ſtolas ſingulas accepiſſe dicti ſunt, quia ſola adhuc mentis beatitudine perfruunt. Binas ergo accepturi ſunt, quãdo cum animarũ perfecto gaudio, etiam incorruptione corporũ ueſtient. Recte autẽ afflictio quidem beati Iob dicitur, ſed quantitas temporis in eius afflictione reticetur: quia ſanctæ eccleſiæ in hac uita tribulatio cernitur, ſed quãto hic tempore conterẽda atq; differenda ſit, ignoratur. Vnde Actis & ore ueritatis dicitur: Non eſt ueſtrũ noſſe tẽpora uel momẽta, quæ pater poſuit in ſua poteſtate. Per hoc ergo quòd beati Iob paſſio dicitur, docemur quod experimẽto nouimus. Per hoc uero q; quãtitas temporis in paſſione reticetur, docemur quid neſcire debeamus. In longum præfationis uerba protraximus, ut quaſi totum breuiter perſtringendo loqueremur. Sed quia ad loquẽdi initium diu loquendo peruenimus, debemus prius hiſtoriæ radicem figere, ut ualeamus mentẽ poſtmodum de allegoriarum fructu ſatiare.

BEATI GREGORII MAGNI, PAPAE, EXPOSITIONIS MORALIS IN BEATVM IOB, LIBER PRIMVS.

CAPVT I.

VIR ERAT In terra A Hus, nomine Iob. Et erat uir ille ſimplex, & rectus, ac timens Deum, & recedens à malo. Natique ſunt ei ſeptem filij, & tres filiæ. Et fuit poſſeſsio eius ſeptem milia ouiũ, & tria milia camelorum. Quingenta quoque iuga B boum, & quingentæ aſinæ, ac familia multa nimis. Eratq; uir ille magnus inter omnes Orientales. Et ibant filij eius, & faciebant conuiuia per domos, unuſquiſq; in die ſuo. Et mittentes uocabant tres ſorores ſuas, ut comederent & biberent cum eis. Cumq; in orbem trãſiſſent dies conuiuij, mittebat ad eos Iob, & ſanctificabat illos: conſurgensq; diluculo offerebat holocauſta per ſingulos. Dicebat enim: Ne forte peccauerint filij mei, & benedixerint Deo in cordibus ſuis. Sic faciebat Iob cunctis diebus. Quadam C autem die quũ ueniſſent filij Dei ut aſsiſterent coram Domino, affuit inter eos etiam ſatan. Cui dixit dominus: Vnde uenis? Qui reſpondens ait: Circuiui terram, & perambulaui eam. Dixitq; dominus ad eum: Nũquid conſideraſti ſeruum meum Iob, quòd nõ ſit ei ſimilis in terra: homo ſimplex & rectus, ac timens Deum, & recedens à malo? Cui reſpondens ſatan ait: Nunquid fruſtra timet Deũ? Nónne tu uallaſti eum ac domum eius, uniuerſamq; ſubſtantiã eius per circuitum? Operibus manuũ eius benedixi D ſti, & poſſeſsio eius creuit in terra: ſed extẽde paululum manum tuam, & tange cuncta quæ poſsidet, niſi in faciem benedixerit tibi. Dixit ergo dominus ad ſatan: Ecce uniuerſa quæ habet, in manu tua ſunt: tantũ in eum ne extendas manum tuã. Egreſſusq; eſt ſatan à facie domini. Cùm autem quadã die filij & filiæ eius comederẽt & biberent uinũ in domo fratris ſui primogeniti, nuncius uenit ad Iob, qui diceret: Boues arabãt, & aſinæ paſcebantur iuxta eos: & irruerunt Sabæi, tuleruntq; omnia & pueros percuſſerunt, gladio, & euaſi ego ſolus, ut nunciarem tibi. Cumq; adhuc ille loqueretur, uenit alter, & dixit: Ignis Dei cecidit è cœlo, & tactas oues pueroſq; conſumpſit: & effugi ego ſolus ut nunciarem tibi. Sed & adhuc illo loquente uenit alius, & dixit: Chaldæi fecerunt tres turmas, & inuaſerunt camelos, & tulerũt eos: necnon & pueros per cuſſerunt gladio, & ego fugi ſolus ut nunciarem tibi. Adhuc loquebatur ille, & ecce alius intrauit, & dixit: Filijs tuis & filiabus ueſcentibus & bibentibus uinum in domo fratris ſui primogeniti, repente uentus uehemens irruit à regione deſerti, & concuſsit quatuor angulos domus, quæ corruens oppreſsit liberos tuos, & mortui ſunt & effugi ego ſolus, ut nunciarem tibi. Tunc ſurrexit Iob, & ſcidit ueſtimenta ſua, & tonſo capite corruens in terram, adorauit & dixit: Nudus egreſſus ſum de utero matris meæ, & nudus reuertar illuc. Dominus dedit, dominus abſtulit: ſicut domino placuit, ita factum eſt: ſit nomen domini benedictum. In omnibus non peccauit Iob labijs ſuis, neq; ſtultum quid contra Deum locutus eſt.

MORALIS EXPOSITIONIS SANCTISSIMI PATRIS GREGORII MAGNI, Eccleſiæ doctoris celeberrimi, in B. Iob, ſuper primo capite textus, Liber primus.

Quòd res immenſi præconij ſit, inter malos laudabiliter conuerſari. *Caput I.*

VIR erat in terra Hus, nomine Iob. ¶ Idcirco ſanctus uir ubi habitauerit dicit; ut eius meritum uirtutis exprimat. Hus namque quis neſciat quòd ſit terra gentium? Gentilitas autem eo obligata uitijs extitit, quo cognitionẽ ſui conditoris ignorauit. Dicatur itaq; ubi habitauerit, ut hoc

eius laudibus proficiat, quòd bonus inter malos A
fuit. Neq; enim ualde laudabile eſt bonũ eſſe cum
bonis:ſed bonum eſſe cum malis. Sicut enim gra-
uioris culpæ eſt inter bonos bonũ non eſſe:ita im
menſi eſt præconij bonum etiam inter malos ex-
titiſſe.Hinc eſt quod ijſdem beatus Iob ſibimet at
Iob.30. teſtatur dicens: Frater fui draconũ, & ſocius ſtru-
thionum. Hinc Petrus magnis Loth laudibus ex
tulit:quia bonum inter reprobos inuenit, dicens:
2.Pet.2. Et iuſtum Loth oppreſſum à nephandorum iniu-
ſta conuerſatione eripuit. Aſpectu enim & audi-
tu iuſtus erat: habitans apud eos, qui de die in die
animam iuſti iniquis operibus cruciabant:Qui ni
mirum cruciari non poſſet, niſi praua propinquo
rum opera & audiret & cerneret. Et tamen aſpe-
ctu & auditu iuſtus dicitur: quia iniquorum uita, B
non delectando iuſti aures atque oculos, ſed fe-
Phil.2. riendo tangebat. Hinc Paulus diſcipulus dicit:In
medio nationis prauæ & peruerſæ: inter quos lu-
cetis ſicut luminaria in mundo.Hinc Pergami ec-
Apoc.2. cleſiæ dicitur: Scio ubi habitas, ubi ſedes eſt ſata-
næ: & tenes nomen meum, & non negaſti fidem
meam. Hinc ſancta eccleſia ſponſi uoce laudatur,
Cant.2. cùm ei in amoris cantico dicit: Sicut lilium inter
ſpinas, ſic amica mea inter filias. Bene ergo bea-
tus Iob, memorata terra gentili, inter iniquos ui-
xiſſe deſcribitur: ut iuxta ſponſi præconium inter
ſpinas lilium creuiſſe monſtretur. Vbi recte mox
ſubditur:

Quòd ſimplicitas ſine uirtute, pro rectitudine habenda non ſit. Cap. II.

SImplex & rectus.] Nonnulli nãq; ita ſunt ſim
plices, ut rectum quid ſit ignorent: ſed eo ue-
ræ ſimplicitatis innocentiam deſerunt, quo ad uir
tutem rectitudinis non aſſurgunt:quia dum cauti
eſſe per rectitudinem neſciunt, nequaquam inno
centes perſiſtere per ſimplicitatem poſſunt. Hinc
Rom.16. eſt quod Paulus diſcipulos admonet dicens:Vo-
lo uos ſapientes eſſe in bono: ſimplices autem in
1.Cor.14. malo. Hinc rurſus dicit: Nolite pueri effici ſenſi-
bus, ſed malitia paruuli eſtote. Hinc per ſemetip-
ſam ueritas diſcipulis præcipit,dicens: Eſtote pru
Matth.10. dentes ſicut ſerpẽtes,& ſimplices ſicut columbæ.
Vtraq; enim neceſſariò in admonitione coniun-
xit:ut & ſimplicitatem columbæ aſtutia ſerpentis D
inſtrueret, & rurſum ſerpentis aſtutiam columbæ
Act.2. ſimplicitas temperaret. Hinc eſt quod ſanctus ſpi
ritus præſentiam ſuam hominibus non in colum-
ba ſolummodo,ſed etiam in igne patefecit.Per co
lumbam quippe ſimplicitas, per ignem uerò ze-
lus indicatur.In columba ergo, & in igne ſanctus
ſpiritus oſtenditur: quia quicunq; illo pleni ſunt,
ſic manſuetudini ſimplicitatis inſeruiunt, ut con-
tra culpas delinquentium etiam zelo rectitudinis
accendantur. Sequitur:

Quòd bona malis admixta, Deo accepta eſſe non poſſint. Cap. III.

TImens Deum,& recedens à malo.] Deum ti
mere,eſt nulla quæ facienda ſunt bona, præ-
Eccl.7. terire. Vnde per Salomonem dicitur: Qui Deum
timet, nihil negligit. Sed quia nonnulli ſic bona
quædam faciunt,ut tamen à quibuſdam malis mi-
nime ſuſpendãtur:bene poſtquam timens Deum
dicitur, recedens quoq; à malo perhibetur. Scri-
ptum quippe eſt, Declina à malo, & fac bonum. Pſal.36.
Neq; enim bona accepta Deo ſunt, quæ ante eius
oculos malorum admixtione maculantur. Hinc
namq; per Salomonem dicitur: Qui in uno offen- Eccl.7.
derit,multa bona perdet.Hinc Iacobus atteſtatur
dicens: Quicunq; totam legem ſeruauerit, offen- Iacob.2.
det autẽ in uno,factus eſt omnium reus.Hinc Pau-
lus ait: Modicum fermentum totam maſſam cor- 1.Cor.5.
rumpit. Beatus igitur Iob ut oſtendatur quàm 3
mundus in bonis extitit,ſolerter indicatur q̃ alie-
nus à malis fuit. Mos uerò eſſe narrãtium ſolet, ut
cùm palæſtræ certamẽ inſinuãt,prius luctantium
membra deſcribãt, quàm latũ ualidũq; ſit pectus,
quàm ſanum, quàm pleni tumeant lacerti: quàm
ſubter poſitus uenter, nec mole grauet, nec exte-
nuatione debilitet, ut cùm prius aptos certamini
artus oſtenderint,tunc demum magnæ fortitudi-
nis ictus narrent.Quia ergo athleta noſter contra
diabolum fuerat certaturus,quaſi ante arenæ ſpe-
ctaculum ſacræ ſcriptor hiſtoriæ in athleta hoc ſpi
ritales uirtutes enumerãs,mentis membra deſcri-
bit, dicens: Erat ille uir ſimplex & rectus, ac ti-
mens Deum, & recedens à malo.] ut dum mem-
brorũ poſitio magna cognoſcitur,ex hac ipſa iam
fortitudinis poſitione ſubſequens etiam uictoria
prænoſcatur. Sequitur:

Quòd conſtans in amiſione ſubſtantiæ & filiorum extiterit Iob. Cap. IIII.

NAtiq; ſunt ei ſeptem filij & tres filiæ.] Sæpe
ad auaritiam cor parentis illicit fœcunditas
prolis.Eo enim ad ambitum congregandæ hære-
ditatis accenditur, quo multis hæredibus fœcun-
datur. Vt ergo beati Iob quàm ſancta mens fuerit
oſtendatur:& iuſtus dicitur,& multæ prolis pater
fuiſſe perhibetur. Qui in libri huius exordio deuo
tus ſacrificijs offerẽdis aſſeritur:promptus autem
largitatibus etiam poſt à ſemetipſo memoratur.
Penſemus ergo quanta fortitudine præditus exti
tit:quem ad hæreditatis tenaciã,nec tot hæredum
affectus inclinauit. Sequitur: Et fuit poſſeſ- 4
ſio eius ſeptem milia ouium,& tria milia camelo-
rum.Quingenta quoq; iuga boum,& quingentæ
aſinæ, ac familia multa nimis.] Scimus quia ad
maiorem dolorem mentem commouent damna
maiora. Vt igitur oſtendatur quantæ uirtutis exti
tit: multum fuiſſe dicitur quod patienter amiſit.
Nunquã quippe ſine dolore amittitur, niſi quod
ſine amore poſſidetur.Itaq; dum ſubſtãtia magna
deſcribitur, & tamen paulo poſt patienter amiſſa
perhibetur, quam ſine dolore perdidit, conſtat
quia ſine amore poſſedit.Notandum quoque eſt,
quod prius cordis diuitiæ, & poſt opes corporis
deſcribuntur. Solet etenim rerum abundãtia tan-
to magis à diuino timore mentem ſoluere, quan-
to magis hanc exigit diuerſa cogitare. Nam dum
per multa ſpargitur, ſtare in intimis fixa prohibe-
tur.quod per ſemetipſam ueritas cùm parabolam Matth.13.
ſeminantis exponeret,indicauit dicens:Qui ſemi & Luc.8.
natus

natus eſt in ſpinis,hic eſt qui uerbum Dei audit,et A
ſollicitudo iſtius ſeculi, & fallacia diuitiarum ſuf-
focant uerbum, & ſine fructu efficitur. Ecce bea-
tus Iob & multa poſſidere dicitur, & paulo poſt
diuinis ſacrificijs inſtanter deſeruire perhibetur.
Conſideremus ergo cuius ſanctitatis iſte uir fue-
rit, qui ad tam ſedula Dei obſequia ſic occupatus
uacauit.Necdum præcepti uirtus emicuerat,quæ
omnia relinqui præciperet, ſed tamen beatus Iob
eiuſdem iam præceptionis uim in corde ſeruabat,
quia nimirum ſubſtantiam ſuam mẽte reliquerat,
quam ſine delectatione poſſidebat. Eratq; uir
ille magnus inter omnes Orientales.] Orientales
uiros eſſe prædiuites quis ignorat? Magnus uerò
inter Orientales extitit,ac ſi aperte diceretur:quia
& diuitibus ditior fuit. Et ibant filij eius, & fa- B
ciebant cõuiuia per domos,unuſquiſq; in die ſuo:
& mittentes uocabant tres ſorores ſuas ut come-
derent & biberent cum eis.] Solet inter fratres
maior ſubſtantia, diſcordiæ fieri grauioris cauſa.
O inæſtimabilem paternæ inſtitutionis laudem.
Et pater diues dicitur, & filij concordes aſſeruntur.
Et dum diuidenda inter eos ſubſtantia aderat,cor
da tamen omnium indiuiſa charitas replebat.

Quòd conuiuia ſine culpa celebrari non poſſunt: & penè epulas comitatur uoluptas. Cap. V.

CVmq; in orbem tranſiſſent dies cõuiuij,mit
tebat ad eos Iob & ſanctificabat illos: ſurgens-
q; diluculo offerebat holocauſta per ſingu-
los.] Cùm dicitur, mittebat & ſanctificabat illos,
aperte demõſtrat quid diſtrictionis erga illos præ C
ſens ageret, quib. abſens ſollicitudine nõ deeſſet.
5 Sed hoc nobis ſolerter intuendũ, quòd peractis
diebus conuiuij purgatio per ſingulos adhibetur
holocauſti. Vir quippe ſanctus nouerat,quia cele
brari cõuiuia ſine culpa uix poſſent, nouerit quia
magna purgatione ſacrificiorũ,diluendę ſunt epu
læ conuiuiorũ: & quicquid in ſemetipſis filij con-
uiuantes inquinauerant,pater ſacrificium immo-
lando tergebat. Nonnulla quippe ſunt uitia quæ
à conuiuijs aut ſeparari uix poſſunt, aut certè ne-
quaquam poſſunt. Penè enim ſemper epulas co-
mitatur uoluptas.Nam cùm corpus in refectionis
delectatione reſoluitur,cor ad inane gaudium re-
Exod.32 laxatur. Vnde ſcriptum eſt:Sedit populus mandu
care & bibere, & ſurrexerũt ludere. Penè ſemper D
epulas loquacitas ſequitur. Cumq; uenter refici-
tur,lingua defrenatur. Vnde rectè diues apud in-
Luc.16 feros aquam appetere deſcribitur,dicẽs:Pater A-
braham miſerere mei, & mitte Lazarum ut intin-
gat extremum digiti ſui in aquam,& refrigeret lin
guam meã, quia crucior in hac flammã.Prius epu
latus quotidie dicitur ſplendidè, & poſt aquã pe-
tere in lingua memoratur.Quia enim,ut diximus,
inter epulas ualde defluere loquacitas ſolet, ex
pœna indicat culpam: cùm eum quem epulatum
quotidie ſplendidè ueritas dixerat, in lingua plus
ardere perhibebat. Hi qui chordarũ harmoniam
temperant, tanta hãc arte diſpenſant,ut plerunq;
cùm una tangitur,longe alia ac multis interiacen-
tibus poſita chorda quatiatur:cumq; iſta ſonitum
reddit,illa quæ in eodem cantu temperata eſt alijs A
impercuſſis tremit.Sic ergo in ſcriptura ſacra ple-
runq; de uirtutibus, ſic de uitijs agitur, ut dum lo-
quendo aliud inſinuat, aliud tacendo innoteſcat.
Nihil enim contra diuitem de loquacitate me- 6
moratur, ſed dum pœna in lingua dicitur: quæ in
conuiuio inter alias grauior fuerit culpa monſtra-
tur. Cùm uerò ſeptem, per ſingulos dies, fratres
conuiuia facere deſcribuntur, & peractis diebus
conuiuij Iob ſeptem ſacrificia offerre perhibetur:
apertè hiſtoria indicat, quòd beatus Iob octauo
die ſacrificium offerens, myſterium reſurrectio-
nis colebat.Dies nanq; qui nunc dominicus dici-
tur, à morte redemptoris eſt tertius,ſed in ordine
conditionis octauus,qui & primus in conditione
eſt. Sed quia reuolutus ſeptimum ſequitur, octa- B
uus rectè numeratur.Qui ergo octauo die offerre
ſeptem ſacrificia dicitur, plenus ſeptiformis gra-
tiæ ſpiritu pro ſpe reſurrectionis domino deſeru-
iſſe perhibetur. Vnde & Pſal.pro octaua præſcri Pſal.6
bitur, in quo gaudium de reſurrectione nũciatur.
Sed quia beati Iob filij tanta fuerant diſciplina 7
bonæ inſtitutionis accincti, ut neque per facta in
conuiuijs, neque per uerba delinquerent, aperte
monſtratur cùm ſubditur:

Quòd de alterius conſcientia non ſit temerè iudicandum. Cap. VI.

DIcebat enim: Ne fortè peccauerint filij mei,
& benedixerint Deo in cordibus ſuis.] Per-
fectos quippe eſſe in opere & ſermone docuerat,
pro quibus de ſola pater cogitatione metuebat.
Quia uerò de alienis cordibus iudicare temerè nõ
debeamus,in ſancti huius uiri uerbis agnoſcimus,
qui non ait, quia benedixerunt Deum in cordi-
bus ſuis: ſed, ne fortè benedixerint Deo in cordi-
bus ſuis. Vnde bene per Paulum dicit:Nolite an- 1.Cor.4.
te tempus iudicare, quoaduſq; ueniat dominus,
qui illuminabit abſcondita tenebrarum, & mani-
feſtabit conſilia cordium. Quiſquis enim in co- 8
gitatione à rectitudine exorbitat, in tenebris pec
cat.Nos ergo tanto minus debemus aliena corda
audacter reprehendere, quanto ſcimus quia uiſu
noſtro non poſſumus alienæ cogitationis tene-
bras illuſtrare. Sed in hac re ſolerter intuendum
eſt, quanta pater ſeueritate potuit filiorum opera
corrigere, qui tanta ſollicitudine ſtuduit corda
mundare.Quid ad hæc rectores fidelium dicunt,
qui diſcipulorum ſuorum uel aperta opera neſci-
unt? Quid in ſua excuſatione cogitãt,qui in com-
miſſis ſibi nec uulnera actionum curant? Vt uerò
huius ſancti uiri operis etiã perſeuerantia demon
ſtretur, rectè ſubiungitur: Sic faciebat Iob cun-
ctis diebus.] Scriptum quippe eſt: Qui perſeue- Matth.1
rauerit uſq; in finẽ, hic ſaluus erit. In ſacrificio igi-
tur ſancta actio, in cunctis autẽ diebus ſacrificij,
conſtantia ſanctæ actionis oſtenditur.Hæc breui
ter hiſtoriam ſequendo tranſcurrimus,nunc ordo
expoſitionis exigit, ut exordium repetentes alle-
goriarum iam ſecreta pandamus. Vir erat in 9
terra Hus,nomine Iob.] Hæc per hiſtoriam facta
credimus, ſed per allegoriam iam qualiter ſint im

pleta, uideamus. Iob namq; ut diximus, interpretatur dolens, Hus uerò consiliator. Quem ergo alium beatus Iob suo nomine exprimit, nisi eum
Esaiæ 53 de quo propheta loquitur dicēs: Dolores nostros ipse portauit. Qui Hus terram inhabitat, quia in corde populi consiliatoris regnat. Paulus quippe
1. Cor. 1 ait: Christum Dei uirtutem & Dei sapientiā. Atq;
Prou. 1 hæc ipsa sapientia per Salomonem dicit: Ego sapientia habito in consilio, & eruditis interfum cogitationibus. Hus ergo terram inhabitat Iob: quia sapientia, quæ pro nobis passionis dolorem sustinuit, corda uitæ consilijs dedita, sibimet habitatio
10 nem fecit. Et erat uir ille simplex & rectus.] In rectitudine iustitia in simplicitate autem mansuetudo signatur. Plerunque nos quum rectitudinem iustitiæ exequimur, mansuetudinem relin-
B quimus, & quum mansuetudinem seruare cupimus, iustitiæ rectitudinem declinamus. Dominus autem in carne ueniens simplicitatem cum rectitudine tenuit, quia nec in māsuetudine districtionem iustitiæ, nec rursum in districtione iustitiæ uirtutem mansuetudinis amisit. Vnde quum quidam deducta adultera hunc tentare uoluissent, ut in culpam aut immansuetudinis aut iniustitiæ la-
Joan. 8 beretur, ad utraq; respondit dicens: Qui sine peccato est uestrum, primus in illam lapidem mittat. Dat simplicitatem mansuetudinis, Qui sine peccato est uestrum. Dat zelum iustitiæ, Primus in il-
Psal. 44 lam lapidem mittat. Vnde & ei propheta dicit: Intende prospere, procede, & regna, propter ueritatem, & mansuetudinem, & iustitiam. Veritatem
C quippe exequens, mansuetudinem cum iustitia conseruauit, ut nec zelum rectitudinis in mansuetudinis pondere amitteret, nec rursum pondus mansuetudinis zelo rectitudinis perturbaret. Se-
11 quitur: Ac timens Deum, & recedens à malo.]
Esaiæ 11 Scriptum est de illo: Et repleuit eum spiritus timoris domini. Incarnatus enim dominus in semetipso, omne quod nobis imperauit, ostendit, ut quod præcepto diceret, exemplo suaderet. Iuxta humanitatis ergo naturam redemptor noster Deum timuit, quia ut superbum hominem redimeret, [a]
[a] al. mortem mentem pro illo humilem sumpsit. Cuius bene per hoc quod recedere à malo Iob dicitur, et actio designatur. Ipse quippe recessit à malo, non quod faciendo contigit, sed quod inueniendo reproba
D uit: quia uetustam quam natus inuenit, humanæ conuersationis uitam deseruit, & nouam quam secum detulit, sequacium moribus impressit.

Quòd septenarium numerum frequentissimè sacra scriptura pro perfectione ponere consueuit. Cap. VII.

NAtiq; sunt ei septem filij, & tres filiæ.] Quid in septenario numero, nisi summa perfectionis accipitur? Vt enim humanæ rationis causas de septenario numero taceamus, quæ asserunt quòd idcirco perfectus sit, quia ex primo pari cōstat, & primo impari, ex primo qui diuidi potest, & primo qui diuidi non potest: certissimè scimus, quod septenarium numerum scriptura sacra pro
Gen. 2 perfectione ponere consueuit. Vnde & septimo
A die dominū requieuisse ab operibus asserit. Hinc est etiam quod septimus dies in requiem hominibus, id est in sabbatum datus est. Hinc est quod iubileus annus, in quo plena requies exprimitur, septem hebdomadibus consummatur, qui monade addita nostræ adunationis summa impletur.

Nati sunt ergo ei septem filij.] Ad prædicandum scilicet uiriliter incedētes apostoli. Qui dum perfectionis præcepta peragunt, quasi superioris sexus fortitudinem in conuersatione tenuerunt. Hinc est ēm quòd perfectione septiformis gratiæ spiritus implēdi sunt duodecim electi. A septenario quippe numero in duodenariū surgitur. Nam septenarius suis in se partibus multiplicatus, ad duodenarium tēdit. siue ēm quatuor per tria, siue
B per quatuor tria ducantur, septē in duodecim uertunt. Vnde & sancti apostoli quia sanctā trinitatē in quatuor mundi partibus prædicare mittebant, duodecim sunt electi, ut etiā numero perfectionē ostenderent, quam uita & uoce prædicarent. Natæ sunt & ei tres filiæ.] Quid in filiabus, nisi infirmiores fidelium plebes accipimus, fidem sanctæ trinitatis tenentes? Quæ & si in perfectione operis nequaquam forti uirtute permanent, fidem tamen trinitatis cognitam constanter tenent. In septem ergo filijs ordo prædicantium, in tribus uero filiabus multitudo auditorum signat. Possunt etiam per tres filias, tres ordines fidelium designari. Post filios quippe filiæ nominantur, quia post apostolorum conspectam fortitudinem, tres dis-
C tinctiones fidelium in Ecclesiæ conuersatione sequutæ sunt, pastorum uidelicet, & continentium atq; coniugatorum. Vnde & Ezechiel pro- 13
pheta tres liberatos uiros audisse se asserit: Noe scilicet, Daniele & Iob. Quid enim per Noe (qui arcam in undis rexit) nisi præpositorum ordo designatur, qui dum ad formam uitæ populis præsunt, sanctam ecclesiam in tentationum fluctibus regunt? Quid per Danielem (cuius mira abstinentia describitur) nisi continentium uita figuratur, qui dum cuncta quæ mundi sunt deserunt, despectæ Babyloniæ alta mēte dominantur? Quid per Iob, nisi bonorum coniugatorum uita signatur, qui de rebus mundi quas possident, dum pia opera faciunt, quasi per terræ uiam ad cœlestem
D patriam tendunt? Quia igitur post sanctos Apostolos tres istæ fidelium distinctiones secutę sunt, rectè post filios tres filiæ natæ memorantur. Sequitur: Et fuit possessio eius septem milia ouium, & tria milia camelorum.] Quia fideles auditores ex uaria conuersatione collecti sunt, quod prius uniuersaliter memoratis filijs & filiabus dicitur, hoc distinctè postmodū appellatione animalium sub infertur. Quid enim aliud in septem milibus ouium, nisi perfectam quorundam innocentiam exprimit, quæ ad [b] perceptionem gratiæ ex legis [b] al. perfectionis gratiam
pascuis uenit? Quid uerò in tribus milibus camelorum, nisi ad plenitudinem fidei ueniens, torta gentilium uitiositas designatur? In scriptura 14
autem sacra aliquando cameli nomine ipse dominus, aliquando autem populus gentilis exprimi-

tur

tur. Cameli enim nomine dominus designatur, sic
A ut ab eodem domino Iudæis aduersantibus dicitur: Liquantes culicem, camelum autem glutien-
Matth. 23 tes. Culex enim susurrando uulnerat, camelus autem sponte se ad suscipienda onera inclinat. Liquauerunt ergo Iudæi culicem, quia seditiosum dimitti latronem petierunt: Camelum uerò glutierunt, quia eum qui ad suscipienda nostræ mortalitatis onera sponte descenderat, extinguere clamando conati sunt. Rursus cameli nomine gen-
Gen. 24 tilitas designatur. Vnde & Rebecca ad Isaac ueniens, dorso cameli deducitur: quia ad Christum ex gentilitate Ecclesia properans, in tortis uitiosisq; uitæ ueteris cōuersationibus inuenitur. Quæ uiso Isaac descendit, quia domino cognito, uitia sua gentilitas deseruit, & ab elatione celsitudinis,
B ima humilitatis petiuit. Quæ & uerecundata pallio uelatur, quia coram illo ex anteacta uita confunditur. Vnde & per Apostolum eisdem genti-
Rom. 6 bus dicitur: Quem ergo fructum habuistis tunc in illis, in quibus nunc erubescitis? Quia igitur per oues, Hebræos à pascuis legis ad fidem uenientes accipimus, nihil obstat ut per camelos, tortos moribus, atq; onustos idolorum cultibus, gentilium populos sentiamus. Quia enim ex semetipsis sibi inuenerunt deos quos colerent, qua si à semetipsis eis onus in dorso excreuerat, quod
15 portarent. Potest etiam per camelos (quia communia sunt animalia) Samaritanorum uita signari. Cameli namq; ruminant, sed nequaquam ungulam findunt. Samaritani quoque quasi rumi-
C nant, quia ex parte legis uerba recipiunt: & quasi ungulam non findunt, quia eam pro parte contemnunt, qui etiam graue onus in dorso mentis tolerant, quia in omne quod faciunt, sine spe æternitatis elaborant: fidem quippe resurrectionis nesciunt. Et quid esse grauius atque onustius potest, quàm affectionem seculi prætereuntis perpeti, & nequaquam ad releuationem mentis, gaudia remunerationis sperare? Sed quia in carne dominus apparens, & Hebræorum populum perfectionis gratia impleuit, & Samaritanorum quosdam ad cognitionem fidei, mira opera ostendendo, perduxit: dicatur rectè de umbra quæ ueritatem exprimeret, quod & septem milia ouium, &
camelorum tria milia possideret. Sequitur:
D Quingenta quoque iuga boum, & quingentæ asinæ.] Iam superius dictum est, quod in quinquagenario numero (qui septem hebdomadibus ac monade addita impletur) requies designatur: denario autem numero summa perfectionis exprimitur. Quia uerò fidelibus perfectio quietis promittitur, quasi quinquagenario decies ducto ad
16 quingentesimum peruenitur. In scriptura autem sacra boum nomine aliquando hebetudo fatuorum, aliquando bene operantium uita designatur. Quia enim bouis nomine stultorum uecordia figuratur, rectè per Salomonem dicitur:
Prou. 7 Statimq; eam sequitur, quasi bos ductus ad uictimam. Rursum quia boum nomine uita uniuscuiusq; operantis exprimitur, legis præcepta testan-
tur, quæ per Moysen præcepit dicens: Non alliga Deut. 25
bis os bouí trituranti. Quod apertè rursus dicitur: Matt. 10
Dignus est operarius mercede sua. Asinorū quoque nomine aliquādo stultorum pigritia, aliquando immoderata petulantiū luxuria, aliquādo gentilium simplicitas designatur. Stultorum pigritia, asinorum appellatione figuratur, sicut per Moysen dicitur: Non arabis in boue simul & asino. Ac Deut. 22
si diceret: Fatuū sapientibus in prædicatione non socies, ne per eum qui implere rem non ualet, illi qui præualet obsistas. Immoderata quoq; petulantium luxuria, asinorum appellatione exprimitur, ut propheta testatur, qui ait: Quorum carnes sunt Ezech. 23
ut carnes asinorum. Asinorum rursus nomine simplicitas gentilis ostenditur. Vnde Hierusalem ten Matth. 21
dens dominus, asellum sedisse perhibetur. Quid est enim sedendo asinam Hierusalem uenire, nisi gentilium simplicia corda possidendo, ea ad uisionem pacis regēdo & præsidēdo perducere? quod uno & facili testimonio ostēdit, quia et per boues Iudæi operarij, & per asinum gentiles populi designantur, cùm per prophetam dicitur: Cognouit bos possessorem suum, & asinus præsepe domini sui. Quis enim bos, nisi Iudaicus populus extitit, cuius ceruicē iugum legis attriuit? Et quis asinus, nisi gentilitas fuit, quam quilibet seductor reperit quasi brutū animal, & nulla ratione renitens, quo uoluit errore substrauit? Bos ergo possessorem & asinus domini præsepe cognouit, quia & Hebraicus populus Deum quem colebat, sed ignorabat,
C reperit, & gentilitas legis pabulū quod non habebat accepit. Quod igitur superius nominatis ouibus & camelis dicitur, hoc inferius in bobus & asinis replicatur. Habuit uerò & ante redemptoris aduentum Iudæa boues, quia ad prædicādum misit operarios, quibus uoce ueritatis dicitur: Vę uobis hypocritæ, qui circumitis mare & aridam, ut Matt. 23
faciatis unum proselytum: & cùm fuerit factus, facitis eum filium gehēnæ duplo quàm uos. Quos graue iugum legis presserat, quia exteriora literæ mandata tolerabant. Quibus ueritatis uoce dicitur: Venite ad me omnes qui laboratis & onerati Matt. 11
estis, & ego reficiam uos. Tollite iugum meum super uos, & discite à me, quia mitis sum & humilis corde. Quod ergo in Euangelio bene laborantibus requies promittitur, hoc est quod hic iuga boum quingenta memorātur. Quia qui redemptoris dominio colla subijciunt, quò, nisi ad requiem tendunt? Vnde & asinæ quingentæ perhiben 17
tur, quia uocatæ plebes gentiliū, dum ad requiem peruenire desiderant, cuncta mandatorum onera libenter portant. Vnde bene quod hanc requiem populus gentilis appeteret, Iacob filios alloquēs, prophetica hoc studuit uoce signare, dicens: Isa- Gen. 49
char asinus fortis, accubans inter terminos, uidit requiem quod esset bona, & terrā quod optima, & supposuit humerum ad portandum. Inter terminos nanq; accubare, est præstolato mundi fine requiescere: nihilq; de his quæ nunc in medio uersantur quærere, sed ultima desiderare. Fortisq; asinus requiem ac terram optimam uidet, quum sim

plex gentilitas idcirco ſe ad robur boni operis eri A
git,quia ad æternæ uitæ patriam tendit.Quę & ad
portandū onus humerum ſupponit,quia conſpe-
cta ſuperna requie,pręceptis etiā grauibus in ope
ratione ſe ſubijcit,& quicquid intolerabile puſilla
nimitas aſſerit,hoc ei leue ac facile ſpes remunera
tionis oſtendit.Quia ergo ad æternam requiē pro
electorum parte Iudæa,gentilitasq; colligitur:re-
cte quingēta iuga boum, & quingentæ aſinæ ha-
18 beri perhibentur.Sequitur: Ac familia multa ni
mis.] Quid eſt quod prius animalium ſimilitudo
deſcribitur,& familia in extremo memoratur,niſi
quod ad cognitionem fidei prius ſtulta mundi col
lecta ſunt,ut poſtea aſtuta eius etiam uocarentur?
1.Cor.1 Paulo atteſtāte,qui ait:Non multi ſapiētes ſecun-
dum carnem,non multi potentes,non multi nobi B
les:ſed quæ ſtulta ſunt mundi elegit Deus,ut con-
fundat ſapientes. Ipſa nanque ſanctæ Eccleſiæ
principia, literarum perhibentur ignara, ut uide-
licet cunctis prędicatoribus ſuis redemptor oſten
deret, quod ad uitam credentes populos non ſer-
19 mo ſed cauſa ſuaderet. Sequitur: Erat uir ille
magnus inter omnes Orientales.] Quod redem-
ptor noſter oriens dicitur, propheta teſtante per-
Zach.6 hibetur,qui ait:Et ecce uir oriens nomē eius.Om-
nes ergo qui in hoc oriente fide conſiſtunt, rectè
orientales uocanē.Sed quia omnes homines tan-
tummodo homines ſunt,ipſe autem oriens Deus
& homo: rectè dicitur: Erat magnus inter om-
nes orientales.] Ac ſi apertè diceretur: Omnes
qui in fide Deo naſcuntur,ſuperat:quia non ut cæ C
teros adoptio,ſed natura illum diuinitatis exaltat:
qui & ſi humanitate cæteris apparuit ſimilis,diui-
nitate tamen manſit ſuper omnia ſingularis.

Quid per allegoricum ſenſum, per conuiuium filiorum, & uocationē filiarum, intelligatur. Cap. VIII.

ETibant filij eius,& faciebant cōuiuia per do
mos.] Filij facturi conuiuia per domos ibāt,
cùm prædicatores Apoſtoli in diuerſis mundi re-
gionibus uirtutū epulas audientibus, quaſi eden-
tibus miniſtrabant. Vnde & eiſdem filijs de eſu-
Matth.14 rientibus plebibus dicitur: Date illis uos mandu-
Mar.8 care.Et rurſum:Dimittere eos ieiunos nolo,ne de
ficiāt in uia,id eſt, in prædicatione ueſtra uerbum
conſolationis accipiant,ne à ueritatis pabulo ieiu D
ni remanentes, in huius uitæ labore ſuccumbant.
Ioan.6 Hinc rurſum eiſdem filijs dicitur:Operamini non
cibum qui perit, ſed qui permanet in uitam æter-
20 nam. Quæ conuiuia quomodo exhiberentur,
adiungitur, quum protinus ſubinfertur: Vnuſ-
quiſque in die ſuo.] Si ignorantiæ obſcuritas ſine
dubitatione,nox cordis eſt,intellectus non imme
rito dies uocatur. Vnde & per Paulum dicitur:
Rom.14 Alius iudicat diem inter diem, alius iudicat om-
nem diem.Ac ſi apertè dicat:Alius quædam non-
nullis intermiſſis intelligit,alius uero omnia intel
lectu poſſibilia,ita ut ſunt uidenda, cognoſcit. V-
nuſquiſque ergo filius in die ſuo conuiuium exhi-
bet, quia ſanctus quiſque prædicator iuxta men-
ſuram illuminatæ intelligentiæ,mentes audientiū
epulis ueritatis paſcit. In die ſuo Paulus fecerat
conuiuium,cùm dicebat:Beatiores erūt,ſi ſic per- 1.Cor.7
manſerint, ſecundum meum conſilium. De die
ſuo unumquemq; admonebat cogitare, cùm dice
ret: Vnuſquiſq; in ſuo ſenſu abundet. Sequitur: Rom.14
Et mittentes uocabant tres ſorores ſuas,ut comę-
derent & biberent cum eis.] Sorores filij ad con-
uiuium uocant, quia infirmis auditoribus ſancti
Apoſtoli refectionis ſupernæ gaudia prædicant,
eorumq; mentes, quia à ueritatis pabulo ieiunas
aſpiciunt, diuini eloquij epulis paſcunt.Bene au-
tem dicitur: Vt comederent & biberent cum eis.
Scriptura enim ſacra aliquando nobis eſt ci- 21
bus,aliquando potus.Cibus eſt in locis obſcurio-
ribus, quia quaſi exponēdo frangitur,& manden
do glutitur. Potus uerò eſt in locis apertioribus,
quia ita ſorbetur ſicut inuenitur. Cibum uidit pro
pheta ſcripturam ſacram, qui exponendo frange-
retur,cùm diceret:Paruuli petierunt panē,& non Thren.4
erat qui frangeret:id eſt, infirmi quiq; ſcripturæ ſa
cræ ualentiores ſententias petierunt exponendo
comminui,ſed qui exponere debeat,non ualet in
ueniri. Potum uidit ſcripturam ſacram propheta,
cùm diceret: Omnes ſitientes uenite ad aquas. Si Eſaiæ.55
potus aperta mandata non eſſent,per ſemetipſam
ueritas non clamaret:Si quis ſitit,ueniat ad me, & Ioan.7
bibat. Quaſi cibum & potum uidit propheta Iu-
dææ defuiſſe,cùm diceret:Nobiles eius interierūt Eſaiæ.5
fame,& multitudo eius ſiti exaruit. Paucorū quip
pe eſt,fortia & occulta cognoſcere:multorum ue-
rò, hiſtoriæ aperta ſentire.Idcirco Iudææ nobiles
non ſiti ſed fame interijſſe aſſerit, quia hi qui præ-
eſſe uidebantur,dum totos ſe exteriori intelligen-
tiæ dederant, quod de intimis diſcutiendo man-
derent, non habebant. Quia uerò ſublimioribus
ab intellectu interno cadentibus,paruulorum in-
telligentia & in exterioribus exiccatur, rectè illic
adiungitur: Multitudo eius ſiti exaruit. Ac ſi a-
pertè diceret: Dum uulgus ſtudium uitæ ſuæ de-
ſerit, iam nec fluenta hiſtoriæ exquirit. Et ta-
men occulta ſacri eloquij mandata & aperta ſe in
tellexiſſe teſtantur, qui reprobanti ſe iudici con-
querentes dicunt:Manducauimus & bibimus co
ram te. Quod apertè exponendo ſubiungunt: Et
in plateis noſtris docuiſti. Quia ergo ſacra elo-
quia in locis obſcurioribus exponendo frangun-
tur, in locis uero apertioribus, ita ut inuenta fue-
rint, potantur, rectè dicatur: Mittentes uoca-
bant tres ſorores ſuas, ut comederent & biberent
cum eis.] Ac ſi apertè diceretur: Infirmos quoſ-
que blanda ad ſe perſuaſione deducebant, qua-
tenus eorum mentes & magna per contempla-
tionem diſſerentes paſcerent, & parua per hiſto-
riam tradentes nutrirent. Sequitur:
Cumq; in orbem tranſiſſent dies cōuiuij,mittebat 22
ad eos Iob,& ſanctificabat illos: Conſurgensq; di
luculo,offerebat holocauſta per ſingulos.] In or-
bem dies conuiuij tranſeunt, cùm prædicationis
miniſteria peraguntur. Peractisq; conuiuijs holo
cauſtum Iob pro filijs obtulit: quia pro Apoſtolis
de prædicatione redeuntibus, patrē Chriſtus re-

demptor exorauit.Bene autem mittendo ſanctifi A
care dicitur, quia dum ſpiritum ſanctum, qui à ſe
procedit, diſcipulorū cordibus tribuit: quicquid
eis culpę ineſſe potuit,emundauit.Recteq; ad of-
ferenda holocauſta diluculo conſurgere perhibe
tur: quia per hoc q; pro nobis interceſſionis ſuæ
petitionem obtulit, diſcuſſa erroris nocte,huma-
nę mentis tenebras illuſtrauit,ne quo peccati cō-
tagio ex ipſa prædicationis gratia mens in occul-
to polluatur, ne ſibi quæ agit, tribuat: ne ſibi tri-
buendo quæ agebat,amittat.

Quòd maledicere Deo, ſit de eius beneficio ſuperbire. Cap. IX.

23 VNde rectè ſubiungitur: Dicebat enim: Ne
fortè peccauerint filij mei, & benedixerint
Deo in cordibus ſuis.] Deo quippe benedicere,id
eſt,maledicere,eſt de eius munere ſibi gloriā præ-
bere. Vnde rectè ſanctis Apoſtolis poſt prædica
tionem Dominus pedes lauit, ut uidelicet apertè
monſtraret quia plerunq; & in bono opere pecca
ti puluis cōtrahatur, & inde inquinentur ueſtigia
loquentium unde audientiū corda mundantur.
Nam ſæpe nonnulli dum exhortationis uerba fa-
ciūt,quanquam tenuiter,ſeſe intrinſecus quia per
al.Prædicationis eos gratia*purgationis deriuatur,extollunt.Cūq;
uerbo aliena opera diluunt,quaſi ex bono itinere
puluerem malæ cogitationis ſumunt. Quid ergo
Ioan.13 fuit poſt prędicationem pedes diſcipulorum laua
re, niſi poſt prædicationis gloriam cogitationum
puluerem tergere,greſſusq; cordis ab interna ela-
tione mundare? Nec obſtat ab omnimoda media C
toris ſcientia quod dicitur: Ne fortè peccauerint.
al.locutione ſua Nam cuncta ſciens,ſed in ſemetipſo* ignorātiam
noſtram ſuſcipiens,atq; dum ſuſcipit docēs: non-
nunquam quaſi ex noſtra dubitatione loquitur,
Luc.18 ſicut dicit:Filius hominis ueniens,putas inueniet
fidem ſuper terram? Expletis ergo conuiuijs ſacri
ficium pro filijs Iob offerēs dicebat:Ne fortè pec-
cauerint filij mei, & benedixerint Deo in cordib⁹
ſuis. Quia redemptor noſter poſtq; prædicatores
ſuos à malis impugnantibus diluit: etiā inter bo-
na quæ egerant,& à tentationibus defendit.

Quòd omnibus diebus ſacrificium Deo pro nobis filius offerre non ceſſat. Cap. X.

24 SIc faciebat Iob cunctis diebus.] Cunctis die-
bus Iob ſacrificium offerre non ceſſat, quia ſi- D
ne intermiſſione pro nobis holocauſtum redem-
ptor immolat, qui ſine ceſſatione patri ſuam pro
nobis incarnationem demōſtrat.Ipſa quippe eius
incarnatio,noſtrę emundationis oblatio eſt.Cūq;
ſe hominē oſtendit,delicta hominis interueniens
diluit,& humanitatis ſuæ myſterio perenne ſacri-
ficium immolat,quia & hęc ſunt æterna quę mun
25 dat. Igitur quia in ipſo expoſitionis exordio ſic
perſonam beati Iob nunciare Dominū diximus:
ut deſignari per illum caput & corpus,id eſt, Chri
ſtum & Eccleſiam diceremus: poſtquā caput no-
ſtrum quomodo deſignatū credatur,oſtendimus:
nunc corpus eius,quod nos ſumus,quomodo ex-
primatur indicemus: ut quia audiuimus ex hiſto-
ria quod miremur, cognouimus ex capite quod
credamus,cōſideremus nunc ex corpore quid ui-
uendo teneamus. In nobiſmetipſis nanq; debe-
mus transformare quod legimus, ut cùm per au-
ditum ſe animus excitat,ad operandum quod au-
dierat,uita concurrat.

Quòd hi quos inhabitat conſilij ſpiritus, in præſentibus dolent, & ad æterna ſuſpirant. Cap. XI.

VIr erat in terra Hus,nomine Iob.] Si Iob do- 26
lens,& Hus conciliator dicitur,non imme-
ritò per utraq; nomina electus quiſq; figuratur:
quia nimirum conſiliatorem animum inhabitat,
qui dolēs de præſentibus ad æterna feſtinat.Nam
ſunt nonnulli qui uitam ſuam negligunt, & dum
tranſitoria appetunt, dum æterna uel non intelli-
gunt,uel intellecta cōtemnunt,nec dolorem ſen-
tiunt, nec habere conſilium ſciunt. Cumq; ſuper-
na quæ amiſerunt,non cōſiderant,eſſe ſe(heu mi-
ſeri)in bonis fœlices putāt. Nequaquam enim ad
ueritatis lucem, cui conditi fuerant, mentis ocu-
los erigunt:nequaquam ad contemplationem pa
triæ æternæ deſiderij aciem tendunt: ſed ſemeti-
pſos in his ad quæ proiecti ſunt deſerētes,uice pa
triæ diligunt exilium quod patiuntur,& in cæcita
te quam tolerant, quaſi in claritate luminis,exul-
tant. At contra electorum mentes dum tranſito-
ria cuncta nulla eſſe conſpiciunt, ad quæ ſint con
ditæ exquirunt: cumq; eorum ſatisfactioni nihil
extra Deum ſufficit, ipſa inquiſitionis excitatio-
ne fatigata illorum cogitatio in conditoris ſui ſpe
& contemplatione requieſcit, ſupernis interſeri
ciuibus appetit: & unuſquiſq; eorū adhuc in mun
do corpore poſitus, mente tamen extra mundum
ſurgit:ærumnam exilij quam tolerat,deplorat: &
ad ſublimem patriam inceſſantibus ſe amoris ſti-
mulis excitat.Cùm ergo dolens uidet quàm ſit æ-
ternum quod perdidit,inuenit ſalubre conſilium,
temporale hoc deſpicere quod percurrit: & quo
magis creſcit conſilij ſcientia ut peritura deſerat,
eo augetur dolor, quòd necdum ad manſura per-
tingat. Vnde bene per Salomonē dicitur:Qui ad- Eccl.1
dit ſcientiam,addit & dolorem.Qui enim ſcit iam
ſumma quę adhuc non habet,magis de infimis in
quibus retinetur, dolet. Rectè ergo in terra Hus,
habitare Iob dicitur, quia in ſcientiæ conſilio ele-
cti uniuſcuiuſq; dolens animus tenetur. Intuen-
dum quoq; eſt, quòd nullus dolor mentis ſit in a-
ctione præcipitationis. Qui enim ſine conſilijs ui
uunt,qui ſeipſos rerum euentibus pręcipites deſe
runt,nullo interim cogitationum dolore fatigan-
tur. Nam qui ſolerter in uitæ conſilio figit mentē,
cautè ſeſe in omni actione circumſpiciendo conſi
derat: & ne ex re, quæ agitur repentinus finis ad-
uerſusq; ſurripiat, hunc prius molliter poſito pe-
de cogitationis palpat,penſat ne ab his quæ agen
da ſunt, præpediat formido:ne in his quę differen
da ſunt, præcipitatio impellat:ne praua per concu
piſcentiam aperto bello ſuperent,ne recta per in-
anem gloriam inſidiando ſupplantent. Iob ergo
in terra Hus habitat, dum mens electi quo magis
per cōſilium uiuere nititur, eo anguſti itineris do-
lore fatigatur. Sequitur:

Quòd sancta ecclesia simplicitatis & rectitudinis uias à timore incipit, & in charitate consummat. Cap. XII.

27 SImplex & rectus ac timẽs Deum, & recedens à malo.] Quisquis æternam patriam appetit, simplex proculdubio & rectus uiuit, simplex uidelicet opere, rectus fide, simplex in bonis, quæ inferius peragit: rectus in summis, quæ in intimis sentit. Sunt nanq; nonnulli, qui in bonis quæ faciunt, simplices non sunt: dum non in his retributionem interius, sed exterius fauorem quærunt. Vnde bene per quendam sapientem dicitur: Væ peccatori terrã ingredienti duabus uijs. Duabus uijs peccator quippe terram ingreditur: quãdo & Dei est quod opere exhibet, & inundi, quod per cogitationẽ quærit. Bene autẽ dicitur: Timens Deum, & recedens à malo.] Quia sancta electorum Ecclesia simplicitatis suæ & rectitudinis uias timore inchoat, sed charitate consummat: cui tunc est funditus à malo recedere, cùm ex amore Dei cœperit iam nolle peccare. Cùm uerò adhuc timore bona agit, à malo penitus non recessit: quia eo ipso peccat, quo peccare uellet, si peccare inultè potuisset. Recte ergo cùm timere Deum Iob dicitur, recedere etiam à malo perhibetur: quia dum metum charitas sequitur, ea quæ metu relinquitur etiam per
28 cogitationis propositũ culpa calcatur. Et quia ex timore unumquodq; uitium premitur, ex charitate autem uirtutes oriuntur, rectè subiungitur:

Ecl. 2.

Quòd fœcunditas spiritalis propter septiformem spiritum in filijs septem, & in tribus filiabus, fides, spes, & charitas intelligantur. Cap. XIII.

NAti sunt ei septem filij & tres filiæ.] Septem quippe filij nobis nascuntur, cùm per conceptionem bonę cogitationis, sancti spiritus septem in nobis uirtutes oriuntur. Hanc nanq; internam prolem Propheta dinumerat, cùm spiritus mentẽ
Esa. 11 fœcundat, dicens: Requiescet super eum spiritus Domini, spiritus sapientiæ & intellectus, spiritus consilij & fortitudinis, spiritus scientiæ & pietatis, & replebit eum spiritus timoris Domini. Cùm ergo per aduentum spiritus sancti, sapientia, intellectus, consilium, fortitudo, scientia, pietas, ac timor Domini in animo unicuiq; nostrũ gignitur: quasi mansura posteritas in mente propagatur, quæ supernæ nostræ nobilitatis genus eo ad uitam longius seruat, quò amori æternitatis sociat. Sed habẽt in nobis septem filij, tres proculdubio sorores
D suas, quia quicquid uirile hi uirtutũ sensus faciunt, spei, fidei, charitatiq; cõiungũt. Neq; eã ad denarij perfectionẽ septẽ filij peruenirũt: nisi in fide, spe & charitate fuerit omne quod agunt. Quia uerò hanc præeuntiũ uirtutũ copiam multimoda bonorum operũ cogitatio sequitur, rectè subiungitur:

Quòd possessio ouium & asinorum & camelorum, sit subiugatio illorũ, quos aliquando uel formido dissoluit, uel superbia inflat, uel luxuria inquinat. Cap. XIIII.

ET fuit possessio eius septem milia ouium & tria milia camelorum.] Seruata quippe ueritate historiæ imitari spiritaliter possumus, quod carnaliter audiuimus. Ouium enim septem milia possidemus, cùm cogitationes innocuas perfecta
A cordis munditia, intra nosmetipsos inquisito ueritatis pabulo pascimus. Eruntq; nobis in possessionem etiam tria milia camelorum, si omne quod in nobis altum ac tortuosum est, rationi fidei subdit: & sub cognitione trinitatis, sponte in appetitu humilitatis inclinatur. Camelos quippe possidemus, si quod altum sapimus, humiliter deponamus. Camelos proculdubio possidemus, cùm cogitationes nostras ad infirmitatis fraternæ compassionẽ flectimus, & uicissim onera nostra portantes, alienæ infirmitati cõpati cõdescendendo nouerimus. possunt etiam per camelos (qui ungulam nequaquam findunt, sed tamen ruminant) terrenarum rerum bonæ dispensationes intelligi, quæ quia habent aliquid seculi & aliquid Dei, per cõmune eas
B necesse est animal designari. Neq; enim terrena dispensatio (quamuis æternæ utilitati seruiat) sine perturbatione mentis ualet exhiberi. Quia igi- 29
tur per hanc & ad præsens mens confunditur, & in perpetuum merces paratur, quasi cõmune animal, & aliquid de lege habet, & aliquid nõ habet. Vngulã nanq; non findit: quia non se penitus anima ab omni terreno opere disiungit: sed tamen ruminat: quia bene dispensando temporalia, per certitudinis fiduciam, cœlestia sperat. Terrenæ igitur dispensationes quasi camelorum more capite legi concordant, pede discrepant: quia & cœli sunt illa, quæ iustè uiuentes appetunt: & huius mundi sunt ea, in quibus opere uersantur. Nos ergo cùm
C easdem terrenas cognitioni trinitatis dispensationes subdimus, quasi camelos intra indiuisibilẽ numerum fide possidemus. Sequitur: Quingenta 30
quoq; iuga boũ, & quingentæ asinę.] Iuga boum in usum nostrę possessiõis sunt, dũ cõcordes uirtutes exarãt duritiã mentis. Quingẽtas quoq; asinas possidemus, cùm lasciuiẽtes motus restringimus: & quicquid in nobis carnale exurgere appetit, spiritali cordis dominatu refrenamus. Vel certè asinas possidere, est cogitationes intra nos simplices regere. Quæ dũ in subtiliori intellectu currere nõ ualẽt: quo quasi pigrius ambulant, eo fraterna onera mansuetius portãt. Sunt nanq; nõnulli qui dum alta nõ intelligunt, per exteriora cõuersationis opera se humilius premũt. Bene ergo per asinas (pigrum quidẽ animal, sed tamẽ portandis oneribus deditum) simplices cogitationes accipimus: quia
D dum nostrã plerunq; ignorantiã cognoscimus, leuius onera aliena toleramus. Cumq; nos quasi singularis sapientię altitudo nõ eleuat, ad perferendã alieni cordis inertiã mens se nostra æquanimiter inclinat. Rectè aũt siue iuga boum, siue quingentæ asinę referuntur: quia uel in hoc quòd prudenter sapimus, uel in hoc quòd humiliter ignoramus, dum æternæ pacis requiem quærimus, quasi intra iubilei numerum tenemur. Sequitur:

Quòd multa familia, id est, multitudo cogitationum, sit sub mentis dominio restringenda. Cap. XV.

AC familia multa nimis.] Multam familiam nimis possidemus, cùm cogitationes innumeras sub mentis dominatione restringimus, ne ipsa

ipsa sui multitudine animum superent, ne peruerso ordine discretionis nostræ principatũ calcent. Et bene cogitationũ turba multæ familiæ appellatione signatur. Nam scimus quòd absente domina ancillarum linguæ perstrepunt, silentium deserunt, deputati operis officia negligunt, totumq; ordinẽ sibimet uiuendi confundunt. At si repente domina ueniat, mox perstrepentes linguæ reticent, officia uniuscuiusq; operis repetunt: sicq; ad opus proprium ac si non recesserint, reuertuntur. Si igitur à domo mentis ad momentum ratio discedat, quasi absente domina cogitationum se clamor, uelut garrula ancillarum turba multiplicat. Vt autem ratio ad mentem redierit, mox se confusio tumultuosa compescit, & quasi ancillæ se ad
A in unctum opus tacitè reprimunt: dum cogitationes protinus causis se proprijs ad utiilitatem subdunt. Possidemus ergo multam familiam, cùm recto iure innumeris cogitationibus rationis discretione dominamur. Quod nimirũ cùm solerter agimus, iungi per eandem discretionem angelis conamur. Vnde rectè subiungitur: Eratq; uir ille magnus inter omnes Orientales.] Tunc nanq; magni inter omnes Orientales efficimur, cùm eis spiritibus qui Orientali luci inhærent, pressa carnalis corruptionis nebula, discretionis nostræ radijs, inquantũ possibilitas suppetit, sociamur. Vn-
Philip. 3. de & per Paulũ dicitur: Nostra conuersatio in cœlis est. Quisquis temporalia ac defectiua sequitur, occasum petit: quisquis uerò superna desiderat, quia in Oriente habitet, demonstrat. Magnus ergo non inter Occidentales, sed inter Orientales
C efficitur, qui non inter malorum actiones, ima & fugitiua quærentiũ, sed inter choros proficere supernorum ciuium conatur. Sequitur:

Quomodo singulæ uirtutes in suo die conuiuium faciunt. Cap. XVI.

32 ET ibant filij eius & faciebant conuiuium per domos, unusquisq; in die suo.] Filij per domos conuiuiũ faciunt, dum uirtutes singulę, iuxta modum proprium, mentes pascunt. Vnde bene dicitur, unusquisq; in die suo. Dies enim uniuscuiusq; filij, est illuminatio uniuscuiusq; uirtutis. Vt enim hæc ipsa dona breuiter septiformis gratiæ replicem: alium diem habet sapientia, alium intellectus, alium cõsilium, alium fortitudo, alium scien-
D tia, alium pietas, alium timor. Neq; enim hoc est sapere quod intelligere: quia multi æterna quidem sapiunt, sed intelligere nequaquã possunt. Sapientia ergo in die suo conuiuium facit: quia mentem de æternorũ spe & certitudine reficit. Intellectus in die suo conuiuium parat: quia in eo quòd audita penetrat, reficiendo cor, tenebras eius illustrat. Consilium in die suo conuiuiũ exhibet: quia dum præcipitem esse prohibet, ratione animum replet. Fortitudo in die suo cõuiuium agit: quia dum aduersa non metuit, trepidanti menti cibos cõfidentiæ apponit. Scientia in die suo conuiuium parat: quia in uentre mentis ignorantiæ ieiunium superat. Pietas in die suo conuiuium exhibet: quia cordis uiscera misericordię operibus replet. Timor in
A die suo cõuiuium facit: quia dum premit mentem ne de præsentibus superbiat, de futuris illam spei cibo confortat. Sed illud in hoc filiorum cõuiuio perscrutandum uideo, quòd semetipsos inuicẽ pascunt. Valde enim singula uirtus quælibet destituitur, si non una alij uirtuti suffragetur. Minor quippe est sapientia, si intellectu careat, & uade inutilis intellectus est, si ex sapientia non subsistat: quia cùm altiora sine sapientię pondere penetrat, sua illum leuitas grauius ruiturum leuat. Vile est consilium, cui robur fortitudinis deest: Quia quod tractando inuenit, carẽs uiribus, usq; ad perfectionem operis non perducit. Et ualde fortitudo destruitur, nisi per cõsilium fulciatur: quia quo plus se posse conspicit, eo uirtus sine rationis mo-
B deramine deterius in præceps ruit. Nulla est scientia si utilitatem pietatis non habet: quia dum bona cognita exequi negligit, sese ad iudiciũ arctius stringit. Et ualde inutilis pietas, si scientiæ discretione caret: quia dum nulla hanc scientia illuminat, quomodo misereatur, ignorat. Timor quoq; ipse nisi has etiam uirtutes habuerit, ad nullum opus proculdubio bonæ actionis surgit: quia dum ad cuncta trepidat, ipsa sua formidine à bonis omnibus torpens uacat. Quia ergo alternato ministerio uirtus & uirtute reficitur, rectè dicitur quòd apud se filij uicissim cõuiuantur. Cumq; una aliam subleuando subleuat: quasi per dies suos numerosa soboles pascendo conuiuium parat. Sequitur:

Tres sorores ad fratrum conuiuia uocantur, quando gaudent uirtutes uirtutibus, & inuicem sibi subseruiunt ac ministrant. Cap. XVII.

ET mittentes uocabant tres sorores suas ut comederent & biberent cum eis.] Cùm uirtutes nostræ in omne quod agunt, spem, fidẽ & charitatem ciunt: quasi operantes filij, tres ad conuiuiũ sorores uocant: ut fides, spes, charitas, in opus bonum gaudeant, quod unaquæq; uirtus administrat. Quæ quasi ex cibo uires accipiunt, dum bonis operibus fidentiores fiunt, & dum post cibum contemplationis rore infundi appetunt, quasi ex poculo ebriantur. Sed quid est quod in hac uita sine quauis tenuissimi cõtagij inquinatione peragatur? Nonnunquã nanq; ipsis bonis, quæ agimus, ad deterius propinquamus: quia dum lætitiam menti pariunt, quandam etiam securitatem
D gignũt: dumq; mens secura redditur, in torporem laxatur. Nonnunquam uero uirtutes aliquantula elatione non polluunt: & tanto deiectiores apud Deum faciunt, quanto apud nosmetipsos tumidiores reddunt. Vnde bene subiungitur:

Quòd filios post conuiuium sanctificare, est retractatio operum & discussio cogitationum. Cap. XVIII.

CVmq; in orbẽ transissent dies conuiuij, mittebat Iob & sanctificabat illos.] Peracto quippe orbe dierum conuiuij mittere ad filios & eos sanctificare, est, post uirtutum sensum intentionem cordis dirigere, & omne quod agitur districta retractationis discussione mundare: ne bona æstimentur quæ mala sunt, ne saltem ueraciter bona putentur sufficientia, cùm perfecta non

non sunt. Sic enim mens plerũq; decipitur, ut aut
35 qualitate mali, aut boni quantitate fallatur. Sed
hos uirtutum sensus melius preces quàm discus-
siones inueniunt, nam ea quæ perscrutari in no-
bismetipsis plenius nitimur, sæpe uerius orando
quàm inuestigãdo penetramus. Cùm enim mens
per quandam compunctionis machinam ad alta
sustollitur: omne quod ei de seipsa occurrerit, sub
seipsa dijudicando certius contemplatur. Vnde
& recte subiungitur:

Quòd holocaustum per singulos offerre, sit singularũ uirtutum circumspecta & pura intentio. Cap. XIX.

CONsurgẽsq; diluculo, offerebat holocausta
per singulos.] Diluculo nanq; cõsurgimus,
cùm compunctionis luce perfusi humanitatis no
stræ noctem deserimus: & ad ueri luminis radios
oculos mentis aperimus. Atq; holocaustũ per sin-
gulos filios offerimus, cùm pro unaquaq; uirtute
Domino hostiam nostrę precis immolamus, ne sa
pientia eleuet: ne intellectus, dum subtiliter cur-
rit, aberret: ne consilium, dum se multiplicat, con-
fundat: ne fortitudo, dum fiduciam præbet, præci-
pitet: ne scientia, dum nouit & non diligit, inflet:
ne pietas, dum se extra rectitudinem inclinat, in-
torqueat: ne timor, dum plus iusto trepidat, in de-
sperationis foueam mergat. Cùm ergo pro una-
quaq; uirtute, ut pura esse debeat, preces Domino
fundimus: quid aliud quàm iuxta filiorum nume-
rum holocaustum per singulos exhibemus? Ho-
locaustum nanq; totũ incensum dicitur. Holocau
stum igitur dare, est totam mentem igne compun
ctionis incendere, ut in ara amoris cor ardeat, &
quasi delicta propriæ sobolis inquinamenta cogi
36 tationis exurat. Sed hæc agere nesciunt, nisi hi
qui priusquã cogitationes ad opus prodeãt, inter-
nos suos motus sollicitè circumspicientes frenãt.
Hæc cauere nesciunt, nisi hi qui uirili custodia mu
nire mentẽ nouerunt. Vnde recte inopinata mor-
te extinctus Isboseth dicitur, quem & scriptura sa
cra, non in domo ostiarium, sed ostiariam habuis-
2.Reg.4. se testatur, dicens: Venientes filij Remmon Bero-
thitæ Rechab & Banaa, ingressi sunt feruente die
domũ Isboseth, qui dormiebat super stratũ suum
meridie. Ingressi sunt autem domũ: & ostiaria do-
mus purgans triticum, obdormiuit: sumentes spi-
cas tritici, latẽter ingressi sunt, & percusserũt eum
in inguine. Ostiaria triticum purgat, cùm mentis
custodia discernẽdo, uirtutes à uitijs separat. Quæ
si obdormierit, in mortem proprij domini sui insi-
diatores admittit: quia cùm discretionis sollicitu-
do cessauerit: ad interficiendum animũ malignis
spiritibus iter pandit. Qui ingressi spicas tollunt:
quia mox bonarũ cogitationũ germina auferunt,
atq; in inguine feriunt: quia uirtutem cordis dele-
ctatione carnis occidunt. In inguine quippe feri-
re, est uitam mentis, delectatione carnis perfora-
re. Nequaq; uerò Isboseth iste hac morte succum
berer: si non ad ingressum domus mulierem, id est,
mollem custodiam ad mentis aditum deputasset.
Fortis nanq; uirilisq; sensus præponi cordis fori-
bus debet, quem nec negligentiæ somnus oppri-
mat, nec ignorantiæ error fallat. Vnde bene & Is-
boseth appellatus est, qui custode fœmina hosti-
libus gladijs nudatur. Isboseth quippe uir confu-
sionis dicitur. Vir autem confusionis est, qui forti
mentis custodia munitus non est: quia dum uirtu-
tes se agere æstimat, subintrantia uitia nescientem
necãt. Tota itaq; uirtute muniẽdus est aditus men
tis, nequando eam insidiantes hostes penetrent fo
ramine neglectę cogitationis. Hinc Salomon ait:
Omni custodia serua cor tuũ, quoniã ex ipso uita Prouer.
procedit. Virtutes ergo quas agimus, dignũ est ut
summopere ab intẽtionis origine pẽsemus, ne ex
malo ortu prodeãt, etiãsi recta sunt quæ ostentãt.

Quanta sollicitudine abstinendum sit à malo opere, cùm etiã districte serui Dei iudicentur de cognitione. Cap. XX.

VNde hic quoq; recte subiungitur: Dicebat 37
enim: Ne fortè peccauerint filij mei: & be-
nedixerint Deo in cordibus suis.] Filij in cordi-
bus maledicũt, cùm recta nostra opera non rectis
cogitationibus prodeũt, cùm bona in aperto exe
runt, sed in occulta noxia moliuntur. Deo quip-
pe maledicunt, cùm mentes nostræ se de se æsti-
mant habere, quod sunt. Deo maledicunt, cùm se
& ab illo accepisse uires intelligunt: sed tamen de
eius muneribus propriam laudem quærunt.
Sciendũ uerò est: q; bona nostra tribus modis 38
antiquus hostis insequitur, ut uidelicet hoc quod
rectum coram hominibus agitur, in interni iudi-
cis conspectu uitietur. Aliquando nanq; in bono
opere intentionẽ polluit, ut omne quod in actio-
ne sequitur, eo purum mundumq; non exeat, quo
hoc ab origine perturbat. Aliquando uerò inten-
tionẽ boni operis uitiare non præualet, sed in ipsa
actiõe se quasi in itinere opponit, ut cùm per pro-
positũ mẽtis securior quisq; egreditur, subiuncto
latẽter uitio, quasi ex insidijs perimatur. Aliquan-
do uerò nec intentionem uitiat, nec in itinere sup-
plantat: sed opus bonũ in fine actionis illaqueat:
quantoq; uel à domo cordis, uel ab itinere operis
longius recessisse se simulat, tãto ad decipiendum
bonæ actionis terminũ astutius expectat: & quo
incautum quenq; quasi recedendo securum reddi
derit, eo illum repentino nõnunq; uulnere durius,
D insanabiliusq; transfigit. Intentionẽ quippe in bo
no opere polluit, quia cùm facilia ad decipiendũ
corda hominũ conspicit, eorum desiderijs auram
transitorij fauoris apponit, ut in his quæ recta fa-
ciunt, ad appetenda ima, tortitudine intentionis
inclinentur. Vnde recte sub Iudææ specie de una-
quaq; anima miseræ intentionis laqueo capta, per
Prophetã dicitur: Facti sunt hostes eius in capite. Thren.1
Acsi apertè diceretur: Cùm bonum opus non bo
na intentiõe sumitur: huic aduersantes spiritus ab
ipso cogitationis exordio principãtur, tãtoq; eam
plenius possident, quanto & per initiũ dominan-
tes tenent. Cùm uerò intentionẽ uitiare non præ-
ualent, in uia positos laqueos tegũt, ut in eo quod
bene agitur, cor exaltans se ex latere ad uitiũ deri-
ueẽ, quatenus quod inchoãs aliter proposuerat, in
actione

actione lõge aliter quàm cœperat percurrat. Sæpe
enim bono operi dum laus humana obuiat, men-
tem operantis immutat: quæ quamuis quæsita nõ
fuerat, tamen oblata delectat. Cuius delectatione
cùm mens bene operantis resoluitur, ab omni in-
tentionis intimæ uigore dissipatur. Sæpe se bene
inchoatæ nostræ iustitiæ ex latere ira subiungit, &
dum zelo rectitudinis immoderatius mentem tur
bat cunctam quietis intimæ salutem fauciat. Sæpe
grauitatẽ cordis quasi ex latere subiuncta tristitia
sequitur, atq; omne opus quod mens bona inten-
tione inchoat, hæc uelamine mœroris obumbrat.
Quæ & nonnunq; tanto tardius repellitur, quãto
& pressæ menti quasi serior famulatur. Sæpe se bo
no operi lætitia immoderata subiũgit, cumq; plus
mẽtem quàm decet hilarescere exigit, ab actione B
bona omne põdus grauitatis repellit. Quia enim
etiã bene inchoantibus subesse in itinere laqueos
Psalmista conspexerat: recte prophetico plenus
Psal.141. spiritu dicebat: In uia hac qua ambulabam, absconderunt laqueũ mihi. Quod bene ac subtiliter Hie-
remias insinuat: qui dũ gesta foris referre studuit,
quę intus apud nosmetipsos gererentur indicauit,
Hier.41. dicens: Venerunt octoginta uiri de Sychem, &
de Sylo, & de Samaria, rasi barba, & scissis uesti-
bus, squallentes: munera & thus habebant in ma-
nu, ut offerrent in domo domini. Egressus autem
Ismael filius Nathaniæ in occursum eorum de ma
spha, incedens & plorans ibat. Cumq; occurrisset
eis, dixit ad eos: Venite ad Godoliã filiũ Aicham.
Qui cùm uenissent ad medium ciuitatis, interfe-
cit eos. Barbam quippe radũt, qui sibi de proprijs
uiribus fiduciam subtrahunt. Vestes scindunt, qui
sibimetipsis in exterioris decoris laceratione non
parcunt. Oblaturi in domo domini thus & mune-
ra ueniũt, qui exhibere se in Dei sacrificio oratio-
nem cum operibus pollicentur. Sed tamen si se in
ipsa sanctæ deuotionis uia cautè circumspicere
nesciunt: Ismael Nathaniæ filius in eorum occur-
sum uenit: quia nimirum quilibet malignus spiri-
tus, prioris sui satanæ uidelicet exemplo, in super-
biæ errore generatus, se ad laqueum deceptionis
opponit. De quo & bene dicitur: Incedens & plo-
rans ibat: quia & deuotas mentes interimere feri-
endo præualeat, semetipsum quasi sub uelamine
uirtutis occultat: & dum cõcordare se uerè lugen- D
tibus simulat: ad cordis intima securius admissus,
hoc quod intus de uirtute latet, occidit. qui ple-
runq; se spondet ad altiora prouehere. unde & di-
xisse prohibetur: Venite ad Godoliam filium Ai-
[a] al. animam. cham. Atq; dum maiora promittit, etiã [a] minima
subtrahit. Vnde & recte dictum est: Qui cùm ue-
nissent ad medium ciuitatis, interfecit eos. Viros
ergo ad offerenda Deo munera uenientes, in me-
dio ciuitatis interficit: quia diuinis deditæ operi-
bus mentes, nisi magna se circumspectione custo-
diant, hoste surripiente, dum deuotionis hostiam
portant, in ipso itinere perdunt uitã. De cuius ho-
stis manu non euaditur, nisi citius ad pœnitentiã
Hier.41. recurratur. Vnde illic aptè subiungitur: Decem
autem uiri reperti sunt inter eos; qui dixerunt ad
A Ismael: Noli occidere nos: quia habemus in agro
thesauros frumenti, & hordei, & olei, & mellis: &
nõ occidit eos. Thesaurus quippe in agro est spes
in pœnitentia, quæ quia non cernitur, quasi in ter-
ra cordis suffossa continetur. Qui ergo thesauros
in agro habuere, seruati sunt: quia qui post incau-
telæ suæ uitium, ad lamenta pœnitentiæ redeunt,
nec capti moriuntur. Cùm uerò antiquus hostis
neq; in exordio intentionis ferit, neq; in itinere ac-
tionis intercipit, duriores in fine laqueos tendit.
Quem tanto nequius obsidet, quanto solum sibi
remansisse ad decipiendum uidet. Hos nanq; fini
suo laqueos oppositos propheta cõspexerat, cùm
dicebat: Ipsi calcaneum meum obseruabũt. Quia Psal.55.
enim in calcaneo finis est corporis, quid per hunc
nisi terminus signatur actionis? Siue ergo mali-
gni spiritus, siue praui quiq; homines, illorum su-
perbiæ sequaces, calcaneũ obseruãt, cùm actionis
bonæ finem uitiare desiderant. Vnde & eidem ser
penti dicitur: Ipsa tuũ obseruabit caput, & tu cal- Gen.3.
caneum eius. Caput quippe serpentis obseruare,
est initia suggestionis eius aspicere, & manu solli-
citæ considerationis à cordis aditu funditùs extir-
pare. Qui tamẽ cùm ab initio deprehenditur, per-
cutere calcaneum molitur: quia etsi suggestione
primã intentionem non percutit, decipere in fine
tendit. Si autem semel cor in intentione corrum-
pitur, sequentis actionis medietas & terminus ab
hoste callido securè possidetur: quoniã totam sibi
arborem fructus ferre cõspicit, quam ueneni den-
te in radice uitiauit. C Quia ergo summa cura uigi-
landum est, ne uel bonis operibus seruiens mens,
reproba intentione polluatur, recte dicitur: Ne
fortè peccauerint filij mei, & benedixerint Deo in
cordibus suis.] Ac si apertè diceretur: Nullum est
bonum quod foris agitur: si non pro eo, intus ante
Dei oculos, innocẽtiæ uictima in ara cordis im
molatur. Tota itaq; uirtute perspiciendus est 39.
fluuius operis, si purus emanat ex fonte cogitatio
nis. Omni cura seruandus est à malitiæ puluere o-
culus cordis, ne hoc quod in actione rectum ho-
minibus ostentat, apud semetipsum per uitiũ pra-
uæ intentionis intorqueat. Curandum itaq; est, ne
bona nostra pauca sint: curandum ne indiscussa:
ne aut pauca agentes, inueniamur steriles: aut in-
discussa relinquentes, uecordes. Neq; enim una-
quæq; uerè uirtus est, si mixta alijs uirtutibus non
est. Vnde recte ad Moysen dicitur: Sume tibi aro- Exo.30.
mata & stactẽ & onychẽ, galbanũ quoq; boni o-
doris, & thus lucidissimũ, faciesq; thymiama com
positũ opere unguẽtarij, mixtũ diligẽter & purũ.
Thymiama quippe ex aromatibus cõpositũ faci-
mus, cùm in altari boni operis, uirtutũ multiplici-
tate redolemus. Quod mixtum & purum sit, quia
quanto uirtus uirtuti iungit, tanto incensum boni
operis sincerius exhibet. Vbi & bene subiungit: Ibidem
Cũq; in tenuissimũ puluerẽ uniuersa aromata con
tuderis: pones ex eo coram testimonij tabernacu-
lo. In tenuissimũ puluerẽ aromata uniuersa cõteri
mus: cũ bona nostra quasi in pilo cordis, occulta
discussiõe tũdimus, & si ueraciter bona sint, subti-
liter

liter retractamus. Aromata ergo in puluerem redigere, est uirtutes recogitando terere, & usq; ad subtilitatem occulti examinis reuocare. Et notandum q̃ de eodem puluere dicitur: Pones ex eo coram testimonij tabernaculo: quia tunc nimirũ bona nostra ueraciter in conspectu iudicis placent, cùm hæc mens subtilius recogitando conterit, & quasi de aromatibus puluerem reddit, ne grossum durumq; sit bonum, quod agitur: ne si hoc arcta re tractationis manus nõ cõminuat, odorẽ de se subtilius non aspergat. Hinc est enim q̃ sponsæ uirtus spõsi uoce laudatur, cùm dicitur: Quæ est ista quæ ascendit per desertũ, sicut uirgula fumi ex aromatibus myrrhæ & thuris, & uniuersi pulueris pigmẽtarij? Sancta quippe Ecclesia sicut fumi uirgula ex aromatibus ascendit: quia ex uitæ suæ uirtutibus in interni quotidie incensi rectitudinẽ proficit, nec sparsa per cogitationes defluit, sed sese in tra arcana cordis in rigoris uirga cõstringit. Quæ ea quæ agit, dum recogitare semper ac retractare non desinit: myrrham quidem & thus habet in opere, sed puluerẽ in cogitatione. Hinc est quod de oblatoribus hostiæ ad Moysen iterum dicitur:

Ibidem

Cant. 3.

40 Detracta pelle hostiæ artus in frusta concidant. Pellẽ nanq; hostiæ detrahimus, cùm à mentis nostræ oculis superficiẽ uirtutis amouemus. Cuius artus in frusta cõcidimus, cùm distinguentes subtiliter eius intima, mẽbratimq; cogitamus. Curandũ ergo est, ne cùm mala uincimus, bonis lasciuientibus supplantemur, ne fortasse fluxa prodeãt, ne incircũspecta capiant, ne per errorẽ uiam deserãt, ne per lassitudinẽ fracta, anteacti laboris meritũ perdant. In cunctis enim uigilanter debet se mens circũspicere: atq; in ipsa circũspectionis suæ prouidentia perseuerare. Vnde & recte subiungitur:

Leuit. 1.

Quòd in uanum bono opere laboramus, si usq; in finem non perseueramus. Caput XXI.

41 SIc faciebat Iob cunctis diebus uitæ suæ.] Incassum quippe bonũ agitur, si ante terminum uitæ deseratur: quia & frustra uelociter currit, qui prius quàm ad metas ueniat, deficit. Hinc est enim quod de reprobis dicitur: Væ his qui perdiderũt sustinentiam. Hinc electis suis ueritas dicit: Vos estis qui permansistis mecum in tentationibus meis. Hinc Ioseph qui inter fratres usq; in finem iustus perseuerasse describitur: solus talarem tunicam habuisse perhibetur. Nam quid est talaris tunica, nisi actio cõsummata? Quasi enim protensa tunica talũ corporis operit: cùm bona actio ante Dei oculos usq; ad uitæ nos terminum tegit. Hinc est quòd per Moysen caudam hostiæ in altari offerre præcipimur, ut uidelicet omne bonum quod incipimus, etiam perseueranti fine complea mus. Bene igitur cœpta, cunctis diebus agenda sunt, ut cùm malum pugnando repellitur, ipsa boni uictoria constantiæ manu teneatur. Hæc itaq; sub intellectu triplici diximus, ut fastidienti animæ uaria alimenta proponentes, aliquid quod eligendo sumat offeramus. Hoc tamẽ magnopere petimus, ut qui ad spiritalem intelligentiam mentem subleuat, à ueneratione historiæ non recedat.

Ecclc. 2.

Luc. 22.

Gen. 37.

Exod. 29. & Leuit. 3.

B. GREGORII EXPOSITIONIS MORALIS IN B. IOB Lib. II. continuans moraliter primum Caput textus.

CAPVT I.

SCriptura sacra mentis oculis quasi quoddam speculũ opponitur: ut interna nostra facies in ipsa uideat. Ibi etenim fœda, ibi pulchra nostra cognoscimus. Ibi sentim' quantum proficimus, ibi, à profectu q̃ longè distamus. Narrat autem gesta sanctorum: & ad imitationem cor da prouocat infirmorũ. Dumq; illorũ uictricia facta cõmemorat, contra uitiorũ prælia debilia nostra cõfirmat, fitq; uerbis illius ut eo mens minus inter certamina trepidet, quo ante se positos tot uirorum fortium triumphos uidet. Nonnunquã uero non solum nobis eorum uirtutes asserit, sed etiam casus innotescit, ut & in uictoria fortiũ quid imitãdo arripere, & rursum uideamus in lapsibus quid debeamus timere. Ecce enim Iob describitur tentatione auctus, sed Dauid tentatione prostratus, ut & maiorũ uirtus spem nostram foueat, & maiorũ casus ad cautelam nos humilitatis accingat: quatenus dum illa gaudentes subleuãt, ista metuentes premãt, & audientis animus illinc spei fiducia, hinc humilitate timoris eruditus: nec temeritate superbiat, quia formidine premitur: nec pressus timore desperet, quia ad spei fiduciam uirtutis exemplo roboratur.

Quòd Satan inter filios Dei affuit absens præsenti, sicut cæcus nõ uidens lumen à quo illustratur. Et quo sancta scriptura ex qualitatibus aeris uel temporis, uel ex corporis situ, uel positione locorũ, fines exprimat effectusq; causarũ. Cap. II.

QVadã aũt die cùm uenissent filij Dei, ut assisterent corã Domino, affuit inter eos etiã satan.] Intueri libet quomodo sacra eloquia in exordijs narrationum qualitates exprimant terminosq; causarum. Aliquando nanq; à positione loci, aliquando à positione corporis, aliquando à qualitate aeris, aliquando à qualitate temporis signant, quid de uentura actione subijciant. A positione quippe locorum diuina scriptura exprimit subsequentium merita finesq; causarũ, sicut de Israel dicit: quia uerba Dei in monte audire non potuit, sed præcepta in campestribus accepit: subsequentẽ nimirum infirmitatẽ populi indicans, qui ascendere ad summa non ualuit, sed semetipsum in infimis neglectè uiuendo laxauit. A positione corporis futura denunciat: sicut in actibus apostolorum Stephanus Iesum, qui à dextris uirtutis Dei sedet, stantem se uidisse manifestat. Stare quippe adiuuantis est. Et recte stare cernitur, qui in bello certaminis opitulatur. A qualitate aeris res subsequẽs demonstratur, sicut Euangelista, cùm prædicante Domino, nullos tunc ex Iudæis credituros diceret, præmisit dicens: Hyems autem erat. Scriptum nanq; est: Quoniã abundabit iniquitas, refrige-

Deut. 1.

Act. 7.

Iodn. 10.

Matth. 24.

refrigescet charitas multorum. Idcirco ergo hyemis curauit tempus exprimere, ut inesse auditorũ cordibus malitiæ frigus indicaret. Hinc est quod de negaturo Petro præmittitur: Quia frigus erat, & stans ad prunas calefaciebat se. Iam namq; intus à charitatis calore torpuerat, & ad amorẽ præsentis uitæ, quasi ad persecutorum prunas infirmitate æstuante, recalebat. A qualitate quoq; temporis finis exprimitur actionis, sicut nõ rediturus ad ueniam, ad traditiõis perfidiã nocte Iudas exijsse perhibetur, cùm egrediente illo ab Euãgelista dicitur: Erat autem nox. Hinc enim & iniquo diuiti dicitur: Hac nocte repetent animam tuam abs te. Anima quippe quę ad tenebras ducitur: nõ in die repeti, sed in nocte memoratur. Hinc est quod Salomon qui sapientiam non perseueraturus accepit, in somnis hanc & nocte accepisse describitur. Hinc est quod angeli ad Abrahã meridie ueniũt, punituri autẽ Sodomam, ad eam uespere uenisse memorantur. Quia igitur beati Iob tentatio ad uictoriã deducitur, à die cœpta perhibetur, cùm dicitur: Quadã aũt die cùm uenissent filij Dei ut assisterent coram Domino, affuit inter eos etiã satan, qui aũt Dei filij, nisi electi angeli uocanť? De quibus cùm constet quod obtutibus maiestatis inseruiãt: ualde quærendũ est unde ueniãt, ut corã Domino assistãt. De his quippe uoce ueritatis dicit: Angeli eorũ in cœlis semper uidẽt faciẽ patris mei, qui in cœlis est. De his propheta ait: Milia milium ministrabant ei, & decies milies cẽtena milia assistebant ei. Si igitur semper uidẽt, & semper assistũt: uigilanti cura quærendũ est, unde ueniãt, qui nunquam recedunt. Sed cùm de illis per Paulum dicitur: Nõne omnes sunt administratorij spiritus in ministeriũ missi, propter eos qui hæreditatem capiũt salutis? per hoc quod missos cognoscimus, unde ueniant inuenimus. Sed ecce quæstioni quęstionem iungimus, & quasi dum ansam soluere nitimur, nodũ ligamus. Quomodo enim aut semper assistere, aut uidere semper faciem patris possunt, si ad ministeriũ exterius pro nostra salute mittũtur? Quod tamẽ citius soluimus, si quãtæ subtilitatis sit angelica natura pensamus. Neq; enim sic à diuina uisione foras exeunt, ut internæ cõtemplationis gaudijs priuentur: quia si cõditoris aspectũ exeuntes amitterẽt, nec iacentes erigere, nec ignorantibus uera nunciare possent, fontemq; lucis quẽ egredientes ipsi perderent, cæcis nullatenus propinarent. In hoc itaq; est nunc natura angelica à naturę nostrę cõditione distincta, quod nos & loco circumscribimur, & cæcitatis ignorãtia coarctamur: Angelorũ uerò spiritus loco quidẽ circumscripti sunt, sed tamẽ eorũ sciẽtiæ longè super nos incõparabiliter dilatanť. Interius quippe exteriusq; sciẽdo diffusi sunt, quia ipsum fontẽ scientiæ contemplantur. Quid enim de his quæ sciẽda sunt, nesciũt, qui scientẽ omnia sciunt? Eorũ itaq; sciẽtia cõparatione nostræ scientiæ ual de dilatata est, sed tamẽ cõparatione diuinæ scientiæ angusta: sicut & ipsi illorũ spiritus, cõparatione quidẽ nostrorũ corporũ, spiritus sunt, sed cõpa-

Iodn. 18

Iodn. 13

Luc. 12

3. Reg. 3

Gen. 18

Gen. 19

Matth. 18

Dan. 7

Heb. 1

3

ratione summi & incircũscripti spiritus, sunt corpus. Et mittunť igiť & assistũt, quia per hoc quod circũscripti sunt, exeũt, & per hoc q̃ intus quoq; præsentes sunt, nunq; recedũt. Et faciẽ ergo patris semper uident. & tamẽ ad nos ueniunt, quia & ad nos spiritali præsentia foras exeunt: & tamẽ ibi se, unde recesserant, per internã contemplationẽ seruãt. Diciť ergo: Venerũt filij Dei ut assisterẽt coram Domino, quia illuc spiritus conuersione redeũt, unde nulla mentis auersione discedũt. Affuit inter eos etiã satan.] Valde quærendum est, quomodo inter electos angelos satan adesse potuerit, qui ab eorũ sorte, exigente superbia, dudũ dãnatus exiuit. Sed rectè inter eos affuisse describitur, quia etsi beatitudinẽ perdidit, naturã tamen eis similẽ non amisit: etsi meritis prægrauať, conditione naturæ subtilis attollitur. Inter Dei ergo filios corã Domino affuisse dicitur: quia eo intuitu quo omnipotẽs Deus cuncta spiritalia conspicit: etiã satan in ordine naturæ subtilioris uidet attestante scriptura, quæ dicit: Oculi Domini cõtemplantur malos & bonos. Sed hoc quod affuisse satan corã Domino diciť, in graui nobis quæstione uersatur. Scriptũ quippe est: Beati mundo corde, quoniã ipsi Deũ uidebũt. Satan uerò qui mundo corde esse nõ potest: quomodo uidẽdo Domino affuisse potest? Sed intuendũ quia affuisse coram Domino, nõ aũt uidisse Dominũ perhibetur. Venit quippe ut uideretur, nõ ut uideret. Ipse in conspectu Domini, non aũt in conspectu eius Dominus affuit: sicut secus cùm in sole cõsistit, ipse quidem solis radijs perfunditur: sed tamẽ lumen non uidet quo illustratur. Ita ergo etiam inter angelos in conspectu Domini satan affuit, quia uis diuina quæ intuendo penetrat omnia, non se uidentem immundum spiritũ, uidit: Quia enim & ipsa quæ Deũ fugiunt, latere nõ possunt, dum cuncta nuda sunt superno conspectui, satan affuit absens præsenti. Sequitur:

Quòd nescire Dei, reprobare sit. Cap. III.

4 CVi dixit Dominus: Vnde uenis?] Quid est quod ueniẽtibus angelis electis nequaq; dicitur. Vnde uenitis: satan uerò unde ueniat, percontatur? Nõ enim requirimus nisi utiq; quæ nescimus. Nescire autẽ Dei reprobare est. unde quibusdã in fine dicturus est: Nescio uos unde sitis. Discedite à me omnes operarij iniquitatis. Sicut & nescire mẽtiri, uir uerax diciť, qui labi per mendaciũ dedignať: nõ quia si mẽtiri uelit, nesciat: sed quod falsa loqui ueritatis amore cõtemnat. Quid est ergo ad satan dicere, unde uenis, nisi uias illius quasi incognitas reprobare? Veritatis igiť lumen tenebras quas reprobat, ignorat: & satanæ itinera quia iudicãs damnat, dignũ est ut quasi nesciẽs requirat. Hinc est quod Adæ peccanti cõditoris uoce diciť: Adã ubi es? Neq; enim diuina potentia nesciebat, post culpã seruus ad quæ latibula fugerat: sed quia lapsum uidit in culpa, iam sub peccato uelut ab oculis ueritatis absconditũ, quia tenebras erroris eius nõ approbat, quasi ubi sit peccator ignorat, eumq; & uocat & requirit, dicẽs: Adã

Matth. 5

Prouerb. 15

Luc. 13

Gen. 3

ubi es? Per hoc quod uocat, signũ dat, quia ad pœ
nitentiam reuocat. Per hoc quod requirit, apertè
insinuat, quia peccatores iure dãnandos ignorat.
Satan ergo dominus non uocat, sed tamẽ requirit
dicens: Vnde uenis? quia nimirũ Deus apostatã
spiritũ ad pœnitentiam nequaq̃ reuocat: sed uias
superbiæ eius nesciens dãnat. Igitur dum satan de
itinere suo discutitur, electi angeli requirendi un-
de ueniãt nõ sunt: quia eorũ uitæ tanto Deo no-
tæ sunt, quãto & ipso autore peraguntur: dumq̃ soli
eius uolũtati inseruiũt: eo esse incognitę nequeũt,
quo per approbationis oculũ ex ipso semper an-
te ipsum fiunt. Sequitur: Respondens satan ait:
Circuiui terrã & perambulaui eam.] Solet per gy
rum circuitus, laboris anxietas designari. Satan er
go laborans terram circuiuit: quia quietus in cœli
culmine stare cõtemplit. Cumq̃ se nõ transuolas-
se, sed perambulasse insinuat: quãto peccati pon-
dere in imis prematur, demonstrat. Perambulans
ergo terram circuit: quia ab illo spiritalis potentię
uolatu corruens, malitiæ suæ pressus grauedine,
foras ad gyrũ laboris uenit. Hinc est em̃ quod &
Psal. 11 de eius membris per Psalmistam dicitur: In circui
tu impij ambulãt: quia dum interiora nõ appetũt,
in exteriorum labore fatigantur. Sequitur:

*Quid sit quod ad satan Dominus loqui dicitur, uel quod sa-
tan Domino respondere perhibetur. Cap. IIII.*

5 NVnquid cõsiderasti seruũ meum Iob, quod
nõ sit ei similis in terra: uir simplex & rectus
ac timens Deum, & recedẽs à malo?] Hoc quod
diuina uoce beatus Iob simplex & rectus ac ti-
mens Deum & recedẽs à malo dicitur: quia subti
liter membratimq̃ supra exposuimus, replicare
quæ diximus deuitamus: ne dum discussa repeti-
mus, tardius ad indiscussa ueniamus. Hoc ergo
nobis est solerter intuendum. quid sit quod uel ad
satan loqui Dominus dicitur, uel quod satan Do-
mino respõdere perhibet. Discutiẽda quippe est,
quænam sit ista locutio. Neq̃ enim uel à Domino
(qui summus atq̃ incircũscriptus est spiritus) uel
à satan (qui nulla est carnea natura uestitus) hu-
mano modo aereus flatus folle uentris attrahitur,
ut per organum gutturis, uocis expressione red-
datur. Sed dum naturæ inuisibili natura incom-
D prehensibilis loquitur, dignum est ut mẽs nostra
qualitatem corporeæ locutionis excedens, ad su-
blimes atq̃ incognitos modos locutionis intimæ
suspendatur. Nos nanq̃, ut ea quæ sentimus in-
trinsecus, extrinsecus exprimamus, hęc per orga-
num gutturis, per sonum uocis eijcimus. Alienis
quippe oculis intra secretum mẽtis quasi post pa-
rietem corporis stamus: sed cùm manifestare nos-
metipsos cupimus, quasi per linguæ ianuam egre
dimur: ut quales sumus intrinsecus, ostendamus.
Spiritalis autem natura non ita est, quæ ex mente
& corpore composita dupliciter non est. Sed rur-
sus sciendum est, quia ipsa etiam natura incorpo-
rea cùm loqui dicitur, eius locutio nequaquam
una atq̃ eadem qualitate formatur. Aliter enim
loquitur Deus ad angelos, aliter angeli ad Deũ:
A aliter Deus ad sanctorũ animas, aliter sanctorum
animæ ad Deũ: aliter Deus ad diabolũ, aliter dia-
bolus ad Deũ. Nam quia spiritali naturæ ex cor-
porea appositione nihil obstat: loquitur Deus ad
angelos sanctos eo ipso, quo eorum cordibus oc-
culta sua inuisibilia ostendit, ut quicquid agere de
beant, in ipsa contemplatione ueritatis legant, ut
uelut quædã præcepta uocis, sint ipsa gaudia con
templationis. Quasi enim audientibus dicitur,
quod uidentibus inspiratur. Vnde cùm eorũ cor-
dibus, Deus cõtra humanam superbiam, animad
uersionem ultionis infunderet, dixit: Venite de- Gen. 11
scendamus, & confundamus ibi linguam eorum.
Dicitur eis qui adorãt, uenite, quia nimirum hoc
ipsum nunquam à diuina cõtemplatione decre-
B scere, in diuina contemplatione semper adcresce-
re est: & nunquam corde recedere, quasi quodam
stabili motu est semper uenire. Quibus & dicit:
Descendamus & cõfundamus ibi linguã eorum.
Ascendunt angeli in eo quod creatorem conspi-
ciunt: Descendũt angeli in eo quod creaturã sese
in illicitis erigentem, examine districtionis pre-
munt. Dicere ergo Dei est: Descendamus & con-
fundamus ibi linguã eorũ, in seipso eis hoc quod
rectè agatur ostẽdere, & per uim interne uisionis,
eorum mentibus exhibenda iudicia occultis mo-
tibus inspirare. Aliter loquuntur angeli ad Deũ
sicut & per Ioannis Apocalypsim dicũt: Dignus Apoc. 5
est agnus qui occisus est, accipere uirtutem &
C uinitatem & sapientiam. Vox nanq̃ angelorum
est in laude conditoris ipsa admiratio intimæ con
templationis. Virtutis diuinæ miracula obstupu-
isse, dixisse est: quia excitatus cum reuerentia mo-
tus cordis, magnus est ad aures incircũscripti spi-
ritus, clamor uocis. Quæ uox se quasi per distin-
cta uerba explicat, dum sese per innumeros mo-
dos admirationis format. Deus ergo angelis lo-
quitur: cùm eis uoluntas eius intima uidenda ma-
nifestatur. Angeli autem loquũtur Domino: cùm
per hoc quod super semetipsos respiciunt, in mo-
tum admirationis surgũt. Aliter Deus ad sancto-
rum animas, aliter sanctorum animæ loquuntur
ad Deum. Vnde & in Ioannis Apocalypsi rur 6
sum dicitur: Vidi subter altare animas interfecto- Apoc. 6
rum propter uerbum Dei, & propter testimoniũ
quod habebant: & clamabant uoce magna, dicen
tes: Vsq̃ quo Domine sanctus & uerus non iudi-
cas & uindicas sanguinem nostrum, de his qui ha
bitant in terra? Vbi ilico adiungitur: Datę sunt il-
lis singulæ stolę albę, & dictum est illis ut requie-
scerent tempus adhuc modicum, donec impleat-
ur numerus conseruorum & fratrũ eorum. Quid
est enim animas uindictæ petitionem dicere, nisi
diem extremum iudicij, & resurrectionem extin-
ctorum corporum desiderare? Magnus quippe
earum clamor, magnum est desiderium. Tanto
enim quisq̃ minus clamat, quanto minus deside-
rat, & tanto maiorem uocem in aures circumscri-
pti spiritus exprimit, quanto se in eius desiderium
plenius fundit. Animarum igitur uerba, ipsa sunt
desideria. Nam si desiderium sermo nõ esset, Pro-
pheta

pheta non diceret, Desiderium cordis eorum au-
diuit auris tua. Sed cùm aliter moueri soleat mens
quę petit, aliter quæ petitur: & sanctorum animæ
ita in interni secreti sinu Deo inhæreant, ut inhæ-
rendo requiescant: quomodo dicuntur petere,
quas ab interna uoluntate constat nullatenus di-
crepare? Quomodo dicuntur uindictam deside-
rare, quas & uoluntatẽ Dei certum est, & ea quæ
futura sunt, non ignorare? Sed in ipso positæ, ab
ipso aliquid petere dicuntur, nõ quòd quicquam
desiderẽt quod ab eius uoluntate, quem cernunt,
discordat: sed quo Deo mente ardentius inhærẽt
eo etiam de ipso accipiũt, ut ab ipso petant quod
eum facere uelle nouerunt. De ipso ergo bibunt B
quod ab ipso sitiũt: & modo nobis adhuc incom-
prehensibili, in hoc quod petendo esuriunt, præ-
sciendo satiantur. Discordarent ergo à uoluntate
conditoris, si quæ eum uident uelle non peterent
eiq̃ minus inhærerẽt, si uolentem dare, desiderio
pigriori pulsarent. Quibus responsum diuinitus
dicitur: Requiescite tempus adhuc modicum do-
nec compleatur numerus conseruorũ & fratrum
uestrorum. Desiderãtibus animabus, requiescite
tempus adhuc modicũ dicere, est, inter ardorem
desiderij ex ipsa præscientia solatium consolatio-
nis aspirare: ut & animarum uox sit, hoc quod a-
mantes desiderant: & respondentis Dei sermo sit,
hoc quod eas retributionis certitudine inter desi-
deria cõfirmat. Respondere ergo eis est, ut colle-
ctionem fratrum expectare debeant: eorum men
tibus libenter expectãdi moras infundere: ut cùm
carnis resurrectionẽ appetunt, etiam ex colligen-
7 dorum fratrum augmento gratulentur. Aliter
Deus loquitur ad diabolum, aliter diabolus ad
Deũ. Loqui enim Dei est ad diabolũ: uias eius ac
negocia animaduersione occultæ districtionis in
crepare, sicut hic dicitur: Vnde uenis? Diaboli au
tem ei respondere, est omnipotenti maiestati eius
posse nihil celare. Vnde hic ait: Circuiui terram &
perambulaui eam. Quasi em̃ dicere eius est quid
egerit, scire quòd actus suos oculis illius occulta-
re non possit. Sciendum uerò est quia sicut hoc lo-
co discimus, quatuor modis loquitur Deus ad dia
bolum: tribus diabolus ad Deũ. Quatuor modis D
loquitur Deus ad diabolum, quia & iniustas uias
eius arguit, & electorum suorum contra illum iu-
stitiam proponit, & tentandam eorum innocen-
tiam ei concedendo permittit, & aliquando eum
ne tentare audeat prohibet. Iniustas em̃ uias eius
redarguit: sicut iam dictũ est: Vnde uenis?] Ele
ctorum suorum contra illum iustitiam proponit,
cùm ait: Nunquid cõsiderasti seruũ meum Iob:
quòd nõ sit ei similis super terram?] Tentandam
eorum innocentiam concedendo permittit, sicut
ait: Ecce uniuersa quæ habet, in manu tua
sunt.] Rursumq̃ eum à tentatione prohibet, cùm
dicit: Tantum in eum ne extendas manum tu-
am.] Tribus autem modis loquitur diabolus ad
Deum: cùm uel uias suas insinuat, uel electorum
innocentiam fictis criminibus accusat, uel ten-
tandam eandem innocentiã postulat. Vias quip-
A pe suas insinuat qui ait: Circuiui terram & peram
bulaui eam. Electorum innocentiam accusat, qui
dicit: Nunquid frustra Iob timet Deum? Nonne
tu uallasti eum ac domum eius uniuersamq̃ sub-
stantiam eius per circuitũ? Tentandam eandem
innocentiã postulat, cùm dicit: Extende manum
tuam, & tange cuncta quæ possidet: nisi in faciem
benedixerit tibi. Sed dicere Dei est: Vnde uenis? Dicere dei
sicut & supra insinuauimus, ui suæ iustitiæ itinera
malitiæ eius increpare. Dicere Dei est: Nunquid
considerasti seruum meum Iob, quod non sit ei si-
milis super terram? tales electos suos iustificando
facere: qualibus nimirum apostata angelus possit
inuidere. Dicere Dei est: Ecce uniuersa quæ ha-
bet in manu tua sunt: ad probationẽ fidelium, con
tra eos occulta ui incursum illum suæ malitiæ re-
laxare. Dicere Dei est: Tantùm in eum ne exten-
das manum tuam: ab immoderatæ tentationis im
petu eum etiam permittendo restringere. Diabo- Dicere diabolo
li autem dicere est: Circuiui terram & perambula
ui eam: fagacitatem suæ malitiæ inuisibilibus eius
oculis occultare nõ posse. Dicere diaboli est: Nũ-
quid frustra Iob timet Deum: contra bonos intra
cogitationum suarum latibula cõqueri: eorumq̃
profectibus inuidere, atq̃ inuidendo reprobatio-
nis rimas exquirere. Dicere diaboli est: Extende
paululum manũ tuam: & tange cuncta quæ pos-
sidet: ad afflictionem bonorum, malitiæ æstibus
C anhelare. Quo enim eorum tentationem inuidẽs
appetit, eo illorum quasi probationem deprecãs
petit. Quia igitur internarũ locutionum modos
succinctè diximus: ad intermissum paululum ex-
positionis ordinem reuertamur.

*Quòd diabolus non contra Iob, sed contra Dominum cer-
tamen inijt. Cap. V.*

NVnquid considerasti seruum meum Iob, q̃ 8
nõ sit similis ei super terrã, uir simplex & re
ctus: ac timens Deum, & recedens à malo?] Præ-
cedenti iam sermone tractatum est: quia diabolus
non contra Iob, sed contra Deum certamen pro-
posuit, materia uerò certaminis beatus Iob in me
diũ fuit. Et si in sermonibus suis dicimus Iob inter
flagella deliquisse, quod sentire nephas est, Deũ
dicimus in sua propositione uictoriam perdidis-
se. Nam ecce & in hoc loco intuendum est: quia
non prius diabolus beatum Iob à Domino petijt,
sed eum Dominus in diaboli despectũ laudauit.
& nisi in sua iustitia permansurũ nosset, non utiq̃
pro illo proponeret. Nec periturum in tentatio-
ne cõcederet, de quo ante tentationẽ, ex Dei lau-
dibus, in tentatoris mente, inuidiæ fuerant faces
excitatæ. Sed antiquus aduersarius cùm quæ ac-
cuset mala, non inuenit: ipsa ad malum inflectere
bona querit. Cumq̃ de operibus uincitur, ad accu
sandũ uerba nostra perscrutatur. Cùm nec in uer-
bis accusationem reperit: intentionem cordis fu-
scare cõtendit, tanquam bona facta bono animo
non fiant, & idcirco perpendi à iudice bona non
debeãt. Quia enim fructus arboris esse & in æstu
uirides conspicit: quasi uermem ponere ad radicẽ
quærit. Nam dicit: Nunquid frustra Iob timet

Deum? Nónne tu uallasti eum ac domũ eius, uniuersamq; substantiam eius per circuitum? Operibus manuum eius benedixisti, & possessio illius creuit in terra.] Ac si apertè dicat: Qui tot bona in terra recipit: quid mirum est si pro eis se innocenter gerit? Innocẽs uerè esset, si bonus inter aduersa persisteret. Cur autem magnus dicitur, quẽ merces sui uniuscuiusq; operis tanta rerum multiplicitate comitatur? Astutus quippe aduersarius cùm sanctũ uirum inter prospera bene egisse considerat: reprobare apud iudicem per aduersa festinat. Vnde rectè in Apocalypsi uoce angelica dicitur: Proiectus est accusator fratrum nostrorum, qui accusabat illos ante conspectũ Dei nostri die ac nocte. Scriptura autem sacra sæpe diem pro prosperis, noctem autẽ pro aduersis ponere consueuit. In die ergo ac nocte accusare non desinit: quia modo nos in prosperis, modo in aduersis accusabiles ostendere cõtendit. In die accusat, cùm prosperis male nos uti insinuat. In nocte accusat, cùm in aduersis nos non habere patientiã demonstrat. Beatum ergo Iob quia necdum flagella attigerant: quasi adhuc unde in nocte accusare posset omnino non habebat. Quia uerò in prosperis magna sanctitate uiguerat, pro eisdem prosperis bona illũ egisse simulabat uersuta assertione mentiens, quòd nõ ad usum domini substantiam possideret, sed ad usum substantiæ Dominum coleret. Sunt enim nonnulli qui ut fruantur Deo, dispensatoriè utuntur hoc seculo. Et sunt nonnulli qui ut fruantur hoc seculo, transitoriè uti uolunt Deo. Cùm ergo bona diuini muneris narrat, putat quòd fortis operarij facta leuiget: ut cuius uitam reprehendere de operibus non ualet, eius mentem quasi ex cogitationibus addicat mentiens quòd non amore domini, sed tẽporalis prosperitatis appetitione seruierit, omne quod innocuè exterius uixit. Vires ergo beati Iob nesciens, sed tamen unumquenq; aduersis probari uerius sciens, tentandum hunc expetit: ut qui per diem prosperitatis inoffenso gressu incesserat saltem in nocte aduersitatis impingeret, & ante laudatoris sui oculos offensione impatientiæ prostratus iaceret. Vnde subiungit:

Apoc. 12

Quòd diabolus nihil possit nisi permissus.
Cap. VI.

Sed extende paululum manum tuam, & tange cuncta quæ possidet: nisi in faciem benedixerit tibi.] Cùm sanctum uirum satan tentare appetit, & tamen Domino ut manum suam extendere debeat dicit ualde notandum est: quia feriendi uires nec ipse sibi tribuit, qui contra authorẽ omnium singulariter superbit. Scit namq; diabolus: quia quodlibet agere ex semetipso non sufficit, quia nec per semetipsum in eo quod est spiritus existit. Hinc est quod in Euangelio expellenda de homine legio dicebat: Si eijcis nos, mitte nos in gregem porcorum. Qui enim per semetipsum ire in porcos non poterat: quid mirum si sine authoris manu, sancti uiri domum contingere non ualebat? Sciendum uerò est: quia satanæ uoluntas semper iniqua est, sed nunquam potestas iniusta: quia à semetipso uoluntatem habet, sed à Domino potestatem. Quod enim ipse facere iniquè appetit, hoc Deus fieri non nisi iustè permittit. Vnde bene in libris Regum dicitur: Spiritus Domini malus irruebat in Saul. Ecce unus idẽq; spiritus & Domini appellatur & malus: Domini uidelicet per licentiam potestatis iustæ, malus aũt per desiderium uoluntatis iniustæ. Formidari ergo non debet, qui nihil nisi permissus ualet. Sola ergo uis illa timenda est quæ cùm hostem sæuire permiserit, ei ad usum iusti iudicij & iniusta illius uoluntas seruit. Paululum uerò manum postulat extendi, quia exteriora sunt quæ expetit conteri. Neq; enim satan facere se aliquid multum putat, nisi cùm in anima sauciat, ut ab illa patria feriens reuocet, à qua ipse longè telo superbiæ suæ prostratus iacet. Sed quid est quod ait: Nisi in faciem benedixerit tibi?] Nos nempe quod amamus respicimus: quod uerò auersari uolumus, ab eo faciem declinamus. Quid itaq; Dei facies, nisi respectus eius gratiæ, perhibetur intelligi? Ait ergo: Extende paululum manum tuam, & tange cuncta quæ possidet nisi in faciem benedixerit tibi.] Ac si apertè dicat: Ea quæ dedisti subtrahe. nam si accepta perdiderit, respectum gratiæ tuæ ablatis rebus temporalibus non requiret. Si enim ea quibus delectatur nõ habuerit, fauorem tuum etiam maledicendo contemnet. Cuius petitione callida nequaquam prouocata ueritas uincitur, sed ad deceptionem suam hosti conceditur quod fideli famulo ad augmentum muneris suffragetur. Vnde mox subditur:

Luc. 8

Quomodo Deus tentari in quibusdam dat licentiam, in alijs uerò retinet & refrenat. Cap. VII.

Ecce uniuersa quæ habet, in manu tua sunt: tantùm in eum ne extendas manum tuam.] Consideranda est in uerbis Domini dispensatio sanctæ pietatis, quomodo hostem nostrum permittit & retinet, relaxat & refrenat. Alia ad tentandum dat, alia ad affligendum, sed ab alijs religat. Ecce uniuersa quæ habet in manu tua sunt: tantùm ne in eum extendas manum tuam. Substantiam prodit, sed tamen corpus protegit: quod quidem postmodum tentatori traditurus est, sed tamen non simul ad omnia relaxat hostem, ne undiq; feriens frangat ciuem. Mala enim cùm multa electis euenìunt, mira cõditoris gratia ex tempore dispensantur: ut quæ coaceruata perimerent, possint diuisa tolerari. Hinc Paulus ait: Fidelis Deus qui nõ patietur uos tentari supra id quod potestis, sed faciet cum tentatione etiã exitũ ut possitis sustinere. Hinc Dauid ait: Proba me Domine & tenta me. Ac si apertè dicat: Prius uires inspice, & tunc ut ferre ualeam tentari permitte. Hoc tamen quod dicitur: Ecce uniuersa quæ habet, in manu tua sunt: tantùm in eum ne extendas manũ tuam. Intelligi & aliter potest, quia fortẽ quidem pugnatorem suum Dominus nouerat, sed tamen diuidere ei certamina contra hostem uolebat: ut quam-

1. Reg. 18

1. Cor. 10

Psal. 25

quãuis robusto bellatori uictoria in cunctis suppeteret, prius tamen de uno certamine hostis ad dominum uictus rediret: tuncq; ei aliud iterũ uincẽdo concederet, quatenus fidelis famulus eo mirabilius uictor existeret, quo uictus hostis se contra illum iterum ad noua bella repararet. Sequitur:

Quòd Deus est intra omnia, & extra omnia, & supra omnia, & infra omnia. Cap. VIII

Egressusq; est satan à facie domini.] Quid est quòd satan à facie domini egressus dicitur? Quò enim exitur ab eo qui ubiq; est? Hinc nanq; ait: Cœlum & terram ego impleo. Hinc est quòd sapientia illius dicit: Gyrum cœli circumui sola. Hinc de eius spiritu scriptum est: Spiritus domini repleuit orbem terrarum. Hinc est quod dominus dicit iterum: Cœlum mihi sedes est, terra autem scabellum pedum meorum. Hinc rursum de eo scriptum est. Cœlum metitur palmo, & omnem terram pugillo cõcludit. Sedi quippe cui præsidet, interior & exterior manet. Cœlum palmo metiens & terram pugillo cõcluderis, ostenditur: quod ipse sit circũquaq; cunctis rebus, quas creauit, exterior. Id nanq; quod interius concludi tur, à concludente exterius cõtinetur. Per sedem ergo cui præsidet, intelligitur esse interius supraq;. Per pugillum quo continet, exterius subterq; signatur. Quia enim ipse manet intra omnia, ipse extra omnia: ipse supra omnia, ipse infra omnia, & superior est per potentiam, & inferior per sustentationem: exterior per magnitudinem, interior per subtilitatem: sursum regens, deorsum cõtinens: extrà circumdans, interius penetrans, nec alia ex parte superior, alia inferior, aut alia ex parte exterior, atq; alia manet interior: sed unus idẽq; totus ubiq; præsidendo sustinens, sustinendo præsidens, circumdando penetrans, penetrando circumdans. Vnde superius presidens, inde inferius sustinens, & unde exterius ambiens, inde interius replens, sine inquietudine superius regens, sine labore inferius sustinẽs, interius sine extenuatione penetrans, exterius sine extẽsione circundãs. Est itaq; inferior et superior sine loco: est amplior sine latitudine: est subtilior sine extenuatione. Quò igitur ab eo exitur, qui dum per molem corporis nusquam est, per incircumscriptam substantiam nusquam deest? Sed quamdiu satan pressus maiestatis potentia appetitum suæ malitiæ exercere non ualuit, quasi ante faciem domini stetit.

12

Hier. 23
Eccle. 24
Sap. 1
Esa. 6
Esa. 40

A facie autem domini exijt, quia relaxatus diuinitùs ab internæ retentionis angustia, ad sui desiderij effectum uenit. A facie domini exijt, quia diu uinculis disciplinæ religata quandoq; uoluntas noxia ad opus processit. Cùm enim (sicut dictum est) id quod uoluit, implere non ualuit, quasi ante faciem domini stetit, quia illum ab effectu malitiæ superna dispensatio coarctauit. Sed à facie domini exijt, quia potestatem tentationis accipiens, ad malitiæ suæ uota peruenit. Sequitur:

13

Quòd conuiuantibus filijs Iob, ex ipsa comessatione diabolus tentandi occasionem accepit, & quomodo de minoribus ad maiora paulatim progreditur.
Cap. IX

Cùm autem quadam die filij & filiæ eius cõmederent, & biberent uinum in domo fratris sui primogeniti, nuncius uenit ad Iob, qui diceret: Boues arabant, & asinæ pascebantur iuxta eos, & irruerunt Sabæi, tuleruntq; omnia, & pueros percusserunt gladio, & ego euasi solus ut nunciarem tibi.] Notandum quæ tempora tentationibus congruant. Tunc quippe diabolus tentandi tempus elegit, quãdo beati Iob filios in conuiuio inuenit. Neque enim solummodo intuetur hostis quid faciat, sed etiam quando faciat. Nam quamuis potestatem acceperit, aptum tamen ad subuersionem tempus exquisiuit, ut uidelicet nobis Deo dispensante proderetur, quia prænuncia tribulationis est lætitia satietatis. Intuendum uerò est, quàm callidè ipsa dãna quæ illata sunt nunciantur. Non enim dicitur, boues à Sabæis ablati sunt: sed qui ablati sunt, boues arabant: ut uidelicet memorato fructu operis, causa crescat doloris. Vnde & apud Græcos non solum asinæ, sed asinæ fœtæ raptæ referuntur: ut dum minima animalia audientis animum minus ex sui qualitate percuterent, amplius ex fœcunditate uulnerarẽt. Et quia eo magis aduersa animum feriunt, quo cùm multa sunt, etiam subita nunciantur, aucta est mensura gemituum, etiam per particulã nunciorum. Nam sequitur: Cùm adhuc ille loqueretur, uenit alius & dixit. Ignis Dei cecidit de cœlo, & tactas oues pueros q; cõsumpsit, & effugi ego solus ut nunciarẽ tibi.] Ne rebus perditis minorem audiẽti dolorem moueat: eius animum ad exercendum etiam ipsis nunciorum uerbis instigat. Intuendum quippe est quàm callidè dicitur, ignis Dei, ac si apertè diceretur: Illius animaduersionem sustines, quem tot hostijs placare uoluisti: Illius iram toleras, cui quotidie seruiens insudabas. Dum enim Deum cui seruierat aduersa intulisse indicat: læso commemorat, in, quo excedat: quatenus anteacta obsequia ad mentem reduceret, & frustra se seruisse æstimans, in authoris iniuriam superbiret. Pia etenim mens cùm se aduersa ab hominibus perpeti conspicit, in diuinæ gratiæ consolatione requiescit: cunq; tentationum procellas increscere extrinsecus uiderit, se cessum spei dominicæ appetens, intra conscientiæ portum fugit. Vt uerò uersutus hostis uno eodemq; tempore sancti uiri robustissimum pectus, & humanis aduersitatibus & diuina dispensatione concuteret, & prius Sabæos irruisse intulit, & mox ignem Dei de cœlo cecidisse nunciauit: ut quasi omnem aditum consolationis excluderet, dum & ipsum aduersantem ostẽderet, qui consolari animum intra aduersa potuisset: quatenus dum se tentatus undiq; destitui atq; undiq; premi considerat, in contumeliam tanto audacius, quanto & desperatius erumpat. Sequitur:

14

Et adhuc loquēte illo, uenit alius & dixit: Chaldæi fecerunt tres turmas, & inuaserunt camelos: & tulerunt eos, necnon & pueros percusserunt gladio, & effugi ego solus ut nunciarem tibi.]

Ecce iterum ne quid minus de humana aduersitate doluisset, Chaldæorum turmas irruisse denunciat: & ne illum minus desuper ueniēs aduersitas feriat, iteratam iram in aere demonstrat. Nam sequitur: Loquebatur ille, & ecce alius intrauit & dixit: Filijs tuis & filiabus uescētibus, & bibentibus uinum in domo fratris sui primogeniti, repentè uentus uehemens irruit à regione desertí, & concussit quatuor angulos domus: quæ corruens oppressit liberos tuos, & mortui sunt, & 15 effugi ego solus ut nunciarem tibi.] Qui uno uulnere non prosternitur, idcirco bis terq; percutitur, ut usq; ad intima quandoq; feriatur. Nuncíata itaq; fuerat aduersitas de Sabæis: nunciata diuina animaduersio per ignem de cœlo: nūciatur ab hominibus iterum camelorū raptus, cædesq; puerorū, & diuinæ indignationis ira repetitur, dum uentus irruens concussisse domus angulos, atq; extinxisse liberos indicatur. Quia enim notū est, quòd absq; superno nutu moueri elementa non possint, latenter infertur, quod ipse contra illum elementa mouerit, qui moueri permisit: quamuis satan à domino semel accepta potestate ad usum suæ nequitiæ etiam elemēta concutere præualet. Nec mouere debet si spiritus de summis proiectus turbare in uentos aerem potuit: cùm nimirū constet, quia & damnatis in metallum, ad usum aqua & ignis seruit. Quæsitum est igitur ut nunciarentur mala: quæsitum est ut multa: quæsitum est ut subita. Sed cùm prius aduersa nūciauit, tranquillo adhuc pectori quasi sanis membris uulnus inflixit: cùm uerò percussum cor feriendo repetijt, ut ad impatiētiæ uerba cōpelleret, super uulnera uulnus irrogauit. Intuendum uerò est quàm callidè curauit hostis antiquus nō tam iactura rerum sancti uiri patiētiam rumpere, quàm ipso ordine nunciorum. Qui studēs prius parua, & post nunciare maiora, in extremo filiorum mortem intulit: ne uilia pater rei familiaris damna duceret, si illa iam orbatus audiret, & minus percuteret rerum amissio præcognita morte filiorum: quia uidelicet nulla esset hæreditas, si illos prius subtraheret, qui seruabantur hæredes. Sed à minimis incipiens, in ultimum grauiora nunciauit, ut dum gradatim deteriora cognosceret, in eius corde doloris locum omne uulnus inueniret. Notandum quàm callidè tot malorum pōdera & diuisa & subita nunciantur: ut & repētè & particulatim crescens, in audientis corde dolor sese ipse non caperet, & tanto ardentius in blasphemiam accenderet, quanto subitis ac multiplicibus nuncijs in se angustius æstuaret.

Quòd dissolutio præpositorum sit ruina minorum. Cap. X

16 IN domo fratris sui primogeniti.] Sed neq; hoc negligenter prætereundum puto: quòd filij in maioris fratris domo conuiuantur cùm pereunt. Dictum nanq; est superius, quod conuiuia peragi sine culpa uix possunt. Vt ergo nostra, nō illorum loquamur: sciendum nobis est, quia omne quod à minoribus uoluptuose agitur, maiorū disciplina cohibetur. Cùm uerò maiores ipsi uoluptati deseruiūt: nimirum minoribus lasciuiæ frena laxantur. Quis enim sub disciplinæ se constrictione retineat, quando & ipsi qui iuis cōstrictionis accipiunt, sese uoluptatibus relaxant? Dum ergo in maioris fratris domo conuiuantur, pereunt: quia tunc contra nos hostis uehementius uires accipit, quando & ipsos qui pro custodia disciplinæ prælati sunt, uentri seruire cognoscit. Tanto enim licentius ad feriēdum occupat subditos: quanto & hi qui intercedere pro culpis poterāt, uoluptati uacant. Absit autem ut tanti uiri filios per conuiuiorum studio, ingurgitando uentri uacasse suspicemur: sed tamen ueraciter nouimus, quia etsi per disciplinæ quisq; custodiam necessitatis metas edendo non transit, accensa tamen mentis intentio inter conuiuia torpescit: & minus in quanto sit tentationem bello considerat, qui se per securitatem relaxat. In domo ergo primi fratris filios obruit: quia antiquus hostis in minorum morte subuersionis aditum per negligentiam maiorum quærit. Sed quia quantis nunciorum iaculis sit percussus, agnouimus: uir fortis noster, qualis inter uulnera consistat audiamus. Sequitur:

Quòd Iob in eo quòd filios luxit, & Deum adorauit, manifestè ostendit: quàm immobilis in Dei & proximi charitate extiterit. Cap. XI

TVnc surrexit Iob, & scidit uestimenta sua: & tonso capite corruens in terram adorauit.] Nonnulli magnæ constantiæ philosophiā putant, si disciplinæ asperitate correpti, ictus uerberum doloresq; non sentiant. Nōnulli uerò tam nimis percussionum flagella sentiunt, ut immodera to dolore commoti, etiam in excessu linguæ dilabātur. Sed quisquis ueram philosophiam nititur tenere: necesse est ut inter utraq; gradiatur. Non est enim pondus ueræ uirtutis, insensibilitas cordis, quia & ualde insana per stuporem membra sunt: quæ & incisa sentire dolorem nequaquam possunt. Rursus uirtutis custodiam deserit, qui doloremū uerberum ultra quàm necesse est sentit: quia dum nimia afflictione cor tangitur, usq; ad impatientiæ contumelias excitatur: & qui per flagella corrigere malefacta debuerat, agit ut nequitia per flagellum crescat. Contra insensibilitatē quippe percussorum per prophetam dicitur: Percussisti eos, nec doluerunt: attriuisti eos, & renuerunt accipere disciplinam. Hier. 5 Contra pusillanimitatē percussorum per Psalmistā dicitur: In miserijs nō subsistent. Psal. 139 In miserijs nanq; subsisterent, si æquanimiter aduersa tolerarent. At postquam mente inter flagella corruūt: quasi inter illatas miserias subsistendi constantiam perdunt. Beatus itaq; 17 Iob quia ueræ philosophiæ regulam tenuit: contra utraque mira se æquitatis arte seruauit: ut nec quasi

quasi dolorem non sentiens flagella sperneret: nec rursum ultra modum dolorem sentiens contra iudicium flagellantis insaniret. Cunctis enim rebus perditis, cunctis liberis amissis, surrexit: scidit uestimenta sua, & tonso capite corruens in terram adorauit. Quòd uestimenta scidit: quòd tonso capite in terram corruit: monstrat nimirū, quia flagelli dolorem sensit. Quòd uero additur, adorauit: apertè ostenditur, quia in dolore positus contra flagellantis iudicium non excessit. Nec omnino ergo non motus est, ne Deum ipsa insensibilitate contemneret: nec rursum omnino motus est, ne nimis dolēdo peccaret. Sed quia duo sunt præcepta charitatis, Dei uidelicet amor & proximi: ut dilectionem proximi exolueret, impendit filijs luctum: ne dilectionem Dei desereret, expleuit inter gemitus adorationem. Solent nonnulli in prosperis Deum diligere, in aduersis autem positi flagellantem minus amare. Beatus autē Iob per hoc quòd motus exterius exhibuit, ostendit quia flagella patris agnouit. Per hoc quòd adorando humilis mansit, ostendit quia amorem patris nec in dolore deseruit. Ne igitur superbus esset non sentiens, in percussione corruit: ne autem se ferienti extraneum faceret, ad hoc corruit ut adoraret. Mos autem ueterum fuit, ut quisquis speciem sui corporis capillos nutriendo seruaret, eos tempore afflictionis abscinderet: & rursum qui tranquillitatis tempore capillos abscinderet: eos in ostensione afflictionis nutriret. Beatus igitur Iob tranquillitatis tempore capillos seruasse ostenditur: cùm ad doloris usum caput totondisse memoratur: quatenus cùm in cunctis eum rebus manus superna percuteret, etiam sponte illum pœnitentiæ species diuersa fuscaret, sed iste exutus rebus, filijs orbatus, qui uestimēta scidit, qui caput totondit, qui in terram corruit, quid dicat audiamus.

Quòd in amissione externorum magna consolatio sit, considerare, quòd hæc temporalia nec aliquando habuimus, nec semper habebimus. Cap. XII

NVdus egressus sum de utero matris meæ, nudus reuertar illuc.] O quàm altæ sedi interni consilij præsidet iste, qui scissis uestibus in terra prostratus iacet. Quia enim iudicante domino cuncta amiserat, pro seruanda patientia illud tempus ad memoriam reduxit: quo necdum ista quæ perdidit habebat: ut dum intuetur quòd aliquando illa non habuit, dolorem temperet quòd amisit. Magna enim consolatio est in rerum amissione, illa tempora ad mentem reducere: quibus nos contigit res quas perdidimus non habuisse. Quia uerò omnes nos terra genuit: hanc non im- Eccl. 40 meritò matrē uocamus. Vnde scriptū est: Graue iugū super filios Adam à die exitus de uentre matris eorū, usq; in diem sepulturæ in matrem eorum omniū. Beatus igitur Iob ut patiēter lugeat quod hic amisit, uigilanter attendit qualis huc uenerit: ad augmentum autem seruandæ patientiæ, adhuc solertius inspicit, hinc qualis recedat, & dicit:

Quòd diabolus humilitate nostra sternitur, & patientia superatur. Caput XIII

NVdus egressus sum de utero matris meæ, 18 nudus reuertar illuc.] Ac si dicat: Nudum me huc intrantem terra protulit: nudum me hinc exeuntem terra recipiet. Qui ergo accepta habui, sed reliquenda perdidi: quid proprium amisi? Quia uerò consolatio non solum ex consideratione conditionis exhibenda est: sed etiam ex iustitia conditoris: rectè subiungit:

Dominus dedit, dominus abstulit: sicut domino placuit, ita factum est.] Sanctus uir tentante aduersario cuncta perdiderat: sed tamen sciens quia contrà se satan tentandi uires nisi permittente domino non habebat: non ait: Dominus dedit, diabolus abstulit, sed dominus dedit, dominus abstulit. Fortasse enim fuerat dolendum, si quod dominus dedit, hostis abstulisset: at postquam non abstulit, nisi ipse qui dedit, sua recepit, non nostra abstulit. Si enim nos ab illo accepimus quibus in hac uita utimur: cur doleamus quod ipso iudicante exigimur, quo largiente fœneramur? Nec aliquando iniustus est creditor, qui dum præfixo reddendi tempore non constringitur: quādo uult exigit quod fœneratur. Vbi & bene subiungitur: Sicut domino placuit, ita factum est. Cùm enim in hac uita ea quæ nolumus patimur, necesse est ut ad eum qui iniustum uelle nihil potest, studia nostræ uoluntatis inclinemus. Magna quippe est consolatio in eo quod displicet, quod illo ordinante erga nos agitur, cui non nisi iustum placet. Si igitur iusta Deo placere scimus: pati autem nulla, nisi quæ domino placuerint possumus, iusta sunt cuncta quæ patimur, & ualde iniustum est, si de iusta passione murmuramus. Sed quia orator fortis quomodo assertionem partis suæ contra aduersarium allegauit, audiuimus, nunc quomodo in orationis suæ termino iudicem benedicendo laudet, audiamus. Sequitur: Sit nomen domini benedictum.] Ecce omne quod rectum sensit, domini benedictione conclusit, ut hinc aduersarius inspiciat, & ad pœnam suam uictus erubescat: quia ipse domino cōtumax etiam in beatitudine conditus extitit, cui homo hymnum gloriæ etiam percussus dicit. Intuendum 19 uerò est, quia hostis noster tot nos iaculis percutit, quot tentationibus affligit. Quotidie nanque in acie stamus, quotidie tentationum eius tela excipimus. Sed & nos contra illum iacula mittimus, si confossi tribulationibus, humilia respondemus. Beatus igitur Iob percussus damno rerum, percussus morte filiorum: quia uim doloris uertit in laudem conditoris, dicens: Dominus dedit, dominus abstulit, sicut domino placuit, ita factum est: sit nomen domini benedictum.] Superbum hostem humilitate percussit, crudelem patientia strauit. Nec credamus quòd bellator noster accepit, & non inflixit uulnera. Quot enim uoces patientiæ in Dei laudem percussus reddidit, quasi tot in aduersarij pectore iacula intorsit, & acriora ualde quàm sustinuit inflixit. Afflictus enim terrena perdidit, sed afflictionem humiliter sustinēs, cœlestia multiplicauit. Sequit:

Quòd Iob percussus nec uerbo nec cogitatione in Deum peccauit Cap. XIIII.

IN omnibus his non peccauit Iob labijs suis: ne
que stultum aliquid cõtra Deum locutus est.] Quia tentationum tribulationibus deprehensi, etiam tacito cogitationum motu possumus non loquẽdo peccare: beato Iob & oris testimonium perhibetur & cordis. Prius enim dicitur, non peccauit Iob labijs suis: & tunc demum subditur: Ne que stultum aliquid cõtra Deum locutus est. Qui enim stultum locutus nõ est, culpam à lingua conpescuit: sed cùm præmittitur, non peccauit: constat quòd murmurationis uitium etiam à cogitatione restrinxit. Nec ergo peccauit, nec stultum locutus est: quia nec per conscientiam tacitus tumuit, nec linguam in cõtumaciam relaxauit. Stultè autem contra Deum loquitur, qui inter diuinæ animaduersionis flagella positus, iustificare semet ipsum conatur. Si enim innocẽtem se asserere superbè audeat, quid aliud quàm iustitiam ferientis accusat? Hucusq; nos uerba historiæ transcurrisse sufficiat: iam nunc ad indaganda allegoriæ mysteria expositionis se sermo conuertat.

Quòd Deus tempora sine tempore intueturq; & in luce tenebras uidet: & diuersa ordinans nõ est diuersus. Cap. XV.

20 QVadam die cùm uenissent filij Dei ut assisterent coram domino: affuit inter eos etiam satan.] Discutiendum prius est: cur quadam die factum aliquid coram domino dicitur, cùm apud illum nequaquã cursus temporis mutatione diei noctisq; uarietur. Neque enim in ea luce, quę sine accessu ea quæ eligit illustrat, & sine recessu ea quæ respuit deserit, defectus mutabilitatis uenit: quia in semetipsa manẽdo immutabilis, mutabilia cuncta disponit: sicq; in se transeuntia cõdidit: ut apud se transire nequaquam possint: nec tempus intus in conspectu eius defluit, quod apud nos foris decurrit. Vnde fit ut in æternitate eius fixa maneant. Cur ergo apud eum dicitur quadam die, cui nimirum dies una est æternitas sua? Quam uidelicet nec fine claudi, nec initio uidit aperiri psalmista, cùm dicit: Melior est dies una in atrijs tuis super milia. Sed cùm scriptura sacra de temporaliter editis loquitur, dignum est ut uerbis temporalibus utatur: quatenus condescendendo leuet: & dum de æternitate aliquid tẽporaliter narrat, assuetos temporalibus sensim ad æterna traijciat: secq; bene nostris mẽtibus æternitas incognita, dum uerbis cognitis blanditur, infundat. Quid autem mirum si in sacro eloquio incõmutabilitatem suam Deus præpropere humanæ menti non aperit: quando & resurrectionis suæ solennitate celebrata, quibusdam prouectionum accessibus innotuit incorruptionem corporis quod resumpsit? Luca quippe attestãte didicimus: quòd quibusdam se in monumento quærentibus prius angelos misit: & rursum discipulis in uia de se loquẽtibus ipse quidem, sed non cognoscendus, apparuit: qui post exhortationis moras, cognoscendũ se in panis fractione monstrauit. Ad extremum uerò repentè ingrediens, non solum se cognoscibilem, sed etiam palpabilem præbuit. Quia enim infirma adhuc gestabant corda discipuli: in cognitione tanti mysterij, ita fuerant diuina dispensatione nutriendi, ut paulisper aliquid quærentes inuenirent, inuenientes crescerent, & crescentes cognita robustius tenerent. Quia igitur non repentè, sed causarum uerborumq; incrementis, quasi quibusdam ad æternitatem passibus ducimur: intus apud eum quadam die aliquid factum dicitur, qui ipsa quoq; tempora sine tempore contuetur. An quia etiam satan affuit die quadam, dum hoc factum dicitur, indicare sacra scriptura studuit, quia in luce Deus tenebras uidit? Nos quippe 21
uno eodemq; contuitu lucem & tenebras cõtueri non possumus, quia cùm in tenebris oculus figitur, lux fugatur, & cùm ad lucis se coruscationem uerterit, tenebrarum umbra discedit. Illa autem uis quæ cuncta mutabilia immutabiliter uidet, quasi in die ei satan affuit: quia apostatæ angeli tenebras sine obscuritate comprehendit. Nos (ut dictum est) uno eodemq; intuitu contemplari non possumus, & quæ approbando eligimus, & quæ reprobando damnamus: quia cùm ad hãc animus uertitur, ab illa cogitatione separat: cùm uerò ad illã reducit, ab hac cui inhæsit, remouet. Deus uerò qui sine mutabilitate simul cũcta respicit, sine distentione cõprehendit: uidelicet & bona quæ adiuuat, & mala quæ iudicat, & quæ adiuta remunerat, & quæ iudicans damnat, in his quæ diuerso disponit ordine diuersus nõ est. In die ergo ei satan affuisse describit: quia lumen æternitatis eius nulla mutabilitatis fuscatione tangitur, in hoc quòd ei tenebræ præsentes sunt, affuisse inter filios Dei dicitur: quia ea ui iustitię immundus spiritus penetratur, qua uidelicet mundorum spiritum corda complentur: eoq; radio luminis iste transfigitur, quo illi ut luceant perfunduntur. Inter filios Dei affuit: quia si illi Deo ad electorum adiutorium, iste ad probationem seruit. Inter filios Dei affuit: quia & si ab illis in hac uita laborantibus auxilium pietatis impenditur: iste occultæ eius iustitiæ nesciendo seruiens, ministerium exequi reprobationis conatur. Vnde bene in libris Regum per prophetam dicitur:

Quòd sancti angeli ad adiutorium electorum: satan uerò ad probationem, Deo seruiat. Cap. XVI.

VIdi dominum sedentem super solium suum: 3.Reg.22
& exercitum cœli à dextris eius & à sinistris, & dictum est: In quo decipiam Achab, ut ascendat & cadat in Ramoth Galaath? Et dixit alius ita, et alius aliter. Et egressus est unus, & dixit: Ego decipiã Achab: & dictũ est: In quo decipies? Qui respondit dicẽs: Egrediar, et ero spiritus mendax in ore omniũ prophetarũ eius. Quid enim soliũ Dei, nisi angelicas potestates accipimus, quarum mentibus altius præsidens inferius cuncta disponit? Et quid exercitus cœli, nisi ministrantiũ angelorum multitudo describitur? Quid est ergo quod exercitus cœli à dextris et sinistris eius stare perhibetur? Deus enim qui ita est intra omnia, ut etiam sit extra omnia: nec dextra nec sinistra concluditur. Sed dextra Dei, angelorum pars electa: sinistra autem Dei, pars angelorum reproba designatur. Non enim ministrãt Deo solummodo boni qui adiuuent: sed etiam mali qui probent. Non solum qui à culpa redeuntes subleuent: sed etiam qui redire nolentes grauent. Nec quod, cœli exercitus dicitur: angelorum pars reproba in eo intelligi posse prohibetur. Quas enim suspendi in aere nouimus, aues cœli nominamus. Et eisdem spiriti
Ephes.6 bus Paulus dicit: Contra spiritalia nequitiæ in cœ
Ephes.2 lestibus. Quorũ caput enunciãs ait: Secundũ principem potestatis aeris huius. A dextera ergo Dei & sinistra angelorum exercitus stat, quia & uoluntas electorum spirituum diuinæ pietati cõcordat: & reproborum sensus suæ malitiæ seruiens, iudicio districtionis eius obtemperat. Vnde & mox fallax spiritus in medium prosilisse describit: per quem Achab rex, exigentibus suis meritis decipiatur. Neque enim fas est credere bonum spiritum fallaciæ deseruire uoluisse, ut diceret: Egrediar, & ero spiritus mendax in ore omniũ prophetarum eius, sed quia Achab rex ex præcedentibus peccatis dignus erat, ut tali debuisset deceptione damnari: quatenus qui sæpe uolens ceciderat in culpam: quandoq; nolens caperetur ad pœnam. Occulta iustitiæ licentia malignis spiritibus datur, ut quos uolẽtes in peccati laqueo strangulãt, in peccati pœnam etiam nolentes trahant. Quòd ergo illic à dextris atque à sinistris Dei, exercitus cœli astitisse describit, hoc hic inter filios Dei satan affuisse perhibet. Ecce à dextris Dei steterunt angeli, qui nominãtur filij Dei: ecce à sinistris an-
22 geli stant, quia affuit inter eos etiam satan. Sed quia allegoriæ mysteria indagare decreuimus, non inconuenienter accipimus quòd in die dominus satan uidit: quia uias eius in sapientiæ suæ incarnatione corripuit: quasi eum non uidisse, fuerit, tamdiu prauitatem illius in humani generis perditione tolerasse. Vnde & ei diuina uoce mox dicitur. Vnde uenis?] In die satan requiritur de uijs suis: quia in luce manifestatæ sapientiæ occulti hostis insidiæ deteguntur. Quia ergo incarnato domino diabolus increpatur: & à sua pestifera effrenatione corripitur: rectè subiungitur, Cui dixit dominus: Vnde uenis?] Tunc enim satanæ uias requirendo arguit, cùm per mediatoris aduentum persuasionis eius nequitias reprimens increpauit. Nec immeritò in hoc die filij Dei corã domino astitisse referuntur, quia uidelicet ad æternæ patriæ uocationem, electi omnes, luce sapientiæ se illustrante, collecti sunt. Quos quamuis incarnata sapientia aggregare effectu operis uenerat, diuinitati tamen illius iam per eius præscientiam intrinsecus assistebant. Sed quia de uijs suis antiquus hostis, redemptore ueniente, discutitur, quid dicat audiamus:

Quòd ab Adam usque ad aduentum Christi, satan nullum qui sibi plenè resisteret, reperit. Cap. XVII.

CIrcuiui terrã, & perambulaui eam.] Ab Adam quippe, ante aduẽtum domini, omnes post se gentium nationes traxit. Circuiuit terram & perambulauit: quia per corda gentium iniquitatis suę uestigia impressit. Cadens eã à sublimib. humanas mentes iure possedit, quia in culpæ suæ uinculo uolentes astrinxit: tantoq; latius in mũdo uagatus est, quanto à reatu illius quisquam liber per omnia inuentus non est. Cui quasi ex potestate mundum circuisse, est nullum hominẽ qui sibi plenè resisteret inuenisse. Sed iam satan redeat, id est, ab effectu suæ malitiæ uis illum diuina constringat: quia iam apparuit in carne, qui in peccati contagione, ex carnis nihil habeat infirmitate. Venit humilis, quem & superbus hostis admiretur: quatenus qui fortia diuinitatis eius despexerat, etiam humanitatis eius infirma pertimescat. Vnde & mox significatione mirifica, contra eum ipsa humanitatis infirmitas obstupescenda proponitur, ut dicatur: Nunquid considerasti seruum meum Iob: quòd non sit ei similis in terra?] Quòd Iob interpretetur dolens, pauloante iam diximus. Dolens uerò ipse ueraciter per figuram
dicit: qui portare dolores nostros propheta atte- Esaiæ 53.
stante, perhibetur. Cui in terra similis nõ est, quia omnis homo tantummodo homo est, ipse autem Deus & homo. In terra ei similis non est: quia etsi adoptiuus quisque filius ad percipiendam diuinitatem proficit, nequaquam tamen ut Deus naturaliter esset, accipit. Qui bene etiam seruus dictus est, quia formam serui suscipere dignatus est. Nec maiestati iniuriam intulit assumpta humilitas carnis: quia & ut seruanda susciperet, nec tamẽ habita permutaret, nec diuina humanitate minuit, nec humana diuinitate consumpsit: quia etsi per Pau-
lum dicit: Qui cùm in forma Dei esset, nõ rapinã Philip.2
arbitratus est esse se æqualẽ Deo: sed semetipsum exinaniuit formã serui accipiẽs: ei semetipsum exinaniuisse, est, ab inuisibilitatis suæ magnitudine se uisibilem demõstrasse, ut serui forma tegeret hoc quod in circũscripte omnia ex diuinitate penetraret. Dei autem ad satan per figuram dicere, est, nunquid considerasti seruum meum Iob? unigenitum filium contra eum in forma serui admirabilem demonstrare. Eo enim ipso quo illum tantæ uirtutis in carne innotuit: quasi superbienti aduersario quod dolens consideraret, iudicauit. Sed quia bonum quod miraretur intulerat: restat, ut ad reprimendam eius superbiam, uirtutes illius adhuc enumerando subiungat. Sequitur: Homo simplex & rectus ac timens 23
Deum, & recedens à malo.] Venit nanque inter homines mediator Dei & hominum, homo Christus Iesus: ad præbendum exemplum uiæ hominibus simplex, ad non parcendum uerò malignis spiritibus rectus, ad debellandam superbiam timens Deum, ad detergendam uerò in electis suis uitæ immunditiam, recedens à malo. De ipso enim per Esaiam principaliter dicitur: Et
replebit eum spiritus timoris domini. Et ipse à ma Esaiæ 11
lo singulariter recessit, quia facta imitari noluit,

quæ

quæ in hominibus inuenit: quoniam attestante Petro: Peccatum non fecit, nec inuentus est dolus in ore eius. Sequitur: Respondens satan ait: Nunquid frustra Iob timet Deum? Nonne tu uallasti eum ac domum eius, uniuersamq; substantiam eius per circuitum? Operibus manuum eius benedixisti, & possessio illius creuit in terra.] Antiquus hostis redemptorē humani generis, debellatorē suum in mundum uenisse cognouit: unde & per obsessum hominē in Euangelio dicitur: Quid nobis & tibi fili Dei? Venisti huc ante tempus torquere nos? Qui tamē prius cùm hunc passibilem cerneret, & posse mortalia perpeti humanitatis uideret: omne quod de eius diuinitate suspicatus est, ei fastu superbiæ suæ in dubiū uenit. Nihil quippe nisi superbum sapiens, dum esse hunc humilem conspicit, deum esse dubitauit. Vnde & ad tentationum se argumenta contiertit, dicens: Si filius Dei es, dic ut lapides isti panes fiant. Quia igitur passibilē uidit, non Deum natum, sed Dei gratia custoditū credidit. Vnde & nunc inferre perhibetur: Nonne tu uallasti eum ac domum eius, uniuersamq; substantiā eius per circuitum? Operibus manuum eius benedixisti, & possessio illius creuit in terra. Eum quippe ac domum eius à Deo uallatam dicit, quia tentando eius conscientiam penetrare non potuit. Substantiam eius uallatam asserit, quia electos eius euadere non præsumit. Operibus manuum eius benedixisse Deum, & possessionem eius excrescere in terra queritur: quia scilicet tabescens uidet, quòd fides eius in notitiam hominum prædicantibus apostolis multiplicatur. Possessio quippe eius crescere dicitur, dum laborantibus prædicatoribus, fidelium quotidie numerus augetur. Hæc itaque satan Deo dixisse, est, talia inuidendo sensisse. Hæc satan Deo dixisse, est, de his tabescendo doluisse. Sequitur:

24 Sed extende paululum manum tuam, & tange cuncta quæ possidet, nisi in faciem benedixerit tibi.] Quem enim tranquillitatis tempore, Dei gratia custoditum credidit, peccare posse per passionem putauit. Ac si aperte dicat: Interrogatus afflictionibus homo & peccator agnoscitur, qui in miraculis Deus putatur. Dixit ergo dominus ad satan. Ecce uniuersa quæ habet, in manu tua sunt: tantùm in eum ne extendas manum tuam.] Cùm sacram historiam sub figurali intellectu discutimus, satanæ manus non potestas, sed tentatio debet intelligi. Vniuersa itaque quæ habet, in manum tentantis dantur, & in eum tentationis manus extendi prohibetur: quòd tamen fieri substantia amissa concedit: quia nimirum prius Iudæa, quæ possessio eius fuerat, in infidelitate sublata est, & post eius caro patibulo crucis affixa. Qui igitur prius Iudæam aduersantem pertulit, & postea usq; ad crucem uenit: quasi prius habita amisit, & post in semetipso aduersantis nequitiā pertulit. Egressusq; est satan à facie domini.] Sicut & superius dictum est, satan à facie domini exijt, quia ad desiderij sui uota peruenit. Quasi enim ante ipsum erat, dum propter ipsum quod male sitiebat, implere non poterat. Cùm autem quadam die filij eius & filiæ comederent & biberent uinum in domo fratris sui primogeniti.] Beati Iob filios ac filias, uel Apostolorum ordinem, uel cunctorum fidelium multitudinem diximus designasse. Incarnatus autem dominus prius ex Iudæa ad fidem paucos elegit, & post sibi multitudinem populi gentilis aggregauit. Quis autem maior domini filius, nisi Iudaicus populus accipi debet, qui ei dudū datæ legis fuerat doctrina generatus: minor aūt gentilis populus, qui in mundi extremitate collectus est? Quia igitur cùm satan utilitati hominum nesciens deseruiret, & corruptis persecutorum cordibus, licentiam dominicæ passionis expeteret: sancti Apostoli necdum agregandam Deo gentilitatē nouerant, & soli Iudæę fidei arcana prædicabant, cùm satan exijsse è domino dicitur, filij & filiæ in domo fratris primo geniti conuiuari referuntur. Dictum quippe eis fuerat: In uiam gentium ne abieritis. Post mortem nanq; resurrectionemq; domini in gentium prædicationem conuersi sunt. Vnde & in suis actibus dicunt: Vobis oportebat loqui primum, uerbum Dei, sed quia repulistis illud, & indignos uos iudicastis æternæ uitæ: ecce conuertimur ad gentes. Hi itaq; filij sponsi, de quibus & eiusdē uoce sponsi dicitur: Non ieiunabunt filij sponsi quamdiu cum illis est sponsus: In domo fratris primogeniti conuiuantur, quia uidelicet adhuc Apostoli sacræ scripturæ delicijs, in solius Iudaici populi collectione, uescebantur. Nuncius uenit ad Iob, qui diceret.

Quòd simplices perfectißimis adhærentes, eorum intellectu pascuntur. Cap. XVIII.

25 Boues arabant, & asinæ pascebant iuxta eos, & irruerunt Sabæi, tuleruntq; omnia, & pueros percusserunt gladio, & euasi ego solus, ut nunciarem tibi.] Quid in figura per boues, quàm bene operantes: quid aliud per asinas, quàm quosdam simpliciter uiuentes accipimus? Quæ bene iuxta boues pasci referuntur: quia mentes simplicium etiam cùm alta capere non possunt, eo magis uicinæ sunt, quo & fraterna bona sua per charitatem credunt: cunq; inuidere alienis sensibus nesciunt, quasi in pastu se minimè diuidunt. Simul ergo se asinæ cum bobus reficiunt, quia prudentibus coniuncti tardiores eorum intelligentia pascuntur. Sabæi autem captiuantes interpretantur. Et qui alij captiuantium nomine, nisi immundi spiritus designantur, qui cunctos quos sibi subijciunt, in infidelitatem captiuos ducunt? Qui & pueros gladio feriunt, quia eos tentationis suæ grauiter iaculis uulnerant, quos necdum iuuenilis constantia liberos uel robustos seruat. Qui bene quidem bona incipiunt, sed in ipsa adhuc inchoationis suæ teneritudine captiuantibus immundis spiritibus substernuntur. Quos gladio hostis percutit, quia æternitatis desperatione transfigit.

Quòd

Quòd uerbum Dei non pereat, etiam cùm non perierint hi aduersus quos mala prædixit. Cap. XIX.

Nuncius uenit ad Iob.) Quid est autem hoc quòd nūcius uenit, qui diceret ego euasi solus? Quis est iste nuncius qui alijs pereuntibus solus euadit, nisi propheticus sermo, qui dum fiunt mala omnia quæ prædixit quasi sanus ad dominū solus redit? Dum enim uera dixisse de perditorū casu cognoscitur: quasi inter mortuos uixisse mōstratur. Hinc est quòd ad Rebeccam in Isaac coniugio deducendam puer mittitur: quia uidelicet ad desponsandam Ecclesiam domino, interposita prophetia famulatur. Sabęis igitur irruentibus, solus puer qui nunciaret euasit: quia malignis spiritibus infirmorum mentes in captiuitatem ducentibus sententia prophetica cōualuit, quæ eandem captiuitatē prænunciās dicit: Propterea captiuus ductus est populus meus, quia non habuit scientiam. Prophetia ergo quasi saluatur, dum captiuitas quam prædixit ostenditur. Sequitur:

Gen. 24

Esaiæ 5

Quòd dum præpositi gloriam propriam quærunt, subditorum corda subuertuntur. Cap. XX.

26 Cumq; adhuc ille loqueret, uenit alter & dixit: Ignis Dei cecidit de cœlo, et tactas oues, pueros q; consumpsit, & effugi ego solus ut nunciarem tibi.) Omnes qui prædicationis officiū in synagoga tenuerūt, cœlum rectè uocati sunt, quia nimirū sapere cœlestia credebantur. Vnde & Moses cùm sacerdotes ac populū ad uerba suæ admonitionis excitaret, dixit: Attende cœlū & loquar, & audiat terra uerba ex ore meo. Per cœlum uidelicet significans præpositorum ordinem, per terram uero subditorum plebē. Hoc igitur loco cœlum, sacerdotes uel pharisæos, uel legis doctores non inconuenienter accipimus, qui ante oculos hominum dum cœlestibus officijs inseruirent, quasi desuper lucere uidebanī. Sed quia ipsi summopere in redemptoris nostri aduersitate cōmoti sunt, quasi ignis de cœlo cecidit: dum ad decipiendum imperitum populum, ab his etiam qui uera docere putabantur flamma inuidiæ exarsit. Testante quippe Euangelio nouimus, quòd doctrinæ ueritatis inuidentes oportunitatem dominicæ traditionis exquirebant, sed metuentes populum, quæ moliebantur innotescere non audebant. Hinc etiam in eo scriptum est, quòd dissuadendis populis dicūt: Nunquid aliquis ex principibus credidit in eum, aut ex pharisæis? Sed turba hæc quæ nō nouit legem, maledicti sunt. Quid autem in ouibus atque in pueris nisi innocentes quosque, sed tamen adhuc infirmos, accipimus? Qui dum aduersitatem Pharisæorum ac principum tolerare timuerunt, infidelitatis concrematione consumpti sunt. Dicatur ergo: Ignis Dei cecidit de cœlo, & tactas oues pueros q; cōsumpsit, id est, à præpositorum cordibus flamma inuidiæ corruit, & quicquid boni in plebibus oriebatur, incendit: quia dum mali præpositi suū contra ueritatem honorem exigunt, ab omni rectitudine corda sequentium subuertunt. Vbi & bene adiungitur: Et effugi ego solus ut nunciarem tibi: quia dum impletur prædicta causa malitiæ, fallaciæ interitum euadit sermo prophetiæ, qui ait: Et nunc ignis aduersarios consumit. Ac si aperte dicat: Malos non solum ignis per uindictam pòst cruciat: sed nunc etiam per liuorem cremat: quia qui pòst puniendi sunt retributionis supplicio, nunc semet ipsos afficiunt inuidiæ tormento. Puer ergo solus fugiens remeat: & igne perisse oues pueros q; denunciat, dum prophetia Iudaicum populum deserens, uera se dixisse manifestat, quæ ait: Zelus apprehendit populum ineruditum. Ac si aperte dicat: Dum uerba prophetarum discutere plebs noluit, sed credulitatem suam uerbis inuidentium dedit, zeli igne perijt: quia in alienæ inuidiæ se flāma concremauit. Sequitur: Sed & illo adhuc loquēte, uenit alius & dixit: Chaldæi fecerunt tres turmas, & inuaserunt camelos & tulerūt eos, necnon & pueros percusserunt gladio: & effugi ego solus ut nunciarem tibi.] Quia Chaldæos feroces interpretari nouimus, qui alij Chaldæorum nomine designentur, nisi persecutionis authores usq; ad apertos clamores malitiæ prorumpentes, cùm dicūt: Crucifige crucifige? Qui de semetipsis tres turmas faciūt, cùm se ad proponēdas quæstiones domino Pharisæi, Herodiani & Sadducæi diuiserunt. Qui ore quidem sapiētiæ uicti sunt, sed quia stultos quosdam post se eos traxisse credendum est, factis turmis Camelos tulerunt. Vnusquisque nanq; eorum ordo in praua quæ sapuit insipientium corda corpuit, & dum persuadēdo ad interitum pertraxit, quasi tortuosas mentes infirmantium ad captiuitatem duxit. Prædicāte quippe in Samaria domino, multi ex Samaritanis fuerūt in possessionem eiusdem redemptoris nostri asciti. Sed nunquid ij qui pro septem uiris unius mulieris mortuis de resurrectionis desperatione dominum tentant, nequaquam conati sunt credentes Samaritanos à fide reducere, quos constat spem resurrectionis ignorare? Qui dum ex lege nonnulla recipiunt, nonnulla contemnūt, quasi camelorum more uelut animal mundum rumināt, sed ut immundum nequaquā ungulam findūt: quamuis & eos Cameli ruminantes, sed tamē ungulam non findentes indicāt, qui in Iudæa iuxta literam historiam audierant, sed uirtutem eius spiritaliter discernere nesciebant. Quos tribus turmis Chaldæi rapiunt, dum Pharisęi, Herodiani & Sadducæi ab omni sensus rectitudine iniqua persuasione peruertunt. Simulq; pueros gladio feriūt, quia & si qui in populo uti iam ratione poterāt: eis ipsi non uirtute rationis, sed potestatis autoritate contraibant: dumq; se quasi præpositos imitari à subditis uolunt, etsi intelligere aliquid sequētes possunt: ex autoritate tamen suscepti regiminis eos ad perniciem pertrahunt. A quibus bene solus puer qui nunciet fugit: quia Pharisæis Herodianis atque Sadducæis iniqua patrantibus eos nimirum deserens propheticus sermo conualescit, qui ait: Et tenentes legem nescierunt me.

Luc. 20

Luc. 23

Hier. 2

Sequitur:

Quòd

Quòd primogenitus frater sit Iudaicus populus, & domus quatuor angulorũ, Scribæ & Pharisei & sacerdotes & seniores populi, & uentus à regione deserti, immundorũ spirituũ in sanctos cursus Cap. XXI.

28 ADhucloquebatur ille, & ecce alius intrauit & dixit: Filijs tuis & filiabus uescentibus & bibentibus uinum in domi fratris sui primogeniti: repentè uentus uehemens irruit à regione deserti: & concussit quatuor angulos domus. Quæ corruẽs oppressit liberos tuos: & mortui sunt.] Paulo ante iam diximus quòd filios & filias prædicantes apostolos & plebes subditas sentiamus, qui in domo fratris primogeniti conuiuari referuntur: quia in habitatione adhuc Iudaici populi sacræ prædicationis delicijs uescebanẽ. Repentè autem uehemens uentus irruit à regione deserti. Regio deserti est cor infidelium, quod dum creator deserit nullus inhabitator colit. Ventus autẽ uehemens, quid aliud quàm tentatio foris accipitur? Ventus ergo uehemens à regione deserti irruit: quia in pallione redemptoris nostri contra fideles eius, fortis tentatio à cordibus Iudæorum uenit. Potest etiam deserti regio, derelicta immundorum spirituum multitudo non inconuenienter intelligi. A qua uentus uenit, & domum concutit: quia ab eis tentatio prodijt, & persecutorum corda commouit. Sed hæc domus in qua conuiuabantur filij: in quatuor angulis stabat. Tres enim regentium ordines in synagoga cognouimus: sacerdotum scilicet scribarum atq; seniorum populi. Quibus si & Pharisæos iungimus: quatuor in hac domo angulos inuenimus. A regione igitur deserta uentus uenit, & quatuor angulos domus concutit: quia ab immundis spiritib. tentatio irruit, & mentes quatuor ordinum in malitiã persecutionis excitauit. Quæ domus corruẽs oppressit liberos: quia dum Iudea in crudelitatem dominicæ persecutionis cecidit: Apostolorum fidem desperationis formidine obruit. Teneri enim tantummodo magistrum uiderunt, & iam negantes per diuersa fugiebant. Et quamuis manus interna eorum spiritum in præscientia ad uitam tenuit: à uita tamen fidei eos interim carnalis timor extinxit. Qui ergo autorem suum, Iudæa sæuiente, reliquerunt, quasi concussis angulis domo euersa necati sunt. Quid autem illo tempore de grege fidelium factum credimus, quo fugisse ipsos etiam arietes scimus? Sed inter hæc unus qui enunciet, euadit: quia conualuisse se sermo propheticus, qui hæc denunciauerat, ostendit dicens de persecutore populo: Dilectus meus in domo mea fecit scelera multa: dicẽs de bonis prædicatoribus, sed tamẽ in passione fugientibus: Proximi mei à longè steterunt. Dicens de cunctis ualde formidantibus: Percutiam pastorem, & dispergentur oues gregis. Sequitur:

Hier.11 Psal.37 Zach.13

Quòd plebs Iudaica & legis sacramenta à capite & corpore suo amissa sunt & scissa. Cap. XXII.

29 TVnc surrexit Iob, & scidit uestimenta sua.] Ruente domo, extinctis filijs, Iob surrexit: quia Iudæa in infidelitate perdita, prædicatorib. in pauore mortis cadentibus, redemptor humani generis semetipsum à carnis suæ morte suscitauit: quia quanto iudicio persecutores suos deseruerit, demonstrauit. Surgere quippe eius, est qua districtione peccatores derelinquat ostendere: quasi enim iacere eius est, patienter mala tolerare. Surgit ergo cùm contra reprobos iudiciũ iustitiæ exerit. Vnde & rectè uestimenta scidisse perhibeẽ. Quid enim uestimentum domini nisi synagoga extitit: quæ prophetis prædicantibus expectationi incarnationis illius adhæsit? Sicut enim his nunc uestitur à quibus diligitur, Paulo attestante qui ait: Vt exhiberet sibi gloriosam Ecclesiã, non habentem maculam aut rugam. Quæ enim maculam aut rugam nõ habere dicitur: profectò uestis rationalis & per actionẽ munda, & per spem tensa monstratur. Ita cùm incarnandum eum Iudæa credidit adhærendo, nihilominus uestis fuit. Sed quia expectatus uenit, ueniẽs noua docuit, docẽs mira exercuit, mira faciens, praua tolerauit. Vestem qua indutus fuerat, scidit: dum in Iudæa alios ab infidelitate sustulit, alios in incredulitate dereliquit. Quid est igitur uestis scissa, nisi Iudæa in contrarijs sententijs diuisa? Si enim uestis eius scissa non esset, Euangelista non diceret, quòd prædicante domino contentio oriebatur in populo: ut alij dicerent bonus est: alij autem nõ, sed seducit turbas. Quasi scissa uestis illius fuit, quæ diuisa per sententias unitatem concordiæ perdidit, cùm & post resurrectionem suam quibusdam credituris apparuit, & quibusdam non credituris se abscondit. Sequitur: Et tonso capite corruens in terrã adorauit.] Quid per decisos capillos, nisi sacramentorũ subtilitas: quid per caput, nisi summa sacerdotij dignitas designatur? Vnde & ad Ezechielem propheram dicitur: Tu fili hominis sume tibi gladium acutum, radentem pilos, & assumes eum, & duces super caput tuum & barbam: ut uidelicet prophetæ facto, iudicium redemptoris exprimatur, qui in carne apparens caput rasit: quia à Iudaico sacerdotio præceptorum suorũ sacramenta abstulit. Barbam rasit: quia regnum Israeliticum deserens, decorem uirtutis eius amputauit. Quid uerò hoc loco per terram, nisi homo peccator exprmit? Primo quippe peccanti homini dictũ est: Terra es, & in terram ibis. Terræ ergo nomine, peccatrix gentilitas designatur. Nam cùm iustam Iudea se crederet constat quam reproba de gentilitate sentiret, Paulo attestante qui ait: Nos natura Iudæi, & non ex gentibus peccatores. Mediator igitur noster quasi detonso capite in terrã corruit: quia Iudæam, deserens, dum sacramenta sua ab eius sacerdotio abstulit, ad notitiam gentium uenit. Capillos enim à capite rasit: quia sacramẽta legis ab illo suo primo sacerdotio sustulit: & in terrã corruit: quia saluandis se peccatoribus dedit: dumq; eos qui sibi iusti uidebãtur, deseruit: hos qui se iniustos & fatebantur, & nouerant, assumpsit. Hinc ipse in Euangelio dicit: Ego in iudicium ueni in hunc mundum, ut qui non uident, uideãt: & qui uident, cæci fiant. Hinc & columna nubis quæ in eremo populum præibat, splendore ignis nõ in die, sed in nocte radiabat:

Ioan.7 Ezech.5 Gen.3 Galat.2 Ioan.9 Exod.13

diabat: quia uidelicet redemptor noster suæ conuersationis exemplo, ducatum sequentibus præstans, de iustitia sua confidentibus, nulla luce claruit: peccatorum uerò suorum tenebras agnoscẽtibus, ignem sui amoris infulsit. Nec quòd corruere Iob dicitur, indignum mens hoc significationi redemptoris arbitretur. Scriptum nanq; est: Verbum misit dominus in Iacob, & cecidit in Israel. Iacob quippe supplantator, Israel uerò uidens Deum dicit. Et quid per Iacob nisi Iudaicus populus, quid per Israel nisi gentilis populus designat? Quia quem Iacob per carnis mortem supplantare studuit, hunc nimirum per oculos fidei gentilitas Deum uidit. Ad Iacob ergo missum uerbum, in Israel cecidit: quia eum quam ad se uenientem Iudaicus populus respuit, hunc repentè cõfitens populus gentilis inuenit. De sancto quoq; spiritu scriptum est: Cecidit spiritus domini super eos. Id circo autem uerbum domini uel spiritussanctus in sacra scriptura cadere dicit, ut inopinatus eius aduentus exprimatur. Quod enim ruit uel cadit, ad ima repentè uenit. Mediatori ergo in terram quasi corruisse, est nullis signis præcurrentibus inopinate ad gentes uenisse. Bene aũt dicitur quòd corruens adorauit: quia dum ipse humilitatẽ carnis suscepit, in se credentibus uota humilitatis indudit. Fecit enim, quia fieri docuit: sicut & de eius spiritu dicitur: Ipse spiritus postulat pro nobis gemitibus inenarrabilibus. Neq; emẽ petit qui æqualis est, sed postulare dicitur: quia nimirum quos repleuerit, postulãtes facit: quamuis hoc & in semet ipso redemptor noster ostẽdit: qui patrem etiam, dum passioni propinquaret, exorauit. Quid enim mirum, si in forma serui exorando se patri subdidit, in qua etiam manus peccantium usq; ad mortis extrema tolerauit? Sequitur:

Esaiæ 9 Act.2 Rom.8

Quòd synagoga adultera pallio literæ retento, dum lege carnaliter uti uoluit, cõtempta est: & legislatorẽ criminata, nudum abire permisit Cap. XXIII

31 NVdus egressus sum de utero matris meæ: nudus reuertar illuc.] Redemptoris mater iuxta carnẽ synagoga extitit, ex qua ad nos per corpus uisibilis processit. Sed hunc intra se tegmine literæ adopertum tenuit, dum ad spiritalẽ eius intelligentiã mentis oculos aperire neglexit. Hunc quia in carne humani corporis latentem uidere Deum noluit, quasi in diuinitate nudum conspicere contempsit. Sed nudus de utero matris exijt: quia à synagogæ carne prodiens conspicuus ad gentes uenit. Quod bene Ioseph relicto pallio fugiente signatũ est. Dum enim mulier adultera male illo uti uoluisset, relicto pallio fugit foras: quia dum synagoga dominum purum hominem credens, quasi adulterino complexu cõstringere uoluit: ipse tegmẽ literæ eius oculis reliquit, & ad cognoscẽdam diuinitatis suæ potentiã, conspicuum se gentibus prebuit. Vnde & Paulus dixit: Vsque hodie dum legitur Moyses uelamen est positum super cor eorum: quia uidelicet adultera mulier apud semetipsam palliũ retinuit, & quem male tenebat, nudum amisit. Quia ergo à synagoga uenens, fidei gentium cõspicuus apparuit, ex utero matris nudus exijt. Sed nunquid hanc omnino deseruit? Et ubi est quod per Prophetam dicitur: Si fuerit numerus filiorum Israel quasi arena maris, reliquiæ saluæ fient? Vbi est quod scriptũ est: Donec plenitudo gentium intraret, & sic omnis Israel saluus fieret? Erit ergo quandoque conspicuus, ut etiã synagogæ appareat. Erit in fine mundi proculdubio, quando gentis suæ reliquijs semetipsum, sicut est dominus, innotescit. Vnde & bene hic dicitur: Nudus reuertar illuc.] Nudus quippe ad uterum matris reuertitur, cùm in mundi huius termino, qui in seculo factus homo despicitur, synagogæ suæ oculis Deus ante secula declaratur.. Sequitur:

Gen.29 Osee 11 Rom.11

Quòd solius Dei sit dare & auferre, & quòd redemptori nosto nullum ex consortio carnis peccatum adhæsit. Cap. XXIIII

DOminus dedit, dominus abstulit: sicut domino placuit, ita factum est: sit nomen domini benedictum.] Redemptor noster per hoc quòd Deus est, cũ patre dat omnia: per hoc uerò quod homo est, à patre accipit omnia. Dicatur igitur de Iudæa, cùm uenturum incarnationis eius misterium crederet: dominus dedit. Dicatur de Iudæa, cùm expectatam incarnationis eius præsentiam contempsisset, dominus abstulit. Data quippe est cùm per quosdam futura credidit, sed exigente merito suæ cæcitatis ablata est, cùm credita per quosdam uenerari contempsit. In se autem credentes edocet, ut in flagellis positi benedicere domino sciant, cùm subditur: Sicut domino placuit, ita factum est, sit nomẽ domini benedictum. Vnde & testãte Euangelio cùm appropinquare passioni dicit, accepto pane gratias egisse perhibeẽ. Gratias itaq; agit, qui flagella alienæ iniquitatis suscipit. Et qui nihil dignum percussione exhibuit, humiliter in persecutione benedicit: ut hinc uideli cet ostẽdat quid unusquisq; in flagello culpę propriæ facere debeat, si ipse æquanimiter flagella culpæ portat alienæ: ut hinc ostendat quid in correctione faciat subditus, si in flagello positus patri gratias agit æqualis. Sequitur: In omnibus his nõ peccauit Iob, neq; stultũ aliquid contra Deum locutus est.] Quòd nec peccasse, nec stultum aliquid contra Deum locutus asseriẽ: hoc de illo Petrus (sicut iam prædiximus) apertè testatur, dicẽs: Qui peccatum non fecit, nec dolus inuẽtus est in ore eius. Dolus quippe in ore quanto apud homines prudentius callet, tanto apud Deũ stultius desipit, Paulo attestãte, qui ait: Sapientia huius mundi, stultitia est apud Deũ. Quia ergo dolus in ore eius nõ fuit, stultũ procul dubio nihil dixit. Hunc contra Deum, sacerdotes & principes stultè locutum crediderunt, cùm interrogatus passionis tempore, Dei se filium testareẽ. Vnde & conquirentes dicunt: Quid adhuc egemus testibus? ecce ipsi audiuimus blasphemiam. Sed contra Deum nihil stultè dixit: qui uera loquens, hoc de se infidelibus etiam moriendo intulit, quod paulo post redemptis omnibus resurgendo monstrauit. Hæc in si-

1.Cor.3 1.Pet.2 1.Cor.3. Matth.26

in significationem nostri capitis breuiter tractata tranſcurrimus, nunc ad ædificationem eius corporis, ea moraliter tractanda replicemus, ut quod actum foris narratur in opere, ſciamus quomodo intus agatur in mente. Nam cùm filij Dei aſſiſtunt coram Deo, inter eos quoq; aſſiſtit & ſatan: quia plerunque bonis noſtris cogitationibus, quæ in corde noſtro, aduentu ſpiritus ſancti operante, ſeminantur: antiquus ille callidè ſe interſerit, & ſubiungit inimicus: ut bene cogitata perturbet, maleq; perturbata dilaniet. Sed nequaquam nos in tentatione deſerit, qui creauit. Nam hoſtem noſtrum qui ſe contra nos in inſidijs contegit, illuſtratione ſui luminis nobis deprehenſibilem reddit: propter quod ei mox dicitur: Vnde uenis? Callidum nanque hoſtem requirere, eſt eius nobis inſidias declarare: ut quo eum ſubintrare ad cor cernimus, forti contra illum circumſpectione uigilemus. Qui reſpondens ait: Circuiui terram, & perambulaui eam.] Satanæ terrã circuire, eſt carnalia corda perſcrutari, & unde occaſionem accuſationis inuenire poſſit, exquirere. Terram circuit: quia humana corda circumuenit, ut bona tollat, ut mala mentibus inſerat, ut inſerta cumulet, ut cumulata perficiat, ut perfectos in iniquitatibus ad pœnam ſocios acquirat. Et notandum quòd non tranſuolaſſe, ſed perambulaſſe ſe aſſerit: quia nimirum nequaquam quem tentat, uelociter deſerit, ſed ubi molle cor inuenerit, ibi pedem miſeræ perſuaſionis figit, ut immorãdo actionis prauæ ueſtigia imprimat, & ex ſuæ iniquitatis ſimilitudine, quos ualet, reprobos reddat. Sed contra hunc beatus Iob laudatur, & dicitur: Nunquid conſideraſti ſeruum meum Iob, quòd non ſit ei ſimilis ſuper terram: Vir ſimplex & rectus, ac timens Deum, & recedens à malo?] Quem diuina inſpiratio contra hoſtem roborat: hunc quaſi in ſatanæ auribus Deus laudat. Laudare quippe eius eſt, & prius bona concedere, & poſt conceſſa cuſtodire. Sed antiquus hoſtis eo contra bonos grauius ſæuit, quo uallari eos diuinæ protectionis munere conſpicit. Vnde & ſubiungens dicit: Nunquid fruſtra Iob timet Deum? Nonne tu uallaſti eum ac domum eius, uniuerſamq; ſubſtãtiam eius per circuitum? Operibus manuum eius benedixiſti, & poſſeſſio illius creuit in terra.] Ac ſi aperte dicat: Cur laudas eum quem protegendo roboras? Deſpecto enim me, dignus tuis laudibus homo eſſet, ſi ſuis contra me uiribus ſtaret. Vnde mox & malitioſè de homine expetit: quod tamen protector hominis benignè cõcedit. Nam ſubdit:

Quòd electi in tentatione proficiunt, & quod eis diabolus præparat in ruinam, hoc eis Deus conuertit in gloriam. Cap. XXV

SEd extende paululum manum tuam, & tange cuncta quæ poſſidet: niſi in faciem benedixerit tibi.] Plerunque enim dum fœcunde uirtutum fructus reddimus: dum continua proſperitate polemus, aliquantulum mens erigitur: ut à ſemetipſa ſibi exiſtere bona quæ habet, arbitretur. Quæ nimirum bona antiquus hoſtis malitioſè attrectare appetit: ſed hæc tentari Deus nõ niſi benignè permittit: ut dum mens tentatione pulſata, in bonis de quibus gaudebat, concutitur: imbecillitatis ſuæ debilitate cognita, in ſpe diuini adiutorij roboſtius ſolidetur. Fitq; mira diſpenſatione pietatis: ut unde malignus hoſtis cor tentat, ut interimat, inde miſericors cõditor hoc erudiat, ut uiuat. Vnde & bene ſubiungitur: Ecce uniuerſa quæ habet, in manu tua ſunt: tantùm in eum ne extendas manum tuam.] Ac ſi apertè dicat: Electi uniuſcuiuſq; bona ſic tibi tentãda exterius tribuo, ut tamẽ ipſe noueris, quia perſeuerantẽ mihi illum in mentis radice conſeruo. Vbi & bene ſubditur: Egreſſus q; eſt ſatan à facie domini:] quia per hoc quòd uſque ad defectum cordis præualere nequaquam permittitur, excluſus ab intimis exterius uagatur. Qui etiamſi uirtutem mentis plærunque turbat: ei ipſo foris eſt, quo reſiſtente domino, uſque ad interitum, bonorum corda nõ uulnerat. Intantum quippe contra illa ſæuire permittitur, inquantum neceſſe eſt ut tentationibus erudita ſolidentur: ne ea quæ agunt bona, ſuis uiribus tribuant, ne in ſecuritatis torpore ſe deſerant: & à formidinis accinctione diſſoluant: ſed ad profectus ſui cuſtodiam tanto ſolertius inuigilent, quanto ſe contra aduerſarium ſtare ſemper in acie tentationum uident. Cùm autem quadam die filij & filiæ eius comederent & biberent uinum in domo fratris ſui primo geniti: nũcius uenit ad Iob qui diceret: Boues arabant: & aſinæ paſcebantur iuxta eos, & irruerunt Sabæi, auferuntq; omnia, & pueros percuſſerunt gladio.] In electorum corde prior bonorum ſequentium ſapientia naſcitur, atq; hæc per donum ſpiritus quaſi primogenita proles profertur. Quæ profecto ſapientia, noſtra fides eſt, propheta atteſtante, qui ait: Niſi crediderit is, non intelligetis. Tunc enim uerè ad intelligendum ſapimus, cùm cunctis quæ conditor dicit credulitatis noſtræ fidem præbemus. In domo ergo fratris primogeniti conuiuantur filij, dum uirtutes reliquæ epulantur in fide. Quæ ſi non prima in corde noſtro gignitur: reliqua quæque eſſe bona non poſſunt, etiamſi bona uideãtur. In domo fratris primogeniti, filij conuiuantur, dum uirtutes noſtræ in habitaculo fidei, ſacri eloquij cibo ſatiantur. Scriptũ quippe eſt, Sine fide impoſſibile eſt placere Deo. Tũc ergo uirtutes noſtræ ueras uitæ epulas ſumunt, cùm nutriri fidei ſacramentis incipiunt. In domo fratris primogeniti conuiuantur filij: quia niſi uirtutes reliquæ ſapientiæ epulis repletæ, ea quæ appetunt prudẽter agant: uirtutes eſſe nequaquam poſſunt. Sed ecce dum bona quæ agimus, ſapientiæ epulis fideiq; paſcuntur: hoſtis noſter arantes boues & paſcentes aſinas ſubtrahit, & pueros gladio occidit. Quid arantes boues, niſi grauiores noſtras cogitationes accipimus? Quæ dum cor ſtudioſa exercitatione conficiunt, uberes profectuũ fructus reddunt. Quid paſcentes intelligimus aſinas, niſi ſimplices motus cordis? Quos dum ſtudioſè à duplicitatis errore compeſcimus, quaſi in campo liberæ puritatis nutrimus. Sed plerunque hoſtis

hoſtis callidus cum graues cogitationes in corde cõſpicit, ſubintroducta eas uoluptatis delectatione corrumpit: & dum motus cordis ſimplices uidet, ſubtilia inuentionum acumina oſtendit: ut dum laus de ſubtilitate quæritur, puritatis ſimplicitas amittatur: & ſi uſq; ad opus prauum pertrahere non ualet, tentando tamen bonorum cogitationibus ſubrepens nocet, ut cùm turbare bona mentis agnoſcitur, ea quaſi funditùs abſtuliſſe uideatur. Poſſunt etiam per arantes boues, cogitationes charitatis accipi: quibus prodeſſe alijs conamur, cùm fraterni cordis duritiam prædicando ſcindere cupimus. Poteſt etiam per aſinas (quę nimirum ſeſe onerantibus, nulla ferocitatis inſania reſiſtunt) patientiæ manſuetudo ſignari. Et ſæpe hoſtis antiquus cùm uelle prodeſſe nos loquendo alijs conſpicit, in quodam torpore ocij mentem mergit, ut alijs prodeſſe non libeat, etiam cùm à proprijs uacat. Arantes ergo boues ſubtrahit, cùm cogitationes mentis, fraternæ utilitatis fructibus deditas, per ſubmiſſum negligentiæ torporem frangit. Et quamuis electorum corda intra arcana ſuæ cogitationis inuigilent, & quid à tentatore ſuſtineant, ſuperantes penſent: eo tamen ipſo malignus inimicus aliquid rapuiſſe ſe gaudet, quo cogitationibus bonorum uel ad
34 momentum præualet. Sæpe autem cùm præparatam mentem ad tolerantiam uidet, quid ab ea maximè diligatur, exquirit, & ibi ſcandali laqueos inſerit, ut quo magis res quæque diligitur, eo per eam facilius patientia turbetur. Et quidem electorum corda ad ſe ſemper ſolicitè redeunt, & ſemetipſa grauiter uel pro leui motu exceſſionis affligunt: & dum mota diſcunt quomodo ſtare debuerint, aliquando melius concuſſa ſolidantur. Sed antiquus hoſtis, dum tolerantię cogitationes uel ad momentum turbat, quaſi abſtuliſſe ſe ab agro cordis aſinas exultat. In his autẽ quæ agere diſponimus, rationali cuſtodia quid quibuſq; rebus cõgruat, ſollicitè penſamus. Sed plerunq; hoſtis dum ſubita ad nos perturbatione tentationis irruit, circumſpectiones cordis inopinatè præueniens, quaſi ipſos cuſtodes pueros gladio occidit. Sed tamen unus fugit, qui alios periſſe nunciet: quia in eo quod mens ab hoſte patitur, rationis diſcretio ſemper ad animum redit: & quaſi ſolam ſe euaſiſſe indicat, quæ apud ſemetipſam fortiter, quicquid pertulerit, penſat. Alijs ergo pereũtibus unus ad domũ redit, dum turbata tentationis motibus diſcretio ad conſcientiã recurrit: ut quod repentinis incurſibus præoccupata mẽs ſe perdidiſſe penſat, hoc compunctionis ſtudio afflicta recipiat. Cunq; adhuc ille loqueretur, uenit alter, & dixit: Ignis Dei cecidit de cœlo, & tactas oues puerosq; cõſumpſit, & effugi ego ſolus ut nunciarem tibi. Quid per oues niſi cogitationum innocẽtia, quid per pueros, niſi bonorũ cordium munditia deſignatur? Cœlũ uerò aerem dici pauloantè iam diximus: unde et aues cœli nominamus. Et ſcimus quòd immundi ſpiritus qui de cœlo æthereo lapſi ſunt, in huius cœli terræq; medio uaganẽ: qui tanto magis corda hominũ aſcendere ad cœleſtia inuidẽt, quanto ſe à cœleſtibus per elationis ſuæ immunditiã proiectos uidẽt. Quia ergo ab aeris poteſtatibus contra cogitationũ noſtrarum munditiam flãma liuoris irruit, de cœlo ignis ad oues uenit. Sæpe eñ mundas mentis noſtræ cogitationes ardore libidinis accendunt, & quaſi igne oues cõcremant, dum caſtos motus animi, luxuriæ tentatione perturbant. Qui ignis Dei dicitur: quia etſi non faciente Deo, tamen permittente generatur. Et quia impulſu ſubito ipſas nonnunq; circunſpectiones mentis obruũt, quaſi cuſtodes pueros gladio occidũt. Sed tamẽ unus incolumis fugit, dum omne quod mens patitur, perſeuerans diſcretio ſubtiliter reſpicit, ſolaq; mortis periculum euadit, quia etiam perturbatis cogitationibus diſcretio non ſuccumbit, ut damna ſua animo renunciet: & quaſi dominum ad lamentum uocet.

Quanta ſit in rerum terrenarum diſpenſatione difficultas. Cap. XXVI

SEd illo adhuc loquente uenit alius, & dixit: Chaldæi fecerũt tres turmas, & inuaſerunt camelos, & tulerunt eos, necnon & pueros percuſſerunt gladio, & effugi ego ſolus ut nunciarẽ tibi.] Per camelos qui mundum aliquid habent dum ruminant, & immundum dum nequaquã ungulam findunt, ſuprà iam diximus, bonas rerum temporalium diſpenſationes intelligi, in quibus quo eſt cura diſtenſior, eo nobis multiplicius inſidiaẽ inimicus, Omnis enim qui diſpenſandis terrenis 35
rebus præſidet, occulti hoſtis iaculis latius patet. Nonnulla enim prouidens agere nititur, & ſæpe dum cautus futura ſubtiliter præuidet, incautus damna præſentia nequaquã uidet: ſæpe dum præſentibus inuigilat, ad inſtantia præuidenda dormitat: ſæpe dum aliqua torpens agit, quæ uigilanter agenda ſunt, negligit: ſæpe dum plus iuſto uigilantem ſe in actione exhibet, ipſa actionis ſuę inquietudine rebus ſubditis peius nocet. Aliquando aũt linguę modum ponere nititur, ſed onere diſpenſationis exigente ſilere prohibetur. Aliquando dum nimia ſe cenſura reſtringit, tacet etiam quæ loqui debuit. Aliquando ad inferẽda neceſſaria dum ſe latius relaxat, dicit etiam quæ loqui non debuit. Plærunq; autẽ tantis cogitationum uoluminibus implicatur, ut ipſa ferre uix ualeat, quę intra ſe proui dus uerſat: & cum nil opere faciat, ſub magno cordis ſui pondere uehementer inſudat. Quia eñ dura ſunt quæ apud ſemetipſum intus patiẽ, quietus foris ocioſuſq; laſſatur. Plærunque enim quaſi uentura animus conſpicit, totamq; contra hæc intentionem proponit, magnuſq; ardor contentionis ſe inſerit, ſopor fugit, nox in diem uertitur: & cum quieta foris membra lectulus teneat, intus magnis clamoribus in cordis foro litigatur. Et fit plerunq; ut nulla eueniant quæ præuidentur, totaq; cogitatio illa quæ diu plena ſe intentione parauerat, repentè uacua quieſcat. Tanto autem longius mens à neceſſarijs ceſſat, quanto inania latius cogitat. Quia igitur diſpenſationis curam maligni ſpiritus modo torpenti uel precipiti actione

feriũt:modo pigra uel immoderata locutione cõ-
fundunt:penè aũt ſemper nimijs cogitationũ mo-
libus premunt:tribus turmis Chaldęi camelos ra-
piunt. Quaſi enim tres turmas cõtra camelos face
re, eſt terrenarũ diſpenſationum ſtudia modo illi-
cito opere, modo ſuperflua locutione, modo inor
dinata cogitatione uaſtare: ut dum ſe ad admini-
ſtranda exterius mens efficaciter extendere nitit,
à ſui conſideratione ſeparet, & eo damna quæ de
ſemetipſa patitur, neſciat, quo erga aliena fortiori
ſtudio quàm decet, elaborat. Recta aũt mens cùm
curas diſpenſationis ſuſcipit, quid ſibi, quid proxi
mis debeat, attendit: & nec per alienæ ſollicitudi-
nis immoderationem ſua ſtudia negligit, nec per
ſuæ utilitatis uigilantiã aliena poſtponit. Sed ta-
mẽ plerunq; dum ad utraq; ſolerter mẽs inuigilat,
dum magnis, erga ſe & ea quæ ſibi commiſſa ſunt,
circunſpectionibus uacat, repentino turbata cu-
iuslibet cauſæ emergentis articulo, ita in præceps
rapit, ut ab ea ſubito cunctæ circunſpectiones e-
ius obruant. Vnde & cuſtodes camelorũ pueros,
Chaldæi gladio feriunt: & tamen unus redit: quia
inter hæc diſcretionis ratio mẽtis noſtræ oculis oc
currit, & ſollicita ſibimet anima, quid ſubito im-
pulſu tentationis intrinſecus amittat intelligit.

Quòd his qui iuſtitia, prudentia, fortitudine, & temperãtia, alijsq; bonis ſpiritualibus præditi ſunt, gratia Dei aliquãdo ſe utiliter ſubtrahat, ut qui de ſe præſumit, quàm in ſe ſit infirmus, agnoſcat. Cap. XXVII

A Dhuc loquebatur ille, & ecce alius intrauit,
& dixit: Filijs tuis & filiabus ueſcentibus &
bibentibus uinum in domo fratris ſui primoge-
niti, repentè uentus uehemens irruit à regione de
ſerti, & concuſſit quatuor angulos domus, quæ
corruens oppreſſit liberos tuos, & mortui ſunt:
& effugi ego ſolus ut nunciarem tibi.] Sicut ſu-
prà iam diximus regio deſerti eſt immundorum
ſpirituum multitudo derelicta, quæ dum condi-
toris ſui beatitudinem deſeruit, quaſi manum cul
toris amiſit: à qua uentus uehemens uenit, & do-
mum ſubruit: quia ab immundis ſpiritibus fortis
tentatio ſurrepit, & à tranquillitatis ſuę ſtatu con-
36 ſcientiã euertit. In quatuor uerò angulis domus
iſta cõſiſtit: quia nimirum ſolidum mentis noſtræ
ædificium, prudentia, temperantia, fortitudo, iuſti
tia ſuſtinet. In quatuor ergo angulis domus iſta
ſubſiſtit: quia in his quatuor uirtutibus tota boni
operis ſtructura conſurgit. Vnde & quatuor pa-
radiſi flumina terram irrigant: quia dum his qua-
tuor uirtutibus cor infunditur: ab omni deſiderio-
rum carnalium æſtu temperatur. Sed nonnunquã
dum menti ignauia ſurrepit, prudentia frigeſcit:
nam cùm feſſa torpet, uentura nõ prouidet. Non-
nunquam dum nonnulla menti delectatio ſurre-
pit, temperantia noſtra marceſcit. In quantũ enim
ad delectationem præſentium ducimur: intãtum
minus ab illicitis temperamus. Nonnunquã ſe ti-
mor cordi inſinuat, & uires noſtrę fortitudinis tur
bat, & eo minores contra aduerſa exiſtimus, quo
quædam perdere immoderatius dilecta formida-

A mus. Nonnunq; uerò amor ſuus ſe mentis ingerit,
eamq; latenti motu à rectitudine iuſtitiæ diuertit:
& quo ſe totã autori reddere negligit, eo in ſe iuſti
tiæ iuri cõtradicit. Ventus ergo uehemẽs quatuor
angulos domus concutit, dum fortis tentatio
occultis motibus quatuor uirtutes quatit: & quaſi
quaſſatis angulis domus obruit: dum pulſatis uir
tutibus cõſcientia turbatur. Intra hos aũt quatuor
domus angulos filij conuiuant: quia intra arcana
mentis, quæ principaliter his quatuor uirtutibus
ad ſummæ rectitudinis culmen erigit, uirtutes cę-
teræ quaſi quędã cordis ſoboles ſeinuicẽ paſcunt:
Donum quippe ſpiritus, quod in ſubiecta mente,
ante alia prudentiã, temperantiã, fortitudinem, iu
ſtitiam format: eandem mentem ut contra ſingula
B quæq; tentamenta erudiat, in ſeptẽ mox uirtutib.
temperat, ut contra ſtultitiã, ſapientiam: cõtra he-
betudinẽ, intellectum: contra pręcipitationẽ, con
ſilium: contra timorẽ, fortitudinem: contra igno-
rantiam, ſcientiam: contra duritiam, pietatẽ: con-
tra ſuperbiam, det timorem. Sed nonnunquam
dum mens noſtra tanti muneris plenitudine atq;
ubertate fulcitur: cõtinua in his ſecuritate perfrui
tur, à quo ſibi hæc ſint, obliuiſcitur: ſeq; à ſe habe-
re putat, quod nunquã ſibi abeſſe conſiderat. Vn-
de fit ut aliquando ſe hæc eadẽ gratia utiliter ſub-
trahat, & præſumẽti menti quantum in ſe infirme
tur, oſtendat. Tunc enim uerè cognoſcimus bona
noſtra unde ſint: quando hæc quaſi amittendo,
ſentimus quia à nobis ſeruari nõ poſſunt. Ad hoc
C itaq; intimandæ humilitatis magiſterium, fit pleru-
nq; ut irruente tentationis articulo, tanta ſtulti-
tia ſapientiam noſtrã feriat: ut turbata mens, qua-
liter malis imminentibus obuiet, uel contra ten-
tationem quomodo ſe præparet, ignoret. Sed hac
ipſa ſtultitia cor prudenter eruditur: quia unde ad
momentum deſipit, eo poſt uerius quo & humi-
lius ſapit, & ſapientia unde quaſi amittitur, inde
certius poſſidetur. Aliquando dum ſublimia in-
telligendo in elatione ſe animus erigit, in rebus
imis & uilibus graui hebetudine pigreſcit: ut re-
pentè ſibi etiam ima clauſa uideat, qui pernix ſum
ma penetrabat. Sed hæc ipſa hebetudo intellectũ
nobis dũ ſubtrahit, ſeruat: quia dũ ad momentum
cor humiliat, uerius ad ſublimia intelligenda con-
D firmat. Aliquando dum cuncta nos agere conſilij
grauitate gaudemus, pulſante cauſæ emergentis
articulo, pręcipitatione ſubita rapimur, & qui nos
ſemper diſpoſitè uixiſſe credidimus, repentè inti-
ma confuſione uaſtamur: ſed tamen eiuſdẽ confu
ſionis eruditione diſcimus, ne noſtris uiribus con
ſilia noſtra tribuamus, & tanto maturius ad gra-
uitatem reſtringimur: quanto ad hanc quaſi amiſ-
ſam redimus. Aliquando dum mens fortiter ad-
uerſa contemnit, ſubortis aduerſitatis euentibus
hanc metus uehemens percutit: ſed per hunc con
cuſſa diſcit cui tribuat, quòd in quibuſdã fortiter
ſtetit: & tanto pòſt ualidius fortitudinem retinet,
quanto hanc repentè irruente formidine, ſibi iam
quaſi elapſam uidet. Aliquando dum magna nos
ſcire gaudemus, repentinæ ignorantiæ cæcitate
torpeſci-

torpeſcimus: ſed quo ignorantia mentis oculus
A ad momentum claudit, eo pòſt ad ſcientiã uerius
aperitur: ut nimirum flagello ſuæ cæcitatis erudi-
tus, ſcire ipſum à quo habeat, ſciat. Aliquãdo dum
religioſè cuncta diſponimus: dum pietatis uiſcera
plenè nos habere gratulamur: quadam mentis du
ritia irruẽte percutimur: ſed quaſi obdurati cogno
ſcimus cui pietatis habitæ bona tribuamus, & pie
tas uerius uelut extincta recipit dum quaſi amiſ-
ſa amplius amatur: Aliquando dum ſubiectum
ſe diuinæ formidini animus gaudet, repentè ſu-
perbia tentante rigeſcit: ſed tamen ualde mox ti-
mens, quia non timet, ad humilitatem ſe iterum
feſtinus inflectit, & tanto hanc ſolidius recipit,
quanto eius uirtutis pondus quaſi amittendo pen
ſauit. Euerſa igitur domo moriuntur filij: quia tur-
B bata in tentatione conſcientia, ad utilitatem pro-
priæ cognitionis raptim & in momẽto temporis
37 obruuntur genitæ in corde uirtutes. Qui pro-
fecto filij intus per ſpiritum uiuunt, dum exterius
carne moriuntur: quia uidelicet uirtutes noſtræ
tentationis tempore etſi in momento turbatæ ab
ſtatus ſui incolumitate deficiunt, de intentio-
nis tamen perſeuerantiam integrè in mentis radi-
ci ſubſiſtunt. Cum quibus etiam tres ſorores oc-
cumbunt: quia in corde nonnunquam per flagel-
la turbatur charitas, per formidinem concutitur
ſpes, per quæſtiones pulſat fides. Sępe enim quaſi
à conditoris amore torpeſcimus, dum ultra, quàm
nobis congruere credimus flagello fatigamur. Sæ
pe dum plus quàm neceſſe eſt mens formidat, fi-
duciam ſibimet ſpei debilitat. Sæpe dum immen-
ſis quæſtionibus animus tenditur: perturbata fi-
des quaſi defectura fatigatur, Sed tamen uiuunt
filiæ quæ domo concuſſa moriuntur: quia etſi in-
tra conſcientiam, ſpem fidem charitatemq; penè
occumbere perturbatio ipſa renunciat: has tamen
ante Dei oculos uiuas perſeuerantia rectæ inten-
tionis ſeruat. Vnde & puer qui hæc nunciet, ſolus
euadit: quia mentis diſcretio etiam inter tentamẽ-
ta incolumis permanet: Agitq; puer ut Iob filios
flendo recipiat: dum diſcretione nunciante dolẽs
animus uires quas quaſi amittere cœperat, pœni-
tendo conſeruat. Mira autem hoc nobiſcum di-
ſpenſatione agitur: ut mens noſtra culpæ nõnun-
D quam pulſatione feriatur. Nam eſſe ſe magnarum
uirium homo crederet: ſi nullum unquam earun-
dem uirium defectum intra mentis arcana ſenti-
ret. Sed dum tentatione irruente quatitur, & qua-
ſi ultra quàm ſufficit, fatigatur: ei contra hoſtis ſui
inſidias munimen humilitatis oſtenditur: & unde
ſe pertimeſcit eneruiter cadere, inde accipit forti-
ter ſtare. Tentatus autem non ſolum uires à quo
accipiat, diſcit: ſed quanta eas uigilantia ſeruet in
telligit. Sæpe enim quem tentationis certamen ſu
perare non ualuit, ſua deterius ſecuritas ſtrauit.
Nam dum laſſum ſe quiſque in ocio remittit, diſſo
lutam mentem corruptori proſtituit: at ſi eum ex
diſpenſatione ſupernæ pietatis, tentatio non re-
pentè uehementer irruens, ſed temperato acceſſu
erudiens pulſat; nimirum ad inſidias prouidẽdas

A euigilat, ut contra hoſtem ſe in certamine cautius
accingat. Vnde & bene ſubiungitur: Tunc ſurre-
xit Iob.] Sedere enim quieſcentis eſt: aſſurgere
decertantis. Auditis enim aduerſis ſurgere, eſt ex
pertis tentationibus mentem ad certamina robu-
ſtius parare. Quibus nimirum tentationibus etiã
diſcretio proficit: quia ut uirtutes à uitijs ſubtilius
diſtinguat, agnoſcit, Vnde & bene ſubiungitur:
Sciditueſtimẽta ſua.] Veſtimẽta ſcindimus, cùm
diſcernendo opera noſtra retractamus. Si enim 38
nos apud Deum opera noſtra quaſi ueſtimenta
non tegerent, nequaquã uoce angelica diceretur:
Beatus qui uigilat & cuſtodit ueſtimenta ſua, ne *Apoc. 16*
nudus ambulet, & uideant turpitudinẽ eius. Tur-
pitudo enim noſtra tunc cernitur, cùm uita repre-
B henſibilis ante iuſtorum oculos in iudicio, nequa
quam ſubſequentis boni operis tegmine uelatur.
Sed quia cùm culpa tentamur, ad lamenta accen-
dimur: atq; ipſis lamentis excitati, ad perſpicien-
dam lucem iuſtitiæ ſubtilius oculos mentis ape-
rimus, quaſi in dolore ueſtimenta ſcindimus: quia
ex fletu diſcretione creſcente, cuncta quæ agi-
mus, diſtrictius irata manu iudicamus. Tunc o-
mnis noſtra elatio corruit, tunc cuncta ab animo
cogitationum ſuperfluitas cadit. Vnde & ſubdi-
tur: Et tonſo capite corruens in terram adorauit.]
Nam quid moraliter, per capillos, niſi defluentes
animi cogitationes accipimus? Vnde & aliàs Ec-
cleſiæ dicitur: Sicut uitta coccina labia tua ſpon- *Canti. 4*
ſa, & eloquium tuum dulce. Vitta quippe cri-
C nes capitis adſtringit. Labia ergo ſponſę ſicut uit-
ta ſunt: quia exhortatione ſanctæ Eccleſiæ, cun-
ctæ in auditorum mentibus diffuſæ cogitationes
ligantur, ne remiſſæ defluant, ne ſeſe per illicita
ſpargant, ne ſparſæ cordis oculos deprimant: ſed
quaſi ad unam ſe intentionem colligant, dum
uitta eas ſanctæ prædicationis ligat. Quam recte
& coccineam aſſerit, quia ſanctorum prædicatio
ſolo charitatis ardore flammeſcit. Quid uerò per
caput, niſi & quæ principale uniuſcuiuſq; actio-
nis eſt mens ipſa ſignatur? Vnde & aliàs dicitur:
Et oleum de capite tuo non deficiat. Oleum quip *Eccleſ. 9*
pe in capite, eſt charitas in mẽte: & deficit oleum
à capite, cùm charitas diſcedit à mente. Caput er-
go tondere, eſt cogitationes ſuperfluas à mente
reſecare. Et tonſo capite in terram corruit, qui re-
D preſſis præſumptionis ſuæ cogitationibus, quàm
in ſemetipſo infirmus ſit, humiliter agnoſcit.
Difficile nãq; eſt quempiã magna agere, & apud 39
ſemetipſum de magnis actibus cogitationum fi-
duciam non habere. Eo ipſo enim quo contra uitia
fortiter uiuitur, cogitationum præſumptio in
corde generat, & cùm mens foris culpam ſuã ua-
lenter conterit, plerunq; apud ſemetipſam laten-
ter intumeſcit, iamq; ſeſe magni alicuius meriti
æſtimat, nec ſe peccare in cogitatione ſuæ æſtima
tionis putat. Ante diſtricti autem iudicis oculos
tanto deterius delinquitur, quanto culpa occul-
tius, & penè incorrigibiliter perpetrat, et tanto ad
uorandum latius patet fouea, quanto de ſemeti-
ſa elatius gloriatur uita. Vnde (ut ſæpe iam dixi-

mus) pia cõditoris dispensatione agit, ut de se cõsi
dens anima dispẽsatoria tentatione pulsẽt: quate-
nus infirmata, quid sit, inueniat: & præsumptionis
propriæ faltũ deponat. Mox eũ ut tentatio men-
tem pulsauerit: omnis cogitationũ nostrarũ præ-
sumptio, tumultusq; cõquiescit. Mens eũ cùm se
in elationẽ erigit, quasi in tyrannidẽ erumpit. Ha-
bet aũt tyrãnidis suę satellites fauentes sibimet co
gitationes suas. Sed si super tyrannũ hostis irruat:
fauor mox satellitũ cessat. Intrante nanq; hoste, sa-
tellites fugiũt, eumq; territi declinant, quẽ in pace
positi callida adulatione laudabant. Sub ductis ue
rò satellitibus, ante hostẽ solus remanet: quia rece
dentib. elatis cogitationibus, perturbatus animus
se solũmodo in tentatione uidet. Auditis ergo ad-
uersis caput tondet, cùm tentationib. uehemẽter
irruentib. à præsumptionis suæ cogitationib. mẽs
Num. 6 nudat. Quid est enim quòd Nazaræi capillos nu-
triũt: nisi quòd per uitã magnæ cõtinentię presum
ptionũ cogitationes crescũt? Sed quid est q; deuo
tione cõpleta caput Nazaræus radere, capillosq;
in igne sacrificij ponere iubetur: nisi quòd tunc ad
perfectionis summã pertingimus, cùm sic exterio
ra uitia uincimus, ut etiã cogitationes superfluas
à mente resecemus? Quas nimirum sacrificij igne
concremare, est flãma eas diuini amoris incẽdere:
ut totum cor in Dei amore ardeat: & cogitationes
superfluas concremãs quasi Nazaræi capillos de-
40 uotionis perfectione cõsumat. Et notandũ quòd
in terrã corruẽs adorauit. Ille enim uerã Deo o-
rationem exhibet, qui semetipsum quia puluis sit
humiliter uidet, qui nihil sibi uirtutis tribuit, qui
bona quæ agit, esse de misericordia conditoris a-
gnoscit. Vnde & competẽter dicit: Nudus egres-
sus sum de utero matris meæ: nudus reuertar illuc.] Ac si tentatus animus & infirmitatis suæ in-
opia deprehensus dicat. Nudum me in fide prima
gratia genuit, nudum eadẽ gratia in assumptione
saluabit. Est nanq; magnũ animi turbati solatium:
ut pulsatus uitijs, cùm se quasi nudari uirtutibus
cõspicit, ad solã misericordiæ spem recurrat, & co
se nudari non sinat, quo se à uirtutibus humiliter
nudum putat: qui etsi fortasse aliqua uirtute in ten
tatione detegit, infirmitatem tamẽ propriã agno-
scens, ipsa melius humilitate uestitur: & ualde ro-
bustius quàm steterat iacet, cùm sibi sine diuino
D adiutorio cessat tribuere quod habet. Vnde & ma
num mox largitoris & iudicis humiliter agnoscit,
dicens: Dominus dedit, dominus abstulit.] Ecce
tentationibus eruditus creuit, qui & in uirtute ha-
bita largitatẽ dantis, & in perturbatione fortitudi
nis, potestatem tollentis agnoscit. Quæ tamen for
titudo non tollit, sed perturbata fatigat: quatenus
concussa mens, dum se hanc iam iamq; quasi amit
tere trepidat, semper facta humilis nunquam per-
dat. Sicut domino placuit, ita factum est: sit nomẽ
domini benedictum.] In hoc quòd interna pertur
batione concutimur: dignum est ut ad conditoris
iudicium recurramus, ut inde cor nostrũ adiutori
nostro maiores laudes exhibeat: unde pulsatum
uerius imbecillitatẽ suæ infirmitatis pensat. Bene

A aũt dicitur: In omnibus his nõ peccauit Iob labijs
suis, nec stultũ aliquid contra Deum locutus est.]
quia solerti cura custodire dolẽs animus debet, ne
cùm se intus tentatio stimulat, in uerba foras illici-
tæ locutionis erumpat, ne de probatione murmu-
ret, & ignis qui hũc uelut aurũ concremat, per ex-
cessum sermonis illiciti in paleæ fauillam uertat.

Quòd prophetis sanctis & adest & abest spiritus prophetiæ. Cap. XXVIII

NIhil uerò obstat si hoc quod de uirtutibus di 41
ximus: de his quæ in ostẽsione uirtutis da-
ntur, donis sanctispiritus sentiamus. Alij nanq; pro
phetię, alij genera linguarum, alij uirtutes curatio
B num dantur. Sed quia dona hęc ipsa nõ semper in
mente eodem modo sunt, liquido ostẽditur, quòd
ne se mens in pręsumptione eleuet, aliquando uti
liter subtrahuntur. Nam si prophetiæ spiritus pro
phetis semper adesset: nimirũ Heliseus propheta
non diceret: Dimitte eam, anima eũ eius in amari 4. Reg. 4
tudine est, & dominus celauit à me uerbũ. Si pro-
phetiæ spiritus prophetis semper adesset, inquisi-
tus Amos propheta nõ diceret: Non sum prophe Amos 7
ta, ubi & subdidit: Neq; filius prophetæ: sed armẽ-
tarius puer ego sum, uellicans sycomoros. Quo-
modo aũt propheta non fuit, qui de futuris tot ue-
ra prædixit? Aut quomodo propheta fuit, si de se
in præsenti uera denegauit? Sed quia eadem hora
qua requisitus est, prophetiæ sibi spiritum deesse
C sensit, de semetipso testimoniũ ueraciter intulit, di
cens: Non sum propheta. Qui tamen secutus ad-
iunxit: Et nunc audi uerbũ domini: Hæc dicit do-
minus: Vxor tua in ciuitate fornicabitur, & filij tui
& filiæ tuæ in gladio cadent, & humus tua funicu-
lo metiet: & tu in terra polluta morieris. Quibus
prophetæ uerbis aperte ostendit: quia dum de se
illa loquerẽt, impletus est: & mox habere prophe
tandi spiritũ meruit, quia se prophetã non esse hu-
militer agnouit. Et si prophetæ spiritus prophetis
sempe adesset: Dauid regi de templi se cõstructio 2. Reg. 7
ne cõsulenti, nequaq; Nathan propheta concede
ret, quod post paululũ negaret. Vnde bene & in
Euangelio scriptũ est: Super quem uideris spiritũ Ioan. 1
descendentẽ, & manentem super eum, hic est qui
baptizat. In cunctis nanq; fidelibus spiritus uenit,
D sed in solo mediatore semper singulariter perma-
net: quia eius humanitatẽ nunq; deseruit, ex cuius
diuinitate procedit. In illo igitur manet qui solus
& omnia & semper potest. Nam fideles qui hunc
accipiũt, cùm signorũ dona semper habere, ut uo-
lunt, nõ possunt, hunc se accepisse quasi in transi-
tus ostẽsione testant. Sed cùm rursum de eodẽ spi
ritu ueritatis ore discipulis dicit: Apud uos mane- Ioath. 14
bit, & in uobis erit, quid est quòd diuina uoce me
diatoris signum hoc, eadem sanctispiritus mansio
declaratur, cùm dicitur: Super quem uideris spiri-
tum descendentẽ & manentem super eum? Si igi-
tur iuxta magistri uocem & in discipulis manet:
quomodo iam singulare signum erit quod in me-
diatore permanet? Quod tamen citius cognosci-
mus, si dona eiusdem spiritus discernamus.

Quòd

Quòd sunt quædam dona spiritussancti, sine quibus nemo ad uitam peruenit, & alia in præsenti uita ad subsidium temporalium necessitatum utilia.
Caput XXIX

42 ALia nanque sunt dona illius sine quibus ad
uitam nequaquam pertingitur, alia qui-
bus uitæ sanctitas pro aliorum utilitate declara-
tur. Mansuetudo nanque, humilitas, patientia, fi-
des, spes, charitas, dona eius sunt: sed ea sine qui-
bus ad uitã homines peruenire nequaquam pos-
sunt. Prophetiæ autem, uirtus curationum, gene-
ra linguarum, interpretatio sermonum, dona eius
sunt: sed quæ uirtutis eius præsentiam pro corre-
B ctione intuentium ostendunt. In his igitur donis
sine quibus ad uitam peruenirí non potest, spiri-
tussanctus siue in prædicatoribus suis, siue in ele-
ctis omnibus semper manet: in illis autem quibus
per ostensionem illius non nostra uita seruatur,
sed aliorum quæritur, nequaquam semper in præ-
dicatoribus permanet: quia semper quidem eo-
rum cordi ad bene uiuendum præsidet, nec tamen
per eos uirtutum signa semper ostendit: sed ali-
quando se eis à signorum ostensionibus subtrahit,
ut eo humilius uirtutes eius habeantur, quo habi-
tæ teneri non possunt. Mediator autem Dei & ho
minum homo Christus Iesus in cunctis eum &
semper & continuè habet præsentem: quia ex illo
idem spiritus per substantiam profertur. Rectè er
C go cùm in sanctis prædicatoribus maneat, in me-
diatore singulariter manere perhibet: quia in istis
per gratiam manet ad aliquid, in illo autem per
substantiam manet ad cuncta. Sicut enim corpus
nostrum sensum tantummodo tactus agnoscit, ca
put autem corporis, usum simul omnium quinq;
sensuum possidet: ut uideat, audiat, gustet, odore-
tur, & tangat: ita membra superni capitis in qui-
busdam uirtutibus emicant: ipsum uerò caput in
cunctis uirtutibus flagrat. Dissimiliter ergo spiri-
tus in illo manet cui se ad uotum substantialiter
exhibet, & à quo per naturam nunquam recedit.
Dona uerò eius quibus ad uitam tenditur, sine pe
rículo amitti non possunt: dona autem quibus ui-
4 tæ sanctitas demonstratur, plærunque (ut dictum D
est) sine dispendio subtrahuntur. Illa ergo pro no-
stra eruditione tenenda sunt, hæc pro alienis pro-
fectibus exquirenda. In illis nos terreat formido,
ne pereant: in istis uerò ad tempus aliquando su-
blatis consoletur humilitas: quia ad electionem
mentem fortasse subleuant. Cùm igitur concessa
nobis uirtutum signa subtrahuntur, dicamus rec-
tè: Dominus dedit, dominus abstulit, sicut do-
mino placuit, ita factum est: sit nomen domini be
nedictum. Tunc enim uerè ostendimus, quia ac-
cepta rectè tenuimus: cùm profecto æquanimiter
ad momentum sublata toleramus.

Libri secundi Moralium B.
Gregorij finis.

A B. GREGORII EXPO-
SITIONIS MORALIS IN B. IOB,
Liber tertius. capitis se-
cundi textus.

BEatus Iob ad mortem petitus in tentatione, ad uitam creuit ex uerbere: & antiquus hostis unde se bona eius æstimauit extinguere, inde doluit multiplicasse. Sed quia in primo certamine se succubuisse considerat, ad alia se tentationum bella restaurat, & de sancto uiro mala adhuc impudenter sperat: quia bona malus credere non potest, uel experta. Ea autem quæ in prima eius percussione præmissa sunt, iterum subnectuntur cùm dicitur. Cap. I

B
Actum est autẽ cùm quadã die uenissent filij Dei,
& starẽt coram domino: uenisset quoq; satan inter
eos, & staret in cõspectu eius, ut diceret dñs ad sa-
tan: Vnde uenis? Qui respondens ait: Circuiui terram, & perambulaui eam. Et dixit dominus ad satan: Nunquid cõsiderasti seruum meum Iob, quod nõ sit ei similis in terra: uir simplex & rectus ac timens Deum, et recedens à malo, & adhuc retinens innocẽtiam? Tu autem commouisti me aduersus eum, ut affligerem eum frustra. Cui respondens satan ait: Pellem pro pelle, & cuncta quæ habet homo dabit pro anima sua: alioquin mitte manum tuam, & tange os eius & carnem, & tũc uidebis quòd in faciem benedicat tibi. Dixit ergo dominus ad satan: Ecce in manu tua est: ueruntamen animam illius serua. Egressus igitur satan à facie domini, percussit Iob ulcere pessimo à planta pedis usq; ad uerticẽ eius: qui testa saniem radebat, sedẽs in sterquilinio. Dixit autem illi uxor sua: Adhuc tu permanes in simplicitate tua? benedic Deo, & morere: qui ait ad illam: Quasi una de stultis mulieribus locuta es. Si bona suscepimus de manu domini, mala quare nõ sustineamus. In omnibus his nõ peccauit Iob labijs suis. Igitur audientes tres amici Iob omne malum quod accidisset ei, uenerunt singuli de loco suo, Eliphas Themanites, & Baldath Suites, & Sophar Naamathites. Condixerant eũ ut pariter uenientes uisitarent eum & consolarentur. Cunq; eleuassent procul oculos suos, non cognouerunt eum. Et exclamantes plorauerunt: scissisq; uestibus sparserunt puluerem super caput suum in cœlum. Et sederunt cum eo in terra septem diebus &

ſeptẽ noctibus, & nemo loquebatur ei uerbũ. Videbant enĩ dolorẽ eſſe uehementem.

Et quia latius ſuprà diſſeruimus, melius ſilẽdo preterimus: ne dum ſæpius diſcuſſa repetimus, tardius ad indiſcuſſa ueniamus. Quãuis hoc qđ uoce domini ad ſatan dicitur: unde uenis? nequaꝗ æſtimo quòd ita ei ut prius dicat̃. Cùm enĩ ab eo certamine in quo relaxatus fuerat, uictus redit: & unde uenit, requiritur, qui unde ueniat ſcitur, quid aliud ꝗ infirmitas ſuperbiæ eius increpatur? acſi ei apertè diuina uox dicat: Ecce ab uno & in infirma carne poſito homine uinceris, qui te cõtra me autorẽ omniũ erigere conaris. Vnde mox dñs cùm beati Iob bona ſicut prius diceret, hæc cum uictoria & triumphis enumerãs adiungit: Et adhuc retinens innocentiam ſuam.] Ac ſi apertè dicat: Tu quidẽ exercuiſti malitiã: ſed ille innocentiam non amiſit: et unde te æſtimaſti profectũ eius imminuere: inde cõpulſus es eius profectui deſeruire: quia mẽtis innocentiã quam glorioſe tenuit in trãquillitate, glorioſius ſeruauit in uerbere. Sequitur:

Quòd iuſti & fruſtra percutiuntur & non fruſtra: non fruſtra, quia augetur uitæ meritũ: fruſtra, quia in eis nõ punitur peccatum. Cap. II

TV aũt commouiſti me aduerſus eum, ut affligerem eum fruſtra.] Cùm ſit Deus iuſtus & uerax: ualde quærendũ eſt, quomodo beatum Iob fruſtra afflixiſſe ſe indicat. Quia enĩ iuſtus eſt, fruſtra affligere nõ potuit. Sed rurſum quia uerax eſt: aliter non potuit dixiſſe ꝗ fecit. Vt ergo iuſto & ueraci utraq; cõueniãt: quatenus & uera dicat, & iniuſta nõ faciat, cognoſcamus beatum Iob & iuxta aliquid fruſtra, & rurſum iuxta aliquid nõ fruſtra percuſſum. Quia enĩ iuſtus & uerax hæc de ſemetipſo aſſerit: oſtẽdamus & uerũ extitiſſe quod dixit, & rectum fuiſſe quod fecit. Neceſſe quippe erat ut ſanctus uir Deo ſoli ſibiq; cognitus, quãta uirtute polleret, ad imitandũ cũctis innoteſceret. Aperta nanq; alijs uirtutis exẽpla nõ daret, ſi ipſe ſine tẽtatione permaneret. Actũ eſt ergo ut uires eius cunctis imitandas ipſa uis percuſſionis oſtenderet. & flagella proderent quod in tranquillitate latuiſſet. Sed eiſdẽ flagellis creuit uirtus patientię: atq; ex dolore uerberis, aucta eſt gloria remunerationis. Vt ergo in dicto domini ueritas, rectitudo aũt teneatur in facto: beatus Iob & non fruſtra percutit̃, quia augetur meritũ: & tamẽ fruſtra percutit̃, quia nullũ punitur admiſſum. Fruſtra enim percuſſus eſt, cui culpa non reciditur: & non fruſtra percuſſus eſt, cui uirtutis meritum cumulatur. Sed quid eſt quod dicitur, commouiſti me aduer-
2 ſus eum?] Nunquid ſatanæ uerbis ueritas accendit̃, ut in ſubditorum ſuorũ cruciatus inſtigetur? Quis hæc de Deo ſenſerit, quæ recto etiã homini indigna perpendit? Sed quia nos ferire niſi cõmoti neſcimus, ipſa diuina percuſſio cõmotio uocat̃: & ad noſtra uerba diuina uoce deſcẽditur, ut eius factum ab homine utcunq; capiatur. Illa enim uis quæ abſq; neceſſitate omnia creauit, & ſine defectu omnibus præſidet, & ſine labore cuncta ſuſtẽtat, & ſine occupatione regit, etiam ſine commo-
A tione corrigit: ſicq; humanas mentes ad ea quæ uoluerit flagellis format: ut in diuerſitatis umbrã à ſuæ incommutabilitatis luce non tranſeat. Sequitur: Reſpondens ſatan ait. Pellem pro pelle, & cuncta quæ habet homo, dabit pro anima ſua: alioquin mitte manum tuã, & tange os eius & carnem, & tũc uidebis quòd in faciẽ benedicat tibi.]

Antiquus hoſtis ex rebus exterioribus colligit quod beato uiro ad mentis crimẽ infligit. Pellem enim pro pelle dari aſſerit: quia ſæpe dum uenire ictum contra faciẽ cernimus, manũ palpebris opponimus, ut ab ictu oculos defendamus: & corpus uulneri obijcimus, ne in corpore teneriori
B uulneremur. Satan ergo hæc conſuetè fieri ſciens, dicit: Pellem pro pelle & cũcta quæ habet homo, dabit pro anima ſua. Acſi apertè dicat. Idcirco Iob tot extra ſe flagella æquanimiter patit̃: quia pauet ne ipſe feriatur. Cura ergo carnis eſt quod damno affectuum carnaliũ motus non eſt, quia dum ſibimetipſi metuit, minus ſuorũ percuſſiones ſentit. Vnde & mox eius carnẽ feriendã poſtulat, dicẽs: Mitte manum tuã, & tange os eius & carnem, & tunc uidebis quòd in faciẽ benedicat tibi.] Superius dixerat. Tange cũcta quæ poſſidet, & tunc uidebis quòd in faciem benedicat tibi. Nunc quaſi prioris propoſitionis oblitus factus, de alijs alia poſtulat. Quod tamen rectè diuina diſpenſatione permittitur: quatenus altercator impudens uel ſæ-
C pe uictus obmuteſcat. Sequitur:

Quòd ſatan dicitur ſeruare quæ nõ permittitur tangere. Cap. III

DIxit ergo dominus ad ſatã. Ecce in manu tua eſt, ueruntamen animam illius ſerua.] Ecce iterum permiſſionem uerberis comitatur cuſtodia protectionis, & electum ſuum diuina diſpenſatio cuſtodiendo deſerit, deſerendo cuſtodit: alia illius prodit, alia protegit. Si enim totum Iob deſereret in manu tanti aduerſarij, homo quid eſſet? In ipſa ergo iuſtitia permiſſionis permiſcetur quædam libra pietatis: quatenus in uno eodemq; certamine & ſeruus humilis ex oppreſſione proficiat, & hoſtis ſuperbiens ex permiſſione ſuccumbat: Manui itaque aduerſarij ſanctus uir traditur,
D ſed tamen in intimis adiutoris ſui manu retinetur. De illis quippe ouibus fuit, de quibus in Euangelio ipſa ueritas dicit: Non rapiet eas quiſquam de *Ioan.10*
manu mea: & tamen expetenti hoſti dicitur: Ecce in manu tua eſt. Idem ergo in manu Dei, idẽ in manu eſt diaboli. Nam dicens: In manu tua eſt, cùm protinus adiũgit, ueruntamen animã illius ſerua: patenter pius adiutor innotuit: quia tenuit quem conceſſit, & dando nõ dedit, quem aduerſarij ſui iaculis eijciens abſcondit. Quid eſt autem hoc quod ad ſatan dicitur: Animam illius ſerua? Quo enim pacto ille cuſtodit, qui cuſtodita ſemper irrumpere appetit? Sed ſeruare ſatan dicitur, irrumpere non audere; ſicut econtrariò patrem in oratione poſtulamus dicẽtes: Ne nos inducas in ten- *Matt.6*
tationem. Neque enim in tentationem dominus inducit: qui ſemper à tentatione ſubditos miſericorditer protegit: ſed tamen in tentationem quaſi

eius

eius inducere, eſt à tentationis nos illecebra non munire. Et tunc nos in tentationis laqueum nõ inducit, cùm tentari nos ultra quàm poſſumus, non permittit. Sicut ergo dominus inducere nos in tentationẽ dicitur, ſi nos ab aduerſario induci patiat̃: ita aduerſarius ſeruare animã dicitur, cùm hãc tentando ſuperare prohibet̃. Egreſſus igitur ſatan à facie domini.] Quomodo ſatan à facie domini exeat, ea quæ iam ſuperius dicta ſunt, manifeſtãt. Sequitur: Percuſſit Iob ulcere peſſimo, à planta pedis uſq; ad uerticem eius.] Duobus ſemper modis flagella penſanda ſunt: ut ſcilicet perpendantur aut qualia ſint, aut quanta. Nam ſæpe multa ex qualitate, ſæpe grauia ex quantitate leuigantur: ſi uidelicet cùm multa ſunt, nõ ſint graui: cùm uerò grauia, non ſint multa. Vt igitur oſtendatur quomodo per aſperitatẽ flagelli aduerſarius contra ſanctum uirum non ſolum per nequitiam qualitatis, ſed etiam per pondus quãtitatis exarſit: ad demonſtrãdam qualitatem dicitur, percuſſit eum ulcere peſſimo: ad inſinuandam uerò quãtitatem ſubiungitur: à planta pedis uſq; ad uerticem: ut nimirum nihil in mente uacet à gloria, in cuius nil corpore uacat à pœna. Sequitur:

Quòd multi ſecularibus dignitatibus præditi, uas fictile quod geſtant, quàm cito ſit conterendum non attendunt. Cap. IIII

QVi teſta ſaniem radebat, ſedens in ſterquilinio.] Vnde teſta niſi ex luto conficitur? quid uerò eſt ſanies corporis niſi lutum? Saniem ergo radere teſta perhibetur, ac ſi apertè diceretur: Luto tergebat lutum. Penſabat quippe uir ſanctus unde ſumptum fuerat quod geſtabat, & fragmento uaſis fictilis confractum uas fictile radebat. Quo facto patenter oſtenditur corpus ſuum quomodo ſibi ſanum ſubdidit, quod & percuſſum ſic deſpiciens curauit: quam ille mollitiem ſanè ſuæ carni conceſſit, qui non ueſtem, non digitos, ſed teſtam etiam uulneribus admouit. Teſta ergo radebat ſaniem: ut ſemetipſum & in fragmẽto conſiderans, etiam de exterſione uulneris ſu-
4 meret curã mentis. Quia uerò ſæpe per ea quæ circa corpus ſunt, animus inflat̃: & per hoc quod erga nos agitur, fragilitas noſtri corporis ab oculis cordis amouetur, (ſicut nõnulli ſeculares cùm temporalibus dignitatibus fulciuntur, dum locis altioribus præſident, dum multorum obſequia ſibi ſuppetere ad uotum uident: fragilitatem ſuam intueri negligunt, & uas fictile quod geſtãt, quàm ſit uelociter conterendum, obliuiſcentes omnino non attendunt) beatus Iob ut conſiderationem ſuæ fragilitatis etiam ex circumſtantibus traheret, & ante oculos ſuos uim ſuæ deſpectionis augeret, non qualibet in terra, quæ penè ubique munda reperitur, ſed in ſterquilinio ſediſſe perhibetur. In ſterquilinio ponebat corpus: ut ex terra aſſumpta quæ eſſet carnis ſubſtantia, benè proſpiciens perpenderet animus. In ſterquilinio ponebat corpus, ut etiam ex loci fœtore caperet, quòd feſtinè corpus ad fœtorem rediret.

A *Quid ſit quòd Deus in hoc ſeculo ſic deſpicit, quos ante ſecula ſublimiter elegit. Cap. V*

SEd ecce cùm beatus Iob tot rerũ damna ſuſtinet, tot funeribus pignorum percuſſus dolet, tot uulnera tolerat, dum decurrẽtem ſaniem teſta radit: dum per putredinẽ defluens in ſterquilinio reſidet, intueri libet quid eſt quod omnipotens Deus quos ſibi tã charos in æternũ conſpicit, tam uehemẽter quaſi deſpiciens affligit. Ecce aũt dum beati Iob uulnera cruciatusq; conſidero: repentè mentis oculos ad Ioannẽ reduco, & non ſine grauiſſima admiratione perpendo, quòd ille prophetiæ ſpiritu intra matris uterũ impletus: atq;, ut ita dixerim priuſquã naſceretur renatus: ille amicus
B ſponſi, ille quo inter natos mulierũ maior nemo ſurrexit: ille ſic propheta, ut plus etiam quàm propheta, ab iniquis in carcerem mittit̃, & pro puellę ſaltatu capite truncat̃, & uir tantæ ſeueritatis pro riſu turpium moritur. Nunquid nam credimus aliquid fuiſſe, quod in eius uita illa ſic deſpecta mors tergeret? Sed quando ille uel in cibo peccauit, qui locuſtas ſolummodo & mel ſilueſtre edit? Quid Deo uel de qualitate ſui tegminis deliquit, qui camelorum pilis corpus operuit? Quid de conuerſatione ſua offendere potuit, qui de eremo nõ receſſit? Quid illum loquacitatis reatus polluit, qui diſiunctus longè ab hominibus fuit? Quando illum uel ſilentij culpa attigit, qui ad ſe uenientes tam uehementer increpauit, dicẽs: Genimina uiperarũ, *Matt.3*
C quis demonſtrauit uobis fugere à uentura ira? *Luc.3*
Quid eſt ergo quod Iob Dei teſtimonio præfert̃: & tamen plagis uſque ad ſterquilinium ſternitur? Quid eſt quod Ioannes Dei uoce laudatur, & tamen pro temulenti uerbis in ſaltatricis præmium moritur? Quid eſt quod Deus omnipotens ſic uehementer in hoc ſeculo deſpicit, quos ſic ſublimiter ante ſecula elegit, niſi hoc quod pietati fideliũ patet: quoniam idcirco ſic eos premit in infimis, quia uidet quomodo remuneret in ſummis: & foras uſq; ad deſpecta deijcit, quia intus uſq; ad incomprehẽſibilia perducit? Hinc ergo unuſquiſq; colligat, quid illic ſint paſſuri quos reprobat, ſi hic ſic cruciat, quos amat. Aut quomodo ferient̃ qui in iudicio arguendi ſunt: ſi ſic eorum uita premit̃ qui ipſo iudice teſte laudantur. Sequitur:

D *Quòd diabolus cùm nos tentat, antiquæ artis inſidias repetit, & quia ſcit quomodo Adam decipi ſoleat, ad Euam recurrit, & quòd iuſtus ſit in ſterquilinio, qui iniuſtus fuerat in paradiſo. Caput VI*

DIxit aũt illi uxor ſua. Adhuc permanes in ſimplicitate tua? Benedic Deo, & morere.] Antiquus hoſtis humanũ genus duobus modis tentare conſueuit, ut uidelicet corda ſtantiũ aut tribulationibus frangat, aut perſuaſionibus molliat. In utriſq; ergo cõtra beatũ Iob ſe uehemẽter exercuit. Nã prius patrifamiliãs intulit damna rerũ, orbauit patrẽ morte filiorũ: percuſſit incolumẽ putredine uulnerũ. Sed quia putreſcentẽ foris, ſanum adhuc interius ſtare cõſpexit, & quẽ exterius nudum reddidit, hunc interius ditiorẽ fieri per exhibitam laudẽ cõditoris inuidit, callidè cogitãs penſat, quòd

contra

contra ſe athleta Dei unde premitur, inde ſubleuat, uictusq; ad ſubtilia tentandi argumenta con
5 uertitur. Nam antiquæ artis inſidias repetit, & quia ſcit quomodo Adam decipi ſoleat, ad Euam recurrit. Beatum enim Iob inter tot rerum damna, inter tot percuſſionũ uulnera, quaſi in quadã uirtutum arce ſtare inuictum uidit. In alto quippe mentem fixerat: & idcirco hanc hoſtiles inſidiæ irrumpere non ualebant. Quæritur ergo ab aduerſario, in hanc arcem munitiſſimam quibus gradibus aſcendatur. Vicina eſt autem uiro mulier, atque ſubiecta. Cor igitur mulieris tenuit: & quaſi ſcalam qua ad cor uiri aſcendere potuiſſet, inuenit. Occupauit animam coniugis, ſcalam mariti. Sed nihil ad arte præualuit: quia ſanctus uir ſubiectam ſibi mulierem, & non præpoſitam attendit: & recta loquens docuit, quam ſerpens ut peruerſa loqueretur, inſtigauit. Dignum quippe erat ut fluxam mentem uirilis cenſura reſtringeret, cùm profecto & de ipſo primo lapſu humani generis noſſet, quod docere mulier recta neſciret
1. Tim. 2 Vnde benè & per Paulum dicitur: Docere autem mulieri non permitto. Quia nimirum aliquando cùm docuit, à ſapientiæ æternitate ſeparauit. Antiquus itaq; hoſtis ab Adam in ſterquilinio uictoriam perdidit, qui Adam in paradiſo ſuperauit: atque adiutricem ſuam mulierem dum ad uerba malæ perſuaſionis accendit, ad doctrinam ſanctæ eruditionis miſit, & quæ excitata fuerat ut perderet, erudita eſt ne periret. Sic à noſtris uiris fortibus hoſtis percutitur: ut ſua ei etiam tela rapiantur. Vnde enim ſe exaggerare æſtimat dolorem uulneris, inde ei contra ſemetipſum ſuggerit arma uirtutis. Ex uerbis autem malè perſuadentis coniugis uigilanter debemus aſpicere, quod antiquus aduerſarius non ſolum per ſemetipſum, ſed per eos etiam qui nobis adhærent, ſtatum ſatagit noſtræ mentis inclinare. Cùm enim cor noſtrum ſua perſuaſione non ſubruit, ad hoc nimirum per linguas adhærentium repit. Hinc enim ſcriptum
Eccle. 32 eſt: A filijs tuis caue, & à domeſticis tuis attende.
Hier. 9 Hinc per prophetam dicitur: Vniuſquiſq; ſe à proximo ſuo cuſtodiat, & in omni fratre ſuo non ha-
Matt. 10 beat fiduciam. Hinc rurſum ſcriptum eſt: Inimici hominis domeſtici eius. Callidus nanque aduerſarius cùm à bonorum cordibus repelli ſe conſpicit: eos qui ab illis ualde diligũtur, exquirit: & per eorum uerba blandiens loquitur, qui plus cæteris amãtur: ut dum uis amoris cor perforat, facilè perſuaſionis eius gladius ad intima rectitudinis munimina irrumpat. Poſt damna igitur rerum, poſt funera pignorum, poſt uulnera ſciſſuraſq; membrorum, antiquus hoſtis linguam mouit uxoris. Et notandum quo tempore uiri mentem ſtuduit uirulento ſermone corrumpere. Verba enim poſt uulnera intulit, ut nimirum cùm uis doloris ingraueſceret, facilè perſuaſionis ſuggeſtio peruer-
6 ſa præualeret. Sed ſi ipſum ſubtiliter tentationis eius ordinem perpendimus, qua callidi-tate ſæuiat, inuenimus. Mouit nanque prius damna ſubſtantiæ, quæ & extra naturam profecto eſſent,

A & extra corpus. Subtraxit filios, quod iam extra naturam quidem non eſſet, ſed tamen adhuc aliquatenus extra proprium corpus: ad extremum percuſſit & corpus. Sed quia uulneribus carnis ad mentis uulnus peruenire nõ ualuit, etiam coniunctæ mulieris linguam quæſiuit. Quia enim aperto certamine ſuperari ſe doluit, de ore coniugis iaculum quaſi de inſidijs intorſit, quæ profecto diceret: Adhuc permanes in ſimplicitate tua? benedic Deo, & morere.] Ecce tentando omnia abſtulit, ecce tentando mulierem reliquit, & ſancto uiro callidè cũcta diripuit: ſed ualde callidius adiutricem ſuam mulierem reſeruauit, quæ dicat: Adhuc permanes in ſimplicitate tua?]

Verba ſua Eua repetit. Nam quid eſt dicere:
B Simplicitatem deſere, niſi obedientiam, pomum uetitum comedendo, contemne? Et quid eſt dicere: Benedic Deo, & morere: niſi tranſcendendo præceptum ultra quàm es conditus uiue? Sed Adam noſter fortis in ſterquilinio iacuit, qui in paradiſo quondam debilis ſtetit: nam ilico ad malè ſua dentis uerba reſpondit dicens:

Quid ſit quod Eſaiæ 45. ſcriptũ eſt: Ego dominus formans lucẽ, & creans tenebras, faciens pacẽ, & creans mala. Cap. VII

QVaſi una de ſtultis mulieribus locuta es. Si bona accepimus de manu domini: mala quare non ſuſtineamus?] Ecce ubiq; hoſtis frangitur, ubiq; ſuperatur. Per cuncta tentationum argumenta ſuccubuit: quia & illud ſuũ fami
C liare ſolatium etiam de mulière amiſit. Inter hæc igitur ſanctum uirum intueri libet, foris rebus uacuum, intrinſecus Deo plenum. Cùm Paulus apoſtolus in ſemetipſo diuitias ſapientiæ internæ conſpiceret, ſecq; ipſum exterius eſſe corruptibile corpus uideret, ait: Habemus theſaurum iſtum in ua 2. Cor. 4
ſis fictilibus. Ecce in beato Iob uas fictile ſciſſuras uulnerum exterius ſenſit: ſed hic theſaurus interius integer manſit. Foris enim per uulnera crepuit, ſed indeficienter interius naſcens theſaurus ſapientiæ, per uerba ſanctæ eruditionis emanauit, dicens: Si bona accepimus de manu domini, mala quare non ſuſtineamus?] Bona ſcilicet dona Dei uel temporalia uel æterna, mala autem flagella præſentia appellans, de quibus per prophe-
D tam dominus dicit: Ego dominus, & non eſt alter, formans lucem, & creans tenebras, faciens pacem, & creans mala. Neque enim mala, quæ nulla ſua natura ſubſiſtunt, à domino creãtur: ſed creare ſe mala dominus indicat, cùm res benè conditas nobis malè agentibus in flagellum format: ut ea ipſa & per dolorem quo feriunt, delinquentibus mala ſint, & per naturam qua exiſtunt, bona. Vnde & uenenum mors quidem eſt homini, ſed tamen uita ſerpenti. Amore enim præſentium ab authoris noſtri dilectione receſſimus, & peruerſa mens dum dilectioni creaturæ ſe ſubdidit à creatoris ſocietate diſiunxit. Ex his ergo ab authore ferienda erat, quæ errãs authori præpoſuerat: ut unde homo culpam non timuit ſuperbus admittere, inde pœnam corrigendus inueniret; & tanto

Eſaiae 25

citius

citius reſipiſceret ad illa quæ perdidit, quanto do-
A loris plena eſſe conſpiceret quæ quæſiuit. Vnde & bene dicitur. Formans lucem, & creans tenebras: quia cùm per flagella exterius doloris tenebræ creantur, intus per eruditionem lux mentis accenditur. Faciens pacem, & creans mala: quia tunc nobis pax cum Deo redditur, cùm hæc quæ bene ſunt condita, ſed malè concupita, in ea quæ nobis mala ſunt, flagella uertunt. Per culpã quippe diſcordes Deo exiſtimus, dignũ ergo eſt ut ad pacem illius per flagella redeamus: ut cum unaquæq; res bene cõdita nobis in dolorem uertitur, correcti mens ad authoris pacem humiliter reformetur. Hæc itaque flagella beatus Iob mala nominat: quia ſaluris & tranquillitatis bonum qua perturbatione feriant, penſat. Sed illud ualde in eius
B uerbis intuendum eſt, contra perſuaſionem coniugis quanta cõſiderationis arte ſe colligat dicẽs:

Si bona accepimus de manu domini, mala qua
7 re non ſuſtineamus?] Magna quippe conſolatio tribulationis eſt, ſi cùm aduerſa patimur, authoris noſtri ad memoriã dona reuocemus. Nec frangit quo dolore obuiat, ſi menti citius hoc quod ex munere ſubleuat, occurrat. Hinc nanque
Eccleſ. 11 ſcriptum eſt: In die bonorum ne immemor ſis malorum, & in die malorum ne immemor ſis bonorum. Quiſquis enim dona percipit, ſed donorum tempore nequaquam etiam flagella pertimeſcit, in elationem per lætitiam corruit. Quiſquis autẽ flagellis atteritur, ſed flagellorum tempore, nequaquam ſe ex donis quæ eum contigit accepiſſe, cõ-
C ſolatur, à ſtatu mentis omnimoda deſperatione deſtruitur. Sic ergo utraque iungenda ſunt: ut unum ſemper ex altero fulciatur: quatenus & flagelli pœnam memoria temperet doni, & doni lætitiam mordeat ſuſpicio ac formido flagelli. Sanctus ergo uir ut oppreſſam mentem inter uulnera mulceat, in flagellorum doloribus blandimenta donorum penſat, dicens: Si bona ſuſcepimus de manu domini, mala quare non ſuſtineamus?] ubi & bene præmittit dicens: Locuta es quaſi una ex ſtultis mulieribus.] Quia enim ſenſus prauæ uoluntatis mulieribus, non autem ſexus in uitio eſt: nequaquam ait: locuta es quaſi una ex mulieribus, ſed quaſi ex ineptis mulieribus, ut uidelicet oſtendatur: quia quod prauum ſapit, accidentis ſtultitiæ, non autem conditæ ſit naturæ. Sequitur:

Quòd ſic ut iniuſta dicere, ita iuſta reticere, peccatum eſt. Cap. VIII

IN omnibus his non peccauit Iob labijs ſuis.] Duobus modis labijs delinquimus, cùm aut iniuſta dicimus, aut iuſta reticemus. Nam ſi aliquando & tacere culpa non eſſet, propheta non dice-
Eſaiae 6 ret: Væ mihi quia tacui. Beatus igitur Iob in cunctis quæ egit, labijs ſuis minimè peccauit: qa nec contra ferientem ſuperba dixit, nec contra ſuadentem, recta reticuit. Nec loquens ergo, nec tacens deliquit: quia & flagellanti patri gratias reddidit, & malè ſuadenti coniugi doctrinæ ſa-

A pientiam miniſtrauit. Quia enim ſciuit quid deberet Deo, quid proximo: ſcilicet patientiam conditori, ſapientiam coniugi: idcirco & hanc redarguendo docuit, & illum gratias agendo laudauit. Quis autem noſtrum ſi unum quodlibet uulnus tantæ huius percuſſionis acciperet, non mox ab intimis proſtratus iaceret? Ecce ſtratus foris uulneribus carnis, erectus intrinſecus munimine permanet mentis, & ſub ſemetipſo omne iaculum tranſuolare conſpicit, quod in ſe exterius diſtricta manu ſæuiens hoſtis figit. Vigilanter deprehendit iacula, modo uulneribus contra ſe à facie, modo uerbis quaſi ex latere intorta. Et bellator noſter circunuallantium certaminum feruore deprehenſus, ubique patientiæ ſuæ clypeum opponit: undiq; uenientibus ſpiculis obuiat, & per cuncta uirtutum latera circumſpectam contra irruentia uulnera mentem roborat. Sed antiquus 8
hoſtis quo ualẽtius uincitur, eo adhuc ad inſidias ardentius inſtigatur. Nam quia uxor increpata tacuit, protinus alios qui increpandi ad contumelias ſurgerent excitauit. Sicut enim damna rerum ſtuduit crebrius nunciando percutere, ita nunc robuſtum pectus ſatagit uerborum contumelijs ſæpius feriendo penetrare. Sequitur:

Quòd ubi uirtus diſcretionis perditur, intentio quæ initium uirtutis habuit, finem accipit criminis. Cap. IX

IGitur audientes tres amici Iob omne malum
C quod acciditſſet ei, uenerũt ſinguli de loco ſuo: Eliphas Themanites, Baldath Suites, & Sophar Naamathites. Condixerãt enim, ut pariter uenientes uiſitarent eum, & conſolarentur.] Quia ex condicto ad afflicti conſolationem ueniunt, & inter ſe & erga percuſſum quantę charitatis fuerint, demonſtratur. Quamuis & per hoc quod ſcriptura eos tanti uiri amicos fuiſſe teſtatur: quia boni ſtudij & rectæ fuerint intentionis oſtenditur. Sed tamẽ hæc ipſa illorum intentio eis ad uerba prorumpentibus, ante diſtricti iudicis oculos ſuborta indiſcretione fuſcatur. Sequitur:

Quis ordo & modus in conſolatione tenendus ſit. Cap. X

CVncq; eleuaſſent procul oculos ſuos, non co
D gnouerunt eum, & exclamantes ploraueruntſciſſiſq; ueſtibus ſparſerunt puluerem ſuper caput ſuum in cœlum.] Quia percuſſi ſpeciem plaga mutauerat, amici plorantes exclamãt, ueſtes ſcindunt, capita puluere aſpergunt: ut cùm mutatum ad quem uenerant, cernerent ipſam etiam conſolatorum ſpeciem ſpontaneus dolor immutaret. Ordo quippe cõſolationis eſt, ut cùm uolumus afflictum quempiam à mœrore ſuſpendere: ſtudeamus prius mœrendo eius luctui concordare. Dolentem nanque non poteſt conſolari, qui non concordat dolori: quia eo ipſo quo à mœrentis afflictione diſcrepat: minus ab illo recipitur, à quo mentis qualitate ſeparatur. Sed emoliri prius debet animus: ut afflicto congruat, congruens inhæreat, inhærens trahat. Neque

enim

enim ferrum ferro coniungitur, si nõ utrunq; exustione ignis liquetur: & durum molli non adhæret, nisi prius eius duritia temperata molescat: ut quasi hoc ipsum fiat quod curatur, ut teneat: Sic nec iacentes erigimus, nisi à rigore nostri status inclinemur: quia dum rectitudo stantis à iacentis situ discrepat, eum cui condescendere negligit, nequaquam leuat Amici igitur beati Iob ut afflictum à dolore suspenderent, curauerunt necessariò simul dolere. Et cùm uulneratum illius corpus uiderent, studuerunt ipsi uestes scindere: & cùm immutatum conspicerent, studuerunt puluere capita fœdare: quatenus afflictus uir tanto facilius eorum uerba reciperet, quanto in eis suum
9 aliquid de afflictione cognouisset. Sed inter hæc sciendum est, quia is qui afflictum consolari desiderat, mensuram necesse est dolori quem suscipit, ponat: ne non solum dolentem non mulceat, sed intemperatè dolens, afflicti animum ad pondus desperationis premat. Sic enim dolor noster mœrentium dolori iungendus est, ut per temperamentum subleuet, non autem per augmentum grauet. Vnde fortasse colligendum est, quòd amici beati Iob plusquàm necesse fuerat, in consolatione doluerũt: qui dum percussionem cernunt, sed percussi mentem nesciunt, ita in immensum luctum uersi sunt, ac si percussus uir tantæ fortitudinis, in plaga corporis etiam à corde cecidisset. Sequitur: Sederuntq; cum eo in terra septem diebus & septem noctibus, & nemo loquebatur ei uerbum: uidebant enim dolorem eius esse uehementem.] Vtrum continuis septem diebus & septem noctibus cum afflicto Iob sederint, an certè diebus septem & noctibus totidem instantia ei crebræ uisitationis adhæserint, ignoramus. Sæpe enim rem quamlibet tot diebus agere dicimur, quamuis non eisdem diebus ad eam continuè uacemus. Sæpe uerò scriptura sacra sic totum pro parte, sicut pro toto partẽ ponere consueuit. Pro toto enim partem loquitur: sicut Iacob
Gen. 49 familiam describens dicit: Intrauit Iacob in Ægyptum cum animabus septuaginta. Quæ nimirum cùm animas memorat, cõstat, quia intrantium & corpora comprehendit. Rursum totum pro parte insinuat: sicut ad monumentum Maria queritur,
Ioan. 20 dicens: Tulerunt dominum de monumẽto, & nescimus ubi posuerũt eum. Solum quippe corpus domini quæsitura uenerat, & quasi totum simul dominum sublatum deplorat. An ergo & in hoc loco totum pro parte dicatur, incertum est. Sed tamen hoc quod diu tacuerunt, & quando q; loquendo reprobati sunt: neglectè prætereundum non est. Sunt nanq; nonnulli qui & loqui præcipitanter incipiunt, & effrenatè cœpta, effrenatius exequuntur. Et sunt nonnulli qui tardè quidem loqui inchoant: sed semel inchoantes, habere modum elocutionis ignorant. Amici igitur beati Iob dolorem uidentes diu tacuerunt: sed tardè inchoantes, indiscretè locuti sunt: quia parcere dolenti noluerunt. Tenuerunt linguam ne properè inciperet, sed incipientem semel nequaquam mo-

A derati sunt, ne se ex consolatione usque ad contumelias effrenaret. Et bona quidem intentione ad consolandum uenerãt: sed hoc quod pia mens Deo mundum obtulit, locutio præcipitata uitiauit. Scriptum quippe est: Si rectè offeras, non rectè autem diuidas, peccasti. Rectè nanque offertur, cùm recta intentione quid agitur. Sed rectè non diuiditur, si non hoc quod piè agitur, etiam subtiliter discernatur. Oblata enim rectè diuidere, est quælibet bona nostra studia sollicitè discernẽdo pensare. Quod nimirum qui agere dissimulat, etiã rectè offerens peccat. Sæpe ergo & quod 10
bono studio gerimus, dum discernere cautè negligimus, quo iudicetur fine, nescimus: & nonnunquam hoc fit reatus criminis, quod putatur
B causa uirtutis. Quisquis autem amicorum beati Iob facta considerat: quàm pia ad eum intentione uenerint, non ignorat. Pensemus enim cuius charitatis fuerit, ad afflictum concorditer conuenisse: quanta uirtus longanimitatis extiterit, septem diebus & septem noctibus cum afflicto tacuisse: quæ humilitas, in terra tot diebus ac noctibus sedisse: quæ compassio, puluere capita conspersisse. Sed tamen inchoantes loqui, unde se æstimauerunt præmium mercedis acquirere: inde eos contigit reatum reprehensionis inuenire: quia incautis sæpe ad peccati finem uertitur, etiam quod pro solo studio mercedis inchoatur. Ecce præcipiti locutione perdiderunt bonũ, quod tanto labore mercati sunt. Et nisi diuina gratia offerre eos sacrifi-
C cium pro suo reatu præcepisset, inde à domino iustè puniri poterant, unde se placere domino mirabiliter æstimabant, inde iudici displicent, unde sibi quasi pro defensione iudicis per effrenationem placent. Idcirco uerò hæc dicimus, ut ad memoriam legentiũ reuocemus, quatenus sollicitè quisque consideret, ea quæ malo uoto perpetrantur quãta dominus animaduersione puniat, si inchoata bono studio, sed negligentia indiscretionis admixta, tanta inuectione castigat. Quis non mercedis causam peregisse se crederet, si aut in defensione Dei quicquam contra proximum diceret: aut certè septem diebus ac noctibus pro proximi dolore tacuisset? Et tamen amici beati Iob hæc agentes, ad culpam laborando uenerunt: quia con-
D solationis quidem bonum quod agebant, nouerant: sed cum quãta agendum esset discretionis libra, nesciebant. Vnde necesse est ut non solum intueamur quod agimus: sed etiam cum quanta discretione agamus. Primum quidem ne mala quoquo modo: postmodum uerò ne bona incautè faciamus. Ad quę nimirum bona sollicitè peragenda, propheta nos admonet, dicẽs Maledictus homo qui facit opus Dei negligenter. Ad hoc uerò Hier. 48
ista proficiunt: ut ante terribilis iudicis subtilę atque incomprehensibile examen, non solùm mala quæ commisimus, sed ipsa etiam si qua in nobis sunt bene gesta, timeamus: quia sæpe in iusto iudicio culpa esse deprehenditur, quod uirtus ante iudicium putatur. Et unde expectatur pia merces operis, inde supplicium iustæ sequitur ultionis.

Quòd

Quòd hæc quæ supradicta sunt in persona Iob, allegoricè referuntur ad Christum. *Caput XI*

11 HÆc iuxta historiam breuiter tractata percurrimus: nunc ad allegoriarum mysterium uerba uertamus. Sed quia in exordio huius operis dum de unitate capitis & corporis tractaremus, sollicita intentione præmisimus quanta in eis sit compago charitatis: quia nimirum & domi nus multa adhuc per corpus, quod nos sumus patitur: & iam eius corpus, id est Ecclesia, de suo capite, uidelicet & domino, in cœlo gloriaẽ: ita nũc passiones exprimi eiusdẽ capitis debent, ut often datur quàm multa etiam in corpore suo sustinet. Si enim caput nostrum tormenta nostra non tangerent: nequaquam pro afflictis membris perse-
Act. 9 cutori suo etiam de cœlo clamaret: Saule Saule, B quid me persequeris? Si cruciatus nostri, eius pœnę nõ essent: cõuersus afflictusq; Paulus minimè
Colos. 1 diceret: Suppleo ea quæ desunt passionum Christi, in carne mea. Et tamen resurrectione iam sui
Ephe. 2 capitis exaltatus dicit: Qui nos conresuscitauit, & consedere fecit in cœlestibus. Nempe hunc in terra persecutionum tormenta constrinxerant: sed pœnarum suarũ ponderibus pressus, ecce iam per gloriam capitis in cœlo residebat. Quia ergo in omnibus unicum caput & corpus nouimus, sic à persecutione capitis incipimus: ut subsequenter tamẽ ad corporis flagella ueniamus. Sed hoc quòd quadam die satan coram domino astitisse dicitur: quòd unde ueniat, percontatur: quòd bea C tus Iob magnis conditoris præconijs præfertur: quia iam sæpe discussimus, replicare deuitamus. Si enim diu mens rebus discussis inuoluitur, peruenire ad discussa præpeditur. Ibi ergo allegoriæ nunc initium ponimus, ubi post uerba sæpe repetita, adiunctum noui aliquid scimus. Itaque ait:

Commouisti me aduersus eum, ut affligerem eum frustra.] Si beatus Iob redemptoris nostri in passione positi speciem tenet: quomodo à domino ad satan dicitur: Cõmouisti me aduersus eum? Mediator quippe Dei & hominum homo Christus Iesus, ut culpas nostræ transgressionis extingueret: uenit mortalitatis nostræ flagella tollerare. Sed quia uniuis cum patre eiusdemq; naturæ
D est, quomodo per satan motum se aduersus eum pater asserit? cùm constet quòd patris filijsq; concordiam nulla potestatis inæqualitas: nulla uoluntatis diuersitas interrumpat? Sed tamen idem qui patri est æqualis per diuinitatem: uenit propter nos ad flagella per carnem. Quę nimirum flagella non susciperet, nisi formam damnati hominis redimendo sumpsisset. Et nisi primus homo delinqueret: secundus ad passionum probra minimè ueniret. Cùm ergo primus homo per satan à domino motus est, tunc est dominus in homine secundo commotus. Satan itaque ad huius afflictionem dominum tunc commouit, quando in paradiso primum hominem à iustitiæ culmine, in obedientiæ culpa, prostrauit. Nisi enim Adam primum per uoluntarium uitium in animæ mortem traxisset: Adam secundus sine uitio in carnis

A mortem uoluntariam non ueniret. Bene ergo ei etiam de redemptore nostro dicitur: Commouisti me aduersus eum, ut affligerem illum frustra. Ac si apertius dicatur: Dum iste non sua, sed illius causa moritur: tunc me in huius afflictionẽ commouisti, cùm illum à me callida persuasione traxisti. De quo & bene additur, frustra. Frustra quippe afflictus est, qui & culpæ ultione pressus est, & culpæ contagio inquinatus non est. Frustra afflictus est, qui in carne natus, propria admissa nõ habuit, & tamen pœnam carnalium sine culpa suscepit. Hinc est enim quod per prophetam loquitur, dicens: Quæ nõ rapui, tunc exoluebã. Alius nãq; Psal. 68
ad paradisum conditus, diuinæ potentię similitudinem superbè rapere uoluit: sed tamẽ culpas hu-
B ius superbiæ sine culpa mediator exoluit. Hinc est quod patri quidã sapiẽs dicit: Cùm sis iustus, iustè omnia disponis: eum quoq; qui nõ debet puniri, condemnas. Sed pẽsandum est quomodo iustus sit, & omnia iustè disponat, si eum qui non debet puniri, condemnat. Mediator etenim noster puniri pro semetipso nõ debuit: quia nullum culpæ contagium perpetrauit. Sed si ipse indebitam mortem nõ susciperet, nunquã nos à debita mortè liberaret. Pater ergo cùm iustus sit iustum puniens, omnia iustè disponit: quia per hoc cuncta iustificat, quod eum qui sine peccato est, pro peccatoribus damnat: ut eo electa omnia ad culmen iustitiæ surgerẽt, quo is qui est super omnia, damna iniustitiæ nostræ sustineret. Quòd ergo illic dã
C natus cùm nõ debeat, dicitur: hoc hic afflictus frustra, memoratur. Qui tamẽ iuxta semetipsum frustra afflictus est, iuxta uerò nostra acta non frustra. Rubigo quippe peccati purgari non potuit, nisi igne tormẽti. Venit itaq; sine uitio, qui se subijceret sponte tormento: ut debita nostræ iniquitati supplicia, eo reos suos iustè amitterent, quo hunc à semetipsis liberum iniustè tenuissent. Frustra ergo & non frustra afflictus est: quia in se quidem admissa non habuit, sed proprio cruore reatus nostri maculam tersit: Respõdens satan 12
ait: Pellem pro pelle, & cuncta quæ habet homo, dabit pro anima sua: Alioquin mitte manum tuã & tange os eius & carnem, & tunc uidebis quòd in faciẽ benedicat tibi.] Malignus spiritus cùm redemptorem nostrum miraculis coruscare conspicit, clamat: Scimus quòd sit sanctus Dei. Qui Luc. 4
hæc dicens, cognoscendo Dei filium pertimescit: sed tamen uim supernæ pietatis ignorans, dum passibilem considerat, hominẽ purum putat. Multos autem sub sanctitatis specie in pastorali positos loco didicerat, qui alieni ualde à uisceribus charitatis, pro minimo aliena damna pensabant. Hunc ergo quasi ex alijs colligẽs: quia subtractis multis superari non uidit: usq; ad eius carnem per tactum passionis exarsit. Velut si diceret: Pellem pro pelle, & cuncta quæ habet homo, dabit pro anima sua: Alioquin mitte manum tuam, & tange os eius & carnem, & tunc uidebis quòd in faciem benedicat tibi. Ac si apertè dicat: Moueri ex his quæ extra se sunt, negligit: sed tunc uerací-

d ter qui

ter qui ſit, agnoſcitur: ſi in ipſo quod doleat, expe-
riatur. Hæc per ſe ſatan cùm fieri appetit, non uer-
bis ſed deſideriis dixit. Hæc per mẽbra ſua & uer-
bis & deſideriis intulit. Ipſe quippe loquitur, cùm
Hier. 11 iuxta prophetæ uocem, eius ſequaces dicunt: Mit
tamus lignum in panem eius, & eradamus eum
de terra uiuentiũ. Lignum quippe in panem mit-
tere, eſt configendo eius corpori ſtipitem crucis
adhibere: & uitam illius de terra uiuentium era-
dere ſe poſſe exiſtimant: quem dum mortalem
conſpiciunt, finiri morte ſuſpicantur. Dixit autem
dominus ad ſatan: Ecce in manu tua eſt, ueruntamen animam illius ſerua.] Conditorem omnium ſatanæ manui traditum quis uel deſipiens credat? ſed tamen edoctus ueritate, quis neſciat quòd eiuſdem ſatanæ membra ſunt omnes qui ei
B peruerſè uiuendo iunguntur. Membrum quippe eius Pilatus extitit, qui uſque ad mortis extrema uenientem in redemptionem noſtram dominum non cognouit. Corpus autem eius principes ſacerdotum extiterunt, qui redemptorem mundi à mundo repellere, uſque ad crucem perſequendo, conati ſunt. Cùm ergo ſe pro noſtra redemptione dominus membrorum ſatanæ manibus tradidit: quid aliud quàm eiuſdem ſatanæ manum in ſe ſæuire permiſit, ut unde ipſe exterius occumberet, inde nos exterius interiuſq; liberaret? Si igitur ſatanæ manus, eius poteſtas accipitur, eius manum iuxta carnem pertulit, cuius poteſtatem corporis uſque ad ſputa, colaphos, flagella, crucem
C lanceamq; tolerauit. Vnde & Pilato, eius uidelicet corporis membro, ad paſſionem ueniens dicit:
Ioan. 19 Non haberes in me poteſtatem ullam, niſi tibi data eſſet deſuper. Sed tamen hanc poteſtatem quam contra ſe ei extrinſecus dederat, ſuis ſeruire lucris intrinſecus compellebat. Pilatus enim uel ſatan (qui eiuſdem Pilati caput extiterat) ſub poteſtate illius ſuper quem poteſtatem acceperat, tenebat: quia & ſuperior ipſe diſpoſuerat hoc quod inferius accedens à perſecutore tolerabat: ut cùm ex mala mente infidelium ſurgeret, utilitati tamẽ electorum omnium ipſa quoque crudelitas deſeruiret. Piè igitur diſponebat intus, quod ſemetipſum pati nequiter permittebat foris. Hinc eſt e-
Ioan. 13 nim quod de illo in cœna dicitur: Sciẽs Ieſus quia omnia dedit ei pater in manus: & quia à Deo exiuit, & ad Deum uadit: ſurgit à cœna, & ponit ueſtimenta ſua. Ecce in manus perſequentium iturus, ſciebat quòd in manu ſua ipſos etiam perſecutores acceperat. Qui enim omnia accepiſſe ſe nouerat, conſtat quia & ipſos à quibus tenebatur, tenebat: ut ipſe in ſe ad uſum pietatis intorqueret, quicquid eorum contra ſe malitia permiſſa ſæuiret. Dicatur ergo ei: Ecce in manu tua eſt, quia ad feriendam carnem ſæuiens licentiam accepit, ſed poteſtati illius neſciens deſeruiuit.

13 Animam uerò illius ſeruare præcipitur, non quòd hanc tentare prohibeatur, ſed quòd hanc ſuperare non poſſe conuincitur. Neque enim ſicut nos, qui puri homines ſumus, irruente ſæpe tentatione concutimur: ita redemptoris noſtri anima
A tentationis eſt neceſſitate turbata. Hoſtis nanque noſter, etſi in excelſum montem eum quem per- Matth. 4
miſſus aſſumpſit, duxit: ſi daturum ſe regna mundi perhibuit, ſi quaſi in panes uertendos lapides oſtendit: mentem tamen mediatoris Dei & hominum tentatione quaſſare non ualuit. Sic enim dignatus eſt hæc exterius cuncta ſuſcipere: ut tamẽ mens eius interius diuinitati ſuæ inhærens inconcuſſa permaneret. Qui etſi quando turbatus ſpiri-
Ioan. 11 tu infremuiſſe dicitur: ipſe tamen diuinitùs diſponebat, quantum ipſe humanitùs turbaretur: qui immutabiliter omnibus præſidẽs, & ſemetipſum mutabilem in ſatisfactione infirmitatis oſtendit. Quietus ergo in ſemetipſo manẽs, diſpoſuit quicquid pro oſtendenda humanitate quam ſuſcepe-
B rat, etiam turbulentùs fecit. Quia uerò cùm rectè diligimus, nihil in rebus cõditis anima noſtra charius amamus, & ſicut animam noſtram eos diligere dicimus, quibus amoris noſtri exprimere pondus conamur: poteſt per eius animam, electorum uita ſignari. Et cùm ſatan ad feriendam redemptoris carnẽ permittitur, ab anima ſeparatur: quia cùm corpus eius ad paſſionem accipit, electos eius à iure ſuæ poteſtatis amittit. Cunq; illius caro per crucem moritur, horum mens contra tentamenta ſolidatur. Dicatur ergo: Ecce in manu tua eſt, ueruntamen animam illius ſerua.] Acſi aperte audiat: Licentiam contra corpus eius accipe, & ab electis illius quos apud ſe ante ſecula præſciens poſſidet, ius prauæ dominationis perde.

Egreſſus igitur ſatan à facie domini, percuſ- 14
C ſit Iob ulcere peſſimo, à planta pedis uſq; ad uerticem.] Nullus in hac uita electorum uenit, qui non huius hoſtis aduerſa ſuſtinuit. Membra autẽ noſtri redemptoris extiterunt, etiam qui ab ipſo mundi exordio dum piè uiuũt, crudelia paſſi ſunt. An non huius membrum Abel ſe eſſe perhibuit, qui eius mortẽ, de quo ſcriptum eſt: Sicut agnus Eſaiæ 53
coram tondente ſe obmuteſcet, & non aperiet os ſuum, non ſolùm placens in ſacrificio, ſed etiam moriens tacendo ſignauit? Ab ipſo itaque mundi exordio redemptoris noſtri corpus expugnare ſatan conatus eſt. A planta ergo pedis uſq; ad uerticem uulnus intulit, quia prius ab hominibus in chrans, uſq; ad ipſum caput Eccleſiæ ſæuiẽdo per
D uenit. Bene autem dicitur, teſta ſaniem radebat. Quid enim aliud in manu domini teſta eſt, niſi caro ex noſtræ ſubſtantiæ luto ſumpta? Et enim teſta igne ſolidatur. Caro autem domini eo ex paſſione ſua robuſtior extitit, quo per infirmitatem moriens, à morte ſine infirmitate ſurrexit. Vnde rectè etiam per prophetam dicitur: Exaruit uelut Pſal. 21
teſta uirtus mea. Sicut teſta enim eius uirtus exaruit, quia ſuſceptæ carnis infirmitatem paſſionis ſuæ igne roborauit. Quid uerò per ſaniẽ niſi peccatum debet intelligi? Per carnem quippe & ſanguinem ſolẽt carnis peccata deſignari. Vnde per Pſalmiſtam dicitur: Libera me de ſanguinibus. Pſal. 50
Sanies itaq; putredo ſanguinis eſt. Quid uerò accipimus ſaniem, niſi carnis peccata ex longa uetuſtate peiora? Vulnus itaque in ſaniem uertitur, cùm

cùm neglecta culpa uſu deterius grauatur. Me-
A diator itaq; Dei & hominum homo Chriſtus Ieſus, corpus ſuum manibus perſequẽtium tradẽs, ſaniem teſta raſit: quia peccatum carne deleuit.
Rom. 8 Venit enim, ſicut ſcriptum eſt, in ſimilitudinem carnis peccati: ut de peccato damnaret peccatũ. Dumq; hoſti obiicit innocentiam carnis ſuæ, exterſit contagia carnis noſtræ: & ex qua nos captiuos inimicus tenuit, per illam nos liberos expiauit: quia quam nos inſtrumentum fecimus culpę, hæc nobis per mediatorem uerſa eſt in arma iuſtitiæ. Teſta ergo ſanies raditur, cùm carne culpa ſuperatur. Bene autem ſubditur: Sedens in ſterquilinio.] Non in foro, in quo lex perſtrepit: non in ædificio, quod ſe culmine in alta ſuſtollit: ſed in ſterquilinio reſidet: quia uidelicet redemptor
B ſus admittens, uſq; ad fidei cubile reciperet, quos
1. Cor. 1 humani generis ad carnẽ ueniens, atteſtante Paulo, infirma mundi elegit, ut cõfunderet fortia. An non quaſi ruentibus ædificijs in ſterquilinio reſidet, qui relictis Iudeis ſuperbientibus, in ea quam dudum abiecerat gẽtilitate requieſcit? Extra habitaculum reperitur in uulnere, qui in eo quod Iudęam aduerſantem pertulit, paſſionis dolorem à gente propria deſpectus ſenſit: Ioanne atteſtan-
Ioan. 1 te, qui ait: In propria uenit, & ſui eum non recepe runt. Sed quomodo ſedens in ſterquilinio conquieſcat: hæc eadem de ſemetipſa ueritas dicat.
Luc. 15 Ait enim: Gaudium erit in cœlo ſuper uno peccatore pœnitẽtiam agente, quàm ſuper nonaginta nouem iuſtis, qui non indigent pœnitentia. Ecce dolens in ſterquilinio ſedet, qui poſt perpetratas culpas libenter corda pœnitentium poſſidet. An non quaſi quoddam ſterquilinium ſunt corda pœnitentium, qui dum mala ſua flendo conſiderant, quaſi ante ſe ſtercora, ſeſe abiiciendo coaceruãt? Percuſſus ergo Iob montem non petijt, ſed in ſterquilinio ſedit: quia ad paſſionẽ redemptor ueniens, alta ſuperborum corda deſeruit, & in afflictorum cordiũ humilitate requieuit. Quod tamen de ſe & priuſquam incarnaretur, indica-
Iſa. 66 uit: cùm per prophetã dixit: At quem reſpiciam, niſi ad humilem & quietem & trementem ſermones meos? Quis uerò conſideret, is qui tot pia hominibus intulit, quot ab hominibus peruerſa toleraui? Quis conſideret quanta nunc uſq; tolerat, etiam cùm de cœlo ſuper corda fidelium regnat? Ipſe quippe quotidie patitur omne quod à reprobis eius electi laceranturur. Et quamuis caput huius corporis, quod uidelicet nos ſumus, iam ſeſe ſuper omnia liberum erexerit: reproborum tamen uulnera adhuc per ſuum, quod deorſum retinet, corpus ſentit. Sed quid iſta de infidelibus dicimus, cùm in ipſa quoq; Eccleſia multos carnalium, prauis moribus contra redemptoris uitam pugnare uideamus? Sunt nanq; nonnulli qui hunc, quia gladijs non poſſunt, peruerſis actibus inſequuntur: quia dum ſibi in Eccleſia uidẽt deeſſe quod ambiunt, hoſtes bonorum fiunt, & non ſolum prauæ ſemetipſos actioni inſerũt: ſed etiam iuſtorum rectitudinem inflectere ad per-
A uerſa moliuntur. Æterna quippe intueri negligunt, & appetitui temporalium mentis puſillanimitate ſuccumbunt, tantoq; ab æternis altius coruunt, quanto bona temporalia eſſe quaſi ſola ſuſpicantur. His iuſtorum ſimplicitas diſplicet, & cùm occaſionem perturbationis inueniunt, ſuam eos arripere duplicitatem ſuadẽt. Vnde hoc quoque congruit aptè quod ſubditur: Dixit autem illi uxor ſua: Adhuc permanes in ſimplicitate tua? Benedic Deo, & morere.] Cuius enim ſpeciem maleſuadens mulier tenuit, niſi quorumlibet carnalium in Eccleſiæ ſinu poſitorũ, qui quo uerbis profeſſæ fidei intus ſunt, eo bonos incorrectis ſuis moribus peius premunt? Nam minus fortaſſe nocuiſſent, ſi non eos ſancta Eccleſia intror
B ſus admittens, uſq; ad fidei cubile reciperet, quos dum per profeſſam fidem recipit, ſibi proculdubio pene ineuitabiles facit. Hinc eſt quod premẽte turba, una redemptorem noſtrum mulier tetigit: unde & idem redemptor noſter protinus dicit: Quis me tetigit? Cui cùm diſcipuli reſponde- Mar. 5
rent: Turbæ te premunt & affligunt, & tu dicis: quis me tetigit? ilico adiunxit: Tetigit me aliquis. Nam & ego noui uirtutem de me exiſſe.

Multi ergo dominum comprimũt, & una tan- 15
git: quia carnales quiq; in Eccleſia eum premunt à quo longè ſunt, & ſoli tangunt qui huic ueraciter humiles adiunguntur. Turba igitur premit: quia multitudo carnalium quo intus admittitur,
C eo grauius toleratur. Premit, & nõ tangit: quia & importuna eſt per præſentiam, & abſens per uitam. Nonnunquã enim prauis nos ſermonibus, nonnunquam uerò ſolis peruerſis moribus inſequuntur. Suadent nanq; aliquando quæ tenent, aliquando uerò etſi non ſuadeant, præbere tamẽ iniquitatis exempla non ceſſant. Qui igitur ad mala nos uel uerbis uel exemplis illiciunt, profecto perſecutores noſtri ſunt, à quibus tentationũ certamina ſumimus, quæ ſaltem in corde uincamus. Sciendum uerò eſt: quia carnales in Eccleſia aliquando metu, aliquando uerò audacia ſuadere peruerſa contendunt: cunq; ipſi uel puſillanimitate uel elatione deficiunt: hæc iuſtorum cordibus infundere quaſi ex dilectione moliuntur.
D Carnalem uidelicet mentem Petrus ante redemptoris mortem reſurrectionemq; retinebat. Saruiæ filius carnali mente duci ſuo Dauid adiunctus inhæſerat: ſed tamen unus formidine, alter elatione peccabat. Ille quippe mortem magiſtri audiens dixit: Abſit à te domine, nõ erit tibi hoc. Matth. 16
Hic uerò iniurias ducis non ferens ait: Nunquid 2. Reg. 16
pro his uerbis non occidetur Semei, qui maledixit Chriſto domini? Sed illi mox dicitur: Redi poſt me ſatana: & hic cùm germano audiuit protinus: Quid mihi & uobis filij Saruiæ, cur efficiamini mihi hodie in ſatan? Malè itaq; ſuadentes angeli apoſtatæ appellatione cenſentur: qui uerbis blandis ad illicita, quaſi diligentes, trahunt. Valde uerò deteriores ſunt, qui huic culpæ non formidine, ſed elatione ſuccumbũt: quorum ſpe-

cialiter beati Iob uxor figuram tenuit, quæ mari- A
to ſuadere ſuperba tentauit, dicens: Adhuc per-
manes in ſimplicitate tua? Benedic Deo, & mo-
rere. Simplicitatem in marito redarguit, quòd
tranſitoria cuncta deſpiciens, puro corde ſola æ-
terna concupiſcit. Ac ſi aperte dicat: Quid ſimpli
citer æterna appetis, & ſub malis præſentibus æ-
quanimiter ingemiſcis? Excedens æterna deſpi-
ce, & mala præſentia uel moriens euade.

16 Sed electi quiq; cùm praua intus à carnalibus
tolerant, quantam in ſe formam rectitudinis o-
ſtendant, diſcamus ex uerbis uulnerati & inco-
lumis, ſedentis & erecti qui ait: Locuta es qua-
ſi una ex ſtultis mulieribus: Si bona accepimus
de manu domini, mala quare non ſuſtineamus?]

Sancti uiri tribulationum bello deprehenſi, B
cum uno eodemq; tempore alios ferientes, alios
ſuadentes ferunt, illis opponunt ſcutum patien-
tiæ, iſtis iacula intorquent doctrinæ: atq; ad utrun
que pugnandi modum mira uirtutis arte ſe eri-
gunt: quatenus & peruerſa intus ſapienter doce-
ant, & foris fortiter aduerſa contemnant: hos do-
centes corrigant, illos tolerantes premant. Inſur-
gentes nanq; hoſtes patiendo deſpiciunt, infir-
mantes uerò ciues compatiendo ad ſalutem re-
ducunt: illis reſiſtunt, ne & alios ſubtrahant, iſtis
medentur, ne uitam rectitudinis funditùs per-
dant.

*Quòd ad exemplum apoſtoli Pauli, iuſti poſiti in dolo e tribu-
lationis propriæ, non deſerunt curam utilitatis
alienæ.* Cap. XII

2.Cor.7 VIdeamus caſtrorum Dei militē, contra utra-
que præliantem. Ait enim: Foris pugnæ, in
tus timores. Enumerat bella quæ extrinſecus to-
2.Cor.11 lerat, dicens: In periculis fluminum, periculis la-
tronum, periculis ex genere, periculis ex genti-
bus, periculis in ciuitate, periculis in ſolitudine,
periculis in mari, periculis in falſis fratribus. In
hoc autem bello quæ contra aduerſarium ſpicu-
la intorqueat, adiungit: In labore & ærumna, in
uigilijs multis, in fame & ſiti, in ieiunijs multis, in
frigore & nuditate. Sed inter tot certamina depre
henſus dicat: quanto uigiliarum munimine etiam
caſtra cuſtodiat. Nam protinus adiungit: Præter
illa quæ extrinſecus ſunt, inſtantia mea quotidia-
na, ſollicitudo omnium Eccleſiarum. Ecce in ſe
bella fortiter ſuſcepit, & tuendis ſe proximis mi-
ſericorditer impendit. Narrat mala quæ patitur,
ſubiungit bona quæ impartitur. Penſemus ergo
cuius laboris ſit, uno eodemq; tempore foris ad-
uerſa tolerare, intus infirma protegere. Foris pu-
gnas patitur: quia uerberibus ſcinditur, catenis li-
gatur: intus metum tolerat, quia paſſionem ſuam
non ſibi, ſed diſcipulis obeſſe formidat. Vnde &
1.Theſ.3 eiſdem ſcribit, dicens: Nemo moueatur in tribu-
lationibus iſtis. Ipſi enim ſcitis quòd in hoc poſi-
ti ſumus. Aliorum quippe caſus in propria paſſio
ne metuebat, ne dum diſcipuli ipſum afflictum
pro fide uerberibus agnoſcerēt, fideles ſe eſſe pro
fiteri recuſarent. O immenſa charitatis uiſcera, de
ſpicit quod ipſe patitur, & curat ne quid prauæ
perſuaſionis diſcipuli in corde patiantur. Ipſe in
ſe contemnit uulnera corporis, & in alijs uulnera
medetur cordis. Habent quippe hoc iuſti pro-
prium, ut in dolore poſiti tribulationis ſuę, curam
non deſerant utilitatis alienæ: & cùm de ſe aduer
ſa patientes dolent, alijs neceſſaria docentes pre-
uident: & quaſi percuſſi quidam magni medici
ægrotant. Ipſi tolerant ſciſſuras uulneris, & alijs
proferunt medicamenta ſanitatis. Valde autem
minoris laboris eſt, aut docere cùm nihil toleras:
aut tolerare, cùm nihil doces. Vnde ſancti uiri ad
utraq; ſe ſolerter extendunt, & cum tribulationi-
bus fortaſſe feriuntur, ſic exteriora bella ſuſci-
piunt, ut ſollicitè cogitent, ne proximorum inte-
riora lacerentur. Sic ſancti uiri fortiter in acie con
ſiſtūt, & illinc iaculis aduerſantia pectora feriunt:
hinc ſcuto poſtpoſitos debiles tuentur: atque ita
utrobiq; uelocitate circumſpectionis inuigilant:
quatenus & ante ſe audaces confodiant: & poſt
ſe trepidos à uulnere defendant. Quia igitur ſan-
cti uiri ſic ſciunt foris aduerſa tolerare, ut intus e-
tiam nouerint peruerſa corrigere, dicatur rectè:
Locuta es quaſi una ex ſtultis mulieribus. Quia
enim electis dicitur: Viriliter agite, & confortę- Pſal.30
tur corueſtrum, mētes carnalium quę fluxa Deo
intentione deſeruiunt, non immeritò mulieres
uocantur. Si bona accepimus de manu domini,
mala quare non ſuſtineamus? Ac ſi dicat: Si ad bo
na æterna tendimus, C quid mirum ſi temporalia
mala ſufferamus? Hæc autem bona ſollicitè Pau-
lus inſpexerat, quando illata æquanimiter mala
tolerabat, dicens: Non ſunt condignæ paſſiones Rom.8
huius temporis ad ſuperuenturam gloriam, quæ
reuelabitur in nobis. In omnibus his non pec-
cauit Iob labijs ſuis.] Sancti uiri cùm perſecu-
tionem intus foriſq; patiuntur, non ſolùm in Dei
iniurijs minimè excedunt: ſed neq; contra ipſos
aduerſarios contumelioſa uerba iaculātur. Quod
dux bonorum rectè Petrus admonet, dicens: Ne- 1.Pet.4
mo ueſtrum patiatur quaſi homicida, aut fur, aut
maledicus. Maledicus enim patitur qui paſſionis
ſuæ tempore, in ſui ſaltem iniuriam perſecutoris
effrenatur. Sed quia redemptoris corpus, ſancta
D nimirum Eccleſia, ita pondus dolorum portat: ut
humilitatis modum per uerba non tranſeat: rectè
de hoc dolente dicitur: In omnibus his non pec-
cauit Iob labijs ſuis: neq; ſtultum aliquid contra
Deum locutus eſt. Igitur audientes tres amici 17
Iob omne malum quod accidiſſet ei, uenerunt
ſinguli de loco ſuo: Eliphas Themanites, & Bal-
dad Suites, & Sophar Naamathites.] In præfa-
tione huius operis diximus, quia amici beati Iob
etſi bona intentione ad eum conuenerint: hære-
ticorum tamen idcirco ſpeciem tenent: quia ad
culpam indiſcretè loquendo dilabuntur. Vnde
& illis ab eodem beato Iob dicitur: Diſputare cū
Deo cupio, prius uos oſtendēs fabricatores
mendacij, & peruerſorum cultores
dogmatum.

Quòd

Quòd locus ſanctorum ſit humilitas, ſicut econtra reproborum locus ſuperbia Cap. XIII

SAncta itaq; Eccleſia omni hoc tempore pere
grinationis ſuæ in afflictione conſtituta, dum
uulnera ſuſtinet, dum membrorū ſuorum lapſus
dolet inſuper alios ſub Chriſti nomine tolerat ho
ſtes Chriſti. Ad augmentum nanq; doloris eius, e-
tiam hæretici in contentionem cōueniunt, eamq;
quaſi quibuſdam iaculis, irrationabilibus uerbis
transfigunt. Bene autem dicitur: Venerunt
de loco ſuo.] Hæreticorum quippe locus ipſa
ſuperbia eſt; quia niſi prius in corde intumeſce-
rent, ad prauæ aſſertionis certamina non conue-
nirent. Ita nanq; malorum locus eſt ſuperbia, ſi-
cut eſt ecōtra humilitas locus bonorum. De quo
Eccl.10 loco per Salomonem dicitur: Si ſpiritus poteſta-
tem habentis aſcenderit ſuper te, locum tuum ne
dimiſeris. Ac ſi apertè dicat: Si tentatoris ſpiritū
contra te in aliquo præualere conſideras: humi-
litatem pœnitentiæ non derelinquas. Qui quia lo
cum noſtrum humilitatem pœnitentiæ dixerit:
uerbis ſequentibus oſtendit, dicens: Quia cura-
tio ceſſare faciet peccata maxima. Quid enim eſt
aliud humilitas lamenti, niſi medicina peccati?
Hæretici igitur de loco ſuo ueniunt: quia contra
ſanctam Eccleſiam ex ſuperbia mouentur: quorū
peruerſa quoq; actio ex ipſa ſuorum nominum
interpretatione colligitur. Dicuntur enim, Eli-
phas, Baldad, Sophar: & ſicut ſuperius diximus,
C Eliphas interpretatus eſt Dei contemptus. Niſi
enim Deum contemnerēt, nequaquam de eo per
uerſa ſentirent. Baldad autem interpretatur uetu
ſtas ſola. Dum enim uerè uinci refugiunt, & per-
uerſo ſtudio eſſe uictores quærūt, nouæ uitæ con
uerſationē negligūt: & ex ſola uetuſtate eſt quod
intendunt. Sophar uerò ſpeculam diſſipans inter
pretatur. Hi etenim qui in ſancta Eccleſia ſiti
ſunt, redemptoris ſui myſteria fide uera humili-
ter contemplantur. Sed dum hæretici cùm falſis
allegationibus ueniunt, ſpeculam diſſipant: quia
eorum mentes quos ad ſe trahunt, ab intentione
rectæ contemplationis inclinant.

*Quòd tres amici Iob hæreticorum typum habeant, & ex ipſo-
rum nominibus eorum actio & intentio expri-
matur.* Cap. XIIII

18 BEne autem loca de quibus ueniunt, congrua
hæreticorum actibus deſcribuntur. Dicitur
enim: Themanites, Suites, Naamathites. Thema
nanq; interpretatur Auſter: Sui, loquens: Naa-
ma, decor. Auſtrum autem uentum calidum eſſe
quis neſciat?

Hæretici igitur quia ardentius appetunt ſape-
re: quaſi pluſquam neceſſe eſt, ſtudent calere. De-
ſidia quippe torpori frigoris: & rurſum inquietu-
do immoderatæ curioſitatis, immoderato cōcor-
dat calori. Quia ergo amplius quàm debēt, calo-
rem ſapientiæ percipere appetunt, ab Auſtro ue-
nire referuntur. Ab hoc calore immoderatæ ſapi-
entiæ, mentes fidelium Paulus temperare curaue
A rat, cùm dicebat: Non plus ſapere quàm oportet Rom.12
ſapere: ſed ſapere ad ſobrietatem. Hinc eſt quod 2.Reg.8
Dauid ualles ſalinarum percutit: quia uidelicet re
demptor noſter ſuæ diſtrictionis examine in his
qui de illo praua ſentiunt: ſtultitiam immoderati
laporis extinguit. Sui autem dicitur loquens. Ca-
lorem quippe non ut bene uiuant, ſed ut elatè lo-
quantur, habere deſiderant. A Thema igitur &
Sui, id eſt, à calore & loquacitate uenire referun-
tur, quia per hoc quod ſcripturarū lectioni ſe ſtu- Iodh.18
dioſos exhibent, ſolius uerbis loquacitatis, nō au
tem uiſceribus charitatis calent. Naama uerò in-
terpretatur decor: quia enim docti non eſſe, ſed
B uideri appetunt, ex eruditionis uerbis ſpeciem be
ne uiuentium ſumunt. Et per calorem loquacita-
tis in ſe imaginem oſtēdunt decoris, ut eo per de-
corem linguæ peruerſa facilè perſuadeāt, quo fœ
ditatem uitæ ſenſus callidítate occultant. Sed ne-
que ipſa locorum nomina, inordinata ſunt narra-
tione diſtincta. Prius enim Thema, poſtmodum
Sui, ac deinde Naama ponitur: quia prius illos in-
ordinatus calor accēdit in corde: deinde nitor lo-
quacitatis erigit, & tunc demum decoros homini
bus hypocriſis oſtēdit. Condixerant enim ut pa-
riter uenientes uiſitarent eum & conſolarentur.
Condicunt enim ſibi hæretici quando praua quæ
dam contra Eccleſiam concorditer ſentiunt, & in
quibus à ueritate diſcrepant, ſibi in falſitate con-
C cordant. Omnes autem qui nos de æternitate eru
diunt: quid aliud faciunt, niſi in peregrinationis
noſtræ nos afflictione conſolantur? Hæretici au-
tem quia ſanctam Eccleſiam ſua docere deſide-
rant, ad eam quaſi conſolantes appropinquant.
Nec mirum quod qui aduerſantium formam ex-
primunt, nominantur amici, cùm ipſi quoq; tradi
tori dicitur: Amice ad quid ueniſti? Et diues qui Matth.26
in inferni igni exuritur, Abraham filius uocatur:
quia etſi per nos mali corrigi negligunt, dignum
tamen eſt ut à nobis nō ex ſua nequitia, ſed ex no
ſtra benignitate amici nominentur. Cunq; ele-
uaſſent procul oculos ſuos, nō cognouerunt eū.]
Hæretici quiq; cùm ſanctæ Eccleſiæ facta conſi-
derant, oculos leuāt: quia ipſi uidelicet in imo po
D ſiti ſunt, & cùm eius opera reſpiciūt, in alto ſunt
ſita quæ cernunt, ſed tamen hanc in dolore poſi-
tam, non cognoſcunt. Ipſa quippe appetit hic ma
la recipere, ut poſſit ad æternæ remunerationis
præmium purgata peruenire. Plerunq; proſpera
metuit, & diſciplina eruditionis hilareſcit. Hære-
tici igitur quia pro magno præſentia appetunt,
eam in uulneribus poſitam non cognoſcūt. Hoc
nanq; quod in illa cernunt, in ſuorum cordium co
gnitione non relegunt. Cùm ergo hæc & aduer-
ſitatibus proficit, ipſi ſuo ſtupori inhærent: quia
per experimentum ignorant quæ uident.

Sciſſisq; ueſtibus ſparſerunt puluerem ſuper 19
caput ſuum in cœlum.] Sicut ueſtimenta Ec-
cleſiæ cūctos fideles accipimus: Vnde & per pro
phetam dicitur: Omnibus his uelut ornamento
ueſtieris: ita hæreticorum ueſtes, ſunt omnes qui

eis concorditer inhærentes, illorum erroribus in- A bis incarnationis qualitate diſcordant. Qui ergo
uoluuntur. Habent uerò hæretici hoc proprium, ueram nobiſcum incarnationẽ redemptoris per-
quòd in eo gradu in quo de Eccleſia exeunt, diu hibent, quaſi cum Iob in terra pariter ſedent. Se-
ſtare non poſſunt: ſed ad deteriora quotidie ruũt, ptem uerò diebus & ſeptem noctibus in terra cõ-
& ſentiẽdo peiora, in multis ſe partibus ſcindunt: ſedere deſcribitur: quia uel in hoc quòd aliquid
atq; à ſemetipſis plærunq; longius cõfuſionis ſuæ de plenitudine ueritatis intelligunt, uel in hoc
altercatione diffiduntur. Quia ergo hos quos ſuæ quod ſuæ ſtultitiæ tenebris excæcantur, incarna-
perfidiæ adiungunt, adhuc in multa diuiſione di- tionis myſterium negare non poſſunt. Cum bea-
laniant: dicatur rectè, q̃ amici qui ueniunt, ueſtes to ergo Iob in terra ſedere, eſt ueram redempto-
rumpant. Ruptis aũt ueſtibus corpus oſtenditur: ris carnem cum ſancta Eccleſia credere. Aliquan-
quia ſæpe ſciſſis ſequacibus, malitia eorum cogi- do uerò hæretici contra nos etiam ſupplicijs ſæ-
tationis aperitur, ut diſcordia dolos patefaciat, q̃s uiunt: aliquando nos ſolis uerbis inſequuntur: ali
grauis prius concordiæ culpa claudebat. Puluerẽ quando quietos laceſſunt, aliquando ſi nos tacen
uerò in cœlum ſuper capita ſpargunt. Quid uerò tes uideant, quieſcũt: & mutis amici ſunt, loquen
per puluerem, niſi terrena intelligentia: quid per tibus aduerſantur. Vnde quia beatus Iob necdũ
caput, niſi hoc quod principale noſtrum eſt, mẽs B ad illos aliquid diſſerens dixerat, rectè ſubiungi-
uidelicet, deſignatur? Quid per cœlum, niſi præ- tur: Et nemo loquebatur ei uerbum.] Tacen-
ceptum ſupernæ locutionis exprimitur? Puluerẽ tes enim aduerſarios habemus, ſi ueræ fidei filios
ergo ſuper caput in cœlum ſpargere, eſt ſeculari prædicando generare negligimus. Si autem recta
intellectu mentem corrumpere, & de uerbis cœ- loqui incipimus, graues mox contumelias ex eo-
leſtibus terrena ſentire. Diuina autem uerba plus rum reſponſione ſentimus, protinus in aduerſita-
diſcutiunt plærunq; q̃ capiunt. Super capita igit̃ tem proſiliunt: & contra nos in uocem doloris e-
puluerẽ ſpargũt: quia in præceptis dei per terrenã rumpunt: quia uidelicet metuunt, ne corda quæ
intelligẽtiã ultra ſuarũ mentiũ uires eniituntur. in infimis põdus ſtultitiæ aggrauat: ad altum uox
Quid ſit quòd amici Iob ſeptem diebus cum eo ſedere in terra perhibentur. *Caput* XV rectè loquentis trahat. Quia ergo (ut diximus)
mutos nos aduerſarij diligunt, loquentes odiunt:
SEderuntq; cum eo in terra ſeptem diebus & rectè apud tacentem Iob dicitur: Nemo loqueba
ſeptem noctibus.] In die quæ uidemus, agno tur ei uerbum. Nonnunquam tamen cùm per tor
ſcimus: in nocte aũt aut cęcitate nil cernimus, aut porem inertiæ, fidelium corda conſiderant, erro-
dubietate caligamus. Per diem itaq; intelligentia, C ris ſemina ſpargere loquendo non ceſſant. Cùm
per noctem ignorãtia deſignatur. Septenario ue- uerò mentes bonorum uidẽt alta ſapere, & ad pa-
rò numero ſumma uniuerſitatis exprimitur. Vn- triam reditum quærere, de ærumna huius exilij
de & non amplius q̃ ſeptẽ diebus omne hoc tem ſtrenuè dolere, circunſpectione ſollicita linguam
pus tranſitorium conſummatur. Quid eſt ergo q̃ frenant: quia uident quod contra corda dolen-
amici Iob conſedere ei ſeptem diebus & ſeptem tium incaſſum loquentes citius obmuteſcunt. Vn
noctibus referuntur, niſi quòd hæretici uel in his de & rectè cùm diceretur: Nemo loquebatur ei
in quibus uerum lumen intelligunt: uel in his in uerbum, mox cauſa ſilentij ſubinfertur, cùm dici-
quibus ignorantiæ tenebras patiuntur, quaſi infir tur: Videbant enim dolorem eius eſſe uehemen-
manti ſanctæ Eccleſiæ ſe condeſcendere ſimulãt, tem. Cùm enim amoris Dei dolor uehemens cor-
eiq; ſub blandimentorum ſpecie dolos deceptio- da noſtra transfigit: paſſim praua loqui aduerſa-
nis parant? Et quamuis uel in his quę intelligunt, rius metuit: quia uidet quòd intentam mentem la-
uel in his quæ intelligere non poſſunt, elationis ceſſens, non ſolùm ad peruerſitatem trahere non
typho turgidi, magnos ſe apud ſemetipſos æſti- ualet, ſed per excitatam forſitan ſapientiã & quos
mant, nonnunq̃ tamen ſe Eccleſiæ ſanctæ ſpecie tenuerat, perdit.
tenus inclinãt, & dũ uerba molliunt, uirus infun- D *Quòd nonnunquam res geſtæ in actione malæ ſint, in ſignificatione uerò uirtutem prophetiæ contineant: ſicut in Dauid & uxore Vriæ accipitur.*
dunt. In terra ergo conſedere, eſt aliquid de imagi *Caput* XVI
ne humilitatis oſtẽdere: ut dum humilia exhibẽt,
20 perſuadeant ſuperba quæ docent. Poteſt uerò SEd fortaſſe aliquos mouet nos hæc ita dixiſ- 21
per terram ipſa etiam mediatoris incarnatio deſi- ſe, quòd quæ bene ab amicis geſta ſunt, malè
Exod.20 gnari. Vnde & ad Iſrael dicitur: Altare de terra fa- ab hæreticis gerenda ſignificẽt. Sed ſic plærunq;
cietis mihi. Altare enim de terra domino facere, res quælibet per hiſtoriam uirtus eſt, per ſignifica
eſt incarnationem mediatoris ſperare. Tunc quip- tionem culpa: ſicut aliquando res geſta, in facto
pe à Deo munus noſtrũ accipitur, quando in hoc cauſa damnationis eſt, in ſcripto autem prophe-
altari noſtra humilitas, id eſt, ſuper dominicæ in- tia uirtutis. Quod uerũ citius oſtendimus, ſi unũ
carnationis fidem, poſuerit quicquid operatur. In ſacræ ſcripturæ teſtimonium ad utraq; proban-
altari ergo de terra oblatum munus ponimus, ſi da proferamus. Quis nanq; audiens, non ſolũ fide
actus noſtros dominicæ incarnationis fide ſolida lium, ſed ipſorũ quoq; infidelium nõ omnimodo
mus. Sed ſunt nõnulli hęretici qui factum media- deteſtetur, quòd Dauid in ſolario deambulans, 2.Reg.11
toris incarnationem non denegant: ſed aut de di- Berſabee Vriæ cõcupiſcit uxorem? Quem tamẽ
uinitate aliter quàm eſt, æſtimant, aut in ipſa à no- à prelio

à prelio reuertentem, ire ad domum admonet, pe A myſticè gerenda perſuadeat. Igitur quia alle- 22
des lauare. Qui protinus reſpondit dicens: Arca goriæ myſteria membratim enodantes expleui-
domini ſub pellibus eſt, & ego in domo mea re- mus: nunc moralitatis intelligentiam raptim tan-
quieſcam? Quem Dauid ad menſam propriam ſu gentes exequamur. Ad obſcuriora quippe diſſe-
ſcepit, eiq; epiſtolas, per quas mori debeat, tradit. renda mens properat: etſi apertis diu inuoluitur,
Cuius autem Dauid in ſolario deambulãs typum clauſa, ut dignum eſt, pulſare præperditur. Sæpe
Pſal.18 tenet, niſi eius de quo ſcriptum eſt: In ſole poſuit antiquus hoſtis poſtquam menti noſtræ tentatio
tabernaculum ſuum? Et quid eſt Berſabee ad ſe num certamen inflixerit: ab ipſo ſuo certamine
perducere, niſi legem literæ, carnali populo coni- ad tempus recedit. nõ ut illatæ malitiæ finem præ
unctam, ſpiritali ſibi intellectu ſociare? Berſabee beat: ſed ut corda quæ per quietem ſecura redde-
enim puteus ſeptimus dicitur: quia nimirum per rit, repentè rediens facilius inopinatus irrum-
cognitionem legis, infuſione ſpiritalis gratiæ, per pat. Hinc eſt quòd ad tentandum beatum uirum
fecta nobis ſapientia miniſtratur. Quem uerò V- iterum redit: eiusq; cruciatus expetit, quem ta-
rias, niſi Iudaicum populum deſignat? Cuius no- men ei ſuperna pietas retinendo cõcedit, dicens:
men interpretatum dicitur, lux mea Dei. Iudaicus B Ecce in manu tua eſt, tantùm animã illius ſerua.]
enim populus, quia de accepta legis ſcientia ex- Sic quippe ille non deſerit, ut cuſtodiat: ſic cuſto-
tollitur, quaſi de Dei luce gloriat̃. Sed huic Vriæ dit, ut tamen permiſſo tentationis articulo, ſtatũ
Dauid uxorem abſtulit, ſibiq; coniunxit: quia ui- nobis noſtræ infirmitatis oſtendat. Qui mox à fa-
delicet manu fortis, quod Dauid dicitur, in carne cie domini exijt: atq; à planta pedis uſq; ad uerti-
redemptor apparens, dum de ſe ſpiritaliter loqui cem acceptum feriendo uulnerauit: quia nimirũ
legem innotuit: per hoc quod iuxta literam tene- cùm licentiam percipit, à minimis incipiens, atq;
batur, hanc à Iudaico populo extraneã demon- uſque ad maiora peruenienS, quaſi omne corpus
ſtrauit: ſibiq; coniunxit: quia ſe per illam prædica- mẽtis illatis tentationib. lacerando transfigit. Sed
ri declarauit. Vriam tamen ad domum ire Dauid tamen ad animã feriendo nõ peruenit: quia cũctis
admonet, pedes lauare: quia incarnatus dominus cogitationib. interior, inter ipſa uulnera delecta-
ueniens Iudaico populo præcepit, ut ad conſcien- tionũ quæ ſuſcipit, arcani propoſiti intentio reſ-
tiam redeat, ſordes operum fletibus tergat, ſpirita ſtit, ut quamuis delectatio mentẽ mordeat, delibe
liter legis mandata intelligat, & poſt tantam duri rationẽ tamẽ ſanctæ rectitudinis uſq; ad cõſenſus
tiam præceptorum, fontem baptiſmatis inueni- mollitiem nõ inflectat. Debemus tamen per aſpe
ens, ad aquam poſt laborem recurrat. Sed Vrias C ritatẽ pœnitẽtiq; ipſa delectationũ uulnera tergere,
qui arcam domini eſſe ſub pellibus meminit: re- cenſura diſtrictiõis rigidę, ſi quid fluxũ emanat
ſpondit quod domum ſuã intrare non poſſit. Ac in cogitatione mundare. Vnde bene mox ſubdit.
ſi Iudaicus populus dicat: Ego mandata Dei in ſa- *Quòd moraliter teſta ſaniem radimus, cùm culpam à uoluntate, & actione mundamus. Et quid myſterij ſacrificiũ Hierobaal contineat.* *Cap.* XVII
crificijs carnalibus uideo, & redire ad conſcientiã
per ſpiritalem intelligentiã nõ requiro. Quaſi emẽ QVi teſta ſaniem radebat.] Quid emẽ per te-
arcam eſſe ſub pellibus dicit, qui præcepta Dei nõ ſtam, niſi uigor diſtrictiõis: quid per ſaniem,
niſi ad exhibendum miniſteriũ ſacrificij carnalis niſi fluxus illicitæ cogitationis accipit? Percuſſi
intelligit. Hunc tamen etiã redire ad domũ nolen ergo teſta ſaniem radimus, cũ poſt polluti onẽ co-
tem, Dauid ad menſam uocat, quia quamuis Iu- gitationis illicitæ, noſmetipſos aſperè dijudicãdo
daicus populus ad conſcientiã reuerti cõtemnat: mundamus. Poteſt etiã teſta fragilitas mortalita-
ei tamen redemptor ueniens mandata ſpiritualia tis intelligi. Teſta ergo ſaniem mundare, eſt mor-
Ioan.5 prædicat dicens: Si crederitis Moſi, crederetis for talitatis curſum, fragilitatemq; penſare, & putredi
ſitan & mihi: de me enim ille ſcripſit: Legem itaq; nem miſeræ delectationis abſtergere. Nam dum
Iudaicus populus tenet, quæ eius diuinitatem lo- quiſq; cõſiderat, q̃ citius caro ad puluerẽ redeat:
quit: cui idẽ populus credere dedignat̃. Vnde & D feſtinè ſuperat hoc quod ſe de carne intus turpi-
Vrias ad Ioab cum epiſtolis ex quibus occidi de- ter impugnat. Cũ ergo ex tentatione praua men-
beat, mittit̃: quia idem ipſe Iudaicus populus legẽ ti cogitatio influit: quaſi ex uulnere ſanies decur-
portat, qua conuincente moriatur. Dum emẽ man rit. Sed citius ſanies tergit̃, ſi in conſideratione no
data legis retinẽs implere renitit̃: ipſe nimirũ de- ſtra fragilitas quaſi in manu teſta teneat̃. Neq; emẽ
fert iudiciũ unde damnetur. Quid ergo per factũ paruipendenda ſunt quę quamuis uſq; ad effectũ
iſtud, Dauid ſceleſtius: quid Vria mũdius dici po nõ pertrahũt, tamẽ illicitè in mente uerſant̃. Hinc
teſt? Sed rurſus per myſteriũ quid Dauid ſanctius eſt quòd quaſi à uulneribus redẽptor ſaniem radere
quid Vria infidelius inueniẽ: quando & ille per ui uenerat, cùm dicebat: Audiſtis quia dictũ eſt anti Matth.5
tæ culpã, prophetiæ ſignat innocentiã, & iſte per quis: Non mœchaberis. Ego aũt dico uobis, q̃ ſi
uitæ innocentiã, in prophetia exprimit culpam? quis uiderit mulierẽ ad concupiſcendũ eam, iam
Non ergo incongruè per ea quæ bene ab amicis mœchatus eſt eam in corde ſuo. Sanies itaq; ter-
Iob geſta ſunt, malè ab hæreticis gerenda ſignan- gitur, cùm culpa non ſolũ ab opere, ſed etiã à cogi
tur: dum uirtus ſacri eloquij ſic tranſacta narrat, tatione reſecat̃. Hinc eſt q̃ Hierobaal cũ à paleis Iudic.6
ut uentura exprimat: ſic in facto rem approbat, ut frumẽta excuteret, angelũ uidit, ad cuius imperiũ

protinus hædum coxit, quem ſuper petram po-
ſuit: & ius carniũ deſuper effudit, quæ angelus uir-
ga tetigit, eaq; ignis exiens de petra conſumpſit.
Quid eſt enim frumentũ uirga tẹdere, niſi rectitu-
dine iudicij à uitiorum paleis uirtutum grana ſe-
pararet? Sed hæc agentibus angelus apparet: quia
tanto magis dominus interiora denuntiat, quan-
to ſe ſtudioſius homines ab exterioribus purgãt.
Qui occidi hædum præcipit, id eſt, omnem appe-
titũ carnis noſtræ immolari, carnesq; ſuper petrã
poni, & ius carnium deſuper fundi. Quem alium
ſignat petra, niſi eum de quo per Paulum dicitur:
1. Cor. 10 Petra aũt erat Chriſtus? carnes ergo ſuper petram
ponimus, cùm corpus noſtrum in Chriſti imita-
tione crucíamus. Ius etiã carnium deſuper fundit,
qui in cõuerſatione Chriſti ipſas etiam à ſe carna-
les delectationes exinanit. Quaſi enim ius ex car
ne liquidum in petram funditur, quando mens à
cogitationum carnalium fluxu uacuatur. Quæ ta
men mox angelus uirga tangit: quia intentionem
noſtram nequaquam poteſtas diuini adiutorij de
ſerit. De petra autem ignis exit, & ius carnesq; cõ
ſumit: quia afflatus à redemptore ſpiritus, tanta
cor noſtrum flamma compunctionis concremat,
ut omne quod in eo illicitum eſt & operis & cogi
tationis exurat. Quod ergo illic eſt in petram ius
fundere, hoc eſt hic ſaniem teſta mundare. Perfe-
cta enim mens ſolerter inuigilet: ut nõ ſolùm per-
uerſa agere renuat, ſed omne etiam quod in ſe per
23 cogitationes turpiter liquatur, tergat. Sed ſæ
pe de ipſa uictoria bellum oritur, ut cùm immun-
da cogitatio uincit, uictoris animus elatione pul
ſetur. Sic ergo mentem neceſſe eſt per mundi-
tiam erigi: ut tamen ſollicitè debeat in humilitate
ſubſterni.

*Quòd in eo quòd Iob in ſterquilinio ſedere dicitur, deſcri-
bitur ueræ humilitatis conſideratio.*

Cap. XVIII

VNde & cùm de ſancto uiro diceretur, teſta
ſaniẽ radebat, protinus apertè ſubiungitur:
Sedens in ſterquilinio.] In ſterquilinio quippe
ſedere, eſt de ſe uilia quæpiã & abiecta ſentire. In
ſterquilinio nobis qppe ſedere, eſt ad ea quę illici
tè geſſimus, mẽtis oculos pœnitẽdo reducere: ut
cùm ante nos peccatorũ ſtercora cernimus, omẽ
quod in animo de elatione ſurgit, inclinemus. In
ſterquilinio ſedet, qui infirmitatẽ ſuã ſollicitus re-
ſpicit, & ſeſe de bonis quæ per gratiã perceperit,
non extollit. An nõ in ſterquilinio apud ſe Abra-
Gen. 18 ham ſederat, qui dicebat: Loquar ad dominũ me-
um, cũ ſim puluis et cinis? Apertè emẽ cernimus in
quo ſe apud ſe loco poſuerat, qui puluerẽ ſe ac ci-
nerem, etiã cũ Deo loqueretur, æſtimabat. Si igi-
tur ita ſe deſpicit qui uſq; ad honorẽ diuinæ collo
cutionis aſcẽdit, ſollicita intentione penſandum
eſt qua pœna illi feriẽdi ſunt, qui & ad ſumma nõ
proficiunt: & tamen de minimis extollunt. Nam
ſunt nonnulli qui cùm parua agunt, de ſemetipſis
magna ſentiunt: in altũ mẽtem ſubleuant, & prei-
re ſe cæteros uirtutum meritis putant. Hi nimi-
rum apud ſe introrſus humilitatis ſterquilinium
deſerunt, & elationis faſtigia aſcendunt: illum ui-
delicet imitãtes, qui ſe primus apud ſe extulit, ſed
eleuando proſtrauit: illum imitantes, qui accepta
conditionis dignitate contentus non fuit, dicens: Eſa. 14
In cœlum conſcendam, ſuper aſtra cœli exaltabo
ſolium meum. Vnde & ei malè coniuncta Baby-
lonia, id eſt, confuſa multitudo peccantium dicit:
Sedeo regina, & uidua non ſum. Quiſquis ergo Eſa. 47
introrſus intumeſcit, in altũ ſe apud ſemetipſum
ponit. Sed eo ſe grauius in infimis deprimit, quo
de ſe infima ueraciter ſentire contemnit. Sunt ue-
rò nonnulli qui nihil quidem uirtutis ſtudent age
re, ſed tamen cùm alios peccare cõſpiciunt, iuſtos
ſe in eorum comparatione ſuſpicãtur. Neq; enim
corda omnium, una uel ſimilis culpa transfigit.
Hunc nanq; ſuperbia illaqueat, illum forſitan ira
ſupplantat, hunc autem auaritia cruciat, illũ uerò
luxuria inflammat. Et plerunque contingit ut is
quem ſuperbia deprimit, alium reſpiciat qualiter
ira ſuccendat, & quia ſe non citius ira inſtigat, me
liorem ſe iracundo iam reputat: atq; apud ſemet-
ipſum quaſi de iuſtitia extollitur, quia penſare ui-
tium negligit quo grauius tenetur. Plerunq; con-
tingit is quem auaritia ſauciat, alium in luxuriæ
uoragine merſum cernat: & quia ſe à pollutione
carnali alienum reſpicit, quibus ipſe ſordibus ſpi-
ritalis uicij intrinſecus polluitur, non attendit:
dumq; in alio penſat malum quod ipſe non ha-
bet, in ſe negligit conſiderare quod habet: ſicq; fit
ut dum ad aliena diiudicanda mens ducitur, pro-
prij iudicij lumine priuetur, & eo durius contra
aliena ſuperbiat, quo ſua negligentius ignorat.

At contrà hi, qui ad alta uirtutum ſurgere uera 24
citer appetunt, cùm alienas culpas audiunt, mox
ad cor proprias reducunt: & tanto rectius illas
diiudicant, quanto uerius iſtas deplorãt. Qua igit
electus quiſq; in infirmitatis ſuæ conſideratione
ſe cõprimit, dicatur rectè quòd uir ſanctus in ſter-
quilinio dolens ſedet. Qui enim uerè ſe humiliat,
continuæ conſiderationis oculo, quibus circum-
ſeptus ſit delictorum ſordibus, proficiens penſat.
Sciendum uerò eſt, quia plerunq; in proſperis im
portuna tentatione mens tangitur. Sed tamen ali
quando & aduerſa exterius patimur, & intùs ten-
tationis impulſu fatigamur, & ut carnem flagella
crucient, & tamen ad mentem carnalis ſuggeſtio
inundet. Vnde & bene poſt tot beati Iob uulne-
ra, adhuc ſubiuncta ſunt etiã malè ſuadentis uxo-
ris uerba, quæ ait: Adhuc permanes in ſimplicita-
te tua? Benedic Deo, & morere.] Vxor quippe
malè ſuadens, eſt carnalis cogitatio mẽtem lace-
ſſens. Sæpe enim (ut dictum eſt) & foris flagellis
atterimur, & intus carnali ſuggeſtiõe fatigamur.
Hinc eſt enim quod Hieremias deplorat dicens:
Foris interficit gladius, & domi mors ſimilis eſt. Thren. 1
Foris emẽ gladius interficit, cùm nos exterius fe-
riens uindicta configit. Sed domi mors ſimilis eſt,
quia & flagella quidem ſuſtinet, & tamen intus
conſcientia à tentationis ſordibus munda nõ eſt.

Hinc

Hinc Dauid ait: Fiant tanquã puluis ante faciem
uenti, & angelus domini affligens eos. Qui enim
in corde ſuo aura tentationis rapitur, quaſi ante
uenti faciem puluis eleuatur. Et cùm inter hæc di
uina diſtrictio percutit: quid aliud quàm angelus
domini affligit? Sed hęc aliter aguntur à reprobis
aliter ab electis. Illorum nanque corda ita tentan-
tur, ut conſentiant: iſtorum uerò tentationes qui-
dem ſuſcipiunt, ſed repugnant. Illorum mens de-
lectabiliter capitur: etſi ad tempus, quod malè ſug
geritur, diſplicet: ſed poſtmodum per deliberatio
nem libet. Iſti uerò ſic tentationum iacula excí-
piunt, ut ſemper reſiſtendo fatigentur: etſi quãdo
uſque ad delectationẽ tẽtata mens rapitur, ipſam
tamen citius ſubreptionem ſuæ delectationis eru
B beſcunt, & forti cenſura redarguunt: quicquid in-
tra ſe exurgere carnale deprehendunt. Vnde &
bene mox ſubiungitur:

*Quòd ſub uirtutis ſpecie blanda ad nos facie uitia ueniunt:
ſed quid ueneni intus habeant, in fine oſten-
dunt.* *Caput* XIX

LOcuta es quaſi una ex ſtultis mulieribus. Si
bona ſuſcepimus de manu domini, mala qua
re non ſuſtineamus?] Dignum quippe eſt ut ſan-
cta mens, ſpiritali correptione comprimat, quic-
quid apud ſe carnale inſolenter immurmurat, ne
caro aut loquens aſpera, ad impatientiam pertra-
hat, aut loquens blanda, ad libidinis fluxa diſſol-
uat. Cenſura igitur uirilis, illicitæ cogitationis ſug
geſtionem redarguens, diſſolutam turpitudinis
mollitiem deprimat, dicens: Locuta es quaſi una
C ex ſtultis mulieribus.] Et rurſum cõſideratio mu-
nerum, cogitationis aſperæ impatientiam refre-
net, dicens: Si bona ſuſcepimus de manu domi-
ni, mala quare nõ ſuſtineamus?] Quiſquis autem
ſubigere uitia appetit, & ad æterna internæ retri-
butionis culmina ueræ intentionis greſſibus ten-
dit: quo magis uallari ſe uitiorum bello undique
conſpicit, eo ſe uirtutũ armis robuſtius accingit:
& tanto minus iacula metuit, quanto contra hæc
uenientia fortiter pectus munit. Sed plærunque
dum contra hoc tentationum bellum fulciri ma-
gnis uirtutibus nitimur: quædã ſe nobis uitia ſub
ſpecie uirtutum tegunt, & quaſi blanda ad nos fa
cie ueniunt: ſed cuius aduerſitatis ſint, diſcuſſa ſen
tiuntur. Vnde & amici beati Iob quaſi pro conſo
D latione conueniunt: ſed in contumelias erumpũt:
quia inſidiantia uitia uirtutum faciem ſumũt, ſed
hoſtili inuectione nos feriũt. Nam ſæpe immode
rata ira, iuſtitia: & ſæpe diſſoluta remiſſio, miſeri-
cordia uult uideri. Sępe incautus timor humilitas,
ſępe effrenata ſuperbia appetit libertas apparere.
Ad conſolandũ ergo amici ueniũt, ſed ad increpa
tiõis uerba dilabunt: quia nimirũ uitia uirtutũ ſpe
cie palliata, blanda quidẽ ſuperficie inchoant: ſed
aſpera nos contrarietate perturbãt. Bene aũt dici
tur: Condixerant enim ſibi, ut pariter ueniẽtes ui-
ſitarent eum.] Vitia quippe ſibi ſub uirtutum
prætextu condicunt: quia ſunt quædam uitia quę
aduerſum nos inter ſe quadam conuenientia con
iunguntur, ſicut ſuperbia & ira, & remiſſio & ti-
A mor. Vicina nanq; eſt ira ſuperbiæ, & remiſſio ti-
mori. Condicendo ergo ueniunt, quæ contra nos
ſibi ex quadam prauitatis cognatione ſociantur.

Sed ſi ærumnam noſtræ captiuitatis agnoſci-
mus: ſi ex amore æternæ patriæ in intimis dole- 25
mus: uitia quæ malè lætis ſurrepunt, benè triſti-
bus præualere non poſſunt. Vnde & bene ſubdi-
tur: Cumq; eleuaſſent procul oculos ſuos, non
agnouerunt eum.] Afflictos enim nos uitia mi-
nimè cognoſcunt: quia triſte cor mox ut pulſaue-
rint, reprobata reſiliunt: & quæ nos lætos quaſi
nouerant, quia penetrabant: mœrentes cogno-
ſcere nequeunt, quia ipſo noſtro rigore frangun-
tur. Sed antiquus hoſtis, quo in eis fortiter depre-
hendi ſe conſpicit, eo illa ſub uirtutũ imagine al-
B tius abſcondit. Vnde & ſubditur: & exclamantes
ploraueruṇt, ſciſſiſq; ueſtibus ſparſeruṇt puluerẽ ſu-
per caput ſuũ in cœlũ, & ſederunt cum eo in terra
ſeptem diebus, & ſeptem noctibus.] Signatur
enim pietas per ploratũ, diſcretio per ſciſſionem
ueſtium, affectus operum per puluerem capitũ,
humilitas per ſeſſionem. Aliquando enim quaſi
pium quid hoſtis inſidians ſimulat, ut ad crudeli-
tatis terminum deducat: ſicut eſt, cùm plecti per
diſciplinam culpã prohibet, quatenus quę hic nõ
reprimitur, igne gehennæ feriatur. Aliquando di
ſcretionis imaginem oculis obijcit: ut ad indiſcre-
tionis laqueos perducat: ſicut eſt, cùm impulſit
eius pro infirmitate nobis plus alimentorũ quaſi
diſcretè concedimus, ſed indiſcretè contra nos
C bella carnis excitamus. Aliquando affectum ſi-
mulat bonorum operum, ſed per hunc, inquietu-
dinem irrogat laborum: ſicut eſt, cùm quis quie-
ſcere nõ ualet, & quaſi de ocio iudicari timet. Ali-
quando imaginem humilitatis oſtẽdit, ut effectũ
utilitatis ſubtrahat: ſicut eſt, cùm quoſdam, pluſ-
quam ſunt, infirmos atq; inutiles ſibimetipſis aſſe-
rit, ut dum ſe nimis indignos conſiderant, res in
quibus prodeſſe proximis poterant, miniſtrare
pertimeſcant. Sed hæc uitia quæ ſub uirtutum ſpe
cie antiquus hoſtis occultat: ualde ſubtiliter ma-
nus cõpunctionis examinat. Qui enim ueraciter
intus dolet, quæ agenda foris, quæ ue nõ agenda
ſint, fortiter præuidet. Si enim nos uirtus compun
ctionis in intimis afficit, omnis ſtrepitus prauæ
ſuggeſtionis obmuteſcit. Vnde & ſubditur: Et ne
mo loquebatur ei uerbum, uidebant enim dolo-
rem eius eſſe uehementem.] Si enim cor ueraci-
ter dolet, linguam contra nos uitia non habent.
Nam cùm plenè uita rectitudinis quæritur, ſuper
uacua ſuggeſtio prauitatis obturatur. Sæpe autẽ
ſi forti nos ſtudio contra uitiorum incentiua ſtrin
gimus: ipſa etiam uitia ad uſum uirtutis immuta-
mus. Nonnullos nanq; ira poſſidet, ſed hanc, dum
rationi ſubijciunt, in ſancti zeli miniſterium uer-
tunt. Nonnullos ſuperbia erigit, ſed dum diuinæ
formidini animũ inclinant, hanc ad defenſionem
iuſtitiæ in uocẽ liberæ autoritatis immutãt. Non-
nullos fortitudo carnis illecebrat: ſed dũ exercen
dis pijs operibus corpus ſubdũt, unde iniquitatis
ſtimulos paſſi ſunt, inde pietatis lucra mercantur.

Vnde

Vnde & bene idem beatus Iob poſt multa certa- A
mina hoſtias pro amicis immolat. Quos enim per
cõtentionẽ diu hoſtes pertulit, quãdoq; per ſacri-
ficium ciues reddit: quia dum uitioſas quaſq; cogi
tationes ſubigendo in uirtutes uertimus: tentatio
num aduerſa ſtudia per intentionis hoſtiam, qua-
ſi ad amica corda permutamus. Hæc nos in tri-
bus uoluminibus tripliciter diſſeruiſſe ſufficiat. In
ipſo nanq; operis huius exordio uelut in molem
naſcituræ arboris linguæ radicem fiximus: ut ex-
ppoſitionis ramos poſtmodum, prout ſingula ex-
petunt loca, ducamus.

B. GREGORII EXPOSITIONIS MORALIS IN BEATUM Iob, *Liber quartus, deducens ſecundum caput finaliter, & tertium inchoatiuè.*

CAPVT I

VI textum cõſiderat, & ſenſum ſacræ locutiõis ignorat, non tam ſe eruditione inſtruit, quàm ambiguitate confundit: quia nonnunquam ſibi literæ uerba contradicunt, ſed dum à ſemetipſis per contrarietatem differunt, lectorem ad intelligentiam ueritatis mittunt. Quid enim eſt quòd Salomon ait: Melius eſt comedere
Eccle.7 & bibere: & non longe poſt ſubijcit: Melius eſt C
ire ad domum luctus, q̃ ad domũ conuiuij? Cur luctum conuiuio prætulit, qui prius eſum potũq; laudauit? Si enim per electionem bonum eſt comedere & bibere, proculdubio melius eſſe debet ad domum gaudij, quàm ad domum lamenti properare. Hinc eſt quod iterum dicit: Lætare iuue-
Eccl.12 nis in adoleſcẽtia tua. Et paulo poſt adiũxit: Adoleſcẽtia & uoluptas uana ſunt. Quid eſt hoc quod uel prius reprehendenda præcipit, uel poſt præcepta reprehendit, niſi quòd ipſis literæ uerbis innuit: ut qui difficultatem exterius patitur, ueritatis intelligentiam conſideret quam ſequatur? Quæ nimirum ueritatis intelligentia cùm per cordis humilitatem quæritur, aſſiduitate legendi penetratur. Sicut enim ignotorum hominum facies cernimus, & corda neſcimus, ſed ſi familiari D
eis locutione coniungimur, uſu colloquij eorum etiam cogitationes indagamus: ita cùm in ſacro eloquio ſola hiſtoria aſpicitur: nihil aliud quàm facies uidetur; ſed ſi huic aſſiduo uſu coniungimur, eius nimirum mentem quaſi ex collocutionis familiaritate penetramus. Dum enim alia ex alijs colligimus, facile in uerbis agnoſcimus, aliud eſſe quod intimãt, aliud quod ſonant. Tanto aũt quiſq; notitiæ illius extraneus redditur, quanto in ſola eius ſuperficie ligatur. Sequitur:

Quòd hæc uerba ſecundum literam accipienda non ſunt. Cap. II

ECce enim quòd beatus Iob diei ſuo maledixiſſe deſcribitur, dicẽs: Pereat dies in qua natus ſum, & nox in qua dictum eſt, cõceptus eſt homo.] Si ſuperficietenus hiſtoria attendit quid his uerbis reprehenſibilius inuenitur? Quis autẽ neſciat diem in quo natus eſt, nequaquã tunc ſtare potuiſſe? Modus quippe eſt tẽporis, ut ſtatum non habeat manſionis. Quia em̃ per uentura tendit ad eſſe, ſemper ex præteritis feſtinat non eſſe. Cur ergo uir tantus ei maledicere rei, quam nequaquã ſubſiſtere non ignoraret? Sed fortaſſe aliquis dicat, quòd ex eo pondus uirtutis eius aſpicitur: quia tribulatione cõmotus, illi rei maledictũ irrogat, quæ conſtat quòd minime ſubſiſtat. Sed hoc citius perſpecta ratio deſtruit: quia ſi ſubſiſtebat res cui maledicere, pernicioſum maledictum intulit: ſi autẽ non ſubſiſtebat, ocioſum. Quiſquis
uerò eius ſpiritu plenus eſt, qui ait: Omne uerbũ Matth.12 B
ocioſum quod locuti fuerint homines, rationem reddent de eo in die iudicij: ita ocioſa admittere, ſicut etiã pernicioſa formidat. Cui adhuc ſententiæ adiungitur. Dies ille uertatur in tenebras, non requirat eum Deus deſuper, & nõ ſit in recordatione, & non illuſtretur lumine, obſcurent eum tenebræ & umbra mortis, occupet eum caligo, & inuoluatur amaritudine. Noctem illam tenebroſus turbo poſſideat, nõ cõputetur in diebus anni, nec numeretur in menſibus. ſit nox illa ſolitaria, nec laude digna, expectet lucem, & non uideat: nec ortum ſurgentis aurorę. Dies qui elapſus curſu temporis ſcitur, cur uerti in tenebras dicitur? Et cùm cõſtaret quia non ſubſiſteret, cur optatur
ut eum umbra mortis obſcuret? uel quem diem C
caligo occupet, quẽ implicatio amaritudinis non inuoluit? Aut quã noctem tenebroſus turbo poſſideat: quam nullus ſtatus tenet? Aut quomodo optatur fieri ſolitaria, quæ tranſeundo iam fuerat nulla? Aut lucem quomodo expectet, quæ & ſenſu caret, & in proprio ſtatu non permanet? Quibus adhuc uerbis ſubijcit:

Quòd quantum apud nos ualet aqua baptiſmatis, tantum apud ueteres ualuit uel pro paruulis ſola fides, uel pro maioribus ſacrificium, uel pro Hebræis circumciſionis myſterium. Cap. III

QVare non in uulua mortuus ſum, egreſſus ex utero non ſtatim perij? Quare exceptus genibus? Cur lactatus uberibus? Nunc enim dormiens ſilerem, & ſomno meo requieſcerem.] Nunquid ſi egreſſus ex utero ſtatim perijſſet, retributionis meritũ ex hac ipſa perditione ſu ſciperet? Nũquid æterna requie abortiui perfruũ tur? Quiſquis enim regenerationis unda non ſoluitur, reatus primi uinculis ligatus teneẽ. Quod uerò apud nos ualet aqua baptiſmatis, hoc egit apud ueteres uel pro paruulis ſola fides, uel pro maioribus uirtus ſacrificij, uel pro his, qui ex Abrahæ ſtirpe prodierant, myſterium circũciſionis. Nam quia unuſquiſq; cùm primi parentis culpa concipitur, propheta teſtatur, dicens: Ecce enim
in iniquitatibus cõceptus ſum, & in peccatis con- Pſal.50
cepit me mater mea. Et quia is quem ſalutis unda non diluit, originalis culpæ ſupplicia non amitit, apertè per ſemetipſam ueritas perhibet, dicens: Niſi quis renatus fuerit ex aqua & ſpiritu ſancto

Iohn.3 ſancto, nõ habebit uitam æternam. Quid eſt ergo A
quod in uulua ſe mortuum fuiſſe deſiderat, & potuiſſe ſe quieſcere eiuſdem mortis beneficijs ſperat, dum conſtat quod nequaquam eum requies uitæ ſuſciperet, ſi à reatu illum originalis culpæ ne quaquam diuinæ cognitionis ſacramenta liberaſſent? Qui adhuc cùm quibus quieſcere potuiſſet, adiungit dicens: Cùm regibus & conſulibus terræ, qui ædificant ſibi ſolitudines.] Quis ignoret quod reges terræ ac conſules eo à ſolitudine longè ſunt: quo innumeris obſequentium cuneis conſtipanẽ? uel quàm difficile hi ad requiem tendũt, qui tam duris rationum multiplicium nexibus aſtringuntur? ſcriptura teſte, quæ ait: Iudicium du-
Sap.6 riſſimum his qui præſunt, fiet. Vnde & in Euan-
Lucæ 12 gelio ueritas dicit: Cui multum datũ eſt, multum B
quæretur ab eo. Qui adhuc quos in eadem requie ſocios habuiſſet, inſinuat dicens: Aut cùm principibus, qui poſſidẽt aurum, & replent domos ſuas argento. Rarum ualde eſt ut qui aurum poſſidẽt, ad requiem tendant, dum per ſemetipſam ueritas
Matth.19 dicat: Difficile qui pecunias habent, intrabunt in regnum cœlorum. Nam qui hic multiplicandis diuitijs inhiant, quæ alterius uitæ gaudia ſperant? Quod tamen ut redemptor noſter ualde rarum & ex ſolo diuino miraculo euenire poſſe monſtraret: apud homines, inquit, hoc impoſſibile eſt, apud Deum poſſibilia omnia ſunt. Quia igitur uerba hæc in ſuperficie à ratione diſcordant, ipſa iam litera indicat, quòd in eis ſanctus uir iuxta literam
3 nihil dicat. Sed ſi prius in ſacro eloquio alia ma C
ledicta diſcutimus, hoc quod beati Iob ore prolatum eſt, ſubtilius indagmus. Quid eſt enim quòd Dauid qui retribuentibus ſibi mala non reddidit, cum Saul & Ionatha bello occumberent, Gelboe
2.Reg.1 montibus maledixit, dicens: Montes Gelboe, nec ros, nec pluuia ueniat ſuper uos, neq; ſint agri primitiarum: quia ibi abiectus eſt clypeus fortium, clypeus Saul, quaſi non eſſet unctus oleo.

Quid ſit Hieremias dixit: Maledictus uir qui dixit patri meo, natus eſt tibi maſculus. Cap. IIII.

QVid eſt quod Hieremias cùm prædicationem ſuam cerneret audientium difficultate præpediri, maledixit dicens: Maledictus uir
Hier.20 qui annunciauit patri meo dicens: Natus eſt tibi D
puer maſculus? Quid ergo montes Gelboe Saul moriente deliquerunt, quatenus in eos nec ros, nec pluuia caderet, & ab omni eos uiriditatis germine ſententiæ ſermo ſiccaret? Sed quia Gelboe interpretatur decurſus, per Saul autẽ unctum & mortuum, mors noſtri mediatoris exprimitur: nõ immeritò per Gelboe montes, ſuperba Iudæorum corda ſignantur, quæ dum in huius mundi deſiderijs defluunt, in Chriſti, id eſt, uncti ſe morte miſcuerunt. Et quia in eis unctus rex corporaliter moritur, ipſi ab omni gratiæ rore ſiccantur. De quibus & bene dicitur: ut agri primitiarum eſſe non poſſint. Superbæ quippe Hebræorum mentes primitiuos fructus non ferunt: quia in redemptoris aduentu ex parte maxima in perfidia remanentes, primordia fidei ſequi noluerunt. Sancta nanq; Eccleſia in primitijs ſuis multitudine gentium fœcũdata, uix in mundi fine Iudæos quos in uenit, ſuſcipit: & extrema colligens, eos quaſi reliquias frugum ponit. De quib. nimirum reliquijs
Eſaiæ 10 Eſaias dicit: Si fuerit numerus filiorũ Iſrael quaſi
arena maris, reliquiæ ſaluæ fient. Poſſunt tamẽ idcirco Gelboe montes ore prophetæ maledici, ut dum fructus exareſcente terra nõ oritur, poſſeſſores terræ ſterilitatis damno feriãtur, quatenus ipſi maledictionis ſententiam acciperent, qui apud ſe
mortem regis ſuſcipere, iniquitate ſua exigente, 4
meruiſſent. Sed quid eſt quòd à propheta maledictionis ſententiam uir ille ſuſcepit, qui natiuitatem illius patri nunciauit? Hoc nimirum tanto intrinſecus maiori myſterio plenum eſt, quanto extrinſecus humana ratione uacuũ. Nam ſi quod exterius rationabile fortaſſe ſonuiſſet, nequaq; nos ad ſtudium interioris intellectus accenderet. Eo ergo nobis plenius aliquid intus innuit, quo foris rationabile nihil oſtendit. Si em̃ ex matris ſuæ utero hoc in mundo propheta affligẽdus prodijt, natiuitatis eius nuncius quid deliquit? Sed quid perſona prophetæ fluctuantis, niſi per pœnæ meritũ ueniens humani generis mutabilitas deſignatur? Et quid per patrẽ illius, niſi iſte de quo naſcimur mundus exprimẽ? Et quis eſt ille uir qui natiuitatem noſtrã patri annunciat, niſi antiquus hoſtis? Qui cùm nos in cogitationibus fluctuare conſideRat, malorũ mentes qui ex authoritate huius mundi præeminent, ad perſuaſionẽ noſtræ deceptionis inſtigat. Cumq; nos agere infirma cõſpexerit, ea quaſi fortia fauoribus extollit, & quòd ſit natus maſculus loquitur, cùm corruptores ueritatis, per mẽdacium nos extitiſſe gratulatur. Patri ergo maſculũ natum denunciat: quando huic mundo eum quẽ perſuaſerit factum innocentiæ corrupto rem demonſtrat. Nam cùm cuilibet peccanti atq; ſuperbiẽti diciẽ: Feciſti ſicut uir, quid aliud quàm natus maſculus in mundo perhibetur? Iure igitur uir qui maſculũ natũ nunciat, maledicit, quia ipſo eius nuncio reprobũ gaudium noſtri corruptoris indicatur. His ergo ſcripturæ ſacræ maledictionibus diſcimus, quid apud beatũ Iob in uoce maledictionis inquiramus, ne quẽ Deus poſt uulnera & uerbera remunerat, lector uerba eius redargue
re nõ intelligẽs præſumat. Quia igit̃ utcunq; hæc D
quæ in præfatione fuerant exquirenda diſtinximus, uerba iam hiſtoriæ diſſerentes exequamur.

Tertium Caput Beati Iob.

POſt hæc aperuit Iob os ſuũ, & maledixit diei ſuo, & locutus eſt: Pereat dies in qua natus ſum, & nox in qua dictum eſt: Concepcus eſt homo. Dies illa uertatur in tenebras. Nõ requirat eũ Deus deſuper, & nõ illuſtret lumine. Obſcurent eum tenebræ & umbra mortis. Occupet eum

eum caligo, & inuoluatur amaritudine. No A
ctem illã tenebrosus turbo possideat. Non
computetur in diebus anni, nec numeretur
in mensibus. Sit nox illa solitaria, nec laude
digna. Maledicant ei qui maledicunt diei,
qui parati sunt suscitare Leuiathã. Obtene-
brentur stellæ caligine eius. Expectet lucẽ,
& non uideat, nec ortum surgentis auroræ,
quia nõ conclusit ostia uentris qui portauit
me, nec abstulit mala ab oculis meis. Quare
non in uulua mortuus sum, egressus ex ute-
ro non statim perij? Quare exceptus geni-
bus? cur lactatus uberibus? Nunc enim dor
B miens silerem: & somno meo requiescerem
cum regibus & consulibus terræ, qui ædifi
cant sibi solitudines, aut cum principibus
qui possidẽt aurum, & replent domos suas
argento, aut sicut abortiuum absconditum
non subsisterem, uel qui concepti non uide
runt lucem. Ibi impij cessauerunt à tumultu
& ibi requieuerunt fessi robore, & quondã
uincti pariter sine molestia. Non audierunt
uocẽ exactoris. Paruus & magnus ibi sunt,
& seruus & liber à domino suo. Quare mi-
sero data est lux, & uita his qui in amaritu-
C dine animæ sunt? Qui expectant mortem,
& non uenit, quasi effodientes thesaurum:
gaudentq; uehementer cùm inuenerint se-
pulchrum. Viro cuius abscondita est uia, &
circũdedit eum Deus tenebris. Antequam
comedo, suspiro, & quasi inundãtes aquæ,
sic rugitus meus, quia timor quem timebã
euenit mihi, & quod uerebar accidit. Non-
ne dissimulaui? nonne siluì? nonne quieui?
Et uenit super me indignatio.

Iob istis uerbis non maledixisse sentiendum. Cap. V.

POst hęc aperuit Iob os suum, & maledixit di-
ei suo dicens: Pereat dies in qua natus sum.]
D Non est neglectè differendum quod dicitur, aper-
uit os suũ. Scriptura enim sacra ex his quæ tenui-
ter præmittit, reuerenter expectanda indicat quę
subiungit. Sicut enim clausa uascula, quid intus
habeãt ignoramns, aperto uerò ore uasculorum,
quid intrinsecus contineatur agnoscimus: ita san-
ctorum corda quæ clauso ore occulta sunt, aper-
to ore detegunt: & cùm cogitationes detegũt, os
aperire referunt, ut intẽta mente quasi apertis ua-
sculis quid intus cõtineant, festinemus cognosce-
re, ac nosmetipsos eorum intimo odore recreare.
Vnde & sublima præcepta domino in monte di-
Matt. 5 cturo præmittit: Aperiens os suũ dixit, quamuis
illic & hoc accipi debeat, quia tũc os suũ in præce
ptis aperuit, in quibus dudum aperuerat ora pro-
phetarũ. Valde aũt solerter intuendũ est quòd di-
citur, post hæc, ut nimirũ rei uirtus quæ agitur, ue-
raciter ex tempore sentiat. Prius enim uastitas re-
rum, extinctio pignorũ, dolor uulnerũ, persuasio
coniugis, aduentus amicorũ describit, qui scidisse
uestes, exclamantesq; fleuisse, puluere capita con
spersisse, & diu cõsidentes in terra tacuisse memo-
rantur, ac deinde subiungit: Post hæc aperuit Iob
os suũ, & maledixit diei suo: ut ipso uidelicet nar-
rationis ordine perpendat, quia nequaquã male-
dictũ per impatientiã protulit, qui ad maledictio
nis uocem amicis adhuc tacentibus erupit. Si 5
enim ira motus malediceret, audito damno sub-
stantiæ, cognita morte filiorum, eum procul du-
bio ad maledictionẽ dolor excitaret. Sed tũc quid
B dixerit audiuimus. Ait nanq;: Dñs dedit, dñs ab-
stulit. Rursum: si ira motus malediceret, saltẽ per-
cussus in corpore, uel male suasus à coniuge, male
dictum inferre potuisset. Sed quid tunc respondit
agnouimus. Ait nãq;: Locuta es quasi una ex stul-
tis mulieribus. Si bona suscepimus de manu dñi,
mala quare nõ sustineamus? Post hæc uerò descri
bitur, quia amici ueniunt, flent, consident, tacent,
moxq; subiungit hoc, quòd diei suo maledixisse
perhibetur. Nimis itaq; incongruũ est, ut suspice-
mur eum nullo instigante, nullo pulsante, ex im-
patientia ad uocẽ maledictionis erumpere, quem
nimirũ nouimus inter damna rerum, mortẽq; filio
rum, inter uulnera corporis, inter uerba malè sua-
dentis uxoris, magna creatori præconia humili
C mente reddidisse. Patefecit ergo qua mente hæc
quietus dixerit, qui tot Dei laudes etiã percussus
enarrauit. Neq; em postmodũ percussus superbire
potuit, quẽ & in percussione dolor humilẽ osten-
dit. Sed cũ certò nouimus quòd maledictũ sacra
scriptura prohibet, cur rectè aliquãdo fieri dicimus,
quod uetari eodem sacro eloquio nõ ignoramus.

Quibus modis scriptura proferat maledictum. Cap. VI.

SCiendũ uerò est quòd scriptura sacra duobus
modis maledictum memorat, aliud uidelicet
quod approbat, aliud quod damnat. Aliter enim
maledictũ profertur iudicio iustitiæ, aliter liuore
uindictæ. Maledictũ quippe iustitiæ iudicio, ipsi
primo homini peccanti prolatũ est, cùm audiuit:
D Maledicta terra in opere tuo. Maledictũ Iudicio Gen. 3
iustitię profert, cùm ad Abraham dicit. Maledicã Gen. 12
maledicentibus tibi. Rursum quia maledictũ non
iudicio iustitiæ, sed liuore uindictæ promit, uoce
Pauli apostoli prædicantis admonemur, qui ait:
Benedicite, & nolite maledicere. Et rursum: Neq; Rom. 12
maledici regnũ Dei possidebũt. Deus ergo male-
dicere dicit, & tamẽ maledicere homo prohibet,
quia quod homo agit malitia uindictę, Deus non
facit nisi examine & uirtute iustitiæ. Cùm ergo 6
sancti uiri maledictionis sententiã proferunt, non
ad hanc ex uoto ultionis, sed ex iustitia examinis
erumpunt. Intus em subtile Dei iudiciũ aspiciunt,
& mala foris exurgẽtia quia maledicto debeãt fe-
rire cognoscũt: & eo in maledicto nõ peccãt, quo
ab interno iudicio non discordant. Hinc est quod
Petrus

Petrus in offerentem sibi pecunias Simonem, sen A
Act. 6 tentiã maledictionis intorsit, dicens: Pecunia tua
tecum sit in perditionem. Qui enim nõ ait, est, sed
sit, non indicatiuo sed optatiuo modo se signauit
hęc dixisse. Hinc Helias duobus quinquagenarijs
4. Reg. 1 ad se uenientibus dixit: Si homo Dei sum, descen
dat ignis de cœlo, & cõsumat uos. Quorum utro-
runq; sententia quanta seueritatis ratione conua-
luit, terminus causæ monstrauit. Nam & Simon
æterna perditione interijt, & duos quinquagena-
rios desuper ueniens flamma consumpsit. Virtus
ergo subsequens testificatur, qua mente maledi-
ctionis sententia promitur. Cùm enim & maledi-
centis innocentia permanet, & tamẽ eum qui ma
ledicitur usq; ad interitũ maledictio absorbet, ex
utriusq; partis fine colligitur, quia ab uno & inti-
B mo iudice in reum sententia sumpta iaculatur. Igi
tur si subtiliter beati Iob uerba pensamus, non est
eius maledictio ex malitia delinquentis, sed ex re
ctitudine iudicis: non est ira cõmoti, sed doctrina
tranquilli. Qui enim tam recta maledicẽs intulit,
non perturbationis uitio succubuit, sed doctrinæ
magisterium impẽdit. Vidit quippe amicos cum
clamore flere, uidit uestes scindere, uidit puluere
capita conspergere, uidit consideratione suæ per-
cussiõis obmutescere: & uir sanctus inspexit, quia
hi qui prospera temporalia requirebant, ex com-
paratione mẽtis propriq; eum temporali fractum
aduersitate crediderant. Perspexit quòd transito-
ria afflictione percussum desperatè non flerẽt, nisi
C ipsi desperatam mentem ab spe incolumitatis in-
ternæ subtraherent, & dum erumpit foras in uo-
cem doloris, uulneratis intus ostendit uirtutem
medicaminis, dicens:

Quòd mutabilitatem huius transitoriæ uitæ in qua nati sumus, sanctus quisq; perire desiderat. Cap. VII

PEreat dies in qua natus sum.] Quid enim de
bet per diem natiuitatis, nisi omne hoc tem-
pus nostræ mortalitatis intelligi? quod quamdiu
nos in hac nostræ mutabilitatis corruptione reti-
net, æternitatis nobis incõmutabilitas non appa-
ret. Qui igitur diem iam æternitatis uidet, ægrè
diem suæ mortalitatis sustinet. Et notandum quia
non ait, pereat dies in qua cõditus sum, sed pereat
dies, in qua natus sum. In die quippe iustitiæ ho- D
mo est conditus, sed iam in tempore culpæ natus.
Adam enim conditus, sed Cain primus est natus.
Quid est ergo, diei natiuitatis maledicere, nisi a-
pertè dicere, dies mutabilitatis pereat, & lumen
7 æternitatis erumpat? Sed quia perire duobus
modis dicere solemus: aliter enim perire dicimus,
quando aliquid optamus ut non sit, & aliter peri-
re dicimus, quãdo optamus ut male sit: hoc quod
de hoc die subditur: Obscuret eum caligo, & in-
uoluatur amaritudine, liquidò ostendit quia dies
iste non ita, ut non sit, sed ita perire optatur, ut ma
le sit, Inuoluì enim amaritudine non potest, quod
omnino perditum penitus non est. Hoc autem
tempus nostrę mutabilitatis non quandoq; ita pe
rituru, id est, transituru est, ut male sit, sed ut pe-
nitus non sit, angelo in sacro eloquio attestante,
qui ait: Per uiuentem in secula, quia tempus iam Apoc. 10
non erit. Nam etsi propheta dicit: Erit tempus co- Psal. 77
rum in æternum, quia per momenta tempus defi
cit, nomine temporis eorum defectum uocauit,
ostendens quòd sine fine omnimodo defectu de-
ficiunt, hi, qui à uisionis intimæ consolatione sepa
rãtur. Quia ergo nostræ mortalitatis hoc tempus
non ita ut male sit, sed ita perit, ut non sit, quæren
dum est quid sit quod non ita ut non sit, sed ita pe
rire optatur, ut male sit. Humana enim anima seu
angelicus spiritus, ita immortalis est, ut mori pos-
sit, ita mortalis, ut mori non possit. Nam beate uiu-
uere, siue per uitium, siue per supplicium perdit.
Essentialiter autem uiuere, neq; per uitiũ, neq; per
suppliciũ, amittit. A qualitate enim uiuẽdi deficit,
B sed omnimodo subsistendi interitũ nec moriens
sentit. Vt ergo breuiter dixerim, & immortaliter
mortalis est, & mortaliter, immortalis.

Quòd antiquus hostis, dies interpretatur, qui promittens Eritis dij, quasi transfigurans se in angelum lucis, humano generi peccatum tentando persuasit. Cap. VIII

DVm igitur dies ut pereat optatur, & paulo-
pòst inuoluẽdus amaritudine dicitur, quem
credamus quòd uir sanctus diei nomine exprime
re uoluit, nisi apostatam spiritum, qui in uiuendi
essentia etiam moriendo subsistit? quem perditio
uitæ nõ subtrahit, quia in ęterno dolore positum,
seruando mors immortalis extinguit. Qui iam à
C beatitudinis gloria deiectus, adhuc optatur ut pe
reat, ut uidelicet retrusus dignis supplicijs, etiam
tentandi licentiam amittat.

Quòd per diem dilectio peccati, per noctem uero cæcitas mentis, possit intelligi. Cap. IX

IS nimirum diem se exhibet, quia per prospera 8
incipit, sed in noctis tenebras semper desinit,
quia ad aduersa perducit. Diem nanq; se ostende-
bat cùm diceret: In quacunq; die comederitis ex
eo, aperiẽtur oculi uestri, & eritis sicut dij. Sed no
ctem intulit, cùm ad mortalitatis tenebras perdu-
xit. Dies itaq; est illata promissio meliorum, sed
nox est exhibita ipsa experientia calamitatũ. An-
tiquus hostis dies est, per naturam bene cõditus,
sed nox est per meritũ ad tenebras delapsus. Dies
est, cùm pollicendo bona, humanis aspectibus lu
cis se angelũ simulat, Paulo attestante qui ait: Ipse 2. Cor. 11
enim satanas trãsfigurat se in angelum lucis. Sed
nox est cùm mentes consentientium erroris tene
bris obscurat. Vir ergo sanctus in dolore proprio
causam totius humani generis deflẽs, & nihil spe-
ciale omnimodo in speciali uulnere cogitans, re-
ducat ad animum originem culpæ, & considera-
tione iustitiæ, dolorẽ temperet pœnæ. Videat hu
manũ genus, unde & quò cecidit, & dicat: Pereat
dies, in qua natus sum, & nox, in qua dictum est,
cõceptus est homo. Acsi apertè dicat: Pereat spes
ab apostata angelo illata, qui diem se simulans ex
promissione diuinitatis emicuit, sed noctem se ex
hibens, lucem nobis nostræ immortalitatis obscu
rauit. Pereat antiquus hostis, qui lucẽ promissio-
nis ostendit, sed peccati tenebras contulit. Qui

quasi diem se blandiendo innotuit, sed usq; ad tenebrosam noctē ex impressa cordis cæcitate perduxit. Sequitur: Dies illa uertatur in tenebras.] Quasi lucet dies ista mētibus hominum, cùm prauitatis eius persuasio prospera creditur, & qualis sit intrinsecus, non uidetur. Sed cùm iniquitas illius sicut est agnoscit, dies falsę promissionis quasi quibusdā ante iudicis nostri oculos tenebris obscuratur, quia uidelicet, qualis est ex merito, talis perspicitur in blandimento. In tenebras ergo dies uertitur, quando aduersa intelligimus, etiam quæ prospera suadendo pollicentur. In tenebras dies uertitur, quādo antiquus hostis qualis est sæuiēs, talis à nobis perspicitur etiam sub blandimentis latens, ne fictis prosperitatibus quasi ex diei lumine illudat, et ueris miseriis ad peccati tenebras pertrahat. Sequitur: Non requirat eum Deus desuper, & non illustret lumine.] Omnipotens Deus sicut ex nihilo bona facere potuit, ita cùm uoluit per incarnationis suæ mysterium, etiā perdita bona reparauit. Duas uerò ad intelligendum se creaturas fecerat, angelicā uidelicet & humanam. utrancq; uerò superbia perculit, atq; ab statu ingenitæ rectitudinis fregit. Sed una tegmē carnis habuit, alia uerò nihil infirmū de carne gestauit. Angelus nāq; solummodo spiritus, homo uerò & spiritus est & caro. Misertus ergo creator ut redimeret, illam ad se debuit reducere, quam in perpetratione culpæ, ex infirmitate aliquid cōstat habuisse: et eo amplius debuit apostatā angelum repellere, quo cū à persistendi fortitudine corruit, nihil infirmū ex carne gestauit. Vnde & rectè Psalmista cū misertū redemptorē hominibus diceret, ipsam quoq; causam misericordię expressit, dicēs:

Quòd ideo misertus est homini, quia cùm caro esset, ex infirmitate peccauit. Caput X

Psal. 77 ET memoratus est, quia caro sunt. Ac si diceret: Quo eorū infirma uidit, eo districtè culpas punire noluit. Est adhuc aliud, quo & perditus homo reparari debuit, & superbiens spiritus reparari non possit. Quia nimirū angelus sua malitia cecidit, hominē uerò aliena prostrauit. Quia ergo humanum genus ad lucem pœnitentiæ, redemptoris aduētu reducitur, apostata uerò angelus ad restaurationis lucem nulla spe ueniæ, nulla conuersionis emendatione, reuocatur, dicatur recte: Non requirat eum Deus desuper, & nō illustret lumine.] Ac si apertè diceretur: Quia ipse tenebras intulit, toleret sine fine quod fecit, nec unquam lumē pristini status recipiat: quia hoc etiam non suasus amisit. Sequitur: Obscurent eum tenebræ & umbra mortis.] Per umbram mortis, obliuio debet intelligi, quia sicut mors interimit uitam, ita obliuio extinguit memoriam. Quia ergo apostata angelus æternæ obliuioni tradit, umbra mortis obscuratur. Dicatur igitur: Obscurent eum tenebræ & umbra mortis, id est, sic eum erroris sui cæcitas obruat, ut nequaq; ulterius ad lucē pœnitentię per diuini respectus memoriam resurgat. Sequitur: Occupet eum calīgo, & inuoluat amaritudine.] Antiquus hostis nequitiæ suæ uinculis astrictus, aliud est quod nunc patit, aliud quod in fine patietur. Quia enim à lucis intimæ ordine cecidit, nunc semetipsum intrinsecus erroris caligine confundit. Sed post hoc amaritudine inuoluitur, quia ex merito spontaneę caliginis, æterno gehennæ tormento cruciatur. Dicatur ergo: Is qui serenitatem lucis intimæ perdidit, quid est quod ante extremum supplicium tolerat? Occupet eum caligo. Subiungatur etiam quæ illum pœna subsequēs etiam sine termino deuastat: Inuoluatur amaritudine. Omne quippe quod inuolutum est, finem suum quasi nusquā indicat, quia sicut nō ostendit quo incipit, ita non detegit quo desistit. Inuolui ergo amaritudine antiquus hostis dicitur, quia superbiæ eius supplicia non solū ominimoda, sed etiam infinita præparantur. Quę uidelicet eius pœna tūc initiū accipit, cū districtus ad extremū iudiciū iudex uenit. Vnde bene subdit:

Quid par annum, diem, mensemq; intelligatur, & quid item sit, annum domini placabilem prædicari. Cap. XI

NOctem illam tenebrosus turbo possideat.] Scriptū quippe est: Deus manifestè ueniet, Deus noster, & non silebit. Ignis in cōspectu eius ardebit, & in circuitu eius tempestas ualida. Tenebrosus ergo turbo hanc noctem possidet, quia apostatam spiritum à conspectu districti iudicis ad æterna supplicia, pauenda illa tēpestas rapit. Turbine ergo nox ista possideī, quia superba eius cęcitas districta animaduersione percutitur. Sequitur: Non computetur in diebus anni, nec numeretur in mensibus.] Annū prædicationem supernæ gratiæ non inconuenienter accipimus, quia sicut in anno cōgestis diebus tempus perficitur, ita in superna gratia uirtutū multiplex uita completur. Potest per annū etiam multitudo intelligi redemptorum, quia sicut ex dierum multitudine annus ducitur, ita ex collectione bonorū omnium illa electorum innumerabilis uniuersitas expleī. Hunc nanq; annum perfectę multitudinis Esaias prædicat, dicens: Spiritus domini super me, eo q; unxerit me. Ad annunciandū mansuetis misit me, ut mederer contritis corde, & prædicarem captiuis indulgentiam, & clausis apertionem, ut prædicarem annū placabilem domini. Annus enim placabilis domini prædicatur, cùm futura plebs fidelium, ueritatis lumine illustranda prędiciī. Quid uerò per dies, nisi singulæ quæq; electorum mentes, quid per menses, nisi multiplicatæ eorum Ecclesię, quæ unam catholicam faciunt, designatur? Illa ergo nox nō computetur in diebus anni, nec numeretur in mensibus, quia antiquus hostis superbiæ suæ tenebris pressus, aduentum quidē redemptoris conspicit, sed nequaq; ad ueniā cū electis redit. Hinc enim scriptū est: Nusq; enim angelos apprehendit, sed semen Abrahæ apprehēdit.

Quòd Christus non angelus sed homo factus est. Hoc enim fieri debuit quod redemit. Cap. XII

IDcirco nanq; redemptor noster, non angelus, sed homo factus est, quia hoc proculdubio fieri debuit quod redemit, ut & perditum angelum non

non apprehendendo desereret, & hominem in se metipso apprehendendo repararet. Possunt etiam dies hi qui in interna luce permanent angelici spiritus, menses autem, eorum ordines & dignitates intelligi. Singuli eñ quiq; spiritus quia lucent, dies sunt. Sed quia certis quibusdam dignitatibus distinguūtur, ut alij throni, alij dominationes, alij principatus, alij potestates sint, pro hac ipsa distributione agminum, mēses uocantur. Sed quia antiquus hostis nequaq; ad meritū lucis, nequaquam ad ordinem supernorum agminum reducitur, nec in diebus anni, nec in mensibus numeratur. Sic quippe illum perpetratæ cæcitas superbiæ grauat, ut ultra ad illa claritatis intimę superna agmina nō redeat. Nequaq; iam stantibus lucis dignitatibus admiscetur, quia tenebrarū suarum meritò semper ad ima deprimitur. Qui quia ab illa patriæ cœlestis frequentia exors in perpetuū permanet, rectè adhuc subiungitur: Sit nox illa solitaria, nec laude digna.] Nox illa solitaria efficitur, quia distinctione perpetua à frequentia patriæ supernæ separatur. Quod tamen intelligi & aliter potest, ut uidelicet hominem quem sibi socium ad perditionem fecerat amittat, & solus cum suo corpore hostis pereat, dum multos quos destruxerat, redemptoris gratia reformat. Solitaria ergo nox efficitur, cùm sublatis eis qui electi sunt, solus hostis antiquus æternis gehennæ ignibus mancipatur. Bene autem dicitur: Nec laude digna.] Cùm enim humanum genus erroris tenebris pressum, deos lapides crederet, per hoc quod idolis seruiebat, quid aliud quàm seductoris sui facta laudabat? Vnde per apostolū Paulum bene dicitur: Scimus quia nihil est idolū, sed quæ immolant gentes, dæmonijs immolant. Qui ergo idolorum uenerationi substrati sunt, quid aliud quàm noctis tenebras laudauerunt? Sed ecce iam cernimus quia nox illa non esse laude digna cognoscit, cùm iam à redempto humano genere, idolorum uenerationi reprobatur: & nox solitaria relinquitur, quia cum damnato apostata spiritu ad tormenta non itur. Sequitur: Maledicāt ei qui maledicunt diei, qui parati sunt suscitare Leuiathan.] In translatione ueteri ita non dicitur, sed maledicat eam qui maledixit diem, qui capturus est grandem cetum. Quibus uerbis apertè ostenditur, quòd à sancto uiro in fine mundi uentura antichristi perditio præuidetur. Malignus nāq; spiritus qui per meritum nox est, diem se in mundi fine simulat, cùm se quasi Deum hominibus ostentat, cùm claritatē sibi diuinitatis fallaciter tribuit, et suprà omne se quod Deus uel dicit uel colitur, extollit. Noctem igitur maledicit, qui maledicit diem, quia ille nunc eius malitiam destruit, qui illustratione aduentus sui tunc etiam potentiā eius fortudinis extinguet. Vnde & bene subiungitur: Qui capturus est grandē cetū.] Huius enim ceti fortitudo in aquis capitur, quia antiqui hostis uersutia baptismi sacramēto superatur. Sed quod translatione ueteri de auctore omnium dicitur, hoc trāslatione hac, quę ad nos ex Hebręo est Arabicoq; sermone deriuata, de electis eius angelis memoratur. De his nanq; dicitur:

Quòd sancti angeli diabolo quòd diuinitatem homini promiserit exprobrēt, quorum potestati substratus, et ad probandum electos excitatur, & religatur ne extinguat infirmos. Cap. XIII

MAledicant ei qui maledicunt diei.] Diem se, quippe iste superbiens spiritus ostentare etiam angelicis potestatibus uoluit, cùm se super cæteros quasi in potentia diuinitatis extollēs, tot post se ad interitū legiones traxit. Sed hi nimirum qui in auctore suo humili corde perstiterunt, cùm errori eius noctem inesse conspicerent, diem claritatis illius de semetipsis humilia sentiēdo calcauerunt: qui nūc nobis doli eius tenebras indicāt, & q̄ sit illius despiciēda ficta claritas, demōstrāt. Dicatur ergo de tenebrosa nocte, quæ humanæ infirmitatis oculos claudit: Maledicant ei qui maledicunt diei, id est, illi electi spiritus erroris eius tenebras damnandas denuncient, qui magnitudinem claritatis illius iam ab exordio fictam uidēt. Bene autem subditur: Qui parati sunt suscitare Leuiathan.] Leuiathan quippe interpretatus dicitur additamentum eorum. Quorum scilicet nisi hominum? Rectè autem additamentū eorum dicitur, quia postq̄ primam culpam mala suggestione intulit, hanc quotidie augere grauioribus persuasionibus non desistit. Vel certe per exprobrationem Leuiathan uocatus est, id est, additamentum hominum dictus. Eos nanq; in paradiso immortales reperit, sed diuinitatē immortalibus promittendo, quasi eis aliquid ultra q̄ erāt se addere spopondit. Sed dum blandè non habita se daturū perhibuit, callidè & habita subtraxit. Vnde & eūdem Leuiathan ita propheta describit dicens: Super Leuiathan serpentē uectē, super Leuiathan serpentem tortuosum. Leuiathan quippe iste in eo quòd se addere homini spopōdit, tortuosis ad eum finibus irrepsit, quia dum falso impossibilia promisit, uerè & possibilia sustulit. Quęrēdum uerò nobis est, cur qui serpentem dixerat, tortuosumq; ilico subiungens, interposuit uectē: nisi fortè quod in serpētis tortitudine fluxa mollities, in uecte autem est duritiæ rigiditas. Vt ergo hunc et durum signaret & mollem, & uectem nominat et serpentē. Durus quippe est per malitiam, mollis per blandimēta. Vectis ergo dicitur, quia usq; ad necem percutit, serpēs autem, quia se per insidias molliter infundit, Sed hunc Leuiathā electi angelorum spiritus, nunc in puteo abyssi clausum premunt. Vnde scriptū est: Vidi angelum descendentem de cœlo, habentē clauem abyssi et catenā magnam in manu sua, & apprehēdit draconē serpentem antiquū, qui est diabolus & satanas, & ligauit eū per annos mille, & misit eum in abyssum. Quē tamen in mundi fine ad apertiora certamina reuocant, & totum contra nos in suis uiribus relaxant. Vnde illic rursum scriptū est: Cum cōpleti fuerint mille anni, soluetur satanas. Ille enim apostata angelus qui ita conditus fuerat ut angelorū cæteris legionibus emineret, ita superbiendo succubuit,

ut nũc ſtantium angelorum ditioni ſubſtratus ſit, quatenus uel nunc ad utilitatẽ noſtram eis miniſtrãtibus religatus lateat, uel tunc ad probationẽ noſtrã eis relaxantibus toris ſe ſuis contra nos uiribus ſolutus exerceat. Quia igitur hi electi ſpiritus ſuperbum apoſtatam comprimunt, qui humiles hunc ſequi noluerunt, ipſiſq; adminiſtrãtibus diſponitur, ut ad intentionẽ aperti certaminis deſtruendus funditùs quandoq; reuocetur, dicat rectè: Qui parati ſunt ſuſcitare Leuiathan. Quia tamen hoſtis callidus ad aperta bella nondum ſuſcitatus eſt, quomodo quorundam mentes nox iſta nunc latenter obſcuret, inſinuat. Sequitur:

Quòd hypocritæ qui quaſi ſtellæ in nocte uidentur, erroris ſui caligine ſæpe ita obſcurentur, ut etiam foris in actione confundantur. Cap. XIIII

23 OBtenebrentur ſtellæ caligine eius.] In ſcriptura ſacra ſtellarum nomine aliquãdo ſanctorum iuſtitia, quæ in huius uitæ tenebris lucet, aliquãdo uerò hypocritarum fictio demonſtrat, qui bona quæ faciunt ad percipiendas laudes hominibus oſtendunt. Si enim rectè uiuentes, ſtellæ
Phil.2 non eſſent, nequaq; Paulus diſcipulis diceret: In medio nationis prauæ & peruerſæ, inter quos lucetis ſicut luminaria in mũdo. Rurſum ſi inter eos qui recta agere uidentur, quidam de actione ſua retributionem fauoris humani non quererent, ne quaq; ſtellas Ioannes ruere à cœleſtibus uideret,
Apoc.12 dicẽs: Miſit draco caudam, & traxit tertiam partem ſtellarum. Draconis enim cauda ſtellarũ pars trahitur: quia extrema perſuaſione antichriſti quidam qui uidentur lucere, rapientur. Stellas nanq; in terram trahere, eſt eos qui uidentur ſtudio uitæ cœleſtis inhærere, ex amore terrena iniquitate erroris inuoluere. Sunt nanq; nonnulli qui ante humanos oculos uelut magnis operibus lucent, ſed quia hęc ipſa opera à mundo corde non prodeũt, capti in occultis cogitationibus, noctis huius tenebris obſcurantur. Qui ſæpe ea quæ mundo corde non faciunt, etiam opera amittunt. Quia ergo nox præualere permittitur, quando & inter bona opera cordis intentio minime mundatur, dicatur rectè: Obſcurentur ſtellæ caligine eius, id eſt, eos qui ante humanos oculos quaſi bonis operibus ſplendent, malitia antiqui hoſtis obſcurare præualeat, & hoc quod ante humana iudicia ſumpſerãt, lumen laudis deponant. Caligine quippe noctis obſcurantur, cùm eorum uita aperto errore confunditur, ut nimirum tales etiam foris in actione appareãt, quales apud ſemetipſos intus diuino parêre iudicio non formidãt. Sequitur: Expectet lucem & non uideat, nec ortum ſurgentis auroræ.

24 In Euangelio ueritas dicit: Ego ſum lux mundi.
Ioan.8 Sicut autem idem redemptor noſter una perſona eſt cum congregatione bonorum, ipſe nanq; caput eſt corporis, et nos huius capitis corpus: ita antiquus hoſtis una perſona eſt cũ cuncta collectione reproborũ, quia ipſe eis ad iniquitatẽ quaſi ca-
al.peruerſa put præeminet, illi autẽ dum ad* perſuaſa deſeruiunt, uelut ſubiunctum capiti corpus inhærent. Quod ergo de hac nocte, id eſt, antiquo hoſte dicitur, dignũ eſt ut ad corpus eius, id eſt, ad iniquos quoſq; deriuetur. Quia igitur redemptor noſter humani generis lux eſt, quid eſt quod de hac nocte dicitur: Expectet lucẽ & non uideat: niſi quòd ſunt nonnulli qui fidem quam operibus deſtruũt, tenere ſe ſermonibus oſtendunt? De quibus per
ad Tit.1 Paulum dicitur: Qui cõfitentur ſe noſſe Deum, actis autem negant. Hi nimirũ aut praua ſunt quæ faciunt, aut recta opera non recto corde ſectãtur. Non enim de ſuis operibus retributiones perpetuas, ſed tranſitorios fauores quærunt, & tamen quia quaſi ſanctos laudari ſe audiunt, eſſe ſe ueraciter ſanctos arbitranẽ, & quanto ſe ex multorum æſtimatione irreprehenſibiles putant, tanto diem diſtricti iudicij ſecuriùs expectant. De quibus be
Amos 5. ne per prophetã dicitur: Væ deſiderantibus diem domini. Quibus beatus Iob, debitam ſententiam profert, prædicentis ſtudio, non optantis uoto dicens: Expectet lucẽ, & non uideat.] Nox quippe illa, ille uidelicet tenebroſus hoſtis, in mẽbris ſuis lucem expectat, & nõ uidebit: quia uel hi qui fidem ſine operibus retinent, cum pro eadem fide in extremo iudicio ſaluari ſe poſſe confidunt, ſpes eorum fruſtrabitur, quia hanc male uiuẽdo demoliti ſunt, quã confitendo tenuerunt. uel hi qui pro humana laude in bona actione ſe exhibent, incaſſum à ueniẽte iudice retributionẽ bonorũ operũ ſperant, quia dum hęc in oſtentationẽ faciunt laudis, iam premium ab humano ore receperunt, ue-
Matth.6 ritate atteſtante, quæ ait: Amen dico uobis, receperũt mercedem ſuam. Vbi & bene ſubiungitur:

Nec ortum ſurgentis auroræ.] Aurora quippe 25
Eccleſia dicitur, quæ à peccatorũ ſuorũ tenebris ad lucem iuſtitiæ permutatur. Vnde & hanc ſponſus in Canticorũ cantico miratur, dicens: Quæ eſt
Cant.6 iſta quę progdiẽ quaſi aurora conſurgens? Quaſi aurora quippe electorũ ſurgit Eccleſia, quæ prauitatis priſtinæ tenebras deſerit, & ſeſe in noui luminis fulgorem cõuertit. In illa igitur luce quæ in diſtricti iudicis aduentu monſtratur, corpus damnati hoſtis ortum ſurgentis aurorę nõ uidet: quia cùm diſtrictus iudex ad retributionẽ ueneriit, iniquus quiſq; ſuorũ caligine meritorũ preſſus, quanta claritate ſancta Eccleſia in intimũ lumẽ cordis ſurgat, ignorat. Tunc nanq; electorũ mens in altũ rapitur, ut diuinitatis radijs illuſtretur, & quo eius reſpectu perfunditur, eo ultra ſe gratia coruſcante ſubleuatur. Tunc ſancta Eccleſia plena aurora fit, cùm mortalitatis atq; ignorantiæ ſuæ tenebras funditùs amittit. In iudicio ergo adhuc aurora eſt, ſed in regno dies, quia etſi iam cum reſtauratione corporũ uidere lumen in iudicio inchoat, eius tamen uiſum plenius in regno conſummat. Ortus itaq; auroræ, eſt exordium clareſcentis Eccleſiæ, quem uidere nequeunt reprobi, quia à conſpectu diſtricti iudicis malorũ ſuorum pondere preſſi ad tenebras pertrahuntur. Vnde recte per prophetã dicitur: Tollatur impius, ne uideat gloriam Dei. Hinc eſt quod de hac aurora per Pſalmũ dicitur:
Pſal.39 Abſcondes eos in abſcondito uultus tui, à cõturbatione hominũ. Electus enim quiſq; in iudicio per

per internum uiſum in uultu diuinitatis abſcondi tur, dum reproborũ foris cæcitas diſtricta animad uerſione iuſtitiæ repulſa turbatur. Quod etiã non inconuenienter ad preſens accipimus, ſi ſimulatorum corda ſubtilius indagamus. Arrogãtes nanq; & hypocritæ bonorum facta exterius aſpiciunt, eosq; in factis ſuis laudari ab hominib. agnoſcũt, eorumq; celebre nomẽ miratur, & quòd pro bene geſtis laudes ſuſcipiunt uident, ſed quanto ſtudio eaſdem laudes fugiant, non uident. Aperta eorum opera conſiderant, ſed quòd ſola ſpe intima hæc operentur, ignorãt. Qui enim uera luce iuſtitiæ clari ſunt, prius à tenebris internæ intentionis immutantur, ut obſcuritatem intus terrenæ appetitionis plenè deſerant, & corda ſua ad ſupernæ lucis deſideria perfectè cõuertant, ne cùm alijs apparent lucidi, ſibimetipſis ſint obſcuri. Arrogãtes ergo quia bonorum facta conſiderant, corda non penſant, imitantur unde laudari foris ualeant, nõ unde intus ad iuſtitiæ lumen ſurgant: & quaſi ortum ſurgentis auroræ uidere neſciunt, quia intentionem religioſæ mentis conſiderare contemnũt.

26 Poteſt etiam ſanctus uir gratia prophetici ſpiritus plenus, Iudææ perfidiam redemptore uenientẽ cõſpicere, eiusq; cęcitatis damna per uerba hęc quaſi ex optãtis qualitate prophetare, ut dicat: Expectet lucem, & non uideat, nec ortum ſurgentis auroræ. Iudęa quippe lucem expectauit, & nõ uidit: quia humani generis redemptorẽ uenturum quidem prophetando ſuſtinuit, ſed uenientẽ minime cognouit, & quos ad ſpẽ aperuit mẽtis oculos, ad præſentiam lucis clauſit. Quæ & ſurgentis auroræ ortum non uidit, quia infirma illa ſanctæ Eccleſiæ primordia uenerari contempſit: dumq;
al.ſanctorum hanc labefactari ſuorum* mortibus credidit, ad quæ fortia peruenire, ignorauit. Sed quia de infidelibus loquens, iniqui capitis membra innotuit, ad ipſum rurſum iniquorum caput uerba conuertit, dicẽs: Quia non cõcluſit oſtia uentris, qui portauit me, nec abſtulit mala ab oculis meis.] Quod unicuiq; hominum uenter eſt matris, hoc uniuerſo humano generi extitit habitatio illa ſumma paradiſi. Ex ipſa nanq; proles humani generis uelut ex uentre prodijt, & quaſi ad incremẽta corporis, ſic ad augmẽta propaginis foras emanauit. Ibi cõceptio noſtra coaluit, ubi origo hominum homo primus habitauit. Sed huius uentris oſtia ſerpens aperuit, quia perſuaſione callida in corde hominis mandatum cœleſte diſſoluit. Huius uentris oſtia ſerpens aperuit, quia munita ſupernis monitis clauſtra mentis irrupit. Sanctus igitur uir in pœna quam tolerat, ad culpam mentis oculos reducat. Doleat hoc quod tenebroſa nox, id eſt antiqui hoſtis obſcura ſuggeſtio humanis mentibus intulit: doleat hoc quod ſuggeſtiõi callidæ humana mẽs in ſua deceptione cõſenſit, & dicat: Quia non cõcluſit oſtia uẽtris, qui portauit me, nec abſtulit mala ab oculis meis. Nec moueat quòd non concluſiſſe queritur, quem aperuiſſe paradiſi ianuam deteſtatur. Non concluſit enim dicit, aperuit: & mala non abſtulit, irrogauit. Quaſi enim auferret, ſi quieſceret: & quaſi clauderet, ſi ab irruptione ceſſaret. Penſat nanq; de quo loquitur, & perpendit quòd prauo ſpiritui quaſi lucra nobis dediſſe fuerat, ſi damna non intuliſſet. Sic nos de latronibus loquimur, quia captiuis ſuis donant uitam, ſi non abſtulerint. Libet hæc ab inchoatione repetere, atq; ex eo quod in uſu præſentis uitæ recognoſcimus, moraliter retractare. Beatus Iob conſide- 71
rans, poſtq; à mentis ſtatu ſuccubuit, genus humanum, quanta in rebus proſperis fiducia ſubleuetur, uel quanta ex aduerſis perturbatione frangatur, ad illum quẽ habere in paradiſo potuit incommutabilitatis ſtatũ, mente recurrit, & mortalitatis lapſum per proſpera & aduerſa uariantẽ, q; deſpicabilem cerneret, maledicendo declarauit, dicẽs:

Quid ſit quòd Iob diẽ in qua natus eſt, perire optat, & noctem in qua eſt conceptus: & cur homo in die dicatur naſci, in nocte uerò concipi. Caput XV

PEreat dies in qua natus ſum, & nox in qua dictum eſt, conceptus eſt homo.] Quaſi dies quædam eſt, cùm mũdi huius proſperitas arridet. Sed dies iſte in noctem deſinit, quia ſæpe temporalis proſperitas ad tribulationis tenebras perducit. Hũc proſperitatis diem propheta deſpexerat, cùm dicebat: Diẽ hominis non concupiui, tu ſcis. Hier.17
Hanc tribulationis noctem poſtremo incarnationis ſuę tempore paſſurum ſe dominus nunciabat, cùm per Pſalmiſtã quaſi ex præterito diceret: Vſ- Pſal.15
que ad noctem increpuerũt me renes mei. Poteſt autem per diem, peccati delectatio, per noctẽ uerò cæcitas mentis intelligi, per quam ſe homo patitur in culpę perpetratione proſterni. Optat igitur perire diem, ut omne quod blandiri culpa cernitur, uigore iuſtitię interueniẽte deſtruatur. Optat etiam perire noctem, ut quod cæcata mens etiam per conſenſum perpetrat, animaduerſione pœnitentiæ extinguat. Sed quærẽdum nobis eſt, cur in die homo natus dicitur, in nocte cõceptus? Scriptura ſacra tribus modis hominem appellat, ſcilicet aliquando per naturam, aliquãdo per culpam, aliquando per infirmitatem. Homo quippe
per naturam dicitur, ſicut ſcriptũ eſt: Faciamus ho- Gen.1
minem ad imaginẽ & ſimilitudinẽ noſtrã. Homo
per culpam, ſicut ſcriptũ eſt: Ego dixi, dij eſtis, & Pſal.81
filij excelſi omnes, uos autem ſicut homines moriemini. Ac ſi apertè dicat: Sicut delinquentes obi
bitis. Vnde & apoſtolus Paulus ait: Cùm ſit inter 2.Cor.3
uos zelus & cõtentio, nonne carnales eſtis, & ſecundum hominem ambulatis? Ac ſi apertè dicat: Qui diſcordes mentes ducitis, nonne adhuc exreprehenſibili humanitate peccatis? Homo per infirmitatem dicitur, ſicut ſcriptum eſt: Maledictus Hier.17
homo qui ſpem ſuã ponit in homine. Ac ſi apertè diceret, in infirmitate. Homo ergo in die naſcitur, ſed in nocte concipitur, quia nequaq; ad delectationẽ peccati rapiẽ, niſi prius per uoluntarias mentis tenebras infirmetur. Antea enim cęcus in mente fit, & poſtmodum ſe reprobæ delectationi ſubſternit. Dicat ergo: Pereat dies in qua natus ſum, & nox in qua dictũ eſt, cõceptus eſt homo, id eſt,

pereat delectatio quæ in culpam hominẽ rapuit, A pereat incauta mẽtis infirmitas, quæ eum usq; ad tenebras prauí consensus excęcauit. Homo enim dum blandimenta delectationis cautè non perspicit, etiam in noctem nequissimæ perpetrationis ruit. Solerter ergo uigilandũ est, ut cùm blandiri culpa inchoat, ad quantũ interitũ mens trahatur, agnoscat. Vnde & aptè subditur: Dies illa uertatur in tenebras.] Dies quippe in tenebras uertit̃, cùm culpa in ipso delectationis exordio ad quem perditionis finẽ rapiat, uidetur. In tenebras ergo diem uertimus, cũ nosmetipsos districtè punientes, ipsa delectationis prauæ blandimenta per districta pœnitentiæ lamẽta cruciamus, & cùm flendo insequimur, quicquid in corde taciti ex delectatione peccamus. Quia enim fidelis quisq; cogitationes in iudicio exquiri subtiliter non ignorat,
Rom.2 Paulo attestãte, qui ait: Inter se inuicẽ cogitationũ accusantiũ aut etiã defendẽtiũ, semetipsum introrsus discutiens, ante iudiciũ uehemẽter examinat, ut districtus iudex eo iam tranquillus ueniat, quò reatũ suum quem discutere appetit, iam pro culpa punitum cernit. Vnde & rectè subiungitur:

Quòd à nobis non requirat Deus quæ per pœnitentiam constat esse demissa. Cap. XVI

18 NOn requirat eum Deus desuper.] Requirit deus quæ iudicãdo discutit, nõ requirit quę ignoscendo in suo iam iudicio impunita derelinquit. Hic itaq; dies, id est, hæc peccati delectatio à domino nõ requiritur, si animaduersione sponta-
1.Cor.11 nea punitur, Paulo attestante qui ait: Si nosmetipsos dijudicaremus, nõ utiq; à domino iudicaremur. Deo ergo diem nostrũ requirere, est contrẽtem nostram subtiliter in iudicio, omne quod de culpa gratulamur admissum indagare. In qua scilicet requisitione, illum tunc seuerius percutit, quem sibi nunc mollius pepercisse deprehendit. Bene autem sequitur: Et non illustret lumine.] In iudicio nanq; dominus apparens, omne quod tunc redarguit, lumine illustrat. Quasi enim sub quadã obscuritate tegitur, quicquid tũc in memo-
Ephe.5 riã iudicis non reuocatur. Scriptũ quippe est: Omnia autem quæ arguuntur, à lumine manifestãtur. Quasi quędã tenebrę peccata pœnitentiũ absconduntur, de quib. per prophetã dicitur. Beati quo-
Psal.31 rum remissæ, sunt iniquitates, & quorũ tecta sunt D peccata. Quia ergo omne quod tegit̃, uelut in tenebris occultatur, in die extremi iudicij non illustratur lumine, quod nõ discutitur ultione. Actus nanq; nostros, quos tũc iustè punire noluerit, ipsa sibi aliquo modo sciẽs diuina misericordia abscõdit. In lumine uerò ostendit̃, quicquid tunc in conspectu omniũ demonstratur. Hic ergo dies uertatur in tenebras, ut uidelicet omne quod delinquimus, nos per pœnitentiã feriamus. Hunc diem dominus non requirat, & lumine non illustret, ut scilicet nobis culpã nostrã ferientibus, ipse hanc extremi iudicij animaduersione non increpet. Ipse autẽ iudex ueniturus est, qui cuncta penetret, cuncta perstringat. Qui quia ubiq; est, locus quo fu-
19 giatur, non est. Sed quia correctionis nostrę flentibus placatur, solus ab illo locũ fugæ inuenit, qui post perpetratam culpam nunc se in pœnitentia abscondit. Vnde & aptè adhuc de hoc delectationis die subiungitur:

Quòd carnalis delectationis diem tenebræ fletuum, et pœnitentiæ lamẽta, et recordatio mortis obscurent. Cap. XVII

OBscurent eum tenebræ & umbra mortis.] Diem profecto tenebrę obscurant, quãdo delectationẽ mentis inflicta pœnitentiæ lamenta transuerberant. Possunt etiã per tenebras occulta iudicia designari. In luce nanq; quod uidemus agnoscimus, in tenebris uerò aut omnino nihil cernimus, aut incerto uisu caligamus. Occulta
B nanq; iudicia quasi quædam ante nostros oculos tenebræ sunt, quia perscrutari nequaq; possunt. Vnde & de deo scriptũ est: Posuit tenebras latibu- Psal.17
lũ suũ. Et quia absolui non meremur agnoscimus, sed præueniẽte nos diuina gratia per eius iudicia occulta liberamur. Diẽ igit̃ tenebræ obscurãt, cũ flendũ nostræ delectationis gaudiũ, ab illo iustæ animaduersionis radio, inscrutabilia eius iudicia misericorditer occultant. Vnde & aptè subiungitur: Et umbra mortis.] In scriptura em̃ sacra um 20
bra mortis aliquãdo obliuio mentis accipitur, aliquando imitatio diaboli, aliquando mors carnis. Vmbra enim mortis, obliuio mẽtis accipit̃, quia, ut & superius diximus, sicut mors hoc quod interficit, agit ut non sit in uita, ita & obliuio hoc quod
C intercipit, agit ut non sit in memoria. Vnde & rectè quia Ioãnes Hebręorũ populo eum cuius obliti fuerãt Deum prædicare ueniebat, per Zacharią dicit̃: Illuminare his qui in tenebris & in um- Luc.1
bra mortis sedẽt. In umbra enim mortis sedere, est à diuini amoris notitia in obliuiõe latescere. Vmbra mortis imitatio antiqui hostis accipit̃. Ipse em̃ quia mortẽ intulit, mors uocatur: Ioanne attestante, qui ait: Et nomen illi mors. Per umbrã igit̃ mor- Apoc.6
tis, eius imitatio designat̃, quia sicut umbra iuxta qualitatẽ corporis ducitur, ita actiones iniquorũ de specie imitationis eius exprimunt̃. Vnde & rectè Esaias cùm gentiles populos ab antiqui hostis cerneret imitatiõe defecisse, eosq; ad ueri solis ortum resurgere, quæ certò futura considerat, quasi ex præteritis narrat, dicẽs: Sedentibus in tenebris Esa.9
& umbra mortis, lux orta est eis. Vmbra em̃ mortis, mors carnis accipitur: quia sicut uera mors est, qua anima separat̃ à deo, ita umbra mortis est, qua caro separat̃ ab anima. Vnde rectè uoce martyrũ per prophetã dicitur: Humiliasti nos in loco afflic- Psal.43
tionis, & operuit nos umbra mortis. Quos enim constat nõ spiritu, sed sola carne mori, nequaquã se uera morte, sed umbra mortis dicunt operiri. Quid est ergo q̃ beatus Iob, ad obscurandũ diem prauæ delectationis, postulat umbrã mortis, nisi q̃ ad delẽda peccata ante dei oculos, dei & hominum mediatorẽ requirit, qui solã pro nobis mortem carnis susciperet, & ueram mortẽ delinquentiũ per umbrã suæ mortis deleret? Ad nos quippe uenit, qui in morte spiritus carnisq; tenebamur: unã ad nos suã mortẽ detulit, et duas nostras quas reperit

reperit soluit. Si enim ipse utramq; reciperet, nos A à nulla liberaret. Sed unam misericorditer accepit & iustè utramq; damnauit. Simplam suam duplæ nostræ contulit, & duplam nostram moriens subegit. Vnde & non immeritò uno die in sepulchro & duabus noctibus iacuit, quia uidelicet lucem suæ simplæ mortis, tenebris duplæ nostræ mortis adiunxit. Qui ergo solam pro nobis mortem carnis suscepit, umbram mortis pertulit, & à Dei oculis culpam quam fecimus abscondit. Dicatur igitur, rectè: Obscurent eum tenebræ & umbra mortis. Ac si apertè diceretur: Ille ueniat, qui ut à morte carnis & spiritus debitores eripiat, mortem car
21 nis non debens soluat. Sed quia nullum peccatum dominus inultũ relaxat: aut enim nos hoc flendo insequimur, aut ipse iudicando reseruat, re- B
stat ut ad emendationem suam semper mens soleter inuigilet. In quo ergo sibi quisq; misericorditer subueniri desiderat, hoc necesse est ut confitẽstergat. Vnde & apertè subiungitur: Occupet eum caligo.] Quia enim caligine oculus confunditur, ipsa per pœnitentiam mentis nostræ confusio, caligo nominatur. Nam sicut caligo nebulosa congerie obscurat diem, ita confusio perturbatis cogitationibus obnubilat mentem. De qua per
Eccle.4 quendam dicitur: Est confusio adducẽs gloriam. Cùm enim ad mentem male gesta pœnitendo reducimus, grauí mox mœrore confundimur. Perstrepit in animo turba cogitationum, mœror conterit, anxietas deuastat, in ærumnam mens uertitur, & quasi quodam nubilo caliginis obscuratur. C Hæc nanq; caligo confusionis eorum mentem salubriter oppresserat, quibus Apostolus dicebat:
om. 6 Quem enim fructum habuistis tunc in illis, in quibus nunc erubescitis? Hunc ergo peccati diem caligo occupet, id est, blandimentum nequitiæ, afflictio pœnitentiæ digno mœrore perturbet. Vnde & aptè subiungitur: Inuoluatur amaritudine.] Dies enim amaritudine inuoluitur, cùm ad cognitionem mente redeunte, peccati blandimenta cruciatus pœnitentiæ sequitur. Diem amaritudine inuoluimus, cùm prauæ delectationis gaudiũ, quę supplicia sequantur aspicimus, & asperis hoc fletibus circumdamus. quia enim hoc quod inuoluitur, ex latere omnis partis operitur, inuoluí dies D amaritudine optatur, quatenus quæ mala incorrectis imminent, ex omni parte quisq; conspiciat, & uoluptatis suæ lasciuiam tristitiæ lamentis tergat. Sed si diem, quam peccati delectationem diximus, tot impeti precibus audiuimus, ut uidelicet circumdantes fletus expiẽt, quicquid delectatus per negligentiam animus deliquit, quanta animaduersione pœnitentiæ huius diei nox ferienda est, uidelicet ipse iam consensus ad culpam? Sicut enim minoris culpæ est, cùm carnaliter mẽs in delectationem rapitur, sed tamen delectationi suæ per spiritum reluctatur: ita grauioris & plenę nequitiæ est, ad peccati illecebram non solum delectatione pertrahi, sed etiam consensu famulari. Tanto igitur arctiori manu pœnitentiæ mens à pollutione tergenda est, quãto se per consensum conspicit sordidius inquinatã. Vnde & aptè subiungitur: Noctem illam tenebrosus turbo possideat.] Quasi enim quidam turbo tempestatis, est cõcitatus spiritus mœroris. Nam dum peccatum quisq; quod fecit intelligit, dum prauitatis suæ nequitiam subtiliter pensat, mœrore mentem obnubilat, & quasi concusso serenæ lætitiæ aere, omnẽ in se tranquillitatẽ cordis pœnitẽtię turbine deuastat. Nisi enim recognoscẽtem se animum iste turbo contereret, nequaquam propheta dixisset: In Psal. 47
spiritu uehementi conteres naues Tharsis. Tharsis quippe exploratio gaudij dicitur. Sed cùm 22
uehemens pœnitentiæ spiritus mentem occupat, omnem in ea explorationem reprehensibilis gaudij perturbat, ut nihil ei iam nisi flere libeat, nihil B nisi quod se terrere possit attendat. Ponit nanq; ante oculos illinc districtionem iustitiæ, hinc meritum culpæ, conspicit quo supplicio digna sit, si parcentis pietas desit, quæ per lamenta præsentia ab æterna eruere pœna cõsueuit. Spiritus ergo uehemens Tharsis naues conterit, cùm uis compunctionis ualida mentes nostras huic mundo, quasi mari deditas, salubri terrore cõfundit. Dicit ergo: Noctem illam tenebrosus turbo possideat, id est, perpetrationem culpæ, non blandimenta securæ quietis foueant, sed pié sæuiens amaritudo pœnitentię irrũpat. Sciendum uerò est, quia cùm peccata impunita relinquimus, à nocte possidemur: cùm uerò hæc animaduersione pœnitẽtiæ plecti C mus, nimirum nos noctẽ quam fecimus possidemus. Sed tunc peccatũ cordis sub iuris nostri possessionẽ reducitur, si cùm incipit reprimat̃. Vnde & diuina uoce Cain praua cogitanti dicitur: In fo Gen.4
ribus peccatum tuum aderit, sed sub te erit appetitus eius, & tu dominaberis illius. In foribus quippe peccatum adest, cùm in cogitationibus pulsat. Cuius appetitus subter est, eiq; homo dominatur, si cordis nequitia inspecta citius prematur, & priusquam ad duritiam crescat, reluctanti mẽti subigatur. Vt ergo delictum suum citius animus sentiat, & culpæ tyrannidem sub iure suo pœnitendo restringat, dicatur rectè: Noctem illam tenebrosus turbo possideat.] Ac si apertè dicatur: Ne captiua mẽs culpæ seruiat, culpam à pœnitentia liberam nõ relinquat. Et quia quod flendo insequimur, nequaquam nobis à uẽturo iudice hoc obijci certe speramus, bene subditur:

Quòd à uẽturo iudice nequaquam nobis ultra obijciatur, quod hic in nobis flendo insecuti sumus. Cap. XVIII

NOn computet̃ in diebus anni, nec numeret̃ in mensibus.] Illuminationis nostræ annus tunc perficit̃, quando apparẽte æterno iudice, sanctæ ecclesiæ peregrinationis suæ uita completur. Tunc laboris sui remunerationẽ recipit, cũ exple to hoc belli tempore ad patriam redit. unde bene per prophetam dicit̃: Benedices coronæ anni be Psal.64
nignitatis tuæ. Quasi enim corona anni benedicitur, cùm finito laboris tẽpore uirtutum remuneratio confertur. Dies uerò huius anni sunt singulę quęq; uirtutes; mẽses aũt multiplicia facta uirtutũ.

Sed ecce cùm per fiduciam mens erigitur, ut ſpe- A
ret quòd ueniente iudice de uirtutibus remunere
tur, occurrunt eius memoriæ etiam mala quę geſ-
ſit, & ualde formidat ne diſtrictus iudex qui uenit
ut uirtutes remuneret, etiam ea quæ illicitè geſta
ſunt examinans ſubtiliter penſet, ne cùm annum
complet, etiam noctem numeret. Dicat itaq; de
hac nocte: Non computetur in diebus anni, nec
numeretur in mẽſibus.] Ac ſi diſtrictum iudicem
exoret, dicens: Cum expleto ſanctæ Eccleſiæ tem
pore extremo te examini manifeſtas, ſic dona quę
contuliſti remunera, ut mala quæ cõmiſimus non
requiras. Si enim nox illa in diebus anni compu-
tatur, omne quod egimus, ex prauitatis noſtrę æ-
ſtimatione confunditur. Et dies uirtutum iam nõ
lucent, ſi hos in conſpectu tuo annumerata no- B
23 ſtræ noctis tenebroſa confuſio obſcuret. Sed
ſi de nocte noſtra moueri tunc inquiſitionem no-
lumus, magnopere nunc curandum eſt, ut nos in
eius diſcuſſione uigilemus, ne quælibet nobis cul
pa impunita remaneat, ne mens peruerſa quæ fe-
cit, defendere audeat, & defendendo nequitiæ ne
quitiam adiungat. Vnde & bene ſubditur:

Quòd non relinquit peccatum ſolum, ſed congeminat qui quod male agit defendit, & quòd à radice Adam ramus iſte erroris hucuſq; in genere humano pullulat. Cap. XIX

SIt nox illa ſolitaria, nec laude digna.] Sunt nõ
nulli qui nõ ſolum nequaquam deflent quod
faciunt, ſed etiam laudare & defendere non deſi-
nunt. Et nimirum dum defenditur, culpa gemina
tur. Contra quod rectè per quendam dicitur: Pec-
Eccl.12 caſti, non adijcias iterum. Peccatum quippe pec-
cato adijcit, qui malè geſta etiam defendit, & no-
ctem illam ſolitariam non relinquit, qui culpę ſuę
tenebris etiam patrocinia defenſionis adiungit.
Hinc eſt quod primus homo de erroris ſui nocte
requiſitus, eandem noctem eſſe ſolitariam noluit,
quia dum requiſitione ad pœnitentiã uocaretur,
Gen.3 ei adminicula excuſationis adiunxit, dicens: Mu-
lier quam dediſti mihi ſociã, dedit mihi de ligno,
& comedi: ſcilicet exceſſus ſui uitium in autorem
latenter intorquens, ac ſi diceret: Tu occaſionem
delinquẽdi præbuiſti, qui mulierem dediſti. Hinc
eſt quod huius erroris ramus in humano genere
ex illa nunc uſq; radice protrahitur, ut quod male
agitur, adhuc etiam defendatur. Dicatur ergo: Sit
nox illa ſolitaria, nec laude digna. Ac ſi apertè exo
ret, dicens: Culpa quam fecimus, ſola remaneat,
ne dum laudatur & defenditur, in conſpectu nos
noſtri iudicis multiplicius adſtringat. Peccare qui
dem non debuimus, ſed utinam alia non iungen-
tes, uel ea quæ fecimus, ſola deſeramus. Sed inter
hæc ſciendum eſt, quia ille culpam ſuam uerac-
iter inſequitur, qui iam ad amorem præſentis ſecu-
li nullo appetitu proſperitatis inſtigatur, qui hu-
ius mundi blandimẽta quàm ſint fraudulenta con
ſiderat, fauoreſq; eius quaſi quaſdam perſe-
cutiones penſat. Vnde & bene
ſubditur:

Quid ſit quod dicitur, Maledicãt ei, qui maledicunt diei, et quod illi tranſactas culpas uerè puniunt, qui ſeductoris inſidias in ipſa ſuggeſtione deprehendunt. Caput XX

MAledicant ei qui maledicunt diei.] Ac ſi a-
pertè dicat: Illi huius noctis tenebras uerè
pœnitẽdo feriant, qui iam lucem proſperitatis ſe-
culi deſpicientes calcãt. Si enim diem lętitiam de-
lectationis accipimus, rectè de hac nocte dicitur:
Maledicãt ei qui maledicunt diei. quia nimirũ illi
ueraciter mala trãſacta per animaduerſionẽ pœni
tentiæ corrigunt, qui iam ad bona fallentia, nulla
delectatione rapiunt. Nã quos adhuc noxia alia
delectãt, falſum eſt quod cernit, quia perpetrata
alia deplorant. Si aũt, ut ſupra dictũ eſt, nocte, ſug
geſtionẽ callidã antiqui hoſtis accipimus, illi ma-
B ledicere nocti intelligendi ſunt, qui diei maledi-
cũt, quia ſcilicet illi trãſactas culpas uerè puniũt,
qui maligni ſeductoris inſidias in ipſa ſuggeſtiõe
blanda deprehendunt. Bene autem ſubditur:

Quòd diabolum contra ſe ſuſcitant, qui ea quæ mundi ſunt, mente contemnunt, & ea quæ Dei ſunt, plena intentione deſiderant. Cap. XXI

QVi parati ſunt ſuſcitare Leuiathan.] Omnes 24
enim qui ea quæ mundi ſunt, mente calcãt,
& ea quæ Dei ſunt, plena intẽtione deſiderãt, Le-
uiathan contra ſe ſuſcitant, quia eius malitiam in-
ſtigatione ſuæ conuerſationis inflammant. Nam
qui eius uoluntati ſubiecti ſunt, quaſi quieto ab il
lo iure poſſidentur, & ſuperbus eorum rex quaſi
C quadam ſecuritate perfruitur, dum eorum cordi-
bus inconcuſſa poteſtate dominatur. Sed cùm u-
niuſcuiuſq; ſpiritus ad cõditoris ſui deſideriũ reca
leſcit, cùm torporẽ negligẽtiæ deſerit, & frigus in
ſenſibilitatis priſtinæ igne ſancti amoris accẽdit,
cũ libertatis ingenitæ meminit, & teneri ab hoſte
ſeruus erubeſcit: quia idẽ hoſtis ſe cõſiderat deſpi
ci, quia uias Dei uidet apprehẽdi, dolet cõtra ſe ca
ptum reniti, & mox zelo accendit, mox ad certa-
men mouetur, mox ad tẽtationes innumeras con
tra rebellantẽ mentem ſe excitat, atq; in omni ar-
te laceationis inſtigat, ut tentationũ iacula intor-
quẽdo cõfodiat cor, quod dudũ quieto iure poſſi
debat. Quaſi dormiebat quippe, dũ ſopitus in pra
uo corde quieſceret: ſed excitatur in prouocatio-
D ne certaminis, cùm ius amiſerit peruerſæ domi-
nationis. Huic ergo nocti maledicant, qui para-
ti ſunt ſuſcitare Leuiathan, id eſt hi ſe cõtra pecca
tum fortiter in iudicio diſtrictionis erigant, qui in
ſuis tentationibus excitare antiquũ aduerſarium
nõ formidãt. Scriptũ namq; eſt: Fili accedẽs ad ſer Eccle.2
uirtutem Dei, ſta in iuſtitia & timore, & præpara
animã tuã ad tẽtationẽ. Quiſquis enim accingi in
diuino ſermone properat, quid aliud q̃ ſecõtra an
tiqui aduerſarij certamẽ parat, ut liber in certami-
ne ictus ſuſcipiat, qui quietus ſub tyrãno in capti-
uitate ſeruiebat? Sed in eo ipſo q̃ mens contra ho
ſtem accingit, q̃ alia uitia ſubigit, alijs reluctat, ali
quando de culpa aliquid, quod tamen non ualde
noceat, remanere permittitur. Et ſæpe mens quæ
aduerſa multa & fortia ſuperat, unum in ſe & for-
taſſe

taſſe minimum, quamuis magna intentione inui-
gilet, nõ expugnat. Quod diuina nimirum diſpen
ſatione agitur, ne ex omni parte uirtutibus ſplen
dens, in elatione ſubleuetur, ut dum in ſe paruum
quid reprehenſibile uidet, & tamen hoc ſubigere
non ualet, nequaquam ſibi ſed authori uictoriam
tribuat in his quæ ſubigere fortiter ualet. Vnde
& bene ſubiungitur:

Quòd ſancti nolentes aliquas peccati reliquias trahant, & quòd ad erudiendum Iſraelem tributarius in medio Ephraim relinquatur Chananæus. Cap. XXII

OBtenebrentur ſtellæ caligine eius.] Stellæ
quippe huius noctis caligine obtenebran-
tur, quando & hi qui magnis iam uirtutibus ſplen
dent, adhuc de obſcuritate culpæ aliquid reniten- B
tes ſuſtinent, ut etiam magna uitæ claritate luceãt,
& tamen adhuc noctis reliquias nolentes trahãt.
Quod ad hoc, ſicut dictũ eſt, agitur, ut mens pro-
ficiens ad uirtutem iuſtitiæ, ſua melius infirmitate
roboret, & inde uerius in bonis luceat, unde eam
etiam nolentem, parua reprehenſibilia humiliter
obſcurant. Vnde & bene cum Iſraelitico populo
præcepta repromiſſionis terra partiret, Ephraim,
tribui Chananæus gentilis populus non occiſus,
Ioſue 16 ſed factus tributarius dicit, ſicut ſcriptũ eſt: Habi-
tauit Chananæus in medio Ephraim tributarius.
Quid enim Chananæus, gentilis ui delicet popu-
lus, niſi uitium ſignificat? Et ſæpe magnis uirtuti-
bus terram promiſſionis ingredimur, quia ſpe in-
25 tima de æternitate roboramur. Sed dum inter C
acta ſublimia, uitia quędam parua retinemus, qua
ſi Chananæum uiuere in terra noſtra cõcedimus.
qui tamẽ nobis tributarius efficit, quia hoc ipſum
uitium quod ſubigere non poſſumus, ad uſum no
ſtræ utilitatis humiliter retorquemus, ut eo de ſe
mens & in ſummis uilia ſentiat, quo ſuis uirib. etiã
parua quæ appetit non expugnat. Vnde & bene
Iud.3 rurſum ſcriptum eſt: Hæ ſunt gẽtes quas dominus
dereliquit, ut erudiret in eis Iſraelẽ. Ad hoc nanq;
quædam minima uitia noſtra retinẽtur, ut ſeſe no
ſtra intentio ſollicitam in certamine ſemper exer-
ceat, & eo de uictoria nõ ſuperbiat, quo uiuere in
ſe hoſtes cõſpicit, à quibus adhuc uinci formidat.
Iſrael ergo reſeruatis gentibus eruditur, quando
in quibuſdam minimis uitijs elatio uirtutis noſtrę D
comprimit, & in paruis ſibi reſiſtentibus diſcit, q̃
ex ſe maiora non ſubigit. Hoc tamẽ quod dicitur:
Obtenebrent ſtellæ caligine eius, intelligi & ali-
ter poteſt. Nox quippe illa, cõſenſus uidelicet ad
culpam, quæ ad nos primi parẽtis eſt exceſſu pro-
pagata, mentis noſtræ oculum tanta obſcurita-
te perculit, ut omnis homo in huius uitæ exilio,
cæcitatis ſuæ tenebris preſſus, quãtalibet ui ad æ-
ternitatis lumẽ intẽderit, penetrare nõ poſſit. Poſt
pœnã nanq; donati peccatores naſcimur, atq; ad
hãc uitã cũ mortis noſtrę meritò uenimus, & cùm
ad ſuperne lucis radiũ aciẽ mẽtis erigimus, ipſa in
firmitatis noſtræ obſcuritate caligamus. Et quidẽ
multi in hac infirmitate carnis tãta uirtute robora
ti ſunt, ut reſplẽdere mũdo quaſi ſtellę potuiſſent.

A Multi in tenebris uitę preſentis, dum ſuperiora de
ſe exẽpla exhibẽt, aſtrorũ more nobis deſuper lu-
cent: ſed quãtalibet coruſcatione operis fulgeant,
quãtolibet ſe igne cõpunctionis accẽdãt: nimirũ
conſtat, quia dum corruptibili adhuc carne graua
ti ſunt, æternũ lumẽ ſicut eſt, uidere nequaq; poſ-
ſunt. dicat ergo: Obtenebrent ſtellę caligine eius:
id eſt, etiã illi in cõtẽplatione ſua, antiquæ noctis
adhuc tenebras ſentiant, de quibus nimirũ cõſtat
q̃ humano generi in huius uitæ caligine uirtutũ
ſuarũ iam radios expandãt: quia & ſi mẽte iam ad
ſumma exiliũt, adhuc tamẽ in infimis primę culpę
pondere grauant. Vnde fit ut et foris exẽpla lucis
uelut aſtra prębeãt, ſed tñ intus uſq; ad fixę uiſiõis
certitudinẽ preſſi noctis caligine nõ aſcẽdant. Sę
pe aũt ita mẽs accendit, ut quãuis in carne ſit poſi
ta, in Deũ tamen omni ſubiugata carnali cogita-
tione rapiat: nec tamẽ Deũ ſicut eſt cõſpicit, quia
hanc nimirũ, ſicut dictũ eſt, in carne corruptibili
pondus primę dãnationis premit. Sæpe etiã ita ut
eſt, ſe abſorberi deſiderat, ut ęternã uitam, ſi poſſit
fieri, ſine interuẽtu corporeæ mortis attingat. Vn
de apoſt. Paul. cũ ardenter internã lucẽ quęreret,
ſed tamẽ utcunq; exterioris mortis damna formi-
daret, ait: Quãdiu ſumus in hoc habitaculo inge- 1.Cor.5
miſcimus grauati, eo q̃ nolumus expoliari, ſed ſuper
ueſtiri, ut abſorbeat quod mortale eſt à uita. San 26
cti igit uiri uidere uerũ mane appetũt, & ſi conce
dat, etiã cum corpore illud attingere lucis intimæ
ſecretũ uolũt. Sed quãtolibet ardore intentionis
exiliãt, adhuc antiqua nox aggrauat, & corrupti-
bilis huius carnis oculos, quos hoſtis callidus ad
cõcupiſcentiã aperuit, iuſtus iudex à contuitu in-
terni ſui fulgoris premit. Vnde & bene ſubditur.

Quòd quantalibet uirtute ſancti nunc fulgeant, reſurrectionis tamen gloriam nondum intelligunt, quam expectant. Cap. XXIII

EXpectet lucẽ & nõ uideat, nec ortũ ſurgen-
tis aurorę.] Quantalibet nanq; intẽtione ad
huc peregrina mẽs ſatagat, uidere lucẽ æternã ſic
ut eſt nõ ualet, quia hãc ei dãnationis ſuę cæcitas
abſcondit. Ortus uero aurorę, eſt illa noua natiui-
tas reſurrectionis, qua ſancta eccleſia etiam carne
ſuſcitata oritur ad contemplandum lumen æterni
tatis. Si enim ipſa carnis noſtræ reſurrectio quaſi
quædam natiuitas non eſſet, de ea ueritas non di-
xiſſet: In regeneratione cùm ſederit filius hominis Matth.19
in ſede maieſtatis ſuæ. Eſſe ergo hanc ortam uidit,
quam regenerationem uocauit. Sed quantalibet
uirtute electi nunc fulgeant, quæ erit illa noue na
tiuitatis gloria, penetrare nequeũt, quia tunc cum
carne ad contemplandum æternitatis lumẽ aſcen
dunt. Vnde & Apoſtolus Paulus ait: Quod ocu- 1.Cor.2
lus nõ uidit, nec auris audiuit, nec in cor hominis
aſcẽdit, quæ præparauit Deus diligentibus ſe. Di
cat ergo: Expectet lucẽ, & non uideat, nec ortum
ſurgentis auroræ: quia ſpontaneo uitio tenebrata
noſtra infirmitas, niſi prius per mortem pœnę ſuę
debitum ſoluat, claritatem lucis internæ non pe-
netrat. Sequitur:

Quòd

Quòd iustitia exigit, ut ea inuiti patiamur, quæ ex arbitrio & sponte uolentes fecimus. Cap. XXIIII

QVia non cōclusit ostia uētris, qui portauit me, nec abstulit mala ab oculis meis.] Sicut & superius dictū est, nō conclusit, dicit aperuit, & non abstulit, irrogauit. Hæc itaq; nox, uidelicet culpa, ostia uentris aperuit, quia concepto ad peccatū homini desideria concupiscentiæ carnalis reseruauit. Ostia quippe uentris, sunt desideria cōcupiscentiæ carnalis, de quibus per pro-
Psa.26 phetā dicitur: Intra in cubicula tua, & claude ostia tua. Cubicula quippe ingredimur, cū secreta mentis nostræ intramus. Ostia aūt claudimus, cùm desideria illicita coercemus. Hæc itaq; concupiscentiæ carnalis ostia dum cōsensus noster aperuit, ad innumera nos mala corruptionis pertraxit. Vnde etiā nūc sub mortalitatis pondere gemimus, quāuis ad hanc arbitrio nostro uenerimus, quia & iudicij sic iustitia exigit, ut quod sponte fecimus, inuiti toleremus. Sequitur: Quare non in uuulua mortuus sum? Egressus ex utero non statim perij? Cur exceptus genibus? Cur lactatus uberibus?] absit nos credere, quod beatus Iob tanta spiritus scientia præditus, tanta interni iudicis attestatione laudatus, abortiuum se optet interijsse. Sed quia, sicut etiam per remunerationē cognoscit, intus habet testem suę fortitudinis, intus pensanda sunt eius pondera locutionis.

Quòd peccatum quatuor modis in corde, & quatuor consummatur in opere. Cap. XXV

27 QVatuor quippe modis peccatum perpetratur in corde, quatuor consummatur in opere. In corde nanq; suggestione, delectatione, consensu, & defensionis audacia perpetrat. Fit enim suggestio per aduersariū, delectatio per carnē, consensus per spiritū, defensionis audacia per elationē. Culpa enim quæ terrere mētem debuit, extollit, & deijciendo eleuat, sed grauius eleuando supplanrat. Vnde & illam primi hominis rectitudinem antiquus hostis his quatuor ictibus fregit. Nam serpens suasit. Eua delectata est, Adam consensit, qui etiam requisitus, confiteri culpā per audaciā noluit. Hoc uerò in humano genere quotidie agitur, quod actum in primo parente nostri generis non ignoratur. Serpens suadet, quia oc-
D cultus hostis mala cordibus hominum latēter suggerit. Eua delectata est, quia carnalis sensus ad uerba serpentis mox se delectationi substernit. Consensum uerò Adam mulieri præpositus præbuit, quia dum caro in delectationem rapitur, etiam à sua rectitudine spiritus infirmatus inclinatur. Et requisitus. Adam confiteri culpam noluit, quia uidelicet spiritus quo peccando à ueritate disiungitur, eo in ruinæ suę audacia nequius obdurat. Eisdem etiam quatuor modis peccatum consummatur in opere. Prius namq; latens culpa agitur, post modum uerò etiam ante oculos hominū sine confusione reatus aperitur, dehinc & in consuetudinem ducitur, ad extremum uerò uel falsæ spei seductionibus, uel obstinatione miserę desperationis enutritur. Hos itaq; peccati modos, qui uel in
A corde latenter fiunt, uel patēter opere perpetrantur, beatus Iob considerat, & humanum genus in quot peccatorum gradibus lapsum sit, deplorat, dicens: Quare non in uulua mortuus sum? Egressus ex utero non statim perij? Cur exceptus genibus? Cur lactatus uberibus? Prima enim uulua conceptionis, fuit lingua malæ suggestionis. Sed peccator in uulua moreretur, si moriturum se homo in ipsa suggestione cognosceret. Qui tamen ex utero egressus est, quia postquam in peccato eum suggerens lingua concepit, foras mox etiam delectatio rapuit. Post egressionem uerò exceptus est genibus, quia cùm ad delectationem carnis prodijt, nimirum culpam per consensionem spiritus, subiectis cunctis sensibus, quasi suppo-
B sitis genibus consummauit. Sed genibus exceptus, etiā uberibus est lactatus. In consensu enim culpæ addictis spiritus sensibus, multa cassæ fiduciæ argumenta subsecuta sunt, quæ natam in peccato animam, uirulento lacte nutrierunt, & ne aspera mortis supplicia metueret, hanc blandis excusationibus fouerunt. Vnde & primus homo post culpam audacior extitit, dicens: Mulier 28
quam dedisti mihi socíam, dedit mihi de ligno, & Gen.3
comedi. Qui quidem per timorem semetipsum absconsurus fugerat, sed tamen requisitus innotuit quantum etiam timens timebat. Quum enim ex peccato præsens pœna metuitur, & amissa Dei facies non amatur: timor ex tumore est, non ex
C humilitate, Superbit quippe, qui peccatum, si liceat non puniri, non deserit. Sed his, sicut dictum est, quatuor modis culpa ut in corde agitur, etiam opere perpetratur. Ait enim: Quare non in uulua mortuus sum? Vulua quippe peccantis, est hominis culpa latens, quæ occultè peccatorem concipit, & reatum suum adhuc in tenebris abscōdit. Egressus ex utero non statim perij? A uulua de utero exitur, cùm peccator quæ in occulto commiserit, hæc etiam in aperto committere non erubescit. Quasi enim ab occultationis suæ uulua processerant, de quibus propheta dicebat: Et peccatū
Esaie 3
suum sicut Sodoma prędicauerunt, nec absconderunt. Quare exceptus genibus?] Quia nimirum peccator, cùm iam de iniquitate sua non confunditur, in iniquitate eadem, etiā adminiculis pessimæ consuetudinis roboratur. Quasi genibus peccator fouetur ut crescat, dum culpa cōsuetudinis firmatur ut uigeat. Cur lactatus uberibus?] Quia dum prodire culpa in usum cœperit, nimirum se uel falsa spe diuinæ misericordiæ, uel aperta miseria desperationis pascit, ut eo nequaquā ad correptionem redeat, quo uel factorem suum, pium sibi inordinatè simulat, uel hoc quod fecit, inordinatè formidat. Beatus igit uir humani generis lapsus aspicit, & quibus præcipitijs mersum sit in foueam iniquitatis intendit, dicēs: Quare nō in uulua mortuus sum? id est, in ipsa occulta perpetratione peccati, cur à carnis uita mortificare me uoluit? Egressus ex utero nō statim perij? id est, postq̄ ad apertam iniquitatem exij, cur me tunc saltē perditum nō cognouit? Perisset quippe in suo iudicio, si se

se perditum cognouisset. Quare exceptus genibus? id est etiam post apertā culpam, cur me adhuc in illa etiam consuetudo suscepit, ut ualentio
A rem ad nequitias redderet, & prauis me usibus sustinēs foueret? Cur lactatus uberibus? id est postquam in culpæ consuetudinē ueni, cur me ad atrociorē nequitiā, uel falsæ spei fiducia, uel lacte miseræ desperationis enutriui? Cū enim culpa in usum uenerit, ei iam animus etiam si appetat, debilius resistit: quia quot uiciibus prauæ frequentationis astringitur, quasi tot uinculis ad mentem ligatur.

29 Vnde fit ut eneruis animus cùm soluí non ualet, ad quædam se solatia falsæ consolationis inclinet, quatenus uenturum iudicem tantæ sibi misericordiæ spondeat, ut eos etiam quos arguendos inuenerit, penitus nō occidat. Cui rei hoc deterius accidit, quod ei multorū similium lingua consentit, cùm multi etiam malè gesta laudibus exaggerant. Vnde fit ut incessanter crescat culpa, fauoribus nutrita. Curari autē uulnus negligitur, quod dignū præmio laudis uidetur. Vnde bene per Sa-
Prouer.1 lomonem dicitur: Filí mi, si te lactauerint peccatores, ne acquiescas eis. Peccatores etenim lactant, cùm uel perpetranda mala blandimentis inferūt, uel perpetrata fauoribus extollunt. An non lacta-
Psal.9 tur, de quo per Psalm. dicitur: Quoniam laudatur peccator in desiderijs animæ suę, & cū iniqua egerit iniquus benedicitur? Sciēdum quoq; est quod
C tres illi modi peccantium iuxta descensus sui ordinem facilius corriguntur, quartus uerò iste difficilius emendatur. Vnde & redemptor noster puellam in domo, iuuenē extra portam, in sepulcro autem Lazarū suscitauit. Adhuc quippe quasi mortuus iacet in domo, qui latet in peccato. Iam quasi extra portam educitur, cuius iniquitas uscq; ad inuerecundiam publicæ perpetrationis aperit. Sepulturæ uerò agere premitur, qui in perpetratione nequitiæ etiā usu cōsuetudinis pressus grauat. Sed hos ad uitam miseratus reuocat, quia plerūq; diuina gratia nō solùm in occultis, sed etiā in apertis iniquitatibus mortuos, & mole prauæ cōsuetudinis pressos, respectus sui lumine illustrat. Quartum uerò mortuū redēptor noster nunciāte discipulo agnoscit, nec tamē suscitat, quia ualde diffici-
D le est, ut is quē post usum malæ consuetudinis etiā ad ultimū adulantiū linguæ excipiunt, à mētis suę morte reuocet. De quo & bene dicitur: Sine mor-
Luc.9 tuos sepelire mortuos. Mortui em̄ mortuos sepeliunt, cùm peccatores peccatorem fauoribus premūt. Quid est enim aliud peccare q̄ occumbere, & sepelire q̄ abscondere? Sed qui peccantē laudibus prosequunt, extinctū sub uerborū suorum aggere abscōdunt. Erat aūt & Lazarus mortuus, sed tamē nō à mortuis sepultus. Fideles quippe mulieres illum obruerant, quæ & eius mortē uiuificatori nunciabāt. unde & protinus ad lucē redijt, quia cū in peccato animus moriť, citius ad uitā reducitur, si super hunc sollicitæ cogitationes uiuūt. Aliquando aūt, sicut & superius dictum est, falsa spes mentē non intercipit, sed hāc deterior desperatio configit, quę dum omnē spem ueniæ funditus in-
A terimit, erroris lacte animam uberius nutrit.

Primi hominis si non peccasset, qualis fuisse conditio. Cap. XXVI

COnsideret igit sanctus uir post primā culpā quanta deterius homo mala cōmisit, postq̄ paradisum perdidit, uscq; ad quāta huius exilij prærupta descēdit, & dicat: Quare nō in uulua mortuus sum?] id est, cū serpētis suggestio peccatorē me cōciperet, tūc utinā quæ me mors sequeretur, agnouissem, ne uscq; ad delectationē suggestio raperet, & morti arctius ligaret. Egressus ex utero nō statim perij? ac si dicat: Vtinam ad exteriorem delectationē exiēs, quod interiore lumine priua-
B bar, agnouissem, & saltē in ipsa delectatione occumberē, ne per consensum mors acrius puniret. Cur exceptus genibus?] Ac si dicat: Vtinā minime me cōsensus subiectis prauitati sensibus excepisset, ne ipsa me consensio ad audaciā deterius raperet. Cur lactatus uberibus?] Ac si dicat: Vtinā blādiri saltē mihi post mala perpetrata noluissem, ne tanto me culpę nequius astringerē, quanto me in illa mollius fouerē. His itaq; reprehensionū suarum uocib. in parēte primo se peccasse redarguit. Sed si ad ærumnā huius exilij nequaq̄ homo peccādo descēderet, dicat qua perfrui quiete potuisset. Sequitur. Nunc enim dormiēs silerē, & somno meo requiescerē.] Ad hoc quippe in paradiso homo positus fuerat, ut si se ad cōditoris sui obediē-
C tiā uinculis charitatis astringeret, ad cœlestē angelorum patriā quandoq; sine carnis morte trāsiret. Sic nanq; est immortalis conditus, ut tamē si peccaret, & mori posset: & sic mortalis est cōditus, ut si nō peccaret, etiā nō mori posset: atq; ex merito liberi arbitrij beatitudinē illius regionis attingeret, in qua uel peccare uel mori nō posset. Vbi igitur post redēptionis tēpus, carnis morte interposita, electi transeūt, illuc procul dubio parētes primi si in cōditionis suę statu perstitissent, etiā sine morte corporū trāsferri potuissent. Dormiēs igitur sileret, & somno suo homo requiescceret, dum ad ęternæ requiē patriæ ductus, quasi secessum quendam à clamore hoc humanæ infirmitatis inueniret. Post peccatū namq; quasi clamans uigilat, qui
D contentionē carnis proprię repugnās portat. hoc quietis silentiū iā homo cōditus habuit: cùm contra hostē suū liberū uolūtatis arbitriū accepit. Cui qui sua sponte succubuit, mox de se quod cōtra se perstreperet, inuenit: mox in certamine infirmitatis tumultus reperit: & quāuis in pacis silētio ab autore fuerat cōditus, hosti tamē spōte substratus clamores de pugna tolerauit. Ipsa enim carnis suggestio quasi quidā clamor est contra quietē mentis, quā ante transgressionē homo non sensit: quia nimirū quod de infirmitate posset tolerare nō habuit. Postq̄ uerò se spōte hosti subdidit, astrictus culpæ suæ uinculis in quibusdam ei etiam nolens seruit, & clamores in mēte patitur, cùm caro spiritui reluctatur. An non clamores intrinsecus audiebat, qui prauæ contra se legis uerba tolerabat, dicens: Video aliam legem in membris meis, re- Rom.7
pugnantem legi mentis meæ, & captiuum me du-

centem

centē in legem peccati, quę eſt in membris meis? A
Contempletur ergo uir ſanctus in quanta cordis
pace quieſceret, ſi ſerpētis uerba ſuſcipere homo
noluiſſet, & dicat: Nunc ēm dormiens ſilerem, &
ſomno meo requieſcerē: id eſt, intra mentis ſecre-
tum ad conditoris contemplationē ſecederē, niſi
me extra me tentationū tumultibus cōſenſus pri-
mæ culpæ prodidiſſet. Huius aūt quietis gaudijs
cū quibus etiā ſocijs perfrueretur, adiungit dicēs:

Quòd per reges & conſules ſanctos uelit angelos intelligi, cum quibus homo conueniſſet ab initio, niſi ipſe onus peccati uoluntariè ſumpſiſſet. Cap. XXVII

31 CVm regibus & conſulibus terræ.] Rebus
inſenſibilibus diſcimus quid de ſenſibilibus
atq; intelligibilibus ſentiamus. Terra nanq; aere
fœcundatur, aer autem ex cœli qualitate diſponi B
tur. Sic iumentis homines, hominibus angeli, ar-
changeli uerò angelis præſunt. Nam quòd iumen
tis homines præſint, & uſu cernimus, & uerbis
Pſal. 8 Pſalmiſtæ docemur, qui ait: Omnia ſubieciſti ſub
pedibus eius, oues & boues uniuerſas, inſuper &
pecora campi. Quia uerò hominibus angeli præ-
Dan. 10 ſint, per prophetam teſtatur angelus dicens: Prin-
ceps regni Perſarum reſtitit mihi. Quod uerò an-
geli à ſuperiorum angelorū poteſtatibus diſpen-
Zach. 2 ſentur, Zacharias propheta perhibet, qui ait: Ec-
ce angelus qui loquebatur in me egrediebatur, &
angelus alius egrediebatur in occurſum eius, &
dixit ad eum: Curre & loquere ad puerum iſtum,
dicens: Abſq; muro habitabitur Hieruſalem. Si e-
nim in ipſis officijs ſanctorum ſpirituum nequa-
quam poteſtates ſummæ minimas diſponerent, C
nullo modo hoc q̄d homini diceret angelus ab an
gelo cognouiſſet. Quia igitur cunctorum condi-
tor omnia per ſemetipſum tenet, & tamen ad di-
ſtinguendum pulchræ uniuerſitatis ordinem, alia
alijs diſpenſantibus regit: non immeritò reges an
gelorum ſpiritus accipimus, qui quo authori om-
nium familiarius ſeruiunt, eo ſubiecta potius re-
gunt. Cum regibus ergo dormiret, quia nimirum
iam cum angelis homo quieſceret, ſi perſuaſoris
linguam ſequi noluiſſet. Qui bene etiam conſules
uocantur, quia ſpiritali reipublicæ conſulūt, dum
nos ſibi ad regnum ſocios iungūt. Bene conſules
uocantur, quia dum ipſis nunciantibus uoluntatem
conditoris agnoſcimus, in eis proculdubio D
cōſultum ab hac anguſtia noſtræ tribulationis in
32 uenimus. Sed quia beatus Iob ſancto æternita-
tis ſpiritu impletur, & fuiſſe uel futurum eſſe æ-
ternitas non habet, cui nimirum neque præterita
tranſeunt, neq; quæ futura ſunt ueniunt, quia cun
cta per præſens uidet: poteſt futuros prædicato-
res Eccleſiæ in præſentia ſpiritus contēplari, qui
poſtquam de corporibus tranſeunt, nequaquam
per morarum ſpacia, ſicut antiqui patres à cęleſtis
patriæ perceptione differuntur. Mox quippe ut à
carnis colligatione exeunt, in cœleſti ſede quie-
1. Cor. 5 ſcunt, Paulo atteſtante qui ait: Scimus quoniam ſi
terreſtris domus noſtra huius habitationis diſſol-
uatur, quòd ædificationē ex Deo habemus, do-
mum non manufactam, æternam in cœlis. Prius

A autem quàm redemptor noſter morte ſua huma-
ni generis pœnam ſolueret, eos etiam qui cæleſtis
patriæ uias ſectati ſunt, poſt egreſſum carnis, infer
ni clauſtra tenuerunt: non ut pœna quaſi pecca-
tores plecteret, ſed ut eos in locis remotioribus
quieſcentes, quia necdum interceſſio mediatoris
aduenerat, ab ingreſſu regni, reatus primæ culpæ
prohiberet. Vnde iuxta eiuſdem redemptoris no
ſtri teſtimonium, diues qui apud inferos torque-
tur, in ſinu Abrahæ requieſcere Lazarum cōtem- Luc. 16
platur. Qui profecto ſi adhuc in imis non eſſent,
hos ille in tormētis poſitus non uideret. Vnde &
idem redemptor noſter pro noſtræ culpæ debito
occumbens, inferna penetrat, ut ſuos qui ei inhæ-
ſerant, ad cœleſtia reducat. Sed quò nunc homo
B redemptus aſcendit, illuc profecto ſi peccare no-
luiſſet, etiam ſine redemptione pertingeret. Con-
ſideret ergo uir ſanctus, quia ſi nō peccaſſet, illuc
etiam non redemptus aſcenderet, ad quod prædi
catores ſanctos poſt redemptionem neceſſe eſt
cum magno labore peruenire. et cum quibus iam
nunc quieſceret, inſinuet dicens: Cum regibus &
conſulibus terræ. Reges quippe ſunt ſancti 33
prædicatores eccleſię, qui & commiſſos ſibi rectè
diſponere, & ſua bene regere corpora ſciunt: quia
dum deſideriorum motus in ſe temperant, ſuper
ſubiectas cogitationes lege uirtutis regnant. Qui
bene etiam terræ conſules uocantur. Reges enim
ſunt, quia ſibimetipſis præſidēt: terræ autem con
ſules, quia extinctis peccatoribus, uitæ præbent
C conſultum. Reges ſunt, quia ſemetipſos regere
ſciunt: terræ aūt ſunt conſules, quia terrenas men-
tes per exhortationis ſuæ conſilium ad cœleſtia
pertrahunt. An terrę conſul non erat qui dicebat:
De uirginibus autem præceptum domini non ha 1. Cor. 7
beo, conſilium autem do? Et iterum: Beatior erit,
ſi ſic permanſerit, ſecundum conſilium meum. Be
ne autem ſubditur:

Quòd ſerui tranquillas animas habeant, filij uero mundi huius denſis cogitationum tumultibus in corde uexentur. Cap. XXVIII

QVi ædificant ſibi ſolitudines.] Omnes enim
qui uel illicita appetunt, uel in hoc mundo
uideri aliquid uolunt, dēſis cogitationum tumul-
tibus in corde comprimuntur. Dumq; deſiderio-
rum turbas intra ſe excitant, proſtratam mentem
pede miſeræ frequētationis calcant. Alius nanq;
iuri ſe luxuriæ ſubdit, atq; ante mētis oculos ſche-
mata turpium perpetrationum fingit: & cùm effe
ctus non tribuitur operis, hoc crebrius agitur in-
tentione cogitationis. Voluptatis perfectio que-
ritur, & concuſſus eneruiter animus, hinc inde &
ſollicitus & cæcatus, occaſionem nequiſſimæ ex-
pletionis rimatur. Mens itaq; hęc quaſi quendam
populum patitur, quæ inſolenti cogitationum tu
multu uaſtat. Alius, iræ ſe domino ſtrauit, & quid
in corde, niſi iurgia etiam quę deſunt peragit? Hic
ſæpe præſentes nō uidet, abſentibus contradicit,
intra ſemetipſum contumelias profert & recipit,
receptis autem durius reſpondet, & cùm qui ob-
uiet nullus aſſit, magnis clamorib. rixas in corde
componit

componit. Turbam itaq; hic intus ſuſtinet, quem
pondus uehemens inflammatæ cogitationis pre
mit. Alius iuri ſe auaritiæ tradit, & faſtidiens pro-
pria, aliena concupiſcit. Hic pleruncq; concupita
adipiſci non ualens, diem quidem in ocium, no-
ctem uerò in cogitationem uerſat: torpet ab utili
opere, quia fatigatur illicita cogitatione: conſilia
multiplicat, & ſinum mentis cogitationum inuen
tionibus latius expandit: peruenire ad concupita
ſatagit, atq; ad obtinenda hæc quoſdam ſecretiſſi
mos cauſarum meatus quærit. Qui mox ut in cau
ſa aliquid ſubtile inueniſſe ſe æſtimat, iam ſe obti-
nuiſſe quod concupierat exultat: iam quid etiam
adeptæ rei adiungat, excogitat, atq; ut in meliori
ſtatu debeat excoli, pertractat. Quam quia iam
quaſi poſſidet, & quaſi ad meliorem ſpeciem ad-
B ducit, mox inſidias inuidentiū conſiderat, & quid
contra ſe iurgij moueatur penſat, & exquirit quid
reſpondeat, & cùm rem nullam teneat, iam in de-
fenſione rei quam appetit, uacuus litigator elabo
rat. Quamuis enim nihil de concupita re ceperit,
habet tamen in corde iam fructum concupiſcen-
tiæ, laborem rixæ. Graui itaq; populo premitur,
qui inſtigantis auaritiæ tumultu uaſtatur. Alius
ſe tyrānidi ſuperbiæ ſubijcit, & cor miſerum, dum
contra homines erigit, uitio ſubſternit. Honorum
ſublimium inſulas appetit, exaltari ſucceſſibus ex
quirit, totumq; quod eſſe deſiderat, ſibi apud ſe-
metipſum in cogitationibus depingit, iam quaſi
tribunali præſidet, iam ſibi parere obſequia ſubie
C ctorum uidet, iam cæteris eminet, iam alijs mala
irrogat, alijs quæ irrogauerint recompenſat. Iam
apud ſemetipſum ſtipatus cuneis ad publicū pro-
cedit, iam quibus obſequijs fulciatur conſpicit,
qui tamen hęc cogitans ſolus repetit: iam alia con
culcat, alia ſubleuat: iam de conculcatis ſatisfacit
odijs, iam de ſubleuatis recipit fauores. Qui igitur
tot phantaſmata cordi imprimit, quid aliud iſte q̄ſ
ſomnium uigilans uidet? Qui ergo tot rerum cau
ſas quas fingit, tolerat, nimirum intrinſecus natas
ex deſiderijs turbas portat. Alius iam illicita refu-
git, ſed tamē bonis mundi carere pertimeſcit: con
ceſſa tenere appetit, uideri inter homines minor
erubeſcit, & curat ſummoperē ne inops ſit in do-
mo, ne deſpectus in publico. Exquirit quid ſibi D
ſufficiat, qui neceſſitas ſubiectorum petat, atq;
ut ſufficiētēr iura patronatus ſubditis expleat, pa-
tronos quærit quibus ipſe famuletur: ſed dum his
familiariter iungitur, eorum proculdubio cauſis
implicatur, quibus ſæpe cōſentit in illicitis, & ma
la quæ propter ſemetipſum non appetit, commit-
tit propter alia quę nō dereliquit. Nam ſæpe dum
honorem ſuum in hoc mundo imminui trepidat,
ea apud maiores perſonas approbat, quæ per pro
prium iudicium damnat. Is dum ſollicitè cogitat
quid patronis debeat, quid ſubiectis, quid ſibi au-
geat, quid affectibus proſit, quaſi tanta frequētia
turbarum premitur, quanta curarum importuni-
34 tate laceratur. At contrà ſancti uiri, qui nihil
huius mundi appetunt, nullis proculdubio in cor
de tumultibus premuntur: omnes quippe inordi-

A natos deſideriorum motus à cubili cordis, manu
ſanctæ conſiderationis eijciunt: & quia tranſito-
ria cuncta deſpiciunt, ex his naſcentes cogitatio-
num inſolentias non patiuntur. ſolam nanq; æter
nam patriam appetunt, & quia nulla huius mun-
di diligunt, magna mentis trāquillitate perfruun-
tur. Vnde & rectè dicitur: Qui ædificant ſibi ſo-
litudines.] Solitudines quippe ædificare, eſt à ſe-
creto cordis terrenorum deſideriorum tumultus
expellere, & una intentione æternæ patriæ, in a-
morem intimę quietis anhelare. An non cunctos
à ſe cogitationum tumultus expulerat, qui dice-
bat: Vnam petij à domino, hanc requirā, ut inha- Pſal. 26
bitē in domo domini omnibus diebus uitæ meę?
A frequentia quippe terrenorum deſideriorum
B fugerat, & ad magnam uidelicet ſolitudinem ſe-
metipſum contulerat, ubi eo tutius nihil extrane-
um conſpiceret, quo incompetens nihil amaret.
A tumultu rerum corporaliū magnum quendam
ſeceſſum petierat quietam mentem, in qua tanto
purius Deum cerneret, quanto hunc cum ſe ſolo
ſolum inueniret. Bene autem hi qui ſibi ſolitudi-
nes conſtruunt, etiam conſules uocantur: quia ſic
in ſe ſolitudinem mentis ędificant, ut tamē in quo
præualent, alijs per charitatem conſulere minimè
deſiſtant. Hunc ergo quē modo prætulimus con-
ſulem, paulo ſubtilius perpendamus, quomodo
ad præbenda uitæ ſublimioris exempla, ſubiectis
populorum cuneis, uirtutum calculos ſpargat. Ec
C ce ad inſinuandam retributionem boni pro malo
de ſemetipſo fatetur dicens: Si reddidi retribuen- Pſal. 7
tibus mihi mala, decidam meritò ab inimicis meis
inanis. Ad dilectionem conditoris excitandam
inſinuat dicēs: Mihi autem adhærere deo, bonum Pſal. 72
eſt. Ad formam ſanctę humilitatis imprimendam
ſecreta cordis ſui indicat dicens: Domine non eſt Pſal. 120
exaltatum cor meum, neque elati ſunt oculi mei.
Ad imitandam zeli rectitudinē exemplo ſuo nos
excitat dicens: Nonne qui oderunt te domine, o- Pſal. 138
deram: & ſuper inimicos tuos tabeſcebam? Perfe
cto odio oderam illos, & inimici facti ſunt mihi.
Ad æternæ nobis patriæ deſiderium ſuccenden-
dum, uitę præſentis longitudinem deplorat, di-
cēs: Heu mihi quia incolatus meus prolongatus Pſal. 119
eſt. Largitate nimirum conſulatus emicuit, qui
exemplo cōuerſationis propriæ tot nobis uirtu-
tum calculos ſparſit. Sed iſte alijs conſulens, 35
quomodo ſibi etiam ſolitudinem ædificet, narrat.
Ait enim: Ecce elongaui fugiens, & manſi in ſoli-
tudine. Fugiens ſe elongat, quia à turba deſiderio
rum temporalium in altam Dei contemplationē
ſe ſubleuat. Manet uerò in ſolitudine, quia perſe-
uerat in remota mentis intentione. De qua bene
ſolitudine domino Hieremias ait: A facie manus Hier. 15
tuæ ſolus ſedebam, quoniam comminatione re-
pleſti me. Facies qppe manus Dei, eſt illa percuſ-
ſio iuſti iudicij, qua ſuperbientem hominem à pa-
radiſo repulit, & in hac cęcitate præſentis exilij in
cluſit. Comminatio uerò eius, eſt terror adhuc ſup
plicij ſequentis. Poſt faciem igitur manus adhuc
nos minæ terrificant, quia per experimentum iu-

dicij iam nos & pœna præſentis exilij perculit: & A
ſi peccare non deſiſtimus, æternis adhuc ſupplicijs addicit. Cõſideret ergo uir ſanctus, proiectus
huc, unde homo ceciderit, atq; hunc poſt iſta pec-
cantem, quo adhuc iuſtitia iudicantis rapit, & cun
ctas à ſe deſideriorum temporalium turbas eij-
ciat, ſecq; in magna mentis ſolitudine abſcõdat, di-
cens: A facie manus tuæ ſolus ſedebam, quoniam
cõminatione repleſti me. Ac ſi aperte dicat. Dum
conſidero quid iam per iudicij experimentum pa
tior, à tumultu deſideriorum temporalium trepi-
dus mẽtis ſeceſſum peto, quia & adhuc illa acrius
quæ minaris, æterna ſupplicia formido. Bene
ergo de regibus atq; cõſulibus dicitur: Qui ædifi-
cant ſibi ſolitudines.] Quia hi qui & bene ſe re-
gere, & conſulere alijs ſciunt: quoniam præſen-
tari interim illi intimæ quieti non poſſunt, hanc
apud ſemetipſos per ſtudium tranquillæ mentis
imitantur. Sequitur: Cum principibus qui poſſi-
dent aurũ, & replent domos ſuas argento.] Quos
alios principes, niſi ſanctæ Eccleſiæ rectores uo-
cat, quos indeſinenter in loco prædicatorum præ
cedentium diuina diſpenſatio ſubrogat? De qui-
Pſal. 44 bus eidẽ Eccleſiæ Pſalmiſta ait: Pro patribus tuis
nati ſunt tibi filij: conſtitues eos principes ſuper
omnem terram. Quid uerò aurum niſi ſapientiam
Prou. 21 appellat? de qua per Salomonem dicitur: Theſau
rus deſiderabilis requieſcit in ore ſapiẽtis. Aurum
nempe ſapientiam uidit, quam theſaurum uoca-
uit, quæ & rectè auri appellatione ſignatur: quia
ſicut auro temporalia, ita ſapientia bona æterna
mercantur. Si aurum ſapientia non eſſet, nequa-
Apoc. 2 quam Laodiciæ eccleſię ab angelo diceretur: Sua
deo tibi emere à me aurũ ignitum. Aurum quip-
pe emimus, cùm accepturi ſapientiam, prius obe-
dientiam præbemus. Ad quem uidelicet contra-
ctum bene nos quidã ſapiens excitat, dicens: Con
cupiſti ſapiẽtiam, ſerua mandata: & dominus præ-
bebit illam tibi. Quid autem per domos, niſi con-
ſcientiæ deſignantur? Vnde ſanato cuidam dici-
Ioan. 5 tur: Vade in domum tuã. Ac ſi aperte audiat: Poſt
exterius miraculum ad conſcientiam reuertere: et
qualem te intrinſecus Deo debeas exhibere, per-
pende. Quid etiam per argentum, niſi diuina elo-
quia figurantur? de quibus per Pſalmiſtam dici-
Pſal. 11 tur: Eloquia domini eloquia caſta, argentum igne
examinatum. Eloquium domini argentum igne
examinatum dicitur: quia ſermo Dei ſi in corde ſi
36 gitur, tribulationibus probatur. Vir igitur ſan-
ctus ſpiritu æternitatis plenus, quæq; futura ſunt
colligat, & quos lõgè poſt futura ſecula gignerẽt,
laxato mẽtis ſinu cõprehendat, & magna admira
tione cõſideret: cum quibus electis ſine labore in
æternitate quieſceret, ſi per appetitum ſuperbiæ
nemo peccaſſet, & dicat: Nunc enim dormiens
ſilerem, & ſomno meo requieſcerẽ cum regibus
& conſulibus terræ: qui ædificant ſibi ſolitudines,
aut cum principibus qui poſſident aurum, & re-
plent domos ſuas argento.] Quia enim ſi paren-
tem primum nulla peccati putredo corrumperet,
nequaquam ex ſe filios gehennæ generaret: ſed hi
qui nunc per redemptionem ſaluandi ſunt, ſoli ab
illo electi naſcerentur, eoſdem electos aſpiciat, at
que cum eis quomodo quieſcere potuiſſet, inten-
dat. Videat ſanctos Apoſtolos ſic ſuſceptam Ec-
cleſiam regere, ut ei prędicationis uerbo non deſi
nant conſultum præbere, eoſq; reges & conſules
appellet. Videat poſt hos rectores in eorum loco
exurgere, qui & ſapienter uiuendo aurum poſſi-
deant, & alijs recta prædicando, argento ſacræ lo
cutionis eniteſcant, eoſq; principes repletis con-
ſcientiarum domibus auro & argento diuites me
moret. Sed quia aliquando prophetico ſpiritui ne
quaquam ſufficit, ut uentura præuideat, niſi cordi
prophetantis etiam præterita & antiqua repræſen
tet, ſanctus uir infra ſupraq; oculos aperit, & non
B ſolùm uentura conſpicit, ſed etiã tranſacta ad me-
moriam reducit. Nam protinus adiungit:

*Quòd primi ſeculi patres abortiuos dicat, quia præter pau-
cos, quos Moyſes ſcripſit, maxima pars nobis humani gene-
ris occultatur.* Cap. XXIX

AVt ſicut abortiuum abſconditum non ſub-
ſiſterem, uel qui concepti non uiderunt lu-
cem.] Abortiuum, qui ante plenum tempus ori-
tur, extinctum protinus occultat. Quos ergo ſan
ctus uir alios abortiuos uocat, cũ quibus ſe quie-
ſcere potuiſſe conſiderat: niſi electos quoſq;, qui
ab ipſo mundi primordio ante redemptionis tem
pus exorti ſunt: & tamen huic mundo ſemetipſos
mortificare curauerunt? Qui conſcriptæ legis ta-
C bulas non habentes, quaſi in utero mortui ſunt:
quia auctorem ſuum naturali lege timuerunt: &
cùm uenturum mediatorem crederent, ſtuduerũt
ſummopere mortificandis uoluptatibus, etiã quę
ſcripto non acceperant præcepta ſeruare. Tem-
pus itaq; illud quod iuxta mundi initiũ mortuos
huic ſeculo patres noſtros protulit, quaſi abor-
tiui uterus fuit. Ibi nanque Abel, qui occidenti ſe Gen. 4
fratri reſtitiſſe non legitur, Ibi Enoch, qui talem ſe Gen. 5
exhibuit ut ambulaturus cum domino tranſferre
tur. Ibi Noe, qui per hoc quod diuino examini pla Gen. 9
cuit, immundo mundo ſuperſtes fuit. Ibi Abrahã, Gen. 17
qui dum peregrinus eſt ſeculo, factus eſt amicus
Deo. Ibi Iſaac, qui caligantibus carnis oculis, per Gen. 27
ætatem quidem præſentia non uidit, ſed per uirtu
tem prophetici ſpiritus, in futuris etiã ſeculis ma-
D gna uidendi luce radiauit. Ibi Iacob, qui iram fra- Gen. 28
tris humiliter fugit, clementer edomuit: qui prole
quidem fœcundus extitit, ſed tamen ſpiritus uber
tate fœcundior, eandem prolem ſub prophetiæ
ſuæ uinculis adſtrinxit. Bene autem abortiuum
hoc abſconditum dicitur, quia à mundi primor-
dijs dum quoſdam paucos Moyſes ſcribente co-
gnoſcimus, pars nobis maxima humani generis
occultatur. Neq; enim tot iuſtos ſolummodo uſq;
ad acceptam legem extitiſſe credendum eſt, quot
Moyſes breuiſſima deſcriptione perſtrinxit. quia
ergo à mundi primordio ædita multitudo bono-
rum, ex magna parte notitiæ noſtræ ſubtrahitur:
abſconditum hoc abortiuum uocatur. Quod &
nõ ſubſtitiſſe dicitur: quia enumeratis paucis, eo-
rum

rum frequentia nullo apud nos memoriæ ſcripto A
37 retinetur. Rectè uerò additur: Vel qui conce-
pti non uiderunt lucem.] Hi nanq; qui poſt acce-
ptam legem in hoc mundo nati ſunt, autori ſuo
eiuſdem legis ſunt admonitione concepti: ſed ta-
men cõcepti minimè lucem uiderunt, quia ad ad-
uentum incarnationis dominicę, quamuis hanc ſi
deliter crederent, peruenire nequiuerunt. Incar-
Ioan. 8 natus quippe dominus dicit: Ego ſum lux mundi.
Matt. 13 Atq; ipſa lux ait: Multi prophetæ & iuſti deſidera
uerunt uidere quæ uidetis, & non uiderunt. Con-
cepti igitur non uiderũt lucem: quia ad ſpem uen
turi mediatoris, apertis prophetarum uocibus ex
citati, nequaquam potuerunt cernere eius incar-
nationem. In his itaq; cõceptus interior formam ſi
B dei ædidit: ſed hanc uſq; ad apertam uiſionem di-
uinæ præſentię nõ perduxit: quia prius hos à mun
do mors interueniens rapuit, quãm manifeſta ue-
38 ritas mundum illuſtrauit. Vir igitur ſanctus
ſpiritu æternitatis plenus, manu cordis cuncta la-
bentia ad memoriam adſtrinxit; & quia anguſta
eſt omnis creatura creatori, per eundem ſpiritum
qui nihil ex ſe, uel iuxta ſe aliud, niſi ſemper eſſe
habet, omne quod erit, quod præteriit, conſpicit:
ac infra ſupraq; mentis oculum tendit, & uenien-
tia uel tranſacta conſiderans, ad æternum eſſe me-
dullitus inardeſcit, dicens: Nunc enim dormiẽs
ſilerem.] Nunc quippe præſentis eſt temporis. Et
quid eſt ſtantem ſemper in præſenti quietem quæ
rere, niſi ad illud cui nihil uenit, nihil preterit, gau C
dium æternitatis anhelare? Quod nimirum ueri-
tas, ſemper eſſe ſuum ut nobis utcũq; infunderet,
Moyſe mediãte inſinuat, dicẽs: Ego ſum qui ſum.
Exod. 3 Et dices filijs Iſrael: Qui eſt, miſit me ad uos. Sed
ecce quia labentia conſpicit, quia ſemper præſens
gaudium querit, quia uẽturæ lucis memorat, quia
electorum eius ordines enumerans penſat, ipſam
iam nobis apertius quietem huius lucis inſinuet,
& quid apud illam quotidie de prauorum conuer
ſatione agitur, uerbis manifeſtioribus demõſtret.

*Quòd in luce quæ Deus eſt, nec eſt tumultus cõcupiſcentiarũ, nec
labor peccati, ſed mũditia mẽtis, et pacifica quies.* Cap. XXX

39 IBi impij ceſſauerunt à tumultu, & ibi requieue
runt feſſi robore.] Paulo antè iam diximus,
quia corda peccãtium per hoc quod ſtrepitus de D
ſideriorum poſſidet, grauis cogitationum inſti-
gantium tumultus premit. Sed in hac luce quam
concepti minimè uiderunt, à tumultu ſuo impij
ceſſare perhibentur: quia nimirum mediatoris ad
uentum, quem patres in lege poſiti diu præſtola-
ti ſunt, ad uitæ ſuæ requiem populi gentiles inue-
Rom. 11 nerunt: Paulo atteſtante, qui ait: Quod quærebat
Iſrael, hoc non eſt conſecutus, electio autem con-
ſecuta eſt. In hac itaque luce impij à tumultu ceſ-
ſant, dum peruerſorum mentes ueritate cognita
laborioſa mundi deſideria fugiunt, & tranquillita
ti intimi amoris acquieſcunt. An non ad ceſſatio
Matth. 11 nem uocat lux ipſa, quæ ait: Venite ad me omnes
qui laboratis & onerati eſtis, & ego reficiam uos.
Tollite iugum meum ſuper uos, & diſcite à me,
quia mitis ſum & humilis corde, & inuenietis re-
quiem animabus ueſtris. Iugum enim meum ſua-
ue eſt, & onus meum leue? Quid enim graue men
tis noſtræ ceruicibus imponit, qui uitari omne de
ſiderium quod perturbat præcipit? Quid graue
ſubiectis iubet, qui declinare laborioſa mundi hu
ius itinera admonet? Atteſtante autem Paulo A-
poſtolo, Chriſtus pro impijs mortuus eſt. Sed id- Rom. 5
circo dignata eſt pro impijs lux ipſa occumbere,
ne impij in tenebrarum ſuarum tumultu remane-
rent. Contempletur ergo uir ſanctus, quòd lux
per incarnationis ſuæ myſterium ex graui labore
impios eripit, dum ab eorum cordibus deſideria
prauitatis tergit: contempletur quòd cõuerſi qui-
B que quietem quam percipere in æternitate deſide
rant, hic iam per trãquillitatem mentis deguſtãt,
& dicat: Ibi impij ceſſauerunt à tumultu, & ibi
requieuerunt feſſi robore.] Omnes enim qui in
hoc mundo fortes ſunt robore, quaſi fortes ſunt,
non robore deſeſſi. Qui uerò in autoris ſui amo-
re roborãtur, quo magis in concupita Dei fortitu
dine conualeſcunt, eo à propria uirtute deficiunt.
& quo robuſtius æterna appetunt, eo à tempora-
libus ſalubri defectione laſſantur. Hinc Pſalmiſta
amoris ſui robore feſſus dicebat: Deſecit in ſalu- Pſal. 118
tare tuũ anima mea. In ſalutare enim Dei proficiendo defecerat, quia æternitatis lucem deſiderãs, à carnis iam fiducia fractus anhelabat. Hinc rur-
ſum dicit: Concupiuit, & deſecit anima mea in a- Pſal. 83
tria domini. Qui nimirum cùm diceret, concupi-
uit, rectè ſubdidit: Et deſecit. Quia ualde minor
eſt diuinitatis concupiſcentia, quam non mox e-
tiam proprius ſequitur defectus. Qui enim ad ap-
petenda æternitatis atria accẽditur, dignum pro-
fecto eſt ut ab hoc temporalitatis amore laſſetur,
ut tanto frigeſcat ab ſtudio ſeculi, quãto ſurgit ar-
dentior in amorem Dei. Quem ſcilicet ſi perfectè
arripit, mundum etiam plenè derelinquit: & eo
funditùs tẽporalibus moritur, quo ad ſupernam
uitam altius afflatu æternitatis animatur. An non
robore ſuo feſſam ſe inuenerat, quæ dicebat: Ani
ma mea liquefacta eſt, ut dilectus loquutus eſt? Cant. 5
Quia nimirum mens dum occultæ loquutionis
aſpiratione tangitur, à ſtatu ſuæ fortitudinis infir-
mata, ipſo quo abſorbetur deſiderio liquatur, in-
de ſe apud ſemetipſam feſſam inuenit, unde ultra
ſe eſſe conſpicit fortitudinem quam conſcendit.
Hinc propheta cùm uiſionem Dei ſe conſpexiſſe
diceret, adiungit: Elangui & ægrotaui per dies Dan. 8
plurimos, quia cùm ad uirtutem Dei mẽs adſtrin-
gitur, à fortitudine propria caro laſſatur. Hinc 40
Iacob qui angelum tenuit, uno mox pede claudi- Gen. 32
cauit, quia qui uerò amore ſublimia reſpicit, iam
in hoc mundo duplicibus incedere deſiderijs ne-
ſcit. Vno enim pede innititur, qui ſolo Dei amore
roboratur: & neceſſe eſt ut alius marceſcat, quia
mentis uirtute creſcente, oportet proculdubio ut
carnis fortitudo torpeſcat. Beatus igitur Iob alta
fidelium corda reſpiciat, atq; perpendat quem ſi-
num intimæ quietis inueniunt, dum à uiribus pro
prijs in Deum proficiendo laſſantur, & dicat: Ibi

requieuerunt fessi robore. Ac si apertè insinuet di
cens: Illic requies lucis remunerat, quos hic inte-
rius recreans profectus fatigat. Nec mouere de-
bet, quòd lucem nominans, nequaquam subdit in
hac, sed ibi. Quam enim continere electos conspi
cit, quasi locum nostrum hanc esse deprehendit.
Vnde Psalmista cùm incommutabilitatem æter-
Psal. 101 nitatis aspiceret, dicens: Tu autem idem ipse es, &
anni tui non deficient: hunc electorum locum
esse denunciat, subdẽs: Filij seruorum tuorum ha-
bitabunt ibi. Deus enim qui sine situ omnia conti
net, nobis ad se uenientibus locus non localis ma
net. Ad quem locum dum pertingimus, etiam i-
psa in hac uita mentis nostrę tranquillitas, quanta
fuerit perturbatio uidemus: quia & si iam iusti in
prauorum comparatione quieti sunt, in æstima-
tione tamẽ quietis intimæ omnimodo quieti nõ
sunt. Vnde & bene subditur: Et quondam uin-
cti pariter sine molestia.] Iustos enim, quamuis
nullus desideriorum carnalium tumultus possi-
deat, duris tamen uinculis eos in hac uita positos,
suæ molestia corruptionis ligat. Scriptum quippe
Sap. 9 est: Corpus quod corrumpitur, agrauat animam:
& deprimit terrena inhabitatio sensum multa co-
gitantem. Eo itaq; ipso quo adhuc mortales sunt,
corruptionis suæ pondere grauantur, & adstricti
molestia uincti sunt: quia in illa adhuc libertate ui
tæ incorruptibilis non exurgunt. Aliud nanq; de
mente, aliud de corpore tolerant: & contra semet
ipsos quotidie interno certamine desudant. An
non duro molestiæ uinculo ligantur, quorum ni-
mirum mens sine labore in ignorantia soluitur, &
non nisi cum studio laboris eruditur? Quę coacta
erigitur, libens iacet, ab infimis uix leuatur: & ta-
men eleuata protinus labitur, semetipsam laborio
se uincendo superna conspicit, sed reuerberata lu
men quod se irradiauerat refugit. An nõ duro mo
lestiæ uinculo ligantur, quos cùm accensus spiri-
tus ad sinum pacis intimæ pleno desiderio pertra
hat, feruente certamine caro perturbat? Quæ & si
iam ante faciem uelut ex aduerso acie erecta non
obuiat, adhuc tamẽ à mentis dorso quasi captiua
submurmurat, & quamuis timendo, sed tamẽ tur-
pi strepitu in corde speciem pulchræ quietis fœ-
dat. Electi igitur & si ualenter omnia superãt, cùm
securitatem pacis internæ desiderant, grauis eis
est molestia, adhuc habere quod uincat. Quibus
exceptis, etiam ea uincula sustinent, quæ grauis
exterius necessitas adstringit. Esurire quippe, siti-
re, lacessere, uincula corruptionis sunt: quæ scili-
cet solui nequeunt, nisi cùm in illam immortalita-
41 tis gloriam nostra mortalitas permutatur. Re-
plemus etenim refectionib. corpus, ne extenua-
tum deficiat: extenuamus abstinentia, ne nos re-
pletum premat. Vegetamus hoc motibus, ne situ
immobilitatis intereat: sed citius hoc collocando
sistimus, ne ipsa sua uegetatione succumbat. Ad-
iumentis hoc uestium tegimus, ne frigus interi-
mat: & quæsita adiumenta proijcimus, ne calor
exurat. Tot igitur diuersitatibus occurrẽtes, quid
agimus, nisi corruptibilitati seruimus, ut saltem

A multiplicitas impensi obsequij corpus sustineat
quod anxietas infirmæ mutabilitatis grauat? Vn-
de bene per Paulum dicitur: Vanitati enim subie Rom. 8
cta est creatura non uolens, sed propter eum qui
subiecit eam in spe: quia & ipsa creatura liberabi-
tur à seruitute corruptionis, in libertatem gloriæ
filiorum Dei. Vanitati quippe creatura nõ uolẽs
subditur: quia homo qui ingenitæ constantiæ sta
tum uolẽs deseruit, pressus iustè mortalitatis pon
dere, nolens mutabilitatis suę corruptioni seruit.
Sed creatura hæc tunc à seruitute corruptionis e-
ripitur, cùm ad filiorum Dei gloriam incorrupta
resurgendo subleuatur. Hic itaq; electi molestia
uincti sunt, quia adhuc corruptionis sua pœna de
primuntur. Sed quũ corruptibili carne exuimur,
B quasi ab ijs quibus nunc adstringimur, molestiæ
uinculis relaxamur. Præsentari nanq; iam Deo cu
pimus, sed adhuc mortalis corporis obligatione
prępedimur. Iure ergo uincti dicimur, quia adhuc
incessum nostri desiderij ad Deum liberum nõ ha
bemus. Vnde bene Paulus æterna desiderans,
sed tamen adhuc corruptionis suæ sarcinam por-
tans, uinctus clamat: Cupio dissolui, & esse cum Phil. 1
Christo. Dissolui enim non quæreret, nisi se pro-
culdubio uinctum uideret. Hæc autem uincula
quia certissimè rumpenda in resurrectione con-
spexerat, iam quasi rupta gaudebat propheta cũ
diceret: Dirupisti uincula mea, tibi sacrificabo ho Psal. 115
stiam laudis. Contẽpletur itaq; sanctus uir, quòd
conuersos peccatores lux interna recipiat, & di-
C cat: Ibi impij cessauerunt à tumultu. Contemple-
tur quòd sancti uiri desiderij exercitatione fatiga-
ti, altius in illo intimo sinu requiescant, & dicat:
Et ibi requieuerunt fessi robore. Contempletur
quòd cunctis simul corruptionis suæ uinculis ab-
soluti, ad illa libertatis gaudia incorrupta perue-
niant, & dicat: Et quondam uincti pariter sine
molestia.] Bene autem dicitur, quondam uin-
cti: quia dum illa semper præsens lætitia cernitur,
omne quod erit & defluit, quasi præteritũ iam ui-
detur. Dum enim rerum finis attenditur, omne
quod præterit, quasi iam fuisse pensatur. Sed om-
nes hi quos illuc quies interna suscipiet, hic in ter-
ra quin egerint, narret. Sequitur:

Quòd diabolus exactor intelligatur, & quòd in paruis &
D *magnis, seruis & liberis, secundum distinctionem meritorum*
accipienda sit in retributione sanctorum, distinctio digni-
tatum. *Caput* XXXI

NOn exaudierunt uocem exactoris.] Quis
alius debet nomine exactoris intelligi, nisi
importunus ille persuasor, qui humano generi se-
mel deceptionis nummum cõtulit, & adhuc quo-
tidie expetere mortis debitum non desistit: qui in
paradiso homini peccanti pecuniam commoda-
uit: sed iniquitate crescente, hanc quotidie cum
usuris exigit? De quo exactore in Euangelio ueri
tas dicit: Et iudex tradet te exactori. Huius igitur Luc. 12
exactoris uox, est tentatio miseræ suggestionis.
Audimus autem uocem exactoris, cùm eius ten-
tatione pulsamur, sed non exaudimus, si pulsanti
resistimus

resistimus. Audit enim qui tentationem sentit: ex A
audit uerò qui tentationi consentit. Dicatur itaq;
de iustis: Non exaudierunt uocem exactoris: quo
niam suggestionem eius & si audiunt, quia tentan
tur, non exaudiunt, quia consentire contemnunt.
42 Sed quia quod ualde mẽs amat, etiam in sermo
ne sępius replicat, beatus Iob qui internę pacis fre
quentiam diligens conspicit, descriptioni eius ite
rum inseruit, dicens: Paruus & magnus ibi sunt,
& seruus liber à domino suo.] Quia in hac uita
nobis est discretio operũ, erit in illa proculdubio
discretio dignitatũ: ut quo hic alius aliũ meritò su
perat, illic alius aliũ retributione transcẽdat. unde
Ioan. 14 in Euãgelio ueritas dicit: In domo patris mei man
siones multæ sunt. Sed in eisdem multis mansio-
nibus erit aliquo modo ipsa retributionum diuer B
sitas concors: quia tãta uis amoris in illa pace nos
sociat: ut quod in se quisq; non acceperit, hoc se ac
cepisse in alio exultet. Vnde & non ęquè laboran
tes in uinea, æquè cuncti denarium sortiuntur. Et
quidem apud patrem mansiones multæ sunt: & ta
men eundem denarium dispares laboratores ac-
cipiunt: quia una cunctis erit beatitudo lætitiæ,
quamuis nõ una sit omnibus sublimitas uitæ. Par
uum & magnum in hac luce conspexerat, qui ex
Psal. 138 uoce capitis dicebat: Imperfectum meum uide-
runt oculi tui, & in libro tuo omnes scribent. Par-
Psal. 130 uum & magnum conspexerat, cùm dicebat: Be-
nedixit omnes timentes se dominus, pusillos cùm
maioribus. Bene autem subditur: Et seruus liber à
Ioan. 8 domino suo. Scriptum quippe est: Omnis qui pec C
cat, seruus est peccati: quia nimirum quisquis se
prauo desiderio subijcit, inquitatis dominio du-
dum libera mentis colla supponit. Sed huic domi
nio contradicimus, cùm iniquitati quæ nos cepe-
rat reluctamur, cùm consuetudini uiolenter resi-
stimus, & desideria peruersa calcantes, contra hãc
ius nobis libertatis ingenitæ uindicamus, quum
culpam pœnitendo percutimus, & maculas sor-
dium fletibus lauamus. Plerunq; autem iam mens
quidem quod se peruersè egisse meminit, deplo-
rat: iam prauè acta non solùm deserit, sed amarissi
mis etiam lamentis punit: & tamen dum eorum
quæ egit reminiscitur, grauiter iudicij pauore ter-
retur. Iam se perfectè conuertit, sed adhuc se per-
fectè in securitatem non erigit: quia dum quan- D
ta sit districtio extremi examinis pensat, inter spẽ
formidinemq; sollicita trepidat: quia iudex iustus
ueniens, quid de perpetratis reputet, quid relaxet
ignorat. Nam quàm praua commiserit meminit,
sed an commissa dignè fleuerit nescit, ac ne culpæ
immanitas modum pœnitentiæ transeat, metuit.
Et plerunq; culpam iam ueritas relaxat, sed mens
adflicta adhuc de uenia, dum ualde sibi est sollici-
ta, formidat. Seruus ergo hic iam fugit dominum,

sed liber non est, quia peccatum suum homo iam
corrigendo & pœnitendo deserit, sed tamen ad-
huc districtum iudicem de eius retributione per-
timescit. Ibi ergo seruus à domino liber erit, ubi iã
de peccati uenia dubietas nõ erit. Ibi iam securam
mentem culpę suę memoria non addicit, ubi non
sub reatu animus trepidat, sed de eius indulgentia
liber exultat. Sed si nulla ibi homo peccati sui me
moria tangitur, ereptum se unde gratulatur? Aut
quomodo largitori gratias refert de uenia quam
accepit, si interueniente obliuione transactæ ne-
quitiæ, pœnæ se esse debitorẽ nescit? Neq; enim
neglectè prætereundum est quod Psalmista ait:
Misericordias tuas domine in æternum cantabo. Psal. 88
Quomodo enim Dei misericordias in æternũ cã
tat, qui se fuisse miserũ ignorat? Et si miseriæ trãs-
actæ non meminit, unde largitori misericordiæ
laudes reddit? Sed rursum quærendum est, quo-
modo electorum mens perfecta esse in beatitudi
ne poterit, si hanc inter gaudia memoria sui rea-
tus tangit? Aut quomodo perfectæ lucis clarescit
gloria, quam reducta ad animum obumbrat cul-
pa? Sed sciendum est, quia sicut sæpe nũc tristium
læti reminiscimur, ita tunc transactæ nequitiæ si-
ne læsione nostræ beatitudinis recordamur. Ple-
runq; enim incolumitatis tempore ad memoriam
dolores præteritos sine dolore reducimus, & quo
ægros nos recolimus, eo nos incolumes plus ama
mus. Erit ergo & in illa beatitudine culpæ memo
ria, non quæ mentem polluat, sed quæ nos arctius
lætitiæ adstringat: ut dum doloris sui animus sine
dolore reminiscitur, & debitorem se medico ue-
rius intelligat, & eo magis acceptam salutem dili-
gat, quo molestię meminit quam euasit. In illa ita-
que lætitia sic tunc sine tædio mala nostra conspi-
cimus, sicut nũc in luce positi, sine ulla cordis cali
gine animo tenebras uidemus: quia & si obscurũ
est quod mente cernimus, de iudicio est hoc lumi
nis, non de passione cæcitatis. Et in æternum er-
go laudes misericordię largitori nostro referimus
& nequaquam miseria conscientię grauamur: quia
dum mala nostra sine aliquo mentis malo respici-
mus, & nunquam erit quod corda laudantium de
transactis iniquitatib. polluat, et semper erit quod
hęc ad laudem liberatoris accẽdat. Quia ergo in-
ternę lucis requies sic in se magnos subleuat, ut ta
men paruulos non derelinquat, dicatur rectè: Par
uus & magnus ibi sunt.] Quia autem sic ibi con-
uersi peccatoris animus culpæ suæ memoria tan-
gitur, ut tamen nulla eiusdem memorię confusio-
ne deprimatur, congruè subiungitur: Et seruus li-
ber à domino suo.

Libri quarti Moralium sancti
Gregorij finis.

B. GREGORII EXPOSITIONIS MORALIS IN BEATUM Iob, Liber quintus, continuãs tertium caput uſq; in finem, & quartum inchoans.

Quid ſit quòd in hac uita nonnunquam bonis male ſit, et malis bene. Cap. I

QVm ualde occulta ſint iudicia diuina, cur in hac uita nõnunquam bonis ſit male, & malis bene: tunc occultiora ſunt, cũ & bonis hic bene eſt, & malis male. nam cùm bonis hic male eſt, & malis bene, hoc fortaſſe deprehendit: quia & boni ſi qua deliquerunt, hic recipiunt, ut ab æterna plenius damnatione liberentur: & mali bona quę pro hac uita faciunt, hic inueniũt, ut ad ſola in poſterum tormenta pertrahantur. Vnde et ardenti in inferno diuiti dicitur: Memento fili, quia recepiſti bona in uita tua, & Lazarus ſimiliter mala. At cum bonis hic bene eſt, & malis male, incertum ualde eſt, utrum boni idcirco bona accipiant, ut prouocati ad aliquid melius proficiant, an iuſto latentiq; iudicio hic ſuorum operum remunerationem percipiant, ut à præmijs uitæ ſequentis inaneſcant: & utrum malos idcirco aduerſa feriant, ut ab æternis ſupplicijs corrigendo defendant, an hic eorum pœna incipiat, ut quandoque complenda eos ad ultima gehennæ tormenta perducat. Quia ergo inter diuina iudicia graui incertitudinis ſuæ caligine humana mens premitur: ſancti uiri cùm ſibi ſuppetere proſpera huius mundi conſpiciunt: pauida ſuſpicione turbantur. Timent enim ne hic laborum ſuorum fructus recipiant, timent ne quod diuina iuſtitia latens in eis uulnus aſpiciat, & exterioribus eos muneribus cumulans, ab intimis repellat. Cùm uerò taciti cogitant quòd nec bona agunt, niſi ut ſoli domino placeant, nec in ipſa affluentia proſperitatis exultant: minus quidem de proſperis occulta contra ſe iudicia metuunt, ſed tamen eadem proſpera, quia ſe ab intima intentione præpediunt, ægrè ferunt: & moleſtè præſentis uitæ blandimenta tolerant, quia per hæc ſe utcunque tardari in interno deſiderio non ignorant. Plus enim in hoc mundo honor quàm deſpectio occupat, et magis proſperitatis ſublimitas, quàm neceſſitatis aduerſitas grauat. Per hanc nanq; nonnunquam cùm homo exterius premitur, ad concupiſcenda quæ intus ſunt, liberius relaxatur. Per illam uerò animus dum multis parere cogitur, à deſiderij ſui curſu retinet. Vnde fit ut ſancti uiri magis in hoc mundo proſpera quàm aduerſa formident. Sciũt nanque quia mens dum blanda occupatione premitur, aliquando libens ad exteriora deriuatur. Sciunt quia ſæpe ſic hanc clandeſtina cogitatio decipit, ut quomodo permutetur, ignoret. Penſant autem quæ ſint interna bona quæ cupiunt: & cognoſcunt, quàm nihil ſit omne quod blandum ac temporaliter arridet: cunctaq; huius mũdi proſpera mens eorum eo ægrè tolerat, quo ſupernæ felicitatis eſt amore fauciata, tantoq; magis in præſentis dulcedinis aſpernatione erigitur, quanto hanc conſpicit, quia furtiuè ſibi internæ gloriæ deſpectu blanditur. Vnde & beatus Iob cùm ſupernam requiem cõtemplatus diceret: Paruus & magnus ibi ſunt, & ſeruus liber à domino ſuo, illico adiungit:

Quòd ſancti uiri ad patriam redire deſiderantes, peregrinationis huius claritatem, & gloriam temporalis honoris contemnunt. Cap. II

QVare data eſt miſero lux?] In ſcriptura ſacra nonnunquam lucis appellatione proſperitas, noctis autem nomine, huius mundi aduerſitas deſignatur. Vnde & bene per Pſalmiſtam dicitur. Sicut tenebræ eius, ita & lumen eius. Quia enim ſancti uiri ita proſperitatem ſeculi deſpicientes calcant, ſicut aduerſitatem eius calcantes tolerant, per magnam mentis celſitudinem mundi ſibi & aduerſa & proſpera ſubſternentes dicunt: Sicut tenebræ eius, ita & lumen eius. Acſi apertè dicant: Sicut intentionis noſtræ fortitudinem, eius triſtia non premunt, ita hanc nec blanda corrumpunt. Sed quia hæc (ut diximus) bonorum meritem etiam cùm non ſubleuant, perturbant: ſancti uiri, qui ſe in huius exilij ærumna miſeros cognoſcunt, clareſcere in eius proſperitate refugiunt. unde bene nunc dicitur: Quare data eſt miſero lux? Lux enim miſeris datur, quando hi qui ſublimia contemplantes, eſſe ſe in hac peregrinatione miſeros agnoſcunt, claritatem tranſitoriæ proſperitatis accipiunt. Et cùm ualde deſleant, quia tardè ad patriam redeunt, tolerare inſuper honoris onera compelluntur. Amor eos æternorum conterit, & gloria de temporalibus arridet. qui dum cogitant quæ ſint quæ in infimis tenent, & quæ ſint quę de ſublimibus non uident, quæ ſint quæ in terra fulciunt, quæ autem de cœleſtibus perdiderunt, proſperitatis ſuæ mœrore mordentur: quia & ſi uidẽt nequaquam ab ea ſe funditùs opprimi, penſant tamen ſollicitè cogitationem ſuam in amore domini, & in eius diſpenſatione partiri. unde bene cùm dicit: Quare data eſt miſero lux? protinus adiũgit:

Quòd ſicut in hoc ſeculo ſancti nil appetunt, ita etiam amaritudinem eius non ferentes, hoc optant ut nulla eius obligatione teneantur. Cap. III

ET uita his qui in amaritudine animæ ſunt.] In amaritudine quippe animę ſunt omnes electi, qui uel punire flendo non deſinũt quæ deliquerũt, uel graui ſe mœrore afficiunt, quia longè huc à facie cõditoris proiecti, adhuc in æternę patrię gaudijs non ſunt. De quorum corde benè per Salomonẽ dicit: Cor quod nouit amaritudinem animæ ſuę, in gaudijs illius non miſerebitur extraneus. In amaritudine nanq; ſunt & corda reproborum: quia ipſis etiam prauis ſuis deſiderijs affliguntur: ſed eandem amaritudinem neſciunt, quia penſare quod tolerant, ſponte ſua excæcati non poſſunt.

poſſunt. At contrà cor bonorum amaritudinem ſuam nouit: quia ærumnã exilij in qua proiectum laceratur, intelligit: & quàm ſint tranquilla quæ perdidit, quàm confuſa in quibus cecidit, ſentit. Sed hoc amaricatum cor, ad gaudium ſuum quando reducitur: atq; in eius gaudio extraneus non miſcetur: quia is qui nunc ab hoc mœrore cordis foras ſe per deſideria ſeculi eijcit: ſecluſus tunc ab illa intima eius ſolennitate remanebit. Hi itaq; qui in amaritudine animę ſunt, mori mundo funditùs concupiſcunt: ut ſicut in ſeculo ipſi nihil appetũt, ita iam à ſeculo nulla obligatione teneãtur. Et plerunq; contingit, ut iam homo mundum mẽte nõ teneat, ſed tamẽ mundus hominem occupationibus aſtringat: & ipſe quidẽ mundo iam mortuus eſt: ſed ipſi mundus adhuc mortuus non eſt. Quaſi enim uiuus adhuc mundus eum conſpicit, dum aliò intentum, in ſuis actibus rapere cõtendit. Vnde bene Paulus cùm & ipſe ſeculum perfectè deſpiceret: & talem ſe factum uideret, quòd iam hoc ſeculum concupiſcere omnino non poſſet: ruptis huius uitæ uinculis liber dicit: Mihi mundus crucifixus eſt, & ego mundo. Mundus quippe ei crucifixus fuerat: quia hunc cordi ſuo iam mortuum non amabat. Sed & ſeipſum mundo crucifixerat: quia talẽ ſe ei exhibere ſtuduit, ut ab eo quaſi mortuus concupiſci non poſſet. Si enim uno in loco ſint mortuus & uiuens: etſi mortuus uiuũ non uidet, uiuus tamen mortuũ uidet. Si uerò utriq; mortui ſint, alter alterum nequaquã uidet. Ita qui iam mundum non amat, ſed tamen ab illo uel non uolens amatur: etſi ipſe uelut mortuus mundum non uidet, hunc tamen mundus adhuc non mortuus uidet. Si uerò nec ipſe in amore mundum retinet, nec rurſum à mundi amore retinetur, uiciſſim ſibi utriq; extincti ſunt: quia dum alter alterum non appetit, quaſi mortuum mortuus non attendit. Quia igitur nec Paulus mundi gloriã quęrebat, nec à mundi gloria ipſe quærebatur: & ſe mundo, & mundum ſibi crucifixum eſſe gloriatur. Quod quia multi appetunt, ſed tamen uſq; ad culmen extinctionis omnimodo non aſſurgunt, rectè gementes dicũt: Quare data eſt miſero lux, & uita his qui in amaritudine animæ ſunt? Vita quippe amaricatis datur: cùm huius mundi gloria triſtibus gementibusq; tribuitur. In qua nimirum uita pœna ſe ualidiſſimi timoris afficiunt: quia etſi ipſi mundum non tenent, adhuc tamẽ tales eſſe ſe metuunt, qui à mundo teneantur: quia niſi eſ quantulumcũq; uiuerent, hos ad uſum ſuum proculdubio non amaret. Mare enim uiua corpora in ſemetipſo retinet: nam mortua extra ſe protinus expellit. Sequitur:

Quòd occulto Dei iudicio nonnulli ſancti qui in hoc mundo mortificare ſe appetunt, præeſſe in regimine uel occupari iniunctis honoribus compelluntur: & unde locupletiores fiunt, ſe deſtructiores exiſtimant. Caput IIII

QVi expectant mortem, & non uenit.] Deſiderant quippe mortificare ſe funditùs: atq; ab omni uita gloriæ tẽporalis extinguere: ſed occultis ſæpe Dei iudicijs, uel præeſſe in regimine, uel occupari iniunctis honoribus compelluntur, atq; inter hæc mortificationẽ pleniſſimam indeſinenter expectãt. Sed expectata mors nõ uenit: quia eorũ uſus temporali glorię etiã nolens uiuit. Quàm tamẽ pro diuino amore tolerant: & intus quidẽ ſeruant deſiderium pietatis, foris autem explent miniſterium ordinis: quatenus nec à perfectione per intentionem recedãt, nec diſpoſitioni conditoris per ſuperbiam contradicant. Mira enim diuinitatis pietate agitur: cùm is qui perfecto corde ad contemplationem tendit, humanis miniſterijs occupatur: ut & multis infirmioribus eius mens perfecta proficiat: & quo ſemetipſum imperfectum reſpicit, inde ad humilitatis culmen perfectior aſſurgat. Nonnunquam etenim uiri ſancti unde deſideriorum ſuorum detrimenta tolerant: inde maiora lucra cõuerſis alijs reportant: quia dum eis uacare, ut appetunt, non licet: rapere ſecum alios quibus admiſcentur libet. Fit ergo mira diſpoſitione pietatis, ut unde ſe deſtructiores æſtimant, inde locupletiores ad cœleſtis patrię conſtructionem ſurgant. Nonnunquam uerò idcirco ad concepta deſideria minimè perueniũt, ut ipſa interueniente tarditate, ad eadem deſideria laxato mentis ſinu dilatentur: & quæ extenuari fortaſſe impleta poterant, magna diſpoſitione agitur, ut repulſa creſcant. Sic quippe mortificari appetunt, ut iam perfectè, ſi liceat, conditoris ſui faciem contemplentur. Sed eorũ deſiderium differtur, ut proficiat: & tarditatis ſuæ ſinu nutritur, ut creſcat. Vnde bene ſponſa in ſponſi ſui deſiderio anhelans clamat: In lectulo meo per noctem quæſiui quem diligit anima mea: quęſiui illum, & non inueni. Abſcondit ſe ſponſus cùm quæritur, ut non inuentus ardentius quæratur: & differtur quærẽs ſponſa, nè inueniat: ut tarditate ſua capacior reddita, multiplicius quãdoq; inueniat, quod quęrebat. Vnde beatus Iob cũ diceret: Expectant mortem, & non uenit: ut hoc ipſum quærentium deſiderium ſubtilius expleret, ilico adiungit:

Quòd theſaurus noſter cognitio ſit: & quaſi ſepulchrum contemplatio diuina, in qua mens mundo crucifixa quieſcit. Caput V

QVaſi effodientes theſaurum.] Omnes nãq; qui fodiendo theſaurum quærunt: cùm fodere altius cœperint, ad laborem inſtãtius inardeſcunt: quia quo ſe theſauro abſcondito iam iamq; appropinquare æſtimant, eo in effodiendo enixius laborant. Qui igitur plenè mortificationem ſuam appetunt: quaſi effodientes theſaurum quærunt: quia quanto fiunt uiciniores ad finem, tanto ſe exhibent ardentiores in opere. Laborando ergo non deficiunt: ſed magis ad uſum laboris creſcunt: quia quo iam præmia propinquiora conſiderant, eo in opere delectabiliùs exudant. Vnde bene Paulus quibuſdam abſconditum æternæ patriæ theſaurum quęrentibus, dicit: Non deferentes collectionem noſtram, ſicut eſt conſuetudinis quibuſdam, ſed conſolantes, & tanto

tanto magis, quanto uideritis appropinquantem A
diem. Laborantem quippe cõſolari, eſt, pariter in
labore perſiſtere: quia ſubleuatio eſt laboris, uiſi-
tatio collaborãtis: ſicut cùm in itinere comes iun-
gitur, uia quidem non abſtrahitur: ſed tamen de
ſocietate comitis leuiatur labor itineris. Dum ita-
que Paulus conſolantes ſe in laboribus quæreret,
Ibidem adiunxit dicens: Tanto magis, quãto uideritis ap
propinquantem diem. Ac ſi diceret: Eo labor cre-
ſcat, quo ipſa iam præmia laboris appropinquãt,
uelut ſi apertè dicat: Theſaurũ quæritis, ſed eo fo
dere ardentius debetis: quo iam iuxta quæſitum
aurum fodiendo peruenitis. Quamuis hoc quod
dicitur: Expectant mortẽ, & non uenit, quaſi effo
dientes theſaurum: intelligi & aliter poteſt. Quia
enim perfectè mori mũdo non poſſumus, niſi in- B
tra mentis noſtræ inuiſibilia à uiſibilibus abſcon-
damur: rectè hi qui mortificationem ſuam appe-
tunt: theſaurũ effodientibus comparantur. Mun-
do enim per inuiſibilem ſapientiam morimur: de
Prou.2 qua per Salomonẽ dicitur: Si quęſieris illam qua-
ſi pecuniam: & ſicut theſauros effoderis eam. Sa-
pientia quippe in rerum ſuperficie non iacet: quia
in inuiſibilibus latet. Et tunc mortificationem no
ſtram contingentes, ſapientiam apprehendimus:
ſi relictis uiſibilibus, in inuiſibilib. abſcondamur:
ſi hic hãc cor effodiẽtes quærimus, ut omne quod
terrenum mens cogitat, à ſemetipſa, manu ſanctæ
diſcretionis eijciat: & theſaurum uirtutis qui ſe la
tebat, agnoſcat. Facile enim in ſe theſaurum quę-
ſitum inuenit: ſi eam quę ſe malè preſſerat, molem C
à ſe terrenæ cogitationis repellit. Quia autẽ quæ-
ſitam mortem ſicut theſaurum dicit, rectè ſubiun
git: Gaudentq; uehementer cùm inuenerint ſe
pulchrum. Sicut enim ſepulchrum locus eſt, quo
abſconditur corpus: ita diuina contemplatio quod-
dam ſepulchrum eſt mentis, quo abſconditur ani
ma. Quaſi enim huic adhuc mundo uiuimus, cùm
mente in eum foris uagamur: ſed mortui in ſepul-
chro abſcõdimur, cùm mortificati exterius, in ſe-
creto internæ contemplationis celamur. Sancti
igitur uiri ab importunitate deſideriorum tempo
ralium, à tumultu inutiliũ curarum, à clamore per
ſtrepentium perturbationũ: ſemetipſos ſacri uer-
bi gladio mortificare non deſinunt: atq; intus an-
te Dei faciẽ in ſinu mentis abſcondunt. Vnde be D
Pſal.30 ne per Pſalmiſtam dicitur: Abſcondes eos in ab-
ſcondito uultus tui, à conturbatione hominum.
Quod quamuis perfectè poſtmodum fiat: etiam
nunc ex magna parte agitur, cùm à temporalium
deſideriorum tumultibus, delectatione in interio
ra rapiuntur: ut mens eorum dum in amorem Dei
tota tenditur, nulla inutili perturbatione laceret.
Hinc eſt quòd Paulus per cõtemplationem mor-
tuos, & quaſi in ſepulchro abſconditos diſcipu-
Coloſ.3 los uiderat, quibus dicebat: Mortui enim eſtis, &
uita ueſtra abſcõdita eſt, cũ Chriſto in Deo. Qui
ergo mortem quęrit, gaudet dum ſepulchrum in-
uenit: quia qui mortificare ſe appetit, ualde ad in-
uentam requiem cõtemplationis hilareſcit: ut ex-
tinctus mundo lateat, & à cunctis exteriorum re-
rum perturbationibus intra ſinum ſe intimi amo-
ris abſcondat. Si uerò ad hoc quòd theſaurus effo
di dicitur, etiã ſepulchri inuentio ſubinfertur: hoc
neceſſe eſt ut intentio noſtra conſpiciat, quòd an-
tiqui ſuos mortuos cum diuitijs obruebant. Qui
igitur theſaurum quærit, gaudet cùm ſepulchrum
inuenerit: quia ſapientiam perquirentes, cùm ſa-
cræ ſcripturæ paginas uoluimus: cũ exempla prę-
cedentium patrum perſcrutamur: quaſi ex ſepul-
chro gaudium ſumimus, & mentis diuitias apud
mortuos inuenimus, quia qui huic mundo perfe-
ctè extincti ſunt, in occulto cum diuitijs requie-
ſcũt. Sepulchro ergo diues efficiẽ, qui per exẽpla
iuſtorũ in cõtemplationis uirtute ſubleuatur. Sed
cùm requirens dicat: Quare data eſt miſero lux?
cur hoc ipſum requirere preſumat, inſinuat dicẽs:

Quòd hoc ipſum quod rectè nos agere credimus, utrum in diſtricti iudicis examine rectum ſit, ignoramus. Cap. VI

VIro cuius abſcondita eſt uia, & circumdedit
eum Deus tenebris.] Viro enim uia ſua ab-
ſcondita eſt: quia etſi iam in qua ſit uitæ qualitate
conſiderat: adhuc tamen ad quem finem tendat,
ignorat. Etſi iam ſuperna appetit: etſi plenis hæc
deſiderijs quærit, adhuc tamen ſi in eiſdem deſide
rijs permaneat, neſcit. Peccata quippe deſerentes
ad iuſtitiã tenuimus: & unde uenimus, nouimus:
ſed quo perueniamus, ignoramus. Quid heſterna
die fuimus, ſcimus: ſed quid cõtingat craſtina nos
eſſe, neſcimus. Viro ergo uia ſua abſcondita eſt:
quia ſic pedem ponit operis: ut tamen præuidere
nequeat exitũ conſummationis eius. Eſt & alia 4
uiæ noſtræ abſconſio: quia nonnunq; ea ipſa quæ
rectè nos agere credimus, an in diſtricti iudicis
examine recta ſint, ignoramus. Sæpe enim ſicut
& longè ſuperius diximus, opus noſtrum cauſa
damnationis eſt, quod profectus putatur eſſe uir-
tutis. Sæpe unde placari iudex creditur, inde ad
iraſcendum placidus inſtigatur: Salomone atte-
ſtante, qui ait: Eſt uia quæ uidetur homini recta: Prou.14
nouiſſima autem eius ducunt ad mortem. Vnde
ſancti uiri cùm mala ſuperant, ſua etiam bene ge-
ſta formidant: ne cùm bona agere appetunt, de a-
ctionis imagine fallantur: ne peſtifera tabes putre
dinis, ſub boni ſpecie lateat coloris. Sciunt enim
quia corruptionis adhuc pondere grauati, dijudi-
care bona ſubtiliter neſciunt: & cùm ante oculos
extremi examinis regulam deducunt: hæc ipſa
in ſe nonnunquam & quæ approbant metuunt:
& tota quidem mente interna deſiderant: ſed ta-
men de incertitudine operum trepidi, quo gra-
diuntur, ignorant. Vnde bene poſtquam dictum
eſt: Quare data eſt miſero lux? adiungitur: Viro
cuius abſcondita eſt uia. Ac ſi dicatur: Cur huius
uitæ ſucceſſus appetit, qui ſub qua ſit æſtimatio-
ne iudicis iter ſui operis, neſcit? Bene autem ſub-
ditur: Et circumdedit eum Deus tenebris. Tene-
bris nanq; homo circumdatur: quia quamuis cœ-
leſti deſiderio ferueat: quid de ſemetipſo ſit diſpo-
ſitũ intrinſecus, ignorat. Et ualde metuit, ne quid
ſibi in iudicio obuiet: quod ſe de ſe nunc in deſide
rio

rio boni feruoris latet. Tenebris homo circumda A
tur: quia ignorantiæ ſuæ caligine premitur. An te
nebris circumdatus non eſt: qui plerunq; pręteri-
torum non meminit, futura non inuenit, præſen-
tia uix cognoſcit? Tenebris circumdatum ſe qui-
Sap.9 dam ſapiens uiderat, cùm dicebat: Quæ in proſpe
ctu ſunt, uix inuenimus cum labore: & quæ in cœ
lis ſunt, quis inueſtigabit? His ſe tenebris prophe
ta circumdatũ uidit, cùm diſpoſitionis intimæ pe-
Pſal.17 netrare interna nõ potuit, dicẽs: Poſuit tenebras
latibulum ſuum. Autor enim noſter quia nobis
in hoc exilium deiectis, lucem ſuæ uiſionis abſtu-
lit: ſeſe noſtris oculis quaſi in tenebrarum latibulo
abſcondit. Quas nimirum cæcitatis noſtræ tene-
bras cùm ſtudioſe cõſpicimus: mentem ad lamen
ta prouocamus. Flet enim cæcitatem quam foris B
patitur: ſi humiliter meminit, quòd in interiori-
bus lumine priuetur. Cumq; tenebras quibus cir-
cumdatur, reſpicit: ſplẽdoris intimi ardenti ſe de-
ſiderio affligit: omniq; intentionis adniſu ſemeti-
pſam concutit: & ſupernam lucem quam condita
deſeruit, repulſa quærit. Vnde fit plerunq; ut in i-
pſis pijs fletibus illa interni gaudij claritas erum-
pat: & mens quæ in torpore prius cæca iacuerat:
ad inſpectionem fulgoris intimi ſuſpirijs uegeta-
ta conualeſcat. Vnde bene ſequitur:

Quòd fletu ſuo anima paſcitur: & dum gemitu pœnitentiæ afficitur, cõſolationis diuinæ refectione ſatiatur. Cap. VII

ANteq; comedam, ſuſpiro.] Comedere nanq; C
eſt animæ ſupernæ lucis cõtemplationibus
paſci. Suſpirat ergo antequam comedat, qui prius
gemitibus tribulationis afficitur: & poſtmodum
contemplationis refectione ſatiatur. Niſi enim ſu
ſpiret, non comedit: quia qui ſe in hoc exilio per
deſideriorũ cœleſtiũ lamenta non humiliat, æter-
næ patriæ gaudia non deguſtat. A ueritatis enim
pabulo ieiuni ſunt, qui in hac peregrinationis in-
opia lætantur. Suſpirat autem qui comedit, quia
quos ueritatis amor afficit, etiam refectio cõtem-
plationis paſcit. Suſpirans propheta comedebat,
Pſal.41 cùm diceret: Fuerunt mihi lachrymæ meæ panes.
Luctu enim ſuo anima paſciẽ, cùm ad ſuperna gau
dia flendo ſubleuatur: & intus quidem doloris ſui
gemitũ tolerat: ſed eo refectionis pabulum perci- D
pit, quo uis amoris per lachrymas emanat. Vnde
& eãdem uim lachrymarũ adhuc beatus Iob pro-
ſequitur, ſubdens: Et quaſi inundantes aquæ,
ſic rugitus meus.] Aquæ cùm inundant, cum im-
petu ueniunt: & creſcentibus multipliciter uolu-
minibus intumeſcũt. Electi uerò dum mentis ſuæ
oculis diuina iudicia opponunt: dum de occulta
ſuper ſe ſententia trepidant: dum ſe ad Deum per
uenire poſſe confidunt, ſed tamen ne non perue-
niant metuunt: dum preteritorũ ſuorum recolunt
quæ deflent: dum quæ ſibi adhuc futura ſunt, quia
neſciunt pertimeſcunt: quaſi quædam in eis aqua
rum more uolumina colliguntur: quę in mœroris
rugitus quaſi in ſubiecta littora defluunt. Vir igiẽ
ſanctus uidit, quanta ſint in lamentis pœnitentiæ
uolumina cogitationum: et ipſas mœroris undas
inundantes aquas uocauit, dicẽs: Et quaſi inundã
tes aquæ, ſic rugitus meus. Nõnunq; uerò iuſti,
ſicut & paulò ſuperius diximus, in ipſis bonis ope
ribus poſiti trepidant: ac ne in eiſdem occulto ali-
quo errore diſpliceant, cõtinuis lamentis uacant.
Quos cùm diuina ſubito flagella corripiũt, auto-
ris ſui gratiam ſe offendiſſe ſuſpicãtur: quia uel in-
firmitatibus præpediti, uel amaritudinibus preſſi,
ad impendẽda proximis pia opera non aſſurgũt.
Et cor in lamentum uertitur: quia corpus à deuo-
tionis ſuæ miniſterio retardatur. Cumq; ſe merce-
dem non augere cõſiderant: etiam tranſacta ope-
ra diſplicuiſſe formidant. Vnde etiam beatus Iob
cùm rugitũ ſuum quaſi inundantes aquas diceret,
ilico adiunxit: Quia timor quẽ timebam, euenit
mihi: & quod uerebar accidit.] Iuſti igitur uiri de- B
flent & pauent, & magnis ſe lamẽtis cruciãt, quia
deſeri formidant: & quamuis de correptione ſua
gaudeant, eorũ tamen trepidam mentẽ correptio
ipſa perturbat: ne malum quod tolerant, non pia
percuſſio diſciplinę ſit, ſed animaduerſio iuſta uin
dictæ. Quod bene Pſalmiſta cõſiderans ait: Quis Pſal.89
nouit poteſtatẽ iræ tuæ? Poteſtas quippe diuinæ
iræ noſtra non poteſt mente cõprehẽdi: quia eius
diſpenſatio, obſcuris ſuper nos diſpoſitionibus, ſę
pe unde æſtimaẽ deſerere, inde nos recipit: & un-
de nos recipere creditur, inde derelinquit: ut ple-
runq; hoc fiat gratia, quod ira dicitur: & hoc ali-
quando ira ſit, quod gratia putaẽ. Nõnullos enim
flagella corrigũt: nõnullos ad impatiẽtiæ ueſaniã C
perducũt: & alios proſpera quia demulcẽt, ab inſa
nia mitigant: alios quia eleuant, funditùs ab omni
ſpe conuerſionis eradicant. Cunctos autẽ uitia ad
ima pertrahũt: ſed tamẽ quidam eo ab his facilius
redeunt, quod ſe in eis corruiſſe altius erubeſcunt.
Et ſemper uirtutes ad ſuperna ſubleuant: ſed non
nunq; quidam dum tumorẽ de uirtutibus conci-
piunt, per ipſum tramitẽ aſcẽſionis cadunt. Quia
ergo poteſtas diuinę irę minimè cognoſciẽ: in cũ-
ctis neceſſe eſt ut ſine ceſſatiõe timeaẽ. Sequitur:

Quòd hi qui in regimine conſtituti ſunt, diſtrictè cogitare debent ut gloriam ſuæ dignitatis diſſimulent: & quòd non omnia eis liceãt: ergo ad loquẽdum aut iudicandũ præcipites, intra ſemetipſos quantũ poſſunt à cupiditatis tumultibus ad contemplationis quietem confugiant. Cap. VIII D

NOnne diſſimulaui? nõnne ſilui? nõnne quie
ui? & uenit ſuper me indignatio.] Quãuis
quolibet in loco poſiti, cõgitãdo, loquendo, agen
do peccemus: tunc tamen per tria hæc animus ef-
frenatius rapitur, cùm mundi huius proſperitatẽ
ſubleuatur. Nam cùm præire ſe poteſtate cæteros
cõſpicit, alta de ſe elatè cogitans ſentit. Et cùm au
toritati uocis à nullo reſiſtiẽ, lingua licentius per
abrupta defrenaẽ. Cumq; facere quod libet licet:
iuſte ſibi omne æſtimat licere quod libet. Sed ſan
cti uiri cùm mũdi huius poteſtate fulciuntur: tan-
to ſub maiorem mentis diſciplinam ſe redigunt,
quanto ſibi per impatientiam poteſtatis, ſuaderi
illicita quaſi licentius ſciunt. Cor nanq; à conſide
randa ſua gloria reprimũt: linguã ab immoderata
locutione

locutione restringunt, opus ab inquietudinis uagatione custodiunt. 6 Sæpe enim qui in potestate sunt, ea quæ rectè faciunt, quia elatè cogitant, amittunt: dumq; se ad cuncta utiles ęstimāt, etiam impensæ utilitatis sibi meritum damnāt. Vt enim cuiuslibet facta digniora sint: necesse est ut ei apud se semper indigna uideātur: ne eadem bona actio agentis cor subleuet: & subleuando plus autorem de elatione deijciat, quàm ipsos fortè quibus impenditur iuuat: Hinc est enim q rex Babyloniæ, dum elata mente apud se tacitus uolueret Dan.4 dicens: Nónne hęc est Babylon, quam ego ædificaui? in irrationale animal protinus uersus est. Quod enim factus fuerat perdidit: quia humiliter noluit dissimulare quod fecit. Et quia elatione cogitationis se super homines extulit: ipsum quē cōmunem cum hominibus habuit sensum hominis, amisit. Sæpe uerò qui in potestate sunt, ad subiectorū passim cōtumelias erumpunt: & hoc quod uigilantes regimini seruiunt, per linguæ procacitatem perdunt: minori scilicet formidine iudicis uerba pensantes: quia qui sine causa fratri, fatue, Matth.5 dixerit, gehennæ se ignibus addicit. Sæpe hi qui in potestate sunt, dū sese à licitis retinere nesciunt, ad illicita opera & inquieta dilabūtur. Solus enim in illicitis non cadit, qui se aliquādo & à licitis cautè restringit. Qua uidelicet constrictiōe religatū 1.Cor.6 bene se Paulus insinuat dicens: Omnia mihi licēt, sed non omnia expediunt. Atq; ut ex ipsa religatione ostenderet in quanta se mentis libertate dilataret, ilico adiunxit: Omnia mihi licent, sed ego sub nullius redigar potestatē. Cùm enim mens cōcepta desideria sequitur, seruire rebus cōuincitur, quarum amore superatur. Sed Paulus cui cuncta licent, sub nullius potestatē se redigit: quia semetipsum etiam à licitis restringendo, ea quæ delectata premerent, despecta transcendit. Beatus igitur Iob, ut nos erudiat qualis in potestate fuit, innotescit dicens: Nónne dissimulaui?] Potestas nāq; cùm habetur, & cogitanda est ad utilitatē, & dissimulanda propter tumorem: quatenus is qui ea utitur, & ut prodesse debeat, posse se sciat: & ut extolli non debeat, posse se nesciat. Qualis uerò in ore fuerit, adiunxit dicens: Nónne silui?] Qualis erga illicita opera, adhuc subijcit: Nōne quieui?] Pôtest autem silere & quiescere, adhuc subtilius perscrutari. Silere nanq; est, mentem à terrenorum desideriorum uoce restringere. Vis enim magni clamoris est tumultus cordis. Quiescunt quoq; qui bene in potestatę sunt: cùm terrenarum actionū strepitus pro diuino amore intermittendo postponunt: ne dum ima indesinēter occupāt, cor funditùs à summis cadat. Sciūt enim quia nequaq; mens ad superna attollitur: si curarū tumultibus cōtinuè in infimis occupatur. Quid enim de Deo occupata obtineat, quę de illo apprehēdere aliquid etiam uacans laborat? Bene aūt per Psalmistam dicitur: Psal.45 Vacate & uidete, quoniā ego sum Deus. Quia qui uacare Deo negligit, suo sibi iudicio lumen eius uisionis abscondit. Hinc etiam per Leuit.11 Moysen dicit, ut pisces qui pennulas nō habent, non edantur. Pisces nanq; qui habent pennulas, saltus dare super aquas solent. Soli ergo in electorum corpore quasi pisces transeūt, qui in eo quòd imis deseruiunt, aliquando ad superna conscendere mentis saltibus sciunt: ne semper in profundis curarum lateant, & nulla eos amoris summi quasi liberi aeris aura cōtingat. Qui ergo rebus temporalibus occupant, tunc bene exteriora disponūt, cùm sollicitè ad interiora refugiunt: cùm nequaq; foris perturbationum strepitus diligunt, sed apud semetipsos intus in trāquillitatis sinu requiescūt.

7 Prauæ etenim mentes temporalium rerum tumultus intra semetipsas uersare nō cessant, etiam cùm uacant. In cogitatione enim seruant depicta quæ amant: & quamuis nihil exterius faciāt, apud semetipsas tamen sub pondere inquietę quietis elaborant. Quibus si earundem rerum administratio præbeatur, semetipsas funditùs deserunt: & fugitiua hæc temporalia per intentionis cursum, cōtinuis cogitationum passibus sequuntur. Piæ autem mentes hæc, & cùm desunt, non quærunt: & grauiter etiam cùm assunt, ferunt, quia per exteriorum curam à se exire pertimescunt. Quod bene illa duorum fratrum uita signatur, de quibus scriptum est: Factus est Esau uir gnarus uenandi, Gen.25 & homo agricola. Iacob autem uir simplex habitat in tabernaculis. Vel sicut in alia translatione, dicitur, habitat domi. Quid enim per uenationē Esau, nisi eorū uita figuratur, qui in exterioribus uoluptatibus fusi carnem sequuntur? Qui etiam agricola esse scribitur: quia amatores huius seculi, tanto magis exteriora colunt, quāto interiora sua inculta derelinquūt. Iacob uerò uir simplex in tabernaculis uel in domo habitare perhibetur: quia nimirum omnes qui in curis exterioribus spargi refugiunt, simplices in cogitatione, atq; in conscientiæ suæ habitatione consistunt. In tabernaculis enim aut in domo habitare, est se intra mentis secreta restringere: & nequaquam exterius per desideria dissipare, ne dum ad multa foris inhiant, à semetipsis alienati cogitationibus recedant. Dicat igitur probatus uir, & exercitatus in prosperis: Nónne dissimulaui? Nónne silui? Nónne quieui? Vt enim suprà diximus, sancti uiri cùm eis transitoria prosperitas arridet, fauorem mundi quasi nescientes, dissimulant: & forti gressu interius hoc, unde exterius subleuantur, calcant. Silent autem, quia nullis prauæ actionis clamoribus perstrepunt. Omnis nanq; iniquitas apud secreta Dei iudicia, habet uoces suas. Vnde scriptū est: Clamor Sodomorum & Gomorræorum multiplicatus est. Gen.18 Quiescunt uerò, cùm non solū nullo cupiditatum temporalium turbulento appetitu rapiuntur, uerum etiam curis pręsentis uitę necessarijs immoderatius occupari refugiunt. Sed hæc agentes, paterna adhuc flagella sentiūt: ut tāto perfectiores ad hęreditatē ueniant, quanto eos spiritaliter piè feriens disciplina, quotidie etiā de minimis purgat. Iusta itaq; indesinēter faciunt, & assiduè dura patiūr: quia sępe ipsa iustitia nostra, ad examē diuinę iustitiæ deducta iniustitia est: & sordet

sordet in districtione iudicis, quod in ęstimatione fulget operātis. Vnde Paulus cùm diceret: Nihil 1.Cor.4 mihi conscius sum, protinus adiunxit: Sed non in hoc iustificatus sum. Qui causam mox, cur non sit iustificatus, insinuans, ait: Qui autem iudicat me, dominus est. Ac si dicat: Idcirco in eo quòd nihil mihi conscius sum, iustificatum me abnego: quia ab eo qui me iudicat, examinari me subtilius scio.

8 Dissimulanda ergo sunt quæ exterius fauent: reprimenda quę interius perstrepunt, declinanda quæ quasi necessaria inuoluunt: & tamē in his omnibus adhuc districti examinis flagella metuēda: quia & ipsa nostra perfectio culpa non caret, nisi hanc seuerus iudex in subtili lance examinis misericorditer penset. Bene autem subditur:

Quanta maneant peccantes supplicia, si tam ualida districtio in hac uita iustos castigat. Cap. IX

ET uenit super me indignatio.] Magna quippe arte doctrinæ dicturus uerbera, innotuit rectè facta, ut hinc unusquisq; cōsideret, quæ peccantes postmodum supplicia maneāt, si etiam iustos tam ualida hic flagella castigāt. Hinc est enim 1.Pet.4 quod Petrus ait: Tempus est ut iudicium incipiat de domo Dei. Et si iustus uix saluabitur, impius et peccator ubi parebūt? Hinc Paulus cùm multa in Thessalonicensiū laudē dixisset, protinus adiunxit: 2.Thess.1 Ita ut et nosipsi in uobis gloriemur in Ecclesijs Dei: pro patientia uestra & fide, in omnibus persequutionibus uestris & tribulationibus, quas sustinetis, in exemplum iusti iudicij Dei. Ac si diceret: Dum tot dura toleratis, qui tam recta agitis: quid aliud quàm iusti Dei iudicij exempla datis? quia ex uestra pœna colligendum est, quomodo feriat quibus irascitur, si sic uos affligi patitur, in quibus lætatur: aut quomodo illos percussurus est, quibus iustum iudicium exhibet: si etiam uos sic cruciat, quos piè redarguens fouet?

Quòd uerba uel facta sanctorum malis sæpe displicent, quia eorum intentionem non intelligunt, & quid sit quòd Oza leuites arcam erigens, sententiam mortis accepit. Cap. X

9 PRima igitur Iob locutione terminata, uicissim se amici qui cōsolaturi piè uenerant, eius increpationi subijciunt, dumq; ad cōtentionis uerba prosiliunt, eam pro qua uenerant, causam pietatis amittunt. Qui quidem non praua hoc intentione faciunt, sed quamuis affectum percusso exhibeant: percussum tamen non nisi pro iniquitate crediderunt: dumq; intentionem bonam nequaq; locutio cauta subsequitur, ipsa pietatis propositio in transgressionis uitium uertitur. Pensandū nanque fuerat, cui & quando loquerenī. Iustus quippe erat ad quem uenerant, & diuinis uerberibus cinctus. Ex anteacta ergo eius uita, debuerunt ea, quæ intelligere non ualebant, illius uerba perpendere, & ex flagellis præsentibus non illum redarguere, sed de sua uita formidare: seq; flagellato iusto, non quasi ratiocinando erigere, sed flendo sociare: ut nequaq; se eorū scientia per uerba ostenderet, sed loqui rectè linguam consolantium magistri dolor erudiret. Qui etsi qua forsitan diuersa sentirent, dignum profectò erat, ut hæc humiliter dicerēt, ne percusso uulnera per immoderata uerba cumularent. Sæpe enim quia intelligi non ualent, deterioribus displicent, uel facta, uel dicta meliorum: sed eo ab eis non temerè reprehendenda sunt, quo apprehendi ueraciter nequaquā possunt. Sæpe aliquid à maioribus dispensatoriè agitur uel præcipitur, quod à minoribus error putatur. Sæpe multa à fortibus dicuntur, quæ infirmi idcirco dijudicant, quia ignorant. Quod bene bobus calcitrantibus inclinata illa testamenti arca signauit: 2.Reg.6 quam quia casuram credens, leuites erigere uoluit, mox sententiam mortis accepit. 10 Quid est nanq; mens iusti, nisi arca testamenti? Quæ gestata à bobus calcitrantibus inclinatur: quia nonnunquam etiam qui bene præest, dum subiectorum populorū confusione concutitur, ad dispensationis condescensionem ex sola dilectione permouetur. Sed in hoc quod dispēsatoriè agitur, inclinatio ipsa fortitudinis, casus putatur imperitis. Vnde & nonnulli subditi contra hanc, manū reprehensionis mittunt, sed à uita protinus ipsa sua temeritate deficiunt. Leuites ergo quasi adiuuās, manum extendit, sed delinquens uitam perdidit: quia dum infirmi quiq; fortium facta corripiunt, ipsa uiuentium sorte reprobantur. Aliquando etiam sancti uiri quædam minima condescendentes dicunt, aliquando uerò summa cōtemplantes proferunt: dumq; uim uel condescensionis uel altitudinis nesciunt, audacter hæc stulti reprehendunt. Et quid est iustū de sua condescensione uelle corrigere, nisi inclinatam arcam superba reprehēsionis manu releuare? Quid est iustum de incognita locutione reprehendere, nisi motū eius fortitudinis, erroris lapsum putare? Sed perdit uitā, qui arcam Dei tumidè subleuat: quia nequaquam quis sanctorum corrigere recta præsumeret, nisi de se prius meliora sensisset. Vnde rectè & leuites idem Oza dicitur, quod uidelicet robustus domini interpretatur: quia præsumptores quiq;, nisi audaci mente robustos se in domino crederent, nequaquam meliorum facta uel dicta uelut infirma iudicarent. Amici igitur Iob, dum contra eū quasi in Dei defensionem prosiliunt, diuini præcepti regulam superbientes excedunt. Cùm uerò quædam facta meliorum deterioribus displicent, nequaquam hoc quod mentem mouet, reticendum est, sed cum magna humilitate proferēdum: quatenus intentio piè sentientis, eo uerę seruet formā rectitudinis, quo per iter graditur humilitatis. Et liberè ergo dicēda sunt quæ sentimus, & ualde humiliter promēda quæ dicimus: ne & quę rectè intēdimus, hæc elatè proferēdo nō recta faciamus. Paulus auditoribus suis multa humiliter dixerat: sed de ipsa exhortatiōe humili placare eos adhuc humilius satagebat, dicēs: Rogo aūt uos fratres ut Heb.13 sufferatis uerbum solatij. etenim perpaucis scripsi uobis. Ephesijs quoq; Mileti ualedicēs afflictis ac gementibus, humilitatē suam ad memoriā reuocat, dicens: Vigilate, memoria retinentes, quoniā Act.20 per trienniū nocte ac die nō cessaui cū lachrymis, monens

monens unumquẽq; uestrum. Eisdem rursum per
Ephes.4 epistolam dicit: Obsecro uos fratres, ego uinctus
in domino, ut dignè ambuletis uocatione, qua uo
cati estis. Hinc ergo colligat, si quando aliquid re
ctè sentit, quãta humilitate debeat magistro loqui
discipulus: si ipse magister gẽtium in his quę cum
authoritate prædicat, tam submisse discipulos ro-
gat. Hinc unusquisq; colligat, eis à quibus bene ui
uẽdi exempla percepit: hoc quod bene intelligit,
quàm humiliter dicat: si Paulus illis humili se uo-
ce subdidit, quos ad uitam ipse suscitauit: Eliphas
aũt qui primus amicorum loquitur, quamuis ad
cõsolandum pietate uenerat: humilitatem tamen
locutionis deserens, regulam consolationis igno-
rat. Qui dum loquendi custodiam negligit, usque
ad afflicti contumelias excedit, dicens: Tigris B
perijt, eo quòd non haberet prędam. Rugitus leo
nis & uox leænæ, & dentes catulorum leonũ dissi
pati sunt.] Beatũ uidelicet Iob nomine Tigridis,
quasi uitio uarietatis notans: per leonis rugitum
eiusdem uiri terrorem: per leænæ uocem, loquaci-
tatem coniugis: per dissipatos uerò dentes catulo
rum leonum, destructam filiorum edacitatem &
audaciam signans. Vnde & bene amicorum sen-
sum, qui in tumida se correptione extulit, senten-
tia diuina reprehendit, dicens: Non estis locuti co
12 ram me rectũ, sicut seruus meus Iob. Sed quæ-
rendum uideo cur Paulus illorum sententijs tan-
ta autoritate utitur, si hæ eorum sententiæ domi-
nica reprehẽsione cassantur? Eliphas quippe uer-
ba sunt, quę Corinthijs intulit dicens, sicut scriptũ C
1.Cor.3 est: Comprehendam sapientes in astutia eorum.
Quomodo ergo quasi praua respuemus, quę Pau
lus ex autoritate astruit? aut quomodo attestatio-
ne Pauli recta putabimus, quę per semetipsum do
minus non recta definiuit? Sed utraq; hæc citius,
quàm non sint diuersa cognoscimus, si eiusdẽ do-
minicæ sententiæ uerba subtilius pensamus: quia
nimirum cùm diceret: Non estis locuti coram me
rectum, ilico adiunxit: Sicus seruus meus Iob. Li-
quet ergo, quia quædam in eorũ dictis recta sunt,
sed melioris comparatione superãtur. Nam inter
alia quę irrationabiliter dicunt, multas ad beatum
Iob fortes sententias proferunt, sed comparatæ di
ctis fortioribus, uim fortitudinis amittunt. Mira
sunt autem multa quę dicunt, nisi in sancti uiri ad- D
uersitatem dicerentur. In semetipsis igitur magna
sunt, sed quia iustum uirum transfigere appetunt,
eiusdem magnitudinis pondus perdunt: quia &
quamlibet fortè frustra iaculum mittitur, ut dura
saxa feriantur. Eo nanq; obtusum longius resilit,
quo intortum fortius uenit. Igitur amicorum Iob
dicta, licet in quibusdam ualde sint fortia, cùm ta-
men sancti uiri fortem uitam feriunt, cunctum sui
acuminis mucronem retundunt. Quia ergo & in
semetipsis magna sunt, sed cõtra beatum Iob nul-
lo modo assumi debuerunt: & Paulus hæc ex uir-
tute pensans, in autoritate proferat: & iudex quia
incautè prolata sunt, ex personæ qualitate repre-
hendat. Sed quia eosdem amicos beati Iob, hære-
ticorũ tenere speciem superius diximus: nunc eo-

A rum uerba quomodo hæreticis congruant, inda-
gemus. Nam quędam ualde rectè sentiunt, sed ta-
men inter hæc ad peruersa dilabunt. Habẽt quip-
pe hoc hæretici proprium, ut malis bona permi-
sceant, quatenus facilè sensui audientis illudant.
Si enim semper praua dicerent, citius in sua praui
tate cogniti, quod uellent, minimè persuaderent.
Rursum, si semper recta sentirent, profecto hære-
tici non fuissent. Sed dum fallendi arte ad utraque
deseruiunt, & ex malis bona inficiunt, & ex bonis
mala ut recipiantur abscondunt: sicut qui ueneni
poculũ porrigit, ora poculi dulcedine mellis tan-
git: dumq; hoc quod dulce est, primo attactu deli
batur: etiam illud quod est mortiferum, indubitan
ter absorbetur. Itaq; hæretici permiscent recta per
uersis, ut ostẽdendo bona, auditores ad se trahãt: B
& exhibendo mala, latenti eos peste corrumpãt.
Aliquando tamen prædicatione sanctæ Ecclesiæ
atq; exhortatione correcti, ab hac sensus sui diuer
sitate saluantur. Vnde & amici Iob reconciliatio-
nis suæ sacrificiũ eiusdem sancti uiri manibus offe
runt, atq; ad superni iudicis gratiam, uel * adducti al.addicti
reuocantur. Quos bene in Euangelio illa decẽ le- Luc.17.
prosorum mundatio designat. In lepra quippe &
pars cutis in fulgorem ducitur, & pars in colore
sano retinetur. Leprosi itaq; hæreticos exprimũt,
qui dum rectis praua permiscent, colorem sanum
maculis aspergunt. Vnde & bene ut saluentur, cla
mant: Iesu præceptor. Quia enim in eius uerbis se
errasse significant, hunc saluandi præceptorem hu
militer uocant: cumq; ad cognitionem præcepto- C
ris redeunt, mox ad formam salutis recurrũt. Sed
quia in amicorum dictis præfationem expositio-
nis paulò longius duximus, ipsa iam eorum uerba
subtiliter pensemus. Sequitur:

Caput quartum beati Iob.

Espondens autẽ Eliphas
Themanites dixit: Si cœ-
perimus loqui tibi, forsi-
tan molestè accipies. Sed
conceptum sermonẽ te-
nere quis poterit? Ecce
docuisti multos, & ma-
nus lassas roborasti. Vacillantes confirma-
uerũt sermones tui, & genua trementia cõ-
fortasti. Nũc aũt uenit super te plaga, et de-
fecisti: tetigit te, & conturbatus es. Vbi est
timor tuus, fortitudo tua, patientia tua, &
perfectio uiarũ tuarũ? Recordare obsecro
te, quis unq; innocens perijt, aut quãdo re-
cti deleti sunt? Quin potius uidi eos qui o-
perantur iniquitatem, et seminant dolores,
& metunt eos, flante Deo perisse, & spiritu
iræ eius esse consumptos. Rugitus leonis,
& uox leænæ, & dentes catulorũ leonũ cõ-
triti sunt. Tigris perijt, eo q̃ non haberet
prædam

prædam, & catuli leonis dissipati sunt. Por
rò ad me dictum est uerbum absconditum,
& quasi furtiuè suscepit auris mea uenas su
surrij eius. In horrore uisionis nocturnæ,
quando solet sopor occupare homines, pa-
uor tenuit me & tremor, & omnia ossa mea
perterrita sunt. Et cùm spiritus me præsen-
te transiret, inhorruerunt pili carnis meæ,
Stetit quidam cuius non agnoscebam uul-
tum, imago coram oculis meis, & uocem
quasi auræ lenis audiui: Nunquid homo,
Dei comparatione iustificabitur, aut facto-
re suo purior erit uir? Ecce qui seruiunt ei,
non sunt stabiles, & in angelis suis reperit
prauitatem. Quanto magis hi qui habitant
domos luteas, qui terrenum habent funda-
mentum, cõsumentur uelut à tinea? De ma-
ne usq; ad uesperã succidentur: & quia nul-
lus intelligit, in æternum peribunt. Qui au-
tem reliqui fuerint, auferentur ex eis: mo-
rientur, & non in sapientia.

De tribus generibus locutionum. Cap. XI

12 Respondens autem Eliphas Themanites, di-
xit: Si cœperimus loqui tibi, forsitan mole-
stè accipies.] Iam superius dicta sunt, quæ his uo-
cabulorum interpretationibus exprimãtur. Quia
ergo festinè ad indiscussa tendimus, prolata repli-
care deuitamus. Hoc itaq; est solerter intuẽdum,
quòd hi qui hæreticorũ speciem tenẽt, loqui mol-
liter inchoant, dicentes: Si cœperimus loqui tibi,
forsitan molestè accipies. Exasperare quippe hæ-
retici auditores suos in exordio locutionis suę me
tuunt, ne uigilanter audiantur, eorumq; ualde tri-
stitiam declinant, ut negligentiam capiant. Et pla
nè semper blanda sunt quæ proponũt, sed aspera
quæ prosequendo subinferũt. Vnde & nunc ami-
ci Iob à reuerẽtia mansuetæ locutionis incipiunt,
sed usq; ad iacula asperrimę inuectionis erumpũt:
quia & radices spinarum molles sunt, sed tamen
ex ipsa sua mollitie proferunt, unde pungunt. Se-
quitur: Sed conceptum sermonem quis tenere
poterit?] Tria sunt hominum genera, quæ gradati-
tim ductis à se qualitatibus dissident. Sunt nanq;
alij qui & ad loquendum praua concipiunt, & à
locutione sua nulla silentij grauitate refrenantur.
Et sunt alij qui cùm praua cõcipiunt, magno se si-
lentij uigore restringunt. Et sunt nonnulli qui uir-
tutum usu roborati, usq; ad eam celsitudinem pro
uehuntur, ut ad loquendum ne in corde quidem
peruersa concipiant, quæ silentio compescant. E-
liphas itaq; ex quo sit ordine, ostenditur, qui con-
ceptum sermonẽ tenere se nõ posse testatur. Qua
in re & illud innotuit, quòd se loquendo offensu-
rum nouit. Neq; enim retinere uerba quæ non po
test, uellet, nisi per hæc se uulnera inferre præno-
sceret. Boni enim uiri freno consilij retinent præ-

A cipitationẽ uerbi, & cautè considerãt, ne relaxan-
tes linguæ lasciuiã, auditorum cõscientiam incau-
ta locutione transfigant. Vnde bene per Salomo-
nem dicitur: Qui dimittit aquã, caput est iurgiorũ. Prou.17
Aqua quippe dimittitur, cùm linguæ fluxus effre
natur. Sed dimissor aquæ, caput iurgiorum effici-
tur: quia per linguæ incontinẽtiam, discordiæ ori-
go propinat. Igitur sicut praui, in sensu leues sunt,
ita in locutione præcipites, & reticere pertractan
do negligunt, quæ loquantur: sed quod leuis con-
scientia concipit, leuior protinus lingua prodit.
Vnde nunc Eliphas ex suo experimento colligit,
quod desperatè de omnibus sentit, dicẽs: Sed con
ceptum sermonẽ tenere quis poterit? Sequitur:

B *Quòd hæretici uel peruersi dum bona iustorũ referunt, ea quæ probant, quantum poßunt peruertunt.* Cap. XII

Ecce docuisti plurimos, & manus lassas robo
rasti, uacillantes confirmauerunt sermones
tui, & genua trementia cõfortasti.] Si ipsius histo
rię textus aspicit, magna est lectoris utilitas, quòd
ab amicis iurgantibus, in beatum Iob pro lacera-
tione uitiorium, uirtutum præconia proferuntur.
Nunquam quippe est tam robustum uitæ testimo
nium, quàm cùm ille laudanda loquitur, qui inge-
rere crimen conatur. Pensemus autem cuius celsi-
tudinis iste uir fuerit, qui indoctos docens, lassos
roborans, uacillantes q; confirmãs, inter curas do-
mus, inter multipliciũ rerum custodiam, inter affe
ctus pignorum, inter studia tot laborum, erudien-
C dis se cæteris impendit. Et illa quidem occupatus
exercuit, sed tamen liber magisterio doctrinæ mi-
litauit. Temporalia regendo disposuit, ęterna præ
dicando nunciauit, uitæ rectitudinem, & agendo
uidentibus ostendit, & loquendo audientibus in-
gessit. Sed siue hæretici, seu peruersi quilibet, 13
cùm bona iustorum referunt, hæc in argumẽtum
criminis inflectunt. Inde nanq; Eliphas cõtra bea
tum Iob occasionem obiurgationis collig̃it, unde
laudauda narrauit. Nam sequitur: Nunc autem ue
nit super te plaga, & defecisti: tetigit te, & contur-
batus es.[Peruersi quiq; duobus modis bonorũ
uitam impetũt: quia aut praua eos dicere asserũt,
aut recta non seruare, quæ dicũt. Vnde & beatus
Iob inferius ab amicis suis de locutione reprehen
D ditur: nunc autem recta dixisse, sed hæc non obser
uasse laceratur. Ab iniquis ergo modo bonorum
locutio, modo actio reprobatur: quatenus aut re-
prehensa lingua taceat, aut eiusdẽ linguæ suæ ad-
iudicata testimonio in crimine uita succumbat. Et
notandum quod prius laudes linguæ inferunt, &
postmodum de uitæ infirmitate conquerunt. Ini-
qui etenim, ne publicè praui uideantur, loquũtur
aliquando bona de iustis, quæ esse iam cognita &
alijs nouerunt. Sed sicut prędiximus, hæc ipsa pro
tinus ad cumulum reatus pertrahunt: & creden-
dum sibi in contrarijs, ex eo quòd & prospera lo-
quebantur, ostendunt: tantoq; mala quasi uerius
insinuant, quanto & bona quasi deuotè laudabãt.
Ad usum ergo intorquẽt criminis, uoces fauoris:
dum iustorum uitam inde pòst grauius uulnerãt,

unde hanc paulò antè ſpecietenus defendebant. A Sæpe autem eorum bona quæ prius habita deſpiciunt: hæc poſtmodũ quaſi perdita mirantur. Vnde & Eliphas ſancti uiri uirtutes, quia amiſſas aſſerit, enumerando ſubiungit, dicens:

De quatuor gradibus uirtutum, quibus ſancti Iob uita diſtinguitur. Cap. XIII

VBi eſt timor tuus, fortitudo tua, & patientia tua, & perfectio uiarum tuarum?] Quæ nimirum cuncta ei ſentẽtiæ ſubrogat, quam præmiſit, dicens: Nunc autẽ uenit ſuper te plaga, & defeciſti: tetigit te, & conturbatus es. Omnia ergo ſimul interiſſe aſſerit, in eo quòd beatum Iob turbatum flagello reprehendit. Sed intuendũ ualde eſt, B quia quamuis incõuenienter eum increpet, congruenter tamẽ ordines uirtutum narrat. Quatuor quippe gradibus uitã beati Iob uirtutes enumerãdo diſtinxit, dum & timori fortitudinem, & fortitudini patientiã, & patiẽtiæ perfectionem iunxit. In uia etenim Dei à timore incipit, ut ad fortitudinem ueniat. Nam ſicut in uia ſeculi audacia fortitudinem, ita in uia Dei audacia debilitatẽ parit: & ſicut in uia ſeculi timor debilitatẽ, ita in uia Dei timor fortitudinem gignit: Salomone atteſtãte, qui
Prou. 14 ait: In timore domini, fiducia fortitudinis. Timori quippe domini ineſſe, fiducia fortitudinis dicitur: quia nimirum mens noſtra tanto uolentius terrores rerum temporalium deſpicit, quanto ſe autori earundem ueracius per formidinẽ ſubdit: Quę in C timore domini cõſtituta, non inuenit extrà quod metuat: quia dum recto metu conditori omnium iungitur, poteſtate quadam ſupra omnia ſubleuatur. Fortitudo aũt, non niſi in aduerſitate oſtenditur, unde & mox poſt fortitudinẽ patientia ſubrogatur. Tanto enim quiſq; ſe ad fortitudinẽ profeciſſe uerius demonſtrat, quanto aliena mala robuſtius tolerat. Nam minus in ſe cõualuit, quem alienа iniquitas ſternit. Qui in eo quod ferre contrarietatem nõ ualet, puſillanimitatis ſuæ gladio confoſſus iacet. Quia uerò perfectio de patientia, naſcitur: ſtatim poſt patientiã, uiarum perfectio ſub-
24 infertur. Ille enim uerè perfectus eſt, qui erga imperfectionem proximi, impatiens nõ eſt. Nam qui alienam imperfectionem ferre nõ ualens, patientiam deſerit: ipſe ſibi teſtis eſt, quòd perfectè D necdum proficit. Hinc in Euangelio ueritas dicit:
Luce 21 In patientia ueſtra poſſidebitis animas ueſtras. Quid eſt enim animas poſſidere, niſi perfectè in omnibus uiuere, cunctis mentis motibus ex uirtutis arce dominari? Qui igitur patientiã tenet, animam poſſidet: quia inde cõtra aduerſa omnia fortis efficitur, unde ſibi & ſeipſum uincendo dominatur. Et quo ſe laudabiliter frangit, infractum ſe fortiter exerit: quia cùm in ſuis ſe uoluptatibus ſuperat, ſeſe ad contraria inuictum parat. Sed quia Eliphas inuehendo corripuit, nunc aliqua uelut exhortando ſubiungit, dicens:

Quòd ſancti qui in hoc mundo pereunt, ad æternam gloriam pereundo ſeruantur. Cap. XIIII

RECordare obſecro, quis unquã innocens perijt, aut quando recti deleti ſunt?] Siue hæreticí, quorum amicos beati Iob tenere ſpeciẽ diximus, ſiue peruerſi quilibet, quàm inordinatè darguunt, tam reprehenſibiliter exhortantur. Ait nanq;: Quis unquã innocẽs perijt, aut quando recti deleti ſunt? Sæpe quippe hic & innocẽtes pereunt, & recti funditùs delenẽ, ſed tamen ad æternam gloriã pereundo ſeruanẽ. Si enim nullus innocens periret, propheta nõ diceret: Iuſtus perit, Eſaiæ 57
& nemo eſt qui recogitet. Si rectos Deus prouidendo nõ raperet, nequaq; de iuſto Sapientia diXiſſet: Raptus eſt, ne malitia mutaret intellectũ illius. Sap. 4 Si iuſtos animaduerſio nulla percuteret, Petrus minimè præeunciaret, dicens: Tempus eſt ut B 1. Pet. 4
incipiat iudiciũ de domo Dei. Illi uerò ueraciter recti ſunt, qui amore ſupernæ patriæ, ad cuncta præſentis uitæ aduerſa præparanẽ. Nam qui pro æternis bonis, mala hic perpeti metuũt, uidelicet recti non ſunt. Sed Eliphas uel rectos deleri, uel innocentes hic perire nõ æſtimat: quia ſæpe hi qui non ſpe cœleſtis gloriæ, ſed pro terrena Deo retributione deſeruiũt: ipſi ſibimet fingunt quod quęrũt, & docere præſumentes, cùm terrenã ſecuritatem prædicãt, cunctis ſuis laboribus oſtendũt quid amãt. Sequitur: Quin potius uidi eos qui operanẽ iniquitatẽ, & ſeminant dolores, & metũt eos, flante Deo periſſe, & ſpiritu iræ eius eſſe cõſumptos.

Quare Deus in hoc mundo quorundam mala diſtrictè percutit, aliorum multa permittit. Cap. XV

DOlores ſeminare, eſt fraudulenta dicere: do- 15
lores autem metere, eſt dicendo præualere. Vel certè dolores ſeminant, qui peruerſa agunt, dolores metunt, cùm de eadem peruerſitate puniuntur. Fructus quippe doloris eſt retributio damnationis. Sed cùm protinus ſubinfertur, quia qui dolores ſeminant & metunt, flante Deo pereunt, & iræ eius ſpiritu conſumuntur: hoc loco doloris meſſio, non iam pœna, ſed adhuc perfectio iniquitatis oſtẽditur: quia ex diuinæ iræ ſpiritu, eiuſdem meſſionis pœna ſubrogatur. Seminant ergo hic dolores & metunt, quia iniqua ſunt quæ faciunt, & ipſa iniquitate proſperãtur: ſicut de iniquo per Pſalmũ dicitur: Polluuntur uiæ eius in omni tem- Pſal. 9
pore: auferuntur iudicia tua à facie eius, omnium inimicorum ſuorum dominabitur. De quo paulo pòſt ſubditur: Sub lingua eius labor & dolor. Dolores itaq; ſeminat, cùm peruerſa agit: dolores metit, cùm ex eiſdem peruerſitatibus temporaliter excreſcit. Quomodo ergo flante Deo pereũt, qui plerũq; diu hic ſubſiſtere, & iuſtis felicius permittuntur? Hinc nanq; de illis iterum per Pſalmiſtam dicitur: In laboribus hominum non ſunt, & cum Pſal. 72
hominibus non flagellabuntur. Hinc Hieremias ait: Quare uia impiorum proſperatur? Quia enim Hiere. 12
ſicut ſcriptum eſt: Dominus patiens redditor eſt: ſæpe diu tolerat, quos in perpetuum damnat: non nunquam uerò concitè percutit: quia puſillanimitati innocentium conſolando concurrit. Aliquando ergo omnipotẽs Deus diu præualere iniquos patitur

patitur, ut iuſtorum mundius uita purgetur. Ali- A quando uerò iniuſtos celeriter trucidat, eorumq; interitu innocentiũ corda cõfirmat. Si enim nunc omnes male agentes percuteret, extremum iudicium quibus exhiberet? Si autẽ nullum omnino percuteret, quis Deum res humanas curare crederet? Nonnunquam ergo iniquos ferit, ut oſtẽdat, quia inulta mala non deſerit. Nonnunq; uerò iniquos diu tolerat, ut conſiderantibus inſinuet, ad quod eos iudiciũ reſeruet. Hæc itaq; ſententia dilationis iniquorũ, ſi non cum fine præſentis ſeculi de cũctis generaliter dicitur, ex magna parte proculdubio ueritatis uirtute uacuatur. Sed tunc uera erit, cùm iam iniquitatis dilatio non erit. Quæ hoc fortaſſe modo intelligi rectius poteſt, quoniã nec innocẽs perit, nec rectus deleẽ: quia etſi carne hic atteritur, in cõſpectu æterni iudicis uera ſalute reparãẽ. Et qui ſeminant dolores & metunt, flante Deo pereunt: quia quãto hic altius peruerſè agẽdo proficiũt, tanto durius ſubſequẽti damnatione feriunẽ. Sed cùm eidem ſententiæ præmittit. Recordare, uidelicet patet, quia tranſacta res ad mentem reducitur, non aũt futura nunciatur. Tunc ergo Eliphas uerius diceret, ſi hæc de iniquis generaliter fieri extrema animaduerſione credidiſſet. Sed hoc quòd flare Deus dicit, urget ut ſubtilius diſcernatur. Nos quippe cùm flamus, aerem ab exterioribus introrſus trahimus, & introrſus tractũ hunc exterius reddimus. Flare ergo Deus in uindictæ retributione dicit, quia ab exterioribus cau C ſis introrſus iudicij conſilium cõcipit, & ab interno conſilio extrorſus ſententiã emittit. Quaſi flante Deo ab exterioribus aliquid introrſum trahit, quando foris mala noſtra conſpicit, & intus iudicium diſponit. Et rurſum, quaſi flante Deo ab interioribus ſpiritus extrorſus emittitur, quando ab interno conceptu conſilij, exterius iudicium damnationis infertur. Bene itaq; dicitur, quòd qui dolores ſeminãt, flante Deo pereunt: quia unde foris peruerſa faciunt, inde ab intimis rectè feriunẽ. Vel certè cùm flare Deus dicit, quia & ſtatim iræ eius ſpiritus ſubinfertur, appellatione flatus illius poteſt ipſa eius animaduerſio deſignari. Nos quippe cùm irascimur, flatu furoris inflammamur. Vt ergo uindictam cogitans, dominus demonſtraretur, flare irascendo dicitur: non quòd ipſe in natura ſua mutabilitatis uiciſſitudinem recipiat: ſed quòd poſt longam patientiam quandoq; uindictam peccatoris exequit, is qui in ſemetipſo tranquillus eſt, pereuntibus turbulẽtus uidetur. Mens quippe reproba, quia aduerſum ſuis actibus iudicem cõſpicit, quaſi commotus ei oſtenditur, quia in conſpectu illius ſuo reatu proprio ipſa turbatur. Sed poſtquam quaſi clementer admouit, aperæ increpationis uerba ſubiungit, dicẽs: Rugitus leonis, & uox leænæ, & dentes catulorũ leonum contriti ſunt.] Quid enim rugitum leonis appellat, niſi, ut paulo ante præmiſimus, ſeueritatem uiri? Quid uocem leænæ, niſi loquacitatem coniugis? Quid dentes catulorum leonum, niſi edacita A tem prolis? Quia enim filij conuiuantes extincti ſunt, dentium expreſſione ſignantur. Quę cuncta dum contrita Eliphas rigidus exultat, quaſi iure damnata denunciat. Cuius adhuc duritiam increpationis ingeminat, cùm ſubiungit:

Quòd Tigridis nomine hypocritarum uarietas, & rapacitas exprimitur, quibus quaſi præda eſt iuſtorum ſibi laus uendicata. Cap. XVI

TIgris perijt, eo quòd non haberet prędam, & catuli leonum diſſipati ſunt.] Quem enim nomine Tigridis, niſi beatum Iob nota uarietatis ſignat, uel aſperſum maculis ſimulationis? Om 16
nis nanq; ſimulator in eo quòd uideri rectus appetit, mundum ſe per omnia non oſtendit: quia dum B uirtutes quaſdam per hypocriſim aſſumit, & occultè ſemetipſum uitijs ſubijcit, quædam latentia uitia repentè in faciem erumpunt, & ſuperductæ ſimulationis, quaſi uiſionis corium, ex admixtione ſua uarium oſtendunt, ut plerũq; ſit mirum cur homo qui tantis uirtutibus pollere cernit, etiam tam reprobis actibus inquinetur. Sed nimirũ omnis hypocrita Tigris eſt: quia dum mundus color de ſimulatione ducitur, uitiorum nigredine interrumpente uariatur. Sæpe enim dum de caſtitatis munditia extollitur, ſorde auaritiæ fœdatur. Sæpe dum de uirtute largitatis ſpecioſus oſtenditur, luxuriæ maculis inquinatur. Sæpe dum caſtitatis atq; largitatis decore ueſtitur, uelut ex zelo iuſtitiæ, crudelitatis atrocitate fuſcatur. Sæpe largitate, caſtitate, pietate ex pulchra uiſione induit, ſed interfuſa obſcuritate ſuperbiæ notatur. Sicq; fit ut intermixtis uitijs, dum mundam in ſe ſpeciem hypocrita nõ oſtendit, quaſi unum colorem Tigris, habere nequaquam poſſit. Quæ uidelicet Tigris rapit quædam, quia humani ſibi fauoris uſurpat gloriam. Quia enim rapta laude extollitur, quaſi præda ſatiatur. Bene autem hypocritarũ laus præda dicitur. Præda quippe eſt cùm aliena uiolenter auferuntur. Omnis autem hypocrita, quia uitam iuſtitiæ ſimulans, iuſtorum ſibi laudem arripit, alienum profecto eſt, quod tollit. Eliphas itaq; qui beatum Iob incolumitatis ſuæ tempore laudanda egiſſe cognouit, percuſſione ſubſequente, illum hæc tenuiſſe per hypocriſim credidit, dicẽs: Ti- D gris perijt, eo quòd non haberet prædam. Acſi apertè dicat: Varietas tuæ ſimulationis extincta eſt, quia & adulatio laudis ablata eſt: & iam tua hypocriſis prædam non habet, quia percuſſa diuinitùs humanis fauoribus caret. Translatione autem ſeptuaginta interpretum nequaquam Tigris dicitur, ſed Myrmicoleon perijt, eo quòd non haberet prædam. Myrmicoleon quippe paruum ualde eſt animal, formicis aduerſum, quod ſe ſub puluere abſcondit, & formicas frumenta geſtantes interficit, interfectasq; conſumit. Myrmicoleon autem Latinè dicitur, uel formicarum leo, uel certè expreſſius, formica pariter & leo. Rectè autẽ formica & leo nominatur: quia ſiue uolatilibus ſeu quibuslibet alijs minutis animalibus formica eſt,

ipſis autem formicis leo. Has enim quaſi leo deuorat, ſed ab illis quaſi formica deuoratur. Cùm igitur Eliphas dicit: Myrmicoleon perijt, quid in beato Iob ſub Myrmicoleontis nomine, niſi pauorem & audaciam reprehendit? Ac ſi apertè dicat: Non iniuſtè percuſſus es: quia contra erectos timidus, contra ſubditos audax fuiſti: Ac ſi apertius dicat. Contra aſtutos formido te preſſit, contra ſimplices temeritas inflauit. Sed iam Myrmicoleō prædam non habet, quia tumida tua elatio dum uerberibus premitur, ab aliena læſione prohibetur. Sed quia amicos beati Iob, tenere hæreticorum ſpeciem diximus: urget neceſſariò, ut hæc eadem Eliphas uerba quomodo etiam typicè ſentienda ſint, intimemus.

Quòd regnũ diaboli, & gloria huius mundi, & concupiſcentia carnis in ſeruis Dei contritæ ſunt. Cap. XVII

RVgitus leonis & uox leænæ, & dentes catulorum leonum contriti ſunt.] Quia natura uniuſcuiuſq; rei ex diuerſitate componitur, in ſacro eloquio per rem quamlibet licitè diuerſa figurantur. Habet quippe leo uirtutem, habet & ſæuitiam. Virtute ergo dominum, ſæuitia diabolum
Apoc. 5 ſignat. Hinc enim de domino dicitur: Vicit leo de tribu Iuda, radix Dauid. Hinc de diabolo ſcriptũ
1. Pet. 5 eſt: Aduerſarius uester, ſicut leo rugiens, circuit quærens quem deuoret. Leænæ autem nomine aliquando ſancta Eccleſia, aliquando Babylonia deſignatur. Pro eo enim quod contra aduerſa audax eſt, leæna Eccleſia dicitur: ſicut eiuſdem beati Iob uocibus approbatur, qui derelictam ab Eccle
Iob 28 ſia Iudæam indicans, ait: Non calcauerunt eam filij inſtitorum, nec pertranſibit per eam leæna. Aliquando uerò leænæ nomine huius mundi ciuitas, id eſt, Babylonia exprimitur, quæ contra uitam innocentium immanitate crudelitatis effrenatur, quæ antiquo hoſti, quaſi ſæuiſſimo leoni ſociata, peruerſæ perſuaſionis eius ſemina concipit, & reprobos ex ſe filios ad ſimilitudinẽ illius quaſi crudeles catulos gignit. Catuli autem leonũ ſunt quilibet reprobi, ad iniquam uitam, malignorum ſpirituũ errore generati, qui & ſimul omnes uniuerſam mundi ciuitatem quam prędiximus, Babyloniam faciunt: & tamẽ ijdem ſinguli Babylonię filij, quaſi non leæna, ſed leænæ catuli uocantur. Sicut enim Sion tota ſimul Eccleſia dicitur, filij autem Sion ſanctorum quiq; ſinguli memorantur: ita & filij Babylonię ſinguli quiq; reproborum, & eadem Babylonia ſimul omnes reprobi uocãtur.
17 Sed ſancti uiri quandiu in hac uita ſunt, ſemetipſos ſollicita circumſpectione cuſtodiunt: ne leo circumiens inſidiãdo ſurrepat, id eſt, antiquus hoſtis ſub aliqua imagine uirtutis occidat: ne leænæ uox auribus obſtrepat, id eſt, ne Babylonis gloria ſenſum ab amore patriæ cœleſtis auertat: ne catulorum leonum dentes mordeant, id eſt, ne reproborum perſuaſio in corde conualeſcat. At contrà hæretici iam quaſi de ſanctitate ſecuri ſunt, quia uitæ ſuæ meritis cuncta ſe ſuperaſſe ſuſpicantur.

A Vnde & nunc dicitur: Rugitus leonis, & uox leænæ, & dentes catulorum leonum contriti ſunt. Ac ſi diceretur: Nos ideo nõnullis flagellis atteriimur, quia & uirtutem antiqui hoſtis, & cupiditatẽ terrenę gloriæ, & ſuaſionem reproborum hominum uitæ meritis ſuperãdo calcamus. Vnde adhuc ſubditur: Tigris perijt, eo quòd non haberet prædam, & catuli leonum diſſipati ſunt.] Hunc uocabulo Tigris repetit, quem leonis appellatione ſignauit. Satan quippe & propter ſæuitiam leo dicitur, & propter multiformis aſtutiæ uarietatem non incongruè Tigris uocatur. Modo enim ſe ſicut eſt perditus, humanis ſenſibus obijcit, modo quaſi angelum lucis oſtẽdit. Modo ſtultorũ mentibus blandiendo perſuadet, modo ad culpam terrendo pertrahit. Modo ſuadere uitia apertè nititur, modo ſuis in ſuggeſtionibus ſub uirtutis ſpecie palliatur. Hæc itaque belua quæ tanta uarietate reſpergitur, iure Tigris uocatur, quæ apud ſeptuaginta interpretes, ut præfati ſumus, Myrmicoleon dicitur. Quòd, uidelicet animal abſconſum puluere, formicas, ut diximus, frumenta geſtantes interficit: quia nimirum apoſtata angelus in terram de cœlo proiectus: iuſtorum mentes quæ bonorum ſibi operum refectionem præparant, in ipſo actionis itinere obſidet: cunq; eas per inſidias ſuperat, quaſi formicas frumenta geſtantes improuiſus necat. Rectè autem Myrmicoleon, id eſt, leo & formica dicitur: formicis enim, ut diximus, leo eſt, uo
C latilibus formica: quia nimirum antiquus hoſtis, ſicut contra conſentientes fortis eſt, ita contra reſiſtentes debilis. Si emẽ eius ſuggeſtionibus aſſenſus præbetur, quaſi leo tolerari nequaquã poteſt: ſi autem reſiſtitur, quaſi formica atteritur. Alijs ergo leo eſt, alijs formica: quia crudelitatẽ illius carnales mentes uix tolerant, ſpiritales uerò infirmitatem illius pede uirtutis calcant. Hæretici igitur, quia de ſanctitatis prę ſumptione ſuperbiũt, quaſi exultantes dicũt: Myrmicoleon, uel certè Tigris, perijt, eo quòd non haberet prædam. Ac ſi apertè dicant: Vetuſtus aduerſarius in nobis prædã non habet, quia quantum ad noſtra ſtudia iam uictus iacet. Idcirco autem Myrmicoleontis appellatione, uel Tigridis repetitur, qui iam contrito leonis rugitu fuerat deſignatus: quia quicquid per gau-
D dium dicitur, ſæpe replicatur. Voces quippe ingeminat animus cùm exultat. Vnde & ueraci lętitia Pſalmiſta crebro repetit hoc, quòd ſe exauditum eſſe recognouit, dicens: Exaudiuit dominus uocem fletus mei: exaudiuit dominus deprecationẽ meam, dominus orationem meam ſuſcepit. Pſal. 6 18 Sed ſancti uiri cùm de quibuſdam ſe uitijs ereptos hilareſcunt, magno ſe metu etiam in ipſa exultatione cõcutiunt, quia etſi iam de cuiuslibet procella tempeſtatis erepti ſunt, eſſe tamen ſe adhuc in incerti maris dubijs fluctibus ſciunt: & ſic ſpe exultant, ut pauore trepipent: ſic pauore trepidant, ut ſpei fiducia exultent. Vnde per eundem Pſalmiſtam dicitur: Seruite domino in timore, & exultate ei cum tremore. Pſal. 2 At contrà hi qui de ſpecie ſanctitatis

A ctitatis intumeſcũt, cùm unum quodlibet uitium ſuperant, mox mentem in ſuperbiam erigunt, & quaſi de uitę ſuę perfectione gloriantur: & pro eo quòd fortaſſe ſemel à periculo tempeſtatis erepti ſunt, iam quia in mari nauigent, obliuiſcuntur: magnos ſe in omnibus æſtimant, & uiciſſe ſe antiquũ hoſtem funditùs putant: infra ſe cunctos reſpiciunt, quia ſe per ſapientiam tranſcendere omnes arbitrantur. Vnde & ſubditur:

Quòd hæretici & hypocritæ noua & inaudita promittunt, ut in admirationem ſui ſimplices conuertant: neq; ea quæ loquũtur, ad ædificationẽ, ſed ad oſtentationẽ ſcientiæ ſuæ proferunt. Cap. XVIII

POrrò ad me dictum eſt uerbũ abſcõditum.] Verbum abſcõditum hæretici audire ſe ſimu B lant, ut auditorum mentibus quandam prædicationis ſuæ reuerentiam obducant. Vnde & latenter prædicant, quatenus eorum prædicatio tanto ſancta, quanto & occulta uideatur. Communem autem ſcientiam habere refugiunt, ne cæteris æquales æſtimentur. Occulta uel noua ſemper exquirunt: quæ dum alij neſciũt, apud imperitorum mentes ipſi de ſcientiæ ſingularitate gloriantur. Quam occultam, ut diximus, inſinuant: quia ſcilicet ut admirationem oſtendere ualeãt, hanc ſe latenter percepiſſe cõfirmant. Vnde apud Salomonem hæreticorum ſpeciem mulier tenens, dicit:
Prou. 9 Aquæ furtiuæ dulciores ſunt, & panis abſconditus ſuauior. Vnde hic quoq; ſubditur: Et quaſi furtiuè ſuſcepit auris mea uenas ſuſurrij eius.] Fur C tiuè ſuſurrij uenas percipiunt: quia ſocialis ſcientiæ gratiam deſerentes, ad hanc nequaquam per oſtium ingrediuntur: domino atteſtante, qui ait:
Ioan. 10 Qui non intrat per oſtiũ in ouile ouium, ſed aſcendit aliunde, ille fur eſt & latro. Venas itaq; diuini ſuſurrij, furtiuè ſuſcipit, qui ad percipiendam uirtutis eius notitiam deſerto publicæ prædicationis oſtio, prauæ intelligentiæ rimas quærit. Quia uerò fur & latro qui intrat aliunde, tenebras diligit, & claritatem luminis perhorreſcit, rectè ſubiungi
19 tur: In horrore uiſionis nocturnæ, quando ſolet ſopor occupare homines. Sæpe hæretici dum altiora dicere conantur, ipſi ſibi teſtes ſunt, quia quę proferunt, uera non ſunt. In nocturna quippe uiſione dubiè cernitur. Rimas ergo ſuſurrij in pa- D uore nocturnæ uiſionis ſe percepiſſe aſſerunt: qui ut ea quæ docent, alta alijs oſtendant, uix ea ſe capere poſſe denunciant. Sed hinc colligendum eſt quomodo audientibus certa eſſe poterunt, quæ ipſi dubiè uiderunt. Miro ergo ordine cùm alta loquentes profluunt, in patefactione ſtultitiæ, ipſis ſuæ altitudinis uocibus ligantur. Quantum uerò de ſingularitate ſapientiæ eleuantur, oſtenditur cùm protinus ſubditur: Quando ſolet ſopor occupare homines.] Ac ſi apertè ab hæreticis diceretur: Cùm homines inferius dormiũt, nos ad percipienda ſuperna uigilamus, quia ea nobis nota ſunt, ad quæ uidelicet cognoſcenda cæterorũ hominum corda torpentia non aſſurgunt. Ac ſi aper

A tius dicant: In quibus intelligentia noſtra ſe erigit, reliquorũ hominũ ſenſus dormit. Nõnunq; uerò cùm hoc deſpici ab auditore quod dicunt conſpiciunt, ſemetipſos ſimulant timere quod dicũt. Vnde & ſubditur: Pauor tenuit me & tremor, & omnia oſſa mea perterrita ſunt.] Quia emẽ de doctrinæ ſuæ altitudine miri uideri appetũt, quaſi pertimeſcunt quæ fingũt: & cùm minoris laboris ſit aut dire quàm dicere, ad ea proferenda audaces ſunt, quæ ſcilicet aſtruũt, quia ipſi uix audire potuerũt. Vnde adhuc ſubditur: Et cùm ſpiritus me præſente tranſiret, inhorruerunt pili carnis meę: ſtetit quidã cuius non agnoſcebam uultũ.] Vt incõprehenſibilia ſe cognouiſſe indicent, non ſtetiſſe, ſed tranſiſſe corã ſe ſpiritũ narrant, & uultum ſe uidiſ- B ſe incognitum ſimulant: ut eſſe ſe ei cognitos qui ab humana mente cognoſci non ualet, oſtendant. Vbi adhuc ſubditur: Imago corã oculis meis, & uocem quaſi aurę lenis audiui.] Sępe hęretici Deum ſibi imaginabiliter fingunt, quẽ intueri ſpiritaliter nequeunt, eiuſq; uocem quaſi aurę lenis audire ſe perhibent: quia ad ſecreta illius cognoſcenda, quaſi eſſe ſe cęteris familiariores gaudent. Non emẽ ea docent quę Deus publicè loquiturſed quę eorum auri quaſi latenter aſpirantur. Hęc igitur diximus, ut quid ſub hęreticorũ ſpecie in Eliphas ſermonibus ſentiendum ſit, intimemus. Sed quia amici beati Iob, tanti uiri amici nõ eſſent, niſi manifeſtè aliquid ex ueritate didiciſſent, qui quãuis in ſententijs correptionis errant, in ueritatis tamẽ cognitione nõ titubant: hęc eadẽ paulo ſuperius uerba replicemus, ut ſubtilius diſcernamus quomodo ea quę de perceptione ueritatis dicuntur, à rectè ſentientibus proferri ueraciter poſſint.

Nonnunq; uerò hęretici uera quędam & ſublimia loquuntur, non quòd hęc diuinitùs ipſi percipiant: ſed quòd ex ſanctę Eccleſię contentione dicerunt, neq; hęc ad profectũ conſcientię, ſed ad ſcientię oſtẽtationem trahunt. Vnde fit plerunq; ut alta ſciendo dicãt, ſed uiuendo quę dicunt, neſciant. Siue igitur ex hęreticorum ſpecie, uidelicet non uitã ſcientię, ſed uerba tenentium, ſeu ex perſona certè amicorum beati Iob, qui de cognitione ueritatis potuerunt proculdubio percipiendo experiri, quod ſtuduerũt docendo eloquí, hęc eadem quę trãſcurrimus, ſubtilius dicta diſſeramus: ut dum ſollicitè Eliphas ſermo diſcutitur, quantę ſcientię fuerit demonſtretur, quamuis in eadem ſcientia humilitatem non tenuit, qui cõmune bonum ſibi ſpecialiter arrogauit. Ait nanq;:

Quòd uerbum abſcõditum inuiſibilis Dei filius ſit, cuius ſubtilitatem mens ſpiritu ſancto afflata raptim & occultè agnoſcit. Cap. XIX

POrrò ad me dictũ eſt uerbum abſconditum.] Verbum quippe abſconditum, inuiſibilis filius uocatur: de quo Ioannes ait: In principio erat Ioan. 1 uerbum. Quod ipſe quoq; abſconditum inſinuat, dum ſubiũgit: Et uerbũ erat apud Deum, & Deus erat uerbum. Sed hoc uerbum abſconditum electorum

ctorum mentibus dicitur, cùm potestas unigeniti filij credentibus manifestat. Potest etiam per uerbum absconditũ, allocutio intimę aspirationis intelligi: de qua Ioãnes dicit: Vnctio eius docet uos
1.Ioan.2 de omnibus. Quæ nimirum aspiratio humanam mentẽ tangendo subleuat, & temporales cogitationes deprimens, æternis hanc desiderijs inflammat: ut nihil ei iam, nisi quæ superna sunt libeat: & cuncta quæ inferius de humana perstrepunt corruptione, cõtemnat. Absconditum ergo uerbum audire, est locutionẽ sancti spiritus corde cõcipere. Quæ profecto sciri nõ potest, nisi à quo haberi potest. Vnde & ueritatis uoce de hac abscondita
Ioan.14 locutione dicitur: Ego rogabo patrẽ, & alium paracletũ dabit uobis, ut maneat uobiscum in æternum: spiritũ ueritatis, quẽ mundus non potest accipere. Sicut emẽ idem paracletus post mediatoris ascensum, alius humani generis consolator, in semetipso inuisibilis est: ita omnẽ quem repleuerit, ad desideranda inuisibilia accendit. Et quoniã mundana corda sola uisibilia diligunt, hunc mundus non accipit, quia ad diligenda inuisibilia non assurgit. Seculares emẽ mentes quanto se foris per desideria dilatant, tanto ad receptionem illius sinum cordis angustant. Et quoniã ualde in humano genere pauci sunt, quia à desideriorum carnalium sorde purgati, ad perceptionẽ sancti spiritus ipsa hac purgatione dilatantur, uerbum hoc absconditum dicitur: quia illud à quibusdã proculdubio in corde percipitur, quod à maxima hominũ parte nescitur. Vel certè hæc ipsa afflatio sancti spiritus uerbum absconditũ est, quia sentiri potest, sed strepitu locutionis exprimi nõ potest. Cùm igitur diuina aspiratio sine strepitu mentẽ subleuat, uerbum absconditum auditur, quia sermo sancti spiritus in aure cordis silenter sonat. Vnde & subditur:

Quòd multis modis ad aurem nostræ intelligentiæ Deus uenit: & quòd quando nobis de diuinitatis natura per contemplationem aliquid insinuat, nequaquam nobis loquitur, sed quasi susurrat. Cap. XX

ET quasi furtiuè suscepit auris mea uenas susurrij eius.] Venas superni susurrij, auris cordis furtiuè suscepit: quia subtilitatẽ locutionis intimę, afflata mens, & raptim & occultè cognoscit. Nisi enim se ab exterioribus desiderijs abscondat, D interna nõ penetrat. Occultatur autem ut audiat, & audit ut occultetur: quia & subtracta à uisibilibus, inuisibilia conspicit: & repleta inuisibilibus, uisibilia perfectè cõtemnit. Notandũ uerò, quòd nõ ait: Quasi furtiuè suscepit auris mea susurrium eius, sed uenas susurrij eius. Susurrium quippe occulti uerbi, est hæc ipsa locutio aspirationis internæ. Venæ autem susurrij dicuntur causarum origines, quibus hęc ipsa aspiratio ad mentem ducitur. Quasi enim uenas susurrij sui aperit, cùm nobis Deus latenter insinuat, quibus modis ad nostrę intelligentię aurem uenit. Aliquando emẽ nos amore, aliquando terrore compungit: aliquando præsentia quàm nulla sint ostendit, & ad æterna diligenda desiderium erigit: aliquando prius æterna indicat, ut post temporalia uilescant. Aliquando nostra nobis mala aperit, & ad hoc nos uscq; ut alienis etiam malis condoleamus, extendit. Aliquando mala aliena nostris obtutibus obijcit, & compunctos mirabiliter à nostra prauitate nos corrigit. Venas itaque diuini susurrij furtiuè audire, est occultos diuinę aspirationis modos tenuiter & latenter cognoscere. Quãuis adhuc uel susurrium, uel uenas susurrij intelligere aliter ualeamus. Qui enim susurrat, occultè loquitur: & uocem non exprimit, sed imitatur. Nos ergo quousq; carnis corruptione premimur, nullo modo claritatem diuinæ potentiæ, sicut in se incõmutabilis manet, uidemus: quia acies infirmitatis nostræ non sustinet B hoc quod de eius æternitatis radio super nos intolerabiliter fulget. Cùm ergo se nobis omnipotens Deus per rimas contemplationis indicat, nequaquam nobis loquitur, sed susurrat: quia etsi se plenè non intimat, quiddã tamen de se humanæ menti manifestat. Tunc autem nequaquam iam susurrat, sed loquitur, cùm eius nobis species certa reuelatur. Hinc est enim quod in Euangelio ueritas dicit: Palàm de patre meo annunciabo uobis. Hinc Ioannes ait: Videbimus eum sicuti est. Hinc Paulus dicit: Tunc cognoscam sicut & cognitus sum. Nunc autem diuinum susurrium tot ad nos uenas habet, quot creatis operibus ipsa diuinitas præsidet. Dum enim quæ sunt cuncta creata cernimus, C in creatoris admirationẽ subleuamur. Non sicut aqua leniter fluens, rimata per uenas quæritur, ut augeatur: tantoq; se latius fundit, quanto uenas apertiores inuenerit: ita nos dum studiosè diuinitatis notitiam ex creaturæ eius consideratione colligimus, quasi susurrij ad nos uenas illius aperimus: quia per hoc quod factũ cernimus, uirtutem creatoris admiramur: & per ea quæ sunt in publico, illud ad nos emanet quod latet in occulto. Quasi enim per quendam ad nos sonitum erumpit, dum consideranda nobis sua opera ostendit: in quo semetipsum utcunq; indicat. dum quàm sit incomprehensibilis, manifestat. Quia igitur considerare eum dignè non possumus, non eius uocem, sed uix susurrium audimus: plenè enim perpendere, neq; ipsa quæ sunt creata, sufficimus. Recte autẽ dicitur: Quasi furtiuè suscepit auris mea uenas susurrij eius. Proiecti quippe à paradisi gaudijs, & cæcitatis pœna multati, uix susurrij uenas apprehendimus, quia ipsa quoq; mira eius opera raptim tenuiterq; pensamus. Sciendum uerò 21
est, quia quanto uirtutem illius mens subleuata considerat, tanto eius rectitudinem repressa formidat, Vnde & rectè subiungitur:

Quòd anima in nocte huius uitæ contemplans Deum, ad magnitudinis illius inhorrescat aspectum. Cap. XXI

IN horrore uisionis nocturnæ.] Horror nocturnæ uisionis, est pauor occultæ cõtemplationis. Humana etenim mens quo altius eleuata quæ sunt æterna considerat, eo de factis temporalibus

grauius tremefacta formidat: quia tanto se ream A uerius cernit, quanto se ab illo lumine discrepasse quod super se intermicat conspicit: sicq; fit, ut illuminata plus metuat, quia magis aspicit à ueritatis regula per quanta discordat: eamq; graui formidine suus ipse profectus quatit, quæ prius quasi secura nihil uidebat. Quamuis quantalibet uirtute profecerit, non iam manifestum aliquid de æternitate comprehendit, sed adhuc sub cuiusdam caligine imaginationis conspicit. Vnde & hæc eadem uisio nocturna dicitur: In nocte quippe, sicut & superius diximus, dubiè, in die autem constanter uidemus. Quia igitur ad contemplandum interni solis radium, nubes sese nostræ corruptionis interserit, nec ad infirmos nostræ mentis oculos, illud sicut est incommutabile lumen erumpit: adhuc Deũ quasi in nocturna uisione cernimus, cùm proculdubio sub incerta contemplatione caligamus. Sed quamuis extremum de illo aliquid mens cõceperit, in consideratione tamẽ eius magnitudinis inhorrescit, & magis metuit: quia ipsis contemplationis eius uestigijs se imparem sentit, atq; ad se relapsa, eum arctius diligit: cuius miram dulcedinem ferre nõ ualens, uix hanc sub incerta uisione gustauit. Sed quia ad huius subleuationis culmen minimè pertingitur, nisi prius desideriorum carnalium importunè perstrepens turba reprimatur, rectè subiungitur:

Quibus modis sacra scriptura somnum accipiat, & quid sit quòd Iacob lapide ad caput posito dormiens, scalam cœlo inhærentem, & dominum scalæ innixum, & angelos ascendentes & descendentes uidit. Cap. XXII

QVando solet sopor occupare homines.] Quisquis ea quę mundi sunt, agere appetit, quasi uigilat: quisquis uerò internam quietem quærens, huius mundi strepitum fugit uelut obdormiscit. Sed prius sciendũ est, quia in scriptura sacra figuratè positus, tribus modis somnus accipitur. aliquando emẽ somno mors carnis, aliquãdo torpor negligentiæ, aliquando uerò exprimit, calcatis terrenis desiderijs, quies uitæ. Somni nũcq; uel dormitionis nomine, carnis mors intimat, sicut Paulus ait: Nolo uos ignorare fratres de dor- D
1Thess.4 mientibus. Et paulo post: Ita & Deus eos qui dormierũt per Iesum adducet cum eo. Somno rursum torpor negligentiæ designatur, sicut ab eodẽ Pau-
Rom.13 lo dicitur: Hora est iam nos de somno surgere. Et
1.Cor.15 rursum: Euigilate iusti, & nolite peccare. Somno quoq; calcatis carnis desiderijs uitæ quies figuratur: sicut sponsæ uoce in Canticis Canticorũ dici-
Canti.5 tur: Ego dormio, & cor meũ uigilat: quia uidelicet sancta mens quo se à strepitu temporalis concupiscentiæ comprimit, eo uerius interna cognoscit, & tanto alacrius ad intimã uigilat, quanto se ab ex-
Gen.28 teriori inquietudine occultat. Quod bene per Iacob in itinere dormientem figuratur, qui ad caput lapidem posuit, & obdormiuit: à terra scalam cœlo inhærentem, innixum scalæ Deum, ascendẽtes quo que & descendentes angelos uidit. In itinere quippe dormire, est in hoc præsentis uitæ transitu à rerũ temporaliũ amore quiescere. In itinere dormire, est in dierũ labentiũ cursu ab appetitu uisibiliũ mentis oculos claudere, quos primis hominibus seductor aperuit, qui dixit: Scit enim Deus, Gen.3
quòd in quocunq; die comederitis ex eo, aperientur oculi uestri. Vnde & paulo post subdit: Tulit de fructu illius, & comedit, deditq; uiro suo, qui & comedit, & aperti sunt oculi amborũ. Culpa quippe oculos concupiscentiæ aperuit, quos innocentia clausos tenebat. Angelos uerò ascendentes & descendẽtes cernere, est ciues supernæ patriæ cõtemplari: uel quanto amore autori suo semetipsos transcendendo inhæreant, uel quanta cõpassione B charitatis nostris infirmitatibus condescendãt. Et notandũ est ualde, quòd ille dormiẽs angelos conspicit, qui in lapide caput ponit: quia nimirũ ipse ab exterioribus operibus cessans, interna penetrat, qui intẽta mente, quę principale est hominis, imitationẽ sui redemptoris obseruat. Caput quippe in lapide ponere, est mente Christo inhærere. Qui emẽ à præsentis uitæ actione remoti sunt, sed ad superna nullo amore rapiuntur, dormire possunt: sed uidere angelos nequaq; possunt, quia caput in lapide tenere cõtemnunt. Sunt nanq; nõ 22
nulli qui mundi quidem actiones fugiunt, sed nullis uirtutibus exercentur. Hi nimirum torpore nõ studio dormiũt, & idcirco interna nõ conspiciũt: C quia caput non in lapide, sed in terra posuerunt. quibus plerunq; contingit, ut quanto securius ab externis actionibus cessant, tanto latius immundæ in se cogitationis strepitum per ocium congerant. Vnde sub Iudææ specie per prophetam torpens ocio anima defletur, cùm dicitur: Viderunt Thren.1
eam hostes, & deriserunt sabbata eius. Præcepto etenim legis ab exteriori parte in sabbato cessãt. Hostes ergo sabbata uidentes irrident, cùm maligni spiritus ipsa uacationis ocia ad cogitationes illicitas pertrahũt: ut unaquęq; reproba anima quo remota ab externis actionibus seruire Deo creditur, eo magis eorũ tyrannidi illicita cogitando famulet. Sancti autẽ uiri qui à mundi operibus non torpore, sed uirtute sopiunt, laboriosius dormiũt, quàm uigilare potuerũt: quia in eo quod actiones huius seculi deserentes superant, robusto cõflictu quotidie cõtra semetipsos pugnant, ne mens per negligentiam torpeat: ne subacta ocio ad desideria immunda frigescat, ne ipsis bonis desiderijs plus iusto inferueat, ne sub discretionis specie sibimet parcendo, à perfectione languescat. Agit hæc, & ab huius mundi inquieta concupiscentia se penitus subtrahit, ac terrenarum actionum strepitum deserit, & per quietis studium uirtutibus intenta, uigilans dormit. Neque enim ad contemplanda interna perducitur, nisi ab his quæ exterius implicant, studiosè subtrahatur. Hinc est enim quod per semetipsam ueritas dicit: Nemo po Matt.6
test duobus dominis seruire. Hinc Paulus ait: Ne- 2.Tim.2
mo militãs Deo, implicat se negocijs secularibus, ut placeat cui se probauit. Hinc per prophetã do-

Psal.45 minus admonens, dicit: Vacate & uidete, quo-
niam ego sum Deus. Quia igitur nequaquam no-
titia interna conspicitur, nisi ab externa implica-
tione cessetur, rectè nunc uerbi absconditi & di-
uini susurrij tempus exprimitur, cùm dicitur: In
horrore uisionis nocturnę, quando solet sopor oc
cupare homines: quia nimirum mens nostra nul-
lo modo ad uim intimæ contemplationis rapitur,
nisi studiosè prius à terrenorum desideriorum tu-
multu sopiatur. Sed humanus animus quadã suæ
contemplationis machina subleuatus, quo super
se altiora conspicit, eo in semetipso terribilius con
tremescit. Vnde & aptè subditur:

Quòd cùm mens ad cœlestia secreta se subleuat, totum huma næ uirtutis robur contremiscit: & quid sit quòd Manue angelo uiso timet, & uxor eius non timet. Cap. XXIII

PAuor tenuit me & tremor, & omnia ossa mea
perterrita sunt.] Quid per ossa, nisi fortia fa-
cta signantur? De quibus & per prophetam dici-
Psal.34 tur: Dominus custodit omnia ossa eorum. Et sæ-
pe ea quæ agunt homines, esse alicuius momenti
æstimant, quia districtionis intimæ quàm sit sub-
tile iudicium, ignorant. Sed cùm per contempla-
tionem rapti, superna conspiciunt, ab ipsa aliquo
modo pręsumptionis suæ securitate liquescunt, &
tanto magis in diuino conspectu trepidant, quan
to nec bona sua digna eius examine, quem con-
spiciunt, pensant. Hinc est enim quòd is qui for-
tia operando profecerat, per spiritum subleuatus
Psal.33 clamabat: Omnia ossa mea dicent, Domine, quis
similis tibi? Ac si diceret: Carnes meæ uerba non
habent: quia infirma mea apud te funditùs silent.
Ossa autem mea tuæ magnitudinis laudem dicũt:
quia ipsa quoque quę esse in me fortia credidi, tua
consideratione contremiscunt. Hinc est em̃ quod
Manue uisio angelo pertimescens, dicit: Morte
Iud.13 moriemur, quia uidimus dominum. Quem uxor
protinus consolatur, dicens: Si dominus nos uel-
let occidere, de manibus nostris holocaustum &
libamenta non suscepisset. Quid est hoc quod ad
uisionem angeli uir fit timidus, & mulier audax:
nisi quòd nobis quoties cœlestia demonstrantur,
spiritus quidem pauore se concutit, sed tamẽ spes
præsumit? Inde nanque spes ad maiora audenda
sese erigit, unde turbatur spiritus: quia ea quæ su-
23 perna sunt, prior uidet. Quia igitur cùm al-
tiora secretorum cœlestium subleuata mens con-
spicit, cuncta humanarum uirium soliditas con-
tremiscit, rectè nunc dicitur: Pauor tenuit me
& tremor, & omnia ossa mea perterrita sunt.] Ac
si apertè diceretur: Subtilitatis intimæ arcana per-
cipiens, unde me apud me fortem credidi, ante
conspectum iudicis inde titubaui. Districtionem
quippe diuinæ iustitiæ contemplantes, etiam de
ipsis operibus iure pertimescimus, quæ nos for-
tia egisse putabamus. Ducta nanque ad inter-
nam regulam nostra rectitudo, si districtum iudi-
cium inuenit, multis tortitudinum suarum sini-
bus in intimam rectitudinem impingit. Vnde
A bene Paulus cùm & uirtutum ossa habere se cer-
neret, & tamen sub districto examine hæc eadem 1.Cor.4
eius ossa trepidarent, ait: Mihi pro minimo est, ut
à uobis iudicer, aut ab humano die. Sed neque
meipsum iudico: nihil enim mihi conscius sum.
Sed quia auditis uenis diuini susurrij, hæc eadem
eius ossa contremuerunt, ilico adiunxit: Sed non
in hoc iustificatus sum: qui autem iudicat me, do-
minus est. Ac si diceret: Recta egisse me recolo,
attamen de meritis nõ præsumo: quia ad eius exa-
men uita nostra ducitur, sub quo nostræ fortitudi
nis & ossa turbantur. Sed cùm mens in contem-
platione suspenditur, cùm carnis angustiam supe-
rans, per speculationis uim de libertate aliquid in
timæ securitatis rimatur, stare diu super semeti-
B psam non potest: quia & si hanc spiritus ad sum-
ma uehit, caro tamen ipso adhuc corruptionis suę
pondere deorsum premit. Vnde & subditur:
Et cùm spiritus me præsente transiret, inhorrue-
runt pili carnis meæ.] Nobis præsentibus spiri-
tus transit, quando inuisibilia cognoscimus, & ta-
men hæc non solidè, sed raptim uidemus. Neque
enim in suauitate contemplationis intimæ diu
mens figitur, quia ad semetipsam immensitate lu-
minis reuerberata reuocat̃. Cunq; internam dul-
cedinem degustat, amore æstuat, iræ super semet-
ipsam nititur, sed ad infirmitatis suæ tenebras fra-
cta relabitur, & magna uirtute proficiens, uidet
quia uidere non possit hoc quod ardenter diligit:
nec tam ardenter diligeret, nisi aliquatenus uide-
C ret. Non ergo stat, sed transit spiritus: quia super-
nam lucem nostra nobis contemplatio & inhian-
tibus aperit, & mox infirmantibus abscondit. Et
quia in hac uita quantalibet uirtute quis profece-
rit, adhuc tamen corruptionis suæ stimulum sen-
tit: Corpus quippe quod corrumpitur, aggrauat Sap.9
animam, & deprimit terrena inhabitatio sensum
multa cogitantem: rectè subditur:

Quid sit quòd Leuitarũ pili iußi sunt radi, nõ euelli. Cap. XXIIII

INhorruerunt pili carnis meæ.] Pili etenim car-
nis sunt quælibet superflua humanæ corruptio
nis. Pili carnis sunt uitę ueteris cogitationes, quas
sic à mente abscindimus, ut de amissione earũ nul
lo dolore fatigemur. Bene autem per Moysen di-
D citur: Leuitæ radant omnes pilos carnis suæ. Leui Num.8
ta quippe assumptus uocatur. Oportet ergo Leui
tas omnes pilos carnis radere: quia is qui in obse-
quijs diuinis assumit̃, debet ante Dei oculos à cun
ctis carnis cogitationibus mũdus apparere, ne illi
citas cogitationes mens proferat, & pulchrã ani-
mæ speciẽ quasi pilis fruticantibus deformem red
dat. Sed quãtalibet, ut diximus: quempiam uirtus
sanctæ conuersationis euexerit, adhuc tamẽ ei de
uetustate uitæ nascitur quod toleretur. Vnde &
ipsi Leuitarum pili radi præcepti sunt, non euelli.
Rasis etenim pilis in carne radices remanent, &
crescunt ut iterum radantur: quia magno quidem
studio superfluæ cogitationes amputandæ sunt,
sed tamẽ amputari funditùs nequaquam possunt.
Semper

Semper enim caro superflua generat, quæ semper
spiritus ferro sollicitudinis recidat. Sed tamẽ hæc
in nobis tunc subtilius conspicimus, cùm specula
tionis alta penetramus. Vnde rectè nunc dicitur:
Cùm spiritus me præsente transiret, inhorruerunt
24 pili carnis meæ. Humana etenim mens in con-
templationis arce subleuata, tanto semetipsam du
rius de superfluis cruciat, quãto nimis subtile con
spicit esse quod amat. Et cùm pulchrum intuetur
hoc quod super se appetit, districtè iudicat quic-
quid in se infirmum prius tranquillè tolerabat.
Transeunte ergo spiritu, pili pertimescũt: quia an
te compunctionis uim, cogitationes superfluæ fu
giunt, ut nihil fluxum, nihil iam remissum liberat,
quia adflictam mentem etiam contra semetipsam
uisitationis intimæ seueritas inflãmat. Cunq; hoc
quod in corde illicitum nascitur, continua distri-
ctione resecat̃: fit plerunq; ut uegetata mens pau-
lo altius radio suæ speculationis inhæreat, & penè
figat spiritum qui transibat. Nec tamen hæc ipsa
contemplationis mora diuinitatis plenè uim ape-
rit, quia eius immensitas humanas uires auctas
subleuatasq; transcendit, unde & bene subditur:

Quòd si homo non peccasset, in carne futurus esset spiritalis, qui peccando factus est mente carnalis, atq; uisibilibus immersus, ad inuisibilia non assurgit. Cap. XXV

STetit quidam, cuius non agnoscebã uultum.]
Quidam nanq; non dicimus, nisi de eo utiq;,
quem exprimere aut nolumus, aut non ualemus.
Sed qua mente hoc loco dicitur quidã, uidelicet
exponitur cùm protinus subinfertur: Cuius non
agnoscebam uultum. Humana quippe anima, pri
morum hominum uitio à paradisi gaudijs expul-
sa, lucẽ inuisibilium perdidit, & totam se in amo-
rem uisibilium fudit: tantoq; ab interna speculatio
ne cæcata est, quanto foras deformiter sparsa: un-
de fit ut nulla nouerit, nisi ea quæ corporeis ocu-
lis, ut ita dixerim, palpando cognoscit. Homo e-
nim qui si præceptum seruare uoluisset, etiam car-
ne spiritalis futurus erat: peccãdo factus est etiam
mente carnalis, ut sola cogitet quæ ad animum
per imagines corporum trahit. Corpus quippe est
cœli, terræ, aquarum, animalium, cunctarumq;
rerum uisibiliũ, quas indesinenter intuetur, in qui
bus dum totã se delectata mens proijcit ab inter-
næ intelligentiæ subtilitate grossescit: & quia iam
erigere ad summa se nõ ualet, in his infirma liben-
ter iacet. Cùm uerò miris conatibus ab his exur-
gere nititur, magnum ualde est si ad cognitionem
suam, repressa corporali specie, anima perducat̃,
ut semetipsam sine corporea imagine cogitet, &
cogitando se, uiam sibi usq; ad considerandam æ-
ternitatis substantiam paret. Cap. XXVI
25 HOc autem modo quasi quondam scalam si-
bi exhibet semetipsam, per quam ab exterio
ribus ascendendo in se transeat, & à se in autorem
tendat. Cùm enim corporeas imagines deserit, in
semetipsam mens ueniens, nõ modicum ascendit.
Sed quamuis incorporea sit anima, quia tamẽ cor
A pori inhæret, ex ipsa sui qualitate localis cognosci
tur, quę carnali loco detinetur. quæ dum obliuisci
tur, cognoscit incognita, meminit obliuioni man
data: hilarescit post tristia, addicitur post læta: ipsa
sui diuersitate indicat, quantum à substantia æter-
næ incommutabilitatis natura distat: quæ semper
ut est, idẽ est: ubiq; præsens, ubiq; inuisibilis, ubiq;
tota, ubiq; incomprehensibilis: per inhiantẽ men-
tem sine aspectu cernitur, sine uoce auditur, sine
motu suscipitur, sine corpore tangit̃, sine loco re-
tinetur. Hanc nimirum substantiam cùm animus
cogitat, assuetus rebus corporalibus, diuersarum
imaginum phantasmata sustinet. Quæ dum ab
B intentionis suæ oculis obigit manu discretionis,
postponens ei omnia, iam hanc aliquatenus con-
spicit. Quam si necdum quid sit apprehẽdit, agno
uit certè quid non sit. Quia ergo ad insueta mens
rapitur, cùm diuinitatis essentiã rimatur, rectè di-
citur: Stetit quidam cuius non agnoscebam uul-
tum.] Bene autem dictum est, stetit Omnis quip-
pe creatura quia ex nihilo facta est, & per semeti-
psam ad nihilum tendit, nõ stare habet, sed deflue
re. Rationalis uerò creatura eo ipso quo ad imagi
nem creatoris condita est, ne ad nihilum trãseat fi
gitur. Irrationalis autem nequaquã figitur, sed do-
nec uisionis suæ ministerio uniuersitatis speciem
impleat, transeundo tradatur. Nam & si cœlum ac
terra pòst in æternũ permanẽt, in semetipsis tamẽ
C nunc ad nihilum properãt, sed pro eorum usu qui
bus seruiunt, in melius mutanda perseuerant. Sta-
re ergo, solius creatoris est, per quem cuncta non
transeuntẽ transeunt, & in quo aliqua ne transeãt
retinent̃. Vnde & redẽptor noster, quia diuinita-
tis eius status capi ab humana mente non potuit,
hunc se nobis ad nos ueniens creatus natus, mor-
tuus, sepultus, resurgens, atq; ad cœlestia rediens,
quasi trãseundo monstrauit. Quod bene per Euã- Matt.10
gelium illuminato cæco innotuit, cui transiens au
ditum præbuit, sed stans oculos reparauit. Per hu
manitatis quippe dispensationem transire habet,
per diuinitatis uero potentiam, qua ubiq; pręsens
est, stare. Voces igitur cæcitatis nostræ dominus
audire transiens dicitur, quia humanæ miseriæ fa-
D ctus homo miseret̃: stans autem lucẽ reparat, quia
infirmitatis nostræ tenebras ex uirtute diuinitatis
illustrat. Bene ergo postq; dictum est, Cùm spiri-
tus me pręsente pertransiret, subditur Stetit qui-
dam cuius nõ agnoscebam uultũ.] Ac si apertè di
ceret̃: Eum quem per transitũ sensi, nõ transire de
prehẽdi. Ipse est ergo qui trãsit, ipse qui stat. Tran-
sit enim, quia teneri cognitus non ualet. Stat autẽ,
quia inquantũ cognoscit̃, incõmutabilis apparet.
Quia igit̃ raptim is qui semper idem est, cernit̃, si-
mul Deus & transiens & stans uidet̃. Vel certè sta
re eius, est nulla mutatione uariari, sicut ad Moy-
sen dicitur: Ego sum qui sum. Et sicut hunc Iaco- Exod.3
bus insinuat, dicens: Apud quem nõ est transmu- Iac.1
tatio, nec uicissitudinis obumbratio. Quia uerò
quisquis iam aliquid de contemplatione æterni-
tatis apprehendit, hanc per coæternam eius spe-
ciem

ciem conspicit, rectè subiungitur: Imago coram oculis meis.] Imago quippe patris, filius est: sicut
Gen.1 de condito homine Moyses insinuat, dicens: Creauit Deus hominem, ad imaginem Dei fecit illum.
Et sicut per expressionem sapientiæ de Dei filio
Sap.7 quidam sapiens dicit: Candor est enim lucis æter-
Heb.1 næ. Et sicut Paulus ait: Qui cùm sit splendor gloriæ, ac figura substantiæ eius. Cùm ergo æternitas eius cernitur, prout infirmitatis nostræ possibilitas admittit, imago eius, mentis nostræ oculis antefertur: quia cùm uerè in patrem tendimus, hunc quantum accipimus, per suam imaginem, id est, per filium uidemus: & per eam speciem quæ de ipso sine initio nata est, eum aliquo modo cernere qui nec cœpit nec desinet, conamur. Vnde & hæc
Ioan.14 eadem ueritas in Euangelio dicit: Nemo uenit ad patrem, nisi per me. Bene autem subditur:

Quòd per auram lenem spiritus sanctus accipiatur, cuius præsentiã ex subtilitate sua Helias agnouit: unde in libro Regum, non in spiritu grandi & forti, neq; in cõmotione, neq; in igne, sed in sibilo auræ tenuis transitũ domini intellexit. Cap. XXVII

ET uocem quasi auræ lenis audiui.] Quid enim per uocem auræ lenis, nisi cognitio spiritus sancti designatur? Qui de patre procedens, & de eo quod est filij accipiens, nostræ tenuiter notitiæ infirmitatis infunditur. Qui tamen super Apostolos ueniẽs, per exteriorem sonum tanquam per uehementẽ spiritum demonstratur, cùm dici-
Act.2 tur: Factus est repentè de cœlo sonus tanquam ad uenientis spiritus uehementis. Sanctus enim spiritus cùm se notitiæ humanæ infirmitatis insinuat, & sonitu uehementis spiritus, & uoce auræ lenis exprimitur: quia uidelicet ueniens, & uehemens est & lenis. Lenis, quia notitiam suam, quatenus cognosci utcunq; ualeat, nostris sensibus temperat. Vehemens, quia quantumlibet hanc temperet, aduentu tamen suo infirmitatis nostræ cæcitatem illuminãdo perturbat. Illustratione enim sua nos leniter tangit, sed inopiam nostram immaniter concutit. Vox ergo Dei quasi auræ lenis auditur, quia in hac adhuc uita positis contemplatoribus suis, nequaquã se diuinitas sicut est, insinuat, sed lippientibus mentis nostræ oculis, claritatem suam tenuiter demonstrat. Quod bene ipsa legis
Exod.24 acceptione signatur, cùm dicitur: quia Moyses ascendit, & dominus in montem descendit.

26 Mons quippe est ipsa nostra contemplatio, in quam nos ascendimus, ut ad ea quæ ultra infirmitatem nostram sunt uidenda subleuemur. Sed in hanc dominus descendit, quia nobis multum proficientibus, parum de se aliquid sensibus nostris aperit, si tamen dici illo uel parũ uel aliquando potest, qui unus semper & idem permanẽs, intelligi partiliter nõ potest, & tamẽ à suis fidelibus partici pari dicitur, cùm in eius substãtia pars nullatenus admittatur. Sed quia hũc exprimere perfecto sermone nõ possumus, humanitatis nostræ modulo, quasi infantiæ imbecillitate prepediti, eum aliqua tenus balbutiẽdo resonamus. Quia uerò & in magna contemplatione subleuati, subtile quid de æternitatis cognitione pertingimus, sacræ historiæ uerbis ostẽditur, cùm de cognitione Dei propheta nobilis Helias edocetur. Cui cùm transiturum ante eum se dominus promitteret, dicẽs: Ecce dominus transit, & spiritus grandis & fortis subuer- 3.Reg.19
tens montes, & conterens petras ante dominum, ilico adiunxit: Non in spiritu dominus. Et post spiritum commotio, non in commotione dominus. Et post cõmotionem ignis, non in igne dominus. Et post ignem sibilus auræ tenuis, & ibi dominus. Spiritus quippe ante dominum euertit mõtes, & petras conterit: quia pauor qui ex aduentu eius irruit, & altitudinem cordis nostri deijcit, & duritiã liquefacit. Sed spiritui commotionis & igni non inesse dominus dicitur, esse uerò in sibilo auræ tenuis nõ negatur: quia nimirum mens cùm in contemplationis sublimitate suspenditur, quicquid perfectè conspicere prealet, Deus non est. Cùm uerò subtile aliquid conspicit, hoc est quod de incomprehensibili substãtia eternitatis audit. Quasi enim sibilum tenuis auræ percipimus, cùm sapo rem incircumscriptæ ueritatis contemplatione subita subtiliter degustamus. Tunc ergo uerum est quod de Deo cognoscimus, cùm plene nos aliquid de illo cognoscere nõ posse sentimus. Vnde bene illic subdit: Quod cùm audisset Helias, operuit uultum suum pallio, & ingressus stetit in ostio speluncæ. Post auræ tenuis sibilum, uultum suum propheta pallio operuit, quia in ipsa subtilissima contẽplatione ueritatis, quanta ignorantia homo contegatur agnoscit. Vultui nanq; pallium super inducere, est ne altiora mens quærere audeat, hanc ex consideratione propriæ infirmitatis uelare, ut nequaq; intelligentiæ oculos ultra se præcipitanter aperiat, sed ad hoc quod apprehendere nõ ualet, reuerẽter claudat. Qui hæc agens, in speluncæ ostio stetisse describit. Quid nãq; spelunca nostra est, nisi hæc corruptionis habitatio, in qua adhuc ex uetustate retinemur? Sed cùm aliquid precipere de cognitione diuinitatis incipimus, quasi iam in speluncæ nostræ ostio stamus. Quia em progredi perfectè nõ possumus, ad cognitionem tamen ueritatis inhiantes, iam aliquid de libertatis aura captamus. In ingressu ergo speluncæ stare, est represso nostræ corruptionis obstaculo, ad cogni-
Exod.33 tionem ueritatis incipere exire. Vnde & nube in tabernaculum descendente, Israelitę ê longinquo cernẽtes, in papilionum suorum ostijs stetisse memorantur: quia hi qui aduentum diuinitatis utcunq; concipiunt, quasi iam ex habitaculo carnis procedunt. Quia igitur humana mens quantalibet se uirtute tetenderit, uix de intimis extrema cognoscit, rectè nunc dicitur: Et uocem quasi auræ lenis audiui. Sed quoniam quum de se saltem parum nobis diuina cognitio exhibet, infirmitatis nostrę ignorantiam perfectè docet: qui uocem auræ lenis audiuit, dicat quæ ex ipsa hac auditione didicerit. Sequitur:

Quòd

Quòd qui de flagello Dei murmurant, iustitiam ferientis accusant. Caput XXVIII

NVnquid homo Dei comparatione iustificabit, aut factore suo purior erit uir?] Humana iustitia diuinæ iustitiæ comparata, iniustitia est: quia & lucerna in tenebris fulgere cernitur, sed in solis radio posita tenebrat. Quid ergo Eliphas raptus in cõtemplatione cognouit, nisi quòd iustificari homo Dei comparatione non possit? Recta nanq; credimus quæ exterius operamur, sed cùm minimè interna cognoscimus, quasi in solis radio positi caligamus. Cùm uerò illa utcunq; percipimus, ista nõ utcunq; iudicamus, quia tanto quisq; subtilius de tenebris iudicat, quanto ei uerius cları tas lucis constat. Qui enim lucẽ uidet, scit quid de tenebris æstimet. Nam qui candorẽ lucis ignorat, etiam obscura pro lucidis approbat. Bene aũt subditur: Aut factore suo purior erit uir?] Quisquis de persecutione murmurat, quid aliud quàm iustı tiam ferientis accusat? Puriorem ergo uir factore suo existimat, si contra flagellum querelam parat, eumq; sibi procul dubio postponit, cuius iudiciũ de sua afflictione redarguit. Vt ergo homo reprehendere non audeat iudicẽ culpæ, hunc humiliter cogitet autorem naturæ: quia qui mirè hominem ex nihilo fecit, factum impiè non affligit. Quod tunc Eliphas didicit, cùm uocem quasi auræ lenis audiuit. In cõsideratione nanq; diuinæ magnitudinis discit, quàm humiliter in sua animaduersione timeatur. Et qui superna degustat, inferiora æquanimiter tolerat, quia plenè intus conspicit, quanti æstimet quod foris agit. Male enim se rectum putat, qui regulã summæ rectitudinis ignorat. Et sæpe lignum rectum creditur, si ad regulam nõ ducatur: sed cùm regulæ iungitur, per quantam tortitudinem tumescit inuenitur: quia nimirum rectitudo accedens increpat, quod oculus deceptus approbat. Eliphas itaque quia superna cõspexit, districtum iudicium de inferioribus exerit, & quamuis beatum Iob non rectè redarguit, in comparatione tamen creatoris omnium, omnem creaturæ modum rectè describit dicens:

Quòd Deus angelicam naturam condidit mirabilem, ut ex libero arbitrio qui manere nollent, ruerent, & maioris meriti fierent qui mutabilitatis suæ conditionẽ uoluntatis statione fixissent. Cap. XXIX

27 ECce qui seruiunt ei, nõ sunt stabiles, & in angelis suis reperit prauitatem, quãto magis hi qui habitant domos luteas, qui terrenum habent fundamentum, consumentur uelut à tinea?

Natura angelica & si contemplationi autoris inhærendo, in statu suo immutabiliter permanet; eo ipso tamen quo creatura est, in semetipsa uicissitudinem mutabilitatis habet. Mutari autem, ex alio in aliud ire est, & in semetipso stabilem nõ esse. Vnaquæq; enim res quasi tot passibus ad aliud tendit, quot mutabilitatis suæ motibus subiacet. Sola autem natura incomprehensibilis à statu suo nescit moueri, quæ ab eo quod semper idem est, nescit immutari. Nam si angelorum substantia à mutabilitatis motu fuisset aliena, bene ab autore condita, nequaquam in reprobis spiritibus à beatitudinis suæ arce cecidisset. Mirè autem omnipotens Deus naturam summorum spirituũ bonam, sed mutabilem condidit, ut & qui permanere nolent, ruerent, & qui in conditione persisterent, tanto in ea iam dignius, quãto ex arbitrio starent: & eo maioris apud Deum meriti fierent, quò mutabilitatis suæ motum, uoluntatis statione fixissent. Quia ergo ipsa quoq; natura angelica est in semetipsa mutabilis, quam uidelicet mutabilitatem uicit per hoc quod ei qui semper idẽ est, uinculis amoris alligatur, rectè nunc dicitur: Ecce
B qui seruiunt ei sunt stabiles.] Atq; eiusdem protinus documentum mutabilitatis adiungitur, cùm de apostatis spiritibus subinfertur: Et in angelis suis reperit prauitatem.] Ex quorum comparatione bene casus infirmitatis humanæ consideratio-
nem colligit, cùm ilico subnectit: Quanto magis hi qui habitant domos luteas, qui terrenum habent fundamentum, consumentur uelut à tinea?] Luteas quippe domos habitamus, quia in corpo-
ribus terrenis subsistimus. Quæ bene Paulus con- 2.Cor.4
siderans ait: Habemus thesaurum istum in uasis 2.Cor.5
fictilibus. Et rursum: Scimus quia si terrestris domus nostra huius habitationis dissoluatur, quòd ædificationem ex Deo habemus, domum nõ manufactam. Terrenum quoque fundamentum, est
C substantia carnis. Quod in se sollicitè Psalmista conspexerat, quum dicebat: Non est occultatum Psal.138
os meum à te, quod fecisti in occulto, & substantia mea in inferioribus terræ. Tinea autem de ueste nascitur, & eandem uestem de qua oritur, oriendo corrumpit. Quasi quædam uerò uestis animæ caro est, sed hæc nimirum uestis habet tineam suam: quia ab ipsa carnalis tentatio oritur, ex qua laceratur. Quasi enim quadam sua tinea uestis nostra consumitur, cùm caro corruptibilis tentationem gignit, & per hanc ad interitum peruenit. Velut à tinea homo consumitur, quum de se oritur, unde conteratur. Ac si apertè dicat: Si illi spiritus esse ex se incommutabiles nequeunt, qui nulla carnis infirmitate deprimuntur, qua te-
D meritate se homines in bono permanere constanter existimãt, quos in eo quòd intellectus ad summa euehit, carnalis infirmitas aggrauans præpedit: ut per corruptionis uitium in semetipsis habeant, unde ab intima nouitate ueterascant?

Possunt quoq; per angelos sancti doctores in- 28
telligi, sicut per prophetam dicitur: Labia sacer- Mal.2
dotis custodiunt scientiam, & legem requirũt ex ore eius: quia angelus domini exercituum est. qui quantalibet uirtute fulgeant, esse omnino sine culpa nequeũt, cùm iter præsentis illecebrosum uitæ gradiũtur, quia eorum nimirum gressus tangitur, aut luto illiciti operis, aut puluere cogitationis. Domos autem luteas habitant, qui de illecebrosa hac uita carnis exultant. Hanc domum luteã Pau-
lus contempserat habitare, quum dicebat: Nostra Philip.3
autem conuersatio in cœlis est. Dicat ergo: Ecce qui seruiunt ei, non sunt stabiles: & in angelis suis

reperit

reperit prauitatem, quanto magis hi qui habitant domos luteas, qui terrenũ habent fundamentum, consumentur uelut à tinea?] Ac si apertè dicat: Si præsentis uitæ uiam illi sine contagione transire nequeunt, qui æterna cogitantes se contra temporalia accingunt, quæ detrimenta illi sustinent, qui esse se in carnalis habitationis uoluptatibus gaudent? Qui enim seruiunt ei, non sunt stabiles, quia quum mens ad alta nititur, carnis suæ cogitatione dissipatur: ita ut sæpe animus dum intimis inhiat, dum sola cœlestia expectat, subita carnali delectatione perculsus, à semetipso scissus iaceat: & qui se infirmitatis suæ molestias superasse gaudebat, repentino uulnere prostratus gemat. Prauitas ergo & in angelis reperitur, dum ipsos quoq; qui ueritatem nunciant, nonnunquam surreptio uitæ fallacis grauat. Si ergo hi etiam mundi huius iniquitate feriuntur, quos contra eum sancta intentio erigit, quibus ictibus illi penetrantur, quos ante eius iacula, ipsa infirmitatis suæ delectatio sternit? qui bene uelut à tinea consumi describuntur. Tinea quippe damnum facit, & sonitum non facit: ita iniquorum mentes, quia damna sua considerare negligunt, integritatem quasi nescientes perdunt. Amittunt nanque à corde innocentiam, ab ore ueritatem, à carne continentiam, & per accessum temporis * ab ætate uitam. [*al. æternam uitam*] Sed hæc se indesinenter amittere nequaquam cõspiciunt, dum toto desiderio curis temporalibus occupantur. Quasi ergo à tinea consumuntur, quia sine sonitu, culpæ morsum tolerant, dum quanta detrimenta uitæ & innocentiæ patiantur, ignorant. Vnde & bene subditur: De mane usq; ad uesperam succidentur.] A mane usq; ad uesperam peccator succiditur, dum à uitæ suæ exordio usque ad terminum iniquitatis perpetratione uulneratur. Omni nãq; tempore reprobi per augmentum malitiæ contra se ictus ingeminant, quibus succisi in profundum ruant. De quibus bene per Psalmistam dicitur: [*Psal. 54*] Viri sanguinum & dolosi nõ dimidiabunt dies suos. Dies quippe dimidiare, est tempus uitæ male in uoluptatibus ductum, ad pœnitentiæ lamenta diuidere, atq; hoc ad bonum usum partiendo reparare. Sed iniqui dies suos nequaquam dimidiant, quia peruersam mentem nec in extremo tempore immutant. Quo contra bene Paulus admonet, dicens: [*Eph. 5*] Redimentes tempus, quoniam dies mali sunt. Tempus quippe redimimus, quando anteactam uitam, quam lasciuiendo perdidimus, flendo reparamus. Sequitur: Et quia nullus intelligit, in æternum peribunt.] Nullus uidelicet eorum qui à mane usq; ad uesperam succidentur. Nullus intelligit uel eorum qui pereũt, uel eorum qui perditos mores pereuntium imitãtur. Vnde aliàs scriptum est: [*Esaie 57*] Iustus perit, & nemo est qui recogitet in corde suo, & uiri misericordiæ colliguntur, quia non est qui intelligat. Iniqui ergo dum sola temporalia appetunt, & quæ bona electis in æternum maneant, scire contemnunt, dum iustorum afflictionem conspiciunt, sed quæ sit afflictionis retributio non agnoscunt, actionis suæ pedem in profundum porrigunt, quia à luce intelligentiæ sponte suo oculos claudunt. Multis enim mali uoluptatibus decepti, dum quę uident, temporaliter diligunt, à semetipsis alienati nõ uident, ubi in æternũ ruunt. Potest etiã mane prosperitas, uespere huius mundi aduersitas designari. De mane ergo usq; ad uesperam reprobi succiduntur, quia & per prospera lasciuientes depereũt, & per aduersa impatiẽtes ad insaniã exurgunt. Quos de mane usq; ad uesperam nequaq; culpa succideret, si uel prospera fomentũ crederent, uel aduersa sectionẽ sui uulneris æstimarent. Sed quia nequaq; sic hu- 29
mani generis multitudo deseritur, ut cuncta ad interitum tendere permittat, sunt nonnulli qui præsentis uitæ oblectamenta despiciunt, etiã cùm assunt, transitoria esse cõsiderant, atq; hæc ex amore æternitatis calcant. Cumq; in hoc primo gradu iudicij gressus suos ponũt, uegetiores ad altiora perueniunt, ut cũcta temporalia non solũ quia citius sunt amittenda, despiciant, sed his inhærere nõ appetant, etiam si æterna esse potuissent, & à pulchrè conditis amorẽ subtrahunt, quia in ipsum autorẽ pulchritudinis cordis passibus tendunt. Et sunt nonnulli qui bona uitæ præsentis diligunt, sed tamen hæc nullatenus assequunt: qui rebus temporalibus totis desiderijs inhiant, mundi gloriã quęrunt, sed adipisci nequaq; possunt. Hos, ut ita dixerim, cor ad mundũ pertrahit, mundus ad cor repellit. Nam sæpe contingit, ut ipsis suis aduersitatib. fracti ad mentẽ redeant, & in semetipsis preuersi considerent, quàm sint inania quæ quærebant, seseq; pro tam stulto desiderio protinus ad lamentũ uertãt, & tanto ualentius æterna desiderent, quanto se stultius laborasse pro temporalibus dolent. Vnde benê descriptis reprobis subditur:

Quòd eos quos mundus hic despicit, Deus eligit, & quid sit quòd puer Amalechita dux Dauid in persecutione hostium efficitur. Cap. XXX

QVi autem reliqui fuerint, auferentur ex eis.] Quos alios reliquos, nisi huius mundi despectos accipimus? quos dum præsens seculũ ad nullius gloriæ usum eligit, quasi minimos indignosq; derelinquit. Sed mundi reliquos auferre dominus dicit, quia despectos huius seculi eligere dignat: Paulo attestante, qui ait: [*1. Cor. 1*] Non multi sapiẽtes secundum carnem, non multi potentes, non multi nobiles, sed quæ stulta sunt mundi elegit Deus, ut confundat sapientes, & infirma mundi elegit Deus, ut cõfundat fortia. Quod bene in libris Regũ, [*1. Reg. 30*] Ægyptio puero in uia lassescente signatur, quem Amalechita ægrotum in itinere deserit. Dauid uerò inuenit, cibo reficit, ducem sui itineris facit: Amalechitam persequitur, epulãtem reperit, & funditùs extinguit. Quid est enim, quòd Ægyptius Amalechitæ puer in itinere lassatur, nisi quòd amator præsentis seculi peccati sui nigredine opertus, sæpe ab eodẽ seculo infirmus despectusq; relinquitur, ut cum eo currere nequaq; ualeat, sed fractus aduersitate torpescat? sed hũc Dauid inuenit, quia redẽptor noster ueraciter manu fortis, nonnunq; quos despectos à mũdi gloria reperit, in suũ amorem

rem conuertit. Cibo pascit, quia uerbi scientia reficit. Ducem itineris eligit, quia suum etiam prædicatorem facit. Et qui Amalechitam sequi non uoluit, dux Dauid efficitur, quia is quem indignũ mundus deseruit, non solùm conuersus in suam mentem dominum recipit, sed prædicando hunc etiam usq; ad aliena corda perducit. Quo uidelicet duce Dauid conuiuantem Amalechitam inuenit & extinguit, quia ipsis prædicãtibus Christus mundi lætitiam destruit, quos mũdus habere comites despexit. Quia igitur plerunq; quos mundus relinquit, dominus eligit, rectè nunc dicitur: Qui reliqui fuerint, auferentur ex eis.

Sequitur: Morientur, & non in sapientia.] Quid est quod superius reproborum interitũ protulit, dicens: quia nullus intelligit, in ęternum peribunt: & de electis Dei ilico adiunxit: qui reliqui fuerint, auferẽtur ex eis, & hoc protinus quod eisdem electis non conueniat, dicens subdidit: Morientur, & non in sapientia. Si enim à reprobis diuinitùs auferuntur, quo pacto mori non in sapientia dicuntur? Sed nimirum sacræ scripturæ consuetudo est, ut cùm aliquid narrat, interposita alterius causæ sentẽtia, ad superiora protinus redeat. Nam postquã dixit: Et quia nullus est qui intelligat, in æternum peribunt: electorum mox sortem subintulit, dicens: Qui autem reliqui fuerint, auferentur ex eis. Et rursum sententiæ suæ oculũ, in eum quem prædixerat interitum reproborum mittens, subito adiunxit: Morientur, & non in sapientia. Ac si diceret: Hi quos dixi, quia nõ intelligentes in æternum peribunt, proculdubio nõ in sapientia morientur. Sed hunc esse nõnunquam morem sacri eloquij melius ostendimus, si ex eo aliquam huius rei similitudinẽ proferamus. Paulus nanq; apostolus cùm dilectum discipulum de instituendis Ecclesię officijs admoneret, ne quos fortè ad sacros ordines inordinatè proueheret, dixit: [*1. Tim. 4*] Manus citò nemini imposueris, neq; communicaueris peccatis alienis, teipsum castum custodi. Qui ad infirmitatẽ eius corporis protinus uerba conuertens ait: [*1. Tim. 5*] Noli adhuc aquam bibere, sed modico uino utere, propter stomachum tuum, & frequentes tuas infirmitates. Statimq; subiungit, dicens: Quorundam hominum peccata manifestã sunt præcedentia ad iudicium, quorundam autem & subsequũtur. Quid ergo ad illud pertinet quod ab infirmo aquã bibi prohibuit, hoc quod de peccatis absconditis quorundam hominũ manifestisq; subiunxit? nisi quod interposita de eius infirmitate sententia, ad hoc in extremo redijt, quod superius dixit: Manus citò nemini imposueris, neq; cõmunicaueris peccatis alienis. Vt enim hæc eadẽ peccata quãta sollicitudine perquirẽda essẽt ostenderet: interposita contra infirmitatis molestiã discretionis admonitione, protinus intulit, quod in alijs patescerẽt, in alijs laterẽt, dicens: Quorundam hominum peccata manifesta sunt præcedentia ad iudicium: quorundam autem & subsequuntur. Sicut ergo per hanc sentẽtiam nõ eisdem uerbis Paulus congruit, quibus eam loquens de Timothei infirmitate subiunxit: sed ad illud redijt quod superius intermittendo narrauit, ita hoc loco Eliphas cùm de electis diceret: qui reliqui fuerint, auferentur ex eis, ilico adiungens: Morientur, & non in sapientia: ad illud protinus recurrit quod superius de reprobis protulit, dicẽs: & quia nullus intelligit, in æternum peribunt. 30 Idcirco autem reprobi electos despiciunt, quòd ad uitam inuisibilem per uisibilem mortem tendunt. De quibus bene nunc dicitur: Morientur, & non in sapientia. Ac si apertè diceretur: Mortem quidem & sapientiam pariter fugiunt, sed sapiẽtiam penitus deserunt, mortis autem laqueos nõ euadunt. Et quia quandoq; morituri uiuere moriendo potuerãt, dum mortem, quæ proculdubio uẽtura est, metuunt, & uitam simul & sapiẽtiam perdunt. At contra iusti in sapientia moriuntur, quia mortem quam deuitare funditùs nequeunt, cùm pro ueritate imminet, differre contemnunt, eámque dum æquanimiter ferunt, pœnam propaginis uertunt in instrumentum uirtutis: ut inde debeat uita recipi: unde per primæ culpæ meritum cogit finiri. Sed quia Eliphas hæc cõtra iniquos ueraciter protulit, beatum Iob reprehensibilem æstimans, de fastu se sapientiæ inflauit. Vnde & post prædicamenta tantæ rectitudinis, irrisionis uerba subiungit, dicens:

Caput quintum beati Iob.

VOca ergo si est qui tibi respondeat, & ad aliquem sanctorũ conuertere. Virum stultum interficit iracundia, & paruulum occidit inuidia. Ego uidi stultũ firma radice, & maledixi pulchritudini eius statim. Longè fiẽt filij eius à salute, & conterentur in porta: & non erit qui eripiat. Cuius messem famelicus comedet, & ipsum rapiet armatus, & bibent sitientes diuitias eius. Nihil in terra sine causa fit: de humo nõ egredietur dolor. Homo nascitur ad laborem, & auis ad uolatum. Quamobrẽ ego deprecabor dominũ: & ad Deum ponã eloquium meum. Qui facit magna et inscrutabilia, & mirabilia absq; numero. Qui dat pluuiam super faciem terræ, & irrigat aquis uniuersa. Qui ponit humiles in sublime, & mœrentes erigit sospitate. Qui dissipat cogitationes malignorum, ne possint implere manus eorum quod cœperant. Qui apprehendit sapientes in astutia eorum, & consilium prauorum dissipat. Per diem incurrent tenebras, & quasi in no-

ęte,ſic palpabunt in meridie. Porrò ſaluum A
faciet egenũ à gladio oris eorum, & de manu uiolẽti pauperem. Et erit egeno ſpes,ini
quitas autem contrahet os ſuum.Beatus ho
mo qui corripitur à domino.Increpatiõem
ergo domini ne reprobes, quia ipſe uulne
rat & medetur:percutit,& manus eius ſana
bunt. In ſex tribulationib. liberabit te,& in
ſeptima non tanget te malum.In fame eruet
te de morte,&in bello de manu gladij.A fla
gello linguæ abſconderis, & nõ timebis ca
lamitatem cùm uenerit. In uaſtitate & fame
ridebis,& beſtias terrę nõ formidabis.Sed
cum lapidibus regionum pactum tuum,& B
beſtię terrę pacificæ erũt tibi.Et ſcies quòd
pacem habeat tabernaculum tuum,& uiſi
tans ſpeciem tuã non peccabis.Et ſcies quo
niam multiplex erit ſemen tuum, & proge
nies tua quaſi herba terræ. Ingredieris in a
bundantia ſepulchrum, ſicut infertur acer
uus tritici in tempore ſuo. Ecce hoc, ut in
ueſtigauimus, ita eſt, quod auditum mente
pertracta.

Quantum peccatum ſit ira,quod etiam homicidio comparatur:& quomodo compeſci debeat. Cap. XXXI

VOca ergo ſi eſt qui tibi reſpondeat.] Omni C
potens enim Deus ſępe eius precem in per
turbatione deſerit,qui præcepta illius in tranquil
Prou.26 litate contemnit. Vnde ſcriptum eſt: Qui auertit
aurem ſuam ne audiat legem,oratio eius erit exe
crabilis.. Vocare autem noſtrum,eſt humili Deũ
prece depoſcere:reſpondere uerò Dei, eſt effectũ
precibus præbere Ait ergo: Voca ſi eſt qui tibi
reſpondeat.Ac ſi apertè dicat.Quantum libet af
flictus clames,Deum tibi reſpondentem non ha
bes, quia uox in tribulatione eum non inuenit,
quem mens in tranquillitate contempſit. Vbi ad
huc deridendo ſubiũgit: Et ad aliquem ſancto
rum conuertere.] Ac ſi deſpiciens dicat: San
ctos quoq; inuenire in afflictione adiutores non
uales, quos habere ſocios in hilaritate noluiſti. D
Qui poſt irriſionem protinus ſententiam ſubdit,
dicens: Virum ſtultum interficit iracundia,
& paruulum occidit inuidia.] Quæ nimirum
ſententia uera eſſet, ſi illata contra tanti uiri pati
entiam non fuiſſet.Sed nos penſemus quod dici
tur: quamuis ab auditoris ſui uirtute elidatur, ut
oſtẽdamus quàm rectum eſt quod promitur,ſi nõ
in beatum Iob iniuſtè promeretur, cùm ſcriptum
Sap.12 ſit:Tu autem domine cum tranquillitate iudicas.
Sciendum nobis magnopere eſt, quia quotiens
turbulentos motus animi ſub manſuetudinis uir
tute reſtringimus, ad ſimilitudinem redire condi
toris conamur.Nam cùm tranquillitatem mentis
ira diuerberat, dilaniatam quodammodo ſciſ
ſamq; perturbat, ut ſibimetipſi non congruat, ac
uim intimæ ſimilitudinis amittat. Quanta er- 13
go ſit iracundiæ culpa penſemus, per quam dum
manſuetudo amittitur,ſupernæ imaginis ſimilitu
do uitiatur. Per iram ſapientia perditur: ut quid,
quo'ue ordine agendum ſit,omnino neſciatur,ſi
cut ſcriptũ eſt:Ira in ſinu ſtulti requieſcit. quia ni- Eccl.7
mirum intelligentiæ lucem ſubtrahit, cùm men
tem permouendo confundit. Per iram uita amit
titur, etſi ſapientia teneri uideatur, ſicut ſcriptum
eſt: Ira perdit etiam prudentes. quia ſcilicet con
fuſus animus nequaquam explet,etiam ſi quid in
telligere prudẽter ualet. Per iram iuſtitia relinqui
tur,ſicut ſcriptum eſt:Ira uiri iuſtitiam dei nõ ope- Iac. 1
ratur:quia dum perturbata mẽs iudicium ſuæ ra
tionis exaſperat,omne quod furor ſuggerit,rectũ
putat,Per iram gratia uitæ ſocialis amittitur, ſicut
ſcriptum eſt: Noli eſſe aſſiduus cum homine ira- Prou.22
cundo, ne diſcas ſemitas eius, & ſumas ſcandalũ
animæ tuæ.Et idem.Quis poterit habitare cũ ho
mine,cuius ſpiritus facilis eſt ad iraſcẽdum? Quia
qui ſe ex humana ratione non temperat, neceſſe
eſt ut beſtialiter ſolus uiuat. Per iram concordia
rumpitur, ſicut ſcriptum eſt: Vir animoſus parit
rixas, & uir iracundus effundit peccata. Iracun
dus quippe peccata effudit, quia etiã malos quos
incautè ad diſcordiã prouocat,peiores facit. Per
iram lux ueritatis amittitur,ſicut ſcriptum eſt:Sol Ephe.4
non occidat ſuper iracundiam ueſtram: quia cùm
mẽti iracundia confuſionis tenebras incutit, huic
Deus radium ſuę cognitionis abſcondit.Per iram
C ſancti ſpiritus ſplẽdor excluditur,quo contra ,ſu
xta uetuſtã translationẽ ſcriptum eſt: Super quẽ
requieſcet ſpiritus meus,niſi ſuper humilẽ et quie Eſa.66
tum & trementẽ ſermones meos? Cùm enim hu
milẽ diceret: quietum protinus adiunxit. Si ergo
ira quietẽ mẽtis ſubtrahit, ſuam ſancto ſpiritui ha
bitationẽ claudit,cuius receſſiõe animus uacuus,
ad apertam mox inſaniam ducitur, & uſq; ad ſu
perficiẽ ab intimo cogitationũ fundamẽto diſſi
patur.Nam iræ ſuæ ſtimulis accẽſum cor palpitat,
corpus tremit,lingua ſe præpedit, facies ignęſcit,
exaſperantur oculi, & nequaquam recognoſcun
tur noti. Lingua quidẽ clamorẽ format,ſed ſen
ſus quid loquat̃ ignorat.In quo itaq; iſte ab abre
ptitijs longè eſt,qui actionis ſuæ conſcius nõ eſt?
unde fit plærũq; ut uſq; ad manus ira proſiliat, &
D quo ratio longius recedit, audacior exurgat, ſeq;
ipſum animus retinere non ualet, quia factus eſt
poteſtatis alienæ: & eo furor membra foris in icti
bus exercet,quo intus ipſam mẽbrorum dominã
mẽtem captiuam tenet.Aliquando autem manus
nõ exerit,ſed in maledictionis iaculũ linguã uer-
tit. Fratris nanq; interitum precibus expoſcit, &
hoc Deum perpetrare expetit, quod ipſe peruer-
ſus homo facere uel metuit uel erubeſcit. Fitq; ut
uoto & uoce homicidium peragat, etiam cum à
læſione proximi manibus ceſſat. Aliquando ira
perturbato animo quaſi ex iudicio ſilentium indi
cit,& quo ſe foras per linguam non exprimit, in-
tus deterius ignęſcit,ut iratus quiſq; collocutionẽ
ſuã proximo ſubtrahat,& nil dicendo quàm ſit a-
uerſus

uerſus dicat. Et nõnunq; hæc ſilẽtij ſeueritas per A
diſciplinæ diſpenſationem geritur: ſi tamen ſoli
citè in intimis diſcretionis forma teneatur. Non
nunquam uerò dum accenſus animus à conſue
ta locutione reſtringitur, per acceſſum temporis
penitus à proximi dilectione ſeparatur, & acrio
res ſtimuli ad mentem ueniunt, cauſæq; quæ gra
uius exaſperant oriuntur,atq; in irati oculo feſtu
ca in trabem uertitur, dum ira in odium permuta
tur. Plærunq; ira per ſilẽtium clauſa intra mẽtem
uehemẽtius æſtuat, & clamoſas tacita uoces for
mat, uerba ſibi quibus exaſperetur obijcit: & qua
ſi in cauſæ examine poſita durius exaſperata re
ſpondet,quod Salomon breuiter inſinuat, dicẽs:
Prou.11 Præſtolatio impiorum furor. Sicq; fit ut perturba
tus animus maiorẽ ſtrepitum ſui ſilentij ſentiat B
eumq; grauius clauſa iræ flamma conſumat. Vn
de bene ante nos quidam ſapiẽs dixit:Cogitatio
nes iracũdi uipereæ ſunt generationis, mẽtem co
32 medunt matrẽ ſuam. Sciendum uerò eſt quòd
nõnullos ira citius accẽdit, facilius deſerit. Non
nullos uerò tardè quidẽ commouet,ſed diutius te
net. Alij nanq; accẽſis calamis ſimiles dum uoci
bus perſtrepunt,quaſi quoſdam accẽſionis ſuę ſo
nitus reddunt,citius quidẽ flammam faciunt, ſed
protinus in fauilla frigeſcunt. Alij autẽ lignis gra
uioribus durioribusq; non diſpares, accenſionẽ
tardè ſuſcipiunt: ſed tamẽ accẽſi ſemel difficilius
extinguuntur,& quia ſe tardius in aſperitatẽ con
citant, furoris ſui diutius ignẽ ſeruant. Alij autẽ, C
quod eſt nequius,& citius iracundię flammas ac
cipiunt,& tardius deponunt.Nõnulli uerò has &
tardè ſuſcipiunt,& citius amittunt. In quibus ni
mirum quatuor modis liquidò lector agnoſcit,
quia & ad trãquillitatis bonum ultimus pluſquã
primus appropinquat, & in malo ſecundum ter-
tius ſuperat. Sed quid prodeſt quòd iracũdia quo
modo mẽtem teneat dicimus, ſi non etiam quali
ter cõpeſci debeat exprimamus? Duobus enim
modis fracta poſſidere animum ira deſuęſcit. Pri
mus quippe eſt ut mẽs ſollicita antequam agere
quodlibet incipiat, omnes ſibi quas pati poteſt
contumelias proponat: quatenus redẽptoris ſui
probra cogitans,ad aduerſa ſe præparet. Quæ ni
mirum uenientia tanto fortius excipit, quanto ſe D
cautius ex præſcientia armauit.Qui enim impro
uidus ab aduerſitate deprehenditur, quaſi ab ho
ſte dormiens inuenitur: eumq; citius inimicus
necat,quia non repugnantem perforat. Nam qui
mala imminentia per ſollicitudinẽ prænotat, ho
ſtiles incurſus quaſi in inſidijs uigilans expectat:
& inde ad uictoriam ualenter accingitur,unde ne
ſciens deprehendi putabatur. Solerter ergo ani
mus ante actionis ſuæ primordia, cuncta debet
aduerſa meditari: ut ſemper hæc cogitans,ſemper
cõtra hæc thorace patiẽtiæ munitus, & quicquid
acciderit,prouidus ſuperet:& quicquid nõ acceſ
ſerit,lucrũ putet.Secũdus aũt ſeruãdæ mãſuetudi
nis modus eſt,ut cùm alienos exceſſus aſpicimus,
noſtra quib. in alijs exceſſim. delicta cogitemus.
conſiderata quippe infirmitas propria, mala no-
bis excuſat aliena.Patienter nanq; illatam iniuriã
tolerat,qui piè meminit quòd fortaſſe adhuc ha
beat in quo debeat ipſe tolerari. Et quaſi aqua i-
gnis extinguitur, cùm ſurgente furore animi, ſua
cuiq; ad mentem culpa reuocatur, quia erubeſcit
ſibi peccata nõ parcere,qui uel Deo uel proximo
ſæpe ſe recolit parcenda peccaſſe. Sed inter 33
hæc ſolerter ſciendum eſt, quòd alia eſt ira quam
impatientia excitat, alia quam zelus iuſtitiæ for
mat.Illa ex uitio, hæc ex uirtute generatur. Si eẽ
nulla ira ex uirtute ſurgeret, diuinæ animaduerſio
nis impetum Phinees per gladium non placaſſet.
Hanc iram quia Heli non habuit, motum contra
ſe implacabiliter ſupernæ ultionis excitauit.Nam
quo contra ſubditorum uitia tepuit, eo contra il-
lum diſtrictio æterni rectoris exarſit. De hac ira
per Pſalmiſtam dicitur: Iraſcimini,& nolite pec- Pſal.4
care.Quod nimirũ non rectè intelligunt, qui ira
ſci nos nobis tantũmodo, non etiam proximis de
linquẽtibus uolunt. Si enim ſic proximos ut nos
amare præcipimur, reſtat ut ſic eorum erratibus,
ſicut noſtris uitijs iraſcamur.De hac per Salomo-
nem dicitur:Melior eſt ira riſu, quia per triſtitiam Eccl.7
uultus,corrigitur animus delinquẽtis.De hac ite-
rũ Pſalmiſta ait:Turbatus eſt prę ira oculus meus. Pſal.6
Ira quippe per uitiũ oculũ mentis excęcat, ira au
tem per zelum turbat: quia quum ſaltem recti ę-
mulatione concutitur,ea quæ niſi tranquillo cor-
de percipi non poteſt, contemplatio diſſipatur.
Ipſe nanq; zelus rectitudinis, quia inquietudine
mẽtem agitat,eius mox aciem obſcurat, ut altio-
ra in commotione non uideat, quæ bene prius
tranquilla cernebat. Sed inde ſubtilius ad altare
ducitur, unde ad tempus ne uideat reuerberatur.
Nam ipſa recti æmulatio æterna poſt paululũ in
tranquillitate largius aperit, quæ hic interim per
commotionem claudit:et unde mens turbatur ne
uideat,inde proficit ut ad uidendum uerius clare
ſcat.ſicut infirmanti oculo cùm collyrium immit-
titur,lux penitus negatur: ſed inde eam poſt pau-
lulum ueraciter recipit, unde hanc ad tempus ſa-
lubriter amittit. Nunquam uerò cõmotioni con-
templatio iungitur,nec præualet mens perturba-
ta cõſpicere,ad quod uix tranquilla ualet inhiare:
quia nec Solis radius cernit, cùm cõmotæ nubes
cœli faciem obducunt,nec turbatus fons inſpici-
entis imaginem reddit,quam tranquillus propriè
oſtendit:quia quo eius unda palpitat,eo in ſe ſpe
ciem ſimilitudinis obſcurat. Sed cùm per zelum
animus moueẽ,curandũ ſumopere eſt,ut nec hæc
eadem quæ inſtrumento uirtutis aſſumitur,men-
ti ira dominetur,nec quaſi domina præeat, ſed ue
lut ancilla ad obſequium parata,à rationis tergo
nunquam recedat. Tunc enim robuſtius contra
uitia erigit, cùm ſubdita rationi famulatur. Nam
quãtumlibet ira ex zelo rectitudinis ſurgat, ſi im-
moderata mentem uiceriit,rationi protinus ſeruí-
re contẽnit,& tanto ſe impudentius dilatat,quan
to impatientiæ uitium uirtutem putat. Vnde ne-
ceſſe eſt ut hoc ante omnia, qui zelo rectitudinis
mouetur,attendat,ne ira extra mentis dominium

transeat, sed in ultione peccati tempus modum q̃ considerans, surgentẽ animi perturbationẽ subtilius retractãdo restringat, animositatẽ reprimat, & motus seruidos sub æquitate disponat, ut eo fiat iustior ultra alienus, quo prius extitit victor suus, quatenus sic culpas delinquentiũ corrigat, ut antè ipse qui corrigit, per patientiã crescat, ut feruorem suum transscendendo dijudicet, ne intẽperanter excitatus ipso zelo rectitudinis, longè à rectitudine aberret. Quia uerò sicut diximus, etiã laudãda boni æmulatio mentis oculũ turbat, rectè nũc dicitur: Virum stultum interficit iracundia.] Ac si apertè diceretur: Ira per zelum sapiẽtes turbat, ira uerò per uitium stultos trucidat, quia illa sub ratione restringitur, hæc uerò irrationabiliter deuictæ menti dominatur. Bene autem subditur:

Quomodo inuidia cognoscitur. Cap. XXXII

ET paruulum occidit inuidia.] Inuidere enim nõ possumus, nisi eis quos nobis in aliquo meliores putamus. Paruulus ergo est qui liuore occiditur, quia ipse sibi testimoniũ perhibet, quòd eo minor sit cuius inuidia torquetur. Hinc est quòd hostis callidus primo homini inuidẽdo surripuit, quia amissa beatitudine, minorẽ se immortalitate illius agnouit. Hinc est quod Cain ad perpetrandũ fratricidium corruit: quia despecto suo sacrificio, prælatum sibi infremuit, cuius Deus hostiã accepit, & quẽ meliorẽ se esse exhorruit, ne utcunq̃ esset, amputauit. Hinc Esau ad persecutionem fratris exarsit, quia primogenitorũ benedictione perdita, quã tamẽ pro esu lẽticulę ipse uendiderat, minorẽ se eo quẽ nascẽdo præibat, ingemuit. Hinc Ioseph fratres sui Hismaelitis trãseuntibus, uẽdiderunt: quia cognito reuelationis mysterio, ne se fieret melior, eius profectib. obuiare conati sunt. Hinc Saul Dauid subditum lanceã intorquẽdo persequitur, quia quẽ magnis quotidie augeri uirtutũ successib. sensit, ultra se excrescere expauit. Paruulus itaq̃ est qui inuidia occiditur: quia nisi ipse inferior existeret, de bono alterius nõ doleret. Sed inter hæc sciẽdum est, quia quãuis per omnẽ uitiũ quod perpetrat̃, humano cordi antiqui hostis uirus infundit̃, in hac tamẽ nequitia, tota sua uiscera serpens cõcutit, & imprimẽdæ malitię pestẽ mouit. De quo nimirũ scriptũ est: Inuidia diaboli mors intrauit in orbẽ terrarũ. Nam cùm deuictũ cor liuoris putredo corruperit, ipsa quoq̃ exteriora indicant, q̃ grauiter animũ uesania instigat. Color quippe pallore afficit̃, oculi deprimunt̃, mẽs accẽdit̃, & mẽbra frigescunt, fit in cogitatione rabies, in dẽtibus stridor: cunq̃ in latebris cordis crescẽs abscondit̃ur odiũ, dolore cęco tenebrat cõscientiam uulnus inclusum. Nil lætum de proprijs libet, quia tabescẽtem mẽtem sua pœna sauciat, quẽ fœlicitas torquet aliena, quantoq̃ extranei operis in altũ fabrica ducit̃, tãto fundamẽtũ mẽtis liuidæ profundius suffodit̃: ut quo alij ad meliora properãt, eo ipso deterius ruãt, qua ruina uidelicet etiã illud destruit̃, quod in alijs actibus perfecto opere surrexisse putabatur. Nã in uidia cũ mẽtem tabefecerit, cũcta quæ inuenerit bene gesta cõsumit. Vnde bene per Salomonẽ dicitur: Vita carniũ sanitas cordis, putredo ossiũ inuidia. Quid em̃ per uitã carnis, nisi infirma quędã ac tenera, & quid per ossa, nisi fortia acta signantur? Et plerunq̃ cõtingit ut quidã cum uera cordis innocẽtia, in nõnullis suis actibus infirmi uideantur, quidã uerò iam quædã ante humanos oculos robusta exerceãt, sed tamẽ erga aliorũ bona, intus inuidiæ pestilẽtia latẽter tabescãt. Bene ergo dicitur: Vita carniũ sanitas cordis: quia si mẽtis innocẽtia custodit̃ur, etiã si qua foris infirma sunt, quandoq̃ roboranturt̃. Et rectè subdit̃: Putredo ossiũ inuidia: quia per liuoris uitiũ, ante Dei oculos pereũt, etiã fortia acta uirtutũ. Ossa quippe per inuidiam putrescere, est quædã etiã robusta deperire. Sed cur hæc de inuidia dicimus, si nõ etiã qualiter eruatur intimemus? Difficile nãq̃ est ut hoc alteri nõ inuideat q̃d, adipisci alter exoptat: quia quicquid tẽporaliter percipit̃, tãto fit minus singulis, quãto diuidit̃ur in multis: & idcirco desiderãtis mẽtẽ liuor excruciat, quia hoc quod appetit, aut funditũs alter accipiẽs adimit, aut à quãtitate restringit. Qui ergo liuoris peste plenè carere desiderat, illã hæreditatẽ diligat, quam cohæredũ numerus nõ angustat, quę & omnibus una est, & singulis tota: quæ tãto largior esse ostẽditur, quanto ad hanc percipientiũ multitudo dilatat̃. Imminutio ergo liuoris est affectus surgẽs internæ dulcedinis, & plena mors eius, est perfectus amor æternitatis. Nã cùm mẽs ab eius rei appetitu retrahit̃, quæ accipientiũ numero partit̃, tãto magis proximum diligit, quanto minus ex profectu illius sua dãna pertimescit. Quæ si perfectè in amore cœlestis patriæ rapit̃, et plenè etiã in proximi dilectiõe sine omni inuidia solidat̃: quia cũ nulla terrena desiderat, nihil est quod eius erga proximũ charitati cõtradicat. Quæ nimirũ charitas quid est aliud q̃ mẽtis oculus, qui si terreni amoris puluere tangit̃, ab internæ lucis mox intuitu læsus reuerberatur. Quia autem paruulus est qui terrena diligit, magnus qui æterna cõcupiscit, potest etiã sic nõ inconuenienter intelligi. Paruulum occidit inuidia, quoniam huius pestis languore non moritur, nisi qui adhuc in desiderijs infirmatur.

Libri quinti Moralium sancti Gregorij finis.

B. GREGORII LIB. VI. CONTINVANS MORALITER quintum caput Iob.

Quid per nomẽ Iob & uulnera eius, quæ à plãta pedis usq; ad uerticem pertulit, quid item per uxorẽ maledictionẽ suadere conantem, quidq; per amicos cõsolatores accipiatur, breuiter recapitulatur. Caput I

SEruata historiæ ueritate, beati Iob dicta amicorũq̃ illius, mystica proposui interpretatione discutere, quia cũ ctis uera sciẽtibus liquet quòd redẽptorem mundi totis suis allegationibus curat sancta scriptura promittere, eumq̃ per electos

electos omnes, ut per eius scilicet mẽbra, studuit designare. Vnde & idẽ B. Iob latino eloquio dolens dicit̃: ut per eius & nomẽ & uulnera, redemptoris nostri passio designet̃, de quo propheta ait: Verè languores nostros ipse tulit, & dolores nostros ipse portauit. Cui tẽtator ablatis omnibus, et seruos & liberos occidit, quia nõ solũ Iudaicũ populum ex timore seruientẽ, sed ipsos quoq̃ apostolos in suo amore regeneratos, passiones eius tẽpore telo perfidiæ perculit. Vulneribus beati Iob corpus atteritur: quia redẽptor noster cõfigi clauis in crucis patibulo nõ dedignatur. A planta autẽ pedis, usq̃ ad uerticẽ uulnera suscepit, quia sanctam Ecclesiã, quæ corpus eius est, nõ solùm uos extrema & ultima, sed usq̃ ad summa mẽbra persecutione sæuiẽs tentator afflixit. Vnde etiã Paulus dixit: Cõplebo ea quæ desunt passionũ Christi in carne mea. Cui suadere uxor ad maledicendum nititur, quia carnales quiq̃ intra sanctã Ecclesiam adiutores callidi tẽtatoris existunt. Quæ enim eum ad maledicendũ prouocat, uitã carnalium designat: qui, ut suprà diximus, iam intra sanctam Ecclesiã incorrectis morib. positi, quo per fidem bonis iuxta sunt, eo per uitã durius premũt. Quia em̃ quasi fideles uitari nequeũt, à fidelibus tanto deterius, quãto & interius tolerant̃. Amici uerò illius qui quasi ad cõsolandum ueniũt, sed ad uerba asperæ inuectionis excedũt, hæreticorũ speciem tenẽt, qui cũ cõtra bonos deũ defendere nituntur, offendũt. Hæc itaq̃ superius latius dicta, nũc breuiter studui ex mystica designatione succingere, ut lector meus ex ipsa hac replicatione meminerit me in hoc opere spiritali intellectui deseruire, & tamẽ cùm utilitatis ipsius usus postulat, subtiliter quoq̃ studeo historiæ uerba discutere: cùm uerò necesse est, simul utrunq̃ cõplector, ut spiritales fructus allegoria generet, quos tamẽ ex radice historię ueritas producit. Amicos uerò beati Iob, quos hæreticorũ speciẽ tenere diximus, in dictis suis nequaq̃ per omnia reprobamus, quia dum per supernã sententiã cõtra eos dicit̃: Non estis locuti corã me rectũ, & protinus subdit̃: Sicut seruus meus Iob: profecto liquet, quia nõ omnino despicitur, quod ex melioris cõparatione reprobatur. In reprehẽsione quippe eius incautè dilabũtur, sed tamẽ quia tãti uiri amici sunt, ex familiaritate illius mystica multa didicerunt. Vnde & sicut superius diximus, eorũ uerbis etiã Paulus utitur, & hæc in assertionis suæ adiutoriũ assumẽs, prolata ex ueritate testatur. quæ tamẽ ueritas rectè reprehẽdit: quia quãlibet fortis sentẽtia cõtra sanctum uirũ proferri nõ debuit. Possunt ergo mystice Elíphas uerba pẽsari, quibus ad beatum Iob loquitur, dicens:

Quòd stultus fuerit Iudæorum populus, qui præsentẽ dominũ in carne spreuit, et filij eius sint qui perfidiã eius imitãtur. Cap. II

EGo uidi stultũ firma radice, & maledixi pulchritudini eius statim.] Stultus q̃ppe Iudęorum populus extitit, quia ipsam in carne præsentiam æternæ sapiẽtiæ spreuit. Qui quasi firma radice cõualuit, quia electorũ uitã tẽporaliter extinguendo superauit. Sed hunc Elíphas maledicẽdo despicit: quia nimirũ omnes hæretici, quorũ tenere speciẽ amicos beati Iob diximus, cùm de nomine Christi gloriant̃, Iudæorũ perfidiã ex auctoritate reprehendũt. De quo stulto protinus subdit̃: Longè fiẽt filij eius à salute.] Filij huius stulti sunt omnes qui perfidiæ illius prædicatione generantur. Qui scilicet à salute lõgè sunt, quia etsi tẽporalem uitã sine afflictione percipiũt, æterna grauius ultione feriẽtur, sicut de eisdem filijs illius dominus dicit: Vę uobis Scribę & Pharisęi hypocritę, qui circuitis mare & aridã, ut faciatis unum proselytum, & cùm fuerit factus, facitis eum filium gehẽnæ duplo quàm uos. Sequitur: Et cõterentur in porta, & nõ erit qui eripiat.] Quis alius portæ nomine, nisi mediator Dei & hominum debet intelligi, qui ait: Ego sum ostiũ, per me si quis introïerit, saluabitur? Filij igitur huius stulti extra portã proficiũt, & in porta cõterũtur: quia prauæ Iudæorũ soboles ante mediatoris aduentũ, in legis obseruatione floruerũt: sed in ipsa redẽptoris nostri præsentia, à diuinitatis obsequio, perfidiæ suæ meritis repulsi ceciderũt. Quos nimirũ nõ est qui eripiat: quia scilicet dũ ipsum redemptorẽ extinguere persequẽdo conati sunt, oblatæ sibi remediũ ereptionis absciderũt, de quo bene subdit̃ur: Cuius messem famelicus comedet, & ipsum rapiet armatus.] Huius em̃ stulti messis fuerat̃ facti seges eloquij. Quædã nãq̃ spicarũ grana, sunt uerba pphetarũ quæ stultus habuit, sed nõ comedit: quia Iudaicus populus legẽ q̃dẽ uerbotenus tenuit, sed per fatuitatis fastidiũ ab eius intellectu ieiunauit. Huius ergo stulti messem famelicus comedit, quia nimirũ gẽtilis populus uerba legis intelligẽdo edit, ad quæ plebs Iudaica sine intellectu laborauit. Hos famelicos fidei, dominus præuidit, cùm per Euangelistã dixit: Beati qui esuriũt & sitiunt iustitiã, quoniã ipsi saturabũtur. De his famelicis Anna prophetãte dicitur: Repleti prius pro panibus se locauerunt, & famelici saturati sunt. Sed quia messem perdidit, rectè subiũgitur, qualiter etiã ipse stultus perit, cũ dicitur: Et ipsum rapiet armatus. Antiquus hostis Iudaicũ populũ armatus rapuit, quia in eo uitã fidei fraudulenter suggestionis iaculis extinxit: ut unde se inhærere deo crederet, inde eius ordinationi repugnaret. Quod profecto discipulos suos ueritas præmonet, dicẽs: Venit hora, ut omnis qui interficit uos arbitretur obsequium se præstare Deo. Sequitur:

Quid sit quòd aliquis uelox ingenio, quæ intelligit contẽnit, et alius tardus et hebes uix tandem multo labore assequitur, quod cùm intellexerit, operatur. Cap. III

ET bibent sitientes diuitias eius.] Huius stulti diuitias sitientes bibũt, quia fluentis sacræ locutionis, quæ Iudaicus populus in superbiæ ostentatione possederat, cõuersæ gentilium mentes irrigantur. Vnde & eisdem per prophetam dicitur: Omnes sitientes uenite ad aquas, & qui nõ habetis argentum, properate. Quia enim argenti uocabulo eloquia diuina signantur, Psalmista testatur, dicẽs: Eloquia domini eloquia castra, argẽtum

tum igne examinatũ. Qui ergo argentum nõ habent, ad aquas uocantur, quia nimirum gẽtilitas. quæ ſcripturæ ſacræ præcepta non acceperat, ſacri eloquij inundatione ſatiatur, quam tanto nũc auidius potat, quanto hanc diu ſicca ſitiebat. Eadem ergo diuina eloquia & meſſes & diuitię uocãtur: meſſes, quia ieiunam mentẽ reficiunt, diuitiæ uerò, quia magna nos morum uenuſtate componunt. Eadẽ & comedi dicuntur & bibi, quia nimirum dum quædam in eis obſcura ſunt, quæ nõ niſi interpretata intelligimus, hæc quaſi mandẽdo glutimus: dum quædam uerò ad intelligẽdum facilia ita ſumimus ut inuenimus, ea quaſi nõ mãſa bibimus, quia non fracta ſorbemus. Hæc ſub intellectu myſtico breui locutione tranſcurrimus, ne quid forſitã præteriſſe uideamur. Sed quia beati Iob amici eſſe non poſſent, niſi in quibuſdam quoq; magna morum honeſtate fulgerẽt, reſtat ut in eorum uerbis uirtutẽ ſenſuum moraliter inquiramus, quatenus dum locutionis eorum pondus diſcutitur, cuius doctrinæ fuerint, oſtẽdatur.

Quid ſit maledicere pulchritudinem ſtulti. Cap. IIII

EGo uidi ſtultũ firma radice, & maledixi pulchritudini eius ſtatim.] Quaſi firma radice ſtuitus in terra figitur, qui totis deſiderijs in terreno amore ſolidat. Vnde & primus Cain ciuitatem in terra conſtruxiſſe dicit: ut apertè monſtraretur, quia ipſe in terra fundamẽtum poſuit, qui à ſoliditate cœleſtis patriæ alienus fuit. Quaſi firma radice ſtultus attollitur, quando hic tẽporali proſperitate fulcit, ut omne quod appetit aſſequat, aduerſa nulla ſuſtineat, contra infirmos ſine repugnatione præualeat, benè agẽtibus ex autoritate contradicat, ad maiora commoda ex peiori ſemper actione perueniat, ut unde uiam uitæ deſerit, inde ad tẽpus fœlicior uiuat. Sed cùm malos florere infirmi cõſpiciunt, trepidãt: & apud ſemetipſos peccãtiũ proſperitate turbati, intus in greſſibus mẽtis nutant. Quorũ profecto ſpeciẽ ſumpſit Pſalmiſta, cũ diceret: Mei autẽ penè moti ſunt pedes, penè effuſi ſunt greſſus mei, qa zelaui in peccatoribus, pacẽ peccatorum uidẽs. Cùm uerò eorum gloriã fortes aſpiciũt, protinus quæ poſt gloriam pœna ſequat, attẽdunt: & alta intus cogitatione deſpiciunt hoc quod foris ſuperbi faſtu uacuæ inflationis intumeſcũt. Bene ergo dicit: Ego uidi ſtultũ firma radice, & maledixi pulchritudini eius ſtatim. Pulchritudini quippe ſtulti maledicere, eſt eius gloriã ex conſiderata dãnatione iudicare, quia eo atrocius in tormẽtis obruit, quo altius in peccatis eleuat, quia cùm tranſit quod extollitur, permanet quod punit. Qui honorat in uia, in perucũtione damnabitur. Et quaſi per amœna prata in carcerẽ peruenit, qui per præſentis uitæ proſpera ad interitum tẽdit. Notãdum uerò quod cũ ſtulti pulchritudini maledixiſſe ſe diceret, protinus addidit, ſtatim. Mos nanq; humanæ & infirmæ mẽtis eſt, ut cùm earum rerum quas reſpicit, qualitate uarietur, ſæpe eius iudicium cũ ipſa præſentis rei ſpecie ducat, & iuxta hoc quod aſpicit, intẽtio illius ſenſusq; formetur. Nam plerũq; non nulli dum quorundam gloriã cernũt, eiuſdẽ gloriæ aſpectib. delectant, ac magnum aliquid æſtimant, ſecũ ut talia mereant, exoptant. Cùm uerò glorioſos quoſq;, aut deiectos ſubito, aut fortaſſe etiam moriẽtes aſpiciũt, quia humana gloria omnimodo nihil ſit, cùm gemitu fatẽtur: ita ut protinus dicant: Ecce quàm nihil eſt homo. Qui hoc nimirum rectius dicerẽt, ſi cũ in gloria hominẽ cernerẽt, tunc eius interitum cogitantes, tranſeuntẽ potẽtiam nihil eſſe ſenſiſſent. Tunc quippe eſt humana elatio pẽſanda, quàm nihil ſit, cùm ſeſe ſuper cęteros ſucceſſibus extollit. Tunc cõſiderandum eſt quo curſu fœlicitas tranſuolet, cùm ante humanos oculos quaſi permanẽs pollet. Nã gloriam morituri nihil eſſe, in ipſa iam morte pẽſare infirmi quilibet poſſunt. Tunc enim ei etiam illi derogant, qui hanc & uſq; ad mortẽ ſequentes amant. Bene itaq; dicitur: Ego uidi ſtultum firma radice, & maledixi pulchritudini eius ſtatim. Ac ſi apertè diceret: Contra ſtulti pulchritudinẽ, moram in maledictione non habui: quia cùm hanc cernerem, ſimul etiam pœnam ſequentẽ uidi. Nõ enim ſtatim maledicerẽ, ſi qua me gloriæ illius delectatio tenuiſſet, ſed ſine tarditate maledixi: quia ſupplicia manſura conſpiciẽs, eius potẽtiam ſine dubitatiõe reprobaui. Sed quia iniqui quiq; quo plus in hoc mundo proficiunt, plures ſecum ad interitum trahunt, rectè ſubditur: Longè ſiant filij eius à ſalute.] Filij quippe huius ſtulti ſunt, qui in ambitione huius ſeculi, ex eius imitatione, naſcuntur, qui profecto tanto à ſalute longius fiunt, quanto in perpetratione nequitiæ nulla infirmitate feriuntur. De quibus bene additur.

Dies iudicij porta regni. Cap. V

ET conterentur in porta, & non erit qui eripiat.] Nã ſicut urbis aditus porta dicitur: ita eſt dies iudicij porta regni: quia per eum ab electis omnibus ad cœleſtis patrię gloriam intratur.

Vnde & hunc diem cùm ad retributionẽ ſanctæ Eccleſiæ Salomon appropinquare conſpiceret, dixit: Nobilis in portis uir eius, quando ſederit cum ſenatoribus terræ. Vir quippe eſt Eccleſiæ humani generis redemptor, qui in portis ſe nobilem oſtendit: qui deſpectus prius in contumelijs extitit, ſed in ingreſſu regni ſublimis apparebit. Qui cum terræ ſenatoribus reſidet: quia iudicij ſententiam cum ſanctis eiuſdem Eccleſiæ prædicatoribus decernet, ſicut & ipſe in Euangelio dicit: Vos qui ſecuti eſtis me, in regeneratione, cùm ſederit filius hominis in ſede maieſtatis ſuæ, ſedebitis & uos ſuper ſedes duodecim, iudicãtes duodecim tribus Iſrael. Quod Eſaias quoq; longè ante prænuncians ait: Dominus ad iudiciũ ueniet cũ ſenioribus populi ſui. De his portis Salomon iterũ dicit: Date ei de fructu manuũ ſuarum, & laudent eã in portis opera eius. Tũc quippe ſancta Eccleſia de fructu manuũ ſuarũ accipit: cùm eam ad percipiẽda cœleſtia, laboris ſui retributio attollit. Tunc eã ſua opera in portis laudãt, quando eius membris in ipſo regni aditu dicitur.

Pſal. 72

Prou. 31

Matth. 19

Eſa. 3

Prou. 13

Eſuriui, & dediſtis mihi manducare: ſitiui, & dediſtis potum: hoſpes eram, & collegiſtis me: nudus, & cooperuiſtis me. Filij igit huius ſtulti ante portam elati ſunt: ſed in porta conterentur, quia amatores huius ſeculi in præſenti uita ſuperbiunt: ſed in ipſo regni aditu æterna animaduerſione feriuntur. Bene autem ſubditur: Et non erit qui eripiat. Illos quippe ueritas ab æterna aduerſitate eripit, quos in temporalibus proſperis per diſciplinam premit. Qui ergo nunc renuit premi, tunc non ualet eripi: quia iniqui eum quem per diſciplinam negligunt habere patrem, afflictionis ſuæ tempore per adiutorium non inuenient ereptorem. Sequitur: Cuius meſſem famelicus comedet.] Habet enim ſtultus meſſem, quando iniquus quiſq; donum rectæ intelligentiæ accipit: ſcripturę ſacræ ſententijs docetur, bona loquitur, ſed tamen nullo modo hoc quod dicit operatur: uerba dei profert, nec tamẽ diligit: laudãdo exaggerat, uiuendo calcat. Quia ergo ſtultus iſte rectè & intelligit & dicit, ſed tamen hęc operando non amat, meſſem habendo ieiunat. Quam nimirum famelicus comedit, quia is qui ad Deũ ſanctis deſiderijs anhelat, diſcit quod audit, agit quod didicerit, & dum doctoris prauí recta prædicatione reficitur, quid aliud quàm ſtulti fruge ſaturatur? An nõ famelicos ſuos ueritas ut ſtulti meſſem comederent admonebat, cùm per deſideria ſancta flagrantibus, de Phariſæis præcepit, dicens: Quæ dicunt facite, iuxta opera uerò eorum, nolite facere. Ac ſi apertè diceret: Verbi meſſem loquendo excolunt, ſed hanc malè uiuendo minimè contingunt. Veſtram ergo famem meſſis iſta reficiat: quia uobis hanc per fatuitatis ſuæ faſtidium ſerunt. Bene autem ſubditur: Et ipſum rapiet armatus.] Antiquus nanq; hoſtis quaſi inermis uincitur, cùm mala aperta ſuggerens humanę menti, bona omnia ſimul deſtruere conatur. Sed armatus uenit, quãdo bona alia intacta deſerens, latenter alia corrumpit. Nam ſæpe quoſdam in intellectu non tentat, eiſq; in ſacri eloquij meditatione non obuiat, ſed tamen eorum uitam in operatione ſupplantat, qui dum de ſcientiæ uirtute laudantur, nequaquam ſuorum operum damna reſpiciunt: cunq; in fauoris delectationem animus ducitur, uitæ ſuæ uulnera non medetur. Hunc ergo armatus hoſtis rapuit, quẽ fraude tectus in alia deſerens, ex alia parte ſuperauit. Sequitur: Et bibent ſitientes diuitias eius.] Sæpe ſtultus habet interni liquoris fontem, ſed non bibit: quia ingenium quidem intelligentiæ accipit, ſed tamen ueritatis ſententias cognoſcere legendo contemnit, ſcit quia intelligere ſtudendo prealeat, ſed ab omni doctrinæ ſtudio faſtidioſus ceſſat. Diuitiæ quoq; mentis, ſunt uerba ſacræ locutionis: ſed has diuitias ſtultus oculis aſpicit, & in ornamenti ſui uſum minimè aſſumit, quia uerba legis audiens, magna quidem eſſe cõſiderat: ſed ad comprehendenda hæc nullo ſtudio amoris elaborat. At contra alius ſitim habet, ingenium non habet. amor ergo hunc ad meditandum pertrahit, ſenſus hebetudo contra dicit, & ſæpe hoc in diuinæ legis eruditione quandoq; ſtudendo intelligit, quod per negligentiam ingenioſus neſcit. Huius ergo ſtulti diuitias ſitientes bibunt, dum præcepta dei quę ingenioſi faſtidientes neſciunt, hebetes amantes aſſequuntur. In his nimirum tenebras hebetudinis illuſtrat oculus amoris: nam hoc tardioribus ſitis aperit, quod uelocioribus faſtidium claudit. Qui & idcirco ad intelligentiæ alta peruenìunt, quia agere quæ intellexerunt, uel minima nulla contemnunt, & dum ſenſum manibus adiuuant, ſeſe ultra altitudinem ingenioſorum leuãt. Vnde bene per Salomonem dicitur: Stellio manibus nititur, & moratur in ædibus regis. Plerunq; enim aues quæ ad uolatum penna ſubleuat, in uepribus reſident: & ſtellio, qui ad uolatũ pennas non habet, nitens manibus, regis ædificiũ tenet: quia nimirum ſæpe ingenioſi quiq; dum negligentia torpent, in prauis actionib. remanẽt, & ſimplices quos ingenij penna nõ adiuuat, ad obtinẽda æterni regni mœnia uirtus operationis leuat. Stellio ergo dum manibus nitit, in regis ædibus moratur: quia illò ſimplex per intentionem recti operis peruenit, quò ingenioſus minimè aſcendit. Sed his auditis, quæſtio noſtro cordi ſuborìtur: cur uel negligenti, intelligentiæ donum tribuatur, uel ſtudioſus quiſq; ſenſus ſui tarditate præpediatur? Ad quam citius reſpondetur, dum protinus ſubditur: Nihil in terra ſine cauſa fit.] Idcirco enim ſæpe & deſidioſus ingenium accipit, ut ingenioſus de negligẽtia iuſtius puniatur: quia quod ſine labore aſſequi potuit, ſcire contemnit. Et idcirco nonnunquam ſtudioſus tarditate intelligentiæ premitur, ut eo maiora premia retributionis inueniat, quo magis in ſtudio inuentionis elaborat. Nihil ergo in terra eſt ſine cauſa, quando & ſtudioſo tarditas ad premium proficit, & deſidioſo uelocitas ad ſupplicium creſcit. Ad intelligenda autem quæ recta ſunt, aliquando laboris ſtudio, aliquando uerò dolore percuſſionis erudimur. Vnde cùm dictũ ſit: Nihil in terra ſine cauſa fit, aptè protinus additur:

Matt. 23

Prou. 30

Quòd non ex elementis huius mundi, ſed ex nobis eſt cauſa per quam meritò flagellamur.
Caput VI

ET de humo non egredietur dolor.] Dolor nanq; quaſi de humo egreditur, cùm homo ad Dei imaginem conditus, de rebus inſenſibilibus flagellatur. Sed quia per occulta merita mentium, aperta prodeunt flagella pœnarum, de humo dolor non egreditur, quoniam ſenſus noſtri malitia exigit, ut à rebus inſenſibilibus feriatur. Ecce enim cernimus quòd ad correptionem noſtram, expectatus imber arente terra ſuſpenditur, & caliginoſus aer inardeſcẽte ſole ſiccatur, mare procellis tumeſcentibus ſæuit, & alios ad tranſmeãdum ſuſceptos intercipit, alijs deſideratũ iter erecta in cumulum unda interdicit, terra non ſolùm germina fœcũditatis imminuit, ſed etiã ſemina accepta conſumit. In quibus nimirum cunctis,

patenter aſpicitur hoc quod quidā ſapiens de domino teſtatur, dicens: *Sap. 5* Et pugnabit cum illo orbis terrarum contra inſenſatos. Orbis quippe terrarū cum domino contra inſenſatos pugnat, quando in pœna delinquentiū, & elementorum aduerſitas militat. Sed tamen de humo dolor non egreditur: quia res quælibet inſenſibilis ad afflictionē noſtram ſtimulo noſtræ actionis excitatur. De humo dolor non egreditur: quia nequaquam pœna de ea naſcitur creatura, quæ percutit: ſed de ea proculdubio quæ peccando uim percuſſionis extorſit. Sed curandum magnopere eſt, ut cùm in rebus exterioribus pōdere doloris afficimur, ſpe ad ſuperna tendamus, quatenus eo mens ad alta perueniat, quos nos exterior pœna caſtigat. Vnde & aptè ſubiungitur:

Quòd amatores huius mundi, & in hoc ſeculo, & in futuro, laboribus deputati ſunt: ſerui uerò Dei hinc mente auolantes, ſub ſe habent omnia quæ contemnunt. Cap. VII

HOmo ad laborem naſcitur, & auis ad uolatum.] Ad laborem quippe naſcitur homo, quia nimirum is qui accepta eſt prḗditus ratione, conſiderat quòd ualde ſibi ſit impoſſibile, ut hæc peregrinationis ſuę tempora ſine gemitu euadat: Vnde bene Paulus cùm tribulationes ſuas diſcipulis enumeraret, adiunxit: *1. Theſſ. 2* Ipſi enim ſcitis, quòd in hoc poſiti ſumus. Sed in eo ꝙ caro flagellis affi citur, mens ad appetenda altiora ſubleuatur, Paulo rurſus atteſtante, qui ait: *2. Cor. 4* Et licet is qui foris eſt noſter homo corrūpatur, tamen is qui intus eſt, renouatur de die in diem. Homo ergo ad laborem naſcitur, & auis ad uolatū: quia inde mens ad ſumma euolat, unde caro in infimis durius laborat. Poteſt quoq; appellatione hominis carnalium uita ſignari. Vnde & Paulus ait: *1. Cor. 3* Cùm enim ſit inter uos zelus & cōtentio, nónne carnales eſtis? Quibus paulopoſt ſubiecit dicens: Nónne homines eſtis? In hac itaq; uita homo ad laborem naſcitur: quia carnalis quiſq; cùm tranſeuntia appetit, deſideriorum ſuorū ſe pondere affligit. Grauis quippe labor eſt, hanc ipſam præſentis uitæ gloriam quærere, quæſitam quandoq; percipere, & perceptam cū omni circūſpectione cuſtodire. Grauis labor eſt, hoc cum magna fatigatione apprehendere, quod is qui apprehendit, nouerit diu ſtare non poſſe. Sancti autem uiri, quia tranſeuntia nō amant, non ſolùm nulla temporalium deſideriorum pondera tolerant, ſed & ſiqua aduerſa conſurgunt, in ipſis ſuis preſſuris & languoribus non laborant. Quid enim flagellis durius? & tamen *Actuum 5* de flagellatis apoſtolis ſcriptū eſt: Ibant apoſtoli gaudentes à cōſpectu concilij: quoniam digni habiti ſunt pro nomine Ieſu cōtumeliam pati. Quid ergo eorum mentibus labor eſt, quibus & pœna uerberum labor non eſt? Homo ergo ad laborem naſcitur: quia ille huius mundi ueraciter mala ſentit, qui eius bona inhianter appetit. Nam cuius mens ad alta ſuſpenditur, ſub ipſa eſt quicquid
6 exterius contra ipſam mouetur. Bene itaque ſubditur: Et auis ad uolatum.] Quia tanto animus à laboris afflictione ſe ſubtrahit, quanto per ſpē ad ſumma ſuſtollit. An non quaſi auis, Paulus ad uolatum natus fuerat, qui tot aduerſa ſuſtinens dicebat: *Phil. 3* Noſtra autem cōuerſatio in cœlis eſt. Et rurſum: *2. Cor. 5* Scimus quoniam ſi terreſtris domus noſtra huius habitationis diſſoluatur, quòd ædificationem habemus ex deo, domū non manufactam æternam in cœlis. Velut auis ergo ima tranſcenderat, quem adhuc corpore in terra demorantem, iam in ſublimib. ſpei penna ſubleuabat. Sed quia nullus ſuis uiribus ualet ſeſe in alta ſuſtollere: ut cùm à uiſibilibus affligitur, in inuiſibilia ſubleuetur, rectè mox ſubditur: Quamobrem ergo deprecabor dominum, & ad deum ponā eloquium meum.] Ac ſi apertè diceret. Illum rogo, per quē hæc tribui ſcio. Si enim hoc per ſe habere ſe crederet, deprecari dn̄m non indigeret. Sequitur: Qui facit magna & inſcrutabilia & mirabilia abſque numero.] Quis omnipotentis dei mirabilia perſcrutari ſufficiat, ꝙ cuncta ex nihilo creauit, quòd ipſa mundi fabrica mira potentiæ uirtute diſpoſita ſit, & ſuper aera cœlum ſuſpenditur, & ſuper abyſſum terra libratur, quòd ex rebus inuiſibilibus ac uiſibilibus omnis hæc uniuerſitas exiſtit, quòd hominem fecerit, ut ita dixerim, in breui colligens mundum alterū, ſed rationalem: quòd hūc ex anima & carne cōſtituēs, inueſtigabili uirtutis diſpoſitiōe permiſcuit ſpiritū et lutū? Ex his itaq; aliud nouimus, aliud & ſumus: ſed tamē mirari negligimus, quia ea quæ incomprehenſibili indagatione mira ſunt, humanis oculis uſu uiluerūt. Vnde fit ut ſi mortuus homo ſuſciteť in admirationē omnes exiliat, & quotidie homo qui non erat, naſcitur, & nemo miratur: cùm proculdubio omnibus conſtet, quia plus ſit creari quod non erat, ꝙ̄ reparari quod erat. Quia arida Aaron uirga floruit, cuncti mirati ſunt, & quotidie ex arente terra arbor produciť, uirtusq; pulueris in lignū uertiť et nemo mirať. Quia quinq; panibus quinq; milia hominū ſaturati ſunt, creuiſſe eſcas ſub dentibus cuncti mirati ſunt: quotidie ſparſa grana ſeminū, plenitudine multiplicanť ſpicarū, & nemo miratur. Aquam ſemel in uinum permutatam uidentes cuncti mirati ſunt: quotidie humor terræ in radicem uitis attractus, per botrum in uinum uertitur, & nemo miratur. Mira itaq; ſunt omnia quę mirari homines negligunt: qui ad cōſiderandum, ut prædiximus, uſu torpeſcunt. Bene autem cùm diceret: Qui facit magna:] adiunxit ſtatim: Et inſcrutabilia.] Minus enim fuerat magna facere, ſi tamen ea quæ facta ſunt, perſcrutari potuiſſent. Rectè autem ſubditur:

Quòd diuina miracula conſiderari quidem debent per ſtudium, nec tamen diſcuti per intellectum. Cap. VIII

ET mirabilia abſque numero.] quia minoris eſſet magnitudinis, ſi qui inſcrutabilia condidit, pauca feciſſet. Sed inter hæc ſciendum eſt, quia diuina miracula & ſemper debent cōſiderari per ſtudiū, & nunquā diſcuti per intellectū. Sæpe nanq;

nanq; humanus ſenſus, dum quarundam rerū rationem quærens nō inuenit, in dubitationis ſe uoraginē mergit. Vnde fit ut nōnulli homines mortuorum corpora in puluerem redacta conſiderēt, dumq; reſurrectionis uim colligere ex ratione nō poſſunt, hæc ad ſtatum priſtinum redire poſſe deſperant. Mira igiť quæ ex fide credenda ſunt, perſcrutanda per rationem non ſunt, quia ſi hæc noſtris oculis ratio expanderet, mira non eſſent. Sed cùm in his fortaſſe animus titubat, neceſſe eſt ut ea quæ per uſum nouit, nec tamen per rationem colligit, ad memoriam reducat, quatenus rei ſimilis argumento fidem roboret, quā labefactari ſua ſagacitate deprehendit. Conſiderato quippe humanæ carnis puluere, quorundam mens concuſſa deſperat, quando puluis ad carnem redeat, & rediuiuum corpus per membrorum lineamenta componat: quando illa terræ ariditas per uiuentia membra uireſcat, ac ſeſe per eorum ſpecies formasq; diſtinguat. Hoc nimirum per rationem comprehendi nō poteſt: ſed tamen credi per exemplum facilè poteſt. Quis enim ab uno grano ſeminis, immenſam ſurgere arborē crederet, niſi certum hoc per experimentum teneret? In tanta nanq; unius grani paruitate, & nulla ſui diſſimilitudine, ubi latet ligni duritia, & ligno tenerior medulla, aſperitas corticis, uiriditas radicis, ſapor fructuum, ſuauitas odorum, diuerſitas colorum, mollicies foliorum: & tamen quia hoc per experimentum nouimus, ex uno grano ſeminis prodire omnia non dubitamus. Quid ergo eſt difficile, ut puluis in membra redeat, dum conditoris potentiam quotidie cernimus, qui ex grano ligna mirabiliter, & adhuc mirabilius fructus ex lignis creat? Dicat ergo: Qui facit magna & inſcrutabilia, & mirabilia abſq; numero: quia diuinorum operum magnitudo, nec ex qualitate ualet diſcuti, nec ex quantitate numerari. Vnde & adhuc ſubditur: Qui dat pluuiam ſuper faciem terræ, & irrigat aquis uniuerſa. Qui ponit humiles in ſublimi, & mœrentes erigit ſoſpitate.] Quia amicos beati Iob eruditos eius ſocietate credimus, neceſſe eſt ut hæc Eliphath uerba myſticè diſſeramus. Omnipotens enim Deus terræ pluuiam tribuit, cùm arentia corda gentilium, ſuperna gratia præ-
7 dicationis infundit. Et aquis uniuerſa irrigat. quia ſterilitatem perditi hominis repletione ſpiritus ad fructificationem format, ſicut per ſemet- *Ioan. 4* ipſam ueritas dicit: Qui biberit ex aqua quā ego dabo ei, non ſitiet in æternū. Vniuerſitatis autem nomine homo ſignatur, quia in ipſo & uera ſpecies, & magna communio uniuerſitatis oſtenditur. Omne nanq; quod eſt, aut eſt & non uiuit: aut eſt & uiuit, ſed nequaquā ſentit: aut eſt, & uiuit, & ſentit, ſed non intelligit, nec diſcernit: aut eſt, uiuit, & ſentit, & intelligit, & diſcernit. Sunt nanq; lapides, nec tamen uiuūt. Sunt arbuſta: uiuūt quidem, nec tamen ſentiunt. Herbarum quoq; atque arborum uita uiriditas uocatur, ſicut per Paulum *1. Cor. 15* de ſeminibus dicitur: Inſipiens tu, quod ſeminas non uiuificatur, niſi prius moriatur. Sunt bruta animalia, uiuunt & ſentiunt, nec tamen intelligūt, aut diſcernunt. Sunt angeli, uiuunt & ſentiunt, & intelligendo diſcernunt. Homo itaq; quia habet commune eſſe cum lapidibus, uiuere cum arboribus, ſentire cum animalibus, diſcernere cum angelis, rectē nomine uniuerſitatis exprimitur, in quo iuxta aliquid ipſa uniuerſitas tenetur. Vnde & diſcipulis ueritas dicit: Euntes in mundum uniuerſum, prædicate Euangelium omni creaturæ. *Mar. 16* Omnem uidelicet creaturam ſolum intelligi hominem uoluit, cui commune aliquid cum omnibus creauit: quāuis hoc loco uniuerſa intelligi & aliter poſſunt. Sancti enim ſpiritus gratia cùm ſibi diuites ſubijcit, pauperes non repellit: cùm fortes humiliat, uenire ad ſe debiles non recuſat: cū nobiles colligit, ſimul & ignobiles apprehendit: cùm ſapientes ſuſcipit, imperitorum ſtultitiā non contemnit. Vniuerſa ergo Deus aquis irrigat, qui dono ſancti ſpiritus, ex omni genere hominum ad ſuam cognitionem uocat.

Quòd iuxta morum diuerſitatem, uim ſui ſermonis format Deus in ſingulis. Cap. IX

POſſunt autem uniuerſorum nomine, ipſę morum diſſimilitudines deſignari. Alius nanq; elatione erigitur, alius pōdere timoris inclinatur, alius libidine æſtuat, alius auaritia anhelat, alius remiſſione ſe deijcit, alius ira ferueſcit. Sed per doctrinam ſacri eloquij, dum ſuperbo humilitas tribuitur, timido confidentia præbetur, luxurioſus per caſtitatis ſtudium ab immūditia tergitur, auarus per continentiam ab ambitionis æſtu temperatur, remiſſus zeli rectitudine erigitur, iracundus à præcipitationis ſuæ excitatione refrenatur, uniuerſa Deus aquis irrigat: quia uim ſui ſermonis in ſingulis iuxta morum diuerſitatem format, ut hoc eius eloquio quiſque inueniat, per quod uirtutis neceſſariæ germen ferat. Vnde per quendā ſapientem de mannæ dulcedine dicitur: Paratum *Sap. 16* panem de cœlo præſtitiſti illis ſine labore, omne delectamentum in ſe habentem, atque omnis ſaporis ſuauitatem. Manna quippe omne delectamentum atq; omnis ſaporis ſuauitatē in ſe habuit, quod uidelicet in ore ſpiritalium iuxta uoluntatem edentium ſaporem dedit: quia diuinus ſermo & omnibus congruens, & à ſemetipſo non diſcrepans, qualitati audientium condeſcendit, quē dū electus quiſque utiliter, iuxta modum ſuum intelligit, quaſi acceptum manna in uoluntarium ſaporem uertit. Et quia laborem boni operis gloria ſequitur retributionis, poſt aquarum irrigationem rectè ſubiungitur:

Quòd hi qui pro amore Dei modo ſe contemnunt, ſublimes cum Deo iudices uenient. Cap. X

QVi ponit humiles in ſublimi, & mœrētes erigit ſoſpitate.] In ſublimi humiles ponūtur: quia hi qui nūc ꝑ dei amore deſpecti ſunt, tūc cū deo iudices ueniūt, ſicut hoc quod pauloante diximus eiſdē humilib. ueritas polliceť, dicēs: Vos qui *Matth. 19* ſecuti eſtis me, in regeneratione, cùm ſederit filius hoīs in ſede maieſtatis ſuæ, ſedebitis et uos ſuper duode-

duodecim sedes, iudicãtes duodecim tribus Israel. Tunc mœrẽtes dñs sospitate erigit, quia hi qui eius desiderijs accensi, prospera fugiunt, aduersa patiunt, cruciatus persequentiũ tolerãt, secũ ipsos per lamenta castigãt, tanto sublimiorẽ tũc sospitatem recipiũt, quanto nũc cunctis mundi gaudijs deuotè moriunt. Hinc etenim per Salomonem
Prou.14 dicitur: Cor quod nouit amaritudinẽ animæ suæ, in gaudio eius non miscebit extraneus. Humana etenim mens animæ suæ amaritudinẽ scit, cũ æternæ patriæ desiderijs accensa, peregrinationis suæ pœnã flendo cognoscit: sed in eius gaudio extraneus non miscebit, quia qui nũc à mœrore cõpunctionis alienus est, tunc particeps ad lætitiã consolationis nõ est. Hinc est quod in Euãgelio ueritas
Ioan.6 dicit, Amen amen dico uobis, quia plorabitis & flebitis uos, mũdus aũt gaudebit, uos aũt cõtristabimini, sed tristitia uestra uertet in gaudiũ. Et rur-
Ibidem sum: Vos igit nũc quidẽ tristitiã habetis, iterũ aũt uidebo uos, & gaudebit cor uestrũ, & gaudiũ uestrũ nemo auferet à uobis. Sospitate ergo dñs mœrentes erigere dicit: quia ꝓ se afflictos tẽporaliter, uera salute cõsolat. Quod tamẽ de electis dei etiã in hac uita nihil obstat intelligi. In sublimi quippe humiles ponunt, quia cùm se ex humilitate substernunt, altæ mentis iudicio cuncta temporalia transeunt, cunctq; se indignos in omnib. æstimant, rectæ cogitationis examine huius mundi gloriã transcendentes calcant: Videamus humilem Pau
2.Cor.1 lum cùm discipulis dicit: Non enim nosmetipsos prædicamus, sed Iesum Christũ dñm nostrũ, nos aũt seruos uestros per Christũ. Videamus hũc hu-
2.Cor.6 milem in sublimi iam positũ dicentem: An nesci-
Ephes.2 tis quia angelos iudicabimus? & rursum: Conresuscitauit & cõsedere nos fecit in cœlestib. Fortasse hunc exterius tũc catena religabat, mente tamen in sublimib. positus fuerat, quia iam per spei suæ certitudinẽ in cœlestibus sedebat. Sancti itaq; uiri foris despecti sunt, & uelut indigi omnia tolerant, sed dignos se supernis sedibus confidentes, æternitatis gloriã cũ certitudine expectãt: cunctq; laborant foris aduersitate persecutionis, ad munitã recurrunt intrinsecus arcem mentis, & inde cuncta sub se ire despiciunt, inter quæ transire corporaliter etiam semetipsos cernunt, minas non metuũt, quia & tormenta patiendo contemnũt. Hinc em D
Prou.28 per Salomonem dicit: Iustus quasi leo confidens
Prou.12 absq; terrore erit. Hinc ab eo scriptũ est iterũ: Nõ cõtristabit iustũ, quicquid ei acciderit. Quia em̃ recti quicq; in alto intentionis suæ uertice siti sunt, dũ mortẽ moriẽdo nõ sentiũt, miro modo eos reproborũ iacula & feriũt, & non cõtingũt. In sublimi ergo humiles sunt positi: quia unde se in omnibus despiciũt, inde contra omnia securiores fiunt.

Quid sit quod scriptum est in Esaia, descende, sede in puluere uirgo filia Babylonis. Cap. XI

Esa.46 QVo contra rectè sub Babylonis specie per prophetã menti reprobæ dicit: Descende, sede in puluere uirgo filia Babylonis, sede in terra, non est solium filiæ Chaldæorũ. Hoc enim loco humana mens uirgo non incorrupta (ut arbi- A tror) dicitur, sed infœcunda. Et quia Babylon cõfusio interpretatur, rectè infœcunda mens Babylonis filia uocatur: quę in eo ꝓ nequaq; bona opera germinat, dum nullo ordine rectę uitæ cõponitur, quasi cõfusione matre generat. Sin aũt uirgo nõ infœcunda dicitur, sed incorrupta, postquam statum salutis perdidit, ad confusionis suæ cumulum appellatur quod fuit. Cui aptè per increpationem dicitur diuina uoce, descende. in alto quippe humanus animus stat, quando supernis retributionibus inhiat: sed ab hoc statu descẽdit, cùm turpiter uictus, sese defluentibus mundi desiderijs subijcit. Cui bene mox additur, sede in puluere. Descendens enim in puluere residet, quia cœ- B lestia deserens, terrenis cogitationibus aspersus, in infimis uilescit. Vbi adhuc ingeminando subiungitur: Sede in terra. Ac si apertè exprobrãs dicat: Quia cœlesti conuersatione noluisti te erigere, sub tem etipso prostratus in terrenis actib. humiliare. Vnde & necessariò protinus additur: Nõ est solium filiæ Chaldæorum. Chaldæi nanque feroces interpretantur. Valde autem feroces sunt, qui uolũtates proprias sequentes, nec suis parcere mortibus sciũt. Ferocia sunt terrena deliderią, quæ non solùm contra præcepta conditoris, sed sæpe etiam contra percussionum uerbera, duram atq; insensibilem mentem reddunt. Sed filia ferocium solium non habet: quia mens quę ad amorẽ mundi ex prauis desiderijs nascitur, atq; eisdẽ de- C siderijs obduratur, in eo quòd se terrenis concupiscẽtijs subijcit, sedem iudicij amittit: nullicq; apud se solio pręsidet, quia examine discretionis caret, & quasi à iudicij sui sessione repellit, quia per exteriores concupiscentias uagatur. Liquet, enim ꝓ mens quæ intus consilij sedem perdiderit, foras se per deliderią innumerabiliter spargit. Et quia agere intellecta dissimulat, cæcatur etiam rectè, ut nesciat quod agat: & sæpe iusto iudicio in sua uoluntate relinquitur, & sub ea quæ anxie appetit, laboriosa mundi ministeria relaxatur. Vnde 9
aptè illic subditur: Quia ultra nõ uocaberis mollis & tenera, tolle molam, & mole farinam. Constat nimirum quòd teneræ suæ filiæ parentes parcunt, nec duris atq; seruilibus hanc operibus affligunt. Omnipotẽs ergo Deus quasi terrenã filiam uocat, quando dilectam uniuscuiusq; animã, à laboriosis huius mũdi seruitijs reuocat, ne dum exterioribus actionibus afficitur, ab internis desiderijs obduretur. Sed Chaldæorũ filia mollis & tenera non uocatur, quia mens prauis desiderijs dedita, in eo quod anxiè appetit, huius seculi labore relinquitur, ut foris mundo uelut ancilla seruiat, quæ intus Deum ut filia nequaquã amat. Vnde & molam tollere, ac farinam molere iubetur. Mola in gyrum ducitur, & farina profertur. Vna quæque autem mundi huius actio mala est, quæ dum multas curas congerit, humanas mẽtes quasi per gyrum uertit: atq; ex se quasi farinam proijcit, quia seducto corde, semper minutissimas cogitationes gignit. Nonnunq; uerò qui quie- 10
tus alicuius esse meriti creditur, positus in qualibet

libet actione denudatur, unde illic protinus sub- A
Esa.47 infertur: Denuda turpitudinem tuam, discooperi humerum, reuela crura, transi flumina. In administratione quippe operis turpitudo denudat, dum uilis mens abiectaq; in actiõis ostẽtatione cognoscitur, quæ quieta prius magna putabatur. Humerũ mens discooperit, quãdo opus sui quod ignorabatur, ostendit. Crura reuelat, quia quibus desideriorum passibus, lucris mundi inhiet, manifestat. Flumina etiam transit, quia actiones huius seculi quæ quotidie ad terminum defluunt, indesinenter appetit, dumq; alias relinquit, alias assequitur, quasi de flumine semper ad flumẽ tendit. Hęc paucis per excessũm diximus, ut mens à solio sanctæ intẽtionis excussa, quo iaceat monstraremus: quia si ad ea quæ super ipsam sunt, inhiare cessaue B rit, sub semetipsam etiam indesinenter ruit. In alto autem figitur, si amorem temporalium deserens, ad spem incommutabilis æternitatis ligatur. Bene ergo dicitur: Qui ponit humiles in sublimi.] Atq; aptè subiungitur: Et mœrentes erigit sospitate.] Sæpe in hoc mundo etiam læti qui libet erecti sunt, dum de ipsa gloria suæ prosperitatis intumescunt. Sed mœrentes dominus sospitate erigit: quia afflictos suos ad gloriam ueræ lætitiæ soliditate sustollit. Sospitate quippe, non insania erecti sunt, qui in bonis actibus positi, spe in Deum firma gratulantur. Nonnulli enim (sicut diximus) & iniquitates perpetrãt, & gaudere non
Prou.2 cessant. de quibus per Salomonem dicitur: Qui
Eccle.8 lætantur cùm malefecerint, & exultant in rebus C pessimis. Et rursum: Sunt impij qui ita sunt securi, ac si iustorum facta habeant. Hi nimirum non sospitate eriguntur, sed insania: quia superbiunt cùm affligi debuerunt, & inde miseri in exultatione defluunt, unde à bonis flentur: phreneticorum uidelicet sensibus similes, qui insaniam qua præualent, uirtutem putant, qui ex morbo esse nesciunt hoc quod amplius sanis posiunt, & quasi creuisse se uiribus æstimant, dum ad uitæ terminum per augmenta languoris appropinquãt: qui quia rationis sensum non habent, flent, & rident, & tanto se in magna exultatione dilatant, quanto et insensibiles malum quod patiuntur, ignorant. Sospitate ergo dominus mœrentes erigit: quia electorum mens non de præsentis uitæ insania, sed D de certitudine æternæ salutis hilarescit. Vnde aptè mox de hac ipsa prauorum destructione subiungit: Qui dissipat cogitationes malignorum, ne possint implere manus eorum quod cœperãt. Reproborum mentes peruersis cogitationibus semper inuigilant, sed plerunq; eis superna dispositio obuiat: & quamuis prauitatem consilij nec fracti aduersitatibus corrigant, tamen ne contra bonos præualeat, eorũ uires refrenat. Quos contra miro iudicio agit, ut effectu quidem prauí operis careant, & tamen iustæ sententiæ iudicis reos conscientia addicat. Quòd ergo mala cogitãt, quid ipsi faciant ostendunt: quòd uerò mala implere nequeunt, hi contra quos cogitauerant, defenduntur. Vnde & adhuc bene subditur:

Quòd humana cõsilia in eo quòd Dei cõsilio nituntur resistere, obsequuntur, ut de fratrib. Ioseph legitur, & de Saul, et de Iona, & de Iudæis Christi nomen extinguere uolentib. Cap. XII

QVi comprehendit sapientes in astutia eorũ, consilia prauorũ dissipat.] Sæpe enim nonnulli humana sapientia inflati, dum desiderijs suis diuina iudicia contraire conspiciunt, astutis eis reluctari machinationibus conantur, & quo ad uotum suum uim supernæ dispositionis intorqueãt, callidis cogitationibus insistunt, subtiliora consilia exquirunt, sed inde uoluntatem Dei peragunt unde hanc immutare cõtendunt, atq; omnipotentis Dei cõsilio dum resistere nituntur, obsequunt: quia sæpe & hoc eius dispositioni aptè militat, quod ei per humanum studium friuolè resultat. Sapientes ergo dominus in ipsa eorũ astutia comprehendit, quando eius consilijs humana facta etiam tunc congruè seruiunt, cùm resistunt. Quod melius ostendimus, si pauca ad medium gesta-
rum rerum exempla proferamus. Ioseph som- 12
niũ uiderat quòd suo manipulo, fratrũ eius se manipuli prosternebant: somnium uiderat quòd sol & luna se cùm reliquis stellis adorabãt. Quę quia purè fratribus retulit, eorum corda protinus futuræ dominatiõis inuidia, pauorq; percussit. Cunctq; hunc ad se uenire conspicerent, malitia sæuientes
dixerunt: Ecce somniator uenit ille; uenite occi- Gen.37
damus eum, & uideamus quid illi proderint somnia sua. Cunctq; se eius dominio: subijci metuunt, somniatorem in puteũ deponunt, eumq; Hismaeli is transeuntibus uendunt: qui in Ægyptũ ductus, seruituti subditus, luxuriæ accusatione damnatus, castitatis merito adiutus, prophetiæ iudicio ereptus, omni Ægypto prælatus est: per supernam uerò sapientiam prouidus frumẽta congessit, & futuro periculo necessitatis obuiauit. Cũq; in orbem fames irruit, de alimentorum præparatione sollicitus Iacob, filios suos in Ægyptũ misit: qui frumentorum dispensationi præpositũ Ioseph nescientes inueniũt, atq; ut mereren̄t alimenta percipere, eorum dispensatorem compulsi sunt pronis in terrã ceruicib. adorare. Pensemus ergo gestę rei ordinem, pensemus quomodo sapientes in ipsa sua astutia uis diuina comprehendat. Ideo ab eis uenditus fuerat Ioseph, ne adoraretur, sed ideo est adoratus, quia uenditus. Astutè nanq; aliquid agere ausi sunt, ut Dei consiliũ mutaret, sed diuino iudicio, quod declinare conati sunt, renitendo seruierunt. Inde quippe coacti sunt Dei uoluntatem peragere, unde hanc moliti sunt astutè commutare. Sic sic diuinũ consiliũ dum deuitat, implet: sic humana sapientia dum reluctat, cõprehendit. Timuerũt fratres ne Ioseph super eos excresceret, sed hoc quod diuinitùs dispositũ fuerat, cauẽdo factũ est ut euenirẽt. Humana ergo sapientia in seipsa cõprehensa est, quę uolũtati dei unde per intentionẽ restitit, inde eius impletioni militauit. Sic Saul dũ Dauid subiectũ quotidiano sue 13
crescere uirtutũ successu cõspiceret, suã ei in cõsiliũ filiã spopõdit, atq; in eius dotẽ, cẽtũ dari ab eo

Phili-

Philiſtinorum præputia petijt, ut cùm prouocatus miles ultra ſe excreſcere quæreret, inimicorũ gladijs traditus uitam finiret, ſicut ſcriptum eſt:
1.Reg.18 Non habet rex neceſſe ſponſalia, niſi tantum centum præputia Philiſtinorum, ut fiat ultio de inimicis regis. Porrò Saul cogitabat tradere Dauid in manus Philiſtinorum, ſed Dauid diſpoſitionis intimæ fauore roboratus, centum ſe dare perhibuit, & ducenta præputia reportauit. Cuius nimirum operis Saul argumento ſuperatus, ſuperna prouidentia in ſapientiæ ſuæ eſt conſilio deprehenſus: quia unde ſuccreſcentis militis uitam ſe extinguere credidit, uirtutis eius gloriam inde cumulauit. Sed quia nonnunquam aſtutè ſe aliquid ſapere etiam electi moliuntur, libet ad medium alium ſapientem deducere, & quomodo in internis conſilijs aſtutia mortalium comprehendatur, demonſtrare. Prudenter quippe Ionas ſapere uoluit, cũ
Ione 1 ad prædicandam Niniuitarum pœnitentiam miſſus, quia electis gentibus Iudæam deſerere timuit, prædicationis officium implere recuſauit. Nauim petijt, fugere Tharſis elegit, ſed protinus tempeſtas exoritur, ſors mittitur, ut uidelicet cognoſcatur cuius culpa mare turbetur. Ionas in culpa deprehenditur, in profundum mergitur, ceto ſorbente repentè deuoratur, atq; illuc geſtãte belua peruenit, quò ire ſponte contempſit. Ecce fugitiuum Dei tempeſtas inuenit, ſors ligat, mare ſuſcipit, belua includit, & quia autori ſuo obedire renititur, ad locum quo miſſus fuerat, ſuo reus carcere portatur. Iubente Deo miniſtrare homo prophetiã noluit, aſpirante deo belua prophetam uomuit. Comprehendit ergo dominus ſapientes in aſtutia eorum, quando & hoc in uſum ſuæ uoluntatis redigit, per quod ſibi uoluntas humana contradicit. Perſcrutemur adhuc Hebræorum ſapientiam, ut uideamus quid prouidendo prohi
Ioan.12 buit, aut quid prohibẽdo prouocauit. Certè cùm ad redemptoris noſtri miracula credentium turba conflueret, cùm ſacerdotes populi, inuidiæ ſacibus accenſi, mundum poſt eũ ire cernerent, ut proclamarent dicentes: Videtis quia nihil proficimus, ecce mundus totus poſt eum abijt: ut ab illo
Ioan.11 uim tantæ cõcurſionis abſcinderẽt, finire eius potentiam morte conati ſunt, dicentes: Expedit ut unus homo moriatur, & nõ tota gens pereat. Sed redemptoris mors ad coniunctionẽ ſui corporis, id eſt, Eccleſiæ ualuit, nõ ad ſeparationem. Vnde & per legem turturi uel columbæ (in figura noſtri ſacrificij) ſecari guttur præcipitur, & nõ penitus abſcindi, ut & poſt mortem corpori caput inhæreat, quia uidelicet mediator Dei & hominum, id eſt, caput omniũ noſtrum, & ueræ mundationis hoſtia unde pro nobis mortem pertulit, inde nobis uerius inhæſit. Poſt ſectionem ergo, caput turturis ſuo corpori inhæret, quia Chriſtũ ab Eccleſia nec mors interueniens diuidit. Perſecutores igitur peregerũt hoc quod pernicioſè moliti ſunt, intulerunt mortem, ut ab eo abſcinderent fidelium deuotionem, ſed inde fides creuit, unde hanc ſe extinguere infidelium crudelitas credidit. Cunq;

A ſe æſtimant eius miracula perſequendo abſcindere, hæc nimirum compulſi ſunt neſciendo dilatare. Comprehendit ergo dominus ſapientes in aſtutia eorum, quando & hoc ad pietatis ſuæ obſequium redigit, quod contra illum humana crudelitas exarſit. Iuſtus nanque & miſericors mortalium acta diſponẽs, alia cõcedit propitius, alia permittit iratus, atq; ea quæ permittit, ſic tolerat, ut
14 hæc in ſui cõſilij uſum uertat. Vnde miro modo fit ut & quod ſine uoluntate Dei agit uoluntati Dei contrariũ nõ ſit, quia dũ in bonũ uſum mala facta uertunt, eius cõſilio militant etiã quæ eius cõſilio repugnant. Hinc enim per Pſalmiſtam dicit: Ma- Pſal.110
gna opera domini, exquiſita in omnes uoluntates eius. Sic quippe eius opera magna ſunt, ut per
B omne quod ab hominibus agitur, eius uoluntas exquiratur. Nam ſæpe inde perficitur, unde repelli putabatur. Hinc rurſum dicitur: Omnia quecunq; Pſal.134
uoluit dñs fecit in cœlo & in terra. Hinc Salomõ
Prou.21 ait: Non eſt ſapiẽtia, nõ eſt prudentia, nõ eſt cõſilium cõtra dñm. Reſtat ergo ut in cunctis quę agimus, uim ſupernæ uoluntatis inquiramus, cui uidelicet cognitæ, debet noſtra actio deuotè famulari, & quaſi ducem ſui itineris proſequi, ne ei etiam nolens ſeruiat, ſi hãc ſuperbiens declinat. Vitari enim uis ſuperni conſilij nequaquam poteſt, ſed magna ſibi uirtute hanc temperat, qui ſe ſub eius nutibus refrenat, eiuſq; ſe pondera leuigat, qui hanc ſubiecto cordis humero uolens portat. Sed quia perſecutorum ſuperius memoriam fecimus, qualiter etiam ea quæ ſubiecta ſunt, eorum
C cæcitati congruant, oſtendamus. Sequitur:

Quòd exemplo Loth, contra uiam iuſti, accuſationis aditum non inueniunt peccatores. Cap. XXIII

PEr diem incurrent tenebras, & quaſi in nocte ſic palpabunt in meridie.] Per diem tenebras incurrũt, quia in ipſa ueritatis præſentia perfidiæ errore cæcati ſunt. Clarè quippe per diẽ cernitur, per noctẽ uerò noſtra acies obſcuratur. Perſecutores igitur redemptoris noſtri, dum diuinæ uirtutis miracula cernerent, & tamen de eius diuinitate dubitarent, in die tenebras paſſi ſunt, quia uiſum in luce perdiderunt. Hinc eſt quòd eos ipſa
Ioan.12 lux admonet dicens: Ambulate dum lucem habetis, ne uos tenebre comprehẽdant. Hinc eſt quod
Hier.15 de Iudęa dicitur: Occidit ei ſol cũ adhuc eſſet dies. Hinc eſt quod uocem pœnitentium in ſe prophe
Eſa.56 ta iterum ſumit, dicens. Impegimus meridie quaſi in tenebris, in caliginoſis quaſi mortui. Hinc iterũ dicit: Cuſtos quid de nocte cuſtos quid de nocte? Dixit cuſtos. Venit mane & nox. De nocte eteEſaiæ 21
nim cuſtos uenit, quia humani generis protector, & manifeſtus in carne apparuit, & tamen hunc preſſa perfidię ſuæ tenebris Iudęa minimè cognouit. Vbi bene ex uoce cuſtodis additur: Venit mane & nox, quia per eius præſentiam & noua lux mundo inclaruit, & tamen in corde infidelium uetuſta cæcitas remanſit. Bene autem dicitur:
15 Quaſi in nocte, ſic palpabunt in meridie.] Hoc quippe palpando exquirimus, quod oculis nõ uidemus. Iudæi autẽ aperta eius miracula uiderant, & adhuc

& adhuc eũ quaſi palpãtes quærebãt, cũ dicerent:
Iob.10 Quouſq; animã noſtram tollis? Si tu es Chriſtus, dic nobis palam. Ecce miraculorum lux ante oculos aderat, & tamen in cordis ſui tenebras offendentes, adhuc requirendo palpabãt. Quorũ nimirum cæcitas ad crudelitatem, crudelitas etiã uſq; ad aperta opera perſecutiõis exarſit. Sed redemptor humani generis, perſecutorum ſuorum manibus diu teneri nõ potuit. Vnde & protinus ſubditur: Porrò ſaluum faciet egenum de gladio oris eorũ, & de manu uiolenti pauperem.] Ipſe quippe iſte pauper eſt, de quo per Paulum dicitur: Pro
2.Cor.8 pter nos egenus factus eſt, cũ diues eſſet. Et quia Iudæi accuſando dominum tradiderũt, quem traditum gentiles crucifixerunt, poteſt per oris gladium accuſantium Iudæorum lingua ſignari, de
Pſal.56 quibus per Pſalmiſtã dicitur: Filij hominum, dentes eorum arma & ſagittæ, & lingua eorũ gladius acutus. Qui Euangelio etiam telte clamauerunt:
Luc.23 Crucifige, crucifige eum. Per uiolenti uerò manum, ipſa crucifigens gentilitas exprimi poteſt, quæ in redemptoris morte, Hebręorum uoces opere impleuit. Deus itaq; hunc pauperẽ & de uiolenti manu & de oris gladio ſaluum fecit, quia uidelicet redemptor noſter & uires gẽtilium, & linguas Hebræorum moriendo ex humanitate pertulit, ſed ex diuinitatis ſuæ potentia reſurgẽdo ſuperauit. Quia uidelicet reſurrectione quid aliud agitur, niſi ut ad ſpem uitæ ſubſequẽtis infirmitas noſtra roboretur? Vnde & bene mox ſubditur:
C Et erit egeno ſpes.] Erepto quippe paupere, egenus ad ſpem reducitur, quia humilis fidelium populus redemptore moriente, pauore concutitur, ſed reſurgente ſolidatur. Ipſos nanque primos huius populi pauperes, electos uidelicet prædicatores, uiſa eius mors perculit, ſed reſurrectio oſtenſa reparauit. Saluato ergo paupere, ſpem egenus recipit, quia reſurgente in carne domino, fidelis quiſque ad æternæ uitæ fiduciam cõualeſcit. Sed ecce iam in manifeſta oſtẽſione ueritas uenit, iam carnis mortem pertulit, eamq; reſurgendo deſtruxit, iam reſurrectionem gloria aſcenſionis honorauit: & tamen Hebræorum lingua adhuc eum contumelijs laceſſere non deſinit, quos nimirũ æquanimiter tolerat, ut alios tolerando conuertat, atq;
D alios minimè conuerſos quandoq; diſtrictius feriat. Tunc enim lingua infidelium ab effrenatione uanæ ſuę loquacitatis obmuteſcet, cũ uenire eum iuſtum iudicem uiderit, quem tunc iniuſtè iudicauit. Vnde & bene ſubditur: Iniquitas autem contrahet os ſuum.] Os enim ſuum nunc adhuc iniquitas dilatat, quia humani generis redemptorẽ, lingua infidelium cõtumelijs laceſſere nequaquam ceſſat. Sed tunc os contrahit, cùm hoc quod non uult per ſtudium, per ſupplicium claudit, quod tamen bene accipi etiam de conuerſis perſecutoribus poteſt. Saluato enim paupere, dũ egenus ad ſpem redit, contracto ore iniquitas obmuteſcit, quia reſurrectionis eius clareſcente miraculo, dũ copioſa multitudo infidelium credidit, à redemptoris ſui iniurijs contumelijſq; ceſſauit. Os enim

A ſuum ad quod Deũ deridendo aperuit, iam formidando contraxit. Libet hæc moraliter, poſtpo- 16
ſita Iudæorum ſignificatione, tranſcurrere, atq; à prauis generaliter quomodo agantur indagare. Iniquorum quippe hominum mentes cùm quædam à proximis bene geſta conſpiciunt, in extenſo liuoris ſui eculeo torquentur, & grauem malitiæ ſuę pœnam ſuſtinent, cùm bona in alijs tabeſcentes uident. Rectè itaq; dicitur: Per diem incurrent tenebras.] Quia mens eorum cùm de aliena melioratione affligitur, de radio lucis obſcuratur, quia ſæpe in proximis dũ bona aperta cõſiderat, ſi qua mala lateant inueſtigant, & ſollicitis inquiſitionibus laborant, ſi quid fortè quod accuſare poſſint inueniant. Sana quidẽ membra cõſpiciunt, ſed clauſis cordis oculis uulnus palpantes
B quærũt. Vnde & bene ſubditur: Et quaſi in nocte ſic palpabũt in meridie.] Dies boni operis in proximo exterius lucet, ſed quaſi in nocte palpãt, qa liuoris ſui intus tenebras tolerãt. Peruenire ad aliqua quæ reprehendant ſatagunt, detractionis aditum quærunt, ſed quia hunc inuenire nõ ualent, cæci exterius circũeunt. Quod bene exprimitur, cùm Loth protegẽtibus angelis, in domo eius Sodomitę oſtiũ nõ inuenerũt, ſicut ſcriptũ eſt: Vimq; Gen.19
faciebant Loth uehementiſſimè, & iam proximũ erat ut frangerẽt fores, & miſerũt manũ uiri, & introduxerũt ad ſe Loth, clauſerũtq; oſtiũ, et eos qui erant foris percuſſerũt cæcitate, à ininimo uſq; ad
C maximũ, ita ut oſtium inuenire nõ poſſent. Quid eſt quod malis aduerſantibus intra domũ Loth reducitur & munitur, niſi q; iuſtus quiſq; dum prauorũ inſidias ſuſtinet, ad mentem reuertit, & imperterritus manet? Sodomitæ autẽ uiri in domo Loth oſtium inuenire nequeũt, quia corruptores mentiũ contra uitã iuſti nullũ accuſationis aditũ deprehendunt. Percuſſi enim cæcitate quaſi domum circumeũt, quia inuidẽtes facta dictaq; perſcrutant. Sed quia eis de uita iuſti fortis undiq; ac laudabilis actio obuiat, errantes nihil aliud quàm parietẽ palpant. Bene ergo dicit: Quaſi in nocte, ſic palpabunt in meridie: quia dum bonum quod uident accuſare nequeunt, cæcati malitia, malum quod non uident, ad accuſationẽ quærunt. Vnde
D rectè ſubiungit: Porrò ſaluũ faciet egenũ de gladio oris eorum, & de manu uiolenti pauperem.] Pauper quippe eſt, quiſquis apud ſemetipſum elatus non eſt. Vnde & per Euangeliũ ueritas dicit: Beati pauperes ſpiritu, quoniam ipſorũ eſt regnũ Matt.5
cœlorum. Duobus autem modis ad culpam unuſquiſq; pertrahitur, aut enim delectatione perducit, aut terrore ſuperat. Gladius nanque oris, eſt iniquitas perſuaſionis: manus autem uiolenti, eſt aduerſitas poteſtatis. Sed quia uera citer humilis, qui hoc loco pauper uocat, quo nulla huius mundi proſpera appetit, eo audenter etiã aduerſa contemnit, rectè dicitur: Saluum faciet egenũ de gladio oris eorũ, & de manu uiolenti pauperẽ. Ac ſi apertè diceret: Sic in ſe deus mẽtes humilium ſolidat, ut eas ad perpetrandã nequitiã nec blandimẽta ſuaſionũ pertrahãt, nec dolores ſupplicioruũ

frangãt. Spes quippe in æternitatem animum eri
A mini reprobare dicendi sunt: quia in semetipsis ca
git, & idcirco nulla mala exterius quæ tolerat sen stigando satagunt inuenire quod nesciunt. Vnde
tit. Vnde & subditur: Et erit egeno spes.] Ad cu & beatus Iob ad libertatis uerba, inter percussio-
ius spei uidelicet fructum cùm pauper peruene- nis uerbera erumpens, tanto de se rectius iudicia
rit, omnis elatus obmutescit. Vnde & adhuc sub- ferientis interrogat, quanto in semetipso uerius
ditur: Iniquitas autem contrahet os suum.] Nunc causas persecutionis ignorat. Eliphas itaq; quia
enim malus bonis derogat, & recta quæ agere ne hunc percussum nõ probationis examine, sed pur-
gligit, hæc in alijs obtrectando lacerare nõ cessat. gationis æstimauit, dum liberè inter flagella lo-
Sed tũc iniquitas os suum contrahit, cũ iustis quã queretur, reprobasse dei increpationem credidit.
ta suppetat gloria retributionis agnoscit. Tunc Quem etiam aptè hæreticorum tenere speciem
enim ei loqui contra bonos non uacat, quia ma- diximus, qui omne quod à sancta Ecclesia rectè
lorum suorum digna retributione, linguam tor- agitur, apud iudicium suum semper ad uitium tor
1.Reg.2 menta ligant. Vnde bene Anna prophetante di- titudinis inflectunt. Quia uerò bona intentione
citur: Pedes sanctorum suorum seruabit, & impij ad loquendum ducitur, sed non curat discernere
in tenebris conticescẽt. Sed ut electus quisq; æter cui loquatur, adhuc supernæ dispensationis mo-
na supplicia euadat, & ad perrẽnem gloriam pau B deramina prædicando subiungit, dicens: Quia
per ascẽdat, debet hic assiduis flagellis atteri, qua- ipse uulnerat & medetur, percutit & manus eius
tenus in iudicio ualeat purgatus inueniri. Ipso nã sanabunt.] Duobus modis omnipotens deus uul
que infirmitatis nostræ pondere deorsum quoti- nerat, quos reducere ad salutem curat. Aliquan-
die ducimur, nisi mira manu artificis per subueni- do enim carnem percutit, & mentis duritiam suo
17 entia flagella releuemur. Vnde & subditur: Bea- pauore tabefacit. Vulnerando ergo ad salutem re
tus homo qui corripitur à domino.] Prima uir- uocat, cùm electos suos affligit exterius, ut inte-
tus est, ne perpetrari debeant, sed uitari peccata: se rius uiuant. Vnde per Moysen quoq; loquitur di-
cunda autem saltem perpetrata corrigere. Sed ple cens: Ego occidam, & ego uiuere faciam, percu- Deut.31
runq; culpas non solùm imminentes minimè uita tiam, & ego sanabo. Occidit eñ ut uiuificet, per-
mus, uerumetiam nec commissas agnoscimus. Et cutit ut sanet: quia idcirco foris uerbera admouet,
peccatoris mens tanto altius tenebrescit, quanto ut intus uulnera delictorũ curet. Aliquando aũt
nec damnum suæ cæcitatis intelligit. Vnde fit plę etiamsi flagella exterius cessare uideantur, intus
runq; diuini muneris largitate, ut culpam pœna uulnera infligit, quia mentis nostræ duritiam suo
subsequatur, & flagella oculos delinquentes ape- desiderio percutit, sed percutiendo sanat: quia ter
riant, quos inter uitia securitas cæcabat. Torpens C roris sui iaculo transfixos, ad sensum nos rectitu-
quippe animus percussione tangit, ut excitetur: dinis reuocat. Corda enim nostra malè sana sunt,
quatenus qui statum suæ rectitudinis securus per cùm nullo dei amore sauciãtur, cũ peregrinatio-
didit, afflictus cõsideret quo iacet. Hinc itaq; ipsa nis suæ ærumnam non sentiunt, cum erga infir-
asperitas correptionis, origo fit luminis. Vnde & mitatem proximi nec quamlibet minimo affectu
Ephe.5 per Paulum dicitur: Omne quod arguitur, à lumi languescunt: Sed uulnerant ut sanẽtur, quia amo
ne manifestatur: argumentum enim salutis, est uis ris sui spiculis mentes deus insensibiles percutit,
Eccle.10 doloris. Hinc est enim quod Salomon ait: Cura- moxq; eas sensibiles per ardorem charitatis red-
tio cessare faciet peccata maxima. Hinc iterum di dit. Vnde & sponsa in Canticis Canticorũ dicit:
cit: Quem enim dominus diligit, castigat: flagellat Vulnerata charitate ego sum. Malè eñ sana ani-
autem omnem filium quem recipit. Hinc uoce an ma, atq; in huius exilij statu cæca securitate pro-
Apoc.3 gelica dominus ad Ioãnem loquitur dicens: Ego strata, nec uidebat deum, nec uidere requirebat:
quos amo, redarguo & castigo. Hinc Paulus ait: percussa aũt charitatis eius spiculis, uulneraẽ in in-
Heb.12 Omnis autem disciplina in præsenti quidem non timis affectu pietatis, ardet desiderio contẽplatio
uidetur esse gaudij, sed mœroris, postea autem fru nis, & miro modo uiuificaẽ ex uulnere, quæ prius
ctum pacatissimum exercitatis per eam reddit iu- D mortua iacebat in salute, æstuat, anhelat, et iã uide
stitiæ. Quamuis ergo conuenire simul nequeant re desiderat quẽ fugiebat. Percussione ergo ad sa-
dolor & beatitudo, rectè tamen nunc dicitur: Bea lutẽ reducit, quæ ad securitatẽ quietis intimæ, a-
tus homo qui corripitur à domino, quia per hoc moris sui perturbatione reuocat. Sed cũ sauciata
quòd peccator dolore correptionis premit, quan mens anhelare in deũ cœperit, cùm cuncta mũdi
doq; ad beatitudinem, quæ sine interuentu dolo- huius blandimẽta despiciens, ad supernã se patriã
ris est, eruditur. Sequitur: per desideriũ tendit, ad tentationẽ ei protinus uer
titur, quicquid amicum prius in seculo blandím-
que putabatur. Nam qui peccantem amare con-
sueuerant, rectè uiuentem crudeliter impugnant.
Et erectus in Deum animus, carnis suæ bella tole
rat, in qua prius uitijs seruiens, delectabiliter iace
bat: uoluptates priscæ ad memoriam redeunt, &
contradicentem mentem graui certamine affli-
gunt. Sed quia dum transitorio labore atterimur,
à perpetuo dolore liberamur, aptè subiungitur:

Quibus modis uulnerat Deus, quos ad salutem reducere curat. Caput XIIII

INcrepationem ergo domini reprobes.] Quis-
quis pro culpa percutit, sed in querela suæ per
cussionis eleuatur, increpationem domini repro-
bat, quia hanc iniustè se perpeti accusat. Qui autẽ
non pro purgatione criminis, sed & pro fortitudi
nis probatione feriuntur, cùm causas suæ percus-
sionis inquirunt, nequaquam increpationem do-

Quòd

Quòd in præsenti uita electos suos non permittit Deus tentari, supra id quod possunt, donec huius uitæ septima cõpleta, nulla eos deinceps tentatio tangat. Cap. XV

IN sex tribulationibus liberabit te, et in septima
non tanget te malum.] Quid enim senario nu-
mero quem septimus sequitur, nisi præsentis uitæ
operatio decursusq; signatur? Sexto quippe die
omnia perficiens, hominem condidit, & septi-
mo die Deus requieuit; qui scilicet septimus ue-
sperum non habet, quia subsequentẽ requiem nul
lus iam terminus claudit. Perfectis ergo omnib. re
quies sequit, quia post bona uitę pręsentis opera,
retributio æternæ quietis inuenit. In sex itaq; nos
tribulationibus dominus liberat, ne nos in septi-
B ma malum tangat: quia per paternæ pietatis eru-
ditionem præsentis uitæ labore nos atterit, sed in
aduentu iudicij à uerbere abscondit, ut tanto tunc
ad salutem certiores exhibeat, quanto nũc nos fla
gella durius secant. Qui aptè mox mala uitæ pręs-
entis, & adiutoria supernæ protectionis enume-
rans subdit: In fame eruet te de morte, & in bel-
lo de manu gladij.] Sicut fames carnis, est subtra
ctum subsidiũ corporis, ita & fames mentis, est si-
lentium diuinæ locutionis. Vnde rectè per pro-
Amos 6 phetam dicitur: Emittam famem in terram, non
famem panis, neq; sitim aquæ, sed famem audien-
di uerbum domini. Et quia humanã mentem cùm
diuina allocutio deserit, contra eam carnis tenta-
tio inualescit, aptè subiungit: Et in bello de manu
gladij. Bellum quippe patimur, cùm carnis nostrę
tentationibus impugnamur, de quo nimirum bel
Psal.139 lo per Psalmistam dicitur: Obumbrasti super ca-
put meum in die belli. Quia igitur reprobi dum fa
me uerbi Dei deficiunt, etiam belli gladio transfi-
guntur, electos suos dominus & in fame à morte
eripit, & in bello à gladio abscondit: quia eorum
mentes dum uerbi sui pabulo reficit, contra tenta
tiones corporis fortes reddit. Sed sunt nonnulli
qui etsi ex diuino eloquio ab interna se fame refi-
ciunt, si iam contra tentationes corporis, cõtinen
tiæ uirtute fulciunt, adhuc tamen percutit huma-
nis detractionibus metuũt, & sæpe dum linguarũ
iacula formidant, peccati se laqueo strangulant.
19 Vnde & aptè subdit: A flagello linguæ abscon-
deris.] Flagellum linguæ est exprobratio illatæ D
contumeliæ. Flagello linguæ bonos feriũt, qui eo
rum opera irridendo persequuntur. Sæpe enim
lingua à bono opere dum uituperat reuocat, &
quasi flagellum se exerit, quia dorsum timidę men
tis cædit. Hoc flagellum linguæ, electorum men-
tibus insidiari propheta conspexerat, cùm super-
Psal.90 num adiutorium pollicens dicebat: Ipse liberabit
me de laqueo uenantium, & à uerbo aspero. Ve-
nantes eñ nihil aliud quàm carnem quærunt. Sed
à uenantiũ laqueo, atq; ab aspero uerbo eripimur,
quando & insidias carnalium, & irrisionũ probra
despiciendo superamus. Aspera quippe eorũ uer-
ba sunt, quę bonis nostris itinerib. aduersantur. Sed
asperitatem uerbi euadere, est irrisiones detrahen
tium dissimulãdo calcare. Sancta ergo anima à fla
A gello linguę abscõditur: quia dum in hoc mundo
honorem laudis non quærit, nec contumelias de
tractiõis sentit. Sed sunt nõnulli qui iam derogan
tium uerba despiciunt, iã irrisiones pro nihilo at-
tendunt, adhuc tamẽ pœnas corporis cruciatusq;
pertimescunt. Antiquus nanq; aduersarius ut à re
cta intentione nos retrahat, multiformiter impu-
gnat, & tentationẽ nostrã modo uerbi fame, mo-
do carnis certamine, modo flagello sermonis, mo
do calamitate persecutionis aggreditur. Sed quia
perfectus quisq; cùm in semetipso uitia uicerit, sta
tim mentẽ etiã contra uulnera passionis accingit,
aptè subiungitur: Et non timebis calamitatem
cùm uenerit.] Sancti eñ uiri quia cõtra multifor-
B mem aduersariũ se pugnare considerant, semetip-
sos in certamine multipliciter parant. Habent eñ
contra famem, diuini uerbi pabulum: contra belli
gladium, cõtinentiæ scutum: contra flagellum lin
guæ, protectionem patientiæ: contra exterioris
calamitatis damnum, interni amoris adiutorium.
Vnde miro modo agitur, ut quo eos hostis calli-
dus numerosius tentat, eo circumspecti Dei mili-
tes uirtutibus ditiores fiant. Et quia electi quiq;
dum præsentis uitæ certamina fortiter tolerant,
in terrore sibi uenturi iudicij securitatem parant,
rectè subiungitur:

Quòd dãnatis nulla humanitate cõpatiẽtur electi, et sic solidi erũt, ut ultrà nec timore nec dolore ullo affici possint. Cap. XVI

IN uastitate & fame ridebis.] Tunc quippe re- 20
C probi uastitatẽ famemq; passuri sunt, cùm dam
nati in extremo iudicio ab æterni panis uisione se
parãtur. Scriptum nanq; est: Tollatur impius, ne- Esa.26
uideat gloriã dei. Et per semetipsum dñs dicit: E- Ioan.6
go sum panis uiuus, qui de cœlo descẽdi. Simul er
go eos uastitas famesq; cruciat, qui nõ solũ foris
tormẽta sentiũt, sed intus etiã inedię peste moriũ-
tur. Vastat igitur gehenna, quia cõcremat: fames
interficit, quia suã illis faciem redemptor abscon-
dit. Bene nanq; retributionem interius exteriusq;
recipiunt: quia & cogitando miseri, & operando
deliquerunt. Vnde bene per Psalmistam dicitur:
Pones eos in clibanum ignis in tẽpore uultus tui, Psal.20
dominus in ira sua conturbabit eos, & deuorabit
eos ignis. Quod enim ab igne deuoratur, ab exte
riori parte accenditur. Clibanus uerò interius in-
flammatur. In tempore ego uultus domini, iniu-
sti omnes, ut clibanus ponuntur, & ab igne deuo
rantur: quia apparente iudice, cùm à uisione illius
eorũ multitudo repellitur, & intus per desideriũ
ardet conscientia, & foris carnẽ cruciat gehenna.
Potest etiã flagellũ linguæ, sententia ultimæ ani-
maduersionis intelligi, qua districtus iudex repro
bis dicet. Discedite à me maledicti in ignem æter Matth.25
nũ, qui paratus est diabolo & angelis eius. Iustus
ergo à flagello linguæ, atq; à calamitate ueniente
absconditur, quia in tanta districtione sententiæ,
blanda tunc iudicis uoce refouetur cùm dicitur:
Esuriui, & dedistis mihi manducare: sitiui, & dedi
stis mihi bibere: hospes eram, & collegistis me: nu
dus, & operuistis me: infirmus, & uisitastis me: in

carcere eram,& uenistis ad me. Quibus præmitti-
tur: Venite benedicti patris mei, possidete paratũ
uobis regnum à constitutione mundi. In uastitate
ergo & fame iustus ridebit: quia cùm iniquos om
nes extrema ultio percutit, ipse de gloria dignæ re
tributionis hilarescit. Nec damnatis iam tunc ex
humanitate compatit̃, quia diuinæ iustitię per spe
ciem inhærens, inconcusso districtionis intimæ ui
gore solidatur. Erectas nanq; in claritate supernæ
rectitudinis electorũ mentes nulla misericordia
afficit, quia has à miserijs altitudo beatitudinis a-
Psal. 51 lienas reddit: Vnde bene per Psalmistã dicit̃: Vi-
debunt iusti & timebũt, & super eum ridebunt &
dicent: Ecce homo qui non posuit Deum adiuto-
rem suũ. Iniquos eñ iusti nunc uident & metuũt,
tunc uisuri sunt & ridebunt. Quia enim modo ad
eorum labi imitationem possunt, hic habent for-
midinem. Quia uerò damnatis tunc prodesse ne-
queunt, illic non habent compassionem. Æterno
itaque supplicio deditis, non esse miserendum, in
ipsa qua beati sunt, iustitia iudicantis legunt: qui,
quod suspicari fas non est, qualitatẽ sibi perceptæ
felicitatis imminuunt, si in regno positi uolunt,
quod implere nequaquã possunt. Sed quisquis ad
uitæ præcepta se dirigit, priusquam præmia æter-
na percipiat, hic iam initia securitę in perpetuum
securitatis degustat, ut antiquum hostem nõ me-
tuat, & interueniente mortis articulo, uiolentos
21 eius impetus nullatenus perhorrescat. Iustis
nanq; initium retributionis, est ipsa plerunq; in o-
bitu securitas mentis. Vnde & rectè subiungitur:
Et bestiam terræ non formidabis.] Callidus quip
pe aduersarius bestia terræ dicitur, quia ad rapien
das mortis tempore peccatorum animas, uiolen-
tia crudelitatis efferat̃. Quos enim uiuentes blan-
diens decipit, morientes sæuiens rapit. Quo con-
tra de electorum Ecclesia per prophetã dominus
Esaiæ 35 pollicet̃, dicens: Mala bestia nõ transibit per eam.
Illi igitur terræ bestiã morientes timent, qui con-
ditoris sui potentiam uiuentes non timent. San-
cti igitur uiri, quia diuinæ se formidini medullitus
subdunt, omne in aduentu aduersarij pondus ti-
moris abijciunt. Hinc est enim quòd Psalmista do
Psal. 7 minum exorat, dicens: Ne quando rapiat ut leo
Psal. 63 animam. Hinc rursus ait: Exaudi Deus oratio-
nem meam cùm deprecor, à timore inimici eripe
animam meam. Viuentes quippe perfecti timent
iudicem, ne morientes metuant accusatorem. Be-
ne ergo dicitur: Et bestiam terræ non formidabis.
Ac si apertè diceretur: Quia à blandiente modo
hoste non uinceris, hunc sæuientem postmodum
non timebis. Sed cùm bene uiuitur, ualde cauen-
dum est, ne mens despectis cæteris de gloria sin-
gularitatis eleuetur. Vnde aptè ad memoriam bo
num sociale reducitur, cùm protinus subinfertur:
Sed cum lapidibus regionum pactum tuum.]
Quasi distinctę in mundo regiones sunt Ecclesiæ
gentium, quæ in una fide positæ, morum lingua-
rumq; diuersitate diuidunt̃. Quid ergo per regio-
num lapides, nisi Ecclesiarum electos accipimus?
1. Pet. 2 Quibus primi instructoris uoce dicitur: Vos au-
A tem tanq; lapides uiui superædificamini. De qui-
bus sanctę Ecclesiæ dominus per prophetã polli-
cetur, dicẽs: Ecce ego sternam per ordinẽ lapides Esaiæ 54
tuos. Qui igit̃ rectè uiuit, pacto se cum lapidibus
regionũ iungit, quia in eo quòd mundi desideria
superat, uitam suã proculdubio ad sanctorum præ
cedentium imitationẽ ligat. Sed cùm à mundi di-
lectione disiungit̃, malorum spirituũ impugnatio
nes crescunt, quæ tamen quo magis in mœrore
quenq; atterũt, eo conditori humilius subdũt. Vn
de & subiungit̃: Et bestiæ terræ pacificæ erunt ti-
bi.] Notandũ prius est, quòd nõ ait pacatæ, sed pa
cificæ: uidelicet nõ quia pacẽ habent, sed quia pa-
cem faciunt. Hostes quippe callidi dum insidiant̃
B affligũt, sed afflicta mens tanto magis ad ęternam
patriã reditũ diligit, quãto in hoc ærumnoso exi-
lio laboriosius uiuit: & uerius se gratiæ sui adiuto-
ris humiliat, cùm cõtra se insidias hostiũ acriores
pensat. Terræ ergo bestiæ electis pacificæ fiunt,
quia maligni spiritus cùm bonorum corda aduer
santes deprimunt, hęc nolentes ad amorem domi
ni impellunt. Inde ergo cum Deo robustior pax
oritur, unde nobis ab aduersarijs durior pugna ge
nerat̃. Possunt etiã per terræ bestias, motus car-
nis intelligi, qui dum mentẽ nostrã irrationabilia
suadendo lacessunt, contra nos bestialiter insur-
gunt. Sed cùm cor diuina sub lege deprimitur, e-
tiam carnis incentiua detumescunt: ut etsi tentan-
do submurmurant, nequaq; tamen usq; ad effectũ
C operum, quasi ad aperti morsus rabiem exurgant.
Quis enim adhuc in hac corruptibili carne subsi-
stens, has terræ bestias plenè edomat, cùm ille ad
tertium cœlum raptus egregius prędicator dicat:
Video aliam legem in membris meis repugnan- Rom. 7
tem legi mentis meæ, & captiuum me ducentem
in lege peccati, quæ est in membris meis. Sed a-
liud est has bestias in campo operis sęuientes aspi
cere, aliud intra cordis caueam frementes tenere.
Redactæ nanque intra claustra continentiæ, etsi
adhuc tentando rugiunt, usque ad morsum tamẽ,
ut diximus, actionis illicitæ non excedunt. Paci-
ficæ itaque sunt terræ bestiæ, quia motus carnis
etsi per desideria palpitant, aperta nos tamen con
tradictione operis non impugnant. Quamuis per
ipsum quòd pacificæ dicuntur, etiam id quod de
D malignis spiritibus diximus, non inconuenienter
accipitur. Motus etenim carnis pacẽ nobis cum
Deo faciũt, cùm tentando contradicunt. Nam iu
sti mens in eo quod ad superna dirigitur, ex corru
ptibili carne graui bello fatigatur. Quæ si quando
à desiderijs cœlestibus, huius mundi qualibet mi-
nima delectatione tardatur, ipso bello suæ tenta-
tionis impellitur, ut illud toto corde diligat, quod
cõtradictio nulla perturbat. Vnde fit ut quietem
intimam ad memoriam reuocet, & carnis suæ ille
cebras fugiens, ad illã pleno amore suspiret. Con-
siderare eñ ex tentatione unusquisq; compellit̃,
unde uel ex quo cecidit, qui postq; Dei pacem de
seruit, rixam sibi contra se exurgere ex semetipso
sentit: et tũc uerius uidet de secura Dei dilectione
quid perdidit, quia ad se dilapsus, suam in se cõtu-
meliam

meliam inuenit. Pacem ergo nobis terræ bestiæ fa
ciunt, quia motus carnis, dum nos tentãdo laces-
23 sunt, ad amorem quietis intimæ impellunt. Be-
ne autem subditur: Et scias quòd pacem habeat ta
bernaculum tuum.] In scriptura sacra aliter pax
plena dicit̃, atq; aliter inchoata. Inchoatam quip-
pe pacem ueritas discipulis dederat, cùm dicebat:
Ioan. 14 Pacem relinquo uobis, pacem meam do uobis.
Et plenam Simeon desiderauerat, cùm exoraret,
Luc. 2 dicens: Nunc dimittis seruũ tuum domine, secun-
dum uerbum tuum in pace. Pax enim nostra ex
desiderio conditoris inchoatur, ex manifesta au-
tem uisione perficitur. Plena quippe tũc erit, cùm
mens nostra nec ignorantia cæcatur, nec carnis
suę impugnatione concutitur. Sed quia eius exor
dia tangemus, cùm uel mentẽ deo, uel carnẽ mẽti
subiugamus, tabernaculum iusti habere pacem di
citur: quia uidelicet eius corpus quod mẽte inha-
bitatur, à peruersis desideriorum motibus prius
inquietatum, nunc sub iustitiæ dispositione refre
natur. Sed quid prodest per continentiã carnẽ re-
stringere, si mens per se compassionem nesciat in
proximi amore dilatare? Nulla nanq; est castitas
carnis, quam nõ cõmendat suauitas mẽtis. Vnde
post pacem tabernaculi aptè subiungitur: Et ui-
sitans speciem tuã, nõ peccabis.] Species quippe
hominis est alter homo. Rectè eñ species nostra
dicit̃ proximus noster, quia in illo cernimus quid
ipsi sumus. Corporali eñ uisitatione, ad proximũ
gressuum accessu uenimus, spiritali uerò, nõ gres-
su sed affectu ducimur. Speciem ergo suã uisitat,
quisquis ad Deum quem sibi similem per naturã
conspicit, passibus amoris tendit: ut in altero sua
considerans, ex seipso colligat qualiter infirmi-
tati alterius cõdescendat. Speciem suã uisitat, qui
Gen. 1 ut in se alterũ reficiat, se in altero pẽsat. Hinc nan
que per Mosen ueritas cùm gestat describeret, ge
renda signabat dicens: Protulit terra herbã uiren
tem, & afferentẽ semen iuxta genus suũ, lignumq;
faciens fructũ, & habens unumquodq; semen se-
cundum speciem suam: Lignũ quippe secundum
speciem suam semen producit, cùm mens nostra
ex sui consideratione se in alterum colligit, & re-
cti operis germen parit. Hinc quidã sapiens dicit:
Quod tibi non uis fieri, alteri ne feceris. Hinc in
Matt. 7 Euangelio dominus dicit: Quę uultis ut faciãt uo
bis homines, & uos eadem facite illis. Ac si apertè
diceret: Speciem uestram in altero uisitate, atq; ex
uobismetipsis agnoscite, quid uos oporteat alijs
1. Cor. 9 exhibere. Hinc Paulus ait: Factus sum Iudæis tan
quam Iudæus, ut Iudæos lucrarer: & his qui sub le
ge erant, quasi sub lege essem, cùm ipse non essem
sub lege, ut eos qui sub lege erãt, lucrifacerem: &
his qui sine lege sunt, quasi sine lege essem, cùm si
ne lege Dei nõ essem, sed sub lege essem Christi.
Et paulò post: Omnibus omnia factus sum, ut oẽs
saluos facerem. Neq; enim egregius prædicator,
ut quasi Iudæus fieret, ad perfidiã erupit: neq; ut
quasi sub lege esset, ad carnale sacrificium redijt:
neque ut omnibus omnia fieret, simplicitatẽ men
tis in erroris uarietatem cõmutauit: sed cõdescen
A dendo appropinquat infidelibus, non cadendo:
ut uidelicet singulos in se suscipiens, & se in singu
los transfigurans, compatiendo colligeret, si ita
ipse ut illi esset, quid impendi sibi ab alijs rectè uo
luisset: & tãto uerius unicuiq; erranti cõcurreret,
quanto salutis eius modum ex propria considera
tione didicisset. Bene ergo dicitur: Et uisitans spe
ciem tuam non peccabis: quia tunc peccatum ple
nè uincitur, cùm ex sua similitudine unusquisque
perpendit, quomodo in proximi dilectione dila-
tetur. Cùm uerò à uitijs caro restringit̃, cùm mẽs
uirtutibus exercetur, restat ut loquendo quisq; do
ceat uitã alios, quam moribus seruat. Ille nanq; 24
uberes fructus prædicationis colligit, qui semina
bonæ operationis præmittit. Vnde post pacem
B tabernaculi & speciei nostræ uisitationem, rectè
subiungitur. Et scies quoniam multiplex erit se
men tuum, & progenies tua sicut herba terræ.]
Post pacem quippe tabernaculi, post speciei no-
stræ uisitationem, semen iusti multiplex surgit:
quia nimirum post membrorum macerationem,
ac morũ magnitudinem, tanto ei fœcundius prę-
dicationis uerbũ tribuitur, quanto hoc in eius pe-
ctore perfecti operis exaratione præuenitur. Ille
nanq; bene loquendi facundiam accipit, qui sinũ
cordis ad perfectè uiuendi studia extendit. Nec
conscientia loquentem prepedit, cùm uita linguã
antecedit. Hinc est quòd Ægyptij seruitio publi- Gen. 47
co Ioseph dispensante subiecti, cùm iuri regis se-
metipsos tradentes humiliant, frumenta etiam ad
C semen reportant. Frugem quippe ad esum etiã li-
beri accipimus, cùm & sacro eloquio pascimur, et
tamen ad quædã quæ in hoc mũdo appetimus, in
nostris uoluptatib. uacamus. Sed serui facti, & ad
semen frumenta percipimus: quia dum plenè deo
subdimur, etiã uerbo prædicationis replemur. Et
quoniã magna proles fidelium sequitur, cùm san-
cta prædicatio prærogat̃, post multiplicitatẽ semi
nis rectè subiungit̃: Et progenies tua sicut her-
ba terræ.] Iusti progenies herbæ terræ comparat̃:
quia qui de eius imitatione nascit̃, dum arentem
uitæ præsentis gloriam deserit, spe interna uiride-
scit. Vel certè iusti progenies sicut herba oritur,
quia dum uiuendo monstrat quod prædicando
asserit, multitudo sequentiũ innumerabilis exur-
D git. Sed quisquis iam terrena desideria despicit,
quisquis se per actiuę uitæ opera extendit, nequa
quam ei sufficit magna exterius agere, nisi etiam
per contemplationem ualeat interna penetrare.
Vnde & aptè protinus subinfertur:

Quid est quòd Abraham coniugem mortuam in sepulchro duplici sepelit: & quid sit quòd per Moysen cum hysopo lignoq; cedrino uacca mactari præcipitur. Cap. XVII

Ingredieris in abundãtia sepulchrum, sicut in-
fertur aceruus tritici in tempore suo.] Quid
enim sepulchri nomine, nisi cõtemplatiua uita si-
gnatur: quæ nos quasi ab hoc mundo mortuos se
pelit, dum à terrenis desiderijs susceptos in inti-
mis abscondit? Ab exteriori quippe uita, mortui,
etiam sepulti per contemplationem fuerant, qui-

bus Paulus dicebat: Mortui enim estis, & uita ue-
25 stra abscondita est cum Christo in deo. Actiua
quoq; uita sepulchrum est, quia à prauis nos ope-
ribus mortuos tegit: sed cõtemplatiua perfectius
sepelit, quia à cunctis mundi actionibus funditùs
diuidit. Quisquis ergo iam in se cõtumelias carnis
edomuit, superest ut mentem per studia sanctę o-
perationis exerceat, & quisquis iam mentem per
sancta opera dilatat, superest ut hanc usq; ad secre
ta intimæ contemplationis studia extendat. Neq;
enim perfectus prędicator est, qui uel propter cõ
templationis studium operanda negligit, uel pro
pter operationis instantiam contemplanda post
Gen.23 ponit. Hinc est enim quòd Abrahã coniugẽ mor
tuam in sepulchro duplici sepelit, quia nimirũ per
fectus quisq; prædicator extinctã à præsentis uitę
desiderijs animã suã, sub bonæ operationis tegmi
ne & contemplationis abscondit, ut à carnali con
cupiscentia, sub actiua cõtemplatiuaq; uita quasi
insensibilis lateat, quæ prius mundi desideria sen-
tiens, mortaliter uiuebat. Hinc est quòd humani
generis redemptor per diem miracula in urbibus
exhibet, & ad orationis studium in monte perno-
ctat: ut perfectis uidelicet prędicatoribus innuat,
quatenus nec actiuã uitam amore speculationis
funditùs deserant, nec cõtemplationis gaudia pe-
nitus operationis nimietate cõtemnant: sed quie-
ti contemplantes sorbeant, quod occupati erga
proximos loquentes refundãt. Speculando quip
pe in dei amorem surgitur, sed prędicando ad pro
Hiere.19 ximi utilitatem reditur. Vnde apud Moysen dum
in sacrificio, uacca mactatur, offerri cum hysopo li
gnoq; cedrino bis tinctus coccus pręcipitur. Vac
cam quippe mactamus, cùm carnẽ à lasciuia suæ
uoluptatis extinguimus, quã cum hysopo lignoq;
cedrino ac cocco offerimus: quia cum maceratio
ne carnis, sacrificium fidei, spei & charitatis ado-
lemus. Hysopus quippe interna nostra mundare
consueuit. Et per Petrum dicitur: Fide mundans
Act.15 corda eorum. Lignum cedrinum nulla putredi-
ne deficit: quia spem cœlestium terminus non
1.Pet.1 consumit. Vnde & per Petrum dicitur: Regene-
rauit nos in spem uiuam, per resurrectionem Iesu
Christi ex mortuis, in hæreditatem incorruptibi-
lem & incontaminatã & immarcescibilem. Coc-
cus uerò rubro colore flammescit: quia quem im-
plet charitas, incendit. Vnde & in Euangelio ueri
Luc.12 tas dicit: Ignem ueni mittere in terram. Sed bis tin
ctus coccus offerri præcipit: ut uidelicet ante in-
terni iudicis oculos, charitas nostra, dei & proxi-
mi dilectione coleretur: quatenus conuersa mẽs
nec sic pro amore Dei quietem diligat, ut curam
proximi utilitatemq; postponat: nec sic pro amo-
re proximi occupationi inseruiat, ut quietem fun-
ditùs deserens, ignem in se superni amoris extin-
guat. Quisquis ergo semetipsum Deo iam sacrifi-
ciũ obtulit, si perfecta desiderat, curet necesse est,
ut non solùm ad operationis se latitudinẽ, uerum
26 etiam ad culmina cõtemplationis extendat. Sed
inter hęc magnopere sciendum est, quia ualde in-
ter se diuersæ sunt cõspersiones animorum. Non-

A nulli nanq; hominum ita ociosæ mentis sunt, ut si
eos labor occupationis excipiat, in ipsa operis in-
choatione succumbant: & nonnulla ita inquieti
sunt, ut si uacationem laboris habuerint, grauius
laborent, quia tãto deteriores cordis tumultus to
lerant, quanto eis licentius ad cogitationes uacat.
Vnde necesse est ut nec quieta mens ad exercita-
tionem se immoderati operis dilatat, nec iniquie-
ta ad studium contemplationis angustet. Sæpe
enim qui contemplari Deum quieti poterant, oc
cupationibus pressi ceciderunt, & sæpe qui occu
pati bene humanis usibus uiuerẽt, gladio suę quie
tis extincti sunt. Hinc nanq; est quòd nonnulli in
quieti spiritus, dum plus exquirunt contemplan-
B do quàm capiunt, usq; ad peruersa dogmata erum
punt: & dum ueritatis discipuli esse humiliter ne-
glígunt, magistri errorũ fiũt. Hinc per semetipsam
ueritas dicit: Si oculus tuus dexter scandalizat te, Matth.18
erue eum & proijce abs te. Bonũ est tibi cum uno
oculo in uitam intrare, q̃ duos oculos habentem
mitti in gehennam ignis. Duæ quippe uitæ, acti-
ua uidelicet & contemplatiua, cùm conseruantur
in mente, quasi duo oculi habent in facie. Dexter
nanq; oculus uita contemplatiua est, sinister acti-
ua. Sed sunt nonnulli, ut diximus, qui discretè in-
tueri summa & spiritalia nequaquã possunt, & ta
men alta contemplationis assumunt, atq; idcirco
in perfidię foueã, intellectus praui errore delabun
tur. Hos itaq; cõtemplatiua uita ultra uires assum
C pta, cogit à ueritate cadere: quos in statu suę recti
tudinis humiliter poterat sola actiua custodire.
Quibus rectè hoc quod præfati sumus, ueritas di-
cit: Si oculus tuus dexter scandalizat te, erue eũ et
proijce abs te. Bonũ tibi est cum uno oculo in uitã
intrare, q̃ duos oculos habentem mitti in gehen-
nam ignis. Ac si apertè diceret: Cùm ad contem-
platiuam uitam idonea discretione nõ sufficis, so-
lam securius actiuã tene. Cunq; in hoc quod pro
magno elígis, deficis, eo cõtentus esto, quod pro
minimo attendis: ut si per contemplatiuam uitam
à ueritatis agnitione compelleris cadere, regnum
cœlorũ per solam actiuã ualeas saltem luscus in-
trare. Hinc rursum dicit: Qui scandalizauerit unũ
de pusillis istis qui in me credunt, expedit ei ut su-
spendatur mola asinaria in collo eius, & demerga
D tur in profundum maris: Quid per mare, nisi secu-
lum: quid per molam asinariam, nisi actio terrena
signatur? Quæ dum colla mentis per stulta deside
ria cõstringit, hanc in laboris circuitũ mittit. Sunt
itaq; nonnulli qui dum terrenas actiones deserũt
et ad contemplationis studia, humilitate postposi
ta, ultra intelligentiæ uires surgunt, non solùm se
in errorem deijciunt, sed infirmos quosq; à gre-
mio unitatis diuidunt. Qui ergo unũ de minimis
scandalizat, melius illi fuerat alligata collo mola
asinaria in mare proijci: quia nimirũ peruersę mẽ
ti expedibilius esse potuisset, ut occupata mundo
terrena negocia ageret, quàm per contẽplationis
studia ad multorũ pernicię uacaret. Rursum nisi
quibusdam mentibus contẽplatiua uita potius q̃
actiua congrueret, nequaquam per Psalmistam
dominus

Psal.45 dominus diceret: Vacate & uidete quia ego sum A
27 Deus. Sed inter hæc sciendum est, quia sæpe &
pigras mẽtes amor ad opus excitat, & inquietas
in cõtemplatione timor refrenat. Anchora enim
cordis est pondus timoris, & plerunq; fluctu co-
gitationum quatitur, sed per disciplinę suæ uincu
la retinetur, neq; hoc tempestas suæ inquietudi-
nis ad naufragium pertrahit, quia in diuini amo-
ris littore perfecta charitas astringit. Vnde neces-
se est ut quisquis ad contemplationis studia pro-
perat, semetipsum prius subtiliter interroget quã-
tum amat. Machina quippe mentis est uis amo-
ris, quę hanc dum à mundo extrahit, in alta sustol
lit. Prius ergo discutiat si summa inquirẽs diligit,
si diligẽs timet, si nouit incognita aut amando cõ-
prehendere, aut nõ comprehẽsa timendo uenera
B ri. In contemplatione etenim mẽtem si amor non
excitat, tẽporis sui torpor obscurat: si timor nõ ag
grauat, sensus hãc per inania ad nebulam erroris
leuat: & cùm clausa ei secretorũ ianua tardius a-
peritur, ab ea longius ipsa sua præsumptione re-
pellitur: quia irrumpere appetit hoc quod non in
uenienS quærit, cunq; superba mẽs errorẽ pro ue-
ritate percipit, quo quasi intus gressum porrigit,
Exod.19 foras tẽdit. Hinc est enim quòd legem daturus do
minus, in igne fumoq; descẽdit: quia & humiles
per claritatem suæ ostẽsionis illuminat, & super-
borũ oculos per caliginem erroris obscurat. Prius
igitur mens ab appetitu gloriæ temporis, atque
ab omni carnalis concupiscẽtiæ delectatione ter-
C genda est, & tunc ad arcem contẽplationis erigẽ-
da. Vnde & cùm lex accipitur, populus à monte
prohibetur, ut uidelicet qui infirmis adhuc men-
tibus terrena desiderãt, considerare sublimia non
præsumant. Vnde & rectè dicitur: Si bestia tetigerit
montem, lapidabitur. Bestia enim montem
tangit, cùm mens irrationabilibus desiderijs sub-
dita, ad contemplationis alta se erigit, sed lapidi-
bus percutitur, quia summa non sustinẽs, ipsis su-
perni ponderis ictibus necatur. Qui igitur culmẽ
perfectionis apprehẽdere nituntur, cùm contem
plationis arcem tenere desiderant, prius se in cam
po operis per exercitium probent, ut sollicitè sci-
ant si nulla iam mala proximis irrogant: si irroga-
D ta à proximis, æquanimiter portant: si obiectis tẽ-
poralibus bonis nequaquam mens lætitia soluí-
tur, si subtractis non nimio mœrore fauciatur: ac
deinde perpendant si cùm ad semetipsos intror-
sus redeunt, in eo quòd spiritalia rimantur, nequa
quam secum rerum temporalium umbras trahũt,
uel fortasse tractas, manu discretionis abigunt: si
incircumscriptum lumen uidere cupientes, cun-
ctas circumscriptionis suæ imagines deprimunt,
& in eo quod super se contingere appetunt, uin-
cunt quod sunt. Vnde rectè nunc dicitur:
28 Ingredieris in abundantia sepulchrum.] Vir
quippe perfectus in abundantia sepulchrum in-
greditur, quia prius actiuæ uitæ opera congre-
gat, & postmodum carnis sensum, per contempla
tionem mortuum huic mundo, funditùs occul-
tat. Vnde & aptè subditur: Sicut infertur a-

ceruus in tempore suo.] Actionis nanq; tempus
primum est, contemplationis extremum. Vnde
necesse est, ut perfectus quisque prius uirtutibus
mentem exerceat, atq; hanc postmodum in hor-
reum quietis condat. Hinc est enim quòd is quẽ Luc.8
legio dæmonum domino iubente dereliquit, ad
saluatoris sui pedes residet, uerba doctrinæ perci-
pit, & de regione sua simul discedere cum salutis
autore concupiscit: sed tamen & ipsa quæ salu-
tem contulit ueritas dicit: Reuertere primùm in
domum tuam, & narra quanta tibi fecerit Deus.
Cùm enim quamlibet parum de diuina cognitio
ne percipimus, redire ad humana iam nolumus,
& proximorũ necessitatibus onerari recusamus,
quietem contemplationis quærimus: nihilq; a-
B liud, nisi hoc quod sine labore reficit animũ, amamus.
Sed sanatos nos ueritas ad domũ mittit, narra
re quæ nobiscum acta sunt præcipit: ut uidelí-
ces mẽs prius desudet in opere, & postmodum re
fici debeat per contemplationem.

Quid sit quod Iacob pro Rachel seruiuit, & Liam accepit. Cap. XVIII

HInc est quòd Iacob pro Rachel seruiuit, &
Liam accepit, eiq; dicitur: Non est consue- Gen.29
tudinis in terra nostra, ut minores antè tradamus
ad nuptias quàm maiores. Rachel nanq; uisum
principium: Lia autem laboriosa dicitur. Et quid
per Rachelem, nisi contemplatiua: quid per Liã,
C nisi actiua uita signatur? In contemplatione quip
pe principium, quod Deus est, quæritur: in ope-
ratione autem sub graui necessitatum fasce labo-
ratur. Vnde & Rachel pulchra, sed sterilis, Lia au
tem lippa est, sed fœcunda: quia nimirum mens
cùm contemplando ocia appetit, plus uidet, sed
minus deo filios generat: cùm uerò ad laborem
prædicationis se dirigit, minus uidet, sed amplius
parit. Post Liæ ergo amplexus ad Rachelem Ia-
cob peruenit: quia perfectus quisque antè actiuæ
uitæ ad fœcũditatẽ iungitur, & pòst contẽplatiuę
ad requiẽ copulat. Quia enim contẽplatiua uita
minor quidẽ tẽpore, sed meritò maior est quàm
actiua, sacri Euãgelij uerbis ostẽditur, in quo duæ
mulieres diuersa egisse referuntur. Maria quippe
D redẽptoris nostri uerba audiẽs, ad pedes illius resi
debat, Martha autẽ corporalibus ministerijs insi-
stebat. Cunq; cõtra Mariæ ociũ Martha querere-
tur, audiuit: Martha Martha sollicita es, & turba- Luc.10
ris erga plurima. Porrò unũ est necessariũ. Maria
optimã partẽ elegit, quę nõ auferetur ab ea. Quid
enim per Mariã quæ uerba domini residẽs audie-
bat, nisi contẽplatiua uita exprimitur? Quid per
Marthã exterioribus obsequijs occupatã, nisi ac-
tiua uita signat? Sed Marthæ cura nõ reprehen-
ditur, Mariæ uerò etiã laudatur: quia magna sunt
actiuæ uitæ merita, sed contẽplatiuæ potiora. Vn
de nec auferri unquã Mariæ pars dicitur: quia ac-
tiuæ uitæ opera cum corpore transeunt, contẽ-
platiuæ autẽ gaudia melius ex fine conualescunt.
Quod bene ac breuiter Ezechiel propheta expri
mit, cùm uolãtia animalia contẽplatus ait: Et si-

Exech.1 militudo manus hominis ſubtus pēnas eorum e- A
rat. Quid enim per pennas animalium, niſi con-
templationes poſſumus ſentire ſanctorum, qui-
bus ad ſumma tranſuolant, & terrena deſerentes,
ſeſe in cœleſtibus librāt? Quid per manus, niſi o-
perationes accipimus? Quia cùm in proximi amo
re ſe dilatant, bona quæ præualens, etiam corpo-
raliter adminiſtrant. Sed manus eorum ſub pen-
nis ſunt, quia actionis ſuæ opera uirtute contem-
20 plationis uincunt. Poteſt etiam per ſepul-
chrū non ſolùm in hac uita noſtra contemplatio,
ſed quies æternę & intimę retributionis intelligi:
in qua tanto uerius quieſcitur, quāto in nobis cor
ruptionis uita perfectius necatur. In abundantia
ergo ſepulchrum ingreditur, qui poſt congeſta ui
tæ præſentis opera, mutabilitati ſuæ plenè mor-
tuus, in ſecreto ueri luminis occultat. Vnde & per
Pſal.30 Pſalmiſtam dicitur: Abſcondes eos in abſcondito
uultus tui, à conturbatione hominum. Quod be-
ne etiā comparatio adiuncta commēdat, cùm di-
citur: Sicut infertur aceruus in tēpore ſuo. Frumē
tum quippe in ſegete Sole tangitur, quia in hac
uita, humana anima reſpectu ſuperni luminis illu
ſtrat, pluuias percipit, quia ueritatis eloquio pin-
gueſcit: uentis cōcutitur, quia tentationibus exer
cetur: & ſecum creſcētes paleas portat, quia ne-
quiorem contra ſe quotidie uitā peccantium tole
rat: atq; ad areā deductum triturationis pondere
premit, ut à palearum cōnexione ſoluatur: quia
mēs noſtra cœleſti diſciplinę ſuppoſita, dum cor-
rectionis flagella percipit, à ſocietate carnalium C
mundior recedit, & relictis paleis ad horreū duci
tur: quia foris remanētibus reprobis, electa anima
ad ſupernæ manſionis gaudia æterna ſubleuatur.
Bene ergo dicit: Ingredieris in abundātia ſepul-
chrum, ſicut infertur aceruus in tēpore ſuo: quia
dum poſt afflictionē iuſti præmia patriæ cœleſtis
inueniūt, quaſi poſt preſſuras ad horreū grana de
ferunt, & in alieno quidē tēpore percuſſiones ſen
tiunt, ſed in ſuo à percuſſione requieſcūt. Electis
quippe alienum tēpus eſt uita præſens, unde &
Iob.11 quibuſdā adhuc infidelibus ueritas dicit: Tēpus
meum nōdum aduenit, tempus autē ueſtrum ſem
Luc.22 per eſt paratum. Et rurſum: Hæc eſt hora ueſtra,
& poteſtas tenebrarum. Sepulchrum ergo in tē-
pore ſuo ſicut frumenti aceruus ingredit, quia il- D
le æternam requiē percipit, qui prius hic ut ab ex
urendis paleis liber ſit, diſciplinæ preſſuras ſen-
tit. Eliphas uerò quia & in locutionis ſuæ ſerie ta-
bernaculum, lapides, beſtias, ſemē, herbas, ſepul-
chrumq; nominauit, quòd nō hæc iuxta literam
dixerit, ipſe innuit, qui poſt cuncta ilico ſubiun-
git: Ecce hoc ut inueſtigauimus ita eſt.] Li-
quet profectò quòd in his uerbis nihil ab eo iu-
xta ſuperficiē dicit, quia nimirum ante faciē nō ia
cet, quod inueſtigat. Quid ergo hæc inueſtigaſſe
ſe indicat, niſi quia q̄ in uerbis exterioribus inte-
riora quæſierit, demōſtrat. Sed poſt cūcta ad ſtul-
titiam iactantiæ peruenit, quia protinus ſubdit:

Quod auditum mēte pertracta.] Quantalibet
doctrina mens polleat, grauis eius imperitia eſt,
uelle docere meliorem. Vnde & ea quæ ab ami-
cis rectè prolata ſunt, ab interno arbitro nō recta
iudicantur. In eo nanq; uim ſuæ rectitudinis amit
tunt, quo auditori non cōgruunt, quia & medica
mina uires perdunt, cùm ſanis membris apponū-
tur. In omne ergo quod dicitur, neceſſe eſt ut cau-
ſa, tempus & perſona penſetur, ſi uerba ſententiæ
ueritas roboret, ſi hanc tempus cōgruum poſtu-
let, ſi & ueritatem ſententiæ, & cōgruentiam tem
poris, perſonæ qualitas non impugnet. Ille enim
laudabiliter ſpicula emittit, qui prius hoſtem quē
feriat conſpicit. Malè nanq; arcus ualidi cornua
ſubigit, qui ſagittam fortiter dirigens, ciuē ferit.

Libri ſexti Moralium ſancti Gregorij finis.

B

B. GREGORII PAPAE IN BEATVM IOB SVPER CAPUT ſextum, Liber ſeptimus.

CAPVT I

Vorundam mentes plus fla-
gella, quàm cōuitia cruciant,
quorundā uerò plus cōuitia
quàm flagella caſtigāt. Nam
ſæpe contra nos quibuslibet
pœnis durius tormēta uerbo
rum ſæuiunt, cunq; nos ad de
fenſionem erigunt, in impati
C entiam ſternunt. Vnde beato Iob ne deeſſe tenta
tio ulla potuiſſet, nō ſolum hunc flagella deſuper
feriunt, ſed grauiora plagis amicorum colloquia
affligunt: ut ſancti uiri anima hincinde pulſata, ad
motum iracūdiæ & elationis erumperet, & quic-
quid mundè uixerat, per contumaciam ſuperbæ
locutionis inquinaret. Sed tactus plagis gratias
retulit, laceſſitus uerbis recta reſpondit, & per-
cuſſus innoteſcit, quàm pro minimo ſalutem car-
nis habuerit. Loquens quoq; indicat, quàm ſapi-
ens tacebat. Sed quædā eius uerbis admixta ſunt,
quæ apud humana iudicia patientiæ limitē tran-
ſire uideantur, quæ nos uerè intelligimus, ſi ſu-
perni ſententiam iudicis in eorum examinatione
penſamus. Ipſe quippe beatum Iob & prius con-
tra aduerſarium prætulit dicens: Vidiſti ſeruum
D meum Iob, quòd non ſit ſimilis ei ſuper terrā: uir
ſimplex & rectus ac timens Deum, & recedens à
malo? Ipſe poſt probationem amicos eius redar-
guit, dicēs: Nō eſtis locuti corā me rectum, ſicut
ſeruus meus Iob: reſtat ergo, ut cùm mēs in B. Iob
ſermonib. fluctuat, eorū pondus ex eiuſdē hiſto-
riæ initio ac fine perpendat. Ab æterno enim iudice
nec caſurus laudari potuit, nec lapſus præferri. Si
igit in ambiguitatis tēpeſtate deprehenſi, prima
huius hiſtoriæ & poſtrema cōſpicimus, nauis cor
dis, conſiderationis ſuæ funibus, quaſi à prora &
puppi reſtringitur, ne in erroris ſaxum perducat-
ur. Nullis ergo ignorantiæ noſtrę procellis obrui
mur, ſi tranquillum ſupernæ ſentētiæ littus tene-
mus. Ecce enim dicit, quod queſtione non modi-
calecto-

ca lectoris animū moueat, Sed qs hoc non rectū A
dicere audeat, quod in Dei auribus rectū ſonat?

Caput ſextum beati Iob.

Eſpondens autem Iob di
xit. Vtinam appenderen
tur peccata mea, quibus
iram merui, & calamitas
quā patior in ſtatera, qua
ſi arena maris hæc grauio
r appareret. Vnde & uerba mea dolore
ſunt plena, quia ſagittæ domini in me ſunt,
quarum indignatio ebibit ſpiritū meū, &
terrores domini militant contra me. Nun- B
quid rugiet onager cùm habuerit herbam,
aut mugiet bos cùm ante præſepe plenum
ſteterit? Aut poterit comedi inſulſum, q̄d
non eſt ſale conditū? Aut poteſt aliquis gu
ſtare, quod guſtatum affert mortē? Animæ
enim eſurienti etiā amara dulcia eſſe uiden-
tur. Quæ prius nolebat tāgere anima mea,
nunc præ anguſtia cibi mei ſunt. Quis det
ut ueniat petitio mea, & quod expecto tri-
buat mihi deus, & qui cœpit, ipſe me conte
rat? Soluat manū ſuā, & ſuccidat me, & hęc C
mihi ſit conſolatio, ut affligens me dolore
nō parcat, nec contradicā ſermonibus ſan-
cti. Quę eſt enim fortitudo mea ut ſuſtineā,
aut quis finis meus ut patienter agam? Nec
fortitudo lapidum fortitudo mea, nec caro
mea ænea eſt. Ecce nō eſt auxilium mihi in
me, & neceſſariq; quoq; mei receſſerūt à me.
Qui tollit ab amico ſuo miſericordiā, timo
rem domini derelinquit. Fratres mei præ-
terierūt me, ſicut torrēs qui raptim trāſit in
cōuallibus. Qui timēt pruinā, irruet ſuper
eos nix. Tēpore quo fuerint diſsipati, peri-
būt: & ut incaluerint, ſoluētur de loco ſuo. D
Inuolutæ ſunt ſemitæ greſſuum eorū, am-
bulabunt in uacuū, & peribunt. Cōſidera-
te ſemitas Theman, itinera Saba, & expe-
ctate pauliſper. Confuſi ſunt, quia ſperaui.
Venerūt quoq; uſq; ad me, & pudore co-
operti ſunt. Nūc ueniſtis, & modo uidētes
plagā meā timetis. Nūquid dixi, afferte mi-
hi, & de ſubſtātia ueſtra donate mihi, uel li-
berate me de manu hoſtis, et de manu robu
ſtorū eruite me? Docete me & ego tacebo,
& ſi quid fortè ignoraui, inſtruite me. Qua
re detraxiſtis ſermonib. ueritatis, cùm è uo
bis nullus ſit qui poſsit arguere me? Ad in-
crepandū tantū eloquia concinnatis, & in-
uentū uerbū profertis. Super pupillū irrui-
tis, & ſubuertere nitimini amicū ueſtrum.
Verū tamē quod cœpiſtis, explete. Præbe-
te aurē, & uidete an mētiar. Reſpōdete ob-
ſecro abſq; cōtētione, & loquētes id quod
iuſtum eſt iudicate. Et nō inuenietis in lin-
gua mea iniquitatem, nec in faucibus meis
ſtultitia perſonabit.

Quòd ſtateræ nomine Chriſtus accipiatur, qui in ſe calamitatem noſtram & peccata appendit Cap. II

VTinam appenderētur peccata mea, quibus
iram merui, & calamitas quā patior, in ſtate
B ra, quaſi arena maris hæc grauior appareret.]
Quis alius ſtateræ nomine, niſi dei & hominū me
diator exprimitur? qui ad penſandū uitæ noſtræ
meritū uenit, ac ſecum iuſtitiā ſimul & miſericor-
diam detulit, ſed miſericordiæ lance præponde-
rans, culpas noſtras parcendo leuigauit. In manu
ercnim patris, quaſi ſtatera miri libraminis factus,
hinc in ſe calamitatem noſtram, & illinc peccata
ſuſpendit. Sed grauis ponderis calamitatē moriē-
do innotuit, & apud miſericordiam ſuam deus le-
ue eſſe peccatum relaxando mōſtrauit. Ergo per
uerā pœnitentiā, quāuis multa & grauiſſima ſint
peccata, per miſericordiā dei facile relaxantur: &
apud miſericordiā ſuā leue eſſe peccatū, quod re-
C laxatur, monſtrauit, qui hoc primùm gratiæ con-
tulit, quia pœnā noſtrā nobis cognoſcibilē fecit.
Homo nanq; ad contēplandū autorē conditus,
ſed exigētib. meritis ab internis gaudijs deiectus:
in ærumnā corruptionis ruens, cæcitatē exilij ſu-
ſtinēs, culpæ ſuæ ſupplicia & tolerabat & neſcie-
bat, ita ut exiliū patriam crederet, & ſic ſub corru-
ptiōis pōdere, quaſi in ſalutis libertate gauderet.
Sed is quē intus homo reliquerat, aſſumpta carne
foris apparuit deus, cunq; ſe exterius præbuit, ex-
pulſum foras hominē ad interiora reuocauit, ut
iam damna ſua uideat, iam pœnam ſuæ cæcitatis
ingemiſcat. Calamitas ergo hominis in ſtatera gra
uis apparuit, quia malum quod pertulit, nō niſi in
præſentia redemptoris agnouit. Lucē quippe ne-
D ſciēs, dānationis ſuæ tenebras uoluptuoſe tolera-
bat, ſed poſtq; uidit quod diligeret, intellexit etiā
quod doleret, & graue ſenſit quod pertulit, quia
dulce innotuit quod amiſit. Vir igit ſanctus collo
quētis amici ſentētijs à clauſtris ſilētij excuſſus, &
pphetici ſpirit' affluētia repletus, dicat ſua, dicat
humani generis uoce: Vtinā appenderētur pecca
ta mea quibus iram merui, & calamitas quam pa-
tior, in ſtatera, quaſi arena maris hęc grauior appa
reret. ac ſi aperte diceret: Dānationis noſtræ ma-
lum leue credit, quia nec dū cognita redēptoris ę-
quitate penſat. Sed utinā ueniat, & ærumnā tanti
exilij miſericordiæ ſuæ lāce ſuſpēdat, & quid poſt
exiliū requiram', edoceat. Si enim innoteſcit quod
amiſim', graue eſſe inſinuat quod toleram'. Bene 2
autē hæc eadē peregrinationis noſtræ calamitas
maris arenæ cōparatur. Arena enim maris, undarū
æſtu

æſtu exterius impellitur, quia & delinquens homo quoniam tentationum fluctus mobiliter pertulit, extra ſe ab intimis exiuit. Magni autẽ arena maris eſt ponderis, ſed calamitas hominis arena maris grauior dicitur, quia dura fuiſſe pœna oſtenditur, dum per miſericordem iudicem, culpa quæ leuigatur agnoſcitur. Et quia quiſquis gratiam redemptoris agnoſcit, quiſquis reditum ad patriam diligit, eruditus ſub pondere peregrinationis gemit, poſt ſtateræ deſiderium rectè ſubiungitur:

Vnde & uerba mea dolore ſunt plena. Qui peregrinationem pro patria diligit, dolore etiam inter dolores neſcit. Iuſti autem uerba dolore plena ſunt, quia quouſque præſentia tolerat, ad alia loquendo ſuſpirat, omne quod peccans pertulit, conſpicit: utq; ad ſtatum beatitudinis redeat, ſollicitè iudicia quibus affligitur penſat. Vnde ſubditur: Quia ſagittæ domini in me ſunt.] Sagittarum quippe nomine, aliquando prædicationis uerba, aliquando animaduerſionis ſententiæ deſignantur. Prædicationis nanque eloquia ſagittis exprimuntur, quia in eo quòd uitia feriunt, male uiuentium corda transfigunt. De his ſagittis uenienti redemptori dicitur: Sagittæ tuæ acutæ potentiſſimè, populi ſub te cadent in corde. De quo Eſaias dicit: Mittam ex eis qui ſaluati fuerint, ad gentes in mare, in Aphricam, in Libyam, tenentes ſagittam, in Italiam & Græciam. Rurſum ſagittis animaduerſiõis percuſſio deſignatur, ſicut Ioas regi per Heliſeum dicitur: Iace ſagittã. Quo iaciente ait: Percuties Syriam, donec conſumas eam. Vir igitur ſanctus, quia peregrinationis ſuæ ærumnam reſpicit, quia ſub percuſſionibus dominicæ animaduerſionis ingemiſcit, dicat:

Psal.44 Eſa.6 4.Reg.13

Quòd ſerui Dei in hoc mundo lugeant, & percuſſiones diuinæ mentem ne intumeſcat compungant, & ex his quæ tolerat, futura formidat. Caput III

VNde & uerba mea dolore ſunt plena, quia ſagittæ domini in me ſunt.] Ac ſi apertè diceret: Ego in exilij damnatione non gaudeo, ſed ſub iudicio poſitus doleo, quia uim percuſſionis agnoſco. Plæriq; autem ſunt quos tormenta cruciant, ſed non emendant. Quos contra aptè ſubiungitur: Quarum indignatio ebibit ſpiritum meum.] Quid enim ſpiritus hominis, niſi ſpiritus elationis? Sagittæ autem domini ſpiritum hominis ebibunt, cùm ſupernæ animaduerſionis ſentẽtiæ afflictam mentem ab elatione compeſcunt. Sagittæ domini ſpiritum hominis ebibunt, quia intentum exterioribus, introrſus trahunt. Epotatus nanq; Dauid ſpiritus fuerat, cùm dicebat: Indeficiendo in me ſpiritum meum, tu cognouiſti ſemitas meas. Et rurſum: Negaui conſolari animam meam, memor fui dei, & delectatus ſum, exercitatus ſum, & defecit pauliſper ſpiritus meus. Sagittarum ergo indignatio iuſti ſpiritum ebibit, quia ſupernæ ſententiæ electos quos in peccatis inueniunt, dum uulnerant immutant, ut duritiam ſuam transfixa mens deſerat, atque ex ſalutifero uulnere ſanguis confeſſionis currat. Pẽſant nanq; unde uel quò lapſi ſunt, penſant à quanta beatitudine, ad quæ corruptionis ſuæ tormenta ceciderunt, & non ſolùm gemunt in his quæ ſuſtinent, ſed inſuper metuunt hoc quod diſtrictus iudex delinquentibus de gehennæ ignibus minatur, Vnde rectè ſubiungitur: Et terrores domini militant contra me.] Iuſtorum mens nõ ſolùm perpendit quod tolerat, ſed etiam pauet quod reſtat: uidet qualia in hac uita patiẽ, metuit ne poſt hanc grauiora patiatur. Luget quia in huius cæcitatis exilio à paradiſo gaudijs cecidit, timet ne cũ exilium relinquitur, mors æterna ſubſequatur. Iam ergo ſentẽtiam tolerat in pœna, ſed minas adhuc uenturi iudicis formidat ex culpa. Hinc Pſalmiſta ait: In me pertranſierunt iræ tuæ, & terrores tui conturbauerunt me. Interni quippe iudicis poſtquam iræ pertranſeunt, etiam errores conturbant: quia iam aliud de damnatione patimur, & adhuc aliud de æterna ultione formidamus. Vir igitur ſanctus perpendens mala quæ tolerat, dicat: Sagittæ domini in me ſunt, quarum indignatio ebibit ſpiritum meum. Sed grauiora in perpetuum metuens, adiungat: Et terrores militant cõtra me. Ac ſi apertè diceret: Percuſſus quidem de præſentibus doleo, ſed hoc in dolore fit grauius: quia & in pœna poſitus, adhuc ſupplicia æterna pertimeſco. Sed quia iam ſtateræ interuentum deſiderat, iam mala in quibus humanum genus cecidit, penſat: quamuis in gẽtili natione poſitus, munere tamen prophetici ſpiritus plenus, quo ardore redemptoris aduentum uel gentilitas uel ludęa ſitiat, uerbis ſequentibus demonſtrat, dicens.

Pſal.137

Quòd onagri et bouis nomine gentilis & Iudaicus populus accipiatur, quorum clamor expectatio intelligitur. Cap. IIII

NVnquid rugiet onager cùm habuerit herbam, aut mugiet bos cùm ante præſepe plenum ſteterit?] Quid nanq; per onagrum, id eſt, agreſtem aſinum, niſi gentilis populus deſignatur? quem ſicut natura extra ſtabula diſciplinæ edidit, ita uagus in uoluptatum ſuarum campo permanſit. Quid per bouem, niſi plebs Iudaica ſignificatur? quæ iugo ſupernæ damnationis ſuppoſita: ad ſpem proſelytos colligens, per corda quæ ualuit, uomerem legis traxit. Sed beati Iob uita atteſtante cognoſcimus, ut expectaſſe redemptoris aduentum, multos etiã gentiles credamus. Et naſcente domino, Simeone in ſpiritu in templum ueniente, didicimus quanto deſiderio ex plebe Iſraelitica ſancti uiri incarnationis eius myſterium uidere cupierunt. Vnde & per eundem redẽptorẽ diſcipulis dicitur: Dico uobis, q̃ multi iuſti & prophetæ deſiderauerunt uidere quæ uidetis, & nõ uiderunt. Herba ergo onagri, & fœnũ bouis, eſt hæc ipſa mediatoris incarnatio, per quam ſimul gentilitas & Iudæa ſatiatur. Quia eẽ per prophetam dicitur: Omnis caro fœnum, uniuerſitatis cõditor ex noſtra ſubſtantia carnem ſumens, fœnũ fieri uoluit, ne noſtra in perpetuũ caro fœnum remaneret. Tunc ergo herbam onager inuenit, cùm gẽtilis populus gratiam diuinę incarnationis accepit. Tunc bos uacuũ præſepe non

Luc.10 4 Eſa.40

non habuit, cùm plebi Iudaicę eius carnem expectanti lex exhibuit, quẽ diu expectatum prophetauit. Vnde & natus dominus in præſepe ponitur, ut uidelicet ſignaretur, quia ſancta animalia quæ ieiuna diu apud legem inuẽta ſunt, incarnationis eius fœno ſatiarentur. Præſepe enim natus impleuit, qui cibum ſemetipſum mentibus mortalium præbuit, dicens: Qui comedit carnẽ meam, & bibit ſanguinem meum, in me manet, & ego in eo. Sed quia diu & electorum gentilium uota dilata ſunt, & ex Hebraico populo ſancti quiq; longo tempore redemptionem ſuam expectando gemuerunt, bene beatus Iob prophetiæ myſteria enarrans, ex utraq; natione cauſa afflictionis inſinuat, dicens: Nunquid rugiet onager cùm habuerit herbam, aut mugiet bos cùm ante præſepe plenum ſteterit? Ac ſi apertè dicat: Idcirco gentilitas gemit, quia eam necdum redemptoris ſui gratia reficit: atq; ideo Iudæa mugitus dilatat, quia legẽ tenens, ſed legis autorem non uidens, ſtans ante præſepe ieiunat. Quæ nimirum lex, quia ante mediatoris aduẽtum nequaquam ſpiritaliter, ſed carnaliter tenebatur, rectè ſubiungitur:

Iob.11.6

Quòd inſulſum cibum comedit, qui legem carnaliter accipit. Cap. V

AVt poterit comedi inſulſum, quod non eſt ſale conditum?] In lege ſal literæ, eſt intelligẽtiæ uirtus occultę. Quiſquis ergo obſequijs carnalibus intentus, hanc intelligere ſpiritaliter noluit, quid aliud quàm inſulſum cibum comedit? Sed hoc cibo ſal cognita ueritas miſit, cùm latere in lege ſaporem occultæ intelligẽtiæ docuit, dicens: Si crederitis Moyſi, crederitis utiq; & mihi, de me enim ille ſcripſit. Et rurſum: Habete ſal in uobis, & pacem habete inter uos. Sed quia ante mediatoris aduentum, Iudæa legem carnaliter tenuit, præceptis eius dura iubentibus gentilitas ſubdi recuſauit. Inſulſum ergo cibum comedere noluit, quæ priuſquam ſpiritus condimẽtum perciperet, ſeruare uim literæ expauit. Quis nanque gentilium hoc quod illic præcipitur ferret, filiorum carnẽ pro obſequio religionis incidere, uerborum culpas morte reſecare? Vnde & bene ſubditur adhuc: Aut guſtare aliquis poteſt, quod guſtatum affert mortem?] Lex nanque carnaliter deguſtata mortem detulit, quia commiſſa delinquentium dura animaduerſione deſtrinxit. Mortem detulit, quia & per præceptum culpam innotuit, & hanc per gratiam non deleuit, Paulo atteſtante, qui ait: Nihil ad perfectũ perduxit lex. Et rurſum: Lex quidem ſancta, & mandatum ſanctũ & iuſtum & bonum. Et paulo poſt: Peccatum ut appareat peccatum, per bonum mihi operatum eſt mortem. Ad Chriſtum uerò conuerſa gentilitas, quia hũc ſignari per uerba legis intelligit, anguſtata deſiderijs ſuis, eum quem uehemẽter diligit, inter præcepta carnalia ſpiritaliter requirit:

Ioan.5 Mar.9 Heb.7 Rom.7

Quòd iuſti quicquid ſibi in hac uita amarum eſt, dulce reputant, & quod affligit, requiem putant. Cap. VI

VNde & ex uoce mox Eccleſiæ per prophetiæ ſpiritum ſubditur: Quæ prius tangere nolebat anima mea, nunc per anguſtia cibi mei ſunt. Valde nanq; in errorem labitur, qui beati Iob uerba ad ſolam prolata hiſtoriam ſuſpicatur. Vir enim ſanctus, & tot conditoris ſui præconijs fultus, quid magnum, uel potius quid uerum diceret, ſi inſulſum cibum comedi non poſſe diximſſet? Aut quis eius eſui mortifera alimenta obtulerat ut ſubiungat: Aut poteſt aliquis guſtare, quod guſtatum affert mortem? Quæ ſi de amicorum eius colloquijs dicta ſentimus, ab intellectu hoc ſententia ſubiuncta compeſcimur, qua ait: Quæ prius tangere nolebat anima mea, nunc pre anguſtia cibi mei ſunt. Abſit enim ne uir ſanctus in ſtatus ſui incolumitate conſtitutus, amicorum ſuorum aliquando dicta deſpexerit: qui, ſicut ipſo atteſtante poſt diſcimus, & ſeruis humilis fuit. Verba ergo eius à myſterijs non uacant: quæ, ſicut ex fine hiſtoriæ diſcimus, & internus arbiter laudat. Quæ nequaquam etiam cum tanta ueneratione uſq; ad mundi extrema decurrerent, ſi intellectu myſtico grauia non fuiſſent. Beatus igitur Iob quia membrum ſanctæ eſt Eccleſiæ, eius etiam loquatur ex uoce dicens: Quæ prius tangere nolebat anima mea, nũc præ anguſtia cibi mei ſunt: quia nimirum amoris ſui æſtibus anxia cibũ ſcripturæ ueteris conuerſa gentilitas eſurit, quem dudum ſuperba deſpexit. Quæ tamen & Iudææ uocibus congruunt, ſi paulo conſideratius diſſerantur. Ipſa quippe ex eruditione legis, ex unius dei cognitione ſal habuit, & tanquam animalia bruta deſpexit. Sed quia ſocietatem gentilium ad ſemetipſam recipere, præceptis legis erudita contempſerat: quid aliud quàm inſulſum cibum ſumere faſtidiebat? Diuina quippe ſententia propoſita morte uetuerat, ne plebs Iſraelitica fœdus cũ alienigenis iungeret, & uitam ſanctæ religionis inquinaret. Vnde & ſubdit: Aut guſtare aliquis poteſt, quod guſtatum affert mortem? Sed quia ad redemptoris fidem hæc eadem Iudæa ex electorum parte conuerſa eſt, lucem quam cognouerat, prædicare per ſanctos Apoſtolos ſuæ prolis infidelibus ſatagebat. Eius autem prædicationis obſequium Hebræorum ſuperbia repulit. Vnde mox ad collectionem gentium exhortationis ſuæ uerba declinauit, ſicut & per eoſdem Apoſtolos dicitur: Vobis oportebat primum loqui uerbum Dei, ſed quoniã repuliſtis illud, & indignos uos iudicaſtis æternæ uitæ, ecce conuertimur ad gentes. Vnde hoc quoq; loco aptè ſubiungitur: Quæ prius tangere nolebat anima mea, nunc pre anguſtia cibi mei ſunt. Iudæa quippe uitam gentilium dedignata, eam dudum quaſi tangere noluit, cuius ſocietatem recipere ſpreuit: ſed ad redemptoris gratiã ueniens, ab Iſraeliticis infidelibus repulſa, dum per ſanctos Apoſtolos ad collectionẽ ſe gentilium dilatat, quaſi hoc in cibum eſuriẽs accepit, quod indignum prius faſtidioſa deſpexit. Prędicationis enim ſuę anguſtias pertulit, quæ

5 Exod.23 Act.13

quæ apud Hebræos deſpici quod loquebatur, uidit. Sed præ anguſtia cibos quos dudum contempſerat, comedit: quia repulſa Iudæorũ duritia, gentiles ſuſcipere populos quos deſpexerat, concupiuit. Quia igitur hęc figuraliter diximus, reſtat nũc ut moraliter inquiramus. Vir ſanctus redemptoris aduentum ſub ſtateræ appellatione deſiderãs, dum per ſe eloquium aperit, nos ad uiuendi ſtudium erudit: dum ſua narrat, quædam noſtra indicat: dum de ſe quæ recognoſcamus inſinuat, nos ad ſpem trepidos infirmoſq; confirmat. Iam quippe per fidem mediatoris uiuimus: & tamen ad huc pro expurgatione uitiorum, dura animad uerſiõis intimæ flagella ſuſtinemus. Vnde & poſt ſtateræ deſiderium ſubdit: Quia ſagittæ domini in me ſunt, quarum indignatio ebibit ſpiritum meum.] Sed ecce, ut ſuperius dictum eſt, & diuinæ correptionis percuſſione configimur, & tamen adhuc illud eſt grauius, quod de terrore uenturi iudicis ex æterna animaduerſione formidamus. Vnde protinus ſubinfertur: Et terrores domini militant contra me.] Debet tamen à metu & dolore animus excuti, & ad ſola æternæ patriæ deſideria extendi. Tunc enim nobilitatem noſtræ regenerationis oſtendimus, ſi eum ut patrem diligimus, quem nunc ſeruili mente ut do-
Rom.8 minum formidamus. Vnde per Paulum dicitur: Non accepiſtis ſpiritum ſeruitutis iterum in timore, ſed accepiſtis ſpiritum adoptionis filiorum, in quo clamamus, abba pater. Pondus itaque formidinis mens electi poſtponat, in uirtute ſe amoris exerceat, renouationis ſuæ dignitatem deſideret, ad conditoris ſui ſpeciem anhelet: quem quouſque cõſpicere non ualet, æternitatem eius neceſſe eſt, id eſt, intimum cibum ſuum, eſuriens expectet. Vnde & aptè ſubditur.

6 Nunquid rugiet onager, cùm habuerit herbam, aut mugiet bos, cùm ante præſepe plenum ſteterit?] Qui alij onagri appellatione ſignati ſunt, niſi hi qui in campo fidei conſtituti, nullius officij loris ligantur? Vel quos bouis ſignificatio exprimit, niſi hos quos intra ſanctam Eccleſiam ad prædicationis officium, ſuſcepti ordinis iugũ premit? Herba uerò onagri & pabulum bouis, eſt interna refectio populi fidelis. Alij nanq; more bouis intra Eccleſiam ſuſcepti officij loris tenẽ-
D tur: Alij more onagri, ſacri ordinis ſtabulis neſciunt, & in campo propriæ uoluntatis degunt. Sed cùm quis ex uita ſeculari internæ uiſionis deſiderio æſtuat, cùm refectionis intimæ pabulum concupiſcit, cùm ieiunum ſe in peregrinationis huius cæcitate cõſiderans, quibus ualet fletibus reficit: quaſi herbam non inueniens onager rugit. Alius quoq; neceſſitatem ſuſcepti ordinis tolerat, in labore prædicationis exudat, & per æternam iam contemplationem refici appetit, ſed quia redemptoris ſui ſpeciem nondum conſpicit, quaſi bos ad præſepe uacuum ligatus gemit. Quia enim longè ab interna ſapientia poſiti, æternæ hæreditatis non cernimus uiriditatem, uelut bruta animalia à deſiderata herba ieiunamus. De qua nimirum

A herba redemptoris uoce dicitur: Per me ſi quis in-
Ioan.10 troierit, ſaluabitur, & ingredietur & egredietur, & paſcua inueniet. Sed plerunq; quod eſſe amantibus grauius ſolet, ſanctis bonorum ſtudijs, malorum uita contradicit, & cùm mens ad cœleſte deſiderium rapitur, bene cœpta intentio interrũpentibus ſtultorum uerbis ac moribus reuerberatur, ita ut quæ iam per contemplationis adniſum ad ſumma euolauerat, ad expugnandam prauorum ſtultitiam ſeſe in infimis contra certamina ac cingat. Vnde & ſubditur: Aut poterit comedi inſuſſum, quod non eſt ſale conditum?] Verba quippe moreſq; carnalium, quaſi cibum ſe noſtris mentibus ingerunt, ut in delectationis uentre rapiantur. Sed electus quiſq; inſuſſum cibum
B non comedit, quia prauorum dicta factaq; diiudicans, ab ore cordis repellit. Paulus ad eſum mentium inferri inſuſa prohibuit, cùm diſcipulis di-
Col.4 xit. Sermo ueſter ſemper in gratia ſale ſit conditus. Et Pſalmiſtę quoq; uerba reproborum, in cor-
Pſal.118 dis ore inſuſa ſapuerunt, cùm dicebat: Narrauerunt mihi iniqui fabulationes, ſed non ita ut lex tua domine. Sæpe autem carnalium uerba dum ſe importunè noſtris auribus ingerunt, in corde bellum intentionis gignunt, & quãuis hæc & ratio reſpuat, & lingua reprehendat, cum labore tamen intus uincitur, quod foris cum autoritate diiudicatur. Vnde neceſſe eſt, ut nec ad aures ueniat quod mens à cogitationis aditu uigilans repellat. Sancti igitur uiri cùm æternitatis deſiderijs
C anhelant, in tantam altitudinem uitæ ſe ſubleuãt, ut audire iam quæ mundi ſunt, graue ſibi ac deprimens pondus credant. Valde nanq; inſolens atq; intolerabile æſtimant, quicquid illud non ſonat quod intus amant. Sed ſæpe mens iam per deſideriũ ad ſublimia rapitur, iam funditùs ab ſtulta terrenorum hominum locutione ſeparatur, nec tamen adhuc pro amore ueritatis, ad perferẽdos præſentis uitæ cruciatus accingitur, iam ſuperna appetit, iam in infimis ſtulta cõtemnit, ſed necdũ ſe ad perferendæ aduerſitatis tolerantiam dirigit, Vnde & ſubditur: Aut poteſt aliquis guſtare, quod guſtatum affert mortem?] Durum quippe eſt appetere quod cruciat, ſequi quod uitã fugat. Sed plerunq; mens iuſti ad tantum ſe uirtutis cul-
D men extendit, ut & apud ſe in internæ rationis arce præſideat, & quorundam foris ſtultitiam tolerando conuertat. Quos enim ad fortia trahere nitimur eorum neceſſe eſt, ut infirma toleremus: quia nec iacentem erigit, niſi qui ſtatus ſui rectitudinem per compaſſionem flectit. Cùm uerò alienæ infirmitati compatimur, ualentius à noſtra roboramur, ut amore futurorum mens ad præſentia aduerſa ſe præparet, & cruciatus corporis quos timebat expectet. Auctus nanque deſiderijs cœleſtibus anguſtatur, cunq; æternæ patriæ quanta ſit dulcedo conſiderat, pro ea præſentis uitæ amaritudines ardenter amat. Vnde poſt inſuſſi cibi faſtidium, poſt impoſſibilem mortis guſtum, rectè ſubiungitur:

Quòd

Quòd electi quum in aliquo ſe offendiſſe nouerint, & nulla eis pro male geſtis irrogantur aduerſa, timent ne in æternum gratia deſerat, quos in præſenti uita nulla mali ſui retributio caſtigat. Cap. VII

QVæ prius tangere nolebat anima mea, nunc præ anguſtia cibi mei ſunt.] Mens enim iuſti proficiens, quę prius dum ſola propria curaret, ferre aliena faſtidiebat, & quæ minus alienis compatiens, conualeſcere contra aduerſa nõ poterat: cùm ad toleranda proximi infirma ſe attrahit, ad aduerſa ſuperanda cõualeſcit, ita ut pro amore ueritatis, præſentis uitæ cruciatus tanto poſt fortius appetat, quanto prius infirma fugiebat. Inclinatione nanq; ſua erigitur, attractione tenditur, compaſſione roboratur: cunq; in amorem proximi ſe
B dilatat, quaſi ex meditatione colligit, quanta fortitudine in autorem ſurgat. Charitas nanque quia nos ad uim compaſſionis humiliat, altius in culmine contemplationis leuat: & multiplicata iam maioribus deſiderijs æſtuat, iam peruenire ad uitam ſpiritus, etiam per cruciatus corporis anhelat. Quod ergo prius tangere nolebat, hoc poſt præ anguſtia comedit, qui deſideria ſua uix capiens, & ipſas quas dudum timuerat, iam pro amore cœleſtis patriæ pœnas amat. Si enim mens in Deum forti intentione dirigitur, quicquid ſibi in hac uita amarum fit, dulce æſtimat: omne quod affligit, requiem putat: tranſire & per mortem appetit, ut obtinere plenius uitam poſſit, funditùs extingui in intimis deſiderat, quo uerius ad ſumma
C conſcendat. Sed hæc de cuiuslibet anima, hæc de beati Iob mente mentior, niſi ipſe ſubiũgat: Quis det ut ueniat petitio mea, et quod expecto tribuat mihi Deus, & qui cœpit, ipſe me conterat, ſoluat manum ſuam, & ſuccidat me, & hæc mihi ſit conſolatio, ut affligens me dolore, non parcat?] Sed hæc fortaſſe per contumaciam expetit, fortaſſe in eo quòd ſe perfectè extingui deſiderat, iniuſtitiã ferientis accuſat. Abſit hoc. Nam qua mente id expetat, uerbis ſequentibus demonſtrat, dicẽs: Nec contradicam ſermonibus ſancti.] Nequaquã ergo de iniuſtitia percutiẽtis murmurat, qui percuſſorem ſuum & inter uerbera ſanctum uocat. ſciendum uerò, quia aliquãdo nos aduerſarius, aliquando autem conterit Deus. Ex cõtritione autem ad-
D uerſarij, à uirtute deficimus: per contritionem uerò domini fracti, à uitijs in uirtute roboramur. hãc contritionem propheta proſpexerat, quum dice-
Pſal.2 bat: Reges eos in uirga ferrea, & tanquam uas figuli conteres eos. In uirga nos ferrea dominus regit & conterit, quia diſpenſationis ſuæ forti rectitudine quum nos interius reficit, exterius affligit. Nam quo uirtutem carnis humiliat, intentionem ſpiritus exaltat. Vnde hæc eadem contritio figu-
2.Cor.4 li uaſi comparatur, ſicut & per Paulum dicitur: Habemus theſaurum iſtum in uaſis fictilibus. Qui ſimul contritionem & regimen exprimens ait: Licet is qui foris eſt, noſter homo corrumpitur, tamen is qui intus eſt, renouatur de die in diem.

8 Sanctus igitur uir, qui appropinquare Deo

A etiam per flagella deſiderat, per ſpiritum humilitatis dicat: Qui cœpit, ipſe me conterat.] Plerunq; enim uitiorum cõtritionem in nobis agere dominus inchoat, ſed cùm mens ex ipſo exordio profectus extollitur, cunq; ſe iam quaſi de uirtutibus erigit, ſæuienti contra ſe aditum pandit, qui cordis intima penetrans, omne quod in ea de ſtudio bonæ inchoationis inuenerit, confringit: tantoq; ſe uehemẽtius in eius confractione exhibet, quanto & grauius, quia uel ad modicum fuerat proiectus, dolet. Vnde & teſte Euangelio, uoce uerita-
Matth.21 tis, ad neglectam domum conſcientiæ ſpiritus immundus qui ſolus exijt, cum ſpiritibus ſeptem redit. Ne ergo poſt diuinæ corruptionis exordia antiquus hoſtis ſurripiat, atque ad uirtutum confra-
B ctionem trahat, ſanctus uir congruè exorat, dicens: Qui cœpit, ipſe me conterat. Ac ſi apertè dicat: hoc quod in me exorſus eſt, perficere ferien do nõ deſinat, ne deſertũ me aduerſario ad contritionem tradat. Vnde & aptè ſubditur: Soluat manum ſuam, & ſuccidat me.] Sæpe nanque fiducia longæ proſperitatis inflati, in quodam ſtatu elationis erigimur. Cunq; nos extolli conditor conſpicit, ſed amorem ſuum erga nos per uerbera nõ exercet, quaſi ad ferienda noſtra uitia manum ligatam tenet. An non affectus ſui manum ligauerat, quum peccanti populo dicebat: Iam non irascar tibi. &, Zelus meus receſſit à te? Soluere ergo manum ſuam dicitur, quum exercet affectum. Rectè autem ſubiungitur: Et ſuccidat me. Quum
C enim ſecuros nos ac de uirtutum affluentia elatos repentinus uel flagelli dolor, uel infirmitatis tentatio percutit, protinus ab ſtatus ſui uertice, mentis noſtræ elatio ſuccisa cadit, ut de ſemetipſa nihil audeat, ſed infirmitatis ſuæ ictu proſtrata, manum leuantis quærat. Hinc eſt, quòd ſancti uiri cùm de occulta erga ſe diſpoſitione ſuſpecti ſunt, plus proſpera ipſa pertimeſcunt, tentari appetũt, flagellari concupiſcunt, quatenus incautam mentem metus & dolor erudiat, ne in hac peregrinationis uia, hoſte ex inſidijs erumpente, ſua eam
Pſal.25 deterius ſecuritas ſternat. Hinc Pſalmiſta ait: Proba me domine, & tenta me. Hinc iterum dicit:
Pſal.37 Ego ad flagella paratus ſum. Quia enim uiri ſancti mẽtis ſuæ corruptionis uulnus ſine putredine nõ
D eſſe conſiderant, libenter ſe ſub manu medici ad ſectiones parant, ut aperto uulnere uirus peccati exeat, quod ſana cute intus occidebat. Vnde & adhuc ſubditur: Et hæc mihi ſit conſolatio, ut affligens me dolore, non parcat.] Electi quique quum perpetraſſe ſe illicita nouerunt, ſed perſcrutantes inueniunt, quia nulla pro illis aduerſa perpeſſi ſunt, in immenſæ formidinis terrore tabeſcunt, pauore æſtuant, ſiniſtris agitati ſuſpicionibus laborãt: ne in æternum ſe gratia deſerat, quos in præſenti uita mali ſui retributio nulla caſtigat: timent, ne ultio quæ ſuſpenditur, grauior in fine ſeruetur: feriri paterna correptione deſiderant & dolorem uulneris medicamina ſalutis putant. Rectè ergo nunc dicitur: Hæc mihi ſit conſolatio, ut affligens me dolore, non parcat. Ac ſi apertè dice-

k retur

retur: Quia ideo hic quibusdam parcit, ut eos in perpetuum feriat, ideo ne hic feriat non parcendo, ut in perpetuum parcat. Ex afflictione enim consolor, quia corruptionis humanę putredinem sciens, ad spem salutis ex uulnere certus reddor. Quod quia non tumenti, sed humili mẽte edidit, subiungendo, ut prædiximus, patefacit, dicens: Nec contradicam sermonibus sancti.] Plerunq; ad nos uerba Dei non sunt dictorum sonitus, sed effectus operationum. In eo enim nobis loquitur, quod erga nos tacitus operatur. Beatus igitur Iob sermonibus Dei contradiceret, si de eius percussionibus murmuraret. Sed quid de percussore suo sentiat indicat, qui (sicut iam diximus) quem ferientem tolerat, sanctum uocat. Sequitur:

Quid sit fortitudo iustorũ, & quid reproborũ. Cap. VIII

9 QVæ est enim fortitudo mea, ut sustineã, aut quis finis meus, ut patienter agam?] Sciendum quod alia iustorum, atque alia est fortitudo reproborum. Iustorum quippe fortitudo, est carnem uincere, proprijs uoluntatibus contraire, delectationẽ uitæ præsentis extinguere, huius mundi aspera pro æternis præmijs amare, prosperitatis blandimenta contemnere, aduersitatis metum in corde superare. Reproborum uerò fortitudo, est transitoria sine cessatione diligere, contra flagella conditoris insensibiliter perdurare, ab amore rerum temporalium, nec ab aduersitate quiescere, ad inanem gloriam etiam cum uitæ detrimento peruenire, malitiæ augmenta exquirere, bonorum uitam non solum uerbis ac moribus, sed etiam gladijs impugnare, in semetipsis spem ponere, iniquitatem quotidie sine ullo desiderij defectu perpetrare. Hinc est quod per Psalmistam dicitur ad electos: Viriliter agite, & confortetur cor uestrum, omnes qui sperati in domino. Hinc per prophetam reprobis dicitur: Væ qui potẽtes estis ad potandum uinum, & uiri fortes ad miscendam ebrietatem. Hinc per Salomonem dicitur, quod sancti quiq; sine ulla debilitate desiderij internam requiem cõtemplantur. En lectulum Salomonis sexaginta fortes ambiunt, ex fortissimis Israel. Hinc Psalmista contra reprobos in passione posita uoce redemptoris insinuat, dicẽs: Ecce occupauerunt animam meam, & irruerunt in me fortes. Quàm bene utranq; fortitudinẽ Esaias cõplexus est, dicens: Qui confidunt in domino, mutabunt fortitudinẽ. Qui enim nequaq̃ sument, sed mutabunt dixit: profecto patenter innotuit, aliam esse quæ proponit, & aliam quę inchoat. An non etiã reprobi fortes sunt, qui ad præsentis uitæ concupiscentiam tot laboribus currunt, periculis se auden ter obijciunt, pro lucris cõtumelias libenter ferũt, ab appetitus sui libidine nulla uicti contrarietate resiliunt, percussionibus durescunt, & mala mundi tolerãt pro mundo, eiusq; (ut uita dixerim) gaudia quærentes perdunt, nec tamẽ hæc perdendo fatigãtur? Vnde & bene ex humani generis uoce per Hieremiã dicitur: Inebriauit me absynthio. Ebrius quippe quod patit nescit. Absynthio ergo ebrius est, qui præ amore præsentis seculi, à sensu rationis alienus, dum quicquid pro mundo sustinet leue deputat, laboris amaritudinẽ quam tolerat ignorat: quia nimirũ delectabiliter ad cuncta ducitur, in quibus pœnaliter fatigatur. At contrà uir iustus ad mundi pericula pro mundo tolerandа essẽ debilis studet, finem suũ conspicit, uita præsens quàm sit transitoria attendit, & pro ea exterius labores perpeti renuit, cuius intrinsecus delectationẽ uicit. Beatus igitur Iob præsentis uitæ aduersitatibus pressus, dicat ex sua, dicat ex omnium uoce iustorũ: Quæ est enim fortitudo mea, ut sustineam? aut quis finis meus, ut patienter agam? Ac si apertè insinuet, dicens: Mala mundi pro mundo tolerare nequeo, quia iam in eius desiderio fortis non sum. Dum enim præsentis uitæ finẽ conspicio, cur pondus cruciatus eius patior, cuius appetitum calco? Et quia iniusti quiq;, ut diximus, tanto fortius labores illius perferũt, quanto auidius eius delectatione pascuntur, rectè mox eandem reproborum fortitudinem subdit, dicens:

Quòd nonnulli reprobi ex percussione sicut lapides indurantur, alij uerò in percussione consoni, resonant sine correptione. Cap. IX

10 NEc fortitudo lapidum fortitudo mea, nec caro mea ænea est.] Quid hoc loco ęreа lapidibus, nisi insensibilium hominum corda signantur? Qui sępe & supernos ictus accipiunt, & tamẽ nulla disciplinę percussione mollescũt. Quo contra electis per prophetã pollicente domino dicitur: Tollam à uobis cor lapideum, & dabo uobis cor carneum. Paulus quoq; ait: Si linguis hominũ loquar & angelorũ, charitatem aũt non habeã, factus sum uelut æs sonans, aut cymbalum tinniẽs. Scimus autẽ quoniam percussi lapides clarum sonum reddere nequeũt, æs uerò cùm percutitur, canorus ualde sonitus ex eius percussione format. Quod quia ut lapides uita caret, sensum in sonitu non habet. Et sunt nonnulli qui lapidibus similes ita ad pietatis præcepta duruerũt, ut cùm eos percussio supernę animaduersionis examinat, nequaquam sonitum humilis confessionis reddãt. Quidam uerò à metallo æris in nullo discrepãtes, cùm flagella supernæ percussionis accipiunt, piæ confessionis sonitũ emittunt. Sed quia humilitatis uoces ex corde nõ proferunt, ad statum salutis reducti, nesciunt quod promiserunt. Illi ergo more lapidum percussi, nec uoces habent: isti aũt in nullo æris imitationem fugiunt, qui in percussione positi, bona quæ nõ sentiunt loquuntur. Illi ueneratio nem ferientis & uerbera denegant, isti pollicẽtes quod non implent, sine uita clamant. Vir igit sanctus reproborũ duritiam inter uerbera fugiens dicat: Nec fortitudo lapidum fortitudo mea, nec caro mea ænea est. Ac si apertè fateatur dicens: Reproborum similitudinẽ sub disciplinæ uerbere fugio, quia nec more lapidũ ita obdurui, ut sub percussionis stimulo à ministerio confessionis obmutescã: nec rursus quasi æs uocẽ confessionis resono, & sensum uocis ignoro. Sed quia ad percussionem

nem reprobi debiliter fortes sunt, electi aũt ualenter infirmi: beatus Iob dum fortẽ se per insaniam nõ esse asserit, fortẽ se per statũ salutis innotescit.

21 Vnde ergo hanc eandẽ fortitudinẽ perceperit patenter insinuet, ne si sibi uires quas habet arroget, potenter ad mortẽ currat. Plerunq; emẽ uirtus habita deterius quàm si deesset, interficit: quia dũ ad sui confidentiã mentẽ erigit, hanc elationis gladio trãsfigit. Cunq; eam quasi roborãdo uiuificat, eleuando necat, ad interitum uidelicet pertrahit, quã per spem propriã ab internæ fortitudinis fiducia euellit. Sed quia beatus Iob & uirtute pollet, et in semetipso fiduciam non habet, atq; (ut ita dixerim) uires infirmus habet, aptè subiungit dicẽs: Ecce non est auxiliũ mihi in me.] Patet iam ad cuius spẽ percussi animus recurrat, cùm in se sibi auxiliũ essẽ denegat. Sed quia infirmũ se in semetipso insinuat, ad maioris adhuc fortitudinis meritũ, quomodo etiã à proximis destituat adiungit: Necessarij quoq; mei recesserũt à me.] Sed ecce despectus exterius, intus solio iudicij præsidet. Nã cùm derelictũ se asserit, protinus ad sentẽtiã erumpit, dicẽs:

De ordine charitatis, & quòd in prosperitate dilectio uix agnoscatur. Cap. X

QVi tollit ab amico suo misericordiam, timorem domini derelinquit.] Quis hoc loco amici nomine, nisi quilibet proximus designat? qui eo fidelius nobis iungit, quo percepto nunc à nobis boni operis exemplo, ad obtinendã post æternã patriam ueraciter auxiliat. Quia autẽ duo sunt præcepta charitatis, Dei uidelicet amor, & proximi: per amorem Dei amor proximi gignitur, & per amorẽ proximi amor Dei nutritur. Nã qui amare Deum negligit, profectò diligere proximũ nescit, & tunc plenius in dilectione Dei proficimus, si in eiusdẽ dilectionis gremio prius proximi charitate *ligamur. Quia enim amor Dei amorem proximi generat, dicturus per legẽ dominus: Diliges proximũ tuum sicut teipsum: præmisit dicens: Diliges dominũ Deum tuum: ut scilicet in terra pectoris nostri, prius amoris sui radicem figeret, quatenus per ramos postmodũ dilectio fraterna germinaret. Et rursum quia amor Dei ex proximi amore coalescit, testat Ioannes, qui increpat dicens: Qui nõ diligit fratrem suum quem uidet, Deum quẽ non uidet, quòmodo potest diligere? Quæ tamen diuina dilectio per timorem nascitur, sed in affectum crescendo permutat. Sępe uerò omnipotens Deus ut quantũ quisq; à charitate eius ac proximi longe sit, uel in ea quantum proficerit innotescat, miro ordine cuncta dispensans: alios flagellis deprimit, alios successibus fulcit. Et cùm quosdã temporaliter deserit, in quorundam cordibus quę mala latent ostendit. Nam plerunq; ipsis nos miseros insequunt, qui felices sine cõparatione coluerunt. Cùm enim quis positus in prosperitate diligit, incertum ualde est utrũ prosperitas an persona diligat. Amissio aũt felicitatis interrogat uim dilectionis. Vnde bene quidam sapiẽs dicit: Non agnoscit in bonis amicus, & nõ abscõdit in malis inimicus. Nec prosperitas quippe amicum indicat, nec aduersitas inimicũ cælat: quia & ille sępe prosperitatis nostræ reuerẽtia tegitur, & iste ex confidẽtia aduersitatis aperitur. Vir igitur iustus in flagellis positus dicat: Qui tollit ab amico suo misericordiã, timorẽ domini derelinquit: quia nimirũ qui ex aduersitate proximũ despicit, apertè conuincit quòd hunc in prosperis nõ amauit. Et cùm omnipotẽs Deus ideo flagello quosdã cruciet, ut & percussos erudiat, & nõ percussis occasionẽ boni operis præbeat, quisquis percussum despicit, occasionẽ à se uirtutis repellit: & tanto se nequius contra autorem erigit, quanto hunc nec pium in salute propria, nec iustũ in alieno uulnere agnoscit. Intuendum uerò quòd beatus Iob sic sua loquit, ut totius quoq; electi populi per eum uita signet. Quia enim eiusdem populi membrum est, cùm uera quæ ipsa patitur narrat, ea etiã quæ sustinet ille denunciat, dicẽs: Fratres mei præterierunt me sicut torrẽs, qui raptim transit in cõuallibus.] Reproborũ mens quia sola præsentia diligit, plerunq; nunc tanto aliena existit à uerbere, quanto post extranea remanet ab hæreditate, & superba iustos despicit, quos paterna misericorditer seueritas affligit. Sępe uerò reprobi eandẽ fidem qua uiuimus retinẽt, eiusdẽ fidei sacramenta percipiunt, eiusdem religionis unitate continentur, sed tamẽ compassionis uiscera nesciunt, charitati uim qua in Deum flagramus & proximum nõ agnoscunt. Rectè ergo & fratres & prætereuntes uocantur, quia ex uno matris gremio nobiscum per fidẽ prodeũt, sed in uno charitatis studio erga Deũ & proximum non figuntur. Vnde etiã aptè torrenti qui raptim transit in cõuallibus comparant. Torrens nanq; ex montanis in ima defluit, & collectus hyemalibus pluuijs, æstiuis solibus arescit. Qui enim terrena diligũt, & spem supernæ patriæ deserunt, quasi ex montibus ualles petũt, quos tamẽ hyems præsentis uitæ multiplicat, sed æstas uẽturi iudicij exiccat, quia cùm sol supernæ districtionis incanduerit, reproborũ lætitiã in ariditatẽ uertit. Bene aũt dicitur: Raptim transit in cõuallibus. Torrentem quippe ad cõualles raptim transire, est prauorum mẽtes ad ima desideria sine ullo obstaculo ac difficultate descendere. Omnis enim ascensus in labore est, descensus in uoluptate, quia per adnisum gressus ad superiora tenditur, per remissionẽ uerò ad inferiora declinatur. Ad montis enim uerticem saxum subuehere magni laboris est, idemq; à summis ad ima dimittere labor nõ est. Sine mora uidelicet proruit, qui magnis conatib. ad summa peruenit. Longo studio seges serit, sole atq; imbre diutino nutritur, sed tamen una & subita scintilla cõsumitur. Et pauli sper ædificia ad alta proficiũt, sed repentinis casibus terram petunt. Robusta arbor in aera per tarda incrementa se erigit, sed quicquid diu ad alta protulit, semel & simul cadit. quia igitur ascensus in labore est, descensus in uoluptate, rectè nunc dicit: Fratres mei præterierunt me sicut torrens qui raptim transit in conuallibus.] Quod tamen sentiri & aliter potest. Si enim con-

ualles ima pœnarũ loca intelligimus, iniusti quicq; sicut torrens raptim ad conualles transeunt, quia in hac uita quam totis desiderijs appetunt, diu stare nequaquã possunt. Nam quot dies ætatis accipiunt, quasi tot quotidie gressibus ad finẽ tendũt. Augeri sibi optant tempora, sed quia cõcessa subsistere nequeunt, quot augmenta uiuendi percipiunt, diu uiuendi spacia totidẽ perdunt. Momenta ergo temporum quo sequũtur fugiunt, quo accipiunt amittunt. Raptim itaq; ad conualles transeunt, qui in longum quidem uoluptatum desideria pertrahunt, sed ad inferni claustra repentè perducunt. Quia enim hoc etiam tempus quod qualibet longeuitate extensum est, si fine clauditur, longum nõ est, ex fine miseri collegerunt breue fuisse, quod amittendo tenuerunt. Vnde bene & per
Eccles. 11 Salomonẽ dicitur: Si multis annis uixerit homo, & in his omnibus lætatus fuerit, meminisse debet tenebrosi temporis & dierum multorũ, qui cùm uenerint, uanitatis arguẽtur præterita. Stulta etenim mens cùm multum repentè inuenerit, quod nequaq; præterit, æternitatẽ eius tolerando intelligit, quia quod præterire potuit, uanũ fuit. Sciendum uerò est, quòd plerique agere recta desiderant, sed sunt nonnulla quæ infirmis eorum mentibus ex præsenti uita contradicunt, cunq; aduersa in infimis perpeti metuunt, in superni iudicij rectitudine offendunt. Vnde rectè subiungitur:

Quòd hi qui temporalium damnorum metu ueritatem, uel iustitiam, uel cæteras uirtutes prætermittunt, cœlestis iræ uindictam incurrunt. Cap. XI

QVi timent pruinam, irruet super eos nix.] Pruina quippe inferius gelatur, nix autẽ de superioribus ruit. Et sæpe nonnulli dum temporalia aduersa pertimescunt, districtioni se æternæ animaduersionis obijciunt. De quibus bene per
Psalm. 13 Psalmistam dicitur: Illic trepidauerunt timore, ubi nõ erat timor. Iste nanq; ueritatẽ iam liberè defendere appetit, sed tamen in ipso suo appetitu trepidus indignationẽ potestatis humanę pertimescit, cunq; in terra hominem contra ueritatem pauet, eiusdem ueritatis iram cœlitus sustinet. Ille peccatorum suorum conscius, ea quæ possidet, indigẽtibus iam largiri desiderat, sed tamen ne datis rebus egeat ipse formidat. Cunq; carnis subsidia reseruãdo trepidus præparat, ab alimentis misericordiæ animam necat. Et cùm pati in terra inopiam metuit, æternam sibi abundantiam supernę refectionis abscindit. Rectè ergo dicitur: Qui timẽt pruinam, irruet super eos nix. Quia qui conculcãda in infimis metuunt, à summis metuẽda patiuntur, & cùm transire nolunt quod calcare poterant, iudicium de supernis accipiunt, quod tolerare nequaquam possunt. Sed hæc agentes, mundi gloriam temporaliter obtinent. Quid autem tempore uocationis suę facturi sunt, cùm cuncta simul pauidi deserunt, quæ hic cum graui timore seruauerunt? Vnde & apertè subditur: Tempore quo fuerint dissipati, peribunt.] Quos enim præsentis uitæ sollicitudo ordinat, amissio dissipat: & tunc etiã exte

A rius pereunt, qui intus dudum æterna negligendo pericrunt. De quibus rectè additur: Et ut incaluerint, soluent de loco suo.] Iniquus enim quisq; cùm incaluerit, de loco suo soluet, quia iudicio intimæ districtionis appropinquãs, cùm iam per cognitionẽ penè feruere cœperit, ab ea cui dudum inhæserat carnis suæ delectatione separatur. Hinc
Esaiæ 28 est cũ quod per prophetã de reprobis dicitur: Et tantummodo sola uexatio intellectum dabit auditui: quia uidelicet æterna nõ intelligunt, nisi cùm pro temporalibus iam sine emendatione puniuntur, tunc mens æstuat, & infructuosæ pœnitentiæ se ignibus inflãmat, duci ad supplicium timet, præsentem uitam ex desiderio retinet: sed de loco suo soluitur, quia oblectamenta carnis deserens, eius
B duritia per supplicium liquatur. Sed quia iniqui omnes quid abstractionis suæ tempore patiantur audiuimus, adhuc aliqua quibus in libertatis suæ spacio implicantur, audiamus. Sequitur:

Quòd peccatum ex peccato nascatur, mira & subtilis distinctio, & quid sit quod per Esaiam dicitur: Erit cubile draconum, & pascua struthionum. Cap. XII

INuolutæ sunt semitę gressuum eorum.] Omne quod inuoluitur, in semetipsum replicatur. Et sunt nõnulli qui seducentibus uitijs obuiare quasi
14 tota intẽtione deliberant, sed irruente tentationis articulo in deliberationis proposito nõ perdurãt. Alius nanque prauo usu superbiæ inflatus, cùm magna esse præmia humilitatis considerat, aduer-
C sum semetipsum se erigit, & quasi tumorem turgidi fastus deponit, exhibere se quibuslibet cõtumelijs humilẽ promittit: sed cùm repẽte hunc unius iniuria uerbi pulsauerit, ad consuetã protinus elationẽ redit, sicq; ad tumorẽ ducit, ut nequaq; quia humilitatis bonum concupierat, recordet. Alius auaritia æstuans, augendis facultatibus anhelat: is cùm pręterire omnia uelociter conspicit, uagantẽ per concupiscentias mentẽ figit, decernit iam nihil appetere, & adepta tantũmodo sub magni moderaminis freno possidere: sed cùm repẽtè fuerint oculis oblata quæ placeãt, in ambitione protinus mens anhelat, semetipsam non capit, adipiscendi hæc occasionem querit, & oblita continentię quã secum pepigerat, cogitationum se stimulis per de
D sideria acquisitionis inquietat. Alius luxuriæ tabe pollutus, & longa iam consuetudine captus tenetur, quanta autem castitatis sit munditia, cõspicit, & à carne uinci turpe deprehẽdit. Restringere ergo uoluptatum fluxa deliberat, & resultare cõsuetudini quasi totis se uitibus parat. Sed uel obiecta oculis specie, uel ad memoriam reducta, cùm subiecta tentatione concutiũ, protinus à pristina præparatione dissipatur. Et qui contra hanc clypeum deliberationis erexerat, delectationis iaculo confossus iacet, sicq; eum luxuria eneruem superat, ac si nulla contra eam intentionis arma præparasset. Alius uerò iracundiæ flammis accenditur, eiusq; stimulis ad inferendas proximis cõtumelias effrenatur. Cùm uerò nulla furoris animã occasio pulsat, quãta sit mansuetudinis uirtus, quanta patientiæ

tiæ altitudo considerat, secq; etiam contra contumelias patienter parat, sed cùm parua quælibet cõmotionis occasio nascitur, repentè ad uoces & contumelias medullitus inflammatur, ita ut nõ solum ad memoriam patientia promissa nõ redeat, sed & semetipsam menę & ea quæ loquitur conuitia non agnoscat. Cunq; furori plenè satisfecerit, quasi post exercitium in tranquillitatem redit: & tunc se ad silẽtij claustra recolligit, cùm linguæ non patientia sed procacitatis suæ satisfactio frenum ponit. Vix igitur uel serò post conuitia illata se cohibet, quia & à cursu sæpe spumantes equos non præsidentis dextera, sed campi terminus coercet. Bene ergo de reprobis dicitur: Inuolutæ sunt
A nis fallacia iungitur, & sæpe culpa fallaciæ, periurij reatu cumulatur. Sæpe quodlibet uitium impudenti præsumptione committitur, & sæpe (quod omni culpa fit grauius) etiam de commisso uitio superbitur. Nam quamuis de uirtute nasci elatio soleat, nonnunquam tamen stulta mens de perpetrata se nequitia exaltat. Sed cùm culpa culpæ adiungitur, quid aliud quàm inuolutis semitis atque innodatis uinculis prauorum gressus ligantur? Vnde bene contra peruersam mentem sub Iudæę
Esaiæ 34 specie per Esaiam dicitur: Erit cubile draconum, & pascua struthionum, & occurrent dæmonia onocẽtauris, & pilosus clamabit alter ad alterum. Quid nanq; per dracones, nisi malitia: quid uerò struthionum nomine, nisi hypocrisis designatur?
B Struthio quippe uolandi speciem habet, sed usum uolandi non habet: quia & hypocrisis cunctis intuentibus imaginem de se sanctitatis insinuat, sed tenere uitam sanctitatis ignorat. In peruersa igitur mẽte draco cubat, & struthio pascitur: quia & latens malitia callidè tegitur, & intuentium oculis simulatio bonitatis antefertur. Quid uerò onocentaurorum nomine, nisi & lubrici figurantur & elati? Græco quippe eloquio onos asinus dicitur, & appellatione asini luxuria designatur, prophe-
Ezech. 24 ta attestante, qui ait: Vt carnes asinorum, carnes eorum. Tauri autem uocabulo, ceruix superbiæ demonstratur, sicut uoce dominica de Iudæis su-
Psal. 21 perbientibus per Psalmistam dicitur: Tauri pingues obsederunt me. Onocentauri ergo sunt, qui
C subiecti luxuriæ uitijs, inde ceruicem erigunt, unde humiliari deberent. Qui carnis suæ uoluptatibus seruientes, expulsa longè uerecundia, non solum se amittere rectitudinem non dolent, sed adhuc etiam de opere confusionis gaudẽt. Onocentauris autem dæmonia occurrũt, quia maligni spiritus ualde eis ad uotum deseruiunt, quos de his gaudere conspiciunt, quæ flere debuerunt. Vbi aptè subiungitur: Et pilosus clamabit alter ad alterum. Qui nanque alij pilosi appellatione figurantur, nisi hi quos Græci Panas, Latini uerò incubos uocant? quorum nimirum forma ab humana effigie incipit, sed bestiali extremitate terminat. Pilosi ergo nomine, cuiuslibet peccati asperitas designat, quod & si quãdo quasi ab obtentu rationis incipit, semper tamen ad irrationabiles motus
D tendit, & quasi homo in bestiam desinit, dum culpa per rationis imaginem inchoans, usq; ad irrationabilem effectum trahit. Nam sæpe edendi delectatio seruit gulæ, & seruire se simulat indigẽtiæ naturæ, cunq; uentrem ingluuie extendit, membra in luxuriam erigit. Pilosus autem alter ad alterum clamat, cùm perpetrata nequitia, ad aliam perpetrandam malitiam prouocat, & quasi quadam cogitationis uoce, commissa iam culpa, culpam adhuc quæ committatur inuitat. Sæpe nanque (ut diximus) gula dicit: Si abundanti alimento corpus nõ reficis, in nullo utili labore subsistis. Cunq; mentem per desideria carnis accenderit, mox quoq; luxuria uerba propriæ suggestionis facit, dicens: Si misceri Deus homines corporaliter

nollet, membra ipsa coeundi apta usibus non fe-
cisset. Cunq; hæc quasi ex ratione suggerit, men-
tem ad libidinum effrenationem trahit. Quę sæpe
deprehensa, patrocinium mox fallacię & negatio
nis inquirit, reamq; se esse non æstimat, si mentien
do uitam defendat. Pilosus ergo alter ad alterum
clamat, quando sub aliqua ratiocinãdi specie, per-
uersam mentem culpa subsequens ex occasione
culpæ præcedentis illaqueat. Cunq; hanc pecca-
ta dura atq; aspera deprimunt, quasi conuocati in
ea concorditer pilosi dominantur: sicq; fit, ut sem-
per se gressuum semitæ deterius inuoluant, dum
mentem reprobam culpa per cupam ligat.

Quòd peccati consuetudine mens cæcata nescit quò uadat, & libenter illecebris se subdat, quod exemplo Sampsonis & Sedechiæ probatur. Cap. XIII

16 SEd inter hæc sciendum est, quòd aliquando
prius oculus intellectus obtunditur, & post-
modum captus animus per exteriora desideria ua
gatur: ut cæca mens quò ducitur nesciat, & carnis
suæ illecebris sese libẽter subdat. Aliquando uerò
prius desideria carnis ebulliunt, & post longum
usum illiciti operis, oculum cordis claudũt. Nam
sæpe mens recta cernit, nec tamen audenter con-
tra peruersa se erigit: & renitẽs uincitur, dum hoc
ipsum quod agit dijudicans, carnis suæ delectatio
ne superatur. Quia enim plerunque prius oculus
contemplationis amittitur, & post per carnis desi
deria huius mundi laboribus animus subiugatur,
testatur Sampson ab Allophylis captus, qui post-
quam oculos perdidit, ad molam deputatus est:
quia nimirum maligni spiritus postquã tentatio-
num stimulis intus aciem contemplationis effo-
diunt, foras in circuitum laborum mittunt. Rur-
sum, quia sæpe & recta operatio exterius perdi-
tur, & tamen adhuc rationis lumẽ in corde retine-
tur, propheta Hieremias insinuat, qui dum Sede-
chiæ captiuitatẽ narrat, ordinẽ captiuitatis inter-
Hiere.39 næ denunciat, dicẽs: Occidit rex Babylonis filios
Sedechiæ in Reblatha in oculis eius, & omnes
nobiles Iuda occidit rex Babylonis, oculos quo-
que Sedechiæ eruit. Rex Babylonis est antiquus
hostis, possessor intimæ confusionis, qui prius fi-
lios ante intuẽtis oculos trucidat: quia sæpe sic bo
na opera interficit, ut hæc se amittere ipse qui ca-
ptus est, dolẽs cernat. Nam bona plerunq; gignit
animus, & tamen carnis suæ delectationibus ui-
ctus, bona quę genuit, amans perdit, & quæ patit̃
damna considerat, nec tamẽ uirtutis brachiũ con-
tra regem Babylonis leuat. Sed dum uidẽs nequi-
tiæ perpetratione percutitur, ad hoc quandoque
peccati usu perducitur, ut ipso quoque rationis lu
mine priuet̃. Vnde Babylonis rex, extinctis prius
filijs, Sedechiæ oculos eruit, quia malignus spiri-
tus subductis prius bonis operibus, post & intel-
ligentiæ lumen tollit. Quod Rectè Sedechias in
Reblatha patitur, Reblatha quippe multa hęc in-
terpretatur. Ei enim quandoque & lumen ratio-
nis claudit̃, qui prauo usu ex iniquitatis suæ mul-
17 titudine grauatur. Quoquo autem modo cul-
A pa prodeat, uel quibuslibet occasionibus erum-
pat, reproborum tamen semitæ semper inuolutæ
sunt, ut prauis cõcupiscẽtijs dediti, aut bona nulla
appetãt, aut appetentes infirmo desiderio, ad hæc
nequaq; mentis liberos gressus tendãt. Recta eñ
aut non incipiunt, aut in ipso fracti itinere ad hæc
minimè pertingunt. Vnde fit plerunq; ut ad morẽ
suũ lassati redeant, seseq; ab intẽtione animi in car
nis uoluptatibus sternãt, sola quæ transeunt cogi-
tent, nulla quæ secum permaneãt curent. Vnde &
aptè subdit̃: Ambulabunt in uacuũ & peribunt.]
In uacuũ quippe ambulãt, qui nihil secum de fru-
ctu sui laboris portãt. Alius nanq; adipiscẽdis ho-
noribus exudat, alius multiplicandis facultatibus
æstuat, alius promerendis laudibus anhelat. Sed
B quia cuncta hęc quisq; moriens deserit, labores in
uacuum perdidit, quia secum ante iudicẽ nihil tu-
lit. Quo contra bene per legẽ dicitur: Non appare Deut.16
bis in conspectu domini uacuus. Qui eñ prome-
rendæ uitæ mercedẽ bene agendo non prouidet,
in conspectu domini uacuus apparet. Hinc de iu-
stis per Psalmistã dicitur: Venientes aũt uenient in Psal.125
exultatione, portãtes manipulos suos. Ad examẽ
quippe iudicij portantes manipulos ueniunt, qui
in semetipsis recta opera quibus uitã mereantur,
ostendũt. Hinc de unoquoq; electo Psalmista ite-
rùm dicit: Qui nõ accepit in uano animam suam. Psal,25
In uano nanq; animam suam accipit, qui sola præ-
sentia cogitans, quæ sequant̃ in perpetuo non at-
tendit. In uano animã suam accipit, qui eius uitam
C negligẽs, ei curã carnis anteponit, sed animã suam
iusti in uano nõ accipiũt, quia intentione cõtinua
ad eius utilitatẽ referunt quicquid corporaliter o-
perant̃, quatenus & transeunte opere, operis cau-
sa non transeat, quæ uitæ præmia post uitã parat.
Sed hæc curare reprobi negligunt: quia profectò
ambulãtes in uacuum, uitã sequentes fugiũt, inue
nientes perdũt. Melius uerò à prauorũ imitatione
cõspescimur, si eorũ damna ex fine pensamus. Vn
de bene etiam cum exhortatione subiungitur:

Quòd trepidè conuersantium illaqueata intentio in seculi huius turbine attendenda sit, & ex alterius damno correpti, firmiter in Deum proficere debeamus, & quid sit quòd uitulis domi reclusis uaccæ trahentes plaustrum, cui arca est imposita, ibant in directum per uiam quæ ducit in Bethsamis. Cap. XIIII

D COnsiderate semitas Theman, itinera Saba,
& expectate paulisper.] Theman quippe
Auster, Saba autem rete interpretatur. Quid hic
per Austrum, qui afflata teporibus membra dis-
soluit, nisi fluxa uiuendi remissio: quid per rete,
nisi actionis obligatio demonstratur? Qui enim
dissoluta mente ea quæ terrena sunt appetunt, nec
gressu libero ad Deum pergunt, ipsi se suis inordi-
natis conatibus ligant, cunq; se fluxis conuersa-
tionis suæ actibus implicant, quasi remansuros in
retis uinculis pedes ponunt. Vt enim paulo supe-
rius quosdam ad deuictas iam culpas retrahi per
aperta quædam & non deuicta uitia diximus: ita
nõnulli ad ea quæ reliquerant, redeunt per quædã

A quæ uel honestatis nomine, uel laudis honore pal
liantur. Nam sunt pleriq; qui iam aliena nõ appe-
tunt, atq; ab huius mundi iurgijs inchoatæ quietis
amore diuiduntur, erudiri sacris eloquijs sitiunt,
uacare supernis contemplationibus cõcupiscunt,
nec tamen perfecta animi libertate curã rerũ fami
liarium deserunt, cui sæpe dum licitè seruiunt, etiã
illicitis huius mundi iurgijs implicãtur, cunq; ter-
renas res studiosè tueri desiderãt, cordis requiem
deserunt, quam quærebant, & cùm substantia fu-
giens continua prouisione protegitur, conceptus
in animo diuinæ scientiæ sermo dissipatur: quia
iuxta ueritatis sententiam, obortum semen spinæ
B oprimunt, cùm uerbũ Dei à memoria importunæ
terrenarum rerum sollicitudines expellunt. Disso
lutis itaq; gressibus in rete ambulãt, qui dum mun
dum perfectè non deserunt, semetipsos gradien-
do obligant ne gradiantur. Et sunt pleriq; qui non
solum aliena non apetunt: uerumetiam cuncta
quæ possederant, in mundo derelinquunt, semet-
ipsos despiciunt, nullam præsentis uitæ gloriã re-
quirunt, ab huius mundi se actibus separant, & pe
nè quicquid prosperitatis arriserit, calcant. Sed ta-
men adhuc uinculo carnalis cognationis obliga-
ti, dum amori propinquitatis indiscretè deseruiũt,
ad ea sæpe per affectum cognationũ redeunt, quę
iam & cum proprio despectu subegerunt. Cunq;
plusquam necesse est, carnis propinquos diligũt,
C retracti exterius à cordis parẽte diuiduntur. Nam
sæpe quosdam uidemus (quantũ ad proprium stu
dium spectat) iam præsentis uitæ desideria non
habere, mundũ & opere & professione reliquisse:
sed tamen pro inordinatis affectibus propinquo-
rum, prætoria irrumpere, terrenarum rerum iur-
gijs uacare, libertatem intimæ quietis relinquere,
& mundi studia in se iam dudum destructa repara
re. Quo itaq; isti nisi in rete ambulant, quos à præ-
senti seculo inchoata iam uitæ perfectio soluerat,
sed inordinatus amor terrenæ cognationis ligãt?
Qui enim districto studio, & non dissolutis gressi
bus æternæ sponsionis præmium sequuntur, sicut
semetipsos pro diuino amore despiciunt, sic cun-
cta quibus se sentiunt præpediri, postponunt: &
D cùm pro Deo necesse est, ut quibus ualẽt cunctis
inseruiant, pro Deo priuata obsequia etiam pro-
pinquis negãt. Hinc est enim quòd quidam cùm
Matt.8 diceret: Permitte mihi prius ire & sepelire patrem
meum, protinus ex ore ueritatis audiuit: Sine ut
mortui sepeliant mortuos suos, tu autem uade, &
annuncia regnum Dei. Qua in re notandum est,
quia electus discipulus dum à parentis sepultura
compescitur, hoc deuotum quenq; exhibere pa-
tri mortuo ex affectu carnali propter dominum
non licet, quod propter dominum & exteris de-
18 bet. Hinc rursum ueritas dicit: Si quis uenit ad
Lucæ 21 me, & non odit patrem suum & matrem, & uxo-
rem, & filios, & fratres, & sorores: adhuc autem &
animã suam, nõ potest meus esse discipulus. Quo
in loco uidelicet dum propinquorum odio, ani-
mæ quoq; nostræ odium subinfertur, patenter o-
stenditur, quia sic propinquos, sicut nosmetipsos
A odio habere præcipimur, ut hos ad æterna rapien
tes, eorumq; carnalem gratiã cùm præpedit post
ponentes, discamus temperata eos discretionis ar
te & conuenienter diligere, & salubriter odio ha-
bere, quatenus sic sciat per amorem odium surge-
re, ut ualeamus eos uerius per odium amare. Hinc
rursum per Moysen dicitur: Qui dixerit patri suo Deut.33
& matri suæ, nescio uos, & fratribus suis, ignoro
illos, & nescierunt filios suos: hi custodierunt elo-
quium tuum & pactum tuum, & seruauerunt iudi
cia tua. Ille enim scire dominum familiarius appe-
tit, qui præ amore pietatis nescire desiderat, quos
carnaliter sciuit. Graui etenim damno scientia di-
B uina minuitur, si cum carnis notitia partitur. Extra
cognatos ergo quisque ac proximos debet fieri, si
uult parenti omnium uerius iungi: quatenus eos-
dem quos propter Deum uiriliter negligit, tanto
solidius diligat, quanto in eis affectum solubilem
copulæ carnalis ignorat. Debemus quidẽ & tem
poraliter his quibus uicinius iungimur, plus cæte
ris prodesse, quia & flamma admotis rebus incen
dium porrigit, sed hoc ipsum prius ubi nascitur in
cendit. Debemus copulam terrenæ cognationis
agnoscere, sed tamẽ hanc cùm cursum mentis præ
pedit, ignorare: quatenus fidelis animus diuino
studio accẽsus, nec ea quæ sibi sunt in infimis cõ-
iuncta, despiciat, & hęc apud semetipsum rectè or
dinans, summorum amore transcendat. Solerti er
C go cura prouidendum est, ne carnis gratia surre-
pat, atq; à recto itinere cordis gressum deflectat,
ne uim superni amoris impediat, & surgentẽ men
tem superimposito pondere deorsum premat. Sic
etenim quisq; propinquorum debet necessitati-
bus compati, ut tamen per compassionem non si-
nat uim suæ intentionis impediri: ut affectus qui-
dem mentis uiscera repleat, sed tamen à spiritali
proposito nõ auertat. Neq; enim sancti uiri ad im-
pendenda necessaria propinquos carnis non dili-
gunt, sed amore spiritaliũ ipsam in se dilectionem
uincunt: quatenus sic eam discretionis moderami
ne temperent, ut per hanc in paruo saltem ac mi-
nimo à recto itinere non declinent. Quos bene
nobis per significationem uaccæ innuunt, quæ
D sub arca domini ad montana tendentes, affectu
simul & rigido sensu gradiuntur, sicut scriptum
est: Tollentes duas uaccas quæ lactabant uitulos, 1.Reg.6
iunxerunt ad plaustrum, uitulosq; earum clause-
runt domi, & posuerunt arcam Dei super plau-
strum. Et paulopost: Ibant in directum uaccæ per
uiam quæ ducit Bethsamis, & itinere uno gradie-
bantur, pergentes & mugientes, & non declinan-
tes neq; ad dextram, neq; ad sinistram. Ecce enim
reclusis domi uitulis, uaccæ quæ sub arca domini
plaustro religantur, gemunt & pergunt, dant ab
intimis mugitus, & tamen ab itinere non demutãt
gressus. Amorem quidem per compassionem sen
tiunt, sed colla posterius, non deflectũt. Sic sic ne-
cesse est ut incedere debeant, qui sacræ legis iugo
suppositi, iam per internam scientiam Dei arcam
portant: quatenus per hoc quòd propinquorum
necessitatibus cõdolent, à cœpto rectitudinis iti-

nere non declinent. Bethsamis quippe domus Solis dicitur. Arca ergo domini superposita Bethsamis pergere, est cum superna scientia ad æternę lucis habitaculum propinquare. Sed tũc uere Bethsamis tendimus, cùm uiã rectitudinis gradientes, ad uicina erroris latera nec pro affectu pignorum declinamus. Quorum nimirum gratia mentẽ nostrã tenere debet, sed reflectere non debet: ne hæc eadẽ mens aut si affectu non tangitur, dura sit, aut
19 plus tacta, si inflectit̃, remissa. Intueri libet beatum Iob, in quo diuini timoris iugo colla cordis attriuerat sub, quanto discretionis moderamine diuinæ scientiæ arcam portat. Amissis nanq; uitulis mugit, quia audita morte filiorum, in terrã tonso capite corruit: sed recto tamen itinere mugiens graditur, quia os eius in gemitu ad Dei laudes aperit̃, cùm protinus dicit: Dominus dedit, dominus abstulit, sicut domino placuit, ita factum est: sit nomen domini benedictum. Sed indiscretæ mentes hanc uiuendi regulã nesciunt, & quo uias Dei dissolutè appetunt, eo ad mundi itinera stultè replicantur. Rectè igitur sanctus uir post Theman semitas, Saba itinera memorat, quia quos Auster reprobi teporis soluerit, hos nimirum rete implicationis tenet. Bene autem prauorum facta describens, cõsiderare hæc amonet: quia peruersa agendo diligimus, sed hæc uisa in alijs dijudicamus, & quæ in nobis minus dijudicanda credimus, quàm sint turpia, in aliorum actibus cognoscimus, sicq; fit, ut ad semetipsam mens redeat, & agere quod reprehẽdit erubescat. Quasi enim à speculo fœda facies displicet, cùm mens à uita simili in se ipsa quod auersẽ̃ uidet. Ait ergo: Considerate semitas Themã, itinera Saba, & expectate paulisper.] Ac si apertè diceret: Damna alieni teporis attendite, & tunc spem de æternis firmius sumitis, si recto cordis oculo quod in alijs displiceat, uidetis.
20 Bene aũt dicitur: Expectate paulisper. Sæpe etenim dum pręsentis uitæ breuitas quasi diu perseueratura diligitur, ab æterna spæ animus frangitur, & delectatus præsentibus, desperationis suæ caligine reuerberatur. Cunq; longum putat quod ad uiuendi sibi spatium restat, repentè uitam deserens, ęterna mala inuenit, quę uitare iam nequeat. Hinc est enim quod per quendam sapientem dici
Eccles. 2 tur: Væ his qui perdiderunt sustinentiam. Sustinentiam uidelicet perdunt, qui dum diu se immorari uisibilibus æstimant, spem inuisibilium derelinquunt. Cunq; mens in præsentibus figitur, uita terminatur, & repentè ad supplicia improuisa perueniunt, quæ decepti suis præsumptionibus, aut nunquã se contingere, aut tarde crediderũt. Hinc
Matth. 25 ueritas dicit: Vigilate itaq;, quia nescitis diem ne-
1. Thess. 5 que horam. Hinc rursum scriptum est: Dies domini sicut fur in nocte, ita ueniet. Quia enim ad rapiendam animam propinquans minimè cõspicitur, furi in nocte comparatur. Tanto igitur debet quasi semper ueniens metui, quanto à nobis non ualent uentura præsciri. Vnde & sancti uiri quia breuitatem uitæ indefinenter aspiciunt, quasi quotidie morientes uiuũt: & tanto se solicius mansu-

A ris præparant, quanto & nulla esse transitoria semper ex fine pensant. Hinc quippe Psalmista uelocí cursu fugere uitam peccatoris aspiciens, ait: Pu Psal. 36
sillum adhuc, & non erit peccator. Hinc iterum dicit: Homo sicut fœnum dies eius. Hinc Esaias ait: Psal. 102
Omnis caro fœnũ, & omnis gloria eius sicut flos Esa. 40
agri. Hinc mentes præsumentium Iacobus corripit, dicens: Quæ est uita nostra? Vapor est ad modicum parens. Rectè ergo dicitur: Expectate paulisper: quia & immensum est quod sine termino Iaco. 4
sequitur, & parum est quicquid finitur. Longum quippe nobis uideri nõ debet, quod cursu sui temporis tendit ut non sit: quod dum per momenta
B ducitur, ipsa hoc momenta sua quæ differunt, impellunt: atque unde teneri cernitur, inde agitur ne teneatur. Bene autem beatus Iob postquam breuitatem præsentis uitæ despiciens intulit, contra iniquos protinus in uoce omnium electorum surgit, dicens: Confusi sunt, quia speraui.] Cùm bonis mala reprobi ingerunt, si hos à spe intima labefactari conspiciunt, effectu deceptionis hilarescunt. Lucrum nanq; maximum, erroris sui propagationem deputant: quia habere se ad perditionem socios exultãt. Cùm uerò bonorum spes interius figitur: & nequaquam malis exterioribus ad ima reclinatur: prauorum mentem confusio oc
C cupat: quia dum peruenire ad afflictorum intima nequeunt, incassum se existere crudeles erubescunt. Sanctus igitur uir dicat ex uoce sua: dicat ex uniuersalis Ecclesiæ afflictę, gementisq; constantia, quæ inter aduersa reproborum, supernæ retributionis gaudium sine ullo mentis defectu desiderat, atq; ad uitam moriendo perdurat: Confusi sunt, quia speraui. Ac si apertè dicat: Quia duris persecutionibus reprobi uim mei rigoris non emolliunt, erubescentes proculdubio laborem suę crudelitatis perdunt. Vnde & mox uenturæ retributionis bona, quasi iam præsentia conspicit: & qui reatus in iudicio reprobos maneat, attendit subdens: Venerunt quoq; usq; ad me, & pudore cooperti sunt.] Vsque ad sanctam quippe Ecclesiam in die iudicij reprobi ueniunt: quia usque ad eius tunc conspiciendam gloriam perducuntur: ut ad maiora tunc reatus sui supplicia, repulsi uideant quod perdiderunt. Tunc uerò iniquos
D pudor cooperit: cùm eos in conspectu iudicis testis conscientia addicit. Tunc iudex exterius cernitur, sed accusator interius toleratur. Tunc omnis ante oculos culpa reducitur: & mens super gehennæ incendia, suo grauius igne cruciatur. De quibus rectè per prophetam dicitur: Domine exaltetur manus tua, ut non uideant, uideant & confundãtur. Intellectum quippe reproborum nunc merita obscurant: sed tunc cognitio reatus illuminat, ut & modo sequenda non uideant: & tunc ea postquam amiserint, cernant. Nunc quippe æterna intelligere negligunt, uel appetere intellecta contemnunt: sed tunc ea intelligentes procul dubio desiderantesq; conspiciunt, cùm desiderata assequi nequaquam possunt. Quæ etiam 21
beati Iob uerba amicis eius specialiter cõgruunt: qui

qui duris obiurgationibus sancti uiri animũ labefactare conabantur. Ait enim: Confusi sunt, quia speraui. Ac si apertè diceret: Dum me stultis increpationibus ad desperationẽ flectere nequeũt: ipsi temeritatis suæ insania confunduntur. Venerunt quoq; usq; ad me, & pudore cooperti sunt. Ac si dicat: Videntes corporis uulnera, sed mentis cõstantiam nescientes, dum me de iniustitia increpare aut si sunt, usq; ad me necdum uenerunt: sed dura me
A hæc in transcursu per allegoriam diximus, restat ut moraliter historiæ uerba perscrutemur.

Quanta sit securitas seruorũ Dei, & in reprehẽdendis uitijs sine personarũ acceptione autoritas: & quòd sanctus quisq; prudentiã & uires & opes carnaliũ contemnat. Cap. XV

B Eatus Iob damna rerum pertulerat: malígno 22
rum spirituum percussionibus traditus, dolores uulnerum sentiebat: sed sapientẽ Dei stultitiã diligẽs, stultam mundi sapientiã mentis despectu calcauerat. Igit̃ contra mundi diuites pauper: contra potestates & potentes oppressus, cõtra sapientes stultus dicitur: Tria respõdit, quia nec pauper
B eorũ substantiã: nec oppressus adiutorium contra robustos, nec stultus doctrinam sapiẽtiæ carnalis quærit. Sanctus etẽ̃ uir quia mente super semetipsum rapitur: & pauper inopia nõ angustatur, & oppressus nihil patitur: & uoluntariè stultus carnalem sapientiã non miratur. Hinc est ẽ̃ quòd oppressus Paulus pauper dicit: Aporiamur, sed non 2. Cor. 4
destituimur: persecutionẽ patimur, sed non derelinquimur: deij cimur, sed non perimus. Hinc est quòd sapientiã sanctæ stultitiæ insinuãs, ait: Quæ 1. Cor. 1
stulta sunt mundi, elegit Deus: ut cõfundat sapien-
tes. Et, Si quis uidetur inter uos sapiens esse in hoc 1. Cor. 3
seculo: stultus fiat, ut sit sapiens. Hinc est quòd gloriam oppressionis, & diuitias desideratæ paupertatis aperiens dicit: Quasi morientes, & ecce uiui- 2. Cor. 6
mus: ut castigati, & non mortificati: quasi tristes,
semper aũt gaudentes: sicut egẽtes, multos autem locupletãtes: tañq; nihil habẽtes, & omnia possidentes. Libet inter hęc oculos mentis attollere: & electos Dei exterius oppressos quantæ intrinsecus arci præsideant, uidere: cuncta quippe quæ foris eminent, occultis eorum obtutibus per despectum iacent. Nã super se interius rapti, in alto animum figunt: & quæq; in hac uita patiuntur, quasi longè infra labentia atque à se aliena conspiciunt: atq;, ut ita dixerim, dum mente extra carnẽ fieri decertant, penè ipsa quæ tolerant, ignorant. In horũ profecto oculis quicquid temporaliter eminet, altum nõ est: nam uelut in magni uertice mõtis siti, præsentis uitæ gaudia plenè despiciunt: secq; ipsos per spiritalem celsitudinẽ transcendentes, subiecta sibimet intus uident, quæcunq; per carnalem gloriam foris tument. Vnde & nullis contra ueritatem potestatibus parcunt: sed quos attolli per elationẽ conspiciunt, per spiritus autoritatem premunt. Hinc est quòd ad desertum Moyses ueniẽs, Ægypti regem ex autoritate aggreditur: dicens: Hæc dicit dominus Deus Hebræorum: Vsq; quo Exod. 10
non uis subijci mihi? Dimitte populum meum, ut sacrificet mihi. Cui dum plagis pressus Pharao diceret: Ite, sacrificate Deo uestro in terra ista: au- Exod. 8
cta protinus autoritate respondit: Non potest ita fieri. Abominationes Ægyptiorum immolabimus domino Deo nostro? Hinc est quòd peccantem regem, Nathan aggreditur: cui prius similitudinem perpetratæ præuaricationis obijciens: eumq; reum per proprij iudicij uocem tenẽs, pro- 2. Reg. 12
tinus adiunxit dicens: Tu es ille uir qui fecisti hãc
rem

rem. Hinc est quòd uir Dei ad destruendam idolo A nos metipsos prędicamus: sed dominũ nostrum Ie
latriam, Samariã missus, Hieroboam regem super sum Christum: nos autem seruos uestros per Chri
altare thura iacientẽ, non regem ueritus, non for- stum? Quomodo Petrus per elationem principi-
midine mortis pressus, cõtra altare intrepidus au- bus restitit: quorũ errori compatiẽs, reatum uelut
3.Reg.13 toritatem liberæ uocis exercuit, dicens: Altare al- excusat, dicẽs: Scio quia per ignorantiam fecistis: Act.3
tare, hæc dicit dominus Deus: Ecce filius nascetur sicut & principes uestri? Deus autẽ qui prænun-
domui Dauid, Iosias nomine: & immolabit super ciauit per os omniũ prophetarũ pati Christũ suũ,
te sacerdotes excelsorũ. Hinc est quòd Achab su- impleuit sic. Quos ad uitam misericorditer trahit,
perbus idolorũ seruitio subactus: cùm increpare dicens: Pœnitemini igitur & conuertimini, ut de- Ibidem
3.Reg.18 Heliã præsumeret, dicẽs: Tu ne es ille uir qui con- leantur peccata uestra. Quomodo Heliseus uide-
turbas Israel? Helias protinus superbi regis stulti- re Naaman ex elatione noluit: qui non solũ se con
tiam, obiurgationis libera autoritate percussit, di- spici, sed teneri etiam à muliere permisit? de qua
Ibidem cens: Non ego turbaui Israel: sed tu & domus pa- scriptũ est: Cùm uenisset ad uirũ Dei in montẽ, ap- 4.Reg.4
tris tui, qui dereliquistis mandata domini, & secu- prehendit pedes eius: & accessit Giezi ut amoue
ti estis Baalim. Hinc est q̃ Heliseus uerã magistri B ret eam: & ait uir Dei: Dimitte eam: anima eẽ e-
celsitudinẽ sequens: Iorã filiũ Achab ad se cum Io- ius in amaritudine est. Quomodo Helias superbo
saphat rege uenientẽ ex reatu perfidiæ cõfudit, di- regi increpationis uerba per tumorem intulit: qui
cens: Quid mihi & tibi est? uade ad prophetas pa- ante eius currũ humiliter cucurrit? sicut scriptũ est:
4.Reg.3 tris tui & matris tuæ. Viuit dominus exercituũ, in Accinctisq̃ lumbis currebat ante Achab. Quo- 3.Reg.18
cuius cõspectu sto: quòd si non uultũ Iosaphat re- modo uir Dei Hieroboam præsentiã ex elatione
gis Iudæ erubescerẽ: nec attendissem quidẽ te, nec despexit: qui arentẽ dexteram eius saluti pristinæ
4.Reg.5 respexissem. Hinc est quòd idẽ uir, Naaman ad se protinus ex pietate reparauit? sicut scriptum est:
cum equis et curribus uenientẽ, ante ostiũ domus Cunq̃ audisset rex sermonẽ hominis Dei quẽ in- 3.Reg.13
fixit: & talentorũ copia ac uestiũ fulto non occur- clamauerat cõtra altare in Bethel: extendit manũ
rit: nõ ianuam domus aperuit: sed ut lauari septies suam de altari, dicens: Apprehendite eum, & ex-
in Iordane debuisset, per nuncium iussit. Vnde & aruit manus eius. Et paulo post: Orauit uir Dei fa-
idem Naaman iratus recedebat, dicens: Putabam ciẽ domini: & reuersa est manus regis ad eum: &
quòd egredereẽ ad me, & stans inuocaret nomen facta est sicut prius fuerat. Quia enim superbia gi-
Dei sui. Hinc est quòd Petrus, cùm eum sacerdo- gnere uirtutes nescit: quãta ex humilitate prodijt
tes ac principes etiam per flagella sęuientes, in no C uox increpationis, ostendit, quam signa comitan
Act. 4 mine Iesu loqui prohiberẽt: cum magna protinus tur. Quomodo Nathan contra Dauid regem per
autoritate respondit, dicens: Si iustum est in con- uerba increpationis tumuit: qui cùm increpanda
spectu Dei uos potius audire quàm Deum, iudi- culpa deesset, in terrã se in conspectu eius pronus
cate. Non enim possumus quæ uidimus & audiui strauit? sicut scriptũ est: Nunciauerunt regi dicen- 2.Reg.12
mus, nõ loqui. Hinc est quòd Paulus cùm resisten- tes: Adest Nathan propheta. Cũq̃ introisset ante Exod.18
tem cõtra ueritatẽ sacerdotum principẽ cerneret, conspectũ regis, adorauit eũ pronus in terra. Quo
eumq̃ minister illius alapa percussisset, non male- modo Moyses regi Ægyptio liberè resistẽs, eum
dictũ perturbatus intulit: sed repletus spiritu san- despicere potuit: qui Deo familiariter colloquẽs,
Act.23 cto, libera uoce prophetauit, dicens: Percutiet te sequentẽ se Iethro cognatũ suũ humilis adorauit?
Deus paries dealbate. Et tu sedens iudicas me se- Cuius etiã consilio tantam obedientiã præbuit: ut
cundum legem: & cõtra legem iubes me percuti? post secreta Dei colloquia, magnũ lucrũ inde du-
Hinc est quòd Stephanus contra uim persequen- ceret, quod foris ab ore hominis audiret. Et alijs 24
tium autoritatem uocis exercere, nec moriturus ergo sanctorũ factis discimus quid de alijs pensa-
Act.7 expauit, dicens: Dura ceruice & incircumcisi cor re debeamus. Sancti etenim uiri nec ex elatione
de & auribus: uos semper spiritui sancto resti- sunt liberi, nec ex timore submissi: sed cùm recti-
23 stis sicut patres uestri, & uos. Sed quia sancti ui- D tudo eos ad libertatẽ uocis erigit, consideratio in-
ri ad uerba tantæ altitudinis zelo ueritatis, non au firmitatis propriæ in humilitate custodit. Culpas
tem uitio elationis exiliunt, ipsi patenter indicãt, quippe delinquẽtium etsi ex alto increpantes fe-
qui factis dictisq̃ alijs & quanta humilitate pol- riunt, semetipsos tamen apud se subtilius iudican
leant: & erga eos quos redarguũt, quanta charita- tes, quasi in abiectis ponunt: & quo praua in alijs
te ferueãt, manifestãt. Superbia quippe odium ge insequuntur, eo ad reprimendos se atrociores re-
nerat: humilitas amorẽ. Verba itaq̃ quæ amor ex- deunt, rursusq̃ quo sibimet meliora agentibus ne
asperat, profecto ex fonte humilitatis emanant. quaquam parcunt: eo uigilantius aliena facta re-
Quomodo ergo Stephanus proferre increpatio- prehendunt. Quid enim de humana potentia mi-
nem per elationẽ potuit: qui pro eisdem quos in- rari exterius poterunt, qui semetipsos quoq̃ de-
crepauerat, ad deteriora crescẽtibus, secq̃ lapidan- spiciunt, etiam cùm intimẽ penẽ iam arcem sublimitatis apprehendunt? Idcirco ergo bene foris di
Act.7 tibus, flexis genibus orauit dicens: Domine, ne iudicant altitudinẽ terrenæ celsitudinis: quia in-
statuas illis hoc peccatũ? Quomodo Paulus con- tus oculum non grauat pondus tumoris. Vnde &
tra gentis suæ sacerdotẽ ac principem asperitatis beatus Iob cùm in amicis dura loquentibus terre-
uerba superbiens intulit: qui humilitate se etiã di- nam prudentiam, uires, substantiamq̃ despiceret,
2.Cor.4 scipulorum seruitio substernit, dicens: Non enim dicens

dicens: Nunquid dixi, affertè mihi, & de substan- A & postmodũ detractionibus eorum uitã, de qui-
tia uestra donate mihi: uel liberate me de manu bus loquiẽ, lingua mordeat: quandoq̃ aũt usq̃ ad
hostis, & de manu robustorum eruite me? Doce- apertas contumelias erumpat. Hinc irarum semi-
te me & ego tacebo: & si quid fortè ignorauí, in- nantẽ stimuli, oriuntur rixæ, accendunt̃ faces odio
struite me.] quid de seipso sentiat, paulo inferius rum, pax tota extinguitur cordiũ. Vnde bene per
manifestat, dicens: Super pupillum irruitis.] Lu- Salomonẽ dicitur: Qui dimittit aquam, caput est
ce itaque clarius patet quantæ se infirmitatis con- iurgiorũ. Aquam quippe dimitterre, est linguã in
spiciat, quem pupillum uocat. Sequitur: fluxum eloquij relaxare. Quo cõtra & in bonam
partẽ asserit dicens: Aqua profunda, uerba ex ore
uiri. Qui ergo dimittit aquam, caput est iurgiorũ:
quia qui linguã non refrenat, concordiã dissipat.
Vnde ediuersò scriptũ est: Qui imponit stulto si- Prou.27
lentiũ, iras mitigat. Quia aũt multiloquio quis- 25
que seruiens, rectitudinẽ iustitiæ tenere nõ possit: B
testatur propheta qui ait: Vir linguosus non diri- Psal.139
getur super terram. Hinc Salomon iterum dicit:
In multiloquio peccatum non deerit. Hinc Esaias Prouer.10
ait: Cultus iustitię silentiũ: uidelicet indicans, quia Esaiæ 32
mentis iustitia desolatur, quando ab immoderata
locutione nõ parcitur. Hinc Iacobus dicit: Si quis Iaco.1
putat se religiosum esse, non refrenans linguam
suam, sed seducens cor suum: huius uana est reli-
gio. Hinc rursum ait: Sit omnis homo uelox ad au Ibidem
diendum: tardus autem ad loquendum. Hinc ite-
rum adiungit: Lingua inquietũ malum, plena ue- Iaco.3
neno mortifero. Hinc per semetipsam nos ueritas
admonet dicens: Omne uerbũ ociosum quod lo- Matth.12
cuti fuerint homines, reddent de eo rationẽ in die
iudicij. Ociosum quippe uerbum est, quod aut ra- C
tione iustę necessitatis: aut intentione piæ utilita-
tis caret. Si ergo ratio de ocioso sermone exigitur,
pensandũ ualde est quæ pœna illud multiloquiũ
sequatur, in quo etiã per superbię uerba peccatur.
Sciendũ quoq̃ est, quòd ab omni rectitudinis sta-
tu depereunt, qui per noxia uerba dilabuntur. Hu
mana etenim mens, aquę more, & circumclusa ad
superiora collígit, quia illud repetit unde descen-
dit: & relaxata deperit, quia se per infima inutili-
ter spargit. Quot enim superuacuis uerbis à silen-
tij sui censura dissipatur: quasi tot riuis extra se du
citur. Vnde & redire interius ad sui cognitionem
non sufficit: quia per multiloquiũ exterius sparsa,
uim intimæ considerationis amittit. Totam igitur
sese insidiantis hostis uulneribus detegit: quia nul D
la se munitione custodiæ circumcludit. Vnde scri
ptum est: Sicut urbs patens & absq̃ murorum am Prou.25
bitu: ita uir qui non potest in loquendo cohibere
spiritum suum. Quia enim murum silentij non ha
bet, patet inimici iaculis ciuitas mentis: & cùm se
per uerba extra semetipsam eijcit, apertã se aduer
sario ostendit: quam tanto ille sine labore superat,
quanto & hęc eadem quæ uincitur, contra semet-
ipsam per multiloquiũ pugnat. Sed inter hęc sciẽ-
dum est, quia cum pauore nimio à locutione re-
stringimur: interdum pluśq̃ necesse est, intra clau
stra silentij coarctamur: & dum linguæ uitia incau
tè fugimus, occultè deterioribus implicamur. Nã
sæpe dum ab eloquio immoderatè compescimur,
graue multiloquiũ in corde toleramus: ut eo plus
cogitationes in mente ferueãt, quo illas uiolenta
custodia indiscreti silẽtij angustat: & plerũq̃ tãto
latius

De ocioso & inordinato uerbo. Cap. XVII

AD increpandũ tantùm eloquia cõcinnatis, & inuentũ uerba profertis.] Duo sunt gene
ra locutionũ importuna ualde & noxia generi hu
mano. Vnum quod curat etiam peruersa laudare:
Aliud quod studet semper etiã recta corripere. Il-
lud deorsum cum fluuio ducitur: hoc uerò contra
fluenta ueritatis obseruare & alueum conatẽ. Illud
metus premit, hoc elatio erigit. Illud gratiã ex fa-
uoribus captat: hoc irã ut ex certamine ostendat̃
exagitat. Illud in promptu subiacet, hoc semper è
diuerso tumet. Ex huius ergo qualitate beatus Iob
amicos suos fuisse redarguit, cùm dicit: Ad increpandũ tantùm eloquia cõcinnatis. Sed unde usq̃
ad iniustæ increpationis audaciam peruenit̃, pro-
tinus innotuit cùm subiunxit: Et in uentũ uerba
profertis. In uentũ enim uerba proferre, est ociosa
dicere. Nam sæpe dum ab ociosis uerbis nequaq̃
lingua compescitur: ad temeritatẽ quoq̃ stultę in-
crepationis effrenat̃. Quibusdam enim ruinæ suæ
gradibus, desidiosa mens in foueæ lapsus impellí-
tur. Nam dum ociosa uerba cauere negligimus,
ad noxia peruenimus: ut prius loqui aliena libeat,

latius defluunt, quanto se esse securius æstimant, quia foris à reprehensoribus non uidentur. Vnde mens nonnunq; in superbiã attollitur, eosq; quos loquentes audit, quasi infirmos cõspicit. Cunq; os corporis claudit, quantũ se uitijs superbiendo aperiat, non agnoscit. Linguã etenim premit, cogitationẽ erigit, & cùm se per negligentiam minimè considerat: tanto apud se cunctos liberius, quãto
26 & secretius accusat. Plerunq; autẽ nimis taciti cùm nonnulla iniusta patiunt: eo in acriorem dolorẽ prodeunt, quo ea quæ sustinent, nõ loquunt. Nam si illatas molestias lingua tranquillè diceret, à conscientia dolor emanaret: uulnera enim clausa plus cruciant: quia cùm putredo quæ intrinsecus feruet, eijcitur, ad salutẽ dolor aperit. Plerunq; nimis taciti dum quorundã mala respiciunt, & tamẽ in silentio linguam premunt: quasi cõspectis uulneribus usum medicaminis subtrahũt: & eò mortis autores fiunt, quo uirus quod poterant eijcere loquendo, noluerunt: unde & immoderatũ silentium si culpa non esset, propheta non diceret: Væ
Esaiæ 6 mihi quia tacui. Quid ergo inter hæc nisi studiosè lingua sub magni moderaminis liberatione frenã da est: non insolubiliter obliganda, ne aut laxata in uitium defluat, aut restricta etiã ab utilitate torpescat? Hinc nãq; per quendam sapientẽ dicitur:
Eccles. 20 Sapiens tacebit usq; ad tempus, ut nimirũ cùm opportunum cõsiderat: postposita censura silentij, lo
Eccles. 3 quendo quæ congruunt, in usum se utilitatis impendat. Hinc Salomon ait: Tempus tacẽdi, & tem
C pus loquendi. Discretè quippe uicissitudinũ pensanda sunt tempora: ne aut cùm restringi lingua debet, per uerba se inutiliter soluat: aut cùm loqui utiliter potest, semetipsam pigrè restringat. Quod bene Psalmista considerãs breui postulatione cõ-
Psal. 140 plexus est, dicens: Pone domine custodiam ori meo: & ostium circumstantiæ labijs meis. Ostium nanq; aperitur & claudit. Qui ergo ori suo nequaquam poni obstaculum, sed ostium petijt, apertè docuit quòd & per disciplinam retineri lingua debeat, & ex necessitate laxari: quatenus os discretũ & congruo tempore uox aperiat, & rursum congruo taciturnitas claudat. Quod quia uel amici beati Iob, uel omnes hæretici, quorum hi speciem tenent, seruare nesciunt, in uentum uerba proferre perhibentur: quia nimirum dicta quæ discretio
D nis pondus non solidat, aura leuitatis portat.

B. GREGORII EXPOSITIONIS MORALIS IN BEATVM Iob, Liber octauus sextum continuans finaliter caput, & septimum incipiens.

Quòd uerè humiles in perferendis malis patientiam, in repetendis bonis exercent benignitatem. Cap. I

PRæcedenti iam libello tractauimus quòd beatus Iob uim nobis humilitatis suæ innotescit, dicens: Super pupillũ irruitis: & subuertere nitimini amicum uestrum.] Quantę nanq; infirmitatis se perpẽdat, insinuat, quem pupillum uocat. Quia uerò ab amore recedere charitas etiam læsa nescit, & subuerti uelle se queritur: & tamen amicum se esse testatur. Cuius uerba, ut sæpe iam diximus, sic eidem specialiter congruunt: ut tamẽ per hæc ex prophetico spiritu etiam sententia fidelis populi, ex uoce Ecclesię uniuersalis, exprimatur: qui hæreticorum contrarietatem tolerans, & infirmum se per humilitatem conspicit: & tamen à seruandæ dilectionis magnitudine non recedit. Sanctæ quippe Ecclesiæ populus, quia mortui patris est filius, pupillus non incongruè dicitur: Cuius resurgentis uitam iam quidem per fidem sequitur, sed necdum per speciẽ contemplatur. Super pupillum uerò hæretici irruũt: cùm hu-
B militatem fidelis populi importunis falsisq; allegationibus affligunt. Et tamen amicus est quem nituntur euertere: quia fidelis Dei populus ipsos quoq; quos persequẽtes tolerat, amando non desinit ad ueritatem uocare. Sed inter hæc sciendum est, quia sancti uiri nec sustinere falsa per infirmitatem metuunt, nec læsi unquam à ueritate conticescunt. Vnde & subditur: Veruntamen quod cœpistis, explete. Præbete aurẽ, & uidete an mentiar.] Qui enim aduersa perpeti non timet, dicat: Veruntamen quod cœpistis, explete. Qui uerò ipsis suis persecutoribus ueritatis prædicamenta non subtrahit, adiũgat: Præbete aurẽ, & uidete an mentiar. Ac si apertè dicat: Nec ante illatas molestias trepido: nec ingratis auditoribus correptio-
C nis adiutorium abscondo: quia & malis pressus exerceor, & ipsis meis persecutoribus benignè impensus cresco. Mens quippe sanctorũ in hoc tentationũ prælio & munita patientiæ clypeo, & gladijs amoris accincta: ad perferẽda mala sumit fortitudinem: & ad rependenda bona exercet benignitatem: quatenus & odiorum tela potenter excipiat, & amoris iacula ualenter reddat. Nequaq; quippe ad bella armatus pergit: qui aut clypeum sumens, gladijs non utit: aut utens gladijs, clypeo non munitur. Vnde & miles Dei, aduersitatis bello deprehensus, & scutum patientię debet antetenere, ne pereat: & ad prædicandum promptus amoris inferre iacula, ut uincat. Cuius armaturæ summam Paulus breuiter insinuat, dicẽs: Charitas pa- 1.Cor.13
D tiens est, benigna est. Cùm uerò unum ex utroq; defuerit, charitas nõ est, si uidelicet malos aut absque benignitate tolerans non amat: aut rursum se se sine patientia exhibens, negligit tolerare quos amat. Vt ergo à nobis charitas uera teneatur: necesse est quatenus & benignitati patientia, & rursum patientię benignitas suffragetur: ut magnum quoddam in corde nostro ædificium construens, & benignitatis arcem patientia solidet: & patientiæ fundata ædificia benignitas exornet. Beatus igitur Iob promptus ad patientiam dicat: Veruntamen quod cœpistis, explete: benignitate prædi tus adiungat: Præbete aurẽ, & uidete an mentiar. Quia uerò sancta Ecclesia ex magisterio humilitatis instituta, recta quæ errantibus dicit, non quasi ex autoritate præcipit, sed ex ratione persuadet, bene

bene nunc dicitur: Videte an mentiar. Ac si aper-
A tè dicat: Ea quæ asseró, nequaquam mihi ex autoritate credite: sed an uera sint, ex ratione pensate. Quæ & si quando dicit quod ratione comprehendi nõ ualet: ne de occultis humana ratio quęri debeat, rationabiliter suadet.

Quòd scientia tumida in inquisitionibus suis non ueritatem inquirat sed gloriam. Ideoq; contendunt superbi ut uincant: non ut discant. Caput II

SEd sæpe hæretici dum occasionem ratiocinationis accipiunt: ad iurgia contentionis effrenantur. Vnde & aptè mox subditur: Respondete quæso absq; contentione.] Neq; enim hæretici inquisitionibus suis ueritatem conãtur assequi, sed uictores uideri. Cumq; se foris ostendi sapientes appetunt: intus per stultitiam elationis suæ uin
B culis ligantur. Vnde fit ut contentionum certamina exquirãt: & de deo, qui pax nostra est, loqui pacificè nesciant: atq; ex pacis negocio rixæ inuentores fiant. Quibus bene per Paulum dicitur: Si quis autẽ uidetur esse contentiosus: nos talem cõsuetudinem non habemus, neq; Ecclesia dei. Rectè autem subditur: Et loquẽtes id quod iustum est, iudicate.] Is nanq; qui loquitur, dum de uerbis suis auditoris sententiam expectat: quasi eius iudicio supponitur, à quo auditur. Qui igitur in dictis suis reprobari metuit, ipse prius debet examinare quod dicit: quatenus inter cor & linguam equus quidam discretusq; arbiter sedeat: subtiliter pensans si recta uerba cor offerat: quæ utiliter su-
C scipiẽs, ad auditorum iudicium lingua perducat. Beatus igitur Iob sua cõtra amicos agens: sed contra hæreticos nostra denuncians, præcipitationẽ loquentium reprehendat: atq; ad eorum mentem uerba recolat dicens: Loquentes id quod iustum est iudicate. Ac si apertè diceret: Si in eo quòd ad nos per egressum locutionis exitis, reprehẽdi nõ uultis, intus iustitiæ libram tenete: ut tanto foris quod dicitur, ex ueritatis pondere placeat, quanto hic interius trutina discretionis pensat. Et quia hi erga aliena dicta recta iudicia exerunt, qui iudicare prius propria sciunt, postquã dixit: Loquentes id quod iustum est iudicate, aptè mox subdit:
Et nõ inuenietis in lingua mea iniquitatem: nec
D in faucibus meis stultitia personabit.] Ac si apertè diceret: Si subtilius uestra perpenditis, uerius aliena pensatis: & cùm rectum cœperit esse quod dicitis, iustum cognoscetis quod auditis. Nequaquam quippe mea uobis lingua stultitiã resonat, si à uestra cõscientia non procedat. Sic sancta Ecclesia studet prius assertiones hostium falsas ostendere: & tunc prædicamenta ueritatis aperire: quia cùm recta se tenere æstimant, recta quæ audiunt, contumaciter impugnant. Antè ergo necesse est ut errorem suum hęretici sentiant, ne auditæ ueritati contradicant: quia & si camporum sentes arator uomeris scissione nõ eruit: terra accepta semina in segetes non producit. Et cùm putredinem medicus uulneris apertione non eijcit: nequaquam in loco putredinis sana caro coalescit. Prius ergo peruersa destruens, dicat: Loquentes id
A quod iustum est iudicate, post autem recta adiungens insinuet. Et non inuenietis in lingua mea iniquitatem: nec in faucibus meis stultitia personabit. Solent autem hæretici alia apertè dicere, alia occultè sentire. Per linguam quippe aperta lo- 3
cutio, per fauces uerò occulta tractatio designatur. Sanctæ ergo Ecclesię nec in lingua iniquitas: nec stultitia in faucibus resonat: quia ea quæ per publicam locutionẽ prædicat, etiam per intimam fidem seruat: nec in aperto aliud docet, atq; in occultis aliud retinet: sed & quod sentit, loquendo docet: & quod loquitur, uiuendo custodit: ac de sapientiæ superne cõuiuio quicquid per linguam prædicationis emanat: hoc per fauces tacitæ expectationis degustat. Sed beatus Iob, unum scilicet
B membrum uniuersalis Ecclesię, sua insinuans, atq; electorũ omnium corda manifestãs, omne quod sentit aperiat: ut mentis eius rectitudinem attestatio locutionis innotescat. Sequitur:

Caput septimum beati Iob.

MIlitia est uita hominis super terrã: & sicut dies mercenarij dies eius. Sicut ceruus desiderat umbram: et sicut mercenarius præstolatur finem operis sui: sic & ego habui menses uacuos, & noctes laboriosas enumeraui mihi. Si dormiero, dicam: quando cõsurgam? & rursum expectabo uesperã, & replebor doloribus usq; ad tenebras. Induta est caro mea putredine & sordibus pulueris. Cutis mea aruit, & contracta est. Dies mei uelocius transierunt, quàm à texente tela succiditur: & consumpti sunt absq; ulla spe. Memento quia uentus est uita mea: & non reuertetur oculus meus ut uideat bona: nec aspiciet me uisus hominis. Oculi tui in me, & non subsistam. Sicut consumitur nubes & pertransit: sic qui descẽdit ad inferos, nõ ascẽdet, nec reuertetur ultra in domũ suam: neq; cognoscet eũ amplius locus eius. Quapropter & ego nõ parcam ori meo, loquar in tribulatiõe spiritus mei, cõfabulabor cũ amaritudine animę meę. Nũquid mare ego sum aut cetus: quia circumdedisti me carceri? Si dixero, cõsolabitur me lectulus meus: & releuabor loquẽs mecum in stratu meo: terrebis mè per somnia, & per uisiones horrore concuties. Quamobrem elegit suspendium anima mea, & mortem ossa mea. Desperaui. Nequaquam ultra iam uiuam. Parce mihi domine: nihil enim sunt dies mei.

Quid est homo quia magnificas eum: aut quid apponis erga eum cor tuum? Visitas eum diluculo: & subito probas illum. Vsquequo nõ parcis mihi: nec dimittis me ut glutiam saliuam meam? Peccaui. Quid faciam tibi ô custos hominum? Quare me posuisti contrarium tibi, & factus sum mihimetipsi grauis? Cur non tollis peccatum meũ: & quare non aufers iniquitatẽ meam? Ecce nunc in puluere dormiam: & si mane me quæsieris, non subsistam.

Quòd uita hominis uitijs oppressa, ad cœleste desideriũ tendere non ualet: & aliquando donis spiritalibus prædita, ex occasione uirtutum deterius peccat. Caput III

Militia est uita hominis super terram.] Hoc in loco translatione ueteri nequaquã militia uita hominis nuncupatur, sed tentatio. Sed si utriusq; uerbi sensus aspicitur: diuersum quidẽ est quod exterius resonat: sed unũ eundemq; concorditer intellectum format. Quid enim nisi pugna contra malignos spiritus, nomine tentationis exprimitur? Et quid appellatione militiæ, nisi cõtra hostes exercitium designatur? Tentatio itaq; ipsa militia est: quia dum contra malignorũ spirituum insidias uigilat: in bellorum procinctu proculdubio exudat. Notandum uerò quòd hæc eadem uita hominis, non tentationem habere dicitur: sed ipsa tentatio esse perhibetur. Sponte quippe à statu conditionis lapsa: & corruptionis suæ putredini subdita, dum sibi ex semetipsa molestias gignit: hoc est iam facta quod tolerat. Quia enim statum mentis inclinata deseruit, quid in se nisi motum uarietatis inuenit? Vnde nunc & si ad summa appetenda se erigit: mutabilitatis lubricæ impulsu protinus ad semetipsam cadit. Vult in contemplatione stare, sed non ualet. Cogitationis gressum figere nititur, sed infirmitatis suæ lapsibus eneruat. Quæ nimirũ mutabilitatis suæ onera quia uolens expetijt, nolens portat. Quietus homo possidere carnem potuit: si bene ab autore conditus, possideri uoluisset. Cunq; se erigere contra conditorem studuit, in semetipso protinus carnis contumelias inuenit. Sed quia cum culpa simul ab origine etiam pœna propagatur, inserto infirmitatis uitio nascimur: & quasi nobiscum hostem deducimus, quem cum labore superamus. Ipsa ergo hominis uita tentatio est, cui ex semetipsa nascitur unde perimat. Quæ etsi semper ex uirtute succidit, quod ex infirmitate generat: semper tamen ex infirmitate generat, quod ex uirtute succidat. Sic itaq; humana uita tentatio est: ut etsi iam ab iniq uitatis perpetratione compescitur: in ipsis tamen bonis operibus modo malorum memoria: modo seductionis caligine: modo intentionis suę interruptione fuscetur. Alius nanq; à luxuria carnem iam refrenat: sed tamen adhuc luxuriæ phantasmata tolerat: quia quæ uolens fecit, horum in-

A uitus meminit: & pœnam sustinet, quod uoluptatem putauit. Quia uerò ad deuictam culpam retrahi metuit: uentrem mirę abstinentię uigore restringit, uultusq; ex abstinentia pallescit: cunq; in facie pallor aspicitur, reuerẽda ab hominibus uita laudatur: moxq; inanis gloria ad abstinentis animum cum uerbis fauoris uenit, quam concussa mens dum subijcere non ualet, eum per quem uenerat, tergere à facie pallorẽ quærit: sicq; fit ut infirmitatis nexibus ligata, aut pallorem abstinẽtiæ fugiens, iterũ per alimenta subdi luxuriæ metuat: aut impulsum luxuriæ per abstinẽtiam superans, pallorem suum inani gloriæ militare pertimescat. Alius lapsum superbiæ superans: toto iam desiderio statum humilitatis apprehendit: cunq; super-
B bientes quosdam usq; ad oppressionem innocentium erumpere conspicit: zeli excitatione succensus, postponere aliquatenus cogitur quod decreuit, uim rectitudinis exerit: prauisq; non mansuetudine, sed autoritate contradicit. Vnde plerunq; fit, ut aut humilitatis studio zelum rectitudinis deserat: aut rursum zelo rectitudinis turbet humilitatis studium, quod tenebat. Cunq; seruari simul & zeli autoritas & propositionis humilitas non possit: sibimetipsi homo ex perturbatione incognitus reddit: ita ut uehemẽter ambigat, ne apud seductum animum, aut superbia se autoritatem zeli insinuet: aut torpor pauidus humilitatem fingat. Alius quanta sit fallacię culpa cõsiderans, munire se arce ueritatis decernit: ut ex ore eius iam
C falsus sermo non prodeat, seseq; funditùs à mendacij transgressione disiungat. Sed fit plerunq; ut cũ uerum dicitur, uita proximi grauetur: cunq; ingerere alteri læsionem metuit, ad hoc quod dudum presserat fallaciæ uitium, quasi ex studio pietatis redit: sicq; fit ut etsi malitia mentem non teneat, in ea tamen ueritatis radium umbra mendacij obscuret. Vnde & sæpe quia per contatus quisq; contiescere non ualet: aut falsum dicens suam mentem trucidat: aut uera loquens proximi uitã grauat. Alius amore conditoris excitatus, à terrenis cogitationibus mentem curat assidua oratione suspendere: atq; hanc in secreta quietis intimę securitate collocare: sed in ipso suæ orationis ascensu, dum eleuari ab infimis nititur, infimorum phan-
D tasmate reuerberatur: atq; ad intuendã lucẽ mentis oculus tenditur, sed ex corporeo usu, surgentibus terrenarũ rerum imaginibus obscuratur. Vnde fit plerunq; ut intendentis animus ipsa sua infirmitate fatigatus, aut orationem deserens, desidia torpeat: aut si diu in oratione permanserit, ante oculos eius obortarũ imaginũ caligo densescat:

Bene ergo dicitur: Tentatio est uita hominis su 5
per terram: quando ibi quoq; reatum descẽsionis inuenit, ubi se profectum comprehendere ascensionis putauit: & inde mens cõfunditur, unde surgere à confusione nitebatur: ut per hoc ad semetipsam diuerberata redeat, per quod semetipsam iam collecta & coadunata transibat. Iste ab eruditione diuinę legis alienus, ignorantia sua deprimitur, ne quid obtinẽdæ salutis operetur. Ille diuinæ legis

legis scientia præditus, dum sibi præ cæteris gaudet intellectum suppetere, quia priuato gaudio exultat, percepti intellectus in se munera dissipat: & inde in Dei iudicio cęteris deterior exhibetur, unde clarior cæteris ad tempus ostenditur. Hunc quia uirtutũ dona non subleuant, etiam uiam simplicem rectitudinis declinat: & uelut extraneum se à cœlesti munere deputans, eo quasi securius praua agit, quo superni doni sublimia munera non percepit. Illum prophetiæ spiritus replet, ad præscientiam subleuat: eiq; uentura quæq; quasi iam presentia ostendit. Sed dum sæpe & in multis super semetipsum tollitur, ut futura ueraciter contempletur: mens in sui cõfidentiam deducta, eum qui haberi semper non potest, semper sibi adesse prophetiæ spiritũ æstimat: cunq; omne quod sen
B serit, prophetiam putat, quia sibi hãc & cùm non habet tribuit, & inquantum habere potuit, amittit. Sicq; fit ut inde post aliorum merita tristis redeat: unde æstimationem omnium lętus præibat. Tentatio est ergo uita hominis super terram: quę aut aliena à uirtutibus ad cœleste præmium surgere non ualet, aut ditata donis spiritalib. aliquan
6 do deterius ex occasione uirtutum ruit. Quia autem paulo superius hoc esse tentationẽ quod militiam diximus: sciendum summopere est, quòd quiddã nobis appellatione militię amplius quàm nomine tẽtationis innuitur. Hoc nanq; nostro intellectui expressione militię augetur, quod nimirum per militiam ad finẽ quotidie tenditur, cunq; per ordinem militię locus crescit, tota simul hominum militia deficit. Militia ergo est uita hominis super terram: quia sicut et superius diximus, unusquisq; dum quotidie ad uitæ terminum per temporum augmentum tendit, augendo uitam uiuere desinit. Dies quippe expectãtur ut ueniant: sed cùm ad augmẽtum uitę ueniunt: iam ab augmento uitæ subtrahuntur: quia & itinerantis gressus dum in anteriora proficit, quod restat iter decrescit. Vita ergo nostra militia est: quæ quo ad augmẽtum ducitur, eo ut non sit finitur. Bene igitur dicitur: Militia est uita hominis super terram: quia dum per spacia temporum crescere appetit, ad eorum spatium quod perdendo colligit, crescendo
D pertransit. Vnde & aptè quoq; ipse militiæ cursus exprimitur, cùm protinus subinfertur: Et sicut dies mercenarij dies eius.] Dies suos mercenarius euolui citius exoptat: ut ad laboris sui præmium sine tarditate perueniat. Dies itaq; hominis uera & æterna sapientis, rectè mercenarij diebus comparantur: quia præsentẽ uitam, uiam non patriam, militiam non palmam deputat: & eo se abesse longius à premio conspicit, quo tardius ad finem uenit. Considerandum quoq; est quòd mercenarius in alienis laboribus exudat: sed tamẽ sibi præmium proprium præparat. Voce autẽ redem-
Iohan. 18 ptoris nostri dicitur. Regnũ meum non est de hoc mundo. Omnes ergo qui spe cœlestium præditi, exercitio uitę præsentis atterimur: in alieno laboramus. Nã sæpe & reprobis seruire cogimur: mundo, quæ mundi sunt reddere coarctamur: & alie-

A no quidẽ labore fatigamur, sed tamen præmia nostra percipimus: & per hoc peruenimus ad propria, quòd purè ministramus aliena. Quo contrà quibusdã ueritas dicit: Si in alieno fideles non fui- Luc. 16
stis: quod uestrum est, quis credet uobis? Scien 7
dum quoq; est quòd mercenarius sollicitè curat inspicere: ne unquam dies uacuus labatur ab opere: & expectatus finis temporis, ne inanis ueniat ad remunerationem. In laboris nanq; studio conspicit: quid percipere in tempore remunerationis possit. Nam cùm opus crescit: præmij fiducia proficit, cùm uerò opus torpuerit, spes à remuneratione lassescit. Vnde & electus quisq; uitã suam quasi mercenarij dies pensans: tanto fidentius spe tendit ad premium, quanto nunc robustius perdurat
B ad laboris incrementum. Qui sit decursus præsentis temporis pensat: dies cum operibus numerat, ne à labore uacua transeant uitę momenta, formidat. Aduersis gaudet, passione reficitur, mœrore refouetur: quia subsequentis uitæ præmijs tanto se remunerari largius conspicit, quanto pro amore illius quotidianis se mortibus uerius impendit. Hinc nanq; est quòd ciues supernæ patriæ, condi tori eius, Psalmistæ uocibus dicũt: Propter te mor Psal. 43
tificamur tota die. Hinc Paulus ait: Quotidie mo 1. Cor. 15
rior propter gloriam uestrã fratres. Hinc iterũ dicit: Ob quam causam hæc patior, sed non confun 2. Tim. 1
dor: scio enim cui credidi, & certus sum: quia potens est depositum meum seruare in illum diem.
C Sancti igitur uiri quot labores nunc ueritati commendantes exhibent, tot iam remunerationis suę pignora, intra spei cubiculum clausa tenent. Sed grauius nunc sentitur æstus in opere: ut quandoque refrigerium percipiatur ex quiete. Vnde & aptè mox subditur:

Quòd sancti uiri ex conscientia bonæ uitæ, fidenter expectant præmium retributionis æternæ. Cap. IIII

Sicut seruus desiderat umbram: & sicut mercenarius præstolatur finem operis sui: sic & ego habui menses uacuos, & noctes laboriosas enumerauí mihi.] Vmbram quippe seruo desiderare: est post tentationis æstum, sudoremq; operis, æterni refrigerij requiẽ quærere. Hanc nanq; umbram seruus ille desiderauerat, qui dicebat: Sitiuit Psal. 41
D anima mea ad Deum fontem uiuum, quando ueniam & apparebo ante faciẽ dei? Et rursum: Heu Psal. 119
me, quia incolatus meus prolõgatus est. Qui quasi à labore agri æstum fugiens: atq; ad obtinẽdam requiem refrigerij, tegmen quærens, iterum dicit: Ingrediar in locum tabernaculi admirabilis, usq; Psal. 41
ad domum Dei. Hanc umbram comprehendere Paulus anhelabat: desiderium habens dissolui, & Philip. 1
cum Christo esse. Ad hanc umbram ex desiderij iam perfectione peruenerant qui dicebant: Nos Matt. 20
qui portauimus pondus diei & æstus. Bene autẽ qui desiderare umbram dicitur, seruus uocatur: quia electus quisq; quousq; infirmitatis conditione constringitur: sub dominantis corruptionis iugo quasi sub æstus anxietate retinetur. Qui nimirum cùm à corruptione exutus fuerit: tũc sibimet ipsi liber & tranquillus innotescit. Vnde & rectè

Rom. 8 etiam per Paulum dicitur: Ipsa creatura liberabitur à seruitute corruptionis, in libertatem gloriæ filiorum Dei. Electos enim nūc pœna corruptionis aggrauat: sed tunc incorruptionis gloria exaltat: & quantū ad præsentis necessitatis pondera, nunc in Dei filijs de libertate nihil ostenditur: tantum uerò ad subsequentis libertatis gloriam, tunc in Dei famulis de seruitute nihil apparebit. Creatura ergo seruitute corruptionis exuta, & dignitate libertatis accepta, in filiorū Dei gloriam uertit̃: quia unita deo per spiritū, quasi hoc ipsum quod creatura est, transisse ac subegisse declaratur. Sed quia adhuc umbrā desiderat, seruus est: quia quousq; æstum tentationū tolerat, iugum miseræ conditionis portat: Vbi aptè subditur:

Quòd spes remunerationis, alleuiet pondus laboris. Cap. V

ET sicut mercenarius præstolatur finem operis sui.] Mercenarius etenim cùm facienda opera conspicit: mentem protinus ex longinquitate & pondere laboris addicit, cùm uerò lassescētem animum, ad cōsiderandum operis præmium reuocat, uigorem mox animi ad exercitium laboris reformat: & quod graue perpendit ex opere, leue exstimat ex remuneratione. Sic electi quique dum mundi huius aduersa patiuntur: cùm inhonestates, cōtumelias, rerum damna, cruciatus corporis tolerāt, esse grauia quibus exercentur pensant: sed cùm mentis oculum ad æternæ patriæ considerationem tendunt: ex comparatione præmij, q̃ sit leue quod patiuntur, inueniunt. Quod enim ualde esse importabile ex dolore ostenditur: consideratione prouida ex remuneratione leuigat̃. 2.Cor. 11 Hinc est quòd Paulus semper seipso robustior contra aduersa erigitur: quia nimirū finem sui operis sicut mercenarius præstolatur. Graue nanq; quod sustinet æstimat: sed leue hoc per præmij considerationem pensat. Ipse quippe q̃ sit graue quod patitur indicat: qui in carceribus abundantius, in plagis supra modum, in mortibus frequenter se fuisse testatur: qui à Iudæis quinquies quadragenas una minus accepit: qui ter uirgis cæsus, semel lapidatus est: ter naufragium passus, nocte & die in profundo maris fuit: qui pericula fluminū, latronum, ex genere, ex gentibus, in ciuitate, in solitudine, in mari, in falsis fratrib. pertulit: quia in labore et ærumna & ieiunijs multis, in fame & siti, in frigore et nuditate laborauit, qui foris pugnas, intus timores sustinuit: qui ultra uires grauatum se asserit 2.Cor. 1 dicens: Supra modum grauati sumus supra uirtutem: ita ut tæderet nos etiam uiuere. Sed quomodo remunerationis linteo sudores tāti laboris tergat, Rom. 8 ipse denunciat dicens: Non sunt condignæ passiones huius temporis ad futuram gloriā, quæ reuelabitur in nobis. Finē itaq; operis quasi mercenarius præstolatur, qui dum profectum remunerationis considerat, uile æstimat quod penè deficiens laborat. Aptè autem subditur: Sic & ego habui mēses uacuos: & noctes laboriosas enumeraui mihi.] Electi quippe conditori rerum seruiunt: & sæpe rerum inopia coangustantur, per amo-

A rem deo inhærent: & tamen uitæ præsentis subsidijs egent. Qui igitur per actiones suas præsentia non quærunt, à mundi cōpendijs menses uacuos ducunt. Noctes quoq; laboriosas tolerāt: quia aduersitatū tenebras non solū usq; ad inopiā: sed sæpe ad corporis usq; cruciatū portant. Despectum nanq; egestatēq; perpeti, laboriosum bonis mentibus non est, sed cum usq; ad afflictionē carnis aduersitas uertitur, labor proculdubio ex dolore sentitur. Potest etiam non incōuenienter intelligi, q sanctus quisq; menses uacuos sicut mercenarius ducit, quia laborē iam sustinet, sed præmiū necdum tenet: hoc tolerat, illud expectat. 8 Noctes uerò laboriosas enumerat: quia aduersitates sibi præsentis temporis sese in uirtutibus exercendo B coaceruat. Nam si proficere in mēte non appetit: minus fortasse aspera, quæ mundi sunt, sentit. Quæ tamen sententia si ad uocem sanctæ Ecclesiæ ducitur: intellectus eius paulo subtilius indagatur. Ipsa quippe uacuos menses habet: quæ in infirmis suis membris terrenas actiones absq; uitæ præmio defluentes sustinet. Ipsa noctes laboriosas enumerat: quæ in membris fortibus multiplices tribulationes portat. In hac etenim uita quædam laboriosa sunt, quædam uacua, quædam uerò uacua simul & laboriosa. Amore quippe conditoris, præsentis uitæ tribulationibus exerceri, laboriosum quidem est, sed uacuū non est. Amore autē seculi uoluptatibus solui: uacuū quidē est, sed non laboriosum. C Amore uerò eiusdem seculi aduersa aliqua pati: et uacuū simul est & laboriosum: quia ex aduersitate mens afficitur: & remunerationis præmio non repletur. In his itaq; sancta Ecclesia qui in ea iam positi, adhuc uoluptatibus defluūt: & proinde fructu boni operis non ditantur, menses uacuos ducit: quia uitæ tempora sine retributionis munere expendit. In his uerò qui æternis desiderijs dediti, mundi huius aduersa patiuntur, laboriosas noctes enumerat: quia tribulationū tenebras quasi in caligine uitæ præsentis portat. In his autem qui & transeuntē mundū diligunt: & tamen eius contrarietate fatigantur: simul menses uacuos & noctes laboriosas tolerat: quia eorū uitā & retributio subsequens nulla remunerat: & præsens tribulatio an- D gustat. Rectè autē nequaq; dies, sed in eis menses uacuos habere se perhibet. Mensiū quippe nomine, dierū collectio & summa signatur. Per diem ergo unaquæq; actio exprimi potuit: per menses autem, actionū finis innuitur. Et sæpe cū in hoc mundo aliquid agimus: intenta spei alacritate suspensi, hoc ipsum quod agimus, uacuū non putamus: sed postq; ad actionū terminū peruenimus, nō obtinētes quod appetimus, laborasse nos in uacuum dolemus. Non solū igitur dies, sed & menses uacuos ducimus: cū nos in terrenis actibus sine fructu laborasse, non ex actionum principio, sed fine pensamus. Cùm enim labores nostros aduersitas sequitur, quasi uitæ nostræ uacui menses arguuntur: quia ex cōpletione actionū agnoscitur q̃ frustra in actionibus sudabatur. Sed quia in sacro eloquio nonnunq; nox pro ignorātia ponitur: Paulo

attestante

attestante, qui uenturā uitā sciētibus discipulis dicit: 1.Thess. 5 Omnes uos filij lucis estis, & filij diei, non sumus noctis neq; tenebrarū: quibus præmisit: Vos autem fratres non estis in tenebris, ut uos dies illa tanq; fur cōprehēdat: potest hoc in loco ex eorū persona, uox sanctæ Ecclesiæ accipi: qui post ignorantiæ suæ caliginē, ad amorē rectitudinis redeūt: & ueritatis radijs illustrati, fletibus diluunt quod errauerunt. Illuminatus etenim quisq; respicit, q̃ turpe fuerit, quod pro præsentis uitæ amore laborauit.

9 In eis ergo sancta Ecclesia in quibus ad uitam reuertitur, laborē suū æstuanti seruo, & desideranti finē mercenario cōparat, dicens: Sicut seruus desiderat umbrā: & sicut mercenarius præstolatur finem operis sui: sic & ego habui menses uacuos, & noctes laboriosas enumeraui mihi.] In cōparatione etenim duo sunt quæ præmisit: in expressione etiā fatigationis duo protinus subdidit. Ad æstuantē quippe mēses uacuos reddidit: quia quo magis æternū refrigerium quæritur: eo magis conspicitur q̃ uacuè pro uita ista laborat̃. Ad præstolantem uerò laboriosas noctes subintulit: quia quo magis ex termino operis præmiū quod assequamur inspicimus: eo magis ingemiscimus diu nos nescisse quod quæreremus. Vnde & ipsa pœnitentis cura uigilanter exprimitur: ut laboriosas noctes enumerasse diceretur: quia quanto uerius ad deum reuertimur, tanto subtilius labores quos per ignorantiā in hoc mundo pertulimus, dolendo pēsamus. Nā quo unicuiq; plus dulce fit quod de æternis desiderat: eo magis ei graue ostenditur: quod pro præsentiū amore tolerat. Si uerò ad solam historiam sequentia uerba pensantur: per hæc proculdubio animus dolentis exprimitur: qualiter per diuersos motus desideria mœstitia impellente uariat̃. Nam subditur: Si dormiero, dicam, quando consurgam? Et rursum expectabo uesperam.] In nocte quippe dies quæritur: in die uespera desiderat̃: quia nimirū dolor non permittit placere quæ assunt. Cūq; mentē per experimentū præsentiū afficit: semper hanc, quasi cōsolante desiderio, ad alia per expectationē tēdit. Sed quia & afflicta mens per appetitū ducit̃: & tamē dolor eius etiā seductus desiderijs non finit̃, rectè subiungit̃: Replebor dolorib. usq; ad tenebras.] Causa aūt eiusdē doloris exprimit̃, cū protinus subinfertur:

Quòd uita carnalium, & cogitationum puluere, & operum putredine inquinatur. Cap. VI

INduta est caro mea putredine, & sordibus pulueris. Cutis mea aruit, & cōtracta est.] Sed hæc subtilius cōgruētiusq; differimus: si ad præmissæ expositionis ordinē redeamus. Somno nanq; torpor ocij, surrectione autē exercitatio actionis exprimitur. Vesperæ quoq; nomine, quia somno cōgruit, rursus ocij desideriū figurat̃. Sancta uerò Ecclesia quousq; uitā corruptionis ducit: flere mutabilitatis suæ damna non desinit. Ad hoc nanq; homo conditus fuerat: ut stante mente, in arcē se cōtemplationis erigeret: & nulla hunc corruptio à cōditoris sui amore declinaret. Sed in eo q ab ingenita stanti soliditate uolūtatis pedē ad culpam

A mouit: à dilectione conditoris in semetipso protinus cecidit. Amorē uerò dei, uerā scilicet stationis arcem deserēs: nec in se consistere potuit: quia lubricæ mutabilitatis impulsu, infra se per corruptionem proruens: etiā à semetipso discessit. Qui nūc quia cōditionis suæ soliditate nō figitur, alternantis semper desiderij motu uariatur: ut & quietus actionē desideret, & occupatus ad ociū anhelet. Quia enim fixa mens stare cū potuit noluit: stare iam non ualet, etiā cū uult. Conditoris quippe sui cōtemplationē deserens: salutis suæ fortitudinem perdidit: & quolibet posita, semper ægra aliū locū quærit. Varietatē ergo humanæ mentis exprimēs dicat: Si dormiero, dicā, quando cōsurgā? Et rursum expectabo uesperā. Ac si apertè diceret: Ni- B hil perceptum menti sufficit: quia ipsum qui uerè sufficere potuit, amisit. In somno nanq; surrectionē desidero, in surrectione uesperā expecto: quia & quietus exercitiū actionis appeto, & exercitatus ociū quietis quæro. Quod tamē intelligi & aliter potest.

Dormire nanq;, est in peccatis iacere. 10
Si enim somni appellatione culpa designata non esset, nequaq; Paulus discipulis diceret: Euigilate 1.Cor. 15 iusti, & nolite peccare. Vnde & auditorē suū admonet dicens: Surge qui dormis, & exurge à mor- Ephes. 5 tuis: & illuminabit te Christus. Et rursum: Hora Rom. 13 est iam nos de somno surgere. Vnde & Salomon Prou. 24 peccantē increpat dicens: Vsquequo piger dormis? Electus igit̃ quisq; cū peccati somno premit̃, ad iustitiæ uigilias exurgere conatur: sed sæpe cùm C surrexerit, ipsa se extolli uirtutū magnitudine sentit. Vnde & tētari se præsentis uitæ aduersitatibus post uirtutes desiderat: ne peius ex uirtutū confidentia cadat. Si enim seruari se melius per tētationem nō cognosceret, nequaq; Psalmista diceret: Proba me domine, & tenta me. Psal. 25 Bene ergo nūc dicitur: Si dormiero, dicā, quādo cōsurgā? et rursum expectabo uesperam: quia & in peccati somno, lumen iustitiæ quæritur: & cū uirtutū prospera mentem eleuāt, adiutrix aduersitas desiderat̃: ut profecto animus cū uirtutū suarū gaudio plus q̃ debet attollit̃: per cōtrarietatē præsentis uitæ edito mœrore solidetur. Vnde & nequaq;: Formidabo uesperā, dicit̃, sed expectabo. Expectamus etenim prospera: formidamus aduersa. Vir igitur sanctus D uesperā expectat, quia cū exerceri hūc tribulatione necesse est, ipsa ei fit aduersitas prospera. Potest uesperæ nomine, etiā peccati tentatio designari: quæ sæpe tanto acrius mentē lacessit, quanto et eandem mentē spiritus ad superna altius euehit. Nequaq; enim sic in uita per exercitationē iustitiæ, peccatū deseritur: ut in eadē iustitia incōcussæ maneat̃: quia etsi iam à cordis habitaculo culpam rectitudo eliminat: ipsa tamē culpa quæ repellit̃, cogitationis nostræ foribus astans, ut sibi aperiat̃, pulsat. Quod Moyses quoq; spiritaliter innuit, cū facta corporaliter temporū momenta narrauit, dicēs: Facta est lux, atq; paulopost subijciens: Factū Gen. 1 est uespere. Creator quippe omniū, humanæ culpæ præscius, tunc expressit in tēpore, quod nunc uersat̃ in mēte. Lux quippe ad uesperū ducit̃ quia

nimi-

nimirũ lucẽ rectitudinis, umbra sequitur tentatio A istis aũt quos terrena quærentes patior, quid aliud
nis. Sed quia electorũ lux tentatione nõ extinguitur: nequaq; nox, sed uespera facta perhibet: quia nimirũ sæpe tentatio in corde electorũ lumen iustitiæ abscondit, sed non interimit: & quasi ad pallorem trepidationis pertrahit, sed funditùs nõ extinguit. Electi ergo post somnũ surrectionẽ appetunt: post surrectionẽ uesperã præstolantur: quia & de peccato ad iustitiæ lumẽ euigilant: & in ipso iustitiæ lumine positi, semper se contra illecebras tentationũ parant, quas nimirũ non timẽt, sed expectant: quia utilitati suæ rectitudinis, etiã tentamenta proficere non ignorant. Quantalibet autẽ contra corrupti onẽ suã uirtute cõtenderint: habere integrã salutẽ nequeunt, quousq; dies præsentis uitæ finiatur. Vnde & subdit: Et replebor doloribus usq; ad tenebras.] Modo nanq; aduersa irruũt: modo ipsa quoq; prospera callida hilaritate blandiũtur. Modo surgentia uitia bellũ carnis excitãt: modo deuicta animũ ad elationẽ uocãt. Bonorũ igitur uita usq; ad tenebras doloribus repletur: quia quousq; tempus corruptionis agitur, interna externaq; afflictione cõcutitur: & salutis securitatẽ non inuenit, nisi cũ diẽ funditùs tentationis relinquit. Vnde bene & hæc cadẽ dolorũ cau
11 sa protinus subinfertur, cùm dicitur. Induta est caro mea putredine, & sordibus puluerís.] Vt enim paulo superius diximus: soliditatẽ ingenitam uoluntariè homo deseruit, & sese in corruptionis uoraginẽ mersit, unde nunc uel per immũda opera labitur: uel per cogitationes illicitas fœdatur. Vt enim ita dixerim: culpæ suæ pœnaliter subdita, ipsa iam natura nostra facta est extra naturã: & remissa usq; ad peruersa opera ducitur: restricta autem peruersorũ operũ importuna cogitatione fuscatur. Per expletionẽ ergo actionis illicitæ, carnẽ putredo afficit: per leuitatẽ uerò cogitationis improbæ, quasi ante oculos puluis surgit. Cõsentiendo uitijs putredine atterimur: uitiorũ uerò imagines in corde tolerando, sordibus puluerís fœdamur. Ait ergo: Induta est caro mea putredine, & sordibus puluerís.] Ac si apertè diceret: Carnalẽ uitã quã patior, aut tabes lubricę operationis polluit, aut ex uitiorũ memoria calígo miserę cogitationis premit. Quod tamẽ si ex uoce Ecclesię uni D uersalis accipimus, aliquando hanc procul dubio carnis putredinẽ, aliquando aũt grauari sordibus puluerís inuenimus. Multi quippe in ea sunt, qui dum amori carnis inseruiunt, fœtore luxurię computrescũt. Et sunt nonnulli qui à uoluptate quidẽ carnis abstinẽt: sed tamẽ tota mente in terrenis actibus iacent. Dicat ergo sancta Ecclesia unius membri sui uocibus: dicat quid de utroq; genere hominũ tolerat: Induta est caro mea putredine, & sordibus puluerís: ac si apertè insinuet dicẽs: Sunt plerique qui mihi per fidẽ membra sunt, sed tamẽ sana uel munda per actionẽ non sunt: quia aut uitiis desiderijs turpibus ad corruptionis putredinẽ defluunt: aut terrenis actibus dediti, puluere terrenę cupiditatis conspergunt. In illis enim quod lubricos tolero, carnẽ uidelicet putrescentẽ gemo: in

fœdata puluere mẽbra porto? Vnde & aptè simul de utrisq; subiũgit: Cutis mea aruit, & cõtracta est.] In sanctæ quippe Ecclesię corpore hi qui solis exterioribus curis inseruiũt, cõgruè cutis uocantur. Quę nimirũ cutis arescendo attrahit, quia mentes carnaliũ dum præsentia diligunt, & quasi iuxtà posita cõcupiscunt, ad futura tendi per longanimitatẽ nolũt. Qui dum internæ spei pinguedinẽ negligũt, ut attrahant arefiũt: quia si eorũ corda desperatio nõ siccaret: nequaq; æstus hæc pusillanimitatis attraheret. Hãc nanq; attractionẽ Psalmista formidauerat, cũ siccitatẽ mentis metuẽs dicebat: Sicut adipe & pinguedine repleatur anima Psal. 62
mea. Adeps quippe pinguedinis animã replet: cũ B hãc cõtra præsentiũ desideriorũ æstũ supernę spei infusio refouet. Cutis ergo arescẽs attrahit, cõ correbus exterioribus deditũ, atq; ex desperatiõe siccatũ, in autoris sui amorẽ non tendit, sed in semet ipso, ut ita dixerim, rugosa cogitatione replicat. Pensandũ uerò est q̃ carnales mentes idcirco præsentia diligunt: quia uita carnis quàm fugitiua sit, minimè perpendunt. Nam si uelocitatẽ transitus eius aspicerẽt: hanc etiam prosperantem minimè amarent. Sancta autẽ Ecclesia in electis suis quotidie quantus sit rebus exterioribus cursus cõspicit: & idcirco in intimis pedem sollicitæ intentionis figit. Vnde & aptè subditur:

Quòd uita carnalis non incongruè telæ comparatur, quæ cũ consummata fuerit, cõplicata succiditur. Cap. VII

Dies mei uelocius transierunt, q̃ à texente tela succidit.] Cõgrua ualde similitudine tempus carnis, telæ comparatur: quia sicut tela filis, sic uita mortalis dieb. singulis proficit: sed quo ad augmentũ proficit, eo ad incisionẽ tendit: quia sicut & superius diximus, cùm tempora percepta præterunt, uentura breuiantur: & de uniuerso uitæ spatio eo fiũt pauciora quæ ueniunt, quo multa sunt quæ transierunt. Tela quippe infra supraq; ligata, duobus lignis innectit ut texat: sed quo inferius texta inuoluit, eo superius texẽda deplicat: & unde se ad augmẽtũ multiplicat, inde fit minus quod restat. Sic nimirũ uitæ nostræ tempora & trãsacta quasi inferius inuoluimus, & uentura à superiori deplicamus: qa quo plus fiũt præterita, minus esse incipiũt futura. Sed quia nec tela ad expressionẽ nostri tẽporis sufficit, nã eius quoq; festinationẽ, uitæ nostræ uelocitas trãsit, rectè nunc dicit: Dies mei uelocius trãsierũt, q̃ à texẽte tela succidit. Tela quippe tarditatẽ profectus habet: uita aũt præsens morã defectus nõ habet. In illa quoq; cũ laborãtis manus figit, adũetus terminus elõgat, in ista uerò quia tẽpus semper desinẽs indesinẽter cõsumimus: ad finẽ nostri itineris etiã quiescendo peruenimus: & per cursum nostri trãsitus, etiã dormientes imus. Electi igit quia præsentis uitę momẽta decurrere sub festinatione cõspiciunt: nequaq; in hoc tantæ mobilitatis itinere, cordis intẽtione figũt. Vnde & aptè protinus subdit: Et cõsumpti 7
sunt absq; ulla spe.] Reproborũ mẽs erga dies uitę præsentis tãto amore cõstringit: ut sic semper hic

appetant

appetant uiuere: quatenus si ualeant, uiuendi cur A magnæ uirtutis oblatio est. Vnde & rectũ nũc cũ
sum desiderãt nunq; finire. Cogitare quippe uentura despiciunt, spem totam in rebus transeũtibus ponunt: habere nulla nisi quæ prætereunt concupiscunt. Cunq; nimis transeuntia cogitãt, & mansura nullatenus sperant: sic cæcitate insensibili cordis oculus claudit, ut æternę luci nullatenus intendatur. Vnde fit ut sæpe iam corpus molestia quatiat, & uicina mors uirtutẽ uitalis spiritus incidat: nec tamen curare quæ mundi sunt desinãt. Iamq; eos ultor ad iudicium pertrahit, & tamẽ ipsi ordinatione sollicita rebus transeuntibus occupati, nihil aliud cogitant, nisi in hoc mundo adhuc qualiter uiuant. Relinquendo omnia quasi possidẽdo disponunt: quia spes uiuendi non frangitur, etiam B cùm uita terminatur. Iam ad iudicium trahuntur per sententiã: & tamen adhuc habendis rebus inhærent per curam. Dura enim mente abesse mors longè creditur, etiam cùm sentit. Sicq; à carne anima soluitur, ut erga præsentia immoderato amore se retinens, cùm ad æternum supplicium ducitur, hoc ipsum quoq; nesciat quò ducatur: & deserens quæ amare cum termino noluit, repentè sine termino inuenit, quæ nunquam præuidit. At contrà electorũ mens ad æternitatis intentionẽ tenditur, etiam cùm præsens eam feliciter uita comitat. Magna carnis salute uritur: nec tamẽ eius fiducia animus retardatur. Nullus adhuc mortis articulus erumpit, & quasi præsentem hanc quotidie conspicit. Quia enim uita indefinẽter labit, spes et uiuen C di funditùs amputatur. Bene ergo de diebus prætereuntibus dicitur: Cõsumpti sunt absq; ulla spe. Ac si apertè diceretur: Mentis fiduciam in præsenti uita nõ posui: quia omne quod præterit, calcando despreui. Vnde & mox aptè subditur:

Quòd ad exhibenda recta opera, exuta carne anima nõ recurrat: & quòd Deus post mortẽ nõ liberat, quos ante mortem gratia ad ueniam non reformat. Cap. VIII

Memento quia uentus est uita mea.] Hi etenim uitam carnis quasi permanentem diligunt, qui quanta sit uitæ sequẽtis æternitas nõ attendũt: cunq; soliditatẽ perennitatis nõ considerant, exilium patriã, tenebras lumẽ, cursum stationem putãt: quia qui maiora nesciunt, iudicare de minimis nequaq; possunt. ordo quippe iudicij exi D
git, ut quod examinare nitimur, transcẽdamus. Si enim præesse rebus omnibus animus nõ ualet, nequaq; de his certa à quibus uincitur uidet. Idcirco itaq; mẽs reproba præsentis uitæ cursum æstimare nõ sufficit, quia admiratiõi illius ex amore succũbit. Sãcti aũt uiri qui ad æterna cor eleuãt, q̃ breue sit quod fine claudit pensant, & eorũ sensibus uilescit quod præterit: quo intellectu radiante interlucet quod acceptũ nunq; recedit. Cunq; infinitatẽ perennitatis aspiciunt, nequaq; iã pro magno desiderãt quicquid finis angustat. Sed subleuata mẽs extra temporum terminos ducitur, etiam cùm carne in tempore tenetur: & tanto altius finienda despicit, quanto uerius infinita cognoscit. Sed hęc ipsa humanæ breuitatis cõsideratio, autori nostro

deprecatione immolatio eiusdẽ uirtutis offertur, cùm dicit: Memento quia uentus est uita mea.] Ac si apertè diceret: Transeuntem uelociter benignus respice: quia tanto à te uideri misericordius debeo, quãto ipse à cõsideratione breuitatis meæ oculos nõ auerto. Sed quia dum tempus uitę præsentis abscinditur, ad operationem promerendæ ueniæ ulterius nõ reditur, rectè subiungitur: Nec reuertet oculus meus ut uideat bona.] Ad uidenda bona extincti oculus non reuertit: quia ad exhibenda recta opera exuta carne anima nõ recurrit. Hinc est q̃ diues quem inferni flamma crucíabat, quia semetipsum reparare operãdo nõ posse agnouerat: nequaq; iam sibi, sed relictis fratribus prodesse satagebat, dicẽs: Rogo te pater Abrahã Luc. 16
ut mittas eum in domum patris mei: habeo enim quinq; fratres, ut testet illis, ne & ipsi ueniãt in locum hunc tormentorũ. Solet nanq; mœstum animum spes uel falsa fouere. Sed ut pœnã suã reprobi grauius sentiant, spem de uenia amittũt. Vnde flammis ultricibus traditus, non sibi, ut diximus, sed opitulari fratribus concupiuit: quia nunquã se ignium carere tormentis, adiuncto desperationis supplicio agnouit. Hinc Salomon ait: Quodcũq; Eccl. 9
potest manus tua facere, instãter operare: quia nec opus, nec ratio, nec scientia, nec sapientia erunt apud inferos, quò tu properas. Nequaquã ergo ad uidenda bona oculus reuertetur, quia retributionem suam mens inuentiens, ad operationis usum nullatenus reuocat. Quia igitur fugit omne quod cernit, & mansura sunt quæ sequunt, bene beatus Iob uno uersu utraq; cõplexus est dicẽs: Memẽto quia uẽtus est uita mea, nec reuertet oculus meus ut uideat bona.] Cursum quippe præsentiũ contemplatus ait: Memento quia uẽtus est uita mea. Æternitatem uerò sequentium considerans, adiunxit: Nec reuertetur oculus meus ut uideat bona. Vbi aptè quoq; uniuersi humani generis à redemptionis munere destitutí uocem protinus sumit, dicens: Nec aspiciet me uisus hominis.] 13
Visus quippe hominis, est misericordia redẽptoris, quæ insensibilitatis nostræ duritiam cùm respicit emollit. Vnde teste quoq; Euangelio dicitur: Respexit dominus Petrum, & recordatus est Pe- Luc. 22
trus uerbi quod dixerat Iesus, & egressus foras, fleuit amarè. Exutam uerò carne animam nequaquã iam uisus hominis aspicit, quia post mortem non liberat, quam ante mortem gratia ad ueniam non reformat. Hinc etenim Paulus dicit: Ecce nunc 1. Cor. 6
tempus acceptabile, ecce nunc dies salutis. Hinc Psalmista ait: Quoniam in sęcula misericordia eius. Psal. 135
Quia nimirum quem nequaquam modo misericordia eripit, sola post præsens seculum iustitia addicit. Hinc Salomon ait: Quia lignum in quocunque loco ceciderit, siue ad Austrum, siue Eccle. 11
ad Aquilonem, ibi erit: quia cùm humani casus tempore, siue sanctus, siue malignus spiritus egredientem animam claustra carnis, acceperit: in æternum secum sine ulla permutatione retinebit, ut nec exaltata ad supplicium proruat, nec mer-

ſa ęternis ſupplicijs ultra ad remedium ereptionis A
aſcendat. Vir igitur ſanctus humani generis dam-
na cõſiderans, quòd à preſenti ſeculo ſine redem-
ptoris cognitione ſubtrahitur, atq; in ęternis igni
bus irreparabiliter ſepeliť, & eius uocem in ſe ſu-
ſcipiẽs, dicat: Nec aſpiciet me uiſus hominis, quia
nimirum redemptoris gratia quem nunc intuetur
ut corrigat, tunc reſpicit ut ab interitu abſcondat.
In iudicium quippe dominus ueniẽs, peccatorem
uidet ut feriat, ſed nõ uidet ut ad largiendam ſalu
tis gratiã recognoſcat: culpas examinat, & uitam
pereuntiũ ignorat. Vnde ſanctus uir cùm ſe poſt
præſentẽ uitam reſpectu hominis uideri nõ poſſe
fateretur, aptè mox ſubdidit:

Quòd ſecũdum Dei diſtrictam iuſtitiam etiam qui ſancti uidentur, macula peccati non carent, Cap. IX

OCuli tui in me, & nõ ſubſiſtam.] Ac ſi aper-
tè diceret: Diſtrictus ad iudicium ueniens,
& ad ſaluandum nõ uides, & ad feriendum uides:
quia quem in præſenti uita diſpenſationis tuæ mi
ſeratione non reſpicis, reſpiciendo poſtmodũ per
iuſtitiam extinguis. Nunc enim peccator quiſque
Deum non metuit, & uiuit: blaſphemat, & profi
cit, quia ſcilicet miſericors creator quẽ expectan-
do uult corrigere, aſpiciendo non uult punire, ſic
ut ſcriptum eſt: Diſſimulans peccata hominum, Sap.11
propter pœnitentiam. Sed tunc peccator cùm re-
ſpicitur, non ſubſiſtit, quia cùm diſtrictus iudex
merita ſubtiliter inquirit, reus ad tormẽta nõ ſuffi
cit. Quamuis hoc etiam uoci iuſtorum congruit, C
quorum mens ſemper ſollicita uenturo examini
intendit. Omne enim quod agunt, metuunt, dum
cautè conſiderant ante quantum iudicem ſtabũt.
Intuentur potentiam illius magnitudinis, & pen-
ſant quãto reatu conſtricti ſunt propriæ infirmita
tis. Enumerant mala proprij oneris, & contra hęc
exaggerant bona gratiæ conditoris. Conſiderant
praua quàm diſtrictè iudicet, bona opera q̃ ſubti
liter penſet, & perituros ſe abſq; ambiguitate præ
ſciunt, ſi remota pietate iudicẽtur: quia hoc ipſum
quoq; quod iuſtè uidemur uiuere, culpa eſt, ſi uita
noſtram cùm iudicat, hanc apud ſe diuina mi
ſericordia non excuſat. Hinc enim in hoc eodem
libro ſcriptum eſt: Aſtra non ſunt mũda in conſpe
ctu eius: quia apud eũ diſtrictè iudicati, ipſi quoq; D
maculas inquinationis habẽt, qui per munditiam
ſanctitatis lucẽt. Bene ergo diciť: Oculi tui in me,
& nõ ſubſiſtam. Ac ſi apertè iuſti uoce diceretur:
Si ſubtili examinatione diſcutior, ad perferẽdum
iudicium non aſſurgo, quia ad pœnã uitã nõ ſuffi
cit, ſi hanc immanitas iuſtæ retributionis premit.
Bene aũt eiuſdem humani generis & culpa breui
ter, & pœna ſurrogatur, cùm protinus ſubditur:

Quòd quem ſemel culpa ad interitum pertrahit, miſericordia ad ueniam non reducit. Cap. X

SIcut conſumitur nubes & pertrãſit, ſic qui de-
14 ſcendit ad inferos, nõ aſcendet.] Nubes quid
pe ad altiora ſuſpẽditur, ſed denſata uento impel-
litur ut currat, calore autem ſolis diſſipatur ut eua
neſcat. Sic nimirum corda ſunt hominũ, quæ per
acceptæ rationis ingenium ad alta emigrant, im- A
pulſa autem maligni ſpiritus flatu, prauis deſide-
riorum ſuorum motibus huc illucq; pertrahũtur,
ſed diſtricto reſpectu ſuperni iudicis quaſi ſolis ca
lore liqueſiũt, & ſemel locis pœnalibus tradita, ad
operationis uſum ultra non redeunt. Vir igiť ſan-
ctus elationis curſum, defectumq; humani gene-
ris exprimens dicat: Sicut cõſumitur nubes & per
tranſit, ſic qui deſcendit ad inferos, non aſcendet.
Ac ſi aperte loqueretur dicens: In altum currẽdo
deficit, qui ſuperbiendo ad interitum tẽdit: quem
ſi ſemel culpa ad pœnam pertrahit, miſericordia
ulterius ad uenia non reducit. Vnde & adhuc ſub
ditur: Nec reuertetur ultra in domũ ſuam.] Sicut
domus eſt corporis habitaculum corporale, ita u-
B nicuiq; mẽti hoc domus ſit, quod ex deſiderio in
habitare conſueuit. Ad domum igitur ſuam nõ re
uertitur, quia ſemel quiſq; æternis ſupplicijs tradi
tus, ad hoc iã ubi amore inhæſerat, nullatenus re-
uocať. Poteſt etiã inferni nomine, peccatoris de-
ſperatio deſignari, de qua per Pſalmiſtã diciť: In Pſal.6
inferno autem quis confitebiť tibi? Vnde rurſum
ſcriptũ eſt: Impius cùm in profundum uenerit pec Prou.18
catorũ, cõtemnit. Quiſquis aũt impietati ſuccum
bit, uitam profecto iuſtitiæ moriẽdo derelinquit.
Qui uerò etiam poſt peccatũ mole deſperationis
obruitur: quid aliud q̃ poſt mortẽ in inferni ſup-
plicio ſepeliť? Bene ergo dicitur: Sicut cõſumitur
nubes & pertranſit, ſic qui deſcẽdit ad inferos, nõ
aſcendet. Quia plerunq; cũ perturbatione nequi-
C tiæ etiã deſperatio ſociať, & uia iã reuerſionis ab-
ſcinditur. Rectè autem corda deſperantium nubi
bus comparantur, quia et caligine erroris obſcura
ſunt, & peccatorũ multiplicitate condenſa, ſed cõ
ſumpta pertrãſeũt, quia celeritate extremi iudicij
irradiata diſſipanť. Solet etiã domus, inhabitatio
cordis intelligi. Vnde ſanato cuidam diciť: Vade Mar.5
in domum tuã: quia nimirũ dignum eſt ut pecca-
tor poſt ueniã ad mentem ſuam redeat, ne iterum
quo iuſtè feriatur admittat. Sed qui ad infernũ de
ſcenderit, ad domũ ſuã ulterius non aſcendit: quia
eum quẽ deſperatio obruit, à cordis ſui habitacu-
lo foras mittit: & redire introrſus nõ ualet, quia fu
ſus exterius, ad dexteriora quotidie impulſus ca-
dit. Ad contẽplandũ quippe creatorẽ homo cõdi
tus fuerat, ut eius ſemper ſpeciẽ quæreret, atq; in
ſoliditate illius amoris habitaret, ſed extra ſe per
inobedientiã miſſus, mẽtis ſuę locõ perdidit, quia
tenebroſis itineribus ſparſus, ab inhabitatione ue
ri luminis elongauit. Vnde & aptè adhuc ſubdiť:
Neq; cognoſcet eum amplius locus eius.] Lo- 15
cus quippe hominis, ſed non localis, ipſe ſcilicet
conditor extitit, qui hunc ut in ſemetipſo conſiſte
ret creauit. Quem nimirum locum tunc homo de
ſeruit, cùm ſeductoria uerba audiens, à condito-
ris amore diſceſſit. Sed cùm omnipotẽs Deus re-
dimendo ſe homini etiam corporaliter oſtendit,
ipſe, ut ita dixerim, fugitiui ſui ueſtigia ſubſequẽs
ad retinendum quem amiſerit hominem, locus
uenit. Si enim appellari locus nequaquam con-
ditor poſſet, Deum laudans Pſalmiſta nõ diceret:
Filij

Pſal.101 Filij ſeruorũ tuorum habitabunt ibi. Ibi enim non A
dicimus, niſi cùm locum ſpecialiter deſignamus.
Sed ſunt plerique qui etiam poſt perceptum redem
ptoris auxilium, ad deſperationis tenebras deuol
uuntur, & tanto nequius pereunt, quanto & obla
ta remedia miſericordię contemnunt. Rectè ergo
de damnato homine dicitur: Neq; cognoſcet eum
amplius locus eius, quia à conditore ſuo tãto tũc
diſtrictius in iudicio non cognoſciť, quanto nunc
ad reparationis gratiam nec per dona reuocatur.
Vnde & notandum ſummopere eſt, quòd nõ ait:
Neq; cognoſcet amplius locum ſuum, ſed ait: Ne-
que cognoſcet eũ amplius locus eius. Dum enim
cognitio non homini, ſed loco tribuitur, patenter
ipſe conditor loci nomine deſignať, qui diſtrictus B
ad examen ultimum ueniens, in iniquitate duran
Luc.13 tibus dicit: Neſcio uos unde ſitis. Sed electi quiq;
quod diſtrictè reprobos repelli cõſiderant, eo ſe-
metipſos quotidie à perpetratę nequitię ſordibus
ſollicitius purgant. Cunq; perituros alios frigeſce
re à uitæ amore conſpiciunt, ſtudioſe ſe ad pœni-
tentiæ lamenta ſuccendunt. Vnde & aptè ſubdiť:
Quapropter et ego nõ parcam ori meo.] Ori ete-
nim ſuo non parcit, qui confiteri malum quod fe-
cit, non erubeſcit. In laborẽ quippe os mittere, eſt
ad hoc confeſſionem perpetratæ iniquitatis occu
pare. Sed iuſtus ori ſuo non parcit, quia iram iudi
cis diſtricti præueniens uerbis contra ſe propriæ
Pſal.94 confeſſionis ſæuit. Hinc Pſalmiſta ait: Præueniã-
mus faciem eius in confeſſione. Hinc per Salomo C
Prou.26 nem dicitur: Qui abſcondit ſcelera ſua non dirige
tur, qui autem confeſſus fuerit & dereliquerit ea,
miſericordiam cõſequetur. Hinc rurſum ſcriptum
Prou.19 eſt: Iuſtus in principio accuſator eſt ſui. Sed nequa
quam ad confeſſionem os panditur, niſi cùm con
ſideratione diſtricti iudicij per pauorem ſpiritus
anguſtatur. Vnde & aptè mox ſubditur:

De utilitate confeſſionis & pœnitentiæ. Cap. XI

LOquar in tribulatione ſpiritus mei.] Tribula
tio quippe ſpiritus linguam cõmouet, ut rea-
tum praui operis uox confeſſionis impugnet. Sci
endum quoq; eſt, quia ſępe & reprobi peccata cõ
fitentur, ſed deflere cõtemnunt. Electi autem cul-
pas ſuas quas uocibus confeſſionis aperiũt, diſtri-
ctæ animaduerſionis fletib. inſequunť. Vnde bea
tus Iob bene poſtq; ſe ori ſuo nõ parcere ſpopon- D
dit, tribulationẽ mox ſpiritus ſubdidit. Ac ſi aper-
tè fatereť, dicẽs: Sic reatũ lingua loquiť, ut nequa-
quã expers à mœroris ſtimulo per alia ſpiritus ua
getur, ſed culpas loquens, uulnus aperio. Culpas
uerò ad correptionem cogitans, ſalutem uulneris
ex medicamine mœroris quæro. Qui enim mala
quidem quæ perpetrauit inſinuat, ſed flere quę in
ſinuauerit recuſat, quaſi ſubducta ueſte uulnus de
tegit, ſed torpente mente medicamentum uulneri
non apponit. Confeſſionis igitur uocem ſolus ne
ceſſe eſt ut mœror excutiat, ne uulnus proditũ, ſed
neglectũ, quo licentius iã per humanã notitiã tan
gitur, deterius putreſcat. Quo cõtra Pſalmiſta pla
gam cordis nõ ſolũ detexerat, ſed detectæ etiã me
Pſal.37 dicamentũ mœroris adhibebat, dicens: Iniquitatẽ
meam ego pronũciabo, & cogitabo pro peccato
meo. Pronunciãdo enim occultũ uulnus detegit,
cogitãdo aũt quid aliud q̃ medicamentũ uulneri
apponit? Sed afflictæ menti & ſua ſollicitè dã- 16
na cogitãti, rixa pro ſemetipſa oritur cõtra ſemet-
ipſam. Nam cùm ſe ad lamenta pœnitentiæ inſti-
gat, occulta ſe increpatione dilaniat. unde & aptè
mox ſubditur: Confabulabor cum amaritudine
animæ meę.] Pauore nanq; diuini iudicij afflicti,
dum quædam male geſta plãgimus, ipſa ui noſtrę
amaritudinis ad diſcutiendos nos uigilantius ex-
citati, alia in nobis etiam quæ amplius defleamus
inuenimus. Nam ſæpe quod torpentes latuit, flen
tibus ſubtilius innoteſcit, & afflicta mens certius
inuenit malum quod fecerat & neſciebat, eiq; rixa
ſua uerius aperit, quãtũ à ueritatis pace deuiauit,
quia reatũ ſuum cuius ſecura non meminit, hunc
in ſe cõmota deprehendit. Succreſcens quippe a-
maritudo pœnitentiæ uerecundanti cordi impor
tunè ingerit illicita quę cõmiſit, dictum cõtra hęc
iudicem oſtendit, ſuppliciorum minas incutit, pa
uore animam ferit, pudore cõfundit, motus illici-
tos increpat, quietẽ noxiæ ſecuritatis turbat, quæ
ei cõditor bona contulit, quæ ipſe bonis illius ma
la reſpondit enumerat, quòd mirè ab eo cõditus,
quòd gratuito nutritus, quòd rationis ſubſtãtia in
conditione ditatus eſt, quòd conditoris gratia uo
catus, quòd ſequi ipſe & uocatus noluit, quòd uo
cãtis miſericordia nec ſurdũ hunc renitentẽq; de-
ſpexit, q̃ illuminatus donis, q̃ ſua ſponte prauis a-
ctibus etiã poſt dona cæcatus eſt, q̃ à cæcitatis ſuę
erroribus paternæ ſollicitudinis flagellis expiatus,
q̃ à flagellorũ doloribus ad ſalutis gaudia miſeri-
cordiæ medicamento reductus eſt, q̃ quibuſdam
culpis & ſi nõ grauibus ſubditus, peccare tamẽ &
inter flagella nõ deſinit, q̃ peccatorẽ ſuum ſuper-
na gratia nec cõtempta dereliquit. Cùm igiť afflic-
tam mentem modo per replicationẽ donorum
Dei, modo per impropería actionis ſuę tãta ſeue-
ritate increpat, habet in corde iuſtorũ amaritudo
animæ linguã ſuã, quæ tanto eis ſubtilius loquiť,
quanto & interius audiť. Vnde & nequaq̃ diciť:
Fabulabor in amaritudine animæ meæ, ſed confa
bulabor cũ amaritudine animæ meæ: quia uis do-
loris quæ peccata ſingula reputãs, torpentem ani
mũ ad lamẽta excitat, quaſi ad eũ uerba cõfabula-
tionis format, in quibus ſemetipſum correctus in
ueniat, & ad ſui iã cuſtodiã ſollicitior exurgat. Di
cat itaq; uir iuſtus ex uoce ſua, & ſanctæ eccleſiæ
typũ tenẽs, dicat ex noſtra: Confabulabor cũ ama
ritudine animę meę. Ac ſi apertius inſinuet dicẽs:
Intus cõtra me cum cordis mei dolore colloquor,
& foris me à uerbere iudicis abſcondo. Sed mens
pœnitentię doloribus preſſa, & in ſemetipſa con-
ſtringitur, atq; à cũctis delectationibus carnis for
ti cogitatione ſeparatur, ad ſumma proficere ap-
petit, & tamẽ adhuc de corruptione corporis con
tradictionẽ ſentit. Vnde & aptè mox ſubdiť: Num
quid mare ſum ego aut cetus, qui circũdediſti me
carcere?] Carcere homo circumdať, quia pleruq;
& uirtutum profectibus ad alta exurgere nititur,
&

& tamen carnis suæ corruptione præpeditur. qua
Psal.141 bene exui Psalmista deprecatur, dicens: Educ de carcere animam meam, ad confitendum nomini tuo. Quid uerò appellatione maris nisi corda carnaliũ tumidis cogitationibus fluctuosa: quid aũt ceti nomine, nisi antiquus hostis exprimitur? qui dum mẽtes secularium possidendo penetrat, quasi in eorum lubrica cogitatione natat. Sed cetus carcere cõstringitur, quia malignus spiritus in inferioribus deiectus, ne ad cœlestia euolare præualeat, pœnę suæ pondere coarctatur, Petro atte-
2.Pet.2 stante, qui ait: Deus angelis peccantibus non pepercit, sed rupentibus inferni detractos in tartarum tradidit, in iudicio cruciandos reseruari. Cetus carcere constringitur, quia tentare bonos quantum desiderat prohibetur. Carcere quoq; mare circumdatur, quia carnaliũ mentiũ tumida insanaq; desideria ad peragenda mala quæ appetunt, impossibilitatis suæ angustia grauantur. Sæpe enim dominari melioribus concupiscunt, sed tamen eis diuino iudicio cuncta mirabiliter disponente substrati sunt. Nocere bonis elati desiderãt, & tamen subiecti ab eis solatia sperant. Pro explendis uoluptatibus carnis, longæuitatem uitæ præsentis cupiunt, sed tamen ab ea sub celeritate rapiuntur.
Psal.77 De quibus bene per Psalmistam dicitur: Statuit aquas quasi in utre. Aquę quippe inutre sunt, cùm lubrica eorum desideria, quia operis effectum nõ inueniunt, sub carnali corde deprimuntur. Cetus ergo ac mare circumdatione premitur carceris, quia uel malignus spiritus, uel sequaces illius, in quorum se mentibus colligit, atque in eis undas tumentium cogitationum uoluit, ut implere mala quæ appetunt, nequeant, superna eos districtio angustat.

Quid iusti desiderio pacis æternæ faciant, si carceris huius egredi angustias concupiscunt. Cap. XII

17 SAncti autem uiri quo mundiori corde cœlestium arcana considerant, auctis ad hæc quotidie ardoribus anhelant. Ibi iam plenè satiari desiderãt, unde adhuc parum aliquid ore contemplationis degustant. Perfectè cupiunt carnis stimulum subdere, nihil in cogitatione illicitum de eius iam corruptione tolerare, sed quia scriptum est:
Sap.9 Corpus quod corrumpitur aggrauat animam, & deprimit terrena inhabitatio sensum multa cogitantem, intentione iam quidem ultra semetipsos eminent, sed tamen adhuc infirmitatis suæ incertis motib. subditi, corruptionis suæ se carcere clausos dolent. Ait ergo: Nunquid mare sum ego, aut cetus, qui circumdedisti me carcere?] Ac si apertè diceret: Mare uel cetus, iniqui uidelicet, eorumq; auctor malignus spiritus, quia effrenari ad solam perpetrandæ iniquitatis licentiam appetunt, rectè pœnæ suæ carcere constringuntur. Ego autem quia iam æternitatis tuæ libertatem desidero, cur adhuc meæ carcere corruptionis premor? Quod tamen nec à iustis superbè requiritur, quia amore ueritatis accensi, infirmitatis suæ angustias transgredi perfectè concupiscunt. Nec ab autore iustorum iniustè disponitur, quia electorum suorum uota differens cruciat, crucians purgat, ut ad percipiendũ quod desiderant, quãdoq; melius ex dilatione conualescant. Electi autem quousq; ab intima quiete differuntur, ad cor suum redeunt, ibiq; à carnis suæ tumultib. absconsi, quasi amœnissimum secretum petunt. Sed in eo sæpe tentationis aculeos sentiunt, carnis incentiua patiuntur, & ibi grauissimos labores inueniunt, ubi magnam requiem à labore quæsierant. Vnde sanctus uir post insinuatum corruptionis suæ carcerem, ad quietam cordis patriam redire festinans, qui eandem rixam & in intimis inuenit, quam ab exterioribus fugit, protinus subdit dicens:

B *Quòd cùm ad silentium mentis nostræ reuertimur, intra nos in cogitationibus colloquimur, & quàm subtilia sint iudicia diuina, metuentes, quasi in lecturi requie somnij uisione turbamur.* Cap. XIII

SI dixero, consolabitur me lectulus meus, & releuabor loquens mecum in stratu meo, terrebis me per somnia, & per uisiones horrore concuties.] In sacro nanq; eloquio lectulus, cubile uel stratum, secretum solet cordis intelligi. Hinc est enim quòd sub uniuscuiusq; animæ specie sponsa occultis stimulis sancti amoris excitata, in Cãticis Cãticorũ dicit: In lectulo meo per noctes quæ Cant.3
sui quem diligit anima mea. In lectulo quippe & per noctem dilectus quæritur: quia nimirum inuisibilis conditoris species, repressa omni corporeæ
C uisionis imagine, in cubili cordis inuenitur. Vnde & eisdem suis dilectoribus ueritas dicit: Regnum Dei intra uos est. Et rursum: Si ego nõ abie Luc.17
ro, paracletus non ueniet. Ac si apertè diceret: Si Ioan.16
ab intentionis uestræ oculis corpus non subtraho, ad intellectum uos inuisibilem, per consolatorem spiritum nõ perduco. Hinc de iustis per Psalmistam dicitur: Exultabunt sancti in gloria, lætabunturin cubilibus suis: quia scilicet cùm mala Psal.149
ab exterioribus fugiunt, securi intra mentium secreta gloriantur. Sed tunc lætitia cordium perfecta erit, cùm carnis ab exterioribus pugna nõ fuerit. Nam quousq; caro illicit, quia quasi nostræ domus paries quatitur, etiam cubile turbatur. Vnde & rectè per eundem Psalmistam dicitur: Vniuersum stratum eius uersasti in infirmitate eius: quia
D dum nos tentatio carnis concutit, tremefacta nostra infirmitas etiam mẽtis cubile cõfundit. Quid uerò hoc loco somnia uel uisiones accipimus, nisi imaginationes ultimi districtiq; examinis? quod iam utcũq; per timorem cernimus, sed tñ ut est ueraciter nõ uidemus. Sãcti itaq; uiri, ut diximus, ad cordis secreta semper redeũt, cũ ab hoc mũdo uel ultra uotum prospera, uel ultra uires aduersa patiunt, atq; externis laboribus fessi, quasi stratum uel lectulum cubilia mentis petunt. Sed dum qui busdã imaginationibus cogitationũ, q̃ sint subtilia diuina iudicia conspiciunt, quasi in ipsa stratus sui requie, somnij uisione turbantur. Contemplantur enim quàm districtus iudex ueniat, qui dum uiimmensæ magnitudinis cordium secreta illu-

illuminat, omnes ante oculos culpas reducit. Pensant quanta illa sit uerecundia, in conspectu tunc totius humani generis, angelorum omniũ, archangelorumq; confundi. Perpendunt qui post confusionem cruciatus maneat, cùm & reatus animum immortaliter morientem, & indesinẽter deficientem carnem gehẽna consumat. Cùm itaq; tam pauida imaginatione mens quatit, quid aliud quàm in stratu triste somnium uidetur? Dicat ergo: Si dixero, cõsolabitur me lectulus meus, & releuabor loquẽs mecum in stratu meo, terrebis me per somnia, & per uisiones horrore concuties. Ac si apertè fateatur dicens: Si exteriora fugiens, intro rsus redeo, & utcunq; requiescere in cordis cubiculo concupisco, ibi mihi dum districtionis tuæ, con-
B templationem obijcis, uehementer me per ipsas meæ prouidentiæ imaginationes terres. Bene autem dicitur: Et releuabor loquẽs mecum in stratu meo, quia nimirum cùm ad mentis nostræ silentium fessi reuertimur, quasi in stratu colloquẽtes, occulta intra nos cogitationum uerba uersamus. Sed hæc ipsa nostra collocutio in pauorem uertitur, quia ex illa uehemẽtius intellectus nobis, qui terrorem districti iudicis innotescat, in mente ape
81 ritur. Ne quis uerò hæc studeat iuxta literam perscrutari, exquirẽdum magnopere est, quot modis tangant animum imagines somniorum. Aliquando nanq; somnia uẽtris plenitudine uel inanitate, aliquando uerò illusione, aliquando cogitatione simul & illusione, aliquando reuelatione, ali
C quando autem cogitatione simul & reuelatione generantur. Sed duo quæ prima diximus, omnes experimento cognoscimus, subiuncta autem quatuor, in sacræ scripturæ paginis inuenimus. Somnia etenim nisi plerunq; ab occulto hoste per illusionem fierent, nequaquam uir hoc sapiẽs indicaret, dicens: Multos errare fecerunt somnia & illu-
Eccle.34 Leuit.19 siones uanę. Vel certè. Non augurabimini, nec observabitis somnia. Quibus profecto uerbis, cuius sint detestationis ostendit, quæ augurijs coniunguntur. Rursum nisi aliquando ex cogitatione simul & illusione procederẽt, Salomon minimè di-
Eccl.5 xisset: Multas curas sequũt somnia. Et nisi aliquãdo somnia ex mysterio reuelatiõis orirent, Ioseph
Gen.37 præferendũ se fratribus per somnium nõ uideret:
Mat.2 nec Mariæ sponsum ut ablato puero in Ægyptũ D fugeret, per somniũ angelus admoneret. Rursum nisi aliquãdo somnia cogitatione simul & reuelatione procederẽt, nequaq; Daniel propheta Na-
Dan.2 buchodonosor uisionẽ differens, à radice cogitationis inchoasset, dicens: Tu rex cogitare cœpisti in stratu tuo quid esset futurũ post hęc, & qui reuelat mysteria, ostendit tibi quę uentura sunt. Et paulo post subiungit dicẽs: Videbas, & ecce quasi statua una grandis, statua illa magna & statura sublimis stabat contra te. Daniel itaq; dum somniũ & implendũ reuerenter insinuat, & ex qua ortum sit cogitatione manifestat, patẽter ostendit: quia hoc plerũq; ex cogitatione simul & reuelatione generat. Sed nimirũ cùm somnia tot rerũ qualitatibus alternẽt, tanto eis credi difficilius debet, quãto & ex quo impulsu ueniant, facilius nõ elucet. Sæpe
A nanq; malignus spiritus his quos amore uitę præsentis uigilantes intercipit, prospera etiã dormientibus promittit, & quos formidare aduersa considerat, eis hæc durius somnij imaginibus intentat: quatenus indiscretã mentẽ diuersa qualitate afficiat, eamq; aut spe subleuans, aut deprimens timore confundat. Sæpe aũt etiã sanctorũ corda afficere somnijs nitit, ut ab intentione cogitationis solidæ ad tempus saltẽ momẽtumq; deriuent, quãtis ipsi protinus animũ ab illusionis imaginatione discutiant. Sed hostis insidiãs quo eos uigilantes minimè superat, eo dormientes grauius impugnat. Quem tamen hæc malignè agere superna dispen-
B satio benignè permittit, ne in electorũ cordibus ipse saltẽ à passionis præmio somnus uacet. Bene ergo rectori omnium dicit: Si dixero, cõsolabitur me lectulus meus, & releuabor loquens mecũ in stratu meo, terrebis me per somnia, & per uisiões horrore concuties: quia nimirũ Deus mirabiliter cuncta dispensat, & ipse facit quod malignus spiritus iniustè facere appetit, qui hoc fieri non nisi iustè permittit. Sed quia iustorũ uita & per uigilias tentatione quatit, & per somniũ illusione fatigat, foris corruptiõis suę molestias tolerat, intus apud semetipsam grauiter illicitas cogitationes portat. Sed quid est quod faciat, ut pedẽ cordis à tot scandalorũ laqueis euellat? Ecce beatus uir quãta undiq; pressus sit perturbatiõe cognouimus: sed q̃d
C consilium cõtra hanc inueniat, audiamus. Sequit.

Quòd suspendium sanctorum sit extolli ad cœlestia, & mors ossium, terrenæ fortitudinis mortificatio. Cap. XIIII

QVamobrẽ elegit suspendium anima mea, & mortẽ ossa mea.] Quid per animam, nisi mentis intẽtio, quid per ossa nisi carnis fortitudo designatur? Omne aũt quod suspendit, p̃culdubio ab imis eleuat. Anima ergo suspendiũ eligit, ut ossa moriant: quia dum mentis intentio ad alta se subleuat, omnem in se fortitudinem uitę exterioris necat. Sancti enim uiri certissimè sciũt, quia habere in hac uita requiem nequaq; possunt, & idcirco suspendium eligunt, quia nimirũ desideria terrena deserentes ad alta animum tollunt. Suspensi autem mortem suis ossibus inferunt, quia
D amore supernæ patriæ in uirtutũ studijs accincti, hoc quod fortes prius in mundo fuerant, uinculo humilitatis insequuntur. Intueri libet quomodo animã suam Paulus suspenderat, qui dicebat: Vi- Gal.2
uo autem iam non ego, uiuit uerò in me Christus. Et rursum: Desideriũ habeo dissolui, & esse cum Phil.1
Christo. Et: Mihi uiuere Christus est, & mori lucrum. Qui gesta terrenæ fortitudinis ad memoriã reuocans, quasi quædam in se ossa numerabat, dicens: Hebræus ex Hebreis, secundum legem Pha Phil.3
risæus, secundum emulationem persequens ecclesiam dei. Sed suspendio animæ quia hæc in se ossa interfecit, protinus asserit qui subiungit: Sed quæ Phil.3
mihi fuerunt lucra, hæc arbitratus sum propter Christum detrimenta. Quæ adhuc ossa in semetipso insinuat uehementius extincta: cùm subdit:

Propter

Propter quem omnium detrimentum feci, & ar- A
bitror ut stercora. Mortuis uerò ossib. quàm exa-
mínis pẽdeat, ostendit, qui ilicò subiungit, dicẽs:
Vt Christum lucrifaciam, & inueniar in illo non
habens meam iustitiam quę ex lege est, sed eã quę
ex fide est Iesu Christi. Sed quia collatis eius testi-
monijs Paulum ad alta suspensum, mundo mor-
tuum testati sumus, nunc beatum Iob si plenus eo
dem spiritu, exterioris uitæ concupiscentiam fu-
giat, ostendamus. Sequitur:

Quòd desperatio sanctorum, sit terrenarum abdicatio uoluptatum. Cap. XV

29 DEsperaui, nequaquam ultra iam uiuam.]
Sunt nonnulli iustorum, qui sic cœlestia ap
petunt, ut tamen à terrenorum spe minimè fran-
gantur. Largita diuinitùs patrimonia ad necessita
tis subsidium possidẽt, honores sibi temporaliter
impensos retinent, aliena non ambiunt, suis licitè
utuntur. Qui tamen ab eisdem rebus quas habẽt,
alieni sunt, quia ad hæc ipsa quæ possident, ex de-
siderio non tenentur. Et sunt nonnulli iustorum,
qui ad comprehendendum culmen perfectionis
accincti, dum altiora interius appetunt, exterius
cuncta derelinquũt: qui rebus se habitis nudant:
gloria honoris exspoliant: qui internorum deside
rio per assiduitatem se amici mœroris afficiũt, ha
bere de exterioribus consolationem nolunt, qui
internis gaudijs dum mente appropiant, uitam
in se funditùs corporeæ delectationis necant. Ta
Col.3 libus nanq; per Paulum dicitur: Mortui enim e-
stis, & uita uestra abscondita est cum Christo in C
deo. Horum uocem Psalmista expresserat, cùm di
Psal.83 cebat: Cõcupiscit & deficit anima mea in atria do
mini. Concupiscunt enim, sed non deficiunt, qui
iam quidem cœlestia appetunt, sed adhuc tamen
à terrenorũ delectationibus minimè lassant. Con
cupiscit uerò & in atrio dei deficit, qui cùm æterna
desiderat, in amore temporalium non perdu-
Psal.118 rat. Hinc Psalmista iterum dicit: Defecit in saluta
ri tuo anima mea. Hinc per semetipsam ueritas ad
Luc.14 monet, dicens: Si quis uult post me uenire, abne-
get semetipsum. Et rursum: Nisi quis renunciaue-
rit omnibus quæ possidet, nõ potest meus esse di
scipulus. Horum igitur numero sanctus uir diuisa
à terrenis desiderijs mẽte, se inserit, qui ait: Desperaui, nequaquam ultra iam uiuam. Iusti quippe de
sperare, est præsentis uitę bona, ęternitatis electio
ne deserere, mansura quærere, & in rebus tempo-
ralibus fiduciam non habere. Qui hæc agens, ne-
quaquam se ultra uiuere asserit, quia uidelicet ui-
uificatrice morte quotidie à uita se passionis occi
dit. Absit enim ne uir sanctus de diuinæ misericor
diæ largitate desperet, ne gressum cordis à profec-
tu intimi itineris subtrahat, ne amorem condito
ris deserens, quasi à duce destitutus in uia rema-
neat, & confossus gladio latrocinantis desperationis ruat. Sed ne eius dicta ad nostri intellectus
arbitrium uideamur uiolenter inflectere, debe-
mus ex posterioribus præmissa pensare. Quo e-
nim sensu hæc dixerit, ipse protinus indicat, qui
subiungit:

Quòd in breuitate huius uitæ magnificatur homo dono uirtutum. Caput XVI

PArce mihi domine, nihil em̃ sunt dies mei.]
Neq; enim duo hæc uerba sibi conueniũt, de
sperauí, & parce: nam qui desperat, nequaq; iam si
bi parci postulat, & qui adhuc sibi parci deliderat,
profecto minimè desperat. Aliundè ergo est q̃ de
sperat, aliundè uerò q̃ parci sibi sanctus uir postu
lat: quia nimirũ dum bona uitæ transeuntis per de
sperationẽ deserit, ad obtinẽda quæ permanẽt, in
spe robustior exurgit. Desperãdo itaq; melius ad
spem ueniæ ducit, quia eo certius uẽtura appetit,
quo præsentia uerius & ex desperatione derelin-
quit. Et notandũ q̃ uim nobis sui cordis insinuãs,
unam quidem de se sententiã protulit, sed hãc ter-
tiò insinuando replicauit. Quod enim superius di B
xerat: Elegit suspendiũ anima mea, hoc replicans
addidit: Desperaui, atq; ęterna concupiscendo, &
temporalia postponendo, hoc postremo intulit:
Parce mihi: & quod superius dixit, mortem ossa
mea, hoc nimirũ subdidit, nequaq; ultra iam uiuã.
Hoc quoq; ultimo protulit: Nihil enim sunt dies
mei. Bene autem dies suos nihil esse conside- 20
rat, quia, ut paulo superius sæpe iam diximus, san-
cti uiri q̃ uerius summa cognoscunt, eo sublimius
terrena despiciunt: & idcirco præsentis uitæ dies
nihil esse conspiciunt, quia illuminatæ mẽtis ocu-
los in consideratione æternitatis figũt. De qua dũ
ad se redeunt, quid se esse nisi puluerẽ agnoscunt,
& infirmitatis suę conscij, districtè iudicari metu-
C unt? Cunq; uim tanti uigoris aspiciunt, trepidãt
examinari quod sunt. Vnde & adhuc aptè subiun
git: Quid est homo quia magnificas eũ, aut quid
apponis erga eum cor tuum?] Hominẽ Deus ma
gnificat, quia largitate ratiõis ditat, infusione grã
tiæ uisitat, honore collatæ uirtutis exaltat. Cunq;
per semetipsum nihil sit, esse tamen eum cognitio
nis suæ participem, benignitatis munere cõcedit.
Sed erga eundem magnificatũ hominẽ cor suum
dominus apponit: quia post dona iudicium exe-
rit, merita subtiliter pẽsat, uitæ pondera uehemen
ter examinat, & tanto ab eo pòst districtius pœ-
nas exigit, quanto hunc impenso munere largius
præuenit. Vir igitur sanctus immensitatem super
næ maiestatis aspiciat, atq; ad infirmitatem pro-
D priam considerationis oculum reducat. Videat,
quia caro caperenõ ualet hoc quod de semetipsa
ueritas per spiritum sanctum docet. Videat, quia
etiam subleuatus hominis spiritus iudicium tole-
rare nõ sufficit, quod Deus sub examinę districtę
retributionis intendat, & dicat: Quid est homo,
quia magnificas eũ, aut quid apponis erga eũ cor
tuum? Acsi apertè clamet, dicens: Magnificatur
homo spiritali munere, sed tamen caro est: & uias
eius post munera districtè consideras, sed tamen
si remota pietate iudicetur, pondus quod de tua
subtilitate imminet, ferre nec subleuatus ad iusti-
tiam spiritus ualet: quia & si hunc ultra se tua do-
na dilatant, ad inquisitionem tamen tui districti
examinis sua eũ infirmitas angustat. Vnde & ad-
huc aptè subiungitur:

Quòd

Quòd Deus uisitat hominem cùm in uirtutibus prouehit, & probat eum aliquando, cùm recedendo concuti tentatione permittit. Cap. XVII

VIsitas eum diluculo, & subito probas illũ.]
Quis nostrum nesciat quia diluculum dici-
tur, cùm iam nocturna tempora in claritatem lu-
cis mutantur? Nos itaque noctis tenebris premi-
mur, cùm perpetratione iniquitatis obscuramur.
Sed nox in lucem uertitur, cùm erroris nostri ob-
scuritas, ueritatis cognitione irradiatur. Nox in
lucem uertitur, cùm corda nostra iustitiæ fulgor il
luminat, quæ cæcitas culpæ deprimebat. Hoc di-
luculũ discipulorum mentibus oriri Paulus aspe-
Rom.13 xerat, cùm dicebat: Nox præcessit, dies autem ap-
propinquauit. Diluculo ergo nos dominus uisi-
tat, quia erroris nostri tenebras, luce suæ cognitio
nis illustrat, contemplationis munere subleuat, in
arcem uirtutis exaltat. Sed notandum quod Deus
postquam diluculo uisitat, subito hominem pro-
bat, quia & accedendo corda nostra ad uirtutes
prouehit, & recedendo concuti tentatione per-
mittit. Si enim post uirtutum munera, nulla tenta-
tione concutitur, has se habere animus ex semet-
ipso gloriatur. Vt ergo & firmitatis dona habeat,
& infirmitatem suam humiliter agnoscat, per ac-
cessum gratiæ ad alta sustollitur, & per recessum
quid ex semetipso sit, probatur. Quod bene no-
bis ex historia sacræ lectionis innuitur, qua Salo-
mon & diuinitùs accepisse sapientiam, & tamen
post acceptam eandem sapientiam, meretricum
statim pulsatus quæstione memorat. Mox enim
ut tantæ reuelationis gratiam accepit, certamẽ tur
pium mulierum pertulit: quia nimirum sæpe cùm
mentem nostram concessis uirtutibus respectus
intimæ largitatis illuminat, hanc protinus etiam
lubricæ cogitationes turbant, ut quæ subleuata
immenso munere exultat, etiam tentatione pul-
3.Reg.19 sata, quid sit, inueniat. Sic & Helias uisitatus dilu-
culo, sermone cœlos aperuit, & tamẽ probatus su
bito, infirmus per deserta fugiẽs, unam mulierem
2.Cor.12 expauit. Sic Paulus ad tertium cœlum raptus du-
citur, paradisi penetrans secreta considerat: & ta-
men ad semetipsum rediens, contra carnis bellum
laborat, legem aliam in membris sustinet, cuius
in se rebellione fatigari spiritus legem dolet. Di-
luculo ergo Deus hominẽ uisitat, sed subito post D
uisitationem probat, quia & collato munere sub-
leuat, & obstracto ad paululum, ipsum sibi homi-
nem demonstrat. Quod eousq; proculdubio pa-
timur, quo detersa funditùs labe peccati, ad pro-
missæ incorruptionis substantiam reformemur.
Vnde & adhuc aptè subditur:

Quòd in hac uita saporem dulcedinis diuinæ gustamus, sed satiari nisi in regno beatitudinis illa omnino non possumus. Cap. XVIII

21 VSquequo non parcis mihi, nec dimittis me
ut glutiam saliuam meam?] Saliua in os ex
capite delabitur, ab ore uerò ad uentrem deduci-
tur cùm glutitur. Quid itaq; est caput nostrum, ni-
si diuinitas? per quam existẽdi principium sumi-
A mus, ut creatura simus: Paulo attestante, qui ait: 1.Cor.11
Caput uiri Christus, caput autem Christi Deus.
Quid autem uenter noster est nisi mens? quę dum
cibum suum supernum uidelicet intellectum su-
scipit, refecta proculdubio omniũ membra actio-
num regit. Nisi enim sacra eloquia aliquãdo men-
tem nomine uentris exprimerent, Salomon utiq; Prou.20
non dixisset: Lucerna domini spiraculum homi-
nis, quæ inuestigat omnia secreta uentris. Quia ni
mirum dum nos gratia superni respectus illumi-
nat, cuncta etiam mentis nostræ nobis absconsa
manifestat. Quid ergo saliuæ nomine, nisi sapor
intimæ contemplationis accipitur? quæ ad os à
capite defluit, quia de claritate conditoris adhuc
in hac uita nos positos, uix gustus reuelationis tan
B git? Vnde & redemptor noster ueniens saliuã lu- Mar.8
to miscuit, & cæcinati oculos reparauit, quia su-
perna gratia carnalem cogitationem nostram per
admixtionem suæ contemplationis irradiat, & ab
originali cæcitate hominem ad intellectum refor
mat. Nã quia à paradisi gaudijs expulsum, in hoc
iam exilio natura ædidit, quasi à natiuitate homo
sine oculis processit. Sed sicut sanctus uir insi-
nuat, hæc saliua ad os quidem labitur, ut uerò ad
uentrem usque peruenìat, non glutitur: quia diui-
nitatis cõtemplatio sensum tangit, sed plenè men
tem non reficit: quoniam perfectè animus conspi
cere non ualet, quod adhuc quia caligo corruptio
nis præpedit, raptim uidet. Ecce enim electorum
mens iam terrena desideria subijcit, iam cuncta
C quæ considerat præterire, transcendit, iam ab ex-
teriorum delectatione suspenditur, & quæ sint bo
na inuisibilia rimatur, atque hæc agens, plerunq;
in dulcedinem supernæ contemplationis rapitur:
iamq; de intimis aliquid quasi per caliginem con-
spicit, & ardenti desiderio interesse spiritalibus
angelorũ ministerijs conatur, gustu incircunscri-
pti luminis pascitur: & ultra se euecta, ad semet-
ipsam relabi dedignatur. Sed quia adhuc corpus
quod corrumpitur, aggrauat animam, inhærere
diu luci non ualet, quam raptim uidet. Ipsa quip-
pe carnis infirmitas transcendentem se animam
retrahit, atque ad cogitanda ima ac necessaria su-
spirantem reducit. Saliua ergo ex capite defluens
os tangit, sed ad uentrem minimè peruenit: quia
liquore supernę contemplationis iam quidem in-
tellectus noster infunditur, sed nequaquam mens
plenè satiatur. In ore etenim gustus est, in uentre
satietas. Saliuam utique glutire non possumus,
quia supernæ claritatis bono satiari non permitti-
mur, quod adhuc ex tenuitate gustamus. Sed quia
hoc ipsum quod utcunque iam super nos cogno-
scimus ex pietate parcentis est, quòd uerò hoc
percipere perfectè non possumus, adhuc ex pœ-
na uetustæ damnationis, rectè nunc dicit: Vsque-
quo non parcis mihi, nec dimittis me ut glutiam
saliuam meam? Acsi apertè diceretur: Tunc ho-
mini plenè parcis, cùm hunc ad perfectionem
tuæ cõtemplationis admiseris: ut claritatem tuam
raptus interius uideat, & eum carnis suæ corru-
ptio exterius non repellat. Tunc permittis ut sa-
m liuam

liuam glutiam, cùm me sapore tuæ claritatis usq; ad abundantiam satietatis infuderis, ut nequaq; iam per indigentiam gustu oris esuriam, sed in te solidatus, irrigato mentis uentre subsistã. Sed qui promereri uult bonum quod expetit, debet malum confiteri quod fecit. Sequitur:

Quòd nisi misericordia Dei subueniat, qui per nos cecidimus, nostris resurgere uirtutibus non ualemus. Cap. XIX

PEccaui: quid faciam tibi ô custos hominũ?] Ecce fatetur malum quod fecit, sed bonum quod Deo in recompensationem debeat offerre non inuenit, quia ad abluẽdam culpam quælibet humanæ actionis uirtus infirma est, nisi hanc misericordia parcentis foueat, & nõ iustitia rectè iudicantis premat. Vnde rectè per Psalmistam dici
Psal. 62 tur: Melior est misericordia tua super uitam, quia quãlibet uideatur innocens, apud districtum tamen iudicem nostra nos uita non liberat, si ei reatus sui debitum misericordiæ benignitas non relaxat. Vel certè cùm dicitur: Quid faciam tibi? patenter ostenditur, quia hæc ipsa bona quæ agere præcipimur, non præceptori, sed nobis prosunt.
Psal. 15 Vnde rursum per Psalmistam dicitur: Quoniam bonorum meorum non indiges. Humilitas autem nostræ destitutionis exprimitur, cùm Deus hominum custos uocatur, quia si eius nos custodia minimè protegit, ante occulti hostis insidias, nostræ sollicitudinis oculus uigilãs dormit, Psal-
Psal. 126 mista rursus attestante, qui ait: Nisi dominus custodierit ciuitatem, in uanum uigilant qui custodiunt eam. Per nos nanque cecidimus, sed nostris resurgere uiribus non ualemus. Culpa nos uoluntatis propriæ semel strauit, sed pœna culpæ deterius quotidie deprimit. Ad amissam rectitudinem resurgere studiorũ conatibus nitimur, sed merito rum pondere grauamur. Vnde & aptè subditur:

Quanta sit miseria mutabilitatis humanæ. Cap. XX

22 QVare posuisti me contrarium tibi, & factus sum mihimetipsi grauis?] Tunc sibi contrariũ Deus hominẽ posuit, cùm homo Deũ peccando dereliquit. Serpentis quippe persuasionibus captus, hostis eius extitit, cuius præcepta cõtempsit. Iustus uerò conditor hunc sibi contrarium posuit, quia inimicũ ex elatione deputauit. Sed hæc ipsa contrarietas culpæ, facta est homini pondus pœnæ, ut corruptioni suæ malè liber seruiat, qui bene seruus de incorruptionis libertate gaudebat. Salubrem quippe humilitatis arcem deserens, ad infirmitatis iugum superbiendo peruenit, & ceruicem cordis erigẽdo supposuit, quia qui subesse diuinis iussionibus noluit sub suis se necessitatibus strauit. Quod melius ostendimus, si ea quæ deiectus sustinet, & prius carnis, & post pondera mentis exprimamus. Vt enim taceamus hoc quòd dolores tolerat, quòd febrib. anhelat, sua quadam ægritudine constringitur. Ipsa hæc nostri corporis, quæ salus uocatur, ægritudo est. Nam ocio tabescit, opere deficit: inedia deficiens, cibo reficitur ut subsistat: refectiõe lassescens, abstinẽtia releuatur ut uigeat: aqua perfunditur, ne arescat: linteis tergitur, ne ipsa nimis perfusione liquefiat: labore uegetatur, ne quiete torpeat: quiete refouetur, ne laboris exercitatione succumbat: fatigatur uigilijs, somno reparatur: oppressa somno, uigilijs excutitur, ne sua peius quiete lassetur: uestibus tegitur, ne frigoris aduersitate penetretur: quæsito calore deficiens, aurarum flatu refouetur. Cunq; inde molestias inuenit, unde uitare molestias quæsiuit, malè fauciata, ut ita dixerim, de ipso suo medicamine languescit. Remotis ergo febribus, cessantibus q; doloribus ipsa nostra salus ægritudo est, cui curandi necessitas nunquam deest. Quot enim solatia ad uiuendi usum quærimus, quasi tot nostræ ægritudini medicamentis obuiamus. Sed ipsum quoq; medicamen in uulnus uertitur, quia exquisito remedio paulo diutius inhærẽtes, ex eo grauius deficimus, quod prouidè ad refectionem paramus. Sic nimirum debuit præsumptio corripi, sic superbia sterni. Quia enim elatum semel sumpsimus spiritum, ecce defluẽs quotidie portamus lutum. Ipsa quoque mens nostra à secreti interioris securo gaudio exclusa, modo spe decipitur, modo pauore uexatur, modo dolore deijcitur, modo falsa hilaritate releuatur: trãsitoria pertinaciter diligit, eorũq; amissione incessanter atteritur, quia & incessanter cursu rapiente permutatur. Rebus autẽ mutabilibus subdita, & à semetipsa uariatur. Nã quærens quod non habet, anxia percipit: Cunq; hoc habere cœperit, tædet hanc percepisse quod quæsiuit. Amat sæpe quod despexerat, despicit quod amauerat. Cum labore quæ æterna sunt discit, sed horum repentè obliuiscitur, si laborare desierit. Diu quærit ut parum quid de summis inueniat, sed ad consueta citius relabens, nec parum in his quæ inuenerit perseuerat. Erudiri appetens, uix suam ignorantiam superat, sed erudita, grauius cõtra scientiæ gloriam pugnat. Vix carnis suæ sibi tyrannidem subijcit, sed tamen adhuc intus culpæ suæ imaginem tolerat, cuius iam foris opera uincendo restrinxit. In autoris sui inquisitione se erigit, sed reuerberatam hanc, corporearum rerum amica caligo confundit. Semetipsam qualiter incorporea corpus regat, intueri uult, & non ualet. Requirit mirè, quod sibi respondere non sufficit, & sub eo ignara deficit, quod prudẽter requirit. Amplam se simul & angustam considerans, qualem se ueraciter æstimet ignorat: quia si ampla non esset, nequaquam tam inuestiganda requireret: Et rursum si angusta non esset, hoc ipsum saltẽ quod ipsa requirit, inueniret. Bene ergo dicitur: Posuisti me contrarium tibi, & factus sum mihimetipsi grauis. Quia dum repulsus homo, & à carne molestias, & à mente quæstiones tolerat, graue nimirum pondus semetipsum portat. Vndiq; languoribus premitur, undiq; infirmitatibus urgetur, ut qui relicto deo, se sibi ad requiem sufficere credidit, nihil in se nisi tumultum perturbationis inueniret, inuentumq; se fugere quæreret: sed autore contempto, quo se fugeret, non haberet. Cuius

infirmi

infirmitatis põdera bene quidam sapiens contẽ-
Eccl. 40 platus, ait: Graue iugum super filios Adam, à die exitus de uentre matris eorum, usque ad diem sepulturæ in matrem omnium. Beatus autem Iob ista considerans, & quare ita ordinata sint ingemiscens, non iustitiam redarguit, sed misericordiam inquirit, ut percontando ipse humiliter pulset, quod parcendo diuina pietas immutat. Ac si aperte dicat: Cur quasi contrarium tibi hominem despicis, qui certus scio, quia perire ipsum quem despicere crederis, non uis? Vnde bene adhuc & humilitatem confessionis exprimit, & uocem libe-
32 ræ inquisitionis adiungit, dicens: Cur non tollis peccatum meum, & quare non aufers iniquitatem meam?] Quibus profecto uerbis quid aliud quàm desiderium præstolati mediatoris in-
Iodn. 1 nuitur? de quo Ioannes ait: Ecce agnus Dei, ecce qui tollit peccatum mundi. Vel certè ab humano genere tunc peccatum plenè tollitur, cùm per incorruptionis gloriam nostra corruptio permutatur. Esse nanq; à culpa liberi nequaquam possumus, quousque in corpore mortis tenemur. Redemptoris ergo gratiam uel resurrectionis soliditatem desiderat, qui iniquitatem suam auferri funditùs sperat. Vnde mox & pœnam præuaricationis culpæ, quam ex origine meruit, & iudicium quod ex propria actione pertimescit, adiungens subdit:

Quòd præsens mors sit pœna peccati, & in iudicio si à peccatore secundum districtionem operum ratio exigatur, non subsistit, nec habet quid respondeat iudici. Cap. XXI

ECce nunc in puluere dormiã, & si mane me quæsieris, non subsistam.] Peccanti primo
Gen. 3 homini dictum est: Puluis es, & in puluerem reuerteris. Mane autem dicitur illa tunc manifestatio mentium, quæ in aduentu iudicis apertis cogitationibus quasi post noctis tenebras demonstratur. De quo nimirum mane per Psalmistam dicitur: Mane astabo tibi & uidebo. Quærere autem Dei, est hominem subtili interrogatione discutere, & districtè discutiendo iudicare. Beatus igitur Iob humanæ deiectionis damna considerans, uideat quia & præsenti iam pœna premitur, & adhuc de futuris grauius urgetur, Et dicat: Ecce nũc in puluere dormiam, & si mane me quæsieris, nõ subsistam. Ac si apertius deploret, dicens: In præsenti quidem mortem iam carnis patior, & tamẽ adhuc de futuro iudicio grauiorem morte, districtionis tuæ sententiam, pertimesco. Interitum pro culpa sustineo, sed adhuc ad iudicium ueniens, culpas restitui & post interitum formido. Exteriorem ergo mortem considerans, dicat: Ecce nunc in puluere dormiam: interiorem metuens adiungat: Et si mane me quæsieris, non subsistam. Quantalibet enim iustitia polleant, nequaquam sibi ad innocentiam uel electi sufficiunt, si in iudicio districtè requirantur. Sed hoc nunc ad solatium suę ereptionis inueniunt, quòd nequaquam se posse sufficere humiliter sciunt. sub humilitatis ergo tegmine à gladio se tantæ animaduersionis abscondunt, & quo terrorem uenturi iudicis præstolantes cõtinuo timore trepidant, eo indesinenter agitur, ut paratiores fiant. Sequitur:

Caput octauum beati Iob.

REspondens autem Baldath Suites, dixit: 24
Vsque quo loqueris talia, & spiritus multiplex sermonis oris tui? Nunquid Deus supplantat iudicium, aut omnipotens subuertit quod iustum est? Etiam si filij tui peccauerunt, & dimisit eos in manu iniquitatis suæ, tu tamen si diluculo consurrexeris ad deum, & omnipotentẽ fueris deprecatus, si mundus & rectus incesseris, statim euigilabit ad te, & pacatum reddet habitaculum iustitiæ tuæ, intantum ut si priora tua fuerint parua, & nouissima tua multiplicentur nimis. Interroga enim generationem pristinam, & diligenter inuestiga patrum memoriam. Hesterni quippe sumus, & ignoramus, quoniã sicut umbra dies nostri sunt super terram. Ipsi docebunt te, loquentur tibi, & de corde suo proferẽt eloquia. Nũquid uirere potest scirpus absque humore, aut crescere carectum sine aqua? Cùm adhuc sit in flore, nec carpatur manu, ante omnes herbas arescit. Sic uiæ omniũ qui obliuiscuntur Deum, & spes hypocritæ peribit. Non ei placebit uecordia sua, & sicut tela aranearum fiducia eius. Innitetur super domum suã, & nõ stabit, fulciet eam, & nõ consurget. Humectus uideatur antequam ueniat sol, & in ortu suo germen eius egredietur. Super aceruũ petrarũ radices eius densabuntur, & inter lapides cõmorabitur. Si absorbuerit eum de loco suo, negabit eum, & dicet: Nõ noui te. Hęc est enim lætitia uiæ eius, ut rursum de terra alij germinentur. Deus nõ proijciet simplicem, nec porriget manum malignis, donec impleatur risu os tuum, & labia tua iubilo. Qui oderunt te, induentur cõfusione, & tabernaculum impiorum non subsistet.

Caput XXII

REspondens autem Baldath Suites ait: Vsq; quo loqueris talia, & spiritus multiplex sermonis oris tui?] Iniustis semper grauia sunt uerba iustorum, & quæ ad ædificationem prolata audiunt, hæc quasi superimpositum pondus ferunt. Quod de se aperte Baldath Suites indicat, dicẽs:

Viſq; quo loqueris talia? Qui enim uſq; quo dicit: A
quia ædificationis uerba iam portare non poſſit,
oſtendit. Sed cùm corrigi iniqui deſpiciunt, bene
prolata criminātur: Vnde & protinus ſubiungit:
Et ſpiritus multiplex ſermonis oris tui. Cùm mul-
tiplicitas in ſermone reprehenditur, eſſe procul dubio
intelligentiæ grauitas in ſenſu denegatur.
Vis quippe ſumma loquentium, quadrifaria qua-
litate diſtinguitur. Nam ſunt nonnulli quos ſen-
tiendi ſimul ac dicendi amplitudo dilatat, & ſunt
nōnulli quos ſentiendi ſimul & dicēdi inopia an-
guſtat. Sunt nōnulli qui efficaciam dicēdi habēt,
ſed acumen ſentiendi non habent. Et ſunt nōnul-
li qui acumine ſentiendi ſubnixi ſunt, ſed ex ino-
pia locutionis obmuteſcunt. Hoc nanq; in homi-
nibus cernimus, quod in rebus ſæpe inſenſibili-
B bus uidemus. Nam plærunq; & abundans aqua
ab intimis ducitur, & largis in ſuperficiem meati-
bus deriuatur. Plærunq; anguſta in intimis latet,
& progrediendi rimas difficulter inueniens, fo-
ras anguſtior exūdat. Plærunq; minima in abſcō-
ditis oritur, cunq; patenter qua exeat inuenit; ex
largo foramine tenuis procedit, magniq; ſe mea-
tus dilarant, ſed non eſt quod fundant. Plerunque
uerò ampla in abſcōditis ſurgit, ſed anguſtis preſ-
ſa meatibus tenuiſſima profluit. Sic itaq; in alijs
os patens emanat, quod largus ingenij fons mini
ſtrat. In alijs intellectum nec ſenſus porrigit, nec
lingua fundit. In alijs os quidem ad loquendum
patet, ſed ad reddendum parata à ſenſu lingua ni-
C hil accipit. In alijs uerò largus ſentiendi fons à cor
de exuberat, ſed hunc quaſi meatus tenuis impar
lingua coanguſtat. In quibus nimirum quatuor
dicendi qualitatibus, ſola crimini tertia ſubiacet,
quæ hoc ſibi per locutionem arripit, ad quod per
ingenium non aſſurgit. Nam prima laudanda eſt,
quæ utroq; ualenter pollet. Secunda miſeranda,
quæ utroq; humiliter caret. Quarta adiuuanda,
quæ explere quod ſentit non ualet. Tertia uerò
deſpicienda atq; reprimenda, quæ dum ſermone
ſe erigit, ſenſu iacet: quæ membris inflatione tu-
mentibus ſimilis, ad aures audientium uaſta, ſed
uacua procedit. Quod nūc Baldath beato Iob cri
men intorquet, dicens: Spiritus multiplex ſermo-
nis oris tui. Qui enim multiplicitatē ſermonis ori D
tribuit, profecto cordis inopiā reprehendit. Ac ſi
apertè dicat: Abundantia ſpiritus in ſermone o-
ris attolleris: ſed ſenſus indigentia coanguſtaris.

25 Praui autem cùm recta reprehendunt, ne ip-
ſi quæ iuſta ſunt neſcire uideātur, nota omnibus
bona quæ audiendo didicerunt, quaſi incognita
proferunt. Vnde & Baldath protinus adiungit:

Nunquid Deus ſupplantat iudicium, aut om-
nipotens ſubuertit quod iuſtum eſt? Hæc bea-
tus Iob nec loquens negauerat, nec reticens i-
gnorabat. Sed procaces quiq;, ut diximus, etiā no
ta iactanter proferunt, ut loquendo docti uidean
tur. Contemnunt moderatè conticeſcere, ne cre-
dantur ex imperitia tacuiſſe. Sciendum uerò eſt,
quia tunc diuinæ iuſtitiæ rectitudinem laudant,
cùm ſe ad gaudiū incolumitas ſubleuat, & alios
flagella caſtigant, cùm ſe conſpiciunt rerum pro-
ſperitate perfrui, alios aduerſitate fatigari. Nam
dum peruerſè agunt, ſed tamen ſe rectos arbitran
tur, hoc quod ſibi proſpera ſuppetunt, deberi ſuis
meritis credunt, eoq; colligunt quòd Deus in-
iuſtè non iudicat, quòd quaſi iuſtos ſe aduerſitas
nulla contriſtat. Sed ſi eorum uitam quamlibet
breuiter uis ſupernæ correptionis attigerit, pulſa
ti protinus conſilium diuini examinis increpant,
quod paulò antè incolumes admirando præfere-
bant, iuſtumq; eſſe iudicium quod ſuis moribus
aduerſatur, negant, & dum de diuina æquitate diſ-
putant, ad reſultationis uerba proſiliunt, & cor-
repti quia deliquerint, grauius delinquunt. Vn-
de bene etiam per Pſalmiſtam contra peccatoris
B confeſſionem dicitur: Confitebitur tibi cùm be- Pſal. 48
nefeceris ei. Deſpecta quippe uox cōfeſſionis eſt
quam format iocunditas proſperitatis. Sola autē
confeſſio habet magni meritum ponderis, quam
à ueritatis rectitudine nequaquam ſeparat uis do
loris, quam uſque ad iudicium uocis exacuit ad-
uerſitas teſtis cordis. Non ergo mirum quod Bal
dath diuinam iuſtitiam laudat, qui nihil aduerſi
ab eadem iuſtitia tolerat. Sed quia amicos beati
Iob, hæreticorum tenere ſpeciem diximus, libet
ut paucis, quomodo Baldath uerba hæreticorum
ſurreptionibus congruant, demonſtremus. Hi
quippe dum ſanctam Eccleſiam temporali corri-
pi animaduerſione cōſpiciunt, audacius in iactan
tiam peruerſæ prædicationis intumeſcunt, & ſu-
perni examinis rectitudinem prætendentes, pro-
ſperari ſe ex meritis aſſerunt, illam uerò affli-
gi dignis retributionibus atteſtantur, & uerbis
blandientibus ſurreptionis aditum protinus in-
ter dolores quærunt, atq; aliorum uitam expro-
brantes, alionum mortibus feriunt, ac ſi illi iam iu-
ſtè defuncti ſint, qui de deo credere digna nolue-
runt. Vnde Baldath Suites poſtquam diuinam iu
ſtitiam protulit, illico ſubiungit: Etiam ſi fi-
lij tui peccauerunt ei, & demiſit eos in manu ini-
quitatis ſuæ, tu tamen ſi diluculo conſurrexeris
ad Deum, & omnipotentem fueris deprecatus: ſi
mundus & rectus inceſſeris, ſtatim euigilabit ad
te, & pacatum reddet habitaculum iuſtitiæ tuæ.]
Ac ſi afflictis catholicis errorum prædicatores di
cant: Vitæ ueſtræ prouidete, & quàm peruerſa te-
neatis, ex eorum qui inter uos defuncti ſunt dam
natione cognoſcite: quia conditori omnium niſi
perfidia ueſtra diſpliceret, nequaquā à uobis tam
numeroſos populos, in teritu ſæui ente, ſubtraheret.
Ait enim: Etiam ſi filij tui peccauerunt ei, &
dimiſit eos in manu iniquitatis ſuæ. Quaſi aperte
diceret: In iniquitatis ſuæ manu dimiſſi ſunt, qui
uitam noſtræ rectitudinis imitari noluerunt. Tu
tamen ſi diluculo conſurrexeris ad Deum, & om
nipotentem fueris deprecatus. Quia enim 26
ſe hæretici tenere lucem ueritatis æſtimant, ſan-
ctam Eccleſiam quaſi in erroris nocte poſitam,
ad diluculum ueritatis uocant, quatenus & per co
gnitionē Dei, quaſi per diluculum ſurgat, & per
precem pœnitentiæ præterita diluat. Si mun-
dus &

dus & rectus inceſſeris.] Mundus uidelicet in co A
gitatione, rectus in opere. Statim euigilabit
ad te.] Ac ſi apertè dicat: Quia is qui nunc tribu-
lationibus tuis uirtutem ſuæ protectionis non e-
xerit, quaſi ab adiutorio errantis dormit. Et pa-
catum reddet habitaculum iuſtitiæ tuæ.] Id eſt,
præſentis uitæ contrarietates amouet, & trāquil-
litatis protinus ſecuritatē præbet. Quia enim per-
uerſi quiq; tēporale gaudium ſingulare eſtimant,
diuinæ remunerationis bonum quod ipſi anxiè
ambiunt, hoc alijs pro magno pollicentur. Vnde
plærunq; fit ut aut amiſſa recuperari ſpondeant,
aut ad maiora adhuc præſentis uitæ præmia, audi
torum ſuorum animos extendant. Quod patēter
Baldath exprimit, cùm protinus adiungit:
B Intantum ut ſi priora tua fuerint parua, & nouiſſi-
ma tua multiplicentur nimis.] Si uerò habita cu-
lum iuſtitiæ, conſilium mentis uocat, afflictis ca-
tholicis errorum magiſtri pacatum iuſtitiæ habi-
taculum promittunt, quia ſi eos ad ſua pertrahūt,
profecto à cōtentione cōticeſcunt. Nanq; hi qui
pertrahi ad peruerſa potuerunt, tāto iam trāquil-
lius temporali pace quieti ſunt, quāto longius ab
æterna ſeparātur. Opes quoq; intelligentiæ ſe ſe-
quentibus creſcere ſpondent. Vnde & ſubditur:

Intantum ut ſi priora tua fuerint parua, & no-
uiſſima tua multiplicentur nimis.] Sed quia
eorum uerbis non facilè creditur, quoniam ſæpe
uita contemptibilis demonſtratur, antiquorum
patrum ſententias proferunt, earumq; rectitudi-
nem in argumentum ſui erroris inflectunt. Vnde
& ſubditur: C

Quòd antiquorum patrum exempla, ad inſinuandā tranſitoriæ huius uitæ inſtabilitatem, intuenda ſunt. Cap. XXIII

INterroga enim generationē priſtinam, diligen
ter inueſtiga patrum memoriam.] Generatio-
nem priſtinam, ac patrum memoriam nequaquā
uideri, ſed inueſtigari admonēt, quia hoc in ea no
lunt conſpici, quod liquidò cunctis patet. Non-
nunquam uerò more bonorum, quædam mora-
liter docent, & qualiter ex præteritis præſentia
colligantur inſinuāt: atq; ex his quæ iam à noſtris
oculis pertranſeundo ſubtracta ſunt, quàm nulla
ſint quæ uidentur demonſtrant. Vnde & adhuc
ſubditur: Heſterni quippe ſumus, & ignora- D
mus, quoniam ſicut umbra dies noſtri ſunt ſuper
terram.] Generatio itaq; priſtina interroganda
proponitur, ut tranſire tempus uitæ præſentis ſi-
cut umbra monſtretur: quia uidelicet ſi ea quæ e-
rant & iam tranſacta ſunt, ad memoriam reduci-
mus, patenter cognoſcimus quàm celeriter hoc
quoq; fugiat quod tenemus. Sæpe uerò hæretici
eoſdem nobiſcum patres quos ueneramur lau-
dant, ſed intellectu depraua to, ipſis nos eorū lau-
dibus impugnant. Vnde & adhuc ſubditur:
Ipſi docebunt te, loquentur tibi, & de corde ſuo
proferent eloquia.] Notandum quòd ſupe-
rius dixerat: Spiritus multiplex ſermonis oris tui,
nunc uerò reductis ad memoriam patribus dicit:
De corde ſuo proferent eloquia. Ac ſi uitam ſan-
ctæ Eccleſiæ hæretici deteſtantes dicant. Multi-
plicitatem ſpiritus in ore habes, in corde non ha-
bes. Sed illi contra te audiendi ſunt, qui uerba ex
corde proferentes, recta uiuendo docuerunt. Sæ-
pe autem praui dum ſuæ uitium tortitudinis igno
rant, audenter aliorum, rectitudinem lacerant.
Cunq;e contra bonos ſibi autoritatem increpa-
tionis arripiunt, aut ea bona proferunt, quæ nō
uidendo ſed audiendo didicerunt, aut ea alijs ma-
la mentientes ingerunt, quæ ipſi committūt. Sed
cùm ea bona proferunt, quæ ſeruare contemnūt,
ſciendum eſt quia plerunq; ueritas ſic per ora ad-
uerſariorum ſonat, ut eorum linguam mouens,
uitam feriat, quatenus culmē rectitudinis loquen
tes & ignorantes, ipſi ſibi & uerbis iudices, & fa-
ctis accuſatores fiant. Vnde Baldath mira quidē
contra hypocritas ſubdit, ſed mucrone uerbi ſe
impetit, quia ſimulator iuſtitiæ niſi ex aliquantu-
lo ipſe eſſet, docere iuſtum nequaquam tanta te-
meritate præſumeret. Et quidem fortia ſunt ual-
de quæ dicit, ſed hæc ſtultis, non autem ſapienti:
prauis, non recto dicere debuit; quia & uecordē
ſe aſſerit, qui hortis ſitientibus, in flumine aquam
fundit. Sed interim poſtponētes cui dicitur, pen-
ſemus ſubtiliter quid dicat, ut nos prolata inſtru-
ant, quanuis meritum ſui autoris impugnent.
Sequitur:

Quòd ſanctorum bona quia uera ſunt permanent, hypocritarum uerò bona, quia falſa ſunt, nō perſeuerant: et quòd ſuperbi correctionis impatientes ſunt. Cap. XXIIII

NVnquid uiuere poteſt ſcirpus abſq; humo
re, aut creſcere carectum ſine aqua?] Cui
Baldath ſcirpum uel carectum cōparet, ipſe pro-
tinus aperit, cùm ſubiungit. Cùm adhuc ſit in
flore, nec carpatur manu, ante omnes herbas are-
ſcit: ſic uiæ omnium qui obliuiſcuntur Deum, &
ſpes hypocritæ peribit.] Scirpi ergo uel carecti
nomine, hypocritæ uitam ſignat, quæ ſpeciē qui-
dem uiriditatis habet, ſed ad humanos uſus fru-
ctum utilitatis non habet, quæ ſterilitate operis
arida permanens, ſolo ſanctitatis colore uiride-
ſcit. Sed neq; ſine humore ſcirpus, neq; ſine a- 27
qua carectum proficit, quia hypocritarum uita ad
bona opera infuſionem quidem ſuperni mune-
ris percipit, ſed in cunctis quæ agit, exteriores
laudes appetens, à fructu perceptæ infuſionis ina
neſcit. Sæpe nanq; mira ſignorum opera faciunt,
ab obſeſſis corporibus ſpiritus pellunt, & per pro
phetiæ donum, uentura quoq; ſciendo præueni-
unt, ſed tamen à largitore tot munerum, cogita-
tionis intentione diuiſi ſunt: quia per eius dona,
non eius gloriam, ſed proprios fauores quærunt:
cunq; per accepta dona in ſua laude ſe eleuant,
ipſis muneribus contra largitorem pugnant. In-
de quippe contra dantem ſuperbiunt, unde ei am
plius humiles eſſe debuerunt. Sed eo poſtmodū
eos diſtrictior ſentētia percutit, quo nunc ſuper-
na bonitas & ingratos largius infundit. Fitq; eis

amplitudo muneris, incrementum damnationis, quia irrigati fructum non ferunt, sed sub uiriditatis colore uacui in altum crescũt. Quos bene per
Mat.7 Euangelium ueritas exprimit, dicens: Multi dicent mihi in illo die, domine domine, nonne in nomine tuo prophetauimus, & in nomine tuo dęmonia eiecimus, & in nomine tuo uirtutes multas fecimus? Et tunc confitebor illis, quia nunquã noui uos, discedite à me qui operamini iniquitatem. Scirpus igitur uel carectum absq; humore uel aqua non uiuit, quia nimirum hypocritæ non nisi ex superno munere uiriditatem bonæ operationis accipiunt. Sed quia hanc in usum propriæ laudis arripiunt, in aqua quidem uirides, sed tamen inanes crescunt. Bene autem subditur:
Cùm adhuc sit in flore, nec carpatur manu, ante omnes herbas arescit.] Scirpus in flore, est hypocrita in laude. Acutis uerò angulis surgens carectum manu nõ carpitur, quia exasperatis per arrogantiam sensibus, de prauitate sua hypocrita corripi dedignatur. In flore suo manum carpentis incidit, quia in laude hypocrita positus, ne hũc quisquam corripere audeat, asperitate sua protinus uitam corripientis secat. Sanctus nanq; esse non appetit, sed uocari: & cùm fortasse corripit, quasi in opinionis gloria detruncatur. Deprehensum se in prauitate irascitur, loqui sibi redarguentem prohibet, quia uelut in occulto uulnere tactus dolet. Qualis imperitis innotuit, talis uult ab omnibus æstimari, & paratior est mori quàm corripi. Redargutione deterior redditur, quia quasi diræ percussionis æstimat iaculum, puritatis uerbum. Vnde exasperatus protinus in contumelias surgit, & quæ mala exaggeret cõtra uitam correptoris, inquirit. Demonstrare longè incomparabiliter reum reprehensorem suum desiderat, ut innocentem se non suis actibus sed alienis criminibus ostendat, ita ut sæpe homo redargutionis aliquid se dixisse pœniteat, & quasi à carpentis manu, sic à corripientis animo quidam, ut ita dixerim, sanguis mœroris currat. Vnde bene per Salo
Prou.9 monem dicitur: Noli arguere derisorem, ne oderit te. Necq; enim iusto timẽdum est, ne derisor cũ corripitur, contumelias inferat, sed ne tractus ad odium, peior fiat. Inter hæc sciendum est, quod iustorum bona, quia ex corde incipiunt, uscq; ad præsentis uitæ terminum crescunt. Hypocritarum uerò opera, quia nequaquam sunt in occulto radicata, sæpe antè deficiunt, quàm præsens uita finiat. Nam plerunq; studio sacræ eruditionis insistũt, & quia hanc non præparandis meritis, sed promerendis fauoribus inquirũt, statim ut iudicium humanæ laudis arripiunt, & per hoc gratiam transitorij profectus assequuntur, tota mente sæculatibus curis inseruiunt, atq; à sacra funditùs eruditione uacuantur, & agendo post indicant, quantum temporalia diligant, quia sola prius æterna prædicabant. Plerunq; autem assumptę speciem maturitatis ostẽdunt, quiete silentij, longanimitate patientiæ, continentiæ uirtute decorantur. Sed cùm

A per hæc quæsiti culmẽ honoris attigerint, cumq; sibi iam reuerentia à cunctis impenditur, protinus se in lasciuiam uoluptatis fundunt, & bona se non ex corde tenuisse ipsi sibi testes sunt, qui hæc citò dimiserunt. Nonnunquam uerò aliqui quæ possident tribuunt, atq; indigentibus cuncta largiuntur, sed tamen ante uitæ terminum, auaritiæ prurigine accensi, aliena appetunt, qui sua largiri uidebantur, & pertinaci post crudelitate ambiunt, quod ficta prius pietate reliquerunt. Vnde
& rectè nunc dicitur: Cùm adhuc sit in flo- 28
re, nec carpat manu, ante omnes herbas arescit.]
Iuxta carnem quippe & iusti herba sunt, propheta attestante, qui ait: Omnis caro fœnum. Sed Esa.40
ante omnes herbas arescere scirpus dicitur, quia
B iustis in bono suo permanentibus, à uiriditate assumptæ rectitudinis hypocritarum uita siccatur. Arescunt herbæ etiam reliquæ, quia iustorum opera cum carnis uita deficiunt. Sed herbarum ariditatem scirpus præuenit, quia priusquam de carne hypocrita transeat, ea quæ in se ostenderat, uirtutum facta derelinquit, De quibus etiam bene per Psalmistam dicitur: Fiant sicut fœnum æ- Psal.128
dificiorum, quod priusquam euellatur, exaruit. Fœnum quippe ædificij in alto nascit, sed nequaquam pingui radice solidatur, quia & hypocrita summa quidem agere cernitur, sed non in eis ex cordis puritate roboratur. Quod nimirum fœnũ & non euulsum citius arescit, quia uidelicet hy-
C pocrita & in præsenti adhuc uita subsistit, & iam sanctitatis opera quasi uiriditatis speciem amittit. Quia enim sine intentione rectæ cogitationis bona studuit agere, hæc amittens, indicat se sine radice floruisse. Sed Baldath, sicut prædiximus, cui scirpum uel carectum comparet ilico aperit, cùm subiungit: Sic uiæ omnium qui obliuiscuntur Deum, & spes hypocritæ peribit.] Quid enim in cunctis suis operibus hypocrita sperat, nisi honoris reuerentiam, gloriam laudis, à melioribus metui, sanctus ab omnibus uocari? Sed permanere spes hypocritæ non ualet, quia æternitatem non quærens, fugit quod tenet. Nequaquam quippe mentis eius intentio in illa gloria figitur, quæ sine fine possidetur, sed cùm transitorijs fa-
D uoribus inhiat, perdit percipiendo quod laborat, ueritate attestante, quæ ait: Amẽ dico uobis, quia Matth.6
receperunt mercedem suam. Sed hæc spes recipiendæ mercedis diu teneri non potest, quia pro ostẽsis operibus honor tribuitur, sed uita ad terminum urgetur: laudes resonant, sed ad finem cum laudibus tempora festinant: & quia nequaquam animus in æternitatis amore radicatur, cum ipsis profecto rebus quas diligit labitur. Nemo nanq; ualet mobilia diligere, & ipse immobilis stare. Qui enim transeuntia amplectitur, eo ipso ad cursum ducitur, quo decurrentibus implicatur. Dicat ergo: Et spes hypocritæ peribit, quia humana laus quàm magnis laboribus appetit, impulsa temporum momentis decurrit. Bene autem subditur:

Quòd

Quòd uili precio opus magnum uedit, qui ideò in laboribus continentiæ seruit, ut laus ei ab hominibus impendatur, & cùm tempus retributionis aduenerit, hæc quæ modo placet insania, in tormentis positis displicebit. Cap. XXV

NOn ei placebit uecordia sua.] Magna quippe uecordia est, laboriosa agere, & auræ laudis inhiare, forti opere præceptis cœlestibus inseruire, sed terrenæ retributionis præmiũ quærere. Vt enim ita dixerim, qui pro uirtute quam agit, humanos fauores desiderat, rem magni meriti uili precio uenalem portat. Vnde cœli regnũ mereri potuit, inde numũ transitorij sermonis quærit. Vili ergo precio opus uendit, quia magna impen
29 dit, sed minima recipit. Quibus itaq; hypocritę similes, nisi fœcũdis & neglectis uitibus existũt, quæ per ubertatem fructũ proferunt, sed nequaq; per studium à terra subleuantur. Quod pingues palmites germinant, errantes bestiæ conculcant, & quo hoc uberius aspiciunt, profectum in infimis, auidius consumunt: quia nimirum hypocritarum opera dum clara monstrantur, qua pinguia prodeunt, sed dũ humanas laudes appetũt, quasi in terra deseruntur. Quæ huius mundi bestiæ, maligni scilicet spiritus comedunt, quia hæc ad usum perditionis inflectunt, tantoq; ardentius rapiũt, quãto & magna clarius innotescũt. Vnde bene per pro-
Osee 8 phetam dicit: Culmus stans, nõ est in eo germen, & non faciet farinã, quòd etsi fecerit, alieni comedent eam. Culmus quippe germen nõ habet, cùm uita meritis uirtutum caret. Farinam culmus non facit, cùm is qui in præsenti seculo proficit, nil sub tilitatis intelligit, nullũ boni operis fructum reddit. Sed sæpe & cùm fecerit farinã, hanc alieni comedũt, quia & cùm bona opera hypocritæ ostendunt, de his malignorũ spirituũ uota satiantur. Qui enim per hæc placere deo nõ appetunt, nequaq; agri dominũ, sed alienos pascunt. Fœcundo itaq; hypocrita & neglecto palmiti similis, seruare fructum non ualet, quia botrus boni operis in terra iacet. Sed tamen hac ipsa uecordia sua pascitur, quia pro bono opere à cunctis honoratur, cæteris præeminet, subiectas hominum mentes tenet, maioribus locis attollitur, fauoribus nutritur. Hæc uerò ei sua uecordia placet interim, sed non place
D bit, quia cùm retributionis tempus aduenerit, in pœna displicet, quòd uecors fuit. Tũc se stultè egisse intelliget, cùm pro delectatione laudis, sententiã diuinæ correptionis acceperit. Tunc se uecordem fuisse considerat, cùm se pro temporali quam percepit gloria, perpetua tormenta castigant. Tunc ueram scientiam supplicia aperiunt: quia per hæc profecto colligit, nihil fuisse omnia quæ transire potuerunt. Vnde & rectè subditur:

Quòd ad flatum mortis quasi ad uenti uehementis impetum hypocritarum textura rumpatur, & hi qui crucem in angaria portant, Christo non commoriantur. Cap. XXVI

ET sicut tela aranearum fiducia eius.] Bene hypocritarum fiducia, aranearum telis similis dicitur, quia omne quod ob obtinendam gloriam exudant, uentus uitæ mortalis dissipat. Nam

A quoniã æterna non quærunt, bona tẽporalia cum tempore amittũt. Pensandũ quoq; est quòd fila araneæ per ordinẽ ducũt, quia sua hypocritę quasi sub discretione opera disponũt. Aranearũ tela studiosè texit, sed subito uenti flatu dissipatur: quia quicquid hypocrita cum labore peragit, aura humani fauoris tollit, & dũ in appetitu laudis opus deficit, quasi in uentũ labor euanescit. Sępe nanq; & uscq; ad præsentis uitæ terminũ, hypocritarũ facta perdurant, sed quia per hęc autoris laudẽ non querũt, bona ante Dei oculos nunquam fuerunt. Plærunq; enim, ut prædiximus, sacræ legis eruditione fulciuntur, doctrinæ uerba proferũt: omne quod sentiunt, testimonijs accingũt: nec tamen per hęc uitã audientiũ, sed proprios fauores quærũt: quia
B nec proferre alia nouerunt, nisi quæ auditorũ corda ad rependendas laudes excitent, non aũt ad lachrymas accendant. Mens quippe cõcupiscen 30
tijs exteri oribus occupata, igne diuini amoris nõ calet, & idcirco ad supernum desideriũ inflammare auditores suos nequeũt uerba, quæ frigido corde proferuntur. Necq; enim res quæ in seipsa non arsérit, aliud accendit. Vnde fit plęrunq; ut hypocritarum dicta & audientes non erudiãt, & eosdem ipsos qui ea proferunt, elatos laudibus deteriores reddant. Attestante em Paulo, scientia inflat, cha- 1.Cor.8
ritas uerò ædificat. Quem enim charitas ædificando nõ erigit, scientia inflando peruertit. Plærunq; se hypocritæ mira abstinentia affligunt, omne robur corporis atterunt, & quasi carnis uitam fundi
C tùs in carne uiuentes extinguunt, sicq; per abstinentiam morti appropiant, ut penè quotidie morientes uiuant. Sed ad hæc humanos oculos quærunt, admirationis gloriam expetunt, ueritate attestante, quæ ait: Exterminant facies suas, ut appa Matth.6
reant hominib. ieiunantes. Nam ora pallescũt, corpus debilitate quatit, pectus interrumpẽtibus suspirijs urget. Sed inter hæc, ab ore proximorũ sermo admirationis quærit, nihilq; tanto labore aliud, nisi estimatio humana cogitat. Quos nimirũ bene Simõ ille significat, qui dominicæ passionis tempore in angaria crucem portabat, de quo scri ptum est: Inuenerũt hominem Cyrenæũ, uenien- Matth.27
tem obuiam sibi, nomine Simonem: hũc angariauerunt ut tolleret crucem Iesu. Quod enim per angariã agimus, nõ hoc ex studio amoris operamur. Crucem ergo Iesu in angaria portare, est afflictionem abstinentiæ pro alia quàm necesse est intentione tolerare. An non Iesu crucem portat in angaria, qui quasi ad præceptum domini, carnem domat, sed tamen spiritalem patriam non amat? Vnde & Simon idem crucem portat, sed nequaquam moritur: quia omnis hypocrita corpus qui dem per abstinentiam afficit, sed tamen per amorem gloriæ, mundo uiuit. Quo contra per Pau- 31
lum bene electis dicitur: Qui autem sunt Chri Gal.5
sti, carnem suam crucifixerunt cũ uitijs & concupiscentijs. Cum uitijs quippe & concupiscentijs carnem crucifigimus, si sic gulam restringimus, ut iam de mundi gloria nihil quæramus. Nam qui corpus macerat, sed honoribus anhelat,

crucem carni intulit, sed mundo per concupiscen A
tiam peius uiuit, quia & sæpe per sanctitatis imaginem, locũ regiminis indignus assequitur: quem nisi aliquid in se uirtutis ostenderet, nullo percipere labore mereretur. Sed transit quod delectabiliter obtinet, & pœnaliter, quod sequitur, manet. Sanctitatis nunc fiducia in ore hominũ ponit: sed cùm internus iudex secreta cordis examinat, testes uitæ exterius non quærit. Bene ergo dicitur: Sicut tela aranearum fiducia eius, quia apparente cordis teste, præterit omne q̃d exterius de humano fauore cõfidit. Vnde & adhuc aptè subiungit.

Quod instabilis sit domus quæ Christũ non habet in fundamẽto, et quid sit quòd fatuæ uirgines oleũ mendicãt. Cap. XXVII

INnitetur super domũ suam, & non stabit.] Sicut B
domus exterioris cõuersatiõis, est ædificiũ q̃d inhabitat corpus: ita domus nostræ cogitationis, est res quælibet quã per dilectionẽ inhabitat animus. Omne quippe quod diligimus, quasi in hoc quiescentes habitamus. Vnde Paulus quia in supernis cor fixerat, in terra quidã positus, sed tamen à terra extraneus, dicebat: Nostra conuersatio in cœlis est. Mens itaq; hypocritæ nihil aliud in omne quod agit, nisi opinionis suæ gloriam cogitat, nec curat quo pòst per meritum ducitur, sed quid interim dicatur. Domus ergo eius, est delectatio fauoris, quam quasi quietus inhabitat: quia per cuncta sua opera ad hanc se intra animum reclinat. Sed stare domus hæc non ualet, quia laus cùm uita præterit, & humanus fauor in iudicio C
non subsistit. Vnde & fatuæ uirgines quæ oleum in uasis non sumpserant, quia in alienis scilicet uocibus gloriã, & non in suis cõscientijs habebant, turbatæ per sponsi præsentiam dicũt: Date nobis de oleo uestro, quia lampades nostræ extinguuntur. Oleum quippe à proximis petere, est gloriam boni operis, à testimonio alieni oris implorare. Mens etenim uacua: cùm cunctis suis laboribus nihil se intus tenuisse inuenerit, testimoniũ foris quærit. Ac si apertè fatuæ uirgines dicant: Cùm nos repelli sine retributione conspicitis, dicite in nostro opere quid uidistis. Sed frustra tunc hypocrita super hanc domũ laudis innitit, quia nihil ei in iudicio attestatio humana suffragat, quia eandem laudem quã pòst in testimoniũ exigit, prius D
in munere recepit. Vel certè super domum suam hypocrita innitit, cùm uanis fauoribus deceptus, quasi de fiducia sanctitatis eleuat. Multa quippe hypocritæ in occulto mala faciunt, quædam uerò bona in publico. Cunq; ex bonis patentibus laudes recipiunt, ab occultis malis cõsiderationis oculos auertũt, talesq; se æstimant, quales foris audiunt, non quales intus nouerunt. Vnde fit plerunq; ut ad supernum quoq; iudicium cum fiducia ueniant, quia tales se apud internum arbitrum credunt, quales ab hominibus foris habebantur. Sed stare domus hypocritæ non ualet: quia in terrore districti examinis, omnis anteactæ fiducia sanctitatis cadit. Cunq; sibi oris alieni testimonia deesse cognouerit, ad sua se opera enumerãda cõ

Phil.3

Matth.25

32

uertit. Vnde & adhuc subditur: Fulciet eam, & non cõsurget.] Hoc nanq; quod per se stare non ualet, fulcitur ut stet: quia cùm uitã suam hypocrita labefactari in iudicio cõspicit, hãc fulciẽdo statuere operum enumeratione cõtendit. An nõ laudis suæ habitaculum hinc inde fulciunt, qui acta sua, ut præfati sumus, in iudicio enumerantes dicunt: Domine domine, nonne in nomine tuo prophetauimus, & in nomine tuo dæmonia eiecimus, et in nomine tuo uirtutes multas fecimus? Sed domus laudis tot allegationibus fulta, minimè consurgit, quia protinus iudex dicit: Nunquam noui uos, discedite à me qui operamini iniquitatem. Et sciendum est, quia hoc quod surgit, ab infimis ad superiora se erigit. Domus ergo hypocritæ surge re non ualet, quia per omne quod iuxta præcepta B
cœlestia agere potuit, à terra nunquam animum leuauit. Iure igitur tunc nequaquam ad premium retributionis erigitur, quia per hoc quod nũc exhibet, in appetitu temporalis gloriæ iacet.

Quòd illucescente sole iustitiæ, sicci erunt & aridi hypocritæ, qui uirides uidentur & humecti. Cap. XXVIII

SEd quia uita hypocritæ scirpi appellatione sig- 33
nata, qualiter in iudicio reprobetur audiuimus: priusquam districtus iudex appareat, qualis ab hominibus habeatur audiamus. Sequitur:

Humectus uidetur scirpus antequam ueniat sol.] Sæpe in sacro eloquio dominus, Solis appellatione figuratur, sicut per prophetã dicitur: Vobis autem qui timetis nomen domini, orietur sol iustitiæ: & sicut repulsi in iudicio impij dicere in sapientiæ libro describuntur: Errauimus à uia ueritatis, & lumen iustitiæ non luxit nobis, & sol nõ est ortus nobis. Ante solem igitur scirpus humidus cernitur, quia priusquam diuina districtio in iudicio candeat, omnis hypocrita infusum se sanctitatis gratia ostẽdat: quasi uirens aspicitur, quia iustus æstimatur: honoris locum obtinet, de gloria sanctitatis pollet, à cũctis ueneratio defertur, opinio laudis extenditur. Scirpus itaque iste in nocte humidus est, sole autem ueniente siccatur: quia nimirum hypocrita in tenebris uitæ præsentis, sanctus ab omnibus creditur, sed cùm districtus iudex uenerit, quàm sit iniquus apparebit. Dicat ergo: Humectus uidetur, antequam ueniat sol, quia uirẽtem se nunc humanis oculis exhibet, sed in calore tunc diuini iudicij arescet. Sequitur: Et in ortu suo, germen eius egredit.] Herba quælibet nascendo prius à terra producitur, aura & æstibus tangitur, sole ac pluuijs nutritur, & tunc demum ad proferendum sui seminis germen aperitur. Scirpus uerò cum flore suo nascitur, moxq; dum à terra surgit, qui secum seminis germen producit. Bene ergo per herbas reliquas sanctus quilibet, per scirpum uerò hypocrita designatur: quia iusti uiri priusquam in opere sanctæ conuersationis oriunt, huius uitæ hyemem tolerant, eosq; grauiũ persecutionũ æstus fatigant. Sed cùm recta faciunt, nequaq; hic suæ rectitudinis remunerationem quærũt. Cùm uerò à præ-

Malac.4

Sap.5

præsentis mundi laboribus exeunt, ad æternã pa- A
triam uenientes, expectata retributione perfruuntur. At contrà hypocrita, quia mox ut in bono opere nascitur, præsentis mundi recipere gloriã conatur, quasi scirpi more cũ germine orit. Qui pro eo q̃d bene uiuere incipit, quærit statim, ut à cunctis honoretur. Germen itaq; in ortu, est remuneratio in inchoatione. Sæpe nanq; nonnulli apertè prauitatis uias deserũt, sanctitatis habitũ sumunt, moxq; ut prima limina bene uiuendi cõtigerint, obliti qui fuerint, affligi iam per pœnitentiam de consummatis nequitijs nolunt, laudari aũt de inchoata iustitia appetunt, præesse cæteris etiã melioribus cõcupiscunt. Quos plærunq; dum iuxta uotum præsens prosperitas sequitur, multo quàm prius fuerant, de sanctitatis habitu peiores fiunt. B
Nã rebus multiplicib. occupati, atq; ipsa occupatione cõfisi, non solũ perpetrata minimè deplorant, sed adhuc quæ deplorentur exaggerant.

Quid sit non operari in primogenito bouis, & lignorum auferre præputia. Cap. XXIX

34 QVi enim mundũ deserunt, ad exteriora offi-
cia prouehi non debent, nisi per humilitatẽ diutius in eiusdem mundi contemptu solidentur. Citius nanq; bona depereunt, quę hominibus ante tempus innotescunt, quia & arbusta plantata, priusquam fixa radice coalescant, si manus concutiens tangit, arefacit. At si in altum radix figitur, et terræ humoribus conspersa solidatur, hæc & manus impellit, sed non lædit: hæc & uentorum flatus inflectendo concutiunt, sed non euertunt. Ne C
ergo eruatur uita cœpti operis, diutinè ac robustè in alto humilitatis figenda est radix cordis: ut cùm ab humano ore, detractionis aura uel fauoris flauerit, etsi in quamlibet partem utcũq; incurua t, animum funditùs non euellat, sed ad statum suum protinus post inflectionẽ redeat, si apud se fortis in radice perdurat. Quid in rebus excrescentibus pariete surgente robustius? Qui tamen si dũ construitur, impellatur, statim sine labore destruitur: si autem per spatium tẽporis ab humore suo exiccari permittitur, sæpe & arietum ictibus minimè quassatur. Sic sic uidelicet bona nostra & in tempestiuè manifestata depereunt, & diutius occultata solidãtur: quia humanæ occupationis manus cùm incipiẽtem conuersationis nostræ uitam D
cõtigerit, quasi recẽtem parietem impellit, eamq; facilè destruit, quia adhuc humorem infirmitatis propriæ nõ amisit. Cùm uero in longa quietis suæ adiectione se animus comprimit, quasi more exiccati parietis, contra ictus obdurescit, & confractum protinus resilit, omne quod solidum impactum fuerit. Hinc est quòd uitam inchoãtium Deut.15 Moyses humanis occupationibus exerceri prohibuit, dicens: Non operaberis in primogenito bouis, & non tondebis primogenita ouiũ. In primogenito quippe bouis operari, est bonæ conuersationis primordia, in exercitio publicæ actionis ostendere. Ouium quippe primogenita tondere, est ab occultationis suæ tegmine, humanis oculis inchoãtia bona opera nostra denudare. In primogenito ergo bouis operari prohibemur, atq; à primogenitis ouiũ detondẽdis cõpescimur, quia etsi quid robustũ incipimus, exercere hoc in apertò citius nõ debemus: Et cùm uita nostra simplex quid atq; innocuũ inchoat, dignũ est, ut secreti suauelamina non relinquat, ne nudum hoc humanis oculis quasi subducto uellere ostendat. Ad sola 35
ergo diuina sacrificia boũ primogenita ouiumq; proficiant, ut quicquid fortè, simplex, innocuũq; incipimus, hoc ad honorem intimi iudicis, in ara cordis immolemus. Quod ab illo proculdubio tanto libentius accipit, quãto & ab hominib. occultatũ, nulla laudis appetitione maculat. Sæpe autẽ nouæ cõuersationis primordia adhuc ex carnali uita sunt cõmixta, & idcirco innotescere citius nõ debent, ne cùm laudant bona quæ placẽt, deceptus laude sua animus deprehendere in eis nequeat mala quæ latent. Vnde rectè rursum per Mosen dicit: Quando ingressi fueritis terrã, quã Leuit.19
ego daturus sum uobis, & plantaueritis in ea ligna pomifera, auferetis præputia eorũ. Poma quę germinant, immũda erũt uobis, nec edetis ex eis. Ligna quippe pomifera, sunt opera uirtutib. fœcunda. Præputia itaq; lignorũ auferimus, cùm de ipsa inchoationis infirmitate suspecti, primordia nostrorũ operum nõ approbamus. Poma aũt quę germinant, immũda ducimus, nostrisq; esibus nõ aptamus: quia cùm primordia boni laudant operis, dignũ est ut hoc animũ non pascat operantis, ne dũ accepta laus suauiter carpit, fructus operis C
intẽpestiuè comedat. Qui ergo inchoatę uirtutis, ab humano ore laudem receperit, quasi plantati ligni ante tempus pomũ comedit. Hinc per Psalmi- Psal.126
stam ueritas dicit: Vanũ est uobis ante lucem surgere, surgite postq; sederitis. Ante lucem quippe surgere, est prius q; claritas æternæ retributionis appareat, in præsentis uitæ nocte gaudere. Sed dum ergo prius est, ut pòst rectè surgamus: quia quisquis nunc sese sponte non humiliat, nequaquam hunc sequẽs gloria exaltat. Quod ergo illic ante lucẽ surgere, hoc hic hypocrita in ortu est germen pferre: quia humanas laudes desiderans, ubi ad opus bonũ nascit, ibi mox expetit, ut gloriã retributionis assequat. An nõ in ortu suo hi germen protulerant, de quibus ueritas dicebat: Amãt pri- Matth.23
mos discubitus in cõuiuijs, & primas cathedras in synagogis, & salutationes in foro, & uocari hominibus Rabbi? Pro eo ergo quòd bene agere incipiunt, quia honorẽ cõsequi ab hominib. conant: quasi scirpi more ab ortu suo cum germine exurgunt. Hi nimirũ cùm recta operari appetũt, prius mente sollicita eiusdem operis sui testes quærunt, & tacita cogitatione pertractãt, si sunt qui gerenda uideant, si dignè hæc eloqui, qui uiderint, possint. Si uerò eorũ facta nullũ fortasse hominũ contingat aspicere, hæc se proculdubio æstimãt perdidisse, & interni arbitri oculos quasi absentes deputant: quia ab eo uicem sui operis recipere in posterum recusant. Et quoniam cùm rectum quod hypocrita egerit, uideri à multis quærit, bene adhuc de hoc scirpo subiungitur: Super aceruum petrarum

petrarum radices eius densabuntur, & inter lapides commorabitur.] Quid enim radicum nomine, nisi latentes cogitationes accipimus, quæ in occulto prodeunt, sed in ostensione operum per apertum surgunt, sicut & de uerbi semine per pro
Esa.37 phetam dicitur: Et hoc quod saluatũ fuerit de domo Iuda, & quod reliquum est, mittet radicem deorsum, & faciet fructum sursum. Radicem quippe deorsum mittere, est cogitationem bonam in abditis multiplicare. Fructũ uerò sursum facere, est per efficaciã operis, recta quæ cogitauit ostendere. Lapidũ uerò nomine in sacra scriptura homines designant: sicut sanctæ Ecclesiæ per Esaiam
Esa.54 dicitur: Ponã iaspidem propugnacula tua, & portas tuas in lapides sculptos. Qui eosdem lapides quid dixisset, aperuit cùm subiungit: Vniuersos filios tuos doctos à domino. Et sicut admonente
1.Pet.2 Petro apostolo dicitur: Et uos tanquã lapides uiui superædificamini domus spiritales. Hoc itaque loco quia lapides dicti sunt, sed tamen uiui minimè dicuntur, nuda appellatione lapidũ permisti possunt reprobi & electi figurari.

Quòd in suam destructionem laborant, qui nuncijs regis Babylonis bona quæ agunt, quasi diuitias congregatas ostendunt. Caput XXX

36 SCirpus itaq; iste qui inter lapides commorat, super aceruum petrarum radices densat, quia omnis hypocrita cogitationes suas in exquirẽda hominũ admiratione multiplicat. Per omne enim quod hypocritę faciunt: quia occultis cogitationi C bus laudes hominũ requirunt, quasi radices scirpi in aceruum petrarum mittunt. Operaturi quippe laudes suas cogitant, laudari autem has secum taciti in cogitationibus uersant. Gaudent se præcipuos in humana æstimatione claruisse. Cunq; inflati fauoribus apud semetipsos intumescunt, sæpe miranẽ taciti etiam ipsi quod sunt. Videri quotidie semetipsis altiores cupiũt, ac miris inuentionibus in opere excrescunt, quia sicut uirtus humilitatis omne uitiũ eneruat, sic arrogantia roborat: Cogit namque mentem iuuenescere, & contra uires ualere, quia & q̃d negat uigor ualetudinis amor imperat laudis. Vnde & factis suis, ut diximus, arbitros inquirunt. Si uerò eorũ operi testes deesse contingat, narrant ipsi quæ gesserint. Cunque efferri fauoribus cœperint, sæpe eisdem suis D operibus quæ egisse se referũt, mentiendo aliquid adiungunt. Cùm uerò & uera dicunt, hæc dicendo aliena faciunt, quia quæsitis remunerati fauoribus, ab eorũ intima retributione uacuanẽ. In eo enim quòd bona sua patefaciunt, ostendunt malignis spiritibus, quasi insidiantibus hostibus, quæ prędentur. Quorũ profecto uitam illa cunctis notissima Ezechiæ culpa figurauit, quòd postquam una prece, & sub unius noctis spacio, centũ octoginta quinque milia hostiũ angelo feriente prostrauit: postquam occasui proximũ, ad altiora cœli spacia solem reduxit: postquã uitã propinquante iam termino coarctatam, in tempora longiora protelauit: susceptis Babylonici regis nuncijs, bona omnia quæ possidebat ostendit: sed prophetæ A uoce protinus audiuit: Ecce dies uenient, & auferẽt omnia quę in domo tua sunt, in Babylonem; 4.Reg.20
non relinquet quicquã, dicit dominus. Sic sic nimirum hypocritę postquã magnis uirtutibus excrescunt, quia cauere malignorũ spirituũ insidias negligunt, & cælari in eisdem uirtutibus nolunt, bona sua ostendendo, hostium faciunt: & prodentes subitò amittũt, quicquid diutius studẽtes operantur. Hinc per Psalmistã dicitur: Tradidit in Psal.77
captiuitatẽ uirtutes eorũ, & pulchritudines eorũ in manus inimici. Virtus quippe & pulchritudo arrogãtiũ, inimici manibus tradit: quia omne bonum quod per concupiscentiã laudis ostenditur, occulti aduersarij iuri mancipatur. Hostes nanq; ad rapinam prouocat, qui suas eorum notitiæ diuitias denudat. Quousq; enim ab æternę patrię se B curitate disiungimur, per latronũ insidiantiũ iter ambulamus. Qui ergo in itinere deprædari formidat, abscondat necesse est bona quę portat. O miseri qui affectantes laudes hominũ, in semetipsis dissipant fructus laborum, cunq; se ostendere alienis oculis appetunt, damnant quod agunt. Quos nimirum maligni spiritus cùm ad iactantiam prouocant, eorũ, sicut diximus, opera captiuantes denudant. Vnde sub cuiusdã gentis specie, antiquorum hostiũ malitiã signans, per pphetam ueritas
Iohel.1 dicit: Posuit uineã meã in desertũ, decorticauit ficum meam, nudãs expoliauit eam, alibi facti sunt rami eius: Insidiantibus quippe spiritibus, Dei uinea in desertũ ponit, cùm plena fructibus anima, humanæ laudis cupiditati dissipat. Ficũ dei gens ista decorticat, quia seductam mentem, in fauoris appetitum rapiens, quo hanc ad ostentationem pertrahit, tegmen ei humilitatis tollit: eamq; nudans expoliat, quia quousq; in bonis suis abscondit, quasi proprij tegminis cortice uestit. Cùm uerò mens hoc quod egerit, uideri ab alijs concupiscit, quasi expoliata ficus eum qui se texerat corticem amisit. Vbi aptè subdit: Albi facti sunt rami eius, quia ostensa humanis oculis eius opera candescunt, de sanctitate nomen sumitur, cùm recta actio diuulgatur. Sed quoniam subductor cortice rami fici huius arescũt, solerter intuendũ est: quia facta arrogantium humanis oculis ostensa, unde D placere appetũt, inde siccanẽ. Mens itaq; quę per iactantiam proditur, decorticata rectè ficus uocatur: quia & candida est per hoc quòd cernitur, & siccitati proxima per hoc quòd tegmine corticis nudat. Intus ergo sunt seruanda quæ agimus, si ab interno arbitro uicẽ recipere nostri operis expectamus. Hinc est em q̃d per Euangeliũ ueritas dicit: Nesciat sinistra tua, quid faciat dextera tua: ut Matt.
sit eleemosyna tua in abscõdito, & pater tuus qui uidet in abscondito reddet tibi. Hinc est quod de electorũ Ecclesia per Psalmistã dicit: Omnis glo- Psal.44
ria eius filiæ regum ab intus. Hinc Paulus ait: Glo 2.Cor.1
ria nostra hæc est, testimoniũ conscientiæ nostrę. Filia quippe regum Ecclesia, quæ in bono est opere spiritalium principum prædicatione generata, gloriã intus habet: quia hoc quod agit, in ostentationis iactantia non habet. Gloriam suam Paulus

Paulus testimonium conscientiæ memorat, quia A fauores oris alieni non appetens, uitæ suæ gaudia extra semetipsum ponere ignorat. Occultãda sunt ergo quæ agimus, ne hæc in huius uitæ itinere incautè portantes, latrocinantium spirituum incur-
38 sione perdamus. Et tamen ueritas dicit: Vide-
Matth.5 ant opera uestra bona, & glorificent patrem uestrum qui in cœlis est. Sed aliud est profecto, cùm in ostensione operis, gloria quæritur largitoris, aliud cùm laus priuata concupiscitur de dono largientis. Vnde & rursus in Euangelio hæc eadem
Ibidem ueritas dicit: Attendite, ne iustitiam uestram facia tis coram hominibus, ut uideamini ab eis. Opus ergo nostrum cùm hominibus ostenditur, in cordis prius examinatione pensandum est, per eiusdem ostensionis studium quid quæratur. Si enim B dantis gloriam quærimus, etiã publica nostra opera, in cõspectu illius occulta seruamus. Si uerò per hęc nostrã laudẽ concupiscimus, foras ab eius cõspectu iam fusa sunt, etiãsi à multis ignorẽtur. Sed ualde perfectorum est, sic ostenso opere, autoris gloriã quærere, ut de illata laude priuata nesciant exultatione gaudere. Tunc solùm nanq; innoxiè hominibus laudabile opus ostendit, cùm per despectũ mentis ueraciter laus impensa calcat. Quã quia infirmi quiq; perfectè contemnendo non superant, restare necesse est, ut bonũ hoc quod operantur abscondãt. Sæpe enim ab ipso ostensionis exordio, propriã laudem quærũt, sæpe uerò in ostensione operis, autoris patefacere gloriã cupiũt, sed excepti fauoribus, in laudis proprię cupiditatem rapiuntur, cunq; semetipsos dijudicare interius negligũt, sparsi exterius ignorant quod agũt, eorumq; opus suæ elationi militãt, atq; hoc se impendere obsequio largitoris putãt. Scirpus ergo inter lapides cõmoratur, quia ibi hypocrita stat, ubi mentis suę intentionem solidat. Nam cùm attestationem percipere multorũ ambit, quasi in lapidũ collectione subsistit. Sed iste hypocrita qui scirpi appellatione signatur, cùm corpus abstinẽtia domat, cùm largiendo quę possidet, studio pietatis exudat, cùm notitia sacræ legis erudit, cùm uerbo prædicationis utitur: quis hũc tanta plenũ largitate cõspiciens, à gratia æstimet largitoris alienum? Et tamen superna dispensatio largit huic dona operis, & sortem denegat hæreditatis, ope- D randi munera cumulat, et tamen uitam operantis ignorat: quia cùm perceptum munus ad laudem propriã trahitur, in cõspectu lucis intimæ umbra elationis obscurat. Vnde & bene subdit: Si absorbuerit eum de loco suo, negabit eum, & dicet: Non noui te.] De loco suo hypocrita absorbet, cùm à præsentis uitæ fauorib. morte interueniente separatur. Sed hũc absorptum internus arbiter negat, secq; eum nescire denunciat, quia simulatoris uitam iustè reprobando ueritas ignorat, nec re cognoscit eius bona quæ egit, quia hæc ex recta intentione non protulit. Vnde & fatuis uirginib.
Matth.25 in iudiciũ ueniens dicit: Amen dico uobis, nescio uos. In quibus dum mentis corruptionem cõsiderat, carnis etiam incorruptionẽ damnat. Sed uti- A nam hypocritis sua perditio sola sufficeret, & nequaquam peruersa eorum studia ardẽter alios ad uitam duplicitatis instigarent. Hoc nanq; uniuscuiusq; proprium esse solet, ut qualis ipse fuerit, tales sibi cõiungit & alios uelit, diuersitatem uitę refugiat, atque hoc imitandũ imprimat quod amat. Vnde & apud hypocritarum sensum simplicitas, omnis in crimine est. Apertas quippe mẽtes dijudicant, & puritatẽ cordis, hebetudinẽ appellant, omnesq; quos sibi adhærere cupiunt, à simplicitatis itinere diuertũt, & quasi expulsa insipiẽtia eos erudisse se æstimãt, in quibus puritatem mentis, id est, artem sapientiæ debellant. Quia uerò 39
non solùm ex sua peruersitate hypocrita, sed adiuncta etiam sequacium perditione reprobatur, postq̃ nõ cognosci à iudice dicit: rectè protinus subinfert. Hæc est em lætitia uię eius: ut rursum de terra alij germinẽtur.] Ac si apertè diceret: Ve niente iudice nequaq; cognoscitur, sed multiplici ter supplicia recipit, quia eo latius in sua iniquitate lætatus est: quo & in alijs mala propagauit. Cui enim hic non sufficit iniquitas propria, torqueat illic necesse est, etiã ex merito reatus alieni. Nunc itaq; simulatores gaudeant, & humana iudicia se obtinuisse glorientur. Despiciatur iustorũ simplicitas: atq; à callíditate duplicitũ fatuitas uocetur. Cui despectus simplicium transit: citius duplicitũ gloria percurrit. Vnde & aptè subiungitur:

Quòd serui Dei quorum uita nunc æstimatur insania: in nouissimo ridebunt quando introibunt in gaudium domini sui. Cap. XXXI

DEus nõ proijciet simplicẽ: nec porriget manũ malignis.] Quia nimirũ districtus in iudicio apparens, & despectũ simplicitũ glorificando erigit, & malignorũ gloriam reprobando confringit. Maligni em uocãt hypocritę: qui bona nõ bene faciũt, & recta q̃ agere uidenẽ, sub studio laudis operanẽ. Manũ uerò cui porrigimus, hũc uidelicet ab imis eleuamus. Malignis ergo deus manũ non porrigit: quia quærẽtes terrenã gloriã in imo derelinquit, & quãlibet recta uideanẽ esse quæ agunt, hos ad gaudia superna nõ prouehit. Vel certe ideo maligni appellanẽ hypocritæ, quia benignitatẽ erga proximos ostẽdunt, & dolos suę iniquitatis operiunt. Per omne nanq; q̃d uel faciunt, D uel loquũtẽ, simplicitatẽ exterius exhibẽt, sed subtilitate interius duplicitatis callẽt, puritatẽ superficie simulãt, sed semper malitiã sub specie puritatis occultãt. Quos cõtra bene per Moysen dicit:
Nõ indues uestẽ ex lana, linoq; cõtextã. Per lanã Deut.22
quippe simplicitas, per linum uerò subtilitas designatur: Et nimirũ uestis quæ ex lana linoq; conficitur, linum interius cælat, lanam in superficie demonstrat. Vestem ergo ex lana linoq; contextam induit, qui in locutione uel actione qua utitur, intus subtilitatem malitiæ operit, & simplicitatem foris innocẽtiæ ostendit. Quia enim sub puritatis imagine deprehendi calliditas nõ ualet, quasi sub lanæ grassitudine linũ latet. Bene aũt post reproborum supplicia, iustorũ remuneratio demonstratur, cùm protinus subditur: Donec impleatur

os

os tuum risu, & labia tua iubilo.] Os quippe iusto rum tunc risu replebitur, cùm eorum corda finitis peregrinationum fletibus, æternæ lætitiæ exultatione satiabuntur. De hoc risu discipulis ueritas
Ioan. 16 dicit: Mundus gaudebit, uos aũt contristabimini, sed tristitia uestra uertetur in gaudium. Et rursum:
Ibidem Videbo uos, & gaudebit cor uestrũ, & gaudiũ uestrum nemo tollet à uobis. De hoc risu sanctæ ec-
Prou. 31 clesiæ Salomon ait: Ridebit in die nouissimo. De
Eccl. 1 hoc iterũ dicit: Timenti dominũ, bene erit in extremis. Non autem tunc risus erit corporis, sed risus cordis. Risus enim nunc corporis de lasciuia dissolutionis: nam risus cordis tunc de lætitia nascetur securitatis: Cùm ergo electi homines implentur gaudio manifestæ cõtemplationis: quasi ad hilaritatem risus exiliũt in ore mentis. Iubilum B uerò dicimus, cùm tantam lætitiã corde concipimus, quantam sermonis efficacia non explemus, & tamen mente exultatio hoc quod sermone nõ explicat, ore sonat. Bene autem os risu impleri dicit: & labia iubilo: quia in illa æterna patria, cùm iustorũ mens in exultationem rapitur, lingua in cantum laudis eleuatur. Qui quoniam tantum uident, quantum dicere non ualent, in risu iubilant:
40 quia non explendo resonant quod amant. Donec autem dicitur, non quòd omnipotens Deus eouscq; malignos non subleuet, quouscq; electos suos in iubilationis gaudia assumat: ac si pòst à pœna eripiat, quos antè in culpa deserẽs damnat: sed quòd hoc nequaquã uel ante iudiciũ faciat, cùm C dubiũ hominibus uideri possit an fiat. Nam post electorum suorum iubilum quia malignis manum non porrigat, ex ipsa iam districtione ultimi examinis constat. Sic nancq; & per Psalmi-
Psal. 109 stam dicitur: Dixit dominus domino meo, sede à dextris meis: donec ponã inimicos tuos scabellum pedum tuorum: Non quòd à dextris domini nequaquam dominus sedeat, posthæc inimicos illius feriens, eius potestati substernit: sed quòd in æterna cunctis beatitudine præsidet, & priusquã rebellium suorũ corda conculcet. In qua nimirum constat, quia subiectis hostibus sine fine & posterius regnat: sicut per Euangeliũ de Mariæ sponso
Mat. 1 dicitur: Et non cognouit eam donec peperit filiũ
D suum primogenitum: non quòd hanc post natiuitatem Dei cognouerit: sed quòd nequaquã illam contigit, etiam cùm cõditoris sui matrem esse nesciuit. Nam quia eam cõtingere nequaquã ualuit, postquam redemptionis nostræ ex eius utero celebrari mysterium agnouit, de illo profecto tempore necesse erat ut Euangelista testimonium ferret, de quo propter Ioseph ignorantiam dubitari potuisset. Sic itaq; nunc dicitur: Deus non proijciet simplicem, nec porriget manum malignis, donec impleatur risu os tuum, & labia tua iubilo. Ac si apertè diceretur: Vitam simplicium nec ante iudicium deserit, & malignorum mentes percutere deserendo nec priusquam appareat prætermittit: nam quia sine fine reprobos cruciet, & electi eius in perpetuum posthæc apparuerit, regnent, profecto dubium non est. Sequitur:

Quòd in die iudicij reprobi erubescent, quum in illa mundi ruina quam uanè laborauerint, tunc demum intelligent. Cap. XXXII

QVi oderunt te, induentur confusione.] Iustorum hostes in extremo examine confusio induit, quia cùm transacta mala redũdare sibi ante oculos mẽtis aspexerint, suus eos undiq; reatus deprimens uestit. Ad pœnam hi quippe tunc factorum suorũ memoriã tolerãt, qui nunc quasi à sensu rationis extranei gaudentes peccãt. Ibi uident quantum debuerint fugere quod amauerũt, ibi conspiciunt cõp lugubre fuerit, quod nunc in culpa gratulantur. Tunc animum reatus obnubilat, & recordationis suæ iaculis ipsa se conscientia impugnat. Quis igitur dignè penset iniquorũ confusio quanta tunc erit, quando & foris æternus iudex cernit, & intus ante oculos culpa uersat? Qui ad hæc idcirco peruenium, quia sola hic transeuntia dilexerunt. Vnde & aptè mox subdit: Et tabernaculum impiorum non subsistet.] Tabernaculum quippe construit, ut ab æstu corpus & frigore defendatur. Quid itaq; hoc loco tabernaculi nomine, nisi ædificatio terrenæ felicitatis exprimitur, per quã super se reprobi casura multiplicant, ut se à præsentis uitæ necessitatibus quasi ab æstu & imbribus defendant? Honoribus nancq; excrescere ambiunt, ne despecti uideantur. Terrena aggregando exaggerant, ne inopię frigore tabescãt. Contemnunt curare quod sequitur: & tota intentione satagunt, ne quid in præsentibus desit. Student nomen dilatare, ne lateãt, & si cuncta ad desiderium suppetant, munitos se in omnibus & felices putant. Vbi ergo mentis habitationem construunt, ibi proculdubio tabernacula fixerũt. Aduersa impatienter perferunt, remisse in prosperis lætantur. Sola quæ assunt cogitant, nec ad affectum cœlestis patriæ ulla recordatione respirant. Gaudent sibi suppetere bona quæ cupiunt, atq; ubi carne requiescunt, ibi & mentem extinguendo sepeliunt: quia secularis curæ telo trucidati, terrenarum rerum aggerem, quem foris exquirendo multiplicant, hunc semper interius per cogitationem portant. At contra iusti nec oblata bona hic pro magno suscipiunt, nec illata mala ual- 41
D de pertimescũt: sed cùm bonis præsentibus, utuntur, uentura mala metuunt, & cùm de malis præsentibus gemunt, bonorum sequentium amore consolantur: sicq; temporali refouentur subsidio, sicut uiator in stabulo utit lecto, pausat, & recedere festinat, quiescit corpore, sed ad aliud tendit mente. Nonnunquã uerò & aduersa perpeti appetũt, in transitorijs prosperari refugiũt, ne delectatione itineris, à patriæ peruentione sequestrentur, ne gressum cordis in uia peregrinationis figant, & quandoq; ad conspectum cœlestis patriæ sine mora peruenianat. Gaudent despici, nec dolent se necessitatibus affligi. Qui ergo contra præsentia se aduersa non muniunt, quasi contra æstus & pluuias habere tabernaculum nolũt.
Vnde & Petrus iure reprehenditur, quia nec Matth. 17
dum mẽtis perfectione roboratus, ueritatis claritate

tate cognita, in terra figere tabernaculum conatur. Iusti itaq; hic se construere negligunt, ubi peregrinos se & hospites nouerũt. Quia enim in proprijs gaudere desiderãt, esse in alieno felices recusant. Iniusti aũt quanto longius ab æternæ patriæ hæreditate diuisi sunt, tanto in terra altius fundamenta cogitationis figunt. Hinc est quòd ab ipso humanæ conditionis exordio, in electa prole Enoch septimus nascitur: Hinc est quòd Cain primum filium suum Enoch uocat, atq; ex eius nomine ciuitatẽ quam condidit, appellat. Enoch quippe dedicatio dicitur. Iniqui ergo se in primordijs dedicant, quia in hac uita, quæ ante est, cordis radicem plantant: ut hic ad uotũ floreant, & à sequenti patria funditùs arescãt. Ex iustis uerò Enoch septimus oritur, quia eorũ uitæ festa dedicatione in B
Heb. 12 fine seruat. Hinc est quòd attestante Paulo, Abraham in casulis habitat, quia habentẽ fundamenta ciuitatem quam supernus artifex cõstruxit, expe-
Gen. 33 ctat. Hinc est quòd Iacob greges ouiũ sequens humiliter graditur, atq; huic Esau obuiã ueniens, tumultu multiplicis comitatus eleuat: quia nimirũ & electi hic elationem nõ habent, & in bonis carnis reprobi læti tumẽt. Hinc ad Israel dominus di-
Deut. 17 cit: Si elegeris unũ de populo terræ & constitueris principem super te, non faciet sibi equos & equites. Et tamen primus rex ab eodẽ populo electus, repentè ut culmen potestatis attigit, tria milia sibimet equites elegit, in elationem protinus prodijt, ad ædificationem percepti culminis erupit, quia foris restringere sub æqualitate non poterat, C quod intus animus super cæteros tumebat. Quasi munitum sibi diues ille tabernaculum construxe-
Luc. 12 rat, qui dicebat: Anima, habes multa bona reposita in annos multos: requiesce, comede, & bibe, & epulare. Sed quia eius tabernaculum in ueritatis fundamento nõ subsistit, ilico audiuit: Stulte, hac nocte repetunt animam tuam abs te: quæ aũt parasti, cuius erunt? Bene ergo dicitur: Tabernaculum impiorum non subsistet, quia uitæ fugientis amatores, dum studiosè se in præsentibus construunt, repentè ad æternam pœnam rapiuntur.

B. GREGORII MORALIVM IN CAPVT NONVM Sancti Iob, liber nonus.

Cap. I

PEruersæ mentes si semel ad studium cõtrarietatis eruperint, siue prauum siue rectum quid à contradicẽtibus audiãt, aduersis hoc responsionibus impugnãt, quia cùm persona per contrarietatem displicet, nec recta quæ protulerit placẽt. At contra bonorum corda, quibus in odium non uenit persona, sed culpa, sic peruersa dijudicant, ut quæ recta dicuntur, assumant. Discernendis quippe contradicentium sensibus æquissimi arbitri resident, & sic malè prolata respuunt, ut tamen approbent quæ ex ueritate cognoscunt. Solet nancq; A inter spinarum multitudinem, etiam de frugis semine spica succrescere. Cauta ergo manu operantis agendum est, ut dum spina tollitur, spica nutriatur: quatenus qui studet eradicare quod pungit, nouerit seruare quod reficit. Vnde & beatus Iob, quia Baldath Suites rectè per inquisitionem dixerat: Nunquid dominus supplãtat iudicium, aut omnipotens subuertit quod iustum est: quia uera in hypochritas robustáque protulerat, bene hæc & contra prauos generaliter prolata conspiciẽs, studium propriæ defensionis calcat, atq; audita protinus approbat, dicens:

Libri Iob caput nonum.

B TRespondẽs Iob, ait: Verè scio quòd ita sit & quòd nõ iustificetur homo cõpositus Deo. Si uoluerit cõtendere cũ eo non poterit respondere ei unum pro mille. Sapiens corde est, & fortis robore. Quis restitit ei, & pacẽ habuit? Qui trãstulit montes, & nescierũt hi quos subuertit in furore suo. Qui commouet terram de loco suo, & columnæ eius cõcutiuntur. Qui præcipit Soli & non oritur, & stellas claudit quasi sub signaculo. Qui extẽdit cœlos solus, & gradi tur super fluctus maris. Qui facit arcturũ & oriona & interiora Austri. Qui facit magna & incõprehensibilia & mirabilia, quorum nõ est numerus. Si uenerit ad me, non uidebo eum: si abierit, nõ intelligam. Si repentè interroget, quis respondebit ei? Vel quis dicere potest: cur ita facis? Deus cuius iræ nemo resistere potest, & sub quo curuantur qui portant orbẽ. Quantus ergo sum ego ut respondeã ei, & loquar uerbis meis cum eo? Qui etiã si habuero quippiam iustum, D non respondebo: sed meum iudicẽ deprecabor. Et cùm inuocantem me exaudierit, nõ credo quòd audierit uocem meã. In turbine enim conteret me, & multiplicabit uulnera mea, etiam sine causa. Non concedit requiescere spiritum meum, & implet me amaritudinibus. Si fortitudo quæritur, robustissimus est. Si æquitas iudicij, nemo audet pro me testimonium dicere. Si iustificare me uoluero, os meũ condemnabit me. Si innocentem ostendero, paruum me comprobabit. Etiamsi simplex fuero, hoc ipsum ignorabit anima mea: & tædebit me uitæ meæ. Vnũ

n est

eſt quod locutus ſum, & innocentem & impium ipſe conſumit. Si flagellat, occidat ſemel: & non de pœnis innocentium rideat. Terra data eſt in manus impij, uultum iudicum eius operit. Quòd ſi nõ ille eſt, quis ergo eſt? Dies mei uelociores fuerunt curſore, fugerunt, & non uiderunt bonum. Pertranſierunt quaſi naues poma portantes, ſicut aquila uolans ad eſcã. Cùm dixero: Nequaq; ita loquar, commuto faciem meam, & dolore torqueor. Verebar omnia opera mea, ſciens quòd non parceres delinquenti. Si autem & ſic impius ſum, quare fruſtra laboraui? Si lotus fuero quaſi aquis niuis, & fulſerint uelut mundiſsimæ manus meæ, tamen ſordibus intinges me: & abominabuntur me ueſtimenta mea. Necq; enim uiro qui ſimilis mei eſt reſpondebo, nec qui mecũ in iudicio ex æquo poſsit audiri. Non eſt qui utrũq; ualeat arguere, & ponere manum ſuã in ambobus. Auferat à me uirgam ſuam, & pauor eius nõ me terreat. Loquar, & non timebo eum. Nec enim poſſum metuens reſpondere.

Quòd qui de uitæ perfectione ſe erigit, nec initium ſe habere oſtendit. Cap. II

VErè ſcio quòd ita ſit, & quòd nõ iuſtificabitur homo cõpoſitus Deo.] Homo quippe Deo non compoſitus, iuſtitiã percepit, compoſitus amiſit: quia quiſquis ſe autori bonorũ comparat, bono ſe quod acceperat priuat. Qui eñ accepta bona ſibi arrogat, ſuis contra Deum donis pugnat. Vnde ergo deſpectus erigitur, dignũ eſt erectus inde deſtruaſ. Sanctus aũt uir, quia omne uirtutis noſtræ meritũ eſſe uitium conſpicit, ſi ab interno arbitro diſtrictè iudicetur, rectè ſubiungit: Si uoluerit contendere cum eo, nõ poterit reſpondere ei unum pro mille.] In ſcriptura ſancta millenarius numerus pro uniuerſitate ſolet intelligi. Hinc etenim Pſalmiſta ait: Verbi quod mandauit in mille generationes: cùm profecto cõſtet quòd ab ipſo mundi exordio uſq; ad redẽptoris aduentum, per Euangeliſtam nõ amplius quàm ſeptuagintaſeptẽ propagines numerẽtur. Quid ergo in millenario numero, niſi ad proferendã nouam ſobolem, perfecta uniuerſitas præſcitæ generationis exprimiſ? Hinc & per Ioannem dicitur: Et regnabunt cum eo mille annis, quia uidelicet regnũ ſanctę Eccleſiæ, uniuerſitatis perfectione ſolidaſ. Quia uerò monas decies multiplicata in denariũ ducitur: denarius per ſemetipſum ductus in centenarium dilataſ, qui rurſus per denarium ductus in millenarium tendiſ, cùm ab uno incipimus, ut ad millenariũ ueniamus, quid hoc loco unius appellatione, niſi bene uiuendi initium, quid millenarij numeri amplitudine, niſi ciuſdem bonæ uitæ perfectio deſignatur? Cum Deo autẽ contendere, eſt non ei tribuere, ſed ſibi gloriã ſuæ uirtutis arrogare. Sed ſanctus uir conſpiciat, quia & qui ſumma iam dona percepit, ſi de acceptis extollitur, cuncta quæ acceperat amittit, & dicat: Si uoluerit contendere cum eo, non poterit reſpondere ei unum pro mille. Qui enim cum autore contendit, unum pro mille reſpondere nõ ſufficit: quia qui de perfectione ſe erigit, habere ſe bene uiuẽdi nec initium oſtendit. Vnum nanq; pro mille reſpondere non poſſumus: quia cùm de bonæ uitæ perfectione extollimur, hãc nos nec inchoaſſe monſtramus. Sed tunc de noſtra infirmitate uerius concutimur, ſi quàm ſit immenſa potentia iudicis, conſiderando penſamus. Vnde & ſubditur: Sapiens corde eſt, & fortis robore.] Quid mirum ſi conditorem ſapientium, ſapientem dicimus, quem ipſam eſſe ſapientiam ſcimus? Et quid mirum quòd fortẽ eſſe memorat, quem ipſam eſſe fortitudinem nullus ignorat? Sed ſanctus uir duobus uerbis in laudẽ autoris prolatis, aliquid nobis intimat, unde nos ad cognitionem noſtram trepidos reducat. Sapiens quippe Deus dicitur: quia occulta noſtra ſubtiliter agnoſcit: & eſſe fortis adiungitur, quia ualenter cognita percutit. Nec falli ergo à nobis, quia ſapiens: nec uitari, quia fortis eſt, ualet. Nunc ut ſapiens omnia inuiſibilis aſpicit: tunc ut fortis ſine ullo obſtaculo quos reprobat punit. Qui hoc quoq; hic forti ſapientia ordinat, ut humana mens cùm contra autorem ſe eleuat, ipſa ſe ſua elatione confundat. Vnde & ſubditur: Quis reſtitit ei, & pacem habuit?] Qui enim cuncta mirabiliter creat, ipſe ut creata ſibimet cõueniant ordinat. In quo ergo conditori reſiſtitur, pacis conuentio diſſipatur: quia ordinata eſſe nequeunt, quæ ſuperni moderaminis diſpoſitionem perdunt. Quæ enim ſubiecta Deo, in trãquillitate perſiſtere nequeũt, ipſa ſe ſibimet dimiſſa confundunt: quia in ſe pacem non inueniunt, cui uenienti deſuper in autore contradicunt. Sic ſummus ille angelicus ſpiritus, qui ſubiectus Deo in culmine ſtare potuiſſet, ſemetipſum repulſus patitur: quia per naturæ ſuæ inquietudinem foris uagatur. Sic primus humani generis parens, quia autoris præcepto reſtitit, carnis protinus cõtumeliam ſenſit: & quia ſubeſſe conditori per obedientiam noluit, ſub ſemetipſo proſtratus, & pacem corporis protinus amiſit. Bene ergo dicitur: Quis reſtitit ei & pacem habuit? quia peruerſa mens unde ſe contra autorem erigit, inde ſe in ſemetipſa confundit. Reſiſtere autem Deo dicimur, cùm repugnare eius diſpoſitionibus conamur. Neque enim noſtra infirmitas incommutabili eius ſententiæ obuiat, ſed tamen quod explere non ualet, tentat. Nam ſæpe humana infirmitas occultè uim diſpoſitionis agnoſcit, & tamen hanc mutare ſi ualeat appetit. Contraire fatagit, ſed ipſo ſe gladio contradictionis frangit. Ordini interno renititur, ſed ſuis uicta conatibus ligatur. Habere ergo pacem reſiſtens non poteſt: quia dum ſuperbiã confuſio ſequitur, quòd ſtultè per cul-

Pſal.194

Apoc.20

per culpam geritur, hoc in agẽtis pœnam mirabiliter ordinatur: Sed uir ſanctus uirtute prophetici ſpiritus plenus, cùm confuſionem generaliter humanæ ſuperbiæ cõſpicit, ad ſpeciale malum protinus plebis Iſraeliticæ oculos mentis tendit, & quę pœna elatos omnes maneat, ex unius gentis interitu oſtendit. Nam repentè ſubiungit, dicens: Qui tranſtulit montes, & neſcierunt hi, quos ſubuertit in furore ſuo.] In ſcriptura ſacra ſæpe montium nomine, prædicantium altitudo deſignatur. De quibus per Pſalmiſtam dicitur: Suſcipiãt montes pacem populo tuo. Electi quippe prædicatores, æternæ patriæ non immeritò montes uocantur: quia per uitæ ſuæ celſitudinem ima terrenorum deſerunt, & cœlo propinqui fiunt. Sed montes ueritas tranſtulit, cùm prædicatores ſanctos à Iudæę obduratione ſubtraxit. Vnde rectè etiam per Pſalmiſtam dicitur: Transferentur montes in cor maris. In cor enim maris montes translati ſunt, cùm prædicantes Apoſtoli à Iudæę perfidia repulſi, ad intellectum gentilium uenerũt. Vnde ipſi quoq; in ſuis actibus dicunt: Vobis oportebat primum loqui uerbum Dei, ſed quia repuliſtis illud, & indignos uos iudicaſtis æternæ uitæ, ecce conuertimur ad gentes. Sed hanc eandem translationem montium hi ipſi neſcierunt, qui in domini furore ſubuerſi ſunt, quia cùm de ſuis finibus Hebræi Apoſtolos pellerent, lucrum ſe feciſſe arbitrati ſunt, quòd prædicationis lumen amiſerunt. Exigentibus quippe meritis, iuſta animaduerſione percuſſi, tanto intelligentiæ errore cæcati ſunt, ut quòd lucem perderent, hoc eſſe gaudium putarent. Sed repulſis Apoſtolis, à Romano protinus principe Tito Iudæa deſtruitur, atque in cunctis gentibus ſparſa, diſſipatur. Vnde & translatis montibus rectè ſubiungitur. Qui commouet terram de loco ſuo, & columnæ eius concutiuntur.] De loco quippe ſuo terra commota eſt: cùm plebs Iſraelitica de Iudææ finibus euulſa, nimirum colla gentibus ſubdidit, quia ſubdi autori recuſauit. Quæ ſcilicet terra columnas habuit, quia in ſacerdotes & principes legis doctores atque phariſæos ruitura eius fabricæ ſtructura ſurrexit. In ipſis nanque literæ ædificium tenuit, & tranquillitatis ſuæ tempore, ſacrificium carnalium quaſi ſuper impoſitæ fabricę onera portauit. Sed translatis montibus, columnæ concuſſæ ſunt: quia ſubductis à Iudæa Apoſtolis, nec ipſi uiuere in illa permiſſi ſunt, qui ab illa uitæ prędicatores expulerunt. Dignum quippe erat, ut terrenam patriam ſubacti perderent, cuius amore nequaquam ueriti ſunt cœleſtis patriæ milites impugnare. Sed expulſis ſanctis doctoribus, Iudæa funditùs corruit, & iuſto iudicantis examine, in erroris ſui tenebris mentis oculos clauſit. Vnde & adhuc ſubditur:

Pſal.71

3

Quòd propter malitiam ſubditorum ſubtrahatur lux prædicationis, & claudat Deus ora ſanctorũ doctorũ. Cap. III

QVi præcepit Soli, & non oriſ: & ſtellas claudit quaſi ſub ſignaculo.] Aliquando nanq; in ſacro eloquio Solis nomine, prædicatorum claritas deſignaſ: ſicut per Ioannem diciſ: Factus eſt ſol ut ſaccus cilicinus. In extremo quippe tempore Sol quaſi cilicinus ſaccus oſtendiſ: quia fulgens uita prædicantiũ ante reproborũ oculos aſpera & deſpecta monſtratur. Qui ſtellarũ quoq; claritate figurantur, quia dum recta peccatoribus prædicant, tenebras noſtræ noctis illuſtrãt. Vnde & ſubtractis prædicatoribus, per prophetam dicitur: Prohibitæ ſunt ſtellæ pluuiarum. Quia uerò ſol per diem fulget, ſtellæ obſcuritatem noctis irradiant, & plerunq; in ſacro eloquio diei appellatione æterna patria, noctis autem nomine, pręſens uita ſignatur: prædicatores ſancti, ut ſol noſtris oculis fiunt, cùm contemplationem nobis ueræ lucis aperiunt: & uelut ſtellæ in tenebris lucẽt, cùm per actiuam uitam profuturis neceſſitatibus noſtris terrena diſponunt. Quaſi in die ut Sol coruſcant, cùm ad cõtemplandam internæ claritatis patriã, mentis noſtræ aciem ſubleuant: & quaſi ſtellæ in nocte reſplendent: quia & cùm terrena agunt, offenſurum iamiamq; noſtri operis pedẽ, exemplo ſuæ rectitudinis dirigunt. Sed quia expulſis prædicatoribus, non fuit qui plebi Iudaicę in perfidię ſuæ nocte remanenti, uel claritatem cõtemplationis oſtenderet, uel actiuę uitæ lumen aperiret: ueritas quippe, quę hanc repulſa deſeruit, ſubtracto prædicationis lumine, meritò ſuæ prauitatis excæcauit, rectè dicitur: Qui præcipit Soli, & non oritur: & ſtellas claudit quaſi ſub ſignaculo. Oriri quippe ei Solem noluit, à qua prædicantium animum diuertit. Et quaſi ſub ſignaculo ſtellas clauſit, qui dum prædicatores ſuos per ſilentium intra ſemetipſos retinuit, cæcis iniquorũ mentibus cœleſte lumẽ abſcondit. Penſandum uerò eſt, quia idcirco aliquid ſub ſignaculo claudimus: ut hoc cùm tempus congruit, ad medium proferamus. Et ſacro eloquio atteſtãte didicimus: quòd Iudæa quæ nunc deſeritur, ad ſinum fidei in fine colligatur. Hinc nanq; per Eſaiam dicitur: Si fuerit numerus filiorum Iſrael quaſi arena maris, reliquiæ ſaluæ fient. Hinc Paulus ait: Donec plenitudo gentium intraret, & ſic omnis Iſrael ſaluus fieret. Qui igitur prædicatores ſuos nunc Iudææ oculis ſubtrahit, ſed poſtmodum oſtendit, quaſi ſub ſignaculo ſtellas clauſit, ut abſconſis prius, & pòſt coruſcãtibus aſtrorũ ſpiritalium radijs noctem perfidiæ ſuæ, & nunc repulſa non uideat, & tunc illuminata deprehendat. Hinc eſt quòd duo illi prædicatores eximij dilata morte ſubtracti ſunt, ut ad prædicationis uſum in fine reuocentur. De quibus per Ioannem dicitur: Hi ſunt duæ oliuæ, & duo candelabra in conſpectu domini terręq; aſtantes. Quorum unum in Euangelio per ſemetipſam ueritas pollicetur dicens: Helias uenturus eſt, & reſtituet omnia. Quaſi ergo ſub ſignaculo ſtellæ clauſæ ſunt, quæ & nunc occultantur ne appareant, & pòſtut prodeſſe ualeant, apparebunt. Sed tamen plebs Iſraelitica, quæ ubertim in fine colligitur, in ipſis ſanctæ Eccleſię exordijs crudeliter obduraſ. Nam prædicatores ueritatis renuit, uerba adiutorij ſpreuit. Quod tamen mira autoris diſpenſatione

Apoc.6

Hier.3

Eſaiæ 10

Rom.11

Apoc.11

Matth.17

ne agitur, ut nimirum prædicantium gloria quæ A recepta in uno populo latere poterat, in cunctis gentibus repulsa dilatetur. Vnde & aptè mox subditur.

Quòd cœli extensi sunt, quando dilatatum est Euangelium, & diffusa prædicatio in orbem terrarum. Cap. IIII

QVi extendit cœlos solus.] Quid nanq; cœlorũ nomine, nisi hæc eadem cœlestis prædicantium uita designatur? De quibus per
Psal.18 Psalmistam dicitur: Cœli enarrant gloriam Dei. Ipsi igitur cœli, ipsi sol esse memorãtur. Cœli scilicet, quia intercedẽdo protegunt. Sol autem: quia prædicando uim luminis ostendunt. Commota igitur terra cœli extensi sunt, quia cùm ludæa ad uim persecutionis infremuit, Apostolorum uitam dominus in cunctarum gentium cognitionem dilatauit. Et dum illa per iudicium in mundum captiua dispergitur, isti ubiq; per gratiam in honore tenduntur. Angusti quippe cœli fuerant, cùm una plebs tot egregios prædicatores tenebat. Quis enim gentilium Petrum nosset, si in solius Israeliticí populi prædicatione remansisset? Quis Pauli uirtutes agnosceret, nisi hũc ludæa ad nostram notitiam persequẽdo transmisisset? Ecce iam qui plagis & contumelijs ab Israelitica plebe repulsi sunt, per mundi fines honorantur. Solus ergo dominus cœlos tetendit, qui secreti mira dispẽsatione consilij, prædicatores suos unde permisit in una gente opprimi, fecit in mundi cardines inde dilatari. Sed neq; ipsa hæc præsenti dedita mũdo gentilitas, cùm culpas eius Apostolorum lingua corripuit, uerba uitæ libenter accepit. nam protinus in elatione cõtradictionis intumuit, atq; ad crudelitatẽ se persecutionis excitauit. Sed quæ prædicationis uerbis contraire nititur, signorum citius admiratione temperatur. Vnde & aptè quo que in autoris laudem subiungitur:

Quòd pauperes Christi, huius mundi potestates in miraculorum uirtute calcauerunt. Cap. V

5 ET graditur super fluctus maris.] Quid enim maris nomine, nisi in bonorum nece sæuiens mundi huius amaritudo signatur? De quo & Psal
Psal.23 mista dicit: Congregãs quasi in utrẽ aquas maris. Aquas etenim maris quasi in utrem dominus con D gregat, cùm miro moderamine cuncta disponens in suis clausas cordibus carnalium minas frenat. Super fluctus ergo maris dominus graditur: quia cùm se procellæ persecutionis erigunt, miraculorum eius obstupefactione franguntur. Qui enim tumores humanæ uesaniæ mitigat, quasi erectas in cumulo undas calcat. Nam cùm morem suum gentilitas destrui nouæ conuersationis prædicationes conspiceret: cùm mundi huius diuites elationi suiæ cõtraire uiderent facta pauperũ: cùm sapiẽtes seculi aduersari sibi imperitorũ uerba pensarent, in persecutionis protinus tempestatem tumuerunt. Sed qui uerborum aduersitate commoti, ad persecutionis procellas insiliunt, signorum, ut diximus, admiratione temperantur. Tot ergo in his fluctibus dominus gressus posuit, quot superbis persecutoribus miracula ostendit. Vnde bene rursum per Psalmistam dicit: Mirabiles ela- Psal.92
tiones maris, mirabilis in excelsis dominus: quia contra electorum uitam ad persecutionis undas mundus se mirabiliter extulit, sed has supernorũ conditor, sub eleuata uirtute prædicantium mirabilius strauit. ministros etenim suos plus ostendit posse per miracula, quàm potestates terrenas quæ tumuerant per iram. Quod bene etiam per Hieremiam dominus exteriora narrãs, interiora denun Hier.5
cians, dicit. Posui arenam terminum mari, præceptum sempiternum, quod non præteribit, & commouebuntur, & non poterunt, & intumescent fluctus eius, & non transibunt illum. Arenam quippe B dominus mari terminum posuit: quia ad frangendam mundi gloriam, abiectos & pauperes elegit. Cuius nimirum maris fluctus intumescunt: cùm potestates seculi ad commotionem persecutionis exiliunt. Sed transire arenam nequeũt: quia despectorum miraculis & humilitate franguntur. Sed dum mare sæuit, dum per insaniæ suæ fluctus erigitur, quia tamen uirtutis intimæ ostensione calcatur, sancta Ecclesia proficit, atque ad statum sui ordinis per temporum incrementa consurgit. Vnde & aptè mox subditur:

Quòd fundata in fide Christi Ecclesia, in hyeme infidelitatis contra persecutorum procellas, primò martyres, deinde doctores effulserunt: quibus post laborum pressuras in interioribus Austri, id est, secreto cœlestis patriæ sinu, præparata est ab æterno cum angelis sanctis hæreditas. Cap. VI

QVi facit Arcturum & orionas & hyadas, & 6
interiora Austri.] Nequaq; sermo ueritatis uanas Hesiodi, Arati & Callimachi fabulas sequit, ut arcturum nominans, extremã stellarum septẽ caudam ursæ suspicetur, & quasi Orion gladium teneat, amator insanus. Hæc quippe astrorũ nomina, à cultoribus sapientiæ carnalis inuenta sunt, sed scriptura sacra idcirco eisdem uocabulis utitur: ut res quas insinuare appetit, notitia usitate appellationis exprimantur. Nam si astra quæ uellet per ignota nobis nomina diceret: homo pro quo hæc eadem scriptura facta est, nesciret proculdubio quid audiret. Sic igitur in sacro eloquio D sapientes Dei sermonem trahunt à sapientibus seculi, sicut in eo pro utilitate hominis, uocem in se humanæ passionis ipse conditor hominum sumit Deus, ut uidelicet dicat: Pœnitet me fecisse hominem super terrã: cùm profecto constet quia is qui cuncta prius quàm ueniant cõspicit, nequaquam postquam aliquid fecerit, pœnitendo resipiscat. Quid ergo mirum si spiritales uiri utuntur uerbis carnalium, quando ipse ineffabilis & creator omnium spiritus, ut ad intellectum suum carnem pertrahat, in seipso carnis sermonem format? In scriptura igitur sacra dum nota astrorum nomina audimus, de quibus astris sermo mouetur, agnoscimus. Cùm uerò quæ enarrentur astra perpendimus, restat ut ex eorum motibus ad spiritalis intelligentiæ arcana surgamus. Neq; enim iuxta literam

teram mirum aliquid dicitur, quòd Deus arctu- A quia ortæ procul dubio imbres ferunt. Bene ergo rum, orionas, & hyadas fecit, de quo nimirum cõstat, quia omnino in mundo nihil sit, quod ipse nõ fecerit. Sed sanctus uir hæc fecisse Deum dicit: per quæ signari propriè ea quæ spiritaliter geruntur, intelligit. Quid nanq; arcturi nomine, qui in cœli axe constitutus, septem stellarum radijs fulget, nisi Ecclesia uniuersalis exprimitur, quæ in Ioannis Apocalypsi per septem Ecclesias septẽq; candelabra figuratur? Quæ dum dona in se septiformis gratiæ spiritus continet, claritatem summæ uirtutis irradians, quasi ab axe ueritatis lucet.

7 Pensandum quoque est quòd arcturus semper uersatur, & nunquam mergitur: quia & sancta Ecclesia persecutiones iniquorum sine cessatione tolerat, sed tamen usq; ad mundi terminum B sine defectu perdurat. Sæpe nanque eam reprobi, quia usque ad internitionem persecuti sunt, quasi hanc se funditùs extinxisse crediderunt: sed eo multiplicius ad statum sui profectus redijt, quo inter manus persequentium moriendo laborauit. Arcturus ergo dum uersatur erigitur: quia tunc sancta Ecclesia ualentius in ueritate reficitur, cùm ardentius pro ueritate fatigatur. Vnde aptè quoque post arcturum protinus orionas subdit. Oriones quippe in ipso pondere temporis hyemalis oriuntur: suo quoque ortu tempestates excitant, & maria terrasq; perturbant. Quid igitur post arcturum per orionas, nisi martyres designantur? Qui dum sanctam Ecclesiam ad statum prædicationis erigunt, pondus persequentium, molestiasq; passuri, ad cœli faciem quasi in hyeme uenerunt. His etenim natis, mare terrâque turbata est: quia dum gentilitas mores suos destrui, apparente illorum fortitudine doluit, in eorum necem non solum iracundos ac turbidos, sed etiam placidos erexit. Ex orionibus itaque hyems inhorruit: quia clarescente sanctorum constantia, frigida mens infidelium, ad tempestatem se persecutionis excitauit. Orionas ergo cœlum ædidit, cùm sancta ecclesia martyres misit. Qui dum loqui recta rudibus ausi sunt, omne pondus ex frigoris aduersitate pertulerunt. Bene autem protinus hyadas subdit, quæ uirescente uerno ad cœli faciem prodeunt, & cùm iam sol caloris sui uires exerit, ostenduntur. Illius quippe signi initijs D inhærent, quod sapientes seculi, Taurum uocant, ex quo augeri sol incipit, atque ad extendenda diei spacia feruentior exurgit. Qui itaque post orionas hyadum nomine, nisi doctores sanctæ Ecclesiæ designantur? Qui subductis martyrihus, eo iam tempore ad mundi notitiam uenerũt, quo fideles clarius elucet, & repressa infidelitatis hyeme, altius per corda fidelium sol ueritatis calet. Qui remota tempestate persecutionis, expletis longis noctibus infidelitatis, tunc sanctæ Ecclesiæ orti sunt, cùm ei iam per credulitatis uernum lucidior annus aperitur. Nec immeritò doctores sancti hyadum nuncupatione signantur. Græco quippe eloquio hyetos pluuia uocatur, & hyades nomen à pluuijs acceperunt, quia ortæ procul dubio imbres ferunt. Bene ergo hyadum appellatione expressi sunt, qui ad statum uniuersalis Ecclesiæ, quasi in cœli faciem deducti, super arentem terram humani pectoris, sanctæ prædicationis imbres fuderunt. Si enim prædicationis sermo pluuia non esset, Moyses mini- Deut.37
mè dixisset: Expectetur sicut pluuia eloquium meum: & nequaquam per Esaiam ueritas diceret: Mandabo nubibus meis ne pluant super eam imbrem, atque hoc quod paulò ante protulimus, Quamobrem prohibitæ sunt stellæ pluuiarum. Dum ergo hyades cum pluuijs ueniunt, ad cœli spatia altiora sol ducitur: quia apparente doctorum scientia, dum mens nostra imbre prædicationis infunditur, fidei calor augetur. Et perfusa terra ad fructum proficit, cùm lumen ætheris ignescit, quia uberius frugem boni operis reddimus, dum per sacræ eruditionis flammam, in corde clarius ardemus. Dumq; per eos diebus singulis magis magisq; scientia cœlestis ostenditur, quasi interni nobis luminis uernum tempus aperitur: ut nouus Sol nostris mentibus rutilet, & eorum uerbis nobis cognitus, seipso quotidie clarior micet. Vrgente etenim mundi fine, superna sciẽtia proficit, & largius cum tempore excrescit. Hinc nanque per Danielem dicitur: Pertransibunt pluri- Dan.12
mi, & multiplex erit scientia. Hinc Ioanni in prio- Apoc.10
ri parte reuelationis angelus dicit: Signa quæ locuta sunt septem tonitrua. Cui tamen in eiusdem reuelationis termino præcepit, dicens: Ne signa- C ueris uerba prophetiẽ libri huius. Pars quippe reuelationis anterior signari præcipitur, terminus, prohibetur: quia quicquid in sanctæ Ecclesiæ initijs latuit, finis quotidie ostendit. Nonnulli uerò à Græca litera: quæ y dicitur: hyadas nuncupatas arbitrãtur. Quod si ita est, significationi quam diximus, contrarium non est. Doctores enim his stellis non inconuenienter expressi sunt, quæ à literis nomẽ trahunt. Sed quamuis hyades ab eiusdem literæ uisione non discrepent, certum tamen est, quia hyetos imber dicitur, eo quòd exortæ pluuias apportant. Vir igitur sanctus redemptionis nostræ ordinem contemplatus admiretur, atque admirans exclamet, dicens: Qui extendit cœlos solus: & graditur super fluctus maris, qui facit arcturum & orionas & hyadas. Extensis etenim cœlis, dominus formauit arcturum, quia in honorem deductis Apostolis, in cœlesti conuersatione fundauit Ecclesiam. Formato quoque arcturo, fecit orionas, quia roborata fide uniuersalis Ecclesiæ, contra procellas mundi ædidit martyres. Æditis quoque orionibus protulit hyadas, quia conualescentibus contra aduersa martyribus, ad infundendam aridítatem humanorum cordium, doctrinam contulit magistrorum. Isti itaq; sunt astrorum spiritalium ordines, qui dum summis uirtutibus eminent, semper ex supernis lucent. Sed post ista quid restat, nisi ut sancta Ecclesia laboris sui fructum recipiens, ad uidenda supernæ patriæ interna perueniat? Vnde & aptè, quia dixit: Qui facit arcturum & orionas & hya-

9 das,protinus addidit,& interiora Austri. Quid
nãq; in hoc loco Austri nomine,nisi feruor sancti
spiritus designat?Quo dum repletus quisq; fuerit,
Canti. 4 ad amorẽ patriæ spiritalis ignescit. Vnde & spon-
si uoce in Canticorum Canticis dicitur: Surge A-
quilo & ueni Auster, perfla hortum meum, &
fluent aromata illius. Austro quippe ueniente,A-
quilo surgens recedit,cùm aduentu sancti spiritus
expulsus antiquus hostis, qui in torpore mentem
constrinxerat,deserit. Atq; hortum sponsi Auster
perflat,ut aromata defluãt,quia nimirum dum san
ctam Ecclesiam donorum suorum uirtutibus spi-
ritus ueritatis impleuerit, ab ea longè lateq; odo-
res boni operis spargit. Interiora ergo Austri,sunt
occulti illi angelorum ordines,& secretissimi pa-
triæ cœlestis sinus, quos implet calor spiritus san-
cti. Illuc quippe sanctorum animæ,& nunc corpo
ribus exutæ,& postea corporibus restitutæ perue
niunt,& quasi in Austri abditis occultãtur. Ibi per
diem quasi in meridiano tempore,ardentius solis
ignis accenditur,quia conditoris claritas mortali-
tatis nostræ iam pressa caligine,manifestius uide-
tur, & uelut spheræ radius ad spatia altiora se ele-
uat: quia de semetipsa nos ueritas subtilius illu-
strat. Ibi lumen intimæ cõtemplationis sine inter-
ueniente cernitur umbra mutabilitatis, ibi calor
summi luminis sine ulla obscuritate corporis, ibi
inuisibiles angelorum chori quasi astra in abditis
emicant, quæ eo nunc ab hominibus uideri ne-
queũt, quo flamma ueri luminis altius perfundun
tur. Valde itaq; mirum est quòd missis Apostolis
dominus cœlos tetendit, quòd temperatis perse-
cutionũ tumoribus maris fluctus gradiens repres-
sit, quòd solidata Ecclesia arcturum statuit, quòd
roboratis cõtra aduersa martyribus orionas misit,
quòd repletis in tranquillitate doctoribus hya-
das præbuit: sed post hæc ualde est admirabile
quòd sinum nobis cœlestis patriæ quasi interiora
Austri præparauit. Pulchrum est hoc omne, quod
quasi in cœli facie de diuina dispensatione cernit̃,
sed longè illud & incomparabiliter pulchrius ad
quod inuisibiliter peruenitur. Vnde bene iterum
Canti. 4 sponsus in sponsæ suæ laudibus dicit: Quàm pul-
chra es amica mea, quàm pulchra es, oculi tui co-
lumbarum, absque eo quod intrinsecus latet. Pul-
chram narrat,& pulchram replicat: quia alia est ei
pulchritudo morum in qua nunc cernitur, atq; a-
lia pulchritudo præmiorum,in qua tunc per con-
ditoris sui speciem subleuabitur. Cuius membra,
uidelicet omnes electi,quia ad cuncta simpliciter
incedunt, eius oculi columbarum uocantur, qui
magna luce irradiant, quia & signorum miracu-
lis coruscãt. Sed quantum est omne hoc miracu-
lum quod uideri nunc potest? illud de internis
miraculum est mirabilius, quod nunc uideri non
potest. De quo illic aptè subditur: Absq; eo quod
intrinsecus latet. Magna quippe est gloria aperti
operis, sed longè incomparabilis occultæ remu-
nerationis. Quod ergo per beatum Iob astrorum
nomine, hoc Salomonis uocibus oculorum ap-
pellatione signatur: & quod per Salomonem di-

A citur: Absq; eo quod intrinsecus latet, hoc nobis
beatus Iob intimat, cùm Austri interiora commen
dat. Sed ecce uir sanctus exteriora nominans, in-
teriora considerans, apperta narrans, occulta pe-
netrãs, omne quod interius exteriusq; agitur, dice
re conat̃: sed opera summę magnitudinis quando
explicet lingua carnis? Vnde & aptè mox hæc ea
dem opera melius definiendo cõprehendit dicẽs:
Qui facit magna & inscrutabilia & mirabilia, 10
quorũ non est numerus.] Diuinæ fortitudinis fa-
cta tũc uerius explemus, cùm hæc nos explere nõ
posse cognoscimus, tũc facundius loquimur, cum
ab his obstupescendo reticemus. Ad narranda
quippe Dei opera habet defectus noster, quã suf-
ficienter exerat linguam suam, ut quæ conprehen
B dere idoneè non ualet, hæc idoneè mutus laudet.
Vnde bene per Psalmistam dicitur: Laudate eum Psal. 150
in potentatibus eius, laudate eum secundum mul
titudinem magnitudinis eius. Ille quippe domi-
num secundum multitudinem magnitudinis eius
laudat, qui se succũbere in eius laudis expletione
considerat. Dicat ergo: Qui facit magna & inscru
tabilia & mirabilia, quorum non est numerus: ui-
delicet magna uirtute, inscrutabilia ratione, innu-
merabilia multiplicitate. Diuina ergo opera quæ
explere dicendo nõ potuit, facundius deficiendo
definiuit. Sed in cõsideratione rerũ cur longè ex-
tra nos ducimur, qui hoc ipsum quoq; quod erga
nos agitur, ignoramus? Vnde & aptè subiungit̃.

C *Quòd exigentibus peccatis ita cæcum est genus humanum, ut sæpe quod donum est gratiæ, iram putet: & quod ira est, gratiam æstimet.* Cap. VII

SI uenerit ad me, non uidebo eum: & si abierit,
non intelligã eum.] Seclusum quippe ab in-
ternis gaudijs genus humanũ, exigẽte culpa men
tis oculos perdidit: & quo meritorũ suorum passi
bus graditur, nescit. Sæpe enim gratiæ est donum,
quod iram deputat: & sæpe diuinæ districtionis
ira est, quod gratiam deputat. Nam plerunq; gra-
tiam æstimat dona uirtutũ, & tamen de eisdem do
nis elatus corruit. Plerunq; uelut irã metuit aduer
sa tentationũ, & tamẽ eisdem tentationibus pres-
sus, ad uirtutũ custodiã cautior exurgit. Quis eñ
Deo se propinquare nõ estimet, cùm supernis ex-
D crescere se muneribus agnoscit, cùm uel prophe-
tiæ donum, uel doctrinæ magisteriũ percipit, uel
ad exercendam curationum gratiam cõualescit?
Et tamen sæpe mens dum de uirtutis suæ securita-
te rẽsoluitur, insidiante aduersario inopinatæ cul-
pæ telo perforatur. Et inde à Deo in æternum lon
gè fit, unde ei ad tempus sine cautelæ custodia
propinquauit. Et quis se derelictũ à diuina iam 11
gratia non deputet, cùm post experimentũ mun-
ditiæ, lacessiri se carnis tentationibus uidet, inho-
nesta ad animũ congeri, & ante cogitationis ocu-
los, nonnulla improba, & immunda uersari? Et ta
men cùm fatigãt ista nec superãt, nequaq; per pol
lutionem trucidant, sed per humilitatẽ seruant: ut
infirmũ se animus in tẽtatione deprehẽdens, totũ
se ad diuinitatis adiutorium cõferat, & sui fiduciã
funditùs

funditùs amittat. Sicq; fit, ut inde altius Deo inhæ
reat, unde se à Deo profundius cecidisse suspira-
bat. Accessus igitur recessusq; Dei, à mente nostra
minimè cognoscitur, quousq; rerum alternãtium
finis ignoratur: quia & de tentatione incertũ est,
utrum probet an trucidet: & de donis nequaquã
deprehenditur, utrum hic desertos remunerẽt: an
in uia nutriant, ut ad patriam perducãt. Homo er-
go ab internis gaudijs semel expulsus, clausas cõn
tra se ianuas secreti spiritalis aspiciat, atq; ad semet
ipsum foras proiectus in carne gemat, & cæcitatis
suæ damna considerãs, dicat: Si uenerit ad me, nõ
uidebo eum: & si abierit, non intelligam. Ac si a-
pertè deploret, dicens: Postquam semel sponte o-
culos perdidi, quoniã quæsitæ noctis cæcitatem
patior, nec ortum iam, nec occasum Solis agno-
sco. Et tamen homo qui infirmitatis pœna premi-
tur, & cæcitatis suæ caligine grauatur, ad supernæ
lucis iudicium properat, ut suorum actuum ratio-
nem reddat. Vnde & mox subditur:

Quòd magna superbia sit, in iudicijs diuinis rationem quærere. Cap. VIII

SI repentè interroget, quis respondebit ei?]
Repentè Deus interrogat, cùm nos ad distri-
ctionem sui examinis inopinatos uocat. Sed inter
rogationi illius homo respondere nõ sufficit: quia
si remota tunc pietate discutit̃, in illo examine etiã
iustorũ uita succumbit. Vel certè interrogat, cùm
duris nos percussionibus pulsat: ut cùm mens nõ-
stra magna de se in tranquillitate æstimat: semet-
ipsam ueraciter qualis sit, in perturbatione depre-
hendat. Et plerunq; quoniã percutitur gemit, sed
respondere nõ sufficit, quia & ipsa ei percussionis
suæ aduersitas displicet: sed tamẽ semetipsum ho-
mo considerans tacet, & diuina iudicia discutere
metuit, qui esse se puluerem agnoscit. Vnde & per
Rom. 9 Paulum dicit̃: O homo tu qui es qui respondeas
Deo? Respondere Deo nõ posse cõuincitur, qui
homo nominat̃: quia per hoc quod de homo sum
ptus est, iudicia superna discutere dignus non est.
Vnde hic quoq; aptè subiungit̃: Vel quis ei dice
re potest, cur ita facis?] Autoris facta semper indi
scussa ueneranda sunt, quia iniusta nequaquã esse
possunt. Rationẽ quippe de occulto eius consilio
quærere, nihil est aliud quã contra eius consilium
superbire. Cùm ergo factorũ causa nõ deprehen-
dit̃, restat ut sub factis illius cum humilitate tacea-
tur: quia nequaq; sufficit sensus carnis, ut secreta
penetret maiestatis. Qui ergo in factis Dei ratio-
nem nõ uidet, infirmitatẽ suam considerãs, cur nõ
uideat rationẽ uidet. Vnde & per Paulum quoq;
Rom. 9 subsequenter adiungit̃: Nunquid dicet figmentũ
ei qui se finxit, quare me fecisti sic? Quo eñ se cer-
nit figmentũ diuini operis, eo semetipsum redar-
guit, ne contra manũ resultet operantis: quia qui
benignè quod nõ erat, fecit: quod est, iniustè non
deserit. Ad semetipsam ergo in percussione mens
redeat, & quod apprehendere nõ ualet, non requi
rat: ne si diuinę iræ causa discutit̃, amplius discussa
prouocetur: & quam placare humilitas poterat,

A inextinguibiliter superbia accendat. Vnde aptè
quoq; de hac eadem ira protinus subditur.

Quomodo uerum sit, quòd nullus iræ Dei resistat, cùm patens sit, quòd Moyses & multi alij restiterint. Cap. IX

DEus cuius resistere iræ nemo potest, & sub
quo curuant̃ qui portant orbẽ.] Mirũ ualde
est, quòd iræ Dei nullũ posse resistere dicitur, cùm
multos indignationi supernæ animaduersionis
obuiasse, eloquia diuina testentur. An nõ iræ Dei
Moyses resistit, qui pro cadente populo erectus,
ipsum supernę percussionis impetũ, mortis suę o-
blatione restrinxit, dicẽs: Dimitte illis hãc noxã: Exod. 32
B alioqui dele me de libro tuo quẽ scripsisti? An nõ Num. 16
iræ Dei Aaron restitit, cùm inter uiuentes ac mor
tuos thuribulum sumpsit, atque animaduersionis
ignem, incensi fumo temperauit? An nõ Phinees Num. 25
iræ Dei restitit, qui luxuriãtes cùm alienigenis, in
ipso coitu trucidãs, zelũ suũ diuinæ indignationi
obtulit, & furorẽ gladio placauit? An nõ iræ Dei
Dauid restitit, qui angelo ferienti se offerens, pla-
cationis gratiã & ante tempus propositũ exegit?
An nõ Helias iræ Dei restitit, qui longo iam tem
pore terra arente, subductas de cœlo pluuias uer-
bo reuocauit? Quomodo ergo diuinæ iræ nullum
posse resistere dicitur, cùm multos sæpe restitisse
exemplis existentibus demonstrat̃? Sed si subtili-
ter & hæc beati Iob eloquia, & illorũ facta pensa-
C mus: & uerũ cognoscimus, quia diuinę iræ nõ resi
stitur: & uerũ, quia multi sæpe restiterunt. Om- 12
nes etenĩ sancti qui iræ Dei obuiant, ab ipso acci-
piunt, ut contra impetum percussionis eius oppo
nantur: atq;, ut ita dixerim, cum ipso se erigũt con
tra ipsum, eosq; diuina uis sibi opponit secũ: quia
in eo quod aduersum sæuiẽtis iram foris obtinẽt,
intus eos gratia irascentis fouet: & famulantes in-
terius leuat, quos quasi aduersantes exterius to-
lerat. Portat ergo contradictionẽ deprecantium
quã aspirat, & uelut nolenti opponitur, quòd ab
ipso ut fiat, imperatur. Moysi enim dicit: Dimitte
me ut irascat̃ furor meus contra eos, & deleã eos,
faciamq; te in gentẽ magnam. Quid est seruo dice
re, dimitte me, nisi deprecãdi ausum præbere? Ac
D si apertè ei diceretur: Pensa, quantum apud me ua
leas, & cognosce, quia obtinere poteris quicquid
pro populo exoras. Quod quia hac mente agitur,
statim uenia subiuncta testatur. Cùm uerò super-
na indignatio sese, ut ita dixerim, medullitus mo-
uet: hanc oppositio humana non retinet: nec se
utiliter cuiuslibet deprecatio obijcit, cùm semel
Deus aliquid ab intimis irascendo disponit. Hinc
est enim quod Moyses qui reatũ totius plebis a-
pud Deum suis precibus tersit, dumq; se obicem
obtulit, diuinę iracundiæ uim placauit: ad petram
Oreb ueniens, & pro aquæ exhibitione diffidẽs,
repromissionis terram ingredi, domino irascente
non potuit. Et sæpe hac de re affligit̃, sæpe deside-
rio se excitante turbat̃, & dispositę ultionis iracũ-
diam repellere à semetipso nõ ualuit, qui hãc uo-
lente domino & à populo amouit. Hinc Dauid, 2. Reg. 24
qui à prostrata plebe postmodũ angeli gladiũ præ

ce compescuit: prius plorans & eiulans, nudis pe-
dibus filium fugit: & quouscq; perpetrati facinoris
ultionē ad plenum reciperet, iram Dei pro semet-
3.Reg.17 ipso temperare nequaquam ualuit. Hinc Helias,
ut sicut homo parum aliquid quasi de diuina a-
nimaduersione sentiret: qui uerbo cœlos aperuit,
ante indignationem mulieris territus per deser-
tum fugit: & pro semetipso infirmatur in formidi
ne, qui furorem Dei placat alijs per interuentio-
nem. Iræ Dei igitur & resisti ualet, quando ipse
qui irascitur, opitulatur: & resisti omnino non ua-
let, quando se & ad ulciscendum excitat: & ipse
precem quæ ei funditur, non aspirat. Hinc ad Hie
Hiere.7 remiam dicitur: Tu ergo noli orare pro populo
hoc, & ne assumas pro eis laudem & orationem,
quia non exaudiam te, in tempore clamoris eo-
Hiere.15 rum ad me. Et rursum: Si steterint Moyses & Sa-
muel coram me, non est anima mea ad popu-
lum istum. Qua in re quæri utiliter potest, cur
relictis tot antiquioribus patribus, ad effunden-
dam precem Moyses & Samuel tantūmodo præ-
stantius elegantiusq; nominantur? Quod tamen
facilè agnoscimus, si eius, qua diligere & inimi-
cos præcipitur, charitatis merita pensamus.

13 Conditoris nanque auribus maxime illa ora-
tim commendatur, quæ pro inimicis quoque in-
tercedere nititur. Vnde & per semetipsam ueritas
Luc.6 dicit: Orate pro persequentibus & calumniantī-
bus uos. Et rursum: Cùm stabitis ad orandum,
dimittite si quid habetis aduersus alterum. Cùm
uerò patrum priorum facta sacro eloquio descri-
bente reuoluimus, Moysen & Samuelem exo-
rasse pro aduersantibus inuenimus. Vnus quip-
per eorum sæuientis populi persecutiones fugit,
& tamen pro uita sui persecutoris interuenit. Al-
ter ex principatu populi deiectus, ipsis suis aduer
sarijs dicit: Absit à me hoc peccatum in domino,
quo minus cessem orare pro uobis. Quid est er-
go in difficultate deprecandi, Moysen & Samue-
lem deducere, nisi apertius indicare: quia eius iræ,
neque illi si astarent, obsisterent: qui idcirco pro
amicis interuenire citius possent, quia apud hunc
intercedere & pro inimicis solerent? Hinc ad ean
Hiere.30 dem Iudæam dicitur: Plaga inimici percussi te,
castigatione crudeli. Et rursum: Quid clamas ad
me super contritione tua? Insanabilis est dolor
tuus. Vir igitur sanctus aspiciat: quia nullus in-
teruentu diuina ira restringitur, cùm implacabi-
liter excitatur, & dicat: Deus cuius resistere iræ
nemo potest. Quod bene & ad specialem intelle-
ctum ducimus, si eiusdem plebis Israeliticæ dam-
na pensamus, quā redemptor per dispensationis
suæ mysterium ostensus, superbientem deseruit:
atque ad cognitionis suæ gratiam gentes uocauit.
Vnde & aptè mox subditur:

Quòd pondere diuino omnes curuantur, & nec ipsi perfecti uiri qui mundum regunt, nec ipsi angeli diuinitatis eius immensitatem comprehendant. Cap. X

SVb quo curuantur qui portant orbem.] Ipsi
etenim orbem portant, qui curam præsentis
A seculi tolerant. Tantorum quippe pondera unus-
quisq; sustinere compellitur, quantis in hoc mun-
do principatur. Vnde & terræ princeps nō incon
gruè Græco eloquio Basileus dicitur. Laos enim
populus interpretatur. Basileus igitur basis laou
uocatur, quod Latina uidelicet lingua basis populi
dicit: quia uidelicet ipse super se populū sustinet,
qui motus illius, potestatis pondere fixus regit.
Quò enim subiectorum suorum onera tolerat, eo
quasi superposita columnam basis portat. Beatus
igitur Iob uirtute prophetici spiritus plenus, aspi-
ciat quòd Iudæa deseritur: atq; ad diuinitatis cultū
gentium principes inclinantur, & dicat: Deus cuius
resistere iræ nemo potest: sub quo curuantur, qui
portāt orbem. Ac si apertè fateatur dicens: Et sub-
B iectos quondam districtè deseris, & erectas pote-
14 states gentium misericorditer flectis. Quamuis
per hoc quod dicitur: Sub quo curuantur qui por
tant orbem, possint & angelicæ uirtutes intelli-
gi. Ipsi enim orbem portāt, qui regendi mundi cu-
Heb.1 ras administrant, Paulo atestante, qui ait: Nonne
omnes sunt administratorij spiritus, in ministeriū
missi propter eos qui hæreditatem capiūt salutis?
Ait ergo: Deus cuius resistere iræ nemo potest:
sub quo curuantur qui portant orbem.] Ac si hu-
militatem omnis creaturæ conspiciat, & tremefa-
ctus dicat: Quis infirmorū hominum tuis nutibus
obuiet, cuius se fortitudini & uirtutes angelicę in-
clinant? Vel certè quoniā cùm curuamur, superio
ra non cernimus: erecti essent illi subtilissimi spiri
C tus, si plenè potentiā eius maiestatis attingerent.
Sed qui orbem portāt, sub Deo curui sunt: quia di
uinitatis eius celsitudinem quamuis subleuati ui-
deant, nec uirtutes tamē angelicæ cōprehendunt.
Quam uir iustus præ infirmitate non penetrans:
sed hanc utcunq; ex subiectis summorū spirituum
ministerijs pensans, ad cōsiderationē se propriam
sollicita humilitate recolligit, sibiq; coram se præ
potestate supernæ magnitudinis uilescit, dicens:
Quātus ergo ego sum ut respōdeam ei, & loquar
uerbis meis cum eo?] Ac si apertè dicat: Si creatu
ra illa hunc considerare non sufficit, quæ carne nō
premitur: qua mente de eius ego iudicijs disputo,
qui pondere corruptionis angustor? Sicut aūt sæ-
D pe ad nos uerba Dei sunt iudicia illius, quę nostro
rum actuum sententiā loquuntur: ita uerba nostra
ad Deum, sunt opera quæ exhibemus. Sed cum
Deo loqui uerbi suis homo non ualet, qui apud
subtile eius iudicium, nullam de suis actibus fidu-
ciam tenet. Vnde & aptè subditur:

Quòd ex iustitia nō in nobis, sed in domino gloriandū est. Cap. XI

QVi eitā si habuero quippiam iustum, nō re-
spōdebo, sed meū iudicē deprecabor.] Vt
em sæpe diximus: Omnis humana iustitia,
iniustitia esse conuincit, si districtè iudicetur. Pre-
ce ergo post iustitiā indiget, ut quę succumbere di
scussa poterat, ex sola iudicis pietate conualescat.
Quæ cùm plenè à perfectioribus habeā, haberi de
illa quippiā dicitur: quia mens humana & cōpre-
hensa uix peragit, & ualde extrema sunt quæ com
prehen-

prehendit. Dicat ergo: Qui etiam si habuero quip
A piam iustum, nō respondebo, sed meum iudicem
deprecabor. Velut, si apertius fateatur, dicens: Et
si ad opus uirtutis excreuero, ad uitam non ex me
ritis, sed ex uenia conualesco. Preci itaq; innitendū
est, cùm recta agimus: ut omne quod iustè
15 uiuimus, ex humilitate condiamus. Sed ple-
runq; ipsa nostra deprecatio tam multis tentatio-
nibus quatitur, ut penè à conspectu iudicis repul-
sa uideatur: & sæpe hanc creator misericors respi-
cit: sed quia illibatam se ut uult exerere non ualet,
super se iudicium reprobationis pauet. Vnde &
subditur: Et cùm inuocantem me exaudierit, nō
credo quod audierit uocem meam.] Plerunque
etenim mens diuini amoris igne accenditur, atq;
B ad intuenda cœlestia & arcana subleuatur. Ad
summa iam rapitur, & perfecto desiderio compun
cta, ab infimis alienatur: sed repentina tentatione
percussa, quæ intentio ne forti erecta in Deum fue
rat, obortis cogitationibus transfixa curuatur: ita
ut semetipsam discernere nequeat, atque inter uitia
uirtutesq; deprehensa, ex qua parte sit ualentior
non agnoscat. Nam sæpe ad hoc usque per-
ducitur, ut miretur quomodo tam summa com-
prehendat, quam cogitatio illicita polluit. Et rur-
sum: Quomodo illicitas cogitationes recipiat,
quam super se ualidè feruor spiritus rapit. Quos
alternantes cogitationum motus in animo bene
Psal.106 Psalmista intuens, ait: Ascendunt usque ad cœ-
los, & descendunt usque ad abyssos. Vsque ad cœ
C los quippe ascendimus, cùm summa penetramus:
sed ad abyssos usque descendimus, cùm repentè
à contemplationis culmine per turpia tentamen-
ta deijcimur. Motus itaque animi dum inter uota
& uitia alternant, nimirum sibi certitudinem ex-
auditionis obnubilant. Rectè ergo dicitur: Et
cùm inuocantem me exaudierit, non credo quod
audierit uocem meam: quia mens ex ipsa sua mu-
tabilitate fit trepida: & per hoc quod nolens pati-
tur, repulsam se abiectamq; suspicatur. Libet intue-
ri uir sanctus quanta se subtilitate dijudicat, ne
quid in illo diuina iudicia reprehendant. Infirmi-
tatem nanq; suam intuens, ait:

Quòd sancti etiam sine causa flagellantur, non ut puniantur, sed ut probentur. Cap. XII

D QVantus ego sum qui respondeam ei, & lo-
quar uerbis meis cum eo?] De iustitiæ suæ
meritis non confidens, sed ad solam se spem po-
stulationis conferens, subdit: Qui etiam si habue-
ro quippiam iustum, non respondebo, sed meum
iudicem deprecabor. Sed de ipsa quoq; postula-
tione pauidus adiungit. Et cùm inuocantem me
exaudierit, nō credo quod audierit uocem meam.
Cur tanta circumspectione trepidat, cur tanta sol-
licitudine formidat, nisi quia terrorem iudicis in
extrema districtione considerat, & uim discussio-
nis illius non ferens: omne quod gerit, esse sibi
insufficiens pensat? Vnde & protinus subdit:
16 In turbine enim conteret me. Peccator quis-
que in turbine atteritur, qui erectus in tranquil-
A litate uidebatur: quia quem diu superna longa-
nimitas tolerat, extrema iudicij seueritas necat:
quæ rectè turbo dicitur, quia in elementorum
commotione reuelatur, Psalmista atestante, qui
Psal.49 ait: Deus manifestè uenient, Deus noster, & non si-
lebit. Ignis in conspectu eius ardebit, & in circui-
tu eius tempestas ualida. Vnde & propheta quo-
Num.1 que alius dicit: Dominus in tempestate & turbi-
ne uiæ eius. In quo nimirum turbine idcirco iu-
stus nequaquam conteritur, quia semper hic soli-
citè metuit, ne conteratur. Perpendit nanq; ad-
huc in præsentis uitæ itinere constitutus, huma-
nis actibus exactor operum quàm districtus ap-
pareat: qui quosdam tunc reatu culpæ originalis
B adstrictos, etiam sine operibus damnat. Vnde re-
ctè uir sanctus ex humani generis uoce, protinus
adiungit: Et multiplicabit uulnera mea, etiam
sine causa.] Nonnulli etenim prius à præsenti
luce subtrahuntur, quàm ad proferenda bona ma
la ue merita actiuæ uitæ, perueniant. Quos quia
à culpa originis, sacramenta salutis non liberant:
& hic ex proprio nihil egerunt, & illuc ad tormen
ta perueniunt. Quibus unum uulnus est, corru-
ptibiliter nasci: aliud, carnaliter emori. Sed quia
post mortem quoq; æterna mors sequit, occulto
eis iustoq; iudicio, etiam sine causa uulnera multi-
plicantur. Perpetua quippe tormenta percipiunt,
qui nihil ex propria uoluntate peccauerunt. Hinc
nanq; scriptum est: Non est mundus in conspectu
C eius, nec unius diei infans super terram. Hinc per
semetipsam ueritas dicit: Nisi quis renatus fuerit
Ioan.3 ex aqua & spiritusancto, non potest introire in re-
gnū Dei. Hinc Paulus ait: Eramus natura filij iræ,
Ephes.2 sicut & cæteri. Qui itaq; nullum proprium adiun-
gens, ex solo originis reatu perimitur: quid iste in
illo extremo examine, quantum ad humani sen-
sus æstimationem, nisi sine causa uulneratur? Sed
tamen sub diuina districtione iustum est, ut pro-
pago mortalis, uelut infructuosa arbor, & in ra-
mis seruet amaritudinem quam traxit ex radice.
Ait ergo: In turbine enim conteret me, & multi-
plicabit uulnera mea, etiam sine causa. Ac si aper-
tè humani generis damna considerans dicat: Di-
strictus iudex qua eos animaduersione trucidat,
quos culpa propriæ actionis damnat, si & illos in
æternum percutit, quos reatus arbitrij non addi-
cit? Quæ nimirum dicta, nec à beato Iob discrepa
re specialiter cognoscimus, si hæc quàm uerè pro-
lata sunt, indagamus. Semetipsum nanq; subtiliter
pensans, atq; in omni actione dijudicans: superne
districtionis uim quanta sollicitudine pertime-
scat, insinuat dicens: In turbine enim conteret me.
Ac si apertè dicat: Idcirco hunc semper & in tran-
quillitate timeo: quia per flagella qualis in turbi-
ne ueniat, non ignoro. Quæ flagella scilicet & me
tuens præuidit, & præuidens pertulit. Vnde sub-
iungit: Et multiplicabit uulnera mea etiam sine
causa. Vt enim sæpe iam diximus, nequaquā bea-
tus Iob percussus est, ut in eo percussio uitium ter
geret, sed ut meritū augeret. Vulneratum se itaq;
sine causa asserens, hoc de se foris loquitur, quod
de il-

de illo ueritas in occulto teſtatur, dicẽs: Commo-
uiſti me aduerſus eum, ut affligerem eum fruſtra.
Vir ergo ſanctus ſuperbè non dicit, quod ueraci-
ter dicit: nec per hæc uerba à rectitudine diſcre-
pat, per quæ à iudice nõ diſcordat, qui eorundem
protinus uulnerum continuationẽ exprimit, cùm
ſubiungit: Non concedit quieſcere ſpiritũ meum,
17 & implet me amaritudinibus. Sæpe iuſtis ex-
ercitium uirtutis eſt, ſola exterius aduerſa tole-
rare. Sed ut eorũ uires certamen plenæ probationis
erudiat, hos nonnunq; & foris tormenta lacerant,
& intus tentamenta caſtigãt. Vnde uir ſanctus im
pletum ſe amaritudinibus aſſerit: quia cùm flagel-
la exterius tolerat, illud eſt grauius quod de tenta
tione aduerſarij in intimis portat. Sed inter hæc
mitigat uim doloris, conſiderata æquitas & potẽ-
tia ferientis. Vnde ſubiungit: Si fortitudo quæri-
tur, robuſtiſſimus eſt: ſi æquitas iudicij, nemo pro
me audet teſtimonium dicere.] Ille quippe uitæ
cauſas examinat, qui has per alienum teſtimoniũ
non explorat: quia qui diſtrictus quandoq; oſten-
ditur illator pœnę, ipſe diu tacitus extitit teſtis cul
pæ. Hinc enim per prophetã dicitur: Ego ſum iu-
Hiere.29 dex & teſtis. Hinc rurſum ait: Tacui, ſemper ſilui,
Eſaiæ 42 patiẽs fui, ſicut parturiẽs loquar. Parturiens nanq;
cum dolore eijcit, quod diu in abditis cum ponde
re portauit. Poſt longum ergo ſilẽtium, ſicut par-
turiẽs, dominus loquitur: quia quod apud ſe nunc
tacitus tolerat, in ultione quandoq; iudicij quaſi
cum dolore manifeſtat. Sed requirendũ nobis eſt,
iſte uir iuſtus, ſi pro eo teſtimonium dicere quiſq;
præſumeret, nunquid hunc à reatu liberaret? Et ſi
huic alius teſtimonium nõ impendit, nunquid ad
proferendum pro ſe teſtimonium ſaltem ipſe con
ualeſcit? Sequitur: Si iuſtificare me uoluero, os
meum condemnabit me: ſi innocentem oſtende-
ro, paruum me comprobabit.] Ac ſi apertè dicat:
Quid de alijs loquar, qui ipſe de me teſtimonium
ferre non ualeo? Sed quia innocentiæ tuæ teſtifi-
cari non ſufficis, nunquid hoc ipſum quia innocentiam habeas ſcis? Subdit:

Quanta ſit homini in ſui cogitatione difficultas, & quod recta quæ agimus, ſciendo neſcire debeamus. Cap. XIII

ET iam ſi ſimplex fuero, hoc ipſum ignorabit
anima mea.] Plerunque ſi ſcimus bona quæ
agimus, ad elationem ducimur: ſi neſcimus, mini-
mè ſeruamus. Quis enim aut de uirtutis ſuæ con-
ſcientia nõ quantulumcunq; ſuperbiat? Aut quis
rurſum bonum in ſe cuſtodiat, quod ignorat? Sed
contra utraq; quid ſupereſt, niſi ut recta quæ agi-
mus, ſciendo neſciamus: ut hæc & recta æſtime-
mus, & minima: quatenus & ad cuſtodiam ſenſifi-
cet animum ſcientia rectitudinis, & in tumorem
18 non eleuet æſtimatio minorationis? Sed ſunt
nonnulla quæ ſciri à nobis facilè nequeunt, etiam
cùm geruntur. Nam ſæpe recto ſtudio contra de-
linquentiũ culpas accendimur: & cùm ultra æqui
tatis metas per iram rapimur, hoc zelum iuſtæ di-
ſtrictionis æſtimamus. Sæpe officium prædicatio
nis aſſumimus: ut per hoc fraternæ utilitati ſeruia-
A mus: ſed niſi placeamus cui loquimur: ne quaq; li-
benter accipitur quod prædicamus. Cunq; place-
re mens utiliter ſtudet, ad amorem laudis propriæ
turpiter defluit, & quæ à captiuitate uitiorũ alios
curabat eruere, ipſa ſuis fauoribus incipit captiua
ſeruire. Quaſi latrunculus quippe eſt appetitus
laudis humanæ, qui recto itinere gradientibus ex
latere iungitur, ut ex occultis educto gladio gra-
dientium uita trucideẽ. Cunq; propoſitæ utilitatis
intentio ad ſtudia priuata deducit: horrendo mo-
do unum idemq; opus culpa peragit, quod uirtus
inchoauit. Sæpe & ab ipſis exordijs aliud cogita-
tio expetit, aliud actio oſtẽdit. Sæpe ſe fidelem 19
ſibi, nec ipſa cogitatio exhibet, quia aliud ante o-
culos mentis uerſat, & longè ad alud ex intentio-
B ne feſtinat. Nam plerunq; nõnulli terrena præmia
appetunt, & iuſtitiam defendunt: ſecq; innocentes
æſtimant, & eſſe defenſores rectitudinis exultant.
Quibus ſi ſpes nummi ſubtrahit, à defenſione pro
tinus iuſtitiæ ceſſatur: & tamẽ defenſores iuſtitiæ
ſe cogitant, ſibiq; ſe rectos aſſerunt, qui nequaquã
rectitudinem, ſed nummos quærũt. Contra quos
bene per Moyſen dicitur: Iniuſtè quod iuſtum eſt, Deut.16
exequeris. Iniuſtè quippe quod iuſtũ eſt, exequit,
qui ad defenſionẽ iuſtitiæ, non uirtutis æmulatio-
ne, ſed amore præmij temporalis excitat. Iniuſtè
quod iuſtum eſt, exequit, qui ipſam quam preten-
dit iuſtitiam uænundare minimè ueretur. Iuſtè er-
go iuſtum exequi, eſt in aſſertione iuſtitiæ eandẽ
ipſam iuſtitiam quærere. Sæpe recta agimus, &
C nequaquam præmia, nequaquam laudes ab ho-
minibus expectamus: ſed tamen mens in ſui fidu-
ciam erecta, his à quibus nihil expetit, placere cõ-
temnit, eorum iudicia deſpicit, ſecq; malè liberam
per abrupta elationis rapit: & inde ſub uitio peius
obruitur unde quaſi deuictus uitijs nullis ſe appe-
titionibus ſubiacere gloriatur. Sæpe dum noſmet
ipſos plus iuſto diſcutimus, de ipſo diſcretionis
ſtudio indiſcretius erramus, & mentis noſtræ a-
cies quo plus cernere nititur, obſcuratur: quia &
qui importunè Solis radios aſpicit, tenebreſcit:
& inde nihil uidere compellitur, unde uidere am-
plius conatur. Quia igitur ab inquiſitione noſtra
torpentes nos omnino neſcimus, aut ſi ſubtili nos
diſcutione requirimus, plærunq; inter uitia uirtu-
D tesq; caligamus: rectè nunc dicitur: Etiam ſi
ſimplex fuero, hoc ipſum ignorabit anima mea.]
Ac ſi apertè diceretur: Conditoris contra me
iudicia qua temeritate redarguo, qui ipſum me ex
infirmitatis caligine ignoro? Vnde bene per pro-
phetam dicitur: Dedit abyſſus uocem ſuam ab Abac.3
altitudine phantaſiæ ſuæ. Abyſſus quippe phan-
taſiæ altitudinem portat, cùm humanus animus,
immenſa cogitatione caliginoſus, ſemetipſum e-
tiam diſcutiendo non penetrat. Sed ab hac alti-
tudine uocem dare, eſt: quia dum ſe deprehen-
dere non poteſt, cogitur in admirationem conſur
gere: ut eo perſcrutari non audeat, quod ſuper ip-
ſum eſt: quo incomprehenſibilitatẽ ſuam ipſe co
gitans, non ualet inuenire quod eſt. Sed iuſtorum
corda, quia ad perfectum ſe examinare nequeũt,
ægre

ægre hoc exilium cęcitatis fuerunt. Vnde & bene
A ſubditur: Et tædebit me uitæ meæ.] Tædet iu-
ſtum uiuere, quia & operando uitam non deſinit
quærere: & tamen eiuſdem uitę ſuæ meritum non
ualet inuenire. Librã quippe examinis à ſinu in-
timæ æquitatis trahit, & inde in ſe erga effectum
inuentionis deficit, unde ſuper ſe raptus ad uim
inquiſitionis excreſcit. Sed eſt conſolatio noſtræ
caliginis, reducta ad animum iuſta & incompre-
henſibilis potentia conditoris: quæ & iniquos ſi-
ne ultione non deſerit, & rectorum iuſtitiam in-
comprehenſibilitatis immẽſitate tranſcendit. Vn
de & aptè ſubiungitur.

Quòd iudicium diuinũ nec peccator nec iuſtus effugiat, & quòd quantalibet iuſti ſimplicitas fuerit, ipſa diuinæ magnitudinis ſimplicitate ſuperetur. Cap. XIIII

VNum eſt quod locutus ſum, & innocentem
& impium ipſe conſumit.] Innocens à crea
tore conſumitur: quia quantalibet eius ſimplici-
tas fuerit, diuinæ magnitudinis ſimplicitate deuo
ratur. Quamuis enim ſimplicitatem ſtudioſè ſer-
uemus, ex conſideratione tamen intimæ puritatis
oſtenditur, quòd hęc ipſa quam agimus, ſimplici-
tas non ſit. Impius quoq; à conditore conſumitur,
quia Deo cuncta mirabiliter ordinante, ipſis ſuis
uerſutijs eius impietas ligatur. Nam inde ſe ſuppli
cijs & neſciens implicat, unde ſe aliquid facere
ſcienter exultat. Quia igitur omnipotẽs Deus &
bonorum innocentiam ſimplicitatemq; ſuperat,
& malorum aſtutiam penetrans damnat, rectè
C nunc dicitur: Vnum eſt quod locutus ſum, & in-
nocentem & impium ipſe conſumit. Ac ſi apertè
diceretur: Hoc apud me uerbum cogitationis pro
tuli: quia nec innocens, ſi diſtrictè diſcutior, appa-
rebo: nec impius ſi apud me latere uoluero, à ſu-
perni examinis acumine abſcondor: quoniam di-
ſtrictus iudex cuncta comprehendens, occulta
malitiæ mirabiliter penetrat, & ſuis hanc inuen-
tionibus bene ordinans damnat. Vel certè & in-
nocentem & impium ipſe cõſumere dicitur: quia
quamuis in meritis uitæ diuiſi ſint, primæ tamen
culpę meritò æque ad carnis interitum pertrahun
Eccleſ.2 tur. Vnde & per Salomonem dicitur: Moritur do
ctus ſimiliter ut indoctus. Et rurſum: Cuncta ſub-
iacent uanitati, & omnia pergunt ad unum lo-
D cum. De terra facta ſunt, & in terram pariter re-
uertuntur. Sequitur:

Quòd cùm ſancti à preſſuris liberari deſiderant, Deus in eorum patientia & mortificatione delectatur. Cap. XV

SI flagellat, occidat ſemel, & non de pœnis in-
nocentum rideat.] Quis hæc non per ſuper-
biam prolata crederet, niſi ſententiam iudicis au-
diret, qui ait: Non eſtis loquti coram me rectum, ſi-
cut ſeruus meus Iob? Reſtat ergo ut nullus autoris
uerba reprehẽdere audeat, quæ cõſtat quia iudex
laudat. Sed tãto in intimis ſuis cautius ſubtiliusq;
20 rimanda ſunt, quanto durius foris ſonant. Vir
etẽ ſanctus humani generis damna conſiderãs,
A unde & quo uenerint penſans, quòd homo poſſi-
cente aduerſario, boni malique ſcientiam appetens
ſcire, perdidit etiã ſemetipſum, ita ut ueraciter di-
cat: Etiam ſi ſimplex fuero, hoc ignorabit anima
mea: quòd poſt expulſionis pœnã flagella quoq;
corruptionis ſuſtinet, & adhuc ad carnis uel certè
ad mentis interitum etiã poſt tormentum tendit,
ut rectè dicat: Et innocentẽ & impium ipſe conſu
mit: mediatoris contra hęc gratiã requirit, dicens:
Si flagellat, occidat ſemel. Nos enim quia & à Deo
mente receſſimus, & carne ad puluerem redimus,
pœna duplæ mortis adſtringimur. Sed uenit ad
nos qui pro nobis ſola carne moreret, qui ſimplã
ſuam duplæ noſtræ iungeret, & nos ab utraq; mor
te liberaret. De qua per Paulum dicitur: Quòd aũt Rom.6
B mortuus eſt pro peccato, mortuus eſt ſemel. Dam
na ergo uir ſanctus noſtræ corruptionis aſpiciat,
& unam quæ duas noſtras deſtruat, mortẽ media
toris quærat, atq; hãc deſiderãs dicat: Si flagellat,
occidat ſemel. Sed ecce quaſi humilitati renititur,
quod protinus ſubinfertur: Et nõ de pœnis inno-
centum rideat. Quod tamẽ ualde humillimũ ſine
difficultate cognoſcimus, ſi humili hoc mẽte pen
ſamus. Cunctis etenim liquet, quòd omne deſide-
rium pœna eſt, cùm differtur: Salomone quoq; at
teſtante, qui ait: Spes quæ differtur, affligit animã. Prou.13
Ridere aũt Dei, eſt humanæ nolle afflictioni miſe
reri. Vnde per Salomonẽ rurſum dominus repro
bis in culpa durantibus dicit: Ego quoq; in interi- Prouer.1
tu ueſtro ridebo, id eſt, afflictioni ueſtræ nulla pie
C tate cõpatiar. Ante redemptoris igitur aduentum,
pœnam ſuam electi omnes habuerunt: quia æſtu-
ante deſiderio, incarnationis eius myſteriũ uidere
cupierunt: ipſo atteſtante, qui ait: Multi, dico uo- Luc.10
bis, iuſti & prophetæ uoluerũt uidere quæ uos ui-
detis, & nõ uiderunt. Pœnæ itaq; innocentũ, ſunt
deſideria iuſtorum. Quouſq; ergo electorum ſuo-
rum uota dominus non compatiens diſtulit, quid
aliud quàm innocentum pœnas riſit. Itaq; uir ſan-
ctus uenturi redemptoris dona conſiderans, &
uotorum ſuorum dilationem grauiter tolerans
dicat: Si flagellat, occidat ſemel, & non de pœ-
nis innocentum rideat. Ac ſi apertè exoret, dicẽs:
Quia uita noſtra quotidie flagello uindictæ pro
culpa atteritur: ille iam ueniat, qui pro nobis ſe-
mel ſine culpa moriatur: ut de innocẽtum pœnis
D Deus ultra non rideat, ſi ipſe carne paſſibilis appa
reat, in cuius ſe deſiderijs mens noſtra caſtigat.
Vel certè ſi riſum Dei, eius lætitam appellat: de 21
innocẽtum pœnis ridere dominus dicit, quia quo
à nobis ardentius quærit, eo de nobis ſuauius læ-
tatur. Quaſi quoddã quippe ei ex pœna gaudium
facimus, cùm per ſancta deſideria pro eius nos a-
more caſtigamus. Hinc Pſalmiſta ait: Conſtituite Pſal.117
diem ſolennem in conſrequentationibus, uſq; ad
cornu altaris. Solennẽ nanq; domino diem in con
frequentationibus cõſtituit, quiſquis ſe aſſiduè in
eius deſiderio affligit. Qui nimirum ſolennitatis
dies uſq; ad altaris cornu tendi præcipit: quia tam
diu neceſſe eſt ut quiſq; ſe afficiat, quouſq; ad ſu-
perni ſacrificij altitudinem, id eſt, ad æterna gau-
dia per-

dia pertingat. Iustus igitur uir, quia impleri desiderium suum appetit, non differri, humiliter dicit: Non de pœnis innocentum rideat. Ac si diceret: Vota nostra libenter accipiens ultrà non differat, sed ostendendo exhibeat eum, qui nos in sua expectatione castigat. Quia uerò eum specialiter beatus Iob occidi semel petiuit, qui carnis solius mortem in mundi pro nobis fine tolerauit: protinus aperit, qui ipsum quoq; ordinem eius passionis adiungit, dicens: Terra data est in manus impij, uultum iudicium eius operit.] Quid nanque terræ nomine, nisi caro exprimitur? Quis appellatione impij, nisi diabolus designatur? Huius impij manus fuerunt hi qui in redẽptoris nostri morte grassati sunt. Terra itaque data est in manus impij, quia antiquus hostis redemptoris mentem corrumpere per se tentando non ualuit: sed eius carnem per suos satellites ad triduum permissus extinxit, & dispensationem supernæ pietatis nesciens, ex hac ipsa permissione seruiuit. Tribus enim redemptorẽ nostrum tentationibus pulsans, cor Dei temerare nõ ualuit. Sed Iudæ mentem ad mortem carnis eius excitauit, cunq; ei cohortem atque à Pontificibus & Pharisæis ministros tradidit, nimirũ iste impius manus ad terram tetendit. Huius terræ iudices, sacerdotes & principes, Pilatus atq; illusores milites fuerunt. Iste itaq; impius uultum iudicum eius operuit, quia corda persequentium ne autorẽ suum cognoscerent, malitiæ
2.Cor.3 nubilo uelauit. Vnde & per Paulum dicitur: Vsq; in hodiernum diem cùm legitur Moyses, uelamẽ
2.Cor.2 est positum super cor eorum. Qui rursus ait: Si enim cognouissent, nunquam dominũ gloriæ crucifixissent. Vultus ergo iudicum opertus extitit, quia mens persequẽtium eum quem carne tenere potuit, Deum nec per miracula agnouit. Quia uerò antiquus hostis cum iniquis omnibus una persona est: sic plerunque scriptura sacra de iniquorum capite, id est, diabolo loquitur: ut repentè ad eius corpus, id est, ad sequaces illius deriuetur.

22 Potest ergo nomine impij, infidelis ac persecutor populus designari, cui & hoc congruit omnino quod subditur: Quòd si non ille est: quis ergo est?] Ac si apertè diceretur: Quis unquam impius esse putandus est, si ille populus qui ipsam pietatem persequutus est, impius non est? Sed consi- D derata uir sanctus Iudaicæ plebis perfidia, ad semetipsum mentis oculos reuocat: dolet quòd uidere nequeat quem amat: mœrore afficitur, quia ex præsenti mundo antè subtrahitur, quàm salus mundi reueletur. Vnde & subdit:

Quòd antiqui patres fuerint quasi portatores pomorum, prænunciantes Christum, & odorem Euangelij futuris gentibus porrigentes. Cap. XVI

Dies mei uelociores fuerunt cursore, fugerũt, & non uiderunt bonum.] Cursoris quippe officium est secutura nunciare. Omnes igitur electi, qui ante aduentum redemptoris orti sunt, quia hunc aut audiendo tantummodo, aut etiam loquendo nunciarunt, quidam quasi in mundo A cursores fuerunt. Sed quia ante præstolatum redemptoris tempus se subtrahit præuident, transire se cursore uelocius dolent: diésque suos esse breues ingemiscunt, quia usque ad uidendam redemptoris lucem minimè tenduntur. Vnde aptè dicitur: Fugerunt, & non uiderunt bonum. Omnia quæ creata sunt, bona sunt: Moyse attestan- Gen.1
te, qui ait: Vidit Deus cuncta quæ fecerat, & erant ualde bona. Sed hoc solum bonum principaliter bonũ est, per quod hæc omnia bona sunt, quæ bona non principaliter existunt. De quo bo- Luc.18
no ueritas per Euangelium dicit: Nemo bonus, nisi solus Deus. Quia igitur antiquorum patrum prius dies finiti sunt, quàm mundo Deus in carne B monstraretur, rectè nunc de eisdem diebus dicitur: Fugerunt, & non uiderunt bonum. Ac si apertè diceretur: Ante expectatum tempus elapsi sunt, qui ad redemptoris præsentiam peruenire nequiuerunt. Vnde & adhuc subditur: Pertransierunt quasi naues poma portantes.] Hi qui poma deferentes maria transmeant: ipsi quidem fructuum odore perfruuntur, sed eorundem fructuum alijs cibos ferunt. Quid igitur antiqui patres, nisi naues poma portantes extiterunt? Qui diuinæ incarnationis mysterium prophetantes, ipsi quidem spei odore potiti sunt, sed nobis fructum de eiusdem spei perfectione detulerunt. Quod enim illi expectãdo odorati sunt, hoc nos cernendo & percipiendo satiamur: Vnde & re- C demptor eisdem discipulis dicit: Alij laborauerunt, & uos in labores eorum introistis. Quorum uidelicet dies comparantur nauibus: quia decurrunt. Et rectè poma portantibus: quia electos omnes quos ante redemptoris præsentiam gestauerunt: per prophetiæ ualuerunt spiritum expectatione refouere, non autem manifesta exhibitione reficere. Vel certè, quia naues cùm poma portant, hæc paleis admiscent, ut ad terras illæsa perducant: rectè patrum præcedentium dies describuntur nauibus poma portantibus similes, quia antiquorum dicta, in eo quod mysteria spiritalis uitæ denunciant, per interfusam hæc historiæ stipulam seruant, & opertum nobis fructum spiritus deferunt, cùm carnalia loquuntur. Sæpe nanque dum quædam narrant propria, ad D diuinitatis eleuantur arcana. Qui crebro etiam cùm altitudinem diuinitatis aspiciunt, ad incarnationis eius mysterium repentè funduntur. Vnde adhuc aptè subiungitur: Sicut aquila uo- 23
lans ad escam.] Moris quippe est aquilæ, ut irreuerberata acie radios solis aspiciat: sed cùm refectionis indigentia urgetur, eandem oculorum aciem quam radijs solis intinxerat, ad respectum cadauerís inclinat: & quamuis ad alta euolet, pro sumendis tamen carnibus terram petit. Sic uidelicet sic antiqui patres fuerunt, qui inquantum humanitatis infirmitas admittebat, creatoris lucem erecta mente contemplati sunt: sed incarnandum hunc in mundi fine præscientes, quasi à solis radijs ad terram oculos deflexerunt. Et quasi de summis ad ima ueniunt, dum hunc Deum supra omnia, & homi-

& hominem infra omnia agnoscunt. Quem pro A humano genere dum passurum moriturumq; conspiciunt, qua scilicet morte semetipsos refici atq; reformari ad uitam nouerunt, quasi more aquilæ post cõtemplatos solis radios in cadauere escam quærunt. Libet spectare aquilã solis radios intuẽ-
Esa.9 tem, quæ ait: Deus fortis, pater futuri seculi, princeps pacis. Sed ab alto uolatu celsitudinis ad terras ueniat, escam cadauerís inferius inquirat. Paulò post etenim subdidit, dicens: Disciplina pacis
Esa.53 nostræ super eum, & liuore eius sanati sumus. Et rursum: Et homo est, & quis cognoscet eum? Sub leuata ergo in diuinitate mẽs iusti, cùm dispensationis gratiam ex eius carne cõsiderat, quasi à sumis repentè ut aquila ad escam uolat. Sed ecce ille Israeliticus populus immenso dudum prophetiæ spiritu infusus, eiusdem prophetię dona perdidit: atq; in ea fide quã præuidendo nunciauerat, non permansit, & à se redemptoris presentiã negando repulit, quam cunctis se sequentibus prænuncian do declarauit. Vnde & aptè protinus per cõpassionem ad eorum quoq; duritiam sermo conuertitur, atq; ab eis quomodo prophetiæ gratia subtrahatur indicatur. Nam subditur: Cùm dixero, ne quaquã ita loquar, cõmuto faciem meam, & dolore torqueor.] Plebs quippe Iudaica loqui ut prius noluit, quę eum quẽ prędixerat negauit. Sed commutata facie, torquetur dolore, quia dum interni sui hominis aspectum, quo agnosci à cõditore poterat, fœditate perfidiæ polluit, à præsentibus ma C lis incipiẽs, sub æterna ultione se damnauit. Quasi enim commutata facie ab autore non cognoscitur, quæ perdita bonæ conscientiæ fide reprobatur. Sed nimirum restat ut suppliciorum dolor torqueat, quã suus nõ cognoscẽs conditor ignorat. Quia igitur hæc sub redemptoris nostri significatione transcurrimus, nunc moraliter discutien do replicemus. Dies mei uelociores fuerunt cursore, fugerunt, & non uiderunt bonum.] Sicut sæpe iam diximus, sic primus homo cõditus fuit, ut per augmenta temporũ tendi posset eius uita tantummodo, nõ euoluí: sed quia sponte ad culpam decidit, quo attigit uetitum, perculit discursum, quẽ nunc homo præsentis uitæ desiderio oppressus, indesinenter & tolerat & optat. Ne enim finiatur, uiuere appetit: sed per augmenta uitæ quoti- D die ad finem tendit. Nec deprehendi ualet, incrementa temporum q̃ nulla sint, nisi cùm repentè transacta finiunt, quę ueniẽtia longa uidebantur.

24 Vir igitur sanctus statum suæ cõditionis aspiciat, & ex humani generis uoce damna decursus ingemiscat, dicens: Dies mei uelociores fuerunt cursore: fugerunt, & non uiderunt bonum.] Ac si apertè dicat: Ad hoc homo conditus fuit, ut bonũ quod Deus est, uidere potuisset: sed quia stare ad lucem noluit, fugiẽdo oculos amisit: quia quo per culpam cœpit ad ima decurrere, eo secum cęcitatem pertulit, ne intimũ lumen uideret. De quibus adhuc diebus aptè subiungitur: Pertransierunt quasi naues poma portantes.] Naues cùm poma portant, fructus terrę uidelicet per fluctus ferunt, A Terra uerò hominis paradisus extitit, quæ hũc incõcussum tenere potuit, si per innocentiam stare uoluisset. Sed quia ad mutabilitatis undas per culpam cecidit, ad præsentis uitæ maria post terram uenit. Poma etiam terræ huius fuerũt mandati sermo, concessa possibilitas operis, naturę indita intelligentia cõditoris. Sed hæc poma quæ edere in terra renuimus, per maria iam portamus: quia concessa bona tot munerũ inconcussi custodire in paradiso noluimus, et seruare nunc in tentationibus conamur. Tendentes ad terminum aura uitæ præsentis impellimur, mutabilitatis nostræ fluctu fatigamur: sed quia per crucis mysterium ad ingenita naturæ bona restringimur, quasi per lignũ poma portamus. Quod tamen intelligi & aliter potest. B Naues etenim cùm poma portant, suauitatẽ odoris habent, sed grauitatem ponderis non habẽt: & humanũ genus à paradisi gaudijs expulsum, uim contemplationis perdidit, robur conditæ fortitudinis amisit: cunq; ad superna repetenda se erigit, fragrat quidẽ odore memoriæ, sed dignè nõ exerit pondus uitæ. Pomorum ergo odoribus repletur, & tamen huc illucq; leuiter mentis nostrę nauis impellitur: quia & paradisi celsitudinem cùm odoris recordatione meminimus, & importunos tentationum fluctus ex carne toleramus. unde: & aptè subiungit: Sicut aquila uolans ad escã.] 25
Aquila etenim alto uolatu suspendit, et annisu prępeti ad æthera librat, sed per appetitũ uen C tris terras expetit, sesęq; à sublimibus repẽtè deorsum fundit. Sic sic hũmanum genus in parẽte primo ad ima de sublimibus corruit. Quod nimirum cõditionis suę dignitas in rationis celsitudine quasi in aeris libertate suspenderat: sed quia cõtra præceptum, cibum uetitũ contigit, per uentris concupiscentiã ad terras uenit, & quasi post uolatũ carnibus pascit, quia illa libera cõtemplationis inspiracula, perdidit, & deorsum corporeis uoluptatibus lætatur. Sicut ergo uolãs ad escam, dies nostri uelociter transeunt: quia quo ima petimus, eo subsistere in uita prohibemur. Sed cùm hęc ante mentis oculos cõtinua cogitatione reuoluimus, duris taciti quæstionib. urgemur, cur omnipotens deus condidit quem perituru esse præsciuit? cur is qui summè potens & summè bonus est, nequaq̃ uoluit hominem talem facere, qui perire nõ posset? D Cùm uerò hæc tacita mẽs interrogat, pauet ne ipso interrogatiõis ausu in superbiã erumpat, sęq; humiliter comprimit, & cogitationes suas restringit. Sed eo grauius affligitur, quo inter mala quæ sustinet, etiam de cõditionis suę abscondito intellectu cruciatur. Vnde hic quoq; aptè subiũgitur: Cùm dixero, nequaquam ita loquar, commuto faciem meam, & dolore torqueor.] Nequaq̃ quippe nos ita debere loqui dicimus, cùm nostræ infirmitatis modum ex inquisitione transeuntes, nosmetipsos pauore reprehendimus, et supernę reuerentiæ consideratione refrenamus. In qua refrenatione scilicet mẽtis nostrę facies cõmutatur: quia quæ prius non capiens audenter summa requirebat, infirmitatem suam postmodum agnoscẽs, ue

nerati inchoat quod ignorat. Sed in ipſa commu- A
tatione dolor eſt, quia ualde affligitur, quoniã pri
mæ culpæ meritò ad intelligenda ea quæ de ipſa
ſunt cæcatur. Quæ patitur, iuſta eſſe cõſiderat. Pa
uet ne in dolore per licẽtiam locutionis excedat.
Ori ſilẽtium indicit, ſed tacitus dolor eo ipſo quo
reſtringitur, augetur. Dicat ergo: Cùm dixero, ne
quaquam ita loquar, commuto faciem meã, & do
lore torqueor. Quia tunc grauius plærunq; affligi
mur, cùm quaſi per conſolationis ſtudiũ, afflictio
nis noſtrę nobis conamur mala leuigare. Sed quiſ
quis iam ſubtiliter parentis primi dãnatione pro-
pagata, humani generis damna cõſiderat, ſuper-
eſt ut his adiungere propria metuat. Vnde uir ſan
ctus poſtquam communia intulit, repentè ſpecia
lia ſubiungit dicens:

Quantum timere debeat qui ſcienter peccat, cùm Iob tantis uirtutũ teſtimonijs approbatus, ſua opera uereatur, & quòd fraus tribus modis committatur. Cap. XVII

VErebar omnia opera mea, ſciẽs quia nõ par
ceres delinquenti.] Quæ beatus Iob opera
exercuit, ſacrę huius hiſtorię textus oſtẽdit. Holo
cauſtis quippe multiplicibus autorẽ placare ſtu-
duit, quia iuxta filiorũ numerũ, ut ſcriptũ eſt, con-
ſurgens diluculo, offerebat holocauſta per ſingu-
los, eosq; non ſolum ab immundis actibus, ſed à
praua quoq; cogitatione mundabat. De quo ſcri-
ptura teſte perhibeẽ. Dicebat enim: Ne fortè pec
cauerint filij mei, et benedixerint deo in cordibus
ſuis. Affectum ergo cõpaſſionis exercuit: quia i-
pſe de ſe amicorũ queſtionibus exactus, dicit: Fle
bam quondã ſuper eo qui afflictus erat. Miniſte-
rium pietatis impendit qui ait: Oculus fui cęco, et
pes claudo. Caſtitatis munditiã in corde cuſtodi-
uit, qui obteſtando ſe aperit, dicẽs: Si deceptũ eſt
cor meum ſuper muliere. Humilitatis culmẽ me-
dullitus tenuit, qui dicit: Si cõtempſi iudiciũ ſubi-
re cum ſeruo meo & ancilla mea, cùm diſceptarẽt
aduerſum me. Beneficia largitatis impendit, qui
ait: Si comedi buccellam meam ſolus, & nõ come
dit pupillus ex ea. Et rurſum: Si nõ benedixerunt
mihi latera eius, et de uelleribus ouium mearũ ca-
lefactus eſt. Gratiã hoſpitalitatis exhibuit, qui di-
cit: Foris non manſit peregrinus, oſtium meũ uia-
tori patuit. Et inter hęc ad uirtutum cumulum per
excellentiorẽ uiam charitatis, & inimicos dilexit,
qui ait: Si gauiſus ſum ad ruinã eius qui meode-
rat. Et rurſum: Nõ enim dedi ad peccandũ guttur
meum, ut expeterẽ maledicens animã eius. Quid
ergo uir ſanctus ſua opera uerebatur, qui illa ſem-
per exhibuit, ex quibus placari deus erga iniquita
tes ſolet? Quid ergo eſt, quòd mira opera faciens,
hæc ipſa etiam ueretur pauẽs, cùm dicit: Verebar
omnia opera mea, niſi quòd in ſancti uiri actibus
uerbisq; colligimus, ut ſi placere deo ueraciter cu
pimus, poſtquam peruerſa ſubigimus, ipſa in no-
26 bis etiam bene geſta timeamus. Duo quippe
ſunt quæ in bonis operibus neceſſe eſt ut ſtudioſe
formidenẽ, deſidia uidelicet & fraus. Vnde & per
prophetã apud uetuſtã translationẽ dicit. Maledi-

ctus omnis qui facit opus dei fraudulenter & deſi
dioſe. Sed ſciendum magnopere eſt, quia deſidia
per torporẽ naſcitur, fraus per priuatã dilectionẽ.
Illam nanq; minor Dei amor exaggerat, hanc aũt
male mentẽ poſſidens, proprius amor creat. Frau
dẽ quippe in Dei opere perpetrat, quiſquis ſemet
ipſum inordinatè diligẽs, per hoc q̃d rectè egerit
ad remunerationis trãſitoria bona feſtinat. Scien
dum quoq; eſt, q; tribus modis fraus ipſa commit
titur, quia per hanc proculdubio aut tacita cordis
humani gratia, aut fauoris aura, aut res quælibet
exterior deſideraẽ. Quo contra rectè de iuſto per
prophetã dicitur: Beatus qui excutit manus ſuas Eſa.33
ab omni munere. Quia enim nõ ſolum fraus in ac
ceptione pecuniæ eſt, munus proculdubio unum
non eſt. Tres uerò ſunt acceptiones munerum, ad
B quas ex fraude deſtinatur. Munus nanq; à corde
eſt, captata gratia à cogitatiõe. Munus ab ore, eſt
gloria per fauorẽ. Munus ex manu, eſt premiũ per
dationem. Sed iuſtus quiſq; ab omni munere ma-
nus excutit: quia in eo quod rectè agit, nec ab hu-
mano corde inanem gloriam, nec ab ore laudem,
nec à manu recipere donationẽ quærit. Solus er-
go in dei opere fraudẽ nõ facit, qui cùm ad ſtudia
bonæ actionis inuigilat, nec ad corporalis rei pre
mia, nec ad laudis uerba, nec ad humani iudicij
gratiã anhelat. Ipſa igitur bona noſtra, quia inſidi-
antis culpæ euadere gladium nequeunt, niſi ſolli-
cito quotidie timore muniantur, per ſanctũ uirum
nũc rectè dicitur: Verebar omnia opera mea. Ac
C ſi humili confeſſione diceretur: Quæ apertè ege-
rim, uideo: ſed quid in his latẽter pertulerim, igno
ro. Sæpe enim bona noſtra latrocinãti fraude 27
pereunt, quia rectis ſe noſtris actibus cõcupiſcen
tiæ terrenæ ſubiungũt. Sæpe deſidia interueniẽte
deficiũt, quia à feruore quo cœpta ſunt, frigeſcẽte
amore tabeſcũt. Quia ergo culpæ ſurreptio uel in
ipſo uirtutis actu uix uincit: quid ad ſecuritatẽ ſu-
pereſt, niſi ut ſtudioſe ſemper & in uirtute timea-
tur? Sed poſt hęc ualde ſcrupuloſum cordi ſe obij
cit, quod ſubiungit: Sciens q; nõ parceres delin-
quenti.] Si enim delinquenti nõ parcitur, quis ab
æterna morte eripitur, cùm à delicto mundus ne-
mo reperitur? An pœnitenti parcit, & delinquen
ti non parcit? Quia cùm delicta plangimus, ne-
quaquam iam delinquentes ſumus. Sed quid eſt
D quod Petrus cùm negat reſpicit, et redemptoris
negari reſpectu ad lachrymas uocat? Quid q; Pau
lus cùm redemptoris nomen in terra conaret ex-
tinguere, eius uerba de cœlo meruit audire? Sed
tamen culpa in utroq; punita eſt: quia & de Petro
teſte Euangelio ſcriptum eſt: Recordatus eſt Pe- Luc.22
trus uerbi Ieſu quod dixerat: & egreſſus foras, fle-
uit amarè. Et de Paulo hæc eadem quę hunc uoca
uit, ueritas dicit: Ego oſtendam ei, quãta eũ opor Act.9
teat pro nomine meo pati. Delinquẽti ergo domi
nus nequaquam parcit, quia delictum ſine ultio-
ne non deſerit. Aut enim ipſe hoc homo in ſe pœ
nitẽs punit, aut hoc Deus cum homine uindicãs
percutit. Nequaquã igitur peccato parcitur, quia
nullatenus ſine uindicta laxatur. Sic Dauid audi-

re

repoſt confeſſionem meruit: Dominus tranſtulit A
peccatum tuum. Et tamẽ multis pòſt cruciatibus
afflictus ac fugiens, reatum culpæ quam perpetra
uerat exoluit. Sic nos ſalutis unda à culpa primi pa
rentis abſoluimur, ſed tamen reatum eiuſdem cul
pæ diluentes, abſoluti quoq; adhuc carnaliter obi
mus. Bene ergo dicitur: Sciens q; non parceres de
linquẽti, quia delicta noſtra ſiue per nos, ſiue per
ſemetipſum reſecat, etiam cùm relaxat. Ab electis
enim ſuis iniquitatum maculas ſtudet temporali
afflictione tergere, quas in eis in perpetuum non
uult uindicare. Sed ſæpe mens dum plus iuſto tre
pidat, dum pauore quatitur, dum ſiniſtris ſuſpicio
nibus urgetur, tædet hanc uiuere, quæ ſe ad uitam
uel per labores ambigit peruenire. Vnde & ſubſe
quenter adiungitur: B

Quòd ſancti uiri ita incerti ſunt, ut cõfidant: ita confidunt, ut tamen ex ſecuritate non torpeant. Cap. XVIII

SI autẽ & ſic impius ſum, quare fruſtra labora-
uiſ?] Si enim remota pietate diſcutimur, opus
noſtrum pœna dignum eſt, quod remunerari pre
miis præſtolamur. Vir igitur ſanctus ſub occulto
iudicio trepidãs dicit: Si autem & ſic impius ſum,
quare fruſtra laborauiſ? Non q; hũc laboraſſe pœ-
niteret, ſed q; incertus eſſe de præmijs, & inter labo-
res dolet. Sciẽdum uerò eſt, q; uiri ſancti ita incer-
ti ſunt ut confidant, atq; ita confidunt, ut tamẽ ex
ſecuritate non torpeant. Quia ergo plærunq; mẽs
& impenſa rectis actibus trepidat: reſtat ut poſtq;
bonum opus agitur, lachrymæ expiationis exqui
rantur, quatenus ad æterna premia meritum recti
operis ſubuehat humilitas poſtulationis.

Quòd quantalibet munditia ſancti fulgeant, tamen ex hoc corpore quod corrumpitur in quo ſunt, abominabiles ſe iudicant, & ex concupiſcentiarum ſordibus, ſine quibus non ſunt, immundos ſe reputant. Cap. XIX

28 SEd tamen ſciendum eſt, quia mundos nos ad
perfectum reddere uel uita uel lachrymę non
ualent, quouſq; nos mortalitas noſtræ corruptio-
nis tenet. Vnde & aptè ſubiungitur: Si lotus fue-
ro quaſi aquis niuis, & fulſerint uelut mundiſſimę
manus meæ, tamen ſordibus intinges me, & abo-
minabuntur me ueſtimenta mea.] Aquæ enim ni
uis, ſunt lamenta humilitatis. Quę profecto humi
litas, quia ante diſtricti iudicis oculos cæteris uir- D
tutibus præeminet, quaſi per magni meriti colo-
rem candet. Sunt nanq; nonnulli qui lamenta ha-
bent, ſed humilitatẽ nõ habent, quia afflicti plan-
gunt: ſed tamen in ipſis fletibus uel contra proxi-
morũ uitam ſuperbiunt, uel contra ordinationem
conditoris erigunẽ. Hi nimirũ aquas habẽt, ſed ni
uis aquas nõ habent: & mundi eſſe nequeũt: quia
humilitatis fletibus minime lauanẽ. Aquis autẽ ni
Pſal.50 uis à culpa ſe lauerat, qui cõfidenter dicebat: Cor
contritum & humiliatũ Deus nõ ſpernit. Qui eũ
lamentis affligunẽ, ſed murmurãdo rebelles ſunt,
mentem quidem conterunt, ſed humiliari cõtem
nunt. Quamuis aquæ niuis intelligi & aliter poſ-
ſint. Aqua enim fontis & fluminis ex terra oritur,
aqua uero niuis ex aere proruit, & ſunt plericq; qui

per orationum lamenta ſe cruciant, ſed tamen to- A
tis lamentorum laboribus ad ſola terrena deſide-
ria exudant: compunguntur in precibus, ſed felici
tatis tranſitoriæ gaudia requirunt. Hos itaq; niuis
aqua non abluit, quia eorum fletus ab imis uenit.
Quaſi enim ex terræ aqua perfuſi ſunt, qui pro ter
renis bonis in precibus cõpunguntur. Qui uerò id-
circo plorant, quoniam præmia æterna deſiderãt,
aqua niuis hos diluit, quia cœleſtis compunctio
infundit. Nam cùm perennem patriam per lamen
ta appetunt, eiuſq; accenſi deſiderijs plangunt, à
ſummis accipiũt unde mundentur. Per manus aũt
quid aliud quàm opera deſignantur? Vnde quibuſ-
dam per prophetam dicitur: Manus ueſtrę ſangui Eſa.1
ne plenæ ſunt, id eſt, opere crudelitatis. Notãdum
B uerò, quòd uir ſanctus non ait: Fulſerint mundiſſi
mę manus meę, ſed uelut mũdiſſimę manus meę:
quia quouſq; pœna corruptionis adſtringimur,
quamlibet rectis operibus inſudemus uerã mun-
ditiam nequaquam apprehẽdimus, ſed imitamur.
Vnde & aptè ſubiungitur: Tamen ſordibus intin
ges me.] Deus nos ſordibus intingere dicitur, in-
tinctos ſordibus demonſtrare: quia quanto ad il-
lum uerius per bona opera ſurgimus, tanto ſubti-
lius uitę noſtrę ſordes agnoſcimus, quibus ab eius
mũditia diſcordamus. Ait ergo: Si lotus fuero qua
ſi aquis niuis, & fulſerint uelut mundiſſimæ ma-
nus meæ, tamen ſordibus intinges me. Ac ſi aper
tè dicat: Quamuis lamentis ſupernæ cõpunctio-
nis infundar, quamuis per ſtudia rectæ operatio-
C nis exercear, in tua tamen munditia uideo, quia
mundus non ſum. Intentam quippe deo animam,
ipſa adhuc corruptibilis caro diuerberat, eiuſq; a-
moris pulchritudinẽ obſcœnis & illicitis cogita-
tionum motibus fœdat. Vnde & ſubditur: Et 29
abominabuntur me ueſtimẽta mea.] Quid enim
ueſtimẽti nomine, niſi hoc terrenum corpus ex-
primitur, quo induta anima tegitur, ne in ſubtilita
tis ſuæ ſubſtantia nuda uideatur? Hinc etenim Sa
lomon ait: Omni tempore ſint ueſtimẽta tua can- Eccl.9
dida, id eſt, mẽbra corporis à ſordidis actib. mun-
da. Hinc Eſaias ait: Veſtimentum mixtum ſangui Eſa.9
ne erit in combuſtionem. Sanguine quippe ueſti-
mentum miſcere, eſt deſiderijs carnalibus corpus
inquinare. Quibus nimirũ ſe polluí Pſalmiſta for-
midauerat, cùm dicebat: Libera me de ſanguinib. Pſal.50
Deus, Deus ſalutis meę. Hinc uoce angeli ad Ioã
nem dicit: Habes pauca nomina in Sardis, q̃ non Apoc.3
inquinauerũt ueſtimenta ſua. More aũt ſacri elo-
quij ueſtimenta noſtra nos abominari referuntur,
quia abominabiles reddũt: ſicut per Petrũ quoq;
de Iuda dicitur: Hic poſſedit agrum de mercede Act.1
iniquitatis. Neq; enim emptum precio ſanguinis,
agrum figuli Iudas poſſidere potuit, qui relatis
triginta argenteis, traditionis crimẽ criminoſiori
in ſe protinus morte mulctauit: ſed poſſedit dictũ
eſt, poſſidere fecit. Ita hoc loco: Abominabuntur
me ueſtimenta mea dicitur, abominabilem faciẽt,
quia nimirum dum contra mentem membra ſu-
perbiũt, dum ſancti deſiderij ſtudia, tentationum
ſuarum tumultibus interrumpũt, in ipſo certami-

ne poſita anima agnoſcit, quantum adhuc à diui-
nitate deſpicitur, quæ corruptionem ſuam ple-
nè appetens tranſire, ſed non ualens, fœdo pulue-
re cogitationis inquinatur. Hanc ueſtimentorum
Rom.7 abominationē ſenſerat qui dicebat: Video aliam
legem in membris meis, repugnantē legi mentis
meæ: & captiuum me ducentem in lege peccati,
quæ eſt in membris meis. Hæc etiam ueſtimēta in
quibus perfectè placere nō poterat, quādoq; me-
lius reſumenda, deponere feſtinè cupiebat, dicēs:
Videm Infelix ego homo, quis me liberabit de corpore
mortis huius? Dicat ergo uir iuſtus: Si lotus fuero
quaſi aquis niuis, & fulſerint uelut munditiſſimæ
manus meæ, tū ſordibus intinges me, & abomina
buntur me ueſtimenta mea. quia quantūlibet ad
ſumma ex cōpunctione contēplationis aſcende-
rit, quantūlibet in opere ſe per exercitium laboris
accinxerit, indignū tamē adhuc aliquid de corpo
re mortis ſentit, & abominabilē ſe eſſe cōſiderat
in multis, quæ de pondere corruptionis portat.

Quòd graue tormentum ſit in cordibus electorum, quòd ſenſum ſui reprehenſoris non intelligunt. Cap. XX

30 CVi hoc quoq; fit grauius, quòd ſæpe neque
hoc intelligit, unde delinquit. Flagella ſuſci
pit, ſed diſtrictio iudici quid in ſe maius quidue mi
nus diſpliceat, nō agnoſcit. Vnde & ſubdit: Neq;
enim uiro qui ſimilis mei eſt reſpōdebo, neq; qui
mecū in iudicio ex æquo poſſit audiri.] Dū cùm
quolibet in iudicio ex æquo cōtendimus: & quid
contra nos dicatur, agnoſcimus: & in his quæ dici
mus, audimur: & quo obiecta patenter apprehen
dimus, eo audēter ad propoſita reſpōdemus: quia
ergo inuiſibilis iudex quæ facimus uidet, quaſi au
dit quæ dicimus: ſed quia id quod ei diſpliceret ne-
quaq; plenè cognoſcimus, quaſi quid ipſe dicit i-
gnoramus. Vir igitur ſanctus ueſtimētorū ſuorū
abominationē conſiderās, eo amplius timet, quo
audiri in iudicio ex æquo non ualet: quia quouſq;
corruptionis ſuę pōdere premit, hoc in ſua grauis
pœna tolerat, q; & ſenſum ſui reprehēſoris igno-
rat. Ac ſi aperte dicat: In hoc ex æquo nō audior,
quia & patēt cūcta quæ facio, & tamē ipſe neſcio
per quanta reprehendor. Sequitur: Non eſt qui
utrunq; ualeat arguere, & ponere manū ſuā in am
bobus.] Durū ſonat, ut quærat qui deum arguat,
ſed durū nō erit, ſi recurrat ad memoriā quod ipſe
per aliū prophetā dicit, per Eſaiam quippe admo
Eſa.1 net dicens: Quieſcite agere peruerſè, diſcite bene
facere, querite iudiciū, ſubuenite oppreſſo, iudica
te pupillo, defendite uiduam: & uenite & arguite
me, dicit dominus. Ei nanq; quē arguimus, ratio-
nis autoritate contraimus. Et quid eſt q; dominus
agere ſancta nos admonēs adiungit: Venite & ar
guite me: niſi q; aperte inſinuat, quantā bonis acti
bus fiduciā præſtat. Ac ſi patēter dicat: Recta agi
te, & animaduerſionis meæ motibus nūiā per de-
precationis gemitū, ſed per fiduciā autoritatis ob
Ioan.3 uiate. hinc etiā Ioānes dicit: Si cor noſtrū nō repre
henderit nos, fiduciā habemus ad deū. Hinc eſt q;
Moyſes, quia placet ſeruiens, audit tacens, cùm ſi

A lenti dicit: Quid clamas ad me? Hinc eſt quòd ira Exod.14
ſcentem retinet, cùm audit: Dimitte me, ut iraſcat Exod.32
furor meus contra populum iſtum. Hinc eſt q; ar-
guentem dominus nō habuiſſe ſe querit, cùm per
prophetam dicit: Quæſiui uirum qui interpone- Ezech.22
ret ſepem, & ſtaret oppoſitus cōtra me, ne diſſipa
rem eam, & nō inueni. Hinc eſt q; grauiter Eſaias
deplorat dicēs: Omnes nos cecidimus quaſi folij, Eſa.64
& iniquitates noſtræ quaſi uentus abſtulerūt nos:
non eſt qui inuocet nomen tuum, qui conſurgat
& teneat te. Sed poſſunt rectè quilibet per acce-
ptæ * pœnitētiæ meritū aliquādo præſentis moti al.innocentiæ
bus animaduerſionis obuiare, non autē ualēt uirtu
te propria ab humano genere ſupplicia ſecuturæ
mortis expellere. Vir igitur ſanctus humanum ge
B nus conſideret quò defluxit, æternæ mortis dāna
conſpiciat, cui nimirū cōſtat quia nequaq; iuſtitia
humana cōtradicat: uideat q; peruerſè homo deli
querit, uideat q; diſtrictè conditor contra hominē
iraſcatur, & mediatorem Dei & hominis, Deum
& hominem requirat.

Quòd Chriſtus ad eos Deo patri placandos nouus homo uenerit, contradictor ad culpā, amicus ad pœnā. Cap. XXI

Q Vem quia lōgè pòſt uenturū cōſiderat, de 31
plorans dicat: Non eſt qui utrūq; ualeat ar-
guere, & ponere manū ſuā in ambobus.] Redēptor qppe humani generis, mediator dei et
hominis per carnē factus, quia iuſtus in hominib.
ſolus apparuit, & tamē ad pœnā culpæ etiam ſine
C culpa peruenit, & hominē redarguit ne delinque
ret, & Deo obſtitit ne feriret: exempla innocētiæ
prębuit, pœnā malitiæ ſuſcepit. Patiendo ergo u-
trumq; arguit, qui & culpā hominis per iuſtitiam
aſpirādo corripuit, & irā iudicis moriēdo tēpera-
uit: atq; in utriuſq; manū poſuit, quia & exēpla ho
minibus quæ imitarenī præbuit, & deo in ſe opera
quibus erga homines placareī oſtēdit. Nullus
quippe ante hūc extitit, qui ſic pro alienis reatib.
intercederet, ut proprios nō haberet. Æternę igit
morti tāto quis in alijs obuiare nō poterat, quāto
hunc reatus de proprijs aſtringebat. Venit itaque
nouus homo ad homines, contradictor ad culpā,
amicus ad pœnā: mira monſtrauit, crudelia pertu
lit. Manum ergo ſuā in ambobus poſuit, quia un-
de reum recta docuit, inde iratum iudicē placauit.
D Qui hoc quoq; ipſis ſuis miraculis mirabilius prę
buit, quia corda delinquētium manſuetudine po-
tius q; terrore correxit. Vnde & ſubditur:

Quòd à timore legis in libertatem Euangelij antiqui ſancti tranſire optabant: et quid ſit quod Heliſeus nō per Gieſu, ſed per ſeipſum Sunamitis filium ſuſcitauit. Cap. XXII

A Vferat à me uirgā ſuā, & pauor eius nō me
terreat.] Per legē quippe uirgā Deus tenue
rat, cùm dicebat: Si quis hęc uel illa fecerit, morte
moriat. Sed incarnatus uirgā abſtulit, quia uias ui
tæ per manſuetudinē oſtēdit. Vnde ei per Pſalmi
ſtam dicit: Intēde proſpere, procede & regna: pro Pſal.44
pter ueritatē & manſuetudinē & iuſtitiā. Time
ri quippe quaſi deus noluit, ſed quaſi pater ut ama
retur inſpirauit. Quod liquidò Paulus dicit: Non Rom.8
enim

enim accepiſtis ſpiritum ſeruitutis iterum in timo A
re, ſed accepiſtis ſpiritū adoptionis filiorū, in quo
clamamus, abba pater. Vnde hic quoq; aptè ſub-
iungitur: Loquar, & non timebo eum: neq; enim
poſſum metuens reſpōdere.] Vir etenim ſanctus
quia humani generis redemptorē uenire mitē cō
ſpicit, non metum ad dominum: ſed affectū ad pa
trem ſumit, & timorē deſpicit, quia per adoptio-
1.Ioan.4 nis gratiam ad amorē ſurgit. Hinc Ioannes ait: Ti
mor nō eſt in charitate, ſed perfecta charitas foras
Luc.11 mittit timorē. Hinc Zacharias dicit: Vt ſine timo
re de manu inimicorum noſtrorū liberati ſeruia-
mus illi. A peccati igitur morte timor nos ſuſcita-
re non ualuit, ſed ad ſtatum uitæ aſpirata manſue-
4.Reg.4 tudinis gratia erexit. Quod bene in Heliſeo Suna
mitis filiū ſuſcitante ſignat: qui cum baculo pue- B
rum mittens, extincto filio uitam minimè reddi-
dit: per ſemetipſum uerò ueniēs, ſeſeq; ſuper mor
tuum ſternens, atq; ad eius membra ſe colligens,
huc illucq; deambulans, & in ore mortui ſepties
aſpirans, hunc ad rediuiuam lucem protinus per
miniſterium compaſſionis animauit. Autor quip
pe humani generis Deus quaſi mortuum puerum
doluit, cùm extinctos nos iniquitatis aculeo mi-
ſeratus aſpexit. Et quia per Moyſen terrorem le-
gis protulit, quaſi per puerum uirgam miſit.
Sed puer cum baculo mortuum ſuſcitare non ua-
Heb.7 luit, quia Paulo atteſtante: Nihil ad perfectum du
xit lex. Ipſe autem per ſemetipſum ueniens, & ſu-
per cadauer ſe humiliter ſternens, ad exæquanda C
ſibi mortui membra ſe colligit: quia cùm in forma
Phil.2 Dei eſſet, nō rapinam arbitratus eſt eſſe ſe æqualē
deo, ſed ſemetipſum exinaniuit formam ſerui acci
piens, in ſimilitudinem hominum factus, & habi-
tu inuētus ut homo. Huc illucq; ambulat, quia &
Iudæā iuxta & longè poſitas gentes uocat. Super
mortuū ſepties oſcitat, quia per apertionē diuini
muneris, gratię ſeptiformis ſpiritū in peccati mor
te iacentibus aſpirat. Moxq; uiuens erigitur, quia
is quem terroris uirga ſuſcitare non potuit, per a-
moris ſpiritū puer ad uitam rediit. Dicat itaq; bea
tus Iob ex ſua, dicat ex uoce humani generis: Au-
ferat à me uirgam ſuam, & pauor eius non me ter
reat: loquar, & non timebo eum. Vbi aptè ſubiun
git: Neq; enim poſſum metuens reſpondere. Re- D
ſpōdere quippe cuilibet dicimur, cùm factis illius
digna opera repenſamus. Deo ergo reſpondere,
eſt donis eius precedentibus, noſtra obſequia red
dere. Vnde & pſalmi quidam in quibus ſancta o-
peratio imitanda proponitur, ad reſpondendum
ſcripti prænotātur. Rectum itaq; deus hominem
condidit, eumq; ad peruerſa defluentē cum longa
nimitate tolerauit. Quotidie culpas aſpicit, & ta-
men uiuendi ſpacia non citius abſcindit: dona lar
git benignitate ſua, et erga malos utit patiētia ſua.
Reſpondere homo tot beneficijs debet, ſed tamē
reſpondere metuēs, non ualet: quia humani gene
ris cōditorē qui adhuc ſeruiliter formidat, pro cul
dubio non amat. Nam tunc ſolum deo uera obſe-
quia reddimus, cùm eum propter amoris fiduciā
nō timemus, cùm nos ad bona opera affectus nō

metus dirigit, cùm malum noſtræ menti iam non
placet, etiam ſi licet. Nam qui à peruerſitatis ope-
re ex timore perſtringitur, peruerſa libenter age-
ret, ſi liceret. Nequaquā ergo ueraciter rectus eſt,
qui adhuc à prauitatis deſiderio liber non eſt. Be-
ne itaq; dicit: Neq; enim poſſum metuens reſpon
dere: quia uera obſequia Deo nō reddimus, ſi ex
timore mandatis illius, & nō potius ex amore ſer
uimus. Sed cùm mēti noſtrę eius dulcedinis amor
accenditur, omne deſiderium præſentis uitę leui-
gatur, in tædium delectatio uertit, atq; hanc cum
mœrore mens tolerat, cui uicta prius reprobo a-
more ſeruiebat. Vnde & aptè ſubditur:

Beati Iob caput decimum.

Ædet animam meam ui 33
tæ meæ, dimittam aduer
ſum me eloquium meū.
Loquar in amaritudine
animæ meæ, dicam Deo:
Noli me condemnare. In
dica mihi, cur me ita iudices? Nunquid bo-
num tibi uidetur, ſi calumnieris me, & op-
primas me opus manuum tuarum, & con-
ſilium impiorum adiuues? Nunquid oculi
carnei tibi ſunt, aut ſicut uidet homo, & tu
uidebis? Nunquid ſicut dies hominis dies
tui, & anni tui ſicut humana ſunt tempora:
ut quæras iniquitatem meam, & peccatum
meum ſcruteris, & ſcias quia nihil impium
fecerim? cùm ſit nemo qui de manu tua poſ
ſit eruere. Manus tuæ fecerunt me, & plaſ-
mauerūt me totum in circuitu: & ſic repen-
tè præcipitas me? Memento quæſo quòd
ſicut lutum feceris me, & in puluerem redu
ces me. Nonne ſicut lac mulſiſti me, & ſicut
caſeum me coagulaſti? Pelle & carnibus ue
ſtiſti me, oſsibus & neruis cōpegiſti me. Vi
tam & miſericordiam tribuiſti mihi, & uiſi
tatio tua cuſtodiuit ſpiritū meū. Licet hæc
cæles in corde tuo, tamen ſcio quia uniuer-
ſorum memineris. Si peccaui, & ad horā
peperciſti mihi, cur ab iniquitate mea mun
dum me eſſe non pateris? Et ſi impius fue-
ro, uæ mihi eſt: & ſi iuſtus, non leuabo ca-
put, ſaturatus afflictione & miſeria. Et pro-
pter ſuperbiam quaſi leænam capies me, re
uerſuſq; mirabiliter me crucias. Inſtauras
teſtes tuos contra me, & multiplicas iram
tuam aduerſum me, & pœnæ militāt in me.
Quare de uulua eduxiſti me? qui utinam
conſumptus eſſem, ne oculus me uideret.

Fuissem quasi non essem, de utero translatus ad tumulum. Nunquid non paucitas dierum meorum finietur breui? Dimitte ergo me ut plãgam paululum dolorẽ meum, antequam uadam, & non reuertar ad terram tenebrosam, & opertam mortis caligine, terram miseriæ & tenebrarum, ubi umbra morris, & nullus ordo, sed sempiternus horror inhabitat.

Quòd sanctis præsens uita uilescit, cùm conditoris dulcedinem senserint: & quanto plus ei propinquant, tanto se amplius accusant. Caput XXIIII

TÆdet animam meam uitæ meæ.] Sed cùm præsens uita uilescere, cùm conditoris amor dulcescere cœperit, sese contra se animus accẽdit, ut accusare se de culpis debeat, in quibus se antè supernorum nescius defendebat. Vnde adhuc rectè subiungit: Dimittam aduersum me eloquium meum.] Quasi pro se eloquio suo utitur, qui prauta quæ gessit, defendere excusationibus conatur. Sed aduersum se eloquium dimittit, qui accusare in se hoc incipit quod erauit. Sæpe uerò & cùm delinquimus, ea quoq; quæ agimus dijudicamus. Accusat mẽs ipsa quod perpetrat, sed quia hoc ex desiderio minimè descrit, erubescit cõfiteri quod fecit. Cùm uerò toto iã iudicio carnis delectationem premit, audaci uoce in accusationis suæ confessione se erigit: Vnde rectè nunc dicitur: Dimittam aduersum me eloquiũ meum: quia fortis mẽs relaxare cõtra se uerba detestationis inchoat, quę apud semetipsam prius infirmè uerecundata retinebat. Sed sunt nonnulli qui apertis uocibus culpas fatentur, sed tamen in confessione gemere nesciunt, & lugenda gaudentes dicunt. Vnde & adhuc aptè subiungitur:

Quòd iram Dei amaritudo præsentis pœnitentiæ extinguat. Caput XXIIII

LOquar in amaritudine animæ meę.] Qui culpas suas detestando loquitur, restat ut has in amaritudine animę loquatur: ut hæc ipsa amaritudo puniat, quicquid lingua per mentis iudicium accusat. Sciendũ uerò est, quia ex pœna pœnitentiæ quam sibi irrogat, aliquatenus securitatẽ percipit, atq; ad interrogationẽ superni iudicis fidẽtior exurgit, ut semetipsum subtilius inueniat, & ergasę quæq; quomodo disponantur agnoscat. Vnde & protinus addit: Dicam Deo, noli me cõdemnare. Indica mihi, cur me ita iudices?] Qui peccatorẽ se in amaritudine animæ asserit, quid deo aliud q̃ ne condemnet dicit? quia amaritudo presentis pœnitentię extinguit supplicia sequẽtis iræ. Duobus aũt modis in hac uita hominẽ Deus iudicat: quia aut per mala præsentia irrogare iam tormenta sequentia incipit, aut tormenta sequentia flagellis presentibus extinguit. Nisi em̃ delictis exigentibus iustus iudex & nunc & postmodum quosdã percuteret, iudas Apostolus minimè dixisset: Secundo eos qui non crediderũt perdidit. Et de iniquis Psalmista nõ diceret: Induant sic ut diploide cõfusione sua. Diploidẽ quippe duplũ uestimentum dicimus. Cõfusione ergo sicut diploide indu ti sunt, qui iuxta reatus sui meritũ, & temporali & perpetua animaduersione feriunt. Solos quippe pœna à supplicio liberat, quos immutat. Nã quos presentia mala nõ corrigũt, ad sequẽtia perducũt. Si aũt nequaq; quosdã pœna præsens à supplicio æterno defenderet, Paulus minimè dixisset: Cùm iudicamur à domino, corripimur: ut nõ cum hoc mũdo damnemur. Hinc uoce angelica ad Ioannẽ dicit: Ego quos amo redarguo & castigo. Hinc etiam scriptũ est: Quẽ diligit dominus, castigat: flagellat aũt omnẽ filium quem recipit. Sæpe ergo mens iusti ut magis secura sit, altius trepidat, & cùm flagellis cingit, superni iudicij incertitudine turbat. Pauet ne initium sequẽtis damnationis sit omne quod patit: & per cogitationẽ interrogat iudicẽ, qui de uitæ suæ meritis ambigit in percussione. Sed uitę uirtus cùm ad oculos mentis reducitur, quasi consolatio à iudice respondet: quia ne quaq; ad perdendũ percutit, quem in actionis innocentia feriẽdo custodit. Bene itaq; nunc dicat: Indica mihi, cur me ita iudices.] Ac si apertè diceretur: Quia flagellando me iudicas, ostende quòd ad iudicium per flagella securũ reddas. Quod tamen intelligi & aliter potest. Nam plerũq; uir iustus flagella ad probationẽ percipit, et uitam suam subtilissima inquisitione discutiens, quãuis se peccatorem & sentiat & fateatur: quo qua tamen specialiter culpa percutit, minimè cognoscit: atq; eo magis in percussione trepidat, quo causas suę percussionis ignorat. Petit ut semetipsum sibi iudex iudicet, quatenus quod ille animaduertendo percutit, hoc in se flendo & ipse castiget. Scit nanq; q̃ æquissimus iudex iniustè quenq; nostrũ nullo modo affligit, & magno metu concutitur: quia & dolet in uerbere, & deprehẽdere in se perfectè nõ ualet quod deploret. Vnde adhuc subditur:

Quòd consilium diaboli totum sit in perditione generis humani. Caput XXV

NVnquid bonum tibi uidet si calumnieris et opprimas pauperẽ, opus manuũ tuarum, & consilium impiorũ adiuues?] Hoc nimirũ sic per interrogationẽ dicitur, ut negetur. Ac si apertè diceretur: Tu qui summè bonus es, noui quia bonũ non æstimas, ut pauperem per calumniã premas. Et scio ergo quia non est iniustum quod patior, et eo magis doleo, quo causas iustitiæ ignoro. Notãdum uerò q̃ nõ ait ut opprimas innocentem, sed pauperem. Qui enim districtioni iudicis nequaq; innocentiam, sed paupertatem suam obijcit, non iam de uita audaciam arripit: sed q̃ se infirmũ conspiciat, ostendit. Vbi & congruè subiungit: Opus manuum tuarum. Ac si apertè dicat: Impiè opprimere non potes, quem te fecisse gratuitò recordaris. Bene autem subditur: Et consilium impiorum adiuues? Quos nanque hoc loco impios, nisi malignos spiritus uocat? Qui cùm redire ipsi ad uitam nequeunt, crudeliter socios ad mortem querũt. Quorum nimirum consilium fuit, ut beatum

1.Cor.11

Apoc.3
Heb.12

34

tum Iob diuina correptio tangeret: ut qui in tranquillitate iustus extiterat, saltem per flagella peccaret. Sed impiorum consilium dominus non adiuuit: quia eorum tentationibus carnem iusti prodidit, animam negauit. Hoc indesinenter contra bonos consiliũ maligni spiritus ineunt: ut hi quos seruire Deo innocue in tranquillitate conspiciũt, uexati aduersitatibus, ad uoraginem culpę rapiantur. Sed eorũ consilij acumẽ destruitur, quia pius conditur cùm uiribus flagella moderatur, ne uirtutem pœna transeat, & per astutiã fortiũ, humana infirmitas excedat. Vnde & bene per Paulum dicitur: Fidelis aũt Deus, qui non patiet uos tentari suprà quàm potestis, sed faciet cum tentatione etiã prouentũ, ut possitis sustinere. Nisi em̃ misericors Deus cum uiribus tentamẽta modificet, nullus profectò est qui malignorum spirituũ insidias non corruens portet: quia si mensuram iudex tentationibus non præbet, eo ipso protinus stantem deijcit, quo ultra uires onera imponit. Sic aũt beatus Iob negando requisuit ista quæ protulit: sicut & requirẽdo negat ea quæ ilico subiungit, dicens:

1.Cor.10

Quòd ante omne tempus, qui semper est, in præsentia sibi cuncta conspiciat. Cap. XXVI

NVnquid oculi carnei tibi sunt, aut sicut uidet homo, & tu uidebis? Nũquid sicut dies hominis, dies tui? & anni tui sicut humana sunt tempora: ut quæras iniquitatem meam, & peccatum meum scruteris: & scias quia nihil impium fecerim?] Oculi carnei facta temporum non nisi in tempore agnoscũt: quia & ipsi ad uidendum cum tempore prodeunt, cum tempore clauduntur, & humanus uisus quodlibet opus sequitur, non præcurrit: quia uix existentia aspicit, & uentura nullo modo agnoscit. Dies quoq; & anni hominis à diebus & annis discrepant æternitatis: quia uitam nostram quæ tempore incipitur, tempore finitur, dum intra sinus sui latitudinem format, æternitas deuorat. Cuius nimirum immensitas quia ultra citraq; super nos tenditur, sine inchoatione & termino eius æternum esse dilatatur: eiq; nec transacta prætereunt, nec adhuc uentura, quasi quæ non appareant, desunt: quia is qui semper esse habet, cuncta sibi præsentia conspicit, cunq; aspiciẽdo pòst & antè non tenditur, nulla intuitus mutatione uariatur. Dicat ergo: Nunquid oculi carnei tibi sunt, aut sicut uidet homo, & tu uidebis? Nũquid sicut dies hominis, dies tui, & anni tui sicut humana sunt tempora: ut quæras iniquitatẽ meam, & peccatum meum scruteris: & scias quia nihil impium fecerim?] Ac si humiliter requirens diceret: Cur me in tempore per flagella examinas, quem apud te perfectè & ante tẽpora scisti? Cur culpas meas uerberibus interrogas, quẽ per æternitatis tuæ potentiã nec priusquã conderes, ignoras? Cuius nimirum potentiæ mox pondus exprimit, cùm subiungit: Cùm sit nemo qui de manu tua possit eruere.] Ac si apertè dicat: Quid tibi restat nisi parcere, cuius uirtuti nullus uallet obuiare? Quo em̃ nemo est qui animaduersionẽ tuã ex merito suæ uirtutis retineat, eo à se facilius tua pietas exigit, ut parcat: quia aũt nos in delictis concepti, in iniquitatibus æditi, aut noxiè praua perpetramus, aut incautè etiam recta agendo delinquimus, districtus iudex unde nobis fiat placabilis, non habemus. Sed cùm nostrum opus eius obtutibus dignũ exhibere non possumus: restat ut ad placationem illius suũ ei opus offeramus. Vnde & subdit:

35

Manichæorum error destruitur, & dignitas conditionis humanæ commendatur. Cap. XXVII

MAnus tuæ fecerũt me, & plasmauerunt me totum in circuitu, & sic repentè præcipitas me?] Ac si ei humiliter dicat: Quia sub iusto examine dignũ non est tua placatione quod feci, pensa misericorditer ne pereat quod fecisti. Quibus etiã uerbis peruersum Manichæi dogma destruit, qui duo esse principia mentiens, à Deo spiritũ à satana uero carnẽ conditam asserere conat. Sanctus etem̃ uir prophetici spiritus gratia plenus, longè post uentura considerat, & errorũ genimina præuidens calcat dicẽs: Manus tuę plasmauerunt me, & fecerũt me totum in circuitu. Qui em̃ & plasmatum se & factũ totũ in circuitu à Deo asserit, tenebrarũ genti, nec in spiritu suo aliquid nec in carne derelinquit. Nam plasmatũ se propter internã hominis imaginẽ retulit: factum uerò totũ in circuitu, in eo quòd ex carnis constat indumẽto memorauit. Notandũ uerò est: quia per hoc quòd se plasmatũ Dei manibus asserit, misericordiæ iudicis, dignitatẽ suæ conditionis opponit. Quamuis em̃ per coæternum patri uerbũ cuncta creata sint: in ipsa tamen relatione creationis ostendit quantum cunctis animalibus, quantũ rebus uel cœlestibus, sed tamen insensibilibus homo præferatur. Cuncta quippe dixit & facta sunt. Cùm uerò facere hominem decernit, hoc quod reuerenter pensandum est premittit, dicens: Faciamus hominem ad imaginem & similitudinẽ nostram. Neq; enim de eo sicut de rebus cæteris scriptum est: Fiat, & factum est: neq; ut aquę uolatilia, sic terra hominem protulit: sed priusquã faceret, faciamus dicitur: ut uidelicet quia rationalis natura condebat, quasi cum consilio facta uideretur. Quasi per studium de terra plasmatur, & inspiratione conditoris in uirtute spiritus uitalis erigitur, ut scilicet non per iussionis uocem, sed per dignitatẽ operationis existeret, qui ad conditoris imaginẽ fiebat. Quod igitur per conditionẽ homo elegantius in terra creaturis cæteris accepit, hoc in flagello positus pietati sui opificis opponit, dicens: Manus tuæ plasmauerunt me, & fecerunt me totum in circuitu, & sic repentè præcipitas me? Ac si apertè dicat: Cur tanta uilitate despicis, quem cum tanta dignitate condidisti? Et quem ratione rebus ceteris præfers, cur ex dolore supponis? Sed tamẽ hæc eadem nostra dignitas fulget per imaginẽ, & longè distat à beatitudinis perfectione per carnem, quia dum spiritus miscetur puluerì, quodammodo connectitur infirmitati. Quam scilicet infirmitatẽ beatus Iob pietati iudicis obijcit, cùm subiungit:

36

Gen.1

Quòd homo ad ueniam peruenìat, cùm irremissibile sit peccatum diaboli. Cap. XXVIII

MEmento quæso ꝙ sicut lutum feceris me.] A
Angelorū spiritus idcirco irremissibiliter
peccauerunt: quia tanto robustius stare poterant,
quanto eos carnis cōmixtio non tenebat. Homo
uerò idcirco post culpā ueniam meruit: quia per
carnale corpus aliquid quo semetipso minor esset
accepit. Vnde & apud respectū iudicis argumen-
tum pietatis est hæc eadem infirmitas carnis, sicut
Psal. 77 per Psalmistam dicitur: Ipse autem est misericors,
& propitius fiet peccatis eorum, & non disperdet
eos. Et multiplicauit ut auerteret iram suā ab eis,
& non accendit omnē iram suam, & rememora-
tus est quia caro sunt. Vt lutū ergo homo factus
est: quia de limo est ad conditionem sumptus. Lu
tum quippe fit, cùm se aqua terræ conspergit. Si-
cut lutum itaq; homo est cōditus: quia quasi aqua B
infundit puluerem, cùm anima rigat carnē. Quod
sanctus uir bene pietati iudicis obijcit, cùm postu
lans dicit: Memento quæso ꝙ sicut lutum feceris
me. Ac si apertè dicat: Infirmitatem carnis cōside
ra, & reatū iniquitatis laxa. Vbi aptè quoq; mors
eiusdem carnis adiungitur, cùm protinus subinfer
tur: Et in puluerem deduces me.] Ac si patenter
postulet, dicens: Memento quæso quòd per car-
nem à terra uenio, & per eius interitum ad terram
tendo. Materiam itaq; originis, & pœnam finis a-
spice, & culpæ citius transeuntis parce.

*Quomodo Deus hominem plasmat, plasmatum uiuificat, uiuifi-
catum custodit: & quomodo hæc quæ hic de exteriori homine
dicuntur, exteriori congruere possunt.* Cap. XXIX. C

37 SEd quia qualitatem protulit hominis cōditi,
nunc subiungit ordinem propagati, dicens:
Nonne sicut lac mulsisti me, & sicut caseū me coa
gulasti? Pelle & carnibus uestisti me, ossibus &
neruis compegisti me.] Plasmatus quippe homo
sicut lutum factus est, propagatus autem & sicut
lac mulgetur semine, & sicut caseus coagulatur in
carne. Carnibus & pelle induit: ossibus neruisq;
solidatur. Per lutum ergo, primæ conditionis qua
litas, per lac uerò, sequentis ordo cōceptionis ex-
primitur: quia per coagulationis incremēta duci-
tur, ut paulisper in osse roboretur. Sed angusta dei
laus est descriptio creati corporis, nisi etiam subse
quenter exprimatur mira aspiratio uiuificationis. D
Vnde & subditur: Vitam & misericordiam tribui
sti mihi.] Sed incassum nobis bona conditor tri-
buit, si non omne quod tribuit, ipse custodit. Se-
quitur: Et uisitatio tua custodiuit spiritū meum.]
Hæc autem quæ de exteriori homine diximus, e-
tiam interiori quemadmodum possint cōgruere,
libet ut breuiter replicādo monstremus: Memen
to quæso quòd sicut lutum feceris me.] Sicut lu-
tum quippe homo noster interior existit: quia san
cti spiritus gratia terrenæ menti infunditur, ut ad
intellectū sui conditoris erigatur. Humana nanq;
cogitatio quæ peccati sui sterilitate aruit, per uim
sancti spiritus quasi irrigata terra uiridescit. Sed sę
pe dum perceptis superni doni uirtutibus sine in-
terruptione utimur: ad priuatam fiduciam usu cō
tinuæ prosperitatis eleuamur: unde fit plærūq; ut
idem qui subleuauerat, parumper spiritus deserat:
quatenus ipsum sibi hominē ostendat. Quod san
ctus uir protinus exprimit, cùm subiungit: Et in
puluerem deduces me.] Quia cùm per subtractio
nem spiritus, mens aliquantulum in tētatione de-
seritur, quasi ab humore pristino terra siccatur: ut
infirmitatem suam derelictus sentiat, & sine infu-
sione supernæ gratiæ, quātum homo aruit, agno-
scat. Qui aptè quoq; reduci ad puluerem dicitur:
quia dimissus sibi, cuiuslibet tentationis aura ra-
ptatur. Sed dum relicti concutimur: ea quæ afflati
cognouimus, subtilius iam dona cogitamus. Vn-
de subiungit: Nonne sicut lac mulsisti me, & sicut
caseum me coagulasti? Mens etenim nostra cùm
per sancti spiritus gratiam ab usu uetustæ cōuer-
sationis abstrahitur, sicut lac mulgetur: quia in qua-
dam nouæ * inchoationis teneritudine & subtili- al. coagulationis.
tate formatur. Sicut caseus coagulatur: quia in cō
stipatione pinguescētis cogitationis astringitur,
ut nequaquā iam per desideria diffluat, sed in uno
amore se colligens, ad solidam reformationē sur-
gat. Plærunq; uerò cōtra hæc eadem rudimen-
ta spiritalia, ex usu ueteri caro submurmurat, & 38
mens bella tolerat ex homine quem foris portat.
Vnde subiungit: Pellibus & carne uestisti me.]
Pelle quippe & carnibus interior homo uestitur:
quia in eo quòd ad superna erigitur, carnalium
motuum obsidione uallatur. Sed tendentē ad iu-
stitiam nequaquam in tentatione conditor dese-
rit, quia per infusionem gratiæ etiam peccantem
præuenit: sed subleuatam mētem & ad bella ex-
terius laxat, & interius roborat. Vnde adhuc aptè
subiungitur: Ossibus & neruis compegisti me.]
Carnibus & pelle uestimur, sed ossibus neruisq;
compingimur: quia etsi tentatione foris irruente
concutimur, intus tamen nos conditoris manus
roborat, ne frangamur. Carnis itaq; motibus nos
humiliat ad dona, sed per ossa uirtutum roborat
contra tentamenta. Ait ergo: Carne & pelle ue-
stisti me, ossibus & neruis compegisti me. Ac si a-
pertè dicat: Foris me ad probationem deseris: sed
tamen intus ne peream, uirtutibus astringēdo cu-
stodis. Qui idcirco nobis bene uiuendi rectitudi-
nem tribuit, quia benignè præterita quæ deliqui-
mus, parcit. Vnde & adhuc aptè subiungitur: Vi-
tam & misericordiam tribuisti mihi.] Vita quip-
pe tribuitur, cùm malignis mentibus benignitas
aspiratur. Sed uita sine misericordia accipi nequa
quam ualet: quia ad obtinenda dominus iustitiæ
bona nō adiuuat, si prius misericorditer anteactas
nequitias non relaxat. Vel certè uitā nobis & mi-
sericordiam tribuit: quia ea qua nos misericordia
ad bene uiuendum præuenit, etiam subsequente
custodit. Nisi enim misericordiam subroget, serua
ri non ualet uita quam prębet. Ipso quippe quoti-
die usu humanæ uitæ ueterascimus: & exterioris
hominis impulsu, cogitatiōe lubrica ab interiori
bus eximus. Et nisi nos superna uisitatio uel ad a-
morē cōpungendo uiuificet, uel ad timorē flagel
lando restauret, repētino lapsu mens funditùs to-
ta destruitur, quæ longo uirtutis studio innouata
uidebatur

uidebatur. Vnde subditur: Et uisitatio tua cu-
stodiuit spiritum meum.] Humanum quippe spi
ritum uisitatio superna custodit, cùm hunc uirtu-
tibus ditatū, uel flagello percutere, uel compunge
re amore non desinit. Nā si dona præstat, sed hūc
cōtinuè restaurando non subleuat, citius bonum
perditur, quod nō à largiēte custoditur. Sed ecce
uir sanctus dum se humiliter agnoscit, cōferenda
generaliter diuinę misericordiæ secreta apprehen
dit: cunq; infirmitatem suam ueraciter fatetur, re-
pentè ad cognoscendam uacationē gentium sub-
limiter rapitur. Nam protinus subditur:

*Quòd uocatio gentium, ab antiquo in Dei consilio ab-
scondita sit.* Caput XXX

LIcet hæc cæles in corde tuo, tamen scio quia
uniuersorum memineris.] Ac si apertè dicat: B
Cur de me trepido, qui & uniuersas gentes quia
colligas, scio? Quod tamē in corde cęlas: quia hoc
adhuc aperto sermone non indicas. Sed qui uni-
uersorum reminisceris, me proculdubio de uenia
39 certum facis. Sciendum uerò est, quia in quibus-
al. incerti dā factis & * certi de uenia reddimur, & post per-
petratas culpas ad absolutiōis nostrę fiduciā cor-
rectione & pœnitentia subsequente roboramur,
perpetratæ tamen nostræ nequitiæ adhuc memo
ria tangimur, & cogitatione illicita auersi nolen-
tesq; pulsamur. Vnde & aptè subiungitur:

*Quòd peccata præterita etiam cùm per pœnitentiam ablu-
ta fuerint, importuna cogitatio recurrens nobis perducat ad
mentem. Et quid sit quòd per Moysen homo nocturno pol-
lutus somnio, extra castra egredi iubetur, et non reuerti per-
mittitur, nisi lotus aqua post solis occasum.* Cap. XXXI

SI peccaui, & ad horam pepercisti mihi, cur ab
iniquitate mea mūdum me esse non pateris?]
Ad horā dominus peccatori parcit, cùm reatum
culpæ cōcessis protinus fletibus diluit. Sed ab ini
quitate nostra mundos nos esse non patitur: quia
uolentes quidem culpam fecimus, sed nonnunq;
nolentes eius memoriam cum delectatione tole-
ramus. Sæpe nanq; hoc quod à conspectu iam iu-
dicis fletu interueniente deletum est, ad animum
redit, & deuicta culpa ad delectationē rursus in-
serpere nititur, atq; in antiquo certamine rediuiua
pulsatione reparatur: ita ut quod prius egit in cor
pore, hoc importuna cogitatione postmodū uer-
set in mente. Quod cautè ille cōspicere athleta spi
Psal. 37 ritalis nouerat, qui dicebat: Computruerunt &
deteriorauerūt cicatrices meæ, à facie insipientiæ
47 meæ. Quid nāq; cicatrices, nisi sanationes sunt
uulnerum? Laxatas ergo nequitias ad delectatio-
nem memoriæ redire conspexerat, qui cicatrices
deflebat. Cicatrices quippe computrescere, est sa-
nata iam peccatorum uulnera, rursus in tentatio-
nem serpere, atq; ex eorū suggestionibus post su-
perductam cutem pœnitentiæ, fœtorem culpę ite
rum, doloremq; sentire. Quia uidelicet in re & nihil
foris opere agitur, & sola intus cogitatione pecca
tur: districtoq; se reatu mens obligat, nisi hoc sol-
Deut. 23 licitis lamentis tergat. Vnde bene per Moysen di
cit: Si fuerit inter uos homo qui nocturno pollu-
A tus sit somnio, egredietur extra castra, & non reuer-
tetur priusquā ad uesperum lauetur aqua, & post
Solis occasum regredietur in castra. Nocturnum
quippe est somniū tentatio occulta, per quam te-
nebrosa cogitatione turpe aliquid corde concipi
tur: quod tamē corporis opere non expletur. Sed
somnio nocturno pollutus, egredi extra castra prę-
cipitur: quia uidelicet dignum est, ut qui immun-
da cogitatione polluitur, indignū se cunctorum fi
delium societatibus arbitretur, culpæ suæ meri-
tum ante oculos ponat, & ex bonorum se æstima
tione despiciat. Pollutum ergo extra castra exire,
est turpi impugnatione laborantem, sese ex con-
tinentium comparatione despicere. Qui ad uespe
rum lauatur aqua, cùm defectū suum conspiciens
B ad pœnitentiæ lamenta cōuertitur, ut fletibus ab-
luat omne quod in animo occulta inquinatio ac-
cusat. Sed post occasum solis ad castra redeat: quia
deferuescēte tentationis ardore, necesse est, ut ite-
rum fiduciam erga societatem bonorum sumat.
Post aquæ quippe lauationem, occumbente Sole
ad castra reuertitur, qui post lamenta pœnitentię,
frigescente flamma cogitationis illicitæ, ad fide-
lium merita præsumēda reparatur: ut iam se à cæ
teris longè esse non æstimet, qui mundum se per
obitum intimi ardoris gaudet. Sed inter hęc scien
dum est, quòd idcirco nonnunquam impulsu illi-
citæ cogitationis affligimur: quia in quibusdā ter
renæ conuersationis actibus (quamuis licitis) li-
benter occupamur. Cunq; uel in minimis terrena
C actio per desideriū tangitur: crescente contra nos
antiqui hostis fortitudine, mens nostra non mini-
ma importunitate tentationis inquinatur: Vnde Leuit. 1
& sacerdos legis, membra hostię per frusta conci-
sa, caput itaq; ea quæ erga iecur sunt, iubetur igni-
bus cremare: pedes uerò atque intestina hostiæ,
prius aqua diluere. Nos quippe ipsos sacrificium
Deo offerimus, cùm uitā nostrā cultui diuino de-
dicamus. Qui membra hostiæ per frusta concisa
super ignem ponimus, cùm uitæ nostræ opera uir
tutibus distinguentes immolamus. Caput atque
ea quæ iuxta iecur continentur, incendimus, cùm
in sensu nostro quo omne corpus regitur, atq; in
occultis desiderijs flamma diuini amoris arde-
mus. Et tamen præcipitur, ut pedes atq; intestina
D hostiæ lauentur. Pedibus enim terra tangitur, in-
testinis uerò stercora gestantur: quia plærunque
iam ex desiderio in ęternitatem succendimur, iam
toto deuotionis sensu ad appetitum nostræ mor-
tificationis inhiamus: sed quia adhuc terrenū præ
infirmitate aliquid agimus, nonnulla etiam quæ
iam infirmitate, illicita in corde toleramus. Cunq;
cogitationes nostras immunda tentatio inqui-
nat: quid aliud quàm intestina nostræ hostiæ, ster
cus portant? Sed ut comburi debeant, lauentur:
quia nimirum necesse est ut immundas cogitatio
nes timoris fletus diluat, quas in acceptione sa-
crificij supernus amor incendat. Et quicquid mēs
uel de inexperto certamine, uel de cōuersationis
pristinę memoria patitur, lauetur ut tāto suauius
in conspectu sui spectatoris ardeat, quanto cùm
ei assi-

ei assistere cœperit, nil terrenum secum uel lubricum in ara suæ orationis imponit. Vir igitur sanctus humanæ mentis damna cõspiciat, quòd plerunq; se cogitatione illicita inquinat: & postq; reatũ operis iudex relaxat, & sua plorans, nostra quę ploremus aperiat, dicẽs: Si peccaui, & ad horam pepercisti mihi, cur ab iniquitate mea mundũ me esse nõ pateris?] Ac si apertè dicat: Si culpam uenia abstulit, cur hanc & à memoria non deterſit?

Quòd uiri sancti in præsenti uita tentationũ miseria afficiũtur, impij uero non reluctantur, sed quiescunt in eis. Cap. XXXII

41 SÆpe autem ita mens in culpæ recordatione concutitur: ut ad perpetrationem illius longè grauius quàm prius, quando capta fuerat, urgeatur: & deprehensa trepidat, secq; ipsam uarijs motibus impulsa perturbat: metuit quidem ne uincatur tentationibus, sed resistẽs, hoc ipsum quod lõgo labore certaminis affligitur, perhorrescit. Vnde & aptè subiungit: Et si impius fuero, uæ mihi est: & si iustus, nõ leuabo caput, saturatus afflictione & miseria.] Impius nanq; uæ habet, iustus miseriam: quia & æterna damnatio reprobum sequitur, & electus quisq; doloribus transitoriæ aduersitatis expiatur. Impius caput leuat, sed elatus euadere uę quod sequitur, nõ ualet. Iustus labore sui certaminis afflictus, caput leuare non sinitur: sed pressus à perpetua afflictione liberat. Ille se in uoluptatibus erigit: sed supplicijs sequentibus mergit. Iste se in dolore deprimit, sed tamen à pondere æternę animaduersionis abscondit. Consideret ergo uir sanctus q; aut renitens homo uitijs, præsenti labore afficitur: aut succumbens, perpetuæ afflictioni mãcipatur, & dicat. Et si impius fuero, uæ mihi est: & si iustus, nõ leuabo caput: saturatus afflictiõe & miseria.] Ac si apertè deploret, dicẽs: Aut substratus carnis desiderijs, supplicio æterno subijcior: aut repugnãs illicitis motibus, pœna pręsenti crucior: qa à labore certaminis liber nõ sum.

Quòd aliquando iusti ne de sua iustitia intumescant, cadere permittuntur. Caput XXXIII

SEd superna dispẽsatio idcirco nos tota sibi intentione seruiẽtes, carnis nostrę permittit impugnationibus concuti, ne mens nostra in superbiam audeat præsumptione suæ securitatis eleuari, ut dum pulsata trepidat, in solo autoris adiutorio spei pedẽ robustius figat. Vnde & adhuc aptè subiungit: Et propter superbiã, quasi leænam capies me.] Leęna cùm escam catulis exquirit, inhianter in foueã captionis ruit. Sicut enim ex quibusdam regionibus fertur, fit in eius itinere fouea, in quam pecus deponitur, ut illuc se eius appetitu proijcere leæna prouocetur: quæ angusta simul et alta pręparatur, ut in eam ruere ambiendo ualeat, sed hanc saliendo nullo modo euadat. Alia quoq; fouea quæ priori cohæreat, effoditur: quæ tamen ei in qua pecus est, extremæ partis apertione coniungitur: in qua nimirum cauea ponitur, ut leæna corruens, quia desuper terroribus urgetur, cùm quasi in secretiori parte foueæ occultare se appetit, caueã uolens intret: cuius iam sæuitia nequaq; pertimescitur, quia clausa in cauea leuatur. Quæ enim sua spõte in foueã corruit, ad superiores partes circumsepta uectibus redit. Sic sic nimirũ humana mens capta est, quæ in libertate arbitrij condita, dum nutrire desideria carnis appetiuit: quasi leæna catulis escam quæsiuit, atq; in deceptionis suæ foueam cecidit, quæ suadente antiquo hoste, ad cibum prohibitum manum intendit: sed in fouea protinus cauea m inuenit, quia sponte ad mortem ueniens, corruptionis suæ mox carcerem pertulit. Sed cùm multa agere conatur, & non ualet: eiusdem corruptionis suæ obstaculis quasi caueæ uectibus ligatur, atq; ad auras liberas gratia interueniente reducitur. Iam quidem eam in quam ceciderat damnationis foueam euasit: quia secuturę mortis supplicium, manu redemptoris adiuta, ad ueniam redeundo superauit. Sed tamen coarctata caueam tolerat: quia supernæ quoq; disciplinæ nexibus cingitur, ne per carnis desideria uagetur. Quæ ergo sponte sua in foueam cecidit, ad auras liberas clausa redit: quia & per libertatem arbitrij in culpam corruit, & tamen hanc à suis motibus, conditoris gratia coactam nolẽtemq; cõstringit. Post foueam itaq; caueam patitur, quæ erepta ex æterno supplicio, à prauę uoluntatis motibus, sub cœlestis artificis dispẽsatione religatur. Rectè igitur dicitur: Et propter superbiam, quasi leænã capies me: quia & liber homo per cibũ sibi mortem intulit, & reductus ad ueniã, sub disciplina melius clausus uiuit. Quasi leæna ergo propter superbiã captus est: quia inde nunc eum disciplina suæ corruptionis deprimit, unde transgressionem præcepti non timens, audacter in foueam saltum dedit.

Sed si parumper obtutus mentis à culpa primi 42
parẽtis auertimus, nos adhuc quotidie ut leænam capi per uitium elationis inuenimus. Sæpe nanq; homo acceptis uirtutibus in audaciã suæ præsumptionis erigitur: sed mira dispensatione pietatis, ante eius oculos res quælibet in quam corruat, ordinatur. Dumq; per culpam aliquid appetit, quid aliud quàm prædã in fouea cõcupiscit? Sua sponte inhians cadit, sed suis surgere uiribus nõ ualet. Qui cùm se nihil ex se esse considerat, discit proculdubio cuius adiutorium requirat. Quem tamẽ superna miseratio captũ quasi à fouea euehit: quia hunc infirmitate cognita ad ueniam reducit. Leænæ itaq; more, propter superbiã ad superiores partes in cauea remeat, qui cùm de uirtute extollitur, lapsus ad desideria in humilitate religat. Quia enim prius propria præsumptione perierat, mira pietate agitur, ut infirmitatis suę iam notitia clausus uiuat. Quod quia sanctus uir crebrò accidere hominibus conspicit, nostri in se periculi uocẽ sumit: ut cùm eius fletus agnoscimus, quæ in nobis sunt flenda, discamus. Sed cùm mentẽ nostra elatio erigit, summi à nobis protinus compunctio amoris recedit: cùm uerò superna nos gratia uisitat, statim per lachrymas ad sua desideria instigat. Vnde & aptè subiungitur:

Quòd sancti uiri cùm à Deo relinquuntur, ruinæ suæ dispendia non sentiunt: cùm uerò uisitans reuertitur ad eos Deus, mirabili cruciatu cõpunctionis semetipsos, quales fuerant, discutiunt. Cap. XXXIIII

REuersusq; mirabiliter me crucias.] Cùm ab autore relinquimur, nec ipsa ullatenus destitutionis nostræ damna sentimus. Quo enim longè nos conditor deserit, eo mens nostra insensibilius obdurescit, nulla quæ Dei sunt, diligit: nequaquam superna concupiscit: & quia amoris intimi calorem non habet, frigida deorsum iacet, ac miserando modo fit quotidie tanto securior, quanto peior: cunq; unde sit lapsa, nõ meminit, & supplicia secutura non metuit, quantum lugenda sit, nescit. At si afflatu sancti spiritus tangitur, ad considerationem protinus suæ perditionis euigilat: in cœlestium inquisitione se excutit: amoris summi æstibus inardescit: quæ se circumprimunt, damna considerat: & plorat proficiẽs, quæ prius læta torpebat. Bene ergo cõditori dicitur: Reuersusq; mirabiliter me crucias: quia omnipotẽs Deus unde mentem nostram uisitãs, ad amorem suum erigit, inde hanc per lachrymas grauius affligit. Ac si apertè dicat: Relinquendo me nequaquam afficis: quia insensibilem reddis: sed cùm reuerteris, crucias: quia dum te insinuas, mihi me, quàm sim lugendus, demonstras. Vnde nequaq; se pœnaliter, sed mirabiliter asserit cruciari: quia dum per fletũ mens ad summa rapitur, compunctionis suæ pœnam gaudens miratur: & libet affici, quia afflictione sua se conspicit ad alta subleuari. Sæpe autem 43
cùm nos à sancti desiderij exercitatione torpescere superna pietas cernit, exempla se sequentiũ nostris obtutibus obijcit, ut mens per ocium remissa, quo in alijs uigilantiam profectus cõsiderat, eo in se pigritudinem torporis erubescat. Vnde & rectè subiungitur:

Quòd electi cõtra nos testes Dei sunt, ut qui negligimus præcepta, ex aduerso confundamur per sanctorum exempla. Caput XXXV

INstauras testes tuos contra me, & multiplicas iram tuã, & pœnæ militãt in me.] Testes enim dei sunt, qui per exercitium sancti operis testãtur quæ electos secutura sint præmia ueritatis. Vnde hos quoq; quos pro ueritate passos agnoscimus, Græco eloquio martyres, id est, testes uocamus. Et per Ioannem uoce angelica dominus dicit: In diebus meis Antipas testis meus fidelis, qui occisus est apud uos. Sed testes suos contra nos dominus instaurat, cùm electorum uitam prauitati nostræ contrariam, ad arguendos nos instruendosq; multiplicat. Cõtra nos ergo testes illius instaurantur: quia cuncta quæ agunt, studijs nostræ prauitatis aduersa sunt. Vnde & sermo ueritatis aduersarius uocat: cùm mediatoris uoce per Euãgelium dicitur: Esto cõsentiens aduersario tuo citò, dum es cum illo in uia. Atq; de hoc eodem redemptore reprobi persequentes dicunt: Contrarius est operibus nostris. Et paulò post: Dissimilis est alijs uita illius. Testes itaq; suos cõtra nos dominus instaurat: quia bona quæ facere ipsi negligimus, hęc ad correptionẽ nostram, fieri ab alijs demonstrat: ut qui præceptis non accẽdimur, saltem exemplis excitemur: atque in appetitu rectitudinis nil sibi mens nostra difficilè æstimet, quod perfectè peragi ab alijs uidet. Et fit plerunq; ut cùm alienæ uitæ bona conspicimus, nostra sollicitius damna timeamus: & eo pateſcat quanto pòst pondere animaduersionis impetimur, quo nunc à bonorũ moribus longè discrepamus. Vnde & testium instauratione memorata, protinus aptè subiungitur: Et multiplicas iram tuã.] Eo nobis multiplicari ira Dei dicitur, quo esse multiplex indicatur: quia ex ipsa nunc bonorum uita & labore cognoscimus, si emẽdari dum tempus est, nolumus, quanta pòst animaduersione feriamur. Electos quippe dei cerninũ & pia agere, & crudelia multa tolerare. Hinc ergo colligitur, districtus iudex quanta illic feriat districtione quos reprobat, si hic sic crucíat quos amat, Petro attestante, qui ait: Tempus est ut iudicium incipiat de domo dei: si autẽ primũ à nobis, quis finis eorũ, qui non credunt Dei Euangelio? Omnipotẽs igitur Deus cùm cõtra nos testes instaurat, iram multiplicat: quia quo bonorũ uitã nostris oculis obijcit, eo prauitatis perpetratæ duritiam qua districtione in iudicio percutiat, ostẽdit. Nam cùm solis se sequẽtibus dona exaggerat, torpentes iam quia reliquerit, demonstrat. Cùm bona ergo in alijs cernimus, ualde necesse est ut & exultationẽ nostrę formidini, & formidinẽ nostrę exultatiõi misceamus, quatenus et de alienis profectib. charitas gaudeat, & de suis infirmitatibus conscientia constricta contremiscat. Sed cùm fraterno profectu reficimur, cùm districtionẽ super nos interni iudicis ex ipso nostro torpore pensamus, quid restat nisi ut ad discutiẽdũ se animus rideat, et quicquid in se reprobum, quicquid prauũ deprehendit, affligat? Vnde & aptè subiungitur: Et pœnæ militãt in me.] Cõsideratis quippe Dei testibus, pœnæ in nobis militant: quia dum miranda illorũ facta conspicimus, uitã nostram, quæ ex eorum nobis cõparatione displicet, studiosa afflictione cruciamus, ut quicquid in nobis polluerũt opera, diluant lamenta: & si quid adhuc culpa delectatiõis inquinat, pœna mœroris tergat. Beatus igitur Iob: quia uitã patrum præcedentiũ conspicit, qd in se gemere debeat, subtilius agnoscit. Sed magni doloris magisterio, dum sua plangit, ad lamenta nos instruit: ut quo uirtutes in alijs cernimus, eo apud districtum iudicem nostra sollicitè delicta timeamus. Sequitur:

Quòd cùm peccatum animã pulsat, si breuitas delectationis aspiciatur, non multum iuuat. Cap. XXXVI

QVare de uulua eduxisti me? Qui utinam consumptus essem, ne oculus me uideret.] Quod nimirũ prima oratione iam protulit, dicẽs: Quare nõ in uulua mortuus sum? Qui hoc quoq; quod hic adijcit subdẽs: Fuissem quasi non essem, de utero translatus ad tumulum: illic uerbis alijs non aliter adiungit, dicens: Sicut abortiuum absconditum non subsisterem, uel qui concepti non uiderunt lucem.] Quia uerò hæc superius latè digessimus, pro uitando lectoris fastidio, exposita explicare declinamus. Sequitur ergo: Nunquid

Apoc. 2

Mat. 5

1. Pet. 4

44 Nunquid non paucitas dierum meorum finietur breui? Cautum se ac sollicitum uiuere ostēdit, qui breuitatem præsentis uitæ considerans, non eius usum, sed terminum conspicit: ut ex fine colligat, nihil esse quod transiens delectat. Hinc nāq; per Salomonē dicitur: Si annis multis uixerit homo, & in his omnibus lętatus fuerit, meminisse debet tenebrosi temporis & dierum multorum: qui cùm uenerint, uanitatis arguentur pręterita. Hinc rursum scriptū est: In omnibus operibus tuis memorare nouissima tua, & in æternum non peccabis. Igitur cùm culpa animum tentat, mens necesse est ut breuitatem suæ delectationis aspiciat, ne ad uiuacem mortem iniquitas rapiat, cùm constet quòd ad terminum citius mortalis uita pręcurrat. Sed sæpe oculus contemplationis nostrę confundit, dum dolor noster flagellis crebrescentibus aggrauatur.

Eccle. 11 — Eccl. 7

Quòd peccatum cui ex consuetudine obligati sumus, flendo dolere non possumus, nisi pietatis supernæ respectu compungamur. Caput XXXVII

Liber præsentis uitæ exilium gemere, sed præ ipsa afflictione mens non ualet damna suæ cęcitatis æstimare: unde protinus subdit: Dimitte ergo me ut plāgam paululum dolorē meum.] Sicut enim moderata afflictio lachrymas exprimit, ita immoderata subducit: quia mœror ipse quasi sine mœrore fit: qui afflicti mentem deuorans, sensum doloris tollit. Vir igitur sanctus ferírí plusquam sufficit, pertimescit, dicens: Dimitte ergo me ut plangam paululum dolorem meum. Acsi apertè dicat: Flagella tuæ percussionis tempera: ut moderatis doloribus, æstimare mala quę patior, flendo conualescam. Quod tamen intellígí & aliter potest. Sæpe nanq; peccator iniquitatis suæ uinculis ita cōstringitur, ut pondus quidē peccatorum toleret: sed tamen quia tolerat, ignoret. Sæpe autem si cognoscat, quanto reatu premitur, erumpere in lachrymas conatur: & nō potest: ut hunc in se mente libera, & conuersatione integra persequatur. Flere ergo dolorē suum non ualet, qui & iniquitatis suæ reatum considerat: & tamen præ terrenæ occupationis pondere, hunc & gemere nequaquam uacat. Flere dolorem suum non ualet, qui prauæ quidem consuetudini contraire nititur: sed tamē adhuc succrescentibus desiderijs carnis grauatur. Huius doloris præsentia prophetæ mentem cruciauerat, cùm dicebat: Dolor meus contra me est semper, quoniam iniquitatem meam ego pronūciabo, & cogitabo pro peccato meo. Sed solutis iniquitatis uinculis, dimissum se nouerat qui exultabat, dicēs: Dirupisti uincula mea, tibi sacrificabo hostiam laudis. Tunc igitur ad plangendum dolorem nos dominus dimittit, cùm & mala nobis quæ fecimus, demonstrat: atq; ad hæc eadem flenda quæ cognoscimus, adiuuat. Culpas oculis obijcit, & pia manu gratiæ, uincula cordis soluit: ut ad uacationem pœnitentiæ mens nostra se erigat, & carnis soluta cōpedibus, in autorem suum libera gressum amoris tendat.

Psal. 37 — Psal. 115

Plærunq; etenim uitam nostram ipsi reprehendimus, sed tamē libenter agimus hoc quod in nobis rectè reprobamus. Ad iustitiam spiritus nos erigit, ad cōsuetudinem caro restringit. Amori suo mens renititur, sed protinus delectata captiuatur. Bene itaq; dicitur: Dimitte ergo me, ut plangam paululum dolorem meum.] Quia nisi à reatu culpæ quo nos ligauimus, misericorditer dimittamur, perfectè flere nō possumus hoc quod in nobisipsis cōtra nosmetipsos dolemus. Sed tunc ueraciter reatus nostri dolor plāgitur, cùm tenebrosa illa inferni retributio intento timore præuidetur. Vnde aptè subiungitur:

Quòd pœnæ infernales nec transitoriæ sint, nec fantasticæ, sed solidæ & perpetuæ. Caput XXXVIII

A Nequam uadam et non reuertar ad terram tenebrosam, & opertam mortis caligine.] Quid enim terræ tenebrosæ nomine, nisi tetra tartari claustra signantur? Quę æternę mortis caligo operit, quia damnatos quosq; in perpetuū à uitæ luce disiungit. Nec immerito infernus terra dicitur: quia quicūq; ab eo capti fuerint, stabiliter tenentur. Scriptum quippe est: Generatio præterit, & generatio aduenit, terra uerò in æternum stat. Rectè igitur inferni claustra, tenebrosa terra nominantur: quia quos puniendos accipiunt, nequaquam pœna transitoria, uel fantastica imaginatione cruciant: sed ultione solida perpetuæ damnationi seruant. Quæ aliquando tamen laci appellatione signantur: prophęta attestante, qui ait: Portauerunt ignominiam suam cum his qui descendunt in lacum. Infernus ergo & terra nominatur, quia susceptos stabiliter tenet: & lacus dicit, quia hos quos semel ceperit, semper fluctuantes et trepidos tormentis circumfluentibus absorbet. Sanctus autem uir siue sua siue humani generis uoce dimitti se postulat antequam uadat, non quia ad terrā tenebrosam qui culpam deflet iturus est: sed quia ad hanc proculdubio qui plangere negligit, uadit: sicuti debitori suo creditor dicit: Solue debitum, priusquam pro debito constringaris, qui tamen non cōstringitur, si quod debet soluere, non moriatur. Vbi et rectè subdit: Non reuertar. Quia nequaquam ultrà misericordia parcentis liberat: quos semel in locis pœnalibus iustitia iudicis dānat. Quæ adhuc subtilius loca describūtur, cùm dicitur: Terram miseriæ & tenebrarum.] Miseria ad dolorem pertinet, tenebræ ad cæcitatem. Ea ergo quæ à conspectu districti iudicis expulsos tenet, miseriæ & tenebrarum terra perhibetur: quia foris dolor cruciat, quos diuisos à uerò lumine, intus cæcitas obscurat. Quamuis miserię & tenebrarum terra intelligi & aliter potest. Nam hæc quoque terra in qua nascimur, est quidem miseriæ, sed tenebrarum non est, quia multa hic corruptionis nostræ mala patimur, sed tamē adhuc in ea per cōuersionis gratiam ad lucem redimus: ueritate suadente, quæ ait: Ambulate dum lucem habetis, ne uos tenebrę comprehendant. Illa uero simul miseriæ & tenebrarum terra est: quia quisquis ad toleranda eius mala descenderit, nequaquam ulterius ad lucem redit. In cuius adhuc descriptione subiungitur

Eccl. 1 — Ezech. 16 — Ioan. 12

iungitur: Vbi umbra mortis, & nullus ordo.] Sicut mors exterior ab anima diuidit carnem: ita mors interior à Deo separat animam. Vmbra ergo mortis est obscuritas diuisionis: quia damnatus quisque cùm æterno igne succenditur, ab interno lumine tenebratur. Natura uerò ignis est, ut ex seipso & lucem exhibeat & concremationem. Sed transactorum ultrix illa flamma uitiorum, concremationem habet, & lumen non habet. Hinc est enim quod reprobis ueritas dicit: Discedite à me maledicti in ignem æternum, qui paratus est diabolo & angelis eius. Quorum rursum omnium corpus in unius persona significās dicit: Ligate ei manus & pedes, & mittite eum in tenebras exteriores. Si itaque ignis qui reprobos cruciat, lumen habere potuisset, is qui repellit, nequaquā mitti in tenebras diceret. Hinc etiā Psalmista ait: Super eos cecidit ignis, & nō uiderunt solem. Ignis enim super impios cadit, sed sol igne cadente non cernitur: quia illos quos gehennæ flamma deuorat, à uisione ueri luminis cæcat: ut & foris eos dolor combustionis cruciet, & intus pœna cæcitatis obscuret: quatenus qui autori suo corde & corpore deliquerunt, simul corde & corpore puniantur, & utrobique pœnas sentiant, qui dum hic uiuerēt, prauis suis delectationibus ex utroq; seruiebant. Vnde bene per prophetam dicitur: Descenderunt in infernum cum armis suis. Arma quippe peccantium sunt membra corporis, quibus peruersa desideria quę concipiunt, exequuntur. Vnde rectè per Paulum dicitur: Neq; exhibeatis membra uestra arma iniquitatis peccato. Cum armis ergo ad infernum descendere, est cum ipsis quoque membris quibus desideria uoluptatis expleuerunt, æterni iudicij tormēta tolerare: ut tunc eos undique dolor absorbeat, qui nunc suis delectationibus subditi, undique contra iustitiam iustè iudicantis pugnant.

Matt. 25 — Matt. 22 — Psal. 57 — Ezech. 32 — Rom. 6

Quomodo supplicia damnatorū ex iustitia iudicis ordinem habeant, in eis aūt qui ea patiuntur confusionē. Cap. XXXIX

47 Mirum uerò est ualde quod dicitur: Vbi nullus ordo. Neq; enim omnipotens Deus qui mala bene punit, inordinata esse nullo modo uel tormenta permittit: quia ipsa quoq; supplicia quę ex lance iustitiæ prodeunt, inferri sine ordine nequaquam possunt. Quomodo nanq; in supplicijs ordo non erit, dum damnatum quenq; iuxta modum criminis, retributio sequitur ultionis? Hinc quippe scriptum est: Potentes potenter tormenta patientur, & fortioribus fortior instat cruciatio. Hinc in Babylonis damnatione dicitur: Quantū exaltauit se, & in delicijs fuit: tantùm date illi tormentum & luctum. Si igitur iuxta modum culpę, pœna distinguitur: constat nimirum quòd in supplicijs ordo seruatur. Et nisi tormentorum summam, meritorum acta derimerent, nequaquam iudex ueniens dicturum se messoribus esse perhiberet: Colligite primum zizania, & ligate ea in fasciculos ad comburendum. Si enim nullus in supplicijs ordo seruabitur, cur comburenda zizania in fasciculos ligantur? Sed nimirum fasciculos ad comburendum ligare, est hos qui æterno igni tradendi sunt, pares paribus sociare: ut quos similis culpa inquinat, par etiā pœna constringat: & qui nequaquā dispari iniquitate polluti sunt, nequaquam dispari tormēto crucientur: quatenus simul damnatio conterat, quos simul elatio subleuat, quosq; non dissimiliter dilatauit ambitio, non dissimilis angustet afflictio, & par cruciet flamma supplicij, quos in igne luxuriæ par succēdit flamma peccati. Sicut enim in domo patris mansiones multæ sunt pro diuersitate uirtutis, sic damnatos diuerso supplicio gehennę ignibus subijcit disparilitas criminis. Quæ uidelicet gehenna quamuis cunctis una sit, non tamen cunctos una eademq; qualitate succēdit. Nam sicut uno sole omnes tangimur, nec tamen sub eo uno ordine omnes æstuamus: quia iuxta qualitatem corporis sentitur etiā pondus caloris: sic damnatis & una est gehenna quæ afficit, & tamē non una omnes qualitate cōburit: quia quod hic agit dispar ualetudo corporum, hoc illic exhibet dispar causa meritorū. Quo modo ergo nullus inesse ordo supplicijs dicitur, in quibus profectò quisq; iuxta modū culpæ cruciatur? Sed sanctus uir postquam umbram mortis intulit, quanta sit cōfusio in damnatorum mente subiungit: quia ipsa quoque supplicia quæ ordinata per iustitiam ueniunt, ordinata proculdubio in corde morientium nō sunt. Vt enim paulò superius diximus, dum damnatur quisque foris flamma succenditur, intus cæcitatis igne deuoratur, atq; in dolore positus, exterius interiusq; confunditur, ut sua deterius cōfusione crucietur. Repulsis ergo ordo in supplicio non erit: quia in eorum morte atrocius ipsa confusio mentis sæuit. Quam tamen mira potentia iudicantis æquitas ordinat, ut pœna animam quasi inordinata confundat. Vel certè abesse ordo supplicijs dicitur: quia quibuslibet rebus in pœnam surgentibus, propria qualitas non seruatur. Vnde & protinus subinfertur: Et sempiternus horror inhabitat.] In huius uitæ tormētis timor dolorem habet, dolor timorem nō habet: quia nequaquam mentem metus cruciat, cùm pati iam cœperit, quod metuebat. Infernum uerò & umbra mortis obscurat, & sempiternus horror inhabitat: quia eius ignibus traditi, & in supplicijs dolorem sentiunt, & in doloris angustia pulsante se semper pauore feriunt: ut & quod timent tolerēt, & rursum quod tolerāt, sine cessatione pertimescāt. De his etenim scriptū est: Vermis eorum non morietur, & ignis eorum non extinguetur. Hic flamma quæ succendit, illuminat: illic, ut superius uerbis Psalmistæ docuimus, ignis qui cruciat, obscurat. Hic metus amittitur, cùm tolerari iam cœperit quod timebatur: illic & dolor dilaniat, & pauor angustat. Horrendo igitur modo, erit tunc reprobis dolor cum formidine, flamma cum obscuritate. Sic sic uidelicet à damnatis sentiri pondus summæ æquitatis debet: ut qui à uoluntate conditoris nequaquā sunt ueriti discrepare dum uiuerent, in eorum quan-

Sap. 6 — Apoc. 18 — Matth. 13 — Esaie 66

doq; interitu ipſa à ſuis qualitatibus etiã tormenta diſcordent: quatenus quo ſe impugnant, cruciatus augeant, & cùm uariè prodeunt, multipliciter ſentiantur. Quæ tamẽ ſupplicia in ſe demerſos & ultra uires cruciant, & in eis uitæ ſubſidium extinguendo ſeruãt: ut ſic uitã terminus puniat, quatenus ſemper ſine termino cruciatus uiuat, qui & ad finẽ per tormẽta properat, & ſine fine deficiẽs durat. Fit ergo miſeris mors ſine morte: finis ſine fine: defectus ſine defectu: qui & mors uiuit, & finis ſemper incipit, & deficere defectus neſcit. Quia igitur & mors perimit, & nõ extinguit: dolor cruciat, ſed nullatenus pauorem fugat: flamma comburit, ſed nequaquam tenebras diſcutit: quantum per notitiam præſentis uitæ colligitur, ſupplicia ordinem non habent, quæ non ſuam per omnia qualitatem tenent, quamuis illic ignis & ad conſolationem non lucet, & tamẽ ut magis torqueat,
49 ad aliquid lucet. Nam ſequaces quoque ſuos ſecum in tormento reprobi flamma illuſtrante uiſuri ſunt, quorum amore deliquerunt: quatenus qui eorum uitam carnaliter contra præcepta conditoris amauerunt, ipſorum quoque eos interitus
Lucæ 16 in augmentum ſuæ damnationis affligat. Quod profectò Euangelio teſtante colligimus, in quo ueritate nunciante, diues ille quem contigit ad æterna incendij tormenta deſcendere, quinque fratrum deſcribitur meminiſſe, qui Abraham petijt, ut ad eorum eruditionem mitteret, ne illuc eos quandoque uenientes par pœna cruciaret. Qui igitur ad doloris ſui cumulum, propinquorum ab ſentium memini: conſtat proculdubio quia eos, ad augmentum ſupplicij, paulo poſt potuit etiam præſentes uidere. Quid autẽ mirum ſi ſecum quoque reprobos aſpiciat cremari, qui ad doloris ſui cumulum, eum quem deſpexerat, in ſinu Abrahæ Lazarũ uidit? Si ergo ei ut pœna creſceret, & uir electus apparuit: cur non credendum ſit quòd uidere in ſupplicio eos etiam quos contra Deum dilexerat, poſſit? Qua ex re colligitur, quòd eos quos inordinatè nunc reprobi diligunt: miro iudicij ordine, ſecum tunc in tormentis uidebunt: ut pœnam propriæ punitionis exaggeret illa autori præpoſita carnalis cognatio, pari ante oculos ultione damnata. Ignis itaq; qui in obſcuritate cruciat, credendum eſt quia lumen ad tormentum ſeruat. Quod ſi approbare teſtimonijs in ſua expreſſione non poſſumus: ſupereſt ut è diuerſo
Dan. 3 doceamus. Tres quippe Hebræ gentis pueri, per Chaldæi regis imperium ſuccenſis camini ignibus, ligatis manibus, pedibuſque proiecti ſunt, quos tamen cùm idem rex in camini incendio miſeratus exploraret, illæſis ueſtibus deambulantes uidit. Vbi apertè colligitur: quia mira diſpoſitione cõditoris, ignis qualitas in diuerſa uirtute temperata, & ueſtimenta nõ attigit, & uincula incendit, ſanctisq; uiris & ad inferendum tormentum flamma friguit, & ad ſolutionis miniſterium exarſit. Sicut ergo electis ignis ardere nouit ad ſolatium, & tamen ardere ad ſupplicium neſcit: ita è diuerſo gehennæ flamma reprobis & nequaquam lucet ad conſolationis gratiam, & tamen lucet ad pœnam, ut damnatorum oculis ignis ſupplicij & nulla claritate candeat, & ad doloris cumulum, dilecti qualiter crucientur, oſtendat. Quid autem mirum ſi gehennæ ignem credimus habere ſupplicium ſimul obſcuritatis & luminis: quando experimento nouimus: quia & tædarum flamma lucet obſcura? Tunc edax flamma comburit quos nunc carnalis delectatio polluit, tunc infinitè patens inferni baratrum deuorat, quos nunc inanis elatio exaltat: atq; qui quolibet ex uitio hic uoluntatem callidi perſuaſoris expleuerunt, tunc cum duce ſuo reprobi ad tormenta peruenìunt.

Et quamuis angelorum atque hominum longè ſit natura diſſimilis, una tamen pœna implicat, 50
quos unus in crimine reatus ligat. Quod bene ac
Ezech. 32 breuiter inſinuat propheta, qui ait: Ibi Aſſur & omnis multitudo eius: & in circuitu eius ſepulchra illius. Quis nanq; Aſſur ſuperbi regis nomine, niſi ille per elationem cadens antiquus hoſtis exprimitur, qui pro eo quòd multos ad culpam pertrahit, cum cuncta ſua multitudine ad inferni clauſtra deſcendit. Sepulchra autem mortuos tegunt. Et quis alius mortem acrius pertulit, quàm is qui conditorem ſuum deſpiciens, uitam reliquit? Quem uidelicet mortuum cum humana corda ſuſcipiunt, eius proculdubio ſepulchra fiunt. Sed in circuitu illius ſepulchra eius ſunt: quia in quorum ſe mentibus nunc per deſideria ſepelit, hos ſibi poſt modum per tormenta coniungit. Et
C quoniam nunc in ſemetipſis reprobi malignos ſpiritus illicita perpetrando ſuſcipiunt, tunc ſepulchra cum mortuis ardebunt.

Quòd nihil prodeſt quæ maneant peccatores tormenta cognoſcere, niſi ad hoc demus operam, ut poſſimus euadere. Cap. XL

ECce quæ maneat damnatos pœna cognouimus: & inſtruente nos ſacro eloquio, quantus in damnatione ignis, quanta in igne obſcuritas, quantusq; in obſcuritate pauor ſit, nullatenus ambigimus. Sed quid prodeſt iſta prænoſſe, ſi non contingat euadere? Tota ergo intentione curandum eſt, ut cùm uacationis tempus accipimus, bene uiuendi ſtudio, malorum ultricia tor-
D menta fugiamus. Hinc quippe per Salomonem
Eccleſ. 9 dicitur: Quodcunque poteſt manus tua facere, inſtanter operare: quia nec opus, nec ratio, nec ſapientia, nec ſcientia erit apud inferos, quo tu properas. Hinc Eſaias ait: Quærite dominũ dum
Eſaiæ 55 inueniri poteſt, inuocate eum, dum propè eſt.
2. Cor. 6 Hinc Paubus dicit: Ecce nunc tempus acceptabile, ecce nunc dies ſalutis. Hinc rurſum ait: Dum
Gal. 6 tempus habemus, operemur bonum ad omnes.

Sed plerunque ſe ad uiam rectitudinis animus 51
accendit, torporem diſcutit, tantóque in cœleſtibus deſiderio rapitur: ut penè nil ex eo inferius remanſiſſe uideatur. Et tamen cùm ad carnis curam reducitur, ſine qua præſentis uitæ uia nullo modo expletur, ita hunc inferius depreſſum tenet, ac ſi adhuc de ſummis nulla contigiſſet. Auditis uerbis cœ-

bis cœleſtis oraculi, in amorem patriæ cœleſtis e-
A rigitur: ſed reſurgente præſentis uitæ ſtudio, ſub terrenæ curæ aggere ſepelitur, atque in terra cordis nequaquam ſupernæ ſpei ſemen proficit: quia cogitationis infimæ ſpina denſeſcit. Quam uidelicet ſpinam per ſemetipſam ueritas manu ſanctæ
Matt. 6 exhortationis eradicat, dicens: Nolite ſolliciti eſſe in craſtinum. Contra hanc quoque per Pau-
Rom. 13 lum dicitur: Carnis curam ne feceritis in concupiſcentijs. Sed in his nimirum ducis ac militis uerbis agnoſcimus: quia tunc ab ea mortifero uulnere animus pungitur, cùm in ea menſura æquitatis non tenetur. Neque enim adhuc mortali in carne uiuentibus, funditùs cura carnis abſcinditur:
B ſed ut diſcretè animo ſeruiat, temperatur. Nam quia ſollicitos nos eſſe ueritas in craſtinum prohibet, habere utcunq; curam in præſentibus non negat, quam tendi ad tempus quod ſequitur, uetat. Et nimirum Paulus cùm carnis curam fieri in concupiſcentia non ſinit, proculdubio in neceſſitate concedit. Diſcretione ergo magni moderaminis carnis cura frenanda eſt, ut ſeruiat, & minimè principetur, ne quaſi domina animum uincat: ſed ſubacta mentis dominio, quaſi ancilla famuletur: ut ſuſſa aſſit atque ad nutum cordis repulſa diſſiliat: ut uix à tergo ſanctæ cogitationis appareat, & nunquam contra faciem recta cogitantis obſiſtat. Quod benè nobis hiſtoria ſacræ
Gen. 37 lectionis innuitur, cùm Abraham tribus angelis
C occurriſſe memoratur. Ipſe quippe uenientibus extra oſtium occurrit, Sara uerò poſt oſtium ſtetit: quia uidelicet ut uir ac dominus domus ſpiritalis, noſter ſcilicet intellectus debet in cognitione trinitatis, clauſtra carnis excedere, & quaſi habitationis infimæ ianuam exire: cura autem carnis ut fœmina foris non appareat, & uideri iactanter erubeſcat: ut quaſi poſt tergum uiri ſit ſub diſcretione ſpiritus, ſolis neceſſarijs intenta, nequaquam ſciat procaciter detegi, ſed uerecundè moderari. Cui tamen ſæpe cùm dicitur ut de ſe minimè præſumat, ſed totam ſe in diuinæ ſpei fiduciam transferat, deſpicit, & ceſſante ſtudio, adeſſe ſibi uitæ ſubſidia poſſe diffidit. Vnde & hæc eadem Sara promiſſiones Dei audiens ridet, ſed ri-
D dens corripitur, correpta autem protinus fœcundatur, & quæ in iuuentute uigens fœcundari non potuit, annis fracta ſenilibus, utero marceſcente concepit: quia cùm cura carnis ſui confidentiam habere deſierit, contra ſpem ex diuina promiſſione accipit, quod habituri ſe ex humana ratione dubitauit. Vnde & benè Iſaac, id eſt riſus dicitur, qui generatur: quia cùm ſupernæ ſpei fiduciam concipit: quid mens noſtra aliud quàm gaudium parit? Curandum itaque eſt ne aut neceſſitatis metas cura carnis tranſeat, aut in eo quod moderatè exequitur, de ſe præſumat. Sæpe uerò animus fallitur, ut quod uoluptuoſè appetit, neceſſarium ſuſpicetur: quatenus omne quodlibet, uitæ debitam utilitatem putet. Et ſæpe quia effectus prouidentiam ſequitur, in ſui fiduciam mens leuatur. Cúnque ſibi adeſſe quod deeſſe cæ-
A teris uiderit, cogitatione tacita de magnitudine ſuæ prouiſionis hilareſcit, tantóque iam à uera prouiſſione longè fit, quanto ipſam quoque elationem quam patitur, neſcit. Vnde ſolerti ſemper cuſtodiæ intentione penſandum eſt uel quid opere agimus, uel quid corde uerſamus, ne aut mentem præpediens, foris ſe terrenæ cura multiplicet, aut ſaltem de eius moderamine intus ſe cogitatio exaltet, ut cùm diuina iudicia temporali circumſpectione metuimus, ſempiterni ſupplicia horroris euadamus.

Libri noni Moralium ſancti Gregorij finis.

B. GREGORII IN VNDECIMVM CAPVT TEXtus beati Iob, Liber decimus.

Caput I

VOTIES In arenæ ſpectaculum fortis athleta deſcenderit, hi qui impares uiribus exiſtunt, uiciſſim ſe ei expugnatione ſubijciunt: & uno uicto contra hunc protinus alter erigitur: atque hoc ſubacto, alius ſurrogatur: ut luctantis uires quandoq; molliores inueniant, quas ipſa ſua crebreſcens uictoria fatigat: quatenus cùm nouus quiſque congreditur, is qui uinci uirium qualitate non ualet, perſonarum ſaltem mutatione ſuperetur. Sic ſic in hoc hominum angelorumq; ſpectaculo beatus Iob fortis athleta prodijt, quantúmque contra mutationes aduerſantium ualeat, continuatione indefeſſi roboris oſtendit. Cui primus ſe Eliphas, ſecundus autem Baldath obijcit, atque ad extremum ſe Sophar in eius expugnatione ſupponit, qui ad inferendus ictus totis ſe conatibus erigunt: ſed tamen ad fe-
D riendam altitudinem robuſti pectoris non pertingunt. Ipſa quippe eorum uerba patenter inſinuant, quòd ictus in auras iactant: quia cùm ſanctum uirum non rectè redarguunt, expreſſa in uacuum uerba percuſſionis perdunt. Quod liquidò oſtenditur, cùm Sophar Naamathitis reſponſo à contumelijs inchoatur, qui ait:

Beati Iob caput undecimum

REſpondens autem Sophar Naamathites, dixit: Nunquid qui multa loquitur, nõ audiet: aut uir uerboſus iuſtificabitur? Tibi ſoli tacebunt homines, & cum cæteros irriſeris, à

nullo confutaberis? Dixiſti enim: Purus eſt ſermo meus: & mundus ſum in conſpectu tuo. Atq; utinam Deus loqueretur tecũ, & aperiret labia ſua tibi, ut oſtẽderet tibi ſecreta ſapiẽtiæ, & quòd multiplex eſſet lex eius: & intelligeres quòd multo minora exigaris ab eo quàm meretur iniquitas tua. Forſitan ueſtigia Dei comprehendes, & uſq; ad perfectum omnipotentem reperies. Excelſior cœlo eſt, & quid facies? Profundior inferno, & unde cognoſces? Longior terra mẽſura eius, & latior mari. Si ſubuerterit omnia, uel in unum coarctaueritquis contradicet ei, uel quis dicere ei poteſt, cur ita facis? Ipſe enim nouit hominum uanitatem, & uidens iniquitatẽ nonne conſiderat? Vir uanus in ſuperbiam erigitur, & tanquam pullum onagri ſe liberum natum putat. Tu aũt firmaſti cor tuum, & expandiſti ad eum manus tuas. Si iniquitatem quæ eſt in manu tua, abſtuleris à te, & non manſerit in tabernaculo tuo iniuſtitia: tunc leuare poteris faciem tuam abſq; macula, & eris ſtabilis, & non timebis. Miſeriæ quoq; obliuiſceris, & quaſi aquarum quæ præterierunt, non recordaberis: & quaſi meridianus fulgor conſurget tibi ad ueſperam. Et cùm te conſumptum putaueris, orieris ut lucifer, & habebis fiduciam, propoſita tibi ſpe, & defoſſus ſecurus dormies. Requieſces, & nõ erit qui te exterreat. Et deprecabuntur faciem tuam plurimi. Oculi autem impiorum deficient, & effugium peribit ab eis: & ſpes illorum, abominatio animæ.

Quòd rectè dictis ſemper procaces ex aduerſo reſpondeant. Cap. II

NVnquid qui multa loquitur, nonne & ipſe audiet? aut uir uerboſus iuſtificabitur?]

Mos eſſe procacium ſolet, ut rectè dictis ſemper è diuerſo reſpondeant, ne ſi ad prolata conſentiant, inferiores eſſe uideantur. Quibus iuſtorum uerba quãlibet pauca ſonuerint, multa ſunt: quia quo eorum uitia reſecant, auditum grauant. Vnde & ad crimen trahitur hoc quod recta prædicatione contra crimina profertur. Ipſum quippe qui ex ueritate fortes ſententias dixerat, Sophar redarguens, uerboſum uocat: quia cùm ab ore iuſtorum ſapientia culpas increpat, ſtultorum autibus ſuperfluitas loquacitatis ſonat. Prauí nanque nil rectum niſi quod ipſi ſenſerint, putant: & iuſtorum uerba eo ocioſa æſtimant, quo ſuis hæc ſenſibus inueniunt diuerſa. Nec fallacem quidem Sophar ſententiam protulit, quòd uir uerboſus A iuſtificari nequaquam poſſit: quia dum quiſque per uerba diffluit, perdita grauitate ſilentij, mentis cuſtodiam amittit. Hinc quippe ſcriptum eſt: Cultus iuſtitiæ, ſilentium. Hinc Salomon ait: Sicut urbs patens & abſq; murorum ambitu, ita uir qui non poteſt in loquendo cohibere ſpiritum ſuum. Hinc rurſum dicit: In multiloquio peccatũ non deerit. Hinc Pſalmiſta teſtatur dicens: Vir linguoſus non dirigetur ſuper terram. Sed uirtus ueræ ſcientiæ perditur, quæ ſub diſcretionis cuſtodia non profertur. Certum itaq; eſt quòd uerboſus iuſtificari uir nequeat. Sed bonum benè non dicitur: quia non intendit cui dicatur. Vera quippe contra malos ſententia, ſi bonorum rectitudinem impetit, uim ſuam perdit, & eo retuſa reſilit, B quo illud eſt fortè quod ferit.

Quòd iuſti ex reprehenſione corrigantur, ſuperbi uerò ad defenſionis ſuæ inſaniam erigantur Cap. III

QVia autem prauí audire bona patienter nequeunt: & cùm uitæ emendationem negligunt, ad uerba ſe reſponſionis accingunt: apertè Sophar inſinuat, qui ſubiungit: Tibi ſoli tacebunt homines, & cùm cæteros irriſeris, à nullo confutaberis?] Imperita mens, ut diximus, ueritatis ſententias grauiter tolerat, & ſilentium pœnam putat: atq; omne quod rectè dicitur, dedecus ſuæ irriſionis arbitratur: quia cùm uera uox, prauorum ſe auribus admouet, memoriã culpa mordet, & in redargutione uitiorum, quo intus cogni C tione mens tangit, foris ad ſtudiũ contradictionis excitatur. Ferre uocẽ non ualet: quia tacta in uulnere ſui reatus dolet, & per hoc quod generaliter contra peruerſos dicitur, ſe impeti ſpecialiter ſuſpicatur. Quod enim intus egiſſe ſe meminit, audire foris erubeſcit. Vnde mox ſe ad defenſionem præparat, ut reatus ſui uerecundiã per uerba prauæ refutationis tegat. Sicut enim recti de quibuſdam quæ ab eis non rectè geſta ſunt, correptionis uocem, miniſterium charitatis æſtimant: ſic peruerſi contumeliam deriſionis putant. Illi ſe protinus ad obedientiam ſternunt, iſti ad inſaniam ſuæ defenſionis eriguntur. Illi correptionis adiutoriũ, uitæ ſuæ patrocinium deputant, per quod dum præſentis uitij culpa corripitur, uenturi iudicis ira D temperatur. Iſti cùm ſe impeti redargutione conſpiciunt, gladium percuſſionis credunt: quia dum per correptionis uocem culpa detegitur, præſentis gloriæ opinio fœdatur. Hinc quippe in laudem iuſti per Salomonem dicit ueritas: Doce iuſtum, & feſtinabit accipere. Hinc prauorum contumaciam deſpicit dicens: Qui erudit deriſorem, ipſe ſibi facit iniuriam. Nam fit plerunque ut cùm correpta in ſe mala defendere nequeunt, ex uerecundia peiores fiant, ac ſic in ſua defenſione ſuperbiant, ut quædam uitia contra uitam corripientis exquirant, & eo ſe criminoſos non æſtiment, ſi crimina & alijs imponant. Qui cùm uera inuenire nequeunt, fingunt: ut ipſi quoque habeant, quod non impari iuſtitia increpare uideãtur. Vnde & Sophar quia quaſi irrideri ſe per increpationem

Eſaiæ 32
Prou. 25
Prou. 10
Pſal. 139
Prouer. 9

nem doluit, protinus mentiendo ſubiungit:

Dixiſti enim, purus eſt ſermo meus, & mundus ſum in conſpectu tuo.] Qui beati Iob dictorum meminit, quàm falſo hoc uoci illius impingatur, agnoſcit. Quomodo enim mundum ſe dicere potuit, qui ait: Si iuſtificare me uoluero, os meum condemnabit me. Sed habet hoc prauorum malitia: ut cùm uera in ſe flere mala renuit, fingat aliena. Nam quaſi ſolatio facinoris utitur, ſi falſis uocibus & uita corripientis inquinetur.

4 Sciendum uerò eſt quòd plerunque peruerſi uerbotenus bona optant, ut mala eſſe quæ in præſentibus habentur, oſtendant: & quaſi fauentes proſpera expetunt, ut benigni uideantur. Vnde & Sophar protinus ſubijcit, dicens: Atque utinam Deus loqueretur tecum, & aperiret labia ſua tibi.] Ipſe quippe ſibi homo loquitur, cùm per hoc quod ſentit, nequaquam diuinitatis ſpiritu à carnalis prudentiæ intellectu ſeparatur, cùm caro ſenſum exerit, & mentem quaſi ad intelligentiam prouocans, foras mittit. Vnde & adhuc Pe-
Matt. 16 tro terrena ſapienti ueritas dicit: Non enim ſapis
Mar. 8 quæ Dei ſunt, ſed quæ hominum. Cui tamen recta confitenti dicitur: Caro & ſanguis non reuelauit tibi, ſed pater meus qui in cœlis eſt. Quid autem Dei labia, niſi iudicia eius accipimus? Clauſis nanque labijs uox premitur, & ſenſus tacentis ignoratur: apertis autem, ſermo dum promitur, animus loquentis innuitur. Labia itaq; ſua Deus aperit, cùm uoluntatem ſuam hominibus per a- C perta iudicia oſtendit. Quaſi enim reſerato ore loquitur, cùm remota obſcuritate diſpoſitionis intimæ, renuit occultare quod uult. Nam uelut clauſis labijs ſenſum nobis ſuum non indicat, cùm per occulta iudicia cur quid faciat, cælat. Sophar itaque beatum Iob, ut de carnali intellectu redarguat, ſeq; ipſum quantæ ſit benignitatis oſtendat: ea bona optat, quæ & cùm habentur, ignorat, dicens:

Quòd ſecreta ſapientiæ Dei, nullus inquirendo ualet inuenire, & quòd charitas Dei cum miſericordia eadem ſit: quia ad innumera opera mentem multiformiter accendit. Cap. IIII

ATque utinam Deus loqueretur tecum, & aperiret labia ſua tibi.] Ac ſi patenter di- D cat: Imperitiæ tuæ potius quàm pœnæ compatior: quia ſola carnis prudentia præditum, à ueritatis te ſpiritu uacuum agnoſco. Si enim Dei iudicia occulta cognoſceres, tam procaces contra illum ſententias non ſonares. Et quia omnipotens Deus cùm ad conſideranda nos ſua iudicia ſubleuat, ignorantiæ noſtræ protinus cæcitatem fugat: quæ apertis eius labijs, ad nos eruditio prodeat, protinus adiungendo manifeſtat, dicens: Vt oſtenderet tibi ſecreta ſapientiæ, & quòd multiplex ſit lex eius.] Publica ſapientiæ ſupernæ ſunt opera, cùm omnipotens Deus regit quos creat, perficit bona quæ inchoat, & aſpirando adiuuat, quos uiſitationis ſuæ lumine illuſtrat. Cunctis etenim liquet, quia quos gratis con- A didit, benignè diſponit. Et cùm ſpiritalia dona largitur: ipſe perficit quod ipſe ex munere ſuæ benignitatis inchoauit. Secreta uerò ſapientiæ ſupernæ ſunt opera, cùm Deus quos creauit, deſerit: cùm bona quæ præueniendo cœperat, nequaquam proſequendo conſummat, cùm claritate nos ſuæ illuſtrationis illuminat: & tamen permiſſis carnis tentationibus tenebris cæcitatis pulſat, cùm dona quæ contulit, minimè cuſtodit, cùm & mentis noſtræ ad ſe deſideria excitat, & tamen occulto iudicio, difficultate nos noſtræ imbecillitatis anguſtat. Quæ nimirum ſecreta eius ſa- 5
pientiæ pauci ualent inquirere, ſed nullus inuenire: quia quod ſuper nos de nobis ab immortali ſa- B pientia non iniuſtè diſponitur, iuſtum profectò eſt ut à nobis adhuc mortalibus ignoretur. Sed hæc ipſa ſapientiæ illius ſecreta conſpicere, utcunq; iam incomprehenſibilitatis eius eſt potentiam uidere: quia etſi in ipſa conſiliorum eius inquiſitione deficimus, deficiendo tamen uerius diſcimus quem timeamus. Ad hæc ſe Paulus ſapien
tiæ illius ſecreta tetenderat, cùm dicebat: O altí- Rom. 11
tudo diuitiarum ſapientiæ & ſcientiæ Dei, quàm incomprehẽſibilia ſunt iudicia eius, & inueſtigabiles uiæ eius. Quis enim cognouit ſenſum domini, aut quis conſiliarius eius fuit? Qui ſuperius etiam ex ipſa inquiſitione laſſeſcens, ſed tamen ad cognitionẽ infirmitatis propriæ laſſeſcendo proficiens, præmittit dicens: O homo tu quis es, qui
C reſpondeas Deo? Nunquid dicet figmentum ei qui ſe finxit, quare me feciſti ſic? Qui igitur ad occulta Dei pertingere non ualens, ad infirmitatis ſuæ cognitionem redijt, atque ad eruditionem ſe propriam deficiendo reuocauit, ut ita dicam, ſecreta ſapientiæ non inueniens inuenit: quia cùm ad ſuperna conſilia requirenda laſſeſceret, didicit ut humilius timeret: & quem ſua infirmitas à cognitione intima repulit, hunc ei uerius humilitas iunxit. Sophar itaque & per ſcientiæ ſtudium peritus, & per audaciam tumidæ locutionis ignarus: quia ipſe grauitatem non habet, meliori optat quod habet, dicens: Atque utinam Deus loquere tur tecum, & aperiret labia ſua tibi: ut oſtenderet tibi ſecreta ſapientiæ.] Qui eam quoque qua ſe ſuper amicum pollere æſtimat, optando ſapien D tiam oſtentat: cùm protinus ſubdit: Et quod multiplex ſit lex eius.] Quid hoc loco Dei lex accipi, niſi charitas debet? per quam ſemper in mente leguntur præcepta uitæ qualiter in actione teneantur. De hac etenim lege ueritatis uoce dicit: Hoc Iodh. 15
eſt præceptum meum, ut diligatis inuicẽ. De hac Rom. 13
Paulus ait: Plenitudo legis eſt dilectio. De hac iterum dicit: Alter alterius onera portate, & ſic ad- Galat. 6
implebitis legẽ Chriſti. Lex etenim Chriſti quid congruẽtius intelligi quam charitas poteſt? Quã tunc uerè perficimus, cùm fraterna onera ex amore toleramus. Sed hæc eadem lex multiplex dicit: quia ſtudioſa ſollicitudine charitas ad cuncta uirtutum facta dilatat. Quæ à duobus quidem præceptis incipit: ſed ſe ad innumera extendit. Huius nanque legis initium, dilectio Dei eſt & proximi.

Sed Dei dilectio per tria diſtinguitur: quia ex toto corde, & ex tota anima, & ex tota uirtute diligi conditor iubetur. Qua in re notandum eſt quòd diuinus ſermo cùm Deum diligi præcipit, non ſolum narrat ex quo, ſed etiam informat ex quanto, cùm ſubiungit, ex toto: ut uidelicet qui perfectè Deo placere deſiderat, ſibi de ſe nihil reliquat. Proximi autem dilectio ad duo præcepta deriuatur, cùm & per quendam iuſtum dicitur: Quod ab alio tibi odis fieri, uide ne tu alteri
Thob. 4 Matt. 7 facias. Et per ſemetipſam ueritas dicit: Quæ uultis ut faciant uobis homines, & uos facite illis. Quibus duobus ſcilicet utriuſq; teſtamenti mandatis, per unum malitia compeſcitur, per aliud benignitas prærogatur: ut malum quod pati non uult quiſque non faciens, ceſſet à nocendi opere: & rurſum bonum quod ſibi fieri appetit: impendens, erga utilitatem ſe proximi exerceat ex benignitate. Sed hæc nimirum duo dum ſollicita intentione cogitantur, cor ad innumera uirtutum miniſteria tenditur: ne uel ad inferenda quæ non debet, deſiderijs inquieta mens ferueat: uel erga exhibenda quæ debet, ocio reſoluta torpeſcat. Nam cùm cauet alteri facere quod nequaquam uult ab altero ipſa tolerare, ſollicita ſe intentione circunſpicit, ne ſuperbia eleuet: & uſque ad deſpectum proximi, animum deijciens exaltet, ne ambitio cogitationem dilaniet: cunq; hanc ad appetenda aliena dilatat, anguſtet: ne cor luxuria polluat, & ſubiectum deſiderijs per illicita corrumpat: ne ira exaſperet, & uſq; ad proferendam contumeliam inflammet: ne inuidia mordeat, & alienis fœlicitatibus æmula, ſua ſe face conſumat: ne immoderatè linguam loquacitas pertrahat, eámque uſque ad laſciuiam obtrectationis extendat: ne odium malitia excitet, & os uſque ad iaculum maledictionis irritet. Rurſum cùm cogitat ut ea alteri faciat, quæ ipſa ſibi fieri ab altero expectat, penſat nimirum ut malis bona, & bonis meliora reſpondeat: ut erga procaces manſuetudinem longanimitatis exhibeat: ut malitiæ peſte languentibus, gratiam benignitatis impendat: ut diſcordes pace uniat, & concordes ad concupiſcentiam ueræ pacis accingat: ut indigentibus neceſſaria tribuat: ut errantibus uiam rectitudinem oſtendat: ut afflictos uerbo & compaſſione mulceat: ut accenſos in huius mundi deſiderijs increpatione reſtinguat: ut minas potentum ratiocinatione mitiget: ut oppreſſorum anguſtias, quanta præualet ope leuet, ut foris reſiſtentibus opponat patientiam: ut intus ſuperbientibus exhibeat cum patientia diſciplinam: ut erga errata ſubditorum ſic manſuetudo zelum temperet, quatenus à iuſtitiæ ſtudio non eneruet: ſic ad ultionem zelus ferueat, ne tamen pietatis limitem feruendo tranſcendat: ut ingratos beneficijs ad amorem prouocet: ut gratos quoſque miniſterijs in amore ſeruet: ut proximorum mala cùm corrigere non ualet, taceat: utque cùm corrigi loquendo poſſunt, ſilentium conſenſum eſſe pertimeſcat: ut ſic ea quæ tacet, toleret, ne tamen in animo uirus doloris occultet: ut ſic maleuolis munus benignitatis exhibeat, ne tamen per gratiam à iure rectitudinis excedat: ut cuncta proximis quæ præualet impendat, ſed hæc impendendo non tumeat: ut ſic in bonis quæ exhibet, tumoris præcipitium paueat, ne tamen à boni exercitio torpeſcat: ut ſic quæ poſſidet, tribuat: quatenus quanta ſit largitas remunerantis, attendat, nec cùm terrena largitur, ſuam pluſquam neceſſe eſt inopiam pertimeſcat, & in oblatione muneris, hilaritatis lumen triſtitia obſcuret. Bene ergo lex Dei multiplex dicitur: quia nimirum cùm una eadémque ſit charitas, ſi mentem plenè cœperit, hanc ad innumera opera multiformiter accendit. Cuius diuerſitatem breuiter exprimimus, ſi in electis ſingulis bona illius reſtringendo numeremus. Hæc nanque primum per Abel & electa Deo munera obtulit, & fratris gladium non reluctando toleraui. Hæc Enoch & inter homines ſpiritaliter uiuere docuit, & ad ſublimem uitam ab hominibus etiam corporaliter abſtraxit. Hæc Noe deſpectis omnibus, ſolum Deo placabilem oſtendit, atque in arcæ fabricam ſtudio longi laboris exercuit, & mundo ſuperſtitem pio opere exercendo ſeruauit. Hæc per Sem & Iaphet humiliter uerenda patris erubuit, & ſuperiecto dorſis pallio quæ non uidebat, abſcondit. Hæc Abrahæ dextram quia ad mortem filij obediendo extulit, hunc prolis innumeræ, gentium patrem fecit. Hæc Iſaac mentem quem ſemper ad munditiam tenuit, caligantibus ætate oculis, ad uidenda longè poſt uentura dilatauit. Hæc Iacob compulit & amiſſum bonum filium medullitus gemere, & præuorum filiorum præſentiam ſub æquanimitate tolerare. Hæc Ioſeph docuit à fratribus uenundatum, libertate animi infracta ſeruitium perpeti, & eiſdem poſt fratribus mente non elata principari. Hæc Moyſen delinquente populo & uſq; ad petitionem mortis in precibus ſtrauit: & uſq; ad interfectionem populi per zeli ſtudium erexit: ut & pro pereunte plebe ſeſe morti obijceret, & contra peccantem protinus uice domini irascentis ſæuiret. Hæc Phinees brachium in ultionem peccantium erexit: ut arrepto gladio coeuntes tranſfigeret, & iram domini iratus placaret. Hæc Ioſue exploratorem docuit: ut & prius contra falſiloquos ciues ueritatem uerbo defenderet, & hanc poſtmodum gladio contra hoſtes allegaret. Hæc Samuel & principatu humilem præbuit, & integrum in deiectione ſeruauit: qui cùm perſequentem ſe plebē diligeret, ipſe ſibi teſtimonium extitit, quia culmen ex quo deiectus eſt, non amauit. Hæc Dauid ante iniquum regem & humilitate commouit ad fugā, & pietate repleuit ad ueniam: qui perſecutorem ſuum & timendo fugit ut dominum, & tamen cùm poteſtatem feriendi reperit, non agnouit inimicum. Hæc Nathan & contra peccantem regem in autoritatem liberæ increpationis ſuſtulit, & cùm regis culpa deeſſet, in petitione humiliter ſtrauit. Hæc per Eſaiam nuditatem

7

Gen. 4 Gen. 5 Gen. 7 Gen. 9 Gen. 22 Gen. 27 Gen. 37 Gen. 42 Num. 25 Exod. 32 Iosue 9 1.Reg. 3 1.Reg. 24 2.Reg. 21

tatem carnis in prædicatione non erubuit, & ſubducto carnali uelamine, ſuperna myſteria penetra
4.Reg. 2 uit. Hæc Heliam: quia feruoris zelo uiuere ſpiritaliter docuit, ad uitam quoque & corporaliter ab-
Ibidem ſtraxit. Hæc Heliſeum, quia magiſtrum ſimpliciter diligere inſtituit, magiſtri ſpiritu dupliciter im
Hiere. 42 pleuit. Per hanc Hieremias ne in Ægyptum populus deſcenderet, reſtitit: ſed tamē & inobedientes diligens, quò deſcendi prohibuit, & ipſe de-
Ezech. 8 ſcendit. Hæc Ezechielē, quia prius à terrenis deſi-
derijs ſuſtulit, pòſt per cincinnum capitis in aere
Dan. 14 librauit. Hęc in Daniele: quia à regijs dapibus gulam compeſcuit, ei & eſurientium ora leonum
Dan. 3 clauſit. Hæc tribus pueris: quia in tranquillitate poſitis incendia uitiorum ſubdidit, tribulationis
tempore & flammas in fornace temperauit. Hæc
Act. 15 in Petro & minis terrentium principum fortiter reſtitit, & in circunciſione ſubmouenda, minorum uerba humiliter audiuit. Hæc in Paulo & manus perſequentium humiliter pertulit, & tamen in circunciſionis negocio longè ſe imparis prioris ſenſum audenter increpauit. Multiplex ergo iſta lex Dei eſt, quæ ſingulis rerum articulis non permutata congruit, & cauſis ſe uariantibus non
8 uariata coniungit. Cuius nimirum legis multi-
1.Cor. 13 plicitatem benè Paulus enumerat dicens: Charitas patiens eſt, benigna eſt: non æmulatur, non inflatur, non agit perperam, nō eſt ambitioſa, non quærit quæ ſua ſunt, non irritatur, non cogitat malum, non gaudet ſuper iniquitate, congaudet autem ueritati. Patiens quippe eſt charitas: quia illata mala æquanimiter tolerat. Benigna uerò eſt: quia pro malis bona largiter miniſtrat. Non æmulatur: quia per hoc quòd in præſenti mundo nil appetit, inuidere terrenis ſucceſſibus neſcit. Non inflatur: quia cùm præmium internæ retributionis anxia deſiderat, de bonis ſe exterioribus non exaltat. Non agit perperam: quia quo ſe in ſolum Dei ac proximi amorem dilatat: quicquid à rectitudine diſcrepat, ignorat. Non eſt ambitioſa: quia quo ardenter intus ad ſua ſatagit, foris nullatenus aliena concupiſcit. Non quærit quæ ſua ſunt: quia cuncta quæ hic tranſitoriè poſſidet, uelut aliena negligit: cùm nihil ſibi eſſe proprium, niſi quod ſecum permaneat, agnoſcit. Non irritatur: quia & iniurijs laceſſita, ad nullos ſe ultionis ſuæ motus excitat: cùm pro magnis laboribus maiora pòſt præmia expectat. Non cogitat malū: quia in amore munditiæ mentem ſolidans, dum omne odium radicitus eruit, uerſare in animo quod inquinet, neſcit. Non gaudet ſuper iniquitate: quia quo ſola dilectione erga omnes inhiat, nec de perditione aduerſantium exultat. Congaudēt autem ueritati: quia ut ſe cæteros diligens, per hoc quod rectum in alijs conſpicit, quaſi de augmento proprij proſectus hilareſcit. Multiplex ergo iſta lex Dei eſt, quæ contra uniuſcuiuſq; culpæ iaculum, quod perimendam mentem impetit, inſtructionis ſuæ munimine ſemper occurrit: ut quia antiquus hoſtis uaria circunfuſione nos obſidet, ipſa hunc de nobis multipliciter expugnet. Quam nimirum legem ſi ſollicita cōſideratione penſamus, autori noſtro quantum quotidie delinquamus, agnoſcimus. Si aūt culpas perpendimus, profectò æquanimiter flagella toleramus: nec ex dolore charitas ad impatientiam proruit, cùm ſuo ſe iudicio cōſcientia addicit. Vnde Sophar quid diceret, ſciens: ſed cui diceret, neſciens: poſtq; præmiſit dicens: Vt oſtenderet tibi ſecreta ſapientię: & quòd multiplex ſit lex eius, protinus adiungit:

Quòd ſæpe magnis doctoribus contingit ut nimia charitate feruentes, modum correctionis excedant, & quid ſit quòd per Moſen dicitur: Qui caſu ferro de manubrio lapſo nolens hominem occiderit, ad unam leuiticarum urbium confugiat. Cap. V

ET intelligeres quòd multo minora exigaris à Deo, quàm meretur iniquitas tua.] Dolor quippe, ut diximus, flagelli temperat, cùm culpa cognoſcit: quia tanto quiſq; patientius ferramentum medici tolerat, quanto putridū conſpicit eſſe quod ſecat. Qui igitur multiplicitatē legis intelligit, cuncta patit, quę quàm ſint minora perpēdit: quia per hoc quòd culpæ pondus agnoſcit, afflictionis pœna leuigat. Sed inter hæc ſciendum 9
eſt quia ſine magna iniquitate non fuerit quod Sophar uirum iuſtum uſq; ad obiectionem iniquitatis increpauit. Vnde & eorum audaciam ueritas iuſtè redarguit, ſed benignè ad gratiā reducit: quia apud miſericordem iudicem nequaq; ſine uenia culpa relinquit, cùm per feruorē zeli ex eius amore peccatur. Sæpe nanq; magnis hoc doctoribus mirandisq; contingit: ut quo alta charitate feruēt, eo modum correptionis exaggerent, & lingua aliquid quod nō debet, dicat: quia mentem dilectio quantum debet, inflammat. Sed uerbum prolatæ cōtumeliæ tanto citius parcitur, quanto & ex qua radice prodeat, penſatur. Vnde & per Moyſen dominus præcepit dicens: Si quis abierit cum amico ſuo ſimpliciter in ſiluam ad ligna cædenda, & lignum ſecuris fugerit manu, ferrumq; lapſum de manubrio amicum eius percuſſerit & occiderit, hic ad unam ſupradictarum urbium fugiet, & uiuet: ne fortè proximus eius cuius effuſus eſt ſanguis, doloris ſtimulo perſequatur, & apprehendat eum, & percutiam animam eius: Ad ſiluam quippe cum amico imus, quoties cum quolibet proximo ad intuenda delicta noſtra conuertimur: & ſimpliciter ligna ſuccidimus, cùm delinquentium uitia pia intentione reſecamus. Sed ſecuris manu fugit, cùm ſeſe increpatio pluſquam neceſſe eſt in aſperitatem pertrahit. Ferrum de manubrio proſilit, cùm de correptione ſermo durior excedit: & amicum percutiens occidit: quia auditorem ſuum prolata contumelia à ſpiritu dilectionis interficit. Correpti nanque mens repentè ad odium proruit, ſi hanc immoderata increpatio ne pluſquam debuit, addicit. Sed is qui incautè ligna percutit, & proximum extinguit, ad tres neceſſe eſt urbes fugiat, ut in una earum defenſus uiuat: quia ſi ad pœnitentiæ lamenta conuerſus, in unitate ſacramenti ſub ſpe, fide & charitate abſconditur,

ſconditur, reus perpetrati homicidij non tenetur: A
eumq; extincti proximus & cùm inuenerit, nõ oc
cidit: quia cùm diſtrictus iudex uenerit, qui ſeſe
nobis per naturæ noſtræ conſortium iunxit, ab eo
proculdubio uindictã de culpæ reatu nõ expetit,
quem ſub eius uenia ſpes, fides & charitas abſcon
dit. Citius ergo culpa dimittitur, quæ nequaq̃ ma
litiæ ſtudio perpetratur. Vnde & Sophar iniquũ
uocat, quem ſuperna ſententia laudauerat, nec ta
men à uenia reprobatus excluditur, quia ad uerba
contumeliæ, diuini amoris zelo permouetur. Qui
pro eo quòd beati Iob merita non agnoſcit, ex im
perita adhuc irriſione ſubiungit, dicens:

Quòd in quibuſdam donis ſuis, quaſi ex ueſtigijs bonitatis conſpicimus Deum. Cap. VI

FOrſitan ueſtigia Dei comprehendes, & uſq;
ad perfectum omnipotẽtem reperies.] Quid
Dei ueſtigia, niſi benignitatẽ illius uiſitationis uo
cat? Quibus nimirum progredi ad ſuperna prouo
camur, cùm eius ſpiritus afflatu tãgimur: & extra
carnis anguſtias ſubleuati, per amorem agnoſci
mus contemplandam autoris noſtri ſpeciẽ, quam
ſequamur. Nam cùm mentem noſtram ſpiritalis
patriæ amor inflammat, quaſi ſequẽtibus iter inſi
nuat, & ſubiecto cordi uelut quoddam ueſtigium
Dei gradientis imprimitur: ut ab eo rectis cogita
tionum greſſibus uia uitæ teneatur. Quem enim
nec dum cernimus, reſtat neceſſe eſt ut per ueſti
gia ſui amoris indagemus: quatenus uſq; ad con C
templationis ſpeciem quãdoq; mens ueniat, quã
nunc quaſi à tergo ſubſequens, per ſancta deſide
ria explorat. Hæc Pſalmiſta autoris noſtri ueſtigia
bene ſequi nouerat, cùm dicebat: Adhæſit anima
Pſal. 62 mea poſt te. Quem reperire quoq; uſq; ad uiſionẽ
ſuæ celſitudinis ſatagebat, cùm dicebat: Sitiuit ani
Pſal. 41 ma mea ad Deum fontem uiuum, quãdo ueniam
& apparebo ante faciem Dei? Tunc quippe co
gnitione manifeſta omnipotens Deus reperitur,
cùm mortalitatis noſtræ funditùs corruptione cal
cata, ab aſſumptis nobis in diuinitatis ſuæ clarita
te conſpicitur. Nunc aũt à carnali cogitatione ani
mum infuſione ſpiritus gratia ſubleuat, & in con
temptũ rerum tranſeuntiũ exaltat, totumq; mens
quod appetebat in infimis, deſpicit: atq; ad ſuper D
na deſideria igneſcit, & cõtemplationis ſuæ ui ex
tra carnẽ tollitur, quæ corruptionis ſuæ pondere
adhuc in carne retinetur. Incircumſcripti luminis
iubar intueri conatur, & nõ ualet, quod infirmita
te preſſus animus & nequaq̃ penetrat, & tamen
repulſus amat. Iam nanq; de ſe conditor per quod
ametur, oſtendit, ſed uiſionis ſuæ ſpeciem amanti
bus ſubtrahit. Sola ergo eius ueſtigia conſpicien
tes gradimur, qui hunc per donorum ſuorũ ſigna
ſequimur, quem necdum uidemus.

Quòd Deus in naturæ ſuæ altitudine, humanæ ſimul atq; angelicæ ſubtilitati ſit inueſtigabilis. Cap. VII

20 QVæ nimirũ ueſtigia comprehendi nequeũt:
quia unde, ubi, quibuſue modis ueniãt eius
ſpiritus dona, neſciuntur: ueritate atteſtante, quæ
Ioan. 3 ait: Spiritus ubi uult, ſpirat, & uocem eius audis, A
& neſcis unde ueniat aut quò uadat. In retributio
nis autem culmine reperiri omnipotens per con
templationis ſpeciem poteſt, ſed tamen ad perfe
ctum nõ poteſt: quia etſi hũc in claritate ſua quan
doq; conſpicimus, non tamen eius eſſentiam ple
nè cõtuemur. Angelica etenim uel humana mens
cùm ad incircunſcriptum lumen inhiat, eo ipſo ſe
quo eſt creatura, coanguſtat: & ſuper ſe quidẽ per
prouectum tendit, ſed tamen eius fulgorem com
prehendere nec dilatata ſufficit: qui & tranſcẽden
do & portando omnia & implendo cõcludit. Vn
de & adhuc ſubditur: Excelſior cœlo eſt, & quid
facies? Profundior inferno, & unde cognoſces? B
Longior terra mẽſura eius, & latior mari.] Quod
Deus cœlo excelſior, inferno profundior, terra
longior, mariq; latior eſſe deſcribitur: tanto ſpirita
liter debet intelligi, quanto de eo quicquam neſas
eſt iuxta corporea lineamenta ſentire. Sed cœlo
eſt excelſior: quia incircunſcriptione ſui ſpiritus
cuncta tranſcendit. Inferno profundior: quia tran
ſcendendo ſubuehit. Terra longior: quia creaturę
modum perennitate ſuæ æternitatis excedit. Ma
ri latior: quia rerum temporaliũ fluctus ſic regens
poſſidet, ut hos ſub omnimoda potentiæ ſuæ præ
ſentia coanguſtando circundet. Quamuis poſſint
& cœli appellatione angeli, & inferni uocabulo
dæmonia ſignari, per terram uero iuſti homines,
per mare autẽ peccatores intelligi. Excelſior itaq;
C eſt cœlo: quia ipſi quoq; electi ſpiritus, uiſionem
tantæ celſitudinis perfectè nõ penetrant. Profun
dior inferno eſt: quia malignorũ ſpirituũ aſtutias
longè ſubtilius quàm ipſi putauerãt, iudicãs dam
nat. Terra longior: quia longanimitatem noſtram
patiẽtia diuinę longanimitatis exuperat, quæ nos
& peccantes tolerat, & cõuerſos ad præmia remu
nerationis expectat. Mari latior: quia ubiq; facta
peccantium, retributionis ſuæ preſentia occupat,
ut cùm nõ præſens per ſpeciem cernitur, præſens
per iudicium ſentiatur. Cuncta tamẽ ad ſolum re
ferri hominẽ poſſunt, ut ipſe ſit cœlum: cùm iam
per deſideriũ ſummis inhæret. Ipſe infernus: cùm
tentationum ſuarum caligine perturbatus in infi
mis iacet. Ipſe terra: quia in bono opere fixe ſpei
D ubertate fructificat. Ipſe mare: quia in quibusdam
trepidus quatitur: & aura ſuæ mutabilitatis agita
tur. Sed cœlo eſt excelſior Deus: quia potẽtię eius
magnitudine uincimur, etiam cùm ſuper noſmet
ipſos eleuamur. Inferno profundior: quia nimirũ
plus indicat, q̃ ipſe ſe humanus animus in tẽtatio
nibus inueſtigat. Terra longior: quia fructus uitæ
quos in fine retribuit, nequaquã nunc uel ſpes no
ſtra comprehẽdit. Mari latior: quia humana mens
fluctuans, multa de his quę uentura ſunt, conijcit:
ſed cùm iam cernere quæ æſtimauerat cœperit,
anguſtam ſe fuiſſe in ſua æſtimatione cognoſcit.

Excelſior igitur cœlo fit, cùm ipſa in eum noſtra 11
contemplatio deficit. Vnde & Pſalmiſta cor in al
tum poſuerat: ſed necdum ſe eum cõtigiſſe ſentie
bat, dicens: Mirabilis facta eſt ſcientia tua ex me, Pſal. 138
confortata eſt, nec potero ad eam. Inferno profun
diorẽ nouerat, qui ſemetipſum diſcutiens, ſed eius
ſubtiliora

ſubtiliora iudicia pertimeſcens, dicebat: Nihil mi- A
1. Cor. 4 hi conſcius ſum, ſed non in hoc iuſtificatus ſum,
qui autem iudicat me, dominus eſt. Longiorem
terra uiderat, cum minora ei eſſe humanæ mentis
Epheſ. 3 uota penſabat, dicens: Qui potens eſt omnia fa
cere ſuperabundanter quàm petimus aut intelli
gimus. Latiorem mari conſpexerat, qui timendo
penſabat: quia nequaquam mens humana im
menſitatem diſtrictionis eius agnoſceret, quan
Pſal. 89 tumlibet inquirendo fluctuaret, dicens: Quis no
uit poteſtatem iræ tuæ, & præ timore tuo iram
tuam dinumerare? Cuius benè potentiam egre
gius nobis doctor inſinuat, cùm breuiter narrat:
Epheſ. 3 Vt poſſitis comprehendere cum omnibus ſan
ctis, quæ ſit latitudo, longitudo, ſublimitas, & pro
fundum. Habet quippe Deus latitudinem: quia B
dilectionem ſuam uſque ad collectionem perſe
quentium tendit. Habet longitudinem: quia ad
uitæ patriam nos longaminiter tolerando perdu
cit. Habet ſublimitatem: quia ipſorum quoq; intel
ligentiam, qui recepti in ſupernam fuerint congre
gationem, tranſcendit. Habet profundum: quia
damnatis inferius diſtrictionis ſuæ iudicium in
comprehenſibiliter exerit. Quæ ſcilicet quatuor
nobis in hac uita poſitis ſingulis exercet: quia &
latitudinem amando, & longitudinem tolerando,
& celſitudinem non ſolum noſtram intelligen
tiam, ſed etiam uota ſuperando, & profundita
tem ſuam exhibet, occultos & illicitos congita
tionum motus diſtrictè iudicando. Sed eius celſi
tudo & profunditas quàm ſit inueſtigabilis, nul C
lus agnoſcit: niſi qui uel contemplatione ad ſum
ma prouehi, uel occultis motibus reſiſtens, tenta
tionum cœperit importunitate turbari. Vnde &
beato Iob dicitur: Excelſior cœlo eſt, & quid fa
cies? Profundior inferno, & unde cognoſces? Ac
ſi apertè deſpecto diceretur: Profunditatem eius
atq; excellentiam quando tu cognoſcere ſufficis,
qui uel uirtute ad ſumma euehi, uel temetipſum re
prehendere in tentationibus neſcis? Sequitur:

Quòd cœlum, & infernus, & mare, & terra coarctantur in unum, cùm una eademq; mens & Deum per contemplationem intuetur: & ex carnis mole ad tentationum tenebras redit, & quaſi à tertio cœlo elapſa, lege membrorum & ſtimulo carnis fluctuans agitatur Cap. VIII

D SI ſubuerterit omnia, uel in unum coarctaue
rit, quis contradicet ei? uel quis dicere ei po
teſt, cur ita facis?] Subuertit dominus cœlum,
cùm terribili & occulta diſpenſatione, humanæ
contemplationis celſitudinem deſtruit. Subuer
tit infernum, cùm cuiuslibet mentem in ſuis ten
tationibus pauidam, cadere etiam ad deteriora
permittit. Subuertit terram, cùm fructificationem
boni operis aduerſis irruentibus intercidit. Sub
uertit mare, cùm fluctuationem noſtræ titubatio
nis emergente ſubito pauore confundit. Dubie
tate quippe ſua cor anxium, hoc ipſum quia titu
bat, ualde formidat, & quaſi mare ſubuertitur,
cùm ipſa in Deum noſtra trepidatio, conſiderato
eius iudicij terrore, turbatur. Quia igitur, quo- A
modo cœlum uel infernus, terra uel mare ſubuer
titur, breuiter diximus: nunc aliquantulum labo
rioſius reſtat, ut hæc qualiter in unum coarctari
ualeant demonſtremus. Sæpe nanque contingit,
ut ad ſumma iam mentem ſpiritus eleuet, ſed ta
men hanc importunis caro tentationibus impu
gnet. Cúnque ad contemplanda cœleſtia animus
ducitur, obiectis actionis illicitæ imaginibus re
uerberatur. Nam carnis repentè hunc ſtimulus
fauciat, quem extra carnem contemplatio ſancta
rapiebat. Cœlum ergo ſimul infernusq; coarcta
tur, cùm unam eandémque mentem & ſubleua
tio contemplationis illuminat, & importunitas
tentationis obſcurat: ut & uideat intendendo
quod appetat, & ſuccumbendo in cogitatione, B
toleret quod erubeſcat. De cœlo quippe lux ori
tur, infernus autem tenebris poſſidetur. In unum
ergo cœlum infernúſque redigitur, cùm mens
quæ iam lucem patriæ ſupernæ conſiderat, etiam
de carnis bello tenebras occultæ tentationis por
tat. Certè iam Paulus tertij cœli culmen aſcende
rat, iam paradiſi ſecreta cognouerat, & tamen ad
huc carnis bella tollerans gemebat, dicens: Vi
deo aliam legem in membris meis, repugnantem Rom. 7
legi mentis meæ, & captiuum me ducentem in
lege peccati, quæ eſt in membris meis. Quid er
go in huius tanti prædicatoris pectore, niſi cœ
lum, Deus, infernúmque coarctauerat, qui & uiſi
onis intimæ iam lumen acceperat, & tamen ad
huc tenebras de carne tolerabat? Super ſe uiderat
quod lætus appeteret, in ſe cernebat quod me C
tuens doleret. Iam cœleſtis patriæ lux irradiaue
rat, ſed adhuc tentationis obſcuritas animum con
fundebat. Cum cœlo ergo infernum pertulit: quia
& illuminatum ſecuritas erexit, & tentatum ge
mitus ſtrauit. Et ſæpe contingit ut fides in men
te iam uigeat, ſed tamen ex parte aliquantula in
dubietate contabeſcat: quatenus & certa ſe à uiſi
bilibus eleuet, & ex quibuſdam ſe incerta per
turbet. Nam plerunque ad æterna appetenda ſe
erigit, & ſubortis cogitationum ſtimulis agitata,
ſibimetipſi contradicit. In unum ergo terra 13
mareq; coarctatur, cùm unam eandémque men
tem, & certitudo ſolidæ fidei roborat, & tamen
ex aliquãtula mutabilitate perfidiæ, aura dubieta
tis uerſat. An non in ſuo pectore coarctari terram
mareq; cognouerat, qui & per fidem ſperans, &
per infidelitatem fluctuans, dicebat: Credo domi Mar. 9
ne, adiuua incredulitatem meam? Quid itaq; eſt,
quòd & ſe credere aſſerit, & adiuuari in ſe incre
dulitatem quærit, niſi quòd coarctari in ſuis cogi
tationibus terram cum mari deprehenderat: qui
& exorare certus iam per fidem cœperat, & ad
huc incertus undas perfidiæ ex incredulitate tole
rabat? Quod tamẽ occulta fieri diſpenſatione per
mittitur: ut cùm mens iam ſurgere ad rectitudi
nem cœperit, prauitatis ſuæ reliquijs impugnet:
quatenus hæc ipſa impugnatio aut reſiſtentem
exerceat, aut delectationibus ſeductam frangat.
Rectè itaq; nunc dicitur: Si ſubuerterit omnia, uel
in unum coarctauerit, quis cõtradicet ei? uel quis
dicere

dicere ei potest, cur ita facis? quia nimirum diuinum iudicium nec aduersitate ualet imminui, nec inquisitione cognosci, cùm uel uirtutes quas tribuerat, subtrahit: uel has omnino non adimens, uitiorum concuti impugnatione permittit. Sæpe nanque in elationem cor attollitur, cùm lætis successibus in uirtute roborat: sed dum latentes motus audaciæ in cogitatione conditor conspicit, se sibi hominē ostendēdo derelinquit: ut eius mens derelicta quid sit, inueniat: quæ malè in se secura gaudebat. Vnde cùm subuerti omnia, uel in unū coarctari dicerentur, protinus additur:

Quòd ex uitijs uitia nascuntur, & qui minima negligit, paulatim cadit. Cap. IX

IPse enim nouit hominum uanitatem, & uidens iniquitatem nónne considerat?] Ac si præmissa patefaciendo subiungeret, dicens: Quia tolerando succrescere uitia conspicit, iudicando dona confundit. Rectus uerò in discretione ordo seruatur, cùm prius nosci uanitas, & pòst considerari iniquitas perhibetur. Omnis quippe iniquitas uanitas, non tamen omnis uanitas esse iniquitas solet. Vana nanque agimus, quoties transitoria cogitamus. Vnde & euanescere dicitur, quod repentè ab intuentium oculis aufertur. Hinc Psalmista ait: Psal. 38 Vniuersa uanitas omnis homo uiuens, quoniam per hoc quòd uiuendo ad interitum tendit, rectè quidem uanitas dicitur: sed nequaquam rectè etiam iniquitas appellatur: quia etsi de pœna est culpæ quod deficit: non tamen hoc ipsum C culpa est, quod à uita percurrit. Vana sunt itaque quæ transeunt. Vnde & per Salomonem dicitur. Eccles. 1 Omnia uanitas. Aptè autem post uanitatem protinus iniquitas subinferū: quia dum per quædam transitoria ducimur, in quibusdam noxiè ligamur: cunq; mens incommutabilitatis statum non tenet, à semetipsa defluens, ad uitia prorumpit. Vanitas ergo ad iniquitatem labitur, quæ assueta rebus mutabilibus dū ex alijs ad alia semper impellitur, suborientibus culpis inquinatur. Potest 14 tamen & uanitas culpa intelligi, & iniquitatis nomine, reatus grauior demonstrari. Si enim aliquādo uanitas culpa non esset, Psalmista non diceret: Psal. 38 Quanquam in imagine Dei ambulet homo, tamen uanè cōturbatur. Thesaurizat, & ignorat cui D congreget ea: quia quamuis trinitatis imaginem in natura seruemus, uanis tamē delectationis motibus perturbati, in conuersatione nostra deliquimus, ut modis nos semper alternantibus cupido concutiat, metus frāgat, lætitia mulceat, dolor affligat. Ex uanitate ergo, ut & superius dictum est, ad iniquitatem ducimur, cùm prius per leuia delicta deflectimus, ut usu cuncta leuigante, nequaquam pòst committere etiā grauiora timeamus. Nam dum moderari lingua ociosa uerba negligit, more inolitæ remissionis capta, audax ad noxia prorumpit: dum gulæ incumbitur, ad leuitatis protinus insaniam proditur: cunq; mens subigere delectationem carnis renuit, plerunq; & ad perfidiæ uoraginem ruit. Vnde bene Paulus plebis

A Israeliticæ damna conspiciens, ut imminentia ab auditoribus mala compescerent, curauit ex ordine transacta narrare, dicens: Neq; idololatræ efficiamini, sicut quidam ex ipsis, quemadmodum scriptum est: Sedit populus manducare & bibere & 1.Cor.10 Exod.32 surrexerunt ludere. Esus quippe potusq; ad lusum impulit, lusus ad idololatriam traxit: quia si uanitatis culpa nequaquam caute compescitur, ab iniquitate protinus mens incauta deuoratur, Salomone attestante, qui ait: Qui modica spernit, pau- Eccles. 19 latim decidit. Si enim curare parua negligimus in sensibiliter seducti, audenter etiam maiora perpetramus. Et notandum quòd non uideri, sed considerari iniquitas dicitur: Studiosius quippe conspicimus, quæ consideramus. Deus itaque hominum uanitatem nouit, iniquitatē considerat: quia B nec minora delicta inulta deserit, & ad maiora ferienda sese intentius accingit. Quia igitur à leuioribus malis incipitur, & ad grauiora peruenitur: uanitas mentem obnubilat, iniquitas cæcat. Quæ nimirum mens amisso mox lumine, tanto se altius per tumorem erigit, quanto & iniquitatis capta laqueis, à ueritate longius recedit. Vnde & apte quoq; quò uanitas cum iniquitate pertrahat, exprimit, cùm repentè subiungit:

Quòd diuina miseratio, quasi domesticum animal loris aduersitatum electos plerunq; ligat, ne per desideriorū siluam effreni libertate discurrant. Cap. X

VIr uanus in superbiam erigitur.] Vanitatis 15 quippe finis est, ut cum peccato mentē sauciat, hanc ex culpa audacem reddat: quatenus sui reatus oblita, quæ amisisse se innocentiam nō dolet, iusto excæcata iudicio, simul & humilitatē perdat. Et fit plerunque ut prauis desiderijs seruiens, à iugo se diuini timoris excutiat, & quasi in malorū perpetratione iam libera, omne quod uoluptas suggerit, implere cōtendat. Vnde cùm uir uanus se erigere in superbiam dicitur, ilico subinfertur:

Et quasi pullum onagri se liberū natum putat.] Per pullum quippe onagri, omne agrestiū genus exprimitur, quod naturæ dimissum motibus loris dominantiū non tenetur. Agri nanq; animalia libertatē habent, & ire appetunt, & quiescere cùm lassantur. Et quamuis insensatis animalibus homo longè sit melior: hoc tamen plerunq; homini D nō licet, quod brutis animalibus licet. Quæ enim ad aliud minimè seruantur, eorum motus proculdubio nequaq; sub disciplina restringitur. Homo autem quia ad sequentem uitam ducitur, necesse profectò est, ut in cunctis suis motibus, sub dispositione disciplinæ religetur, & quasi domesticum animal loris uinctum seruiat, atq; æternis dispositionibus restrictum uiuat. Qui ergo implere cuncta quæ desiderat, per effrenatā libertatem quærit, quid aliud quām pullo onagri esse similis concupiscit: ut disciplinæ hunc lora non teneant, sed audenter uagus per siluam desideriorum currat? Sæpe autem diuina miseratio quos prodire in effrenationem illicitæ libertatis conspicit, obiectione prosperæ aduersitatis frāgit: quatenus elisi discāt, quām

quām reproba erectione tumuerant: ut iam flagelli experimentis edomiti, quasi iumenta domestica præceptorum loris mentis colla subijciant, & uitæ præsentis itinere ad nutum præsidentis pergant. Quibus bene loris ligatum se nouerat, qui Psal. 72 dicebat: Vt iumentum factus sum apud te, & ego semper tecum. Vnde & sæuus ille persecutor ab agro perfidæ uoluptatis ad domū fidei reductus, Act. 6 rectoris sui calcaribus punctus audiebat: Durum est tibi contra stimulum calcitrare. Restat ergo ut si esse iam similes pullo onagri nolumus, in cūctis quæ appetimus, nutum prius intimæ dispensationis exquiramus: ut mens nostra in omne quod nititur, superni regiminis loro teneatur, & inde magis uota sua ad uitā impleat, unde uitæ suæ studia B & contra propriam uoluntatem calcat. Multa Sophar fortia protulit, sed quòd meliori se hęc loqui tur, nescit. Vnde adhuc increpando subiungit: Tu autem firmasti cor tuum, & expandisti ad eum manus tuas.] Firmari cor non hoc loco per uirtutem dicitur, sed per insensibilitatem. Omnis nanque animus qui districtionis intimæ considerationi se subijcit, ex eius protinus timore mollescit, eumq; sagitta diuinę formidinis penetrat: quia infirma uiscera per humilitatem gestat. Quisquis autem per tinacia insensibilitatis obdurescit, quasi cor firmat ne hoc iacula timoris superni confodiant. Vnde quibusdam per prophetam dominus misericordi Exech. 36 ter dicit: Tollam à uobis cor lapideū, & dabo uobis cor carneū. Cor quippe lapideum tollit, cùm C à nobis superbię duritiā subtrahit: & cor carneum tribuit, cùm eandem protinus nostram duritiam ad sensibilitatem uertit. Per manus uerò, ut iam crebrò docuimus, opera designantur. Cùm culpa igitur manus ad Deum expandere: est cōtra largitoris gratiā de uirtute operū superbire. Qui enim in conspectu æterni iudicis loquēs sibi bona quæ facit, tribuit: ad Deū manus superbiens tendit. Sic profectò contra electos reprobi, sic contra catholicos hæretici semper effrenantur: ut cum obiurgare facta nequeunt, bonos reprehendere de factorum elatione moliantur: quatenus eos quos redarguere ex infirmitate actionis nō ualent, ex crimine tumoris accusent. Vnde & ea bona quæ exterius fiunt nequaquā bona esse iam censent, quæ quasi per studiū turgidæ cogitationis exhibentur: D qui semper humilitate tumētes increpāt, & quod dictis suis semetipsos feriunt, ignorāt. Sed quia iustum uirum Sophar hactenus reprehendēdo corripuit, nunc uelut docendo subiungit:

Quòd in oratione faciem absque timore leuamus, cùm tales nos post orationem exhibemus, quales per orationis tempus iudici apparere optamus. Et quòd contemplatiua uita stabilitatem perdidisse dicenda non est, etiam si aliquando deficiat, cùm semper id quod amittit, inquirat. Cap. XI

16 SI iniquitatem quæ est in manu tua, abstuleris à te: & non manserit in tabernaculo tuo iniustitia, tunc leuare poteris faciem tuam absq; macula, & eris stabilis, & non timebis.] Omne peccatum aut sola cogitatione committitur, aut cogi-

A tatione simul & opere perpetrat. Iniquitas ergo in manu est, culpa in opere. Iniustitia uerò in tabernaculo, iniquitas in mente. Mens quippe nostra tabernaculum non incongruè uocatur, in qua apud nosmetipsos abscondimur, cùm foris in opere non uidemur. Sophar itaque quia iusti uiri amicus est, nouit quid dicat: sed quia iustum increpat hæreticorum tenēs speciem, proferre rectè etiam quæ nouit, ignorat. Sed nos calcantes hoc quòd ab eo tumidè dicitur, pensemus eius uerba quām uera sint si rectè dicerentur: Prius enim à manu iniquitatem subtrahi, & pòst à tabernaculo admonet iniustitiam abscindi: quia quisquis iam praua à se opera exterius resecat, necesse profectò est ut B ad semetipsum rediens, solerter sese in mentis intentione discernat, ne culpa quam iam in actione non habet, adhuc in cogitatione perduret. Vnde bene etiam per Salomonem dicitur: Præ- Prou. 24 para foris opus tuum, & diligenter exerce agrum tuum: ut postea ædifices domum tuam. Quid nanque est præparato opere, agrum diligenter exterius exercere, nisi euulsis iniquitatis sentibus, actionē nostram ad frugē retributionis excolere. Et quid est post agri exercitium, ad ædificium domus redire, nisi quòd plerunque ex bonis operibus dicimus: quantum uitæ munditiam in cogitatione construamus? Penè cuncta nanque bona opera ex cogitatione prodeunt. Sed sunt nonnulla cogitationis acumina quę ex operatione nascuntur. Nam sicut ab animo opus sumitur, ita rursus ab opere animus eruditur. Mens quippe diuini amoris exordia capiēs, imperat bona quę fiant. Sed postquam fieri imperata cœperint, ipsis suis exercitata actionibus discit, cùm imperare bona inchoauerat, quantum minus uidebat. Foris ergo ager excolitur, ut domus postmodum cōstruatur: quia plerunq; ab exteriori opere uidemus, quantam subtilitatem rectitudinis in corde teneamus. Quem bene Sophar seruare ordinē studuit, cum prius auferri iniquitatem à manibus, & post à tabernaculo iniustitiam dixit: quia nequaquam plenè animus in cogitatione erigitur, quando adhuc ab eo extrinsecus in opere erratur. Quæ 17 si perfectè duo hæc tergimus, ad Deum statim sine macula faciem leuamus. Interna quippe facies hominis, mens est: in qua nimirum recognoscimur, ut ab autore nostro diligamur. Quam scilicet faciem leuare, est in Deo animum per studiū orationis attollere. Sed eleuatam faciem macula inquinat, si intendentem mentem reatus sui conscientia accusat: quia ab spei fiducia protinus frangitur, si intenta precibus, necdum deuictæ culpæ memoria mordetur. Diffidit nanque accipere se posse quod appetit, quæ profectò reminiscitur nolle se adhuc facere, quod diuinitùs audiuit. Hinc per Ioannem dicitur: Si cor nostrum non re- 1.Ioan. 3 prehenderit nos, fiduciam habemus apud Deum, & quicquid petierimus, ab eo accipiemus. Hinc Salomon ait: Qui auertit aurem suam ne audiat le- Prou. 8 gem, oratio eius erit execrabilis. Cor quippe nos in petitione reprehēdit, cùm resistere se præceptis eius

eius quem postulat, meminit: & oratio fit execra- A
bilis, cùm à censura auertitur legis: quia dignum
profectò est ut ab eius beneficijs sit quisq; extra-
neus, cuius nimirum iussionibus nõ uult esse sub-
iectus. Qua in re hoc est salubre remediũ, ut cùm
se mens ex memoria culpæ reprehẽdit: hoc prius
in oratione defleat quod errauit: quatenus cùm er
roris macula fletibus tergitur, in petitione sua cor
dis facies ab autore munda uideatur. Sed curandũ
nimis, ne ad hoc rursus proruat, quod se mundas-
se fletibus exultat: ne dum deplorata iterum cul-
pa committitur, in conspectu iusti iudicis ipsa etiã
lamenta leuigentur. Solerter quippe debemus
Eccles. 7 meminisse quod dicitur: Ne iteres uerbum in ora-
tione tua. Quo uidelicet dicto uir sapiens nequa-
quam nos prohibet sæpe ueniam petere, sed cul-
pas iterare. Ac si apertè dicat: Cùm malè gesta de
fleueris, nequaquã rursus facias quod in precibus
iterum plangas. Vt ergo ad precem facies sine ma
cula leueẽ, ante orationis semper tempora debet
sollicitè conspici, quicquid potest in oratione re-
probari: talemq; se mens cùm ab oratione cessar,
exhibere festinet, qualis apparere iudici in ipso o-
rationis tempore exoptat. Sæpe nanq; immunda
quædam uel illicita in animo uersamus, quoties à
precibus uacamus. Sed cùm se mens ad studium
orationis erexerit, earum rerum imagines reuer-
berata patitur, quibus libẽter prius ociosa preme-
batur: & quasi iam faciem anima ad Deum leuare
non sufficit, quia in se nimirum inquinata mente,
maculas pollutæ cogitationis erubescit. Sæpe cu-
ris mundi libenter occupamur. Cúnque post hæc
studio orationis intẽdimus, nequaquam se mens
ad cœlestia erigit: quia pondus hanc terrenæ solli
citudinis in profundum mersit: & in prece facies
munda non ostenditur, quia cogitationis infimæ
18 luto maculatur. Nonnunq; uerò cor à cunctis
excutimus, & ab illicitis motibus etiã cùm à prece
uacat, prohibemus: sed tamen quia nos culpas ra-
rius committimus, aliena pigrius delicta relaxa-
mus, & quo peccare noster animus sollicitius me-
tuit, eo districtius hoc quod in se ab alio delinqui-
tur, abhorrescit. Vnde fit ut eo inueniaẽ quisq; tar
dior ad ueniã, quo proficiẽdo factus est cautus ad
culpã: & qui ipse excedere in alterum metuit, hoc
quod in se exceditur, puniri durius exquirit. Sed D
quid hac doloris macula reperiri deterius potest,
quę in conspectu iudicis charitatem nõ inquinat,
sed necat? Vitam quippe animæ quælibet culpa
polluit, seruatus uerò contra proximũ dolor occi
dit. Mente nanq; ut gladius figitur, & mucrone il-
lius ipsa uiscerum occulta perforãtur. Qui scilicet
à transfixo corde si prius nõ educitur, nihil in pre-
cibus diuinæ opis obtinetur: quia & uulneratis
membris imponi salutis medicamina nequeunt,
Matt. 6 nisi ferrum à uulnere antè subtrahatur. Hinc est
enim quòd per semetipsam ueritas dicit: Nisi re-
miseritis hominibus peccata eorum, nec pater ue-
ster qui in cœlis est, remittet uobis peccata uestra.
Ibidem Hinc admonet dicens: Cùm stabitis ad orandum,
dimittite si quid habetis aduersus alterum. Hinc
rursum ait: Date, & dabitur uobis: dimittite, & di- Luc. 6
mittetur uobis. Hinc contra institutionem postu-
lationis, conditionem posuit pietatis, dicens: Di- Matt. 6
mitte nobis debita nostra, sicut & nos dimittimus
debitoribus nostris: ut profectò bonum quod à
Deo compuncti petimus, hoc primùm cum pro-
ximo conuersi faciamus. Tunc igitur uerè sine ma
cula faciem leuamus, cùm nec nos prohibita mala
committimus, nec ea quę in nos à proximis com-
missa sunt, ex proprio zelo retinemus. Graui nan-
que mens nostra orationis suæ tempore confusio
ne deprimitur, si hanc aut sua adhuc operatio in-
quinat, aut alienæ malitiæ seruatus dolor accusat.
Quæ duo quisq; dum terserit, ad ea quæ subnexa
sunt, protinus liber exurgit. Et eris stabilis, & non
timebis.] Quia nimirum tanto minus iudicem tre B
pidat, quanto in bonis actibus solidius stat. Timo
rem quippe superat, qui stabilitatem seruat: quia
dum sollicitus studet peragere quod mansuetè
conditor imperat: securus etiam cogitat, quod ter
ribiliter intentat. Sciendũ præterea est quòd non-
nulla bona sunt ad quæ indefessi persistimus: &
rursum nonnulla sunt à quibus continuè deficien
tes labimur, atq; ad hæc magnis conatibus per in-
terualla temporũ reformamur. In actiua etem
uita sine defectu mens figitur: à cõtemplatiua au- 19
tem infirmitatis suæ pondere uicta lassat. Illa quip
pe tanto firmius durat, quãto ad uicina se erga uti
litatem proximi dilatat. Hæc tanto celerius labi-
tur, quanto & carnis claustra transgrediens, super
C semetipsam ire conatur. Illa per plana se dirigit, &
idcirco pedem operis robustius figit. Hæc autem
quo super se alta appetit, ad se eo citius fessa de-
scẽdit. Quod bene ac breuiter Ezechiel insinuat,
cùm eorum quæ uiderat motus animalium nar-
rat, dicens: Non reuertebantur cùm incederent. Ezech. 1
Ac paulo post subijcit adiungens: Et animalia
ibant & reuertebãtur. Sancta quippe animalia ali
quando uadunt, & minimè redeunt: aliquando
uadunt, & protinus reuertuntur: quia electorum
mentes cùm per collatã sibi actiuæ uitæ gratiam
erroris uias deserũt, redire ad mala mundi nesciũt,
quæ reliquerunt: cùm uerò per contemplationis
aciem, ab hac se eadem actiua uita suspendunt,
eunt & redeunt: quia per hoc quòd diu persistere
minimè in contemplatione sufficiunt, sese iterum
ad operationem fundunt: ut in his quæ sibi iuxta
sunt, se exercendo refoueant, & super se rursum
surgere contemplando conualescant. Sed dum
hæc eadem contemplatio more debito per tem-
porũ interualla repetitur, indeficienter proculdu-
bio & in eius soliditate persistitur: quia etsi infir-
mitatis suæ pondere superata mens deficit: hanc
tamen iterum continuis conatibus reparata com-
prehendit. Nec stabilitatem suam in ea perdidisse
dicenda est, à qua & si semper deficit, hanc & cùm
perdiderit, semper inquirit. Sequitur:

Quòd post tentationes huius seculi in quibus consumpti uidentur electi, quasi sol repente à tenebris erumpant. Cap. XI

Miseriæ

Miseriæ quoq; obliuisceris, & quasi aquarum A
quæ præterierunt, non recordaberis.] Ma
la uitæ præsentis tanto durius animus sentit, quan
to pẽsare bonum quod sequitur, negligit: & quia
non uult præmia considerare, quæ restant, grauia
æstimat esse quæ tolerat. Vnde & contra flagelli
ictum, cogitatio cæca conqueritur, & quasi infini
ta calamitas creditur, quæ diebus cursu labentib.
quotidie finitur. At si semel quisq; ad æterna se eri
gat, atq; in his quæ incõmutabiliter permanent,
oculum cordis figat, propè nihil esse hoc cõspicit,
quicquid ad finem currit. Præsentis uitæ aduersa
tolerat: sed quasi nihil esse omne quod labitur, pen
sat. Quo em se internis gaudijs robustius inserit,
eo minus externis dolores sentit. Vnde Sophar
nequaquam ueritus ausu temerario docere melio
rem, exhortatur ad iustitiam, et demonstrat quàm
nulla iusti oculis uideatur pœna. Ac si apertè di-
cat: Si degustas gaudiũ quod intus permanet, leu-
ẽ fit protinus omne quod foris dolet. Bene autẽ
præsentis uitæ miserias aquis prætereuntibus cõ
parat: quia calamitas transiens, electi mentem ne
quaq; ui concussionis obruit: sed tantũ tactu mœ
roris infundit. Nam madet quidem per cruorem
uulneris, sed à suæ certitudine non frangiẽ salutis.
20 Sæpe aũt non solùm flagella atterunt, sed in
uniuscuiusq; iusti animo malignorũ quoq; spiri-
tuũ tentamenta grassanẽ, ut exterius ex percussio
ne doleat, & intus aliquatenus ex tentatione fri-
gescat. Sed nequaq; gratia deserit: quæ quo nos
durius ex dispensatione percutit, eo amplius ex C
pietate custodit. Nã cùm tenebrescere per tẽtatio
nem cœperit, sese iterum lux interna succẽdit. Vn
de & subditur: Et quasi meridianus fulgor con-
surgit tibi ad uesperum.] Fulgor quippe meridia
nus in uespere, est uirtutis renouatio in tentatio-
ne, ut repentino charitatis feruore mens uigeat,
quæ iam iamq; lumẽ sibi gratię occubuisse formi-
dabat. Quod adhuc Sophar subtilius aperit, cùm
subiungit: Et cùm te cõsumptũ putaueris, orie-
ris ut lucifer.] Sæpe nanq; tot tentamenta nos ob
sident, ut ipsa nos eorum numerositas penè ad la-
psum desperationis inclinet. Vnde plerũq; cùm
mens in tædiũ uertitur, uix ipsa uirtutis suæ dam-
na considerat, & tota dolens quasi iam & à sensu
doloris aliena frangitur, & enumerare non ualet, D
quanto cogitationũ tumultu uastatur. Ruituram
se per momẽta cõspicit, eiq; ne arma repugnatio-
nis arripiat, grauius mœror ipse cõtradicit. Circũ-
ductus q̃libet oculos obscuritas obsidet, & cùm
uisum tenebræ semper impediant, mœsta mens
nihil aliud quàm tenebras uidet. Sed apud miseri
cordem iudicẽ sæpe hæc ipsa quę ad nisum quoq;
orationis aggrauat, pro nobis subtilius tristitia
exorat. Nam tunc mœroris nostri caliginem cõ-
ditor conspicit, & subtracti luminis radios refun
ditiita ut erecta protinus per dona mens uigeat,
quam pauloante decertantia uita superbiæ calce
deprimebãt. Mox torporis pondus discutit atq;
ad cõtemplationis lumen post turbationis suæ te
nebras erumpit. Mox in gaudiũ profectus attolli
tur: quæ inter tentamenta peius cadere ex desp-
ratione cogebaẽ. Sine cogitationis certamine pre
sentia despicit, sine dubitatiõis obstaculo de uen-
tura retributione cõfidit. Iustus ergo cùm se con
sumptum putauerit, ut lucifer oritur: quia mox ut
tenebrescere tentationum caligine cœperit, ad lu
cem gratię reformatur, & in seipso monstrat diem
iustitiæ, qui casurus pauloante timuit noctem cul
pæ. Rectè aũt lucifero, iusti uita cõparatur. So- 21
lem quippe præcurrẽs lucifer nunciat. Et quid no
bis sanctorũ innocentia, nisi sequentis iudicis cla
ritatem clamat? In eorum nanq; admiratione con
spicimus, quid de maiestate ueri luminis æstime-
mus. Necdum redemptoris nostri potentiam ui-
demus, sed tamen uirtutum illius in electorũ suo-
rum moribus admiramur. Quia igitur bonorum B
uita in consideratione sua oculis nostris uim ueri-
tatis objicit, clarus ad nos lucifer ante solẽ uenit.
Sciendum uerò est quòd hæc quæ ex tentationũ
spiritaliũ aduersitate discussimus, iuxta exterio-
ra quoq; mala nil obstat intelligi. Sancti etenim
uiri quia summa medullitus diligunt, in infimis
dura patiuntur: sed in fine gaudij lumen inueni-
unt, quod habere in hoc spatio præcurrentis uitæ
contemnunt. Vnde nunc per Sophar dicitur: Et
quasi meridianus fulgor consurget tibi ad uespe-
rum.] Peccatoris enim lumen in die, est obscuri-
tas in uespere: quia in præsentis uitæ felicitate at-
tollitur: sed aduersitatis tenebris in fine deuora-
tur. Iusto autem meridianus fulgor ad uesperum C
surgit: quia quanta sibi claritas maneat, cùm iam
occumbere cœperit, agnoscit. Hinc nanq; scri-
ptum est: Timenti Deum, bene erit in extremis. Eccl. 1
Hinc per Psalmistã dicitur: Cùm dederit dilectis Psal. 126
suis somnũ, hæc est hæreditatis domini. Qui in hu
ius quoq; uitæ adhuc certamine positus, cùm se
consumptum putauerit, ut lucifer oritur: quia fo-
ris cadens, intus innouatur: & quo magis exte-
rius aduersa tolerat, eo uberius uirtutum lumi-
ne interius coruscat: Paulo attestante, qui ait:
Sed licet is qui foris est noster homo corrumpi- 2. Cor. 4
tur, tamen is qui intus est, renouatur de die in diẽ.
Id enim quod in præsenti est momentaneum &
leue tribulationis nostræ, supra modum in subli-
mitate, æternum gloriæ pondus operatur in no-
bis. Et notandum est quòd nequaquam cùm con D
sumptus fueris: sed cùm te consumptum putaue-
ris dicit: quia & quod uidemus, in dubietate est,
& quod speramus, in certitudine. Vnde & idem
Paulus non se consumptum nouerat, sed putabat,
qui & in aduersa tribulationũ corruens, ut lucifer
resplendebat. dicens: Quasi morientes, & ecce ui- 2. Cor. 6
uimus: quasi tristes, semper autem gaudentes: si-
cut egentes, multos autẽ locupletantes. Scien- 22
dum quoq; est quòd bonorum mens quo durio-
ra pro ueritate tolerat, eo æternitatis præmia cer-
tius sperat. Vnde & aptè subditur: Et habebis fi-
duciam, proposita tibi spe.] Tanto nanq; spes in
deũ solidior surgit, quãto pro illo quisq; grauiora
pertulerit: quia nequaquã retributionis gaudium
de æternitate collígitur, quod non hic prius pia

tribulatione ſeminatur. Hinc etenim per Pſalmiſtam dicitur: Euntes ibant & flebant, mittentes ſemina ſua: uenientes autem uenient in exultatione portãtes manipulos ſuos. Hinc Paulus ait: Si cõmorimur, & conuiuemus: ſi ſuſtinemus, & conregnabimus. Hinc diſcipulos admoner dicens: Per multas tribulationes oportet nos intrare in regnũ Dei. Hinc ſanctorũ gloriam Ioannis angelus indicans ait: Hi ſunt qui uenerunt de tribulatione magna, & lauerunt ſtolas ſuas, & dealbauerunt eas in ſanguine agni. Quia igitur nũc per tribulationẽ ſeritur, ut poſt gaudij fructus metat, tanto maior fiducia mentẽ roborat, quãto hanc fortior pro ueritate afflictio anguſtat. Vnde aptè protinus adiungitur: Et defoſſus ſecurus dormies.] Sicut enim malis præſens ſecuritas labor eſt, ita bonis præſens labor perpetuam ſecuritatem parit. Vnde & defoſſum ſe ſecurum dormire iam nouerat, qui dicebat: Ego enim iam delibor, & tempus meæ reſolutionis inſtat: bonum certamen certaui, curſum cõſummaui, fidẽ ſeruaui, de reliquo repoſita mihi eſt corona iuſtitiæ, quam reddet mihi dominus in die illa iuſtus iudex. Quia enim contra mala tranſeũtia ſine defectu certauerat: de mãſuris nimirum gaudijs ſine dubietate præſumebat. Quanuis defoſſus & aliter intelligi poteſt. Sæpe nanq; rebus tranſitorijs occupati, penſare negligimus per quanta peccamus: ſed ſi reducto conſiderationis oculo, à ſinu cordis terrenę cogitationis aper excutitur, quicquid in mente latebat, inuenitur. Vnde ſancti uiri animorum ſuorum latebras perſcrutari non deſinunt, ſeſeq; ſubtiliter indagantes, terrenarum rerum curas abijciunt: & effoſſis plenè cogitationibus, cùm nullo ſe reatu criminis morderi deprehendunt, uelut in ſtratu cordis apud ſe ſecuri requieſcunt. Latere quoque ab huius mundi actibus appetũt, ſemper ſua conſiderant: & cùm loro regiminis minimè conſtringuntur, iudicare quæ aliena ſunt, recuſant. Defoſſi ergo ſecuri dormiunt: quia dum ſua intima uigilanter penetrant, à laborioſis ſe huius mundi oneribus ſub quietis ocio occultant. Vnde & adhuc ſubditur: Requieſces, & non erit qui te exterreat.] Quiſquis enim præſentem gloriam quærit, profectò deſpectum metuit. Qui ſemper ad lucra inhiat, ſemper uidelicet damna formidat. Cuius enim perceptione reficitur, eius rei procul dubio & amiſſione ſauciat: & quo obligatus mutabilibus ac perituris inhęret: eo longè in infirmis ab arce ſecuritatis iacet. At cõtra quiſquis in ſolo æternitatis deſiderio figit, nec proſperitate attollitur, nec aduerſitate quaſſat: dũ nil habet in mundo quod appetat, nihil eſt quod de mundo pertimeſcat. Hinc etenim Salomon ait: Non contriſtabit iuſtum quicquid ei acciderit. Hinc iterum dicit: Iuſtus quaſi leo cõfidens abſq; terrore erit. Bene itaque nunc dicitur: Requieſces, & nõ erit qui te exterreat. Quia tanto quiſq; à ſe plenius pauorẽ qui ex mũdo eſt, abijcit: quanto in ſemetipſo uerius cõcupiſcentiam mundi uincit. An non abſq; terrore qui ex mũdo eſt, Paulus in corde requieuerat, qui dicebat: Certus ſum enim quia neque mors, neq; uita, neq; angeli, neq; principatus, neq; inſtantia, neq; futura, neq; fortitudo, neq; altitudo, neq; profundũ, neq; creatura alia poterit nos ſeparare à charitate dei, quæ eſt in Chriſto Ieſu domino noſtro. Cuius uidelicet fortitudo charitatis uera ſanctę Eccleſiæ uoce laudatur, cùm per Cantica Canticorũ diciť: Valida eſt ut mors dilectio. Virtuti etenim mortis, dilectio comparatur: quia nimirum mentem quam ſemel ceperit à delectatione mundi, funditùs occidit: & tãto hanc ualentius in autoritatem erigit, quanto & inſenſibilem contra terrores reddit. Sed inter hęc ſciendũ eſt, quòd prauí cùm recta prædicãt, ualde difficile eſt ut ad hoc quod taciti ambiũt, non erũpant. Vnde & Sophar protinus adiungit: Et deprecabũtur faciem tuã plurimi.] Neq; enim iuſti uiri idcirco ſe per innocentię itinera arcta cuſtodiunt, ut ab alijs exorentur. Sed ſiue hęretici ſeu peruerſi quilibet, per hoc quod inter homines quaſi innocenter uiuunt, uideri interceſſores pro hominibus uolunt, & cùm ſancta loquẽtes inſinuant, quod ipſi appetunt, hoc alijs pro magno pollicentur: dumq; cœleſtia prædicãt, in ſuis repętè ſponſionibus oſtendunt, quod ament. Sed ne diu terrena pollicendo pateſcant quod ſunt, ad uerba rectitudinis citius recurrunt. Vnde mox ſubditur:

Quòd in æterna miſeria, nullũ ſit impijs effugium. Et quod abominatio ſit ſanctorũ, delectatio peccatorum. Cap. XIII

Oculi autem impiorum deficient, & effugiũ peribit ab eis.] Quòd oculorũ nomine uera intentio exprimatur, per Euangelium ueritas atteſtatur, dicens: Si oculus tuus fuerit ſimplex, totum corpus tuũ lucidum erit: quia uidelicet ſi operationem noſtram intentio munda preuenerit, quamlibet aliter hominibus uideať, interni tamẽ iudicis oculis mundũ ſubſequentis actionis corpus oſtendiť. Oculi ergo impiorũ, intẽtiones ſunt in eis carnaliũ deſiderijorũ. Qui idcirco deficiunt: quia æterna negligunt, & ſola ſemper tranſitoria præſtolãtur. Adipiſci quippe terrenã gloriã cogitant multiplicari rebus temporalibus exoptant, ad mortem quotidie curſu rerũ labentiũ tendunt: ſed cogitare mortalia mortaliter neſciunt. Carnis uita per momẽta deficit, & tamen carnale deſiderium creſcit. Res habita inſtãti ſine corripiť, & habendi anxietas nõ finitur. Sed cùm mors impios ſubtrahit, eorum profecto deſideria cum uita terminantur. Quorum ſcilicet oculi tunc ſuperna ultione deficiunt: quia ſuo hic iudicio à terrena deſiderio delectatione noluerunt. Hos illorum oculos à iucunditate priſtina claudi Pſalmiſta conſpexerat, cùm dicebat: In illa die peribunt omnes cogitationes eorum: quia æterna mala nunquam cogitata reperiunt, & ſubitò amittunt bona temporalia, quæ diu tractando tenuerunt. A quibus & omne effugium perit: quia eorum malitia ab animadueſſione diſtricti iudicis quò ſe ualeat occultare, non inuenit. Nam nunc iniqui cùm triſtia aliqua uel aduerſa patiuntur, effugij, latebras inueniunt: quia ad uoluptatem protinus deſideriorũ carnalium recurrunt. Ne enim paupertas cruciet, diuitijs animum demulcent. Ne deſpectus proximorum deprimat, ſeſe dignitatibus exaltant. Si faſtidio corpus atteritur, antepoſitis epularum diuerſitatibus nutritur. Si quo animus mœſtitiæ impulſu deijcitur, mox per interpoſita iocorum blandimenta releuať. Tot ergo hic habent effugia, quot ſibi præparant delectamẽta. Sed quandoq; ab eis effugium perit: quia eorũ mens amiſſis omnibus, ſe ſolummodo & iudicem conſpicit. Tunc uoluptas ſubtrahitur, ſed uoluptatis culpa ſeruať, & repentè miſeri pereundo diſcunt, quia peritura tenuerunt. Qui tamen quouſq; corporaliter uiuunt quærere nocitura non deſinunt. Vnde adhuc ſubditur: Et ſpes illorum abominatio animæ.] Quid hic peccator totis cogitationib. ſperat, niſi ut poteſtate cęteros tranſeat: cũctos rerũ multiplicitate tranſcẽdat: aduerſantes dominãdo ſubijciat: obſequentibus mirandus innoteſcat: iræ ad uotũ ſatiſfaciat: benignũ ſe cùm laudatur, oſtẽdat: quicquid gula appetit, offerat, ad hoc q̃d uoluptas imperat, operis expletiõe cõcurrat. Bene ergo ſpes illorũ abominatio animę diciť: quia ea quę carnales ambiũt, ſpiritales quiq; iudicio rectitudinis auerſantur. Nam quod peccatores uoluptatẽ eſtimãt: hoc iuſti proculdubio pœnã putãt. Abominatio eſt igiť animę, ſpes prauorũ, quia nimirũ ſpiritus deſiſit, ubi caro requieſcit. Vt enim caro mollibus, ſic anima duris nutriť: illã blãda refouẽt, hanc aſpera exercent: illa delectationib. paſciť, hęc amaritudinib⁹ uegetať. Et ſicut carnẽ dura ſauciãt, ſic ſpiritũ mollia necãt: ſicuti illã laborioſa interimũt, ita hũc delectabilia extingunt. Spes itaque carnaliũ, abominatio animæ diciť: quia inde in perpetuũ ſpiritus interit, unde ad tẽpus caro ſuauiter uiuit. Sed hæc Sophar rectè diceret, niſi beatus Iob cuncta largius etiam uiuendo prædicaſſet. At poſtquam ſanctiorẽ monere de uita nitiť, doctiorẽq; ſe erudire ſapientię magiſterio conať, ipſe doctorũ ſuorũ pondus leuigat, qui indiſcretiõe interpoſita, omne quod loquiť, deſtruit: quia liquorẽ ſcientię pleno uaſculo ſuperfundit. Sic nanq; ab indiſcretis opes ſcientiæ, ſicut à ſtultis ſæpe opes corporalis ſubſtantiæ poſſidentur. Nonnulli enim qui rerum terrenarũ multiplicitate ſubnixi ſunt, aliquãdo multa & habentibus tribuunt: ut ipſi cunctis hæc largius habere uideantur: Ita peruerſi cùm uera ſapiunt, recta quædã etiam rectoribus loquuntur: non ut alios audientes doceant, ſed ut ipſi quãta doctrina polleant, innoteſcant. Præire ſe quippe ſapientia cunctos æſtimant, & idcirco nihil ſe cuilibet dicere, ultra menſuras ſuę magnitudinis putant. Sic prauí quilibet, ſi omnes hęretici ſuperba uoce meliores docere non metuunt: quia omnes ſe inferiores arbitrantur. Sed ſancta Eccleſia, elatos quoſq; ab æſtimatiõis ſuę culmine reuocat, & diſcretiõis manu ad æqualitatis compagem reformat. Vnde beatus Iob qui eiuſdẽ ſanctæ Eccleſiæ membrũ eſt, uidẽs q̃ amicorũ mens per uerba plataę eruditionis intumuit, ilico reſpondit dicens:

Caput duodecimum textus beati Iob,

REſpondens autem Iob dixit: Ergo uos eſtis ſoli homines, & uobiſcum oriatur ſapientia? Et mihi eſt cor ſicut uobis, nec inferior ueſtri ſum. Quis eim hæc quæ noſtis, ignorat? Qui deridetur ab amico ſuo ſicut ego: inuocabit Deũ, & exaudiet eum. Deridetur enim iuſti ſimplicitas, lampas contempta apud cogitationes diuitum, parata ad tempus ſtatutum. Abundant tabernacula prædonum, & audacter prouocant Deũ, cùm ipſe dederit omnia in manus eorum. Nimirum interrogaiumenta, & docebunt te, & uolatilia cœli, & indicabunt tibi. Loquere terræ, et reſpondebit tibi, & narrabunt piſces maris. Quis ignorat quòd omnia hæc manus domini fecerit? In cuius manu anima omnis uiuentis, & ſpiritus uniuerſæ carnis hominis. Nonne auris, uerba diijudicat, & fauces comedẽtis, ſaporem? In antiquis eſt ſapientia, & in multo tempore prudentia. Apud ipſum eſt ſapientia & fortitudo, & ipſe habet conſilium & intelligẽtiam. Si deſtruxerit, nemo eſt qui ædificet: ſi incluſerit hominem, nullus eſt qui aperiat. Si cõtinuerit aquas, omnia ſiccabũtur: & ſi emiſerit eas, ſubuertent terram. Apud ipſum eſt fortitudo & ſapientia. Ipſe nouit & decipientem, & eum qui decipitur. Adducit conſiliarios in ſtultum finem, & iudices in ſtuporem. Baltheum regum diſſoluit, & præcingit funes renes eorum. Ducit ſacerdotes inglorios, et optimates ſupplantat. Cõmutans labiũ ueracium, & doctrinam ſenum auferens. Effundit deſpectionem ſuper principes, & eos qui oppreſsi fuerãt, releuat. Qui reuelat profunda de tenebris: & producit in lucem umbram mortis. Qui multiplicat gẽtes, et perdit eas: & ſubuerſas in integrum reſtituit. Qui immutat cor principũ populi terræ: & decipit eos, ut fruſtra incedant per inuium. Palpabunt quaſi in tenebris: & non in luce, & errare eos faciet quaſi ebrios.

Caput XIIII

ERgo uos eſtis ſoli homines, & uobiſcum oriatur ſapientia?] Quiſquis ſe præire omnes ratione æſtimat, quid iſte aliud quàm ſolũ ſe eſſe hominem

minē exultat? Et sæpe cōtingit, ut cùm per tumorem mens in altū ducit, in despectu omniū, sui admiratione subleuetur. In cogitatione etenim proprij fauores oriūtur: sibiq; de singularitate sapientiæ blandiuntur. Ipse fatuitas pensat ea quæ audiet, ac uerba quæ profert: & miratur sua, ridet alie na. Qui ergo solum se sapere æstimat, quid aliud quàm hanc eandem secum oriri sapientiā putat? Nam quam adesse alijs abnuit, soli sibi hanc tribuens, profecto intra tēpora suæ breuitatis claudit. Pensandum uerò est, uir sanctus quanta discretione utitur: ut amicorum superbientium arrogantia comprimat, cùm protinus adiungit. Et mihi est cor sicut & uobis, nec inferior uestri sum.]

Quis enim nesciat, quātum beati Iob uita atq; scientia amicorum eius scientiam excedat? Sed ut eorum superbiam corrigat, esse se inferiorem negat, & ne suæ humilitatis limitem transeat, esse se superiorem tacet: nec præferendo se, sed conferendo indicat, quod de se hi qui sibi longè sunt impares, discant: ut dum sponte inflectitur sapiētia quę eminet, nequaquam se contra uires erigat scientia quæ iacet. Quos bene mox ad æqualitatis sensum reuocat: quia tumere ualde quasi de singularitate magnitudinis pensat, cùm subsequenter adiungit: Quis enim hæc quæ nostis ignorat.] Ac si apertè dicat: Cùm cūctis sint nota quæ dicitis, de dictorum scientia singulariter cur tumetis? Quia igitur elationem arrogantiū ad æqualitatis cōmunionē reuocans, correptione perfecta redarguit, ad doctrinæ nūc sententias erumpit: ut amici eius humiliati, prius discerēt ueritatis pondera, quàm reuerenter audirent. Sequitur:

Quòd uiri uirtutum cùm deridentur ab impijs, ad testē conscientiæ Deum concurrant, in quo gloriantur. Cap. XV

26 QVi deridetur ab amico suo, sicut ego, inuocabit Deum, & exaudiet eum.] Sæpe enim infirma mens cùm de bonis actibus aura humani fauoris excipitur, ad gaudia exteriora deriuatur: ut postponat quod intus appetit, & in hoc libenter resoluta faceat, quod foris audit: ita ut beatam non tam fieri quàm dici se gaudeat. Cunq; laudis suæ uocibus inhiat, quod esse cœperat, relinquit. Inde ergo à deo disiungitur, unde in deo laudanda uidebatur. Nonnunquam uerò recto operi animus constanter innititur, & tamen humanis irrisionibus urgetur: miranda agit, & opprobria recipit, & qui exire foras per laudes potuit, repulsus contumelijs, ad semetipsum redit: & eo seipsum intus robustius in deo solidat, quo foris non inuenit in quo requiescat. Tota enim spes in autorem figitur, & inter irrisionum conuitia solus interior testis imploratur: atque afflicti animus fit deo tanto proximus, quanto & à gratia humani fauoris alienus, in precem protinus funditur: & pressus exterius, ad penetranda quæ intus sunt, mundius liquatur: Bene itaq; nūc dicitur: Qui deridetur ab amico suo, sicut ego, inuocabit Deū, & exaudiet eum: quia bonorum menti dum praui exprobrant, ostendunt quem suorum actuum testem quærant. Quæ dum compuncta sese in precibus accingit: inde intra se supernæ exauditioni iungitur, unde extra se ab humana laude separatur. Notandum uerò quàm prouidè interponitur, sicut ego: quia sunt nonnulli quos & humanæ irrisiones deprimunt, & tamē diuinis auribus exaudibiles nō sunt. Nam cùm derisio contra culpam nascitur, profecto nullum uirtutis meritum in derisione generat. Baal etenim sacerdotes clamosis hunc uocibus implorantes, derisi ab Helia fuerant, cùm dicebar. Clamate uoce maiori, Deus enim uester est, & forsitan loquitur, aut in diuersorio est. Sed hæc eius irrisio ad uirtutis usum non fuit, quia per culpæ meritum fuit. Prouidè ergo nunc dicitur: Qui deridetur ab amico suo sicut ego, inuocabit Deum, & exaudiet eum: Quia illū facit humana derisio deo proximum, quem ab humanis prauitatibus uitæ innocentia seruat alienum. Sequitur:

27

2.Reg.18

De sapientia sanctorum, & prudentia filiorum huius seculi. Caput XVI

DEridetur enim iusti simplicitas.] Huius mundi sapientia, est cor machinationib. tegere, sensum uerbis uelare, quæ falsa sunt, uera ostendere, quæ uera sunt, falsa demonstrare. Hæc nimirū prudentia usu à iuuenibus scitur, hæc à pueris precio discitur: hanc qui sciunt, cæteros despiciendo superbiunt: hanc qui nesciunt, subiecti & timidi in alijs mirantur: quia ab eis hæc eadem duplicitas, inquitatis nomine palliata diligit, dum mentis peruersitas, urbanitas uocatur. Hæc sibi obsequentibus præcipit honorum culmina quærere, adepta temporalis gloriæ uanitate gaudere: irrogata ab alijs mala multiplicius reddere: cùm uires suppetunt, nullis resistentibus cedere, cùm uirtutis possibilitas deest, quicquid explere per malitiam nō ualent, hoc in pacifica bonitate simulare. At contrà sapientia iustorū, est nil per ostensionē fingere, sensum uerbis aperire: uera ut sunt diligere, falsa deuitare, bona gratis exhibere, mala libentius tolerare q̄ facere: nullā iniuriæ ultionē quærere, pro ueritate contumeliam lucrū putare. Sed hæc iustorum simplicitas deridetur: quia ab huius mundi sapientibus puritatis uirtus, fatuitas creditur. Omne enim quod innocenter agitur, ab eis proculdubio stultū putatur, & quicquid in opere ueritas approbat, carnali sapientiæ fatuum sonat. Quid nanq; stultius uidetur mundo, quàm mentem uerbis ostendere, nil callida machinatione simulare, nullas iniurijs contumelias reddere, pro maledicentibus orare, paupertatem quærere, possessa relinquere, rapienti non resistere, percutienti maxillam alteram præbere? Vnde bene huius mundi dilectoribus ille egregius Dei sapiens dicit: Abominationes Ægyptorum immolabimus domino deo nostro? Oues quippe Ægyptij edere dedignantur: sed quod abominantur Ægyptij, hoc Israelitæ deo offerūt: quia simplicitatem conscientię quā iniusti quiq; uelut infimā abiectam q̄ despiciunt, hāc iusti in uirtutis sacrificiū uertunt, & excolentes recti puritatem ac mansuetudinem deo-

Exo.8

Deo immolant, quā abominantes reprobos fatuitatem putant. Quæ nimirum iusti simplicitas breuiter, sed sufficienter exprimitur, cùm protinus subinfertur:

Quòd iustorū simplicitas, apud se intus quasi lampas fulgeat, et superborū fastus eorū humilitatem contemnat. Cap. XVII

28 LAmpas contempta apud cogitationes diuitum.] Quid hoc loco significatur nomine diuitum, nisi elatio superborum: qui uenturi iudicis respectum non habent, dum superbis apud se cogitationibus tumentur? Nam sunt nōnulli quos census per tumorem non elatis, sed misericordię opera exaltant. Et sunt nonnulli qui dum terrenis se opibus abundare conspiciunt, ueras Dei diuitias nō requirunt, atq; æternā patriam non amāt: quia hoc sibi sufficere quòd rebus temporalibus fulciuntur, putant. Non est ergo census in crimine, sed affectus. Cuncta enim quæ Deus cōdidit, bona sunt: sed qui bonis malè utiū, profecto agit, ut quasi per edacitatis ingluuiem, eo quo uiuere debuit, pane moriat. Pauper ad requiē Lazarus uenerat, superbum uerò diuitē tormēta cruciabant. Sed tamen diues Abraham fuerat, qui in sinu Lazarum tenebat: qui tamen autori suo colloquens dicit: Loquar ad Deum meum, cùm sim puluis & cinis? Quid itaq; iste diuitias suas æstimare nouerat, qui semetipsum puluerem cineremq; pensabat? Aut quando hunc res possessæ extollerent, qui de se quoq;, earum uidelicet possessore, tam abiecta sentiret? Atq; iterum sunt nonnulli quibus & res terrenæ non suppetunt, & tamen apud se per fastum tumoris erigūtur. Hos & census ad ostensionem potentiæ minimè subuehit, & tamē morum proteruia inter reprobos diuites addicit. Quoscunq; ergo sequentis uitæ amor non humiliat: hoc in loco sacer sermo diuites appellat: quia in iudicij quoque ultione non discrepant, utrum rebus, an solis moribus intumescant. Qui cùm uitam simplicium in mundo humilem abiectam q̄ despiciunt, elatis protinus despectibus irrident. Nequaquam quippe his hoc exterius adesse considerat, ad quod ipsi totibus conatibus anhelant. Quasi stultos ergo despiciunt, qui scilicet eā non habent, quæ ipsi utiq; uel habendo uel solummodo amando miranē: & quasi mortuos deputant, quos nequaq̄ secū uiuere carnaliter pensant. Qui enim ab huius mundi appetitu moritur, à terrenis mētibus profecto omni modo extinctus æstimatur. Quod bene nostri miraculū redemptoris signat, cùm ab immundo spiritu hominem liberat, de quo nimirum scriptū est: Clamans & multum discerpens eum, exijt ab eo, et factus est sicut mortuus, ita ut multi dicerent, quia mortuus est. Iesus autem tenens manum eius, eleuauit eum, & surrexit. Velut mortuus quippe ostenditur, qui à maligni spiritus potestate liberatur: quia quisquis iam terrena desideria subegit, uitā in se carnalis cōuersatiōis extinguit, & mūdo mortuus apparet, quia possessore prauo qui per immunda desideria se agitabat, caret. Quem multi mortuum dicūt, quia qui spiritaliter uiuere nesciunt, eum qui carnalia bona non sequitur extinctū funditùs arbitrantur.

Mar.9

Sed quia ipsi quoq; derisores simplicium, Christianitatis nomine censentur, reuerentia religionis pressi, exhibere malum publicæ irrisionis erubescunt. Vnde fit ut apud se timidi tacentesq; derideāt, quos abiectos ualde atq; infirmos per simplicitatem putant. Bene ergo dicitur: Lampas cōtempta apud cogitationes diuitū.] Quia superbi quiq; dum pensare bona sequētia, ut superius diximus, nesciunt: penè nihil esse æstimant, quem nō uident habere quod amant. Sæpe nanq; cōtingit ut electus quisq; qui ad æternam felicitatem ducitur, continua hic aduersitate deprimatur, non hūc rerum abundantia fulciat, non dignitatem gloria honorabilem ostendat, nulla ei obsequentium frequentia suppetat, nulla hunc humanis oculis uestium pompa componat: à cunctis uerò despicabilis cernitur, & huius mundi gloria indignus æstimatur: sed tamen ante occulti iudicis oculos uirtutibus emicat, uitæ meritis coruscat, honorari metuit, despici non refugit, corpus continentia afficit, sola in animo dilectione pinguescit, mentem semper ad patientiā præparat, & erectus pro iustitia, de perceptis contumelijs exultat, afflictis ex corde compatitur, de bonorum prosperitatibus quasi de proprijs lætatur, sacri uerbi pabula, in mente sollicitus ruminat, & inquisitus quodlibet eloqui dupliciter ignorat. Bene itaq; iusti simplicitas, & lampas esse dicitur, & cōtempta. Lampas, quia interius lucet, & contempta, quia exterius non lucet. Intus ardet flamma charitatis, foris nulla gloria resplendet decoris. Lucet ergo & despicitur, qui flagrans uirtutibus, abiectus æstimatur. Mentes quippe carnalium pensare bona non ualent, nisi quæ carnaliter uident. Hinc est quòd Dauid sanctū pater ipse despexerat, quem prophetæ Samuelis oculis præsentare recusabat. Qui ad unctionis gratiam dum septem filios deduxisset, à propheta requisitus an numerū sobolis explesset, cum magna despectione respondit: Est adhuc puer paruulus qui pascit oues. Quo deducto & electo protinus audiuit: Homo uidet in facie, Deus autē intuetur cor. Lampas ergo Dauid per innocentiam fuerat, sed tamen ualde contempta: quia exteriora cernentibus nō lucebat. Sciendum uerò est quòd iustus quisq; aut temporalem gloriam non habet, aut hanc sub semetipso frangit si habet, ut honori suo liber emineat, ne ei uictus delectatione succūbat. Hinc enim est quòd ille prędicator egregius ante humanos oculos Apostolatus sui gloriam humiliauerat, qui dicebat: Non usi sumus hac potestate, cùm possimus oneri esse, ut Christi Apostoli, sed facti sumus paruuli in medio uestrum. Eius uerò auditoribus nimirum tumor diuitum adhuc in corde remanserat, cùm dicebant: Epistolæ graues sunt & fortes, præsentia autem corporis infirma, & sermo contemptibilis. Quem enim talia dicere posse cognouerant, secum communiter uiuere non posse iudicabant. Cunq; eum & humilem uidendo cernerēt,

29

1.Reg.16

1.Thess.2

2.Cor.10

& altũ ſermone penſarent, ſua eos elatio compu- A
lit, ut quem per ſcripta timuerant, per præſentiæ
uerba deſpicerent. Quid igitur Paulus niſi con-
tempta lampas apud cogitationes diuitum fuit,
quia unde magiſterium humilitatis exhibuit, in-
de à rudibus diſcipulis ſuperbiæ contumelias re-
cepit? Horrendo etenim modo languor ſuper-
bientium unde detumeſcere debuit, excreuit,
dum mens elata carnalium hoc quaſi dedignabi-
le repulit, quod magiſter imitabile oſtendit. An
contempta lampas non erat, qui tot uirtutibus e-
micans, tanta à perſecutoribus aduerſa tolerabat?
Legatiõe in catena fungitur, eiuſq; uincula in o-
mni prætorio manifeſtantur, uirgis cæditur, mul-
tisq; ex genere, ex gentibus, periculis urgetur, la-
pidibus Lyſtris tundit̃, pedibus extra urbem tra-
hitur, quia extinctus æſtimat̃. Sed uſquequo lam
pas iſta contemnitur, uſquequo, deſpicabilis habe
tur? Nunquid non fulgorem ſuũ nullatenus exe-
rit, & nunquã quanta clarítate candeat oſtendit?
Oſtendit plane. Nam cùm lampas contempta a-
pud cogitationes diuitum diceretur, protinus ad-
ditur: Parata ad tempus ſtatutum.] Statutum
quippe contemptæ lampadis tempus, eſt extre-
mi iudicij prædeſtinatus dies, quo iuſtus quiſque
qui nunc deſpicitur, quanta poteſtate fulgeat, de-
30 monſtratur. Tunc enim cum Deo iudices ueni
unt, qui nunc pro deo iniuſtè iudicantur. Tũc eo-
rum lux tanto latius emicat, quanto eos nunc ma
nus perſequentium durius anguſtat. Tunc repro-
borũ oculis pateſcet quòd cœleſti poteſtate ſub-
nixi ſunt, qui terrena omnia ſponte reliquerunt.
Matth.19 Vnde electis ueritas dicit: Vos qui ſecuti eſtis me
in regeneratione, cũ ſederit filius hominis in ſede
maieſtatis ſuæ, ſedebitis & uos ſuper duodecim ſe
des, iudicantes duodecim tribus Iſrael. Neq; enim
pluſquam duodecim iudices illa interni cõſeſſus
curia non habebit, ſed nimirum duodenario nu-
mero quantitas uniuerſitatis exprimit̃: quia quiſ-
quis ſtimulo diuini amoris excitatus, hic poſſeſſa
reliquerit, illic proculdubio culmen iudiciariq; po
teſtatis obtinebit, ut ſimul tunc iudex cum iudice
ueniat, qui nunc conſideratione iudicij, ſeſe ſpon-
tanea paupertate caſtigat. Hinc eſt enim quod de
ſanctæ Eccleſiæ ſponſo per Salomonem dicitur:
Prou.31 Nobilis in portis uir eius, quando ſederit cum ſe-
Eſa.3 natoribus terræ. Hinc Eſaias ait: Dominus ad iu-
diciũ ueniet cum ſenioribus populi ſui. Hinc eoſ-
dem ſeniores ueritas non iam famulos, ſed ami-
Ioan.15 cos denunciat, dicens: Non iam dicam uos ſer-
uos: ſed amicos meos. Quos nimirum Pſalmiſta
Pſal.138 intuens ait: Mihi autem nimis honorati ſunt a-
mici tui Deus. Quorum dum celſitudinem cordis
aſpiceret, mundi gloriã qua calce calcarent, proti
nus addidit: Nimis cõfortatus eſt principatus eo-
rum. Ac ne paucos eſſe crederemus, quos profice
re uſq; ad ſummã tantę perfectionis agnoſcimus,
ilico adiunxit. Dinumerabo eos, & ſuper arenam
multiplicabuntur. Quot itaq; nunc pro amore ue
ritatis ſeſe libenter humiliant, tot tunc in iudicio
lampades coruſcant. Dicatur igit̃ rectè: Lampas

contempta apud cogitationes diuitum, parata ad
tempus ſtatutum. Quia uniuſcuiuſq; iuſti anima
uelut abiecta contemnitur, cùm degens inferius
gloriam non habet, ſed admirabilis cernitur, dum
deſuper fulget. Libet inter hęc ad redẽptoris uiſa,
mentis oculos tollere, ſenſimq; à membris ad ca-
put peruenire. Ipſe enim nobis lampas ueraciter
extitit, qui pro redemptione noſtra in cruce mo-
riens, tenebroſis noſtris mentib. lucem per lignũ
fudit. Hac nos lampade Ioannes illuminari con-
ſpexerat, cùm dicebat: Erat lux uera, quæ illumi- Ioan.1
nat omnem hominem, &c. Quã tamen apud cogi
tationes diuitũ contemptã uidit, cùm paulopoſt
ſubdit: In propria uenit, & ſui eum nõ receperũt. Ibidem
Huius lampadis flammas Herodes explorare uo
B luit, cùm eius miracula uidere cõcupiuit, ſicut ſcri
ptum eſt: Erat enim ex multo tempore cupiẽs ui Luc.24
dere eum, eo quòd audiſſet multa de illo, & ſpera
bat ſignum aliquod uidere ab eo fieri. Sed lampas
hæc ante eius oculos nullo radio lucis emicuit:
quia ei qui ſe non piè, ſed curioſè quæſierat, nihil
de ſe mirabile oſtendit. Inquiſitus quippe redem-
ptor tacuit, expectatus miracula exhibere cõtem
pſit, ſeſeq; apud ſe in occultis retinẽs, eos quos ex
teriora quærere comperit, ingrato foris reliquit:
magis eligens apertè à ſuperbientibus deſpici, q̃ꝫ
à non credentib. uacua uoce laudari. Vnde & pro
tinus lampas iſta contempta eſt, ſicut illic ſubdit̃:
Spreuit autem illum Herodes cum exercitu ſuo,
C & illuſit indutũ ueſte alba. Sed contempta lam 31
pas quæ in terra irriſiones tolerat, de cœlo luci-
dius per iudicium coruſcat. Vnde hic aptè ſubiun
gitur: Parata ad tempus ſtatutũ.] De quo uide
licet tempore per Pſalmiſtam dicitur: Cùm ac- Pſal.74
cepero tempus, ego iuſtitias iudicabo. Hinc in E-
uangelio per ſemetipſam ueritas denũciat, dicẽs:
Tempus meum nondum aduenit. Hinc Petrus Ioan.7
ait: Quem oportet cœlum ſuſcipere, uſq; ad tem- Act.3
pora reſtitutionis. Lampas ergo quę nũc contem
nitur, ad ſtatutũ tempus uentura præparat̃: quia
ipſe peccata in die ultimo iudicat, qui nunc pec-
cantiũ deriſiones portat. Et tãto tũc durius diſtri-
ctionem exerit, quãto nũc uocandis peccatorib.
ſuam leuius patientiam ſternit. Qui enim diu con
D uertendos expectat, non conuerſos ſine retracta
tione cruciat. Quod per prophetã ſcilicet breui-
ter inſinuat, dicens: Tacui, ſemper ſiluí, patiẽs fui, Eſa.42
ſicut parturiens loquar. Vt em̃ iam prædiximus,
parturiens cum dolore eijcit hoc quod in intimis
tempore longo geſtauit. Qui ergo ſemper ſiluit, ſi
cut parturiẽs loquit̃: quia uẽturus iudex, qui ſine
ultione diu facta hominũ pertulit, quandoq; cum
ſeruore examinis, quaſi cũ dolore mentis, quantæ
animaduerſionis ſententiam intus ſeruauerit, o-
ſtendit. Nemo igitur hanc lampadẽ cùm latet, de-
ſpiciat, ne contemptores ſuos cum de cœlo fulſe-
rit, exurat. Cui enim nunc non ardet ad ueniã, tũc
proculdubio ardebit ad pœnã. Quia ergo per ſu-
pernam gratiã uocationis tẽpus accipimus, dum
adhuc licẽtia ſupereſt, eius iram, qui ubiq; eſt, mo
res in melius cõmutando, fugiamus. Solũ quippe
animad-

animaduerſio illa nõ inuenit, quem correctio ab- A
ſcondit. Hæc nos largiẽte domino in duobus iam
corporibus tranſcurriſſe ſufficiat. Quia enim ſacri
libri ſequentia myſteriorũ uirtutibus extenſa, cõ-
plecti breuiter exponẽdo nõ poſſumus, ea neceſ-
ſe eſt ut alijs uoluminibus reſeruemus, quatenus
lector tãto feruentior ad legendi ſtudium redeat,
quanto ex lectionis quoq; interciſione reſpirat.

Finit liber decimus Moralium ſancti Gregorij,
& totius operis pars ſecũda: nam quinq; pri-
mi libri partem primam explent.

LIBER VNDECIMVS

TOTIVS OPERIS, TERTIAM IN- B
choans partem moralis expoſitionis ſan-
cti Gregorij papæ, quo continuatur
textus capitis duodecimi
beati Iob.

Caput I

VANVIS in prolixo opere
eſſe culpabilis ſtili mutabili-
tas non debet, ne quis tamẽ
me ex locutionis meę immu
tatione reprehendat, in Epi-
ſtola libris præmiſſa cauſam
reddidi, cur tertiam huius o-
peris partem ad aliarum uſq;
ſimilitudinem minimè emẽdando perduxi. Qui-
C bus ſcilicet excluſis, hoc quoq; additur, quod ab
eo uerſu quo dicitur: Abundant tabernacula præ
donum, eiuſdem partis expoſitio incipit, & uſq;
ad hoc quod ſcriptũ eſt: Dulcedo eorum uermis,
diſſerendo pertingit. Quæ nimirũ tam multa ſunt
ut in uno corpore comprehẽdi non poſſent, niſi
ſub magna breuitate dicerẽtur: Qui ergo ab alijs
actib' uacat, legat cætera multipliciter dicta. Qui
uerò ad ſtudioſè legendum nõ uacat, huius partis
ei breuitas placeat, in qua nõ tam quæ ſentimus
dicimus, quàm ea quæ ſunt dicenda ſignamus. Igi
tur quoniam in ea multa, ſicut me loquente exce-
pta ſunt, ita dereliqui: immutationem ſtyli lector
meus æquanimiter accipe, quia & ſæpe eoſdem
cibos edentibus, diuerſitas placet coctionis. Sed
D quoties partes ſingulas ad legendum ſumis, redu
cere ſemper ad memoriam eam quam propoſui
cauſæ originẽ ſtude, quia & per beatum Iob, qui
dolens dicitur, paſſiones domini eiuſq; corporis,
id eſt, ſanctæ Eccleſiæ deſignantur, & amici eius
hæreticorum tenent ſpeciem: qui, ut ſæpe iam di-
ximus, Deum dum defendere nitũtur, offendunt.
Qui dum ficte conſulunt, ſanctorum mẽtem for-
titer affligunt, nec tamen per cũcta quæ loquun-
tur, à ueritatis cognitione deſipiunt, ſed plærunq;
& ſtultis prudentiam, & fictis uera permiſcent,
ut dum ex ueritate aliquid prærogant, facilè ad
falſitatem trahant. Vnde amici quoq; beati Iob
modo deſpicabilia, modo autem mira ſunt quæ
loquuntur, quæ tamen ſanctus uir aliquando re-
probando conuincit, aliquando uerò approban-

do ſuſcipit, atq; ad uſum rectitudinis pertrahit e- A
tiam quæ ab eis recta, ſed non rectè proferuntur.
Itaq; inopiam ſuam deſpicientes deſpicit, atq; in
ſterquilinio corpore poſitus, in quanto uirtutum
culmine apud ſe ſedeat, oſtẽdit: cùm nil eſſe præ-
ſentis uitæ diuitias memorat, quas abũdare & re-
probis narrat, dicens:

*Quòd aliud eſt quod omnipotens Deus miſericorditer tri-
buit, aliud quod iratus habei i permittit.* Cap. II

ABundant tabernacula prędonum, & auda- A
cter prouocant Deũ, cùm ipſe dederit om-
nia in manibus eorum.] Facilè eſt hominẽ tunc
diuitias deſpicere cùm habet, difficilè uerò eſt eas
B cùm nõ habet, uiles æſtimare. Vnde patenter o-
ſtenditur quantus cõtemptus terrenarum rerum
in beati Iob cogitatione fuerit, qui tunc dicit nul-
la eſſe quæ abundant reprobis, quando omnia a-
miſit. Ait ergo: Abundant tabernacula prædonũ,
& audacter prouocant Deum, quia plærunq; ma
li eo magis contra Deum ſuperbiunt, quo ab eius
largitate & cõtra meritum ditantur, & qui prouo
cari bonis ad meliora debuerant, donis peiores
fiunt. Sed intelligẽdum nobis eſt, quomodo prę-
dones appellentur, dum protinus additur:

Cùm ipſe dederit omnia in manibus eorum.]
Si enim prædones ſunt, uiolenter abſtulerunt. Et
dubium nõ eſt, quia uiolentorum non ſit adiutor
Deus. Quomodo igitur ipſe dat, quod hi qui præ
C dones ſunt, nequiter tollunt? Sed ſciendum eſt,
quia aliud eſt quod omnipotens Deus miſericor
diter tribuit, aliud quod iratus haberi ſinit. Nam
quod prædones peruerſè faciunt, hoc diſpenſator
æquiſſimus fieri non niſi iuſtè permittit, ut & is
qui rapere ſinitur, cæcatus mente culpam augeat,
& is qui rapinam patitur, iam in eiuſdem rapinæ
damno pro alia quam antè perpetrauit culpa fe-
riatur. Ecce enim quidam in montis fauce con-
ſtitutus inſidiatur itinerantibus, ſed is qui iter a-
git, iniqua fortaſſe quædam aliquando perpetra-
uit, eiq; omnipotẽs Deus malum ſuum in preſenti
uita retribuens, atq; hunc inſidiatoris manibus
tradens, uel ſpoliari rebus, uel etiam interire per-
mittit. Quod ergo prædo iniuſtè appetijt, hoc æ-
quiſſimus iudex iuſtè fieri permiſit, ut & ille reci-
D peret quod iniuſtè fecerat, & iſte grauius quan-
doq; feriatur, per cuius nequiſſimam uoluntatẽ,
culpam omnipotens Deus in alterum iuſtè uindi-
cauit. Ille purgatur qui opprimitur, in iſto reatus
augetur qui opprimit: ut uel de profundo nequi-
tiæ quandoq; ad pœnitentiam redeat, uel nõ re-
uertens, tanto grauius æterna damnatione feria-
tur, quanto diu eſt in ſua iniquitate toleratus. Cũ
illo ergo miſericorditer agitur ut peccatum fi-
niat, cum iſto diſtrictè ut multiplicet, niſi ad pœni
tentiam recurrat. In illo mala purgãtur, dum uim
ſuſtinet, in iſto cumulant̃, dum facit. Omnipotens
itaq; Deus quod fieri prohibet, iuſtũ eſt ut fieri ſi-
nat, ut unde nũc expectat, & nõ cõuerſos diu tole
rat, quãdoq; inde plus feriat. Bene ergo dicit̃: A-
bũdãt tabernacula prædonũ, & audacter prouocãt

A Deum, cùm ipse dederit omnia in manibus corũ, quia quod iniqui tollunt, eis hoc ipse dat, qui illis ad rapinam posset resistere, si misereri uoluisset. Quod tamen intelligi de rebus quoq; spiritalibus
2 potest. Nam plærunq; nonnulli doctrinæ dona percipiunt, sed ex eisdem donis intumescunt, & magni præ cæteris uideri uolunt. Atq; omnipotentẽ deũ prouocare, est de eius donis inter proximos superbire. Qui etiam prædones non immeritò uocantur, quia dum loquuntur quæ non faciunt, in usum locutionis suæ uerba iustorum tollunt. Sed quia hæc ipsa uerba superna eis gratia tribuit, quorum tamen uitam in prauis moribus relinquit, per semetipsos quidem prædones sunt, sed tamen bona quę habent, diuinitùs acceperũt. Sequitur: Nimirum interroga iumenta, & do-
B cebunt te, uolatilia cœli, & indicabunt tibi. Loquere terræ, & respondebit tibi, & narrabunt pisces maris.] Quid per iumenta nisi sensu pigriores, quid per cœli uolatilia, nisi summa atq; sublimia sapientes intelligere debemus? De iumentis quippe, id est, sensu pigrioribus scriptum est:
Psal. 67 Animalia tua habitabunt in ea. Et quia sublimia sapientes, in uerbis nostri redemptoris euolant, scriptum est: Ita ut uolucres cœli ueniant, & habitent in ramis eius. Quid uero per terram, nisi terrena sapientes? Vnde & primo homini cœle-
Gen. 3 stia deferenti dictum est: Terra es, & in terram ibis. Quid per pisces maris, nisi curiosos huius seculi debemus accipere? de quibus Psalmista ait:
Psal. 7 Pisces maris, qui perambulant semitas maris. Qui
C in magnis rerum inquisitionibus quasi in abditis fluctibus latent. Quid autem cuncta hæc inquisita doceant, adiungit dicẽs: Quis ignorat quòd omnia hæc manus domini fecerit?] Ac si apertè dicat: Siue sensu tardiores, seu sublimia sapientes, siue terrenis actibus deditos, seu huius mundi occupatos inquisitionibus requiras, cũcta hæc creatorem omniũ deum fatentur, & de potestate eius concorditer sentiunt, quamuis sub ea non concorditer uiuant. Quod enim iustus quisq; etiam uiuendo loquitur, hoc iniustus plærunq; de deo uel sola uoce compellitur fateri, fitq; ut mali, autori omnium, cui operibus resistunt, attestatiõe famulentur: quia quem impugnare moribus ausi sunt, creatorem omnium negare nõ possunt. Quod ta-
D men intelligi etiam iuxta solam speciem literæ utiliter potest, quia omnis respecta creatura quasi dat uocem attestationis propriæ, ipsam quam habet speciem suam. Iumenta uel uolatilia, terrã uel pisces requirimus, dum consideramus quæ nobis concorditer respondent, quòd cuncta dominus fecerit, quia dum nostris oculis suas species ingerunt, se semetipsis non esse testantur. Eo ipso enim quòd creata sunt, per ostensam speciem creatori suo quasi uocem confessionis reddunt: qui quia omnia condidit, qualiter etiam debeant administrari disposuit. Vnde subditur:

Quòd spiritus aliquando pro substantia animæ, aliquando pro efficientia spiritali ponatur. Cap. III

A IN cuius manu anima omnis uiuentis, & spiritus uniuersæ carnis hominis.] Per manũ quippe potestas exprimitur. 3 Anima igitur omnis uiuentis & spiritus uniuersæ carnis hominis, in eius potestate est à quo est, ut ipse prouideat qualiter sit, qui præstitit esse quod non fuit. Potest uerò per animam omnis uiuentis, iumentorum uita signari. Omnipotens autem Deus iumentorũ animam usq; ad corporeos sensus uiuificat, hominũ uerò spiritum usq; ad spiritalem intellectum tendit. In eius ergo manu est anima omnis uiuentis, & spiritus uniuersæ carnis hominis, dum & in illo hoc præstat animæ ut uiuificet carnem, & in isto ad hoc uiuificat animam, ut ad intelligendam perueniat æternitatem. Sciendum uerò est, quia
B in sacro eloquio spiritus hominis duobus modis poni cõsueuit. Aliquando nanq; spiritus pro anima, aliquando pro effectu spiritali ponitur. Pro anima nanq; spiritus dicitur, sicut de nostro capite scriptum est: Inclinato capite tradidit spiritum. Si enim aliud spiritum quàm animam Euangelista diceret, exeunte utiq; spiritu, anima remansisset. Ioan. 19
Pro effectu quoq; spiritali spiritus dicitur, sicut scriptum est: Qui facit angelos suos spiritus, & ministros suos ignem urentem. Angeli quippe, id est, nuncij, in sacro eloquio nonnunquam prædicatores uocãtur, sicut per prophetam dicitur: Labia sacerdotis custodiunt scientiam, & legem requirunt ex ore eius, quia angelus domini exercituum est. Omnipotẽs ergo deus angelos suos spi- Psal. 103 Mala. 2
C ritus facit, quia prædicatores suos spiritales efficit. Hoc autem loco anima omnis uiuẽtis ipsa corporis uita signatur, spiritu uniuersæ carnis hominis, effectus intelligentiæ spiritalis exprimitur. Sequitur:

Quòd electi, cibi diuini sentiunt saporem, reprobi uerò sonum eius audiunt, sed corde frigido qualiter sapiat, nesciunt. Caput IIII

NOnne auris uerba dijudicat, & fauces comedentis, saporem?] Penè nullum latet quod quinq; sensus corporis nostri, uidelicet uisus auditus, gustus, odoratus, & tactus, in omne quod sentiunt atq; discernunt, uirtutem discretionis & sensus à cerebro trahunt. Et cùm unus sit iudex
D sensus cerebri qui intrinsecus præsidet, per meatus tamen proprios sensus quinq; discernit, Deo mira operante, ut neq; oculus audiat, neq; auris uideat, neq; os olfaciat, neq; naris gustet, neq; manus odoretur. Et cùm per unum sensum cerebri omnia disponantur, quilibet tamen horum sensus aliud facere non potest, præter id quod ex dispositione conditoris accepit. Ex istis ergo corporalibus exterioribus, interiora & spiritalia colligenda sunt, ut per id quod in nobis publicũ est, transire debeamus ad secretum, quod in nobis est & nosmetipsos latet. Intuẽdũ quippe est, quia 4 cùm una sit sapiẽtia, alium minus, alium magis inhabitat, alij hoc, alij illud præstat, & quasi cerebri more, nobismetipsis uelut quibusdã sensibus utiĩ, ut q̃uis ipsa sibimet nunq̃ sit dissimilis, per nos ta-

men diuersa & dissimilia semper operetur, quate A nus iste sapientiæ, ille scientiæ donum percipiat, iste genera linguarum, ille gratiam curationũ habeat. Sed in his uerbis beati Iob, quibus ait: Auris uerba dijudicat, & fauces comedentis, saporẽ: etiam de electis ac reprobis aliquid uideĩ innuere: quia uerba sapientiæ quæ reprobi audiunt, electi non solum audiunt, sed etiam gustant, ut eis in corde sapiat, quod reproborum non mẽtibus, sed solummodo auribus sonat. Aliud nanq; est nominatum cibum audire solummodo, aliud uerò etiã gustare. Electi itaq; cibum sapientiæ sic audiunt, ut degustent, quia hoc quod audiunt, eis per amorem medullitus sapit. Reproborum uerò scientia usq; ad cogitationem sonitus tenditur, ut quidem uirtutes audiant, sed tamẽ corde frigido qualiter B sapiant, ignorent. Quibus uidelicet uerbis beatus Iob amicorum suorum imperitiam, & eorum qui de doctrina sapientiæ inflantur, arrogantiã reprobat: quia aliud est de deo aliquid scire, aliud uerò hoc quod cognoscitur, fauce intelligentiæ gustare. Rectè ergo dicitur: Nónne auris uerba dijudicat, & fauces comedentis, saporem? Ac si apertè arrogantibus diceretur: Doctrinæ uerba quę uobis usq; ad aurem ueniunt, mihi etiam per saporẽ intimum intelligentiæ fauces tangunt. Quia uerò infirma ætas etiam cùm rectè sapit, ad prędicãdum non debet incautè prosilire, subditur:

In antiquis est sapientia, & in multo tẽpore prudentia.] Illa enim dicta in sapientiæ radice solida C sunt, quæ per uiuendi usum, etiam actuum experimẽto conualescunt. Sed quia multis & longior uita tribuitur, & sapientiæ gratia non confertur, rectè adhuc in cuius iudicio ipsa dona pendeant, demonstratur, dum subditur: Apud ipsum est sapiẽtia & fortitudo, ipse habet consiliũ & intelligentiam.] Hæc non incongruè de unigenito summi patris accipimus, ut ipsum esse Dei sapientiam & fortitudinem sentiamus. Nam Paulus quoq; nostro intellectui attestaĩ, dicens Chri-
1. Cor. 1 stum Dei uirtutem & Dei sapientiam, qui apud i-
Ioan. 1 psum semper est, quia in principio erat uerbum, et uerbum erat apud Deum, & Deus erat uerbũ. Habet aũt Deus consilium & intelligẽtiam: consiliũ uidelicet, quia disponit sua: intelligentiam, quia D
5 cognoscit nostra. Potest quoq; consilij nomine, ipsa occulti iudicij mora signari, ut quòd aliquando tardius delinquentes percutit, non quia iniquorum culpa non conspicitur, sed ut damnationis eorum sentẽtia, quæ pro agenda pœnitentia differtur, quasi tarda ex consilio prodire uideatur. Quod ergo foris quãdoq; aperta sentẽtia indicat, hoc apud omnipotentẽ dominum ante secula in consilio latebat. Sequitur:

Quòd illos includat Deus quibus non aperit, & illos destruat quos relinquit. Cap. V

SI destruxerit, nemo est qui ædificet, si incluserit hominem, nullus est qui aperiat.] Omnipotens deus humanũ cor destruit, cùm relinquit: ædificat, dum replet. Neq; enim humanam men-
A tem debellando destruit, sed recedendo: quia ad perditionem suam sufficit sibi dimissa. Vnde plerunq; fit ut cùm audientis cor exigentibus culpis omnipotentis Dei gratia non repletur, incassum exterius à prædicatore moueatur, quia mutum est os omne quod loquitur, si ille interius in corde non clamet, qui aspirat uerba quæ audiuntur. Hinc propheta ait: Nisi dominus ædificauerit domum, in uanũ laborant qui ędificant eam. Hinc Salomon dicit: Considera opera Dei, quod nemo possit corrigere quem ille despexerit. Nec mirum si à corde reprobo prædicator minimè auditur, dum nõnunquam ipse quoq; dominus in his quę loquitur, resistentium moribus impugnaĩ. Hinc est enĩ quòd Cain & diuina uoce admoneri po- Psal. 126 Eccl. 7 Gen. 4
B tuit, & mutari nõ potuit, quia exigente culpa malitiæ, iam intus Deus cor reliquerat, cui foris ad testimonium uerba faciebat. Bene autem subditur: Si incluserit hominẽ, nullus est qui aperiat, quia omnis homo per id quod malè agit, quid sibi aliud quàm cõscientiæ suæ carcerem facit? ut hunc animi reatus premat, etiam si nemo exterius accuset. Qui cùm iudicante Deo in malitię suæ cæcitate relinquitur, quasi intra semetipsum clauditur, ne euadendi locum inueniat, quem inuenire minimè meretur. Nam sæpe nonnulli à prauis actibus exire cupiunt, sed quia eorundẽ actuum pondere premuntur, in malæ consuetudinis carcere inclusi, à semetipsis exire non possunt. Et quidã
C culpas proprias punire cupientes, hoc quod rectè se agere æstimãt, in grauiores culpas uertunt, fitq; modo miserabili, ut quod exitum putãt, hoc inclusionem inueniant. Sic uidelicet reprobus Iudas cùm mortem sibi contra peccatum intulit, ad æternæ mortis supplicia peruenit, & peius de peccato pœnituit quàm peccauit. Dicatur ergo: Si incluserit hominem, nullus est qui aperiat, quia sicut nemo obsistit largitati uocantis, ita nullus obuiat iustitiæ relinquentis. Includere itaq; Dei, est clausis non aperire. Vnde & ad Moysen dicitur de Pharaone: Ego obdurabo cor eius. Obdurare Exod. 4 quippe per iustitiam dicitur Deus, quando correprobum per gratiam non emollit. Recludit itaq; hominẽ quem in suorum operum tenebris relin- 6
D quit. Quasi enim aperire hanc inclusionem cum Isaac primogenito filio uoluit, cùm hunc fratri præponere benedicẽdo conatus est. Sed filiũ quem pater uoluit, dominus reprobauit, & quẽ dominus uoluit, pater etiam nolendo benedixit, ut qui primogenita fratri pro esca uendiderat, primogenitorum benedictionem non acciperet, quam ex cupidine gulæ reliquisset: qui terrena ambiens, fugitiua sequens, hæreditare cupiens benedictionem, reprobatus est. Non enim inuenit pœnitentiæ locum, quanquam cum lachrymis inquisisset eam: quia uidelicet fructum non habent lamenta, quæ student cum gemitu desiderare peritura. Aperire itaq; Isaac nec filio potuit, quem Deus omnipotens iusto iudicio in suæ carcere malitiæ inclusit.

Sequitur:

Quòd

Quòd si cordi nostro spiritus sancti irrigatio defuerit, omnis terræ plantatio arescit. Cap. VI

SI continuerit aquas, omnia siccabũtur. Si emi
serit eas, subuertent terram.] Si aqua scientia
Prou.18 prædicationis accipitur, sicut scriptum est: Aqua
profunda, uerba ex ore uiri, & torrens redundans
fons sapientiæ, cùm aqua continetur, cuncta sic-
cantur: quia si scientia prædicatorum subtrahitur,
eorum qui uirideſcere in spe æterna poterant, cor
da protinus arefiũt, ut in desperata siccitate remaneant, dum fugitiua diligentes, nesciunt sperare
mansura. Sin uerò aquæ nomine sancti spiritus
gratia designat, sicut ueritatis uoce in Euangelio
Ioan.7 dicitur: Qui credit in me, sicut dicit scriptura, flu-
mina de uentre eius fluent aquæ uiuæ, ubi statim
Euangelista subiunxit, hoc autem dixit de spiri-
B tu quem accepturi erant credentes in eum: con-
gruus in his sermonibus intellectus patet, quibus
ait: Si cõtinuerit aquas, omnia siccabuntur: quia
si sancti spiritus gratia ab audientis mente subtra-
hitur, arescit protinus intellectus, qui iam per spẽ
uirideſcere in audiente uidebatur. Quòd autem
non aquam, sed aquas memorat, pluralitatis ap-
pellatione, ad septiformem donorum spiritalium
gratiam recurrit: quia quasi tot aquis unusquisq;
infunditur, quot donis repletur. De quibus aptè
subiungitur: Si emiserit eas, subuertent ter-
ram.] Quid enim terra, nisi peccator accipitur,
Gen.3 cui per sententiam dictum est: Terra es, & in ter-
ram ibis? Manet itaq; terra immobilis, cùm præ-
C ceptis dominicis peccator obedire contemnit,
cùm ceruicem superbiæ erigit, atq; à ueritatis lu-
mine oculos mentis claudit. Sed quia scriptum
est: Pedes eius steterunt, & mota est terra: quia cũ
ueritas in corde figitur, mentis immobilitas agi-
tatur, si sancti spiritus gratia superno munere iu-
xta uocem prædicantis infunditur, statim terra
subuertitur: quia peccatricis mentis duritia ab im
mobilitatis suæ obstinatione permutatur, ut tan-
tum se postmodum præceptis dominicis flendo
subijciat, quantum superbiendo prius contra do
minum ceruicem cordis erigebat. Videas nanq;
quòd terra cordis humani, aqua diuini muneris
infusa, pòst libẽter iniurias toleret, quas prius ue-
hementer irrogabat: pòst etiam sua tribuat, quæ
D prius & aliena rapiebat: pòst carnem abstinendo
crucier, quæ prius satietate carnis per mortifera
turpitudinum oblectamenta defluebat: pòst e-
tiam persecutores diligat, quæ prius diligere etiã
7 se amantes nolebat. Cùm igitur mens huma-
na diuino munere infusa, contra hoc quod con-
sueuerat, agere cœperit, terra subuersa est, quia
deorsum missa est quæ prius eminebat, & sursum
leuata est facies quæ prius in profunda premeba-
tur. Libet in huius rei exemplum unum è multis
ad medium, Paulum uocare, qui cùm acceptis cõ
tra Christum epistolis Damascum pergeret, san-
cti spiritus gratia in itinere infusus, ab illa sua pro-
tinus crudelitate mutatus est, & postmodum pla-
gas pro Christo accepit, quas ueniebat inferre
Christianis: & qui prius carnaliter uiuens, in mor-

A tem conabat sanctos domini tradere, gaudet post
modum pro uita sanctorum suæ carnis sacrificiũ
immolare. Illæ crudelitatis eius frigidæ cogitatio
nes, uersæ sunt in ardorem pietatis. Et qui prius 1.Tim.1
fuit blasphemus & persecutor, humilis pòst fa-
ctus est piusq; prædicator. Qui lucrum maximũ
putauit, se in discipulis Christum occidere, iam ui
tam suam Christum æstimat, & mori lucrum. E-
missa ergo aqua terra subuersa est, quia Pauli mẽs
mox ut sancti spiritus gratiam accepit, statum suę
immobilitatis atq; crudelitatis immutauit. Quo
contrà per prophetam dominus, cõtra Ephraim
quæritur dicens: Ephraim factus est subcineri- Osee.7
cius panis, qui nõ reuersatur. Panis nãq; subcine-
ricius super se cinerem portans, partem mundio-
B rem deorsum premit, partemq; superiorem tan-
to sordidiorem habet, quanto in ea cinerem to-
lerat. Mens itaque quæ terrena cogitat, quid su-
per se aliud quàm cineris molem portat? Sed si
reuersari uoluerit, mundam faciẽ quam deorsum
presserat, superius reducit, cùm cinerem quem
portabat, excusserit. Si igitur terrenarum cogita-
tionum cinerem à mẽte excutimus, quasi panem
subcinericium reuersamus: ut illa nostra intentio
iam postponi debeat, quam prius cogitationis in
simæ cinis premebat, & munda facies ad superio-
ra ueniat, ut recta nostra intentio mole iam terre-
ni desiderij non prematur. Quod nequaquam a-
gere possumus, nisi sancti spiritus gratia perfun-
damur: quia uidelicet omnipotens Deus si aquas
C emiserit, subuertent terram. Sequitur: Apud
ipsum est fortitudo & sapientia. Paulò supe- 8
rius dictum fuerat: Apud ipsum est sapientia &
fortitudo, nunc autẽ dicitur: Apud ipsum est for-
titudo & sapientia. Quia enim omnipotens deus
cùm pietatis suæ mysterio homo factus est, prius
mansuetudinis doctrinam protulit, & postmodũ
in iudicio, quantæ sit fortitudinis, ostendit, rectè
superius sapientia ante fortitudinem memoratur,
cùm de patris unigenito dicitur: Apud ipsum est
sapientia & fortitudo. Quia uerò iudicandum
ueniens, in terrore suæ uirtutis apparebit, & re-
pulsis reprobis, electis suis in regno perpetuo,
qualiter sit sapientia patris, indicabit, rectè in sub
D sequenti sententia apud ipsum esse prius fortitu-
do, & pòst sapientia dicitur. In uerbis itaque prio
ribus quibus ait: Apud ipsum est sapientia & for
titudo, apertè indicat quia hoc quod mansuetus
edocuit, qualiter credendum fuerit, in iudicij uir-
tute terribilis ostẽdet. In uerbis uerò subsequẽtib.
quib. ait: Apud ipsum est fortitudo et sapientia, lu
ce clarius demonstrat, quod prius in iudicio per
uirtutem reprobos destruet, & postmodum ele-
ctorum mentibus æterni regni perfecto lumine
infulgebit. Sed quia ante extremi diem iudicij, iu
dicare quotidie occultis dispositionib. facta mor-
talium non desistit, ad hoc quod nunc agitur, re-
ditur, cùm subditur:

Quòd sapientia huius mundi, stultitia est apud Deum. Caput VII

Ipse

IPse nouit & decipientẽ, & eum qui decipitur.
Adducit cõsiliarios in stultum finẽ, & iudices
in stuporẽ.] Cùm omnis qui proximũ suum deci
pere conatur, iniquus sit, & iniquis ueritas dicat:
Mat.7 Nunquam nouiuos, discedite à me omnes qui o-
peramini iniquitatẽ, qualiter hoc in loco dicitur,
quia domin' decipientẽ nouit? Sed quia scire dei,
aliquando cognoscere dicitur, aliquando appro-
bare, & scit iniquum, quia cognoscendo iudicat:
Neq; enim iniquum quempiam iudicasset, si ne-
quaquã cognosceret: & tamẽ iniquũ nescit, quia
eius facta nõ approbat. Et nouit ergo, quia depre
hendit: & nõ nouit, quia hunc in suæ sa piẽtiæ spe
cie nõ recognoscit. sicut de ueraci quolibet uiro
dicitur, quia falsitatẽ nesciat: nõ quia cùm uel ab
alijs falsum dicit, hoc reprehendere ignorat, sed
B eandem ipsam fallaciam & scit in examine, & ne-
scit in amore, ut uidelicet ipse hanc non agat, quã
actam ab alijs damnat. Et fit plerunq; ut nonnul-
li insidijs uacantes, alienæ uitæ peruersitatis suæ
laqueos tendant: & cùm quis nesciens, eisdem la-
queis capi conspicitur, utrum hęc diuinitùs uide-
antur, fortasse dubitatur, miranturq; homines si
hęc Deus uideat, cur fieri permittat: sed ipse nouit
decipientẽ, & eum qui decipitur. Nouit enim de-
cipientem: quia plerunq; anteriora eius mala cõ-
spicit, & hunc iusto iudicio cadere etiã in alia pec
cata permittit. Nouit decipiẽtẽ: quia in manu suo-
rum operum dimissum hunc, ut ad peiora proruat
Apoc.22 deserit, sicut scriptum est: Qui nocet, noceat ad-
C huc, & qui in sordibus est, sordescat adhuc. Nouit
quoq; & eum qui decipitur, quia sæpe commit-
tunt homines mala quæ sciunt, & idcirco permit-
tuntur decipi, ut cadant in mala etiam quæ nesci-
unt. Quod tamen deceptis aliquando ad purga-
tionem, aliquando uerò ad ultionis initium fieri
solet. Adducit autem consiliarios in stultum finẽ,
cùm etiam bonum quodlibet nõ bona intentio-
ne faciunt, sed ad temporalis muneris retributio-
nem tendunt: Si enim ipse summi patris unigeni-
tus, quia per hoc quod factus est homo, æterna
nunciauit, magni consilij angelus est uocatus: re-
ctè consiliarios prædicatores accipimus, qui suis
auditoribus consilium uitæ præbẽt. Sed cùm præ
D dicator quisq; ideo æterna prædicat, ut tempora-
lia lucra consequatur, profectò in stultum finem
deducitur: quia illuc per laborem tẽdit, unde per
mentis rectitudinem fugere debuit.

Quòd qui de castimonia superbiunt, nonnunquã Deo dispensante, in immunditiã carnis cadere permittantur. Cap. VIII

9 BEne autem subditur: Et iudices in stupo-
rem.] Omnes enim qui examinandis alio-
rum moribus præsunt, rectè iudices uocant. Sed
cùm is qui præest, subiectorum uitam nequaquã
sollicitè discutit, nec quem qualiter corrigat agno
scit, in stuporem iudex deductus est: quia qui iu-
dicare malè acta debuit, nequaquam ea quæ iu-
dicanda sunt, deprehendit. Sequitur:
Balteum regum dissoluit, & præcingit fune re-
nes eorum.] Qui membrorum suorũ motus be-

A ne regere sciunt, non immeritò reges uocantur.
Sed cùm de ipsa continentia elatione mens tangi
tur, plerunq; omnipotẽs Deus eius superbiam de
serens, hanc in immunditiam operis cadere per-
mittit. Regum itaq; balteum dissoluit, quando in
his qui bene regere sua membra uidebantur, pro-
pter elationis culpam, castitatis in eis cingulum
destruit. Quid uerò in fune accipitur nisi pecca-
tum? sicut per Salomonem dicit: Iniquitates suæ Prou.5
capiunt impium, & funibus peccatorum suorum
constringit. Et quia in renibus carnis delectatio
principatur, districtus conscientiarum iudex, qui
regum balteum dissoluit, fune præcingit renes eo
rum, quatenus dissoluto castitatis cingulo, scilicet
eorum membris delectatio peccati dominetur:
B ut quos in occulto superbia inquinat, quàm sint
detestabiles, etiam in publico ostendat. Sequit.

Quòd apud Deum sine gloria sint, qui de prælatione sua ab hominibus gloriam quærunt. Cap. IX

DVcit sacerdotes inglorios, & optimates sup
plantat.] Magna sacerdotis gloria est recti-
tudo subditorum. Vnde bene egregius prædica- 1.Thess.2
tor discipulis dicit: Quæ enim est nostra spes aut
gaudium, aut corona gloriæ? nónne uos ante do-
minum? Sed cùm sacerdotes uitam discipulorum
negligunt, & nullum de eorum profectibus ante
dominum fructum ferunt, quid aliud quàm inglo
rij ducuntur? quia ante districtum iudicem nimi-
rum gloriam tunc non inueniunt, quam modo in
subditorum suorum moribus prædicationis stu-
dio non exquirunt. Bene autem dicitur: Et op-
timates supplantat.] Quia cùm mentem regen-
tium iusto iudicio deserit, hæc internũ retributio-
nis præmium non requirit, & in eo supplantatur
quo fallitur, ut pro æterna gloria de principatu
temporali gratuletur. Supplantantur igitur opti-
mates, quia dum uera cœlestis patriæ præmia ne-
gligunt, in suis hic uoluptatibus cadunt. Sequi-
tur: Commutans labium ueracium, & doctri-
nam senum auferens.] Cùm sacerdos non agit
bona quæ loquitur, ei etiam sermo subtrahitur, ne
loqui audeat quod non operatur, sicut per pro-
phetam dicitur: Peccatori autẽ dixit deus: Quare Psal.49
tu enarras iustitias meas, & assumis testamentum
meũ per os tuũ? Vnde etiã deprecat dicẽs: Et ne
auferas de ore meo uerbũ ueritatis usquequaq;.
Perpendit nãq; quod omnipotẽs Deus, ueritatis
uerbum faciẽtibus tribuit, & nõ facientibus tol-
lit. Qui ergo hoc de ore suo nõ auferri petijt, quid
aliud quàm gratiam bonæ operationis quæsuit?
ac si apertè diceret: A bono opere errare me non
sinas, ne dum amitto ordinem bene uiuendi, re-
ctitudinẽ perdã loquẽdi. Et plerunq; doctor 10
qui docere audet quod negligit agere, cũ desierit
bona loq; quæ operari cõtẽpsit, docere subiectos
incipit praua quę agit: ut iusto omnipotẽtis de iiu
dicio, in bono iam nec linguã habeat, qui habere
bonã uitã recusat, quatenus cũ mẽs eius terrenarũ
rerũ amore incẽdit, de terrenis reb. semper loqua
tur. Vnde in Euãgelio ueritas dicit: Ex abũdantia Mat.12
cordis

cordis os loquitur. Bonus homo de bono theſauro profert bona, & malus homo de malo theſauro profert mala. Hinc etiam Ioannes ait: Ipſi de mundo ſunt, ideò de mundo loquuntur. Bene ergo dicitur: Commutans labium ueracium, & doctrinam ſenum auferes: quia hi qui prius cœleſtia prædicando ueraces erant, dum temporalia diligentes, ad terrena corruunt, labium ueracium cõmutatur, & ſenum doctrina tollitur: quia diligẽtes temporalia, priorum ſuorum præcepta minimè ſequuntur, ut locum regiminis quaſi ad fructũ uoluptatis teneãt, nõ ad uſum laboris. Quod tamen apertius de Iudæis ualet intelligi, qui ante incarnationem domini ueraces fuerunt, quia hũc uenturum eſſe crediderunt atq; nunciauerũt: ſed poſtquam in carne apparuit, hunc eſſe negauerunt. Labium itaque ueracium mutatum eſt: quia quem uẽturum dixerant, negauerunt preſentem. Et doctrina ſenum ablata eſt, quia nequaquam ea credendo ſecuti ſunt, quæ patres ſuos prædixiſſe meminerunt. Vnde etiam Helia ueniẽte promittitur quòd reducat corda filiorum ad patres eorũ: ut doctrina ſenum quæ nunc à Iudæorum corde ablata eſt, tunc miſerãte domino redeat, quando hoc intelligere de domino cœperint filij, q̃d prædicauerunt patres. Sin uerò ſenes eoſdem quoq; Iudeos accipimus, qui ſuadente perfidia, ueritatis uerbo contraire conati ſunt, doctrina ſenum ablata eſt, poſtquam hanc Eccleſia ex gentibus uidelicet iuuencula accepit, quæ per Pſalmiſtam dicit: Super ſeniores intellexi. Quam quia operando tenuit, qualiter ſuper ſeniores intellexerit oſtendit, dum protinus ſubdit, dicens: Quia mandata tua exquiſiui. Quia enim ſtuduit operãdo implere quod didicit, accepit intelligere quod doceret. Vnde adhuc aptè ſubditur: Effundit deſpectionem ſuper principes, & eos qui oppreſſi fuerant, releuat.] Cùm enim Iudæorum populus in legis mandato permaneret, & cuncta gentilitas nulla Dei præcepta cognoſceret, & illi perfidem principari uidebantur, & iſti in profundo preſſi iacuerunt per infidelitatem. Sed cùm incarnationis dominicæ myſterium Iudæa negauit, gentilitas credidit, & principes in deſpectionem ceciderunt, & hi qui oppreſſi in culpa perfidiæ fuerant, in ueræ fidei libertatem leuati ſunt. Hunc uerò Iſraelitarum caſum longè antè Hieremias intuens ait: Factus eſt dominus uelut inimicus, præcipitauit Iſrael, præcipitauit omnia mœnia eius, diſſipauit munitiones eius. Mœnia autem in urbibus pro ornamento ſunt, munitiones uerò in defenſionem. Et alia ſunt dona quæ nos muniunt, alia quæ ornant. Prophetica quippe doctrina, genera linguarum, curationum uirtus, quaſi quædã mœnia mentis ſunt. Quæ etſi quiſq; non habeat, ſtare munitus per fidem et iuſtitiam poteſt, quam uis ornatus uirtutũ altitudine minimè eſſe uideatur. Spes uerò fides & charitas, non noſtra mœnia ſed munitiones ſunt, quæ ſi habere negligimus, hoſtilibus inſidijs patemus. De Iudæa ergo quia prophetiam atq; doctrinã, uel miraculorum ſigna abſtulit, mœnia præcipitauit. Quia uerò ſpẽ, fidem, atq; charitatẽ propter eius duritiam auferri permiſit, munitiones eius diſſipare ſtuduit. Rectus uerò ordo ſeruat' eſt, ut prius mœnia, & pòſt munitiones diſſipatæ dicerent: quia cùm peccatrix anima relinquit, prius ab ea uirtutum dona quæ ad manifeſtationẽ ſpiritus data ſunt, & poſtmodum ſpei, fidei, atq; charitatis fundamẽta deſtruuntur. Quæ cuncta dominus à perfidis ablata, gẽtilitati tribuit, atq; ex his quæ infidelibus abſtulit, mentes fidelium ornauit: unde ſcriptũ eſt: Et ſpeciei domus diuidere ſpolia. Cùm enim uirtutum ſpolia à Iudæis abſtulit, domui cordis gentilium quam per fidẽ inhabitare dignatus eſt, ſpeciem donorũ dedit. Quod uidelicet geſtum eſt, cùm uerba Dei, Iudæorum populus ad ſolam literam, quę occidit, acciperet, & conuerſa gentilitas per ſpiritum, qui uiuificat, penetraret. Vnde mox ſubditur:

1.Ioan.4

Mala.4

Pſal.118

Thren.2

Pſal.67

Quòd mira Dei diſpenſatione agitur, ut omnia in hac uita habeantur incerta, ne quis de accepta gratia intumeſcat, uel de peccatorum immanitate deſperet. Cap. X

QVi reuelat profunda de tenebris, & producit in lucem umbram mortis.] Cùm enim quæq; myſtica de occultis prophetarum uerbis à credentibus agnoſcuntur, quid aliud quàm profunda de tenebris reuelantur? Vnde ipſa quoq; ueritas diſcipulis in parabolis loquens ait: Quod dico uobis in tenebris, dicite in lumine. Cùm eã myſticos allegoriarum nodos per explanationẽ ſoluimus, in lumine dicimus quod in tenebris audiuimus. Vmbra aũt mortis erat legis duritia, quę unumquẽq; peccantẽ morte corporis puniri ſanciebat. Sed poſtquam redemptor noſter aſperitatem legalis ſanctionis per manſuetudinẽ temperauit, nec iam pro culpa mortẽ carnis inferri conſtituit, ſed mors ſpiritus quantum timẽda eſſet indicauit, in lucẽ proculdubio umbram mortis produxit. Iſta enim mors in qua caro ſeparatur ab anima, umbra illius mortis eſt, in qua anima ſeparatur à deo. In lucẽ ergo umbra mortis producitur, cùm intellecta morte ſpiritus, mors carnis minimè timetur. Quod tamẽ & aliter intelligi poteſt. Principes etenim non immeritò uocãtur, qui magno conſilij iudicio ſuis cogitationibus ſemper principant, omneſq; ſtultos motus poteſtate ſapientiæ comprimunt. Sed ſæpe contingit ut in occulto animus de ipſa ſua ſapiẽtia in elationis faſtum ſubleuetur, & ſub eis uitijs corruat, de quibus ſe uictorem fuiſſe gaudebat. Rectè ergo dicitur: Effundit deſpectionem ſuper principes.]

Matth.10

Sed quia nonnunquam hi qui in uitijs iacere uidentur, ad pœnitentiæ lamenta currunt, ſeq; contra culpas quibus ſubiacebant erigunt, aptè ſubiungitur: Et eos qui oppreſſi fuerant, releuat.] Nonnulli enim ſuperno illuſtrati munere, aſpiciunt in quanta peccatorũ ſuorum turpitudine iacent, factorum maculas lachrymis lauãt, et ſub ſe poſtmodum carnis ſuæ motus deptimũt, à quibus antè premebant. Quod nimirum magna omni-

omnipotẽtis Dei diſpenſatiõe agitur, ut uidelicet in hac uita omnia habeantur incerta, & nullus ex habita caſtitate ſuperbiat: quia effundit deſpectionem ſuper principes. Nullus ex uitiorum ſuorum depreſſione deſperet: quia eos qui oppreſſi fuerant, releuat. Et quoniam cùm hæc agũtur, ex occultis Dei cõſilijs ſuper unumquenq; ſententia aperta producitur, rectè ſubiungitur: Et reuelat profunda de tenebris.] Profunda enim de tenebris dominus reuelat, quando apertam ſententiã ex occultis ſuis conſilijs indicat, ut de unoquoq; quæ ſentiat, oſtendat. Quia enim uidet nunc creator omnia, & ipſe in cõſilijs non uidetur, rectè de illo per Pſalmiſtam dicitur: Poſuit tenebras latibulum ſuũ. Sed quaſi de iſtis tenebris ad lumen exit, quãdo quid de uniuſcuiuſq; actibus ſentiat, oſtendit. Et quia cũ is qui peccatorũ ſuorũ pondere premebat, ad rectitudinis ſtatũ ducitur, prius ipſam mortem conſpicit, in qua et deficere conſueuerat, & hanc conſiderare neſciebat, rectè additur: Et producit in lucẽ umbram mortis.] Vmbra enim mortis eſt praua operatio, quę de imitatione antiqui hoſtis, quaſi de corporis lineamentis exprimitur. De quo etiã ſub cuiuſdã ſignificatione dicit: Et nomẽ illi mors. Et plærunq; eius maligna cogitatio mentes hominũ latet, atq; per hoc q̃ neſcit, amplius prœualet. Vmbra ergo mortis in lucẽ producitur, dum ſanctorũ mẽtibus maligna operatio antiqui hoſtis, ut deſtruí poſſit, aperit. Sequitur:

Pſal.17

Apoc.6

Quòd beatus Iob prophetiæ ſpiritu intellexit uocationem gentium, & reprobationem Iudæorum. Cap. XI

13 QVi multiplicat gentes, & perdit eas, & ſubuerſas in integrũ reſtituit.] Intelligi fortaſſe ualet, quoniã gentes dominus multiplicat & perdit: quia naſcuntur quotidie morituri. Et ſubuerſas in integrũ reſtituit, quia reſurgent qui fuerint mortui. Quod tamẽ melius accipimus, ſi hoc qualiter in earum mente agitur, ſentiamus. Multiplicat enim gentes & perdit, quia eas & per fœcũditatem ſobolis extendit, et tamen in propria infidelitate derelinquit. Sed ſubuerſas in integrum reſtituit: quia quas in infidelitatis caſu reliquerat, quãdoq; ad fidei ſtatum reducit. Quibus uidelicet in mentis integritatem reſtitutis, antiquus ille populus qui fidelis Deo eſſe uidebatur, reprobatus, cor de repulſus eſt, ut ſua perfidia deceptus, contra ipſum pòſt inſurgeret quem antè prædicauit. Sequitur. Qui immutat cor principum populi terræ, & decipit eos, ut fruſtra incedant per inuium. Palpabunt quaſi in tenebris, & non in luce, & errare eos faciet quaſi ebrios.] Cor enim principũ terræ immutatum eſt, cùm in Iudæa ſummi ſacerdotes & ſeniores populi, illi conabantur ſuo conſilio obſiſtere, quem prius uenturum eſſe prædicabant. Cunq; eius nomen perſequendo molirentur extinguere, decepti ſua malitia, incedere per inuium fruſtra conabãtur, quia crudelitati eorum patere uia non poterat, contra autorem omnium. Miracula cernebant uirtute terrebantur, ſed credere renuentes, adhuc ſigna quærebant, cùm dicerent: Quod ergo tu facis ſignũ, ut uideamus & credamus tibi quod operaris? Bene itaq; dicitur: Palpabunt quaſi in tenebris, et non in luce. Qui enim inter tot aperta miracula trepidat, quaſi in tenebris palpat: quia quod tangit, nõ uidet. Omnis uerò qui errat, nunc huc, nunc illuc ducitur. Et quia aliquando oſtendebantur credere, cùm dicerent: Niſi eſſet hic à deo, non poterat facere quicq̃: aliquando uerò hunc à deo eſſe negabãt, cùm deſpicientes dicerent: Nónne hic eſt fabri filius: nónne mater eius dicitur Maria, & fratres eius Iacobus & Ioſeph & Simon & Iudas, & ſorores eius nónne omnes apud nos ſunt? rectè ſubiungitur: Et errare eos faciet quaſi ebrios. Videbant quippe eum & ſuſcitare mortuos, & tamẽ eſſe mortalem. Quis nõ crederet Deum, quem conſpiciebant ſuſcitare mortuum? Sed rurſum cùm hũc mortalem conſpicerent, deſpiciebant credere hunc eſſe immortalem deum. Per hoc ergo quòd omnipotens deus talem ſe eorum oculis exhibuit, qui poſſet et diuina oſtendere, & humana pati, errare eos quaſi ebrios fecit ut eorum ſuperbia quæ incarnationis eius myſterium deſpicere maluit quàm ſequi, & contra humanitatem eius ſe extolleret, & intus lucentem deitatis eius potentiam miraretur. Quę cuncta quia beati Iob oculis præſentia per prophetiæ ſpiritum facta ſunt, rectè ſubiungitur:

Mat.6

14

Caput decimumtertium beati Iob.

Ecce omnia hæc uidit oculus meus, & audiuit auris mea, & intellexi ſingula. Secundum ſcientiam ueſtrã & ego noui, nec inferior ueſtri ſum. Sed tamẽ ad omnipotentẽ loquar, & diſputare cum deo cupio, prius uos oſtẽdens fabricatores mendacij, & cultores peruerſorum dogmatum. Atq; utinam taceretis, ut putaremini eſſe ſapientes. Audite ergo correctiones meas, & iudicium labiorum meorum attendite. Nunquid Deus indiget ueſtro mendacio, ut pro illo loquamini dolos? Nunquid faciem eius accipitis, & pro deo iudicare nitimini? Aut placebit ei quẽ celare nihil poteſt, aut decipietur, ut homo, ueſtris fraudulentijs? Ipſe uos arguet, quoniam in abſcondito faciem eius accipitis. Statim ut ſe commouerit, turbabit uos, & terror eius irruet ſuper uos. Memoria ueſtra cõparabitur cineri, et redigentur in lutum ceruices ueſtræ. Tacete pauliſper, ut loquar quodcũq; mihi mẽs ſuggeſſerit. Quare lacero carnes meas dentibus meis, & animam meam porto in manibus meis? Etiam ſi occiderit me, in ipſo ſperabo. Veruntamẽ uias meas in conſpectu

Ioan.6

A ſpectu eius arguã, et ipſe erit ſaluator meus. Non enim ueniet in conſpectu eius omnis hypocrita. Audite ſermonem meum, & ænigmata percipite auribus uestris. Si fuero iudicatus, ſcio ꝙ iuſtus inueniar. Quis eſt qui iudicetur mecum? Veniat. Quare tacens cõſumor? Duo tantum ne facias mihi, & tunc à facie tua non abſcondar. Manum tuam longè fac à me, & formido tua nõ me terreat. Voca me, & ego reſpondebo tibi: aut certè loquar, & tu reſpõde mihi. Quantas habeo iniquitates et peccata, ſcelera mea & delicta oſtẽde mihi. Cur faciem tuam ab-
B ſcondis, & arbitraris me inimicum tuum? Contra folium quod uento rapitur, oſtendis potentiam tuam, & ſtipulam ſiccã perſequeris? Scribis enim contra me amaritudines, & cõſumere me uis peccatis adoleſcentiæ meę. Poſuiſti in neruo pedem meum, & obſeruaſti omnes ſemitas meas, & uestigia pedum meorum cõſideraſti. Qui quaſi putredo cõſumendus ſum, & quaſi ueſtimentum quod comeditur à tinea.

Quòd cùm aliquid oſtenditur, cuius intellectus non tribuitur, prophetia non eſt. Caput XII

ECce omnia.] In illo enim ea quæ ſecutura erant, uidebat aſſiſtentia, cui nec futura ueniunt, nec pręterita diſcedunt, ſed cuncta ſimul ante eius oculos aſſiſtunt. Et quia ea ipſa quæ uentura erãt, alia eſſe uidit in operibus, alia in dictis, rectè ſubiungitur: Et uidit oculus meus, & audiuit auris mea.] Sed utilitatem dicta nõ habent, ſi intellectu carent. Vnde apertè ſubditur: Et intellexi ſingula.] Cùm enim aliquid oſtenditur uel auditur, ſi intellectus nõ tribuitur, prophetia minimè
Gen.14 eſt. Vidit nanq; Pharao per ſomnium quæ erant Ægypto uentura, ſed quia nequiuit intelligere
Dan.5 quod uidit, propheta non fuit. Sic aſpexit Balthaſar rex articulum manus ſcribentis in pariete, ſed propheta non fuit, quia intellectum rei quam ui-
D derat, non accepit. Vt igitur beatus Iob prophetiæ ſpiritum ſe habere teſtetur, non ſolùm uidiſſe ſe & audiſſe, ſed etiã intellexiſſe omnia aſſerit. De quo intellectu, quia nõ extollitur, ſubiuncta eius uerba teſtantur, cùm ait: Secundum ſcientiam ueſtrã & ego noui, nec inferior ueſtri ſum.] Quibus uidelicet dictis innotuit, quantæ humilitatis fuit, qui ſe eis inferiorem negat, quorum longè uitam ſanctè uiuendo tranſcenderat. Nam & ſecundum eorum ſcientiam ſe noſſe cõfirmat: qui ſciendo cœleſtia, eorum terrenas cogitationes per prophetiæ quoq; ſpiritum tranſibat. Sequitur:

Quòd loqui cum Deo, ſit orare humiliter: diſputare autem, ex conſcientiæ confidentia, pro meritis poſtulare audacter. Cap. XIII

SEd tamen ad omnipotentem loquar, & diſputare cum deo cupio.] Cum omnipotente loquimur, dum eius miſericordiã deprecamur. Cum eo uerò diſputamus, dum nos illius iuſtitię cõiungẽtes, facta noſtra ſubtili indagatiõe diſcutimus. Vel certè cum deo diſputare, eſt eum qui hic eius
C pręceptis paruit, cum illo poſtmodum ad iudicandos populos iudicẽ uenire, ſicut cuncta relinquẽtibus prædicatoribus dicitur: Vos qui ſecuti eſtis Matth.19
me in regeneratione, cùm ſederit filius hominis in ſede maieſtatis ſuæ, ſedebitis & uos ſuper duodecim thronos, iudicãtes duodecim tribus Iſrael. Vnde & per Eſaiam dominus dicit: Eripite iniu- Eſa.1
riam accipientẽ, iudicate pupillo, & iuſtificate uiduam, & uenite diſputemus. Rectum quippe eſt,
B ut cum deo de populis in iudicio diſputẽt, qui ad uerba dei, præſens ſeculum perfectè derelinquũt. Loqui ergo ad orationem, diſputare ad iudicium pertinet. Vir igitur ſanctus modo ad omnipotentem loquitur, ut cum omnipotente poſtmodum diſputet: quia ille cum deo poſtmodum iudex ueniet, qui hic ei modo in prece familiaris extiterit. Sed ſancta Eccleſia, cuius ſæpe iam beatũ Iob ſpeciem tenere prædiximus, non ſolùm tunc de iniquis iudicat, cùm ultimi iudicij dies aduenerit: ſed nunc etiam de cunctis praue agentibus uel ſtultè ſentientibus iudicare non ceſſat. Vnde ſubditur:

Prius uos oſtendens fabricatores mendacij, & 15
C cultores peruerſorum dogmatum.] Quibus uidelicet uerbis apertè oſtendit, quòd amici eius quaſi ex hæreticorum ſpecie, ſancti uiri iudicijs aduerſantur. Liquet enim quia catholicorũ figurã non teneant, qui cultores peruerſorũ dogmatũ uocantur. Qua in re hoc quoq; oportet intendi, ꝙ mendacij fabricatores dicuntur. Sicut enim ædificium lapidibus, ita mendacium ſermonibus fabricatur. Vbi enim non doloſa locutio, ſed ſenſus ueritatis eſt, quaſi munita moles non ex fabrica, ſed ex natura conſurgit. Sequitur: Atq; utinam taceretis, ut putaremini eſſe ſapientes.] Sicut clauſa ianua, in domo quæ intus membra lateant ignorat, ſic plerunq; ſtultus ſi tacuerit, utrum ſapiens ſit an ſtultus, abſconditur: ſi tamen nulla alia opera prodeant, quæ ſenſum etiam tacentis loquantur. Sanctus igitur uir amicos ſuos aſpiciens uelle appare
D re quod non erãt, eos ad tacendum admonuit, ne poſſent apparere quod erãt. Vnde & per Salomonem dicitur: Stultus ſi tacuerit, ſapiens putabitur. Prou.17
Sed quia ſtultus cùm loquitur, per hoc quòd ſua infert, ſapientium uerba penſare non ſufficit, rectè adhuc poſtq; ſilentiũ induxit, adiungit: Audite ergo correptiones meas, & iudiciũ labiorum meorum attendite.] Bene autem prius correptionem, et poſtmodum iudicium intulit: quia niſi per correptionẽ prius tumor ſtulti deprimat, nequaquam per intelligentiam iudicium iuſti cognoſcitur. Sequitur: Nũquid deus indiget ueſtro mendacio, ut pro illo loquamini dolos?] Deus mendacio non eget: quia ueritas fulciri non quærit auxilio falſitatis. Hæretici autem quia ea quæ praue de deo intelligunt, ex ueritate tueri non poſſunt: quaſi

quaſi ad probãdum radium luminis, umbram fal-
A ſitatis requirunt. Et pro eo dolos loquũtur, dum infirmas mẽtes in intellectu illius ſtulta ſeductione decipiunt. Sequitur: Nunquid faciem eius accipitis, & pro deo iudicare nitimini?] Stulti cũ prudentium facta conſpiciunt, hæc eis omnia reprehenſibilia eſſe uidentur, ſuæq; imperitiæ atq; infirmitatis obliti, tanto intentius de alienis iudi-
16 cant, quanto ſua profundius ignorãt. At cõtrà iuſti cùm prauorum facta redarguunt, ſemper ſuę infirmitatis conſcij, eos etſi exterius ſæuiendo, tamen interius compatiendo reprehendunt: quia illius ſolius eſt peccata hominũ ſine cõpaſſione diſcutere, qui ex naturæ ſuæ omnipotentia ignorat peccare. Quia igitur amici beati Iob, ita eius facta reprehenderant, ac ſi in ſe ipſi reprehenſibile nihil
B haberent, rectè nũc dicitur: Nunquid faciem eius accipitis, et pro deo iudicare nitimini? Faciẽ quippe eius accipere, eſt autoritatẽ illius in iudicio ſumere, & quaſi pro deo iudicare nititur, qui cũ infirma quæq; in altero reprehendit, apud ſe intror ſus per compaſſionẽ non infirmatur. Sequitur:

Aut placebit ei quem celare nihil poteſt, aut decipietur, ut homo, ueſtris fraudulẽtijs?] Fraudem deo hæretici exhibent, quia ea aſtruunt quæ nequaq; ipſi pro quo loquuntur placẽt, eumq; dum quaſi defendere nitunt, offendunt, dum in aduer-
Pſal.8 ſitate eius corruunt, cui uidentur ex prædicatione famulari. Vnde & per Pſalmiſtam dicitur: Vt deſtruas inimicum & defenſorem. Omnis quippe
C hæreticus omnipotenti deo inimicus & defenſor eſt, quia unde hũc quaſi defendere nititur, inde ueritati illius aduerſatur. Quia aũt latere deum nihil poteſt, hoc in eis indicat, quod intus ſentiunt, non quod famulari foris uidentur. Quia igitur eorum fraudulentijs Deus ut homo nõ fallitur, rectè ſubiungitur: Ipſe uos arguet, quoniam in abſcondito faciẽ eius accipitis. Statim ut ſe cõmouerit, turbabit uos & terror eius irruet ſuper uos.] Hoc quod in abſcondito accipi aſſerit faciem dei, duobus modis ualet intelligi. Sunt nanq; nõnulli qui & ueritatem in corde ſentiunt, & tamen quæ falſa ſunt, de Deo foris loquuntur. Ne enim uinci uideantur, & cognoſcũt ueritatẽ interius, & tamen hanc exterius impugnant. Vnde & nunc bene di-
D citur: Ipſe uos arguet, quoniã in abſcõdito faciem eius accipitis. Ac ſi apertè diceretur: Tanto magis de falſitate apud eum eſtis reprehenſibiles, quanto & apud uoſmetipſos quod uerũ eſt uidetis. Et ſunt nonnulli qui quando ad mentem redeunt, dei iuſtitiã & rectitudinẽ contemplantur, & orando ac flendo contremiſcunt: ſed poſtq; cõtemplationis hora trãſierit, ſic audaces ad iniquitates redeunt, ac ſi poſt dorſum eius poſiti, à iuſtitiæ eius lumine minimè uideantur. Hi itaq; apud ſe in abſcondito quaſi corporaliter uidentẽ accipiunt faciem dei: quia ei & cùm pręſentes fiunt, blandiuntur fletibus, & cùm quaſi à conſpectu illius recedunt, moribus detrahũt. Qui tãto amplius de malis ſuis feriendi ſunt, quanto & in occulto cogitationis, recta dei iudicia cognoſcunt. Vnde & ſub-
A ditur: Statim ut ſe cõmouerit, turbabit uos, & ter 17
ror eius irruet ſuper uos.] Cùm ſit naturę incõmutabilis omnipotens deus, in ira iudicij perturbabilis non eſt. Sed humano uerbo motus dei, dicitur ipſa rectitudinis eius diſtrictio, qua humana prauitas feritur. Iuſti autẽ uiri antè deum metuunt, ꝙ eius contra eos ira moueatur: & ne cõmotum ſentiant, tranquillũ timent. At cõtrà peruerſi tũc iam feriri pertimeſcunt, cùm feriuntur: eosq; tunc terror eius à ſomno ſuo torporis exuſcitat, cùm uindicta perturbat. Vnde & per prophetã dicitur: Et Eſa.28
tãtum ſola uexatio intellectũ dabit auditui. Cùm enim de præceptis Dei contemptis atq; deſpectis uerberari per uindictã cœperint, tunc intelligunt quod audierunt. Et Pſal. ait: Cùm occideret eos, Pſal.77
B tunc inquirebant eum. Bene itaq; dicitur: Statim ut ſe cõmouerit, turbabit uos, & terror eius irruet ſuper uos: quia reprobis cordibus non timor requiem, ſed pœna timorem parit. Sequitur:

Quòd ſuperborum gloria in fine luto & cineri comparetur. Caput XIIII

MEmoria ueſtra comparabitur cineri.] Omnes qui cogitatione terrena huic ſeculo cõformantur, per omne quod agunt, huic mundo relinquere ſui memoriã conantur. Alij bellorũ titulis, alij altis ædificiorum mœnibus, alij diſertis doctrinarũ ſecularium libris inſtanter elaborant, ſibiq; memoriæ nomẽ ædificant. Sed cùm ipſa ad finem celerius uita percurrat, quid in ea fixum ſtabit, quando & ipſa celeriter mobilis pertranſit? Aura
C etenim cinerẽ rapit, ſicut ſcriptũ eſt: Non ſic impij Pſal.1
nõ ſic, ſed tanq; puluis quẽ proijcit uentus à facie terræ. Rectè ergo ſtultorũ memoria cineri cõparatur: quia illic ponitur, ubi ab aura rapiat. Quantumlibet etenim quiſq; pro facienda gloria ſui nominis elaboret, memoriã ſuam quaſi cinerem ponit, qui hãc citius uentus mortalitatis rapit. Quo contrà de iuſto ſcriptũ eſt: In memoria æterna erit Pſal.111
iuſtus. Eo ipſo cũ quo facta ſua ſolius dei oculis imprimit, nomẽ ſuæ memoriæ in æternitate figit. Sequitur: Et redigentur in lutũ ceruices ueſtræ.] Sicut per oculũ uiſus, ſic per ceruicẽ ſolet ſuperbia deſignari. Ceruix itaq; in lutũ redigitur, cùm ſuperbus quiſq; humiliatur in morte, & elata caro
D tabeſcit in putredine. Intueamur enim qualia in ſepulchris iaceant diuitũ cadauera, quæ illa in extincta carne ſit imago mortis, quæ tabes corruptionis, & certè ipſi erant qui extollebant honoribus habitis rebus tumebant, deſpiciebant cæteros, & quaſi ſolos ſe eſſe gaudebant: & dum non perpenderent quo tendebant, neſciebant quid erãt. Sed in lutũ ceruix redacta eſt: quia deſpecti iacent in putredine, qui tumebãt in uanitate. In lutũ ceruix redigitur, quia quantũ carnis potentia ualeat, tabes corruptionis probat. Sequitur: Tacete paulìſper, ut loquar quodcunq; mihi mens ſuggeſſerit.] Senſu carnis locutos indicat, quos idcirco ad ſilentiũ reſtringit, ut ea quæ illi mens ſuggeſſerit dicat: Ac ſi apertè dicat: Non ego carnaliter, ſed ſpiritaliter loquor, quia per ſenſum ſpiritus audio, quę per miniſteriũ corporis ꝓfero. Vnde mox ad

alta conſcendit, ſeq; in myſteriis eleuat, et increpationē quam protulerat, ad myſtica uerba permutat, dicens:

Quòd ſancti uiri carnes ſuas dentibus lacerant, cùm internis ſenſibus carnalia opera ſua diſcutiunt. Cap. XV

18 QVare lacero carnes meas dentibus meis, & animā meam porto in manibus meis?] In ſcriptura ſacra dentes aliquādo ſancti prædicatores: aliquādo uerò interni accipi ſenſus ſolent. De ſanctis eñ prædicatoribus ſponſæ dictū
Cant. 4 eſt: Dentes tui ſicut greges tonſarū, quę aſcēderūt de lauacro. Vnde & uni eorū oſtēſis in figura gen-
Act. 10 tibus dicitur: Macta & manduca, id eſt, uetuſtatē earū cōtere, & in corpus Eccleſiæ uide licet in tua membra conuerte. Rurſum quia dentes, interiores ſenſus accipi ſolent: Hieremias propheta teſta-
Thren. 3 tur dicēs: Fregit ad numerū dentes meos. Per dentes etenim cibus frāgitur, ut glutiatur. Vnde non immeritò in dentibus inter nos ſenſus accipimus qui ſingula quæ cogitant, quaſi mandunt & comminuunt, atq; ad uentrem memoriæ tranſmittūt. Quos propheta ad numerū fractos dicit: quia iuxta menſurā uniuſcuiuſq; peccati, intelligētiæ cæcitas generat in ſenſibus, & ſecundū q; quiſq; egit exterius, in eo obſtupeſcit, quod de internis atq; inuiſibilibus intelligere potuit. Vnde rectè etiam
Ezech. 18 ſcriptū eſt: Omnis homo qui comederit uuā acer-
& Hier. 31 bā, obſtupeſcēt dētes eius. Quid nāq; uua acerba, niſi peccatum eſt? Vua quippe acerba, eſt fructus
1 ante tempus. Quiſquis enim præſentis uitæ delectationibus ſatiari deſiderat, quaſi fructus ante tēpus comedere feſtinat. Qui igitur uuam acerbam comedit, dentes eius obſtupeſcunt: quia qui præſentis mūdi delectatione paſcitur, interni eius ſenſus ligantur, ut iam ſpiritalia mandere, id eſt, intelligere nequeant: quia unde in exterioribus delectati ſunt, inde in intimis obſtupeſcunt. Et dū peccato anima paſcitur, panē iuſtitiæ edere nō ualet: quoniā ligati dentes ex peccati conſuetudine, iuſtū quod intus ſapit, edere nequaq; poſſunt. Hoc igit loco quia dētes, ut prædiximus, internos ſenſus accipimus, conſiderare magnopere quid agere iuſti ſoleant, debemus. Qui pleruncq; ſi qua in ſe quāmlibet leuiter carnalia eſſe deprehēdunt, hæc in internis ſenſibus retractantes, uehemēter in ſe-
D metipſis inſequuntur, afflictione ſe conterunt, magnisq; cruciatibus uel minima in ſe praua dijudicant, atq; hæc per pœnitētiam damnāt. Quod idcirco agunt, ut in conſpectu æterni iudicis & ipſi inueniri, inquantū eſt poſſibile, irreprehenſibiles debeant: & hi qui eos ſic ſe iudicare conſpiciunt, emendare ſemetipſos à culpis grauioribus inardeſcant. Quod uidelicet beatus Iob, corā amicis ſuis temporalē gloriā tenentibus, & tranſeuntia bona laudantibus, fecerat: ſed tamen eorum ſenſum ad cognoſcēdam utilitatē flagelli ſui perducere non ualebat: ut ſcilicet pēſare poſſent, q; non ſolū proſpera omnipotens Deus tribueret, ſed nonnunq; etiā aduerſa propitius irrogaret. Vnde bene nūc dicit: Quare lacero carnes meas dētibus meis?]

A Ac ſi apertè dicat: Cur internis ſenſibus carnalia ſi qua fuerint in me facta diſcutio, ſi meis ſpectatoribus prodeſſe nō poſſum? Vbi & aptè ſubditur:

Quòd ſancti uiri animam ſuam in manibus portāt, cùm bonorum operum exempla proximis oſtendunt. Cap. XVI

ET animam meam porto in manibus meis?] 19 Animam in manibus portare, eſt intentionē cordis in operatione oſtendere. Habent nāq; hoc iuſti proprium, ut in omne quod dicunt, atq; omne quod agunt, non ſolùm profectum ſuum, ſed etiam proximorum ædificationem quærant. Et aliquando in quibuſdam ſemetipſos dijudicant, ut pigros auditores ad cōſiderandos ſemetipſos reuocent. Aliquando bona opera oſtendunt, ut ſpectatores eorum erubeſcant non imitari quod uident. Nam ſcriptū eſt: Videāt ueſtra bona opera, B Mat. 5
& glorificent patrē ueſtrū qui eſt in cœlis. Qui igitur intentionē ſuam per opera inſinuat, animam ſuā in manibus portat. Sed cùm iuſtus quiſq; nec ſe dijudicando, nec bona opera oſtendendo, utilitati proximorum proficit, per hoc quod egerit, ad uerba doloris redit. Vnde rectè nunc dicit: Quare lacero carnes meas dentibus meis, & animam meam porto in manibus meis?] Id eſt, cur uel me diſtrictè corā hominibus dijudico, uel quid appetam in opere oſtendo: ſi utilitati proximorū, nec mala dijudicando, nec bona oſtēdendo proficio? Sed tamen iuſti etiam cùm hæc dicunt, nunquam à præbendo proximis bono exemplo deficiunt. Vnde adhuc coram amicis ſuis beatus Iob uirtutem patientiæ exhibens & oſtendens, ait:
C

Quòd uirtus patientiæ non in proſperis, ſed in aduerſis agnoſcatur. Cap. XVII

ETiam ſi occiderit me, in ipſo ſperabo.] Nunquam eſt patiētiæ uirtus in proſperis. Ille autem uerè eſt patiens, qui & aduerſis atteritur, & tamen ab ſpei ſuæ rectitudine non curuatur. De reprobis nanq; ſenſu ſcriptū eſt: Confitebitur tibi, Pſal. 48
cū beneſeceris ei. In hoc itaq; mēs iuſta ab iniuſta diſcernitur: q; omnipotentis dei laudē & inter aduerſa confitetur, q; non cū rebus frangit, non cum caſu gloriæ exterioris cadit: ſed in hoc magis qualis cum rebus fuerit demonſtrat: quę & ſine rebus robuſtior ſtat. Sequitur: Verūtamen uias meas in cōſpectu eius arguam: & ipſe erit ſaluator meus.] Cùm Paulus apoſtolus dicat: Si noſmetipſos 1. Cor. 11
D dijudicaremus: non utiq; iudicaremur: eo tunc dominus ſaluator inuenit: quo nunc pro timore dei peccatū noſtrū à nobiſmetipſis redarguit. Vnde electi quiq; culpis ſuis nunq; ſciūt parcere, ut poſſint culparū iudicē placatū inuenire. Et uerè eum poſtmodū inuenire ſaluatorē credunt, quē diſtrictè modo iudicē metuūt. Nam qui ſibi nūc in culpa parcit, ei poſtmodū in pœna nō parcitur. Dicit ergo: Veruntamē uias meas in cōſpectu eius arguam. Quæ uerò utilitas de hac argutione ſequatur, adiūgat: Et ipſe erit ſaluator meus. Sequitur:

Quòd hypocritæ dum hominum iudicia quærunt, diuino ſe iudicio nō exhibent: nec ante Deum uenit, cuius uitam Deus moresq; contemnit: & quòd duobus modis ſancti in conſpectu Dei ueniant. Caput XVIII

Non

NOn eñ ueniet in cōſpectu eius omnis hypocrita.] Cùm cōſtet q; iudex ueniēs agnos ad dexterā, hœdos uerò ad ſiniſtrā ponat: qua nūc ratione dicit: in cōſpectu eius hypocrita nō eſſe uenturū: qui ſcilicet ſi inter hœdos erit, ad ſiniſtrā iudi
20 cis apparebit? Sed ſciendū eſt q; duobus modis in cōſpectu domini uenimus. Vno quidē quo hic peccata noſtra ſubtiliter perpendētes, in eius nos cōſpectu punimus: & flēdo dijudicamus. Nā quoties cōditoris noſtri potentiam ad ſenſum reducimus, toties in cōſpectu illius ſtamus. Vnde rectè
3. Reg. 17 per uirum Dei Heliā dicit: Viuit dñs Deus Iſrael, in cuius cōſpectu ſto. Alio quoq; modo in cōſpectu domini uenimus, cùm in extremo iudicio ante tribunal eius aſſiſtimus. Hypocrita igit per examē ultimū, ante cōſpectum iudicis uenit: ſed quia
B modo culpas ſuas conſiderare ac deflere diſſimulat: in cōſpectu domini uenire recuſat. Sicut enim iuſti uiri cū diſtrictionē uenturi iudicis cōtēplant: peccata ſua ad memoriā reducūt: deflēt: quæ cōmiſerūt: et diſtrictè ſe iudicāt ne iudicent: ita hypocritæ quo exterius hominibus placent, eo ſe interius aſpicere negligūt: totosq; ſe in uerbis proximorū fundūt: & ſanctos ſe eſſe eſtimāt: quia ſic ſe haberi ab hominibus penſant. Cūq; mentē per uerba ſuæ laudis ſparſerint: nunq; hanc ad cognitionē reducūt culpæ: nunq; cōſiderant ubi internū iudicē offendāt: nihil de eius diſtrictiōe metuūt: quia ſic ſe placuiſſe ei, ſicut hominibus credūt. Qui ſi terrorē eius ad mentē reducerēt: hoc ipſum quod in mala intentione poſiti placēt hominibus, plus timerēt.
C Bene itaq; dicit: Nō enim ueniet in cōſpectu eius omnis hypocrita: quia diſtrictionē Dei ante oculos nō ponit, dum placere humanis oculis cōcupiſcit. Qui ſi mentē ſuā diſcutiēs, ſemetipſum in conſpectu Dei poneret: profectò iam hypocrita non eſſet. Sequit: Audite ſermonē meū: & ænigmata percipite auribus ueſtris.] Per hoc q; ænigmata nominat: figuratas ſe habere locutiones demonſtrat. Vnde aptè quoq; uoce fidelis populi ſubdit:

Quòd ſancti etſi hoc agant, quòd exterius non labuntur in opere, nequaquam tamen hoc agunt, ut non labantur in cogitatione. Cap. XIX

SI fuero iudicatus, ſcio quia iuſtus inueniar.] Quod ab eiuſdē etiā beati Iob perſona nō diſcrepat: quando hoc ipſe foris de ſeipſo loquitur:
D
Iob 1 quod de illo ueritas hoſti eius interius dixerat: Vidiſti ſeruū meū Iob, q; nō ſit ei ſimilis ſuper terrā? Et quidē idē uir ualde eſt inferius quod de ſe memorat, q; quod de illo dominus dixerat. Aliud eſt eñ iuſtum eſſe, aliud eſt ei ſimilē non eſſe. Humiliter igit de ſemetipſo ſenſit: qui dum iuſtus ſine cōparatione extitit: nō ſe pręceteris, ſed iuſtū tantū-
21 modo inueniri poſſe memorauit. Hoc tamē in eius uerbis uidē habere quæſtionis, quod qui ſuperius dixit: Vias meas in cōſpectu eius arguā: & inferius dicit: Cōſumere me uis peccatis adoleſcētiæ meæ: & peccata ſua ſubtiliter agnoſcēs, adhuc longè inferius adiungit: Signaſti quaſi in ſacculo delicta mea, nunc ait: Si fuero iudicatus, ſcio quia iuſtus inueniar. Necq; eñ ſimul conuenire queunt
A peccata & iuſtitia. Sed ſanctus uir ſibi iniquitatē tribuēs, & omnipotēti domino purgationē ſuam: & peccatorē ſe cognoſcit ex ſe, & iuſtū ſe factum nō ignorat ex munere. Qui in recto quoq; opere poſitus, ex abundāti gratia meruit flagella ſuſtinere. Iamq; ſe in iudicio iuſtū inueniri gaudet: qui ſe ante iudiciū percuſſum uidet. Vnde & cùm longè poſt dicat: Signaſti quaſi in ſacculo delicta mea, ſtatim ſubdit: Sed curaſti iniquitatē meam. Qui ergo iuſtū inueniri ſe in iudicio memorat: nequaq; ſe iuſtè flagellatū negat: quāuis flagello eius dominus non peccata ſtuduit tergere, ſed merita augere. Sequitur: Quis eſt qui iudicet mecum? ueniat.] Sancti uiri ita ſe in operibus ſuis Deo autore cuſtodiūt, ut omnino unde accuſent, exterius nō in-
B ueniat: interius uerò in cogitationib. ſuis tanta ſe cautela circūſpiciunt: ut ſi fieri ualeat, ſemper irreprehēſibiles interni iudicis oculis aſſiſtāt. Sed quātum agere poſſunt, ne exterius labantur in opere, tantū interius agere nequaq; poſſunt, ut nunq; labant in cogitatione. Humana enim conſciētia eo ipſo quo ab intimis recedit, ſemper in lubrico eſt. Vnde fit ut etiā ſancti uiri frequēter labant in corde. Beatus ergo Iob tam uoce ſua, q; uoce electorū loquens, dicat: Quis eſt q; iudicet mecū? ueniat. Quia eñ in exterioribus actibus unde reprehēdatur nō habet: libere accuſatorē quærit. Quia uerò etiā iuſtorū corda ſemetipſa nōnunq; de ſtulta cogitatione reprehēdunt: propter hoc fortaſſe ſubditur: Quare tacēs cōſumor?] Tacēs eñ cōſumit, qui de ſtulta ſe cogitatione reprehendēs, apud ſe-
C metipſum dente cōſciētiæ mordet. Ac ſi apertè dicat: ſic uixi ut accuſatorē exterius nullū timerē: utinam ſic uixiſſem, ut intra memetipſum accuſatricem cōſcientiā non haberē. Tacēs enim cōſumit, qui intus in ſe inuenit unde uratur. Sequit: Duo tantū ne facias mihi: & tunc à facie tua nō abſcondar.] Hoc loco quid Dei faciē, niſi animaduerſionē debemus accipere? In qua dū peccata reſpicit, punit. A qua uidelicet nullus etiā iuſtus abſcōdit: ſi duo q̄ poſtulat, nō admoueant, de quib. ſubdit:

Quòd ſancti patres ad eam legem uenire deſiderabant, in qua non timore ſeruirent, ſed amore. Cap. XX

MAnum tuā lōgè fac à me, & formido tua nō 22
me terreat.] In quib. uidelicet duobus quid aliud per prophetiæ uocē, q; tempus gratiæ & redēptionis inquirit? Lex nanq; ſub percuſſione ultionis populū tenuit: ut quiſquis ſub illa peccaret, protinus morte puniret. Nec plebs Iſraelitica ex amore domino, ſed ex timore ſeruiebat. Nunq; uerò impleri iuſtitia per timorē poteſt: quia iuxta Io- 1. Ioan. 4
annis uocē, perfecta charitas foras mittit timorē. Et Paulus quoq; adoptionis filios cōſolat, dicēs: Rom. 8
Non accepiſtis ſpiritū ſeruitutis iterum in timore: ſed accepiſtis ſpiritū adoptionis filiorū, in quo clamamus, abba pater. Ex uoce igit generis humani, legalis percuſſionis duritiā tranſire cōcupiſcens, atq; à formidine peruenire ad dilectionē appetēs, quæ duo à ſe omnipotēs Deus lōgè faciat exorat, dicēs: Manum tuā longè fac à me: & formido tua nō me terreat, id eſt, percuſſionis duritiā remoue

à me,formidinis pondus tolle:ſed irradiante gra-
tia dilectionis,ſpiritum ſecuritatis infunde:quia ſi
longè à percuſſione & formidine non fuero : ſcio
quia à diſtrictione tui examinis non abſcondar:
quoniã in conſpectu tuo iuſtus eſſe non ualet,qui
tibi non per dilectionem,ſed per formidinem ſer-
uit. Vnde & ipſam conditoris ſui præſentiã,quaſi
familiariter ac corporaliter quærit : ut per hanc &
audiat quod ignorat,& in his audiatur quę nouit.
Nam protinus adiungit: Voca me,& reſponde-
bo tibi:aut certè loquar:& tu reſponde mihi. Qui
dum humanis oculis per aſſumptam carnẽ appa-
ruit : ſua hominibus peccata aperuit, quæ & per-
petrabant & neſciebant. Vnde ſubditur:

*Quòd à luce ueritatis in tantas ignorantiæ tenebras corrue-
rimus, ut noſipſos ignoremus.* Cap. XXI

QVantas habeo iniquitates & peccata,ſcele
ra mea & delicta oſtende mihi.] Quamuis
uocare ac reſpõdere intelligi & aliter poſ-
ſit. Vocare eñ dei,eſt nos amãdo & eligendo re-
ſpicere.Reſpõdere aũt noſtrũ,eſt amore illius bo-
nis operibus parere. Vbi aptè additur. Aut certè
loquar,& tu reſpõde mihi.Loquimur nanq;,cùm
eius faciem per deſiderium poſtulamus.Reſpon-
det uerò deus loquentibus,cùm nobis ſe amanti-
bus apparet.Sed quia quiſquis æternitatis deſide
rio anhelat: ſemetipſum ſubtiliter reprehendens,
facta ſua diſcutit:& ne quid in illo ſit, in quo auto
ris ſui faciẽ offendat quęrit,rectè ſubiũgit:Quan-
tas habeo iniquitates & peccata:ſcelera mea & de
licta oſtẽde mihi.Iſte in hac uita iuſtorũ labor eſt:
ut ſemetipſos inueniant:& inueniẽtes,flendo atq;
corrigendo ad meliora perducãt. Et quãuis inter
iniquitatẽ atq; peccatũ nihil diſtare perhibeat Io-
1.Ioan.3 annes Apoſtolus,qui ait:Iniquitas peccatũ eſt: i-
pſo tamẽ uſu loquẽdi plus iniquitas q̃ peccatũ ſo
nat:& omnis ſe homo liberè peccatorẽ fatetur:ini
23 quũ uerò dicere nõnunq̃ erubeſcit. Inter ſcelera
uerò & delicta hoc diſtat,ꝙ ſcelus etiã põdus pec
cati trãſit:delictũ uerò pondus peccati non trãſit:
quia & cùm offerri ſacrificiũ per legẽ iubetur : ni-
mirũ præcipit ſicut pro peccato,ita etiã pro deli-
cto.Et nonnunq̃ ſcelus in opere eſt: delictũ uerò
plerunq; in ſola cogitatione. Vnde & per Pſalmi-
Pſal.18 ſtam dicit:Delicta quis intelligit? Quia uidelicet
peccata operis tãto citius cognoſcunt, quãto ex-
terius uident:peccata uerò cogitationis eo ad in-
telligendũ difficilia ſunt, quo inuiſibiliter perpe-
trant. Quiſquis igit æternitatis deſiderio anxius,
apparere uenturo iudici deſiderat mundus, tanto
ſe ſubtilius nũc examinat, quanto nimirũ cogitat,
ut tũc terrori illius liber aſſiſtat,& oſtẽdi ſibi exo-
rat ubi diſplicet:ut hoc in ſe per pœnitentiã puni-
at,ſeq; hic dijudicãs iniudicabilis fiat.ſed inter hęc
intueri neceſſe eſt,quanta peregrinationis noſtrę
pœna nos percutit,qui in eã cæcitatẽ uenimus ut
noſipſos ignoremus.Perpetramus mala,nec tamẽ
hęc celerius deprehẽdimus uel perpetrata excluſa
quippe mẽs à luce ueritatis, nil in ſe niſi tenebras
inuenit,& plerũq; in peccati foueã pedẽ porrigit,
& neſcit.ꝗd nimirũ de ſola exilij ſui cęcitate patit;

A quia ab illuminatione domini repulſa, & ſemeti-
pſam uidere perdidit,quę autoris ſui faciẽ nõ ama
uit. Vnde & ſubdit:Cur faciẽ tuã abſcõdis,& arbi
traris me inimicũ tuũ?] Humanũ genus contẽpla
tionẽ lucis intimę habuit in paradiſo:ſed ſibimet-
ipſi placẽs,quo à ſe receſſit,lumẽ cõditoris perdi-
dit, eiuſq; faciẽ declinãdo ad ligna paradiſi fugit:
quia poſt culpã uidere metuebat,quẽ amare con-
ſueuerat.ſed ecce poſt culpã uenit in pœnã:ex pœ
na aũt ad amorẽ redit:quia qs fuerit culpę fructus
inuenit:atq; illã faciẽ quam timuit in culpa,excita
tus requirit ex pœna:ut iã caliginẽ cęcitatis ſuę fu
giat,atq; hoc ipſum ꝙ autorẽ ſuũ nõ uidet, graui-
ter perhorreſcat.Quo uidelicet deſiderio cõpun-
ctus ſanctus uir clamat: Cur faciẽ tuã abſcõdis,&
B arbitraris me inimicũ tuũ? quia ſi ut amicũ aſpice
res,tuę me uiſionis lumine nõ priuares.Qui mobi
litatẽ quoq; cordis humani ſubſequens adiungit:

*Quòd rectè homo folio cõparetur, qui tentationibus ſuis,
quaſi uentorum flatibus agitatur.* Cap. XXII

COntra foliũ quod uẽto rapit oſtendis poten
tiã tuã, & ſtipulã ſiccã perſequeris?] Quid
eſt enim homo niſi foliũ,qui uidelicet in paradiſo
ab arbore cecidit? quid eſt niſi foliũ, qui tẽtatiõis
uento rapit,& deſideriorũ flatibus leuat? Mẽs 24
quippe humana quot tentationes patit, quaſi tot
flatibus mouet. Hanc eñ plerunq; ira perturbat:
cùm recedit ira ſuccedit inepta lætitia.Luxurię ſti
mulis urget,æſtu auaritiæ longè lateq; ad ambien
C da quę terrena ſunt tendit. Aliquãdo hanc ſuper-
bia eleuat,aliquãdo uerò inordinatus timor in in-
timis deponit.Quia ergo tot tentationũ flatib.le-
uatur & ducit,rectè folio homo cõparatur. Vnde
bene quoq; per Eſaiã dicit:Cecidimus quaſi foliũ
uniuerſi:& iniquitates noſtræ quaſi uentus abſtu- Eſa.64
lerũt nos. Quaſi uẽtus qppe nos iniquitas abſtu-
lit:quia nullo fixos uirtutis põdere in uanã elatio
nẽ leuauit.Bene aũt poſt foliũ etiam ſtipula appel
latur homo.Qui enim arbor fuit in conditione,fo
lium à ſemetipſo factus eſt in tentatione: ſed pòſt
ſtipula apparuit in deiectione.Quia enim de alto
cecidit:folium: quia uerò per carnem terræ proxi
mus fuit,etiã cùm ſtare uidebatur,ſtipula eſſe me-
moratur.Sed quia uiriditatem intimi amoris per-
D didit,iam ſtipula ſicca eſt. Conſideret itaq; uir ſan
ctus,& homo quantæ uilitatis ſit,& Deus quantę
diſtrictionis,& dicat: Contra folium quod uento
rapitur,oſtendis potentiam tuam,& ſtipulam ſic-
cam perſequeris? Ac ſi apertè deploret dicẽs:Cur
tanta rectitudine impetis eum, quem ſic infirmũ
eſſe in tentatione cognoſcis. Sequitur:

*Quòd peccata noſtra Deus ſcribere dicitur,cùm ea uel diu-
tius punit, uel retinet punienda.* Cap. XXIII

SCribis enim contra me amaritudines.] Quia
omne quod loquimur trãſit,quod uerò ſcribi
mus manet:deus nõ loqui ſed ſcribere amaritudi-
nes dicitur: cùm diu ſuper nos eius flagella perdu
rant. Semel quippe peccãti homini dictũ eſt:Ter
ra es,& in terrã ibis.Et ſæpe apparẽtes angeli ho-
minib.pręcepta dederũt.Moyſes legiſlator per di
ſtrictionẽ peccata coercuit. Ipſe unigenit' ſummi
patris

patris ad nos redimẽdos uenit: moriẽdo mortem A
abſorbuit:uitã perpetuã denũciauit nobis, quam
oſtẽdit in ſe.Sed tamẽ illa quę in paradiſo data eſt
de morte carnis noſtrę ſententia,ab ipſo initio ge
neris humani,uſq; ad finẽ ſeculi non mutat. Quis
eſt eñ homo qui uiuit,& nõ uidebit mortẽ?ꝗd be
Pſal.57 ne rurſum Pſalmiſta intuẽs ait: Tu terribilis es, &
quis reſiſtet tibi? ex tũc ira tua.Quia uidelicet pec
cãti in paradiſo homini irat' ſemel de mortalitate
carnis noſtræ ſententiã fixit: quę nũc & uſq; ad ul
timũ mutari nullo modo ualebit.Dicat ergo:Scri
bis contra me amaritudines.Vbi adhuc ſubditur:

*Quòd grauia ſint in conſpectu Dei peccata iuuenum & ſe-
num : ſi & iuſti ſic metuunt qui in adoleſcentiæ teneritudi-
ne deliquerunt.* Cap. XXIIII

25 ET conſumere me uis peccatis adoleſcentiæ B
meæ.] Ecce uir iuſtus quia in iuuẽtute ſua ſe
peccaſſe nõ inuenit,adoleſcẽtię facta pertimeſcit.
Sed ſciendũ eſt,quia ſicut in corpore, ita ſunt etiã
incrementa ætatis in mẽte.Prima qppe hoĩs ætas
infantia eſt,cũ etſi innocẽter uiuit,neſcit tamẽ fari
innocentiã quã habet. Ac deinde pueritia ſequit:
in qua iã ualet dicere quod uult: cui ſuccedit ado-
leſcẽtia,quę uidelicet prima eſt ætas in operatiõe,
quã iuuẽtus ſeqt,ſcilicet apta fortitudini:ac poſt-
modũ ſenectus,etiã per tẽpus iã cõgrua maturita
ti.Quia igit primã ętatẽ aptã bonis actibus adole
ſcentiã diximus: & iuſti uiri cùm in magna mẽtis
maturitate proficiũt,nõnunq̃ ad memoriã actio-
nũ ſuarũ initiũ reducũt:ſeq; tantũ de ſuis primor- C
dijs reprehendũt,quantũ ex grauitate mẽtis altius
profecerũt : quia eo indiſcretos ſe fuiſſe inueniũt,
ꝗ diſcretionis artẽ poſtmodũ plenius cõſequunt:
rectè nunc per ſancti uiri uocẽ,adoleſcẽtiæ pecca
ta formidant.Quod ſi ad ipſam literam eſt tenen-
dum,hinc conſiderandum eſt, quantũ ſint grauia
peccata iuuenum & ſenum:ſi & illud ſic iuſti me-
tuũt,quod in infirma ætate deliquerũt. Sequitur:

*Quòd pes hominis in neruo ponitur,cum praua eius inten-
tio diſtricto iudicio punienda ligatur.* Cap. XXV

POſuiſti in neruo pedẽ meũ, & obſeruaſti oẽs
ſemitas meas, & ueſtigia pedũ meorũ cõſide
raſti.] In neruo de' pedẽ hominis poſuit, quia pra
uitatẽ illius forti diſtrictionis ſuæ ſentẽtia ligauit.
cuius oẽs ſemitas obſeruat, quia ſubtiliter ſingula D
eius quæq; dijudicat.Semita etẽim anguſtior ſolet
eſſe q̃ uia.Quia aũt uias actiones,nõ immeritò ſe
mitas ipſas actionũ cogitatiões accipimus. Deus
itaq; omnes ſemitas obſeruat:quia in ſingulis qui
buſq; noſtris actib.etiã cogitatiões pẽſat.Et ueſti
gia pedũ cõſiderat:quia intẽtiões noſtrorũ operũ
q̃ rectè ponãt examinat:ne & hoc ꝗd bonũ agit,
nõ recto deſiderio agat. Poſſunt quoq; per pedũ
ueſtigia,quædã malè acta ſignari,nã pes in corpo
re,eſt ueſtigiũ in uia. Et plærũq; dũ quædã praua
agimus,intuentib. hoc fratribus exemplũ malum
prębemus:& quaſi inflexo extra uiã pede,ſequen
tibus ueſtigia diſtorta relinquimus:dũ per noſtra
opera ad ſcandalũ aliena corda prouocamus. Val
de aũt laborioſum eſt cuſtodire ne mala homo fa-
cere audeat,ne in bonis actibus per intentionẽ ti-

tubet:& inter recta opera ſiniſtra eũ cogitatio illu
dat. Quæ tñ cuncta omnipotens Deus ſubtiliter
examinat: atq; in iudicio ſingula repenſat.Sed qñ
homo qui carnis ſuæ infirmitate cõſtringitur,con
tra cuncta ualeat ſubtiliter aſſurgere: atq; incõcuſ
ſa cogitatiõe rectitudinẽ tenere? Vnde aptè ſub-
ditur: Qui quaſi putredo conſumendus ſum, &
quaſi ueſtimentũ quod comeditur à tinea.] Sicut
enim ueſtimentũ à de ſe exorta tinea comedit: ita
homo in ſemetipſo habet putredinẽ,de qua con-
ſumatur: atq; hoc eſt,quod eſt, unde conſumatur
ut nõ ſit.Quod intelligi & aliter poteſt,ſi ex uoce
tentati hominis dicatur: Qui quaſi putredo con-
ſumendus ſum, & quaſi ueſtimentũ quod come-
dit à tinea.Homo eñ quaſi putredo conſumitur,
dum carnis ſuæ corruptione cõterit.Cui quia im-
munda tẽtatio nõ aliundè,ſed à ſemetipſo naſcit:
more tineę carnẽ tentatio,quaſi ueſtẽ de qua exijt
conſumit.In ſemetipſo quippe habet homo unde
tentet.Quaſi ergo tinea ueſtẽ cõſumit,quę ex ue-
ſte eadẽ proceſſit.Sciẽdũ quoq; ꝙ tinea ſine ſoni-
tu perforat ueſtimentũ, & plærunq; cogitatio ita
trãsfigit mentẽ,ut mens ipſa nõ ſentiat,niſi poſtq̃
fuerit eius aculeo transfixa. Bene ergo dicitur ꝙ
homo tanquã ueſtimentum à tinea conſumitur:
quia nonnunq̃ tentationum noſtrarũ uulnera nõ
agnoſcimus,niſi poſtquam ab eis confoſſi in men
te fuerimus. Quam uidelicet infirmitatẽ noſtram
bene adhuc ſanctus uir conſiderans,adiungit:

Caput decimumquartum textus beati Iob.

HOmo natus de muliere,breui ui
uẽs tẽpore, repletur multis miſe
rijs,q quaſi flos egreditur & cõ-
teritur, & fugit uelut umbra, &
nunq̃ in eodẽ ſtatu permanet. Et dignũ du
cis ſuper huiuſcemodi aperire oculos tuos,
& adducere eũ tecũ in iudiciũ? Quis poteſt
facere mundũ de immundo conceptũ ſemi
ne? Nonne tu qui ſolus es? Breues dies ho-
minis ſunt,numerus mẽſiũ eius apud te eſt:
Conſtituiſti terminos eius, q pręteriri non
poterũt.Recede ergo paululũ ab eo ut quie
ſcat, donec optata ueniat ſicut mercenarij
dies eius.Lignũ habet ſpẽ.Si p̃ciſum fuerit,
rurſum uireſcit,et rami eius pullulãt:ſi ſenu
erit in terra radix eius, & in puluere emor-
tuus fuerit trũcus illius,ad odorẽ aquę ger-
minabit:& faciet comã quaſi cũ primũ plan
tatũ eſt.homo uerò cũ mortuus fuerit,et nu
datus,atq; conſumptus,ubi quæſo eſt?quo
modo ſi recedãt aquę de mari, et fluuius ua
cuefactus areſcat, ſic homo cùm dormierit.
nõ reſurget.Donec atterat cœlũ,nõ euigila
bit,nec cõſurget de ſomno ſuo. Quis mihi
hoc tribuat,ut in inferno protegas me,et ab

scōdas me donec pertranseat furor tuus, & constituas mihi tepus in q̄ recorderis mei? Putas ne mortuus homo rursum uiuat? cunctis dieb. quib. nunc milito, expecto donec ueniat immutatio mea. Vocabis me, & ego respōdebo tibi. Operi manuū tuarū porrige dexterā. Tu quidem gressus meos dinumerasti, sed parce peccatis meis. Signasti quasi in sacculo delicta mea, sed curasti iniquitatē meā. Mons cadēs defluit, & saxum transfertur de loco suo. lapides excauant aquę, & alluuiōe paulatim terra cōsumitur: & homines ergo similiter perdes. Roborasti eū paululū, ut in perpetuū trāsiret. Immutabis faciē eius, & emittes eū. Siue nobiles fuerint filij eius siue ignobiles, non intelliget. attamē caro eius dum uiuet, dolebit: & anima illius super semetipso lugebit.

Humanæ uitæ breuitatē & calamitatē describit. Cap. XXVI

26 HOmo natus de muliere, breui uiuēs tēpore, repleē multis miserijs.] In sacro eloquio mu-
lier aut pro sexu ponit, aut pro infirmitate. Pro se-
Gal. 4 xu quippe, sicut scriptū est: Misit deus filiū suū factum ex muliere, factum sub lege. Pro infirmitate
Eccl. 42 uerò, sicut per quēdam sapientē dicit: Melior est iniquitas uiri, q̄ bene faciēs mulier. Vir ēn, fortis
C quilibet & discretus uocat: mulier uerò mēs infirma uel indiscreta accipit. Et sæpe cōtingit, ut etiā discretus quisq̄ subitò labat in culpam: atq̄ indiscretus alius & infirmus bonā exhibeat operationem. Sed is qui indiscretus atq̄ infirmus est: non nunquam de eo quod bene egerit, amplius eleuatur, atque grauius in culpam cadit: discretus uerò quisq̄ ex eo quod malè se egisse intelligit, ad districtionis regulā arctius se reducit: & inde altius ad iustitiā proficit, unde ad tempus à iustitia cecidisse uidebatur. Qua in re rectè dicit: Melior est iniquitas uiri, q̄ bene faciēs mulier: quia nonnunq̄ etiā culpa fortiū, occasio uirtutis fit: & uirtus infirmorum, occasio peccati. Hoc igitur loco mulieris nomine quid nisi infirmitas designat, cùm dicit: Homo natus de muliere? Acsi apertius dicat: Quid in se habebit fortitudinis, qui natus est ex infirmitate? Breui uiuens tempore, repleē multis miserijs.] Ecce uiri sancti uocibus, pœna hominis breuiter est expressa: quia & angustat ad uitam, & dilatat ad miseriā. Si enim subtiliter consideret, omne quod hic agit, pœna & miseria est. Ipsi etenim corruptioni carnis seruire ad necessaria atq̄ concessa, miseria est: ut contra frigus uestimenta, contra famē alimenta, contra æstum frigora requirantur. Quòd multa cautela custodit salus corporis, q̄ etiā custodita amittit, amissa cum graui labore reparatur: & tamen reparata in dubio semper est: quid hoc aliud q̄ mortalis uitæ miseria est? Quòd amamus amicos, suspecti ne offendi ualeāt: formidamus inimicos, atq̄ securi de eis nō sumus utiq̄,

A quos formidamus: q̄ plerūq̄ inimicis sic cōsidenter quasi amicis loquimur: & nonnunq̄ pura uerba proximorum, & multum nos fortasse diligentium, quasi uerba suscipimus inimicorū: & qui falli nunq̄ uel fallere uolumus, ex cautela nostra graiuus erramus: quid itaq̄ hoc nisi humanæ uitæ miseria est? Quòd amissa cœlesti patria repulsus homo delectat exilio, grauat curis, & tamen cogitare dissimulat q̄ graue sit, quia multa cogitātur: q̄ priuatus est interno lumine, & tamen in hac uita diu uult perpeti cæcitatē suam: quid hoc aliud q̄ de pœna nostra nata miseria est? Sed quamuis diu hic stare desideret, ipso tamen cursu mortalis uitę impellit ut egrediat. Vnde uir sanctus rectè subiungit:
B Qui quasi flos egreditur & conteritur: & fugit uelut umbra, & nunquā in eodem statu permanet. Quasi flos etenim egreditur, quia nitet 27
in carne: sed conteritur, quia redigitur in putredinem. Quid enim sunt nati homines in mundo, nisi quidā flores in cāpo? Tendamus oculos cordis in hanc latitudinē mūdi præsentis, & ecce quasi tot floribus, quot hominib. plenus est. Vita itaq̄ in carne, flos in fœno est. Vnde bene per Psalmistam dicit: Homo sicut fœnū dies eius, et flos agri, Psal. 102
ita florebit. Esaias quoq̄ ait: Omnis caro fœnū, & Esa. 40
omnis gloria eius sicut flos agri. Homo etēm more floris procedit ex occulto, & subitò apparet in publico: qui statim ex publico per mortem retrahitur ad occultum. Carnis nos uiriditas ostendit,
C sed ariditas pluueris ab aspectibus retrahit. Quasi flos apparuimus qui nō eramus: quasi flos arescimus, qui temporaliter apparebamus. Et quia per momenta homo quotidie compellitur ad mortē: rectè adiungit: Et fugit uelut umbra, & nunquā in eodem statu permanet.] Sed cùm sol quoq̄ indesinenter cursum suum peragat: nunquamq̄ se in stabilitate figat: cur cursus uitæ hominis umbrę potius quàm soli comparat, nisi quia amisso amore conditoris, calorem cordis perdidit, & in solo iniquitatis suæ frigore remansit? Quia iuxta ueritatis uocem: Abundabit iniquitas, & refrigescet Matth. 24
charitas multorum. Qui igitur in amore dei, cordis calorem non habet: nec tamen uitam quam diligit tenet: scilicet uelut umbra fugit. Vnde rectè quoq̄ de illo scriptū est: quia secutus est umbram.
D Bene autem dicitur: Et nunquam in eodem statu permanet: quia dum infantia ad pueritiā, pueritia ad adolescentiā, adolescentia ad iuuentutē, iuuentus ad senectutem, senectus transit ad mortem: in cursu uitæ præsentis ipsis suis augmentis ad detrimenta impellitur: & inde semper deficit, unde se proficere in spatiū uitæ credit. Fixū etem statū hic habere nō possumus, ubi transituri uenimus: atq̄ hoc ipsum nostrū uiuere, quotidie à uita trāsire est. Quē uidelicet lapsum primus homo ante culpam habere nō potuit, quia tēpora eo stāte transiebāt. Sed postq̄ deliquit, in quodā se quasi lubrico temporalitatis posuit: & qa cibū comedit uetitū, status sui protinus inuenit defectū. Quā tamē mutabilitatē nō solū exterius, sed interius quoq̄ homo patit, dū ad meliora opera exurgere conat. Mēs, etenim

enim mutabilitatis suæ pondere ad aliud semper A
impellitur quàm est: & nisi in statu suo arcta custodię disciplina teneatur, semper in deteriora dilabitur. Quæ enim semper stantē deseruit, statū quem habere potuit, amisit. Vnde nunc cùm ad meliora nititur, quasi contra ictum fluminis conatur. Cùm uerò ab intentione ascendendi resoluitūr, sine la-
28 bore ad ima reducitur. Quia enim in ascensu
labor est, in descensu ocium: intraturos per an-
Luc. 13 gustam portam dominus admonet, dicens: Contendite intrare per angustam portam. Dicturus quippe angustæ portæ introitum, præmisit, contendite: quia nisi mentis contentio ferueat, unda mundi non uincitur, per quam anima semper ad ima reuocatur. Quia igitur homo uelut flos nascitur & cōteritur: quia sicut umbra fugit, atq̄ in statu suo nunquam permanet, quid in hac considerationę subiungat, audiamus. Sequitur: Et dignū ducis super huiuscemodi aperire oculos tuos & adducere eum tecum in iudicium?] Considerauit quippe superius & omnipotentis Dei potentiam, & infirmitatem suam: deduxit ante oculos se & Deum, pensauit quis cum quo ad iudiciū ueniat. Vidit hinc hominem, inde conditorem, id est puluerē & Deū, & rectè ait: Et dignū ducis super huiuscemodi aperire oculos tuos? Omnipotēti deo oculos aperire, est iudicia exercere, quē feriat uidere. Nam quasi clausis oculis non uult aspicere, quē non uult ferire. unde mox de ipso quoq̄ iudicio adiūgit: Adducere eum tecum in iudiciū?
C Sed quia contemplatus est ad iudiciū uenientem deum, rursum considerat infirmitatem suam. Videē quia mundus per semetipsum esse non possit, qui ut esse possit, de immunditia processit, atque subiungit: Quis potest facere mundum de immundo conceptum semine? Nonne tu qui solus es?] Is qui per se solus est mundus, mundare præualet immunda. Homo enim in corruptibili carne uiuens, habet tentationum immunditias impressas in semetipso: quia nimirū eas traxit ab origine. Ipse quippe propter delectationem carnis eis conceptio, immunditia est. Vnde & Psalmista ait: Ecce enim in iniquitatibus cōceptus sum,
Psal. 50 et in delictis peperit me mater mea. Hinc est ergo quod plerunq̄ tentatur & nolens. Hinc est q̄ immunda quędam in mente patit, quāuis ex iudicio D
reluctet: quia conceptus de immunditia, dum ad munditiam tendit, hoc conatur uincere quod est. Quisquis autem occultæ tentationis motus, atq̄ immunditiam cogitationis euicerit, nequaq̄ sibi suam munditiam tribuat: quia de immundo conceptum semine nullus facere mundum potest, nisi is qui mundus per semetipsum solus est. Qui ergo iam ad locum munditiæ mente peruenit: conceptionis suæ uiam respiciat per quam uenit: atq̄ inde colligat, quia ex sua uirtute non habet munditiā uiuendi, cui de immunditia factū est initium subsistendi. Potest uerò hoc in loco intelligi, quia beatus Iob incarnationem redemptoris intuitus, solum uidit in mundo hominē de immundo semine non esse conceptum: qui sic in mundum uenit

A ex uirgine, ut nihil haberet de immunda conceptione. Neq̄ enim ex uiro & fœmina, sed ex sancto spiritu & Maria uirgine processit. Solus ergo in carne sua uerè mundus extitit, qui delectatiōe carnis tāgi nō potuit: quia nec per carnalem huc delectationem uenit.

B. GREGORII MORALIVM LIBER DVODECIMVS, continuans decimumquartū caput textus beati Iob.

Caput I

B. MOS iustorū est tanto sollicitius præsentē uitam quàm sit fugitiua cogitare, quāto studiosius nouerint cœlestis patrię bona æterna perpēdere. Ex his ēm quæ manentia intus aspiciūt, foris fugam rerū labentiū sub tilius attendunt. Vnde beatus Iob cùm de lapsu humani tēporis sententiā protulisset, dicens: Homo natus de muliere, breui uiuēs tempore. & rursum: Et fugit uelut umbra, & nunquā in eodem statu permanet. adhuc de breuitate uitæ eius adiungit: Breues dies hominis sunt, numerus mēsiū eius apud te est.] Hoc etenim apud nos uelut non esse considerat, quod tanta uelocitate transcurrit. Quia uerò apud omnipotentem Deū etiā labentia stant, apud eū esse numerū nostrorū mensium perhibet. Vel certè in diebus breuitas tēporis, in mensibus uerò quasi multiplicata dierū spatia designantur. Nobis ergo breues dies sunt. Sed quia uita nostra pòst tēditur, apud Deū numerus nostrorū mensium esse memoratur. Vnde & per Salomonem dicitur: Longitudo dierū Prou. 3
in dextera eius. Sequitur:

Quid sit quod Ezechiæ quindecim anni sunt additi ad uitam, cùm ei per Esaiam dictum sit: Morieris tu, & non uiues, Cap. II

CONstituisti terminos eius, qui præteriri non poterunt.] Nulla quę in hoc mundo hominibus fiunt, absque omnipotentis Dei occulto consilio ueniunt. Nam cuncta deus secutura prescíens, ante secula decreuit, qualiter per secula disponantur. Statutum quippe iam homini est, uel quantum hunc mundi prosperitas sequatur, uel quantum aduersitas feriat, ne electos eius aut immoderata prosperitas eleuet, aut nimia aduersitas grauet. Statutum quoque est quantum in ipsa uita mortali temporaliter uiuat. Nam & si an-
4. Reg. 20 nos quindecim Ezechiæ regi ad uitam addidit omnipotens Deus, cùm eum mori permisit, tunc eum præsciuit esse moriturum. Qua in re quæstio oritur, quomodo ei per prophetam dicatur: Dispone domui tuæ, quia morieris tu, & non uiues: cui cùm mortis sententia dicta est, protinus ad eius lachrymas est uita addita. Sed per prophetam dominus dixit, quo tempore mori ipse merebatur; per largitatem uerò misericordiæ, illo eum tempore

tempore ad mortem diſtulit, quod ante ſecula i- A
pſe preſciuit.nec propheta igit̃ fallax, quia tẽpus
mortis innotuit, quo uir ille mori merebatur, nec
dominica ſtatuta conuulſa ſunt, quia ut ex largita
te dei anni uitæ creſcerent, hoc quoq; ante ſecula
præfixum fuit: atq; ſpatium uitæ quod inopinatè
2 foris eſt additũ, ſine augmento in præſcientia fuit
intus ſtatutum. Bene ergo dicitur: Conſtitui-
ſti terminos eius qui præteriri nõ poterũt.] Quod
tamen intelligi etiam iuxta ſpiritũ ualet: quia non
nunq̃ in uirtutibus proficere conamur, & quædã
dona percipimus, à quibuſdã uerò repulſi in imis
iacemus. Nemo enim eſt, qui tantum uirtutis ap-
prehendat, quantum deſiderat: quia omnipotens
Deus interiora diſcernens, ipſis ſpiritalibus profe
ctibus modum ponit: ut ex hoc homo quod ap- B
prehendere conatur & non ualet, in illis ſe non e-
leuet quæ ualet. Vnde ille quoq; egregius prædi-
cator, qui raptus ad tertium cœlum fuerat, paradi
ſi arcana penetrauerat, eſſe poſt reuelationẽ tran-
quillus atq; intentatus non ualebat. Sed quia om-
nipotẽs deus terminos conſtituit homini qui præ
teriri non poterũt, & eleuauit hunc ad cognoſcen
da ſublimia: & reduxit iterum ad infirma toleran-
da, ut modi ſui menſuram aſpiciens, dum ſecurita
tem comprehendere conaretur & non poſſet: ne
per elationem extra ſe iret: per humilitatem coge
retur intra ſuos ſemper terminos redire. Sequit̃:

Quòd ſancti quaſi mercenarij in laboribus huius mundi gemunt, & ad retributionis ſuæ denariũ ſuſpirant. Cap. III

Recede paululũ ab eo ut quieſcat, donec opta
ta ueniat ſicut mercenarij dies eius.] Hoc lo
co recede dicit̃, uim flagelli amoue. Quis em̃ ualet
deo recedẽte requieſcere, cũ ſolus ipſe ſit requies
& à quo quiſq; quanto longè fuerit, fit tanto & in
quietus? Itaq; ſic recede ab eo dicitur, ut intelligas
feriendo. Aptè autem ſubiungitur: Donec optata
ueniat ſicut mercenarij dies eius. Mercenarius
quanto longè eſt à fine operis, tanto & à retribu-
tiõe mercedis. Ita uir quiſq; ſanctus in hac uita po
ſitus, dum longè ſe eſſe ab exitu uitæ præſentis cõ
ſpicit, longè ſe eſſe ab ęternis gaudijs gemit. Quid
eſt ergo dicere, Recede paululũ ab eo ut quieſcat:
niſi iam flagella uitæ præſentis ſubtrahe, & bona D
æternæ quietis oſtende? Vnde etiã de ipſa quiete
addit̃: Donec optata ueniat ſicut mercenarij dies
eius. Tunc nanq; homini optata ſicut mercenarij
dies eius uenit, quando ęternã requiem pro recõ-
penſatione ſui laboris acceperit. Quantũ uerò ad
præſentis uitæ ſpeciem ſpectat, adhuc beatus Iob
humanum genus multis miſerijs repletum, q̃ ſit
deſpectum inſinuat, quantumq; ipſa inſenſibilia
ipſum præire uideantur narrat, cùm dicit:

Quòd ſanctorum mors in nobis per exemplum fructificat. Cap. IIII

Lignum habet ſpem: ſi precíſum fuerit, rurſum
uireſcit, & rami eius pullulant: ſi ſenuerit ra-
dix eius in terra, & in puluere mortuus fuerit trun
cus illius, ad odorẽ aquę germinabit, & faciet co-
mam quaſi cùm primum plantatum eſt. homo ue
rò cùm mortuus fuerit & nudatus atq; conſum-
ptus, ubi quæſo eſt?] Sed quia hoc iuxta literam
patet, debemus ſenſum ad interiora reducere, &
qualiter hæc iuxta ſpiritum intelligi debeant, per-
ſcrutari. In ſcriptura etenim ſacra ligni nomine ali
quando crux, aliquando uir iuſtus, aut etiam iniu
ſtus, aliquando uerò incarnata dei ſapientia figu-
ratur: Crux etenim ligno ſignatur, cùm dicit̃: Mit Hier.11
tamus lignum in panem eius. Lignum quippe in
panem mittere, eſt dominico corpori crucem ad-
hibere. Rurſum ligni nomine uir iuſtus aut etiam
iniuſtus exprimitur: ſicut per prophetam domi-
nus dicit: Ego dominus humiliaui lignum ſubli- Eze.17
me, & exaltaui lignũ humile. Quia iuxta eiuſdem
ueritatis uocem: Omnis qui ſe exaltat humiliabi- Luc.14
tur, et qui ſe humiliat exaltabitur. Salomon quoq;
ait: Si ceciderit lignum ad Auſtrum, aut ad Aqui- Eccl.11
lonem: in quocunque loco ceciderit, ibi erit. In
die etenim mortis ſuæ iuſtus ad Auſtrum cadit,
peccator ad Aquilonem: quia & iuſtus per feruo
rem ſpiritus ad gaudia ducitur, & peccator cum
apoſtata angelo, qui dixit: Sedebo in monte teſta Eſa.14
menti, in lateribus Aquilonis, in frigido ſuo cor-
de reprobatur. Rurſum per lignum incarnata dei
ſapientia figuratur: ſicut de ea ſcriptũ eſt: Lignum Prou.3
uitæ eſt his qui apprehenderit eam: & ſicut ipſa Luc.23
ait: Si in uiridi ligno hæc faciũt, in arido quid fiet?
Hoc itaque loco cùm lignum præfertur homini,
quid homo niſi carnalis quiſq; accipitur? Et quid C
ligni nomine, niſi iuſti uniuſcuiuſque uita deſi-
gnatur? Lignum etenim habet ſpem: ſi præciſum
fuerit, rurſum uireſcit: quia cùm in morte paſſio-
nis pro ueritate iuſtus afficitur, in æternæ uitæ ui-
riditate recuperatur. Et qui hic uirebat per fidem,
illic uireſcit per ſpeciẽ. Et rami eius pullulãt: quia
plærunq; ex paſſione iuſti, fideles quiq; ad amorẽ
cœleſtis patrię multiplicantur, & uiriditatem uitę
ſpiritalis accipiunt, dum hic pro deo fortiter egiſ-
ſe gratulantur. Sequitur: Si ſenuerit in terra ra-
dix eius, & in puluere mortuus fuerit truncus il-
lius, ad odorẽ aquæ germinabit, & faciet comam
quaſi cũ primũ plantatũ eſt.] Quid radix iuſti, ni-
ſi ſancta prædicatio: quia ab ipſa oritur, & in ipſa
ſubſiſtit. & quid terræ uel pulueris nomine, niſi
peccator accipitur? cui uoce conditoris dicitur:
Terra es, & in terrã ibis. Vel certè ſicut habet no- Gen.3
ſtra translatio, Puluis es, & in puluerem reuerte-
ris. Iuſti igitur radix in terra ſeneſcit, & in puluere
trũcus emoritur: quia apud corda prauorum, eius
prædicatio deſpecta, cunctisq; uiribus effœta cre
ditur. Et in puluere truncus emorit̃: quia inter ma
nus perſequentium corpus illius exanimatur. Iu-
xta Sapientiæ etenim uocẽ: Viſi ſunt oculis inſi- Sap.3
pientium mori, & æſtimata eſt afflictio exitus il-
lorum. Sed iſte cuius radix in terra ſenuit, & in
puluere truncus mortuus eſt, ad odorem aquæ
germinat, quia per afflatum ſancti ſpiritus, in ele-
ctorum cordibus exemplo ſui operis germen uir
tutis facit. Aquæ etenim appellatione nonnunq̃
ſancti ſpiritus irrigatio deſignari ſolet, ſicut ſcri-
ptum

Ioan.4 ptũ eſt: Si quis ſitit, ueniat ad me & bibat, qui au- A
Ioan.7 tem biberit ex aqua quam ego dabo ei, non ſitiet
in æternum. Et faciet comam quaſi cùm primum
plantatum eſt.] Succiſo trunco comam facere,
eſt extincto corporaliter iuſto, ipſo ſuæ paſſionis
exemplo multorum corda ſuſcitare, & ex fide re-
cta uiriditatem ueritatis oſtendere. Bene autem
dicitur: Quaſi cùm primum plantatum eſt. Om-
ne quod hic à iuſtis agitur, ſecunda plantatio eſt:
quia prima uidelicet plantatio non opere iuſto-
rum, ſed in præſcientia conditoris eſt. Et quia cun
cta quæ agunt electi, ſicut prius interius conſpi-
ciuntur atq; diſponuntur, ita poſtmodum exte-
rius perficiũtur, bene dicitur: Faciet comam qua-
ſi cùm primum plantatum eſt, id eſt, uiriditatem B
ſuam oſtendit in effectu operis, quam prius ha-
4 buit in præſcientia conditoris. Poteſt etiam
radix iuſti, ipſa natura humanitatis intelligi, ex
qua ſubſiſtit. quæ uidelicet radix ſeneſcit in terra,
cùm natura carnis deficit in puluerem redacta.
Cuius in puluere truncus emoritur: quia extin-
ctum corpus à ſua ſpecie diſſipatur: ſed ad odo-
rem aquę germinat, quia per aduentum ſancti ſpi
ritus reſurgit. Et faciet comã quaſi cùm primum
plantatum eſt, quia ad illam ſpeciẽ redit, ad quam
percipiẽdam creatus fuerat, ſi in paradiſo poſitus,
peccare noluiſſet. quod fortaſſe etiam de domino
ipſo, ſcilicet bonorum omnium capite, ualet intel
ligi: iuxta hoc utiq; quod prædiximus, quia de ſe-
metipſo ait: Si in uiridi ligno hæc faciunt, in arido C
quid fiet? Se enim lignum uiride, & nos lignũ ari-
dum dixit: quia ipſe in ſe uim diuinitatis habuit,
nos uerò qui puri homines ſumus, lignũ aridum,
appellamur. habet ergo lignum ſpem, ſi precíſum
fuerit, quia rurſum uireſcit: quoniã & ſi occidi per
paſſionem potuit, per reſurrectionis gloriam rur-
ſus ad uitæ uiriditatem uenit. Huius rami pullu-
lant, quia reſurrectione illius multiplicati, longè
lateq; fideles creuerunt. Huius radix in terra quaſi
ſenuit, quia eius prædicatio Iudæorum perfidiæ
deſpecta fuit. Et in puluere truncus emortuus eſt:
quia in corde perſequentium, quod perfidiæ ſuæ
uento leuabatur, contemptibilis & deſpectus eſt
habitus: quia carne potuit occidi. Sed ad odorem
aquæ germinauit, quia per uirtutem dei, extincta
caro illius ad uitam redijt, iuxta quod ſcriptũ eſt: D
Act.2 Quẽ Deus ſuſcitauit à mortuis. Quia enim Deus
trinitas eſt, extinctam carnem unigeniti filij ſan-
cta trinitas, id eſt pater & idẽ filius & ſpiritus ſan-
ctus reſuſcitauit. Et fecit comã quaſi cùm primum
plantatum eſt: quia illa Apoſtolorũ debilitas quę
in morte illius expauit & negauit, & negando a-
ruit: per reſurrectionis eius gloriam rurſus ad fi-
dem uiruit. In cuius ligni comparatione quid om-
3 nis homo niſi puluis eſt? Vnde & ſubdit̃: Ho-
mo uerò cùm mortuus fuerit, & nudatus atq; con
ſumptus, ubi quęſo eſt?] Nullus homo ſine pecca
to eſt, niſi ille qui in hunc mundum non uenit ex
peccato. Et quia omnes in culpa ligamur, ipſa a-
miſſione iuſtitiæ morimur: conceſſa prius in para
diſo ueſte innocentiæ nudamur: interitu etiã car-
nis ſubſequente conſumimur. Homo itaq; pecca-
tor moritur in culpa, nudatur à iuſtitia, cõſumitur
in pœna. Hanc nuditatẽ peccatoris filij tegere di-
gnatus eſt pater, qui eo redeunte dixit: Cito pro- Luc.15
ferte ſtolam primã. Prima quippe ſtola, eſt ueſtis
innocẽtię, quam homo bene cõditus accepit, ma-
le à ſerpente perſuaſus perdidit. Contra hanc rur-
ſum nuditatẽ dicitur: Beatus qui uigilat, & cuſto- Apoc.16
dit ueſtimenta ſua, ne nudus ambulet. Veſtimen-
ta quippe cuſtodimus, cùm præcepta innocentiæ
ſeruamus in mẽte: ut cùm nos iudici culpa nudat,
ad amiſſam redeuntes innocentiam pœnitẽtia o-
periat. Bene autẽ dicit̃: Vbi quęſo eſt? quia pecca
tor homo illic ſtare noluit, ubi cõditus fuit: hic ue
rò ubi cecidit, diu eſſe prohibetur. Patriam uolens
perdidit: à peregrinatione uerò ſua quam diligit,
inuit' expellit̃. Vbi ergo eſt qui in eius amore nõ
eſt, ubi uerum eſſe eſt? Sequitur: Quomodo ſi re
cedant aquæ de mari, & fluuius uacuefactus are-
ſcat, ſic homo cùm dormierit, non reſurget.] Ma-
re mens hominis, & quaſi fluctus maris, ſunt cogi
tationes mentis, quæ aliquando per irã tumeſcũt,
per gratiam tranquillæ fiunt, per odium cum ama
ritudine defluunt. Sed cùm homo moritur, aquæ
maris recedunt, quia iuxta Pſalmiſtæ uocem: In Pſal.145
illa die peribunt omnes cogitationes eorũ. Et rur
ſum de moriente ſcriptum eſt: Amor quoq; & o- Eccl.9
dium ſimul peribunt. Areſcit ergo fluuius uacue-
factus: quia ſubducta anima uacuũ remanet cor-
pus. Quaſi enim alueus fluminis uacuus, eſt cor-
pus exanime. Qua in re uigilanter intuendum eſt:
quia uita præſens, uidelicet quouſq; anima mora-
tur in corpore, mari comparatur & fluuio. Aqua
enim maris amara eſt, fluminis dulcis. Et quia hic
uiuentes modo quibuſdam amaritudinibus affici
mur, modo autem dulcedine tranquilli ac mites
inuenimur, præſentis uitæ decurſus comparatio-
ne exprimitur maris & fluminis.

Quòd niſi prius elementa ardore ſoluantur, reſurrectio mortuorum non fit. Cap. V

Sed in his durũ ualde uidet̃ eſſe quod ſubdit̃: 6
Sic homo cùm dormierit, non reſurget.] Cur
itaq; laboramus, ſi in reſurrectionis retributionẽ
nõ tendimus? Quomodo autem dicit̃: non reſur-
get, cùm ſcriptũ ſit: Omnes quidem reſurgemus, 1.Cor.15
ſed nõ omnes immutabimur? Et rurſum: Si in hac
uita tantum in Chriſto ſperantes ſumus, miſerabi
liores ſumus omnibus hominibus. Et per ſemeti-
pſam ueritas dicit: Oẽs qui in monumentis ſunt, Ioan.5
audient uocem eius, & procedent qui bona fece-
runt in reſurrectionẽ uitæ. Sed ſubiuncta ſenten-
tia indicat, quæ diſcretio in præmiſſa lateat. Nam
ſubditur: Donec atteratur cœlum non euigilabit,
nec conſurget de ſomno ſuo.] Liquet enim quia
non reſurget, ſcilicet donec atterat̃ cœlũ: quia niſi
mũdi huius finis aduenerit, humanũ genus à ſom
no mortis ad uitã nõ euigilabit. Nõ ergo quia om
nino nõ reſurgat, ſed quia ante cõtritionẽ cœli hũ
manũ genus minimè reſurgat, inſinuat. Notandũ
q̃q; eſt, cur poſtq̃ ſuperius hominẽ mortuũ dixit,
inferius

inferius nō mortuū, sed dormientē nominat, eūq; A
de somno suo minime resurgere, donec cœlū atte
ratur narrat, nisi quòd patēter datur intelligi: quia
in comparatione ligni reuirentis, hominem mor-
tuum peccatorem nominat, à uita scilicet iustitiæ
extinctum. Vbi autem de morte carnis loquitur,
non hanc mortem, sed somnum maluit uocare,
spem proculdubio resurrectionis insinuans: quia
sicut citius homo à somno euigilat, ita concitè ad
conditoris nutum à morte corporis resurget. Ve-
hementer enim ab infirmis mentibus nomē mor
tis pertimescitur, somni autem uocabulum non ti
metur. Vnde & Paulus discipulos admonet, di-
1.Thes.4 cens: Nolumus autem ignorare uos fratres de dor
mientibus, ut nō contristemini sicut & cæteri qui
spem non habent. Si enim credimus quòd Iesus B
mortuus est & resurrexit, ita & Deus eos qui dor-
mierūt per Iesum adducet cum eo. Quid est quod
prædicator egregius mortem domini, mortem
uocat: mortem seruorum domini, nō mortem, sed
somnum nominat, nisi quia infirma corda audien
tium respiciēs, medicamentum prædicationis suę
mira arte componit: & illum quem iam resurre-
xisse nouerant, eis mortuum insinuare non dubi-
tat: eos uerò qui necdum resurrexerant, ut spem
resurrectionis insinuet, non mortuos, sed dormi-
entes uocat? Non enim uerebatur dicere mortuū,
quem auditores iam resurrexisse cognouerant: &
uerebatur dicere mortuos, quos resurgere uix cre
debant. Beatus igitur Iob quia carne mortuos ad C
uitam rursus euigilare nō dubitat: eos dormiētes
potius quàm mortuos appellat. Sequitur:

Quòd ante aduentum Christi nemo tam probatæ uitæ fuit, quin ad infernum descenderet: & quòd ibi loca sint, in quibus sancti Dei quiescebant: & item alia inferiora, in quibus mali puniebantur. Cap. VI

7 QVis mihi tribuat, ut in inferno protegas
me?] Quia ante aduētum mediatoris Dei
& hominis, omnis homo quamuis mundę
probatæq; uitæ fuerit, ad infernis claustra descen-
dit, dubium non est: quoniā homo qui per se ceci
dit, per se ad paradisi requiē redire nō potuit, nisi
ueniret ille qui suæ incarnationis mysterio eiusdē
Gen.3 nobis paradisi iter aperiret. Vnde & post culpam D
primi hominis, ad paradisi aditū rhomphæa flam-
mea posita esse memoratur, quæ & uersatilis dici-
tur, pro eo quod quandoq; ueniret tempus, ut e-
tiam remoueri potuisset. Nec tamen ita iustorum
animas ad infernum dicimus descendisse, ut in lo-
cis pœnalibus tenerentur. Sed esse superiora in-
ferni loca, esse alia inferiora credenda sunt: ut & in
superioribus iusti requiescerent, & in inferioribus
Psal.95 iniusti cruciarentur. Vnde & Psalmista propter
præuenientem se Dei gratiam dicit: Eripuisti ani
mam meā ex inferno inferiori. Beatus igitur Iob
ante mediatoris aduentum ad infernum se descen
dere sciens, conditoris sui illic protectionem po-
stulat, ut à locis pœnalibus alienus existat: ubi dū
ad requiem ducitur, à supplicijs abscon-
datur. Vnde subiungit:

Quòd furor districtionis diuinæ tūc pertransiit, cùm electorum animas in infernum descendēs redemptor noster secum eduxit. Caput VII

ET abscondas me donec pertranseat furor tu
us.] Furor etenim omnipotentis Dei in hoc
quotidie uim suæ districtionis peragit, quòd ui-
uentes indignè dignis supplicijs demergit. Qui fu
ror nunc quidem transit, sed in fine pertrāsit: quia
modo agitur, sed in mundi termino consumma-
tur. qui tamen iste furor, quantum ad electorum
animas, in redemptoris nostri aduētu pertransijt,
quia eas ab inferni claustris ad paradisi gaudia me
diator Dei & hominum, dum ipse illuc piè descen
deret, reduxit. Inter hæc uerò sciendum est, quòd
furoris nomen diuinitati non congruit: quia natu
ram Dei simplicem perturbatio nulla confundit,
Vnde ei dicitur: Tu autē dominator uirtutis cum
tranquillitate iudicas, & cum magna reuerentia
disponis nos. Sed quia iustorū animæ per media-
toris aduentum erant quandoq; ab inferni locis,
quamuis non pœnalibus, liberandæ: hoc quoque
iustus uir præuidet, & petendo subiungit:

Quòd tempus in quo recordatus est nostri Deus, primus eius aduentus sit, in quo nos iustificauit: & secundus, in quo nos glorificabit. Caput VIII

ET constituas mihi tempus in quo recorderis 8
mei?] At ubi uenit plenitudo temporis, mi- Gal.4
sit Deus filium suum, factū ex muliere, factum sub
lege, ut eos qui sub lege erant redimeret. Hanc ita
que redemptionem uir domini præsciens, in qua
erant multi etiam ex gentilitate liberandi, sicut i-
pse ait: Licet hæc cæles in corde tuo, tamē scio qa
uniuersorum memineris: apud omnipotentem
Deū tempus sibi cōstitui suæ recordationis petit.
Hinc est enim quod in Euangelio dominus dicit:
Et ego si exaltatus fuero à terra, omnia traham ad
meipsum: omnia uidelicet electa. Non enim ab in Ioan.12
ferno rediēs dominus, electos simul & reprobos
traxit, sed illa exinde omnia sustulit, quæ sibi inhæ
sisse præsciuit. Vnde etiam per Osee prophetam
dicit: Ero mors tua ô mors, ero morsus tuus infer- Osee.13
ne. Quod enim occidimus, agimus ut penitus nō
sit. Ex eo enim quod mordemus, partem abstrahi
mus, partemq; relinquimus. Quia ergo in electis
suis funditùs dominus occidit mortē, mors mor-
tis extitit. Quia uerò ex inferno partem abstulit,
partemq; reliquit, non occidit funditùs, sed mo-
mordit infernū. Dicit ergo: Ero mors tua ô mors,
id est, in electis meis te funditùs perimo. Ero mor
sus tuus inferne: quia sublatis eis te ex parte trans-
figo. Sciens igitur beatus Iob hunc aduentum ad
inferos redemptoris nostri, petat quod futurū prę
uidit, & dicat: Et constituas mihi tempus in quo
recorderis mei. Sequitur: Putas'ne mortuus
homo rursum uiuat?] Solent iusti uiri in eo quod
ipsi certum ac solidum sentiunt, quasi ex dubieta-
te aliquid proferre, ut infirmorū in se uerba trans-
ferant. Sed rursum per fortem sententiā infirmāti
dubietati omni modo contradicūt: quatenus per
hoc quod dubiè proferre cernuntur, infirmis ali-
quatenus cōdescendant: & per hoc quod certam
sententiam

sententiam proferunt, infirmorum mentes dubias A
ad soliditatem trahāt. Quod nimirū dum faciunt,
exemplum nostri capitis sequunt. Passioni quip-
pe dominus propinquās, infirmantiū in se uocem
Matt.26 sumpsit dicens: Pater mi, si possibile est, transeat à
me calix iste: eorumq; timorem, ut abstraheret su-
scepit: & rursus per obedientiam uim fortitudinis
ostendens, ait: Veruntamen non sicut ego uolo,
sed sicut tu: ut cùm hoc imminet quod fieri nolu-
mus, sic per infirmitatem petamus, ut non fiat,
quatenus per fortitudinem parati simus, ut uo-
luntas conditoris nostri contra uoluntatem no-
stram fiat. Hoc igitur exemplo nonnunquam à
fortibus infirmitatis uerba suscipienda sunt: ut per B
eorum post prædicamenta fortia, infirmorum cor
da gratius roborētur. Vnde beatus Iob cùm quasi
dubitantis uerba protulit, dicens: Putas'ne mor-
tuus homo rursum uiuat? ilico sententiam suæ cer
titudinis adiunxit, qua ait:

Certitudinē suā de resurrectione sanctus Iob indicat, qui immutationē suam tanto desiderio expectat. Cap. IX

9 CVnctis diebus quibus nunc milito, expecto
donec ueniat immutatio mea.] Qui itaq; im
mutationē suam tanto desiderio expectat, quàm
sit de resurrectione certus insinuat: & cursum uitę
præsentis quantum despiciat innotescit, quia hūc
militiam appellat. Per militiam quippe semper ad
finem tenditur, & quotidie cōclusionis terminus C
expectat. Cursum itaq; uitæ huius despicit, & sta-
tum soliditatis requirit, qui per hoc quod mutabi-
liter militat, ad immutationem suam peruenire fe-
stinat. Iusto quippe in hac uita sarcina suæ corru-
ptionis onerosa est, quod uigiliæ defatigant. Som
nus quæritur, ut uigiliarū labor atq; anxietas tem-
peretur: sed nonnunquam etiam somnus occidit.
Fames corpus atterit, atq; ut eius necessitas repel-
latur, cibi requiruntur: sed sæpe & cibi grauāt, qui
ad repellendum debilitatis grauamen quęsiti fue-
rant. Grauis itaq; est sarcina corruptionis, quæ ni-
Rom.8 si ita grauis esset, Paulus nequaquam diceret: Va-
nitati creatura subiecta est, nō uolens, sed propter
eum qui subiecit eam in spe: quia & ipsa creatura
liberabitur à seruitute corruptionis, in libertatem D
gloriæ filiorum Dei. Scimus enim quòd omnis
creatura ingemiscit & parturit usque adhuc. San-
ctus ergo uir incorruptionis statum desiderans di
cat: Cunctis diebus quibus nunc milito, expecto
donec ueniat immutatio mea. In qua immutatio-
ne quid agatur, adiungit:

Quòd tunc uocanti Deo respondeat, quando in incorruptione similis ei erit: nunc autem corruptibilis incorruptibili non apertè respondet. Cap. X

VOcabis me, & ego respondebo tibi.] Re-
spondere cuilibet dicimur, cùm eius factis
congrua ad uicem opera reddimus. In illa igitur
commutatione uocat dominus, & respondet ho-
mo: quia ante incorrupti claritatem, incorruptus
homo ostenditur post corruptionem. Nunc ete-
nim quousque subditi corruptioni sumus, autori
nostro minimè respōdemus: quia dum corruptio
ab incorruptione longè est, similitudo apta nostrę
responsioni nō est. De illa uerò immutatione scri-
ptū est: Cùm apparuerit, similes ei erimus: quoniā 1.Ioan.3
uidebimus eū sicuti est. Tunc ergo uocāti Deo ue
raciter respondemus, quando ad summæ incorru
ptiōis iussum incorruptibiles surgimus. Et quia 10
hoc percipere creatura ex semetipsa non ualet,
sed solius omnipotētis Dei dono agit, ut ad tantā
incorruptionis gloriā permutet, rectè subiungit:

Quòd humana natura nisi Dei gratia erigatur, per se non conualescit. Cap. XI

OPeri manuum tuarum porriges dexteram.]
Ac si apertè dicat: Idcirco creatura corrupti
bilis persistere ad incorruptionē poterit, quia tuæ
potestatis manu erigitur, et tui respectus gratia ut
persistat tenetur. Humana nanq; creatura eo ipso
quòd creatura est, in semetipsa habet sub se deflue
re: sed à cōditore suo homo accepit, ut & super se
contēplatione rapiat, & in semetipso in incorru-
ptione teneat. Creatura ergo ne sub se defluat, sed
in incorruptione persistat, ad incorruptibilitatis
statū autoris sui dextera leuat. Potest quoq; dexte
ræ nomine, filius designari: quia omnia per ipsum
facta sunt. Operi igit manuum suarū porrexit om
nipotēs Deus dexterā suā, quia ut abiectū atq; in
infimis iacens ad summa erigeret genus humanū,
incarnatum ad hoc unigenitū misit. Ex cuius no-
bis incarnatione datum est, ut qui uoluntate pro- C
pria in corruptionē cecidimus, uocanti nos Deo
quandoq; ad incorruptionis gloriam, responde-
re ualeamus. Qua in re largitatē diuinę misericor-
diæ pensare quis ualeat, quòd ad tantam perducit
gloriam, hominē post culpam? Pensat Deus mala,
quę facimus, & tamen per benignitatis suæ gratiā
ea misericorditer relaxat. Vnde & subditur:

Quòd omnia nostra opera quasi in sacculo sigillata sunt: quamdiu non pœnitemus, donec excutiantur in iudicio: & quòd ea quæ hic pœnituimus, nequaquam Deus in ultimo examine iudicat. Cap. XII

TV quidem gressus meos dinumerasti, sed par
cis peccatis meis.] Gressus meos dinumerat
cùm singula quę nostra opera propter retributio-
D nem signat. Quid enim in gressibus, nisi unaquęq;
nostra actio designat? Omnipotens itaq; Deus &
gressus dinumerat, & peccatis parcit: quia & sub-
tiliter acta nostra considerat, & tamen hæc pœni-
tentibus misericorditer relaxat. Qui & duritiā in
peccantibus conspicit, sed tamē hanc præuenien-
te gratia ad pœnitentiam emolit. Culpas ergo di-
numerat, cùm nosipsos ad singula quæ fecimus,
deflenda conuertit: quas misericorditer relaxat:
quia dum eas nos punimus, ipse nequaquā in ex-
tremo examine iudicat, Paulo attestante, qui ait:
Si nometipsos dijudicaremus, non utiq; dijudica- 1.Cor.11
remur. Vnde & adhuc subdit: Signasti quasi in 11
sacculo delicta mea, sed curasti iniquitatē meā.]
Signātur quasi in sacculo delicta nostra, quia hoc
quod nos exterius agimus, nisi pœnitentia inter-
ueniente diluamus, in secreto iudiciorum Dei
sub quadā occultatione seruatur: ut quandoq; etiā
s de

de sigillo secreti extat ad publicum iudicij. Vnde
32 etiam per Moysen dicitur: Nónne hęc congregata sunt apud me, & signata in thesauris meis? In die ultionis reddam illis. Cùm uerò pro malis quæ fecimus, disciplinæ flagello afferimur, & hæc per pœnitentiã deflemus, iniquitatem nostram signat & curat: quia nec inulta hic deserit, nec in iudicio puniendã reseruat. Signat igit delicta, quia ea hic subtiliter attendit ut fiat, curat uerò, quia hæc per flagellum funditùs relaxat. unde iniquitatem quoq; illius persecutoris sui quem in terra prostra
Act. 9 uerat, signando curauit, cùm de illo ad Ananiam dixit: Vas electionis mihi est iste, ut portet nomẽ meum coram gentibus & regibus & filijs Israel. Ego enim ostẽdam illi, quanta eum oporteat pro nomine meo pati. Cui enim adhuc pro transactis excessibus uenturas passiones minatur: profectò hoc quod deliquerat, in corde signatum tenebat. Sed procul dubio delicta eius signãdo curauerat, quẽ uas electionis uocabat. Vel certè peccata nostra signant in sacculo cũ mala quæ fecimus, sollicito semper corde pensamus. Quid nanq; est cor hominis, nisi sacculus Dei? Vbi dum studiosè conspicimus per quanta deliquimus, peccata nostra quasi in Dei sacculo signata portamus. An nõ pec catum suum Dauid signatum tenebat in sacculo,
Psal. 50 qui dicebat: Iniquitatem meam ego agnosco, & delictum meum corã me est semper? Et quia culpas quas nos intuendo & pœnitendo cognoscimus, pius nobis conditor relaxat, rectè post signata in sacculo delicta, subiungitur: Sed curasti iniquitatem meam. Ac si apertè dicat: Quæ modo signas ut pœnitendo uideam, agis procul dubio ne in retributione uideantur. Sequitur:

Quòd quibusdã subitis & repentinis tentationibus excellentes uiri, qui quasi montes sunt, aliquando ruant: & alij nonnulli lentis & mollibus blandimentis, quasi aquis fluxu cõtinuo excauantibus fortè propositum mentis usq; in luxuriam sibi permittente Deo dissoluuntur. Cap. XIII

MOns cadens defluit, & saxum transfert de loco suo. Lapides excauant aquæ, & alluuione paulatim terra consumit: & homines ergo similiter perdes.] Hoc crebro agitur, ut cadentibus rupibus, saxum ad loca alia transferatur: ut aquæ lapides excauent, & paulatim terra alluuioni D bus cõsumatur. Sed magna nobis intentione discutiendum est quod infertur: Et homines ergo similiter perdes. Quid est enim hoc quod cadenti monti, & saxo translato, quod excauato lapidi, & per alluuionem terræ consumptæ perditio humana comparatur, nisi hoc quod patenter datur intelligi: quia duo sunt genera tentationũ? Vnũ quod in mente etiam iusti hominis per repentinũ euentum agitur, quatenus sic subito tentetur, ut hunc inopinato prouentu concutiat & prosternat, casumq; suum non nisi postquam ceciderit uideat. Aliud uerò quod paulatim uenit in mentem, & resistentem animum lenibus suggestionibus inficit: & omnes in eo uires iustitiæ non nimietate sua, sed assiduitate consumit. Quia ergo alia est tentatio, quæ iustos plerunq; subita inuasione prosternit, dicatur: Mons cadens defluit, & saxum transfertur de loco suo: id est, mens sancta, cuius locus iustitia fuerat, impulsu subito transfertur ad culpam. Rursum quia alia est tẽtatio quæ se cordi hominis leniter infundit, omnemq; duritiam fortitudinis corrumpit atque consumit, dicatur: Lapides excauant aquæ, quia uidelicet duritiam mẽtis absorbent assidua & mollia blandimenta libidinis, & lentum atque subtile uitium corrumpit durum & fortè propositum mentis. Vnde subditur:

Et alluuione paulatim terra consumitur.] Sic 12
ut eã influente aqua paulatim terra consumitur: sic leniter surrepente uitio, mens etiam fortis absorbetur. Vnde bene subiungitur: Et homines
B ergo similiter perdes.] id est, quia cùm tentationem iusto iudicio eius menti, qui stare in alto cernitur, repentè dominari permittis, cadere ac defluere montem facis, & cùm uoluntas ad uitium commutatur, quasi ad locum alium transfertur saxum. Cùm uerò tentationem lentam atque subtilem, sed tamẽ assiduam: eorum qui fortes esse creduntur, prœualere mentibus finis: quasi lapides excauant aquæ, & alluuione paulatim terra consumitur: quia nimirũ suggestione leni subacta mentis duritia mollit. Videamus, Dauid ille quantum mons altus fuerit, qui tanta Dei mysteria prophe- 1.Reg.11
tico spiritu ualuit contemplari: sed aspiciamus quàm subito casu defluxit, qui dum in solario deambulans, alienã coniugem cõcupiuit et abstulit:
C eiusq; uirum cum damno sui exercitus interemit, repentino casu mons cecidit, cùm mens illa mysterijs cœlestibus assueta, inopinata tentatione deuicta est: tamq; immanissimæ turpitudini subacta. Saxum itaq; de loco translatum est, cùm prophetæ animus à prophetię mysterijs exclusus, ad cogitandas turpitudines uenit. Videamus etiam qualiter lapides excauãt aquæ, & alluuione paulatim terra consumitur. Salomon quippe immoderato 3.Reg.11
usu atque assiduitate mulierum ad hoc perductus est, ut templum idolis fabricaret: & qui prius Deo templum construxerat, assiduitate libidinis etiam perfidiæ substratus, idolis construere templa non timuit. Sicq; factum est, ut ab assidua carnis petulantia, usq; ad mentis perfidiam perueniret. Quid itaq; aliud quàm aquæ excauarunt lapidem: & alluuione paulatim terra consumpta est? Quia surrepente paulisper infusione peccati, terra cordis illius ad consumptionem defluxit. Consideret ergo beatus Iob utrasq; tentationes, uel subitam & immensam, uel lentam atque longiorem: consideret casus hominum, & ex his quæ exterius accidunt, rapiat interius contemplationem, dicens: Mons cadens defluit, & saxum transfertur de loco suo. Lapides excauant aquæ, & alluuione paulatim terra consumitur, & homines ergo similiter perdes, id est. Sicut hæc sensibilia modò subito corruunt, modò paulisper infusa aquarum mollitie consumuntur: ita etiam eum quem rationabilem cõdidisti, uel subita tentatione deijcis, uel longa ac lenta consumi permittis. Atq; mox eandem rationa-

rationabilem creaturam uerbis sequẽtibus explicat, dicens: Roborasti eum paululum, ut in perpetuum trãsiret.] Paululum roboratus est homo: quia hic uiuendi uires ad modicum accepit, ut in perpetuum transeat, ubi eius uitam terminus non concludat. Sed in hac breuitate ubi roboratus est, colligat unde in perpetuitate inueniat uel ut semper gaudeat, uel ut suscepta supplicia non euadat. Qui pro eo quod paululũ roboratus est, ut in perpetuum transeat, apertè mox subditur:

Quòd sanctorum animæ quæ intus charitatem Dei uident, quod extra est non ignorant: carnalium uerò animæ, utrum filij, uel cætera quæ maximè amauerũt, bene uel male se habeant, nesciunt. Cap. XIIII

IMmutabis faciẽ eius, & emittes eum.] Facies hominis immutatur, cùm eius species morte auferitur. Emittitur uerò, quia ab his quæ uolens tenuit, transire ad æterna cogit nolens: dumq; ad illa perducit hæc quæ diu cogitata tenuit, qualiter sese habitura sint relicta, nescit. Vnde & additur:
13 Siue nobiles fuerint filij eius, siue ignobiles, non intelliget.] Sicut enim hi qui adhuc uiuentes sunt, mortuorum animæ quo loco habeãtur, ignorant: ita mortui uitam in carne uiuẽtium post eos qualiter disponatur nesciunt: quia & uita spiritus, longè est à uita carnis: & sicut corporea atq; incorporea diuersa sunt genere, ita etiam distincta cognitione. Quod tamen de animabus sanctis sentiendum nõ est: quia quæ intus omnipotentis Dei
C claritatem uidẽt, nullo modo credendum est quia foris sit aliquid quod ignorent. Sed carnales quisq; quia amorem præcipuũ filijs impendunt, hoc eos beatus Iob nescire postmodum asserit, quod hic uehementer amauerunt: ut siue nobiles, siue ignobiles sint filij nesciant, quorũ eos semper cura fatigabat. quod tamẽ si intelligi spiritaliter debet, nõ incongruè filiorum nomine, opera designantur:
1.Tim.2 sicut de muliere Paulus dicit: Quia salua erit per filiorum generationem. Neque enim mulier quæ continentiæ studens, nequaquam filios generat, salua non erit, sed per generationem filiorum saluari dicitur: quia per effectum bonorum operum perpetuæ saluti sociatur. Nobiles ergo sunt filij, re D cta opera: ignobiles autem, facta peruersa. Et sæpe homo agere quælibet bona intentione nititur: sed tamen pro multis quæ surrepunt, eius acta apud omnipotentem Deum qualiter habeantur, incertũ est. Siue itaq; nobiles fuerint filij eius siue ignobiles, non intelliget: quia subtili examine discussa, utrum approbentur eius opera an reprobentur, ignorat. Et hic ergo homo in dolore laboris est positus, & illuc ducitur in timore suspicionis. Vnde adhuc de ipso præsentis uitæ labore subiungitur: Attamen caro eius dum uiuit dolebit, & anima eius super semetipso lugebit.] De coniugibus Pau
1.Cor.7 lus dicit: Tribulationem tamen carnis habebunt huiusmodi. Sed tribulationem carnis hic pati possunt etiam iam qui spiritaliter uiuũt. Cur ergo inesse coniugibus carnis tribulatio quasi specialiter dicitur, quæ etiam à uita spiritalium longè nõ est,
A nisi quòd hi frequenter maiores tribulationes ex carne suscipiũt, qui carnis uoluptatibus delectantur? Bene autem dicitur: Et anima eius super semetipso lugebit: quia quisquis gaudere in se appetit, eo ipso iam in luctu est, quo à uera lætitia recessit. Vera quippe lætitia mentis, creator est. Dignum itaque est, ut in se semper homo mœrores inueniat, qui derelicto creatore, in se gaudium quærebat. Sequitur:

Caput decimumquintum beati Iob.

B REspondẽs autem Eliphas Themanites, dixit: Nunquid sapiens respondebit quasi in uentum loquens, & implebit ardore stomachum suũ? Arguis uerbis eum qui nõ est æqualis tibi: & loqueris quod tibi non expendit. Quantũ inte est, euacuasti timorẽ: & tulisti preces corã Deo. Docuit eã iniquitas tua os tuũ: & imitaris linguã blasphemantium. Condemnabit te os tuum, & nõ ego: & labia tua respondebũt tibi. Nunquid primus homo tu natus es, & ante omnes colles for-
C matus? Nunquid consilium Dei audisti, & inferior te erit eius sapientia? Quid nosti quod ignoremus: quid intelligis quod nesciamus? Et senes & antiqui sunt in nobis: multo uetustiores quàm patres tui. Nunquid grande est ut consoletur te Deus? Sed uerba tua praua hoc prohibẽt. Quid te eleuat cor tuum, & quasi magna cogitans, attonitos habes oculos? Quid tumet contra Deum spiritus tuus, ut proferas de ore tuo huiusmodi sermones? Quid est homo ut immaculatus sit: & ut iustus appareat natus
D de muliere? Ecce inter sanctos eius nemo immutabilis: & cœli nõ sunt mundi in conspectu eius: quanto magis abominabilis & inutilis homo, qui bibit quasi aquam iniquitatem? Ostendam tibi, audi me: quid uidi narrabo tibi. Sapientes confitentur: & non abscondunt patres suos. Quibus solis data est terra, & non transiuit alienus per eos. Cunctis diebus suis impius superbit, et numerus annorum incertus est tyrannidis eius. Sonitus terroris semper in auribus illius: & cùm pax sit, ille semper insidias suspicatur. Non credit quòd reuerti possit de tenebris ad lucem: circumspectans undiq; gladium. Cùm se mouerit ad quærendum

panem, nouit quòd paratus sit in manu eius tenebrarum dies. Terrebit eum tribulatio, & angustia uallabit eum: sicut regem qui præparatur ad prælium. Tetendit enim aduersus Deum manum suam, & contra omnipotentem roboratus est. Cucurrit aduersus eum erecto collo, & pingui ceruice armatus est. Operuit faciem eius crassitudo, & de lateribus eius aruina depẽdet: Habitabit in ciuitatibus desolatis, & in domibus desertis, quæ in tumulos sunt redactæ. Non ditabitur, nec perseuerabit substantia eius, nec mittet in terram radicem suam. Non recedet de tenebris. Ramos eius arefaciet flamma, & auferetur spiritus oris eius ab eo. Non credat frustra errore deceptus, quòd aliquo precio redimendus sit. Antequam dies eius impleantur, peribit, & manus eius arescent. Lædetur quasi uinea in primo flore botrus eius, & quasi oliua projiciens florem suum. Congregatio enim hypocritæ sterilis, & ignis deuorabit tabernacula eorum, qui munera libenter accipiunt. Concepit dolorem, & peperit iniquitatem, & uterus eius præparat dolos.

Quòd cùm peruersi uera mala contra bonos non inueniunt, falsa fingunt, ut alijs derogando, ipsi iusti uideantur. Cap. XV

24 Respondens autem Eliphas Themanites, dixit: Nunquid sapiens respondebit quasi in uentum loquens, & implebit ardore stomachum suum?] Crebro iam diximus beatum Iob typum sanctæ uniuersalis Ecclesiæ, amicos uerò illius hæreticorum speciem tenere: qui quasi ex defensione domini, occasionẽ stultæ locutionis inueniũt, & contumeliosa contra bonos uerba iaculantur. Quibus cuncta quæ à fidelibus sentiuntur, quasi in uentum prolata displicent. Vnde nunc dicitur: Nunquid sapiens respõdebit quasi in uentum loquens? Nec bonorum uerba dicta rationis, sed stimulos furoris existimant. Vnde & subditur: Et implebit ardore stomachum suum. Quia ea etiam quæ se sciunt contumeliose dicere, student semper, ut dictum est, ex domini defensione palliare. Vnde Eliphas subdit: Arguis uerbis eum qui non est æqualis tibi, & loqueris quod tibi non expedit.] Nullum uerò existimant timorem domini habere, nisi eum quem potuerint ad suæ confessionis stultitiã trahere. Vnde adiungit: Quantum in te est, euacuasti timorem, & tulisti preces coram Deo.] Tulisti dicitur, ab stulisti: ac si apertè dicat: De tua iustitia præsumens, creatoris tui gratiam despicis deprecari. Cùm enim uera mala hæretici contra bonos non inueniunt, fingunt quæ

A redarguant, ut iusti esse uideantur: & fit plerunq; ut ad aperta contumeliarum uerba perueniant. Vnde adhuc subditur: Docuit enim iniquitas tua os tuum, & imitaris linguam blasphemantiũ.] Iniquitas os docet, quando ex mala uita concipitur, quod peius dicatur. Quia autem beatus Iob tanto in ore liber fuerat, quanto iustus in opere, ab amicis suis hæreticorum typum tenentibus, & de iniqua uita, & de audaci ore reprehenditur, ut dicatur: Docuit enim iniquitas tua os tuum. Ac si apertè ei diceretur: Quod peruerse loqueris, ex peruersiore didicisti uita. Sæpe uerò hæretici dum quasi uenerantur Deum, eius mysterijs contradicunt: & humilitatem putant, si ueritatem denegant. Sunt nanque nonnulli qui Deo se iniuriam
B irrogare existimant, si eum ueram carnem assumpsisse fateantur, aut si hunc ueraciter pro nobis carne mori potuisse crediderint. Cunq; Deo quasi plus honoris conantur tribuere, coguntur laudes ueras bonitatis illius negare. Quid enim est in charitatis suæ laude potentius, quàm ut illa sibi pro nobis digna ad susceptionem assumptione faceret, quæ ei uidentur indigna? Sancta autem Ecclesia ueram carnem, ueram mortem illius confitetur, sed hæc dicens, ab hæreticis irrogare Deo contumeliam creditur. Vnde nunc dicitur: Et imitaris linguam blasphemantium. Cui si quid in hoc mundo aduersitatis euenerit, hoc ei contingere ex ipsa hac iniuria suæ confessionis dicunt. Vnde adhuc subditur: Condemnabit te os tuum,
C & non ego, & labia tua respondebunt tibi.] Quia enim ex errore confessionis existimant mala aduersitatis erumpere, labia sua ei asserunt respondere, ut culpa eloquij sit causa flagelli. Ali- 25
quando uerò eam comprimere quasi ratiocinantes uolunt. Vnde Eliphas beatum Iob reprehendere quasi ex ratione conatur, dicens: Nunquid primus homo tu natus es, & ante colles formatus? Nunquid consilium Dei audisti, & inferior tu erit eius sapientia?] Ac si uerbis apertioribus dicat: Qui de æterno loqueris, pensa quia temporalis es. qui de eius sapientia disputas, pensa quia eius consilium ignoras. Sed quia ad hoc hæretici uerba dominicæ defensionis assumunt, ut docti esse uideantur, & dum diuinã gloriam defendere
D uidentur, suam scientiam hominibus innotescũt, ipsa hoc Eliphas subiuncta uerba testantur, qui loqui quidem de sapientia Dei cœpit, sed statim ad suam elationem cecidit, dicens: Quid nosti quod ignoremus, quid intelligis quod nesciamus?] Quæ uidelicet dicta patenter ostendunt, ex qua mentis elatione prodeat, quicquid quasi ad dominicam defensionem sonat. Sequitur: Et senes antiqui sunt in nobis, multo uetustiores quàm patres tui.] Quia omnes hæretici à sua uniuersali Ecclesia sunt egressi, testatur Ioannes, qui ait: Ex 1. Ioan. 2
nobis prodierunt, sed non erant ex nobis. Sed ut ea quæ asserunt, commendare multis mentibus hominum, quasi de antiquitate possint, antiquos patres se habere testantur: atq; ipsos doctores Ecclesiæ, suæ professionis magistros dicunt. Cunq;

præsentes

præsentes prædicatores despiciunt, de antiquorum patrum magisterio falsa præsumptione gloriantur: ut ea quæ ipsi dicunt, etiam antiquos patres tenuisse fateantur: quatenus hoc, quod rectitudine adstruere non ualent, quasi ex illorum autoritate confirment. Quia uerò scriptum est:
Heb. 12 Quem diligit dominus, castigat: flagellat autem omnem filium quem recipit, sæpe sancta Ecclesia multis in hoc uita aduersitatibus laborat, & reproborum uita tanto sine flagello dimittit, quanto ad nulla præmia seruatur. Sed afflictiones sanctæ Ecclesiæ uidentes hæretici, eam despiciunt, & tot illam flagellis atteri, ex prauæ professionis meritò suspicantur. Vnde adhuc subditur: Nunquid grande est, ut consoletur te Deus? Sed uerba
B tua praua hoc prohibent.] Ac si patenter dicat: Si professionem fidei corrigeres, iamdudum consolationem à flagellis habere potuisses. Sequitur: Quid te eleuat cor tuum, & quasi magna cogitans, attonitos habes oculos?] Sæpe iustorum mens ita ad altiora contemplanda suspenditur, ut exterius eorum facies obstupuisse uideatur. Sed quia hanc contemplationis uim in occulto agere hæretici ignorant, hoc à iustis & recta sapientibus fieri magis per hypochrisim, quàm per ueritatem putant: quia hoc quod ipsi habere nequeunt, inesse ueraciter alijs non suspicantur. Sequitur:

Quòd sæpe iustorum & iniustorum similia sint uerba & opera, intentio tamen diuersa. Nota in sequentibus hæresim Manichæorum. Cap. XVI

26 Quid tumet contra Deum spiritus tuus, ut proferas de ore tuo huiuscemodi sermones?] Plerunq; iusti aliquibus necessitatibus afflicti, sua opera coguntur fateri: quod beatus Iob fecerat, quem post iustitiam flagella deprimebant: sed cùm eorum dicta iniusti audiunt, hæc per elationem potius quàm per ueritatem existimant prolata. Ex suis enim cordibus uerba iustorum pensant, & dici humiliter posse uerba bona non existimant. Sicut enim grauis culpa est, sibi huc hominem arrogare quod non est: sic plerunq; culpa nulla est, si humiliter bonum dicat quod est. Vnde sæpe contingit, ut iusti & iniusti habeant uerba similia, sed tamen semper cor longè dissimi
D le: & ex quibus dictis dominus ab iniustis offendi tur, in eisdem quoq; à iustis placatur. Nam Pha-
Luc. 18 risæus ingressus templum dicebat: Ieiuno bis in sabbato, decimas do omnium quæ possideo: sed iustificatus magis publicanus, quàm ille exijt. Ezechias quoque rex cùm molestia corporis afflictus, ad extremitatem peruenisset uitæ, in oratio-
Esaiæ 38 ne compunctus dixit: Obsecro domine, memento quæso quomodo ambulauerim coram te in ueritate & in corde perfecto. Nec tamen dominus hanc confessionem perfectionis eius despexit, aut renuit, quem mox in suis precibus exaudiuit. Ecce Pharisæus se iustificauit in opere, & Ezechias iustum asseruit etiam in cogitatione, atque unde ille offendit, inde iste dominum placauit:

A Cur itaque hoc? nisi quia omnipotens Deus singulorum uerba à cogitationibus pensat, & in eius auribus superba non sunt quæ humili corde proferuntur. Vnde beatus Iob cùm sua opera protulit, contra Deum nullo modo tumuit, quia ea quæ ueraciter fecerat, humiliter dixit. Sed solent hæretici errorum suorum dictis, uera aliqua permiscere: & amici beati Iob quamuis in reprehensione eius omni modo fallantur, possunt tamen & quædam uera dicere, quæ ex illius assiduitate didicerunt. Quorum dicta si omnia refutanda essent, Eliphas sententiam Paulus Apostolus minimè protulisset, dicens: Apprehendit sapientes in astutia eorum. Quia igitur & ea quæ recta dicunt, contra
B beatum Iob rectè non dicunt: nos in eorum dictis & calcemus uitium indiscretionis, & discutiamus uires rectitudinis. Sequitur: Quid est homo, ut immaculatus sit?] Eo enim ipso quod dicitur homo, terrenus exprimitur & infirmus: homo enim ab humo appellatus est. Et quomodo esse ualet sine macula, qui sponte sua ad infirmitatem concidit factus de terra? Vbi additur: Et ut iustus appareat natus de muliere.] Primam quippe uiro iniustitiam mulier propinauit in paradiso. Quomodo ergo iustus apparebit, qui de illa natus est quæ iniustitiæ propinatrix extitit? Sequitur:

Quòd sancti qui propter excellentiam uitæ, cœli dicuntur, ex semetipsis ante districtum Dei iudicium, ad perfectũ mundi esse non possunt. Cap. XVII

C Ecce inter sanctos eius nemo immutabilis, & 17
cœli nõ sunt mundi in conspectu eius.] Hoc cœlorum nomine repetijt, quod sanctorum prius appellatione signauit. Nam de eisdem sanctis scri
ptum est: Cœli enarrant gloriam Dei. Qui per na- Psal. 18
turam omnes in semetipsis propriam mutabilitatem habent, sed dum immutabili ueritati studiosè semper inhærere desiderant, inhærendo agunt, ut immutabiles fiant. Cunq; ad hanc toto affectu se tenent quandoque accipiunt, ut super semetipsos ducti, uincant hoc quòd in semetipsis mutabiles extiterunt. Quid enim mutabilitas, nisi mors quædam est? quæ dum rem quamlibet in aliam immu
tat, quasi occidit quod fuerat, ut incipiat esse quod
non erat. Et de autore omniũ scriptum est: Qui so- 1. Tim. 6
lus habet immutabilitatẽ, qua uidelicet in semetipso solus immutabilis est. De quo per Iacobum dicitur: Apud quem non est transmutatio, nec uicissitudinis obumbratio. Ipsa enim mutabilitas umbra est, quæ quasi obscuraret lucẽ, si hãc per alias uicissitudines permutaret: sed quia in Deo mutabilitas non uenit, nulla eius lumẽ umbra uicissitudinis intercidit. Bene aũt dicitur: Cœli non Iob 15
sunt mundi in cõspectu eius: quia per semetipsos ante districtum Dei iudiciũ nec ipsi esse mundi ad perfectũ possunt, qui munditiæ prædicatores fiũt, Ioanne attestante, qui ait: Si dixerimus, quia pec- 1. Ioan. 1
catum non habemus, ipsi nos seducimus. Si igitur inter sanctos illius nemo immutabilis est, & cœli in conspectu eius non sunt mundi, qui apud se de iustitiæ opere præsumat? Vnde & subditur:

Quòd quaſi aquas homo iniquitatem bibit, cùm ſine timoris obſtaculo peccatum deglutit. Cap. XVIII

QVanto magis abominabilis & inutilis homo, qui bibit quaſi aquas iniquitatem.] Qui immaculatũ prius hominẽ & iuſtum per ſe poſſe eſſe negauerat, hunc abominabilem & inutilẽ appellat: abominabilem ſcilicet propter immũditiam maculæ, inutilem uerò propter iniuſtitiã imperfectæ uitæ. Qui tamẽ abominabilis & inutilis intelligi & aliter poteſt. Aliquando enim homo peruerſus quædam rectè agere uidetur, ſed per ea quæ iniqua ſunt, etiam ea quæ eius recta ſunt, deſtruuntur. Et quia multum Deo diſplicent mala, neq; illa placent quæ uidentur bona. Qui ergo in malis ſuis Deo abominabilis eſt, in bonis eſt inutilis: quia dum ſe per praua opera Deo execrabilem exhibet, nec illud de eo quod rectum uidetur placet. Bene autem dicitur: Qui bibit quaſi aquas iniquitatem. Hoc nanq; quod comeditur, cum mora glutitur, quia mandit̃ ut glutiatur. Quod autem bibitur, tanto ad glutiendum moram non habet, quanto nullam & ad mandendum neceſſitatẽ habet. Culpa ergo quia* ab iniuſto à ſtulto homine ſine ulla tractatione perpetratur, quaſi aqua iniquitas bibitur. Quia enim illicita ſine timore facit, quaſi potum iniuſtitiæ ſine obſtaculo glutit. Sequitur:

18 Oſtendam tibi, & audi me: quod uidi, narrabo tibi.] Habent hoc omnes arrogantes propriũ, ut cùm rectum quid uel parum ſenſerint, in uſum hoc elationis inflectãt, atq; unde per intellectum ſibimetipſis altiores fiãt, inde per tumorem in foueam elationis cadant, ſeq; doctis doctiores exiſtiment, reuerentiam ſibi à melioribus exigant, & docere ſanctiores quaſi ex autoritate cõtendant. Vnde nunc dicitur: Oſtendam tibi, & audi me. Et quia cum minore autoritate docet is, qui audita, quàm is qui ea quæ uiderit loquit̃, ut fortiorẽ ſibimet autoritatem Eliphas arroget, dicit: Quod uidi narrabo tibi. Quia uerò nonnunquam hæretici de damnatis ſuis patribus confunduntur, & tamen eorũ ſententias quaſi cum autoritate ad medium proferũt, ex quorum ſtultitia iure reprobantur: rectè ipſa hæreticorum audacia ſubinfertur, cùm dicitur: Sapientes confitentur, & non abſcondunt patres ſuos.] In quorũ & laudem proſiliunt, & eos uelut ſolos Eccleſiæ præfuiſſe gloriantur. Vnde adhuc ſubditur: Quibus ſolis data eſt terra, & non tranſiuit alienus per eos.] Solis ſuis patribus datam terram exiſtimãt, quia ſolos errorum ſuorũ magiſtros rexiſſe ueraciter Eccleſiam putãt. Quis uerò alienus, niſi apoſtata angelus uocatur? Vnde & per Pſalmiſtã de cunctis ſimul malignis ſpiritibus dicit̃: Quoniã alieni inſurrexerũt in me, & fortes quæſierunt animã meam. Hæretici igitur quia doctorũ ſuorum corda apoſtatæ angelo exiſtimãt non fuiſſe ſubiecta, trãſiſſe per eos alienum denegãt. Cui uidelicet alieno per unumquenquã tranſire, eſt iniquas in corde eius cogitationes immittere. Vnde & per prophetæ uocẽ de malignis ſpiritibus cõtra ſtantẽ animã dicitur: Et dixerunt animę meæ, incuruare ut trãſeamus. Sed Eliphas Themanites quia quædã narraturus audiri uult, quamuis multa quæ dicenda ſunt ſciat, ſed quia beato Iob dicẽda non erãt neſciat: audiamus ſentẽtias quas cõtra beatũ Iob protulit. Nec enim debemus cui, ſed ſolũ penſare quid dixit. Sequit̃:

Quòd ſancti etſi ad horam inſolefcant, nequaquam tamen in ſuperbia perſeuerant. Cap. XIX

CVnctis diebus ſuis impius ſuperbit.] Solẽt etiam electi in quibuſdam ſuis cogitationibus atq; actibus ſuperbire. Sed qui electi ſunt cunctis diebus ſuis ſuperbire non poſſunt: quia prius q̃ uitam finiant, ad humilitatis metum ab electione corda cõmutant. Impius uerò diebus ſuis omnibus ſuperbit, quia ſic uitam terminat, ut ab elatione minimè recedat. Circumſpicit quod temporaliter floret, & penſare negligit quò in æternam ducitur: In hac uita carnis fiduciam ponit, eaq; diu permanere exiſtimat, quæ ad præſens tenet. Solidatur in elatione animus, in deſpectum ducitur omnis propinquus: quàm repentina mors ſurrepat, nunquam conſiderat: quàm ſit eius incerta felicitas, nunquam penſat. Qui ſi incertitudinem fugacis uitæ conſpiceret, incerta pro certo nequaq; teneret. Vnde & bene ſubditur:

Quòd Deus non attendat quantum quiſq; faciat, ſed quantum uelit. Et quòd ideo finem noſtrum latere nos uoluit, ut ſemper ad mortem parati ſimus. Cap. XX

ETnumerus annorum incertus eſt tyrannidis eius.] Superbire enim minimè debuiſſet, etiam ſi annorum ſuorum numerum certum habere potuiſſet, ut ſciens quantum uiueret, præſciret quando ſe ab elatione remoueret. At poſtq; præſens uita ſemper incerta eſt, tanto ſemper mors ſurripiens timeri debet, quanto nunq; præuideri ualet. Bene aũt ſuperbiam impij, tyrannidem uocat. Propriè enim tyrannus dicit̃, qui in cõmuni republica non iure principat̃. Sed ſciendũ eſt, quia omnis ſuperbus iuxta modũ propriũ tyrannidem exercet. Nam quòd nonnunq; alius in republica, hoc eſt per acceptã dignitatis potentiam, alius in prouincia, alius in ciuitate, alius in domo propria, alius per latẽtem nequitiã hoc exercet apud ſe in cogitatione ſua. Nec intuetur dominus quantum quiſq; mali ualeat facere, ſed quantũ uelit. Et cùm deeſt poteſtas foris, apud ſe tyrannus eſt, cui iniquitas dominatur intus: quia & ſi exterius non affligit proximos, intrinſecus tamẽ habere poteſtatem appetit ut affligat. Et quia omnipotens Deus corda penſat, iam in eius oculis impius egit quod cogitauit. Ad hoc autẽ conditor noſter latere nos uoluit finem noſtrum, ut dum incerti ſumus quando moriamur, ſemper ad mortem parati inueniamur. Vnde rectè poſtq; dictũ eſt: Cunctis diebus ſuis impius ſuperbit, adiungit: Et numerus annorum incertus eſt tyrannidis eius. Ac ſi apertè diceret: Cur quaſi de certo extollit̃, cuius uita ſub pœna incertitudinis tenetur? Sed omnipotens Deus prauè agentibus non ſolum uentura ſupplicia reſeruat, ſed eorum corda hic etiam ubi delinquunt, pœnis

pœnis implicat, ut eo ipſo quo peccãt, ſemetipſos feriant, ut ſemper trepidi ſemperq; ſuſpecti mala ab alijs pati metuant, quæ ſe alijs feciſſe meminerunt. Vnde adhuc de hoc impio ſubditur:

Quòd reprobi non tantũ ad futura ſupplicia reſeruãtur, ſed iam hic eorũ corda conſcientiæ igne torquentur. Cap. XXI

26 SOnitus terroris ſemper in auribus illius, & cũ pax ſit, ille inſidias ſuſpicatur.] Nil autem ſimplici corde fœlicius, quia quo innocentiam erga alios exhibet, nihil eſt quod pati ab alijs formidet. Habet em̃ quaſi arcem quandam fortitudinis ſimplicitatem ſuam. Nec ſuſpectus eſt pati, quod ſe feciſſe non meminit. Vnde bene per Salomonem dicitur: In timore domini, fiducia fortitudinis. Qui rurſum ait: Secura mens, quaſi iuge conuiuium. Quaſi enim continuatio refectionis eſt, ipſa tranquillitas ſecuritatis. At contrà mens praua ſemper eſt in laboribus, quia aut molitur mala quæ inferat, aut metuit ne hæc ſibi ab alijs inferantur. Et quicquid contra proximos excogitat, hoc contra ſe excogitari à proximis formidat. Fit undiq; ſuſpecta, undiq; trepida. Omnis qui ad memoriam uenit, exquirere contraria creditur. Cui ergo tranquillitas ſecuritatis deeſt, huic proculdubio terroris ſonitus ſemper in auribus eſt. Et ſæpe contingit, ut illi quilibet proximus ſuus ſimpliciter loquatur, nil aduerſum cogitet. Sed cùm pax ſit, ille inſidias ſuſpicatur, quia qui ſemper doloſe agit, ſimpliciter erga ſe agi nõ æſtimat. Et quia ſcriptum eſt: Impius cùm in profundum uenerit peccatorum, contemnit: inuolutus iniquitatis ſuæ tenebris, iam de luce deſperat. Vnde ſequitur: Non credit quòd reuerti poſſit de tenebris ad lucẽ, circumſpectans undique gladium.] Quia dum feriri ſe undiq; inſidijs credit, ſalute deſperata, ſemper ad nequitiã excreſcit. Aliquando uerò iſte peruerſus etiam ſuperna iudicia attendit, & ſuper ſe hæc euenire metuit. Sed cùm ſtipendiũ uitæ præſentis quærit, hæc eadem iudicia quæ metuere cœperat, auaritiæ deuictus inſania contemnit. Et quidem mori ſe poſſe in peccato exiſtimat, ſed tamen à peccato non ceſſat. Vnde & ſubditur: Cùm ſe mouerit ad quærendum panem, nouit quòd paratus ſit in manu eius tenebrarum dies.] Panis etenim, ſtipendium uitæ præſentis, tenebrarum uerò dies, tempus ultionis accipitur. In actu itaq; ſuo aliquando iſte peruerſus iram ſuperni iudicis perpendit præſentẽ, ſed à malo nõ auertitur, ut etiam ipſa quoq; ab eius interitu ualeat auerti. Accuſante ſe autem conſcientia feriri metuit, ſed tamẽ ſemper auget quo feriatur. Contemnit reditum ſuum, deſperat ueniam, ſuperbit in culpa, ſed tamen teſtem ſuæ nequitię intus habet timorem. Et quamuis praua uideatur foris audacter agere, de his tamen apud ſemetipſum cogit̃ trepidare. Vnde ſcriptum eſt: Cùm enim ſit timida nequitia, dat teſtimoniũ condemnationi, quia cùm illicita quiſquis perpetrat, pauet quod facit: & apertus damnationis teſtis, eſt ipſe timor iniquitatis: quia & timetur quod agitur, & tamen malum non uincitur quod timetur. De quo & adhuc ſubdit̃: Terrebit eum tribulatio, & anguſtia uallabit eum, ſicut regẽ qui præparatur ad prælium.] In omne quod iniquus agit, tribulatione & anguſtia uallatur, quia cor eius anxietate & ſuſpicione cõfunditur. Alius occultè appetit ui aliena diripere, qui laborat in cogitationibus ne deprehendi ualeat. Alius relicta ueritate mentiri deliberat, ut audiẽtium animum fallat. Sed quantus labor eſt ſollicitè cuſtodire, ne ipſa eius fallacia deprehendi queat? Ponit quippe ante oculos quid ſibi à ueritatem ſcientibus reſponderi poſſit, & cũ magno cogitatu pertractat, quomodo per argumẽta falſitatis, documẽta ueritatis exuperet. Hinc inde ſe circumtegit, & contra hoc ubi deprehendi potuerit, ueritati ſimilem reſponſionem quærit: qui ſi uelit uerum dicere, utiq; ſine labore potuiſſet. Plana quippe ueritatis uia, et graue eſt iter mendacij. Vnde & per prophetam dicitur: Docuerunt enim linguã ſuam loqui mendacium: ut iniquè agerent, laborauerunt. Bene ergo dicit̃: Terrebit eum tribulatio, & anguſtia uallabit eum, quia apud ſemetipſum in labore timoris deficit, qui ſecuritatis ſociam uiam ueritatis relinquit. Qui bene regi præparato ad prælium comparatur, quia in eo ipſo malo quod agit, & terret̃, & feſtinat, & ex conſcientia trepidat, & ex deſiderio anhelat, metuit & ſuperbit, pauetſcit ſuſpicionibus, & mentẽ per audaciam erigit. Sciendum quoq; eſt, quia rex qui præparatur ad prælium, ſi de hoſte ſuſpectus eſt, ut eundem quoq; quem ducit exercitũ metuat, ne labefactetur, ne deſtitutione militũ, iaculis pateat inimicorũ. Iniquus ergo anguſtia uallatur, ſicut rex qui præparat̃ ad prelium: quia uidelicet falſa agens, falſa loquens, formidat, ne ſuos amitat milites, id eſt argumenta falſitatis, & ueritatis iaculis pateat, ſi ei fortaſſe defuerit quod ex fallacia opponat. Sed quamuis animus trepidet, quamuis conſcientia accuſet, cupiditate tamẽ ſua iniquus uincitur, & ſuppreſſo pauore, audaciam de iniquitatibus ſumit. Et ſæpe etiã ultionem menti propoſita, ſe contra Deũ erigit, quęlibet ab eo aduerſa perpeti deliberat, dũmodo hic, dum ualet, omne quod placet agat. Vnde & ſubditur:

Quòd hi cõtra Deum manũ tendunt, qui mala agentes Deum contemnunt: & pingui contra eum ceruice armantur, qui ex opulentia rerum ſecularium inflati, quaſi ex pinguedine uitæ præſentis contra creatorem ſe erigunt. Cap. XXII

TEtendit enim aduerſus Deum manum ſuam, & contra omnipotentem roboratus eſt. Cucurrit aduerſus eum erecto collo, & pingui ceruice armatus eſt.] Hæc de ipſo iniquorũ capite, ſcilicet antichriſto, apertius ſentiunt̃, qui cõtra Deũ manum erigens, roborari dicitur, quia paruo tempore permittit̃ exaltari, ut cùm ad modicum glorari ſinitur, eo in perpetuũ atrocius puniatur. Sed quia eius membra ſunt omnes iniqui, hoc quod in fine mundi ille tunc ſingulariter acturus eſt unus, uideamus modo qualiter à malis agatur ſingulis. Sunt nanq; nõnulli, qui & ſi qua aliquando agere contra omnipotentis Dei iudicium nituntur, ipſa

impossibilitate explendę suæ uoluntatis fracti, ad
semetipsos respiciunt, atq; ad eum quem contem-
nere uoluerant, cõuertuntur: & qui discedere lon-
gè poterãt, si quod uellent implere ualuissent, per
hoc aliquando saluantur, quia quod nequiter uo-
luerunt, implere nequiuerũt. Vnde ad se reducti,
cuius sint conditionis aspiciunt, & plangũt se con
traria ueritati uoluisse. Et sunt nonnulli qui hoc
quod peruersè contra Deum appetunt, iusto Dei
iudicio, implere nequius permittũtur. Et cùm eos
malitia accendit, potentia roborat, tanto iam se-
metipsos in errore cognoscere nequeunt, quanto
in rebus affluentibus extra se semper per poten-
tiam trahuntur. De quorum nunc intentione dici-
tur: Tetendit enim aduersus Deum manum suam,
& contra omnipotentem roboratus est.] Contra
Deum quippe manum tendere, est in operatione
praua, despectis Dei iudicijs, perseuerare. Et quia
tunc magis irascit Deus, quando permittit imple-
ri quod saltem concipi in cogitatione nõ debuit,
contra omnipotentẽ iniquus iste roboratur: quia
prosperari in mala sua actione permittitur, quate-
nus & peruersa faciat, & tamẽ fœliciter uiuat. De
quo adhuc subditur. Cucurrit aduersus eum ere-
cto collo.] Erecto collo contra Deum currere, est
ea quæ creatori displicent, cum audacia perpetra-
re. De quo rectè dicitur: Cucurrit, id est, in malo
opere obstaculum de aduersitate non habuit. De
22 quo adhuc additur: Et pingui ceruice armatus
est.] Pinguis ceruix est opulenta superbia, affluen
tibus rebus quasi multis carnibus fulta. Porrò igit
iniquus pingui ceruice contra Deũ armatur, quia
rebus temporalibus tumens, contra præcepta ue-
ritatis, quasi de magnitudine carnis erigitur. Quid
enim paupertas, nisi quædam macies, & quid re-
rum abundantia, nisi pinguedo est uitæ præsentis?
Pingui ergo ceruice se contra Deũ erigit, qui tem
poralem abundantiam in superbiam assumit. Ha-
bent enim hoc potẽtes & iniqui proprium, ut fal-
lacibus diuitijs occupati ueras Dei opes negligãt,
& quanto minus quod uerum est inquirunt, tan-
to amplius falsis diuitijs extollantur. Cura etenim
multiplex terrenarum rerum quia occupat, excæ-
cat. Vnde adhuc aptè subiungitur: Operuit fa-
ciem eius crassitudo.] Visus quippe in facie est in
qua & prima corporis honorabilior pars est. Non
ergo immeritò mentis intentio per faciẽ designa-
tur, quam quolibet uertimus, illuc uidemus. Fa-
ciem ergo crassitudo operit, quia desiderata terre
narum rerum abundantia oculos mentis premit,
& hoc quod in eis esse honorabile debuit, ante
Dei oculos fœdat, quia curis multiplicibus aggra
uat. Quibus tamẽ nec solum sufficit ut ipsi super-
biant, nisi & hi qui eis coniuncti sunt de eorũ pin-
guedine etiã ipsi glorientur. Nam sunt nõnulli qui
patronis maioribus adiuti superbiũt, & de eorum
potentia contra inopes extolluntur. Vnde & ad-
huc subditur: Et de lateribus eius aruina depen-
det.] Quia aruina pinguedo carnis est, & latera di
cere diuitũ solemus hos quos eis coniunctos cer-
nimus, aruina de eius lateribus dependet: quia

A quisquis potenti & iniquo adhæret, ipse quoq; de
eius potentia uelut ex pinguedine rerum tumet,
ut patroni peruersi iniquitatẽ sequens Deum non
timeat: quos ualet & quantum ualet pauperes af-
fligat: de gloria temporali cor eleuet. Cùm ergo ta
lis est qui iniquo potẽti adhæret, de eius profecto
latere aruina dependet. De quibus adhuc subdit:
Habitabit in ciuitatibus desolatis, & in domi-
bus desertis, quæ in tumulos sunt redactæ.] Quia 23
enim à conuersatione conuentiũ ciuitas appella-
tur, ciuitates desolatæ sunt ipsi obsequentium cu-
nei peruersorum, quorum clamoribus peruersus
iste laudat, cùm ad praua opera per nequitiam ra-
B pitur. Vnde scriptũ est: Laudatur peccator in desi Psal. 9
derio animæ suæ, & qui iniqua agit benedicitur:
Domus uerò desertæ, sunt cogitationes prauæ,
quas iniquus iste inhabitat, quia per omne quod
agit, iniquorum hominũ placere cogitationibus
appetit. Quæ ciuitates desolatæ, & domus deser-
tæ rectè nominantur: quia nisi omnipotens Deus
talium conuersationes cogitationesq; præcedenti
bus eorum culpis relinqueret, ad grauiora perpe-
tranda minimè peruenirent. Bene autem dicitur:
Quæ in tumulos sunt redactæ. Ruentia nanq; do
morum atq; ciuitatum ædificia tumulos faciunt,
quoniã dum praui quiq; confusis actionibus sibi-
metipsis ad peruersa opera iunguntur, ostendunt
proculdubio quia de ædificio uitę ceciderũt. Se-
C quitur: Non habitabitur, nec perseuerabit sub-
stantia eius, nec mittet in terram radicem suam.]
Quòd hic, non habitabitur, dictum est: in quibus-
dam codicibus reperi, non ditabit: sed sensus non
discrepat, quamuis à se sermo discordet. Ille enim
uirtutibus ditatur, cuius mentẽ inhabitat omnipo
tens Deus. Sed quia superbi cogitatio ab auctoris
sui gratia non inhabitat, profectò per hoc uirtuti
bus non ditatur. Propter hoc ergo quòd interius
est uacuus, dicatur, nõ inhabitabitur: propter hoc
uerò quòd transitorium foris tumet, rectè subiun-
gitur: Nec perseuerabit substantia eius. Ac si aper
tè dicat: Hoc quod habere uidetur exterius, tran-
sit: & illud quod transire nõ poterat, interius non
habet. Vnde & aptè subiungitur: Nec mittet in
D terram radicẽ suam.] Quòd si de hac terra dictum
accipimus, liquet proculdubio, quia arbor quæ
in terra radicem nõ habet, uel tenuissimis cõmo-
ta flatibus cadit. Et superbus quisq; dum contra
omnipotentem dominum roboratur, dum currit
erecto collo, & pingui ceruice contra autorem
erigitur, stare quasi arbor uidetur. Sed status eius
sine radice est: quia uelut ad lenem flatum, sic ad
motum occultæ sententiæ uita eius eruitur. Sin
uerò hoc loco terram, æternæ uitæ retributionem
accipimus, de qua propheta ait: Portio mea in ter- Psal. 141
ra uiuentium, iniquus iste in terram radicem suam
non mittit, quia nunquam ad æternæ uitæ deside-
rium, cordis sui cogitationes plantat. Quod e- 24
nim radix arbori, hoc unicuiq; hominum cogita-
tio sua est: quia in hoc quod exterius uidet, per il-
lud tenet quod exterius nõ uidetur. Vnde & per
prophetã dicitur: Mittit radicẽ deorsum, & faciet Esaiæ 37
fructum

fructum sursum. Cùm enim cogitationẽ nostram A
ad compatiendum indigenti proximo tendimus,
quasi radicem deorsum mittimus, ut retributionis
fructum superius faciamus. Sequitur: Non re-
cedet de tenebris.] Si superbus iste à culpa ad iu-
stitiam redire uoluisset, de tenebris recederet. Sed
quia lucem iustitiæ nõ quærit, de tenebris non re-
cedit. Cuius etiam exemplo hi qui ei adhærent, in
terrenis profectibus anhelant, auaritię facibus ac-
cenduntur, desideriorũ carnalium ignibus uruntur.
Vnde & subditur: Ramos eius arefacit flam
ma.] Si enim sibi quosdam æternã patriam quæ-
rẽtes adiungeret, ramos in se uirides haberet. Sed
quia ipsi quoq; qui ei coniuncti sunt, terrenis de-
sideriis æstuant, dum desideriorum flamma, clien-
tium eius animos accendit, scilicet ramos eius are
facit, ut fructum boni operis non ferant, quia ad
appetenda infima per nequitiam anhelant. Bene
autem subditur: Et auferetur spiritu oris sui.]
Superbus etenim quisq; quo in hac uita plus ua-
let, eo sibi linguæ frena audacius relaxat, ut loqua
tur peruersa quęlibet, nullumq; de uerbis suis me-
tuat, istos cõtumelijs feriat, illos maledictionibus
iaculetur. Nonnunquã uerò in blasphemiam con
tra cõditorem rapitur, sicut de talibus per Psalmi-
Psal. 72 stam dicitur: Posuerunt in cœlum os suum, & lin-
gua eorũ transiuit super terram. Vnde & diues in
Luc. 16 igne positus, stillari sibi aquã ex digito Lazari in
linguã postulat. Qua ex re intelligit, quia ubi am-
plius peccauerat, ibi atrocius ardebat. Rectè ergo
nunc dicitur: Et auferetur spiritu oris sui: quia eo C
percussionis sententiam accepit, quo oris sui spiri
tum sub diuina formidine non restrinxit. Sequit:

Quòd eleemosynas ex rapinis pauperum, uel ex alijs malis operibus contractas non suscipiat Deus. Et qui in his diuites sunt, nullo precio redimantur. Cap. XXIII

NOn credit frustra errore deceptus, quòd ali-
quo precio redimẽdus sit.] Quotiens post
culpam eleemosynas facimus, quasi pro prauis a-
ctibus precium damus. Vnde & per prophetam
Psal. 48 de eo qui hæc nõ agit, dicitur: Non dabit Deo pro
pitiationem suam, nec precium redemptionis ani
mæ suæ. Nonnunquam uerò diuites elati, inferio-
res opprimunt, & aliena rapiunt: & tamen quasi
quædam alijs largiunt: & cùm multos deprimãt,
aliquando quibusdam opem defensionis ferunt,
& pro iniquitatibus quas nunquam deserunt, da-
re precium uidentur. Sed tunc eleemosynæ pre-
cium nos à culpis liberat, cùm perpetrata plangi-
mus, & abdicamus. Nam qui & semper peccare
uult, & quasi semper eleemosynam largiri, frustra
precium tribuit, quia non redimit animam quam
à uitijs non compescit. Vnde nunc dicit: Non cre
dat frustra errore deceptus quòd aliquo precio re
dimendus sit. Quia eleemosyna superbi diuitis eũ
redimere non ualet, quam perpetrata simul rapi-
na pauperis ante Dei oculos ascendere nõ permit
25 tit. Quod fortasse intelligi aliter potest, quia sæ-
pe superbi diuites cùm eleemosynã tribuunt, non
hanc pro æternæ uitæ desiderio, sed pro extenden

da uita temporali largiuntur, mortem se posse dif-
ferre donationibus credunt. Sed non credat fru-
stra errore deceptus, quòd aliquo precio redimen
dus sit, quia obtinere ex impenso munere non ua-
let, ut finem debitum euadat, cuius etiam nequitia
intercidit uitam. Vnde & subditur: Antequam
dies eius impleantur, peribit: & manus eius are-
scent.] Præfixi dies singulis ab interna Dei præ-
scientia nec augeri possunt, nec minui: nisi contin
gat ut ita, præsciant, ut aut cum optimis operibus
longiores sint, aut cum pessimis breuiores, sicut
Ezechias augmentũ dierum meruit impensione
lachrymarum: & sicut de peruersis scriptũ est: In-
disciplinatis obuiat mors. Sed sæpe iniquus quã-
uis in occulta Dei præscientia longa uitæ eius tem
B pora non sint prædestinata, ipse tamen quia carna
liter uiuere appetit, longos animo dies proponit.
Et quia ad illud tempus peruenire nõ ualet quod
expectat, quasi antequam dies illius impleatur, pe
rit. Quod tamẽ intelligere & aliter possumus. Ple-
runq; enim quosdam cernimus & peruersè agere,
& usq; ad senectutem ultimã peruenire. Quomo-
do enim dicitur: Antequam dies eius impleantur,
peribit: cùm in quibusdam sæpe uideamus, quia
ætate longa iam membra deficiunt, & tamen prau-
itatem suam eorum desideria exequi non desi-
stunt? Sunt nanq; nonnulli qui post uitam perdi-
tam, ad semetipsos redeunt, & accusante se con-
scientia, peruersa itinera relinquunt, cõmutant o-
pera, antiquæ suæ prauitati cõtradicunt, terrenas
C actiones fugiunt, desideria superna sectantur, sed
priusquam in eisdem sanctis desiderijs solidentur,
per torporem mentis ad ea quæ dijudicare cœpe-
rant, redeunt: atque ad mala quæ fugere disposue
rant, recurrunt. Quia enim sæpe contingit ut pro
utilitate multorum, etiam sancti uiri exterioribus
actibus seruiant, & populorum gubernationibus
occupentur, hoc infirmi aspicientes, & per uetu-
stam adhuc superbiam quærentes imitari, exterio
ribus se actionibus inserunt: sed quanto ad eas nõ
eruditi spiritalibus ueniunt, tanto eas carnaliter
exequuntur. Nisi enim prius cor longo studio, &
diutina cõuersatione in desiderijs cœlestibus con
ualescat, cùm ad exteriora agenda refunditur, ab
omni statu boni operis eradicat. Vnde rectè quo
D que de hoc iniquo dicitur. Antequam dies eius
impleantur, peribit.] Quia & si quid boni fortas-
se cœpit agere, priusquã in eo per longitudinem
temporis conualescat, ad exteriora relabitur, &
peruersè deserit, quæ rectè inchoasse uidebatur.
Vnde & aptè subditur: Et manus eius arescent.]
Quia dum exterioribus actibus intempestiuè in-
uoluitur, ab omni nimirum bona operatione sic-
catur. Vnde adhuc bene subditur:

Quòd hypocritæ ideo aridi & infœcundi sint in conspectu Dei, quia corã hominibus opera sua congregant. Cap. XXIIII

LÆdetur quasi uinea in primo flore botrus e-
ius, & quasi oliua proijciens florẽ suum. Con
gregatio eũ hypocritæ sterilis.] Notandũ quòd
sic de hoc iniquo generaliter loquitur, ut tamẽ di-
uinus

uinus ſermo ad ſpecialem eius nequitiam deriuetur. Qui enim dicens: Lædetur quaſi uinea in primo flore botrus eius, & quaſi oliua proijciens florem ſuum, protinus ſubdit: Congregatio enim hypocritæ ſterilis, patenter indicat, quia in hoc iniquo reprobationis ſententiam contra eius hypo-
26 criſin ferat. Sed nũc penſandum nobis eſt, qualiter hypocrita ſicut uinea in primo flore, uel ſicut oliua florem proijciens lædatur. Si florentem uineam per inæqualitatem aeris immoderatum frigus attigerit, protinus ab omni humore uiriditatis arefacit. Et ſunt nõnulli qui poſt peruerſa itinera, ſanctas uias ſectari appetunt, ſed priuſquam in eis, ut diximus, deſideria bona roborentur, quædam illos præſentis ſeculi proſperitas accipit, quæ eos rebus exterioribus implicat, & eorum mentem B dum à calore intimi amoris retrahit, quaſi ex frigore extinguit, & quicquid in eis de uirtutum flore apparere uidebatur, interficit. In terrenis quippe actibus ualde frigeſcit animus, ſi nec dum fuerit per intima dona ſolidatus. Vnde neceſſe eſt ut loca maiora uel exterìora opera quæ humanis ſunt neceſſitatibus profutura, illi exercenda ſuſcipiant, qui hæc dijudicare atq; ſub ſemetipſi premere ex uirtute intima nouerunt. Nam cùm infirmus quiſq; uel ad locum regiminis, uel ad exteriora agenda trahitur, quo quaſi extra ſe dicitur, eradicatur: quia & arbor quæ radices in altum prius nõ mittit, citius uentorũ impetu ſternitur. Si ſe ad altum uertice extollit, eo citius ad ima corruit, quo altius in aere ſine radicibus excreuit. Nonnunq; uerò C florentẽ uineam nõ frigus, ſed æſtus arefacit. Cũq; immoderato calore tangit, diſcuſſo flore botrus tabeſcit. Et plerunq; contingit, ut hi qui ad bona opera recta intentione non ueniunt, cùm placere ſe hominibus uident, ad exercenda hæc eadem opera uehementius accendantur, humanis placitura oculis agere anxiè ſtudeant, & quaſi in ſancto ſtudio ferueſcant. Quid itaq; iſtos, niſi in flore æſtus cõtingit, quos humanæ laudis appetitio à fructu alienos fecit? Vnde & bene ſubditur: Et quaſi oliua proijciens florem ſuum. Oliua quippe cùm in flore eſt, ſi immoderata nebula tangitur, à plenitudine fructuũ uacuatur. Et quotiens inchoantes quiq; bona opera, laudari ab aſpicientibus cœperint, atq; in ſuis laudibus delectari, fit caligo in-
D telligentiæ in cogitatione, ut iam diſcernere 28
queant qua intentione quid faciant, & fructũ perdant operis, uelut ex nebula fauoris. Vnde bene
Canti.7 per Salomonẽ dicitur: Mane ſurgamus ad uineas, uideamus ſi floruit uinea, ſi flores fructus parturiunt. Florent quippe uineæ, cùm mentes fidelium bona opera proponunt. Sed fructus non pariunt, ſi ab eo quod propoſuerint, aliquibus uicti erroribus
27 infirmantur. Non ergo intuendum eſt ſi uineæ floreãt, ſed ſi flores ad partum fructuum conualeſcant, quia mirum nõ eſt ſi quis bona inchoet, ſed ualde mirabile eſt, ſi intentione recta in bono opere perduret. Vnde fit plerunq; ut ſi in bono opere recta intentio non tenetur, etiam ipſum hoc opus quod bonũ creditur, amittatur. Nam quoſ-
A dam ſæpe uidimus terrenaquæ poſſederant reliquiſſe, & nil iam tranſitorium quærere, nullis pro hac uita iurgijs immiſceri. Cùm itaq; hoc in ſe fidelis anima oſtẽdit, quaſi oliua florem protulit. Sed cùm quidã ex talibus rurſus cœperint mundi gloriam quam contempſerant quærere, & terrenis rebus quas ſpreuiſſe uidebantur, inſatiabiliter inhiare, uacare iurgijs, proximorũ læſiones exquirere, nimirum proiecit oliua florem quem propoſuit: quia rudimẽta boni ſtudij ad perfecta opera non perduxit. Sed ſciendũ eſt, quia hæc ſemper eis euenìunt, qui Deum puro ac ſimplici ſtudio non ſequuntur. Vnde rectè ſubditur: Congregatio emẽ hypocritæ ſterilis. Cœpta enim bona non amitteret, ſi hypocrita nõ fuiſſet. Congregant uerò & hypocritæ bona opera, ſed eorũ ſterilis eſt ipſa con-
B gregatio, quia per hoc quod agunt, fructum recipere in æterna retributione nõ appetunt. Fœcundi ac uirides in ſuis operibus, humanis oculis uidentur: ſed in conſpectu occulti iudicis, infœcundi & aridi apparent. Sæpe uerò æſtu auaritiæ accenſi, eo maiora de ſe opera humanis oculis oſtendunt, quo ampliora ſibi ab hominibus offerri munera appetunt. Vnde adhuc ſubditur:

Quid ſit munus ab ore & à manu percipere. Cap. XXV

ET ignis deuorabit tabernacula eorũ, qui munera libenter accipiunt.] Sicut enim corpus in tabernaculo, ſic mens habitat in cogitatione. Sed ignis tabernacula deuorat, cùm æſtus auaritiæ cogitationes deuaſtat. Et fit plerunq; ut hypocrita aurũ uel quæq; bona corporalia ab hominibus
C accipere contemnat, ſed quia hæc non accipit, maiores ab eis recipere laudes quærat, & fortaſſe munus ſe accepiſſe non æſtimat, quia bona corporalia recipere recuſat. Vnde ſciendum eſt, quia aliquando munus à manu, aliquãdo uerò ab ore porrigitur. Nam qui nummum tribuit, munus ex manu dedit. Qui autem uerbum laudis impendit, munus ab ore protulit. Hypocrita itaq; etſi exteriora dona quæ terrenę forſitan neceſſitati congruunt, accipere recuſat, plus eſt quod ſibi retribui appetit, cùm ultra meritum laudari deſiderans, munus ab ore quærit. Et quia in ipſo laudis appetitu nimio cor ardore ſuccẽditur, dicatur recte: Et ignis deuorabit tabernacula eorum, qui munera libenter accipiunt. Sin uerò eorum tabernacula, cor 28
D pora debemus accipere, in quibus illorum animę habitãt, ignis eorũ tabernacula deuorat, quia qui hic in mente ardent igne auaritiæ, illic etiã in carne concremãtur ignibus gehennæ. Et quia mens hypocritæ nunq; uacat à militię cogitatione. nam ſiue terrena quæq; ſeu laudẽ appetat, hæc alijs inuidet quæ ſibi tribui anhelat: & tanto cæteros oſtendere peruerſos molitur, quanto uideri ſanctior omnibus appetit, ut ex eo quòd alij deſpicabiles fiunt, ipſe reuerentior ſemper appareat. Vnde fit ut de opinione proximi ante humana iudicia, linguæ ſuæ laqueos prætendat, ut eorum quibus placere appetit, ſolus æſtimationẽ capiat. Vnde & ſequitur: Concepit dolorem, & peperit iniquitatẽ, & uterus eius præparat dolos.] Dolorem

rem quippe cõcipit, cùm peruerſa cogitat. Iniquitatem parit, cùm explere cœperit quod cogitauit. Inuidendo dolorẽ concipit, derogando iniquitatem parit. Grauis quippe eſt iniquitas, quando is qui peruerſus eſt, oſtendere alios peruerſos molitur, ut inde ipſe quaſi ſanctus appareat, quòd alios ſanctos nõ eſſe docuerit. Sciendum uerò quòd in ſacro eloquio, uentris uel uteri nomine mens ſoleat intelligi. Hinc eſt emẽ quod per Salomonem di
Prou.20 citur: Lucerna domini ſpiraculũ hominis, quæ inueſtigat omnia ſecreta uentris. Lux enim gratiæ quæ deſuper uenit, ſpiraculũ homini præſtat ad uitam. Quæ uidelicet lux omnia ſecreta uentris inueſtigare dicitur, quia occulta mentis penetrat, ut ea quæ de ſeipſa latebant animã, ante eius oculos B
Hier.4 flẽda reducat. Hinc Hieremias ait: Ventrẽ meum uentem meũ doleo. Qui ut uentrẽ ſuum quid diximſſet oſtenderet, adiunxit. Senſus cordis mei turbati ſunt. Ventri itaq; nomine, rectè mens accipitur, quia ſicut proles in utero concidit, ſic cogitatio in mente generatur, & ſicut in uentre cibi, ita continentur in mente cogitationes. Vterus itaq; hypocritæ præparat dolos, quia tanto ſemper maiorem malitiã contra proximos in mente concipit, quãto ſolus præ omnibus uideri innocẽtior quærit. Hęc idcirco Eliphas protulit, quia beatum Iob tanto percuſſum uerbere propter hypocriſin putauit. Sed eius uerba etſi multis congrũt, ab ipſo ſolo aliena ſunt, pro quo ſolo dicebantur: quia ſanctus uir nihil in ſuis actibus duplicitatis habuit, C quẽ teſtis ueritas de cordis ſimplicitate laudauit.

B▸ GREGORII EXPOSITIONIS MORALIS LIB. XIII. EXponens moraliter duo capita textus beati Iob, ſcilicet decimumſextum & decimumſeptimum.

Caput I

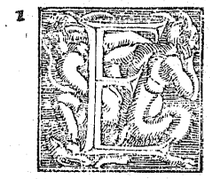

2 SSe hoc peruerſorũ propriũ ſolet, quòd ſua mala per conuitium bonis ingerant, priuſquam de eis ipſi ueraciter accuſentur, & dum metuunt increpari de his quæ faciunt ad uerſantes ſuis prauitatibus iuſtos hęc facere teſtantur. San D cti aũt uiri patienter audiunt etiam quæ nunq; feciſſe meminerunt, quamuis ea mala quę ſibi ingeri conſpiciunt, ab ipſis ſuis criminatoribus nouerint perpetrata, & cùm eos prædicando corrigere non poſſunt, patiendo tolerant, quatenus ſi fructum conuerſionis eorum conſequi non ualent, ex ipſis tamen præmium longanimitatis acquirant. Vnde & ſancta Eccleſia Dauid prophetæ
Pſal.128 uocibus dicit: Supra dorſum meum fabricauerunt peccatores: quia uidelicet dum hęreticos uel quoslibet reprobos quos corrigere non ualet, tolerat, facta peccantium ſupra dorſum portat. Beatus itaq; Iob uidens Eliphas amicum ſuum multa contra ſe de hypocriſi conquerentem, qui ex conſolationis uerbo ad amaritudinem increpationis A eruperat, & ſimulatus conſolator apparebat, per patientiam ſuam typum ſeruat Eccleſiæ, quæ nouit talia audiendo tolerare, & cùm eius ſermo admittitur, ratiocinando deſtruere, & dicit:

Caput decimumſextum beati Iob.

ESpondens autem Iob dixit: Audiui frequenter talia. Conſolatores oneroſi omnes uos eſtis. Nũquid habebunt finẽ uerba uentoſa, aut aliquid tibi moleſtum eſt ſi loquaris? Pote-
B rã & ego ſimilia ueſtri loqui. Atq; utinã eſſet anima ueſtra pro anima mea. Conſolarer & ego uos ſermonibus: & mouerem caput meum ſuper uos. Roborarẽ uos ore meo, & mouerẽ labia mea, quaſi parcens uobis. Sed quid agam? Si locutus fuero, non quieſcet dolor meus, & ſi tacuero, non recedet à me. Nunc aũt oppreſsit me dolor meus, & in nihilum redacti ſunt omnes artus mei. Rugæ meæ teſtimonium dicunt contra me, & ſuſcitatur falſiloquus aduerſus faciem meam, contradicens mihi. Collegit furorem ſuum in me, & comminans mihi, infremuit con-
C tra me dentibus ſuis. Hoſtis meus terribilibus oculis me intuitus eſt. Aperuerunt ſuper me ora ſua, & exprobantes percuſſerunt maxillam meã: ſatiati ſunt pœnis meis. Concluſit me Deus apud iniquum, & manibus impiorũ me tradidit. Ego ille quondam opulentus, repentè contritus ſum. Tenuit ceruicem, meam confregit me, & poſuit me ſibi quaſi in ſignũ. Circumdedit me lanceis ſuis, conuulnerauit lumbos meos. Non pepercit, & effudit in terram uiſcera mea. Concidit me uulnere ſuper uulnus, irruit in me quaſi gigas. Saccum conſui ſuper cutem meam, & operui cinere carnẽ meam. Facies mea intumuit à fletu, & palpebræ meæ caligauerunt. Hæc paſſus ſum abſque iniquitate manus meæ cùm haberem mundas ad Deum preces. Terra, ne operias ſanguinem meum, neq; inueniat in te locum latendi clamor meus. Ecce enim in cœlo teſtis meus, & conſcius meus in excelſis. Verboſi amici mei. Ad Deũ ſtillat oculus meus. Atq; utinam ſic iudicaretur uir cum Deo, quomodo iudicatur filius hominis cum collega ſuo. Ecce enim breues anni tranſeunt: & ſemitam per quam nõ reuertar, ambulo.

Caput

Caput II

AVdiui frequenter talia.] Electi quippe frequenter aliena mala quaſi ſua audiunt, et ab his eis crimẽ impingitur, à quibus crimina impincta perpetranẽ. Hac autẽ reſponſione beatus Iob illud Eccleſiæ tempus ſignificat, quo oppreſſa ab aduerſarijs, temporali eorũ potentia quaſi deiecta creditur. Vnde ſequiẽ: Conſolatores oneroſi omnes uos eſtis. Siue enim hæretici ſeu praui quilibet, cùm laborare bonos in aduerſitate cõſpiciũt, in eo quòd illos conſolari appetunt, mala eis perſuadere conanẽ. Vnde nõ immeritò bonorũ mentibus oneroſa fit eorũ conſolatio, quia inter uerba dulcedinis, uirus propinare cupiũt erroris, et dum dictis lenibus dolores quaſi leuigãt, peccati onus imponere feſtinant. Sed electi uiri etiã cùm temporali gloria priuantur, interni gloriã iudicij non amittunt. Nam ſciunt & foris aduerſa perpeti, & tamẽ interius infracti, recta ſine pauore defendere. Vnde ſubiungiẽ: Nunquid habebunt finẽ uerba uentoſa?] Ventoſa enim uerba ſunt, quæ inflationi temporali potius q̃ rectitudini ſeruiũt. Sæpe aũt mali etiam bona dicunt, ſed quia bene non dicunt, uentoſa uerba proferunt. Nam dicta eorum & ſi quando ſana ſunt per ſententiã, inflata tamen ſunt per elationẽ. In hoc uerò quod dictum eſt: Conſolatores oneroſi omnes uos eſtis: quid aliud beati Iob magiſterio docemur, niſi ut quiſq; perpendere ſollicitè ſciat, ne luctus tempore, uerba increpationis inferat? Si enim ſunt quædam quæ increpari iure debeant, in afflictione poſtponẽda ſunt, ne conſolator increpando dolorem augeat, quem lenire propoſuerat. Sequiẽ: Aut aliquid tibi moleſtum eſt ſi loquaris?] Mali uiri cùm alijs ſibi ſimilibus conuitioſa uerba proferũt, eo citius obmutescunt, quo de ſe talia mox audiunt, qualia ſuis auditoribus dicunt. Cùm aũt bonos uiros per conuitioſa uerba iaculanẽ, nil eis moleſtiæ ex conuitio naſcitur, quia cõtra tacentes loquuntur, nec compelluntur audire quod ſunt, quia iuſti conuitia non reddunt, etiam dum cogũtur audire quod non ſunt. Bene ergo dicitur: Aut aliquid tibi moleſtum eſt ſi loquaris? Ac ſi ei apertè diceretur: Eo plus loqueris, quo à me moleſtum aliquid de tua actione non audis. Vnde & ſubditur:

Quòd pro qualitate perſonarum temperanda ſit correctio doctorum. Cap. III

POteram & ego ſimilia ueſtri loqui.] Narrat iuſtus quid facere potuit, ſed ne iuſtitiam deſerat, quod facere potuit, declinat. Sequiẽ Atq; utinam eſſet anima ueſtra pro anima mea, conſolarer & ego uos ſermonibus, & mouerem caput meum ſuper uos. Roborarem uos ore meo: & mouerem labia mea, quaſi parcens uobis.] Aliquando neceſſe eſt ut prauis mẽtibus quæ humana prædicatione corrigi nequeunt, diuina flagella optari benignè debeant. Quod cùm magno ſit amoris ſtudio, uidelicet non errantis pœna, ſed correptio quæritur, & oratio potius q̃ maledictio eſſe monſtratur. In his autẽ uerbis hoc beatus Iob monſtra-

A tur intendere, ut amici qui dolori illius per charitatem compati neſciebant, ab experimento diſcerẽt, alienæ afflictioni qualiter miſereri debuiſſent, atq; edomiti doloribus à ſua paſſione traherent, conſolationem alijs qualiter inferrent, & tunc ſalubrius intrinſecus uiuerent, cùm aliquid extrinſecus de infirmitate ſentirẽt. Notandum quòd non ait: Vtinam eſſet anima mea pro anima ueſtra, ſed utinã eſſet anima ueſtra pro anima mea, quia profecto ſibi malediceret, ſi ſe illis fieri ſimilem optaret. Illis uerò meliora uoluit, quos ſibi fieri ſimiles quæſiuit. Conſolamur uerò prauos in flagello cõſtitutos, cùm de exteriore percuſſione interiorem in eis conualeſcere ſalutem indicamus. Caput 3

etiam mouemus, cùm mentẽ, quæ principale noſtrum eſt, ad compaſſionẽ inflectimus. Eosq; in-
B ter flagella roboramus, cùm doloris eorũ uim uerbis mitibus lenimus. Sunt nanq; nõnulli qui dum interna neſciunt, de malis exterioribus deſperabiliter affligũtur, de quibus per Pſalmiſtam dicitur: Pſal. 139
In miſerijs non ſubſiſtẽt. Ille etenim bene nouit in exterioribus miſerijs ſubſiſtere, qui ſcit ſemper de ſpe interna gaudere. Quòd uerò non ait parcens, ſed quaſi parcens uobis, nequaq̃ hoc negligenter prætereundum puto: quia ſancta Eccleſia diſciplinæ uigorem cum permixtione manſuetudinis ſeruans, aliquando malis & quaſi parcens non parcit, aliquando uerò & quaſi non parcens parcit. Quod melius oſtendimus, ſi ipſa quæ plerũq; accidunt, proferamus. Ponamus itaque ante oculos
C mentis, duos prauos intra ſanctam Eccleſiam eſſe cõſtitutos, quorum ſit unus potens & proteruus, alter mitis & ſubditus. Si qua miti & ſubdito culpa ſurripuerit, hanc protinus increpando prædicator inſequitur & corripit, eumq; corripiendo à culpa liberat, atq; ad uiã rectitudinis reformat. Quid itaq; huic niſi nõ parcens pepercit? quia dum correptionis uerbum non diſtulit, citius hunc à culpa liberauit. Liberè enim arguens nõ pepercit, ſed in eo quòd correxit, pepercit. At contrà potens et proteruus, cùm aliquid perpetraſſe cognoſcitur, tempus quæriẽ ut de malo quod fecit increpetur. Niſi enim prædicator ſuſtineat quando proferre congruè correptionem poſſit, auget in eo malum quod inſequitur. Sæpe enim contingit, ut talis ſit,
D qui nulla increpationis uerba ſuſcipiat. Quid itaq; in huius culpa prædicatori agendum eſt, niſi ut in ſermone admonitionis quem pro cõmuni ſalute omnium auditorum facit, tales culpas ad medium deducat, quales eum perpetraſſe cõſiderat, qui & preſto eſt, & de ſe ſolo adhuc argui non poteſt, ne deterior fiat? Et cùm generaliter contra culpam inuectio intendiẽ, correptionis uerbũ libenter ad mentẽ ducitur, quia potens prauus ignorat, quòd ſibi hoc ſpecialiter dicatur. Quid itaq; iſti prædicator ſuus niſi parcens minimè pepercit? cui & ſpecialiter correptionis uerba nõ intulit, & tamẽ uulnus illius ſub communi admonitione percuſſit. Vnde fit plerunque, ut eo uehementius perpetratam culpam lugeat, quo reatũ ſuum & cùm ſe percuſſum ſentiat, neſciri putat, Magna itaq; prædicationis 4

dicationis arte agendum eſt, ut qui ex aperta cor-
A reptione deteriores fiunt, quodam temperamẽto correptionis ad ſalutem redeant. Vnde etiã Pau-
1. Cor. 12 lus dicit: Quæ putamus ignobiliora membra eſſe corporis, his honorem abundantiorem circumdamus, & inhoneſta noſtra abundantiorẽ honeſtatem habent, honeſta autem noſtra nullius egent. Sicut enim inhoneſta membra in corpore, ita quidam ſunt intra ſanctam Eccleſiam potẽtes & proterui. Qui dum aperta inuectione feriri nequeũt, quaſi honore tegminis uelãtur. Sed hæc de occultis potentium delictis loquimur. Nam quando & alijs cognoſcentibus peccant, alijs etiam cognoſcentibus increpandi ſunt: ne ſi prædicator tacet, culpam approbaſſe uideatur, atq; hæc creſcens in exemplum ueniat, quam paſtoris lingua nõ ſecat.
B Sancta ergo Eccleſia, cùm per prædicatores ſuos quædam facta malorũ ſub diſpenſatione inuectionis increpat, labia quaſi parcẽs mouet, ſed tamen parcẽdo non parcit, quia ab inuectione culpæ generaliter non tacet, quam ſpecialiter tacet. Sequitur: Sed quid agam? Si locutus fuero, non quieſcet dolor meus, & ſi tacuero, non recedet à me.] Hoc perſonæ beati Iob qualiter congruat, nullus ignorat. Sed ſi ad ſanctæ Eccleſiæ typum trahatur, hæc & cùm loquiẽ, dolor minimè quieſcit, quando locutione ſua peruerſos minimè corrigi cõſpicit. Et cũ tacet, dolor minimè recedit, quia etſi aduerſa conticuerit, hoc ipſum amplius quod tacet
C gemit, quia ſe tacente, peruerſorum culpas excreicere conſpicit. Sequitur:

Quanta aduerſitatum tempore à falſis & fictis fratribus patiantur electi. *Caput* IIII

NVnc autem oppreſſit me dolor meus, & inniHilum redacti ſunt omnes artus mei.] Dolore ſuo ſancta Eccleſia premitur, quando in malitia ſua creſcere peruerſos intuetur. Et quia dum praui creſcunt, etiam infirmi qui in ea ſunt, ad ſequenda ſtudia prauitatis irritantur, rectè additur: Et ad nihilum redacti ſunt omnes artus mei. Sicut enim per oſſa fortes, ſic per artus, infirmi quiq; deſignari ſolent. Membra ergo Eccleſiæ ad nihilum rediguntur, quãdo ex imitatione prauorũ in hoc mundo creſcentium, infirmi quiq; deterius infirmantur. Videntes etenim fœlicitatem malorum, ſæpe ab ipſo fidei ſtatu delabuntur, bona tempo-
D ralia appetunt, & ueluti in nihilum rediguntẽ: quia dum manentem dei eſſentiam deſerunt, diligẽtes tranſitoria, quaſi ad nõ eſſe tendunt. Bene autem dicitur: Nunc autẽ oppreſſit me dolor meus: quia uidelicet tẽpus doloris Eccleſiæ modo eſt, & tempus gaudij poſtmodum ſequetur. Sæpe uerò contingit ut ſancta Eccleſia non ſolùm infideles atq; extra poſitos aduerſarios toleret, ſed eorũ quoq; inſidias atq; aduerſitatem uix ferat, quos intus ha-
5 bet. Vnde beati uiri uoce aptè mox ſubditur: Et rugæ meæ teſtimonium dicunt contra me. [Quid per rugas, niſi duplicitas deſignatur? Rugæ itaq; ſunt ſanctæ Eccleſiæ, omnes qui in ea dupliciter uiuunt, qui fidem uocibus clamant, operibus denegant. Hi nimirum pacis tempore, quia huius mundi poteſtatibus eandem fidem honori eſſe conſpiciunt, fideles ſe eſſe mentiuntur. Sed cùm ſanctam Eccleſiam ſubita aduerſitatis procella turbauerit, ſtico oſtendunt quid in perfida mente moliuntur. Has autẽ rugas in electis ſuis ſancta Eccleſia non habet, quia uidelicet neſciunt aliud de ſe foris oſtendere, & intus aliud habere. Vnde rectè egregius prædicator dicit: Vt exhiberet ipſe ſibi Tit. 2
glorioſam Eccleſiam, non habẽtem maculam aut rugam. Maculam quippe & rugam nõ habet quę & turpitudine operis, & duplicitate ſermonis caret. Sed quia nunc intra ſinum fidei multos etiam reprobos tenet, cùm tempus perſecutionis exarſerit, ipſos hoſtes patitur, quos prędicationis uerbis alere antè uidebatur. Dicat ergo: Rugæ meæ teſti
B monium dicunt cõtra me, id eſt, ipſi me inſequendo increpant, qui nunc in meo corpore poſiti, duplicitatis ſuæ in ſe malitiam nõ emendant. Vnde bene adhuc ſubditur: Et ſuſcitatur falſiloquus aduerſus faciem meam, cõtradicens mihi. [Etiam pacis ſuę tẽpore ſancta Eccleſia falſiloquium patitur, dum ſunt in ea multi qui de æternitatis promiſſione diffidunt, & tamen ſe fideles eſſe mentiuntur. Qui dum prædicationi eius apertè contradicere non præſumunt, falſiloquium non contraciẽ, ſed quaſi poſt dorſum patitur, Sed cùm malitiæ tempus eruperit, is qui nunc metuens derogat, ad contradicendũ ante faciem uenit, quia uerbis uerę fidei, apertis uocibus obſiſtit. Sciendũ uerò eſt, quia cùm hæc à carnalibus patimur, nõ tam
C ipſi ſunt qui in noſtra morte ſæuiunt, quàm malignus ſpiritus, qui eorũ mẽtibus principatur, ſicut per Paulum dicitur: Nõ eſt nobis colluctatio ad- Ephe. 6
uerſus carnem & ſanguinem, ſed aduerſus principes & poteſtates, aduerſus mundi rectores tenebrarũ harum. Vnde cùm hic quoq; de falſiloquio loqueretur, aptè mox ad deſcribendum eius falſiloquiũ principem, uerba conuertit, dicens:

Quòd ſicut pauperes ſpiritu & ſimplices ad prædicandum Chriſtus elegit, ita aſtutos & duplices antichriſtus ad falſitatis prædicationem aſſumit. *Caput* V

COllegit furorem ſuum in me: & comminans 6
mihi, infremuit contra me dentibus ſuis, hoſtis meus terribilis. oculis me intuitus eſt.] Quid
D aliud omnes iniqui q̃ membra ſunt diaboli? Ipſe itaq; per eos agit, quicquid in eorum cordibus ut agere debeant immittit. Habet autem etiam nunc diabolus contra ſanctam Eccleſiam furorem, ſed ſparſus eius furor eſt, quia occultas tẽtationes per ſingulos mouet. Cùm uerò contra eam in aperta perſecutione proruperit, furorẽ ſuum in eam colligit, quia in afflictione illius tota ſe intentione cõſtringit. Membra autem eius hoc pacis tempore idcirco contra electos collectum furorem nõ habent: quia malitiam ſuam minus ſe ſentiunt poſſe implere quàm uolunt. Cùm uerò ſibi ſuppetere licẽtiam prauitatis aſpexerint, tanto hanc audacius feriunt, quanto & contra illa ex unanimitate glomerantur. Rectè itaq; nunc dicitur: Collegit furorẽ ſuum in me. Cuius adhuc furor ut latius ex-

t ponatur

ponatur, dicitur: Et cõminans mihi, infremuit cõtra me dentibus suis. De quo & subditur: Hostis meus terribilib. oculis me intuitus est.] Ille quippe antiquus hostis Ecclesię, cõtra hanc dentibus fremit, eamq́ terribilibus oculis intuetur, quia per alios crudelia exercet, & per alios quæ exerceat prouidet. Dentes nanq́ huius hostis, sunt bonorũ persecutores atq́ carnifices, qui eius membra laniant, dum electos illius suis persecutionibus affligunt. Oculi uerò huius hostis, sunt hi qui contra eam prouident mala quæ faciant, suisq́ consilijs persecutorum eius crudelitates inflammant. Antiquus ergo eius aduersarius fremit contra eã dentibus suis, dum per crudeles reprobos in ea insequitur uitam bonorũ. Intuetur hanc terribilibus oculis, quia prauorum cõsilijs non cessat mala exquirere, in quibus hanc semper deterius affligat. Nam sicut incarnata ueritas in prædicatione sua pauperes idiotas et simplices elegit: sic ecõtrariò damnatus ille homo quem in fine mundi apostata angelus assumit; ad prædicãdam falsitatẽ suam, astutos ac duplices, atq́ huius mundi scientiã habentes electurus est. Vnde & per Esaiam dicitur:

Esa. 18 7 Væ terræ cymbalo alarum quæ est trans flumina Æthiopiæ, quę mittit in mari legatos & in uasis papyri super aquas. Terra quippe cui uæ dicit, ille principaliter homo damnatus est, qui alarum cymbalum uocatur: quia hi qui per superbiam in altitudinẽ cogitationis euolant, eundem peuersum hominem prædicando sonant. Quæ scilicet terra rectè trans flumina Æthiopiæ esse perhibetur: Æthiopia etenim nigrum populum mittit, & omnem hominem mundus iste quia peccatorem profert, quasi nigrum Æthiopia populum parit. Sed terra cui uæ dicitur, trans flumina Æthiopiæ esse perhibet, quia damnatus ille homo tanta immenſitate iniquus est, ut omnium peccantiũ peccata transcendat. Qui mittit in mare legatos, quia prædicatores suos in seculum spargit. De quibus rectè subditur qualiter mittantur, dum dicitur: In uasis papyri super aquas. Ex papyro quippe charta est. Quid itaq́ per papyrum, nisi secularis scientia designat? Vasa ergo papyri sunt corda doctorum secularium. In uasis igitur papyri super aquas legatos mittere, est prædicationẽ suam in sapientum carnalium sensibus ponere, & defluentes ad culpã populos uocare. Qui ergo illic per uasa papyri, ipsi hic quia carnaliter uident, per oculos designantur. De quibus & adhuc subditur: Aperuerunt super me ora sua exprobrantes.] Ora sua reprobi exprobrantes aperiunt, cùm & erroris sui mala prædicare non metuunt, & prędicamẽta rectę fidei irrident. De quibus sciendum est, quia illos præcipuè in sancta Ecclesia persequunt, quos multis conspiciunt esse profuturos, qui uitam carnaliũ uerbo correptionis conterũt, eosq́ in Ecclesiæ corpore spiritaliter uertũt. Vnde & subditur:

Quòd Christi maxillam percutit, qui ueritatis persequitur prædicatores, & doctrinæ Euangelicæ contradicit, & de uarijs pressuris Ecclesiæ. Caput VI

A Percusserunt maxillam meam, satiati sunt pœnis meis.] Maxilla quippe Ecclesiæ, sancti prędicatores sunt, sicut sub Iudææ specie per Hieremiã dicitur: Plorans plorauit in nocte, & lachrymæ eius in maxillis eius: quia in aduersitate Ecclesiæ illi amplius plangunt, qui uitam carnaliũ confringere prædicando nouerunt. Per ipsos quippe sancta Ecclesia iniquos à uitijs conterit, & quasi glutiens in sua membra cõuertit. Vnde ipsi quoq́ primo prædicatori uelut maxillę Ecclesię dicitur: Occide & manduca. Hinc est etiã quòd Samson maxillam asini tenuit, & hostes perimit, quia redemptor noster simplicitatem atq́ patientiam prædicantium, suæ manu uirtutis tenens, à uitijs B suis carnales interfecit. Et maxilla in terram proiecta postmodum aquas fudit, quia data morti prędicatorum corpora, magna populis monstrauere miracula. Maxillã ergo Ecclesiæ peruersi feriunt, cùm bonos prædicatores insequunt. Et quia tunc reprobi grande se aliquid fecisse estimant, cùm uitam prædicatorum necant, post percussionẽ maxillę aptè subiungitur: Satiati sunt pœnis meis.] Illa quippe eos pœna satiat, quæ mentem Ecclesiæ præcipuè castigat. Sequitur: Conclusit me Deus apud iniquum, & manibus impiorũ me tradidit. Electorum populus apud iniquum concluditur, cùm eius caro antiqui hostis persecutionibus temporaliter datur: Qui non spiritui sed manibus impiorũ traditur, quia quo hunc in mente capere nequeunt, eo contra carnem illius crudelius C inardescũt. Sed sanctus Ecclesiæ populus cũ aduersa perpeti grauiter cœperit, & infirmos suos conspexerit ad deteriora delabi, pacis suę tempora ad mentem reuocat, quando fideles suos prædicationis suæ opulentia pascebat. Vnde aptè subiungitur: Ego ille quondam opulentus, repentè contritus sum.] In eo quòd se repentè contritum asseruit, infirmorum mentem improuidam designauit. Qui dum mala quæ uẽtura sunt preuidere nesciũt, tanto eis grauiora fiunt, quanto ab eis inopinata tolerantur. Firmis autem mẽtibus repentè aduersa non ueniunt, quia priusquam ueniant, preuidentur. Quod tamen nunc quoq́ sancta Ecclesia in quibusdam retro labentibus patitur, qui post doctrinæ opulentiam, subitis aliquãdo uitijs D conteruntur, ut sic in quibusdam malis corruant, ac si uerbi pabulum nunquam habuissent. Sequitur: Tenuit ceruicem meam, confregit me, & posuit sibi quasi in signum.] sicut in malis ceruix superbiam, sic in bonis libertatis erectionem signat. Vnde nonnunq́ ipsa quoq́ superbia pro erectionis autoritatis ponitur, sicut per prophetam dominus sanctæ Ecclesiæ pollicens dicit: Ponam te Esa. 60 in superbiam seculorũ. Et quia persecutionis tempore infirmi quidam uera quæ sentiunt, prædicare liberè non præsumunt, rectè de hoc hoste dicitur: Tenuit ceruicem meam, confregit me. For 9 tasse autem hi ceruicis appellatione signati sunt, qui pacis eius tempore plus quàm decet erigunturq́, & sub occasione defendendæ rectitudinis, uitio deseruiunt elationis. Qui persecutionis tempore

pore idcirco aduersa plus sentiunt, quia de prospe A ris extolluntur. De quibus bene dicitur: Tenuit ceruicem meam, confregit me.] Id est, elationem quã in infirmis habui, diltrictione suæ percussionis inclinauit. Et posuit sibi quasi in signum.] Constat nimirum quia idcirco signum ponitur, ut sagittarum emissione feriatur. Fidelis itaq́ populus in signum hosti suo est positus, quia eum semper suis ictibus impetit, eumq́ suis persecutionibus affligit. Qui enim in hac uita assidua mala toleraret, uelut in signũ positus, ictus excipit ferientis. Vnde & prędicator egregius cùm persecutionum mala toleraret, atq́ sub persecutione aduersariorum gemeret, teneram discipulorum mentem 2.Thes.3 de suis afflictionibus cõsolans ait: Ipsi enim scitis quòd in hoc positi sumus. Ac si eis apertè dicat: B Quid in hoc tẽpore uulnera nostra miramini, qui si æterna gaudia quærimus, huc ad hoc uenimus, ut feriamur? Sequitur: Circumdedit me lanceis suis, conuulnerauit lumbos meos, non pepercit, & effudit in terram uiscera mea.] Hæc iuxta literam beato Iob congruere posse uidebanẽ, per hoc quod dicitur: Circundedit me lanceis suis, cõuulnerauit lumbos meos, non pepercit, nisi subderetur quod de eo minimè scriptũ legitur, effudit in terram uiscera mea. Ex qua re necesse est ut dum hæc iuxta literam inuenire non possumus, ea quę in uerbis eius secundũ historiam sonant, iuxta spiritum inquiramus. Sancta Ecclesia lanceis ab hoste suo circumdatur, quando in membris suis ab C impugnatore callido tentationum iaculis impetitur. Bene autem circumdari lanceis dicimur, quia antiquus hostis tentationis suæ uulnere ab omni parte nos imperit. Sæpe enim dum gula restringitur ut libido subigatur, inanis glorię aculeus mentem pulsat. Si autem corpus abstinentiæ afflictione non atteritur, cõtra mentem libidinis flamma se excitat. Sępe dum seruare parsimoniã nitimur, ad tenaciam labimur. Et sæpe dum possessa effuse tribuimus, ad auariciã ducimur, quia rursum colligere quærimus quod tribuamus. Dum ergo antiqui hostis iacula ubiq́ nos impetunt, rectè nunc dicitur: Circumdedit me lanceis suis. Et quia omne peccatum hostis quidem callidus suadet, si nos eius suasionibus consentiendo perpetramus, aptè D subiungitur: Conuulnerauit lumbos meos.] In lumbis quippe luxuria est. Vnde & is qui cupiebat uoluptatem libidinis à corde extinguere, præ 1.Pet.1 dicauit dicens: Succincti lumbos mentis uestræ. Cùm ergo antiquus hostis fidelẽ populum ad luxuriam pertrahit, hunc proculdubio in lumbis ferit. Vbi notandum quoq́ est quòd non ait uulnerauit, sed cõuulnerauit lumbos meos. Sicut enim loqui aliquando unius est, colloqui uerò duorum uel fortassè multorũ: sic antiquus hostis quia nos ad culpam sine nostra uoluntate nõ rapit, nequaquam lumbos nostros uulnerare, sed conuulnerare dicitur: quia hoc quod nobis ille male suggerit, nos sequẽtes ex uoluntate propria implemus, & quasi cum ipso nos pariter uulneramus, quia ad perpetrandum malum ex libero simul arbitrio du

A cimur. Sequit: Non pepercit.] Ac si dicat, non destitit. Et effudit in terram uiscera mea. [Quid 10 aliud sanctæ Ecclesiæ uiscera debemus accipere, nisi eorum mentes qui eius quædã in se mysteria continent, qui ad intima sacramenta deseruiunt? Sed antiquus aduersarius cùm fideles quosdã qui interioribus sacramentis deseruire uidebantur, ad secularia negocia pertrahit, eius proculdubio uiscera in terrã fundit: quia illos in rebus infimis cõculcat, qui prius in occultis ac spiritalib. actibus latebant. Sequitur: Concidit me uulnere super uulnus.] In infirmis suis sancta Ecclesia uulnere super uulnus conciditur, quando peccatum peccato additur, ut culpa uehementius exaggeretur. Quem enim auaritia pertrahit ad rapinam, rapina B ducit ad fallaciam, ut perpetrata culpa ex fallitate etiam defendatur: quid iste nisi super uulnus concisus est uulnere? Vnde bene quoq́ per prophetam dicitur: Maledictum & mendacium & homi Osee 4 cidium & furtum & adulterium inundauerunt, & sanguis sanguinẽ tetigit. Solet enim sanguinis nomine signari peccatum. Vnde is qui à peccatis liberari desiderat, per pœnitentiam clamat: Libera Psal. 50 me de sanguinibus. Sanguis ergo sanguinem tangit, cùm culpa culpam cumulauerit. Et quia cùm uulnus uulneri additur, uires contra nos antiqui hostis uehementius excrescũt, rectè subiungitur: Irruit in me quasi gigas.] Facilè quippe inimico resistitur, si nõ ei uel in multis lapsibus uel in uno diutius cõsentiatur. Sin uerò eius suasionibus anima subesse consueuerit, quanto se ei crebrius subijcit, tanto eum sibi intolerabiliorẽ facit, ut ei reluctari non ualeat: quia nimirum malignus aduersarius contra hanc ex praua cõsuetudine deuictã, quasi more gigantis pugnat. Sed tamen plerunq́ sancta Ecclesia etiã post perpetratas culpas, mentes fidelium ad pœnitentiam reuocat, & peccata operis uirtute spontaneę afflictionis mũdat. Vnde bene subditur: Saccum consui super cutem meam, & operui cinere carnem meam.] Quid in sacco & cinere nisi pœnitẽtia, quid in cute & carne nisi peccatũ carnis debet intelligi? Cùm ergo quidam post lapsum carnis ad pœnitẽtiã redeũt, quasi saccus super cutem cõsuitur, & cinere caro D operitur: quia culpa carnis per pœnitentiam tegitur, ne in districti iudicis examine ad ultionem uideatur. Infirma autẽ membra sua sancta Ecclesia cùm à peccatis retrahit, atq́ ad pœnitentiæ remediũ ducit, hæc proculdubio fletibus adiuuat, ut ad recipiẽdã autoris sui gratiã cõualescãt, & per fortes plãgit quod nõ fecit, quod in mẽbris suis debilibus quasi ipsa fecit. Vnde bene adhuc subditur:

Quòd prælati sanctæ Ecclesiæ subditorũ peccata quasi propria plangunt, & dum uiderint aliquos pœnitentes, aliquos in malis perseuerantes, iudicia diuina mirantur. Cap. VII

Facies mea intumuit fletu.] Facies quippe 11 sanctæ Ecclesiæ sunt hi qui in locis regiminũ positi, apparẽt primi, ut ex eorum specie sit honor fidelis populi, etiam si quid in corpore latet deforme. Qui nimirum prælati plebibus plangunt culpas

pas infirmantiũ,ſecꝫ ſic de alienis lapſibus,ac ſi de proprijs affligũt.Et ſæpe dum quoſdam uident ad ueniam poſt culpas redire,quoſdam in iniquitate perſiſtere, occulta omnipotẽtis dei iudicia miran tur,ſed penetrare nequeunt. Obſtupeſcunt enim quę non intelligunt. Vnde & aptè ſubditur: Et palpebræ meæ caligauerunt.] Palpebrę enim rectè appellati ſunt,qui ad præuidenda pedum itinera uigilant.Sed quia occulta dei iudicia nec prę positi uigilantes intelligunt, palpebræ ſanctæ Ecclesiæ caligant.Sed ut ſæpe iam me dixiſſe memini,beatus Iob ſanctę Ecclesiæ typũ tenens,modo uoce corporis, modo autem uoce capitis utitur, & dum membris eius loquitur, repentè ad uerba capitis leuatur.Vnde hic quoꝫ ſubiungitur:

Quòd ſanguis Chriſti melius loquitur quàm Abel:quia ſanguis Abel ultionẽ,ſanguis uerò Ieſu ueniam impetrat. Cap. VIII

HÆc paſſus ſum abſcꝫ iniquitate manus meę, cùm haberẽ mundas ad deũ preces,] Abſcꝫ iniquitate enim manus ſuæ pertulit, qui peccatũ non fecit,nec inuentus eſt dolus in ore eius,& tamẽ dolorem crucis pro noſtra redemptione tolerauit.Qui ſolus prę omnibus mundas ad deũ pre ces habuit: quia et in ipſo dolore paſſiõis pro per ſecutoribus orauit,dicens:Pater dimitte illis,non enim ſciunt quid faciunt.Quid enim dici,quid co gitari in prece mundius poteſt,cꝫ cùm & illis miſericordia interceſſionis tribuitur,à quibus tolera tur dolor? Vnde factum eſt,ut redemptoris noſtri ſanguinẽ,quem perſecutores ſæuientes fuderant, poſtmodũ credentes biberent,eumꝫ eſſe dei filiũ prędicarent.De quo uidelicet ſanguine aptè ſub iungitur: Terra,ne operias ſanguinẽ meum, nec inueniat in te latendi locũ clamor meus.] Peccan
Gen.3 ti homini dictũ eſt. Terra es, & in terrã ibis. Quæ ſcilicet terra redẽptoris noſtri ſanguinẽ non ab ſcondit:quia unuſquiſqꝫ peccator redẽptionis ſuę preciũ ſumens confitetur ac laudat, & quibus ua let proximis innoteſcit. Terra etiã ſanguinẽ eius non operuit:quia ſancta Eccleſia redẽptionis ſuę myſteriũ in cunctis iam mundi partibus prædica-
12 uit. Notãdum quod ſubditur: Necꝫ inueniat in te latendi locũ clamor meus Ipſe enim ſanguis re demptionis qui ſumitur,clamor noſtri redempto
Heb.12 ris eſt.Vnde etiã Paulus dicit:Et ſanguinis aſper- D
ſionẽ melius loquẽtẽ ꝗ Abel. De ſanguine Abel
Gen.4 dictũ fuerat: Vox ſanguinis fratris tui clamat ad me de terra.Sed ſanguis Ieſu melius loquit quàm Abel: quia ſanguis Abel mortẽ fratricidæ fratris petijt,ſanguis aũt domini uitã perſecutoribus im petrauit. Vt ergo in nobis ſacramentũ dominicæ paſſionis non ſit ocioſum,debemus imitari quod ſumimus,& prædicare cæteris quod ueneramur. Locum enim latẽdi clamor eius in nobis inuenit, ſi hoc quod mens credidit, lingua tacet.Sed ne in nobis clamor eius lateat,reſtat ut unuſquiſqꝫ iuxta modulum ſuum,uiuificationis ſuæ myſteriũ proximis innoteſcat. Libet mentis oculos ad domi nicæ paſſionis horam reducere, cùm Iudæi perſe quentes ſæuirent,diſcipuli timẽtes fugerent. Qui A enim in carne mori uidebatur, nequaꝫ deus eſſe credebatur. Vnde hic aptè ſubditur:

Quòd teſtis filij ſit pater & conſcius:quia in omni trinitatis opere unum conſilium eſt,& una uoluntas. Cap. IX

ECce eũ in cœlo teſtis meus, & cõſcius meus in excelſis.] Cùm enim filius labefactaretur in terra,erat ei teſtis in cœlo. Teſtis quippe filij pa Iodn.5
ter eſt,de quo ipſe in Euangelio dicit:Et qui miſit me pater,ipſe teſtimoniũ perhibet de me. Qui rectè etiam cõſcius dicitur:quia una uoluntate,uno cõſilio pater cum filio ſemper operatur. Cuius etiã teſtis eſt,quia nemo nouit filiũ niſi pater.Tunc ergo in cœlo teſtem,& conſciũ in excelſis habuit: quando hi qui eum morientẽ in carne cernebãt, B diuinitatis eius potentiã conſiderare neſciebant. Et cùm ignorarent homines,in morte tamen me diatoris dei & hominũ nouerat qui cum ipſo ope rabatur pater.Quod fortaſſe etiam ad uocem eius corporis referri ualet. Sancta nancꝫ eccleſia id- 13
circo aduerſa uitę prę ſentis tolerat, ut hanc ſuper na gratia ad præmia æterna perducat. Carnis ſuæ mortẽ deſpicit,quia ad reſurrectionis gloriam in tendit.Et tranſitoria ſunt quæ patiẽ,perpetua quę præſtolatur.De quibus nimirum bonis perpetuis dubietatẽ non habet, quia fidele iam teſtimoniũ redemptoris ſui gloriã tenet. Carnis quippe eius reſurrectionẽ mente conſpicit,atꝫ ad ſpem fortiter cõualeſcit: quia quod in ſuo uidet iam factum capite,ſperat ut eius quoꝫ corpore, quod uidelicet ipſa eſt, abſcꝫ dubietate ſecuturũ. Quam ſcilicet Eccleſiã Pſalmiſta cõſpiciẽs in perpetua perfectione manſuram, ſub appellatione lunæ deſcri bit.dicens:Luna perfecta in æternũ.Quẽ quia ad Pſal.88
reſurrectionis ſpem dominica reſurrectio robo rat,rectè ſubiũxit: Et teſtis in cœlo fidelis:quia ut de ſua reſurrectione non trepidet,iam eum in cœ lo qui reſurrexit à mortuis, teſtem habet. Fidelis itaꝫ populus cùm aduerſa patitur,cùm duris tri bulationibus fatigatur, ad ſpem ſequentis gloriæ mentẽ erigat,& de redemptoris ſui reſurrectione confidens dicat:Ecce enim in cœlo teſtis meus,et conſcius meus in excelſis.Qui rectè conſcius dici tur,quia naturã noſtrã non ſolùm creando nouit, ſed etiam aſſumendo. Scire enim eius, eſt noſtra ſuſcepiſſe.Vnde etiã per Pſalmiſtã dicitur: Ipſe e- Pſal.102
nim ſcit figmentũ noſtrũ.Quid eũ mirũ ſi figmen tum noſtrũ dicatur ſpecialiter ſcire, dum conſtet nihil eſſe quod neſciat? Sed figmentũ noſtrũ ſcire eius, eſt hoc in ſeipſo ex pictate ſuſcepiſſe.Quę ta men uox cum beato Iob congruere nobis etiã ſin gulis poteſt.Omnis enim qui ex eo quod agit,hu manas laudes appetit,teſtem in terra quærit. Qui autem de actibus ſuis omnipotẽti deo placere fe ſtinat,teſtem in ſe cœlo habere conſiderat. Et ſæ pe cõtingit,ut ipſa quoꝫ in nobis bona opera ab incautis hominibus reprehendantur. Sed qui te ſtem in cœlo habet, reprehenſiones hominũ me tuere non debet.Vnde adhuc ſubditur: Verboſi amici mei, ad Deum ſtillat oculus meus. Quid 14
enim per oculum,niſi cordis intentio deſignatur? ſicut

Matt.6 ſicut ſcriptum eſt:Si fuerit oculus tuus ſimplex,to A
tum corpus tuum lucidũ erit. Quia cum bona in tentione quid agitur, eius intentionis actio apud Deum minimè fuſcatur. Cùm ergo uerboſi amici ſunt,id eſt, cùm & ipſi derogant,qui in fide ſocian tur,ad Deum neceſſe eſt ut oculus ſtilet,quatenus noſtra intentio tota in amoris intimi compunctio ne defluat, & tanto ſubtilius ſe ad interiora eri gat, quãto per exteriora opprobria repulſa, intus redire cogitur,ne foras euaneſcat. Sequitur: At que utinam ſic iudicaretur uir cum Deo, quomodo iudicatur filius hominis cum collega ſuo.] Pecca tores quidem nos eſſe ſemper agnoſcimus,ſed ta men ſæpe in flagello poſiti,pro quo magis pecca to flagellemur, ignoramus: & noſipſos ſubtili in quiſitione diſcutimus, ut ſi quo modo poſſimus, B cauſam percuſſionis noſtræ inueſtigare ualea mus.Quæ dum plerunꝫ nos latet, fit nobis oneri cæcitas noſtra, & de eo quod patimur, plus dole mus.Quiſquis uerò cum collega ſuo ad iudicium accedit,& quod ſentit dicit, & quicquid contradi citur,agnoſcit:& quò uoluerit,pulſat:et nouit un de pulſat. Qui eũ diuina animaduerſione percu tit,dum nouit quidẽ quia uapulat,ſed cur uapulet ignorat, quaſi dicit ipſe quod ſentit,ſed quid con tra ſe dicitur, neſcit: quia ipſe quidẽ ingemiſcit in uerbere, ſed Deus apertè non declarat pro qua eũ feriat ultione.Itaꝫ nunc dicitur: Atꝫ utinã ſic iu dicaretur uir cum Deo, quomodo iudicatur filius hominis cum collega ſuo.] Acſi apertè diceretur: Sicut in omni quod dico audior, ſic omne quod C de me dicit, audirem. Quod tamẽ in hac uita fieri nullatenus poteſt: quia magna eſt interpoſitio o culis cordis noſtri ad contemplandã ſubtilitatem Dei, ipſa uidelicet infirmitas noſtra. Sed tunc ad purum intuebimur eum à quo nunc ſubtiliter in tuemur,cùm hac infirmitate depoſita, ad contem plationis internæ gratiã uenerimus, de qua Pau
2.Cor.1 lus dicit: Tunc cognoſcam ſicut & cognitus ſum. Vnde beatus Iob uidens eandem cognitionẽ ple niſſimè hic perfici nullatenus poſſe, de cæcitate quidem uitæ præſentis gemit,ſed tamen ſede eius breuitate cõſolatur,dicens:Ecce enim breues an ni tranſeunt, & ſemitã per quam non reuertar,am bulo.] Omne quod tranſit,breue eſt:etiam ſi tar- D
dius terminari uideat. In mortis autem ſemita per quam non reuertimur, ambulamus: non quò ad uitam carnis miniméè reſurgendo reducimur, ſed quòd ad labores huius uitæ mortalis, uel ad con quirenda laboribus præmia iterum nõ uenimus.

Caput decimumſeptimum beati Iob

SPiritus meus attenuabi tur,dies mei breuiabũtur: & ſolum mihi ſupereſt ſe pulchrũ. Non peccaui,& in amaritudinibus mora tur oculus meus. Libera me,et pone me iuxta te;& cuiuſuis manus pugnet contra me. Cor eo rum longè feciſti à diſciplina, propterea nõ exaltabuntur. Prædam pollicetur ſocijs: & oculi filiorũ eius deficient. Poſuit me quaſi in prouerbiũ uulgi, & exemplũ ſum coram eis. Caligauit ad indignationẽ oculus meus & membra mea quaſi in nihilum redacta ſunt.Stupebãt iuſti ſuper hoc: & innocens contra hypocritã ſuſcitabitur.Et tenebit iu ſtus uiam ſuam, & mundis manibus addet fortitudinem. Igitur omnes uos conuerti mini & uenite, & nõ inueniam in uobis ul lum ſapientem.Dies mei tranſierunt, cogi B tationes meæ diſſipatæ ſunt, torquẽtes cor meum. Noctem uerterunt in diem, & rur ſum poſt tenebras ſpero lucem.Si ſuſtinue ro, infernus domus mea eſt: & in tenebris ſtraui lectulum meũ. Putredini dixi, pater meus es,mater mea,& ſoror mea uermibus. Vbi eſt ergo nunc præſtolatio mea: & pa tientiam meam quis conſiderat? In profun diſsimum infernum deſcendẽt omnia mea. Putáſne ſaltem ibi erit,requies mihi?

Quòd timore iudicij,quanto finem ſuum magis propinquare co gnoſcũt electi,eo ſemetipſos terribilius diſcutiunt. Cap. X

SPiritus meus attenuabitur.] Attenuatur ſpi- 15
ritus timore iudicij, quia electorum mentes quo amplius extremo iudicio propinquare ſe ſen tiunt, eo ad diſcutiẽdas ſemetipſas terribilius con tremiſcunt,& ſi quas in ſe carnales unquam cogi tationes inueniũt, pœnitentiæ ardore cõſumunt, nec cogitationes ſuas dilatari carnali uoluptate permittunt, quia eo ſemetipſas dijudicantes ſub tilius feriunt, quo diſtrictum iudicem præſtolan tur uicinum. Vnde fit ut propinquum ſibi ſemper exitum ſuſpicẽtur. Nam reproborum mentes id circo multa nequiter agunt, quia hic ſe uiuere diu tius arbitrãtur. Iuſtorum ergo attenuatur ſpiritus, ſed craſſeſcit iniquorũ. Quo enim per elationem tument,eo attenuationem ſpiritus non habent.Iu ſti uerò dum breuitatem ſuæ uitæ conſiderant,ela tionis & immunditiæ culpas declinant. Vnde & ſubditur: Dies mei breuiabuntur, & ſolum mihi ſupereſt ſepulchrum.] Qui enim conſiderat qua lis erit in morte,ſemper fit timidus in operatione, atꝫ unde in oculis ſuis iam quaſi nõ uiuit,inde ue raciter in oculis ſui conditoris uiuit. Nil quo tran ſeat appetit,cunctis prę ſentis uitæ deſiderijs con tradicit,& penè mortuum ſe conſiderat,quia mo rituru minimè ignorat.Perfecta enim uita eſt mor tis imitatio, quam dum iuſti ſollicitè peragũt,cul parum laqueos euadunt.Vnde ſcriptum eſt:In o- Eccleſ.7
mnibus operibus tuis memorare nouiſſima tua, & in æternum non peccabis.Vnde & beatus Iob quia dies ſuos cõſiderat breuiari,& ſolum ſibi ſu-

peresse sepulchrum pensat, aptè subiungit: Non peccaui, et in amaritudinib. moraẽ oculus meus.] Ac si apertè dicat: Culpam non feci, & flagella suscepi. Sed hac in re animum mouet, quia in multis se huius historiæ locis peccasse confitetur, qua ratione peccasse se nunc abneget? Sed ad hæc ratio celeriter occurrit, quia nec tantum peccauit ut flagella mereretur, nec tamen esse sine peccato potuit. Nam quia non pro corrigenda culpa, sed pro gratia augenda percussus est, iudex ipse testatur, qui laudat & ferit. Et rursum quia sine peccato non fuerit, nec ipse negat, qui à iudice laudatur, atq; ideo laudaẽ, quia non negat. Sed credo quòd melius hæc uerba discutimus, si dicta ex uoce capitis sentiamus. Redemptor etenim noster ad
26 ereptionem nostram ueniens, & non peccauit, & amaritudinem pertulit, quia pœnam culpę nostrę sine culpa sua suscepit, de cuius uoce subdit: Libera me, & pone me iuxta te, & cuiusuis manus pugnet cõtra me. Ipse etenim non peccauit in cogitatione uel opere, ipse in amaritudine moratus est per passionem, ipse liberatus est per resurrectionem, ipse iuxta patrem positus est per ascensionem, quia profectus in cœlum sedet ad dexteram Dei. Et quia post ascensionis eius gloriam Iudæa in discipulorum eius persecutione commota est, rectè nũc dicitur: Et cuiusuis manus pugnet contra me.] Tunc quippe in membris illius furor persequentiũ seuijt, cùm cõtra fidelium uitã flamma crudelitatis exarsit. Sed quo irent iniqui, aut quid agerẽt, dum is quẽ persequebantur in terra, iam sedebat in cœlo? De quibus adhuc subditur:

Quòd reproborum corpus sub disciplina sit, mens uerò procul. Caput XI

COr eorũ longè fecisti à disciplina.] Si enim disciplinę custodiam nossent, & nequaquã redemptoris nostri præcepta contemnerent, ipsa eos carnis suæ mortalitas ad amorem uitæ immortalis excitasset. Hoc ipsum nanq;, in hac uita, corruptioni nos esse subiectos, iam de flagello disciplinæ est. Æstu enim & frigore, fame sitiq; turbari, morbis affici, quandoq; etiã extingui, quid sunt hæc aliud, quàm flagella peccatis? Sed sunt nonnulli qui & flagella tolerant, & tamen mentem ad D flagellantis metum minimè reformant. Vnde rectè nunc dicitur: Cor eorum longè fecisti à disciplina.] Quia etsi corpus sub disciplina est, cor sub disciplina non est: dum & flagellatur quisque, & tamen ad humilitatem mentis non reducitur. Neque ita hoc dicitur, ac si omnipotẽs & misericors Deus longè cor hominis à disciplina faciat, sed q; spõte delapsum, ibi remanere ubi cecidit iudicando permittat: sicut ei in oratione quoq; dicimus:
Mat.6 Et ne nos inducas in tentationẽ, id est, induci mi-
Luc.10 nimè permittas. Sequitur: Propterea non exaltabuntur.] Cor enim si sub disciplina esset, superiora appeteret: adipiscendis bonis transeuntibus non inhiaret. Quorũ igitur cor sub disciplina non est, rectè de illis dicitur: Propterea non exaltabuntur: quia dum in infimis uoluptatibus dimissi, terrena bona semper desiderant, cor ad superna gaudia nunquam leuant. Exaltarentur quippe, si mentem ad spem patriæ cœlestis erigerẽt. Sed qui per disciplinam custodire uitam minimè student, sed ex desiderio in imis iacẽt: &, quod est grauius, iacendo se erigunt, quia de rebus transitorijs extolluntur. Extolli autem possunt, sed exaltari nequeunt, & inde profundius in imo sunt, unde se apud se altiores fiunt. Cor itaq; quod sine disciplina est, exaltari non ualet, quia humana mens sicut malè eleuata in infimis premitur, sic bene pressa in sublimibus leuatur. Sequitur:

Quòd socij diaboli sint apostatæ angeli, qui cũ eo corruerũt: filij uerò, qui per dilectionem ab eo gignuntur. Cap. XII

PRædam pollicetur socijs, & oculi filiorũ eius 17
deficiẽt.] Postquam de multitudine iniquorum, id est, de antiqui hostis corpore, beatus Iob sententiam protulit, mox ad ipsum eorum principem, id est, caput omnium perditorum sentẽtiam uertit, atq; à plurali numero ad singularem redit.

Ita quippe unum corpus sunt diabolus & omnes iniqui, ut plærunq; nomine capitis censeatur corpus, & nomine corporis appellẽ caput. Nam capitis nomine censetur corpus, cùm de peruerso homine dicit: Ex uobis unus diabolus est. Et rursum nomine corporis appellaẽ caput, cùm de ipso
Mat.13 apostata angelo dicit: Inimicus homo hoc fecit. Iste igitur princeps omnium peruersorũ alios socios habet, atq; alios filios. Qui nanq; sunt eius socij, nisi apostatæ angeli, qui cum eo de cœlestis patriæ sede ceciderunt? Vel quos alios filios habet, nisi peruersos homines, qui de eius praua persuasione in malitiæ operatione generantur? Vnde etiam ueritatis uoce infidelibus dicitur: Vos ex pa-
Ioan.8 tre diabolo estis. Peruersus itaq; iste autor erroris prædam socijs pollicetur, quia malignis spiritibus prauorũ promittit animas in eorum finera piendas. Et oculi filiorum eius deficient.] Quia dum intẽtiones hominum ad sola terrena speranda excitat, hoc illos amare facit, quod diu tenere non possunt. Neq; enim ualet amoris prauí intentio permanere, quãdo & hoc quod amat, ipsumq; qui amat, constat sub celeritate deficere. Possunt quoq; & per socios fortasse intelligi crudelissimi quiq; & omni malitia iam repleti, per filios uerò hi qui adhuc deceptorijs promissionibus illusi, augendæ prauitati nutriuntur: ut illos iam uelut ex meritò malitiæ diabolus quasi socios habeat, qui iam non habent in perditione quo crescant, istos autem quasi filios, quos promissionibus lactat ut ad peiora proficiant. Sed oculi filiorum eius deficient, quia prauorum intentiones cadunt, cùm omne quod hic appetunt, deserunt; & illic quod doleant, sine fine patiuntur. Sequitur: Posuit me quasi in prouerbium uulgi, & exemplum sum coram eis.] Hæc beatus Iob dicat ex se, dicat ex uocibus omnium electorum. Omnis quippe qui flagello percutiẽ, quasi in prouerbiũ ponit uulgi, quia stultus quisq; dum cuiquã maledicere appetit, ex illius similitudine maledictionẽ sumit, quẽ

percussum

percussum temporaliter uidet, eamq; pœnam suo A optat aduersario, quam euenisse conspicit iusto. Sicq; fit, ut non rectè sapientibus, in exemplum deducatur rectus, dum & pœna iusti esse damnatio creditur, & quæ illi maneat gloria, nulla spe fidei præuidetur. Sequitur:

Quòd iusti cùm uident sanctorum innocentiam à peccatoribus opprimi, iudicia Dei mirantur, ad quorum secreta non penetrant. Cap. XIII

18 CAligauit ad indignationem oculus meus, & membra mea quasi in nihilum redacta sunt.] Ad indignationem oculus caligat, quando ipsi quoq; qui in dominico corpore, id est, in Ecclesia lumẽ ueritatis habent, dum se diutius à prauis despici ac dedignari conspiciunt, de occulti B iudicij admiratione turbantur, & secretum dei penetrare nequeunt, cur præualere peruersi contra bonorum innocentiam permittuntur. Quis etenim non obstupescat, cùm Herodias apud temulentum regẽ saltatu filiæ obtinet, ut caput amici sponsi, prophetæ, & plus quàm prophetæ, ante ora conuiuantium in disco deferatur? Sed cùm iusti ad indignationem caligant, infirmi plærunque usque ad infidelitatem corruunt. Vnde subditur:

Et membra mea quasi in nihilum sunt redacta.] Membrorum quippe nomine, tenerituda exprimitur infirmorum, qui dum peruersos prospiciunt florere, iustosq; cruciari, ad hoc nonnunquam peruenìunt, ut se bona uel inchoasse pœniteant, atque ita ad agenda mala citius recedunt, C ac si eorum uitæ nocuerit bonum quod inchoauerunt. Hoc autem quod ait: Caligauit ad indignationem oculus meus, uerbis planioribus aperit, adiungens:

Quòd contra hypocritas sancti suscitantur, cùm eorum gloriam honoremq; contemnunt, et ad sola bona cœlestia mentẽ erigũt, quæ sibi cũ malis cõmunia esse nõ possunt. Cap. XIIII

STupebunt iusti super hoc, & innocẽs contra hypocritam suscitabitur.] Hoc loco innocẽs necdum perfectus iustus accipitur, qui bona adhuc inchoans, & si nocere alijs nõ nouit, perfecta tamen ipse agere nequaquam ualet. Et quia corda paruulorum, dum peruersos florere in præsenti uita conspiciũt, inuidiæ facibus succenduntur: D tanto enim quisq; plus inuidet alijs bona præsentia, quanto ea ipse minus cõtempserit. Nam quod haberi ab omnibus nõ ualet simul totum, huic desit quod alter habuerit. Succenditur uerò contra hypocritam innocens, dum gloriæ simulatoris in uidet etiam qui nulli nocere solet. Sin uerò hoc in loco innocens quilibet in bono perfectus accipitur, contra hypocritam innocens suscitatur, quando hunc & florere conspicit, & tamen cũ suo eum flore contemnit: & prædicando quæ recta sunt, tanto eum despiciendum cæteris esse denunciat, quanto eũ conspicit illa anxiè quærere, quæ cum eo diu nõ ualeant permanere. In quo adhuc sensu
19 subiungitur: Et tenebit iustus uiam suam, & mundis manibus addet fortitudinem.] Considerato quippe hypocrita, iustus uiã suam tenet, quia dum illum ex peruersa uoluntate obtinere ea quę mundi nõ sunt intuetur, ipse ad amorem cœlestiũ robustius stringitur: sciens quia bonis desiderijs præmia æterna non deerunt, dum & prauis & duplicibus cordibus bona temporalia non negantur. Qua ex re mundis quoq; manibus addit fortitudinem: quia conspiciens peruersos obtinere terrenam gloriam, bona sua opera prouehit ad perfectionem, & tãto altius temporalia despicit, quanto hæc abundare etiam malis cernit. Quàm enim sint despicienda considerat, quę deus omnipotẽs etiam peruersis præstat. Si enim principaliter magna essent, nequaquam hæc conditor aduersarijs suis tribueret. Vnde & indignum sibi esse perpendit, ut illa bona appetat, quæ abundare conspicit & malis, sed ad percipienda cœlestia mentem suã dirigit, quæ sibi cum reprobis communia esse non possunt. Igitur postquã exteriores profectus malorum, bonorum uerò interiores intulit, exhortationis uerba protulit, dicens: Igitur uos omnes conuertimini & uenite.] Quæ uidelicet exhortatiõis uerba propriè ad electos format, quos ad ęternitatem uocat. Qui duobus modis inuitantur, scilicet, ut conuertantur, & ueniant: conuertantur nimirum fide, ueniãt opere. Vel certè conuertantur deserendo mala, & ueniãt bona faciendo, sicut scriptum est: Declina à malo, & fac bo- Psal.36
num. Mirandum uerò quod subditur: Et non in ueniã in uobis ullũ sapientẽ.] Quid est quòd eos ad sapientiam uocat, & tamen optat ne illos sapi- C entes inueniat, nisi quòd ad ueram sapientiam uenire non possunt, qui falsæ suæ sapientiæ fiducia decipiuntur? de quibus scriptum est: Væ qui sa- Esa.5
pientes estis in oculis uestris, & coram uobismetipsis prudentes: Et quibus rursum dicitur: Nolite Rom.12
prudẽtes esse apud uosmetipsos. Vnde idem prædicator egregius hos quos carnaliter sapientes in uenerat, ut sapientiam ueram perciperẽt, prius fieri stultos quærebat, dicens: Si quis uidetur inter 1.Cor.3
uos sapiens esse in hoc seculo, stultus fiat, ut sit sapiens. Et per semetipsam ueritas dicit: Confiteor Matt.11
tibi pater domine cœli & terræ, quia abscondisti, Luc.10
hæc à sapientibus & prudentibus, & reuelasti ea paruulis. Quia ergo hi qui apud semetipsos sapientes sunt, ad ueram sapientiam peruenire non possunt, rectè beatus Iob conuersionem auditorum desiderans, exoptat ne in eis ullum sapiẽtem inueniat. Ac si eis apertè dicat: Stulti esse apud uosmetipsos discite, ut in deo uerè sapientes esse ualeatis. Sequitur:

Quòd cogitationes sanctorũ siue in lucris animarum, siue in dispensatione rerũ temporalium torqueant corda eorũ, quia alternantibus prosperitatibus & in nocte timent ne ruant, & in die suspecti sunt ne præsumant. Cap. XV

DIes mei transierunt, cogitationes meæ dissipatæ sunt, torquẽtes cor meum.] Sancta electorum Ecclesia per diurna & nocturna tempora conspicit uitæ suæ spatia transire, quia noctẽ in adUersitatibus, diem uerò in prosperitatibus habere consueuit. Quasi enim lux ei oriẽ ex trãquillitate

pacis, et nox ex dolore perſecutionis. Sed cũ poſt A
quietis ocia ad excreſcẽtis cõtra ſe perſecutionis
laborẽ redit, dies ſuos tranſire teſtat. In quibus ta
men diebus ſolet tanto grauioribus curis premi,
quanto à ſe de ipſa tranquillitate pacis ſubtiliores
à iudice rationes cogitat exquiri. In tranquillitate
enim pacis modò animarum lucra cogitat, modò
terrenarum rerum diſpenſationes curat. Quæ uidelicet terrenorum actuum diſpenſationes tanto bonis mentibus grauiores ſunt, quanto earum in tuitu ab intuendis cœleſtibus uel ad modicum aueluntur. Vnde bene beatus Iob ſiue ſua ſiue uoce uniuerſalis Eccleſiæ, poſtquam dies ſuos tranſiſſe teſtatur, ilico ſubiunxit: Cogitationes meæ diſſipatæ ſunt, torquẽtes cor meum.] Quia dum
B bonis mentibus temporalis felicitas tranſit, etiam cura eis terrenæ diſpenſationis ſubtrahitur, quæ eas in cogitationibus torquere uidebatur. Dum enim erectæ ſemper eſſe ad percipienda cœleſtia appetunt, eo ipſo quo aliquando ex diſpenſatione terrena ad ima cogitanda deſcendunt, torqueri ſe ſentiunt. Vnde fit ut ipſa quoque aduerſitas perſecutionis uertatur in magnam exultationem lætitiæ propter adeptam quietem cordis. Vnde & aptè ſubditur: Noctem uerterunt in diem.] Diſſipatæ etenim cogitationes noctem in diem uertunt, quia nonnunquam iuſtis amplius placet ex aduerſitate mala perpeti, quàm ex proſperitate terrenæ diſpenſationis cura fatigari. Sed quia nouerunt cautius & aduerſa tranſire, & proſperà
C rurſus illuceſcere, aptè ſubiungitur: Et rurſum poſt tenebras ſpero lucem.] Lux enim poſt tenebras ſperatur, quia uel poſt noctem uitæ præſentis æternum lumen percipitur, uel ita hic aduerſitas atq; proſperitas alternant, ut ſibi ſuccedere uiciſſim non deſinant: Vnde fit ut in luce nox in ſuſpicione ſit, & in nocte lux in præſumptione, ſicut ſcriptum eſt: In die bonorum ne immemor ſis
Eccl. 11 malorum, & in die malorum ne immemor ſis bonorum. Sed ecce quia autoris noſtri gratia redempti ſumus, hoc iam cœleſtis muneris habemus, ut cùm à carnis noſtræ inhabitatione ſubtrahimur, mox ad cœleſtia premia ducamur: quia dũ conditor ac redemptor noſter clauſtra inferni penetrãs, electorum exinde animas reduxit, nos illò
D ire non patitur, unde iam alios deſcendendo liberauit. Hi uerò qui ante eius aduentũ in hunc mundum uenerũt, quantamlibet iuſtitiæ uirtutem haberent, ex corporibus educti in ſinu cœleſtis patriæ ſtatim recipi nullo modo poterant: quia nedum ille uenerat qui inferni clauſtra ſua deſcenſione ſolueret, & iuſtorum animas in perpetua iam ſede collocaret. Vnde beatus Iob & afflictionem ſentiẽs, & adhuc differri retributionem iuſtorum ſciens, aptè ſubiungit:

Quòd ſancti licet ad infernum poſt mortem ab Adam uſq; ad Chriſtum deſcenderint, ibi tamen quaſi in lectulo quieſcebant, ſolas tenebras pro pœna habentes, & hoc eis ſummum tormentum erat, quòd expectatum ſaluatorem nondum uidebant. Cap. XVI

SI ſuſtinuero, infernus domus mea eſt, & in te- 21
nebris ſtraui lectulum meũ.] Priores etenim ſancti & ſuſtinere aduerſa poterant, & tamẽ è corporibus educti, adhuc ab inferni locis liberari nõ poterant, quia nẽdum uenerat qui illuc ſine culpa deſcenderet, ut eos qui ibi tenebantur ex culpa liberaret. Tunc uerò homo ſuum lectulum in tenebris ſtrauit, quando lucem iuſtitiæ perſuaſori callido cõſentiẽdo deſeruit. Et quia in ipſis quoq; inferni locis iuſtorum animæ ſine tormento tenebantur, ut & pro originali culpa adhuc illuc deſcenderent, & tamen ex propriis actibus ſupplicium non haberẽt, quaſi in tenebris lectulum ſtrauiſſe, eſt in inferno ſibi requiem præparaſſe. Graue etenim tædium electis fuit, poſt ſolutionẽ carnis, adhuc ſpeciem non uidere creatoris. Quod tẽdium non immeritò beatus Iob tenebras uocat. Sed quia hoc ex pœna infirmitatis uenit, rectè eandem mox infirmitatem ſubdit, dicens:

Quòd natura corrupta & praua conſuetudo uermes concupiſcentiarum in nobis generant, & ex putredine huius carnis huiuſmodi ſoboles oriatur. Cap. XVII

PVtredini dixi, Pater meus es, mater mea, & 4
ſoror meæ uermibus.] Quid eſt hoc quod dixit putredini, pater meus es, niſi quod omnis homo ab origine iam uitiata deſcendit? Vnde & additur: Mater mea & ſoror mea uermibus: quia uidelicet & ab ipſa putredine, & cum ipſa in hunc
C mundum uenimus. Quantum enim ad materiam corruptibilis carnis, mater noſtra ac ſoror uermes ſunt, quia & de putredine proceſſimus, & cũ putredine uenimus, quam portamus. Quod ſi intelligi ſpiritaliter poteſt, & mater natura: & conſuetudo non immeritò ſoror uocatur, quia ab illa cum iſta ſumus. Quæ uidelicet mater & ſoror uermes ſunt, quia ex natura corruptibili & conſuetudine peruerſa cogimur, ut quaſi quibuſdam uermibus, ſic inquietis cogitationibus in mẽte fatigemur. Carnis enim natura uitiata, & conſuetudo peruerſa, quia innumeras curas in corde infirmitatis noſtræ generant, bene mater & ſoror uermes uocantur. Mordent enim animũ curæ, dum inquietant. Non enim ceſſant iuſti uiri uel ſollicitè cogitare & pertractare quid agant, uel prouidè inſpicere quò poſt præſentẽ uitã ducẽdi ſunt.
D quia ergo tũc electi ante aduentũ domini & in labore uitæ præſentis ſe eſſe cernebãt, & tamẽ poſt præſentẽ uitã nedũ cœleſtia bona percipere, multis cogitationib. uerebant: expectabãt em̃ gratiã redẽptoris ſui, nec tm̃ ad eam poterãt in carne uiuẽdo peruenire. Vnde & aptè ſubdit: Vbi eſt ergo nũc præſtolatio mea?] Quæ eſſe potuit præſtolatio iuſtorũ, niſi iuſtus & iuſtificans deus? qui ad pœnas humani generis ſpõte deſcẽderet, & captiuos mortis, iuſtitiæ ſuæ uirtute liberaret: huius em̃ præſentiã minimè ceſſabãt intẽta cogitatiõe præſtolari, quã quãdoq; eſſe uenturã nouerãt, ſed uenire citius quærebãt. unde nõ ait: Vbi eſt ergo præſtolatio mea? ſed ait: Vbi eſt ergo nũc præſtolatio mea? Dum enim addit nũc, oſtẽdit quia quod 22
quandoq;

quandoque uenturum erat, uenire citius deſide- A
rabat. Sequitur: Et patientiam meam quis conſiderat?] Expreſſit deſiderium quo feſtinat in carne poſitus redimi, & ab inferis ad ſuperna reuocari. Et quidem paucorum hominum iſta fuit perpendere, ut ſcirent de præſentis uitæ laboribus, uel de ſubſequenti poſt mortem dilatione cogitare. Quod utrumq; iuſti ante aduentũ redemptoris noſtri ſe perpeti dolebant. Vnde & rectè dicitur: Et patientiam meam quis conſiderat? Et quidem non deeſt qui patientiam conſideret, ſed cùm citius non exaudit, quaſi minus conſiderare Deus dicitur. Ipſa enim humani generis quæ uenit in mundi fine redemptio, ab his qui à mundi initio præceſſerunt, tarda credebatur: quia lon- B
Luc. 10 go temporis ſpatio à cœleſtium remuneratione diſiuncti ſunt, ueritate atteſtante, quæ ait: Multi prophetæ & reges uoluerunt uidere quæ uos uidetis, & non uiderunt. Itaq; quod nunc dicitur: Patientiam meam quis conſiderat? ardentis deſiderij uota panduntur. Neq; enim, ut prædiximus, iuſtorum patientiam non conſiderat Deus: ſed quaſi non conſiderare dicitur, ad uotum deſiderij minus citius apparere, & in prolixiora tempora diſpenſationis ſuæ gratiam differre. Dicat ergo: Patientiam meam quis conſiderat? quia quod diſponenti breue eſt, longum eſt amanti. Vnde adhuc dilationis ſuæ damna conſiderans, hoc quod iam prædixerat, repetit: & deſcenſurus ad ima, uocem doloris ingeminat, dicens: In profundiſſimum C
infernum deſcendent omnia mea.] Cùm conſtet quòd apud inferos iuſti non in locis pœnalibus, ſed in ſuperiori quietis ſinu tenerentur, magna nobis oboritur quæſtio, quidnam ſit quod beatus Iob aſſerit dicens: In profundiſſimum infernum deſcendent omnia mea. Qui & ſi ante aduentum mediatoris Dei & hominum in infernum deſcenſurus erat, liquet tamen quia in profundiſſimum infernum deſcenſurus non erat. An ipſa ſuperiora loca inferi, profundiſſimum infernum uocat? Quia uidelicet quantum ad ſublimitatem cœli, iam huius aeris ſpatium non immeritò dici infernus poteſt. Vnde cùm apoſtatæ angeli à cœleſtibus ſedibus in hoc caliginoſo aere ſint demerſi,
2. Pet. 2 Petrus Apoſtolus dicit: Angelis peccantibus nõ pepercit, ſed rudentibus inferni detractos, in tartarum tradidit in iudicio cruciandos reſeruari. Si itaq; quantum ad celſitudinem cœli, aer iſte caliginoſus infernus eſt, quantum ad eiuſdem aeris altitudinem, terra quæ inferius iacet, & infernus intelligi, & profundus poteſt: quantum uerò ad eiuſdem terræ altitudinem, & illa loca inferi, quæ ſuperiora ſunt alijs receptaculis inferni, hoc loco non incongruè inferni profundiſſimi appellatione ſignantur: quia quod aer ad cœlum, terra ad aerem, hoc eſt ille ſuperior infernorum ſinus
23 ad terram. Sed mirum ualde eſt quod adiungit: Deſcendent omnia mea. Cùm enim ſola anima deſcenſura eſſet ad inferni loca, quid eſt quod ſanctus uir illuc perhibet omnia ſua deſcendere, niſi quòd ibi ſe eſſe totum uidit, ubi pondus ſuæ remunerationis intelligit? Quia hoc quod ex ſe A
inſenſibile in terra deſerit, quouſque ad incorruptionem reſurrectionis redeat, ſe eſſe non ſentit. Omnia itaq; ſua in infernum profundiſſimum deſcenſura perhibet, quò ſolam ſuam animam deſcenſurã uidet, quia ibi totus eſt, ubi ſentire poſſet quod reciperet. Vel certè in infernum omnia eius deſcendunt: quia laborum omnium retributio, adhuc in ſola inferni quiete recipi præſtolabatur. Et quaſi illuc deſcendit omne quod egit: quia ibi quietem retributionis ſuæ ex omnibus inuenit. Vnde etiam ipſa quies præſtolata ſubiungitur, cùm ilico ſubinfertur: Putas ne ſaltem ibi erit requies mihi?] In quibus nimirum uerbis B
& innoteſcit quod deſiderat, & tamen eſſe ſe adhuc de ſuſcipienda requie dubium, deſignat, ne cuius ſancta opera tot flagella ſecuta ſunt, occulto iudicio ſuperni iudicis, poſt flagella temporalia etiam manſura tormenta ſequerentur. Qua in re cum magno nobis timore penſandum eſt, quis noſtrum iam de requie æterna ſecurus ſit, ſi de ea adhuc & ille trepidat, cuius uirtutis præconia & ipſe iudex qui percutit, clamat. Si enim iuſtus uix ſaluabitur, impius & peccator ubi parebunt? Beatus enim Iob ad requiem ſe poſt flagella peruenturum nouerat: ſed ut noſtra timore corda concuteret, ipſe uiſus eſt de æternæ quietis retributione dubitare, cùm dicit: Putas ne? ut nos uidelicet perpendamus quãta debemus formidine uenturum iudicium ſemper expaueſcere, quando & ille qui à iudice laudatus eſt, adhuc de retributione iudicij in ſuis uocibus ſecurus non eſt.

B▸ GREGORII EXPOSITIONIS MORALIS IN BEATUM Iob Liber decimus quartus.

Caput I

VPERIORI huius operis parte tractauimus, quòd omnipotens deus ut mẽtes corrigeret ſub lege poſitorum, beati Iob uitam ad teſtimonium adduxit, qui legem nõ nouit, & tamen tenuit, qui præcepta uitę quę ſcripto nõ
D acceperat, cuſtodiuit. Huius prius actio deo atteſtante laudatur, & probari poſtmodum diabolo inſidiante permittitur, ut per tentamenta tribulationis oſtenderet, quantum prius in tranquillitate profeciſſet. Huius uitam inimicus generis humani more ſuo improbus, & laudari deo atteſtante cognouit, & tamẽ ad tentandum expetijt. Quem cùm tot damnis rerũ, tot orbitatibus percuſſum ſternere nequiuiſſet, uxorem ei in ſtimulum malæ ſuaſionis excitauit: ut ſaltem per familiaria uerba corrumperet, quem per tot ſternere nunciorum tormenta minimè ualeret. Sed quum adiutorio fœminæ, quod contra Adam prius in paradiſo obtinuit, contra hunc ſecundum in ſterquilinio

quilinio positũ, roborari non potuit, ad alia se tentandi argumenta conuertit: ut amicos eius quasi consolantes adduceret, & tamen eorum mentes in asperitatem increpationis excitaret, quatenus eum cuius patientiam flagella non uicerat, inter flagella saltem aspera uerba superarẽt. Sed inimicus callidè insidians, fraudem quam contra sanctum uirum parauerat, pertulit: quia sancto uiro quot occasiones perditionis intulit, tot causas uictoriæ ministrauit. Contra tormenta quippe patientiam, contra uerba sapientiam tenuit: quia & dolores uerberum æquanimiter sustinuit, & stultitiam malè suadentium sapienter frenauit. Sed quia in ipsis passionibus doctisq; loquutionibus sanctæ Ecclesiæ typum tenet, amicis eius, ut sæpe iam diximus, quædam recta, & quædam stulta loquentibus, non immeritò hæretici figurantur: qui pro eo quòd sancto uiro amici sunt, multa de reprobis recta dicunt: sed pro eo quòd speciem hæreticorum tenẽt, plærunq; in oris sui excessu dilabuntur, & uerborum suorũ iaculis sancti uiri pectus feriunt, sed cõtra mentẽ inexpugnabilẽ ipsa sua percussione fatiganẽ. Nos igitur subtili debemus discretione distinguere, & quid sit in eorum uerbis quod uerè de reprobis sentiunt, & quid quod contra beatum Iob fatuum sonant.

Caput decimumoctauum beati Iob.

RESpondens autem Baldath Suites, dixit: Vsq; ad quem finem uerba iactabis? Intellige prius: & sic loquamur. Quare reputati sumus ut iumenta, & sorduimus coram te? Quid perdis animam tuam in furore tuo? Nunquid propter te derelinquetur terra, & transferentur rupes de loco suo? Nonne lux impij extinguetur, nec splendebit flamma ignis eius? Lux obtenebrescet in tabernaculo illius, & lucerna quæ super eum est extinguetur. Arctabuntur gressus uirtutis eius, & præcipitabit eum consilium suum. Immisit enim in rete pedes suos, & in maculis eius ambulat. Tenebitur planta illius laqueo, & exardescet contra eum sitis. Abscondita est in terra pedica eius, & decipula illius super semitam. Vndique terrebunt eum formidines, & inuoluent pedes eius. Attenuetur fame robur eius, & inedia inuadat costas illius. Deuoret pulchritudinem cutis eius, & consumat brachia illius primogenita mors. Auellatur de tabernaculo suo fiducia eius, & calcet super eum quasi rex interius. Habitent in tabernaculo illius socij eius qui non est, aspergatur in tabernaculo eius sulphur. Deorsum radices eius siccentur, sursum autem atteratur messis eius. Memoria illius pereat de terra, & non celebretur nomen eius in plateis. Expellet eũ de luce in tenebras, & de urbe transferet eum. Non erit semen eius neque progenies in populo suo, nec ullæ reliquiæ in regionibus eius, in die eius stupebunt nouissimi, & primos inuadet horror. Hæc sunt ergo tabernacula iniqui, & iste locus eius, qui ignorat Deum.

Quòd superbi cùm se despici suspicantur, ad contumelias prosiliunt. Cap. II

RESpondens autem Baldath Suites, dixit: Vsque ad quem finem uerba iactabis? Intellige prius, & sic loquamur.] Omnes hæretici sanctam Ecclesiam in quibusdam incognitis superbire putant, quædam uerò nec intelligere suspicantur. Vnde Baldath Suites beatum Iob quasi in superbiam astruit erupisse, quem fatetur uerba iactare. Sed signat ipse quanta elatione tumuerat, qui beatum Iob loqui quæ non intelligeret, putabat. Et quia omnes hæretici in æstimatione sua à sancta se Ecclesia despici conquerũtur, aptè subiungitur: Quare reputati sumus ut iumenta, & sorduimus coram te?] Humanæ mentis est proprium, hoc sibi fieri suspicari, quod facit. Arbitrantur etenim se despici, qui bonorum mores despicere consueuerunt. Et quia in his quæ comprehendi ualent ratione, contra hæreticos ostẽdit Ecclesia rationabile nõ esse quod astruũt, æstimari se ab eius iudicio uelut iumenta suspicantur. Ex qua despectus sui suspicione protinus ad dedignationem prosiliunt, atque ad eiusdem Ecclesiæ contumelias excitantur. Vnde subditur: Quid perdis animam tuam in furore tuo?] Hæretici uel zelum rectitudinis, uel spiritalem gratiam sanctæ prædicationis, non uirtutis pondus, sed insaniam furoris æstimant. Quo furore uidelicet perire fidelium animas arbitrantur, quia inde interire Ecclesiæ uitam credunt, unde eam contra se inferuere conspiciunt. Sequitur: Nunquid propter te derelinquetur terra?] Se enim ubiq; Deum colere, se totũ mundum existimant occupasse. Quid est ergo dicere: Nunquid propter te derelinquetur terra, nisi hoc quod sæpe fidelibus dicunt, quia hoc est uerum quod uos dicitis, omnis à deo terra derelicta est, quam iam præ multitudine nos tenemus. Sancta autem uniuersalis Ecclesia prædicat, saluari ueraciter nisi intra se non posse, asserens quòd omnes qui extra ipsam sunt, minimè saluabuntur. At contrà hæretici, qui etiam extra ipsam saluari se posse confidunt, in quolibet loco sibi diuinum adiutorium adesse profitentur. Vnde dicunt: Nunquid propter te derelinquetur terra: id est, ut quisquis extra te fuerit, minimè saluetur? Vnde

Vnde etiam subditur: Et transferentur rupes de loco suo.] Hæretici rupes uocant eos, quos sublimibus in humano genere excedere sensibus æstimant, quos profectò se habere gloriãtur. Cùm uerò sancta ecclesia peruersos quosq; prædicatores intra sinum rectæ fidei colligere studet, quid aliud quàm de locis proprijs rupes mouet, ut intra eam recta sentientes humiliter iaceant, qui in peruersis suis sensibus prius rigidi stabant? Sed hoc fieri hæretici omnino contradicunt, & propter eius uocem rupes de loco proprio transferri renituntur: quia uidelicet nolunt ut ad eam uenientes, uera humiliter sentiant hi, qui apud eos elatis sensibus falsa sapiebant.

Quòd & bona malis, & mala bonis in hac uita indifferenter eueniunt: in uita uerò æterna sola uera bona bonis, & uera mala malis seruantur. Cap. III

PLerunq; uerò hæretici cùm quosdam in sancta ecclesia, uel inopia, uel flagellis laborãtes aspiciunt, semetipsos mox in arrogantiã iustitiæ extollunt, & quicquid aduersum fidelib. euenisse conspiciunt, hoc factum pro eorum iniquitatibus putant: nescientes nimirum quia actionum meritum præsentis uitæ qualitas nullatenus probat. Nam plærunq; & bona malis, & mala bonis euenìunt, pro eo quod & uera bona bonis, & uera mala malis in æterna retributione seruantur. Baldath itaque typum hæreticorum de prosperitate uitæ præsentis sese extollentium tenens, aduersus beati Iob flagella, quasi ex eorum uoce contra iustorum opprobra inflatur, ac diserte quidem contra impios disputat, sed quam peruerse cõtra iustum talia dicat ignorat: nam subiecit dicens: Nonne lux impij extinguetur, nec splendebit flamma ignis eius?] Hæc si in præsentis uitæ definitione denunciat, fallitur: quia plærunq; & impijs inesse lumen prosperitatis cernitur, & pios tenebræ ignobilitatis ac paupertatis abscondunt. Sin uerò ad hoc eius sermo dirigitur, ut ostendat quid in suo fine patiantur, ueraciter dicitur: Nonne lux impij extinguetur, nec splendebit flamma ignis eius? Quod si dici de impio rectè potuit, contra sanctum tamen uirum in flagello constitutum dici non debuit. Sed nos uires brachiorum illius in suis sententijs perpendentes, pensemus quàm ualidè iacula intorquet, & desinamus aspicere intorquendo quem impetit, nimirum scientes quia frustratis ictibus lapidem feriat. Dicat ergo:

Quòd unusquisque reproborum flammam propriam habeat in corde illius concupiscentiæ, à qua abstrahitur & illicitur. Cap. IIII

NOnne lux impij extinguetur?] Quia habẽt & impij lucem suam, prosperitatẽ scilicet uitæ præsentis. Sed lux impij extinguetur, quia fugitiuæ uitæ prosperitas cùm ipsa citius uita terminatur, ubi aptè subditur: Nec splendebit flamma ignis eius. Omnis nanq; impius habet flammam ignis proprij, quem in corde suo ex feruore desiderìorum temporalium accendit, dum modò istis modò illis cupiditatibus æstuat, & cogitationes suas per multiplicia blandimenta seculi amplius inflammat. Ignis autem si flammam non habet, ne quaquam fuso lumine splendet. Flamma itaque ignis, eius est decor uel potestas exterior, quæ de interno eius ardore procedit: quia quod anxiè in hoc mundo adipisci desiderat, plerunq; ad cumulum perditionis suæ obtinet: & siue in potestate culminis, siue in diuitijs multiplicatur, quasi per exteriorẽ gloriam lucet. Sed non splendebit flamma ignis eius, cùm in die exitus, omnis exterior decor subtrahitur, & solo suo intrinsecus ardore concrematur. Flamma ergo ab igne subtrahitur, cùm gloria exterior ab interno eius ardore separatur. Habent enim & iusti flammam ignis sui, sed nimirum quæ resplendeat, quia uidelicet eorum desideria in bonis operibus lucent. Iniquorum uerò flamma minimè splendet, quia per hoc quod mala appetunt, ad tenebras pertrahuntur. Vnde & sequitur: Lux obtenebrescet in tabernaculo illius.] Si Plærunq; tristitiam tenebras accipimus, nõ immeritò lucem accipere gaudium debemus. Lux ergo in tabernaculo illius tenebrescit, quia in eius conscientia, quã malè inhabitat gaudium quod de temporalibus rebus fuerat, deficit. Vnde & aptè subiungitur: Et lucerna quæ super eum est, extinguetur.] Vt enim de usu multorum loquar, lucerna lumen in testa est, lumen uerò in testa est gaudium in carne. Lucerna ergo quæ super eum est extinguitur: quia cùm malorum suorum retributio impium sequitur, in eius mẽte gaudium carnale dissipatur. Bene autem de lucerna hac non dicitur, quæ apud eum est, sed quæ super eum est: quia iniquorum mentem terrena gaudia possident, sicq; eam in uoluptatibus absorbent, ut super ipsam sint, non apud ipsam. Iusti autem etiã cùm prosperitatem uitæ præsentis habent, eam sub semetipsis premere nouerunt, ut hoc quod apud se in bonis hilarescũt, grauitatis cõsilio transeant, & uirtutis regimine excedant. Lucerna ergo impij quæ super eum est, extinguitur, quia citius eius gaudium deficit, quod eum totum in hac uita possedit. Et qui nunc malè se in uoluptatibus dilatat, eum pòst in supplicijs pœna coangustat. Vnde adhuc subditur: Arctabuntur gressus uirtutis eius.] Nunc enim quasi totiens uirturis suæ gressus exerit, quotiens potestatis suæ uiolentias exercet. Sed gressus uirtutis eius arctabũtur, quia uires malitiæ illius quas nunc in uoluptate sua exhibet, postmodum pœna constringit. Sequitur:

Quòd sapientes huius seculi in proprium sensum præcipitantes ruunt. Cap. V

ET præcipitabit eum consiliũ suum.] Habet nunc consilium omnis iniquus præsentia appetere, æterna deserere, iniusta agere, iusta deridere: sed cùm iudex iustorum iniustorumq; uenerit, suo unusquisq; consilio præcipitat, quia per hoc quod hic appetere prauis cogitationibus elegit, in æterni supplicij tenebras mergitur. quem enim hic gloria temporalis extollit, illic sine termino pœna premit. Qui hic in uoluptate lætatus est, illic perpetua ultione cruciatur. Et fit plærunque ut ipsa

ut in ipſa huius mundi proſperitas, quæ ab impijs inhianter appetitur, eorum greſſus ita obliget, ut etiã cùm ad bona opera uoluerint redire, uix poſſint: quia recta agere non ualent, cùm huius mundi amatoribus diſplicere timent. Vnde agitur, ut per gloriam, quam impius ex peccato aſſequitur, eius adhuc peccata amplius multiplicentur: quod bene Baldath exprimit cùm ſubiungit:

Quòd dignitas ad quam ambitioſe cum culpa peruenitur, ſine culpa relinqui non poßit. Caput VI

IMmiſit enim in rete pedem ſuum, & in maculis eius ambulat.] Qui pedes in rete mittit, non cũ uoluerit eijcit. Sic qui in peccatis ſe deijcit, non mox ut uoluerit ſurgit, & qui in maculis retis ambulat, greſſus ſuos ambulãdo implicat, & cùm ex pedire ad ambulandum nititur, ne ambulet obligatur. Sæpe nanq; contingit, ut quis huius mundi delectatione perſuaſus, in eo ad honoris gloriam pertingat, ut ad deſideriorũ ſuorum effectũ perueniat, & peruenisse ſe ad hoc quod expetijt læte tur. Sed quia bona mundi non habita, in amore ſunt, & plerunq; habita uileſcunt, percipiendo diſcat, quàm ſit uile quod expetijt. Vnde reuocatus ad mentem exquirit, qualiter ſine culpa fugiat, quod ſe cum culpa conſpicit adeptum: ſed ipſa eum dignitas quæ implicauit tenet, & ſine culpis alijs fugere non ualet hoc, ubi non ſine culpis peruenit. Immiſit ergo in rete pedes ſuos, & in maculis eius ambulat, quia cùm expedire nititur, tunc ueraciter conſpicit quàm duris nexibus tenetur. Neque enim uerè obligationem noſtram cognoſcimus, niſi cùm euadere nitẽtes, quaſi leuare pedes conamur. Vnde & hãc eandem
5 obligationem aptè ſubiungit: Tenebitur planta illius laqueo.] Quia uidelicet ſtringitur finis in peccato. Et quia hoſtis generis humani, cùm uniuſcuiuſq; uitam in culpa obligat, ad eius mortem anxius anhelat, rectè ſubiungitur: Et exardeſcet contra eum ſitis.] Antiquus quippe noſter inimicus, cùm in peccato uitam illaqueat, ſitit: ut mortem peccatoris bibat. Quod tamen & aliter intelligi poteſt. Nam peruerſa mens cùm in peccatum ſe ueniſſe conſpicit, quadam cogitationis ſuperficie euadere peccati laqueos quærit, ſed uel terrores uel opprobria hominum timẽs, eligit in D æternum mori, quàm ad tempus aliquid aduerſitatis perpeti. Vnde totũ ſe uitijs iuſerit, quibus iam ſe ſemel obligatum ſentit. Cuius ergo uſq; ad finẽ uita in culpa conſtringitur, eius planta laqueo tenetur. Sed quia ſe quo malis obligatum penſat, eo de ſuo reditu deſperat, ipſa iã deſperatione acrius ad huius mundi concupiſcentias æſtuat, fit deſideriorum feruor in mente, & peccatis præcedentibus irretitus animus, ad maiora etiã delicta ſuccenditur. Vnde & ſubdit: Et exardeſcet contra eum ſitis.] In eius quippe animo contra eum ſitis exardeſcit, quia quo agere peruerſa conſueuit, eo ad ebibenda mala uehementer accenditur. Impio quippe ſitire, eſt huius mundi bona concupiſcere. Vnde & redemptor noſter ante Phariſęi do A mum hydropicum curat: & cùm cõtra auaritiam diſputaret, ſcriptum eſt: Audiebant autem omnia Luc.16
hæc Phariſęi, qui erant auari, & deridebant illum. Quid eſt ergo quòd ante Phariſæi domum hydropicus curatur, niſi quòd per alterius ægritudinem corporis, in altero exprimitur ægritudo cordis? Hydropicus quippe quo amplius biberit, amplius ſitit: & omnis amarus ex potu ſitim multiplicat, quia cùm ea quæ appetit adeptus fuerit, ad appetenda alia amplius & amplius anhelat. Qui enim adipiſcendo plus appetit, huic ſitis ex potu creſcit. Sequitur:

Quòd honor temporalis, & amor lucri, & cætera huiuſmodi, quaſi eſca ſunt in laqueo, quibus cùm appropinquauerit improuidè errans captus tenetur. Et quòd ſit quædam affinitas uitiorum & morum, ſecundum quam deceptiones ſuas diabolus optime conſiderat. Cap. VII

6 ABſcondita eſt in terra pedica eius, et decipula illius ſuper ſemitam.] In terra pedica abſconditur, cùm culpa ſub terrenis commodis occultatur. Inimicus quippe inſidians oſtendit humanæ menti in terreno lucro quid appetat, & occultat peccati laqueum, ut eius animam ſtringat: quatenus uideat quid eſt quod concupiſcere ualeat, & tamen nequaquam uideat, in quo culpę laqueo pedem ponat. Decipula uerò à decipiendo uocata eſt. Et tũc ab antiquo hoſte ſuper ſemitam decipula ponitur, quando in actione huius mundi, quam mens appetit, peccati laqueus paratur,
C quæ uidelicet nõ facilè deciperet, ſi uideri potuiſſet. Sic quippe decipula ponitur, ut dum eſca oſtenditur, nequaquam ipſa à tranſeunte uideatur. Quaſi eſca quippe in laqueo eſt, lucrum cum culpa, & huius mundi proſperitas cum iniquitate. Dum itaq; à concupiſcente lucrum appetit, quaſi pedem mentis apprehendit decipula, quæ non uidetur. Sæpe ergo proponuntur animo cum culpa honores, diuitiæ, ſalus & uita temporalis, quæ mens infirma dum quaſi eſcam uidet, & decipulam non uidet, per eſcam quam uidens appetit, in culpa conſtringitur quæ nõ uidetur. Exiſtunt etenim qualitates morum, quæ certis uitijs ſunt uicinæ. Nam mores aſperi, aut crudelitati, aut ſuperbiæ ſolent eſſe coniuncti: mores autem blandi, &
D quàm decet paulo amplius lætiores, nõnunquam luxuriæ & diſſolutioni. Intuetur ergo inimicus generis humani uniuſcuiuſque mores, cui uitio ſint propinqui, & illa opponit ante faciem, ad quę cognoſcit facilius inclinari mentem: ut blandis ac lętis moribus ſæpe luxuriam, nonnunquam uanam gloriam: aſperis uerò mentibus iram, ſuperbiam, uel crudelitatẽ proponat. Ibi ergo decipulam ponit, ubi eſſe ſemitam mẽtis conſpicit: quia illic periculum deceptionis inſerit, ubi uiam eſſe inuenerit propinquę cogitationis. Et quia peruerſus homo omne quod facit, etiam pati metuit: atq; hoc ſibi ab omnibus fieri æſtimat, quod ipſe omnib. quibus ualet, parat, rectè ſequitur: Vndiq; terrebũt eum formidines.] Tales enim cõtra ſe omnes eſſe ſuſpicatur, qualis ipſe eſſe contra omnes nititur.

Quæ

Quæ nimirum formidines quid in eius actione fa A pera deſignantur, quia corporale opus brachijs
ciant, ſubinfertur, cùm dicitur: Et inuoluent pe-
7 des eius.] Pedes quippe ſi inuoluti fuerint, agitur. Quid autem mors niſi peccatum eſt, quod ab anteriore uita animam occidit? unde ſcriptum
greſſus liberos habere nõ poſſunt, & nullum car- eſt: Beatus & ſanctus, qui habet partem in reſur- Apoc.20
pere iter ualent: quia ſua eos inuolumenta reti- rectione prima, quia ille pòſt in carne feliciter re
nent. Praua itaque deſideria ad peſſimam actio- ſurget, qui in hac uita poſitus, à mentis ſuæ mor-
nem trahunt, ſed peſſima actio reſtringit in formi te reſurrexerit. Si igitur peccatum mors, non in-
dine. Quę uidelicet formido inuoluit pedes, ne in congruè primogenita mors, ſuperbia ualet intel-
rectam exire ualeant actionem. Et ſæpe contin- ligi, quia ſcriptum eſt: Initium omnis peccati, ſu- Eccl.10
git, ut idcirco quiſq; bonus eſſe metuat, ne hoc à perbia. Pulchritudinem igitur cutis eius, & bra-
prauis ipſe patiatur, quod ſe bonis feciſſe remini- chia illius primogenita mors deuorat: quia ini-
ſcitur: dumq; hoc pati quod fecit metuit, undiq; qui gloriam uel operationem, ſuperbia ſupplan-
territus, undique ſuſpectus, quaſi pedes inuolu- tat. Potuit enim etiam in hac uita ſine culpa glo-
tos habet: qui timore irretitus, nil libere agere riosus exiſtere, ſi ſuperbus minimè fuiſſet: potuit
præualet, quia in bono opere quaſi inde greſſum B autoris ſui iudicio, quibuſdam ſuis operibus com
perdidit, unde ad mala quæ concupierat exceſ- mendari, niſi hæc ipſa opera ante eius oculos ela-
ſit. Sequitur: Attenuetur fame robur eius, & tio ſupplantaret. Sæpe enim quoſdam diuites ui-
inedia inuadat coſtas illius.] Scripturæ ſacræ mo demus, qui opes & gloriam habere ſine culpa po
re, optare uidetur, quod futurum præuidet, ſcili- tuiſſent, ſi hæc habere cum humilitate uoluiſſent.
cet non maledicentis animo, ſed prędicentis. Om Sed extolluntur rebus, inflantur honoribus, de-
nis itaque homo quia ex anima et carne conſiſtit, dignantur cæteros, omnemq; uitæ ſuæ fiduciam
quaſi ex robore & infirmitate compoſitus eſt. Ex in ipſa abundantia rerum ponunt. Vnde & qui-
ea enim parte qua ſpiritus rationalis eſt conditus, dam diues dicebat: Anima habes multa bona re- Luc.12
non incongruè dicitur robuſtus: ex ea uerò qua poſita in annos plurimos, requieſce, comede, bibe, epulare. Quas cogitationes dum ſupernus iudex aſpicit, de ipſa hac eum ſua fiducia euellit. Vnde hic quoq; aptè ſubditur:

Quòd poſſunt eſſe corda ſanctorum ſine regno peccati, licet ſine peccato non poßint. Cap. IX

E Vellatur de tabernaculo ſuo fiducia eius & calcet ſuper eum quaſi rex interitus.] Hoc loco interitus nomine, ipſe hoſtis generis humani, qui interitum intulit, deſignatur: qui per ſuum quendam ſatellitem exprimitur, de quo ad Io-
annem dicitur: Nomen illi mors. Iſte itaque in- Apoc.8
teritus, in die exitus quaſi rex ſuper impium calcat: quia quem prius blandis perſuaſionibus decepit, ad extremum uiolentis nexibus ad ſupplicium rapit: tanto q; eum durius deprimit, quanto in prauis actibus uehementius aſtringit. Qui hic quoque reprobi mentem dum poſſidet, calcat: quia quoties eam delectationibus preſſit, quaſi toties ſuper eam pedes ſuæ tyrannicæ dominationis poſuit. Si uerò interitus nomine non aper- 9
D tè diabolus, ſed peccatum debet intelligi, ex quo contingit reprobos ad interitum trahi: talis nimirum interitus quaſi rex calcat mentem, cùm eam non reſiſtentem poſſidet. non enim poteſt in hac uita homini poſito, tentatio deeſſe peccati: ſed aliud eſt peccato tentanti reſiſtere, aliud dominanti ſeruire. Iniquus autem quiſque, quia reſiſtere peccati ſuaſionibus neſcit, ſubiugari autem eius dominio non pertimeſcit, rectè de eo dicitur: Calcet ſuper eum quaſi rex interitus. Huius quippe interitus regnum à diſcipulorum cordibus repellebat Apoſtolus, cùm dicebat: Non regnet pec- Rom.6
catum in ueſtro mortali corpore. Non enim ait, non ſit, ſed non regnet: quia non eſſe non poteſt, non autem regnare in cordibus bonorum poteſt. Quia ergo cùm quælibet culpa cor iniqui pulſa-

u uerit

Amos 8 Emittam famem in terram, non famem panis, neque ſitim aquæ, ſed audiendi uerbum domini. Be
ne autem ſubditur: Et inedia inuadat coſtas illius. Coſtæ enim uiſcera conſtringunt, ut latentia intrinſecus earum ſoliditate muniantur. Coſtæ ergo uniuſcuiuſque ſunt ſenſus animi, qui latentes cogitationes muniunt. Inedia igitur inuadit coſtas, quando omni ſpiritali refectione ſubtracta, ſenſus mentis deficiunt, & cogitationes ſuas regere uel tueri nõ poſſunt. Inedia inuadit iniqui coſtas: quia fames interna ſenſus mentis extenuat, ut cogitationes ſuas nullatenus regant. Nam dum ſenſus mentis obtuſi fuerint, cogitationes ad exte-
D riora prodeunt, & quaſi coſtis infirmantibus, ea quæ in occulto ſana latere potuerant, foras uiſcera funduntur. Vnde fit ut cogitationibus exterius ſparſis, exterioris gloriæ ſpecie deceptus appetat animus nihil diligatq;, niſi quod pulchrum foris uiderit. Contra quem adhuc aptè ſubiungit:

Quòd primogenita mors, ſit ſuperbia. Et quòd multi diuites poſſent habere ſine culpa opes & gloriam, ſi hæc cum humilitate haberent. Cap. VIII

8 DEuoret pulchritudinem cutis eius, & conſumat brachia illius primogenita mors.] Pulchritudo cutis eſt gloria temporalis, quæ dum foris concupiſcitur, quaſi ſpecies in cute retinetur. Brachiorum uerò nomine non incongruè o-

uerit, reſiſtens illud non inuenit, ſed ſuo dominio A
ſubſternit, dicatur rectè: Euellatur de tabernaculo ſuo fiducia eius, & calceat ſuper eum quaſi rex interitus. De tabernaculo ſuo ergo fiducia eius euellitur, quando peruerſus quiſque, qui multa ſibi ad uotum in hac uita parauerat, repentina morte diſſipatur. Et calcat ſuper eum quaſi rex interitus, quia uel hic uitijs premit, uel mortis ſuæ tempore per hoc quòd ad ſupplicia rapitur, poteſtati dæmonicæ ſubiugatur. Quod idcirco ita in reproborum mentibus agitur: quia & cùm occaſio perpetrandi peccati deeſt, deſideriorum cogitationes eorum cordibus nullatenus deſunt. Et cùm ſemper diabolum ſequantur in opere, ualde tamen ſe illi obligant in cogitatione. Prius ergo culpa in cogitatione eſt, poſtmodum uerò in o- B
Eſa. 47 pere. Vnde filiæ Babylon dicitur: Deſcende, ſede in puluere uirgo filia Babylon, ſede in terra. Cùm enim ſemper puluis terra ſit, non tamen terra ſemper eſt puluis. Quid ergo per puluerem, niſi cogitationes debemus accipere? Quæ dum importunè ac ſilenter in mente euolant, eius oculos excæcant. Et quid per terram, niſi terrena actio deſignatur? Et quia reproborum mens prius ad prauа cogitanda deſicitur, & poſtmodum ad facienda: rectè filiæ Babylon, quæ ab internæ rectitudinis iudicio deſcendit, per ferientem ſententiam dicitur, ut prius in puluere, & pòſt in terra ſedeat: quia niſi ſe in cogitatiõe proſterneret, in malo opere non inhæſiſſet. Sequitur:

Quòd peccatum congruè incendio ſulphuris compareatur, quòd fœtet & ardet. Cap. X

HAbitent in tabernaculo illius ſocij eius qui non eſt.] Id eſt, in mente eius, apoſtatæ angeli per cogitationes nequiſſimas conuerſentur, eius uidelicet ſocij, qui idcirco iam non eſt, quia à ſumma eſſentia receſſit, & per hoc quotidie excreſcente defectu quaſi ad non eſſe tendit, quo ſemel ab eo qui uerè eſt cecidit: qui rectè quoq; nõ eſſe dicitur, quia bene eſſe perdidit, quamuis naturæ eſſentiam non amiſit. Adhuc tamen eaſdem iniqui cogitationes ſubtilius exprimens ſub
10 iungit, dicens: Aſpergatur in habitaculo eius ſulphur.] Sulphur quid aliud quàm fomentum ignis eſt? Quod tamen ſic ignem nutrit, ut fœtorem grauiſſimum exhalet. Quid itaq; in ſulphure niſi peccatum carnis accipimus? quod dum peruerſis cogitationibus quaſi quibuſdam fœtoribus mentem replet, æterna ei incendia præparat, & dum fœtoris ſui nebulam in mente reproba dilatat, contra eam flammis ſubſequentibus quaſi nutrimenta ſubminiſtrat. Nam quia per ſulphur fœtor carnis accipitur, ipſa ſacri eloquij hiſtoria
Gen. 19 teſtatur, quæ contra Sodomam ignem ac ſulphur pluiſſe dominum narrat. Qui cùm carnis eius ſcelera punire decreuiſſet, in ipſa qualitate ultionis notauit maculam criminis. Sulphur quippe fœtorem habet, ignis ardorem. Qui itaque ad peruerſa deſideria ex carnis fœtore arſerant, dignum fuit ut ſimul igne & ſulphure perirent: quatenus ex iuſta pœna diſcerẽt, ex iniuſto deſiderio quid feciſſent. Hoc ergo in tabernaculo iniqui ſulphur aſpergitur, quotiens peruerſa carnis delectatio in eius mente dominatur. Quem quia indeſinenter prauæ cogitationes poſſident, eumq; ferre boni operis fructum uetant, rectè ſubiungitur:
Deorſum radices eius ſiccentur, ſurſum autem atteratur meſſis eius.] Quid nanq; radicum nomine, quæ in occulto ſitæ ſunt, & germen in apertum ferũt, niſi cogitationes accipimus? quæ dum non uidentur in corde, uiſibilia opera producũt? Vnde & meſſis nomine eadem aperta operatio ſignatur, quæ uidelicet ex latenti radice producitur. Et quia omnis iniquus prius in cogitationibus tẽtationum areſcit, & poſtea à bonis actibus deficit, rectè per Baldath dicitur: Deorſum radi- B
ces eius ſiccentur, ſurſum autem atteratur meſſis eius. Quia dum prauus quiſque cogitationes ſuas in infimis rebus ponit, & ſempiternæ uiriditatis gaudia appetere negligit, quid aliud quàm radices ſuas deorſum ſiccari permittit? Cuius ſurſum meſſis atteritur: quia omnis eius operatio à ſuperno iudicio quaſi nihilum deputatur, etiam ſi ante humanos oculos bona uideatur. In imò itaque radices ſunt, & ſuperius meſſis: quia hic prius bonas cogitationes mittimus, ut quandoq; bonorum operum fructum percipere in æterna retributione mereamur. Sed iniquus quiſque cùm bonas cogitationes deſerit, & ad ea quæ ſunt exterius ſemetipſum fundit, deorſum ſiccantur radi- C
ces eius. Surſum uerò meſſis eius atteritur: quia qui hic ſterilis perſiſtit, poſt hanc uitam ad nulla præmia uocatur. Sequitur:

De Antichriſti damnatione, & de perſecutione quàm facturus eſt, & de morte Enoch & Heliæ. Cap. XI

MEmoria illius pereat de terra, & non cele- 11
bretur nomẽ eius in plateis.] Intuendum eſt nobis, quia ſic Baldath Suites de unoquoq; iniquo loquit, ut latẽter ad caput omniũ iniquorum eius uerba uertantur. Caput quippe iniquorum diabolus eſt. Ipſe quippe in ultimis temporibus illud uas perditionis ingreſſus, quod Antichriſtus uocabitur, qui nomen ſuum longè lateq; diffundere conatur. Quod nunc unuſquiſque imita D
tur, cùm de memoria terreni nominis gloriam laudis ſuæ extendere nititur, atque opinione tranſitoria lætatur. Sic ergo hæc uerba intelligantur de unoquoque iniquo, ut referri quoq; debeant ad ipſum ſpecialiter caput iniquorum. Dicat itaque: Memoria illius pereat de terra, & non celebretur nomen eius in plateis. Plateæ quippe appellatione Græca, à latitudine ſunt uocatæ. Memoriam uerò ſuam in terra ſtatuere Antichriſtus conatur, cùm in terrena gloria appetit, ſi eſſet poſſibile, in perpetuum permanere. Nomen ſuum in plateis celebrari gaudet, cùm longè lateq; operationem iniquitatis extendit. Sed quia diu hæc eius iniquitas non ſinitur extolli, dicatur: Memoria illius pereat de terra, & non celebretur nomen eius in plateis: id eſt, citius laudem terrenæ poteſtatis amittat, & omne gaudium ſui nominis perdat, quod longè

longè lateq; in breui temporis proſperitate diffu- A
derat. Sequitur: Expellet eum de luce in tenebras.] De luce ad tenebras ducitur, cùm de honore uitæ præſentis ad ſupplicia æterna damnatur. Vnde & apertius ſubditur: Et de orbe transferet eum.] De orbe quippe transfertur, cùm ſuperno apparente iudice, de hoc mundo tollitur, in quo peruerſè gloriatur. Qui pro eo quòd cum omnibus ſequacibus ſuis, fine mũdi interueniente, damnabitur: rectè ſubiungitur: Non erit ſemen eius neq; progenies in populo ſuo, nec ullæ reliquiæ in regionibus eius.] Scriptum quippe
1. Theſ. 2 eſt: Quia dominus Ieſus interficiet eum ſpiritu oris ſui, & deſtruet illuſtratione aduentus ſui. Dum ergo eius iniquitas cum mundi ſtatu terminatur, progenies eius in populo ſuo non relinquet: B
quia & ipſe & eius populus cũ eo ad ſupplicium pariter urget: & omnes iniqui qui de eius peruerſa perſuaſione in prauis actionibus nati ſunt, illuſtratione aduẽtus domini, æterno interitu cum eodem ſuo capite ferientur. Ac nulla eius progenies in mundo remanet: quia diſtrictus iudex iniquitates illius cum ipſo mundi fine concludit.
Quòd uerò hæc apertè de Antichriſto intelligi
12 debeant, demonſtratur cùm ſubditur: In diebus eius ſtupebunt nouiſſimi, & primos inuadet horror.] Tanta enim tunc contra nos iniquitate effrenabitur, ut etiam electorum corda non paruo pauore feriantur. Vnde ſcriptum eſt: Ita ut in errorem inducantur, ſi fieri poteſt, etiam electi. C
Quod uidelicet dicitur, non quia electi caſuri ſunt, ſed magnis terroribus trepidaturi. Tunc uerò contra eum certamen iuſtitiæ, & nouiſſimi electi habere narrãtur & primi: quia ſcilicet & hi qui in fine mundi electi reperiuntur, in morte carnis proſternendi ſunt: & illi etiã qui à prioribus mundi partibus proceſſerunt, Enoch ſcilicet & Helias ad medium reuocabuntur, & crudelitatis eius ſeuitiam in ſua adhuc mortali carne paſſuri ſunt. huius uires in tantam poteſtatem laxatas, nouiſſimi obſtupeſcunt, & primi metuunt: quia licet iuxta hoc quòd ſpiritu ſuperbiæ ſubleuatur, omnẽ temporalem eius poteſtatem deſpiciunt: iuxta hoc tamen, quòd ipſi adhuc in carne mortali ſunt, in qua cruciari temporaliter poſſunt, ipſa quæ fortiter tolerant, ſupplicia perhorreſcunt: ita ut in eis D
uno eodemq; tempore & conſtantia ex uirtute ſit, & pauor ex carne: quia & ſi electi ſunt, ut tormentis uinci nequeant: per hoc tamen quòd homines ſunt, & ipſa metuunt tormenta, quæ uincunt. Dicatur ergo: In diebus eius ſtupebunt nouiſſimi, & primos inuadet horror: quia uidelicet tanta tunc ſigna monſtraturus, & crudelia ac dura facturus eſt, ut ad ſtuporem perducat, quos in fine mũdi inuenerit, & priores patres qui in eius expugnationem ſeruati ſunt, carnalis mortis dolore transfigat. Igitur quia de iniquis omnibus, uel de ipſo iniquorum capite multa narrauit, generali mox definitione ſubiungit: Hæc ſunt ergo tabernacula iniqui, & iſte locus eius qui ignorat deum.] Superius enim dixerat: Expellet eum de luce ad tenebras, & de orbe trãsferet eum. Cuius cùm mala ſubiungeret, adiunxit: Hæc ſunt tabernacula iniqui, & iſte locus eius qui ignorat Deum: uidelicet indicans, quia is qui nũc Deum ignorando extollitur, tunc ad propria tabernacula peruenit, quãdo eum ſua iniquitas in ſupplicia demergit: & locum ſuum quandoq; inuenit tenebras, qui dum hic de falſa gauderet luce iuſtitiæ, locum tenebat alienum. Peruerſi enim in omne quod per ſimulationem faciunt, nomen gloriæ iuſtorum quaſi locum occupare alienum nituntur. Sed ad locum ſuum tunc perueniunt, cùm iniquitatis ſuæ meritò, perpetuò igne cruciantur. Hic nanq; per omne quod agunt, percipiendę laudis deſiderio ſeruiunt: & per imaginem bonorum operum, ſinum mentis ad auaritiam extẽdunt. Eat igitur nunc iniquus, & multis apparatibus tumidus, ſua hic habitacula conſtruat, nomen glorię extendat, rura multiplicet, ſeq; abundantibus opibus delectet: cũ uerò ad ſupplicia æterna peruenerit, perfectè cognoſcet, quia hæc ſunt tabernacula iniqui, et iſte locus eius qui ignorat deum. Rectè uerò hæc Baldath dixerat, ſed cui diceret, ignorabat. Vehementer autem iuſtum cor affligitur, quando contra illud ſententiæ ex iniuſta æſtimatione proferuntur. Vnde beatus Iob protinus reſpondit, dicens:

Caput decimumnonum textus beati Iob.

REſpondens autem Iob, di- 13
xit: Vſquequo affligitis animam meam, & atteritis me ſermonibus? En decies confunditis me, & non erubeſcitis opprimẽtes me. Nempe et ſi ignorauí, mecum erit ignorantia mea. At uos cõtra me erigimini, & arguitis me opprobrijs meis. Saltem nunc intelligite, quia Deus non æquo iudicio afflixerit me, & flagellis ſuis me cinxerit. Ecce clamabo uim patiẽs, & nemo audiet. Vociferabor, & nõ eſt qui iudicet. Semitam meam circumſepſit, & tranſire non poſſum, & in calle meo tenebras poſuit. Spoliauit me gloria mea, & abſtulit coronam de capite meo. Deſtruxit me undique, & pereo, & quaſi euulſæ arbori abſtulit ſpem meam. Iratus eſt contra me furor eius, & ſic me habuit quaſi hoſtem ſuum. Simul uenerunt latrones eius, & fecerunt ſibi uiam per me, & obſederunt in gyro tabernaculum meum. Fratres meos longè fecit à me, & noti mei quaſi alieni receſſerunt à me. Dereliquerunt me pro-

pinqui mei, qui me nouerant, obliti sunt
mei. Inquilini domus meæ, & ancillæ meæ
sicut alienum habuerunt me, & quasi pere-
grinus fui in oculis eorum. Seruum meum
uocaui, & non respondit, ore proprio de-
precabar illum. Halitum meum exhorruit
uxor mea, & orabam filios uteri mei. Stul-
ti quoque despiciebant me, & cùm ab eis
recessissem: detrahebant mihi. Abomina-
ti me sunt quondam cõsiliarij mei, & quem
maximè diligebam, auersatus est me. Pelli
meæ consumptis carnibus adhæsit os meũ,
& derelicta sunt tantummodo labia circa
dentes meos: miseremini mei, miseremini
mei, saltem uos amici mei, quia manus do-
mini tetigit me. Quare persequimini me si-
cut Deus, & carnibus meis saturamini?
Quis mihi hoc tribuat, ut scribantur sermo
nes mei? Quis mihi det, ut exarentur in li-
bro stylo ferreo, & plumbi lamina, uel cel-
te sculpantur in silice? Scio enim quòd re-
dẽptor meus uiuit, & in nouissimo die de
terra surrecturus sum, & rursum circum-
dabor pelle mea, & in carne mea uidebo
Deum. Quem uisurus sum ego ipse, & ocu
li mei conspecturi sunt, & non alius. Repo-
sita est hæc spes mea in sinu meo. Quare er
go nunc dicitis, persequamur eum, & radi
cem uerbi inueniamus contra eum? Fugite
ergo à facie gladij, quoniam ultor iniquita-
tum gladius est, & scitote esse iudicium.

Caput XII

VSquequo affligitis animam meam, & atte-
ritis me sermonibus?] Sancti uiri eloquia,
ut sæpe iam diximus, aliquando ex persona pro-
pria, aliquãdo uerò ex uoce capitis, aliquãdo aũt
ex typo sunt uniuersalis Ecclesiæ sentienda. Val-
de uerò affligitur anima iustorum, quãdo illi con-
tra bonos districtis sententias intorquent, qui be-
ne uiuere ignorant: & ex uoce sibi iustitiam uen-
dicant, quam moribus impugnant. Vnde amicis
beati Iob, ut sæpe iam diximus, hæreticorum ty-
pum tenentibus, rectè ab eodem respondetur:
Vsquequo affligitis animã meam, & atteritis me
sermonibus? Atteruntur enim boni sermonibus
iniquorum, quando contra eos illi in uerbis tu-
ment, qui aut in peruersa fide, aut in prauis mori-
bus iacent. Sequitur: En decies confunditis
me.] Numeratis uicibus locutionum amicorum
Iob, adhuc nisi quinquies locutos eos cognosci-
mus: sed propter hoc quod ab eis quinquies increpationes audierat, quorum increpationibus quin
quies ipse respondit, decies se perhibet esse confu

A sum: quia & in eo grauiter laborauit, quòd frustra increpatus est: & in eo confusionẽ pertulit, quòd uerba doctrinæ non audientibus dixit. Itaq; cùm audiens taceret: & cùm loquens non audiretur, ipse laborẽ pertulit: qui & tacendo patiẽter: & eis loquendo inutiliter, cordis dolorem sensit. Vnde & superius dicit: Quid agam? Si locutus fuero, non quiescit dolor meus: & si tacuero, non recedit à me. Sin uerò ad typum sanctæ Ecclesiæ hæc uerba referimus, liquet quod magnũ eius est gaudium, seruare decalogi præcepta. Sed hanc peruersi decies confundũt, quia per omne quod peccant prauis suis moribus, decalogi præcepta relinquunt, & toties bonis confusionem faciunt,
B quoties in suis actibus diuinis uocibus obsistunt. Sequitur: Et non erubescitis opprimẽtes me.] Sunt nonnulli quos ad perpetrandam nequitiam oborta subita malitia inuitat, sed tamen humana uerecundia reuocat. Et plærunque per hoc quod exterius erubescunt, ad interiora sua redeunt, & contra se internum iudicium sumunt: quia si propter hominem mala facere metuunt, quanto magis propter Deum qui cuncta inspicit, nec appetere mala debuerũt? In quibus fit, ut mala maiora corrigant per bona minima, scilicet per exteriorem uerecũdiam, interiorem culpam. Et sunt quidam qui postquam Deum in mente contempserint, multo magis humana iudicia spernunt: atq; omne malum quod appetunt, audacter peragere
C non erubescunt. Quos ad perpetrandum malum occulta iniquitas inuitat, & nulla aperta uerecundia retardat, sicut & de quodam iniquo iudice dicitur: Deum non timebat, & hominem non uere- Luc.18
batur. Hinc est etiam quod de quibusdam impudenti fronte peccãtibus dictum est: Et peccatum Esa.3
suum quasi Sodoma prædicauerunt. Plærunq; ergo tales sunt aduersarij sanctæ Ecclesiæ, qui à perpetrandis malis, nec timore domini, nec hominũ pudore refrenantur. quibus bene per beatum Iob dicitur: Et non erubescitis opprimentes: quia & si prauum fuit mala uoluisse, peius est male appetita non erubescere. Sequitur: Nempe & si ignorauí, mecum erit ignorantia mea.] Habent hoc hæretici proprium, ut de inani scientiæ suæ arrogantia inflentur: & rectè credentium simplicitatem sæpe derideant, & nullius esse meriti uitam
D humilium ducant. At contrà sancta Ecclesia 14
in omne quod ueraciter sapit, sensum suum humiliter deprimit, ne scientia infletur, ne in requisitione occultorum tumeat: & perscrutari aliqua quæ ultra uires sunt illius, præsumat. Vtilius etenim studet nescire, quæ perscrutari non ualet, q̃ audacter definire quæ nescit. Scriptum quippe est: Sicut qui mel multum comedit, non est ei bo Prou.25
num: sic qui scrutator est maiestatis, opprimetur à gloria. Dulcedo etenim mellis, si plus quàm necesse est, sumitur: unde delectatur os, inde uita comedentis necatur. Dulcis quoque est requisitio maiestatis: sed qui plus hanc scrutari appetit, quàm humanitatis cognitio permittit, ipsa hunc eius gloria opprimit: quia uelut immoderatè

tẽmel sumptum, perscrutãtis sensum dum non ca
pitur, rumpit. Nobiscum uerò esse dicitur, quod
pro nobis est. Et rursum, non nobiscum esse dici-
tur, quod contra nos est. Quia ergo scientia sua
hæretici cor inflat: fideles autem cognitio igno-
rantiæ suæ humiliat, dicat beatus Iob uoce sua, di
cat etiam confessione uniuersalis Ecclesiæ: Nem-
pe & si ignorauí, mecum erit ignorantia mea. Ac
si apertè hæreticis dicatur: Omnis uestra scientia
uobiscum non est: quia contra uos est, dum stulta
elatione uos erigit. Mea uerò ignorantia mecum
est, quia pro me est: quoniam dum perscrutari de
deo aliquid superbè non audeo, in ueritate me hu
militer seruo. Et quia hæc ipsa hæretici quæ sci-
re quærunt, ad usum solius elationis arripiunt: ut
contra fideles & humiles docti uideantur: rectè B
subiungitur:

Quòd prius mundandi sunt hi, per quos aliorum peccata mundantur: & quid sit quòd omnis Israel cùm ad ulciscendũ scelus Beniamin iubente domino ascendisset, semel & iterum cæsus est, & sic demum tertiò victor extitit. Cap. XIII

ATuos contra me erigimini.] Sed hæc for-
tasse melius uerba perpendimus, si ipsis spe
cialiter amicis beati Iob quemadmodum congru
ant, demõstremus. Ipse etenim percussum iustum
uidentes, ad sua intima redire debuerũt: & nequa
quam beatum Iob uerbis increpationis premere,
sed se deflere: quia si sic percussus fuerat, qui ita
seruiebat, qua ultione feriri merebantur, qui non C
ita seruierant? Quibus bene dicitur: At uos cõtra
me erigimini. Ac si eis apertius dicatur: Qui erigi
cõtra uosmetipsos, ex mea percussione debuistis.
15 Ordo quippe erectionis in bono iste est, ut pri
mum contra nos, postmodum contra malos eri-
gamur. Nam qui cõtra bonos erigitur, per super-
biam inflatur. Cõtra nosmetipsos enim erigimur,
quando mala propria recognoscentes, districta
nosmetipsos pœnitentiæ ultione ferimus, quãdo
nequaquam nobis in peccatis parcimus, & nullis
erga nos cogitationum blandimẽtis inclinamus.
qui si districtè prius nostra in nobis mala insequi-
mur, iustum quoq; est, ut etiam contra aliena ma-
la utiliter erigamur: & ea quæ in nobis punimur,
etiam in alijs redarguẽdo superemus. Sed hãc ere D
ctionem mala nesciunt, quia se relinquunt, & bo-
nos impetũt. Sibi se intra conscientiã suam molli-
tie blandæ adulationis inclinant, & contra bono-
rum uitam districtione prosperitatis erigunt. Vn
de amicis beati Iob in eius flagello tumentibus re
ctè nunc dicit: At uos contra me erigimini, id est,
uosmetipsos redarguendos relinquitis, & me di-
strictis sentẽtijs increpatis. qui enim semetipsum
prius non iudicat, quid in alio rectũ iudicet, igno
rat. Et si nouit fortasse per auditum quòd rectè iu
dicare debeat, rectè tamen iudicare aliena merita
non ualet, cui conscientia innocẽtiæ propriẽ nul-
lam iudicij regulam præbet. Hinc est enim quòd
insidiantibus quibusdam, & puniendam adulte-
Iodn.8 ram deducẽtibus dicitur: Qui sine peccato est ue-
strum, primus in illam lapidem mittat. Ad aliena

A quippe punienda peccata ibant, & sua reliquerãt.
Reuocantur itaq; intus ad conscientiam, ut prius
propria corrigant, & tunc aliena reprehendant.
Hinc est quòd cùm tribus Beniamin in carnis sce
lere fuisset obruta, collectus omnis Israel ulcisci ini
quitatem uoluit, sed tamẽ semel & iterum in belli
certamine ipse prostratus est. Consulto aũt domi-
no si ad ulciscẽdum ire debuissent, iussum est, qui
iuxta diuinæ uocis imperiũ perrexit, & semel, &
secundo perdidit, & tunc demum peccatricẽ tri-
bum ualde feriens penè funditùs extinxit. Quid
est quòd in ultionẽ sceleris inflammaẽ, & tamen
prius ipse prosternitur, nisi q̃ prius ipsi purgandi
sunt, per quos aliorum culpæ feriunt: ut ipsi iam
mundi per ultionem ueniant, qui aliorũ uitia cor-
rigere festinant. Vnde necesse est, ut cùm con-
tra nos ultio diuini examinis cessat, nostra sei-
psam cõscientia reprehendat: atq; ad lamenta pœ
nitentiæ ipsa se cõtra semetipsam erigat, nec con-
tra bonos elata & sibi humilis, sed cõtra se rigida
sit, bonis uerò omnibus submissa. Superbis ergo
corripientibus rectè nunc dicit: At uos cõtra 16
me erigimini, & arguitis me opprobrijs meis.]
Omnes elati graue esse opprobrium deputãt ma
la temporalia: & tãto unumquemq; esse à deo de-
spectum credunt, quanto hunc afflictũ percussio
nis flagello conspiciũt. Nil etenim in moribus, nil
in actibus quærunt: sed quoslibet in hac uita per-
cussos uiderint, esse iã diuino iudicio dãnatos ar-
bitrantur. Vnde bene nunc beati Iob uoce dicit:
Et arguitis me opprobrijs meis: quia hi qui eũ iu-
stum ante flagella nouerant, iniustum esse ex ipsa
iam sua percussione iudicabant. Vnde & sæpe hæ
retici, quia affligi quosdã intra sanctam ecclesiam
uident: scriptum quippe de deo est: Flagellat om- Heb.12
nem filium quem recipit: tribulationes fidelium
nos nisi ex peccato esse suspicantur, sedq; ideo iu-
stos credunt, quia in prauitatis suæ sensu dimissi,
sine flagello duruerunt. Sequitur:

Quòd ideo non iusto Dei iudicio se dicat afflictũ, quia apud se afflictionis causam nõ inueniebat: non attendens flagello merita augeri, non peccata puniri. Cap. XIIII

SAltem nunc intelligite, quia Deus non æquo
iudicio afflixerit me.] O q̃ durum sonat uox
iusti uerberibus afflicti: quam tamẽ nõ elatio, sed
dolor expressit. Sed iustus nõ est, qui iustitiam in
dolore deserit. Beatus autẽ Iob, quia mite cor ha-
buit, nec in dura uoce peccauit. Nam si hunc pec-
casse in hac uoce dicimus, implesse diabolum ad-
struimus quod proposuit, dicens: Tange os eius
& carnem, si non in faciem benedixerit tibi. Gra-
uis itaq; quæstio oritur, Si etenim non peccauit in
eo quod dicit: Saltem nunc intelligite, quia Deus
non æquo iudicio afflixerit me: Deum, quod dici
nefas est, iniustè egisse aliquid consentimus. Si ue
rò peccauit, diabolus de illo quod promisit exhi-
buit. Adstruendum est igitur, quia & Deus rectè
circa beatum Iob egerit: & tamen beatus Iob ex
eo quod dicit se non iusto Dei iudicio afflictum,
mentitus nõ sit: & antiquus hostis in eo quod de

beati uiri promiserat culpa, mētitus sit. Nonnunquam nanq; ideo prauā credunt uerba bonorū, quia interiori sua intelligētia minimè pensantur. Beatus enim Iob uitam suam attēderat, & ea quę patiebatur, flagella pensabat, & uidebat æquum nō esse, ut ad talem uitam talia flagella reciperet. Et cùm dicit nō æquo se iudicio afflictum, hoc libera uoce locutus est, quod in secreto suo dominus de illo aduersario eius dixerat: Commouisti me aduersus eum, ut affligerē eum frustra. Quod enim dicit Deus, quia frustra beatum Iob afflixerit, hoc rursum beatus Iob asserit, quia non æquo iudicio à domino sit afflictus. In quo itaque peccauit, qui à sententia autoris sui in nullo discrepauit? 17 Sed fortasse aliquis dicat, id nos de nobis bonum dicere, quod de nobis in occulto iudex dixerit, sine peccato esse nō posse. nam quem iustus iudex laudat, esse hunc iure laudabilem nō dubitatur. At uerò si se ipse laudauerit, iam eius iustitia laude digna esse non creditur. Quod uide licet rectè dicitur: si quod iudex iustus per æquā sententiam perhibet, hoc de se is de quo agitur, præsumat pòst dicere per elatam mentem. Nam si ipse quoque in humili cogitatione permanens, exigente causa uel dolore, bona de se ueracia dixerit, in tantum à iustitia non recessit, in quantum à ueritate nullo modo discrepauit. Vnde Paulus quoq; Apostolus multa de se fortia pro discipulorum suorum ædificatione narrauit: sed hæc narrando minimè deliquit: quia à ueritatis tramite, & attestatione certa, & corde humili nō recessit. Iustam itaq; beatus Iob uitam suam sentiens, dicat non se esse iusto iudicio afflictum. Nec peccat in hac uoce, in qua nō discrepat ab autore: quia is quem Deus frustra percussit, ipse quoq; semetipsum asserit, non iusto iudicio afflictum. Sed rursus alia quæstio oritur, quam iam in huius operis memini exordio solutam: cùm omnipotens deus frustra nil faciat, cur beatum Iob frustra se afflixisse testetur? Iustus enim conditor noster tot uerberibus in beatum Iob, non uitia illius curauit extinguere, sed merita augere. Æquum ergo fuit quod fecit per augmentum boni meriti: non tamen uidebatur æquum, quòd causas credebatur punire peccati. Beatus autem Iob peccata sua illis flagellis deleri credidit, non merita augeri: & idcirco non æquum iudicium uocat, qui uitam suam cum flagellis examinat. Ergo si uita & flagella pensantur, nō æquum fuit quod beatus Iob, sicut dixi, per iram districtionis sibi fieri credidit. Si uerò misericordia iudicis attenditur, quia per pœnam iusti uiri uitæ eius merita cumulantur, æquum uel potius misericors iudicium fuit. Igitur & uera Iob dixit, dum uitam cum flagello pensauit: & Deus non iniusto iudicio Iob afflixit: quia merita ex flagello cumulauit: & diabolus quod promiserat, non impleuit: quia beatus Iob inter uerba quæ durum sonant, à uera sentētia & mente humili non recessit. Sed hæc afflicti uerba minus fortasse intelligimus, nisi sententiam iudicis cognoscamus. Qui cùm inter utrasq; partes sententiam daret, dicit amicis Iob: Non estis locuti coram me rectum, sicut seruus meus Iob. Quis ergo stulta mente beatum Iob in locutione sua peccasse fateatur, dum ipsa uoce iudicis rectè locutus asseritur? Quam quidem uocem si ad personam sanctæ Ecclesiæ referamus, infirmis eius mēbris non incongruè aptamus, quæ persecutionis eius tempore dum & merita illius & flagella considerant, quia iniustos florere conspiciunt, & iustos interire: hoc iustum esse nullatenus suspicantur. Bene autem beati uiri uoce subditur:

Et flagellis suis me cinxerit.] Aliud quippe 18
est flagellis percuti, aliud cingi. Flagellis nanque percutimur, cùm consolationem & in doloribus ex rebus alijs habemus. Nam cùm tanta nos afflictio deprimit, ut ex nullius rei consolatione respirare animus possit, non iam flagellis solummodo ferimur, sed etiam cingimur: quia tribulationum uerbere ex omni parte circumdamur. Cinctus enim flagellis Paulus fuerat, cùm dicebat: Foris pugnæ, intus timores. Cinctus flagellis fuerat, cùm dicebat: In periculis ex genere, periculis ex gentibus, periculis in ciuitate, periculis in solitudine, & cæt. quæ ita enumerat, ut nusquam se habuisse requiem ostendat. Sancta uerò Ecclesia cùm tribulationum suarum flagellis cingitur, in ea infirmi quiq; in pusillanimitatis casu rediguntur: ita ut se eo iam * desperatos existiment, quo exaudiri se tardius uident. Rectè adhuc etiam ex eorum typo sancti uiri uoce subiungitur: Ecce clamabo uim patiens, & nemo audiet: uociferabor, & non est qui iudicet.] Omnipotens Deus quid nobis profuturum esse ualeat sciens, dissimulat exaudiri dolentium uocem, ut augeat utilitatem, ut purgetur uita per pœnā, & quietis tranquillitas quæ hic inueniri non ualet, alibi quæratur. Sed hanc dispensationis gratiam nonnulli etiam fidelium ignorant. Ex quorū etiam persona nunc dicitur: Ecce clamabo uim patiens, & nemo exaudiet: uociferabor, & non est qui iudicet. Non est enim qui iudicet dicitur, quādo iudicare dissimulat ipse qui est, quia causam nostram contra aduersariū, præter eū qui iudicet nō est. Nec tamen hoc sine iudicio est, quòd iudiciū differtur: quia cùm hæc beatus Iob diceret, & sancti uiri merita, & aduersarij pœna crescebat. Hoc ipsum ergo iudiciū differre iudicis est. Sed aliud est quod iustè intrinsecus disponit deus, alius quod foris flagellis attritus expetit animus. Vnde adhuc de ipsa uerberum depressione subiungit:

Quòd electi nonnunquā ignorantia uel infirmitate peccant, sed ad amissam iustitiam per pœnitentiā redeunt. Cap. XV

SEmitam meam circumsepsit, & transire non possum, & in calle meo tenebras posuit.] Circumseptam uepribus semitā suam uidit, cùm transire ad securitatem cupiens, euadere flagella non potuit. Et quia se percuti aspexit, nec tamen percussione dignam uitam in semetipso reperit, quasi in calle cordis, ignorātiæ suæ tenebras inuenit: qui cur ita flagellaretur, penetrare nō potuit. Quod ad

ad infirma quoq; membra sanctæ Ecclesiæ nō incōgruè referūt, quādo per hoc quod prauè se egisse meminerunt, à bono quoq; opere retardantur, & ex infirmitate propria timidi, bona contra hæc fortia aggredi non præsumunt. Timent enim magna bona incipere, qui se in suis actibus infirmos esse meminerunt. Et cùm plærunq; etiam bonum quod eligant nesciūt, quasi in calle suo positas tenebras perhorrescunt. Nam sæpe ita de suo opere fit animus incertus: ut ignoret omnino quid uirtus, quid culpa sit. In calle ergo suo tenebras inuenit, qui in his quæ agere appetit, quid eligere debeat nescit. 19 Quid igitur sæpe infirmitate, nonnunqꝫ uerò ignorātia peccatur, ex infirmantibus membris dicitur: Semitam meam circumsepsit, & trālire nō possum. Ex eis uerò qui ad ipsum opus bonum quod eligāt caligant, subditur: Et in calle meo tenebras posuit. Ex pœna etenim culpæ est, ui dere bonū quod agere debeat, & tamen implere nō posse: et rursum, ex grauiori pœna culpę est, quod agere debeat, nec uidere. Vnde et cōtra hęc utraq; Psalmistæ uoce dicitur: Dominus illuminatio mea, & salus mea, quem timebo? Contra ignorantiæ enim tenebras illuminatio, contra infirmitatem uerò salus est dominus, quando & ostendit quid debeat ad agendum appeti, & uires præbet, ut quod ostenderit, possit impleri. Sequitur: Psal.26

Quòd corona à capite abstrahitur, cùm à præpositis bona spiritalia negliguntur. Caput XVI

SPoliauit me gloria mea, & abstulit coronam de capite meo.] Quòd cuncta hæc beati uiri in afflictione positi personæ conueniant, dubium non est. Sed quia historię uerba patent, iuxta literam expositione nō indigēt. Oportet ergo ut per sensus debeant mysticos inuestigari. Ait nanq; Spoliauit me gloria mea. Gloria quippe uniuscuiusq; iustitia est. Sicut uerò uestimentum tegit à frigore, ita iustitia munit à morte. Vnde non immeritò iustitia uestimēto comparatur, cùm per prophetam dicitur: Sacerdotes tui induantur iustitia. Quia uerò afflictionis suæ tempore hoc iustitiæ uestimentum, quod apud Deum protegit, sancta Ecclesia in membris suis infirmātibus amittit, dicatur rectè: Spoliauit me gloria mea, id est, iustitia ab infirmis ablata est, quę ab eis auferri nō posset, si medullitus inhæsisset. Sed idcirco tolli potuit, quia more uestimēti exterius adhæsit. Qua in re quærendū est, quomodo sanctæ Ecclesiæ membra dici ualeant, qui potuerunt iustitiam perdere, quam tenere uidebantur. Sed sciendum est, quòd plærunq; à membris eius infirmantibus iustitia ad tempus amittitur: sed cùm per cognitionem culpæ postmodum ad pœnitentiam redeunt, sese ad eandem iustitiam quam perdiderāt, fortius quàm credebatur adstringunt. Vbi adhuc subditur: Et abstulit coronam de capite meo: Sicut caput corporis prima pars est, ita principale interioris hominis mens est. Corona uerò uictoriæ præmium est, quod desuper ponitur: ut qui certauerat, remuneretur. Quia ergo multi aduersitatibus pressi, minimè in certamine perdurant, in eis sancta Ecclesia quasi coronam de capite amittit. Corona quippe in capite, est superna remuneratio in mente. Et sunt plęriq; qui dum aduersitatibus effligunturſ, superna pręmia cogitare negligunt, & ad perfectionem uictoriæ peruenire non possunt. In his itaq; corona de capite aufertur, quia supernum & spirituale præmiū de mentis cogitatione tollitur, ut exteriora iam tranquilla appetant: & æterna pręmia quæ cogitare consueuerant, non requirant. Vel certè caput fidelium nō immeritò sacerdotes accipimus, qui pars membrorū domini prima sunt. Vnde & per prophetam, caput & cauda exterminari dicitur: ubi uidelicet & capitis nomine sacerdotes, & caudæ appellatione prophetæ reprobi designātur. Corona ergo de capite aufertur, cùm supernæ remunerationis præmia etiam ipsi deserūt, qui in hoc Ecclesiæ corpore præesse uidebantur. Et plęrūq; ducibus cadentibus, latius succumbit exercitus, qui sequebatur. Vnde mox post damna maiorum, de multimoda labefactatione Ecclesiæ subsecutus adiunxit: Destruxit me undiq; 20
& pereo: & quasi auulsę arbori abstulit spē meā.] Quasi undiq; enim Ecclesia destruitur, atq; in infirmis membris deperit, quādo ipsa quæ uidebantur fortia, corruunt: quando corona de capite abstrahitur, id est, quando æterna præmia etiam à præpositis negliguntur. Bene autem de infirmis cadentibus subditur: Et quasi auulsæ arbori abstulit spem meam. Arbor quippe uento impellitur, ut cadat. Et quē minæ terrēt, ut ad iniustitiam corruat: quid aliud quàm arbor flatum uenti pertulit, & statum suæ rectitudinis amisit? Quasi enim ex uento spem perdidit, qui prauorū minis ac persuasionibus deuictus, æterna quæ sperabat præmia reliquit. Et quia plęrūq; contingit, ut pœnas quis metuens iustitiā deserat: fit iudicāte deo, ut etiā iustitiā deserens, pœnas quas timuit, non euadat, & quis mentis interitum minimè timuit, etiā carnis mala tolerat, quæ timebat. Vnde adhuc subditur:

Quòd qui percussione flagelli superatur, non quasi filius, sed quasi hostis feritur. Caput XVII

IRatus est contra me furor eius, et sic me habuit quasi hostem suum.] Prędicatore quippe egregio attestante didicimus: quia fidelis est deus, qui 1.Cor.10
non patietur nos tentari supra id quod possumus ferre: sed faciet cum tentatione prouentū, ut possimus sustinere. Per prophetam quoq; dominus dicit: Plaga inimici percussi te, castigatione crudeli. Hier.30
Qui ergo ita percutitur, ut uires illius à percussione superētur, non hunc dominus iam quasi filium per disciplinam, sed quasi hostem per iram ferit. Cùm ergo uirtutē nostræ patientiæ flagella transeunt, ualde metuendum est ne peccatis nostris exigētibus, non iam quasi filij à patre, sed quasi hostes à domino feriamur. Et quia fit plęrūq;, ut etiā maligni spiritus afflictorum cordibus multa suadeant: atq; inter flagella quæ exterius feriunt, cogitationes noxias in mentibus fundant, post furorem domini rectè subiungitur:

Quòd diaboli, latrones Dei dicuntur: ideo latrones, quia semper nocendi uoluntatem habent: ideo Dei, quia etiam in hoc

in hoc quod malè uolunt, diuinæ ſeruiunt uoluntati, quæ per eorum miniſterium iuſtè homines uel punit uel damnat. Caput XVIII

SImul uenerunt latrones eius, & fecerunt ſibi uiam per me.] Latrones nanq; eius, maligni ſunt ſpiritus, qui exquirendis hominũ mortibus occupantur. Qui uiam ſibi in afflictorũ cordibus faciunt, quando inter aduerſa quæ exterius tolerantur, cogitationes quoq; prauas immittere non deſiſtunt. De quibus adhuc dicitur: Et obſederunt in gyro tabernaculũ meũ.] In gyro enim tabernaculũ obſident, quando ex omni latere ſuis tentationibus mentẽ cingunt. Quam modo lugere de temporalibus, modo deſperare de æternis, modo in impatientiã ruere, atq; in Deum blaſphemiæ uerba iaculari, peſſima ſuggeſtione perſuadent. Quæ tamen uerba, ut iam prædixímus, beato Iob etiam iuxta hiſtoriam congruunt: qui dum mala quę pertulit, ante oculos cõgeſſit: non quaſi corrigendũ filiũ, ſed quaſi hoſtẽ percuſſũ ſe eſſe iudicauit. Per quẽ ſibi etiã latrones eius uiam fecerunt, quia maligni contra eum ſpiritus licentiam percuſſionis acceperunt. Cuius in gyro tabernaculũ obſederunt: quia ſublatis rebus et filijs, etiam
21 corpus eius omne uulneribus attriuerunt. Sed mirum ualde eſt, cùm latrones diceret: cur addidit eius, ut uidelicet eoſdem latrones Dei eſſe mõſtraret. Qua in re, ſi uoluntas ac poteſtas malignorum ſpirituũ diſcernat, cur latrones dei dicantur, aperitur. Maligni quippe ſpiritus, ad nocendũ nos inceſſabiliter anhelant: ſed cùm prauã uoluntatẽ ex ſemetipſis habeant, poteſtatẽ tamẽ nocendi non habẽt, niſi eos uoluntas ſumma permittat. Et cùm ipſi quidẽ iniuſtè nos lędere appetunt, quemlibet tamen lædere, non niſi iuſtè à domino permittuntur. Quia ergo in eis uoluntas iniuſta eſt, & poteſtas iuſta: & latrones dicuntur, & dei, ut ex ipſis ſit quod inferre mala iniuſtè deſiderant, & ex deo, q̃ deſiderata iuſtè cõſummant. Sed quia, ut ſępe iam diximus, ſanctus uir poſitus in dolore pœnarum, modo ſuis, modo Eccleſię, modo redemptoris noſtri uocibus utitur: & plerunq; ſic ſua narrat, ut tamen per typum ea quæ ſunt ſanctæ Eccleſiæ ac redẽptoris noſtri proferat: poſtpoſita pauliſper cura hiſtoriæ, in his quæ ſubiungit, qualiter redẽptoris noſtri uocibus cõgruat, demõſtremus. Sequitur:

Allegoricè ad Chriſtum & ſynagogam deferuntur ſequentia. Caput XIX

FRatres meos lõgè fecit à me, & noti mei quaſi alieni receſſerunt à me. Dereliquerunt me propinqui mei: & qui me nouerant, obliti ſunt mei.] Hoc melius oſtendimus, ſi Ioannis ad me-
Ioan.1 dium teſtimonium proferimus, qui ait: In propria uenit, & ſui eum non receperũt. Ab eo quippe fratres longè facti ſunt, & noti receſſerũt: quẽ tenentes legẽ, prophetare Hebræi nouerant, & pręſentẽ minimè recognoſcebãt. Vnde rectè dicit: Dereliquerunt me propinqui mei: & qui me nouerant, obliti ſunt mei. Iudæi etenim propinqui per carnẽ, noti per legis inſtructionẽ, quaſi obliti ſunt quẽ prophetauerãt, dum eum & incarnandũ uerbis legis canerent, & incarnatũ uerbis perfidię negarent. Sequitur: Inquilini domus meæ & ancillæ, ſicut alienum habuerunt me.] Inquilini domus dei fuerũt ſacerdotes, quorũ origo in dei ſeruitio deputata iam per officiũ in conditione tenebatur. Ancillæ autẽ non immeritò intelliguntur leuitarũ animæ, ad ſecreta tabernaculi, quaſi ad interiora cubiculi familiarius ſeruientes. Dicat ergo de ſacerdotibus ſedula cura ſeruientibus, dicat de Leuitis ad interiora domus dei obſequẽtibus: Inquilini domus meæ & ancillæ, ſicut alienũ habuerunt me: quia incarnatũ dominum quem dudum per legis uerba prædixerant, cognoſcere ac uenerari noluerũt. Qui adhuc apertius, q̃ ab eorũ peruerſa uoluntate non ſit cognitus, manifeſtat, cùm
B ſubdit: Et quaſi peregrinus fui in oculis eorũ.] Redẽptor etenim noſter dum à ſynagoga cognitus non eſt, in domo ſua quaſi peregrinus extitit. Quod apertè propheta teſtatur, dicens: Quare ſicut colonus futurus es in terra, & quaſi uiator declinans ad manẽdum? Quia enim ut dominus auditus nõ eſt: non poſſeſſor agri, ſed colonus eſt creditus. Qui quaſi uiator ad manendũ tãtummodo declinauit: quia paucos ex ludęa abſtulit, & ad uocationem gentium pergens, iter cœptum peregit. Peregrinus ergo in eorũ oculis fuit: quia dum ſola quæ uidere poterant, cogitabant: non ualuerunt intelligere in domino, quod uidere non poterant. Dum enim deſpiciunt carnem uiſibilem, non peruenìunt ad inuiſibilem maieſtatẽ. Dicatur igitur
C rectè: Et quaſi peregrinus fuit in oculis eorũ. De quo adhuc populo aptè ſubiungitur: Seruum meum uocaui, & non reſpondit.] Quid enim Iudaicus populus niſi ſeruus fuit, qui non amore filij obſequebat domino, ſed timore ſeruili? Quo contra nobis per Paulum dicitur: Non accepiſtis ſpiritum ſeruitutis iterũ in timore, ſed ſpiritũ adoptionis filiorũ, in quo clamamus, abba pater. Hũc igit̃ ſeruũ uocauit dominus, quia collatis muneribus quaſi emiſſis eũ uocibus ad ſe ducere ſtuduit. Sed nõ reſpõdit, quia digna opera donis eius reddere cõtempſit. Vocat nos em̃ deus, cũ muneribus pręuenit: reſpõdemus uerò uocationi eius, cũ dignè iuxta percepta munera deſeruim̃. Quia ergo tot
D muneribus Iudaicũ populũ pręuenit, dicat: Seruũ meũ uocaui. Sed quia etiam poſt tot eum munera cõtempſit, ſubiungat: Et non reſpõdit. Sequitur:

Quòd multiphariè olim Deus locutus eſt patribus in prophetis, nouiſſimè ore proprio locutus eſt. Cap. XX

ORe proprio deprecabar illum.] Ac ſi aper- 22
tius diceret: Ego ille qui ante incarnationẽ meam tot ei præcepta facienda per prophetarum ora mandaueram: incarnatus ad eum ueniens, ore eũ proprio deprecabar. Vnde & Matthæus, cùm
Matt.5 præcepta ab eo dari in monte deſcriberet, ait: Aperiens os ſuum dixit. Ac ſi patenter dicat: Tunc os ſuum aperuit, qui prius aperuerat ora prophetarum. Hinc eſt etiam quod de illo ab ſponſa pre-
Cant.1 ſentiam eius deſiderante dicitur: Oſculetur me oſculo oris ſui. Sancta quippe Eccleſia quot pręcepta

cepta ex eius prædicatione cognouit, quaſi tot oris eius oſcula accepit. Bene autem dicitur, deprecabar: quia in carne monſtratus dum mandata uitæ humiliter dixit, quaſi ſuperbientem ſeruum ut uiueret, rogauit. Vbi & aptè ſubditur:

Quòd halitus Chriſti odor ſit carnis eius. Cap. XXI

HAlitum meum exhorruit uxor mea.] Quid uxor domini, niſi ſynagoga accipitur, in legis fœdere, carnali ei intelligentia ſubiecta? Halitus uerò ex carne eſt. Sed infidelis populus carnẽ domini carnaliter intellexit, quia purum hunc hominem credidit. Halitũ ergo eius uxor exhorruit: quia ſynagoga eum quem uidebat hominẽ, deum credere expauit. Cunq; ab eius ore uerba corporaliter audiret: in eo intelligere diuinitatis arcana recuſauit, & creatorem non eſſe credidit, quẽ creatum uidit. Carnis ergo halitum carnalis uxor exhorruit, quæ carnalibus ſenſibus dedita, incarnationis eius myſterium non agnouit. Sequitur:

Quomodo Deus cùm ſpiritus ſit, membra corporalia habere dicitur. Caput XXII

ET orabam filios uteri mei.] In deo qui corporis forma non circumſcribitur: membra corporis, id eſt, manus, oculus, uterus ita nominãtur, ut ex membrorum uocabulis, effectus eius potentiæ deſignet̃. Oculos quippe habere dicitur: quia cuncta uidet. Manus habere deſcribitur, quia cuncta operatur. In utero autẽ proles concipitur, quę in hac uita profertur. Quid ergo uterum Dei, niſi
C eius conſilium debemus accipere, in quo ante ſecula per prædeſtinationem concepti ſumus, ita ut creati per ſecula producamur. Deus ergo qui manet ante ſecula, uteri ſui filios orauit: q̃a eos quos potenter per diuinitatem condidit, incarnatus ueniẽs humiliter rogauit. Sed quia in ipſa carne quę apparuit, ab eorũ æſtimatione deſpectus eſt, ſubiungitur: Stulti quoq; deſpiciebãt me.] Sapientibus à ueritatis fide cadentibus, rectè de ſtultis quoq; additur: quia dum dominum Phariſęi ac leguſperiti deſpicerent, eorum incredulitatẽ etiam populi turba ſecuta eſt: quę in eo quòd hominem uidit, redemptoris mundi prędicamenta deſpexit. Nam ſæpe ſtultorũ nomine hi qui ſunt in plebe pauperes, deſignant̃. Vnde & per Hieremiam
Hiere.5 dicitur: Dixi, forſitan pauperes ſunt & ſtulti, igno-
D rantes uiam domini, & iudicium Dei ſui. Relictis autem mundi ſapientibus atq; diuitibus, redemptor noſter quærere pauperes, & ſtultos uenerat. Vnde nunc quaſi in augmentum doloris dicitur: Stulti quoq; deſpiciebant me. Ac ſi apertè dicere tur: Ipſi etiam deſpexerunt, pro quibus ſanandis ſtultitiam prædicationis aſſumpſi. Scriptum quip
1.Cor 1 pe eſt: Quia in dei ſapientia non cognouit mundus per ſapientiam Deum, placuit deo per ſtultitiam prædicationis ſaluos facere credentes. Verbum quippe dei, ſapientia eſt: ſed ſtultitia huius ſapientię dicta eſt caro uerbi: ut quia carnales quiq; per carnis ſuæ prudentiã pertingere non ualebãt ad ſapientiam dei: per ſtultitiam prædicationis, id eſt, per incarnationem uerbi ſanarentur. Ait ergo: Stulti quoq; deſpiciebant me. Ac ſi apertè dicere-
A tur: Et ab ipſis deſpectus ſum, pro quibus ſtultus æſtimari ueritus non ſum. Et quia Iudæorũ plebs cùm miracula noſtri redemptoris cerneret: hunc ex ſignis honorabat, dicens: Hic eſt Chriſtus: cùm uerò humanitatis eius infirma conſpiceret, eum creatorem credere dedignabatur, dicẽs: Non, ſed ſeducit turbas: rectè ſubiungitur: Et cùm ab eis receſſiſſem, detrahebant mihi.] Quaſi accedebat quippe ad corda populorũ dominus, cùm eis miracula demonſtraret: & quaſi recedebat, cùm nulla ſigna oſtenderet. Sed recedenti domino detrahebant, cùm à miraculis quieſcenti prębere fidem nolebant. Sed quid mirum eum perpeti iſta à plebibus, cùm ipſi quoq; qui legis doctores eſſe uidebantur, qui eum uerbis propheticis incarnandum eſſe perhibebant, & incarnatum uiderũt, & ab eo
B tamen perfidię interruptione diuiſi ſunt? De quibus ſubditur: Abominati ſunt me quondã conſiliarij mei: & quem maximè diligebam, auerſatus 23
eſt me. Cunctis liquet: quia Deus conſiliarijs non eget, qui ipſis quoq; conſiliarijs hominum ſapientiæ conſilium præbet. De quo etiam ſcriptum eſt: Quis cognouit ſenſum domini, aut quis eius conſiliarius fuit? Sed quemadmodũ cùm panis uel ueſtimentum egenti tribuitur: hoc ſe dominus acceptiſſe teſtatur: ita cùm neſcienti cuilibet rectũ conſilium datur, hoc ipſe accipit, cuius ille membrum eſt qui eruditur. Omnes etenim fideles mẽbra noſtri redemptoris ſumus: & ſicut ipſe in nobis per
C miſericordiam largitatis paſcitur, ita ipſe in nobis per doctrinæ conſilium iuuatur. Scribæ itaq; & legiſdoctores qui erudire populos ad uitam cõſueuerant, quid aliud q̃ futuri redemptoris cõſiliarij fuerunt? Qui tamen dum incarnatũ dominũ con- Eſa.40.&
ſpicerent, conſilijs ſuis multos ab eius fide diuiſe- Rom.11.
runt, quamuis prius ad credendũ incarnationis eius myſterium per prophetarũ uerba multos docuiſſe uiderent̃. Et quia ille apud Deũ magis in amore eſt, qui ad eius amorem plurimos trahit: adhuc de eodẽ legiſdoctorũ atq; Phariſæorũ ordine ſubditur: Et quem maximè diligebã, auerſatus eſt me. Ipſe enim ordo ſuadente perfidia, à fide ueritatis auerſus eſt, qui prius in labore prædicatiõis ſeuiens, maximè diligebat̃: quẽ non ſolũ ad non credendũ, ſed uſq; ad perſequẽdũ quoq; dominũ po-
D pulorũ turba ſecuta eſt, et uſq; ad paſſionẽ illius ſęuitię facibus accẽſa. In qua uidelicet paſſiõe diſcipulorũ corda turbata ſunt. Vnde & nũc ſubditur:

Quòd allegoricè paſſionis tempore adhærente Chriſto ſexu infirmiori fugerunt apoſtoli: et dubitantibus de reſurrectione diſcipulis, tantùm in eis ſupererant labia ſermonis. Cap. XXIII

PEllí meę cõſumptis carnib. adhæſit os meũ.] In oſſe fortitudo, in carnibus uerò infirmitas corporalis deſignatur. Quia igitur Chriſtus & Eccleſia una perſona eſt: quid per os, niſi ipſe dominus deſignatur? Quid per carnem, niſi diſcipuli, qui paſſionis eius tempore infirma ſapuerũt? Per pellem uerò quæ exterior carne manet in corpore, quid niſi illæ ſanctæ fœminæ ſignant̃, quæ ad præparanda ſubſidia corporis, exterioribus domi
no mi-

no ministerijs seruiebant? Nam cùm eius discipuli quamuis necdum firmi ueritatis fidem populis prædicarent, ossi suo inhærebant carnes. Et cùm sanctæ mulieres ea quæ necessaria erant, exteriora præpararent, quasi pellis exterius manebant in corpore. Sed cùm ad crucis horã uentum est, eius discipulos grauis ex persecutione Iudæorũ timor inuasit: fugerũt singuli, mulieres adhæserũt. Quasi ergo consumpta carne, os domini pelli suæ adhæsit: quia fortitudo eius, passionis tempore fugientibus discipulis, iuxta se mulieres inuenit. Stetit equidem aliquandiu Petrus, sed tamẽ pòst territus negauit. Stetit etiam Ioannes, cui ipso crucis tem-
Ioan.19 pore dictum est: Ecce mater tua. Sed perseuerare minimè potuit: quia de ipso quoq; scriptum est, q̃ adolescens quidã sequebaẽ illũ amictus syndone
Mat.14 super nudo, & tenuerunt eum: at ille relecta syndone, nudus profugit ab eis. Qui etsi post, ut uerba redemptoris sui audiret, ad horã crucis redijt, prius tamen territus fugit. Mulieres autẽ non solùm non timuisse neq; fugisse, sed etiã usq; ad sepulchrũ stetisse memoranẽ. Dicat ergo: Pelli meę cõsumptis carnibus adhæsit os meum. Hoc est, hi qui meæ fortitudini propinquius inhærere debuerant, passionis meæ tẽpore timore cõsumpti sunt: & eas quas ad exteriora ministeria posui, in passione mea sine formidine inhærere mihi fideliter inueni. Vbi & apertè subintelligitẽ, quòd hæc uer
24 ba per mysteriũ dicantur, dum sequitur: Et derelicta sunt tantũmodo labia circa dentes meos.] Quid enim circa dentes aliud q̃ labia habemus, etiã si nulla flagella patiamur? Sed quid per labia, nisi locutio: quid per dentes, nisi sancti apostoli designantur? Qui in hoc Ecclesię corpore idcirco sunt positi, ut uitam carnalium correptione mordeant, eamq; à suæ pertinaciæ duritia cõfringant. Vnde & eidem primo apostolorum, quasi denti
Act.10 in eius corpore posito dicitur: Macta, & mãduca. Sed quia passionis eius tempore, isti dentes pręti more mortis amiserũt morsum correptionis, amiserunt fiduciã roboris, amiserũt efficaciam omnimodæ operationis: ita ut duo ex illis ambulantes, post eius mortẽ ac resurrectionẽ in uia loquerentur & dicerẽt: Nos sperabamus quia ipse esset re-
Luc.24 dempturus Israel: rectè nunc dicitur: Et derelicta sunt tantummodo labia circa dentes meos. Confabulabanẽ adhuc de illo, sed iam in illo minimè credebãt. Tantummodo ergo labia circa dentes eius remanserant: quia uirtutẽ bonæ operationis amiserant, & sola de illo confabulationis uerba retinebant. Perdiderant morsum correptionis, & habebant motum locutionis. Labia itaq; tãtummodo circa dentes relicta sunt, quia adhuc quidem confabulari nouerãt: sed prædicare iam eum, aut mordere infidelium uitia formidabant. Peractis itaq; his quæ in uoce capitis dixit, ad propria beatus Iob uerba reuertitur, dicens: Miserémini mei, miseremini mei, saltẽ uos amici mei, quia manus domini tetigit me.] Hoc habere solet propriũ mens piorum, q̃ cùm iniusta ab aduersarijs patitur, non tam ad iram, q̃ ad preces mouetur: ut si moderari

A eorum prauitas placidè ualeat, plus deprecari eligant quàm irasci. Vnde rectè nunc dicitur: Miseremini mei, miseremini mei, saltem uos amici mei, quia manus domini tetigit me. Ecce eos à quibus se per contumelias affligi considerat, amicos uocat: quia bonis mentibus etiam ipsa fiunt prospera, quæ uidentur aduersa. Nam peruersi quiq; bonorum dulcedine aut conuertuntur ut redeant: & eo ipso amici sunt, quo boni fiunt: aut in malitia perseuerant: & in hoc quoq; etiam nolentes amici sunt: quia si qua bonorũ delicta sunt, ea suis persecutionibus etiam nesciẽtes purgãt. Notandum quoq; quòd eis quæ secretò apud deũ gesta sunt, beati uiri in publico uerba concordant. A satan quippe percussus fuerat: nec tamẽ percussionem
B suam satanæ tribuit, sed tactũ se manu domini appellat, sicut ipse quoq; satan dixerat: Mitte manum tuam, & tange os eius & carnem, si non in faciẽ benedixerit tibi. Sciebat quippe uir sanctus, quia & per hoc ipsum quod peruersa uoluntate cõtra se satan egerat, potestatem non à semetipso, sed à dominio habebat. Sequitur:

Quòd superbi rectores ita infirmos affligant, quasi ipsi de infirmitate nihil habeant: & quòd diuina manu afflictis nõ tam increpatio, quàm consolatio debeatur. Cap. XXIIII

Quare persequimini me sicut deus, & carni- 25
bus meis saturamini?] Nõ abhorret à locutiõe pietatis, q̃ à Deo se perhibet persequi. Est nãq; persecutor bonus, sicut de semetipso ore
C prophetico dominus dicit: Detrahentem occultè Psal.100
aduersus proximũ suum, hunc persequebar. Cùm uerò sanctus quisq; flagellari permittitur, scit q̃ persecutionem contra commissa uitia ex interna dispensatione patiatur. Crudeles autem persecutorum mentes, cùm potestatem feriendi appetũt, contra bonorũ uitam non studio purgationis, sed liuoris facibus accenduntur. Et quidem hoc faciunt, quod Deus omnipotens fieri permittit. Sed dum una causa cum Deo, etiam per eos agitur: non tamen uoluntas una in eadem causa seruatur: quia cùm omnipotens Deus amando purgationem exhibet, iniustorũ prauitas sæuiendo malitiã exercet. Quod ergo dicitur: Quare persequimini me sicut deus: ad exteriorem hoc percussio-
D nem retulit, non ad intimam intentionẽ: quia etsi hoc agunt exterius, quod deus agi disposuit: non tamen hoc quod deus, in sua actione appetunt, ut boni ex afflictione purgentur. Quod intelligi & aliter potest. Tanto enim omnipotẽs deus iustius aliena uitia percutit, quanto in semetipso nihil habet uitiorũ. Homines uerò cùm per disciplinam alios feriunt, sic alienam infirmitatẽ debent percutere, ut etiam ad suam nouerint oculos reuocare: ut ex semetipsis considerent, quantũ alijs ferendo parcant, cũ se quoq; ipsos dignos percussionibus non ignorant. Itaq; nunc dicitur: Quare persequimini me sicut deus? A c si apertè diceret: Ita me ex infirmitatibus meis affligitis, ac si ipsi more dei de infirmitate nihil habeatis. Vnde cõsiderãdũ est, q̃ si qui fortasse sint qui asperitate correptionis indi-

geant

geant: tunc eis dura correptio à nobis admouẽda
A est, cùm dei manus cessat à uerbere. Cùm uerò superna flagella insunt: non à nobis iam correptio, sed consolatio debetur: ne dum in dolore increpationem iungimus, percussionẽ percussioni sociemus. Bene autem subditur: Et carnibus meis saturamini?] Quorum mens proximorum pœnas esurit: saturari proculdubio alienis carnibus quærit. Sciendum quoq; est, quia hi etiam qui alienæ uitæ detractione pascuntur, alienis proculdubio carnibus saturãtur. Vnde per Salomonẽ dicitur:
Prou.23 Noli esse in cõuiuijs potatorũ, neq; comedas cum eis qui carnes ad uescendũ cõferunt. Carnes quippe ad uescendũ conferre, est in collocutione derogationis uicissim proximorũ uitia dicere. De quorum illic pœna mox subditur: Quia uacantes po-
B tibus, & dantes symbolum cõsumentur, & uestietur pannis dormitatio. Potibus uacant, qui de opprobrio alienæ uitæ se deebriant. Symbolũ uerò dare, est, sicut unusquisq; solet pro parte sua cibos ad uescendum, ita in consabulatione detractionis uerba conferre. Sed uacantes potibus, & dantes symbolum consumentur: quia sicut scriptum est: omnis detractor eradicabitur. Vestietur aũt pannis dormitatio: quia despectum & inopem à cunctis bonis operibus mors sua inuenit, quẽ hic ad alienæ uitæ exquirenda crimina, detractionis suæ
26 languor occupauit. Sed tot dura quæ beatus Iob sustinet, dignum non est, ut per silentiũ transeant, eaq; à notitia hominũ ignorãtiæ obscuritas tegat.
C Tanti quippe ædificari ad seruandam patientiam ualent, quanti implente se superna gratia eius patientiæ facta cognouerint. Vnde & idem beatus Iob in exemplum uult pertrahi flagella quæ sentit, qui statim subiungit, dicens:

Quòd per plumbi laminã, Iudæorũ corda accipiãtur, in quibus lex scripta diuinitùs citò deleri potuit. Per silicẽ uerò gẽtiles, in quib. lex magno labore sculpta perseuerat. Cap. XXV

Quis mihi tribuat, ut scribanẽ sermones mei? Quis mihi det ut exarentur in libro stylo ferreo, & plumbi lamina, uel celte sculpantur in silice?] Cuncta quę beatus Iob pertulit, quia forti patrum sententia edoctus grauis ille Iudęorũ populus agnouit, stylo ferreo & plumbi lamina scripta
D sunt. Quia uerò hæc etiam dura gentilium corda cognouerũt, quid ea in silice sculpta uidemus? Et notandũ, quia in plumbo quod scribitur, ipsa metalli mollitie citius deletur: in silice uerò tardius quidem ualent literæ imprimi, sed difficilius deleri. Non ergo immeritò per plumbi laminã Iudæa exprimitur: quæ præcepta dei & sine labore percepit, & cũ celeritate perdidit. Rectè per silicem gentilitas figuratur, quę uerba sacri eloquii uix custodienda suscipere potuit, sed tamen fortiter suscepta seruauit. Per stylum uerò ferreũ, quid aliud q̃ fortis dei sententia designatur? Vnde per pro-
Hier.17 phetam dicitur: Peccatum Iudę scriptum est, stylo ferreo in ungue adamãtino. In ungue finis est cor poris. Ita uerò lapis durus est adamas, ut ferro nõ ualeat secari. Per stylum uerò ferreũ fortis senten-

A tia: per unguẽ uerò adamantiũ finis signaẽ æternus. Peccatũ itaq; Iudæ stylo ferreo in ungue adamantino scriptum dicitur: quia culpa Iudęorũ per fortem dei sententiã in fine seruatur infinito. Rectè quoq; per plumbi laminã eos accipimus quos auaritiæ pondus grauat, quibus per increpantem prophetã dicitur: Filij hominũ usq; quo grauí cor- Psal.4
der? Per plumbũ nanq; cuius natura grauis est ponderis, peccatum auaritiæ specialiter designatur: quod mentem quam infecerit, ita grauem reddit, ut ad petenda sublimia attolli nequaq; possit.

Quid sit quod in Zacharia scriptũ est de talento plumbi, & massa plumbea missa in os amphoræ, super quã sedebat impietas, et de duabus mulieribus alas habentib. Cap. XXVI

Hinc enim in Zacharia scriptũ est: Leua ocu- Zach.5
los tuos, & uide. Quid est hoc quod egreditur? & dixi: Quid nam est? Et ait: Hæc est amphora egrediens. & dixi: Hæc est oculus eorũ in uniuersa terra. Et ecce talentũ plumbi portabatur, 27
& ecce mulier una sedens in medio amphoræ, & dixit: Hæc est impietas. Et proiecit eam in medio amphoræ, & misit massam plumbeam in os eius. Qui de hac uisione amphorę & mulieris & plũbi, ut latius quid cognouisset, ostẽderet: adhuc secutus adiunxit: Et leuaui oculos meos, & uidi: & ecce duæ mulieres egredientes, & spiritus in alis earum, & habebant alas quasi alas milui, & leuauerũt amphoram inter terram & cœlum. Et dixi ad angelum qui loquebatur in me: Quò istæ deferũt
C amphorã? Et dixit ad me: Vt ædificetur ei domus in terra Sennaar. Quod prophetæ testimoniũ inutiliter pro documẽto plumbi protulimus, si non etiam repetẽtes exponamus. Ait enim: Leua oculos, & uide. Quid est hoc quod egreditur? Et dixi: Quid nam est? Et ait: Hęc est amphora egrediens. Volens deus prophetę ostendere humanum genus, ex qua ab eo maximè culpa dilabaẽ: per imaginem amphoræ quasi patens os auaritię designauit. Auaritia quippe uelut amphora est, quæ os cordis in ambitu apertum tenet. Et dixit: Hæc est oculus eorum in uniuersa terra. Multos obtusi sensus homines cernimus, & tamen eos in malis actibus astutos uidemus: propheta quoq; attestante,
D qui ait: Sapiẽtes sunt ut faciant mala, bene autem Hiere.4
facere nesciunt. Hi itaq; sensu torpent: sed in his quæ appetunt, auaritiæ stimulis excitantur: & qui ad bona uidenda cæci sunt, excitantibus premijs ad peragẽda mala uigilantes fiunt. Vnde rectè de hac eadem auaritia dicitur: Hæc est oculus eorum in uniuersa terra. Ecce talentum plumbi portabatur. Quid est talentum plumbi, nisi ex eadem auaritia pondus peccati? Et ecce mulier una sedẽs in medio amphoræ. Quam mulierẽ ne fortassis quę esset dubitare possimus, ilico angelus innotuit. Nam illic mox sequitur: Et dixit: Hæc est impietas. Et proiecit eam in medio amphoræ. Impietas in medio amphoræ proijcitur: quia nimirũ in auaritia semper impietas teneẽ. Et misit massam plũbi in os eius. Massa plũbi in os mulieris mittiẽ: qa scilicet impietas auaritiæ, peccati sui põdere grauaẽ.

Si enim

Si enim ad ea quæ deorsum sunt, non ambiret, er-
28 ga deũ ac proximos impia nequaq̃ existeret. Et
leuaui oculos meos, & uidi: & ecce duæ mulieres
egrediẽtes, & spiritus in alis earum. Quid aliud in
his duabus mulieribus accepimus, nisi duo princi
palia uitia, superbiam uidelicet et gloriã inanem?
quæ impietati absq̃ ulla dubitatione coniuncta
sunt. Quæ & in alis suis spiritum habere narrãtur,
quia in actionibus suis satanæ uolũtati deseruiũt.
Ipsum quippe propheta spiritum appellat: de quo
Salomon ait: Si spiritus potestatẽ habentis ascen-
derit super te, locum tuum ne dimiseris. Et de quo
Matt.12 in Euangelio dominus dicit: Cùm immundus spi
ritus exierit ab homine: ambulat per loca arida &
inaquosa, Spiritus in alis earum est: quia superbia
& inanis gloria per omne quod agunt, satanæ uo-
luntati famulantur. Et habebant alas, quasi alas mil-
ui. Miluus semper naturæ studet insidiari pullorũ.
Istæ ergo mulieres alas habent, quasi alas miluí:
quia actiones earum diabolo sunt proculdubio
similes, qui insidiatur semper uitę paruulorum. Et
leuauerunt amphoram inter cœlum & terram. Su
perbia & uanagloria habent hoc propriũ: ut eum
quem infecerint, in cogitatione sua super cæteros
homines extollant: & modo per ambitũ rerũ, mo
do per desiderium dignitatũ, quẽ semel captum
tenuerint, quasi in honoris altitudinem eleuent.
Qui autem inter cœlum & terram est, & ima dese
rit, & superiora minimè attingit. Leuant ergo istę
mulieres amphoram inter cœlum & terram, quia
superbia & inanis gloria mentem per auaritiã ho
noris captam ita eleuant: ut quoslibet proximos
despiciẽtes, quasi ima deserant, & alta gloriantes
petant. Sed tales quiq̃ dum superbiũt, & eos men
te transeunt cùm quibus sunt, & superioribus ciui
bus minimè iunguntur: Amphora ergo leuata in-
ter terram & cœlum dicitur: quia auari quiq̃ per
superbiam atq̃ inanem gloriã & proximos iuxta
se despiciũt: & superiora quę ultra ipsos sunt, nul-
latenus apprehendunt. Inter terrã itaq̃ & cœlum
feruntur: quia nec æqualitatẽ fraternitatis in infi-
mis per charitatem tenẽt, nec tamen summa per-
tingere sese extollẽdo prǫualent. Et dixi ad ange-
lum qui loquebatur in me: Quo istæ deferunt am-
phoram? Et dixit ad me: Vt ædificetur ei domus
in terra Sennaar. Eidem amphoræ ædificatur do
D mus in terra Sennaar. Sennaar quippe fœtor eorũ
dicitur. Et sicut bonus odor ex uirtute est: Paulo
2.Cor.2 attestante qui ait: Odorem notitię suæ manifestat
per nos in omni loco, quia Christi bonus odor su-
mus deo: ita ecõtrario fœtor ex uitio. Radix enim
est omnium malorum cupiditas. Et quia quodli-
bet malum per auaritiam gignitur, dignum est ut
domus auaritiæ in fœtore construatur. Sciendum
quoq̃ est, q̃ Sennaar latissima uallis est, in qua tur
ris à superbiẽtibus ædificari cœperat, quę linguarũ
facta diuersitate destructa est. Quæ scilicet turris
Babylon dicta est: pro ipsa uidelicet confusio
ne mentium atq̃ linguarũ. Nec immeritò ibi auari-
tiæ amphora ponitur, ubi Babylon, id est, confu
sio ædificatur: quia dum per auaritiam & impieta
A tem certũ est omnia mala exurgere, rectè hæc ipsa
auaritia atq̃ impietas in confusione perhibentur
habitare. Hæc paucis per excessum diximus, ut
peccati pondus exprimi per plumbi laminã mon
straremus. Quæ tamẽ beati Iob uerba sanctę quo
que Ecclesiæ cõgruunt, quæ duo sacri eloquij te-
stamẽta custodiens, quasi secundò sermones suos
scribi expetit, dicẽs: Quis mihi tribuat, ut scriben-
tur sermones mei? quis mihi det ut exarentur in li
bro? Quæ quia forti sententia modo per pondus
auaritiæ grauibus, modo autem duris cordibus lo
quitur, stylo ferreo in plumbi lamina, uel celte in
silice scribit. Sed iure beatum Iob redemptoris no
stri eiusq̃ Ecclesiæ uti uocibus dicimus, si quid de
eodem redemptore nostro quod apertè loquitur,
B inuenimus. Quo etenim pacto credendum est: 29
quia ex eo aliquid per figuram insinuat, si eum no
bis apertis uocibus non demõstrat? Sed iam quid
de eo sentit aperiat, omnesq̃ nobis ambages cogi
tationum tollat. Sequitur: Scio enim q̃ redem
ptor meus uiuit.] Qui enim non ait conditor, sed
redemptor: apertè eum denunciat, qui postq̃ om
nia creauit: ut nos de captiuitate redimeret, inter
nos incarnatus apparuit, suaq̃ passiõe nos à per-
petua morte liberauit. Et notandũ quanta fide se
in uirtute eius diuinitatis adstringat. de quo per
Paulum dicitur: Quia etsi crucifixus est ex infirmi 2.Cor.13
tate, sed uiuit ex uirtute dei. Ait nanq̃: Scio enim
q̃ redemptor meus uiuit. Ac si apertis uocibus di
cat: Infidelis quisq̃ illum flagellatũ, derisum, pal-
C mis cæsum, corona spinea coronatum, sputis illi-
tum, crucifixũ, mortuũ nouerit: ego illũ post mor
tem uiuere certa fide credo, libera uoce profiteor:
quia redemptor meus uiuit, qui inter impiorũ ma
nus occubuit. Sed quid beate Iob per resurrectio-
nem illius, etiam de tuæ carnis resurrectione con-
fidis, aperta quæso uoce profitere. Sequitur:

Quòd multi puri homines quales nos sumus, cum Christo surrexerunt, ne de resurrectione nostra ulla dubitatio haberetur, & quòd resurrectionem nostram etiam in elementis suis mundus imitatur. Cap. XXVII

ET in nouissimo die de terra surrectur° sum.] Quia uidelicet resurrectionem quam in se o-
stendit, in nobis etiam quandoq̃ facturus est. Re-
surrectionẽ quippe quam in se ostẽdit, nobis pro
D misit: quia sui capitis gloriã sequuntur membra.
Redemptor ergo noster suscepit mortem, ne mo
ri timeremus. Ostendit resurrectionẽ, ut nos resur
gere posse cõfidamus. Vnde & eandem mortem
non plusquã triduanam esse uoluit, ne si in illo re-
surrectio differretur, in nobis omni modo despe-
raretur. Quod bene de illo per prophetã dicitur:
De torrente in uia bibit, propterea exaltabit ca- Psal.109
put. Quasi enim de quodam flumine nostræ pas-
sionis nõ in mansione bibere, sed in uia dignatus
est: quia mortem trãsitoriè, id est, ad triduum
contigit, atq̃ in ea morte quam contigit, nequaquam
sicut nos usq̃ ad finem seculi remansit.

Quòd uirga Leui quæ floruit reliquis aridis permanentibus, Christus sit: qui primitiæ dormientium surrexit, reliquorũ resurrectione in finẽ mundi dilata. Cap. XXVIII

Dum

DVm ergo die tertio resurrexit: quid in eius
corpore, id est, Ecclesia sequatur, ostendit.
Exemplo quippe mõstrauit, quod promisit in
præmio: ut sicut ipsum resurrexisse fideles agno-
scerent, ita in seipsis in fine mundi resurrectionis
præmia sperarent. Ecce nos per mortẽ carnis usq̃
ad finẽ mundi remanemus in puluere: ille autem
die tertia ab aridítate mortis uiruit, ut diuinitatis
suæ nobis potentiã ipsa in nouatione suę carnis o-
stenderet. Quod bene per Moysen uirgis duode-
Num.17 cim in tabernaculo positis demonstratur. Nam cùm
Aaron sacerdotium, qui de tribu Leui fuerat, de-
spiceretur: nec digna tribus quæ offerret holo-
causta crederetur: duodecim uirgæ, iuxta duode-
cim tribus in tabernaculo poni præceptæ sunt: &
ecce uirga Leui uiruit, & quicquid uirtutis in mu-
B nere Aaron haberet, ostendit. Quo uidelicet si-
gno quid innuitur, nisi quod omnes qui usq̃ ad fi-
nem mundi iacemus in morte, quasi uirgę reliquę
in aridítate remanemus? Sed cunctis uirgis in ari-
dítate remanentibus uirga Leui ad florem redijt:
quia corpus domini, uerì scilicet sacerdotis nostri,
in mortis aridítate positum, in florem resurrectio-
nis erupit. Quo flore Aaron rectè sacerdos esse co
gnoscitur: quia hac resurrectionis gloria redem-
ptor noster qui de tribu Iuda ac Leui ortus est, in-
tercessor pro nobis esse monstratur. Ecce ergo iam
uirga Aaron post aridítatem floret: sed uirgæ duo
decim tribuum in aridítate remanent: quia iam
quidem corpus domini post mortem uiuit, sed no
stra adhuc corpora usq̃ ad finem mundi à resurre-
C ctionis gloria differuntur. Vnde cautè hanc ean-
dem dilationem intulit, dicens: Et in nouissimo
30 die de terra surrecturus sum.] Habemus ergo
spem resurrectionis nostræ considerata gloria ca-
pitis nostri. Sed ne quis uel cogitatione tacita for-
sitan dicat, quòd idcirco ille resurrexit à morte:
quia unus idemq̃ Deus & homo mortem quam
ex humanitate pertulit, ex diuinitate superauit:
nos uerò qui puri homines sumus, à mortis surge-
re damnatione non possumus: rectè in resurre-
ctionis eius tempore etiam multorum sanctorum
corpora resurrexerũt: ut & in se nobis exemplum
ostenderet: & de aliorum qui nobis per puram hu
manitatem similes fuerunt, nos resurrectione ro-
boraret: quatenus cùm se homo desperaret perci-
D pere quod in se ostenderat Deus homo: hoc in se
fieri posse præsumeret, quod in ipsis factũ cogno-
sceret, quos puros fuisse homines non dubitaret.
Sunt uerò nonnulli qui considerantes quòd spiri-
tus à carne soluitur: quòd caro in putredinem uer
titur, quòd putredo in puluerem redigitur, quòd
puluis ita in elementa soluitur, ut nequaq̃ ab hu-
manis oculis uideatur, resurrectionem fieri posse
desperent: & dum arida ossa inspiciunt, hæc uesti-
ri carnibus, rursumq̃ ad uitã uiridescere posse dif-
fidant. Qui si resurrectionis fidem ex obedientia
non tenent, certè hanc tenere ex ratione debue-
rant. Quid enim quotidie, nisi resurrectionem no-
stram in elemẽtis suis mundus imitatur? Per quoti-
diana quippe momenta lux ipsa temporalis quasi
A moritur, dum superuenientibus noctis tenebris,
ea quæ aspiciebatur, subtrahitur: & quasi quoti-
die resurgit, dum lux ablata oculis suppressa iterũ
nocte reparatur. Per momenta quoq̃ temporum
cernimus arbusta uiriditatem foliorum amittere,
à fructuum prolatione cessare: & ecce subitò quasi
ex arescenti ligno uelut quadam resurrectione
ueniente uidemus folia erumpere, fructũ grande-
scere, & totã arborẽ rediuiuo decore uestiri. Inde-
sinenter cernimus praua arborũ semina terræ hu-
moribus commendari: ex quibus non longè pòst
aspicimus magna arbusta surgere, folia, pomaq̃
proferre. Consideremus ergo paruũ cuiuslibet ar-
boris semen quod in teram iacitur, ut arbor ex illo
producat: & comprehendamus, si possumus, ubi
B in illa tanta breuitate seminis, tam immensa arbor
latuit, quæ ex illo processit: ubi lignũ, ubi cortex,
ubi uiriditas foliorum, ubi ubertas fructuũ. Nun-
quid nam in semine tale aliquid uidebatur cùm in
terram iaceretur? Et tamen occulto rerũ omnium
opifice cuncta mirabiliter ordinante, & in mollí-
tie seminis latuit asperitas corticis, & in teneritu-
dine illius absconsa est fortitudo roboris, & in sic-
citate eius ubertas fructificationis. Quid ergo mi
rum, si tenuissimum puluerem, uel à nostris oculis
in elementis redactum, cùm uult, in hominem re-
format, qui ex tenuissimis seminibus immensa
arbusta redintegrat? Quia ergo rationales sumus
conditi, spem resurrectionis nostræ ex ipsa debe-
mus rerum specie & contemplatione colligere.
C Sed quia in nobis sensus torpuit rationis, accessit
in exemplum gratia redemptoris. Venit nanque
conditor noster, suscepit mortem, ostendit resur-
rectionem: ut qui resurrectionis spem ex ratione
tenere noluimus, hanc ex eius adiutorio & exem-
plo teneremus. Dicat igitur beatus Iob: Scio quòd
redemptor meus uiuit, & in nouissimo die de ter-
ra resurrecturus sum. Et quisquis resurrectionis
in se uirtutem fieri posse desperat, uerba in gen-
tilitate positi uiri fidelis erubescat, & penset quan
to pœnæ sit pondere feriendus, si adhuc non cre-
dit suam, qui iam resurrectionem domini cogno-
uit factam: si & ille suam credidit, qui adhuc do-
mini Iesu sperabat esse faciendam. Sed ec- 31
ce resurrectionem audio, effectum tamen eius-
D dem resurrectionis exquiro. Credo nanque, quia
resurrecturus sim, sed uolo ut audiã qualis. Scien-
dum quippe mihi est, utrum in quodam alio sub-
tili fortasse uel aereo, an in eo quo moriar corpo-
re resurgam. Sed si in aereo corpore surrexero,
iam ego non ero qui resurgo. Nam quomodo est
uera resurrectio, si uera esse non poterit caro? A-
pertè ergo ratio suggerit: quia si uera caro non
fuerit, proculdubio resurrectio uera non erit. Nec
enim rectè resurrectio dici potest, ubi non resur-
git quod cecidit. Sed has nobis beate Iob dubieta
tis nebulas tolle: quia per acceptam sanctispiritus
gratiam, de spe nobis loqui nostræ resurrectionis
cœpisti: apertè indica, si caro nostra
ueraciter resurgat. Se-
quitur:

Qualiter Euticius de resurrectione senserit, & quomodo per Gregorium præsente Tiberio Augusto conuictus sit & correctus. Caput XXIX

ET rursum circundabor pelle mea.] Dum aperte pellis dicitur: omnis dubitatio ueræ resurrectionis auferẽ: quia sicut Euticius Cõstãtinopolitanæ urbis episcopus scripsit corpus nostrum in illa resurrectionis gloria erit impalpabile, uentis aereq; subtilius. In illa enim resurrectionis gloria erit corpus nostrũ subtile quidẽ per effectũ spiritalis potentię, sed palpabile per ueritatẽ naturæ. Vnde etiã redemptor noster dubitantibus de sua resurrectione discipulis, ostendit manus & latus,
Lucæ 24 palpanda ossa carnemq; præbuit, dicens: Palpate & uidete, quia spiritus carnem & ossa non habet, sicut me uidetis habere. Qui cùm eidẽ Euticio in Constãtinopolitana urbe positus, hoc Euãgelicæ ueritatis testimoniũ protulissem, ait: Idcirco dominus hoc fecit, ut dubitationẽ resurrectionis suę de discipulorũ cordibus amoueret. Cui inquã: Mira est res ualde quam astruis, ut inde nobis dubietas surgat, unde discipulorũ corda à dubietate sanata sunt. Quid enim deterius dici potest, quàm ut hoc nobis de eius uera carne dubiũ fiat, per quod discipuli eius ad fidẽ ab omni sunt dubietate separati? Si enim non hoc habuisse astruiẽ quod ostẽdit, unde fides discipulis eius confirmata est, inde nostra destruiẽ. Qui adiungebat etiã, dicens: Corpus palpabile habuit quod ostendit: sed post confirmata corda palpantiũ, omne illud in domino quod palpari potuit, in subtilitatẽ est aliquã redactum. Ad
Rom. 6 hæc ipse respondi, dicẽs: Scriptum est: Christus resurgens à mortuis, iam nõ moritur, mors illi ultra non dominabiẽ. Si quid ergo in eius corpore post resurrectionẽ potuit immutari: cõtra ueridicã Pauli sententiam, post resurrectionẽ dominus rediit in mortẽ. Quod quis dicere uel stultus præsumat, nisi qui ueram carnis eius resurrectionẽ denegat?
1.Cor. 15 Tunc mihi obiecit, dicens: Cùm scriptum sit: Caro & sanguis regnum Dei possidere non possunt, qua ratione credendũ est resurgere ueraciter carnem? Cui inquam: In sacro eloquio aliter caro dicitur iuxta naturam, atq; aliter iuxta culpã uel corruptionem. Caro quippe iuxta naturam, sicut scri-
Gen. 2 ptum est. Hoc nunc os ex ossibus meis, & caro de
Ioan. 1 carne mea: &, Verbum caro factum est, & habitauit in nobis. Caro uerò iuxta culpam, sicut scri-
Gen. 6 ptũ est: Non permanebit in hominibus istis spiri-
Psal. 77 tus meus, eo quod sunt caro. Et sicut Psal. ait: Memoratus est, quia caro sunt: spiritus uadens, & nõ
Gal. 4 rediens. Vnde & discipulis Paulus dicebat: Vos aũt in carne non estis, sed in spiritu. Neq; enim in carne nõ erant, quibus epistolas trãsmittebat, sed quia passiones carnalium desideriorum uicerant, iam liberi per uirtutem spiritus in carne nõ erant. Quod ergo Paulus Apostolus dicit: Quia caro & sanguis regnum Dei possidere non possunt, carnem uult secundum culpam intelligi, nõ carnem secundum naturam. Vnde & mox quia carnem secundum culpam diceret: ostẽdit subdens: Neq; corruptio incorruptelam possidebit. In illa ergo

A cœlestis regni gloria caro secũdum naturam erit, sed secundum passionum desideria non erit, quia deuicto mortis aculeo, in æterna incorruptione regnabit. Quibus dictis idem Euticius con- 32
sentire se protinus respondit, sed támẽ adhuc corpus palpabile resurgere posse denegabat. Qui etiam in libello quem de resurrectione scripserat: Pauli quoque Apostoli testimonium indiderat,
dicentis: Tu quod seminas, non uiuificatur, nisi 1.Cor. 15
prius moriatur: & quod seminas, nõ corpus quod futurum est seminas, sed nudum granum. Hoc nimirum ostendere festinans, quia caro uel impalpabilis uel ipsa non erit: dum sanctus Apostolus de resurrectionis agens gloria, non corpus quod futurum est seminari dixerit. Sed ad hæc citius re-
B spondetur: Nam Paulus Apostolus dicens: Non corpus quod futurum est seminas, sed nudum granum, hoc insinuat quod uidemus: quia granum cum culmo & folijs nascitur, quod sine culmo & folijs seminatur. Ille itaq; in augmento gloriæ resurrectionis non dixit grano seminis deesse quod erat, sed adesse quod non erat: iste autem dum uerum corpus resurgere denegat, nequaquam dicit adesse quod deerat, sed deesse quod erat. Tunc ita que de hac re in longa contentione perducti, gra-
uissima à nobis cœpimus simulatione resilire, cũ piæ memoriæ Tiberius Constantinus imperator
C secretò me & illum suscipiens: quid inter nos discordiæ uersaretur agnouit, & utriusq; partis allegationem pensans, eundem librum quem de resurrectione scripserat: suis quoq; allegationibus delinens, deliberauit ut flammis cremari debuisset. A quo ut egressi sumus, me ægritudo ualida, eundem uerò Euticium ægritudo & mors protinus est secuta. Quo mortuo: quia penè nullus erat qui eius dicta sequeretur, dissimulaui cœpta persequi, ne in fauillas uiderer uerba iaculari. Dũ tamen adhuc uiueret, & ego ualidissimis febribus ægrotarem, quicunq; noti mei ad eum salutationis gratia pergebant, ut eorum relatione cognoui, ante eorum oculos pellem manus suæ tenebat, dicens: Confiteor quia omnes in hac carne resurgemus. Quod, sicut ipsi fatebantur, omnino prius negare consueuerat. Sed nos ista postponentes, in beati Iob sermonibus subtiliter exquiramus,
D si uera erit resurrectio: uerumq; corpus in resur-
rectione. Ecce enim iam de spe resurrectionis 33
dubitare non possumus, dum ait: Et in nouissimo die de terra surrecturus sum. Dubietatem quoq; de reparatione uera corporis abstulit, qui ait: Et rursum circundabor pelle mea. Qui adhuc ad auferendas ambages nostræ cogitationis subdit:

Et in carne mea uidebo Deum.] Ecce resurrectionem, ecce pellem, ecce carnem apertis fatetur uocibus. Quid ergo remanet unde possit mens nostra dubitare? si itaque iste uir sanctus ante effectum resurrectionis dominicæ, reducendam carnem in integro statu credidit, qui erit reatus nostræ dubitationis, si uera carnis resurrectio, nec post exemplum creditur redemptoris? Si enim post resurrectionem corpus palpabile non erit, profe-

profecto alius surgit quàm moritur, quod dictu
A nephas est credere, quia ego morior, & alius resurgat? Vnde quæso te beate Iob subiunge quæ sentis, & huius nobis quæstionis scrupulum tolle. Sequitur:

Quòd post resurrectionem caro nostra & eadem futura sit per naturam, & diuersa per gloriam. Cap. XXX

QVem uisurus sum ego ipse, & oculi mei conspecturi sunt, & non alius.] Si enim, sicut quidem errorum sequaces arbitrantur, post resurrectionem corpus palpabile non erit, sed inuisibilis corporis subtilitas caro uocabitur: quãuis substantia carnis non sit, profectò alius est qui moritur, & alius qui resurgit. Sed beatus Iob hanc eis sententiam ueridica uoce destruit, qui ait: Quem
B uisurus sum ego ipse, & oculi mei cõspecturi sunt, & non alius. Nos autem beati Iob fidem sequentes, & redemptoris nostri post resurrectionẽ corpus palpabile ueraciter credẽtes, fatemur carnem nostram post resurrectionem futuram, & eandem & diuersam: eandem per naturam, diuersam per gloriam: eandem per ueritatem, diuersamq; per potentiam. Erit itaque spiritalis, quia & incorruptibilis. Erit palpabilis, quia nõ amittet essentiam ueracis naturæ. Sed sanctus uir eandem resurrectionis fiduciam qua spe teneat, quanta certitudine præstoletur, adiungit. Sequitur: Reposita est hæc spes mea in sinu meo. Nil nos habere certius credimus, quàm hoc quod in sinu tenemus. In sinu ergo suo spem repositam tenuit, quia
C uera certitudine de spe resurrectionis præsumpsit. Sed quia uenturum diem resurrectionis innotuit, iam nunc seu uoce sua, seu typo sanctæ & uniuersalis Ecclesiæ prauorum facta redarguit, & iudicium quod in resurrectionis die sequitur, prædicit. Nam protinus subdit: Quare ergo nunc dicitis persequamur eum, & radicem uerbi inueniamus contra eum? Fugite ergo à facie gladij, quoniam ultor iniquitatum gladius est, & scitote esse iudicium.] Priori quippe sententia iniquorum facta reprehendit: sequenti autem ex diuino iudicio pœnas innotuit. Ait enim: Quare ergo nunc dicitis: persequamur eum, & radicẽ uerbi inueniamus contra eum? Peruersi quilibet quia malo studio bene prolata audiunt, & in lingua iu-
D sti accusationis aditum inuenire appetunt, quid aliud quàm contrà eum uerbi radicem quærunt, ex qua uidelicet loquendi originem sumant, & ramos praue loquacitatis in accusatione dilatent? Sed uir sanctus cùm à prauis talia sustinet, nõ contra eos, sed magis pro ipsis dolet, & malè cogitata redarguit, ac mala eis quæ fugiant ostendit, dí-
34 cens: Fugite ergo à facie gladij, quia ultor iniquitatũ gladius est: & scitote esse iudicium.] Omnis qui peruersa agit: eo ipso quo hoc despicit, esse Dei iudicium nescit. Si enim hoc timendum sciret, quæ in illo sunt puniẽda, nõ ageret. Nam sunt plæriq; qui extremum esse iudicium uerbotenus sciunt, sed peruersè agendo testantur quia nesciunt. Qui enim hoc non formidat ut debet, necdum
A cognouit cum quanto turbine terroris adueniat. Si enim pensare pondus tremendi examinis nosset, iræ diem utique timendo præcaueret. Faciem quoque gladij fugere, est animaduersionis districtæ sententiam prius quam appareat placare. Vitari nanq; terror iudicis non nisi ante iudicium potest. Modo non cernitur, sed precibus placatur. Cùm uerò in illo tremendo examine sederit, & uideri potest, & placari iam non potest: quia facta prauorum quæ diu sustinuit tacitus, simul omnia reddet iratus. Vnde necesse est nunc timere iudicem, cùm necdum iudicium exercet, cùm diu mala sustinet, cùm adhuc mala tolerat quæ uidet: ne cùm semel manum in retributione ultionis excusserit, tanto in iudicio districtius feriat, quanto
B ante iudicium diutius expectat.

Libri decimiquarti Moralium sancti Gregorij finis.

B. GREGORII MORALIVM LIBER DECIMVSQVINTUS, exponens consequenter duo capita textus sancti Iob: incipiendo à capite uigesimo.

REspondens autem Sophar, Naamathites, dixit: Idcirco cogitationes meæ uariè succedunt sibi, & mens in diuersa rapitur. Doctrinã qua me arguis, audiã: & spiritus intelligentiæ meæ respondebit mihi. Hoc scio à principio ex quo positus est homo super terram, quòd laus impiorum breuis sit: & gaudium hypocritæ ad instar puncti. Si ascenderit usq; ad cœlũ superbia eius, & caput eius nubes tetigerit, quasi sterquiliniũ in fine perdetur: & qui eum uiderant, dicent: Vbi est? Velut somnium auolans non inuenietur: transiet sicut uisio nocturna. Oculus qui eum uiderat, non uidebit, neq; ultra intuebitur eum
D locus suus. Filij eius atterentur egestate: & manus illius reddent ei dolorem suum. Ossa eius implebuntur uitijs adolescentiæ eius, & cum eo in puluere dormient. Cum enim dulce fuerit in ore eius malum, abscõdet illud sub lingua sua. Parcet illi, & nõ derelinquet illud, & cælabit in gutture suo. Panis eius in utero illius uertetur in fel aspidum intrinsecus. Diuitias quas deuorauit, euomet: & de uentre illius extrahet eas Deus. Caput aspidũ suget: & occidet eum lingua uiperæ. Nõ uideat riuulos fluminis torrẽtis mellis & butyri. Luet quę fecit omnia, nec

nia, nec tamen consumetur. Iuxta multitudinẽ adinuentionum suarũ sic & sustinebit, quoniam confringẽs nudauit pauperis domum, rapuit & non ædificauit eam: nec est satiatus uenter eius. Et cùm habuerit quæ concupierat, possidere nõ poterit. Non remansit de cibo eius, & propterea nihil permanebit de bonis eius. Cùm satiatus fuerit, arctabitur: æstuabit, & omnis dolor irruet super eum. Vtinã impleatur uenter eius, ut emittat in eum iram furoris sui: & pluat super illũ bellum suũ. Fugiet arma ferrea, & irruet in arcũ æreũ. Gladius deductus & egrediens de uagina sua, & fulgurans in amaritudine sua. Vadẽt & ueniẽt super eum horribiles, omnes tenebræ absconditæ sunt in occultis eius. Deuorabit eum ignis qui nõ succenditur, affligetur relictus in tabernaculo suo. Reuelabũt cœli iniquitatem eius, & terra consurget aduersus eum. Apertum erit germen domus illius, detrahetur in die furoris Dei. Hæc est pars hominis impij à Deo, & hæreditas uerborũ eius à domino.

Caput I

Via amici beati Iob nequaquam peruersi esse poterunt, Sophar Naamathitis uerba testantur, qui de ore eius terrorem uenturi iudicij audiẽs, protinus adiungit: Idcirco cogitationes meæ uariè succedunt sibi, & mens in diuersa rapitur.] Ac si ei apertis uocibus dicat: Quia extremi iudicij terrorem considero, idcirco cogitationum tumultibus in timore confundor. Tanto se quippe animus amplius in cogitatione dilatat, quanto illud esse terribile quod imminet pensat. Et in diuersa mens rapitur, quando modo mala quæ egit, modo bona quæ agere neglexit, modo reprehensibilia in quibus est, modo recta quæ sibi adhuc deesse conspicit, sollicito pauore perpendit. Sed amici beati Iob cum assiduitate uitæ illius edocti bene uiuere nouerint, pensare tamen subtiliter Dei iudicia nescientes, mala hic iustorum quempiam posse recipere non credebant. Vnde & eundem sanctum uirum iniquum esse suspicati sunt, quem flagellatum uiderũt, atq; ex hac suspicione agebatur, ut in eius quoq; increpationem dilaberentur: ad quam tamẽ increpationem quasi sub quadam reuerentia descendunt. Vnde Sophar subijcit, dicens: Doctrinam qua me arguis, audiam: & spiritus intelligentiæ meæ respondebit mihi.] Ac si aperte dicat: Tua quidem uerba audio, sed an rectè prolata sint, spiritu meæ intelligentiæ discerno. Nam qui dicentis uerba despiciunt, doctrinam eius non ad adiutorium, sed ad occasionem certaminis sumunt: ut audita potius iudicent quàm sequantur. His itaque sub quodam moderamine præmissis, in apertam iam beati uiri exprobrationem prosilit, cùm subiungit:

Quòd quicquid inter initiũ & finẽ clauditur, breue sit: & quòd in articulo mortis hypocritarũ gloria euanescat. Cap. II

HOc scio à principio ex quo positus est homo super terram, quod laus impiorum breuis sit, & gaudium hypocritæ ad instar puncti.]

Liquet nunc quia suæ intelligentiæ spiritu inflatus, eas quas contra impios sententias profert, in beati Iob redargutionibus inflectit. Quem em̃ prius iusta agere, & postmodum pœnas tolerare conspexit, omne in illo hypocrisim estimat fuisse quod uidit, quia uidelicet à iusto Deo iustum famulum affligi posse non credidit. Sed nos easdem eius sententias quas non rectè rectas protulit, sollicita intentione pensantes exequamur: & contemnentes, quod falsum contra beatum Iob loquitur, intueamur quàm uera dicat, si hæc contra impios loqueretur. Ait itaq;: Hoc scio à principio ex quo positus est homo super terram, quòd laus impiorum breuis sit. Dicturus breuitatem uitæ præsentis, cordis oculum ad exordiũ reduxit originis: ut ex anteactis colligat, quã nulla sunt, quæ uidentur aliqua esse dum sunt. Si enim ab ipso humani generis exortu usque ad hoc tempus in quo sumus, mentis oculos ducimus, omne quod finiri potuit, quàm breue fuerit uidemus. Ponamus enim quemlibet hominem à primo die mundi conditum, usq; ad hodiernum diem uitam ducere, hodie tamen eandem uitam quam quasi longam ducere uidebat̃, finire: ecce finis adest, præterita iam nulla sunt, quia cuncta transierũt. Futurum in hoc mundo nihil est, quia nullam ad uitam uel breuissimum restat momentum. Vbi est ergo longum tempus quod inter initium finemq; deprehẽsum, ita consumitur, ac si nec breue unquam fuisset? Impij itaq; quia præsentem uitam diligunt, in ea proculdubio elati percipere laudem quærunt. Linguæ fauoribus extolluntur, nec esse boni, sed dici appetunt. Quam uidelicet laudem longã esse existimant, dum assequuntur: sed breuem intelligunt fuisse, dum amittunt. In fine quippe eis ostẽditur, quàm nihil fuerit quod amauerunt. Vnde rectè contra eosdem impios dicitur: Hoc scio à principio ex quo positus est homo super terram, quòd laus impiorum breuis sit. Vbi aptè subiungitur:

Et gaudium hypocritæ ad instar puncti.] Sæpe hypocrita dum sanctum se simulat, & iniquum exhibere minimè formidat, ab omnibus honoratur, eiq; sanctitatis gloria defertur ab his qui exteriora cernunt, sed interiora perspicere nequeunt. Vnde fit ut gaudeat in prima sessione, hilarescat in primo recubitu, infletur in prima salutatione, eleuetur in reuerenti uoce obsequẽtium, & superba cogitatione tumeat in famulatu subditorum, sicut uoce quoque ueritatis de talibus dicitur: Omnia uerò opera sua facium̃t, ut uideantur ab hominibus. Dilatant enim phylacteria sua, & magnificant fimbrias suas. Amant autem primos re- *Matth. 23*

mos recubitus in cœnis, & primas cathedras in synagogis, & salutationes in foro, & uocari ab hominibus rabbi. Sed hoc eorum gaudiũ æternitati comparatum, quid erit quando irruente mortis articulo, ita cõsumitur, ac si omnino nõ fuerit? Cuius nimirum gaudij lætitia pertrãsijt, & pœna permanet, & cùm res amittitur, causa durat. Bene autem dicitur: Gaudium hypocritæ ad instar puncti. In puncto enim stylus mox, ut ponitur, leuatur, nec mora ulla agitur, ut per exprimendam lineam trahatur. Gaudium itaq; hypocritæ ad similitudinem puncti est, quia apparet ad momẽtum, sed disparet imperpetuum, & sicut stylus in puncto, dum ponitur, leuatur, sic hypocrita præsentis uitæ gaudia dum tangit, amittit. De quo subditur:

Quòd huius seculi gloriam electi reputant sicut stercus, & quod nõ ex æstimatione humana, sed ex diuino iudicio quisque sit sanctus. Caput III

SI ascẽderit usq; ad cœlum superbia eius, & caput eius nubes tetigerit, quasi sterquilinium in fine perdet̃.] Superbia hypocritæ usq; ad cœlum ascendere dicitur: quando eius elatio cœlestẽ agere uitam uidetur. Cuius etiam caput quasi nubes tangit, quando principalis pars, uidelicet intellectus illius, sanctorum præcedẽtium coæquari meritis creditur. Sed quasi sterquilinium in fine perdetur, quia in morte sua cùm ad tormenta ducitur, stercoribus uitiorum plenus, à malignis spiritibus cõculcatur. Gaudia etenim uitę præsentis, quæ iniusti æstimãt magna bona, iusti stercora deputãt. Vnde scriptũ est: De stercora boum lapidatus est piger. Is ergo qui deum sequi noluerit, ab amore æternæ uitæ pigrescit. Et quoties rerum temporalium damno percutitur, ex his nimirum affligitur, quæ iusti uiri uelut stercora contemnunt. Qui ergo ex terrenarum rerum percussione atteritur, quid aliud quam ad boum stercore lapidatur? Et rectè hypocrita sterquilinio similis dicitur: quia dum temporalem gloriam habere appetit, modo per cogitationem apud semetipsum tumet, modo eandem gloriam alijs inuidet, eamq; alios ueraciter habentes irridet. Quot ergo uitijs plenus est, quasi tot stercoribus in conspectu æterni iudicis illius pectus fœtet. Dicatur igitur: Si ascenderit usq; ad cœlum superbia eius, & caput eius nubes tetigerit: quasi sterquilinium in fine perdetur.] Qui etsi cœlestem uitam se agere simulat, etsi intellectum suum esse similẽ ueris prædicatoribus ostentat, quasi sterquiliniũ tamen in fine perdetur, quia mens illius pro uitiorum suorum fœtore damnabitur. Sequitur: Et qui eum uiderant, dicẽt: Vbi est?] Plærunq; hypocritarum uita etiã ab omnibus reproba in fine cognoscitur: ut signis iam apertioribus, qui fuerint ostẽdantur. Qui ergo hunc elatum uiderunt, de extincto dicent: Vbi est? Quia neque hic ubi elatus fuerat apparet, neq; in æternitatis requie, de qua esse putabatur. De cuius breuitate uitæ adhuc aptè subiungitur: *Eccl. 22*

Quòd sanctitas hypocritarum, somniantium similitudinem habeat, in quibus est ostensio phantasmatis, non certitudo uirtutis. Caput IIII

VElut somnium auolans nõ inuenietur, transiet sicut uisio nocturna.] Quid est uita hypocritæ, nisi quædã uisio phantasmatis, quæ hoc ostendit in imagine, quod non habet ex ueritate? Vnde rectè quoq; somnio cõparatur, quia ab eo omnis laus & gloria quasi dum tenetur, amittitur. Sæpe nanq; in nocturna uisione, nonnulli pauperes, factos se diuites admirantur, deferri sibi honores aspiciunt, diuitiarum moles, obsequentium multitudinem, pulchritudinẽ uestium, abundantiam ciborum sibimet adesse considerãt, gaudent se euasisse penuriam, quam cum gemitu tolerabant: sed repentè cùm euigilant, inueniunt quàm falsum fuerit quod gaudebãt, eosq; euigilasse pœnitet: quia uigilantes inopia uera tenet. Sic hypocritarum mentes dum aliud est quod agunt, atq; aliud quod hominibus ostendunt, laudes de ipsa sanctitatis ostentatione recipiunt: in æstimatione hominum multis melioribus præferũtur, & cùm intus apud se tacita cogitatione superbiant, foris se humiles demonstrant. Cùm ab hominibus immoderatè laudantur, tales se esse quoq; apud deũ existimant, quales se gaudent hominibus innotuisse. Vnde fit ut etiam æternæ uitæ percepturos se præmia præsumant, & qui hic de humanis fauoribus exultant, illic se habituros requiẽ omnino non dubitẽt. Sed inter hæc occulta uocationis hora surrepit: & cùm carnis oculos claudunt, mentis aperiũt, moxq; ut supplicia æterna receperint, ibi uident, quia uirtutum æstimatione diuites in somnis fuerunt. Bene ergo de hoc hypocrita dicitur: Transiet uelut uisio nocturna.] Quia hoc quod se ad momentum diuitem humanis æstimationibus uidet: de ostensione est phantasmatis, non de soliditate uirtutis. Nam cùm mens eius in morte carnis euigilat, cognoscit proculdubio, quia fauores circa se hominum dormiens uidebat. Sequitur:

Quòd locus hypocritæ sit cor adulantium, & quòd uitia adolescentiæ eius, cum eo in puluerem deueniant, cùm usq; ad mortem in iniquitate perseuerant. Caput V

OCulus qui eum uiderat, non uidebit: neq; ultrà eum intuebitur locus suus.] Quis est locus hypocritæ, nisi cor adulantium? Ibi quippe requiescit, ubi fauores inuenerit. Oculus ergo qui eum uiderat, nõ uidebit: quia subtractus morte, stultis amatoribus suis absconditur: qui eũ consueuerant admirando conspicere. Nec ultrà eum locus suus intuebitur, quia linguæ adulantiũ hũc ad iudicium fauoribus non sequuntur. Sed tamẽ quousq; uiuit, ea quæ ipse agit, etiam sequaces suos docere non desinit, & per erroris sui prauitatem, alios quoque ad eam quam exhibet, generat simulationem. De quibus hic aptè subditur: Filij eius atterentur egestate.] Scriptum est: In maliuolam animam, non introibit sapientia. Et per Psalmistam dicitur: Diuites eguerunt *Sapien. 1* *Psal. 33*

& esurierunt. Si enim de exteriori fame egestas eorum, & esuries diceretur, profectò diuites non essent, qui pane corporis indigerẽt. Sed quia dum exterius multiplicantur, interius inanes fiunt, & diuites pariter & egentes esse memorantur: quia uidelicet pane sapientiæ satiari minimè merentur. Filij itaq; huius hypocritæ atterũtur egestate, quia hi qui in hypocrisi ex eius imitatiõe nascuntur, dum ueritatis soliditatem non tenent, in cordis egestate deficiunt. Et manus illius reddent ei dolorem suum. Quid per manus nisi opera designãtur? Manus itaq; illius ei dolorem reddent: quia damnationem iustam ex iniqua recipiet operatione. Bene autem nõ dabunt, sed reddent dicitur: quia peruersæ eius actiones æternũ ei supplicium quasi quoddam debitum soluent. Sed prius quàm ad æterna supplicia peruenìat, qualem se hic exhibeat, plenius adiungat.

Sequitur: Ossa eius implebuntur uitijs adolescentiæ eius, & cum eo in puluere dormient.]

Origo prauæ inchoationis, causas culpæ etiam præsumendo multiplicat. Dum enim mala agere quisq; cœperit: usu iam deterius in hoc quod inchoauerat excrescit. Quid itaq; adolescentia huius hypocritæ, nisi inchoatio prauitatis est? In adolescentia quippe iam libido feruescere inchoat. Et tunc adolescentiam hypocrita habet: cùm appetere & amplecti libidinem gloriæ cœperit. Quam in eo dum adulantium blanda fomenta multiplicant, robustiorem reddũt, & quasi in ossa conuertunt. Hoc enim quod malè cœpit, peius quotidie per consuetudinem roborat. Dicatur itaq; : ossa eius implebuntur uitijs adolescentiæ eius : quia duræ in eo prauitatum consuetudines à uitio sumptæ, sunt pessimæ inchoationis.

Prou. 22 Vnde scriptum est in prouerbijs: Adolescẽs iuxta uiam suam, etiam cùm senuerit, nõ recedet ab ea. Quæ nimirum ossa cum eo in puluere dormient, quia eousq; in illo iniquæ consuetudines perdurant: quo hunc ad mortis puluerem pertrahant. Cum eo enim in puluere ossa uel uitia dormire, est usq; ad puluerem eum non deserere, id est, usque ad mortem ab iniquitate minimè cessare. Tenent igitur illum prauæ cõsuetudines quæ semel cœperunt, atq; quotidie duriores existunt. Et cũ illo in puluere dormiunt, quia non nisi cum eius D uita finiuntur. Sed hæc intelligi & aliter possunt.

5 Habet nanq; hypocrita nonnunquam fortè ac ualidum aliquid in operatione, sed dum multa bona se simulat habere quæ non habet, perdit etiam ea quæ habet. Vnde bene nunc dicitur: Ossa eius implebuntur uitijs adolescentiæ eius.] Quia cùm leuis ac mobilis multa pueriliter facit. etiam in ijs quæ fortia egerit, in uitio mollescit. Quæ uidelicet eius ossa cum eo in puluere dormient, quia scilicet sicut puluis, est omnis simulatio illa quam agit: ita & in illo si quid habet ualidum, omni soliditate uacuatur: ut per uirtutis arrogantiam hoc quoq; perdat, quod in eo potuit esse uirtutis. Ossa ergo cum eo in puluere dormire, est cum prauis eius actibus etiam si qua sunt A bene acta, deperire. Sequitur: Cũ enim dulce fuerit in ore eius malum, abscondet illud sub lingua sua.] In ore hypocritæ malum dulce est, quia ei est iniquitas suauis in mente. Os quippe cordis, cogitatio est: de qua scriptum est: Labia Psal. 11 dolosa, in corde & corde locuta sunt mala. Sed hoc malum quod in ore hypocritæ dulce est, sub lingua eius absconditur, quia asperitas malitiæ quæ latet in mente, sub tegmine blandæ locutionis operitur. Malum nanq; in lingua, & non sub lingua esset, si loquens hypocrita malitiam suæ prauitatis aperiret. Sed sicut plerique iustorum, cùm quosdam agere peruersè conspiciunt, qui duris sunt increpationibus feriendi, in lingua asperitatem sumunt sed sub lingua mentis suæ B benignitatem contegunt. Vnde & sanctæ Ecclesiæ sponsi uoce dicit: Mel & lac sub lingua tua. Qui Cant. 4 enim mentis suæ dulcedinem aperire infirmis nolunt, sed loquentes quadam eos asperitate feriũt, & tamen inter uerba aspera quasi latenter quiddam dulcedinis intermittunt, hi uidelicet non in lingua, sed sub lingua habent dulcedinem : quia inter dura quæ proferunt, emittunt quædam blanda et dulcia, quibus contristati mens possit ex benignitate refoueri. Ita peruersi quique, quia malum non in lingua, sed sub lingua habent, sermonibus dulcia prætendunt, & cogitationibus peruersa moliuntur. Hinc est enim quod Ioab Amasæ mentum dextera tenuit, sed sinistram ad gla- 2. Reg. 3 C dium latenter mittens, eius uiscera effudit. Dextera quippe mentum tenere, est quasi ex benignitate blandiri. Sed sinistram ad gladium mittit, qui latenter ex malitia percutit. Hinc de ipso quoq; eorum capite scriptum est: Sub lingua eius labor Psal. 9 & dolor. Qui enim non apertè mala quæ cogitat ostendit, laborem ac dolorem eorum, quorum mortem appetit, non in lingua exerit, sed sub lingua premit. Bene autem de hoc hypocrita subditur:

Quòd peccatores abscondentes peccata sua, parcant sibi: & quòd scientia legis de qua gloriantur, non uiuificet eos: sed animam tanquam uenenum inficiat. Caput VII

PArcet illi, & non derelinquet illud, & celabit in gutture suo.] Malo enim quod diligit parcit: quia non hoc in semetipsum pœnitendo persequitur. Vnde & additur: Non derelinquet illud. Si enim uellet relinquere, nequaquam parceret: quia persequereẽ. Sed hoc celat in gutture, quia sic seruat in cogitatione, ut nunquam proferat in uoce. Sequitur: Panis eius in utero illius, uertetur in fel aspidum intrinsecus.]

Quod panis in utero, hoc est satietas temporalis delectationis in mente. Satietur ergo nunc hypocrita illata laude, delectetur honoribus, panis eius in utero illius uertetur in fel aspidum intrinsecus: quia satietas transitoriæ delectationis, in retributionis fine ad amaritudinem uertetur: & fel aspidum, id est, malignorum spirituum, persuasio fuisse cognoscitur: quod hic laus gloriæ esse credebatur. Tunc enim iniqui uident quòd antiqui

tiqui serpentis ueneno infecti sunt, dum flammis A ultricibus traditi: cum eodem suo persuasore cruciantur. Panis itaq; iste aliud in ore sapit, sed aliud in utero: quia transitoriæ delectationis lætitia dulcis est, cùm hic quasi mandẽdo agitur: sed amarescit in utero: quia peracta lætitia deglutitur ad pœ 6 nam. Vel certè quia panis, scripturæ sacræ intelligentia nõ inconuenienter accipiẽ, quæ mentem reficit, eiq; boni operis uires præbet, & plerunque hypocrita etiam sacri eloquij erudiri mysterijs studet: non tamẽ ut ex eisdem uiuat, sed ut cæteris hominibus quàm sit doctus appareat, panis eius in utero illius in fel aspidum intrinsecus uertet: quia dum de sacræ legis scientia gloriatur, uitæ potum conuertit sibi in ueneni poculum, & inde reprobus moritur, unde ad uitam erudiri uidebatur. Ne B que hoc autem inconuenienter accipitur, quòd nonnunquam hypocrita dum doctrinę uerbo ad ostensionem studet, diuino iudicio cæcatus, hoc ipsum uerbum prauè intelligit, quod malè quærit. Cùm in errorem hæreseos labitur, contingit ei, ut sicut de felle aspidũ sic infelix de pane moriatur: & in doctrina sua mortem inuenit: quia in uerbis uitæ, uitã minimè quæsiuit: Sæpe uerò euenit ut diuinæ admonitionis eloquia etiam rectè hypocrita intelligat: quia in opere nequaquam seruat, hæc etiã prius quàm præsentis uitæ cursum finiat, amittat : ut perdat scire, quod sciendo noluit agere. Vnde & subditur:

Quòd hypocritæ in reprobum sensum iustè traduntur: & quia contemnunt finem, quæ dicunt, ad ultimum nec dicunt, nec faciunt. Cap. VII

DIuitias quas deuorauit, euomet, & de uentre illius extrahet eas deus.] Vult hypocrita scire diuina eloquia, nec tamẽ facere. Vult doctè loqui, nec uiuere. Pro eo ergo q̃ nõ agit quæ nouit, etiam hoc quod nouit amittit: ut quia sciẽtiæ suæ puram operationẽ non sociat, cõtempta puritatẽ boni operis, & scientiã perdat Diuitias igitur sacræ legis quas legendo deuorauit, obliuiscendo euomit: easq; de uentre illius deus extrahit: quia quod obseruare noluit, iusto iudicio de eius memoria euellit: ne præcepta dei saltem in lingua teneat, quæ non seruauit in uita. Vnde per prophe- D Psal. 49 tam dicit: Peccatori aũt dixit deus, quare tu enarras iustitias meas, & assumis testamentum meum per os tuum? Quæ etiam uerba doctrinæ si quando contingat, ut hypocrita usq; ad finem uideatur in ore retinere, inde magis damnabitur: unde bono dei munere etiã malus minimè priuatur. Scri- Psal. 102 ptum quippe est: Memoria retinẽtibus mandata eius, ut faciant ea. Qui ergo mandata illius memoria retinet, sed nequaquam facit, hic in doctrinæ uerbis sententias quibus damnetur tenet.

Quid sit quòd Zacharias uolumen uolans uidit, cuius longitudo uiginti cubitorum, & latitudo decem cubitorum erat. Caput VIII

Zach. 5 HInc quippe in Zacharia scriptum est: Quid tu uides Zacharia? Et dixi: Ego uideo uolumen uolans, longitudo eius uiginti cubitorum, & latitudo eius decem cubitorũ. Et dixit ad me: Hæc est maledictio quæ egredietur super faciem uniuersæ terræ: quia omnis fur, sicut ibi scriptum est, iudicabitur. Quid nanq; est uolumen uolans nisi scriptura sacra? Quæ dum de cœlestibus loquitur, ad superiora mentis nostræ leuat intentionem, quia dum illam super nos esse aspicimus, ima attendere, id est, concupiscere deuitamus.

Quæ latitudinem decem cubitorum, longitudinem uerò uiginti habere perhibetur, quia latitudo operationis nostræ simpla est, & longanimitas spei in duplum tenditur, quoniã pro bono nostro, & hic nobis mentis requies, & illic gaudia æterna præparantur, ueritate attestante, quæ ait: Si quis reliquerit domum aut agros, &c. cen- Matth. 9 B tuplum in hoc seculo recipiet, & in futuro uitam Marc. 10 æternam possidebit. Centenarius quippe numerus decemplicato denario fit perfectus. Hic itaq; Luc. 18 centuplum recipit, qui etsi nihil habuerit, ipsa tamen perfectione mentis iam in hoc seculo habere nihil quærit: Quia ergo per hanc duplum nobis pro simplo redditur, rectè hoc uolumen per uiginti cubitos in longum tenditur, quod per decem dilatatur. Sed quia hæc ipsa sacra eloquia ad æternam damnationem sunt eis, quia illa uel scire nolunt, uel certè sciendo contemnunt, rectè de hoc uolumine dicitur: Hæc est maledictio quæ egredietur super faciem uniuersæ terræ. Et cur ma- Zach. 5 ledictio dicatur adiungit: quia omnis fur, sicut ibi scriptum est, iudicabitur. Hypocrita igitur: quia C secundũ uerba legis quæ nouit, uiuere cõtemnit, & de doctrina fauores quærit, fur iudicabiẽ : quia per hoc quòd iusta loquitur, laudem sibi uitæ iustorum rapit. De quo adhuc bene subditur:

Quòd qui suggestionem diaboli, quasi leniter ab initio suadentis libenter accipit, postmodum captus ueneno tentationis uiolentæ necatur. Caput IX

CAput aspidum suget, & occidet eum lingua uiperæ. Aspis paruus est serpens, uipera uerò prolixioris est corporis: & aspides oua gignũt, atq; ex ouis eorum filij procreantur: uiperę autem cùm conceperint, filij earum in uentre sæuiunt, qui ruptis lateribus matrum ex earum uentribus procedunt. Vnde & uipera, eo quòd ui pariat, no D minatur. Vipera itaq; sic nascitur ut uiolenter exeat, & cum matris suæ extinctione producatur. Quid ergo per aspides paruos, nisi latentes suggestiones immundorum spirituum figurantur, qui cordibus hominũ parua prius persuasione surrepunt. Quid uerò per linguam uiperæ, nisi uiolenta diaboli tentatio designatur? Prius enim leniter surrepit: postmodum uerò etiam uiolenter trahit. Caput itaque aspidum sugit: quia initium suggestionis occultæ paruum prius in corde nascitur, sed occidit eum lingua uiperæ: quia postmodum capta mens ueneno uiolentę tentationis necatur. Primùm subtilibus consilijs ad cor hominis immundi spiritus loquunẽ, qui dũ leniter persuadẽt, quasi uenenũ aspidum fundunt. Vnde scriptũ est: Oua aspidum ruperunt, & telas araneæ texuerũt.

Qui comederit de ouis eorum, morietur: & quod
8 confotum est, erumpet in regulum. Oua quippe aspidum prauis hominibus rumpere, est malignorum spirituum consilia, quæ in eorum cordibus latent, peruersis operib. aperire. Telas, quoq; araneæ texere, est pro huius mundi concupiscentia, temporalia quælibet operari. Quæ dum nulla stabilitate solidata sunt, ea proculdubio uentus uitæ mortalis rapit. Bene autem additur: Qui comederit de ouis eorum, morietur: quia qui immundorum spirituum consilia recepit, uitam in se animæ occidit: Et quod confotum est, erumpet in regulum: quia consilium maligni spiritus quod cor de tegitur, ad plenam iniquitatem nutritur. Regulus nanq; serpentum rex dicitur. Quis uerò reproborum caput est, nisi antichristus? Quod ergo cõ
B fotum fuerit, erumpet in regulum: quia is qui in se enutrienda aspidis consilia recipit, membrum ini qui capitis factus, in corpus antichristi accrescit. De hoc itaq; hypocrita dicitur: Caput aspidum suget, & occidet eum lingua uiperæ, quia cùm iniquam suggestionem antiqui hostis libenter susci pit, uiolentis se postmodum eius tẽtationibus deuictus tradit. Vnde & in paradiso quoq; stanti homini uerba blandæ persuasionis intulit: sed quem semel rapuit ad consensum, iam nunc etiam renitentem trahit, & corruptionis suæ delectationibus deuictum, penè uiolenter interficit. Sed fortasse hæc ipsa intelligere etiam per contrariam interpretationem ualemus. Nam quia ueneno suo
C aspis concitè, uipera autem tardius occidit, per aspidem uiolẽta & subita, per uiperã uerò lenis & diuturna tentatio designatur. Vnde & illi mors in suctione capitis, uiperæ autẽ in lingua esse perhibetur: quia repentina tentatio sæpe inopinatam mentem mox ut fugit interficit, longa uerò tentatio: quia praua diutius persuadendo suggerit, uelut ex lingua uipera, occidit; Et quia omnis hypocrita immundorum suggestione spirituum, quasi serpentum ueneno, penetratus, quæ sunt superna sancti spiritus dona, nequaquam considerat, dum intentionem cordis in exterioribus fauoribus diuulgat, rectè subiungitur:

Quòd per mel dulcedo diuinitatis, per butyrum dulcedo misericordiæ, quam Christus Deus & homo nobis ostendit, non incongruè accipiatur. Caput X

Ioan. 7 NOn uideat riuulos fluminis torrentis mellis & butyri.] In Euãgelio dominus dicit: Qui credit in me, sicut dicit scriptura, flumina de uentre eius fluent aquæ uiuæ. Vbi Euãgelista subiungit dicens: Hoc autem dixit de spiritu quem accepturi erant, credentes in eum. Riuuli ergo sunt fluminis, dona spiritussancti. Riuulus est fluminis charitas, riuulus est fluminis fides, riuulus est fluminis spes. Sed quoniã omnis hypocrita, nec deũ nec proximũ diligit, cùm transitoriã mundi gloriam querit, riuulus fluminis nõ uidet: quia irrigatione non infunditur charitatis. Hypocrita dum præsentia lucra quærit, munera futura despicit, & fidem non habens, riuulum fluminis mente nõ
A uidet: quia est fides, rerum argumentum non apparentium. Et dum retinet hypocrita quæ uidentur, spem negligit eorum quæ non uidentur. Riuulum ergo fluminis per desiderium non uidet: quia solis uisibilibus intẽdit. Et scriptũ est: Quod Rom. 8
enim uidet quis, quid sperat? Riuulos ergo fluminis uidisset, si à præsentis mũdi gloria oculos clauderet eosq; ad cœlestis patriæ amorem aperiret. Et notandum quòd non riuos, sed riuulos dicit. Accipi enim riuuli fluminis possunt ea dona spiritalia, quæ in amantis mentem ita de cœlestibus subtiliter currunt, ut per os carnis expleri nõ possint. Sæpe nanq; amantis animus tanto contemplationis munere repletur, ut uidere ualeat, quod loqui non ualet. Fluminis autem torrens, est ipsa
B inundatio spiritus sancti, quæ in contemplantis animum exuberanti infusione colligitur, cùm mens plusquam intelligere sufficit repletur.

Et sciendum quia cùm nos spiritus sancti gra- 9
tia infundit, melle nos pariter & butyro replet. Mel enim desuper cadit, butyrum uerò ex animalium lactẽ colligit. Mel itaq; ex aere, butyrũ uerò ex carne est. Summi aũt patris unigenitus, cũ sit Deus super omnia, homo est factus inter omnia. Qui cùm nos dulcedine diuinitatis suæ, & mysterio incarnationis repleuit, melle nos pariter & butyro satiauit. Quia ergo spiritus Christi mentem quam repleuerit, & diuinitatis eius dulcedine, & incarnationis fide lætificat: isti riuuli torrentis flu
C minis mellis simul & butyri esse memorãtur, quia & de cognitione Dei alta mentem suauitate reficiunt, & de incarnationis gratia charismatis hanc mysterio perungunt. Sed iste hypocrita quia in exterioribus fauoribus fusus, hæc interna dona non percipit, ad quæ post supplicia tendat, adiungit, cùm subditur:

Quòd peccatores in morte ideò non consumuntur, ut semper superfit in eis quod consumatur. Caput XI

LVet quæ fecit omnia, nec tamen consumetur.] Persoluit enim in tormento ea quæ hic illicita seruauit desideria, & flammis ultricibus traditus, semper moritur, quia semper in morte seruatur. Non enim in morte consumitur: quia si
D consumeretur uita morientis, cum uita etiam pœna finiretur. Sed ut sine fine crucietur, uiuere sine fine in pœna compellitur, ut cuius uita hic mortua fuit in culpa, illic eius mors uiuat in pœna. Dicat ergo: Luet quæ fecit omnia, nec tamen consumetur: quia cruciatur, & non extinguitur: moritur, & uiuit: deficit, & subsistit: finitur semper, & sine fine est. Hęc solo auditu ualde sunt terribilia, quanto magis passione? Sed quia multitudo iniquitatis eius exigit, ut carere supplicijs nunquam possit, aptè subiungitur: Iuxta multitudinem adinuentionum suarum, sic & sustinebit.] Qui enim multa inuenit ad culpam, nouis inuentionibus cruciatur in pœna. Nam quod hic suspicari non potuit, hoc illic ultioni traditus sentit. Sicut em̃ exercitati in bonis operibus electi, nonnunquã plus studẽt agere, q̃ eis dignatus est dominus

dominus iuberè: carnis enim uirginitas nequaq; A iussa est, sed tantũmodo laudata: nam si illa iubere tur, nimirum coniugium iam culpa crederetur: & tamen multi uirtute uirginitatis pollent, ut uidelicet plus impendant obsequio, quàm acceperunt præcepto: sic plerunq; peruersi quiq; in prauis actibus exercent, ut plus inueniant in peruersa operatione quod faciũt, quàm ex usu reproborũ iniquitatis accipere exempla potuerũt. Vnde & amplioris retributionis tormẽto feriunt: quia & ipsi ex semetipsis amplius actiones prauas, de quibus feriri debeant, inuenerunt. Bene itaq; dicitur:

Quòd licet omnium damnatorum immania sint tormenta, grauius tamẽ puniuntur adinuento res malorum, qui studio malignitatis ea flagitia ex se excogitauerunt, quorum exempla in alijs reprobis non inuenerunt. Cap. IX

10 IVxta multitudinẽ adinuentionum suarum, sic & sustinebit.] Nõ enim inueniret iniquitatem nouam, nisi & quæreret, & non quæreret, nisi ex studio perpetrare festinaret. Pensatur ergo in tormento eius nimietas malæ cogitationis: & dolorem recipit dignę retributionis. Et quamuis damnatorum omnium sit dolor infinitus, grauiora tamen tormenta recipiunt, qui multa in iniquitatibus, ex suis quoq; desiderijs inuenerunt. Sed quia Sophar huius hypocritę intulit pœnam, protinus adiungit culpam, nec unam quamlibet narrat, sed eam de qua omnes oriuntur. Scriptũ quippe est:
1. Tim. 6 Radix omnium malorum est cupiditas. Cui ergo cupiditas dominari dicitur: subiectus procul dubio malis omnibus demonstratur. Nam subiũgit:

Quoniam confringens nudauit pauperis domum, rapuit & nõ ædificauit eam: nec est satiatus uenter eius.] Domũ pauperis cõfringit & nudat, qui eum quem per potentiam conterit, spoliare quoq; per auaritiam non erubescit. Rapit eam & non ædificat. Ac si aperrè diceretur: Qui hanc ædificare debuit, insuper rapit. Venturus nanque in
Matt. 25 iudicio dominus dicturus est reprobis: Esuriui, & non dedistis mihi manducare: sitiui, & non dedistis mihi potum: hospes eram, & non collegistis me: nudus, & nõ operuistis me, &c. Ex qua culpa subiungitur: Discedite à me maledicti in ignem æternum, qui paratus est diabolo & angelis eius. Si igitur tanta pœna mulctatur, qui non dedisse sua conuincitur, qua pœna feriendus est, qui redarguitur aliena abstulisse? Rapuit ergo & non ædificauit eam, quia non solum de suo nil tribuit, sed etiam quod erat alienum, tulit. Bene autem subditur: Nec est satiatus uenter eius.] Venter quippe iniqui auaritia est, quia in ipso colligitur, quicquid peruerso desiderio glutitur. Liquet uerò quia auaritia desideratis rebus non extinguitur, sed augetur. Nam more ignis cùm ligna quæ consumat acceperit, accrescit: & unde uidetur ad momentum flamma comprimi, inde paulopòst cernitur dilatari. Et sæpe omnipotens Deus cùm auaræ menti uehementer irascitur: prius ei permittit ad uotum cuncta suppetere, & postea per ultionem subtrahit, ut pro eis debeat supplicia
A æterna tolerare. Vnde & subditur: Et cùm habuerit quæ concupierat, possidere non poterit.] Maioris quippe iracundiæ est, cùm hoc tribuit quod male desiderat, atq; inde repentina ultio sequitur: quia hoc quoq; obtinuit, quod Deo irascente concupiuit. Vnde & per Psalmistam dicitur: cùm escam carnis malè populus desiderasse perhibetur: Adhuc esca eorum erat in ore ipsorum, & ira Dei Psal. 77
ascendit super eos, & occidit plurimos eorum. Solent nanque tardius apparere diuina iudicia, cùm præpediuntur, ne impleri debeãt mala uota. Nam quanto citius malum uotum impleri permittitur: plerunq; tanto celerius punitur. Vnde ergo hypocrita festinè multiplicatur ut potens sit, inde agi cum celeritate ne sit: quia & arbusta quæ tardius
B crescunt, annosa perdurant: & quæ in temporis breuitate proficiunt, celerius arescunt: & quasi cùm festinant esse, tendunt ad nõ esse. Sequitur: Nec remansit de cibo eius.] Cibus eius, est omne 11
hoc quod peruerso desiderio cõcupiuit. Sed percusso hypocrita, de cibo suo nil remanet, quia cùm ipse ad æterna supplicia ducitur, à cunctis bonis quæ hic possederat, alienatur. Vnde adhuc subditur: Propterea nihil permanebit de bonis eius.] Si enim de bonis suis ei aliquid permaneret, secum quę habuerat tolleret. Sed quia omnia ambiens, timere iudicem noluit, ex hac uita subtractus, ad iudicem nudus uadit. Cui tamen iniquo ad retributionem minus est, quòd in subsequenti pœna cruciatur, si in hac saltem uita liber esse per
C mittitur. Sed nulla est libertas in culpa, quia scriptum est: Vbi spiritus domini, ibi libertas. Et plerunq; peruersæ menti, ipsa sua culpa sit pœna. Vnde & rectè subiungitur:

Quòd auaritia ex copia non extinguitur, sed augetur, & quòd ea quæ auaris Deus ad tempus habere permittit, postmodum subtrahit, ut iam hæc ultio incipiat à uiuis, quæ perficietur in mortuis. Cap. XIII

CVm satiatus fuerit, arctabitur.] Prius quippe anhelat per auaritiam concupita congregare. Et cùm quasi in quodã uentre auaritiæ multa congesserit, satiatus arctatur: quia dum anxiatur qualiter acquisita custodiat, ipsa eum sua satietas angustat. Diuitis enim cuiusdam uberes fru- Luc. 12
D ctus ager attulerat, sed quia ubi eos tantos reponeret non habebat, dixit: Quid faciã, quia non habeo quò congregem fructus meos? Et dixit: Hæc faciam. Destruam horrea mea, & maiora ædificabo. Qui ergo ex abundãtia coangustatus dicebat: Quid faciam, quasi multo cibo pressus æstuabat. Pensemus quot uotis appetijt, ut uberes fructus ager illius afferret. Ecce autẽ uota completa sunt, quia fructus uberes ager attulerat. Sed quia ad recondendum loca non sufficiunt, multiplicatus diues quid faciat ignorat. O angustia ex satietate nata. De ubertate agri, angustatur animus auari. Dicens nanq; quid faciam, profectò indicat: quia uotorum suorum affectibus pressus, sub quodam rerum fasce laborabat. Bene ergo dicitur: Cùm satiatus fuerit, arctabitur: quia mens auari quæ prius

prius ex abundantia requiem quæsierat, pòst ad A
custodiam grauius laborabat. Vnde hic quoq; ad
huc subditur: Æstuabit, & omnis dolor irruet in
eum.] Prius nanq; dolorem habuit in ipsa suę con
cupiscentiæ fatigatione, qualiter concupita rape
ret, quomodo alia blandimẽtis alia terroribus au
ferret: at postq; acquisitis rebus peruenit ad desi
derium, alius hunc dolor fatigat, ut cum sollicito
timore custodiat, quod cum graui labore memi
nit acquisitũ. Hinc inde insidiatores metuit, atq; se
hoc perpeti quod ipse fecit alijs pertimescit. For
midat potentiorẽ alterum, ne hunc sustineat uio
lentum: pauperẽ uerò cùm cõspicit, suspicatur fu
rem. Ipsa quoq; quæ congesta sunt, curat magno
B pere ne ex naturæ propriæ defectu per negligen
tiam consumanẽ. In his itaq; omnibus, quia timor
ipse pœna est, tanta infœlix patitur, quanta pati ti
met. Post hoc quoq; ad gehẽnam ducitur, & æter
nis cruciatibus mancipatur. Omnis ergo dolor su
per eum irruit, quem & hic prius pœna concupi
scentiæ, postmodum uerò cura custodiæ, & illic
quandoq; pœna ultionis cremat. Mira aũt est
securitas cordis aliena non quærere: sed uniuscu
iusq; diei uictu contentum manere. Ex qua uideli
cet securitate etiã perennis requies nascitur, quia
à bona & tranquilla cogitatione ad gaudia æter
na transitur. Quo cõtrà reprobi & hic fatiganẽ in
desiderijs, & illic in tormentis, eisq; de labore co
gitationis, labor doloris nasciẽ, dum ab æstu aua
C ritiæ trahunẽ ad ignem gehennæ. Et quia ut supra
iam diximus, sæpe peruersus quisq; quanto citius
peruenit ad desiderium, tanto facilius rapitur ad
tormentũ, optando subiungitur: Vtinam impleaẽ
uenter eius, ut emittat in eum iram furoris sui, &
pluat super illum bellum suum.] Super hunc hy
pocritam bellum suũ dominus pluit, cùm iudicio
rum suorum gladijs eius opera percutit. Bellum
nanq; Deo pluere, est iniqui uitã districtis senten
tijs desuper ad interitũ urgere. Bellum Deo pluere,
est superbientia contra se corda percutere, &
mentẽ aridam quasi quibusdã guttis pluuiæ den
sescentibus, iudiciorum suorum iaculis ferire: ut
cùm iam ad iudiciũ rapitur, modo meminerit quia
malè concupiuit, & concupita peius congregare D
studuit, modo doleat quòd congregata deserit,
quandoq; aũt & ultionis ignem sentiat, quem ne
bene uiueret, præuidere contempsit. Sequitur:

Quòd qui præsentes necessitates, quæ sunt quasi arma ferrea, metuentes, multa per auaritiam rapiunt, arcum æneum diuinæ ultionis incurrunt. Cap. XIIII

FVgiet arma ferrea, & irruet in arcum æreum.]
Sciendũ quòd auaritia aliquando per elatio
nem surrepit, aliquando uerò per timorem. Sunt
nanq; nõnulli qui dum potiores uideri appetunt
ad alienarũ rerum ambitum succẽduntur. Et sunt
nonnulli qui dum sibi subsidiorũ necessaria deesse
timent, mentẽ ad auaritiã relaxant, & aliena am
biunt, cùm sua sibi sufficere nõ posse suspicantur.
Omnis uerò necessitas nõ incongruè ferrũ uoca
tur, quia uitam inopis mœroris uulnere cruciat, si-
cut de eius quoq; necessitatibus scriptũ est, qui à
fratribus uenditus afflictã uitam ducebat: Ferrum Psal. 194
pertransiuit animã eius. Quid ergo sunt arma fer
rea, nisi necessitates uitæ præsentis, quæ duræ pre
munt, & uitam inopis insequuntur? Ferrum quip
pe ærugo cõsumit, æs aũt consumere difficilius so
let. Ferro ergo necessitas præsens quæ transitoria
est: ære aũt sentẽtia æterna figuratur. Et quia iudi
cium supernum ab iniqui mente non attenditur,
iustè arcui cõparatur, quoniã uelut ex insidijs per
cutit, dum illud is qui percutitur, non attendit. Fu
giet ergo arma ferrea, & irruet in arcum æreum,
quia dum præsentes necessitates metuens, multa
B per auaritiã rapit, extremi iudicij districtis se per
cussionibus anteponit. Et cùm fugit arma ferrea,
ab arcus ærei sagittis inueniẽ: quia mala tẽporalia
stultè præcauens sententia æterna percutitur. Qui
enim hic inopiæ duritiam cum culpa fugit: illic
perpetuitatem iustę ultionis inuenit. Sed priusquam 13
ad iudicium rapiatur, adhuc quæ iniquus
iste hic operetur, insinuat. Sequitur:

Quòd qui diabolo tentanti consentit, de uagina cogitationis educitur per suggestorem, & ultro egreditur per liberam uoluntatem. Cap. XV

EDuctus & egrediens de uagina sua, & fulgu
rans in amaritudine sua.] Iniquus iste insidia
tur deprædationibus proximorũ, sed dum praua
C in cogitatione machinaẽ, quasi adhuc gladius in
uagina est: dum uerò malũ quod cogitauit, iniquè
perficit, de uagina sua egrediẽ: quia de occultatio
ne cogitationis suę per iniquitatẽ malæ operatio
nis aperiẽ. Ostendiẽ in opere, qualis latuit in cogi
tatione. Et notandum quòd ait: Eductus & egre
dies de uagina sua, eductus scilicet per seductorẽ,
egrediens uerò per propriã uoluntatẽ. Nam is qui
ducitur, ducentem proculdubio sequitur: qui aũt
egreditur, secundum suam pergere uoluntatem
uidetur. Qui ergo ad mala quæq; opera, & ab an
tiquo hoste trahitur, & tamen suo libero arbitrio
in eorum desiderijs obligatur, de uagina sua edu
ctus & egrediens dicitur: quoniam hoc quòd ex
praua cogitatione exit ad pessimã operationem,
D & illius est spiritus qui suggessit, & eius nequitiæ
qui ex propria uoluntate consensit. Cuius adhuc
potentiæ terror ostenditur, cùm protinus subin
fertur. Et fulgurans in amaritudine sua.] Fulgur
quippe cùm repẽte desuper uenit, cum terrore ante
oculos clarescit, claritatẽ ostendit, & anteposi
ta percutit. Sic sic uidelicet iniquus cùm gloriã uitæ
præsentis assumpserit, unde in hoc mundo per
potentiã clarus ostendiẽ, inde agitur ut in ultimo
feriaẽ. Quasi fulgurare iniqui est, in huius uitæ ho
nore clarescere. Sed quia splendor gloriæ illius æ
ternis gehennæ supplicijs mancipaẽ, rectè nunc
dicitur: Fulgurans in amaritudine sua. Qui enim
modo quasi ex terrore & claritate feriens gaudet,
inde pòst supplicia in perpetuum sustinet. Et qui
dem de quodam diuite scriptum est: quia epula- Luc. 16
batur quotidie splendidè. Sed aliud est splendere, atque aliud fulgurare. Nonnunquam quippe
splendor

splendor sine percussione est, fulguris uerò nomi A
ne splendor exprimitur cum percussione. Qui ita
que in potestate positus alijs nocet, non incon
gruè fulgurans, dcitur: quia unde ipse contra bo
nos quasi ex luce gloriæ extolliẽ, inde bonorum
uita cruciatur. Sequitur:

Quòd horribiles diaboli dicuntur, qui uadunt & ueniunt, dum uitia uitijs occurrentia, adinuicem sibi in corde captiuo succedunt. Cap. XVI

VAdent & uenient super eum horribiles.]
Qui hoc loco horribiles, nisi maligni spiri
tus appellantur, bonis uidelicet mentibus patien
di atque fugiendi? Et quia ijdem maligni spiritus
certis quibusq; uitijs singuli obsequi sunt creden
di: cum peruersus iste alia quidẽ uitia ad momen- B
tum deserere uidetur, sed alia agere incipit, super
hunc profectò horribiles uadunt & ueniunt: quia
peruersi mentẽ etsi alia mala deserũt alia occupãt.
Sæpe nanq; uideas iniquũ in terrena potestate cõ
stitutum, graui furore cõmoueri, quicquid ira sug
gesserit exequi: & cum furor abscesserit, mox eius
mentẽ luxuria deuastat: cùm luxuria ad tẽpus in
termittitur, elatio protinus quasi de cõtinentia in
eius cogitatione subrogaẽ, atq; ut à cæteris timea
tur, appetit uideri terribilis. Sed cùm res exigit ut
loqui quid humiliter debeat, quasi postposito ter
rore superbiæ, remissa locutione blandiẽ, & cùm
superbus uideri desierit, duplex effici non perti
mescit. In cuius ergo mentẽ uitia uitijs succedunt
rectè de eo dicitur: Vadent & uenient super eum C
horribiles, quia quot uitijs decedentibus & succe
dentibus premiẽ, tot malignis spiritibus eius ani
mus quasi euntibus ac redeuntibus deuastaẽ. Sed
hæc quę agit, extrinsecus per partes prodeũt: nam
menti eius simul omnia mala colligantur. Vnde
& subditur: Omnes tenebræ abscõditæ sunt in oc
cultis eius.] Quamuis enim hypocrita actiones
bonas in superficie ostendat, quædam tamẽ in eo
malorum operum tenebræ apparent: sed tamẽ mi
nus prodit in opere, quàm in eius latet cogitatio
ne. Nam qui cuncta simul in effectu non explet,
cuncta quæ noceant, in mente tacitus tenet. Om
nes ergo tenebræ in occultis eius absconditæ di
cuntur, quia etsi in se mala omnia non ostendit,
omnia tamen inferre proximis appetit.

Quòd ab ipsa mundi origine ignis gehennæ creatus est in quo qui in carne & anima peccauerunt, in utroque ardebunt. Cap. XVII D

14 SEd mens ista sic reproba qua ultione sit ferien
da subiungit. Sequitur: Deuorabit eum ignis
qui non succendetur.] Miro ualde modo paucis
uerbis expressus est ignis gehẽnæ. Ignis nanq; cor
poreus, ut esse ignis ualeat, corporeis indiget fo
mentis. Qui cùm necesse est ut seruetur, per con
gesta ligna proculdubio nutriẽ: nec ualet nisi suc
census esse, & nisi refotus subsistere. At contrà ge
hennæ ignis cùm sit incorporeus, & in se missos re
probos corporaliter exurat, nec studio humano
succendiẽ, nec lignis nutritur, sed creatus semel du
rat inextinguibilis, & succensione non indiget, &
ardore nõ caret. Bene ergo de hoc iniquo dicitur:
A Deuorabit eum ignis qui nõ succendeẽ, quia om
nipotẽtis iustitia futurorũ præscia, ab ipsa mundi
origine gehennę ignẽ creauit, qui in pœna repro
borũ esse semel inciperet: sed ardorẽ suum etiã si
ne lignis nunq; finiret. Sciendũ uerò est quòd om
nes reprobi, quia ex anima simul & carne pecca
uerũt, illic in anima pariter & carne cruciaẽ. Vn
de per Psalmistam dicitur: Pones eos ut clibanum Psal. 20
ignis, in tempore uultus tui: dominus in ira sua cõ
turbabit eos, & deuorabit eos ignis. Clibanus nã
que intrinsecus ardet, is uerò qui ab igne deuora
tur, ab exteriori incipit parte cõcremari. Vt ergo
sacra eloquia, ardere & exterius & interius repro
bos, demonstrarent, eos & ab igne deuorari, & sic
B ut clibanum poni testantur, ut per ignem cru
cientur in corpore, & per dolorem ardeãt in men
te. Vnde hic quoque cùm de hoc impio diceretur:
Deuorabit eum ignis qui non succendetur,
protinus de eius spiritu additur:

Quòd amatores huius uitæ, et hic de corpore nolẽtes educuntur, & in inferno in corpore tenentur inuiti. Cap. XVIII

AFfligetur relictus in tabernaculo suo.] Ini
qui enim tabernaculũ caro est, quia ipsam
Iętus inhabitat, & si sit possibile, optat ut eam nun
quã relinquat. Iusti uerò quia gaudiũ suum in spe
cœlestiũ ponunt, eorumq; cõuersatio in cœlis est,
cùm adhuc in carne sunt, quasi in carne iam non
sunt: quia nulla carnis delectatione pascunẽ. Vn
de & quibusdã diciẽ: Vos autẽ non estis in carne.
C sed in spiritu. Neq; eẽ in carne non erant, qui per
magistri epistolas exhortationis eloquia suscipie
bant: sed quasi iam non in carne esse, est de amore
carnaliũ nihil habere. At contrà iniquus iste, quia
omne gaudiũ suum in carnali uita posuit, in taber
naculo carnis habitauit. Quã uidelicet carnẽ cùm
in resurrectione receperit, cum ea gehennæ igni
traditus ardebit. Tunc abea educi appetit: tũc eius
tormẽta euadere, si ualeat, quærit: tũc incipit uelle
uitare quod amauit. Sed quia eandẽ carnem Deo
præposuit, iudicãte Deo agiẽ, ut ex ea amplius in
igne cruciẽ. Hic itaq; eam relinquere nõ uult, &
tamẽ ab ea abstrahiẽ: illic eam relinquere appetit,
et tamẽ in ea propter supplicia seruaẽ. Ad augmẽ
tum itaq; tormẽti, & hic de corpore nolens educi
tur, & illic in corpore teneẽ inuitus. Quia ergo e
ius spiritus carnẽ quam sibi malè amando præpo
suit, euadere in tormento uolet & non ualet, rectè
nunc dicitur: Affligetur relictus in tabernaculo
suo.] De cuius accusatione mox dicitur:

Quòd hypocritarũ mala quæ modo uidentur abscondita, & angelis & hominibus in fine patebunt. Cap. XIX

REuelabũt cœli iniquitatẽ eius, & terra cõsur- 15
get aduersus eũ.] Quid per cœlos, nisi iustos:
& quid per terrã, nisi peccatores accipimus? Vn
de & in dominica oratione petimus: Fiat uolun- Matt. 6
tas tua sicut in cœlo & in terra: ut uidelicet uolun- Luc. 11
tas nostri cõditoris sicut in omnibus iustis perfici
tur, ita & in omnibus quoq; peccatoribus implea
tur. De iustis quoq; scriptum est: Cœli enarrant Psal. 18
gloriã Dei. Et peccanti homini sententia infertur,
qua

qua dicitur: Terra es, & in terram ibis. Huius itaq; impij ad illud terribile iudicium deducti, reuelant cœli iniquitatem, & terra cõsurgit aduersus eum, ut qui hic nec bonis unquam nec malis pepercit, in illo eum tremendo examine, & iustorum uita & peccatorum pariter accuset. Et grauius quidem est, si quis iustis potius quàm peccatoribus
Ezech.24 noceat. Vnde per prophetam dicitur: Sanguis eius in medio eius est, super lympidissimam petram effudit illum, non effudit illum super terram, ut possit operiri puluere. Per terram uidelicet & puluerem peccatores, per petram uerò lympidissimam iustum signans, qui grauibus peccatorum contagijs non exasperatur. Sanguis ergo super lympidissimam petram effuditur, quando malitia cruentæ mentis in afflictione iustæ animæ grassatur. Cùm ergo sit grauius iustos, quàm iniustè iniustos affligere, multo tamen est grauius & iustis pariter & iniustis nocere. Quia ergo hic iniquis, & iustis pariter nocuit & iniustis, in accusatione condemnationis reuelabunt cœli iniquitatem eius, & terra consurget aduersus eum, quia & illis obstitit, qui cœlestia, & eos pressit, qui ima sapuerunt. Possunt uerò per terram non solum peccatores & reprobi, sed & hi qui terrenis actibus occupati, eleemosynarum & lachrymarum ope ad æternam uitam perueniunt, designari: de quibus per Psalmistam dicitur: cùm uenire dominus
Psal.49 ad iudicium nunciaretur: Aduocauit cœlos sursum & terram, ut discerneret populum suum. Cœlos quippe sursum aduocat, cùm hi qui sua omnia relinquentes, cõuersationem cœlestis uitæ tenuerunt, ad consedendum in iudicio uocantur, atque cum eo iudices ueniunt. Terra etiam sursum uocatur, cum hi qui terrenis actibus obligati fuerãt: in eis tamen plus cœlestia quàm terrena lucra quæsierunt, quibus dicitur: Hospes eram, & collegi-
Matth.2 stis me: nudus, & operuistis me. Hypocritæ itaq; huius, cœli iniquitatem reuelant, atque aduersus eum terra consurgit: dum & hi qui cum Deo iudices ueniunt, & hi qui per iudicium liberantur, prauitatis illius testes existunt. Nihil ergo de his quæ egit, in tempore damnationis eius abscondi-
D tur, & si quidem acta illius modo hominibus per duplicitatem multa celantur: sed in damnationis die quicquid in eo intrinsecus latebat, ostenditur.
26 Vnde aptè subiungitur: Apertum erit germen domus illius, detrahetur in die furoris Dei.] Tunc germen domus illius aperitur, cùm omne malum quod in conscientia illius nascebatur, ostenditur. Modo quippe germen domus hypocritæ manet occultum, quia etsi bona in imagine apparet eius operatio, sed latet intentio. Aliud est nanq; quod agit, aliud quod intendit. Sed cùm aduenienti iudice, uniuscuiusq; conscientia ad testimoniũ fue-
Rom.2 rit deducta: unde scriptum est: Cogitationibus accusantibus aut etiam defendentibus: in hoc hypocritæ germen domus aperiẽt: quia in eius mente cogitatio peruersa detegitur. Et in die furoris Dei detrahiẽt: quia ostensa ira iudicis, flammis ultricibus traditus, ab eius cõspectu separatur. Qui
A enim summa cogitare dum uiueret noluit, peccatorum suorum pondere depressus, à facie iudicis in ima suppliciorum cadet. Nunc autem & peccantem considerat iudex & tolerat, atque ad conuersionem singulos, quia dies patientiæ, & nec dum est dies furoris, expectat. Sed in hoc die patientiæ quasi immobilis manet hypocrita, dum & multa mala perpetrat, & hunc flagella nulla castigant. Sed in furoris die detrahetur, quia uindictæ tempore raptus ad supplicia, ab æterni iudicis uultu separatur. Sequitur:

Quòd sancti partem suam non à domino, sed ipsum dominum accipiunt, peccatores uerò quia extra Deum partem
B *quærunt, partem suam ignem inueniunt.* Cap. XX

HÆc est pars hominis impij à Deo, & hæreditas uerborum eius à domino.] Si enim bene agere in hac positus uita uoluisset, partem apud dominum cœlestis regni consortium haberet. Sed quia prauis subdi desiderijs elegit, partem suam à domino in tormentis inuenit, quia eiusdem domini participare gratiam non quæsiuit. Bene autem dicitur: Et hæreditas uerborum eius à domino. Qui enim pro magnis malis in supplicium mergitur, fortasse credebatur quòd pro uerbis quæ malè dixerat, minimè iudicaretur. Sed cùm districta Dei omnipotentis iustitia supplicium à reprobis pro peruersis actibus exigit, eis
C mala usque ad uerborum retributionem reddit, ut qui de magnis malis debitores sunt, supplicijs traditi, etiam nouissimum quadrantem soluant, Illis enim minima parcuntur, qui maiora in se districtè mala defleuerunt. Nam quos magna premunt, etiam mala minima in gehenna pariter affligunt. Sancti autem uiri non partem à domino accipere, sed partem suam ipsum dominum habere desiderant. Vnde propheta deprecatur di-
Psal.118 cens: Portio mea dominus. Iniquus uerò quia portionem suam habere ipsum dominum non quæsiuit, partem suam extra dominum ignem inuenit, ut ab eius facie exclusus, quia gaudere in ipso non appetit, sub ipso crucietur. Hæc Sophar ita intulit, ut per ea quæ contra hypocritam dixerat, beati Iob uitam feriret, existimans, quòd is qui à domino percussus esset, cuncta bona quæ egerat, mente simplici non egisset. Quem enim percussum uidit, Deo displicuisse credidit. Sed amici beati Iob etiam in hac re hæreticorum speciem tenent, qui in sancta Ecclesia dum quosdam bene agentes, aspiciunt sub flagellis gemere, eos existimant bona merita in bonis actibus non habere: & malos credunt, quòd affligi uerbere diuino conspiciunt, uidelicet nescientes, quia multæ tribulationes iustorum: & flagellat omnem filium quem recipit. Sed beatus Iob more sanctæ & uniuersalis Ecclesiæ, quæ à peruersis uerborum iacula æquanimiter tolerat, & cùm superborum dicta audit, humilitatis suæ tramitem non relinquit, cum magna cordis humilitate subiunxit, dicens:

Caput

Caput uigesimum primum, textus sancti Iob.

REspondens autẽ Iob, dixit: Audite quęso sermones meos: et agite pœnitentiã. Sustinete me, ut ego loquar, & pòst mea, si uidebitur, uerba ridete. Nunquid contra hominem disputatio mea est: ut meritò nõ debeam contristari? Attendite me & obstupescite, & superponite digitum ori uestro. Et ego quando recordatus fuero, pertimesco: & cõcutit carnem meam tremor. Quare ergo impij uiuunt, subleuati sunt, cõfortatiq; diuitijs? Semẽ eorum permanet coram eis: propinquorum turba & nepotum in conspectu eorum. Domus eorum securæ sunt, & pacatæ: & non est uirga Dei super illos. Bos eorum concepit, & non abortiuit: uacca peperit, & non est priuata fœtu suo. Egrediuntur quasi greges paruuli eorum, & infantes eorum exultant lusibus. Tenent tympanum & citharam, & gaudent ad sonitum organi. Ducũt in bonis dies suos, & in puncto ad inferna descẽdunt. Qui dixerũt deo:
C Recede à nobis, scientiam uiarum tuarum nolumus. Quis est omnipotens, ut seruiamus ei? Et quid nobis prodest si orauerimus illum? Verumtamen quia non sunt in manu eorũ bona sua, consilium impiorum longè sit à me. Quoties lucerna impiorum extinguetur, & superueniet eis inundatio: & dolores diuidet furoris sui. Erunt sicut paleæ ante faciẽ uenti, & sicut fauilla quam turbo dispergit. Deus seruabit filijs illius dolorẽ patris, & cum reddiderit, tunc sciet. Videbunt oculi eius interfectionem suam, et de furore omnipotẽtis bibet. Quid enim
D ad eum pertinet de domo sua post se? Et si numerus mensiũ eius dimidietur: nunquid Deum docebit quispiam scientiam, qui excelsos iudicat? Iste moritur robustus & sanus diues & felix: uiscera eius plena sunt adipe, & medullis ossa illius irrigantur. Alius uerò moritur in amaritudine animę suę absq; ullis opibus: & tamen simul in puluere dormient, & uermes operient eos. Certè noui cogitationes uestras, & sententias contra me iniquas. Dicitis enim: Vbi est domus principis, & ubi tabernacula impiorum? Interrogate quẽlibet de uiatoribus,
A & hæc eadem illum intelligere cognoscetis. Quia in diem perditionis seruatur malus, & ad diẽ furoris ducetur. Quis arguet coram eo uiam eius, & quæ fecit quis reddet illi? Ipse ad sepulchra ducetur, & in congerie mortuorum uigilabit. Dulcis fuit glareis cocyti: & post se omnem hominem trahit: & ante se innumerabiles. Quomodò igitur consolamini me frustra, cùm responsio uestra repugnare ostensa sit ueritati?

Quod boni in locutionibus suis aut sibi aut suis auditoribus prodesse intendunt. Cap. XXI

B AVdite quæso sermones meos: & agite pœnitentiam.] Qui enim cùm diceret: audite, addidit, quæso, cum quanta humilitate loquatur insinuat: dum contra se superbientes rogat, ut eorum sensum ad salutis doctrinam reducat. Sancti autem uiri dum intra uniuersalem Ecclesiam non solùm docere recta, sed etiam peruersa tolerare parati sunt, irrideri non metuunt. Vnde & subditur: Sustinete me, ut & ego loquar: & pòst mea si uidebitur, uerba ridete.] Boni etenim cùm loquuntur, duo sunt quæ in suis locutionibus attendunt, ut uidelicet aut sibi & auditoribus suis: aut sibimet solis prosint, si auditoribus prodesse non possunt. Cùm enim bene audiuntur bona quæ dicunt, sibi simul & auditoribus prosunt. Cùm uerò
C ab auditoribus deridentur, sibi proculdubio profuerunt, quos à culpa silentij liberos fecerunt. Beatus itaq; Iob ut sibi & suis auditoribus prosit, dicat: Audite quæso sermones meos, & agite pœnitentiam. Vt autẽ ipse quod debet, exoluat, etiam si auditoribus prodesse nõ ualeat, adiungit: Sustinete me, ut & ego loquar: & pòst mea, si uidebitur, uerba ridete. Et notandum, quia dum subiungeret: agite pœnitentiam, premisit, audite: cùm uerò subderet: pòst mea, si uidebitur, uerba ridete: præmisit, sustinete me. Audire quippe uolentis est, sustinere nolentis. Amici ergo eius si doceri appetunt, audiant: si autem irridere parati sunt, sustineant quæ dicuntur: quia uidelicet superbis mentibus pondus graue est oneris, doctrina humilita-
D tis. Sequitur:

Quòd Iob quia inter flagella Deo displicuisse se credidit, ideo tristabatur. Et quòd qui Deo placet, licet hominibus displiceat, non est unde contristetur. Caput XXII

NVnquid cõtra hominẽ disputatio mea est, ut meritò nõ debeã cõtristari?] Omnis qui deo placẽs, hominib. displicet: causas tristitię nullas habet. Qui autẽ aut hominib. placẽs, deo displicet, aut simul deo & hominib. displicere se credit: si hunc tristitia non afficit, à uirtute sapientiæ alienus existit. Beatus autem Iob displicuisse deo inter flagella se credidit: & idcirco animum ad tristitiam reuocauit: quia despiciendus non erat, cui se displicuisse formidabat. Si autem de uitæ suæ meritis contra hominem disputaret, nequaquam cõtristari debuisset: sed quia per flagella præsentia an

ceps factus de anteacta uita fuerat: in flagello tristitiam iure requirebat. Vnde etiam subdit: Attendite me & obstupescite.] id est, considerate quæ egi, & admiramini in hac percussione quæ patior. Qui adhuc rectè infert dicens: Et superponite digitum ori uestro.] Ac si apertè dicat: Scientes bona quæ egi, & considerantes mala quę patior: uosmetipsos etiam à uerborũ culpa cõpescite: atq; in meis percussionibus uestra damna formidate. Vel certè quia digitis quæq; discernimus. non incongruè per digitum discretio designatur.
Psal. 143 Vnde & per Psalmistam dicitur: Benedictus dominus deus, qui docet manus meas ad prœliũ: et digitos meos ad bellum. Per manus uidelicet operationem, per digitos uerò discretionem signans.
18 Digitus ergo ori superponitur, cùm per discretionem lingua refrenatur: ne per hoc quod loquitur, in stultitiæ culpam delabatur. Ait ergo: Superponite digitum ori uestro, id est, locutioni uestræ discretionis uirtutem adiungite: ut per hæc quæ recta contra hypocritam dicitis, quibus sint dicẽda, uideatis. Sequitur: Et ego quando recordatus fuero, pertimesco: & concutit carnem meam tremor.] Quia beatus Iob actuũ suorũ oblitus non fuerat, extrema locutio eius ostendit. Qua ex re hoc quod ab eo nunc amicis dicitur: Et ego quando recordatus fuero, pertimesco: & concutit carnem meam tremor: constat nimirum quòd per irrisionem dicatur. Ac si apertè diceretur: Si me aliquid hypocritæ habuisse meminero, in pœnitentiæ mox fletu contremisco. Carnem uerò suam, si recordatus fuerit, tremore perhibet cõcuti, id est, infirmitatem operis ultionis pauore fatigari. Sed quia multa Sophar de subita damnatione impij, in quibus beati Iob potentiã momordit, asseruit: sanctus uir contra eius dicta subiungit, dicens:

Felicitatis huius uitæ enumerat gaudia. Cap. XXIII

QVare ergo impij uiuunt, subleuati sunt, confortatiq; diuitijs?] Nisi enim eos patientia diuina toleraret, nequaquã diu uitã in peccatis ducerent. Subleuanẽ nanq; diuitijs, cùm esse potẽtes incipiũt: confortanẽ uerò, cùm diu in hac uita subsistere permittunẽ. Quos enim substantia eleuat, in suæ fastu potentiæ dierũ longitudo confortat. Vel certè subleuati & confortati referunẽ: quia subleuanẽ honoribus, cõfortanẽ rebus. Sed sunt pleriq; qui & honoribus subleuati, & diuitijs confortati, ea quæ in hac concupiscunt uita accipiunt: successione aũt sobolis priuanẽ. Istis nimirum ipsa sua potentia pœna est, cùm & magnã se habere hæreditatem considerant: & hæredes non habent quibus relinquant. Quid itaq; prodest si assint omnia: & desint filij qui successores fiant? Sequitur: Semen eorum permanet coram eis.] In augmentum magnæ felicitatis, cum magno patrimonio danẽ & hæredes: ac nequa necessitas saltem tẽporalis, ab oculis subtrahat eos, in quibus animus exultat, de hoc eorũ semine dicit: Permanet coram eis. Quid aũt si filij dati sunt, sed ipsi sterilitate feriuntur? Sic in eis genus extinguit, sicut parentũ sterilitate extingui timebat. Sequitur:

A Propinquorũ turba & nepotũ in cõspectu eorũ.] Ecce adest uita, assunt honores & diuitiæ, assunt filij, assunt nepotes. Quid siqua mentem intestina cogitatio exurat, & securitatis gaudia domestica rixa transuerberet? Quæ est mundi huius felicitas, si læta non est? Sequitur: Domus eorum securæ sunt & pacatæ, & non est uirga Dei super illos.] Securæ & pacatæ sunt: quia peccãtes uiuũt, lugenda agunt, & gaudia non relinquunt. Virga eos supernæ disciplinæ non percutit: & tanto amplius in culpa proficiunt, quanto minus ex culpa feriuntur. Sed quia intus quæ prosperãtur audiuimus, in agris quoq; quæ prosperitas arrideat, uideamus. Sequitur: Bos eorũ concepit, & nõ abortiuit: uacca peperit, & nõ est priuata fœtu suo.]
B Vulgaris locutionis usus est, ut bouem masculũ, & uaccam fœminã uocent: sed literaturæ locutio bouem cõmunis generis appellat. Vnde nunc dicitur: Bos eorũ cõcepit, & nõ abortiuit: uacca peperit, & non est priuata fœtu suo. Dominis gregũ prima felicitas est, si grex sterilitatem non habens concipit: secunda, si cõceptus ad partum uenit: tertia aũt si hoc quod partũ est, per nutrimẽta ad proiectum ducatur. Vt ergo tota simul adesse impijs demonstraret, eorũ greges beatus Iob asserit concepisse, & nõ abortisse: peperisse, & fœtu proprio non esse priuatos. Minor autẽ est felicitas, si cùm greges crescũt, custodes quoq; gregũ non proficiunt. Vnde & ad fœcunditatem gregũ, mox fœcunditas familiæ subrogatur. Nam dicitur:
C Egrediuntur quasi greges paruuli eorũ: & infantes eorum exultant lusibus.] Vt sicut maiora ad habendum concessa sunt: ita multi germinẽt ad custodiendũ. Sed quia dixit: Exultant lusibus, ipsum quoque infantum lusum in domo iniquorũ ne uilem ualde esse crederemus, subiungens ait: Tenent tympanum & citharam: & gaudent ad sonitũ organi.] Ac si patenter dicat: Cum domini honoribus & rebus tument, subiecti in ludicris actibus gaudent. Sed ô beate uir, quid tam multa nobis de iniquorum uoluptatibus narras? Iam diu est q; in eorum descriptione loqueris, post multa breuiter distingue quæ sentis. Sequitur:

Quicquid temporale est, subitum est: & ad instar puncti momentaneum. Cap. XXIIII

D VCunt in bonis dies suos: & in pũcto ad inferna descendunt.] Ecce beate uir eorũ gaudia diu narraueras: quomodo nũc asseris quòd in puncto ad inferna descẽdant, nisi quòd omnis lõgitudo temporis uitæ præsentis punctus esse cognoscitur, cum fine terminatur? Cùm enim ad extremum quisq; perducitur, de præterito iam nil tenet, quia tempora cuncta delapsa sunt, in futuro nil habet: quia unius horæ momenta non restant. Vita ergo quæ sic angustari potuit, punctus fuit. Vt enim prędiximus, in puncto stylum ponimus & leuamus. Quasi ergo in puncto uitam tetigit, qui hanc accepit & amisit. Potest in puncto hoc quoq; intelligi: q; sępe hi qui diu in iniquitate tolerati sunt, subita morte rapiuntur: ut nec flere ante mortẽ liceat quæ peccauerũt. Sed quia nonnunq; etiam

etiã uita iustorũ subito fine terminat: melius illud accipimus, si hoc de eorum temporali uita sentiamus: quia quicquid transire potuit, subitum fuit. Amicis autem beati Iob, qui idcirco hunc iniustũ esse crediderunt: quia flagellatum uiderunt, rectè eiusdem sancti uiri uoce de iniquorũ flore & perditione ostensum est: quia præsentis uitæ prosperitas innocentiæ testis non est: quia multi ad perennem uitam per flagella redeunt: & plæriq; ad infinita supplicia perducendi sine flagello moriũtur. De quibus adhuc subditur:

Quòd ideo peruersi Deo dicunt: Recede à nobis: quia eius doctrinam & regulam charitatis contẽnunt. Cap. XXV

QVi dixerunt deo, recede à nobis.] Hæc uerbis dicere uel stulti minimè præsumunt: sed
B tamen peruersi omnes deo, recede, nõ uerbis sed moribus, dicunt: Qui enim illa agunt quæ Deus omnipotens prohibet: quid aliud faciunt q̃ suum animũ cõtra omnipotentẽ claudunt? Sicut enim eius præcepta cogitare, eum ad se introducere est: ita eius mandatis obsistere, eum à cordis inhabitatione repellere est. Dicunt ergo: Recede à nobis: qui ei ad se aditũ præbere recusant, eumq; prauis actibus impugnant: etiamsi uerbis laudare uideantur. Dicunt etiã: Scientiã uiarum tuarũ nolumus: eo ipso quo eius scientiã apprehendere cõtemnunt. Sunt nanq; nõnulli qui ex eo quod uerit
Luc. 12 tas dicit: Seruus qui non cognouit uoluntatẽ domini sui, & facit digna plagis, uapulabit paucis: et seruus sciens uoluntatẽ domini sui, & non faciens
C iuxta eam, uapulabit multis: nolunt scire quod faciant, & quasi minus se uapulaturos existimant, si nesciant quid operari debuerũt. Sed aliud est nescisse, aliud scire noluisse: Nescit nanq; qui apprehendere uult & non ualet. Qui autem ut nesciat, aurem à uoce ueritatis auertit, iste nõ nesciens, sed
20 contemptor addicitur. Via autem Dei pax, uia Dei humilitas, uia Dei patientia est. Sed quia hęc omnia iniqui despiciunt, dicunt: Scientiam uiarũ tuarum nolumus. Dum enim in præsenti uita superbiunt: dum honoribus inflantur: dum etiam si non habent, appetunt: uias Dei in sua cogitatione cõtemnunt. Quia enim uia Dei in hac uita humilitas fuit: ipse hic Deus dominus redemptor noster ad probra, ad contumelias, ad passionem ue-
D nit: & aduersa huius mundi æquanimiter pertulit, prospera fortiter uitauit: ut & prospera doceret æternæ uitæ appeti, & aduersa præsentis uitæ non formidari. Sed quia iniqui gloriam uitæ præsentis appetunt, ignominiam fugiunt: dicere memorantur: Scientiam uiarum tuarũ nolumus. Scire quippe nolunt, quod facere cõtemnunt. Quorum adhuc uerba subduntur, cùm dicitur:

Quòd si inuisibilia uisibilibus in ordine creaturarũ præstat: quanto ergo magis inuisibilis omnium uisibilium & inuisibilium conditor, omnia superat. Cap. XXVI

QVis est omnipotẽs ut seruiamus ei?] Mens enim hominis malè exterius fusa: sic in rebus corporeis sparsa est, ut neq; ad semetipsam intus redeat, neq; eũ q̃ est inuisibilis, cogita-
A re sufficiat. Vnde carnales uiri iussa spiritalia contemnentes: deũ quia corporaliter nõ uident, quanq; ad hoc peruenirũt, ut etiã nõ esse suspicent. Vnde scriptũ est: Dixit insipiẽs in corde suo, non
Psal. 13 est Deus. Vnde nunc quoq; dicit: Quis est omnipotens ut seruiamus ei? Plęrunq; enim plus appetunt homines seruire hominib. quos corporaliter uidẽt, q̃ seruire deo quẽ nõ uident. Per omne enim quod faciunt, ad finẽ oculorũ tendunt: & quia in deũ oculos corporis tendere non possunt, ei obsequia præbere uel despiciunt, uel si cœperint, fatiganẽ. Esse em̃, sicut dictũ est, nõ credũt, quẽ corporaliter nõ intuenẽ. Qui si autorẽ omniũ deũ humiliter quærerẽt, id q̃d nõ uidet esse, ea re quæ uidet melius, in semetipsis inuenirẽt. Ipsi q̃ppe ex anima inuisibili & corpore uisibili subsistunt: & si
B hoc ab eis quod nõ uidetur abstrahitur, ilico corruit quod uidetur. Et patẽt quidẽ carnis oculi: sed uidere quicquã uel sentire non possunt. Sensus uisionis perijt: quia habitator recessit, & domus carnis remanet uacua: quia abscessit ille inuisibilis spiritus, qui per eius respicere fenestras solebat. Quia ergo rebus uisibilibus inuisibilia prestantiora sunt, carnales quicq; ex semetipsis pẽsare debuerunt: atq; per hanc, ut ita dixerim, scalam considerationis tendere in Deum: quia eo est, quo inuisibilis permanet: & eo summus permanet, quo cõprehendi nequaquam potest. Sunt uerò nonnulli qui Deum & esse, & incomprehensibilem esse nõ
C ambigunt: qui tamen ab eo non ipsum, sed dona exteriora quærunt. Quæ cùm ei seruientibus deesse conspiciunt, ipsi seruire contemnunt. De quorum adhuc uerbis adiungitur:

Quæ in oratione postulanda sint & quomodo. Cap. XXVII

ET quid nobis prodest si orauerimus illum?] Cùm deus in oratione nõ quærit, citius in oratione animus lassat: quia cùm illa quisq; postulat, quæ fortasse iuxta occultũ iudiciũ deus tribuere recusat: ipse quoq; uenit in fastidiũ, qui nõ uult dare quod amat. Sed se magis dominus q̃ ea quæ condidit uult amari, æterna potius q̃ terrena po-
stulari: sicut scriptũ est: Quærite primũ regnũ dei Matt. 6
& iustitiã eius, & hæc omnia adijcienẽ uobis. Qui enim non ait dabuntur, sed adijcienẽ: profectò indicat aliud esse quod principaliter datur, aliud quod superaddit. Quia em̃ nobis in intentione æternitas, in usu uerò temporalitas esse debet: & illud datur, & hoc nimirũ ex abundanti superadditur. Et tamen sæpe homines dum bona tẽporalia postulant, æterna uerò præmia nõ requirũt, petũt quod adijcit, & illud non desiderãt ubi adijciat. Nec lucrum suæ esse petitionis deputãt, si hic sint tẽporaliter pauperes, & illic beatitudine diuites in ęternum uiuãt: sed solis, ut dictũ est, uisibilib. intenti, labore postulationis renuunt inuisibilia mercari. Qui si superna quærerẽt, iam cũ fructu laborẽ exhiberent: quia cũ mens in precibus ad autoris sui speciem anhelat, diuinis desiderijs inflammata, supernis coniungit: ab inferioribus separat: amore feruoris sui se aperit ut capiat: & capiẽs inflãmat: & superiora amare iam sursum ire est, dumq; ma-

gno desiderio ad cœlestia inhiat, miro modo hoc ipsum quod accipere quærit deguſtat. Sequitur:

Quòd ſancti habeant in manu bona temporalia qui ita ut res poſtulat, hilari animo tribuunt: reprobi uerò nõ tam ea habent, quam ab eis capti mente tenentur. Cap. XXVIII

21 VErumtamen quia non ſunt in manu eorum bona ſua, conſilium eorum longè ſit à me.] Bona in manu habet, qui deſpiciendo temporalia ſub dominio mentis premit. Nam quiſquis ea nimie diligit, ſe magis illis quàm ſibi ipſa ſupponit. Multi etenim iuſtorum in hoc mundo diuites fuerunt, rebus & honoribus fulti: habere multa uidebantur: quorum mentem quia eorum quæ aderãt delectatio nimia nõ poſſidebat bona illorũ in manu erãt: quia poteſtati animi ſubiecta tenebantur. At contra iniqui ita ſe totis deſiderijs in exteriorum rerum appetitionibus fundunt: ut nõ magis ipſa habita teneant: ſed ab his quæ habent, captiua mẽte teneantur. Quia igitur non ſunt in manu eorum bona ſua, rectè ſubiungitur: Conſilium eorum longè ſit à me. Quid nanq; eſt iniquorum conſilium, niſi terrenam gloriã quærere: æternam negligere: ſalutem temporalem cum damno interiori appetere: & dolores tranſitorios ad æternos gemitus commutare? Vir igitur ſanctus has iniquorum cogitationes intuens aſpernet, & dicat: Conſilium eorum longè ſit à me. Quia nimirũ eſſe bonum incomparabiliter uidet: ad breue tempus eligit hic ſub flagello gemere, quàm æternæ ultionis ſupplicia tolerare. Sed neq; in hac uita hi qui in ea proſperari appetũt, continuè proſperantur. Nam plerunq; eorum gaudia, ſuborti gemitus interrumpunt. Vnde & ſubditur:

Quòd lucerna carnalium extinguitur, quoties diuitijs uel honoribus uel gloria priuantur. Cap. XXIX

QVoties lucerna eorum extinguetur.] Sæpe impius lucernam ſuam, filiorum uitam æſtimat: ſed cum filius qui nimie amatur, ſubtrahitur: lucerna impij quę uidebatur extincta eſt. Sæpe impius præſentis honoris gloriam lucernã putat: ſed dum ſublata dignitate deijcitur, lucerna extincta eſt, quæ ei iuxta deſideriũ lucebat. Sæpe impius opes terrenæ ſubſtantiæ adeſſe ſibi, quaſi D magnam luminis lucernã putat: ſed cum irruente damno diuitias quas plus ſe amabat, perdiderit: quid iſte aliud q̃ lucernam in cuius lumine gaudebat amiſit? Qui ergo gaudere de æternis non appetit, neq; hic ubi ſolidari uult, poteſt continuè lætari. Nam quoties lucerna impiorum extinguet: et ſuperueniet eis inundatio: & dolores diuidet furoris ſui. Inundatio impijs ſuperueniet, cùm dolorum fluctus ex aliqua aduerſitate patiuntur. Omnipotẽs enim deus cùm ſe deſpici: & in terrena uidet concupiſcentia lætari: hoc quoq; doloribus percutit, quod ſibi uidet in cogitatione impij præferri. Bene autem dicitur: Et dolores diuidet furoris.] Qui enim æternos dolores impio per retributionẽ ſeruat: & aliquãdo eius mentem etiam temporali dolore trãſuerberat, quia hic quoq; & illic percutit, furoris ſui ſuper impium dolores diuidit. Neq; enim pœna præſens quę iniuſti animũ à prauis deſiderijs non immutat, ab æternis ſupplicijs liberat. Vnde per Pſalmiſtam dicit: Pluit ſuper peccatores laqueos: ignis, ſulphur & ſpiritus procellarum, pars calicis eorum. Dicẽdo etenim laqueos ignis, ſulphur & ſpiritus procellarum, multos nimirum dolores intulit. Sed quia ab eis doloribus peccator qui non corrigitur, ad æterna ſupplicia uocatur, eoſdem dolores non iam totum calicem, ſed partem calicis dixit: quia uidelicet eorum paſſio hic quidem per dolores incipitur: ſed in ultione perpetua conſummatur. De quorum adhuc fine ſubiungitur: Pſal.10

Quòd reproborum uita fauillæ & paleæ comparetur. Caput XXX

B ERunt ſicut paleæ ante faciem uenti: & ſicut 22
fauilla quam turbo diſpergit.] Iniquus cùm in poteſtate conſpicit: cùm ualde in oppreſſionibus & uiolentijs effrenatur, ab infirmorum cogitationibus grauis nimium, & quaſi in hoc mundo radicatus æſtimatur. Sed cum diſtricti iudicis ſententia uenerit, omnes iniqui quaſi paleæ ante uentum erunt: quia, ut ita dicam, iræ flatu ſubito leuantur atq; aſportantur ad ignẽ: quos hic in ſuis quondam præiudicijs quaſi duri ponderis ſuperiacentem molem indigentium lachrymæ mouere non poterãt. Et ad rapientis iudicij manus leues ſunt: qui per iniuſtitiam proximis graues fuerunt. Et ſicut fauilla quam turbo diſpergit.] Ante omnipotẽtis dei oculos iniqui uita fauilla eſt: quia etſi apparet ad momentũ uiridis, ab eius tamen iudicio iam conſumpta cernitur: quia conſumptioni eſt æternæ deputata. Hanc fauillam turbo diſpergit: quia Deus manifeſtus ueniet: Deus noſter: & non ſilebit. Ignis in cõſpectu eius ardebit: & in circuitu eius tẽpeſtas ualida. Huius enim tẽpeſtatis turbine ab æterni cõſpectu iudicis iniqui rapiunt: & qui hic mentẽ deſiderio peruerſo ſolidauerãt, ibi paleæ & fauillæ uidebunt: quia eos ad æterna ſupplicia turbo rapiens aſportat. Sequitur:

Quòd peccata patrum redundant in filios uſq; ad tertiam & quartam progeniem. Cap. XXXI

DEus ſeruabit filijs illius dolorẽ patris: & cùm Exo.20
reddiderit, tunc ſciet.] Scriptum nouimus: Qui reddis peccata patrum in filios ac nepotes in tertiã et quartã generationẽ. Et rurſum ſcriptũ eſt: Ezech.18
Quid eſt quòd inter uos parabolã uertitis in prouerbium iſtud in terra Iſrael, dicentes: Patres comederunt uuam acerbam: & dentes filiorum obſtupeſcunt? Viuo ego dicit dominus Deus: ſi erit uobis ultra parabola hæc in prouerbium in Iſrael. Ecce omnes animæ meæ ſunt: ut anima patris, ita & anima filij mea eſt. Anima quæ peccauerit, ipſa morietur. In utraq; igitur hac ſententia dum diſſimilis ſenſus inuenitur, auditoris animus ut diſcretionis uiam ſubtiliter requirat inſtruitur. Peccatum quippe originale à parẽtibus trahimus: & niſi per gratiam baptiſmatis ſoluamur, etiam parentum peccata portamus: quia unum adhuc uidelicet cũ illis ſumus. Reddit ergo peccata parentũ in

filios, dum pro culpa parentis, ex originali peccato anima polluitur prolis. Et rurſum nõ reddit parẽtum peccata in filios: quia cùm ab originali culpa per baptiſmum liberamur: iam non parentum culpas, ſed quas ipſi cõmittimus, habemus. Quod tamen intelligi etiam aliter poteſt: quia quiſquis prauí parentis iniquitatem imitatur, etiam ex eius delicto conſtringitur. Quiſquis autem parentis iniquitatem non imitatur, nequaquam delicto illius grauatur. Vnde fit ut iniquus filius iniqui patris non ſolùm ſua quæ addidit, ſed etiã patris peccata perſoluat: cum uitijs patris, quibus iratũ dominum non ignorat, etiam ſuam adhuc malitiam adiungere non formidat. Et iuſtum eſt ut qui ſub diſtricto iudice uias parentis iniqui non timet imitari: cogatur in uita præſenti etiam culpas parentis iniqui perſoluere. Vnde & illic dictum eſt: Anima patris mea eſt, & anima filij mea eſt. Anima quæ peccauerit, ipſa morietur: quia in carne nonnunquã filij etiã ex patris peccato perimunt. De leto autem originali peccato, ex parentum nequitia in anima non tenent. Quid enim eſt q̃ paruuli filij plerunq; à dęmonib. arripiunt, niſi q̃ caro filij ex patris pœna mulctat? In ſemetipſo enim percutit pater iniquus: et percuſſiõis uim ſentire cõtemnit. Plerunq; percutit in filijs, ut acrius uratur: & dolor patris carni filiorum redditur, quatenus per filiorũ pœnas mens patris iniqui puniatur. Cùm uerò non paruuli ſed iam prouectiores filij ex parentum culpa feriuntur, quid aliud aperte datur C intelligi, niſi q̃ illorum etiam pœnas luunt, quorum facta ſecuti ſunt? Vnde & rectè dicitur: Vſq; ad tertiam & quartã progeniẽ. Quia enim uſq; ad tertiam & quartam progeniem, eam quã imitantur filij parentum uitã poſſunt uidere: uſq; ad eos ultio extẽdit, qui uiderũt quod malè ſequerẽtur.

23 Et quia impiorum oculos culpa claudit, ſed in extremum pœna aperit, rectè ſubiungitur. Et cùm reddiderit, tunc ſciet. Neſcit enim impius mala quæ fecit, niſi cùm pro eiſdem malis puniri iam cœperit. Vnde & per prophetam dicitur: Et tantummodo ſola uexatio intellectum dabit auditui. Tunc nanq; intelligit quod audiuit, cùm ſe iam pro contemptu uexari doluerit. Hinc per
Num.23 Balaam de ſemetipſo dicitur: Dixit homo cuius obturatus eſt oculus: dixit auditor ſermonum D Dei, qui uiſionem omnipotentis intuitus eſt, qui cadet: & ſic aperientur oculi eius. Conſilium quippe contra Iſraelitas præbuit: ſed pòſt in pœna uidit quid prius ex culpa cõmiſerit. Electi autem quia nec peccare debeant præuident: eis uidelicet oculi ante caſum patent. Iniquus uerò poſt caſum oculos aperit: quoniã poſt culpam iam in pœna ſua conſpicit: quia malum debuit uitare q̃d fecit. De cuius inutili iam tunc ſententia ſubinfertur: Videbunt oculi eius interfectionem ſuam: & de furore omnipotentis bibet.] Qui ſi in hac uita poſitus, culpam ſuam uidere uoluiſſet, de omnipotentis poſtmodum furore nõ biberet. Sed qui hic auertit oculos à reſpectu criminis, illic declinare non ualet ſententiã damnationis. Sæpe uerò hi qui A ſupplicia æterna nõ metuũt, prauа agere pro temporali ſaltem percuſſione pertimeſcunt. Sed ſunt nonnulli qui ita in iniquitate duruerunt: ut nec in ipſis metuant feriri quæ amãt, dũmodo quæ peruerſè cogitauerint expleant. Vnde hoc in loco de iniqui huius obduratione ſubiungit: Quid enim ad eum pertinet de domo ſua poſt ſe: aut ſi numerus menſium eius dimidietur?] Neq; enim ſic debemus accipere: ut iniquus iſte poſtea quàm damnatus æternis ſupplicijs fuerit, de domo ſua, id eſt, cognatis quos reliquerit, minimè cogitabit: cùm per ſemetipſam ueritas dicat: quia diues qui in inferno ſepultus fuerat, de quinq; fratribus quos re Luc.16
liquerat, etiam in ſupplicio poſitus curã gerebat. B Omnis nanq; peccator prudens erit in pœna, qui ſtultus fuit in culpa: qui ibi iã dolore conſtrictus ad rationem oculos aperit, quos hic uoluptati deditus clauſit: & pœna torquente exigitur ut ſapiat qui hic excæcante ſe ſuperbia deſipiebat. Cui tamen ſua ſapientia iam tũc minimè proderit: quia hoc ubi operari iuxta ſapientiam debuit, tempus amiſit. Pro ſummo hic nanq; bono cõcupiſcit germen generis habere: domum familia & opibus replere, & diu in hac carnis corruptione uiuere. Sed ſi fortaſſe aliquid ad eius deſiderium ueniat: quod tamen obtinere non poſſit, niſi cũ offenſione conditoris: eius animus ad paululũ perturbatus cogitat: quia ſi hoc egerit hic unde offenſam ſui conditoris incurrat: in domo, in filijs, in uita percutitur. C Sed ſuperbia ſua protinus inſtigatus obdureſcit: & quãlibet in domo & quãlibet in uita percuſſionem ſentiat nequaq̃ curat, dũmodo quę cogitauerit expleat: & quouſq; uiuit, uoluptates ſuas perficere nõ deſiſtit. Ecce enim domus eius pro culpa percutit: ſed qd ad eũ pertinet de domo ſua poſt ſe? Ecce pro ultiõe prauí operis ea quę eſſe potuit uitæ longitudo breuiatur: ſed quid ad eum pertinet ſi numerus dierũ eius dimidietur? Et in hoc ergo ſe peccator contra Deum erigit, ubi Deus omnipotens eius erectionem frangit: & nec illata percuſſio mentẽ humiliat, quam in deliberatione contra dominum obſtinatio obdurat. Et notandum q̃ grauis culpæ reatus ſit, & pœnam pro culpa mentí proponere: & tamen nec tormenti metu ſub iugo conditoris ceruicem cordis inclinare.

Quòd ſecreta dei iudicia nemo ad plenũ intelligat. Ca. XXXII

SEd ecce cùm hæc audimus, cordí noſtro quę- 24
ſtio oritur: cur omnipotẽs & miſericors Deus in tantam cęcitatẽ cadere rationẽ mẽtis humanæ permiſerit. Ne uerò quiſquã ultra q̃ debet occulta dei iudicia diſcutere pręſumat, rectè ſubiungit: Nunquid deũ quiſpiã docebit ſcientiã, qui excelſos iudicat?] Cum de his quæ de nobis aguntur ambigimus, debemus alia quæ nobis ſunt certa conſpicere: & eam quæ de noſtra nobis incertitudine ſurrexerat, cogitationis querelã placare. Ecce em quòd electos ad uitam flagella reuocant: & à malis actibus reprobos nec flagella cõpeſcunt, omnipotẽtis dei iudicia ſuper nos ualde occulta ſunt, et iniuſta nõ ſunt. Sed ſi rendamus oculũ mẽtis ad ſuperiora, in illis aſpicimus quia de nobis quid iuſte

conqueri non habemus. Omnipotens enim deus angelorum merita diſcernens, alios in æterna luce ſine lapſu permanere cõſtituit: alios ſponte lapſos à ſtatu ſuæ celſitudinis, in æternæ damnationis ultione proſtrauit. Nobiſcũ igitur iniuſtè nil agit, qui & ſubtiliorẽ nobis naturã iuſtè iudicauit. Dicat ergo: Nunquid deũ quiſpiã docebit ſcientiam, qui excelſus iudicat? Qui eũ ſuper nos mira facit, conſtat proculdubio quia de nobis ſcienter omnia diſponit. His itaq; præmiſſis adiungit, ubi humanus animꝰ in requiſitiõe fatigat. Nã ſubdit: Iſte moritur robuſtus & ſanus, diues & felix, uiſcera eius plena ſunt adipe: & medullis oſſa illius irrigãtur: alius uerò moritur in amaritudine animæ ſuæ abſq; ullis opibus.] Iſta cũ ita ſint, quis omnipotẽtis dei ſecreta diſcutiat, cur hæc ita eſſe permittat? Sed electis & reprobis uita quidem diſpar eſt: carnis autem in morte corruptio diſpar nõ eſt. Vnde ſubiungitur: Et tamen ſimul in puluere dormient & uermes operient eos.] Quid ergo mirum ſi proſperitate uel aduerſitate præſentis ſeculi diſſimiliter ad momentum currunt: qui per corruptio
25 nem carnis ad terram ſimiliter redeunt? Illa eſt ergo ſolummodo uita cogitanda: in qua cum reſurrectione carnis ad finem diſſimilem pertingitur retributionis. Quæ eſt enim iniquis ſalus aut robur, qui adeps & diuitiæ: dum totum hic cum celeritate relinquitur: & illic retributio quæ nunquam relinqui poſſit, inuenitur? Sicut autem huius iniqui lætitia trãſit ad pœnam, ita afflicti innocentis pœna tranſit ad lætitiam. Nec diuitiæ ergo debẽt mẽtẽ extollere, nec inopia perturbare. Vnde beatꝰ Iob inter dãna rerũ nulla admittit ad animũ dãna cogitationũ: ſed ad eos qui ſe in percuſſione deſpiciunt, redarguẽdo ſubiungit dicens:

Quòd hæretici de ſanctis ſentiant iniqua, qui nequaquam eos flagellari à Deo niſi propter peccata exiſtimant: et quòd uermis terrenæ ſollicitudinis non rodat iuſtum, qui deuorat impium. Caput XXXIII

CErtè noui cogitationes ueſtras, & ſentẽtias contra me iniquas. Dicitis enim: Vbi eſt domus principis: & ubi tabernacula impiorum?] Impium enim crediderant, quem ablatis rebus temporaliter deſtructum uidebãt. Sed ſanctus uir tanto eos alta conſideratione dijudicat, quanto inter damna quę pertulerat, infracta rectitudine ſtabat. Quid enim ei foris rerum damna nocuerant, qui illum non amiſerat quẽ interius amabat? Hoc uerò quod dicit: Simul in puluere dormient, & uermes operient eos: ſi quis forſitan accipere per allegoriam uelit, explere breuiter poſſumus: ſi de iniquo hoc diuite ea quæ ſunt iam dicta replicemus. Dicitur nanq; uiſcera eius plena ſunt adipe. Sicut enim ex abundanti cibo adeps, ita ex abundantia rerum ſuperbia naſcitur: quæ impinguat mentem diuitis, dũ eleuat animus ſuperbientis. Superbia quippe cordis, quaſi quędã pinguedo eſt craſſitudinis: Vnde quia plæriq; ex abundantia peccata perpetrãt, per prophetã dicit: Prodijt quaſi ex adi
Pſal.27 pe iniquitas eorũ. Sequit: Et medullis oſſa illius irrigant. Amatores huius ſeculi quaſi oſſa habent, A quando in hoc mundo fortitudinem dignitatum poſſident. Sed ſi in exteriori dignitate deſint terrenæ & domeſticæ diuitiæ, quantum ad iudicium ſuum, oſſa quidem habent, ſed medullas in oſſib. non habent. Quia ergo ſic iſte amator huius ſeculi exteriori poteſtate fulcitur: ut etiam interiori terrenæ domus abundantia ſaginetur, dicitur: Et medullis oſſa illius irrigantur. Vel certè oſſa ſunt huius diuitis prauæ & duræ conſuetudines: medullæ uerò in oſſibus, ſunt ipſa deſideria malè uiuendi: quæ neq; ex prauitatis ſatisfactione ſatiantur. Quæ medullæ quaſi oſſa irrigant, cùm praua deſideria peruerſa cõſuetudines ſuas in uoluptatum delectatione conſeruant.

Quòd peccatores hoc ſciẽt in pœnis, quòd excæcati in ſuperbia dum uiuerent ſcire nolebant: ſed quia tempus operandi tũc nõ erit, nihil eis hæc ſcientia proderit. Cap. XXXIIII

ET ſunt nonnulli qui in hoc mũdo diuitias nõ 26
habent, ſed habere cõcupiſcunt, elati eſſe appetunt, quamuis in hoc mundo quod cupiũt, obtinere nõ poſſint: & cùm nullis rebus uel honoribus fulti ſunt, per mala tamen deſideria in conſpectu interni iudicis reos conſcientia addicit. Talis etenim quiſq; plęrunq; ideo affligitur, quia diteſcere ac ſuperbire non præualet. De quo & ſubditur: Alius uerò moritur in amaritudine animę ſuę abſq; ullis opibus: Ecce unde diues ſuperbo corde & inaniter gaudet, inde pauper alius ſuperbo corde inanius afflig̃it. Bene autem de utriſq; ſub-
C iungitur: Et tamen ſimul in puluere dormient: & uermes operiẽt eos. In puluere enim dormire, eſt in terrenis deſiderijs oculos mentis claudere. Vnde unicuiq; peccãti & in culpa ſua dormiẽti dicit: Surge qui dormis, & exurge à mortuis: & illumi- Epheſ.5
nabit te Chriſtus. Vermes uerò, qui de carne naſcunt, eos ſimul operiũt: quia ſiue diuitis ſiue pauperis ſuperbiẽtis animũ curæ carnales premũt. In rebus etenim terrenis pauper & diues reprobus, quãuis nõ pari proſperitate fulciant, pari tamen anxietate turbant: quia quod ille iam cũ metu habet, iſte cum anxietate appetit: & quia habere nõ ualet, dolet. Dicat ergo. Simul in puluere dormient, & uermes operient eos: quia etſi nõ ſimul rebus temporalib. ſubleuant, ſimul tamen in cura re
D rum temporaliũ mentis torpore ſopiunt. Simulq; eos uermes operiũt: quia uel iſtũ ut concupita habeat, uel illũ ne habita amittat, carnales cogitationes premũt. Beatus aũt Iob qui nec habitis rebus elatus fuerat: nec amiſſas cum anxietate requirebat: quia nullis exterioris dãni cogitationib. mordebat, eum uermes cordis nõ operuerãt. Et quia in terrena cura mentẽ ſuã non deiecerat, neq; in puluere dormiebat. Sequitur: Certè noui cogitationes ueſtras & ſentẽtias cõtra me iniquas.] Cùm ſcriptum ſit: Quis ſcit hominũ quæ ſunt ho- 1.Cor.2
minis, niſi ſpiritus hominis qui in ipſo eſt? qua ratione nũc dicit: Certè noui cogitationes ueſtras? Sed tunc ſpiritus hominis ignorat ab altero, cùm uerbis uel operibus nõ demonſtratur. Nam cùm ſcriptum ſit: Ex fructibus eorũ cognoſcetis eos: Mat.7
per hoc

per hoc quod foris agitur, quicquid intus latet, a- A
peritur. Vnde rectè quoq; per Salomonem dicitur: Quomodo in aquis reſplendent uultus proſpicientium, ſic corda hominum manifeſta ſunt Prou.17
prudentibus. Proinde beatus Iob cum amicorum colloquentium cogitationes noſſe ſe diceret, adiunxit: Et ſententias contra me iniquas: ut ex patenti re oſtenderet, quia hoc quod in eis latebat, inueniſſet. Vnde ipſa quoque eorum iniquas ſententias adiungit, dicens:

Quòd impij in hoc ſeculo ſibi tabernacula figant, & domus & principatus conſtituant: ſancti uerò, uiatores dicuntur, & pertranſeunt, nec in hoc mundo radices ſui amoris figere dignantur. Caput XXXV

DIcitis enim. Vbi eſt domus Principis, & ubi B
tabernacula impiorum? infirmi quiq; qui in hoc mundo florere appetunt: & ſicut magna mala, ſic flagella pertimeſcunt, in eis quos flagellatos aſpiciunt, culpas ex pœna metiuntur. Quos enim percuſſos cernunt, Deo diſplicuiſſe ſuſpicant. Vnde amici beati Iob quem percuſſum uiderunt, impium fuiſſe crediderũt: uidelicet æſtimantes quia ſi impius non fuiſſet, eius tabernacula permanerent. Sed iſta non cogita, niſi qui adhuc infirmitatis tædio laborat: qui in præſentis ſeculi delectatione greſſum cogitationis figit: qui trãſire ad æternam patriam perfectis deſiderijs neſcit. Vnde bene ſubiungitur: Interrogate quemlibet de uiatoribus, & hæc eadem illum intelligere cogno
C ſcetis: quia in diem perditionis ſeruatur malus, &
27 ad idem furoris ducitur. Sæpe etenim diu diuina patientia tolerat, quos iam ad ſupplicia præſcita condemnat, permittit florere, quos adhuc cernit deteriora perpetrare. Quia enim uidet ad quam damnationis foueam tendant: hoc eis pro nihilo eſſe exiſtimat, quòd hic peruerſi relinquenda multiplicant. Sed quiſquis præſentis uitæ gloriam diligit, magnam eſſe fœlicitatem deputat hic ſecundum uotum florere: quamuis cogatur poſtmodum ſupplicia æterna tolerare. Solus ergo ille conſpicit nil eſſe quod iniquus floret, qui iam greſſum cordis ab amore præſentis ſeculi amouit. Vnde rectè cùm de ſubſequenti damnatione impij diceretur, præmittitur: Interrogate quemlibet de uiatoribus: & hæc eadem illum intelligere co- D
gnoſcetis. Viator quippe dicitur, qui præſentem uitam, uiam ſibi eſſe, & non patriam attendit: qui in dilectione prætereuntis ſeculi cor figere deſpicit: qui non remanere in tranſeuntibus, ſed ad æternа peruenire cõcupiſcit. Qui enim in hac uita uiator eſſe non appetit, huius uitæ proſpera minimè contemnit: & ea quæ ipſe deſiderat, cùm abundare alijs uiderit, miratur. Vnde Dauid propheta quoniam à dilectione præſentis ſeculi iam corde tran
Pſal.36 ſierat, iniqui gloriam deſcribens dicebat: Vidi impium ſuper exaltatum & eleuatum ſicut cedros Libani. Sed quia cor huic mundo non ſubdidit, hunc iure deſpexit, dicens: Tranſiui, & ecce non erat. Eſſet quippe aliquid in eius æſtimatione impius, ſi ipſe ab hoc ſeculo per intentionem minimè tranſiſſet. Sed is qui non tranſeunti magnum aliquid eſſet, tranſeunti animo quàm nihil eſſet apparuit: quia dum æterna retributio cogitatur, præſens gloria quàm ſit nulla cognoſcit. Hinc Moyſes cùm ſupernæ cõtemplationis gloriam quæreret, dixit: Tranſiẽs uidebo uiſionẽ. Niſi enim greſſum cordis à ſeculi amore remouiſſet, nequaq; intelligere ſuperna potuiſſet. Hinc Hieremias propheta luctum cordis ſui conſiderari deposceẽs, ait: O uos omnes qui tranſitis per uiam, attendite & Thren.1
uidete, ſi eſt dolor ſicut dolor meus. Qui enim præſentem uitam non quaſi uiam tranſeunt: ſed quaſi patriam attendũt, luctum cordis electorum conſiderare neſciunt. Illos ergo ut dolorem ſuum conſiderent exquirit: quos in hoc mundo contigit animum non fixiſſe. Hinc per Salomonem dicitur: Aperi os tuum muto: & cauſis omnium fi- Prou.31
liorum qui pertranſeunt. Muti enim dicuntur qui prædicatorum uerbis cõtradicendo minimè reſiſtunt. Qui etiam pertranſeuntes ſunt: quia intentionem mentis in amore uitæ præſentis figere dedignantur. Igitur quia malus ad diem perditionis ſeruatur, & ad diem furoris dicitur: hoc non niſi qui eſt uiator, intelligit: quoniam qui cor in præſentibus fixit, quæ iniquo ſeruãtur ſupplicia non deprehendit. De quo adhuc ſubditur:

Quòd antichriſtum in fine ſeculi Deus interficiet ſpiritu oris ſui; & deſtruet illuſtratione aduentus ſui. Cap. XXXVI

QVis arguet coram eo uiam eius: & quæ fe- C
cit, quis reddet illi?] Sæpe malus indignationẽ conditoris ſui quam in æternũ paſſurus eſt, & in hac quoq; uita poſitus experitur: dum proſperitatẽ quam amat amittit, & aduerſitatem quam formidat inuenit. Et quamuis increpari de ſuis prauitatibus à iuſtorum lingua etiam in proſperis ualeat: ſcimus tamẽ quòd cùm facta ſua peruerſum quẽq; deijciunt, iuſtorum increpatio conualeſcit. Qua autẽ ratione nunc dicitur: Quis arguet coram eo uiam eius, dum etiam iuſtis tacentibus hoc quoq; notum ſit: quia toties hic iniqui uia arguitur, quoties eius proſperitas interueniente aduerſitate turbat? Sed beati Iob dum de o- 28
mniũ malorum corpore loquerẽ, ſubitò ad omnium iniquorũ caput uerba conuertit. Vidit enim D
quòd in fine mundi ſatan hominẽ egrediẽs, quem ſacra ſcriptura antichriſtũ appellat: tanta elatione extollit: tanta uirtute principatur: tantis ſignis & prodigijs in ſanctitatis oſtenſione eleuat: ut arguì ab homine eius facta non ualeant: quia cum poteſtate terroris adiungit etiam ſigna oſtenſæ ſanctitatis, & ait: Quis arguet coram eo uiam eius? Quis uidelicet hominum illum increpare audeat: cuius uiſum ferre pertimeſcit? Sed tamen eius uiam non ſolum Helias & Enoch, qui in eius exprobrationem ad medium ſeducuntur: ſed etiam omnes electi arguunt dum contemnunt, dum uirtute mentis eius malitiæ reſiſtunt. Sed quia hoc ex diuina gratia & nõ ſuis uiribus faciũt, rectè nunc dicitur: Quis arguet corã eo uiam eius? Quis etenim niſi

Deus, cuius adiutorio electi ut reſiſtere ualeãt ſul A
ciuntur? Aliquando enim in ſcriptura ſacra cùm
interrogando quis ponitur, omnipotens deſigna-
Gen. 49 tur. Vnde ſcriptum eſt: Quis ſuſcitabit eum? De
Gal. 1 quo per Paulum dicitur: Quem Deus ſuſcitauit à
mortuis. In eo ergo quòd ſancti uiri eius iniquita-
ti contradicunt, non ipſi ſunt qui uiam eius argu-
unt: ſed ille eſt ex cuius gratia confortantur. Et
quia præſentia eius qua in homine uenturus eſt,
multo atrocior in perſecutione erit, quàm nunc
cùm minimè cernitur: quia ſpecialiter adhuc illo
uaſe ſuo proprio non geſtatur: bene dictum eſt:
Coram eo. Multi enim nũc uias antichriſti diſiudi-
cantes corripiunt, ſed hoc quaſi in eius abſentia fa
ciunt: dum illum arguũt, quem adhuc ſpecialiter
non intuentur. Cùm uerò in illo damnando homi B
ne uenerit, quiſquis eius præſentiæ reſiſtit: coram
eo uiam eius arguit, cuius uires & cõſpicit & con
temnit. Vel certè uiã eius arguere, eſt pſperitatẽ
curſus eius æterno ſupplicio interueniente turba
re. Quod quia ſolus dominus propria uirtute fa-
2. Theſ. 2 cturus eſt: de quo ſcriptum eſt: Quem dominus
Ieſus interficiet ſpiritu oris ſui: & deſtruet illuſtra-
tione aduentus ſui, rectè dicitur: Quis arguet co-
ram eo uiam eius? Vnde & ſequitur: Et quæ fe
cit, quis reddet illi?] Quis nimirũ niſi dominus?
Qui ſolus illo perdito homini quę fecit reddet, dũ
poteſtatem eius tam ualidam per aduẽtum ſuum
æterna dãnatione contriuerit. Sed elatus iſte prin
ceps malorum, in hac uita quamdiu eſt poſitus,
quid agat audiamus. Sequitur:

Quòd congeries mortuorum ſit multitudo peccantium: in quorum mentibus, quaſi in ſepulchris ſuis, ſatan uigilat. Caput XXXVII

29 IPſe ad ſepulchra ducetur: & in congerie mor-
tuorum uigilabit.] Quia ſepulchra mortuos te
gũt: quid aliud per ſepulchra, quàm reproborum
corda ſignantur: in quibus extinctæ à uita beati-
tudinis animæ uelut in ſepulchris latent? Iniquus
ergo iſte ad ſepulchra ducetur: quia in prauorum
cordibus recipietur: quoniam ſoli eum illi ſuſci-
piunt, in quibus mortuæ à deo animæ reperiunt.
De quo rectè etiã dum eius ſupplicia deſcribun-
Exe. 32 tur, per prophetã dicitur: In circuitu illius ſepul-
chra eius, omnes interfecti, & qui ceciderunt gla- D
dio. Illi quippe in inferno iuxta ipſum ſunt: in qui
bus idẽ malignus ſpiritus mortuus iacet. Qui iniquitatis eius gladio percuſſi ceciderũt. Vnde ſcri
Pſal. 143 ptum eſt: Qui liberaſti Dauid ſeruũ tuum de gla-
dio maligno. Rectè autem dicitur. Et in congerie
mortuorum uigilabit: quia nunc in congregatio-
ne peccantium aſtutiæ ſuæ inſidias exerit. Pro eo
autem quia in mundo raritas bonorũ eſt, & mul-
titudo malorum: rectè mortuorum congeries no
minatur: ut ipſa iniquorum multitudo ſigne-
Mat. 7 tur. Lata enim uia eſt, quæ ducit ad perditio-
nem, & multi ſunt qui ingrediuntur per eam. Sa-
tanæ itaq; in congerie mortuorum uigilare, eſt in
reproborum cordibus malitiæ ſuæ aſtutias exer-
cere. De quo adhuc ſubditur:

Quòd diaboli ſuggeſtiones dulces ſunt his, quos amor huius mundi uoluit in profundum damnationis. Caput XXXVIII

DVlcis fuit glareis cocyti.] Græca lingua co
cytus luctus dicitur: qui tamen luctus fœmi
narum uel quorumlibet infirmantium ſolet intel-
ligi. Sapiẽtes uerò huius ſeculi à luce ueritatis ex-
cluſi, quaſi umbras quaſdam ueritatis inquiſitio-
ne tenere conati ſunt. Vnde cocyton fluuium cur
rere apud inferos putauerunt: uidelicet deſignan
tes, quod hi qui digna doloribus opera faciunt, in
infernum ad luctum decurrunt. Sed nos deſpicia-
mus umbram carnalis ſapientiæ, qui iam de uerí-
tate lucem tenemus: & cognoſcamus uoce beati
uiri cocyton luctum infirmantium dici. Scriptum
quippe eſt: Viriliter agite, & confortetur cor ue-
ſtrum. Qui enim in deo confortati renuunt, ad lu Pſal. 30
ctum per animi infirmitatem tendunt. Glareas ue
rò lapillos fluminum appellare cõſueuimus: quos
aqua defluẽs trahit. Quid ergo per glareas cocy-
ti, niſi reprobi deſignantur, qui ſuis uoluptatibus
dediti, quaſi ſemper à flumine ad ima detrahũtur?
Qui enim contra uoluptates huius ſeculi ſtare for
titer nolunt, glareæ cocyti fiunt: quia ſuis quoti-
die lapſibus ad luctum tẽdunt: ut in æternum poſt
lugeant, qui modo ſe in ſuis uoluptatibus dele-
ctabiliter relaxant. Et quia antiquus hoſtis ſuum
uas illum reprobum hominem ingreſſus, dum do
na peruerſis tribuit, dum eos in hoc mundo ho-
C noribus extollit, dum eorum oculis prodigia o-
ſtendit, dum fluxæ mentes hunc in ſuis prodigijs
admirantur & ſequuntur, bene de eo dicitur: Dul
cis fuit glareis cocyti. Cùm enim hunc electi de-
ſpiciunt, cùm mentis calce contemnunt, illi eum
ſequentes diligunt, qui uelut aqua uoluptatis ad
perpetuum luctum trahuntur, qui per terrenam
concupiſcentiam more glareæ quotidianis lapſi-
bus ad ima dilabuntur. Alijs nanq; guſtum ſuæ
dulcedinis per ſuperbiam: alijs per auaritiã: alijs
per inuidiam: alijs per fallaciam: alijs per luxuriã
porrigit: & ad quãta uitiorum genera pertrahit,
quaſi tot ſuæ dulcedinis potus propinat. Nã cum
aliquid ſuperbum in mentem perſuadet, fit dulce
quod dicit: quia uideri prælatus cæteris homini-
bus peruerſus appetit. Dum menti auaritiã infun
dere molitur, fit dulce quod occultè loquit: quia
per abundantiam neceſſitas uitatur. Dum aliquid
de inuidia ſuggerit, fit dulce quod dicit: quia pe-
uerſa mens dum alium decreſcere uiderit, exultat
ſe eo minorẽ minimè uideri. Cùm aliquid de fal-
lacia perſuadet, fit dulce quod ſuggerit: quia eo-
ipſo quo fallit cæteros, prudẽs uidetur ſibi. Cùm
luxuriam deceptæ mẽti loquit, fit dulce quod ſua
det: quia in uoluptate animum reſoluit. Quot er-
go uitia carnaliũ cordibus inſerit, quaſi tot potus
ſuæ eis dulcedinis porrigit. Quam tamẽ, ut prædi
xi, eius dulcedinẽ non percipiũt, niſi qui præſen-
tibus uoluptatibus dediti, ad perpetuũ luctũ tra-
huntur. Bene ergo dicitur: Dulcis fuit glareis co-
cyti: quia amarus electis, & ſuauis eſt reprobis.

Illos

Illos enim ſolummodo ſuis delectationibus paſ-
cit, quos quotidianis lapſibus ad gemitum im-
pellit. Sequitur:

Quòd diabolus ab initio mũdi multo plures ante ſe traxit, quàm finis mundi habeat, cùm antichriſtus uenerit. Cap. XXXIX

30 ET poſt ſe omnem hominem trahit, & ante ſe
innumerabiles.] Hoc loco homo, humana
ſapiẽs dicitur. Sed cùm plus ſint omnes quàm in
numerabiles, quærendum eſt nobis, cur ante ſe
innumerabiles, & poſt ſe omnes trahere dicatur,
niſi quòd antiquus hoſtis reprobum tunc homi-
nem ingreſſus, cunctos quos carnales inuenerit,
ſub ſuæ iugum ditionis rapit? Qui & nunc priuſ-
quam appareat, innumerabiles quidem, non ta-
men omnes carnales trahit: quia quotidie à carna B
li opere ad uitam multi reuocantur: atq; ad ſtatũ
iuſtitiæ alij per breuem, alij uerò per longam pœ-
nitentiam redeunt. Et nunc innumerabiles rapit,
cùm falſitatis ſuæ ſtupenda hominibus ſigna non
exhibet. Cùm uerò coram carnalium oculis mi-
randa eis prodigia fecerit: poſt ſe tunc non innu
merabiles, ſed omnes trahit: quia qui bonis præ-
ſentibus delectantur, poteſtati illius ſe abſcõ retra
ctatione ſubijciunt. Sed ſicut præfati ſumus: quia
plus eſt omnem hominem quàm innumerabiles
trahere: cur prius dicitur quia omnem hominem
trahit, & pòſt in augmento innumerabiles ſubij-
ciuntur? Ratio nanq; expetit, ut prius quod mi-
nus eſt, & pòſt in augmento quod plus eſt dicere C
tur. Sed ſciendum quia hoc loco plus fuit innume
rabiles dixiſſe quàm omnes. Pòſt ſe enim omnem
hominem trahit: quia in tribus annis & dimidio
omnes quos in ſtudijs uitæ carnalis inuenerit, iu-
go ſuæ dominationis aſtringit. Ante ſe uerò in-
numerabiles traxit: quia per quinque milia & ad
huc amplius annorum curricula, quamuis carna-
les omnes trahere minimè potuit: multa tamen
plures ſunt in tam longo tempore hi, quos ante ſe
innumerabiles rapit, quàm omnes quos in tam
breui tempore rapiendos inuenerit. Bene ergo
dicitur: Poſt ſe omnem hominem trahit, & ante
ſe innumerabiles: quia & tunc minus tollit, cùm
omnes tulerit: & nunc amplius diripit, cùm cor-
da omnium inuadit. Hæc beatus Iob, quia con- D
tra iniquorũ principem mirè diſſeruit, qui in hac
uita extolli permittitur, ſed in aduentu domini de
ſtruetur: de ſe patenter oſtendit, quia flagella do-
minica non ex offenſione ſuſceperit: quoniam ſi
iniquus quiſq; in hac uita permittitur proſperari,
neceſſe eſt ut electus dei debeat ſub flagelli freno
retineri. Ex qua re amicos arguit dicens: Quo-
modo igitur conſolamini me fruſtra, cùm reſpon
ſio ueſtra repugnare oſtenſa ſit ueritati.] Ami-
ci beati Iob eum conſolari non poterant, in quo
ſuis ſermonibus ueritati contraibant. Cúmque
hunc hypocritam uel impium dicerent, per hoc
quòd ipſi mentientes perpetrabant culpam, au-
gebant proculdubio pœnam iuſti uulneribus af-
flicti. Nam ſanctorum mentes quia ueritatem di-
A ligunt, etiam culpa fallaciæ torquet alienæ. Quã-
to enim graue mendacij eſſe crimẽ aſpiciunt, tan-
to hoc non ſolum in ſe, ſed etiam in alijs oderũt.

B. GREGORII MORALIVM CAPVT VIGESIMVM SECUNDUM textus libri beati Iob: principium uerò libri decimiſexti expoſitionis in eundem librum.

REſpondens autẽ Eliphas Themanites dixit: Nun-
quid deo cõparari poteſt homo, etiã cùm perfectæ
fuerit ſciẽtiæ? Quid pro-
deſt Deo ſi iuſtus fueris:
aut quid ei cõfers ſi immaculata fuerit uita
tua? Nunquid timẽs arguet te: & ueniet te-
cum in iudiciũ, & nõ propter malitiã tuam
plurimã, et infinitas iniquitates tuas? Abſtu
liſti enim pignus fratrum tuorũ ſine cauſa:
et nudos ſpoliaſti ueſtibus. Aquã laſſo non
dediſti: & eſurienti ſubtraxiſti panem. In
fortitudine brachij tui poſsidebas terram:
& potentiſsimus obtinebas eam. Viduas
dimiſiſti uacuas: & lacertos pupillorũ com
minuiſti. Propterea circundatus es laqueis:
& conturbat te formido ſubito. Et puta-
bas tenebras te non uiſurũ: & impetu aqua
rum inundantium non oppreſſum iri. An
cogitas quòd deus excelſior cœlo ſit, & ſu-
per ſtellarum uerticẽ ſublimetur? Et dicis:
Quid enim nouit Deus? Et quaſi per cali-
ginem iudicat. Nubes latibulum eius, nec
noſtra conſiderat: & circa cardines cœli per
ambulat. Nũquid ſemitam ſeculorũ cuſto-
dire cupis, quã calcauerunt uiri iniqui: qui
ſublati ſunt ante tempus ſuum: & fluuius
ſubuertit fundamentum eorum? Qui dice-
bant Deo: Recede à nobis: & quaſi nihil
poſsit facere omnipotẽs, æſtimabant eum:
cùm ille impleſſet domos eorum bonis.
Quorum ſententia procul ſit à me. Vide-
bunt iuſti, & lætabuntur: & innocens ſub-
ſannabit eos. Nónne ſuccíſa eſt erectio eo-
rum, & reliquias eorum deuorauit ignis?
Acquieſce igitur ei: & habeto pacem, et per
hæc habebis fructus optimos. Suſcipe ex
ore illius legem, pone ſermones eius in cor
de tuo. Si reuerſus fueris ad omnipotẽtem,

ædifica-

ædificaberis: & longè facies iniquitatem à tabernaculo tuo. Dabit pro terra ſilicem: & pro ſilice torrentes aureos. Eritq; omnipotens contra hoſtes tuos, & argentũ coaceruabitur tibi. Tunc ſuper omnipotẽtem delicijs afflues: & eleuabis ad deum faciem tuam. Rogabis eum, & exaudiet te: & uota tua reddes. Decernes rem, & ueniet tibi, & in uijs tuis ſplendebit lumen. Qui em̃ humiliatus fuerit, erit in gloria: & qui incliuauerit oculos ſuos, ipſe ſaluabitur. Saluabitur innocens: ſaluabitur autem munditia manuum ſuarum.

Quòd iuſtitia noſtra non indigeat Deus. Caput I

VI contra ueritatis uerba in allegatione deficiunt: ſæpe etiam nota replicãt, ne tacendo uicti uideantur. Vnde Eliphas beati Iob ſermonibus preſſus, ea dicit quæ nullus ignorat. Ait enim. Nunquid Deo cõparari poteſt homo, etiam cùm perfectæ fuerit ſcientiæ?] In comparatione enim Dei ſcientia noſtra ignorantia eſt. Ex Dei nanq; participatione ſapimus: non comparatione. Quid ergo mirum cùm illud quaſi per doctrinam dicitur: quod ſciri potuit etiam ſi taceretur? Qui adhuc Dei potentiã quaſi defendendo ſubiũgit: Quid prodeſt Deo ſi iuſtus fueris: aut quid ei confers, ſi immaculata fuerit uita tua?] In omni quippe quod bene agimus, noſmetipſos, non autem Deum iuuamus. Vnde & per Pſalmiſtam dicitur: Dixi domino, Deus meus es tu: quoniam bonorum meorum non eges. Ipſe enim uerè nobis dominus: quia & utiq; Deus eſt: qui bono non indiget ſeruientis: ſed bonitatem confert quam recipit: ut oblata bonitas non ipſi, ſed prius accipientibus, & pòſt reddentibus proſit. Nam etſi in iudicio dominus ueniens dicit: Quamdiu feciſtis uni de his fratribus meis minimis, mihi feciſtis: mira hoc pietate loquitur ex ſuorũ compaſſiõe membrorũ. Et ipſe nos per hoc quòd caput noſtrum eſt, adiuuat: qui per noſtra bona opera in ſuis membris adiuuatur. Adhuc adiungit Eliphas quod nullus ignorat, dicens: Nunquid timens arguet te: & ueniet tecum ad iudicium?] Quis hoc uel deſipiens ſentiat, quod dominus ex timore nos arguat: & ex metu iudicium contra nos ſuum proponat? Sed qui uerba ſua metiri neſciunt, proculdubio ad ocioſa dicta dilabuntur. In quibus ſi ſe minimè reprehendunt: ſtatim ad noxia & contumelioſa uerba proſiliunt. Vnde Eliphas qui ocioſa intulit, ad contumelioſa protinus uerba prorupit, dicens: Et non propter malitiam tuam plurimam, & infinitas iniquitates tuas.] Ecce à torpenti corde ad uerba uenit ocioſa: ab ocioſis autem uerbis per crimen fallaciæ & contumelias exarſit. Iſti quippe ſunt caſus culpæ creſcentis, ut lingua cùm non reſtringitur, nequaquam ubi ceciderit iaceat: ſed ſemper ad deteriora deſcendat. Ea uerò quæ ſubiuncta ſunt, quia ualde iuxta hiſtoriam patent, exponenda ad literam non ſunt. Sed quia amicos beati Iob hæreticorum ſpeciem tenere diximus, ipſum uerò ſignificationem ſanctæ Eccleſiæ gerere, iam nunc Eliphas uerba quomodo hæreticorum falſitati congruant, demonſtremus. Nam ſequitur:

Quid ſit quod per Moyſen iubetur, ut ante ſolis occaſum debitori fratri pignus reſtituatur. Cap. II

ABſtuliſti enim pignus fratrum tuorum ſine cauſa: & nudos ſpoliaſti ueſtibus. Aquam laſſo non dediſti: & eſurienti ſubtraxiſti panem. In fortitudine brachij tui poſſidebas terrã: & potentiſſimus obtinebas eam. In ſcriptura ſacra pignoris appellatione aliquando dona ſpirituſſancti, aliquando uerò ſignatur confeſſio peccati. Pignus nanq; accipitur donum ſpirituſſancti: ſicut per Paulum dicitur: Qui dedit nobis pignus ſpiritus. Ad hoc enim pignus accipimus, ut de promiſſione quæ nobis fit, certitudinẽ teneamus. Donum ergo ſanctiſpiritus pignus dicitur: quia per hoc noſtra anima ad interioris ſpei certitudinem roboratur. Rurſum pignoris nomine, peccati confeſſio ſolet intelligi: ſicut in lege ſcriptum eſt: Cùm debet tibi quippiam frater tuus, & abſtuleris pignus ab eo, ante ſolis occaſum pignus reſtitue. Frater etenim noſter debitor nobis efficitur: cùm quilibet proximus in nos aliquid deliquiſſe monſtratur. Peccata quippe debita uocamus. Vnde peccatori ſeruo dicitur: Omne debitum dimiſi tibi. Et in dominica oratione quotidie precamur: Dimitte nobis debita noſtra: ſicut & nos dimittimus debitoribus noſtris. A debitore autem noſtro pignus accipimus, quando ab eo qui in nos peccaſſe cognoſcitur, peccati eius iam confeſſionem tenemus: per quam relaxare peccatum quod in nos perpetratum eſt poſtulamur. Qui enim peccatum quod commiſit fatetur, & ueniam petit: iam quaſi pro debito pignus dedit. Quo nimirum pignus ante ſolis occaſum reddere iubemur: quia priuſquam in nobis per dolorem cordis ſol iuſtitiæ occidat, debemus ei confeſſionem ueniæ reddere, à quo confeſſionẽ accipimus culpæ: ut qui ſe deliquiſſe in nos meminit, à nobis mox relaxatum ſentiat, quod deliquit. Quia ergo ſancta Eccleſia quoslibet ab hæreticis ad ueritatem fidei reuertẽtes recipit, prius ut confiteri erroris ſui culpam debeãt perſuadet: quaſi ſub hæreticorũ ſpecie per Eliphas dicit: Abſtuliſti em̃ pignus fratrũ tuorũ ſine cauſa, id eſt, ab his qui à nobis ad te ueniũt, inutiliter confeſſionẽ erroris exegiſti. Si uerò, ut prædiximus, pignus ſancti ſpiritus dona ſentiamus, hæretici ſanctam Eccleſiam fratrum ſuorum pignus dicunt abſtuliſſe: quia eos qui ad illam ueniunt, dona ſpiritalia ſuſpicantur amittere. Vnde & ſequitur:

Quòd hæretici in catholica Eccleſia panem ſanæ doctrinæ, & ueſtimenta diſciplinæ negant eſſe, apud ſe eſſe affirmant, ideoq; catholicis inſultant. Cap. III

ET nudos ſpoliaſti ueſtibus.] Eos quos hæretici peruerſis prædicationibus trahũt, præcepta doctrinæ ſuæ quaſi quædam ueſtimenta habere exiſtimant: & tamdiu illos ueſtitos putant, quamdiu hæc quæ ipſi prædicauerunt, ab illis ſeruari conſiderant: ex quibus cùm quidam ad ſanctam Eccleſiam redeunt, eos protinus doctrinæ ueſtimenta perdidiſſe ſuſpicantur. Sed cùm nudus expoliari nequeat, quærendum nobis eſt: quomodo prius nudi, et poſt ſpoliati memoranẽ? Sed ſciendum eſt quia omnis qui cordis puritate perfruitur, eo ipſo quo duplicitatis in ſe tegumentum nõ habet, nudus eſt. Et ſunt nõnulli apud hereticos, qui cordis quidem puritatem habent, ſed tamẽ doctrinæ eorum dogmata peruerſa ſuſcipiunt. Hi nimirũ & ex ſua puritate nudi ſunt: & quaſi ex eorum prædicatione ueſtiuntur. Et quia tales quiq; facilè ad ſanctã Eccleſiã redeũt, eo quòd duplicitatis malitia non utuntur, eos hæretici nudos fatentur, quos ab ea dicunt ueſtibus expoliatos: quia ſimplices quoſq; pigros, atq; hebetes putant, quos praua ſua dogmata perdidiſſe cõſiderant. Sequitur: Aquam laſſo nõ dediſti: & eſurienti ſubtraxiſti panem.] Hæretici quoq; quo ueritatis ſoliditatem nõ tenẽt, eo nonnunquam ſtudent ut loquaciores appareant: & cõtra catholicorum fidem quaſi de doctrinæ ſcientia gloriantur. Cunctos quos aſpiciunt, prauis ad ſe trahere ſermonibus quærunt: & unde ſibi alios ad interitum ſociant, inde ſe agere aliquid uiuaciter putãt. Eos uerò laſſos dicimus, qui ſub huius ſeculi onere laborioſo fatiganẽ. Vnde & per ſemetipſam ueritas dicit: Venite ad me omnes qui laboratis & onerati eſtis, & ego reficiam uos. Hæretici igitur, quia ſua dogmata prædicare nõ ceſſant, ſanctam Eccleſiam quaſi de imperitia irrident, dicentes: Aquam laſſo nõ dediſti: & eſurienti panem ſubtraxiſti. Se enim aquam laſſo dare exiſtimãt, cùm quibuſdam ſub terreno faſce laborantibus ſui poculum erroris præbent. Et panem ſe eſurientibus nõ ſubtraxiſſe ſuſpicantur: quia etiam de inuiſibilibus atq; incomprehenſibilibus requiſiti, cum ſuperba audacia reſpondent. Et tunc ſe doctos præomnibus credunt, cùm loqui de incognitis infœlicius præſumunt. Sancta uerò Eccleſia dum quẽpiam uidet eſurire, quod ei non proſit accipere: aut ſi iã ſunt ſibi cognita, modeſtè ſupprimit: aut ſi adhuc uidentur incognita, humiliter fatetur: eoſq; ad ordinatæ humilitatis ſenſum reuocat, cũ per ſuum illis prædicatorem dicit: Non plus ſapere quàm oportet ſapere, ſed ſapere ad ſobrietatẽ. Et rurſum: Noli altum ſapere, ſed time. Atq; iterum: Altiora te ne quæſieris: & fortiora te ne ſcrutatus fueris. Et rurſum: Mel inueniſti: comede quod ſufficit tibi, ne fortè ſatiatus euomas illud. Mel quippe inuenire, eſt ſancti intellectus dulcedinem deguſtare. Quod tunc ſufficienter comeditur, quando noſtra intelligentia iuxta mẽſuram ſenſus ſub moderamine teneẽ. Nam ſatiatus mel euomit, qui plus appetens penetrare quàm capit, & illud perdit unde potuit nutriri. Quia ergo ſancta Eccleſia ab infirmis mentibus prohibet alta perſcrutari, beato Iob dicitur: Eſurienti ſubtraxiſti panem. Et quia eius quoq; magnitudini hæretici inuident, quòd in fide uera populos uniuerſaliter tenet, cùm terrenæ proſperitatis tempus inueniunt, cõtra eam in ſuperbis uocibus excedunt: & exprobrantes aperiunt, quantum prius eius potentiæ latenter inuidebant. Nam ſequitur: In fortitudine brachij tui poſſidebas terram: & potentiſſimus obtinebas eam.] Acſi patenter dicant: Quòd in prædicatione tua terram uniuerſaliter occupaſti, potentia fortitudinis, nõ ratio ueritatis fuit. Quia enim Chriſtianos principes prædicationem eius tenere conſpiciunt, hoc quod ei à populis creditur, non uirtutem rectitudinis, ſed cauſam ſecularis potẽtiæ eſſe ſuſpicantur. Sequitur: Viduas dimiſiſti uacuas: & lacertos pupillorum comminuiſti.] Plebes quæ hæreticis prædicantibus ſunt ſubiectæ, ex carnali intelligentia errorum eorum ſemina peruerſa concipiunt, eiſq; in ſua damnatione ſociãtur. Sed cùm ſancta Eccleſia ipſos errorum prædicatores uel ratione uictos ad ſe ſuſcipit: uel ſtudio peruerſitatis obduratos ſub diſcipline ſuę uincula reſtringit: deſtituti hæretici cùm remanere apud ſe plebes ſine prædicatoribus uident: quia aliud à ſancta Eccleſia quàm uiduas uacuas relictas dolent. Et quia ſubtractis hæreticorum magiſtris, eorum diſcipulos in ſuo opere infirmari ſuſpicantur, quaſi lacertos pupillorum comminutos ab Eccleſia eſſe cõqueruntẽ. Vel certè quia ſancta Eccleſia dũ quoſdam ab hæreticis uenientes ſuſcipit: liquet nimirum quòd priſtino eorum errori contradicit. Nam ſunt nonnulli qui ita uirginitati carnis ſtudent, ut nuptias damnent: & ſunt nonnulli qui ita abſtinentiam laudant, ut ſumentes alimẽta neceſſaria deteſtentur. De quibus per Paulum dicitur, Prohibentium nubere: iubentium abſtinere à cibis quos Deus creauit ad percipiẽdum cum gratiarum actione fidelibus. Quia ergo eos à carnali intentione ſuæ ſuperſtitionis reuocat: hæretici cum hos aſpiciunt aliter uiuere quàm docuerunt: lacertos eorum ab operatione quam prius tenuerãt, comminutos eſſe ab Eccleſia deteſtantur. Vnde & in hoc tempore diſciplinæ ſi quid ei aduerſitatis euenerit, hoc eueniſſe ex digna peccatorum retributione ſuſpicantur. Nam ſubditur: Propterea circumdatus es laqueis: & cõturbat te formido ſubita.] Illum formido ſubita conturbat, qui conſiderare negligit quid ex diſtrictione iudicis ueniẽtis immineat. Quia ergo fidelem populũ hæretici culpis perfidiæ oppreſſum credunt, circumdatum laqueis accuſant. Et quia exiſtimant quòd futura nõ præuideat, in percuſſione ſua hunc ſubita formidine cõturbatum putãt. Qui adhuc inſultantes adiungũt: Et putabas

Pſal.15

Matt.25

Matt.18

Mat.6

Mat.11

Rom.12

Rom.11

Eccl.3

Prou.25

2.Cor.1

Exo.22

1.Tim.4

putabas te tenebras non uisurum: & impetu aquarum inundantium non oppressum iri.] Ac si apertè dicat: Securitatem pacis in spe tibi proposueras: & idcirco de præsumptione tua quasi de luce gaudebas: nec te unquam opprimi tribulationibus existimasti. Sed ecce dum superuenientibus malis affligeris: an sint recta quæ tenes, ipsę quæ te opprimunt tribulationum tenebræ ostendunt. Quas uidelicet tribulationes Eliphas aquis inundantibus comparat: quia dum aliæ super alias irruunt, quasi aquis tumentibus undæ undas sequuntur. Sequitur: An cogitas quòd Deus excelsior cœlo sit: & super stellarum uertices sublimetur? & dicis: Quid enim nouit Deus? & quasi per caliginẽ iudicat. Nubes latibulum eius: nec nostra considerat: & circa cardines cœli per-
5 ambulat.] Sunt plerique ita hebetes, ut formidare nesciant, nisi quod corporaliter uident. Vnde fit, ut Deum non metuant, quem uidere non possunt. Hæretici autem quia se esse sapientes arbitrantur: uerba contra catholicos irrisionis proferunt: atque ab eis illum non timeri suspicantur, quem uidere corporaliter nequeunt: ut quasi per corporem sensus autorem suum existiment, quia cœlo excelsior est, & super stellarum uertices sublimatur, ex longinquo uidere non posse: & quia inter nos & cœlestem sedem partes aereæ intersunt: quasi in nube latens per caliginem iudicet: & superioribus intentus, minus ima perpendat: & dum cœli cardines ambiendo constringit, inferiora non uideat. Sed quis de deo ista uel desipiens suspicetur? Qui nimirum cùm sit semper omnipotens, sic intendit omnibus, ut assit singulis: sic adest singulis, ut simul omnibus nunquam desit. Nam & si quosdam peccantes deserit: eisdem tamen ipsis adest per iudicium, quibus deesse cernitur per adiumentum. Sic itaq; exteriora circundat, ut interiora impleat: sic interiora implet, ut exteriora circundet: sic summa regit, ut ima non deserat: sic imis præsens est, ut à superioribus non recedat: sic latet in sua specie, ut tamen cognoscatur in operatione: sic cognoscitur in suo opere, ut tamen comprehendi non ualeat à cognoscentis æstimatione: sic adest, ut uideri nequeat: sic uideri non ualet, ut tamen eius præsentiam ipsa sua iudi
D cia testentur: sic se nobis intelligẽdum præbet, ut tamen ipsum nobis radium sui intellectus obnubilet: & rursum sic caligine nos ignorantiæ reprimit, ut tamen menti nostræ radijs suæ claritatis interniçet: quatenus & subleuata quippiã uideat, & reuerberata cõtremiscat: & quia eum sicuti est uideri nõ potest, aliquatenus uidendo cognoscat. Sed hæc hæretici sanctam ecclesiam scire nõ estimant: quia stulto iudicio solos se esse sapiẽtes putant. Ex quorũ adhuc typo subiũgit: Nunquid semitam seculorũ custodire cupis: quam calcauerunt uiri iniqui?] Sicut semita redemptoris nostri humilitas, ita semita seculorum superbia. Seculorum itaque semitam uiri iniqui calcant: quia per huius uitæ desideria in elatione perambulant. De quibus adhuc iniquis subditur:

A *Deus mutat sententiã, consiliũ uerò immobile manet. Cap. III*

Qui sublati sunt ante tempus suũ: & fluuius 6
subuertit fundamẽtum eorum.] Cùm tempus uitę à diuina nobis prescientia sit procul dubio prefixum: quærendum ualde est, qua ratione nunc dicit: quòd iniqui ex præsenti seculo ante tempus proprium subtrahantur? Omnipotens enim Deus & si plærunq; mutat sentẽtiam, consilium nunquã. Eo ergo tempore ex hac uita quisque subtrahitur, quo ex diuina potẽtia ante tempora præscitur. Sed sciendum quia creans & ordinans nos omnipotẽs Deus iuxta singulorum merita, disponit & terminum: ut uel malus ille breui
B ter uiuat, ne multis bene agẽtibus noceat: uel bonus iste diutius in hac uita subsistat, ut multis boni operis adiutor existat: uel rursum malus longius differatur in uita, ut praua adhuc opera augeat, ex quorum tẽtatione purgati iusti uerius uiuant: uel bonus citius subtrahatur, ne si hic diu uixerit, eius innocentiam malitia corrumpat. Sciendum tamẽ quia benignitas Dei est, peccatoribus spatiũ pœnitentiæ largiri. Sed quia accepta tempora nõ ad fructum pœnitentiæ, sed ad usum iniquitatis uertunt, quod à diuina misericordia mereri poterant, amittunt. Quamuis omnipotens Deus illud tempus uniuscuiusq; ad mortem præsciat, quo eius uita terminatur: nec alio in tempore quisquã mori potuit, nisi ipso quo moritur. Nam si Ezechiæ 4.Reg.20
anni additi ad uitam quindecim memorãtur: tem
C pus quidem uitæ creuit ab illo termino, quo mori ipse merebatur. Nam diuina dispositio eius tempus tunc præsciuit: quo hunc postmodum ex præsenti uita subtraxit. Cùm ergo ita sit, q̃d est quod dicitur: quia iniqui sublati sunt ante tẽpus suum, nisi quòd omnes qui præsentem uitam diligunt, longiora sibi eiusdem uitæ spatia promittũt? Sed cùm eos mors superueniẽs à presenti uita subtrahit, eorum uitæ spatia quæ sibi longiora quasi in cogitatione tendere consueuerant, intercidit. De quibus rectè dicitur: Et fluuius subuertit fundamentum eorum.

Quòd reprobi in hac uita ciuitates ædificant, & delectationum suarũ solennia dedicant: sancti uerò dedicationem sabbati sui expectant. Cap. V

D Iniqui enim dum corde transire ad æterna negligunt, & cuncta præsentia fugitiua esse nõ intuentur: mẽtem in amore presentis uitæ figunt: & quasi longæ habitationis in ea sibi fundamẽtum construunt: quia in terrenis rebus per desiderium solidantur. Sic primus in terra Cain ciuitatem cõ-
Gen.4
struxisse describit: qui uidelicet peregrinus apertè monstratur: quia ipse in terra fundamẽtum posuit, qui à soliditate æternę patriæ alienus fuit. Peregrinus quippe à summis, fundamentum in infimis posuit, qui stationem cordis in terrena delectatiõe collocauit. Vnde & in eius stirpe Enoch, qui dedicatio interpretatur, primus nascit: in electorum uerò progenie Enoch septimus fuisse memorat: quia uidelicet reprobi in hac uita quæ antè est, semetipsos ædificãdo dedicant: electi uerò ædifica-

ædificationis suæ dedicationem in fine temporis, id est, in septimo tempore expectãt. Videas nãq; plurimos temporalia sola cogitare, honores quærere, ambiendis rebus inhiare, nil post hanc uitam requirere. Quid itaq; isti nisi in prima se generatione dedicant? Videas electos nil præsentis gloriæ quærere, libenter inopiam sustinere, mala mundi æquanimiter perpeti, ut possint in fine coronari. Electis ergo Enoch in septima generatione nascitur: quia sui dedicationem gaudij, in extremæ retributionis gloria requirunt. Et quia quotidiano
A temporis lapsu ipsa præsentis uitæ mortalitas decurrit: atq; reproborum dedicationem eosdem reprobos subtrahendo destruit: rectè de iniquis dicitur, Et fluuius subuertit fundamẽtum eorum: id
B est, ipse cursus mutabilitatis statum in eis subruit peruersæ constructionis. Sequitur: Qui dicebant Deo, Recede à nobis.] Hæc etiam beatum Iob dixisse quis ambigat? Sed quæ in eius dictis exposuimus, propter legentis fastidium replicare deuitamus. Sequitur: Et quasi nihil possit facere omnipotens, æstimabant eum.] In his quoq; sermo, & non sententia immutatur. Nam quod per beatum Iob dictum est: Quis est omnipotẽs ut seruiamus ei? hoc per Eliphas dicitur: Et quasi nihil possit facere omnipotens, æstimabant eum. Sequitur:

7 Cum ille implesset domos eorum bonis.] Malorum domos Dominus bonis implet: quia etiam ingratis sua dona non denegat: ut aut benignitatem conditoris erubescant, & ad bonitatem rede
C ant: aut redire omnimodo contemnentes, inde illic grauius puniãtur, unde hic et bonis Dei largioribus mala reddiderunt: ut duriora eos tunc supplicia puniant, quorũ hic malitiam nec dona uicerunt. Sequitur: Quorum sententia procul sit à me.] Hoc etiam per beatum Iob dictum est. Ait nanq; Quorum cõsilium longè sit à me, quamuis aliud sententia, atq; aliud consilium possit intelligi. Sententia quippe in ore est, consilium in cogitatione. Dum ergo Eliphas longè se à malorũ sententia, beatus uerò Iob à consilio optauit: constat nimirum, quia iste malorũ uerbis, ille uerò etiam cogitationi desiderat esse dissimilis. Sequitur:

Quòd iusti in hac uita in peccatis reproborũ tabescũt, adhuc de suo fine incerti, postmodũ uerò iam nõ habentes quod metuant, in interitu eorum gaudebunt, unaq; erit eis cum iudice & districtio & uoluntas. Caput VI.

Videbunt iusti, & lætabuntur, & innocẽs subsannabit eos.] Iusti cùm hic iniustos errare cõspiciũt, de errore pereuntiũ lætari nõ possunt. Si enim gaudẽt erroribus, iusti nõ sunt. Rursum si per insultationem lætantur, eo quòd tales non sunt, quales alios esse conspiciũt, omnino superbi sunt. Vnde & Pharisæus iustificationẽ perdidit: quia publicani meritis gaudendo se prætu-
Lucæ 18
lit, dicens: Gratias ago tibi, quia non sum sicut cæteri hominũ, raptores, iniusti, adulteri, uelut etiam hic publicanus. Rursum si dicimus quòd perfecto gaudio exultare iusti possunt de morte prauorũ: quale est in hoc mundo gaudium de ultione pec-
A cantium, in quo adhuc incerta est uita iustorum? Discernamus igitur tempora tremoris & exultationis. Vident etenim nunc iniustos iusti, & de eorum nequitia tabescunt. Cumq; eos perire conspiciunt, de sua quoq; uita suspecti fiunt. Quando ergo uidebunt iusti iniquorũ interitum & lætabuntur, nisi cùm districto iudici perfecta iam securitate exultationis inhęserint, cũ in illo extremo examine illorum damnationem conspiciunt, & de se iam quod metuant non habebunt? Nunc itaq; reprobos aspiciunt et gemunt, tunc aspiciunt & subsannant: quia eos exultando cõspiciunt, quos modò nec sine gemitu iniqua perpetrantes, nec sine metu uident pro iniquitate morientes. Vnde per
B hoc quod subditur: quia de damnatione eorũ ultima dicatur, ostenditur. nam protinus subinfertur:

Quòd gloria peccatorum succidetur in fine, & ipsas carnis reliquias quas in sepulchro deseruerat, diuina rursum accipiet, ut pariter flãma gehẽnæ corpus et animã affligat. Cap. VII.

Non ne succisa est erectio eorũ, & reliquias eorum deuorauit ignis?] Hic nanq; iniqui erecti sunt: quia hic prauis actionib. extolluntur, quia & peruerse agunt, & tamen pro peruersis actibus minimè feriuntur. Peccant & florẽt, peccata augent, & terrena bona multiplicant. Sed eorum erectio tunc succiditur, cùm uel à præsenti uita ad interitum, uel à conspectu æterni iudicis ad æternum gehennę incendium pertrahuntur. Qui
C etsi hic mortuam suam carnem relinquunt, ipsam quoq; in resurrectione recipiunt, ut cum carne ardeant, in qua peccauerũt. Sicut enim eorum culpa in mente fuit & corpore, ita eorũ pœna in anima erit pariter & carne. Quia ergo nec hoc eis erit à tormento liberum, quod hic mortuũ relinquũt, rectè nunc dicitur: Reliquias eorum deuorabit ignis. Sequitur: Acquiesce igitur ei, & habeto pa- 8
cem, & per hæc habebis fructus optimos. Suscipe ex ore illius legem, & pone sermones eius in corde tuo.] Culpa superbiæ est, docere meliorem. Quàm sæpe hæretici perpetrant, qui de his quæ prauè sentiũt, quasi docere catholicos præsumũt. Tũc enim eos putãt Deo acquiescere, si illos contigerit eorũ peruersitatibus cõsentire. Et acquie-
D scentibus pacem promittunt: quia contra eos qui sibi consentiunt, iam iurgari desistunt. Fructus autem optimos sibi consentientibus pollicent: quia eos solos bona opera agere existimãt, quos ad sua dogmata se trahere exultant. Quibus & hoc congruit quod adiungit: Suscipe ex ore illius legem. Quia ea quæ ipsi sentiũt, ex ore Dei procedere suspicãtur. Et pone sermones eius in corde tuo: ac si apertè astruat, dicens: Quos nunc uscq; in ore, & non in corde tenuisti. Quia enim eorum peruersa dogmata respuit, non eum uerba Dei in sensu, sed in ostensione habuisse criminant. Vnde quasi sub quãdam specie dulcedinis infundunt uirus pestiferæ persuasionis, ut uerba Dei Ecclesiã in corde suo ponere admoneant. Quæ si unquam à corde illius recessissent, ab illis talia nullatenus audiret. Sequitur: Si reuersus fuerit ad omnipotentem,

ædificaberis, & longè facies iniquitatem à tabernaculo tuo.] Fidelem populum hęretici à Deo discessisse existimãt: quia eum suis prædicationibus resistentem uident. Quem cùm malis pręsentibus afflictum conspiciunt, quasi per admonitionẽ ad conditoris gratiam trahere conãtur, dicẽtes: Si reuersus fueris ad omnipotentẽ, ædificaberis. Ac si apertè dicant: Quia nostris dogmatibus resistẽdo à Domino recessisti, idcirco à iustitiæ ædificatiõe destructus es. Tabernaculũ uerò aliquãdo accipimus habitaculũ corporis, aliquãdo uerò habitaculũ cordis. Nã sicut anima habitamus in corpore, ita per cogitationes habitamus in mente. Iniquitas ergo in tabernaculo mentis, est peruersa intentio in studio cogitationis. Iniquitas aũt in tabernaculo corporis, per expletionẽ operis actio carnalis. Eliphas itaq; quia amicus beati uiri extitit, quę clã uera sentiens, & tamen in his in quibus à rectitudine deuiat, hęreticorũ speciẽ tenens, beatũ Iob ex uirtutibus flagellatũ nesciens, errasse credidit, quem percussum uidit, eiq; si reuersus ad omnipotentem fuerit, pollicetur dicens: Longè facies iniquitatem à tabernaculo tuo. ac si patenter dicat: Quisquis ad Deum post errata reuertitur, in cogitatione simul & in opere mundatur. Sequitur:

Quòd infirmi sanante Deo ita conualescant, ut postmodum doctrinæ claritate effulgeant. Cap. VIII.

9 DAbit pro terra silicem, & pro silice torrentes aureos.] Quid per terram, nisi infirmitas actionis: quid per duritiam silicis, nisi fortitudo signatur? quid per torrentes aureos, nisi doctrinã intimæ claritatis accipimus? Omnipotens autem Deus ad se conuersis pro terra dat silicem: quia, p infirma actione fortitudinem tribuit robusti operis. Dat etiam pro silice torrẽtes aureos: quia pro robusto opere doctrinam multiplicat claræ prædicationis, ut peccator quisq; conuersus, & ex infirmo fortis existere ualeat, & in sua fortitudine usq; ad proferenda uerba intimæ claritatis exurgat, quatenus in eo & infirmitas actionis in qua uelut terra soluitur, bene uiuendi fortitudine solidetur, & rursus cùm sensus ex uita trahitur, ex ipsa fortitudine torrentes aurei defluant: quia in ore bene uiuentium doctrinæ claritas inundat. Sequitur: Eritq; omnipotens contra hostes tuos, & argentum coaceruabitur tibi.] Quos magis alios hostes patimur quàm malignos spiritus? Qui in nostris nos cogitationibus obsident, ut ciuitatem ualeant nostræ mentis irrumpere, eamq; sub sui iugo dominij captam tenere. Argenti autem nomine, sacra eloquia designari testatur Psalmista, qui
Psal. 11 ait: Eloquia Domini eloquia casta, argẽtum igne examinatum. Et sæpe cùm eloquijs sacris intendimus, malignorum spirituum insidias grauius toleramus: quia menti nostræ terrenarum cogitationum puluerem aspergunt, ut intentionis nostræ oculos à luce intimæ uisionis obscurent. Quod ni
Psal. 118 mirum Psalmista pertulerat, cùm dicebat: Declinate à me maligni, et scrutabor mandata Dei mei. uidelicet patenter insinuans: quia mandata Dei perscrutari nõ poterat, cùm malignorũ spirituum insidias in mẽte tolerabat. Quod etiã in Isaac opere sub Allophylorũ prauitate cognoscimus designari, qui puteos quos Isaac foderat, terræ congerie replebãt. Hos enim nos nimirum puteos fodimus, cũ in Scripturæ sacrę abditis sensibus alta penetramus. Quos tamẽ occultè replent Allophyli, quãdo nobis ad alta tẽdentibus, immũdi spiritus terrenas cogitationes ingerũt, & quasi inuentam diuinæ scientiæ aquã tollunt. Sed quia nemo hos hostes sua uirtute superat, per Eliphas dicit: Eritq; omnipotens cõtra hostes tuos, & argentũ coaceruabitur tibi. Ac si apertè diceretur: Dũ malignos spiritus Dominus sua à te uirtute repulerit, diuini intus eloquij talentũ lucidũ excrescit. Sequitur:

Quòd diuitibus affluunt multiplices intellectus, qui in Scripturis sanctis discernere sciunt. Cap. IX.

TVnc super omnipotentem delicijs afflues.] 10 Super omnipotentem delicijs affluere, est in amore illius Scripturę sacrę epulis satiari. In cuius nimirum uerbis tot delicias inuenimus, quot ad profectum nostrum intelligentiæ diuersitates accipimus, ut modò nuda nos pascat historia, modò sub textu literæ uelata medullitùs nos reficiat moralis allegoria, modò ad altiora suspendat cõtemplatio, in præsentis uitæ tenebris iam de lumine æternitatis intermicans. Et sciendum q; quisquis delicijs affluit, in quadam sui remissione soluitur, atq; à laboris studio quasi ex lassitudine relaxatur: quia nimirum anima, cùm internis delicijs abundare cœperit, terrenis iam operibus incubare minimè consentit, sed amore conditoris capta, & sua captiuitate iam libera, ad contemplandã eius speciem deficiendo suspirat, & quasi lassescendo conualescit: quia dum sordida onera portare iam non ualet, ad illum per quietem properat quẽ intus amat. Hinc etiam in admiratione sponsæ scriptum est: Quę est ista quæ ascendit de deserto de-
Cant. 8 licijs affluens? Quia nimirum sancta Ecclesia nisi uerborũ Dei delicijs affluereat, de deserto uitę præsentis ascendere ad superiora non posset. Delicijs ergo affluit, & ascendit: quia dum mysticis intelligentijs pascitur, ad superna quotidie contemplanda subleuatur. Hinc etiam Psalmista ait: Et nox il-
Psal. 138 luminatio mea in delicijs meis: quia dum per intellectum mysticũ studiosa mens reficitur, iam in ea uitæ præsentis obscuritas fulgore diei subsequentis illuminatur, ut etiam in huius corruptionis caligine in intellectũ illius uis futuri luminis erumpat, & uerborum delicijs pasta prægustãdo discat, quid de pabulo ueritatis esuriat. Sequitur:

Et leuabis ad Deum faciem tuam.] Ad Deũ faciem leuare, est cor ad sublimia inuestiganda attollere. Nam sicut per corporis faciem homini, ita per interiorem imaginem Deo noti atq; conspicabiles sumus. Cũ uerò reatu culpæ deprimimur, ad Deum leuare cordis nostri faciem ueremur. Dum enim nulla bonorum operum cõfidentia fulcitur, intueri summa mens trepidat: quia ipsa se conscientia accusat. Cùm uerò iam pœnitẽtiæ lamentis

culpa

culpa diluitur, & sic perpetrata plangunt, ut plangenda minimè perpetrẽtur, magna menti fiducia nascit, & ad cõspiciẽda supernæ retributiõis gaudia cordis nostri facies leuatur. Sed hæc Eliphas rectè diceret, si infirmũ moneret. Cùm uerò iustũ uirũ propter flagella despicit, quid aliud q; uerba scientiæ nesciens fundit? Quæ nimirũ dicta si ad hęreticorũ typum ducimus, ipsi falsis promissionibus ad Deũ nos faciem leuare pollicentur. Ac si fideli populo patenter dicant: Quamdiu prædicationẽ nostram nõ sequeris, cor in infimis premis. Quia uerò Eliphas beatũ Iob ad Deũ reuerti admonuit, à quo uidelicet idẽ uir beatus nunquã recessit, adhuc pollicẽdo subiungit: Rogabis eum, & exaudiet te. Rogant quippe Dominum, sed e-
B xaudiri minimè merẽtur, qui iubẽtis Domini præ
Prou. 18 cepta contemnunt. Vnde scriptum est: Qui declinat aurem suam ne audiat legem, oratio eius erit execrabilis. Quandiu ergo Eliphas beatũ Iob nõ exaudiri credidit, hunc nimirũ in suo opere erras-
11 se iudicauit. Vnde & adhuc subdit: Et uota tua reddes.] Qui uota uouit, sed hæc præ infirmitate
Cur uolenti bonũ posse subtrahatur soluere non ualet, ei ex peccati pœna agitur, ut uolenti bonũ posse subtrahatur. Cùm uerò in cõspectu intimi iudicis ea quæ obstitit culpa detergitur, fit protinus ut uotũ possibilitas sequatur. Sequitur: Decernes rẽ, & ueniet tibi.] Hoc esse proprium infirmantiũ iudicium solet, ut tanto quempiam existiment iustũ, quanto hunc adipisci con-
Cur bona iustis subtrahta, tribuantur iniustis spiciunt omne quod appetit: cùm uidelicet noueri mus nonnunquam bona terrena iustis subtrahi, quæ largo munere tribuuntur iniustis: quia & desperatis ægris medici quicquid poposcerint, dari præcipiunt, & eis quos reduci posse ad salutẽ præuident, quę appetunt dari contradicunt. Sed si dicta hæc Eliphas de bonis spiritalibus intulit, scien dũ quòd res decernitur & uenit, cùm uirtus quæ ex desiderio appetitur, largiente Deo etiam effectu prosperatur. Vnde & adhuc subditur:

Quòd apud Deum nulla est iustitia hominis, si eam extollit arrogantia mentis. Cap. X.

ET in uijs tuis splendebit lumen.] In uijs quippe iustorum lumen splendere, est per mira opera uirtutũ signa suę claritatis aspergere, ut quocunq; per intentionem pergunt, ab intuentiũ cor-
D dibus peccati noctem excutiant, & exemplo sui operis in eis iustitiæ lumen fundant. Sed quantali bet sit iustitia operis, apud internũ iudicem nulla est, si hanc eleuat tumor mẽtis. Vnde & subditur:

Qui enim humiliatus fuerit, erit in gloria, & qui inclinauerit oculos suos, ipse saluabitur.] Quæ nimirum sententia à ueritatis ore non discrepat, di-
Luc. 14 centis: Omnis qui se exaltat, humiliabitur: & qui se humiliat, exaltabitur. Vnde & per Salomonẽ
Prou. 18 dicitur: Antequam conteratur, exaltatur cor hominis, & antequam glorietur, humiliatur. Rectè autem dicitur: Qui inclinauerit oculos suos, ipse saluabitur: quia quantum per membrorum ministerium deprehendi potest, prima superbiæ ostensio esse in oculis solet. Hinc enim scriptum est: Et
A oculos superborum humiliabis. Hinc de ipso superbientium capite dicitur: Omne sublime uidet. Psal. 17
Hinc de illa quæ ei per infidelitatem adhæsit, scri- Iob. 41
ptũ est: Generatio cuius excelsi sunt oculi, & pal- Prou. 30
pebræ eius in altũ surrectæ. Oculos ergo inclinare, est nullum respiciendo despicere, sed seminorem atq; imparem cunctis quos aspicit, æstimare. Saluabitur itaq; qui oculos inclinat: quia qui falsum superbiæ uerticem deserit, ueritatis altitudinem ascendit. Sequitur: Saluabitur innocens, saluabitur autem munditia manuũ suarum.] Quę scilicet sententia si de cœlestis regni retributione promittitur, ueritate fulcitur: quia cùm de Deo scriptum sit, Qui reddit unicuiq; secundum ope-
B ra eius: illum in extremo examine iustitia æterni Rom. 2
iudicis saluat, quem hic eius pietas ab immundis Quẽ iustitia
operibus liberat. Sin uerò ad hoc saluari quisque saluet in extremo examine
hic munditia manuum suarum creditur, ut suis uiribus innocens fiat, proculdubio erratur: quia si superna gratia nocentem non præuenit, nunquam Nota errorẽ
profectò inueniet quem remuneret innocentem. Vnde ueridici Moysis uoce dicitur: Nullus q; a- Exo. 34
pud te per se innocẽs est. Superna ergo pietas pri- Supern. pietas prius agit in nobis
us agit in nobis aliquid sine nobis, ut subsequente aliquid sine nobis
quoq; nostro libero arbitrio, bonum quod iam ap 12
petimus, agat nobiscum: quod tamen per impensam gratiam in extremo iudicio ita remunerat in nobis, ac si solis processisset ex nobis. Quia enim
diuina nos bonitas, ut innocẽtes faciat, præuenit,
C Paulus ait: Gratia autem Dei sum id quod sum. Et 1. Cor. 15
quia eãdem gratiam nostrum liberum arbitrium sequitur, adiungit: Et gratia eius in me uacua non fuit, sed abundantius illis omnibus laborauí. Qui dum se de se nihil esse conspiceret, ait: Non autem Ibidem
ego. Et tamen quia se esse aliquid cum gratia inuenit, adiunxit: Sed gratia Dei mecum. Non enim diceret Mecum, si cum præueniente gratia subsequens liberum arbitrium non haberet. Vt ergo se sine gratia nihil esse ostenderet, ait: Nõ ego. Vt uerò se cum gratia operatum esse per liberum arbitrium demõstraret, adiũxit: Sed gratia Dei mecum. Munditia itaq; manuum suarum innocens saluabitur: quia qui hic præuenitur dono, ut innocens fiat, cùm ad iudicium ducitur, ex merito renumeratur. Quæ cũ cta Eliphas, sicut prædictum
D est, etsi rectè protulit, cui tamen proferret ignora-
uit: quia docere meliorem non debuit, sed audire. Quæ tamen omnia per typum, hæreticorum pro- Typus hæreticorum.
missionibus congruunt: qui cùm fideles quosque in præsenti uita afflictos inueniunt, eos ex culpa perfidiæ percussos arbitrantur, eisq; si sua dogmata sequantur, salutem innocentiæ per bonorum operum munditiam promittunt. Sed mens fidelium tanto eos altius despicit, quanto illos innocentiam non uidet habere quam pollicentur. Vn de bene per Salomonem dicitur: Frustra iactatur Prou. 1
rete ante oculos pennatorum. Pennati quippe sunt bonorum spiritus, qui dum ad altiora per spẽ ueritatis euolant, apposita prauorum hominum deceptionis retiacula declinant. Sequitur:

Caput uigeſimumtertium beati Iob.

RESpõdens autem Iob ait: Nunc quoq; in amaritudine eſt ſermo meus, & manus plagæ meæ aggrauata eſt ſuper gemitum meũ. Quis mihi tribuat ut cognoſcã & inueniã illũ, & ueniã uſq; ad ſoliũ eius? Ponã corã eo iudiciũ, & os meũ replebo increpationib. ut ſciam uerba quæ mihi reſpondeat, & intelligã quid loquatur mihi. Nolo multa fortitudine contendat mecum, nec magnitudinis ſuæ mole me premat. Proponat æquitatem contra me, perueniet ad uictoriam iudicium meum. Si ad Orientem iero, non apparet. Si ad Occidentem, non intelligam eum. Si ad ſiniſtram, quid agam? Non apprehendam eum. Si me uertam ad dexteram, nõ uidebo illum. Ipſe uerò ſcit uiam meã, & probabit me quaſi aurum quod per ignẽ tranſit. Veſtigia eius ſecutus eſt pes meus, uiam eius cuſtodiui, & nõ declinaui ex ea. A mandatis labiorum eius non receſsi, & in ſinu meo abſcondi uerba oris eius. Ipſe enim ſolus eſt, & nemo auertere poteſt cogitationẽ eius, & anima eius quodcunq; uoluit hoc fecit. Cùm expleuerit in me uoluntatẽ ſuã, & alia multa ſimilia præſtò ſunt ei. Et idcirco à facie eius turbatus ſum, & conſiderans eum, timore ſollicitor. Deus molliuit cor meũ, & omnipotens conturbauit me. Non enim perij propter imminentes tenebras, nec faciem meam operuit caligo.

Quòd iuſti quanto plus in hoc mundo laborant, tanto amplius contemplari Deum deſiderant. Cap. XI.

RESpondens autem Iob dixit: Nunc quoq; in amaritudine eſt ſermo meus, & manus plagæ meæ aggrauata eſt ſuper gemitũ meum.] More ſuo beatus Iob planioribus uerbis inchoat, ſed dicta ſua alta myſterij proſecutione conſummat. Mederi quippe dolor afflicti ex amicorum conſolatione debuerat: ſed quia conſolatio ad blandimẽta fallacię erupit, afflicti dolor inhorruit. Quia enim Eliphas ſpondere conuerſo meliora non timuit, quaſi ex noxio medicamine uulnus creuit. Vnde rectè dicitur: Nunc quoq; in amaritudine eſt ſermo meus, & manus plagæ meæ aggrauata eſt ſuper gemitum meum: quia uidelicet inordinatæ conſolationis intentio, percuſſionẽ quam minuere debuit, multiplicauit. In quibus nimirũ uerbis per typum ſanctę Eccleſię etiam fideliũ dolor exprimit, qui eo amplius gemũt, quo malos blandiri conſpiciunt, qui iuxta Pauli uocem: Per dulces ſermones & benedictiones ſeducũt corda innocentium. Quæ etiã uerba ad conſiderandam ſubtilius mentem fidelium rectè referuntur. Qui eſſe ſine amaritudine neſciunt, etiã ſi in hoc mundo proſperari uideantur. Quibus cùm aduerſitas euenit, cum quem inuenit, ingeminat dolorẽ. Vnde rectè dicitur: Nunc quoq;.] ut apertè monſtretur: quia electorum mens ſine amaritudine & in proſperitate nõ fuerit. Bene autem dicitur: Et manus plagæ meæ aggrauata eſt ſuper gemitũ meũ. Manus quippe plagæ eſt fortitudo percuſſionis. Primã nanq; percuſſionẽ ſuam electi conſiderãt: quia à conditoris ſui viſione diuiſi ſunt: quia nequaq; illuminationis intimæ claritate perfruũtur, ſed in præſentis uitæ exilio quaſi in cæcitatis loco relegati gemunt. Semper ergo habẽt in hac manu plagæ gemitum ſuum. Sed cùm adhuc etiã aduerſa in hac uita accidunt, manus plagæ eorũ etiã ſuper gemitũ grauatur. Erat enim plagæ gemitus etiã cùm præſentis uitæ aduerſa deeſſent. Sed amaritudo primæ percuſſionis, ex tentatione creſcit aduerſitatis. Dicit ergo: Et manus plagæ meæ aggrauata eſt ſuper gemitũ meũ: quia iuſtũ quẽq; in hac uita aduerſitas nõ lętũ perculit, ſed in eo dolorẽ uulneris multiplicauit. Fit tamẽ miro omnipotẽtis Dei moderamine, ut cũ in hoc mũdo mẽs iuſti aduerſitatib. plus laborat, autoris ſui cõtẽplandam faciẽ amplius ſitiat. Vnde hic aptè ſubiũgit:

Quòd electi dum Deum cognoſcunt per fidem, deſiderent uidere per ſpeciem: & cùm fidei oculis eum præſentem angelis quaſi in ſolio ſuo intuentur, inueniunt apud ipſum cauſas rationabiles et iuſtas quæ extrinſecus uidẽtur iniuſtæ. Ca. XII.

QVis mihi tribuat, ut cognoſcã & inueniam illũ, & ueniã uſq; ad ſoliũ eius? Electus quiſque niſi Deũ cognouiſſet, utiq; nõ amaret. Sed aliud eſt cognoſcere per fidẽ, atq; aliud per ſpeciẽ: aliud inuenire per credulitatẽ, aliud per cõtemplationẽ. Ex qua re agit, ut electi omnes eum quẽ fide cognouerũt, uidere quoq; per ſpeciẽ anhelent. Cuius amore flagrantes æſtuant: quia eius dulcedinis ſuauitatẽ iam in ipſa ſuæ fidei certitudine deguſtãt. Quod bene ille in Geraſenorũ regione ſanatus à dæmonibus deſignat, qui uult abire cũ Ieſu: ſed ei à magiſtro ſalutis dicitur, Redi in domum tuã, & narra quãta tibi fecerit Deus. Amanti enim adhuc dilatio imponit, ut ex dilati amoris deſiderio, meritũ retributionis augeatur. Fit ergo nobis omnipotens Deus dulcis in miraculis, & tamen in ſua celſitudine manet occultus, ut et quiddam mõſtrando de ſe, occulta nos inſpiratione in ſuo amore ſuccendat, & tamẽ in abſcõdendo maieſtatis ſuæ gloriam, amoris ſui uim per æſtũ deſiderij augeat. Niſi enim ſanctus uir uidere hunc in ſua maieſtate quæreret, nõ utiq; ſubinferret: Et ueniam uſq; ad ſoliũ eius. Quid nanq; eſt ſoliũ Dei, niſi illi angelici ſpiritus, qui Scriptura teſte, throni uocati ſunt? Qui ergo uſq; ad ſolium Dei uenire uult, quid aliud q̃ intereſſe angelicis ſpiritibus cõcupiſcit, ut nulla iam defectiua temporũ momẽta ſuſtineat, ſed ad permanentem gloriam in cõtemplatione æternitatis exurgat. Quæ tamẽ uerba etiã in hac uita poſitis iuſtis cõueniunt. Nam cùm cõtra uotum ſuum atq; deſiderium quodlibet agi cõſpiciunt, ad occulta Dei iudicia recurrunt, ut in eis uideant quia inordinatè intus non diſponitur, quod inordinatum foris currere uidetur. Cùm enim præſidentem angelicis ſpiritibus creatorem omnium, fidei oculis cõtemplantur, ad eius nimirum ſolium ueniunt. Et quia cõſiderant quoniam is qui mirè angelos regit iniuſtè homines non diſponit, profectò inueniunt cauſales rationes q̃ iuſtæ ſint, dum ipſę cauſæ extrinſecus uideantur iniuſtæ: dumq; id humiliter faciunt, ſemetipſos ſæpe in ſua uoluntate reprehendunt, ſua in ſe nonnunquam uota diijudicant, dũ meliora eſſe ea quæ diſponit cõditor, pẽſant. Vnde bene adhuc ſubdit:

Quòd qui ſubtile Dei iudicium intuetur, amaritudine pœnitentiæ ſeipſum perſequitur. Cap. XIII.

PONã corã eo iudiciũ, & os meũ replebo increpationibus.] Corã Deo iudiciũ ponere, eſt intra ſecretũ mẽtis per fidei cõtemplationẽ ad tremendũ examen maieſtatis illius, oculos noſtrę cõſideratiõis aperire, quid peccator homo merea tur attendere, & occultus nũc & tacitus iudex q̃ terribilis pòſt appareat cõſiderare. Ex qua re agitur ut ad cognitionẽ ſui anima ſubtilius reuocet, et quo occultũ iudicẽ ſuũ magis terribile uidet, eo de ſuis actibus formidolo ſius anguſtet. Anxie tre pidat, culpas ſuas lamẽtis inſequit, pœnitẽdo increpat, qualẽ fuiſſe ſe meminit. Vnde nunc quoq; poſtquã dictũ eſt: Ponã corã eo iudiciũ, rectè ſubiungit: Os meũ replebo increpationibus. Qui enim ſibi in cõſpectu Dei iudiciũ ponit, os ſuũ increpationibus replet: quia dũ ſubtile examen tremendi cõtra ſe iudicis cõtemplatur, amarę ſe pœnitentiæ inuectione perſequitur. Sæpe autẽ dum culpas noſtras penſare negligimus, quæ earum reprehenſio in iudicio ſequatur, ignoramus: dũ uerò eas pœnitendo perſequimur, quid nobis de eis iudex in ſuo examine dicere poſſit, inuenimus. Vnde adhuc aptè ſubiungit: Vt ſciã uerba quæ mihi reſpondeat, & intelligã quid loquat mihi.] Tũc enim culpas plangimus, cùm penſare cœperimus. Sed tũc ſubtilius penſamus, cùm ſollicitius plangimus, atq; ex lamentis in corde noſtro plenius naſcit, quid peccãtibus diuina diſtrictio minatur, quæ erunt illa reproborũ improperia, qui terror, quæ implacabilis maieſtatis animaduerſio. Tãta em tũc Dominus reprobis iratus dicit, quanta eos pati ex æquitate permiſerit. Quæ nimirum uerba animaduerſiõis illius, iuſti dũmodo ſollicitè metuũt, euadũt. Sed qs in illo examine inuenirĩ iuſtus ualeat, ſi ſecũdũ ſuæ fortitudinis maieſtatẽ, uitã hominũ diſcutiat Deus? Aptè ergo ſubiũgit:

Quòd nihil nobis fortitudo diuina prodeſſet, niſi nobis per aſſumptam humanitatem congrueret. Cap. XIIII.

NOlo multa fortitudine contendat mecum, nec magnitudinis ſuæ mole me premat.] Mens etenim quãlibet iuſti, ſi ab omnipotẽte Domino diſtrictè iudicãt, mole magnitudinis premitur. In quibus nimirum uerbis hoc quoq; intelligendũ eſt, q̃ ſanctus uir dũ Dei fortitudinẽ deuitat, quid eius aliud q̃ infirmitatem deſiderat? Et ſcriptũ eſt: Quod infirmũ eſt Dei, fortius eſt hominibus. Vnde & protinus adiũgit: Proponet æquitatẽ contra me, & perueniet ad uictoriã iudicium meũ. Quis enim alius niſi mediator Dei & hominum homo Chriſtus Ieſus æquitatis nomine deſignatur? de quo ſcriptũ eſt: Qui factus eſt ſapiẽtia nobis à Deo, & iuſtitia. Quæ ſcilicet iuſtitia dũ in hunc mundum contra uias peccatorũ uenit, antiquũ hoſtẽ uiricimus, à quo capti tenebamur. Dicat ergo: Nolo multa fortitudine contendat mecum, nec magnitudinis ſuę mole me premat: proponat æquitatẽ cõtra me, et perueniet ad uictoriã iudiciũ meũ: id eſt, ad redarguendas uias meas incarnatũ filiũ mittat, & tunc inſidiantẽ aduerſariũ per abſolutionis meę iudiciũ uictor excludã. Si enim in diuinitatis fortitudine ſic unigenitus filius inuiſibilis maneret, ut nil de noſtra infirmitate ſuſciperet, infirmus homo ad eũ inuenire acceſſum gratiæ quando potuiſſet? Cõſideratũ quippe pondus eius magnitudinis opprimeret potius q̃ iuuaret. Sed fortis ſuper omnia, apparuit infirmus inter omnia, ut dum nobis ex aſſumpta infirmitate cõgrueret, ad permanentẽ nos ſuã fortitudinẽ eleuaret. In altitudine enim ſua diuinitas à nobis utpote paruulis apprehẽdi non potuerat, ſed ſtrauit ſe hominibus per † humilitatẽ, & quaſi in iacẽtẽ ascendimus: ſurrexit, & leuati ſumus. Vnde hoc quoq; mox ſubdit, per quod diuinitas inuiſibilis atq; incõprehenſibilis demõſtret. Nam ſequitur:

Quòd Deus implẽs omnia, ſi in parte quæritur, nõ inuenitur. Caput XV.

SI ad orientẽ iero, nõ apparet: ſi ad occidẽtem, nõ intelligã eum: ſi ad ſiniſtrã, quid agã? Non apprehẽdã eum. Si me uertã ad dexterã, nõ uidebo illũ.] Creator quippe omniũ in parte non eſt: quia ubiq; eſt. Et tũc minus intuenit, quãdo is qui totus ubiq; eſt, in parte quæritur. Incircũſcriptus nãq; ſpiritus omnia intra ſemetipſum habet, quæ tamẽ & implendo circũdat, & circũdãdo implet, & ſuſtinẽdo tranſcendit, et tranſcendẽdo ſuſtinet. Bene aũt poſtquã dictũ eſt: Si ad orientẽ iero, nõ apparet: ſi ad occidentẽ, non intelligam eum: ſi ad ſiniſtrã, quid agã? Non apprehendã eũ. ſi me uertã ad dexterã, non uidebo illũ, ilico adiunxit, Ipſe uerò ſcio uiã meam. ac ſi apertè dicat: Videre nõ ualeo uidentẽ me, et eũ qui me ſubtiliter intuetur, intueri non poſſum: ut uidelicet oſtẽdat quia tanto cautius formidandus eſt, quanto conſpicabilis non eſt. Qui enim ita nos aſpicit, ut à nobis aſpici nequeat, eo magis timendus eſt, quo cuncta uidens minimè uidetur. Cùm enim contra nos latẽtę quempiam in inſidijs credimus, eo illũ amplius metuimus, quo minimè uidemus. Cumq; eius inſidias nequaquã deprehẽdimus ubi ſunt, et ibi eas metuimus ubi non ſunt. Creator autẽ noſter qui ubiq;

ubicq; totus est, et cernens cuncta nõ cernitur, tãto magis metuẽdus est, quãto inuisibilis permanẽs, de nostris actibus quãdo & quid decernat ignoratur. Quæ tamen uerba intelligi & aliter possunt. Ad orientẽ quippe imus, cùm mentẽ in cõsideratione maiestatis eius attollimus. Sed nõ apparet: quia qualis in natura sua est, à cogitatione mortali uideri non præualet. Si ad occidentem, non in-
16 telligam eum. Ad occidentem imus, cùm subleuatum in Deo cordis oculum, sed ipsa immensitate luminis reuerberatum, ad nosmetipsos reducimus, & lassati discimus ualde super nos esse quod quærebamus, nostramq; mortalitatem cõsiderantes, indignos nos adhuc esse deprehendimus, qui immortalem uidere ualeamus. Si ad sinistrã, quid agam? Non apprehendam eum. Ad sinistram ire, B est peccatorum delectationibus consentire. Et nimirum constat, quia Deum apprehẽdere non ualet, qui adhuc in delectatione peccati per sinistrã iacet. Si me uertam ad dexteram, non uidebo illum. In dexteram proculdubio uertitur, qui de uirtutibus eleuatur. Sed Deum uidere nõ ualet, qui priuata lætitia de bonis actibus gaudet; quia in eo cordis oculum tumor elationis premit. Vnde be-
Deut.17 ne aliàs dicitur: Non declines ad dexteram aut ad sinistram. In quibus cunctis plerunq; se anima discutit, nec tamen plenè deprehẽdere semetipsam ualet. Vnde hic aptè subdit: Ipse uerò scit uiam meam.] ac si patenter dicat: Ego me & districtè discutio, & perfectè scire non possum: & tamen ille quem uidere non ualeo, uidet subtiliter cuncta quæ ago. Sequitur: Et probabit me quasi aurum quod per ignem transit.] Aurum in fornace ad naturæ suæ claritatem proficit, dum sordes amittit. Quasi aurum ergo quod per ignem trãsit, probantur animæ iustorum, quibus exustione tribulationis & subtrahuntur uitia, & merita augentur. Nec elationis fuit, q; sanctus uir in tribulatione se positũ auro cõparauit: quia qui Dei uoce iustus ante flagella dictus est, non idcirco tentari permissus est, ut in eo uitia purgarentur, sed ut merita crescerent. Aurum uerò igne purgatur. Minus ergo de se æstimauit ipse quàm erat, dum tribulationi traditus, purgari se credidit, qui purgandum in se aliquid non habebat. Sciẽdum uerò est, quia quamuis de se humilia sentiat animus iustorũ, ea tamen D quæ agunt, quàm sint recta conspiciunt, sed de eorum rectitudine nõ presumunt. Vnde adhuc subditur: Vestigia eius secutus est pes meus. Viam eius custodiui, & non declinaui ex ea. A mandatis labiorũ eius non recessi, & in sinu meo abscondi uerba oris eius.] Sed in his omnibus an se esse aliquid existimet, uideamus. Sequitur:

Quòd solus Deus principaliter & immobiliter est, de quo per Moysen dictũ est, Qui est, misit me ad uos. Cap. XVI.

IPse enim solus est.] Qua sententia subiuncta ostendit: quia in tot bonis quę egerat, nil esse se credidit. Sed hæc ipsa superius uerba repetẽtes, ut possumus perstringamus. Vestigia eius secutus est pes meus. Quasi quidam nãq; gressus Dei sunt quas cernimus operationes eius, quibus bonus quisq; malusq; regitur, quibus iusti iniustiq; suis ordinibus disponuntur, quibus & subiectus quisque ad meliora quotidie ducit, & aduersus ad deteriora corruens toleratur. De quibus nimirũ gressibus ppheta dicebat: Visi sunt gressus tui Deus. Nos itaq; cùm uirtutem longanimitatis atq; pietatis eius intuemur, & intuentes imitari contendimus, quid aliud quàm gressuũ eius uestigia sequimur? quia extrema quædã eius operationis imitamur. Hæc enim patris sui uestigia ueritas admonebat imitari, cũ diceret: Orate pro persequentibus Matth.5
& calumniãtibus uos, ut sitis filij patris uestri qui in cœlis est, qui solem suũ oriri facit super malos et bonos. Potest tamen beatus Iob qui certa fide 17
B iã dixerat, Scio q; redemptor meus uiuit, & in nouissimo die de terra surrecturus sum, sic in futura operatione incarnandæ sapientię intendere, sicut nos eiusdem sapientiæ iam præterita opera per fidem uidemus, q; mediator Dei & hominũ benignus ad tribuendũ, humilis ad sustinendũ, patiens ad exemplũ præbendũ fuerit. Cuius nimirũ uitam dum beatus Iob superno spiritu repletus, sollicita intentione conspiceret, futurã mansuetudinis illius humilitatẽ præuidens, quasi ad exemplũ sibi propositũ recurrit, ut quicquid in hac uita ageret, ad imitationis illius uestigia ligaret, quatenus qui occultæ dispositionis eius sublimia uidere nõ poterat, quasi in terra conspiciens ad imitationem eius uestigia teneret. De quibus eius uestigijs per
C Petrum dicitur: Christus passus est pro nobis, uo- 1.Pet.2
bis reliquẽs exemplũ, ut sequamini uestigia eius. De quo adhuc subditur: Viam eius custodiui, & non declinaui ex ea.] Custodit etenim & non declinat, qui hoc ubi intendit operatur. Custodire quippe per intentionem, est non declinare per operationem. Hæc nanq; est sollicitudo iustorũ, ut actus suos quotidie iuxta uias ueritatis examinent, & eas sibi in regulã proponentes, à rectitudinis earũ tramite nõ declinẽt. Super semetipsos quippe quotidie ire contẽdunt, & q; in uirtutum uerticem prouehuntur, cauta reprehensione diiudicant quicquid de eis ex semetipsis remanet infra semetipsos, & totos se illò festinãt trahere, ubi se inueniunt ex parte peruenisse. Sequit: A mandatis labiorũ eius non recessi.] Sicut bene obse-
D quentes famuli dominorũ suorum uultibus semper intenti sunt, ut ea quæ præceperint, festinè audiant & implere contendant: sic iustorũ mentes per intentionẽ suam omnipotenti Domino assistũt, atq; in scriptura eius quasi os eius intuent: ut quia per eã Deus loquit omne qd uult, tãto à uoluntate eius nõ discrepẽt, quãto eandẽ uoluntatẽ illius in eius eloquio agnoscunt. Vnde fit, ut eius uerba nõ per eorũ aures superuacuè transeant, sed hæc in suis cordib. figãt. Vnde hic subdit: Et in sinu meo abscõdi uerba oris eius.] In sinu etenim cordis uerba oris eius abscõdimus, quãdo mandata illius nõ trãsitoriè, sed implẽda opere audimus. Hinc est q; de ipsa matre uirgine scriptum est: Ma- Luc.2
ria aũt conseruabat omnia uerba hæc, cõferens in corde

corde suo. Quæ nimirũ uerba & cùm ad operatio- A
nem prodeunt, in sinu cordis absconsa latẽt, si per hoc quod foris agit, intus agentis animus non eleuatur. Nã cùm conceptus sermo ad opus ducitur, si per hoc humana laus quæritur, sermo Dei in sinu mentis proculdubio non occultatur. Sed nosse uelim beate uir, cur te tanta intentione examines,
18 cur tanta sollicitudine astringas. Sequit: Ipse enim solus est, & nemo auertere potest cogitationes eius.] Nunquid namq; non sunt angeli & homines, cœlũ & terra, aer & maria, cũcta uolatilia, quadrupedia, atq; repentia? Et certè scriptum est:
Gen.1 Creauit, ut essent omnia. Cùm ergo in rerũ natura tam multa sint, cur beati uiri uoce nunc dicit: Ipse enim solus est? Sed aliud est esse, aliud principaliter esse, aliud mutabiliter, atq; aliud immutabili- B
ter esse. Sunt enim hęc omnia, sed principaliter nõ sunt: quia in semetipsis minimè subsistunt, & nisi gubernantis manu teneant, esse nequaq; possunt. Cuncta namq; in illo subsistunt, à quo creata sunt, nec ea quæ uiuunt, sibimetipsis uitã tribuunt, neq; ea quæ mouentur & non uiuunt, suis nutibus ad motũ ducuntur: sed ille cuncta mouet, qui quædã uiuificat, quædã uerò non uiuificata in extremã essentiã mirè ordinans seruat. Cuncta quippe ex nihilo facta sunt, eorumq; essentia rursum ad nihilũ tenderet, nisi eam author omniũ regiminis manu retineret. Omnia itaq; quæ creata sunt, per se nec subsistere præualent, nec moueri, sed in tantũ subsistunt, in quantũ ut esse debeant acceperũt: in tan- C
tum mouentur, in quantum occulto instinctu disponuntur. Ecce enim peccator flagellandus est de rebus humanis. Arescit in eius laboribus terra, concutitur in eius naufragijs mare, ignescit in eius sudoribus aer, obtenebrescit contra eum inundationibus cœlum, inardescunt in eius oppressionibus homines, mouẽtur in eius aduersitate & angelicæ uirtutes. Nunquid nam hæc quæ inanimata, uel quæ uiuentia diximus, suis instinctionibus, & non magis diuinis impulsionibus agitant? Quicquid est itaq; quod exterius sæuit, per hoc ille intrendus est qui hoc interius disponit. In omni igitur causa solus ipse intuendus est, qui princi-
Exod.3 paliter est, qui etiã ad Moysen dicit: Ego sum qui sum. Sic dices filijs Israel: Qui est, misit me ad uos. Cùm itaq; flagellamur per ea quæ uidemus, illum D
debemus sollicitè metuere, quẽ non uidemus. Vir itaq; sanctus despiciat quicquid exterius terret, quicquid per essentiã suam nisi regeretur, ad nihilum tenderet, & mẽtis oculo suppressis omnibus intueatur unũ, in cuius essentiæ comparatione esse nostrum nõ esse est, & dicat: Ipse enim solus est. de cuius mox immutabilitate aptè subiungitur:

Quòd sententiam Dei licet quidam deprecando auerterint, hoc ipsum erat apud eius clementiam, ut sic fieri posset. Caput XVII.

ET nemo auertere potest cogitationẽ eius.] Sicut enim immutabilis natura est, ita immutabilis cogitatione. Cogitationẽ quippe eius nullus auertit: quia nemo resistere occultis eius iudi- A
cijs præualet. Nam & si fuerũt quidam qui deprecationibus suis eius cogitationẽ auertisse uideantur, ita fuit eius interna cogitatio, ut sententiam illius auertere deprecando potuissent, & ab eo acciperent quod agerent apud ipsum. Dicat ergo: Et nemo auertere poterit cogitationẽ eius: quia semel fixa iudicia mutari nequaquã possunt. Vnde scriptũ est: Præceptũ posuit, & non præteribit. Et Psal.148
rursum: Cœlũ & terra transibunt, uerba autẽ mea Luc.21
non transibunt. Et rursum: Non enim cogitationes meæ, sicut cogitationes uestræ: neq; uiæ meæ, Esa.55
sicut uiæ uestræ. Cùm ergo exterius mutari uidetur sententia, interius consilium nõ mutatur: quia de unaquaq; re immutabiliter intus constituitur, quicquid foris mutabiliter agitur. Sequitur:

Quòd etiã quæ cõtra uoluntatẽ Dei fieri uidentur, uoluntati eius non obsistũt. Et quòd eo ordine uolũtas peruersa diaboli in hoc utilitati sanctorũ seruiat, ut purget eos. Ca. XVIII.

ET anima eius quodcunq; uoluit hoc fecit.] 19
Cùm sit cunctis corporibus exterior, cũctis mẽtibus interior Deus, ea ipsa uis eius qua omnia penetrat, cunctaq; disponit, anima illius appellat: Cuius uidelicet uoluntati nec illa obsistunt quæ contra uoluntatẽ illius fieri uidentur: quia ad hoc nonnunq; permittit fieri etiã quod non præcipit, ut per hoc illud certius impleat quod iubet. Apostatæ quippe angeli peruersa uoluntas est, sed tamen à Deo mirabiliter ordinat, ut ipsę quoq; eius insidiæ utilitati bonorum seruiant, quos purgant
C dum tentant. Sic itaq; eius anima quodcunq; uoluit hoc fecit, ut inde quoq; uoluntatem suam impleat, unde uoluntati illius repugnari uidebatur. Terreatur ergo uir iustus, & tantæ maiestatis pondus considerans, infirmũ se esse deprehẽdat. Sed inter uerba hæc percũctari libet, ac dicere: O beate Iob inter tot flagella positus, cur adhuc aduersa formidas? Iam tribulationibus cingeris, iam innumeris afflictionibus angustaris. Malum timeri debet, quod necdum susceptũ est: tu in tanto positus dolore quid metuis? Sed ecce uir iustus nostris inquisitionibus satisfaciẽs adiungit: Cùm expleuerit in me uolũtatem suam, & alia multa similia præstò sunt ei.] ac si apertè dicat: Iam perpendo quæ patior, sed adhuc formido quæ pati possum.
D Explet enim in me uoluntatem suam: quia multis me persecutiõibus affligit. Sed multa similia præstò sunt ei: quia si ferire cogitat, adhuc inuenit ubi plaga crescat. Hinc itaq; pensandum est quàm pauidus ante flagellum fuit, qui etiam percussus adhuc metuit ne feriatur. Incomprehẽsibilem quippe uim ei inesse considerans & potestatis & examinis, esse uir iustus noluit nec de flagello securus. Vnde adhuc metuẽs adiungit: Et idcirco à facie eius turbatus sum, & considerans eũ timore sollicitor.] Bene à facie Domini turbatur, qui terrorem maiestatis illius cordis sui obtutibus proponit, & eius rectitudinis pauore cõcutitur, dum se reddendis rationibus conspicit idoneum non esse, si districtè iudicetur. Rectè autem dicitur: Et cõsiderans eũ, timore sollicitor: quia diuinæ ani-

maduersionis uim cùm minimè quisq; cõsiderat, minimè formidat, & tanto magis in hac uita quasi securus est, quanto à cõsideratione interne districtionis alienus. Semper etenim iusti uiri ad cordis secretariũ redeũt, uim occultę districtionis intuentur, maiestatis intimę iudicio assistunt, ut eo magis quando q; securi sint, quo hic q; diu uiuerẽt, securi esse noluerũt. Nam malorũ mentes cũ renuũt cõsiderare quod timeãt, ad hoc quãdo q; gaudentes perueniũt, quod timẽtes nullo modo euadãt. Sed ecce de beato Iob nouimus, q; crebris Dei sacrificijs deditus, q; hospitalitatibus, q; indigentijs pauperũ impẽsus, q; suis etiã subditis humilis, q; sibi aduersantib. benignus fuit, & tamẽ tot flagella suscepit, nec iam securus extitit inter flagella: sed adhuc metuit, adhuc diuinę districtionis uim considerans contremiscit. Quid nũc ita q; miseri, quid peccatores dicemus, si sic timet qui sic egit? Sed tanti timoris pondus an à semetipso habeat, innotescat. Sequit: Deus molliuit cor meũ, & omnipotẽs conturbauit me.] Ex diuino munere cor iusti molliri dicit: quia superni iudicij timore penetrat. Molle est enim quod penetrari potest, durum quod penetrari nõ potest. Vnde per Salomonem dicit: Beatus homo qui semper est pauidus, qui uerò mẽtis est durę, corruet in malũ. Virtutem ergo suę fortitudinis non sibi, sed authori tribuit, qui ait: Deus molliuit cor meũ, & omnipotens cõturbauit me. Non autẽ securi, sed perturbata sunt corda bonorũ: quia dũ futuri examinis põdus cõsiderant, quietẽ hic habere non appetũt, securitatem suam districtionis intimę cõsideratione perturbant. Qui tamen inter ipsa timoris supplicia sę pe animũ reuocant ad dona, & ut semetipsos consolatione refoueant, inter hoc quod metuunt, reducunt oculum ad bona quę acceperunt, ut spes subleuet, quem timor premit. Vnde & sequitur:

20 Prou. 28

Quòd in corda iustorum in ipso orationis sacrificio sæpe carnales se cogitationes ingerunt, & ea polluunt. Cap. XIX.

NOn enim perij propter imminentes tenebras, nec faciem meam operuit caligo.] Ille enim in flagello positus, à salute corporis propter imminentes tenebras perit, qui idcirco pro transactis percutit, ut à futuris supplicijs abscondatur. Flagella quippe bonorũ aut uitia perpetrata purgant, aut ea quę poterant perpetrari futura deuitant. Beatus aũt Iob quia in flagello positus, nec à peccatis præcedentibus purgabat, nec ab imminentibus tegebat, sed eius tantũmodo in flagello uirtus augebatur, fiducialiter dicit: Non enim perij propter imminentes tenebras, nec faciẽ meam operuit caligo. Qui enim semper diuinæ formidinis pondus aspexit, eius cordis faciem caligo peccati nõ operuit. Et is quem supplicia nulla sequebantur, salutem corporis propter imminentes tenebras nõ amisit. Et notandum quòd ipse priora denuncians, nequaq; ait: Faciem meam non tetigit, sed non operuit caligo. Sæpe enim etiam corda iustorum subortæ cogitationes polluunt, terrenarum rerum delectationibus tangunt: sed dum citius manu sanctæ discretionis abiguntur, festinè agitur ne cordis faciẽ caligo operiat, quæ hanc ex illicita delectatione tangebat. Nam sæpe in ipso oratiõis sacrificio importunè se cogitationes ingerunt, quæ hoc rapere uel maculare ualeant, quod in nobis Deo flentes immolamus. Vnde Abraham cùm ad occasum solis sacrificium offerret, insistentes aues pertulit, quas studiosè, ne oblatum sacrificiũ raperẽt, abegit. Sic nos cùm in ara cordis holocaustum Deo offerimus, ab immũdis hoc uolucribus custodiamus, ne maligni spiritus & peruersæ cogitationes rapiãt quod mẽs nostra offerre se Domino utiliter sperat. Sequitur:

A

Gen. 15

Caput uigesimum quartum textus beati Iob.

B

B omnipotente non sunt abscondita tempora: qui autem nouerunt eum, ignorant dies illius. Alij terminos transtulerũt, diripuerũt greges, & pauerunt eos. Asinũ pupillorum abegerunt, & abstulerunt pro pignore bouem uiduæ. Subuerterunt pauperum uiam, & oppresserũt pariter mansuetos terræ. Alij quasi onagri in deserto egrediũtur ad opus suum, uigilantes q; ad prędam præparant panem liberis. Agrum non suum demetunt, & uineam eius quem ui oppresserant, uindemiant. Nudos dimittunt homines, indumenta tollentes, quibus non est operimẽtum in frigore, quos imbres montium rigant, & non habentes uelamen, amplexantur lapides. Vim fecerũt deprædantes pupillos, & uulgum pauperem spoliauerunt. Nudis & incedentibus absq; uestitu & esurientibus tulerunt spicas. Inter aceruos eorum meridiati sunt, qui calcatis torcularibus sitiunt. De ciuitatibus fecerunt uiros gemere, & anima uulneratorum clamauit, & Deus inultum abire non patitur. Ipsi fuerunt rebelles lumini. Nescierunt uias eius, nec reuersi sunt per semitas illius. Mane primo consurgit homicida, interficit egenum & pauperem: per noctem uerò erit quasi fur. Oculus adulteri obseruat caliginem, dicens: Non me uidebit oculus, & operiet uultum suum. Perfodiunt in tenebris domos, sicut in die condixerant sibi, & ignorauerunt lucem. Si subitò apparuerit aurora, arbitrantur umbram mortis, & sic in tenebris quasi in luce ambulant. Le

21

C

D

uis

uis est super faciẽ aquæ. Maledicta sit pars eius in terra, nec ambulet per uiam uinearũ. Ad nimium calorem transeat ab aquis niuium, & usq; ad inferos peccatum illius. Obliuiscatur eius misericordia. Dulcedo illius uermes. Non sit in recordatione, sed conteratur sicut lignum infructuosum. Pauit enim sterilem, & quæ non parit, & uiduæ bene non fecit. Detraxit fortes in fortitudine sua: & cùm steterit, non credet uitæ suæ. Dedit ei Deus locum pœnitentiæ, & ille abutitur eo in superbia: oculi autem eius sunt in uijs illius. Eleuati sunt ad modicum, & non subsistent, & humiliabuntur sicut omnia, & auferentur, & sicut summitates spicarum conterentur. Quod si non est ita, quis me potest arguere esse mentitum, & ponere ante Deum uerba mea?

A

B

Quòd omnipotentem Deum fideles quiq; & sciunt per fidem, & nesciunt per speciem. Magnoq; moderamine attendendũ est, in naturæ circumscriptione non plus sapere quàm oportet sapere. Cap. XX.

AB omnipotente non sunt abscondita tẽpora: qui aũt nouerunt eum, ignorant dies illius.] Quid dies Dei, nisi ipsa eius æternitas appellantur? quæ nonnunq; unius diei pronunciatione exprimitur, sicut scriptũ est: Melior est dies una in atrijs tuis super milia. Nonnunq; uerò pro sua longitudine, dierũ multorũ appellatione signatur, de quibus scriptũ est: In seculũ seculi anni tui. Nos itaq; intra tempora uolumur, per hoc q; creatura sumus: Deus aũt quia creator est omniũ, æternitate sua tempora nostra cõprehendit. Ait ergo: Ab omnipotente non sunt abscondita tempora: qui aũt nouerunt eũ, ignorãt dies illius. Quia ipse quidem nostra cõprehensibiliter cõspicit, nos aũt ea quæ eius sunt cõprehendere nullatenus ualemus. Sed natura Dei cùm simplex sit, mirandum ualde cur dicit: Qui nouerũt eũ, ignorãt dies illius. Neq; em̃ aliud ipse, atq; aliud dies eius sunt. Deus nãq; hoc est quod habet. Æternitatẽ quippe habet, sed ipse est æternitas. lucem habet, sed lux sua ipse est. claritatẽ habet, sed ipse est claritas sua. Non est ergo in eo aliud esse, & aliud habere. quid est itaq; dicere, Qui nouerũt eũ, ignorãt dies illius: nisi quia & qui cognoscunt eũ, adhuc nesciunt? nam & qui iam eũ fide tenent, adhuc per speciẽ ignorant. Et cùm ipse sibi sit æternitas, quẽ ueraciter credimus: qualiter tamen sit ipsa eius æternitas, ignoramus. In hoc namq; quod de diuinæ naturæ potentia audimus, ea nonnunq; cogitare consueuimus, quæ per experientiã scimus. Omne enim quod cœpit & desinit, initio & fine concluditur. Quòd si mora aliquantula differ̃ ut finiatur, longũ dicitur: in qua uidelicet longinquitate cùm quisq; mentis oculos reducit retrò per memoriã, tendit antẽ per expectationẽ, quasi per spatiũ temporis dilatat in mente. Cumq; audit æternitatẽ Dei, humano more intendẽti animo longa uitæ spatia proponit, in quibus metiatur semper & quid abijt retrò quod retineat in memoria, & quid antè restat, quòd expectetur ex intentione. Sed quoties in æternitate ista cogitamus, æternitatẽ necdũ cognouimus. Ibi quippe est quod nec initio incipit, nec fine terminatur, ubi neq; expectatur quod ueniet, neq; percurrit quod debeat recordari, sed est unum quod semper esse est. Quod & si nos & angeli cũ initio esse uidere incipimus, esse tamẽ hoc sine initio uidemus, ubi sic semper sine fine esse est, ut nunquã se animus tendat ad sequentia, ac si multiplicẽtur quæ sunt, & longa fiant. Nã & si per prophetiæ spiritũ dictũ est: Domine qui regnas in æternũ, & in seculũ, & adhuc: more sacri eloquij, humano modo spiritus hominibus est locutus, ut ibi adhuc diceret, ubi expectatio non inesset. Adhuc enim æternitas non habet, quæ semper esse habet, in qua nulla pars suæ longitudinis præterit, ut pars alia succedat, sed totũ simul esse est, & nil deest quod cernat: in qua omne quod est, animus uidet, & tardum non esse, & longũ esse. Sed hæc de æternitatis diebus loquentes, conamur magis uidere aliquid q; uidemus. Dicatur igitur recte: Qui aũt nouerunt eum, ignorãt dies illius: quia & si iam Deũ per fidẽ nouimus, qualiter tamẽ sit eius æternitas sine præterito ante secula, sine futuro post secula, sine mora longa, sine præstolatione perpetua, nõ uidemus. Beatus itaq; Iob sanctæ Ecclesiæ typum tenens, quia sub magno se scientiæ freno moderatur, ne plus sapiat q; oportet sapere, & dies Dei nõ posse comprehẽdi testificans, ad hæreticorũ mox superbiam respectum mentis reducit, qui alta sapere appetunt, & quod capere utcunq; non possunt, perfectè se scire gloriantur. Nam sequitur:

C

Psal. 83

Psal. 101

D

Quòd hæretici patrum instituta transgrediuntur, & actiuos uiros à ministerio sanctorum auertunt. Cap. XXI.

ALij terminos transtulerunt, diripuerũt greges, & pauerunt eos.] Quos aliorum nomine, nisi hæreticos designat, qui à sanctæ Ecclesiæ gremio extranei existũt? Ipsi enim terminos trãsferunt: quia constitutiones patrum preuaricando transcendunt. De quibus nimirum constitutionibus scriptum est: Ne transgrediaris terminos antiquos, quos posuerunt patres tui. Qui greges diripiunt & pascunt: quia imperitos quoq; peruersis ad se persuasionibus trahunt, & doctrinis pestiferis ad interficiendum nutriunt. Nam quòd greg̃um nomine imperiti populi designentur, sponsi uerba testantur, qui sponsam suam alloquitur, dicens: Nisi cognoueris te ô pulchra inter mulieres, egredere & abi post uestigia gregũ. id est, nisi honorem tuum, quo ad similitudinem Dei es condita, bene uiuendo cognoueris, à cõspectu meæ cõtemplationis egredere, & imperitorũ uitam imitare populorum. Sequitur: Asinum pupillorum abegerunt, & abstulerunt pro pignore bouem uiduæ.] Quos hoc loco pupillos accipimus nisi electos

Prou. 22

22

Can. 2

ctos Dei, in mentis teneritudine poſitos? qui magna fidei gratia nutriuntur, & patris ſui iam pro ſe mortui faciem necdum uident. Et ſunt plerique in Eccleſia, qui quoſdam conſpiciunt cœleſtia appetere, terrena omnia deſpectui habere, quamuis ipſi in huius mundi laboribus inſudent, eis tamen quos ad cœleſtia anhelare conſpiciunt, de rebus quas in hoc mundo poſſident, huius uitæ adiutorium ferunt. Et quamuis ipſi agere ſpiritalia nequeant, ad ſumma tamẽ tendentibus libenter ſubſidia miniſtrant. Portare enim aſinus onera hominum ſolet. Quaſi ergo quidam aſinus electorum eſt, qui terrenis actibus deſeruiens, deportat onera uiibus hominum. Et ſæpe cùm hæretici quemlibet talẽ à ſanctæ Eccleſiæ gremio auertunt, quaſi pupillorum aſinum abigunt: quia cùm hunc ad perfidiam ſuam pertrahũt, à miniſterio bonorum repellunt. Quæ autem uidua, niſi ſancta Eccleſia debet intelligi, quæ occiſi uiri ſui interim uiſione priuata eſt? Bos autẽ huius eſt uiduæ, unuſquiſq; prædicator. Et ſæpe contingit ut hæretici peruerſis ſuis dogmatibus ipſos etiam qui prædicatores uidebantur, trahant. Bouem ergo uiduæ auferũt, cùm de ſancta Eccleſia etiam prædicantẽ tollunt. Vbi rectè eſt adiunctũ: Pro pignore. Pignus nãq; cùm tollitur, aliud quidem eſt quod tenetur, ſed tamen adhuc aliud quæritur. Et plerunq; hæretici ideo eos conantur auferre qui prædicant, ut eorum etiam ſequaces trahant. Pro pignore ergo bos uiduæ tollitur, quando idcirco ipſe qui prædicabat rapitur, ut alij ſequantur. Ex cuius ruina plerunq; agitur, ut hi quoq; ſanctæ Eccleſiæ gremio exeant, qui in ea bonis moribus præditi, mites atq; humiles eſſe uidebantur. Vnde & ſubditur: Subuerterunt pauperum uiam, & oppreſſerunt pariter mãſuetos terræ.] Paupertatis namq; nomine, ſæpe humilitas deſignari ſolet. Et nonnunquam hi qui manſueti atq; humiles uidentur, ſi ſeruare diſcretionem neſciũt, exemplis aliorum cadunt. Sunt uerò nonnulli hæretici, qui populis admiſceri fugiunt, ſed ſeceſſum uitæ ſecretioris petunt, qui plerunque eos quos inueniunt, eo amplius peſte ſuæ perſuaſionis inficiunt, quo quaſi ex uitæ meritis reuerentiores uidentur. De quibus ſubditur:

Quòd hæretici, ut ſanctiores æſtimentur, ſolitariam ſibi uitam eligunt: & ſanctorum uerba ſuo ſenſu exponentes, auditoribus ſuis panem præbent erroris. Cap. XXII.

23 A Lij quaſi onagri in deſerto egrediuntur ad opus ſuum.] Onager enim agreſtis eſt aſinus. Et rectè hoc in loco onagris comparãtur hæretici: quia in ſuis uoluntatibus dimiſſi, à uinculis
Hier. 2 ſunt fidei & rationis alieni. Vnde ſcriptum eſt: Onager aſſuetus in ſolitudine, in deſiderio animæ ſuę attraxit uentum amoris ſui. Onager quippe in ſolitudine aſſuetus eſt, quia dum terram cordis ſui diſciplinę uirtute non excolit, ibi habitat ubi fructus non eſt. Qui in deſiderio animę ſuę uentum amoris ſui attrahit: quia ea quæ ex deſiderio ſcientię in mente concipit, inflare preualent, non

A ædificare. Contra quos dicitur: Sciẽtia inflat, charitas uerò ædificat. Vnde hic quoque congruè infertur: Egrediuntur ad opus ſuum. Nõ enim Dei, ſed ſuũ opus peragunt, dum non recta dogmata, ſed propria deſideria ſequuntur. Scriptum quippe eſt: Ambulans in uia immaculata, hic mihi mi- Pſal. 100
niſtrabat. Qui ergo non in uia immaculata ambulat, ſibi magis q̃ Domino miniſtrat. Sequitur:
Vigilantes ad prædam præparãt panem liberis.] Ad prædam uigilant hæretici
Ad prędam uigilant, qui uerba iuſtorum ad ſenſum proprium ſemper rapere conãtur, ut per hęc peruerſis filijs panem erroris parent. De quo uidelicet pane apud Salomonem uerbis mulieris, prauitatis hæreticæ typum gerentis, dicitur: A- Prou. 9
quæ furtiuę dulciores ſunt, & panis abſconditus
B ſuauior. Sequitur: Agrum non ſuum demetunt, & uineam eius quem ui oppreſſerant, uindemiant.] Poteſt agri nomine, Scripturę latitudo ſignari, quam hęretici non ſuam demetunt: quia ex ea ſententias longè à ſuis ſenſibus diuerſas tollunt. Quę uineę quoque appellatione exprimitur, quia per ueritatis ſententias botros uirtutum profert. Cuius uineę dominum, id eſt Scripturę ſacrę cõditorem, quaſi ui opprimũt: quia eius ſenſum in uerbis ſacri eloquij inflectere uiolenter conantur, qui dicit: Seruire me feciſti in peccatis tu- Eſa. 43
ís, prębuiſti mihi laborem in iniquitatibus tuis.
Et eandem uineam uindemiant, qui ex ea ſententiarum botros pro ſuę intelligentię intentione coacerunt. Poteſt agri uel uineę nomine, uniuer
C ſa Eccleſia deſignari, quam peruerſi prędicatores demetunt, & authorem eius in membris ſuis opprimendo uindemiant: quia creatoris noſtri gratiam perſequentes, dum quoſdam de illa qui recti uidebantur rapiunt, quid aliud quàm ſpicas uel botros animarum tollunt? De quibus adhuc ſubditur: Nudos dimittunt homines, indumenta tollentes, quibus non eſt operimentum in frigore.] Sicut ueſtimenta corpus, ſic bona opera protegunt animam. Vnde cuidam dicitur: Beatus qui uigilat, & cuſtodit ueſtimenta ſua, ne nu- Apoc. 16
dus ambulet. Hęretici itaque cùm in quorundam mentibus bona opera deſtruunt, nimirum uelamina indumentorum tollunt. Benè autem dicitur:
Quibus non eſt operimentum in frigore. Operi- Ibidem
D mentum quippe ad iuſtitiam pertinet; frigus ad culpam. Et ſunt nonnulli qui in quibuſdam rebus peccata faciunt, in quibuſdam uerò recta opera ſequuntur. Qui ergo ex alijs actibus delinquit, atq; ex alijs iuſtitiam peragit, quid iſte niſi in frigore ueſtitur? Et alget & tegitur: quia ex alio opere feruęſcit ad iuſtitiam, & ex alio frigeſcit ad culpam. Sed cùm hęretici bona opera talibus ſubtrahunt, agunt ne in frigore habeãt quo ueſtiantur. Rectè ergo dicitur: Nudos dimittũt homines, indumenta tollentes, quibus non eſt operimentũ in frigore: ut uidelicet ſolum culpę frigus interimat, quos calor alterius operis ex parte aliqua tegebat.

Poteſt uerò per frigus deſideriũ, per ueſtimẽtũ 24
operatio ſignari. Et ſunt plerique qui adhuc peruerſis deſiderijs æſtuant, ſed contra ſe ſpiritaliter decertantes,

certantes, rectis ſibi operibus repugnant: & bo- A
nis actibus tegunt hoc quod ſiniſtrũ ſibi reſultare per tentationẽ ſentiunt. Hi itaq; unde mala deſiderant, inde algent: unde autẽ bona operantur, inde ueſtiti ſunt. Cùm uerò hęretici peruerſis allegationibus rectæ fidei eis opera ſubtrahunt, quid agũt, niſi ut hi qui adhuc deſideriorum carnalium frigora ſentiunt, ſine bonorũ actuũ ueſtimento morianturſ? Sequitur: Quos imbres montiũ rigant, & non habentes uelamẽ, amplexantur lapides.] Imbres montiũ ſunt uerba doctorũ. De quibus mon
Pſal. 120 tibus uoce ſanctæ Eccleſiæ dicitur: Leuaui oculos meos ad montes. Hos itaq; imbres montiũ rigant, quia ſanctorũ patrũ fluenta ſatiant. Velamẽ autẽ, ut iam prædiximus, boni operis tegmẽ accipimus, quo quiſq; tegitur, ut ante omnipotẽtis Dei B
Pſal. 31 oculos, prauitatis eius fœditas operiat. Vnde ſcriptũ eſt: Beati quorum remiſſæ ſunt iniquitates, & quorũ tecta ſunt peccata. Quos autẽ lapidũ nomine, niſi fortes in ſancta Eccleſia uiros accipimus? quibus per primũ paſtorẽ dicitur: Et uos tãquam lapides uiui ſuperædificabimini. Hi itaq; qui de nullo ſuo opere confidunt, & ad ſanctorum martyrum protectionem currunt, atq; ad ſacra eorum corpora fletibus inſiſtũt, promereri ſe ueniam eis intercedentibus deprecãtur. Quid ergo iſti in hac humilitate faciũt, niſi quia bonæ actionis uelamẽ non habent, lapides amplexantur? Sequitur:

Deſcriptio perſecutionis, quam in membris ſuis ſancta Eccleſia ab hæreticis patitur. Cap. XXIII.

VIm fecerunt deprædantes pupillos, & uulgum pauperem ſpoliauerũt.] Cùm proſperitatem uitæ præſentis hęretici non habent, infirmis mentibus uerbis blandioribus peruerſa perſuadẽt. Si qua uerò illis proſperitas temporis præſentis arriſerit, etiam uiolenter trahere quos præualent, non deſiſtunt. Pupillorum itaq; nomine deſignantur hi qui adhuc ſunt teneri intra ſanctam Eccleſiam conſtituti, quorum uitam miſericors pater moriendo ſeruauit: qui ad bonam iam intentionem deducti ſunt, ſed adhuc in bonis actibus nulla uirtute roborantur. Hęretici igitur deprædantes pupillos uim faciunt: quia contra infirmas fidelium mẽtes, uerborũ & operũ uiolentia graſſantur. Vulgus autem pauper, eſt populus indo- D
ctus: qui ſi ueræ ſapientiæ diuitias haberet, ueſtimentum ſuæ fidei nequaquã amitteret. Quaſi quidam quippe intra ſanctam Eccleſiam ſenatores ſunt uiri doctiores: qui cùm ſcientiã in corde multiplicant, ueris apud ſe diuitijs abundant. Sed hęretici uulgum pauperẽ ſpoliant: quia dum doctos non præualent, indoctos quoſq; à uelamine fidei prædicatione peſtifera denudant. Sequitur:
25 Nudis & incedentibus abſq; ueſtitu, & eſurientibus tulerunt ſpicas.] Quod ait nudis, hoc replicat abſq; ueſtitu: ſed aliud eſt nudũ eſſe, aliud nudum incedere. Omnis enim qui nec bona nec mala operatur, nudus eſt & ocioſus: qui autẽ mala agit, nudus incedit: quia ſine uelamine boni operis per iter prauitatis pergit. Sunt uerò nonnulli qui ma-

A lum ſuæ nequitiæ cognoſcentes, ſatiari pane iuſtitiæ feſtinant, percipere ſacri eloquij dicta deſiderant. qui quoties patrum ſentẽtias pro ædificãdis mẽtibus in cogitatione uerſant, quaſi de bona ſegete ſpicas portant. Hęretici igitur nudis & incedentibus abſq; ueſtitu, & eſurientibus ſpicas tollunt: quia ſiue quidã ocioſi ſunt, & in nullis ſe bonis exerceant, ſeu per iter impudicitiæ abſq; uelamine boni operis pergãt, etiam ſi quando iam ad pœnitentiã redire cupiunt, & pabulum uerbi concupiſcunt, eis eſurientibus ſpicas tollunt: quia in eorum mente perniciosis perſuaſionibus patrum ſententiã deſtruunt. Nec immeritò ſpicas ſignare patrũ ſententias dicimus, quia ſæpe dum per figurata eloquia proferunt, ab eis tegmẽ literæ quaſi
B ariſtarum paleas ſubtrahimus, ut medulla ſpiritus reſiciamur. Sequitur: Inter aceruos eorũ meridiati ſunt, qui calcatis torcularibus ſitiunt.] Omnes qui ſanctã Eccleſiam perſequunt, quid aliud q̃ torcular calcant? quod diuina agi diſpoſitione permittitur, ut animarum botri in ſpiritale uinum defluant, quæ carne corruptibili exutæ, ad regna cœleſtia uelut in apothecam currant. Nam inſuſtidum iuſtos deprimunt, quaſi botros ſub pedibus mittunt. Compreſſi autem botri ad ſuperni conuiuij ſatietatẽ exuberãt, qui prius quaſi in huius aeris libertate pẽdebãt. Vnde Dauid propheta ſanctæ Eccleſiæ afflictionẽ conſpiciẽs, pſalmum pro torcularibus ſcribit. Sed omnes qui uitã fidelium perſequunt, calcant & ſitiunt: quia agendo crude
C lia ferociores fiunt, & impietatis ſuæ meritis cæcati, eo ambiũt grauiora facere, quo iam grauia fecerũt. Hęretici autẽ cùm per ſe poteſtatẽ perſecutionis non habẽt, huius ſeculi potẽtes commouent, eorumq; mẽtes ad perſequendum trahunt, & quibus ualent perſuaſionibus accendunt. Quos cùm crudelia agere contra catholicorum uitam cõſpiciunt, quaſi in ipſo ſolis feruore requieſcunt. Benè ergo nunc dicitur: Inter aceruos eorum meridiati ſunt, qui calcatis torcularibus ſitiunt: quia eorum ſe multitudini adiungunt, quos iam uident grauia agere, & adhuc ſitire grauiora. Quorum feruor dum eorum deſideria ſatiat, in eorũ actibus, quaſi in meridie quieſcunt. Sequitur: De ciuitatibus fecerunt uiros gemere.] Quia ciuitates à conuiuentibus populis appellantur, nõ immeritò ciuitatum nomine ueræ ſunt fidei Eccleſiæ deſignatæ, quæ in ſingulis mundi partibus poſitæ, unã catholicam faciunt, in qua fideles omnes de Deo recta ſentientes concorditer uiuunt. Hanc itaq; 26
in Euangelio Dominus conuiuantiũ populorum etiam per locorum diſtinctionem cõcordiam deſignauit, cùm ſatiaturus de quinque panibus populum, quinquagenos per turmas uel centenos Matt. 5
diſcumbere præcepit: ut uidelicet turba fidelium Mar. 6
eſcam ſuam & locis diſiuncta, & moribus con- Luc. 9
iuncta perciperet. Iubilæi quippe requies quin- Ioan.
quagenarij numeri myſterio continetur, & quinquagenarius bis ducitur, ut ad centenarium perducatur. quia ergo prius à malo quieſcitur opere, ut poſt anima plenius quieſcat in cogitatione, alij

quinquã-

quinquageni, alij aũt centeni discumbũt: quoniã A
sunt nonnulli qui iam à prauis actibus habent re-
quiẽ operis, & sunt nonnulli qui à peruersis cogi-
tationibus habent iam requiẽ mentis. Hæretici i-
gitur quia peruersis sæpe huius mũdi potentibus
adhærentes, bonorũ socialẽ uitã atq; concordiam
persequuntur, rectè nũc dicitur: De ciuitatibus fe
cerunt uiros gemere. Quos rectè beatus Iob me-
morat uiros, quia illos magis hæretici extinguere
ambiũt, qui perfectis gressibus per uiã Dei nõ flu
xè & eneruiter, sed uiriliter currunt. Qui cùm uul-
nus perfidiæ ingeri in paruulorũ fideliũ mente cõ
spiciũt, semper ad clamorẽ & gemitus redeũt. Vn
de & rectè dicitũ: Et anima uulneratorũ clamabit,
& Deus inultũ abire nõ patitũ. Vulneratũ quippe
anima iustorũ, cùm fides turbatur infirmorũ, qui- B
bus iam hoc ipsum clamare, est de alieno lapsu ta
bescere. Sed Deus inultũ abire nõ patitur: quia et-
si iusto ordine iniustũ aliquid fieri iustè permittit,
inultũ tamen abire non sinit iniustũ quod iustè fie
ri permisit: quia & per reproborũ iniustitiã quas-
dam quas inesse considerat culpas percutit electo
rum, & tamen æterna iustitia ferire non negligit
iniustitiam ferientium. Sequitur:

Quòd hæretici qui bona quæ intelligunt, malè interpretando peruertunt, & facere contemnunt, postmodum ita dantur in reprobum sensum, ut faciant ea quæ non conueniunt, nec hoc ipsum intelligunt, quòd malè agunt. Caput XXIIII.

IPsi fuerunt rebelles lumini.] Plerunq; peruer- C
si & cognoscunt recta quæ sequi debeant, & ta
men sequi despiciunt quę cognoscunt. Lumini er
go rebelles sunt, quia sua desideria sequendo, bo-
num despiciunt quod nouerunt. Qui ergo nõ per
ignorantiam, sed per superbiam delinquunt, ela-
tionis suæ scutum iaculis ueritatis obijciunt, ne sa
lubriter in corde feriantũ. Ex qua uidelicet eorum
superbia agitur, ut quia nolunt facere quæ cogno
scunt, nec cognoscant iam bona quæ faciant, sed
sua eos cæcitas à ueritatis lumine funditùs exclu-
dat. Vnde & aptè subditur: Nescierunt uias e-
ius, nec reuersi sunt per semitas illius.] Qui enim
prius sciendo rebelles sunt, postmodum cæcan-
Rom. 1 turut nesciant, sicut de quibusdam dicitur: Quia
cùm cognouissent Deũ, non sicut Deum glorifi- D
cauerunt, aut gratias egerunt. De quibus paulo
pòst additur: Tradidit illos Deus in reprobũ sen-
sum, ut faciant ea quæ non conueniunt. Quia e-
nim glorificare noluerunt quem cognouerant, re
probo sensui traditi, ad hoc relicti sunt, ut nesci-
rent iam pensare mala quæ faciebant. Bene au-
27 tem dicitur: Nescierunt uias eius, nec reuersi
sunt per semitas illius. Angustior quippe est semi-
ta quàm uia. Qui autem bona manifestiora agere
contemnũt, nequaquam ad subtiliora intelligen-
da perueniunt. Expectauit aũt omnipotens Deus
ut per eius semitas pergerent: sed utinam per eas
uel reuerti uoluissent, ut uitæ itinera quæ nolue-
runt per innocentiam, saltem per pœnitentiam te
nerent. Qua in re quanta sint misericordiæ uisce-
ra Dei omnipotentis ostenditur, qui eos quos à se
discedentes aspicit, ut reuertantur quærit. Vnde
post enumeratas culpas delinquentium, synago-
gam per uocem propheticam reuocat, dicens: Er- Hier. 3
go saltem amodò uoca me, pater meus, dux uirgi-
nitatis meæ tu es. Sequitur:

Quòd qui in fraterno odio sunt, homicidæ dicantur. Caput XXV.

MAne primo consurgit homicida, interficit
egenum & pauperem, per noctem uerò e-
rit quasi fur.] Cùm homicida in nece proximorũ
per nocturnum maximè silentium soleat grassari,
cur hoc in loco mane primo consurgere ad interfi
ciendum egenum & pauperem dicitur, in nocte
uerò quasi fur esse perhibetur? Sed ipsis uerbis li-
teræ dum sibi non congruunt, ad indaganda spiri
tus secreta reuocamur. In Scriptura sacra mane ali
quando aduentus dominicæ incarnationis, ali-
quando aduentus iam terribilis & districti iudi-
cis, aliquando uerò præsentis uitæ prosperitas po
ni consueuit. Mane etenim aduentus dominicæ
incarnationis extitit, sicut Propheta dicit: Venit Esaiæ 21
mane & nox: quia & nouæ lucis primordia in re-
demptoris præsentia fulserunt, & tamẽ à persecuto-
rũ cordib. perfidiæ suæ tenebræ non sunt detersæ.
Rursum per manẽ aduentus iudicis designatũ. Vn
de per Psalmistam dicitur: In matutinis interficie- Psal. 100
bam omnes peccatores terræ. sicut & electorum
quoq; personam exprimẽs, ait: Mane astabo tibi, Psal. 5
& uidebo. Rursum per mane præsentis uitæ pro-
speritas designatur, sicut per Salomonem dicitur: Eccles. 10
Væ tibi terra, cuius rex est puer, & cuius princi-
pes mane comedunt. Quia enim mane primum
diei tempus est, & uesperæ extremum, nequaquã
reficiendi sumus de huius uitæ prosperitate quæ
præuenit, sed de his quæ in fine diei, id est, in mun
di termino sequuntur. Mane ergo comedunt, qui
de huius mundi prosperitatibus extolluntur, &
dum præsentia uehementer curant, futura non co
gitant. Omnis enim qui odit fratrem suum, homi- 1. Ioan. 3
cida est. Mane itaq; primo consurgit homicida,
quia in præsentis uitæ gloria peruersus quisq; eri-
gitur, & illorum uitam deprimit, qui dum sequen
tem gloriam sitiunt, quasi satiari in uespere exqui
runt. Prauus etenim quisq; in hoc mundo dignita
tem transitoriæ potestatis arripiẽs, tanto se acrius
ad peragenda mala dilatat, quanto per charitatis
uiscera nullum amat. Quotiens enim cogitationi
bus contra bonos sæuit, totiens innocentium ui-
tam interimit. Qui si disponẽte Deo subitò gloriã
acceptæ potestatis amiserit, locum mutat, sed mẽ-
tem nõ mutat: quia ad hoc protinus dilabitũ, quod
subinfertur: Per noctem uerò erit quasi fur.] 28
In nocte quippe tribulatiõis atq; deiectionis suæ,
& si exerere crudelitatis manum non ualet, eis ta-
men quos præualere conspicit, consilia peruersi-
tatis præbet. Huc illucq; discurrit, & quæq; potest
in bonorum læsionem suggerit. Qui rectè quasi
fur dicitur, quia in ipsis suis peruersis consilijs me
tuit ne deprehendatur. Qui ergo contra egenum
&

& pauperẽ mane homicida est, per noctem quasi A
fur absconditur: quia peruersus quisq; qui in pro-
speritate uitæ præsentis humilium uitam depri-
mẽdo interimit, in aduersitate atq; deiectione po
situs, per iniqua cõsilia latenter lædit, atq; id quod
per se explere non ualet, adhærendo huius mundi
potentibus exercet. Sequitur: Oculus adul-
teri obseruat caliginem, dicens: Non me uidebit
oculus.] Hoc etiam iuxta literam nil obstat intel-
ligi: quia qui adulterium perpetrare desiderat, te-
nebras exquirit. Sed quia contra hæreticos sen-
tentia promitur, dignum est ut hoc quod dicitur,
2. Cor. 4 mysticè sentiatur. Nam Paulus ait: Non enim su-
mus sicut plurimi adulterãtes uerbum Dei. Adul-
ter quippe in carnali coitu non prolem, sed uolu-
ptatẽ quærit. Et peruersus quisq; ac uanæ gloriæ B
seruiens, rectè adulterari uerbũ Dei dicitur: quia
per sacrũ eloquiũ non Deo filios gignere, sed suã
scientiam desiderat ostentare. Quem enim libido
gloriæ ad loquendum trahit, uoluptati magis q̃
generationi operam impendit. Vbi & aptè subdi-
tur: Nõ me uidebit oculus. quia adulterium quod
in mente agitur, ualde est difficile ut ab humano
uisu penetretur. Quod peruersa mens tanto secu-
rius perpetrat, quanto se ab hominibus uideri nõ
metuit quos erubescat. Sciendum quoq; est, quia
sicut is qui adulterium facit, carnem alienæ coniu
gis sibi illicitè coniungit: ita omnes hæretici cùm
fidelem animam in suo errore rapiunt, quasi con-
iugem alienã tollunt: quia uidelicet mens Deo spi
ritaliter inhærens, & ei quasi in quodam amoris C
thalamo cõiuncta, cùm peruersis persuasionibus
ad prauitatem dogmatis perducitur, quasi aliena
coniunx à corruptore maculatur. Bene autẽ sub-
ditur: Et operiet uultum suum.] Idcirco faciem
suam adulter operit, ne cognoscatur. Omnis au-
tem qui sentiendo uel agendo nequiter uiuit, uul-
tum suũ operit: quia ad hoc peruersitate dogma-
tis uel operis tendit, ut ab omnipotente Deo in iu
dicio recognosci non possit. Vnde quibusdam in
Matth. 7 fine dicturus est: Nunquam noui uos, discedite à
me qui operamini iniquitatem. Quid autem uul-
tus cordis humani est, nisi similitudo Dei? Quem
uidelicet uultum peruersus operit, ut cognosci ne
queat, cùm uitam suam uel malis actibus, uel per-
fidiæ errore cõfundit. Sed talis quisq; cum prospe D
ritate uitæ præsentis iustos fulciri cõspicit, eis per
uersa suadere minimè præsumit: si qua uerò illos
procella aduersitatis inuenerit, ad uerba protinus
pestiferæ persuasionis erumpit. Vnde & subditur:
Perfodiunt in tenebris domos, sicut in die condi-
xerant sibi, & ignorauerunt lucem.] Quid namq;
hoc loco domorum nomine, nisi conscientiæ de-
signantur, in quibus habitamus, cùm tractando
Luc. 8 quid agimus? Vnde cuidam sanato dicitur: Vade
in domum tuam ad tuos, & annuncia illis quanta
tibi Dominus fecerit: id est à peccati iam uitio se-
curus ad conscientiã reuertere, & in uocem præ-
dicationis excitare. Iusti itaq; cùm in præsenti se-
culo die prosperitatis clarescunt, eis errorum ma-
gistri peruersa suadere metuunt. Sed consilia ex-
quirunt, deiectionem prosperitatis eorũ summo-
pere præstolantur, ut aduersitatis tenebris eorum
mentes suadendo perfodiant, quibus prosperè ui
uentibus peruersa loqui minimè audebant. quos
mox in aduersitate ut uiderint, exurgũt, & nõ nisi
ex peccati merito talia illos perpeti asserũt, quia
solam præsentis uitæ gloriam diligẽtes, flagellum
damnationem credunt. In tenebris ergò domos
perfodiunt, quia bonorum mentes ex ipsa eorum
corrumpere aduersitate moliuntur. Bene autem
dicitur: Sicut in die condixerant sibi. quia cùm iu-
stos conspicerent prosperitatis luce claruisse, quo
niam loqui non poterant, ad maligna solummo-
do contra eos consilia uacabant. Siue autem 29
hæretici siue peruersi quilibet, cùm iustos in deie-
ctione conspiciunt, gaudent: cùm uerò eos ad re-
gendæ potestatis uiderint culmen erumpere, per
turbantur, metuũt, afflictionibus tabescunt. Vn-
de & subditur: Si subitò apparuerit aurora, arbi-
trantur umbram mortis. Iniqui semper afflictio-
nem fidelium expectant, eosq; in tribulatione ui-
dere desiderant. Et in tenebris domos perfodiũt,
dum cor innocentium, sed tamen infirmorum, de
iectionis tempore pessima collocutione corrum-
punt. Sed plerunq; cõtingit ut dum bonos quosq;
in deiectione conspiciunt, subitò occulta dispen-
satione diuina iustus quispiam qui uidebatur op-
pressus, aliqua seculi potestate fulciatur, eiq; pro-
speritas uitæ præsentis arrideat, quẽ prius aduersi
tatis tenebræ premebant. Quam nimirum prospe
ritatẽ illius cùm peruersi conspiciũt, sicut dictum
est, perturbantur. Mox enim ad corda sua redeũt,
ante mentis oculos reuocant quicquid se peruer-
sè egisse meminerunt, uindicari in se omne uitium
formidant: & unde lucet ille qui potestatem susci
pit, inde peruersus quisq; qui corrigi metuit, in tri
stitia tenebrescit. Bene ergo dicitur: Si subitò ap-
paruerit aurora, arbitrantur umbram mortis. Au-
rora quippe mẽs iusti est, quę peccati sui tenebras
deserens, ad lucem iam erumpit æternitatis, sicut
de sancta quoq; Ecclesia dicitur: Quæ est ista quæ Can. 6
progreditur quasi aurora consurgẽs? Quo igitur
iustus quisq; iustitiæ luce irradians, in præsenti ui-
ta honoribus sublimatur, eò ante peruersorũ ocu-
los tenebrę mortis fiũt: quia qui peruersa se egisse
D meminerunt, corrigi pertimescũt. Semper namq;
desiderant in suis prauitatibus relaxari, incorre-
cti uiuere, & de culpa gaudium habere. Quorum
ipsa lethalis lætitia cõuenienter exprimitur, cùm
protinus subinfertur: Et sic in tenebris quasi in lu-
ce ambulant. Peruersa etenim mente gaudent in
facinoribus, per culpam suam quotidie ad suppli-
cium trahuntur, & securi sunt. Vnde & per Salo-
monẽ dicitur: Sunt impij qui ita securi sunt, quasi Eccl. 8
iustorum facta habeant. De quibus rursum scri-
ptum est: Qui lætãtur cùm malè fecerint, & exul- Prou. 2
tant in rebus pessimis. Sic itaq; in tenebris quasi
in luce ambulant: quia ita gaudent in nocte pecca
ti, ac si eos lux iustitiæ circũfundat. Vel certè quia
tenebræ uitam præsentẽ non inconuenienter ex-
primunt, in qua alienæ conscientię non uidentur.

Lux uerò nostra, patria æterna est: in qua dum uul A bulare, est sanctæ Ecclesiæ patres uelut dependentes botros aspicere, quorum uerbis dum intendit in labore itineris, amore debriatur æternitatis. Sequitur:

Quòd quidam sicut in peccato immoderati fuerunt, & ultra modum frigidi, ita cùm calescere incipiunt, nimij sunt, nec in aliquo habent mensuram. Cap. XXVII.

AD nimium calorem transeat ab aquis niuium.] Idcirco iniquitas frigori comparatur, quia peccantis mentem torpore constringit. Vnde scriptum est: Sicut frigidam facit cisterna aquã suam, sic frigidam fecit malitiam suam. Quo contrà charitas calor est: quia uidelicet mẽtem accendit quam replet. De quo calore scriptũ est: Abundabit iniquitas, refrigescet charitas multorum. Et sunt nonnulli qui dum iniquitatum suarum frigora declinant, ad ueram fidem uel ad sanctitatis habitum ueniũt. Sed quia plus quàm necesse est de suis sensibus præsumunt, sæpe in fide quam accipiunt, ea quæ non capiunt, perscrutari uolunt, ut ratione magis in Deo quàm fide teneantur. Quia uerò humana mens perscrutari non ualet diuina secreta: omne quod ratione perscrutari non possunt, credere contemnunt, & per inquisitionem nimiam in errorem labuntur. Hi itaq; cùm necdũ crederent, uel adhuc ad iniquitatis opera uacarent, aquæ niuium fuerunt. Sed cùm carnalia facta deserentes, in fide ad quam perducti sunt, plus appetunt perscrutari quàm capiunt: amplius profectò calent, quàm calere debuerunt. Bene ergo de hoc peruerso quolibet prophetantis duntaxat sententia, non optantis dicitur: Ad nimium calorem transeat ab aquis niuium. ac si aperte diceretur: Qui humiliter sub disciplinæ uinculo non restringitur, ab infidelitate sua, uel peruersi operis frigore, per immoderatam sapientiam in errorem labitur. Vnde bene quoque egregius prædicator discipulorum suorum cordibus hunc exquisitæ sapientiæ nimium calorem deuitãs, ait: Non plus sapere quàm oportet sapere, sed sapere ad sobrietatem. Ne fortasse nimius calor interimeret, quos prius aquæ niuium, id est, infidelitas uel torpentium actionum frigora morituros tenebant. Et quia ualde difficile est, ut is qui se sapientem æstimat, mentem ad humilitatẽ reducat, & recta prædicantibus credat, sensumq; suæ peruersitatis abijciat, rectè subiungitur:

Hier. 6

Matth. 24

Propheta nõ optat mala

Quòd peccatum usq; ad inferos ducitur, quod ante mortem per pœnitentiam non emendatur. Cap. XXVIII.

ET usq; ad inferos peccatũ illius.] Peccatum quippe usq; ad inferos ducitur, quod ante finem uitæ presentis per correctionem ac pœnitentiam non emendatur. De quo uidelicet peccato per Ioannem dicitur: Est peccatum ad mortem, non pro illo dico ut roget quis. Peccatum namq; ad mortem, est peccatum usq; ad mortem: quia scilicet peccatum quod hic non corrigitur, eius uenia frustra postulatur. De quo adhuc subditur: Obliuiscatur eius misericordia.] Omnipotentis

Peccatũ usq; ad inferos ducitur

1. Ioan. 5 31

Peccatum ad mortem

Maledicta sit pars eius in terra, nec ambulet per uiam uinearum.] Quisquis in uita præsenti recta agit, & aduersa sustinet, laborare quidẽ in aduersitate cernitur, sed ad benedictionem hæreditatis perpetuæ consummatur. Quisquis uerò peruersa agit, & tamen prospera recipit, secq; à malis acribus nec donorum largitate compescit, prosperari quidem conspicitur, sed reatu perpetuæ maledictionis ligatur. Vnde rectè nunc dicitur: Maledicta sit pars eius in terra. Quia etsi ad tempus benedicitur, in reatu tamen maledictionis tenetur. De quo & aptè subditur: Nec ambulet per uiam uinearum. Via namq; uinearum, est rectitudo Ecclesiarum. Qua in re siue hæreticum siue carnalem quempiam nil obstat intelligi, quia uia uinearum, id est rectitudo Ecclesiarum amittitur, dum uel fides recta, uel rectitudo iustitiæ non tenetur. Ille namque per uiam uinearum ambulat, qui sanctæ uniuersalis Ecclesiæ prædicationem pensans, neque à fidei, neque à bonorum actuum rectitudine declinat. In uia quippe uinearum am-

potentis Dei misericordia obliuisci eius dicit, qui A omnipotẽtis Dei iustitiæ fuerit oblitus: quia quisquis eũ nunc iustũ nõ timet, postea inuenire non ualet misericordem. Quæ nimirum sententia non solum ei intenditur, qui ueræ fidei prædicamenta deserit, sed etiam qui in fide recta positus carnaliter uiuit: quia ultio æternæ animaduersionis non euaditur, utrum in fide, an in opere peccetur. nam etsi damnationis dispar est qualitas, culpæ tamen quæ nequaquam per pœnitentiam tergitur, nulla absolutionis suppetit facultas. Sequitur:

Quòd carnalis dulcedo delectationis in conscientia nutrit uermem doloris, & tota carnalis uoluptas ad putredinem fœtoris festinat. Cap. XXIX.

DVlcedo illius uermis.] Qui in hoc appetit B mundo prosperari, cæteros excedere, rebus & honoribus tumere, huic nimirum curã sæcularis in delectatione est, & quies in labore. Valde etenim fatigatur, si desit cura sæculi qua fatigetur. Quia autem naturæ est uermium, momentis singulis incessanter moueri, non immeritò signatur nomine uermium inquietudo cogitationum. Per uersæ itaq; mentis dulcedo uermis est: quia inde delectabiliter pascitur, unde per inquietudinem incessanter agitatur. Potest quoque apertius uermis nomine caro designari. Vnde & superius dicitur: Homo putredo, & filius hominis uermis. Luxuriosi igitur cuiuslibet atq; carnis uoluptatibus dediti, quanta sit cæcitas demonstratur, cùm dicitur: Dulcedo illius uermis. Quid namq; caro, nisi putredo ac uermis? Et quisquis carnalibus desiderijs anhelat, quid aliud quàm uermẽ amat? Quæ enim sit carnis substantia, testantur sepulchra. Quis parentum, quis amicorum fidelium, quamlibet dilecti sui tangere carnem scaturientem uermibus potest? Caro itaq; cùm concupiscitur, pensetur quis sit exanimis, & intelligitur quid amatur. Nil quippe sic ad edomãdum desideriorum carnalium appetitum ualet, quàm ut unusquisq; hoc quod uiuum diligit, quale sit mortuum penset. Considerata etenim corruptione carnali, citius cognoscitur: quia cùm illicitè caro concupiscitur, tabes desideratur. Bene ergo de luxuriosi mente dicitur: Dulcedo illius uermis: quia is qui in desiderio carnalis corruptionis æstuat, ad D fœtorem putredinis anhelat. Hæc, sicut in huius partis tertiæ initio promisisse me memini, sub breuitate transcurri: ut ea quæ in hoc opere sequuntur, quia magna obscuritate implicata sunt, opitulante Deo latius disserantur.

Quies in labore, & fatigatio in quiete

Naturæ est uermium, incessanter moueri

Libri decimisexti Moralium sancti Gregorij, tertiæ partis Operis totius finis.

B. GREGORII EXPOSITIONIS MORALIS LIBER DECIMUSSEPTIMUS, continuans textum capitis XXIIII. sancti Iob.

Caput I.

VOTIENS in sancti uiri historia per nouũ uolumẽ enodare mysterium typicę expositionis aggredimur, oportet ut ex eiusdem uiri uel nomine uel passione significationem mysticam principaliter proferamus: quatenus habitaculorũ more, dum superscriptionẽ tituli in ipsa postis fronte præfigimus, quia cuius est domus agnoscitur, securius intretur. Crebrò aũt dixisse me memini, quoniã beatus Iob passiones redemptoris nostri, eiusq; corporis, id est sanctæ Ecclesię, & passione sua signauit, & nomine. Iob quippe interpretatur dolens. Et quis alius in hoc dolẽte figuratur, nisi is de quo scriptũ est: Verè languores nostros ipse tulit, & dolores nostros ipse portauit? Dẽ quo rursum dicit: Liuore eius sanati sumus. Amici uerò eius, hæreticorũ specie tenent, qui, ut sæpe iam diximus, Deũ dum defendere nituntur, offendunt. Sanctus ergo uir per uulnera & uerba sic loquitur, ut etiã nostra significet, & plerũq; per prophetiæ spiritũ uentura narret, præsentia transcendat: nonnunquã uerò sic de præsentibus disserat, ut de futuris reticescat. Cognita itaq; discretionis huius custodia, cũ immutatione uocis illius nostra quoque intelligentia alternet: ut tanto uerius eius sensibus congruat, quãto se & cum eius uocibus immutat. Verbis itaq; præcedẽtibus sanctus uir per disertas prudentiæ arte sententias iniqui cuiuslibet culpas protulit, & quàm sit damnanda eius actio expressit. De cuius pœna mox subijcit, dicẽs: 1

Esa. 54

Ibidem

Quòd malorum uitam in eo uidet Deus, quòd iudicat: in eo quòd non miseretur, ignorat. Cap. II.

NOn sit in recordatione, sed conteratur quasi lignum infructuosum.] In recordationem enim conditoris non reducitur, quisquis usq; ad finem uitæ uitijs subiugatur. Nam si hunc superni respectus memoria tangeret, proculdubio ab iniquitate reuocaret. Eius quippe merita exigunt, ut funditus ab authoris recordatione deleatur. Sciẽdum uerò est, quòd recordari Deus nequaquam proprie dicitur. Qui enim obliuisci non potest, quo pacto recordari potest? sed quia eos nos, quorum recordamur, amplectimur: ab his autem quorum obliuiscimur, elongamur: humano usu & recordari Deus dicitur, cùm dona tribuit: & obliuisci, cùm in culpa derelinquit. Sed quia cuncta pensat, cuncta sine intermissionis alternatione considerat, & recordatur bonorũ, quorũ tamen nunq; obliuiscitur: & nullatenus recordatur malorum, quos tamen per iudicium semper intuetur. Quasi enim redit ad bonorum memoriam, quam tamen

nunquam deseruit, & quasi nequaquam malos re
spicit: quorum tamen facta considerat, sed super
hæc damnationis iudicium in ultimis seruat. Hinc
Psal.15 enim scriptum est: Oculi Domini contemplantur
Psal.33 bonos & malos. Hinc per Psalmistam dicit: Vul-
tus Domini super facientes mala: ut perdat de ter-
ra memoriam eorum. Considerat igitur quos pu-
niat, sed eosdem ipsos antè non uidit, quos nescit.
Matth.7 Nam quibusdam in fine dicturus est: Nescio uos
unde sitis: discedite à me omnes operarij iniquita-
tis. Miro igitur modo prauorum uitam & intue-
tur & obliuiscitur: quia quos per districtionē sen-
tentiæ iudicat, quantum est ad memoriam miseri-
cordiæ ignorat. Qui quoniam in eius recordatio-
nem non ueniunt, quasi infructuosum lignum ex
eius iudicio conteruntur. Terra quippe eos tem-
B porali sumptu aluit, prædicationis desuper pluuia
infudit. Sed quia eorum uita nequaquam fructum
boni operis protulit, iratus hanc agricola absci-
dit: ut iuxta ueritatis sententiam locum non occu
pet, quem tenere alius ad fructum ualet. De hoc
Matth.3 infructuoso ligno per Ioannem dicitur: Iam secu-
ris ad radicem arboris posita est. Omnis ergo ar-
bor quæ non facit fructum bonum, excidetur, &
in ignem mittetur. Hoc autem loco ut æterna re-
probi supplicia designentur, nequaquam lignum
dicitur abscondi, sed conteri: quia uidelicet repro
bos mors quidem carnis abscindit, sed pœna sub-
sequens conterit. Quasi enim hic inciditur, cùm à
præsenti uita separatur. Sed in gehenna conteri-
C tur, cùm perpetua damnatione cruciatur. Vir au-
tem sanctus, quia districtam peruersi pœnam pro
tulit, protinus ad culpam recurrit: ut ex iniustitiæ
immensitate edoceat, quòd tanta eius damnatio
non sit iniusta. Sequitur:

*Quòd reprobi infructuosam carnē in huius mūdi delitijs enu
triunt, & animā Christo marito uiduā contēnunt. Cap. III.*

PAuit enim sterilem, & quæ non parit, & uidu-
ræ bene non fecit.] Quæ hoc loco sterilis,
nisi caro nominatur? quæ dum sola præsentia ap-
petit, bonas gignere cogitationes nescit. Quæ au
tem uidua, nisi anima nuncupatur? quam quia si-
bi conditor coniungere uoluit, ad thalamum ute-
Psal.18 ri uirginalis uenit, Psalmista attestante, qui ait: Et
ipse tanquam sponsus, procedēs de thalamo suo.
D Quæ rectè uidua dicitur: quia eius uir pro ea mor
tem pertulit, & nunc in cœli penetralibus ab eius
oculis occultus, quasi in parte alterius regionis ui
2 uit. Iniquus ergo sterilem pascit, & uiduæ bene
facere negligit: quia carnis desiderijs seruiens, cu-
ram animæ uitamq; contemnit. Tota namq; inten
tione omniq; studio cogitat, quomodo sine ullis
necessitatibus caro moritura subsistat, & curare
animæ uitam despicit, quæ uel in morte, uel in bea
titudine proculdubio in perpetuum uiuit. Rectè
autem cùm diceretur: Pauit sterilem, protinus ad-
iungitur: Et quæ non parit. Quasdam namq; ex sa
cra historia fœminas nouimus steriles extitisse, &
tamē in tempore extremo peperisse. Caro autem
non solum sterilis, sed etiam quæ non parit dici-
A tur: quia suo sensu bonas cogitationes gignere,
nec in ultimis ualet. à uigore enim iam proprio de
ficit, & tamen adhuc transitoria concupiscere nō
desistit: iamq; à pristino robore lassata, penè ab i-
pso quem diligit mundo repellitur, & tamen ad-
huc annisu reprobo obtinere tēporalia conatur.
Agere iam peruersa sufficit, sed tamē cogitare uel
quæ non agit, nequaq; desistit. Rectè ergo non so
lum sterilis, sed etiam non pariēs dicitur: quia suo
sensu, ut diximus, ad bonæ cogitationis prolem,
nec cùm infirmata fuerit, fœtatur. Quod tamē in-
telligi etiam de hæreticis prædicantibus potest.
Vnusquisq; enim prædicator erroris, dum plebē
extra unitatem Ecclesiæ positam docet, profectò
sterilem & eam quæ parere non ualet pascit: quia
B & eiusum sui laboris impendit, quæ spiritales fru-
ctus nequaquam reddit. Bene autem uiduæ non
facit, quia uidelicet sanctæ uniuersali Ecclesiæ, cu
ius uir aduersa mortis pertulit, uiuere ac deseruire
cōtemnit. Viduæ enim benefacere, est in eius quę
mortui uiri sui amore conteritur, consolatione la-
borare. Vnde & Psalmistæ uoce eadē hæc uidua,
scilicet sancta Ecclesia, queritur dicens: Consolā- Psal.68
tem me quæsiui, & non inueni. Tunc solum quip-
pe consolantem inuenit, cùm ex ea morte, quam
uir eius pertulit, multos intra semetipsam surgere
ad uitam cernit. Sæpe autem prædicator erroris,
huius mundi diuitibus iungitur, qui pro eo quòd
terrenis occupationibus incubant, dictorum de-
prehendere astutias ignorant, & cùm potentes es
C se exterius ambiunt, peruersæ prædicationis la-
queo sine labore capiuntur. Vnde & subditur:

Detraxit fortes in fortitudine sua.] In fortitu-
dine quippe suæ prauitatis fortes quosq; detrahit,
cùm per sui erroris astutiam mundi huius poten-
tes rapit. Quos contra per Paulum dicitur: Infir- 1.Cor.1
ma mundi elegit Deus, ut confunderet fortia. For
titudo autem peruersi prædicatoris, est elata scien
tia locutionis, qua inflatus, cæteros despicit, atq;
in contemptu omnium, quasi singulariter apud se
peritus intumescit. Qui magna de se sentiens, sed
uera de Domino ignorans, longè à fidei cognitio
ne disiungitur, & tamen uideri fidei prædicator
conatur. Vnde adhuc subditur: Et cùm steterit, 3
non credet uitæ suæ.] Stat in hoc mundo peruer-
sus quisq; prædicator, quousq; terreno uiuit in cor
D pore. Sed uitæ suæ credere renuit, quia de Deo ue
ra cognoscere contemnit. Vitæ enim suæ crede-
ret, si de conditoris sui substantia rectè sentiret.
Hęc itaq; superius de quolibet iniquo prolata di-
cebamus, sed repentè ad erroris prędicatorem in
tellectum uertimus, quomodo peccator diu tole-
ratur. Vnde sciendum est, quia sic ad speciem duci
mur, ut nequaquā tamen à genere funditùs euel-
lamur. Nam peruersus quisq; etiam si rectam fidē
in sinu uniuersalis Ecclesię tenere uideatur, stat,
& uitę suę non credit: quia recta quidem sunt quę
per fidem de conditore intelligit, sed tamen fidei
opera tenere contemnit, & incredulitatis redar-
guitur, qui ab eo quod se ostendit credere, uiuen-
do reprobatur. Hinc enim per Ioannem dicitur:

Qui

Qui dicit se nosse Deum, & mandata eius non cu A
Tit.1 stodit, mēdax est. Hinc Paulus ait: Confitentur se
nosse Deum, factis autem negāt. Hinc Iacobus di
Iac.2 cit: Fides sine operibus mortua est. Sed inter hæc
conditor mira dispensatione consilij & culpas re-
spicit, & uiuendi tempora impendit: ut longiora
temporalis uitæ spatia, aut conuerso fiant in adiu-
torium muneris, aut non conuerso ad augmen-
tum damnationis. Vnde adhuc subditur:

*Quòd multū timere debēt hi quos ad pœnitentiā Deus expe
ctat, & quòd contemptus clemētiæ prouocat irā. Cap. IIII.*

DEdit ei Deus locum pœnitentiæ, & ille abu-
titur eo in superbia.] Quisquis delinquit &
uiuit, idcirco hunc diuina dispensatio in æquitate
tolerat, ut ab iniquitate cōpescat. Sed qui diutius B
toleratur, nec tamen ab iniquitate compescit, mu
nus quidem supernæ patiētiæ percipit, sed reatus
sui uinculis ex ipso se munere arctius astringit. nā
quia accepta pœnitentiæ tempora diuertit ad cul
pam, districtus in ultimis iudex impēsa argumen-
ta misericordiæ cōuertit ad pœnam. Hinc namq;
Rom.2 per Paulum dicitur: An ignoras quia patiētia Dei
ad pœnitentiam te adducit? Tu autem secundum
duritiam tuam & cor impœnitens, thesaurizas ti
bi iram in die iræ & reuelationis iusti iudicij Dei.
Esa.56 Hinc Esaias ait: Puer centum annorum morietur,
& peccator centum annorum maledictus erit. ac
si apertè nos deterreat, dicens: Vita quidem pueri
in longum trahitur, ut à factis puerilibus corrigā-
tur: sed si à peccati perpetratione nec tēporis lon- C
ginquitate compescitur, hæc ipsa uitæ longinqui
tas quam per misericordiam accepit, ei ad cumu-
lum maledictiōis crescit. unde necesse est, ut cùm
nos diutius expectari conspicimus, ipsa præroga
tæ pietatis tempora, quasi damnationis argumen
ta timeamus, ne ex clementia iudicis crescat sup-
plicium peccatoris, & unde quisq; eripi à morte
poterat, inde grauius ad mortem tendat. Quod id
circo plerunq; agitur, quia nequaquam à præsenti
bus mētis oculus separatur. Considerare nāq; pec
cator redēptoris uias negligit, & idcirco in suis iti
nerib: sine cessatiō e uetera scit. Vnde & subditur:

Quòd peccatores non uias Dei, sed suas suspiciunt. Cap. V.

4 OCuli enim eius sunt in uijs illius.] Vias enim D
suas peccator intuetur: quia sola cogitare, so
la cernere nititur, quæ sibi ad commodum tempo
rale suffragentur. Hinc etenim Paulus dicit: Om-
Phil.2 nes quæ sua sunt quærunt, non quæ Iesu Christi.
1.Cor.11 Via namq; elati, superbia: uia raptoris, auaritia:
uia est lubrici, concupiscētia carnalis. In uijs ergo
suis iniquus quisq; oculos deprimit: quia solis ui-
tijs ut per hæc animo satisfaciant, intendit. Vnde
Prou.17 per Salomonem dicitur: Oculi stultorū in finibus
terræ: quia hoc solum tota cordis intentione con-
spiciunt, per quod ad finem terreni desiderij per-
ducantur. Nequaquam uerò suæ considerationis
obtutum in terra peccator figeret, si ad sancta sui
redemptoris itinera mentis oculos leuaret. Vnde
Eccl.2 per Salomonem rursum dicitur: Oculi sapiētis in
capite eius: quia uidelicet sapiens quisq; illum to- A
ta intentione considerat, cuius se membrum esse
per fidem pensat. Has namq; humanæ cōuersatio
nis uias uidere contempserat, qui dicebat: In man- Psal.118
datis tuis exercebor, & considerabo uias tuas. ac
si apertè spondeat, dicens: Quæ mea sunt, iam ui-
dere refugio: quia per imitationis tuæ uiā pergere
conuersionis gressibus inardesco. Qui enim præ-
senti iam mundo contradicit, amoris excitatione
continua, redemptoris sui uias cordis oculis obij- Viæ redemp-
cit, ut mens prospera fugiat, ad aduersa præparet, ptoris
nihil quod demulcet appetat, nihil quod deterre-
re creditur, pertimescat, mœrorē gaudium depu-
tet, præsentis uitæ gaudia, damna mœroris putet,
abiectionis detrimenta nō timeat, sed per hæc ma
nentis gloriæ locum quærat. Has etenim uias se-
quentium mōstrabat oculis ueritas, cùm dicebat:
Si quis mihi ministrat, me sequat. Ad has uias tu- Ioan.12
mentia discipulorū corda reuocabat, cùm locum
iam gloriæ quærerēt, sed eiusdem gloriæ iter igno
rarent, dicens: Potestis bibere calicem quem ego Matth.20
bibiturus sum? Confessionis quippe illius celsitu-
dinem à dextris sinistrisq; quæsierant, sed quanta
ad hanc esset itineris angustia non uidebant. Vn-
de & eorum mox oculis imitandus passionis ca-
lix obijcitur, ut uidelicet si ad sublimitatis gaudia
tenderēt, prius uiam humilitatis inuenirent. Quia
igitur considerare peccator uias Dei negligit, sed
solis in quibus carnaliter delectetur intēdit, rectè
nunc dicitur: Oculi enim eius sunt in uijs illius.
Sequitur: Eleuati sunt ad modicum, & non sub- C
sistent.] Iniquorum gloria cùm plerunq; in anno-
rum multitudinem tenditur, ab infirmorum men-
tibus esse longa & quasi stabilis æstimat. Sed cùm
repentinus hanc finis intercipit, breuem proculdu-
bio fuisse redarguit, quoniam determinans in-
notescit: quia quod præterire potuit, modicū fuit.
Eleuanī ergo ad modicum, & minimè subsistunt:
quia eo ipso quo uideri alti appetūt, à uera Dei es-
sentia longè per elationē fiunt. Subsistere etenim
nequeunt, quia ab æternæ essentiæ solidítate diui
duntur, atq; hanc primam ruinam tolerant, quia
per priuatam gloriam in semetipsis cadunt. Hinc
enim per Psalmistam dicit: Deiecisti eos cùm alle Psal.72
uarentur, quia eo intrinsecus corruunt, quo malè
extrinsecus surgunt. Hanc breuitatem gloriæ 5
temporalis aspiciēs, iterum dicit: Vidi impium su Psal.36
per exaltatum, & eleuatum super cedros Libani:
transiui, & ecce non erat. Hinc iterū ait: Pusillum Ibidem
adhuc & non erit peccator. Hinc Iacobus dicit:
Quę est enim uita uestra? Vapor est ad modicum Iac.4
parens. Hinc prophęta breuitatem gloriæ carna-
lis pensans, denunciat dicens: Omnis caro fœnū, Esa.40
& omnis gloria eius sicut flos fœni. Iniquorum
quippe potentia fœni floribus comparatur: quia
nimirum carnalis gloria dum nitet, cadit: dum a-
pud se extollitur, repentino intercepta fine termi-
natur. Sic namq; aurarum flatu in altum stipula ra
pitur, sed casu cōcito ad ima reuocatur. Sic ad nu-
bila fumus attollitur, sed repētè in nihilum tume-
scendo dissipat. Sic ab infimis nebula densescen-

do se erigit: sed exortus hanc solis radius, ac si non fuerit abstergit. sic in herbarum superficie noctur ni roris humor aspergitur, sed diurni luminis subito calore siccatur. Sic spumosæ aquarum bullæ in choantibus pluuijs excitatæ, ab intimis certatim prodeunt, sed eo celerius diruptæ depereunt, quo inflatæ citius extendunt. Cumq; excrescunt ut appareant, crescendo peragunt ne subsistant. De ini quis igitur tẽporalis gloriæ elatione tumentibus, sed tamen nulla in hac solidítate durantibus, dicatur rectè: Eleuati sunt ad modicum, & non subsistent. De quibus adhuc subdit: Et humiliabuntur sicut omnia, & auferẽtur.] Sic prouectus esse contemplationis debet, ut ex paucis ad multa, ex multis ad omnia considerãda rapiatur, quatenus gradatim educta proficiat, & transitoria omnia comprehendendo dijudicãs, ipsa penè incomprehensibiliter excrescat. Vnde sanctus uir cùm prauorum gloriam defectumq; discuteret, ad cuncta protinus mentis oculum tetendit, dicens: Humiliabuntur sicut omnia, & auferentur. Omnia profectò terrena. ac si apertè dicat: Stare ullo modo nequeunt, quia ipsa quoq; fugiũt quibus innituntur, dumq; temporalia diligũt, cum his ex temporis uolubilitate percurrunt. Sed quæri potest cùm
Eccl. 1 per Salomonem dicitur: Generatio præterijt, & generatio aduenit: terra uerò in æternum stat: cur
Quæstio beatus Iob omnia humiliari asserat, & auferri?
Responsio Quod tamen facile discutimus, si terra & cœlum uel qualiter transeat, uel qualiter maneat, distinguamus. Vtraq; namq; hæc per eam quam nunc habent imaginem transeunt, sed tamen per essentiam sine fine subsistunt. Hinc namq; per Paulum
Col. 7 dicitur: Præterijt enim figura huius mundi. Hinc
Matth. 24 per semetipsam ueritas dicit: Cœlum & terra trãsibunt, uerba autem mea non transibunt. Hinc ad
Apoc. 21 Ioannem angelica uoce perhibetur: Erit cœlum nouum, & terra noua. Quæ quidem non alia condenda sunt, sed hæc ipsa renouantur. Cœlum igitur & terra & transit & erit: quia & ab ea quã nũc habet specie per ignẽ tergitur, & tamen in sua sem per natura seruatur. Vnde per Psalmistam dicit:
Psal. 101 Mutabis ea, & mutabuntur. Quam quidem ultimam commutationem suam ipsis nobis nunc uicissitudinibus nunciant: quibus nostris usibus indesinenter alternant. Nam terra à sua specie, hyemali ariditate deficit, uernali humore uirescit. Cœlum quotidie à caligine noctis obducitur, & diurna claritate renouatur. hinc ergo fidelis quisque colligat, & interire hæc, & tamen per innouationem reficí, quæ constat nunc assiduè uelut ex defectu reparari.

Quòd in die iudicij impijs quasi aristis proiectis in igneũ, iustitiæ sanctorum quantus sit candor patebit. Cap. VI.

6 INter hæc igitur uir sanctus cùm prauorum cursum conspicit, quanta quandoq; animaduersione deficiant, innotescit, dum protinus subdit: Et sicut summitates spicarum conterentur.] Spicarum quippe summitates, aristæ sunt. aristæ autem coniunctæ in spica prodeunt, sed crescendo paulisper à se hirsutæ & rigidæ disiunguntur. Sic nimirum sic ad huius mundi gloriam praui diuites surgunt. Naturæ enim sibi communione coniuncti sunt, sed contra se uicissim crescendo diuiduntur. Alius quippe alium despicit, & alter in alterũ inuidiæ facibus ignescit. qui ergo ex tumore mentis à charitate unitatis se separãt, quasi aristarum more contra se rigidi stant. Quid ergo prauos huius mundi diuites dixerim, nisi aristas quasdam generis humani? qui dum contra se superbiunt, sed bonorum uitam unanimiter affligunt: aduersum se quidem diuisi sunt, sed tamen concorditer grana deorsum premunt. Nunc igitur aristæ ad alta prosiliunt, grana latent: quia & reproborum potentia eminet, & electorum gloria nõ apparet. Illi se honorum fascibus ostendunt, isti in humilitate se deprimũt. Sed trituræ tempus aduenìet, quod & aristarum rigiditatẽ frangat, & solida grana nõ conterat. Tunc quippe superbia iniquorum cõminuitur, tunc electorũ uita quanta integritate fulgeat declaratur: quia cùm iniusti deficiunt, ex hac ipsa aristarum contritione agitur ut grana appareant, quæ latebant. Cumq; aristæ frangunt, granorum candor ostenditur: quia iniquis in supplicia æterna cadentibus, sanctorum iustitia quanta ueritate candeat, demonstratur. Vnde rectè quoq; per Ioannem dicitur: Cuius uẽtilabrum in manu sua est, Matth. 3
& permundabit aream suã: & triticum quidem recõdet in horrea sua, paleas autem comburet igni Luc. 3
inextinguibili. Beatus igitur Iob prauorum elatio quanta animaduersione frangatur aspiciat, eosq; aristis pereuntibus comparãs dicat: Sicut spicarũ summitates conterentur: quia nimirum rigiditas superborũ trituræ ultimæ fortitudine frangitur, quę nunc electorum uitã despiciens eleuat. Sequitur:

Quòd sit indignum & iniustum, ut sancti si in aliquo offendunt, à malè uiuentibus increpentur. Cap. VII.

QVod si non ita est, quis me arguere poterit esse mẽtitum, & ponere ante Deum uerba mea?] Si ita non est ut loquit, profectò de falsitate hũc omnes arguere possunt. Cur ergo dicit: Et si nõ ita est, quis me arguere poterit esse mẽtitum: dum scilicet nouerimus quòd fallacem cui libet reprehendere licet? Sed si loquentis sensum subtili interrogatiõe discutimus, q̃ sint recta quæ protulit, citius inueniemus. Iustus nãq; & si quid unquã delinquẽdo loquitur, dignum nõ est ut ab iniustis & prauè uiuẽtibus iudicet. Vnde sanctus uir amicorũ superbiã deprimẽs, non solũ si ita est, uerumetiã si non est ut protulit, nequaq; se reprehendi posse confidit: quia nimirũ illi rectè redarguere falsa possunt, qui falsa agere nesciunt. Nam correptionis ausum cõtra fallaciam perdunt, qui adhuc fallaciter uiuũt. ait ergo: Quod si ita nõ est, quis me poterit arguere esse mẽtitũ? ac si apertè dicat: Ita sunt cuncta ut protuli: quæ tamen si ita nõ essent, à uobis redargui nequaquam possem: quia dum adhuc propriæ succumbitis, alienam reprehendere fallaciam non ualetis. Vbi & aptè subditur: Et ponere ante Deũ uerba mea. Quisquis eũ dicta fallacia ueraciter reprehẽdit, audita cogitãs, aut hæc ex regula ueritatis pensans, uerba ante Deũ ponit: quia apud se in cõspectu ueritatis examinat, qd foris cõtra fallaciã decernat. Ante Deũ quippe uerba ponere, est cõsiderato intimo iudice, exteriora dicta pensare. Vir autem sanctus ab amicis superbientibus uerba sua ante Deum poni posse non æstimat. ac si apertè dicat: Idcirco quæ loquor, ponere ante iudicẽ non ualetis, quia eius uobis faciem peccantes abscondistis. Quod tamẽ & ex typo sanctæ Ecclesię nil obstat intelligi, quę cùm de infirmis suis ab hæreticorũ irrisione reprehẽditur, ipsam irrisionis eorũ astutiã dedignatur: quia tolerabilius Deo est, ut in infirmitate quis atque ignorantia cum humilitate iaceat, quàm cum elatione alta comprehendat. Sed quia sanctus uir multa contra eos protulit, qui fugitiua potestate superbiunt, & uentosis honoribus intumescunt: Baldath Suites ex eius correptione proficiens, apud quem uera sit potentia agnoscit, dicens.

Caput uigesimum quintum beati Iob.

ESpondens autẽ Baldath Suites dixit: Potestas & terror apud eũ est, qui facit cõcordiam in sublimibus suis. Nunquid est numerus militũ illius? Et super quẽ nõ surget lumẽ illius? Nũquid iustificari põt homo cõparatus Deo: aut apparere mũdus natus de muliere? Ecce luna etiã nõ splẽdet, & stellæ nõ sunt mũdæ in cõspectu eius: quanto magis homo putredo, & filius hominis uermis?

Quòd angeli præpositi gentibus inter se nõ dissident, dũ pro meritis singulorũ, quisq; sui ministerij opus implet, in quibus uoluntati diuinæ obsequitur. Cap. VIII.

7 POtestas & terror apud Deũ est, qui facit concordiam in sublimibus suis.] Ac si apertè dicat: Solus corda mortaliũ ueraciter terret, qui ex diuinitatis suæ potentia ueraciter hæc possidet. Humana enim potẽtia quem terrorẽ incutit, quæ iure eiusdem potentiæ quando careat nescit? Rectè autem dicitur: Qui facit concordiam in sublimibus suis: quia multa sibimet inferius dissident, sed ad concordem supernorum plenitudinẽ currunt: & ex internæ pacis causa agit, ut sæpe ea quę sunt exterius, sine pace disponantur. Nam bonos omnipotẽs Deus ad meritum prouehit, cùm contra eorum uitã malos seuire permittit. Atq; in concordia componuntur summa, dum cõfunduntur infima: quia inde in cœlestibus electos suos angelorum choris sociat, unde in terrenis & infimis reproborum mentes suis nutibus aduersantes portat. Sed inter hęc libet inquirere, si pax in sublimibus summa retinetur, quid est quod per angelum
Dan. 10 Danieli dicit: Ego ueni propter sermones tuos: princeps autem regni Persarũ restitit mihi uiginti & uno diebus: & ecce Michael unus de principibus primis, uenit in adiutoriũ mihi. Et paulo post: Nunc reuertar ut prælier aduersum principẽ Persarũ. Cùm enim egrederer, apparuit princeps Grecorum aduenìens. Quos itaq; alios principes gentiũ, nisi angelos appellat, qui sibi resistere exeunti potuissent? Quæ ergo esse pax in sublimibus potest, si inter ipsos quoq; angelicos spiritus prælium di certamen agitur, qui semper conspectui ueritatis assistũt? Sed quia certa angelorũ ministeria dispensandis singulis quibusq; gentibus sunt prelata, cũ subiectorũ mores aduersum se uicissim præpositorũ spirituũ opem merentur, ipsi qui presunt spiritus, contra se uenire referuntur. Is namq; angelus qui Danieli loquebatur, captiuis Israeliticí populi in Perside cõstitutis prælatus agnoscitur. Michael autem eorum qui ex eadem plebe in Iudęæ terra remanserant, præpositus inuenitur. Vnde & ab hoc eodem angelo paulo post Danieli dicitur: Nemo est adiutor meus in omnibus his, nisi Michael princeps uester. De quo & hoc quod premimus dicit: Et ecce Michael unus de principibus primis uenit in adiutoriũ mihi. Qui dum nequaq; simul esse, sed uenire in adiutorium dicitur: apertè ei populo prælatus agnoscit, qui captiuus in alia parte tenebat. Quid est ergo angelũ dicere, Ego ueni propter sermones tuos: princeps autẽ regni Persarum restitit mihi: nisi sua subditis opera nunciare? ac si apertè dicat: Precum quidem tuarum merita exigunt, ut Israeliticus populus à iugo suæ captiuitatis exuatur, sed est adhuc quod in eodem populo, Persarum domino purgari debeat: unde ereptionẽ illius, Persarum princeps mihi iure contradicat, quamuis preces tuas eorũ quoq; lachrymæ qui in Iudæa relicti sunt, adiuuent. Vnde hoc quoq; diximus quod subiũgit: Michael princeps uester uenit in adiutorium mihi. Cumq; ut aduersus principem Persarum prælietur, egreditur: Grecorum sibi princeps aduenìens apparet. Quia ex re innuitur quòd aduersum Græcos quoque aliquid Iudæa commiserat, quorum profectò causa ereptioni illius resistebat. Prophetæ igitur preces angelus exaudit, sed Persarum princeps resistit: quia etsi iam uita iusti deprecãtis ereptionem populi exigit, eiusdem tamen populi adhuc uita contradicit, ut quia necdum hi qui in captiuitatẽ fuerant ducti, plenè purgati sunt: iure eis adhuc Persæ dominentur. Michael adiuuat, sed Græcorum princeps ad prælium uenit: quia mereri quidem ueniam tam longa oppressorum captiuitas poterat, sed ereptionis eorum beneficio hoc quoq; qd in Græcos deliquerant, obuiabat. Rectè ergo dicitur, quòd contra se angeli uehiunt, quia subiectarum sibi gentium uicissim merita contradicũt: Nam sublimes spiritus eisdem gẽtibus principantes nequaquam pro iniusta agentibus decertant, sed eorum facta iustè iudicantes examinant. Cũq; uniuscuiusq; gentis uel culpa uel iustitia ad superna curiæ consilium ducitur, eiusdem gentis præpositus uel obtinuisse in certamine, uel non obtinuisse perhibetur. Quorum tamen omnium una uictoria

uictoria est sui super se opificis uoluntas summa; quam dum semper aspiciunt, quod obtinere non ualent, nunquam uolunt. Bene ergo dicitur: Qui facit concordiam in sublimibus suis. Sequitur:

Quòd sancti angeli cõtra diabolum potestatiuè decertãt: & quæcunq; contra eum appetunt, possint. Cap. IX.

NVnquid est numerus militum eius?] In cognitione humanæ rationis supernorum spirituũ numerus nõ est: quia quãta sit illa frequẽtia (Dan.7) inuisibilis exercitus, nescit. De quo per Danielem dicitur: Milia miliũ ministrabant ei, & decies milies centena milia assistebant ei. Supernorũ ciuiũ numerus infinitus & definitus exprimitur: ut qui Deo est numerabilis, esse hominibus innumerabilis demonstretur: quamuis aliud est assistere, aliud ministrare. Assistunt enim illæ proculdubio potestates, quæ ad quædam hominibus nuncianda non exeunt. Ministrant uero hi, qui ad explenda officia nunciorũ ueniunt, sed tamẽ ipsi quoq; contemplatione ab intimis non recedunt. Et quia plures sunt qui ministrant, quàm hi qui principaliter assistunt: assistentium numerus quasi definitus, ministrantium uerò infinitus ostenditur. (S. Angelici spiritus milites Dei dicũtur) Angelicos uerò spiritus rectè Dei milites dicimus, quia decertare eos contra potestates aëreas non ignoramus. Quæ tamen certamina non labore, sed imperio peragũt: quia quicquid agendo cõtra immundos spiritus appetunt, ex adiutorio cuncta regentis possunt. De hac nanq; militia, nascẽte rege nostro (Luc.2) scriptũ est: Subitò facta est cũ angelo multitudo militiæ cœlestis. Cui tamen militiæ electorum quoq; hominum numerus iungitur, qui per sublime mentis desideriũ, à terrenæ conuersationis seruitute liberantur. (2.Tim.2) De quibus per Paulũ dicit: Nemo militans Deo, implicat se negocijs secularib. Qui licet nũc pauci appareant, in inuisibili tamen patria innumerabiles regnant: quia etsi ex cõparatione prauorum pauci sunt, in cõgregationis suæ frequẽtia metiri nequaquam possunt. Quia uerò eorundem militũ uirtus non proprijs uiribus, sed supernæ gratiæ infusione roboratur, rectè subiungitur: Et super quem non surget lumen illius.] Lumen quippe Dei, est gratia præueniens. Quæ si in nostro corde nequaquam gratuita cõsurgeret, profectò mens nostra in peccatorum suorũ tenebris obscura remaneret. Vnde & subditur:

Quòd quandiu sumus in corpore huius mortis, à peccato immunes esse non possumus. Cap. X.

NVnquid iustificari potest homo comparatus Deo, aut apparere mundus natus de muliere?] Versus iste superius à beato Iob dicitur: & nunc in eius exprobratione replicat. Omnis nanq; uir iustus, Dei illustratione iustus est, non comparatione. Humana quippe iustitia authori cõparata, iniustitia est: quia etsi in ipsa sui conditione homo persisteret, creatori non posset æquari creatura. Cui tamen ad grauiora defectus pondera, accessit & culpa, quã serpens insidians intulit, & mulier infirmata persuasit. Vnde nũc quia homo per

A mulierem culpæ subditã nascitur, reatus primi infirmitas in prole propagatur. Et quia in radice putruit humani generis ramus, in conditionis suæ uiriditate minime subsistit. Vnde rectè nũc dicitur: Nũquid iustificari potest homo cõparatus Deo, aut apparere mundus natus de muliere? ac si apertè diceretur: Ne contra authorem suum homo superbiat, consideret unde huc uenit, & intelligat quid sit. Sed ecce nõnulli per donum spiritus adiuti, contra infirmitatẽ suæ carnis eriguntur, uirtutibus emicant, signorũ quoq; miraculis coruscat, nullus tamen est qui sine culpa uitã transeat, quousq; carnem corruptiõis portat. Vnde adhuc subditur: Ecce etiam luna non splendet, & stellæ non sunt mundæ in conspectu eius.] Quid per lunam, B nisi cũcta simul Ecclesia: quid per stellas, nisi singulorum bene uiuentium animæ designantur: qui inter prauorũ hominum cõuersationes, dum magnis uirtutibus eminent, quasi in tenebris noctis lucent? Vnde per Paulum quoq; discipulis dicitur: Inter quos lucetis sicut luminaria in mũdo. (Phil.2) Quia enim sancta Ecclesia lune appellatione exprimitur, propheta testatur, dicens: Eleuatus est sol, & luna stetit in ordine suo. (Abac.3) Eleuato enim sole, in suo ordine luna statuitur: quia ascẽdente ad cœlos Domino, sancta protinus Ecclesia in prædicationis authoritate roboratur. Et quia stellarũ nomine electi signantur, rursum Paulus insinuat, dicens: (9 1.Cor.15) Stella enim à stella differt in claritate. Luna ergo non splendet, & stellæ non sunt mundæ in conspectu eius: C quia nec sancta Ecclesia uirtute propria tot miraculis emicat, nisi hanc præueniẽtis gratiæ dona perfundant, nec singulorum bene uiuentiũ mentes à peccatorũ maculis mundæ sunt, si remota pietate iudicẽtur: quia apud districti iudicis oculos, sua unum quenq; corruptibilitas inquinat, nisi hunc quotidie gratia parcentis tergat. Electorũ quippe animus prodire ad libertatem iustitiæ nititur, sed adhuc compede infirmitatis tenetur: & culpas quidem subigere perfectè desiderat, sed quousq; corruptione carnis astringitur, eius uinculis etiã cùm non uult ligatur. Hinc itaq; colligat, quanto peccatorum pondere pressi sint, qui contra hæc decertare negligunt, si plenè culpam nec illi superant, qui contra hanc uiriliter pugnant. D Vnde & postquam dictũ est: Ecce enim luna non splendet, & stellæ non sunt mundæ in conspectu eius, protinus additur: Quanto magis homo putredo, & filius hominis uermis?] ac si apertè diceret: Si ipsi quoq; esse sine contagio non ualẽt, qui inter præsentis uitæ tenebras uirtutibus lucent: quãto reatu iniquitatis obstricti sunt, qui adhuc carnaliter uiuunt? Si à peccato esse liberi nequeunt, qui iã in cœlestibus desiderijs cõuersant: quæ peccatorũ põdera tolerãt, qui carnis suę uoluptatib. dediti, adhuc putredinis iugũ portãt? Hinc Petrus ait: Si iustus uix saluabit, impius & peccator ubi parebunt? (1.Pet.4) Hinc per Esaiã dicit: Super humũ populi mei spinæ & uepres ascẽdent, quanto (Esa.32) magis super omnẽ domũ gaudij ciuitatis exultantis? Humũ quippe populi sui Dominus electorũ omnium

omnium mẽtem uocat, super quam spinas ac uepres ascẽdere perhibet: quia nec ipsam quoq; esse absq; punctionibus uitiorum uidet. Domus uerò gaudij ciuitatis exultantis, est mens prauorũ, quæ dum uentura supplicia conspicere negligit, in carnis uoluptate se deserens, inaniter hilarescit. Ait ergo: Super humum populi mei spinæ & uepres ascendent, quanto magis super omnem domum gaudij ciuitatis exultantis? ac si apertè dicat: Si & illorum mentem uitia deprimũt, qui se pro cœlestis patriæ desiderio affligũt: quibus culpis substrati sunt, qui sine ulla formidine sese in carnis uoluptate derelinquunt? Notandum uerò in sermone suo quantum Baldath ordinẽ conditionis nostræ tenuit & natiuitatis, qui hominẽ non uermẽ, sed putredinem: filium uerò hominis uermem uocat. Primus nanq; humani generis parens, homo non filius hominis, ex quo quisquis prodijt, non solum homo, sed filius quoq; hominis fuit. Sicut ergo ex homine filius, ita ex putredine nascit uermis. Vnde rectè homo putredo, filius uerò hominis uermis uocatur. Primus quippe homo putredo, non uermis: quia etsi per mortem putruit, non tamẽ ex putredine per natiuitatem uenit. Qui autem hominis est filius, uermis dicitur: quia iam ex mortalium corporum corruptione propagatur. Igitur quia amicorũ uerba finita sunt: beatus Iob altiori acumini prosecutionis innititur, eiusq; dicta tam sunt ualida quàm extrema: quia & sic usus esse iurisperitorum solet, ut argumentum quo aduersarijs suis eminere se preuident, ad prosecutionis conclusionem seruent.

Caput uigesimumsextum beati Iob.

REspondens autem Iob dixit: Cuius adiutor es? nũquid imbecillis, & sustentas brachiũ eius qui non est fortis? Cui dedisti consiliũ? Forsitan illi qui non habet sapiẽtiã: & prudentiã tuã ostẽdisti plurimã. Quẽ docere uoluisti? Nonne eum qui fecit spiramentũ? Ecce gigantes gemunt sub aquis, & qui habitant cũ eis. Nudus est infernus corã illo: et nullũ est operimentũ perditioni. Qui extendit aquilonẽ super uacuũ: & appendit terram super nihilũ. Qui ligat aquas in nubibus suis, ut non erumpant pariter deorsum. Qui tenet uultum solij sui, & expandit super illud nebulam suam. Terminum circumdedit aquis, usq; dũ finiantur lux & tenebræ. Columnæ cœli cõtremiscunt & pauent ad nutum eius. In fortitudine illius repentè maria congregata sunt: & prudentia eius percussit superbum. Spiritus eius ornauit cœlos:

A & obstetricante manu eius eductus est coluber tortuosus. Ecce hæc ex parte dicta sunt uiarum eius. Et cùm uix paruã stillam sermonis eius audierimus: quis poterit tonitruum magnitudinis illius intueri?

Caput XI.

REspondens autem Iob dixit: Cuius adiutor es? Nunquid imbecillis, & sustẽtas brachiũ eius qui non est fortis?] Adiuuare imbecillẽ, charitatis est: adiuuare potentẽ uelle, elationis. Quia igitur amici eius hæreticorũ speciẽ tenentes, quasi adiuuantes Deum, sapientiã suam ostendere conabantur, iustè Baldath reprehẽditur, ut dicatur: B Cuius adiutor es? Nunquid imbecillis, & sustẽtas brachium eius qui non est fortis? ac si apertè dicat: Dum eum iuuare niteris, sub cuius magnitudine succumbis, omne quod impendis solatium, de ostentatione est, non de pietate. Sed inter hæc sciendum est quòd plerunq; etiã Deũ, qui uidelicet imbecillis non est, humiliter agẽtes adiuuamus. Vnde & per Paulum dicitur: Adiutores enim Dei sumus. (1.Cor.3) Nam cùm ei quem ipse per internã gratiam infundit, nos exhortationis uoce cõcurrimus, hoc quod ille per Spiritũ sanctũ agit intrinsecus, nos exterius ministerio uocis adiuuamus: & tunc solũ nostra exhortatio ad perfectionẽ ducitur, cùm in corde Deus fuerit qui adiuuetur. Vnde & alias dicit: Neq; qui plantat est aliquid, neq; qui rigat, (Ibidem) C sed qui incrementũ dat Deus. Plantare quippe & rigare, adiuuare est. Quod utrunq; uacuũ erit ministeriũ, si in corde Deus nõ dat incrementũ. Sed qui de sensu suo alta sapiũt, esse humiliter Dei adiutores nolũt, quia dũ se Deo utiles esse æstimant, à fructu se utilitatis alienant. Vnde & ueritatis uoce discipulis dicitur: Cũ feceritis omnia quæ præcepta sunt uobis, dicite: Serui inutiles sumus: quod debuimus facere, fecimus. (Lucæ 17) Sequitur: Cui dedisti cõsilium, forsitan illi qui non habet sapientiã?] Dare stulto cõsilium, charitatis est: dare sapienti, ostentationis: dare uerò ipsi sapientiæ, peruersitatis. Et quia hi quos tenere hæreticorũ speciem diximus, per locutionẽ suam ostentationi potius quàm utilitati seruiebãt, rectè adhuc cõtra Baldath subditur: Et prudentiam tuam ostendisti plurimam. D Omnis cui prudentia recta est, plurima non est: quia iuxta Pauli uocẽ, non plus appetit sapere quàm oportet sapere. (Rom.12) Cui uerò est plurima, nõ est recta: quia dum ultra modum tenditur, in quolibet latere culpę declinatur. Prudentiam uerò suam plurimam ostendunt, qui uideri præ alijs prudentiores appetunt. Vnde fit plerunq;, ut cùm moderatè sapere nesciunt, etiã fatua loquãtur. Pro qua re ipse adhuc excessus prudentię subiungitur, ut dicatur: Quem docere uoluisti? nonne eum qui fecit spiramentum? Per spiramentum uiuimus, per prudentiam sapientes sumus. Prius autem nostrum est uiuere, postmodum sapere: quia ut sapientes esse ualeamus, prius agitur ut simus. Qui ergo uitam dedit, ipse proculdubio & prudentiam cõtulit. Baldath autem quia beatum Iob flagellatũ pro culpa credidit,

credidit, occultum Dei iudicium, quod humiliter uenerari debuit, superba nisus est temeritate penetrare. Ipsi ergo se per prudentiam prætulit, cuius iudicium non intelligẽdo iudicauit. Ipsi se per prudentiam prætulit, à quo uiuendi spiraculum accepit, ac si plus ipso esset sapiens, à quo habebat ut esset. Sed quia beatus Iob sanctæ Ecclesiæ typum tenens, pauca in superborum correptione protulit, quos tenere hæreticorum speciem non ignorauit, sicut superius dixit: Disputare cũ Deo cupio, prius uos oftẽdens fabricatores mendacij, & cultores peruersorũ dogmatũ: repentè se ad doctrinã erigit, & contra elatorum imperitiam, scientię suę latitudinem per sententias expandit, dicens:

Quòd potẽtes huius seculi quasi gigãtes ex propria superbia cõfanduntur, & ideo magis suppositi sunt, unde tumidè appetunt multis præesse. Cap. XII.

10 ECce gigantes gemunt sub aquis.] Dignum quippe erat, ut per increpationẽ prius tumorem sapientiæ terrenæ retunderet, & per doctrinam postmodum ad plena mysterijs uerba transiret. Gigantes enim, uel apostatas angelos, uel superbos quosq; homines, nil obstat intelligi. Hinc
Esa.26 enim per prophetam dicitur: Mortui non uiuent, gigantes non resurgent. Quos nanq; mortuos, nisi peccatores nominat? Et quos gigantes, nisi eos qui de peccato etiam superbiunt, appellat? Illi autem non uiuunt, quia peccando uitam iustitię perdiderunt. Isti etiã resurgere post mortem nequeunt, quia post culpam suam inflati per superbiam, ad pœnitentiæ remedia non recurrunt. Hinc rur-
Prou.21 sum scriptum est: Vir qui errauerit à uia doctrinæ, in cœtu gigãtum cõmorabitur: quia quisquis iter rectitudinis deserit, quorũ se numero nisi superborum spirituum iungit? Bene autem contra elatos dicitur: Ecce gigantes gemunt sub aquis. ac si apertè diceretur: Cur de scientia homo superbiat, cùm ignorantię abyssus & ipsos superbissimos angelorum spiritus premat? Si autem gigantũ nomi-
Apoc.17 ne, potẽtes huius seculi designantur, in aquis possunt populi figurari, Ioanne attestante, qui ait: Aquæ enim sunt populi. Bene autem contra superbientem dicitur: Ecce gigãtes gemunt sub aquis. quia elati omnes dum in hac uita assequi honorũ D celsitudinẽ cupiunt, sub ponderibus populorũ gemunt. Nam quanto quis hic altius erigitur, tanto curis grauioribus onerãt, eisq; ipsis populis mente & cogitatione supponit, quibus superponitur dignitate. Et bene his uerbis ac breuiter indicãt, quia omnis superbia eo ipso in imo iacet, quo in alta se erigit, ut inde magis cunctis supposita sit, unde cunctis expetit superesse. Homo quippe in sublimibus eleuatus, tantos super se sustinet, quantos suppositos regit. Hi autem qui talibus sociantur, ipsi etiam laboris eorum participatione deprimuntur. Nam cum eis laborem etiã tolerant ponderis, dum pariter gloriã affectant honoris. Vnde cùm diceret: Ecce gigantes gemunt sub aquis, protinus adiunxit: Et qui habitãt cum eis. ac si dicãt: Pariter gemunt, qui eorum gloriæ ex delectatione sociantur. Ipsa autẽ occupatio secularium dignitatũ tanto facilioribus uitijs premitur, quanto maioribus curis grauatur. Humanus nanq; animus uidere & deuitare peccata utinam ualeat uel quietus. Quia ergo uidit desideratas rerũ celsitudines absq; peccatis ministrari non posse: & quia diuinę iræ non absconditur quicquid illicitum perpetratur, aptè secutus adiunxit: Nudus est infernus coram illo, & nullum est operimentum perditioni.] Quod Paulus apostolus quoq; ait: Omnia enim Heb. 4
nuda & aperta sunt oculis eius. Inferni uerò & perditionis nomine, diabolum omnesq; damnationis eius socios designauit. Quis uerò ille sit, corã quo infernus est nudus, sequitur dicens:

Quòd iustè Deus diaboli potestatẽ super corda uacua extẽdat: & item ex gratia, cui uult, miseretur. Cap. XIII.

QVi extendit Aquilonẽ super uacuũ.] Aquilõis nomine, in sacro eloquio appellari diabolus solet, qui ut corporis frigore gentiũ
Esa.14 corda cõstringeret, dixit: Sedebo in monte testamẽti, in lateribus Aquilonis. Qui super uacuũ extendit: quia illa corda possidet, quæ diuini amoris gratia nõ replentur. Sed tamẽ omnipotenti Deo
aliàs, timoris suppetit, etiam uasa diabolo cunctis uirtutibus uacua suæ gratię munere implere, in eisq; diuini amoris soliditatem ponere, quos nulla cõspicit rectitudinis actione roborari. Vnde aptè subiungitur: Et appẽdit terram super nihili.] Quid enim terræ nomine, nisi sancta Ecclesia designatur, quę
C dum uerba prædicationis suscipit, fructum boni
Deut.32 operis reddit? De qua per Moysen dicitur: Audiat terra uerba ex ore meo, expectetur sicut pluuia eloquium meum. Et quid per nihilũ, nisi gentiles populi designantur? De quibus per prophe-
Esa.40 tam dicitur: Omnes gẽtes uelut nihilum & inanè reputatæ sunt. In eo ergo nihilo terra suspenditur, quod prius uacuum ab Aquilone tenebatur: quia illa corda gentiliũ repleta sunt charitate Dei, quæ
11 pressa prius fuerant torpore diaboli. Potest uerò & per hoc uacuum Iudææ infidelitas, & per terram, sicut diximus, sanctæ Ecclesiæ fructificatio designari. Vir ergo sanctus Iudææ pereuntis casum aspiciat, & gentilitatis merita ad ueniam redeuntis cernat, ac dicat: Qui extẽdit Aquilonem super uacuum, & appẽdit terram super nihili. Nã quia Iudæorũ corda fide uacua, diabolo sunt subdita, extẽdit Aquilonem super uacuum. Quia uerò nullis existẽtibus meritis, sicut dictum est: Pro
Psal.55 nihilo saluos facies eos, super gẽtes Dominus fundauit Ecclesiã suam, quæ per prophetam nihilum sunt uocatæ, aptè secutus adiunxit: Appendit terram super nihili. Hoc uerò quo ordine factum sit, mirifica subdens ratione contexit. Ait enim:

Quòd secundum capacitatem audientium contemperare se debeat lingua doctorum. Et quid sit quod in lege scriptũ est, quòd qui foderit cisternam & non operuerit eam, si ceciderit in eam bos uel asinus, dominus cisternæ reddet precium iumentorum. Cap. XIIII.

QVi ligat aquas in nubibus suis, ut nõ erumpãt pariter deorsum.] Quid hoc loco aquã, nisi

nisi scientiã: quid nubes, nisi prædicatores appellat? Nam quia in sacro eloquio aliquãdo aqua scientia dicitur, Salomone attestante didicimus, qui
Prou.17 ait: Aqua profunda uerba ex ore uiri, & torrẽs redundans fons sapientię. A qua signari scientiã Da-
Psal.17 uid propheta testatur, dicens: Tenebrosa aqua in nubibus aeris, id est occulta scientia in prophetis, qui ante aduentũ Domini dũ occultis sacramentis grauidi, mysteria immensa gestarent, intuentiũ oculis, eorũ intelligentia caligabat. Nubium uerò nomine quid hoc in loco aliud, quàm prædicatores sancti, id est Apostoli designãtur, qui per mundi partes circumquaq; transiissi, & uerbis nouerãt pluere, et miraculis coruscare? Quos Esaias, p-
Esa.60 pheta longè ante intuẽs, dixit: Qui sunt isti qui ut nubes uolant? Quia igitur uir iste prophetico pleB nus spiritu, in hac locutione sua ad laudẽ Dei initia nascentis Ecclesiæ desiderat exordiri, studet eius ordinẽ ab Apostolorũ prædicatione narrare, qui curauerunt summopere rudibus populis plana & capabilia, non summa atq; ardua prædicare. Nam si scientiam sanctam, quę hic aquę nomine designatur, ut hauriebant corde, ita ore funderẽt, immensitate eius auditores suos opprimerent potius q̃ rigarent. Vnde religata intrinsecus sciẽtia, ut nõ pariter deorsum erumperet, auditores suos distillatione uerborũ nutriens, nubes illa loqueba
1.Cor.3 tur, dicens: Non potui loqui uobis quasi spiritalibus, sed quasi carnalibus, tanq; paruulis in Christo lac uobis potũ dedi, non escam. Quis enim ferre potuisset, si raptus ad tertiũ cœlũ, raptus in paradisum, etiã arcana uerba audiens, quę loqui homini non liceret, tam immensos supernæ scientiæ sinus aperiret? Aut cuius non uirtutem auditoris opprimeret, si ea quæ intrinsecus haurire poterat, in quantũ carnis lingua sufficeret, extrinsecus inundans aquæ huius immensitas emanasset? Vt uerò auditores rudes non inundatione scientiæ, sed moderata prædicationis distillatione foueantur, ligat Deus aquas in nubibus, ut non erumpant pariter deorsum: quia doctorũ prædicationẽ temperat, ut auditorum infirmitas, doctorum rore nutrita conualescat. Quod bene in Euangelio mystica
Luce 5 descriptione narratur, dum dicitur: Ascẽdit Iesus in nauiculam Petri, et rogauit ut à terra reduceret pusillum, & ita sedens prædicabat turbis. Per nauem Petri, quid aliud quàm cõmissa Petro Ecclesia designatur? De qua ut Dominus turbis conflu-D entibus prædicet, eam à terra paululum reduci iubet. Quam nec in altum duci, & tamen à terra præcipit remoueri, profectò significans prędicatores suos rudibus debere populis, nec alta nimis de cœlestibus, nec tamen terrena prædicare. A qua itaq; ligatur in nubibus: quia prædicatorum scientia infirmorum mentibus loquens, quantum sen-
12 tire ualet, docere prohibetur. Nam plerunq; si auditorũ cor uerbi immensitate corrumpitur, lingua docentiũ indiscretionis pœna mulctatur. Vn-
Exod.21 de scriptum est: Si quis aperuerit cisternam, & foderit, & non operuerit eam, ceciderit q; bos uel asinus in eam, dominus cisternę reddet precium iumentorũ. Quid est enim aperire cisternã, nisi intellectu ualido Scripturæ sacræ arcana penetrare? Quid aũt per bouẽ & asinũ, mundũ scilicet, & immundũ animal, nisi fidelis quisq; & infidelis accipit? Qui ergo cisternam fodit, cooperiat, ne illucbos uel asinus ruat: id est, qui in sacro eloquio iã alta intelligit, sublimes sensus corã nõ capiẽtibus per silentiũ tegat, ne per scandalũ mentis, aut fidelẽ paruulũ, aut infidelẽ qui credere potuisset, interimat. Ex morte enim iumentorũ debet preciũ: quia illud scilicet admisisse conuinciẽ, unde ad agendã pœnitentiã reus tenetur. Quisquis nãq; ad alta sciẽtiæ fluẽta perueniens, cùm hæc apud bruta audientiũ corda non cõtexerit, pœnæ reus addicitur, si per uerba eius in scandalũ siue mũda seumens immũda capiatur. Operienda est itaq; cisterna: quia coram paruulis mẽtibus tegenda est alta scientia, ne unde cor docentium ad summa attollitur, inde infirmitas auditorum ad ima dilabatur. Dicatur igitur rectè: Qui ligat aquas in nubibus, ut non erumpant pariter deorsum. Pariter nanq; aquæ erumperent, si coram infirmis auditoribus, quanta est scientia, ex ore loquentis emanaret: si simul se omnis plenitudo prædicationis effunderet, & nil sibi cum proficientibus reseruaret. Dignũ quippe est ut qui prædicat, audiẽtis modum cõsideret: quatenus ipsa prædicatio cũ auditoris sui incremẽtis crescat. Sic quippe agere unusquisque prædicator debet, sicut cum illo diuinitùs agitur, ut nequaq; cũcta quæ sentit, infirmis insinuet:
C quia & quousq; ipse carne mortalitatis infirmus est, ea quæ superna sunt cuncta non sentit. Prædicare ergo rudibus non debet quantũ cognoscit, quia & ipse de supernis mysterijs cognoscere nõ ualet quãta sunt. Hinc est enim q; Paulus apostolus, postq; mysterijs cœlestibus interfuit, dicit: Vi- 1.Cor.13
demus nũc per speculum in ænigmate, tũc autem facie ad faciem. Vnde & continuè hic sequitur:

Quòd in hac uita gloria Dei ex parte cognoscitur, sed sicut est, nondum uidetur. Cap. XV.

QVi tenet uultũ solij sui, & expandit super illud nebulã suã.] In uultu solet cognitio demonstrari. Solij ergo eius uultus tenetur: quia à nobis in hac uita regni eius gloria, nõ quanta intrinsecus habetur agnoscitur. Super quod recte expandi nebula dicitur: quia sicut est illa cœlestis regni gloria, nõ uidetur. Nam corpus quod Sap.9
corrumpitur, aggrauat animam, & deprimit terrena inhabitatio sensum multa cogitantem. A uidendo ergo eo nebula aspergimur: quia ipsa nostræ ignorantiæ obscuritate caligamus. Vnde rectè per Psalmistam dicitur: Caligo sub pedibus e- Psal. 17
ius, & ascendit super Cherubin, & uolauit, uolauit super pennas uentorum, & posuit tenebras latibulum suum. Caligo nanque est ei sub pedibus, quia non in ea claritate ab inferioribus cernitur, qua in superioribus dominatur. Ascendit enim super Cherubin, & uolauit. Cherubin quippe plenitudo sciẽtię dicit. Proinde super plenitudinẽ sciẽtiæ ascendisse perhibet, & uolasse: quia maiestatis

eius

eius celsitudinẽ scientia nulla comprehendit. Vo
lauit igitur, quia longè in altum ab intellectu no-
stro serapuit. Volauit super pennas uentorũ, quia
scientiam transcendit animarum. Qui posuit tene
bras latibulũ suum: quia dum caligine nostræ in-
firmitatis obscuramur, per ignorantiam nostram
nobis abscondit, ne à nobis modò in æterna &
intima claritate uideatur. Vnde ei & in Canticis
Cant. 8 canticorũ à sponsa dicitur: Fuge dilecte mi, fuge.
13 Fugit nos, dicimus, quoties mẽti nostræ id quod
reminisci uolumus, non occurrit. Fugit nos, dici-
mus, quoties id quod reminisci uolumus, memo-
ria nõ tenemus. Sancta ergo Ecclesia postq; mor-
tem ac resurrectionẽ Domini, ascensionẽq; descri
bit, clamat ei prophetico plena spiritu: Fuge dile-
cte mi, fuge. ac si diceret: Tu qui ex carne cõpre-
hensibilis factus es, ex diuinitate tua, intelligen-
tiam nostri sensus excede, & in teipso nobis incõ-
prehensibilis permane. Tenet ergo uultum solij
sui, qui maiestatis suæ potentiam mortalibus ab-
scondit. Sed si eius solium angelicas uirtutes accí-
pimus, ipsis quippe uelut sedi regiæ præsidet, sui
nobis solij uultum tenet: quia quãdiu in hac mor-
tali carne subsistimus, quæ, quantaq; sint illa ange
lorũ ministeria, non uidemus. Et expandit super
illud nebulam suam, quia proculdubio & cor no-
strum ad quærendum subleuat: & tamen occulta
moderatione agitur, ut ipsa requisitionis suæ im-
Abac. 3 mensitate reprimatur. Vnde scriptum est: Dedit
abyssus uocem suam, ab altitudine phantasiæ suę.
Exclamare enim mens humana in admiratione
compellitur, dum altitudine cõsiderationis in re-
quisitionibus suis eo ipso quo latius extenditur,
angustatur. Vel certè, quia solium Dei ipsi nos su-
mus, uultum solij sui nõ immeritò tenere dicitur,
dum nostra scientia progredi ad altiora prohibe-
tur. Super quod solium suum nebulã Deus aspe-
rgere dicitur: quia inuisibilis manẽs, occulta super
nos iudicia exerit, ut & fiat in prõptis quod uide-
re possimus: & tamẽ origo facti lateat in abditis,
ut cur fiat, nescire debeamus. Vnde et aptè subdit:

Quòd nulli æternitatis scientia tribuatur, quandiu uita hæc transitoria agitur. Cap. XVI.

TErminũ circumdedit aquis, usq; dum finiantur lux & tenebræ.] Quia plerunq; in sacro
eloquio, ut suprà diximus, aquarũ nomine popu-
li designantur, aquas Dominus termino circũdat:
quia humani generis ita scientiam moderatur, ut
quousq; uicissitudines alternantiũ tẽporũ transe-
ant, perfectè ad cognitionẽ claritatis intimæ non
pertingat. Sin uerò lucis nomine iustos accipi-
mus, tenebrarũ uerò appellatione peccatores: un
Ephe. 5 de & Paulus dicit: Eratis aliquãdo tenebræ, nunc
aũt lux in Domino: hoc ipsum quod diximus, sen
tiri nil obstat: quia perfecta æternitatis scientia nul
li tribuit, quousq; cursus iustorũ, iniustorumq; fi-
niat. Sed quia mirũ nõ est carnales populos super
na nescire, sanctus uir in eiusdẽ diuinæ potentiæ
admiratione se erigit: & q ipsam quoq; angelorũ,
perfectorũq; hominũ scientiã trãseat, intuet dicẽs:

A *Quòd electi, et ipsi angeli maiestatem diuinam quam assiduè uident, contremiscunt, non timore, sed admiratione.* Caput XVII.

COlumnæ cœli contremiscunt, & pauent ad nutum eius.] Quid aliud columnas cœli, q̃ uel sanctos angelos uel summos Ecclesiæ prædi-
catores appellat? Super quos in cœlestibus cre-
scens uniuersalis spiritalis fabricæ structura surre-
xit: sicut aliàs sancta Scriptura testatur, dicẽs: Qui Apoc. 3
uicerit, faciam illũ columnam in templo Dei mei.
Nam quisquis in Dei opere recta intẽtione firma
tur, columna in structura fabricæ spiritalis erigit:
ut in hoc tẽplo quod est Ecclesia, positus, & uti-
litati sit & decori. Eos uerò Iob columnas cœli,
B quos Apostolus columnas uocat Ecclesiæ, dicẽs:
Petrus, & Iacobus, & Ioannes qui uidebantur co- Galat. 2
lumnæ esse, dextras dederũt mihi. Possumus etiã
columnas cœli, & ipsas Ecclesias non inconueni-
enter accipere, quæ multæ unam catholicam fa-
ciunt, toto terrarum orbe diffusam. Vnde & se-
ptem Ecclesijs scribit Ioãnes apostolus, ut unã ca-
tholicam septiformis gratiæ plenam spiritu desi-
gnaret. Et de Domino nouimus dixisse Salomo-
nẽ: Sapientia ædificauit sibi domũ, excidit colum Prou. 9
nas septem. Qui ut se id de septem Ecclesijs dixis-
se innotesceret, secutus etiam sacramenta ipsa, di-
ligenter inseruit, dicens: Immolauit uictimas, mi- Ibidem
scuit uinum, & proposuit mensam, misit ancillas
suas, ut uocarent ad arcem & mœnia ciuitatis: Si
C quis est paruulus, ueniat ad me. Immolauit enim
Dominus uictimas, seipsum offerẽdo pro nobis.
Miscuit uinum, præceptorũ suorum poculum ex
narratione historica, & intelligentia spiritali con-
temperans. Vnde aliàs dictum est: Calix in manu Psal. 74
Domini, uini meri, plenus est mixto. Et posuit mẽ
sam, id est Scripturã sacram: quæ fessos ad se, atq;
à seculi oneribus uenientes, pane uerbi nos refi-
cit, & cõtra aduersarios sua refectione nos robo-
rat. Vnde & aliàs ab Ecclesia dicit: Posuisti in cõ- Psal. 22
spectu meo mensam, aduersus eos qui tribulant
me. Misit ancillas suas, Apostolorũ uidelicet ani-
mas, in ipso suo initio infirmas, ut uocarent ad ar-
cem, & mœnia ciuitatis: quia dum æternã uitam
denunciant, ad alta nos mœnia supernæ ciuitatis
leuant: quæ profectò mœnia, nisi humiles non
D ascendũt. Vnde illic ab eadem Sapiẽtia subditur:
Si quis est paruulus, ueniat ad me. ac si apertè di-
cat: Quisquis se apud se magnũm æstimat, aditum
sibi mei accessus angustat: quia tanto ad me altius
pertingitur, quanto uniuscuiusq; mẽs apud se ue-
rius humiliatur. Sed quantalibet quisque uirtute 14
proficiat, quantalibet scientia excrescat, penetra-
re non sufficit, quò nos conditor moderamine iu-
diciorum regit. Dicat ergo: Columnæ cœli cõtre-
miscunt, & pauẽt ad nutum eius. Quia in plerisq;
nec ipsi pertingere ad uoluntatis eius celsitudinẽ
præualent, qui eiusdẽ uoluntatis præmia denun-
ciãtes uidẽt. Quod, sicut superius diximus, de san-
ctis quoq; angelis nil obstat intelligi: qa ipsę quo-
que uirtutes cœlestiũ, quæ hũc sine cessatione cõ-
spiciunt, in ipsa sua cõtemplatione cõtremiscunt.
Sed

Tremor cœlestiũ uirtutum non timoris est, sed admirationis

Sed idem tremor ne eisdem pœnalis sit, non timo
ris est, sed admirationis. Quia uerò quantus pa-
uor sit admirationis eius intulit, nunc ordinẽ no-
stræ salutis narrat. Sequitur:

Quòd incarnato Domino secularium corda cõcorditer credi derunt: & superbus diabolus sapientia, nõ uirtute superatus est: quoniam dum eum in quẽ nihil habebat, iniustè appetijt, quem iure tenebat, amisit. Cap. XVIII.

Mare præsens seculũ

IN fortitudine illius repentè maria congregata
sunt, & prudentia eius percussit superbum.]
Quid aliud maris nomine, quàm præsens seculũ
designatur, in quo corda hominum terrena quæ-
rentium, diuersis cogitationum fluctibus intu-
mescunt: qui elatione superbiæ concitati, dum al-
B terna intentione se impetunt, quasi aduersante se
unda collidũt? Sed iam in fortitudine illius maria
congregata sunt: quia incarnato Domino, discor-
dantia secularium corda cõcorditer credunt. Iam
Petrus in mari ambulat: quia nimirũ Christi præ-
dicatoribus, illa quondam tumida humili auditu
corda substrata sunt: ut rectè etiam in Euangelio
huius mundi mansuetudinem figurauerit, quòd
procellosa maris aqua Domini pedib. presso tu-
more calcata est. Sed quónam modo id actum sit,
aperitur, dum dicitur: Et prudentia eius percussit
superbum. Quis hic superbus alius appellaẽ, nisi
ille qui dixit: Ascendam super altitudinem nubi-
um, similis ero altissimo? Et de quo uoce Dei dici
Esa. 14 tur: Qui factus est ut nullũ timeret, & ipse est rex
Iob. 41 super omnes filios superbiæ. De quo etiam huic
Psal. 88 sententiæ Dauid propheta concordat, dicens: Tu
humiliasti, sicut uulneratũ, superbũ. Sed quamuis
simplici naturæ diuinitatis non sit aliud esse, & a-
liud sapere: nec aliud sapere, & aliud fortem esse:
quippe quia ipsa fortitudo quæ sapientia, & ipsa
sapientia quæ diuinitatis essentia est: uigilanter ta
men intuendum puto, q uir iste prophetico ple-
nus spiritu, superbũ diabolum, prudentia Dei po-
tius maluit dicere, q̃ fortitudine esse percussum.
Non enim ait fortitudo, sed prudentia eius per-
cussit superbum. Nam quamuis, sicut dictum est,
propter naturam simplicẽ Dei fortitudo sapiẽtia
sit: Dominus tamen diabolum, quantũ ad faciem
spectat, nõ uirtute, sed ratione superauit. Ipse nãq;
D diabolus in illa nos parẽtis primi radice supplan-
tãs, sub captiuitate sua, quasi iustè tenuit hominẽ,
qui libero arbitrio cõditus, ei iniusta suadenti con
sensit. Ad uitam nanq; conditus in libertate pro-
priæ uoluntatis, sponte sua factus est debitor mor
tis. Delenda ergo erat talis culpa: sed nisi per sacri
ficium deleri non poterat. Quærendum erat sacri
ficium. Sed quale sacrificiũ poterat pro absoluen-
dis hominib. inueniri? Neq; etenim iustum fuit, ut
pro rationali homine brutorum animalium uicti
Heb. 9 mæ cæderentur. Vnde ait Apostolus: Necesse est
ergo exemplaria cœlestiũ his mũdari, ipsa aũt cœ
lestia melioribus hostijs q̃ istis. Ergo si bruta ani-
malia propter rationale animal, id est, pro homi-
ne dignæ uictimæ non fuerunt: requirendus erat
homo qui pro hominib. offerri debuisset, ut pro

Incarnato Domino, discordantia corda concordauerũt

Prudentia Christus per cussit superbum

A rationali peccante rationalis hostia mactaretur.
Sed quid, q̃ homo sine peccato inueniri non po-
terat, & oblata pro nobis hostia quãdo nos à pec-
cato mũdare potuisset, si ipsa hostia peccati conta
gione non careret? Inquinata quippe inquinatos
mũdare nõ potuisset. Ergo ut rationalis esset ho-
stia, homo fuerat offerendus: ut uerò à peccatis
mũdaret hominẽ, homo, & sine peccato. Sed quis
esset sine peccato homo, si ex peccati cõmixtione
descẽderet? Proinde uenit propter nos in uterum
uirginis filius Dei, ibi pro nobis factus est homo.
Sumpta est ab illo natura, nõ culpa. Fecit pro no-
bis sacrificiũ, corpus suũ exhibuit pro peccatorib.
uictimã sine peccato, quæ & humanitate mori, &
B iustitia mũdare potuisset. Hunc ergo cũm post 15
baptisma uidit antiquus hostis, mox tẽtationibus Matth. 4
impetijt, & per diuersos aditus ad interiora eius
molitus irrepere, uictus est, atq; ipsa inexpugnabi
lis mẽtis eius integritate prostratus. Sed quia ad
interiora nõ ualuit, ad eius se exteriora conuertit:
ut quia mentis uirtute uictus est, eũ quem decipe
re tentatione nõ ualuit, carnis saltẽ uideretur mor
te superare: atq;, ut ante nos dictum est, permissus
est in illud quod ex nobis mortalib. mediator ac-
ceperat. Sed ubi potuit aliquid facere, ibi ex omni
parte deuictus est: & unde accepit exterius po-
testatem Dominicæ carnis occidendæ, inde dete
rior potestas eius qua nos tenebat, occisa est. Ipse
nanq; interius uictus est, dũ quasi uicit exterius:
C & qui nos iure debitores mortis tenuit, iure in no
bis ius mortis amisit: quia per satellites suos eius
carnẽ perimendã appetijt, in quo nil ex culpæ de-
bito inuenit. Dominus ergo noster, p nobis mor-
tem soluit indebitam, ut nobis mors debita nõ no
ceret. Bene itaq; dictũ est: Prudẽtia eius percussit
superbũ: quia antiquus hostis per excessum præ-
sumptionis sũę eũ etiam perdidit, quẽ iniquę per-
suasionis lege possedit: & dũ audacter eũ in quo
nihil sibi competebat, appetit: iure illũ quẽ quasi
iustè tenebat, amisit. Prudentia itaq; non uirtute
percussus est, qui dum ad tentandũ Deum soluit,
ab homine possidendo relígat: ut inde eũ qui sub
ipso erat, perderet, unde cum illo qui super ipsum
est, congredi præsumpsisset. Occiso aũt carne Do
D mino, quæ prædicatores eius uirtutum gloria sit
secuta narratur, cùm subditur:

Quòd Apostoli accepto Spiritu sancto, ornati sunt miraculis, & cõstanter obedire Deo magis quàm hominibus parati fuerint. Cap. XIX.

SPiritus eius ornauit cœlos.] Quos cœlos, nisi
eos de quibus scriptũ est: Cœli enarrant glo-
riã Dei? Quos tũc ornauit spiritus, cùm repleuit. Psal. 18
Quod Luca referẽte didicimus, qui ait: Factus est Acto. 2
repentè de cœlo sonus, tanquam aduenientis spi-
ritus uehementis, & repleuit totam domum ubi
erant sedentes. Et apparuerunt illis dispertitæ lin-
guæ tanquã ignis, seditq; super singulos eorũ. Et
repleti sunt oẽs Spiritu sancto, & cœperunt loqui
uarijs linguis, put Spiritus sanctus dabat eloqui
illis. Ex eo ergo acceperunt ornamenta uirtutis,
B quos

De negatione Petri

quos immensa ante possederat fœditas timoris. Scimus enim quòd ille Apostolorũ, id est, cœlorũ primus, ante acceptã huius spiritus gratiam, quoties dum mori timuit, uitã negauit. Qui non pœnis, non afflictionibus, non terribili potestate cuiusquam, sed unius mancipij sola est interrogatione prostratus. Et quidem mancipium, ne sexus firmior terribile demonstraret, ancilla est inquirẽte tentatus. Rursusq; ut talis sexus infirmitas, etiam officij sui deiectione uilescereret, non ab ancilla tantummodo, sed ab ostiaria est ancilla requisitus. Ecce quàm uilis est ad tentandum persona requisita: ut apertè proderetur, quanta eum timoris infirmitas possideret, qui nec ante uocem ostiariæ ancillæ subsisteret. Sed iam hic paulo antè timidus, qualis post aduentũ spiritus extiterit, uideamus.

16

De eius fortitudine & constantia

Certè Luca testante didicimus, contra sacerdotes ac principes quãta Dominũ autoritate prædicauit. Nam cùm facto miraculo quæstio fuisset exorta, & sacerdotũ principes, seniores ac scribæ in Apostolorum persecutionem concurrerent, eos in medio statuentes: in qua uirtute miraculum fecerint, percunctari curauerũt. Quibus repletus Spiritu sancto Petrus dixit: Principes populi & seniores, si nos hodie dijudicamur in benefacto hominis infirmi, in quo iste saluus est factus: notũ sit omnib. uobis, & omni plebi Israel: quia in nomine Iesu Christi Nazareni, quẽ uos crucifixistis, quem Deus suscitauit à mortuis, in hoc iste astat corã uobis saluus. Cumq; erga hæc persequẽtiũ furor excresceret, cosq; sacerdotes ac principes Iesum prædicare prohiberẽt, cõtra irã principũ qua autoritate Petrus excreuerit, indicatur, cùm illic protinus subdit: Petrus uerò & Apostoli dixerũt: Obedire oportet Deo magis quàm hominib. Sed cùm autoritatem prædicantium, resistentiũ præcepta nõ premerent, ad flagella peruenitur. Nam subditur: Tunc principes sacerdotũ cæsis denũciauerũt, ne loquerenẽ in nomine Iesu, & dimiserunt eos. Sed quia Apostolorũ uirtutẽ premere nec flagella ualuerũt, patenter ostendit cùm protinus subinferẽ: Et illi quidem ibant gaudentes à conspectu concilij, quoniam digni habiti sunt pro nomine Iesu contumeliam pati. Mox etiam post flagellorum gaudia quid agerent, indicatur. Omni autem die in templo & circa domos non cessabant docentes & euangelizantes Christum Iesum. Ecce ille paulo antè timidus, iam linguis loquit, coruscat miraculis, infidelitatem sacerdotũ ac principũ libera uoce increpat, ad prædicandũ Iesum exemplum autoritatis cæteris præstat: ne in nomine eius loqui debeat, uerberibus prohibet, nec tamen compescitur. Contemnit flagella cædentium, qui paulo antè requirentium uerba timuerat: & qui ancillæ uires requisitus expauit, uires principum cæsus premit. Sancti enim spiritus iam uirtute solidatus, huius mũdi altitudines libertatis calce deprimebat: ut in imo esse decerneret, quicquid contra creatoris gratiam altum tumeret.

Act. 4

17

Hæc sunt ornamenta cœlorum, hæc sunt dona spiritus, quę diuersis manifestari uirtutibus solent, quas occultæ dispensationis munere diuisas, Paulus enumerat dicens: Alij quidem per spiritum datur sermo sapientiæ, alij autẽ sermo scientiæ secundum eundem spiritum, alteri fides in eodem spiritu, alij gratia sanitatum in uno spiritu, alij operatio uirtutũ, alij prophetia, alij discretio spirituum, alij genera linguarum, alij interpretatio sermonũ. Quæ mox generali diffinitione concludens, ait: Hæc autem omnia operatur unus atq; idem spiritus, diuidens singulis prout uult. De his etiam cœlis in Psalmo dictum est: Verbo Domini cœli firmati sunt. De his quoq; ornamentis spiritus subditur: Et spiritu oris eius omnis uirtus eorum. Bene itaq; dicitur: Spiritus eius ornauit cœlos: quia prædicatores sancti nisi promissa paracleti dona perciperent, nullo fortitudinis decore claruissent. Sed quia sanctis Apostolis uirtutum gratia decoratis, uitę prędicatio contra infidelium corda conualuit: & antiquus hostis obsessas infidelium mentes prædicatorum uocibus expulsus reliquit, post ornamenta cœlorum aptè subiungitur:

1. Cor. 12

Psal. 32

Quòd mediãte manu diuina antiquus hostis à peccatorũ cordibus, quasi de cauernis suis eiectus est. Cap. XX.

ET obstetricante manu eius eductus est coluber tortuosus.] Quis enim colubri appellatur nomine, nisi antiquus hostis & lubricus & tortuosus, qui decipiendo homini colubri ore locutus est? De quo per prophetam dicit: Leuiathan serpentem, uectem tortuosum. Qui idcirco loqui serpentis ore permissus est, ut ex ipso uase eius homo cognosceret, qualis esset qui intus habitaret. Serpens quippe non solum tortuosus est, sed etiã lubricus. Qui ergo in rectitudine ueritatis nõ stetit, tortuosum animal intrauit. Quia igit suggestioni eius, si primò non resistitur, repentè totus ad interiora cordis dum non sentitur, illabitur: uerba ad hominem per animal lubricum fecit. Cauernæ uerò huius colubri, corda fuerant iniquorũ. Quæ quia ad prauitatem propriam traxit, quasi in eorum habitatione requieuit. Sed obstetricante manu Domini, tortuosus coluber de proprijs cauernis expulsus est: quia dum nobis diuina gratia medetur, is qui nos tenuerat antiquus à nobis hostis eijcit, sicut incarnata ueritas dicit: Nunc princeps huius mundi eijcietur foras. Vnde iam nunc sanctos omnes non tuendo possidet, sed tentãdo persequitur. Nam quia non in eis intrinsecus regnat, cõtra eos pugnat extrinsecus: & quia intus dominium perdidit, bella molitur foris. Ille enim eum de carnalibus hominũ cordibus expulit, qui propter homines ad incarnationem uenit: dumq; corda infidelium tenuit, quasi manum ad latibula serpentis misit. Vnde rectè per prophetam dicit: Delectabit infans ab ubere super foramine aspidis: & in cauerna reguli qui ablactatus fuerit, manum suam mittet. Non nocebunt, & nõ occident in uniuerso monte sancto meo. Quẽ nanq; infantem ab ubere, uel eum qui ablactatus fuerit, nisi Deũ appellat? Quid uerò foramine aspidis & cauernis reguli, nisi corda signauit iniquorũ? Quia antiquus

Esa. 27

Esa. 11

antiquus hostis dum totum in se eorũ consensum cõtulit, quasi in foramine proprio coluber tortuosus, sinus astutiæ colligẽdo glomerauit. Quem & aspidis nomine appellat occultè sæuientem, & reguli apertè ferientem. Manum ergo suam Dominus in foramine reguli atq; aspidis misit, quando iniquorum corda diuina potestate tenuit: & comprehẽsum exinde aspidem uel regulum, id est, captiuum diabolum traxit: ut in monte sancto eius, quæ est Ecclesia, electis fidelib. nõ noceret. Hinc nanq; in Cãticis canticorũ sponso uenienti dicit: Coronaberis de capite Amana, de uertice Sanir & Hermon, de cubilibus leonũ. Quid aliud leonum nomine, cũ dæmonia designantur, qui ira cõtra nos atrocissimæ crudelitatis insæuisse? Et quia peccatores ad fidem uocati sunt, quorũ quãdam corda, leonũ cubilia fuerunt, dum uicisse mortem Dominus eorũ confessione creditur, quasi de leonum cubilibus coronatur. Remuneratio quippe uictoriæ corona est. Toties ergo ei coronã fideles offerunt, quoties hunc uicisse mortem ex resurrectione cõfitentur. Leo ergo de cubilibus suis pellitur: quia obstetricante manu Domini, tortuosus coluber in cauernis quas tenuerat, habitare prohibetur. Nam uictus à fidelium cordibus exijt, qui super hæc antea sceptro perfidiæ regnauit. Ecce in paucis breuibusq; sententijs sanctus uir aduentus Dominici ordinem retulit, pondera expressit: quid ex eius incarnatione fieri potuit, admirando narrauit.

Cant. 4

Quàm terribilis erit Deus in iudicio, qui etiam cùm iudicandus uenit, una uoce suos persecutores strauit: et quãta sit eius ira, cuius intolerabilis est etiam mansuetudo. Cap. XXI.

18

SEd qui mira fecit in humilitate ueniens, considerari non potest, cum quanto terrore ueniturus est, in maiestatis suæ fortitudine apparens. Ordo primi aduentus illius pensari, & conspici in tantum potuit, in quantũ ad redimendos carnales ueniens, diuinitatis suæ magnitudiem carnalib. oculis temperauit. Quis uerò eius celsitudinis terrorem ferat, cùm secundi aduentus potentia per ignem iudiciũ exercẽs, in potestatis suæ maiestate canduerit? Vnde uir sanctus aduentũ illius narrat primũ, sed lassatur ad secundũ, dicẽs: Ecce hæc ex parte dicta sunt uiarum eius. Et cùm uix paruã stillam sermonum eius audierimus, quis poterit tonitruum magnitudinis illius intueri? Quid hoc loco uiarum nomine, nisi actiones Domini appellat? Vnde & per prophetam Dominus dicit: Nõ enim sunt uiæ meæ sicut uiæ uestræ. Aduẽtum ergo Domini narrãs, uias Dei ex parte retulerat: qa alia eius actio fuit qua nos condidit, alia qua redemit. Et itaq; quæ de Domini actione narrauit, extremi iudicij cõparatione leuigans, ait: Ecce hæc ex parte dicta sunt uiarum eius. Quod & paruam stillam sermonum eius appellat: quia quicquid altum, quicquid terribile in hac uita positũ, de eius consideratione cognoscimus ex immensitate cœlestium secretorum, uelut tenuis ad nos gutta superni liquoris emanat: Et quis poterit tonitruum magnitudinis eius intueri?] Ac si apertè dicat: Si humilitatis eius admiranda uix ferimus: horrendum atque terribilem maiestatis eius aduentum, qua uirtute tolerabimus? Hunc tonitruum aduentus illius etiam Psalmista insinuat, dicens: Deus manifestè ueniet, Deus noster, & non silebit. Ignis in cõspectu eius ardebit, & in circuitu eius tempestas ualida. Hũc Sophonias prophetà denũciat, dicẽs: Iuxta est dies Domini magnus, iuxta & uelox nimis. Vox diei Domini amara, tribulabit ibi fortis. Dies illa dies iræ, dies tribulationis & angustię, dies calamitatis & miserię, dies tenebrarũ & caliginis, dies nebulæ & turbinis, dies turbæ & clangoris. Terrorẽ ergo districti examinis, quem Sophonias tubam, beatus uerò Iob tonitruũ appellat: Iohel quoq; considerans, ait: Conturbent omnes habitatores terræ: quia uenit dies Domini: quia prope est dies tenebrarum & caliginis, dies nubis & turbinis. Magnus enim dies Domini, & terribilis ualde, & quis sustinebit eũ? Sed cũ incomprehẽsibilis sit atq; inconsiderabilis illa magnitudo, qua in secunda ostensione ueniturus est: bene utcunq; perpendimus, si primi aduentus pondera sollicita consideratione pensamus. Certè ut nos à morte redimeret, mori Dominus uenit, & defectum nostræ carnis in suo corpore pœnasq; tolerauit. Qui priusquam ad crucis patibulum peruenire, teneri, conspui, illudi, & alapis cædi se pertulit. Ecce ad quãta propter nos uenire probrà cõsensit: & tamen priusquã se teneri permitteret, persecutores suos requisiuit, dicẽs: Quẽ quæritis? Cui ilicò responderunt: Iesum Nazarenum. Quibus cùm repentè diceret: Ego sum: uocem solummodo mitissimæ responsionis edidit, & armatos persecutores suos protinus in terram strauit. Quid ergo facturus est cùm iudicaturus uenerit, qui una uoce hostes suos perculit, etiam cùm iudicandus uenit? Quod est illud iudicium quod immortalis exerit, qui in una uoce non potuit ferri moriturus? Quis eius iram toleret, cuius & ipsa non potuit mansuetudo tolerari? Consideret ergo uir sanctus, & dicat: Cùm uix paruam stillam sermonum eius audierimus, quis poterit tonitruum magnitudinis illius intueri?

Esa. 55

Psal. 49

Sopho. 1

Iohel. 2

Ioan. 18

B. GREGORII MORALIVM LIBER DECIMVS-OCTAVVS.

Caput I.

PLeruncq; in sacro eloquio sic nõnulla mystica describũt, ut tũ iuxta narrationẽ historicã plata uideant. Sed sępe dicta talia in eadẽ historica narratiõe permixta sunt, per quę superficies historiæ cũcta casset: quę dũ nil historicũ resonat, aliud in eis inquirere lectorẽ cogũt. His em̃ dictis quę aperta credimus, cùm interiecta aliqua obscurius inuenimus, quasi q̃busdã stimulis pũgimur: ut ad aliqua altius intelli-

intelligenda uigilemus, & obscurius prolata sentiamus, ea etiã quæ apertè dicta putauimus. Cùm ergo beatus Iob de sermõe Domini, & de magnitudine tonitrui loqueretur, eisdem uerbis protinus subinfertur. A

Vigesimum septimum caput Textus beati Iob.

1 ADdidit quoq; Iob assumens parabolã suã, & dixit: Viuit Deus qui abstulit iudiciũ meũ, & omnipotens, qui ad amaritudinẽ adduxit animã meã: quia donec superest hãlitus in me, & spiritus Dei in narib. meis, nõ loquẽtur labia mea iniquitatem, nec lingua mea meditabitur mẽdaciũ. Absit à me ut iustos uos esse iudicem. Donec deficiam, non recedã ab innocẽtia mea. Iustificationẽ meã quã cœpi, tenere nõ deseram. Neq; enim reprehẽdit me cor meũ in omni uita mea. Sicut impius inimicus meus, & aduersarius meus quasi iniquus. Quæ est eñ spes hypocritæ, si auarè rapiat, & nõ liberet Deus animã eius? Nunquid Deus audiet clamorẽ eius, cũ uenerit super eũ angustia? Aut poterit in omnipotẽte delectari, et inuocare Deum omni tempore? Docebo uos per manũ Dei, quæ omnipotens habeat, nec abscondã. Ecce uos oẽs nostis: & quid sine causa uana loquimini? Hæc est pars hominis impij apud Deũ, & hæreditas uiolentorũ, quã ab omnipotẽte suscipiẽt. Si multiplicati fuerint filij eius, in gladio erũt, & nepotes eius nõ saturabũtur pane. Qui reliqui fuerint ex eo sepelientur in interitu, & uiduæ illius nõ plorabũt. Si cõportauerit quasi terrã argentũ, & sicut lutũ præparauerit uestimẽta: præparabit quidem, sed iustus uestietur illis, & argentum innnocẽs diuidet. Ædificauit sicut tinea domum suam, & sicut custos fecit umbraculum. Diues cum dormierit, nihil secum auferet: aperiet oculos suos, & nihil inueniet. Apprehẽdet eum quasi aqua inopia, nocte opprimet eum tempestas. Tollet eum uentus urẽs, & auferet, & uelut turbo rapiet eum de loco suo. Emittet super eum, & non parcet. De manu eius fugiens, fugiet: stringet super eum manus suas, & sibilabit super illum, intuens locum eius.

ADdidit quoq; Iob assumens parabolam suam, & ait.] Quo profectò uersu ostenditur huius sanctissimi uiri dicta quàm mysticè sint prolata: dũ parabola, id est, similitudo assumpta narratur ab eo, qui nihil inferius per comparationem uel similitudinem loquitur. Absit enim ne hoc loco parabolam illud musicæ organum sentiamus. Neq; enim fas est credere, quòd in afflictione pœnarum musicis uteretur, cum per scripturã suam ueritas dicat: Musica in luctu importuna narratio est. Nominata ergo parabola, ex textu ipso loquẽte iam discimus, ne iuxta textum tantũmodo eius uerba pensemus. Ad eam itaq; similitudinem cuncta trahenda sunt, qua figuratè Ecclesia designat. Et in ipso quidem locutionis exordio dicta apertè prolata sunt, sed subiunctis obscurioribus implicantur. Nam plana ut solet, locutione inchoat: sed uerba sua per mysticos sensus grauida narratione consummat. itaq; ait: Eccles. 22 B

Quòd sancti contra uerba detrahentia, utuntur sapiẽtia: contra persecutorum gladios, patientia. Cap. III.

VIuit Deus qui abstulit iudicium meũ, & omnipotens qui ad amaritudinem adduxit animam meam.] Quibus nimirũ uerbis beatus Iob sua narrat, & sanctæ Ecclesiæ tempora afflictæ significat, in quibus aperta infidelium peruicacia premitur, & persecutionis amaritudinẽ perturbatur. Duobus nanq; modis Ecclesia tentari ab aduersarijs solet: ut uidelicet persecutionem aut uerbis patiatur, aut gladijs. Sancta uerò Ecclesia summopere habere sapientiam & patientiam studet. Sed exercetur eius sapientia cùm tentatur uerbis, & exercet eius patientia cùm tentat gladijs. Nũc uerò de ea persecutione loquitur, in qua non gladijs, sed falsis assertionibus lacessit. Multos enim nouimus, qui cum in hac uita aliqua aduersa patiuntur, Deum esse non credunt. Nõnulli uerò Deum esse æstimãt, sed res humanas minimè curare. De illis quippe per Dauid dicitur: Dixit insipiẽs in corde suo, nõ est Deus. Isti uerò apud se dicunt: Quomodo scit Deus, & si est sciẽtia in excelso? Et rursus: Et dixerũt, non uidebit Dominus; nec intelliget Deus Iacob. Vir ergo iste sanctæ Ecclesiæ typum gestans, in ipsa afflictionis suæ amaritudine constitutus, contra utrosque respondit. Nam quia essentiam uita habet, mors nõ habet, ut Deũ esse fateretur, ait: Viuit Deus. ut uerò eum res humanas curare perhiberet, subdidit: Qui abstulit iudicium meum, & ad amaritudinem adduxit animam meam. Ista etenim quæ patitur, non casu se perpeti, sed Deo omnia disponente testatur: nec tentatori suo amaritudinis suæ potestatem tribuit, sed authori. Scit nanq; quia diabolus licet afflictionem iustorum semper appetat: tamen si ab authore nostro potestatem non accipit, ad tentationis articulum nullatenus cõualescit. Vnde & omnis uolũtas diaboli iniusta est, & tamẽ permittẽte Deo omnis potestas iusta. Ex se eñ tẽtare quoslibet iniustè appetit, sed eos qui tentãdi sunt, prout Psal. 13 Psal. 27 D

tentandi

tentandi sunt, non nisi tentari Deus iustè permittit. Vnde etiam in libris Regum, de diabolo scriptũ est: Quia spiritus Domini malus irruebat in Saul. Vbi iustè quæritur: si Domini, cur malus: & si malus, cur Domini dicatur? Sed duobus uerbis cõprehẽsa est potestas iusta in diabolo, & uoluntas iniusta. Nã & ipse dicit spiritus malus, per nequissimã uolũtatẽ: & idẽ spiritus Domini, per acceptã iustissimã potestatẽ. Bene ergo dicit: Viuit Deus, qui abstulit iudiciũ meũ: & omnipotẽs qui ad amaritudinẽ adduxit animã meã: quia etsi hostis seuit, qui ferire appetit, creator tamẽ est qui eũ ad aliquid præualere permittit. Sed quia sanctus uir ad aliquid inuocata Dei uita se cõstrinxit: audiamus quid sese cõstringẽdo subiungit. Sequitur: 2 1.Reg. 18 A

Quòd illud genus mendacij in quo quis uitam præstãdo mentitur, facillimè relaxari credendum sit: & de mendacio obstetricum Aegypti. Cap. IIII.

QVia donec superest halitus in me, & spiritus Dei in naribus meis: nõ loquent labia mea iniquitatẽ, nec lingua mea meditabit mendaciũ.] Quod prius iniquitatẽ, hoc postmodũ repetens, mendaciũ dicit. Nã & omne mendacium iniquitas est, & omnis iniquitas mendaciũ: quia, pfectò ab æquitate discrepat, quicquid à ueritate discordat. Sed inter hoc quod ait, loqui: & postmodũ subdit, meditari: magna distãtia est. Nonnunq; enim peius est mendaciũ meditari, q̃ loqui. Nam loqui plerũq; præcipitationis est, meditari uerò studiosæ prauitatis. Et quis ignoret in quanta distantia culpa distinguit; utrum præcipitatione aliquis, an studio mentiatur? Sed uir sanctus, ut perfectè adhæreat ueritati, nec studio se perhibet, nec præcipitatione mentiri. Summopere enim cauendum est omne mendacium: quanuis nonnunq; sit aliquod mendacij genus culpæ leuioris, si quisq; uitã præstando mentit. Sed quia scriptũ est: Os quod mentit, occidit animam: &, Perdes omnes qui loquunt mendaciũ: hoc quoq; mendacij genus perfecti uiri summopere fugiũt, ut nec uita cuiuslibet per eorũ fallacíam defendatur: ne suæ animæ noceant, dũ præstare uitã carni nituntur alienæ. quanq; hoc ipsum peccati genus facillimè credimus relaxari. Nam si quælibet culpa sequenti solet pia operatione purgari, quanto magis hæc facillimè abstergitur, quam mater boni operis pietas ipsa comitatur? Nõnulli uerò de obstetricum fallacia conantur asserere hoc mendacij genus non esse peccatum: maximè quòd illis mentientibus scriptum est: quia ædificauit illis Dominus domos. In qua magis recompẽsatione cognoscitur, quid mẽdacij culpa mereatur. Nam benignitatis earum merces, quæ eis in æterna potuit uita retribui: pro admissa culpa mendacij, in terrenã est recompensationẽ declinata: ut in uita sua quam mentiendo tueri uoluerunt, ea quæ fecerunt bona reciperẽt: & ulterius quod expectarẽt, mercedis suæ premium non haberent. Nam si subtiliter perpendatur, amore uitæ præsentis mentitæ sunt, non intentione mercedis. Parcẽdo quip- Sapien. 1 Psal. 5 Exod. 1 B

pe conatæ sunt infantium uitam tegere, mentiendo suam. Et licet in testamento ueteri nõnulla possint talia reperiri, penè nunq; tamen hoc uel tale genus mẽdacij à perfectis admissum, studiosus ibi lector inueniet: quãuis mẽdaciũ quandã tenere ueritatis imaginẽ uideat, & sub ueteri forsitan testamẽto minoris culpæ esse potuit, in quo per taurorũ hircorũq; uictimas, sacrificiũ non fuit ipsa ueritas, sed umbra ueritatis. Nam in testamẽto nouo præceptis altioribus manifestata per carnẽ ueritate proficimus: iustumq; est, ut facta quædã quæ in illo populo umbræ ueritatis deseruierant, deseramus. Si quis uerò per testamentũ uetus uult suũ tueri mẽdaciũ, quia minus illic quibusdã fortasse nocuerit: dicat necesse est, rerum alienarũ raptum & retributionem iniuriæ, quæ infirmis illic concessa sunt, sibi nocere non posse. Quæ omnia cunctis liquet, quanta animaduersiõe ueritas insequitur, quę nobis iam significatiõis suę umbra postposita, in uera carne declaratur. Sed quia sanctus uir nec loqui se, nec meditari mendaciũ spondet: hæc ipsa in quibus ueritati congruit, exequendo subiungit: Absit à me, ut iustos uos esse iudicem. Donec deficiam, non recedã ab innocentia mea.] Ab innocẽtia quippe recederet, si bona de malis æstimaret: Salomone attestãte, qui ait: Qui iustificat impium, & qui condemnat iustum, uterq; abominabilis est ante Deum. Sunt nãq; nonnulli quidum malè facta hominum laudibus efferunt, augent quæ increpare debuerũt. Hinc eñ per pphetam dicitur: Væ qui consuunt puluillos sub omni cubito manus, & faciunt ceruicalia sub capite uniuersæ ætatis. Ad hoc quippe puluillus ponitur, ut mollius quiescatur. Quisquis ergo malè agẽtibus adulatur, puluillum sub capite uel cubito iacentis ponit: ut qui corripi ex culpa debuerat, in ea fultus laudibus molliter quiescat. Hinc rursum scriptum est: Ipse ædificabat parietem, illi autem linebant eũ. Parietis quippe nomine peccati duritia designatur. Ædificare ergo parietem, est contra se quempiã obstacula peccati cõstruere. Sed parietem liniunt, qui peccata perpetrãtibus adulant: ut quod illi peruersè agentes ædificãt, ipsi adulantes quasi nitidũ reddãt. Sed sanctus uir, sicut mala de bonis nõ æstimat, ita iudicare bona de malis recusat, dicens: Absit à me ut iustos uos iudicẽ. donec deficiã, non recedã ab innocentia mea. Vbi aptè subiungit: Iustificationẽ meã quam cœpi, tenere non deserã.] Cœptam nãq; iustificationẽ desereret, si in peccantiũ laudẽ declinaret. Sed quia tunc uerius à peccatis alienis absistimus, cũ prius nos à pprijs custodimus: cur de eis peccare pertimescat, rationis causam insinuat, cùm subiungit: 3 Prou. 17 C D

Quòd sanctos cor suum non reprehendit, quos peccati consensus non accusat. Cap. V.

NEque enim reprehendit me cor meum in omni uita mea.] Ac si apertè dicat: Pro uobis non debeo ad culpam pertrahi, qui peccare in proprijs formidaui. Sciendũ uerò est, quòd quisquis à præceptis Dominicis discordat opere, quotiens

tiens ea audit, à corde suo reprehendit atq; cõsun
ditur: quia id quod non fecerit, memorat. Nam in
quo se errasse considerat, ipsa se latenter conscien
tia accusat. Vnde Dauid propheta deprecatur, di
Psal.118 cens: Tunc non confundar dum respicio omnia
mandata tua. Grauiter nanq; unusquisq; confun
ditur, quãdo mandata Dei uel legẽdo uel audien
do respicit, quæ uiuendo contempsit. Hinc enim
1.Ioan.3 Ioannis uoce dicitur: Si cor nostrũ non reprehen
derit nos, fiduciã habemus ad Deum: & quicquid
petierimus ab eo, accipiemus. ac si diceret: Si id
quod præcipit, facimus: id quod petimus, obtine
bimus. Valde nanq; apud Deũ utraq; hæc sibi ne
cessariò cõgruunt, ut & oratione operatio, & ope
Thren.3 ratiõe fulciatur oratio. Hinc enim Hieremias ait:
Scrutemur uias nostras, & quæramus & reuerta
mur ad Dominũ. Leuemus corda nostra cum ma
nibus ad Deũ in cœlos. Vias etenim nostras scru
tari, est cogitationũ interna discutere. Corda uerò
cum manibus leuat, qui orationem suam operi
bus roborat. Nam quisquis orat, sed operari dissi
mulat: cor leuat, & manus nõ leuat. Quisquis ue
rò operatur & non orat: manus leuat, & cor nõ le
uat. Iuxta ergo Ioannis uocem, tunc cor fiduciam
in oratiõe accipit, cũ sibi uitæ prauitas nulla con
tradicit. De qua rectè fiducia à sancto uiro nunc
dicitur: Neq; enim reprehendit me cor meum in
omni uita mea. ac si aperte dicat: Nequaquam se
fecisse reminiscitur, unde in suis precibus confun
4 datur. Sed quæri potest quo pacto à corde suo
reprehendi se denegat, qui se peccasse superius ac
cusat, dicẽs: Peccaui: quid faciã tibi ô custos homi
num? Vel certè: Si iustificare me uoluero, os meũ
condemnabit me. Sed sciendũ est, quòd sunt pec
cata quę à iustis uitari possunt, & sunt nõnulla quę
etiã à iustis uitari non possunt. Cuius enim cor in
hac corruptibili carne cõsistens, in sinistra cogita
tione non labit, uel si usq; ad cõsensus foueã non
mergat? Et tamen hæc ipsa praua cogitare, pecca
re est. Sed dum cogitationi resistit, à cõfusiõe sua
animus liberat. Mens ergo iustorũ, etsi libera est à
peruerso opere, aliquando tamen corruit in peru
ersa cogitatione. Et in peccatum ergo labitur:
quia saltem in cogitatione declinatur: & tamen
unde semetipsam postmodum flendo reprehen
dat, non habet: quia antè reparat, quàm per con
sensum cadat. Rectè ergo is qui peccatorẽ se con
fessus est, nequaq; se à suo corde reprehendi con
fitetur: quia etsi qua illicita fortasse cogitãdo de
fuit unquam rectitudini, forti tamen mentis certa
mine restitit cogitationi. Sequitur:

Quòd sancti pessimorũ consortia execrantur. Cap. VI.

SIcut impius inimicus meus, & aduersarius me
us quasi iniquus.] In sacro eloquio, sicut &
quasi aliquando nõ pro similitudine ponit, sed, p
Ioan.1 ueritate. Vnde est illud: Vidimus gloriã eius, glo
riam quasi unigeniti à patre. Vnde & hic quoque,
sicut & quasi pro affirmatione potius q̃ pro simi
litudine dictũ uidet. Inter impiũ uerò & iniquum
hoc distare nõnunq; solet: quia omnis impius ini-

A quus, nõ tamen omnis iniquus est impius. Impius
nanq; pro infideli ponit, id est, à pietate religionis
alienus. Iniquus uerò dicitur, qui prauitate operis
ab æquitate discordat, uel si fortasse Christianę fi
dei nomen portat. Beati igit Iob uoce typica, san
cta Ecclesia, quia alios rectæ fidei cõtradicẽtes to
lerat, impiũ se habere fatet inimicũ. Quia uerò ali
os sub prætextu fidei intus positos in prauis operi
bus patit, iniquũ suũ aduersariũ detestat. Si autẽ si
cut & quasi oportet magis, ut, p similitudine posi
tum sentiamus: sancta Ecclesia eos quos uiuentes
carnaliter intra se tolerat, de similitudine impiorũ
notat. Intus quippe ei inimicus est, qui fidelẽ se dũ
affirmat uocibus, moribus negat. Et quia eum uelut
infidelem æstimat, qui illã specietenus intus posi
B tus uitio prauæ actionis impugnat: rectè dicit: Si
cut impius inimicus meus, & aduersarius meus
quasi iniquus. ac si apertè dicat: A me etiã fide di
screpat, qui mihi opere nõ concordat. Sequitur:

Quòd sancti non per hypocrisin fauorem hominum rapiãt, licet aliquando ad erudi tionem proximorum bona sua ostendant. Cap. VII.

QVæ em̃ spes est hypocritæ, si auarè rapiat, &
nõ liberet Deus animã eius?] Hypocrita q;
Latina lingua dicit simulator, iustus esse nõ appe
tit, sed uideri. Et idcirco auarus raptor est: quia dũ
iniquè agens desiderat de sanctitate uenerari, lau
dẽ uitæ rapit alienæ. Studiũ uerò esse hypocritarũ
solet, ut & quod sunt, supprimãt: & hoc quod non
C sunt, esse se hominib. innotescãt: quatenus mẽsurã
suã per æstimationẽ transeãt, & præire se cæteros
actionis nomine ostẽdant. Refugiũt uideri quòd
sunt, & ante oculos hominũ superducta quadam
innocentiæ honestate se uestiunt. Vnde rectè per
Euangeliũ uoce nostri redemptoris increpant, cũ
eis dicit: Matth.23 Væ uobis hypocritæ, quia similes facti
estis sepulchris dealbatis: quę foris quidẽ apparẽt Luce 11
hominib. speciosa, intus uerò sunt plena ossibus
mortuorũ, & omni spurcitia. ita & uos foris quidẽ
apparetis hominibus iusti, intus uerò pleni estis
auaritia & iniquitate. Quo cõtra oẽs ueraciter san 5
cti, nõ solũ gloriã supra modũ suum omnino non
appetũt: sed etiã hoc ipsum uideri refugiũt, quod
esse meruerũt. Vnde ille prædicator egregius ue
D ritatis, cõtra pseudoapostolos loquẽs, dum uirtu
tes eximias operationis suæ pro discipulorum e
ruditione narraret, dum tot se pericula tolerasse
coaceruata persecutione describeret: & post hæc
usq; ad tertiũ cœlũ, rursumq; in paradisum raptũ
se esse memoraret, ubi tãta cognoscere potuisset,
quanta loqui omnino nõ posset: erat de se adhuc
fortasse admirabiliora locuturus, sed ab humana 2.Cor.12
laude alta se cõsideratione tẽperãs, subdit: Parco
autem, ne quis me existimet supra id quod uidet
in me, aut audit aliquid ex me. Habebat ergo ad
huc dicendũ de se aliquid, qui parcit dicere: sed e
git utrunq; doctor egregius, ut & loquendo quæ
egerat, discipulos instrueret, & tacendo sese intra
humilitatis limitẽ custodiret. Nimis nãq; esset in
gratus, si de se discipulis tota reticeret; & fortasse

nimis

nimis incautus, si de se tota uel discipulis prode
ret: sed mirabiliter, ut dictũ est, egit utrunq;: ut lo
quendo erudiret uitã audientiũ, & tacendo custo
diret suam. Sciendũ uerò est, q; sancti uiri quoties
de se aliquid sequẽtibus innotescunt, mõrẽ creato
ris sui imitãtur. Nã Deus qui nos prohibet, ne pro
prio ore laudemur, per Scripturã sacram laudes su
as loquit: non quia ipse eis indiget, qui proficere
laudibus nescit: sed dum suã nobis magnitudinẽ
narrat, nostrã ad se imperitiam subleuat: & bona
sua loquendo nos edocet, quẽ omnino homo nõ
cognosceret, si de se tacere uoluisset. Idcirco ergo
laudes suas indicat, ut ualeamus eum audiẽtes co
gnoscere, cognoscẽtes amare, amãtes sequi, sequẽ
tes adipisci, adipiscẽtes uerò eius uisione perfrui.
Psal.110 Vnde Psal. ait: Virtutẽ operum suorũ annuncia- B
bit populo suo, ut det illis hæreditatẽ gentium. ac
si apertè dicat: Idcirco fortitudinem suæ operatio
nis insinuat, ut eũ qui audierit, donis ditescat. Mo
rem ergo sui creatoris imitantes sancti uiri, non
nunq; quædã de se ut audiẽtes instruant, non ut ip
si proficiant, manifestãt: & tamẽ in his alta se cõsi
deratione custodiũt, ne dum alios à terrena inten
tione erigunt, ipsi in terrenæ laudis appetitione
merganẽ. Quorũ plerunq; dicta imitantẽ hypocri
tæ, sed dictorum sensum penitus ignorant: quia q;
iusti agunt ad utilitatẽ proximi, hoc ipsi faciũt ad
extensionem nominis sui. Sanctus autẽ uir hypo
critas intuens, nequaquã gloriã futurã appetere,
sed cupere præsentẽ tenere, ait: Quæ enim spes est
hypocritæ? quia dum præsentia diligit, futura mi- C
Rom.8 nimè sperat. Scriptũ nanq; est: Quod enim uidet
quis, quid sperat? Idcirco ergo ab hypocrita ad æ
terna præmia per spẽ minimè tenditur: quia quod
aliò quærendũ fuerat, hic se tenere gloriat. Cuius
quia culpa prolata est, etiã pœna subiungit, cùm
protinus subinfertur: Nũquid clamorẽ eius au
diet Deus, cùm uenerit super illũ angustia?] Cla
morẽ eius angustiæ tempore Deus nõ audit, quia
trãquillitatis tẽpore in præceptis suis ipse clamat
Prou.28 tem Dominũ nõ audiuit. Scriptũ quippe est: Qui
auertit aurem suam ne audiat legẽ, oratio eius erit
execrabilis. Sanctus itaq; uir intuens, quia omnes
qui nunc operari recta cõtemnũt, extremo se tem
pore ad petitionis uerba conuertunt, dicit: Nun- D
quid clamorẽ eius audiet Deus? Quib. profectò
uerbis, uocibus nostri redemptoris obsequit, qui
Matth.25 ait: Nouissimè ueniũt & fatuæ uirgines dicentes:
Domine domine, aperi nobis. Et respondetur eis:
Amen dico uobis, nescio uos: quia tanto magna
tunc exercet seueritas, quãto nunc maior miseri
cordia prorogat: & districtè tunc iudiciũ non cor
rectis exerit, qui pietatẽ nunc delinquentibus pa
Esa.55 tienter impendit. Hinc etenim propheta ait: Quæ
rite Dominũ dum inueniri potest, inuocate eũ dũ
propè est. Modò enim nõ uidet, & propè est: tunc
uidebit, & propè non erit. Necdũ in iudicio appa
ruit: & si quærit, inuenitur. Nã miro modo cùm in
iudicio apparuerit, & uideri potest, & non potest
6 inueniri. Hinc Salomon sapientiã refert, & suaui
ter blandientẽ, & terribiliter iudicãtẽ, dicẽs: Sa-

A pientia foris prædicat, in plateis dat uocẽ suã. Cu
ius uocẽ quoq; insinuat, subdens: Vsq; quo paruu
li diligitis infantiã, & stulti ea quæ sibi sunt noxia
cupient, & imprudentes odibunt scientiã? Con
uertimini ad correctionẽ meam: ẽn proferam uo
bis spiritũ meum, & ostendam uerba mea. En uidi
mus qualibus uerbis expressa est dulcedo uocan
tis. Videamus nunc quibus insinuatur modis seue
ritas increpantis, ut in fine quãdoq; se exerceat di
strictio punientis. Quia uocaui, inquit, & renui
stis: extendi manũ meam, & nõ fuit qui aspiceret:
despexistis omne cõsiliũ meum, & increpationes
meas neglexistis. Dicat iam qualiter feriat, quos
ad se nullatenus reuertentes tanta longanimitate
sustentat. Ego quoq; in interitu uestro ridebo, &
B subsannabo cùm uobis q; timebatis aduenerit, cũ
irruerit repẽtina calamitas, & interitus quasi tem
pestas ingruerit, quando uenerit super uos tribu
latio & angustia. Tunc inuocabunt me, & non e
xaudiã: mane cõsurgent, & non inuenient me. O
re itaq; sapientissimi Salomonis uncta de super
no iudicio diligenter expressa sunt: quia & prius
dulciter uocat, & postmodũ terribiliter increpat,
& ad extremũ irretractabiliter damnat. Bene ergo
dicitur: Nunquid clamorẽ eius audiet Deus,
quãdo uenerit super illum angustia? Quia nimirũ
omnis hypocrita tunc remediũ in clamore nõ in
uenit, qui nunc tempus congruum clamoris per
dit. De cuius adhuc prauitate subiungitur:

Quòd qui in hoc mundo delectatur, in Deo delectationem habere non possit. Cap. VIII.

AVt poterit in omnipotente delectari?] Qui
enim terrenarum rerum amore uincitur, in
Deo nullatenus delectatur. Esse quidem sine dele
ctatione anima nunq; potest. Nã aut infimis dele
ctatur, aut summis: & quanto altiori studio exer
cetur ad summa, tanto maiori fastidio torpescit ad
infima: quãto q; acriore cura inardescit ad infima,
tãto tẽpore dãnabili frigescit à summis. Vtraq; e
nim simul & æqualiter amari non possunt. Vnde
Ioannes apostolus sciens inter spinas amorũ secu
larium, supernæ charitatis messem germinare nõ
posse, priusquã æterni amoris semina proferat, de
audientiũ cordibus sancta uerbi manu, amorũ se- 1.Ioan.3
cularium spinas eradicat, dicens: Nolite diligere mũ
dum, neq; ea quæ in mũdo sunt. Moxq; subiungit:
Quia si quis diligit mundũ, nõ est charitas patris
in eo. ac si apertè dicat: Vtrique se amores in uno
corde nõ capiũt, nec in eo seges supernæ charita
tis pullulat, in quo illam spinæ infimæ delectatio
nis necãt. Atq; illas ex hac infima delectatione nã
scentes enumerat punctiones, dicẽs: Quia omnẽ
quod in mundo est, cõcupiscentia carnis est, & cõ
cupiscentia oculorũ, & superbia uitæ: quæ non est
ex patre, sed ex mundo est: & mundus trãsit & cõ
cupiscentia eius. Delectari ergo in Deo hypocri
ta nõ ualet: quia in eius mẽte desideria superna nõ
prodeunt, quã profectò spinę terreni amoris pre
munt. De quo aptè subditur: Et inuocare Deũ
in omni tempore?] Tunc quippe hypocrita Deũ

inuocat, cùm hunc terrenarum rerũ tribulatio angustat. Nam cùm in hoc seculo effectum quæsitæ fœlicitatis inuenerit, authorẽ qui hanc ipsam fœlicitatem tribuit, non requirit. Quia uerò, ut prędiximus, esse ars docentium debet, ut in auditorum suorum mẽtibus prius studeant peruersa destruere, & postmodum recta prædicare, ne bonum sanctæ prædicationis semen plena malis corda nõ capiant: unde ad Hieremiã dicitur: Ecce constitui te hodie super gẽtes & regna, ut euellas, & destruas, & disperdas, & dissipes, & ædifices, & plantes. Hier. 1 Prius itaq; iubetur ut destruat, & postmodum ædificet: prius ut euellat, & postmodum plantet: quia nequaquam rectæ ueritatis fundamentum ponitur, nisi prius erroris fabrica destruatur. B. Iob postquam causas uniuersalis Ecclesiæ, amicorum suorum dictis quasi contra hæreticorum uerba respõdit, eorumq; elationẽ multimoda responsione destruxit, iam docere se perhibet: ut uidelicet apertè uideatur in his quæ subdidit, recta plantare: in his uerò quæ præmisit, euulsisse peruersa. Sequitur:

Quòd superbi sibi attribuunt quod sapiunt, sancti uerò totum Deo asscribunt. Cap. IX.

DOcebo uos per manũ Dei quæ omnipotens habeat, nec abscondam.] Sic beatus Iob loquitur uerbis suis, ut aliquid signet ex nostris. Nã sancta Ecclesia docens, in quantũ cognoscere expedit, nihil ueritatis abscondit. Quia enim manus Dei uocatur filius, omnia quippe per ipsum facta sunt, per manum Dei docere se perhibet eos quos in propria sapientia remanere fatuos uidet. ac si apertè dicat: Ego ex me aliquid nescio: sed quicquid de ueritate sentio, hoc ex eiusdem ueritatis largitate comprehendo. Vos idcirco recta non sapitis: quia hanc eandem uestram sapientiam non Dei manui, sed uobismetipsis datis. Nam hostes sanctæ Ecclesiæ si quid ueri aliquando sentiũt, id proprijs uiribus tribuunt: & tanto magis se priuãt superna sapientia, quanto illã quasi ex suo ingenio habere priuatam uolunt. Quibus aliquando datur ad iudicium suum, ut rectè quidẽ aliqua sciant, sed ex ipsa hac scientia obligatiores ad pœnã
7 fiunt. Vnde aptè subditur: Ecce uos omnes nostis: & quid sine causa uana loquimini?] Scriptum
Luc. 12 est: Seruus qui cognouit uoluntatem domini sui, & non paruit, & non fecit secundum uoluntatem eius, plagis uapulabit multis. Qui autem non cognouit, & fecit digna plagis, uapulabit paucis.
Luc. 4 Rursumq; scriptum est: Scienti igitur bonum facere, & non facienti, peccatũ est illi. Ad maioris ergo culpæ cumulũ hostes suos sancta Ecclesia perhibet, & scire quod sequi debeant, & sequi nolle
Psal. 54 quod sciant. De quibus aliàs dictum est: Descendant in infernum uiuentes. Viui sunt qui sentiunt quæ erga illos fiunt. Mortui enim nec sciunt omnino, nec sentiunt. Mortui itaq; qui non sentiunt, pro nescientibus: uiuentes uerò qui sentiunt, pro scientibus poni solent. Viuentes ergo in infernum descendere, est scientes sentientesq; peccare. Sequitur:

A *Quòd hæretici & successores eorum iudicium Dei euadere nõ possunt: quibus in errore suo sepultis, gaudent hi quos illi corrumpunt, cùm ad uiam ueritatis reducuntur. Cap. X.*

HÆc est pars hominis impij apud Deũ, & hæreditas uiolentorum quam ab omnipotẽte suscipient.] Quam profectò partem hæreditatẽq; protinus insinuat, cùm subiungit: Si multiplicati fuerint filij eius, in gladio erunt, & nepotes eius non saturabuntur pane.] Non absurdè impij uocantur hæretici, qui per errorem prauí dogmatis à cognitiõe sunt ueritatis alieni, quos sequẽti uerbo etiã uiolẽtos appellat: quippe qui Scripturę sacræ sententias recta dogmata continentes, ad intellectũ prauũ conantur uiolenter inflectere. Violenti ergo sunt, etsi non rebus hominũ, certè sensibus præceptorũ. Filij aũt uiolentorum sunt sequaces hæreticorũ, qui dum eorũ errori consentiunt, quasi ex eorũ prædicatione generanẽ. Sed multiplicati gladio erunt: quia quãuis modò immensa multitudine in perdita libertate succrescũt, uentori tamen iudicis sententia feriunẽ. Vnde per Moysen Dominus dicit: Gladius meus mãducabit carnes. Deut. 32 Dei enim gladius carnes comedit: quia in extremo iudicio eius sententia eos qui carnaliter sapiunt, occidit. Qua in re quærendũ est, cur dicatur hanc partẽ atq; hæreditatẽ suam prauí ab omni potente percipiunt? Sed rectè considerantibus liquet: quia etsi à seipsis habuerunt iniustè agere, sut pernæ tamẽ æquitati suppetit, iniustè acta iustè iudicare: ut diuina sententia ordinet in pœnã, quos
C inordinata sua actio traxit ad culpam. De quibus aptè subiungitur: Et nepotes eius nõ saturabuntur pane.] Nepotes quippe hæreticorum sunt qui de errantiũ filiorũ prædicatione nascuntur. Quos nequaquam panis satiat: quia dum in sacri uerbi pabulo plus quærunt sentire quàm capiunt, semper à ueritatis cognitione ieiunant: & prædicamẽta doctrinæ quæ studẽt ad quæstionẽ quærere, habere non ualent ad refectionẽ. Quia uerò nonnullos ex eisdẽ hæreticis sancta Ecclesia collígit, nõnullos in malitia sua pertinaces relinquit, protinus additur: Qui reliqui fuerint ex eo, sepelientur in interitu.] Ex eo uidelicet hæreticorum populo derelicti sepeliũtur in interitu: quia dũ ad lucem ueritatis nõ redeũt, profectò in pœna perpetua intelligẽtia terrena deprimũtur. Et quia nonnunq; dum autor errantiũ plebiũ rapitur ad pœnam, seductæ plebes reformantur ad ueritatis sciẽtiam: & tũc ad uerã cognitionẽ redeũt subditi, cũ ad æterna supplicia peruenerũt qui malè fuerãt prelati: aptè subiungit: Et uiduæ illius nõ plorabũt.] Quas uiduas eius accipimus, nisi subiectas plebes morte illius fœliciter destitutas? Quia sæpe, ut dictum est, dum prædicator erroris ad æterna supplicia rapitur, subiectæ plebes illius ad cognitionis ueræ gratiã reuertunẽ. His enim plebibus peruersus prædicator quasi maritus præfuit: quia malè eis coniunctus inhæserat corruptor mentis. Ne quaquã ergo uiduæ uel destitutę plorãt: quia morte prauí doctoris uiam ueritatis inuenerunt, ex cuius interitu affligi posse uidebantur. Vel certè nõ

D plorant

plorant uiduæ: quia in suo errore remanẽtes, dum sanctum fuisse æstimant prædicatorem suum, spe falsa ne lugeant, consolantur. Sequitur:

Quòd catholici hæreticos eisdem authoritatibus quas proferunt, superant, & quasi Goliam proprio gladio detruncant. Caput XI.

8 SI comportauerit sicut terram argentum, & sicut lutum præparauerit uestimenta: præparabit quidem, sed iustus uestietur illis, & argentum innocens diuidet.] Argentum intelligi sacri eloquij claritas solet, sicut aliàs dicit: Eloquia Domi
Psal. 11 ni eloquia casta, argentum igne examinatum. Et quia nonnulli eloquium Dei non interius per exhibitionem, sed exterius per ostensionem habere
Sopho. 1 concupiscunt: idcirco per prophetam dicitur: Dispersierunt omnes inuoluti argento: hi nimirũ, qui eloquio Dei non interiori refectione se replent, sed exteriori ostensione se uestiunt. Vnde & horũ argentum, id est, hæreticorum eloquium terræ cõparatur: quia de Scriptura sacra ut aliquid sciant, ex appetitu terrenæ laudis elaborant. Qui etiam sicut lutum præparant uestimenta: quia fluxè & inquinabiliter ea quibus se tueri uolũt, Scripturæ sacræ contexunt testimonia. Præparabit quidem, sed iustus uestietur illis: quia uir recta fide plenus, quæ sanctis solet ad iustitiã deputari, ea ipsa Scripturæ sacræ quæ hæreticus affert, testimonia colligit, & erroris eius pertinaciam inde conuincit. Cõtra nos nanq; dum sacræ legis testimonia apportant, secum nobis afferunt unde uincantur. Vnde & Dauid typũ Domini, Golias uerò hæreticorũ superbiam signans: hoc rebus locuti sunt, quod nos uerbis aperimus. Golias quippe cùm gladio, Dauid uerò cùm pera pastorali uenit ad prælium. Sed eundem Goliam Dauid superans, suo gladio occidit. Quod nos quoq; agimus, qui promissa Dauid mẽbra ex eius fieri dignatione meruimus. Nam cùm superbiẽtes hæreticos & sacrę Scripturæ sententias deferentes, eisdem uerbis atq; sentẽtijs quas proferunt, uincimus, quasi elatum Goliã suo gladio detruncamus. Iustus ergo uestitur eis uestimentis quæ præparat iniustus: quia uir sanctus eisdem sententijs ad ueritatem utitur, quibus se peruersus quisq; doctum ostendere contra ueritatem conatur: Et argentum innocẽs diuidet.] Argentũ innocentem diuidere, est eloquia Domini minutè discretęq; exponere, & unicuiq; quid dignè congruat coaptare. Nam eloquium Domini quod hic argentum uel uestimenta, hoc alibi spolia nominatur. Quod etiam Psalmista testatur per
Psal. 118 comparationem, dicens: Lætabor ego super eloquia tua, sicut qui inuenit spolia multa. Quæ spolia idcirco uocata sunt: quia ad fidem Domini gẽtilitate transeunte, Iudęi sacris eloquijs quibus induti fuerant, exuuntur. De hac quoq; argenti
9 uel spoliorum diuisione aliàs dicitur: Beniamin lu
Gen. 49 pus rapax: mane comedet prædam, uespere diuidet spolia. Quibus profectò dictis Paulus apostolus designatur, de Beniamin stirpe progenitus, qui mane prædã comedit: quia in primordijs suis

A fideles quos potuit rapiens, crudelitati propriæ satisfecit. Vespere spolia diuisit: quia fidelis postmodũ factus, sacra eloquia exponendo distribuit. Quamuis hoc argentum quod diuidit innocens, intelligi & aliter potest. Hæretici nanq; ut facilè ualeãt peruersa suadere, dictis suis quædam recta permiscent, ut animos audientium ex rectis sensibus trahant, ex peruersis feriant. Qui in præceptis Dei, quia sana insanaq; locutione uariantur: bene Luc. 17 in Euangelio decem leprosorum sunt specie designati, quorum colori sano dum uitiosus candor aspergitur, immoderato candore fœdantur. Vnde admonemur nõ plus sapere q̃ oportet sapere, Rom. 12 sed sapere ad sobrietatem. Qui etiã quia nec Deũ diligunt, de quo malè sentiũt: nec proximũ à quo
B diuiduntur, decalogi præceptis aduersi sunt, atq; ideo ad deprecãdum Dominum decem ueniunt. Pro eo autem quòd sanis insana miscuerunt, coloris diuersitate uariãtur. Sed quia in eius præceptis offenderant, id illũ unde offenderant uocant, dicẽtes: Iesu præceptor: unde & mox curari meruerũt. Ergo quia uir catholicus quæ ab eis rectè uel quæ prauè sentiuntur, intelligit: argentum innocens diuidit, id est, quæ ab eis salubriter, uel quæ pestiferè fuerint dicta, discernit. Sequitur: Ædificauit sicut tinea domum suam, & sicut custos fecit umbraculum.] Tinea sibi domum corrumpendo ędificat. Nec meliori potuit comparatione hæreticus demonstrari, qui locum suæ perfidiæ, non nisi in mentibus quas corruperit, facit: qui etiam sequa-
C ces suos ab æterno igne liberos esse pollicetur. Spondet quippe eis refrigeriũ quietis æternæ, sed uerba eius soliditatem non habẽt, quia plenitudine ueritatis carent. Vnde subiungitur: Et sicut custos fecit umbraculũ.] Vmbraculum nanq; custodis nullo fundamento solidatur, sed temporè mox transeunte destruitur: & promissa ab hæreticis requies, cum tempore destruitur, quæ post hãc uitam nullatenus inuenitur. Et quia sæpe hæretici in contemptu uniuersalis Ecclesiæ, potentum seculi patrocinijs fulciuntur, eisq; diuites protectione atq; administratione quanta prælualent opitulari non cessant: ipse etiam quilibet diues contra conditorem suũ rebus temporalibus intumescẽs, sancti uiri nunc sententia tangitur, atq; ab speciali
D hæreticorũ interitu, ad generalem elatorũ omnium diffinitionem sermo deriuatur, cùm subditur: Diues cùm dormierit, nihil secum auferet: aperiet oculos suos, & nihil inueniet.] Cui nimirum sententiæ Psalmista concinens dicit: Turbati Psal. 75 sunt omnes insipientes corde: dormierunt somnũ suũ, & nihil inuenerunt omnes uiri diuitiarum in manibus suis. Vt enim in sua manu diuites postmortem quicquam inueniant, eis ante mortem dicitur, diuitias suas in quorum manibus ponant: Facite uobis amicos de mammona iniquitatis: ut Luc. 16 cũ defeceritis, recipiãt uos in æterna tabernacula.

Quòd præsentes diuitiæ somno comparantur, quæ subitò marcescunt: & quòd superbi in nouissimo ad inopiam redacti, impellente diabolo quasi uento urente à fornace uitiorum impelluntur in incendia tormentorum. Cap. XII.

Diues

DIues cùm dormierit, nihil secũ auferet.] Res suas cùm moreretur, secũ tolleret, si ad petentis uocẽ cùm uiueret, sibi tulisset. Nam terrena omnia quæ seruando amittimus, largiẽdo seruamus: patrimoniumq; nostrũ retentum perditur, manet erogatũ. Diu enim cum rebus nostris durare non possumus: quia aut nos illas moriẽdo deserimus, aut illæ nos uiuentes quasi deserunt pereundo. Agendũ ergo nobis est, ut res absolutè perituras, in non pereuntẽ cogamus trãsire mercedem. Sed
10 mirãdum ualde est quod dicitur: Cùm dormierit, aperiet oculos suos, & nihil inueniet. Vt dormiamus quippe, oculos claudimus, & euigilãtes aperimus. Sed hac in re, quia homo ex anima constat & corpore, cùm unius rei somnus dicitur, alterius uigiliæ demonstrantur: quia cùm corpus obdormiscit in morte, tunc anima euigilat in uera cognitione. Et dormit ergo diues, & oculos aperit: quia cùm carne moritur, eius anima uidere cogitur, quod prouidere contempsit. Tunc profectò in uera cognitione euigilat, tunc nihil esse conspicit quod tenebat. Tunc se uacuam inuenit, quæ plenam rebus præ cæteris se hominibus esse lætabatur. Dormit, & nihil secum aufert: nihil nimirum de rebus quas tenuit. Nam culpa rerum simul ducitur, quamuis hic omnia pro quibus culpa perpetrata est, relinquantur. Eat ergo nunc, & acceptis rebus tumeat, sese q; super cæteros extollat, gloriẽtur se habere quod proximus non habet. Veniet quandoq; tempus ut euigilet: & tunc cognoscat quàm uacuũ fuerit, quod in somno tenuerat. Sepe nãq; contingit dormienti inopi, ut se per somniũ diuitem uideat, atq; ex eisdẽ rebus animum extollat, lætetur se habere quod non habuit, iamq; dedignari quærat à quibus dedignatum esse se doluit. Sed repentè euigilans, euigilasse se doleat, qui interim diuitiarum imaginem, uel dormiens tenebat. Gemit enim protinus sub paupertatis pondere, & inopiæ suæ angustijs premitur: & eo peius, quo ad tempus breuissimum, uel uacuè diues fuit. Sic sic nimirum huius mundi sunt diuites, qui rebus acceptis tument. Bene operari de sua abundantia nesciunt, quasi dormientes sunt diuites: sed paupertatem suam euigilantes inuenijunt, quia nihil secum ad illud iudicium quod permaneat, ferunt: & quanto nunc ad breue tempus sublimius elati sunt, tanto contra se in perpetuum grauius ingemiscunt. Dicat ergo: Aperiet oculos suos, & nihil inueniet: quia illic aperit ad supplicia, quos hic ad misericordiam clausos tenebat. Aperit oculos suos, & pietatis fructum non inuenit, quos hic clausos tenuit cùm uiueret. Tardè quoque illi oculos aperiunt, qui teste Sapientia,
Sap. 5 damnationis suæ tẽpore dicturi referuntur: Quid nobis profuit superbia, diuitiarum iactantia quid contulit nobis? Transierunt omnia illa tanquam umbra, & tanquam nuncius percurrens. Vilia & fugitiua fuisse quæ tenuerant, iam amissa cognoscunt: quæ quamdiu aderant, stultis eorum cordibus magna & mansura uidebantur. Serò diues aperuit oculos, quando Lazarum requiescentem uidit, quem iacentem ante ianuam uidere contempsit. Intellexit ibi quod hic facere noluit: in damnatione sua cognoscere compulsus est quid fuit quod perdidit, quando indigentem proximum non agnouit. De quo adhuc subditur: Apprehendet eum quasi aqua inopia, nocte opprimet eum tempestas.] Videamus nunc inopiam ardentis diuitis, cuius tanta abundantia fuit epulantis. Ait enim: Pater Abraham miserere mei: & mitte Lazarum, ut intingat extremum digiti sui in aquam, & refrigeret linguam meam, quia crucior in hac flamma. Quibus uerbis nobis non hoc innotescitur, quia illic in tanto ardore una tunc ad sufficientiam refrigerij aquæ stilla requiratur: sed quòd is qui de abundantia peccauerit, illic æstuanti nimis cremetur inopia. Videmus enim in uerbis diuitis ex subtilissimo Dei iudicio, quàm digna tali culpæ pœna responderit. Agente nanq; inopia, illic usq; ad minima petenda compulsus est, qui hic agente tenacia usq; ad minima neganda peruenit. Quid retribui subtilius, quid districtius potest? Guttam aquæ petijt, qui micas panis negauit. Apprehendit eum quasi aqua inopia. Non immeritò aquæ tunc illa inopia comparatur: quia in inferno cruciat, qui susceptos in profundis absorbens, solet lacus nomine designari. Vnde per prophetam quoq; humani generis uoce dicitur: Lapsa est in lacum uita mea. Ereptorum uerò exultatione canitur: Domine Deus meus clamaui ad te, & saluasti me. Domine abstraxisti ab inferis animam meam, saluasti me à descendentibus in lacum. No-
11 cte opprimet eum tempestas.] Quid hoc loco noctem, nisi absconditum tempus repentini exitus appellat? Tempestatis uerò nomine, iudicij turbinem designat. Quod etiam Psal. testatur, dicens: Deus manifestè ueniet, Deus noster, & non silebit: ignis in conspectu eius ardebit, & in circuitu eius tempestas ualida. De qua tempestate etiam Sapientia per Salomonem dicit: Ego quoq; in interitu uestro ridebo, & subsannabo cùm uobis quod timebatis aduenerit: cùm irruerit repentina calamitas, & interitus quasi tempestas ingruerit. Et quia ipsa uenturi exitus ignorantia nox uocatur, nocte opprimit eum tempestas: id est, turbo eum diuini iudicij dum ignorat apprehendit. Hinc est nanq; quod per semetipsam Veritas dicit: Si sciret paterfamilias qua hora fur ueniret, uigilaret utiq;, & non sineret perfodi domum suam. Et uos estote parati: quia qua hora non putatis, filius hominis ueniet. Hinc etiam contra malum seruum dicitur: Si autem dixerit malus seruus ille in corde suo, Moram facit Dominus meus uenire, & cœperit percutere conseruos suos: manducet autem & bibat cum ebrijs: ueniet Dominus serui illius in die qua non sperat, & hora qua ignorat. Hinc Paulus discipulis dicit: Vos autem fratres non estis in tenebris, ut uos dies illa tanquam fur comprehendat. Omnes enim uos filij lucis estis, & filij diei: non sumus noctis, neque tenebrarum. Hinc superbienti diuiti Dei uoce

Luc. 16
Psal. 29
Psal. 49
Prou. 1
Matth. 24
Ibidem
1. Thess. 5

Luc. 12 uoce dicitur: Stulte, hac nocte animam tuam repetunt à te: quæ autem præparasti, cuius erunt? Nocte animam reddere perhibetur, qui mortem non prouidens, in tenebris cordis abstrahitur. Ait ergo: Nocte opprimet eum tẽpestas. Quia enim nõ uult agere bona quæ uidet, deprehenditur interitus sui tempestate quam nõ uidet. De quo adhuc subditur: Tollet eum uentus urens, & auferet.] Quis hoc loco uentus urens, nisi malignus spiritus uocatur, qui desideriorũ flammas in corde excitat, ut ad æternitatem suppliciorum trahat? Peruersum ergo quemlibet uentus urens tollere dicitur: quia insidiator malignus spiritus, qui uiuẽtem quemq; accendit ad uitia, morientem trahit ad tormenta. Nam quia uentus urens immũdus spiritus solet intelligi, qui malæ suggestionis flatu ad terrena desideria iniquorum corda succendit: Hiere-
Hier. 1 mias propheta testatur, dicens: Ollam succensam ego uideo, & faciem eius à facie Aquilonis. Olla nanq; succensa est cor humanum, secularium curarum ardoribus, desideriorumq; anxietatibus feruens: quæ à facie Aquilonis succenditur, id est,
Esa. 14 diaboli suggestionibus inflammatur. Ipse enim uocari nomine Aquilonis solet, qui dixit: Sedebo in monte testamenti, in lateribus Aquilonis, ascẽdam super altitudinem nubium. Ab huius igitur urentis uenti, uniuscuiusq; electi mens adustione temperatur: quando in ea uitiorum feruor extinguitur, & desideriorum carnalium flamma frigescit. Vnde & sancta Ecclesia in sponsi sui laudi-
Can. 2 bus læta clamat: Sub umbra illius quem desideraueram sedi. De huius ardoris tẽperie ei per Esaiam promittente Domino dicitur: Pro saliunca ascendet abies, & pro urtica crescet myrtus. Pro saliunca nanq; in ea ascendit abies, dum in sanctorũ corde pro abiectione terrenæ cogitationis, altitudo supernæ contemplationis exoritur. Vrtica uerò igneæ omnino naturæ est. Myrtus autem temperatiuæ fertur esse uirtutis. Pro urtica igitur crescit myrtus, cùm iustorum mentes à prurigine & ardore uitiorum, ad cogitationum temperiẽ tranquillitatemq; peruenijunt, dum iam terrena non appetunt, dum flammas carnis desiderijs cœlestibus extinguunt. Propter hoc quoq; mentis re-
12 frigerium cœlitùs datum Mariæ dicitur: Virtus
Luc. 1 altissimi obumbrabit tibi. Quamuis hac in re per
Mariæ obumbratio obumbrationis uocabulum, incarnandi Dei utraque potuit natura signari. Vmbra enim à lumine formatur, & corpore. Dominus autem per diuinitatem lumen est: qui mediante anima, in eius utero fieri dignatus est per humanitatẽ corpus. Quia ergo incorporeum lumen in eius erat utero corporandum, ei quæ incorporeum concepit ad corpus, dicitur: Virtus altissimi obumbrabit tibi: id est, corpus in te humanitatis accipiet incorporeũ lumen diuinitatis. Sed iam de iniquo quolibet quod cœpimus, exequamur. Tollit ergo eum uentus urens: quia uidelicet malignus spiritus eum quẽ nunc succenderit igne peruersæ concupiscentiæ, rapit postmodum ad flammas gehennę. Sequitur: Et uelut turbo rapiet eum de loco suo.]

Locus peruersorum est temporalis uitæ delectatio, & carnis uoluptas. Quasi turbine igitur unusquisq; de loco suo rapitur, cùm à cunctis suis delectationibus extremo territus die separatur. De quo extremo die aptè mox subditur:

Quòd Deus cùm sanctos flagellat, parcit eis: reproborum uerò flagella præsentia, sunt initia tormentorum. Cap. XIII.

EMittet super eum, & non parcet.] Peccatorem Deus quotiẽs feriendo corrigit, ad hoc flagellum emittit, ut parcat. Cùm uerò eius uitam in peccato permanentem feriendo concludit, flagellum emittit, sed nequaquam parcit. Qui enim flagellum emisit ut parceret, ad hoc emittit quandoq; ut non parcat. In hac nãq; uita Dominus tanto magis studet, ut parcat, quanto magis expectãdo flagellat: sicut ipse uoce angeli ad Ioannem ait: Ego quos amo, arguo & castigo. Et sicut aliàs dici Apoc. 3
tur: Quem diligit Dominus, castigat: flagellat au- Heb. 12
tem omnem filium quem recipit. Econtrà autem de flagello damnationis scriptum est: In operibus Psal. 91
manuum suarum comprehensus est peccator. De quo per Hieremiam Dominus dicit: dum incorrigibiliter delinquentes populos uidet, quos non iam sub disciplina filios, sed sub districta percussione hostes intuetur: Plaga inimici percussi te, casti- Hier. 30
gatione crudeli. Et quod hic dicitur: Non parcet, ibi quoq; uerbis alijs declaratur: Quid clamas super contritione tua? insanabilis est dolor tuus. Vnde hoc semper electi prouident, ut antè ad iusti-
C tiam redeant, quàm sese ira iudicis inextinguibiliter accendat, ne ultimo flagello deprehensis simul eis finiatur uita cum culpa. Flagellum nanq; tunc diluet culpam, cùm mutauerit uitam. Nam cuius mores non mutat, non expiat actiones. Omnis ergo diuina percussio, aut purgatio in nobis uitæ præsentis est, aut initium pœnæ sequentis. Propter eos enim qui ex flagello proficiunt, dictum est: Qui fingis dolorem in præcepto. Quia dum flagellatur iniquus, & corrigitur: audire præceptum noluit, audit dolorem. Dolor ergo in præcepto fingitur ei qui à malis operibus quasi præcepti uice, dolore cohibetur. De his uerò quos damnant flagella & non liberant, dicitur: Percussisti eos, nec doluerunt: attriuisti eos, & renue-
D runt accipere disciplinam. His flagella ab hac uita inchoant, & in æterna percussione perdurant. Vnde per Moysen Dominus dicit: Ignis exarsit Deut. 32
ab ira mea, & ardebit usque ad inferos deorsum. Quantum ad præsentem etenim percussionem spectat, rectè dicitur: Ignis exarsit ab ira mea. Quãtum uerò ad æternam damnationem, aptè mox subditur: Et ardebit usque ad inferos deorsum. Licet à quibusdam dici soleat illud quod scriptum est: Non iudicat Deus bis in idipsum. Qui Naum 1
tamen hoc quod per prophetam de iniquis dicitur, non attendunt: Et duplici contritione conterere eos. & quod aliàs scriptum est: Iesus populum Hier. 7
de terra Ægypti saluans: secundò eos qui non Iud. 1
crediderunt, perdidit. Quibus tamen si consensum præbemus, quamlibet culpam bis feriri non posse:

Omnis diuina percussio aut est purgatio in nobis uitæ præsentis, aut initium pœnæ subsequentis

Hier. 5

poſſe: hoc ex peccato percuſſis atque in peccato A
ſuo morientibus debet æſtimari: quia eorum per-
cuſſio hic cœpta, illic perficitur: ut incorrectis u-
num flagellũ ſit quod temporaliter incipit, ſed in
æternis ſupplicijs conſummatur: quatenus eis qui
omnino corrigi renuunt, iam præſentium flagel-
lorum percuſſio, ſequentium ſit initium tormen-
torum. Emittet ergo ſuper eum, & non parcet.
13 Sequitur: De manu eius fugiens fugiet.] Ille e-
tenim de manu fugit ferientis, qui ſuæ prauitatem
corrigit actionis. Vel certè quia in ſacro eloquio
manus operatio ſolet intelligi, de manu percuſſi
fugit, qui dum prauí interitum conſpicit, uias pra-
uitatis relinquit. Vnde adhuc ſubditur: Stringet ſuper eum manus ſuas.] Manus quippe ſtrin-
gere, eſt uitæ ſuæ opera in rectitudine confirma- B
Eccl. 12 re. Vnde etiam Paulus ait: Remiſſas manus & diſ-
ſoluta genua erigite. Dum itaq; alienum interitũ
conſpiciunt, reuocantur ad cor, ut recogitent ſuũ:
& unde alius ad tormenta ducitur, à tormento a-
lius inde liberatur. Stringit ergo ſuper eum ma-
nus ſuas: quia conſpicit in aliena pœna quid ti-
meat, & dum delinquentem ſic percuſſum conſpi
cit, diſſoluta ſua opera, iuſtitiæ uigore cõſtringit.
Sicq; fit ut qui iniquus uiuens, multos ad culpam
traxerat delectatione peccati, quoſdam moriens
à culpa reuocet terrore tormẽti. Quod etiam pro-
Pſal. 57 uenire bonis Pſalmiſta teſtatur, dicens: Lætabitur
iuſtus cum uiderit uindictam impiorum, manus
ſuas lauabit in ſanguine peccatorum. In peccato-
rum morientium ſanguine iuſti lauantur manus: C
quia dum eorum pœna conſpicitur, conſpicien-
tis uita mundatur. Sequitur: Et ſibilabit ſuper
illum, intuens locum eius.] Quid in ſibilo, niſi in-
tentio admirationis exprimitur? Si uerò in ſibilo
alia fortaſſe ſignificatio quæritur, moriente pecca
tore, hi qui interitum eius aſpiciunt, os in ſibilo
ſtringunt: dum ad ea quæ contempſerant, uerba
ſpiritalia conuertuntur: ut iam credere & prædica
re incipiant, quæ prius dum iniquum florere cer-
nerent, non credebant. Nam fit plerunq; ut infir-
morum animus eo magis de auditu ueritatis trepi
det, quo florere cõtemptores ueritatis uidet. Sed
dum iuſta ultio iniuſtos ſubtrahit, alios à prauita-
Prou. 21 te compeſcit. Vnde per Salomonem dicitur: Mul
ctato peſtilente, ſapientior erit paruulus. Vir igi- D
tur ſanctus poſtquam potentum pœnas, qui ex-
tolluntur in ſeculo, ſufficienter expleuit: rurſus ad
hæreticorum ſuperbiam, qui extolluntur in elo-
quio, uerba conuertit.

Textus beati Iob caput uigeſimumoctauum.

HAbet argentum uenarum ſuarum principia, & auro locus eſt in quo conflatur. Ferrum de terra tollitur, & lapis ſolutus calore, in æs uertitur. Tempus poſuit tenebris, & uniuerſorum finem ipſe conſiderat. Lapidem quoq; caliginis & umbram mortis diuidit torrens à populo peregrinante, eos quos oblitus eſt pes egentis hominis, & inuios. Terra de qua oriebatur panis, in loco ſuo igni ſubuerſa eſt. Locus ſapphiri lapides eius, & glebæ illius aurum. Semitam ignorauit auis, nec intuitus eſt oculos uulturis. Non calcauerunt eam filij inſtitorum, nec pertranſiuit per eam leæna. Ad ſilicem extendit manum ſuam, ſubuertit à radicibus montes. In petris riuos excidit, & omne precioſum uidit oculus eius. Profunda B
quoq; fluuiorum ſcrutatus eſt, & abſcondita produxit in lucem. Sapientia uerò ubi inuenitur, & quis eſt locus intelligentiæ? Neſcit homo precium eius, nec inuenitur in terra ſuauiter uiuentium. Abyſſus dicit, Non eſt in me: & mare loquitur, Nõ eſt mecum. Non dabitur aurum obryſum pro ea, nec appendetur argentum in commutatione eius. Non conferetur tinctis Indiæ coloribus, nec lapidi ſardonyco precioſiſsimo, uel ſapphiro. Non adæquabitur ei aurum uel uitrum, nec commutabuntur pro ea uaſa auri excelſa & eminentia, nec commemorabuntur in comparatione eius. Trahitur autem ſapientia de occultis: non adæquabitur ei topazium de Aethiopia, nec tincturæ mundiſsimæ componentur. Vnde ergo ſapientia uenit, & quis eſt locus intelligẽtiæ? Abſcondita eſt ab oculis omnium uiuentium, uolucres quoq; cœli latet. Perditio & mors dixerũt: Auribus noſtris audiuimus famam eius. Deus intelligit uiam eius, & ipſe nouit locum illius. Ipſe enim fines mundi intuetur, & omnia quæ ſub cœlo ſunt, reſpicit. Qui fecit uentis pondus, & aquas appendit menſura. Quando ponebat pluuijs legem, & uiam procellis ſonantibus: tunc uidit illam, & narrauit, & præparauit, & inueſtigauit, & dixit homini: Ecce timor Domini ipſa eſt ſapientia, & recedere à malo, intelligentia.

Quòd hæretici de ſanctæ libris aſſertionum ſuarũ principia aſſumunt, ſed miſcent mendacia. Et quòd fruſtra extra unitatẽ Eccleſiæ quaſi pro Eccleſia pœnas patiãtur: cùm martyriũ nõ faciat pœna, ſed cauſa: nec clareſcere poteſt aliquis fulgore uirtutis, qui non arſerit in officina charitatis. Cap. XIIII.

HAbet argentum uenarum ſuarum principia, 14
& auro locus eſt in quo conflatur.] In argento

gento eloquium, in auro uitæ uel ſapientiæ clari- A
tas deſignari ſolet. Et quia hæretici ſic de eloquij
ſui nitore ſuperbiunt: ut nulla ſacrorum librorum
authoritate ſolidentur, qui libri ad loquẽdum no-
bis quaſi quędam argenti uenę ſunt: quia de ipſis
locutionis noſtrę originem trahimus, eos ad ſacrę authoritatis paginas uocat: ut ſi uere loqui de-
ſiderent, inde ſumere debeant quid loquantur. Et
ait: Habet argentum uenarum ſuarum principia.
ac ſi apertè dicat: Qui ad ueræ prędicationis uer-
ba ſe prępara t, neceſſe eſt ut cauſarum origines à
ſacris paginis ſumat: ut omne quod loquitur, ad
diuinę authoritatis fundamentum reuocet, atq; in
eo ędificium locutionis ſuę firmet. Vt enim prędi
ximus, ſępe hęretici dum ſua ſtudent peruerſa a-
ſtruere, ea proferunt quę profectò in ſacrorum li- B
brorum paginis non tenentur. Vnde & diſcipu-
lum ſuum prędicator egregius admonet, dicens:
1. Tim. 6 O Timothee, depoſitum cuſtodi, deuitãs propha
nas uocum nouitates: quia dum laudari hęretici
tanquam de excellenti ingenio cupiunt, quaſi no
ua quędam proferũt, quę in antiquorum patrum
libris ueteribus non tenentur: ſicq; fit ut dum uide
ri ſapientes deſiderant, miſeris ſuis auditoribus
ſtultitię ſemina ſpargant. Bene autem ſubditur:
Et auro locus eſt in quo conflatur.] Ac ſi aper
tè dicat: Vera fidelium ſapientia, cui uniuerſalis
Eccleſia locus eſt, tribulationem uobis perſe-
quentibus patitur, ſed à cunctis peccatorum ſor-
dibus perſecutionis ueſtrę igne purgatur. Vnde
Prou. 17 ſcriptum eſt: In igne probatur aurum & argen- C
tum, homines uerò receptabiles in camino humi-
liationis. Quo in loco poteſt hoc quoq; conue-
nienter intelligi, ut de ſua hæretici increpari ſtulta
paſſione uideantur. Nam ſæpe pro Ieſu Chriſti, do
mini ac redemptoris noſtri nomine multa patiun
tur, ſeſeq; eiſdem paſſionibus eius fieri martyres
ſperant. Quibus ſancti uiri uoce nunc dicitur: Au
ro locus eſt in quo cõflatur. Nam iuxta hoc quod
iam & ante nos dictum eſt, quiſquis extra unita-
tem Eccleſiæ patitur, pœnas pati poteſt, martyr
fieri non poteſt: quia auro locus eſt in quo confla-
tur. Quid itaq; ad hæc hæretici dicitis? Cõflari per
afflictionem carnis, uel etiam per martyrium uul-
tis: ſed locum in quo debeatis conflari, neſcitis.
Audite quid ſancti prædicatoris uoce dicitur: Au D
ro locus eſt in quo conflatur. Hunc ergo confla-
tionis locum quærite, hanc fornacem qua aurum
aptè purgari ualeat, inuenite. Vna eſt Eccleſia in
qua qui conflari uoluerit, ab omni etiam poterit
peccatorum ſorde purgari. Si quid pro Deo ama-
ritudinis, ſi quid tribulationis extra hanc poſiti ſu
ſtinetis, incendi poteſtis tantummodo, non pur-
Hier. 6 gari. Dicat Hieremias, dicat quomodo conflatio-
nis ueſtræ ignis omni uirtute ſit uacuus: Fruſtra
conflauit conflator. Malitiæ enim eorum nõ ſunt
conſumptæ. Ecce ignis exterius conflans, & du-
ræ paſsionis admouet pœnam, & tamen erroris
non excoquit culpam, & tormenta crudelium
dat pœnarum, & bonorum non facit incremen-
ta meritorum. Huius etiam conflationis ignis qui
extra catholicam toleratur Eccleſiã, quàm nulli- A
us omnino uirtutis ſit, Paulus apoſtolus inſinuat,
dicens: Si tradidero corpus meum ita ut ardeam, 1. Cor. 13
charitatem autem nõ habeam, nihil mihi prodeſt.
Alij quippe praua de Deo ſentiunt, alij recta 15
de authore tenent: ſed unitatem cum fratribus
non tenent. Illi errore fidei, iſti uerò ſchiſmatis per
petratione diuiſi ſunt. Vnde & in ipſa prima parte
decalogi utrarũq; partium culpæ reprimuntur,
cùm diuina uoce dicitur: Diliges Dominum Deũ Deut. 6
tuum ex toto corde tuo, & ex tota anima tua, & ex
tota uirtute tua. Atq; mox ſubditur: Diliges proxi
mum tuum ſicut teipſum. Qui enim de Deo per-
uerſa ſentit, liquet profectò quia Deum non dili-
git. Qui uerò de Deo recta ſentiens, à ſanctæ Ec- B
cleſiæ unitate diuiſus eſt, conſtat quia proximum
non amat, quem habere ſocium recuſat. Quiſquis
ergo ab hac unitate matris Eccleſiæ ſiue per hære
ſin de Deo peruerſa ſentiendo, ſeu errore ſchiſma
tis proximum non diligendo diuiditur, charitatis
huius gratia priuatur: de qua hoc quod præmiſi-
mus, Paulus dicit: Si tradidero corpus meum ita
ut ardeam, charitatem autẽ non habeam, nihil mi
hi prodeſt. ac ſi aperta uoce diceret: Extra locum
ſuũ conflationis mihi ignis adhibitus, tormento
me cruciat, mundatione non purgat. Hũc omnes
ſanctæ pacis amatores, ſummo ſtudio locũ quæ-
runt, hunc quærentes inueniunt, hunc inuenientes
tenent: ſciẽtes, peccatorũ remiſſio uel ubi uel quã
do uel qualibus detur. Vbi quippe, niſi in Eccleſię
matris ſinu? Quando, niſi ante uenturi exitus diẽ? C
Quia ecce nũc tempus acceptabile, ecce nũc dies 2. Cor. 6
ſalutis: &, Quærite Dominũ dum inueniri poteſt, Eſa. 55
inuocate eum dum propè eſt. Qualibus, niſi con-
uerſis, qui ad paruulorum imitationẽ, magiſtra hu
militate formantur? quibus dicitur: Sinite paru- Matth. 19
los uenire ad me, talium enim eſt regnum cœlo-
rum: &, Niſi conuerſi fueritis, & efficiamini ſicut Matth. 18
paruuli, non intrabitis in regnum cœlorum.

Quòd reprobi dum ſeruos Dei præditos uirtutibus uidenti quia de præſentibus non poſſunt, de præteritis eos accuſant. Caput XV.

QVia ergo non niſi in catholica Eccleſia ueri martyres fiunt, dicit recte: Auro locus eſt in quo conflat. quia non clareſcet anima in fulgore æternæ pulchritudinis: niſi, ut ita dicã, pri us hic arſerit in officina charitatis. Penſandum præterea eſt quòd occulto conſilio omnipotens Deus quoſdam ab ipſis exordijs ſuis innocentes cuſtodiens, uſq; ad uirtutum prouehit culmen: ut ætate creſcente, ſimul in eis proficiat & annorum numeroſitas, & celſitudo meritorum. Alios uerò in exordijs ſuis deſerens, ſcaturientibus uitijs, ire per abrupta permittit. Plerũq; tamen etiam eos reſpicit, & ad ſequendum ſe, ſancti amoris igne ſuccendit: atq; inolitas in eorum cordibus prurigines uitiorum uertit in feruorem uirtutum, & eo magis igneſcunt ad deſiderium requirendæ pietatis Dei, quo magis erubeſcunt memoriam iniquitatis ſuæ: ſicut ſæpe contigit, ut in pugnæ certami

ne miles ante ducis sui oculos constitutus, hostili uirtuti turpiter cedat, & eneruiter præbens terga feriatur: qui tamen hoc ipsum quod turpiter cessit erubescens, ante ducis sui oculos, maiores ex ipsa uerecundia uires sumit: tantaq; post fortia exercet quantis & præsentē gloriā uirtutis peragat, & præteritæ ignominiam debilitatis tegat. Sic ergo nōnunquam quidā in Dei seruitio ex ante acta acrius debilitate roborantur, eosq; ad custodienda mandata & futurorū trahit desiderium, & impellit memoria præteritorum: ut hinc ad uentura amor prouocet, illinc de præteritis uerecundia instiget.

26 Quos tamen aduersarij Ecclesiæ dum summis præditos uirtutibus uiderint, eisq; in præsenti uita unde derogēt quia inuenire nequaquā possunt, accusare illos de præteritis moliuntur, sicut Moysen nostrū Manichæus impetit, in quo sequentiū uirtutū gratiam, transacti homicidij conatur culpa fœdare. In quo nō attendit postmodū quām patiens ad sustinendū, sed prius q̄ præceps ad feriendū fuerit. Talibus ergo aduersarijs beatus Iob subtilissima consideratione obuiās, postquam dixit: Habet argentum uenarum suarū principia, & auro locus est, in quo conflatur, aptè subditur:

Quòd cōtemni non debeat, qui se à terrenis occasionibus separauit. Cap. XVI.

FErrum de terra tollitur.] Solent hæretici de iustitiæ suæ contra nos elatione gloriari, atq; opera sua ostentationis inflatione iactare: nosq; iniquos, ut diximus, aut esse aut fuisse criminantur. Per humillimam ergo cōfessionem & ueracē defensionē contra eos uir sanctus loquitur, dicens: Ferrum de terra tollitur. ac si aperte dicat: Fortes uiri qui acutissimis linguarū gladijs in hac acie defendendæ fidei ferrum fiūt, aliquando terra in infimis actionibus fuerunt. Peccanti quippe homini dictum est: Terra es, & in terrā ibis. Gen.3 Sed de terra ferrum tollitur, cùm fortis propugnator Ecclesiæ, à terrena quā prius tenuit, actione separatur. Non ergo in eo debet despici quicquid fuit, qui iam cœpit esse, quod non fuit. An non Matthæus in terra inuentus est, qui terrenis negocijs implicatus telonij usibus seruiebat? Sed de terra sublatus in fortitudinē ferri conualuit: cuius uidelicet lingua quasi acutissimo gladio, Euangelij administratione Dominus infidelium corda transfixit, & qui infirmus prius despectusq; fuerat per terrena negocia, fortis postmodum factus est ad cœlestia prædicamenta. Vnde adhuc subiungitur:

Quòd corda dura cùm diuini amoris igne tacta fuerint liquefiūt, & quæ credere noluerāt prædicare incipiūt. Ca. XVII.

ET lapis solutus calore, in æs uertitur.] Tunc lapis calore soluitur, cùm cor durū, atq; à diuini amoris igne frigidum, eodē diuini amoris igne tangitur, & in feruore spiritus liquat: ut ad sequentem uitam desideriorum æstu ardeat, quam prius audiens, insensibilis manebat. Ex quo ardore scilicet & emollitur ad amorem, & roboratur ad operationē: ut sicut prius durus fuerat in amore seculi, ita se postmodum fortem exerat in amore Dei, & quod antè audire renuebat, iam & credere & prædicare incipiat. Lapis ergo solutus calore, in æs uertitur: quia dura mēs superni amoris igne liquefacta, ad uerā fortitudinē cōmutatur: ut peccator qui prius insensibilis extiterat, postmodū & per authoritatē fortis, & per prædicationem sonorus fiat. Quod bene per Esaiam dicitur: Qui confidunt in Domino, mutabunt fortitudinē. Esa.40 Fortitudinem mutamus, cùm conuersi tanta uirtute præsens seculum fugimus, quanta hoc antè quærebamus. Quia autem malè ab aduersarijs catholicorū moribus antè acta uita reputatur, rectè subditur:

Tempus posuit tenebris, & uniuersorum finem ipse considerat.] Ipse posuit tempus tenebris, iniquis uidelicet modū, quo iniqui esse desistant. Vnde eis per Apostolum dicit: Eratis aliquādo tenebræ, nunc autem lux in Domino. Ephe.5 Sicut alijs quoq; discipulis idem doctor egregius dicit: Nox præcessit, dies aūt appropinquauit. Rom.13 Abijciamus ergo opera tenebrarū, & induamus nos arma lucis: sic ut in die honestè ambulemus. Vnde & in Cantic. Can.6 canticorū Ecclesia ueniente dicitur: Quæ est ista quæ progreditur quasi aurora consurgens? Aptè enim Ecclesia auroræ comparata describitur, quæ per cognitionem fidei, à peccatorum suorū tenebris in clara lucē iustitiæ cōmutatur. Tempus ergo posuit tenebris, & uniuersorum finē ipse cōsiderat. Vniuersorum nomine, & electos uoluit et reprobos comprehendi. Nam bona faciens & ordinans Deus, mala uerò non faciēs, sed ab iniquis facta ne inordinatè eueniant, ipse disponens, considerat uniuersorum finē, & patienter tolerat omnia, atq; intuetur electorum terminū, quòd ex malo mutentur ad bonum. Intuetur etiam reproborum finē, quòd de malo opere dignum se trahantur ad supplicium. Vidit finem persequentis Saulī, quo prostratus diceret: Domine, quid me uis facere? Act.9 Vidit finē quasi obsequentis discipuli, quòd pro cōmisso scelere guttur laqueo stringeret, secq; & peccantem puniret, & deterius puniendo deciperet. Vidit Niniuitas delinquentes, sed considerauit finem delinquentium pœnitentia correctorum. Vidit quoq; Sodomam delinquentem, sed considerauit finē ardoris luxuriæ, ignē gehennæ. Vidit gentilitatis finē, quòd possessa iniquitatum tenebris, quandoq; fidei luce clarescere t. Vidit etiam Iudææ terminum, quòd ab ea luce fidei quā tenebat, obduratæ perfidiæ se tenebris cæcaret. Vnde adhuc congruè subditur:

Quòd inter sanctos & reprobos ignis diuinus in iudicio diuidet. Cap. XVIII.

LAPIDEM quoq; caliginis & umbram mortis diuidit torrēs à populo peregrinante.] Quid durus ille perfidia Iudæorū populus, qui authorē uitæ per fidem uidere noluit, quē per prophetiam prædixit, nisi lapis caliginis fuit: quia & crudelitate durus extitit, & infidelitate nebulosus? Qui alio quoq; uocabulo umbra mortis dicit. Vmbra quippe talis exprimitur, qualia eius rei de qua trahitur,

hitur, fuerint lineamenta. Quis autem mortis nomine, nisi diabolus uocatur? De quo per quandā ministri sui significationem dicitur: Et nomen illi mors. Apoc.6 Cuius ille populus umbra extitit: quia iniquitatem illius sequens, eius in se imaginem expressit. Quid uerò torrentis nomine, nisi ille à cōspectu tremendi iudicis per ultimum examen egrediens, atq; electos & reprobos diuidens ignis uocatur? Dan.7 unde per prophetā dicitur: Fluuius ignē us rapiduſq; egrediebatur à facie eius.

Quòd Iudæa quæ apud se panem legis habuerat, & quæ regibus claruerat & prophetis, quasi sapphiris & glebis aureis: quia mortem & resurrectionem Christi credere noluit, igne inuidiæ succensa, funditus perijt. Cap. XIX.

18 QVis autē in hoc mundo peregrinatur populus, nisi qui ad sortem electorū currens, habere se patriam nouit in cœlestibus, & tanto magis se illic sperat inuenire propria, quanto hic cuncta quæ prætereunt, esse à se deputat aliena? Peregrinus itaq; est populus, omnium numerus electorū, qui hanc uitam quoddam sibi exilium deputātes, ad supernam patriam tota cordis intentione suspirant, de quibus Paulus dicit: Confitentes quia peregrini & hospites sunt super terrā. Heb.11 Qui enim hæc dicunt, significant se patriam inquirere. Hanc peregrinationem idem quoq; Apostolus tolerabat, cum diceret: Dum sumus in corpore, peregrinamur à Domino. 2.Cor.5 Per fidē enim ambulamus, & nō per speciem. Huius peregrinationis ærumnam sagebat euadere, cùm dicebat: Desiderium habeo dissolui, & cum Christo esse. Phil.1 Et rursum: Mihi uiuere Christus est, & mori lucrum. Huius peregrinationis pondus graue sentiebat Psalmista, cùm diceret: Heu me, quia incolatus meus prolongatus est: habitaui cum habitantibus Cedar, multum incola fuit anima mea. Psal.119 Ab hac eripi quantocyus anhelabat, cùm supernis desiderijs flagrans diceret: Sitiuit anima mea ad Deum fontem uiuum, quando ueniam & apparebo ante faciē Dei? Psal.41 Sed hoc desiderium nesciunt, qui cor in terrenis uoluptatibus defigunt. Dum enim sola quæ sunt uisibilia diligunt, profectò inuisibilia uel si credunt esse, non diligunt: quia dum nimis se exterius sequuntur, etiam mente carnales fiunt. Simul enim in hac uita uterq; populus currit, sed non simul ad perpetua peruenit: quia lapidem caliginis & umbram mortis diuidit torrens à populo peregrinante. ac si apertè dicat: Eos quos modò uel infidelitas excæcat, uel crudelitas obdurat: flāmarum fluuius à cōspectu æterni iudicis exiens, ab electorū tunc populo separat: ut tunc à bonis ignis districti examinis diuidat, quos nunc in suis concupiscentijs tenebræ uitiorū excæcant. Potest fortasse in torrentis nomine, ipsa irrigatio sanctæ prædicationis intelligi: iuxta id quod per Salomonem dicitur: Oculum qui subsannat patrem, & qui despicit partū matris suæ, effodiant illum corui de torrentibus. Prou.30 Peruersi quippe dum diuina iudicia reprehendūt, subsannant patrem. Et quilibet hæretici dum prædicationem sanctæ Ecclesiæ, fœcunditatemq; filius deridendo contemnunt, quid aliud quàm partum matris despiciunt? Quam non immeritò eorum quoq; matrē dicimus, quia de ipsa exeūt, qui contra ipsam loquuntur: Ioanne attestāte, qui ait: 1.Ioan.2 A nobis exierunt, sed non erant ex nobis; Nam si fuissent ex nobis, mansissent utiq; nobiscū. Corui uerò de torrentibus ueniūt, cùm prædicatores uiri ad defensionē sanctæ Ecclesiæ, à sacrorum librorum fluentis procedunt. Qui etiā rectè corui uocati sunt: quia nequaquā de iustitiæ luce superbiunt, sed per humilitatis gratiam, peccatorū in se nigredinē confitentur. Vnde etiam ab electorū Ecclesia dicitur: Nigra sum, sed formosa. Can.1 Et Ioannes ait: Si dixerimus, quia peccatū nō habemus, nosipsos seducimus. 1.Ioan.1 Qui uidelicet corui subsannantis oculum effodiunt: quia prauorū ac pertinacium hominum intentionē uincunt. Ex hoc itaq; testimonio si hic quoq; torrens prædicatio debet intelligi, lapidem caliginis & umbrā mortis diuidit torrens à populo peregrinātē: quia sanctorū prædicatio obduratas mentes reproborū deserit, & ad pia humiliū se corda cōuertit. Vnde adhuc subditur: Eos quos oblitus est pes egentis hominis, & inuisos.] Quis hoc loco alius accipiē egens homo, nisi ille 19 de quo per Paulū dicit: Qui propter nos egenus 2.Cor.8 factus est, cùm diues esset? Cuius uidelicet egētis hominis pedes, sancti prædicatores fuerunt, per quorū præsentiam gentilitatē circuiens, mundum perambulauit uniuersum. De quibus per prophetā dicit: Et inambulabo in eis. An pes eius nō erat, qui tentus in compedibus dicebat: Pro quo legatione fungor in catena? Ephes.6 Sed eorū qui umbra mortis & lapis caliginis extiterunt, pes hominis egentis oblitus est: quia in ipso initio nascētis Ecclesiē, dum sancti Apostoli cœlorū regnum Iudæa prædicare uoluissent: uidētes q; eis nihil omnino proficerent, ad prædicandū gentibus defluxerunt, sicut ipsi in suis actibus dicūt: Vobis oportebat primùm loqui uerbum Dei, sed quoniam repellitis illud, & indignos uos iudicatis æternæ uitæ, ecce conuertimur ad gentes. Act.13 De quibus & per Psalmistam dicitur: Transferentur montes in cor maris: Psal.45 quia repulsi sunt à Iudæa Apostoli, in hoc gētilitatis salum translati sunt. Qui sunt ergo qui immensa duritia pro obscuritate cordis, quasi quidam lapis caliginis, & umbra mortis à peregrinante sanctorū populo diuiduntur, nisi hi quos pes egentis hominis est oblitus: id est, quos prædicatores Domini, uidelicet per humilitatē pauperis, pro superbiæ suæ tumore reliquerunt, eorumq; omnino obliti sunt, dum prædicationis suæ semina ad solam fructificationem gentium transtulerūt? Quos rectè quoq; & inuisos uocat: quia dum in infidelitate sua obdurati sunt, uerbis uitæ ad eorum uiam præbere noluerunt. Sed Iudæa hæc quæ sic obduruit, uel qualis dudum fuerit, uel quid post pertulerit, audiamus. Sequitur: Terra de qua oriebatur panis, in loco suo igne subuersa est.] Panem Iudæa dare consueuerat, quæ legis uerba proferebat. Quam uidelicet legem, quia intelligere iam reprobi atq; explanare non poterant, propheta

Hieremias in lamentis deplorat, dicens: Paruuli petierũt panem, & qui frangeret eis, non erat. Sed hæc terra in loco suo igne subuersa est: quia fidelium signa conspiciens, inuidiæ se face concremauit. Quia enim semper inuidia de superbia nasci solet, in loco suo igne perijt: quæ idcirco arsit inuidia, quia superbiam non reliquit. Terra ergo quæ prius panem habuit, pòst igne subuersa est: quoniam synagoga quæ mandata Dei per legem protulit, nascentem Ecclesiam persequens, inuidiæ se igne cõsumpsit. An non æmulationis suæ facibus ardebat, cùm redemptoris nostri signa conspiciens,
Ioan.11 per quosdã suos diceret: Quid facimus, quia hic homo multa signa facit: uel certè, Videtis quia nihil proficimus, ecce totus mundus post eũ uadit? Videbant unde conuerti debuerant, atque exinde peruersiores fiebant. Quærebant extinguere, quem cernebant mortuos uiuificare. In ore tenebant legem, sed legis persequebantur authorem. Terra ergo de qua oriebatur panis, in loco suo igne subuersa est: quia Iudæa in semetipsa & prius habuit legem quæ reficeret, & pòst inuidiam quæ cõcremaret. De cuius adhuc descriptione subiungitur: Locus sapphiri lapides eius, & glebæ illius aurum.] Auget reatum culpæ sequentis, præconium gloriæ præcedentis. Nam uniuscuiusque casus tanto maioris est criminis, quanto priusquã caderet, maioris potuit esse uirtutis. Dicatur ergo de Iudæa, dicatur quid fuerit, & præcedentium magnitudo uirtutum crescat ad cumulum sequentium delictorum. Locus sapphiri lapides eius, & glebæ illius aurum. Quid enim hoc loco per lapides, nisi sanctorum ac fortium men-
20 tes accipimus? In Scriptura etenim sacra aliquando lapides in malo, aliquando uerò in bono accipi solent. Nam cùm lapis pro insensibilitate ponitur, dura per lapides corda signantur. Vnde
Matth.3 & per Ioannem dicitur: Potens est Deus de lapidibus istis suscitare filios Abrahæ. Qui uidelicet nomine lapidum corda gentilium designat, dura tũc atq; insensibilia per infidelitatem. Et per prophe-
Ezech.11 tam Dominus pollicetur dicens: Auferam cor lapideum de carne uestra, & dabo uobis cor carneum. Rursum per lapides, mentes fortium designa-
1.Pet.2 ri solent. Vnde & per Petrum sanctis dicitur: Et uos tanquã lapides uiui superædificamini domus spiritales. Et per prophetam Dominus uenienti
Esa.54 Ecclesiæ pollicetur, dicens: Ecce ego sternam per ordinem lapides tuos, & fundabo te in sapphiris, & ponam iaspidem propugnacula tua, & portas tuas in lapides sculptos, & omnes terminos tuos in lapides desiderabiles, uniuersos filios tuos doctos à Domino. Strauit nanq; in illa per ordinem lapides: quia in ea sanctas animas meritorum diuersitate distinxit. Fundauit eam in sapphiris, qui scilicet lapides, coloris aerei in se similitudinem tenent: quia robur Ecclesiæ in animabus cœlestia appetentibus solidatur. Et quoniam iaspis uiridis est coloris, iaspidem propugnacula eius posuit: quia illi contra aduersarios pro sanctæ Ecclesiæ defensione obiecti sunt, qui internis desiderijs uirentes, nulla temporis reproba ariditate marcescunt. Portas uerò eius posuit in lapides sculptos. Hi quippe portæ sunt Ecclesiæ, per quorũ uitam atq; doctrinam intrat in eam multitudo credentium. Qui pro eo etiam quod magnis operib. pollent, & id quod loquentes asserunt, uiuẽtes ostendunt, non puri, sed sculpti lapides esse memorantur. In quorum enim uita recta operatio cernitur, quasi in eisdem ipsis exprimitur, quod egerunt. Vbi omnem quoq; sanctorum numerum generali collectione concludens, subdidit: Omnes terminos tuos in lapides desiderabiles. Et tanquam si audiẽtes ista peteremus, ut hos lapides quos diceret, indicaret, adiunxit dicens: Vniuersos filios tuos doctos à Domino. Quia igitur de Iudæa nũquam sanctæ animæ quæ cœlestem uitam ducerent, defuerunt, dicitur: Locus sapphiri lapides eius. Et quia magna uitæ ac sapientiæ claritate per fidem fulsit, adiungitur: Et glebæ illius aurum. Quid per glebas, nisi collectiones singulorum ordinum ac multitudines designantur? Glebæ autem ex humore & puluere constringuntur. Omnes ergo qui rore gratiæ infusi, ex mortis debito se puluerem esse ueraci cognitione confessi sunt, dum uitæ uirtute clarescerent, quasi aureæ in illa glebæ iacuerunt. Glebas hæc terra habuit in prophetis, glebas in doctoribus, glebas in patribus antiquis, qui magna se infusione gratię in professionis & operis unanimitate tenuerunt. Dicat ergo: Et glebæ illius aurum. quia in ea multitudo spiritalium tanto maiori uirtute claruit, quanto se in Deum ac proximum maiori unanimitate constrinxit. Sed hoc aurum perfidię est postmodum tenebris obscuratum. Cuius profectò nigredinẽ Hieremias propheta intuẽs deplorat, dicẽs: Quo- *Thren.4*
modo obscuratum est aurũ, mutatus est color optimus? Aurum nanq; obscuratum est: quia in eis antiquus ille fidei atq; innocentiæ splendor, irruente perfidia, malitię se nocte fuscauit. Quia igitur quid fuit, audiuimus: locus scilicet sapphiri lapides eius, & glebę illius aurum: nunc iam dilectus ille Deo populus, cur tanta hęc bona perdiderit, audiamus. Sequitur: Semitam ignorauit a- 21
uis, nec intuitus est oculos uulturis.] Quis hoc loco auis nomine, nisi ille signatur, qui corpus carneum quod assumpsit, ascendendo ad ęthera librauit? Qui aptè quoq; etiam uulturis appellatione exprimitur. Vultur quippe dum uolat, si iacens cadauer conspicit, ad esum se cadaueris deponit, & plerunq; sic in morte capĩt, dum ad mortuum animal de summis uenit. Rectè ergo mediator Dei & hominum, redemptor noster uulturis appellatione signatur, qui manens in altitudine diuinitatis suę, quasi quodam uolatu sublimi cadauer mortalitatis nostrę conspexit in infimis, & sese de cœlestibus ad ima submisit. Fieri quippe propter nos homo dignatus est, & dum mortuum animal petijt, mortem apud nos, qui apud se erat immortalis, inuenit. Sed huius uulturis oculus fuit ipsa intentio nostrę resurrectionis: quia ipse ad triduũ mortuus, ab ęterna nos morte liberauit. Ille ergo perfidus Iudææ populus mortalem uidit, sed quomodo morte sua nostram mortem destrueret, minimè attendit. Conspexit quidem uulturem, sed oculos uulturis non aspexit. Qui dum humilitatis eius uias quibus nos ad alta subleuauit, considerare noluit, semitam auis ignorauit. Neq; enim pensare studuit, quòd eius nos humilitas leuaret ad cœlestia: & mortis eius intentio reformaret ad uitam. Semitam igitur ignorauit auis, nec intuitus est oculos uulturis: quia etsi uidit eum quem in morte tenuit, uidere noluit quanta uitæ nostræ gloria de eius morte sequeretur. Vnde & ad crudelitatem quoq; persecutionis exarsit, uerba uitæ recipere renuit: prædicatores regni cœlorum prohibendo, sæuiendo, feriendo repulit. Qui scilicet repulsi Iudæam ad quam missi fuerant deserentes, in gentilitatis collectionẽ dispersi sunt. Vnde adhuc subditur:

Quòd Apostolis & successoribus eorum quasi Ecclesiasticis negociatoribus à Iudæa repulsis, ad gentes, quasi silices duros, manus prædicationis conuersa est. Cap. XX.

NOn calcauerunt eam filij institorũ, nec pertransiuit per eam leæna.] In cunctis Latinis codicibus institores positos reperimus, in Græcis uerò negociatores inuenimus. Ex qua re colligi ualet, quòd hoc in loco pro negociatoribus institores, scriptores ignorando posuerunt. Institores enim negociatores dicimus, pro eo quòd exercẽdo operi insistunt. Sed uterq; sermo licet in uoce dissonet, in intellectu non discrepat: quia omnes qui fidelium mores instituunt, spiritale negocium gerunt: ut cùm prædicationem suis auditoribus præbent, ab eis fidem & opera recta percipiant, si
Prou.31 cut de sancta Ecclesia scriptum est: Sindonem fecit, & uendidit: de qua & paulo pòst illic dicitur: Vidit quòd bona est negociatio eius. Qui hoc loco institores, nisi prophetæ sancti uocati sunt, qui synagogæ mores ad fidem instituere curauerunt prophetando? Quorum nimirum filij, sancti Apostoli nuncupantur, qui ut Deum hominem crederent, ad eandem fidem ex eorum sunt prædicatione generati. De quibus Ecclesiæ per Psalmistam
Psal.44 dicitur: Pro patribus tuis nati sunt tibi filij, constitues eos principes super omnem terram. Sed quia repulsi Apostoli à synagogæ finibus sunt egresi, rectè nunc dicitur: Non calcauerunt eam filij institorum. Calcarent quippe eam institorum filij, si prædicatores sancti eiusdem synagogæ uitia calce uirtutis premerent. Si autem institores eosdem sanctæ Ecclesiæ prædicatores accipimus: institorum filios, pastores & doctores, qui Apostolorũ uitam secuti sunt, nil obstat intelligi. Qui synagogam minimè calcauerũt: quia dum eorum patres, id est, Apostoli ab illa repulsi sunt, ipsi quoq; ab e-
22 ius uocatione cessauerunt. Per quam uidelicet synagogam leæna non pertransit: quia sancta Ecclesia collectioni gentium dedita, nequaquam sese ad illum Iudææ populum diutius occupauit. Rectè autem Ecclesia leæna nuncupatur: quia malè uiuentes in uitijs, ore sanctæ prædicationis interficit. Vnde & ipsi primo pastori quasi huius leænæ ori dicitur: Macta & manduca. *Act.10*
Quod mactatur quippe, à uita occiditur: id uerò quod comeditur, in comedentis corpore commutatur. Macta ergo & manduca dicitur, id est, à peccato eos in quo uiuunt interfice: & à seipsis illos in tua membra conuerte. Et quia hæc Ecclesia corpus est Domini: ipse etiam Dominus Iacob uoce leo uocatur ex se, leæna uocatur ex corpore, dum ei sub Iudæ specie dicitur: Ad *Gen.49*
prædam fili mi ascendisti, requiescens accubuisti ut leo, & quasi leæna. Quis suscitabit eum? Hæc igitur leæna nequaquam dicitur: quia per Iudæam transijt, sed non pertransijt. Apostolis nanq; prædicantibus prius ex illa tria milia, postmodum quinq; milia crediderunt. Ecclesia itaque per synagogam transijt, sed non pertransijt: quia ex illa ad fidem paucos rapuit, sed tamen illum infidelem populum à perfidia funditùs non extinxit. Sed quod sæpe iam diximus, repulsa ab infidelitate Iudæorum, deflexit ad uocationem gentium. Vnde adhuc de eadem leæna dicitur: Ad silicem extendit manum suam, subuertit à radicibus montes.] Manum quippe ad silicem extendit: quia ad duritiam gentium suæ brachium prædicationis misit. Vnde & idem beatus Iob passionis suæ historiam præsciens gentibus innotescendam, dicit: Scribantur hæc stilo ferreo in plumbi lamina, uel celte sculpantur in silice. Quid uerò hoc in loco montes nisi huius seculi potentes accipimus, qui pro terrena substantia in altum tument? De quibus Psalmista ait: Tange *Psal.143*
montes, & fumigabunt. Sed montes à radicibus sunt euersi: quia prædicante sancta Ecclesia, summæ huius seculi potestates in adoratum omnipotentis Dei ab intima cogitatione ceciderunt. Radices enim montium cogitationes sunt intimæ superborum. Et à radicibus montes cadunt: quia ad colendum Deum, potestates seculi ab imis cogitationibus prosternuntur. Rectè etenim per radicem cogitatio occulta signatur: quia per hoc quod intus non cernitur, erumpit quod uideatur foris. Vnde & in bonam partem per prophetam dicitur: Emittet id quod saluatum *Esa.43*
fuerit de domo Iuda, & quod reliquum est, mittet radicem deorsum, & faciet fructum sursum. ac si apertè diceretur: In imis cogitatio nascitur, ut in summis retributio reddatur. Dicat ergo: Ad silicem extendit manum suam, subuertit à radicibus montes: quia dum duritiam gentium sancta prædicatio petijt, superborum altitudinem funditùs strauit. Quia uerò eos quos à cogitationibus terrenis euacuat, donis cœlestibus replet, & quos infimis curis exhaurit, supernis rigat fluentis, mox subditur: In petris riuos excidit.] id est, In duris gentilium cordibus fluuios prædicationis aperuit, sicut per prophetam quoque de irriganda dicitur ariditate gentilium: Posuit de- *Psal.106*
sertum in stagna aquarum, & terram sine aqua in exitus aquarum. Atque in Euangelio promittit Dominus, dicens: Qui credit in me, sicut dicit

Scriptura, flumina aquæ uiuę de uentre eius fluēt. A Quod promiſſum tunc audiuimus, etiam nūc cōpletum uidemus. Ecce enim in ſanctis prædicatoribus, & non ex Iudæa progenitis, per cunctā Eccleſiam in toto orbe diffuſſam, fluenta cœleſtium mandatorum ubertim manant ore gentiliū. Quia enim in petris riuos aperuit, ex duris quoq; cordibus fluuius ſanctæ prædicationis emanauit. Sequitur: Et omne precioſum uidit oculus eius.] Sciendum magnopere eſt: quia tanto unaquæq; anima fit precioſior ante oculos Dei, quanto præ amore ueritatis deſpectior fuerit ante oculos ſuos. Hinc ad Saul dicitur: Nónne cùm paruulus eſſes in oculis tuis, caput te conſtitui in tribubus Iſrael? ac ſi apertè diceret: Magnus mihi fuiſti, quia deſpectus tibi: ſed nunc quia magnus tibi es, B factus es deſpectus mihi. Vnde & per prophetam dicitur: Væ qui ſapientes eſtis in oculis ueſtris, & coram uobiſmetipſis prudentes. Tanto ergo fit quiſq; uilior Deo, quāto precioſior ſibi: tanto precioſior Deo, quanto propter eum uilior ſibi: quia humilia reſpicit, & alta à longè cognoſcit. Omne itaq; precioſum uidit oculus eius. In Scriptura ſacra uidere Dei, aliquando pro eligere ponitur, ſicut in Euangelio ſcriptum eſt: Cùm eſſes ſub ficu, uidi te: id eſt, poſitum te ſub umbra legis elegi. Vidit ergo precioſum: quia humilia elegit. Infirma enim mundi elegit Deus, ut confunderet fortia. Vidit precioſum, cùm humanam animam de ſe abiectam ſapientiæ gratiæ ſuæ illuſtratione reſpexit. De qua uidelicet anima per prophetam dicitur: Si ſeparaueris precioſum à uili, quaſi os meum eris. Vilis quippe Deo eſt mundus præſens, precioſa uerò ei eſt anima humana. Qui ergo precioſum à uili ſeparat, quaſi os Domini uocatur: quia per eum Deus uerba ſua exerit, qui ab amore præſentis ſeculi loquendo quæ poteſt, humanam animam euellit. Et quia teſtamenti noui doctores ad hoc uſq; perducti ſunt, ut occultas quoq; allegoriarum caligines in ueteri teſtamento rimentur, rectè ſubditur:

1. Reg. 15

Eſa. 5

Pſal. 137 23

Ioan. 1

1. Cor. 1

Hier. 15

Quòd populus Chriſtianus, in fluuijs legis & prophetarum, reuelante Chriſto, ſcrutatus ſit profundos intellectus, & produxerit in lucem quæ Moyſes uelata facie abſconderat.

Caput XXI.

PRofunda quoq; fluuiorū ſcrutatus eſt, & abſcondita produxit in lucem.] Quid nanq; hic aliud flumina, niſi antiquorum patrum dicta nuncupantur? Quis enim penſare ſufficiat, quàm uehemens fluuius dum legem conderet, ex pectore Moyſi erupit? quàm uehemens fluuius ex Dauid corde defluxit? quanta à Salomonis ore atq; omnium prophetarum fluminum fluenta manarunt? Sed horum fluminum Iudæa ſpeciem tenuit, dum literæ ſuperficiem ſeruans, eorum profunda neſciuit. Nos uerò qui ueniente Domino in eius interna ſpiritalia quærimur, eorū profunda rimamur. Quod ipſe Dominus facere dicitur: quia id nos ipſo donante præualemus. Per nos ergo, qui non literam quæ occidit, ſed ſpiritum qui uiuificat, ſequimur: profunda fluuiorum Dominus ſcrutatur, & abſcondita in lucem producit: quia dicta legis quæ caligoſa nimis hiſtoria obſcurat, nunc expoſitio ſpiritalis illuminat. Vnde & loquens in parabolis per Euāgelium ueritas diſcipulis præcepit, dicens: Quod dico uobis in tenebris, dicite in lumine: & quod in aure auditis, prædicate ſuper tecta. Apertè nanq; dicta exponentium fecerūt nobis eſſe iam conſpicuas ſententias antiquorum patrum. Vnde Eſaias propheta plana ſanctæ Eccleſiæ expoſitionis uerba conſpiciens, & non allegoriarum tenebris obſcura, exclamauit dicēs: Locus fluuiorum riui latiſſimi patentes. Teſtamēti enim ueteris dicta quaſi anguſti & clauſi riui fuerāt, qui immenſas ſcientiæ ſuæ ſententias collectione obſcuriſſima conſtringebant. At cōtrà doctrina ſanctæ Eccleſiæ riui & lati & patentes ſunt: quia eius dicta & inuenientibus multa ſunt, & quærētibus plana. Ait ergo: Profunda fluuiorū ſcrutatus eſt, & abſcondita produxit in lucem. Quia dum ſuis expoſitoribus intelligentiæ ſpiritum infundit, antiquas prophetantiū obſcuritates aperuit. Et hoc iam ſancta Eccleſia per ſpiritum agnoſcit, quod ſynagoga prius per literam intelligere omnino non ualuit. Vnde & Moyſes cùm populo loqueretur, faciem uelabat: ut uidelicet deſignaret quòd ille Iudæorum populus legis uerba cognoſceret, ſed eiuſdem claritatem legis omnimodo non uideret. Vnde rectè per Paulum dicitur: Vſq; in hodiernū enim diem cùm legitur Moyſes, uelamen eſt poſitum ſuper cor eorum. Sed quia dicta Dei nullatenus ſine eius ſapientia penetrantur: niſi enim qui ſpiritum eius acceperit, eius nullo modo uerba cognoſcit: ſanctus uir de inueſtiganda eadem Dei ſapientia uerba ſubiungit, dicens:

C

Eſa. 33

Exod. 34

2. Cor. 3

Quòd nihil Deo dignè recompenſari poteſt, cuius gratia eſt, quòd inuētus à nobis, et quòd paſſus eſt pro nobis. Ca. XXII.

SApientia uerò ubi inuenitur, & quis eſt locus intelligentiæ? Neſcit homo precium eius, nec inuenitur in terra ſuauiter uiuentium. Abyſſus dicit, Non eſt in me: & mare loquitur, Nō eſt mecū. Non dabitur aurum obryſum pro ea, nec appēdetur argētum in cōmutatione eius.] Notandū prius eſt, quòd duo ſibi propoſuit, & duo ſubdidit reſpondēdo. Ad id nanq; quod ſuperius dixit: Sapientia uerò ubi inuenit, & quis eſt locus intelligentiæ? iſto uerſu reſpondit: Abyſſus dicit, Non eſt in me: & mare loquitur, Nō eſt mecū. Ad id uerò q; dixerat: Neſcit homo precium eius, nec inuenitur in terra ſuauiter uiuentium: inferiorē uerſum reddidit, dicens: Non dabitur aurum obryſum pro ea, nec appendetur argentū in cōmutatione eius. Ad utraq; ergo reſpondit, ſed augendo quod obiecerat, non ſoluendo. Cùm ſapientiæ nanq; locum quereret, ac deinde inferius reſponderet, Abyſſus dicit, nō eſt in me: nō ubi eſſet, ſed ubi non eſſet, indicauit. Rurſus cùm ab homine eius precium diceret ignorari, atq; ad hoc inferius redderet, Nō dabiſ aurū obryſum pro ea: nō quid eſſet eius precium, ſed quid nō eſſet, oſtēdit. Cunctis autē liquet, quòd

24

D

quòd nequè hæc humana ſapientia uel teneri loco, uel emi diuitijs poteſt. Sed uir ſanctus myſticis ſenſibus plenus, ad alia nos intelligenda tranſmittit, ut non creatam ſed creantem ſapientiam requiramus. Nam niſi in uerbis iſtis allegoriarum ſecreta rimemur, ea utique quæ ſequuntur, omnino ſunt digna deſpectu, ſi ex ſola hiſtorica narratione penſentur. Paulo poſt nanq; dicit: Non adæquabitur ei aurum uel uitrum. Et cùm, ſicut nouimus, uitrum longè atque diſſimiliter auro ſit uilius: cur poſt auri nomen, metalli utique precioſi, pro immenſa laude uitrum quoque dixit ſapientiæ non æquari? Ipſa ergo literæ difficultate compellimur, ut ad ſententias horum uerborum myſticas uigilemus. Vir itaque ſanctus quam ſapientiam contemplatur, niſi eam de qua Paulus apoſtolus dicit: Chriſtum Dei uirtutem, & Dei ſapientiam? De qua per Salomonem ſcriptum eſt: Sapientia ædificauit ſibi domum. & de qua Pſalmiſta ait: Omnia in ſapientia feciſti. Huius nimirum ſapientiæ homo precium neſcit: quia nihil dignum æſtimationi illius inuenit. Nō autem hoc ſapientiæ precium & eſſe dicitur, & neſciri: ſed idcirco neſciri, quia deeſt: eo ſcilicet loquendi genere, quo in anguſtijs quiſque deprehenſus, cùm remedium ſubuentionis non inuenit, fateri ſolet: quia quid faciat, neſcit. Huius ergo ſapientiæ precium neſcire, eſt digni operis meritum, quo illam percipiat, non inuenire. Ad hoc nanq; precium damus, ut eius uicem rem quam appetimus, poſſidere debeamus. Quid autem nos dedimus, ut hanc ſapientiam, quæ Chriſtus eſt, percipere mereamur? Gratia quippe redempti ſumus. Illa nanq; ſola opera malè uiuendo dedimus, quibus ſi iuſta retributio ſeruaretur, non Chriſtus, ſed ſupplicia redderentur. Sed aliud homo per iuſtitiam meruit: illud per gratiam accepit. Teſtatur Paulus, priuſquam mens illius ſemen gratuitæ ueritatis acciperet, quibus ſentibus premebatur erroris: Qui prius, inquit, fui blaſphemus & perſecutor & cōtumelioſus, ſed miſericordiam conſecutus ſum: quia ignorans feci in incredulitate. Teſtatur pro qualibus Chriſtus mori dignatus eſt: Cùm adhuc, inquit, peccatores eſſemus, ſecundum tempus Chriſtus pro impijs mortuus eſt. Qui ergo uenienti ſapientia impij inuenti ſumus, quid boni operis dedimus, quo accipere eandem ſapientiam mereremur? Huius itaque ſapientiæ homo precium neſcit: quia quiſquis à brutis animalibus rationis intellectu diſcretus eſt, quoniam quòd ſuis meritis non ſit ſaluatus, intelligit: nihil ſe dediſſe boni operis ut ad fidem ueniret, agnoſcit. Quaſi enim ad percipiendum ſapientiam precium dare, eſt cognoſcendum Deum actionis ſuæ mercede peruenire. Non eſſe huius ſapientiæ precium cognouerat, qui dicebat: Quis prior dedit illi, & retribuetur ei? Hinc iterum ſcriptum eſt: Gratia ſaluati eſtis per fidem, & hoc non ex uobis, ſed Dei donum eſt, non ex operibus, ut ne quis glorietur. Hinc de ſemetipſo iterum loquitur, dicens: Gratia Dei ſum id quod ſum. Ex huius ni-

1. Cor. 1

Prou. 9

Pſal. 103

Rom. 5

Rom. 11

Eph. 2

1. Cor. 15

A

B

C

mirum aſpiratione gratiæ, quia uirtutum opera protinus in corde generantur, ut ex libero quoque arbitrio ſubſequatur actio, cui poſt hanc uitam retributio æterna reſpondeat, ilicò adiecit: Et gratia eius in me uacua non fuit. Sed ſunt nonnulli qui ſaluos ſe ſuis uiribus exultant, ſuiſq; præcedentibus meritis redemptos ſe eſſe gloriantur. Quorum profectò aſſertio inuenitur ſibimetipſi contraria: quia dum & innocentes ſe aſſerūt, & redemptos, hoc ipſum in ſe redemptionis nomen euacuant. Omnis nanque qui redimitur, ex aliqua proculdubio captiuitate liberatur. Vnde ergo quiſlibet iſte redemptus eſt, ſi prius non fuit ſub culpa captiuus? Liquet itaque, quia multum deſipit quiſquis hæc ſapit. Hominis quippe meritum ſuperna gratia non ut ueniat, inuenit: ſed poſtquam uenerit, facit: atq; & ad indignam mentem ueniēs Deus dignam ſibi exhibet ueniendo, & facit in ea meritum quod remuneret, qui hoc ſolum inuenerat, quod puniret.

Matth. 10

25

B

Quòd latro in cruce ſubita repletus gratia, habuit fidē, ſpē, & charitatem. Cap. XXIII.

LIbet inter hæc mentis oculos ad illum latronem reducere, qui de fauce aſcendit crucem, de cruce paradiſum. Intueamur qualis ad patibulum uenerit, & à patibulo qualis abſceſſit. Venit reus fraterno ſanguine, uenit cruentus, ſed interna gratia eſt mutatus in cruce: & ille qui mortem fratri intulit, moriētis Domini uitam prædicauit, dicens: Memento mei Domine, dū ueneris in regnum tuum. In cruce claui manus eius pedesq; ligauerant, nihilq; in eo à pœnis liberum niſi cor & lingua remanſerant. Inſpirante Deo totum illi obtulit, quod in ſe liberum inuenit, ut iuxta hoc quod ſcriptum eſt: Corde crederet ad iuſtitiam, ore confiteretur ad ſalutem. In corde autem fidelium tres ſummopere manere uirtutes teſtatur Apoſtolus, dicens: Nunc autem manent fides, ſpes, charitas. Quas cunctas ſubita repletus gratia, & accepit latro, & ſeruauit in cruce. Fidem nanque habuit, qui regnaturum Dominū credidit, quem ſecum pariter morientem uidit. Spem habuit, qui regni eius aditum poſtulauit, dicens: Memento mei Domine, dum ueneris in regnum tuum. Charitatem quoque in morte ſua uiuaciter tenuit, qui fratrem & collatronem pro ſimili ſcelere morientem, & de iniquitate ſua arguit, & ei uitam quam non cognouerat, prædicauit, dicens: Neque tu times Deū, qui in eadem es damnatiōe, & nos quidem iuſtè: nam digna factis recipimus: hic uerò nihil mali geſſit. Ille qui talis ad crucē uenit ex culpa, ecce qualis à cruce recedit ex gratia. Confitebatur Dominum, quē uidebat ſecum humana infirmitate morientem, quādo negabant Apoſtoli eum, quē miracula uiderant diuina uirtute facientem. Sed hi qui ſaluari hominē proprijs uiribus aſtruunt, eandem confeſſionem hominis ab ipſius eſſe hominis uirtute ſuſpicantur. Quod ſi ita eſſet, in Dei laude Pſalmiſta non diceret: Confeſſio & magnificētia opus eius. Ab eo itaq; accipi-

Lucæ 23

Rom. 10

1. Cor. 13

26

Pſal. 110

C

mus recta confiteri, à quo nobis & magna dantur operari. Quia ergo nil boni operis dedimus, quo hanc ſapientiam percipere mereremur: dicatur rectè: Neſcit homo precium eius. quoniam quiſquis iam ratione utitur, tanto altius ſub huius ſapientiæ intellectu ſe deſpicit, quãto eiuſdem ſapientiæ uerius interna cognoſcit, ut indignum ſe ad hanc peruenisse uideat, per quam gratuitò agitur, ut dignus fiat. De qua bene mox ſubditur:

Quòd qui huius mundi ſuauitatibus ſe exponunt, & inter blandimenta uoluptatum uerſantur, ab intellectu ſapientiæ & cognitione diuina penitus alieni ſunt. Caput XXIIII.

NEc inuenitur in terra ſuauiter uiuentium.] Quid hoc in loco terræ ſignatur nomine, niſi anima humana? De qua Pſalmiſta dicit: Anima mea ſicut terra ſine aqua tibi. Hæc autem ſapientia inueniri in terra ſuauiter uiuentium non ualet: quia quiſquis adhuc huius uitæ uoluptatibus paſcitur, ab æternę ſapientię intellectu ſeparatur. Nam ſi uerè ſaperet, expulſus ab internis gaudijs, de ea in quam cecidit, exilij ſui cæcitate lugeret. Hinc nanque per Salomonem dicitur: Qui apponit ſcientiam, apponit & dolorem: quia quanto plus homo cœperit ſcire quid perdidit, tãto plus lugere incipit corruptionis ſuæ ſententiam quam inuenit. Conſiderat nanque unde quò lapſus eſt: quòd à paradiſi gaudijs ad ærumnas uitæ præſentis, ab angelorum ſocietatibus uenit ad curas neceſſitatum: penſat in quot iam periculis iacet, qui prius ſine periculo ſtare contempſit: luget exilium quod damnatus patit, & ſuſpirat ad cœleſtis gloriæ ſtatum, quo perfrui ſecurus poſſet, ſi peccare noluiſſet. Quod bene Pſalmiſta conſiderans ait: Ego dixi in pauore meo, proiectus ſum à uultu oculorum tuorum. Contemplatus quippe interna gaudia uiſionis Dei & ſocialem frequentiam angelorum perſiſtentium, reduxit oculos ad ima: uidit quò iaceret qui ad hoc cõditus fuerat, ut in cœleſtibus ſtare potuiſſet: penſauit ubi eſſet, & quò deeſſet, ingemuit: proiectumq; ſe à uultu oculorum Dei doluit: quia in comparatione lucis intimæ, grauiores ſenſerat exilij ſui tenebras quas tolerabat. Hinc eſt quòd ad animum ſuum ex preſenti uita nullius gratiæ conſolationem admittit, dicens: Negaui conſolari animam meã. Nam plerunque huius ſeculi diuites ſolent mentis tędio affecti, bona temporaliter accepta conſpicere, & triſtitiam delinire. Cùm enim mœrore quodam ſe tangi ſentiunt, equos aſpiciunt, auri argentiq; ſui uaſcula contemplantur, prædia circumeunt. Cùm per hæc temporalia oculos libenter trahunt, obortum animæ mœrorem uincunt. Vnde eis & in Euangelio ueritas dicit: Væ uobis diuitibus, qui hic habetis conſolationem ueſtram. Sed ſanctus uir qui hoc luget, quia ab æternis gaudijs cecidit, conſolationem de temporalibus non admittit, dicens: Negaui conſolari animam meam. ac ſi apertè dicat: Qui de temporalium amiſſione non lugeo, de temporalium abundantia conſolari ne-

Pſal. 142 — Eccle. 1 — Pſal. 30 — 27 — Pſal. 76 — Luc. 6

quaquam poſſum. Cui tanquam ſi nos audientes iſta diceremus: Quid igitur quæris, qui conſolari in his quæ mundi ſunt, renuis? ilicò adiecit: Memor fui Dei, & delectatus ſum. ac ſi apertè dicat: Terrenarum rerum me nec abundantia refouet, autoris autem mei quem adhuc uidere non ualeo, uel ſola memoria delectat. Hæc eſt igitur amaritudo ſapientium: quia dum ſpe in alta erecti ſunt, nullis hic gaudijs animum ſternunt. Hinc enim ſcriptum eſt: Cor ſapientium, ubi triſtitia eſt: & cor ſtultorum, ubi lætitia. Hinc Iacobus dicit: Miſeri eſtote, & lugete & plorate, & riſus ueſter in luctum conuertatur, & gaudium in mœrorem. Hinc per ſemetipſam ueritas atteſtatur dicens: Beati qui lugent nunc, quoniam ipſi conſolabuntur. Inueniri ergo ſapientia in eorum terra non poteſt, qui ſuauiter uiuunt: quia tanto uerius ſtulti ſunt, quanto maiora perdentes, in minimis lætantur. Hinc Petrus eandem prauorum ſtultitiam reprehendit, dicens: Voluptatem exiſtimantes diei delicias coinquinationis & maculæ. Hinc Salomon ait: Riſum deputaui errorem, & gaudio dixi, quid fruſtra deciperis? Dicat itaq; uir ſanctus de ſapientia: Nec inuenitur in terra ſuauiter uiuentium: quia nimirum qui in hoc mundo ſuauiter uiuunt, ita adhuc ſtulti ſunt, ut hoc ipſum quoque neſciant, unde ceciderunt. Sequitur:

Pſal. 76 — Eccleſ. 2 — Iaco. 4 — Matth. 5 — 2. Pet. 2 — Eccle. 2

Quòd filij huius ſeculi dum carnaliter ſapientes eſſe appetũt, Deum in ſe eſſe nequaquam oſtendunt: quia duplicium & fictorum corda quaſi abyſſus ſunt, & amaras & inquietas animas Spiritus ſanctus minimè inhabitat. Caput XXV.

AByſſus dicit, non eſt in me.] Quid hoc loco abyſſum niſi corda hominũ uocat? quæ & per lapſum fluida, & per duplicitatis ſunt caliginem tenebroſa. Quæ nimirum abyſſus non eſſe in ſe hanc ſapientiam profitetur: quia iniqua mens dum eſſe ſapiens carnaliter appetit, ſtultam ſe ad ſpiritalia oſtendit. Nam quia teſte Paulo, ſapientia huius mundi ſtultitia eſt apud Deum: tanto quiſque amplius intus ſtultus fit, quanto conatur exterius ſapiens uideri. De hac abyſſo per Ioannem dicitur: Vidi angelum deſcendentem de cœlo, habentem clauem abyſſi, & catenam magnam in manu ſua, & apprehendit draconem ſerpentem antiquum, qui eſt diabolus & ſatanas, & ligauit eum per annos mille, & miſit in abyſſum, & clauſit, & ſignauit ſuper illum, ut non ſeducat amplius gentes, donec conſummentur mille anni. Millenario etenim numero non quantitatem temporis, ſed uniuerſitatem qua regnat Eccleſia, deſignauit. Antiquus autem ſerpens ligatus catena in abyſſum mittitur: quia relegatus à bonorum cordibus, apud reproborum mentes recluſus eis atrocius dominatur. Qui paulò poſt quoque de puteo abyſſi educi deſcribitur: quia de iniquorum cordibus, nunc occultè ſæuientib. tunc accepta cõtra Eccleſiam poteſtate, in uim apertæ perſecutiõis erumpet. Hæc itaq; abyſſus

1. Cor. 13

abyſſus in qua nunc diabolus ſeruatur occultus, non eſſe in ſe ſapiẽtiam dicit: quia alienã ſe à uera ſapientia iniquis operibus oſtendit. Dum enim malitiam quiſq; tegit in corde, ore autem blandimenta exhibet, dum cogitationes ſuas duplicitate obnubilat, dum puritatis uerba quaſi fatuitatẽ deuitat, dum uias ſimplicis innocentiæ declinat, quaſi habere abyſſus Dei ſapiẽtiã recuſat. Et quia huic mundo mẽtes deditæ, præſentis uitæ curis & ſollicitudinibus perturbantur: & idcirco eiuſdem ſapientiæ tranquillitate perfrui nequaquam poſſunt, rectè ſubiungitur: Et mare loquitur, non eſt mecum.] Quid enim maris nomine, niſi ſecularium mẽtium amara inquietudo ſignatur? Quæ dum ſe uiciſſim inimicitijs impetunt, quaſi aduerſantes ſe undę collidunt. Rectè etenim mare uita ſecularium dicitur: quia dum procelloſis actionũ motibus concitatur, ab internæ ſapientiæ quiete atq; ſtabilitate diſiungitur. Quo contra bene per prophetam dicitur: Super quem requieſcet ſpiritus meus, niſi ſuper humilem & quietum & trementem ſermones meos? A terrenis autem mentibus tãto longius ſpiritus fugit, quanto apud has quietem non inuenit. Hinc eſt enim quod de quibuſdam per Pſalmiſtam dicitur: Contritio & infelicitas in uijs eorum, & uiam pacis nõ cognouerunt. A qua nimirum contritione perturbationis nos Dominus reuocat, dicens: Venite ad me omnes qui laboratis & onerati eſtis, & ego uos reficiam: tollite iugum meum ſuper uos, & diſcite à me quia mitis ſum & humilis corde, & inuenietis requiem animabus ueſtris. Quid enim in hac uita laborioſius, quam terrenis deſiderijs æſtuare? aut quid hic quietius, q̃ huius ſeculi nihil appetere?

A — B — Iſa. 66 — Pſal. 13 — Matth. 11

28 Hinc eſt q̃ Iſraeliticus populus cuſtodiam ſabbati accepit in munere: hinc ecõtra eſt Ægyptus muſcarum multitudine percuſſa. Populus nanq; qui Deum ſequitur, accipit ſabbatum, id eſt, requiem mentis: ut nullo in hac uita deſideriorũ carnaliũ appetitu fatigetur. Ægyptus uerò quæ huius mundi ſpeciem tenet, muſcis percutitur. Muſca enim nimis inſolens & inquietum animal eſt. In qua quid aliud, quàm inſolentes curæ deſideriorũ carnalium deſignantur? Vnde aliàs dicitur: Muſcæ morientes perdunt ſuauitatem unguẽti: quia cogitationes ſuperfluæ quæ aſſiduè in animo carnalia cogitante & naſcũtur & deficiunt, eam ſuauitatem qua unuſquiſq; intrinſecus per ſpiritum unctus eſt, perdũt: quoniam integritate eius perfrui non permittũt. Ægyptus ergo muſcis percutitur: quia eorum corda qui terrenam uitam diligunt, dum deſideriorum ſuorum inquietudinibus feriuntur, turbis cogitationum carnalium ad ima depreſſa ſunt: ut ad quietis intimæ deſiderium non leuentur. Vnde cùm mira ope pietatis ad cor ueritas uenit, prius ab eo cogitationũ carnalium æſtus eicit, & poſt in eo uirtutum dona diſponit. Quod benè nobis ſacra Euangelij hiſtoria innuit, in qua dum ad reſuſcitandã filiam principis inuitatus Dominus duceretur, protinus additur: Et cùm eiecta eſſet turba, intrauit: & tenuit manum eius, & ſurrexit puella. Foras ergo turba eiſcitur, ut puella ſuſciteturi quia ſi non prius à ſecretioribus cordis expellitur importuna ſecularium multitudo curarum, anima quæ intrinſecus iacet mortua, non reſurgit. Nam dum ſe per innumeras terrenorũ deſideriorum cogitationes ſpargit, ad conſiderationem ſui ſeſe nullatenus colligit. In his itaque inquietudinum fluctibus habitare ſapientiam non poſſe cognoſcens, ait: Et mare loquitur, non eſt mecum. Nullus quippe eam plenè recipit, niſi qui ab omni ſe abſtrahere actionum carnalium fluctuatione contendit. Vnde & aliàs dicitur: Sapientiam ſcribe in tempore ocij, & qui minoratur actu, ipſe percipiet eam. Et rurſum: Vacate & uidete, quoniam ego ſum Deus. Sed quid eſt quòd pleroſque antiquorum patrum nouimus hanc ſapientiam & intrinſecus uiuaciter tenuiſſe, & curas mundi extrinſecus ſolenniter miniſtraſſe? An perceptione huius ſapientiæ Ioſeph priuatum dicimus, qui famis tempore totius Ægypti curas ſuſcipiens, non ſolum Ægyptijs alimenta præbuit, ſed uitam quoque exterorum aduenientium miniſterij ſui arte ſeruauit? An ab hac ſapientia Daniel alienus extitit, qui à Chaldæorum rege in Babylonia princeps magiſtratuum effectus, tanto maioribus curis occupatus eſt, quanto & ſublimiori dignitate omnibus prælatus? Cùm igitur conſtet plerunque etiam bonos non terreno ſtudio terrenis curis implicari: patenter agnoſcimus, quia ſic nonnunquam ciues Hieruſalem angarias ſoluunt Babyloniæ, ſicut ſæpe ciues Babyloniæ impendunt angarias Hieruſalem. Nam ſunt nõnulli qui uerbum uitæ pro ſola ſapientiæ oſtentatione prædicant, eleemoſynarum operam pro appetitu uanæ gloriæ ſubminiſtrant. Et quidem Hieruſalem uidentur eſſe quæ agunt, ſed tamen Babyloniæ ciues ſunt. Sic itaq; aliquando contingit, ut qui ſolam cœleſtem patriam diligunt, terrenæ patriæ curis ſubiacere uideantur. Quorum tamen miniſterium à prauorum operibus plerunque in actu, nonnunquam uerò ante ſupernum iudicem in ſola cogitatione diſcernitur. Pleni quippe ſuperna ſapientia diſcernunt qualiter debeant & ad aliud uacare intrinſecus, & ad aliud extrinſecus occupari: ut ſi fortè occulta Dei ordinatione aliquid eis nõ appetentibus de huius ſeculi curis imponitur, cedant Deo quem diligunt: & præ amore eius intrinſecus ſolam illius deſiderent uiſionem, præ timore uerò eius impoſitam ſibi extrinſecus humiliter expleant actionem: ut & uacare Deo appetãt ex gratia dilectionis, & rurſum curas ſuperimpoſitas ex conditione expleant ſeruitutis. Cunq; occupationes extrinſecus perſtrepunt, intrinſecus in amore pacatiſſima quies tenetur, atque occupationem tumultus exterius perſtrepentis, diſpenſat interius præſidens iudex ratio, & tranquillo moderamine ea quæ circa ſe minus ſunt tranquilla, diſponit. Sicut enim uigor mentis frenandis preeſt motibus carnis, ſic ſępe ſuperimpoſitos tumultus occupationis bene regit amor quietis; quia

Exod. 16 — Matth. 9 — C — D

quia exteriores curæ ſi peruerſo amore non appe
A cesse est ut creatura liberetur. Vnde & in Euãge-
tuntur, non confuſo ſed ordinato animo miniſtra
lio Dominus dicit: Si uos filius liberauerit, uere li
ri queunt. Sancti etenim uiri nequaquam eas ap-
beri eritis. Sed uir ſanctus ſpiritu eiuſdem ſapien-
petunt, ſed occulto ordine ſibi ſuperimpoſitas ge
tiæ repletus, quoſdam in Iudæa præuidit non eſſe
munt: & quamuis illas per meliorem intentionẽ
defuturos, qui ſpem in legiſlatore ponerent, &
fugiant, tamen per ſubditam mentem portant.
ſuæ ſalutis auctorem Moyſen putarent: ſicut &
Quas quidem ſummopere, ſi liceat, uitare feſti-
cuidam ſanato maledicentes dicunt: Tu diſcipu- Ioan. 9
nant: ſed timẽtes occultas diſpenſationes Dei, te-
lus ſis eius: nos enim Moyſi diſcipuli ſumus. Vn-
nent quod fugiunt, & exercent quod uitant. In-
de adhuc congruè ſubinfertur: Nec appendetur
trant enim ad cor ſuum, & ibi conſulunt quid ue-
argentum in commutatione eius.] Quia enim
lit occulta uoluntas Dei: ſeſeq; ſubditos debere eſſe
argento ſæpe eloquia diuina ſignantur, poſſunt
ſummis ordinationibus cognoſcentes, humiliant
argenti uocabulo etiam eiuſdem eloquij ſcripto-
ceruicem cordis iugo diuinæ diſpẽſationis. Qui-
res intelligi, quorum uita inter turbas hominum
quis uerò talis eſt, quilibet tumultus uerſentur ex
reſplenduit luce uirtutum. Sed quia lex peccata
trinſecus, nunq; ad eius interiora peruenerũt. Itaq;
B indicare potuit, nõ auferre: non quiſquã ueterum
agitur ut aliud intrinſecus uoto, aliud extrinſecus
patrũ, non legiſlator Moyſes humani generis re-
teneatur officio, & hac ſapientia non iã turbulen-
demptor extitit. Argẽtum ergo in commutatio-
ta atq; confuſa, ſed tranquilla corda repleant. Be-
ne hujus ſapientiæ non appenditur: quia quili-
ne ergo de ea dicitur: Quia abyſſus dicit, nõ eſt in
bet ſancti eſſe potuerũt, in comparatione unige-
me, & mare loquitur, non eſt mecum. ac ſi apertè
niti filij nullius meriti fuiſſe pẽſantur: qui niſi hu-
diceretur: Perturbatæ mentes ſecularium eo ipſo
ius ſapientiæ ſeruos ſe cognoſcerent, ſancti nul-
clamant, quoniam à uera ſapientia longè diuiſæ
latenus fuiſſent. Ad hoc quippe illi miſſi ſunt, ut
ſunt, quo quietæ non ſunt. Quia uerò hæc Dei ſa-
in cordibus hominum uiam huic ſapientiæ præ-
pientia manens cum patre ante ſecula, incarnãda
dicando præpararent, neq; ut pro ea, ſed per eam
erat in fine ſeculorũ, ut ad redimendũ genus hu-
ſubiectos populos regerẽt. Quia eẽ certum erat
manũ, nõ ſanctos angelos, nõ iuſtos homines mit-
quòd per acceſſum temporũ, deficiẽtis ſeculi lan-
teret, ſed in manifeſtione uiſionis per ſemetipſam
guores excreſcerẽt, actũ eſt ut æterna Dei ſapiẽtia
ueniret, recte ſubiungitur:

Cur ad redimendum hominem non miſit Deus angelum, ſed
C *ipſe uenit.* Cap. XXVI.

NOn dabitur aurum obryſum pro ea.] Quid
per totum mundum iacens lãguidum genus hu-
nanq; per aurum obryſum, niſi ſancti ange-
manum: ut tranſmiſſis prius prædicatoribus, qua
li deſignãtur? Qui rectè & aurum uocãtur, & ob-
ſi quibuſdam uiſitatoribus, tãto poſtmodum ma-
ryſum: aurum, quia fulgent claritate iuſtitiæ: obry-
ior fieret potentia medici, quanto magis morbus
ſum, quia nullum habuerũt unquã cõtagium cul-
creuiſſet ægroti. Quia uerò nullus uice eius ad ſal
pæ. Homines uerò iuſti quãdiu in hac carne cor-
uandos nos mittitur, dicatur rectè: Nec appende-
ruptibili mortaliter uiuunt, aurũ quidem eſſe poſ-
tur argentum in commutatione eius: quoniam ui
ſunt, obryſum omnino non poſſunt: quia corpus
ta iuſtorum prædicantium quantalibet ſanctita-
Sap. 9 quod corrumpitur, aggrauat animã, & deprimit
tis luce polleat, aduentum nobis ſuperne ſanctita
terrena inhabitatio ſenſum multa cogitãtem. Nã
tis per ſuam præſentiam non commutat. Sed fu-
quãuis in hac uita ex magnæ iuſtitiæ claritate re-
ere multi gentilium, qui mundi huius ſapientum
ſplendeant, nequaquã tamen ad purũ peccatorum
diſciplinis dediti, ea quæ ſunt inter homines ho-
ſordibus carẽt: Ioanne apoſtolo atteſtante, qui di-
neſta ſeruarent, & ſaluandos ſeruata honeſtate ſe
1. Ioan. 1 cit: Si dixerimus quia peccatũ nõ habemus, noſ-
crederent, nec iam mediatorem Dei & hominum
metipſos ſeducimus, & ueritas in nobis non eſt.
quærerent, cùm quaſi ſufficientem ſibi philoſo-
D & affirmãte Iacobo qui aſtruit, dicẽs: In multis eẽ-
phorum doctrinam tenerent. In quorum deſpe-
Iacob. 3
mus omnes. Propheta etiam deprecante,
ctu mox ſubditur:

Pſal. 142 qui ait: Ne intres in iudicium cum ſeruo tuo: quia
Quòd ſapientia huius ſeculi quæ tincta eſt coloribus rhe-
torum, Chriſto comparata nihil ſit: & nulla philoſophiæ
honeſtas ad ſalutem ſine Chriſto proficiat. Ca-
put XXVII.

NOn conferetur tinctis Indiæ coloribus.]
Quid enim per Indiam quæ nigrum popu-
lum mittit, niſi hic mundus accipitur? in quo uita
hominum per culpam obſcura generatur. Tincti
autem colores Indiæ, ſunt huius mundi ſapientes:
qui quamuis per infidelitatem, & pleruncq; per ac-
tionem fœdi ſunt, ante humanos tamen oculos
ſuperinductę honeſtatis colore fucantur. Sed co-
æterna Dei ſapiẽtia tinctis Indiæ coloribus nõ con-
ferẽ: quia quiſquis hanc ueraciter intelligit, ab his
hominibus

hominibus quos mundus ſapientes coluit, quãm
A ram gradimur, qui adhuc coniugijs implicamur,
longè diſtet, agnoſcit. Ipſaq; eius mandatorum
& propagandæ ſoboli opera carnis impendimus:
uerba ab huius mundi ſapientibus differunt: qui
iſti uerò in terra non ambulant, ſed ut nubes uo-
dum intendunt eloquentiæ, eorum dicta quaſi
lant, qui dum cœleſtia appetunt, de terrenis de-
pulchra apparent ſpecie & fucatione tincturæ, &
ſiderijs nihil tangunt. Ait ergo: Quia Dei ſapiẽtia
cùm uirtute rerum careãt, aliud ſe eſſe quãm ſunt,
ſardonyco uel ſapphiro lapidi non confertur. ac ſi
uerborum compoſitionibus quaſi ſuperdictis co-
patenter inſinuet dicens: Ei qui homo inter homi-
loribus mentiuntur. At contrà doctrina ſapien-
nes cernitur, nec in antiquis quiſquam nec in no-
tiæ & prædicatione pulchra eſt, & pura ueritate
uis patribus æquatur: quia ex deitate habet quod
conſpicua, nec aliud ſe per fallaciam prætendit ex
in humanitate quenquam ſimilem nõ habet. Vn-
terius, & aliud reſeruat interius, neq; in dictis ſuis
de adhuc ſubditur: Non adæquabitur ei aurũ uel
pulchra uideri appetit nitore ſermonis, ſed inte-
uitrum.] Quis hoc ſanum ſapiens iuxta literã ſen-
gritate ueritatis. In mandatis igitur ſuis Dei ſapi-
tire dignetur? Vitrũ quippe, ut ſuperius diximus,
entia non confertur tinctis Indiæ coloribus: quia
auro longè eſt uilius, & poſtquam dictũ eſt, quòd
dum fucata eloquentiæ ornamenta nõ habet, qua
B aurum huic ſapientiæ non adæquatur, adhuc qua-
ſi ueſtis ſine tinctura placet. Quam fucationem
ſi creſcendo ſubiungitur: quòd ei quoq; nec uitrũ
tincturæ bene Paulus deſpexerat, cùm dicebat:
poſſit æquari. Sed ipſa nos litera ab hiſtorico intel-
1. Cor. 2 Quæ & loquimur non in doctis humanæ ſapien-
lectu deficiens, ad indagandum allegoriæ myſte-
tiæ uerbis, ſed in doctrina ſpiritus. Malebat quip-
rium mittit. Auri nanq; metallum nouimus potio-
pe hanc ſapientiam ſola puritate ueritatis oſten-
ri metallis omnib claritate fulgere. Vitri quoq; na-
dere, non autem eloquij tinctione fucare. Sequi-
tura eſt, ut extrinſecus uiſu pura, intrinſecus per
tur: Nec lapidi ſardonyco preciouſiſſimo uel ſap-
ſpicuitate perluceat. In alio metallo quicquid in-
phiro.] Sardonycum uel ſapphirum lapides pre-
trinſecus continetur, abſcondit: in uitro uerò qui-
ciouſos eſſe quis neſciat? Et dum multi alij precioſi
libet liquor qualis continetur interius, talis exte-
ſint lapides, qui longè iſtos æſtimatione magni-
rius demonſtratur: atq; ut ita dixerim, omnis li-
tudinis antecellant, cur ſapphirus uel ſardonycus
quor in uitreo uaſculo clauſus patet. Quid ergo
potiſſimùm precioſus nominatus eſt, cùm utercq;
aliud in auro uel uitro accipimus, niſi illam ſuper-
lapis iſte aliorum lapidum comparatione uiliſſi-
nam patriam, illam beatorum ciuium ſocietatem,
mus ſit, niſi ut eos lapides qui precioſi deſcribun-
quorum corda ſibi inuicem & claritate fulgent,
tur, dum precioſos non eſſe cognoſcimus, in eo-
C & puritate translucẽt? Quam Ioannes in Apoca- Apoc. 21
rum intelligentia aliud exquiramus. Sardonycus
lypſi conſpexerat, cum dicebat: Et erat ſtructura
quippe terræ rubræ ſimilitudinem tenet: ſapphi-
muri eius ex lapide iaſpide: ipſa uerò ciuitas au-
rus uerò aeream habet ſpeciem. Poſſunt ergo in
rum mundum, ſimilis uitro mũdo. Quia enim ſan-
ſardonyco per terram rubram homines, in ſapphi-
cti omnes ſumma in ea beatitudinis claritate ful-
ro autem per aeream uiſionem angeli deſignari.
gebunt, inſtructa auro dicitur. Et quoniam ipſa
Nam cum rubræ terræ ſpeciem lapis ſardonycus
eorum claritas uiciſſim ſibi in alternis cordibus
habeat, non immeritò hominem deſignat: quia &
patet, & cùm uniuſcuiuſque uultus attenditur, ſi-
Adam Adam qui primus eſt conditus, Latino ſermone
mul & conſcientia penetratur: hoc ipſum aurum
terra rubra nominatur. Quid eſt ergo quod dicit,
uitro mundo ſimile eſſe memoratur. Ibi quippe
quia hæc ſapientia lapidi ſardonyco uel ſapphiro
uniuſcuiuſque mentem ab alterius oculis, mem-
non confertur: niſi q; is qui eſt Dei uirtus & Dei
brorum corpulentia non abſconder, ſed patebit
ſapientia, mediator ſcilicet Dei & hominum ho-
animus: patebit corporalibus oculis ipſa etiam
mo Chriſtus Ieſus, tãta magnitudine excellat om-
corporis harmonia, ſicq; unuſquiſq; tunc erit con-
nia, ut ei nec in terra primi homines, nec in cœlo
ſpicabilis alteri, ſicut nunc eſſe non poteſt conſpi-
Pſal. 88 angeli cõparentur? Vnde & per Pſalmiſtam dici-
D cabilis ſibi. Nunc autem corda noſtra quan-
tur: Quis in nubib. æquabitur Domino, aut quis
diu in hac uita ſumus, quia ab altero in alterum 32
31 ſimilis erit Deo inter filios Dei? Poſſunt aũt per
uideri non poſſunt, non intra uitrea, ſed intra lu-
ſardonycũ lapidem patres teſtamenti ueteris, per
tea uaſcula concluduntur: cui ſcilicet luto per paſ-
ſapphirũ uerò prædicatores exprimi teſtamenti
ſionem mentis inhærere Propheta formidabat,
noui. Illi quippe quãuis magnam iuſtitiæ uitã te-
cùm diceret: Eripe me de luto, ut non inhæream. Pſal. 68
nerent, carnali tamen propagini ſeruiebant. Quia
Quod nimirum habitaculum corporum Paulus
igitur conſtat quòd quædã terrena agerent, non
2. Cor. 5 domum terreſtrem nominat, dicens: Scimus quo-
immeritò per ſardonycum lapidem, qui, ut prædi-
niam ſi terreſtris domus noſtra huius habitatio-
ximus, terræ rubræ tenet ſpeciem, deſignantur.
nis diſſoluatur, quòd ædificationem ex Deo ha-
Per ſapphirum uerò qui ætherei eſt coloris, teſta-
bemus, domum non manufactam, æternam in
menti noui congruè prædicatores accipimus, qui
cœlis. In hac itaque terreſtri domo quouſque ui-
carnalis propaginis deſideria poſtponẽtes, cœle-
uimus, ipſum (ut ita dicam) corruptionis noſtræ
ſtia ſola ſectati ſunt. Vnde & propheta cõſpiciẽs
parietem mentis oculis nullatenus penetramus,
cuncta carnis deſideria ſanctos Apoſtolos ſpirita-
& uiciſſim in alijs uidere occulta non poſſumus.
Eſa. 60 li ardore tranſcendere, admiratus ait: Qui ſunt hi
Vnde ſancta Eccleſia ſponſi ſui ſpeciem uidere
qui ut nubes uolãt? ac ſi apertè dicat: Nos per ter-
in diuinitate deſiderans, nec tamen ualens: quia
æterni-

æternitatis illius formam quam intueri concupi-
uerat, ab eius oculis assumpta humanitas abscon-
Cant. 2 debat: in Canticis canticorum mœrens dicit: En
ipse stat post parietem nostrũ. ac si apertè dicat:
Ego hunc in diuinitatis suæ iam specie uidere de-
sidero, sed adhuc à uisione illius per assumptę car-
nis parietem excludor. Quousq; itaq; in hac cor-
ruptibili carne uiuimus, cogitationes nostras in al
terutrum nõ uidemus. Vnde rursum per eundem
1. Cor. 2 Paulum dicitur: Quis scit hominum quæ sunt ho-
minis, nisi spiritus hominis qui in ipso est? Et rur-
1. Cor. 4 sum: Nolite iudicare ante tempus, donec ueniat
Dominus, qui & illuminabit abscondita tenebra-
rum, & manifestabit consilia cordium. Illa itaq; ci
uitas quæ sua uicissim singulis corda manifestat,
ex auro dicitur similis uitro mundo: ut designetur
auro clara, uitro perspicua. Sed quamuis in ea san-
cti omnes tanta claritate fulgeant, tanta perspicui
tate transluceant, ei tamen sapientiæ de cuius ima
gine habent omne quod sunt, æquari nõ possunt.
Bene ergo dicitur: Nõ adæquabitur ei aurum uel
uitrum. Ad hoc enim sancti omnes ad illa gaudia
æterna peruenerunt, ut esse Deo similes possint, si-
1. Ioan. 3 cut scriptũ est: Cùm apparuerit, similes ei erimus,
quoniam uidebimus eum sicuti est. Et tamen scri-
Psal. 34 ptum est: Domine Deus uirtutum quis similis ti-
bi? Et iterum: Aut quis erit similis Deo inter fili-
os Dei? Vnde ergo similes, & unde non similes,
nisi quia huic sapientiæ & similes erunt ad imagi-
nem, & tamen non erunt similes ad æqualitatem?
Aspiciendo quippe æternitatem Dei, fit eis ut æ-
terni sint, et dum uisionis eius donum percipiunt,
ex perceptione beatitudinis imitantur quod ui-
dent. Et similes ergo sunt, quia beati fiunt: & ta-
men creatori similes non sunt, quia creatura sunt.
Et habent itaque quandam Dei similitudinem,
quia non habent finem: & tamen in circumscripti
æqualitatem non habent, qui habent circumscri-
ptionem. Dicatur igitur rectè: Non adæquabitur
ei aurum uel uitrum. quia quantalibet sancti cla-
ritate & perspicuitate fulgeant: aliud est homi-
nes esse sapientes in Deo, atque aliud esse homi-
nem sapientiam Dei. Quam profectò sapientiam
ille ueraciter agnouit, qui mediatori Dei & ho-
minum aliquem comparare sanctorum minimè
33 præsumpsit. Vnde & subditur: Nec commuta-
buntur pro eo uasa auri excelsa & eminentia.]
Excelsum quippe uas auri Helias extitit, excel-
sum uas auri Hieremias, excelsa atque eminentia
auri uasa priores patres fuere. Sed hæc Dei sapien
tia, ut à carnali nos conuersatione redimeret, ap-
paruit in carne, & qui illam ueraciter non agno-
uit, mediatorem Dei & hominum, hominem Ie-
sum Christum unum esse ex prophetis putauit,
quem electorum oculi fide tenuerunt Deũ, cùm
Matth. 16 uiderent hominem. Vnde ab eo sanctis discipu-
lis dicitur: Quem dicunt homines esse filium ho-
minis? Cui cùm protinus responderent: Alij Io-
annem Baptistam, alij Heliam, alij uerò Hieremi-
am, aut unũ ex prophetis: de suo mox sensu requi-
runtur: Vos aũt quẽ me esse dicitis? Cui protinus

A Petrus totius Ecclesiæ uoce respondẽs, ait: Tu es
Christus filius Dei uiui. Quia igitur iuxta Pauli uo-
cem, Christũ nouimus Dei uirtutẽ & Dei sapien- 1. Cor. 1
tiam, Petrus pro hac sapientia uasa auri excelsa &
eminentia commutare noluit: quia de illa non
aliud quàm erat, intellexit. Magnum quippe, ut di
ctum est, uas auri Ioannes: magnum uas auri He-
lias uel Hieremias fuit. Sed quisquis eundẽ Deũ
quemlibet eorum esse crediderit, uas auri excel-
sum & eminens pro sapientia commutauit. Eccle
sia uerò pro hac sapientia uasa auri excelsa & emi
nentia non commutat: quia Christum filium Dei
non unum esse prophetarum, sed unum prophe-
tarum Dominum credit. Ipsam quippe ad se ue-
nisse sapientiam uidens, noluit se in illis aureis ua-
B sis figere, sed in eam studuit fide certissima per-
transire. Vnde in Canticis canticorum dicit: Inue Cant. 3
nerunt me uigiles qui custodiunt ciuitatem. Num
quem diligit anima mea, uidistis? Paululum cùm
pertransissem eos, inueni quẽ diligit anima mea.
Quos enim uigiles qui custodiunt ciuitatem, nisi
priores patres uel prophetas accipimus: qui stu-
duerunt ad custodiam nostram sanctæ prædica-
tionis uoce uigilare? Sed cùm redemptorem suũ
Ecclesia quæreret, in ipsis antiquis prædicatorib.
spem figere noluit, cùm dixit: Paululum cùm per-
transissem eos, inueni quem diligit anima mea. Il-
lum quippe inuenire non posset, si istos pertransi-
re noluisset. In istis se custodibus infideles fixe-
rant, qui Christum Dei filium unũquemlibet esse
C illorum credebant. Voce igitur ac fide Petri in-
uentos uigiles sancta Ecclesia transiit, quæ pro-
phetarum Dominum unumquemlibet ex Pro-
phetis credere cõtempsit. Dicatur ergo: Nec com
mutabuntur pro ea uasa auri excelsa & eminen-
tia: quia electi quiq; sanctorum uitam & ueneran
tur ex sublimitate, & tamen non suscipiunt ad er-
rorem. Quos enim puros homines esse sciũt, Deo
homini omnino non cõferunt. Vnde adhuc sub-
ditur: Nec commemorabuntur in comparatione
eius.] Omnes enim supernæ patriæ electi, sancti
quidem & iusti sunt: sed participatione sapien-
tiæ, non comparatione. Quid enim sunt homi-
nes Deo comparati? Lumẽ autẽ, sapientia: lumen
& serui sapientiæ uocari solent. Sed illa lumen il-
D luminans, isti lumen illuminatum, sicut scriptum
est: Erat lux uera quæ illuminat omnem homi- Ioan. 1
nem uenientem in hunc mundum. Istis autem
tantummodo dicitur: Vos estis lux mundi. Iusti- Matth. 5
tia quidem sapientia, iustitia & serui sapientiæ
nuncupantur: sed ista iustitia iustificans, isti autem
iustitia iustificata. De Deo quippe qui sapientia
est, dicitur: Vt sit ipse iustus & iustificans, isti ue- Rom. 3
rò dicunt: Vt nos efficeremur iustitia Dei in ipso. 1. Cor. 5
Aliter ergo ueneranda est lumen illuminãs, ali-
ter lumen illuminatum: aliter iustitia iustificãs, ali
ter iustitia iustificata. Sapientia uerò est, & sa- 34
pit: nec habet aliud esse, aliud sapere: serui autem
sapientiæ esse quidem sapientes possunt, nec ta-
men hoc habent esse quod sapere: nam esse pos-
sunt, & sapientes non esse. Habet uitam sapien-
tia,

tia, sed nõ aliud habet, & aliud est: quippe cui hoc
est esse quod uiuere. Serui autẽ sapientiæ cùm ha-
bent uitã, aliud sunt, & aliud habent: quippe qui-
bus non est hoc ipsum esse quod uiuere: nam pos-
sunt iuxta aliquid esse, nec uiuere. Aliud quippe
illis est esse, aliud uiuere: quia in ipso parente pri-
mo essentiam habuere per initium, uitam per ac-
cessum: quoniam prius de terra factus est homo,
Gen. 2 & postmodum, sicut scriptum est: Inspirauit in fa-
ciem eius spiraculũ uitæ, & factus est homo in ani
mam uiuentẽ. Sapientia uerò habet essentiam, ha
bet uitã: sed hoc quod habet, ipsa est. Proinde in-
cõmutabiliter uiuit: quia nõ ex accidẽti, sed essen-
tialiter uiuit. Sola ergo cũ patre & sancto spiritu
ueraciter est: cuius essentię cõparatũ esse nostrum
B non esse est. Huic si cõiũgimur, sumus, uiuimus,
sapimus: huic si cõparamur, nec sapimus, nec ui
uimus, omnino nec sumus. Hinc est q; sancti om-
nes quando in Dei uisione proficiunt, quanto ma
gis diuinitatis interna conspiciunt, tanto magis se
nihil esse cognoscunt. Nusq; quippe legitur quòd
Abraham cinerem & puluerem se esse professus
est, nisi cùm habere Dei meruit collocutionẽ. Ait
Gen. 18 enim: Loquar ad Dominũ meum, cùm sim puluis
& cinis? Esse enim se aliquem fortasse crederet, si
ueracem essentiã quæ super ipsum est, minimè sen
sisset. At uerò ubi ad immutabilem contemplan-
dum super se raptus est, impletus tantæ contem-
plationis potentia, dum uideret illũ, nil se esse nisi
puluerem uidit. Hinc est etiam quòd propheta re
C pletus eadem sapientia, exclamat: Memento Do
mine quòd puluis sumus. Qui rursus eiusdem in-
cõmutabilitatem essentiæ contemplatus, ait: Om
Psal. 101 nes sicut uestimentũ ueterascent, & sicut operto-
rium mutabis eos, & mutabuntur: tu autem idem
ipse es, & anni tui non deficient. Hinc ad Moysen
Exod. 3 dicitur: Ego sum qui sum: & dices filijs Israel: Qui
est, misit me ad uos. Solus quippe ueraciter est,
qui solus incõmutabiliter permanet. Nam omne
quod modò sic & modò aliter est, iuxtà non esse
est. Permanere enim in statu suo non potest. Atq;
aliquo modo ad nõ esse itur, dum ab eo quod fue-
rat, semper ad aliud per momenta temporum du-
citur. Vt ergo in participatione illius essentiæ ali-
quid simus, cognoscamus nosmetipsos: quia pro-
pè nihil sumus. Bene itaq; dicitur: Nec cõmemo-
D rabuntur in comparatione eius: quia uasa auri ex-
celsa & eminentia, quæ ex participatione sapien-
tiæ nobis ueneranda sunt, in cõparatione sapien-
tiæ etiam memoranda non sunt. Quia uerò hæc sa
pientia humanis cordibus latenter infunditur, si-
Ioan. 3 cut de sancto Spiritu quoq; dictũ est: Spiritus ubi
uult, spirat: & uocem eius audis, & nescis unde ue
niat, aut quò uadat: idcirco subiungitur: Trahitur
enim sapientia de occultis.] De occultis sapiẽtia
trahitur: quia cùm sit inuisibilis, non nisi inuisibi-
liter inuenitur. Quæ rectè quoq; trahi dicit: quia
sicut flatum trahimus, ut corpus uiuat: sic ab inti-
mis sapientiæ spiritus ducitur, ut ad uitam anima
Psal. 118 subsistat. Vnde Psalmista ait: Os meum aperui, &
attraxi spiritũ. Quæ nimirũ sapiẽtia, humana car-

A ne cum anima rationali suscepta, dum ab intimis
apparuisset in promptu, mundus hic quia auctó-
rem suum inuisibilem uidere non potuit, quẽ ui-
sibilem conspexit hominem, eum quoq; & intrisi-
bilem agnouit Deum. Cõuersa est ab infidelitatis
suæ tenebris, superba prius sua auersione gentili-
tas, ostensis signis atq; prodigijs creuit fides, pro-
pagata autem fide, in ueneratione omniũ sanctæ
Ecclesiæ culmen emicuit. Cui cùm deessent aperti
aduersarij, tentari cœpit à suis. Nã multæ quoque
in ea hæreses exortæ, contra eam duri certa-
minis bella parauerũt. Exercenda quippe est hoc
tempore per laborem, quæ sequenti tendit ad re-
munerationẽ. Qua ex re factum est, ut in ea non-
B nulli prodirent, qui mediatorem Dei & hominũ
hominem Christum Iesum, purum hominẽ crea-
tum dicerent, sed gratia deificatũ: tantumq; ei san-
ctitatis tribuerent, quantũ de sanctis cæteris, eius
uidelicet famulis, agnouissent. Quos beatus Iob
prophetiæ spiritu afflatus, sententiæ suæ definitio
ne redarguit, dicens: Non adæquabitur ei topa- 35
zium de Æthiopia.] Quid per Æthiopiam nisi
præsentem mundum accipimus? quæ coloris ni-
gredine designat peccatorũ populum, fœditatẽq;
meritorum. Aliquando uerò Æthiopiæ nomine
specialiter gentilitas designari solet, infidelitatis
prius nigra peccatis. Quã ueniẽte Domino Abac-
uc propheta uidit timore perterritam, & ait: Ta-
bernacula Æthiopum expauescent, tabernacula
C terræ Madian. Dauid quoq; ppheta uidẽs quòd
ad Iudæam redimẽdã ueniret Dominus: sed antè
gentilitas crederet, & postmodũ Iudæa sequeret,
sicut scriptum est: Donec plenitudo gentium in- Rom. 11
troiret, & sic omnis Israel saluus fieret, dicit: Æthi- Psal. 67
opia præueniet manus eius Deo: id est, Priusquã
Iudæa credat, saluandam se offert omnipotẽti Do
mino peccatis nigra gentilitas. Topaziũ uerò pre
ciosus lapis est: & quia Græca lingua pan omne di
citur, pro eo q; omni colore resplendet, topazium
quasi topandium uocatur. Dum uerò in Deũ cõ-
uersa gentilitas credidit, ex ea multi ita sunt dono
spiritus locupletati, ut quasi multis coloribus, sic
multis uirtutibus luceãt. Sed ne acceptis quisquã
uirtutibus extollatur, à sancto uiro nunc dicitur:
Non adæquabitur ei topazium de Æthiopia. ac
si apertè dicat: Nullus sanctorũ quibuslibet uirtu
tibus plenus, ex ista tamen nigredine mundi colle
ctus, æquari ei potest de quo scriptum est: Quod Luc. 1
nascetur ex te sanctum, uocabitur filius Dei. Nos
quippe etsi sancti efficimur, non tamen sancti na-
scimur: quia ipsa naturæ corruptibilis conditione
constringimur, ut cum propheta dicamus: Ecce Psal. 50
enim in iniquitatibus cõceptus sum, & in pecca-
tis peperit me mater mea. Ille autẽ solus ueraciter
sanctus natus est, qui ut ipsam conditionẽ naturæ
corruptibilis uinceret, ex cõmixtione carnalis co
pulæ conceptus non est. Huic se sapientiæ quasi
quoddam topazium de Æthiopia æquari uoluit,
cùm quidã hæresiarches dixit: Non inuideo Chri
sto Deo facto, quoniã si uolo, & ipse possum fieri.
Qui Iesum Christum Dominum nostrum nõ per

D mysterium

myſterium conceptionis, ſed per profectum gra- A
tiæ Deũ putauit, peruerſa allegatione aſtruens eũ
purũ hominem natum, ſed ut Deus eſſet, per meri
tum profeciſſe: atq; ob hoc eſtimans & ſe & quoſ-
libet alios poſſe ei coæquari, qui filij Dei per gra-
tiã fiũt: non intelligens, non attendẽs, quia nõ ad-
æquabitur ei topazium de Æthiopia. Aliud eſt e-
nim natos homines gratiã adoptionis accipere,
aliud unum ſingulariter per diuinitatis potẽtiam
Deum ex ipſo conceptũ prodijſſe. Nec æquari po
teſt gloria unigeniti habita per naturam, alijs ac-
36 cepta per gratiam. Mediator quippe Dei atq; ho
minum homo Chriſtus Ieſus, non, ſicut iſte hære-
ticus deſipit, alter in humanitate, alter in deitate
eſt. Non purus homo conceptus atq; editus, poſt
per meritum ut Deus eſſet, accepit: ſed nunciante B
angelo, & aduenienteſpiritu, mox uerbum in ute
ro, mox intra uterum uerbum caro, & manẽte in-
cõmutabili eſſentia, quæ ei eſt cũ patre & cũ ſan-
cto ſpiritu coæterna, aſſumpſit intra uirginea uiſ-
cera: unde & impaſſibilis pati, & immortalis mo
ri, & æternus ante ſecula, temporalis poſſet eſſe in
fine ſeculorum: ut per ineffabile ſacramentũ, con-
ceptu ſancto, & partu inuiolabili, ſecundum ueri-
tatem utriuſq; naturæ, eadem uirgo & ancilla Do
mini eſſet & mater. Sic quippe ei ab Elizabeth di
Luc.1 cit: Vnde hoc mihi, ut ueniat mater Domini mei
ad me? Et ipſa uirgo cõcipiens dixit: Ecce ancilla
Domini, fiat mihi ſecũdum uerbũ tuũ. Et quam-
uis ipſe aliud ex patre, aliud ex uirgine, non tamẽ
alius ex patre, alius ex uirgine: ſed ipſe eſt æternus
ex patre, ipſe temporalis ex matre, ipſe qui fecit,
ipſe qui factus eſt, ipſe ſpecioſus forma præ filijs
Iſa.53 hominũ per diuinitatẽ, & ipſe de quo dictũ eſt: Vi
dimus eum, & non erat aſpectus, & nõ eſt ſpecies
ei neq; decor, per humanitatẽ. Ipſe ante ſecula de
patre ſine matre: ipſe in fine ſeculorũ de matre ſi-
ne patre. Ipſe conditoris templum, ipſe conditor
tẽpli: ipſe auctor operis, ipſe opus auctoris: ma-
nens unus ex utraq; & in utraq; natura, nec natu-
rarum copulatione confuſus, nec naturarũ diſtin-
ctione geminatus. Sed quia non hæc tractanda ſu
ſcepimus, ad exponendi ordinem redeamus. No-
tandum nobis eſt q̃ ſanctus uir ut lõgè diſtare ab
hac ſapientia angelos demõſtraret, dicit: Non da-
bitur aurũ obryzum pro ea. Qui ut antiquos etiã D
patres ſacri eloquij tractatores inferiores oſtende
ret, adiunxit: Nec appendetur argentum in com-
mutatione eius. Vt philoſophorũ quoq; ſapientiã
huic monſtraret longè ſubeſſe, intulit: Non confe
retur tinctis Indiæ coloribus: atq; ſubiunxit: Nec
lapidi ſardonyco precioſiſſimo uel ſapphiro. Vt
in illa quoq; ſuperna ciuitate nullũ peruenire ad
æqualitatem unigeniti demõſtraret, addidit: Non
adæquabitur ei aurum uel uitrum. Vt prophetas
quoq; ei ſubeſſe oſtenderet, adiunxit: Nec cõmu-
tabuntur pro ea uaſa auri excelſa & eminẽtia, nec
cõmemorabũtur in comparatione eius. Trahitur
enim ſapientia de occultis. Ad extremum uerò ut
ipſos quoq; in Eccleſia hereticos increparet, qui à
gentilitatis errore uenientes, fidem quam perci-

piunt, per ſuperbiam ſcindunt, addidit: Non adæ-
quabitur ei topazium de Æthiopia. ac ſi paten-
ter inſinuet, dicẽs: Hi qui ex peccati nigredine ad
conuerſionẽ ueniunt, æquari Deo [homini] om-
nino non poſſunt, quamuis multis colorũ uirtu-
tibus reſplẽdere uideantur. Quorum ut ſuperbia
refutetur, aptè ſubiungitur: Nec tincturę mundiſ-
ſimæ componentur. Tincturæ enim mundiſſimæ
uocantur hi qui ueraciter ſunt humiles, & uerací-
ter ſancti: qui ſciũt quidem quia ex ſemetipſis uir-
tutum ſpeciem non habent: ſed hanc ex dono gra
tiæ deſuper uenientis tenent. Tincti enim non eſ-
ſent, ſi ſanctitatẽ naturaliter habuiſſent. Sed mun-
diſſimæ tincturæ ſunt: quia humiliter cuſtodiunt
ſuperuenientem in ſe uirtutum gratiam quam ac-
ceperunt. Hinc eſt enim quòd ſponſi uoce de ſan-
cta Eccleſia dicitur: Quæ eſt iſta quæ aſcendit de- Cant.6
albata? Quia enim ſancta Eccleſia cœleſtẽ uitam
naturaliter non habet, ſed ſuperueniente ſpiritu
pulchritudine donorum componitur, non alba,
ſed dealbata memoratur. Et notandum quòd ſu-
perius cùm diximus, Non conferetur tinctis Indiæ
coloribus: eoſdem colores non intulit mundos.
Hoc uerò in loco ut tincturã ueracium uirtutum
ab illa philoſophorum fucatione diſtingueret, tin
cturas dicens, addidit mundiſſimas. Tincturæ e-
nim mundiſſimæ rectè nominantur hi qui prius
per praua opera fœdi fuerant, ſuperueniente ta-
men ſpiritu, nitore gratiæ ueſtiunt: ut longè aliud
appareant eſſe q̃ erant. Vnde etiã baptiſma, id eſt
C tinctio dicitur ipſa noſtra in aquam deſcẽſio. Tin-
gimur quippe, & qui prius indecori eramus defor
mitate uitiorum, accepta fide reddimur pulchri
gratia & ornamento uirtutum. Sequitur:

Quòd quãdiu moraliter uiuitur, per quaſdã imagines, nõ in propria natura poteſt uideri Deus. Cap. XXVIII.

VNde ergo ſapientia uenit, & quis eſt locus
intelligẽtiæ? Abſcondita eſt ab oculis om-
nium uiuentiũ.] Penſandũ magnopere eſt quod
à ſancto uiro requiritur, unde ſapiẽtia ueniat. Ab
eo etenim uenit à quo orta eſt. Sed quia ab inuiſi-
bili & coæterno patre naſciẽ, eius uia occulta eſt.
Vnde & per propheram dicitur: Generationem Iſa.53
illius quis enarrabit? Locus uerò intelligentiæ e-
ius eſt mens humana, quam hęc Dei ſapiẽtia dum
repleuerit, ſanctam facit. Quia ergo & inuiſibilis
eſt de quo prodijt, & incertum nobis eſt in cuius
mente intellecta requieſcat, rectè nunc dicitur:
Vnde ergo ſapientia uenit, & quis eſt locus intel-
ligentiæ? Sed hoc ualde mirum eſt quod proti- 37
nus ſubinfertur: Abſcõdita eſt ab oculis omnium
uiuentium.] Sapientia quippe quæ Deus eſt, ſi o-
mnium uiuentium oculis occulta eſſet, hanc pro-
culdubio ſanctorum nemo uidiſſet. Sed ecce huic
ſententiæ Ioannem audio concordantem, qui ait: 1.Ioan.4
Deum nemo uidit unquam. Rurſumq; cùm teſta
menti ueteris patres intueor, multos horum, teſte
ipſa ſacrę lectionis hiſtoria, Deum uidiſſe cogno-
ſco. Vidit quippe Iacob Dominũ, q̃ ait: Vidi Do- Gen.32
minũ facie ad faciem, & ſalua facta eſt anima mea.

Vidit

Exod.33 Vidit Moyſes Deum, de quo ſcriptum eſt: Loque A
batur Dominus ad Moyſen facie ad faciem, ſicut
loqui ſolet homo ad amicum ſuũ. Vidit idem Iob
Dominum, qui dicit: Auditu auris audiui te, nunc
aũt oculus meus uidet te. Vidit Eſaias Dominũ,
Eſa.6 qui ait: Anno quo mortuus eſt rex Ozias, uidi Do
minum ſedentem ſuper ſolium excelſum & eleua
3.Reg.12 tum. Vidit Michæas Dominũ, qui ait: Vidi Do-
minum ſedentem ſuper ſolium ſuum, & omnẽ e-
xercitum cœli aſſiſtẽtem ei à dextris & à ſiniſtris.
Quid eſt ergo quòd tot teſtamenti ueteris patres
Deum ſe uidiſſe teſtati ſunt, & tamẽ de hac ſapien
tia quæ Deus eſt, dicitur: Abſcõdita eſt ab oculis
omnium uiuentium: & Ioannes ait: Deum nemo
uidit unquam. niſi hoc quod patenter datur intel-
ligi: quia quãdiu hic mortaliter uiuitur, uideri per B
quaſdam imagines Deus poteſt, ſed per ipſam na
turæ ſuæ ſpeciem non poteſt: ut anima gratia ſpi-
ritus afflata, per figuras quaſdam Deũ uideat, ſed
ad ipſam uim eius eſſentiæ nõ pertingat. Hinc eſt
enim quòd Iacob qui Deũ ſe uidiſſe teſtatur, hunc
nõ niſi in angelo uidit. Hinc eſt quòd Moyſes qui
cum Deo facie ad faciem loquebatur, ſicut loqui
ſolet homo cum amico ſuo, ei inter ipſa uerba ſuæ
Exod.33 locutionis dicit: Si inueni gratiam in conſpectu
tuo, oſtende mihi temetipſum manifeſtè, ut uideã
te. Certè enim ſi Deus non erat cum quo loqueba
tur, Oſtẽde mihi Deum diceret: & nõ, Oſtẽde te-
metipſum. Si autẽ Deus erat cum quo facie ad fa-
ciem loquebatur, cur petebat Deum uidere quẽ
uidebat? Sed ex hac eius petitiõe colligitur: quia
C eum ſitiebat per incircumſcriptæ naturæ ſuæ cla-
ritatem cernere, quem iam cœperat per quaſdam
imagines uidere: ut ſic ſuperna eſſentia mentis e-
ius oculis adeſſet, quatenus ei ad æternitatis uiſio-
nem nulla imago creata temporaliter intereſſet.
Et uiderunt ergo patres teſtamẽti ueteris Domi-
num, & tamẽ iuxta Ioannis uocem: Deum nemo
uidit unquã. & iuxta beati Iob ſentẽtiam: Sapien-
tia quæ Deus eſt, abſcõdita eſt ab oculis omnium
uiuẽtium: quia in hac mortali carne conſiſtẽtibus
& uideri potuit per quaſdam circumſcriptas ima-
gines: & uideri non potuit per incircumſcriptum
38 lumẽ æternitatis. Sin uerò à quibuſdam poteſt
in hac adhuc corruptibili carne uiuentibus, ſed ta
men inæſtimabili uirtute creſcentibus, quodam D
contemplationis acumine æterna Dei claritas ui-
deri, hoc quoq; à beati Iob ſentẽtia non abhorret,
qui ait: Abſcõdita eſt ab oculis omniũ uiuẽtium.
quoniam quiſquis ſapiẽtiam, quæ Deus eſt, uidet:
huic uitæ funditùs moritur, ne iam eius amore te-
neatur. Nullus quippe eam uidit, qui adhuc carna
liter uiuit: quia nemo poteſt Deum ſimul ample-
cti, & ſeculũ. Qui enim Deum uidet, eo ipſo mori
tur, quo uel intentione cordis uel effectu operis
ab huius uitæ delectationibus tota mente ſepara-
tur. Vnde adhuc ad eundem quoq; Moyſen dici-
Ibidem tur: Non enim uidebit me homo, & uiuet. ac ſi a-
pertè diceretur: Nullus unquã Deũ ſpiritaliter ui-
det, & mundo carnaliter uiuit. Vnde Paulus quo-
que apoſtolus qui adhuc Dei inuiſibilia, ſicut ipſe

teſtatur, ex parte cognouerat, iam huic mundo to
tum ſe mortuũ eſſe perhibebat, dicẽs: Mihi mun- Galat.6
dus crucifixus eſt, & ego mundo. Sicut enim iam
lõgè ſuperius diximus, nõ ſufficit ut diceret, Mun
do crucifixus ſum: niſi etiã premitteret, Mihi mun
dus crucifixus eſt: ut non ſolũ ſe mũdo mortuum,
ſed etiam mundum ſibi mortuum eſſe teſtaretur:
quatenus nec ipſe mundum, nec ipſum iam mun-
dus appeteret. Si enim duo fortaſſe in unõ loco
ſint, quorum unus uiuus, alter uerò ſit mortuus,
etſi mortuus uiuentẽ non uidet, uiuus tamẽ mor-
tuum uidet. Prædicator autem Dei ut oſtenderet,
quia per abiectionem qua ſe humiliando deiece-
rat, talis iam factus eſſet, ut nec ipſe mundum, nec
mundus ipſum concupiſceret, nõ ſolũ ait ſe mun-
do crucifixum, ut ipſe mundi gloriam quam appe B
teret, tanquam mortuus nõ uideret: ſed etiã mun-
dum ſibi aſſeruit crucifixum, in quo tanta ſe humi
litate deiecerat, ut & ipſe mundus tanquam ad eũ
mortuus, Paulum humilem atq; deſpectum iam
uidere nequaquã poſſet. Sciendum uerò eſt quòd
fuere nonnulli qui Deum dicerẽt etiam in illa re-
gione beatitudinis, in claritate quidem ſua con-
ſpici, ſed in natura minimẽ uideri. Quos nimirum
minor inquiſitionis ſubtilitas fefellit. Neq; enim
illi ſimplici & incõmutabili eſſentiæ aliud eſt cla-
ritas, & aliud natura: ſed ipſa ei natura ſua claritas,
ipſa claritas natura eſt. Quia enim ſuis dilectori-
bus hæc Dei ſapientia ſe quandoq; oſtẽderet, ipſe
pollicetur dicens: Qui diligit me, diligetur à patre
meo: & ego diligã eum, & manifeſtabo meipſum
illi. ac ſi patenter dicat: Qui in ueſtra me cernitis,
reſtat ut in mea me natura uideatis. Hinc rurſus
ait: Beati mũdo corde, quoniam ipſi Deum uide- Matth.5
bunt. Hinc Paulus dicit: Nunc uidemus per ſpecu 1.Cor.13
lum in ænigmate, tunc autẽ facie ad faciem. Nunc
cognoſco ex parte, tunc autem cognoſcam ſicut
& cognitus ſum. Sed quia de Deo per primum 39
Eccleſiæ prædicatorem dicitur: In quẽ deſiderant 1.Pet.1
angeli proſpicere: ſunt nonnulli qui nequaquam
Deum uidere uel angelos ſuſpicantur: & tamẽ di-
ctum per ueritatis ſententiam ſcimus: Angeli eo- Matth.18
rum in cœlis ſemper uident faciem patris mei qui
in cœlis eſt. Nunquid ergo aliud ueritas, aliud prę
dicator inſonat ueritatis? Sed ſi ſententia utraque
confertur: quia ſibi nequaquam diſcordet, agno-
ſcitur. Deũ quippe angeli & uident, & uidere de-
ſiderant, & ſitiunt intueri, & intuẽtur. Si enim ſic
uidere deſiderant ut effectu ſui deſiderij minimè
perfruantur, deſiderium ſine fructu anxietatẽ ha-
bet, & anxietas pœnam. Beati uerò angeli ab om-
ni pœna anxietatis longè ſunt: quia nunquam ſi-
mul pœna & beatitudo cõueniunt. Rurſum cùm
eos dicimus Dei uiſione ſatiari, quia & Pſalmiſta
ait: Satiabor dum manifeſtabitur gloria tua: conſi- Pſal.16
derandum nobis eſt quoniam ſatietatẽ ſolet faſ-
tidium ſubſequi. Vt ergo rectè ſibi utraq; conue-
niant, dicat ueritas, Quia ſemper uidẽt: dicat prę-
dicator egregius, Quia ſemper uidere deſiderant.
Ne enim ſit in deſiderio anxietas, deſiderantes ſa-
tiantur: ne autem ſit in ſatietate faſtidium, ſatiati

desiderant. Et desiderant igitur sine labore, quia desiderium satietas comitatur: & satiantur sine fastidio, quia ipsa satietas ex desiderio semper accēditur. Sic quoq; & nos erimus quando ad ipsum fontem uitæ uenerimus. Erit nobis delectabiliter impressa sitis simul atq; satietas. Sed lōgè abest ab ista siti necessitas, longè à satietate fastidium: quia & sitientes satiabimur, & satiati sitiemus. Videbimus igitur Deum, ipsumq; erit præmium laboris nostri, ut post mortalitatis huius tenebras, accessa eius luce gaudeamus. Sed cùm eius lucē dicimus 1.Tim.6 accessam, obsistit animo quod Paulus dicit: Qui lucem habitat inaccessibilem, quem uidit nullus hominum, sed nec uidere potest. Et rursum audio Psal.33 quod Psalmista ait: Accedite ad eum, & illuminamini. Quomodo ergo accedendo illuminamur, si ipsam lucem qua illuminari possumus, non uidemus? Si uerò accedendo ad eum ipsam qua illuminamur, lucem uidemus: quomodo inaccessibilis esse perhibetur? Qua in re pensandum est quòd inaccessibilem dixit, sed omni homini, sed humana sapienti. Scriptura quippe sacra omnes carnaliũ sectatores, humanitatis nomine notare solet. Vnde idem Apostolus quibusdam discordanti- 1.Cor.3 bus dicit: Cùm enim sit inter uos zelus & contentio, nònne carnales estis, & secũdum hominē 1.Cor.2 ambulatis? Quibus paulo pòst subijcit: Nònne homines estis? Et unde aliàs testimoniũ protulit, quòd oculus nō uidit, nec auris audiuit, nec in cor hominis ascendit, quæ præparauit Deus diligentibus se. Et cum hoc hominibus dixisset absconditũ, mox subdidit: Nobis autē reuelauit Deus per spiritum suum: ipsum se ab hominis uocatione discernens, qui raptus supra hominem diuina iam saperet. Ita etiam hoc loco cùm lucē Dei inaccessibilem perhiberet, ut ostenderet quibus, subdidit: Quem uidit nullus hominum, sed nec uidere potest. more suo homines uocans omnes humana sapientes: quia qui diuina sapiunt, uidelicet supra homines sunt. Videbimus igitur Deum, si per cœlestem conuersationē supra homines esse mereamur. Nec tamen ita uidebimus sicut uidet ipse seipsum. Lōgè quippe dispariliter uidet creator se, quàm uidet creatura creatorē. Nam quantum ad immensitatem Dei, quidam nobis modus figitur cōtemplationis: quia eo ipso pondere circumscribimur, quo creatura sumus. Sed profectò non ita cōspicimus Deum sicut ipse conspicit se, sicut nō ita requiescimus in Deo, quemadmodum ipse requiescit in se. Nam uisio nostra uel requies erit, utcunq; similis uisioni uel requiei illius: sed æqualis non erit. Ne enim iaceamus in nobis, ut ita dicam, contemplationis penna nos subleuat, atq; à nobis ad illum erigimur intuendum, raptiq; intentione cordis & dulcedine cōtemplationis, aliquomodo à nobis imus in ipsum: & iam hoc ipsum ire nostrũ minus est requiescere, & tamen sic ire perfectè requiescere est. Et perfecta ergo requies est, qua Deus cernitur, & tamē adæquanda nō est requiei illius: quia non à se in alium transit, ut quiescat. Est itaq; requies, ut ita dicam, similis atq; dis- A similis: quia quod illius requies est, hòc nostra imitatẽ. Nā ut beati atq; æterni simus in æternũ, imitamur æternũ. Et magna nobis est æternitas, imitatio æternitatis. Nec exortes sumus eius quē imitari possumus: qa & uidētes participamur, & participātes imitamur. Quę nimirũ uisio nũc fide inchoatẽ, sed tũc in specie perficiẽ, qñ coæternā Deo sapiētiā q̃ modò per ora prędicātiũ quasi per decurrētia flumina sumimus, in ipso suo fōte biberimus.

B. GREGORII EXPOSITIONIS MORALIS LIBER XIX.

continuans caput uigesimumoctauum textus beati Iob. B

Caput I.

QVid mirũ si æterna Dei sapientia cōspici nō ualet, quando ipsa quoq; inuisibilia quę per eā cōdita sunt, humanis oculis comprehēdi nō possunt? In rebus ergo creatis discimus creatorē omniũ quāta humilitate ueneremur: ut in hac uita usurpare sibi de omnipotētis Dei speciem mēs humana nil audeat, quod solũ electis suis præmiũ in subsequēti remuneratione seruat. Vnde bene postq̃ dictũ est: Abscondita est ab oculis C omniũ uiuentiũ, ilicò subinferẽ: Volucres quoq; cœli latet. In Scriptura eñ sacra uolucres aliquando in malo, aliquando in bono danẽ intelligi. Per uolucres quippe nonnunq̃ potestates aeriæ designanẽ, bonorũ studijs aduersæ. Vnde ueritatis uoce dicitẽ: Quoniā semē quod secus uiā cecidit, uenerũt uolucres, & comederũt illud: Matth.13 quia nimirum maligni spiritus humanas mētes obsidētes, dũ cogitationes noxias ingerũt, uerbũ uitæ à memoria euellunt. Hinc rursum cuidā diuiti superba sapienti dicitẽ: Vulpes foueas habēt, & uolucres cœli nidos: Matth.8 filius aũt hominis non habet ubi caput suum reclinet. Vulpes ualde fraudulenta sunt animalia, quæ in fossis uel specubus se abscondunt: cumq; apparuerint, nunq̃ rectis itineribus, sed tortuosis anfractibus currunt. Volucres uerò, ut nouimus, D alto uolatu se in aera subleuant. Nomine ergo uulpium, dolosa atq; fraudulenta: nomine autem uolucrum, hæc eadem superba dæmonia designanẽ. ac si dicat: Fraudulenta & elata dæmonia in corde uestro, id est, in cogitatione superbiæ inueniũt habitationem suam: filius autem hominis ubi caput suum reclinet nō habet: id est, humilitas mea requiē in superba mente uestra non inuenit. Quasi enim quodam uolatu uolucris illa prima se extulit, quæ per elatam cogitationem dixit: In cœlum Esa.14 conscendam, super astra cœli exaltabo soliũ meũ, sedebo in monte testamenti, in lateribus Aquilonis, ascendam super altitudinē nubium, & ero similis altissimo. Ecce quàm alta superbè uolando petijt. Quem etiam uolatũ & primis hominibus persuasit. Ipsi quippe uolādo quasi super se ire co-

nati sunt, quando eis dictum est, ut gustarēt, & essent sicut dij. Cumq; similitudinē diuinitatis appetunt, immortalitatis munera perdiderunt. Qui in terram moriēdo non issent, si super terram humiliter stare uoluissent. At cōtrà in bono uolucres poni solēt, sicut in Euangelio Dominus cùm similitudinē regni cœlestis ex grano sinapis denuncia- Matth.13 ret, dixit: Cui simile est regnum Dei, & cui simile æstimabo illud? Simile est grano sinapis quod acceptum homo misit in hortum suum, & creuit, & factum est in arborem magnam, & uolucres cœli requieuerũt in ramis eius. Ipse quippe est granum sinapis, qui in horti sepultura plantatus, arbor magna surrexit. Granum nanq; fuit, cùm moreretur: arbor, cũ resurgeret. Granum per humilitatē carnis, arbor per potētiam maiestatis. Granum, quia uidimus eum, & non erat aspectus: arbor autem, 2 quia speciosus forma præ filijs hominum. Huius arboris rami sancti prędicatores sunt. Et uideamus quàm latè tendantur. Quid enim de eis dici- Psal.18 tur? In omnē terram exiuit sonus eorum, & in fines orbis terræ uerba eorũ. In istis ramis uolucres requiescunt: quia sanctæ animæ quæ quibusdam uirtutum pēnis à terrena cogitatione se subleuāt, in eorum dictis atq; consolationibus ab huius uitæ fatigatione respirant. Hoc igitur in loco pòstquam de sapiētia dictum est: Abscondita est ab oculis omnium uiuētium: rectè subiungitur: Volucres quoq; cœli latet. quia in hac corruptibili carne constituti, naturæ eius potētiam ipsi quoq; uidēdo non penetrant, qui iam per meritum sanctæ contemplationis uolant. Vbi aptè subiungitur:

Quòd maligni spiritus famam tantum de Deo per Scripturas sanctas & miracula audiunt, sed de eius sapientia nihil intelligunt. Cap. II.

PErditio & mors dixerunt, Auribus nostris audiuimus famā eius.] Qui perditionis & mortis nomine, nisi maligni spiritus designantur? Qui inuētores mortis & perditionis extiterũt, sicut de ipso eorũ principe sub ministri eius specie per Io- Apoc.6 annē dicitur: Et nomē illi mors. Cui subiecti oēs superbi spiritus, de hac sapiētia, quæ Deus est, dicũt: Auribus nostris audiuimus famā eius: quia nimirũ uisionē illius plena beatitudine habere ne- D quiuerũt. Videre quippe perfectè coæternā Deo Apoc.2 sapiētiā, hoc est quod habere. Vnde ad Ioannē de munere uincētis dicitur: Dabo illi calculum candidũ, & in calculo nomē nouũ scriptũ, quod nemo scit, nisi qui accipit. In hac enim uita scire aliquid uel uidere possumus, etiam quod non accipimus habere. Nomē uerò nouum in calculo scriptũ, id est, in æterno præmio notitiam Dei humanis mētibus inusitatam scire nemo potest, nisi qui hanc etiam acceperit habere. Quia itaq;, ut diximus, uidere Deũ, hoc est qđ habere: ideo iniqui spiritus hanc sapientiā non uidēt: quia repulsi per superbiā nequaquā eam habere potuerũt. Ad lucē quippe eius clauserũt oculos cordis, superfusis eius radijs repugnantes, sicut intelligi etiam de eisdē malignis spiritibus potest, quod scriptũ est: A Ipsi rebelles fuerunt lumini. Famam ergo sapientiæ malignis spiritibus audisse, sed eandē sapiētiā non uidisse, est & eius potentiam ex uirtute illius cognouisse, & tamē sub ea humiliter stare noluisse. Vnde & ueritatis uoce de ipso malignorũ spirituum capite dicitur: Ille homicida erat ab initio, Ioan.8 & in ueritate non stetit. Sequitur:

Quòd solius Dei est scire seipsum, & quos prædestinauerit, & ad quos ueniat, & in quibus quiescat. Cap. III.

DEus intelligit uiam eius, & ipse nouit locum illius.] Hæc coæterna Deo sapientia aliter uiam habet, atq; aliter locum. Locum uerò, si quis intelligit non localem. Nam teneri corporaliter B non potest Deus: sed, ut dictũ est, locus intelligitur non localis. Locus sapiētiæ pater est, locus patris sapientia, sicut ipsa sapiētia attestante dicitur: Ego in patre, & pater in me. Aliter ergo ipsa sapientia habet uiam, atq; aliter locũ. Ioan.14 Viam per humanitatis transitum, 3 locum uerò per statum diuinitatis. Inde enim non transit, unde æterna est: sed inde transit, unde propter nos apparuit temporalis. Sic nāq; in Euangelio scriptum est: Quia egrediens ab Hiericho Dominus transibat. Mar.10 Duo autē cæci sedentes iuxta uiam, clamauerunt dicentes: Domine miserere nostri, fili Dauid. Ad quorũ uocē, sicut illic scriptũ est, stetit Iesus, & lumen reddidit. Quid est autē transeundo audire, stando lumen restituere, nisi quòd per humanitatem suam C nobis misertus est, qui per diuinitatis suæ potentiam, à nobis mētis nostrę tenebras excludit? Qui enim propter nos natus & passus est, qui resurrexit, ascēdit in cœlum, quasi transit Iesus: quia hæc nimirum actio temporalis est. Sed stans eos tetigit, & illuminauit: quia non sicut illa dispensatio tēporalis, ita uerbi æternitas transit, quæ in se manens innouat omnia. Stare enim Dei, est incōmutabili cogitatiōe mutabilia cũcta disponere. Qui ergo clamorem petētium transiens audiuit, stans lumen reddidit: quia etsi propter nos temporalia pertulit, inde tamen nobis lucem tribuit, unde habere mutabilitatis trāsitũ nescit. Quia igitur quando per carnem appareret hominibus incertũ fuit, rectè nũc dicitur: Deus intelligit uiam eius, & ip- D se nouit locũ illius. ac si apertè diceretur: Humanę cogitationi occulta sunt, uel quando per carnē ad homines sapientia ueniat, uel quomodo apud patrē inuisibilis, etiam cùm foris apparuerit, persistat. Quamuis hoc intelligi & aliter potest. Nam uia eius non inconuenienter accipitur hoc ipsum quod uenit ad cor, seseq; nobis intrinsecus infundit. Locus uerò eius fit cor, ad quod ueniens permanet. Matth.3 De hac quippe uia illius dicitur: Vox clamantis in deserto, parate uiam Domino: id est, in corde uestro uenienti sapientiæ aditum reserate, sicut aliàs dicitur: Iter facite ei, qui ascendit super Psal.67 occasum. Super occasum fuit ascēdere, ipsam mortem quàm pertulerat, resurgendo superasse. Ait ergo: Ei qui ascendit super occasum, iter facite: id est, resurgēti Domino in uestris cordibus per fidē uiam præbete. Hinc Ioanni per spiritum dicitur:

Luc.1 Præibis ante faciē Domini parare uias eius. Quis-
quis etenim prædicando à sordibus uitiorum cor
da audientiū mundat, ueniēti sapientiæ uiā prepa
rat. Habet ergo uiam ista sapientia, habet & locū.
Iodh.14 Viā qua uenit, locum quo manet, sicut ipsa ait: Si
quis diligit me, sermonē meum seruabit: & pater
meus diliget eū, & ad eū ueniemus, & mansionē
apud eū faciemus. Via est igitur qua uenit, locus
quo manet. Sed quādo uenit quę ubicq; est? Veni-
re est sapiētiæ, per illuminationē mētis nostræ, in-
dicare præsentiā maiestatis suæ. Et quia hominib.
incertum est, uel in cuius corde ueniat, uel in quo
postq; uenerit, permanendo requiescat, rectè nūc
dicit: Deus intelligit uiā eius, & ipse nouit locū il-
lius: quia solius diuinę uisionis est cernere, uel qui
bus modis intellectus sapiētiæ ad cor hominis ue
niat, uel cuius mens intellectū uitæ quē percepe-
rit, mortiferis cogitationibus nō amittat. Et quia
hæc eadē sapientia per humanitatis gratiā manife
stata, in cūctis mūdi partibus, electorū fuerat cor-
4 da repletura, rectè subdit: Ipse enim fines mun
di intuetur, & omnia quę sub cœlo sunt, respicit.]
Respicere quippe Dei, est ea quæ amissa ac perdi
ta fuerant, ad suā gratiam reformare. Vnde scriptū
Prou.20 est: Rex qui sedet in solio iudicij, dissipat omne
malū intuitu suo. Respiciendo nanq; leuitatis no-
stræ mala coercuit, & magna merita maturitatis
dedit. Vnde adhuc subditur:

Quòd animas uagas & mobiles, diuina gratia uirtute constantiæ & stabilitate iustitiæ stabilit, & aliquando ne extollantur, reprimit tentationibus, quos sublimat uirtutibus. Caput IIII.

Qui fecit uentis pondus.] Velocitate enim
ac † subtilitate uētorum in Scriptura sacra
al. sublimitate. solent animæ designari, sicut per Psalmistā
Psal.17 de Deo dicit: Qui ambulat super pennas uētorū,
id est, qui transgredit uirtutes animarū. Fecit ergo
uentis pondus: quia dū superna sapientia replet
animas, eas maturitate indita graues reddit: non il
Psal.4 la grauitate qua dicitur: Filij hominū usq; quo gra
ui corde? Aliud nanq; est graue esse per cōsilium,
aliud per peccatū: aliud est grauem esse per con-
stantiam, aliud per culpam. Ista enim grauitas pō-
dus habet oneris, illa uirtutis. Pondus ergo accipi
unt animæ, ut ab intentione Dei non iā leui motu D
dissiliant, sed in eū fixa constātiæ grauitate consi-
stant. Adhuc ille populus leuiter mouebatur, de
Esa.57 quo per prophetā dicitur: Abijt uagus in uiā cor-
dis sui: uiam eius uidi, & dimisi eum. Graue autem
consiliū cordis omnē incōstantiā uagationis ex-
pellit. Et quoniā sunt animæ quæ leui motu nunc
ista, nunc illa desiderent: omnipotens Deus quia
ipsas leues fluctuationes mentiū non leuiter pen-
sat, uagationē cordis relinquendo dijudicat. Sed
cùm per gratiam respicit uagā mentē, in cōsilij sta
bilitatem figit. Rectè ergo nunc dicitur: Qui fecit
uentis pondus: quia cùm leues motus animi mise
ricorditer dignat aspicere, hunc protinus ad con-
stantiæ maturitatē format. Vel certè uentis pon-
dus facere, est concessam hic electis de uirtutibus
A gloriam permixta infirmitate tēperare. Vnde &
subditur: Et aquas appendit mensura.] Aquæ in
Scriptura sacra aliquādo Spiritū sanctū, aliquan-
do scientiā sacrā, aliquando scientiā prauā, aliquā
do tribulationem, aliquando defluētes populos,
aliquando mentes bonorum fidei prædicamenta
sequentium, designare solent. Per aquam quippe
sancti Spiritus infusio designatur, sicut in Euange
lio dicitur: Qui credit in me, sicut dicit Scriptura, Iodh.7
flumina de uētre eius fluent aquæ uiuæ. Vbi Euā-
gelista secutus adiunxit: Hoc autem dixit de spiri
tu quem accepturi erant credentes in eum. Rur-
sum per aquam sacra scientia designatur, sicut di-
citur: Aqua sapientiæ salutaris potabit eos. Per a- Eccle.15
quam quoq; praua scientia appellari solet, sicut a-
B pud Salomonem mulier quæ typum hæreseos te-
net, callidis suasionibus blanditur, dicens: Aquæ Prou.9
furtiuæ dulciores sunt. Aquarum etiam nomine
nonnunq; solent tribulationes intelligi, sicut per
Psalmistam dicitur: Saluum me fac deus, quoniā Psal.68
intrauerunt aquæ usq; ad animā meam. Per aquā
populi designantur, sicut per Ioannem dicitur: A- Apoc.17
quæ uerò sunt populi. Per aquā quoq; non solum
fluxus decurrētium populorum, sed etiam bono-
rum mentes fidei prædicamenta sequentium, de-
signantur, sicut propheta ait: Beati qui seminatis Esa.32
super omnes aquas. Et per Psalmistā dicitur: Vox Psal.28
Domini super aquas. Hoc ergo in loco, q̄d aqua
rum nomine nisi electorum corda signantur, quæ
C uocis acceperunt? De quibus rectè dicitur:

Cur ipsi sancti qui ad summa rapiuntur, tentationibus reprimuntur. *Caput* V.

Et aquas appendit mēsura.] Quia sancti ipsi 5
qui sancto subleuante Spiritu ad summa rapi
untur, quandiu in hac uita sunt, ne aliqua elatione
superbiant, quibusdam tentationibus reprimun-
tur: ut nequaquam tantum proficere ualeant, quā
tum uolunt: sed ne extollantur superbia, fit in eis
ipsarum quædam mensura uirtutū. Hinc est enim
quòd Helias dum tot uirtutibus in alta profecis- 3.Reg.19
set, quadam mensura suspēsus est, dū Iesabel post-
modum quamuis reginam, tamen mulierculā fu-
git. Perpendo quippe hunc miræ uirtutis uirum,
ignem de cœlo trahere, & secundò quinquagena
rios cum suis omnibus petitione subdita concre-
mare, uerbo cœlos à pluuijs claudere, uerbo cœ-
los ad pluuias aperire, suscitantem mortuos, uen-
tura quoq; præuidentē: & ecce rursus animo oc-
currit, quo pauore ante unam mulierculam fuge-
rit. Cōsidero uirū timore perculsum, de manu Dei
mortem petere, nec accipere: de manu mulieris
mortem fugiēdo uitare. Quærebat enim mortem
dum fugeret, dicens: Sufficit mihi, tolle animam Ibidem
meā: neq; enim melior sum quàm patres mei. Vn-
de ergo sic potens, ut tot illas uirtutes faciat? un-
de sic infirmus, ut ita fœminam pertimescat: nisi
quia aquæ appendunt mensura: ut ipsi sancti Dei
homines & multum ualeant per potētiam Dei, &
rursum quadā mensura moderati sint per infirmi-
tatem

ratem suā? In illis uirtutibus Helias quid de Deo
A acceperat, in istis infirmitatibus quid de se esse po
terat agnoscebat. Illa potentia uirtus fuit, ista infir
mitas custos uirtutis. In illis uirtutibus ostēdebat,
quid acceperat: in istis infirmitatib. hoc quod ac-
ceperat custodiebat. In miraculis monstrabat He
lias, in infirmitatibus seruabatur. Sic Paulum ui-
deo fluminum & latronum, ciuitatis & solituditi
nis, maris ac terræ pericula sustinentē, frenantem
ieiunijs ac uigilijs corpus, sustinentem frigoris &
nuditatis ærumnā, ad Ecclesiarum custodiam ui-
gilanter se ac pastoraliter exerentem, ad tertium
cœlum raptum, rursumq; eum in paradisum ra-
ptum, & audisse arcana uerba quæ non licet homi
ni loqui: & tamen satanæ angelo ad tentandum
conceditur, orat ut eximi debeat, & non exaudit.
B Cuius cùm ipsa initia cōuersionis aspicio, perpen
do quòd ei superna pietas cœlos aperit, sesēq; illi
Iesus de sublimib. ostendit. Qui lumē corporis ad
tempus perdidit, lumen cordis in perpetuum ac-
cepit. Ad Ananiam mittitur, uas electionis uoca-
tur: & tamen de ciuitate eadem quam post uisio-
nem Iesu ingressus fuerat, fugiens recedit, sicut i-
pse testatur, dicēs: Damasci præpositus gētis Are-
thę regis custodiebat ciuitatem Damascenorum,
ut me comprehenderet: & per fenestram in spor-
ta dimissus sum per murum, & sic effugi manus e-
ius. Cui licenter dicam: O Paule in cœlo iā Iesum
conspicis, & in terra adhuc hominem fugis? In pa
radisum duceris, secreta Dei uerba agnoscis, & ad
huc à satanæ angelo tentaris? Vnde sic fortis ut ad C
cœlestia rapiaris? unde sic infirmus, ut in terra ho-
minem fugias, & adhuc à satanæ angelo aduersa
toleres: nisi quia ipse qui te subleuat, rursum subti-
lissima te mensura moderatur: ut & in miraculis
tuis nobis prædices uirtutem Dei, & rursum in ti-
more tuo reminisci nos facias infirmitatis nostræ?
Quæ tamen infirmitas ne in desperationem nos
pertrahat, cùm pulsat, dum de infirmitate tua Do
minum rogares, quia auditus non es, nobis quoq;
locutus es quid audisti: Sufficit tibi gratia mea:
6 nam uirtus in infirmitate perficitur. Aperta
ergò uoce Dei ostenditur, quia custos est uirtutis
infirmitas. Tunc quippe bene interius custodi-
mur, cùm per dispensationē Dei tolerabiliter ten-
tamur exterius, aliquando uitijs, aliquando pres- D
suris. Nam eis quoq; quos uiros nouimus fuisse
uirtutum, tentationes atq; certamina non desue-
re uitiorum. Hinc est enim quòd ad consolationē
nostram idem prædicator egregius de se quædam
Rom.7 talia prodere dignatur, dicens: Video aliam le-
gem in membris meis, repugnantem legi mentis
meæ, & captiuum me ducentem in lege peccati,
quæ est in membris meis. Ad ima quippe pertra-
hit caro, ne extollat spiritus: & ad alta sustollit spi-
ritus, ne prosternat caro. Spiritus leuat, ne iaceamus in infimis: caro aggrauat, ne extollamur ex summis. Si non subleuante spiritu nos caro tenta-
ret, perfectione proculdubio tentationis suæ in
ima deijceret. Rursum uerò si non tentante carne
ad summa nos spiritus subleuaret, in superbiæ ca-
A su ipsa nos peius subleuatione prosterneret. Sed
fit certo moderamine, ut dum unusquisq; sancto-
rum iam quidem interius ad summa rapitur, sed
adhuc tentatur exterius, nec desperationis la-
psum, nec elationis incurrat: quoniam nec tenta-
tio exterior culpam] perficit, quia interior inten-
tio sursum trahit: nec rursum interior in superbi-
am eleuat, quia tentatio exterior humiliat dum
grauat. Sicq; magno ordine cognoscimus, in inte
riori profectu quid accipimus, in exteriori defe-
ctu quid sumus. Et miro modo agitur, ut nec de
uirtute quisquam extolli debeat, nec de tentatio-
ne desperare: quia dum spiritus trahit, & caro re-
trahit, subtilissimo iudicij interni moderamine,
infra summa, & supra infima in quodam medio a-
nima libratur. Bene ergo dicitur: Et aquas appen
dit mensura. Sequitur: Quando ponebat plu
uijs legem, & uiam procellis sonantibus, tunc ui-
dit illam, & enarrauit, & præparauit, & inuestiga
uit.] Solent per pluuias prædicantium dicta si-
gnari. Vnde per Moysen dicitur: Expectetur si- Deut.23
cut pluuia eloquium meum. Quorum uidelicet
uerba cùm blandè persuadent, pluuiæ sunt: cùm
uerò terribilia de uenturo iudicio intonant, sonan
tes procellæ. Et notandum quòd pluuijs lex poni
tur: ut uia procellis sonantibus aperiat. Lex quip-
pe est ipsis prædicatoribus posita, ut uiuendo im-
pleant quod loquendo suadere festinant. Nam lo
quendi authoritas perditur, quando uox opere
non adiuuatur. Hinc enim per Psalmistam dici-
tur: Peccatori autē dixit Deus: Quare tu enarras Psal.49
iustitias meas, & assumis testamentum meum per
os tuum? Tu uerò odisti disciplinam, & proiecí-
sti sermones meos post te. Sermones etenim Dei
post se prædicator proijcit, cùm hoc quod dicit,
facere contemnit. Quando autem dictis eius al-
ter obediat, dum ipse respuit opere quod prædi-
cat uoce, & dissimulat obedire quod narrat? De
ista prædicationis lege scriptum est: Qui soluerit Matth.5
unum de mandatis istis minimis, & docuerit sic
homines, minimus uocabitur in regno cœlorum.
Qui autem fecerit & docuerit sic, magnus uoca-
bitur in regno cœlorum. Regnum cœlorum, ui-
delicet Ecclesiam præsentem appellat, de qua scri
ptum est: Et colligent de regno eius omnia scan- Matth.13
dala. In superno etenim regno scandala quæ ex
eo colligi debeant, non habentur. Qui ergo soluit
opere, & sic docet uoce: in isto regno cœlorum e-
rit minimus, in illo nec minimus. Viam autem pro
cellis sonantibus posuit, cum prædicatoribus suis
ad corda hominum terrore uenturi iudicij per-
culsa, aditum fecit. Prius itaque lex ponitur, ut
postmodum uia pandatur: quia illa uox cor au-
dientis penetrat, quæ hoc quod soluerit, opere
conseruat. Tunc autem cùm legem pluuijs, 7
& uiam procellis sonantibus poneret, hanc sapi-
entiam Deus uidit, enarrauit, præparauit, & inue-
stigauit. Visitata sacri eloquij locutione uidere
Dei dicitur, uidere nos facere, sicut iusto uiro Do
minus dicit: Nunc cognoui quòd timeas Deum. Gen.22
Et Israelitæ præmonentur: Tentat uos Dominus Deut.13

Deus uester, ut sciat si diligitis eum: id est, ut scire uos faciat. Tunc ergo cùm legē pluuijs poneret, hoc est mandatum custodiæ prædicatoribus daret, hanc incarnatam sapientiam uideri & enarrari à prædicatoribus, præparari & inuestigari ab auditoribus fecit. Sibi quippe illam præparat, quisquis illam bene uiuēdo in diem iudicij propitiam parat. Et notādum quòd de ea quatuor dicta sunt. Ait enim: Vidit, enarrauit, præparauit, inuestigauit. Vidit namq; quia species est: enarrauit, quia uerbum: præparauit, quia remediū: inuestigauit, quia occultum. Sed hoc quod æterna Dei sapiētia species patris & uerbum dicitur, quando ab humana mente penetratur? Quis namq; intelligat uel uerbum sine tempore, uel speciē sine circumscriptione? Dicendum ergo erat aliquid, quod de illa homo cognosceret in se. Vnde aptè subditur:

Quòd in eo sapientiam Domini se habere potest homo cognoscere, si timeat Deum: & quem in sua natura non intelligit, in se quodammodo cognoscit. Cap. VI.

ET dixit homini: Ecce timor Domini ipsa est sapientia, & recedere à malo, intelligentia.] ac si apertè diceret: Ad temetipsum homo reuertere, cordis tui secreta perscrutare. Si Deum te timere deprehendis, profectò constat quia hac sapientia plenus es. Quam si adhuc cognoscere nō potes quid sit in se, iam cognoscis interim quid sit in te. Quę enim apud se ab angelis metuitur, apud te timor Domini uocatur: quia hanc habere te certum est, si timere te Deum incertum non est. Hinc
Psal. 110 etiam per Psalmistam dicitur: Initium sapientiæ timor Domini: quia tūc penetrare cor inchoat, cùm hoc extremi iudicij pauore perturbat. Ad paruitatem igitur nostram diuinus sermo se attrahit: sicut cùm pater cum paruulo filio loquit, ut ab eo possit intelligi, sponte balbutit. Quia enim naturam sapientiæ penetrare non possumus quid sit in se, ex condescensione Dei audiuimus quid sit in nobis, cùm dicitur: Ecce timor Domini, ipsa est sapientia. Sed quia ille ueraciter uim diuini timoris intelligit, qui se à cunctis prauis operibus custodit, rectè dicitur: Et recedere à malo, intelligentia. Ea igitur quæ sequūtur, quia prophetiæ spiritu plena sunt, ipsa sacræ historię uerba testant, cùm dicitur:

Caput uigesimumnonum beati Iob.

6 ADdidit quoq; Iob assumēs parabolam suam, & dixit: Quis mihi tribuat ut sim iuxta menses pristinos, secundum dies quibus Deus custodiebat me? Quando splendebat lucerna eius super caput meum, & ad lumē eius ambulabā in tenebris. Sicut fui in diebus adolescentiæ meę, quādo secretò Deus erat in tabernaculo meo. Quando erat omnipotēs mecū, & in circuitu meo pueri mei. Quādo lauabam pedes meos butyro, & petra fundebat mihi riuos olei. Quādo procedebam ad portam ciuitatis, & in platea parabant catedram mihi. Videbant me iuuenes, & abscondebantur, & senes assurgentes stabant. Principes cessabant loqui, & digitum superponebant ori suo. Vocem suam cohibebant duces, & lingua eorum gutturi suo adhærebat. Auris audiens beatificabat me, & oculus uidens testimonium reddebat mihi, eo quòd liberassem pauperem uociferantem, & pupillū cui non esset adiutor. Benedictio perituri super me ueniebat, & cor uiduæ cōsolatus sum. Iustitia indutus sum, & uestiui me sicut uestimento & diademate iudicio meo. Oculus fui cæco, & pes claudo. Pater eram pauperum, & causam quam nesciebam, diligentissimè inuestigabam. Conterebam molas iniqui, & de dentibus illius auferebam prædam. Dicebamq;, in nidulo meo moriar: & sicut palma multiplicabo dies. Radix mea aperta est secus aquas, & ros morabitur in messiōe mea. Gloria mea semper innouabitur, & arcus meus in manu mea instaurabitur. Qui me audiebant, expectabant sententiā, & intenti tacebant ad cōsilium meum. Verbis meis addere nihil audebant, & super illos stillabat eloquiū meū. Expectabant me sicut pluuiam, & os suum aperiebant quasi ad imbrem serotinum. Si quando ridebam ad eos, non credebant: & lux uultus mei non cadebat in terram. Si uoluissem ire ad eos, sedebam primus. cumq; sederem quasi rex circumstante exercitu, eram tamen mœrentium consolator.

Caput VII.

D ADdidit quoq; Iob assumens parabolā suā.] Quia enim parabola similitudo nominat, apertè cōstat quòd per exteriorum uerborum formam, mysteria loquitur, qui ad loquendum parabolam assumpsisse memoratur. Cùm etenim sua narrat, quæcunq; sint sanctæ Ecclesiæ uentura denunciat: & per hoc quod ipse patitur, indicat quid illa patiatur. Nonnunquam uerò sic suæ historiæ uerba permiscet, ut nil allegoricum insonet: nonnunquam uerò sic suos dolores loquitur, ac si ex uoce dolentis Ecclesiæ loquatur. In hac uerò ultima sui parte sermonis, ultimum tempus designat Ecclesiæ: quando aduersarios suos, id est carnales quosq; uel hæreticos atq; gentiles, quos nunc studet sapientiæ authoritate cōprimere, effrenata iactantia elatos cogitur irrisa tolerare. Vnde in hoc quoq;

quoq; sermone dicitur: Nunc autem deridentur me iuniores tempore, quorum non dignabar patres ponere cum canibus gregis mei. Et ipsa ordinis ratio exposcit, ut per uerba beati Iob ultima, extremi sanctæ Ecclesiæ designentur dies, quando persecutione crescente, apertas hæreticorum uoces tolerare compellitur, cùm motus cordis sui, quos nunc intra cogitationum sinus contegunt, tunc in uoce manifestati erroris aperiunt. Nunc
Apoc. 20 enim, sicut per Ioannem dicitur, draco in abysso clausus tenetur: quia diabolica malitia in eorum subdolis cordibus occultatur. Sed sicut illic scriptum est: Educetur draco de puteo abyssi: quia quod modò præ timore tegitur, tunc cōtra Ecclesiam publicè de iniquorū cordibus omne serpentinum uirus aperitur. Nunc enim abscondit se sub blandiente lingua sæuiens conscientia, & malitia calliditatis, quasi quadam se tegit abysso simulationis: nunc Dominus, sicut Psalmistæ uoce dici-
Psal. 32 tur: Cōgregat sicut in utre aquas maris. Vter quippe, carnalis est cogitatio. Aquæ ergo maris in utre congregatæ sunt, cùm amaritudo peruersæ mentis non erumpit exterius in uocem prauæ libertatis. Veniet profectò tempus, quando contra hanc peruersi atq; carnales aperta uoce prędicēt, quod nunc occulta cogitatione moliuntur. Veniet tempus, quando catholicam Ecclesiam non solum in iustis uocibus, sed etiam crudelibus plagis premāt. Ab aduersarijs namq; suis duobus modis Ecclesia persecutionem patitur, scilicet aut uerbis, aut gladijs. Sed cùm uerbis persecutionem sustinet, exercet eius sapientia: cùm uero gladijs, exercetur eius patientia. Sed uerborū persecutiones ab hæreticis nunc etiam quotidie toleramus, cùm ipsi hæretici linguis nobis subdolis & falsa humilitate blandiūtur. Persecutiones uerò gladiorum iuxta finem mundi secururæ sunt: ut grana cœlestibus horreis recondenda, tanto uerius à peccatorum paleis exuantur, quanto acrius affliguntur. Tunc electi omnes qui in illa fuerint tribulatione comprehensi, reminiscuntur horum temporum, in quibus nunc Ecclesia fidei pacem tenet, & superba hæreticorum colla comprimit, non potentatu culminis, sed iugo rationis. Reminiscuntur nostri, qui quieta fidei tempora ducimus: qui etsi in bellis coarctamur gentium, non tamen in dictis expugnamur patrum. Beatus ergo Iob sanctæ Ecclesiæ typum tenens, quæ tunc in illis angustijs inuenitur: & tamen nostræ, ut dixi, quietis reminiscitur: sua transacta narrat, & alijs uentura denunciat, dicens:

Tantas tribulationes Ecclesiæ in fine mundi uenturas, per spiritum prophetiæ sanctus Iob præuidit, ut comparatione earum, huius temporis pressuræ desiderari non immeritò uideantur. Cap. VIII.

QVis mihi tribuat, ut sim iuxta menses pristinos?] Multa enim talia sancta Ecclesia doloribus pressa dictura est. Tantis quippe illam futurum est tribulationibus angustari, ut hæc tempora cum magno suspirio desideret, quæ nos cum magno dolore toleramus. Dicat ergo, dicat per uocem beati Iob: Quis mihi tribuat, ut sim iuxta menses pristinos? Quia enim statutus dierum numerus, menses uocātur: quid aliud nomine signat mensium, nisi collectiones animarum? Dies quippe dum colliguntur in mensibus, subtrahuntur: quia & in hoc tempore sancta Ecclesia dum ueritatis luce splendentes animas colligit, in intimis abscondit. Aliquādo etiam mensis pro perfectione ponitur, sicut propheta ait: Erit mensis ex mense: perfectio uidelicet eis in requie, quibus nunc Esai. 66. perfectio fuerit in operatione. Reminiscatur 9
ergo perfectionis pristinæ, reducat ad memoriam quanta prædicatione sua collectis animabus reportabat lucra, & angustata tribulationibus dicat: Quis mihi tribuat, ut sim iuxta menses pristinos? In quibus profectò mensibus qualis fuerit, enumerando subiungit, dicens: Secundum dies quibus Deus custodiebat me, quando splendebat lucerna eius super caput meum, & ad lumen eius ambulabam in tenebris.] Tunc quippe uidet ex se, persecutione cogente, infirmorum multos cadere, quos nunc ut mater intra pacis sinum paruulos fouet, & intra tranquillas fidei cunas continet: quia admixti fortibus, ipsa fidei tranquillitate nutriuntur. Tunc uerò tales multi casuri sunt, & per uiscera charitatis, quicquid in damno paruulorū sustinet, se perpeti animus perfectorum dolet. Infirmorum etenim damna ad corda fortium per cō passionem transeunt. Vnde per Paulum dicitur: 2. Cor. 11
Quis infirmatur, & ego non infirmor? quis scandalizatur, & ego non uror? Tanto enim quisq; perfectus est, quanto perfectè sentit dolores alienos. Vnde sancta Ecclesia infirmis tunc cadentibus angustata, cùm horum reminiscitur temporum, iure dictura est: Secundum dies quibus Deus custodiebat me: quia se tunc in illis æstimat cadere, quæ se nunc in istis respicit custodiri. Bene autem dicitur: Quando splendebat lucerna eius super caput meum, & ad lumen eius ambulabam in tenebris. Lucernæ enim nomine, lumen signatur sacræ Scripturæ, de qua ipse Ecclesiæ pastor dicit: Habe- 2. Pet. 1
mus firmiorem propheticum sermonem, cui bene facitis attendentes, quasi lucernæ lucenti in caligino so loco, donec dies illucescat, & lucifer oriatur in cordibus uestris. Et Psalmista ait: Lucerna Psal. 118
pedibus meis uerbum tuum Domine. Quia autē principale nostrum mens est, appellatione capitis mens uocatur. Vnde per Psalmistam dicitur: Impinguasti in oleo caput meum. ac si apertè dicat: Charitatis pinguedine replesti mentem meam. Nunc ergo lucerna super caput Ecclesiæ splendet: quia sacra eloquia tenebras nostræ mentis irradiant, ut in hoc caliginoso uitæ præsentis loco, dum uerborum Dei lucem percipimus, quæ sunt agenda, uideamus. Nunc ad lumen in tenebris ambulat: quoniam sancta uniuersalis Ecclesia etsi alienæ occulta cogitationis nō penetrat, quia quasi faciē non cognoscit in nocte: tamen ponit gressus boni operis directa lumine supernæ locutionis. Sequitur:

Remini-

Reminiscitur ecclesia fœcunditatis suæ, quam in primo tempore habuit, quamuis circa mundi finem maxima prædicationis uirtute roboretur. Cap. IX.

SICut fui in diebus adolescentiæ meæ, quando secretò Deus erat in tabernaculo meo.] Sicut uniuscuiusq; hominis, sic sanctæ Ecclesiæ ætas describitur. Paruula quippe tunc erat, cùm à natiuitate recens uerbum uitæ prædicare non poterat.
Can. 8 Hinc enim de illa dicitur: Soror nostra paruula est, & ubera non habet: quia nimirum sancta Ecclesia prius quàm proficeret per incrementa uirtutis, infirmis quibusq; auditoribus præbere non potuit ubera prædicationis. Adulta uerò Ecclesia dicitur, quando Dei uerbo copulata, sancto repleta spiritu, per prædicationis ministerium in filiorum conceptione fœcundatur, quos exhortando parturit, cõuertendo parit. De hac eius ætate Do
Can. 1 mino dicitur: Adolescentulæ dilexerunt te. Vniuersæ quippe Ecclesiæ, quæ unam catholicam faciunt, adolescentulæ uocantur: non iam uetustæ per culpam, sed nouellæ per gratiam: nõ senio steriles, sed ætate mentis ad spiritalem congruæ fœcunditatem. Tunc ergo cùm in diebus illis Ecclesia quasi quodam senio debilitata, per prædicationem párere filios non ualet: reminiscitur fœcundi tatis antiquæ, dicens: Sicut fui in diebus adolescẽtiæ meæ. Quamuis post eosdem dies quibus deprimitur, iam tamen circa ipsum finem temporũ, grandi prædicationis uirtute roboretur. Nam susceptis ad plenum gentibus, omnem Israelitíeum populum, qui tunc inuentus fuerit, in fidei signũ
Rom. 11 trahit. Scriptum quippe est: Donec plenitudo gẽtium introiret, & sic omnis Israel saluus fieret. Sed ante illa tempora erunt dies, in quibus ab aduersarijs paululum uidebitur oppressa, cùm & horum dierum reminiscitur, dicens: Sicut fui in diebus adolescentiæ meæ, quando secretò Deus erat in ta
10 bernaculo meo. Quid hoc loco tabernaculũ, nisi habitationem mentis accipimus? Quia per omne quod cogitando agimus, in consilio nostri cordis habitamus. Quisquis autem mandata Dei tacitus cogitat, secretò illi Deus in tabernaculo est. Habitationem etenim cordis sui ante Dei esse
Psal. 18 oculos uiderat, qui dicebat: Et meditatio cordis mei in conspectu tuo semper. Exteriora namq; opera patent oculis hominum: longè uerò incomparabiliter interiores ac subtilissimę cogitationes
Heb. 4 nostræ patent oculis Dei. Omnia enim, sicut scriptum est, nuda & aperta sunt oculis eius. Et sæpe in exteriori opere ante oculos hominum inordinati apparere metuimus: & in interiori cogitatione illius respectum non metuimus, quem uidentem omnia non uidemus. Multo enim magis intrinsecus Deo, quàm extrinsecus hominibus conspicabiles sumus. Vnde & sancti omnes foris se intusq; circumspiciunt, & uel reprehendendos se exterius, uel iniquos se interius uideri inuisibiliter timent. Hinc est quòd animalia quæ per prophetã
Ezech. 10 uidentur, in circuitu & intus plena oculis esse memorantur. Quisquis enim exteriora sua honestè disponit, sed interiora negligit, in circuitu oculos

A habet, sed intus non habet. Sancti uerò omnes quia & exteriora sua circumspiciunt, ubi bona de se exempla fratribus præbeant, & interiora sua uigilanter attendunt, quia sese irreprobabiles interni iudicis obtutibus parant, & in circuitu oculos & intus habere perhibentur: magisq; se quo Deo placeant, in sua interna componunt, sicut per Psal
mistam quoq; de sancta Ecclesia dicitur: Omnis Psal. 44
gloria eius filiæ regis ab intus. Sed quia exteriora sua etiam irreprehensibilia custodit, iure de ea subdidit: In fimbrijs aureis circumamicta uarietatibus: ut & pulchra sibi intus sit, & alijs foris, & se prouehens per internam gloriam, & alios erudiẽs per exteriora operum exempla. Beatus igitur Iob dicat ex se, dicat ex persona uniuersalis Ecclesiæ:
B Quando secretò Deus erat in tabernaculo meo. Vt enim demonstret quantum intus profecerit, secretò Deum fuisse in suo tabernaculo perhibet. Vt etiam ostendat rectitudinis opera quantũ extrinsecus custodiuit, adiungit: Quando erat omnipotens mecum, & in circuitu meo pueri mei. Omnes enim qui diuina præcepta metuunt, Dei tabernacula fiunt. Vnde, ut suprà iam diximus, per semetipsam ueritas dicit de eo qui illius mandata custodit: Ego & pater meus ueniemus, & Ioan. 14
mansionem apud eum faciemus. Quo contrà peruersi quiq; dum interna non appetunt, in suis se cogitationibus foràs fundunt. Vnde eis per prophetam dicitur: Redite præuaricatores ad cor. & Esa. 46
rursum: Væ qui cogitatis inutile. In actionibus
C quippe suis uerentur homines, quos corporaliter uident: & Deum sibi præsentem non æstimant esse, quem non uident. Quo contrà in laude iusti dicitur, dum Ægypti regem contemneret, & Dei mandatis obediret: Quia inuisibilem tanquam uidens sustinuit. Peruersum quippe terræ principem quasi non uidit, quem ab oculis sui cordis abiecit. Regem uerò inuisibilem tanquam uidens sustinuit: quia ab eius timoris intuitu, mentis oculos non deflexit. Sancta itaq; Ecclesia in magnis tunc tribulationibus deprehensa, cùm multos à Deo conspicit praua cogitatione discedere, uidet profectò mentis eorum habitaculum discedẽte Deo uacuum remanere, & iure deplorans, dicit: Quan
do secretò Deus erat in habitaculo meo. Qui- 11
D bus uerbis non immeritò etiam simulatio religionis plangitur: quia nonnulli etiam nunc Christiani esse non appetunt, sed uideri. His uidelicet Deus in publico est, non in secreto. Sed sancta Ecclesia Deum in secreto habere desiderat: quia illos uerè fideles respicit, quos ad fidei uitam corde pleno permanere cognoscit. Quæ iuxta exteriorem quoque uigoris sui rectitudinem dicit: Quando erat omnipotens mecum, & in circuitu meo pueri mei.] Pueri scilicet uocantur, qui cœlestibus mandatis inseruiunt. Vnde per prophetã Dominus dicit: Ecce ego & pue Esa. 8
ri mei, quos mihi dedit Deus. Et rursus in Euange Ioan. 21
lio: Pueri, nunquid pulmentarium habetis? Nunc ergo in circuitu eius sunt pueri: quia in cunctis fere gentibus reperiuntur, qui cœlestia mandata custodiunt,

A stodiunt, & spiritalis disciplinæ regulis obsequuntur. Qui profectò tunc ad obsequium pueri deerunt, quando praui qui reperti fuerint, spiritalia eius mandata contemnunt. Sequitur:

Quòd tunc Ecclesia pedes prædicatorũ butyro lauabat, cùm beatorũ operum pinguedine & obedientiæ adipe collectũ de gloria prædicationis pulueren eis detergebat. Cap. X.

QVando lauabã pedes meos butyro.] Quia Christum & Ecclesiam unam esse personam crebrò iam diximus, illum uidelicet huius corporis caput, hanc aũt illius capitis corpus: aliter hæc uerba iuxta uocem capitis accipi, atq; aliter iuxta uocem corporis debent. Quos ergo pedes Domini, nisi sanctos prædicatores accipimus? De quibus dicit: Et ambulabo in eis. Butyro ergo pedes B
lauantur: quia prædicatores sancti bonorum operum pinguedine replẽtur. Etenim, ut suprà iam diximus, uix ipsa prædicatio sine aliquo trãsitur admisso. Nam quilibet prædicãs, aut ad quantulamcunq; indignationem trahitur, si contemnitur: aut ad quantulamcunq; gloriam, si ab audientibus uenerat. Vnde & Apostolis pedes loti sunt, ut à quãlibet paruo contagio in ipsa prædicatione contracto, quasi à quodam itinere collecto puluere mũ
Luc. 3 darent. Et beatus Iacobus dicit: Nolite plures magistri fieri fratres mei. Et paulo pòst: In multis eẽ offendimus omnes. Pedes ergo lauantur butyro: quia pinguedine boni operis infunditur atq; mundat collectus puluis de gloria prædicationis. Vel
C certè butyro pedes lauantur, dum sanctis prædicatoribus debita ab audientibus stipendia conferuntur, & quos fatigat iniunctus prædicationis labor, exhibita à discipulis pinguedo boni operis fouet: non quòd ideo prædicent ut alantur, sed ideo alantur ut prædicent: id est ut prædicare subsistant, nõ ut in intentionem sumendi uictus transeat actio prædicationis, sed ad utilitatem prædicationis deseruiant ministeria sustentationis. Vnde à bonis prædicatoribus non causa uictus prædicatio impenditur, sed causa prædicationis accipitur uictus. Et quoties prædicantibus necessaria ab audientibus conferuntur, non solent de rerum munere, sed conferentium gaudere mercede. Vnde per Paulũ
Phil. 4 dicitur: Non quæro datum, sed requiro fructum.
D Datũ quippe est res ipsa quæ impenditur: fructus uerò dati est, si benigna mẽte futuræ mercedis studio aliquid impendatur. Ergo datum in re accipimus, fructum in corde. Et quia discipulorum suorum Apostolus mercede potius quàm munere pascebatur, nequaquã datum, sed fructum se quærere fatetur. Vnde & subdidit protinus dicens: Ha-
Ibidem beo autem omnia, & abundo. Butyro ergo lauantur pedes, cùm prædicatores sancti, ut diximus, ipsa prædicatione fatigati, auditorum suorum bonis operibus fouentur. Fessos namq; pedes butyro unxerat ille qui audiebat: Viscera sanctorũ requieuerũt per te, frater. Hoc butyro unctus fuerat
2. Tim. 1 pes qui in catena tenebatur, dicens: Det misericordiam Dominus Onesiphori domui: quia sæpe me refrigerauit, & catenam meam non erubuit. Si ergo ex uoce capitis hæc uerba pẽsamus, rectè pedes, sicut dictũ est, prædicatores accipimus. Si 12
autẽ sentire ista ex uoce solius corporis debemus, nimirum pedes Ecclesiæ sunt inferiorum operum ministri: qui dum ad usus necessarios ea quæ sunt exterius exercent, per extremum ministerium uelut pedes terræ inhærent. Sed debent hi qui præsunt, qui doctrinę studio inuigilãt, solerti cura occupatorum corda requirere, eisq; eam quã ipsi uacando percipiunt, crebræ admonitionis uoce, infusionem pinguedinis ministrare. Nam quia in uno corpore inuicem prose membra sollicita sunt, sicut illorum ministerijs nostra extrema fulciũtur: ita necesse est ut nostris studijs illorũ interiora repleantur. Quando igitur sancti doctores quibusdam ad externa ministeria deditis, unctionẽ Dominicæ incarnationis prædicant, butyro eloquij pedes lauant. Solent etiã pedes ipsa itineris asperitate lacerari. Vnde & omnino difficile est in terrenis actionibus huius uitæ iter agere, & nulla exlabore itineris uulnera sustinere. Cùm ergo uigilantes præpositi auditores suos curis exterioribus intentos ad cor reuocant, ut quę inter ipsa licita opera admiserint mala cognoscant, & quæ cognouerint, defleant, pedes butyro lauãt: quia eorum uulneribus pœnitentiæ unguenta subministrant. Reminiscatur igitur tunc Ecclesia uehementer afflicta, quomodo pacis suæ tempore per exhortationis uerbum membra in se etiam extrema mundabat, & dicat: Quando lauabam pedes meos butyro. Quod de beato Iob admirabiliter libet intueri, qui inter tot curas rerum, inter tot affectus pignorum, inter tot studia sacrificiorum, subiectis suis quamlibet extremis, bona sequentis uitæ prędicabat: ut eos de cœlestibus imbueret, qui sibi ad terrena opera deseruirent. Quid ad hæc nos episcopi dicimus, qui cõmissis nobis uerbum uitæ impendere non curamus, quando coniugatũ uirum prohibere non ualuit à butyro prædicationis, uel secularis habitus, uel magnæ occupatio facultatis.

Quòd petra riuos olei fundebat, cùm corda discipulorũ Spiritus sancti unctione Christus impleuit. Cap. XI.

SEd seruata ueritate historiæ, ad sanctæ Ecclesiæ iam uerba redeamus, quæ per beatum Iob, id est per os membri sui loquitur, quanta sint quæ tempore extremo patietur, cùm transactorũ suorum reminiscitur, ut per eam uidelicet uerbi pinguedine operantium uita lauaretur. Quæ ipsam quoq; prędicatorum suorum uigilantiam plenius exequens, subdit: Et petra fundebat mihi riuos olei.] Quia petræ nomine Christus accipitur, præ
dicator egregius fatetur, dicens: Petra autem erat 1. Cor. 10
Christus. Quæ uidelicet petra nunc ad usum sanctæ Ecclesiæ olei riuos fundit: quia in ea loquens Dominus prædicamenta unctionis intimæ emanat. De hac petra olei riuus exijt, liber Matthæi, liber Marci, liber Lucæ, & liber Ioannis. In diuersis huius mũdi partib, quot prædicamenta ędidit, tot petra hęc per ora Apostolorũ omniũ olei riuos fudit. toties adhuc de petra hac olei riuus funditur, quoties

quoties à sancto Spiritu ungendis mentibus audi A
torum, ea quæ in libris ueteribus de Christo dicta
sunt, explanantur. Et riui uocantur olei: quia de-
currunt & ungunt. In quibus quisquis tingitur,
13 quisquis ungitur, interius impinguatur. De
Psal. 62 qua nimirum pinguedine Psalmista ait: Sicut adi-
pe & pinguedine repleatur anima mea. Potest no
mine olei, ipsa sancti Spiritus unctio designari, de
Esa. 10 qua per prophetam dicitur: Computrescit iugum
à facie olei. Iugum quippe à facie olei computre-
scit: quia dum sancti Spiritus gratia ungimur, à ca
ptiuitatis nostræ seruitute liberamur: dumq; ma-
ligni spiritus dominatio superba repellitur, iugũ
conteritur, quo libertatis nostræ colla premeban-
Esa. 5 tur. De hoc rursus oleo scriptum est: Vinea facta
est dilecto meo in cornu filio olei. Filius quippe B
olei, fidelis populus dicitur, qui ad fidem Dei in-
terna sancti Spiritus unctione generatur. Multis
ergo tunc sancta Ecclesia tribulationibus depres-
sa, dona spiritus, & mira quæ nunc habet prædica
menta, ad memoriam reuocet, & suum silentium
deploret, dicens: Petra fundebat mihi riuos olei.
Quibus uerbis congruè subijcit: Quando pro-
cedebam ad portam ciuitatis, & in platea parabãt
mihi cathedram. Videbant me iuuenes, & absco-
debantur: & senes assurgentes stabant. Principes
cessabant loqui, & digitũ superponebant ori suo.
Vocẽ suam cohibebant duces, & lingua eorũ gut
turi suo adhærebat.] Mos ueterum fuit, ut senio-
res in porta consisterent, & causas introeuntium
iudicarẽt, quatenus tanto esset pacificus urbis po C
pulus, quanto ad hanc discordes ingredi non lice
ret. Sed nos sacram historiam uenerantes, hæc e-
gisse beatum Iob pro cultu iustitiæ certum tene-
mus, atq; ad indaganda allegoriæ mysteria duci-
mur. Quid ergo per ciuitatis portam, nisi bona
quæq; actio designatur, per quam anima ad con-
uentum regni cœlestis ingreditur? Vnde & pro-
Psal. 9 pheta ait: Qui exaltas me de portis mortis, ut an-
nunciem omnes laudationes tuas in portis filiæ
Sion. Portæ quippe mortis, sunt actiones prauæ,
quæ ad interitum trahunt. Quia autem Sion spe-
culatio dicitur, portas Sion, actiones bonas acci-
pimus, per quas supernam patriam ingredimur,
ut regis nostri gloriam contemplemur. Quid ue-
rò per cathedram, nisi magisterij authoritas desi-
gnatur? Græca autem lingua platea pro latitudi-
ne dicitur. Nunc ergo sancta Ecclesia ad ciuitatis
portam procedit: quia ut aditũ cœlestis regni per
cipiat, in sanctis se actionibus exerit. Cui in platea
paratur cathedra: quia in magnæ authoritatis lati-
tudine sui magisterij exhibet libertatem. Quæ e-
nim recta quæ sentit, publica uoce prædicat, qua-
si in platea super cathedrã sedet, cùm nullum de
sua prædicatione metuit, nullius pressa terrori-
bus, se sub silentio abscondit. An non in publico
ad docendum præsidet, quam simul & sentiendi
ueritas, & docẽdi potestas fulcit? Sed cùm ad por
tam procederet, & in platea super cathedram se-
deret, quid à leuibus, quidue à grauibus ageretur
adiungit, dicẽs: Videbant me iuuenes, & absccon-
debantur: & senes assurgentes stabant. Si historiæ
intendimus, quæ dixit credimus: si allegoriæ, quæ
prædixit uidemus. Iuuenes namq; dici solent qui
nulla consilij grauitate fulciuntur. Senes uerò nõ
eos Scriptura sacra uocare cõsueuit, qui sola quan
titate temporum, sed morũ grandæuitate maturi
sunt. Vnde per quendam sapientem dicitur: Sene Sap. 4
ctus enim uenerabilis est, non diuturna, neq; nu-
mero annorum computata. Cani autem sunt sen-
sus hominis, & ætas senectutis uita immaculata.
Vnde rectè quoq; Dominus ad Moysen dicit: Cõ
grega mihi septuaginta uiros de senioribus Israel,
quos tu nosti quòd senes populi sunt. In quibus
quid aliud quam senectus cordis requiritur, cùm
tales iubentur eligi, qui senes esse sciunt? Si enim
B senectus in eis corporis quæreretur, à tantis sciri
poterãt à quantis uideri. Dum uerò dicitur: Quos
tu nosti quòd senes populi sunt, profecto liquet,
quia senectus mentis, non corporis eligenda nun
ciatur. Sanctam ergo Ecclesiam uident nunc 14
iuuenes & absconduntur, senes uerò ei assurgen-
tes assistunt: quia uigorem eius atq; rectitudinem
immaturi formidant, grandæui glorificant. Leues
quippe sunt qui fugiunt, graues uerò atq; perfecti
hanc uitæ suæ meritis assurgendo uenerantur. Di
sciplinam quippe illius perfecti diligunt, imperfe
cti reprehendunt. Vident ergo hanc iuuenes, &
absconduntur: quia deprehendi in suis occultis
actibus metuunt. Senes uerò assurgentes stant:
quia perfecti quiq; ex humilitate indicant, quan-
C tum in bona operatione profecerunt. Sed quia
hæc de suis loquitur, narret quoq; qualiter ab ex-
teris timeatur. Principes cessabant loqui, & di-
gitum superponebant ori suo. Vocem suam cohi
bebant duces, & lingua eorum gutturi suo adhæ-
rebat.] Qui hoc loco alij duces intelligi uel prin-
cipes possunt, nisi hæreticæ prauitatis authores?
De quibus per Psalmistam dicitur: Effusa est con- Psal. 106
tentio super principes eorum, & seduxerunt eos
in inuio, & non in uia. Ipsi etenim dum dispensa-
tionem Dei peruersè interpretari non metuunt,
profectò plebes subditas non in eam uiam quæ
Christus est, sed in inuium trahunt. Super quos
rectè quoq; effusa contentio dicitur: quia suis si-
bi uicissim allegationibus contradicunt. Arius
D quippe tres personas in diuinitate suscipiens, tres
etiam deos credidit. Quem contra Sabellius unũ
Deum suscipiens, unam credidit esse personam. In
ter quos sancta Ecclesia rectum prædicatiõis suæ
tramitem indeclinabiliter tenẽs, & unum Deum
prædicans, tres personas contra Sabellium asse-
rit, & tres personas asserẽs, unũ Deũ cõtra Arium
confitetur. Quia aũt in sacro eloquio Manicheus
uirginitatem laudari comperit, coniugia damna-
uit. At contrà Iouinianus quia concedi coniugia
cognouit, uirginitatis munditiam despexit. Vn-
de fit ut semper hæreticis peruersa intelligentia
confusis, uicissim sibi eorum nequitia & in culpa
concordet, & in sentẽtia discrepet. At contrà san-
cta Ecclesia per medias utrarumq; partium lites,
ordinata pace graditur, & sic scit superiora bona
suscipere,

suscipere, ut nouerit etiam inferioria uenerari, qua A
tenus nec summa æquet infimis, nec rursum ima
despiciat, cùm summa uenerator. Nunc ergo hæ-
reticarum plebium principes, authoritatem san-
ctæ Ecclesiæ perpendentes cessant loqui, & quasi
ori suo digitum superponunt, dum falsis querelis
non ratione uocis se reprimi, sed uirtutis manu si-
gnificant. Vocem suam duces cohibent: quia ni-
mirum hi qui post se errantes populos trahere co-
nantur, ne loqui peruersa nunc audeant, & autho-
ritatis frenantur põdere, & uirtute rationis. Quo-
rum lingua suo gutturi adhæret: quia etsi peruer-
sa loqui libera uoce non audeant, intus tamen à-
pud se contegũt cuncta, quæ contra ueram fidem
proponere falsa moliuntur. Horum ergo tempo-
rum, sequenti tribulatione deprehensa, remini-
scens Ecclesia deplorat, dicens: Quando procede
B
bam ad portam ciuitatis, & in platea parabant ca-
tedram mihi. Videbant me iuuenes, & absconde-
bantur: & senes assurgentes stabant. Principes ces-
sabant loqui, & digitum superponebant ori suo.
Vocem suam duces cohibebant, & lingua eorum
gutturi suo adhærebat. ac si apertè dicat: Cùm
prædicare mihi uoce publica licuit, omnis qui
meæ ueritati nõ fuit subiectus, expauit. Illo nam-
que tempore cùm sancta Ecclesia ex aduersitate
premitur, prauis quibusq; prædicatoribus licentia
15 locutionis datur. Quod longè ante Hieremias
intuens ait: Sed & lamiæ nudauerunt mammam,
lactauerunt catulos suos. Quid namq; lamias nisi
hæreticos appellat, humanam quidem faciem, sed
C beluina per impietatem corda gestantes? qui tũc
mammam nudant, cùm errorem suum libere præ-
dicant. Tunc catulos lactant: quia malè sequaces
parulorum animas dum peruersa insinuant, ad
impietatem nutriendo confirmant. Sequitur:

Quòd rectoribus Ecclesiæ summopere attendendũ est, quòd in disciplinæ rigore mansueti sint. Cap. XII.

AVris audiens beatificabat me, & oculus uidẽs testimoniũ reddebat mihi.] Dum beatificari se ab audientibus, sibiq; testimoniũ reddi à uidentibus fatetur, beatus Iob qualis in sermone, qualis in opere fuerit, ostenditur. Neq; enim aut in opere iam perfectus est, cui adhuc linguæ prauitas contradicit: aut in sermone laudabilis, qui D
hoc quod loquitur, opere non ostendit. Vt igitur beatus Iob amicorũ suorum increpationibus exa ctus, utraq; se habuisse perhibeat, sese & audientibus & uidentibus uenerationi fuisse manifestat. Quod si ad uocem sanctæ Ecclesiæ referamus, ille eius uerba beatificat, qui ea quæ audierit, opere cõsummat. Ille enim testimoniũ reddit, qui exemplis uitæ illius bene uiuendo respondet. Sanctam etenim Ecclesiam ille ueraciter uidet, cuius testatur uita quia uidet. Ad hoc namq; bonorum intra eam rectitudo cernitur, ut quiq; hanc uiderint, à suis prauitatibus corrigantur. Necdũ ergo intra san ctam Ecclesiam uidet bonos, qui non est emenda tus à malis. Sed unde ei testimoniũ reddatur, ostẽ ditur cùm subiungit: Eo quòd liberassem pau-
perem uociferantem, & pupillum cui nõ erat ad- A
iutor. Benedictio perituri super me ueniebat, & cor uiduæ consolatus sum.] Magnæ misericordiæ ista sunt opera, liberare uociferantem pauperem, pupillo adiutorium ministrare, perituri eripere, cor uiduæ consolari. Superius enim dictum est quid exhibuit per doctrinã. Ait namq; Auris au- diẽs beatificabat me. Nunc autem narrat quæ per misericordiam impendit, dicẽs: Eo quòd liberas- sem pauperem uociferantem, & pupillum cui nõ erat adiutor. Vox quippe cum opere sibi necessa- riò concordat. Hæc beatus Iob & exhibuit subdi- tis, & tamen per sanctam Ecclesiam exhibenda si gnauit. Quæ utrumq; nunc incessabiliter exercet, ut uidelicet filios suos & loquendo pascat, & de- B fendendo protegat, quatenus & per uerba bonos satiet, & per patrocinia tueatur à malis. Bene au- tem scriptum est: Germinet terra herbam uirentẽ Gen. 1
& facientem semen, & lignum fructiferum faciẽs fructum iuxta genus suum. Quod sic est ueraci- ter factum, ut significaret faciendum. Per terram quippe figuratur Ecclesia, quæ & uerbi nos pabu lo reficit, & patrocinij umbraculo custodit, quæ & loquendo pascit, & opitulando protegit: ut nõ solum herbam refectionis proferat, sed & in fru- ctu operis, arborem protectionis. Perpenden- 16
dum quoq; uideo his qui plebium gubernationi- bus præsunt, quod superius dicens: Videbant me iuuenes, & absconde bantur: nunc astruit: Cor ui- duæ cõsolatus sum. Quanta disciplina regiminis, C
ut ante eum iuuenes abscondantur: quanta man- suetudo pietatis, ut per eum uiduarum corda con solentur. Sunt namq; nonnulli ita districti, ut om- nem etiam mansuetudinem benignitatis amittãt: & sunt nonnulli ita mansueti, ut perdant districti iura regiminis. Vnde cunctis rectoribus utraque summopere sunt tenenda, ut nec in disciplinæ ui- gore benignitatem mansuetudinis, nec rursum in mansuetudine districtionem deserant disciplinæ, quatenus nec à cõpassione pietatis obdurescant, cùm contumaces corrigunt, nec disciplinæ uigo- rem molliant, cùm infirmorum animos consolan tur. Regat ergo disciplinę uigor mansuetudinem, & mansuetudo ornet uigorem, & sic alterũ com- mendetur ex altero, ut nec uigor sit rigidus, nec D
mansuetudo dissoluta. Hæc autem quæ suprà di-ximus pietatis opera, sancta Ecclesia & corpora- liter exhibet, & spiritaliter exhibere non cessat. nam pauperem uociferantẽ liberat, cùm peccato ri ueniam deprecãti, eas quas commiserat culpas relaxat. De talibus quippe pauperibus dicit: Bea Matth. 5
ti pauperes spiritu: quoniam ipsorum est regnum cœlorum. Et talium pauperum clamor est, Psalmi stæ uoce dicentium: Citò nos anticipet misericor Psal. 78
dia tua: quia pauperes facti sumus nimis. Pupillũ uerò cui non est adiutor liberat, dum unusquisq; mortuo antiquo patre diabolo, ad sanctæ Eccle- siæ sinum currẽs, in ea exhortationis adiutorium inuenit, qui iam desideria mundi persequentis fu- git. Potest pupilli nomine, fidelis quisq; etiã pro- pter mortẽ boni patris intelligi, cuius ad tempus
E uisione

uisione destitutus est, quamuis solatio destitutus
non est. Benedictio etiam perituri super eã uenit,
cùm peccatoris interitũ præuenit, & cùm sanctis
exhortationibus à culpę fouea reducit. Vnde scri
Iac.5 ptum est: Qui conuerti fecerit peccatorẽ ab erro-
re uię suæ, saluabit animam eius à morte, & operit
multitudinẽ peccatorum. Si enim magnæ merce-
dis est à morte eripere carnẽ quandoq; morituram:
quanti est meriti à morte animam liberare, in cœ-
lesti patria sine fine uicturam? Cor aũt uiduæ con
solatur, dum fideli cuiq; animę qui æternas Domi
ni retributiones narrat, quasi uiri sui bona ad me-
moriã reuocat. Cui quia spiritaliter anima iuncta
est, eo mortuo uidua dicitur, sed sanctæ Ecclesiæ
uocibus ex eius resurrectione refouet. Magnam
ergo consolationẽ cor uiduæ suscipit, quãdo fide-
lis anima in uerbis Ecclesiæ de aduentu illius ali-
quid cui spiritaliter est cõiuncta, cognoscit. Se-
quitur: Iustitia indutus sum, & uestiui me sicut
uestimento.] Vestimento utiq; cùm uestimur, ex
omni parte circundamur. Ille ergo iustitia sicut ue
stimento uestitur, qui se undiq; bono opere prote
git, & nullam partẽ actionis suæ peccato nudam
relinquit. nam qui in alijs actionibus iustus est, in
alijs iniustus: quasi hoc latus cooperuit, illud nu-
dauit: nec iam bona sunt opera quæ subortis alijs
prauis operibus inquinantur. Hinc enim per Salo
Eccl.9 monem dicitur: Qui in uno offenderit, multa bo-
Iac.2 na perdet. Hinc Iacobus dicit: Quicunq; totam le
gem seruauerit, offendat aũt in uno, factus est om
nium reus. Quam uidelicet sententiam suam ipse
diligenter exposuit, cùm subiunxit: Qui enim di-
xit, Nõ mœchaberis, dixit &, Nõ occides. Quod
si non mœchaberis, occidas autem, factus es trãs-
17 gressor legis. Cordis ergo oculis circumquaq;
porrectis, undiq; nobis adhibenda custodia est.
Prou.4 Vnde rectè quoq; per Salomonem dicitur: Om-
ni custodia serua cor tuum, quia ex ipso uita proce
dit. Dicturus enim custodia, præmisit omni: ut ui-
delicet unusquisq; hinc inde diligenter inspiciat,
& quàm diu in hac uita est, contra spiritales inimi
cos in acie se positũ sciat, nec mercedẽ quam per
has actiones colligit, per alias amittat, ne hinc ho
sti fores obstruat, & aliunde aditũ pandat. Si qua
etenim ciuitas cõtra insidiantes inimicos magno
ualletur aggere, fortibus cingatur muris, ex omni
parte insomni muniatur custodia: unum uerò in
ea foramẽ tantũmodo immunitum per negligen-
tiam relinquatur, inde proculdubio hostis ingre-
ditur, qui undiq; exclusus uidebat̃. Phariseus nãq;
ille qui in templum oraturus ascendit, ciuitatem
mẽtis suæ quãta munitione uallauerit, audiamus:
Luc.18 Ieiuno, inquit, bis in sabbato, decimas do omniũ
quæ possideo. Qui præmisit: Gratias ago tibi, ma
gna certè munimina adhibuit. Sed uideamus ubi
insidiãti hosti immunitum foramẽ reliquit: Quia
non sum sicut publicanus iste. Ecce ciuitatem cor
dis sui insidiantibus hostibus per elationem ape-
ruit, quã frustra per ieiuniũ & eleemosynas clau-
sit. Incassum munita sunt cætera, cùm locus unus
de quo hosti patet aditus, munitus nõ est. Gratias
A rectè egit, sed peruersè se super publicanum extu-
lit. Ciuitatẽ cordis sui extollendo prodidit, quam
abstinendo & largiẽdo seruauit. Victa est per ab-
stinentiam gula, destructa uentris ingluuies, supe
rata est largitate tenacia, auaritia depressa. quibus
hoc laboribus actum credimus? Sed ô quot labo-
res uno uitio percussi ceciderunt, quanta bona u-
nius culpæ gladio sunt perempta? Vnde magno-
pere oportet & bona semper agere, & ab ipsis nos
bonis operibus cautè in cogitatione custodire: ne
si mentem eleuant, bona non sint, quæ non autho
ri militant, sed elationi.

Quòd qui uitia superant, cùm de uictoria sua superbiunt, in ipso hoste super se ruente intereunt. Cap. XIII.

B DE qua re non inordinatè agimus, si ex libris
licet non canonicis, sed tamẽ ad ædificatio-
nem Ecclesiæ æditis, testimonium proferamus.
Eleazar namq; in prælio elephantem feriens stra- 1.Mac.6
uit, sed sub ipso quem extinxit occubuit. Quos er
go iste significat quem sua uictoria oppressit, nisi
eos qui uitia superant, sed sub ipsa quæ subijciũt
superbiendo succumbunt? Quasi enim sub hoste
quem prosternit morit̃, qui de culpa quam supe-
rat eleuatur. Pensandũ ergo magnopere est: quia
bona prodesse nequeunt, si mala quæ subrepunt
non cauent̃. Perit omne quod agit̃, si nõ sollicitè
in humilitate custodit̃. Vnde bene quoq; de ipso
primo parẽte dicit̃: Posuit eum Dominus in para Gen.2
diso uoluptatis, ut operaret̃ & custodiret. Operat̃
C quippe qui agit bonũ quod præcipit̃, sed quod o-
peratus fuerit, nõ custodit, cui hoc subrepit quod
prohibet̃. Beatus igit̃ Iob quia ex omni parte bo-
no se opere texerat, dicat: Iustitia indutus sum, &
uestiui me sicut uestimẽto, ubi protinus subdidit:
Et diademate iudicio meo.] Iustorũ iudicia re- 18
ctè diademati comparant̃: quia per magni operis
gloriã ad retributionis ducũt coronã. Quæ nimi-
rum iudicia secum quotidie introrsus agunt: quid
Deo, quid proximo debeant, solerter aspiciũt, atq;
ad agenda bona se uehemẽter accendũt, & de per
petratis malis districtè redarguunt. Vnde bene
quoq; per Salomonẽ dicit̃: Cogitationes iustorũ Prou.12
iudicia. Iusti quippe ab omni strepitu seculari ad
corda sua redeũt, ibiq; ascendunt tribunal mentis,
D atq; ante oculos se & proximũ statuunt, deducunt
ad mediũ regulam testamẽti, qua dicit̃: Quæ uul- Matth.7
tis ut faciant uobis homines, & uos eadem facite
illis. Transferunt in se personã proximi, & sollici-
tè attendunt, quid sibi si ita essent, fieri uel nõ fieri
iustè uoluissent: sicq; districto iure atque iudicio
causam suã & proximi iuxta tabulas diuinæ legis
in foro cordis examinant. Bene ergo dicit̃: Cogi-
tationes iustorum iudicia: quia ipse eorũ intimus
motus cordis quasi quædã libra est iudiciariæ po-
testatis. Quibus peractis, quia retributionem infe
rius nõ requirunt, rectè eorum iudicia diademati
comparantur. Diadema quippe in superiore par-
te corporis ponitur. Iustorum ergo iudicium dia-
dema dicitur: quia per hoc non in terrenis & infi-
mis, sed sursum remunerari concupiscũt. Sequit̃:
Quòd

Quòd in proferenda sententia nihil perperam agendum sit, ne quælibet temerè dicta indiscussa & imperita reddamus. Caput XIIII.

OCulus fui cæco, & pes claudo. Pater erã pau
perum, & caussam quam nesciebam, diligen
tissimè inuestigabam.] Inter hæc lectoris animus
forsitan quærat, cur beatus Iob suas tam subtiliter
uirtutes enumeret. Sanctorũ quippe uirorum est,
bona quæ fecerint occultare, ne contingat eos la-
psum elationis incurrere. Vnde per semetipsam
Matth.6 ueritas dicit: Attendite ne iustitiam uestram faciã
tis coram hominibus, ut uideamini ab eis. Hinc
est etiam quòd duos cæcos iuxta uiam sedentes
Matth.9 illuminans præcepit dicens: Videte ne quis sciat.
De quibus ilicò scriptum est: Abeuntes diffama-
uerunt eum per totam terram illam. Sed quæren-
dum nobis est, quid sit hoc quòd ipse omnipotẽs,
cui hoc est uelle quod posse, & taceri uirtutes suas
uoluit, & tamẽ ab his qui illuminati sunt, quasi in-
uitus indicatur: nisi quòd seruis suis se sequẽtibus
exemplum dedit, ut ipsi quidem uirtutes suas oc-
cultare desiderent, & tamen ut alij eorum exẽplo
proficiant, prodantur inuiti, & facta quidem sua
occultando seipsos custodiant: sed dum prodũtur
inuiti, bona ad proximos suos exempla transmit-
tant. Occultentur ergo studio, necessitate publi-
centur: & eorum occultatio sit custodia propria,
eorũq; publicatio sit utilitas aliena. Rursum quia
Matth.5 scriptum est: Neq; accendunt lucernam, & ponũt
eam sub modio, sed super candelabrum, ut luceat
omnibus qui in domo sunt. Sic luceat lux uestra
coram hominibus, ut uideant opera uestra bona,
& glorificent patrem uestrum qui in cœlis est. Ali
quando sancti uiri & coram hominibus compel-
luntur bona facere, aut eadem hominibus sua fa-
cta narrare, sed ad eum finem omnia referentes, ut
non ipsi eisdem operibus, sed pater eorum qui in
cœlis est, debeat glorificari. Dum enim sancta prę
dicant, ipsa prædicatio eorum fortasse despicitur,
quorum uita nescitur. Compelluntur ergo uitam
suam dicere, ut auditorum suorum ualeant uitam
mutare. Et facta sua referunt, ut uenerationi sint:
uenerari appetunt, ut reuerenter audiantur. Scri-
Ezech.1 ptum quippe est: Cùm eleuarẽtur animalia de ter-
ra, eleuabant̃ pariter & rotæ: quia uidelicet cũ au-
ditorum mentes prædicantium uitam suspiciunt,
necessariò utiq; etiam uim prædicationis admirã-
19 tur. Hinc est ergo quòd prædicatores boni &
honorem propter elationem fugiant, & honorari
tamen propter imitationem uelint. Sic nimirum
Paulus apostolus discipulis loquẽs & honorem
fugit, & tamen quantum esset honorandus osten-
1.Thess.2 dit. Nam cùm Thessalonicensibus diceret: Neq;
enim aliquando fuimus in sermone adulationis,
sicut scitis, neque in occasione auaritiæ, Deus te-
stis est: secutus adiunxit: Neque quærentes ab ho
minibus gloriam, neq; à uobis, neq; ab alijs, cùm
possimus oneri uobis esse ut Christi Apostoli, sed
facti sumus paruuli in medio uestrûm. Rursus Co
2.Cor.4 rinthijs, honorem fugiens, dicit: Non enim nos-
metipsos prædicamus, sed Iesum Christum Domi
A num nostrum, nos autem seruos uestros per Ie-
sum Christum. Quos tamen uideris falsorum A-
postolorum persuasionibus à ueræ fidei tramite
deuiare, eis se summoperè quantum esset uene-
randus ostendit, dicens: In quo quis audet, in in-
sipientia dico, audeo & ego. Hebræi sunt, & ego.
Israelitæ sunt, & ego. Semen Abrahæ sunt, & e-
go. Ministri Christi sunt, & ego. Vt minus sapiẽs
dico, plus ego. Quibus etiam subiungit: quòd ei
quoque tertij cœli secreta patuerint, quòd raptus
etiam paradisi arcana penetrauit. Ecce honorem
fugiens, seruum se discipulorum prædicat: ecce
honorem pro utilitate audientium quærens, fal-
sis Apostolis uitæ suæ merita superponit. Egit
quippe doctor egregius, ut dum ipse qualis esse
B agnoscitur, & uita & lingua malè prædicantium
eius comparatione uilesceret: illos uidelicet com-
mendaret, si se absconderet, cumq; se non osten-
deret, errori locum dedisset. Miro igitur modo &
humilitatis exhibet gratiam, & utilitatis quærit
incrementum, ut & seruum se discipulorum præ-
dicet, & aduersarijs potiorem demonstret. Osten-
dit discipulis quid humilitatis acceperit: ostendit
aduersarijs, quid sublimitatis. Innotescit discipu-
lis, qualis apud se maneat in cogitatione: innote-
scit aduersarijs, qualis foris appareat in operatio-
ne. Sancti ergo uiri cùm coguntur bona narrare
quæ faciunt, nõ elationi seruiunt, sed utilitati. Vn-
de beatus Iob amicis suis se iniustè increpãtibus,
atque idcirco nescientibus bona sua, loquendo a-
C perit, ut nimirum discerent, nõ contra eius uitam
increpantes erigi, sed hanc tacẽtes imitari, quam
uis, ut suprà iam diximus, hunc ad memoriam fa-
cta sua reducere, inuicta ab increpantibus despe-
ratio compellebat. Nam inter tot dolores uulne-
ris & uerba desperationis, cùm bona quæ fecit
narrat, quasi collapsum uerbis & uerberibus ad
spem animum reformat. Dicat ergo bona quæ fe-
cit, ut non cogatur inter tot mala de se desperare
quæ audit. Oculus fui cæco, & pes claudo. Cùm
sancti operis exempla pensamus, intuendum no-
bis prius est ꝙ rectè narrandi ordo seruetur, ut an
tè iustitiæ, & pòst misericordiæ opera describan-
tur. Ille quippe bene agit quæ pia sunt, qui scit
prius seruare quæ iusta: ut collatus in proximis
D riuus misericordiæ, de iustitiæ fonte ducatur.
Nam multi proximis quasi opera misericor- 20
diæ impendunt, sed iniustitiæ facta non deserunt.
Qui si ueraciter proximis misericordiam facere
student, sibijpsis prius debuerant iustè uiuendo
misereri. Vnde scriptum est: Miserere animæ tuæ, Eccl.30
placens Deo. Qui ergo misereri uult proximo, à
se trahat necesse est originem miserẽdi. Scriptum
namque est: Diliges proximum tuum sicut tei- Deut.6
psum. Quomodo ergo alteri miserendo pius est,
qui adhuc iniustè uiuendo fit impius sibimeti-
psi? Vnde per quendam sapientem dicitur: Qui Eccl.14
sibi nequam est, cui bonus erit? Ad exhibendam
quippe misericordiam ut indigentibus plenè ex-
terius ualeat impendi, duo sibi necessaria con-
gruunt: id est homo qui præbeat, & res quæ præ-
beatur.

beatur. Sed longè incomparabiliter melior est homo quàm res. Qui itaq; indigenti proximo exteriorem substantiam præbet, sed uitam suam à nequitia nõ custodit, rem suam Deo tribuit, & se peccato. Hoc quod minus est, obtulit authori: & hoc quod maius est, seruauit iniquitati. Bene itaq; per beatum Iob prius dicitur: Iustitia indutus sum, & uestiui me sicut uestimento, & sicut diademate iudicio meo. Ac deinde subiungitur: Oculus fui cæco, & pes claudo. Quia tunc est apud Deum oblatio ueræ rectitudinis, cùm de radice iustitiæ produnt rami pietatis. Sed quia in ipso misericordiæ opere plus solet apud internum iudicem animus pensari quàm factum, notandum quòd cæci oculum fuisse se asserit, pedem claudi. Hæc etenim dicens, profectò indicat quia & illi per semetipsum manum præbuerat, & hunc portando sustinebat. Ex qua re colligit, super egenos ac debiles quantum misericordiæ illius uiscera fundebantur. Vnde & subditur: Pater eram pauperum. Quæ uidelicet uerba si ad uocem sanctæ Ecclesiæ typica interpretatiõe referamus, ipsa est oculus cæco, quia per uerbum lucet: ipsa pes claudo, quia per adiutorium continet. Cæcos enim prædicando illuminat, claudos uerò opitulando sustentat. Cæcus quippe est, qui adhuc quò pergat non uidet. Claudus autem est, qui non potest ire quò uidet. Crebrò namque peccatum aut ignorantia aut infirmitate perpetratur, ut uel nesciat homo quid uelle debeat, uel non omne quod uoluerit possit.

Psal.26 Quo contrà rectè per Psalmistam dicitur: Dominus illuminatio mea & salus mea. Quia enim Dominus & scientiam & uirtutem præbet, & contra ignorantiam illuminatio, & contra infirmitatem

Psal.24 salus uocatur. hinc etiam de iniquis dicitur: Fiant uiæ eorum tenebræ & lubricum, ut scilicet per tenebras quò ire debent non uideant: qui etsi recta uiderent, in eis tamen per lubricum stare non possent. Isti itaque per lubricum inter bona claudicant, illi per tenebras quæ bona sequantur ignorant. Sancta itaque Ecclesia extremis tribulationibus deprehensa, antiquorum reminiscitur temporum, quando & docendo illuminare consueuerat, & adiuuando firmare, & præcedentis membri sui ore loquitur, dicẽs: Oculus fui cæco, & pes

21 claudo. Quæ quia duos in se populos collegit, Iudaicum scilicet atq; Gentilem, rectè etiam potest cæco Gentilis, claudo autem Iudaicus populus designari. Gentilis quippe quasi oculos nõ habuit: quia non recepta lege nõ uidit quò ire debuisset. At contrà Iudaicus habens oculos, claudus fuit: quia legem quidem sciendo tenuit, sed in ea gressum recti operis non tetẽdit. Si enim Gentilis populus cæcus minimè fuisset, propheta non

Esa.9 diceret: Populus qui sedebat in tenebris, uidit lucem magnam. Rursum si Israeliticus populus à bono opere minimè claudicasset, nequaquam uo

Psal.17 ce Domini Psalmista dixisset: Filij alieni mentiti sunt mihi, filij alieni inueterati sunt, & claudicauerunt à semitis suis. Qui nimirum populus claudus idcirco nominatur: quia sanum gressum in operatione nõ habuit, quippe qui utroq; pede uti noluit, dum unum testamẽtum recepit, aliud spreuit. Quem cùm ad se ueniẽtem sancta Ecclesia suscipit, quia ei iam uetus tenenti, & nouum testamentum inserit, ad dirigendos gressus illius quasi alterum pedem iungit. Qui fidelis sanctæ Ecclesiæ populus adhuc rectè subiũgit: Pater eram pauperum: quia uidelicet humiles qui pauperes spiritu dicti sunt, ex eius prædicatione generantur. Sed oportet ut in his omnibus ipsa historiæ subtiliter uerba pensemus. ait enim: Pater eram pauperum, & causam quam nesciebam, diligentissimè inuestigabam. Plerunq; enim multa homines pauperibus largiuntur, non quia eosdem pauperes diligunt, sed quia si minimè tribuant, iram iudicij superni formidant: qui si Deum non metuerent, quę habent dare noluissent. Et quidem in bono opere primus incipientium gradus est, ut qui adhuc proximum sicut se nescit diligere, iam tamen incipiat iudicia superna formidare. Quia igitur aliud est bonum opus ex præcepto, aliud uerò etiam ex affectu facere: sanctus uir ut mentem nobis suæ operationis insinuet, dicat: Pater eram pauperum. Non enim patronũ se uel proximum uel adiutorem pauperum, sed patrem fuisse testatur: quia nimirum magno charitatis officio studium misericordiæ uertit in affectum naturæ, ut eos quasi filios cerneret per amorem, quibus quasi pater præerat per protectionem. Quia igitur uis misericordiæ illius naturam fuerat imitata, patrem se pauperum fuisse commemorat. Vbi etiam subdit: Et causam quam nesciebam, diligentissimè inuestigabam. In quibus uidelicet uerbis pensanda sunt omnia quàm distinctè narrentur, quòd nulla ab eo merces prætermittitur. Iustus quippe est in actionibus suis, pius in infirmitatibus proximorum, strenuus in negocijs pauperum. Qui enim æternæ retributionis bona cogitat, necesse est ut ad omnem se causam secuturæ mercedis extẽdat. Hinc enim per Salomonem dicitur: Qui Deũ timet, nihil negligit. Hinc etiam Paulus ait: Ad omne opus bonum parati. Sed inter hæc sciendũ est, quia aliquando in actionibus nostris minora bona prætermittenda sunt pro utilitate maiorum. Nam quis ignoret esse boni operis meritum, mortuum sepelire? Et tamen cuidam qui ad sepeliendum patrem se dimitti poposcerat, dictum est: Sine ut mortui sepeliant mortuos suos: tu autem uade & annuncia regnũ Dei. Postponendum namq; erat obsequium huius ministerij officio prædicationis: quia illo carne mortuos in terram conderet, isto autem anima mortuos ad uitam resuscitaret. Per prophetam quoq; primatibus synagogæ dicitur: Quærite iudicium, subuenite oppresso. Et tamen Paulus apostolus dicit: Contemptibiles qui sunt in Ecclesia, illos constituite ad iudicandum. Auditores etenim suos ad uirtutem sapientiæ, ad linguarum genera, ad prophetiæ quoq; in daganda mysteria succendebat, dicens: Æmulamini spiritalia, magis autem ut prophetetis. Sed quia spiritalia dona non caperẽt, si terrena eos negocia

Ecc.7 2.Tim.3 Luc.9 Esa.1 1.Cor.6 1.Cor.12

negocia depressissent, longè antè præmisit, dicens: Contemptibiles qui sunt in Ecclesia, illos constituite ad iudicandum. ac si apertè dicat: Qui minoris meriti sunt in Ecclesia, & nullis magnorum donorum uirtutibus pollent, ipsi de terrenis negocijs iudicent, quatenus per quos magna nequeũt, bona minora suppleantur. quos & contemptibiles nominat, & tamen sapientes uocat, cùm dicit: Sic non est sapiens inter uos quisquam, qui possit iudicare inter fratrem suum? Qua ex re quid colligitur, nisi ut hi terrenas causas examinent, qui exteriorum rerum sapientiam perceperunt? qui autem spiritalibus donis ditati sunt, profectò terrenis non debent negocijs implicari, ut dum non coguntur inferiora bona disponere, exercitati ualeant bonis superioribus deseruire. Sed curandum magnopere est, ut hi qui donis spiritalibus emicant, nequaquam proximorum infirmantium negocia funditus deserant, sed hæc alijs quibus dignum est tractanda committant. Vnde Moyses quoq; ad populum uiros pro se septuaginta constituit, ut quanto se ab exterioribus causis absconderet, tanto ardentius interna penetrarẽt. Sicq; fit ut summi uiri magis ad spiritalia dona proficiant, dum eorum mentes res infimæ non conculcant: & rursum uiri in Ecclesia ultimi sine bono opere non uiuant, dum in rebus exterioribus inueniunt recta quæ agant. Sancta quippe Ecclesia sic consistit unitate fidelium, sicut corpus nostrum unitũ est compage membrorum. Alia namq; sunt membra in corpore quæ intuendæ luci deseruiunt, alia quæ à terreno actu minimè disiunguntur. Oculus quippe luci intenditur, & ne cecari ualeat, à pulue re custoditur. Pes uerò tunc suum officium rectè peragit, cùm suscipiendum terræ puluerem non refugit. Quæ tamen corporis membra uicissim sibi sua officia impartiendo copulantur, ut pes oculis currat, & oculus pedi prospiciat. Sic itaq; sic sanctæ Ecclesiæ membra debent & officio esse distincta, & charitate coniuncta, ut summi uiri eorũ uiã prouideant, qui in terrenis negocijs uacant: quatenus uelut ad lumen oculorum pes ambulet, & rursum quicquid terrenis negocijs implicati agunt, hoc ad maiorum utilitatem referant, ut pes cuius uia prospicitur, non sibi tantummodo, sed etiam oculis gradiatur. Dum itaq; sibi inuicem alterna administratione conueniunt, miro modo agitur, ut quia electi quiq; uicissim sibimet impendendo quòd ualent faciunt, eorum fiant opera etiam quæ facere non possunt. Sed inter hæc sciendum est, quia cùm proximum causis exterioribus qui aptè deseruiant desunt, debẽt hi quoq; qui spiritalibus donis pleni sunt, eorum infirmitatibus condescendere, terrenisq; illorum necessitatibus in quantum decenter ualeant, charitatis condescẽsione seruire. Nec tædere animum debet, si sensus eius contemplationi spiritalium semper intentus, aliquando dispensandis rebus minimis quasi minoratus inflectitur, quando illud uerbũ per quod constat omnis creatura, ut prodesset hominibus, assumpta humanitate uoluit paulo minus ab angelis minorari. Quid ergo mirum si homo se propter hominem attrahit, dum creator hominum & angelorũ, formam hominis propter hominẽ suscepit? Nec tamen minoratur sensus cùm sic attrahitur: quia tantò subtilius superiora penetrat, quanto humilius pro amore conditoris nec inferiora cõtemnit. Quid indignum nobis uel difficile est, si supra infraq; animum ducimus, qui eadẽ manu corporis lauamus faciẽ, qua etiam calceamus pedem? Beatus igitur Iob quia cùm magna ageret, minima non despexit, dicat: Et causam quam 23
nesciebam, diligentissimè inuestigabam.] Qua in re notandum uideo, ne ad proferendam sententiã uiquam præcipites esse debeamus, ne temerè indiscussa iudicemus, ne quælibet mala audita nos moueant, ne passim dicta sine probatione credamus. Quod profectò perpetrare pertimescimus, si autoris nostri subtilius facta pẽsamus. Ipse quippe ut nos à præcipitata sententiæ prolatione compesceret, cùm omnia nuda & aperta sint oculis eius, mala tamen Sodomæ noluit audita iudicare, qui ait: Clamor Sodomorũ & Gomorreorũ multiplicatus est, & peccatum eorum aggrauatum est nimis: descendam & uidebo, utrum clamorẽ qui uenit ad me, opere compleuerint, an non est ita, ut sciam. Omnipotens itaq; Dominus & omnia sciens, cur ante probationẽ quasi dubitat, nisi ut grauitatis nobis exemplum proponat, ne mala hominum antè præsumamus credere q̃ probare? Et ecce per angelos ad cognoscenda mala descendit, moxq; facinorosos percutit: atq; ille patiẽs, ille mitis, ille de quo scriptum est: Tu autem Domine cũ Sap.12
tranquillitate iudicas: ille de quo scriptum est rursum: Dominus patiens est redditor, in tanto crimine inuolutos inueniens, quasi patientiam præter misit, & diem extremi iudicij expectare ad uindictam noluit, sed eos igne iudicij ante iudicij diem præuenit. Ecce malum quasi cum difficultate credidit cùm audiuit, & tamen sine tarditate percussit, cùm uerum agnoscendo reperit: ut nobis uidelicet daret exemplũ, quòd maiora crimina & tardè credenda sunt cùm audiuntur, & citius puniendа sunt cùm ueraciter agnoscũtur. Huius ergo diligentiæ beatus Iob sollicitudinem gerens, ait: Et causam quam nesciebam, diligẽtissimè inuestigabam. Quæ scilicet uerba etiam per uocem Ecclesiæ ad interpretationem typicam possumus non inconuenienter referre. Ipsa quippe per electos suos cum mala carnalium iudicat, hoc quod nescit inuestigat: quia mala quæ nescit operando, inuestigat per iudicium corrigendo. Sancta itaq; Ecclesia cùm iniustorum fuerit ad tẽpus improbitate compressa, reminiscitur dicens: Causam quam nesciebam, diligentissimè inuestigabã. ac si apertè dicat: Malà quæ in electis meis agendo non nouerам, in iniquis hominibus districtè iudicando plectebam. Et quia nunc uirtute prædicationis suæ diabolum conterit, atq; ex eius ore uniuscuiusque quem suscipit animam rapit. Sequitur:

Gen.18

Quòd dentibus diaboli prædam eripit, qui ab errore uel malitia aliquem prædicando conuertit. Cap. XV.

COnterebam molas iniqui, & de dentibus illius auferebam prædam.] O qualem de ore diaboli prædam tulit, quando ipsum raptorẽ Saulum conuertẽdo rapuit, quando adhuc ſpirãs minarum, acceptis epiſtolis pergebat Damaſcum, & dum perſequendo fideles, congregaret plebẽ diabolo, cognoſcendo fidẽ ipſe aggregatus eſt Chriſto. Toties ex iniqui dentibus Eccleſia prædam tulit, quoties ex erroris morſu animam prædicando diripuit. Quis namq; iniquus uerius dici poteſt q̃ diabolus? cuius molas conterimus, quoties diſſerendo contra eius inſidias, occulta illius machina mẽta monſtramus, ac ſic de eius dẽtibus prædam tollimus: quia mentem quam iam ad peccatũ frangendo momorderat, ad ſalutem uitæ conuertendo reuocamus. Per molas quippe occultæ eius inſidiæ, per dentes uerò aperta iam culpæ perpetratio demonſtratur. De quibus nimirum molis ac dentibus per Pſalmiſtam ſcriptum eſt: Deus uerò cõteret dentes eorum in ore ipſorum, molas leonum confringet Dominus. Sed ſanctus uir antè ſe aſſerit molas conterere, ut pòſt de dentibus illius prædam potuiſſet auferre: quia tunc ueraciter prædam de eius dentibus tollimus, cùm prius molas illius conterere ſcimus. Prius enim neceſſe eſt occulta conſiliorum illius machinamenta prodere, ut auditoris noſtri animum ualeamus poſtmodum ab aperto lapſu reuocare. Huius iniqui molas ipſe ſummus paſtor Eccleſiæ prædicando cõterebat, cùm diceret: Sobrij eſtote, & uigilate, quia aduerſarius ueſter diabolus tanquam leo rugiens circuit, quærens quem deuoret: cui reſiſtite fortes in fide. Contra hunc leonem ſancta Eccleſia quia eius inſidias cõſpicit, fidei caulas munit. Cuius toties molas frangit, quoties hæreticorum argumenta deſtruit: toties q̃ ab eius dentibus prædam diripit, quoties ab errore quempiam prædicando cõuertit. Et quia plericq; iuſtorum tunc erunt qui ſe Eccleſiaſticæ pacis tempore ab hoc mundo exituros eſſe crediderũt, beatus Iob dum ſua narrat, uoces quoq; iuſtorum ſequentium indicat, dicens:

Quòd ſancta Eccleſia filios ſuos in nido pacis nutriat.
Caput XVI.

DIcebamq;: In nidulo meo moriar, & ſicut palma multiplicabo dies.] Quid hoc loco per nidi nomẽ exprimitur, niſi tranquilla quies fidei, qua unuſquiſq; infirmus nutrit? Multitudo quippe illa bonorum quæ perſecutionum temporibus fuerit deprehenſa, nutrimentorum ſuorum dies quaſi in nido ſic in loco quietis, explere ſe credidit. Nam niſi ſancta Eccleſia infirmos quoſque filios nunc in nido pacis enutriret, Pſalmiſta non diceret: Etenim paſſer inuenit ſibi domum, & turtur nidum, ubi reponat pullos ſuos. Iam quippe domum inuenit ſibi paſſer: quia æternum cœli habitaculũ noſter redemptor intrauit. Et turtur inuenit nidum: quia ſancta Eccleſia amore conditoris affecta crebris gemitibus utitur, & uelut nidũ ſibi, id eſt pacatiſſimam fidei quietem conſtruit, in qua creſcentes filios quaſi plumeſcẽtes pullos, quouſque ad ſuperiora euolent, charitatis gremio calefactos fouet. Igitur quia tunc erunt, qui pacis tempore ſe ad ſuperna migrare, id eſt à nido euolare crediderunt, eorum uox beati Iob uoce præuenitur, cùm ait: Dicebamq;, In nidulo meo moriar. Quia uerò hoc ipſum ſibi pacis ociũ ex multorum dierum longitudine promittebant, rectè ſubiungit, dicens: Et ſicut palma multiplicabo dies.] Palma enim tardè proficit, ſed diu in uiriditate ſubſiſtit. Cum multis autẽ difficultatibus ſancta Eccleſia ad fidei ſtatum uenit, & pro collectione plurimorum in eiuſdem fidei gloria diutius ſtare concupiſcit. Sicut palma ergo multiplicare ſe dies credidit, quæ emergente ſubitæ tentationis articulo, pacis ſuæ gratiã & tardè à fidelibus adeptam, & citius ab infidelibus interceptam dolet.

Nec immeritò iuſtorũ uita palmæ comparatur: quia ſcilicet palma inferius tactu aſpera eſt, & quaſi aridis corticibus obuoluta: ſuperius uerò, & uiſu & fructibus pulchra: inferius corticum ſuarum inuolutionibus anguſtaẽ, ſed ſuperius amplitudine pulchræ uiriditatis expanditur. Sic quippe eſt electorum uita, deſpecta inferius, ſuperius pulchra: in imo iſta quaſi multis corticibus obuoluitur, dum innumeris tribulationibus anguſtatur: in ſummo uerò illa quaſi pulchræ uiriditatis foliis amplitudine retributionis expandit. Habet quidẽ aliud palma, quo à cunctis arborũ generibus differt. Omnis namq; arbor in ſuo robore iuxta terram uaſta ſubſiſtit, ſed creſcẽdo ſuperius anguſtaẽ, & quãto paulìſper ſublimior, tanto in altũ ſubtilior reddit. Palma uerò minor ab imis inchoat, & iuxta ramos ac fructus ampliori robore exurgit: & quę terris ab imis proficit, uaſtior ad ſumma ſuccreſcit. Quib. itaq; alia arbuſta niſi terrenis mẽtibus inueniunt eſſe ſimilia, inferius uaſta, ſuperius anguſtaẽ? quia nimirũ omnes huius ſeculi dilectores in terrenis rebus fortes ſunt, in cœleſtibus debiles. Nã pro tẽporali gloria uſq; ad mortẽ deſudare appetunt, & pro ſpe perpetua, ne parũ quidẽ in labore ſubſiſtũt. Pro terrenis lucris quaslibet iniurias tolerant, & pro cœleſti mercede uel tenuiſſimi uerbi ferre contumelias recuſant: terreno iudici toto etiã die aſſiſtere fortes ſunt, in oratione uerò corã Domino uel unius horæ momento laſſanẽ. Sæpe nuditatẽ, deiectionẽ, famẽ pro acquirendis diuitijs atq; honoribus tolerãt, & earũ rerum ſe abſtinentia cruciant, ad quas adipiſcendas feſtinant: ſuperna autem laborioſè quærere tanto magis diſſimulant, quanto ea tribui tardius putant. Hi itaq; quaſi aliarũ arborũ more deorſum uaſti ſunt, ſurſum anguſti: quia fortes in inferiora ſubſiſtunt, ſed ad ſuperiora deficiunt. At contrà ex qualitate palmarum deſignatur proficiens uita iuſtorũ, qui nequaquam ſunt in terrenis ſtudijs fortes, & in cœleſtibus debiles: ſed longius atq; diſtãtius ſtudioſos ſe Deo exhibent, quàm ſeculo fuiſſe meminerunt. Nam cùm quibuſdam per prædicatorem noſtrum dicitur: Humanũ dico, propter infirmitatẽ carnis ueſtræ: ſicut enim exhibuiſtis mẽbra ueſtra ſeruire immunditiæ & iniquitati ad iniquitatẽ, ita nunc

nunc exhibẽte mẽbra ueſtra ſeruire iuſtitiæ in ſanctificationẽ: eorũ proculdubio infirmitati condeſcenditur, ac ſi eis apertius diceret: Si nequaq̃ amplius poteſtis, ſaltẽ tales eſtote in fructu bonorũ operũ, quales fuiſtis dudum in actione uitiorũ: ne debiliores uos habeat ſancta libertas charitatis, quàm in carne ualidos habuit uſus terrenæ uoluptatis. Sunt uerò nonnulli qui cùm cœleſtia appetũt, atq; huius mundi noxia facta derelinquũt, ab inchoatione ſua quotidie inconſtantiæ puſillanimitate deficiunt. Quibus hos niſi arbuſtis reliquis ſimiles dixerim, qui nequaq̃ tales ſuperius ſurgunt, quales inferius oriunt? Hi quippe ad cõuerſionẽ ueniẽtes, non tales quales cœperũt perſeuerant, & quaſi more arborũ, inchoatione uaſti ſunt, ſed tenues creſcunt: quia paulìſper per augmenta temporũ patiuntur detrimẽta uirtutũ. Sen ſim quippe in eis deſideria ſuperna langueſcunt, & qui robuſta ac fortia propoſuerant, debilia atq; infirma cõſummant, dumq; ætatis augmẽto proficiunt, quaſi flexibiles creſcunt. Palma uerò, ſicut dictũ eſt, uaſtior in ſummitate eſt q̃ eſſe cœperit ex radice: quia ſæpe electorũ cõuerſio plus finiendo peragit, q̃ proponit inchoando, & ſi tepidius prima inchoat, feruentius extrema conſummat: uidelicet ſemper inchoare ſe æſtimat, & idcirco infatigabilis in nouitate perdurat. Hãc ſcilicet iuſtorũ conſtantiam Propheta intuens ait: Qui confidunt in Domino, mutabunt fortitudinẽ ſuã, aſſument pennas ut aquilæ, current & non laborabũt, ambulabunt & non deficient. Mutant quippe fortitudinẽ: quia fortes ſtudent eſſe in ſpiritali opere, qui dudum fuerant fortes in carne. Aſſumunt autem pennas ut aquilæ: quia cõtemplando uolant. Currunt & non laborant: quia uelocibus magna celeritate prædicant. Ambulant & non deficiunt: quia intellectus ſui uelocitatẽ retinent, ut tardioribus cõdeſcendant. In cunctis uerò bona quę accipiunt, quanto alijs libenter accommodãt, tanto ipſi incõmutabiles in nouitate perdurant, & qui tenues à radice inchoationis exeunt, fortes in culminis perfectione conualeſcunt. Dicat itaq; beatus Iob ex perſona ſua, dicat ex uoce ſanctæ Eccleſiæ his quos pacis tempore ad ſe conuerſos habuerat, atq; in bonis moribus perſeueraturos credebat: Dicebãq;, In nidulo meo moriar, & ſicut palma multiplicabo dies. Quaſi eẽ palmã multiplicare ſe dies credidit, quæ mentes fideliũ ad extremum uſq; robuſtiores exurgere putabat. Cùm enim multorũ corda perſecutionibus cœperint laſſata mollеſcere, dolet iam in ſe quaſi ad debilitatẽ tendere, quos mirabaẽ fortia propoſuiſſe. Et quia mente ſemper ſpiritali ſciẽtiæ intendit, rectè ſubiungit: Radix mea aperta eſt ſecus aquas.] Iuxta aquas enim radix aperitur, quando ad percipienda ueritatis fluenta latenter cogitatio mentis expãditur. Vt enim in ſuperiori libro iam diximus, ſolet in ſacro eloquio radicis nomine, occulta cogitatio deſignari. Radicẽ igit̃ noſtrã ſecus aquas aperimus, cùm infuſioni intimæ cogitationẽ tacíti cordis intendimus. Quę ſcilicet uerba ſi ad uocem ſanctę Eccleſiæ ducimus, radix illius ipſa debet incarnatio redemptoris intelligi: quæ iuxta aquas aperta eſt, dum Deus inuiſibilis per aſſumptionẽ humanitatis ſuę patuit aſpectibus uiſionis noſtræ. Creator quippe qui in diuinitate uideri non poterat, aſſumpſit à nobis unde uideret à nobis. Radix ergo ſecus aquas aperitur: quia author humani generis per humanitatẽ ſuam hominibus demonſtratur. Vnde rectè quoq; per Pſalmiſtam dicitur: Et erit tanq̃ lignũ quod plantatũ eſt ſecus decurſus aquarum. Decurſus quippe aquarũ ſunt quotidiani tranſitus deficientiũ populorũ. Et de ſemetipſa ueritas dicit: Si in ligno uiridi hæc faciunt, in arido quid fiet? Lignũ ergo ſecus decurſus aquarum, eſt qui fructum & protectionem ſui nobis umbraculi proferẽs, apparuit creator in carne, ut humanum genus per reſurrectionẽ robuſtũ figeret, quod per defectũ quotidie ibat in mortem. Pſal. x

Sequitur: Et ros morabitur in meſſione mea.] Subaudis, dicebam. Meſſio enim ſanctæ Eccleſię non inconuenienter accipitur, cùm perfectæ animæ corporibus abſtractæ, uelut maturæ ſegetes à terra deciſæ, ad cœleſtia horrea demigrant. quod quia non noſtra uirtute, ſed cœleſti gratia largiente agitur, bene ait: Et ros morabitur in meſſione mea. Ros nãq; deſuper cadit, meſſis deorſum colligitur. Ergo ros morabitur in meſſione: quia gratia deſuper ueniens agit, ut dignì ſimus qui de inferioribus colligamur. Ipſa quippe nos deſuper infundente, fructum bonorum operũ ferimus. Vnde rectè quoq; per Paulũ dicitur: Gratia Dei ſum id quod ſum, & gratia eius in me uacua non fuit. Si enim quęratur quid ſit ros deſuper ueniens, ait: Gratia Dei ſum id quod ſum. Si intueamur meſſem ſub rore creſcentẽ, ait: Et gratia eius in me uacua non fuit, ſed abundantius illis omnibus laborauí. Sequitur: Gloria mea ſemper innouabitur, & arcus meus in manu mea inſtaurabitur.] Subaudis, dicebam. Superiori quippe ſententię coniungitur, quod locutione cõtinua ſubinferẽ, cùm ait: Dicebamq;, In nidulo meo moriar, & ſicut palma multiplicabo dies. ac deinde ſubiungitur: Radix mea aperta eſt ſecus aquas, & ros morabitur in meſſione mea. Gloria mea ſemper innouabiẽ, & arcus meus in manu mea inſtaurabitur. Cũctis uera ſcientibus liquet, quòd ad uetuſtam uitam uitia pertinent, uirtutes ad nouam. Hinc enim Paulus dicit: Exuentes uos ueterem hominem cum actibus ſuis, & induentes nouum. Hinc rurſus ait: Vetus homo noſter ſimul crucifixus eſt. Hinc Pſalmiſta ex typo humani generis loquens, inter malignos ſpiritus deprehenſus dicit: Inueterauí inter omnes inimicos meos. A feruore etenim mentis uel inter ſpiritales inimicos, uel inter carnales quoſque proximos, ipſo aliquo modo uiuendi uſu ueteraſcimus, & aſſumptę nouitatis ſpeciem fuſcamus. A qua tamen uetuſtate quotidie ſi ſtudio circumſpectionis inuigilamus, orando, legendo, bene uiuendo renouamur: quia uita noſtra dum lachrymis lauatur, bonis operibus exercẽ, ſanctis meditationibus tẽditur, ad nouitatem

Col. 3
Rom. 6
Pſal. 6

suam sine cessatione reparat. Beatus igitur Iob sic
sua narrat, ut nostra significet: quia sancta Eccle-
sia cùm fideles suos cõspicit ad uitę ueteris culpas
redire, eos quos nouitatẽ mẽtis intuetur perdere,
cogitur plorare. Prædicator quippe egregius di-
1.Thess.2 scipulis suis dicit: Quæ est enim nostra spes aut gau-
dium aut corona gloriæ? Nonne uos ante Domi-
num? Sancta ergo Ecclesia quasi amissam gloriã
deplorat, cùm fideles suos ad uitã ueterẽ redire cõ
siderat. Ait enim: Dicebã, gloria mea semper in-
nouabitur: quia eos quos in se nouæ uitæ militare
28 credidit, uetustis desiderijs seruire cognoscit. Ar
cus autẽ nomine in sacro eloquio aliquando ma-
lorũ insidiæ, aliquando dies iudicij, aliquando ue
rò ipsa eadẽ sacra eloquia designantur. Per arcum
quippe insidiæ figurantur, sicut per Psalmistã dici
Psal.63 tur: Intẽderũt arcũ suũ, rem amarã. Per arcũ quoq;
dies extremi iudicij designatur, sicut per eundem
Psal.59 rursum Psalmistã dicitur: Ostendisti populo tuo
dura, potasti nos uino cõpunctionis. Dedisti me-
tuẽtibus te significationẽ, ut fugiant à facie arcus.
In arcu enim quanto lõgè trahitur chorda, tãto de
eo districtior exit sagitta. Sic nimirũ sic extremi iu
dicij dies quanto longè differtur ut ueniat, tanto
cùm uenerit, de illo districtior sententia procedit.
Idcirco autẽ diuersis nunc cladibus percutimur,
ut his correcti, paratiores tũc inueniri ualeamus.
Vnde illic præmissum est: Ostendisti populo tuo
dura, flagella uidelicet seculi quę secuturũ grauius
iudicij diem præcurrunt. Potasti nos uino cõpun
ctionis, ut terrena gaudia in lachrymas uertteren-
tur. Dedisti metuentibus te significationẽ, ut fu-
giant à facie arcus. ac si diceret: Hoc tempus mise
ricordiæ est, illud tempus iudicij erit. Per ista ergo
huius temporis flagella significas, quomodo tũc
percussitrus es quãdo non parcens iudicas, qui sic
districtè modò percutis quando parcis. Aliquan-
do autẽ per arcũ etiã sacra Scriptura signatur. Ipsa
quippe arcus est Ecclesiæ, ipsa arcus est Domini,
de qua ad corda hominũ sicut ferientes sagittę, sic
terrẽtes sententię ueniunt. Vnde rectè quoq; per
Psal.7 Psalmistã dicitur: Arcũ suũ tetendit & parauit il-
lum, & in ipso parauit uasa mortis, sagittas suas ar
dentibus effecit. Arcũ nãq; suũ Dominus tetẽdit:
quia cunctis peccatoribus per Scripturã sacrã mi
nas exhibuit. In quo arcu scilicet uasa mortis præ-
parauit: quia secundum eloquij sui sentẽtiam, eos
qui nunc corrigi negligunt, reprobos damnat. In
quo etiã sagittas suas ardẽtibus effecit, quia in eos
quos per terrorẽ corrigit, accẽsas uerborũ senten-
tias emittit. De hoc prædicatorũ arcu per Esaiã di
Esa.7 citur: Cum sagittis & arcu egrediuntur illuc: quia
nimirũ sancti Apostoli ad feriendã gẽtilis uitæ du
ritiã cũ districtis uerborũ spiculis uenerunt. Quid
igit hoc in loco arcus nomine, nisi sacrũ eloquiũ
debet intelligi? In corda etenim testamẽtũ nouũ,
in cornu uero testamentũ uetus accipitur. In arcu
autẽ dũ chorda trahitur, cornu curuat. Sic in hoc
eodem sacro eloquio dum testamentũ nouũ legi-
tur, duritia testamenti ueteris emollitur. Ad eius
nanq; spiritalia & blanda præcepta illius literæ se
A rigor inclinat: quia testamentũ nouum dum quasi
quodam bonę operationis brachio trahitur, in te-
stamẽto ueteri seueritatis iura flectuntur. Nec in-
decenter dicimus chordam testamẽto nouo con-
gruere, quod de incarnatione Dominica certũ est
extitisse. Quasi ergo chorda trahit, & cornua cur-
uantur: quia dum in testamento nouo incarnatio
mediatoris agnoscitur, ad spiritalẽ intelligentiã ri
gor testamenti ueteris inclinat. Ait igitur sanctus
uir: Dicebã, gloria mea semper innouabitur, & ar
cus meus in manu mea instaurabit. Arcus in ma-
nu, est Scriptura sacra in operatione. In manu et-
enim arcum tenet, qui diuina eloquia quæ intelle-
ctu cognoscit, operatione perficit. Instauratur er-
go arcus in manu, dum quicquid in sacro eloquio
B studendo cognoscitur, uiuendo completur. Hinc
etiam Salomon dũ fortes spiritalis pugnæ descri-
beret bellatores, ait: Omnes tenentes gladios, & Cant.4
ad bella doctissimi. Quid nanq; in diuina scriptu-
ra per gladiũ figuret, Paulus aperuit, dicẽs: Et gla- Ephes.6
diũ spiritus, quod est uerbũ Dei. Salomon autẽ 29
nõ ait: Omnes habẽtes gladios, sed tenẽtes: quia
uidelicet uerbũ Dei nõ est mirabile solummodo
scire, sed facere. Habet quippe, sed non tenet gla-
dium, qui diuinũ quidẽ eloquiũ nouit, sed secun-
dum illud uiuere negligit. Et doctus esse ad bella
iam non uellet, qui spiritalẽ quẽ habet gladiũ mi-
nimè exercet. Nam resistere tentationibus omni-
no non sufficit, qui hũc uerbi Dei tenere gladium
malè uiuẽdo postponit. Sancta itaq; Ecclesia quæ
C subsequenti persecutione deprimitur, malorũ ab-
undantiã & bonorũ inopiã pensans, beati Iob uo-
cibus damna sua prænunciat, dicens: Dicebamq;,
in nidulo meo moriar, & sicut palma multiplica-
bo dies. Radix mea aperta est secus aquas, & ros
morabitur in messione mea. Gloria mea semper
innouabitur, & arcus meus in manu mea instaura
bitur. Quæ uidelicet cuncta cõsiderans, nequaq;
spe cassa fallebat. Nam perfecti quiq; multos nũc
eius conspiciunt adiutores, sed pensant proculdu
bio quòd emergẽte persecutionis articulo, ex his
pleriq; hostes illius fiunt, qui esse pacis tẽpore e-
ius ciues uidentur. Non aũt de omnibus ita despe
rant: sed tamen plerunq; cõtingit, ut hi de quibus
maiorẽ fidei fiduciã habuerant, ipsi eiusdem fidei
D hostes atrociores fiant: ut eos tunc uideant cõtra
sacra eloquia agere, ex quorũ se operatione credi
derant hæc eadem sacra eloquia ad prædicationis
gratiam restaurare. Quæ tamen tempora iam nũc
inchoasse ingemiscimus, cùm multos intra Eccle
siã positos cernimus, qui aut nolunt operari quod
intelligũt, aut hoc ipsum quoq; sacrũ eloquiũ in-
telligere ac nosse contemnunt. A ueritate etenim
auertentes auditus, ad fabulas cõuertuntur, dum
omnes quæ sua sunt quærunt, non quæ sunt Iesu
Christi. Scripta Dei ubiq; reperta opponunt ocu
lis, sed hęc cognoscere homines dedignant. Penè
nullus querit scire quod credidit. Multitudo ergo
bonorum præcedentium arcum suum destrui do-
lebat, quę sacrum eloquium restaurari semper per
studium subsequentium credebat.

B. Gre-

B. GREGORII EXPOSITIONIS MORALIS LIBER XX.

continuans reliqua capitis uigesimi noni textus beati Iob.

Caput I.

VAmuis omnẽ sciẽtiam atq; doctrinã Scriptura sacra sine aliqua comparatiõe transcẽdat, ut taceam quòd uera prædicat, quòd ad cœlestem patriam uocat, quòd à terrenis desiderijs ad superna amplectenda cor legẽtis immutat, quòd dictis obscurioribus exercet fortes, & paruulis humili sermone blanditur: quòd nec sic clausa est ut paueſci debeat, nec sic patet ut uilescat: quòd usu fastidium tollit, & tanto amplius diligitur, quanto amplius meditatur: quòd legentis animũ humilibus uerbis adiuuat, sublimibus sensibus leuat: quòd aliquo modo cum legẽtibus crescit: quòd à rudibus lectoribus, quasi recognoscitur, & tamen doctis semper noua reperitur: ut ergo de rerum pondere taceam, scientias tamen omnes atq; doctrinas ipso etiam locutionis suę more transcendit: quia uno eodemq; sermone dum narrat textum, prodit mysterium, & sic scit præterita dicere, ut eo ipso nouerit futura prædicare, & non immutato dicẽdi ordine, eisdem ipsis sermonibus nouit & anteacta describere, & agenda nunciare: C sicut hæc eadẽ beati Iob uerba sunt, qui dum sua dicit, nostra prædicit, dumq; lamenta propria per sermonem indicat, sanctæ Ecclesiæ causas per intellectum sonat. Ait enim: Qui me audiebant, expectabant sententiam, & intenti tacebant ad consilium meum. Verbis meis addere nihil audebãt, & super illos stillabat eloquiũ meũ. Expectabant me sicut pluuiã, & os suũ aperiebant quasi ad imbrẽ serotinũ. Hanc etenim apud beatũ Iob fuisse subiectorum reuerẽtiam, indubitanter credimus. Sed sicut iam sæpe diximus, sancta Ecclesia hæreticorũ uel carnalium tribulationibus pressa, præteritorum reminiscitur temporũ, in quibus omne quod ab ea dicitur, cum metu à fidelibus auditur, & aduersariorũ suorũ proteruiã deplorans, dicit:

Quantæ reuerentiæ Iob fuerit apud auditores suos, & quantæ discretionis in sermonibus proferendis. Cap. II.

QVi me audiebant, expectabant sententiam, & intenti tacebant ad consiliũ meum. Ac si apertè dicat: Non ut hi proteruí ac tumidi, qui dũ ueritatis uerba suscipere renuunt, prædicationis meæ sentẽtias quasi docẽdo præcurrunt. Cuius nunc discipuli intenti ad eius consilium tacent: quia uerba eius non audent impugnare, sed credere. Vt enim proficere ex ipsis possint, ea proculdubio non iudicaturi, sed secuturi audiunt. De quibus rectè subiungit: Verbis meis addere nihil audebãt, quia nimirum hæretici cùm contra hanc libertate pessima fuerint effrenati, dictis eius ad-
A dere aliquid præsumunt, cùm prædicamentorum eius rectitudinẽ quasi emendare moliuntur. Quę adhuc de bonis auditoribus subdit: Et super illos stillabat eloquium meum. In hac stillatione eloquij, quid aliud quàm mensura prædicationis accipitur? quia oportet ut exhortatiõis gratia singulis iuxta capacitatẽ ingenij conferatur. Per hoc ergo quod dicitur: Verbis meis addere nihil audebant: reuerentia laudatur audientium. Per hoc uerò quod subditur: Et super illos stillabat eloquiũ meum: indicatur dispẽsatio magistrorum. Debet enim subtiliter is qui docet perspicere, ne plus studeat, quàm ab audiente capiatur, prædicare. Debet enim ad infirmitatem audiẽtium semetipsum contrahendo descẽdere: ne dum paruis sublimia,
B & idcirco non profutura loquitur, se magis curet ostendere, quàm auditoribus prodesse. Iubente 2
autem Domino non solum phialæ ad mensam ta- Exod.37
bernaculi, sed etiam cyathi præparantur. Quid enim per phialas, nisi larga prædicatio: quid uerò per cyathos, nisi minima & tenuis de Deo locutio designatur? In mensa igitur Domini & phialę præparãtur, & cyathi: quia uidelicet in doctrina sacri eloquij non solum exhibenda sunt magna & arcana quæ deebriant, sed etiam parua & subtilia quę quasi per gustum notitiam præstant. Huius ergo discretissimæ dispensationis suæ, sancta Ecclesia extremis pressa tẽporibus, reminiscatur, & dicat: Super illos stillabat eloquiũ meũ. Vbi aptè quoq; subiungitur: Expectabant me sicut pluuiam, &
C os suum aperiebãt quasi ad imbrem serotinum. Verba quippe sanctæ prædicationis sicut pluuiã sustinemus; cùm uera humilitate aridità tẽ nostri cordis agnoscimus, ut potu sanctæ prædicationis irrigemur. Vnde Deo rectè per Psalmistã dicitur: Anima mea sicut terra sine aqua tibi. His doctri- Psal.142
nę fluentis infundi propheta nos admonet, dicẽs: Sitiẽtes uenite ad aquas. Qui dum in extrema par Esa.55
te iam seculi uerba sanctæ prædicationis accipimus, quasi ad imbrem serotinum os cordis aperimus. Nam si os in corde nõ esset, Psalmista nõ diceret: Labia dolosa in corde, & corde locuti sunt Psal.11
mala. Os igitur cordis quia uerbis intendimus ultimæ prædicationis, hoc uelut serotinis aperimus fluentis. Quæ nimirũ prædicatio ex eius ad nos sa
D crificio prodijt, qui per Psalmistã dicit: Eleuatio Psal.14
manuũ mearũ sacrificiũ uespertinũ. Quia enim redemptor noster iuxta mundi finẽ uim persequentium pertulit, semetipsum pro nobis sacrificiũ uespertinum dedit. De hoc imbre serotino aliàs scriptum est: Dabo uobis pluuiam temporaneam & Hier.5
serotinam. Temporaneã quippe pluuiam dedit: quia electis suis priori tempore legis intellectum contulit. Serotinam quoq; pluuiam tribuit: quia prædicari diebus ultimis incarnationis suæ mysteriũ fecit. Quod quia sancta Ecclesia quotidie annunciare non desinit, ora cordis audientiũ uelut ex imbre serotino infundit. Sequitur:

Quòd prælatus quisq; ea circa subditos suos debet uti censura, ut eis pro tempore sic se grauem exhibeat, ut non reddat odiosum, sic hilarem, ut nõ faciat uilem. Cap. III.

Si quando

SI quando ridebã ad eos, non credebant, & lux uultus mei non cadebat in terram.] Hæc si iuxta historiæ uerba percipimus, credi necesse est q uir sanctus talem se exhibuerit subditis, ut etiã ridens timeri potuisset. Sed cùm superius patrẽ se pauperũ, uiduarũ uerò consolatorẽ fuisse perhibet, magna ualde discretione res indiget, quomodo in tãto terrore regiminis, tãta quoq; affuerit lenitas & mansuetudo pietatis. Sine magna eñ benignitatis lenitate nõ fuit hoc, q se patrẽ pauperũ, & uiduarũ consolatorẽ dicit. Sed rursum sine magna seueritate nõ potuit etiã ridẽs timeri. Qua in re quid aliud docemur, nisi q talis debet esse dispẽsatio regiminis: ut is qui præest, ea se circa subditos mensura moderetur, quatenus & arridens timeri debeat, & iratus amari? ut eũ nec nimia lætitia uilem reddat, nec immoderata seueritas odiosum. Sæpe enim subiectos frangimus, dũ plus iusto uigorẽ iustitiæ tenemus. Qui profectò uigor iã iustitiæ nõ erit, si se sub iusto moderamine non custodit. Et sæpe à disciplinæ metu resoluimus subditos, si nostro regimini hilaritatis frena relaxamus: quia dũ nos quasi licenter lætos aspiciunt,
3 audacter ipsi ad illicita resoluunt. Sed ut rectoris uultus etiam lætus debeat timeri, necesse est ut ipse uultũ sui conditoris sine cessatione timeat. Illi etenim menti difficile de lętitia creditur, quæ q se pro amore Domini cõtinuè affligat, à subditis sciturn. Qui enim incessanti æstu spiritalis desiderij superna appetit, ualde de ea in dubium uenit hoc quod aliquando ante homines hilarescit. Vnde et idem beatus Iob nõ longè post dicturus est: Semper enim quasi tumentes super me fluctus timui Deum. Sic quippe metuebat iudicem suum, quasi imminẽtes impetus fluctuum, iam iamq; moriturus. Cuius ergo ita mentem mœror diuini timoris infuderat, rectè hilaritati illius subditi non credebant: quia cogebantur ridenti non credere, cuius cor in timore conditoris nouerant quàm cõtinua mœstitia tenebat. Hoc quoq; iuxta historiã nõ inconuenienter accipitur, quod protinus subinferẽ:

Quòd sanctorum lux in terrenorum desiderijs non est, quorum conuersatio in cœlis est. Cap. IIII.

ET lux uultus mei nõ cadebat in terrã.] Scriptum quippe est: Oculi stultorum in finibus terrę. Rursumq; per eũdem Salomonem dicitur:
Eccle.2 Oculi sapiẽtis in capite eius. Paulus quoq; ait:
1.Cor.11 Caput uiri Christus. Oculi ergo sapientis in capite eius sunt, dum redemptoris sui semper opera quæ imitari debeat, contemplatur. Lux ergo uultus eius in terrã non cecidit: quia ea quæ terrena sunt, per concupiscentiã non aspexit. Sed quia superficiem historiæ sub breuitate discussimus: quid in his intellectu mystico lateat, perdendamus. Vnã esse personã Christum & Ecclesiam, plerunq; iam diximus: & sæpe uox capitis ad uocem corporis, sæpe uox corporis ad uocem capitis transit. Qui enim sunt in carne una, nil obstat ut conueniant etiam in uoce una. Dicat ergo uoce capitis de electis suis, dicat Ecclesia: Si quãdo ridebam ad eos, non credebãt mihi: quia redemptori nostro

A non credebãt. Ridere etenim Dei, est sanctorum uias prosequenti fauore prosperari: sicut de his quoq; per usum dicitur, quos in hoc seculo fœlicitatis blandimenta comitãtur: Arrisit illis tempus. Vnde econtrà ira appellaẽ Domini, à bonis actionibus infirmari: sicut scriptum est: Ne quãdo irascaẽ Dominus, & pereatis de uia iusta. Si igiẽ irasci Dominus perhibetur, cùm uiam iustitiæ homines perdũt: rectè arridere Dominus dicitur, cùm bona nostra opera fauor gratiæ supernæ comitaẽ. *Psal.2*

Quòd graue peccatum sit incauta securitas: et ualde utile sit, etiam cùm stamus, formidare ruinam. Caput V.

SEd electi quiq; quandiu in hac uita sunt, secu-
B ritatis sibi confidentiam non promittunt. Horis enim omnibus contra tentamenta suspecti, occulti hostis insidias metuũt: qui etiam tentatione cessante, uel sola grauiter suspicione turbantur. Nam sæpe multis graue periculum incauta securitas fuit: ut callidi hostis insidias non tentati, sed iam prostrati cognoscerent. Vigilandum quippe semper est, ut mens continuè sollicita nunq; relaxetur intentione superna: ne laboriosa deserens, in cogitationibus fluxis, quasi in quibusdam mollibus stramentis iacens, uenienti corruptori diabolo mens se resoluta prostituat. Semper uerò est ad certamen aduersarij erigendus animus: semper contra occultas insidias cautela prouidenda. Hinc etenim Abacuc propheta ait: Super custo- *Abac.2*
C diã meã stabo. Hinc rursum scriptũ est: Statue tibi *Hier.31*
speculã: pone tibi amaritudines, qui euangelizas Sion. Hinc per Salomonẽ dicitur: Beatus uir qui *Prou.28*
semper est pauidus: qui autẽ mentis est duræ, corruet in malum. Hinc iterũ dicit: Vniuscuiusq; ensis super femur suum, propter timores nocturnos. Nocturni quippe timores sunt insidiæ tẽtationis occultæ. Ensis autem super femur, est custodia uigilans, carnis illecebras premens. Ne ergo nocturnus timor, id est, occulta & repentina tentatio sub repat: semper necesse est ut femur nostrũ superpositus custodiæ ensis premat. Sancti etenim uiri 4
sic de spe certi sunt, ut tamen semper sint de tentatione suspecti: quippe quibus dicitur: Seruite Do- *Psal.2*
mino in timore, & exultate ei cum tremore: ut & de spe exultatio, & de suspicione nascatur tremor.
D Quorum uoce iterum Psalmista ait: Lætetur cor *Psal.85*
meũ ut timeat nomen tuum. Qua in re notandum q non ait: Lætetur ut securũ sit: sed, Lætetur ut timeat. Meminerunt nanq; quamuis eorum actio prosperẽ, quia adhuc in hac uita sunt: de qua per eundem Iob dicitur: Tentatio est uita humana super terram. Meminerunt rursum quod scriptũ est: Corpus quod corrumpitur, aggrauat animam: & *Sap.9*
deprimit terrena inhabitatio sensum multa cogitantem. Meminerũt & metuunt: & certitudinem sibi in se promittere non presumunt: sed positi inter gaudium spei, & tentationis metum, confidũt & timent, confortantur & titubant, certificantur & suspecti sunt. Bene ergo per uocem electi membri sub figura nostri capitis dicitur: Si quando ridebã ad eos, non credebãt mihi: quia redemptori nostro

nostro quasi arridenti non credimus: dum multis iam eius donis testantibus & gratiam fauoris eius accipimus: & tamen adhuc sub eius iudicio de nostra infirmitate titubamus. Videamus qualiter Paulo & arrideẽ iam per supernam gratiã: & ipse adhuc quasi non credit per suspicionis metũ. Iam ẽ cœlo illi Dominus loquẽs, eiusq; interius oculos aperiens, exterius claudens, potentiã suæ ma-
Act.9 iestatis ostenderat: iã de eo Ananiæ dixerat: Vas electionis mihi est: iam ad tertium cœlũ super se raptus fuerat: iã in paradisum ductus, arcana uerba quæ dicere non posset audierat: & tamẽ adhuc
1.Cor.9 timidus dicit: Castigo corpus meũ, & in seruitutẽ redigo: ne fortè alijs prædicans, ipse reprobus effi ciar. Ecce arridẽti sibi diuinę gratię iam credit per
B spem: & necdum tamen credit per securitatẽ. Iam quia bene hęc uerba redemptoris nostri uocibus cõgruunt: etiam subiuncta testantur, cùm dicitur: Et lux uultus mei non cadebat in terrã. Quid nãq; terra nisi peccator uocatur: cui prima sententia di
Gen.3 ctum est: Terra es, & in terram ibis? Lux ergo uultus Domini in terram nequaquã cadit: quia uisionis eius claritas peccatoribus nõ apparet. Scriptũ
Esa.26 nãq; est: Tollatur impius, ne uideat gloriam Dei. Quasi enim lux in terram caderet, si in extremo iudicio ueniens, claritatẽ maiestatis suæ peccatoribus aperiret. Quòd si hæc uerba ex sanctæ Ecclesiæ uoce suscipimus, non incõgruè intelligere poterimus, lucem uultus eius in terram non cadere: quia occupatis in terrenis actionibus, uetat sum-
C ma contemplationis suæ mysteria prædicare. Dici enim infirmis fortia prohibet, ne dum incapabilia audiũt, prædicationis uerbis quibus subleuari debuerant, opprimantur. Lux quippe ipsa corporea quæ oculos sanos irradiat, infirmos obscurat: & dũ lippientibus oculis claritati solis intendiẽ, plerunq; eis cæcitas ex luce generaẽ. Sancta itaq; Ecclesia oppressa persecutionis tempore, memor autẽ præteritæ discretionis suæ dicat: Lux uultus mei non cadebat in terrã. Sed quia ex eius capite hæc uerba intelligere cœpimus, in ipso adhuc qd sequitur exequamur. Nam subditur:

Quòd in eorũ cordibus qui carnẽ animæ præponunt, Christus non primum locum habet, sed ultimum. Cap. VI.

D SI uoluissem ire ad eos, sedebã primus.] Quia in corde reproborum priori loco actiones carnis sunt, & posteriori actiones animæ: in eorũ p-culdubio cogitationibus Christus nõ primus, sed ultimus sedet. Sed electi quiq; quia ea præ omnibus quæ æterna sunt, cogitant, & posteriori cura ac minima si qua sunt temporalia disponunt, qui-
Matth.6 bus & magistra uoce ueritatis dicitur: Quærite primùm regnum Dei & iustitiam eius, & hæc omnia adiciẽtur uobis: in eorũ corde Dominus primus sedet. Vbi aptè præmittiẽ: Si uoluissem ire ad eos.
Ephe.1 Quia enim, sicut scriptum est, omnia operatur secundum consilium uoluntatis suæ, non secũdum nostrum merituni: sed quia ipse ita ut uult, uisitatiõe sua nos Dominus illustrat. Itaq; & cùm uult, uenit: & cùm uenerit, primus sedet: quia & aduẽ-

A tus eius in corde nostro gratuitus est: & appetitus eius desiderij, in cogitatione nostra æqualis cęteris desiderijs non est. Sequitur:

Quòd prædicator circumstantem Ecclesiæ exitum quem regit, diuinarum promissionum authoritatibus debeat consolari. Cap. VII.

CVmq; sederẽ quasi rex circũstante exercitus
erã tamẽ mœrentiũ consolator.] Quasi rex Dominus sedet in corde: quia circũstrepentes regit animorũ motus in nostra cogitatione. In mẽte quippe quã inhabitat, dũ torpẽtia excitat, inquieta frenat, frigida accendit, accensa moderaẽ, emollit rigida, fluxa restringit: ex ipsa hac diuersitate
B cogitationũ quasi quidã illum exercitus circũstat. Siue certè quasi rex sedet circũstante exercitu: q præsidentẽ illũ mentibus electorũ circũstat turba uirtutũ. Qui etiã mœrentiũ cõsolator est, ex ea p-
missione qua dicit: Beati qui lugent, quoniã ipsi *Matth.5*
cõsolabunt. & rursus: Iterũ uidebo uos, & gaudebit cor uestrũ: & gaudiũ uestrũ nemo tollet à uobis. Ea uerò quæ de sanctæ Ecclesiæ capite diximus, nil obstat si ad uocẽ quoq; eiusdẽ Ecclesiæ referamus. In ea quippe ordo doctorũ quasi rex presidet, quẽ fideliũ suorũ turba circumstat. Quæ scilicet multitudo fideliũ rectè quoq; exercitus dicit: quia in procinctu bonorũ operũ indefinẽter quotidie cõtra tẽtationũ bella præparaẽ. Corda quo- 5
que mœrentiũ sancta Ecclesia consolaẽ, dum per
C præsentis peregrinationis ærumnas afflictas mentes electorũ pensat: & has æternæ patriæ promissione lætificat. Considerat etiam quòd cogitationes fidelium diuino sint timore percussæ: & quos de Deo conspicit districta audisse ut timeant, agit quoq; quatenus & mansuetudinem pietatis eius audiant ut præsumant. Sic nãq; sancta Ecclesia fidelibus suis de pietate & iustitia redemptoris in prædicationis serie spem miscet & metum: quatenus nec incautè de misericordia cõfidant, nec desperatè iustitiã timeant. Nam uerbis suis capitis for-
midantes refouet, dicens: Nolite timere pusillus *Luc.12*
grex: quia complacuit patri uestro dare uobis regnũ. Atq; iterũ præsumentes terret, cùm dicit: Vi- *Luc.22*
gilate & orate, ut non intretis in tentationẽ. Rursum formidantes refouet, dicẽs: Gaudete, quia no- *Luc.10*
mina uestra scripta sunt in cœlo. Sed in semetipsis præsumẽtes deterret, cùm ait: Videbã satanã sicut *Ibidem*
fulgur de cœlo cadentẽ. Formidãtes refouet, cùm dicit: Oues meæ uocẽ meã audiũt: & ego cogno- *Ioan.10*
sco eas, & sequunt me: & ego uitã æternã do eis: & non peribunt in æternũ: & nõ rapiet eas quisquã de manu mea. Sed in semetipsis presumẽtes deter-
ret, dicens: Dabunt signa magna & prodigia: ita *Matth.24*
ut in errorẽ inducãtur, si fieri potest, etiam electi. Formidantes refouet, dicens: Qui perseuerauerit *Ibidem*
usq; in finẽ, hic saluus erit. Præsumentes deterret, dicẽs: Cùm uenerit filius hominis, putas inuenieť fidẽ in terra? Metuẽtes refouet, cùm latroni dicit: Hodie mecũ eris in paradiso. Sed terret presumẽ- *Luc.23*
tes, dũ Iudas ex Apostolatus gloria in tartarũ labitur. De quo per sententiæ diffinitionem dicitur:

Duodecim

Ioan. 6 Duodecim uos elegi, & unus ex uobis diabolus **A** est. *Luc. 16* Formidantem refouet, cùm dicit: *Hier. 3* Si dimiserit uir uxorem suam, & recedēs ab eo duxerit uirum alterum, nunquid reuertetur ad eam ultrà? Nunquid non contaminata & polluta erit mulier illa? Tu autem fornicata es cum amatoribus tuis multis: tamē reuertere ad me, dicit Dominus. Sed præsumentem deterret, cùm dicit: *Hier. 30* Quid clamas super contritione tua? insanabilis est dolor tuus. Formidantem refouet, dicens: *Hier. 3* Ergo saltem amodò uoca me, pater meus: dux uirginitatis meæ tu es. Sed præsumentem deterret, dicens: *Ezech. 16* Pater tuus Amorrhæus: & mater tua Cethea. Formidantem refouet, cum ait: *Hier. 3* Reuertere aduersatrix Israel: & non auertam faciem meam à uobis: quia sanctus ego sum, dicit Dominus: & non irascar in perpetuum. Sed præsumentem deterret, cùm prophetam suū ab intercessione prohibet, dicens: *Hier. 7* Non assumas pro eis laudem & orationem: quia non exaudiam clamorem eorum in tempore afflictionis: quia si steterint corā me Moyses & Samuel, non est anima mea ad populum istum.

Quòd in prælatis ecclesiæ sese complecti debeant & affectus misericordiæ & districtio disciplinæ. Cap. VIII.

Sancta itaq; Ecclesia auditorum suorum mentem & de misericordiæ benignitate subleuat, & de iudicij districtione perturbat: quatenus in prædicatione sua dum bene utrunq; permiscet, electi eius nec de exhibita iustitia præsumant, nec de præterita iniquitate desperēt. Sed hoc quod **C** ait: Cùm sederem quasi rex circumstante exercitu, eram tamē mœrentium consolator: sciendum nobis est quòd ualde lectorē ædificare etiā iuxta historiam potest, si perpēdat quomodo bonis rectoribus mixta sit & regendi authoritas, & benignitas cōsolandi. Ait enim: Cumq; sederem quasi rex circumstante exercitu: ecce authoritas regiminis. Eram tamen mœrentium consolator: ecce mi-
6 nisterium pietatis. Disciplina enim uel misericordia multum destituitur, si una sine altera teneatur. Sed circa subditos suos inesse rectoribus debet & iuste consolans misericordia, & piè sæuiens disciplina. *Lucæ 10* Hinc est quòd semiuiui illius uulneribus qui à Samaritano in stabulū ductus est, & uinum adhibetur & oleum: ut per uinum mordeantur uulnera, per oleum foueātur: quatenus unusquisq; qui sanādis uulneribus præest, in uino morsum districtionis adhibeat, in oleo mollitiem pietatis: per uinum mundentur putrida, per oleum sananda foueantur. Miscenda est ergo lenitas cum seueritate, faciendumq; quoddam ex utraq; temperamentum: ut neq; multa asperitate exulcerentur subditi: neq; nimia benignitate soluātur. Hoc nimirū illa tabernaculi arca significat: in qua cum tabulis uirga simul ac manna est: quia cū Scripturæ sacræ scientia est in boni rectoris pectore, si est uirga districtionis, sit & manna dulcedinis. Hinc etiā Dauid ait: *Psal. 22* Virga tua & baculus tuus ipsa me consolata sunt. Virga etenim percutimur: & baculo sustētamur. Si ergo est districtio uirgæ quę feriat, sit & consolatio baculi quæ sustentet. Sit itaq; amor, sed non emolliens: sit rigor, sed non exasperans: sit zelus, sed non immoderatè sæuiens: sit pietas, sed non plus quàm expediat parcens. Intueri libet in Moysi pectore misericordiam cum seueritate sociatam. Videamus amantem piè, & districtè sæuientē. Certè cùm Israeliticus populus ante Dei oculos penè inueniabilem contraxisset offensam, ita ut eius rector audiret: *Exod. 32* Descende, peccauit populus tuus: ac si ei diuina uox diceret: Qui in tali peccato lapsus est, iam meus nō est: atq; subiungeret: Dimitte me, ut irascatur furor meus contra eos, & deleam eos, faciamq; te in gentem magnā: ille semel & iterum pro populo cui præerat, obicem se ad impetū Dei irascētis opponens ait: Aut **B** dimitte eis hanc noxam: aut si non facis, deleme de libro tuo quem scripsisti. Pensemus ergò quibus uisceribus eundem populum amauit: pro cuius uita de libro uitæ deleri se petijt. Sed tamē iste qui tanto eius populi amore constringitur, cōtra eius culpas pensemus quāto zelo rectitudinis accendatur. Mox enim ut petitione prima, ne delerentur, culpæ ueniam obtinuit, ad eundem populum ueniens ait: Ponat uir gladium suum super femur suum, ite & redite de porta usq; ad portā per medium castrorum: et occidat unusquisq; fratrem & amicum & proximum suum. Cecideruntq; in die illo quasi uigintitria milia hominum. Ecce qui uitam omnium etiam cum sua morte petijt, paucorum uitam gladio extinxit. Intus arsit ignibus **C** amoris: foris accensus est zelo seueritatis. Tanta fuit pietas, ut se pro illis coram Domino morti offerre non dubitaret: tanta seueritas, ut eos quos diuinitùs feriri timuerat, ipse iudicij gladio feriret. Sic amauit eos quibus præfuit, ut pro eis nec sibi parceret: & tamen delinquentes sic persecutus est quos amauit, ut eos etiam Domino parcēte prosterneret. Vtrobiq; legatus fortis, utrobiq; mediator admirabilis: causam populi apud Deum precibus, causam Dei apud populum gladijs allegauit. Intus amans diuinæ iræ supplicando obstitit: foris sæuiens culpam feriendo consumpsit. Succurrit citius omnibus ostēsa morte paucorum. Et idcirco omnipotens Deus fidelem famulum suū citius exaudiuit agētē pro populo: quia uidit quid **D** super populum acturus esset ipse pro Deo. In regimine ergo populi utrunq; Moyses miscuit: ut nec disciplina deesset misericordiæ, nec misericordia disciplinæ. Vnde hic quoq; iuxta utrāq; uirtutem dicitur: Cumq; sederem quasi rex circumstante exercitu, eram tamen mœrentium consolator. Sedere quippe circumstante exercitu, uigor est ac disciplina regiminis: mœrentium uerò corda cōsolari, ministerium pietatis. Sed quia inter hæc necesse est, ut expositionis sermo ad spiritalem intelligentiam recurrat: sancta Ecclesia ab aduersarijs suis extremis temporibus pressa, reminiscit transacti iura regiminis: reminiscitur & quanta afflictis exhibuerit beneficia pietatis. Cuius uidelicet disciplina & misericordia tunc à leuibus irridetur. Vnde & subditur:

Caput

Caput trigesimum textus beati Iob.

Nunc autem derident me iuniores tempore, quorū non dignabar patres ponere cum canibus gregis mei. Quorum uirtus manuū mihi erat pro nihilo: & uita ipsa putabātur indigni. Egestate & fame steriles: qui rodebāt in solitudine, squalentes calamitate & miseria. Et mandebāt herbas & arborū cortices: **B** radix iuniperorū erat cibus eorum. Qui de conuallibus ista rapiētes, cum singula reperissent, ad ea cum clamore currebant. In desertis habitabant torrentium, & in cauernis terræ, uel super glaream. Qui inter huiuscemodi lætabantur: & esse sub sentibus delicias computabant. Filij stultorum & ignobilium, & in terra penitus non parentes. Nūc in eorum cāticum uersus sum: & factus sum eis in prouerbium. Abominātur me, & longè fugiunt à me: & faciem meam conspuere nō uerētur. Pharetram enim suam aperuit, **C** & afflixit me: & frenum posuit in os meum. Ad dextram Oriētis calamitates meæ ilicò surrexerunt. Pedes meos subuerterunt: & oppresserūt quasi fluctibus semitis suis. Dissipauerūt itinera mea: insidiati sunt mihi, & præualuerunt: & non fuit qui ferret auxilium. Quasi rupto muro & aperta ianua irruerunt super me: & ad meas miserias deuoluti sunt. Redactus sum in nihilum. Abstulit quasi uentus desiderium meum: & uelut nubes pertransijt salus mea. Nunc autē in memetipso marcescit anima mea, & posident me dies afflictionis. Nocte os meum perforatur doloribus: & qui me comedunt, nō **D** dormiunt. In multitudine eorum consumitur uestimentum meum: & quasi capitio tunicæ succinxerunt me. Comparatus sum luto, & assimilatus sum fauillæ & cineri. Clamo ad te, & non exaudis me: sto, & non respicis me. Mutatus es mihi in crudelem: & in duritia manus tuæ aduersaris mihi. Eleuasti me, & quasi super uentum ponens elisisti me ualidè. Scio quia morti trades me: ubi constituta est domus omni uiuenti. Veruntamen non ad consumptionem eorum emittis manum tuā: & si corruerint, ipse sal- **A** uabis. Flebam quondam super eo qui afflictus erat: & compatiebatur anima mea pauperi. Expectabam bona, & uenerunt mihi mala: præstolabar lucem, & eruperunt tenebræ. Interiora mea efferbuerunt absq; ulla requie, præuenerunt me dies afflictionis. Mœrens incedebam: sine furore consurgēs in turba clamabam. Frater fui draconum: & socius struthionum. Cutis mea denigrata est super me: & aruerūt ossa mea pręcaumate. Versa est in luctum cithara mea: & organum meum in uocem flentium.

Quòd hæreticorum derisio nullius est inter patres authoritatis Cap. IX.

Nunc autem derident me iuniores tēpore.] 7
Omnes hæretici ætati uniuersalis Ecclesiæ comparati, iuniores tempore congruè uocantur: quia ipsi ab ea, non autem ipsa egressa est ab illis. Vnde rectè quoq; per Ioannem dicitur: *1. Ioan. 2* A nobis exierunt, sed non erāt ex nobis: nam si fuissent ex nobis, permansissent utiq; nobiscum. Iuniores ergo tempore sanctam Ecclesiam irrident: cum hi qui ab ea egressi sunt, doctrinæ eius uerba despiciunt, de quibus adhuc subditur: Quorū non dignabar patres ponere cū canibus gregis mei.] Quis **C** est grex sanctæ Ecclesiæ, nisi multitudo fidelium? Vel qui alij huius gregis canes uocantur, nisi doctores sancti: qui eorūdem fidelium custodes extiterunt? Qui dū pro Domino suo diurnis nocturnisq; uigilijs intenti clamauerūt: magnos, ut ita dixerim, latratus prædicationis dederunt. De quib. eidem Ecclesiæ per Psalmistam dicit: *Psal. 67* Lingua canum tuorum ex inimicis ab ipso. Nonnulli quippe ab idolorum cultibus reuocati, facti sunt prædicatores Dei. Lingua ergo canū Ecclesiæ ex inimicis prodit: quia conuersos gētiles Dominus etiam prædicatores facit. Vnde Iudęorum tarditas, qui pro Deo loqui noluerūt, increpante Propheta reprehenditur, qui ait: *Esa. 36* Canes muti, non ualentes latrare. Patres uerò hæreticorum, dicimus eos uidelicet quos heresiarchas uocamus: de quorum **D** peruersa prædicatiōe, id est, locutionis semine, sequentes sunt populi in errore generati. Sancta ergo Ecclesia cum canibus gregis sui hæreticorum patres ponere dedignatur: quia inuentores errorum dijudicando respuit, eosq; inter ueros patres numerare contemnit. Qui etsi quosdam uisi sunt à gentilitatis errore reuocasse, quorundam mores ad honesta agenda docuisse: pro eo tamen quòd de Deo recta non senserunt, eos cum canibus gregis sui non ponit: quia cum rectis prædicatoribus non asscribit. Liquet enim quòd Arrius, Fotinus, Macedonius, Nestorius, Eutychius, Dioscorus, Seuerus, multiq; his similes docēdo atq; suadēdo conati sunt patres uideri: sed errores eorū sancta uniuersalis Ecclesia districta seueritate dijudicās, eos inter custodes gregis sui non numerat, quos

F eiusdem

eiusdem gregis unitatem dissipantes damnat. De
Act.20 quibus uoce Pauli Ephesijs dicit: Scio quia post
discessum meum ingredientur ad uos lupi graues,
non parcentes gregi. Et quia nonnunquam hære
tici quãto magis in perfidiæ errorẽ dilabuntur, tãto
amplius in exteriori sese operatione custodiunt,
ita ut agere præ cæteris magna uideantur: sancta
uniuersalis Ecclesia cuncta eorum opera despicit,
quæ ex authoritate fidei non prodire perpendit.
Vnde rectè quoq; beati Iob uoce subiungit: Quo
rum uirtus manuum erat mihi pro nihilo: & uita
ipsa putabantur indigni.] Virtus quippe in ma
nu, est magnitudo in operatione. Sed uirtus
manuum hæreticorum sanctæ Ecclesiæ pro nihilo
ducitur: quia nullius esse meriti conspicit uera fi
de perdita quicquid operantur. Charitatem quip
B pe Dei & proximi deserũt, qui & de Deo falsa sen
tiunt, & à proximis iurgando diuiduntur. Sed uir
tutẽ manuum sine charitate testatur prædicator e
gregius non ualere, qui ait: Si distribuero omnes
facultates meas in cibos pauperum: & si tradide
ro corpus meum ut ardeã, charitatem autem non
8 habeam, nihil mihi prodest. Nonnunquam
uerò hæretici signa quoq; ac miracula faciunt: sed
ut hic præmia afflictionis suæ, abstinentiæq; recí
piant, uidelicet laudes quas quærunt. Vnde & re
Matth.7 demptoris uoce dicitur: Multi mihi dicent in illa
die, Domine Domine, nonne in nomine tuo pro
phetauimus, & in nomine tuo dæmonia eiecimus,
& in nomine tuo uirtutes multas fecimus? Et tũc
C confitebor illis: quia non noui uos: discedite à me
qui operamini iniquitatem. Qua nimirum senten
tia quid datur intelligi, nisi ut in hominibus chari
tatis humilitas, non autem debeãt uirtutum signa
uenerari? Vnde nunc sancta Ecclesia etiam si qua
fiant hæreticorum miracula despicit: quia hæc san
ctitatis specimẽ nõ esse cognoscit. Probatio quip
pe sanctitatis non est signa facere, sed unũquenq;
ut se diligere: de Deo aũt uera cognoscere, de pxi
mo uerò meliora quàm de semetipso sentire. Nã
quia uera uirtus in amore est, non autem in osten
Iodn.13 sione miraculi: ueritas demonstrat, quæ ait: In hoc
cognoscent omnes quia mei discipuli estis, si dile
ctionem habueritis adinuicem. Qui enim nõ ait,
In hoc cognoscetur quia mei discipuli estis, si si
gna feceritis: sed ait, Si dilectionem habueritis ad
D inuicem: apertè indicat, quia ueros Dei famulos
non miracula, sed sola charitas probat. Testimo
nium ergo superni discipulatus, est donum frater
næ dilectionis. Quam uidelicet dilectionem quia
omnes hæretici habere refugiunt, dum ab uniuer
salis Ecclesiæ unitate diuiduntur, iure de eis dici
tur: Quorum uirtus manuum erat mihi pro nihi
lo. Et quia ad eadem signa quæ exhibent, nulla hu
militate concordant, rectè subditur: Et uita ipsa
putabantur indigni. Vel certè omnes hæreticos
sancta Ecclesia uita ipsa fatetur indignos: quia ni
mirum sub nomine Christi militant contra nomẽ
Christi. De quibus adhuc subditur:

Quòd hæretici quo de Deo plus uolunt sapere, eo plus amittunt. Cap. X.

A Egestate & fame steriles.] Omnes hæretici
dum in sacro eloquio plus secreta Dei stu
dent perscrutari quàm capiunt, fame sua steriles
fiunt. Neq; enim ea quærũt ex quibus semetipsos
ad humilitatem erudiant, mores in tranquillitate
disponant, patientiam seruent, longanimitatem
exhibeãt: sed ea solummodo, quę eos doctos atq;
loquaces demõstrent: illa scire appetunt, ex qui
bus singulariter eruditi uideantur. Plerunq; enim
audacter de natura diuinitatis tractant, cùm se
metipsos miseri nesciant. Egestate ergo ac fame
sua steriles fiunt: quia ea perscrutari desiderant,
ex quibus bonæ uitæ germina non producant.
Vltra se quippe sunt quæ perscrutantur: dumq;
ad hoc tendunt quod comprehendere nequeunt,
B ea cognoscere negligunt ex quibus erudiri potue
rant. Quam bene eorum audaciam prædicator e
gregius refrenat, dicens: Non plus sapere quàm Rom.12
oportet sapere, sed sapere ad sobrietatem. Hinc
Salomon ait: Prudentiæ tuæ pone modum. Hinc Prou.23
rursum dicit: Mel inuenisti, comede quod sufficit Prou.25
tibi: ne forte saturatus euomas illud. Dulcedinem
quippe spiritalis intelligentiæ, qui ultrà quàm ca
pit comedere appetit, etiã quod comederat euo
mit: quia dum summa intelligere ultra uires quæ
rit, etiam quæ bene intellexerat amittit. Hinc rur
sum dicit: Sicut qui mel multum comedit, non est
ei bonum: sic qui perscrutator est maiestatis, op
primitur à gloria. Gloria quippe inuisibilis condi
toris, quæ moderatè inquisita nos erigit, ultra ui
C res perscrutata premit. Itaq; hæretici quia de subli
mitate intelligentiæ quanto amplius repleri am
biunt, tanto amplius inanescunt, bene de eis dici
tur: Egestate & fame steriles. Immoderatis nanq;
ausibus cognitionis supernæ scientiam quo plus
appetunt, plus amittunt. At contrà hi qui in 9
sancta Ecclesia ueraciter sunt humiles, & uerac
ter docti, norũt de secretis cœlestibus & quædam
considerata intelligere, & quædam nõ intellecta
uenerari: ut & quæ intelligunt, uenerãter teneãt:
& quæ necdum intelligunt, humiliter expectent.
Vnde nobis per Moysen dicitur: Vt comedentes Exod.12.
agnum, quicquid de eo reliquum fuerit, igni com
buramus. Agnum quippe comedimus, cum multa
Dominicæ humanitatis intelligendo recondi
D mus in uentrem mentis. Ex quo quædam nobis
remanent quæ comedi nequeunt: quia multa ad
huc de illo restant quæ intelligi nequaquam pos
sunt. Quæ tamen igne comburenda sunt: quia ea
quæ capere de illo non possumus, humiliter san
cto Spiritui reseruamus. Quæ plerunq; humilitas
ea etiam electorum sensibus aperit, quæ ad intel
ligendum impossibilia esse uidebantur. Nam per
uersæ hæreticorum mentes dum sibi superbè in
tellectum tribuunt, quasi certas dare sententias e
tiam de incognitis præsumunt. unde fit ut ipsa eos
elatio quæ intus apud semetipsos eleuat, à uerita
te foras repellat: uixq; in dictis Dei exteriora capi
ant, qui se secreta spiritalia penetrasse sin
gulariter putabant. Vnde hic
quoq; subditur:

Quòd

Quòd hæretici ad medullã Scripturæ sacræ non perueniant, sed corticem eius rodant: & uix exteriora eius agnoscant. Caput XI.

QVi rodebant in solitudine, squalentes calà
mitate & miseria: & mandebant herbas &
arborum cortices.] Rodi solet quod come
di nõ potest. Hæretici autẽ quia Scripturam sacrã
intelligere sua uirtute moliunt, eã, pculdubio ap
prehẽdere nequaq; possunt: quã dũ nõ intelligũt,
quasi nõ edũt. Et quia per supernã gratiã nõ adiu
ti hanc comedere nequeũt, quasi quibusdã illam
nisibus rodunt. Exterius quippe illã contrectant,
cùm quidem conantur: sed non ad eius interiora
perueniunt. Qui quia ab uniuersalis Ecclesiæ soci
etate disiuncti sunt: non quolibet rodere, sed in so
litudine memorantur. Ad quam nimirum solitu
dinẽ quia prædicatores falsi sequaces suos trahe
rent, longè ante ueritas præmonuit, dicẽs: Si dixe
Matth.24 rint uobis: ecce in deserto est, nolite exire. Qui re
ctè perhibenẽ calamitate & miseria squalidi: quia
& morum sunt pernicie, & sensuum prauitate de
specti. Qui herbas quoq; & arborũ cortices man
dunt: quia elationis suæ obice repulsi, in sacro elo
quio magna & intima percipere nequeũt: sed uix
in illo quædam tenera & exteriora cognoscunt.
Per herbas quippe dicta planiora: per arborũ cor
tices patrum eloquia exteriora signantur. Qui er
go ea scire appetũt, ex quibus docti nequaquam
sint, sed esse uideantur: dum in sacris uoluminibus
uim charitatis erga Deum ac proximum medulli
tùs non exquirunt, quasi herba uel cortice pascun
tur: quia uel ima uel exteriora sunt, quæ mentes
superbientium nutriunt. Vel certè herbas mande
re, est de Scriptura sacra minima præcepta seruare,
maiora contemnere. Quos benè ueritas increpat,
Matth.23 dicens: Væ uobis Scribæ & Pharisæi hypocritæ,
qui decimatis mentam & anethum & cuminum:
& reliquistis quæ grauiora sunt legis. Qui arborũ
quoq; cortices mandunt: quia sunt nõnulli qui in
sacris uoluminibus solam literæ superficiem uene
rantur, nec quicquam de spiritali intellectu custo
diunt: cum nihil in uerbis Dei amplius nisi hoc
quod exterius audierint, esse suspicantur. Quos
tamen in cunctis erroribus suis inanis gloriæ ap
petitus possidet, eosq; honoris ambitus captiuos
tenet: & plerunq; per ipsa quæ loquuntur, nihil a
liud quàm terrena lucra appetunt. De quibus per
Rom.16 Paulum dicitur: Huiusmodi enim Christo Domi
Phil.3 no non seruiunt, sed suo uentri. Vnde rectè quoq;
subiungitur:

Quòd hæreticorum intentio in auaritia sit: de cuius radice punctiones peccatorum nascuntur. Cap. XII.

ET radix iuniperorum erat cibus eorum.] Ar
bor namq; iuniperi pro foliis punctiones ha
bet. Sic quippe sunt hirsuta quæ profert, ut spinis
similia contrectantem pungere ualeant. Spina ue
rò est omne peccatum: quia dum trahit ad delecta
tionem, quasi pungendo lacerat mẽtem. Vnde iu
Psal.31 sti uoce & pœnitentis dicitur: Conuersus sum in
ærumna mea, dũ cõfringiẽ spina: quia scilicet mẽs
A ad lamentũ uertitur, ut peccati punctio pœniten
do frangatur. In translatione uerò alia non con
fringi spina perhibetur: quod uidelicet ab eodem
sensu non dissonat: quia pœnitentis animus ad lu
ctum ducitur, dum perpetrata culpa in memoria
fixa retinetur. Quid ergo per radicem iunipe- 10
ri, nisi auaritia designatur, ex qua peccatorum om
nium spinæ producuntur? De qua per Paulum di
1.Tim.6 citur: Radix omnium malorum est cupiditas. Ipsa
quippe latenter oritur in mente, sed punctiones
peccatorum omnium patẽter producit in opere.
Quas uidelicet punctiones ab hac radice surgen
tes statim prædicator egregius insinuat, cùm sub
dit: Quam quidam appetẽtes errauerunt à fide, &
inseruerunt se dolorib. multis. Qui enim multos
B dolores dixit, quasi nascentes innotuit ex hac ra
dice punctiones. In iuniperis ergo peccata: ini radi
ce uerò iuniperorum quid aliud quàm auaritiam,
id est materiam intelligimus peccatorum? Quia
igitur plerunque hæretici sola in uerbis suis exte
riora lucra sectantur: nec ignorant quia peruersa
astruunt, sed erroris prædicamenta non deserunt,
dum sumptus percipere quasi doctorum uolunt:
bene de eis sancti uiri nunc uoce dicitur, Et radix
iuniperorum erat cibus eorũ: quia dum totis men
tis suæ sensibus auaritiã cogitant, quasi eo alimen
to uescuntur, de quo nasci proculdubio peccator
um sequentium punctiones solent. Qui si quan
do in sacro eloquio quædam quasi prudenter in
ueniunt, quæ dum non intelligunt, pro suis esse
C assertionibus suspicantur: mox miseris auditori
bus suis quorum non animas sed substantias ap
petunt, hæc uociferantes aspergunt. Vnde con
gruè subinfertur:

Quòd hæretici de humilitate sanctæ Scripturæ aliqua testimonia extorquẽtes, quasi uictores exclamãt: & ubi deest authoritatis occasio, quæ malè sentiunt, clanculò persuadent. Caput XIII.

QVi de conuallibus ista rapiẽtes, cùm singu
la reperissent, ad ea cũ clamore currebãt.]
De cõuallibus illa rapiunt: quia hæc de hu
milibus dictis patrum, superbo spiritu colligunt,
quæ dum pro suis se partibus inuenisse gloriant,
ad ea cũ clamoribus currunt: quia uidelicet omne
D quod sentiũt, appetitu laudis ad aures hominum
diffamare conantur. Sequitur: In desertis habita
bant torrentiũ, & in cauernis terræ, uel super glare
am.] Torrentes dicimus riuos qui aquis hyemali
bus colliguntur: quia certis etiam temporibus are
scunt. Iure itaq; inuentores peruersorum dogmã
tum torrentes uocantur: quia à calore charitatis
frigidi, quasi in torpore temporis hyemalis excre
scunt: quia non perpetua plenitudine profluunt,
sed catholicorum allegationibus quasi æstiuis so
libus exiccantur. Et quidem inuentores peruerso
rum dogmatum contra sanctam Ecclesiam exor
ti, feruore iam ueritatis extincti sunt: sed tamẽ eo
rum discipuli ea quæ illi docuerunt, tenere ac de
fendere non desistunt. Hi ergo qui illorũ sequunt
errores, in desertis torrentiũ habitãt: id est in eorũ

 prædica-

prædicatione confidunt, quorum eloquia catholi
corum iam responsione & rationacione siccata
11 sunt. Quid uerò aliud cauernas terræ q̃ occultas
hæreticorum prædicationes accipimus? Sic enim
hæretici inter se clandestinis conuenticulis coe-
unt: ut errori suo reuerentiam, quã ex ratione non
ualent, præbeant ex occultatione: & infirmis ani
mabus prauitatis sermo tanto reuerendus appa-
Prou. 9 reat, quanto secretus. Vnde apud Salomonẽ mu-
lier ex typo hæreseos dicit: Aquæ furtiuæ dulcio-
res sunt, & panis absconditus suauior. Quæ occul
ta scilicet prædicamenta detestatur ueritas dicẽs:
Matth. 24 Si quis uobis dixerit: ecce hic est Christus, aut ec-
ce illic, nolite credere. Et rursum: Si dixerint uo-
bis: ecce in deserto est, nolite exire: ecce in pene-
tralibus, nolite credere. Sicut enim fulgur exit ab
oriente, & paret usq̃ in occidentem: ita erit &
aduentus filij hominis. Hoc itaq̃ illic in penetralib.
quod hic dicitur in cauernis. In cauernis ergo hæ-
retici habitant: quia plerunq̃ errorem suum secre
tis prædicationibus occultant: ut quo se doctiori-
bus prudentioribusq̃ non indicant, eo ad se uehe
mentius imperitos trahant. Vnde bene etiam sub
infertur: Vel super glareã.] Glaream quippe illos
minutissimos lapides dicimus, quos aqua pluuia
lis trahit. Doctores igitur peruersorum dogmatũ
super glaream habitant: quia illas hominum men
tes trahũt, quæ nulla grauitatis stabilitate solidan
tur: quas uelut de loco semper ad locum flumina
errorum ducunt. Vnde & prędicator egregius cũ
C auditores suos nõ tẽporaliter duci, sed forti cupe-
ret grauitate solidari, admonuit dicens: Vt iã non
simus paruuli fluctuãtes, nec circũferamur omni
uento doctrinæ. Sancta itaq̃ Ecclesia ab aduersa-
rijs ad modicũ depressa, cũ sibi audaces errantium
mẽtes insultare cõspexerit: quæ eorũ conuersatio
fuerit, ad memoriã reducit, dicẽs: In desertis habi-
tant torrẽtiũ: & in cauernis terræ, uel super glareã.
Quia eẽ eorum peruersa prædicatio amisso igne
charitatis ex frigore mẽtis conualuit, profectò in
torrentiũ desertis habitauit. Quia uerò aperta &
libera nõ fuit, in cauernis latuit. Quia aũt plebem
nõ fixã sed mobilẽ tenuit: non super petrã, sed su-
per glareã mansit. De quibus adhuc subditur:

*Quòd hæretici delicias æstimant, cum errori suo quos deci-
piunt associant.* Cap. XIIII.

QVi inter huiuscemodi lętabãtur: & esse sub
sentibus delicias computabant.] Quid no-
mine sentiũ, nisi eas quas iã suprà diximus,
punctiões peccatorũ intelligimus? Quia aũt pe-
uersæ mentes gaudent in iniquitatibus quas flere
debuerunt: omnes hæretici tanto se inani lætitia
extollunt, quanto magis ad peiora conualescunt,
atq̃ esse sub sentibus delicias deputant: quia inde
peruersam mentem ad gaudium subleuant, unde
spinas peccatorũ portãt. Nam si quãdo ad errorẽ
suum ualuerint quempiã trahere, sese per lętitiam
iactant: atq̃ unde sibi peccata quotidie etiã alios
perdendo congregant, inde se esse quasi duces ad
iustitiã exultant. Bene ergo dicitur: Qui inter hu-
A iuscemodi lætabantur: & esse sub sentibus, delici-
as cõputabãt. Trahũt eẽ quos ualẽt ad perditio-
nẽ suã: & se sub peccatis esse, uel culpis culpas ad-
dere nõ credunt: sed uirtutũ opulentiã cumulare.

*Quòd imitatores reproborum filij eorum dicantur stulti,
quia erronei: ignobiles, quia à generositate cœlesti immu-
nes.* Cap. XV.

FIlij stultorum & ignobilium: & in terra peni-
tus non parentes.] Eorum uidelicet filij, qui
fuerunt errorum magistri. Filij igitẽ dicuntur, non
de eorum semine, sed de imitatione generati: qui
docendo peruersa, stulti fuerunt per ignorantiam
uiuendo nequiter, ignobiles per actionẽ. Qui re-
B demptori nostro nulla sapiẽtiæ, nulla uitę cogna-
tione coniuncti sunt. De quo Salomonis uoce in
laude sanctæ Ecclesiæ dicitur: Nobilis in portis Prou. 31
uir eius. Hi itaq̃ quia peruersa errantiũ exempla
secuti sunt, filij stultorũ & ignobilium esse memo
rantur. Rectè autẽ subiũgitur: Et in terra penitus
non parentes. Quia dum hic uideri aliquid appe-
tunt, nimirum à terra uiuentium exortes fiũt. Sed
hoc, quod in hæreticorum typo diximus: omnino
nil obstat si etiam de peruersis atque carnalibus,
quamuis in recta fide positis, sentiamus. Neque
eẽ sancta electorũ Ecclesia solos sibi aduersarios
deputat, qui ab eius fide positi extrà dissentiũt, sed
eos quoq̃ qui uitam illius malè uiuendo interius
premunt. Contempletur igitur ærumna irruentis
C aduersitatis afflicta, quomodo prosperitatis suæ
tempore, iniquorum & intra se uiuentiũ prauita-
te grauata sit. Contempletur quòd exigentibus
meritis quorundam non iniustè in illa uita turba-
ta sit omnium, & dicat: Qui rodebant in solitudi-
ne: squalentes calamitate & miseria.] Sicut in pri-
ma huius operis parte præfatus sum: per uirtutem
contemplationis nonnunquam solet intelligi so-
litudo mentis. Sed hoc in loco cum solitudo per
objurgationẽ dicitur: quid aliud quàm boni de-
stitutio demonstratur? Vnde & sub Iudææ typo
Hieremias peccatoris animam deplorat, dicens:
Quomodo sedet sola ciuitas plena populo? Sed Thren. 1
cum per beatum Iob de prauis dicitur: Rodebãt
in solitudine: libet intueri hoc etiã quod per Psal- Psal. 72
mistam dictum est: Inimici eius terram lingent.

D Duo quippe sunt genera hominum ambitioni 12
suæ seruientium: unum uidelicet quod semper ad
auaritiã blandimẽtis utiũ linguę, aliud uerò quod
aperta ui intendit rapinæ. Nam rodimus, cum ali-
quid exterius forti adnisu atterimus. Lambiũ eẽ
quando hoc quod edi facile non potest, impressa
linguæ lenitate gustatur. Omnes igitur etiam sub
specie fidei praue uiuentes, qui aliena appetunt,
sed ea quæ appetunt rapere nequaquam possunt:
blandis enim sermonibus, & quasi mollitie dulce
dinis concupita abstrahere conantur: quid aliud
quàm terram lingunt? quia terrena quæq̃ quę uir
tute nequeunt auferre, mollitie linguæ moliũtur.
Qui uerò in hoc mundo aliqua potestate suffulti
sunt, & concupiscentes aliena, blandiri quidem
ex fraude despiciunt, quia etiam iniusto robore
possunt

possunt implere quod uolunt: hi hoc quod appe-
tunt, non lambunt, sed rodunt: quoniam propin-
quorum uitam fortitudine uiriũ uelut adnisu den
tium demoliunt. Conspiciat itaq̃ sancta Ecclesia
ueras diuitias æternæ patriæ: conspiciat frequen-
tiam supernorum ciuium: conspiciat in electis su-
is cultum mentis, & innumerabilium dona uirtu-
tum: atq̃ ab eis ad prauorũ uitã omni bono desti-
tutam, mentis oculum reuocet: & ex illorum com
paratione uideat, qualiter ista cunctis uirtutibus
sit uacua: quia superna deseruit, & infima concu-
piuit. Videat quomodo plerunque id quod appe
tit, si fortasse præualeat, etiam uiolenter rapit. Vi-
deat tales se quasi intra se positos diu tolerasse: at-
que ex eorum culpis usq̃ ad bonorum quoq̃ pe-
A pas ex necessitatum occasiõe prorumpere: & ne
quid sponte illicitum admitteret, hoc ipsum fata-
gebat euelli quod nolens ex radice tolerabat. At
contrà praui gaudent in his corruptionis suæ ne-
cessitatibus: quia nimirum eas ad usum uoluptatũ
retorquent. Cùm eẽ reficiendis cibo corporibus
naturæ seruiũt: per delectationẽ gulæ, in uolupta
tis ingluuie distendunt. Cùm tegendis mẽbris ue
stimenta quærũt, non solũ quę tegant, sed etiã quę
extollant expetunt: & contra torporẽ frigoris nõ
solum quæ per pinguedinẽ muniant, sed etiã quæ
per mollitiẽ delectent: nõ solum quæ per mollitiẽ
tactum mulceant, sed etiam quæ per colorem
oculos seducant. Necessitatis igitur causam in u-
B sum uoluptatis uertere, quid est aliud q̃ calamita
ti suæ squalorem miserię sociare? Pressa itaq̃ tẽpo
re aduersitatis Ecclesia, reminiscatur eorũ ex quo
rum merito talia sustinet, & dicat: Qui rodebant
in solitudine, squalentes calamitate & miseria. Ca
lamitate scilicet non squalerẽt, si in istis necessita-
tibus uoluptatum miseriam non superadderent.
Quas uidelicet necessitates ex parentis primi cul
pa meruimus. Hi uerò qui calamitati suæ miseri-
am adiungunt: ex cruciatu pœnæ ad augmenta
prorumpunt culpæ. Sed utinam tales cum ad mę
lius permutari despiciunt: ita peruersa agerent, ut
non ea etiam alijs propinarẽt. Vtinam illis mors
sua sola sufficeret: & non uirulentis persuasioni-
bus alienam etiam uitam necarẽt. Inuident enim
C alios esse quod nõ sunt: dolẽt alios adipisci quod
perdunt. Nam si qua fortè in aliorum actibus exo
riri bona conspiciunt: mox ea manu pestiferæ ex
probationis euellunt. Vnde & sequitur: Et 13
mandebant herbas & arborum cortices.] Quid
enim per herbas nisi tenera ac terræ proxima be-
ne inchoantium uita? & quid per arborum corti-
ces nisi exteriora opera eorum qui iam sublimia
appetunt, designantur? Praui nanq̃ cùm recta in-
cipientes aspiciunt, aut ridendo, aut quasi consu-
lendo cõtradicunt. Cùm uerò iam quosdam pen-
sant ad summa proficere: quia eorum profectus
funditùs dissipare nequeũt, à quibusdam illos su-
is operibus diuertunt. Herbas itaq̃ eis & arborũ
cortices mandere, est, uel studia bene inchoantiũ
D uel operationes quorundam iam more arborum
ad superiora tendentium, pestiferis persuasioni-
bus quasi quibusdam malitiæ suæ dentibus dissi-
pare. Herbas mandunt reprobi, cùm infirmorum
initia irridendo consumunt. Arborum quoq̃ cor
tices mandunt, cùm manu peruersi consilij à uita
rectè credẽtium, tegmen bonorum operum sub-
trahunt. Hos aũt in quibusdam actibus uelut ar-
bores expoliant, illos uerò uelut herbas (quia de-
spicientes trahunt) quasi quæ calcant comedunt.
Quorundam iam fortitudinem in alta resurgen-
tem ex parte demoliunt, quorũdam uerò teneri-
tudinem adhuc in imis positam penitus conte-
runt. Dicat igitur: Mandebant herbas & arborũ
cortices: quia prauis irrisionib. in nõnullis exteri
ora opera, in nõnullis aũt per spem uirentia corda
dissipabant. Vel certè herbas mandere, est leuia
Psal. 70 bat euadere qui dicebat: De necessitatibus meis
eripe me. Sciebat enim plerunq̃ uoluptatum cul-

quædã ac tenera de antiquis patrib. imitari. Arbo
rum uerò cortices edere, eſt eorũ opera ſuperficie
tenus agere, ſed intentionẽ rectã in eiſdẽ operib.
nõ tenere. Sunt emẽ nõnulli, qui dũ preſentis mun
di gloriam eiuſdẽ mundi actionibus adipiſci non
poſſunt, ſpeciem ſanctitatis appetunt, habitũ ue-
nerationis ſumũt, imitatores antiquorum patrum
uideri concupiſcunt: & quædam quidem parua
acleuia peragunt, ſed eorum fortia & quæ ex ſoli-
us charitatis radice prodeunt, imitari cõtemnunt.
Hi uidelicet herbas edũt: quia magna negligunt,
& uilibus ſatiantur. Plerunq; tamen etiam quædã
quaſi robuſtiora opera exercent: ſed intentionem
rectam in eiſdem operibus non tenent. Quibus
profectò arborum cortices mandere, eſt exterio-
res electorum actus aſſumere: & intẽtionem bo-
nam in bonis actibus non habere. Dum enim pro
humana laude recta opera exquirunt: ſed imitari
cor rectè operãtium negligunt, ex ſolis arborum
corticibus replentur. Toto nanq; deſiderio præ-
ſentis uitæ gloriam uel abundantiam quærunt.
Vnde & rectè ſubiungitur: Et radix iuniperorum erat cibus eorum.] Intus enim quamuis per
fidem poſiti, dum plerunque auaritiæ cogitatio-
nibus ſeruiunt, quaſi illud comedunt unde in ex-
tremo uitę ſuppliciorum aſpera proferuntur. Qui
dum frugem diuini eloquij nõ concupiſcunt, ſed
ad rerum temporalium ambitum ſeruiunt: nequa
quam pane tritici, ſed radice iuniperi ſatiantur.
Ipſa quippe eos ab imis atque infimis oborta oc-
cupant, quæ illos more iuniperi poſtmodum ex
duritia tribulationũ uelut ex aſperitate foliorum
pungant. Contemnentes nanq; Deum hic, mini-
mè ſentiunt quantum ſit malum quod agunt. Ad
huc enim iuniperi radicem comedunt: ſed huius
radicis quàm ſint rami aſperi, non attendunt: quia
nimirum prauа actio modò quaſi ex radice delẽ-
ctat in culpa, ſed poſtmodum quaſi ex ramis pun-
git in pœna. Vbi & bene ſubiungitur: Qui de con
uallibus iſta rapientes, cum ſingula reperiſſent, ad
ea cum clamore currebant.] In comparatione ui-
delicet ſupernorum, omnis præſens uita cõuallis
eſt. Hi autem quia ſublimia montium, id eſt fortia
acta ſanctorum contemplari neſciunt: ſemper in
oblectatione infima quaſi in conuallibus conuer
ſantur: & dum quodlibet lucrum uel parui ſtipen
dij inueniunt, cum clamore currunt: quia hoc ab-
ſtrahere etiam iurgando moliuntur. In conualle
enim repertis ſingulis cũ clamore currere, eſt ſub-
ortis cauſarũ occaſionibus etiã pro parua ſtipe liti
gare. Plerunq; autẽ quẽ ſanctũ bona actio oſten-
dat, oborta terreni cõmodi occaſio examinat. Vi-
deas nanq; nonnullos iam ſublimia agere, iam in
abſtinentiæ, iam in doctrinæ opere patrum præ-
cedentium exempla ſectari: ſed cùm repentè pre-
ſentis uitæ lucrum, quaſi fructum conuallis inue-
nerint, ad hoc cum clamore currunt: quia quaſi di
rupta ad illud ſuperductæ ſanctitatis tranquillita
14 te proſiliunt. Poſſunt quoq; per herbas atq; ar-
borum cortices non ſolum, ut prædictum eſt, bo-
norum opera, ſed in hac uita cõſolationes ac pro-

A ſperitates intelligi. Sępe enim omnipotens Deus
electos ſuos cùm donis interioribus ditat, exterio
ribus etiam honoribus ſubleuat. Cunq; eos præfe
rendo cæteris honorabiles reddit, latius imitabi-
les oſtendit: & nõnunquam prauí eorum quidem
uitam deſpiciunt, ſed felicitatem in hoc mundo
aſſequi concupiſcunt. Quia igitur blãdimenta hic
tranſitoriæ conſolationis quærunt, herbas come-
dunt: quia in cogitationibus ſuis exteriorem eo-
rum gloriam meditantur, arborum cortices man-
dunt. Et quoniam in his omnibus ſoli auaritiæ to
ta intentione deſeruiunt, radice iuniperi replen-
tur. Quæ cuncta de conuallibus rapiunt: quia ex
amore huius infimæ & corruptibilis uitæ immen
ſis cupiditatibus inardeſcunt. Et cum ſingula rapi
B unt, ad ea cum clamoribus currunt: quia uidelicet
ſanctorum patrum quorum merita adipiſci non
quærũt, loca eorũ atq; regimina apprehẽdere ſata
gunt: & cum tranquillè nequeũt, hęc plerũq; aſſe-
qui, etiam dirupta concordiæ pace moliũtur. Qui
pro eo quòd longè à patrum precedentium actio
ne diſiuncti ſunt, rectè ſubiũgit: In deſertis habita
bant torrentiũ: & in cauernis terræ, uel ſuper glare
am.] In bona etenim parte rectè torrẽtes, ſanctos
prædicatores accipimus: qui dũ in preſenti uita di
uinis nobis eloquijs influunt, aquarum multitudi
ne quaſi in hyeme colliguntur. Qui & æſtiuo ſole
adueniente ſe ſubtrahũt: quia cum æternæ patriæ
lux emicuerit, prædicare ceſſabunt. Horũ torren-
tium deſerta, ſunt uitæ temporalis commoda. Ea
C nanq; deſerunt, & ad lucra ſe cœleſtia adipiſcen-
da conuertunt. Cuncta autem hæc torrens ille reli
querat, qui dicebat: Propter quẽ omnia detrimen Phil. 4
tum feci, & arbitror ut ſtercora. Sed quia prauorũ
mentes ea in hac uita adipiſci appetunt, quæ de-
ſpicientes iuſti derelinquunt, in deſertis torrenti-
um habitare referuntur. Illa enim quę ſanctis indi
gna ſunt, ipſi percipere pro magno cõcupiſcunt.
Cauernæ autem terræ, ſunt cogitationes prauę, in
quib. ſe ab humanis oculis abſcondũt. Prauí quip
pe ut ſunt, ab hominibus uideri refugiunt: dumq;
aliud quàm ſunt ſimulant, ſeſe in conſcientię ſuæ
latibulis quaſi in cauernis occultant. Qui cuncta
hæc nõ agerẽt, niſi de æterna & ſolida uita deſpe-
rarẽt, niſi in hoc incerto tẽporalitatis animũ fige-
D rent. Vnde bene ſubditur: Vel ſuper glareã. Gla-
rea nanq; eſt uita præſens, quæ indeſinẽter ad ter-
minum ſuum ipſo defectu mutabilitatis, quaſi
impulſu fluminis ducitur. Super glaream itaq; ha
bitare, eſt fluxui uitę præſentis inherere: & ibi in-
tentionẽ ponere, ubi greſſum nequeat fixè ſtãdo
ſolidare. Eſt aliud in glarea quod nequaquã debe
at tacendo præteriri: quia cum pes in eius ſuperfi-
cie ponitur, ipſa eius uolubilitate labitur, atq; ad
ima deuoluitur. Cui uidelicet rei in nullo diſcre-
pat uita prauorũ: quia cum pro amore mundi ali-
qua ſtudent licita atq; honeſta agere, quaſi planũ
in ſuperficie pedẽ ponũt, ſed repẽtè pes ad ima la-
biť: quia eorũ actio dũ plura ſemper appetit, uſq;
ad iniqua & illicita deſcẽdit. Cum ergo ſancta Ec
cleſia huius tẽporis cõtraria tolerat, ad uitã carna-
lium

lium, quos aduerſos ſibi etiam in proſperis ſuſti-
A nuit, per memoriã recurrat, & quorũ merito hæc
patiatur, agnoſcat dicẽs: In deſertis habitãt tor-
rentiũ, & in cauernis terræ, uel ſuper glareã. Quia
enim patrũ doctrinis deſtituti ſunt, in deſertis tor-
rentium: quia in occultis ſe cogitationibus tegũt,
in cauernis terræ: quia uerò in præſentis ſeculi mo
bilitate intẽtionem ſuã figere appetunt, ſuper gla-
ream habitare referunt. Sed utinã tales, quia pec-
cata nolunt impugnare tẽtantia, flendo tergerẽt
uel cõmiſſa: utinam mala ſua ſaltem perpetrata co
gnoſcerent, atq; ſterili ficulneæ cophinum ſterco
ris, id eſt, infructuoſæ mẽti pinguedinem lamen-
15 tationis admouerent. Sed habet hoc plerunq;
humanus animus proprium, q; mox ut in culpam
B labitur, à ſui adhuc longius cognitione ſeparetur.
Hoc ipſum nanq; malũ quod agit, mẽti ſe obicem
ante oculum rationis interſerit. Vnde fit ut anima
prius uoluntarijs tenebris obſeſſa, poſtmodũ bo-
num iam nec quod quærat agnoſcat. Quãto enim
magis malis adhæret, tanto minus intelligit bona
quæ perdit. Lux quippe ueritatis quia ſubtiliter
reproborum culpas examinat: quo habita negligi
tur, eo permittit diſtrictus iudex ut nec amiſſa re-
quiratur: & cum ab actu repellitur, fugit à ſenſu: ut
cuius quaſi facies in opere contemnitur, eius per
recordationem iam nec terga uideantur. Hinc ita-
q; eſt q; reprobi ſubiecti flendis ſceleribus gau-
Prou. 2 dent, de quibus per Salomonẽ dicitur: Qui lætan
tur cũ malefecerint, & exultant in rebus peſſimis.
C Hinc eſt q; lachrymarũ cauſas tripudiantes pera-
gunt. Hinc eſt q; mortis ſuæ negociũ ridentes exe
quuntur. Vnde hic quoq; aptè ſubiungitur:

Quòd peccatores flagitiorum conſuetudinem, quæ utiq; animam crebris punctionibus cruentant & lacerant, delicioſam putant. Cap. XVI.

QVi inter huiuſcemodi lætabãtur: & eſſe ſub
ſentibus delicias computabãt.] Inter huiuſ-
cemodi lætantur: quia nimirum attendũt tranſito
ria quæ percipiũt, & intueri negligunt permanen
tia bona quæ perdunt. Cumq; amore temporaliũ
flagrant, ueram lætitiam uolẽtes ignorant. Quam
ſi ſtudioſè cognoſcere quærerẽt, q; flẽda ſunt gau-
dia quæ appetũt, uiderent. Sed dum meliora ſcire
cõtemnunt, ſola ſibi uelut ſumma eligũt, quæ uiſi-
D biliter oculis fugaci ſeductione blãdiuntur. Viſi-
bilia ſcilicet ſequẽtes cor figunt: & tanto extrinſe
cus gaudent, quanto recordationẽ ſui intrinſecus
nõ habent. Miſcentur tamen eorum gaudijs ple-
runq; tribulationes: atq; ex rebus ipſis ex quibus
ſuperbiunt, flagellantur. Neq; enim ſine grauibus
curarũ moleſtijs poſſunt tẽporalia quæ appetunt,
uel non habita quærere, uel quæſita ſeruare: inter
æquales præſtantiorem gloriam appetere: à mino
ribus reuerentiã pluſquã oportet exigere, & mi-
nus q; debent eandẽ minoribus exhibere: plerũq;
potentiã per iniuſtitiam oſtendere: ſemper praua
agere: & tamen ne opinionẽ prauitatis habeant,
formidoloſè cuſtodire. Hæc profectò omnia miſe
ros pungunt: ſed eaſdẽ punctiones ipſo rerũ tem-
A poralium uicti amore non ſentiũt. Vnde & rectè
nunc dicitur: Et eſſe ſub ſentibus delicias comput-
abant: quia peccatorũ delectationibus preſſi, ex
affectu uitæ præſentis quàm ſint aſpera quæ patiũ
tur, ignorant. Lætantur itaq; ſub ſentibus: quia re-
bus quidẽ temporalibus gaudent: ſed tamen dum
diſpenſare ſine tribulatione eadẽ temporalia non
ualent, ea cura punguntur miſeri qua premuntur.
Manent ſub ſentibus; & hoc ipſum delicias æſti-
mant: quia & dura quidẽ ex præſentis uitæ amore
tolerant: & tamen affectu nimiæ cupiditatis obli-
gati, laborem eiuſdẽ tolerantiæ uoluptatẽ putant.
Vnde rectè Hieremias totius in ſe humanæ cõuer
ſationis ſpeciẽ ſumens, per lamentum queritur di
cens: Inebriauit me abſynthio. Vt enim in ſuperio Thren. 3
B ri iam parte prædiximus, ebrius quiſq; quod pati-
tur neſcit. Qui uerò abſynthio inebriatur, & hoc
quod ſumpſit amarum eſt: & tamen non intelligit
eandem amaritudinẽ qua repletur. Humanũ igi-
tur genus recto Dei iudicio in uoluptatibus ſuis ſi
bi dimiſſum, atq; per easdẽ uoluptates ſpontaneis
tribulationibus traditũ, abſynthio eſt ebriũ: quia
& amara ſunt quæ pro huius uitæ amore tolerat:
& tamen eandem amaritudinem cæcitate cupidi-
tatis quaſi inſenſibilitate ebrietatis ignorat. Mun-
di enim gloriam ſitiens, dum multas pro ea tribu-
lationes reperit, amarum eſt quod bibit. Sed quia
hoc nimis inhianter ſumpſit, eiuſdẽ amaritudinis
malum diſcernere iam præ ipſa ebrietate non ſuffi
cit. Amant enim peruerſi homines pro huius 16
C mundi gloria etiam tribulationes, cũctiſq; pro ea
ſudoribus libenter ſeruiunt, & grauium laborũ iu
go deuotiſſimè colla ſubmittunt. Quod bene ſub
Ephraim ſpecie Oſeæ prophetãte deſcribitur, qui
ait: Ephraim uitula docta diligere trituram. Vitu- Oſeæ 10
la enim trituræ laboribus aſſueta, relaxata plerũq;
ad eundem laboris uſum etiam non compulſa re-
uertitur. Ita prauorum mens huius mundi ſeruitijs
dedita, & rerum temporaliũ fatigationibus aſſue-
ta, etiã ſi ſibi liberè uacare liceat, ſubeſſe tamẽ ter-
renis ſudoribus feſtinat, & uſu miſeræ cõuerſatio-
nis triturã laboris quærit: ut à iugo mundanæ ſer-
uitutis ceſſare non libeat, etiam ſi liceat. Quod ui-
delicet iugum Dominus à diſcipulorum ceruice
ſubleuans, cum dicit: Attendite uobis ne fortè gra Luc. 21
uentur corda ueſtra in crapula & ebrietate: illico
adiunxit: Et in curis huius uitæ: & ſuperueniat in
uos repẽtina dies illa. Et rurſus: Venite ad me om Matth. 11
nes qui laboratis & onerati eſtis: & ego reficiam
uos. Tollite iugum meũ ſuper uos: & diſcite à me,
quia mitis ſum, & humilis corde. Quid eſt enim
Dominum mitem ſe in magiſterio atq; humilẽ di-
cere: niſi relictis exercendæ elationis difficultati-
bus, plana quædam bene uiuendi itinera demon-
ſtrare? Sed quia prauorum mentes plus per aſpe-
ra elationis, quàm per blanda humilitatis ac man-
ſuetudinis delectantur: eſſe ſub ſentibus delicias
deputant. Dura enim præ amore ſeculi quaſi quæ
dam mollia ac delectabilia ferre parati ſunt, dũ in
hac uita rerũ culmina apprehẽdere conãtur. Ceſ-
ſationem Dominus à mundi laboribus imperat,

sanctæ quietis dulcedinem persuadet: & tamen A
uesana iniquorum mens plus se assequi aspera car
naliter, ꝙ tenere blanda spiritaliter gaudet: plus
acerbitate fatigationis, quàm quietis dulcedine
Exod.16 pascitur. Quod aperte in semetipso nobis Israeliti
cus populus ostendit: qui dum refectionē mannæ
desuper perciperet, ab Ægypto ollas carniū, pe-
pones, porros cepasq; concupiuit. Quid enim si-
gnatur in manna, nisi esca gratiæ, suaue sapiens, ad
refectionem interioris uitæ, bene uacātibus desu-
per data? Et quid per ollas carnium, nisi carnalia
opera uitæ, in tribulationum laboribus quasi igni
bus excoquenda? Quid per pepones, nisi terrenæ
dulcedines? Quid per porros ac cepas exprimit,
quæ plerūq; qui comedunt lachrymas emittunt,
nisi difficultas uitæ præsentis, quæ à dilectoribus B
suis & non sine luctu agitur, & tamen cum lachry
mis amatur? Manna igitur deserentes, cum pepo-
nibus ac carnib. porros cepasq; quæsierunt: quia
uidelicet peruersæ mentes dulcia per gratiā quie-
tis dona despiciunt: & pro carnalibus uoluptati-
bus laboriosa huius uitæ itinera etiam lachrymis
plena concupiscunt: contemnunt habere ubi spi-
ritaliter gaudeant, desideranter appetunt ubi &
carnaliter gemant. Horum itaq; uæcordiam ueri-
dica uoce Iob reprehendat: quia nimirum peruer
so iudicio, perturbata tranquillis, dura lenibus, a-
spera mitibus, transitoria æternis, suspecta securis
anteponunt. Horum uæcordiæ sancta Ecclesia re
cordetur, cum seuis extrinsecus aduersitatib. pre-
mitur, quos intra se uelut fideles continuit: sed eo- C
rum uitam aduersantem fidei diu tolerauit, & di-
cat: Qui inter huiuscemodi lætabantur, & esse sub
sentibus delicias computabant: quia nimirum ma
la quæ agunt, ex iniquorum præcedentium praui
tate didicerunt. Vnde & rectè subiungitur:
17 Filij stultorum & ignobilium.] Sciendum no-
bis est quòd alij intra sanctam Ecclesiam uocan-
tur stulti, sed tamē nobiles: alij uerò stulti, & igno-
biles. Stulti nanq; dicuntur, sed esse ignobiles ne-
queunt: qui carnis prudētiam cōtemnentes, pro-
futuram sibi stultitiam appetunt: & ad nobilitatē
internæ prolis, uirtutis nobilitate subleuātur: qui
stultam sapientiam mundi despiciunt, & sapientē
Dei stultitiam concupiscūt. Scriptum quippe est:
1.Cor.1 Quod stultum est Dei, sapientius est hominibus. D
Hanc nos stultitiam Paulus comprehendere ad-
monet, dicens: Si quis uidetur inter uos sapiens
esse in hoc seculo, stultus fiat, ut sit sapiens. Hanc
stultitiā qui perfectè secuti sunt, uoce sapiētiæ au-
Matth.19 dire meruerunt: Vos qui secuti estis me, in regene
ratione, cùm sederit filius hominis in sede maiesta
tis suæ: sedebitis & uos super sedes duodecim, iu-
dicantes duodecim tribus Israel. Ecce relinquen-
tes temporalia, gloriam potestatis æternæ merca-
ti sunt. Quid itaque in hoc mundo stultius, quàm
sua deserere? Et quid in æternitate nobilius, quàm
cum Deo iudices uenire? Horum scilicet iudicum
nobilitas Salomone attestante memoratur: cum
Prou.31 hoc quod iam præfatus sum dicit: Nobilis in por-
tis uir eius, quādo sederit cum senatoribus terræ.
Valde quippe nobiles considerat quos senatores
uocat. Hanc in se nobilitatem Paulus aspexerat,
cū cognitioni cōditoris per spiritum iunctus dice
bat: Genus ergo cum simus Dei, nō debemus æsti Act.17
mare auro uel argento, aut lapidi sculpturæ artis
& cogitationi hominis diuinum esse simile. Ge-
nus uidelicet Dei dicimur: nō ex eius natura ædi-
ti, sed per spiritum illius & uoluntariè conditi, &
adoptiuè recreati. Tanto ergo ad hāc nobilitatem
quisq; erigitur: quanto per acceptam imaginem
ad similitudinem illius ex imitatione renouatur.
At contrà sunt stulti & ignobiles, qui dum super-
nam sapiētiam semetipsos sequentes fugiunt, in
sua ignorantia quasi in abiectæ prolis uilitate so-
piuntur. Quo enim id ad quod conditi sunt, non
intelligunt: eo etiam cognationem acceptæ per
imaginem generositatis perdunt. Stulti sunt ergo
& ignobiles, quos ab æternæ hæreditatis consor-
tio repellit seruitus mētis. Scriptū quippe est: Om Ioan.8
nis qui facit peccatum, seruus est peccati. Et uoce
egregij prædicatoris dicitur: Sapiētia huius mun- 1.Cor.3
di, stultitia est apud Deum. Qui ergo dum terrena
saperent, ab intima generositate repulsi sunt, stul-
ti simul & ignobiles fuerunt. Quorum dum ple-
riq; actus imitantur, filij stultorum & ignobilium
fiunt: dumq; eos sensibus ac moribus sequuntur,
stulti sunt, quia ueram sapientiam non intelligūt:
& ignobiles, quia nulla spiritus libertate renouan
tur. Sed hi quamuis iniquorum actus exerceant:
plerunq; tamen in hac uita occupant loca iusto-
rum. atq; eorum se filios æstimāt, quorum per ho-
noris cōcupiscētiam officia exterius administrāt.
Quos sancta Ecclesia per correptionem ad co-
gnitionem sui reuocat: ut uidelicet in prauis desi-
derijs positi, quorum sint filij attendant. Nō enim
eorum sunt filij, quorum loca tenent: sed quorum
opera exercent. Dicatur igitur rectè: Filij stulto-
rum & ignobilium. Vbi aptè subiungitur: Et
in terra penitus non parentes.] Sicut enim pleriq;
in terra sunt, & à cognitione hominum abiectio-
ne uilitatis suæ, quasi quadam superductione ue-
laminis absconduntur: ita sunt nonnulli in Eccle-
sia, qui dum abiectioni se prauorum operum sub-
dunt, diuino conspectui noti non sunt. Quibus &
quādoq; dicendum est: Amen dico uobis, nescio Matth.25
uos. Esse ergo in terra & apparere, est in fide recta
per uirtutem operis nobilitatem mentis ostende-
re. Esse uerò in terra, & penitus non apparere, est
in Ecclesia quidem per fidem consistere: sed nil di
gnum fidei in opere demonstrare. Hi itaq; intra
sanctam Ecclesiam diuinitatis oculis & uidentur
per iudicium, & tamen per bonæ uitæ meritum
non uidentur: quia ea quæ confitendo tenent, ui-
uendo non exhibent. De quibus Paulus dicit: Cō ad Tit.1
fitentur se nosse Deum, factis autem negant. Hi in
sancta Ecclesia fidem quam tenere se asserunt, pre
munt potius quàm uenerātur: dū sua magis illius
nomine, quàm eius adipisci lucra concupiscunt.
Electi ergo dum seruare fidei meritū rectis ope 18
ribus curant, ad authoris sui notitiā etiam inter re
proborū tumultus appropinquāt. Quod bene in
Euangelio

Euangelio in muliere sanguinis fluxu laborante A
Luc.8 signatum est: de qua cùm Dominus diceret: Quis
me tetigit? Petrus ratiocinando respondit: Turbę
te comprimunt & affligunt: & dicis, quis me teti-
git? Sed audire causas ueræ rationis meruit, cùm
ei Dominus dixit: Tetigit me aliquis. Nam & ego
noui uirtutē exijsse de me. Ecce turbæ premebant
Dominum: sed tamē sola tetigit quæ ad illum hu-
militer uenit: quia nimirum multi etiam in sancta
Ecclesia reprobi uēritatē cognoscendo premunt,
quam bene uiuendo tangere negligunt. Premunt
Eccl.4 & longè sunt: quia diuinam notitiam professi uo-
cibus sequuntur, moribus fugiunt. Premūt inquā:
sed longè sunt: quia eidem fidei quam loquendo
astruunt, agendo malè contradicunt. Sicut ergo
hoc testimonio docemur, quia nonnulli Dominū B
tangendo non tangunt, ita nonnulli uidenť à Do
mino etiam cum non uidentur: quia occultis eius
obtutibus & ad damnationis suppliciū apparent,
& ad electionis meritum non apparent. Dicatur
igitur rectè: Et in terra penitus non parentes: quia
etsi illos specietenus Ecclesia tenuit: eos tamen in
tra illam conditos quasi nō uidit quos ignorauit.
Qui tranquillitatis tempore idcirco fidem uerbo-
tenus tenent: quia eandem fidem florere generali
ter uident. Sed cùm repentina contra illam procel
la aduersitatis oboritur, mox ab ea negatione pu-
blica disiunguntur: & quicquid prius quasi uene-
rantes tenuerant, contra hoc postmodum deridē-
tes pugnant. Vnde aptè subditur:

Quòd hæreticorum opprobria & cōtemptus ad patientiam sanctorum cooperantur in bonum: & frenum silentij oporte re imponi, ubi prædicatio uidetur contemni. Cap. XVII.

NVnc in eorum canticum uersus sum: & fa-
ctus sum eis prouerbium.] Quibus uideli-
cet uerbis illud sanctæ Ecclesiæ tempus exprimi-
tur, quo publicè à reprobis irridetur: quando ini-
quis crescentibus, in opprobrium fides, & ueritas
erit in crimē. Tāto quippe despectior unusquisq;
erit, quanto iustior esse potuerit: tanto abominabi
lis, quanto laudabilis. Sancta itaq; electorū Eccle
sia afflictionis tempore prouerbium prauis effi-
citur: quia cum bonos mori per tormenta conspi-
ciunt, ab eis similitudinem maledictionis sumūt.
Quo enim transitoriam mortem uident, sed per- D
manentem uitam non uident: tanto magis deridē
do mala præsentia fugiunt, quanto per intellectū
intrinsecus ad bona permanentia non pertingūt.
Sed ea quæ subiuncta sunt, quia obscurioribus
sententijs implicata non sunt, debemus sub breui
tate transcurrere: ut ad ea in quibus laborandum
est, ualeamus citius peruenire. Sequitur: Ab-
ominantur me, & longè fugiunt à me: & faciem
meam conspuere non uerentur.] Longè à sancta
Ecclesia fugiunt omnes iniqui, non passibus gres-
suum, sed qualitatibus morum: longè fugiunt non
loco, sed merito: dum crescente superbia, aperta
eam exprobratione contemnunt. Faciem nanq;
eius conspuere, est non tantum in absentia bonis
detrahere, sed unumquenq; iustum etiā in præsen-
tia confutare. Quos tunc praui dum apertè irridē-
do despiciunt, in eorum contumelijs fluxa uerba
quasi defluētes saliuas emittunt. Sed scit sancta 19
Ecclesia in passionibus crescere, atq; inter oppro-
bria honorabilem uitam tenere: scit nec aduersis
deijci, nec de prosperis gloriari: nouit contra pro-
spera mentē suam in deiectione sternere: nouit cō
tra aduersa animum ad spem superni culminis e-
xaltare: scit bona sua misericordiæ redēptoris, scit
mala sua iustitię tribuere iudicis: ꝙ & bona illo lar
giente habeat, & mala illo permittente patiatur.
Vnde & mox de Domino subiungit dicens: Pha-
retrā enim suam aperuit, & afflixit me.] Quid per
pharetrā Dei, nisi occultū cōsilium designatur? Sa
gittā uerò de pharetra Dominus iacit, quando de
occulto consilio apertā sententiā emittit. Quia e-
nim flagellatur quis, cognoscimus: sed qua ex cau
sa flagellū ueniat, ignoramus. Cùm uerò post fla-
gella, uitæ correctio sequitur: etiam ipsa cōsilij uir
tus aperitur. Pharetra enim clausa, est consiliū oc-
cultū. Sed aperta pharetra affligimur, quando per
id quod post flagellū sequitur, quo consilio flagel
lamur uidemus. Cū peccata Dominus uidet, & ta
men manū ad uindictā non cōmouet, quasi clau-
sam pharetrā tenet. Sed feriendo indicat, quantū
ei in nobis displicuit hoc quod diu uidendo tole-
rauit. Sancta itaq; electorū Ecclesia tribulationi-
bus pressa dicat: Pharetram enim suā aperuit, & af
flixit me. Quæ aduersariorū uoces insolentes susti
nens, dū cernit quòd eius prædicatio non admitti
C tur, quorundā duritiā deserens, prædicationis suæ
uerba moderatur. Perpendens etenim persecuto-
res suos ad exhortationis suæ uocē deteriores exi
stere, magis eligit tacere. Cumq; indignos qui au-
diant conspicit, prædicationē suam obducto silen
tio astringit. Vnde aptè subiungit: Et frenū po-
suit in os meum.] Frenum sibi apud quosdā posi-
tum cognouerāt, qui dicebant: Vobis oportebat Act.13
primum loqui uerbum Dei, sed quoniam repelli-
tis illud, & indignos uos iudicatis æternæ uitæ, ec
ce conuertimur ad gentes. Frenum silentij sibi su
perimpositum sancti uiri apud dura reproborum
corda conspiciūt, qui per prophetam dicūt: Quo- Psal.136
modo cantabimus canticum Domini in terra alie
na? Frenum poni etiam Paulus admonuit, qui di-
scipulo præcepit, dicens: Hæreticum post primā ad Tit.3
& secundam correptionem deuita: sciens quia
subuersus est qui eiusmodi est, & delinquit pro-
prio iudicio condemnatus. Sancti quippe docto-
res plerunq; alta consideratione resistentium cor
da conspiciunt, & dum ea derelicta diuinitus ui-
dent, afflicti gementesq; conticescunt. An non a-
liquando frenum Salomon doctoribus imponit,
qui dicit: Noli arguere derisorem, ne oderit te? Prou.9
Sed si ab increpatione idcirco reticemus, quia cō-
tra nos insurgere derisoris odia formidamus: non
iam lucra Dei, sed nostra quærimus. Qua in re sciē
dum est, quòd nōnunquam cùm redarguunť pra
ui, deteriores existunt. Ipsis ergo & nō nobis par-
cimus, si ab eorum redargutione pro eorum amo-
re cessamus. Vnde necesse est, ut aliquando tolere
mus

mus tacendo quòd sunt, quatenus in nobis discãt
A uidendo quòd non sunt. Quia igitur sancta Eccle
sia quæ uerba sua semper per charitatem exerit,
ea etiam nonnunquam ex charitate restringit, di-
cat: Frenum posuit in os meum. ac si aperte fatea-
tur dicens: Quia in quibusdam profectum non ui
di prædicationis, ab eis impetum temperaui, ut ui
tam meam saltem per patientiam discerent, cùm
uerba mea admittere per oblatam prædicationẽ
20 nollent. Sed plus nobis hoc plerunq; in tribu
lationibus dolet, quòd eas ab illis patimur, in
quibus germano amore confidebamus. Vnde &
subditur:

Quòd nonnunquam qui in Ecclesia sub nomine Christi militant, Christi in eadem nomen impugnant. Cap. XVIII.

AD dextram Orientis calamitates meæ ilico
surrexerunt.] Ad sinistram quippe calami-
tates surgerent, si à quibuslibet extra religionem
positis, & apertè Christũ negantibus, persecutio-
nis aduersa sustineret. Cùm uerò ab aliquibus qua
si fidelibus tentationem cruciamẽtorum patitur,
quasi ad dextram illi calamitates oriuntur: quia
hi qui sub Christi nomine militant, Christi in ea
nomen impugnant. Ipso enim locutionis usu, pro
dextro habere dicimur, quod pro magno pensa-
mus, pro sinistro uerò id quod despicimus: quod
Zach.3 Zacharias apertè insinuat, dicens: Et ostendit mi-
hi Iesum sacerdotem magnum, stantem coram an
gelo Domini, & Satan stabat à dextris eius, ut ad-
uersaretur ei. Qui ut patentius hoc quod præmi-
C sit ostenderet, secutus adiunxit: Et dixit Dominus
ad Satan: Increpet Dominus in te Satan, qui ele-
git Hierusalẽ. Nunquid non est iste torris erutus
de igne? Et Iesus indutus erat uestibus sordidis.
Sordidis eẽ uestibus Iesus indutus erat: quia quã
uis alienus ab omni peccato, tamen in similitudi-
ne uenit carnis peccati. Cui uenienti Satan à de-
xtris stetit. Pro magno nanq; Dominus Iudaicum
populũ, & pro nihilo gentes habere uidebat. Sed
postquam incarnatus apparuit, gẽtilitas quæ pro
sinistro habita fuerat, credidit: Iudaicus uerò po-
pulus ad perfidiam declinauit. Satan ergo illi à
dextris stetit: quia illum ei populũ rapuit, qui du-
dum dilectus fuit. Sed quia ipse Iudaicus popu-
D lus modò perditus, in fine est quandoq; creditu-
rus, Propheta testante, qui ait: Reliquiæ saluæ fi-
ent: Satan à dextris suis Dominus remouit, dicẽs:
Increpet Dominus in te Satan: & eiusdem populi
liberationem indicans, subdit: Qui elegit Hieru-
salem. Qui nimirum populus quia ad gehẽnæ in-
cendia perfidia duce defluebat, sed dum ad fidem
reducitur, ab eodem æterni ignis incendio libe-
ratur, statim de eo illic subditur: Nunquid nõ est
iste torris erutus de igne? Sicut ergo illic pro de-
xtra plebs Iudaica, ita hoc in loco dextræ uocabu
Matth.25 lo, fidelis populus sanctæ Ecclesiæ designatur. Vn
de & uenturus iudex hœdos ad sinistram, agnos
ad dextram ponit. Sed cùm sanctam Ecclesiã ad-
uersitatis tempore ipsi quoq; lacessunt, qui fideles
esse uidebantur, ei proculdubio calamitates ad
A dextram surgunt. Bene autem hæc ipsa dextra 21
Orientis uocatur. De ipso quippe eiusdem capite
scriptum est: Oriens est nomen eius. Nam quia ab Zach.6
Oriente lux surgit, rectè Oriens dicitur, cuius iu-
stitiæ lumine, nostræ iustitiæ nox illustratur. Ad
Orientis ergo dextram calamitates surgunt: quia
hi quoq; ad persecutionem prosiliunt, qui electa
membra redemptoris nostri esse credebantur. Iu-
xta quam uidelicet calamitates rectè ilico asserit
surgere: quia dum non erant extranei qui perse-
quuntur, ab eis repentè mala & ilico fiunt. Si ue-
rò dextra, hi qui ueraciter fideles sunt, appellant,
calamitates ad dextram Orientis surgunt: quia e-
rumpente persecutionis articulo, crudeles prauo-
rum impetus iusti patiuntur. Sequitur:

B *Quòd dum maligni spiritus uel peruersi homines extrema Ecclesiæ membra persequuntur, uidetur Deus non ferre auxilium, cùm statim non eripit: cùm eos quos amat, aliquando utiliter derelinquat.* Cap. XIX.

PEdes meos subuerterunt, & oppresserũt qua
si fluctibus semitis suis.] Quid per pedes Ec-
clesiæ, nisi extrema illius membra signãtur? Quæ
dum ad opera terrena deseruiunt, tanto celerius
ab aduersarijs falli possunt, quanto sublimia mi-
nus intelligunt. Hos itaquè pedes aduersarij sub-
uertunt, uidelicet cùm extrema membra illius ad
sui dogmatis errorem trahunt. Subuersi pedes ui-
am tenere nequeunt, cùm infirmi quiq; persecuto
rum suorum uel promissionibus persuasi, uel mi-
C nis territi, uel cruciatib. fracti, ab itinere recto de-
uiant. Bene autem aduersariorum semitæ fluctib.
comparantur cùm dicitur: Et oppresserunt quasi
fluctibus semitis suis: quia scilicet uita prauorum
insolenti inquietudine molesta, ab obruẽdam, ut
ita dixerim, nauem cordis quasi tempestas illabi-
tur. De qua uidelicet tempestate per Salomonem
dicitur: Quasi tempestas transiens non erit impi- Prou.10
us. Cumq; infirmus quisq; peruersos florere con-
spicit, hunc in peruersitatis pelagus unda miseræ
imitationis mergit. Sequitur: Dissipauerunt
itinera mea, insidiati sunt mihi, & præualuerunt,
& non fuit qui ferret auxilium.] Dicat hæc bea-
tus Iob de malignis spiritib. uidelicet hostibus oc-
cultis: dicat uniuersa Ecclesia de prauis persecuto
D ribus, scilicet aduersarijs apertis. Ipsi quippe eius
itinera dissipant, cùm in quorundam infirmorum
mentibus, ueritatis uias callida persuasione per-
turbant. Ipsi insidiantes præualent, cùm eos quos
apertè ad malum trahere nequeunt, bona simu-
lando peruertunt. Sed mirum ualde quod sub-
ijcit: Non fuit qui ferret auxilium: dùm de diui-
no adiutorio Psalmista clamet: Adiutor in oppor Psal.9
tunitatibus, in tribulatione. Et, Sperent in te qui
nouerunt nomen tuum, quoniã non derelinques
quærentes te Domine. Et cùm rursum scriptum
sit: Quis sperauit in Domino, & confusus est: per- Eccl.2
mansit in mandatis eius, & derelictus est? Et:
Quis inuocauit illum, & despexit eum? Qua ita-
que ratione nunc dicitur: Non fuit qui ferret au-
xilium: nisi quia omnipotens Deus eos quos inæ-
ternum

ternum diligit, aliquãdo ad tempus relinquit. Vn
A de scriptum est: Ad pũctum in modico dereliqui
Esa.54 te, & in miserationibus magnis congregabo te. In
momento indignationis abscondi faciem meam
parumper à te, & in misericordia sempiterna mi-
Psal.118 sertus sum tui. Hinc etiam Psalmista deprecabãt,
dicens: Nõ me derelinquas usquequaq;. Derelin-
qui igitur se, sed ad modicum posse utiliter noue-
rat, qui ne usquequaq; relinqueretur, petebat. San
ctos etenim suos Dominus ueniẽdo adiuuat, de-
relinquendo probat, donis firmat, tribulationi-
Eccl.4 bus tentat. Vnde rectè quoq; per quendam sapi-
entem dicitur: In primis elegit eum, timorẽ & me
tum & probationem inducet super illum, & ex-
cruciabit illum in tribulatione doctrinæ suæ, do-
nec tẽtet illum in cogitationibus illius. Iusti quip-
B pe animam gratia uocat, tentatio interrogat. Et
omnipotẽs Deus electorum suorum aduersarios
temporaliter permittit excrescere, ut per malorũ
sæuitiam purgetur uita bonorum. Nunquã quip-
pe Dominus aduersus bonos eos sæuire permitte
ret, nisi etiam quantum prodessent uideret. Nam
dum iniusti sæuiunt, iusti purgantur, & utilitati in
nocentium militat uita prauorum, dum hanc &
premẽdo humiliat, & humiliando semper ad me-
lius format. Vnde rectè quoq; per Salomonem di
Prou.11 citur: Qui stultus est, seruiet sapienti. Et tamen sæ-
pe conspicimus sapientes subesse, stultos uerò ar-
cem dominij tenere: sapientes seruiliter obsequi,
stultos tyrannica elatione dominari. Quomodo
igitur definitione diuinæ sententiæ sapienti stul-
tus seruit, dum plerunq; hunc iure temporalis do-
minij comprimat? Sed sciendum est: quia contra
sapientis uitam dum stultus præeminens terrorẽ
potestatis exercet, dum hunc laboribus fatigat,
contumelijs lacerat, profectò hunc ab omni uitio
rum rubigine urendo purgat. Stultus ergo sapien
ti etiam dominando seruit, quem ad meliorẽ sta-
tum premendo prouehit. Sic nonnunquam pu-
pillis dominis ad disciplinæ magisteriũ seruiu præ-
sunt, terrent, premunt, feriunt, & tamen esse serui
nullo modo desistunt: quia ad hoc ipsum ordinati
sunt, ut proficientibus dominis etiam feriendo fa-
mulentur. Quia igitur mala reproborum bonos
dum cruciant purgãt, utilitati iustorum militat e-
tiam potestas iniquorũ. Sed plerunq; iusti tribula
tione deprehẽsi, tardam manum subueniẽtis æsti-
mant, cùm se persequẽtium immanitas paulo lon
gius angustat. Et cõcita quidem sunt ereptoris re-
media, sed hoc quod ab ereptore citius agitur, do-
lori tardũ uidetur. Cumq; adesse postulationi auxi
lium quæritur, si uocem non statim sequitur, quia
desit æstimatur. Vnde nũc dicitur: Et non fuit qui
ferret auxilium. Qua uidelicet in uoce ipsa uis pas
sionis exprimitur, qui supernum auxilium etsi ad-
est quantum ad ordinatam prouidentiam prote-
ctoris, deesse tamen creditur quantum ad concita
uota patientis. Sequitur:

Quòd miserias errantium sancti suas reputant, cùm eorum corda rupto fidei muro persuasione hæretica uident dissipata. Caput XX.

QVasi rupto muro & aperta ianua irruerunt 22
super me, & ad meas miserias deuoluti sũt.]
Quid hoc loco muri nomine, nisi redemptor hu-
mani generis appellatur? De quo pro sanctæ Ec-
clesiæ ædificatione per Prophetam dicitur: Pone Esa.26
tur in ea murus & antemurale. Ipse enim nobis
murus est, qui ad corda nostra pertingere mali-
gnorum spiritũ cursum uetat. Qui nostræ quoq;
fidei etiam antemurale posuit: quia priusquam se
per carnem ostenderet, prædicatores sui mysterij
prophetas misit. Rectè quippe antemuralis nomi
ne uocantur: quia dum subsequentem prædicaue
runt Dominum, quasi ante murum steterunt. Sed
quasi murus rumpitur, cùm prauorum persuasio-
nibus fides quæ in redemptore nostro est, in quo-
B rundam corde dissipatur. Cumq; peruersis in hac
uita potestas tribuitur, quid aliud quàm ianua
erroris aperitur? Quasi rupto ergo muro & aperta
ianua super bonos irruunt mali, cùm accepta tem
poraliter potestate, peruersi ipsa quoq; in quorum
dam corde destruere munimina fidei conantur.
De quibus aptè dicitur: Et ad meas miserias de-
uoluti sunt: quia uidelicet prius ad suas. Nisi enim
peruersè uiuendo, ad suas antè miserias caderent,
nequaquam ad eas postmodum & alios suaderẽt.
Sed post suas reprobi & ad nostras miserias deuol
uuntur, quando ad ea mala in quibus iam ipsi im-
plicati sunt, etiam quosdam nobis unitos trahunt.
Potest quoq; intelligi muri nomine, munitio di-
sciplinæ, Salomone attestante, qui ait: Per agrum Prou.24
C hominis pigri transiui, & per uineam uiri stulti: &
ecce totum repleuerant urticæ, operuerant super-
ficiem eius spinæ, & maceria lapidum destructa e-
rat. Per agrum enim hominis pigri, atq; per uineã
uiri stulti transire, est cuiuslibet uitam negligen-
tis inspicere, eiusq; opera considerare. Quam urti-
cæ uel spinæ replent: quia in corde negligentium
prurientia terrena desideria, & punctiones pullu-
lant uitiorum, quippe quia scriptum est: In deside
rijs est omnis ociosus. Maceria lapidum destructa
erat: id est, disciplina patrum ab eius corde disso-
luta. Nam quia destructam maceriam lapidum,
dissolutam esse disciplinam uidit, protinus illic se-
cutus adiunxit: Quod cùm uidissem, posui in cor-
de meo, & exemplo didici disciplinam. Quasi ru-
D pto ergo muro hostis ingreditur, cùm uel mali-
gnorum spirituum uel prauorum hominum per-
suasione callida disciplinæ munimina in corde dis
sipantur. Sed cùm eiusdem disciplinæ uigor in
corde reproborum soluitur, ante eorum oculos
cuncta bonorum opera despectui habentur, ni-
hilq; esse æstimant, quicquid de uirtutibus electo-
rum uident. Vnde & subditur: Redactus sum
in nihilum.] Apud æstimationem quippe malorũ
in nihilum redigimur, quando ea quæ ipsi quasi
summa diligunt, bona temporalia non tenemus.
Despectis nanq; supernis promissionib. terrena
desiderãt: etsi quãdo in eorũ mente aliquid de ap-
petitu æternitatis oritur, suborta citius transitoria
delectatione dissipatur. Vnde & statim subiungi-
tur: Abstulit quasi uentus desiderium meum.]

Fidelis

Fidelis quippe populus se pati denunciat, quòd eos quos diligit pati dolet. Ventus ergo desiderium tollit, cùm res quælibet transitoria æternitatis appetitum destruit. Vnde adhuc congruè subinfertur: Et uelut nubes pertrãsijt salus mea. Nubes quippe in alto eminet, sed hanc ad cursum flatus impellit. Sic nimirum sic sunt temporalia iniquorum bona. Velut in alto quidem per honoris celsitudinem degere uidentur, sed ad cursum uitæ quotidie quasi quibusdã mortalitatis suæ flatibus impelluntur. Salus ergo ut nubes trãsit: quia peuersorum gloria quæ alta est, fixa non est: sed expletis desiderijs actibusq; infirmantium, ad electorum uocem sermo cõuertitur, cùm protinus subinfertur: Nunc autem in memetipso marcescit anima mea, & possidẽt me dies afflictionis.] Electorum quippe anima nunc marcescit, quia in illa postmodum æterna exultatione uirides cit. Modò eos dies afflictionis possident, quia dies lætitiæ
Eccl. 1 post sequũtur. Scriptum quippe est: Timenti Deum bene erit in extremis. Et rursum de Ecclesia
Prou. 31 dicitur: Ridebit in die nouissimo. Nũc enim tempus afflictionis est bonis, ut sequatur eos exultatio quandoq; sine tempore. Hinc ab eis aliàs dicitur: Humiliasti nos in loco afflictiõis. Locus nanque afflictionis est uita præsens. Iusti ergo hic, id est, in loco afflictionis humiliati sunt: quia in æterna uita, id est, in loco gaudij sublimantur. Cùm uerò marcescere animã diceret, rectè etiam præmisit, In memetipso: quia in nobismetipsis quidem afficimur, sed in Deo mens nostra refouetur: tanto q; à uiriditate gaudij longè fit, quanto adhuc ab authoris repulsa lumine ad se redit. Tunc uerò ad ueræ lætitiæ uiriditatem peruenit, quando per æternæ contemplationis gratiam subleuata etiam semetipsam transit. Sed hæc quæ allegorica indagatione transcurrimus, oportet ut per omnia etiã iuxta historiam teneamus. Quæ tamen nunc idcirco prætereo, quia hæc aperta esse legentibus non ignoro. Diebus autem persecutionis ultimæ, quia multi qui pereunt, & pauci sunt qui saluantur: idcirco uir sanctus passionis suæ tempore & pauca de bonis, & multa de peruersis loquit. Vnde & mox ad eorum personam qui corruunt, uerba cõuertit, sicq; sua insinuat, ut audientibus possint congruere quæ narrat. Nam sequitur:

Quòd in nocte tribulationum huius seculi, etiam qui perfecti uidebantur, & quasi ossa carnalium, aliquando lassitudine succumbant, & sanctorum infestatione maligni spiritus nunquam quiescant. Cap. XXI.

23 NOcte os meum perforatur doloribus: & qui me comedunt, non dormiunt.] Si ipsi historiæ intendimus, patet causa: quoniam sancti uiri corpus per sinus ulcerum scaturiens uermiũ multitudo lacerabat. Si uerò allegoriæ mysterium perscrutamur, quid per ossa nisi fortes quiq; in sanctæ Ecclesiæ corpore designantur? Qui quasi suo robore membra continent, dum mores infirmantium stabiliter portant. Sed cùm tribulationis ultimæ contra eã feruor excreuerit, in nocte os illius
A perforatur doloribus: quia nonnunquam tormentis uicti, etiam ipsi ad perfidiam defluunt, qui ad fidem alios tenere uidebantur. Ait ergo: Nocte os meum perforatur doloribus. ac si apertè dicat: Tribulationis tenebris pressi, ita afflictione tenebrantur, ut & ipsi qui in me habebant uigorem fortitudinis, quasi iam quoddam habeant foramen timoris. Bene autem dicitur: Et qui me comedũt, non dormiunt: quia maligni spiritus qui carnales quosq; de Ecclesia consumunt, tanto magis quiescere à tentatione nesciunt, quanto nullo carnis pondere grauantur. Sed persecutores sanctæ Ecclesiæ quia ualde peruersi sunt, essent utinam pauci. Sequitur:

B *Quòd immensitate percussionum sancti qui Christo quasi uestimentum adhærent, uicti tormentis deficient, & constricto capitio libertas prædicationis suffocata extinguetur.* Caput XXII.

IN multitudine eorum consumitur uestimentũ meũ, & quasi capitio tunicæ succinxerunt me.] Si historiæ intendimus, quid aliud uestimentum beati Iob quàm eius corpus accipimus? cuius uidelicet uestimentum consumitur, dum caro cruciatur. Iuxta allegoriæ uerò mysterium, uestimentum est sanctæ Ecclesiæ, fidelium uita. Nam sicut tota simul Ecclesia uestimentum Christi, ita fideles quiq; eiusdem Ecclesiæ uestimenta deputanẽr. Si enim sancta Ecclesia uestimentum Christi non
Ephes. 5 esset, Paulus profectò non diceret: Vt exhiberet
Tit. 2 C sibi gloriosam Ecclesiam, non habẽtem maculam nec; rugam: id est, nec per peccatum habentẽ maculam, nec per duplicitatem rugam: quia & per iustitiam munda est, & per simplicem intentionem tensa. Quæ igitur abluta est ne habeat maculã, tensa est ne habeat rugam, utiq; uestis est. Sicut ergo indumentum Christi tota generaliter Ecclesia dicitur: sic indumentum sunt Ecclesiæ, singulorum animæ quæ ab errore conuersæ eandem Ecclesiã
Esa. 49 credendo, eamq; fideliter inhærendo circundant. De quibus eidẽ Ecclesiæ per Prophetam Dominus dicit: Viuo ego, quia omnibus his uelut ornamento uestieris. Sed cùm procella sæuæ persecutionis oboritur, plerique fidelium ab eius amore separantur, qui ei sedulò inhærere uidebantur. Di
D cat ergo: In multitudine eorum consumitur uestimentum meum: quia dum multi sunt qui cruciãt, destruuntur plurimi qui ei connexione amoris inhærebant. Bene autem subditur: Et quasi capitio tunicæ succinxerunt me. Tunicæ quippe capitium collum circundat induentis. Collum uerò si stringitur, uocis usus & uitalis flatus necatur. Sanctam ergo Ecclesiam reprobi quasi capitio tunicæ constringunt: quia in ea persecutionibus suis uitam fidei, & prædicationis uocem extinguere conantur. Hoc quippe conari persecutores eius specialiter solent, ut ab ea ante omnia uerbum prædicationis tollant. Vnde & hi qui sanctæ fidei primordijs resistebant, cæsis Apostolis denunciabant, dicentes: Præcipiendo præcepimus uobis
Act. 5 ne doceretis in nomine isto, & ecce replestis Hierusalem

rusalem doctrina uestra. Corpus ergo sanctæ Ecclesiæ quasi capitio tunicæ cinxerant, qui constrictis prædicatoribus uelut eius collum prementes in ea claudere iter uocis uolebant. Sed electi quique persecutionis suæ tempore paratiores sunt mori quàm tacere. Qui dum in morte temporaliter coruunt, à stultis quibusque & carnalibus despecti ac uiles æstimantur: quia cùm uidere reprobi nequeunt, quæ electi bona spiritaliter teneant, quos carnaliter extingui conspiciunt, infelices arbitrantur. Vnde & subditur: Comparatus sum luto, & assimilatus sum fauillæ & cineri.] In reproborum quippe iudicio sancta electorum Ecclesia luto comparatur: quia temporaliter conculcata despicitur. Fauillæ assimilatur & cineri: quia dum bona eius interiora non uident, ad sola hanc mala peruenisse æstimant quæ in ea exhiberi corporaliter uident. Fidelis tamen electorum populus cùm multos ex se cadere conspicit: optat, si obtinere ualeat, aduersitatis suæ tempora mutari. Huius quia oratio differtur, gemitus augetur. Vnde
24 adhuc subditur: Clamo ad te, & non exaudis: sto, & non respicis me.] Sancta quippe Ecclesia persecutionis suæ tempore fide stat, desiderijs clamat. Sed dolet se quasi non respici, dum sua uidet in tribulationibus uota differri. Alto namq; consilio omnipotẽs Deus cùm sancti eius aduersariorum persecutionibus comprimuntur, cumq; assiduis ut liberẽtur interpellationibus clamant, differre solet uoces petentium, ut merita patientium crescant, quatenus eo magis exaudiantur ad meritum, quo citius non exaudiuntur ad uotum. Vn
Psal. 21 de aliàs scriptũ est: Deus meus clamabo per diem, nec exaudies, & nocte. Atq; ipsa utilitas de exaudiẽdi mora mox subdit, cùm illic protinus subinfertur: Et non ad insipientiam mihi. Ad multiplicandam quippe sanctorum sapientiam proficit, quòd postulata tardè percipiunt, ut ex dilatione crescat desideriũ, ex desiderio intellectus augeatur. Intellectus uerò cùm intẽditur, eius in Deum ardentior affectus aperitur. Affectus autem ad promerenda cœlestia tanto fit capax, quanto fuerit expectando longanimis. Sed tamen inter hæc sanctorum patientiam dolor urget ad uocem, & cùm dilati proficiunt, metuunt ne deficientibus uiribus despecti reprobentur. Sequitur:

Quòd impropriè Deus dicatur zelare, & irasci, & pœnitere, & misereri, & cætera huiusmodi: & quòd crudelis dicatur tunc cùm districtè peccata ulciscitur. Cap. XXIII.

MVtatus es mihi in crudelẽ, & in duritia manus tuæ aduersaris mihi.] Lõgè ab hac sententia uetusta trãslatio dissonat, quia quod in hac de Deo dicitur, hoc in illa de aduersarijs ac persecutoribus memoratur. Sed tamen quia hæc noua translatio ex Hebræo nobis Arabicoq; eloquio cuncta uerius transfudisse perhibetur, credendũ est quicquid in ea dicitur: & oportet ut uerba illius nostra expositio subtiliter rimetur. Ait ergo: Mutatus es mihi in crudelem, & in duritia manus tuæ aduersaris mihi. In Scriptura sacra cũ de Deo
A aliquid indignum dicit, mouetur legẽtis animus, uelut si aliquando de Deo aliquid indignũ dicat. Penè omne quippe quod de Deo dicit, eo ipso iã indignũ est, quod potuit dici. Nam cuius laudi nõ sufficit obstupescens cõscientia, quando sufficiet loquens lingua? Sanctus ergo spiritus hoc ipsum hominibus intelligentibus insinuans, quã sint ineffabilia summa etiam uerba diuina, his uerbis nõ nunquã de Deo utitur, quæ apud homines habentur in uitio, ut ex his quæ indigna uidenẽr hominibus, & tamẽ dicunẽ de Deo, admoneãtur scire homines q; nec illa iam Deo digna sint, quæ dum digna habentur apud homines, digna putanẽr Deo: Dicitur enim Deus zelans, sicut scriptũ est: Domi
Exod. 34 nus zelotes nomen eius. Dicitur iratus, unde scrip-
B ptũ est: Iratus est Dominus cõtra Israel. Dicit Dẽ-
Num. 11 ius pœnitens, sicut scriptũ est: Pœnitet me fecisse
Gen. 6 hominẽ super terrã. Et rursus: Pœnitet me q; con-
1. Reg. 15 stituerim Saul regẽ in Israel. Dicitur misericors, sicut scriptũ est: Misericors & miserator Dominus,
Psal. 85 patiens & multũ misericors. Dicitur præscius, sicut de illo ait Apostolus: Quos præsciuit & præ-
Rom. 8 destinauit conformes fieri imaginis filij sui: dum nec zelus, nec ira, nec pœnitentia, nec propriè misericordia, nec præscientia esse possit in Deo. Hæc nanq; omnia ab humanis in illũ qualitatibus tracta sunt, dum ad nostræ infirmitatis uerba descendit, ut quasi quibusdam nobis gradibus factis, & iuxta nos positis, per ea quæ nobis uicina conspicimus, ad summa eius ascendere quandoq; tra-
C leamus. Zelare enim dicit, qui cũ cruciatu mentis castitatẽ custodit uxoris. Irasci dicitur, qui feruore animi cõtra puniendũ uitiũ accendit. Pœnitere dicitur, cui id quod fecit, displicet, & econtrà mutando aliquid aliud facit. Misericors dicitur, qui pietate ad proximũ promouetur. Misericordia autẽ à misero corde uocata est, eo q; unusquisq; intueat quempiam miserum, atq; ei compatiens, dum dolore animi trãgitur, ipse cor miserum facit ut eum à miseria liberet cui intẽdit. Præscire dicit, qui unã quanq; rem antequam ueniat uidet, & id quod futurũ est, priusquam præsens fiat, præuidet. Deus ergo quomodo zelans est, qui in custodienda castitate nostra nullo mẽtis cruciatu trãgitur? Quomodo irascitur qui in ulciscẽdis uitijs nostris, nul-
D la perturbatione animi commouetur? Quomodo est pœnitens, qui id quod semel fecerit, se fecisse nequaquam dolet? Quomodo habet misericordiam, qui cor nũquam miserũ habet? Quomodo est præscius, dum nulla nisi quæ futura sunt, præsciantur? Et scimus quia Deo futurũ nihil est, ante cuius oculos præterita nulla sunt, præsentia non transeunt, futura non ueniunt, quippe quia omne quod nobis fuit & erit, in eius prospectu præstò est, & omne quod præsens est, scire potest potius q; præscire. Et tamẽ dicitur zelans, dicitur iratus, dicitur pœnitẽs, dicitur misericors, dicit præscius: ut quia castitatẽ animæ uniuscuiusq; custodit, humano modo zelans uocetur, quamuis mentis cruciatu non tangatur. Et quia culpas percutit, dicitur irasci, quamuis nulla animi perturbatio

ne moueat. Et quia ipse immutabilis id quod uoluerit mutat, pœnitere dicitur, quamuis rem mutet, consilium nõ mutet. Cùm miseriæ nostræ subuenit, misericors uocatur, quamuis miseris subueniat, & cor miserũ nunquã habeat. Et quia ea quæ nobis futura sunt uidet, quæ tamẽ ipsi semper præsto sunt, præscius dicitur, quamuis nequaquam futurum præuideat, quod præsens uidet. Nam & quæq; sunt, non ab æternitate eius ideo uidentur quia sunt, sed ideo sunt quia uidentur. Dum ergo ad uerba mutabilitatis nostræ descenditur, ex eis quibusdam gradibus factis ascẽdat qui potest ad incommutabilitatem Dei, ut uideat sine zelo zelantem, sine ira irascentem, sine dolore & pœnitentia pœnitentem, sine misero corde misericordem, sine præuisionibus præscientẽ. In illo enim nec præterita, nec futura reperiri queunt, sed cuncta mutabilia immutabiliter durant, & quæ in seipsis simul existere nõ possunt, illi simul omnia assistunt, nihilq; in illo præterit quod transit: quia in æternitate eius modo quodam incomprehensibili, cuncta uolumina seculorum trãseuntia manẽt, currentia stant. Sicut ergo accipimus sine zelo zelantem, sine ira irascentẽ, ita à sancto Iob etiam sine crudelitate, dici potuit crudelis. Crudelis quippe dicitur, qui districtè feriendo non parcit, ut uidelicet hoc loco crudelis districtè feriẽs possit intelligi, & ulciscendæ culpæ non parcẽs. Vnde Esaias quoq; cùm uideret ultimi iudicij diem non iam cum uenia sed cum districtione esse uenturum, ait: Ecce dies Domini ueniet crudelis & indignationis plenus, & iræ furorisq; eius, ad deponendam terram in solitudine, & peccatores eius conterendos de ea. Sanctus igitur uir ut hanc eandem crudelitatem sibi potius assereret congruere posse q̃ Deo, ait: Mutatus es mihi in crudelem, ac si apertè dicat: Qui in teipso crudelitatis nihil habes, mihi quem respirare à persecutione nõ sinis, crudelis uideris. Ita enim Deus crudelis esse non potest, sicut nec mutari ullatenus potest. Sed quoniam in Deo nec crudelitas nec mutabilitas unquã uenit, dum Mihi dicit, q; in semetipso Deum nec crudelem nec mutabilẽ sentiat, ostendit. Nam dum circa nos quædam prospera & aduersa uariantur, in eo q; nos mutamur, quasi eius circa nos mutatum animum suspicamur. Ipse uerò in se incommutabilis permanens, aliter atq; aliter in cogitatione sentitur hominum, pro qualitate meritorum. Nam & lux solis cùm nequaq̃ est sibimet ipsi dissimilis, infirmis aspera, sanis autem oculis lenis uidetur: eorum uidelicet immutatione, non sua. Vnde ut prædiximus dicens: Mutatus es, adiunxit Mihi: ut ipsa hæc crudelitas atq; mutatio, non sit in qualitate iudicis, sed mente patientis. Quod uerbis quoq; alijs retexit dicẽs: Et in duritia manus tuæ aduersaris mihi.] Manus etenim Dei dura creditur, cùm uoluntati nostræ contraria, hoc quod ei in nobis displicet, feriendo persequitur, & flagella ingeminat, cùm dolentis anima clemẽtiam expectat. Quæ tamen iuxta allegoriæ mysterium, bene sanctæ Ecclesiæ uerbis congruunt ex uocibus infirmorũ, qui plerunq; se plus feriri æstimant q̃ mereri putant, & quasi districtatem arbitrantur iudicis, districtionem æquissimam sectionis: quia & cùm uulnus ægri medicinali ferramẽto abscinditur, medicus crudelis uocatur, qui tamen per secantis manus duritiam aduersatur uulneri, sed concordat saluti. Sequitur:

Quòd quasi super uentum fundati repentè sternuntur, qui transitoriorũ bonorũ successionibus delectãtur. Ca. XXIIII.

E Leuasti me, & quasi super uentum ponens, elisisti me ualidè.] Quia præsentis uitæ gloria quasi in alto cernitur, sed nulla stabilitate solidatur, uelut eleuatus super uentum ponitur, qui prosperitate transitoria lætatur, quando ad hoc solum hunc fugitiuæ fœlicitatis aura subleuat, ut repentè deterius in infimis sternat. Quia enim sancta Ecclesia cunctis in honore est, infirmi quiq; in ea qui transitorijs successibus lætantur, quò nisi super uentum positi uidẽtur eleuati? quia subsequẽte persecutionis tempore, dum prosperitatis aura pertransit, eorum protinus eleuatio corruit, & repentè cadentes discunt, quia eleuati prius in uentum sederunt. Quæ uidelicet uerba etiam sancti uiri personæ specialiter congruunt, non ad id quod erat, sed ad id quod esse uidebatur. Neq; enim mentem illius prosperitas fugitiua leuauerat, quã inter tot rerum affluentias, miro semper uirtutis pondere premebat. sed iuxta hoc quod uideri ex terius potuit, qui in suis humilis, in alienis oculis eleuatus fuit, & quasi super uentum positus, elisus est ualidè: quia rebus exterioribus fultus, unde æstimabatur surgere, uidebatur inde cecidisse. Quẽ uidelicet casum sanctus uir in mente nõ pertulit: quia nulla aduersitas deijcit, quẽ prosperitas nulla corrumpit. Qui enim ueritati inhæret, uanitati nullo modo succumbit: quia dum forti pede cogitationis intus intentionem fixerit, omne quod foràs mutabiliter agitur, ad arcem mentis minimè pertingit. Sequitur:

Quòd sancti mortem præsentem non ad consumptionem sibi esse intelligunt, qui de resurrectione sua confidunt: qui q; si aliquando peccant, per pœnitentiam reformantur. Caput XXV.

SCio quia morti trades me, ubi constituta est domus omni uiuenti.] In superiori huius operis parte tractatum est, q; ante aduẽtũ Domini ad inferni receptacula etiam iusti descenderunt, quãuis nõ in supplicijs, sed in requie seruarentur. Quod nũc testimonijs edocere negligimus: quia id iam sufficienter probatum putamus. Hoc ergo quod dicitur: Scio quia morti trades me, ubi constituta domus est omni uiuẽti: rectè beato Iob etiam iuxta historiam cõgruit, dum nimirũ cõstat, quia ante redemptoris gratiã, ad inferni claustra etiam iusti descenderẽt. Ipsa quippe inferni receptio, domus omnium uiuentium dicitur: quia nullus huc uenit qui ante mediatoris aduentum non illuc ipsa corruptionis suæ cõditione pertrãsijt. Nullus huc uenit, qui ad carnis mortem eiusdẽ corruptionis suæ

nis suę gressibus nõ tetẽdit. De qua uidelicet mor
Psal. 88 te per Psalmistam dicitur: Quis est homo qui uiuit, & nõ uidebit mortem? Nam etsi ad cœlum raptus Helias esse perhibetur, mortẽ tamen distulit,
Matth. 17 nõ euasit. de ipso quippe ore ueritatis dicitur: Helias quidem ueniturus est, & restituet omnia. Venit enim restituturus omnia, quia ad hoc nimirum huic mundo restituitur, ut & prædicationis munera impleat, & carnis debitũ soluat. Quæ tamẽ sancti uiri sententia iuxta allegoriæ mysteriũ, sanctæ Ecclesiæ uocibus ex persona congruit infirmorũ, qui fidem uerbotenus tenent, sed contra pręcepta fidei suis desiderijs famulantur. Ait etenim: Scio quia morti trades me, ubi cõstituta domus est omni uiuenti. Quia enim multos in se uoluptatibus deditos conspicit, eorumq; iam interitum præscit, pensat q; in uia uitæ præsentis suis quidem desiderijs seruiunt, sed tamen ad mortis domũ peruenirũt omnes qui in ea carnaliter uiuunt. Sunt uerò non nulli qui in uoluptatũ suarum foueam corruũt, sed tamẽ per lamenta pœnitentiæ ab imis citius pedẽ reducunt, quos supernæ percussionis uerbera ad eruditionem potius q̃ ad extinctionem secãt. Ex quibus aptè subiungitur: Verũtamen nõ ad consumptionem eorũ emittis manũ tuam, & si corruerint, ipse saluabis.] In quibus profectò uerbis hoc solerter debet intelligi, q; B. Iob dum sua narrat, in se alios transfigurat. Velut enim de se specialiter dicebat: Eleuasti me, & quasi super uentum ponẽs elisisti me ualidè: scio quia morti trades me, ubi cõstituta est domus omni uiuenti. & tamẽ non de se, sed de alijs adiungit: Verũtamen non ad consumptionem eorum emittis manũ tuam. Dum enim de se loquens ratiocinando causas de alijs subdit, q̃ multorum personas in se significet, ostẽdit. Manum itaq; suã Dominus ad consumptionem peccantium non emittit, cùm feriendo à peccatis corripit: & corruentes saluat, dum cadentes ad culpã in salutẽ corporis uulnerat, ut prostrati exterius, interius surgant: quatenus iacentes corpore, ad interiorem statum redeant, qui stantes exterius, ab statu mentis iacebant. Sequitur:

Quòd compassio quam afflictioni proximorum debemus, nõ tam fit in largitione exteriorum quàm in mentis affectu: quia extra nos sunt quæ damus, affectus autem intus ex nobis. Caput XXVI.

FLebam quondã super eum qui afflictus erat, & compatiebatur anima mea pauperi.] Quãuis uera compassio est passioni proximi ex largitate concurrere, nonnunquã tamen cùm exteriora quæq; abundè ad largiendũ suppetunt, celerius dantis manus dationem inuenit, q̃ animus dolorem. Vnde scire necesse est, quia ille perfectè tribuit, qui cũ eo quod afflicto porrigit, afflicti quoque in se animũ sumit: ut prius in se dolẽtis passionem transferat, & tunc contra dolorẽ illius per ministerium cõcurrat. Nam sæpe, ut prædiximus, largitorẽ muneris, rerũ facit abundantia, & non uirtus compassionis. Qui enim afflicto perfectè cõpatitur, plerũq; & hoc indigẽti tribuit, in quo ipse qui dederit angustatur. Et tũc plena est cordis nostri cõpassio, cùm malũ inopiæ pro proximo suscipere nõ metuimus, ut illum à passione liberemus. Quã uidelicet pietatis formã mediator nobis Dei & hominũ dedit. Qui cũ posset nobis etiã nõ moriendo cõcurrere, subuenire tamẽ moriẽdo hominibus uoluit: quia nos uidelicet minus amasset, nisi & uulnera nostra susciperet, nec uim nobis suæ dilectionis ostẽderet, nisi hoc quod à nobis tolleret, ad tẽpus ipse sustineret. Passibiles quippe mortales q̃ nos reperit, & qui nos existere fecit ex nihilo, reuocare uidelicet etiã sine sua morte potuit à passione. Sed ut quanta esset uirtus cõpassionis ostenderet, fieri pro nobis dignatus est, quod esse nos uoluit: ut in semetipso tẽporaliter mortẽ susciperet, quã à nobis in perpetuũ fugaret. An nõ diuinitatis suæ diuitijs nobis inuisibilis permanens, miris nos potuit uirtutib. ditare? Sed ut ad internas diuitias rediret homo, foràs apparere dignatus est pauper Deus. Vnde & prædicator egregius ut ad largitatis gratiã uiscera nostrę cõpassionis accenderet, dixit: Propter nos egenus factus 2. Cor. 8
est, cùm diues esset. Qui etiã dicit: Nõ ut alijs sit remissio, uobis autem tribulatio: hæc proculdubio cõdescendendo infirmis intulit, quõniã quibusdã inopiam ferre non ualentibus, tolerabilius est minus tribuere, q̃ post largitatẽ suam ex inopiæ angustia murmurare. Nã ut ad magna largiendi studia audientiũ mentes accenderet, paulo post intulit, dicens: Hoc autẽ dico. Qui parcè seminat, parcè & metet. Plus ergo nõ nunquã esse dicimus cõpati ex corde q̃ dare: quia quisquis perfectè indigenti compatitur, minus æstimat omne quod dat. Nisi enim dantis manum bona uoluntas uinceret, eisdem prædicator egregius discipulis non dixisset: Qui nõ solũ facere, sed & uelle cœpistis ab anno priori. Facile quippe est in bono opere obedire etiam uolentẽ. Sed hæc magna in discipulis uirtus extiterat, eos bonũ quod illis præceptũ est, & antè uoluisse. Quia itaq; uir sanctus apud omnipotentem Deũ, aliquando maius datũ nouerat mentis esse q̃ muneris, dicat: Flebam quondã super eo qui afflictus erat, & cõpatiebatur anima mea pauperi. Exteriora etenim largiens, rem extra semetipsum præbuit. Qui aũt fletũ & compassionẽ proximo tribuit, ei aliquid etiã de semetipso dedit. Idcirco aũt plus compassionẽ q̃ datũ dicimus, quia rem quamlibet plerunq; dat etiã qui nõ compatitur, nunquã aũt qui uerè cõpatitur, quod necessarium proximo cõspicit, negat. Quæ nimirũ sentẽtia bene quoq; sanctæ Ecclesiæ uocibus cõgruit, quæ dum afflictos quosq; per lamẽta pœnitentiæ conspicit, suos ei oratione cõtinua fletus iungit, et totiens egeno cõpatitur, quotiẽs mẽti uirtutibus nudatæ, interuentionis suæ precibus opitulatur. Super afflictũ quippe cõpatiẽtes plangimus, quãdo aliena dãna nostra deputamus, & culpas delinquentiũ nostris mundare fletibus nitimur. Quod uidelicet agentes, plus plerunq; nobis q̃ his pro quibus agitur subuenimus: quia apud intimum arbitrum & gratiam charitatis aspirantem, cõmissa

quæq; perfectè diluit propria, qui purè plãgit alie A
na. Persecutionis igitur ultimæ sancta Ecclesia tri
bulatione deprehensa, reducat ad memoriã pacis
tempore bona quæ gessit, dicẽs: Flebam quondã
super eo qui afflictus erat, & compatiebatur ani
ma mea pauperi. Quæ internæ lucis gaudia æter
na desiderãs, sed tamẽ adhuc dilata, quia malis ex
terioribus premitur, sancti uiri uocibus adiungat:

Quòd sancta Ecclesia ab ipsis quos per charitatis gratiã qua si uiscera sua antè gestauerat, persecutionis impetum ferat. Caput XXVII.

EXpectabam bona, & uenerũt mihi mala: pre
stolabar lucẽ, & ruperunt tenebræ.] Fidelis
em populus expectat bona, sed mala suscipit, præ
stolatur lucẽ, & tenebras incurrit: quia per remu
nerationis gratiã interesse iam iamq; angelorũ se
gaudijs sperat, & tamẽ hic diutius dilatus, manus
persequentium tolerat, & qui se quantocyus æsti
mat æternæ lucis retributione perfrui, hic adhuc
cõpellitur persecutorũ suorũ tenebras pati. Quæ
uidelicet mala persequentium minus dolerent, si
ab infidelibus aduersarijsq; consurgerent. Sed eo
deterius mentem electorum cruciant, quo ab illis
ueniunt de quibus bona præsumebant. Vnde ad
huc subditur: Interiora mea efferbuerunt absq;
uilla requie.] Sanctæ quippe Ecclesiæ interiora ef
ferueſcere, est ipsos quoq; quos per amorem fidei
uelut uiscera antè gestauerat, in persecutionis a
trocitate tolerare. Qui secreta prius illius cogno
scentes, quanto sciunt ubi magis doleat, tanto de C
terius ab afflictione eius minimè quiescũt. Quos
tamen & pacis suæ tẽpore grauiter tolerat, quia
suis prædicationibus eorũ mores contrarios pen
sat. Gemit enim cùm eorũ uitam sibi dissimilem
25 conspicit. De quibus & aptè subiungitur: Præ
uenerũt me dies afflictionis, Scit nanq; sancta ele
ctorũ Ecclesia q; persecutione ultima mala multa
passura sit, sed hanc afflictionis suæ dies præueni
unt: quia malorum uitã intra se grauiter etiã tẽpo
re pacis portat. Nam quãuis diebus ultimis aper
ta infideliũ persecutio sequatur, hanc tamẽ & pri
usquam appareat, hi qui in ea uerbotenus fideles
sunt, prauis moribus antecurrunt. Sequitur:

Quòd sancti in culmine honoris, statum custodiunt humilitatis, & potestati semper amica sit impatientia, mansuetè tolerant ipsos quos ex officio suo increpant. Cap. XXVIII.

MOerens incedebam, sine furore cõsurgens
in turba clamaui.] Notandũ sollicitè iuxta
historiã uideo, q; sanctus uir qui paulo superius di
xit: Eleuasti me, inferius adiungit: Mœrẽs incede
bã. Miro enim ordine, uno eodẽq; tẽpore cõueni
re in actibus bonorũ solet, & foris honor culmi
nis, & intus afflictæ mœror humilitatis. Vnde san
ctus quoq; uir eleuatus rebus & honoribus, mœ
rens incedebat: quia etsi hunc prælatũ hominib.
gloria potestatis ostẽderat, interius tamen mœro
re suo secretũ sacrificiũ Domino cõtriti cordis of
Psal.50 ferebat. Sacrificiũ quippe Deo est spiritus cõtribu
latus. Sciunt aũt electi quiq; cõsideratione intima
contra exterioris excellentiæ tentamenta pugna
re. Qui si ad exteriorẽ felicitatem suã cor appone
rent, iusti profectò non essent. Sed quia hor huma
nũ non potest de ipsis prosperitatibus rerũ quan
tulacunq; gloria nullo modo tentari, cõtra ipsam
prosperitatẽ suam sancti uiri intrinsecus dimicãt.
Nõ dico in elatione, sed ne in eius saltẽ amore suc
cumbant. Cui ualde succubuisse est, captiuã men
tem eius desiderijs subdidisse. Quis aũt terrena sa
piens, temporalia amplectens, beatũ Iob inter tot
prospera lætũ nõ crederet, cùm ei suppeteret salus
corporis, uita filiorũ, incolumitas familiæ, integri
tas gregũ? Sed quia in his omnibus nõ gaudebat,
ipse sibi testis est, qui ait: Mœrens incedebã. San
cto enim uiro adhuc in hac peregrinatione posi
B to, omne quod sine uisione Dei abundat, inopia
est: quia cùm sibi omnia electi adesse uident, ge
munt quòd omniũ authorẽ non uident, eisq; totũ
hoc minus est, quia adhuc species unius deest:
sicq; eos foris exaltat gratia supernæ dispensatio
nis, ut tamẽ intus sub disciplina teneat mœror ma
gistræ charitatis. Per quã uidelicet discũt, ut de his
quæ exterius accipiunt, apud semetipsos semper
amplius humilientur, mentẽ sub iugo teneant di
sciplinæ, nunquã ex potestatis licentia ad impati
entiam erumpãt. Vnde & aptè subiungitur: Si
ne furore consurgẽs in turba clamaui.] Sæpe nãq;
seditiosorũ tumultus hominũ, præpositorum suo
rum mentẽ lacessunt, suiq; ordinis limitẽ inordina
tis moribus excedunt. Et plerunq; qui præsunt ni
si in ore cordis Spiritus sancti freno teneantur, in ira
tæ retributionis atrocitatẽ prosiliunt, quantumq;
præualent agere, tantũ in sibi subditis æstimant li
cere. Amica etenim potestati penè semper impati
entia est, eiq; etiam malè subiectæ imperat, quia
quod ipsa sentit, potestas exequitur. Sed sancti ui
ri plus se interius patientiæ iugo subijciunt quã fo
ris hominibus præsunt, & eo ueriorem principatũ
foris exhibent, quo humiliorẽ Deo intrinsecus fa
mulatum tenent: atq; idcirco sæpe plus quosdam
tolerant, quo se de eis ulcisci amplius possunt: ac
ne unquã ad illicita transeant, plerunq; nolũt pro
se exequi etiã quod licet, subiectorũ strepitus suf
ferunt, per amorem increpant, quos per mansue
tudinem portant. Vnde nũc rectè dicitur: Sine fu
D rore consurgens in turba clamaui: quia nimirũ bo
ni contra tumultus insolentium clamorem habẽt,
& furorem non habent, quoniam eos quos clemẽ
ter tolerant, docere nõ cessant. Sed hæc quæ iuxta
historiam de uno diximus, iuxta allegoriam ne
cesse est ut de diuersis electis Ecclesiæ sentiamus.
Ipsa quippe in electis suis etiam per prospera in
cedit mœrens, quia nil sibi uerè prosperum depu
tat, quousq; bonum quod singulariter quærit, ap
prehendat. Fideles quippe illius temporali quidẽ
pace perfruuntur, sed perpetuè suspirant, hono
rantur, & afflicti sunt: quia plerunq; ibi uidentur
in culmine, ubi ciues nõ sunt. Ipsa etiã in turba si
ne furore cõsurgit, & clamat: quia prauorũ uitam
studio rectæ æmulationis, non autem uesania fu
roris insequitur. Irascitur & amat, sæuit & tran
quilla

quilla est, quatenus infirmos suos corrigat ex æ- A
mulatione, foueat ex pietate. Sequitur:

Quòd uerè sancti sunt, qui inter malos conuersari innocenter possunt. Cap. XXIX.

FRater fui draconum, & socius struthionum.]
Quid draconũ nomine nisi malitiosorũ homi
num uita signatur? De quibus & per prophetã di
citur: Traxerunt uentum quasi dracones. Peruersi
etenim quiq; uentũ quasi dracones trahunt, cùm
malitiosa superbia inflantur. Qui aũt struthionum
appellatione intelligi, nisi simulatores solẽt? Stru
thio etenim pennas habet, & uolatum non habet:
quia simulatores quiq; speciem sanctitatis habẽt,
sed uirtutẽ sanctitatis non habent. Visio quippe
eos bonæ actionis decorat, sed à terra minimè pẽ
B na uirtutis leuat. Electus itaq; sanctæ Ecclesiæ po
pulus quia pacis suæ tempore intra se quosdã ma
litiosos ac simulatores patitur, dicat: Frater fui dra
conũ, & socius struthionũ. Quod beati quoq; Iob
uocibus specialiter congruit, qui ad culmen ma
29 gnæ fortitudinis, bonus inter malos fuit. Nul
lus quippe perfectus est, qui inter proximorũ ma
la patiens non est. Qui enim æquanimiter aliena
mala nõ tolerat, ipse sibi per impatientiã testis est,
quia à boni plenitudine lõgè distat. Abel quippe
esse renuit, quẽ Cain malitia non exercet. Sic in tri
tura areæ grana sub paleis premũt, sic flores inter
spinas prodeunt, & rosa quæ redolet, crescit cũ spi
na quæ pungit. Duos nanq; filios habuit primus
homo, sed unus electus, alter reprobus fuit. Tres
quoq; filios Noe arca continuit, sed duobus in hu
militate persistẽtibus, unus ad patris irrisionẽ ruit.
Duos Abrahã filios habuit, sed unus innocẽs, ali
us uerò fratris persecutor fuit. Duos quoq; Isaac fi
lios habuit, unus in humilitate seruatus, alter uerò
& priusquã nasceretur, reprobatus est. Duodecim
Iacob filios genuit, sed ex his unus per innocentiã
uenditus, cæteri uerò per malitiã uenditores fra
tris fuerunt. Duodecim quoq; Apostoli in sancta
Ecclesia sunt electi, sed ne improbati remanerent,
unus eis admixtus est, qui eos persequens proba
ret. Sic nãq; iusto peccator cũ malitia iungitur, sicut
in fornace auro palea cũ igne sociatur, ut quo ardeat
palea, purgetur aurũ. Hi ergo ueraciter boni sunt,
qui in bonitate persistere etiam inter malos pos- D
sunt. Hinc etiã sponsi uoce sanctæ Ecclesiæ dicit:
Can.3 Sicut lilium inter spinas, sic amica mea inter filias.
Ezech.2 Hinc ad Ezechielẽ Dominus dicit: Fili hominis,
increduli & subuersores sunt tecũ, & cũ scorpioni
bus habitas. Hinc Petrus uitã B. Loth glorificat,
2.Pet.2 dicens: Et iustum Loth, oppressum à nefandorum
iniusta cõuersatione eripuit. Aspectu enim & au
ditu iustus erat, habitãs apud eos, qui quotidie ani
mam iusti iniquis operibus cruciabant. Hinc Pau
lus discipulorum uitam glorificat, & glorificando
Phil.2 confirmat, dicẽs: In medio nationis prauæ & per
uersæ, inter quos lucetis sicut luminaria in mun
do, uerbum uitæ continentes. Hinc Ioannes per
Apoc.2 angelum Pergami Ecclesiæ attestatur, dicẽs: Scio
ubi habitas, ubi sedes est Satanæ, & tenes nomen
meum, & non negasti fidem meam. Beatus igitur
Iob ut ostendat cuius fortitudinis fuerit, insinuet
cum quibus uixit, dicens: Frater fui draconum, &
socius struthionũ. Quia minus esset quòd ipse bo
na ageret, nisi & ad bonitatis suæ cumulum, ab a
lijs mala toleraret. Sequitur:

Quòd sancti in apostatatione reproborũ tabescunt, & denigrantur, & arescũt, dũ zeli sui ardore torquẽtur. Ca. XXX.

CVtis mea denigrata est super me, & ossa mea
aruerunt præ caumate.] Hæc iuxtà historiã
pensare negligimus, quia uidelicet sermonis uir
tus patet ex pœna passionis. Sed quia, ut sæpe iam
diximus, plerunq; B. Iob sic narrat gesta, ut geren- Thren.3
da prænunciet, bene hoc sanctæ Ecclesiæ uocibus
congruit, quæ dolorẽ persecutionis ultimæ in in
firmis grauiter sentit. Cumq; ab illa alij pereũt, ua
lẽtiores quiq; mœrore cruciantur. Exterior quippe
causa eius est terrena dispensatio: interior uerò, cu
ra cœlestis. Cutis ergo nomine, infirmi signantur,
qui nunc in ea exteriori utilitati deseruiũt: per ossa
uerò fortes eius figurati sunt, in quibus corporis il
lius tota cõpago solidatur. Quia igitur aut prouoca
ti muneribus, aut persecutionib. afflicti, multi in
ea ab statu fidei infirmi cadũt, eãq; ipsi postquam
ceciderunt persequuntur: quid aliud quã cutis sue
nigredinẽ patiũt, ut in ipsis postmodũ fœda appa
reat, in quibus prius pulchra uidebãt? Dũ enim hi
qui prius exteriora bene dispensare cõsueuerant,
contra electos Dei postmodũ sæuiunt, quasi cutis
C Ecclesiæ anteactæ iustitiæ colorẽ perdidit, qui ad
nigredinẽ iniquitatis uenit. Quod Hieremias etiã
sub præcipui metalli specie deplorat, dicẽs: Quo- Thren.4
modo obscuratũ est aurũ, mutatus est color opti
mus? Peruersi ergo dũ ab eius sacramẽtis exeunt,
plerunq; inter reprobos locũ honoris sumunt, ut
ipsi contra sanctã Ecclesiã ex authoritate sæuiant,
qui hanc atrocius quasi sciendo cõtemnũt. Vnde
& cùm diceret: Cutis mea denigrata est: addidit,
Super me: quia hos quos prius ad decorẽ iustitiæ
quasi cãdidos habuit, pòst deterius nigros portat.
Sed cùm cutis ad nigredinẽ uertitur, fortes qui in
illa sunt zelo fidei cõtabescunt. Vnde aptè subiun
git: Et ossa mea aruerunt præ caumate. Sic nanq;
& priori tempore os fortissimũ sanctæ Ecclesiæ,
D quadam ariditate tẽdij Paulus æstuabat, cum qui
busdam cadentibus diceret: Quis infirmatur, & e- 2.Cor.11
go nõ infirmor? Quis scãdalizãtur, & ego nõ uror?
Cutis ergo denigratur, & ossa præ caumate are
scunt: quia dum infirmi ad iniquitatem prosiliũt,
fortes quiq; zeli sui igne cruciantur. Sequitur:

Quòd abstinentia & doctrina sanctorum in luctum eis uertatur, cùm se ab eis contemni uident, quibus uerbo & exemplo prodesse studebant. Cap. XXXI.

VErsa est in luctũ cithara mea, & organũ meũ 30
in uocem flentiũ.] Quia organum per fistu
las, & cithara per chordas sonat, potest per citha
ram recta operatio, per organũ uerò sancta prædi
catio designari. Per fistulas quippe organi, ora præ
dicãtiũ, per chordas uerò citharæ, intentionẽ re-

cte uiuentium nõ inconueniẽter accipimus. Quæ dum ad uitam aliam per afflictionem carnis tenditur, quaſi extenuata chorda in cithara per intuẽtium admirationẽ ſonat. Siccatur etenim chorda ut congruum in cithara cantũ reddat, quia & ſancti uiri caſtigant corpus ſuum, & ſeruituti ſubijciunt, atq; ab infimis ad ſuperiora tendunt. Penſandũ quoq; eſt quòd chorda in cithara ſi minus tenditur, non ſonat: ſi amplius, raucum ſonat: quia nimirum uirtus abſtinentiæ aut omnino nulla eſt, ſi tantum quiſq; corpus nõ edomat, quantum ualet: aut ualde inordinata eſt, ſi corpus atterit pluſquã ualet. Per abſtinẽtiam quippe carnis uitia ſunt extinguenda, nõ caro: & tanto quiſq; ſibimet debet moderamine præeſſe, ut & ad culpã caro non ſuperbiat, & tamen ad affectum rectitudinis in operatione ſubſiſtat. Intueri inter hæc egregium prædicatorem libet, quanta arte magiſterij fidelitũ animas uelut in cithara chordas tenſas, alias amplius tendendo extenuat, atq; alias à tenſione ſua relaxando cõſeruat. Alijs etenim dicit: Non in comeſationibus & ebrietatibus, non in cubilibus & impudicitijs. Et rurſus ait: Mortificate mẽbra ueſtra quæ ſunt ſuper terrã. Et tamen prædicatori chariſſimo ſcribit, dicens: Noli adhuc aquam bibere, ſed modico uino utere, propter ſtomachum tuum, & frequentes tuas infirmitates. Illas ergo chordas attenuando tendit, ne non tenſæ omnimodo non ſonent: hanc uerò à tenſione temperat, ne dum plus tenditur, minus ſonet: ſiue autem ſancti prædicatores in Eccleſia, ſeu quilibet ſimplices & abſtinẽtes, prout uires accipiunt, in ea proximis ſuis canticum bonæ exhortationis reddunt. Nam & prudentes quiq; ad prædicationis fructum ſolerter in uigilant, atq; ut alios ad uitam pertrahãt, ſono magnæ perſuaſionis elaborant, & qui in ea tardioris ingenij uidentur, ex ipſo ſuæ uitę merito in quantum ſe poſſe conſpiciunt, exhortationis erga alios authoritatem ſumunt, atq; ad cœleſtẽ patriã quos ualent trahere non deſiſtunt. Sed ſancta Eccleſia extremis perſecutionibus preſſa, cùm uerba ſua à reprobis contemni cõſiderat, amoris ſui gratiam ad ſola lamenta format: quia nimirum deflet, quos exhortando trahere non ualet. Dicat ergo: Verſa eſt in luctum cithara mea, & organum meum in uocem flentium. ac ſi apertè fateatur dicens: Pacis quidem meæ tempore per alios parua more citharæ, per alios uerò more organi magna & ſonora prædicabam: ſed nunc uerſa eſt in luctum cithara, & organum in uocem flentium uerſum eſt: quia dum me contemni conſpicio, eos qui prædicationis cantum non audiunt, deploro. Hæc per quoſdã ſancta Eccleſia in fine factura eſt, hęc per quoſdam in ſuis iam exordijs fecit. Primus quippe martyr Stephanus Iudæis perſequentibus prodeſſe prædicando conatus eſt, quos tamen poſt uerba prædicationis, dum uideret ad iaciendos lapides conuolaſſe, fixis genibus orabat, dicens: Domine Ieſu, ne ſtatuas illis hoc peccatum. Quid ergo huic qui diu & parua & magna narrauerat, niſi iam ſuę citharæ atq; organi cantus ſilebat, atq; in luctũ uerſa fuerant: quia eos quos prædicando non traxerat, amando flebat? Quod nimirum quotidie ſancta Eccleſia agere non deſiſtit, quæ prædicationis uerbum pene ubiq; conticuiſſe iam conſpicit. Alij nanq; loqui diſſimulant, alij recta audire contemnunt. Sed electorum mens dum tacere cantum prædicationis conſpicit, gemens ac tacita ad fletus redit. Dicat ergo: Verſa eſt in luctum cithara mea, & organum meum in uocem flentiũ: quia electus quiſq; quo ſanctæ prædicationis uox ſiluit, damna Eccleſiæ grauius plangit. Hucuſq; B. Iob deſcripſit mala quæ pertulit, hoc uerò ex loco incipit narrare ſubtilius bona quę fecit. Sed doloris uerba hiſtorica atq; allegorica expoſitione tranſcurrimus, uirtutũ uerò opera ex magna parte iuxta ſolius hiſtoriæ textum tenemus, ne ſi hæc ad indaganda myſteria trahimus, ueritatem fortaſſe operis uacuare uideamur.

Rom. 13 — Col. 3 — 1. Tim. 5 — Act. 7

B. GREGORII MORALIVM LIBER VIGESIMVS PRIMVS.

Quid ſit quòd Iacob uirgas populeas & amygdalinas de corticauit, & in canalibus in quibus greges bibebant, poſuit. Cap. I.

INtellectus ſacri eloquij inter textum & myſterium tanta eſt libratione penſandus, ut utriuſq; partis lance moderata, hunc neq; nimiæ diſcuſſionis pondus deprimat, neque rurſus torpor incuriæ uacuũ relinquat. Multæ quippe eius ſententiæ tanta allegoriarum conceptione ſunt grauidæ, ut quiſquis eas ad ſolam tenere hiſtoriam nititur, earum notitia per ſuam incuriam priuetur. Nonnullæ uerò ita exterioribus præceptis inſeruiunt, ut ſi quis eas ſubtilius penetrare deſiderat, intus quidem nihil inueniat, ſed hoc ſibi etiam quod foris loquuntur, abſcondat. Vnde bene quoq; narratiõe hiſtorica per ſignificationem dicitur: Tollens Iacob uirgas populeas uirides & amygdalinas & ex platanis, ex parte decorticauit eas, detractiſq; corticibus, in his quæ ſpoliata fuerant candor apparuit, illæ uerò quæ integræ erant, uirides permanſerunt, atq; in hunc modum color effectus eſt uarius. Vbi & ſubditur: Poſuitq; eas in canalibus in quibus effundebat aqua, ut cùm ueniſſent greges ad bibendum, ante oculos haberent uirgas, & in aſpectu earum conciperent. Factumq; eſt ut in ipſo calore coitus oues intuerentur uirgas, & parerent maculoſa & uaria, & diuerſo colore reſperſa. Quid eſt enim uirgas uirides amygdalinas atq; ex platanis ante gregum oculos ponere, niſi per Scripturæ ſacræ ſeriem, antiquorum patrum uitas atq; ſententias in exemplum populis prębere? Quę nimirum quia iuxta rationis examẽ rectę ſunt, uirgę nominantur.

Gen. 31

Quibus

Quibus ex parte corticem ſubtrahit, ut in his quæ expoliantur, intimus candor appareat: & ex parte corticem ſeruat, ut ſicut fuerant exterius, in uiridi tate permaneant: uariuſq; uirgarum color efficiẽ, dum cortex ex parte ſubtrahitur, ex parte retinetur. Ante cõſiderationis enim noſtræ oculos, præcedentium patrũ ſententiæ, quaſi uirgæ uariæ ponuntur. In quibus dum plerunq; intellectum literæ fugimus, quaſi corticem ſubtrahimus: & dum plerunq; intellectum literæ ſequimur, quaſi corticem reſeruamus. Dumq; ab ipſis cortex literæ ſubducitur, allegoriæ candor interior demonſtratur: & dum cortex relinquitur, exterioris intelligentiæ uirentia exempla monſtrantur. Quas bene Iacob in aquæ canalibus poſuit, quia & redemptor noſter in libris eas ſacræ ſcientiæ quibus nos intrinſecus infundimur, fixit. Has aſpicientes arietes cum ouibus coeunt: quia rationales noſtri ſpiritus dum in earum intentione defixi ſunt, ſingulis quibuſq; actionibus permiſcentur, ut tales fœtus operum procreent, qualia exempla præcedentium in uocibus præceptorum uidẽt, & diuerſum colorẽ proles boni operis habeat: quia & nõnunquam ſubtracta literæ cortice, acutius interna cõſiderat, & ſeruato nonnunquam hiſtoriæ tegmine, bene ſe in exterioribus format. Nam quia diuinæ ſententiæ aliquando interius rimãdæ ſunt, aliquando exterius obſeruandæ, per Salomonem quoque dicitur: Qui fortiter premit ubera ad eliciendum lac, exprimit butyrum: & qui uehementer emungit, elicit ſanguinem. Vbera quippe fortiter premimus, cum uerba ſacri eloquij ſubtili intellectu penſamus: qua preſſione dum lac quærimus, butyrum inuenimus: quia dũ nutriti uel tenui intellectu quærimus, ubertate internæ pinguedinis ungimur. Quod tamen nec nimiẽ nec ſemper agendum eſt, ne dũ lac quæritur ab uberibus, ſanguis ſequatur. Pleriq; etenim quidã dum uerba ſacri eloquij pluſquam debent diſcutiunt, in carnalem intellectum cadũt. Sanguinem quippe elicit, qui uehementer emungit: quia carnale efficiẽ hoc quod ex nimia ſpiritus diſcuſſione ſentitur. Vnde neceſſe eſt ut beati Iob opera, quæ inter increpantiũ amicorũ uerba idcirco narrat, ne afflicta mens illius in deſperatione deficiat, iuxta pondus hiſtoriæ perſcrutemur: ne ſi hæc animus pluſquã neceſſe eſt ſpiritaliter inueſtiget, a uerborum eius uberibus ſanguis nobis pro lacte reſpondeat. Si quãdo uerò quędã myſtica in ſuorũ operũ narratione permiſcet, ad hæc neceſſe eſt ut mens cõcita redeat, ad quę hãc ipſe ut daẽ intelligi ordo loquentis uocat. Nã ſanctus uir poſtq; ea quæ ſibi per flagellũ dñi fuerãt inflicta narrauit, nũc per ordinem ꝓprias enumerãdo uirtutes qualis ante flagellũ fuerit innoteſcit, ſic uitę ſuę hiſtoriã texens, ut ei perrarũ aliquid qd' allegoricè intelligi poſſit interſerat: quatenus & ex magna parte hiſtorica ſint quæ memorat, & tamen aliquãdo per hæc eadem ad ſpiritalẽ intelligentiã cõſurgat. Qua ita q; fortitudine ab omni lapſu exteriora ſua cuſtodiæ interioris diſciplina cõſtrinxerit, inſinuat dicens:

Prov. 30

Caput trigeſimumprimũ textus B. Iob.

PEpigi fœdus cum oculis meis, ut ne cogitarem quidem de uirgine. Quã emẽ partẽ haberet in me Deus deſuper, & hæreditatẽ omnipotens de excelſis? Nunquid nõ perditio eſt iniquo, & alienatio operantibus iniuſtitiã? Nonne ipſe cõſiderat uias meas, & cunctos greſſus meos dinumerat? Si ambulaui in uanitate, & feſtinauit in dolo pes meus, appendat me in ſtatera iuſta, & ſciat Deus ſimplicitatẽ meam. Si declinauit greſſus meus de uia, & ſi ſecutus eſt oculus meus cor meũ, & ſi in manibus meis adhæſit macula: ſerã, & alius comedat: & progenies mea eradicetur. Si deceptũ eſt cor meũ ſuper muliere, et ſi ad oſtiũ inimici mei inſidiatus ſum: ſcortum alterius ſit uxor mea, & ſuper illam incuruentur alij. Hoc enim nephas eſt, & iniquitas maxima. Ignis eſt uſq; ad perditionẽ deuorans, & omnia eradicans genimina. Si contempſi ſubire iudicium cum ſeruo meo & ancilla mea, cum diſceptarent aduerſum me. Quid enim faciã cum ſurrexerit ad iudicandum Deus, & cũ quæſierit, quid reſpondebo illi? Nunquid non in utero fecit me, qui & illum operatus eſt, & formauit me in uulua unus? Si negaui quod uolebant pauperibus, & oculos uiduæ expectare feci. Si comedi bucellam meam ſolus, & nõ comedit pupillus ex ea. Quia ab infantia mea creuit mecũ miſeratio, & de utero matris meæ egreſſa eſt mecum. Si deſpexi prætereuntẽ eo quòd non habuerit indumentũ, & abſq; operimento pauperẽ. Si non bene dixerũt mihi latera eius, & de uelleribus ouium mearum calefactus eſt. Si leuaui ſuper pupillũ manum meam, etiam cum uiderem me in porta ſuperiorem: humerus meus à iunctura ſua cadat, & brachium meũ cum oſsibus ſuis confringatur. Sẽper enim quaſi tumentes ſuper me fluctus timui Deũ, & pondus eius ferre non potui. Si putaui aurũ robur meum, & obryſo dixi, fiducia mea. Si lætatus ſum ſuper multis diuitijs meis, & quia plurima reperit manus mea. Si uidi Solem cum fulgeret, & lunam incedentem clarè, et lætatũ eſt in abſcõdito cor meum, & oſcu-

latus sum manum meam ore meo, quæ est iniquitas maxima, & negatio cõtra Deum altissimum. Si gauisus sum ad ruinam eius qui me oderat, & exultaui quòd inuenisset eum malum. Non enim dedi ad peccãdum guttur meum, ut expeterem maledicẽs animam eius. Si non dixerunt uiri tabernaculi mei, quis det de carnibus eius ut saturemur? Foris non mansit peregrinus, ostium meum uiatori patuit. Si abscondi quasi homo peccatum meum, & cælaui in sinu meo iniquitatem meam. Si expaui ad multitudinem nimiam, & despectio propinquorum terruit me, & non magis tacui, nec egressus sum ostium. Quis mihi tribuat auditorem, ut desiderium meum audiat omnipotens, & librum scribat ipse qui iudicat, ut in humero meo portem illũ, & circundem illum quasi coronam mihi? Per singulos gradus meos pronunciabo illum, & quasi principio offeram eum: si aduersum me terra mea clamat, & cum ipsa sulci eius deflent: si fructus eius comedi absq; pecunia, & animam agricolarum eius afflixi, pro frumento oriatur mihi tribulus, & pro hordeo spina.

Quòd serui Dei non solum ad munditiam carnis, sed etiam ex proposito & pacto ad puritatem cordis operam dare debeant. Cap. II.

2 PEpigi fœdus cũ oculis meis ut ne cogitarem quidem de uirgine.] Cùm sit inuisibilis anima, nequaquam corporearum rerum delectatione tangi, nisi quòd inhærens corpori, quasi quædam egrediendi foramina eiusdem corporis sensus habet. Visus quippe, auditus, gustus, odoratus & tactus quasi quædam uiæ mentis sunt quibus foras ueniat, & ea quæ extra eius sunt substantiã, cõcupiscat. Per hos etenim corporis sensus quasi per fenestras quasdam exteriora quæq; anima respicit, respiciens concupiscit. Hinc etenim Hieremias ait: Ascendit mors per fenestras nostras, ingressa est domos nostras. Mors quippe per fenestras ascendit, & domũ ingreditur, cùm per sensus corporis concupiscentia ueniẽs habitaculũ intrat mentis. Quo contrà hoc quod iam sæpe diximus de iustis, per Esaiam dicitur: Qui sunt hi qui ut nubes uolant, & quasi columbæ ad fenestras suas? Iusti nanq; uolare ut nubes dicti sunt, quia à terrenis contagijs subleuantur: & quasi columbæ ad fenestras suas sunt, quia per sensus corporis exteriora quæq; intentione non respiciũt rapacitatis, eosq; foras non rapit concupiscentia carnalis. Quisquis uerò per has corporis fenestras incautè exterius respicit, plerunq; in delectationem peccati, etiam nolens rapi, atq; obligatus desiderijs, incipit uelle quod noluit. Præceps quippe anima dum antè non prouidet ne incautè uideat quod cõcupiscat, cæca post incipit desiderare quod uidit. Vnde & prophetę mẽs quę subleuata sępe mysterijs internis intererat, quia alienã cõiugẽ incautè uidit, obtenebrata postmodum sibimet illicitè coniunxit. Sanctus aũt uir qui acceptis corporis sensib. uelut subiectis ministris quidã æquissimus iudex præest, culpas conspicit antecq; ueniant, & uelut insidianti morti fenestras corporis claudit, dicens: Pepigi fœdus cũ oculis meis, ut ne cogitarẽ quidem de uirgine. Vt em̃ cogitationes cordis castè seruare potuisset, fœdus cũ oculis pepigit, ne prius incautè aspiceret, quod postmodũ inuitus amaret. Valde nanq; est graue quod caro deorsum trahit, & semel species formæ cordi per oculos illigata, uix magni luctaminis manu soluit. Ne ergo quædam lubrica in cogitatiõe uersemus, prouidendũ nobis est quia intueri nõ decet quod nõ licet concupisci. Vt em̃ munda mens in cogitatione seruetur, à lasciuia uoluptatis suæ deprimendi sunt oculi, quasi quidã raptores ad culpã. Neq; em̃ Eua lignum uetitũ cõtigisset, nisi hoc prius incautè conspiceret. Scriptũ quippe est: Vidit mulier q̃ bonũ esset lignũ ad uescendum, & pulchrũ oculis, aspectuq; delectabile: & tulit de fructu illius, & comedit. Hinc ergo pensandum est, quanto debeamus moderamine erga illicita uisum restringere nos q̃ mortaliter uiuimus, si & mater uiuentiũ per oculos ad mortẽ uenit. Hinc etiã sub ludææ uoce quę exteriora uidendo concupiscens, bona interiora perdiderat, propheta dicit: Oculus meus deprędatus est animã meã. cõcupiscẽdo em̃ uisibilia, inuisibiles uirtutes amisit. Quæ ergo interiorẽ fructum per exteriorẽ uisum prodidit, per oculũ corporis pertulit prædã cordis. Vnde nobis ad custodiendã cordis munditiã, exteriorũ quoq; sensuũ disciplina seruãda est. Nã quantalibet uirtute mẽs polleat, quantalibet grauitate uigeat: carnales tamen sensus puerile quiddã exterius perstrepunt: & nisi interioris grauitatis põdere, & quasi iuuenili quodã uigore refrenenẽ, ad fluxa quæq; & leuia mẽtẽ eneruẽ trahũt. Videamus igitũ quomodo beatus Iob id quod in eo fluxũ ac puerile caro sapere potuit, iuuenili sapientiæ uigore restrinxit. Ait em̃: Pepigi fœdus cũ oculis meis. Et quia non in re actionẽ tantũmodo, sed & cogitationem luxuriæ extinxit, secutus adiunxit: Vt ne cogitarẽ quidẽ de uirgine. Sciebat nimirũ luxuriã esse in corde refrenandã, sciebat per sancti Spiritus donum, q̃ redemptor noster ueniens, legis præcepta transcenderet, & ab electis suis non solũ luxuriã carnis, sed etiã cordis aboleret, dicens: Scriptum est, Non adulterabis. ego autem dico uobis, quoniã omnis qui uiderit mulierem ad concupiscendum eam, iam mœchatus est eam in corde suo. Per Moysen quippe luxuria perpetrata, per autorẽ uerò munditiæ, luxuria cogitata damnatur. Hinc est enim q̃ discipulis primus ecclesiæ pastor dicit: Propter quod succincti lumbos mentis uestræ, sobrij perfectè sperate in eã quæ offertur uobis gratiã. Lumbos em̃ carnis succingere, est luxuriam ab effectu refrenare.

Hier. 9 — Esa. 60 — 2. Reg. 11 — Thren. 3 — Gen. 3 — Matth. 5 — 1. Pet. 1

refrenare. Lumbos autem mentis succingere, est hanc etiam à cogitatione restringere. Hinc est q̃ angelus qui Ioannem alloquitur, zona aurea super mamillas cinctus esse perhibetur. Quia enim testamenti noui munditia etiam cordis luxuriam frenat, angelus qui in eo apparuit, in pectore cinctus uenit. Quem bene zona aurea stringit: quia quisquis supernæ patriæ ciuis est, nõ iam timore supplicij, sed amore charitatis immunditiam deserit. Malum uerò luxurię aut cogitatione perpetratur, aut opere. Callidus nanq; aduersarius noster cum ab effectu operis expellitur, secreta polluere cogitationis molitur. Vnde & serpẽti à Domino dicitur: Pectore & uentre repes. Serpẽs uidelicet uentre repit, quando hostis lubricus per humana membra sibimet subdita usq; ad expletionẽ operis luxuriam exercet. Serpens autem repit pectore, quando eos quos in opere luxuriæ non ualet, polluit in cogitatione. Alius itaq; luxuriam iam perpetrat actione, huic serpẽs repit ex uentre. Alius aũt perpetrandam uersat mente, huic serpens repit ex pectore. Sed quia per cogitationẽ ad explenda opera peruenitur, rectè serpens prius pectore, & postmodum repere uentre describitur.

Quòd uirtutes inuicẽ se cõplectũtur, nec castitas sine humilitate, nec humilitas sine castitate aliquid ualet. Cap. III.

VNde beatus Iob quia disciplinam etiam in cogitatione tenuit, una custodia serpentis pectus uentremq; superauit, dicẽs: Pepigi fœdus cum oculis meis, ut ne cogitarem quidem de uirgine. Quam nimirum cordis munditiam quisquis adipisci non appetit, quid aliud quàm eiusdem à se munditię autorem repellit? Vnde & beatus Iob protinus subdit: Quam enim partẽ Deus haberet in me desuper, & hæreditatem omnipotens de excelsis?] Ac si apertè dicat: Si mẽtem in cogitatione polluero, eius qui mũditiæ autor est, esse hæreditas nequaq; possum. Nulla enim bona sunt cætera, si occulti iudicis oculis castitatis testimonio non approbantur. Omnes quippe uirtutes in conspectu cõditoris sui uicaria ope se subleuant, & quia una uirtus sine alia uel nulla est omnino uel minima, uicissim sua coniunctione fulciantur. Si enim uel castitatem humilitas deserat, uel humilitatem castitas relinquat, apud authorem humilitatis & munditiæ prodesse quid prævalet uel superba castitas, uel humilitas inquinata? Sanctus igitur uir ut ab autore suo in bonis reliquis possideri mereatur, cordis munditiam custodiens dicat: Pepigi fœdus cum oculis meis, ut ne cogitarem quidem de uirgine. Quã enim partem haberet Deus in me desuper, & hæreditatem omnipotens de excelsis? ac si apertè fateatur dicens: Habere me possessionem suam cœlorũ conditor renuit, si mens mea ante conspectum illius in infimis desiderijs tabescit. Sed inter hæc sciendum est aliud esse quod animus de tentatione carnis patitur, aliud uerò cum per consensum delectationibus obligatur. Plerunq; enim cogitatione praua pulsatur, sed renititur: plerũq; autẽ cùm peruersum quid concipit, hoc intra semetipsum etiam per desiderium uoluit. Et nimirum mẽtem nequaquam cogitatio immũda inquinat cùm pulsat, sed cum hãc sibi per delectationem subiungit. Hinc etenim prædicator egregius dicit: Tentatio uos nõ apprehendat, nisi humana. Humana quippe tentatio est, qua plerunq; in cogitatione tangimur etiam nolentes: quia ut nonnunquam & illicita ad animũ ueniant, hoc utiq; in nobismetipsis ex humanitatis corruptibilis pondere habemus. Iam uerò dæmoniaca est, & nõ humana tentatio, cum ad hoc quod carnis corruptibilitas suggerit, per consensum se animus astringit. Hinc iterũ dicit: Nõ regnet peccatũ in uestro mortali corpore. Peccatum quippe in mortali corpore nõ esse, sed regnare prohibuit, quia in carne corruptibili non regnare potest, sed non esse nõ potest. Hoc ipsum nanq; ei de peccato tẽtari peccatum est, quo quia quandiu uiuimus perfectè omnimodo non caremus. Sancta prædicatio quoniam hoc expellere plenè nõ potuit, ei de nostri cordis habitaculo regnum tulit: ut appetitus illicitus & si plerunq; bonis nostris cogitationibus occultè se quasi fur inserit, saltem si ingreditur, non dominetur. Vir igitur sanctus dicens: Pepigi fœdus cũ oculis meis, ut ne cogitarem quidẽ de uirgine: nequaquã uult intelligi quia eius animum culpa in cogitatione non contigit, sed quia nunquam hunc ex consensu superauit. Nam uelut integerrimam possessionem Dei, mentẽ suam contra aduersarij deprædationem uendicat, qui protinus adiungit: Quã em̃ partem haberet Deus in me desuper, & hæreditatẽ omnipotens de excelsis? ac si apertè dicat: Carne quidem mortali corruptionis conditioni subiaceo, sed autori unde seruio, si ei integrũ à consensũ culpæ animum non defendo? Sequitur:

1. Cor. 10

Quòd iusti dum temporaliter flagellantur, probantur: reprobi uerò qui in laboribus hominũ modò non sunt, æterno anathemate condemnantur. Cap. IIII.

NVnquid non perditio est iniquo, & alienatio operãtibus iniquitatem?] O quãta consolatio ægrotis, & quantus mœror sanis. Festina consolatio bonorum, est consideratus finis malorum. Dum enim ex eorum interitu malum conspiciunt, quod euadunt, leue existimant quicquid aduersum in hac uita patiunt. Eant ergo nunc reprobi, & delectationũ suarũ desideria cõpleãt: in finis sui damnatione sensuri sunt, quia mortẽ male uiuentes amauerunt. Transitorio aũt hic uerbere affligant electi, ut à prauitate flagella corrigãt, quos paterna pietas ad hæreditatem seruat. Nunc etenim flagellat iustus, & uerbere disciplinæ corrigitur, quia ad æternæ hæreditatis patrimonium præparatur. In suis autem uoluptatibus relaxatur iniustus, quia tanto ei temporalia bona suppetunt, quanto æterna denegantur. Iniustus ad debitam mortem currens, effrenatis uoluptatibus utitur, quia & uituli qui mactandi sunt, in liberis pastibus relinquũtur. At contrà iustus à delectationis transitoriæ iocunditate restringitur, quia & nimirum

4

nimirum uitulus ad laboris usum uitæ deputatus A
sub iugo retinetur. Negantur electis in hac uita
bona terrena: quia & ęgris quibus spes uiuēdi est,
nequaquam à medico cuncta quæ appetunt, con
ceduntur. Dantur autē reprobis bona quæ in hac
uita appetūt: quia & desperatis ægris omne quod
desiderant, non negatur. Perpendant igitur iusti
quæ sint mala quę iniquos manēt, & nequaquam
eorum felicitati inuideant quæ percurrit. Quid
est enim quòd de eorum gaudijs admirētur, quan
do & ipsi per iter asperum ad salutis patriā, & illi
quasi per amœna prata ad foueam tendūt? Dicat
ergo uir sanctus: Nūquid nō perditio est iniquo,
& alienatio operātibus iniquitatem? Quòd uide-
licet & alienationis uerbum durius sonaret, si hoc B
interpres in suæ linguæ uoce tenuisset. Quod ēm
apud nos alienatio, hoc apud Hebręos anathema
dicitur. Tunc ergo alienatio erit reprobis, cùm
ab hæreditate districti iudicis se anathema esse
conspiciunt: quia hic eum peruersis moribus con
tempserunt. Floreant iniqui, à flore æternæ hære-
ditatis alieni. Iusti uerò semetipsos solerter inspi-
ciant, & in cūctis actionibus suis à Domino se ui-
deri pertimescant. Vnde & aptè mox subditur:
Nonne ipse considerat uias meas, & cunctos
gressus meos dinumerat?] Quid uiarum nomi-
Hier. 7 ne, nisi actiones denunciat? Hinc enim per Hie-
remiam dicitur: Bonas facite uias uestras & stu-
dia uestra. Quid uerò gressuum appellatione, nisi
uel motus mentiū, uel profectus accipimus meri- C
torum? Quibus profectò gressib. ad semetipsam
Matth. 11 nos ueritas uocat, dicēs: Venite ad me omnes qui
laboratis & onerati estis. Ad se quippe uenire nos
Dominus præcipit, nimirum nō gressibus corpo
Ioan. 4 ris, sed profectibus cordis. Ipse nanque ait: Veniet
hora quando neque in monte hoc neque in Hieroso-
lymis adorabitis patrem. Et paulo pòst: Veri ado
ratores adorabunt patrem in spiritu & ueritate.
Nam & pater tales quærit qui adorēt eum. In cor-
de ergo esse gressus insinuat, quando & ut uenia-
mus uocat, & tamen motu corporis nequaquam
5 nos ad alia transire denunciat. Sic autem Do-
minus uniuscuiusque considerat uias, sic dinume-
rat gressus, ut ne minutissimæ quidem cogitatio-
nes eius iudicio, ac uerba tenuissima quæ apud
nos usu uiluerunt, indiscussa remaneant. Hinc D
Matth. 5 enim dicit: Qui irascitur fratri suo, reus erit iudi-
cio. Qui dixerit fratri suo racha, reus erit concilio.
Qui dixerit fatue, reus erit gehennæ ignis. Racha
quippe in Hebræo eloquio uox indignantis est,
quæ quidem animum irascentis ostendit, nec ta-
men plenum uerbum iracundiæ exprimit. Prius
ira reprehenditur sine uoce, postmodum uerò ira
cum uoce, sed necdum pleno uerbo formata: ad
extremum quoque cùm dicitur fatue, ira redargui-
tur, quæ cum excessu uocis expletur etiam perfe-
ctione sermonis. Et notandum quòd in ira perhi-
bet reum esse iudicio, in uoce iræ quod est racha,
reum concilio, in uerbo uocis quòd est fatue, reū
gehennæ ignis. Per gradus etenim culpæ creuit
ordo sententię, quia in iudicio adhuc causa discu-

titur, in cōcilio aūt iam causæ sententia definitur.
In gehenna uerò ignis ea quæ de concilio egredi
tur sententia expletur. Quia igitur humanorum
actuum Dominus subtili examine gressus enume
rat, ira sine uoce iudicio, ira in uoce concilio, ira
uerò in uoce atque sermone gehennæ ignibus man
cipatur. Hanc subtilitatē cōsiderationis eius pro-
pheta aspexerat, cùm dicebat: Fortissime, magne, Hier. 32
potens exercituum nomen tibi, magnus cōcilio,
incomprehensibilis cogitatu, cuius oculi aperti
sunt super omnes uias filiorum Adam, ut reddas
unicuique secundum uias suas, & secundum fructū
adinuentionū manuum eius. Sic easdem uias Do
minus subtili examinatione cōsiderat, ut in uno-
quoque nostrûm nec ea quæ remuneret bona præ-
tereat, nec mala quæ uidelicet displicent, sine in-
crepatione derelinquat. Hinc est enim quòd an-
gelum Ecclesię Pergami, & in quibusdam laudat,
& in quibusdam redarguit, dicens: Scio ubi habi Apoc. 2
tas, ubi sedes est Satanæ, & tenes nomen meum,
& nō negasti fidem meam. Et paulo pòst: Sed ha
beo aduersum te pauca, quia habes illic tenentes
doctrinam Balaam. Hinc angelo Thyatiræ dici-
tur: Noui opera tua & charitatem tuam, & fidem,
& ministerium, & patientiam tuam, & opera tua
nouissima plura prioribus: sed habeo aduersum
te pauca, quia permittis mulierem Hiezabel quæ
se dicit propheten, docere, & seducere seruos me-
os, & fornicari, & manducare idolothytum. Ecce
bona memorat, nec tamen resecanda mala sine
pœnitentia relaxat: quia scilicet sic singulorum
uias considerat, sic gressus enumerans pensat, ut
subtili examine perpendat, uel quantum quis-
que ad bona proficiat, uel quantum ad mala deui-
ans suis profectibus contradicat. Incrementum
quippe meritorum quòd bonæ uitę studijs auge-
tur, plerunque mali admixtione retrahitur: & bonū
quod animus operando construit, hoc alia perpe
trando peruertit. Vnde sancti uiri tanto se subti-
lius in cogitatione cōstringunt, quanto à superno
iudice districtius considerari cōspiciunt. Mētem
quippe discutiūt, inuenire si qua deliquerint, quæ
runt, ut tanto fiant irreprehēsibiles iudici, quàn-
to semetipsos quotidie & sine cessatione repre-
hendunt: nec tamen hac de re iam gaudia securi-
tatis sumunt, quia ab illo se uideri considerant,
qui in eis & illa uidet quę uidere ipsi in semetipsis
non ualent. Et quidem beatus Iob perfectionis ui
tam inter ueteres tenuit, sed quia eius intentio ad
redemptoris aduentum prophetico spiritu erum-
pit in illius præceptis, pensat ipse quàm multa de
perfectione minus habeat. Vnde & subdit: Si am
bulaui in uanitate, & festinauit in dolo pes meus,
appendat me in statera iusta, & sciat Deus simpli-
citatem meam.

Quòd sancti uiri utrum amore an odio digni sint, non satis intelligunt, sed reuelari sibi à Deo utrum simpliciter an aliter ambulent, humiliter postulant. Cap. V.

SCire Deus dicitur, scire nos facere, usitato no-
stræ locutionis modo, qui lætum diem dici-
mus

mus ex quo contingit ut lætemur. Hinc est enim A
Gen. 22 quòd ad Abraham Dominus dicit: Nunc cogno
ui quòd timeas Deum. Neque enim creator tempo
rum quicquam cognouit ex tempore, sed cogno
scere eius est, ex cuiuslibet causæ emergentis ar-
ticulo nobis cognitionem præbere. Quis uerò sta
teræ nomine, nisi mediator Dei & hominum desi
gnatur? In quo æqua lance omnia merita nostra
pensantur, & in cuius pręceptis agnoscimus quid
in nostra uita minus habeamus. In hac autem sta-
tera appendimur, quotiens ad uitæ eius exempla
prouocamur. Hinc nanque scriptum est: Christus
pro nobis passus est, uobis relinquēs exemplum,
ut sequamini uestigia eius qui peccatum non fe-
1. Pet. 2 cit, nec inuētus est dolus in ore eius. Qui cum ma- B
lediceretur, non maledicebat: dum pateretur, nō
Heb. 12 comminabatur. Hinc per Paulum dicitur: Per pa-
tientiā curramus ad propositum nobis certamen,
aspicientes in autorem fidei & consummatorem
Iesum, qui proposito sibi gaudio, sustinuit cru-
cem, confusione contempta. Ad hoc itaque Domi-
nus apparuit in carne, ut humanam uitam admo-
nendo excitaret, exempla præbendo accende-
ret, moriendo redimeret, resurgendo repararet.
Cùm ergo nulla in se beatus Iob iure redarguen-
da reperit, ad excedentem omnia redemptoris ui
tam mentis oculos tendit, ut in illa cognoscat ipse
quid minus habeat, cùm dicit: Si ambulaui in ua-
nitate, & festinauit in dolo pes meus, appendat
me in statera iusta, & sciat Deus simplicitatem me C
am. ac si apertè dicat: Si qua unquam leuiter, si
qua perniciosè perpetraui, Dei & hominū media
tor appareat, ut in eius uita cognoscam, an ego ue
raciter simplex fuerim. Qui enim, ut diximus, suo
rum temporum uiros excesserat, mediatorē Dei
& hominum quærebat, ut in illo pensatus agno-
sceret, si uitam simplicem uerè tenuisset. Dicat er-
go: Appēdat me in statera iusta, & sciat Deus sim-
plicitatem meam. Quod est, scire me faciat. ac si
patenter fateatur dicens: Quantum ad humanæ
uitæ modū, nulla in me reprehēdenda iam uideo:
sed nisi mediator Dei & hominū cū subtilioris ui-
tæ præceptis appareat, quantum adhuc à uera sim
plicitate discrepem non cognosco. Rectus uerò
ordo seruat, si prius in uanitate, & postmodū pes D
in dolo festinasse dicatur. Vanitas quippe ad leui
tatem, dolus uerò ad malitiam pertinet. Et non-
nulli plerunque ad quædam post malitiosa perue-
niunt, quia prius leuia non declinant. Sequitur:
7 Si declinauit gressus meus de uia.] Totiens
gressus de uia declinat, quotiens nostra cogitatio
iter rectitudinis per consensum relinquit erroris.
Quasi uerò tot gressus extra uiam ponimus, quot
peruersis desiderijs ab cœlestis uitæ delectatione
separamur. Vt enim præfati sumus, adhuc carnis
corruptibilis pondere grauati, nequaquam ualemus
sic uiuere, ut nulla nos possit culpæ delectatio
pulsare. Sed aliud est nolentem tangi, aliud con-
sentientem animum perimi. Sancti autē uiri tan-
to uigilantiori se circumspectione custodiūt, quan
to se pulsari sinistris motibus uel transitoriæ dele-

ctationis dedignantur. Vnde & adhuc subdit:

Quanta sollicitudine sancti cor suum custodiant, & exteriora membra ab illicito tactu uel aspectu auertant. Cap. VI.

SI secutus est oculus meus cor meum.] Ecce
iterum per interioris uigoris custodiā, ad ex-
teriorū membrorum disciplinam redit, ut si quid
fortasse cor illicitum concupisceret, pressus disci-
plinæ magisterio oculus uidere recusaret. Sicut
sæpe tentatio per oculos trahitur, sic nōnunquam
concepta intrinsecus, compellit sibi extrinsecus
oculos deseruire. Nam plerunque res quælibet in-
nocenti mente respicitur, sed ipso conspectu ani-
mus concupiscentiæ gladio confoditur. Non ēm,
ut exempli causa iam diximus, Dauid Vriæ con-
iugem ideo studiosè respexit, quia concupierat,
sed potius ideo cōcupiuit, quia incautè respexit.
Fit uerò rectę retributionis examine, ut qui ex-
teriori negligenter utitur oculo, interiori non in-
iustè cæcetur. Sæpe autem intrinsecus concupi-
scentia dominatur, & illecebratus animus ad usus
suos sensus corporeos famulari more tyrannidis
exigit, suisque uoluptatibus oculos seruire compel
lit, atque, ut ita dicam, fenestras luminis ad tenebras
aperit cæcitatis. Vnde sancti uiri cùm sinistra pul
sari delectatione se sentiunt, ipsa per quæ formæ
species ad mentem ingreditur, disciplinæ magi-
sterio lumina restringunt, ne prauæ cogitationis
uisio lenocinata famulet. Quæ si unquā subtiliter
custodiri negligit, cogitatiōis immūditia protinus
ad operationem transit. Vnde & mox subditur:

Quòd nisi festinè resistatur tentationi nascenti in corde, subitò ita roboratur, ut ipsam mētem membrorum dominam teneat captiuam. Cap. VII.

ET si in manibus meis adhæsit macula.] San-
ctus ergo uir sciens, quòd plerunque praua co
gitatio per oculos ueniat ad mentem, paulo supe-
rius dixit: Pepigi fœdus cum oculis meis, ut ne co
gitarem quidem de uirgine. Perpendens etiam
quòd nonnunquam in mente oritur, sed huic ob-
ortæ oculi peruersè famulantur, ait: Si secutus est
oculus meus cor meum. ac si apertè dicat: Nec
passim uidere uolui quæ concupiscerem, nec ui-
dendo unquam secutus sum quæ concupiui. Di-
cat ergo, Si secutus est oculus meus cor meum:
quia & si quid unquam illicitum mens eius, ut ui-
delicet humana, concepit, altioris disciplinæ ma-
gisterio constrictus, se per illicita ducere, sibique fa-
mulari oculus noluit. Pensemus ad hæc conscien-
tias nostras & quanti culminis uir iste fuerit, ex
nostri cordis deiectione uideamus. Ecce si qua il-
licita aliquando cogitauit: quia ea citius inter ar-
cana cordis gladio sancti uigoris extinxit, perue-
nire illa usque ad opera non permisit. Vnde ut præ-
misimus, ilicò subiūgit: Et si in manib. meis adhæ-
sit macula. Quomodo ēm macula in manibus, id
est culpa in actionib. inhæreret, quā censura disci-
plinę nō sinebat in cogitatiōe proficere? Neque ēm
culpa ad opus prodire permittit, si intus ubi nascit
extinguat. Si aūt tentatiōi in corde nascēti festinè
non

non resistitur, hac eadem qua nutritur mora robo A
ratur, & existens foris in operibus, uinci uix præ-
ualet, quia ipsam intus membrorum dominā men
tem captiuam tenet. Quia uerò uir sanctus supe-
riora omnia sub conditione intulit, si hæc unquā
perpetrauerit, sententia se maledictionis astrin-
git, dicens:

*Quòd doctor Ecclesiæ si aliter docet quàm uiuat, ipso ieiu-
no, alius quod seminatū est comedit, & sæpe quod gignit uer
bo, occidit exemplo. Et de iudicio Salomonis, in quo mulier
quæ filium suffocauerat, ab ea cuius filius uiuebat, subtilissi-
mo examine distincta.* Cap. VIII.

SEram, & alius comedat, & progenies mea e-
radicet.] More sacri eloquij serere dicimus,
Esa. 32 uerba uitæ prædicare. Hinc etenim propheta ait: B
Beati qui seminatis super omnes aquas. Sanctæ
quippe Ecclesię prędicatores super omnes aquas
seminare conspexit, quia cunctis latè populis uer
ba uitæ quasi cœlestis panis grana tradiderūt. Co-
medere autē est bonis operibus satiari. Vnde per
Ioan. 4 semetipsam ueritas dicit: Meus cibus est, ut faciā
uoluntatem eius qui misit me. Si ergo ea quæ pro
tulit, facere prætermisit, ait: Seram, & alius come-
dat. ac si apertè dicat: Quod os meum loquitur,
non ego sed alter operet. Prædicator quippe qui
à suis uocibus morib. discrepat, ieiunus serit, quod
alius manducet: quia suo semine ipse non pasci-
tur, quando à uerbi sui rectitudine prauaactio-
B ne uacuatur. Et quia plerunq; discipuli incas-
sum bona audiunt, cùm ex magistri uita, operum C
exemplo destruuntur, rectè subiungitur: Et pro-
genies mea eradicetur. Doctoris enim progenies
eradicatur, quando is qui per uerbum nascitur,
per exemplum necatur: quia quem lingua uigi-
3. Reg. 3 lans gignit, uitæ negligentia occidit. Neq; enim
torpenti nobis est mente transeundum, quod a-
pud Salomonem mulier quem uigilans lactare
consueuerat, dormiens interemit: quia nimirum
magistri uigilantes quidem scientia, sed uita dor-
mientes, auditores suos quos per uigilias prædi-
cationis nutriunt, dum quod dicunt facere negli-
gunt, per somnū torporis occidunt, & negligen-
do opprimunt, quos alere uerborum lacte uide-
bantur. Vnde plerunq; dum ipsi reprehensibili-
ter uiuunt, & habere discipulos uitæ laudabilis
nequeunt, alienos sibi attrahere conantur: quate-
nus dum bonos se habere sequaces ostendunt,
apud iudicia hominum excusent mala quæ agūt,
& quasi per subditorum uitam mortiferam tegāt
negligentiam. Vnde illic mulier filium quia ex-
tinxit propriū, quæsiuit alienum. Sed tamen ue-
ram matrem Salomonis gladius inuenit: quia ui-
delicet cuius fructus uiuat, uel cuius intereat, ex-
tremo examine ira districti iudicis demonstrat.
Vbi & illud est solerter intuendum, quòd uiuens
filius prius diuidi præcipitur, ut soli postmodum
matri reddatur: quia in hac uita quasi partiri con-
ceditur uita discipuli, dum ex illa nonnunquam
alter apud Deum meritum, alter uerò apud homi
nes laudem habere permittitur. Sed falsa mater
eum quem non genuit, occidi non metuit: quia ar A
rogantes magistri & charitatis ignari, si plenissi-
mum nomen laudis ex alienis discipulis consequi
nequeunt, eorum uitam crudeliter insequuntur.
Inuidiæ enim face succensi, nolunt alijs uiuere,
quos se conspiciunt non posse possidere. Vnde
illic peruersa mulier clamat: Nec meus sit, nec isti-
us. ut enim diximus, quos sibi obsequi non uident
ad gloriam temporalem, eos alijs inuident uiuere
per ueritatem. Vera autē mater satagit, ut eius
filius saltē apud extraneum sit ut uiuat. quia con-
cedunt ueraces magistri ut ex eorum discipulis a-
lij quidem magisterij laudem habeant, si tamen
integritatem uitæ ijdem discipuli non amittant.
Per quæ pietatis uiscera hæc eadem uera mater a-
gnoscitur, quia omne magisteriū in examine cha-
ritatis approbatur: & sola recipere totum meruit
quæ quasi totum concessit: quia fideles præposiri
pro eo quòd ex bonis discipulis suis nō solum a-
lijs laudem non inuident, sed utilitatem eis etiam
profectus exorant, ipsi & integros & uiuentes fi-
lios recipiunt, quando in supremo examine ex eo
rum uita perfectæ retributionis gaudia cōsequun
tur. Hæc paucis per excessum diximus, ut audito-
rum progenies per doctorum negligentiam qua-
liter extinguitur, monstraremus: quia quisquis iu-
xta hoc quod loquitur non uiuit, quos uerbo ge-
nuit, à stabilitate rectitudinis opere euellit. Sed
beatus Iob quos prędicatione uigilans edidit, ne-
quaquam actione dormiens extinxit, atq; ideo fi-
denter dicit: Si quo minus prædicta completui, se
ram, & alius comedet, & progenies mea eradice-
tur. Qui adhuc se de inquinatione prauí operis di
scutiens, subdit: Si deceptum est cor meum sup
per muliere, & si ad hostium inimici mei insidia-
tus sum.]

*Quòd in sacro ordine constitutos, ita studiosa concupiscen-
tia, sicut seculares adulterij inquinat culpa: et quòd scelus lu-
xuriæ omnia bona opera euacuat, & uirtutum omnium plan
taria eradicat.* Cap. IX.

QVamuis nōnunquam à reatu adulterij ne- 9
quaquā discrepet culpa fornicationis, cùm
ueritas dicat: Qui uiderit mulierē ad cōcu- Matth. 5
piscendum eā, iā mœchatus est eam in corde suo.
D Quia enim Græco uerbo mœchus adulter dici-
tur, cùm nō aliena cōiunx, sed mulier uideri pro-
hibetur, apertè ueritas ostendit, quia etiam solo
uisu cùm turpiter uel innupta cōcupiscitur, adul-
terium perpetratur. Quod tamen plerunq; ex lo-
co uel ordine cōcupiscentis discernitur: quia scili-
cet sic hunc in sacro ordine studiosa concupiscen
tia, sicut illū adulterij inquinat culpa. In personis
tamen non dissimilibus idem luxuriæ distinguitur
reatus, in quib. fornicationis culpa quia ab a-
dulterij reatu discernitur, prædicatoris egregij lin
gua testatur: quæ inter cætera asserit, dicens: Neq; 1. Cor. 6
fornicarij, neq; idolis seruientes, neq; adulteri re-
gnum Dei possidebunt. Quod enim disiūctę rea-
tui sententiæ subdit, quàm ualde à se dissideat o-
stendit. Per hoc ergo quod dicitur: Si deceptum
est

est cor meum super muliere, neq; cogitasse uir san A
ctus de fornicationis macula demōstrat. Per hoc
autem quod subijcit: Et si ad ostium inimici mei
insidiatus sum, patenter innotescit q; à reatu adul-
terij liber fuit. Sed ad hæc fortasse aliquis dicat:
Quid de se mirum sanctus uir asserit, si non solum
ab adulterij crimine, uerumetiam à fornicationis
inquinatione se liberum seruauit? Hæc autem par
ui pendimus, si uirtutū eius tempora minimè pen
samus. Necdum enim ad restrictionem carnis, re-
uelatæ gratiæ districtior censura processerat, quæ
non solam corporis, sed & cordis lasciuiam repre
hendit. Necdum multorū cōtinentium castitatis
bona imitanda prodierant, & tamen beatus Iob
exempla munditiæ quæ non acceperat, tradebat.
A multis autem nunc etiam post prohibitionem
Dei, carnis immūditia perpetratur. Hinc ergo col
ligendum est, cum quanta culpa nunc etiam post
præceptū in grauibus delinquitur, cùm tanta lau-
de antè à grauibus abstinebatur. Qui si hoc unq;
fecerit, eandem culpam uerti sibi expetit in pœ-
nam, dicens: Scortum sit alterius uxor mea, &
super illam incuruentur alij.] Et quia plerūq; hoc
quod faciendo non perpendimus q; graue sit, pa-
tiendo pensamus, eiusdem uim facinoris quod se
pati si reus sit, debere denunciat, exprimendo ma
nifestat dicēs: Hoc enim nefas est, & iniquitas ma
xima, ignis est usq; ad perditionē deuorās, & om-
nia eradicans genimina.] Hoc inter peccatū di-
stat & crimen, q; omne crimen peccatū est, non ta C
men omne peccatū crimen est. Et in hac uita mul-
ti sine crimine, nullus uerò esse sine peccatis ualet.
Vnde & prædicator sanctus cùm uirum dignum
gratia sacerdotali scriberet, nequaq; dixit, Si quis
sine peccato: sed, Si quis sine crimine est. Quis ue
1. Iodh. 1 rò esse sine peccato ualeat, cùm Ioannes dicat: Si
dixerimus quia peccatum nō habemus, nosmet-
ipsos seducimus, & ueritas in nobis nō est? In qua
uidelicet peccatorū & criminū distinctione pen-
sandum est, quia nonnulla peccata animam pol-
luunt quam crimina extinguūt. Vnde beatus Iob
crimen luxuriæ diffiniēs ait: Ignis est usq; ad per-
ditionē deuorās: quia nimirū reatus huius facino
ris non solum usq; ad inquinationē maculat, sed
usq; ad perditionē uorat. Et quia quamlibet alia D
fuerint bona opera, si luxurię scelus non abluitur,
immēsitate huius criminis obruuntur, secutus ad-
iunxit: Et omnia eradicans genimina. Genimina
quippe sunt animæ operationes bonæ. Cui tamē
si peruerso ordine caro dominatur, igne luxuriæ
omnia bene prolata concremātur. Nulla quippe
ante omnipotentis Dei oculos iustitiæ pietatisq;
sunt opera, quæ corruptionis contagio monstran
tur immunda. Quid enim prodest si pie quisq; ne-
cessitati compatitur proximi, quādo impiè in se-
metipso destruit habitationē Dei? Si ergo per cor
dis munditiam, libidinis flamma nō extinguitur,
incassum quælibet uirtutes oriunt, sicut per Moy
sen dicitur: Ignis exarsit ab ira mea, & ardebit usq;
ad inferos deorsum, comedet terram & nascentia
eius. Ignis quippe terram atq; eius nascētia come-
dit, cùm libido carnē atq; per hanc omnia bene a- A
cta consumit. Nam quicquid procedit ex frugere
ctitudinis, hoc nimirum cōcremat flamma corru
ptionis. Dicat ergo: Ignis est usq; ad perditionem
deuorans, & omnia eradicans genimina: quia si
corruptionis malo non resistitur, & illa proculdu
bio pereunt, quæ bona uidebant. Sed solent non-
nullos ad humilitatē uitia sternere, atq; ad tumo- 10
rem mentis, uirtutes eleuare. Querendum ergo
nobis est, si beatus Iob in tanta castitatis mūditia
etiam humilis fuit? Sed sanctus uir cùm alta uirtu
tum teneat, quàm de se humilia sentiat, repentè a-
perit, cùm subiungit: Si cōtempsi iudiciū subire
cum seruo meo & ancilla mea, cùm disceptarent
B aduersum me.] Qui enim iudicari cum seruis an-
cillisq; non renuit, liquidò indicat q; contra nul-
lum unquam proximum apud se tumidus fuit. In-
ter hæc autē libet intueri, uitam suam in omnibus
quanta uir sanctus discretione custodiuit. Non e-
nim longè superius dixit: Videbāt me iuuenes, &
abscondebant, & senes assurgentes stabant, prin-
cipes cessabant loqui, & digitum superponebant
ori suo, uocem suam cohibebant duces, & lingua
eorum gutturi suo adhærebat. Nunc uerò ait:

*Quòd sublimibus uiris multū prosit ad custodiam humilita-
tis cōsiderata æqualitas humanæ cōditionis. Et quòd homo
à principio nō hominib. sed animalib. prælatus est.* Cap. X.

SI contempsi iudicium subire cum seruo meo
& ancilla mea, cū disceptarēt aduersum me.] C
Quis dignè cōsiderare ualeat huius uiri tam sub-
limia uirtutū moderamina? In quo tanta est autho
ritas regiminis, ut ad silentiū restringantur duces:
tanta humilitas cordis, ut ex æquo ad iudicium ue
nire permittantur ancillæ. Ecce apparet miro mo
do in potestate principibus potentior, in certami
ne seruis æqualis: in cœtu principum memor regi
minis, in certamine famulorū memor cōditionis.
Se quippe sub uero domino famulum conspicit,
ideoq; cordis altitudine se super famulos non ex-
tollit. Vnde & protinus subdit: Quid enim facia
cùm surrexerit ad iudicandū Deus, & cùm quesie
rit, quid respondebo illi?] Qui uenturū iudicē co
gitat, indefinenter quotidie rationum suarum in
melius causas parat: quia dum æternū Dominum
timore cordis intuetur, iura temporalis dominij
super subiectos moderari cōpellitur. Perpēdit e-
nim nil esse q; temporaliter præest cæteris, quādo
illi ad reddendam rationē subest, qui sine fine do-
minatur. Sępe nanq; transitoria potestas animum
per abrupta elationis rapit. Et quia eo quisq; ex-
tollitur, quo se esse super alios uidet, illum oportet
qui super se est semper aspiciat, ut eius metu qui
supra omnia est, crescētē intrinsecus animi tumo-
rem premat. Intueatur enim qui sub ipso sint, sed
cōsideret sub quo ipse sit, ut ex cōsideratione ueri
domini, decrescat tumor falsę dominationis. Vn-
de beatus Iob quia eius iudiciū, qui super omnia
est, metuit: hic ad temporale iudiciū famulis æqua
lis uenit, dicens: Si contempsi iudiciū subire cum
seruo meo & ancilla mea, cùm disceptarēt adur-
H sum

ſum me. Quid enim faciam cùm ſurrexerit ad iudi
candum Deus, & cùm quæſierit, quid reſpõdebo
illi? Qui ut ſemper cor in humilitate deprimat, ne
quaq; in eiſdem famulis cõſpicit: quòd ſibi ſtatus
est diſpar, ſed quòd natura cõmunis. Vnde etiam
11 ſubdit: Nunquid non in utero fecit me qui & il-
lum operatus est, & formauit in uulua unus?] Po-
tentibus uiris magna est uirtus humilitatis, conſi-
derata æqualitas conditionis. Omnes nãq; homi-
nes natura æquales ſumus, ſed acceſsit diſpenſa-
torio ordine, ut quibuſdã prælati uideamur. Si igi
tur hoc à mente deprimimus quod temporaliter
acceſsit, inuenimus citius quod naturaliter ſu-
mus. Plerũq; enim ſe animo accepta poteſtas obij
cit, eumq; tumidis cogitationibus fallit. Manu er-
go humillimæ conſiderationis deprimendus est
tumor elationis. Si enim apud ſemetipſam mens
deſcendit de uertice culminis, citius planitiem in-
uenit naturalis æqualitatis. Nã, ut præfati ſumus,
omnes homines natura æquales genuit, ſed uari-
ante meritorũ ordine, alios alijs diſpẽſatio occul-
ta poſtponit. Ipſa autem diuerſitas quę acceſsit ex
uitio, rectè est diuinis iudicijs ordinata, ut quia o-
mnis homo iter uitæ æquè non graditur, alter ab
altero regatur. Sancti autẽ uiri cùm præſunt, non
in ſe poteſtatem ordinis, ſed æqualitatẽ conditio-
nis attẽdunt: nec præeſſe gaudent hominibus, ſed
prodeſſe. Sciunt enim q; antiqui patres noſtri, nõ
tam reges hominũ, q; paſtores pecorũ fuiſſe me-
morãtur. Et cùm Noe Dominus filijſq; eius dice-
Gen.9 ret: Creſcite & multiplicamini & implete terram,
ſubdit: Et terror ueſter ac tremor ſit ſuper cuncta
animalia terræ. Nõ em̃ ait, Sit ſuper homines qui
futuri ſunt: ſed, Sit ſuper cũcta animalia terræ. Ho
mo quippe animalibus irrationalibus, nõ autem
cæteris hominibus natura prælatus est: & idcirco
ei dicitur, ut ab animalibus & non ab homine ti-
meatur: quia cõtra naturã ſuperbire est, ab æquali
uelle timeri. quamuis plerunq; à ſubditis etiã ſan-
cti uiri timeri appetunt, ſed quando ab eiſdẽ ſub-
ditis Deũ minimè timeri deprehendunt: ut huma
na ſaltem formidine peccare metuant, qui diuina
iudicia non formidãt. Nequaq; ergo præpoſiti ex
hoc quæſito timore ſuperbiunt, in quo non ſuam
gloriam, ſed ſubditorũ iuſtitiam quærunt. In eo e-
nim q; metum ſibi à peruerſè uiuentibus exigunt,
quaſi non hominibus ſed brutis animalibus domi
nantur: quaſi uidelicet ex qua parte beſtiales ſunt
ſubditi, ex ea etiam debeant formidini iacere ſub-
ſtrati. Cùm uerò deest uitiũ quod corrigatur, non
de excellentia poteſtatis, ſed de æqualitate condi
tionis gaudent: & non ſolũ ab eis metui, ſed etiam
plus q; neceſſe est honorari refugiunt. Neq; enim
leue ſe perpeti damnũ humilitatis credũt, ſi ab eis
pro merito fortaſſe ordinis pluris æſtimentur. Hinc
est enim q; primus paſtor Eccleſiæ, cùm adorante
ſe Cornelio ſuper ſe ſibi honorẽ uideret oblatũ, ad
æqualitatẽ conditionis ſuæ citius recurrit, dicens:
Act.10 Surge, & ipſe ego homo ſum. Quis enim neſciat
q; cõditori ſuo homo debeat, & non homini pro-
ſterni? Quia ergo humiliari ſibi plus q; debuit, ꝑ-

A ximũ uidit, ne ultra humanitatis metas mens intu
meſceret, eſſe ſe hominẽ recognouit, quatenus il-
lati ſibi honoris elationẽ frangeret, ex cõſiderata
æqualitate conditionis. Hinc à Ioanne angelus a-
doratus creaturã ſe eſſe cognouit, dicẽs: Vide ne Apoc.19
feceris, conſeruus tuus ſum & fratrũ tuorũ. Hinc & 22.
propheta cùm ad uidenda ſublimia rapitur, filius
hominis uocatur: ut ductus ad cœleſtia, hominẽ
ſe eſſe meminerit. Ac ſi eum diuina uox uerbis a-
pertioribus admoneat, dicẽs: Memento quid ſis,
ne de his ad quæ raperis extollaris, ſed altitudinẽ
reuelationis tempera memoria cõditionis. Ex eo
ergo colligendũ est, quanta cõmunis naturæ me-
moria in corde deprimi debeat terrenę poteſtatis
B tumor, ſi ex humanitatis uocabulo agitur, ne cogi
tationis elatio ex ſecretis cœleſtibus generet. Cu
ius uidelicet humanitatis bene beatus Iob ſemper
recordationẽ tenuit, qui ait: Nunquid non in ute-
ro fecit me qui & illũ operatus est, & formauit in
uulua unus? ac ſi apertè dicat: Cur nõ æquè debe
amus in cuiuslibet negocij iudicio diſcuti, qui per
cõditoris potẽtiã ſumus æqualiter facti? Sed quia
caſtitatis eius atq; humilitatis acta cognouimus,
nũc liberalitatis opera cognoſcamus. Sequitur:

Quòd hi qui claritatẽ Dei habẽt, ſecũdũ facultatis ſuæ mẽſu-
rã pauperibus ſpiritu, qui nõ ex deſiderio, ſed ex neceſsitate
poſtulant, nihil negare debent. Cap. XI.

S I negaui quod uolebãt pauperibus, & oculos 12
uiduæ expectare feci.] Per hæc dicta uir ſan-
C ctus oſtenditur, non ſolum ad inopiã pauperibus,
ſed etiam ad habẽdi deſideriũ deſeruiſſe. Sed quid
ſi ipſa uellent pauperes, quæ fortaſſe accipere nõ
expediret? An quia in Scriptura ſacra dici paupe
res humiles ſolent, ea ſola æſtimandi ſunt accipe
re pauperes, quæ humiles petũt? Et proculdubio
oportet ut incũctanter detur quidquid cum uera
humilitate requiritur, id est, quod non ex deſide-
rio, ſed ex neceſsitate poſtulat. Nam ualde ſuper-
bire est extra metas inopię aliquid deſiderare. Vn
de & ſuperbè petẽtibus dicitur: Petitis & non ac-
cipitis, eo q; malè petatis. Quia ergo illi ſunt uera-
citer pauperes qui inflati per ſuperbiæ ſpiritũ nõ
ſunt, quos apertè ueritas exprimit, cùm dicit: Bea Matth.5
ti pauperes ſpiritu: rectè nunc per ſanctũ uirũ di-
citur: Si negaui quod uolebant pauperibus: quo-
niam qui ea uolunt quæ profectò liquet quòd eis
non expediunt, eo ipſo quòd ſuperbiæ abundant
ſpiritu, iam pauperes non ſunt. Sed beatus Iob dũ
pauperes humiles appellat, quicquid ab eo acci-
pere pauper uoluit, non negauit: quia ueraciter
quiſq; humilis quod non potuit obtinere nec uo-
luit. Sed cùm largitatẽ mentis ſuæ indicat, quia ad
uotum ſe pauperibus concurriſſe manifeſtat, ne-
ceſse est ut quæramus ne lumen miſericordiæ da-
tionis tarditate fuſcauerit. Vnde ſubiũgit: Et ocu-
los uiduæ expectare feci. Petentẽ ſe uiduã expe-
ctare noluit, ut non ſolum ex munere, ſed ex cele-
ritate quoq; muneris bonorũ operũ merita auge-
ret. Vnde aliàs ſcriptũ est: Ne dicas amico tuo, ua- Prou.3
de & reuertere, & cras dabo tibi, cũ ſtatim poſsis
dare

dare. Sed nõnulli ſolent exterius multa largiri, cõ-
A munis aũt uitæ gratiã repellẽtes, habere pauperes
ſocios in domeſtica cõuerſatione refugiũt. Vnde
beatus Iob ut non ſolũ ſe inſinuet exterius multa
præbuiſſe, ſed apud ſe quoſq; inopes etiã in dome
ſtica conuerſatione receptſſe, protinus adiungit:

Quòd ſerui Dei cum pupillis & uiduis ſubſidia tẽporalia &
mẽſam debeant habere communem. Cap. XII.

13 S I comedi buccellam meam ſolus, & non come
dit pupillus ex ea.] Scilicet pietati ſe præiudi-
cium facere æſtimãs, ſi ſolus comederet quod Do
minus omniũ cõmuniter creaſſet. Quæ profectò
cõmunio cõuerſationis eſſe cum talibus intra do-
meſticos parietes debet, ex quibus æternæ profi-
ciant merita retributionis. Vnde ſanctus uir non
B quemlibet, ſed ad manducandum ſocium pupil-
lum ſe habuiſſe perhibet: ſed tanta hæc pietatis ui
ſcera, utrum à ſemetipſo habuerit, an cõditoris ſui
gratia ſit conſecutus, innoteſcit. Sequitur:

Quòd ſancti non ſibi, ſed conditori ſuo tribuant, ſi quid boni
habeant. Cap. XIII.

Q Via ab infantia mea creuit mecũ miſeratio,
& de utero matris meæ egreſſa est mecũ.]
Miſeratio etenim etſi eius fuerit arbitrij ut
cũ ipſo proficeret, liquet tamen quia eius arbitrij
non fuit, ut cũ ipſo de utero exiret. Cõſtat ergo q;
ſuæ uirtuti nil tribuit, qui profectò reſtatur, quia
hoc ex conditoris munere accepit. Bonum igitur
quod à conditore habuiſſe ſe intimat, liquet pro-
culdubio quia ad laudem conditoris narrat, indi-
cãs ab ipſo ſe accepiſſe ut pius eſſet, à quo accepit
ut eſſet: quia ſicut ſuo opere in utero cõditus non
fuit, ita nec ſua uirtute ab utero pius fuit. Sed pen-
ſandũ nobis est, q; aſſerit, Creuit mecũ. Nonnulli
enim quo ad ætatẽ creſcunt, ab innocentia decre-
ſcunt. Electis uerò cum foris ætas corporis, intus,
ſi dici liceat, creſcit ætas uirtutis. Sequitur:

Quòd opera miſericordiæ cũ benignitate et hilaritate debeãt
fieri: quia qui faſtu elationis aliquid dat, amplius ex cõtẽptu
culpã quàm ex munere meretur mercedem. Cap. XIIII.

S I deſpexi prætereuntẽ, eo quòd non habuerit
indumentũ, & abſq; operimento pauperem,
ſi non benedixerunt mihi latera eius, & de uelleri
bus ouium mearum calefactus est.] Quòd paupe
D rem non deſpexit, uirtutẽ humilitatis exhibuit: q;
autem operuit, pietatis. Duæ quippe iſtæ uirtutes
ita ſibimet eſſe cõnexæ debent, ut uicario ſemper
opere fulciantur, quatenus nec humilitas cùm ue
neratur proximũ, largitatis gratiã deſerat, nec pie
tas cùm largitur, intumeſcat. Erga indigẽtiã itaq;
proximi humilitatem pietas fulciat, humilitas pie
tatem: ut cùm indigentẽ rebus neceſſarijs naturæ
tuæ conſortem uideris, nec per impietatem deſi-
nas tegere, nec per ſuperbiam negligas uenerari
quem tegis. Nam ſunt nõnulli qui mox ut ab ege-
nis fratribus fuerint neceſſaria poſtulati, pòſt do-
na largituri in eos prius contumelioſa uerba iacu
lantur. Qui etſi rebus miniſterium pietatis perfi-
ciunt, uerbis tamen gratiam humilitatis perdunt,

A ita ut plerunq; uideatur: quia illatæ iam iniuriæ ſa-
tisfactionem ſoluunt, cùm poſt cõtumelias dona
largiuntur. Nec magni est operis q; poſtulata tri-
buunt, quia ipſo donationis ſuæ munere, uix eun-
dem exceſſum ſermonis tegunt. Quibus bene per
Eccleſiaſticũ librũ dicitur: Omni dato non des tri Eccle.18
ſtitiã uerbi mali. Et rurſum: Adde uerbũ ſuper da-
tum bonũ, & utraq; cum homine iuſtificato: uide-
licet ut datum exhiberi debeat per pietatẽ, & bo-
num uerbũ tribui per humilitatẽ. At contrà alij e-
genos fratres non ſtudent rebus fulcire cùm poſ-
ſint, ſed blandis tãtum ſermonibus fouere. Quos
uehementer Iacobi prædicatio ſancta reprehen-
dit, dicens: Si autem frater aut ſoror nudi ſunt, & Iacob.2
indigẽt uictu quotidiano, dicat aũt aliquis ex uo-
B bis illis: Ite in pace, caleſiamini & ſaturamini: non
dederitis aũt eis quæ neceſſaria ſunt corpori, quid
uobis proderit? Quos Ioannes quoq; apoſtolus
admonet, dicẽs: Filioli mei, non diligamus uerbo 1.Ioan.3
nec lingua, ſed opere & ueritate. Dilectio nãq; no
ſtra ſemper exhibenda est & ueneratione ſermo-
nis, & miniſterio largitatis. Multũ uerò ad edo- 14
mandam dantis ſuperbiã ualet, ſi cùm terrena tri-
buit, uerba ſollicitè magiſtri cœleſtis pẽſet, q; ait:
Facite uobis amicos de mammona iniquitatis, ut Luc.16
cùm defecerítis, recipiant uos in æterna taberna-
cula. Si enim eorum amicitijs æterna tabernacula
acquirimus, dantes proculdubio penſare debe-
mus: quia patronis potius munera offerimus, q;
egenis dona largimur. Hinc per Paulum dicitur:
C Veſtra abundantia illorũ inopiã ſuppleat, ut & il- 2.Cor.8
lorum abundantia ueſtræ inopiæ ſit ſupplemen-
tum. Vt uidelicet ſollicitè perpendamus, quia eos
quos nunc inopes cernimus, abundantes quan-
doq; uidebimus: & qui abundantes aſpicimur, ſi
largiri negligimus, quandoq; inopes erimus. Qui
itaq; nũc temporale ſubſidium pauperi tribuit, ab
eo poſtmodũ perpetua recepturus, ut ita dicam,
quaſi ad frugẽ terrã excolit, quæ quod acceperit,
uberius reddit. Reſtat ergo ut nunq; elatio ſurgat
ex munere, quãdo uidelicet diues ex eo q; paupe-
ri tribuit, agit ut in perpetuũ pauper non ſit. Bea-
tus igitur Iob ut diligenter oſtenderet, humilitas
atq; miſericordia quanta in eo fuerit conſideratio
ne ſociata, ait: Si deſpexi prætereuntẽ, eo q; nõ ha-
buerit indumentũ, & abſq; operimento pauperẽ,
D ſi non benedixerunt mihi latera eius, & de uelleri
bus ouium mearũ calefactus est. ac ſi apertè dice-
ret: In amore proximi uno eodemq; ordine, & ſu-
perbiæ uitium & impietatis premens, prætereun
tem quempiã & humiliter aſpiciens non deſpexi,
& miſericorditer calefeci. Quiſquis em̃ ſuper eũ
cui aliquid tribuit, faſtu ſe elationis extollit, maio
rem culpã intrinſecus ſuperbiendo peragit, quàm
extrinſecus largiẽdo mercedẽ: fitq; ipſe bonis in-
terioribus nudus, cùm nudum deſpicit ueſtiens,
eoq; agit ut ſeipſo deterior fiat, quo ſe indigenti
proximo meliorẽ putat. Minus quippe inops est
qui ueſtẽ non habet, q; qui humilitatẽ. Vnde ne-
ceſse est ut cùm naturæ noſtræ conſortes exterio-
ra non habere conſpicimus, q; multa nobis deſint

bona interiora pensemus, quatenus sese super inopes cogitatio nostra non eleuet, cùm solerter uidet quia nos tanto uerius, quanto & interius indigentes sumus. Et quia sunt nonnulli qui pietatis suæ uiscera tendere usq; ad incognitos nesciunt, sed solis quos per assiduitatem notitiæ didicerint miserentur, apud quos nimirũ plus familiaritas q̃ natura ualet, dum quibusdam necessaria non quia homines, sed quia noti sunt largiuntur, bene nũc per beatũ Iob dicitur: Si despexi prætereuntẽ, eo quòd nõ habuerit indumentũ. Ignoto enim proximo misertũ se indicat, quẽ prætereuntem uocat: quia uidelicet apud piam mentem plus natura ualet, q̃ notitia. Nã & unusquisq; qui indiget, eo ipso quo homo est, ei iam incognitus nõ est. Sequitur:

Quòd sancti in proprijs causis ius habentes cum inferiorib. personis, grauari se etiã iniustè aliquãdo patiũtur. Ca. XV.

SI leuaui super pupillum manum meam, etiam cùm uiderem me in porta superiorem.] Mos apud ueteres fuit, ut ad portam seniores sederent, qui certantiũ iurgia iudiciaria examinatione discernerent, quatenus urbem in qua cõcorditer oporteret uiuere, discordes minimè intrarent. Vnde & per prophetã Dominus dicit: Constituite in porta iudicium. *Amos 5* Hoc itaq; loco quid portæ nomine exprimitur, nisi id quod agebatur in porta? Sicut enim pugnare castra dicimus, pro eo q; pugnatur ex castris: ita iudicium quod in porta agi consueuerat, porta nominatur. In porta ergo se superiorem uidet, qui se melioris partis esse in iudicio æquitatis merito cõspicit. Beatus igitur Iob quia nec tunc cõtra pupillum manum exercuit, cùm se etiam per iustitiæ meritum potẽtiorẽ uidit, nobis timoris regulã insinuans, dicit: Si leuaui super pupillum manum meam, cùm uiderẽ me in porta superiorem. ac si patẽter dicat: Neq; tunc utilitatis meæ negocia uirtute contra pupillum exequi uolui, quãdo me in iudicio etiam ex iustitia potiorẽ
15 uidi. Sancti etenim uiri quando cum personis minoribus cõtentionũ negocia subeunt, dum grauare uel in minimis timent, ipsi contra iustitiã grauari nequaq; refugiunt. Sciũt quippe quia omnis humana iustitia iniustitia esse deprehenditur, si diuinitùs districtè iudicet. Vnde hoc quod sibi cõpetit, cauent uehemẽter exigere, ne eorum actus supernam rectitudinem contingat subtiliter examinare. Sed ut inueniri iusti in diuino examine ualeant, plerunq; apud humana iudicia grauari se iniustè patiuntur. Beatus autem Iob uitæ suæ celsitudinem narrans, & multa sunt & mira quæ dixit. Sed quia plerunq; humana mens renuit bona credere, quæ nescit operari, maledicti sibi sentẽtiam protinus subijcit, si qua horum quæ dixerat, opere non impleuit, dicens:

Quòd bonũ cõcordiæ per patientiã conseruetur, sine qua socialis uita nõ perseuerat: & quòd quãdo per discordiã homines dissidẽt, quasi mẽbra à corpore cadant. Cap. XVI.

HVmerus meus à iunctura sua cadat, & brachium meum cũ ossibus suis conteratur.] Quia operatio corporea per humerũ ac brachiũ agitur: bona quæ ore protulit, si opere non impleuit, cadere sibi humerũ, & cõteri brachiũ exoptat. ac si apertè dicat: Si ea quæ dixi, operari renui, ipsum quod mihi ad operãdum datum est corporis membrum, perdam: ut uidelicet cadat à corpore; quod exercere nolui ad utilitatẽ. Si uerò hæc maledicti sententia ad spiritalem est intelligentiã referẽda, liquet profectò q; brachiũ corpori per humerũ iungit: & sicut per brachiũ bona operatio, ita per humerũ socialis uitæ coniunctio designat. Vnde propheta quoq; intuens sanctos uniuersalis Ecclesię populos Deo concorditer seruituros, ait: Et seruient ei in humero uno. *Sopho. 3* In eo ergo quod dicit: Si leuaui super pupillum manũ meam, cùm uiderem me in porta superiorẽ: miram uirtutẽ patientiæ seruasse se asserit, qui grauari se à personis minimis, nec contra hoc quod sibi iustè competere poterat, declinauit. Quod tamẽ si minimè fecerit, adiungit: Humerus meus à iunctura sua cadat.] Quia nimirum qui patientiã seruare cõtemnit, socialem uitam citius per impatientiam deserit. A iunctura etenim humerus cadit, cùm aduersitatis aliquid ferre animus non ualens, fraternam cõcordiam relinquit: & quasi membrũ separatur à corpore: cùm is qui operari bona poterat, à bonorum omnium abscinditur uniuersitate. Neq; enim unq; seruari cõcordia nisi per solam patientiã ualet. Crebrò nanq; in humana actione nascitur, unde mentes hominũ uicissim à sua unitate ac dilectione separẽtur: & nisi ad aduersa toleranda se animus præparet, proculdubio humerus corpori non inhæret. Hinc etenim Paulus ait: Inuicem onera uestra portate, & sic adimplebitis legẽ Christi. *Galat. 6* Hinc per semetipsam ueritas dicit: In patientia
uestrã possidebitis animas uestras. Rectè autem 16
humero cadente subiungitur: Et brachiũ meum cum ossibus suis cõteratur: quia nimirum cuncta nostra operatio cũ quibuslibet uideatur esse fulta uirtutibus, soluitur, nisi per charitatis uinculũ patientia conseruetur. Sua enim bona perdit operari, qui aliena mala renuit perpeti. Feruore quippe iracundi spiritus læsus quisq; à dilectiõe resilit, & cùm se exterius grauari non tolerat, intus se per amissum lumẽ charitatis obscurat: nec uidet iã quò tendat pedẽ boni operis, qui oculũ perdidit dilectionis. Sed sancti uiri humerus à iunctura sua nõ cadit: quia uidelicet eius dilectio à socialis uitę cõcordia per impatientiã nõ recedit. Eiusq; brachiũ minimè frangit: quia omnis eius operatio in coniunctiõe humeri, id est, in charitatis cõnexiõe custodit. Sed qa cõsideratiõe bona hæc tãta egerit, atq; à malis omnib. sese abstinuerit, adiũgit dicẽs:

Quantum sancti, & unde, præsentium tribulationum fluctus tantum metuant. Cap. XVII.

SEmper enim quasi tumẽtes super me fluctus timui Deum, & põdus eius ferre non potui.] A pauore tantæ similitudinis pensemus, si possumus, quanta in sancto uiro fuerit uis timoris. Fluctus etenim cũ tumentes desuper imminent, cũq;

eam quam deferunt mortẽ minant, nulla tunc nauigãtibus rerũ cura temporaliũ, nulla carnis delectatio ad mentem reducitur: ea ipsa quoq; ex naui proijciunt pro quibus longa nauigia sumpserũt, cunctæ res in despectũ mentis ueniunt, amore uiuendi. Quasi ergo tumẽtes super se fluctus Deum metuit: qui dum uerã uitã desiderat, omnia despicit quæ hic possidentes portat. Nam uelut tempestate deprehẽsi pondus nauis abijcimus, quando ab oppressa mente desideria terrena remouemus. Fitq; ut subleuata nauis enatet, quæ mergebatur onerata: quia nimirũ curæ quæ in hac uita deprimunt, mentẽ in profundum trahunt. Quæ uidelicet mens tanto altius inter tentationũ fluctus attollitur, quanto sollicitius ab huius seculi cogitatione uacuat. Est uerò & aliud, quod de maris cõcussione debeat solerter intueri. Tẽpestas quippe cùm oritur, prius lenes undæ, & postmodũ uolumina maiora cõcitantur, ad extremũ fluctus se in alta erigunt, & nauigantes quosq; ipsa sua altitudine subuertunt. Sic nimirũ extrema illa properat, quę uniuersum mundũ subruat tẽpestas animarũ. Nunc enim bellis & cladibus quasi quibusdã undis sua nobis exordia ostẽdit, & quanto ad finem quotidie propinquiores efficimur, tãto grauiora irruere tribulationũ uolumina uidemus. Ad extremũ uerò cõmotis omnibus elementis, superueniens iudex finẽ omniũ apportat: quia uidelicet tũc tempestas fluctus in cœlũ leuat. Vnde & dicitur: *Aggæi 2* Adhuc modicũ, & ego mouebo nõ solũ terrã, sed etiã cœlũ. Quã scilicet tẽpestatẽ quia sancti uiri uigilanter aspiciũt, quasi tumẽtes super se quotidie fluctus expauescũt, atq; ex his tribulationib. quæ mundũ feriũt, præuident quæ sequant. Bene autẽ subditur: Et pondus eius ferre non potui. quoniã qui extremi iudicij aduentũ intenta mente considerat, profectò uidet quia tantus pauor imminet, quantũ non solũ tunc uidere, sed se etiã nunc præuidere pertimescat. Cõsideratione nanq; tanti terroris metu animus palpitat, & intẽtionis suę oculos declinãs, intueri quod præuidet recusat. Bene ergo dicitur: Et pondus eius ferre non potui. quia cùm supernæ maiestatis uim ad iudiciũ uenientis, terrorẽq; tanti examinis cõsiderando animus conatur exquirere, mox ad semetipsum refugiẽs, se expauescit inuenire. Sed inter hæc pensandum est, quia beatus Iob ista de se loquatur laudatus & flagellatus. Si igitur saltem ad meritorum profectum ita percussus est qui sic timuit, quomodo feriendus est qui cõtemnit? Quomodo depressura sunt Dei iudicia eos, qui se eleuãt, si & illos ad tẽpus deprimunt, qui hæc semper in humilitate formidant? Quomodo pondus Dei poterit ferre qui despicit, si hoc & ille in uerbere pertulit, qui per timorẽ præuidit? Vnde summopere formidandum nobis est illud tantæ districtionis examen. Cõstat autem quia in hac uita cùm percutit, si percussionem correctio sequitur, disciplina patris est, non ira iudicis: amor corrigentis est, nõ districtio punientis. Ex ipso ergo præsenti uerbere, iudicia æterna pẽsanda sunt. Hinc etenim perpẽdere summopere debemus, quomodo ferat illa quæ reprobat, si ferri modò uix ualet eius ira quæ purgat.

B. GREGORII EXPOSITIONIS MORALIS LIBER XXII.

continuans caput trigesimumprimum textus beati Iob.

Caput I.

QVod antè sæpe iam dictũ est, hoc me crebrò repetere onerosum non est, quia & prædicator egregius dicit: Eadẽ uobis scribere mihi quidẽ non pigrum, uobis autẽ necessarium. Beatus Iob idcircò gestas uirtutes narrat, quia inter increpatiõis uerba & percussionis uerbera deprehẽsus, à spei fiducia mentẽ suã labefactari cõsiderat. Multa quippe & egisse se mala ab increpãtibus amicis audierat, & ne uerbis pariter & flagellis pressa in desperationem mens corruat, hãc per suarum uirtutũ memoriã ad spem reformat, ut nequaq; se debeat in calamitate deijcere, quæ trãquillitatis suæ tẽpore se meminerat tam sublimia egisse. Quia igitur intentionis eius causam diximus, restat ut auditas uirtutes illius subtiliter perpendamus. Hoc aũt primũ sciendũ est, quia quisquis uirtute aliqua pollere creditur, tũc ueraciter pollet, cũ uitijs ex aliqua parte non subiacet. Nam si ex alio uitijs subditur, nec hoc est solidũ ubi stare putabatur. Vnaquæq; enim uirtus tanto minor est, quanto desunt cæteræ. Nam sępe quosdã pudicos quidem uidisse nos contigit, sed nõ humiles: quosdã uerò quasi humiles, sed nõ misericordes: quosdam quasi misericordes, sed nequaq; iustos: quosdam uerò quasi iustos, sed in se potius quàm in Domino cõfidentes. Et certũ est quia nec castitas in eius corde uera est, cui humilitas deest: quippe quia superbia se intrinsecus corrumpente fornicatur, si semetipsum diligens, à diuino recedit amore. Nec humilitas uera est, cui misericordia iuncta non est: nec debet humilitas dici, quæ ad compassionẽ fraternæ miseriæ nescit inclinari. Nec misericordia uera est, quæ à rectitudine iustitiæ existit aliena: quia quæ potest per iniustitiam pollui, nescit proculdubio sibimetipsi misereri. Nec iustitia uera est quæ fiduciam suam non in conditore omniũ, sed in se fortasse, aut in rebus conditis ponit: quia dum à creatore spem subtrahit, ipse sibi principalis iustitiæ ordinẽ peruertit. Vna itaq; uirtus sine alijs aut omnino nulla est, aut imperfecta. Vt enim, sicut quibusdã uisum est, de primis quatuor uirtutibus loquar, prudentia, tẽperantia, fortitudo atque iustitia: tanto perfectæ sunt singulæ, quanto uicissim sibimet coniunctæ. Disiunctę autem perfectæ esse nequaq; possunt: quia nec prudentia uera est, quę iusta, temperans, & fortis non est: nec perfecta tẽperãtia, quę fortis, iusta, & prudens non est: nec fortitudo integra, quæ prudens, temperans, & iusta non est: nec uera iustitia, quæ

prudens, fortis, & temperans non est. Beatus itaq; Iob q̃ non unam sine alia, sed coniunctas in se uirtutes habuerit, enumerando singulas innotescit. nam bona pudicitiæ insinuãs dicit: Si deceptũ est cor meũ super muliere. Atq; ut eidẽ pudicitiæ demonstraret humilitatis gratiã nullatenus defuisse, post cætera subiungit: Si cõtempsi iudiciũ subire cũ seruo meo. Qui ut humilitati suæ ostẽderet misericordiã fuisse coniunctã, paulo post dicit: Si negaui quod uolebãt pauperibus. Atq; ut misericordiã suã ostẽderet de iustitiæ radice descẽdere, paulo superius præmisit dicẽs: Si ambulaui in uanitate, & festinauit in dolo pes meus. Atq; ut monstraret q̃ fuerit ad cuncta pauidus, & ad omnia circũspectus, inferius asserit dicens: Semper enim quasi tumentes super me fluctus timui Dominũ. Qui scilicet in prosperis positus, atq; abundãtia rerum fultus, si spem aut in suis actibus, aut in circumfluentibus rebus poneret, profectò iustus non esset. Sed quando iste uir sanctus in se spem posuit qui apertè dicit: Ecce non est auxilium mihi in me?

Quòd non in defluentibus diuitijs, sed in Deo qui stat in æternum, confidendum sit. Cap. II

2 QVid ergo nũc superest, nisi ut ipsas quoq; diuitias qua mẽte possideret innotescat? Ait eĩ: Si putaui aurũ robur meũ, & obryso dixi, fiducia mea.] Obryzum dicimus obrude aurũ. Sanctus ergo uir nec aurũ robur, nec sibi esse obryzum, id est, rudis auri molẽ fiduciã credidit: quia spẽ atq; delectationẽ suã in solius gratia conditoris figẽs, neq; de quãtitate auri, neq; de specie peccauit. De creatore quippe desperasse fuerat, spem in creatura posuisse. In rebus aũt dubijs spem fixe
Luc.12 rat diues ille, qui dicebat: Anima, habes multa bona reposita in annos plurimos, requiesce, comede, bibe, epulare. Sed hunc superna uox increpat, dicens: Stulte, hac nocte animã tuã repetunt à te, quæ aũt parasti, cuius erũt? Eadem eĩ nocte sublatus est, qui in rerũ sibi abundantia multa tẽpora fuerat præstolatus: ut scilicet qui in longũ sibi subsidia colligendo prospiceret, subsequentẽ diẽ uel unũ minimè uideret. Quasi in aquis enim defluentibus fundamentũ ponere, est in rebus labentibus spei fiduciã uelle solidare. Stãte enim in perpetuũ Deo, trãseunt omnia. Quid ergo ab stante fugere est, nisi transeuntibus rebus inhærere? Quis nanq; unq; decurrentiũ fluminũ tumidis uorticibus raptus, manere ipse fixus potuit, deorsum unda defluente? Quisquis ergo defluere deuitat, superest ut quod defluit fugiat, ne per hoc q̃d amat, in hoc cogat peruenire quod uitat. Qui eĩ rebus labentibus inhæret, illò uidelicet trahit, quò tẽdit quod tenet. Prius itaq; curandũ est, ne quis tẽporalia diligat, ac deinde in eisdẽ tẽporalib. quæ nõ ad delectationẽ sibi, sed ad usum retinet, fiduciã ponat: quoniã cõiunctus decurrẽtibus, mox statũ suum animus perdit. Nam uitæ præsentis fluctus trahit quẽ leuat: & ualde demens est qui in unda uoluitur, & plantã figere conatur. Sed sunt plerique qui etsi in rebus trãseũtibus fiduciã nequaquã ponũt, cũ tamẽ sibimet ad usus necessarios abũdè assunt, mẽte tacita lætanẽ. Qua in re dubium nõ est, quia tãto quisq; minus dolet q̃ desint æterna, quãto magis gaudet q̃ assint tẽporalia: & qui minus dolet q̃ desint tẽporalia, certius expectat ut assint æterna. Hoc itaq; de terrenis rebus gaudiũ beatus Iob nõ se habuisse testificãs subiũgit, dicẽs: Si lætatus sum super multis diuitijs meis, & quia plurima reperit manus mea.] Sancti quippe uiri in huius pe 3
regrinationis ærumna, quoniã eã quã appetũt adhuc creatoris sui speciẽ cõtẽplari minimè sinunẽ, omnẽ præsentis uitæ copiã, inopiã deputant: quia uidelicet nil extra Deũ sufficit mẽti, quæ uehemẽter onerosa: quia hoc ipsum grauiter tolerant, q̃ festinãtes ad patriã in itinere multa portãt. Vnde fit ut hæc cũ indigẽtib. proximis deuotè partiantur, quatenus dũ sumit iste quod nõ habet, deponat ille quod amplius habebat: nec conuiator uacuus ambulet, nec eũ quem retardare in uia poterat, nimium onus grauet. Electi ergo de multa abundantia minimè lætanẽ, quã uidelicet pro amore cœlestis patrimonij aut largiendo dispergunt, aut despiciẽdo deserunt. Sequit: Si uidi solẽ cùm fulgeret, & lunã incedentẽ clarè, & lætatũ est in abscondito cor meũ, & osculatus sum manũ meã ore meo, quæ est iniquitas maxima, & negatio cõtra Deũ altissimum.] Incertũ nõ est q̃ utraq; hęc luminaria humanis ministerijs deputata
C cœli militiæ uocanẽ. In quorũ cultũ multos nouimus, scriptura teste, cecidisse, sicut scriptũ est: Adorauerũt uniuersam militiã cœli. 4.Reg.17 Et quia Sol & Luna aliter uidenẽ ad usum, aliter ad ueneratiõnẽ: eo more quo à cultoribus suis uenerari solent, Solẽ & Lunã beatus Iob nequaq̃ uidisse se perhibet, nec lætatũ fuisse cor suũ, nec osculatũ manum ore suo, In qua uidelicet osculatione, quid aliud q̃ gratia ueneratiõis exprimit? Qd̃ si fecisset unq̃, hoc iniquitatẽ maximã & Dei negationẽ uocat. Sed postq̃ tãta de se locis superiorib. uirtutũ culmina narrauit, quid nunc mirum memorat, si Solẽ ac Lunã non se adorasse manifestat? Vnde pensandum est quòd postq̃ in auro nõ habuisse fiduciam, nec in multis diuitijs lætatum se fuisse testatur, adhuc ad sublimiora ducitur, ut tanto nos ma
D gis erudiat, quãto de se aliqua subtilius narrat. Ait enim: Si uidi solem cùm fulgeret & lunã incedentem clarè, & lętatum est in abscondito cor meum. Quid hoc in loco uidere dicitur, nisi desideranter intueri? Vnde Psalmista ait: Iniquitatem si cõspexi in corde meo, non exaudiat Deus. Quę nimirũ Psal.65
iniquitas in ore exprimi non posset, si non cõspiceret in corde. Sed aliud est uidere per iudicium, aliud per appetitum. Beatus ergo Iob fulgentem Solem & clarè incedentẽ Lunam nequaq̃ uidisse se perhibet, ut se demonstret præsentis lucis speciem non appetisse. Ac si post despectum terrenæ suæ abundantiæ, patẽter insinuet: Quid dicã: quia nequaq̃ in auro lętatus sum, qui in ipsa quoq; luce corporea delectatus nõ sum? Sãcti eĩ uiri postq̃ oĩa prę sẽtis uitę oblectamẽta despiciũt, præ illius

lucis

lucis interne dulcedine, ab hac exteriori animum A
luce quasi à tenebris auertũt: multumq̃ secum intrinsecus contendunt, ne huius lucis quæ fulget extrinsecus, delectatione rapiantur. Lux quippe uisibilis si incautè diligitur, à luce inuisibili cor cæcatur: quia quanto extra se inhians animus funditur, tanto amplius in internis obtutibus reuerberatur. Vnde solertes quiq; ne corporeis sensibus nimis ad exteriora dilabantur, continuo studio intra mentẽ suam occulta custodiæ disciplina se colligunt: ut tanto magis inueniãtur interius integri, quanto minus sunt exterius fusi. Hoc enim uigore disciplinæ intra mentis suæ se arcana cõstrinxerat, qui exterioris uitæ appetitũ fugiens, dicebat:
Hier.17 Diem hominis non cõcupiui, tu scis. Quod ergo
B apud prophetã dicitur: Diem hominis non cõcupiui, tu scis: hoc de semetipso beatus Iob uerbis alijs asserit, qui fulgentem Solẽ & Lunã incedentẽ clarè non uiderit, atq; ex his in cordis abditis læta tus non sit: quia nimirum gaudere non poterat de his, quæ per delectationis desideriũ non uidebat.

4 Si uerò cuncta hæc quæ iuxta historiã tractãdo discurrimus, per allegoriæ quoq; mysteria perscrutemur, quid hoc in loco aurũ accipimus, nisi præclari intellectus ingenium, quid obryzum, nisi humanã mentẽ? quæ dum igne amoris excoquit, semper in se seruat claritatẽ pulchritudinis quotidianã innouatione feruoris. Nescit enim mẽs per torporem ueterascere, quæ studet per desiderium
Ephes.4 semper inchoare. Hinc namq; per Paulũ dicit: Re
C nouamini spiritu mentis uestræ. Hinc Psalmista qui ad perfectionis iam culmen peruenerat, quasi inchoãs, dicebat: Dixi, nunc cœpi: quia uidelicet si lassescere ab inchoatis bonis nolumus, ualde necesse est ut inchoare nos quotidie credamus, nec abhorret à rationis ordine, q̃ auro dicimus ingenium designari: quia sicut in ornamento aurũ suppo nitur, ut gemmarũ desuper ordo disponat, ita clara sanctorũ ingenia diuinis muneribus humiliter substernuntur, & distincta super se gratiarũ dona percipiunt. Et nisi quid simile aurũ cum sapientia
Eccl.20. haberet, quidã sapiens minimè dixisset: Sapientia
℣ 41 absconsa & thesaurus inuisus, quæ utilitas in utrisque? Sancti aũt uiri robur suũ non deputant: quia quantolibet ingenio fulgeant, nihil se esse ex suis uiribus pensant. Et cùm sentire omnia ualẽter pos D
sunt, prius intelligere semetipsos cupiunt, quatenus lumen ingenij more solis prius illustret locũ in quo oritur, & postmodũ cætera ad quæ procedendo dilatat: ne si intendendo cognoscẽdis alijs semetipsos nesciant, ibi solis radius ubi oritur obtenebrescat. Ingenij itaq; uirtutem ad cognoscendam propriam infirmitatẽ dirigũt, atq; ex infirmitatis suæ melius cognitione conualescũt. Aurum ergo robur non creditur, si in accepto ingenio fi-
Prou.3 ducia non habetur. Quod bene Salomon admonens ait: Habe fiduciã in Domino in toto corde tuo, & ne innitaris prudentiæ tuæ. Dicat ergo: Si putaui aurũ robur meum: & obryso dixi, fiducia mea. ac si apertè fateatur, dicens: Nec quæ uerac iter intellexi, meo ingenio tribui: nec menti pro-

priæ, si qua egisse me bona contigit, hæc principa liter deputaui. Qui adhuc subtilius humilitatẽ nobis sui cordis insinuans, adiungit dicens:

Quid sit quòd filijs prophetarum ligna cædentibus, ferrum de manubrio lapsum disparuit, quod Heliseo lignum aquis immergente reuersum est. Cap. III.

SI lætatus sum super multis diuitijs meis, & quia plurima reperit manus mea.] Quid multas diuitias appellatas per significationem credimus, nisi abundantia acumina consiliorum? Quæ quærentis manus inuenit, cùm hæc cogitatio tractantis gignit. Has etenim Salomon sapientiæ diuitias contemplatus ait: Corona sapientium diuitiæ eorum. Qui quia diuitias non metalla terrena,
B sed prudentiam nominat, ilico per contrarietatem subdit: Fatuitas stultorum imprudentia. Si e- Prou.14
nim coronam sapientium terrenas diuitias diceret, proculdubio fatuitatem stultorum, pauperta tem potius quàm imprudentiam fateretur. Sed dum fatuitatem stultorum imprudentiam subdidit, sapientum diuitias quia prudentiam dixerit, indicauit. Has in se Paulus scientiæ diuitias contemplatus, & contemplationem suam consideratione humanæ fragilitatis humilians, ait: Ha- 2.Cor.4
bemus thesaurum istum in uasis fictilibus. Multas itaq; apud nos diuitias reperimus, cùm dona abundantis intelligentiæ, sacra eloquia inuestigando percipimus, atq; in his plura, nec tamen si bimet diuersa sentimus. Non est autem secura læ-
C titia, in diuinis paginis uel fortia uel multa cogno scere, sed cognita custodire. Nam qui bene intelligit, quid intelligendo operari debeat, agnoscit. Quanto enim intellectu latius extenditur, tanto ad explenda opera enixius ligatur. Vnde in Euan Luc.12
gelio ueritas dicit: Cui multũ datum est, multum quæretur ab eo: & cui commendauerũt multum, plus repetent ab eo. Deputemus igitur intel- 5
ligentiam datam quasi pecuniam mutuam: quia quo plus nobis creditur ex benignitate, eo debitores amplius tenemur in opere: & plerunq; eadem intelligentiæ accepta pecunia cùm ad usuras auditoribus datur, amittitur, nisi cautè tribuatur. Neq; enim negligẽter intuendum est, in Regum uolumine, quòd prophetarũ filij cùm in Iordane
D ligna cæderẽt, uni eorum securis ex manubrio in profundum lapsa disparuit. Ferrum quippe in manubrio, est donũ intellectus in corde. Ligna uerò per hoc cædere, est prauè agẽtes increpare. quod nonnunq̃ dum fluxè agitur, dum lapsus uanę gloriæ in accepta eadẽ sapientia non uitatur, ferrũ in aqua perditur: quia ex dissoluto opere intelligẽtia fatuat. Quã profectò intelligẽtiam ad hoc nouimus dari, ut ante dantis oculos ex bona debeat actione restitui. Vnde rectè is qui ferrum amiserat, clamabat: Heu heu heu Domine mi, & hoc- 4.Reg.6
ipsum mutuo acceperam. Habent enim hoc electi proprium, ut si quando eis in sua scientia furtiua uanæ gloriæ culpa surrepit, ad cor uelociter redeant, & quicquid in se ante districti iudicis oculos dãnabile inueniũt, lachrymis insequant. Qui flen

tes non ſolum cautè inſpiciunt mala quæ commiſerunt, ſed ex acceptò munere quæ reddere etiam bona debuerunt: quia nimirum tanto ſe amplius peccatores ſentiunt, quanto ex neglectis bonis quæ agere poterant debitores tenentur. Rectè ergo qui ferrum perdidit, clamabat: Heu heu heu, & hoc ipſum mutuo acceperam. ac ſi dicat: Illud per diſſolutionem negligentiæ perdidi, quod ut per bona opera redderem, ex gratia cõditoris accepi. Sed nunquam Deus mentem deſerit, quæ in peccatis ſe ueraciter agnoſcit. unde & mox Heliſeus ueniens, lignum deorſum mittit, & ferrum in ſuperficiem attollit: quia uidelicet redemptor noſter piè nos reſpiciens, cor peccatoris humiliat, & ei quam amiſerat intelligentiam reformat, lignũ mergit, & ferrum releuat: quia cor affligit, & ſcientiam reparat. Vnde bene alia translatione dicitur, quòd confregit lignum atq; iactauit, & ſic ferrum ſuſtulit. Lignum namq; confringere, eſt cor ab elatione conterere. Lignum ad ima iactare, eſt elatum cor in cognitione, ut diximus, propriæ infirmitatis humiliare. Atq; ilico ferrum ad ſuperficiẽ redit: quia ad uſum exercitationis priſtinæ intelligentia recurrit. Igitur quoniam donum intellectus quod accipitur, uix cum tot difficultatibus cuſtoditur, curãdum quippe eſt, ne ocio torpeat, curandum ne in exercitatione operis, uitio elationis euaneſcat. Sancti uiri minimè exultant, cùm cognoſcunt quæ faciant: ſed cùm faciunt quæ cognouerant, & ſi intelligendo congaudent muneri largitoris, mœrentes tamen conſiderant debitum operis: ut uidelicet actione perſoluant, quod eis prærogatum eſt in cognitione. Stultus namq; eſt debitor, qui gaudens pecunias mutuas accipit, & tempus quo reddere debeat non attendit. Moderatur autem lætitia accipiendi, quando ſolerti prouidentia etiam conſtitutum tempus reddendi cogitatur. Quia igitur uiri iuſti in his quæ uigilanter intelligunt, ſecura lætitia non extollun tur, dicatur rectè: Si lætatus ſum ſuper multis diuitijs meis, & quia plurima reperit manus mea. ac ſi apertè diceretur: Nequaquam me in eo locuple tem ex iuſtitia credidi, quo recta quæ agere debui etiam multa cognoui: nec intelligentia cor extulit, quia illud cõſideratio debitæ operationis preſ
6 ſit. Sciendum uerò eſt quòd plerunq; contingit ut cùm intelligentiæ altitudo percipitur, circa ſemetipſum animus ualde ſollicitus ab elationis lapſu teneatur. Sed cùm mira quę intelligit, etiam operari cœperit, eo ipſo nonnunquam quo foràs oſtenditur, labitur, atq; in ſuis actibus ſe cæteros præire gloriatur. Beatum igitur Iob ſicut intelligentiæ aurum non extulit, nec lumen quoq; ante humanos oculos miræ operationis eleuauit. Vnde & aptè ſubiungit:

Quòd ſancti nec de bono opere, nec de fama, nec coram hominibus, nec in conſcientia gloriantur. Cap. IIII.

SI uidi ſolem cùm fulgeret.] Sol quippe in fulgore, eſt bonum opus in manifeſtatione. Scriptum namq; eſt: Luceat lux ueſtra coram homini

A bus, ut uideant opera ueſtra bona, & glorificẽt patrem ueſtrum qui in cœlis eſt. Et rurſum: Sint lumbi ueſtri præcincti, & lucernæ ardentes. Quod enim hoc in loco fulgente ſole, in Euangelio lucernis ardentibus deſignatur. Bonum quippe opus cùm in medio perfidorum lucet, lucerna ardet in nocte: cùm uerò in Eccleſia reſplendet, ſol fulget in die. Bonum opus ſi adhuc tale eſt quod ſoli mali mirentur, lucerna uidelicet in nocte eſt: ſi autẽ ita proficit ut mirari à bonis ac perfectioribus poſſit, nimirũ ſol eſt in die. Bonũ opus cùm per actiuam uitã in corporibus lucet, quaſi lucernæ more lumen ex teſta reſplendet. Cùm uerò per ſolã uirtutem mentis in contemplatione attollitur, quaſi more ſolis de cœlo ueniens lux uidetur. Quia igitur multa beatus Iob hoſpitalitatis ac miſericor
B diæ de ſe bona narrauerat, quæ profectò tãto adhuc minima, quanto & corporaliter nouerat geſta, ad uirtutũ ſpiritaliũ culmẽ mentis oculum reuocans, perfectionis ſuæ meminit: & lucẽ exemplorum quam de ſe alijs tribuit, ſolem uocauit.

Quòd electi in malis præteritis ſæpius oculos mentis figunt, quàm in bonis quæ agunt: & ſoli bona ſua non uident, quæ alijs ad exemplum uidenda præbent. Cap. V.

SVnt uerò nonnulli, qui cùm bona aliqua faciunt, iniquitatũ ſuarũ protinus obliuiſcunt, & cordis oculum in cõſideratione bonorũ operum quæ exhibent figunt: atq; eo ſe iam ſanctos exiſtimant, quo inter bona quæ agunt, malorũ ſuorum,
C in quibus & fortaſſe adhuc implicati ſunt, memoriã declinant. Qui ſcilicet ſi diſtrictionẽ iudicis uigilanter attenderent, plus de malis ſuis metuerẽt & de imperfectis bonis exultarent: plus inſpicerent q; de his quæ adhuc eis agẽda ſunt debitores tenentur, & quòd operãtes quædã, iam debiti partem ſoluunt. Neq; enim abſolutus eſt debitor qui multa reddit, ſed qui omnia: nec ad brauiũ uictoriæ peruenit, qui in magna parte ſpectaculi uelociter currit, ſi iuxta metas ueniens, in hoc quod eſt reliquum deficit. Nec ad quælibet deſtinata loca pergẽtibus inchoãdo prodeſſet longũ iter carpere, ſi non etiã totũ ualerent cõſummare. Qui ergo æternã uitã quærimus, quid aliud & quædã itinera agimus, per quę ad patriã feſtinamus? Sed quid
D prodeſt quòd carpimus multa, ſi ea quæ ad peruenendũ reſtãt, negligimus reliqua? More itaq; uiatorũ, nequaq; debemus aſpicere quantũ iam iter egimus, ſed quantũ ſupereſt ut peragamus: ut paulò ſper fiat præteritũ, quod indeſinenter & timidè adhuc attẽditur futurũ. Amplius igitur debemus inſpicere quæ bona necdũ fecimus, quàm ea quæ iã nos feciſſe gaudemus. Sed habet hoc humana infirmitas propriũ: ut plus ei intueri libeat quod ſibi in ſe placet, & quod ſibi in ſe diſplicet. Æger quippe oculus cordis, dum laborare in cõſideratione ſua metuit, quaſi quoddã ſtratũ delectationis in animo ubi molliter iaceat requirit: atq; idcirco quæ cõmoda de peractis bonis ſit aſſecutus intelligit: ſed quæ dãna de neglectis patiẽ, neſcit. Plerũq; enim hoc uitio tentant etiã electi. Plerũq; eorum

eorum cordi ſuggeritur, ut bona quæq; quæ fecerunt, ad animũ reuocent, & ſecuritatis iam lætitia
A exultent. Sed ſi uerè electi ſunt, ab eo in quo ſibi placent, mentis oculos diuertunt, omnem in ſe de peractis bonis lætitiã deprimunt: & de his quæ ſe minus egiſſe intelligunt, triſtitiã requirunt, indignos ſe eſtimant, & penè ſoli bona ſua non uidẽt, quæ in ſe uidenda omnibus ad exemplũ prębent. Hinc eſt quòd Paulus dũ expleta in ſe bona poſtponeret, & ſola adhuc reliqua quæ eſſent explen
Phil. 3 da cogitaret, dixit: Ego me non arbitror apprehẽdiſſe. Hinc eſt quòd ut poſſet ſe de bonis quæ age bat humiliare, ſtudebat ad animum præterita mala reducere, dicens: Qui prius fui blaſphemus, &
7 perſecutor, & contumelioſus. Qui & ſi aliquã do dixit: Bonũ certamen certaui, curſum conſum
B maui, fidem ſeruaui: intuendum ſummopere eſt, quia eo illud tempore intulit, quo iam ex corpo
2. Tim. 4 re diſceſſurum ſe eſſe cognouit. Ibi quippe præmi ſit, dicens: Ego enim iam delibor, & tempus meæ reſolutionis inſtat. Tunc ergo ad memoriã perfectionẽ reduxit operis, cùm iam præuidit ad largitatis ſpaciũ minimè ſubeſſe tempus operationis. Sicut enim dum uiuimus, debemus bona noſtra à memoria repellere ne extollãt: ita appropinquante exitu, plerunq; ea ad memoriam iuſtè reuocamus, ut uidelicet fiduciã præbeant, & deſperatum timorem premant. Qui & ſi Corinthijs bona ſua enumerando narrauit, illos cõfirmare ſtuduit, nõ ſe oſtendere. Nam quia eadem bona non in ſe attenderet, pateſacta tribulatione propriæ tentatio
C nis edocuit, qua expreſſè ſubiũxit: Propter quod placeo mihi in infirmitatibus meis. Vt ergo diſcipulos inſtrueret, de ſe ſumma referebat: ut uerò ſe in humilitate cuſtodiret, conſiderationis oculum non in uirtutibus ſuis, ſed in infirmitatibus fixerat. Habent itaq; proprium ſancti uiri, ut bona quidẽ quæ agunt, uideant: & tamen cùm peregerint, ab eorũ memoria oculos auertant. Vnde rectè per beatũ Iob dicitur: Si uidi ſolẽ cùm fulgeret. ac ſi apertè diceret: Opus meũ etiam cùm alijs exemplorum lucem tribueret, ad præſumptionis gratiam non attẽdi: quia dum de eo extolli timui, ab intuendo eo oculos auerti. Sequitur: Et lunam incedentem clarè.] Poſt præmiſſum ſolẽ, aptè quoq; incedẽtem clarè lunam ſubdidit: quia
D uidelicet poſt opus bonũ fama laudabilis ſequitur, per quam celebre nomẽ in hac præſentis uitæ nocte poſſidetur. Si enim uerum eſt, quod quidam putant, illuſtrationem lunam per occultum circulum à radio ſolis accipere, ut poſſit lucem noctur nis curſibus exhibere: ab huius ſignificationis ordine hæc quoq; ſuſpicio nõ abhorret. Fama quippe à bono opere uires accipit, & fauoris gratiam quaſi claritatem luminis aſpergit. Eſt & aliud in luna, quod per ſimilitudinem bonam ſpargenti fama conueniat. Lux namq; eius etiam in tenebrarum tempore iter ambulantibus oſtendit: quia & dum de aliena uita lux laudis emicat, alios ad exercẽda bona opera illuſtrat. Cumq; illius opinio clara cognoſcitur, huic quaſi pergenti in itinere

A exempli lumen præbetur. Sed nonnunquã opus quod ab aliena opinione ſumitur, minus mundo deſiderio in animo formatur. Nam infirmæ mentes cùm bona de alijs audiunt, aliquando ſe ad operationem rectam non amore uirtutis, ſed delectatione laudis accendũt. Et profectò liquet: quia ſicut naturæ ſolis eſt ut quæq; attigerit, accendat & ſiccet: ita lunaris ignis eſt propriũ, ut quicquid contigerit exurat quidem, ſed exurendo humidũ reddat. Ad uitam igitur bonam alios pro amore Dei affectus recti operis, alios uerò amor laudis inflammat. Sed cùm recti operis affectu accendimur, quaſi per ignem ſolis à uitiorum humore ſiccamur. Eum uerò quem ad opus bonum laudis amor prouocat, cõcupita fama quaſi luna attingit,
B quia uidelicet eius animũ & accendit & reſoluit. Accendit, ſcilicet ad exercitiũ operis: reſoluit uerò ad concupiſcentiam fauoris. Plerunq; tamẽ ad exercenda bona opera, aliena nos utiliter exempla perſuadent. Et cùm mente humili opinionis alienæ bona ſuſcipimus, noſtra uel ad melius bona producimus, uel ad bonũ mala permutamus. Cumq; nos de uita proximi famæ ſplendor irradiat, mens noſtra, ut prædiximus, quæ ad obtinendum uirtutis iter ſe dirigit, quaſi in lunæ lumine greſſus ponit. Sed ſicut ex aliena opinione proficimus, ſic plerunq; ſi famæ noſtræ laudibus inhiamus, à uirtute uacuamur: quia cùm delectatur animus in hoc quod de ſe extrinſecus haberi conſide
C rat, illud obliuiſcitur ad quod introrſus anhela 8
bat. Quia igitur ſanctum uirum intelligentia ſcientiæ non corrumpit, de multis diuitijs gaudere deſpexit. Quia uerò eum magnitudo operis nõ inflauit, ſolem fulgentẽ non uidit. Quia aũt illum nec fama laudis extulit, clarè incedentem lunã minimè attẽdit. Sunt enim nonnulli qui eo in elationem corruunt, quo per ſubtilem intelligentiã, uel quæ non faciunt bona, cognoſcunt. Hi nimirum ſuper multis diuitijs lætantur, cùm quælibet ſumma intelligendo reperiũt, atq; in elatione ipſis inuentionibus corrumpuntur. Sunt uerò nonnulli quos intelligentia quidem non eleuat, ſed exhibita operatio exaltat. Qui dum actiones ſuas reſpiciunt, apud mentem ſuam ſibi cæteros dedignando poſtponunt. Hi uidelicet etſi in multis diuitijs
D non gaudent, ſolem tamen fulgentem uidẽt: quia de ſola boni operis magnitudine quaſi alios deſpiciendo tument. Et ſunt nonnulli quos nec operatio propria extollit: ſed cũ laudari ab hominibus pro hac eadem bona operatione cœperint, ipſis hominũ fauoribus deuicti, quaſi magnos ſe quoſdã in ſua cogitatione cõſpiciũt, atq; à cordis cuſtodia diſſoluunt. hi profectò etſi fulgentẽ ſolẽ uidere noluerũt, lunã tamẽ clarè incedentẽ reſpiciunt: quia inter huius uitæ tenebras dum in opinionis ſuæ claritate animum defigunt, humilitatis gratiã quaſi ex nocturno lumine amittunt: & intuentes lunã, ſe non uidẽt, qui ſemetipſos neſcire incipiũt dũ mẽtis oculos in tranſitoriũ fauorẽ figũt. Sic aũt profectus eſt hominũ, ſicut incrementa eſſe cõſpicimus arbuſtorũ. Vis quippe futurę arboris prius

in

in semine est, postmodũ in ortu, atq; ad extremũ producitur in ramis. Sic nimirum sic uniuscuiusq; uirtus succrescit operãtis. Seminatur namq; in intelligentia, oritur in operatione, atq; ad ultimum conualescit usq; ad profectus magni latitudinem. Sed cùm quẽlibet sua intelligentia extollit, arbor quæ oriri poterat, in semine putrescit. Cùm uerò post operationem bonam elationis peste corrumpitur, quasi iam orta siccatur. Cùm autem neq; intelligẽtia neq; operatio corrumpit, sed excrescente magnitudine, dum fauor laudantium sequitur, atq; ab statu suo bene operantis animum euertit: linguarum uentos arbor pertulit, & omne quod in ea robustum creuerat, tempestas famæ radicitùs euulsit. Quo em̃ arbor altius ad superiora surrexerit, eo uentorum uim uehemẽtius sentit: quia quo plus quisq; in bonis operibus attollitur, eo ampliori ab ore laudantium flatu fatigatur. Si itaque adhuc arbor in semine est, metuendum est, ne ipsa scientiæ cognitione putrefiat. Si iam ad uirgultum prodijt, curandum est, ne hanc manus elationis tangat, atq; à uiriditate suæ actionis arefaciat. Si autem ualenti robore iam ad alta se subluat: ualde formidandum est, ne hanc admotæ lau
9 dis uentus grauior radicitùs euellat. Sed inter hæc sciendum est, quia ne immoderatis laudibus erigamur, plerunq; miro rectoris nostri moderamine, etiam detractionib. lacerari permittimur: ut cùm nos uox laudantis eleuat, lingua detrahentis humiliet: quia & arbor sæpe quæ unius uenti impulsu ita impellitur, ut penè iam eruì posse uideatur, alterius è diuerso uenientis flatu erigitur: & quæ hac ex parte inflexionem pertulit, ab alia ad statum redit. Vnde & illa arbor altè radicata, quasi inter aduersantes uentos fixa steterat, quæ dice-
2.Cor.6 bat: Per gloriam & ignobilitatem, per infamiam & bonam famam. Sæpe enim laus bene agentis auribus insolẽter admota, dum foris sermonibus perstrepit, intus quandam menti tacitam elationis tempestatem gignit: fitq; ut hoc quod animus de humanis fauoribus gaudet, non facile exterius ostendat, sed tamen corruptionis uim non tenuiter interius sentiat. Et sunt nonnulli, quos ita laus inflat, ut usq; ad uerba elationis pertrahat. Quidam uerò, ut prædiximus, hoc ipsum patefacere quòd eleuantur, erubescunt, atq; auditis suis præconijs extollũtur: sed tamen usq; ad elationis uerba non exeunt, & gaudere se in talibus non ostendunt. Vnde beatus Iob, quia nouerat arrogantem se non solum nullo modo in uerbis, sed etiam in cogitatione quoq; tacita minimè fuisse, postquã dixit: Si uidi solem cùm fulgeret, & lunam incedentem clarè, ilico subdidit: Et lætatum est in abscondito cor meum. Qua uidelicet attestatione quid nobis innuit, nisi quòd nobis magno metu & circumspectione opus est, ne mens nostra unquam de suis laudibus uel tacita lætetur? Quisquis enim quasi claritatem lunæ, famæ suæ magnitudinem conspicit, sibi in occulto mentis gaudium facit: cui iste nisi authori se prætulit, cuius dono ut bene operaretur, percepit, & tamen in e-

A ius munere de gratia suæ laudis hilarescit? Despecto enim honore conditoris, semetipsum plus amare cõuincitur, cuius præconijs lætatur. Quamuis nonnunquam etiam sancti uiri de bona sua opinione gaudeant: sed cùm per hanc ad meliora proficere audiẽtes pensant, non iam de opinione sua, sed de proximorum gaudent utilitate: quia aliud est fauores quærere, & aliud de profectibus exultare. Qua in re necesse est, ut cùm audiẽtium utilitati non proficit, mentẽ nostram fama laudabilis non eleuet, sed fatiget. Cùm enim humanæ linguæ attestatione laudamur, occulta pulsatione requirimur, quid de nobisipsis sentiamus, ut in hoc humiles permaneamus. Superba etenim mẽs etiã cùm de se falsa bona dicunt̃ exultat: quia non
B apud Deũ qualiter uiuat, sed apud homines qualiter innotescat excogitat. Iudiciũ enim de se omnipotentis Dei despiciẽs, & solũmodo hominũ quẽrens, inter auditas laudes extollit: & quẽ hoc solũ quæsierat, quasi de brauio operis lætat̃. At cõtrà, si cor ueraciter humile est, bona quæ de se audit, aut minimè recognoscit: & quia falsa dicunt̃, metuit: aut certè si adesse ea sibi ueraciter scit, eo ipso formidat, ne ab æterna Dei retributione sint perdita, quo hæc cõsideret hominibus diuulgata: pauetq; uehemẽter ne spes futuri muneris in mercedem permutet̃ transitorij fauoris. Qua ex re agit̃, ut electorũ animus magno laudũ suarũ igne crucietur, atq; ab omni torporis sui rubigine mœrore cogitationis excoquat̃. Cauta enim cõsideratiõe
C trepidat, ne aut de his in quib. laudat̃, & non sunt, maius Dei iudiciũ inueniat: aut de his in quib. laudatur & sunt, cõpetens præmiũ perdat. Vnde plerunq; fit, ut sicut iniustus ex laude sua polluit̃, ita uir iustus audita sua laude purgetur. Nã dũ bona quæ egit, ab hominib. proferri cognoscit: subtile cõtra se, ut dictum est, extremi iudicij examẽ metuit, ac trepidus ad conscientiam recurrit: & quicquid illic inest reprehẽsibile, corrigit. Dum enim bona sua innotuisse formidat, subtilitatẽ secuturi examinis pertimescens, si qua in se mala occulta sunt, amputat. Pauet namq; si saltẽ talis Deo non ostendit̃, qualis ab hominib. putat̃: & neq; contẽtus est ut in quo potuit innotescere, in hoc debeat remanere. Iã enim de bonis suis quasi retributio-
D nẽ sibi factã æstimat, nisi eis & alia quæ ab hominib. nesciunt̃, adiungat. Vnde bene per Salomonẽ dicit̃: Sicut probat̃ in cõflatorio argentũ, & in Prou.27
fornace aurũ, ita probat̃ homo ore laudantis. Argentũ quippe uel aurũ si reprobũ est, igne cõsumitur: si probũ uerò, igne declarat̃. Sic nimirũ est & sensus operantis. Nã qualis sit in eo q; laudat̃, ostẽditur. si enim se auditis suis laudib. extollit, quid iste aliud q̃ aurum uel argentũ reprobum fuit, quẽ uidelicet fornax linguæ consumpsit? Si aũt fauores suos audiens, ad superni iudicij consideratio-nem redit, ac ne de his apud occultũ arbitrum gra uetur metuit: quasi ex purgationis igne ad magnitudinẽ claritatis excrescit: & unde incendiũ trepidationis sustinet, inde clarius fulget. B. igitur Iob, qa nequaq̃ de operatiõe se pretulit, fidẽter dicit:

Si

Si uidi solem cùm fulgeret. Quia uerò hunc à iudi A
cij interioris intuitu fama laudabilis non diuertit, adiungit: Et lunam incedẽtem clarè. Quia autem opinionis suæ gratia animum deuinci, nec tacita cogitatione permisit, protinus subdidit: Et si læta
10 tum est in abscondito cor meum. Et quia plerunq; inconsiderata mens, dum transitorio fauori non renititur, ad hoc usq; pertrahitur, ut laudet ipsa quod facit, conditioni quæ præmissa est, qua dicitur: Si lætatum est in abscondito cor meum, congruè subinfertur: Et osculatus sum manum meam ore meo. Per manum quippe operatio, per os autem locutio designatur: sicut per Salomonẽ
Prou.19 dicitur: Abscondit piger manum suam sub axilla sua, & laborat si ad os suum porrigat eam. Pigro labor est manum suam ad os porrigere: quia desidiosus quisq; prædicator hoc uult operari quod dicit. Manum quippe ad os porrigere, est uoci suæ opere concordare. Manum ergo suam osculatur ore suo, qui laudat quod facit, & testimonio propriæ locutionis sibi uirtutem tribuit operis. Qua in re quis despicitur, nisi is qui ipsa operandi munera largitur? Vnde bene per egregium prædicatorem dicitur: Quid autem habes quod non acce
pisti? Si autem accepisti, quid gloriaris quasi non acceperis? Sancti autem uiri sciunt post primi parentis lapsum, de corruptibili stirpe se editos, & non uirtute propria, sed præueniente superna gratia ad meliora se uota uel opera commutatos: & quicquid sibi mali inesse cognoscunt, de mortali propagine sentiunt meritum: quicquid uerò in se C
boni inspiciunt, immortalis gratiæ cognoscũt donum: eiq; de accepto munere debitores fiunt, qui & præueniendo dedit eis bonum uelle quod nolu-
erant, & subsequendo concessit bonum posse
Apoc.4 quod uolũt. Vnde bene per Ioannem dicitur: Adorauerunt uiuẽtem in secula seculorum, mittentes coronas suas ante thronum Domini. Coronas namq; suas ante thronum Domini mittere, est certaminum suorum uictorias non sibi tribuere: sed authori, ut ad illum referant gloriam laudis, à quo se sciunt uires accepisse certaminis. Beatus ergo Iob, quia sic bona quæ operatus est, narrat: ut tamen hæc suæ operationi nõ tribuat, sed ad authoris laudem recurrat, manum suam ore suo oscula-
tũ fuisse se denegat. ac si patenter dicat: Ego mea D
opera tanquam mea non profero: quia authoris sui gratiam negare conuincitur, quisquis sibi tribuit quod operat̃. Vnde & protinus subdit: Quæ est iniquitas maxima, & negatio contra Deum altissimum. Liquet etenim, quia illum negat, cuius despecta gratia, sibi uires boni operis arrogat. quod rectè quoq; & infirmitas maxima uocatur: quoniam omne peccatũ quod ex infirmitate est, spem nequaquã perdit, quia à superno iudice ueniam requirit. Præsumptio autẽ uirtutis propriæ, tanto grauius in desperatione est, quanto longius ab humilitate. Cumq; uires sibi tribuit operis, ad adiutorium non recurrit authoris: fitq; ut eo grauius peccator pereat, quo & ipsum hoc quia est peccator ignorat. Sequitur:

Quòd summa sit perfectio charitatis, diligere inimicos, & de eorum profectu gaudere, & de ruina dolere.

Caput VI.

SI gauisus sum ad ruinam eius qui me oderat, & exultaui quòd inuenisset eum malũ.] Omnipotentis Dei nos esse discipulos, sola custodia charitatis probat. Hinc est enim quod per semetipsam ueritas dicit: In hoc cognoscẽt omnes, quia Iodh.13
mei discipuli estis, si dilectionem habueritis ad inuicem. Quæ nimirum dilectio si cor nostrum ueraciter replet, duobus modis ostendi solet: scilicet si & amicos in Deo, & inimicos diligimus propter Deũ. Sed sciẽdũ est: quia inimici dilectio tũc ueraciter custoditur, cùm nec de profectu adducimur, nec de ruina illius lætamur. Nam sæpe in di-
B lectionis imagine erga inimicum animus fallitur, seq; hunc diligere æstimat, si eius uitæ contrarius non existat. Sed dilectionis uim, occultè & ueraciter, aut profectus inimici, aut casus interrogat. Hac etenim de re ad plenũ semetipsam mens hominis nescit, nisi eum quem sibi aduersarium credit, in defectu uel profectu mutasse modũ suì status inuenerit. Si enim de prosperitate addicitur, & de calamitate se odientis lætatur: constat quia non amat quem non uult esse meliorem: eumq; etiam stantem uoto persequitur, quẽ cecidisse gratulatur. Sed inter hæc sciendum est, quia eue- 11
nire plerunq; solet, ut non amissa charitate, & inimici nos ruina lætificet, & rursum eius gloria sine inuidiæ culpa contristet: cùm & ruente eo, quos-
C dam bene erigi credimus: & proficiente illo, plerosq; iniustè opprimi formidamus. Qua in re mentem nostrã, nec eius iam defectus erigit, nec eius profectus addicit, si recta nostra cogitatio, non quid in ipso, sed quid de ipso circa alios agatur, attendit. Sed ad hæc seruanda ualde est necessarium subtilissimæ discretionis examen: ne cùm nostra odia exequimur, fallamur sub specie utilitatis alienæ. Si enim de inimici morte gaudendum omnino non esset, Psalmista non diceret: Lætabitur iustus cùm uiderit uindictam impiorum. Psal.57
Sed aliud est impium, aliud uerò inimicum perpeti. Nam sunt plerique inimici, qui nõ sunt impij: & sunt nõnulli impij, qui nobis specialiter non uidentur inimici. Humana aũt mens omnem inimicum quem
D tolerat, etiam impium & iniquum putat: quia eius culpas apud cogitationem suam liuor accusator exaggerat. Quibuslibet uerò flagitijs prematur, minus iniquus creditur, si aduersarius minimè sentitur. Qua in re discernendum est, aliud esse quod nobis, aliud uerò quod sibi & ceteris noster inimicus nocet. Nam si alijs bonus est, sine nostra forsitan culpa esse non potest nobis malus: nec omnino iam de eius ruina gaudendum est, cuius nos solos certum est aduersa tolerasse. Cùm uerò noster ac multorũ hostis perimitur, de ereptione proximorũ potius q̃ de inimici interitu necesse est, ut animus lætet̃. Oportet namq; ut pereũte aduersario subtiliter pẽsare debeamus, & quid debemus ruinæ peccatoris, & quid iustitiæ feriẽtis. Nã cùm peuersum quẽq; omnipotẽs percutit: & cõdolen

dum

dum est miseriæ pereuntis, & congaudendum iustitiæ iudicis: ut nobis & in luctu sit pœna morientis proximi, & rursus in gaudium ueniat exhibita æquitas iudicãtis Dei: quatenus nec pereunti homini existamus aduersarij, nec iudicãti Deo inueniamur ingrati. Beatus igitur Iob, quia cuncta in aduersitate odia perfectè calcauit, dicat: Si gauisus sum ad ruinam eius qui me oderat, & exultaui quòd inuenisset eum malum: qui uidelicet & inimicum diligens, dum aduersario ruenti condoluit, in malis illius ipse ad bonum creuit, ut inde iste ad benignitatem crescceret, unde illum mala quæ merebatur inuenissent. Quia uerò sæpe non nulli eos quos sibi aduersarios æstimant, maledictione feriunt, quoniam uirtute nequaquam possunt: in quibus patenter apparet, quæ mala si possent facerent, qui ea quæ facere nequeunt, imprecari minimè desistunt: beatus Iob ostendens se à culpa etiam maledictionis alienum, secutus adiunxit: Non enim dedi ad peccandum guttur meum, ut expeterem maledicens animam eius.] Peccaret quippe, si hoc optaret à Deo fieri, quod ipse facere uel omnino nõ posset: uel si posset, minimè deceret. Nam qui maledictionibus inimicum impetunt, quid aliud in illo facere Deum uolunt, nisi quod ipsi facere aut nequeunt, aut erubescunt? Mortem namq; aduersario exoptãt, quam & si possunt, inferre metuũt: ne aut perpetrati homicidij rei teneantur, aut iniqui appareant, etiam cùm sint. Quid est ergo Deo dicere: Occide quẽ odi, nisi apertis ei uocibus clamare: Hoc fac meo aduersario quod me in illum facere nec peccatorem decet? In quibus profectò uerbis pẽsandum nobis est, ubi iste uir legerat: Diligite inimicos uestros. Et ubi legerat: Benedicite, & nolite maledicere. Et rursum: Non reddentes malum pro malo, nec maledictum pro maledicto. Sed exterius nõ audita supernæ gratiæ præcepta seruabat, quia hæc in mente illius sancti spiritus afflatus scribebat. Cui tamen minus esset, quòd positos extrà diligeret, nisi & interius uiuentes, secumq; quotidie conuersantes, etiam familiares aduersarios tolerare t. Vnde subiungit:

Luc. 6
1. Pet. 3

Quòd sancti uiri multos ex domesticis suis, exoptatores mortis suæ æquanimiter tolerant. Cap. VII.

SI non dixerunt uiri tabernaculi mei, quis det de carnibus eius ut saturemur?] Quæ nimirum sententia potest quoq; per mysterium ex uoce redemptoris intelligi. Viri quippe eius tabernaculi de carnibus illius saturari cupierunt: uel Iudæi scilicet persequẽtes, uel Gentiles credentes: quia & illi moliti sunt corpus illius quasi consumendo extinguere: & isti esurientem mentem suam desiderant quotidianæ immolationis sacrificio de eius carnibus satiare. Sed nunc solius historiæ uirtutem sequentes, pensemus quanta fortitudine sancti uiri animus extrà intraq; solicitus ad omnia paratur. qui si iniustè agentibus aut unquam per silentium cederet, aut per rectitudinem non contrairet, profectò aduersarios non habuisset. Sed in eo quòd uias uitæ tenuit, exoptatores suę mortis inuenit. Foris patentes aduersarios pertulit, intus latẽtes. Minor est autem uirtus certaminis, foris quempiam uidere mala quæ superet, & intus quod toleret nõ habere. Perfectæ autem magnitudinis laus est aduersa perpeti: & exterius fortiter, & interius clemẽter. Nam sunt non nulla quæ in ipsa quoque familiarium conuersatione corrigi nequeunt, sine culpa corrigẽtis: atq; ideo cùm uel corrigentem inquinant, uel omnimodo hęc agentem grauant, magna magisterij arte dissimulanda sunt, ipsaq; hac dissimulatione toleranda. Quæ contra nos illata citius à corde laxamus, si nostra circa proximos errata cognoscimus. Vnde bene quoq; per Salomonem dicitur: Cunctis sermonibus qui dicuntur ne accommodes cor tuum, ne forte audias seruum tuum maledicentem tibi. Scit enim tua conscientia, quia & tu crebrò maledixisti alijs. Dum enim pensamus quales erga alios fuimus, esse circa nos tales alios minus dolemus: quia aliena iniustitia in nobis uindicat, quod in se iustè nostra conscientia accusat. Sequitur:

Ecc. 7

Quantæ hospitalitatis sanctus Iob fuit, cuius ostium patens peregrinus & uiator inuenit. Cap. VIII.

FOris non mansit peregrinus, ostium meum uiatori patuit.] Quia teste Paulo, charitas patiens & benigna describitur: per patientiam aliena mala æquanimiter tolerat, per benignitatem quoq; bona misericorditer impendit sua. Vnde beatus Iob & patienter domesticos maledicẽtes pertulit, & uiatores atq; peregrinos apud se benigne suscepit: illis morũ exempla tribuens, istis exteriorum ope concurrens: illis per mansuetudinẽ non concitus ad irascendum, istis per misericordiam ad subueniendum paratus. Vir etenim sanctus redemptorem generis humani per prophetiæ spiritum intuens, prædicamẽta quoq; illius in opere seruabat: quibus nos admonet, dicens: Dimittite, & dimittẽt uobis: date, & dabitur uobis. Dare namq; ad res pertinet, quas exterius habemus: dimittere autẽ ad relaxandum dolorẽ quem interius ex aliena culpa contrahimus. Sed sciendũ, quia qui omnino dimittit & non dat, etsi non plenè operatus est, meliorem tamen partem misericordiæ tenuit. Qui autem dat, & minimè dimittit, omnino misericordiã nullã facit: quia ab omnipotẽte Deo munus ex manu non accipit, quod corde obligato in malitia profertur. Mundari etenim prius debet animus qui eleemosynã præbet: quia omne quod datur Deo, ex dantis mente pensatur. Cuncta itaq; malitiæ macula ab interiori nostro homine cogitationis immutatione tergenda est: quia iram iudicis placare nescit oblatio, nisi ex munditia placeat offerentis. Vnde scriptum est: Respexit Deus ad Abel, & ad munera eius, ad Cain autem & ad munera eius nõ respexit. Neq; etenim sacrum eloquium dicit: Respexit ad munera Abel, & ad Cain munera non respexit: sed prius ait, Quia respexit ad Abel: ac deinde subiũxit: Et ad

1. Cor. 15
Luc. 6
Gen. 4

ad munera eius. Et rursum dicit, Quia nõ respexit ad Cain: ac deinde subdidit, Nec ad munera eius. Ex dantis quippe corde id quod datur accipitur. Idcirco non Abel ex muneribus, sed ex Abel munera oblata placuerunt. Prius namq; ad eum legitur Dñs respexisse qui dabat, quàm ad illa quę dabat. Vnde bene beatus Iob dicturus nobis in hospitalitatis gratia largitatẽ suã, prius circa aduersarios protulit patientiã & benignitatẽ suã: quòd de ruina nõ exultauit inimici, q; uerbis maledicis persecutores suos non impetijt, q; sæuiẽtes intrinsecus æquanimiter tolerauit, & tunc demũ hospitalitatis suæ munificentiã protulit: ut audito scilicet narrationis eius ordine discamus, quia exteriora munera ex interna cordis mũditia cõdiunt: ut uirtutum eius cõtextio lectorẽ doceat, qualis apud se esse debeat, cùm exteriora bona alijs subministrat. Sed quis se inter tanta uirtutũ culmina sanctũ esse nõ crederet? quis nõ utcunq; ipsis tot meritis tentaret: ut si quando ut homo delinqueret, delictũ suum hominib. nollet innotescere: & leue esse crederet, si quid in minimis peccaret, culpamq; suã mallet silentio tenere q̃ uoce cõfessionis aperire? Sæpe namq; contingit, ut elatus uirtutibus animus, dũ multa bona in æstimatione proximorũ de se spargi cognouerit, agnosci nõ uelit, si quid est quod reprehẽsibiliter facit. Quas uidelicet erroris tenebras idcirco mẽs tolerat, quia cordis oculum tumor grauat. Vnde beatus Iob inter tot eximia facta uirtutũ, qui tã summus extitit in operatiõe, ut demõstraret q̃ humilis fuerit in mẽte, protinus adiũxit: Si abscõdi quasi homo peccatum meũ, & cælaui in sinu meo iniquitatẽ meam.

Quòd quasi homo abscõdit peccatũ, qui ad imitationẽ primi hominis uel erubescit cõfiteri quod malè fecit, uel defendit. Ca. IX.

13 HÆc sunt namq; ueræ humilitatis testimonia, & iniquitatem suam quemq; cognoscere, & cognitã uoce confessionis aperire. At contrà usitatum humani generis uitium est, & latendo peccatum cõmittere, & cõmissum negando abscondere & conuictum defendendo multiplicare. Ex illo quippe lapsu primi hominis hęc augmẽta nequitiæ ducimus, ex quo ipsam radicem traximus culpæ. Sic namq; ille dum lignum uetitum contigisset, abscõdit se à facie Domini inter ligna paradisi. In qua absconsione, scilicet quia Deum latere non poterat, non latendi effectus describitur, sed affectus notatur. Qui cùm argueretur à Domino, quòd de ligno uetito contigisset, ilico respondit: Mulier quam dedisti mihi sociam, ipsa mihi dedit de ligno, & comedi. Ipsa quoque mulier inquisita respondit, dicẽs: Serpens decepit me, & comedi. Ad hoc quippe requisiti fuerãt, ut peccatũ quod transgrediendo cõmiserant, confitendo delerent. Vnde & serpens ille persuasor, qui non erat reuocandus ad ueniam, non est de culpa requisitus. Interrogatus itaq; homo ubi esset, ut perpetratã culpam respiceret, & confitendo cognosceret, q̃ longè à conditoris sui facie abesset. Sed adhibere sibimet utriq; defensionis solatia, q̃ confessionis elegerũt. Cumq; excusare peccatũ uoluit uir per mulierem, mulier per serpentem: auxerunt culpam, quam tueri conati sunt: obliquè Adam Dominũ tangens, quòd ipse peccati eorum actor extiterit, qui mulierẽ fecit: & Eua culpam ad Dominum referens, qui serpentẽ in paradiso posuisset. Qui eũ ore diaboli fallentis audierãt: Eritis sicut dij: quia Deo esse similes in diuinitate nequiuerũt, ad erroris sui cumulum Deum sibi facere similem in culpa conati sunt. Sic ergo reatum suum dum defendere moliuntur: addiderunt, ut culpa eorum atrocior discussa fieret, quàm fuerat perpetrata. Vnde nunc quoq; humani generis ramí ex hac adhuc radice amaritudinem trahunt: ut cùm de uitio suo quisq; arguitur, sub defensionum uerba quasi sub quædam se arborum folia abscondat: & uelut ad quædam excusationis suę opaca secreta faciẽ conditoris fugiat, dum non uult cognosci quod fecit. In qua uidelicet occultatione non se Domino, sed Dominũ abscondit sibi. Agit quippe ne omnia uidentem uideat, non aũt ne ipse uideat. Quo cõtrà cuiq; peccatori iam exordium illuminationis est, humilitas confessionis: quia sibimetipsi iam parcere renuit, qui malum non erubescit fateri quod fecit: & qui defendendo accusari potuit, accusando se celerrimè defendit. Vnde & mortuo Lazaro, qui mole magna premebat, nequaquã dicitur: Reuiuisce: sed, Veni foràs. Ex qua scilicet resurrectione, quæ gesta in illius est corpore, signat qualiter nos resuscitemur in corde, cũ uidelicet mortuo dicit: Veni foràs: ut nimirũ homo in peccato suo mortuus, & per molem malæ consuetudinis iam sepultus, quia intra conscientiã suam absconsus iacet per nequitiã, à semetipso foràs exeat per confessionem. Mortuo enim, Veni foras dicit: ut ab excusatione atq; occultatione peccati ad accusationem suam ore proprio exire prouocet. Vnde Dauid propheta ab illa tanti mole facinoris reuiuiscẽs: ad uocem Domini quasi foràs exijt, dum per Nathan correptus, qd̃ fecerat accusauit. Quia igitur hæc occultationis culpa in humano genere uehementer excreuit, bene beatus Iob cùm diceret: Si abscõdi peccatũ meum, interposuit: Quasi homo. Hominis quippe esse proprium conspicit, quod ex parentis ueteris imitatione descẽdit. Vbi aptè subditur:

Gen. 3.
Ioan. 11.
2. Reg. 12.

Quòd perfectæ humilitatis iudiciũ sit, peccata & ultrò accusare, & alijs accusantibus non negare. Cap. X.

ET cælaui in sinu meo iniquitatẽ meam.] Scriptura etenim sacra plerunq; sinũ ponere pro mente consueuit: sicut uoce Ecclesiæ de persecutoribus nostris, qui nobis natura quidẽ coniuncti sunt, sed uita disiuncti, per Psalmistã dicit: Redde uicinis nostris septuplum in sinu eorũ, ac si apertè diceret: In mente sua recipiant hoc, quod in nostris corporibus sæuientes operantur: ut dum nos exterius ex parte puniunt, ipsi interius perfectè puniantur. Quia igitur sinus secretum mentis accipitur, in sinu iniquitatem cælare, est hanc in conscientię latibulis occultare, nec per confessionem detegere,

14
Psal. 78.

detegere, sed per defensionem uelare. Quo cõtrà
Iac.5 Iacobus dicit: Confitemini alterutrum peccata ue
Prou.28 stra, & orate pro inuicem ut saluemini. Salomon
quoq; ait: Qui abscondit scelera sua, nõ dirigetur:
qui autem confessus fuerit & dereliquerit ea, mi-
sericordiam consequetur. Sed inter hęc sciendum
est, quòd plerunq; homines & culpas cõfitentur,
& humiles nõ sunt. Nam multos nouimus, qui ar
guente nullo, peccatores se esse confitentur: cùm
uerò de culpa sua fuerint fortasse correpti, defen-
sionis patrocinium quærunt, ne peccatores esse ui-
deantur. Qui si tunc cùm id sponte dicunt, pecca-
tores se esse ueraci humilitate cognoscerent: cùm
arguuntur ab alijs, esse se quod confessi fuerãt, nõ
negarẽt. Qua in re indicia ueræ confessionis sunt,
si cùm quisq; se peccatorem dicit, id de se dicenti
etiam alteri non contradicit. Nam quia scriptum
Prou.18 est: Iustus in principio accusator est sui: nõ magis
peccator, sed iustus uideri appetit, cùm peccatorẽ
se quisq; nullo arguente confitetur: sed confessio-
nis ueritatem probat, cùm alter malum quod feci
mus increpat. quod si superbè defendimus, liquet
quia peccatores nos ex nobis fictè dicebamus. un
de summopere curandũ est, ut mala quæ fecimus
& sponte fateamur, & hæc alijs arguentibus non
negemus. Superbiæ quippe uitiũ est, ut quod de
se fateri quisq; quasi sua sponte dignatur, hoc sibi
dici ab alijs dedignetur. Beatus itaq; Iob quantæ
fuerit humilitatis ostendit, qui se & inter aduersa-
rios nouerat uiuere, & tamen non uerebat culpas
uoce confessionis aperire. Sed notandũ, quòd su-
perius uirtutes suas loquitur, inferius peccatũ fa-
tetur. Hinc enim liquidò demonstrat, quàm uera
de bonis suis dixerat, qui noluit tacere de malis.
Modò uirtutes suas indicat, modò culpam: quia
& perpetrauerit peccatum, & non tacuerit, mani
festat. Vnde certissimè apparet quantæ munditię
in omnipotẽtis Dei oculis fuerit, qui & uitauit ma
la ne committeret: & tamen quæ eum committe-
re contigit, hominibus non abscondit: quatenus
ei & iustitiæ sit gloria, declinasse peccatum, & iu-
stitiæ custodia, quod non potuit declinare, prodi-
disse. Videatur uir iste cuilibet magnus in uirtuti-
bus suis, mihi certè sublimis apparet, etiam in pec
catis suis. Mirenẽ in eo qui uolunt castitatis con-
tinentiam, mirentur integritatem iustitiæ, miren-
tur uiscera pietatis: ego in eo non minus admiror
confessionẽ humillimam peccatorum, quàm tot
sublimia gesta uirtutum. Scio enim quòd per infir
mitatis uerecundiam plerunq; grauioris est certa-
minis commissa peccata prodere, quàm non ad-
missa uitare: & unumquodq; malum quamuis ro-
bustius uitetur, tamen humilius proditur. Beatus
ergo Iob qui tot magnis operibus fultus confiteri
culpam non erubuit, ostendit in uirtutibus quàm
humilis fuit. Sed quia ex humilitate uera secura
semper authoritas nascitur: ut tanto foris nil me-
tuat, quanto ad rerum culmina animus per elatio-
nis desiderium non anhelat, expressa confessione
peccati, rectè subiungitur: Si expaui ad multi-
tudinem nimiam, & despectio propinquorũ ter-

A ruit me: & non magis tacui, nec egressus sum ho-
stiũ.] Magna est securitas cordis, nil concupiscen
tiæ habere secularis. Nam si ad terrena adipiscen-
da cor inhiat, securum tranquillumq; esse nullate-
nus potest: quia aut non habita concupiscit ut ha
beat, aut adepta metuit ne amittat: & dum in ad-
uersis sperat prospera, in prosperis formidat ad-
uersa: huc illucq; quasi quibusdam fluctibus uol-
uitur, ac per modos uarios rerum alternantiũ mu-
tabilitate uersatur. Si uerò semel in appetitio- 15
ne supernæ patriæ forti stabilitate animus figitur,
minus rerum temporalium perturbatione uexa-
tur. A cunctis quippe externis motibus eandem
intentionẽ suam, quasi quendam secretissimum
secessum petit: ibiq; incommutabiliter inhærens,
B & mutabilia cuncta transcendens, ipsa iam tran-
quillitate quietis suæ in mundo extra mundum
est. Excedit profectò ima omnia intentione sum-
morum: & cunctis rebus quas non appetit, liber-
tate quadam se superesse sentit, nec tempestatem
rerum temporalium intus sustinet, quam intuetur
foris: quia terrena omnia quæ cõcupita opprime
re mentem poterant, despecta subteriacent. Vn-
de bene per prophetam dicitur: Statue tibi specu- Hier.31
lam, ut dum quisq; speculatur summa, superemi-
neat infimis. Hinc etiam Abacuc dicit: Super cu- Abacuc 2
stodiam meam stabo. Stat quippe super custodiã
suam, qui per solertiam disciplinæ terrenis deside
rijs non succumbit, sed supereminet: ut dum sem-
per stantem appetit æternitatem, infra se sit ei om
C ne quod transit. Tamen quia sanctus uir quantali
bet uirtute profecerit, eum in hac uita positum ad
huc extrinsecus carnis infirmitas premit, ut scri-
ptum est: Quanquam in imagine Dei ambulet ho Psal.38
mo, tamen uanè conturbatur: plerunq; agitur, ut
& turbetur exterius, & imperturbabilis duret in
terius: & quod uanè conturbari potest, de infirmi
tate carnis sit, quãuis in imagine Dei ambulet de
uirtute mentis: quatenus & roboretur intus diui-
no adiutorio, & tamen adhuc foris sarcina prema
tur humana. Vnde bene Abacuc iterum unã sen-
tentiam protulit ad utraq; seruientem. Ait enim:
Et introiuit tremor in ossa mea, & subtus me tur-
bata est uirtus mea. Ac si diceret: Non mea uirtus
est, in qua superius raptus imperturbabilis ma-
D neo: sed meæ infirmitatis est, in qua inferius tur-
bor. Ipse ergo super se imperturbabilis est, ipse
sub se perturbabilis: quia super se ascenderat, in
quantum rapiebatur ad summa: & sub semetipso
erat, in quantũ adhuc reliquias trahebat in infima.
Ipse super se imperturbabilis est, quia in Dei iam
contemplationem transierat: ipse sub se perturba
bilis, quia sub semetipso adhuc infirmus homo re
manebat. Huic sententiæ Dauid propheta conci-
nens, ait: Ego dixi in excessu mentis meæ, omnis Psal.115
homo mendax. Cui responderi potest: Si omnis,
& tu. Falsaq; iam erit sententia quam mendax ip-
se protulisti. Si uerò ipse nõ es mendax, uera iam
sententia non erit: quia dum tu uerax es, non om-
nis homo cognoscitur mendax. Sed notandũ est,
quod premittitur: Ego dixi in excessu mẽtis meæ.

Per excessum ergo mẽtis, etiã semetipsum trãsijt,
cùm de hominis qualitate definiuit. ac si patenter
dicat: De falsitate omniũ hominum inde uerã sen
tentiam protuli, unde ego ipse super hominẽ fui.
In tantum uerò & ipse mendax, in quantũ homo:
in tantum aũt omnino nõ mendax, in quantũ per
excessum mẽtis super hominem. Sic itaq; sic perfe
cti omnes, quamuis adhuc aliquid turbulentum
de infirmitate carnis tolerant, iam tamen intrinse-
cus tranquillissimo secreto perfruuntur per con-
templationem mentis: ut quicquid acciderit exte
rius, in nullo turbet interius. Vnde beatus Iob se-
curitatem in se esse mentis ostendens, postquam
de se tot uirtutum prædicamenta protulit, hoc
quod præmisimus secutus adiunxit:

Quòd sancti eos nõ timeant, à quibus nihil expectant: & con tempti à proximis cum omni patientia sustinentes, ad contu melias nec uerbum reddunt. Cap. XI.

16 SI expaui ad multitudinem nimiam, & despe-
ctio propinquorum terruit me, & non magis
tacui, nec egressus sum ostium.] Ac si apertius di
cat: Turbatis contra me extrinsecus alijs, ipse in
me intrinsecus imperturbabilis mansi. Quid nãq;
in hoc loco ostium, nisi os debemus accipere? Per
hoc quippe quasi egredimur, dum uerbis quibus
possumus, secreta nostri cordis aperimus: & qua-
les intus manemus in conscientia, tales foràs egre
dimur per linguam. Sunt uerò nonnulli qui om-
nino despici metuunt, ac ne uiles fortasse iudicen
tur, sapientes uideri appetũt. Hi coguntur ostium
egredi: quia pulsati contumelijs, q̃ magni apud se
lateãt, loquentes denunciãt. Dumq; per impatien
tiam uicti, quædã de se quæ nesciebanẽ, produnt,
tanquã per oris ostium egrediuntur. Vnde beatus
Iob dicturus, q̃ oris ostium nõ fuisset egressus, be-
ne præmisit, Tacui: quia uidelicet impatientia tur
batus, à domo cõscientię exisset, si tacere nescisset.

Quòd exemplo Domini, ibi de doctrina cœlesti silendũ est, ubi auditores non ad ædificationem, sed ad curiositatem con ueniunt. Cap. XII.

SAncti etenim uiri in commotionis tentatio-
ne semetipsos ostendere omnino refugiunt,
& cum audientibus prodesse nequeunt, etiam de
spici tacentes uolunt, ne de sapientiæ suæ ostenta
tione gloriẽt. Cumq; aliquid dicunt prudenter, D
non quęrunt gloriam suam, sed auditorum uitam:
cùm uerò conspiciunt, quia auditorum uitam lo-
quendo lucrari non possunt, tacendo abscondunt
scientiam suam. Ad imitandum quippe uiam Do
mini, quasi ad quoddam nobis propositũ signum
currimus. Ipse emẽ, quia Herodẽ uidit nõ profectũ
quærere, sed signa uel scientiã uelle mirari, requi-
situs ab eo tacuit: & quia constanter tacuit, ab eo
Luc.23 irrisus exiuit. Scriptum namq; est: Herodes aũt ui
so Iesu, gauisus est ualde: erat emẽ cupiens ex mul-
to tempore uidere eum, eo q̃ audiret multa de il-
lo, & sperabat signum aliquod uidere ab eo fieri.
Vbi subditur: Interrogabat autẽ illum multis ser-
monibus: at ipse nihil respondebat. Tacens uerò
Dominus quàm sit despectus ostẽditur, cum illic

A protinus subinfertur: Spreuit autem illum Hero-
des cum exercitu suo, & illusit. Quod uidelicet fa-
ctum oportet nos audiẽtes discere: ut quoties au-
ditores nostri nostra uolũt quasi laudanda cogno
scere, non aũt sua peruersa mutare, omnino tacea-
mus: ne si ostentationis studio uerbum Dei loqui-
mur, & illorum culpa quę erat, esse non desinat: &
nostra quæ non erat, fiat. Dicat fortasse aliquis: 17
Vnde nouimus quo corde quis audiat? Sed mul-
ta sunt quę audientis animũ prodũt: maximè si au
ditores nostri & semper laudant quod audiunt, &
nunq̃ quod laudãt sequunẽ. Hanc inanẽ loquẽdi
gloriã prædicator egregius fugerat, cùm dicebat:
Nõ enim sumus sicut plurimi, adulterantes uerbũ 2.Cor.2
Dei: sed ex sinceritate sicut ex Deo coram Deo in
B Christo loquimur. Adulterari nãq; uerbũ Dei, est
aut aliter de illo sentire q̃ est, aut ex eo nõ spirita-
les fructus, sed adulterinos fœtus quærere laudis
humanæ. Ex sinceritate uerò loqui, est nil in elo-
quio extrà q̃ oporteat quærere. Sicut ex Deo aũt
loquiẽ, qui scit nõ se à se habere, sed ex eo accepis-
se quod dicit. Corã Deo uerò loquiẽ, qui in omni
quod dicit, nõ humanos fauores appetit, sed om-
nipotẽtis Dei præsentiæ intendit: nõ suã, sed auto
ris gloriã requirit. Qui aũt scit quidẽ ex eo se acce
pisse quod dicit, & tamẽ dicẽdo propriam gloriã
quærit: sicut ex Deo loquiẽ, sed nõ corã Deo: quia
eum quẽ cordi nõ proponit cùm prædicat, quasi
absentẽ putat. Sed sancti uiri & ex Deo loquunẽ,
& corã Deo: quia ab eo se sciũt habere qd' dicunt,
C & ipsum suis sermonib. adesse iudicẽ adiutoremq;
considerãt. Vnde fit, ut cùm se à proximis despici
agnoscũt, suaq; dicta uitæ audientiũ nõ prodesse,
abscondant quantæ uirtutis sint: ne si secretũ cor-
dis inutiliter sermo prolatus aperiat, ad inanẽ glo
riam prorumpat. Beatus igitur Iob inter obstina-
tas mentes nõ appetẽs ex uirtutis suæ patefactio-
ne clarescere, ait: Si despectio propinquorum ter-
ruit me, & nõ magis tacui, nec egressus sum ostiũ.
Qui enim per humilitatẽ solidus, nequaq̃ despici
timuit: hunc ut foràs lingua eijceret, impatientia
non euicit. Vbi bene præmittit: Si expaui ad mul
titudinem nimiam: ut cuius constantiæ fuerit, a-
gnoscatur, quia uidelicet nequaquam terret exte-
rius numerus hominum, quem non deuastat inte-
rius turba uitiorum. In hac etenim uita qui nulla D
prospera appetit, nulla proculdubio aduersa per-
timescit. Quæ scilicet uerba si ad intellectum my-
sticum pertrahimus, in eis citius operationem no
stri redemptoris inuenimus. Ipse quippe ad mul-
titudinem nimiam non expauit, qui persecutores
suos cum gladijs & fustibus uenientes, una tan-
tum responsione perculit, dicens: Ego sum. Ipsum
despectio propinquorum non terruit, qui nos ab
æternis supplicijs liberans, palmas in facie æqua-
nimiter accepit. Ipse tacuit, & ostium egressus nõ
est: qui sub ipsa iam hora passionis cùm humani-
tatis infirma pateretur, diuinitatis potentiam e-
xercere noluit. Mediatori quippe Dei & hominũ
quasi egredi ostium fuisset: si cum teneretur ut ho
mo maiestatis suę potentiam uoluisset ostendere:

& per diuinitatis magnitudinem, susceptæ carnis A
infirma transire. Vt aũt apertius homo mori pos-
1.Cor.2 set, Deus mãsit occultus: quia si cognouissent, nũ-
quam Dominũ gloriæ crucifixissent. Non est er-
go egressus ostium, qui & requisitus à Pilato, ta-
cuit: atq; inter persecutorũ manus & corpus pas-
sioni obtulit, quod pro electis assumpserat, & resi
stentibus noluit demonstrare quod erat. Vnde e-
Psal.87 tiam per Psalmistã dicitur: Posuerunt me in abo-
minationem sibi, traditus sum, & nõ egrediebar.
Cùm enim despiceretur, quia homo uidebatur, e-
gressus esset, si occultam maiestatem suam osten-
tare uoluisset. Sed quia infirmitatem prodidit, po-
tentiam abscõdit: in eo quòd persecutoribus suis
incognitus mansit, ad eos minimè exiuit. Qui ta-
men ad electos exit: quia diuinitatis suæ suauita-
B tem quærentibus aperit. Vnde ei per prophetam
Abac.3 dicitur: Existi in salutẽ populi tui, ut saluos facias
Christos tuos. Sequitur:

*Quòd efficaciores uoces in auribus Dei habeãt desideria san-
cta, quàm uerba clamorosa.* Cap. XIII.

18 QVis mihi tribuat adiutorem, ut desiderium
meũ omnipotẽs audiat?] Sanctus uir post-
quam tot uirtutũ suarum sublimia gesta narrauit,
sciens quòd suis meritis ad summa peruenire ne-
queat, adiutorem quærit. Et quem, nimirum nisi
unigenitũ Dei filium cõtemplatur, qui humanam
naturam in hac mortalitate laborantẽ dum suscę-
pit adiuuit? Ipse quippe adiuuit hominem factus
homo: ut quia puro homini uia redeundi nõ pate
bat ad Deũ, uia redeundi fieret per hominẽ Deũ. C
Longè quippe distabamus à iusto & immortali,
nos mortales & iniusti. Sed inter & immortalẽ iu-
stum, & nos mortales iniustos apparuit mediator
Dei & hominũ, mortalis & iustus, qui & mortẽ ha
beret cum hominibus, & iustitiã cũ Deo: ut quia
per ima nostra longè distabamus à summis, in se-
ipso uno iungeret ima cum summis: atq; ex eo no
bis uia redeundi fieret ad Deum, quo summis suis
ima nostra copularet. Hunc ergo beatus Iob per
totius Ecclesiæ significationẽ loquens, mediato-
rem requirit. qui cùm dixisset: Quis mihi tribuat
adiutorẽ, aptè subdidit: Vt desideriũ meum omni
potẽs audiat.] Sciebat quippe quòd ad requiem
liberationis æternæ, humanæ preces nisi per ad-
uocatum suum audiri nõ possent. De quo per Io-
annem apostolum dicitur: Si quis peccauerit, ad-
1.Ioan.2 uocatum habemus apud patrem Iesum Christum
iustũ, & ipse est propitiatio pro peccatis nostris:
non pro nostris aũt tantũ, sed etiã pro totius mun
Rom.8. di. De quo Paulus apostolus dicit: Christus Iesus
qui mortuus est pro nobis, imò qui & resurrexit,
qui est in dextera Dei, qui etiã interpellat pro no
bis. Vnigenito enim filio pro homine interpella-
re, est apud coæternũ patrem seipsum hominẽ de-
mõstrare: eiq; pro humana natura rogasse, est ean
dem naturam in diuinitatis suæ cellitudine suscę-
pisse. Interpellat igitur pro nobis Dominus nõ uo
ce, sed miseratione: quia quod damnari in electis
noluit, suscipiẽdo liberauit. Adiutor ego quæriẽ,
ut desideriũ exaudiat: quia nisi pro nobis interpel
latio mediatoris intercederet, ab aure Dei procul-
dubio nostratũ precũ uoces silerent. Notandum
quoq; est, q̃ nequaq̃ dicitur preces, sed desideriũ
meum omnipotens audiat. Vera quippe postula-
tio non in oris est uocibus, sed in cogitationibus
cordis. Valentiores nanq; uoces apud secretissi-
mas aures Dei nõ faciunt uerba nostra, sed deside
ria. Æternã etenim uitã si ore petimus, nec tamen
corde desideramus, clamãtes tacemus. Si uerò de
sideramus ex corde, etiã cùm ore conticescimus,
tacentes clamamus. Hinc est q̃ in eremo populus
uocibus perstrepit, & Moyses à strepitu uerborũ
tacet: & tamen silens aure diuinæ pietatis auditur
cùm dicit: Quid clamas ad me? Intus ergo in desi-
derio est clamor secretus, qui adhuc ad humanas
B aures non peruenit, & tamen auditũ cõditoris re-
plet. Hinc est q̃ Anna ad templum pergens, ore
quidem tacuit, & tamẽ tot sui desiderij uoces emi
sit. Hinc in Euangelio Dominus dicit: Intra in cu Matt.6
biculum tuum, & clauso ostio tuo ora patrẽ tuum
in abscondito: & pater tuus qui uidet in abscondi
to, reddet tibi. Clauso quippe ostio petit in cubi-
culo, qui tacente ore in conspectu supernæ pieta-
tis fundit affectum mentis. Et uox auditur in ab-
scondito, cùm per sancta desideria silenter clama
tur. Vnde rectè quoq; per Psalmistam dicit: Desi Psal.9.
derium pauperum exaudiuit Dominus: præpara-
tionem cordis eorũ audiuit auris tua. Sed beatus
Iob quem sibi in exaudiẽdo desiderio adiutorem
quærat, subiunctis uerbis aperit, dicens: Et li- 19
C brum scribat ipse qui iudicat.] Quia enim timen-
ti adhuc populo lex est transmissa per seruum: dili
gentibus uerò filijs Euãgelij gratia est collata per
Dominũ, qui ad redemptionẽ nostrã ueniens, no
uum nobis testamentũ cõdidit: sed de eiusdẽ nos
testamenti mandato discutiens, quandoq; etiã iu-
dex uenit: necessarium non est ut per expositionẽ
clarescat: quia librum scribit ipse qui iudicat. Ipsa
enim per se ueritas dicit: Pater nõ iudicat quenq̃, Ioan.5.
sed omne iudicium dedit filio. Erit ergo tũc autor
iudicij, qui nunc est conditor libri: ut tunc distri-
ctus exigat, quod modò mãsuetus iubet. Sic nãq;
quotidie conspicimus, q̃ magistri pueris elemen-
ta literarum blandientes imponũt, sed hæc ab eis
sæuientes exigunt: & quæ dant cum mansuetudi-
D ne, cum uerbere requirunt. Blanda namq; nũc so-
nant eloquij diuini mandata, sed erunt aspera in
exactione sentienda. Mansueta modò est admo-
nitio uocantis, sed tunc districta uẽtura est iustitia
iudicis: eo q̃ certũ est, quia nihil uel minimi man-
dati sine discussione prætereat. quo uidelicet con
stat, quia librum scripsit ipse qui iudicat. Quẽ scili
cet librum noui testamenti, quia ipse per se huma
ni generis redemptor in extremo conderet, bene
Ezechiel propheta denunciat, dicẽs: Ecce sex uiri Ezech.9
ueniebant de uia portæ superioris quæ respicit ad
aquilonem, & uniuscuiusq; uas interitus in manu
eius. Vir quoq; unus in medio eorum uestitus li-
neis, & atramentarium scriptoris ad renes eius.
Quid namq; aliud in sex uiris uenientibus, nisi sex
ætatis humani generis designantur? qui de uia por-
tæ

tæ superioris ueniunt: quia à conditione paradisi,
sicut ab ingressu mundi, à superiorib. generationi
bus euoluunt. Quæ porta ad aquilonem respicit:
quia uidelicet mens humani generis uitijs aperta,
nisi calorẽ charitatis deserẽs, torporẽ mẽtis appe-
teret, ad hanc mortalitatis latitudinẽ non exisset.
Et uniuscuiusq; uas interitus in manu eius: quia
unaquæq; generatio singulis quibusque ætatibus
euoluta, ante redẽptoris aduentũ in sua operatio-
ne habuit, unde pœnã damnationis sumpsit. Vir
quoq; unus in medio eorũ uestitus lineis: quia re-
demptor noster etiã de sacerdotali tribu iuxta car
nẽ parẽtes habere dignatus, uestitus lineis uenire
perhibet. Vel certè quia linũ de terra, nõ aũt sicut
lana de corruptibili carne nascit: quia indumentũ
sui corporis ex matre uirgine, nõ aũt ex corruptio
ne cõmixtionis sumpsit, profectò ad nos uestitus
lineis uenit. Et atramentariũ scriptoris ad renes e-
ius. In renibus posterior pars corporis est. Et quia
ipse Dominus postq̃ pro nobis mortuus est, & re
surrexit, & ascẽdit in cœlũ: tunc testamentũ nouũ
per Apostolos scripsit, uir iste atramentariũ ad re-
nes habuit. Qui em̃ scripturã testamẽti noui post-
quã decessit condidit, atramentariũ quasi à tergo
portauit. Hoc ergo atramentariũ uiro lineis uesti
to inhærere considerat, qui dicit: Et librũ scribat
ipse qui iudicat. Sed cur beate Iob ab eo qui iu-
dex est, librum scribi desideras? Sequitur:

*Quòd noui testamenti librũ antiqui sancti legere desidera-
bant, in quo est & doctrina perfectorũ operum, & certitudo
præmij post completionem præceptorum.* Cap. XIIII.

20 VT in humero meo portẽ illũ, & circumdem
illum quasi coronã mihi.] Librũ quippe in
humero portare, est scripturã sacrã operãdo persi
cere. Et notandũ q̃ ordinatè describit, & prius in
humero portare, & postmodum sicut corona cir-
cũdari: quia uidelicet sacri eloquij mandata, si mo
dò bene portant̃ in opere, pòst nobis coronam ui
ctoriæ exhibẽt in retributiõe. Beatus aũt Iob cur
scribi librũ à iudice postulat, qui ad testamenti no
ui peruenire tempora non ualebat? Sed sicut sæpe
iã dictũ est, electorũ uocibus utit̃, atq; ex eorũ si-
gnificatione postulat, quod profuturũ eis per om
nia præuidebat. Ipse nãq; per spiritũ hunc apud se
librũ iam dudũ tenebat, quẽ per gratiã aspiratiõis
acceperat, & uiuẽdo cognoscere, & præuidendo
nunciare. Sed inter hæc sciendũ est, quia cũ eiusdẽ
sacri eloquij præcepta cogitamus, cumq; mentẽ à
uitæ corruptibilis amore diuertimus, quasi qui-
busdã cordis passibus ad interiora properamus.
Nemo aũt infima deserẽs, repẽtè fit summus: quia
ad obtinendũ perfectionis meritũ dum quotidie
mẽs in altũ ducit̃, adhuc proculdubio uelut ascen
sionis cuiusdã gradibus peruenit̃. unde hic quoq;
aptè subiungit̃: Per singulos gradus meos pro-
nunciabo illũ.] De his quippe meritorũ gradibus
Psal.83. per Psalmistã dicit̃: Ambulabunt de uirtute in uir
tutẽ. De his iterũ sanctã Ecclesiã contẽplatus, ait:
Deus in gradibus eius dinoscit̃, dum suscipiet eã.
Neq; enim, sicut dictum est, repẽtè ad summa per
A uenitur, sed ad uirtutũ celsitudinẽ per incremẽta
mens ducit̃. Hinc nanq; est, q̃ propheta idẽ iterũ
dicit: Exercitatus sum, & defecit paulisper spiri-
tus meus. Quid est itaq; qd̃ ait, Spiritus meus, ni-
si spiritus hominis, uidelicet spiritus elationis? Et
quia per occultã gratiã ad amorẽ Dei temperata
desuper mẽsura proficimus, quãto in nobis quoti
die de Dei spiritu uirtus crescit, tanto noster spiri
tus deficit. Qui spiritus erroris quia nõ à nobis su
bitò penitus amputatur, bene paulisper defecisse
perhibetur. Tunc uerò in Deo plenè proficimus,
cùm à nobisipsis funditùs defecerimus. Hæ itaq;
crescentiũ mensuræ uirtutum sancti uiri uocibus
gradus dicunt̃. Electus etenim quisq; à rudimenti
sui prius tenerítudine inchoans, ad robusta post-
B modũ & fortia conualescit. Quod apertè in Euan
gelio demonstrat ueritas dicẽs: Sic est regnũ Dei, Mar.4
quemadmodũ si iaciat homo sementẽ in terram,
& dormiat: & exurgat nocte & die, & semen ger-
minet, & increscat dum nescit ille. Cuius nimirũ
seminis incrementa denuncians, adiungit: Vtrò
enim terra fructificat primùm herbam, deinde spi
cam, deinde plenũ frumentũ in spica. Cuius profe
ctus quoq; etiã finem subrogat dicens: Et cùm ex
se produxerit fructus, statim mittit falcem, quoniã
uenit tempus messis. Ecce ueritatis uoce per qua-
litates frugum, distincta sunt incrementa merito-
rum. Ait enim: Primùm herbam, deinde spicam,
deinde plenum frumentum in spica. An nõ herba Mar.14
adhuc tunc fuerat Petrus, cùm ab ancillæ ore subi
C tò unius flatu sermonis inflexus est: iam quidem
per deuotionem uiridis, sed adhuc per infirmitatẽ
tener? Plenum uerò frumentum in spica inuentus
est, quando persequẽtibus principibus resistebat
dicens: Obedire oportet magis Deo q̃ hominib. Act.5
Plenũ uerò frumentũ in spica inuentus est, quan-
do in tritura persecutionis tot uerbera pertulit: &
tamen nequaquã palearum more imminutus est,
sed granum integrum mansit. Paulisper quippe in
unaquaq; anima, ut ita dicam, internæ gratiæ hu-
mor exuberat, ut herba in frugem crescat. Nemo
ergo quemlibet proximum, cùm adhuc herbam
uidet, de frumento desperet. Ab herbarum quip-
pe folijs, quę huc illucq; molliter defluunt, surgen
tia frugum grana solidantur. Bene autem Da- 21
D niel propheta loquente ad se Domino, dum posi- Dan.10
tionem nobis sui corporis insinuare studuit, hæc
meritorum incrementa signauit. Ait enim: Audi-
ui uocem uerborũ eius, & audiens iacebam con-
sternatus super faciem meam, uultusq; meus hæ-
rebat terræ. & ecce manus tetigit me, & erexit me
super genua mea, & super articulos manuũ mea-
rum & dixit ad me: Daniel uir desideriorũ, intelli-
ge uerba quę ego loquor ad te, & sta in gradu tuo:
nunc enim missus sum ad te. Cumq; dixisset mihi
sermonem istum, steti tremens, & ait ad me: Noli
metuere. Quam uidelicet positionẽ sui corporis,
dum uerba intrinsecus loquẽtis audiret, nequaq̃
nobis tanta cura exprimeret, si à mysterijs uacare
cognouisset. In scriptura enim sacra iusti uiri nõ so-
lum quod dicũt prophetia est, sed etiam plerunq;

quod agunt. Vir itaq; ſanctus internis myſterijs A
plenus, per poſitionem quoq; corporis exprimit
uirtutẽ uocis: & per hoc ꝙ primũ in terra proſtra-
tus iacuit, ac per hoc ꝙ ſe poſtmodũ in manuũ ſua
rum articulis & in genibus erexit: per hoc quod
ad extremũ erectus quidem, ſed tremẽs conſiſtit,
in ſemetipſo nobis omnẽ ordinẽ noſtri profectus
innoteſcit. Verba enim Dei in terra iacentes audi
mus, cùm in peccatis poſiti, terrenę pollutioni cõ
iuncti, ſanctorũ uoce ſpiritalia præcepta cogno-
ſcimus. Ad quæ præcepta quaſi ſuper genua & ſu
per manuũ noſtrarũ articulos erigimur: quia à ter-
renis contagijs recedentes, quaſi iam ab infimis
uentrem leuamus. Sicut enim totus terrę inhæret
qui conſternatus iacet: ita qui in genib. & manuũ
ſuarum articulis incuruatur, inchoante profectu B
ex magna iam parte à terra ſuſpenditur. Ad extre-
mum uerò uoce dominica erecti quidem, ſed tre-
mentes aſſiſtimus, cùm à terrenis deſiderijs perfe-
ctè ſubleuati, uerba Dei quo plenius cognoſci-
mus, plus timemus. Adhuc eñ quaſi in terra iacet,
qui ad cœleſtia erigi terrenorũ deſiderijs negligit.
Quaſi ſubleuatus aũt adhuc manibus & genibus
incumbit: qui quædam iam contagia deſerit, ſed
quibuſdam adhuc terrenis operibus nõ contradi
cit. Iam uerò ad uerba Dei erectus aſſiſtit, qui per-
fectè mentem ad ſublimia erigit, & per immunda
deſideria incuruari contemnit. Bene aũt tremen-
tem ſe ſtetiſſe indicat: quia examen ſubtilitatis in-
ternæ quo plus ad illud proficit̃, amplius formida
tur. Vbi aptè diuina uoce ſubiungit: Noli metue- C
re: quia cũ plus ipſi quod timeamus agnoſcimus,
plus nobis de Deo per internam gratiam infundi-
tur quod amemus: quatenus & cõtemptus noſter
pauliſper tranſeat in timorem, & timor tranſeat in
charitatẽ: ut quia quærenti nos Deo per contem-
ptum reſtitimus, per timorem fugimus, & cõtem-
ptu quandoq; & timore poſtpoſito, ſolo ei amore
iungamur. Pauliſper enim etiam timorem eius di
ſcimus, cuius ſolius dilectioni inhæremus. Appo-
ſitis igitur quaſi quibuſdã gradibus profectus no
ſtri, mentis pedem prius per timorem in imo po-
nimus, & poſtmodum per charitatẽ ad alta amo-
re leuamus: ut ab eo quo quiſq; tumet reprimatur
ut timeat; & ab eo quod iam metuit, ſubleuetur ut
præſumat. Hos autem uirtutum gradus non ma- D
gni laboris eſt prẽdere, cùm ab una ad alterã trãſi
tur. ſed ſubtiliſſima diſputatione res indiget, cùm
mens penſare nititur, in una eademq; uirtute qui-
bus profectus ſui gradibus eleuetur. Vt enim pri-
ma elementa uirtutum, fidem ſcilicet & ſapientiã
loquar, obtineri ſingula perfectè nequeũt, niſi ad
hæc diſtinctis ordinatiſq; modis quaſi quibuſdã
gradibus aſcendamus. Ipſa enim fides quæ ad bo-
na alia capeſſenda nos imbuit, plerunq; in exor-
dijs ſuis & nutat, & ſolida eſt, & iam certiſſimè
habetur: & tamen de eius ſiducia adhuc ſub dubi
tatione trepidatur. Pars namq; eius prius accipit̃,
ut in nobis poſtmodum perfectè compleatur. Si
enim certo gradu in credẽtis mẽte nõ proficeret,
requiſitus in Euangelio pater ſanandi pueri nõ di
xiſſet: Credo Domine, adiuua incredulitatẽ meã.
Adhuc ergo aſcendebat ad fidem quã iam perce
perat, qui uno eodemq; tẽpore clamabat ſe etiam
credere, & adhuc ex incredulitate dubitare. Hinc
eſt etiam, ꝙ redemptori noſtro à diſcipulis dicit̃:
Auge nobis fidem: ut quæ iam accepta per initiũ
fuerat, quaſi per augmẽta graduũ ad perfectionẽ
ueniret. Ipſa quoq; ſapiẽtia quæ eſſe bonorum 22
operũ ſolet magiſtra, anhelãti mẽti per incremen
ta tribuitur: ut ad eam proculdubio magni mode-
raminis gradibus aſcendat̃. Quod bene Ezechiel
propheta figurata narratione denũciat, qui de eo
uiro quem in excelſo monte uiderat, narrat dicẽs:
Menſus eſt cubitos mille, & tranſduxit me per a- Ezec. 47
quam uſq; ad talos. Rurſumq; menſus eſt mille, &
tranſduxit me per aquã uſq; ad genua. Et menſus
eſt mille, & tranſduxit me per aquã uſq; ad renes.
Et menſus eſt mille, & tranſduxit me per torrentẽ
quem nõ potui pertranſire: quoniã intumuerunt
aquæ profundæ torrentis, qui non poteſt tranſira
dari. Quid nanq; millenario numero, niſi collati
muneris plenitudo ſignatur? Vir itaq; qui appa-
ruit, mille cubitos metitur, & propheta per aquas
uſq; ad talos ducitur: quia redemptor noſter cùm
nobis ad ſe conuerſis boni exordij plenitudinem
tribuit, dono ſpiritalis ſapientiæ, prima noſtri ope
ris ueſtigia infundit. Aquam quippe uſq; ad talos
uenire, eſt iam nos per acceptam ſapientiam deſi-
deratæ rectitudinis ueſtigia tenere. Qui rurſum
mille metitur, & propheta uſq; ad genua per aquã
ducitur: quia cùm boni operis plenitudo tribuit̃,
ad hoc uſq; noſtra ſapientia augetur, ut in prauis
iam actibus minimè flectatur. Hinc namque per Heb. 12
Paulum dicitur: Remiſſas manus & diſſoluta ge-
nua erigite, & greſſus rectos facite pedib. ueſtris.
Aqua ergo ad genua peruenit, cùm nos percepta
ſapientia, perfectè ad boni operis rectitudinem
ſtringit. Qui iterum metitur mille, & propheta
per aquam uſque ad renes ducitur: quia uidelicet
tunc in nobis plenitudo operis excreſcit, quando
in nobis percepta ſapientia omnẽ quoq;, in quan
tum eſt poſſibile, delectationem carnis extinxe-
rit. Niſi eñ carnis delectatio eſſet in renibus, Pſal-
miſta minimè dixiſſet: Vre renes meos & cor me- Pſal. 25
um. Aqua igitur ad renes uenit, cùm dulcedo ſapi
entiæ, etiam incentiua carnis interimit: ut ea quæ
urere mentem poterãt, delectationis incendia fri-
geſcant. Qui adhuc menſus eſt mille, torrentẽ ui-
delicet quem propheta pertranſire nõ potuit: de
quo etiã dicit: Quoniam intumuerunt aquæ pro-
fundæ torrentis, qui non poteſt tranſuadari. Per-
cepta namq; perfectione operis, ad cõtemplatio-
nem uenitur. In qua ſcilicet contemplatione dum
mens in altũ ducitur, ſubleuata uidet in Deo: quia
non poteſt penetrare quod uidet: & quaſi tangit
aquam torrentis quam pertranſire nõ ualet: quia
& intuet̃ ſpeculando quod libeat, & tamen hoc i-
pſum perfectè nõ ualet intueri qđ libet. Prophe-
ta ergo quãdoq; ad aquã peruenit quã nõ pertrã-
ſit: quia ad cõtemplationẽ ſapiẽtię cũ ad extremũ
ducimur, ipſa eius immẽſitas quæ ex ſe hominem
ſubleuat

ſubleuat ad ſe, humano animo plenam cognitio- A
nẽ negat: ut hanc & tangendo amet, & tamen ne-
quaq; pertranſeundo penetret. Beatus igitur Iob
hæc incrementa uirtutum, quia diſtinctè homini-
bus ſuperno munere tribui cõſpexit, gradus uoca
uit: quoniam per ipſa aſcẽditur, ut ad cœleſtia ob
tinenda ueniatur. Sacri itaq; libri, id eſt, diuini elo
quij memoriam faciẽs dicit: Per ſingulos gradus
meos pronunciabo illum: quia nimirũ ille ad do-
ctrinam Dei ueraciter aſcẽdit, qui ad obtinẽdam
hãc gradibus ſanctæ operatiõis eruperit. Et qua-
ſi per ſingulos gradus ſuos librum pronũciat, qui
percepiſſe ſe eius ſcientiã non per uerba tantum-
modo, ſed etiã per opera demõſtrat. Vnde adhuc
ſubdit̃: Et quaſi principi offerã eum. Omne enim
quod offerimus, in manibus tenemus. Veniẽti er B
go ad iudiciũ principi librũ offerre, eſt uerba præ
ceptorum illius in actione tenuiſſe. Sequitur:

Quòd aduerſus præpoſitos Eccleſiæ terra clamat cum ſulcis ſuis, quando deeſſe ſibi doctrinæ ſeminarium ſubditi cõqueruntur, uel cùm eis à prælatis peccati exempla monſtrantur. Caput XV.

23 SI aduerſum me terra mea clamat, & cum ipſa
ſulci eius deflẽt: & ſi fructus eius comedi abſ-
que pecunia, & animã agricolarũ eius afflixi: pro
frumẽto oriatur mihi tribulus, & pro hordeo ſpi-
na.] Quid eſt clamare terrã, deflere ſulcos, & fru-
ctus proprios emendo comedere? Cui unquam
neceſſe eſt ſua emere? Quis clamantẽ audiuit ter-
ram? Quis ſulcos deflẽtes uidit? Et cùm ſulci ter-
rę ſemper ex terra ſint, quid eſt ꝙ pronunciatione C
diſtincta & clamaſſe terra, & ſulci eius cum ea de
fleſſe denegãtur? Cùm enim nihil ſit aliud ſulcus
terræ q̃ terra, magnæ diſtinctionis ratione nõ ca-
ret, dum ſubiungit: Et cũ ea ſulci eius deflent. Qua
uidelicet in re, quia ordo hiſtoriæ deficit, ſeſe no-
bis intellectus myſticus, quaſi apertis iam forib.
oſtendit. ac ſi patenter clamet: Quia rationem li-
teræ defeciſſe cognoſcitis, nimirũ reſtat, ut ad me
ſine dubitatione redeatis. Omnis enim qui uel pri
uato iure domeſticam familiam regit, uel pro uti-
litate cõmuni fidelibus plebibus præeſt: in hoc ꝙ
iura regiminis in cõmiſſis ſibi fidelibus poſſidet,
quid aliud quàm terrã incolendam tenet? Ad hoc
quippe diuina diſpenſatione cæteris unuſquiſq;
præponitur, ut ſubiectorũ animus quaſi ſubacta D
terra prædicationis illius ſemine fœcũdetur. Sed
terra contra poſſeſſorem clamat: ſi cõtra eum qui
ſibi præeſt, aliquid iniuſtũ, uel priuata domus. uel
ſancta Eccleſia murmurat. Clamare quippe terrã
eſt, contra regentis iniuſticiã rationabiliter ſubie-
ctos dolere. ubi rectè ſubiungitur: Et cum ea ſul-
ci eius deflent. Terra enim etiam nullis operibus
exculta, plerũq; ad uſum hominis aliquod alimẽ-
tum profert, exarata uerò fruges ad ſatietatem pa
rit. Et ſunt nonnulli qui nullo lectionis, nullo ex-
hortationis uomere proſciſſi, quædã bona, quam
uis minima, tamẽ ex ſemetipſis proferũt, quaſi ter
ra necdũ exarata. Sunt uerò nõnulli qui ad audiẽ-
dum ſemper, atq; retinendũ ſanctis prędicationi-
bus ac meditationibus intenti, à priori mẽtis du-
ritia, quaſi quodã linguę uomere ſciſſi, ſemina ex
hortationis accipiunt, & fruges boni operis per
ſulcos uoluntarię afflictionis reddunt. Sępe uerò
contingit, ut hi qui præſunt, iniuſta aliqua faciãt:
fitq; ut ipſi ſubiectis noceant, qui prodeſſe debue
rant. Quę dum rudes quiq; cõſpiciunt, cõmoti cõ
tra rectorẽ murmurant, nec tamẽ ualde proximis
per cõpaſſionẽ dolent. Cùm uerò hi qui iam ara-
tro lectionis attriti ſunt, atq; ad frugẽ boni operis
exculti, grauari uel in minimis innocentes aſpici
unt, per cõpaſſionẽ protinus ad lamẽta uertunt̃:
quia uelut ſua plangũt ea quę proximi iniuſtè pa
tiuntur. Perfecti nãq; cùm ſemper de ſpiritalibus
moueantur, tanto ſciunt de alienis corporalibus
damnis ingemiſcere, quanto iam edocti ſunt non
dolere de ſuis. Omnis ergo qui præeſt, ſi peruerſa B
in ſubditis exercet, cõtra hunc terra clamat, & ſul
ci deflent: quia cõtra eius iniuſticiã rudes quidem
populi in murmurationis uocibus erumpunt: ſed
perfecti quiq; pro prauo eius opere ſe in fletibus
affligunt: quodq; imperiti clamant & dolent, hoc
probatioris uitę ſubiecti deflent & tacent. Cum
clamãte ergo terra ſulcos plãgere, eſt per hoc un
de multitudo fideliũ iuſtè cõtra rectorẽ queritur,
uberioris uitæ homines ad lamẽta peruenire. Sul
ci itaq; & ex terra ſunt, & tamẽ à terræ uocabulo
diſtinguuntur: quia hi qui in ſancta Eccleſia men
tem ſuã labore ſanctę meditationis excolunt, cæ-
teris fidelibus tanto meliores ſunt, quãto per ac-
cepta ſemina fœcundiores operũ fruges reddũt.
Et ſunt nõnulli qui ſanctis plebibus prelati, uitæ C
quidem ſtipẽdia ex Eccleſiaſtica largitate conſe-
quuntur, ſed exhortationis miniſteria debita non
impẽdunt. Cõtra quos adhuc exemplũ ſancti uiri
rectè ſubiungit̃, cùm ab eo protinus ſubinfertur:

Quòd abſque pecunia fructus Eccleſiæ comedit, qui Eccleſiaſtica commoda accipiens, prædicationis debitum non impendit. Caput XVI.

SI fructus eius comedi abſq; pecunia.] Fructus
etenim terræ abſq; pecunia comedere, eſt ex
Eccleſia quidem ſumptus accipere, ſed eidem Ec
cleſiæ prędicationis preciũ non præbere. De qua
uidelicet prædicatione authoris uoce dicitur: O- Matt. 25
portuit te committere pecuniam meam nummu
larijs: & ueniẽs ego recepiſſem utiq; quod meum
erat cum uſura. Terrę igit̃ fructus abſq; pecunia D
comedit, qui Eccleſiaſtica cõmoda ad uſum cor-
poris percipit, ſed exhortationis miniſteriũ popu
lo non impendit. Quid ad hæc nos paſtores dici-
mus, qui aduentum diſtricti iudicis præcurren-
tes, officium quidem præconis ſuſcipimus, ſed a-
limenta Eccleſiaſtica muti manducamus? Exigi-
mus quod noſtro debetur corpori: ſed non impẽ-
dimus quod ſubiectorum debemus cordi. Ecce
uir ſanctus tot in hoc ſeculo pignoribus obſtri-
ctus, inter occupationes innumeras, liber ad ſtu-
dium prædicationis fuit. Qui fructus terræ nun-
quam ſine pecunia comedit: quia nimirum ſubdi
tis uerbum bonæ admonitionis reddidit, à quib.
fructus corporeę ſeruitutis accepit. Hoc nãq; de-
bet omnipotenti Deo omnis qui præeſt populo,

hoc qui multis, hoc qui pauciorìbus præeſt: ut ſic debita miniſteria à ſubditis exigat, quatenus ſubditis ipſe etiã quid ſemper admonitionis debeat, ſollicitus attendat. Omnes nanq; qui ſub diſpenſatione conditoris uicario nobis miniſterio iungimur, ſub uno ac uero domino: quid nobis aliud niſi inuicem ſerui ſumus? Cùm igitur is qui ſubeſt, ſeruit ad obſequium: reſtat proculdubio, ut is qui præeſt, ſeruiat ad uerbum. Cùm is qui ſubeſt, iuſſis obtemperat: oportet ut is qui præeſt, curam ſollicitudinis ac pietatis impendat. Sicq; fit, ut dum ſtudioſè nunc ſeruire nobis inuicem per charitatem nitimur, quãdoq; cũ uero domino cõmuni exul-
24 tatione dominemur. Sed ſunt nonnulli qui in eo quòd officium prædicationis exhibẽt, alijs inuident bonum quod habent, atq; ideo iam uera ci ter non habent. Quibus rectè per Iacobũ dicitur:
Iacob.3 Quòd ſi zelum amarum habetis inter uos, & contentiones ſunt in cordibus ueſtris: non eſt iſta ſapientia deſurſum deſcendens, ſed terrena, animalis, diabolica. Vnde hic quoq; cùm dictum eſt: Si fructus eius comedi abſq; pecunia: rectè ſubiungitur: Et animam agricolarum eius afflixi. Agricolæ quippe huius terræ ſunt hi qui minori loco poſiti, quo ualent zelo, quãto poſſunt opere, ad eruditionem ſanctæ Eccleſiæ in prædicationis gratia cooperantur. Quos uidelicet terræ huius agricolas hoc eſt non affligere, eorum laboribus non inuidere: ne rector Eccleſiæ dum ſoli ſibi ius prædicationis uendicat, etiam alijs rectè prædicantibus inuidia ſe mordente cõtradicat. Pia etenim paſto rum mens, quia non propriam gloriam, ſed authoris quærit, ab omnibus uult adiuuari quod agit. Fidelis nanq; prædicator optat, ſi fieri ualeat, ut ueritatem quam ſolus loqui non ſufficit, ora cunctorum ſonẽt. Vnde cùm Ioſue duobus in caſtris remanentibus atq; prohetantibus uellet obſiſtere,
Num.11 rectè per Moyſen dicitur: Quid æmularis pro me? Quis tribuat ut omnis populus prophetet, & det eis dominus ſpiritum ſuum? Prophetare quippe omnes uoluit, qui bonum quod habuit, alijs non inuidit. Quia igitur beatus Iob cuncta hęc ſuſpenſa intulit: & ſi ea minimè fecerit, ſentẽtia ſe maledictionis adſtringit. Sequitur:

Quòd contra negligentes præpoſitos, non immeritò à ſubditis murmuratur. Cap. XVII.

PRo frumẽto oriat̃ mihi tribulus, & pro hordeo ſpina.] Ac ſi apertè dicat: Si iniuſtũ quid erga ſubditos geſſi: ſi exegi debita, & ipſe quòd debui, non impendi: ſi exercitationem boni operis alijs inuidi: pro bonis quæ in æternum reficiũt, retribuantur mihi in iudicio mala quæ pungunt. Pro frumento quippe tribulus, & pro hordeo ſpina oritur, cũ in retributione ultima, de qua remuneratio laboris quæritur, punctio doloris inuenitur. Et notandum, quòd ſicut à frumẽto hordeum diſtat, quamuis utrunq; reficiat: ſic à tribulõ ſpina, quamuis ſit utrunq; quod pungat: quia tribulus mollior, & ad pungendum ſemper durior eſt ſpina. Ait ergo: Pro frumento oriatur mihi tribulus, & ꝓ hordeo ſpina, ac ſi patẽter dicat: Egiſſe quidem & magna me bona & minima ſcio: ſed ſi non ita eſt, pro bonis magnis mala minima, & pro bonis minimis mihi reſpõdeant mala maiora. Quãuis hoc intelligi & aliter poteſt. In frumẽto quippe ſpiritale opus quod mentem reficit: in hordeo autem terrenarum rerum diſpẽſatio figuratur. In qua ſæpe dum ſeruire infirmis atq; carnalibus cogimur, quaſi ſua iumentis alimenta præparamus, atq; ipſe noſtrorum uſus operum quaſi more hordei habet aliquid de admixtione palearũ. Et plerunq; contingit ut rector qui præeſt, dum iniuſta cõtra ſubditos exercet, dum nullo bonos blandimento refouet, dum quod grauius eſt, bene operantes quoſq; ex inuidia affligit, etiã quædam bona aliquando faciat, ac ſi frumẽtum ſerat, ſeſeq; in diſpenſandis terrenis rebus nonnunq; in auaritię ſtudio, pro utilitate carnalium miſceat: & ſic eiuſdem laboris fructum uelut meſſem hordei expecet. Sed ſubiecti quiq; pro eo quòd in maximis grauantur, gaudere in eius bonis minimis nequeunt: quia nec hoc opus corã Deo placet quod alterius operis iniuſtitia polluit: nec ipſa terrenarũ rerum diſpenſatio pro utilitate ſubditorum ſuſcipi creditur, quãdo is qui præeſt, anhelare per auaritiam uidetur. Vnde fit ut ad ipſa etiã pauca bona quæ fieri inter multa mala cõſiderant, non laudes, ſed gemitus reddant, atq; infirmãtes murmurent: dum perpendunt puri operis non eſſe quod uident. Ait ergo: Si aduerſum me terra mea clamat, & cum ipſa ſulci eius deflent: ſi fructus eius comedi abſq; pecunia, & animam agricolarũ eius afflixi: pro frumento oriatur mihi tribulus, & pro hordeo ſpina. ac ſi apertè dicat: Si magna quę debui, ſollicitè non feci, punctiones murmuris à ſubiectis recipiam, etiam de bono quod feci. Si neglexerim exhibere quod foueat, iuſtè in querelã proſiliens eorũ lingua me pungat. Qua in re ſemper ſollicita conſideratione penſandum eſt, ne aut hi qui præſunt, exempla mali operis ſubiectis præbeant, eorumq; uitam ſuæ gladio prauitatis extinguant: aut hi qui alieno regimini ſubiacent, facilè iudicare audeant facta rectorũ: atq; per hoc quod de his qui ſibi prælati ſunt, murmurant, nõ humano, ſed ei qui cuncta diſponit, diuino ordini contradicant. Illis nanq; dicit̃: Oues meæ his quæ cõculcata pedibus ueſtris fuerunt paſcebant̃, & quę pedes ueſtri turbauerãt, hęc bibebãt. Oues enim turbata pedibus bibunt, cùm ſubiecti ea ad exemplum uiuendi appetunt, quæ prælati quiq; prauo opere peruertunt. At contrà à prælatis hi audiũt: Nos enim quid ſumus? Nec contra nos eſt murmur ueſtrum, ſed contra Dominũ. Qui enim contra ſuperpoſitam ſibi poteſtatẽ murmurat, liquet quòd illum redarguit, qui eandem homini poteſtatẽ dedit. Tandem beati Iob plenas myſtica uirtute ſententias, in quibus contra amicorum uerba reſpõdit, Deo largiẽte digeſſimus: nunc ſupereſt ut ad Heliu uerba ueniamus, quæ tanto grauiori circumſpectione penſanda ſunt, quanto & per iuuentutis audaciã ſpiritu feruentiore proferuntur.

Quartæ partis finis.

Ezech.24

B. GREGORII EXPOSITIONIS MORALIS LIBER uicesimuſtertius, & totius operis pars quinta.

Caput I.

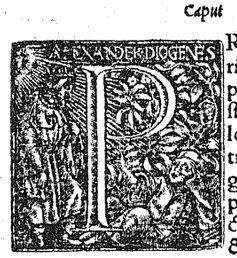

RAtionem huius operis totiens neceſſariò repeto, quotiẽs hoc in diſtinctione uoluminum locutionis meæ pauſatione ſuccido: ut cùm legendi exordiũ ſumitur, prius ipſa memoriæ lectionis cauſa renoueẽ̃, & tanto robuſtius ſurgat doctrinæ ædificium, quanto ex conſiderata cauſæ origine ſtudioſius ponitur in mente fundamentum. Beatus Iob Deo ſoli ſibiq; cognitus, in tranquillitate ad noſtram noticiam perducẽdus, tactus eſt uerbere, ut odorem ſuarum uirium tanto latius ſpargeret, quanto more aromatum melius ex incẽſione fragraret. Nouerat in bonis piè ſubditos regere, & à malis ſe diſtrictè cuſtodire. Nouerat bene uti rebus habitis: ſed neſciebamus ſi patiens permaneret ablatis. Nouerat quotidiana Deo pro ſanis pignorib. ſacrificia ſoluere: ſed incertum erat ſi ei gratiarum ſacrificium & orbatus immolaret. Ne quid ergo uitij ſalus tegeret, dignum fuit ut hoc dolor aperiret. Data itaque eſt contra ſanctum uirum hoſti callido tentandi licentia. Qui dum bona eius multis cognita interimere appetit, etiam bonum patientiæ quod latebat oſtendit: & quem ſe anguſtare perſequendo credidit, flagellis auctum & in exemplo dilatauit. Nec ſine grauí arte exercuit licentiam quam accepit. Nam combuſſit greges, extinxit familias, obruit hæredes, percuſſit ſalutem corporis, & ad intorquendum grauioris tentationis iaculum, linguam ſeruauit uxoris, quatenus ſancti uiri fortẽ ac ſolidum pectus & per damna rerum dolore ſterneret, & per uerba coniugis maledictione perforaret. Sed quot uulnera ſæuiens intulit, tot ſancto uiro neſciens uictorias miniſtrauit. Nam fidelis Dei famulus, uno eodemq; tempore inter uulnera & uerba deprehenſus, & dolentem carnem æquanimiter pertulit, & deſipientem coniugem prudenter increpauit. Antiquus itaque hoſtis, quia uinci ſe in domeſticis doluit, protinus exteriora requiſiuit. Amicos nanq; eius de locis ſingulis, quaſi pro exercenda charitate commouit, eorumq; ora ſub ſpecie conſolationis aperuit: ſed per hæc iacula increpationis intorſit, quæ eo durius cor ſecurè audientis infigerent, quo inter oſtenſæ & non ſeruatæ charitatis tenebras improuiſè uulnerarent. Poſt hos quoq; ad contumelias etiam Heliu iunior excitatur, ut tranquillitatem tantæ manſuetudinis ſaltem dedignata leuitas perturbaret ætatis. Sed contra tot antiqui hoſtis machinas ſtetit inuicta conſtantia: ſtetit æquanimitas infracta. Nam uno eodemq; tempore uerbis aduerſantibus oppoſuit prudentiam, rebus uitam. Nemo igitur ſanctum uirum quamuis de illo apertè poſt flagella ſcriptũ ſit: In omnibus his non peccauit Iob labijs ſuis: ſaltem poſtmodum in contentione amicorum eſtimet inter uerba deliquiſſe. Satan quippe tentationẽ illius expetiit, ſed Deus qui hũc laudauerat, in ſeipſo eius intentionẽ certaminis accepit. Quiquis ergo beatum Iob deliquiſſe in ſuis ſermonibus queritur, quid aliud quàm Deum qui pro illo propoſuit, perdidiſſe confitetur? Quia uerò antiqui patres fructiferis arboribus ſimiles, non ſolum pulchri ſunt per ſpeciem, ſed etiã utiles per ubertatem: ſic eorum uita penſanda eſt, ut cùm miramur quæ ſit uiriditas in hiſtoria, inueniamus & quanta ſit ubertas in allegoria: quatenus cùm blandum eſt quod in foliis redolet, cognoſcamus & quàm dulce ſit quod in fructibus ſapit. Nullus quippe ſupernæ adoptionis gratiam habuit, niſi qui hanc per cognitionem unigeniti accepit. Dignum itaq; eſt ut ipſe in eorum uita & lingua reſplendeat, qui eos ut reſplendere mereantur illuſtrat. Nam cùm in tenebris lucernæ lumen accenditur, prius lucerna eadem quæ uideri cætera efficit uidetur. Vnde neceſſe eſt ut ſi uerè intendimus illuminata cernere, ſtudeamus mentis oculos ad ipſum illuminans lumen aperire. Quod & in eiſdem beati Iob ſermonibus etiam remotis allegoriarum umbris, quaſi depreſſis altæ noctis tenebris coruſci more pertrãſeuntis intermicat, cùm dicitur: Scio quòd redemptor meus uiuit, & in carne mea uidebo Deum. Hoc nimirum in nocte hiſtorię Paulus lu
men inuenerat, cùm dicebat: Omnes in Moyſe ba 1.Cor.10
ptizati ſunt, in nube & in mari, & omnes eãdem eſcam ſpiritalem manducauerunt, & omnes eundem potum ſpiritalem biberunt. Bibebant autem de ſpiritali conſequente eos petra: petra autem erat Chriſtus. Si igitur redemptoris ſpeciem petra tenuit, cur non figuram illius beatus Iob inſinuet, qui eum quem uoce prætulit, etiam paſſione ſignauit? Vnde & non immeritò, Iob uidelicet dolens dicitur: quia illius in ſe imaginem exprimit,
de quo per Eſaiam longè antè annunciatur, quòd Eſa.53
dolores noſtros ipſe portauit. Sciendum quoque eſt, quòd redemptor noſter unam ſe perſonam cum ſancta Eccleſia quam aſſumpſit exhibuit.
De ipſo enim dicitur: Qui eſt caput, Chriſtus. Ephe.1
Rurſumq; de eius Eccleſia ſcriptum eſt: Et corpus Chriſti, quod eſt Eccleſia. Col.1
Beatus igitur Iob qui mediatoris typum eo uerius tenuit, quo paſſionem illius non loquendo tantummodo, ſed etiam patiendo prophetauit, cùm in dictis factiſq; ſuis expreſſioni redemptoris innititur, repentè ad ſignificationem corporis aliquando deriuatur: ut quo Chriſtum & Eccleſiam unam perſonam credimus, hoc etiam unius perſonæ actibus ſignificari uideamus. Vxor uerò eius quæ eum ad maledicendum prouocat, quid aliud quàm prauitatem carnalium ſignat? Qui intra ſanctam Eccleſiam incorrectis moribus poſiti, eo durius

duriùs uitam fidelium, quo uicinius premũt: quia
dum uitari à fidelibus quaſi fideles nequeunt, tan
2 to grauius, quanto & interius tolerantur. Amí-
ci uerò eius qui quaſi dum cõſulunt inuehuntur,
hæreticorum figuram exprimunt, qui ſub ſpecie
conſulendi, agunt negocium ſeducendi. Vnde &
ad beatum Iob dum pro domino uerba faciunt, à
domino reprobantur: quia uidelicet omnes hære
tici dum Deum defendere nitũtur, offendũt. Vn-
de eis aptè & ab eodẽ uiro ſancto dicitur: Diſpu-
tare cum Deo cupio, prius uos oſtendens fabrica
tores mendacij, & cultores peruerſorum dogma-
tum. Conſtat ergo eos hæreticorum typum gere-
re, quos ſanctus uir redarguit cultui peruerſorum
dogmatum deſeruire. Quia igitur Iob interpreta-
tur dolens, quo nimirũ dolore uel mediatoris paſ
B ſio, uel ſanctæ Eccleſiæ labor exprimit̃, quæ mul-
tiplici præſentis uitæ fatigatione cruciatur, amici
quoq; eius ex uocabulo nominis meritum ſuę in-
dicant actionis. Nam Eliphas Latina lingua dici-
tur Dei contẽptus. Et quid aliud hęretici faciunt,
niſi quòd dum falſa de Deo ſentiũt, eum ſuperbi-
endo cõtemnunt? Baldath interpretatur uetuſtas
ſola. Bene autẽ omnes hæretici in his quæ de do-
mino loquuntur, dum non intentione recta, ſed
appetitione temporalis gloriæ uideri prædicato-
res appetunt, uetuſtas ſola nominanẽ. Ad loquen
dum quippe non zelo noui hominis, ſed uitæ ue-
teris prauitate cõcitantur. Sophar quoq; Latino
ſermone dicitur diſſipatio ſpeculę, uel ſpeculatio
nem diſſipans. Mentes nanq; fidelium ad cõtem-
planda ſuperna ſe erigunt, ſed dum hæreticorum
uerba peruertere recta contemplantes appetunt,
ſpeculam diſſipare conantur. In tribus itaq; ami-
corum Iob nominibus, tres in hæreticis perditio-
num caſus exprimuntur. Niſi enim Deum cõtem
nerent, nequaq; de illo peruerſa ſentirent: & niſi
uetuſtatem contraherent, in nouæ uitæ intelligen
tia non errarent: & niſi ſpeculationem bonorum
deſtruerẽt, nequaq; eos ſuperna iudicia tam diſtri
cto examine pro uerborum ſuorum culpa repro-
barent. Contemnendo igitur Deum, in uetuſtate
ſe retinent: ſed in uetuſtate ſe retinẽdo, prauis ſuis
ſermonibus ſpeculationi rectorum nocent. Poſt
hos quoq; Heliu iunior in beati Iob exprobratiõe
ſubiungit̃, ex cuius perſona uidelicet ſpecies quo
rundam doctorum fidelium, ſed tamen arrogan-
tium deſignatur. Cuius uerba non facilè intelligi-
mus, niſi ea ex ſubſequẽti dominica correptione
penſemus. Ait nãq; de illo Dominus: Quis eſt iſte
inuoluens ſentẽtias ſermonibus imperitis? Cùm
uerò dicit ſententias, ſed non addit protinus qua-
les, uult proculdubio bonas intelligi. Nam cùm
ſententiæ nominantur, niſi etiam malè dicantur,
malæ ſentiri nõ poſſunt. In bono enim ſemper ſen
tentias accipimus, quæ ſine reprobationis adie-
Prouerb. 26. ctione ponuntur, ſicut ſcriptum eſt: Sapientior ſi-
bi uidetur piger, ſeptem uiris loquentibus ſenten
tias. Quòd uerò dicitur, quia eius ſententiæ impe
ritis ſermonibus inuoluuntur, hoc ſummopere o-
ſtenditur: quia ab eo cum elatiõis fatuitate profe-
A runtur. Magna quippe in eo imperitia eſt, humili
ter dicere neſcire quod dicit: & ueritatis ſenſibus
elationis uerba miſcere. Omne enim quod dicit-
3 tur, quadripertita poteſt qualitate diſtingui: ſi aut
mala malè, aut bona bene, aut mala bene, aut bo-
na malè dicantur. Malè enim malum dicitur, cùm
res peruerſa ſuadetur, ſicut ſcriptum eſt: Benedic
Deo, & morere. Bonũ bene dicitur, cùm rectè re-
cta prædicantur, ſicut Ioannes ait: Agite pœniten Matt. 3.
tiam, appropinquauit enim regnũ cœlorum. Ma-
lum bene dicitur, quando per os dicentis idcirco
uitium exprimit̃, ut reprobetur, ſicut Paulus ait:
Fœminę eorum immutauerunt naturalem uſum, Rom. 1
in eum qui eſt cõtra naturam. Quo loco execran-
da quoq; uirorum facinora ſubdidit: ſed honeſtè
inhoneſta narrauit, ut multos ad honeſtatis formã
inhoneſta narrãdo reuocaret. Malè autẽ bonum
dicitur, cùm rectum aliquid recto ſtudio nõ pro-
fertur, ſicut illuminato cæco phariſæi diximſſe per-
hibẽtur: Tu ſis diſcipulus eius. Quod maledictio Ioan. 9
nis utiq; dixerunt ſtudio, non orationis uoto. Vel
ſicut Caiphas ait: Expedit unum hominem mori Ioan. 11
pro populo, ut non tota gens pereat. Bonũ quip-
pe, ſed non bene locutus eſt: quia dum crudelita-
tem necis appetijt, redemptionis gratiam prophe
tauit. Hoc igitur modo Heliu quoq; dicere non
bene bona reprehenditur: quia in his quæ ueraci-
ter loquitur, arrogãter inflatur. Qui in eo ſpeciem
arrogantium ſignat, quo per ſenſum rectitudinis
in tumoris uerba ſe eleuat. Sed quid eſt quòd tres
C amicos recõciliari per ſeptẽ ſacrificia diuina uox
præcipit, Heliu uerò ſub uniùs tantummodo ſen-
tentiæ increpatione derelinquit: niſi quòd non-
nunquam hæretici diuinæ gratiæ largitate perfu-
ſi, ad unitatem ſanctę Eccleſiæ redeunt? Quod be
ne ipſa amicorũ recõciliatione ſignatur, pro qui-
bus tamen beatus Iob exorare præcipitur: quia ni
mirum hæreticorũ ſacrificia accepta Deo eſſe nõ
poſſunt, niſi pro eis uniuerſalis Eccleſiæ manibus
offerantur: ut eius meritis remedium ſalutis inue-
niant, quam uerborum ſuorum iaculis impugnã-
do feriebant. Vnde & ſeptẽ pro eis ſacrificia me-
morantur oblata: quia dum ſeptiformis gratiæ ſpi
ritum confitentes accipiũt, quaſi ſeptem oblatio-
nibus expiantur. Hinc in Ioannis Apocalypſi per Apoc. 1
D ſeptenarium Eccleſiarum numerum, uniuerſalis
Eccleſia deſignat̃. Hinc per Salomonẽ de ſapiẽtia
dicitur: Sapientia ędificauit ſibi domũ, excidit co Prouer. 9
lumnas ſeptem. Ipſo ergo ſacrificiorũ numero re
conciliati hæretici, quid prius fuerint exprimunt,
qui perfectioni ſeptiformis gratiæ nõ niſi redeũ-
do iungunt̃. Bene aũt tauros pro ſe & arietes ob-
tuliſſe deſcribũtur. In tauro quippe ceruix ſuper-
biæ, in ariete autem ducatus gregum ſequentium
deſignatur. Quid itaq; eſt pro eis tauros arietesq;
mactare, niſi eorum ſuperbum ducatum interfice
re: ut de ſe humilia ſentiant, & poſt ſe corda inno-
centium iam nõ ſeducant? Ceruice enim tumenti
ab Eccleſiæ uniuerſitate reſilierant, & infirmos
poſt ſe populos, quaſi ſequẽtes greges trahebant.
Veniant igitur ad beatum Iob, id eſt reuertantur
ad Eccle-

ad Eccleſiam, & ſeptenario ſacrificio tauros, & a-
rietes mactandos offerant: quia ut uniuerſali Ec-
cleſię coniungantur, humilitate interueniente in-
terficiãt quicquid prius tumidum de ſuperbo du-
4 catu ſapiebant. Heliu uerò per quem uanæ glo-
riæ amatores ſignati ſunt, etiam intra ſanctam Ec
cleſiam cõſtituti, qui ea quæ rectè ſentiunt, humi
liter proferre contemnunt, nequaquam per ſacri-
ficium reconciliari præcipitur: quia arrogantes
quidem, ſed tamẽ fideles, pro eo quòd iam intus
ſunt, per ſeptem ſacrificia reuocari non poſſunt.
Quos tamẽ ſub Heliu ſpecie ſententia diuina re-
darguit, atq; in eis non ueritatis ſententias, ſed ela
tionis mentem ac uerba tumida reprehẽdit. Quæ
nimirum reprehenſio quid aliud ſignat, niſi quòd
eos intrà poſitos ſuperne diſtrictionis increpatio,
uel per flagellum corrigit, uel per iuſtum examen
ſibimetipſis relinquit? Tales quippe intra ſanctã
Eccleſiam recta quidem prædicãt, ſed tamẽ Deo
iudice audire merentur aduerſa: quia per ea bona
quę non propria proferunt, non authoris ſui glo-
riam, ſed propriam laudem quærunt. Vnde hoc
quoq; cautè penſandum eſt, quod diuina uoce de
Heliu dicitur: Quis eſt iſte? Prima quippe expro-
bratio, eſt talis interrogatio. Nam quis eſt iſte nõ
dicimus, niſi de eo utiq; quem neſcimus. Neſcire
autem Dei, reprobare eſt: unde quibuſdam quos
Luc. 13. reprobat, in fine dicturus eſt: Neſcio uos unde ſi-
tis, diſcedite à me omnes operarij iniqtatis. Quid
eſt ergo de hoc arrogante requirere, quis eſt iſte,
niſi apertè dicere: Ego arrogantes neſcio, id eſt,
C eorum uitam in ſapientię meæ uirtute non appro
bo: quia laudibus humanis dum inflantur, à uera
gloria æternæ retributionis inaneſcunt. Cuius dũ
ſententias minimè reſpuit, ſed tamen eum ipſum
qui illas protulit reprehendit, quaſi apertè inſi-
nuat dicens: Noui quæ dicit, ſed ignoro qui dicit:
quia ueraciter prolata approbo, ſed eum qui de
bonis quæ profert extollitur, non agnoſco. Vt ue
rò apertius oſtendamus in elationis iactantia He
liu quàm turpiter defluat, formam prius oſtende-
re boni prędicatoris debemus, quatenus ex ſtatu
huius rectitudinis, monſtretur liquidò tortitudo
quàm praua ſit incuruationis. Sanctæ uniuerſalis
Eccleſiæ ſpiritalis quiſque prædicator, in cunctis
quæ dicit, ſolerti cura ſe inſpicit: ne in eo quòd re
D cta prædicat, uitio ſe elationis extollat, ne uita à
lingua diſcordet: ne pacem quam in Eccleſia an-
nunciat, in ſeipſo dum benedicit, & malè uiuit, a-
mittat. Sed ſtudet ſummopere contra maledicos
rumores aduerſantium, & defendere loquendo
quod uiuit, & ornare uiuendo quod dicit. Nec in
his omnibus ſuam, ſed authoris gloriam quærit:
atq; omnem ſapientiæ gratiam quam ut loquere-
tur accipit: non ſuis ſe æſtimat meritis, ſed eorum
interceſſionibus pro quibus loquitur accepiſſe.
Sicq; dum ſe infrà deijcit, ſupereſt, quia ſuæ nimi-
rum magis mercedi proficit: eo quòd bona quæ
exercere præualet, alienis meritis reddit. Indignũ
ſe omnibus iudicat, etiam cùm dignius cunctis ui
uat. Scit enim quòd bona quæ innoteſcunt homi
A nibus, ſine periculo eſſe uix poſſunt. Et quamuis
ſapientem ſe eſſe ſentiat: uellet tamen eſſe ſapiẽs,
non uideri, atq; hoc ſibi omnimodo quod loquẽ-
do ꝓditur pertimeſcit, & ſi liceat, tacere appetit,
dum eſſe multis tutius ſilentiũ cernit: eosq; ſe fœ-
liciores putat, quos intra ſanctam Eccleſiam lo-
cus inferior per ſilẽtium occultat: & tamen ut ſan
ctam Eccleſiam defendat, quia ad loquendum ui
charitatis impellitur, ex neceſſitate quidem offi-
cium locutionis ſuſcipit: ſed ex magno deſiderio
ociũ taciturnitatis quærit. Hoc ſeruat uoto: illud
exercet miniſterio. Hanc autem dicendi formu-
lam arrogantes ignorant. Neq; enim loquuntur
quia cauſæ eueniunt, ſed cauſas euenire appetunt
ut loquantur. Quorum nunc Heliu ſpeciem ſi-
B gnat, qui in locutione ſua immenſo ſe uitio ela-
tionis exaltat. Igitur finitis beati Iob ſermonibus
ſubditur:

Caput trigeſimumſecundum beati Iob.

Miſerunt autem tres uiri iſti reſpondere Iob, eo ꝓ
iuſtus ſibi uideretur. Et i-
rat̃ indignatusq; eſt He-
liu filius Barachel Buzi-
tes de cognatione Ram.
Iratus eſt autem aduerſum Iob, eo quòd iu-
C ſtum ſe eſſe diceret corã Deo. Porrò aduer
ſum amicos eius indignatus eſt, eo quòd
non inueniſſent reſponſionem rationabi-
lem, ſed tantummodo condemnaſſent Iob.
Igitur Heliu expectauit Iob loquentem, eo
quòd ſeniores eſſent qui loquebãtur. Cùm
autem uidiſſet quòd tres reſpõdere non po
tuiſſent, iratus eſt uehementer. Reſpõdẽsq;
Heliu filius Barachel Buzites dixit: Iunior
ſum tempore, uos autem antiquiores. Idcir
co demiſſo capite ueritus ſum indicare uo-
bis meam ſententiã. Sperabam enim quòd
ætas prolixior loqueretur: & annorũ mul-
titudo doceret ſapientiam. Sed ut uideo,
ſpiritus eſt in hominibus, & inſpiratio om-
nipotentis dat intelligentiam. Non ſunt lõ
gæui ſapientes, nec ſenes intelligunt iudi-
cium. Ideo dicam: audite me, & oſtendam
uobis etiam ego meam ſapientiam. Expe-
ctaui enim ſermones ueſtros: audiui pru-
dentiam ueſtram. Donec diſceptaretis ſer-
monibus ueſtris, & donec putabam uos ali
quid dicere, cõſiderabã. Sed ut uideo, non
eſt qui arguere poſsit Iob: & reſpõdere ex
uobis ſermonib. eius. Ne fortè dicatis: inue
nimus ſapiẽtiã: Deus proiecit eũ: nõ homo.
Nihil

Nihil locutus est mihi, & ego non secundũ sermones uestros respõdebo illi. Extimuerunt, nec responderunt ultrà, abstulerunt q̃ à se eloquium. Quoniam igitur expectaui, & non sunt locuti: steterunt, nec responderunt ultrà: respondebo & ego partem meã, & ostendam scientiam meam. Plenus enim sum sermonibus, & coarctat me spiritus uteri mei. En uenter meus quasi mustũ absq; spiraculo, quod lagunculas nouas dirũpit. Loquar, & respirabo paululum: aperiam labia mea, & respondebo. Non accipiam personam uiri, & Deum homini nõ æquabo. Nescio enim quandiu subsistam: & si post modicum tollat me factor meus.

Quòd nomen Heliu & loci & cognationis eius intentionem ipsius denotant. Caput II.

5 O Miserunt autem tres uiri isti respõdere Iob, eo quòd iustus sibi uideretur.] Hoc quod de eo dicitur, Eo quòd iustus sibi uideretur, sacræ huius scriptor historię ad amicorum iudicium retulit, non autem beatum Iob de elationis tumore reprobauit. Sequitur: Et iratus indignatusq; est Heliu filius Barachel Buzites de cognatiõe Rã.] Bene hæc ipsa uel eius, uel parẽtis, uel loci, uel cognationis nomina notam propriæ exprimunt actionis. Heliu quippe interpretatum sonat Deus meus iste, uel Deus Dominus. Per quem, sicut superius diximus, designatur recta fides arrogantiũ intra Ecclesiam positorũ. Vnde eis & hoc ipsum eius etiam nomen congruit. Nam quamuis iuxta dominica præcepta non uiuunt, Deum tamẽ dominum esse recognoscunt: quia in ueritate carnis etiam formam deitatis intelligunt, sicut per prophetam dicitur: Scitote quoniam Dominus ipse est Deus. Barachel uerò interpretatum, dicitur benedictio Dei: Buzites autẽ, cõtemptibilis. Quod arroganter prædicantibus bene utrunq; concordat: quia in prædicationis facundia benedictionẽ quidem gratiæ diuinæ percipiũt, sed in elatis suis moribus esse eam contemptibilẽ ostendunt. Ipsa quippe quæ acceperunt bona, eo despicabilia faciunt, quo nequaq̃ eis bene uti nouerũt. Aptè autem etiam de cognatione Ram dicitur: Rã quippe interpretatur excelsus. Excelsus nanq; est fideliũ populus, qui huius uitæ infima & abiecta contemnit. Excelsi sunt qui dicere cum Paulo nouerunt: Nostra conuersatio in cœlis est. Heliu itaq; de cognatione Ram dicitur: quia unusquisq; prędicator arrogans intra uniuersalem Ecclesiam positus, sanctis populis fidei ueritate sociatur, quam uis ab eorum uita elationis prauitate disiungitur. Sequitur:

Psal. 99.

Phil. 3.

Quòd sectatores uanæ gloriæ, dum se omnib. præferunt, alios nihil scire, nec recte uiuere iudicant. Caput III.

IRatus est autem aduersus Iob, eo quòd iustum se diceret corã Deo. Porrò aduersus amicos eius indignatus est, eo quòd nõ inuenissent respõsionem rationabilem, sed tantummodo condemnassent Iob.] Solerter intuendũ est quòd beatum Iob ideo reprehẽdit, quòd corã Deo se iustũ esse dixerit: amicos uerò eius ideo redarguit, quòd cõdemnantes eum, responsionem cõtra illum rationabilem non dederunt. Istis nanq; indicijs apertè collígitur, quòd per eum species amatorum uanę gloriæ designatur. Iob quippe de præsumpta iustitia, amicos uerò eius de stulta responsione redarguit. Cuncti enim uanæ gloriæ sectatores, dum se omnibus præferunt, alios quidem de fatuis sensibus, alios autẽ de indignis meritis reprehendunt: id est alios censent nihil scire, alios non bene uiuere. Et quamuis iustè omnes extra ecclesiam positos praua sentire redarguunt, tamen etiã eos qui intus sunt, pro uitæ despectu contemnunt, & contra illos ex magnitudine rectè sentiendi, contra istos uerò quasi ex merito bene uiuendi superbiunt. Bene autem Heliu modò beatum Iob, modò amicos eius increpare perhibetur: quia amatores uanæ gloriæ aliquando intra sanctam Ecclesiam constituti, & aduersarios premunt dum uera prędicant, & eiusdem sanctæ Ecclesiæ moribus contradicunt, dum de ipsa prædicatione gloriantur. Premunt aduersarios uirtute dicti, premunt sanctam Ecclesiam qualitate dicendi. Illos prædicatione ueritatis, istam uitio elationis impugnant. Sequitur: Igitur Heliu expectauit Iob loquentẽ, eo quòd seniores essent qui loquebãtur. Cùm autem uidisset quòd tres respõdere non potuissent, iratus est uehementer.] Quamuis sancta Ecclesia sit proculdubio aduersarijs suis antiquior, quia de illa ipsi, non autẽ exijt ipsa de illis: sicut de eis per Ioannem dicitur: Ex nobis exierunt, sed non erãt ex nobis: rectè tamen eisdem aduersarijs Heliu iunior fuisse describitur: quia nimirum post exorta hæreticorum bella, esse intra sanctam Ecclesiam fastu scientiæ inflati arrogantes cœperunt. Cùm enim grauiora hostium prodiere certamina, tunc sunt profectò subtiliora sensuum spicula requisita, tunc argumentorũ obstacula, tunc perplexior indago uerborum. Quæ sępe uiri feruentes ingenio, dum congruè inueniunt, arroganter intumescunt, & quod per elationis uitium plerunq; contingit, ijsdem acutis sensibus quibus hostẽ feriũt, prosternuntur: dum in his quę rectè de Deo sentiunt, non Dei, sed suam gloriam quęrũt. Vnde Heliu quoq; multa quidem recte loquitur: & tamen diuina uoce ac si peruersa dixerit, increpatur. Cũ uerò dicit, quia Heliu expectauit Iob loquentẽ, eo q; seniores essent qui loquebãtur: apertè beato Iob non pro sua, sed pro amicorũ reuerẽtia honorem reseruasse monstratur: quia uidelicet arrogantes intrà positi eandẽ sanctã Ecclesiã quam defendunt despiciunt: & plerunq; contingit ut plus ingenia malè sapientiũ, quàm simplicem uitã innocentium uenerentur: plus referuent linguis extrà loquentium, quàm meritis intrà positorũ: quamuis utrisq; ex diuerso obuient, cùm & ab illis rectitudine sensuũ, & à sancta Ecclesia morũ prauitate discor-

discordẽt. Sequitur: Respondensq; Heliu filius Barachel Buzites dixit: Iunior sum tempore, uos autem antiquiores. Idcirco demissò capite ueritus sum indicare uobis meam sententiam. Sperabam enim quòd ætas prolixior loqueretur, & annorum multitudo doceret sapientiam.] Cuncta hęc quæ ab eo per tumorem superbiæ proferuntur, cursim potius perstringenda sunt, quàm attentius exponenda. Quæ enim soliditate grauitatis carent, expositionis subtilitate non indigent. Sed solum puto breuiter intimandum, quòd Heliu quãdiu pro ætatis suæ respectu tacuit, sapientior fuit: cùm uerò in alijs annorũ multitudinem semetipsum præferens despicit, quàm pueriliter desipiat ostendit. Nam contra eius sententiam, & ætas prolixior loquitur, & per annorum multitudinem sapientia docetur: quia etsi longeuitas sensum non præbet, usum tamen uehementer exercet. Sequitur:

Quòd quatuor modis arrogantium tumor dignoscitur. Cùm aut bonum à seipsis habere se æstimant, aut à Deo, sed meritis suis, aut cùm se iactant habere quod non habent, aut cum ex eo quod singulariter sibi habere uidentur, cæteros contemnunt. Caput IIII.

SEd ut uideo, spiritus est in hominibus, & inspiratio omnipotentis dat intelligentiam.] Hęc rectè diceret, si eandem intelligentiã sibi prę cæteris non arrogaret. Neq; enim parua cõdemnatio est eo bono quod communiter datur, priuatè gloriari, scire bonum unde acceperit, & nescire quomodo bono uti debeat quod accepit. Quatuor quippe sunt species quibus omnis tumor arrogantium demonstratur, cum bonum aut à semetipsis habere se æstimant, aut si sibi datum desuper credunt, pro suis se hoc accepisse meritis putant, aut certè cùm iactant se habere quod nõ habent, aut despectis cæteris singulariter uideri appetunt habere quod habẽt. A semetipso enim bonum se habere iactabat, cui per Apostolum dicitur: Quid autem habes quod nõ accepisti? Si autem accepisti, quid gloriaris quasi non acceperis? Rursum ne dari nobis bonum gratię pro nostris præcedentibus meritis crederemus, idem Apostolus admonet dicens: Gratia estis saluati per fidem, & hoc non ex uobis, sed Dei donum est, non ex operibus, ut ne quis glorietur. Qui etiam de semetipso ait: Qui prius fui blasphemus, & persecutor, & contumeliosus: sed misericordiam cõsecutus sum. Quibus uerbis apertè declarat, quòd gratia non meritis tribuatur, dum ex seipso docuit, & quid de malitia meruit, & quid de beneuolentia accepit. Rursum nonnulli iactant se habere quod non habent, sicut diuina uoce per prophetam de Moab dicitur: Superbiam eius & arrogantiam eius ego noui, & quòd non sit iuxta eum uirtus eius. Et sicut angelo Ecclesiæ Laodiciæ dicitur: Quia dicis quòd diues sum & locupletatus, & nullius egeo: & nescis quia tu es miser, & miserabilis, & pauper, & cęcus, & nudus. Rursum nõnulli despectis cæteris uideri appetũt singulariter bonũ habere quod habent. Vnde & Pharisæus idcirco de tẽplo absq; iustificatione descendit: quia bonorum operum meritum sibi quasi singulariter tribuens oranti publicano se prętulit. Sancti quoq; Apostoli ab hoc elationis uitio reuocãtur, qui de prædicatione redeuntes, cùm elati dicerent: Domine in nomine tuo etiam dæmonia nobis subiecta sunt: ne de hac miraculorũ singularitate gauderent, ilico eis respõdit Dominus, dicens: Videbam Satanam, uelut fulgur de cœlo cadentẽ. Ipse quippe singulariter elatus dixerat: Super astra cœli exaltabo solium meum, sedebo in monte testamenti in lateribus Aquilonis: similis ero altissimo. Et mirè Dominus ut in discipulorũ cordib. elationem premeret, mox iudiciũ ruinę retulit, quod ipse magister elatiõis accepit: ut in authore superbiæ discerent, quid de elationis uitio formidarẽt. In hac itaq; arrogantiæ quarta specie crebrò humanus animus labitur: ut id quod habet, habere se singulariter glorietur. In qua tamẽ similitudini diabolicæ uicinius appropinquat: quia quisquis bonum se habere singulariter gaudet, quisquis uideri sublimior cæteris quærit, illum uidelicet imitatur, qui despecto bono societatis angelorum, sedem suam ad Aquilonem ponens, & altissimi similitudinem superbè appetens, per iniquum desiderium quasi ad quoddam culmen conatus est singularitatis erũpere. Heliu ergo quamuis dari à domino sapientiam confiteturin hac tamen elationis specie labitur, ut sapientiorẽ se cęteris gaudeat, & quasi de singulari bono sese inaniter extollat. Quod uerbis sequentibus indicat, dicens: Non sunt longæui sapientes, nec senes intelligunt iudicium, ideo dicam: Audite me, ostẽdam uobis & ego meam sapientiam. Expectaui enim sermones uestros, audiui prudentiam uestram donec disceptaretis sermonibus, & donec putabam uos aliquid dicere, considerabam.]

Luc. 9

Esa. 14

1. Cor. 4

Ephes. 2

1. Tim. 1

Ier. 48

Apoc. 3

Quantum ad intentionem literæ spectat, loquẽs Heliu indicat quàm superbè tacuerit. Cùm enim dicit: Expectaui enim sermones uestros, & putabam uos aliquid dicere: apertè declarat se ad uerba senum iudicãtis potius studio, quàm tacentis uoto tacuisse. Quamuis hęc melius uitam arrogantium designant, qui aliquando intra sanctam Ecclesiam positi, cùm eiusdẽ sanctæ Ecclesiæ aduersarios conspiciunt, non in eis annos temporũ, sed intentionem solent pensare uerborum. Nam quantolibet sint eisdem arrogãtibus antiquiores hæretici, eos audacter comprimunt, in quorum uerbis dogmata peruersa reprehendunt. Sequitur: Sed ut uideo, non est qui arguere possit Iob, & respondere ex uobis sermonibus eius: ne fortè dicatis: Inuenimus sapientiam, Deus proiecit eum, non homo.] Sæpe hæretici per hoc quòd esse & hominibus despicabiles solent, cùm à cunctis ferè gentibus sanctam Ecclesiam uenerari conspiciunt, opinionem eius quibus ualent obtrectationibus lacerare contendunt, dicentes: Idcirco illi cuncta temporalia suppetunt: quia ei premia æternorum munerũ subtrahuntur. Quorum uocibus Heliu obuiat, dicens: Ne fortè dicatis, Inuenimus sapientiam, Deus proiecit eũ, non

homo. ac ſi arrogantes intra ſanctam Eccleſiam, ſed tamen fideles contra hæreticos dicãt: Per hoc quòd ſanctam Eccleſiam in honore hominũ florere temporaliter cernitis, proiectam eam à domino non credatis. Scit enim redemptor eius, & in hoc itinere ſolatia uenienti tribuere, & peruenientí ad æternam patriam ſuperna premia reſeruare. Incaſſum igitur dicitis: quia Deus eam, & nõ homo proiecerit, cùm uenerari illam à cunctis ferè hominibus uidetis, quia ſic ei terrenæ gloriæ adiumentum tribuitur, ut per hoc multiplicius etiã ad cœleſtia ſubuehatur. Sequitur: Nihil locutus eſt mihi, & ego non ſecundum ueſtros ſermones reſpondebo illi.] Quid eſt quod ait: Nihil locutus eſt mihi? Nunquid ſancta Eccleſia per prædicatores iuſtos cùm intra ſe arrogantes conſpicit, erudire ac redarguere prętermittit? Exercet hæc, & quotidie exercere non ceſſat. Sed Heliu qui loquentem publicè beatum Iob audierat, dicat: Nihil locutus eſt mihi: quia nimirum omnes arrogantes uoces quidem ſanctæ Eccleſiæ audiunt, ſed ſibi eas dici diſſimulant, quando elationis uitium emendare contemnunt. Nec ſe de ſuperbia redargui æſtimant, quia eſſe ſe humiles putãt, qui etiam redargui deſpiciunt, dum ſapientiores ſe & ipſis redarguentibus arbitrantur. Quod uerò ait: Et ego non ſecundum ſermones ueſtros reſpondebo ei: bene beato Iob non ſecundum ſermones eorum reſpondere ſe dicit. Arrogãtes enim intra ſanctã Eccleſiam poſiti, reſpondent contra eam: ſed non ſicut hæretici exterius conſtituti. Neque enim contradicunt ei praua prædicando, ſed perverſè uiuendo: quia nec de Deo ut hæretici indigna ſentiũt, ſed de ſe plus quàm neceſſe eſt, digna
9 ſuſpicantur. Sequitur: Extimuerunt nec reſpõderunt ultrà, abſtuleruntq; à ſe eloquium.] Bene ad Heliu uerba amici Iob extimuiſſe referuntur: quia nonnunquam arrogantes Eccleſiæ defenſores, quamuis ordinem dicendi nõ teneant, tamen aduerſarios ipſa dictorum uirtute perturbant.

Sequitur: Quoniam igitur expectaui, & non ſunt locuti: ſteterunt, nec reſponderunt ultrà.] Finis eſſe locutionis ſapientium ſolet, ut eouſq; dicant quo aduerſarijs ſilentium imponãt. Non em̃ ſe oſtendere, ſed praua docentes compeſcere cupiunt. Poſtquam uerò de amicis Iob dictum eſt: Extimuerunt, nec reſponderunt ultrà, abſtuleruntq; à ſe eloquium: Heliu ſubiungens, ait: Expectaui, & non ſunt locuti: ſteterunt, nec reſponderunt ultrà. Et illis iam ſilentib. adhuc uerba multiplicat: quia uidelicet uir arrogans, & formã in ſe arrogantium intentans, non aduerſariorum dicta ſuperare, ſed ſuã ſapientiã oſtẽtare feſtinat. Vnde & ſequitur: Reſpondebo & ego partẽ meam, & oſtendam ſcientiã meam. Hanc enim partẽ ſuam omnis arrogans æſtimat, ſi ſcientiam non tam habeat quàm oſtendat: quia nimirum omnes elati ſcientiã habere non appetũt, ſed oſtendere. Quo contrà benè per Moyſen dicitur: Vas quod non habuerit operculum nec ligaturam deſuper, immundum erit. Tegmen quippe operculi uel ligatura, eſt cenſura diſciplinæ: qua quiſquis non premitur, quaſi uas immundum pollutumq; reprobatur. An non uas ſine operculo Heliu fuerat, qui hanc eſſe partem ſuam æſtimauerat, ſi oſtenderet ſcientiam quam habebat? Quaſi enim uas ſine operculo uel ligatura polluitur, qui per ſtudium oſtentationis patẽs, nullo uelamine taciturnitatis operitur. Prædicatores aũt ſancti partem ſuam 10
reputant, ſi intus quidem ipſi de ſapientia gaudeant, foris autem alios ab errore compeſcant: neq; à ſe ipſi ita loquendo exeunt, ut gaudium mentis in oſtenſione ponant diſertæ locutionis: ſed bonum ſcientiæ in cordis ſecreto meditantur, & ibi gaudent ubi hoc percipiunt, non ubi inter tot tentationũ laqueos innoteſcere compellũtur: quamuis cùm bonum quod accipiunt, innoteſcunt: media interueniente charitate, ex profectu audientium & nõ ex propria oſtenſione gratulantur. Arrogantes enim cùm ſcientiã accipiunt, nihil ſe accepiſſe æſtimant, ſi hanc eos occultam habere cõtingat. Nuſquam quippe ſuũ gaudium, niſi in ore hominum ponunt. Vnde & fatuæ uirgines in uaſis ſuis oleum non ſumpſiſſe referuntur: quia arrogantes omnes cùm ſe ab aliquibus fortaſſe uitijs continent, bonum gloriæ intra conſcientias habere non poſſunt. In uaſe autem proprio ſumpſerat Paulus oleum, qui dicebat: Gloria noſtra hæc eſt, teſtimonium conſcientiæ noſtræ. Inane ergo uaſculum ferre, eſt intus corde uacuo, foris humani fauoris iudicium quærere. Heliu itaq; quia gloriã dum exterius quærit, intra uas oleum non habet, dicit: Reſpondebo & ego partem meam, & oſtendam ſcientiam meam. Vnde & hoc ipſum quod de feruore uanæ glorię intus patitur, uerbis ſequẽtibus aperit, dicens:

Quòd ſuperbi, ſpiritu ſancto plenos ſe eſſe aſſerunt, cuius feruor in uirtute minoris intelligentiæ animos ſuperat & tranſcendit. Cap. V.

PLenus ſum ſermonibus, & coarctat me ſpiritus uteri mei. En uenter meus quaſi muſtum abſq; ſpiraculo, quod lagũculas nouas diſrumpit. Loquar & reſpirabo paululum, aperiã labia mea, & reſpondebo.] Nonnunquam arrogantes uiri, dum prædicatores ſanctos magna eloqui, ac pro locutione ſua uenerari conſpiciunt, locutionis eorum celſitudinẽ & non utilitatem intentionis imitantur: neq; hoc amant quod illi appetũt, ſed hoc ſummopere appetũt quòd clari hominibus oſtendantur. Nam ſępe contingit ut ſapientes uiri cùm ſe non audiri conſiderant, ori ſuo ſilentium indicant: ſed dum plerunq; conſpiciunt quòd iniquorum facinora ipſis tacentibus, & non corripientibus creſcunt, uim quandam ſpiritus ſuſtinent, ut in locutionem apertę correptionis erumpãt. Vnde propheta Hieremias cum prędicationis ſibi ſilentium indixiſſet dicens: Non recordabor eius, neque loquar ultrà in nomine illius, ilico adiunxit: Et factus eſt in corde meo quaſi ignis exæſtuans, clauſuſq; in oſſibus meis, & defeci ferre non ſuſtinens. Audiui enim contumelias multorum. Pro eo enim quòd ſe minimè audiri conſpexit, ſilentium

Hier.20

lentium appetijt: ſed cum creſcentia mala cerneret, in eodem ſilentio non permanſit. Quia enim foris tacuit, ex tędio locutionis intus ignem pertulit de zelo charitatis. Inflammantur quippe corda iuſtorum, cum non correpta creſcere conſpiciunt acta malorum: eorumq; culpæ ſe participes credunt, quod in iniquitate creſcere ſilendo permittunt. Dauid propheta poſtquam ſibi ſilentium indixerat dicens: Poſui ori meo cuſtodiam,
Pſal.38 dum cõſiſteret peccator aduerſum me: obmutui & humiliatus ſum, & ſilui à bonis: in ipſo ſuo ſilentio, iuſto zelo charitatis exarſit, qui ilico ſubdidit: Et dolor meus renouatus eſt. Concaluit cor meum intra me, & in meditatione mea exardeſcet ignis. Intus ergo cor concaluit, quia dilectionis ardor per admonitionẽ locutionis exterius emanare recuſauit. Ignis in meditatione cordis exarſit: quia increpatio delinquentium à correptione oris refrixit. Charitatis enim zelus conſolatione admirabili augendo ſe temperat: quando contra iniquorum opera per uocem correptionis emanat: ut & quæ corrigere non ualet, increpare non deſinat: ne ſe participem delinquentium, ex con-
11 ſenſu taciturnitatis addicat. Sed quia ſæpe nonnulla uitia uirtutes ſe eſſe mentiuntur, ſicut effuſio nonnunquam miſericordia: & tenacia, nonnunquam parſimonia: & crudelitas aliquando iuſtitia uult uideri: ita plerunque mentẽ ad loquendi impetum, uanæ gloriæ anxietas nequaquam ſe intra ſilentium capiens, quaſi zelus charitatis inflammat: atq; appetitæ oſtenſionis uis ad effrenationem locutionis impellit, & quaſi ſub ſtudio cõſulendi libido erumpit apparendi. Non enim curat loquendo quid proſit, ſed quid appareat: nec ſtudet ut malum quod cernit corrigat, ſed bonum quod ſentit oſtendat. Vnde & Heliu quoq; ſpiritu elationis extenſus, & ſeſe intra ſilentij clauſtra non capiens ait: Plenus ſum enim ſermonibus, & coarctat me ſpiritus uteri mei. En uẽter meus quaſi muſtum abſq; ſpiraculo, quod lagunculas nouas diſrũpit. Quod ſi intelligere ſpiritaliter debemus, hoc loco uidelicet uentrem ſinum cordis appellat. In muſto uerò ſancti ſpiritus feruor accipi-
Matt.9 tur, de quo in Euangelio dominus dicit: Vinum nouum mittunt in utres nouos. Ex quo dum repentè replerentur Apoſtoli, dum linguis omnibus loquerentur, à Iudæis neſciẽtibus, ſed tamen
Act.2 uera atteſtãtibus dictum eſt: Hi muſto pleni ſunt. Lagunculas uerò infirmas ipſa humanitate conſcientias, uel certè hæc terrena corporum uaſcula, non inconuenienter accipimus: de quibus Pau-
2.Cor.4 lus Apoſtolus ait: Habemus theſaurum iſtum in uaſis fictilibus. Heliu autem, quia, ſicut ſuperius diximus, ſic inflatione elationis extenditur, ac ſi ad loquendum per charitatis gratiam ardore ſpiritus ſancti accẽdatur, ſenſus ſui ſpiritũ in eo quod tacuit, quaſi muſto abſq; ſpiraculo comparauit. Et bene ait: Quod lagunculas nouas diſrumpit: quia ſancti ſpiritus feruor non ſolum ueteri, ſed etiam noua uita uix capitur. Muſtum ergo lagunculas nouas diſrumpit: quia feruoris eius potẽtia etiam ſpiritalia corda tranſcendit. Loquar & reſpirabo paululum, aperiam labia mea, et reſpondebo. Bene ait, reſpirabo: quia ſicut labor iuſtorum eſt uidere praua nec corigere: ita grauis eſt labor arrogantium, ſi quod ſapiunt non oſtendunt. Vim quippe intrinſecus æſtuantem ferre uix poſſunt, ſi omne quod ſentiunt, paulo tardius innoteſcũt. Vnde neceſſe eſt ut cùm res bona agit̃, prius eius elatio in corde uincat̃, ne ſi à radice miſeræ intentionis pdeat, amaros nequitiæ fructus producat.

Quòd hi qui adhuc uitijs impugnari ſe ſentiunt, aliorum curam ſuſcipere omnino non præſumant. Cap. VI.

HI ergo qui adhuc uitiorum bello ſubiacent, 12
nequaquam per prædicationis uſum præeſſe magiſterio cæterorum debent. Hinc eſt enim quod iuxta diuinæ diſpenſationis uocem, ab anno uigeſimo & quinto Leuitæ tabernaculo ſeruiunt, ſed à quinquageſimo cuſtodes uaſorum fiunt. Quid enim per annum quintum ac uigeſimũ in quo flos iuuentutis oboritur, niſi ipſa contra unumquodq; uitium bella ſignantur? Et quid per quinquageſimum, in quo & iubilei requies continetur, niſi interna requies edomito bello mentis exprimitur? Quid uerò per uaſa tabernaculi, niſi fidelium animæ figurantur? Leuitæ ergo ab anno uigeſimo & quinto tabernaculo ſeruiunt, & à quinquageſimo cuſtodes uaſorum fiunt: ut uidelicet qui adhuc impugnantium uitiorum certamina per conſenſum delectationis tolerant, aliorum curam ſuſcipere non præſumant: cùm uerò tentationum bella ſubegerint, quo apud ſe iam de intima tranquillitate ſecuri ſunt, animarum cuſtodiam ſortiantur. Sed quis hæc tentationum prælia ſibi perfectè ſubigat, cùm Paulus dicat: Rom.7
Video aliam legem in membris meis, repugnantem legi mentis meæ: & captiuum me ducentem in lege peccati? Sed aliud eſt bella fortiter perpeti: aliud, bellis eneruiter expugnari. In iſtis exercetur uirtus, ne extolli debeat: in illis omnimodo extinguitur, ne ſubſiſtat. Qui igitur ſcit fortiter tentationem ferre certaminis, & cum tentatione concutitur, in alta arce præſidet quietis: quia etiam apud ſemetipſum ſub ſeipſo eſſe contentiones uitiorum cõſpicit, quibus nulla fractus delectatione conſentit. Sequitur:

Non accipiam perſonam uiri, & Deum homini non æquabo. Neſcio enim quandiu ſubſiſtam, etſi poſt modicum tollat me factor meus.] Recta conſideratio quòd Deum homini idcirco non æquat: quia quandiu hic ſubſiſtat, uel quando ad Dei iudicium tollatur, ignorat. Et bene ait: Poſt modicum tollat me factor meus: quia quamlibet longum fuerit tempus uitę præſentis, eo ipſo breue eſt, quo permanens non eſt. Neque enim dignum eſt ut diutinum iudicetur, quicquid fine circumſcribit̃. Sed inter has ſententias quas ex ueritate ſolidas profert, ad uerba rurſum elationis erumpit, dicens:

Textus capitis trigesimitertij
libri beati Iob.

A Vdi igitur Iob eloq̃a mea
& omnes sermones me-
os ausculta. Ecce aperui
os meũ: loquatur lingua
mea in faucib. meis. Sim-
plici è corde sermões mei
& sententiam labia mea puram loquentur.
Spiritus Dei fecit me, & spiraculũ omnipo
tentis uiuificauit me. Si potes, responde mi
hi: & aduersus faciem meam consiste. Ecce
& me sicut & te fecit Deus, & de eodem lu
to ego quoq; formatus sum. Veruntamen
miraculum meum nõ te terreat, & eloquen
tia mea non sit tibi grauis. Dixisti ergo in
auribus meis: & uocem uerborum tuorum
audiui. Mundus sum ego, & absq; delicto
immaculatus: & non est iniquitas in me.
Quia querelas in me reperit, ideo arbitra-
tus est me inimicũ sibi. Posuit in neruo pe-
des meos, custodiuit omnes semitas meas.
Hoc est ergo in quo non es iustificatus. Re-
spõdebo tibi, quia maior sit Deus homine.
Aduersus eum cõtendis, quòd nõ ad om-
nia uerba responderit tibi. Semel loquitur
Deus: & secundò idipsum non repetit. Per
somnium in uisione nocturna: quando ir-
ruit sopor super homines, & dormiunt in
lectulo: tunc aperit aures uirorum, & eru-
diens eos instruit disciplina: ut auertat ho-
minem ab his quæ fecit, & liberet eum de
superbia, eruens animam eius à corruptio-
ne, & uitam illius ut non transeat in gladi-
um. Increpat quoq; per dolorem in lectu-
lo: & omnia ossa eius marcescere facit. Abo
minabilis ei fit in uita sua panis, & animæ il
lius cibus antè desiderabilis. Tabescet caro
eius: & ossa quæ tecta fuerant, nudabũtur.
Appropinquabit corruptioni anima eius,
& uita illius mortiferis. Si fuerit pro eo an-
gelus loquẽs unum de similibus, ut annun
ciet hominis æquitatem: miserebitur eius,
& dicet: Libera eum, & nõ descẽdat in cor-
ruptionem. Inueni in quo ei propitier. Con
sumpta est caro eius à supplicijs: reuertatur
ad dies adolescẽtiæ suæ. Deprecabitur De-
um, & placabilis erit ei: & uidebit faciẽ eius
in iubilo: & reddet homini iusticiam suam.
Respiciet homines, & dicet: Peccaui, & ue-
A rè deliqui: & ut eram dignus, non recepi.
Liberauit animam suam ne pergeret in in-
teritum, sed uiuens lucem uideret. Ecce hęc
omnia operatur Deus tribus uicib. per sin-
gulos: ut reuocet animas eorum à corrupti
one, & illuminet luce uiuentium. Attende
Iob & audi me, & tace dum ego loquar. Si
autem habes quid loquaris: responde mihi.
Loquere. Volo enim te apparere iustum.
Quòd si non habes, audi me & tace: & do-
cebo te sapientiam.

Quòd superbi ea ipsa quæ rectè sentiunt, rectè proferre non
B *possunt: unde eos quos infra se uident, non consulendo, sed*
dominando alloquuntur. Caput VII.

A Vdi ergo Iob eloquia mea, & omnes sermo
nes meos ausculta. Ecce aperui os meum, lo
quatur lingua mea in faucibus meis.] Pensemus
de qua elatione descendit, quòd beatum Iob audi
re se admonet, q̃ os aperuisse se perhibet, quòd
linguam suam in faucibus loqui promittit. Hoc
enim habet proprium doctrina arrogantium, ut
humiliter nesciant inferre quod docent, & recta
quæ sapiunt, rectè ministrare non possint. In uer-
bis enim eorum proditur, quòd cùm docẽt, quasi
in quodam sibi uidentur sublimitatis culmine re-
sidere, eosq; quos docent ut longè infra se posi-
C tos, ueluti in imo respiciunt: quibus non consu-
lendo loqui, sed uix dominando dignantur. Re-
ctè autem his per prophetã Dominus dicit: Vos Ezech. 37
autem cum austeritate imperabatis eis, & cũ po-
tentia. Cum austeritate eñ & potentia imperant,
qui subditos suos nõ tranquillè ratiocinãdo cor-
rigere, sed asperè inflectere dominãdo festinant.
At contrà uera doctrina tanto uehementius hoc 13
elationis uitiũ fugit per cogitationem, quãto ar-
dentius uerborũ suorũ iaculis ipsum magistrum
elationis insequitur. Cauet enim ne eũ magis ela
tis moribus prædicet, quem in corde audientium
sacris sermonibus insectatur. Humilitatem nanq;
quæ magistra est omnium materq; uirtutum, &
loquendo dicere, & uiuendo conatur ostendere:
D ut eam apud discipulos ueritatis plus moribus q̃
sermonibus eloquatur. Vnde Paulus Thessaloni
censibus loquens, quasi culminis proprij Aposto
latus oblitus, ait: Facti sumus paruuli in medio ue 1.Thes.2
strûm. Vnde Petrus apostolus cùm diceret: Para- 1.Pet.3
ti semper ad satisfactionem omni poscenti uos ra
tionem, de ea quæ in uobis est spe, in ipsa doctri-
næ scientia qualitatem docendi asseruit esse ser-
uandam, subdens: Sed cum modestia & timore,
conscĩetiam habentes bonam. Hoc autem quod
discipulo Paulus ait: Pręcipe hæc & doce cum o- 1.Tim.4
mni imperio, non dominationẽ potentiæ, sed au-
thoritatem suadet uitæ. Cum imperio quippe do
cetur, quod prius agitur quàm dicatur. Nam do-
ctrinæ subtrahit fiduciam, quando cõscientia prę
pedit linguam. Non ergo ei potestatem elatæ lo-
cutionis

cutionis, sed bonæ fiduciam insinuauit actionis.
Matt.7 Vnde etiam de domino scriptũ est: Erat enim do
cens sicut potestatem habens, non sicut scribæ &
pharisæi. Singulariter nanq; ac principaliter solus
ex potestate bona locutus est: quia ex infirmitate
mala nulla commisit. Ex diuinitatis quippe potẽ-
tia habuit id quod nobis per humanitatis suæ in-
nocentiam ministrauit.

Quòd rectus ordo sit in doctrina, ut consideremus in pri-
mis quales sumus, & quales fuimus. Si nec sumus, nec fui-
mus, quales illi sunt quos emendare curamus, non extolla-
mur. Item si nulla bona in eis sunt, quorum mala corrigimus,
summopere attẽdendum est, quòd ita illos potest diuina gra
tia permutare, ut nos posterius in bonis quæ antè accepi-
mus, præueniant. Cap. VIII.

14 N Os enim quia infirmi homines sumus, cùm
de Deo hominib. loquimur, debemus pri-
mùm meminisse quod sumus, ut ex propria infir-
mitate pensemus quo docẽdi ordine infirmis fra-
tribus consulamus. Consideremus igitur, quia aut
tales sumus, quales nonnullos corrigimus, aut ta
les aliquando fuimus, etsi iam diuina gratia ope-
rante non sumus: ut tanto temperantius humili
corde corrigamus, quanto nosmetipsos uerius in
his quos emendamus agnoscimus. Si autem tales
nec sumus nec fuimus, quales adhuc illi sunt quos
emendare curamus: ne cor nostrum fortè super-
biat, & de ipsa innocentia peius ruat, quorum ma
la corrigimus, alia eorum bona nobis ante ocu-
los reuocemus. Quæ si omnino nulla sunt, ad oc- C
culta Dei iudicia recurramus: quia sicut nos meri
tis nullis hoc ipsum bonum quod habemus, acce
pimus: ita illos quoq; potest gratia supernæ uirtu
tis infundere, ut excitati posterius etiam ipsa pos-
sint bona quæ nos antè recepimus præuenire.
Quis eñ crederet quòd per Apostolatus meritũ
Saulus lapidatũ Stephanum præcessurus erat: qui
in morte eius lapidantium uestimenta seruabat?
His ergo primùm cogitationibus humiliari cor
debet, & tunc demum delinquentium iniquitas
increpari. Sed hunc, ut sæpe dictum est, locutio-
nis modum Heliu ignorare ostenditur, qui in lo-
cutione sua elationis typo quasi potentia cuiusdã
authoritatis inflatur, dicens: Audi igitur Iob elo-
quia mea, & omnes sermones meos ausculta. Ec- D
ce aperui os meum, loquatur lingua mea in fauci-
bus meis.] In faucibus uerò loqui, est silenter di-
cere, & non clamoribus uociferari. Quibus uer-
bis arrogantes intra sanctam Ecclesiã positos si-
gnat. Hi eñ uelut in faucibus loqui dicunt, quan-
do non cõtra aduersarios extrà uiuentes clamãt:
sed quosdam intra sinũ sanctæ Ecclesiæ quasi ui-
cinos, ac iuxtà positos increpant. Sæpe uerò arro
gantes eandem quam tenent arrogantiã se fuge-
re ostendunt, & dum sic cuncta agunt ut nullum
lateant, hæc priuatè singulis quasi latenter narrãt:
quatenus non solum de sensu intelligentię, sed de
ipso apud homines etiam arrogantiæ contemptu
glorientur. unde nunc dicitur: Loquatur lingua
mea in faucibus meis. ac si apertè dicatur: Quæ
A contra te prudenter sentio, ecce silenter narro. A-
liquando autem in tantam impudentiæ elationẽ
prosiliunt, ut alijs tacentibus, ipsi soleant laudare
quod dicunt. Vnde subiungit: Simplici è corde
meo sermones mei, & sententiam labia mea pu-
ram loquentur.] Magnæ uirtutis laus est, simpli-
citas locutionis. Quam quia arrogantes non ha-
bent, habere se hanc solicitius asserũt, ut securius
audiantur. Et purè se locuturos denunciant: quia
duplicitatis suæ malitiam deprehendi formidant.
Sæpe autem & falsis uera permiscent: ut inde eo-
rum mendacio citius credatur, unde inesse eis as-
sertio ueritatis agnoscitur. Quia igitur Heliu &
purè se locuturum perhibuit, & dicta sua appel-
lando sentẽtias fauore pręcucurrit, eandẽ iam sen
B tentiam quam præmisit adiungit, dicens:

Quòd sermo inordinatè prolatus, scientiam quam in audi-
entium sensibus gignere debuerat, fœdat: & quid sit, quòd
uir qui seminis fluxum sustinebat, immundus
erat. Cap. IX.

S Piritus Dei fecit me, & spiraculum omnipo- 15
tentis uiuificauit me.] Subditurus uera præ-
misit elata, & dicturus hoc quod rectè saperet, an-
tè innotuit quantum tumeret. Sic nimirum sic ar-
rogantium mentes insaniunt, ut & in eis quæ re-
ctè sentiunt, elationis suæ tortitudine deprauen-
tur. Vnde fit ut etiam eorum recta auditores ne-
quaq; instruant: quia profectò illos per ea quæ tu
midè sentiunt, non ad sui reuerentiam, sed ad con
temptum uocant. Dumq; dictis prudentibus stul
C titiæ uerba miscent, quia stultitia ab audiente de-
spicitur, etiam prudentia non tenetur. Hinc enim
per Moysen dicitur: Vir qui fluxum seminis susti- Leu.15
net, immundus erit. Quid est enim sermo, nisi se-
men? Qui dum ordinatè emittit, audientis mens
quasi concipientis uterus ad boni operis prolem
fœtatur. Si uerò importunè defluit, emittentem
polluens, generandi uirtutem perdit. Nam si ser-
mo semen non esset, de prædicante Paulo nequa
quam Athenienses dicerent: Quid uult sibi semi- Act.14
niuerbius hic dicere? De quo & Lucas dicit: Ipse
enim erat dux uerbi. Semen ergo usui propagi-
nis dicatum incompetenter fluens, cætera mem-
bra coinquinat: cùm sermo per quem in audien-
tium sensibus nasci scientia debuit, si inordinatè
D prodeat, etiã quæ rectè senserit fœdat. Vnde He-
liu quoq; etiam quæ rectè potest sentire, comma-
culat, dum cui uel quid loquatur ignorat: & quasi
fluxum seminis sustinet, cùm linguam utilitati cõ
gruam, per uerba uanæ locutionis mouet. Bono
autem ordine & factum se astruit, & animatum.
Per spiritum factum, & per spiraculum se nar-
rat animatum. Facto quippe Adam, scriptum est:
Inspirauit in faciem eius spiraculum uitæ, & fa- Gen.2
ctus est homo in animam uiuentem. Sed hæc quę
rectè astruit, utrum rectè exequatur, audiamus.
Sequitur: Si potes, respõde mihi: & aduersus fa-
ciem meam resiste.] Ecce dum narrat ordinem
ueræ conditionis, in fastum subitò superbę elatio
nis erumpit, atq; alijs uerbis hoc idem replicat, di
cens: Ecce & me sicut & te fecit Deus: & de eodẽ

luto ego quoq; formatus ſum. Veruntamen mira
culum meum nõ te terreat, & eloquentia mea nõ
ſit tibi grauis.] Quid eſt hoc quòd Heliu ordinẽ
ueræ conditionis agnoſcit, & modum rectæ lo-
cutionis ignorat? Quid eſt quòd ſe beato Iob &
conditus exequat, & locuturus exaltat: niſi hoc
quòd arrogantes omnes cunctis quidem homini
bus ſe æqualiter conditos meminerunt, ſed per
faſtum ſcientiæ auditores ſuos æquales ſibi uel
eſſe uel credere dedignantur: eisq; ſe per naturæ
conditionem conferunt, ſed per tumorem ſcien-
tiæ ſuperponunt? Æquales quidem ſe iudicant
extitiſſe naſcendo, ſed nõ æquales remanſiſſe uiu-
endo. Atque in eo quòd æquales quaſi uiuendo
iam non ſunt, illud ad maius miraculum reuocãt,
quòd æquales naſcendo fuerunt. Vnde inflatus
Heliu dicit: Ecce & me ſicut & te fecit Deus, &
de eodẽ luto ego quoq; formatus ſum. Veruntа-
men miraculum meum non te terreat, & eloquen
16 tia mea non ſit tibi grauis. Habent hoc etiam
arrogantes proprium quòd prius quàm dicant,
mira ſe dicere ſemper exiſtimant, & locutionem
ſuam admirando præueniunt: quia uel in acutis
ſenſibus ipſa elatio quanta ſit fatuitas, ignorant.
Notandum quoque eſt quòd Paulus dum mirè
Hebr.13 Hebræos admoneret, adiunxit: Rogo autem uos
fratres ut ſufferatis uerbum ſolatij: etenim perpau
cis ſcripſi uobis. Heliu autem inania protulit, &
quaſi conſolando ſubiunxit: Miraculum meum
non te terreat, & eloquentia mea non ſit tibi gra-
uis. Ille dicta ſua uerbum ſolatij: hic uerò eloquen
C tiam & miraculum uocat. Ecce quàm diſtincti ſa
pores prodeunt fructuum ex diuerſa radice cogi-
tationum. Ille de magnis humiliter ſenſit: iſte de
minimis ſe inaniter erigit. Quid ergo inter hæc
niſi hoc ſolerter eſt intuendum, quòd & aſcenſuri
in imo ſe eſſe conſiderãt, & caſuri ſemper in præ-
cipiti ſtant? Salomone atteſtante, qui ait: Ante
ruinam exaltatur cor, & ante gloriam humiliatur.
Sequitur:

*Quòd ſuperbi non tam conſolari, quàm increpare de-
ſiderant.* Cap. X.

DIxiſti ergo in auribus meis: & uocem uerbo
rum tuorum audiui.] Atq; eandem uocem
ſubiungens, ait: Mundus ſum ego, & abſq; deli-
cto immaculatus, & nõ eſt iniquitas in me. Quia
D querelas in me reperit: ideo arbitratus eſt me ini-
micum ſibi. Poſuit in neruo pedes meos, cuſtodi-
uit omnes ſemitas meas.] Moxq; contra hæc uer
ba quæ beatum Iob dixiſſe narrauit, ſententiam
ſuam proferens, ait: Hoc eſt ergo in quo non es
iuſtificatus.] Profectò beatus Iob ueraciter dixe-
rat, quòd abſq; culpa fuerit flagellatus. Hoc enim
ipſe de ſe quod de illo ad diabolum Dominus di-
xit: Commouiſti me aduerſus eum, ut affligerem
illum fruſtra. ſed Heliu non credidit ceſſante cul-
pa potuiſſe eum etiam pro gratia flagellari. Ne-
ſciebat enim flagellis eius non deleri uitium, ſed
meritum augeri: & pro eo quòd ſine delicto ſe di
xerat flagellatum, hac eum ſententia increpat, di-
cens: Hoc eſt ergo in quo non es iuſtificatus. Ha-
A bent enim hoc arrogantes proprium, ut plus ar-
guere appetant, quàm conſolari: & quæq; homi-
nibus euenire cognoſcũt, ex ſolis eueniſſe iniqui-
tatibus arbitrentur. Neſciunt quippe occulta iu-
dicia ſubtiliter quærere, atq; id quod non intelli-
gunt, humiliter perſcrutari: quia eos ſæpe à ſecre-
tis inueſtigationibus iudiciorum Dei, ipſa ſciẽtiæ
ſuæ elatio deijcit dum extollit. Obſtaculum nan-
que ueritatis eſt tumor mentis: quia dum inflat
obnubilat. Qui etſi quando ſcientiam uidẽtur a-
dipiſci, quaſi de quodam rerum cortice, & nõ de
ſecretæ dulcedinis medulla paſcuntur, micanti-
busq; ingenijs ſæpe exteriora tantummodo attin
gunt, ſed interni guſtum ſaporis ignorant: uidelic
cet foris acuti, ſed intus cæci ſunt. Neq; id de Deo
B ſentiunt quod dulcè interius ſapiat, ſed quod ex-
cuſſum exterius ſonet. Qui etſi ſecreta quædã in-
telligendo percipiunt, eorum dulcedinem expe-
riri nõ poſſunt: etſi nouerũt quomodo ſunt, igno-
rant, ut dixi, quomodo ſapiunt. Et ſit plerunq; 17
ut fortiter dicant: ſed tamen iuxta ea quæ dicunt,
uiuere neſciant. Vnde bene quidam ſapiens di-
xit: Mihi autem det Deus, hęc dicere ex ſentẽtia.
Sententia quippe à ſenſu uocata eſt. Et recta quæ
intelligit, non ex ſola ſcientia, ſed ex ſententia di-
cere appetit, qui nequaquam tantummodo ſcien
do dicere, ſed ſentiendo deſiderat experiri quod
dicit. Sed mens arrogantium dictorum ſuorum
ſenſum non penetrat: quia ab interno guſtu recto
iudicio in eos fauores redigitur, quos foris amat.
C Vera autem ſcientia afficit, non extollit: nec ſu-
perbientes quos repleuerit, ſed lamentãtes facit.
Qua quiſq; cùm repletus fuerit primo loco ſe ſci-
re appetit, & iam ſui conſcius, tanto per illam ro-
buſtius ſapit, quanto ſe infirmum in illa uerius re-
cognoſcit, atque ampliorem uiam huius ſcientiæ
ipſa ei humilitas aperit: dum que imbecillitatem
ſuam conſpicit, ipſa ei cognitio ſecretorum ſubli-
mium abſconditos ſinus pandit: qua cognitione
preſſus ſubtilior redditur, quo ad occulta rapia-
tur. Heliu ergo in flagellis beati Iob idcirco uera-
cem rationem non inuenit: quia eam querere hu-
militer neſcit, & increpare potius quàm conſola-
ri paratior dicit: Hoc eſt ergo in quo non es iuſti-
ficatus. Notandum quoq; eſt, quòd beatus Iob in
D neruo pedem ſuum poſitũ dixit: ſed nequaq; mũ-
dum ſe hoc modo quo ei obijcitur, abſq; peccato
uel immaculatum & ſine iniquitate fuiſſe memo-
rauit. Sed Heliu dum cum auſteritate ſtuduit in-
crepare quæ dicta ſunt, mentiens addidit quæ di-
cta non ſunt. Qui enim ſemper increpare appe-
tunt, & nunquã fouere, multa plerunq; increpan-
do mentiuntur. Nam ut arguere docte uideantur,
fingunt nonnunquã quæ redarguant: & cùm ipſi
equino more in curſum ſuæ oſtentationis infer-
ueant, in ſubiectorum inuectionibus ex fictis ſibi
iniquitatibus campum parant. Sciendum præ-
terea eſt, ſicut & ſuperius dixi, quòd arrogantes
uiri inflatis ſuis ſermonibus ſepe fortia dicta per-
miſcent, nec conſiderant aliquando quid iuuent,
ſed penſant ſtudioſè quid doceãt. Quorum nunc
Heliu

Heliu ſpeciem tenet, qui non rectè uiuere appe-
A tit, ſed docere. Quia ergo ſciens, ſed arrogans lo-
quitur, taceamus iam quod tumidum uiuit, & au-
diamus quod ſolidum dicit. Poſt tot itaq; elatio-
nis uerba, tandem ſcientiã ſuam oſtendere inchо-
ans, ait: Reſpondebo tibi quòd maior ſit Deus
homine.] Dicatur fortaſſe ab aliquo: Quis iſtud
uel cùm nõ audit, ignorat? Sed nimirum hæc ſen-
tentia uilis creditur, ſi non ex ipſa intentionis ſuæ
radice penſetur. Flagellato uidelicet loquebatur,
qui & percuſſionis uerbera acceperat, & cauſas
18 uerberum neſciebat. Idcirco ergo intulit: Re-
ſpondebo tibi quòd maior ſit Deus homine: ut fla
gellatus homo conſideras quia illo maior eſt De-
us, in omne quod patitur, eius iudicio ſe poſtpo-
nat, cui ſe minorem eſſe non dubitat: & quod à
meliore patitur, iuſtum credat, etiamſi eiuſdem iu
ſtitiæ cauſas ignorat. Quiſquis eñ etiam pro pec-
cato percutitur, niſi murmurando renitatur, eo i-
ſo iam iuſtus eſſe inchoat, quo ferientis iuſtitiam
non accuſat. Homo nanq; ſub Deo eſt cõditus: &
ad conditionis ordinem redit, quando ſibi æquita
tem iudicis ſui etiam quam nõ intelligit, antepo-
nit. Bene ergo dicitur: Reſpondebo tibi quòd ma
ior ſit Deus homine: ut conſiderata potentia crea
toris, deferueat tumor mentis per memoriam con
ditionis. Vnde Dauid propheta cùm percuſſio-
nis pondere in exceſſum uocis erumpere cogere-
tur, ad conſiderationẽ conditionis ſuæ ſe re colli-
Pſal.37 gens, ait: Obmutui, & non aperui os meũ: quoniã
tu feciſti me. Penſauit enim conditionis ſuæ ordi-
C nem, & iuſtitiã percuſſionis inuenit: quia qui be-
nignè eum qui non erat condidit, eum profectò
qui erat, non niſi iuſtè percuſſit. Sequitur:

*Quòd in ſcriptura ſancta ſemel dixit Deus quicquid expedit
homini: nec ſingulis cogitationibus hominum per prophetа-
rum uoces uel angelorũ miniſteria interrogatus reſpondeat.*
Cap. XI.

ADuerſus eum contendis, quòd non ad om-
nia uerba reſponderit tibi. Semel loquitur
Deus & ſecũdò idipſum nõ repetit.] Afflicti cor-
dis eſt proprium, ut in omne quod appetit, & ta-
men rerũ ordinem cõtrarium ſentit, ſi poſſit fieri,
cur ita uel non ita ſit, diuinis ſibi reſponderi uoci-
bus uelit: ut Deum de cuncta rerum controuerſia
D conſulat, & reſponſionis eius cognita ratione cõ-
quieſcat. Heliu autẽ præuidens quòd ſcripturam
ſacram Dominus conderet: ut in ea uel publicis
uel occultis cunctorum quæſtionibus reſponde-
ret, ait: Aduerſus eum cõtendis, quòd non ad om
nia uerba reſponderit tibi. Semel loquitur Deus,
& ſecundò idipſum nõ repetit. ac ſi diceret: Deus
ſingulorum cordibus priuatis uocibus nõ reſpon
det, ſed tale eloquiũ cõſtruit, per quod cunctorũ
19 quæſtionib. ſatisfacit. In ſcripturæ quippe eius
eloquio cauſas noſtras ſinguli ſi requirimus, inue
nimus: nec opus eſt ut in eo quod ſpecialiter quiſ-
que tolerat, reſpõderi ſibi diuina uoce ſpecialiter
querat. Ibi eñ nobis omnibus in eo qd' ſpecialiter
patimur, cõmuniter reſpondetur: ibi uita præce-
A dentium, fit forma ſequentium. Vt enim unum è
pluribus proferamus: ecce dum paſſione aliqua
uel moleſtia carnis afficimur, ſcire fortaſſe occul-
tas cauſas paſſionis eiuſdẽ uel moleſtiæ optamus,
quatenus in eo quod patimur, ex ipſa rerum ſcien
tia conſolemur. Sed quia de ſpecialibus tentatio-
nibus noſtris nequaquam nobis ſingulis ſpeciali-
ter reſpondetur, ad ſcripturã ſacram recurrimus.
Ibi uidelicet inuenimus quòd Paulus carnis ſuæ
infirmitate tentatus, audiuit: Sufficit tibi gratia 1.Cor.12
mea: nam uirtus in infirmitate perficitur. Quod
idcirco illi in infirmitate propria dictum eſt, ne ſi-
gillatim nobis omnibus diceretur. In ſcriptura igi
tur ſacra uocẽ Dei afflicto Paulo audiuimus, ne
cùm fortaſſe affligimur, ſinguli audire eam priua-
B ta cõſolatione quæreremus. Non ergo Dominus
ad omnia uerba nobis reſpondet: quia ſemel lo-
quitur, & ſecundò idipſum non repetit: id eſt in
his quæ per ſcripturam ſacram ad patres noſtros
protulit, nos erudire curauit. Diſcant itaque ſan-
ctæ doctores Eccleſiæ, diſcant & arrogantes cùm
intra eam laborare quoſdam puſillanimitate con-
ſpiciunt: quia nobis Deus ad uerba omnia non re
ſpondet, quia ſemel loquitur Deus, & idipſum ſe-
cundò non repetit, id eſt cogitationibus uel ten-
tationibus ſingulorum non iam paſſim per pro-
phetarum uoces, non iam per angelica officia ſa-
tisfacit: quia in ſcriptura ſacra quicquid poteſt
ſingulis euenire comprehendit: atque in illa per
exempla præcedentiũm, etiam uitam ſequentium
C informare curauit. Quamuis quod ait: Semel lo-
quitur Deus, & ſecundò idipſum non repetit, hoc
intelligi ſubtilius poteſt, quòd pater unigenitum
conſubſtantialem ſibi filium genuit. Loqui enim
Dei, eſt uerbum genuiſſe. Semel autẽ loqui Dei,
eſt uerbum aliud præter unigenitum non habere.
Vnde & aptè ſubditur: Et ſecundò idipſum non
repetit: quia uidelicet hoc ipſum uerbum, id eſt,
filium non niſi unicum genuit. Quod autem non
ait: Locutus eſt, ſed loquitur: nõ uidelicet tempus
præteritum nec futurum ponens: liquet omnibus,
quia Deo nec præteritum tempus cõgruit, nec fu
turum. Tanto ergo in eo quodlibet tempus poni-
tur liberè, quanto nullum uerè. Neq; enim quodli
bet liberè dici poterat, ſi ſaltem unum propriè di-
D ceretur. Inde itaq; dici in Deo tempus audaciter
quodlibet licet, unde in eo dici propriè nullum li-
cet. Verbum nanq; pater ſine tempore genuit. Et
quis dignè fari queat illam ineffabilem natiuitatẽ,
quòd de æterno natus eſt coæternus, q; exiſtens
ante ſecula genuit æqualem, quòd gignẽte natus
poſterior non eſt? Quæ uidelicet nos mirari poſ-
ſumus, ſed intueri minimè ualemus. Illius autẽ na
tiuitatis uim iam mirari poſſe, aliquatenus uidere
eſt. Sed quomodo uidemus quod nequaquã com
prehendimus? Eſt aũt quod de uſu carnis pertra-
here ad ſenſum ſpiritus debemus. Nam ſi quis in
tenebris clauſis oculis iaceat, atq; ante eum ſubi-
tum lucernæ lumẽ erumpat, clauſi eius oculi ipſo
aduentu luminis feriuntur ut pateſcant. Cur ergo
turbati ſunt, ſi clauſi nihil uiderunt? Nec tamẽ ali-

quid perfectum fuit, quod uidere clauſi potuerũt. A
Nam ſi perfectè totum uidiſſent: cur aperti quærerent quod uiderent? Sic itaq; ſic ſumus, cùm de incomprehenſibili natiuitate intueri aliquid conamur. Eo ipſo enim quod fulgoris admiratiõe percutitur animus, & quaſi uidet quod uideri non uaelet: uelut in tenebris poſitus, uim lucis oculus clauſus uidet. Heliu nanq; ait: Semel loquitur Deus. Dauid uerò uerbi unigeniti natiuitatẽ intuens ait: Semel locutus eſt Deus. Quia enim unigenitus filius idem uerbum patris & perfectione natus dicitur, & pro æternitate ſemper naſci perhibetur: ſacra ſcriptura liberè dicere de Deo conſueuit: quia locutus eſt, & loquitur. In eo enim quòd perfectũ uerbum genuit, & locutus eſt pater: in eo autem quòd ſemper gignit, uticq; loquitur: quamuis hoc
B quod perfectum diximus, propriè non dicamus. neq; enim quod factũ non eſt, propriè dicitur eſſe perfectum: ſed eius plenitudinem per quandam anguſtiam noſtræ locutionis exprimimus: ſicut e-
Matt. 5 tiam de patre Dominus dicit: Eſtote perfecti, ſicut & pater ueſter cœleſtis perfectus eſt. Quia uerò hæc diuinæ naturæ ſecreta admiratio non facilè occupatis per terrena deſideria mentibus innoteſcit: aptè Dei locutio qualiter ad nos fiat inſinuat dicens: Per ſomnium in uiſione nocturna: quando irruit ſopor ſuper homines, & dormiunt in lectulo.]

Quòd in nocte uitæ præſentis diuina natura ad plenum non agnoſcitur: & idipſum quod quaſi in caligine cõſpici poteſt, tunc demum uidemus, cùm ab huiuſmodi mundi tumultuoſa concupiſcentia ſegregati, quaſi clauſis corporalibus ſenſibus in quiete contemplationis diuinæ dormimus. Cap. XII.

20 QVid eſt quòd per ſomnium nobis locutio diuinitatis innoteſcit, niſi quòd Dei ſecreta nõ cognoſcimus, ſi in terrenis deſideriis uigilemus? In ſomnio enim exteriores ſenſus dormiũt, & interiora cernuntur. Si ergo interna contemplari uolumus, ab externa implicatione dormiamus. Vox uidelicet Dei quaſi per ſomnium auditur, quando tranquilla mente ab huius ſeculi actione quieſcitur: & in ipſo mentis ſilentio diuina pręcepta penſantur. Cùm enim ab externis actionibus mens ſopitur, tunc plenius mandatorũ Dei pondus agnoſcitur. Tunc uerba Dei mens uiuacius penetrat,
D cum ad ſe admittere curarum ſecularium tumultus recuſat. Malè autẽ homo uigilat, quando eum ſecularium negociorum æſtus inſolenter inquietat. Aurem quippe cordis terrenarum cogitationum turba dum perſtrepit claudit: atq; in ſecretario mentis, quanto minus curarum tumultuantiũ ſonus compeſcitur, tanto amplius uox præſidentis iudicis nõ auditur. Neq; enim perfectè homo ſufficit ad utraq; diuiſus: ſed dum ſic interius erudiri appetit ut tamen exterius implicetur: unde exterius auditum aperit, inde interius obſurdeſcit.
Exod. 3. Moyſes admixtus Ægyptijs quaſi uigilabat: & idcirco uocẽ Domini in Ægypto poſitus non audiebat. Sed extincto Ægyptio poſtquam in deſertum fugit, illic dum quadraginta annis degit, quaſi ab inquietis terrenorum deſideriorum tumultibus obdormiuit, atq; idcirco diuinã uocem percipere meruit: quia per ſupernam gratiã quanto magis ab appetendis exterioribus torpuit, tanto uerius ad cognoſcenda interiora uigilauit. Rur Exod. 19
ſus Iſraelitici populi turbis prælatus, ut legis præcepta percipiat, in montem ducitur: atq; ut interna penetret, ab externis tumultibus occultatur.

Vnde & ſancti uiri qui exterioribus miniſte- 21
riis deſeruire officij neceſſitate coguntur, ſtudioſè ſemper ad cordis ſecreta refugiunt: ibiq; cogitationis intimæ cacumen aſcendunt, & legẽ quaſi in monte percipiunt: dum poſtpoſitis tumultibus actionũ temporalium, in cõtemplationis ſuæ uertice ſuperne uoluntatis ſententiã perſcrutanẽ.
B Hinc eſt quod idẽ Moyſes crebrò de rebus dubijs ad tabernaculũ redit: ibiq; ſecretò Dominũ conſulit, & quid certi decernat agnoſcit. Relictis quippe turbis ad tabernaculũ redire, eſt poſtpoſitis exteriorum tumultibus, ſecretum mentis intrare. Ibi enim Dñs conſulitur: & quod foris agendum eſt publicè, intus ſilenter auditur. Hoc quotidie boni rectores faciunt, cùm ſe res dubias diſcernere nõ poſſe cognoſcũt: ad ſecretum mentis uelut ad quoddam tabernaculum reuertunẽ: diuinaq; lege perſpecta, quaſi coràm poſita arca Dominũ conſulunt: & quod prius intus tacẽtes audiũt, hoc foris poſtmodum agentes innoteſcũt. Vt enim exterioribus officijs inoffenſè deſeruiant, ad ſecreta cordis recurrere inceſſabiliter curãt: & ſic uocem
C Dei quaſi per ſomnium audiunt, dum in meditatione mentis à carnalibus motibus abſtrahuntur. Hinc eſt q̃ ſponſa in Canticis canticorum ſponſi uocem quaſi per ſomnium audierat, quæ dicebat: Ego dormio, & cor meum uigilat. ac ſi diceret: Cant. 5
Dum exteriores ſenſus ab huius uitæ ſollicitudinibus ſopio, uacante mente uiuacius interna cognoſco. Foris dormio, ſed intus cor uigilat: quia dum exteriora quaſi non ſentio, interiora ſolerter apprehendo. Bene ergo Heliu ait: Quia per ſomnium loquitur Deus: atq; aptè ſubdidit, In uiſione nocturna.] Nocturna enim uiſio apparere contemplationi mentis ſub quibuſdã imaginibus ſolet. In diurna aũt luce certius cernimus, in nocturna uerò uiſione cunctanter uidemus. Et quia ſan-
D cti omnes quamdiu in hac uita ſunt, diuinę naturę ſecreta quaſi ſub quadam imaginatione conſpiciunt, quia uidelicet necdum ſicut ſunt, ea manifeſtius contemplantur, bene Heliu poſtquam dixit Deũ nobis per ſomniũ loqui, ſubdit: In uiſione nocturna. Nox quippe eſt uita præſens: in qua quãdiu ſumus, per hoc q̃ interna conſpicimus, ſub incerta imaginatiõe caligamus. Propheta nanq; ad uidendũ Dominũ quadam ſe premi caligine ſentiebat, dicẽs: Anima mea deſiderauit te in nocte. Eſa. 26
Ac ſi apertè diceret: In hac obſcuritate uitæ præſentis uidere te appeto, ſed adhuc infirmitatis nubilo circumſcribor. Dauid quoq; huius noctis caliginem uidens, claritatem ueri luminis præſtolatus ait: Mane aſtabo tibi, & uidebo. Adhuc ergo Pſal. 5
in nocte minus ſe uidere conſpicit; qui ad uidendum

dum Deum futurum mane concupiſcit. Quia uerò, ut diximus, ab exteriori actione ceſſare dormire eſt: bene Heliu ſubdit: Quando irruit ſopor ſuper homines.] Quia autem ſancti uiri cum exteriori actioni non deſeruiunt, intra mentis cubilia conquieſcunt, aptè ſubiungit: Et dormiunt in lectulo.] Sanctis enim uiris dormire in lectulo, eſt intra mentis ſuæ cubile quieſcere. Vnde ſcri-
Pſal. 149 ptum eſt: Exultabunt ſancti in gloria, lætabuntur in cubilibus ſuis. Dicatur ergo q̃ ſemel nobis loquiẽ Deus per ſomniũ in uiſione nocturna, quando irruit ſopor ſuper homines, & dormiunt in lectulo: quia nimirum tunc ſecreta diuinitatis agnoſcimus, cùm ab huius mundi tumultuoſa concupiſcentia intra mentis noſtræ cubilia ſegregamur.
B Quia uerò, ut ſæpe iam diximus, aurem cordis tumultus ſecularium negociorum claudit: & quies ſecretæ conſiderationis aperit, aptè ſubiungit: Tunc aperit aures uirorum, & erudiẽs eos inſtruit diſciplina. Cùm enim ab exterioribus actionibus ſopiuntur, aperta aure interni examinis cauſas audiunt. Qui dum ſubtiliter uel flagella publica uel iudicia occulta conſiderant, ſemetipſos afficere flendo non ceſſant. Vnde bene dictum eſt:

Quòd quatuor modis in compunctione afficimur.
Cap. XIII.

ET erudiens eos inſtruit diſciplina: quia conſideranti menti & ſeſe per pœnitentiam laceranti, quaſi quædã plagę percuſſionis, ſunt lamenta compunctionis. Vnde etiam Salomon rectè
Prou. 20 uim percuſſionis utriuſq; coniungens, ait: Liuor uulneris abſtergit mala, & plagæ in ſecretioribus uentris. Per liuorem quippe uulneris, diſciplinam inſinuat corporeæ percuſſionis. Plagæ uerò in ſecretioribus uentris, ſunt interna mentis uulnera, quę per compunctionẽ fiunt. Sicut enim uenter cibis repletus extenditur: ita mens prauis cogitationibus dilatata ſubleuaẽ. Abſtergunt igitur mala & liuor uulneris & plagæ in ſecretioribus uentris: quia & diſciplina exterior culpas diluit, & extenſam mentem compunctio pœnitentię ultione transfigit. Sed hoc inter ſe utraq; hæc differunt: q̃ plagæ percuſſionũ dolent, lamenta compunctionum ſapiunt. Illæ affligentes cruciant: iſta reficiũt
D dum affligunt. Per illas in afflictione mœror eſt: per hæc in mœrore lætitia. Quia tamen ipſa compunctio mentem lacerat: eandem compunctionẽ nõ incongruè diſciplinã uocat. Quatuor quippe ſunt qualitates quibus iuſti uiri anima in compunctione uehemẽter afficitur. Cùm aut malorũ ſuorum reminiſcitur, conſiderãs ubi fuit: aut iudiciorum Dei ſententiã metuens & ſecum quærens, cogitat ubi erit: aut cùm mala uitæ præſentis ſolerter attendẽs, mœrẽs cõſiderat ubi eſt: aut cùm bona ſupernæ patriæ contemplatur: quę quia necdũ adipiſcitur, lugẽs conſpicit ubi non eſt. Malorum ſuorum Paulus meminerat, & ex eis ſe in quibus
1. Cor. 15 fuerat affligebat, cum diceret: Nõ ſum dignus uocari Apoſtolus: quia perſecutus ſum Eccleſiam Dei. Rurſum diuinũ iudicium ſubtiliter penſans,
A in futuro malè eſſe metuebat dicens: Caſtigo corpus meum, & ſeruituti ſubijcio: ne fortè alijs prædicans ipſe reprobus efficiar. Rurſus mala præſentis uitæ penſabat cùm diceret: Dum ſumus in hoc 1. Cor. 9 2. Cor. 5
corpore, peregrinamur à Domino. Et, Video aliã legẽ in mẽbris meis, repugnantẽ legi mẽtis meæ: & captiuũ me ducentẽ in lege peccati quæ eſt in membris meis. Infœlix ego homo, quis me libera Rom. 7
bit de corpore mortis huius? Et rurſum bona æternæ patriæ conſiderabat dicẽs: Videmus nunc per 1. Cor. 13
ſpeculum in ænigmate: tunc autẽ facie ad faciem. Nunc cognoſco ex parte: tunc autem cognoſcam ſicut & cognitus ſum. Atq; iterũ: Scimus quoniã ſi terreſtris domus noſtra huius habitatiõis diſſoluatur, q̃ ædificationẽ ex Deo habemus, domum
B non manufactã, æternã in cœlis. Cuius domus bona intuens, Epheſijs dicit: Vt ſciatis quæ ſit ſpes Ephe. 1
uocationis eius, & quę diuitiæ gloriæ hæreditatis eius in ſanctis: & quæ ſit ſupereminens magnitudo uirtutis eius in nos qui credidimus. Mala uitæ præſentis B. Iob conſiderans ait: Tentatio eſt uita humana ſuper terrã. Vnde Dauid quoq; ait: Vni- Pſal. 13
uerſa uanitas omnis homo uiuens. Et quanquã in imagine Dei ambulet homo: tamẽ uanè cõturbabitur. Qui rurſum æternã patriã contemplatus, & hæc mala penſans in quibus erat, atq; illa bona cõſideras in quibus adhuc nõ erat, ait: Heu me, quia Pſal. 119
incolatus meus prolongatus eſt. Et, Ego dixi in Pſal. 30
pauore meo: proiectus ſum à uultu oculorũ tuorum. Subleuatus in ecſtaſi, quod noſtri interpre-
C tes pauorem nõ propriè uocauerunt, à uultu oculorum Dei uidit ſe eſſe proiectũ. Poſt interni quippe luminis uiſionem, quæ in eius anima per contemplationis gratiam radio claritatis emicuit, ad ſemetipſum rediit, & cognitiõe percepta, uel quibus illic bonis deeſſet, uel quibus malis hic adeſſet, inuenit. Neq; enim quis preſentis uitæ mala ſicut ſunt cõſpicere præualet, ſi bona æternæ patrię per cõtemplationis guſtum cõtingere necdũ ualet. Vnde & à uultu oculorum Dei proiectũ ſe eſſe cognouit. Subleuatus quippe uidit, quod ſe hic uidere non poſſe ad ſe relapſus ingemuit. Perfectam ſcilicet animam iſta compunctio afficere familiarius ſolet, qua omnes imaginationes corporeas inſolenter ſibi obuiantes diſcutit, & cordis
D oculum figere in ipſo radio incircumſcriptæ lucis intendit. Has quippe figurarum corporalium ſpecies, ad ſe intus ex infirmitate corporis traxit. Sed perfectè compuncta hic ſummopere inuigilat: ne cum ueritatem quærit, eam imaginatio circumſcriptæ uiſionis illudat: cunctaſq; ſibi obuiantes imagines reſpuit. Quia enim per illas infra ſe lapſa eſt, ſine illis ſuper ſe ire conatur, & poſtquã per multa indecenter ſparſa eſt, in unum ſe colligere nititur: ut ſi magna ui amoris præualet, eſſe unum atque incorporeum contempletur. Vnde aliquando ad quandam inuſitatam dulcedinem interni ſaporis admittitur, ac raptim aliquo modo ardenti ſpiritu afflata renouatur: tãtoq; magis inhiat, quanto magis quod amet deguſtat: atque hoc intra ſe appetit, quod ſibi dulce ſapere intrinſe-

intrinsecus sentit: quia uidelicet eius amore dul- A
cedinis sibi coram se uiluit: & postquam hanc ut
cunq; percipere potuit, quid sine illa dudum fuis-
set inuenit. Cui inhærere conatur, sed ab eius for-
titudine, sua adhuc infirmitate repellitur: & quia
eius munditiæ contemperari non ualet, flere dul-
ce habet, sibiq; ad se cadēti infirmitatis suæ lachry
mas sternere. Neq; enim mentis oculum potest in
id quod intra se raptim conspexerit figere: quia
ipso uetustatis suæ usu deorsum ire cōpellitur. In-
ter hæc anhelat, æstuat, super se ire conatur: sed ad
familiares tenebras suas uicta fatigatione relabi-
tur. Quia ergo sic affecta anima cōtra semetipsam
graue certamen tolerat, & quia omnis hæc de no
bis controuersia cum nos afficit, affligit: quamuis
delectatione permixta non modicum dolorē pa- B
rit: Heliu postquam dixit Deum nobis per som-
nium loqui, & locutione eius nostras aures aperi-
ri, non immeritò eandem apertionem aurium di-
sciplinā uocat: quia eo magis nos afficiendo con-
terit, quo magis ad nos per occultam eius inspira-
tionis gratiam internæ intelligentiæ sonus erum-
pit. Neq; enim fleret extrinsecus quisq; quod est:
si nō intrinsecus potuisset sentire quod nondum
est. Nanq; cum nosmetipsos inspicimus bene con
ditos, sed ad persuasionem diabolicam pestifera
consensione deceptos, in nobismetipsis attendi-
mus aliud esse quod fecimus, aliud quod facti su-
mus, conditione nos integros, sed culpa uitiatos.
Proinde compuncti appetimus uitare quod feci-
mus: ut ad id quod facti sumus, reformemur. Vn- C
22 de & aptè sequitur: Vt auertat hominem ab his
quæ fecit, & liberet eum de superbia.] Quid enim
homo de seipso nisi peccatum fecit? Et scriptū est:
Eccl.10 Initiū omnis peccati superbia. Bene ergo dicitur:
Quia homo cum ab his quæ fecit auertitur, de su-
perbia liberatur. Contra conditorē quippe super-
bire, est præcepta eius peccando trāscendere: quia
quasi à se iugū dominationis eius excutit, qui per
obedientiam subesse contemnit. At contrà qui id
quod fecit uitare appetit, id quod à Deo factus est
recognoscit: & ad conditionis sui ordinem humi
liter redit, dum sua opera fugiēs, talem se esse qua-
liter à Deo factus est diligit. Quia uerò per hanc
intelligentiam gloria sempiterna recipitur, suppli
cia æterna uitantur, aptè subiungitur:

Quòd de corruptione transeunt ad gladium, qui de peccato ad supplicia rapiuntur. Cap. XIIII.

E Ruens animam eius de corruptione, & ui-
tam illius ut non transeat in gladium.] Om-
nis quippe peccator ab hac corruptiōe uitiorum
illuc ad gladium compellitur transire. pœnarum:
ut unde hic iniquè delectatus est, inde illic iustè
crucietur. Notandum est ergo quòd Deus nobis
per somnium loquens, prius nos à corruptione
& postmodum à gladio liberat: quia nimirum il-
lius uitam illic eripit ab ultione supplicij, cuius hic
mentem subtrahit à delectatione peccati. Neque
enim illic habet qd' formidare debeat de gladio
sententiæ, quem hic post emendationem suam
pollutio nō corruperit culpæ. Bene ergo dicitur:
Eruens animam eius de corruptione, & uitam il-
lius ut non transeat in gladium. De corruptione
namq; ad gladium transire, est post peracta uitia
ad toleranda supplicia peruenire. Sequitur:

Quòd occulto Dei iudicio agitur, ut in cuiusq; ordinis loco, in cuiusq; secreti recessu homo sine tentationibus non uiuat: & plerunq; quod sibi ad requiem parat, mutetur in perturbationem. Cap. XV.

INcrepat quoq; per dolorem in lectulo, & om- 23
nia ossa eius marcescere facit.] In scriptura sa-
cra lectus siue grabbatus seu stratum, aliquando
uoluptas carnis, aliquando repausatio in bonis o-
peribus, aliquando requies temporalis accipitur.
Quid est enim quod in Euangelio sanato cuidam
Dominus dicit: Surge, tolle grabbatū tuum, & ua Ioan.5.
de in domum tuam: nisi quòd per grabbatum uo-
luptas corporis designatur? Et iubetur utiq; ut
hoc sanus portet, ubi infirmus iacuerat: quia ni-
mirū omnis qui adhuc uitijs delectatur, infirmus
iacet in uoluptatibus carnis. Sed sanatus hoc por-
tat, ubi infirmus iacuerat: quia diuino adiutorio e-
reptus à uitijs, eiusdem carnis contumelias post-
modum tolerat, in cuius prius desiderijs requie-
scebat. Rursum per lectum uel stratum repausatio
in bonis operibus designatur. Vnde in Aposto-
lorum actibus Petrus apostolus dicit: Æneа sanet Act.9
te Dominus Iesus Christus: surge & sterne tibi.
Quid est dicere, surge: nisi mala quæ perpetrasti
derelinque? Et quid est dicere, sterne tibi: nisi mer
cedis causas in quibus requiescere debeas opera-
re? ut & deserat resurgendo quæ fecit, & inueniat
sternendo quid fecerit. Quod utrunq; propheta
breuiter comprehendit dicens: Declina à malo, & Psal.36
fac bonum. Declinare quippe à malo, est ab eo
quo iacuit surgere: bonum uerò facere, est merce-
dis opera in quibus requiescere debeat præpara-
re. Qui enim declinat à malo, sed bona adhuc nō
facit: surrexit quidem ab eo quo iacuit: sed ubi re-
quiescere debeat nondum strauit. Et rursum le-
ctus uel stratum requies temporalis accipitur, si-
cut scriptum est: Vniuersum stratū eius uersasti in Psal.40.
infirmitate eius. Cùm enim quisq; curis seculari-
bus fatigatus, deserere per diuinam gratiam huius
D mundi itinera laboriosa compungitur: cogitare
solet quomodo præsentis uitæ desideria fugiat, &
ab eius laboribus requiescat: sibiq; mox desidera-
tæ quietis ordinem quærit, & uelut quoddam stra
tum sicut à cunctis laboribus cessationis locum
inuenire concupiscit. Sed quia in hac uita adhuc
homo positus in cuiuslibet ordinis loco, in cu-
iuslibet secreti secessu uiuere sine tentationibus
nullatenus potest: plerunq; in id quod ad requiē
construitur, maior dolor tentationis inuenitur.
Vnde rectè per prophetam dicitur: Vniuersum
stratum eius uersasti in infirmitate eius. ac si dice-
ret: Omne quod hic sibi parauit ad requiem, hoc
ei mutasti occulto iudicio ad perturbationem.
Quod pio quidem Dei cōsilio agitur, ut huius pe
regrinationis tempore electorum uita turbetur.
Via quip-

24 Via quippe est uita præsens, qua ad patriam A
tendimus: & idcirco hic occulto iudicio frequen-
ti perturbatione cōterimur, ne uiam pro patria di
ligamus. Solēt etenim nōnulli uiatores cùm amœ
na fortasse in itinere prata conspiciunt, pergendi
moras innectere, & à cœpti itineris rectitudine
declinare: eorumq; gressus tardat pulchritudo iti-
neris dum delectat. Electis ergo suis ad se pergen
tibus Dominus huius mūdi iter asperum facit: ne
dum quisq; uitę præsentis requie, quasi amœnita-
te uiæ pascit: magis eum diu pergere q̄ citius per-
uenire delectet: ne dum oblectatur in uia, obliui-
scatur quod desiderabat in patria. Quia ergo in
hac uita omnis nostra quā fortasse parauimus
requies turbatur, rectè dicitur: Increpat quoq; per
dolorē in lectulo: id est in præsentis uitæ requie,
uel tētationis nos stimulis, uel flagelli afflictione
cōturbat. Nam sæpe humanus animus quamlibet
breui tempore sine tentatione in bonis studijs fue
rit, mox de eisdem studijs, in quibus quiescēdo se
exerit de ipsis uirtutibus quibus multiplicari niti-
tur, dum proficere se sentit eleuatur. Vnde pio re-
ctoris nostri moderamine, impulsu tētationis affi
citur, ut in eo ipsa profectus sui elatio comprima-
tur. Quapropter postquam dixit: Increpat quoq;
per dolorem in lectulo, aprè subiunxit:

Quòd tentationum profectus sit, cùm infirmitatem nostram recolimus, & cognoscimus quid diuino munere possumus, & quid ex nobis sumus. Cap. XVI.

ET omnia ossa eius marcescere facit.] Ossa in C
scriptura sacra uirtutes accipimus: sicut scri-
Psal.33. ptum est: Dominus custodit omnia ossa eorū, u-
num ex eis non cōteretur. Quod utiq; nō de ossi-
bus corporis, sed de uiribus dicit mentis. Nam cer
tè nouimus q̄ & multorū martyrum corporaliter
ossa confracta sunt: & persecutores Domini, latro
nis illius cui dictum est, Hodie mecū eris in para-
diso, sicut latronis alterius in cruce crura fregerūt.
Cùm ergo increpat per dolorem in lectulo, om-
nia ossa facit marcescere: quia cùm in ea requie
quam nobis ab hoc seculo præparamus, flagello
tētationis afficimur: qui fortasse de uirtutibus no
stris inflari potuimus, cognitæ infirmitatis nostræ
tædio extenuamur. Cùm enim sicut cupimus ad
Deum proficimus: si profectū nostrū tentatio nul D
la pulsaret, alicuius nos fortitudinis esse crederemus. Sed quia nobiscum superna dispensatione agitur, ut infirmitatis nostræ quia proficientes obliuiscimur, tentati recolamus: & in profectu nostro quid de diuino munere, & in tentatione cognoscamus, quid de proprijs uiribus sumus. Quæ nos profectò tentatio ad plenū raperet, nisi protectio superna seruaret. Sed pulsat, nec frangit: impellit, nec mouet: quatit, nec deijcit: ut de nostra infirmitate sentiamus esse quod quatimur, & de diuino munere esse quod stamus. Et quia sæpe anima alicuius boni sibi conscia, cùm uirtutes suas sibi ad memoriam reuocat, quadam delectatione pascitur, & quasi gratulatione propriæ plenitudinis impinguatur: bene dicitur, quòd tentatione pulsante marcescunt ossa: quia dum propria infir- A
mitas tentatione interrogante cognoscitur, om-
nis illa nostrarum uirium uelut pinguis uiridisq;
gratulatio, subito anxietatis mœrore siccatur: &
qui nos alicuius esse momenti bona nostra pen-
sando credidimus, pulsati paulo amplius perituros
nos iam iamq; formidamus. Tunc omne bo-
norum nostrorum gaudium uertitur in pauorem
pœnarum. Tunc iniquos nos esse deprehēdimus,
qui sanctos paulo antè credebamus. Tabescit
mens, stupent oculi: omne quod prius prosperum
arridebat euanescit, lux ipsa fastidio est: & solæ se
in animo tenebrę mœroris effundunt: nihil quod
delectet aspicitur, triste est quicquid occurrit. Vn
de & aptè sequitur:

Quòd homini in tentationibus constituto præsentis uitæ dulcedo amarescit: & nihil aliud quàm gemere & flere delectat. Cap. XVII.

A Bominabilis ei fit in uita sua panis, & ani-
mæ illius cibus antè desiderabilis.] Ac si
apertè dicat: Afflicta mens sibi in amaritudinem
uerti considerat, quicquid se antea blandè liben-
terq; satiabat. In scriptura enim sacra panis, 25
aliquando ipse Dominus, aliquando spiritalis
gratia, aliquando diuinæ doctrinæ eruditio, ali-
quando hæreticorum prædicatio, aliquando sub-
sidium uitæ præsentis, aliquando iocunditas hu-
manæ delectationis accipitur. In pane Domi-
nus signatur: sicut ipse in Euangelio dicit: Ego Ioan.6
sum panis uiuus, qui de cœlo descendi. Rursum
per panem gratia doni spiritalis accipitur: sicut
per prophetam dicitur: Qui obturat aures suas Esa.33
ne audiat sanguinem, & claudit oculos suos ne
uideat malum, iste in excelsis habitabit: muni-
menta saxorum sublimitas eius, panis ei datus
est. Quid est enim obturare aures suas ne audiat
sanguinem: nisi peccatis suadentibus, quæ de san
guine & carne nascuntur, non præbere consen-
sum? Et quid est, ne malum uideat, oculos clau-
dere: nisi omne quod rectitudini aduersum est,
non approbare? Iste in excelsis habitabit: quia
quamuis eum adhuc caro in inferioribus retinet,
mentem iam in sublimibus fixit. Munimenta sa-
xorum sublimitas eius: quia qui obiecta deside-
ria terrenæ conseruationis calcat, ad supernam
patriam per præcedentium patrum exempla se
subleuat. Et quia per contemplationis donum
gratia spiritali satiatur, aptè subiungitur: Panis ei
datus est, id est, refectionem spiritalis gratiæ perci
pit: quia se à bonis infimis cœlestia sperando su
spendit. Hinc etiam de sancta Ecclesia per Da-
uid Dominus dicit: Pauperes eius saturabo pani- Psal.131
bus: quia in illa mentes humilium positæ, spirita-
lium implentur refectione donorum. Rursum per
panem diuinæ doctrinæ eruditio designatur: si-
cut per prophetam dicitur: Qui habitatis in ter- Esa.21
ra Austri, cum panibus occurrite fugienti. In
terra quippe Austri habitant: qui in sancta Eccle-
sia positi, superni spiritus charitate perflantur. Fu-
git autem, qui huius mundi mala euadere con-
cupiscit.

cupiſcit. Qui ergo in terra Auſtri habitat, fugienti cum panibus occurrat, id eſt, is qui iam ſancto ſpiritu intra Eccleſiam plenus eſt, eum qui mala ſua euadere nititur, eruditionis alloquio conſoletur. Fugienti ſcilicet cum panibus occurrere, eſt metuenti æterna ſupplicia, doctrinæ ſacræ eſcas offerre: & modò tumorẽ terrore comprimere, modò pauorem exhortatione refouere. Quia panis refectio ſcripturæ ſacræ non inconuenienter accipitur: per eundem prophetam Iudæis ſolam lite
Eſa.55 ram ſeruantibus dicitur: Quare appenditis argentum, & non in panibus? ac ſi diceret: Penſatis ſacra eloquia, ſed non in refectione: quia dum ſolã literæ ſpeciem cuſtoditis, de ſpiritali intelligentia pinguedinem internæ refectionis amittitis. Vnde illic aptè ſubiungitur: Et laborem ueſtrum non
26 in ſaturitate. Rurſum per panem hæreticorum prædicatio deſignatur: ſicut per Salomonem mulier hæreticæ Eccleſiæ typũ geſtans & ſtultos conuocans dicit: Panes occultos libenter edite. Vel ſi
Prou. 9 cut in noſtra translatione ſcriptum eſt: Aquæ furtiuæ dulciores ſunt, & panis abſconditus ſuauior. Sunt enim nonnullę hæreſes quæ apertè metuunt prædicare quod ſentiunt: & apud infirmorũ mentes uerba ſua tanto magis condiunt, quanto quaſi amplius reuerẽter abſcondunt. Vnde nõ immeritò dicit: Panes occultos libenter edite. Miſeris enim cordibus occulta hæreticorum uerba eo magis ſapiunt, quo cum reliquis cõmuniter non habentur. Rurſum per panẽ ſubſidium præſentis uitæ accipitur: ſicut Iacob ad Laban trãſiens ait: Do
Gen.28 mine Deus ſi dederis mihi panẽ ad manducandũ, & ueſtem ad induendũ. Et ſicut in Euangelio Do
Ioan.6 minus turbis ſe ſequentibus dicit: Quæritis me, nõ quia uidiſtis ſigna: ſed quia manducaſtis ex panibus meis, & ſaturati eſtis. De ſeptem enim panibus fuerant ſatiati. Et per eorum perſonam Dominus illos intra ſanctam Eccleſiam deteſtatur, qui per ſacros ordines ad Dominum propinquantes, non in eiſdem ordinibus uirtutum merita, ſed ſubſidia uitæ præſentis exquirunt: nec cogitant quid uiuendo imitari debeant, ſed quæ compendia percipiendo ſatientur. Satiatos quippe de panibus Dominum ſequi, eſt de ſancta Eccleſia temporalia alimẽta ſumpſiſſe. Et nõ pro ſignis eſt Dominũ, ſed pro panibus quærere: ad religionis officium non pro augendis uirtutibus, ſed pro requirendis ſubſidijs inhiare. Rurſum per panẽ iocunditas humanæ delectationis accipitur. Vnde Hieremias propheta cum ſynagogæ perditos mores
Thren.1 defleret, dixit: Omnis populus eius gemẽs & quę rens panem: dederunt precioſa quęq; pro cibo ad refocillandam animam. Gemens enim populus quærit panem, dum praua hominum multitudo affligitur: quia nõ ad uotum de præſentis uitæ iocunditate ſatiatur. Sed & precioſa quęq; pro cibo dat: quia uirtutes mentis in appetitum delectationis tranſitoriæ inclinat. Et refocillare animam nititur: quia peruerſis ſuis deſiderijs ſatisfacere conatur. Vnde bene mox ex uoce illic electæ multitudinis ſubdit: Vide Domine, & cõſidera: quia fa

A cta ſum uilis. Vilis quippe plebs Dei efficit̃, quando prauorum numero creſcente in eis nõ ſumma & cœleſtia, ſed abiecta & terreſtria ſectatur.

Heliu itaq; quid aliud panem quàm præſentis 27
uitæ delectationem uocat? Qui poſtq; uim tentationis expreſſit, ilico ſubdidit: Abominabilis ei fit in uita ſua panis, & animæ illius cibus antè deſiderabilis: quia uidelicet omne quod prius de ipſa proſperitate uiuendi dulce ſapiebat, poſtmodum per uim tẽtationis amareſcit. Nõnunq; uerò quic quid gaudij, quicquid uirtutis fauere uidebat̃, ſubitò in pauore tẽtationis amittit̃, & quaſi euacuatus eiſdem uirtutibus triſtis animus ſolo mœrore poſſidetur. Cùm enim paulo uehementius impulſu tẽtationis afficitur, quia exerere uim ſolitæ for-
B titudinis nõ ualet, eam iam uelut perditam dolet: ſeq; ex ſe uacuũ ſentiens, infirmitatẽ ſuam ex ipſa ſua uanitate recognoſcit. Vnde ab omni mox iocunditate quaſi frangitur: & eſcas prioris lætitiæ reſpuẽs, eo quẽ ſolũ libenter appetit, luctu ſatiat̃. Vnuſquiſq; em̃ cũ ſibi bene uiuẽdi proſperitas arridet, hilareſcit: atq; ipſa hilaritas animũ uelut deſiderabilis cibus reficit. Sed cùm tẽtatione paulo amplius imminẽte pulſat̃, à mente eius per mœroris faſtidium gaudiũ omne reſpuit̃, quæ prius eodem gaudio quaſi ſatiata lætabatur. Quia igit̃ homo tentatus, ab ore cordis omnẽ cibũ reſpuit delectationis, nihilq; ei aliud quàm ſemetipſum & cognoſcere & flere delectat, bene dicitur: Abomi-
C nabilis ei fit in uita ſua panis, & animæ illius cibus antè deſiderabilis. Sed ſicut ſuperius diximus idcirco moderamine occultæ diſpenſationis ita tẽtari permittimur: ut qui ex diuino munere in uirtute proficimus, etiã quid ſumus ex propria infirmitate memoremur: & qui ex perceptione muneris opera uirtutis inferimus, ex infirmitatis noſtræ memoria ſacrificiũ humilitatis offeramus. Aliquãdo autẽ poſt profectũ uirium nõ ſolum tentãt uitia, ſed etiam flagella caſtigãt. Cùm aũt tentamur uitijs, pia diſpẽſatione nobiſcũ agit̃: ne his uirtutibus quibus proficimus extollamur. Cùm uerò flagellis atterimur, malis increpãtibus admonemur, ne mundo blandiẽte ſeducamur. Vitia dũ nos tentant, proficientes in nos uirtutes humiliant: flagella dum tentãt, ſurgentes in corde huius mundi uo
D luptates eradicãt. per tentãtia uitia diſcimus, quid de nobis ſimus: per feriẽtia flagella cognoſcimus, quid de hoc mundo fugiamus. Per illa reſtringimur ne intrinſecus extollamur: per iſta comprimimur ne quid extrinſecus appetamus. In hac ergo uita dum ſumus, & flagellis atteri, & aliquando tentari uitijs neceſſe eſt. Siue enim in laboribus flagellorum ſeu in certamine uitiorum, nõ ſolum nobis noſtra infirmitas innoteſcit, ſed etiam in quanta uirtute profecerimus agnoſcimus.

De utilitate tentationis: & quòd in aduerſis magis ſe agnoſcat homo quàm in proſperis. Cap. XVIII.

NEmo quippe uires ſuas in pace cognoſcit. Si enim bella deſunt, uirtutum experimenta non prodeunt. Improuidus miles eſt, qui fortẽ ſe in

28 ſe in pace gloriatur. Quia ergo ſæpe uirium A
merita per flagellorum aduerſa pateſiunt, aptè Heliu ſubiungit dicens: Tabeſcet caro illius: & oſſa quæ tecta fuerant nudabuntur.] Cùm enim flagellis prementibus omnis exterior uoluptas atteritur, internæ fortitudinis oſſa nudantur. Quid autem hoc loco carnis nomine, niſi ipſa delectatio carnalis accipitur? Vel quid per oſſa niſi uirtutes animæ deſignantur? Tabeſcit ergo caro, & oſſa nudantur: quia dum flagellis arguentibus carnalis delectatio extenuatur, ea quæ dudum quaſi ſub carne latuerant uirtutum fortia pateſiunt. Nemo quippe quantum profecerit, niſi inter aduerſa cognoſcit. Cùm enim aſſunt proſpera, cerni uirium documenta non poſſunt. Vnde alias
Pſal.41 ſcriptum eſt: In die mandauit Dominus miſericor B
diam ſuam, & nocte declarauit: quia uidelicet unuſquiſq; ſuperni doni gratiam in tranquillitate quietis percipit: ſed quantum perceperit, in aduerſitate perturbationis oſtendit. Tabeſcat ergo caro, ut nudentur oſſa. Feriamur paternis perturbationibus, ut quantum proficimus agnoſcamus. Flagellis enim Domini, pinguedo carnalis delectationis atteritur: ſed uirtutum noſtrarum oſſa pateſiũt. Decus noſtrum exterius ipſa huius mundi aduerſitate fœdatur: ſed quid in nobis intrinſecus latebat oſtenditur. Cæſis nanq; Apoſtolis denunciatum eſt, ne loquerentur ultrà in nomine Ieſu: ſed magna exultatione gauiſi ſunt, quòd digni habiti ſunt pro nomine Ieſu contumeliam pati:
Act.5 ſuiſq; aduerſarijs cum fiducia reſponderunt: Obe C
dire oportet Deo magis quàm hominibus. Ecce inter aduerſa ualidius fidei robur emicuit, ecce cõciſa eſt integritas carnium: ſed patefacta ſunt oſſa
Sap.3 uirtutum. Hinc de eis per ſapiẽtiam dicitur: Deus tentauit illos, & inuenit illos dignos ſe. Tentati ſunt quippe aduerſitate plagarum: ſed digni inuenti ſunt nudatione oſſium. Nam quia hoc illorum illa tentatio eſt, quæ ex flagellis adhibetur, illic apertè declaratur, dum ſequitur: Tanquam aurum in fornace probauit illos, & quaſi holocauſti hoſtiam accepit illos. Quia ergo uniuſcuiuſq; uires non niſi per aduerſa pateſiũt, bene dicitur: Tabeſcet enim caro eius: & oſſa quæ tecta fuerant, nudabũtur. Tabeſcit enim caro dum omne quod fluxum infirmumq; eſt, flagellis atteritur. Nudantur oſſa, dum per hæc in nobis etiam quod ualidum latet aperitur. Quia uerò ſicut & ſuperius dictum eſt, in ipſa aduerſitate tentationis non ſolum detegitur robur fortitudinis, ſed etiam cognoſcitur infirmitas humanitatis: & tentatus quiſque oſtendit quidem quantum de Deo profecerit: ſed in ipſis flagellorum afflictionibus etiam quantum de ſemetipſo ſit infirmus agnoſcit: quia non tantummodo nudantur oſſa, ſed etiam tabeſcit caro, aptè ſubiungitur:

Quòd qui tentantur, corruptioni & morti appropinquant, niſi per Dei gratiam liberentur, quæ utiliter plerunq; ſe ſubtrahit: & quàm nihil ſit homo ſine illa, ex propria infirmitate intelligit. Cap. XIX.

APpropinquabit corruptioni anima eius, & A
uita illius mortiferis.] Tentati enim uniuſcuiuſq; iuſti anima corruptioni appropinquare dicitur: quando ne eam uirtus poſſit extollere, per flagella compellitur, quid ſit ex propria infirmitate, ſentire. Corruptioni uidelicet appropinquat: quia ex ſuis ſe uiribus perditioni proximum non ignorat: ut hoc quòd à perditione longè eſt, non ſibi, ſed Domino tribuat. Appropinquat uerò mortiferis: quia ex infirmitate carnis proximum ſe peccatis mortem ferentibus reſpicit: à quibus diuino munere tanto magis longè fit, quanto ſe eis proximum ex ſuis meritis deprehendit. Per contemplationem conditionis ſuæ Dauid corruptioni appropinquauerat, cùm dicebat: Memen- Pſal.102
to Domine quòd puluis ſumus: homo ſicut fœnum dies eius. Per contemplationem quoq; infirmitatis propriæ Paulus mortiferis appropinquauerat, cùm dicebat: Video aliam legem in mem- Rom.7
bris meis repugnantem legi mentis meæ, & captiuum me ducẽtem in lege peccati quæ eſt in membris meis, Infœlix ego homo, quis me liberabit de corpore mortis huius? Corruptioni ergo & mortiferis appropinquare, eſt conſiderata infirmitate humanitatis ſuæ peccatorem ſe ex ſuis meritis cernere, atq; apud ſe arrogantiam ex propriis uiribus non habere. Quid enim ſumus, ſi à conditoris noſtri protectione deſeramur? Quæ nimirum protectio minus neceſſaria creditur, ſi ſemper habeatur. Sed utiliter plerunq; ſubtrahitur, ut ſibimetipſi homo quàm ſine illa nihil ſit oſtendatur. Manus igitur Dei aliquando nos nobis per aduerſa inſinuat: quæ etiam neſcientes nos in proſperis portat. Qua deſtituti dum cadere incipimus, & tamen adiuti retinemur: & doctrina ſit quòd in lapſu trepidamus, & cuſtodia quòd in ſtatu permanemus. Nemo ergo ſe alicuius uirtutis æſtimet, etiam cùm quid fortiter poteſt: quia ſi diuina protectio deſerat, ibi repentè eneruiter obruitur, ubi ſe ualenter ſtare gloriabatur. Quid eſt enim quòd uir Dei contra altare Samariæ ad pro- 3.Reg.13
phetandum directus, præſente rege authoritatem liberæ uocis exercuit: eiuſdemq; regis extenſum brachium in rigorem miſerabiliter aſtrinxit: quod tamen mox miſericorditer ſaluti reſtituit? D
Cuius in domo inuitatus comedere noluit: quia ne in uia comederet, prohibitionis dominicę præcepta ſeruauit. Qui tamen in eadem uia & ſeductus comedit, & paſtus interiit. Qua in re quid ſubtili conſideratione colligimus: quid, ut ita dixerim, formidandum ſuſpicamur: niſi quòd forſitan quia apud ſemetipſum tacitus, pro præceptis dominicis regem ſe contempſiſſe gloriabatur, ab interna mox ſoliditate quaſſatus eſt: & inde ei in opere culpa ſurrepſit, unde gloria in corde ſurrexit: ut prophetæ falſi uerbis deceptus diſceret, quia neqquam propriæ fortitudinis fuerit, quòd regis uerbis reſtitiſſet? Bene autem ex eius ore mortis ſententiam accepit, cuius ſeductione à uitæ præcepto deuiauit: ut inde pœnam ueraciter ſumeret, unde culpam negligenter admiſiſſet.

miſiſſet. Quia igitur unumquenq; electum ſuum diuina gratia tũc magis erudiendo cuſtodit, cum quaſi percutiens deſerit, dicatur rectè: Appropinquabit corruptioni anima eius, & uita illius mortiferis: ut quo ſe ſuis uiribus uicinũ morti per aduerſa conſiderat, eo in cunctis quæ fortiter egerit, ad diuinæ ſpei munimen fugiens ſolidius uiuat.

B. GREGORII MORALIVM LIBER VIGESIMVSQVARTVS, continuans textum capitis trigeſimitertij.

Caput I.

Eliu uim ſupernæ diſpenſationis inſinuãs, de electi uniuſcuiuſq; percuſſione intulit dicẽs: Appropinquabit corruptioni anima eius, & uita illius mortiferis. Et dum tentatum hominem demonſtrat unum, in qua tẽtatione ſit poſitum humanũ genus oſtendit uniuerſum: dumq; narrat quid ſpecialiter agatur in ſingulis, liquidò intimat quid generaliter agatur in cunctis. Sic enim tentationem expreſſit quorundam, propriè ſingulorũ: ut poſſit intelligi & uniuerſaliter omnium. Cunctum quippe electorum genus in hac uita huius tædio laboris afficitur. Vnde & mox huic generali peſtilentiæ generale ſubintulit remedium medicinæ, dicens:

Quòd Chriſtus, magni conſilij angelus, ſimilis nobis locutus eſt æquitatem, homo pro hominibus interpellans: & impetrauit indulgentiam, exauditus pro ſua reuerentia. Cap. II.

SI fuerit pro eo angelus loquens unum de ſimilibus, ut annunciet hominis æquitatem, miſerebitur eius.] Quis enim eſt iſte angelus, niſi ille qui per prophetam dicitur magni conſilij angelus? Quia enim Græca lingua euangelizare denũciare dicitur: ſemetipſum nobis annuncians Dominus, angelus uocatur. Et bene ait: Si fuerit pro eo angelus loquens: quia ſicut ait Apoſtolus, etiam interpellat pro nobis. Sed quid pro nobis loquatur, audiamus: Vnum de ſimilibus. Mos medicinæ eſt, ut aliquando ſimilia ſimilibus, aliquando contraria contrarijs curet. Nam ſæpe calida calidis, frigida frigidis: ſæpe autem frigida calidis, calida frigidis ſanare conſueuit. Veniens ergo ad nos deſuper medicus noſter, tantiſq; nos inueniens languoribus preſſos: quiddam nobis ſimile, & quiddam contrarium appoſuit. Ad homines quippe homo uenit, ſed ad peccatores iuſtus: concordauit nobis ueritate naturæ, ſed diſcrepauit à nobis rigore iuſtitiæ. Vitioſus enim homo corrigi non poterat, niſi per Deum. Videri autem debuit qui corrigebat: ut præbendo imitationis formam, anteactæ malitiæ mutaret uitam. Sed uideri ab homine non poterat Deus: ergo homo factus eſt, ut uideri potuiſſet. Iuſtus igitur atq; inuiſibilis Deus apparuit ſimilis nobis homo uiſibilis, ut dum uideretur ex ſimili, curaret ex iuſto: & dũ ueritate generis concordat conditioni, uirtute artis obuiaret ægritudini. Quia ergo in carne ueniens Dominus non culpam noſtram ex uitio, non pœnam ex neceſſitate ſuſcepit: nulla enim labe peccati pollutus, reatus noſtri teneri conditione non potuit, atq; ideo mortem noſtram omni neceſſitate calcata, cùm uoluit, ſponte ſuſcepit: rectè dicitur quòd pro tentato homine iſte angelus unum de ſimilibus loquitur: quia nec ita natus ut reliqui, nec ita mortuus, nec ita reſuſcitatus. Non enim cooperante coitu, ſed ſpiritu ſancto ſuperueniente conceptus eſt. Natus autem materna uiſcera & fœcunda exhibuit, & incorrupta ſeruauit. Rurſum nos omnes cũ nolumus morimur: quia ad ſoluendæ pœnæ debitum culpæ noſtræ conditione coarctamur. Ille autem quia nulli admixtus eſt culpæ, nulli ex neceſſitate ſuccubuit pœnæ. Sed quia culpam noſtram dominando ſubdidit, pœnam noſtram miſerãdo ſuſcepit, ſicut ipſe ait: Ioan. 10 Poteſtatem habeo ponendi animã meam: & poteſtatem habeo iterum ſumendi eam. Qui etiam præmiſit: Nemo tollit eam à me, ſed ego pono eã à meipſo. Rurſum nõ ut reliqui ſuſcitatus eſt: quia noſtra reſurrectio in ſeculi finem dilata eſt: illius uerò die tertio celebrata. Et nos quidem per illũ reſurgimus: nam ipſe per ſe. Neq; enim qui Deus erat, ſicut nos ab alio ut reſuſcitari potuiſſet indigebat. In eo ergo eius reſurrectio diſtat à noſtra: quòd non per noſmetipſos reſurgimus, ſicut ipſe. Pro eo enim quòd ſimpliciter homines ſumus, ſuperiori adiutorio ut reſurgere ualeamus indigemus. Ille autem eiuſdem reſurrectionis uim cum patre & ſpiritu ſancto Deus exhibuit: quam tamen ſolus in humanitate percepit. Quia igitur Dominus uerè natus, uerè mortuus, uerè ſuſcitatus, in omnibus tamen diſtat à nobis magnitudine potentiæ, ſed ſola concordat nobis ueritate naturæ: bene dicitur quia pro nobis angelus iſte unum de ſimilibus loquitur. Cum enim in cunctis operationibus ſuis immenſa nos uirtute tranſcendat: in uno tamen à nobis, id eſt, in formæ ueritate non diſcrepat. Per hoc pro nobis patri loquitur, per quod ſemetipſum nobis ſimilem oſtendit. Loqui quippe eius uel interpellare, eſt ipſum ſe pro hominibus hominem demonſtrare. Et bene cum dixiſſet, Vnum de ſimilibus loquitur: ſilico adiunxit: Vt annunciet hominis æquitatem.] Quia niſi ille hominibus ſimilis fieret, æquus homo ante Deum non appareret. Inde quippe annunciat æquitatem noſtram, unde ſuſcipere dignatus eſt infirmitatem noſtram. Omnes uidelicet nos inimica illa perſuaſio in culpæ contagio ab ipſa radice polluerat: nullusq; erat qui apud Deum pro peccatoribus loquens, à peccato liber appareret: quia ex eadem maſſa editos æquè cunctos par reatus inuoluerat. Proinde uenit ad nos unigenitus patris: aſſumpſit ex nobis naturam, non perpetrans culpam. Sine peccato

Eſa. 11

2

3

cato quippe eſſe debuit, qui pro peccatoribus interuenire poteſt: quia nimirũ alienæ pollutionis contagia non tergeret, ſi propria ſuſtineret. Bene ergo dicitur: Quia in eo quòd ſimilis apparuit, æquitatem hominis annunciauit. Intercedens enim pro peccatoribus, ſemetipſum iuſtum hominem qui pro alijs indulgentiam mereretur oſtendit. Sequitur:

Quòd in eo quòd uerbum caro factum eſt, & in proprio ſanguine Chriſtus introiuit in ſancta, noſtra redemptio inuenta eſt. Cap. III.

MIſerebitur eius, & dicet: Libera eum, ut non deſcendat in corruptionem: inueni in quo ei propitiet.] Mediator Dei & hominum homo Chriſtus Ieſus in eo miſeretur homini, quo formã hominis ſumpſit: qua miſericordia pro redempto homine dicit patri: Libera eum ut non deſcendat in corruptionem. Sicut iam ſuprà diximus, dicere eius eſt liberare hominem: naturam hominis aſſumendo liberam demonſtrare. Ex ea quippe carne quam ſumpſit, etiam hanc oſtendit liberam quam redemit. Quæ redẽpta uidelicet caro nos ſumus, qui cognitione noſtri reatus aſtringimur. Sed me Ioan. 8 diatoris tanti æquitate liberamur: ſicut ipſe ait: Si uos filius liberauerit, uerè liberi eritis. Et bene pro 4 hoc redempto homine dicitur: Non deſcendat in corruptionem. Superius enim dictum fuerat: Appropinquabit corruptioni anima eius: poſtmodum dicitur: Non deſcendat in corruptionem. ac ſi diceret: Quia cognoſcendo infirmitatẽ ſuam, eſſe ſe corruptioni proximum non ignorat: idcirco ad corruptionis interitum non deſcendat. Ad corruptionem enim iuſtè deſcenderet, ſi ſuis uiribus longè ſe à corruptione eſſe iudicaret. Sed quia corruptioni appropinquauit humiliter, debet ab ea miſericorditer liberari: ut eo contra impugnantia uitia fortis ſit, quo ſe ſuis meritis ægroſcit infirmum. Quiſquis enim ſupra ſe extollitur, ipſo elationis ſuæ pondere grauatur: & eo ſe in infimis mergit, quo in ſuperbiæ uitium proruẽs, ab eo qui uerè excelſus eſt elongauit. atq; inde magis ima appetit, unde ſe coniunctum ſummis æſtimauit: ſicut per prophetam extollenti ſe animæ dicitur: Quo pulchrior es deſcende, & dormi cum incircumciſis. Omnis enim qui fœditatem infirmitatis ſuæ conſiderare negligit, ſed per elationis faſtũ uirtutis ſuæ gloriam attendit, unde pulchrior eſt, inde deſcendit: quia extollendo ſe de ſuis meritis, inde in ima deterius corruit, unde glorioſum ſe eſſe iudicauit. Qui deſcendens cum incircumciſis dormit: quia in æterna morte cum cæteris peccatoribus deficit. Quia ergo homo iſte humiliter corruptioni ſe propinquũ eſſe cognouit, bene de eo dicitur: Libera eum ut non deſcẽdat in corruptionem: ut eo magis euadat pœnã, quo oculos ſuos nõ attertit à culpa. Quia uerò nullus erat cuius meritis nobis Dominus propitiari debuiſſet: unigenitus patris formã infirmitatis noſtræ ſuſcipiens, ſolus iuſtus apparuit, ut pro peccatoribus intercederet. Et bene pro redempto homine iſto loquẽs angelus dicit: Inueni in quo propitiet ei. ac ſi apertè mediator Dei & hominũ dicat: Quia nullus hominũ fuit, qui corã Deo interceſſor iuſtus pro hominibus appareret: me metipſum ad propitiandũ hominibus hominẽ feci: & dum me hominẽ exhibui, in quo iuſtè hominibus propitiarer inueni. Et quia infirmitatẽ ſuſcipiens Dominus dum pœnã noſtrã moriendo tolerauit, corruptionẽ noſtrã reſurgendo mutauit. Bene ergo iſte angelus mortalitatis noſtræ flagella ſubiungit, eorumq; miſereri, dicens: Cõſumpta eſt caro eius à ſupplicijs: reuertat ad dies adoleſcentiæ ſuæ.] In illo quippe primo homine à Deo recedente, repulſi à paradiſi gaudijs, in hac mortalis uitæ ærumnã cecidimus: & quã grauẽ culpã ſerpentis ſuaſione cõmiſimus, pœna noſtræ ultionis ſentimus. Huc enim lapſi nihil extra Deũ niſi quo affligeremur inuenimus. Et quia per oculorum uiſum carnẽ ſecuti ſumus, de ipſa carne quã præceptis Dei præpoſuimus flagellamur. In ipſa quippe quotidie gemitũ, in ipſa cruciatum, in ipſa interitum patimur: ut hoc nobis mira diſpoſitione Dominus in pœnam uerteret, per quod fecimus culpam: nec aliunde eſſet interim cenſura ſupplicij, niſi unde fuerat cauſa peccati: ut eius carnis amaritudine homo erudiretur ad uitã, cuius oblectatione ſuperbiæ peruenit ad mortẽ. Quia ergo innumeris humanum genus carnalis uitæ ſupplicijs premebatur: ſed redẽptore noſtro ueniente, & uitia corruptionis noſtræ & tormenta deleta ſunt, dicatur de hoc redempto homine:

Quòd Chriſto interpellante pro nobis, genus humanum tentationum tormentis conſumptum, reuerſum eſt ad id unde ceciderat antequam peccaret. Cap. IIII.

COnſumpta eſt caro eius à ſupplicijs: reuertatur ad dies adoleſcentiæ ſuæ.] Ac ſi diceret: Mortalitatis ſuæ pœna in quadam uetuſtatis ſuæ ſenectute deiectus eſt: reuertatur ad dies adoleſcẽtiæ ſuæ, id eſt, prioris uitæ integritate renouetur: ut nõ eo maneat quo lapſus eſt, ſed ad hoc redemptus redeat, ad quod percipiẽdum conditus fuit. Scriptura enim ſacra ſæpè adoleſcentiã pro nouitate uitæ ponere cõſueuit. Vnde uenienti ſponſo dicitur: Adoleſcentulæ dilexerunt te, id eſt, electorum animæ gratia baptiſmatis renouatæ: quę non in uitæ ueteris uſu deficiunt, ſed noui hominis cõuerſatione decorantur. Senectutẽ quippe ueteris hominis inter uitia tabeſcentem deflebat ille, qui ait: Inueteraui inter omnes inimicos meos. Econtra alius gaudere in uirtutibus admonet, dicens: Lætare iuuenis in adoleſcentia tua. ac ſi diceret: Fortis quiſq; gaudeat in renouatione ſua, id eſt, lætitiã ſuã nõ in uitæ ueteris uoluptate, ſed in cõuerſationis nouæ uirtute cõſtituat. Quia uerò ad hoc nouitatis robur non noſtris uiribus, ſed redẽptore interueniẽte reuocamur: pro hoc flagellato homine deprecatis angelus dicat: Reuertatur ad dies adoleſcentiæ ſuæ. Et quia dum redẽptor noſter patrẽ pro nobis interpellat: nos quoq; uitæ priſtinę torpore diſcuſſo, ad ſitim orationis accẽdimur, aptè de hoc homine redẽpto ſubiungitur: De-

Exech. 32

Can. 1

Pſal. 6

Eccl. 11

precabitur Deũ, & placabilis ei erit.] Prius enim postulare angelũ, & postmodum hominem dicit: quia nisi ante ipse Dominus per incarnationẽ suã interpellans patrẽ, uitam nostrã peteret: nũquam se insensibilitas nostra ad postulanda ea quæ æterna sunt excitaret. Sed incarnationis eius præcessit oratio, ut torporis nostri euigilatio subsequatur.

Quòd post labores tentationum, orationum instantiam, placato Deo serui Dei quasi in excessu mentis suspensi, dum præsentia contemnunt, quædam de Deo sentiunt, quæ tamen effari non possunt. Cap. V.

6 QVia uerò post tentationes sæpe post immẽsas amaritudines menti nostræ in occulto gaudio lux ueritatis erumpit: bene de hoc tentato homine & deprecante subiungitur: Et uidebit faciem eius in iubilo.] Superius dictum est quomodo Deus innotescendo afficit: nunc uerò dicitur, quomodo dũ innotescit exhilarat. Aliter enim quisq; compungitur, cùm interna intuẽs, malorum suorum pauore terretur: aliter uerò cõpungitur, cùm gaudia superna cõspiciẽs, spe quadam & securitate roboratur. Illa compunctio afficientes & tristes, hæc uerò lætas lachrymas mouet. Iubilum nanq; dicitur, quando ineffabile gaudium mente cõcipitur, quod nec abscondi possit, nec sermonibus aperiri: & tamen quibusdam motibus proditur, quamuis nullis proprietatibus exprimatur. Vnde Dauid propheta intuens electorum animas tantum gaudium mente concipere,
Psal. 88 quantum sermone non ualent aperire, ait: Beatus populus qui scit iubilationẽ. Non enim ait, qui loquitur: sed, qui scit: quia sciri quidẽ iubilatio intellectu potest, sed dicto exprimi non potest. Sentiẽ per illam quippe quod ultra sensum est. Et cũ uix ad hoc contemplandum sufficiat conscientia sentientis: quomodo ad hoc exprimendum sufficiat lingua dicẽtis? Quia ergo cordibus nostris lux se ueritatis insinuans, modò districtam iustitiã prætendendo contristat, modò interna gaudia aperiẽdo lætificat, post tentationum amaritudines, post tribulationum luctus, aptè subiungitur: Videbit faciem eius in iubilo.] Menti enim nostræ de consideratione cæcitatis suæ prius ignis tribulationis immittitur, ut omnis uitiorum erugo cõcremetur: & tunc mundatis oculis cordis, illa lætitia
D patriæ cœlestis aperitur: ut prius purgemus lugẽdo quod fecimus, & postmodum manifestius cõtemplemur per gaudia quod quæramus. Prius à mentis acie exurente tristitia interposita malorũ caligo detergitur: & tunc resplendente raptim coruscatione incircũscripti luminis illustratur. Quo utcunq; conspectu in gaudio cuiusdam seueritatis absorbetur: & quasi post defectum uitę præsentis ultra se rapta, in quadam nouitate aliquo modo recreatur. Ibi mens ex immenso fonte infusionẽ superni roris aspergitur: ibi non se sufficere ad id quod rapta est contemplatur: & ueritatẽ sentiẽdo uidet, quia quanta est ipsa ueritas, non uidet: Cui ueritati tanto magis se longè existimat, quanto magis appropinquat: quia nisi illã utcunq; con

A spiceret, nequaquam eam conspicere se non posse sentiret. Adnisus ergo animi dum in illam intenditur, immensitatis eius coruscante circumstantia reuerberatur. Ipsa quippe cuncta implens, cuncta circumstat: & idcirco mens nostra nequaquam se ad comprehendendam incircumscriptam circumstantiam dilatat: quia eam inopia suæ circumscriptionis angustat. Vnde & ad semetipsam citius labitur, & prospectis quasi quibusdam ueritatis uestigijs, ad sua ima reuocatur. Hæc ipsa tamen per contemplationem facta non solidè & permanẽs uisio: sed, ut ita dixerim, quasi quædam uisionis imitatio, Dei facies dicitur. Quia enim per fa- 7
cies quemlibet agnoscimus, nõ immeritò cognitionẽ Dei, faciẽ eius uocamus. Vnde Iacob post-
B quam cum angelo luctatus est, ait: Vidi Dominũ Gen. 32
facie ad faciem. ac si diceret: Cognoui Dominum: quia me cognoscere ipse dignatus est. Quam cognitionem plenissimè fieri Paulus testatur in fine, dicens: Tunc cognoscam sicut & cognitus sum. 1. Cor. 13
Quia ergo post laborum certamina, post tentationum fluctus sæpe in excessu anima suspenditur: ut cognitionẽ diuinæ præsentiæ contempletur, quã tamen præsentiam & sentire possit, & explere nõ possit: rectè post tot labores de hoc tentato homine dicitur: Videbit faciem eius in iubilo. Quia uerò unusquisq; quanto amplius cœlestia contemplatur, tanto magis à terrena operatione corrigitur: bene post gratiam contemplationis, iustitiam subdidit operationis, dicens: Et reddet homini iu
C stitiam suam. Iustitia nostra dicitur, non quę ex nostro nostra est, sed quæ diuina largitate fit nostra: sicut in dominica oratione dicimus: Panem no- Matth. 6
strum quotidianum da nobis hodie. Ecce & nostrum dicimus: & tamen ut detur oramus. Noster quippe fit cum accipitur, qui tamen Dei est: quia ab illo datur. Et Dei ergo est ex munere: & noster fit ueraciter per acceptionẽ. Ira ergo hoc loco homini suam iustitiam Dominus reddit: non quã ex semetipso habuit, sed quam conditus ut haberet accepit: & in qua lapsus perseuerare noluit. Illam ergo iustitiam reddet Deus homini, ad quam conditus fuit, ut inhærere Deo libeat, ut minacẽ eius sententiam pertimescat, ut serpentis callidi blandis iam promissionibus non credat. Quod enim
D in paradiso egit, hoc quotidie antiquus hostis agere non desistit. Verba quippe Dei de cordibus hominum molitur euellere, atq; in eis ficta promissionis suæ blandimenta radicare: quotidie hoc quod Deus minatur leuigat, & ad hoc credẽdum quod falsum promittit inuitat. Falsò enim pollicetur temporalia, ut mentibus hominum ea supplicia leuiget, quæ Deus minatur æterna. Nam cùm præsentis uitæ gloriam spondet, quid aliud dicit quàm gustate & eritis sicut dij? ac si apertè dicat:

Temporalem concupiscentiam tangite: & in 8
hoc mundo sublimes apparete. Et cùm timorem diuinæ sententiæ amouere conatur: quid aliud loquitẽ quàm id quod primis hominibus dixit: Cur Gen. 3
præcepit uobis Deus, ut non comederetis de omni ligno paradisi? Sed quia diuino munere redem

ptus homo iustitiam recepit, quam dudum conditus amisit: robustiorem se iam contra blandimenta callidę persuasionis exercet: quia experimento didicit quantum obediens esse debeat præcepto. Et quem tunc culpa duxit ad pœnam, nunc pœna sua restringit à culpa: ut tanto magis delinquere metuat, quanto cogente supplicio & ipse iam quod perpetrauit accusat. Vnde & sequitur:

Quòd qui sanctorum patrum exempla respicit, eorum comparatione se inferiorem cognoscit. Cap. VI.

RESpiciet homines, & dicet: Peccaui.] Sed peccatorem se non cognosceret, si iustitiam non haberet. Nemo quippe tortitudinem suam nisi cum rectus esse cœperit, deprehendit. Nam qui omnino peruersus est, neq; hoc potest uidere
B ergo debemus uitam conspicere, ut subtiliter deprehendamus nostram. Illorum uidelicet species quasi quædam forma nobis imitanda proponitur, quia uiua lectio est uita bonorum. Vnde & non immeritò ijdem iusti in sacro eloquio libri nominantur, sicut scriptum est: Libri aperti sunt, Apoc. 20
& alius liber apertus est, qui est uitæ, & iudicati sunt mortui ex his quæ scripta erant in libris. Liber nanque uitæ est ipsa uisio aduenientis iudicis. In quo quasi scriptum est omne mandatum: quia quisquis eum uiderit, mox teste conscientia quicquid non fecit intelligit. Libri etiam aperti referuntur: quia iustorum tunc uita conspicitur, in quibus mandata cœlestia opere impressa cernuntur. Et iudicati sunt mortui ex his
C quæ scripta erant in libris: quia in ostensa uita iustorum quasi in expansione librorum legunt bonum quod agere ipsi noluerunt, atq; ex eorum qui fecerunt comparatione damnantur. Ne ergo unusquisque tunc uidens eos, quod non fecit defleat, nunc in eis quod imitetur attendat. Quod quidem facere electi non cessant. Meliorem nanque uitam considerant, & deterioris usus conuersationem mutant. Vnde sponsi uoce sanctæ Ecclesiæ in Canticis canticorum dicitur: Duo 10
ubera tua sicut duo hinnuli capreæ gemelli, qui Cant. 4
pascuntur in lilijs, donec aspiret dies, & inclinentur umbræ. Quæ enim sunt duo ubera, nisi ex Iudæa ac Gentilitate ueniens uterq; populus, qui in sanctæ Ecclesiæ corpore per intentionem sapien
D tiæ arcano est cordis infixus? Ex quo populo hi qui electi sunt, idcirco capreæ hinnulis comparantur: quia per humilitatem quidem paruos sese ac peccatores intelligunt, sed eis per charitatem currentibus, si qua obstacula de impedimento temporalitatis obtiant, transeunt, & datis contemplationis saltibus, ad superna transcendunt. Qui ut hæc agant, præcedentium sanctorum exempla cõspiciunt. Vnde & in lilijs pasci referũtur. Quid enim per lilia, nisi illorum uita declaratur, qui ueraciter dicunt: Christi bonus odor su- 2. Cor. 2
mus Deo? Electi ergo ut assequi summa præualeant, conspecta odorifera, & candida iustorũ uita satiantur. Iam quidẽ uidere Dominũ sitiũt, iam de eius contemplatione satiari charitatis æstibus inardescunt. Sed quia in hac uita positi, necdum

A re appetit qualis est, tales nimirum debet conspicere qualis non est: ut ex bonorum forma metiatur, quanto ipse deserto bono deformis est. Ex his quippe quibus plenissimè bona assunt, perpendit rectè quæ sibi minus sunt: atque in illorum pulchritudine conspicit fœditatem suam, quam in semetipso & potest perpeti, & sentire non potest. Lucem nanq; debet conspicere, qui uult de tenebris iudicare, ut in illa uideat quid de tenebris æstimet, per quas uidere præpeditur. Peccator nanq; si incognita uita iustorum semetipsum conspicit, peccatorem se nullatenus comprehendit. Videre enim se non potest, quia fulgorem lucis nesciens, cum semetipsum conspicit, quid aliud quàm tenebras attendit? Iustorum
B ergo debemus uitam conspicere, ut subtiliter deprehendamus nostram. Illorum uidelicet species quasi quædam forma nobis imitanda proponitur, quia uiua lectio est uita bonorum. Vnde & non immeritò ijdem iusti in sacro eloquio libri nominantur, sicut scriptum est: Libri aperti sunt, Apoc. 20
& alius liber apertus est, qui est uitæ, & iudicati sunt mortui ex his quæ scripta erant in libris. Liber nanque uitæ est ipsa uisio aduenientis iudicis. In quo quasi scriptum est omne mandatum: quia quisquis eum uiderit, mox teste conscientia quicquid non fecit intelligit. Libri etiam aperti referuntur: quia iustorum tunc uita conspicitur, in quibus mandata cœlestia opere impressa cernuntur. Et iudicati sunt mortui ex his
C quæ scripta erant in libris: quia in ostensa uita iustorum quasi in expansione librorum legunt bonum quod agere ipsi noluerunt, atq; ex eorum qui fecerunt comparatione damnantur. Ne ergo unusquisque tunc uidens eos, quod non fecit defleat, nunc in eis quod imitetur attendat. Quod quidem facere electi non cessant. Meliorem nanque uitam considerant, & deterioris usus conuersationem mutant. Vnde sponsi uoce sanctæ Ecclesiæ in Canticis canticorum dicitur: Duo 10
ubera tua sicut duo hinnuli capreæ gemelli, qui Cant. 4
pascuntur in lilijs, donec aspiret dies, & inclinentur umbræ. Quæ enim sunt duo ubera, nisi ex Iudæa ac Gentilitate ueniens uterq; populus, qui in sanctæ Ecclesiæ corpore per intentionem sapien
D tiæ arcano est cordis infixus? Ex quo populo hi qui electi sunt, idcirco capreæ hinnulis comparantur: quia per humilitatem quidem paruos sese ac peccatores intelligunt, sed eis per charitatem currentibus, si qua obstacula de impedimento temporalitatis obtiant, transeunt, & datis contemplationis saltibus, ad superna transcendunt. Qui ut hæc agant, præcedentium sanctorum exempla cõspiciunt. Vnde & in lilijs pasci referũtur. Quid enim per lilia, nisi illorum uita declaratur, qui ueraciter dicunt: Christi bonus odor su- 2. Cor. 2
mus Deo? Electi ergo ut assequi summa præualeant, conspecta odorifera, & candida iustorũ uita satiantur. Iam quidẽ uidere Dominũ sitiũt, iam de eius contemplatione satiari charitatis æstibus inardescunt. Sed quia in hac uita positi, necdum

ualent, per præcedentium interim patrum exem- A
pla pascuntur. Vnde & aptè illic tempus de ipso
liliorum pastu diffinitur, dum dicitur: Donec aspi
ret dies, & inclinentur umbræ. Tamdiu quippe re
fici iustorum exemplis indigemus, donec præsen
tis mortalitatis umbras æterno die aspirãte trans-
eamus. Cùm enim huius temporalitatis umbra
transacta hac mortalitate fuerit inclinata, quia i-
psius diei internũ lumen cernimus, nequaquam
iam appetimus, ut ad amorem eius per aliorum e-
xempla flagremus. Nunc autem quia necdum eũ
intueri possumus, summopere necesse est, ut eorũ
qui illum perfectè secuti sunt, conspectis actioni-
bus incitemur. Intueamur ergo quàm pulchra est
agilitas sequentium, & uideamus quàm turpis sit
hebetudo pigrorum. Statim nanq; ut bene agen- B
tium gesta respicimus, nosmetipsos confusione in
tima ulciscente iudicamus: mox uerecundia men
tem concutit, mox iustè seuiens reatus addicit, &
uehementer hoc etiam displicet, quod adhuc for-
Ezech. 14 tasse turpiter libet. Vnde per Ezechielem dicitur:
Fili hominis ostende domui Israel templũ, ut con
fundantur ab iniquitatibus suis: & metiantur fa-
bricam, & erubescant ex omnibus quæ fecerunt.
Templum quippe Dei filijs Israel ad cõfusionem
ostenditur, quando uniuscuiusq; iusti anima quã
inspirando Deus inhabitat, quanta sanctitate ful-
geat, ad confusionem suam peccatoribus demon
stratur: ut in illa bonum quod negligunt uideant,
& in seipsis malum quod operantur erubescant.
Metiri uerò fabricam, est pensare subtiliter iusto- C
rum uitam. Sed dum metimur fabricam, neces-
se est ut ex cãctis quæ facimus erubescamus: quia
bonorum uitam quanto subtilius pensando discu
timus, tanto seuerius in nobis omnia iniquè gesta
reprobamus. Bene autem prophetæ dicitur, ut o-
stendat templum. Quia enim iustorum rectitudi-
nem considerare peccator dissimulat: saltem hãc
ex uoce prædicantis agnoscat. Templum quippe
peccatoribus ostendere, est sponte sua considera
re nolentibus rectorum opera narrare. Qui itaq;,
sicut diximus, perduci ad summa desiderant, sem-
per necesse est ut meliorum profectibus intendãt:
quatenus tanto districtius in se culpas iudicent,
quanto in illis altius quod admirentur uidẽt. Sed
quid ista de peccantibus dicimus, cùm ipsos quo- D
que operatores iustitiæ tanta prouehi dispensatio
ne uideamus? Alius nanq; donum scientiæ acci-
pit: & tamen ad uirtutem miræ abstinentiæ non
pertingit. Alius magna abstinentiæ uirtute accin
gitur: nec tamen in summa scientiæ contemplatio
ne dilatatur. Alius per prophetiæ spiritũ ualet om
nia uentura prænoscere: sed tamen per curationis
gratiam non ualet præsentis molestiæ mala suble
uare. Alius per curationis gratiam mala præsentis
molestiæ subleuat: sed tamen quia prophetiæ spi-
ritum non habet, quid sequatur ignorat. Alius in-
digentibus multa iam propria largiri potest: sed
tamen iniustè agentibus obuiare libere non po-
test. Alius iniustè agẽtibus audacter pro Deo ob-
uiat: sed tamen indigentibus quæ habet tribuere

omnia recusat. Alius iam & ab ocioso se sermone
restringens, linguæ lasciuiam superat: sed tamen
adhuc insurgentes iræ stimulos perfectè non cal-
cat. Alius insurgẽtem iram iam perfectè edomat:
sed tamen adhuc linguam in lætitiã relaxat. Quid
est hoc quod iste eo bono indiget quo alius pol-
let: & ille cùm multis polleat, abundè alijs bonum
adesse considerat, quod sibi deesse suspirat? nisi
quòd mira nobiscum dispensatione agitur, ut per
hoc quod alter habet & iste non habet, unus alte-
ro melior ostendatur, quatenus tanto ardẽtius ad
humilitatem quisq; proficiat, quãto ex bonis quæ
non habet, inferiorem se habentibus pensat. Sicq;
fit, ut dum ille in isto atq; hic in illo respicit quod
admiretur, distincta bona & ab altitudine elatio-
nis reprimant, & ad studium profectus accendãt.
Magna nanq; sollicitudine ad curam nostræ me-
liorationis accingimur, quando id uirtutis in alijs
cernimus quod non habemus. Vnde Ezechiel
propheta cùm uolantia animalia descripsisset, ad- Ezech. 3
iunxit: Et audiui post me uocem cõmotionis ma-
gnæ, benedicta gloria Domini de loco sancto
suo: & uocem alarum animalium percutientium
alteram ad alteram. Quid nanq; alas animalium
nisi uirtutes debemus sentire sanctorum. Qui dũ
terrena despiciunt, ad cœlestia uolando subleua-
tur. Vnde rectè etiam per Esaiam dicitur: Qui 11
confidunt in Domino, mutabunt fortitudinem: Esa. 40
assument pennas ut aquilæ. Volantia itaq; anima
lia alis suis se uicissim ferũt: quia sanctorum men
tes in eo quòd superna appetunt, consideratis in-
uicem alternis uirtutibus excitãtur. Ala enim sua
me percutit, qui exemplo sanctitatis propriæ me
ad melius accendit. Et ala mea uicinum animal fe
rio, si aliquando alteri opus bonum quod imite-
tur ostendo. Sed quia sanctorum uitam significa-
ri istis animalibus diximus, libet in ipso uolatu a-
nimalium oculos mentis attollere, & quanta ui-
cissim alarum percussione se excitent, subtili con
sideratione pensare. Paulus nanq; cum cæterorũ
sanctorum sollicitudinem in prædicatione robu-
stius laborando transcẽderet, ut ab elatione se pre
meret, & uires suas in humilitatis gremio nutri-
ret, crudelitatis suæ antiquæ non immemor, Apo-
stolorum omnium innocentiam contemplatus
ait: Ego enim sum minimus Apostolorũ, qui nõ 1. Cor. 15
sum dignus uocari Apostolus, quia persecutus
sum Ecclesiam Dei. Et tamẽ eorundem omnium
Apostolorum primus quasi accepti principatus
oblitus, ac si minus ipse aliquid saperet, in Paulo
sapientiam miratur dicens: Sicut & charissimus 2. Pet. 3
frater noster Paulus secundum datam sibi sapien-
tiam scripsit uobis, sicut & in omnibus epistolis,
loquens in eis de his, in quibus sunt quædam dif-
ficilia intellectu. Ecce Paulus in Apostolis mira-
tur innocẽtiam. Ecce Apostolorum princeps mi
ratur in Paulo sapientiam. Quid est hoc nisi 12
quòd sancti uiri dum uirtutum consideratione
uicissim sibi alios præferunt, uolantia animalia a-
larum percussione se tangunt: ut eo ad uola-
tum se altius excitẽt, quo humilius alter in altero
quod

quod admiretur uidet? Hinc itaque colligendum A
est, quanta debemus sollicitudine meliorum ui-
tam conspicere, nos qui in infimis iacemus, si &
hi qui iam tanta sanctitate sublimes sunt, ut per
humilitatis gressum ad maiora proficiant, adhuc
quærunt in alijs quod imitantes admirentur. Sed
hæc reprobi nesciunt: quia mentis oculos sem-
per in infimis premunt, qui & si quando in uiam
Domini ueniunt, non ad meliorum uestigia, sed
ad intuenda semper deteriorum exempla uertun-
tur. Neque enim eorum uitam considerant, qui-
bus se humiliando postponant, sed quibus super-
biendo se præferant. Deteriores nanque respici-
unt, quibus meliores se esse gloriantur: & idcir-
co proficere ad meliora non possunt: quia hoc si-
bi sufficere æstimant, quòd pessimos antecedũt. B
O miseri, uiam pergunt, & in terga respiciunt.
Per spem quidem quasi ante se pedem proferunt,
sed per considerationem prauorum hominum,
post se oculos tendunt. Recti uideri appetunt,
sed ad inueniendum se tortam regulam sumunt.
Si enim semetipsos quales sunt cognoscere appe-
tunt, non deteriorum conspicere, sed meliorum
exempla debuerant. Idcirco ergo peccatores se
esse non intelligunt, quia homines non attendũt.
Nam si homines attenderẽt, quantum peccando
distarent à bonis hominibus, inuenirent. De
hoc ergo pœnitente qui idcirco bonorum exem-
pla considerat, ut sibimetipsi quantum à bono
recessit innotescat, bene dicitur: Respiciet ho-
mines, & dicet: Peccaui, & uerè deliqui, & ut C
eram dignus non recepi.] Peccatores se esse ple-
runque confitentur, etiam qui se peccasse non cre
dunt. Nam sæpe contingit, ut passim se homi-
nes iniquos esse fateantur: sed cum peccata sua ue
raciter alijs arguentibus audiunt, defendunt se
summopere, atque innocentes uideri conantur.
Vnusquisque ergo cùm talis est, si deliquisse se
dicit, uerè non dicit: quippe qui peccatorem se
nõ ex cordis intimo, sed uerbotenus asserit. Quia
enim scriptum est: Iustus in principio accusator
est sui: iste de confessione peccati ornari uoluit,
non humiliari: per accusationem suam humilis
appetijt uideri, non esse. Nam si confitendo pec-
catum esse humilis ueraciter appeteret, de per-
petratione peccati arguentes se alios non impu- D
gnaret. Itaque iustus uitam suam iudicans, per
exempla meliorum ex corde intimo cognoscit se
esse quod dicit. Ait enim: Peccaui, & uerè deli-
qui: atque de eo ipso quod tolerat flagello sub-
iungit: Et ut eram dignus non recepi. Vnusquis-
que enim in flagello positus, minus adhuc pec-
cata sua considerat: si uel tantum, uel amplius se
percussum quàm merebatur existimat. Iste autem
quia quanto maiorum exempla considerat, tan-
to districtiori examinatione se pensat, minus se
percussum quàm merebatur agnoscit: quia in il-
lorum iustitia conspicit quàm grauis sibi culpa
fuerit quòd errauit, & idcirco hoc quod patitur,
districtum esse non sentit: quia districtè nouit
pensare quod fecit. Valde autem facile est ut pec-

catorem se quisque cùm nihil pro peccato suo pa A
titur, fateatur. Securè uidelicet iniquos nos di-
cimus, cum uindictam nullam de iniquitate sen-
timus. Nam peccatores nos quidem in tranquil-
litate loquimur, sed cùm de peccatis ipsis flagel-
lo interueniente corripimur, murmuramus. Pœ-
na ergo nos interrogat, si ueraciter cognoscimus
culpam. Vir itaque iustus quia culpam suam di-
strictè considerat, etiam in flagello positus dicat:
Et ut dignus eram, non recepi. Sequitur:

Liberauit enim animam suam, ne pergeret in
interitum. Quia præueniente diuina gratia in
operatione bona nostrum liberum arbitrium se-
quimur, nosmetipsi nos liberare dicimur, qui li-
beranti nos Domino consentimus. Vnde Pau- 1. Cor. 15
lus cùm diceret: Abundantius illis omnibus la- B
borauí: ne labores suos sibi tribuisse uideretur,
ilicò adiunxit: Non autem ego, sed gratia Dei
mecum. Quia enim præuenientem Dei gratiam,
etiam ipse per liberum arbitrium fuerat subsecu-
tus, aptè subiungit: Mecum: ut & diuino mu-
neri non esset ingratus, & tamen à merito liberi
arbitrij non remaneret extraneus. De hoc autem
qui liberatori suo semetipsum cognoscendo con-
sensit, rectè dicit: Liberauit animam suam, ne per-
geret in interitum. Sequitur: Sed uiuens lu-
cem uideret.] Lucem scilicet ueritatis, quam
corde mortuus uidere non posset. Vel etiam cer- Iodh. 8
tè quia Dominus dixit: Ego sum lux mundi, ui-
debũt lucẽ etiã mortui: quando oẽs iniusti eũ ue-
nire ad iudiciũ in humanitatis forma cõspexerint.
Sed uiuens tũc lucẽ respicit, qui liberis oculis cor
dis in forma eum diuinitatis attendit. Sequitur:

Quòd illa tentationum genera quæ numerata sunt, operatur Deus in nobis: ut labore conuersionis, & prouocatione tentationis, & timore mortis attriti purgemur, & post amaritudines gaudia subsequantur. Cap. VII.

HÆc omnia operat̃ Deus tribus uicibus per
singulos.] De hoc tẽrato flagellatoq; homi
ne dictũ superius fuerat: Abominabilis ei fuit in
uita sua panis, & appropinquauit corruptioni a-
nima eius, & uita illius mortiferis. Inferius uerò
subnexum est: Deprecabitur Deũ, & placabilis ei
erit, & uidebit faciẽ eius in iubilo, & liberauit ani-
mam suã ne pergeret in interitũ, sed uiuẽs lucem
uideret. In his itaque iam collectis coaceruatisq;
sententijs & supra mœror amaritudinis, & infra
subiuncta est lætitia securitatis, moxq; post hæc
dicitur: Hæc omnia operatur Deus tribus uicibus
per singulos. ac si diceret: Quod semel de
uno dixi, hoc tribus uicibus per singulos agitur:
Sed solerter intuendum est, quæ tres istæ uices
sint, quibus unusquisq; homo anxietate mœroris
afficitur, & post mœrorem protinus ad securitatẽ
lætitiæ reuocatur. Id enim superius, sicut iam dixi,
narrauerat, quòd & grauis prius mœror afficit, &
magna postmodum lætitia attollit. Igitur si uigi-
lanter intendimus, has tres uices mœroris & læ-
titiæ in uniuscuiusque electi animo istis alterna-
ri modis inuenimus: id est, conuersione, tentatio-

 ne, &

ne, & morte. In prima quippe quam diximus con
uersionis uice, grauis mœror est, cùm sua unus-
quisque peccata considerans, curarum secularium
uult compedes rumpere, & uiam Dei per spa-
cium securæ conuersationis ambulare, desideriorum
temporalium onus graue abijcere, & lene iugum
Domini libera seruitute portare. Cogitanti
enim ista, occurrit illa familiaris sua delectatio car
nalis, quæ inueterata dudum, quanto eum diutius
tenuit, tanto arctius astringit, atq; à se tardius
abire permittit. Et quis ibi mœror, quæ anxietas
cordis, quãdo hinc spiritus uocat, hinc caro reuo-
cat: hinc amor nouę cõuersationis inuitat, hinc u-
sus uetustę peruersitatis impugnat: hinc desiderio
ad cœlestẽ patriã flagrat, & hinc in semetipso car-
nalem concupiscentiam tolerat, quæ eum etiam
aliquo modo inuitũ delectat? Rectè ergo de hoc
amarescẽte homine dici potest, Abominabilis ei
fit in uita sua panis, & appropinquauit corruptio
ni anima eius, & uita illius mortiferis. Sed quia
diuina gratia diu nos istis difficultatibus affici
non permittit, ruptis peccatorũ nostrorũ uinculis
citius nos ad libertatẽ nouæ cõuersationis conso-
lando perducit, & præcedentẽ tristitiã subsequẽs
lætitia refouet: ita ut conuersi uniuscuiusque ani-
mus eo magis ad uotum suum perueniendo gau-
deat, quo magis se pro illo meminit laborando
doluisse. Fit cordi immensa lætitia: quia ei quem
desiderat, iam per spem securitatis propinquat,
ut rectè de hoc dici debeat: Deprecabitur Deum,
& placabilis ei erit, & uidebit faciem eius in iubi-
lo: uel certè liberauit animam suam ne pergeret
in interitum, sed uiuens lucem uideret. At ne cõ-
uersus quisq; iam sanctum se esse credat, & quem
mœroris pugna superare non ualuit, ne ipsa post-
modum securitas sternat, dispẽsante Deo permit-
titur, ut post conuersionem suam tentationum sti
mulis fatigetur. Iam quidem per conuersionem
rubrum mare transitum est, sed adhuc in eremo ui
tæ præsentis ante faciem hostes occurrunt. Iam
peccata præterita uelut extinctos Ægyptios post
terga relinquimus, sed adhuc nocentia uitia quasi
alij hostes obuiant, ut ad terram promissionis per
gentibus cœptum iter intercludant. Iam priores
culpæ uelut insequẽtes aduersarij sola diuina uir-
tute prostratæ sunt, sed tentationum stimuli qua-
si hostes alij contra faciem ueniunt, qui & cum no
stro labore superentur. Conuersio uidelicet secu-
ritatem parit: mater autem negligentiæ solet esse
securitas. Ne ergo securitas negligentiam gene-
Eccles. 2 ret, scriptum est: Fili accedens ad seruitutem Dei,
sta in iustitia & timore, & præpara animam tuam
ad tentationem. Nõ enim ait ad requiem, sed ten-
tationẽ: quia hostis noster adhuc in hac uita nos
positos, quanto magis nos sibi rebellare cõspicit,
tanto amplius expugnare cõtendit. Eos enim pul
sare negligit, quos quieto iure possidere se sentit.
Contra nos uerò eo uehementius incitatur, quo
ex corde nostro quasi ex iure propriæ habitatio-
nis expellitur. Hoc enim in seipso Dominus sub
quadam dispensatione figurauit, qui diabolum

A non nisi post baptisma se tentare permisit: ut si-
gnum nobis quoddam futuræ conuersionis in-
nueret, quòd membra eius postquam ad Deum
proficerent, tunc acriores tentationum insidias
tolerarent. Post primam igitur uicem mœroris
atque lætitiæ, quam unusquisque per studium cõ-
uersionis agnoscit, hæc secunda suboritur: quia
ne securitatis negligẽtia dissoluatur, impulsu ten-
tationis efficitur. Et quidem quisque in ipso con-
uersionis initio magna plerunq; excipitur dulce-
dine consolationis, sed durum laborem postmo-
dum experitur probationis. Tres quippe mo- 13
di sunt conuersorum: inchoatio, medietas, atque
perfectio. In inchoatione autem inueniunt blan-
B dimenta dulcedinis, in medio quoque tempore
certamina tentationis, ad extremum uerò per-
fectionem plenitudinis. Prius ergo illos dulcia
suscipiunt, quæ consolentur: postmodum amа-
ra, quæ exerceant: & tunc demum suauia atque
sublimia, quæ confirment. Nam & sponsam
suam uir quisque prius dulcibus blandimentis
fouet, quam tamen iam coniunctam asperis in-
crepationibus probat, probatam uerò securis co-
gitationibus possidet. Vnde & plebs Israelitica
cùm despondente se Deo ad sacras mentis nu-
ptias ex Ægypto uocaretur, quasi arrarum uice
prius accepit blandimenta signorum: coniuncta
autem probationibus exercetur in eremo, pro-
bata uerò in repromissionis terra uirtutis pleni-
C tudine confirmatur. Antè igitur in miraculis
degustauit quod appeteret, postmodum in labo-
re tentata est, si custodire nouerit quod gustas-
set. Ad extremum quoque plenius accipere me-
ruit, quod laboribus probata custodiuit. Ita er-
go uitam uniuscuiusque conuersi, & inchoatio
blanda permulcet, & aspera medietas probat, &
plena post perfectio roborat. Nam sæpe con-
uersi quiq; in ipso adhuc aditu inchoationis suæ,
uel tranquillitatem pacatissimam carnis, uel do-
na prophetiæ, uel prædicamenta doctrinæ, uel
signorum miracula, uel gratiam curationis acci-
piunt: post hæc autem duris tentationum pro-
bationibus fatigantur, à quibus tentationibus
adhuc cum inciperent, ualde liberos se esse cre-
diderunt. Quod diuinæ gratiæ dispensatione a-
D gitur, ne in inchoatione sua tentationum aspe-
ritate frangantur: quia si eorum initia amaritu-
do tentationis exciperet, tam facilè ad ea quæ re-
liquerant redirent, quàm nec longius discesse-
rant: nam contemptis prius uitijs quasi iuxtà po-
sitis replicarentur. Vnde & scriptum est: Cum Exod. 13
emisisset Pharao populum, non eos duxit domi-
nus per uiam terræ Philistijm, quæ uicina est: re-
putans ne fortè pœniteret eum si uidisset aduer-
sum se bella consurgere, & reuerteretur in Ægy-
ptum. Ex Ægypto itaq; exeuntibus è uicino bel-
la subtrahuntur: quia derelinquentibus seculum,
quædam prius tranquillitas ostenditur: ne in ipsa
sua teneritudine atque inchoatione turbati, ad
hoc territi redeant quod euaserunt. Prius er-
go suauitatem securitatis sentiunt: prius pacis
quiete

quiete nutriuntur: post cognitã uerò dulcedinem
A tanto iam tolerabilius tentationum certamina su
stinent, quanto in Deo altius cognouere quod a-
Mar. 9 ment. Vnde & Petrus prius in montem ducitur:
prius claritatem transfigurationis dominicæ con
Matth. 26 templatur, & tunc demum tentari ancilla inter-
rogante permittitur: ut per tẽtationem factus sibi
ex infirmitate cõscius, ad illud flendo & amando
recurreret quod uidisset: & cùm eum timoris un-
da in peccati pelagus raperet, esset prioris dulce-
dinis anchora quæ retineret. Sæpe etenim tam
diutina sunt tentationum certamina, quàm longa
inchoationum fuerant blandimenta. Sæpe uerò
maius datur in inchoatione dulcedinis, minus au
tem in labore probationis. Sæpe minus in incho-
atione dulcedinis, maius in labore probationis.
B Nunquam uerò laborem tentationis dispar se-
quitur perfectio firmitatis: quia iuxta summam
certaminis, remuneratur quisq; plenitudine per-
fectionis. Plerunq; autem in eo quisq; conuersus
labitur, quod dum quibusdam donis gratię dulce
dine inchoationis excipitur, confirmationem ac-
cepisse se perfectionis arbitratur, & plenitudinis
cõsummationem æstimat quę adhuc blandimen-
ta esse inchoationis ignorat. Vnde fit ut dum subi
ta tentationis procella tãgitur, despectum se Deo
& perditum suspicetur. Qui si inchoationi suæ
non passim crederet, adhuc in prosperis positus,
mentem ad aduersa præpararet, & uitijs uenienti
bus postmodũ tã firmius resisteret quàm ea etiam
sagacius præuidisset. Quæ quidẽ trãquillius si pre
C uidet tolerat. Eorũ tamen omnino certamina, etia
m si præuideat, nõ declinat: quia cursus nostri iti
neris nequaquã peragit sine puluere tentationis.
Plerunq; autem conuersus quisq; talibus tentati-
onum stimulis agitat, qualibus ante conuersionis
gratiam nunquam pulsatum se esse reminiscitur:
non quia tunc hæc eadẽ radix tentationis deerat,
14 sed quia non apparebat. Humanus quippe ani-
mus multis cogitationibus occupatus, sæpe sibi-
metipsi aliquo modo manet incognitus, ut om-
nino qd tolerat nesciat: quia dũ per multa spargi-
tur, ab interna sui cognitione remouetur. Si autẽ
Deo uacare appetat, & ramos multimodæ cogita
tionis abscindat, tunc libere conspicit, quod de in
tima radice carnis procedit. Carduus nanq; si na-
D scatur in uia, itinerantiũ pedibus teritur, atq; ipso
usu transeuntiũ eius superficies ne appareat con-
fringitur. Sed quamuis desuper fruticantes spinæ
non appareant, subter tamen radix occulta perdu
rat. Si autem eum transeuntiũ pedes terere & cal-
care cessauerint, mox in superficiem surgẽdo pro
gredit, & per spinam prodit in publicum, quic-
quid in radice uiuebat occultũ. Ita & in corde se-
cularium sæpe occulta quædam tentationum ra-
dix non facilè apparet exurgere: quia uelut in uia
actionum sita, transeuntium teritur pede cogita-
tionum, & per innumeras curas quasi multis itine
rantibus premitur, ne uideatur. Si autem per con-
uersionis gratiam à uia cordis curarum turba re-
mouetur, ut nulla actionum insolentia conterat,

A nullus cogitationũ tumultus premat, tunc quod
occultum latebat agnoscitur, tunc de radice uitio
rum pungit libere spina tentationum. Contra
quam bene uiuentis manu agitur, ut in quantum
potest fieri, non tegatur occulta, sed radicitùs euel
latur. Quod donec fiat, uniuscuiusq; conuersi ani-
mum ita hæc spina conturbat, ut sæpe percussio-
ne subita penè superari se sentiat, eiusq; uulnus
medullitùs inflictum exitialiter pertimescat.
Plerunq; uerò ipsi tentationum stimuli dum in 15
usum ueniunt, dilatantur, & non quidem acrio-
res, sed longiores existunt. Minus autem dolent,
sed magis inficiunt: quia dum menti diutius adhę
rent, tanto fiunt minus pauendi, quanto magis
assueti. Inter hæc ergo depressa mens huc illucq;
B distenditur, & multiplicibus tentationum æsti-
bus dissipatur, & sæpe hincinde prouocata, cui
tentanti uitio obuiet, uel quod primũ impugnet,
ignorat. Vnde plerunq; euenit, ut dum nimis in-
surgentia uitia cruciant, dum repugnantis animũ
iamiamq; quasi in lapsum desperationis inclinãt,
conuersus quisque hanc ipsam sublimitatis uiam
quam sibi ad remedium elegit expauescat, & qua-
si in summo eductus titubat, qui in imo solidius
stabat. Ita uerò circumfrementibus tentationum
motibus angustat, ut rectè de eo dici debeat: Abo
minabilis ei fit in uita sua panis, & animæ illius ci-
bus antè desiderabilis. uel certè, Appropinqua-
uit corruptioni anima eius, & uita illius mortife-
ris. Sed quia misericors Deus probari nos permit
C tit tentationibus, non reprobari, sicut scriptũ est:
Fidelis autem Deus qui non patitur uos tentari 1. Cor. 10
supra id quod potestis, sed faciet cum tentatione
etiam prouentum, ut possitis sustinere: citius no-
bis consolationis ope succurrit, & surgentes ten-
tationum stimulos mitigat, impugnantesq; se co-
gitationũ motus interna pace tranquillat. Moxq;
anima immensam de spe cœlesti lætitiam percí-
pit, dum deuictum malum respicit quod tolera-
uit, ut iure de hoc tentato liberatoq; homine dici
debeat: Videbit faciem eius in iubilo, &: Libera-
uit animam suam ne pergeret in interitum, sed ui-
uens lucem uideret. Istis itaq; duabus uicibus, id
est, conuersionis & probationis, per mœrorem læ
titiamq; transactis, superest tertia, cuius mœro-
D rem adhuc sustineat, & gaudia consequatur.
Post conuersionis nanq; certamina, post proba 16
tionis ærumnam, restat adhuc dura tentatio: quia
uenire non potest ad perfectæ gaudia libertatis,
nisi prius debitum soluerit humanæ conditionis.
Conuersus autem quisq; sibi cautè sollicitus, taci-
tè secum considerare non cessat: æternus iudex
quàm districtus adueniat, suum q; terminũ quoti-
die prospicit, & ante seueritatẽ tantę iustitiæ quas
ratiões uitę suę sit positurus attẽdit. Etsi cũcta pra
ua opera quæ intelligere potuit deuitauit, uentu-
rus tamẽ corã districto iudice illa magis quæ in se
metipso nõ intelligit pertimescit. Quis em cõside
rare ualeat quãta mala per momẽta temporũ ipsis
incõstantibus cogitationũ motib. perpetramus?
Facile est enim opera peruersa uitare, sed nimis
difficile

difficile eſt ab illicita cogitatione cor tergere. Et
Mich.2 tamen ſcriptum eſt: Væ uobis qui cogitatis inuti-
Rom.2 le. Et rurſum: In die cũ iudicabit Dominus occul-
ta hominum. Qui etiam premiſit: Inter ſe inuicem
cogitationum accuſantium, aut etiam defenden-
Pſal.11 tium. Et rurſum: Labia doloſa in corde, & corde lo-
Pſal.57 cuti ſunt mala. Et rurſum: Etenim in corde iniqui-
tates operamini in terra. Humana autem anima
ſemel æternitatis ſtatum deſerens, ad fluxum tem
poralitatis delapſa, hanc mutabilitatem alternan-
tium motionum, quam dum caderet uolẽs appe-
tijt, dum conatur ſurgere, cogitur inuita tolerare.
Inde quippe punita eſt unde delectata: quia inde
conuerſa habet laborẽ certaminis, unde peruerſa
17 appetijt gaudium uoluptatis. Sæpe ergo ele-
ctis etiam nolentibus in cogitatione ſurrepitur:
quod in ſe quidem ſolerter inſpiciunt, & ante Dei
oculos quanti ſit reatus attendunt: & cùm de his
omnibus ſemper iudicia diſtricta pertimeſcant,
tunc tamen hæc uehementer metuunt, cum ad
ſoluendum humanæ conditionis debitum uenien-
tes, diſtricto iudici appropinquare ſe cernunt.
Et fit tanto timor acrior, quanto & retributio æter
na uicinior. Ante oculos autem cordis nihil ina-
ne tunc tranſuolat de phantaſmate cogitationis:
quia ſubductis e medio omnibus, ſe & illum tan-
tummodo conſiderant cui appropinquant. Cre-
ſcit pauor uicina retributione iuſtitiæ, & urgente
ſolutione carnis quanto magis diſtrictũ iudicium
iamiamq; quaſi tangitur, tanto uehementius for-
midatur. Etſi ea quæ ſciunt, nunquam ſe prætermi
iſſe meminerunt, formidant tamen illa quæ neſci
unt: quia uidelicet ſemetipſos dijudicare & com-
prehendere omnino non poſſunt, atque urgente
exitu, ſubtiliori terrentur metu. Vnde redemptor
noſter ſolutioni carnis appropinquans, & mem-
brorum ſuorum ſeruans ſpeciem, factus in ago-
nia, cœpit prolixius orare. Quid enim pro ſe ille
cum in agonia eſſet peteret, qui in terra poſitus
cœleſtia cum poteſtate tribuebat? Sed appropin-
quante morte, noſtræ mentis in ſe certamen ex-
preſſit, qui uim quandam terroris ac formidinis
patimur, cum per ſolutionem carnis æterno pro-
pinquamus iudicio. Neq; enim tunc cuiuslibet
anima immeritò terretur, quando poſt puſillum
hoc inuenit quod in æternum mutare non poſſit.
18 Conſideramus quippe quòd uiam uitæ præſen-
tis nequaquam ſine culpa tranſire potuimus: con
ſideramus etiam quia nec hoc quidẽ ſine aliquo
reatu noſtro eſt, quod laudabiliter geſſimus, ſi re-
mota pietate iudicemur. Quis enim noſtrũm uita
tam præcedentium patrũ ualeat uel ſuperare uel
Pſal.142 aſſequi? Et tamẽ Dauid dicit: Ne intres in iudiciũ
cum ſeruo tuo: quia non iuſtificabitur in conſpe-
1.Cor.4 ctu tuo omnis uiuens. Paulus cum diceret: Nihil
mihi cõſcius ſum, cautè ſubiunxit: Sed nõ in hoc
Iaco.3 iuſtificatus ſum. Iacobus dicit: In multis eĩ offen
1.Ioan.1 dimus omnes. Ioãnes dicit: Si dixerimus quia pec
catum non habemus, ipſi nos ſeducimus, & ueri-
tas in nobis non eſt. Quid ergo facient tabulæ ſi
tremunt columnæ? Aut quomodo uirgulta im-

A mobilia ſtabunt, ſi huius pauoris turbine etiam
cedri quatiuntur? Solutioni ergo carnis appro-
pinquans, nonnunquam terrore uindictæ etiam
iuſti anima turbatur. Cui etſi quid tranquillum in
hac uita ſapere potuit, mortis articulo interueni-
ente concutitur, ut iure dici debeat: Abomina-
bilis fit ei panis in uita ſua, & animæ eius cibus
ante deſiderabilis. Vel certè propter pauoris pœ-
nam hoc quod illic ſubditur: Appropinquabit
corruptioni anima eius, & uita illius mortiferis.
Sed quia iuſtorum animæ à leuibus quibuſq; con
tagijs, ipſo ſæpe mortis pauore purgantur, & æ-
ternæ retributionis gaudia iam ab ipſa carnis ſolu
tione percipiunt, plerunque uerò contemplatio-
B ne quadam retributionis internæ etiam priuſquã
carne expoliantur, hilareſcunt: & dum uetuſtatis
debitum ſoluunt, noui iam muneris lætitia per-
fruuntur, rectè dicitur: Videbit faciem eius in iu-
bilo. Vel certè liberauit animam ſuam ne perge-
ret in interitum, ſed uiuens lucem uideret. Iuſti
itaque anima in iubilo faciem Dei conſpicit: quia
tantum de lætitia interna præcipit, quantum ca-
pere uel aſſumptà uix poſsit. Ibi igitur lucem ui-
uens uidet: quia ſpiritalem oculum in radios in-
terni ſolis infigit. Ibi lucem uiuens uidet: quia o-
mni iam mutabilitatis uiciſſitudine atq; umbrati-
one calcata, ueritati æternitatis inhæret, eiq; inhæ
rendo quem cernit, ad ſimilitudinem incommu-
tabilitatis aſſurgit, atq; in ſemetipſam authoris ſui
C incõuerſibilem ſpeciẽ dum reſpicit aſſumit. Quæ
enim ad mutabilitatem per ſemetipſam lapſa eſt,
ad immutabilitatis ſtatum immutabilem uiden-
do formatur. Igitur Heliu de afflicto hoc libera- Epilogus
tóq; homine: quia prius mœroris amaritudinem,
& poſtmodum gaudia conſolationis expreſſit,
aptè ſubiunxit: Hæc omnia operatur Deus tribus
uicibus per ſingulos, uidelicet conuerſionis, pro-
bationis, & mortis: quia per tria hæc, & duris pri-
us ſtimulis mœroris afficitur, & magnis poſtmo-
dum ſecuritatis gaudijs refouetur. Et quia electi
uniuſcuiuſq; mẽs iiſdem tribus uicibus, id eſt, uel
labore conuerſionis, uel tentatione probationis,
uel formidine ſolutionis atteritur, atq; ipſa attri-
tione purgata liberatur, aptè ſubiungitur:
D Vt reuocet animas eorum à corruptione, & 19
illuminet luce uiuentium.] Lux quippe morien-
tium eſt, quã corporeis oculis cernimus. Qui autẽ
adhuc huic mundo uiuunt, luce morientiũ tene-
breſcunt. Illuminantur aũt luce uiuentiũ, qui de-
ſpectò temporali lumine, ad ſplendorem internæ
claritatis recurrunt, ut ibi uiuãt, ubi uerum lumen
ſentiendo uideant: ubi nõ aliud lumen, atq; aliud
uita, ſed ubi ipſa lux uita ſit: ubi ſic nos lux exteri-
us circumſcribat, ut interius impleat: ſic interius
impleat, ut incircumſcripta exteriùs circumſcri-
bat. Illuminantur ergo hac luce uiuentium, quam
tanto tunc ſubtilius cõſpiciũt, quanto nunc ad il-
lam purius uiuunt. Magna Heliu ac ualde fortia
protulit, ſed hoc unuſquiſq; arrogans habere ꝓpriũ
ſolet, q; dum uera ac myſtica loquiẽ, ſubitò per tu-
morẽ cordis quædã inania & ſuperba permiſcet.
Foris

Foris enim placere appetit in hoc quod ueraciter A
ſentit, & inde mox inaneſcit à uero, unde per elati
onis typum recedit ab intimo. Quia enim appro-
bari doctus exterius quærit, intus plenitudinem
qua docebatur amittit. Vnde & Heliu quem tene
re arrogantiũ typum ſæpe iam diximus, poſtquã
multa ſapiẽtiæ profunda digeſſit, ſubitò poſt eaſ-
dem ſententias ueraces ac myſticas, faſtu ſcientiæ
inflatus extollitur, cuius mox inflationis merito
eius ſenſus ad inania uerba deriuatur. Nam ſub-
didit dicens: Attende Iob, & audi me, & tace
dum ego loquor. Si autem habes quod loquaris,
reſponde mihi. Loquere. Volo enim te apparere
iuſtum. Quòd ſi non habes, audi me, tace, & ego
docebo te ſapientiam.] Qualem ſe apud ſe ha-
beat, hac locutione manifeſtat qua dicit: Attende B
Iob, & audi me, & tace dum ego loquor.] Immen
ſa enim ſuperbia eſt, à ſeniore ſibi reuerentiam exi
20 gere, & ſilentium imperare meliori ſe. Quia
autem prædicatores iuſti dum quoslibet corripi-
unt, ſæpe per humilitatis gratiam ad cogitatio-
num ſuarum intima reuertuntur, atq; in eo ipſo
quod corripiunt, ne quid fortaſſe fallantur exqui-
runt, correptis q; licentiam tribuunt, ut ſi quid pro
ſeipſis iuſtius ſentiant, fateantur, hoc nonnunquã
etiam arrogantes imitari appetũt. Paulò ſper enim
in uerbis elatione poſtpoſita, quaſi eorũ quos cor
ripiunt, ſi fortè reperire potuerint, iuſtitiam quæ-
runt: non quia ita ſentiunt, ſed quia ornari per hu-
militatis ſpeciem concupiſcunt. Metuunt enim
ne ſuperbi ac tumidi, quia ſunt, eſſe uideãtur. Vn- C
de Heliu ſtatim ſubdidit, dicens: Si autem habes
quod loquaris, reſpõde mihi. Loquere. Volo eĩ
te apparere iuſtum. Sed quia hæc ex corde non
protulit, audire quod quæſierat non expectauit.
Nam ilicò ſubiunxit: Quòd ſi nõ habes, audi me,
tace, & docebo te ſapientiam. Qui enim ueraci-
ter quærunt audire quod iuſtum eſt, æquanimiter
expectãt audire quod quærunt. Heliu autem qui
ueraciter requiſitionis uerba nõ protulit, dici qd
quæſierat nõ permiſit, ſed mox qd intrinſecus ge
ſtabat erupit, qualẽq; ſe in oculis ſuis habebat o-
ſtendit, dicẽs: Tace, & docebo te ſapientiã. Arro-
gantes enim uiri quado aliquid humiliter ſonant,
diu in eiuſdem humilitatis ſpecie non perdurant.
Cum fortaſſe quærunt ut audiant, mox loquen-
do obuiant ne doceantur: quia ſuperficiem uocis
quam protulerant, citius oſtentationis intentio
comprimit, quæ ex radice cordis exurgit: atq; ean
dem humilitatis formam ſpecietenus ſumptam,
eo celerius probant, quia aliena eſt, quo illam diu
tius tenere non poſſunt. Ecce Heliu iuſtitiã cùm
requirit ut diſcat, promittit quia doceat. Eccè qua
ſi requirendo quod iuſtum eſt, aliquid planum ſo
nuerat lingua, ſed mox cẽlare non potuit hoc qd
altum tumebat cõſcientia. Nam repentè ſubiun-
xit: Tace, & docebo te ſapientiam. Quia uerò ar-
rogantes omnes in eo quod proferunt typo ſuper
biæ inflantur, & uelut in alto poſiti, ſic doctorum
ſpeciem ſumunt, ac ſi eorũ uerba dignatione qua-
dam ſuper indignos homines cœlitùs effundan-

tur, bene à ſcriptore huius hiſtoriæ uerſus interpo
nitur quo dicatur.

Textus capitis trigeſimiquarti,
libri beati Iob.

Pronuncians itaq; Heliu
etiã hæc locutus eſt: Au-
dite ſapientes uerba mea,
& eruditi auſcultate me.
Auris eĩ uerba probat,
& guttur eſcas guſtu diju
dicat. Iudicium eligamus
nobis, & inter nos uideamus quid ſit meli-
B us: quia dixit Iob: Iuſtus ſum, & Deus ſub-
uertit iudiciũ meũ. In iudicãdo eĩ me, men
daciũ eſt, & uiolenta eſt ſagitta mea abſq; ul
lo peccato. Quis eſt uir ut eſt Iob, qui bibit
ſubſannationem quaſi aquam, qui graditur
cum operantibus iniquitatem, & ambulat
cum uiris impijs? Dixit enim: Non placebit
uir Deo, etiã ſi cucurrerit cũ eo. Ideo uiri cor
dati audite. Abſit à Deo impietas, & ab om
nipotente iniquitas. Opus enim hominis
reddet ei, & iuxta uias ſingulorum reſtitui-
et eis. Verè enim Deus non condẽnabit fru
ſtra, nec omnipotens ſubuertet iudicium.
C Quem conſtituit alium ſuper terram, aut
quem poſuit ſuper orbem quem fabricatus
eſt? Si direxerit ad eum cor ſuum, ſpiritum
illius & flatum ad ſe trahet. Deficiet omnis
caro ſimul, & homo in cinerem reuertetur.
Si habes ergo intellectum, audi quod dici-
tur, & auſculta uocẽ eloquij mei. Nunquid
qui non amat iudiciũ, ſanari poteſt? Et quo
modo tu eum qui iuſtus eſt, in tantum con-
demnas? Qui dicit regi apoſtata, qui uocat
duces impios. Qui nõ accipit perſonas prin
cipum, nec cognouit tyrannum cum diſce-
D ptaret contra pauperem. Opus enim manu
um eius ſunt uniuerſi. Subitò morientur, &
in media nocte turbabuntur populi, & per
tranſibunt & auferent uiolentum abſq; ma
nu. Oculi enim eius ſuper uias hominũ, &
omnes greſſus eorum conſiderat. Nõ ſunt
tenebræ, & non eſt umbra mortis, ut abſcõ
dantur ibi qui operãtur iniquitatem. Neq;
eĩ ultrà in hominis poteſtate eſt, ut ueniat
ad Deũ in iudiciũ. Cõteret multos & innu-
merabiles, & ſtare faciet alios pro eis. Nouit
eĩ opera eorũ, & idcirco inducet noctẽ &
cõterẽtur. Quaſi impios percuſsit eos in lo-
co uiſ-

eo uidentium. Qui quasi de industria recesserunt ab eo, & omnes uias eius intelligere noluerũt, ut peruenire facerẽt ad eũ clamorem egeni, & audiret uocem pauperũ. Ipso enim cõcedente pacem, quis est qui cõdemnet? Ex quo absconderit uultũ, quis est qui contempletur eum? Et super gentes & super omnes homines. Qui regnare facit hominem hypocritam, propter peccata populi. Quia ergo ego locutus sum ad Deum, te quoqꝫ nõ prohibebo. Si erraui, tu doce me. Si iniquitatem locutus sum, ultrà non addam. Nunquid à te Deus expetit eam quia displicuit tibi? Tu enim cœpisti loqui, & non ego. Quòd si quid nosti melius, loquere. Viri intelligentes loquantur mihi, & uir sapiens audiat me. Iob autem stultè locutus est, & uerba illius non sonant disciplinam. Pater mi probetur Iob usqꝫ ad finẽ. Ne desinas ab homine iniquitatis qui addidit super peccata sua blasphemiam. Inter nos interim constringatur, & tunc ad iudicium prouocet sermonibus suis Deum.

Caput VIII.

PRonuncians quoqꝫ Heliu etiam hæc locutus est.] Quid enim per huius pronunciationis uocabulũ, nisi inflatio elationis ostenditur? ut uerba quæ de alta superbiæ radice ueniebant, cũ quadam quasi altitudine & distinctione procederẽt. Ita uidelicet prædicare omnes arrogantes solent. Cum quodam enim fastu proferunt hoc quod singulariter intellexisse se credunt: & fortasse tũc humilitatem prædicant, cùm per elationis typum exempla superbiæ ostentant. Vnde fit ut eorũ prædicatio concors sibi manere non possit: quia id quod rectum loquentes seminãt, peruersè tumentes impugnant. Humilibus nãqꝫ auditoribus uerba sua non compatiendo, sed uix dedignando largiuntur. Longè quippe se in altum positos æstimant, & super eosdem auditores suos quasi præcedentes doctrinæ respectũ uix de summo dignanter inclinant. At contrà uerba iustorum ex radice ueniunt humilitatis, ut fructum ualeant ferre pietatis: & quicquid salubre potuerint, nõ tumendo, sed compatiendo subministrant. Per uerba quippe charitatis uel se in auditoribus suis, uel auditores suos in se ita transformant, ac si & illi per istos hoc quod audiunt doceant, & isti per illos hoc quod docendo proferunt discant. Heliu ergo typum arrogantium tenens, & cum pronunciationis ostentatione inchoans, quid dicat audiamus.

Sequitur: Audite sapientes uerba mea, & eruditi auscultate me. Auris enim uerba probat, & guttur escas gustu dijudicat.] Ac si diceret: Sicut nec auris escas, nec gutt̃ uerba cognoscit, ita nec stultus quisque sententiam sapientis intelligit. Sapientes ergo atqꝫ eruditi audite quod dico, qui potestis ea quæ fuerint dicta cognoscere. Videamus igitur quantũ tumeat, qui uerba sua non nisi à sapientibus audiri decẽter existimat. Verus autem sapientiæ prædicator dicit: Sapientibus & insipientibus debitor sum. At contrà arrogans in prædicatione sua aures tantummodo sapientium expectat: quia non ideo prædicat, ut possit quoslibet sapientes efficere, sed ideo sapientes quærit, ut possit quod senserit superbiendo monstrare. Sicut enim superius dictum est, non illos appetit erudire, sed se ostendere: nec intuetur, quàm iusti qui audiunt fiant, sed ipse quàm doctus cùm audiatur appareat. Quia uerò prædicationem arrogantium nullus admitteret, si non aliquid de humilitatis imagine permiscerent: bene Heliu postquã per tumida uerba se extulit, rursum quasi ad æqualitatis concordiam cõdescendit, dicens:

Iudicium eligamus nobis, & inter nos uideamus quid sit melius.] Sed utrum hoc iudicium ex humili corde quæsierit, facilè cognoscimus si subsequentia eius uerba pensemus. Sequitur:

Quia dixit Iob: Iustus sum, & Deus subuertit iudicium meum. In iudicando enim me mẽdacium est, & uiolenta sagitta mea absqꝫ ullo peccato.] Hæc beatum Iob dixisse queritur, quæ tamen quia minimè dixerit, requisita sacræ historiæ uerba testantur. Sed qui iudicium æquè quæsierat, ex culpa quam finxit protinus sententiam promulgat. Nam sequitur:

Quòd superbi sine ullo timore Deum derideant, ita blasphemias pro nihilo habentes sicut aquam deglutiens, insorbendo non moratur. Cap. IX.

QVis est uir ut est Iob, qui bibit subsannationẽ quasi aquam, qui gradit̃ cũ operantibus iniquitatẽ, & ambulat cũ uiris impijs?] Ecce iudiciũ quærẽs, iudicium protulit, & post allegationem suam nulla beati Iob expectata sententia, eum damnatione dignum ex reproborũ societate iudicauit. Ait enim: Quis est uir ut est Iob? Vt utiqꝫ subaudiamus, nullus. Atqꝫ subiungit: Qui bibit subsannationem quasi aquam. Aqua autem cùm bibitur, ita liquidè sumitur, ut ad sorbendum nulla sui pinguedine retardetur. Subsannationẽ uerò ut aquam bibere, est Deũ sine aliquo obstaculo cogitationis irridere, ut in eo quòd superbit lingua uel conscientia, nulla trepidatio contradicat. Hæc autem eius sententia super beatum Iob quantum à tramite ueritatis exorbitet, illa Domini attestatione cognoscimus, qua ad diabolum dicit: Nunquid consideraſti seruum meum Iob, q̃ non sit ei similis in terra? Ecce quem ueritas dicit absqꝫ cõparatione iustum, eum Heliu asserit absqꝫ comparatione peccatorem. Sed hæc esse propria arrogantium prædicatorum solent, ut etiam afflictos auditores suos magis districtè corripere appetant, quàm blandè refouere. Plus enim student ut mala obiurgando increpent, quàm bona laudando confirment. Superiores quippe uideri desiderant, & magis gaudent cùm eorum animum ira

ira eleuat, quàm cùm charitas exæquat. Semper inuenire optant quæ increpando rigidè feriant.

Prou. 14 Vnde scriptum est: In ore stulti uirga superbiæ: quia uidelicet percutere rigidè scit, sed cõpati humiliter nescit. Solent etiam prædicatores iusti auditores suos obiurgando corripere, solent in eorum uitijs districta increpatione sæuire. Vnde scri

Eccle. 12 ptum est: Verba sapientium quasi stimuli, & sicut clauí in altum defixi. Rectè autem eorum uerba claui uocati sunt: quia culpas delinquentium nesciunt palpare, sed pungere. An Ioannis uerba cla

Matth. 3 ui non erant, cùm dicebat: Progenies uiperarum, quis uobis demonstrauit fugere ab ira uentura? An uerba Stephani claui non erant, cùm dice-

Acto. 7 bat: Vos semper Spiritui sancto resistitis? An uer

Galat. 3 ba Pauli claui non erant, cùm dicebat: O insensati Galatæ, quis uos fascinauit? Et rursum cùm Co-

1. Cor. 3 rinthijs diceret: Cùm enim sit inter uos zelus & contentio, nónne carnales estis, & secundum ho-

23 minem ambulatis? Sed necesse est ut cautè uideamus: quia prædicatores iusti in ipsis quos corrigunt, cùm ex parte alia fortasse aliquid bonæ operationis inueniũt, ad eadem obiurgationis uerba cum quanta dispensatione descendunt. Ecce Paulus Corinthios docens, eosqꝫ in culpa diuisio

1. Cor. 2 nis aspiciẽs exorsus est, dicens: Gratias ago Deo meo semper pro uobis, in gratia Dei quæ data est uobis in Christo Iesu: quia in omnibus diuites facti estis in illo. Multum profectò laudauit quos in Christo diuites in omnibus dixit. Et ecce adhuc blandimenta multiplicat, dicens: In omni uerbo & in omni scientia, sicut testimonium Christi confirmatum est in uobis. Testimonium Christi confirmatũ est in uobis dixit, ac si opere peregissent, quod doctrina didicerant. Et mox in laudis consummatione subiunxit: Ita ut nihil uobis desit in ulla gratia, expectantibus reuelationem Domini nostri Iesu Christi. Quæso te Paule istis tot fauori-

1. Cor. 1 bus iam quò tendas insinues. Et ecce paulo pòst sequitur: Obsecro uos autem fratres per misericordiam Domini nostri Iesu Christi, ut idipsum dicatis omnes, & non sint in uobis schismata. Significatum est enim mihi de uobis fratres mei, ab his qui sunt Cloes: quia contentiones inter uos sunt. De quibus contentionibus paulo pòst subdidit, dicens: Cum enim sit inter uos zelus & contentio, nónne carnales estis, & secundum hominem ambulatis? Ecce quibus laudibus ad aperta correptionis uerba descendit: ecce in corde audientium quàm blanda fauoris manu uiam districtæ increpationis aperuit. Prius nanqꝫ superborum brachia studuit per blandimentorum uincula religare, ut postmodum potuisset uulnus superbiæ ferro correptionis incidere. Erant profectò in Corinthijs & quæ laudari debuissent, erant & quæ argui. Peritus itaqꝫ medicus prius sana mẽbra quæ circa uulnus erãt laudãdo palpauit, & postmodũ putridum sinũ uulneris feriendo transfixit. Habet ergo in sanctis prædicatorib. ad utraqꝫ aptũ doctrinæ regula pondus suũ, ut & recta facientes nutriant, & peruersa animaduertentes abscindant.

Quomodo iusti aliquando seuerè corrigunt, & quanto moderamine sancti in correctione utantur. Cap. X.

NOnnunquam uerò etiam prædicatores iusti rigidè feriunt. Sed aliud est cùm iustitia stimulat, aliud cum superbia inflat. iusti cum seuerè corrigunt, internæ dulcedinis gratiam non amittunt. Nam sæpe pro inquietudine refrenanda prauorum, duritiam districti rigoris assumũt: sed intus charitatis igne liquefiunt, atqꝫ eorum amore ardent, in quos aspera correptione sæuiunt: secꝫ etiam eis intrinsecus in secreto cordis humiliant, quos foris duris animaduersionum stimulis quasi despiciendo castigant. Plerunque autem & non despiciendo despiciunt, & non desperando desperant: ut tanto eos celerius à culpa reuiuiscere ac resilire faciant, quanto iam quasi uicinius mortis foueam ostentant. Sæpe etiam quodam decenti moderamine suas culpas coram discipulis indicant, ut illi audientes discant, quòmodo se metipsos de suis actionibus subtiliter reprehendant. Tanta autem dispensatione se temperant, ut necqꝫ cùm se erigunt, intrinsecus rigidi sint, neque rursum cùm se humiliant, extrinsecus remissi: quia & in disciplina humilitatem custodiunt, & in humilitate disciplinam. Paulus disciplinam tenuit, cùm Corinthijs diceret: Cùm enim sit inter uos zelus & contentio, nónne carnales estis, & secundum hominem ambulatis? Sed humilitatem in disciplina non perdidit: quia deprecando præmisit, dicens: Obsecro uos fratres per misericordiã Dei, ut idipsum dicatis omnes, & non sint in uobis schismata. Rursum humilitatem tenuit, cùm eisdem Corinthijs loquens paulo latius fortasse quàm uoluerat, semetipsum reprehendit, dicens: Factus sum insipiens. Sed disciplinã in hac humilitate nõ perdidit: quia illicò adiunxit: Vos me coegistis. Exemplum magnæ humilitatis exhibuit, cum discipulis dixit: Non enim nosmetipsos prædicamus, sed Iesum Christum Dominum nostrum, nos autem seruos uestros per Christum. Sed in hac humilitate disciplinam iustitiæ non amisit, qui eisdem delinquentibus dicit: Quid uultis, in uirga ueniam? &c. Sciunt ergo prædicatores sancti utroque moderamine artem magisterij temperare, & cùm delinquentium reatus inueniunt, sciũt modò seuerè corripere, modò humiliter deprecari. Sed cùm arrogantes uiri eos imitari appetũt, sumũt ab eis aspera uerba correctionis, & sumere ab eis ueraciter nesciunt preces humilitatis. Magis enim terribiles uolũt esse quàm mites: & idcirco discũt unde se erigãt, & discere negligunt, ut animũ submittant. Cũqꝫ admonere delinquentes placidè nesciũt, nimio rigoris usu per inuectionis iracundiam etiam contra rectè agentes effrenantur. Quorum iste Heliu speciem tenens, beatum Iob non refouet, sed obiurgat, dicens: Quis est uir ut est Iob, qui bibit subsannationem quasi aquam, qui gradítur cum operantibus iniquitatem, & ambulat cum uiris impijs.

Et quia aliena semper est à ueritate superbia, mox

mox & ad falsa prorumpit, dicens: Dixit enim: A
Nõ placebit uir Deo, etiam si cucurrerit cum eo.
Quod ,pfectò quia minimè dixerit, quisquis beati Iob uerba legit agnoscit. Sed qui idcirco loquitur, ut semetipsum ostẽdendo superbiat, quid mirum si in altero fingit quod reprehẽdat? Quo eẽ ueritati cohæreat in uerbis increpationis, quem intra semetipsum longè ab eadem ueritate dirimit tumor mentis? Sequitur: Ideo uiri cordati audite me.] Ecce iterum fastu superbiæ inflatus, eos tantummodo qui quasi dignè intelligendo se assequi ualeant quærit: & sic quod sentiebat erumpit, dicens: Absit à Deo impietas, & ab omnipotente iniquitas. Opus enim hominis reddet ei, & iuxta uias singulorum restituet eis.] Bene dixit: B
quia in omnipotente Deo iniquitas uel impietas non est. Sed in hac uita nequaquam semper hoc agitur quod subiunxit: quia iuxta opus suum singulis, & iuxta uias proprias reddit. Nam & multos illicita ac peruersa perpetrantes gratuitò præuenit, atq; ad opera sancta conuertit, & nonnullos rectis actibus deditos, flagello interueniente corripit, ac si placentes quasi displiceant afflig-
Eccles.8 it, Salomone attestante qui ait: Sunt iusti quibus multa eueniunt, quasi opera egerint impiorum: & sunt impij qui ita securi sunt, ac si iustorũ facta habeant. Quod nimirum omnipotens Deus inæstimabili pietate dispensat, ut & iustos flagella crucient, ne opera extollant, & iniusti saltem sine pœna hanc uitam peragant: quia ad tor- C
menta quæ sine fine sunt, malè agendo festinant. Nam quia aliquando iusti nequaquam iuxta opera flagellantur, hac ipsa historia quam tractamus ostenditur. Neque enim idem beatus Iob pro culpa fuerat flagellatus, qui ante flagelli stimulum ipso iudice attestante laudatus est. Verius ergo Heliu diceret, si dixisset, Quia in omnipo
tente Deo impietas atque iniquitas non est, etiam cùm iuxta uias proprias hominibus reddere non uidetur. Nam & quod à nobis non intelligitur, ex occulti iudicij non iniusta lance profertur. Quia uerò prædicatores arrogantes dum multa inania spargunt, etiam sæpe uera ac solida profe-
26 runt, Heliu rectè subiungit: Verè enim Deus non condemnabit frustra, nec omnipotens subuertet iudicium.] Ad diabolum Dominus dixit: D
Commouisti me aduersus eum, ut affligerem eum frustra. Heliu autem dicit: Quia non condemnabit Dominus frustra. Quod utique discordare dictis ueritatis creditur, nisi subtili consideratione pensetur. Aliud nanq; est damnare, aliud affligere. Affligit ergo iuxta aliud frustra, sed frustra non damnat. An non iuxta aliquid frustra Iob afflixerat, cùm non delebatur uitium, sed meritum augebatur? Frustra enim condemnare nõ potest: quia damnatio fieri nõ ex parte ad aliquid potest, quæ uidelicet in extremo punit omne quod hic quisq; iniquè commiserit. Nec omnipotens Deus subuertit iudicium: quia etsi minus recta uidentur esse quæ patimur, rectè tamen in occulto examine decernuntur. Sequitur:

Quòd ad amorẽ suũ nõnullos Deus et corpore & spiritu trahit, ut nihil caro, nihil mẽs de exteriorib. appetat. Ca. XI.

QVem constituit alium super terrã, aut quẽ posuit super orbẽ quẽ fabricatus est?] Vt uidelicet subaudias, nullũ. Per se quippe mundũ regit, quẽ per se condidit: nec eget alienis adiutorijs ad regendum, qui non eguit ad faciendum. Sed hæc idcirco colliguntur, ut liquidò indicet: quia omnipotens Deus si per semetipsum regere non negligit quod creauit, quod bene creauit, utiq; bene regit: quia quod piè condidit, impiè non disponit, & qui necdum facta curauit ut essent, quæ sunt facta non deserit. Quia ergo præsens est in regimine, qui author extitit in creatione, ideo curam nostri non præterit. Vnde & aptè subiungit: Si direxerit ad eum cor suum, spiritũ illius & flatũ ad se trahet.] Curuum cor est, cum ima appetit: dirigitur, cum ad superna subleuatur. Si ergo homo cor suum ad Dominum dirigit, spiritum & flatum illius Dominus ad se trahit. Spiritum uidelicet pro internis cogitationibus, flatũ uerò qui per corpus trahitur, pro externis actionibus ponit. Deo ergo spiritũ hominis & flatum ad se trahere, est ad conuersionem sui desiderij & interiora nostra & exteriora commutare, ut nihil iam menti exterius libeat, nihil caro inferius uel si appetit adipisci conet, sed omne quod homo est, ad eum uidelicet à quo est & interius desiderãdo ferueat, & exterius se edomando constringat. Vnde & aptè subiungit:

Quòd sancti, spiritu humilitatis tacti, in nulla uoluptate obediunt carni: & hic moriendo mundo, uitiorũ appetitus consideratione dissolutionis suæ in cinerem redigũt. Cap. XII.

DEficiet omnis caro simul, & homo in cinerẽ reuertetur.] Simul eẽ omnis caro deficit, quando iam nullis suis motibus seruit: quia præsidens spiritus cuncta eius fluxa restringit, & quodam districtiõis suæ gladio omne quod in illa malè uiuebat interficit. Hoc nimirum disciplinæ gladio semetipsum Hieremias interfecerat, cùm dicebat: Postquam conuertisti me, egi pœnitentiam: & postq; ostendisti mihi, percussi femur meum. Quid enim in femore nisi uoluptas carnis accipitur? Et quid est quod ait: Postquã ostendisti mihi, percussi femur meum? nisi quòd postquã superna spiritaliter uidit, omne quod in se inferius carnaliter uiuebat extinxit: ut quanto magis summa patescerent, tanto amplius ima quæ tenuerat non liberent. Nam quanto incipit quisq; superius uiuere, tanto & inchoat inferius interire. Iuxta affectum nanq; carnalis operationis, omnis caro Pauli simul interierat, cùm dicebat: Viuo autem iam
non ego: uiuit uerò in me Christus. Bene etiam 27
Heliu hoc loco subdidit: Et homo in cinerem reuertetur. In peccato enim quisq; positus, mortalitatis suæ obliuiscitur: & terram se esse non meminit, dũ adhuc per superbiam inflatur. Post conuersionis uerò suæ gratiã, cùm humilitatis spiritu tangitur, quid esse se aliud q̃ cinerem recordat? Iam in cinerem

in cinerem Dauid reuersus fuerat, cùm dicebat: A
Memento Domine quòd puluis sumus. Abrahã in cinerem reuersus fuerat, dicens: Loquar ad Dominum meũ, cùm sim puluis & cinis? Et si uiuentem carnem necdũ in terra mors soluerat, hoc tamen apud se erãt quod se futuros absque dubita-
Psal.103 tione præuidebant. Hinc aliàs dicitur: Auferes spiritum eorum & deficient, & in puluerem suum reuertentur. Qui autem eorum spiritus, nisi spiritus superbiæ nominatur? Tollatur ergo spiritus eorum ut deficiant: id est, subducto superbiæ spiritu, nihil se de se esse cognoscant. Et reuertantur in puluerem: id est, humilientur ex infirma conditione. Propter hunc puluerem, ad cuius memo
riam qui semetipsos considerant reuocantur, per
Sapien.3 sapientiam dicitur: Iusti fulgebunt, & sicut scin- B
tillæ in arundineto discurrent. Sancti enim uiri dum peccatoribus permiscentur, eos exemplorũ suorum igne succendunt, atque per omne quod nitent, in cinerem redeunt: quia pietatis flamma consumpti, dum infirmitatem cõditionis suæ conspiciunt, nihil aliud quàm fauillam se esse cognoscunt, ut à superbiæ suæ duritia resoluti, per pœnitentiam dicant id quod suprà protulimus: Memento Domine quia puluis sumus. Bene ergo dicitur: quia cùm ad se spiritum hominis Dominus trahit, deficiet omnis caro simul, & homo in cinerem reuertetur.

Quòd superbia ubi nasci intelligitur, eradicanda est: quia difficile inueterata deprehenditur. Cap. XIII.

HÆc Heliu & uera sunt & magna quæ dicit: sed quia malè mox ex eo quod bene sensit intumuit, uerbis sequentibus prodit dicens: Si habes ergo intellectum, audi quod dicitur: & auscul
28 ta uocem eloquij mei. Habent hoc proprium omnes arrogãtes, ut cùm fortasse acutum aliquid sentiunt, inde mox ad uitium elationis erumpãt, sensusq; omnium in sui comparatione despiciant, seq; in suo iudicio aliorum meritis anteponant. Quibus contingit miseris, ut plus uidendo tenebrescant: quia dum subtilia attendunt, semetipsos intueri nesciunt, & quo intelligentiam acutius percipiunt, eo per superbiam deterius cadunt. Qui bene quidem subtilia conspicerent, si in eo quod proferunt se uiderent. Superius namq; He- D
liu dixerat: Si habes quod loquaris, responde mihi. Loquere: uolo enim te apparere iustum. Nunc autem ait: Si habes intellectũ, audi quod dicitur. Ecce quomodo paulisper elatio per uerborum incremẽta proficit. Superius dubitauit si posset beatus Iob proferre quod iustum est: nunc uerò discutit, si hoc quod dicitur, saltem possit audire. Ibi dixit: Si habes quod loquaris, responde mihi. ac si diceret: Dic aliquid, si tamen dignus poteris esse qui dicas. Hic autem ait: Si habes intellectum, audi quod dicitur. ac si apertè dicat: Audi me, si tamen dignus poteris esse qui audias. Isti sunt quotidiani defectus qui in cordibus reproborum fiunt, quibus indesinenter ad deteriora descendũt: quia dum minora incautè negligunt, ad maiora perni-
cioseprorumpunt. Iam & hoc de superbia fuerat, quòd beatum Iob id quod iustum est, loqui posse dubitabat. Sed dum hanc in semetipso considerare negligit, ad nequiora peruenit, ut non solum posse ab eo dici quod iustum est dubitet, sed etiam dicentem se iusta ab eo intelligi posse desperet. Vnde uitium superbiæ ab ipsa mox radice secandum est, ut cùm latenter oritur, tunc uigilanter abscindatur, ne prouectu uigeat, ne usu roboretur. Difficile enim in se quisq; inueteratam superbiam deprehendit: quia nimirum hoc uitium quanto magis patimur, tanto minus uidemus. Sic quippe in mente superbia, sicuti in oculis caligo generatur. Quo se hæc latius dilatat, eo uehementius lumen angustat. Paulisper ergo elatio in præ-
cordijs crescit: & cùm se uastius extenderit, op- B
pressæ mentis oculum funditùs claudit, ut captiuus animus typum elationis & pati possit, & tamen id quod patitur, uidere non possit. Sed quia arrogantes uiri aliquando ut diximus, recta non rectè sentiunt, & bona inuenire nouerũt, sed hæc bene proferre contemnunt, Heliu post elationis typum quo dixerat: Si habes intellectum audi quod dicitur, subdit dicens: Nunquid qui non a- 29
mat iudicium, sanari potest? Quomodo tu eum qui iustus est, in tantum condemnas?] Bonam quidem sententiam protulit, sed beato Iob proferenda non fuit. In omni enim quod dicitur, summopere intuendum est quid dicatur, cui dicatur, quando dicatur, quomodo dicatur. Heliu autem
attendit quid diceret: sed cui diceret non attendit. C
Beatus quippe Iob amabat iudicium: quia causas suas cum Domino pensare subtiliter nouerat. Nec condemnauerat eum qui iustus est, sed cur sine peccato percussus fuerat, in dolore positus cum humilitate requirebat. Amat iudicium quisquis uias suas subtiliter discutit, & secretarium cordis ingressus, quid Dominus ipsi tribuat, quid ipse Domino debeat pensat. Quod beatus Iob quomodo non fecerat, qui tã crebra sacrificia in expiatione filiorum etiam pro cogitationibus offerebat? Quia ergo Heliu dixit, quòd is qui iudicium non amat, sanari non possit, arguens beatum Iob quòd iudicium non amaret: & quia eum qui iustus est cõdemnasset, illicò eiusdem iusti, id
est, Domini iustitiam, subdit dicens: D

Quòd ex imitatione diaboli apostasiæ culpam incurrunt, qui honoris sui gloria lætantes, præesse hominibus potestate & dominatione delectantur. Cap. XIIII.

QVi dicit regi apostata, qui uocat duces impios.] Sæpe nouimus quòd plericq; qui præsunt, inordinatum sibi metũ à subditis exigunt, & nõ tam propter Dominũ, quàm pro Domino uenerari uolunt. Intus enim se tumore cordis extollunt, cunctosq; subditos in sui cõparatione despiciunt, nec cõdescendendo consulunt, sed dominando premunt: quia uidelicet alta cogitatione se erigunt, & æquales se illis quibus eos præesse contigit, non agnoscunt. Contra hunc tumorem per Ecclesiasticum librum dicitur: Ducem te Eccle.32

constituerunt, noli extolli, sed esto in illis quasi unus ex illis. Hunc tumorem Dominus per prophetam in pastoribus increpans, ait: Vos autem
Ezech. 34 cum austeritate imperabatis eis, & cum potentia. Ipsa enim bona quæ subditis dicunt, dominando potius quàm consulendo proferunt: quia uidelicet quicquã eis quasi ex æquo dicere, semetipsos existimant deiecisse. Singularitate enim gaudent culminis, & non æqualitate conditionis. Sed quia hæc tumẽtia corda rectorum subtiliter Dominus pensat, bene cõtra eos dicitur: Qui dicit regi, apostata. Vnusquisq; enim superbus rector toties ad culpam apostasiæ dilabitur, quoties præesse hominibus delectatus, honoris sui singularitate lætatur. Sub quo enim sit non considerat, & quòd æqualibus quasi non sit æqualis exultat. Vnde autem hæc uitiorum radix pullulat in corde regentium nisi ex imitatione illius, qui despectis ange-
Isa. 14 lorum societatibus dixit: Ascendam super altitudinem nubium, & similis ero altissimo? Quia ergo unusquisq; rector quoties extollit in eo quòd cæteros regit, toties per lapsum superbiæ à summi rectoris seruitio separatur: & cum æquales sibi subditos despicit, eius super se dominium sub quo omnes æquales sunt non agnoscit, recte dicitur: Qui dicit regi, apostata.

Quòd impij duces sint qui uerbo & exemplo ducatum præbent erroris. Cap. XV.

30 QVia uerò cum dominando præsunt, exemplo suæ superbiæ subditos ad impietatem trahũt, aptè subiungit: Qui uocat duces impios.] Ad uiam nanq; pietatis ducerent, si subditorum oculis, humilitatis exempla monstrarent. Dux autem est impius qui à tramite ueritatis exorbitat, & dũ ipse in præceps ruit, ad abrupta sequentes inuitat. Dux est impius qui per tumoris exemplum uiam ostendit erroris. Paulus dux esse impietatis metuebat, cum potestatis suæ celsitu-
1. Thes. 2 dinem reprimebat dicens: Nec quærentes ab hominibus gloriam, neq; à uobis, neq; ab alijs, cùm possimus oneri esse ut Christi Apostoli, sed facti sumus in medio uestrũm paruuli. Paruulus in medio eorum factus fuerat: quia timebat ne si inter discipulos honorem suæ celsitudinis uendicaret, exempla elationis ostenderet. Timebat nimirum ne dum ipse sibi potestatem pastoralis potentiæ quæreret, grex subditus per abrupta sequeretur, & ad impietatem sequentes duceret, qui pietatis officiũ suscepisset. Vnde necesse est ut is qui præest, quæ exempla subditis præbeat, solerter attendat, & tantis se sciat uiuere, quantis præest, ac uigilanter inspiciat, ne in eo quod prælatus est intumescat, ne iura debitæ potestatis immoderatius exigat, ne disciplinæ ius mutetur in rigorem superbiæ: & unde à peruersitate subditos restringere poterat, inde magis intuentium corda peruertat, ne, ut dictum est, impietatis dux per officium pietatis existat. Non autem debet hominum ducatũ suscipere, qui nescit homines bene uiuendo præire, ne qui ad hoc eligit, ut aliorũ culpas corrigat, quod resecare debuit, ipse cõmittat. Hinc inde ergo se qui præsunt circũspiciant, ut sibi & subditis uiuant. ut bonũ quod faciunt, & intra sinum mentis abscõdant, & tamen ex eo ad profectũ sequentiũ exempla rectæ operationis impertiãt: & subditorũ animaduertentes culpas corrigant, nec tamẽ per uim eiusdem animaduersionis intumescant: ut quædam leniter correpta tolerent, nec tamen disciplinæ uincula eadem lenitate dissoluãt: ut quædam tolerando dissimulent, nec tamen ea crescere dissimulãdo permittant. Laboriosa sunt ista, & nisi diuina gratia fulciat, ad custodiendum difficilia. Rectè uerò de aduentu districti iudicis
Sap. 6 per sapientiæ librũ dicitur: Horrendè & citò apparebit, quoniam iudicium durissimum his qui præsunt, fiet. Quia ergo plerunq; per potestatem regiminis ad culpam prorumpitur elationis, atq; apud districtum iudicem ipsa elatio impietas æstimatur, bene de Domino per Heliu dicit: Qui uocat duces impios. De ipso quippe ducatu dum superbiunt, exemplo suo subditos ad impietatẽ trahunt. Vnde magnopere curandũ est ut qui regendis hominibus præfertur, apud se intra secretariũ mentis in cathedra præsideat humilitatis. Cumq; iudicanti ei à cæteris foris assistitur, uigilanti oculo incessanter aspiciat, cui quandoq; iudici ipse de his iudicantibus assistat, ut quãto nunc ante eum quem non uidet, sollicitius trepidat, tanto eũ cum uiderit securior cernat.

Quòd rectores Ecclesiæ sollicitè cogitare oporteat, quoniam de animabus eorum qui sibi commissi sunt, in iudicio reddenti rationem. Cap. XVI.

PEnset ergo qui ad satisfaciendum districto iudici de sua tantummodo anima fortasse uix sufficit: quia quòd regendis subditis præest, reddendæ apud eum rationis tempore, ut ita dicam, tot solus animas habet. Quæ nimirum cogitatio si assiduè mentem excoquit, omnem superbiæ tumorem premit. Et rector prouidus tanto iam neque rex apostata, neque dux impius uocabitur, quanto ei cogitatione sollicita potestas quæ accepta est, non honor, sed onus æstimatur. Nam cui esse nunc iudicem libet, huic uidere tunc iudicem non libet. Numerari enim culpæ nequeunt, quę habendę potestatis amore perpetrantur. Tunc solum uerò potestas bene geritur, cum non amando, sed timendo retinetur. Quæ ut ministrari rectè ualeat, oportet primum ut hanc non cupiditas sed necessitas imponat. Percepta autem nec pro formidine debet deseri, nec ex libidine amplecti: ne aut peius quis quasi ex humilitate superbiat, si diuinæ dispensationis ordinem fugiendo contemnat, aut eo iugum superni rectoris abijciat, quo eum super cæteros priuatum regimen delectat. Potestas ergo cum percipitur, non ex libidine amanda est, sed ex longanimitate toleranda, ut inde tunc ad iudicium salubriter leuis sit, unde nunc ad ministerium patienter grauis innotescit.

Libri uigesimi quarti finis.

B. GRE-

B. GREGORII MORALIVM LIBER VIGESIMVSQVINTVS, continuans caput trigesimumquartum textus beati Iob.

Caput I.

Quòd personam hominis Deus non accipiat, & oppressores pauperum in tremendo iudicio non agnoscat.

PSALMUS humanę cõpunctionis qualitas indicat, q̃ longè rebus cæteris præstat. Nã collata homini ratio asserit, quantũ omnia quæ uel uita uel sensu uel ratione carent, natura rationalis antecedit. Et tamẽ quia ab internis atq; inuisibilibus oculos claudimus, & uisibilibus pascimus, plerunq; hominẽ non ex eo quod ipse est, sed ex his quæ circa ipsum sunt, ueneramur. Cumq; non intuemur quid ipse sit, sed quid possit, in acceptione personarum, non ex personis, sed ex rebus adiacentibus ducimur. Sicq; fit, ut is quoque apud nos intus in despectionem ueniat, qui foris honoratur: quia dum pro his quæ circa illum sunt honorabilis habetur, reb. suis in examine nostro postponitur. Sed omnipotens Deus uitam hominum ex sola qualitate interrogat meritorum, & sæpe inde plus punit, unde huic maiora ad ministeriũ
Luc. 12 contulit, ueritate attestante quæ ait: Cui multum datum est, multũ quæritur ab eo. Vnde bene nũc per Heliu dicitur: Qui non accipit personã principum, nec cognouit tyrannum, cum disceptaret contra pauperem.] Potest autem per principem uel tyrannum quisque superbus intelligi: per pauperem uerò humilis designari. Tyrannum ergo disceptantem contra pauperem nõ cognoscit: quia superbos omnes uitam nunc humiliũ deprimen-
Luc. 13 tes, in iudicio nescire se perhibet, dicens: Nescio uos unde sitis. Et quia sic potenter cum uult destruit, sicut cum uoluit potenter creauit, aptè ratiocinando subiungitur:

Quòd subita & inpræmeditata mors, incuruatos & huius mundi amore captos rapiat. Cap. II.

OPus enim manuum eius sunt uniuersi.] Atque mox subditur: Subitò morientur, & in media nocte curuabuntur populi, & pertrãsibũt. Quamlibet serò de hac uita tollantur iniqui, subitò & repentè tolluntur: quia finem suum cogitando præuidere nesciunt. Subitum est homini quod antè cogitare non potuit. Subitò diues ille stultus raptus est, qui horrea quæ præparabat deseruit, & inferni locum quem non præuidebat inuenit. Ad aliud exercebat animam per cogitationem, sed ad aliud emisit per sententiam. Aliud dum uiueret contemplatus est, aliud dum moreretur expertus. Reliquit enim diu tractata temporalia, & ino pinata inuenit æterna. Vnde ei propter hãc ignorantiam cæcitatis suæ bene per diuinam sententi-
Luc. 12 am dicitur: Hac nocte repetunt animam tuam à te. In nocte quippe ablata est, quæ in obscuritate est cordis amissa. In nocte ablata est, quæ considerationis lucem habere noluit, ut quod poterat pati præuideret. Vnde bene discipulis futura cogi-
1. Thess. 5 tantibus, Paulus apostolus dicit: Vos autem fratres non estis in tenebris, ut uos dies illa tanquam fur comprehẽdat. Omnes enim uos filij lucis estis & filij diei: non sumus noctis neque tenebrarum. Dies enim exitus tanquam fur in nocte ita comprehendit, quando stultorum animas futura non præuidentes eijcit. Vnde hic quoque aptè subiungitur: Et in media nocte curuabuntur populi, & pertransibunt.] In media enim nocte curuati pertranseunt, qui obscuritate suæ negligentię humiliati rapiuntur. Tunc curuabuntur per sententiam iudicis, qui nunc curuari negligunt per humilitatem cordis. Electi autem ne inuiti curuentur in morte, sponte curuantur in humilitate. Vnde sanctæ Ecclesiæ de conuersa prole persecuto-
Psal. 85 rum dicitur: Venient ad te curui filij eorum, qui humiliauerunt te. Et bene de morientibus populis non ait: Trãsibunt, sed pertransibunt: quia etiam uiuendo temporaliter quotidie ad finem tendimus, & præsentem uitam quasi quandam uiam subigendo transimus. Hoc ipsum enim morituros uiuere, quasi ad mortem ire est. Et quot dies uitæ peragimus, quasi in itinere ad locũ propositũ tot passibus propinquamus. Ipsa quippe augmenta, detrimenta sunt temporũ: quia uitæ nostræ spatia quanta esse cœperint, incipiunt iam tanta nõ esse.

Primus uerò homo ita conditus fuit, ut manente illo decederẽt tẽpora, ne cum temporibus ipse transiret. Stabat enim momentis decurrentibus: quia nequaquam ad uitæ terminum per dierum incrementa tendebat. Stabat tãto robustius, quanto semper stanti ardentius inhærebat. At ubi uetitum cõtigit, mox offenso creatore cœpit ire cum tempore. Statu uidelicet immortalitatis amisso, cursus eum mortalitatis absorbuit. Et dum iuuentute ad senium, senio traheretur ad mortẽ: transeundo didicit, stando quid fuit. Cuius nos quia de propagine nascimur, radicis amaritudinem quasi in uirgulto retinemus. Nam quia ex illo originem ducimus, eius cursum nascendo sortimur, ut eo ipso quotidiano momento quo uiuimus, incessanter à uita transeamus, & uiuendi nobis spatiũ unde crescere creditur, inde decrescat. Quia ergo ad summam moriendi quotidie tendimus per incrementa uiuendi, bene de moriẽtibus nequaquam transibunt dicitur, sed pertransibunt: quia transeunt etiam dum uiuunt, sed pertranseunt dum moriuntur. Sequitur:

Quòd dum patientia Dei peccatores ad pœnitentiam expectat, ipsi cõtemnentes, & rapientis diaboli nõ uidẽt manũ, & uiolẽtia malitiæ uiolẽter trahũtur in gehennam. Cap. III.

ET auferent uiolentum absq; manu.] Subaudis, diuina iudicia. Absq; manu uerò auferẽt eum qui manu uiolentus fuit. Absq; manu auferent: quia uidelicet subito exitu urgente inuisibiliter rapit, qui uisibiliter rapiebat. Vidit ipse quos

rapuit, ſed quis illum in morte rapiat non uidet. A
Abſq; manu ergo uiolentus auferi: quia & rapto
rem ſuum non intuetur, & tamen ducitur. Quem
tanto ſequitur diſtrictior ſentẽtia, quãto peccanti
ei magna eſt patiẽtia prorogata: quia diuina ſeue-
ritas eo iniquũ acrius punit, quo diutius pertulit.
Sæpe uerò euenit, ut dum peccatores ſuperna cle
mentia expectat, in maiorem cordis cęcitatẽ pro-
ſiliant. Vnde ſcriptũ eſt: An ignoras, quia benigni
tas Dei ad pœnitentiã te adducit? Tu aũt ſecundũ
duritiã tuam & cor impœnitens, theſaurizas tibi
iram in die iræ & reuelationis iuſti iudicij Dei. Et
ecce dum uiolentus quiſq; quos ualuerit rapit, dũ
inualidos opprimit, & dũ diu omne quod nequi-
ter cõcupiſcit exercet: quia nõ ſubitò percutitur, B
ſed eius in finem pœna differtur, nequiſſima eius
actio à Deo uideri nõ creditur. Vnde aptè poſtq;
eius narrauit interitum, ilicò de dño adiungit di-
cens: Oculi enim eius ſuper uias hominum, & o-
mnes greſſus eorum conſiderat. Tunc enim ne-
quaquam conſiderare credebatur, quãdo uiolen-
tus iſte omne malum quod poterat inulte perpe-
trabat. Æſtimabaẽ Deus iniuſte acta nõ cernere,
quia differebat iuſtè damnare: & magna eius pa-
tientia quaſi quædã negligentia putabaẽ. Iniquus
quoque ipſe toties ſe in peccatis ſuis non uideri à
Deo credidit, quoties inulte peccauit. Cui per
Eccleſ. 5 quendã ſapiẽtem dicit: Ne dicas, peccaui, & quid
accidit mihi triſtis? Emendare non uult nequitiã,
pro qua dignã non pertulit pœnam. Qui quo pie C
expectatus eſt, eo eſt ad peccandũ nequiter inſti-
gatus: & patientię ſupernæ longanimitatẽ deſpi-
ciens, unde corrigere culpã ſuam debuit inde cu-
mulauit, ſicut per eundẽ Iob dicit: Dedit ei Deus
locum pœnitentię, & ille abutitur eo in ſuperbia.
Sępe etiã quia pœnã quam meretur repẽtè nõ ſu-
ſcipit, hoc ipſum Deo nõ æſtimat diſplicere quod
3 facit. Eat itaq; nũc, & ad quaslibet blaſphemias
præſumendo prorumpat. Voluptatũ ſuarũ nequi
tias impleat, aliena rapiat, innocentiũ oppreſſio-
ne ſatietur. Et quia necdum percutitur, uias ſuas
à Domino aut non uideri eſtimet, aut quod peius
eſt, approbari. Veniet profectò, ueniet æterna &
repentina percuſſio, & tũc cognoſcet à Deo cun-
cta cõſpici, quãdo ſe improuiſo exitu uiderit pro
cunctorum retributione damnari. Tunc in pœna D
ſua oculos aperiet, quos diu tenuit clauſos in cul-
pa. Tunc conſideraſſe omnia uerum iudicem ſen-
tiet, quando malorum ſuorum meritum iam eua-
dere ſentiendo non poſſit. Iniquus ergo qui diu
expectatus eſt, idcirco eſt repentè ſublatus: quia
oculi Domini ſuper uias hominũ, & omnes greſ-
ſus eorum cõſiderat ac ſi diceret: Quia ea quę diu
patienter conſpicit, quandoq; inulta non deſerit.
Nam ecce ſubitò uiolẽtũ rapuit, & mala eius quę
expectando pertulit, animaduertendo reſecauit.
Nemo igitur tum dicat humana facta Deũ nõ cer
nere, cùm iniquum quempiam iniquitates ſuas li
berè proſpicit cumulare. Subitò enim tollitur, qui
diu toleratur. Greſſus uerò hominum uocat uel
ſingulas operationes quibus innitimur, uel alter-

nantes motus intimæ cogitationis, quibus quaſi A
paſſibus uel longè à Domino recedimus, uel piè
Domino propinquamus. Ad Deũ enim quaſi tot
greſſibus mens accedit, quot bonis motibus pro-
ficit. Et rurſum tot greſſibus longè fit, quot malis
cogitationibus decreſcit. Vnde plerunq; contin-
git, ut necdũ procedat in opere motus mentis: &
tamen perfecta iam culpa ſit ex ipſo reatu cogita-
tionis, ſicut ſcriptum eſt: Manus in manu nõ erit Prou. 11
innocens malus. Manus enim manui iungi ſolet,
quando quieſcit in ocio, & nullus eam uſus labo-
ris exercet. Manus ergo in manu non erit inno-
cens malus. ac ſi diceret: Et cùm manus ceſſat ab
iniquo opere, malus tamen non eſt innocens per
cogitationem. B Quia ergo nouimus quòd diſtri-
ctè omnia nõ ſolum facta, ſed ſaltẽ cogitata pen-
ſentur: quid faciemus de inceſſu mali operis, ſi ſic
ſubtiliter Deus iudicat greſſus cordis? Ecce oc-
culta mentis noſtræ itinera nullus hominũ uidet,
& tũ ante Dei oculos tot greſſus ponimus, quot
affectus mouemus. Toties ante illũ labimur, quo 4
ties à recto itinere infirmæ cogitationis pede clau
dicamus. Niſi enim in cõſpectu eius iſte aſſiduus
noſtrarũ mentiũ lapſus increſceret, per prophetã
ſcilicet non clamaret: Auferte malum cogitatio- Eſa. 1
num ueſtrarũ ab oculis meis. Hæc nimirũ dicens,
uim coopertæ noſtræ malitiæ quaſi ferre ſe non
poſſe teſtatur. Quæ cooperta illi eſſe non poteſt:
quia uidelicet importunè eius cõſpectui ingeriẽ,
quicquid à nobis illicitum occultè cogitaẽ. Om- C Heb. 4
nia enim, ſicut ſcriptũ eſt, nuda & aperta ſunt ocu
lis eius. Vnde hic quoq; aptè ſubiungitur:

*Quòd nihil Deus ignorat, nihil obſciuiſcitur, ut ab eius iudi
cio aliquis poſsit abſcondi.* Cap. IIII.

NOn ſunt tenebræ & non eſt umbra mortis,
ut abſcondantur ibi qui operantur iniquita
tem.] Quid per tenebras niſi ignorantiã, & quid
per umbram mortis, niſi obliuionem ſtuduit deſi-
gnare? De quorundam quippe ignorantia dicit: Ephe. 4
Tenebris obſcuratum habentes intellectum. Et
rurſum de obliuione quæ in morte contingit, ſcri
ptum eſt: In illa die peribunt omnes cogitationes Pſal. 145
eorum. Quia ergo per mortem funditus obliuio-
ni traditur quicquid uiuendo cogitaẽ, quaſi quæ-
dam umbra mortis obliuio eſt. Sicut enim agit
mors interueniẽs non eſſe quod fuit in uita, ita in-
terueniens agit obliuio non eſſe quod fuit in me-
moria. Rectè itaq; umbra eius dicit: quia uelut de
ipſa exprimit, dum uim illius ſopiendo ſenſus imi
tatur. Deus aũt quia mala hominum nec cogitata
ignorat, nec perpetrata obliuiſcit, niſi ab eius ocu
lis pœnitendo deleantur, congruè dictum eſt: Nõ
ſunt tenebræ, & non eſt umbra mortis, ut abſcon-
dantur ibi qui operantur iniquitatem. ac ſi dice-
ret: Idcirco eius iudicio nullus abſconditur: quia
nullatenus poteſt aut non uidere quod facimus,
aut obliuiſci quod uidet. Quamuis intelligi tene-
bræ uel umbra mortis etiam aliter poſſunt. Om-
nis nanq; immutatio uelut quædam mortis imi-
tatio eſt. Id enim quod mutat, quaſi ab eo quod
erat

erat interficit, ut deſinat eſſe quod fuit, & incipiat A
eſſe quod non fuit. Lumen igitur uerum, creator
uidelicet noſter: quia nulla mutabilitatis uiciſſi-
tudine tenebreſcit, nullis naturæ ſuæ defectibus
obumbratur, ſed eius eſſe ſine mutabilitate fulge-
re eſt, tenebræ uel umbra mortis dicitur ei non in-
Iac. 1 eſſe. Vnde aliàs ſcriptum eſt: Apud quem non eſt
tranſmutatio nec uiciſſitudinis obumbratio. Et
1. Tim. 6 unde rurſus Paulus apoſtolus dicit: Qui ſolus ha-
bet immortalitatem, & lucem habitat inacceſſibi
5 lem. Sed cùm cuncti nouerimus, quòd & hu-
mana anima & angelici ſpiritus ſint immortales
inſtituti, cur ab Apoſtolo ſolus Deus immortali-
tatem habere perhibetur, niſi quia ſolus Deus ue-
rè non moritur, qui ſolus nunq; mutatur? Huma-
na quippe anima in lapſum non caderet, ſi mu-
tabilis nõ fuiſſet, quę à paradiſi quoq; gaudijs ex-
pulſa, ſi mutabilis non eſſet, ad uitam nunquam re
diret. In hoc ipſo uerò quod ad uitam redire niti-
tur, defectus ſuos cogitur alternante ſemper mu-
tabilitate tolerare. Quia ergo ex nihilo eſt condi-
ta, ex ſe nihilominus infra ſe tendit, niſi ad boni de
ſiderij ſtatum artificis ſui manu teneatur. Ex eo i-
taq; quòd creatura eſt, deorſum ire habet. Virtute
nanq; propria in præceps poſſe ſe ire conſiderat:
ſed ad creatorem ſuum amoris manu ſe retinet, ne
cadat, quouſq; ad immutabilitatem tranſeat, & eo
uerè immortaliter, quo immutabiliter uiuat. Ipſi
quoq; angelici ſpiritus mutabiles ex natura ſunt
conditi, quatenus aut ſua ſponte caderent, aut ex
arbitrio ſtarent. Sed quia humiliter elegerũt ei in
hærere à quo creati ſunt, hanc ipſam in ſe mutabi-
litatem ſuam ſtandi iam immutabilitate uicerunt,
ut hoc ipſum meritò tranſcenderent, quod naturę
ſuæ ordine mutabilitati ſubeſſe potuiſſent. Quia
ergo ſolius diuinæ naturæ eſt, umbras ignorantiæ
mutabilitatiſq; nõ pati, dicatur rectè: Non ſunt te
nebræ, & non eſt umbra mortis, ut abſcondantur
6 ibi qui operantur iniquitatem. Lux enim æter
na, quæ Deus eſt, quanto immutabiliter fulget, tã
to penetrabiliter uidet: & neq; occulta neſcit, quia
cuncta penetrat: neq; penetrata obliuiſcitur, quia
incommutabilis durat. Proinde quotiẽs indignũ
aliquid corde concipimus, totiens in luce pecca-
mus: quia ipſa nobis & non ſibi præſentibus præ-
ſtò eſt, & peruerſè gradientes in ipſam impingi- D
mus, à qua per meritum longè ſumus. Cùm uerò
nos uideri non credimus, in ſole clauſos oculos te
nemus. Illum uidelicet nobis abſcondimus, non
nos illi. Nunc ergo dum poſſumus, à cõſpectu æ-
terni iudicis & malè cogitata, & peius perpetrata
deleamus, reuocemus ante oculos cordis quic-
quid peruerſè egimus per nequitiam præſumptio
nis. Nihil ſibi noſtra blandiatur infirmitas, atq; in
his quæ recolit, ſemetipſam delicatè non palpet,
ſed quanto ſibi mali ſit conſcia, tanto in ſe beni-
gnius ſit ſeuera, proponat contra ſe futurum iudi-
cium: & quæq; in ſe ſentit diſtrictè feriẽda per ſen
tentiam iudicis, hæc in ſe piè feriat per pœniten-
tiam conuerſionis. Vnde aptè poſtquam uiolen-
ti huius pœna deſcripta eſt, ſequitur:

*Quòd nemo poſt mortem ad illud iudicium reduci poſsit, de
quo Apoſtolus ait: Si noſmetipſos iudicaremus, non utiq; iu-
dicaremur.* Cap. V.

NEq; enim ultrà in hominis poteſtate eſt, ut
ueniat ad Deum in iudicium.] Verſus iſte
tanto maiore diſputatione indiget, quanto hoc
quod dicit ſi negligitur acrius dolet. Hic nimirũ
non illud iudicium deſignatur quod per æternam
retributionem punit, ſed quod mẽte conceptum
per conuerſionem diluit. Ad illud quippe uenire
non deſiderat, quiſquis ſe per illud damnari for-
midat. Dum ergo dicitur: Neq; enim ultrà in ho-
minis poteſtate eſt, ut ueniat ad Deum in iudicio
um: profectò oſtenditur, eſſe quoddam iudicium
B quod quandoq; etiam à damnatis ac reprobis de-
ſideretur. Et quod eſt illud, niſi hoc de quo Pau-
lus apoſtolus dicit: Si noſmetipſos dijudicaremus, 1. Cor. 11
nõ utiq; iudicaremur? & de quo per prophe-
tam dicitur: Nõ eſt iudicium in greſſibus eorum. Eſa. 59
Et de quo Dauid ait: Homo regis iudicium dili- Pſal. 98
git: ut uidelicet qui iam Deum honorat ex fide,
ſollicitè iudicet quid ei debeat in operatione. Vn
de rurſum ſcriptum eſt: Iudicare coram Domino, Iob 33
& expecta eum. Coram Domino ſcilicet iudica-
tur, qui corde Dominum conſpicit, & actus ſuos
ſub eius præſentia ſollicita inquiſitione diſcernit.
Quem tanto quis ſecurius expectat, quanto quo-
tidie uitam ſuam ſuſpectus examinat. Qui enim
ad extremum eius iudicium uenit, nõ iam coram
C illo, ſed ab illo iudicatur. De hoc quoq; mentis iu-
dicio obliuiſcenti animæ per prophetam Domi-
nus dicit: Reduc me in memoriam, ut iudicemur Eſa. 43
ſimul. Narra ſi quid habes, ut iuſtificeris.

*Quòd in iudicio mentis nullum cauſæ myſterium deſit: ubi
& conſcientia accuſat, & ratio iudicat.* Cap. VI.

DEbet enim uniuſcuiuſq; mens & cauſas ſuas
apud Dominum, & cauſas Domini contra
ſe ſollicita inquiſitione diſcutere: debet cautè pen
ſare, uel quæ ab eo bona perceperit, uel quæ ma-
la bonis illius peruerſè uiuẽdo reſponderit. Quod
electi quidem quotidie facere omnino non ceſ-
ſant. Vnde bene Salomon ait: Cogitationes iuſto Prou. 11
rum iudicia. Accedunt enim ad ſecretarium iudi-
cis intra ſinum cordis: conſiderant quam diſtrictè
quandoq; feriat, qui diu patienter expectat: me-
tuunt in his quæ ſe egiſſe meminerunt, & puni-
unt flendo quod perpetraſſe ſe intelligunt: timẽt
ſubtilia diuina iudicia etiam de his quæ in ſemeti-
ſis intelligere fortaſſe nõ poſſunt. Vident enim
uideri diuinitùs quod ipſi in ſe per humanitatem
non uident, conſpiciunt diſtrictum iudicem, qui
quo tardius uenit, eo ſeuerius percutit: ſanctorum
etiam patrum reſidere cõuentum cùm eo pariter
contemplantur, eorumq; uel exempla uel dicta ſe
contempſiſſe reprehendunt, atq; in hoc ſecreto in
terioris iudicij ipſa mentis ſuę executione conſtri
cti pœnitendo feriunt, quod ſuperbiendo cõmiſe
rũt. Ibi nãq; aduerſum ſe quicquid ſe impugnat e-
numerãt, ibi ante oculos ſuos omne quod deſleãt

coaceruant: ibi quicquid per iram districti iudicis decerni possit intuentur, ibi tot patiuntur supplicia, quot pati timent: nec deest in hoc iudicio mente concepto, omne ministerium quod punire reos suos plenius debeat. Nam conscientia accusat, ratio iudicat: timor ligat, dolor excruciat. Quod iudicium eo certius punit, quo interius sæuit: quia uidelicet ab exterioribus non accedit. Vnusquisq; enim cùm causam huius examinis contra se aggredi cœperit, ipse est actor qui exhibet, ipse reus qui exhibetur: odit se qualem fuisse se meminit, & ipse qui est, per semetipsum insequitur illum qui fuit: atq; ab ipso homine aduersus semetipsum fit quædam rixa in animo, parturiens pacem cum Deo. Hanc cordis rixam Do
Hier. 8 minus requirebat, cùm per prophetam diceret: Attendi & auscultaui, nemo quod bonum est loquitur, nullus est qui agat pœnitentiam super peccato suo, dicens: Quid feci? Ista cordis humani rixa placata est, cùm prophetæ suo de Achab rege semetipsum reprehendente loqueretur, di-
3.Reg. 21 cēs: Vidisti Achab humiliatum coram me? Quia igitur humiliatus est mei causa: non inducam malum in diebus eius. Quia ergo nunc in potestate est, internum mentis nostræ contra nos subire iudicium, recognoscendo accusemus nosmetipsos, & quales fuimus pœnitendo torqueamus, non cessemus dum licet iudicare quod fecimus, audiamus cautè quod dicitur: Neq; enim ultrà in hominis potestate est, ut ueniat ad Deum in iudicium. Reproborum nanq; esse proprium solet, semper praua agere, & nunquam quæ egerint retractare. Omne enim quod faciunt, cæca mente pertranseunt, factumq; suum nisi cùm puniti fuerint, non agnoscunt. At contrà electorum est, actus suos quotidie ab ipso cogitationis fonte discutere, & omne quod turbidum profluit ab
7 intimis exsiccare. Sicut enim non sentimus quomodo crescunt membra, proficit corpus, mutatur species, nigredo capillorum albescit in canis, hæc quippe omnia nobis nescientibus aguntur in nobis: ita mens nostra per momenta uiuendi ipso curarum usu à semetipsa permutatur, & non agnoscimus, nisi uigilanti custodia ad interiora nostra residentes, profectus nostros quotidie defectusq; pensemus. Hoc ipsum enim in hac mortali uita consistere, quasi ad uetustatem ire est, & cùm indiscussa mens relinquitur, in quodam senio torporis sopitur: quia sui negligens, & propositum robur insensibiliter perdens, à forma prioris fortitudinis dum nescit senescit. Vnde & per prophetam sub Ephraim spe-
Osee 7 cie dicitur: Comederunt alieni robur eius, & nesciuit: sed & cani effusi sunt in eo, & ipse ignorauit. Cùm uerò semetipsam quærit, & subtiliter pœnitendo se discutit: ab ipsa hac uetustate sua lota lachrymis & mœrore incensa renouatur, & quæ iam penè inueterata frixerat, per subministrata interni amoris studia nouum calet. Vnde Paulus apostolus usu mortalis uitæ
Ephes. 4 ueterascentes discipulos admonet, dicens: Renouamini spiritu mentis uestræ.

Quid sit quod per Moysen dicitur: Ignis in altari semper ardebit, quem sacerdos nutriet, subijciens mane ligna per singulos dies: & quòd patrum exempla ad formam bene uiuendi multum nos adiuuent. Cap. VII.

SEd ad hæc agenda ualde exempla patrum & sacri eloquij præcepta nos adiuuant. Si enim sanctorum opera inspicimus, & diuinis iussionibus aurem præbemus, alia nos contemplata, alia audita succendunt, & cor nostrum torpore non constringitur, dum imitatione prouocatur. Vnde bene ad Moysen dicitur: Ignis in Leuit. 6
altari semper ardebit, quem nutriet sacerdos, subijciens mane ligna per singulos dies. Altare quippe Dei est cor nostrum, in quo iubetur ignis semper ardere: quia necesse est ex illo ad Dominum charitatis flammam indesinenter accendere. Cui per singulos dies sacerdos ligna subijciat, ne extinguatur. Omnis enim Christi fide præditus, membrum utique summi sacerdotis effectus est, sicut cunctis fidelibus Petrus apostolus dicit: Vos autem genus electum, regale sa- 1.Pet. 2
cerdotium. Et sicut Ioannes apostolus dicit: Fecisti nos Deo nostro regnum & sacerdotium. Sacerdos ergo in altari ignem nutriens, quotidie ligna subijciat: id est, fidelis quisque ne in eo charitatis flamma deficiat, in corde suo tam exempla præcedentium, quàm sacræ scripturæ testimonia congerere non desistat. Nam quasi quædam fomenta igni dare, est in excitatione charitatis, uel exempla patrum, uel præcepta dominica ministrare. Quia etenim interna nouitas nostra ipsa quotidie huius uitæ conuersatione ueterascit, ignis iste adhibitis lignis nutriendus est: ut dum per usum se nostræ uetustatis extenuat, per patrum testimonia & exempla reuiuiscat. Et bene illic præcipitur, ut mane ligna per dies singulos congerantur. Hæc quippe non fiunt, nisi cùm nox cæcitatis extinguitur. Vel certè, quia mane prima pars diei est, postpositis cogitationibus uitæ præsentis, hoc priori loco quisque fidelium cogitet, ut quod in se iam iamq; quasi deficit, quibus ualet nisibus studium charitatis inflammet. Ignis enim iste in altari Domini, id est, in corde nostro citius extinguitur, nisi solerter adhibitis exemplis patrum & dominicis testimonijs reparetur. Bene autem illic subiungitur: Et imposito holocausto desuper adolebit adipes pacificorum. Nam quisquis in se ignem hunc charitatis accendit, semetipsum uticq holocaustum desuper imponit: quia omne uitium quod in se male uiuebat exurit. Cùm enim cogitationum suarum interna considerat, & uitam reprobam per immutationis gladium mactat: in ara se sui cordis imposuit, & igne charitatis incendit. De qua hostia pacificorum adipes redolent: quia interna nouæ charitatis impinguatio pacem inter nos & Deum faciens, odorem de nobis suauissimū reddit. Quia uerò eadem charitas in cordibus electorum inextinguibilis manet, aptè illic subditur:

Ignis

Ignis est iste perpetuus, qui nunquam deficiet de altari. Nunquam profectò de altari ignis iste deficiet: quia etiam post hanc uitam eorum mentibus feruor charitatis accrescit. Æterna quippe cōtemplatione agitur, ut omnipotens Deus quo magis
8 uisus fuerit, eo amplius diligatur. Quod autem diuinis admonitionibus & præcedentium exēplis adiuti, de huius uitæ profundo liberamur,
Hier. 38 bene etiam per prophetam Hieremiam in puteū missum signatum est, qui ut leuetur ex puteo, funes ad eū & panni ueteres deponunt. Quid enim funibus nisi præcepta dominica figuranf? Quæ quia nos in mala operatione positos, & conuincunt, & eripiunt, quasi ligant & trahunt, coarctāt & leuant. Sed ne ligatus his funibus dum trahitur incidatur, simul etiam panni ueteres deponūtur: quia ne diuina præcepta nos terreant, antiquorū patrum nos exēpla cōfortant; & ex eorum comparatione facere nos posse præsumimus, quod ex nostra imbecillitate formidamus. Si ergo leuari de hoc profundo festinamus, ligemur funibus, id est, præceptis dominicis astringamur. Interfint etiam panni ueteres, cum quibus melius teneantur funes: id est, præcedētium cōfortemur exemplis, ne infirmos nos ac timidos præcepta subtilia uulnerent, dum leuant. Quasi quosdam pānos ueteres Paulus apostolus subiungebat, cùm leuandis discipulis suis, præceptis spiritalibus exempla ue-
Heb. 11 terum commodaret dicēs: Iusti ludibria & uerbera experti, insuper & uincula & carceres. Lapidati sunt, secti sunt, tentati sunt, in occisione gladij
Heb. 12 mortui sunt. Et paulo pòst: Habētes itaq; tantam impositam nubem testiū, deponentes omne pondus, & circumstans nos peccatum, per patiētiam curramus ad propositum nobis certamē. Et iterū:
Heb. 13 Memētote præpositorum uestrorum, qui uobis locuti sunt uerbum Dei. Quorum intuentes exitū conuersationis, imitamini fidē. Superius uidelicet dum spiritalia præcepta loqueretur, quasi funes miserat, postmodum uerò memorans exēpla maiorum quasi ueteres pānos adhibebat. Excitati ergo tot uocibus præceptorum, adiuti tot comparationibus exemplorum, ad corda nostra redeamus: discutiamus omne quod agimus, & quicquid in nobis diuinæ rectitudinis regulam offendit, accusemus: ut apud districtum iudicē ipsa nos D accusatio excuset. In hoc enim mētis nostræ iudicio tanto citius absoluimur, quanto nos districtius reos tenemus. Nec ad hæc agenda prætermittēda sunt tempora quibus uacat: quia ad hæc agenda post huius uitæ tēpora non uacat. Vacuē quippe non dicitur. Neq; enim ultrà in hominis potestate est, ut ueniat ad Deum in iudicium. Idcirco nanq; memoramur quod tunc non possumus, ne nunc quod possumus negligamus. Sed ecce negocia occupant, quæ nobis incessanter apposita, à considerandis nobismetipsis mētis nostræ oculum declinant. In istis nanq; uisibilibus quæ intuetur cor nostrum, extra se spargitur: & quid de se intrinsecus agatur obliuiscitur, dum extrinsecus occupatur. Diuina autē uox terribilibus sententijs suis quasi quibusdam clauis illud pungit ut euigilet ut homo occulta super se iudicia quæ pressus torpore dissimulat, terrore saltem pulsatus expauescat. Vt enim superius diximus, ipso usu uitæ ueteris mens malè assueta deprimitur, & in hæc quæ spectat exterius, quasi dormiens sopitur: quia postq; semel se ad appetenda uisibilia foràs fudit, à contemplandis inuisibilibus intus euanuit. Vnde nunc necesse est, ut quæ per uisibilia spargitur, de inuisibilibus iudicijs feriatur: & quia in ijs se exterioribus male delectata prostrauit, saltem percussa requirat quod deseruit. Ecce autem scriptura sacra terrore quodam torpentia corda transfigit: ne in his inhæreant quæ exterius defluunt, sed quæ interius æterna perdi-
B derunt. Indicat quid sentētia occulta decernitur, ne immoderatè à nobis hæc publica cogitentur. Dicit quid super nos agatur de nobis, ut ab hoc publico temporalitatis, colligamus oculum cordis ad secretum internæ dispositionis. Nam 9
postquam multa narrata sunt de pœna malorum, subitò infertur occultum iudicium, quod piè super nos iusteq; disponitur, quomodo alij perdunt quod tenere uidebantur, & alij accipiunt quod alij ex meritis perdunt. Ait enim: Conteret multos & innumerabiles, & stare faciet alios pro eis. Hoc quotidie agitur. Sed quia adhuc finis partium utrarumq; non cernitur, minus timetur. Nunquam enim culpam suam reprobi nisi in pœna cognoscunt. Et quia pœna differtur, culpa despici-
C tur. Labuntur uerò à statu iustitiæ, & locum uitæ illis cadentibus alij sortiuntur. Sed eo lapsum suū negligunt, quo interitum qui se in æternum maneat non attendunt. Si enim ad illud quod illic passuri sunt, oculos suos mitterent, hoc quod hic faciunt timerent. Cunctis autem liquet, quòd in illa extrema requisitione examē publicum facturus est omnipotens Deus: ut alios ad tormēta deferat, alios ad participationem regni cœlestis admittat. Sed hoc nunc secreto iudicio quotidie agitur, quod tunc in publico demonstratur. Nam iustè ac misericorditer singulorum corda uel examinans, uel disponens, alios in exteriora respuit, alios ad ea quæ sunt intrinsecus trahit: hos accendit interna appetere, illos pro uoluptatibus suis deserit exteriora cogitare: horum mentem ad superna erigit, illorum per superbiam in infimis desiderijs mergit. Aliena autem corda humanis oculis clausa sunt, & nescitur qui repellitur: quia penetrare nequeunt quæ ab unoquoq; cogitantur. Nā sæpe de corde peruerso, necdū processit usq; ad effectum operis deliberatio cogitationis, & adhuc fortasse per habitū intus astringitur, qui iā mē te foris uagat. Sed talis quilibet iste tunc aritē oculos interni iudicis cecidit, cùm ab appetendis interioribus per desiderīū exiuit. Nonnunq; uerò alij post malæ operationis usum, ad spem cœlestē subito amore reuiuiscunt, & qui in peruersa actione se sparserant, ad sinum internæ retractationis semetipsos increpando recolligunt. Hos adhuc respiciētes homines, quales dudū in opere noue-

rant,

rant, tales putant. At contrà illi per districtæ con- A
sideratiõnis examẽ, uitam suam qualem fuisse re-
colunt insequuntur: sciturq; quid fuerũt, sed quid
iam cœperint esse, nescitur. In hoc ergo utroque
genere hominum sæpe contingit, ut & qui uiden
tur stare humano iudicio, iam in conspectu æter-
ni iudicis iaceant: & qui adhuc coram hominibus
iacent, iam in conspectu æterni iudicis stent. Quis
enim hominum æstimare potuisset, Iudam uiuen
di sortem etiam post ministerium Apostolatus a-
mittere? Et quis econtrà latronem crederet cau-
sam uitæ etiam in ipso articulo mortis inuenire?
Occultus autem Iudex præsidens, & utrorumq;
corda discernens, alterum piè statuit, alterum iu-
stè confregit. Illum districtè exterius repulit, hunc
introrsus misericorditer traxit. Vnde bene etiam B
per prophetam casuros alios passionis suæ tem-
Psal.101 pore atq; alios resurrecturos annuncians, ait: Po-
tum meum cum fletu temperabam. Potus quip-
pe ab exterioribus interius trahitur, fletus autem
ab interioribus exterius emanat. Potum ergo Do
mino cum fletu temperare, est alios ab exteriori-
bus introrsus trahere, alios ab interioribus in ex-
teriora reprobare.

*Quòd superbi perdant quæ acceperunt, dum ex gratia intu-
mescunt, & humiles quorum uita ex peccato contemptibilis
erat, eorum loco per eandem gratiam statuantur: unde & il
lud est: Qui stat, uideat ne cadat.* Cap. VIII.

10 COnteret ergo multos & innumerabiles, &
stare faciet alios pro eis.] Sicut autẽ superi-
us diximus, hæc contritio prius intus agitur, ut
post extrinsecus ostendatur. Hac contritione nõ-
nunquam adhuc quorundam exteriora quasi sa-
na sunt: & iam interiora putruerunt. Scriptũ nan-
Prou.16 que est: Ante ruinam exaltatur cor. Ibi ergo feri-
Ezech.6 untur, ubi superbiunt. Vnde scriptum est: Contri-
ti cor eorum fornicans & recedens à me. Interius
enim fornicari, est exterius uetitis delectari. Ma-
gna autem contritio cordis est hæc eadem elatio
superbientis. Eo quippe ipso ab integritate salu-
tis corruit, quo iactantia cuiuslibet uirtutis intu-
mescit. Superbientes enim Deum despiciunt, &
relicta creatoris sui gloriã propriã quærunt. Qui-
bus iam hoc ipsum cecidisse, est amissa superioris
sui potentia in se uenisse. Cõteruntur etiam, quia
relictis cœlestibus terram quærunt. Quæ autem
maior poterit esse contritio, quàm deserto creato
re creaturam quærere: desertis supernis gaudijs,
infimis rebus inhiare? Vnde bene per prophe-
Psal.146 tam dicitur: Humiliat autem peccatores usque ad
terram. Amissis enim cœlestibus, terrenum est
omne quod sitiunt: & dum plus uidere conantur,
minus est quod appetunt. De quibus rectè per
Hier.17 Hieremiam dictum est: Recedentes à te, in terra
Luc.10 scribentur. At contrà de electis dicitur: Gaudete,
quia nomina uestra scripta sunt in cœlis. Ista ergo
contritio prius serpit in mente, ut postmodũ præ-
cedat in opere: prius fundamentum cogitationis
concutit, ut postmodum fabricã operationis alli-
dat. Vnde summa est cura satagendum, ut illic ui-

tetur, ubi oritur. Scriptum nanq; est: Omni cu- Prou.4
stodia serua cor tuum, quoniam ex ipso uita pro-
cedit. Et rursum scriptum est: Ex corde exeunt Matth.15
cogitationes malæ. Intus ergo uigilandum est, ne
mens dum extollitur cadat. Intus seruemus om-
ne quod foris agimus. Si enim semel medullam
cordis elationis putredo consumpserit, citius cor-
ruit cortex uacua externæ uisionis. Notandum
uerò est, quia dum alijs cadentibus ad standum a-
lij solidari perhibentur, electorum numerus cer-
tus ac definitus ostenditur. Vnde etiam Philadel
phiæ Ecclesiæ per angelum dicitur: Tene quod Apoc.3
habes, ne alius accipiat coronam tuam. Hac 11
ergo sententia qua narratur aliorum erigi, alio-
rum autem uita confringi, & spes nutritur humi-
lium, & elatio premitur superborum, dum & illi B
bona possunt amittere de quibus superbiunt, &
isti ea percipere, quæ quia non habebant contem
nuntur. Formidemus igitur in his quæ accepi-
mus, nec eos qui illa necdum assecuti sunt, despi-
ciamus. Quid enim sumus hodie, nouimus: quid
autem post paululum possimus esse, nescimus.
Hi uerò quos fortasse despicimus, & tardè pos-
sunt incipere: & tamen uitam nostram feruentio-
ribus studijs anteire. Timendum itaque est, ne
etiam nobis cadentibus surgat, qui à nobis stan-
tibus irridetur, quamuis stare iam non nouit, qui
non stantem nouit irridere. Hunc autem super-
norum iudiciorum metum Paulus apostolus di-
scipulorum cordibus incutiens, ait: Qui se exi- 1.Cor.10
stimat stare, uideat ne cadat. Quod autem di- C
cens, Conterit multos, ilico adiunxit: Innumerabi
les, uel multitudinem exprimere studuit reprobo
rum, quæ humanæ rationis numerum transit: uel
certè indicare uoluit, quòd omnes qui pereunt,
intra electorum numerum non habentur: ut eo
sint innumerabiles, quo extra numerum currunt.
Vnde propheta intuens rãtos hoc Ecclesiæ tem-
pore specietenus credere, quantos nimirum cer-
tum est electorum numerum summamq; transire,
ait: Multiplicati sunt super numerum. ac si dice- Psal.39
ret: Multis Ecclesiam intrantibus, etiam hi ad fi-
dem specietenus regni ueniunt, qui à numero re-
gni cœlestis excludũtur: quia electorum summã,
sua uidelicet multiplicitate transcendunt. Vnde
D & per Hieremiam prophetam dicitur: Ædificabi Hier.31
tur ciuitas Domino à turre Ananehel usq; ad por
tam anguli, & exibit ultra normam mẽsuræ. Ciui-
tatem quippe esse Domini sanctam Ecclesiã, nul-
lus ignorat: Ananehel uerò Dei gratia interpreta
tur. In angulo autem duplex paries iungitur. Ciui
tas ergo Domini à turre Ananehel usq; ad portã
anguli ædificari perhibetur: quia sancta Ecclesia
à celsitudine supernæ gratiæ inchoans, usq; ad in-
gressum susceptionemq; construitur. utrorumq;
populorũ, Iudaici uidelicet atq; Gẽtilis. Sed quia
in ea crescente multitudine etiam reprobi colli-
guntur, aptè subditur: Et exibit ultra normam
mensuræ: quia usque ad eos quoque extenditur,
qui normam iustitiæ transeuntes intra mensuræ
cœlestis numerum non sunt. Vnde per Esaiam
quoq;

Esa.54 quoq; eidem Ecclesiæ dicitur: Ad dexterã enim A
& ad leuam dilataberis, & semen tuum gentes hæ
reditabit. In tanta quippe multitudine gẽtium ad
dexteram extenditur, dum quosdam iustificãdos
suscipit. Ad læuã quoq; dilatatur, dum ad se quos-
dam etiam in iniquitate permansuros admittit.
Propter hãc multitudinem quæ extra electorum
Matth.20 numerũ iacet, in Euãgelio Dominus dicit: Multi
sunt uocati, pauci uerò electi. Sed quia hoc quod
electis alijs alij conteruntur, de merito patientis
est, non de iniquitate punientis: nõ enim iniquus
Deus qui infert iram: aptè subiungitur:

*Quòd exigentibus præcedentibus peccatis peccatores excæ-
cantur, ut lumen iustitiæ uidere non possint, quod cùm pos-
sent uidere contempserunt: & quòd idem peccatũ interdum
& peccatum sit, & causa peccati, & pœna peccati.* Cap. IX.

NOuit enim opera eorum, & idcirco inducet
noctem, & conterentur.] Sciendum sum-
mopere est, quòd iniquus quisq; duobus modis
in nocte conteritur: uel cùm exterioris pœnæ tri-
bulatione percutitur, uel cum occulta sententia
interius cæcatur. In nocte corruit, cùm per extre-
mum iudicium uiuendi lumen in perpetuum a-
Matth.22 mittit. Vnde scriptum est: Ligate ei manus & pe-
des, & mittite eum in tenebras exteriores. Tunc
enim coactus in tenebras exteriores mittit, quia
nunc in interioribus excæcatur uoluntariè. Rur-
sum in nocte iniquus conteritur: cùm peccatorũ
præcedentium confusione damnatus, ueritatis lu
men non inuenit, & quid deinceps agere debeat, C
22 non agnoscit. Omne quippe peccatum quod
tamen citius pœnitendo non tergitur: aut pecca-
tum est, & causa peccati: aut peccatum, & pœna
peccati. Peccatum nanq; quod pœnitentia non
diluit, ipso suo pondere mox ad aliud trahit. Vn-
de fit ut non solum peccatum sit, sed peccatum &
causa peccati. Ex illo quippe uitio culpa subse-
quens oritur, ex quo cæcata mẽs ducitur, ut peius
ex alio ligetur. Sed peccatum quod ex peccato o-
ritur, non iam peccatum tantummodo, sed pecca
tum est, & pœna peccati: quia iusto iudicio omni-
potens Deus cor peccantis obnubilat, ut præce-
dentis peccati merito etiam in alijs cadat. Quem
enim liberare nouit, deserendo percussit. Non er-
go immeritò pœna peccati dicitur, quod iusta de- D
super irrogata cæcitate, ex præcedentis peccati ul
tione perpetratur. Quod uidelicet agitur disposi-
tione superius ordinata, sed inferius iniquitate cõ
fusa, ut & præcedens culpa sit causa subsequentis:
& rursum culpa subsequens sit pœna præcedenti-
tis. Quod bene in infidelibus & lubricis, Paulus
quasi quoddam semen erroris aspexerat, cùm di-
Rom.1 cebat: Qui cùm cognouissent Deum, non si-
cut Deum glorificauerunt, aut gratias egerunt:
sed euanuerunt in cogitationibus suis. Sed quod
ex huius erroris semine pullulauit, ilico adiun-
git, dicens: Propter quod tradidit illos Deus in
desideria cordis eorum in immunditiam: ut con-
tumelijs afficiant corpora sua in semetipsis. Quia
enim cognoscentes Deum, peccatum superbiæ

intelligendo commiserunt, cæcantur etiam ne in-
telligant quod committunt. Et qui intelligẽtiam
suam sequi nolunt in peccato & causa peccati: &
ipsum lumen intelligentiæ perdunt in peccato &
pœna peccati. Prioris ergo peccati merito, pecca
torum subsequẽtium fouea tegitur: ut qui malum
sciens perpetrat, deinceps iustè in alijs etiam ne-
sciens cadat. Hoc quippe agitur ut culpæ culpis
feriantur, quatenus supplicia fiant peccantium i-
psa incrementa uitiorum. Nam quia omnipotens
Deus ad pœnitentiam tempus indulget: quod ta
men humana malitia ad usum suæ iniquitatis in-
torquet: nimirum iusto Dei iudicio augeri culpa
permittitur, ut ad feriendum altius quandoq; cu-
muletur. Hinc enim rursum de quibusdam Apo-
B stolus dicit: Vt impleãt peccata sua semper. Hinc 1.Thess.2
uoce angelica Ioanni dicitur: Qui nocet, noceat Apoc.22
adhuc: & qui in sordibus est, sordescat adhuc.
Hinc Dauid ait: Appone iniquitatem super ini- Psal.68
quitatem eorum, ut non intrent in iustitiam tu-
am. Hinc rursum de Domino ab eodem Psalmi-
sta dicitur: Immissiones per angelos malos. 13
Viam fecit semitæ iræ suæ. Cor quippe Dominus Psal.77
prioribus meritis aggrauatum iustè permittit e-
tiam subsequẽtibus malignorum spirituum per-
suasionibus falli: quod cum dignè in culpa trahi-
tur, reatus eius in pœna cumulatur. Vnde & iræ
suæ Dominus uiam de semita fecisse perhibetur.
Latior enim est uia quàm semita. Ex semita uerò
iræ suæ uiam facere, est iræ causas districtè iudi-
C cando dilatare: ut qui illuminati agere rectè no-
luerunt, iustè cæcati adhuc faciant, unde ampli-
us puniri mereantur. Hinc per Moysen dicitur: Gen.15
Nondum completa sunt peccata Ammorræo-
rum. Hinc per eundem Moysen Dominus di- Deut.32
cit: Ex uinea enim Sodomorum uitis eorum, &
propago eorum ex Gomorra. Vua eorum uua fel
lis, & botrus amaritudinis in ipsis. Furor draco-
num uinum eorum, & furor aspidum insanabilis.
Nonne hæc omnia congregata sunt apud me, &
signata in thesauris meis? In die ultionis reddam
eis. Quàm multa eorum mala narrauit, & tamen
ilico adiungit: In tempore quo lapsus fuerit pes
eorum. Ecce atrocissima illorum facinora descri-
buntur, & tamen ad ultionis diem adhuc subse-
D quens lapsus aspicitur, quò eorum culpæ cumu-
lentur. Habent iam quidem unde feriri mereantur:
sed sustinetur tamen adhuc peccatum cre-
scere, ut peccantes possit atrocior pœna crucia-
re. Iam meretur supplicium peccatum; & causa
peccati: sed expectatur adhuc ut augmentum
supplicij subroget peccatum & pœna peccati.
Plerunq; uerò unum atq; idem peccatum, & pec-
catum est, & pœna & causa peccati. Quod me-
lius ostendimus si res ipsas ad medium deducã-
mus. Effrenata enim uentris ingluuies in feruo-
rem luxuriæ plenitudinem carnis instigat. Perpe-
trata autem luxuria sæpe aut periurio, aut homi-
cidio tegitur, ne humanarum legum ultione pu-
niatur. Ponamus ergo ante oculos quòd quidam
uoracitatis sibi frena laxauit, qua uoracitate su-
peratus,

peratus,adulterij facinus admiſit:deprehenſus au
tem in adulterio, latenter uirum adulteræ, ne ad
iudicium traheretur occidit. Hoc igitur adulteri
um inter uoracitatem & homicidium poſitum, de
illa uidelicet naſcens, hoc generãs: peccatum eſt,
& pœna & cauſa peccati. Peccatum profectò eſt
per ſemetipſum:pœna uerò peccati eſt, quia cul
pam uoracitatis auxit: cauſa autem peccati eſt,
quia ſubſequens etiam homicidium genuit. V-
num ergo idemq; peccatum eſt, & pœna præce-
dentis,& cauſa culpæ ſubſequentis:quia & tranſ-
acta dum exaggerat,damnat: & adhuc ſequentia
quę damnari debeant,ſeminat.Igitur quia pecca-
tis præcedentibus cæcatur oculus cordis,ipſa cæ-
citas quæ peccantis animum ex anteactæ culpæ
damnatione confundit,meritò nox uocatur:quia
per hanc ab oculis delinquentis lumen ueritatis
abſconditur. Bene itaq; dicitur:Nouit enim ope-
ra eorum,& idcirco inducet noctem & conteren
tur:quia, ut ſæpe dictum eſt, præcedentia nimi-
rum mala faciunt,ut ad peccandum iterum tene-
bris ſubſequentibus inuoluantur : ut eo iam lu-
men iuſtitiæ uidere non poſsint, quo illud &
quando poterant uidere noluerunt. Inducere au-
tem noctem Dominus dicitur:non quòd ipſe te-
nebras inferat, ſed quòd obſcura corda peccan-
tium miſericorditer non illuſtret:ut hoc ipſum in
nocte cæcaſſe ſit à cæcitatis tenebris liberare no-
luiſſe. Sequitur:

Quòd locum uidentium Deum, ſit ſancta Eccleſia: à quo iuſto iudicio falſi & ficti repelluntur, quia ueritatem fidei ſcientes contemnunt. Cap. X.

QVaſi impios percuſſit eos in loco uidenti-
um.] In ſcriptura ſacra,quaſi aliquãdo pro
ſimilitudine, aliquando pro ueritate poni
conſueuit. Pro ſimilitudine enim quaſi ponitur,ſi
2.Cor.6 cut Apoſtolus dicit: Quaſi triſtes, ſemper autem
gaudentes.Pro ueritate uerò ponitur, ſicut Ioan-
Ioan.1 nes ait:Vidimus gloriam eius, gloriam quaſi uni-
geniti à patre.Hoc autem loco nihil differt utrum
pro ſimilitudine,an pro ueritate ſit poſitum: quia
quolibet dicatur ordine, apertè praua malorum
uita ſignatur.Impios uerò ſcriptura ſacra propriè
infideles appellat. Hac nanq; diſtantia peccato-
res ab impijs diſcernuntur:quia cùm omnis impi-
us ſit peccator, non tamen omnis peccator eſt im
pius.Peccator enim dici etiam qui in fide pius eſt
1.Ioan.1 poteſt. Vnde Ioãnes ait:Si dixerimus quia pecca-
tum non habemus,ipſi nos ſeducimus.Impius ue
rò propriè dicitur,qui à religionis pietate ſepara-
Pſal.1 tur.De talibus enim propheta ait: Non reſurgent
14 impij in iudicio. Locus autem uidentium,
ſancta Eccleſia uocatur.In ipſa enim rectè conſi-
ſtitur,ut lumen uerum quod Deus eſt,uideat. Vn
Exod.33 de ad Moyſen dicitur:Eſt locus penes me: & ſta-
bis ſupra petram cùm tranſeat mea maieſtas. Et
poſt paulum: Auferam manum meam, & uidebis
poſteriora mea. Per locum quippe Eccleſia, per
petram Dominus, per Moyſen uerò multitudo
plebis Iſraeliticæ figuratur, quæ Domino in terra

A prædicante non credidit. Ipſa ergo in petra ſtetit,
terga Domini tranſeuntis aſpiciens: quia uidelí-
cet poſt paſsionem aſcenſionemq; dominicam,
intra ſanctam Eccleſiam deducta, fidem Chriſti
percipere meruit: & cuius præſentiam non uidit,
eius poſteriora cognouit.Dicat ergo de his quos
intra ſanctam Eccleſiam diuina ultio inuenit, in
iniquitatibus perdurantes:dicatur de his quorum
uitam Paulus apoſtolus notat, qui confitentur ſe ad Tit.1
noſſe Deum,factis autem negant: Quaſi impios
percuſsit eos in loco uidentium. Ibi quippe ſta-
bant ubi Deum uidere uidebantur. Ibi tenebras
dilexerunt,ubi lumen ueritatis aſpicitur. Et quã-
uis apertos habuerunt oculos in fide, tenuerunt
tamen eos clauſos in opere. Vnde bene & de Iu-
B dæa dicitur:Speculatores eius cęci:quia uidelicet Eſa.56
non uidebant opere,quod profeſsione cernebãt.
Vnde etiam de Balaam ſcriptum eſt:Qui cadens Num.24
apertos habet oculos.Cadens quippe in opere,a-
pertos tenuit oculos in contemplatione,Ita ergo
hi etiam oculos aperientes in fide, & non uiden-
tes in opere,intra Eccleſiam poſiti pia ſpecie, ex-
tra Eccleſiam inuenti ſunt impia conuerſatione.
De quibus aliàs bene ſcriptum eſt: Vidi impios ſe Eccl.8
pultos,qui cùm adhuc uiuerent, in loco ſancto e-
rant,& laudabantur in ciuitate quaſi iuſtorum o-
perum.Multos enim peſte proprię prauitatis ob-
ſeſſos ſub Chriſtiano nomine, ipſa tranquillitas
Eccleſiaſticæ pacis abſcondit. Quos tamen ſi leu-
is perſecutionis aura pulſauerit, mox extra areã
C uelut paleas tollit. Quidam uerò idcirco Chri 15
ſtianitatis uocatione ſignantur: quia Chriſti no-
mine ſublimiter exaltato, penè omnes iam uide-
ri fideles aſpiciunt:& pro eo quòd hoc uocari a-
lios cernunt, ipſi non uideri fideles erubeſcunt,
ſed eſſe negligunt quod dici gloriantur. Rem e-
nim uirtutis intimæ ad decorem ſumunt uiſionis
externæ: & qui ante ſupernum iudicem nudi con
ſcientiæ infidelitate conſiſtunt, ante humanos
oculos profeſsione ſancta uerbotenus pallian-
tur.Nonnulli autem fidem medullitùs tenent,ſed
uiuere fideliter nullatenus curant. Inſequuntur
enim moribus quod credulitate uenerantur.Qui
bus diuino iudicio ſæpe contingit, ut per hoc
quod nequiter uiuunt, & illud perdant quod ſa-
lubriter credunt. Inceſſanter nanque ſe prauis a-
D ctionibus polluunt, & ſuper hoc uindictam iu-
ſti iudicij retribui poſſe diffidunt : & ſæpe cùm
bene uiuere negligunt, etiam perſequente nullo
uſque ad perfidiam dilabuntur. Nam qui imminere diſtrictum iudicium non credunt, qui inultè ſe peccare ſuſpicantur,quo pacto uel eſſe uel di
ci fideles poſſunt? Fidem quippe perdidiſſe, eſt in
correctis malis operibus, digna ſupplicia reddi
poſſe nõ credere. Quia ergo digna fidei opera ſer
uare contẽnunt, etiã fidẽ perdũt quam tenere uí-
debantur. Super quos bene per propheram ſub
Hieruſalẽ ſpecie inimicorum deſtruentium uer-
ba memorantur, à quibus ſcilicet dicitur: Exina- Pſal.136
nite uſq; ad fundamentum in ea. Paulus quippe 1.Cor.3
ait:Fundamẽtum aliud nemo poteſt ponere præ-
ter id

ter id quod poſitũ eſt,quod eſt Chriſtus Ieſus.Ini-
A mici ergo deſtruentes, uſq; ad fundamentum Hie
ruſalẽ exinaniunt,quando peruerſi ſpiritus à cor-
de fidelium deſtructo prius ædificio boni operis,
ſodalitatem quoq; exhauriunt religionis. Sicut e-
nim ſupra fundamentum fabrica, ſic ſuper fidem
opera conſtruuntur. Vſq; ad fundamentum ergo
exinaniſſe,eſt euerſo bene uiuendi opere, etiã ro-
Hier.2 bur fidei diſſipaſſe.Hinc etiã ad Iudæam per Hie
remiam dicitur:Filij quoq; Mempheos & Taph-
neos conſtuprauerunt te uſq; ad uerticem. Vſque
ad uerticem quippe conſtuprari, eſt poſt malæ o-
perationis uſum etiã in ipſa fidei ſublimitate cor-
rumpi. Cùm em̃ nequiſſimi ſpiritus uniuſcuiuſq;
animam in prauis operibus inuoluunt,ſed integri
tatem fidei uitiare non poſſunt, quaſi adhuc infe-
B riora membra polluunt,ſed ad uerticẽ non pertin
gunt. Quiſquis aũt in fide corrumpitur, iam uſq;
ad uerticẽ conſtupraũ. Malignus em̃ ſpiritus qua-
ſi ab inferioribus membris uſq; ad ſumma pertin-
git,quando actiuã uitam polluens, caſtam celſitu
dinẽ fidei diffidentiæ morbo corrumpit.Quia igi
tur cuncta hæc humanis oculis abſconſa ſunt, ſed
diuinis obtutibus patent,& multi in hac domo fi-
dei ſine fide moriunt, dicatur rectè:Quaſi impios
percuſsit eos in loco uidentiũ. Pios enim ſe in Ec-
cleſia hominibus oſtendunt,ſed quia diuina iudi-
cia latére non poſſunt,quaſi impij feriuntur.Qui-
bus hoc magis ad ſupplicij cumulũ creſcit, quòd
unuſquiſq; eorum in Eccleſia fidelibus admixtus,
C ueritatem fidei ſciendo cõtemnit:atq; eo grauior
ultio ſequitur, quo per exempla rectorum etiam
bene uiuendi eos ſcientia comitat. Quot enim eis
modò recti ac fideles fratres oſtendunt, tot in fu-
turo iudicio teſtibus impugnantur.Sciũt ergo qd
ſequi negligunt. Vnde & aptè ſubiungitur:

Quòd tribus modis peccatur, ignorantia, infirmitate, & ſtudio: & quòd ex induſtria peccare ſit, cùm quis quod ſcit & poteſt, contemnit. Cap. XI.

16 QVi quaſi de induſtria receſſerunt ab eo.]
Sciendum quippe eſt q; peccatũ tribus mo
dis cõmittitur. Nam aut ignorãtia, aut infir
mitate, aut ſtudio perpetrat. Et grauius quidẽ in-
firmitate quàm ignorantia:ſed multo grauius ſtu-
dio q; infirmitate peccat. Ignorantia Paulus pec-
D 1.Tim.1 cauerat, cùm dicebat: Qui prius fui blaſphemus,
& perſecutor,& contumelioſus: ſed miſericordiã
conſecutus ſum, quia ignorans feci in incredulita
te.Petrus uerò infirmitate peccauit,quando in eo
omne robur fidei quod Domino perhibuit, una
uox puellę cõcuſſit,& Deum quem corde tenuit,
uoce denegauit. Sed quia infirmitatis culpa uel i-
gnorantiæ eo facilius tergitur,quo nõ ſtudio per-
petratur:Paulus quę ignorauit, ſciendo correxit:
& Petrus motam & quaſi areſcentẽ iam radicem
fidei lachrymis rigando ſolidauit. Ex induſtria ue
rò peccauerũt ij de quibus ipſe per ſe magiſter di-
Ioan.15 cebat:Si non ueniſſem,& locutus fuiſſem eis, pec
catum non haberent: nunc autem excuſationem
non habent de peccato ſuo.Et paulo poſt:Et uide

A runt & oderunt me & patrem meum. Aliud eſt e-
nim bona non facere, aliud bonorũ odiſſe docto-
rem:ſicut aliud eſt præcipitatione,aliud deliberatione peccare.Sæpe enim peccatum præcipitatio
ne cõmittitur,quod tamen conſilio & deliberatio
ne damnatur. Ex infirmitate enim plerunq; ſolet
accidere amare bonum,ſed implere non poſſe.Ex
ſtudio uerò peccare, eſt bonum nec facere nec a-
mare. Sicut ergo nonnunquam grauius eſt pecca
tum diligere, quàm perpetrare : ita nequius eſt o-
diſſe iuſtitiã, quàm non feciſſe.Sunt ergo nonnul
li in Eccleſia qui non ſolum bona non faciunt,ſed
etiam perſequuntur,& quæ ipſi facere negligunt,
etiam in alijs deteſtantur. Horum peccatum ſcilicet non ex infirmitate uel ignorantia, ſed ex ſolo
B ſtudio perpetratur: quia uidelicet ſi uellent imple
re bona,nec tamen poſſent,ea quæ in ſe negligũt,
ſaltem in alijs amarent. Si enim ea ipſi uel ſolo uo
to appeterent,facta ab alijs non odiſſent:ſed quia
bona eadem audiendo cognoſcunt, uiuendo deſpiciunt,animaduertendo perſequuntur,rectè dicitur:Qui ex induſtria receſſerunt ab eo. Vnde & aptè ſubiungitur: Et omnes uias eius intelligere
noluerunt.] Non enim ait: Infirmitate non intelligunt,ſed intelligere noluerunt:quia ſæpe quæ fa
cere deſpiciunt,etiam ſcire contemnunt. Quia e-
nim ſcriptum eſt:Seruus neſciens uoluntatẽ Do- Luc.12
mini ſui,& faciens digna plagis,uapulabit paucis:
& ſeruus ſciens uoluntatem Domini ſui,& non fa
ciens iuxta eam,plagis uapulabit multis:impuni-
tatem peccandi exiſtimant remedium neſciendi.
Qui nimirum ſola ſuperbiæ caligine tenebreſcũt:
atq; ideo non diſcernunt,quia aliud eſt neſciſſe,a-
liud ſcire noluiſſe.Neſcire enim,ignorantia eſt:ſci
re noluiſſe,ſuperbia. Et tanto magis excuſationẽ
non poſſunt habere, quia neſciant, quanto magis
eis etiam nolentibus opponitur quod cognoſcãt.
Vnde per Salomonem dicitur: Nunquid non ſa- Prou.8
pientia clamitat,& prudentia dat uocem ſuam in
ſummis excelſiſq; uerticibus ſuper uiã in medijs
ſtans ſemitis? Tranſire fortaſſe per uiam uitæ tem
poralis,cum eius ignorantia poteramus,ſi hęc ea-
dem ſapientia in ſemitæ angulis cõſtitiſſet.Inueſti
ganda fuerat,ſi occultari uoluiſſet.Sed poſtquam
incarnationis ſuę myſteria publicè oſtendit,poſt-
quam humilitatis exempla ſuperbientibus præ-
buit, ſemetipſam nobis quaſi trãſeuntibus in me-
dijs ſemitis fixit: ut uidelicet in eam quam quære
re nolumus impingamus: & quam tranſeuntes ui
dere negligimus,tangamus offendentes.Dicatur
itaq;:Et omnes uias eius intelligere noluerũt. Via
quippe eſt incarnatę ſapientię,omnis actio quam
temporaliter geſſit. Viæ eius ſunt uiuẽdi ordines,
quos ad ſe uenientibus ſtrauit. Tot itaq; ad ſe ue-
nientibus uias præbuit,quot bene uiuendi exem-
pla monſtrauit.Humilitatis eius uias propheta a-
ſpexerat,cũ ſuſpirabat,dicẽs: In mandatis tuis me Pſal.118
exercebo, & conſiderabo uias tuas. Hinc rurſum
de unoquoq; iuſto dicitur, qui curat ut per domi-
nica exempla gradiatur: A Domino greſſus homi Pſal.118
nis diriguntur,& uiam eius cupit nimis.

17 Quia ergo ſuperbi quiq; humilitatis dominicę A
facta contemnunt, rectè dicitur: Vias eius intelligere noluerunt. Viæ enim iſtæ uiſione deſpectæ ſunt, ſed intellectu reuerendę. Aliud quippe eſt in eis quod cernitur, aliud quod expectatur. Quid enim in hac uita aliud quàm deiectionē, ſputa, ludibria, mortemq; intuentium oculis oſtendit? Sed per hæc infima tranſitur ad ſumma: per hæc dedecora quæ præcedūt, æterna nobis & glorioſa pollicentur. Viderūt ergo ſuperbi uias Dei, ſed intelligere noluerunt: quia dum abiecta quæ in ſe ille oſtendit deſpiciunt, perdiderūt iuſtè ſublimia quę promittit. Vias itaq; Dei intelligere, eſt & humiliter tolerare tranſitoria, & perſeueranter expectare manſura, ut exemplo Domini coæterna quærantur gloria opprobriis temporalibus comparata, B
& non quod hic quiſq; tolerat, ſed id quod expectat, intēdat. Ad hæc ergo ſuperbi clauſos oculos tenuerunt: quia dum in gloria præſentis uitæ ſuperbiunt, humilitatis dominicę celſitudinem non uiderunt. Lumen enim intelligentiæ humilitas aperit, ſuperbia abſcondit. Nam ſecretū quoddam pietatis eſt, & tanto minus ad illud animus peruenit, quanto magis intumeſcit: quia eo ipſo foràs repellitur, quo inſanius inflatur. Sequitur:

Quòd egeni & pauperes ad Deū clamant, cùm præpoſiti curis ſecularib. dediti, prædicationis officiū deſerūt. Cap. XII.

VT peruenire facerent ad eum clamorē egeni, & audiret uocē pauperum.] Cùm enim iſti ſuperbiunt, clamāt ad Deum hi qui ab ipſis ſuperbiētibus opprimuntur. Vnde certè idcirco dicitur quòd ad Deum fecerūt clamorē pauperum C
peruenire: quia iſtis cadentibus, in eorum locum pauperes, id eſt ſpiritu humiles ſubroganſ, & quia hoc eorum caſu factum eſt, ipſi feciſſe referuntur: eo uidelicet locutionis genere, quo pugnare caſtra dicimus, quia pugnatur ex illis. Vel certè quia cuncta quæ ſuperius dicta ſunt, referri etiam ad rectores eccleſiaſticos poſſunt, qui relicto prædicationis ſtudio, ſub occaſione regiminis terrenis negocijs inuoluuntur, aptè ſubiungitur: Vt peruenire facerent ad eum clamorem egeni, & audiret uocem pauperum: quia nimirum dum ipſi curis ſecularibus occupati, prædicationis officium deſerūt, gregem ſubditum in querelarum prorumpere clamorem compellunt: ut quaſi iure unuſquiſq; ſubiectus de uita ficti paſtoris immurmuret, cur teneat magiſtri locum qui non exercet officium. D

18 Quamuis fortaſſe melius per tumorem potentium, ſuperbia Iudæorū, & per clamorem pauperum, deſideria gentium figurantur: ſicut atteſtante ueritate per epulantem ſplendidè diuitē Iudaicus populus deſignatur: copiam ſcilicet legis non ad neceſſitatem ſalutis, ſed ad pompam elationis aſſumens, atq; in preceptorum uerbis non ſemetipſum ordinatè reficiens, ſed iactanter oſtendens: & per uulneratū Lazarum, qui interpretatur adiutus, forma populi gentilis exprimitur, quem diuinum adiutorium tanto magis erigit, quanto minus de ſuarum uirium facultate confidit. Qui pauper & plenus ulceribus eſſe deſcribitur: quia gentilitas corde humilis peccatorum ſuorum aperuit confeſſiones. Nam ſicut in uulnere ab internis trahitur uirus in cute, ita in confeſſione peccati dum in publicum ſecreta panduntur, quaſi mali humores à uiſceribus intimis foràs prorumpunt. Illis erdo peccantibus pauperum clamor auditur: quia dum Iudæi contra Deum ſuperbiūt, ad Deum uota gentilium peruenerunt. Vnde & mox hæc ipſa immenſa ac profunda iudicia perhorreſcens, non ea curat ratione diſcutere, ſed admiratione uenerari, atq; ait:

Quòd temerè diſcutitur, quare hunc Deus trahat, illum repellat: cùm de beneplacito eius ratio nō reddatur. Cap. XIII.

IPſo enim concedente pacem, quis eſt qui condemnet: & ex quo abſcōderit uultū ſuum, quis eſt qui contempletur eum?] Nemo ergo diſcutiat cur ſtante Iudaico populo, dudum in infidelitate gentilitas iacuit: & cur ad fidē gentilitate ſurgente, Iudaicum populum infidelitatis culpa proſtrauit. Nemo diſcutiat cur alius trahatur ex dono, alius repellatur ex merito. Si enim gentilitatem miraris aſſumptā, ipſo concedente pacē, quis eſt qui condemnet? Si Iudæam obſtupeſcis perditam, ex quo abſconderit uultum ſuum, quis eſt qui cōtempletur eum? Itaq; conſiliū ſummæ & occultæ uirtutis, ſatisfactio ſit apertæ rationis. Vnde & in Euangelio Dominus cùm de huius rei cauſa loqueretur, ait: Confiteor tibi pater Domine cœli & terræ, quia abſcondiſti hæc à ſapientibus & prudentibus, & reuelaſti ea paruulis. Ita pater. Atq; mox tanquam rationem quandam abſconſionis ac reuelationis adiungens, ait: Quia ſic fuit placitū ante te. Quibus nimirum uerbis exempla humilitatis accipimus, ne temerè diſcutere ſuperna conſilia de aliorum uocatione, aliorum uerò repulſione præſumamus. Cùm enim intuliſſet utrunq;, nō mox rationem reddidit, ſed ſic Deo placitū dixit: hoc uidelicet oſtendens, quia iniuſtum eſſe nō poteſt quod placuit iuſto. Vnde & in uinea laborantibus mercedem reddēs, cùm quoſdam operarios inæquales in opere, æquaret in præmio, & plus in mercede quæreret, qui labori amplius inſudaſſet, ait: Nonne ex denario conueniſti mecū? Volo autem & huic nouiſſimo dare, ſicut & tibi. An non licet mihi quod uolo facere? In cunctis ergo quæ exterius diſponuntur, aperta cauſa rationis eſt occultæ iuſtitia uoluntatis. Dicatur itaq;: Ipſo enim concedente pacem, quis eſt qui condemnet? Ex quo abſconderit uultum ſuum, quis eſt qui cōtempletur eum? Et quia ſic minima ſicut maxima, 19
ſic ſingula Deus iudicat ſicut cuncta, aptè ſubiungitur: Et ſuper gentē, & ſuper omnes homines.] Ac ſi apertè admoneamur intendere, quia hoc iudicium quod ſuper unam gentē deſcribitur, etiam ſuper omnes homines inuiſibili examinatione celebratur: ut alius eligatur, alius repellatur occultè, ſed nullus iniuſtè. Hoc ergo quod in maximis fieri cernimus, etiā in nobis ſingulis cautè timeamus. Sic enim intenduntur diuina iudicia ſuper

Matt. 11

Matt. 20

unam

unam animam, ſicut ſuper unam urbem: ſic ſuper unam gentem, ſicut ſuper uniuerſam generis humani multitudinē: quia & ſic intendit Dominus ſingulis, ac ſi uacet à cunctis, & ſic ſimul intendit omnibus, ac ſi uacet à ſingulis. Qui enim omnia adminiſtrādo implet, regit implendo: nec uniuerſis deeſt cùm diſponit unū, nec uni deeſt, cùm diſponit uniuerſos, cuncta ſcilicet naturæ ſuæ potentia quietus operatur. Quid ergo mirum, quia non anguſtatur intentus, qui operatur quietus? Dicatur itaq; quia hoc ſubtile iudicium exercet, & ſuper gentem, & ſuper omnes homines. A

Quòd ſecundum merita ſubditorum dentur ſæpe rectores, & pro iniquitate mali gregis, delinquat uerè boni uita paſtoris: & quòd uirtutis eſt meritū, dum ſalua fide res agitur, tolerare & celare mala rectorum. Cap. XIIII.

QVia igitur de ſpecie tranſiuit ad genus, nūc de genere ſe cōuertit ad ſpeciem, & quid Iudæa propriè mereatur oſtendit dicēs: Qui regnare facit hominē hypocritā, propter peccata populi. Verū nanq; regē ſuper ſe Iudæa regnare noluit, & idcirco exigentibus meritis hypocritam accepit: ſicut ipſa quoq; ueritas in Euangelio dicit: Ego ueni in nomine patris mei, & non acceptis me: ſi alius uenerit in nomine ſuo, illum accipietis. Et ſicut Paulus ait: Pro eo quòd charitatem ueritatis non receperunt, ut ſaluí fierent: ideo mittet illis Deus operationē erroris, ut credant mendacio. In eo ergo quod dicitur: Qui regnare facit hominē hypocritam propter peccata populi, poteſt ipſum omnium hypocritarum caput antichriſtus deſignari. Seductor quippe ille tunc ſanctitatem ſimulat, ut ad iniquitatem trahat. Sed propter peccata populi regnare permittitur: quia nimirū tunc ipſi ſub illius regimine prēordinantur, qui eius dominio digni ante ſecula præſciunſ, qui peccatis ſubſequentibus exigunt, ut ſub illo iudicijs præcurrentibus diſponantur. Quòd ergo tūc antichriſtus ſuper impios regnat, non eſt ex iniuſtitia iudicantis, ſed ex culpa patientis: quamuis plerique & principatum illius non uiderunt, & tamen eius principatui peccatorum ſuorum conditione deſeruiunt: quia & quem dominantem ſibi minimè conſpiciunt, eum proculdubio peruerſè uiuendo uenerantur. An non eius membra ſunt, qui per affectatæ ſanctitatis ſpeciem appetūt uideri quod non ſunt? Ille nanq; principaliter hypocriſim ſumit, qui cùm ſit damnatus homo & nequaq; ſpiritus, Deum ſe eſſe mētitur. Sed proculdubio ex eius nūc corpore prodeūt qui iniquitates ſuas ſub tegmine ſacri honoris abſcondunt, ut profeſſione uideri appetāt quod eſſe operibus recuſant. Quia enim ſcriptum eſt: Omnis qui facit peccatum, ſeruus eſt peccati: quanto nūc liberius peragūt peruerſa quę uolūt, tanto eius ſeruitio obnoxius obligantur. Sed nullus qui talem rectorē patitur, eum quem patitur accuſet: quia nimirum ſui fuit meriti, peruerſi rectoris ſubiacere ditioni. Culpam ergo proprij magis accuſet operis, quàm iniuſtitiā gubernantis. Scriptum nanq; eſt: Dabo tibi reges

20

Ioan. 5

2. Theſ. 2

Ioan. 8

Oſee 13

in furore meo. Quid ergo illos nobis præeſſe deſpicimus, quorum ſuper nos regimina ex Domini furore ſuſcipimus? Si igit irascente Deo ſecundū noſtra merita rectores accipimus, in illorū actione colligimus, quid ex noſtra æſtimatione penſemus, quamuis plerunq; & electi ſubiacent reprobis. Vnde & diu Dauid Saulem pertulit, ſed ſubſequente culpa adulterij proditur: quia dignus tunc fuit qui tanta præpoſiti aſperitate premeretur. Sic ergo ſecundum merita ſubditorū tribuuntur perſonæ regentium, ut ſæpe qui uidentur boni, accepto mox regimine permutentur: ſicut ſcriptura ſacra de eodem Saule intulit, qui cor cum dignitate mutauit. Vnde ſcriptum eſt: Cùm eſſes paruulus in oculis tuis, caput te conſtitui in tribubus Iſrael. Sic pro qualitatibus ſubditorū diſponuntur acta regentium: ut ſæpe pro malo gregis etiā uerè boni delinquat uita paſtoris. Ille enim Deo atteſtāte laudatus, ille ſupernorum myſteriorum conſcius Dauid propheta, tumore repentinæ elationis inflatus, populū numerando peccauit, & tamen uindictā populus Dauid peccante ſuſcepit. Cur hoc? quia uidelicet ſecundum meritum plebium diſponuntur corda rectorum. Iuſtus uerò iudex peccantis uitium ex ipſorum animaduerſione corripuit, ex quorum cauſa peccauit. Sed quia ipſe ſcilicet ſua uoluntate ſuperbiēs, à culpa alienus non fuit: uindictam culpæ etiam ipſe ſuſcepit. Nam ira ſæuiens quæ corporaliter populum perculit, rectorem quoq; populi intimo cordis dolore proſtrauit. Certū uerò eſt, quòd ita ſibi inuicem & rectorum merita connectantur & plebium: ut ſæpe ex culpa paſtorū deterior fiat uita plebium, & ſæpe ex plebium merito mutetur uita paſtorum. Sed 21
quia rectores habent iudicem ſuum, magna cautela ſubditorū eſt non temerè uitam iudicare regentiū. Necq; enim fruſtra per ſemetipſum Dominus æs nummulariorū fudit, & cathedras uendentium columbas euertit: nimirū ſignificans quia per magiſtros quidem uitam iudicat plebium, ſed per ſemetipſum facta examinat magiſtrorū. Quamuis etiam ſubditorum uitia quæ à magiſtris modò uel diſſimulantur iudicari uel nequeunt, eius proculdubio iudicio reſeruanſ. Igitur dum ſalua fide res agitur, uirtutis eſt meritum, ſi quicquid prioris eſt toleratur. Debet tamen humiliter ſuggeri, ſi fortaſſe ualeat quod diſplicet emendari. Sed curandum ſummopere eſt, ne in ſuperbiam tranſeat iuſtitię inordinata defenſio: ne dum rectitudo incautè diligitur, ipſa magiſtra rectitudinis humilitas amittatur, ne eum ſibi præeſſe quiſq; deſpiciat, quē fortaſſe cōtingit ut in aliqua actione reprehēdat. Contra hunc tumorem ſuperbiæ, ſubditorū mens ad cuſtodiam humilitatis edomatur, ſi infirmitas propria inceſſanter attenditur. Nam uires noſtras ueraciter examinare negligimus: & quia de nobis fortiora credimus, idcirco eos qui nobis prælati ſunt, diſtrictè iudicamus. Quo enim noſmetipſos minus agnoſcimus, eo illos quos reprehendere nitimur, plus uidemus. Cōmunia hæc mala ſunt quę ſæpe à ſubditis in prælatos, ſæpe à prælatis in ſub-

1. Reg. 18

1. Reg. 15

2. Reg. 24

22

Matt. 21

N 2 ditos

ditos cõmittuntur:quia & omnes subditos hi qui
A praesunt, minus quàm ipsi sunt sapientes arbitran
tur, & rursum qui subiecti sunt,rectorum suorum
actiones iudicant, & si ipsos regimen habere con
tingeret, se potuisse agere melius putãt. Vnde ple
runq; fit ut & rectores minus prudenter ea quæ a-
genda sunt uideant, quia eorum oculos ipsa nebu
la elationis obscurat,& nonnunquam is qui subie
ctus est, hoc cùm prælatus fuerit faciat, quod du-
dum fieri subiectus arguebat: & pro eo quòd illa
quæ iudicauerat perpetrat, saltem quia iudicauit
erubescat. Igitur sicut prælatis curandum est, ne
eorum corda æstimatione singularis sapientię lo-
cus superior extollat, ita subiectis prouidendum
22 est,ne sibi rectorum facta displiceant. Si autem
B magistrorum uita iure reprehenditur, oportet ut
eos subditi etiam cùm displicent uenerentur.

Quòd mali pastores non semper imitandi sunt, tamẽ necesse est uenerari. Cap. XV.

SEd hoc est solerter intuendum,ne aut quẽ ue-
nerari necesse est, imitari appetas:aut quẽ imi
tari despicis,uenerari contemnas.Subtilis etenim
uia tenenda est rectitudinis & humilitatis:ut sic re
prehensibilia magistrorum facta displiceant,qua-
tenus subditorum mens à seruanda magisterij re-
uerentia non recedat.Quod bene in Noe debria-
to exprimitur, cuius nudata uerecunda boni filij
auersi ueniendo texerunt. Auersari quippe dici-
mur, quod reprobamus. Quid est ergo quòd filij
C uerecũda patris superiecto dorsis pallio euersi ue
nientes aperiunt:nisi quòd bonis subditis sic pre-
positorum suorum mala displicent, ut tamen hæc
ab alijs occultent? Operimentum auersi deferũt,
quia iudicantes factũ, & uenerantes magisteriũ,
nolunt uidere quod tegunt.

Quòd multi dũ sibi iusti uidẽtur,in eo quòd rectores suos secularibus negocijs occupatos iudicãt, Deũ accusant:& cùm ipse per Moysen pellibus & cilicijs tabernaculũ operiri præcepit,quasi hæc detrahentes,diuinis dispositionibus contradicunt. Cap. XVI.

SVnt uerò nonnulli qui si parum quid de spiri
tali cõuersatione inchoant,cùm rectores suos
temporalia agere, & terrena considerant, mox or
dinem supernæ dispositionis accusant, quòd ne-
D quaquã bene ad regendum prælati sint, per quos
conuersationis infimę exempla monstrantur.Sed
hi nimirum dum temperare se à rectorũ suorũ re-
prehensione negligunt, culpæ suæ exigentibus
meritis,usq; ad reprehensionem conditoris exce-
dunt: cuius profectò dispensatio inde ab humili-
bus rectior agnoscitur,unde ab elatis nõ rectè iu-
dicatur. Quia enim potestas regiminis ministrari
non potest sine studio curæ temporalis, aliquãdo
omnipotens Deus mira dispensatione pietatis ut
tenerę spiritaliũ mentes à terrena cura disiunctæ
sint, onus regiminis duris ac laboriosis cordibus
iniungit: ut tanto illæ ab hoc mundo securius la-
teant, quanto hæc in terrenis sollicitudinibus ua-
lenter elaborant. In exhibitione quippe suscepti
oneris pro ipsis quoq; utilitatibus subditorũ durę
uitę sunt mundanę seruitutis.Et sæpe,ut dictũ est,
misericos Deus quo suos tenerè diligit,eo sollici-
tè ab externis actionib. abscõdit. Nam & plerũq;
paterfamilias ad eum laborẽ seruos dirigit, à quo
subtilius filios suspẽdit: & inde filij sine uexatione
decori sunt,unde serui in puluere fœdãtur. Quod
q̃ rectè in Ecclesia diuinitùs agitur,ipsa taberna-
culi cõstructione signat.Ad Moysen quippe diui
na uoce præcipitur, ut ad tegenda interius sancta
sanctorũ ex bysso,cocco atq; hyacintho uela te- Exech.26
xantur,iussumq; est ut ad protegendũ tabernacu-
lum,uela cilicina & pelles extenderet,quę nimirũ
uel pluuias uel uentos uel puluerẽ tolerarẽt.Quid
ergo per pelles,& cilicia quibus tabernaculũ tegi
tur,nisi grossas hominũ mentes accipimus:quę a-
liquando in Ecclesia occulto Dei iudicio quãuis
duræ sint præferunt? Quæ quia seruire curis tẽpo
ralibus nõ timent,oportet ut tentationum uentos
& pluuias de huius mundi contrarietatibus por-
tent.Quid uerò per hyacinthum, coccũ byssumq;
signat,nisi sanctorũ uita tenera,sed clara? quæ dũ
cautè in tabernaculo sub cilicijs & pellibus ab-
sconditur, sua integra pulchritudo seruat. Vt em
in interiora tabernaculi byssus fulgeat, coccus co
ruscet,hyacinthus ceruleo colore resplendeat:de-
super pelles & cilicia,imbres,uentos & puluerem
portant.Qui igit magnis uirtutibus in sanctæ Ec-
clesiæ sinu proficiunt:præpositorũ suorum uitam
despicere non debent, cùm uacare eos rebus exte
C rioribus uident: quia hoc quòd ipsi securi intima
penetrant, ex illorum adiumento est, qui contra
procellas huius seculi exterius laborant.Quam e-
nim candoris sui gratiam retineret,si byssum plu-
uia tãgeret? Aut quid fulgoris atq; claritatis coc-
cus uel hyacinthus ostẽderet: si hęc susceptus pul
uis fœdaret? Sit ergo desuper textura cilicij fortis
ad puluerẽ: sit inferius color hyacinthinus aptus
ad decorem.Ornent Ecclesiam qui solis rebus spi
ritalibus uacant, tegant Ecclesiam quos & labor
rerum corporalium non grauat. Nequaquam er-
go contra rectorẽ suum exteriora agentem mur-
muret is qui intra Ecclesiam sanctam iam spirita-
liter fulget.Si enim tu securè interius ut coccus ru
tilas, cilicium quo protegeris cur accusas? Sed 23
D à quibusdam quæritur,quia dum saltem pro utili-
tate subditorum rectores nimium temporalibus
curis inseruiunt, plericq; in Ecclesia eorum exem-
plo deterescunt.Quod uerum ualde esse quis ab-
neget, cùm curari à pastoribus terrena quàm cœ-
lestia sollicitius uidet? Sed neq; hæc iniusta sunt,
sicut superius diximus,si mores præsidentiũ iuxta
subditorum merita disponuntur. Occultæ nanq;
& sponte perpetratæ culpæ exigunt,ut praua & à
pastoribus exempla præbeant,quatenus iusto iu-
dicio is qui de uia Dei superbus exorbitat, in uia
qua graditur, etiam per ducatũ pastoris offendat.
unde per prophetam quoq; prænunciantis studio
dicitur,non maledicentis uoto:Obscurentur ocu Psal.68
li eorum ne uideant, & dorsum eorum semper in-
curua. ac si dicat: Qui humanæ uitæ actionibus
quasi

quasi præuidendis itineribus præsunt, ueritatis lu
cem non habeant,ut & qui sequuntur subditi,ini-
quitatum suarum oneribus incuruati, omnem sta
tum rectitudinis amittant. Quod factum procul-
dubio in Iudæa nouimus,cũ in ipso nostri redem-
ptoris aduentu Pharisęorũ turba atq; sacerdotum
à uero lumine mentis oculos clausit,& per præpo
sitorum exempla gradiẽs, in infidelitatis tenebris
populus errauit. Sed quæri rationabiliter potest
quomodo hoc in loco dicitur, quòd regnare hy-
pocritã Dominus facit, cùm de hac re specialiter
Oseæ 8 per prophetam conqueritur,dicens: Ipsi regnaue
runt, & non ex me: principes extiterunt, & non
cognoui.Quis enim rectè sentiens dicat: quia fa-
cit Dominus quod minimè cognoscit? Sed quia
scire Dei approbare est, nescire reprobare: unde
Luc.13 quibusdam quos reprobat dicit:Nescio uos unde
sitis,discedite à me omnes operarij iniquitatis: &
aliquãdo facere Dei,est id quod fieri prohibet,ira
Exod.3 scendo permittere: unde & regis Ægypti cor se
obdurare asseruit, quia uidelicet obdurari permi-
sit:miro modo hypocritas Dominus & regnare fa
cit,& nescit:facit sinendo,nescit reprobando. Vn
de necesse est ut ad omne quod in hac uita concu
piscitur,prius uoluntas interna requiratur.Quam
cum humani cordis auris percipere appetit, sciat
quia hæc non uerbis,sed rebus sonat.Locus ergo
regiminis cum regendus offertur, in se prius ne-
cesse est ut quisq; discutiat, si loco uita congruit,si
ab honore actio non dissentit: ne iustus omnium
C rector eo pòst in tribulatione preces non audiat,
quo ipsa quoq; eius de quo tribulatio oritur,exor
dia honoris ignorat.

B▸ GREGORII EXPOSITIONIS MORALIS LIBER uigesimussextus.

Quòd propriũ sit superborũ doctorũ dum bene locutos se nouerint,quasi pro æquitate inquirere ab auditorib.suis utrũ in aliquo offenderint:ut eo modo laudẽ ab eis extorqueãt.Cap.I.

IN locutiõibus suis hoc arrogantes uiri habere inter alia proprium so-
lent, quòd ab auditoribus suis ne quid fortasse
D inordinatũ dixerint,tũc requirunt,cùm se lauda
biliter aliquid dixisse co gnoscũt. Hæc uidelicet
faciũt, nõ quo de dictis suis ambigant, sed quo ab audientium iudicio fa-
uores quærant.Nam inueniri facilè poterunt quo
animo percunctantur, si quisquã cùm eorum bo-
na laudat,etiam mala reprehendat. Certum quip-
pe est,quia sicut inflantur laudibus, ita correctio-
nibus inflammant, & à quolibet se uel iustè repre
hendi despiciunt, moxq; in malis suis fomitẽ de-
fensionis exquirũt. Quomodo ergo de bonis suis
humiliter ambigũt, qui mala sua defendere etiam
peruersè moliuntur? Ille est enim uerè humilis in
A bonis, qui non est defensor in malis. Nam qui de
malis suis arguitur, & contra uerba arguentis ac-
cenditur,quando de bonis suis quasi humiliter ti-
tubat, per humilitatis uocem ornari appetit, non
doceri.Heliu itaq; uitã arrogantiũ signans,postq;
multa interna & sublimia intulit, ecce in uerbis
formam humilitatis assumit,& æquitate proposi-
ta sub quadam discipulatus imagine beatum Iob
alloquitur, dicẽs: Quia ego locutus sum ad Deũ,
te quoq; non prohibebo. Si errauí, tu doce me:si
iniquitatem locutus sum,ultrò nõ addam.] Sicut
sæpe contingit ut bona loquantur & mali, multa
Heliu fortia paulo superius se dixisse meminerat,
& securus idcirco ne fortasse errauerit requirebat.
Neq; enim requireret, si se errasse credidisset. Est
B nanq;,ut dixi, propria arrogantium fraus, ut tunc
de errore requirere studeant, quando se nouerint
non errasse.Qui rursum requirere uel arguí de er-
rore despiciunt,si quando se errasse ueraciter pre-
cognoscunt.Non enim esse,sed uideri humiles ap
petunt,& tunc requirendo speciẽ humilitatis assu
munt,quando de ipsa magis requisitione laudan-
tur.Sed quia omnino difficile est,ut elatio quæ re
gnat in corde,non erumpat in uoce: auditores ar-
rogantiũ si eorum dicta paulisper taciti expectãt
atq; considerant,citius corde illorum subsequẽtia
uerba manifestant. Diu quippe morari non pos-
sunt in ipsa humilitatis imagine quã specietenus
sumunt. Superbis enim mentibus humilitas alta
est, & cùm eius formã conscendere ambiunt,lassa
C tis animi gressibus quasi à cliuosis atq; asperis iti-
neribus dilabuntur.Alienum est scilicet quod ui-
deri appetunt, & idcirco eius imagini diu inhære
re nequaquam possunt. Graue pondus æstimant,
cùm eam saltem specietenus portant, & quousq;
hanc abijciant,uim quandam in corde patiuntur:
quia uidelicet elationis usui malè dominanti de-
seruiunt, atq; eius imperio semetipsos quales sint
prodere cõpelluntur, ne diu possint uideri quod
non sunt. Vnde Heliu quoq; postq; de errore do-
ceri se petijt,postq; iniquitatem non se ultrà locu-
turũ promisit, subitò ab humilitatis specie ad uer-
ba tumidæ excusationis exiliuit.Nam subdidit di
cens:Nunquid à te Deus expetit eam: quia displi
cuit tibi?] Ac si diceret: Ego coram Domino ra-
tiones posituru sum, cur modò iniquitas mea à
te reprehenditur,quę constat quòd in iudicio à te
non requiratur.

Quòd sancti humanũ iudicium non timeant,sed diuinũ:cùm econtrariò superbi iudicium Dei non metuunt,& ab hominibus iudicari erubescunt. Cap.II.

RECti uiri cum iniustè ab hominibus impetun
tur,ad supernum iudicium recurrunt. Vnde
& ab eodem ad beatum Iob dicitur:Ecce in cœlo
testis meus,& conscius meus in excelsis.] Et quia
ei placere summopere cupiũt,eius solius testimo-
nium requirunt.Peruersi quoq; quia iustorum uí-
tam deserunt,sed nonnunquã eloquia sequuntur,
cùm de suis malè gestis increpantur, hoc assumũt
in argumentum defensionis,quod iusti proferunt

cum teſtimonio puritatis. Vnde eis conſuetudo iam facta eſt, ut ſi quis eos de factis ſuis arguat, Dei magis iudicium quàm hominũ quærãt. A Deo enim & cùm ſe damnandos nouerint, iudicari nõ metuunt, & iudicari ab hominibus erubeſcunt. Proponunt ergo maius quod non metuunt, ut minus declinare ualeant, quod erubeſcũt. Scriptum
Rom. 14 quippe eſt: Vnuſquiſq; noſtrũm pro ſe rationem reddet Deo. Quia ergo tunc dãnatio uniuſcuiuſq; manifeſta eſt, exinde modò iniqui colligũt, ut iam peruerſa uniuſcuiuſq; actio ſit ſecura, ne modò eã quilibet iuſtus arguendo diſcutiat, à qua conſtat quòd in iudicio alienus exiſtat. At contrà piorum conſcientiæ grande ſibi conferri præmiũ credunt, cùm de quibuſdam modò ſuis actionibus illicitis arguuntur. Proponũt etenim ante oculos cordis, quia diſtrictum Dei iudiciũ tanto uerius tunc ſuper eo mitigabitur, quanto nunc acrius arguente homine præuenitur: & temporalem iram ſuper ſe lucrum computant, per quam ſe æternam poſſe euadere non ignorant. Heliu ergo typum cunctorum arrogantium tenens, & magis eligens æterna inuectione percuti, quàm temporaliter increpari, dicat: Nunquid à te Deus expetit eam, quia diſplicuit tibi?] Quia uerò eſſe culpabiliores ſolent hi qui loqui in contentione inchoant, q̃ qui reſpondent, ſubdidit dicens: Tu enim cœpiſti loqui, & nõ ego.] Eo ſe innocentẽ credidit, quo pulſatus erupit, nimirũ neſciens quia innocentia non tempore defenditur, ſed ratione. Quid enim eius defenſionibus adminiculatur, quod etſi tacẽti nulla intulit, recta tamen inchoanti praua reſpondit? Poſtquã uerò in uerbis elationis oſtenditur, ecce iterũ ſub requiſitionis uelamine palliatur, atq; infert, dicens: Quòd ſi quid melius noſti, loquere. Quãuis dum nõ ait: Quia melius noſti, ſed ſi quid melius noſti loquere: nimis hoc ipſum ſuperbiſſe, eſt de melioris ſcientia dubitaſſe. Hoc tamẽ quod beato Iob locũ loquendi tribuit, humilitatẽ ſe exhibuiſſe iudicauit. Sed ſicut ſuprà dictum eſt, quia in actione arrogantium omne quod ſuperducto ſermone tegitur, prorumpente rurſum intentione elationis aperitur, citius Heliu innotuit qua mente beatum Iob loqui poſtulauit. Nam ſequitur:

Quòd Heliu uerba Iob non intellexerit, quæ ſine diſciplina fuiſſe æſtimabat. Cap. III.

Viri intelligentes loquantur mihi, & uir ſapiẽs audiat me. Iob autẽ ſtultè locutus eſt, & uerba illius nõ ſonant diſciplinam.] Ecce dum quaſi humiliter beato Iob loqui tribuit, quod intrinſecus geſtaret oſtendit, dicens: Viri intelligentes loquantur mihi: dedignatus uidelicet ſi beatus Iob loqui præſumeret, qui quaſi eius intelligere uerba non poſſet. Et quia non ſolum ad loquendum, ſed etiam ad audiendum beatum Iob indignum fuiſſe iudicauit, ilicò adiunxit: Vir ſapiẽs audiat me. ac ſi diceret: Huic loqui iniuſtè conceditur, qui etiã audire uerba ſapientium non meretur. Atq; mox apertè quàm deſpecta de illo ſentiat, manifeſtat, dicens: Iob autem ſtultè locutus eſt, & uerba illius non ſonant diſciplinam. Sine diſciplina locutum beatum Iob credidit, quia iuſtum ſe in ſuis operibus fuiſſe memorauit. Vera fortaſſe Heliu diceret, ſi ea quæ beatus Iob de ſeipſo narrauerat, non de illo hæc eadem ipſe diſciplinæ author æſtimaſſet. Innocenter enim Iob ſe aſſeruit flagellatum, quẽ Deus etiã perhibuit fruſtra percuſſum. Quid ergo uox percuſſi ſuperbum ſonuit, quæ à ſententia ferientis nullatenus diſcrepauit? Incautè ſunt humiles qui ſe mendacio illaqueant, dum arrogantiam uitant, imò mentiendo ſuperbiunt, quia contra ueritatem ſe erigunt quam relinquunt. Qui enim neceſsitate cogente uera de ſe bona loquitur: tanto magis humilitati iũgitur, quanto & ueritati ſociatur. An Paulus humilis non fuit, quando æmulatione ueritatis contra falſos Apoſtolos tot de ſe diſcipulis fortia geſta narrauit? Qui nimirum ueritati inimicus exiſteret, ſi abſcondendo uirtutes proprias, prædicatores errorũ præualere permiſiſſet. Sed quia arrogantes uiri in eo quòd bonorum dicta ſuperbè examinant, uerborum magis ſuperficiem, quàm rerũ cardinẽ penſant, Heliu beati Iob ſententias diſciplinam credidit nõ ſonaſſe. Quia uerò ſæpe aſperitas ſuperborum uſq; ad duritiam maledictionis extenditur, ilicò contra beatũ Iob, quaſi ad Deum faciens uerba, ſubiungit:

1. Tim. 2 & Act. 19 & 20

Quòd ſuperbi afflictorum tribulationibus nulla compaſsione condeſcendunt, ſed ſuper dolorem uulnerum addunt, & eliſos confringunt. Cap. IIII.

Pater mi probetur Iob uſq; ad finẽ.] Ecce hoc quod quaſi de arrogantiæ tumore conceperat, in uerbis etiam maledictionis exaltat. Sed fortaſſe beneuolæ uim probationis optaret, ſi ſtetiſſe eum in probatione iudicaſſet. Vt ergo apertè malitia eius crudelitatis appareat, probari eũ adhuc per flagella deprecatur, quẽ inter flagella lapſum fuiſſe iam queritur. Præmiſit quod ſenſit, ut apertius cognoſci debeat quod optauit. Adhuc feriri poſtulat, quem iam peccaſſe ſub manu ferientis accuſat. Propria hæc arrogantiũ uota ſunt, ut uitam dolentiũ examinari acrius deprecentur: quia quanto ſibimetipſis iuſtiores ſunt, tanto alienis doloribus duriores exiſtunt. Neſciunt enim in ſe paſsionem alienæ infirmitatis trahere, & ſicut ſuæ, ita etiam proximi imbecillitati miſereri. Quia enim de ſe alta ſentiunt, idcirco humilibus nullatenus condeſcendunt. Heliu beatum Iob pro culpa percuſſum credidit, atq; ideo exhibenda ei pietatis uiſcera, nec inter tot dolores æſtimauit. Viri autem ueraciter ſancti cùm flagellari quempiam etiam pro culpa cognoſcunt: etſi quædam eius inordinata corripiunt, ad quædam tamen dolentia compatiũtur: & ſic ſciunt tumentia premere, ut ſciant etiam cruenta refouere: quatenus in eis cùm dura emolliuntur, infirma roborentur.

Quòd ſancti doctores ex quibuſdam ſignis, ſicut boni medici, ſolent etiam occulta rimari, ut cognita caſtigent et ſanent. Vnde ad Ezechielem dicitur: Fili hominis fode parietem, etc. Et quid ſit quòd Ezechiel ſumere laterem iubetur, & deſcribere in eo ciuitatem Hieruſalem. Caput V.

At con-

4 At contrà arrogantes uiri, quia charitatis uiſcera nõ habent, nõ ſolum nõ compatiunt etiam iuſtis dolentibus, ſed eos inſuper ſub ſpecie iuſtæ increpationis affligunt: & uel ſi qua in eis ſunt, parua mala exaggerant: uel ea quæ uerè bona ſunt, malè apud ſe interpretando commutant: quamuis etiam ſancti doctores ſæpe exaggerare ſoleant delinquentium uitia, & ex quibuſdam ſignis publicis occulta rimari, ut poſſint ex minimis maiora cognoſcere. Vnde ad Ezechielem di
Ezech. 8 citur: Fili hominis fode parietem. Vbi mox ſubdidit: Et cùm fodiſſem parietem, apparuit oſtium unum, & dixit ad me: Ingredere, & uide abominationes peſſimas quas iſti faciunt hic. Et ingreſſus uidi, & ecce omnis ſimilitudo reptilium, & animalium abominatio, & uniuerſa idola domus Iſrael depicta erant in pariete. Per Ezechielem quippe præpoſitorum perſona ſignatur, per parietem duritia ſubditorum. Et quid eſt parietem fodere, niſi aſperis correptionibus duritiam cordis aperire? Quem cùm perfodiſſet, apparuit oſtium: quia cùm cordis duritia aſperis correptionibus aperitur, quaſi quædam ianua oſtenditur: ex qua omnia in eo qui corripitur, cogitationum interiora uideantur. unde & bene illic ſequitur: Et dixit ad me: Ingredere, & uide abominationes peſſimas quas iſti faciunt hic. Quaſi ingreditur, ut abominationes aſpiciat, qui diſcuſſis quibuſdam ſignis exterius apparentibus, ita corda ſubditorum penetrat, ut cuncta ei quæ illicitè cogitantur innoteſcant. unde & ſubdidit: Et ingreſſus uidi, & ecce omnis ſimilitudo reptilium & animalium abominatio. In reptilibus cogitationes omnino terrenæ ſignantur: in animalibus uerò iam quidem aliquantulum à terra ſuſpenſæ, ſed adhuc terrenæ mercedis præmia requirentes. Nam reptilia toto ex corpore terræ inhærent: animalia autem uentre à terra ſuſpenſa ſunt, appetitu tamen gulæ ad terram ſemper inclinantur. Reptilia itaque ſunt intra parietem, quando cogitationes uoluuntur in mente, quę à terrenis deſiderijs nunquam leuantur. Animalia quoque ſunt intra parietem, quando & ſi qua iam iuſta, ſi qua honeſta cogitantur, appetendis tamen lucris temporalibus honoribuſq; deſeruiunt: & per ſemetipſa quidem iam quaſi à terra ſuſpenſa ſunt: ſed adhuc per ambitum quaſi per gulæ deſiderium ſeſe ad ima ſubmittunt. unde & bene ſubditur: Et uniuerſa idola domus Iſrael depicta erant in pariete.
Coloſſ. 3 Scriptum quippe eſt: Et auaritia, quæ eſt idolorum ſeruitus. Rectè ergo poſt animalia, idola deſcribuntur: quia etſi honeſta actione, quaſi à terra ſe erigunt, ambitione tamen inhoneſta ſemetipſos ad terram deponunt. Bene autem dicitur: Depicta erant: quia dum exteriorũ rerum intrinſecus ſpecies attrahuntur, in corde quaſi depingitur, quicquid fictis imaginibus cogitatur.

5 Notandum itaque eſt, quia prius foramen in pariete, ac deinde oſtiũ cernitur, & tunc demum occulta abominatio demõſtratur: quia nimirum uniuſcuiuſq; peccati prius ſigna forinſecus, deinde ianua apertæ iniquitatis oſtenditur: & tunc demum omne malum quod intus latet, aperitur. Idcirco ergo ſolent etiam ſancti doctores grauiter minuta diſcutere, ut ab externis erroribus ad occulta poſſint maiora peruenire. Verba aſperæ increpationis mouent, ut ſpinas mortiferæ cogitationis eradicẽt: & hæc cùm agunt, charitatis amore ſæuiunt, non inflatione elationis intumeſcunt. mori enim pro ipſis parati ſunt, quos quaſi uſque ad mortem ſæuientes affligunt. Seruant in cogitatione quod diligunt, ſumũt in ſpecie quod perſequuntur. Bona prædicantes inſinuant, mala autem cauentes prænunciant, non ut Heliu deſiderantes exorant. Erga commiſſos ſibi ita nonnunquam in correptione feruent, ac ſi de tranquillitate nihil habeant: ſed ita in dilectione tranquilli ſunt, ac ſi nullus eos feruor accendat. Valde enim metuunt, ne ſi à prauorum correptione ceſſauerint, ipſi pro eorũ damnatione puniantur, & cùm ad uerba inuectionis inflammãtur: inuiti quidem ad hæc ueniũt, ſed tamẽ hæc defenſionẽ ſibi apud diſtrictum iudicẽ præparant. Vnde & eidem rurſus Ezechieli dicitur: Fili hominis ſume tibi lateremEzech. 4 & pones eum coram te, & deſcribes in eo ciuitatẽ Hieruſalem, & ordinabis aduerſus eam obſidionem, & ædificabis munitiones, & comportabis aggerem, & dabis contra eam caſtra, & pones arietes in gyro. Et tu ſume tibi ſartaginem ferream, & pones eam in murum ferreum inter te & inter ciuitatem. Cuius enim Ezechiel, niſi magiſtrorum ſpeciem tenet? cui dicitur: Sume tibi laterem, & pones eum coram te, & deſcribes in eo ciuitatem Hieruſalem. Doctores quippe ſancti ſibi laterem ſumunt, quando terrenum cor auditorum ut doceant, apprehendunt. Quem laterẽ coram ſe ponunt, quia tota illud ſollicitudinis intentione cuſtodiunt. In quo & ciuitatem Hieruſalem iubentur deſcribere: quia prædicãdo terrenis cordibus curant ſummoperè quanta ſit ſuperna pacis uiſio demonſtrare. Cui bene etiam dicitur: Et ordinabis aduerſus eam obſidionem, & ædificabis munitiones. Sancti eĩ prædicatores obſidionem circa laterem in quo Hieruſalem ciuitas deſcripta eſt, ordinant: quando terrenæ menti, ſed iã ſupernam patriam requirenti, quanta eam in huius uitæ tempore uitiorum impugnet aduerſitas, demõſtrant. Cùm enim unumquodq; peccatum quomodo mẽti inſidiet, oſtenditur, quaſi obſidio circa Hieruſalem ciuitatem uoce prędicatoris ordinatur. Sed quia non ſolum inſinuant quomodo mentè inſidiantia uitia expugnẽt, ſed etiã quomodo cuſtoditæ uirtutes roborẽt, rectè ſubiungitur: Et ædificabis munitiones. Munitiones quippe ſanctus prædicator ædificat, quando quæ uirtutes quibus uitijs obuient, inſinuare non ceſſat. Et quia uirtutibus creſcentibus plerunq; bella tentationis augentur, rectè adhuc additur: Et comportabis aggerẽ, & dabis contra eam caſtra, & pones arietes in gyro. Aggerem nanq; comportat, quando prædicator quiſq; molem creſcentis tentationis indicat. Et cõtra Hieruſalẽ caſtra erigit, quan-

do rectæ intentioni audientium, hoſtis callidi cir A
cunuentiones quaſi incomprehenſibiles inſidias
prædicit. Atq; in gyro arietes ponit, quando ten-
tationum aculeos in hac uita nos undiq; circun-
dantes, & uirturum murum perforantes innote-
ſcit. ubi bene additur: Et tu ſume tibi ſartaginem
ferream, & pones eam murum ferreum, inter te
& inter ciuitatem. Per ſartaginem nanq; frixura,
per ferrum uerò fortitudo oſtẽditur. Quid autem
ita magiſtri atque doctoris mentem, quàm zelus
Domini frigit & excruciat? Vnde Paulus huius
2.Cor.11 ſartaginis incẽdebatur frixura, cùm diceret: Quis
infirmatur, & ego non infirmor? & quis ſcanda-
lizatur, & ego non uror? Et quia quiſquis zelo
Dei contra peccantes accenditur, forti in perpe-
tuum cuſtodia munitur, ne ex neglecta prædica-
tionis & regiminis cura damnetur, rectè dicitur:
Pones eam murum ferreum inter te & inter ciui-
tatem. Sartago enim ferrea, murus ferreus inter
prophetam & ciuitatem ponitur: quia cùm nunc
fortem zelum doctores exhibent, eũdem zelum
poſtmodum inter ſe & auditores ſuos fortem mu
nitionem tenent: ne tunc ad uindictam deſtitu-
ti ſint, ſi nunc fuerint in correptione diſſoluti.
Hanc ſartaginem propheta idem, ut inter ſe &
auditores ſuos murum ſumeret, audiebat, cùm ei
Ezech.3 diuina uox præmitteret, dicens: Si tu annuncia-
ueris impio, & ille non fuerit conuerſus ab impie
tate ſua, & à uia ſua impia: ipſe quidem in iniqui-
tate ſua morietur, tu autem animam tuam libera-
ſti. Hanc ſartaginem inter ſe & diſcipulos murum C
Act.20 Paulus poſuerat, cùm dicebat: Mundus ſum à
ſanguine omnium ueſtrũm: non enim ſubterfugi
quo minus annunciarẽ omne conſiliũ Dei uobis.
Nunc ergo doctores neceſſe eſt ut appetãt zeli ar
doribus frigi, ne coganẽ poſt de torpore negligẽ-
6 tiæ igne gehennæ cruciari. Sed aliud eſt quod
iniuſtis & ſubditis, aliud quod iuſtis & non ſub-
ditis debemus. Ad illorũ correptionẽ atq; cuſto-
diã reddendarũ rationũ debet timor accẽdere: ad
iſtorũ uerò uenerationẽ ipſa conſiderata æquitas
inclinare. Sed arrogãtes uiri, quia huius formã di-
ſcretionis ignorant, hoc iuſtis & nõ ſubditis exhi
bẽt, quod à bonis prædicatorib. fieri, & iniuſtis &
ſubditis uident. Qui cùm ad feruorẽ inuectionis
iniuſtè proſiliũt, etiã per uerba maledictionis ex-
D cedunt. Qui enim nequaq; proximos ſicut ſe dili
gũt, proximis optare non deſinũt, quod ipſi ſibi-
met euenire pertimeſcunt. Vnde Heliu occultũ
odium in manifeſtatione maledictionis exudans
ait: Pater mi, probetur Iob uſq; ad finẽ, ne deſinas
ab homine iniquitatis. Hominem iniquitatis uo-
cat, quem Deus iuſtum præ omnibus ſuperna atte
ſtatione denunciat. Et quia multa adhuc ſub hac
indiſcretione ſubiuncta ſunt, breuiter ea æſtimo
tranſcurrenda. Dicta enim quæ grauitate carent,
intenta expoſitione non indigent. Sequitur:

Quòd in uſu & conſuetudine habeant ſuperbi derogando mentiri. Cap. VI.

QVi addit ſuper peccata ſua blaſphemiam.] Accuſat eum & pro peccatis flagella meru-
iſſe, & poſt flagella peccaſſe. Lõgè uerò aliter Do A
minus iudicat, qui & fruſtra flagellatũ inſinuat, &
bona duplicia poſt flagella retribuit. Pœna enim
debetur culpæ, non præmiũ. Beatus ergo ſine cul-
pa locutus oſtẽditur, quem poſt locutionem præ-
mia ſubſequuntur. Heliu itaq; quia pro Domini
defenſionibus loquens, de beato Iob aliud quàm
Dominus ſentit, quaſi dũ pro ueritate uerba mul
tiplicat, à ueritate diſcordat. Sequitur: Inter
nos interim conſtringatur, & tunc ad iudicium
prouocet ſermonibus ſuis Deum. ac ſi diceret:
Ex noſtra aſſertione cognoſcat: quia nequaquam
diuinæ examinationi ſufficiat. Et quia arrogan-
tes uiri non ſolum ſtudent inepta dicere, ſed e-
tiam multa: uerſus qui ſequitur, bene de illo fre-
B quenter infertur.

Caput trigeſimumquintũ beati Iob.

IGitur Heliu hæc rurſum locu-
tus eſt: Nunquid æqua tibi ui-
detur tua cogitatio, ut diceres:
Iuſtior Deo ſum? Dixiſti enim:
Non tibi placet quod rectum eſt: uel quid
tibi proderit ſi ego peccauero? Itaque ego
reſpondebo ſermonibus tuis, & amicis tu-
is tecum. Suſpice cœlum, & intuere, & con
templare æthera, quòd altior te ſit. Si pecca
ueris, quid ei nocebis? Et ſi multiplicatę fue
rint iniquitates tuæ, quid facies cõtra eum? C
Porrò ſi iuſtè egeris, quid donabis ei, aut
quid de manu tua accipiet? Homini qui ſi-
milis tui eſt, nocebit impietas tua: & filium
hominis adiuuabit iuſticia tua. Propter
multitudinem calumniatorum clamabunt,
& eiulabunt propter uim brachij tyranno-
rum. Et nõ dixit: Vbi eſt Deus qui fecit me,
qui dedit carmina in nocte? Qui docet nos
ſuper iumenta terræ, & ſuper uolucres cœ-
li erudit nos. Ibi clamabunt, & non exau-
diet propter ſuperbiam malorum. Non er-
D go fruſtra audiet Deus, & omnipotens ſin-
gulorum cauſas intuebitur. Etiam cùm di-
xeris: Non conſiderat, iudicare coram illo,
& expecta eum. Nunc enim non infert fu-
rorem ſuum, nec ulciſcitur ſcelus ualde. Er-
go Iob fruſtra aperit os ſuum, & abſque ſci
entia uerba multiplicat.

Caput VII.

IGitur Heliu hæc rurſum locutus eſt.] Omnis 7
qui multa loquitur, in locutione ſua ſemper in-
cipere ſtudet: quatenus inchoatione ipſa ſuſpen-
ſos auditores faciat: ut eo attẽtius taceãt, quo quia
ſi nouũ audire aliquid expectant. Heliu uerò alia
finiẽs, alia inceſſanter exorditur: ut immẽſa loqua
citas per ſubiuncta ſemper initia continuetur. Se
quitur:

quitur: Nunquid æqua tibi uidetur tua cogita- A
tio, ut diceres: Iuſtior ſum Deo?] Quia beatus Iob
iuſtiorem ſe Deo non dixerit, omnis qui textum
hiſtoriæ legit, agnoſcit, ſed ait: Proponat æquita-
tem contra me, & perueniet ad uictoriam iudici-
um meum. Vitam ſuam uidelicet penſans, & cau-
ſas percuſſionis ignorans, ut ſępe iam dictum eſt,
pro diluendis peccatis ſe credidit, & non augen-
dis meritis flagellari: & idcirco iudicium ſuum ad
uictoriam peruenire confiſus eſt, quia culpam in
ſe pro qua debuiſſet percuti, non inuenit. Quod
quidem de illo & Dominus ad diabolum dixit:
Commouiſti me aduerſus eum, ut affligerẽ eum
fruſtra. Quid ergo hæc loquendo peccauit, qui
uerbis iſtis diuinæ de ſe & occultæ ſententiæ etiã
neſciendo conſenſit? Aut quid obeſt, ſi à rectitu- B
dine ueritatis humano iudicio uerba noſtra ſu-
perficietenus diſcrepant, quando in cordis cardi
ne ei compaginata concordant? Humanæ aures
uerba noſtra talia iudicant, qualia foris ſonant: di-
uina uerò iudicia talia ea audiunt, qualia ex inti-
mis proferuntur. Apud homines cor ex uerbis,
apud Deum uerò uerba penſantur ex corde. Bea-
tus ergo Iob dum hoc ait exterius quod interius
Dominus dixit: Omne quod loquutus eſt, tanto
iuſtè exterius intulit, quanto pie ab interna ſen-
tentia non receſſit. Quamuis prophetico ſpiritu
repletus, in eo quod ait: Proponat æquitatem con
tra me, & perueniet ad uictoriam iudicium meũ:
intueri redemptoris noſtri præſentiam potuit. I-
pſe enim qui eſt uirtus patris & ſapientia, etiã eius C
æquitas non inconuenienter accipitur. Vnde ſcri
1.Cor.1 ptum eſt: Qui factus eſt nobis à Deo ſapientia, &
iuſtitia, & ſanctificatio. Quam ſcilicet æquitatem
quia Deus iniquis fugientibus incarnatam oſten
dendo contrà poſuit: eos protinus ab iniquitate
reuocauit, & humanum genus eo in iudicio anti-
quum aduerſarium uicit, quo æquitatem Dei ad-
uerſantem ſuis itineribus inuenit. Sequitur:
Dixiſti enim, non tibi placet quod rectum eſt: uel
quid tibi proderit, ſi ego peccauero?] Si tota libri
ſeries attenditur, nihil horum beatus Iob dixiſſe
monſtratur. Sed arrogantes uiri, ſicut & ſuperius
diximus, habere hoc proprium ſolent, ut dum in
nimia inuectione prodeunt, etiã inuehendo men
tiantur: & cùm nõ poſſunt reprehẽdere iuſtè quæ
ſunt, reprehendunt mentiendo quæ non ſunt. Se- D
quitur: Itaq; ego reſpondebo ſermonibus tuis, &
amicis tuis tecũ.] Dictis ſuperioribus, quaſi bea-
ti Iob culpabilia uerba narrauit, atq; ex eis ſibi ma
teriã loquẽdi propoſuit: ſed uerbis ſubſequẽtibus
forti acumine diſcutit hoc quod ſibi ad dicẽdi ma
teriã fallaciter finxit. Et fortes quidẽ ſunt ſentẽtiæ
quæ ſequunt, ſed beati Iob perſonę nõ cõgruunt:
tãtoq; eũ increpationis huius tela nõ feriũt, quãto
contra eum iniuſtè mittuntur. Sequitur:

Quòd ex ipſa creaturæ diſpoſitione, & altitudine ad quam attingere non poſſumus, quia ſupra nos eſt, conſiderare debemus quantum ſupra intellectum ſit creator: cuius omnipotentiam nec augent bona noſtra, nec minuunt mala. Cap. VIII.

SVſpice cœlum, & intuere, contemplare æthe
ra, quòd altior te ſit. Si peccaueris, quid ei no-
cebis: & ſi multiplicatæ fuerint iniquitates tuæ,
quid facies contra eum? porrò ſi iuſtè egeris, quid
donabis ei, aut quid de manu tua accipiet?] Quã
uis beato Iob ſcienti maiora, nequaquam dici iſta
debuerint: uera tamen ſunt quę dicuntur, quòd ui
delicet Deo nec peccata noſtra noceãt, nec bene
geſta concurrant. Vnde ſubſequutus adiunxit:
Homini qui ſimilis tui eſt, nocebit impietas tua,
& filium hominis adiuuabit iuſtitia tua.] Sed in-
ter hæc illud eſt ſolerter intuendum quod ait: Su-
ſpice cœlum, & intuere, contẽplare æthera, quòd
altior te ſit. Hæc enim dicens, nimirum colligit,
ut cõſiderare debeat quanto minus Deo actione
ſua aut proſit, aut noceat, qui altitudini cœli atq;
ætheris prodeſſe uel nocere non poſsit. Quamuis
in cœlo uel æthere poſsimus ſupernas poteſtates
accipere, diuinis ſemper obtutibus inhærentes,
ut cùm angelicos ſpiritus longè adhuc à nobis di
ſtare conſpicimus, ipſi creatori atque dominatori
ſpirituum quãto diſtamus, inferius agnoſcamus:
corpoream tamen cœli ætheriſq; materiam hoc
loco ſentiri nil obſtat. Nam ſi uigilanter exte- 8
riora conſpicimus, per ipſa eadem ad interiora re
uocamur. Veſtigia quippe creatoris noſtri, ſunt
mira opera uiſibilis creaturæ. Ipſum namq; adhuc
uidere non poſſumus, ſed iam ad eius uiſionem
tendimus, ſi eum in his quæ fecit miramur. Eius
ergo ueſtigia creaturã dicimus, quia per hæc quæ
ab ipſo ſunt, ſequendo imus ad ipſum. Vnde Pau Rom.1
lus ait: Inuiſibilia eius per ea quæ facta ſunt, intel-
lecta conſpiciuntur, ſempiterna quoq; uirtus eius
& diuinitas. Vnde & in libro Sapientiæ ſcriptum Sap.13
eſt: Per magnitudinem enim creaturæ & ſpeciem
poteſt intelligibiliter creator uideri. Menti enim
noſtræ peccato ſuo exterius ſparſę, necdum Deus
ſicut eſt, interius innoteſcit: ſed dum facturæ ſuæ
decus foris proponit, quaſi quibuſdã ſe nobis nu-
tibus innuit, & quæ intus ſequamur, oſtendit: ac
miro modo ipſis formis exterioribus nos ad inte-
riora perducit: innuit immẽſa admiratione quod
eſt, mira hæc exterius oſtendẽdo quę nõ eſt. Hinc
enim de ſapiẽtia ſcriptũ eſt: In uiſs oſtendit ſe illis Sap.6
hilariter, & omni prouidentia occurrit illis. Viæ
quippe ad creatorem ſunt, opera cõſiderata crea-
toris. Quæ dum facta cernimus, potentiam facto-
ris miramur. In iſtis uiſs à ſapiẽtia omni nobis pro
uidentia occurritur: quia factoris nobis uirtus in-
quirenda proponit in omne quod mirabiliter fa-
ctum uidet: & quocunq; ſe uerterit anima, ſi uigi-
lanter intẽdit, in iſdem ipſis Deũ inuenit per quæ
reliquit, eiuſq; potentiam ex eorum conſideratio
ne cognoſcit, quorum amore deſeruit: & per quæ
peruerſè cecidit, per hæc cõuerſa reuocatur. Vbi
enim lapſi ſumus, ibi incumbimus ut ſurgamus:
& quaſi ibi ſurgendo manum conſiderationis fi-
gimus, ubi pede amoris lubrici corruentes negli-
gendo iacebamus. Quia enim ab inuiſibilibus
per uiſibilia cecidimus, dignum eſt ut ad inuiſibi-
lia ipſis rurſum uiſibilibus innitamur: ut quo caſu
anima

anima uenit ad infima, eo gradu reuertat̄ ad sum- A
ma, atque eisdem quibus corruit passibus surgat:
dum, sicut dictum est, illa nos ad Deum bene cō-
siderata reuocant, quæ nos ab eo malè electa diui
serunt. Heliu itaq; ut uim considerationis admo-
ueret, atq; ex corporeis rebus ostenderet, quanto
sit homine excelsior Deus, bene intulit: Suspice
cœlum, & intuere, & contemplare æthera, quòd
altior te sit. Ipsis enim rebus creatis atq; corporeis
agnoscimus, quantum à creatoris nostri sublimi-
tate distamus: quia per omne quod cernimus, esse
humiles admonemur: ut quasi quædam sit lectio
mentis nostræ, species considerata creaturæ. Di-
cat ergo: Suspice cœlum, & intuere, contemplare
æthera, quòd altior te sit. Si peccaueris, quid ei no
cebis? & si multiplicatæ fuerint iniquitates tuæ, B
quid facies cōtra eum? Porrò si iustè egeris, quid
donabis ei, aut quid de manu tua accipiet? ac si
diceret: Ex ipsis creaturis intellige, quas altiores
te esse corporaliter uides, quantū à diuinæ poten-
tiæ sublimitate disiungeris: atq; ex hac tua consi-
deratione collige, quia Deum nec bene uiuendo
adiuues, nec rursus malis actionibus graues. si ue
rò, sicut superius diximus, in cœlo uel æthere su-
pernas potestates accipimus, uerbis istis Heliu cō
siderare nos admonet: quia ipsi angelici spiritus
creatoris nostri potētiam plenè contemplari non
possunt: de quibus tamen certum est, quia nobis
eo ipso altiores sunt, quo lapsi in infimis nō sunt:
ut uidelicet colligamus quāto Deo inferiores exi
stimus: quia etiam creaturis sublimibus, sed lon- C
gè illo inferioribus subiaceamus. ac si diceret: Vi-
de quātum à diuina celsitudine separaris, à cuius
potentia etiam potestates illæ humilitate contre-
miscunt, quæ te immensa sublimitate transcen-
dunt: & quanto ipso summo inferior es, qui infe-
riorem te esse etiam in inferioribus deprehendis.
Ostendēdo uerò summa reducit ad æqualia, atq;
ait: Homini qui similis tui est, nocebit impietas
tua, & filium hominis adiuuabit iusticia tua.] Hu
mana impietas ei nocet, quem peruertendo in-
quinat: & rursus, eum adiuuat nostra iusticia, quē
à prauis actionibus mutat. Nocere enim uel iuua-
re nesciunt ea quæ uel à bono corrumpere, uel à
malo permutare non possunt. Supernæ igitur po
testates eo lædi uel iuuari nequeunt, quo esse iam D
incommutabiles acceperūt. Sed considerare hæc
nequeunt, qui terrenis desiderijs implicant̄. Spar
sis enim foris mentibus ad semetipsas redire diffi
cile est: quia praua itinera semel captas tanto de-
lectabiliter tenent, quāto in eis omne quod libue
rit licet. Nullus quippe disciplinæ murus obuiat
qui constringat, nulla retributionis prospicit̄ pœ
na quæ terreat: sed clausis oculis cordis eo anima
precipitatur in infimis, quo obscuratur à summis:
& tāto securius mala temporalia perpetrat, quan-
to durius bona æterna desperat.

Quòd in hac uita iusti ab impijs affligi permittuntur, sicut Moyse uocante ad promissionis terram, urgente Pharaone de Aegypto egredi cōpellitur plebs inuita. Cap. IX.

SEd ista reproborum nequitia trituræ more e- 9
lectorum uitam, quasi grana à paleis separans
premit ut purget. Mali enim bonos magis ab hu-
ius mundi desiderijs expediunt dum affligunt:
quia dum multa eis hic uiolenta ingerunt, festina
re illos ad superna compellunt. Quod bene de Is- Exod.3
raelitico populo uocante Moyse, & Pharaone re
ge sæuiente signatum est. Tunc nanq; Moyses ad
uocandum missus est, cùm iam Pharao duris o-
peribus ad opprimendum fuerat excitatus: ut Is-
raelitarum mentes Ægypto deformiter inhęren-
tes, alius dum uocaret quasi traheret, alius quasi
impelleret dum sæuiret: & plebs in seruitio turpi
ter fixa, uel prouocata bonis, uel malis impulsa
moueretur. Hoc quotidie agitur, dum prædica-
tis cœlestibus præmijs, sæuire in electos reprobi
permittuntur: ut si ad repromissionis terram uo-
cati exire negligimus, pressuris saltem sæuienti-
bus impellamur: atque hæc Ægyptus, uidelicet
uita præsens quæ nos oppressit blandiens, adiu-
uet premens: & quæ dum fouit, seruitutis iugo cō
triuit, libertatis uiam dum cruciat, ostendat. Hæc
utiq; causa est, quòd ab iniustis iusti sinuntur affli-
gi: ut scilicet dum futura audiunt bona quæ cu-
piant, patiantur etiam mala præsentia quæ per-
horrescant, atque ad faciliorem exitum dum a-
mor prouocat, cruciatus impellat. Vnde Heliu
eosdem labores electorum sub oppressionibus
reproborum exequens, ait:

Quòd reprobi bona nostra calumniantur, dum detrahunt, & in nos tyrannide utuntur. Cap. X.

PRopter multitudinem calumniatorum cla-
mabunt, & eiulabunt propter uim brachij ty
rannorum.] Calūniatores rectè dicere possumus
omnes iniquos: non solum qui exteriora bona ra
piunt, sed etiam qui malis suis moribus, & uitæ re
probæ exemplo interna nostra dissipare conten-
dunt. Illi nanq; ea quæ nobis extra sunt, inuadere
ambiūt, isti uerò nos prædari interius quærūt. Illi
amore rerū, isti non cessant odijs sęuire uirtu[illegible]. Il-
li inuident quod habemus, isti quod uiuimus. Illi
studēt rapere bona exteriora quia placēt, isti fata-
gūt interiora bona dissipare, quia displicēt. Quan
to igitur morū uita à rerum distat substantia, tāto
grauior calumniator est, qui malè uiuēdo uim no
stris infert moribus, q; qui uiolenter opprimendo
damna ingerit rebus. Nihil iste de nostra sustenta
tione subtraxit, sed exempla nobis perditionis ap
posuit. Eo ergo grauiorē calumniam intulit, quo
quietū cor in tentatione cōmouit. Qui & si nequa
quā nobis actionis suæ opera persuasit, pugnā ta-
mē tentationis ingessit. Grauē igitur de uita eius
calūniam sustinemus: quia nimirū intus patimur,
quod cum labore uincamus. Et quia in hoc mun-
do abundat malorum uita quæ cruciet, rectè dici
tur: Propter multitudinem calumniatorū clama-
bunt. Quia uerò ea quę uerbis suadere nō ualent,
extorquere nonnunquā etiam effrenatis uiribus
student, aptè subiungitur: Et eiulabunt propter
uim brachij tyrannorū. Quisquis em̄ malè ui- 10
uere suo nos exēplo cōpellit, adhuc in nobis uoce
calumnia-

calumniatoris utitur. Quisquis uerò peccatū sua- A
dens etiam terrere nos appetit, iam cōtra nos bra
chio tyrannidis sæuit. Aliud est enim uitia suade-
re uiuēdo, aliud iubere terrēdo. Dum ergo exem-
pla malę actionis aspicimus, quasi adhuc strepitū
calumniatoris audimus: dum uerò ui peccare co
gimur, iam tyrannum in corde sustinemus. Sed ro
bustorum mētes in Deo immobiliter fixæ, tanto
ista despiciunt, quanto cernunt q; cōtra præcepta
cōditoris excrescūt. Æternitatis quippe præmia
præstolantes, uires ex aduersitatibus sumūt: quia
crescente pugna gloriosiorem sibi non ambigūt
manere uictoriam. Sic itaq; electorum desideria
dum premuntut, aduersitate proficiūt, sicut ignis
flatu premit̄ ut crescat: & unde quasi extingui cer
nitur, inde roboratur. In eo nāq; ostēdimus quan- B
ta ad dominum cupiditate flagramus, si nō solum
ad eum per tranquilla & mollia, sed etiā per aspe-
Psal.17 ra & dura transimus. Hinc nāq; propheta ait: Qui
perfecit pedes meos quasi cerui. Ceruus em̄ cùm
montium iuga conscendit, quæq; aspicit aspera,
quæq; se obijciunt sentib. illigata, dato saltu trans-
greditur, & absq; ullo cursus sui obstaculo in supe
rioribus eleuatur. Ita etiā electorum mētes quæq;
sibi in hoc mundo obsistere atq; obuiare conspi-
ciunt, contemplationis saltu transcendunt: & mo
re ceruorum despectis terrenorum sentibus in su
Ibidem perna se euehūt. hinc rursum dicit: Et in Deo meo
trāsgrediar murū. Murus quippe est omne quod
itineri nostro obijcitur, ne ad eum qui diligitur,
transeatur. Sed murum transgredimur, cùm præ C
amore supernæ patrię quæq; in hoc mūdo fuerint
obiecta calcamus. Hinc per eundem prophetam
Psal.30 certāti animæ Dominus dicit: Exaudiui te in ab-
scondito tempestatis, probaui te ad aquas cōtra-
dictionis. Absconditum quippe tempestatis est,
cùm in corde contrito cogitationum tentantium
fluctus intumescunt, cùm cōtra amoris sancti stu-
dia curarum secularium se tumultus illidunt. In
abscōdito ergo tempestatis auditur: quia clamor
deprecantis est hæc ipsa tribulationis fluctuatio.
Quia uerò omnino non desunt, qui bona quærē-
tibus suadere peruersa moliantur, aquæ contradi
ctionis sunt populi resistentes. Et quia tunc pro-
batur desiderium, cùm aliqua ei aduersitate resi-
stitur, rectè dicitur: Probaui te ad aquas contradi- D
ctionis. His itaq; uirtutum nisibus robusti ex ad-
uersitate proficiunt, sed infirmi sæpe in desiderijs
suis si qua eis fuerint ex aduerso obiecta langue-
scunt: & cùm ualida tribulatione pulsantur, pusil-
lanimitate deficiunt. Vnde Heliu beato Iob pro-
bra pusillanimitatis impingens, præmissis malo-
rum oppressionibus, infirmorum mox pusillani-
mitates exequitur, dicens:

Quòd ideo tentationibus quilibet frangitur, quia factorem & liberatorem desperans, non contemplatur. Cap. XI.

ET nō dixit: Vbi est Deus qui fecit me?] Mos
sacræ scripturæ est, ut à singulari numero ad
pluralem subitò transeat, atque à plurali sępe se ad
singularem uertat. Atq; inde Heliu cùm diceret:
Clamabunt & eiulabunt, nequaq; subdidit: Non
dixerūt, ubi est Deus: sed, Non dixit ubi est Deus.
A plurali quippe numero in singularem ueniens,
ad personam subitò infirmi uniuscuiusq; trāsiuit:
fortasse quia à singulis melius recognoscitur quic
quid de eis singulariter audit̄, ut ad cor suū quisq;
redeat, & in semetipso hoc quod de unoquoq; di-
citur, reprehendat. Singularem igitur numerū te-
nuit, dicens: Non dixit ubi est Deus qui fecit me?
Quisquis enim aduersitatum tribulatione frangi
tur, à quo factus est minimè contemplatur. Nam
qui quod non erat, fecit, factum sine gubernatio-
ne non deserit: & qui benignè hominem cōdidit,
nequaquā iniustè cruciari permittit: nec sinit ne-
glectè perire quod est, qui hoc etiā quod nō fuit,
creauit ut esset. Cùm ergo causam tribulationis
nostrę requirimus, & fortasse tardius inuenimus:
est ista consideratio, quòd nihil iniustè patiamur:
quia si Deo authore sumus quod non fuimus,
Deo regente non affligimur iniustè qui sumus.
Sequitur:

Quòd in nocte tribulationum huius uitæ carmē habemus lætitiæ, diuinam consolationem. Cap. XII.

QVi dedit carmina in nocte.] Carmen in no 11
cte, est lætitia in tribulatione: quia & si pres
suris temporalitatis affligimur, spe iam tamen de
æternitate gaudemus. Carmina Paulus in nocte
prædicabat, dicens: Spe gaudentes, in tribulatio- Rom.12
ne patientes. Carmen in nocte Dauid sumpserat, Psal.31
qui dicebat: Tu mihi es refugium à pressura quæ
circumdedit me, exultatio mea, redime me à cir-
cumdantibus me. Ecce noctem pressuram nomi-
nat, & tamen liberatorem suum inter angustias
exultationē uocat. Foris quidem nox erat in cir-
cumdatione pressuræ, sed intus carmina resona-
bant de consolatione lætitiæ. Quia enim ad æter-
na gaudia redire non possumus, nisi per tempora
lia detrimenta: tota sacræ scripturæ intentio est, ut
spes manentis lætitiæ nos inter hæc transitoria ad
uersa corroboret. Vnde & Ezechiel propheta li- Ezech.2
brum se accepisse testatur, in quo scriptæ erant la-
mentationes, carmen, & uæ. Quid enim libro hoc
nisi diuina eloquia figurantur? Quæ quia nobis
lachrymas luctusq; præcipiunt, lamentationes in
eo scriptæ referuntur. Carmen quoque & uæ cō-
tinent: quia sic de spe gaudium prædicant, ut in
præsenti tamen pressuras atq; angustias indicent.
Carmen & uæ continent: quia & si illic dulcia ap-
petimus, prius necesse est ut hic amara toleremus.
Carmen & uæ discipulis prædicabat Dominus,
cùm dicebat: Hæc loquutus sum uobis, ut in me Ioan.16
pacem habeatis: in mundo pressuram habebitis.
ac si apertè diceret: Sit uobis de me interius quod
consolando reficiat, quia erit de mundo exterius
quod sæuiendo grauiter premat. Quia ergo in-
firmus quisque cùm premitur, à spe gaudij ni-
mia pusillanimitate lassatur: & dum foris aduer-
sa tolerat, intus obliuiscitur quo gaudebat, bene
dicitur: Non dixit, ubi est Deus qui fecit me, qui
dedit carmina in nocte? Si enim ista diceret, uim
quā patitur tēperaret: & per hoc quod mansurum
intus

intus quæreret, id quod foris transitoriũ sustinet, A esse intolerabile non æstimaret. Sequitur:

Quòd doctrina Euangelica abstrahat hominem à uitijs in quibus putrescebat, ne ambulet in mirabilibus super se, & ut immunditiã carnis per castitatem refrenẽt. Cap. XIII.

QVi docet nos super iumẽta terræ, et super uolucres cœli erudit nos.] Iumẽta terræ sunt, qui usu uitæ carnalis ima appetunt: uolucres uerò cœli sunt, qui superbæ curiositatis studio sublimia perscrutantur. Illi uiuendo se deponunt infrà quàm sunt: isti inquirendo se eleuant ultrà quàm possunt. Illos in infimis uoluptas deijcit carnis: istos quasi in superioribus erigit libido curiositatis. Illis per sacra eloquia dicitur: Nolite fieri sicut
Psal.31 equus & mulus, quibus non est intellectus. Istorum superbus labor increpatur, dũ dicitur: Altiora te ne quæsieris, & fortiora te ne scrutatus fueris.
Eccles.3 Illis dicitur: Mortificate membra uestra quæ sunt
Colos.2 super terram: fornicationem, immunditiam, libidinem, concupiscentiam malam. Istis dicitur: Nemo
Ibidem uos decipiat per philosophiam & inanem fallaciam. Docet igitur nos Deus super iumẽta terræ, & uolucres cœli: quia dum hoc quod sumus, agnoscimus, nec carnis nos infirmitas deijcit, nec superbiæ spiritus eleuat, nec defluendo imis subijcimur, nec superbiẽdo de sublimib. inflamur. Qui enim carne labiũ, iumentorũ appetitu prosternitur. qui uerò extollitur mente, more uolucrũ quasi leui
12 tatis penna subleuat. Sed si uigilanter intendit, ut & mẽtis humilitas, & carnis castimonia teneatur, citò cognoscimus, quia alterum custoditur ex altero. Nam multis sæpe superbia luxuriæ semina rium fuit: quia dum eos spiritus quasi in altum erexit, caro in infimis mersit. Hi enim prius secretò eleuantur, sed postmodum publicè corruũt: quia dum occultis intumescunt motibus cordis, apertis cadunt lapsibus corporis. Sic sic elati iusta fuerant retributione feriendi: ut quia superbiendo se hominibus præferunt, luxuriando usq; ad iumentorum similitudinem deuoluantur. Homo quippe cùm in honore esset, non intellexit: comparatus est iumentis insipientibus, & similis factus est illis. Quasi scientiæ enim illos in altũ pẽna subleuauerat: de quibus Paulus hoc quod & superius
Rom.1 protulimus, dicebat: Quia cũ cognouissent Deũ, D nõ sicut Deũ glorificauerunt, aut gratias egerũt, sed euanuerũt in cogitationibus suis. Quomodo aũt in iumentorũ, aut plus quàm in iumentorum uoluptatem deciderint, subdidit dicens: Tradidit eos Deus in desideria cordis sui, in immũditiam. Ecce caro mersit, quos superba scientia subleuauit, & à uolatu uolucrũ ultra appetitum lapsi sunt iumentorum: atq; inde sub se prostrati sunt, unde super se ire uidebantur. Curandũ itaq; est, & omni custodia mẽs à superbiæ tumore seruãda. Non enim ante oculos Dei uacuę trãsuolant cogitationes nostræ, & nulla momenta temporis per animum transeũt sine statu retributionis. Intus ergo uidet Deus quod mentẽ eleuat, & idcirco permittit foris inualescere quod deponat. Intus prius ex tollitur, quod foris postmodum luxuriæ corruptione feriatur. Occultã uidelicet culpam sequitur aperta percussio, ut malis exterioribus interiora puniantur, & cor publicè corruat, quod latẽter tumebat. Hinc quippe per Osee contra Israelitas
Osee 5 dicitur: Spiritus fornicationis in medio eorum, & Dominum non cognouerunt. Qui ut ostenderet, quòd causa libidinis ex culpa prorumperet elationis, mox subdidit dicens: Et respondebit arrogantia Israel in faciem eius. ac si diceret: Culpa quæ per elationem mentis in occulto latuit, per carnis luxuriam in aperto respondit. Proinde per humilitatis custodiam seruanda est munditia castitatis. Si enim piè spiritus sub Deo premitur, caro illicitè super spiritũ non leuatur. Habet quippe spiri-
B tus commissum sibi dominium carnis, si tamẽ sub Deo recognoscit iura legitimę seruitutis. Nam si authorem suum superbiendo contemnit, iure & à subiecta carne prælium suscipit. Vnde & ille pri-
Gen.3 mus inobediẽs mox ut superbiendo peccauit, pudenda contexit: quia enim contumeliam spiritus Deo intulit, mox contumeliam carnis inuenit. Et qui authori suo esse subditus noluit, ius carnis subditæ quam regebat, amisit: ut in seipso uidelicet inobedientiæ suæ confusio redundaret, & superatus disceret, quid elatus amisisset. Nullus ergo 13
qui postquam superna appetere cœperit, carnis uoluptate prosternitur, tunc se uictum iudicet, cùm apertè superatur. Si enim plerunque uirus libidinis de radice nascitur elationis, tunc caro uicit, cùm spiritus latenter intumuit: iam tunc anima per originem culpæ in petulantiam iumentorum cecidit, cùm efferendo se more uolucrũ ultrà quàm debuit, euolauit. Hinc est enim, quòd lõga continentia repentè soluitur, hinc quòd plerunq; & usq; ad senium uirginitas seruata uitiatur. Quia enim negligitur humilitas cordis, rectus iudex despicit etiam integritatem corporis: & quandoque per apertum malũ reprobos annunciat, quos dudum reprobos in occulto tolerabat. Nam qui diu seruatum bonum subitò perdidit, apud semetipsum intus aliud malum tenuit, ex quo aliud subitò erupit: per quod ab omnipotẽte Deo etiã tunc alienus extitit, quãdo se ei per munditiam corporis inhærere monstrauit. Quia igitur mẽtis elatio ad pollutionem pertrahit carnis, reproborum cor à uolatu uolucrum ad petulantiam mergitur iumentorum. Sancti autem uiri ne appetitu bestiali ad luxuriæ uoraginem deuoluantur, sollicitæ cogitationes mentis à superbiæ uolatu custodiunt: ac ne in infima desipiendo corruant, omne quod sublimiter sapiunt, humiliter premũt. Rectè itaq; dicitur: Qui docet nos super iumenta terræ, & super uolucres cœli erudit nos: subaudis, hoc quoq; non dixit. Hoc itaq; quod iumentis ac uolucribus antẽ cellit, eum non dicit in tribulatione memorari. ac si diceret: Infirmus quisq; idcirco nequaquã se in perturbatione corroborat, quia & in trãquillitate non temperat: & ideo nescit aduersa tolerare: quia cõstitutus in prosperis, cogitatiõe se non nouit à uolatu uolucrum premere, nec carnales

motus

motus à iumẽtorum ingluuie subleuare. Sed hoc A beato Iob tanto incõuenienter dicit, quanto uita eius inter alta & infima mirabiliter tẽperat. quod quidem intelligi & aliter potest. Qui docet nos super iumenta terræ, & super uolucres cœli erudit nos. Nam sicut iumentorũ uocabulo signat uita hominũ carnis adhuc motibus subditorum, ita appellatione uolucrũ figurat elatio spirituum superborũ: ut per iumẽta quidem terreni homines, per uolucres uerò dæmonia designent. Vnde cùm semina Dominus iuxta uiã diceret cecidisse, subiun
Matth.13 git: Venerũt uolucres cœli, & comederũt ea: nimirum per uolucres signãs aereas potestates. Sancti aũt uiri, quia nec infima hominũ exẽpla appetũt, nec rursum dæmoniaca subtilitate falluntur, & super iumenta terræ, & super cœli uolucres uirtute B eruditionis excrescũt. Super iumenta enim terræ edocti sunt: quia quicquid in imis potest ambiri, despiciũt. super uolucres quoq; cœli eruditi sunt: quia omnes immundorũ spirituũ insidias cõprehendunt. super iumẽta terræ edocti sunt: quia nihil in hac uita quod præterit quærũt, super uolucres cœli eruditi sunt: quia potestates aereas quas adhuc per carnis infirmitatẽ tolerant, iam uitę meritis calcant. Paulus iã super iumẽta terrę edoctus
Philip.3 fuerat, dicẽs: Multi enim ambulãt. Et paulo pòst: Quorum finis interitus, quorũ Deus uẽter est, & gloria in confusione ipsorũ qui terrena sapiũt. Nostra aũt conuersatio in cœlis est. Et rursum, super uolucres cœli eruditum se nouerat, cùm dicebat:
1.Cor.6 Nescitis quoniã angelos iudicabimus? C Sub se iumenta cernebat: quia uidelicet in terra adhuc positus calcabat mores hominũ qui in infimis cõuersabant. Et rursum uolatũ uolucrũ meritorũ dignitate transcẽderat: quia subiturus cœlestia, iudicaturũ se angelos nõ ignorabat. In illis immundorũ
14 infima, in istis superborũ summa calcabat. Mentes quippe sanctorũ transitoria cuncta despiciũt: & sub se labi quicquid superbit, quicquid pręterit contemplant: & quasi in quodã rerũ uertice constitutæ, tanto sibi omnia subesse conspiciũt, quanto semetipsas uerius authori omniũ subdunt: atq; inde cuncta transcendũt, unde creatori cunctorũ uera se humilitate substernũt. Dicat ergo: Qui docet nos super iumenta terræ, & super uolucres cœ-
D li erudit nos. ac si diceret: Infirmus pusillanimitate uictus ista non dixit: & idcirco eum aduersitas tentationis perculit, quia tranquillitatis tempore hæc cuncta transeuntia nulla perfectione superauit. Huius eũ uitæ aduersa non perhorresceret, si perfectionis merito etiã secũda calcasset. Sequit:

Quòd omnipotens Deus clamantes ad se seruos suos ideo de tribulatione non eripit, quia & ipsi ex aduersis proficiunt: & reproborum malitia tanto in iudicio districtius punitur, quanto hic in sanctos exarsit crudelius. Cap. XIIII.

IBi clamabunt, & non exaudiet propter superbiam malorum.] Ibi uidelicet in tribulatione,
Psal.101 ut econtrà de gaudio scriptum est: Filij seruorum tuorũ habitabũt ibi. Sed uidet incertũ, utrũ dicat, Propter superbiam malorũ non exaudiet: an, Propter superbiã malorum clamabunt. Intelligi autẽ melius potest, si non exaudiri potius propter malorum superbiam cõq; clamare referant. Nam quòd propter malorum superbiã clamant, iam suprà dictum est. eo uersu quo dicit: Propter multitudinẽ uiolẽtorum clamabunt. Aliquid ergo nobis hoc uersu innuit, quod paulo subtilius attendat: quia sæpe oppressi quidã dum clamauerint, ex se quidem merent audiri, sed tamen eorũ desideria propter opprimentiũ superbiã differunt. Iustus quippe Deus, & suos permittit temporaliter opprimi, & uiolẽtorum malitiam nequiter augeri: ut dum horum uita in purgatione terit, illorum nequitia consummetur. Plerunque uerò accidit, ut iusti 15
in tribulatione deprehensi, supernũ solatiũ etiam temporaliter percipiant: quod tamen non temporaliter implorant. Saluari enim nõ propter se, sed propter aduersariorum salutem concupiscunt: ut dum illos omnipotens Deus ab immensis pericu lis facto quodam miraculo liberat, uirtutẽ suam ipsis etiam persecutorib. innotescat: atq; inde aduersarios ad æternitatem redimat, unde suos temporaliter saluat: sicut prophera quoq; uocem martyrum suscipiẽs, ait: Propter inimicos meos eripe Psal.68
me. ac si diceret: Propter me quidẽ eripi de temporali tribulatione non appeto, sed tamen eripi propter aduersarios meos concupisco: ut dũ mea uita saluari mirabiliter cernitur, ipso miraculorũ usu inimicorum duritia conuertatur. Sicut ergo sępe Dominus suorum uitã temporaliter pro inimicorum conuersione eripit: ita sæpe suorum uo-
C ces propter damnationẽ persequentium nõ exaudit: ut uidelicet inde reatum suum cumulẽt, unde præualuisse se nequiter gaudent. Nam qui inuisibilia despiciunt, moueri nonnunq; uisibilibus miraculis possunt. Sed idcirco cum iustis plerũq; nil mirum uisibiliter agitur: quia eorũ aduersarij illuminari uisibiliter non merentur. Dicatur ergo: Ibi clamabunt, & non exaudiet propter superbiã malorum. ac si diceret: Reatus opprimentium audiri uoces prohibet oppressorũ. Nec eripiunt uisibiliter iusti: quia saluari inuisibiliter non merentur iniusti. Vnde rursum per prophetam dicit: Cùm Psal.48
uiderit sapientes moriẽtes, simul insipiens & stultus peribunt. Quos enim uisibiliter mori conspiciunt, inuisibiliter uiuere posse non credunt: atq; D eo reatum infidelitatis suæ cumulãt, quo uisa morte fidelium de æternitate desperant. Igitur uiolenti quiq; inde interius deficiunt, unde cõtra uitam innocentium exterius conualescunt: tantoq; illos intima ueritas à se foràs eijcit, quanto eos contra suos temporaliter quod uolunt posse permittit. Quisquis itaq; bonorum uitã persequit, tunc peiore ultione damnat, cùm nulla ei aduersitate resistitur: & tunc fortioris iræ periculis subiacet, cùm prosperè peragit, quod nequiter cõcupiscit: quia uidelicet uindicta superni iudicij ad futurũ eum supplicũ reseruando deseruit, cui hic in malo obuiare contempsit. Hinc enim per prophetam Dominus dicit: Dimisi eos secũdum desideria cordis eorum, & ibũt in uoluntatibus suis. Hinc rursum

O dicitur:

dicitur: Nō est uirga Dei super illos. Hinc etiā de ipso eorū capite scriptū est: Faciet, & prosperabit. Hinc rursus de eodē dicit: Et dolus in manu eius dirigetur. In manu quippe Antichristi dolus dirigitur: quia hoc quod cōtra bonos proposuerit, implere tēporaliter nulla aduersitate prepedit. Hinc
Prouer. 1 rursus per Salomonem dicitur: Prosperitas stulto
16 rum perdet illos. Manifestum ergo perditionis indicium est, quando affectatis iniquitatibus subsequens fauet effectus: & nulla contrarietas impedit, quod mens peruersa concepit. Nam sæpe praua uorum hominū dum tardant, uota mutantur: & dum difficultatē perfectionis sentiunt, reatū malæ actionis agnoscunt: & quibus prius inuitis cōtradicit, uolentes postmodum hoc quod cōcepe rant, auersant. Quia igitur malos cùm deserit Do B minus præualere permittit, & unde superborum nequitia perficitur, inde humilium longanimitas consummat, dicatur rectè: Ibi clamabunt, & non exaudiet propter superbiā malorum. Sequitur:

Quòd Deus non frustra nos audiat, quos ilico non adiuuat: cùm desideria dilatione proficiant ut exerceatur uirtus certamine. Cap. XV.

NEq; enim frustra audiet Deus, & omnipotēs singulorum causas intuebit.] Notādum q; duo sunt dicta: quia & clamantē nō frustra audit, & tamē quod patitur, respicit, & exaudire uoces dissimulat: & quod unusquisq; tolerat, non ignorat. Nemo ergo qui tardius audit, credat q; à superna cura negligat. Sæpe enim nostra desideria quia celeriter nō fiūt, exaudiunt: & quod impleri con C citè petimus, ex ipsa melius tarditate prosperat. Sæpe uox nostra eo perficitur quo differt: & cùm superficietenus petitio negligitur, uota nostra altius in cogitationum radice complentur, sicut & semina messium gelu pressa solidantur: & quo ad superficiem tardius exeunt, eo ad frugē multipliciora consurgunt. Desideria itaq; nostra dilatione extendunt, ut proficiāt: proficiūt, ut ad hoc quod perceptura sunt, conualescant: exercitātur in certamine, ut maioribus cumulentur præmijs in retributione: labor protrahitur pugnę, ut crescat corona uictoriæ. Suos ergo Dominus cùm uelociter non exaudit, quo repellere credit, trahit. Inter nus quippe est medicus, & peccatorū in nobis cōtagia quę inesse medullitùs reprobat, secat, abscindit uirus putredinis ferro tribulationis: & quo uoces ægri audire dissimulat, eo ægritudinis finem
Psal. 21 procurat. hinc enim propheta ait: Deus meus clamabo per diem, & non exaudies: & nocte, & non ad insipientiam mihi. ac si diceret: Nequaq; mihi ad insipientiā proficit, q; die ac nocte clamantem me continuò nō exaudis: quia unde me in tempo rali tribulatione quasi deseris, inde ad æternam sa
Psal. 9 pientiam plus erudis. hinc etiam dicit: Adiutor in opportunitatibus, in tribulatiōe. Tribulationem quippe dicturus, opportunitatem premisit: quia sæpe & tribulatione conterimur, & tamen opportunum nondum est, ut desiderio ereptionis adiuuemur. Dicat ergo: Neq; eē frustra audiet Deus, & omnipotens singulorum causas intuebitur.

A Sed quia plerunq; nōnulli ab ipsa adiutorij tar- 17
ditate franguntur, aptè subiungit:

Quòd qui facta sua discutit & dijudicat, etiamsi quasi non considerans de tribulatione, nō statim eum Deus eripiat, tamen quaquā tamē de clementia diuina desperet. Cap. XVI.

ETiam cùm dixeris, non considerat, iudicare coram illo, & expecta eum.] Fortasse enim dum clamor noster quasi negligitur, spes quę cordi inerat, infirmatur, & superna adiutoria defutura credimus, quia tardius impetramus: ac penè in considerata Deo esse ingemiscimus, quæ inulta toleramus. Sed cùm ista nos desperationis procella cōturbat, cōcussa mēs citius in portū spei se collocat, si causas suas cū Domino subtiliter pensat, si bona eius ad memoriā reuocat: si mala quæ bonis eius reddidit, apud semetipsam callidè nō excusat: si perpendit quid ab eo iustè meruit, & quid clemēter accepit, si uitam suam uiuaciter discutit: si ante Dei oculos omne quod agit examinans semetipsam sibimet nō abscōdit, si factam quæ nō erat meminit: si illuminatam se atq; subleuatā quę in tenebris iacebat, agnoscit. Hæc ergo in semetipsa cuncta recolligens, dum bona accepta consi derat, aduersa quæ tolerat, nō accusat: nec desperatione frangitur, quæ tantorum munerum cōsolatiōe roborat: quia spem de futuris recipit, dum transacta beneficia recognoscit. dicat itaq; Etiam cùm dixeris, non considerat, iudicare coram eo, & expecta eum. ac si diceret: Cùm idcirco Deus cō C siderare non creditur, quia tardè miseretur, intima cogitationis ingredere, atque illic coram eius oculis causæ tuæ iudicium suscipe: & quæ ipse uiuendo contulisti, uel quæ misericorditer percepisti, discerne: & tūc ad spei fiduciam redis, dum bona tantę benignitatis erubescis, quatenus inter aduersa fidenter expectes, quem & post delicta propitium recolis. Sperāda enim fuerant superna adiutoria, etiam si nulla beneficia præcessissent. Sciendum q;, quia Deus hominē quem benignè condidit, iniquè non spernit. Pensandum est igitur, quanti est periculi trāsacta munera cernere, & futura desperare: quāti est periculi si in hac procella tribulationum, desperationis naufragio frangi- D mur, qui ad portum spei uelut immensis funibus præteritis donis ligamur. Dicatur itaq; rectè: Iudicare coram Deo, & expecta eum. Nam qui semetipsum coram Deo nō iudicat, eum dum affligitur, non expectat. Cuius enim bona præcessisse dissimulat, adiutoria subsequi posse desperat: & cùm præteritorum obliuiscitur, etiam subsequentium largitate fraudatur. Sed ecce dum nos affligimur, dum consolationis gratiam longanimiter sustinemus, mali ad peiora prorumpunt: atq; eo iniquitatis aggregatione proficiunt, quo sine uerbere relinquuntur. Et tamen omnipotens Deus peccantes misericorditer expectat, tempus ad pœnitentiam tribuit, quod non conuersis ad grauioris reatus testimonium uertit, patienter iram retinet, quam quandoq; irretractabiliter effundit. Vnde aptè subiungitur:

Quòd

Quòd in hoc mundo non omnia impiorum scelera punit Deus, quorum tormenta examini supremo reseruat. Cap. XVII.

18 NVnc enim nō infert furorem suum, nec ulci scitur ualde Deus.] Diu quippe Deus tolerat, quia in perpetuum damnat: & furorem nunc inferre dissimulat, quia effundendum sine fine in posterum seruat. Electorum nanq; est hic conteri, ut ad præmia debeant æternæ hæreditatis erudiri. Nostrū est hic flagella percipere, quibus seruatur de æternitate gaudere. Hinc enim scriptum
Apoc. 3 est: Flagellat omnē filium quem recipit. Hinc ad Ioannē dicitur: Ego quos amo, arguo & castigo.
1. Pet. 4 Hinc Petrus ait: Tempus est ut incipiat iudicium de domo Dei. Vbi mox admirando subiungit: Si autem primum à nobis, quis finis eorum qui non credunt Dei Euāgelio? Peccata quippe nequaq; diuina seueritas inulta remanere permittit: sed irā iudicij à nostra hic correptione inchoat, ut in reproborum damnatione conquiescat. Eant ergo nunc reprobi, & uoluptatum suarum desideria inulta iniquitate consumment, atq; eo temporalia flagella nō sentiant, quo æterna eos supplicia expectāt. Bene autem inulta eorum nequitia Cham
Gen. 3 peccante signata est, cui à patre dicitur: Maledictus Chanaan puer, seruus erit fratribus suis. Chanaan uidelicet Cham filius fuit. Et quid est quòd Cham peccante, Chanaan eius filius sententiam ultionis accipit? Quid est q; nō in se, sed in posteritate percutitur: nisi quòd reproborum nequitiæ hic quidem inultæ proficiunt, sed in posterum feriuntur? Dicatur ergo: Nunc enim non infert furorem suum, nec ulciscit ualde scelus. Notandum uerò est, quòd subintulit ualde: quia etsi quædam longanimiter tolerat, quædam tamen etiam in hac uita flagellat: & hic nonnunquam ferire inchoat, quos æterna damnatione consummat. Ergo & nonnulla percutit, & nonnulla inulta derelinquit: quia si nulla resecaret, quis Deum res humanas curare crederet? Et rursus: Si hic cūcta percuteret, extremū iudicium unde restaret? Quædā igit feriunt, ut rectoris nostri super nos sollicitudinem formidemus: quędā uerò inulta seruant, ut adhuc iudiciū restare sentiamus. Bene ergo dicit: Nec ulciscit ualde scelus: quia dum exiguū quiddam de iniquitate percutitur, inconuersis mentibus æterni iam iudicij sententia propinatur. Totum itaq; hoc ab Heliu rectum dicitur, si rectè diceretur: Scit enim quid loqui debeat, sed cui loquatur ignorat. Vera sunt nanq; quæ dixit, sed à beati Iob increpationibus aliena: quia tanto hac correptione non eguit, quanto nec aliqua pusilla
19 nimitate peccauit. Sed quia iustis uiris solet occasio esse uirtutum, elatio superborum, occulto iudicio cum beato Iob agitur: ut post flagella pœnarum, etiam per uerba arrogantium crescat. Ecce enim tanto magis à superbiæ ministro despicitur, quanto à ueritate intrinsecus, id est humilitatis magistra refouetur. Nam Heliu postquam tot fortia se dixisse cognouit, quid elationis gestaret, aperuit: atq; beatum Iob alta de se sentiēdo despe A rit, dicens: Ergo Iob frustra aperit os suū, & absq; sciētia uerba multiplicat. Hęc nimirum inserens, beatum Iob & nil scisse asserit, & multa dixisse: & cùm ipse quæ sentit loquaciter inferat, hunc de uitio loquacitatis accusat. Sed hoc quoq; esse proprium arrogantium uitium solet: ut & pauca credant, quæ ipsi multa dixerint, & multa credāt quę ipsis pauca dicuntur. Quia enim sua dicere semper uolunt, aliena audire non possunt: uim se pati existimant, si ea quæ immoderatè sentiunt, immoderatius nō effundant. Et quamuis beatus Iob ad eius uerba tacuerit, Heliu tamen de locutione illius quam amicis responderat, causam inuectionis inuenit: ut sibi exhibere latius eius silentium possit, atq; ut ipse multa respondeat, illum uerba B multiplicasse confirmat. nam & mox initia prolixę locutionis exorditur: & quasi adhuc nihil dixerit, inchoare conatur. Vnde subditur:

Textus capitis trigesimisexti libri beati Iob.

ADdens quoq; Heliu hæc loquutus est: Sustine me paululum, & indicabo tibi. Adhuc enim habeo, quod pro Deo loquar. repetam scientiam meam à principio, & operatorem meum probabo C iustum. Verè enim absq; mendacio sermones mei, & perfecta scientia probabitur tibi. Deus potentes non abijcit, cùm & ipse sit potens: sed nō saluat impios, & iudicium pauperibus tribuit. Non aufert à iusto oculos suos, & reges in solio collocat in perpetuum, & illic eriguntur. Et si fuerint in catenis, & uinciantur funibus paupertatis, indicabit eis opera eorum, & scelera eorum, quia uiolenti fuerunt. Reuelabit quoq; aurem eorum, ut corripiat, & loquetur ut reuertantur ab iniquitate. Si audierint, & ob- D seruauerint, complebunt dies suos in bono, & annos suos in gloria. Si autem non audierint, transibunt per gladium, & consumentur in stultitia. Simulatores & callidi prouocāt iram Dei, neq; clamabunt cùm uincti fuerint. Morietur in tempestate anima eorū, & uita eorum inter effœminatos. Eripiet de angustia sua pauperem, & reuelabit in tribulatione aurem eius. Igitur saluabit te de ore angusto latissimè, & non habente fundamentū subter se. Requies aūt mensæ tuæ erit plena pinguedine. Causa tua quasi impij iudicata est, causam iudicium q; recipies.

pies.Non te ergo superet ira, ut aliquē op-
primas, nec multitudo donorū inclinet te.
Depone magnitudinē tuā absq; tribulatio
ne,& omnes robustos fortitudine. Ne pro
trahas noctē,ut ascendāt populi pro eis.ca-
ue ne declines ad iniquitatē.hanc enim cœ-
pisti sequi post miseriā.Ecce Deus excelsus
in fortitudine sua, & nullus ei similis in le-
gislatoribus. Quis poterat scrutari uias e-
ius,aut quis audet ei dicere:Operatus es ini
quitatē? Memēto q; ignores opus eius, de
quo cecinerūt uiri. Omnes homines uidēt
eū,& unusqsq; intuetur procul. Ecce Deus
magnus uincēs scientiam nostram.Nume-
rus annorum eius inæstimabilis. Qui aufert
stellas pluuiæ, & effundit imbres ad instar
gurgitū,qui de nubibus fluunt, quæ præte
xunt cuncta desuper. Si uoluerit extendere
nubes quasi tentoriū suū,& fulgurare lumi
ne suo desuper, cardines quoq; maris ope-
riet.Per hæc etenim iudicat populos,& dat
escas multis mortalibus. Immanibus absco-
dit lucem,& præcipit ei ut rursus adueniat.
Annūciat de ea amico suo, quòd possessio
eius sit,& ad eam possit ascendere.

Caput XVIII.

20 ADdens quoq; Heliu, etiam hęc locutus est:
Sustine me paululum,& indicabo tibi.]
Multa iam dixerat,& sustineri adhuc paululū po-
stulat:quia uidelicet arrogātes graue se damnum
perpeti iudicant,si scientiam suam loquendi bre-
uitate constringant. Tanto enim semetipsos cre-
dunt doctiores ostēdere,quāto se potuerint mul-
tiplicitate loquacitatis aperire. Sed quia sæpe sibi
sentiunt silentij reuerentiam non deferri: domini
nonnunquam potentiā de quo quasi loquuntur,
insinuant,ac sub prætextu illius sibi silentium exi
gunt,quod minimè merētur: & dum specietenus
Deum proferunt, auditum sibi ex reuerentia eius
exigentes, se studēt magis ostendere, quàm illius
facta prædicare. Vnde & Heliu subiungit, dicēs:
Adhuc enim habeo quod pro Deo loquar.] Quia
uerò nonnunquam doctores sancti crebrò repe-
tunt,si qua obscurius dicunt, ut quæ occulta præ-
dicant, auditorum cordibus uoce hæc iterationis
infundant, plerunq; hoc appetunt etiam arrogan
tes imitari: & insolenter ea quæ dixerint replicāt:
non quo auditorum cordibus insinuare res appe-
tant,sed quo eorum iudicio uideri eloquentes uo
lunt. Vnde Heliu subiungens,ait: Repetam scien
tiam meā à principio.] Sed quia nominata scien-
tia,tumor cordis in uoce clarueret: arrogās aper-
tè cognoscitur, si non citius aliquo uelamine pal-
lietur. Vnde mox in occultatione suæ arrogantię
Domini iustitiam subinferēs ait: Et operatorem
meū probabo iustum.] Vt dum quasi pro Dei iu-

A stitia loquitur,apud humana iudicia quicquid arro-
ganter effluit, excusetur. Sequitur: Verè em absq;
mendacio sermones mei.Cùm ab infirmis audito
ribus se intelligi non posse conspiciūt, solent pler-
unq; etiam iusti laudare bona quæ dicūt:nō quo
ipsi suis laudibus inhient, sed quo auditores suos
ad audiendi sollicitudinē accendant:ut dū eorum
uoce proferuntur,ab illorum cordibus ardentiori
affectu rapiantur. Vnde Paulus cùm mira Corin-
thijs & multa dixisset, adiūgit: Os nostrum patet 2.Cor.1
ad uos,ô Corinthij,cor nostrū dilatatū est.Sed ar-
rogantes dū cor bonorū nesciunt,& solas aliquan
do uoces imitantur:efferunt laudando quæ dicunt,
nō quo eis torpor audientiū displicet,sed quo sibi
inhianter placēt. Iustorū uocem imitātes simulāt,
B sed uim uocis ignorāt. Vident q; iusti iusta profe-
runt,sed nesciunt quid requirūt.Cùm enim sancti
doctores laudē prædicationis exaltant,quasi ma-
nu uocis ab imis cogitationibus corda audientiū
leuant,ut excussa uelociter dictis sequentibus ue-
lut in itinere occurrāt: & tanto ea intelligētiæ am
plexu constringāt,quanto illa & quasi priusq; cer
nerent,in uoce laudantis amauerāt.Sed hæc,ut di
xi,arrogantes nesciunt. Quia enim foris est quod
appetunt: quid sit intus desiderabile, sentire non
possunt. De electorū quippe Ecclesia scriptū est:
Omnis gloria eius filiæ regum ab intus. Et sapien Psal.44
tes uirgines in uasis oleū portare referunt. Vnde
& sanctorum uoce dicit:Gloria nostra hęc est,te- 2.Cor.1
stimoniū conscientiæ nostræ.Arrogantes aūt,quia
C corā Deo conscientiæ suæ testimoniū nō habent,
quærunt coram hominibus testimoniū uocis alie
næ.quam cùm tardè reperiūt, ipsi etiam in impu-
dentiam sui fauoris erumpunt. Si enim non inue-
niunt uoces hominū quas inhianter expectant, i-
psi scientiā suam laudātes prædicant.Vnde & He
liu subdit,dicens: Et perfecta scientia probabitur
tibi.] Nimirū sensit se magna dicturū, sed tumēti
corde hoc quod de semetipso sublimiter æstima-
uit,tacere nō potuit: & idcirco quod rectū sensit,
laudando precucurrit.Quia iam quidē diuino iu-
dicio reus esset, si magna de se saltē silendo sensis-
set. Ante subtile enim ueritatis examē securi om-
nimodè non sumus: etiā si humano iudicio quod
in nobis reprehendi debeat,non habemus. Nam
D plerunq; negligentius cogitantes elatione pulsa-
mur,quam tamen tacentes premimus.Sed nisi re-
tractatione concita tumor occultus in ipso cubili
cordis in quo oritur, suffocet, coram districto iu-
dice omne meritum nostræ actionis extinguitur.
Hinc ergo pensandum est,illa cordis elatio quan-
ta animaduersione damnabitur,quæ usq; ad auda
ciam uocis nutrit:si neq; hæc est excusabilis, quæ
in corde latēter oboritur. Considerandum quoq;
qualis intrinsecus regnat, quæ eousq; seruata est,
ut etiam foràs erumpere non erubescat. Heliu er-
go, quia magna sensit, semetipsum humiliter tem
perare nesciuit, scientiæ celsitudinem tenuit, hu-
militatis gratiam recusauit:& dum sequitur bonū
quo bene dicere appetijt, bonum quo bene uiuere
potuisset, amisit. Scientia quippe inflat, charitas

uerò

uerò ædificat. Sed iam nunc rectum dicat, quod
tamen rectè dicere ignorat.Nam postquam infla-
tas animi cogitationes per uerba elationis exhala
uit,fortem sententiam subdidit,dicens:

Quòd res immensæ uirtutis sit in honore premere gloriam,
& in potentia se nescire esse potentem: & quòd in crimine
sit fastus elationis,non ordo potestatis. *Cap.* XIX.

21 DEus potentes non abijcit,cùm & ipse sit po-
tens.] In usu uitæ mortalis quædā ex semet-
ipsis sunt noxia, quædam uerò ex his quæ circa ip
sa uersantur.Ex semetipsis quędam sunt noxia,sicut
peccata atq; flagitia.Quædam uerò nōnunquam
nobis ex his quæ circa ipsa sunt,nocent:sicut tem
poralis potentia, uel copula coniugalis. Bonum
namq; est coniugiū, sed mala sunt quæ circa illud
ex huius mundi cura succrescūt. unde Paulus ait:
1.Cor.7 Qui autem cum uxore est,cogitat quæ sunt mun-
di,quomodo placeat uxori. Vnde & quibusdam
meliora persuadens,eos à cōiugio reuocat, dicēs:
Hoc autem dico,non ut laqueum uobis injiciam,
sed ad id quod honestum est, & quod facultatem
præbeat sine impedimento Dominum obsecran
di. Dum ergo tenetur quod non nocet, ex rebus
iuxtà positis committitur plerunq; quod nocet: si
cut sæpe rectum mundumq; iter pergimus, & ta-
men ortis iuxtà uiam uepribus, per uestimenta re
tinemur. In uia quidem mūda nō offendimus,sed
à latere nascitur quo pungamur.Magna est etiam
potētia temporalis, quæ habet apud Deum meri
tum suū de bona administratione regiminis: non
C nunquam tamen eo ipso quo præeminet cæteris,
elatione cogitationis intumescit: & dum ad usum
cuncta subiacēt, dum ad uotū uelociter iussa com
plent, dum omnes subditi si qua bene gesta sunt,
laudibus efferūt:malè gestis aūt nulla authoritate
contradicunt,dum plerunq; laudāt, etiā quod ob
iurgare debuerūt, seductus ab his quæ intrà sub-
dunt, super se animus tollit:& dum foris immen-
so fauore circundat,intus ueritate uacuat, atq; o-
blitus sui,in uoces se spargit alienas:talemq; se cre
dit, qualē foris audit, nō qualem intus discernere
debuit:subiectos despicit,eosq; æquales sibi natu
ræ ordine nō agnoscit:& quos sorte potestatis ex
cesserit, transcendisse se etiam uitæ meritis credit:
cunctis se æstimat amplius sapere, quibus se uidet
D amplius posse. In quodam quippe se cōstituit cul
mine apud semetipsum: & qui æqua cæteris natu
ræ conditione constringit,ex æquo respicere cæ-
teros dedignat: sicq; usq; ad eius similitudinē du-
Iob 41 citur, de quo scriptū est: Omne sublime uidet, &
ipse est rex super uniuersos filios superbiæ. Et de
Prouer.30 cuius corpore dicitur:Generatio eius excelsi sunt
oculi,& palpebræ eius in altū surrectæ. Ad eius si
militudinē ducitur, qui singulare culmē appetēs,
Esa.14 & socialem angelorū uitam despiciens,ait:Ascen
dam super altitudinē nubiū, similis ero altissimo.
Miro ergo iudicio intus foueam deiectionis inue
nit,dum foris se in culmine potestatis extollit. A-
postatæ quippe angelo similis efficit, dum homo
hominibus esse similis dedignatur.Sic Saul ab hu

A militatis merito in tumorē superbiæ culmine po-
testatis excreuit. Per humilitatē quippe prælatus
est,per superbiam reprobatus: Domino attestāte
qui ait: Nonne cùm esses paruulus in oculis tuis, 1.Reg.15
caput te constitui in tribubus Israel? Paruulum se
ante potestatem uiderat, sed fultus temporali po-
tentia,iam se paruulum non uidebat. Cæterorum
nanq; cōparatione se præferēs, magnum se apud
se esse iudicabat.Miro autem modo cùm apud se
paruulus,apud Dominū magnus:cùm uerò apud
se magnus,apud Dominū paruulus fuit.Magnos
nos Dominus apud nos esse,phibet per prophe-
tam,dicēs:Vę qui sapiētes estis in oculis uestris, Esaiæ 5
& corā uobismetipsis prudēres. Ne magni apud
nos esse debeamus,Paulus admonens,ait: Nolite Rom.12
B prudentes esse apud uosmetipsos. Plerunq; ergo
dum ex subiectorum affluentia animus inflatur,
in luxum superbiæ ipso potentiæ fastigio lenoci-
nante corrumpitur. Sed aliud est quælibet bona
non esse, aliud bona bene habere nescire. Bona
nanq; est ordine suo potentia, sed cauta regentis
indiget uita.Igitur bene hanc exercet, qui & reti-
nere illam nouerit, & impugnare. Bene hanc e-
xercet, qui scit per illam super culpas erigi, & scit
cum illa cæteris æqualitate componi.Humana e-
nim mēs plerunq; extollitur, etiam cùm nulla po
testate fulcitur: quanto magis in altum se erigit,
cùm se etiam ei potestas adiungit? Et tamen cor-
rigendis aliorum uitijs apta executione præpara-
tur. Vnde & per Paulum dicitur: Minister enim Rom.13
C Dei est,uindex in iram ei qui malum agit.

Cùm ergo potentiæ temporalis ministerium 22
suscipitur,summa cura uigilandū est,ut sciat quis-
que & sumere ex ea quod adiuuat, & expugnare
quod tentat:& æqualem se cum illa cæteris cerne
re,& tamen se peccantibus zelo ultionis præfer-
re. Quam discretionē plenius cognoscimus, si e-
tiam potestatis Ecclesiasticę exempla cernamus.
Petrus nanq; authore Deo Ecclesiæ principatum
tenens,à bene agente Cornelio,& sese ei humili-
ter prosternente,immoderatius uenerari recusa-
uit,secq; illi similem recognouit,dicens: Surge, ne Act.10
feceris, & ego ipse homo sum. Sed cùm Ananiæ Act.5
& Saphiræ culpam repetit, mox quanta super cæ
teros potentia excreuisset, ostendit. Verbo enim
D eorum uitam perculit, quam spiritu perscrutante
deprehendit:& summum se intra Ecclesiam con-
tra peccata recoluit, quod honore sibi uehemen-
ter impenso,coram bene agentibus fratribus non
agnouit. Illic communionem æqualitatis meruit
sanctitas actionis, hic zelus ultionis ius aperuit
potestatis. Paulus bene agentibus fratribus præ-
latum se esse nesciebat,cùm diceret:Non quia do 2.Cor.1
minamur fidei uestræ, sed adiutores sumus gau-
dij uestri. Atque ilico adiunxit: Fide enim statis.
ac si diceret: Ideo non dominamur fidei uestræ,
quia fide statis. Æquales enim uobis sumus, ubi
uos stare cognoscimus. Quasi prælatum se fratri-
bus esse nesciebat,cùm diceret: Facti sumus par- 1.Thes.2
uuli in medio uestrûm. &: Nos autem seruos ue- 2.Cor.14
stros per Iesum Christum. Sed cùm culpam quæ

corrigi debuiſſet, inuenit: ilico magiſtrum ſe eſſe
2.Cor.4 recoluit, dicens: Quid uultis? In uirga ueniam ad
uos? Summus itaque locus bene regitur, cùm is
qui præeſt, uitijs potius quàm fratribus dominatur. Cunctos quippe natura æquales genuit. Vt autem alij ad regendum alijs committantur, non eos natura, ſed culpa poſtponit. Vitijs ergo ſe debent rectores erigere, quorum & cauſa præferuntur: & cùm delinquentes corrigunt, ſollicitè attendant, ut per diſciplinam culpas quidem iure poteſtatis feriant, ſed per humilitatis cuſtodiam æquales ſe ipſis fratribus qui corriguntur, agnoſcant. Quamuis plerunque etiam dignum eſt, ut eoſdem quos corrigimus, tacita nobis cogitatione præferamus. Illorum namq; per nos uitia diſciplinæ rigore feriunt, in his uerò quæ ipſi cõmittimus, ne uerbi quidem ab aliquo inuectione laceramur. Tanto ergo apud Dominum obligatiores ſumus, quanto apud homines inultè peccamus.

23 Diſciplina autem noſtra ſubditos tanto diuino iudicio liberiores reddit, quanto hic eorũ culpas ſine uindicta non deſerit. Seruanda itaque eſt & in corde humilitas, & in opere diſciplina. Atque inter hæc ſolerter intuendum, ne dum immoderatius cuſtoditur uirtus humilitatis, ſoluantur iura regiminis: & dum prælatus quiſque plus ſe quàm decet deijcit, ſubditorum uitam ſtringere ſub diſciplinæ uinculo non poſsit. Teneamus ergo exterius, quod pro aliorum utilitate ſuſcipimus: teneamus interius, quod de noſtra æſtimatione ſentimus. Sed tamen decenter quibuſdam erumpentibus ſignis tales nos apud nos eſſe ipſi nos etiam qui nobis commiſſi ſunt, non ignorẽt: ut de authoritate noſtra quod formident, uideãt: & de humilitate quod imitentur, agnoſcant. Seruata autem autoritate regiminis, ad cor noſtrum ſine ceſſatione redeamus, & conſideremus aſſiduè quòd ſumus æqualiter cum cæteris conditi, non q̃ temporaliter cæteris prælati. Poteſtas eẽ quanto exterius eminet, tanto premi interius debet: ne cogitationem uincat, ne in delectationem ſui animum rapiat, ne iam ſub ſe mens eam regere non poſsit, cui ſe libidine dominandi ſupponit. Bene Dauid regni potentiam regere nouerat, qui elationem eiuſdem potentię ſemetipſum pre-
Pſal.130 mendo uincebat, dicens: Domine non eſt exaltatum cor meum. Quique in eius humilitatis augmento ſubiungit: Neque elati ſunt oculi mei. atque addidit: Neq; ambulaui in magnis. Et adhuc ſubtiliſsima ſemetipſum inquiſitione diſcutiens ait: Neque in mirabilibus ſuper me. Omnesq; etiam cogitationes ſuas à fundo cordis exhauriens, ſubiungit dicens: Si non humiliter ſentiebam, ſed exaltaui animam meam. Ecce humilitatis hoſtiam ab intimo cordis oblatam crebrò replicat, & iterum atque iterum confitendo offerre non ceſſat: eamq; multipliciter loquens, iudicis ſui oculis oſtentat. Quid eſt hoc? Et quomodo iſtud ſacrificiũ Deo placere cognouerat, quod in conſpectu eius tanta iteratione uocis immolabat? niſi quòd uicina eſſe ſuperbia potentibus ſo-

A let, & penè ſemper rebus affluentibus elatio ſociatur: quia & ſæpe humoris abundantia duritiam dat tumoris. Mirum uerò ualde eſt cùm in cor-
24 dibus ſublimium regnat humilitas morum. Vnde penſandum eſt: quia potentes quique cùm humiliter ſapiunt, culmen extraneæ & quaſi longè poſitæ uirtutis attingunt: & rectè hac uirtute Dominum quantocyus placant, quia illud ei ſacrificium humiliter offerunt, quod potentes inuenire uix poſſunt. Subtiliſſima nanq; ars uiuendi eſt culmen tenere, gloriam premere, eſſe quidem in potentia, ſed potentem ſe eſſe neſcire: ad largienda bona potentem ſe cognoſcere, ad rependenda noxia omne quod potẽter ualet ignorare. Rectè itaq; de talibus dicitur: Deus potẽtes nõ abijcit, cùm & ipſe ſit potens. Deum quippe imitari
B deſiderat, qui faſtigium potentiæ alienis intentus utilitatibus, & non ſuis laudibus elatus adminiſtrat, qui prælatus cæteris prodeſſe appetit, non præeſſe. Tumoris nanque elatio, non ordo poteſtatis in crimine eſt. Potentiam Deus tribuit, elationem uerò potentiæ malitia noſtræ mentis inuenit. Tollamus ergo quod de noſtro cõtulimus, & bona ſunt quę Deo largiẽte poſſidemus. Quia enim nequaquam iuſta potentia, ſed actio praua damnatur, aptè ſubiungitur:

Quòd alij iudicentur & pereant, alij non iudicentur & regnent. Cap. XX.

SEd nõ ſaluat impios, & iudicium pauperibus
C tribuit.] Scriptura ſacra plerũq; pauperes humiles uocare conſueuit. Vnde in Euangelio cum adiectione ſpiritus nominãtur, dum dicitur: Bea-
Matt.5 ti pauperes ſpiritu, quoniam ipſorum eſt regnum cœlorum. Quos enim diuitiæ uiſibiliter potentes oſtendũt, apud ſemetipſos pauperes ſunt, qui elati in ſuis cõſcientijs nõ ſunt. Eos uerò impios uocat, qui aut à fidei pietate diſiuncti ſunt, aut in hoc quod fideliter credunt, prauis ſibi moribus cõtradicunt. Quia ergo omnipotẽs Deus malitię ſuperbiam, non potentiæ celſitudinem damnat, poſtq; dictum eſt: Deus potentes non abijcit, cùm & ipſe ſit potens, rectè ſubiungitur: Sed nõ ſaluat impios, & iudicium pauperibus tribuit: id eſt elatos deſtruit, humiles uerò per iudicium liberos reddit. uel certè iudicium pauperibus tribuit: quia hi
D qui nunc nequiter opprimunt, ipſi tunc ſuper oppreſſores ſuos iudices ueniunt. Duæ quippe ſunt partes, electorum ſcilicet atq; reproborũ. Sed bini ordines eiſdem ſingulis partibus continentur. Alij nanq; iudicantur & pereũt, alij non iudicantur & pereunt. Alij iudicantur & regnãt, alij non iudicantur & regnant. Iudicantur & pereunt, qui bus dominica uoce in damnatiõe dicit: Eſuriui,
Matt.25 & non dediſtis mihi manducare: ſitiui, & nõ dediſtis mihi potum: hoſpes erã, & nõ collegiſtis me: nudus, & nõ operuiſtis me: æger & in carcere, & nõ uiſitaſtis me. quibus præmittit: Diſcedite à me maledicti in ignẽ æternũ, qui paratus eſt diabolo & angelis eius. Alij uerò in extremo iudicio non iudicant & pereũt, de quib. ,ppheta ait: Nõ reſur-
Pſal.1 gũt impij in iudicio. & de quibus Dominus dicit:

Qui

Qui autem non credit, iam iudicatus eſt. & de qui
Rom.2 bus Paulus ait: Qui ſine lege peccauerunt, ſine lege peribunt. Reſurgunt ergo etiam omnes infideles, ſed ad tormentum, nõ ad iudicium. Non enim eorum tunc cauſa diſcutitur: quia ad conſpectum diſtricti iudicis iam cum damnatione ſuæ infidelitatis accedunt. Profeſſionem uerò fidei retinentes, ſed profeſſionis opera non habentes, redarguunt ut pereant. Qui uerò nec fidei ſacramenta tenuerunt, increpationem iudicis in extrema examinatione non audiunt: quia præiudicati infidelitatis ſuæ tenebris, eius quẽ deſpexerant inuectione redargui non merentur. Illi ſaltem iudicis uerba audiunt: quia eius fidei ſaltem uerba tenuerũt. Iſti in dãnatione ſua æterni iudicis nec uerba percipiunt: quia eius reuerentiã nec uerbotenus ſer-
B uare uoluerunt. Illi legaliter pereunt, quia ſub lege poſiti peccauerunt: iſtis in perditione ſua de lege nihil dicit, quia nihil legis habere conati ſunt.

25 Princeps nanq; terrenam rempublicam regens, aliter punit ciuem interius delinquentem, atq; aliter exterius hoſtem rebellantem. In illo iura ſua conſulit, eumq; ſub uerbis dignę inuectionis addicit: contra hoſtem uerò bella mouet, inſtrumenta perditionis exercet, dignaq; eius malitiæ tormenta retribuit, de malo uerò eius quid lex habeat, nõ requirit. Neq; enim lege neceſſe eſt perimi, qui lege nunquam potuit teneri. Ita ergo in extremo iudicio & legalis illum inuectio percutit, qui ab eo quod profeſſione tenuit, actiõe declinauit: & iſte ſine iudicij inuectione perimit, qui lege fidei non
C tenetur. Ex electorũ uerò parte alij iudicantur & regnant, qui uitæ maculas lachrymis tergunt, qui mala præcedentia factis ſequentibus redimentes, quicquid illicitum aliquando fecerunt, ab oculis iudicis eleemoſynarum ſuperductione cooperiunt. Quibus iudex ueniens in dextera conſiſtenti
Matt.25 bus dicit: Eſuriui, & dediſtis mihi manducare: ſitiui, & dediſtis mihi bibere: hoſpes eram, & collegiſtis me: nudus, & operuiſtis me: infirmus, & uiſitaſtis me: in carcere eram, & ueniſtis ad me. Quibus præmittit, dicens: Venite benedicti patris mei, poſſidete paratum uobis regnum à conſtitutione mundi. Alij autem non iudicantur & regnant: qui etiam præcepta legis perfectione uirtutum tranſcendunt, qui nequaquam hoc ſolum quod cun-
D ctis diuina lex præcipit, implere contenti ſunt, ſed præſtantiori deſiderio plus exhibere appetunt, quàm præceptis generalibus audire potuerunt.
Matt.19 Quibus dominica uoce dicitur: Vos qui reliquiſtis omnia, & ſecuti eſtis me, cùm ſederit filius hominis in ſede maieſtatis ſuæ, ſedebitis & uos ſuper duodecim thronos, iudicantes duodecim tribus
Pſal.3 Iſrael. Et de quibus propheta ait: Dominus ad iudiciũ ueniet cum ſenioribus populi ſui. Et de quibus Salomon cùm de ſanctæ Eccleſiæ ſponſo lo-
Prou.31 queretur, intulit dicens: Nobilis in portis uir eius, quando ſederit cum ſenatoribus terræ. Hi itaq; in extremo iudicio non iudicantur, & regnant: quia cum authore ſuo etiã iudices ueniunt. Relinquentes quippe omnia plus prompta deuotiõe execu-

A ti ſunt, quàm ſubere generaliter audierunt. Speciali nanq; iuſſione paucis perfectioribus, & non generaliter omnibus dicitur hoc quod adoleſcẽs diues audiuit: Vade & uende omnia quæ habes, Matt.19
& da pauperibus: & habebis theſaurum in cœlo, Mar.10
& ueni, & ſequere me. Si enim ſub hoc præcepto Luc.18
cunctos iuſſio generalis aſtringeret, culpa profectò eſſet aliquid nos de hoc mũdo poſſidere. Sed aliud eſt quod per ſacram ſcripturam omnibus generaliter præcipitur: aliud quod ſpecialiter perfectioribus imperatur. Hi ergo rectè ſub generali iudicio non tenentur, qui & præcepta generalia uiuendo uicerunt. Sicut enim non iudicantur, & pereunt, qui ſuadente perfidia legem tenere cõtemnunt: ita non iudicantur & regnant, qui ſuadente
B pietate etiam ultra generalia diuinæ legis præcepta proficiunt. Hinc eſt quòd Paulus etiam ſpecialia præcepta tranſcendens, plus opere exhibuit quàm inſtitutione permiſſionis accepit. Cùm enim accepiſſet ut Euangelium prædicãs de Euangelio uiueret, & Euangelium audientibus contulit, & tamen Euangelij ſumptibus ſuſtentari recuſauit. Cur ergo iſte iudicetur ut regnet, qui minus quod ſeruaret, accepit: ſed maius quod uiueret, inuenit? Dicatur igitur rectè: Iudicium pauperibus tribuit: quia quanto huic mundo magna humilitate deſpecti ſunt, tanto tunc acceptis ſedibus maiore culmine poteſtatis excreſcunt. Vnde & ſequitur:

Quòd ſanctos in perſecutionibus, & laboribus tunc maximè Dominus uidet, cùm eorũ patientia delectatur. Cap. XXI.

NOn aufert à iuſto oculos ſuos, & reges in ſolio collocat in perpetuum, & illic erigunt.] Abſtuliſſe eẽ à iuſtis oculos ſuos fortaſſe Dominus creditur, quia iniuſtorum crudelitatibus hic ſine uindicta lacerantur: ſed famulos ſuos tũc magis reſpicit, cùm iniuſtè eos nequitia perſequentis affligit. Videns enim quid hic humiliter tolerent, nimirum iam præuidet quid illic eis miſericorditer recompenſet. Non ergo aufert à iuſto oculos ſuos. Ecce iſte humiliter ingemiſcit, ille ſuperbit & nequiter floret. Iſte cor conterit, ille ſe de gloria iniquitatis extollit. Horum ergo quis diuinis obtutibus longè eſt, qui iniuſtitiam pertulit, an qui
D eam patientibus irrogauit, qui ſupernam gratiam inter mœroris tenebras tenuit: an qui inter exterior a gaudia lumen iuſtitiæ intus amiſit? Bene 26
autem ſancti uiri ſcripturæ ſacræ teſtimonio reges uocantur: quia prælati cunctis motibus carnis modò luxuriæ appetitũ frenant, modò æſtum auaritiæ temperant, modò gloriam elationis inclinant, modò ſuggeſtionem liuoris obruunt, modò ignem furoris extinguunt. Reges ergo ſunt: quia tentationũ ſuarũ motibus non conſentiendo ſuccumbere, ſed regendo præeſſe nouerũt. Quia igitẽ ab hac poteſtate regiminis ad poteſtatẽ tranſeunt retributionis, dicatur rectè: Reges in ſolio collocat in perpetuum. Semetipſos enim regendo, ad tẽpus fatigati ſunt, ſed in regni erectionis interne ſolio in perpetuum collocant, & eo illic accipiũt

alios dignè iudicare, quo hic nesciũt sibimetipsis
Psal. 93 nequiter parcere. Hinc enim aliàs dicitur: Donec
iustitia conuertatur in iudiciũ. Paulus de se suisq;
2. Cor. 5 consortibus dicit: Vt nos efficeremur iustitia Dei
in ipso. Iustitia ergo in iudicium uertitur: quia hi
qui nunc iustè atq; irreprehensibiliter uiuũt, tunc
iudicandi potentiam nanciscuntur. Hinc Laodi-
Apoc. 3 ciæ Ecclesiæ Dominus dicit: Qui uicerit, dabo ei
sedere mecum in throno meo, sicut & ego uici, &
sedi cum patre meo in throno eius. Vincens Do-
minus in throno cum patre sedisse se asserit: quia
post passionis certamina, post resurrectionis pal-
mam, clarius se omnibus quòd potestati patris es-
set æqualis indicauit, eiq; se non disparem calcato
mortis aculeo innotuit. Vnde & Mariæ necdum
Ioan. 20 credenti se patri similem dicit: Noli me tangere:
nondum enim ascendi ad patrem. Nobis enim in
throno filij sedere, est ex eiusdem filij potestate iu
27 dicare. Quia enim iudicij principatum ex eius
uirtute percipimus, uelut in throno eius reside-
mus. Nec abhorret à uero quòd aliàs super duode
cim thronos uenturos testatur esse discipulos, hic
uerò in throno suo perhibet esse sessuros. Per thro
nos quippe duodecim uniuersale iudicium, per
thronum uerò filij singulare culmen iudiciarię po
testatis ostenditur. Hoc ergo duodecim thronis,
quod uno throno filij designatur: quia uidelicet
uniuersale iudiciũ ex mediatoris nostri interuen-
tione percipitur. Dicatur ergo: Reges in solio col
locat in perpetuum. Aptè autem in perpetuũ sub-
dens, apertè quid dicat, insinuat. Si enim de terre-
ni regni solio diceret, nullatenus in perpetuũ sub-
didisset: quia quiq; illud arripiunt, profectò non
in eo in perpetuum, sed temporaliter collocãtur.
bene autem subdidit: Et illic eriguntur. ac si in-
tentioni audientis innueret dicens: Quia qui hic
humiliati sunt, illic eriguntur. Sanctis nanq; uiris
iste locus humilitatis est, ut ille sit celsitudinis. Vn
Psal. 43 de aliàs scriptum est: Humiliasti nos in loco affli-
ctionis. Locus quippe afflictiõis est uita præsens.
Qui ergo ad æternam patriam tendunt, nunc se-
metipsos temporaliter in afflictionis loco despi-
ciunt, ut tunc in loco gaudij ueraciter sublimen-
tur. Sequitur:

Quòd sancti cùm huius mundi habitationẽ quasi catenas & uincula sua perfectè oderint, tunc maximè intelligunt quales essent, cùm mundum amarent. Cap. XXII.

ET si fuerint in catenis, & uinciantur funibus
paupertatis, indicabit eis opera eorum & sce
lera eorum: quia uiolenti fuerint] Catenæ obligá-
tionis sunt, ipsa adhuc retentio peregrinationis.
Ligatum se his catenis Paulus aspexerat, cùm di-
Philip. 1 cebat: Desiderium habẽs dissoluí, & cum Christo
esse. Paupertatis funibus uinctũ se esse cernebat,
quando ueras diuitias intuens, eas etiam discipu-
Ephe. 1 lis enarrabat, dicens: Vt sciatis quæ sit spes uoca-
tionis eius, quæ diuitiæ gloriæ hæreditatis eius in
sanctis. Bene autem post ista subditur: Indicabit
eis opera eorum & scelera eorũ, quia uolenti fue-
rint. Cùm enim supernam gloriam magis aman-

A do cognoscimus, tunc mala quæ egimus, grauio-
ra fuisse sentimus. Vnde & Paulus post perceptã
gratiam supernorum, ea quæ in se studia uirtutum
crediderat fuisse, iam scelera cognoscebat, dicens:
Qui prius fui blasphemus & persecutor & contu 1. Tim. 1
melio sus, sed misericordiam consecutus sum: quia
ignorans feci in incredulitate. Vel certè: Sed quæ Philip. 3
mihi fuerũt lucra, hęc arbitratus sum propter Chri
stum detrimenta. Vnde & aptè subditur: Reue-
labit quoq; aurem eorum ut corripiat, & loque-
tur, ut reuertantur ab iniquitate.] Aurem ab in-
quitate reuelare, est intellectum cognitionis aper-
ire. Reuelata uerò aure unusquisque corripitur,
quando intrinsecus æternorum bonorum deside
rium percipit, & quæ mala extrinsecus perpetra-
B uit, agnoscit. Potest uerò in catenis & funibus pau
pertatis, pœna etiam temporalis afflictionis intel
ligi: quia sæpe qui iubentis uerba non audiunt, fe-
rientis uerberibus admonentur, ut ad bona æter-
na saltem pœnæ trahant, quos præmia non inui-
tant. Vnde per prophetã dicitur: In chamo & fre- Psal. 31
no maxillas eorum constringe, qui non approxi-
mant ad te. Si uerò etiam flagella despiciunt, con-
stat nimirum quòd tanto illic grauioris uindictæ
supplicia sentiant, quanto hic maioris prouiden-
tiæ gratiam calcant. Vnde & sequitur: Si audie-
rint & obseruauerint, complebũt dies suos in bo-
no, & annos suos in gloria. Si autẽ non audierint,
transibunt per gladium, & cõsumentur stultitia.]
Per bonum recta actio, per gloriam uerò superna
C retributio designatur. Qui ergo obedire præce-
ptis cœlestibus studẽt, dies suos in bono cõplent,
annos in gloria: quia & cursum præsentis tempo-
ris in recto opere, & consummationem suam per-
ficiunt fœlici retributione. Si uerò non audierint,
transibunt per gladium, & consumentur stultitia:
quia & uindicta eos in tribulatione percutit, & fi-
nis in fatuitate concludit. Sunt enim nonnulli, 28
quos à perditis moribus nec tormenta compe-
scunt. De quibus per prophetam dicitur: Percussi Hier. 5
sti eos, nec doluerunt: flagellasti eos, & renuerunt
accipere disciplinam. Et de quibus sub Babylonis
specie dicitur: Curauimus Babylonem, & non est Hier. 51
sanata. De quibus rursum dicitur: Interfeci & per Hier. 15
didi populum meum, & tamen à uijs suis nõ sunt
D reuersi. Hi nonnunquã deteriores existunt ex uer
bere: quia pulsati doloribus, aut contumaci perti-
nacia duriores existũt, aut, quod peius est, in blas-
phemiæ etiam exasperationẽ prosiliunt. Bene er-
go dicitur quòd per gladium transeũt, & stultitia
consumuntur: quia peccata quæ flagellis emenda
re debuerant, flagellis exaggerant. Et hic nanq;
pœnas percussionis sentiunt, & illic iustę retribu-
tionis supplicia nõ euadunt. Fatuitas quippe stul-
titiæ est quòd illos sic iniquitas obligat, ut à culpa
eos nec pœna compescat. Sequitur:

Quòd hypocritæ nec etiam tunc cùm uincti ad pœnas inferni trahuntur, confiteri peccata sua hominibus uolunt, quæ sciunt tamen Deum latère non posse. Cap. XXIII.

Simula-

SImulatores & callidi prouocant iram Dei.]
Cùm simulatores diceret, aptè subiunxit &
callidi: quia nisi ingenio calleant, quod uideri ap-
petunt, congruè simulare non possunt. Sunt enim
nonnulla uitia quæ etiam à sensu tardioribus fa-
cilè perpetrantur. Elatione nanq; intumescere, a-
uaritiæ æstibus inhiare, luxuriæ pulsanti succum-
bere, etiam quilibet obtusis sensibus potest: simu-
lationis uerò falsitatem exequi, nisi qui subtilioris
ingenij fuerit, non potest. Quisquis enim talis est,
ad custodienda duo uidelicet continua obserua-
tione diuidit, ut callidè nouerit & occultare quod
est, & ostentare quod non est, & uera mala preme
re, & falsa bona monstrare: nec se apertè in hoc
quod uidetur extollere, atq; ut maiorem gloriam
teneat, sæpe se simulat gloriam declinare. Quia e-
B nim ante oculos hominum sequendo eam appre-
hendere nõ potest, studet plerunq; gloriam tene-
re fugiendo. Hæc itaq; simplicibus minimè con-
gruunt: quia si congruũt, iam simplices non sunt.
Bene autem cùm diceret simulatores & callidi,
non subdidit, merentur: sed, prouocant iram Dei.
Iram quippe Dei mereri, est etiam nesciendo pec
care. Prouocare uerò, est mandatis illius sciendo
cõtraire, scire bonum, sed despicere: facere posse,
nec uelle. Hi enim perpetratione nequitiæ intrin
secus tenebrescunt, & ostentatione iustitiæ su-
perficietenus dealbantur. Quibus uoce dominica
Math. 23 dicitur: Væ uobis scribæ & pharisæi hypocritæ:
quia similis estis sepulchris dealbatis, quæ foris
parent hominibus speciosa, intus uerò plena sunt
C ossibus mortuorũ, & omni spurcitia: ita & uos qui
dem foris apparetis hominibus iusti, intus autẽ ple
ni estis hypocrisi & iniquitate. Foris ergo osten-
dendo seruant, quæ uiuendo intus impugnãt. In-
tus uerò mala cogitantes exaggerant, quę foris a-
lia superducentes occultãt. Ante districtum itaq;
iudicem excusationem iam de ignorantia habere
non possunt: quia iam ante oculos hominum om
nem modum sanctitatis ostentãt, ipsi sibi sunt te-
stimonio, quia bene uiuere nõ ignorant. Dicatur
igitur rectè: Simulatores & callidi prouocãt iram
Dei. Quid uerò eos ad extremum sequatur, adiun
git dicens: Neq; clamabunt cùm uincti fuerint.]
Omnis iniquus qui cùm iniquus sit, sanctus uide-
D ri nõ appetit, in flagelli percussione deprehensus,
fateri quòd iniquus sit, nõ erubescit. Qui uerò ini-
qua agens, humana de se iudicia sub specie sancti-
tatis intercipit, etiam cùm flagello percutitur ini-
quum se prodere refugit: quia sanctus uideri con-
sueuit. Si quando autem grauiter coarctatur, ini-
quum se uix superficietenus cõfitetur: quia inter-
na sua detegere, ueraci confessione confunditur.
Quasi liberi uerò sumus, cùm nulla correptione
castigamur: quasi autem uincimur, cùm flagello
percussionis astringimur. Vincti igitur tanto cla-
mamus altius, quanto in percussione positi, pecca
ta nostra ueracius cõfitemur. Apud aures quippe
Dei uox ualida deuota cõfessio est. Quia ergo si-
mulatores quoq; etiam cùm percussionis flagel-
la corripiunt, ad confessionẽ simplicem non per-

A ducunt. agnosci enim peccatores refugiunt: quia
sancti omniũ opinione ferebantur: quamuis eos
ad extremum iam flagella feriãt, quamuis duci se
ad æterna supplicia non ignorent, tales tamen cu
piũt apud humana iudicia remanere, quales se stu
duerãt semper ostendere. Deprehensi ergo etiam
flagella percussionis extremæ, quia cõfessionem
puram uel afflicti exerere negligunt, quasi uincti
clamare cõtemnunt. Bene ergo dicitur: Neq; cla-
mabũt cùm uincti fuerint. Quãuis intelligi etiam
aliter potest. Omnis enim qui cùm iniquus sit, di-
ci sanctus ab hominibus non pertimescit, etsi ini-
quum se tacita cogitatione reprehẽdit, tamẽ dum
sæpius sanctum audire se cœperit, hoc quod de se
intrinsecus tenebat, amittit. Cor quippe exterius
B fundit, & quia libenter foris falsum de se testimo-
nium recipit, qualem se intus habeat, non requi-
rit. Vnde fit ut uacuæ laudis fomenta etiam cùm
defuerint, quærat, & oblitus quod est, appetat ui-
deri quod non est. Igitur qui tales sunt, dum iu- 29
stos se ante humana iudicia simulant, dum actio-
nes suas laudibus dignas intuentium oculis osten
tant, occulta cum eis iustitia agitur: ut quo nitun-
tur foris alios fallere, eo de se intus etiã ipsi fallan-
tur. Nam omnem circa se sollicitæ inuestigationis
oculum perdunt. Vitam enim suam discutere &
perscrutari dissimulant, sed tales se quales audiũt,
putant: sanctosq; se esse, non quia ita uiuunt, sed
quia ita dicuntur, existimant. Subtile autẽ Dei iu-
dicium seq; ipsos intueri negligunt: quia fidem sui
C meriti in attestatione ponunt oris alieni. Cùm ue
rò subita percussione feriuntur, iniquos se uel ue-
raciter fateri, uel sicut sunt deprehendere omnino
nõ possunt: quia uidelicet sanctos se humana pro-
fessione crediderunt. Bene ergo dicitur, Nec cla-
mabunt cùm uincti fuerint. Spe enim uacua tales
se ante supernum iudicem uenire confidunt, qua-
les se hominibus innotuisse cognoscũt, seq; ipsos
miseri nec inter tormenta deprehendunt, & dum
testimonium falsæ laudis aspiciunt, remedium ue
ræ confessionis amittunt. Etiam uincti ducuntur,
& non clamant: quia humanæ laudis importuni-
tate superati, sanctos se miseri & cùm in peccatis
moriuntur, putant. Quibus bene per prophetam
dicitur: Redite præuaricatores ad cor. Si enim ad Esa. 46
cor redirent, per exterioris attestationis se uerba
non funderent. Nam quid uicinius nobis est cor-
de nostro? Quid uicinius nobis est ea re quæ intra
nos est? Et tamen cum per prauas cogitationes
spargitur, à nobis cor nostrum longius euagatur.
Longè ergo propheta præuaricatorẽ mittit, cùm
eum ad cor suum redire compellit: quia quo se ex-
terius fudit, eo ad se unde possit redire uix inue-
nit. Quia uerò simulatorum mens pro eo quòd ab
una æternitatis intentione diuiditur, cogitationũ
multiplicium inundatione uastatur, rectè subiun-
gitur: Morietur in tempestate anima eorũ. Quasi
tranquillè nanq; uidebantur uiuere, cùm de san-
ctitatis curarent laude gaudere. Sed tempestate
subita eorum anima moritur, quæ humanæ laudis
pessima tranquillitate lætabatur. Plerunq; subitò
inopinata

inopinata tẽpestas omne quod aer serenus blan-
ditur, immutat: & eo periculum uitari non potest,
quo nec potuit præuideri. Vnde simulatores qui
uitæ suæ custodiam negligunt, in tempestate mo-
ri referuntur. Hinc quippe eos turbo subitus inter
ne percussionis eijcit, quos arrogantia externi fa
uoris extollit: & dum amplectũtur in laude quod
non sunt, repentè inueniunt in ultione quod sunt.
30 Bene autem per Salomonem dicitur: Quomo-
Prou. 17 do probatur in conflatorio argentum, & in forna
ce aurum, sic probatur homo ore laudantis. Laus
quippe sua iustos cruciat, iniquos exaltat. Sed iu-
stos dum cruciat, purgat: iniquos dum lætificat, re
probos mõstrat. Isti enim sua laude pascunt: quia
authoris sui gloriam non requirunt. Illi autem qui
authoris gloriam quærunt, sua laude cruciantur,
ne non sit intus quod foris dicitur: ne si est etiam
quod dicitur, ante Dei oculos ipsis fauoribus ua-
cuetur, ne humana laus robur mentis emolliat,
eamq; in sui delectatione prosterat, & quæ adiu-
mentum debet esse augendi operis, iam retributio
sit laboris. Cùm uerò sua præconia in Dei laudem
tendere sentiunt, ea etiam desiderabiliter ample-
Matt. 5 ctuntur. Scriptum nanq; est: Videãt opera uestra
bona, & glorificent patrem uestrum, qui est in cœ
lis. uiam se ergo hominibus faciunt, quoties in se
aliquid quo Deus cognoscat, ostendunt: quia nõ
student in se humanam laudem figere, sed quærũt
eam per se medios ad auctoris gloriam pertransi-
re. Arrogantes autem humanis laudibus mollia
corda prostituũt, quia suis amoribus corrumpun-
2. Tim. 3 tur. De quibus aliàs dicitur: Erũt homines seipsos
amantes. Aptè uerò hic de hac eorum corruptio-
ne subiungitur: Et uita eorũ inter effœminatos.]
Si enim uiriliter uiuerẽt, laus transitoria nulla eos
corruptione uitiaret. Vnde electus propheta per-
Psal. 26 suadet dicens: Viriliter agite, & cõfortetur cor ue
strum. Dicens enim uiriliter agite, & confortetur
cor uestrum, quod ilicò subdidit: quasi sexum cor
dis munire curauit. Luxuriosi quippe mens cor-
rumpitur, si rebus transitorijs delectatur. Igitur si-
mulatorum uita inter effœminatos moritur: quia
laudis luxuria corrupta reperitur. Trãslatione ue-
rò alia non habetur, Vita eorum inter effœmina-
tos: sed, Vita eorũ uulneretur ab angelis. Vtrunq;
tamen & si sermone discrepat, ratione concordat:
quia effœminatorũ uitam angeli uulnerant, dum
nuncij ueritatis eam iaculis sanctæ prædicationis
imponant. Quia igitur de damnatione reproborum
quid agatur audiuimus: de ereptione humi-
lium quid sequatur audiamus. Eripiet pauperẽ
de angustia sua.] Pauper de angustia sua eripitur,
cùm unusquisq; humilis de hac peregrinationis
suę afflictione liberatur. Nam & assiduis hic tribu
lationibus premitur, ut ad requirendum ueræ con
solationis gaudiũ prouocetur. Vnde & sequitur:
Et reuelabit in tribulatione aurem eius.] Aurem
in tribulatione reuelare, est auditum cordis uerbe
rum plagis aperire. Cùm enim præcepta despici-
mus, pia districtione nobiscum agitur, ut flagella
timeamus. Aurem itaq; cordis tribulatio aperit,
A quam sæpe huius mundi prosperitas claudit. Per
Salomonem nanq; dicitur: Auersio paruulorum Prou. 1
interficiet eos, & prosperitas stultorum perdet il-
los. Sequitur:

Quòd peccatũ latum os habeat, cùm in ipsum descenditur: ar ctissimũ uerò, cùm quis de eo egredi conatur. Cap. XXIIII.

IGitur saluabit te de ore angusto latissimè.] O-
mnis qui uitæ uiam deserens, in peccatorum se
tenebras deijcit, semetipsum quasi in puteum uel
foueam mergit. Si uerò diutina perpetratione e-
tiam cõsuetudine iniquitatis opprimitur, ne ad su
periora iam possit exurgere, quasi angusti ore pu-
tei coarctatur. Vnde Dauid propheta sub specie
peccantium exorat, dicẽs: Non me demergat tem Psal. 68
B pestas aquæ, neq; absorbeat me profundum, neq;
urgeat super me puteus os suum. Quem enim ma
li operis iniquitas à bona stabilitate cõmouit, qua
si tempestas aquæ rapuit: sed si adhuc longa con-
suetudine non præualuit, non demersit. Iam in pu
teum cecidit, qui hoc quod diuina lex prohibet,
perpetrauit. Sed si adhuc longa consuetudo non
deprimit, nequaquam os suum puteus coangusta
uit. Tanto ergo facilius egreditur, quanto minori
consuetudine coarctatur. Vnde Hieremias pro-
pheta dum Iudæam iniquitatibus longa cõsuetu-
dine obrutam fuisse conspiceret, in lamentis suis
sub eius specie semetipsum deplorat, dicẽs: Lapsa Thren. 3
est in lacum uita mea, & posuerunt lapidem super
me. In lacum quippe uita labitur, cùm labe ini- 31
C quitatis inquinatur. Lapis uerò superponit, cùm
etiam dura consuetudine mens in peccato deuo-
ratur, ut etsi uelit exurgere, iam utcunq; non pos-
sit: quia moles desuper malæ consuetudinis pre-
mit. Sed quia diuinæ potentiæ subiacet, & post an
gustiam prauæ cõsuetudinis ad bonę actionis am
plitudinẽ reuocat, idcirco dicitur: Saluabit te de
ore angusto latissimè.] Latissimè quippe de ore
angusto saluatur, qui & post iniquitatis iugum, ad
libertatẽ boni operis pœnitendo reducitur. Quę-
dam nanq; quasi conclusionis angustia est, ab op-
primente mala consuetudine exurgere uelle, nec
posse: iam quidem desiderio ad superna tendere,
sed adhuc actu in infimis remanere, præire corde,
nec tamen sequi opere, atq; in semetipso contra-
D dictorem perpeti semetipsum. Cùm uerò ita ten-
dens anima manu gratię exaltantis adiuuatur, ab
angusto ore ad latitudinem peruenit: quia uictis
difficultatibus, opera bona perficit, quæ concupi
scit. Dauid propheta conclusionem angusti oris
conspexerat, cùm dicebat: Saluã fecisti de necessi Psal. 30
tatibus animã meã, nec cõclusisti me in manus ini
mici. Latissimè aũt saluatũ se nouerat, cũ subdidit
dicẽs: Statuisti in loco spatioso pedes meos. In spa Ibidem
tioso quippe loco pedes stabiliti sunt, quãdo & ad
congruentia bona tendimus, & nulla difficultate
præpedimur. Quasi eũ per latum locũ quo uolu-
mus, pergimus: quia nullis obiectis difficultatib.
angustamur. Sed hęc Heliu rectè diceret, si beato
Iob eius sentẽtia cõueniret. Pro culpa eũ flagella
tũ credidit, & idcirco eum in os angustũ cecidisse
iudicauit.

iudicauit. Quo enim ualidioribus uidit eum pla-
gis affici, eo deterioribus credidit iniquitatibus
prægrauari, profectò nesciens quòd flagella eius
augmentũ essent meriti, non pœna peccati. Cùm
uerò eum in os angustũ cecidisse fateatur, adhuc
quasi latius exequitur in quanta Iob profunditate
teneatur, dicens: Et non habente fundamentum
32 subter se.] Omne peccatum fundamentum non
habet: quia nõ ex propria natura subsistit. Malum
quippe sine substantia est. Quod tamẽ utcunq; sit,
in boni natura coalescit. Igitur os angustũ nullum
subter se dicitur habere fundamentum: quia pec-
cati inquinatio subsistendi ius nõ habet propriũ.
Quia uerò à fundo dicitur fundamẽtũ, possumus
etiam fundamentum pro fundo positum non in-
conuenienter accipere: sicut auditus ab aure dici-
B tur, & tamen plerunq; ipsa auris auditus nomine
designatur. Cùm ergo diceret os angustum, exple
re profundi uoraginẽ uolens subdidit: Et non ha-
bente fundamentum subter se. Quem enim rapit
iniquitas, infernus absorbet. Infernus uerò rectè
fundum non habere creditur: quia quisquis ab il-
lo rapitur, in immenso profundo deuorat. Immen
sam nanq; eius explere latitudinẽ uolens prophe
Esa. 5 ta ait: Dilatauit infernus animam suam, & aperuit
os suum absq; ullo termino. Sicut ergo sine termi
no dilatatus dicitur, qui ad se plurimos trahit: ita
sine fundo altus non incongruè creditur: quia eos
quos in se suscipit, quasi in quadam abysso suæ im
mensitatis absorbet. Itaq; cùm diceret: Saluabit te
de ore angusto latissimè, aptè subiunxit: Et nõ ha C
bente fundamentũ subter se. ac si diceret: De ore
angusto saluabit, quod sub se fundum non habet.
Quia enim per peccatum tenditur ad infernum,
quẽ à peccato saluat, de ore angusto liberat. Quẽ
uerò de ore angusto eripit, ab inferni profundo
subducit. Quãuis etiã aliter intelligi potest. Nam
sicut qui in puteum mergitur, putei profundo re-
tinetur: ita corruens quasi in quodam fundi loco
cõsisteret anima, si semel lapsa in aliqua se peccati
mensura retineret. Sed cùm peccato in quo labit,
non potest esse contenta, dum quotidie ad dete-
riora deijcit, quasi in puteo quo cecidit, fundum
non inuenit quo figatur. Esset enim fundus putei,
si fuisset mensura peccati. unde bene aliàs dicitur:
Prou. 18 Peccator cùm uenerit in profundum malorũ, con
temnit. Redire nanq; dissimulat: quia misereri sibi
posse desperat. Sed cùm desperando amplius pec
cat, quasi puteo suo fundum subtrahit, ne ubi reti-
neri possit, inueniat. Sequitur: Requies autem
mensæ tuæ erit plena pinguedine.] Requies men
sæ, est refectio satietatis interne. Quæ pinguedine
plena dicitur: quia in æternæ uoluptatis delecta-
tione præparatur. Huius mensæ epulas esuriebat
Psal. 16 propheta, cùm diceret: Satiabor dum manifestabi
Psal. 41 tur gloria tua. Huius mensę pocula sitiebat, dicẽs:
Sitiuit anima mea ad Deũ uiuum, quãdo ueniam
& apparebo ante faciem Dei? Heliu itaq; beatum
Iob in temporali uerbere, æternorum uolens retri
butione consolari, quod iure ei debebatur ex me-
ritis, ex semetipso quasi gratuitò promittit, di-
A cens: Requies autem mensæ tuæ erit plena pin-
guedine. Sequitur:

Quòd sancti quasi impij ab hoc mundo iudicentur, apud Deũ uerò iustitiæ suæ coronam accipiant. Cap. XXV.

CAusa tua quasi impij iudicata est, causam iu-
dicium q; recipies.] Bonorum causa iustitia
est. Quorum causa quasi impij iudicatur: quia eo-
rũ hic iustitia paterno flagello fatigatur, ut ad am-
pliorem uigilantiã præceptione non solum man-
datorum, sed etiam uerberũ percussione doceantur.
Sed causam iudiciumq; recipiunt: quia ex ea
iustitia qua modò uiuunt, tũc in culmine iudicia-
riæ potestatis enitescunt, ut tanto tunc potentius
cuncta iudicent, quanto nunc in eis subtilius cun
B cta iudicantur. Hęc Heliu quasi noua spondendo
intulit, quæ beatus Iob semper credendo stabili-
ter tenuit. Habent profectò hęc propria omnes 33
arrogantes, ut & malum mentientes exaggerent,
& si quod forsitan bonum dicunt, hoc uelut inco-
gnitum proferant. Vnde fit ut etiam doctiores se
docere audeant: quia uidelicet se scire talia solos
putant. Cùm uerò ad aliqua consolationis uerba
descendunt, statim uiluisse se æstimant, & per in-
crepationis tumidæ asperitatem quasi quoddam
sibi ingeniũ reformant: ut qui cõdescendisse blan
dimentis uisi sunt, exorta subitò increpatione ti-
meantur. Vnde & mox Heliu subdidit, dicens:

Quòd qui hominibus placere uolunt, crudelitatẽ iudicant & iram, quicquid à doctoribus sanctæ Ecclesiæ zelo agitur disci plinæ: & dum benigni uolunt uideri, neminem censent seue ritatis districtione coercendum. Cap. XXVI.

NOn te ergo superet ira, ut aliquẽ opprimas:
nec multitudo locorũ inclinet te. Depone
magnitudinem tuam absq; tribulatione, & omnes
robustos fortitudine. Ne protrahas noctem, ut a-
scendant populi pro eis. Caue ne declines ad ini-
quitatẽ. Hanc enim cœpisti sequi post miseriam.]
In plerisq; codicibus, donorũ: in paucis uerò, sed
antiquioribus, locorũ inuenimus. Sed quia expo-
sitione non indiget si dicatur: Nec multitudo do-
norũ inclinet te: hoc magis exponi placuit, quod
cum difficultate aliquantula uidetur aperiri. Hæc
autem quantæ elationis uerba sint, ipse qui ea for
D mauit tumor ostẽdit. Sed quia Heliu arrogantiũ,
& beatum Iob tenere typum diximus electorum,
si ea subtilius discernimus, etiam nunc intra Eccle
siam quomodo arrogantibus congruant demon
stramus. Sancti uiri aliena opera etiam parua mi-
rantur, sua uerò etiam magna despiciunt. At con-
trà arrogantes aliena etiam magna despiciunt, sua
uel quæ parua sunt admirantur: & plerũq; de suis
malis bona æstimant, de alienis autẽ bonis mala
sentire non cessant. Nam dum propriam gloriam
quærunt, perniciosè student ut quicquid uirtutis
ab alijs agitur, iniquitatis nota laceretur, & bonæ
pondus actionis uertũt in maculã criminis. Sæpe
eũ cũ uident ab Ecclesia districtè prauos corrigi,
quasi queruntur iniustè nocentes affligi, & nito-
rem disciplinæ eius commutant appellatione ne-
quitiæ.

quitiæ. Vnde Heliu figuram arrogantiũ ſeruans, beatum Iob quaſi admonẽs ait: Non te ergo ſupe
34 ret ira, ut aliquem opprimas. Arrogantes enim
ire motũ deputant, quicquid à ſanctis geritur cen
ſura diſciplinæ. Et quia humanæ laudis appetitu
benigni ſtudent ſemper apparere, nullos cenſent
diſtrictione ſeueritatis corrigẽdos. Vnde & à bo
nis rectoribus, ſicut ſuperius dictum eſt, opprimi
eſtimant, quos inuitos cernũt à uitijs coerceri. Au
thore autem Domino, quia in cunctis mundi par
tibus ſancta Eccleſia culmine religionis excreuit,
hanc ipſam temporalem potentiam qua quidem
bene utitur, obtrectando in uitium elationis infle
ctunt. Vnde Heliu ſubiungit dicens:

Quòd ueneratio ſanctis uiris impenſa non debeat illos in aliquam extollentiam eleuare. Cap. XXVII.

NEc multitudo locorum inclinet te.] Ac ſi ei
dem ſanctę Eccleſię humilitatẽ magis inter
proſpera conſeruanti, arrogantium uoce dicatur:
Quia ubicq; fidei reuerentia coleris, caue ne eiuſdẽ
reuerentiæ faſtibus extollaris. Quoſdam quippe
conſpiciũt qui ſub religionis obtentu, uitio elatio
nis intumeſcunt, & quod in quibuſdã iure repre
hendunt, hoc iniuſtè ad crimen omnium pertra
hunt: nequacq; uidelicet perpendentes q̃ ſint in ea
qui & deſpiciẽtes nouerint perfectè tẽporalia re
gere, & amãtes æterna plenis deſideriis expecta
re, & diſpenſationẽ poteſtatis acceptæ peragere,
& humilitatis inſitæ miniſteriũ cuſtodire: ut nec
humilitatis cauſa curas ſuſcepti regiminis negli
gant, nec rurſum occaſione regiminis in eis humi
litas intumeſcat. Et ſi quidam fortaſſe intra ipſam
ſunt, qui nõ Dei, ſed ſuæ gloriæ ſub religionis pre
textu deſeruiunt: ſtudet tamen eos, aut, ſi ualet, di
ſtrictè corrigere, aut, ſi non ualet, æquanimiter to
lerare: & uel corrigendo illos quaſi filios ample
ctitur, uel tolerãdo quaſi ab hoſtibus exerceẽ. Scit
nanq; q̃ per eorũ ſuperbiã laceretur uita iuſtorũ,
ſcit q̃ in eius crimen extenditur quicquid talium
prauitate peccaẽ: ſed notã alieni criminis ſuſtine
re tanto minus metuit, quanto & caput ſuũ talia
toleraſſe cognoſcit. De illo quippe ſcriptũ eſt: Et
Mar.15 cũ iniquis deputatus eſt. De illo rurſum diciẽ: Lan
Eſa.53 guores noſtros ipſe tulit, & dolores noſtros ipſe
portauit. Eant ergo arrogantes, & æſtimatione
prauorũ uitam mordeant innocentũ. Scit emẽ ele
ctorum Eccleſia, & illorum facta & horum uerba
tolerare, ſcit prauorum mentes tolerando conuer
tere. Qui etſi conuerti nequiuerint, eorum tamen
ignominiam æquanimiter ſuffert. Perpendit quip
pe quia ad duplex eius præmiũ proficit, quòd ex
eorum meritis foris deſpicitur, quorum & intus
uita laceratur. Notandum uerò quòd nõ ait: Nec
multitudo locorum extollat te: ſed ait: Nec multi
tudo locorum inclinet te. Omnis enim qui tempo
raliter extollitur, eo ipſo quo extollitur inclina
tur: quia cùm ſe exterius erigit, intus cadit. Heliu
itaq; caſum cordis in elatione intuens, ait: Nec
multitudo locorũ inclinet te. ac ſi uoce arrogan
tium ſanctæ Eccleſiæ diceretur: Caue ne ſi uniuer
ſitatis ueneratione extolleris, ab interna intentio
ne curueris. Sequitur:

Quòd arrogantes ſe ſolos ſapientes & dignos honore æſtimant, eos uerò qui pro patribus in Eccleſia doctores poſiti ſunt, illudunt, & quaſi idiotas æſtimant. Cap. XXVIII.

DEpone magnitudinẽ tuam abſq; tribulatio
ne, & omnes robuſtos fortitudine.] Quos
alios ſanctæ Eccleſię robuſtos accipimus, niſi eos
qui ad uincenda mundi huius deſideria & cœptis
ſublimibus & conſummatis profectibus conuale
ſcunt? Magnitudo itaq; eius in robuſtorũ ſuorum
uita conſiſtit: quia tunc glorioſior reddit̃ cùm pro
defenſione ueritatis ad mortẽ uſq; ab electis illius
cõſtanti uirtute certat̃. Arrogantes igitur uiri ſub
B ductis de hoc mundo Apoſtolis, ſubductis ad ſu
perna martyribus: quia fortaſſe doctores ualentio
resq; præpoſitos abundè deeſſe cõſpiciunt, quaſi
ſolos ſe remanſiſſe intra eccleſiã ſuſpicãtur. Vnde
dum ſe preferũt, ei uelut conſulentes illudunt, di
centes: Depone magnitudinẽ tuã abſq; tribulatio
ne, & omnes robuſtos fortitudine. ac ſi apertis ex
probrationibus dicant: Nequaq; te magnitudinẽ
habere confidas, quia ſubductis prioribus patri
bus, iam non habes de quorũ uita glorieris. Dicũt
hæc profectò, neſcientes quia omnipotens Deus
Eccleſiã ſuam digna ſine adminiſtratione nõ deſe
rit. Nam cùm fortes ad præmiũ uocat, eorum uice
debiles ad certamina roborat: cùm illos ſuſcipien
do remunerat, iſtis laborũ uires quas remuneret
C ſubminiſtrat. De quibus eidem ſanctæ Eccleſię di
citur: Pro patribus tuis nati ſunt tibi filij, cõſtitues Pſal.44
eos principes ſuper omnẽ terrã. In uirtute quippe
antiquorũ patrũ, hi qui poſtmodũ prelati ſunt ſub
rogantur: quia & cum annoſa arbuſta ſuccidunt̃,
in eorum robore tenera uirgulta ſuccreſcunt. Sed
arrogantes uiri cõualeſcere non credunt, quos in
firmos aliquando nouerant: & permutatos uene
rari deſpiciunt, quos deſpicabiles fuiſſe meminerunt. Quia uerò in ea iuſtiores paucos, iniquos 35
autẽ numeroſiores aſpiciunt, ſicut & in tritura fru
gum maior eſt multitudo palearum, etiam iuſto
rum uitam ex iniquorũ æſtimatione cõtemnunt.
Vident profectò q̃ nõnulli rectores illius tempo
rali poteſtate ſubnixi, eiuſdem poteſtatis elatione
D paſcuntur. Vident q̃ religiones reuerentiã quam
huic mundo patres moriendo ſeruerunt, hi exul
tando in terrenis gaudijs metunt, & perpendunt
quidẽ quia robuſti ſunt, ſed non fortitudine. Nam
dum temporali poteſtate fulciũtur, quaſi quadam
debilitate roborantur. Quanto enim exterius for
tes ſunt, tanto à cunctis fortitudinis uiribus intus
inaneſcunt. Et idcirco ab arrogantibus ei dicitur:
Depone robuſtos fortitudine. ac ſi apertè dica
tur: Illi tibi ueraciter robuſtè inhæſerant, qui in te
hoc quod docendo locuti ſunt, uiuẽdo tenuerũt:
nunc uerò hi qui tibi præſident, uiſione robuſti
ſunt, non fortitudine: quia honorabiles quidem ſe
oſtentare nõ deſinunt, ſed tanto imbecilliores &
contemptibiliores ſunt, quanto honoris ſui glo
riam deſpici pro ueritate pertimeſcũt. Quod arro

gantes

gantes quidem de pleriſq; ueraciter ſentiunt, ſed
A eo in elationis uitium corruunt, quo omnes quos
præeſſe conſpiciunt tales arbitrantur. Necq; enim
debet plurimorum malum tendere in æſtimatio
nem cunctorũ: quia etſi iniqui ſunt quos cogno
ſcentes diiudicant, nonnulli tamen ſancti ſunt
quos ignorant. Trituræ quippe tempus eſt, & ad
huc grana ſub paleis latent. Nullus ergo ex area
fructus expectabitur, ſi hoc ſolum in ea eſſe credi
tur quod ſuperficietenus uidetur. Igit̃ quia quos
cernunt deſpiciunt, & in antiquorum patrum or
dinibus hos quos norunt ſubrogari contemnunt,
aptè ſubiungitur: Ne protrahas noctem, ut aſcen
dant populi pro eis.] ac ſi aperte arrogantes di
cant: Ignorantiæ tuæ obſcuritate non agas, ut in
loco fortium numeroſitatem ſubroges infirmo
B rum. Populi quippe nomine deſignantur, qui qua
ſi uulgari conſuetudini dediti, in cunctis quæ ap
petunt, paſſim uiuunt. Noctem uerò protrahere,
eſt ut pro robuſtis populi aſcendant, ſi per ne
gligentiam agitur, ut doctorum & fortium loca
indocti ac debiles ſortiantur. Populi pro robuſtis
aſcendunt, quando hi qui uiuere iniquè didice
runt, paſtorum locum percipiũt. Quod recte qui
dem dici poterat, ſi humiliter diceretur. Arrogan
tes enim etiam cùm bona admonent, ſuperſtitio
nis ſuæ uitium exercent. Nam plus, ſicut & ſupe
rius dictum eſt, increpando ferire appetũt, quàm
conſolãdo refouere. Vnde mox ſubiungitur:
Nec declines ad iniquitatem: hanc enim cœpiſti
ſequi poſt miſeriam.] Hoc profectò arrogantes
C Eccleſiæ miſeriam uocant, quòd deſpectam Deo
eius multitudinem ſuſpicantur, & eo illam altiori
elatione contemnũt, quo & deſpectam Deo fun
ditùs ſuſpicantur. His igitur figurata expoſitione
tranſcurſis, iam nunc inferenda ſunt quæ morali
ter ſentiuntur, ut figura Eccleſiæ cognita, quã ex
preſſam generaliter credimus, audiamus etiã quid
ex uerbis in ſingulis ſpecialiter colligamus. Ait i
36 taq;: Non te ergo ſuperet ira, ut aliquem op
primas.] Omnis per quem neceſſe eſt aliena uitia
corrigi, ſemetipſum prius debet ſolerter intue
ri, ne dum aliorum culpas ulciſcitur, ipſe ulciſcen
di furore ſupereẽ. Plerunq; enim mentem ſub ob
tentu iuſtitiæ, iræ immanitas uaſtat, & dum quaſi
ſæuit zelo rectitudinis, rabiem explet furoris, iu
ſteq; ſe facere æſtimat, quicquid ira nequiter di
ctat. Vnde & modum ſæpe ulciſcendi tranſgredi
tur: quia menſura iuſtitiæ non frenatur. Dignum
quippe eſt ut cùm aliena corrigimus, prius noſtra
metiamur, ut prius mens à ſua accenſione defer
ueat, prius intra ſemetipſam zeli ſui impetum trã
quilla æquitate componat, ne ſi ad animaduerten
da uitia abrupto furore trahimur, peccatum corri
gendo peccemus, & qui culpam diiudicando in
ſequimur, immoderatè feriendo ſæuiamus. Non
autem iam correctio delinquentis, ſed magis op
preſſio ſequitur, ſi in ultione ira ultrà quàm cul
pa meretur, extenditur. In correptione quippe ui
tiorum ſubeſſe menti debet iracundia, non præ
eſſe: ut executionem iuſtitiæ non dominãdo præ
A ueniat, ſed famulando ſubſequatur: & notum iu
dicium poſſeſſa impleat, non poſsidens præcur
rat. Bene itaq; dicitur: Non te ergo ſuperet ira, ut
aliquem opprimas: quia uidelicet ſi is qui corrige
re nititur, ira ſuperatur, opprimit antequam cor
rigat. Nam dum plus quàm debet, accenditur, ſub
iuſtæ ultionis obtentu, ad immanitatem crudeli
tatis effrenatur. Quod pleruncq; idcirco euenit:
quia corda rectorum minus amori ſunt ſolius
creatoris intenta. Nam dum multa in hac uita ap
petunt, innumeris cogitationibus diſperguntur:
& cùm ſubitò ſubditorum culpas reperiunt, di
gnè cum Deo eas iudicare nequeunt: quia cor
da ſua in curis tranſitorijs ſparſa, ad diſcretionis
culmen colligere repentè non poſſunt. Commo
B ti ergo tanto minus ad ulciſcenda peccata li
bram æquitatis inueniunt, quanto eam tranquil
litatis ſuæ tempore non requirunt. Vnde cùm
Heliu diceret: Non te ſuperet ira, ut aliquem op
primas: quatenus eaſdem cauſas iniuſtitiæ & iræ
ſuperantis exprimeret, ilicò adiunxit: Nec multi
tudo locorum inclinet te. In tot quippe locis incli
namur, in quot ſuperuacuis curis extendimur.
Nam ſicut locus eſt corporis ſpatium corporale:
ita locus eſt mentis unaquæq; intentio cogitatio
nis. Quæ dum huc illucq; pellitur, ſi delectatione
aliqua cogitationis ſuæ libenter occupatur, ue
lut in quodam loco ponitur ut requieſcat. Nam
quoties uicti tædio à cogitatione in cogitatio
nem ducimur, quaſi feſſa mente de loco ad locum
C migramus. Tot itaque loca culmen mentis incli
nant, quot ſubortæ cogitationes unitatem bonæ
intentionis diſſipant. Recta etenim mens ſtaret,
ſi uni cui debuerat cogitationi ſemper inhæreret.
Recta mens ſtaret, ſi non ſe innumeris motibus
fluxa mutabilitate proſterneret. Sed dum nunc i
ſta pertractat, nunc ad alia labitur, quaſi per lo co
rum multitudinem, à ſtatu ſuæ rectitudinis incli
natur: & dum per plura ſe tendit, ab una cui adhę
rere debuit, intentione ſe deijcit. Qui tamen mu
tabilitatis uſus ex primæ præuaricationis uitio,
iam quaſi in naturam uenit. Nam cùm ſtare ani
mus in ſemetipſo nititur, à ſemetipſo aliquo mo
do etiam neſciendo deriuatur. Humana nanq; ani
ma ab unaquaq; re cui intenditur, faſtidio impel
D lente remouetur. Sed dum inhianter cogitanda
appetit, & repentè cogitata faſtidit, docet quòd
aliunde pendet, quæ quolibet poſita non requie
ſcit. Ad illum quippe ſuſpenſa eſt à quo formata.
Et quia ad Deum ſolum appetendum facta eſt,
omne autem quod infrà appetit minus eſt, iure ei
non ſufficit, quod Deus non eſt. Hinc eſt quòd
huc illucq; ſpargit̃, & ab unaquaq; re, ut diximus,
faſtidio impellente remouetur. Delectationis ui
delicet auida, quærit quo pauſet: unum uerò quẽ
ſufficienter habere poterat, amiſit. Vnde nunc
per multa ducitur: ut quia qualitate rerum nõ po
teſt, ſaltem uarietate ſatietur. Sancti autem ui 37
ri quia cauta ſe obſeruatione cuſtodiunt, ne ab in
tentione ſua mutabiliter diſſoluantur, & quia idẽ
eſſe appetunt, ad cogitationem qua Deum dili

P gunt,

gunt, se solerter astringunt. In contemplatione nanq; creatoris hoc accepturi sunt, ut una semper mentis stabilitate perfruantur. nulla eos tunc mutabilitas dissipat: quia scilicet eorum cogitatio sibimetipsi semper indissimilis perseuerat. Hoc ergo cum labore nunc conantes imitantur, quod post in munere gaudentes accipiunt. Cui se Propheta immutabilitati uirtute amoris astrinxerat, cùm dicebat: Vnam petij à Domino, hanc requiram, ut inhabitem in domo Domini. Huic Paulus unitati intentione adhæserat, dicens: Vnum autem quæ retrò sunt oblitus, ad ea quæ antè sunt extentus, sequor ad palmam supernæ uocationis Dei in Christo. Nam si quid in eorum corde humanitùs diffluit, mox hoc discussio seuera restringit, & cùm quasi pueriliter cogitatio labitur, iuue nili mox coerctione refrenatur. Vnde fit ut sparsam mentem continuò colligant, & in una quantum præualent cogitatione componant. Quia igitur status mentis cogitationum mutabilitate curuatur, rectè ab Heliu dicitur: Nec multitudo locorum inclinet te. Sed sæpe dum uiri iusti animus in ipsa intentionis suæ arce consistit, dum ab omni mutabilitatis se sparsione colligit, dum quicquid in se superfluè oboritur, premit, ipsa suæ rectitudinis gloria tangitur, & in tumore propriæ præsumptionis eleuatur. Qui enim magna agit, quamuis de se humilia sentiat, scit tamen magna esse quæ agit. Nam si magna esse nescit, ea procul dubio minimè custodit. Quæ dum custodire negligit, aut in eis minus proficit, aut ea funditùs amittit. Dum ergo bona nostra opera scire necesse est ut custodiamus, ex ipsa eorũ scientia elationis aditus panditur, & ad operantis cor culpæ manus admittitur, qua uastante rapiantur. Mira autem dispensatione agitur, ut conditor noster subleuatum prosperis animum subita concuti tentatione permittat: quatenus semetipsum in infirmitate uerius uideat, & ab eo quem de uirtutibus sumpserat, iam seipso melior elationis fastu descendat. Vnde & bene nunc subditur: Depone magnitudinem tuã absq; tribulatiõe, & omnes robustos fortitudine.] Robusti quippe sunt motus cordis, cùm nulla nisi quæ uirtutis sunt sentiunt. Sed magnitudinem & robustos motus deponimus, quando pulsante uitio cogimur pensare quid sumus. Robustos motus deponimus, quando iam non de uirtute attollimur, sed in culpa consentiendo, obrui de ipsa quam patimur infirmitate formidamus. Multum nanq; de se animus confidit, quando sibi ad uotum uires suppetere conspicit. Iam sibi fiduciã sanctitatis arrogat, iam se idoneum etiam ad cuncta uirtutum culmina quæ sola cogitatione conceperit, putat. Sed cùm hunc tentatio subitò obortà transuerberat, eas quæ natæ de uirtutibus fuerant, elatas cogitationes funditùs turbat. Quasi se curam quippe urbem inopinatus hostis ingreditur: & repentino gladio superborum ciuium colla feriuntur. Nihil ergo tunc nisi continuus luctus agitur, dum capta urbs animi, à magnatum suorum gloria cæde interueniente uacuatur. Vnde nunc dicitur: Depone magnitudinem tuam absq; tribulatione, & omnes robustos fortitudine. ac si apertè diceret: Omne quod intrinsecus de bona actione intumueras, reprime, & cordis motus quos ex recto opere robustos habueras depone: quia iam in ipsa aduersitatis tentatione consideras, quàm frustra prius de te magna elatus æstimabas. Quæ uidelicet magnitudo idcirco absq; tribulatione deponenda dicitur: quia nimirum cum per tentationem humilitas proficit, prospera est ipsa aduersitas quæ mentem ab elatione custodit.

Psal. 26 Phil. 3

Sed tamen sine magna tribulatione non agitur, cùm tranquilla mens irruẽte tentatione quasi repentino hoste turbatur. Ipsa nanq; tentationis aduersitas dum se menti inserit, quasdam in illa tenebras gignit, eamq; obscuritate suæ amaritudinis turbat, quæ apud se dudum uirtutum dulcedine irradiante claruerat. Vnde & aptè subiungitur: Ne protrahas noctem, ut ascendant populi pro eis.] Nox quippe protrahitur, cum suborta de tentatione tristitia consolatione concita non finitur. Nox protrahitur: quia mœror animi confusis cogitationibus elongatur. Nam dum mens posita in tentatione considerat quòd à uirtutis suæ pristina soliditate repellitur, superductis mœroribus quasi quibusdam tenebris cæcatur: atq; ab omni luce gaudij eius oculus clauditur, dum sollicita trepidat, ne hoc quod esse dudum cœperat, funditùs amittat. Vnde & bene dicitur quòd in hac nocte pro robustis populi ascendunt: quia uidelicet in hoc mœrore tentationis pro robustis motibus indignæ cogitationes & multiplices in corde prosiliunt. Nam dum se in perturbatione conspicit iam penè amisisse quod fuerat, fluctus in se innumeros tumultusq; coaceruat, modò tranquillitatem suam quia perdidit, dolet: modò ne usq; ad praua opera corruat, pertimescit: modò in quo culmine steterat, meminit: modò in quo uitiorum profundo per delectationem iaceat, attendit: modò ad resumendas uires se reparat: modò se eas posse resumere quasi uictus iam fractusq; desperat. Cum ergo ad supradictam mentem tam multiplices cogitationes prodeunt, hanc quasi in nocte populi consurgentes premunt. Quos nimirum populos non per se, sed per diuinæ protectionis auxilium Propheta subigere se posse præsumpserat, cum dicebat: Protector meus, & in ipso sperabo, subijciens populos sub me. Sanctis quippe mentibus populi subiguntur, cum ab eis per districtæ seueritatis præsentiam, cogitationes stultæ dissiliunt, ut non per abrupta phantasmatum rapiant, sed rationi subditæ, à corde humiliter conquiescant. Quia ergo positus in tentatione animus qui de se in prosperis maiora præsumebat, tumultus spei desperationisq; tolerat, rectè nunc dicitur: Ne protrahas noctem, ut ascendant populi pro eis. ac si apertè diceretur: In tentatione deprehensus citius tenebras mœroris incide, ne qui in tranquillitate de te alta senseras, in perturbatione quoque deterius cogitationum te caligine confundas. Quod rectè Heliu diceret, si tamen

Psal. 143

men cui diceret, sciret. Nam hæc beato Iob tanto minus congruunt, quanto ab illo omnia altius sciuntur. Quia uerò, ut sæpe diximus, arrogantes dũ præsumunt docere quos non debent, usq; ad contumeliosa increpationum uerba dilabuntur, subditur:

Quòd iniquitatem post miseriam sequitur, qui post correptionem uitium incurrit impatientiæ: & de modo corrigendi arrogantium. Cap. XXIX.

CAue ne declines ad iniquitatem: hanc enim cœpisti sequi post miseriã.] Iniquitatẽ post miseriam sequitur, qui post mala quæ pro correctione sustinet, feruenti corde impatientiæ se facibus inflammat. Quod beatum Iob perpetrasse Heliu credidit, qui eum inter flagella positum, liberis effari uocibus audiuit: uidelicet nesciens quia omne quod dixit, non hoc de iniquitate impatientię, sed de uirtute ueritatis protulit: quia ab interni iudicis sententia nec cùm se iustificaret, errauit.

39 Sed considerandum ualde est quomodo cùm diceret, Ne declines ad iniquitatem, de eadem iniquitate protinus subdidit: Hanc enim cœpisti sequi post miseriam. Quid est hoc, quòd dum ad eã declinare uetat, de ea protinus quasi ad quam declinatum iam fuerit, damnat: nisi quòd arrogantes uiri plus uideri iudices quàm consolatores uolunt? Vnde & nonnunquam ea districtis sententijs feriunt, quæ nata in corde suspicantur, & priusquam certa sit culpa delinquentium, profertur inuectio districta uerborum, & antè per sententiam percutitur, quàm prodeat quod feriatur. Quamuis & iusti uiri plerunq; prauis & occultis cogitationibus arguendo obuiant, sed cùm per easdem cogitationes aliqua quæ præeunt opera demonstrant, plerunq; ab auditorum suorum cordibus ea uitia quæ necdũ prolata sunt, manu correctionis eradicant, sed iam illa subsequi conspiciunt ex alijs quæ præcedunt. Sicut enim corporales medici quasdam ægritudines iam uenisse inueniunt, quasdam uerò ne ueniant medentur: ita doctores sancti aliquando inuenta uulnera saluti restituunt, aliquando uerò agũt in mentibus ne uulnerẽtur. In quibus hoc solerter intuendum est: quia sicut certa plerunque cum asperitate redarguunt, ita incertis uitijs & cum tranquillitate contradicunt, certa ferientes increpant, incerta præmunientes deuitant. Quam quia arrogantes uiri discretionis regulam nesciunt, sententiarum suarum iaculis sicut nota, sic incognita, sicut certa, sic etiam incerta configunt. Vnde nunc ab Heliu dicitur: Caue ne declines ad iniquitatem: hanc enim cœpisti sequi post miseriam. Quia uerò ea quæ subnexa sunt, longiori allegatione protrahuntur, istum libellum hoc fine constringimus, ne immoderatius extendamus.

Libri uigesimisexti Moralium sancti Gregorij finis.

B. GREGORII EXPOSITIONIS MORALIS LIBER uigesimusseptimus.

Quòd multi prophetiæ spiritum accipiunt, sed tamen ad sanctitatis meritum non attingunt. Cap. I.

VIsquis de magnis dictis arrogantium sumere scientiam nititur, prouidere solerter debet, ne hoc quod eorum scientia altum tumet, imitetur: ne cum uirtutum flore, morum uitia colligat, & in eo q; loquẽdi notitiam assequitur, uiuendi se imperitia transfigat. Hos nanq; cùm fortia dicere audimus, sed tamen de dictis fortib. tumere conspicimus, quasi doctrinæ hortum ingressi, de spinis rosas attingimus. Discreta ergo nobis sollicitudine opus est & carpere quod redoleat, & cauere quod pungit: ne si fortasse improuide dictorum flos legitur, incautè legentis manus morum spina laceretur. Heliu itaq; doctus & arrogans, profert aliquãdo quod redoleat, aliquando quod pungat. sic igitur sumendum est de eius doctrina quod fragrat: ut tamen sollicitè cauendum sit de elatione quod uulnerat. Qui multa quidẽ superius moraliter intulit, sed in uerbis sequentibus ad sola se prophetiæ arcana sustulit. Ima eẽ iam mortalitatis deserit, & ad prophetiæ summa conscendit. Nec mirãdum quòd uir arrogans impleri prophetico spiritu potuit, cùm Saul etiam in numero prophetarum fuit. Sed hoc de Saule cur dicimus, cùm ex uisione angeli accepisse uerba rationabilia & asinam nouerimus? Sed sicut irrationale animal rationis uerba edidit, nec tamen ad permutationem naturæ rationalis accessit: ita sæpe quilibet indignus sancta uerba per prophetiæ spiritum accipit, sed tamen ad promerendam sanctitatis gloriam non pertingit: ut & supra se loquendo emineat, & infra se uiuendo torpescat. Vnde nunc Heliu redemptoris nostri aduentum humilem non humilis conspicit, & eum prophetando prædicat, quem elatis moribus impugnat, dicens: Ecce Deus excelsus in fortitudine sua, & nullus ei similis in legislatoribus.] ac si apertè dicat: Qui humilis uidebitur in infirmitate, excelsus manet in fortitudine, Paulo hoc etiam attestante, qui ait: Quia & si crucifixus est ex infirmitate, sed uiuit ex uirtute Dei. De quo rectè subiungitur: Nullus ei similis in legislatoribus. Legislator Moses, legislator Iosue, legislatores etiam prophetæ, legislatores cunctos dicere possumus, quos ex lege admonuisse recta populum scimus. Sed huic mediatori in legislatoribus similis nullus est: quia isti gratuitò uocati ex peccatis ad innocentiam redeunt, & ab his quæ intra semetipsos experti sunt, prædicãdo alios reducunt. Redẽptor aũt noster sine peccato est, homo filius sine adoptione: nec perpetrauit unq; q redarguit, & sic mũdo ex humanitate loquti, ut tamẽ eidem

1. Reg. 10 Num. 22 2. Cor. 14

mundo ante ſecula ex diuinitate dominef. Hunc
mediatorē Dei & hominū quidā legiſlatorib. ſi-
milē fuiſſe crediderūt. Nā requirēti quē dicūt ho-
mines eſſe filiū hominis, reſpōderunt diſcipuli di-
Matth. 16 cētes: Alij Ioannē Baptiſtā, alij Heliam, alij Hiere
miā, aut unū ex ꝓphetis. Sed nimirū Petrus ꝙ ex-
celſus in fortitudine eſſet, apparuit, cùm eum ue-
raciter intuens, à legiſlatorum æqualitate diſcre-
uit, dicens: Tu es Chriſtus filius Dei uiui. Vnde re
ctè de illo ſponſa in Canticis canticorum dicit:
Cant. 3 In lectulo meo per noctes quæſiui quem diligit
anima mea, quæſiui illum, & non inueni. Et pau-
lo pòſt: Inuenerūt me uigiles qui cuſtodiunt ciui-
tatem. De quibus rurſum dicit: Vulnerauerunt
me, tulerunt pallium meum. Quos iterum percun
ctatur, dicens: Num quem diligit anima mea ui-
diſtis? Paululum cùm pertranſiſſem eos, inueni
quem diligit anima mea. Dilectus namq; per no-
ctes in lectulo quæritur: quia intra ſecreta cordis
cubilia in tribulatione ſpiritus deſideratur. Quem
tamen quærens ſponſa non inuenit: quia electa
quæq; anima iam quidem amoris eius facibus fla-
grat, ſed adhuc quæſiti negatur ſpecies, ut aman-
tis deſiderium creſcat, & quaſi in ſiti aqua ſubtra-
hitur, ut eiuſdem ſitis æſtus augeatur, & quo hanc
diutius ſitiens deſiderat, eo quandoq; cùm inue-
nerit, auidius ſumat. Sed hāc quærentē uigiles in-
ueniunt, eamq; uulnerāt, & eius pallium tollunt:
quia unamquanq; animam redemptoris ſui iam
ſpeciem requirētem, cùm ſollicti doctores inue-
niunt, hanc per prædicationis uerbum cœleſtis a-
moris ſpiculis uulnerāt: & ſi quod ei adhuc de ue-
tuſta cōuerſatione tegmē ineſt, ſubtrahūt, ut quo
exuta ab huius mundi onere reddit, eo is qui quæ
ritur, ab illa citius inueniatur. Bene autē ſubditur:
Paululum cùm pertranſiſſem eos, inueni quē dili-
git anima mea: quia uiſionis eius mens auida, niſi
prophetarum æſtimationem, niſi patriarcharum
celſitudinē, niſi cunctorum hominum menſuram
tranſcenderet, eum qui eſt ſuper homines non in-
ueniret. Tranſire ergo eſt uigiles, etiam eos quos
miratur anima, in eius comparatione poſtpone-
re. Et tunc is qui quærebatur, cernit, ſi homo qui-
dem, ſed tamen extra menſuras hominum creda-
tur. Vnde bene nunc dicitur: Nullus ei ſimilis in
legiſlatoribus. Sed is uidelicet per infirmitatem
carnis, noſtris obtutibus apparens, dum alios re-
probat, alios uocat, mira iudicia exhibuit: quæ
à nobis & cogitari poſſint, & comprehendi non
Ioan. 9 poſſint. Ait namq;: In iudicium ergo in hunc mun
dum ueni, ut qui non uidēt, uideāt: & qui uident,
Matth. 11 cæci fiant. Et rurſum: Cōfiteor tibi Domine pater
cœli & terræ: quia abſcondiſti hæc à ſapientib. &
prudentibus, & reuelaſti ea paruulis. In quibus ni
mirum iudicijs Iudæa repellitur, Gentilitas aggre
gatur. Quod uidelicet factū mirari poſſumus, ſed
perſcrutari nullatenus ualemus. Vnde & bene
nūc ab Heliu ſubdit: Quis poterit ſcrutari uias e-
ius, aut quis audet ei dicere, operatus es iniquita-
tē? ac ſi dicat: Cuius perſcrutari actio non poteſt,
quo pacto reprehendi poteſt? Nemo enim bene

A iudicat quod ignorat. Tanto ergo debemus ſub
eius iudicijs ſilendo quieſcere, quanto & rationē
iudiciorum illius nos cernimus non uidere. Vn-
de & bene ſubditur:

Quòd noſtræ ſciētiæ mēſurā Chriſti opera excedāt. Ca. II.

MEmēto quòd ignoras opus eius de quo ce-
cinerunt uiri.] In ſcriptura ſacra aliquando
uiri angeli, aliquando autem perfectæ uitæ homi
nes memorantur. Nam quia aliquando uir ange-
lus dicitur, Daniel propheta teſtatur, dicens: Ecce Dan. 6
uir Gabriel. Rurſum quia uirorum nomine perfe-
ctæ uitæ homines exprimuntur, in prouerbijs ſa-
pientia loquitur, dicēs: O uiri, ad uos clamito. De Prou. 8
Domino igitur uiri canunt, cùm eius nobis poten
B tiam uel ſuperni ſpiritus, uel perfecti quiq; docto-
res innoteſcunt. Sed tamen opus eius ignoratur:
quia nimirum iudicia illius ipſi etiā qui hunc prę-
dicant, impenetrata uenerantur. Et ſciunt ergo
quem prædicant, & tamen eius opera ignorant:
quia cognoſcunt per gratiā eum à quo facti ſunt,
ſed eius iudicia comprehendere nequeunt, quæ
ab illo etiam ſuper ipſos fiunt. Quòd enim omni-
potens Deus perſpicuè in ſua actione non cernit,
Pſalmiſta teſtatur, dicens: Qui poſuit tenebras la- Pſal. 17
tibulum ſuū. Et rurſum: Iudicia tua abyſſus mul- Pſal. 35
ta. Atq; iterum: Abyſſus ſicut palliū amictus eius.
Vnde bene etiam per Salomonem dicitur: Sicut Eccle. 11
ignoras quæ ſit uia ſpiritus, & qua ratione com-
pingantur oſſa in uentre prægnantis, ſic neſcis o-
C pera Dei, qui fabricator eſt omniū. Vt enim unū
è multis loquar, duo ad hanc lucem paruuli ueni-
unt, ſed uni datur ut ad redemptionem per ba-
ptiſma redeat, alter antè ſubtrahitur, quàm hunc
regenerans unda perfundat. Et ſæpe fidelium fi-
lius ſine fide rapitur, ſæpe infidelium conceſſo fi-
dei ſacramento renouatur. Sed fortaſſe aliquis di-
cat, quòd hunc Deus acturum prauè etiā poſt ba-
ptiſma nouerat, & idcirco eum ad baptiſmatis
gratiā non perducat. Quod ſi ita eſt, peccata quo-
rundam proculdubio priuſquam ſint perpetrata
puniunt. Et quis iſta rectè ſentiens dixerit: quia
omnipotēs Deus qui alios à perpetratis facinori
bus liberat, hæc in alijs etiam non perpetrata con
demnat? Occulta itaq; ſunt eius iudicia: & quan-
D ta obſcuritate nequeunt conſpici, tanta debēt hu-
militate uenerari. Dicat ergo: Memento quòd i-
gnoras opus eius, de quo cecinerūt uiri. ac ſi aper
tè diceret: De quo fortes quiq; locuti ſunt, eius
opera tuæ mētis oculis abſcōdunt: quia menſurā
tuæ notitiæ eo ipſo quo humanitate circumſcri-
beris, tranſeunt. Sequitur:

Quòd Deū quidem eſſe ſcimus, quod maius eſt: et eius iudicia ignoramus, quod minus eſt. Cap. III.

OMnes homines uident eum, & unuſquiſq;
intuet procul.] Omnis homo eoipſo quo
rationalis eſt conditus, debet ex ratione colligere
eum qui ſe condidit Deum eſſe. Quem nimirū iā
uidere, eſt dominationem illius ratiocinādo con-
ſpicere. Cùm uerò dictum ſit, Omnes homines
uident

uident eum, rectè ſubiungitur: Vnuſquiſq; intue- A
tur procul. Procul quippe eum intueri, eſt nō iam
illum per ſpeciem cernere, ſed adhuc ex ſola ope-
rum ſuorum admiratione penſare. Procul illū hic
etiam electi conſpiciunt: quia necdum claritatem
illius per acumen intimæ uiſionis apprehendunt.
Cui etſi iam per amorem iuxtà ſunt, adhuc tamen
ab illo terrenę inhabitationis pondere diſiungun
tur: & quamuis bene uiuendo inhæreant, à con-
templationis eius ſpecie longè ſe eſſe ſuſpirant.
Quem nimirum reprobi etiam cùm ad iudicium
uenientem uiderint, procul intuentur: quia non
eum in diuinitatis forma, ſed in ſola qua compre-
hendi potuit humanitate conſpiciunt: quia uideli
cet eorū oculos reducta tunc ad memoriā ſua ma-
lè geſta reuerberant, & dum eius humanitatem ui B
dent cuius diuinitatis claritatem non uidēt, miro
modo ab eius uiſione quē conſpiciūt, longè fiunt.
3 Sed cum dicitur: Memento quod ignores o-
pus eius, ac deinde ſubiungitur: Omnes homines
uident eum, quem ſicut diximus, uidere, eſt tran-
ſcendentem omnia eius eſſentiam ex ratione col-
ligere, ualde mirandum eſt quòd & ipſum cerni-
mus, & eius opus ignoramus. Dubij quippe de
eius eſſentia non ſumus, & tamen in eius iudicijs
incerti remanemus. Patet nobis quod ſummum
eſt, abſconditur quod minimum. Minus quippe
ſunt eius opera quàm ipſe, & agentem cernimus,
ſed in actione caligamus: quia uidelicet cur quid
fiat, incertū eſt: ſed quis ſit qui hæc incerta faciat,
incertū non eſt. Dicat ergo: Memento quòd igno C
res opus eius de quo cecinerūt uiri, omnes homi-
nes uident eum: unuſquiſq; intuetur procul, quia
eum cuius iudicia minimè comprehendimus, eſſe
per rationem uidemus: quem tanto adhuc procul
cernimus, quanto ab eius fortitudine nubilo infir
mitatis noſtræ ſeparamur. Sequitur:

Quòd infirmum Chriſti ſecundum carnem fortius eſt hominibus: nec in hac humana natura aliquis ei uel in patribus uel prophetis poßit æquari. Cap. IIII.

ECce Deus magnus uincens ſcientiā noſtrā.]
Superius dixerat: Ecce Deus excelſus, nunc
iterū dicit: Ecce Deus magnus. Quid eſt quod de
Deo loquens, ecce dicit, & ecce repetit: niſi ꝙ ec-
ce dicimus de ea re quā in præſenti monſtramus? D
& quia Deus ubiq; præſens eſt, cū de illo ecce di-
citur: etiā non uidentibus adeſſe memorat. Bene
aūt eum uincere ſcientiā noſtrā narrat, quē uideri
ab omnibus dixerat: quia & ſic ex ratione conſpi-
citur, ut magnitudo tamen illius nulla noſtri ſen-
ſus ſubtilitate penetretur. Quicquid namq; de cla-
ritate eius magnitudinis ſcimus, infra ipſum eſt: et
tanto ab eius ſcientia longè repellimur, quanto e-
ius potentiam nos comprehendiſſe ſuſpicamur.
Nam quamuis in altum mēs noſtra rapiatur, eius
tamen magnitudinis immenſitate tranſcenditur.
Cuius tunc aliquid quaſi ex parte cognoſcimus,
quādo eum nos dignè cognoſcere non poſſe ſen-
timus. Sequitur: Numerus annorum eius inę-
ſtimabilis.] Dicere utcunq; ęternitatem uoluit, &

A ipſam æternitatis longitudinem annos uocauit.
Cum enim breuitatē temporis dilatare uolumus,
momenta per horas, horas per dies, dies per men-
ſes, menſes autem per annos extēdimus. Quia er-
go peramplum quiddam dicere uoluit, ſed quid
diceret, latius non inuenit: ideo annos ſine æſtima
tione numeri multiplicauit, dicens: Numerus an-
norum eius inæſtimabilis: ut dum ea quæ apud ſe
ſunt prolixa multiplicat, æternitatis longitudinē
ſe metiri non poſſe infirmitas humana cognoſcat.
Tende itaq; oculum in æternitatē, ut uideas Deū
uel quando eſt à principio, uel quouſque: & nuſ-
quam finis ſuperior, quia eſſe non incipit, nuſquā
finis inferior, quia eſſe nō deſinit. Intra ipſum om
nia coanguſtantur, ipſe uerò circa omnia ſine ſpa
B tio extenditur, ſine loco dilatatur. Ecce cuncta
quæ facta ſunt, ea ipſa circumſcriptione qua crea-
ta ſunt, ſuperiori & inferiori fine cinguntur. Lege
enim ſua qua antè eſſe incipiunt, feſtinant non eſ-
ſe. Sed quædam mirabiliter acceperunt, ut quam-
uis ea finis ſuperior inchoat, finis tamen inferior
non conſtringat: & licet eſſe incipiant, eſſe in per-
petuum non deſiſtant. Horum uerò æternitas id
circo ſummæ eſt æternitati diſſimilis: quia æterna
eſſe cœperunt. Cum ad extrema proſpicimus, ho-
rum finem qui omnino deeſt, non comprehendi-
mus: eorum tamen initia cernimus, cùm mentem
retrò reuocamus: & dum in eis infrà ſupraq; ani-
mum ducimus, non capimus omnino quouſque
ſunt, ſed uidemus ex quo. Deus autem quia quaſi
C quiddam in eo per æternitatem longum eſt, quod
nec initio oritur, nec fine terminatur, nec ex quo
in ſemetipſo recipit, nec quouſq;, dicat ergo: Nu-
merus annorum eius inæſtimabilis. Per hoc ergo
quòd annorum illius numerus dicitur, diutinum
eius eſſe oſtenditur. Per hoc uerò quòd inæſtima-
bilis memoratur, hoc ipſum eſſe infinitum & incō
prehenſibile demonſtrat. Sed quia humanis men
tibus innoteſcat, agnouimus, dum omnes homi-
nes uident eum: & quia eius magnitudinem admi
ranter cernimus, dum annorū eius numerus inæ-
ſtimabilis habetur: reſtat iam ut etiam quid agat,
audiamus. Sequitur:

Quòd ablatis prophetis, & ueteris teſtamenti authoribus, Eccleſiaſtica doctrina multipliciter exponens quod illi ſub breuitate locuti ſunt, quaſi ex guttis gurgites fecit. Cap. V.

QVi aufert ſtellas pluuiæ, & effundit imbres 4
ad inſtar gurgitum.] Duo in hac uita ſunt
genera iuſtorum. Vnum uidelicet bene uiuentiū
ſed nulla docentium: aliud uerò rectè uiuentium,
& eadem recta docentiū: ſicut & in cœli facie alię
ſtellæ prodeunt quas nullæ pluuię ſubſequuntur,
aliæ prodeunt quæ arentem terram magnis imbri
bus infundunt. Igitur quoties in ſancta Eccleſia
rectè quidam uiuunt, ſed tamē prædicare eandem
rectitudinem neſciunt, ſtellæ quidem ſunt, ſed in
ſiccitate aeris natę: quia per exemplum bene uiuē
di lucere cęteris poſſunt, ſed per prędicationis uer
bum pluere nequeunt. Cum uerò in ea quidam &
rectè uiuunt, & alijs eandem rectitudinem uerbis

prædicationis influunt, quasi ad proferendas plu- A
uias in cœlum stellæ producunt, quæ sic uitæ suæ
meritis luceant, ut etiam sermone prædicationis
pluant. An non in hoc cœlo astrum pluuię Moy-
ses extitit, qui cũ de supernis emicuit, corda pec-
cantium quasi arentem inferius terram sanctę ex-
hortationis pluuia ad ubertatem germinis infu-
dit? An non Esaias astrum pluuiæ ostẽsus est, qui
in eo quòd lucem ueritatis præuidens tenuit, sic-
citatem infidelium prophetando annũcians riga-
uit? An non Hieremias & prophetæ cæteri uelut
in cœlo positi astra pluuiæ fuerunt, qui in prædi-
cationis culmine erecti, dum prauitatem peccan-
tium liberè increpare ausi sunt, quasi uerborum
guttis obcæcationis humanæ puluerem rigando
presserunt? Quorum uidelicet animas ab hac cor B
ruptibili carne susceptas, quia ex præsenti uita su-
perna iudicia auferũt, quasi à cœli facie stellæ plu-
uiæ subtrahuntur, & ad occultum astra redeunt,
dũ peractis suis cursib. sanctorũ animæ in thesau-
ris dispositionis intimæ recõdunt. Sed quia terra
aresceret, si subductis stellis pluuiæ superna fun-
ditùs fluenta cessarent, rectè dicit: Qui aufert stel
las pluuiæ, & effundit imbres ad instar gurgitum.
Nam cùm prophetas abstulit, eorũ uice dñs Apo
stolos misit, qui in similitudinem gurgitum pluę-
rent, postq; subductis antiquis patribus exteriora
legis prædicamẽta tacuissent. Stellas ergo pluuiæ
abscondit, & ad instar gurgitũ imbres fudit: quia
dum prædicatores legis ad secreta & intima retu-
lit, per dicta sequentium uberior uis prædicatio- C
5 nis emanauit. Possunt quoq; per stellas pluuiæ,
sancti Apostoli designari, de quibus Iudææ repro
Hier. 3 batæ per Hieremiam dicitur: Prohibitæ sunt stel-
læ pluuiarum, & serotinus imber non fuit. Stellas
ergo pluuię Dominus abstraxit, atq; ad instar gur
gitum imbres fudit: quia cum de Iudæa prædican
tes Apostolos abstulit, doctrina nouę gratię mun
dum rigauit. Quod utrunq; factum in Ecclesia po
test non inconuenienter intelligi: quia cùm solu-
tis corporib. ad secretos supernorũ sinus Aposto-
lorum animas retulit, quasi à cœli facie stellas plu
uiæ abscondit. Sed ablatis stellis pluuiæ, in mo-
rem gurgitum imbres dedit: quia etiam reductis
ad superna Apostolis, per expositorum sequen-
tium linguas, diuinæ fluenta scientiæ diu abscon- D
dita largiori effusione patefecit. Nã quod illi sub
breuitate locuti sunt, hoc exponendo isti multi-
pliciter auxerunt. Vnde & non immeritò ipsa ex-
positorum prædicatio gurgitibus comparat: quia
dum multorum præcedentium dicta colligunt,
ipsi in eo quod astruunt, profundius dilatantur.
Nam dum testimonia testimonijs iungunt, quasi
ex guttis gurgites faciunt. Quorum uerbis dum
quotidie gentilitas docetur, quia peccatorũ mens
cœlestem scientiam accipit, quasi stans in terra a-
qua gurgites ostendit. Sed nequaquam se eisdem
Apostolis expositores in scientia præferant, cùm
exponendo latius loquuntur. Meminisse quippe
incessanter debent, per quos eiusdem scientiæ in-
uentiones acceperunt. Vnde & aptè subiungit:
Qui de nubibus fluunt.] Hi quippe de nubibus
gurgites fluũt: quia si ex sanctis Apostolis uis in-
telligentiæ non inciperet, nequaquam per docto
rum ora largior manaret. In scriptura enim sacra
aliquando per nubes mobiles quiq; homines, ali-
quando prophetæ, aliquãdo autem Apostoli de-
signantur. Per nubes quippe mobilitas humanæ
mentis exprimit, sicut Salomon ait: Qui uentum Eccle. 11
obseruat, non seminat: & qui considerat nubes,
nunquam metit. Ventum proculdubio immun-
dum spiritum, nubes uerò subiectos ei homines
appellat, quos toties huc illucq; impellit & reuo-
cat, quoties tentationes eius in eorum cordibus
suggestionum flatibus alternat. Qui igitur uen-
tum obseruat, non seminat: quia qui tentationes
uenturas metuit, cor ad bona opera non propo-
nit. Et qui considerat nubes, non metit: quia is qui
ante humanæ mutabilitatis terrorẽ trepidat, mer-
cedis æternæ retributione se priuat. Per nubes
prophetæ figurantur, sicut per Psalmistam dici- Psal. 17
tur: Tenebrosa aqua in nubibus aeris, id est, oc-
culta scientia in prophetis. Per nubes quoque 6
Apostoli designantur, sicut per Esaiam dicitur: Esa. 5
Mandabo nubibus, ne pluant super eam imbrem.
Ipsi igitur stellæ, quia uitæ meritis lucent: ipsi nu-
bes, quia arentem nostri pectoris terram cœle-
stis intelligentiæ fluentis rigant. Si enim nubes
non essent, nequaquam eos intuens propheta di-
xisset: Qui sunt isti qui ut nubes uolant? Imbriũ Esa. 60
itaque gurgites de nubibus fluunt: quia profun-
dæ prædicationes sequentium, intelligentiæ ori-
ginem à sanctis Apostolis acceperunt. De qui-
bus adhuc nubibus aptè subiungitur: Quæ præ-
texunt cuncta desuper.] Nubes cùm desuper
aerem prætexunt, si in cœlum oculos attollimus,
non cœlum sed ipsas intuemur, nec uisus noster
ethereas plagas penetrat: quia ei illas ipsa sua infir
mitas occultat, & cũ de cœlo sol rutilat, prius in-
tersuso aere pascitur, ut pòst in cœlo solis radios
contempletur. Quia ergo carnales homines su-
mus, cùm superna appetere nitimur, quasi in cœ-
lum oculos leuamus, & uelut in cœlum aciem
intendimus: quia pressi usu rerum corporalium,
docere spiritalia conamur. Sed quia transire intel
lectus noster ad diuina non sinitur, nisi prius per
sanctorum præcedentiũ exempla formetur, quasi
iam cœlũ noster oculus suspicit, sed nubes uidet:
quia comprehẽdere ea quæ Dei sunt, appetit, sed
uix mirari ea quę hominibus collata sunt, potest.
Vnde & aliàs dicitur: Illuminans tu mirabiliter à Psal. 75
montibus æternis. Qui enim orientẽ solem con-
templari non ualet, irradiatos montes aspicit: &
quia sol ortus sit, deprehendit. Ex ęternis ergo
montibus nos Deus illuminat: quia per admiratã
uitam patrum pręcedentium, radio nos suę clari-
tatis illustrat. Ecce in studio deuotionis domini-
cę & charitatis accendimur, sed in hac deuotione
atq; charitate melius harũ nubium contẽplatione
formamur. Quid enim deuotius Petro? quid cha-
rius Ioanne? Ille per deuotionẽ fluida maris dorsa Matth. 14
calcare nõ timuit: iste per amorem in ipso autoris Ioan. 13
nostri

nostri pectore requieuit: & qui ad corporalis cœ- A
næ refectionem uenerat, spiritale pabulum de si-
7 nu redemptoris sumpsit. Sed quia signari
per nubes etiam prophetas diximus, necesse est
ut adhuc ad medium superiorum patrum exem-
pla deducamus. Ecce cùm præceptis cœlestibus
subdi per obedientiam cupimus, consideratis an-
Gen. 12 tiquorum patrum uestigijs iuuamur. Quid enim
Abraham obedientius, qui ad unam uocem do-
minicam cognatos ac patriam deserit: & pro adi-
piscenda æterna hæreditate ipsum ferire non tre-
pidat, quem senex iam & penè moriturus accepe
rat hæredem? Cùm patientiæ uirtutem apprehen
dere conamur, præcedentium exempla conspici-
Gen. 22 mus. Quid enim Isaac patiẽtius, qui ligna portat,
de holocausto interrogat, atq; post paululum liga B
tur, & non loquitur, aræ superponitur, & non re-
luctatur? Quid ergo isto uiro dici patientius po-
test? qui quasi ad solatium ducitur & requirit, ad
feriendum ligatur & conticescit, & oblaturus ho-
locaustum interrogat, offerẽdus in holocaustum
tacet. Cùm accingi ad laborum tolerantiam niti-
mur, exemplis præcedentium informamur. Quid
Gen. 27 enim Iacob laboriosius, qui apud Laban tam lon
go tempore propinquus iure cognationis, ope-
ra exercuit seruitutis, & uice obsecutus est famu-
li, ut perfrueretur præmijs hæredis? Cùm arcem
continentiæ & castitatis ascendere nitimur, exem
plis præcedentium subleuamur. Quid enim Io-
Gen. 39 seph castius, qui ad desiderium petulantis domi-
næ iugo luxurię premi nõ potuit etiam captiuus? C
Et quidem hominibus extitit seruus, sed contra
dominantem nequitiam & in seruitio liber fuit.
Cùm mansuetudine repleri concupiscimus, præ-
Exod. 32 cedentium exemplis adiuuamur. Quid enĩ Moy-
se mansuetius, qui commissi sibi populi seditio-
nem tolerat, & tamen irascentem Dominum pro
eisdem suis persecutoribus rogat, seq; pro illis di-
uino furori obijcit: quia in sancto eius pectore e-
tiam ex persecutione charitas ignescit? Cùm con
tra aduersa mundi firmare mentem per constan-
tiam nitimur, præcedentium consideratione ful-
Iosue 10 cimur. Quid enim Iosue cõstantius, qui ad explo-
randam gentium qualitatem missus, nec proce-
ritatis magnitudinem, nec numerositatis multitu
dinem expauit? Vnde & easdem gentes quas ex- D
plorando non timuit, etiam pręliando prostrauit.
Cùm benignitatis culmen apprehendere cona-
mur, pręcedentium exemplis instruimur. Quid e-
nim Samuele benignius, qui de principatu regen
di populi deiectus, successorem sibi humiliter re-
quirit, inuentumq; ungit in regem, unctum mox
tolerat persecutorem? A quo ne moriatur, trepi-
dat: & tamen ne ei Dominus irascatur, rogat. Ipse
quippe cùm mitteretur, ait: Audiet Saul, & inter-
ficiet me. Et ei per semetipsam ueritas dicit: Quo-
usq; tu luges Saulem, cùm ego abiecerim eum?
Quid ergo isto uiro benignius dici potest, qui &
hunc non uult diuinitùs percuti, à quo formidat
occidi? Cùm ad pietatis atq; humilitatis celsitudi-
nem tẽdimus, præcedentium exemplis leuamur.
Quid enim Dauid misericordius, quid humilius
dici potest, qui à rege reprobo pro uictorijs con- 1. Reg. 16
tumelias recipit, qui de manu hostili Israeliticam
gentem fortis eripuit: & tamen ipse ne moriatur,
quasi debilis fugit? Qui & se electum diuino iu-
dicio, & persecutorem suum reprobum agnoscit,
& tamẽ eidem persecutori suo crebræ satisfactio-
nis humilitate se subijcit: qui persecutoris lance-
am tollit, oram chlamydis detruncat, atq; ad cacu
men montis protinus properat, & uno eodemq;
tempore quia occidẽdi potestatẽ habuerit, osten-
tat, & ne occidatur rogat. Quia ergo in cunctis
quæ spiritaliter appetimus, exemplis pręcedenti-
bus informamur, bene de his nubibus dicit: Quæ
prætexunt cuncta desuper. More enim nubium
extensa super nos patrum uita tegimur, ut ad fru-
ctum fœcundi germinis infundamur. Et quasi in-
tuentes cœlum prius nubes aspicimus: quia antè
bonorum facta admirando cernimus, & pòst illa
quæ sunt cœlestia experiendo penetramus. Sed
quia nequaquam harum nubium, id est antiquo-
rum patrum uita nobis uirtusq; patesceret, nisi eã
nubes aliæ, id est sancti Apostoli lumine suæ prę-
dicationis aperirent: ad has nubes quæ prędican-
do mundũ circumeunt, sermo redeat, & quid per
illas Dominus in mũdo egerit, ostẽdat. Sequit:

Quòd diffusis per orbẽ prædicatoribus, mãsio præparata est Deo in credẽtiũ cordibus, & clarescẽtibus miraculis, usq; ad terminos mundi nomen Christi peruenit. Cap. VI.

SI uoluerit extendere nubes quasi tentoriũ su-
um, & fulgurare lumine suo desuper, cardines
quoq; maris operiet.] Extendit nubes Dominus,
dum ministris suis uiam prædicationis aperiens,
eos in mundi latitudinem circumquaq; diffundit.
Bene autem dictũ est: Quasi tentoriũ suum. Ten-
torium quippe in itinere poni solet. Et cùm præ-
dicatores sancti in mundo mittunt, iter Deo faci-
unt. Vnde scriptum est: Ecce mitto angelũ meum Malac. 3
ante faciẽ tuã, qui præparabit uiam tuã ante te. Et
unde rursum per Psalmistã dicit: Iter facite ei qui Psal. 67
ascẽdit super occasum. Et rursum: Deus cùm egre
dereris corã populo tuo, dum transgredereris per
desertũ, terra mota est. Deus enim qui per seme-
tipsum nõ localiter ubiq; est, per prædicatores su-
os in mũdi partes localiter ambulat. Vnde etiam
per Prophetã dicit: Et inãbulabo in eis. Iter quip-
pe per eos agit, dũ humanis cordibus eorũ se elo-
quio infundit. Atq; in hoc itinere tẽtoria Dei sunt
hęc eadem corda sanctorum: quibus quasi in uia
quiescẽdo tegit, dum per hæc ad mentes hominũ
ueniẽs agit quæ disposuit, & nõ uidet. Hinc 8
est quòd simul omnis synagoga tentorium uoca-
tur, cùm cessasse à prædicatione sacerdotes Domi
nus per Hieremiam queritur, dicens: Non est qui Hier. 10
extendat ultra tentorium meum, & erigat pelles
meas. Hinc rursum de exterminatione eius dici-
tur: Dissipauit quasi hortum tentorium suum, de- Threni. 2
molitus est tabernaculum suum. Quia enim in u-
nius populi cultu tunc Dominus inter homines
latuit, eundẽ sibi populum tẽtorium uocauit. Vn-

de & rectè nunc nubes iſtæ eius tentorium dicun
tur: quia ad nos Deus per gratiam ueniens, intra
Act.14 prædicatorum ſuorum mentes operitur. An Pau-
lus eius tentorium non erat, cùm ab Hieruſalem
per circuitum uſq; ad Illyricum ad corda mortali-
um ueniens, in eius mente Dominus quieſcebat?
Nubes quippe erat hominibus, tentorium Deo:
quia quem prædicando infundebat audientibus,
Act.19 hunc inuiſibiliter in mente retinebat. Idem rur-
ſus dum catenis uinctus Romam peteret Paulus
occupaturus mundum, latēs in eius pectore qua-
ſi ſub tentorio ibat Deus: quia & occultus uideri
non poterat, & per uerba prædicationis proditus
iter inchoatæ gratiæ ſine ceſſatione peragebat.
Nubes eius Moyſes extitit, cùm priuſquam plebi
Iſraeliticæ ducatum præberet, quadraginta annis
in deſerto permanens, & ſublimia appetēs, à con-
uerſatione populi ſegregatus uixit. Sed tentoriū
Dei factus eſt, cùm ad reuocandum populum in
Ægyptum miſſus ibat, portans inuiſibilem in cor
de ueritatem, cùm omnipotens Deus qui pateſce
Exod.15 bat in opere, latebat in corde. Et ubique præſens
omnia cōtinens, iter in ſuo famulo in Ægyptum
ueniens faciebat. Vnde ſcriptum eſt: Iuit Deus in
Ægyptum ut redimeret ſibi populū. Ecce ire di-
citur per cuius incircumſcriptam præſentiam cū-
cta continentur: quia is qui ubiq; ex maieſtate eſt,
quaſi in uia greſſus ponit ex prædicatiōe. Sed eiſ-
dem ſanctis prædicatoribus nequaquam ad per-
ſuadendum uerba ſufficiunt, niſi etiam miracula
addantur. Vnde cùm dictum ſit: Si uoluerit exten
dere nubes quaſi tentorium ſuum, rectè ſubiun-
Pſal.143 gitur: Et fulgurare lumine ſuo deſuper. Quid
enim ſentire fulgura niſi miracula debemus? de
quibus per Pſalmiſtam dicitur: Fulgura multipli-
cabis, & conturbabis eos. Per has ergo nubes lu-
mine ſuo deſuper fulgurat: quia per prædicatores
ſanctos inſenſibilitatis noſtræ tenebras etiam mi-
raculis illuſtrat. Cumq; nubes iſtæ uerbis pluunt,
cumq; miraculis uim coruſcæ lucis aperiunt, ex-
tremos etiam mundi terminos in diuino amore
conuertunt. Vnde rectè ſubditur: Cardines quo-
que maris operiet.] Quod faciendum quidē He-
liu uocibus audiuimus, ſed authore Deo iam fa-
ctum cernimus. Omnipotens enim Dominus co
ruſcantibus nubibus cardines maris operuit: quia
emicantibus prædicatorum miraculis, ad fidem
etiam terminos mundi perduxit. Ecce enim penè
cunctarum iam gētium corda penetrauit: ecce in
una fide Orientis limitem Occidentis q; coniun-
xit: ecce lingua Britanniæ quæ nil aliud nouerat
quàm barbarum frendere, iam dudum in diuinis
laudibus Hebræum cœpit halleluia reſonare. Ec-
ce quondam tumidus iam ſubſtratus ſanctorum
pedibus ſeruit Oceanus, eiusq; barbaros motus
quos terreni principes edomare ferro nequiue-
rant, hos pro diuina formidine ſacerdotum ora
ſimplicibus uerbis ligant: & qui cateruas pugnā-
tium infidelis nequaquam metuerat, iam nunc fi-
delis humilium linguas timet. Quia enim perce-
ptis cœleſtibus uerbis, clareſcentibus quoq; mira
A culis, uirtus ei diuinæ cognitionis infunditur, ei-
uſdem diuinitatis terrore refrenat, ut praua age-
re metuat, ac totis deſiderijs ad æternitatis gratiā
peruenire concupiſcat. Vnde hic quoq; conueni-
enter adiungitur: Per hæc enim iudicat populos,
& dat eſcas multis mortalibus.] Per hęc nimirum
uerba prædicatorum, id eſt guttas nubium, per
hæc fulgura miraculorum Deus populos iudicat:
quia eorum corda territa ad pœnitentiam uocat.
Nam dum ſuperna audiunt, dum mira opera at-
tendunt, mox ad corda ſua redeunt, & ſe de ante
actis prauitatibus affligentes, æterna tormenta
pertimeſcunt. Sed per eaſdem nubes per quas ter
ror infligitur, etiam eſca datur: quia magna prædi
B catorum diſpenſatio eſt, ut ſic ſciant ſuperbien-
tium mentes affligere, ut etiam afflictas nouerint
cōſolationis eloquio nutrire: quatenus & peccan
tes de æternis ſupplicijs terreant, & pœnitentes
de ſuperni regni gaudijs paſcant. Vnde bene ipſe
diſpenſationis ordo ſeruatus eſt, ut ordinatè He-
liu diceret quòd per has nubes prius iudicat po-
pulos, & poſtmodum eſcas præbet: quia nimirū
omnipotēs Deus per prædicatores ſuos prius nos
de praua actione corripiens concutit, & poſtmo-
dum per ſpem conſolans nutrit. Si enim diuina di
ſpenſatio per has nubes iudicium modò non age
ret, nequaquam eiſdem nubibus dixiſſet: Accipi- Ioan.20
te Spiritum ſanctum, quorum remiſeritis pecca-
ta, remittuntur eis, & quorum retinueritis, reten-
ta ſunt. Et rurſum ſi per eas ieiuna noſtra corda nō
C paſceret, nequaquam de eſurientibus populis diſ-
cipulis Dominus diceret: Date illis uos mādueca- Matth.14
re. Quod ſic tunc eorum manibus factum credi-
mus, ut hoc eorum uerbis quotidie fieri ſine ceſ-
ſatione uideamus. Quid em agit Petrus, cùm per
epiſtolas loquitur, niſi ut uerbi pabulo corda no-
ſtra malè ieiuna ſatientur? Quid Paulus, quid Io-
annes per epiſtolas loquentes operantur, niſi ut
mētes noſtræ cœleſtia alimēta percipiant, & ine-
diæ ſuæ faſtidium quo moriebantur, uincant? Di-
catur ergo: Si uoluerit extendere nubes quaſi ten
torium ſuum, & fulgurare lumine ſuo deſuper,
cardines quoq; maris operiet. Per hæc enim iudi-
cat populos, & dat eſcas multis mortalibus. ac ſi
aperte diceret: Si ſanctos ſuos in miniſterio præ-
D dicationis extendit, eorumq; uerba miraculis ad-
iuuat, totius mundi limites ad fidē uocat, per quæ
& prius ſuperbientes iudicat, & poſt per uerbum
conſolationis nutriens in ſpe humiles roborat.

Sed cùm eſcas dare mortalibus diceret, notan- 9
dum q; nō ait omnibus, ſed multis: quia uidelicet
ſcriptū eſt: Nō omniū eſt fides. Et quibuſdā dicit: 1.Tim.3
Propterea uos nō auditis: quia ex Deo nō eſtis. Et Ioan.8
rurſum: Nemo poteſt uenire ad me, niſi pater qui Ioan.6
miſit me, traxerit eum. Et rurſum: Nouit Domi-
nus qui ſunt eius. Vnde in ipſa quoque ſancta Ec
cleſia plurimi fidem tenent, & uitam fidei non te-
nent: humilitatis dominicæ ſacramēta percipiūt,
ſed humiliari dominica imitatione contemnunt:
blanda diuini eloquij prædicamenta cōmunicāt,
ſed apud ſe immanes in tumore perſeuerāt. Vnde
hic quoq;

hic quoq; poſtquam per cardines maris aggre-
A gatæ Eccleſiæ latitudo ſignata eſt, aptè ſubiun-
gitur:

Quòd ſuperbis cognitio denegatur ueritatis: et quid ſit quòd filij Ruben & Gad & dimidia tribus Manaſſe ultra Iordanem ad alenda pecora campeſtria concupiſcant, & in terra promiſſionis hæreditatem non uelint, cùm tamen ante fratres ad bellum armati præcedant. Cap. VII.

IMmanibus aſcondit lucem.] Immanes quip-
pe ſunt qui ſe elatis cogitationibus extollunt.
Eſa.5 Quos contra per Eſaiam dicitur: Væ qui ſapien-
tes eſtis in oculis ueſtris, & coram uobiſmetipſis
Rom.12 prudentes. Quos contra etiam Paulus ait: Nolite
prudentes eſſe apud uoſmetipſos. Sed his imma-
nibus lux abſconditur: quia nimirum ſuperbien-
B tibus ueritatis cognitio denegatur. Vnde per ſe-
Luc.10 metipſam ueritas dicit: Confiteor tibi pater Do-
Matth.11 mine cœli & terræ: quia abſcondiſti hæc à ſapien-
tibus & prudentibus, & reuelaſti ea paruulis. Sa-
pientes & prudentes uidelicet ſuperbientes uo-
cans. Qui enim non ſubiunxit, Reuelaſti ea ſtul-
tis, ſed paruulis: tumorem ſe damnaſſe innotuit,
Pſal.114 non acumen. Vnde & aliàs dicitur: Cuſtodiens
paruulos Dominus. Atq; ut oſtendatur hæc eadē
paruitas quid uocatur, adiungitur: Humiliatus
ſum, & liberauit me. Quia ergo ſunt multi in Ec-
cleſia qui paruuli eſſe deſpiciunt, etiam in humili
tatis loco immanes apud ſe eſſe minimè deſiſtūt.
Hos plerunq; uideas honoribus extolli, uoluptā-
tibus perfrui, rerum multiplicitate dilatari. Hi ſæ-
pe nil præcipuè niſi præeſſe cæteris appetunt, à
multis timeri gratulantur: rectè uiuere negligūt,
& rectæ uitæ famam habere concupiſcunt, adula-
tiones quærunt, fauoribus intumeſcunt. Et quia
in rebus ſibi copioſè præſentibus prompti ſunt,
uentura gaudia non requirunt. Cumq; eos multi-
plex actio occupat, etiam à ſemetipſis alienos de
10 monſtrat. Et tamen ſi qua fidei tētatio exur-
gat: quia in ea ſaltem ſpecietenus continent, hāc
uerbis, hanc laboribus defendunt, & patriam cœ-
leſtem uindicant, nec tamen amāt. Quos bene a-
Joſue 3 pud Moyſen filij Ruben & Gad & dimidia tri-
bus Manaſſe exprimunt, qui multa pecora & iu-
menta poſſidentes, dum extra Iordanem ea quæ
uiderant, campeſtria concupiſcunt, in repromiſ-
D ſionis terra hæreditatem habere noluerunt, dicen
tes: Terra quam percuſſit Dominus in conſpectu
filiorum Iſrael, regio uberrima eſt ad paſtum ani-
malium: & nos ſerui tui habemus iumenta pluri-
ma, precamurq; ſi inuenimus gratiā coram te, ut
des nobis famulis tuis eam in poſſeſsionem, nec
facias nos tranſire Iordanem. Qui igitur iumenta
plurima poſſident, Iordanem tranſire refugiunt:
quia quos multa mundi implicamenta occupant,
habitationem cœleſtis patriæ non requirunt. Sed
ipſa eos quam ſpecietenus tenent, fides increpat:
ne ocij delectatione torpeſcant, atq; exemplo ſuo
alios à laboris tolerantia & ſtudio longanimita-
tis frangant. Vnde eis per Moyſen dicitur: Nun-
quid fratres ueſtri ibunt ad pugnam, & uos hic ſe
A debitis? Cur ſubuertitis mentes filiorum Iſrael? Num.32
Sed quia erubeſcunt non defendere quod confi-
tentur, pro eadem fide quam profeſſi ſunt, ad cer-
tamen properant, eamq; non ſibi ſed proximis
uendicant. Vnde & ad Moyſen dicunt: Caulas o-
uium fabricabimus, & ſtabula iumentorum, par-
uuliſq; noſtris urbes munitas: nos autem ipſi ar-
mati & accincti pergemus ad prælium ante filios
Iſrael. Qui mox fortes pro aliis ueniunt, & repro-
miſſionis terrā ab hoſtibus liberāt, & relinquunt:
atq; ad paſcenda armenta extra Iordanem redeūt.
Multi quippe quamuis fideles curis præſentibus
occupati, quaſi armenta extra Iordanem paſcunt:
quia contra fidem baptiſmatis tota mēte omniq;
deſiderio rebus perituris inſeruiunt. Qui tamen,
B ut diximus, cùm fidei tentatio oritur, defenſionū
armis accinguntur. Hoſtes fidei ſuperando trucī-
dant, & hæreditatem terræ repromiſſionis, id eſt,
fructum fidei non amant, ſicq; pro illo pugnant,
ut tamen ſua pignora extra illam deponant. Quia
enim paruulos foris habent, affectum in eius ha-
bitatione non habent. Vnde ad campeſtria rede-
unt: quia ab altis cacuminibus montiū quaſi à ſpe
cœleſtium dilabunt, ut extra repromiſſionis ter-
ram bruta animalia nutriāt: quia ad paſcendos ua
rijs deſiderijs irrationabiles animi motus elabo-
rant: quia æternæ lucis quanta ſit claritas neſciūt,
qui tranſitorijs occupationibus obcæcantur, &
dum de terrenis rebus ſuperbiunt, cœleſtis ſibi lu-
minis aditum claudunt. Vnde rectè nunc dici 12
C tur: Immanibus abſcondit lucem. Sed tamen ali-
quando hos immanes ſuperna gratia reſpicit, atq;
ipſis rerum abundantiū occupationibus affligit,
eorumq; proſperitatibus, aduerſas quidem ſed uti
les tribulationes interſerit, ut contriſtati ad cor re
deant, atq; in perituris rebus quàm inaniter occu-
pentur, agnoſcant. Vnde hic quoq; poſtq; ſubtra
cta lux dicit, aptè ſubiungit: Et præcipit ei, ut rur-
ſus aduenìat.] Quia ueritatis lumen quod elatis
occupatisq; mentibus abſconditur, afflictis humi
liatisq; reuelatur. Lux quippe aduenit, cùm affli-
cta mens ipſas quas de perituris rebus tribulatio-
num tenebras tolerat, agnoſcit: quia niſi aliquid
ex lumine interno perciperet, nec hoc ipſum quia
lumen perdiderat, uideret. Quod intelligi ſpecia-
D liter etiam de Iudæis poteſt, qui idcirco redempto
ri noſtro in carne uenienti contradicere auſi ſunt:
quia apud ſemetipſos immanes extiterunt. Sed
his immanibus lux abſconſa eſt: quia ſuperbi lu-
men ueritatis dum perſequuntur, amiſerunt. Sed
quia in fine mundi ad fidem recipiendi ſunt, rectè
ſubiungitur: Et præcipit ei ut rurſus aduenìat. Vn
de etiam per Eſaiam dicitur: Si fuerit numerus fi- Eſa.10
liorum Iſrael quaſi arena maris, reliquiæ ſaluę fiēt.
Tunc quippe ad eos lux reuertitur, cùm ipſi ad
confitendam redemptoris noſtri potētiam reuer-
tuntur. Si autem in manibus nequaquam per dati
uum caſum unum nomen, ſed duas partes oratio-
nis accipimus, poteſt intelligi quia in manibus
lux abſconditur, cùm apud rectum iudicem ini-
qui quique in ſuis operibus cæcantur. Cui ta-
men

men præcipitur ut rursus adueniat: quia dum pec
catores se suis uiribus saluari non posse cogno-
uerint, gratię lumen accipiunt, & protectionis in-
timæ radijs illustrantur, ut maiore ardore postmo
dum cœlestem patriam diligãt quàm prius in ter-
rena delectatione flagrabant. Sed hęc cùm de cœ
lesti patria loquimur, cui inesse mira claritate pre-
dicta angelorum agmina audimus: cui rerum om
nium conditor præsidet, quam uisione sua reficí-
ens replet, cui uera hæreditas lux est, & defectus
eiusdem luminis nullus est: ad nosmetipsos men-
tem reducimus, & quòd terrena gestemus mem-
bra cogitamus, pensamus quòd nati in tenebris,
atq; à radijs intimæ lucis alieni, tanto nequius ui-
ximus, quanto rebus corporalibus dediti, à spiri-
talibus longius degebamus. Qua consideratione
permotum cor ac malè sibi conscium trepidat, &
tantæ illius quam audit patriæ ciuem se fieri posse
desperat. Vnde hic quoq; aptè subiungitur, quo
mens pauida ad fiduciam reducatur. Nam de hac
luce mox subditur:

Quòd omnipotens Deus patriam cœlestem possessionem nostram fecit, & nos amicos & cohæredes Christi constituit.
Caput VIII.

ANnunciat de ea amico suo quòd possessio
eius sit, & ad eam possit ascendere.] Ami-
cus ueritatis est rectę amator actiõis. Vnde et ipsa
Ioan.15 ueritas discipulis dicit: Vos amici mei estis, si fe-
ceritis quæ ego præcipio uobis. Amicus quippe
animę custos dicitur. Vnde non immeritò qui cu
stodire uolũtatem Dei in preceptis illius nititur,
eius amicus uocatur. Hinc est quòd rursum eisdẽ
discipulis ueritas dicit: Vos autem dixi amicos:
quia omnia quæcunq; audiui à patre meo, nota fe
ci uobis. De hac igitur luce æternæ patriæ amico
suo Deus annũciat quòd possessio eius sit, ut ne-
quaquam infirmitatis suæ fragilitate desperet, ne
quaq; hoc q̃ creatus, sed quòd recreatus est pen-
set, sed tanto certius sciat quia illius lucis claritatẽ
possideat, quanto nũc uitiorum pulsantium tene-
bras uerius calcat. Bene autẽ in promissione sub-
iungitur: Et ad eam possit ascendere. Quid enim
difficilius quàm homini in terra edito terrena &
fragilia membra gestanti cœlorum alta conscen-
dere, supernorum spirituũ arcana penetrare? Sed
eorundem spirituum ad nos conditor uenit, secq;
hominem etiam sub ipsis exhibuit, sicut de illo pa
Psal.8 tri per prophetam dicitur: Minuisti eum paulo mi
nus ab angelis. Et quia inter nos & eosdem spiri-
tus discordantis uitæ scandalũ reperit, mira poten
tia, mirabiliori etiã pietate summa creans, ima su-
scipiẽs, ima cum summis iunxit. Hinc est quod de
eodem rege nato angelorũ chori in eius annunci
atione prodeunt, hymnum dicunt, & deuicta pra
uæ uitæ discordia, hos quos dudum despexerant,
ciues agnoscunt, consono ore prædicãtes: Gloria
in excelsis Deo, & in terra pax hominib. bonæ uo
luntatis. ac si aperte dicant: Quos à nobis malitia
disiunxerat, iam nũc in terra nata bonitas iungat.
Hinc est q̃ ante incarnationẽ eius in testamento
A ueteri adorasse homo angelum legitur: nec tamẽ
adorare prohibetur, sed post mediatoris aduentũ,
cùm se Ioannes adorando angelo prostrauisset,
audiuit: Vide ne feceris, conseruus tuus sum & fra Apoc.19
trum tuorũ. Quid est enim q̃ prius æquanimiter & 22
se cõcedebant, adorari post ab homine angeli re-
cusant: nisi q̃ prius hominẽ carnalibus corruptio-
nibus deditum, nec ab eisdẽ carnalibus corruptio
nibus redemptum, quo abiectiorem nouerãt, iu-
stius contemnebãt: postmodum uerò humanã na
turam eo iam substratam habere nõ poterãt, quo
hanc in authore suo etiã super semetipsos ductam
uidebant? Neq; eã debebat in membris subiecta
despici, quæ in ipso membrorum capite meruit
B prælata uenerari. Is ergo qui propter nos minor
angelis extitit, æquales nos angelis uirtute suæ
minorationis fecit. Vnde & moriẽdo docuit mor
tem nõ metui, resurgendo de uita confidi, ascen-
dendo de cœlestis patriæ hæreditate gloriari, ut
quò caput præisse cõspiciunt, illuc se subsequi &
membra gratulentur. Vnde bene ab eodem no-
stro capite dicitur: Vbicunq; corpus fuerit, illuc Matth. 24
congregabunt & aquilæ. Vnde Petrus ait: In he- 1.Pet.1
reditatem incorruptibilem & incontaminatam
& immarcescibilem conseruatam in cœlis. Vnde 2.Cor.5
Paulus dicit: Scimus enim quoniam si terrestris
domus nostra huius habitationis dissoluat, quòd
ædificationem ex Deo habemus domum nõ ma-
nu factam, æternam in cœlis. Sed si nos quoq; qui
C editi in terra sumus, cœlum conscendimus, ubi est
quod rursum ueritas dicit: Nemo ascendit in cœ- Ioan.3
lum, nisi qui de cœlo descendit, filius hominis qui
est in cœlo? Cui nimirum sententiæ statim obui-
at quod hæc eadẽ ueritas dicit: Pater, uolo ut ubi Ioan.17
ego sum, & illi sint mecum. Quæ sibi in uerbis su-
is non discrepat, sed ad inquirenda hæc quasi di-
scordantia studium nostræ mentis inflammat. O-
mnes enim nos qui in eius fide nati sumus, eius
proculdubio corpus existimus. Quia igitur mira
dispensatione pietatis membrorum suorũ Domi-
nus caput factus est: repulsa reproborum multi-
tudine, solus est etiam nobiscum. Nemo igitur a-
scendit in cœlũ, nisi qui descendit de cœlo, filius
hominis qui est in cœlo: quia dum nos unum cũ
D illo iam facti sumus, unde solus uenit in se, illuc so
lus redit etiam in nobis: & is qui in cœlo semper
est, ad cœlum quotidie ascendit: quia qui diuini-
tate super omnia permanet, humanitatis suæ com
page sese quotidie ad cœlos trahit. Ergo si despe-
ret humana fragilitas, unigeniti sanguinem con-
sideret, & in precio suo conspiciat quàm magna
est quæ tanti ualet. Perpendat sollicitè quo caput
processit, & quo ad uiuendum præceptis astrin-
gitur, ad sperandum exemplo roboretur: confidat
cœlos, speret supernam patriam, angelorum se so
ciam sciat, atq; in suo capite prælatã se etiam ange
lis gaudeat. Dicatur igitur rectè de hac luce æter-
næ patriæ: Annunciat de ea amico suo quòd pos-
sessio eius sit, & ad eam possit ascendere.

Sed ualde mira sunt ista, ualde terribilia, quòd 12
homo in terra editus, atq; à cœlesti patria exigẽti
bus me-

bus meritis longè damnatus, nõ solum ad statum A
conditionis reducitur, sed etiam gloriosius exalta
tur: ut qui paradisum perdidit, cœlum recipiat: &
non solum hunc debiti sui reatus non teneat, sed
huic post culpam dona cumulatius excrescant, ut
ille contemptor Dei, ille imitator diaboli, si ad fru
ctum pœnitentiæ redeat, usq; ad celsitudinẽ con-
templandæ intimæ lucis ascendat. Cuius itaq; cor
non in huius pietatis admiratione exiliat? Cuius
torpor non in subleuatione tantæ cõsiderationis
expauescat? Vnde & aptè subiungitur:

Caput trigesimum septimum textus libri beati Iob.

Vper hoc expauit cor
meũ, & motũ est de loco
suo. Audiet auditionẽ in
terrore uocis eius, & so-
nũ de ore illius procedẽ-
tẽ. Subter oẽs cœlos ipse
cõsiderat, & lumen illius
super terminos terræ. Post eum rugiet soni
tus, tonabit uoce magnitudinis suæ, & non
inuestigabitur cũ audita fuerit uox eius. To
nabit Deus in uoce sua mirabiliter, qui facit
magna & inscrutabilia. Qui præcipit niui
ut descendat in terram, & hyemis pluuijs, C
& imbri fortitudinis suæ. Qui in manu om
nium hominum signat, ut nouerint singuli
opera sua. Ingredietur bestia latibulũ suum,
& in antro suo morabitur. Ab interioribus
egredietur tempestas, & ab arcturo frigus.
Flante Deo cõcrescit gelu, & rursum latissi
mè funduntur aquæ. Frumentum deside-
rat nubes, & nubes spargunt lumen suum.
Quæ lustrant cuncta per circuitum, quo-
cunq; eas uolũtas gubernantis duxerit, ad
omne quod præceperit illis, super faciẽ or-
bis terrarum, siue in una tribu, siue in terra
sua, siue in quocunq; loco misericordiæ suę
eas iusserit inueniri. Ausculta hæc Iob: Sta,
& cõsidera mirabilia Dei. Nũquid scis quã
do præcepit Deus pluuijs ut ostenderẽt lu
cem nubiũ eius? Nũquid nosti semitas nu-
bium magnas, & perfectas scientias? Nónne
uestimenta tua calida sunt, cùm perflata
fuerit terra Austro? Tu forsitan cũ eo fabri-
catus es cœlos, qui solidissimi quasi ęre fusi
sunt. Ostẽde nobis quid dicamus illi. Nos
quippe inuoluimur tenebris. Quis narra-
bit ei quæ loquor? Etiã si locutus fuerit ho-
mo deuorabitur. At nunc non uident lucẽ.
Subitò aer cogitur in nubes, & uentus tran
siens fugabit eas. Ab Aquilone aurũ uenit,
& à Deo formidolosa laudatio. Dignè eum
inuenire nõ possumus. Magnus fortitudi-
ne & iudicio & iustitia, & enarrari non po-
test. Ideo timebunt eum uiri, & non aude-
bunt cõtemplari omnes qui sibi uidentur
esse sapientes.

Caput IX.

SVper hoc expauit cor meum, & motũ est de
loco suo.] Quia pauor dum mentem percu-
tit, hanc à semetipsa alienam reddit. nõ nunquam
Latini interpretes ecstasim pauorem uocãt, sicut
B per Psalmistam dicitur: Ego dixi in pauore meo, Psal.30
proiectus sum à uultu oculorũ tuorum. Vbi uide-
licet non pauor, sed excessus dici poterat. Sed pa-
uor illic pro excessu ponitur: quia sicut in excessu,
ita in pauore alienatur animus. Vnde hic quoq;
cõsiderata luce æternæ patriæ rectè subiungitur:
Super hoc expauit cor meũ. ac si dicat: In admira-
tionis excessu se transtulit, & quia nouæ spei spiri
tu mens afflata est, semetipsam qualis in uetusta
cogitatione fuerat, reliquit. Bene autẽ dicitur: Et
motũ est de loco suo. Locus quippe humani cor-
dis est delectatio uitæ præsentis. Sed cùm diuina
aspiratione tangitur locus nostri cordis, fit amor
æternitatis. Consideratione igitur æternæ patriæ
de loco suo animus mouetur: quia derelictis infi-
mis, in supernis cogitationibus ponitur. Prius eã
quæ essent æterna nesciebat, in præsentium dele-
ctatione torpuerat, simulq; ipse transiens, amore
transeuntia tenebat. Sed postquam quæ essent æ-
terna cognouit, postquã supernæ lucis radios ra-
ptim cõtemplando cõtigit, admiratione summo-
rum sese ab infimis suscitatus eleuauit, ut nulla iã
ei nisi quæ æterna sunt, libeant: & despectis tran-
seuntibus, sola quæ permanent, requirat. Bene er-
go dicit: Super hoc expauit cor meũ, & motũ est
de loco suo: quia pigrum cor & terrenis dudum
cogitationibus deditũ, cùm repẽtè per excessum
se ad summa suspendit, cogitationis infimæ locũ
mutauit. Sed quia per semetipsam in amore præ-
sentis seculi prostrata mẽs dormitat, & nisi diuinę
D gratiæ aspiratione pulsetur, in suis delectationi-
bus frigida insensibilisq; torpescit: necesse est ut
quomodo interna cogitatione tangatur, uel qua-
liter ad spiritalia sensificetur, adiungat. Sequituri

Quòd superbus quisq; prius timore iudicij concutitur, deinde data indulgentia Deo familiarius inhæret, & unctus gratia Spiritus sancti, deinde amat & prædicat. Cap. X.

AVdiet auditionem in terrore uocis eius, & 13
sonum de ore illius procedentem.] Mos
sacri eloquij est, ut cùm audiri aliquid per audi-
tum insinuat, audiri eundem auditum dicat, sic-
ut Abacuc ait: Domine audiui auditum tuum, Abac.3
& timui. Vnde hic quoq; dicitur: Audiet auditio
nem in terrore uocis eius. Notandum uerò est
quòd uox Dei non in gaudio, sed in terrore audiri
perhibe-

perhibetur: quia nimirũ peccator quiſq; dum ſola
quæ terrena ſunt, cogitat: dum cor oppreſſum in-
fimis cogitationibus geſtat, ſi repente diuinæ gra
tiæ aſpiratione tãgitur, hoc ante omnia intelligit,
quòd cuncta quæ ait, diſtricta æterni iudicis a-
nimaduerſione puniatur. Auditio igit̃ uocis Dei
prius in terrore fit, ut pòſt uertatur in dulcedinẽ:
quia ante nos diſtricti iudicis timore caſtigat, ut
iam caſtigatos ſupernæ dulcedinis caſtigatione
reficiat. Nam cùm nos uiolenta rerum tempora-
lium delectatio poſſidet, & mentis noſtræ ocu-
los in ſomno torporis premit, ſi manu ſubita ſu-
perni reſpectus excitamur, diu clauſos, mox eoſ-
dem ad ueritatis lucem oculos mentis aperimus,
quæ egimus, mala meminimus: quàm diſtrictus
iudex contra hæc ueniat, uidemus: uerſatur in
mente quantus ille ſit tanti iudicis aduentus, quæ
tunc illa ſit hominum angelorumq; frequentia,
quanta ui contra reprobos & ardentia pugnent
elementa, quàm terribiliter æterna prodeat de di
ſtricti iudicis ore ſententia, qua reprobis dicitur:
Matth.25 Diſcedite à me maledicti in ignem æternum, qui
paratus eſt diabolo & angelis eius. Eorũdem pœ
na reproborum ante oculos uoluitur, & quæ ſint
gehennæ tenebræ, cum graui amaritudinis ob-
ſcuritate penſatur. Quia ergo ſuperbum cor pri-
us terrore concutitur, ut concuſſum in amore ſoli
detur, rectè nunc dicitur: Audiet auditionem in
terrore uocis eius. ubi & bene ſubiungitur: Et
ſonum de ore illius procedentem. Sonus ex Dei
ore, eſt uis timoris de ſuperna irruẽs aſpiratione:
quia cùm nos de uenturis Dominus aſpirando re
plet, proculdubio de malè geſtis pręteritis terret.
Poteſt autem per os Dei, unigenitus deſignari fili
us, qui ſicut brachium eius dicitur, quia per eum
Eſa.53 cũcta pater operatur, de quo propheta ait: Et bra-
chium Domini cui reuelatũ eſt? de quo Ioannes
Ioan.1 dicit: Omnia per ipſum facta ſunt: ita etiam os di-
Eſa.58 citur. Hinc eſt enim quod propheta ait: Os enim
Domini locutum eſt hæc. Per quem nobis omnia
loquitur, ac ſi oris nomine patenter diceretur uer
bum, ſicut nos quoque pro uerbis linguam dicere
ſolemus, ut cùm Græcam uel Latinã linguam di-
cimus, Latina uel Græca uerba monſtramus. Os
ergo Domini nõ immeritò ipſum accipimus. Vn
Cant.1 de & ei ſponſa in Canticis canticorũ dicit: Oſcu-
let̃ me oſculo oris ſui. ac ſi dicat: Tangat me dul-
cedine præſentiæ unigeniti filij redemptoris mei.
14 Per ſomnum uerò oris poteſt eiuſdem Do-
mini ſanctus Spiritus deſignari. Vnde & aliàs in
Act.2 eiuſdem ſpiritus ſignificatione ſcriptum eſt: Fa-
ctus eſt repentè de cœlo ſonus tanquam adueni-
entis ſpiritus uehementis. Sonus igitur de ore Do
mini procedit, cùm ſubſtantialis ei ſpiritus ad nos
per filium ueniens, ſurditatem noſtræ inſenſibili-
tatis rumpit, ſicut de eodem ſono incircunſcripto
Ioan.16 atq; incorporeo os Domini loquitur, dicens: De
meo accipiet, & annunciabit uobis. Poteſt ergo
& per terrorem uocis uis formidinis, & per ſo-
nũ oris dulcedo conſolationis intelligi: quia quos
Spiritus ſanctus replet, prius eos de terrena actio
ne terrificat, & poſtmodum ſpe cœleſtium conſò
latur: ut tanto pòſt confitendo de pręmijs gaude-
ant, quanto prius ſola ſupplicia cõſpiciendo me-
tuebant. Hinc eſt quod de unigeniti ſpiritu quaſi
de hoc oris ſono Paulus dicit: Non enim accepi- Rom.8
ſtis ſpiritum ſeruitutis iterum in timorem, ſed ac-
cepiſtis ſpiritum adoptionis filiorum, in quo cla-
mamus, Abba pater. Hinc per ſemetipsã ueritas
dicit: Accipite Spiritum ſanctum, quorum remi- Ioan.20
ſeritis peccata, remittũtur eis: & quorum retinue-
ritis, retenta ſunt. Ecce conuerſorum terror uerti-
tur in poteſtatem: quia dum mala ſua pœnitendo
puniunt, uſq; ad exercendum iudicium aſcendũt,
ut hoc in Deo poſſe accipiãt, quod prius de Deo
ipſi metuebant. Iudices quippe fiunt qui ſupernũ
iudicium perfectè timuerunt: & aliena iam pec-
cata incipiunt dimittere, qui prius formidauerant
ne retinerentur ſua. Sed quia hoc ipſum iudicium
quod ſpiritaliter agit̃, modò à carnalibus non ui-
detur, ſunt nonnulli qui Deum res humanas cura
re non æſtimant, & eas ferri fortuitis motibus pu-
tant. Contra quos rectè ſubditur:

De Dei æqua in omnia prouiſione: & quòd primitiua Eccleſia miraculorum adiutorijs indiguit, quam perſecutionis tribulatio preſſit, nunc uerò ſola exigat operum merita, nõ uirtutum ſigna. Cap. XI.

SVbter omnes cœlos ipſe cõſiderat, & lumen
illius ſuper terminos terræ.] Ac ſi apertè di-
ceretur: Qui ſumma regit, etiam extrema nõ deſe
rit: quia ſic impenditur maximis, ut tamẽ hæc ea-
dem cura regiminis nõ præpediatur à paruis. Qui
enim ubiq; præſens & ubiq; æqualis eſt, etiam in
diſſimilibus ſibijpſi diſſimilis non eſt. Æquè er-
go omnia reſpicit, æquè cuncta diſponit, qui in
omnibus locis præſens, nec localiter tenetur, nec
uaria curando uariatur. Si autem cœlos ſanctos
prędicatores accipimus, Propheta atteſtante, qui
ait: Cœli enarrant gloriam Dei: poſtquam per ſo- Pſal.18
num oris aduentus Spiritus ſancti deſignatur, re-
ctè ſubiungitur: Subter omnes cœlos ipſe conſi-
derat, & lumen illius ſuper terminos terræ. Sunt
nãq; nonnulli qui cùm mira Apoſtolorum opera
audiũt, quòd accepto Spiritu ſancto mortuos uer
bo ſuſcitarent, ab obſeſſis dæmonia pellerẽt, um-
bra infirmitates amouerẽt, uentura quęq; prophe
tando prædicerent, & unigenitũ uerbũ Dei, om-
nium gentium loquẽtes lingua prædicarent: quia
has uirtutes nũc in Eccleſia non uidẽt, ſubtractã
iam ab Eccleſia ſupernam gratiã ſuſpicantur, ne-
ſcientes pẽſare quod ſcriptum eſt: Adiutor in op- Pſal.9
portunitatibus, in tribulatione. Tunc quippe ſan-
cta Eccleſia miraculorũ adiutorijs indiguit, cùm
eam tribulatio perſecutionis preſſit. Nam poſt-
quam ſuperbiam infidelitatis edomuit, non iam
uirtutum ſigna, ſed ſola merita operum requirit:
quamuis & illa per multos cùm opportunitas e-
xigit, oſtendit. Scriptum quippe eſt: Linguæ in ſi- 1.Cor.14
gnum ſunt non fidelibus, ſed infidelibus. Vbi er-
go omnes fideles ſunt, quæ cauſa exigit ut ſigna
monſtrentur? Vnde citius fortaſſe ſatisfacimus,
ſi quid

ſi quid de ipſa Apoſtolica diſpenſatione memore
mus. Paulus nanque egregius prædicator Meli-
tem ueniens, & plenam infidelibus inſulam ſci-
ens, patrem Publij dyſenteria febribusq; uexatũ,
orando ſaluauit, & tamen ægrotanti Timotheo
1.Tim.5 præcepit, dicens: Modico uino utere, propter ſto
machũ tuũ, & frequentes tuas infirmitates. Quid
eſt Paule quòd ægrum infidelem orando ad ſalu-
tem reuocas, & tantum adiutorem Euangelij mo
re medici per alimenta curas, niſi quòd idcirco fi-
unt exteriora miracula, ut mentes hominum ad
interiora perducantur: quatenus per hoc quod
mirum uiſibiliter oſtenditur, ea quæ admirabilio
ra ſunt inuiſibilia credantur? Signo quippe uirtu-
tis pater Publij ſanandus fuerat, ut mente reuiui-
ſceret, dum miraculo ad ſalutem rediret. Timo-
theo autem adhibendum foris miraculum non e-
rat, qui iam totus intus uiuebat. Quid eſt ergo mi-
rum ſi propagata fide, crebrò miracula non fiunt,
quando hæc ipſi quoque Apoſtoli in quibuſdam
15 iam fidelibus nõ fecerunt? Eleuatis ergo cœ-
lis, Dominus inferiora conſiderat: quia & ablatis
ſummis prædicatoribus inceſſanter etiam infima
noſtræ infirmitatis curat. Et quaſi ſubter cœlos lu
men illius terræ terminos reſpicit: quia poſt ſub-
limem uitam præcedentium, etiam peccatorum
mores actusq; gratiæ ſuæ illuſtratione cõprehen-
dit. Qui etſi uirtutum ſigna nunc per uitam fide-
lium crebrò non exerit, ab eiſdem tamen fideli-
bus per uirtutem operum nunquam recedit. Po-
teſt etiam lumen illius ſuper terminos terrę ita in-
telligi, quòd prædicatio ſupernę gratię dum gen-
tes ad fidem collegit, intra ſemetipſam mundi li-
mites clauſit. Vel certè termini terræ ſunt fines
hominum peccatorum. Et ſæpe contingit ut ple-
rique Deum deſerant, & uitæ ſuæ tempora in deſi
derijs carnalibus expendant: ſed tamen ſuper-
na gratia reſpecti, in extremis ſuis ad Deum rede-
unt, quę ſint iudicia æterna cognoſcunt, cunctaq;
quæ ſe peruerſè egiſſe meminerint, fletibus pu-
niunt, atque hæc uerè ſe inſequi rectis operibus
oſtendunt. Quibus ſubſequente iuſtitia profectò
totum dimittitur, quod antè deliquerunt. Hinc
enim per prophetiæ ſpiritum Anna dicit: Domi-
nus iudicabit fines terrę: quia nimirum anteactã
uitam Deus non iudicat, quando poſteriora pec-
catorum reſpectu ſupernæ pietatis illuſtrat. Hinc
Exod.13 Moyſes ait: Primogenita aſini mutabis oue. Per
aſinum quippe immunditia, per ouem uerò inno-
centia deſignatur. Aſini ergo primogenita oue
mutare, eſt immundę uitę primordia in innocen-
tię ſimplicitatẽ conuertere: ut poſtquam illa pec-
cator egit, quę ut immunda Dominus reſpuit: ea
iam agenda proferat, quę Dei ſacrificio imponat.
Quia ergo poſt praua opera peccator cõuertitur,
& ab actionum ſuarum tenebris iuxta finem ali-
quando reuocatur, rectè nunc dicitur: Et lumen
illius ſuper terminos terrę. Sed graui luctu affi-
cit eadem gratia, quæ poſt facinora mentem re-
plet. Nam malè geſta ad memoriam reducit, ſi-
biq; hominem quàm ſit iuſtè damnandus oſten-
dit. Vnde fit ut peccatum omne quod ſe egiſſe re-
miniſcitur, quotidianis fletibus inſequat̃: & quo
magis ualet iam quod iuſtum eſt cernere, eo ar-
dentius appetit iniuſtum ſeſe gemitibus punire.
Vnde aptè ſubiungitur:

Quòd cùm mentem hominis Deus ingreditur, continuò pœnitentiæ gemitus ſequatur. Cap. XII.

POſt eum rugiet ſonitus.] Quem enim Do-
minus illuſtrando repleuerit, eius uitam pro-
culdubio in lamẽtum uertit, atq; illuminatę men-
ti quo magis æterna ſupplicia inſinuat, eo hãc du-
rius de tranſacta nequitia gemitibus fatigat, & do
let homo quod fuit: quia bonum iam incipit uide
re quod non fuit: odit qualem ſe fuiſſe meminit,
amat qualem ſe eſſe debuiſſe cognoſcit, & ſolam
iam pœnitentię amaritudinem diligit: quia cautè
conſiderat in quantis uoluptatibus ſua delecta-
tione peccauit. Bene ergo dicitur: Poſt eum ru-
git ſonitus: quia cùm mentẽ Deus ingreditur, con
ſtat proculdubio quòd mox pœnitentię gemi-
tus ſequatur, ut ei iam ſalubriter flere libeat, quę
prius de iniquitatibus flenda iucunditate gaude-
bat. Sed quo uberius culpa fletur, eo altior 16
cognitio ueritatis attingitur: quia ad uidendum
internum lumen polluta dudum conſcientia la-
chrymis baptizata renouat̃. Vnde poſt pœniten-
tię rugitum aptè ſubiungitur:

Quòd actionẽ Spiritus ſancti ſiue effectũ eius nemo ad plenũ inueſtigat: cùm eadẽ actio per eundẽ ſpiritũ ordinata, alijs in reſurrectionem, alijs ſit in ruinam. Cap. XIII.

TOnabit uoce magnitudinis ſuę.] Voce e-
nim magnitudinis ſuę Deus tonat, cũ ſe no-
bis bene iam per lamenta pręparatis, quàm ſit ma
gnus in ſupernis inſinuat. Quaſi enim de cœlo to
nitrus procedit, cùm nos incuria negligẽtiaq; tor-
pentes reſpectus gratiæ pauore ſubito percutit,
atq; in terra poſiti, ſonum de ſuperioribus audi-
mus: quia terrena cogitantes, ſuperni terroris ſen-
tentiam repentè pertimeſcimus, & mẽs bene iam
de ſummis ſollicita trepidat, quę prius in infimis
malè ſecura torpeſcat. Sed iſtius uiſitationis oc-
cultę quibus modis ſe nobis inſinuet terror, igno-
ratur: neq; ipſius mentis acie comprehenditur, cu
ius ad melius intentio commutatur. Vnde aptè
ſubiungitur: Et non inueſtigabit̃, cùm audita fue-
rit uox eius.] Vox Domini auditur, cùm gratię
eius aſpiratio mente concipitur, cùm inſenſibili-
tas occultę ſurditatis rumpitur, & cor ad ſtudium
ſummi amoris excitatum, uirtutis intimę clamo-
re penetratur. Sed iſtam uocem ſuperuenientis
ſpiritus quę ſe in aures cordis inſinuat, nec ipſa
mẽs quę per hanc illuſtrata fuerit, inueſtigat. Pen
ſare enim non ualet, inuiſibilis uirtus quibus ſibi
meatibus influat, quibus ad ſe modis ueniat, qui-
bus recedat. Vnde & bene per Ioannem dicitur:
Spiritus ubi uult, ſpirat: & uocem eius audis, ſed Ioan.3
neſcis unde ueniat, & quo uadat. Vocẽ enim ſpi-
ritus audire, eſt uim cõpunctionis intimę in amo-

rem inuisibilis cõditoris assurgere. Sed nemo scit unde ueniat: quia ignoratur, per ora prædicantiũ quibus se ad nos occasionibus fundat. Et nemo scit quo uadat: quia cùm unam prædicationẽ multi audiunt, intelligi proculdubio non potest quẽ deserens abijciat, aut cuius ingrediens in corde requiescat. Vna quippe res foris agitur, sed non per hanc uno modo intuentium corda penetrantur: quia qui inuisibiliter uisibilia modificat, in humanis cordibus causarum semina incomprehensibi-
Ioan. 11 liter plantat. Hinc est q̃ resuscitato Lazaro multi crediderunt, sed tamen Iudæorum plurimi ad persecutionis zelum ex hac ipsa resuscitatione commoti sunt. Vnum ergo idemq̃ miraculum quod alijs lumen fidei præbuit, alios per inuidiæ tenebras à lumine mentis excæcauit. Hinc est quod utercq̃ latro & eandem & suæ morti similem mortem redemptoris uidit: sed eum superbiendo alter contumelijs lacessere non timuit, quem timendo alter honorauit, atq̃ in una re una utriusq̃ cogitatio nõ fuit: quia hanc internus arbiter inuisibiliter modificando distinxit. Sed hic occultæ aspirationis modi quia comprehendi nostra cogitatione nequeunt, nimirum diuinæ uocis uestigia nesciuntur. Bene ergo dicitur: Et non inuestigabitur cũ audita fuerit uox eius. Vnde & adhuc subiungitur: Tonabit Deus uoce sua mirabiliter.] Voce sua Deus mirabiliter tonat: quia occulta ui corda nostra incomprehensibiliter penetrat. Quẽdum latentibus motibus premit in timore, & format in amore, quanto ardore sequendus sit, aliquo modo silenter clamat, & fit cuiusdam impulsionis nimietas in mente, cùm nihil sonet in uoce. Quæ tanto apud nos ualentius perstrepit, quanto & ab omni exteriori strepitu aurem nostri sur-
27 descere cordis facit. Vnde & anima ad semetipsam mox hoc intimo clamore collecta miratur, quod audit: quia uim compunctionis incognitæ percipit. Cuius ipsa admiratio bene apud Moysen manna desuper ueniente signatur. Dulcis enim cibus qui de supernis accipitur, manhu uocatur. Manhu enim dicitur, quid est hoc? Et quid est hoc dicimus, quãdo hoc quod cernimus, nescientes admiramur. Supernum igitur manna anima percipit, cùm per uocem compunctionis eleuata, nouam speciẽ interne refectionis obstupescit, ut diuina dulcedine repleta, iure respondeat, quid est hoc? quia dum ab infima cogitatione suspenditur, ea quæ de supernis conspicit, insolitè miratur. Et quia cum hac uoce torporis nostri surditas rumpitur, uetustæ uitę protinus usus mutatur: ut anima superno spiritu afflata, & in summis appetat quæ contempserat, & contemnat in infimis quæ appetebat, rectè subiungitur: Qui facit magna & inscrutabilia.] Vt enim homo terrenis ulibus deditus, iniquis desiderijs pressus, subitò ad noua efferueat, atq̃ ad consueta frigescat, exterioribus curis renunciet, in internis contemplationibus anhelet: quis hanc uirtutem supernæ uocis considerare sufficiat? Quis considerando comprehendat? Magna sunt quæ per uocem suã

A Dominus facit, sed minus magna essent, si perscrutari potuissent. Facit ergo magna & inscrutabilia: quia ostendit foris perfectionem operis, sed latet intus ipsa qualitas operationis. Voce sua foris etiam per Apostolos insonat, sed corda audientiũ per seipsum interius illustrat: Paulo attestãte, qui
1. Cor. 3 ait: Ego plantaui, Apollo rigauit: Deus autem incrementum dedit. Neque qui plantat, est aliquid, neq̃ qui rigat, sed qui incremẽtum dat Deus. Quãuis ergo nostris mentibus superne uocis auditum non ipsi præbeant, missi tamen sunt, ut uerbis nobis exterioribus condescendant. Vnde aptè subiungitur:

Quòd uiri contemplatiui quorum conuersatio in cœlis est, infimis fratribus condescendunt, & in eorum amore liquefiunt, irrigantes arida corda eorum, ut et ipsi fructificẽt Deo. Caput XIIII.

Qui præcipit niui ut descendat in terram, & hyemis pluuijs, & imbri fortitudinis suæ.] Quia Psalmista ait: Lauabis me, & super ni
Psal. 50 uem dealbabor: quid hoc loco niuem, nisi per lucem iustitiæ candida accipimus corda sanctorũ? Aquæ autem ductæ in superioribus constipantur, ut niues fiant. Sed cùm hæ ipsæ niues ad terrã ueniunt, in aquarum iterum liquorem uertuntur. Aquæ igitur sunt prædicatorum mentes: quæ dum ad contemplanda superna se erigunt, altiori intellectu solidantur. Cumq̃ in summa cõsideratione rapiuntur, uirtutem confirmationis accipiũt. Sed
C quia adhuc in terris fraterna dilectione retinentur, semetipsas ab alto intellectu modificãt, & infirmis humiliter prædicantes, more niuium corda arentium liquatæ rigant. Niues ergo ad terram de cœlestibus ueniunt, cùm sublimia corda sanctorum quæ iam solida contemplatione pascuntur, pro fraterna charitate ad humilia prædicationis uerba descendunt. Sicut enim nix terram 16
cùm iacet operit, cùm uerò liquatur, rigat: ita sanctorum uirtus per firmitatem suam apud Deum uitam peccatorum protegit, & per condescensionem suam, quasi liquefacta arentem terram ut fructus proferat, infundit. Et quia aqua prius ab infimis trahitur, ut post à superioribus sparsa reddat: sancti quiq̃ etiam cùm in uirtutis arce consistunt,
D unde eleuati sunt considerant, ne alienæ infirmitatis abiecta contemnant. Quasi ergo aquæ ad terras de quibus subleuatæ sunt, redeunt: dum condescendẽtes iusti peccatoribus, reminiscí nõ desinunt, quod fuerunt. Certè aqua in terris adhuc Paulus fuerat cùm legem carnaliter sapiebat: sed ductus ad cœlestia, in niuẽ uersus est: quia quod prius infirmum sapuit, ad solidítatem ueræ intelligentiæ commutauit: & tamen condescendens fratribus, quasi nix ima repetijt: quia & post uirtutum culmina, quàm fuerat indignus agnoscit, dicens: Qui prius fui blasphemus & persecutor, 1. Tim. 1
&c. Ecce quàm clementer suæ imbecillitatis reminiscitur, ut aliorum æquanimiter infirma patiatur. Quasi enim ad terram de qua sumpta fuerat post cœlum aqua redijt, dum post tantæ suæ contem-

contemplationis arcana peccatorem se Paulus meminit, ut prodesse humiliter peccatorib. possit. Videamus itaq̃, aqua hæc in niuis soliditatem
2. Cor. 5 uertenda, qualiter trahatur ad summa, ait: Siue mẽte excedimus Deo. Videamus qualiter ad ima nix redeat, ut dum loquatur infundat, ait: Siue sobrij sumus uobis. Videamus qua manu ducit, ut & iacens eleuari ualeat, & subleuata reuocari, ait: Charitas enim Christi urget nos. Quia igitur charitas Christi quæ sanctorum mentes ad superna subleuat, eas pio moderamine pro fraterna dilectione etiam ad humilitatem condescensionis format, rectè dicitur: Qui præcipit niui ut descendat in terram. Vbi & aptè subiungitur: Et hyemis pluuijs, & imbri fortitudinis suæ. Hyems quippe est uita præsens, in qua nos etsi iam spes ad superna erigit, adhuc tamen mortalitatis nostræ frigidus torpor astringit: quia scriptum est:
Sap. 9 Corpus quod corrumpitur, aggrauat animam, & deprimit terrena habitatio sensum multa cogitantem. Habet autem hæc hyems pluuias, rectorum proculdubio prædicationes. De quibus uidelicet
Deut. 32 pluuijs per Moysen dicitur: Expectetur sicut pluuia eloquium meum, & descendant sicut ros uerba mea. Hæ nimirum pluuiæ hyemi congruunt, æstate cessabunt: quia cùm nunc carnalium oculis uita cœlestis absconditur, necesse est ut sanctorum nobis prædicationibus irroretur. Cùm uerò æterni iudicij æstus incanduerit, nullus uerba prædicantium necessaria tunc habebit: quia ueniẽte iudice, ad cor suum quisq̃ reducitur, ut sancta iam cum agere non ualet, sentiat: & rectum quod sequi debuit, ex tortitudinis suæ pœna co-
Hier. 12 gnoscat. Vnde bene per prophetam dicitur: Congrega eos quasi gregem ad uictimam, & sanctifica eos in die occisionis. In die enim occisionis sanctificantur reprobi: quia tunc sancta quæ debuerunt, agere consentiunt: cùm digna prauitatis suæ supplicia iam declinare non possunt. Quia autem prædicationes sanctæ cum uita presenti, id est pluuiæ cum hyeme cessabunt, rectè exeunti animæ atque ad æternæ felicitatis æstiua properãti, spon-
Cant. 2 si uoce suadentis dicitur: Surge, propera amica mea, formosa mea, & ueni. Iam enim hyems transiit, imber abijt & recessit. Trãseunte quippe hyeme, imber recedit: quia cùm uita præsens peragi-
D tur, in qua nos ignorantiæ nubilo, carnis corruptibilis torpor astrinxerat, omne ministerium prædicationis cessat. Clarius quippe per nos tunc uidebimus hoc quod sanctorum uocibus nunc obscurius audimus. Præcepit igitur Dominus niui & hyemis pluuijs, ut in terram descendant, dum aspiratione sancti Spiritus pro corrigendis peccatoribus corda sanctorum ad ministerium prædicationis humiliat. ubi rectè additur:

Quòd alia sit prædicatio de infirmitate humanitatis, alia de fortitudine diuinitatis. Cap. XV.

Et imbri fortitudinis suæ.] Imber quippe fortitudinis Dei, est prędicatio diuinitatis. Nã imber infirmitatis, est prędicatio eius incarnatio-

A nis, de qua per Paulum dicitur: Quod infirmum 1. Cor. 1
est Dei, fortius est hominibus. Et rursum: Si crucifixus est ex infirmitate, sed uiuit ex uirtute Dei. 2. Cor. 13
Sic autem sancti uiri humanitatis eius infirma prędicant, ut auditorum suorum cordibus etiam diuinitatis fortia infundant. Audiamus per tonitrum nubis, imbrem fortitudinis: In principio erat Ioan. 1
uerbum, & uerbum erat apud Deũ, & Deus erat uerbum. Audiamus etiam imbrem infirmitatis: Verbum caro factum est, & habitauit in nobis. Audiamus imbrẽ fortitudinis: Omnia per ipsum facta sunt, & sine ipso factum est nihil, quod factum est. In ipso uita erat. Audiamus etiam imbrẽ infirmitatis: In propria uenit, & sui eum non receperunt. Imbri ergo fortitudinis suæ præcipit,
B ut in terram descendat: quia sanctorum suorum uocibus sic nobis humanitatis suæ infirma prædicat, ut nobis etiam mira & fortia suæ diuinitatis innotescat. Sed cùm uirtutem nostri conditoris audimus, statim ad corda nostra formidine compellente reducimur, & tantum super nos iudicem perpendentes, quæ dignè quæsiue egimus indignè, pensamus. Vnde bene subiungitur:

Quòd naturali ratione, quæ est lex mentis, & lege prædicationis, homini Deus quid agat & quid mereatur, insinuat. Cap. XVI.

Qui in manu omnium hominum signat, ut nouerint singuli opera sua.] Mala enim quæ agunt homines, pensare contemnunt.
C Sed cùm uirtutem supernæ districtionis audiunt, prauorum operum hoc quod se deprimit pondus agnoscunt. Prædicationis quippe uerbis pulsati euigilant, ut pensent ad quæ supplicia sese antiquæ actionis meritum trahat. Dum ergo imber fortitudinis in terram descendit, in manu uniuscuiusque signatur, ut sua opera sciat: quia dum uirtus incomprehensibilis maiestatis agnoscitur, ab unoquoque subtilius sua uita pensatur. Quod tamen intelligi & aliter potest. Creator nanque omnipotens à cunctis insensibilibusq̃ distinctam rationabilem creaturam hominem condidit: quatenus quod egerit, ignorare non possit. Naturæ enim lege scire compellitur, seu prauum siue rectum sit quod operatur. Nam
D ad iudicium pro actione cur uenit, si potuit nescire quod egit? Et ipsi ergo qui præceptis dominicis eruditi contemnunt, utrum bona an mala sint quæ faciunt, sciunt. Nam si bona se facere nesciunt, cur de aliquibus factis in ostentatione gloriantur? Rursum si malè se agere ignorant, cur in eisdem factis alienos oculos declinant? Ipsi enim sibi testes sunt: quia sciunt malum esse quod agunt, quod uideri ab alijs uerentur. Si enim ueraciter malum esse non crederent, nequaquam hoc ab alijs uideri formidarent. Vnde & bene per quendam sapientem dicitur: Cùm sit timida nequitia, dat testimonium condemnationi: Sap. 17
quia dum de facto suo conscientiam pulsans timor redarguit, ipsa sibi testimonium perhibet damnabile esse quod agit. Quo contrà per

1.Ioan.3 Ioannem dicitur: Si cor noſtrum non reprehenderit nos, fiduciam habemus apud Deum. Fugiãt ergo iniqui humanos oculos, ſemetipſos certè fugere non poſſunt. Quia enim malum quod faciũt nouerunt, habent teſtem conſcientiam, habent iudicem rationẽ ſuam. In peccato igitur quod committunt, prius contra ſe iudicium ſuæ rationis inueniunt, & pòſt ad diſtrictionem æterni examinis perducuntur. Et hoc eſt fortaſſe quod per Pſal
Pſal. 41 miſtam dicitur: Abyſſus abyſſum inuocat in uoce cataractarum tuarum: quia dum miro ordine diſpoſitionis occultæ malum non permittitur neſciri, quod agitur, & ſuo ſe iam iudicio peccator in conſcientia condemnat, & poſt condemnationem propriam ad æterni iudicis ſententiam properat. Abyſſum ergo abyſſum inuocare, eſt de iudicio ad iudicium peruenire. Eant ergo prædicatores ſancti, redarguant facta peccantium: audítores autem prauí contemnant uerba iuſtorum, defendant quantum uoluerint prauitates ſuas, atq; impudenter geſtas, impudentius defendẽdo multiplicent, certè ipſi ſibi in conſcientia teſtes ſunt, quia excuſabiles non ſunt. Eo enim ipſo quo rationabilem creaturam Deus hominem condidit, in manu omnium hominum ſignat, ut nouerint ſinguli opera ſua. Sed quia Heliu de prauitate ſingulorum ſententiam protulit, ilicò ad ipſum prauitatis authorem per quem unumquodq; malum oboritur, mentis oculos deflectit: ut quia uno hoc uerſu prauí capitis membra perſtrinxerat, etiam hocipſum membrorum caput ſub breuitate deſcribat. Vel certè, quia ſuperius nubium Dei uirtutes intulerat, agit nunc ut contra bonorum uitam aduerſarij impugnationes innoteſcat. Nam ſequitur:

Quòd in reproborum cordibus diabolus quaſi in antro ſuo lateat. Cap. XVII.

29 INgreditur beſtia latibulum ſuum, & in antro ſuo morabitur.] Quis alius nomine beſtiæ niſi antiquus hoſtis accipitur, qui deceptionem primi hominis ſæuus impetijt, & integritatem uitę illius malè ſuadendo laniauit? Contra quẽ prophetæ uocibus de ſancta electorum Eccleſia in
Eſa. 35 antiquum ſtatum reſtauranda promittitur: Et mala beſtia non trãſibit per eam. Sed hæc beſtia cùm poſt redemptoris aduentum, poſt prædicatorum uoces, quaſi poſt tonitruum nubium in fine mundi illum damnatum hominem qui Antichriſtus uocatur, inuaſerit: quid aliud quàm latibulum ſuum ingreditur, ut in antro proprio demoretur? Vas quippe illud diaboli, antrum ac latibulum beſtiæ eſt, ut inſidians hominibus uiam huius uitæ carpentibus, in illo & per ſigna lateat, & per malitiam occidat. Qui tamen omnium reproborum corda etiam nunc priuſquam apertus appareat, poſſidet: eaq; per occultam malitiam quaſi proprium antrum tenet, atque ad omne quod nocere bonis appetit, in eorum ſe obſcuris mentibus abſcondit. An Iudæorum perſequentium corda, antrum huius beſtiæ non fuerunt, in quorum diu conſilijs latuit, ſed repentè uocibus erupit clamantium, Crucifige crucifige? Et quia ad Ioan. 19
laceratione mentis pertingere tentando nõ potuit, in redemptore noſtro ad mortẽ carnis anhelauit. Hęc nimirum beſtia multa electorum corda tenuit, ſed hanc ab illis moriens agnus excuſ-
cuſſit. Vnde & in Euangelio dicit: Nunc prin- Ioan. 12
ceps huius mundi eijcietur foras. Qui miro rectoq; iudicio dum confeſſiones humilium illuminans ſuſcepit, ſuperborum oculos deſerens
clauſit. Vnde ei per Pſalmiſtam dicitur: Poſuiſti Pſal. 103
tenebras, & facta eſt nox, in ipſa pertranſibunt omnes beſtię ſyluarum: catuli leonum rugientes ut rapiant, & quęrant à Deo eſcam ſibi. Tenebras quippe Dominus ponit, cùm peccatis iudicia rependens, lumen ſuę intelligentię ſubtrahitur. Et nox efficitur: quia prauorum mens ignorãtię ſuę erroribus cęcatur. In qua omnes beſtię ſyluę pertranſeũt, dum maligni ſpiritus ſub opacitate fraudis latentes, in reproborum cordibus prauitates ſuas explendo percurrunt. In qua & catuli leonũ rugiunt: quia nequiſſimarum, ſed tamen eminentium poteſtatum miniſtri ſpiritus importunis tentationibus inſurgunt. Qui tamen à Deo eſcam appetunt: quia nimirum capere animas nequeunt, niſi iuſto iudicio præualere diuinitùs permittantur. Vbi & aptè ſubiungitur: Ortus eſt ſol, & congregati ſunt, & in cubilibus ſuis ſe collocauerunt: quia ueritatis lumine per carnem apparente, à fidelium mentibus excuſſi, quaſi ad cubilia ſua reuerſi ſunt, dum ſola infidelium corda tenuerunt. Quod igitur illic leonum cubile, hic antrum beſtiæ dicitur. Notandum uerò magnopere æſtimo, quòd beſtia hæc non ſolum antrum ſuum ingredi, ſed in eo etiam morari perhibetur. Aliquando nanq; etiam bonorum mentes ingreditur, illicita ſuggerit, tentationibus fatigat, rectitudinem ſpiritus ad delectationem carnis deflectere conatur, delectationem quoque ad conſenſum perducere nititur: ſed tamen reſiſtente ſuperno adiutorio præualere prohibetur. Intrare ergo in mentes bonorum poteſt, ſed in eis morari non poteſt: quia cor iuſti huius beſtiæ antrum non eſt. Quos enim quaſi proprium antrum poſſidet, eorum mentes proculdubio immorans tenet: quia & prius in eis cogitationes uſque ad iniqua deſideria, & poſt iniqua deſideria uſque ad nequiſſima opera perducit. Neque enim ſtudent reprobi ſuggeſtiones eius recta iudicij manu repellere, cuius uoluptatibus appetunt ſubdita delectatione ſeruire. Cumq; in eorum cordibus prauum quid oritur, mox per ſtudium delectationis enutritur: & cùm ſibi minimè reſiſtitur, protinus ex conſenſu roboratur, ſtatimq; conſenſus ad opus perducitur, opus uerò etiam conſuetudine grauatur. Rectè ergo in antro ſuo morari hæc beſtia dicitur, quæ tam diu cogitationes reproborũ tenet, quouſque eorum uitam etiam aculeo prauí operis perforet. Vnde bene ad Iudæam Domi- Hier. 4
nus per prophetam dicit: Quouſq; morabuntur in te cogitationes noxiæ? Neq; enim reprehẽdit, cur ue-

cur ueniant, ſed cur morentur. Et in bonis enim cordibus cogitationes illicitæ ueniunt, ſed tamen morari prohibentur: quia recti quique ne captiuandam domum conſcientiæ præbeant, ab ipſo cordis limine hoſtem fugant. Qui etſi quando repentinis ſuggeſtionibus uſque ad primum ueſti
bulum ſurripuerit, ad conſenſus tamen ianuam
Matth. 26 non pertingit. Huic nimirum beſtiæ impulſu ſubitæ formidinis uictus ianuam cordis Petrus negando aperuit, ſed citius cognoſcendo reſtitit,
20 flendo clauſit. Quia uerò antiquus hoſtis perſecutorum corda non ſolum intrando tenuit, ſed etiam tenendo poſſedit, dicatur rectè: Ingredietur beſtia latibulum ſuum, & in antro ſuo morabitur. Quantum namque in Iudæorum mentibus demorata ſit diſcimus, cùm illorum conſilia atte-
ſtatione Euangelicæ narrationis audimus. In illa nanque deſcribitur cùm redemptorem noſtrum uiuificare mortuos cernerent, in morte eius quanta anxietate crudelitatis inſanirent, quot explere contra illum praua deſideria ardenter uellent, ſed tamen populum timerent: quot occaſiones occidendi quærerent, & inuenire non poſſent: quot ad uotum ſuæ ſæuitię alienigenarum manibus uſi ſunt: quia eum quem legaliter interimere ipſi non poterant, feriendum gentibus tradiderunt, ut ex ſola poteſtate Romanus præſes ageret, quod ex ſola malitia ut agi debuiſſet, ipſi anhelarẽt. Vnde & aptè ſubiungitur:

Quòd Chriſtus Iudæis qui zelo legis feruere uidebantur, ſcandalum fuit: gentibus uerò infidelitatis frigore torpentibus, ſtultitia. Cap. XVIII.

A B interioribus egredietur tempeſtas, & ab arcturo frigus.] Scriptura ſacra cùm contra arcturum interiora memorat, diuerſam Aquilonis partibus Auſtri plagam deſignat. Vnde in hoc eodem libro ſcribitur: Qui facit arcturum & orionas & interiora Auſtri. Quia igitur interiora Auſtri ſol feruentior tenet, in arcturo uerò curſum omnimodo non habet: interiorum nomine plebs Iudaica, arcturi autem uocabulo, hoc in loco populus gentilis exprimitur. Hi enim qui unum atque inuiſibilem Deum nouerant, eiuſdẽq; legi ſaltem carnaliter ſeruiebant, quaſi ſub meridiano ſole feruentes in fidei calore tenebantur. Gentiles autem quia nullam ſcientiam ſupernæ cognitionis attigerant, uelut ſine ſole frigidi ſub Aquilone remanebant. Quia uerò tempeſtas impellit, frigus autem torpore opprimit, rectè nunc dicitur: Ab interioribus egredietur tempeſtas, & ab arcturo frigus. ac ſi apertè diceretur: A Iudæis ſurgit malitia perſequens, & à gẽtilibus poteſtas premens. Neque enim miracula fieri legis præcepta uetuerant, & tamen Iudæi pro eiſdem miraculis interimere humani generis redemptorem quærebant. Vnde explere hoc quod cœperant non ualentes, ad Pilati prætorium cucurrerunt, ut ipſe hunc perimeret, quem iniuſtè perimere lex nulla cohiberet. Ab interioribus ergo tempeſtas, atque ab arcturo frigus prodijt, dum quod Iudæa ex inuidia petijt, hoc gentilis iudex ex Romana authoritate perpetrauit. Vnde bene contra hanc eandem adhuc inuidiam ſubditur:

Flante Deo concreſcit gelu.] Quia quo fide- 21
lium cordibus Spiritus ſanctus aſpirauit, quo maiora uirtutum miracula cõtulit, eo infidelium mentibus grauioris inuidiæ torpor excreuit, atq; inde cõtra Deum plebs infidelis obduruit, unde humilis populus anteactam duritiam qua ſe aſtrinxerat, emolliuit. Deo enim flante in gelu uerſi fuerant, qui uiſis miraculis inuidentes dicebant: Ec- Ioan. 12.
ce totus mundus poſt eum abijt. Conſpiciebant ſigna, cernebant per miniſtros eius miracula, totum iam mundum ſecuturum fidei prædicamenta præuidebãt: & tamẽ quo ſanctus Spiritus mundum repleuerat, eo illorum mentes arctius inuidiæ malitia ligabat. A qua ergo in gelu uerſa fuerat, dum eunte poſt Deum mundo, Iudæa in inuidia pigra remanebat. Sed quia ſupernæ poteſtati ſuppetijt etiam tantæ crudelitatis duritiam ſoluere, atq; ad amandum ſe corda infidelium liquare, poſt hoc gelu mox bene ſubditur: Et rurſum latiſſimè fundũtur aquæ.] Poſt gelu quippe Dominus latiſſimas aquas fudit: quia poſtquam Iudæorum ſęuitiam uſq; ad mortem pertulit, eorum corda protinus ab infidelitatis duritia, amoris ſui aſpiratione liquefecit, ut tanto pòſt deſiderabilius ad obediendum currerent, quanto præceptis illius prius obſtinatius reſtitiſſent. Vnde bene
per quendam ſapientem dicitur: Sicut glacies in Eccleſ. 3
ſereno, ſic reſoluentur peccata tua. Ab hoc frigidi torporis gelu ſolui propheta deſiderauerat, cũ
dicebat: Conuerte Domine captiuitatem noſtrã, Pſal. 125
ſicut torrens in Auſtro. De his aquis, id eſt, ad Deum concurrentibus populis rurſum dicitur: Mit- Pſal. 147
tet uerbũ ſuum & liquefaciet ea, flabit ſpiritus eius, & fluent aquæ. Aquę de gelu currũt: quia plerique ex duris perſecutoribus magni prædicatores fiunt. Gelu igitur in aqua liquatur, cùm torpor interni frigoris ad irrigationem uertitur prædicationis. An Paulus gelu non erat, qui acceptis epi- Acto. 9
ſtolis Damaſcum pergẽs, in corde fidelium quaſi in terra Dei iactata uerbi ſemina, ne ad perfectionem operum ſurgerẽt, reſtringere quærebat? Sed gelu hoc in aquam redijt: quia quos perſequendo prius premere ſtuduit, hos poſtmodum fluentis ſanctæ exhortationis infudit, ut tanto uberior electorum meſſis exurgeret, quanto hanc imber Dei etiam ab ore perſecutoris irrigaret. Vnde & bene ſubditur:

Quòd meſsis Eccleſiaſtica operarios deſiderat, quorum compluatur doctrina, & exemplis proficiat. Cap. XIX.

FRumentum deſiderat nubes.] Quid enim e- 22
lecti quiq; ſunt, niſi frumenta Dei cœleſtibus horreis recondenda? Quæ nunc in tritura areæ paleas tolerant: quia in hac purgatione ſanctę Eccleſiæ mores contrarios reproborũ portant, quouſq; hanc internus agricola uentilabro iudicij diriment, & in ſuperna habitacula electos ſuos quaſi munda iam grana ſuſcipiens, æternis paleas ignibus

Matth. 3 gnibus tradat. Vnde bene per Ioannẽ dicitur: Cuius uentilabrum in manu sua, & permundabit aream suam, & congregabit triticum in horreum suum, paleas autem comburet igni inextinguibili. Sed hoc frumẽtum quousq; ad perfectionem fructuum ueniat, nubium pluuias expectat ut crescat: quia bonorum mens prædicantium uerbis infunditur, ne ab humore charitatis desideriorum carnalium sole siccetur. Hoc frumentum supernus agricola in mundo surgere ac nubes desiderare conspexerat, cùm dicebat: Messis quidẽ multa, operarij autem pauci. Rogate autem Dominũ messis, ut mittat operarios in messem suam. Qui igitur hic frumẽtum, illic messis, qui uerò hic nubes, illic operarij uocantur: quia prædicatores sancti & nubes sunt & operarij: nubes uidelicet per doctrinam, operarij per uitam: nubes quia uerbis influunt, operarij quia non desinunt agere quod loquuntur. Vnde & subditur: Et nubes spargunt lumen suum.] Nubes enim lumen spargere, est prædicatores sanctos exempla uitæ & loquendo & agendo dilatare. Sed quamuis annunciationis intimæ lumen spargant, non tamen ad conuertenda omnium quæ appetũt corda peruenunt. Nam sequitur: Quæ lustrant cuncta per circuitum, quocunque eas uoluntas gubernantis duxerit.] Sæpe enim prædicatores sancti exhortari quosdam uolunt, sed nequeunt. Sepe quosdã declinare appetunt, sed tamen internæ instigationis impulsu exhortari eos instantissimè compelluntur. Videamus nubem Dei quomodo gubernantis manu & ad ea quæ non appetit ducitur, atque ab impulsu suo iterum gubernantis manu retinetur. Certè Paulus cùm uestimenta sua excutiẽs, à Corinthijs discedere uellet, audiuit: Noli timere, sed loquere, & ne taceas, propter quod ego tecum sum, & nemo apponetur tibi ut noceat te, quoniam multus est mihi populus in hac ciuitate. Rursum cùm ad Thessalonicẽses uoluisset ire, retentus est, dicens: Volui uenire ad uos ego quidem Paulus, & semel & iterum, sed impediuit me satanas. Neq; enim per semetipsum satan præpedire tanti Apostoli uias potuit, sed occultè dispensationis usibus dum aduersatur, nesciens deseruiuit: ut nimirum Paulus dum ad alios uellet accedere nec ualeret, eis à quibus recedere non poterat, aptius prodesset. Nubes igitur Dei cũcta per circuitum lustrant: quia prædicationis luce mundi fines illuminant. Sed quia diuinis nutibus subditæ nequeunt explere quod uolunt, ire non possunt, nisi quò eas uoluntas gubernantis duxerit. Vnde & adhuc subiungitur: Ad omne quod præcipitur eis super faciem orbis terræ.] Sæpe enim cùm gubernantis uoluntate perducuntur, aliter agere appetunt, sed aliter disponũtur. Nam plerunq; quosdam auditores suos student blandè corrigere, & tamen eorum sermo in asperitatem ducitur. Plerunque quosdam resecare asperè appetunt, sed tamen eorum rigor per mansuetudinis spiritum refrenatur. Sicut ergo non possunt ire quà uolunt, ita etiam nequeunt agere sicut uo-

Act. 18

2. Thes. 2

A lunt. Quia enim eos internus arbiter tenet cùm mittit, ita illos etiam modificans suscipit cùm perducit, ut aliquando in cogitatione alia disponant, sed alia in opere peragant, aliquando aliter incho ent, sed aliter consumment. Quia igitur iuxta hoc quod sibi præcipitur seruiunt, dicatur rectè: Quo cunq; eas uoluntas gubernantis duxerit, ad omne quod præceperit illis super faciem orbis terræ. Eo enim apertiorem uiam prædicationis inueniunt, quo ad hanc non suis, sed præceptoris sui nutibus ducuntur. Vnde adhuc subditur:

Quòd secundum gratiam Dei, uerbum fidei ad omnes peruenit, & profectus iustitiæ, neq; uolentis, neq; currentis, sed miserentis est Dei. Cap. XX.

B Siue in una tribu, siue in terra sua, siue in quocunque loco misericordiæ suæ eas iusserit inueniri.] Vna tribus profectò Iuda intelligitur, quæ in scriptura sacra clara ac multiplex præ cæteris memoratur. Quæ in hoc quod ex se redemptoris nostri carnem protulit, speciale præ omnibus munus accepit. Terra autem Dei, simul omnis Iudæa nominatur. Quæ tunc ei fidei suæ fructum protulit, cùm totus sub idolorum cultu delapsis gentibus mundus errauit. Locus autem misericordiæ Dei est ipsa gentilitas, cuius culpas districtus iudex si iustè animaduerteret, ad reconciliationem gratiæ nunquam ueniret. Quæ cùm nulla apud Deum merita habuit, reconciliationis tamen gratiam ex sola misericordia accepit. Vnde per Paulum dicitur: Gentes autem super misericordia honorare Deum. Vnde rursus scriptum est: Qui quondam non consecuti misericordiam, nunc autem misericordiam consecuti. Nubes ergo suas Deus ducit, siue in una tribu, siue in terra sua, seu in quocunque loco misericordiæ suæ eas iusserit inueniri: quia prædicatores ueteris nouiq; testamenti aliquando soli tribui Iudæ contulit, & Israel penè totum ex praua regum gubernatione reprobauit. Aliquando & in terra sua has pluere nubes facit: quia eundem Israeliticum populum ad antiquam gratiam post correptionem captiuitatẽq; reuocauit. Aliquando de loco suæ misericordiæ eas clarescere uoluit: quia per prædicatores sanctos etiam gentibus

Rom. 15

1. Pet. 2

D uirtutum miracula ostendit, ut sola misericordia à iugo erroris absolueret, quos ingenitæ perfidiæ ira deprimebat. Sed ecce Heliu quia futura per propheticum spiritum sensit, quia multa sublimiter protulit, uir arrogans elationis suæ pondere lassatus non ualet portare quæ dicit. Nam per iactantiam protinus adiungit: Auscultà hæc Iob, sta & considera miracula Dei.] Quasi in comparatione sui iacentem uidit, quem ad uerba tantę predicationis ut staret admonuit. Quamuis & per hoc quod dicit: Auscultà, grauem beato Iob contumeliam irrogat: quia, sicut iam de illo & superius diximus, arrogantia minoris est, auditum sibi uelle extorquere maioris. Sed licet Heliu bona quę dicit, nesciat pẽsare cui dicit, nos qui erudiri ab hominib. quærimus, indagare uerba doctri-

23

ba doctrinæ illius subtiliter debemus. Nã magna fortassis uirtutis arte dicitur: Sta & considera miracula Dei. Sunt nõnulli quippe qui Dei miracula iacentes considerant: quia operationis eius potentiam non sequentes admirantur. Stare quippe est recta agere. Vnde & per Paulum dicitur: Qui se existimat stare, uideat ne cadat. Et sepe quidam superna iudicia mirantur, prædicamenta cœlestis patriæ cum audiunt diligunt, mira opera internæ dispositionis obstupescunt: sed tamen amando & uiuendo ad hæc eadem opera assurgere negligũt. Iacentes ergo Dei miracula considerant, qui eius potentiã sciendo pensant, sed uiuendo non amãt. Per contemplationem quidem in consideratione oculos tendunt, sed tamen per intentionem sese à terra non erigunt. Vnde bene in Balaam exprobratiõe dicitur: Qui cadẽs apertos habet oculos. Multa nanque de aduentu redemptoris dixerat, & quæ in nouissimis temporibus erant uentura præuidebat: sed tamen ei uiuendo assurgere noluit, quem præuidendo prædicauit. Iacens ergo apertos oculos habuit, cum eius mentem & prophetia ad cœlestia tenderet, & auaritia in terra retineret. Iacens apertos oculos habuit: quia eum uidere de superioribus potuit, quem prostratus in infimis nõ amauit. Heliu itaque qui beatum Iob nequaquam credidit uiuẽdo tenuisse quod dixit, quasi admonens dicit: Sta, & considera miracula Dei. Quem adhuc de uẽturis discutit, & quasi de ignorantia humilians adiungit:

1. Cor. 10

Nu. 24

B

Quòd nisi prædicatores loquendo prodãt quales intus sint, aut reliquis hominibus similes, aut longè despectiores uideantur. Cap. XXI.

C Nvnquid scis quando præceperit Deus pluuijs ut ostenderent lucem nubium eius?] Si nubes sancti prædicatores sunt, pluuiæ nubium sunt uerba prædicatorum. Sed nubes cũ per aera transuolant, nisi pluuiæ deorsum ueniant, nescitur quantam aquarum immensitatem portant. Nisi coruscus sol inter pluuias erumpat, intelligi nõ ualet quid in eis etiam claritatis lateat: quia nimirum prędicatores sancti si taceant, & nequaquam loquentes ostendant, quanta sit cœlestis spei claritas quam in cordibus gestant, aut reliquis hominibus similes, aut longè his despectiores uidentur. Cum autem aperire per prædicationem cœperint quæ sit supernæ patriæ remuneratio, quam intrinsecus tenent, cùm persecutione pressi, in qua uirtutis arce profecerint innotescunt, cùm uisione despecti, loquendo insinuant unde timeantur, ipsæ quæ de nubibus influunt pluuiæ, lucem nobis earundem nubium ostendunt. Per uerba enim prædicatorum agnoscimus, ut in eis claritatem uitæ quam appetunt, cum magna humilitate uenerемur. Hanc nimirum lucem Paulus discipulis ostẽdebat, cùm diceret: Vt sciatis quæ sit spes uocationis eius, quæ diuitiæ glorię hæreditatis eius in sanctis, & quæ sit supereminens magnitudo uirtutis eius in nos qui credimus. Hanc lucem Corinthij per scriptorũ uerba quasi per pluuię guttas agnouerant, cũ dicebãt: Epistolæ graues sunt & fortes,

Ephes. 1

2. Cor. 10

A præsentia aũt corporis infirma, & sermo contemptibilis. Sed plerunq; prædicatores sancti ostendere semetipsos ut prosint cupiunt, nec tamẽ possunt. Plerunq; latere ut quieti sint appetũt, nec tamen permittuntur. Nemo igitur scit quando lucem nubium ostendant: quia nemo comprehẽdit quãdo Deus uirtutem prædicationis præbeat, ut prædicantium gloria clarescat. Dicit ergo: Nunquid scis quando præceperit Deus pluuijs, ut ostẽderent lucem nubiũ eius? ac si apertè dicat: Nunquid si uenturos in mundo prædicatores iam conspicis, quando eos ad prædicandum Dominus rẽpletione sancti Spiritus impellat, quibusue modis eorum uitæ claritatem mundo innotescat, apprehendis? Vnde adhuc aptè subiungitur:

24

Quòd in doctrina Euangelica angustæ semitæ sunt regulæ continentiæ, & perfecta scientia sit de profectu uirtutum, non in se, sed in Domino gloriari. Cap. XXII.

N Vnquid nosti semitas nubium magnas & perfectas scientias?] Habẽt istę nubes semitas subtilissimas, scilicet sanctæ prædicationis uias. Angusta quippe porta est quæ ducit ad uitam. Eos ergo per semitas astringunt, qui ab intentionis eorum tramite per lata mundi desideria euagãdo non exeunt. Arcta enim bene uiuendi censura non est ampla uia, sed semita, in qua prædicator quisq; studiosè constringitur: quia sub præceptorum custodia sollicitè coangustat. An non quasi quædam angustia est itineris, in hoc quidem mundo uiuere, sed de huius mundi cõcupiscentia nihil habere, aliena non appetere, propria nõ tenere, laudes mundi despicere, & pro Deo opprobria amare, gloriam fugere, despectũ sequi, adulantes despicere, despicientes honorare, mala nocentiũ ex corde dimittere, & erga eos dilectionis gratiã immobilem in corde retinere? Quę uidelicet omnia semitę sunt, sed magnę: quia quanto in prę-senti uita pro ipsa uiuendi custodia angustę sunt, tanto amplius in ęterna retributione dilatantur. Vnde & bene subditur: Et perfectas scientias. Perfecta quippe scientia est, & cuncta hæc sollicitè agere, & se de suis meritis scire nihil esse. Vnde & ipsæ nubes de hac perfecta scientia docẽtur, cùm eis uoce ueritatis dicitur: Dũ feceritis omnia quæ

Luc. 17

D præcepta sunt uobis, dicite, Serui inutiles sumus: Perfecta scientia est scire omnia, & tamen iuxta quendam modũ scientem se esse nescire: quia etsi iam Dei præcepta nouimus, etsi iam uirtutem uerborũ illius sollicita intentione pensamus, etsi iam quæ intellexisse nos credimus agimus: adhuc tamen acta eadem qua districtione examinis sint discutiẽda nescimus, necdũ Dei faciẽ cernimus, nec dum occulta eius cõsilia uidemus. Quãta ergo est nostra scientia, quę quousq; mortalitatis nostræ pondere reprimitur, ipso suę incertitudinis nubilo cęcatur? De qua bene per Paulũ dicitur: Qui se

1. Cor. 8

existimat scire aliquid, nondum cognouit quemadmodum oportet eum scire. In hoc itaq; mũdo dum uiuimus, tunc perfectè quæ scienda sunt scimus, cùm proficientes per intelligentiã, nihil nos

perfectè scire cognoscimus. Dicitur igitur: Nunquid nosti semitas nubium magnas & perfectas scientias? ac si apertè dicat: Nunquid iam summa acta prædicantium conspicis, qui postquam per scientiam ad alta se eleuant, deorsum se humiliter per cognitionem suæ ignorantiæ inclinãt? Quod quia solo sancti spiritus dono agitur ut humanum cor non solum de scientia, sed etiã de ipsa sua ignorantia perfectè doceatur, & calore amoris ad superna ferueat, dum minora esse quæ cognouit in infimis pensat, rectè subiungitur:

Quòd doctorum & auditorum concordia quæ mutua charitate coalescit, ex Spiritu sancto est. Cap. XXIII.

NOn'ne uestimenta tua calida sunt, cum perflata fuerit terra Austro?] Sæpe beatũ Iob figuram sanctæ Ecclesiæ tenere iam diximus. Vestimenta uerò Ecclesiæ sunt omnes qui ei fidei ad unatione iunguntur. De quibus eidem Ecclesiæ
Esa. 49 per prophetã Dominus dicit: Viuo ego: quia omnibus his uelut ornamento uestieris. Per Austrũ uerò qui nimirum calidus uentus est, non immeritò Spiritus sanctus designatur, quo quisq; dum tãgitur, ab iniquitatis suæ torpore liberatur. Vnde
Can. 4 bene in Canticis canticorum dicitur: Surge Aquilo, & ueni Auster, perfla hortum meum, & fluant aromata illius. Aquilo enim iubetur ut surgat, ut nimirum is qui mortalium corda restringit aduersarius spiritus fugiat. Auster enim uenit & hortũ perflat, ut eius aromata diffluant: quia per aduentum sancti spiritus dum mens hominum repletur, C ex ea mox opinio uirtutum aspergitur, ut iure iam sanctorum lingua quasi hortus Austro perflatus
2. Cor. 2 dicat: Christi bonus odor sumus Deo. Vestimẽta ergo sanctæ Ecclesiæ calida sunt dũ terra Austro perflatur: quia hi qui ei per fidem inhærent, feruẽtibus charitatis studijs inardescunt, dum eorum mens sancti spiritus afflatu perfunditur. Quod quidem de eodem beato Iob nil obstat intelligi: quia sic hæc generaliter in sancta Ecclesia dicimus, ut tamen per membra eius singula specialiter teneamus. Vnusquisque enim qui rectè uiuit, atq; hoc & alios docere consueuit, quasi tot uestimenta habet, quot auditores ei concorditer inhæ
25 rent. Natura nanque uestimentorum est, ut per semetipsa calere non possint, sed adiuncta uiuenti corpori, dum exhalantes membrorum poros contegunt, emanantem ab intimis calorem premunt, quo nimirũ calore hæc eadẽ uestimenta calefiunt, sed calefacta calorem quem acceperint, retinendo ad corpus reddunt. Quid ergo per uestimẽta uiuẽti corpori adhærentia, nisi discipulorũ uita magistris bene uiuentib. coniuncta signatur? Quæ quasi per poros calorem accipit: quia ad amorem Dei & exẽplo actionis & impulsu exhortationis ignescit. Quæ uelut frigus propriũ expellit dum à pristina iniquitate discedit, calorẽ quem accepit retinet: quia in eo quem prædicando sumpserit feruore conualescit. Doctores autem sancti dum auditores suos in amorem Dei proficere sentiunt, ipsi amplius in doctrinæ uirtute ferueſcunt, A & quia eos ad summa inardescere & ferueſcere cõspiciunt, ad prædicanda bona cœlestis patriæ ualidius succenduntur. Qui etsi quando pro eo quòd adhuc uitam corruptibilem humanæ infirmitatis agunt, de qualibet culpa saltem tenuiter in opere, in locutione, in cognitione tentantur, discipulorum suorum profectum conspiciunt, & ipsi uel in minimis esse reprehensibiles erubescũt, ne qua forte exempla tortitudinis præbeant eis quos prædicationis uoce ad regulam intimæ rectitudinis uocant. Dum ergo uerbo doctorum accenduntur auditores, quasi ex uiuenti corpore uestimenta calefaciunt. Sed dum ex profectu auditorum etiam uita docentium proficit, quasi ex calefactis uestimentis calor ad corpus redit. Sed B nequaquam sibi doctores tribuant quod per exhortationem suam ad summa proficere auditores uident: quia nisi Spiritus sanctus eorum corda repleat, ad aures corporum uox docentium incassum sonat. Formare enim uocem magistri exterius possunt, sed hanc imprimere interius nõ possunt. Neque enim qui plantat est aliquid, neque 1. Cor. 3
qui rigat, sed qui incrementum dat Deus. Dicatur ergo: Nonne uestimenta tua calida sunt, cum perflata fuerit terra Austro? Quia nimirum tunc auditores qui iam bene uiuentibus doctoribus in hærent, calorem superni amoris accipiunt, cùm per afflatum sancti spiritus excitantur. ac si apertè beato Iob diceret: Incassum tibi tribuis si quos per te profecisse in uirtutibus contemplaris: quia hi quos per te incaluisse æstimas, nisi eos Spiritus C sancti feruor attingeret, frigidi in sua insensibilitate remanerent. Postquam uerò hæc fortiter dixit, per arrogantiam leuiter motus, irrisionis ilico uerba subiungit dicens:

Quòd sancti angeli hoc in munere retributionis acceperunt à Deo, ut ad peccatum ultrà moueri non possint. Caput XXIIII.

TV forsitã cum eo fabricatus es cœlos, qui solidissimi quasi ære fusi sunt.] Possunt per cœlos hi qui in cœlestibus sunt conditi, angelici spiritus designari. Vnde & in oratione nostra dicere uoce ueritatis instruimur: Fiat uoluntas tua sicut in cœlo & in terra: ut nimirum uoluntas Dei, Matth. 6
D sicut à superiori creatura agitur, ita in omnibus etiam ab humana infirmitate seruetur. De quibus bene dicitur: Qui solidissimi quasi ære fusi sunt. Naturæ nanq; æris est rubigine difficilè consumi. Et uirtutes angelicæ quę in diuino amore fixę perstiterunt, lapsis superbientibus angelis, hoc in munere retributionis acceperunt, ut nulla iam rubigine surripientis culpæ mordeantur, ut in contẽplatione conditoris sine felicitatis fine permaneant, & in hoc quod sunt conditæ, æterna stabilitate subsistãt. Quod bene apud Moysen ipsa de mũdi origine historiæ uerba testantur, cum & prius Gene. 1
factum cœlum dicitur, & hoc idem postmodum firmamentum uocatur: quia uidelicet natura angelica, & prius subtilis est in superioribus cõdita, & post ne unquam potuisset cadere, mirabilibus confir-

confirmata. Possunt etiam per cœlos, ut sæpe dixi A mus, electorum mentes exprimi, à cunctis terrenis contagijs intimo amore suspensæ. Qui quamuis corpore degant in infimis: quia tamen corde
Phil. 3 iam inherent summis, ueraciter dicunt: Nostra cõuersatio in cœlis est. Qui solidissimi ut ære fusi sunt: quia ab integritate cœptæ fortitudinis, nulla mutabilitatis rubigine consumuntur. Quibus & fortiter contra aduersa durantibus authoris uo
Iob. 15 ce dicitur: Vos estis amici mei, qui permansistis mecum in tentationibus meis. Sed quamuis doctus & arrogans cum irridere sanctum uirum nititur, irrisioni suæ fortia dicta permisceat, à dictis tamen fortibus semper ad superuacua uerba relabitur. Nam iterum eum deridendo subiungit:

Ostende nobis quid dicamus ei, nos quippe inuoluimur tenebris.] Ac si dicat: Tu qui iam magna intelligentiæ luce perfrueris, docere nos qui ignorãtiæ tenebris inuoluimur, debes. Qui mox ab irrisione resiliens, despiciendo subiungit:

Quis narrabit ei quæ loquor?] Ac si apertè dicat: Quę ego ei de suis laudibus acutè sentiens nõ audita loquor, quis hæc narrare uel postquam audierit poterit? Sed quia cum doctrina & arrogantia in unius mentis habitatione conflígit, à loquẽtis ore non solum sonat uiuendi leuitas, sed etiam grauitas sentiendi, postquam Heliu per arrogantiam leuiter intumuit, dicẽs: Quis narrabit ei quę loquor, mox per doctrinam subdidit:

Quòd ineffabilis sit Deus, & scrutator maiestatis opprimatur à gloria. Cap. XXV.

26 ETiam si locutus fuerit homo, deuorabitur.] Omne quod aliquid deuorat, hoc introrsus trahens, ab intuentium oculis occultat, & rẽ quæ uideri in superficie potuit, in profundum rapit. Homo igitur cum de Deo tacet, per rationem in qua est conditus, esse aliquid uidetur. At si loqui de Deo cœperit, ilico quàm sit nihil ostẽdit: quia magnitudinis illius immẽsitate deuoratur, & quasi in profundũ raptus absconditur: quia fari ineffabilem cupiens, ipsa suæ ignorãtiæ angustia deglutitur. Loquitur enim caro de spiritu, circũscriptus spiritus de incircumscripto, creatura de creatore, temporalis de æterno, mutabilis de immutabili, mortalis de uiuificãte, & cum in tenebris positus D internum lumen sicut est nesciat, homo de æternitate differere cupiens, cæcus de luce loquitur. Si ergo locutus fuerit homo, deuorabitur: quia si effari homo æternitatem sicut est appetit, etiam hoc sibi subtrahit quod de illa uel tacitus sentit. Sed ecce æternitas tunc hominibus uerè innotuit, cùm se eis humanitate suscepta monstrauit. Quę quia necdum reuelata fuerat, de eisdem hominibus rectè subiungitur: At nunc non uident lucem.] De
Esa. 9 qua nimirum luce etiam per prophetã dicitur: Populus qui ambulat in tenebris, uidit lucẽ magnã. Sed hæc eadẽ lux qualiter ab hominib. uideaẽ insinuat, cùm protinus subdit: Subitò aer cogit in nubes.] Aer quippe ipsa sua tenuitate spargit, ut nulla firmitate solidetur. Nubes autẽ tanto firmiores sunt, quanto densiores. Quid ergo per aerem nisi mentes secularium designantur, quæ innumeris huius uitæ desiderijs deditæ, huc illucq; more aeris fluidæ disperguntur? Sed aer in nubes cogit, cum fluxæ mentes per superni respectus gratiam, uirtutis soliditate roborantur, ut intra sinum cordis recta sentiendo se colligãt, & in uanis cogitationibus nõ liquescant. Aer Petrus fuerat, cũ per terre- Matth. 4
na desideria sparsum, eum quasi aura trãsiens pro uita carnis cura piscationis agitabat. Aer etiam Apostoli omnes extiterant, qui iam per legem alta didicerant, sed necdum per fidem firma sapiebant. Subitò autem aer in nubes coactus est: quia per respectum supernæ gratiæ, fluxa corda piscatium in soliditatem uersa sunt prædicatorum, ut B eorum infirmæ cogitationes fortia sentiendo derescerent, ac more nubium aquas scientiæ taperent, & subter iacentem terram uerbis prædicationis irrigarent, quo peracto ministerio, ad cœli secreta recurrerent, atq; ad æternam requiem finito labore peruenirent. Vnde & bene mox subditur: Et uentus transiens fugabit eas.] Ventus quippe est transiens, uita præsens. Ventus ergo transiens nubes fugat: quia mortalis uita percurrens prædicatores sanctos à nostris oculis corporaliter occultat. Ventus ergo transiens nubes fugat: quia uitæ temporalis excursus à carne Apostolos subtrahit, & eos à terræ superficie in secreta requie quasi in cœlorum cardine abscõdit. Sed quia usq; ad mortem prædicare non desinunt, & præsentis C uitæ spatium more nubiũ cum uerborũ pluuia excurrunt, quid eorum laboribus in sancta Ecclesia agatur, adiungit cum protinus subdit:

Quòd filijs regni in tenebras exteriores proiectis, multi ab Oriente & Occidente quasi aurum in thesauros uenerunt: & multus ex hoc nobis sit timor, quoniam non intelligimus cur reprobato trunco, in ramis insitis complacuit ei. Caput XXVI.

AB Aquilone aurũ ueniet.] Quid per Aquilonem nisi peccati frigore constricta gentilitas designatur? quam ille sub iugo suæ tyranni dis tenuit, qui superbiens dixit: Sedebo in monte Esa. 14
testamenti, in lateribus Aquilonis ascendam super altitudinem nubiũ, similis ero altissimo. Quid uerò auri nomine, nisi animæ fideles exprimunt? D De quibus per Hieremiam dicit: Quomodo obscuratum est aurum, mutatus est color optimus? Thren. 4
Aurum quippe obscuratũ doluit: quia in quibusdam claritatem innocẽtiæ uersam in culpæ nigredinem uidit. Ab Aquilone ergo aurum uenire dicitur: quia per respectum gratiæ redẽptoris, à gentilitate dudum perfidiæ torpore frigida, intra sanctam Ecclesiam preciosa Deo uita fidelium multiplicatur. Ab Aquilone etenim aurum uenit, cũ ab ipsis idolorum cultoribus uera in Domino fides clarescit. Sed conuersis ad fidem gentibus, Iudæa contradicit, & ad præmiorum retributionem cœlestium dedignat suscipere eos qui dudũ fuerant cultores idolorum. Vnde post conuersionem gentium Petro dicitur: Quare introisti Act. 11
ad uiros præputium habentes, & comedisti cum eis?

Esaiæ 43 eis? Quo cõtrà rectè per Esaiam Dominus dicit: Dicã Aquiloni, da: & Austro, noli prohibere. Sicut enim per Aquilonem Gentilitas, sic per Austrum Iudæa signatur. Quæ quasi meridiano sole incaluit: quia redemptore in carne apparente, feruorem fidei prima suscepit. Aquiloni ergo da dicitur, cùm offerre Deo suæ fidei munera gentilitas imperatur. Austro autẽ iubet ne prohibeat: quia Hebræis in fide consistentibus præcipitur ne uitã gentium repellendo condemnent. Vnde hic quoque quia dictum est: Ab Aquilone aurum ueniet, aptè subiungitur: Et à Deo formidolosa laudatio.] Sic enim formidolosa laudatio à Deo uenire dicitur, ac si ab his qui in parte Dei sunt, id est, à fidelibus uenire diceretur. Auro igitur ab Aquilone ueniente, à Deo formidolosa laudatio prodijt: quia dum claritatem suæ fidei gentilitas obtulit, multitudo Hebræorum fideliũ diuina iudicia pertimescendo laudauit. Sed quomodo ab Aquilone ueniat aurũ, quomodo ab his qui sub Deo sunt formidolosa laudatio erumpat, ipsa nobis historia sacri eloquij ostendit. Scriptũ quippe est: Act. 10 Cornelius Centurio cohortis quæ dicitur Italica, religiosus & timens Deum cum omni domo sua, faciens eleemosynas multas plebi, & deprecãs Deũ semper, uidit in uisu manifestè quasi hora diei nona, angelum Dei introeuntem ad se, & dicentem sibi: Cornelì. At ille intuens eum, timore correptus dixit: Quis es domine? Dixit autem illi: Orationes tuæ & eleemosynæ tuæ ascenderunt in memoriam in conspectu Dei. Aurum ergo ab Aquilone uenit, dum in conspectu Dei ex gentib. cum eleemosynis ueniens oratio ascendit. Quod cùm Petrus fratribus retulisset, quomodo uel Cornelius angelum, uel ipse de cœlo submitti ad se linteum cum bestijs reptilibus ac uolatilib. uidisset, uel quomodo Spiritus sanctus etiã ante baptisma gẽtiliũ corda perfuderit, qui nunq̃ in Iudæorũ mentibus nisi post aquam baptismatis uenit, protinus scriptum est: His auditis tacuerũt, & glorificauerunt Deum dicentes: Ergo & gentib. Deus pœnitentiã ad uitam dedit. Multitudo ergo fideliũ formidolosam Deo laudem obtulit, quæ saluatis gẽtib. à suo se murmure, dona cœlestis gratiæ admirãdo, cõpressit. Vnde ipse quoq̃ Petrus miratur dicens: In ueritate comperi, q̃ non est personarũ acceptor Deus. Sed cùm gentes fidem suscipiũt, cur ab eis qui iam fideles sunt, formidolosa uenire laudatio dicitur, cùm læta uenire potius quàm formidolosa debuisset? Sed idcirco cõuersis gentibus, ab Hebræis iam fidelibus formidolosa laudatio prodijt: quia nimirũ iustè Iudæa repulsa est, dum piè est gentilitas uocata: & damna suę repulsionis timuit, dum lucra alienæ uocationis uidit. Vnde nos quoq̃ quotidie dum iniquos quosq̃ ad inopinatam uitæ celsitudinem prouehi repentè conspicimus, sub occultis Dei iudicijs timendo gaudemus: ne per occulta iudicia quosdã Deus qui digni putantur deserat, q̃ per hęc ad se eos qui indigni æstimantur uocat. Sequitur: Dignè eum inuenire non possumus, & si inuenire iam eum possi-

A mus, non tamẽ dignè.] Quia quicquid in illo sentimus, ex fide est, & non ex specie. Hoc tamen q̃ iam se inuenisse considerat, adiungit dicens:

Magnus fortitudine & iudicio & iustitia, & enarrari non potest.] Magnus quippe est fortitudine: quia fortẽ aduersariũ superat, & de domo illius uasa cõtumeliæ auferens, in misericordiæ uasa permutat. Magnus iudicio: quia & si hic electos suos per aduersa deprimit, eos quandoq̃ in gloria æternę ꝓsperitatis extollit. Magnus iustitia: quia etsi hic diu tollerat, quandoq̃ tamen reprobos sine termino damnat. Bene autem subditur: Et enarrari non potest. Qui enim sentiri dignè nõ ualet, quanto minus dici? Sed melius hunc utcunq̃

B dicimus, si sub considerationis eius formidine admirando taceamus. Sequitur:

Quòd Deum contemplari non possunt qui humiles nõ sunt: & quid sit quòd Dauid cum reduceret arcam Dei in Hierusalem, nudus saltabat. Cap. XXVII.

I Deo timebunt eum uiri, & non audebunt contemplari oẽs qui sibi uidentur esse sapientes.] Hoc loco Heliu uiros eos qui ad intelligentiam sunt fortes appellat. Et notandũ q̃ non ait: Et non audebunt contemplari sapiẽtes: sed, qui sibi uidẽtur esse sapientes. Quibus uidelicet uerbis peritos quidem, sed arrogantes insinuat. Heliu ergo dum multa fortiter sentit, in locutionis suæ fine se tetigit. Viri nanq̃ arrogantes & docti cùm rectè nõ uiuunt, sed tamen recta dicere doctrinæ impulsio

C nibus compelluntur, ipsi damnationis suæ aliquo modo præcones fiunt: quia dum ea quæ agere respuunt, prædicantes insinuãt, suis se uocibus damnatos clamãt. Contra quos bene per Psalmistã dicitur: Cõuersi sunt in arcũ peruersum. Arcus quippe peruersus ipsum à quo intenditur percutit. In dictis aũt suis arrogantium linguæ arcui peruerso sunt similes: quia dum contra elationem uerba faciunt, in suis autoribus sagittas figũt. Vnde summa cura prouidendum est, ne accepta sapientia cùm ignorantiæ tenebras illuminat, lumẽ humilitatis tollat, ut iam sapientia esse nequeat. Quæ etsi uirtute locutionis fulgeat, elationis tamẽ uelamine cor loquentis obscurat. Alia nanq̃ sunt bona summa, alia bona media. Bona enim summa sunt: fides, spes, charitas. Quæ cum ueraciter habentur, in malum inflecti non possunt. Bona autem

D sunt media: prophetia, doctrina, curationum uirtus, & cætera: quæ ita intra utrunque sunt posita, ut aliquando per hæc sola æterna patria, aliquando uerò gloria terrena requiratur. Medias ergò has uirtutes dicimus, quas ad quodcunque mens appetit inclinamus. Quibus perceptis ita uti animus sicut terrenis diuitijs potest. Per terrenas nãque diuitias alij in gloriæ ostentatione superbiunt, alij erga proximorum indigentiam ministeria pietatis operantur. Cùm per doctrinam igitur atque prophetiam laus exterior quæritur, quasi per corporales diuitias terrenæ gloriæ culmen ambitur. Cùm uerò doctrina atque prophetia lucrandis animabus impenditur, quasi acceptæ diuitiæ egenis fratribus largiuntur. Quia ergo sæpe

sæpe per ipsa dona quæ se percipere exultat, à ma

A nu dantis incautus animus elongat: uigilanti pro uisione curãdum est, ut & prius subigantur uitia, & post sub circũspectione dona teneanẽ. Nam si in eis mens incautè se deserit, non per hæc adiuta subuehitur, sed quasi pro anteactis laboribus remunerata reprobatur. Vnde fit etiã ut accepta uirtus dum in usu transitoriæ laudis assumitur: quia uitio militat, uirtus nõ sit. Quia enim origo uirtutis humilitas est, illa in nobis uirtus ueraciter pullulat, quæ in radice propria, id est, in humilitate perdurat. A qua nimirum si abscinditur, arescit: quia uiuificantem se in intimis humorem charitatis perdit. Sed quia per hoc quod ab Heliu dicitur: Non audebunt contemplari omnes qui sibi uidentur esse sapientes, occulta cordis elatio reprobatur:

B intueri libet, quanta uirtutum munera Dauid perceperat, atq̃ in his omnibus quàm forti se humilitate seruabat. Quem enim non extolleret ora leonum frangere, ursorum brachia dissipare, despectis prioribus fratribus eligi, reprobato rege ad regni gubernacula ungi, timendum cunctis uno lapide Goliã sternere, à rege proposita extinctis allophylis numerosa præputia reportare, promissum tandem regnum percipere: cunctumq̃ Israeliticum populum sine ulla contradictione possidere? Et tamen cum arcam Dei in Hierusalem reuocat, quasi oblitus prælatum se omnibus, admixtus populis ante arcam saltat. Et quia coram arca saltare, ut creditur, uulgi mos fuerat: rex se in

C diuino obsequio per saltum rotat. Ecce quem Dominus cunctis singulariter prætulit, sese sub Domino, & exequando minimis, & abiecta exhibendo contemnit. Non potestas regni ad memoriam reducitur, non subiectorum oculis saltando uilescere metuit: non se honore prælatum cæteris, ante eius arcam qui honorem dederat recognoscit. Coram Deo egit uilia uel extrema: ut illa ex humilitate solidaret, quæ corã hominib. gesserat fortia. Quid de eius factis ab alijs sentiat ignoro: ego Dauid plus saltantem stupeo quàm pugnantem. Pugnando quippe hostes subdidit: saltando autem coram Domino semetipsum uicit. Quem Michol filia Saul adhuc ex tumore regij generis

2. Reg. 6 insana, cùm humiliatũ despiceret dicens: Quàm

D gloriosus fuit hodie rex Israel discooperiẽs se ante ancillas seruorum suorum, & nudatus est quasi si nudetur unus de scurris, protinus audiuit: Viuit Dominus, quia ludam ante Dominum qui elegit me potius quàm patrem tuum. Ac paulo post ait: Et ludam, & uilior fiam plus quàm factus sum, eroq̃ humilis in oculis meis. ac si apertè dicat: Vilescere coram hominib. appeto: quia seruare me coram Domino ingenuũ per humilitatẽ quæro. Sunt uerò nonnulli qui de semetipsis humilia sentiunt: quia in honoribus positi nil se esse nisi puluerem fauillamq̃ perpendunt, sed tamen corã hominib. despecti apparere refugiunt: & contra hoc quod de se interius cogitant, quasi rigida exteriùs

A deiectos se exhibendo contemnunt, sed tamen apud se introrsus quasi ex ipso merito ostensæ uilitatis intumescunt, & tanto magis in corde elati sunt, quãto amplius in specie elationem premũt. Quæ utraq̃ unius elationis bella, magna Dauid circumspectione deprehendit, mira uirtute superauit. Quia enim de semetipso intus humilia sentiens, honorem exterius non quærit, insinuat dicens: Ludam & uilior fiam. Et quia per hoc quòd uilem se exterius præbuit, nequaq̃ interius intumescit, adiungit: Eroq̃ humilis in oculis meis. ac si dicat: Qualem me exterius despiciens exhibeo, talem me & interius attendo. Quid ergo acturi sunt quos doctrina eleuat, si Dauid ex carne sua

B uenturum redemptorem nouerat, eiusq̃ gaudia prophetando nunciabat, tamen in semetipso ceruicem cordis ualida discretionis calce deprimebat, dicens: Eroq̃ humilis in oculis meis? Bene ergo per Heliu dicitur: Ideo timebũt eum uiri, & non audebunt cõtemplari oẽs qui sibi uidentur esse sapiẽtes. Contẽplari eũ Dei sapientiã nõ possunt, qui sibi sapientes uidentur: quia tanto ab eius luce longè sunt, quãto apud semetipsos humiles nõ sunt: quia in eorũ mentib. dum tumor elatiõis crescit, aciem cõtemplationis claudit, & unde se lucere præ cæteris æstimãt, inde se lumine ueritatis priuant. Si igitur ueraciter sapientes esse, atq̃ ipsam sapientiam contẽplari appetimus, stultos nos humiliter cognoscamus. Relinquamus noxiã sapiẽtiam, discamus laudabilẽ fatuitatẽ. Hinc quippe

C scriptũ est: Stulta mundi elegit Deus, ut cõfundat 1. Cor. 1
sapientes. Hinc rursum dicit: Si quis uideri inter Ibidem
uos sapiens esse in hoc seculo, stultus fiat ut sit sapiens. Hinc Euangelicæ historiæ uerba testantur quia Zacchæus cùm uidere præ turba nihil posset, sycomori arborem ascẽdit, ut trãseuntem Dominũ cerneret. Luc. 9 Sycomorus quippe ficus fatua dicitur. Pusillus itaq̃ Zaccheus sycomorũ subijt, & Dominum uidit: quia qui mundi stultitiam humiliter eligũt, ipsi Dei sapientiam subtiliter contemplantur. Pusillitatem nãq̃ nostram ad uidendum Dominum turba præpedit: quia infirmitatem humanæ mentis ne lucem ueritatis intendat, curarum secularium tumultus premit. Sed prudenter sycomorum ascendimus, si prouidè eam quæ diuinitùs præcipiẽ stultitiã mente tenemus. Quid eẽ in hoc mundo stultius q̃ amissa nõ quærere, possessa rapientib. relaxare, nullã ꝓ acceptis iniurijs iniuriã reddere, imò adiunctis alijs patientiã præbere? Quasi enim sycomorũ nos ascẽdere Dominus præcipit, cùm dicit: Qui aufert quæ tua sunt, Luc. 6
ne repetas. Et rursum: Si quis te percusserit in de- Matth. 5
xtram maxillam, præbe illi & alteram. Per sycomorum Dominus transiens cernitur: quia per hãc sapientem stultitiã etsi necdum ut est solidè, iam tamen per contemplationis lumen Dei sapientia quasi in transitu uidetur. Quam iuxta Heliu uerba uidere nequeunt, qui sibi sapientes esse uidentur: quia ad conspiciendum Dominũ in elata cogitationum suarum turba deprehensi, adhuc sycomori arborem non inuenerunt.

B. GREGORII IN IOB EXPOSITIONIS MORALIS LIBER uigesimusoctauus.

Caput I.

POST damna rerum, post fu-
nera pignorum, post uulnera
corporis, post uerba malè sua
dentis uxoris, post contume-
liosa dicta consolantiũ, post
suscepta fortiter iacula tot do
lorum, de tanta uirtute con-
stantię laudãdus à iudice bea
tus Iob fuerat, si iam de præsenti seculo esset euo-
candus. At postquam hic adhuc duplicia receptu
rus est, postquam saluti pristinæ restituitur ut re-
bus redditis diutius utatur, ne per elationis gla-
dium ipsa illum sua uictoria sternat, debet om-
nipotẽs Deus increpare per districtam iustitiam
quem seruat ad uitam. Quid enim peius plerun-
que animam quàm conscia uirtus interficit? Quæ
illam dum consideratione sua inflat, à plenitudi-
ne ueritatis euacuat: & dum se ad percipiẽda præ-
mia sufficere suggerit, eam à meliorationis inten-
tione distendit. Iustus igitur Iob ante flagella exti
tit, sed iustior post flagella permansit: & laudatus
antea Dei uoce, postmodũ creuit ex uerbere. Pro
fectò uelut tuba ductilis ex percussiõe producta,
in laudẽ Dei tanto altius eleuatus est, quãto maio
ri est castigatione percussus. Sed humiliãdus erat
iste qui prostratus ulceribus sic uirtutibus stabat.
Humiliandus erat, ne tam robustissimum pectus
elationis tela confoderent, quod constabat certè
quia & illata uulnera non uicissent. Requirendus
nimirum fuit homo cuius debuisset cõparatione
superari. Sed quid est quod de eo uoce Domini di
citur: Vidi seruum meum Iob quòd non sit ei simi
lis uir super terram? Cuius ergo comparatione po
terat uinci, de quo Deo attestãte dicitur quia nul-
lius hominis comparatione possit æquari? Quid
itaq; agendũ est nisi ut ex persona sua ipse Domi-
nus suas illi uirtutes narret, & dicat ei? Nunquid
producis luciferum in tempore suo, & uesperum
super filios terræ consurgere facis?] Et iterum:
Nunquid apertæ sunt tibi portæ mortis, & ostia
tenebrosa uidisti? Vel certè: Nunquid post or-
tum tuum præcepisti diluculo: & ostendisti au-
roræ locum suum? Quis uerò ista nisi Dominus
potest? Et tamen interrogatur homo, ut cogno-
scat quia ista non potest, quatenus uir qui tam im
mensis uirtutibus creuit, & nullius hominis exem
plo uincitur, ne extolli debeat, Dei comparatiõe
superetur. Sed ô quam potenter erigitur, qui tam
sublimiter humiliatur. O quãta est hominis uicto
ria, hãc ex Dei comparatione perdidisse. O quan-
to hominibus maior est, qui testimonijs conuinci
tur Deo minor. Multum quippe potens est qui ta
li interrogatione ostẽditur quia potẽs nõ est. Sed
quia ad obscura nimis differẽda ducimur, ad eius-
dem textus iam uerba ueniamus.

A Textus capitis trigesimioctaui libri B. Iob.

RESpõdens autem Domi
nus Iob de turbine, dixit:
Quis est iste inuoluẽs sen
tẽtias sermonibus impe-
ritis? Accinge sicut uir
lumbos tuos, interroga-
bo te, & responde mihi.
Vbi eras quãdo ponebã fundamẽta terræ?
Indica mihi si habes intelligentiã. Quis po-
suit mẽsuras eius, si nosti, uel quis tetẽdit su
B per eã lineã? Super quo bases illius solidatæ
sunt? Aut quis demisit lapidẽ angularẽ eius
cum me laudarent simul astra matutina, &
iubilarent oẽs filij Dei? Quis cõclusit osti-
is mare, quando erumpebat quasi de uul-
ua procedens, cum ponerem nubem uesti-
mentum eius, & caligine illud quasi pannis
infantiæ obuoluerem? Circundedi illud ter
minis meis, & posui uectẽ & ostia, & dixi:
Hucusq; uenies, & non procedes amplius,
& hic cõfringes tumẽtes fluctus tuos. Nun
quid post ortũ tuũ pręcepisti diluculo: et o-
stendisti auroræ locũ suũ, & tenuisti concu
C tiens extrema terræ, & excussisti impios ex
ea? Restituetur ut lutũ signaculũ, & stabit si
cut uestimẽtũ. Auferetur ab impijs lux sua,
& brachiũ excelsum cõfringetur. Nunquid
ingressus es profundũ maris, & in nouissi-
mis abyssi deãbulasti? Nũquid apertæ sunt
tibi portæ mortis, & ostia tenebrosa uidi-
sti? Nunquid considerasti latitudinẽ terræ?
Indica mihi si nosti omnia, in qua uia lux ha
bitet, & tenebrarũ quis locus sit, ut ducas
unũquodq; ad terminos suos, & intelligas
semitas domus eius? Sciebas tũc quòd nascitu
D rus esses, & numerũ dierũ tuorũ noueras?
Nunquid ingressus es thesauros niuis, aut
thesauros grãdinis aspexisti, quæ præpara-
ui in tẽpus hostis, in diẽ pugnæ & belli? Per
quã uiã spargitur lux, diuiditur æstus super
terrã? Quis dedit uehemẽtissimo imbri cur
sum, & uiã sonãtis tonitrui, ut plueret super
terram absq; homine in deserto, ubi nullus
mortaliũ cõmoratur, ut impleret inuiã et de
solatã, & produceret herbas uirẽtes? Quis ẽ
pluuię pater, uel quis genuit stellas roris? De
cuius utero egressa est glacies, & gelu de cœ
lo quis genuit? in similitudinẽ lapidis aquæ
durantur, & superficies abyssi cõstringitur.
Nunquid

Nunquid cõiungere ualebis micantes stel-
las pleiades, aut gyrum arcturi poteris dissi
pare? Nunquid producis luciferum in tem-
pore suo, & uesperum super fines terræ con
surgere facis? Nũquid nosti ordinem cœli,
& pones rationem eius in terra? Nunquid
eleuabis in nebula uocem tuam, & impetus
aquarum operiet te? Nunquid mittes fulgu
ra, & ibunt, & reuerentia dicent tibi assu-
mus? Quis posuit in uisceribus hominis sa-
pientiã? uel quis dedit gallo intelligentiã?
Quis enarrabit cœlorum rationem, & con
centum cœli quis dormire faciet? Quando
fundabatur puluis in terram, & glebæ com
pingebantur? Nunquid capies leænæ præ-
dam, & animam catulorum eius implebis,
quando cubant in antris, & in specubus in-
sidiantur? Quis præparat coruo escã suam,
quando pulli eius clamant ad Deum, ua-
gantes eo quòd non habeant cibos?

Quibus modis hominibus loquatur Deus. Cap. II.

RESpondens autẽ Dñs Iob de turbine dixit.]
Notandũ uideo: quia si sano atq; incolumi lo
querẽ, ex trãquillitate dominica locutio facta di-
ceretur: sed quia flagellato loquĩ, de turbine locu
tus fuisse describitur. Aliter enĩ Dñs seruis suis lo-
quĩ, cùm eos intrinsecus per cõpunctionẽ pro-
uehit, aliter cùm per districtionẽ ne extollanẽ pre
mit. Per blandã enim locutionẽ Domini amanda
dulcedo eius ostendiẽ: per terribilẽ uerò potestas
eius metuenda monstrã. In illa persuadetur ani-
mæ ut proficiat, in ista reprimiẽ quę proficit. In illa
discit quod appetat, in ista quod metuat. Per illam
Zach. 2 dicit: Gaude & lætare filia Sion: quia ecce uenio
Esa. 66 & habitabo in medio tui. Per istam dicitur: Dñs
in tempestate ueniet, & in turbine uiæ eius. Blan-
dus quippe est, qui ut in medio inhabitet uenit.
Cùm uerò se per tempestatẽ & turbinẽ insinuat,
nimirum quæ tangit corda perturbat, atq; ad edo
mandam elationẽ se exerit, quando potens & ter
ribilis innotescit. Sciendũ præterea est quia duo-
bus modis locutio diuina distinguitur. Aut per se
metipsum nanq; Dominus loquitur, aut per crea-
turam angelicã eius ad nos uerba formantur. Sed
cùm per semetipsum loquitur, sola nobis uis inter
næ inspirationis aperitur. Cùm per semetipsum lo
quitur, de uerbo eius sine uerbis ac syllabis cor do
cetur: quia uirtus eius intima quadam subleuatio-
ne cognoscitur. Ad quam mens plena suspendiẽ,
uacua grauatur. Pondus enim quoddam est, quod
omnẽ animã quam replet leuet. Incorporeũ lumẽ
est, quod & interiora repleat, & repleta exterius
circumscribat. Sine strepitu sermo est, qui & audi-
tum aperit, & habere sonitũ nescit. Quod enim de
Act. 2 aduẽtu sancti spiritus scriptũ est: Factus est repẽtè
de cœlo sonus tanq; aduenĩẽtis spiritus uehemen
A tis, & repleuit totã domũ ubi erant sedentes, & ap
paruerũt illis dispertitæ linguæ quasi ignis, seditq;
supra singulos eorũ: per ignẽ quidẽ Dominus ap-
paruit, sed per semetipsum locutionem interius fe
cit. Et neq; ignis Deus, neq; ille sonitus fuit: sed
per hoc quod exterius exhibuit, expressit hoc quod
interius gessit. Quia enim discipulos & zelo suc-
censos, & uerbo eruditos intus reddidit, foris lin-
guas igneas ostẽdit. In significatione igitur admo
ta sunt elementa, ut ignẽ & sonitũ sentirent corpo
ra, igne uerò inuisibili, & uoce sine sonitu doce-
rẽtur corda. Foris ergo fuit ignis qui apparuit, sed
intus qui scientiã dedit. Et cùm reginæ Candacis Act. 8
eunuchus currui præsidens iter caperet, atq; Esaiã
non intelligẽs in manibus haberet, in corde nimi-
B rum spiritus Philippo dixerat: Adiunge te ad cur-
rum. Et cùm ad uocandũ Petrũ timentes Deũ mi
lites Cornelius dimisisset, in mente proculdubio
à spiritu Petrus audiuit: Ecce tres uiri quærunt te. Act. 10
Surge itaq;, descende & uade cũ eis. Spiritũ enim Ibidem
Dei quasi quędã nobis uerba dicere, est occulta ui
ea quæ agenda sunt intimare, & cor hominis igna
rum non adhibito strepitu & tarditate sermonis,
peritũ repentè de absconditis reddere. Nam quia
auditus ea quæ ad se fiunt non simul omnia dicta
comprehendit, quippe qui & causas per uerba, &
particulatim uerba per syllabas percipit, uisus au-
tem noster in eo quòd se dirigit, totũ subitò & simul
apprehendit, Dei locutio ad nos intrinsecus facta
uidetur potius quàm audiatur: quia dum semetipsum
C sine mora sermonis insinuat, repẽtina luce nostræ
ignorãtiæ tenebras illustrat. Vnde & Baruch Ne-
riæ filius cùm requisitus exponeret, quemadmo-
dum uerba Hieremiæ prophetantis audisset, ait:
Ex ore suo loquebatur quasi legẽs, & ego scribe- Baruch 1
bam. Qui enim legens loquitur, aliò intendit, sed
aliò uerbum facit: quia quod uidet dicit. Prophe-
tæ ergo Dei quia eius uerba uidẽt potius in corde
quàm audiunt, quasi legentes loquuntur. Cùm uerò
per angelũ uoluntatẽ suam Dominus indicat, ali-
quando eam uerbis, aliquando rebus demõstrat,
aliquando simul uerbis & rebus, aliquando ima-
ginibus cordis oculis ostensis, aliquando imagini
bus & ante corporeos oculos ad tempus ex aere
assumptis, aliquando cœlestibus substantijs, ali-
D quando terrenis, aliquando simul terrenis & cœ-
lestibus. Nonnunquam uerò etiã per angelũ humanis
cordibus ita loquitur Deus, ut ipse quoq; angelus
mentis obtutibus præsentetur. Verbis nanq; per
angelũ loquitur Deus, cùm nil in imagine ostẽdi
tur, sed supernæ uerba locutionis audiuntur, sicut
dicẽte Domino: Pater clarifica filiũ tuũ, ut & filius Ioan. 17
tuus clarificet te, protinus respondetur: Clarifica-
ui, & iterum clarificabo. Neq; enim Deus qui sine
tempore ui impulsionis intimæ clamat, in tempo
re per suam substantiã illam uocẽ edidit, quam cir
cumscriptã tempore per humana uerba distinxit:
sed nimirũ de cœlestibus loquens, uerba sua quæ
ab hominibus audiri uoluit, rationali creatura ad-
ministrante formauit. Aliquando rebus per ange-
los loquitur Deus, cũ nil uerbo dicitur, sed ea quę

futura ſunt, aſſumpta de elementis imagine nun-
Ezech.1 ciantur: ſicut Ezechiel niſi uerborũ audiẽs, electri
ſpeciem in medio ignis uidit, ut uidelicet dum ſo-
lam ſpeciẽ aſpiceret, quæ eſſent in nouiſſimis uen
tura ſentiret. Electũ quippe ex auri argentiq; me-
tallo miſcetur, in qua permixtione argentũ quidẽ
clarius redditur, ſed tamẽ fulgor auri temperatur.
Quid ergo in electro niſi mediator Dei & homi-
nũ demonſtrat? Qui dum ſemetipſum nobis ex di
uina atq; humana natura cõpoſuit, & humanã per
deitatẽ clariorẽ reddidit, & diuinã per humanita-
tẽ noſtris aſpectibus temperauit. Quia enim uirtu
te diuinitatis eius tot miraculis humanitas fulſit,
ex auro creuit argentũ: & q; per carnem Deus co-
gnoſci potuit, quodq; per carnẽ tot aduerſa tolera
uit, quaſi ex argento temperatũ eſt aurũ. Quod be
ne & in medio ignis oſtẽditur: quia incarnationis
eius myſteriũ ſubſequentis iudicij flamma comi-
Iohn.5 tatur. Scriptũ quippe eſt: Pater nõ iudicat quenq;,
3 ſed omne iudiciũ dedit filio. Aliquando per an-
gelos uerbis ſimul & rebus loquiẽ Deus, cùm qui
buſdam motibus inſinuat hoc quod ſermonibus
narrat. Neq; enim Adam poſt culpam in diuinita-
tis ſubſtantia uidere Dominũ potuit, ſed increpa-
tionis uerba per angelũ audiuit, de quo ſcriptum
Gen.3 eſt: Cùm audiſſet uocẽ Domini Dei deambulãtis
in paradiſo ad auram poſt meridiem, abſcondit ſe
inter ligna paradiſi. Quid eſt enim q; poſt peccatũ
hominis in paradiſo Dominus iam nõ ſtat, ſed de
ambulat: niſi q; irruente culpa ſe à corde hominis
motũ demonſtrat? Quid eſt, q; ad aurã poſt meri-
diem, niſi q; lux feruentior ueritatis abſceſſerat, &
peccatricẽ animã culpæ ſuę frigora cõſtringebãt?
Increpauit ergo Adam deambulans, ut cęcis men
tibus nequitiã ſuã non ſolũ ſermonibus, ſed etiam
rebus aperiret, quatenus peccator homo & per
uerba quod fecerat audiret, & per deambulationẽ
amiſſo æternitatis ſtatu mutabilitatis ſuæ incon-
ſtantiã cerneret, & per aurã feruore charitatis ex-
pulſo, torporẽ ſuũ animaduerteret, & per declina-
tionem ſolis cognoſceret q; ad tenebras propin-
4 quaret. Aliquando imaginibus cordis oculis ex-
Gen.28 tenſis per angelos loquiẽ Deus: ſicut Iacob ſubni
Act.10 xam cœlo ſcalam dormiens uidit: ſicut Petrus lin
teũ reptilibus ac quadrupedibus plenũ in ecſtaſi
raptus aſpexit, qui niſi in corporeis oculis hæc cer
Act.16 neret, in ecſtaſi non fuiſſet: ſicut Paulo in uiſione
noctis uir Macedo apparuit, qui tranſire eum in
Macedoniã rogauit. Aliquãdo imaginibus & an-
te corporeos oculos ad tempus ex aere aſſumptis
per angelos loquitur Deus: ſicut Abrahã nõ ſolũ
tres uiros uidere potuit, ſed etiã habitaculo terre-
no ſuſcipere, & non ſolum ſuſcipere, ſed eorũ uſi-
bus etiã cibos adhibere. Niſi enim angeli quædã
nobis interna nunciantes ad tempus ex aere cor-
pora ſumerent, exterioribus profectò noſtris ob-
tutibus non apparerent: nec cibos cũ Abrahã ca-
perent, niſi propter nos ſolidũ aliquid ex cœleſti
elemento geſtarent. Nec mirũ q; illic ipſi qui ſuſce
pti ſunt, modò angeli, modò Dominus uocantur:
quia angelorũ uocabulo exprimunt qui exterius
A miniſtrabãt, & appellatione Domini oſtenditur,
qui eis interius præerat: ut per hoc præſidentis im
periũ, & per illud clareſceret officiũ miniſtrantiũ.
Aliquando cœleſtibus ſubſtantijs per angelos 5
loquitur Deus, ſicut baptizato Dño ſcriptum eſt:
quia de nube uox ſonuit, dicẽs: Hic eſt filius meus Matt.3
dilectus in quo mihi bene complacui. Aliquando
terrenis ſubſtãtijs per angelos loquiẽ Deus: ſicut
cùm Balaã corripuit, in ore aſinæ humana uerba Num.22
formauit. Aliquando ſimul & terrenis & cœleſti-
bus ſubſtãtijs per angelos loquitur Deus: ſicut ad
Moyſen in mõte cùm iuſſionis ſuæ uerba edidit,
ignem rubumq; ſociauit, atq; aliud ſuperius, aliud
inferius iunxit. Quod tamẽ tunc ſolũ agitur, cùm
ex ipſa aliquid cõiunctione ſignatur. Nam per ſuc
B cenſum rubum Moyſen alloquens, quid aliud o- Exod.3
ſtenditur, niſi q; eius populi ductor fieret, qui & le
gis flammã perciperet, & tamen peccati ſpinã ne-
quaquã uitaret: uel q; ex illo populo exiret qui in
igne deitatis carnis noſtræ dolores quaſi rubi ſpi-
nas ſuſciperet, & incõſumptã humanitatis noſtræ
ſubſtantiã, etiam in ipſa diuinitatis flamma ſerua-
ret? Nonnunq; uerò humanis cordibus etiã per 6
angelos Deus, ſecreta eorũ præſentia, uirtutẽ ſuæ
aſpirationis infundit. Vnde & Zacharias ait: Et di Zach.1
xit ad me angelus qui loquebatur in me. Dum ad
ſe quidem, ſed in ſe tamen loqui angelũ dicit, liqui
dò oſtẽdit q; is qui ad ipſum uerba faceret, per cor
poream ſpeciẽ extrà nõ eſſet. Vnde & paulo poſt
ſubdidit: Et ecce angelus qui loquebatur in me, e-
C gredieba. Sæpe enim non exterius apparent, ſed
ſicut ſunt angelici ſpiritus, uoluntatẽ Dei prophe
tarũ ſenſibus innoteſcunt, atq; eos ita ad ſublimia
ſubleuant, & quæq; in rebus futura ſunt, in cauſis
originalibus præſentia demonſtrant. Humanum
nanq; cor ipſo carnis corruptibilis pondere graua
tum, hanc ipſam corpulentiã ſuam quaſi obicẽ ſu
ſtinens, interna non penetrat, & graue exterius ia
cet: quia leuantẽ manũ interius non habet. Vnde
fit, ſicut dictũ eſt, ut prophetarum ſenſibus ipſa ut
eſt ſubtilitas angelicæ uirtutis appareat, eorumq;
mens quo ſubtili ſpiritu tangitur leuetur, & non
iam pigra torpens q; in imis iaceat, ſed repleta in-
timis afflatibus, ad ſuperna conſcendat, atq; inde
quaſi de quodam rerũ uertice quæ infra ſe uentu-
D ra ſunt uideat. Sed ne quis in prædictis Zachariæ
uerbis angeli deſignatũ nomine uel patrẽ uel filiũ
uel ſpiritũ ſanctũ putet, ſi textũ ſcripturæ ſacrę cõ
ſiderat, quod ſentit uelociter emendat, quæ nunq;
patrẽ, nunq; ſpiritũ ſanctũ, & non niſi per incarna
tionis ſuæ prædicationẽ filiũ angelũ uocat. Vnde
& in eiuſdẽ Zachariæ uerbis apertè oſtenditur q;
in illo uerè angelus, id eſt, creatura loquereẽ, cùm
diceretur: Et ecce angelus qui loquebatur in me,
egrediebatur. Statimq; ſubiungitur: Et alius ange
lus egrediebatur in occurſum eius, & dixit ad eũ:
Loquere ad puerũ iſtũ, dicẽs: Abſq; muro habita-
bitur Hieruſalem. Non eſt itaq; Deus angelus qui
mittitur, cui uerba ab angelo quę dicere debeat iu
bentur. Sed quia in conſpectu conditoris angeli-
ca miniſteria ordinata graduum poſitione diſtin-
cta

cta ſunt, ut & pro cõmuni fœlicitate beatitudinis A
opificem ſuum ſimul uidentes gaudeãt, & tamen
pro diſpoſitione dignitatis alijs alij ſubminiſtrẽt,
ad prophetam angelus angelũ mittit, & quem ſe-
cum de Deo gaudere cõmuniter conſpicit, & do-
cet & dirigit: quia eum & per ſuperiorẽ ſcientiam
uirtute cognitionis, & per preſtantiorem gratiam
culmine poteſtatis excedit. Hæc igitur dicta ſunt,
ut quibus modis loquaẽ Deus hominibus demon
ſtraretur. Cùm uerò beato Iob reſpondiſſe Domi-
nus de turbine dicitur, utrum per ſemetipſum, an
ei per angelum ſit locutus ambigitur. Potuerunt
quippe per angelum commotiones aeris fieri, &
hæc ei quæ ſubiuncta ſunt per eũ uerba mandari.
Rurſumq; potuit & exterius angelus in turbine
aerem excutere, & tamẽ interius per ſemetipſum B
Dominus uim ſuę ſententię cordi eius ſine uerbis
inſonare: ut credatur quòd dicta dominica quæ
ſequuntur, ipſe iam per uerba protulit, qui repletus
Deo, hæc ſine uerbis audiuit.

Quòd arrogantes Deus ſe neſcire dicit cùm improbat. Cap. III.

7 ITaq; dicitur: Quis eſt iſte inuoluens ſenten-
tias ſermonibus imperitis?] Sicut & ſuperiori
parte iam diximus, prima exprobratio eſt talis in-
terrogatio qua dicitur, quis eſt iſte? Heliu enim ar
roganter locutus fuerat. Et quis eſt iſte non dici-
mus, niſi de eo utiq; quem neſcimus. Scire autem
Matt.25 Dei, approbare eſt: neſcire, reprobare. Vnde qui-
Luc.13 buſdam quos reprobat dicit: Neſcio uos unde ſi-
tis. Diſcedite à me omnes operarij iniquitatis. C
Quid eſt ergo de hoc arrogãte requirere, quis eſt
iſte: niſi apertè dicere, ego arrogãtes neſcio, id eſt,
eorum uitam in ſapientię meę arte non approbo?
Quia dum laudibus humanis inflantur, à uera glo
ria æternæ retributionis inaneſcunt. In eo uerò
quod ait ſententias, & non addidit quales, bonas
utiq; accipimus, quas quidem imperitis aſſerit ſer
monibus inuolutas: quia cum uerbis iactãtiæ fue-
rant prolatæ. Imperitię quippe uitium eſt, rectum
non rectè ſapere: id eſt cœleſte donum ad appeti-
tum terrenę laudis inclinare. Sicut enim ſæpe con
tingit ut & bona malè, & mala bene proferantur,
ita Heliu arrogans recta non rectè protulit: quia
humiles in Dei defenſione ſententias nõ humili-
ter dixit. Vnde & eorum qui intra catholicã Ec- D
cleſiam inani gloriæ ſtudent, nõ immeritò typum
tenet, qui dum ſe præ cæteris peritos credunt, di-
uino iudicio de imperitia redarguũtur: quia ſicut
1.Cor.8 Apoſtolus ait: Si quis ſe exiſtimat ſcire aliquid,
nondum cognouit quemadmodũ oporteat eum
ſcire. Quia enim prima ſtultitia angeli elatio cor-
dis fuit, uera ſapientia efficit hominis, humilitas
ſuæ æſtimationis. Quam quiſquis uel magna ſa-
piendo deſerit, eo ipſo uehemẽter deſipit, quo ſe-
metipſum neſcit. Vnde Heliu & ſententias protu
lit, & imperitis ſermonibus inuolutas: quia & de
Deo rectum quod diceret nouerat, & tamẽ de ſe-
metipſo dicta illius elatio ſtulta infatuabat. Hoc
itaq; deſpecto, ad erudiendum Iob uerba uertun-
tur, ac dicitur:

Quòd res perfectæ uirtutis ſit, non eſſe caſtum tantum corpore, ſed etiam mente. Cap. IIII.

ACcinge ſicut uir lumbos tuos.] Scriptura ſa
cra uiros uocare cõſueuit, qui nimirum uias
Domini fortibus & nõ diſſolutis greſſibus ſequũ-
tur. Vnde per Pſalmiſtam dicitur: Viriliter agite, Pſal.26
& confortetur corueſtrum. Vnde Paulus ait: Re- Heb.12
miſſas manus & diſſoluta genua erigite. Vnde & Prou.8
ſapientia in Prouerbijs dicit: O uiri ad uos clami-
to. ac ſi apertè diceret: Ego non fœminis ſed uiris
loquor: quia hi qui fluxa mente ſunt, mea uerba
percipere nequaquam poſſunt. Lumbos uerò ac-
cingere, eſt uel in opere luxuriam, uel in cogita-
tione laudis appetitũ refrenare. Delectatio nanq;
carnis in lumbis eſt. Vnde & ſanctis prædicatori-
bus dicitur: Sint lumbiueſtri pręcincti, & lucerne Luc.12
ardentes. per lumbos enim luxuria, per lucernas
autẽ bonorũ operũ claritas deſignatur. Iubentur
ergo lumbos accingere, & lucernas tenere. ac ſi
apertè audiant: Prius in uobiſmetipſis luxuriã re-
ſtringite, & tũc de uobis alijs bonorũ operũ exem
pla monſtrate. Sed cùm beatũ Iob tanta prædi-
tũ caſtitate nouerimus, cur ei poſt tot flagella dicit:
Accinge ſicut uir lũbos tuos, id eſt, ſicut fortis re-
ſtringe luxuriam: niſi quia alia eſt luxuria carnis
qua caſtitatẽ corrumpimus, alia uerò luxuria cor-
dis eſt, qua de caſtitate gloriamur? Dicitur ergo
ei: Accinge ſicut uir lumbos tuos, ut qui prius lu-
xuriam corruptionis uicerat, nunc luxuriã reſtrin
gat elationis: ne de patientia uel caſtitate ſuperbi-
ens, tanto peius intus ante Dei oculos luxurioſus
exiſteret, quãto magis ante oculos hominũ & pa-
tiens & caſtus appareret. Vnde bene per Moyſen
dicitur: Circũcidite præputia cordisueſtri: id eſt, Deut.10
poſtq; luxuriam à carne extinguitis, etiam ſuper-
flua cogitationum reſecate. Sequitur:

Quibus modis Deus hominem interroget. Cap. V.

INterrogabo te, & reſponde mihi.] Tribus mo-
dis nos conditor noſter interrogare conſueuit:
cùm aut flagelli diſtrictione nos percutit, & quan
ta nobis inſit uel deſit patientia oſtendit: aut quæ-
dam quæ nolumus præcipit, & noſtrã nobis obe-
dientiam uel inobedientiam patefacit: aut aliqua
nobis occulta aperit, & aliqua abſcondit, & nobis
menſurã humilitatis noſtræ innoteſcit. Flagello
nanq; interrogat, cùm mentem bene ſibi per tran
quillitatẽ ſubditã, afflictionibus pulſat, ſicut idem
Iob & laudaẽ atteſtatione iudicis, & tamẽ ictibus
conciditur percuſſoris, ut eius patientia tanto ue-
rius clareſceret, quãto inquiſita duriùs fuiſſet. Præ
cipiendo aũt dura nos interrogat: ſicut Abraham Gen.22
terrã ſuam iubetur egredi, & pergere quò neſcie-
bat: in montẽ unicũ filium ducere, & quem ad con
ſolationẽ ſenex acceperat, immolare. Cui nimirũ
ad interrogationẽ bene reſpõdenti, id eſt, ad iuſ-
ſionem obedienti dicitur: Nunc cognoui quia ti- Ibidem
mes Deum: uel ſicut ſcriptũ eſt: Tentat uos Dñs Deut.13
Deus ueſter, ut ſciat ſi diligitis eũ. Tentare quippe
Dei, eſt magnis nos iuſſionib. interrogare. Scire
quoq; eius, eſt noſtrã obedientiã noſſe nos facere.

8 Aperiendo uerò nobis quædam, atq; claudendo quædã, nos interrogat Deus, ſicut per Pſalmiſtam dicitur: Palpebræ eius interrogant filios hominũ. Palpebris quippe apertis cernimus, clauſis nihil uidemus. Quid ergo per palpebras Dei, niſi eius iudicia accipimus? Quæ iuxta aliquid clauduntur hominibus, & iuxta aliquid reſerantur, ut homines qui ſe neſciunt, ſibimetipſis innoteſcãt, quatenus dum quædam intelligendo comprehendunt, quædam uerò cognoſcere omnino nõ poſſunt, eorum corda ſeſe latenter inquirant, ſi illos diuina iudicia uel clauſa non ſtimulant, uel aperta nõ inflant. Hac enim interrogatione Paulus probatus eſt, qui poſt perceptam internã ſapientiam, poſt aperta clauſtra paradiſi, poſt aſcenſum tertij cœli, poſt ſupernæ locutionis myſteria adhuc dicit: Ego me non arbitror comprehendiſſe. Et rurſum: Ego ſum minimus Apoſtolorũ, qui non ſum dignus uocari Apoſtolus. Et rurſum: Non quia ſufficientes ſumus aliquid cogitare à nobis quaſi ex nobis, ſed ſufficientia noſtra ex Deo eſt. Apertis ergo palpebris Dei interrogatus Paulus, rectè reſpondit: qui & ſuperna ſecreta attigit, & tamen in humilitate cordis humiliter ſtetit. Qui rurſum cùm ſecreta Dei iudicia de repulſione Iudęorũ, & gentiũ uocatione diſcuteret, atq; ad ea peruenire non poſſet, quaſi clauſis Dei palpebris interrogatus eſt. Sed rectum ualde reſponſum reddidit, qui Deo ſe in ipſa ſua ignorãtia ſcienter inclinauit, dicens: O altitudo diuitiarũ ſapientię & ſciẽtię Dei, quàm incõprehenſibilia ſunt iudicia eius, & inueſtigabiles uię eius. Quis enim cognouit ſenſum Domini, aut quis conſiliarius eius fuit? Ecce enim ab ſcõſis myſterijs quaſi clauſis palpebris inquiſitus, placita ac recta reſpõdit, qui ſecreti aditũ pulſans, quia per cognitionẽ intromitti ad interiora nõ ualuit, per confeſſionem ante ianuas humilis ſtetit: & quod intus comprehendere non potuit, foris timendo laudauit. Vnde nunc quoq; beatus Iob poſt interrogationẽ uerberis diſcutitur interrogatione ſermonis, ut quæ ſint ſuperna cõſideret, quę dum minimè comprehendit, ad ſemetipſum redeat, & quàm ſit iuxta nihilum in ſupernorũ comparatione agnoſcat. Audiat itaque: Interrogabo te, & reſponde mihi. ac ſi apertius dicatur: Verbis meis ad ſublimia conſideranda te excito, & dum ea quæ ſuper te ſunt, neſcire te perſpicis, tibimetipſi te notiorem reddo. Tunc enim mihi uerè reſpondes, ſi quæ ignoras intelligis. Sequitur:

Quòd fundator mundi ſit Deus, & menſurã & lineas ſuper eum ponat, cùm diuidẽs ſingulis prout uult, cõſtituit ut nõ pro ſuo nutu, ſed ſecundũ menſurã donatiõis eius quiſq; proficiat. Cap. VI.

VBi eras quando ponebam fundamenta terræ? Indica mihi ſi habes intelligentiã. Quis poſuit menſuras eius ſi noſti, uel quis tetendit ſuper eam lineam? Super quo baſes illius ſolidatæ ſunt?] Ecce omnia quaſi de mundi origine narratione hiſtorica cõtexuntur. Repentè uerò ſubiungitur quod non de mundi, ſed de Eccleſię dictum conditione uideatur. Nam dicitur: Aut quis dimiſit lapidem angularem eius? Per hoc enim ꝓ non in mundi origine factũ eſt, & illud ſuperius oſtenditur, quia de mundi origine dictum nõ eſt. Idcirco nanq; rebus planis ac patentibus obſcura quędam ac diſſona permiſcentur, ut per hoc quod intellectu literæ diſcrepat, & illud inquiratur myſticè quod dictum iuxta literam ſonat. Nanq; ſicut alijs apertis rebus, alia clauſa cognoſcimus, ita alijs clauſis cõpellimur & illa altiori intellectu pulſare quę aperta credebamus. Dicat ergo: Vbi eras quando ponebam fundamenta terræ? In ſcriptura ſacra quid aliud fundamenta quàm prædicatores accipimus? Quos dum primos Dominus in ſancta Eccleſia poſuit, tota in eis ſequentis fabricę ſtructura ſurrexit. Vnde & ſacerdos cùm tabernaculum ingreditur, duodecim lapides portare in pectore iubetur: quia uidelicet ſemetipſum pro nobis ſacrificiũ offerens pontifex noſter, dum fortes in ipſo exordio prædicatores exhibuit, duodecim lapides ſub capite in prima ſui corporis parte portauit. Sancti itaq; Apoſtoli & pro prima oſtenſione ornamẽti lapides ſunt in pectore, & pro prima ſoliditate ædificij in ſolo fundamenta. Vnde Dauid propheta cùm ſanctam Eccleſiam in ſublimibus Apoſtolorum mẽtibus poni ædificariq; conſpiceret: Fundamenta eius, inquit, in montibus ſanctis. Cùm uerò in ſacro eloquio non fundamenta ſed ſingulari numero fundamentũ dicitur, nullus alius niſi ipſe Dominus deſignatur, per cuius diuinitatis potentiam, nutantia infirmitatis noſtræ corda ſolidantur. De quo & Paulus ait: Fundamentum aliud nemo poteſt ponere, præter id quod poſitũ eſt, quod eſt Chriſtus Ieſus. Ipſe quippe fundamentũ fundamentorũ eſt: quia & origo eſt inchoantiũ, & conſtantia robuſtorũ. Quia igitur fundamenta noſtra ſunt hi qui iniquitatũ noſtrarum pondera portauerunt: ne beatus Iob in ſuperbia de uirtutũ ſuarum potentia ſubleuetur, in ipſa dominici prima parte ſermonis de ſanctorũ prædicatorũ cõmemoratione diſcutitur: ut quanto illos admirabiles uenire conſpiceret, tanto in eorũ comparatione de ſe uilius æſtimaret. Quod idcirco à Domino iam quaſi præteritum deſcribitur: quia quicquid foris futurũ eſt in opere, intus iam factũ eſt in prædeſtinatione. Dicitur itaq; ei: Vbi eras quando ponebã fundamenta terræ? ac ſi apertè diceretur: Virtutem fortium conſidera, meq; eorum ante ſecula authorem penſa: & cùm eos quos in tempore condidi, mirabiles ſuſpicis, perpende quantum mihi ſubdi debeas, quem authorem mirabilium ſine tempore eſſe cognoſcis. Sequitur: Indica mihi ſi habes intelligentiã, quis poſuit menſuras eius ſi noſti: uel quis tetendit ſuper eam lineam?] Menſurarum lineæ in terrarum partitione tenduntur, ut dimenſionis æquitas ex ipſa linearum tenſione teneatur. In carne aũt Dominus in Eccleſiã ueniens, menſuras terræ lineis menſus eſt: quia fines Eccleſię occulti iudicij ſubtilitate diſtinxit. Huius terræ occultæ mẽſuræ uel lineæ tendebantur, quando prædicatores ſancti agente ſpiritu in alias partes mũdi uocabantur ut irent: ab alijs uerò partibus arcebantur ne accederẽt. Paulus nanq; apoſtolus cùm Macedoniæ prædicare negligeret, per uiſum illi apparuit uir Macedo, qui diceret: Tranſiens in Macedoniam adiua nos. At contrà ſicut ſcriptum eſt: Tentabãt Apoſtoli ire in Aſiam, & non permiſit eos ſpiritus Ieſu. Dum ergo prædicatores ſancti & uocantur ad Macedoniam, & ab Aſia prohibentur: iſta occultarum menſurarũ linea illic ducta eſt, hinc reducta illic tendit, ut Macedonia intra ſanctæ Eccleſiæ ſpacia collígatur: hinc attrahitur, ut extra fines fidei Aſia relinquatur. Erant quippe tũc in ea qui colligendi non erant: quibus iuxta meritum ſuum perditis, iam nũc Aſia intra menſuras Eccleſiæ Deo largiente ſuſcepta eſt. Intra has ergo menſuras ſunt omnes electi, extra has omnes reprobi: etiam ſi intra fidei limitem eſſe uideãtur. Vnde & in Apocalypſi ſcriptum eſt: Atriũ quod foris tem plũ eſt, eijce foràs: & ne metiaris illud. Quid enim aliud atrium quàm latitudinẽ ſignificat uitæ præſentis? Et rectè foris templum ſunt, qui per atrium deſignantur: atq; ideo metiendi nõ ſunt, quia anguſta eſt porta quæ ducit ad uitam: & latitudo uitæ prauorum non admittitur ad menſuras & regulas electorum. Iſtæ ſpirítales lineæ occulto iudicio tendebantur, quando cuidam dicenti: Magiſter, ſequar te quocunq; ieris: eiuſdem magiſtri uoce reſponſum eſt: Vulpes foueas habent, & uolucres cœli nidos: filius autem hominis nõ habet ubi caput ſuũ reclinet. Iſtæ menſuræ & lineæ tendebantur cùm cuidam dicẽti: Domine, permitte me primùm ire ſepelire patrem meum: eiuſdem magiſtri uoce reſponſum eſt: Sine, ut mortui ſepeliant mortuos ſuos: tu autem uade, annuncia regnũ Dei. Ecce alius ſecuturũ ſe promittit, & repellitur: alius relaxandum ſe poſtulat, & retinetur. Vnde hoc, niſi quia ſuper occulta cordis ſpatia ſupernorum iudiciorum lineæ tendebantur, ut & hunc intus incomprehenſibiles menſuræ cõſtringerent, & ille foris non iniuſtè remaneret? Sed cũ nullus neſciat quia Deus has occultorũ iudiciorũ lineas tẽdat, cur ad Iob dicitur: Indica mihi ſi habes intelligentiã: quis poſuit menſuras eius ſi noſti: uel quis tetendit ſuper eam lineã? An idcirco requiritur ut quod noſſe, ſed tamen prætermittere poterat memoretur: quatenus pondus ſecretorũ Dei ſollicitius pẽſet: diſpenſationẽ uidelicet hominis non in humanis uiribus, ſed in manu cõſiſtere cõditoris: ut dum conſiderat inuiſibiliter iſta quis agat, ſuæ uirtuti nihil tribuat: nec iam de ſe audeat aliquid, cùm Dei iudicia occulta formidat: ſed perpendẽs deſuper menſuras & lineas incomprehenſibiliter tenſas, tanto magis in humilitate formidinis conſiſtat, quanto magis pendere uidet omnia in poteſtate mẽ ſoris. Sequitur: Super quo baſes illius ſolidatæ ſunt? Quid aliud huius terræ baſes, q̃ ſanctæ Eccleſiæ doctores accipimus? In baſibus quippe columnę, in columnis autẽ totius fabricæ pondus erigitur. Non ergo immeritò doctores ſancti baſiũ nomine deſignantur: quia dum recta prædicant, & prædicationi ſuę uiuendo concordant, omne pondus Eccleſiæ fixa morũ ſuorũ grauitate ſuſtentãt: aſperas ab infidelibus tentationes ferunt: & quæq; in præceptis Dei uelut difficilia à fidelibus formidantur, exemplis operum facilia oſtendunt. Vnde & bene cùm in typo Eccleſię tabernaculum figereẽ, ad Moyſen dicitur: Facies columnas quatuor, & baſes earũ ueſties argento. In argento enim quid aliud q̃ claritas diuini ſermonis accipit? ſicut ſcriptum eſt: Eloquia Domini eloquia caſta: argentũ igne examinatum, probatum terrę, purgatũ ſeptuplum. Baſes ergo argento ueſtitæ quatuor columnas tabernaculi ſuſtinent: quia prædicatores Eccleſię diuino eloquio decorati, ut cunctis ſe exemplũ præbeant, quatuor Euangeliſtarũ dicta & ore & operibus portãt. Poſſunt per baſes etiam prophetæ ſignari: qui dum primi apertè de dominica incarnatione locuti ſunt, quaſi quaſdam baſes eos conſpicimus à fundamento conſurgere, & ſuperpoſitæ fabricæ pondere ſuſtinere. Vnde ad Moyſen rurſum Dominus cùm tabernaculi tabulas erigi præcepit, fundi earum baſes argenteas iubet. Quid enim per tabulas, niſi Apoſtoli extenſa in mundum prædicatione dilatati: quid per baſes argenteas, niſi prophetę ſignantur? qui ſuperimpoſitas tabulas ipſi firmi ac fuſiles ſuſtinẽt: quia Apoſtolorũ uita dum eorũ prædicatiõe inſtruitur, eorum & authoritate ſolidatur. Vnde & coniunctæ binæ baſes ſingulis tabulis ſuperponuntur: quia dum prophetæ ſancti in uerbis ſuis de mediatoris incarnatione concordant, ſubſequentes prædicatores Eccleſię indubitanter ædificãt: ut cùm à ſemetipſis nõ diſcrepant, illos in ſe robuſtius figãt. Nec immeritò baſes quibus prophetæ ſignantur, ut ex argento fundi debeant præcipitur. Argenti quippe claritas ex uſu ſeruatur: ſine uſu autem in nigredinẽ uertitur. Prophetarũ quoq; dicta ante mediatoris aduentum quia in uſu ſpiritalis intelligentiæ non erant, dum conſpici præ obſcuritate non poterant, quaſi nigra remanebant. At poſtq; mediator ueniens, ea ante oculos noſtros incarnationis ſuæ manu terſit, quicquid in eis lucis latebat inclaruit: ſenſusq; patrum præcedentiũ in uſum dedit, quia uerba rebus expoſuit. Siue itaq; prophetas ſeu doctores extremis temporibus ſubſequentes baſiũ appellatione ſignificet, dicat: Super quo baſes illius ſolidatæ ſunt? ſubaudis, niſi ſuper me, qui cuncta mirabiliter teneo: & bonis exterioribus intus principaliter originẽ præſto. Qui enim ſibi quod bonum eſt tribuit, ſolida baſis non eſt: quia dum fundamento non innititur, ipſo ſuo pondere in ima præcipitatur. Sed cùm iam multa de ſanctæ Eccleſię conſtructione referantur, audire mens appetit, inimicę nationes qua uirtute cõiunctæ ſint: id eſt, diuerſa huius domus ædificia qua ſibi arte concordent. Sequitur: Aut quis dimiſit lapidem angularem eius?] Iam per diuinam gratiam omnibus liquet, quem ſcriptura ſacra angularem lapidem uocet: illum profectò qui dum in ſe hinc Iudaicum, illinc gentilem populum ſuſcipit, in una Eccleſiæ fabrica quaſi duos parietes iungit, illum de quo ſcriptũ eſt: Fecit utraq; unũ, Qui

Pſal. 10 — Philip. 3 — 1. Cor. 15 — 1. Cor. 3 — Rom. 11 — Pſal. 86 — 1. Cor. 3 — Exod. 28 — Apoc. 11 — Exod. 26 — Act. 16 — Ibidem — Matt. 8 — Luc. 19

Qui angularem ſe lapidem non ſolum in inferio- A
ribus, ſed & in ſupernis exhibuit: quia in terra ple
bi Iſraeliticæ nationes gentiũ, & utrãq; ſimul an-
gelis in cœlo ſociauit. Eo quippe nato clamauerũt
Luc.2 angeli: In terra pax hominibus bonæ uoluntatis.
In ortu enim regis nequaq̃ pro magno offerrent
hominibus pacis gaudia, ſi diſcordiam non habe
Pſal.117 rent. De hoc lapide per prophetam dicitur: Lapi-
dem quem reprobauerunt ædificantes, hic factus
eſt in caput anguli. Huius lapidis typũ Iechonias
Matth.1 rex tenuit, quem Matthæus dum quaterdenas ge
nerationes deſcriberet, ſecundò numerauit. Quẽ
enim ſini ſecundæ, ipſum rurſum initio tertiæ ge-
nerationis inſeruit. Ipſe namq; in Babyloniã cùm
Iſraelitica plebe migratus eſt, qui dum ab alijs ad
alia ducitur, pro utriuſq; parietis latere non imme B
ritò ſecundò numeratur. Cuius migrationis fluxu
angularem lapidem deſignat. Vbi enim ordo à re
ctitudine flectitur, ut eat in diuerſum, tanquã an-
gulum facit. Rectè ergo numerari bis potuit: quia
per utrunq; parietem quaſi duo in ſe latera oſten-
dit: unde & eius bene imaginem tenuit, qui in Iu-
dæa ortus, gentilitatem collígens, quaſi ab Hiero
ſolymis Babyloniã uenit, atq; hanc in ſemetipſo
fidei fabricam prius diſcordiæ ſtudio ſciſſam, arte
charitatis intexuit. Sed hæc quæ de ſignificatione
ſanctæ Eccleſiæ dicta ſunt, placet ut breuiata re-
plicatione moraliter diſſerantur. Dignum namq;
eſt ut per ea quæ beato Iob dici cognoſcimus, ad
corda noſtra reuocemur: quia uerba Dei tũc mẽs
uerius intelligit, cũ in eis ſemetipſam quærit. Ecce C
enim dicitur: Vbi eras quando ponebam funda-
menta terræ? Si pectoris animus puluis eſt, quia
in ſuperficie attollitur, & tentationis aura rapta-
Pſal.1 tur: unde ſcriptum eſt: Non ſic impij non ſic: ſed
tanquam puluis quem proijcit uentus à facie ter-
ræ: nil obſtat terram intelligi animam iuſti, de qua
Heb.6 ſcriptum eſt: Terra enim ſæpe uenientem ſuper ſe
bibẽs imbrem, & generans herbam, opportunam
10 illis à quibus colitur, accipit benedictionẽ. Sed
huius terræ fundamentum fides eſt. Huius terræ
fundamentum iacitur, quando in occultis cordis
prima ſoliditatis cauſa diuinus timor inſpiratur.
Iſte necdum credit æterna quæ audit: huic cùm fi-
des datur, ad ædificium ſubſequentis operis iam
fundamentum ponitur. Ille æterna iam credit, nec D
tamen metuit, uenturi iudicij terrorem deſpicit,
peccatis ſe carnis & ſpiritus audenter inuoluit.
Huic repentè cùm futurorum timor infunditur,
ut bonæ uitæ ſurgat ædificium, iam fundamenta
cõſtruuntur. Poſito itaq; proſperę fortitudinis fun
damento, cùm uirtutum fabrica in altum ducitur,
neceſſe eſt ut unuſquiſq; proficiens uires ſuas cau
tè metiatur: ut cùm diuina conſtructione magnus
eſſe iam cœperit, ſemetipſum reſpiciat ſine ceſſa-
tione quod fuit: quatenus attendens humiliter
quod per meritum inuentus eſt, nequaquam ſibi
arroget quod per gratiam factus eſt. Vnde & nũc
beatus Iob per ſupernam uocem ad ſemetipſum
reducitur: & ne de uirtutibus gloriari audeat, de
anteacta uita memoratur, eiq; dicitur: Vbi eras
quando ponebam fundamenta terræ? Ac ſi iuſti-
ficato peccatori apertè ueritas dicat: Virtutes à
me acceptas tibi non tribuas, noli contra me de
meo munere extolli. Recole ubi te inueni, quan-
do meo timore prima in te fundamenta uirtutum
poſui. Recole ubi te inueni, quando meo te timo-
re ſolidaui. Vt ergo ego in te non deſtruam quod
conſtruxi, ipſe non ceſſes conſiderare quod repe-
ri. Quẽ enim ueritas niſi aut in flagitijs, aut in ex-
ceſſibus inuenit? Sed poſt hæc bene poſſumus ſer
uare quod ſumus, ſi nunquam negligimus penſa-
re quod fuimus. Nonnunquam tamẽ clandeſtina
elatio etiam ſollicitis cordibus ſurrepere ſolet: ut
bonorum cogitatio licet ſubtilis ſit ac preſſa, cùm
ualde in uirtutibus creſcit, oblita infirmitatis pro-
priæ nequaquam ad memoriam reuocet quid in B
uitijs fuerit. Vnde & omnipotẽs Deus quia auge
ri infirmitatem etiam de remedijs ſalutis conſpi-
cit, menſuram ipſis noſtris profectibus imponit:
ut habeamus quædam uirtutum bona quæ nun-
quam quæſiuimus, & quæramus quædam, nec ta-
men habere ualeamus: quatenus mẽs noſtra dum
hæc non poteſt habere quæ appetit, & illa ſe in-
telligat de ſemetipſa non habere quæ habet: &
per ea quæ aſſunt, conſiderentur illa quæ deſunt:
& per ea quæ utiliter deſunt, ſeruentur humiliter
bona quæ aſſunt. Vnde & rectè pro huius terræ,
id eſt, iuſtæ animæ diſpenſatione ſubiungitur: In-
dica mihi ſi habes intelligentiam: quis poſuit men
ſuras eius ſi noſti: uel quis tetendit ſuper eam li-
neam? Quis enim niſi conditor noſter huius ter-
ræ menſuras ponit? Qui interni iudicij ſecreto mo
deramine, alij ſermonem ſapientiæ, alij ſermonẽ
ſcientię, alij plenam fidem, alij gratiam ſanitatum,
alij operationem uirtutum, alij prophetiam, alij
diſcretionem ſpirituum, alij genera linguarum,
alij interpretationem ſermonum tribuit: quate-
nus in uno eodemq; ſpiritu iſte uerbo ſapientiæ
polleat, nec tamen ſermone ſcientiæ, id eſt, doctri
næ fulciatur: quia ſentire atq; inuenire ſufficit etiã
quod per diſcendi ſtudium non apprehendit. Ille
ſermone ſcientiæ fulgeat, nec tamen in uerbo ſa-
pientiæ conualeſcat: quia & explere ſufficit quan
tum didicit, & tamẽ ad ſentiendum ex ſemetipſo
ſubtile aliquid non aſſurgit. Iſte per fidem elemen
tis imperat: nec tamen per ſanitatum gratiam in-
firmitates corporum curat. Ille orationis ope mor
bos ſubtrahit: nec tamen arenti terræ uerbo plu-
uias reddit. Iſte operatione uirtutum ad præſen-
tem uitam etiam mortuos reuocat: & tamen pro-
phetiæ gratiam non habens, quæ ſibi uentura
ſunt ignorat. Ille uentura quæque uelut præſen-
tia attendit: & tamen in nulla ſignorum operatio-
ne ſe exerit. Iſte per diſcretionem ſpirituum in fa-
ctis ſubtiliter mentes conſpicit: ſed tamen diuerſi
generis linguas neſcit. Ille diuerſi generis linguas
examinat: ſed tamen in rebus ſimilibus diſſimilia
corda non penſat. Alius in una lingua quam no-
uit, ſermonum pondera interpretando prudenter
diſcutit: & tamen reliquis bonis quæ non habet
patienter caret. Sic itaq; creator noſter atq; diſpo-
ſitor

ſitor cuncta moderatur: ut qui extòlli poterat ex A
dono quod habet, humilietur ex uirtute quã non
habet. Sic cuncta moderatur, ut cùm per impen-
ſam gratiam unumquẽq; ſubleuat, etiam per di-
ſparem alteri alterum ſubdat, & meliorem quiſq;
dono alio eum qui ſibi ſubijcitur attendat: ac licet
ſe præire & alijs ſentiat, eidem tamen quem ſupe-
rat, ſe in alijs poſtponat. Sic cuncta moderatur, ut
ſingula quæ ſunt omnium, interpoſita quadam
charitatis neceſſitudine fiant omnia ſingulorum:
& unuſquiſq; ſic quod non accipit, in altero poſſi
deat, ut ipſe alteri poſſidendum quod accepit, hu
11 militer impendat. Hinc enim per Petrum di-
1.Pet.3 citur: Vnuſquiſque ſicut accepit gratiam, in alte-
rum illam adminiſtrantes, ſicut boni diſpenſato-
res multiformis gratię Dei. Tunc namq; bene mul B
tiformis Dei gratia diſpẽſatur, quando acceptum
donum & eius qui hoc non habet creditur: quan-
do propter eum cui impenditur, ſibi datum puta-
Gal.5 tur. Hinc per Paulum dicitur: Per charitatem ſer-
uite inuicem. Tunc enim nos charitas à fugò cul-
pæ liberos reddit, cùm uiciſſim nos noſtro per a-
morem ſeruitio ſubijcit: cùm & aliena bona no-
ſtra credimus, & noſtra alijs quaſi ſua offerentes
1.Cor.12 exhibemus. Hinc rurſum per Paulũ dicitur: Nam
& corpus non eſt unum membrum, ſed multa. Si
dixerit pes, Quoniam nõ ſum manus, non ſum de
corpore: non ideo non eſt de corpore. Et ſi dixe-
rit auris, Quoniam non ſum oculus, non ſum de
corpore: non ideo non eſt de corpore. Si totum
corpus oculus, ubi auditus? ſi totum auditus, ubi C
Ibidem odoratus? Et paulo poſt: Quòd ſi eſſent omnia u-
num membrum, ubi corpus? Nunc autem multa
quidem membra, unum uerò corpus. Quid enim
ſancta Eccleſia, niſi ſuperni ſui capitis corpus eſt?
In qua alius alta uidẽdo oculus, alius recta operã-
do manus, alius ad iniuncta diſcurrendo pes, ali-
us præceptorũ uocem intelligẽdo auris, alius ma-
lorum fœtorem, bonorumq; fragrantiam diſcer
nendo naris eſt. Qui corporalium more membro
rum, dum uiciſſim ſibi accepta officia impendũt,
unum de ſemetipſis omnibus corpus reddunt: &
cùm diuerſa in charitate peragunt, diuerſum eſſe
prohibent ubi continentur. Si autem unum quid
cuncti agerent, corpus utiq; quod ex multis conti
netur non eſſent: quia uidelicet multipliciter com D
pactum non exiſteret, ſi hoc concors mẽbrorum
diuerſitas non teneret. Quia ergo ſanctis mem-
bris Eccleſię uirtutum dona Dominus diuidit, ter
Rom.12 ræ menſuras ponit. Vnde iterum Paulus dicit: V-
nicuiq; ſicut Deus diuiſit menſuram fidei. Et rur-
ſum: Ex quo totum corpus compactum & conne
xum per omnem iuncturam ſubminiſtrationis ſe
cundum operationem in menſura uniuſcuiuſque
membri augmentum corporis facit in ædificatio-
nem ſui in charitate. Sed cùm miro cõſilio author
ac diſpoſitor noſter huic illa largitur, quæ alij de-
negat, alij hæc denegat, quæ iſti largitur, mẽſuras
ſibi poſitas egredi nitit, quiſquis poſſe plus q̃ ac-
ceperit conatur: ut ſi fortaſſe is cui tantũmodo da
tum eſt præceptorũ occulta diſſerere, tentet etiam
miraculis coruſcare: aut is quem ſupernæ uirtutis
donum ad ſola miracula roborat, etiam diuiuæ le-
gis pandere occulta cõtendat. In præcipitio enim
pedem porrigit, qui menſurarum ſuarum limitem
non attẽdit. Et plerunq; amittit & quod poterat,
qui audacter ea ad quæ pertingere non ualet, arri
pere feſtinat. nã & membrorũ noſtrorũ tunc bene
miniſterijs utimur, cũ ſua eis officia diſtinctè ſeru-
uamus. lucẽ quippe oculis cernimus, uocem uerò
auribus audimus. Si quis aũt mutato ordine uoci
oculos, luci aures accõmodet, huic incaſſum utra
que patent. Si quis odores uelit ore diſcernere, ſa-
pores nare guſtare, utriuſq; ſenſus ſibi miniſteriũ
quia peruertit, interimit. Dũ emẽ proprijs hęc uſi
bus non aptantur, & ſua officia deſerunt, & ad ex-
tranea non aſſurgunt. Bene itaque Dauid prophe
ta intra acceptas ex diuina largitate menſuras pe-
dem cordis preſſerat, cùm dicebat: Neque ambu- Pſal.130
laui in magnis, neque in mirabilibus ſuper me. Su
per ſe quippe in mirabilibus ambularet, ſi appare
re magnus ultrà quàm poterat quæreret. Super ſe
namque in mirabilibus attollitur, qui & in his ad
quæ non ſufficit, uideri idoneus conatur. Bene
intra has menſuras etiam in ipſa Paulus prædica-
tionis ſuæ ſe latitudine coarctabat, cùm diceret:
Non enim audeo aliquid loqui eorum quæ per Rom.15
me non efficit Chriſtus. Tunc autem rectè acce-
pta menſura ſeruatur, cùm antepoſita oculis uiro
rum ſpiritualiũ uita reſpicitur. Vnde & ſequitur:
Vel quis tetendit ſuper eam lineam?] Super
hanc enim terram linea tenditur, quando electæ
unicuiq; animæ ad ſumendam uiuendi regulam
patrum præcedentium exempla monſtrantur: ut
ex illorum uita conſideret, quid in ſuis actibus ſer
uet: quatenus reſpecto iuſti limitis tramite, nec in
fra minima negligens deficiat, nec ultra maxima
ſuperbiens tendat: nec minus conetur explere q̃
ſufficit, nec plus arripiat quàm accepit: ne aut ad
menſurã quam debet, non peruenìat, aut eàndem
menſuram deſerens extra limitem cadat. Anguſta Matth.7
quippe porta eſt quæ ducit ad uitam: & ille hanc
ingreditur, qui in cunctis quæ agit diſcretionis
ſubtilitate propter hanc ſollicitè coarctatur. nam
qui per uoluntates proprias ſecura mente ſe dila-
tat, anguſtæ ſibi portæ aditum damnat. Vt ergo
huius terræ menſura ſeruetur, ſuper eam diuinitus
linea tenditur: quia ut noſtra opera uel minora
proficiant, uel maiora moderentur, per ſacra elo-
quia ſubtilis ante nos ſanctorum uita expanditur,
& quid nobis quantumq; agendum ſit, oſtenſa il-
lorum diſcretione definitur. Ecce aliquis uel 12
damna rerum, uel afflictionem corporis metuẽs,
minas terrenæ potentiæ pertimeſcit, & contra
uim reſiſtentium ueritatem defendere non præ-
ſumit. Hunc Petrus quia in timore anguſtum re-
ſpicit, oſtenſa exemplorum ſuorum linea, ad uir- Act.5
tutis latitudinem tendit. Ipſe quippe flagellatus à
principibus populi, cùm idcirco ſe relaxari con-
ſpiceret, ut à prædicatione ceſſaret: cùm prohibe-
retur loqui in poſterum, nequaquam ſaltẽ in præ-
ſens ceſſit. Nam reſpondens protinus dixit: Obe-

dire oportet Deo magis quàm hominibus. Et rur
ſum: Non enim poſſumus quæ uidimus & audiui
mus, non loqui. At ille dudum debilis & præſen-
tia damna formidans, dum exempla tantæ fortitu
dinis contemplatur, in authoritate uerbi iam Pe-
tri lineã ſequitur: iam nil aduerſitatis metuit: iam
reſiſtentes Deo poteſtates ſeculi etiã cum corpo-
ris laceratione contemnit. Sed tamen tanto uires
perſequentium patiendo fortiter deſtruit, quanto
inter aduerſa nullis terroribus cedit. Alius plerun
que & in his etiam quæ inter fideles poſitus ſen-
ſerit, ſe cęteris præponit, ſua magis conſilia eligit,
& ſibi potius quàm alijs credit. hic nimirum dum
iniuſtis obiectionibus non cedens, in uirtute ſe e-
xerit, etiam recta aliorum conſilia non recipiens,
Act.15 pedem extra limitem tendit. Hunc Petrus intra
menſuræ lineam reuocat, qui poſtquam libertate
uocis authoritatem principum preſſit, per humi-
litatem cordis de non circumcidendis gentibus
Pauli conſiliũ audiuit. Sic enim ſemetipſum con-
tra aduerſarios ex authoritate curabat erigere, ut
tamen ſibimetipſi non crederet in his quæ non re
ctè ſentiret: ut & libertate fortitudinis tumentes
poteſtates excederet, & humilitate manſuetudi-
nis obedientiam in recto conſilio etiam minori-
bus fratribus exhiberet: & modò per ſemetipſum
alijs, & modò ſibimetipſi cum alijs obuiaret. In fa
ctis igitur Petri quædam ante oculos noſtros au-
thoritatis & humilitatis linea tenditur, ne mens
noſtra aut per timorem ad menſuram non perue-
niat, aut per tumorem limitem excedat. Dictum
C eſt quomodo linea tenditur, ne per alterius actio-
nis formidinem, ad alterius cauſæ uitium tranſea-
tur: dicatur nunc quemadmodũ in una eademq;
uirtute diſcretionis lineam deſerimus: ſi hanc &
aliquando agere, & aliquando poſtponere ne-
ſciamus. Non enim res eadem ſemper eſt uirtus:
quia per momenta temporum ſæpe merita mu-
tantur actionum. Vnde fit ut cùm quid bene agi-
mus, plerunque melius ab eius actione ceſſemus:
& laudabilius ad tẽpus deſerat, quod in ſuo tem-
pore laudabiliter mens tenebat. Nam ſi pro no-
ſtris bonis minimis, quibus actis proficimus, nec
tamen intermiſſis interimus, maiora laborum
mala proximis imminent, neceſſariò nos uirtu-
tum augmenta ſeponimus, ne infirmioribus pro-
D ximis fidei detrimenta generemus: ne tanto iam
quod agimus uirtus non ſit, quanto per occaſio-
nem ſui, in alienis cordibus fundamẽta uirtutum
deſtruit. Quam diſcretionis lineam bene ante in-
tuentium oculos Paulus tetendit, qui & Genti-
les ad libertatem fidei uenientes circumcidi pro-
hibuit, & tamen Liſtris atque Iconium tranſiens,
Ibidem ipſe Timotheum qui Gentili patre editus fuerat,
circumcidit. Videns enim quòd niſi ſe mandata
literę ſeruare oſtẽderet, Iudæorum rabiem etiam
in his qui ſibi tunc comites aderant excitaret, aſ-
ſertionis ſuæ uim propoſuit, & ſine damno fidei
ſe ſuosq; comites à perſecutionis immanitate cu-
ſtodiuit. Fecit quod fieri fidei amore prohibuit,
ſed ad fidei retorſit miniſterium, quod quaſi non
A fideliter fecit. Plerunq; enim uirtus cùm indiſcre-
tè tenetur, amittitur: cumq; diſcretè intermittitur,
plus tenetur. Nec mirum ſi in corporeis intelli-
gimus, quod agi & in corporeis rebus uidemus.
Ex ſtudio nanque arcus diſtenditur, ut in ſuo tem
pore cum utilitate tendatur. Qui ſi ocium relaxa-
tionis non accipit, feriendi uirtutem ipſo uſu ten
ſionis perdit. Sic aliquando in exercitatione uir-
tus cùm per diſcretionem prætermittitur, reſerua
tur: ut tanto poſt uitia ualenter feriat, quanto à
percuſſione interim prudenter ceſſat. Subtili igi-
tur diſcretione ſuper hanc terram linea tenditur,
quando oſtenſis unicuique animæ exemplis pre-
cedentium patrum, & utiliter ad operationem
uirtus accenditur, & nonnũquam utilius tempe-
B ratur. Sed cùm parumper ab opere zeli forti- 13
tudo ſeponitur, alta conſideratione opus eſt, ne
fortaſſe nequaquam communis boni conſilio,
ſed timore proprio, uel cuiuslibet ambitionis ſtu
dio à uirtutis exercitatione ceſſetur. Quod nimi-
rum cùm agitur, iam non diſpenſationi, ſed cul-
pæ ſeruitur. Vnde curandum ſollicitè eſt, ut cùm
quis ſuſceptum negocium cum uirtutis ceſſatio-
ne diſpenſat, ſemetipſum prius in radice cordis
inſpiciat: ne ſibi per hoc aliquid auarus appetat,
ſibi per hoc ſoli timidus parcat: & eo fiat prauum
quod in opere ſequitur, quo non ex recta cogita
tionis intentione generatur. Vnde bene in Euan
gelio ueritas dicit: Lucerna corporis tui eſt ocu- Matt.6
lus tuus. Si oculus tuus ſimplex fuerit, totum cor-
pus tuum lucidum erit. Si autem oculus tuus ne-
quam fuerit, totum corpus tuum tenebroſum e-
rit. Quid enim per oculum exprimitur, niſi opus
ſuum præueniẽs cordis intentio? quæ priuſquam
ſe in actione exerceat, hoc iam quod appetit, con
templatur. Et quid appellatione corporis deſigna
tur, niſi unaquæq; actio quę intentionẽ ſuam qua
ſi intuentem oculum ſequitur? Lucerna itaq; cor-
poris eſt oculus: quia per bonæ intẽtionis radium
merita illuſtrantur actionis. Et ſi oculus tuus ſim-
plex fuerit, totum corpus tuũ lucidum erit: quia ſi
rectè intendimus per ſimplicitatem cogitationis
bonum opus efficitur, etiam ſi minus bonum eſſe
uideatur, & ſi oculus tuus nequam fuerit, totũ cor
pus tuum tenebroſum erit: quia cùm peruerſa in-
D tentione quid uel rectum agitur, & ſi ſplẽdere co-
ram hominibus cernitur, apud examẽ tamẽ inter
ni iudicis obſcuratur. Vnde & rectè ſubiungitur:
Vide ergo ne lumen quod in te eſt, tenebræ ſint. Ibidem
Si lumẽ quod in te eſt, tenebræ ſunt, ipſæ tenebræ
quantæ erunt? quia ſi hoc quod bene agere credi
mus, ex mala intẽtione fuſcamus: quanta ipſa ma-
la ſunt, quæ mala eſſe etiam cùm agimus nõ igno
ramus? Et ſi ibi nil cernimus, ubi quaſi diſcretio-
nis lumen tenemus: qua cæcitate in illa offendi-
mus, quæ ſine diſcretione perpetramus? Vigilan-
ti igitur cura per cuncta opera intentio nobis no-
ſtra penſanda eſt, ut nil temporale in his quæ agit
appetat, totam ſe in ſoliditate æternitatis figat: ne
ſi extra fundamentum actionis noſtræ fabrica po
nitur, terra dehiſcente ſoluatur. Vnde hic quoq;
aptè

aptè ſubiungitur: Super quo baſes illius ſolida-
A tæ ſunt?] Baſes quippe uniuſcuiuſq; ſunt animæ,
intentiones ſuæ. Nam ſicut fabrica columnis, co-
lumnæ autem baſibus innituntur: ita uita noſtra
in uirtutibus, uirtutes uerò in intima intentione
1. Cor. 3 ſubſiſtunt. Et quia ſcriptum eſt: Fundamentum a-
liud nemo poteſt ponere, pręter id quod poſitum
eſt, quod eſt Chriſtus Ieſus: tunc baſes in funda-
mento ſunt, cùm intentiones noſtrę in Chriſto ro
borantur. Incaſſum uerò alta ſuper ſe baſes ædifi-
cia erigunt, ſi non ipſæ in fundamento ſolidatæ
conſiſtunt: quia nimirum quamlibet ſumma ope-
ra inaniter faciunt, ſi intentiones cordium extra
æternitatis certitudinem deflectuntur, & uitę ue-
ræ præmia non requirunt: tantoq; grauiora ruinæ
ſuper ſe damna ædificant, quanto altiora ædificia
B extra fundamentum portãt: quia cùm æternæ uita
præmiſis nõ intendunt, quo plus ſe quaſi in uir-
tutibus erigunt, eo in gloriæ inanis foueam pro-
fundius cadunt. Non ergo penſandum eſt, baſes
quid ſuſtinent, ſed ubi ſuſtinentur: quia profectò
humana corda diuinitùs perſcrutantur nõ ſolum
quæ faciunt, ſed quid in operibus quærunt. Vnde
cùm diſtrictum iudicem Paulus deſcriberet, atq;
Rom.2 actionum bona narraret dicens: Qui reddet uni-
cuiq; ſecũdum opera eius: his quidem ſecundum
patientiã boni operis, gloriã & incorruptionem:
quia nominata boni operis patiẽtia, quaſi totam
electæ actionis fabricam dixerat: ſubtiliter ilico
ubi baſes eiuſdem fabricæ conſiſterent exquiſi-
uit, dicens: Gloriam & honorem & incorruptio-
C nem quærentibus uitam æternam. ac ſi apertè di-
ceret: Et ſi quidam patientiam boni operis oſten-
dunt, gloriam & incorruptionem non recipiunt:
ſi intentiones cordis, id eſt baſes fabricæ in funda
mento non figunt: quia uidelicet Deus uel hone-
ſtæ uitæ ædificium non inhabitat, quod extra ſe
poſitum non ipſe ſuſtentat. Quia igitur intentio-
nes electę uniuſcuiuſq; animę, ſpei ęternitatis in-
nituntur, rectè uoce dominica de hac terra dicit:
Super quo baſes illius ſolidatæ ſunt? ac ſi apertè
diceret: niſi ſuper me. Cui dum iuſta quæq; anima
intendit, omne quod tẽporaliter facit, in me pro-
culdubio non temporaliter conſtruit. Quia uerò
tunc robuſtius in fundamẽto ſolidamur, cùm uer-
ba Dei & in exterioribus præceptis ſequimur, &
D in intimis ſenſibus ſubtilius intelligendo penſa-
14 mus, rectè ſubiungitur: Vel quis dimiſit lapi-
dem angularem eius?] Lapis quippe angularis
eſt ad ſacra eloquia intellectus duplex. Qui tunc
diuinitùs dimittitur, quando nequaquam diſtri-
cto iudicio ignorantiæ ſuæ tenebris illigatur, ſed
quadam libertate perfruit, dum in præceptis Dei
ſufficit uel exequẽdo exteriora agere, uel cõtem-
plando interna ſentire. ad quod nunquam noſter
intellectus aſſurgeret, ſi ad ſuſcipiẽdam naturam
noſtram ipſe noſter conditor non ueniret. Qui a-
liter angularis lapis dicit, quia duos in ſe populos
iunxit: atq; aliter, quia coniunctæ utriuſq; uitæ a-
ctiuæ uidelicet & contemplatiuæ in ſe exempla
monſtrauit. Ab actiua enim uita longè contem-
A platiua diſtat: ſed incarnatus redemptor noſter ue
niens, dum utranq; exhibuit, in ſe utranq; ſocia-
uit. Nam cùm in urbe miracula faceret, in monte Luc.6
uerò orando continuè pernoctaret: exẽplum ſuis
fidelibus præbuit, ut nec contemplationis ſtudio
proximorum curam negligant, nec rurſum cura
proximorum immoderatius obligati, contempla
tionis ſtudia derelinquant: ſed ſic in utriſq; mentẽ
partiendo cõiungant, quatenus nec amorem Dei
præpediat amor proximi, nec amorem proximi,
quia tranſcẽdit, abijciat amor Dei. Quia igitur hu
mano cordi quid ageret ignoranti, Dei atq; homi
nis mediator apparuit, qui & agendo tranſitoria
diſponeret, & cõtemplando oſtenderet unde cun
cta penderent, rectè dicitur: Vel quis dimiſit lapi
B dem angularem eius? ac ſi apertè Dominus dice-
ret: Niſi ego, qui unicũ quem ſine tempore genui,
ſeruandis hominibus cum tempore oſtendi: in cu
ius uita diſcerent etiam diuerſa uiuendi ſtudia nõ
diſcrepare? Et notandum quòd eum non ſe emi-
ſiſſe, ſed dimiſiſſe aſſerit: quia profectò humanam
naturam filius ſuſcipiẽs, ad ima de ſublimibus ue-
nit. Cuius incarnationis myſterium quia & electi
angeli mirati ſunt, qui eodem myſterio redempti
non ſunt, rectè ſubiungitur:

Quòd angeli à mane creationis ſuæ laudent Deum, iubilent uerò homines ſancti, qui præ anguſtia interius deficiunt, nec quod affectant hoc poſſunt. Cap. VII.

C Vm me laudarent ſimul aſtra matutina.]
Quia enim prima in tempore condita natu-
ra rationabilium ſpirituum creditur, nõ immeritò
matutina aſtra angeli uocant. Quod ſi ita eſt, dum
terra eſſet inuiſibilis & incõpoſita, dum tenebræ
eſſent ſuper abyſſum, uenturum diem ſubſequen-
tis ſeculi per lucem ſapientiæ exiſtendo preuene-
runt. Nec negligenter audiẽdum eſt quod addit,
Simul: quia nimirum aſtra matutina etiã cum ue-
ſpertinis redemptoris potentiam laudant, dum e-
lecti angeli etiam cum redemptis in mũdi fine ho
minibus largitatem gratiæ ſuperną glorificãt. Ipſi
quippe ut nos ad laudem conditoris accenderẽt,
hoc quod ſuperius diximus, orta per carnem luce
clamauerũt: Gloria in excelſis Deo, & in terra pax Luc.2
hominibus bonæ uoluntatis. Simul ergo laudãt:
D quia redemptioni noſtræ uoces ſuæ exultationis
accõmodant. Simul laudant: quia dum nos con-
ſpiciunt recipi, ſuum numerum gaudent repleri.
Qui & fortaſſe ideo matutina aſtra memorantur:
quia ſæpe ad exhortandos homines miſſi ſunt, &
dum uenturum mane nunciant, ab humanis cor-
dibus præſentis uitæ tenebras fugãt. Sed ecce an-
geli diuinam potẽtiam laudant: quia ipſa eos tan-
tæ claritatis uiſio delectat. Nos autem qui redimi
mur, ſed tamen corruptione adhuc carnis graua-
mur, donum quod percipimus, qua uirtute lauda
muſ? Quomodo emũ ualebit lingua dicere, quod
non ſufficit mens noſtra ſentire? Sequitur: Et
iubilarẽt omnes filij Dei.] Iubilatio quippe dicit,
cùm cordis lętitia oris efficacia nõ expletur, ſed qui
buſdã modis gaudiũ prodit, quod ipſe qui gaudet
nec

nec tegere præualet, nec explere. Laudent itaque angeli qui iam tantæ claritatis altitudinem in ſublimibus uident. Iubilent uerò homines, qui adhuc in inferioribus oris ſui anguſtias ſuſtinẽt. quę quia certò futura Dominus nouerat, non tam facienda inſinuat, quàm facta narrat. Sed quid agimus, quòd cùm boni de redemptionis ſuæ myſterio iubilãt, malos inuidia inflammat: dũ electi proficiunt, reprobi ad rabiem furoris excitãtur: & bona naſcentia quia nolunt imitari, perſequuntur? Sed tamen inter hæc etiam qui redemit, non relinquit. Scriptũ quippe eſt: Fidelis aũt Deus qui
1.Cor.10 non patietur uos tentari ſuprà quàm poteſtis: ſed faciet cum tentatione etiam prouentũ, ut poſſitis ſuſtinere. Nouit enim conditor noſter quando exurgere perſecutionis procellã ſinat: quãdo exur B gentem reprimat. Nouit pro cuſtodia noſtra reſtringere, quod cõtra nos egredi pro noſtra exercitatione permittit: ut ſæuiẽs nos diluat procella, & non mergat. Vnde & ſequitur:

Quòd miraculis ſanctorum fracta eſt uiolentia tyrãnorum.
Caput VIII.

25 QVis concluſit oſtijs mare, quando erumpebat quaſi de uulua procedẽs?] Quid enim mare niſi ſeculum: quid uuluã niſi cõceptũ carnalis cogitationis accipimus? hoc eũ loco uuluę nomine occulta & malitioſa carnaliũ cogitatio deſignatur. Quæ uulua non ad proferendã prolẽ cõcipit ſubſtantiã corporis, ſed ad explẽdã nequitiã cauſam doloris. De hac uulua cordis iniquorum
Pſal.7 aliàs dicitur: Concepit dolorẽ, & peperit iniquitatem. Per hanc uuluam prauí concipiunt, cũ mala cogitant. Per hanc uuluam pariunt, cùm mala quæ cogitauerint operantur. Erũpebat ergo mare quaſi de uulua procedens, cùm miſeriarum ſecularium fluctus de carnalis cogitationis iniquitate concepti, in ſanctæ Eccleſiæ interitũ ſeuirent. Sed authore Deo oſtijs hoc mare cõcluſum eſt: quia contra tumores perſequentium ſancti uiri quaſi quædam oſtia oppoſiti ſunt: ut eorum miraculis atq; reuerentia iræ perſequentium frangerẽtur. Humiliatis quippe Dominus terrenis principibus per eos ſanctam Eccleſiam ſupra mundi culmen euexit: & ſæuientis maris impetus erecta eiuſdem Eccleſiæ poteſtate coercuit. Sed huic ſęuienti mari quid Dñs fecerit audiamus. Sequitur:

Quòd perſecutorum malitia puerili inſipiẽtia ueſtita, id eſt, pannis infantiæ obuoluta conſtringatur, cum ſæuire in ſanctos diuina diſpenſatione prohibetur. Cap. IX.

CVm ponerẽ nubẽ ueſtimentũ eius, & caligine illud quaſi pannis infantiæ obuoluerẽ.] Mare ſæuiens nube induitur: quia crudelitas perſequentium ſtultitiæ ſuæ uelamento ueſtiẽ. Interpoſita enim caligine infidelitatis ſuæ perſpicuam ueritatis lucẽ uidere non ſufficit: & id quod agit per crudelitatis impulſum, per cæcitatis ſuæ me-
1.Cor.2 ritum non agnoſcit. Nam ſi cognouiſſent, ut ait Apoſtolus, nũquam Dominũ glorię crucifixiſſent. Hæc nubes non ſolum ſoler infideles extrà poſitos premere; ſed quoſdã etiam uiuẽtes carnaliter A intra Eccleſiam tenebrare. Vnde ſancti uiri qui etiam alienæ negligentiæ compatiuntur, & ſe pati æſtimant quod perpeti alios ſentiunt, Deo orãtes dicunt: Oppoſuiſti nubem ne tranſeat oratio. ac ſi Thren.3
aperte dicãt: Menti noſtræ terrenis uoluptatibus aſſuetæ curarum ſuarum phantaſmata iuſto iudicio obijcis, quibus eam in ipſa orationis ſuæ intẽtione confundis: & quam deſiderijs infirmis dedi tam non ignoras, rectè cæcatã ab intuenda lucis tuæ perſpicuitate reuerberas: ut cùm in te intendi tur, ipſo à te cogitationũ ſuarum nubilo reflectar: & quæ terrena hæc aſſiduè cogitat quia uult, hæc etiam toleret in oratione cùm non uult. Quia igitur ipſa perſecutorũ nequitia ſuperna diſpẽſatione conſtringitur, ne contra ſanctos uiros in quan tum uoluerit effrenetur, poſtq; dixit: Cùm ponerẽ nubem ueſtimentum eius, aptè ſubdidit: Et caligi ne illud quaſi pannis infantiæ obuoluerẽ. Pannis quippe infantiæ pedes ac brachia conſtringunt, ne huc atq; illuc diſſoluta libertate iactẽtur. Quia ergo perſecutores ſanctæ Eccleſiæ inſtabilitate cordis inquieti, atq; huic ſeculo dediti, non grandęua ſed puerilia ſapiunt: qui quidem obſcuritate atq; caligine, non intellecti ſuperni iudicij cõſtringuntur: ne tantum perſequi ualeant quantum uolunt, pannis infantiæ referuntur obuoluti: quia ſic ut dictum eſt, puerilia quidem ſapiunt, ſed diuina diſpenſatione conſtricti, ad quod uolunt brachia non extendunt: & ſi cuncta mala leuiter perpetra re appetunt, nequaquam tamen implere cuncta C quæ appetunt permittuntur. Sequitur: Circumdedi illud terminis meis.] Terminis ſuis Dominus mare circumdat: quia iras perſequentium, iudiciorum ſuorum diſpenſatione modificat: ut inſani tumida unda furoris plano frangatur littore occultæ diſpenſationis. Sequitur: Et poſui 16
uectem & oſtia, & dixi: Hucuſq; uenies, & non procedes amplius: & hic confringes tumẽtes fluctus tuos.] Quid per oſtia, niſi prædicatores ſancti: quid per uectem, niſi incarnatus Dominus deſignatur? qui hæc uidelicet oſtia contra ſæuientis maris impetum tanto ualentiora oppoſuit, quanto ea ſua obſeratione roborauit. Quia enim iſta ſanctæ Eccleſiæ oſtia uectis huius oppoſitione ſolidata ſunt: potuerunt quidem tundi fluctibus, D ſed effringi nequiuerunt: ut ea exterius unda perſecutionis illideret, ſed nequaq; cordis eorum interna penetraret. Et quia doctores ſancti prædicatione quidem ſequentibus aperti ſunt, authoritate aũt ſua reſiſtentibus clauſi, non immeritò oſtia uocantur: id eſt aperta conuerſationi humilium, & clauſa terroribus ſuperborum. Non immeritò oſtia uocantur: quia & ingreſſum fidelibus aperiunt, & rurſum ſeſe perfidis ne ingrediantur opponunt. Penſemus quale Eccleſiæ oſtium extitit Petrus, qui inueſtigantem fidem Cornelium recepit, precio quærentem miracula Simonẽ repulit, illi dicens: In ueritate cõperi quoniã nõ eſt perſo- Act.10
narum acceptor Deus: ſecreta regni benigne aperuit, huic inquiẽs: Pecunia tua tecũ ſit in perditionem, per diſtrictæ dãnationis ſentẽtiam cœleſtis aulæ

aulæ aditum claudit. Quid cuncti Apoſtoli, niſi A ſanctæ Eccleſiæ oſtia exiſtunt, cùm uoce redem-
Ioan.20 ptoris ſui audiunt: Accipite ſpiritũ ſanctum: quorum remiſeritis peccata, remittuntur eis: & quorũ retinueritis, retenta ſunt? ac ſi illis aperte diceretur: Per uos ingredientur ad me hi quibus uoſmetipſos panditis, & repellentur quibus obſeratis. Igitur dum mare ſęuit, Dominus uectem & oſtia opponit: quia ab amaris & perfidis cordibus dum perſecutionis procella ſe dilatat in mundo, Deus unigeniti ſui gloriam, prędicatorumq; eius reuerentiam exaltat: & dum innoteſcit myſteria diuinæ fortitudinis, frangit in impijs fluctus furoris. Bene aũt dicitur: Hucuſq; uenies, & non procedes amplius: quia nimirum diuini iudicij occulta menſura eſt, & quando perſecutionis procella B profiliat, & quando conquieſcat: ne aut non exagitata electos non exerceat, aut immoderata in profundũ mergat. Cùm uerò noticia fidei uſq; ad perſequẽtes extendit, turbati maris tumor ſedat, ibiq; fluctus ſuos mare frãgit: quia ad cognitionẽ ueritatis ueniẽs, omne quod nequiter egit, erubeſcit. Fracta quippe unda in ſe reliditur: quia uicta nequitia etiam per cogitationẽ ſui cordis accuſatur, & quaſi ipſam uim quã intulerat recipit: quia de prauitate quã geſſerat, reatus ſui ſtimulos ſentit. Vnde quibuſdam per Paulum dicit: Quem ergo fructum habuiſtis tunc in illis, in quibus nunc erubeſcitis? ac ſi diceret: Quid ſe in altum fluctus ueſtræ prauitatis extulerunt, qui nunc in ſemetipſis fracti, unde peruerſos uos inflauerant, cõuerſos inde confundunt? rectè itaq; dicit: Et hic cõfringes tumentes fluctus tuos. Quod uerò in hac concluſione maris ſecundò de oſtijs dicitur, mare ſacri eloquij res ſemel dicta pro confirmatione replicatur. Si autem hoc in loco mare accipere nõ ſpecialiter turbam perſequẽtium, ſed generaliter ſeculum debemus: ſecundò contra hoc mare Dominus oſtia oppoſuit, quia & prius humano generi præcepta legis, & poſtmodum nouæ gratiæ teſtamentũ dedit. Secundò obiectis oſtijs huius maris impetum clauſit: quia eos quos ad obſequium ſui cultus aſſumpſit, & prius ab idolis data lege coercuit, & pòſt ab intellectu carnali gratia reuelata correxit. Secũdò mare oſtia accepit: quia humanum genus prius Deus ab operib. iniquitatis D prohibuit, poſtmodum uerò etiam à cogitationis culpa conſtrinxit. Videamus quemadmodũ prima tumẽti mari Dominus oſtia imponat. Ecce e-
Exod.20 nim per legẽ dicit: Nõ occides, nõ mœchaberis, non furtum facies, nõ falſum teſtimonium dices. Videamus quemadmodũ ſecundis hoc mare Do-
Matth.5 minus oſtijs claudat. Ecce in Euangelio dicit: Audiſtis quia dictum eſt antiquis, Nõ mœchaberis: ego autem dico uobis, quoniam omnis qui uiderit mulierem ad concupiſcendum eam, iam mœchatus eſt eam in corde ſuo. Rurſumq; dicit: Audiſtis quia dictum eſt: Diliges proximum tuum, & odio habebis inimicum tuum: ego autem dico uobis, diligite inimicos ueſtros, & benefacite his qui oderunt uos. Qui igitur prius nequitias operis prohibuit, & poſtmodũ culpas cordis exhaurit, nimirum tumẽti mari, ne circumducta iuſtitiæ littora tranſeat, bis oſtia imponit. Bene autem 17
cùm diceret: Quis cõcluſit oſtijs mare: ſilico & tẽpus adiunxit, dicẽs: Quando erumpebat quaſi de uulua procedens: quia uidelicet tunc humano generi præceptis legis obuiauit, quãdo adhuc ſeculum ſuę origini uicinum, quaſi ab ortu proprio ad profectum uitæ carnalis exibat. De uulua quippe procedere, eſt in lucem præſentis gloriæ carnaliter apparere. Et rectè ſubiungitur: Cùm ponerem nubem ueſtimentum eius.] Quia nimirum Deus hominibus nõ tũc aperta oſtenſione ſe intulit, ſed dum eos ab errore perfidiæ eripuit, nec tamen illis claritatẽ ſui luminis patefecit, quaſi ex tenebris eos abſtulit, ſed adhuc nube ueſtiuit: ut & priſtina prauitatis acta relinquerent, & tamen uentura bona adhuc certius non uiderent. Vbi & aptè ſubdit: Et caligine illud quaſi pãnis infantiæ obuoluerẽ.] Dũ enim rudes populos non aperta ſpiritus prędicatiõe edocuit, ſed figurata locutione præceptis literę aſtrinxit: adhuc infirma ſapientes, uerborũ ſuorũ caligine quaſi pannis infantiæ obuoluit: ut mandatis groſſioribus ligati creſcerent, ne malè liberi in ſuis uoluptatibus perirent. quos ad uiã iuſticię dũ nõ iam charitas, ſed adhuc timor aſtringeret, diuina diſpẽſatio quaſi preſſit ut nutriret. Infirmus nãq; populus cùm præcepto rum pannos nolens pertulit, ad firmiorẽ ſtatũ ex ipſa ſua ligatione peruenit: quia enim timor cum priùs à culpa coercuit, competẽter poſtmodũ in libertatẽ ſpiritus exiuit. Hos pãnos infantiæ quos inchoãtibus dedit, ipſe per prophetã Dominus re
prehendit, dicens: Ego dedi eis præcepta nõ bo- Ezech.20
na. Mala enim quaſi mala eſſe delinunt cõparatione peiorũ, & bona quaſi bona nõ ſunt cõparatione meliorũ. Nã ſicut peius delinquẽti Iudææ de
Sodoma atq; Samaria dicitur: Iuſtificaſti ſorores Ezech.16
tuas in omnib. abominationib. tuis, quas operata es: ita melioribus noui teſtamenti præceptis ſubſequẽtib. præcepta bona quæ rudibus data ſunt, nõ bona eſſe memorantur. Neq; enim mẽtes uſui uitæ carnalis inhærentes, euelli ab infimis poſſent,
niſi gradatim ducta prędicatiõe proficerẽt. Hinc Exod.3
quippe eſt q; in Aegypto poſitis pio iuſtoq; moderamine latenti eorũ cõcupiſcẽtiæ cõdeſcendit, & uicinorum ſuorum uaſis aureis argenteisq; ſublatis diſcedere iubentur. qui ad Sina montem
ducti, accepta lege mox audiũt: Non cõcupiſces Exo.20
rem proximi tui. Et hinc eſt quòd in eadem lege oculum pro oculo, dentem pro dente præcipiuntur exigere: & quãdoq; tamẽ reuelata gratia, percuſſi maxillam alteram iubentur præbere. Quia enim plus ſemper ira in uindicta exigit, quàm iniuria accepit: dum diſcunt mala non multiplicius reddere, quandoque diſcerent ea & multiplicata ſpõte tolerare. Hinc eſt quòd eundem rudem populum à quibuſdam prohibuit, quædam uerò ei in uſum priſtinum ſeruauit, ſed hæc ipſa tamen in melioris uitę figura cõpoſuit. Bruta namq; animalia idolis in Aegypto mactabãt: eisq; in uſum poſt

modum

modum animalium mactationē retinuit, sed idolorum cultum uetuit: ut dum de usu suo aliquid amitteret, consolaret eius infirmitas per hoc quod de usu suo aliquid haberet. Mira autem dispensatione consilij: quod ei Dominus de consuetudine carnali retinuit, hoc in figuram spiritus potentius uertit. Quid enim sacrificia illorū animalium, nisi unigeniti mortem designant? quid sacrificia illorum animalium, nisi extinctionem carnalis nostræ uitæ significant? Vnde ergo imbecillitati populi rudis condescenditur, inde ei per obumbratas allegoriarum species maior fortitudo spiritus nunciatur. Rectè itaque dicitur: Et caligine illud quasi pānis infantiæ obuoluerem: quia unde eius teneritudinis infirma pertulit, inde altam significationum spiritalium nubem fecit. Quæ quia præceptorum limite ab immoderatis animi euagationibus cinxit, rectè subijcit: 18 Circumdedi illud terminis meis.] Et quia huius humani generis motus missò mediatore coercuit, aptè subiungit: Et posui uectem & ostia.] Vectem quippe & ostia posuit: quia redemptore nostro contra culpas delinquentium missò, nouæ uitæ prædicamenta firmauit. Clausa nanq; ostia opposito uecte robrantur. Vectem ergo Deus opposuit: quia contra lasciuos motus humani generis unigenitum misit: qui præcepta spiritalia quæ loquendo docuit, agendo solidauit. Bene autem subdit: Et dixi: Hucusq; uenies, & non procedes amplius: & hic cōfringes tumentes fluctus tuos.] Hoc quippe mare ostia priora transcenderat: quia claustra legis oppositę humani tumoris unda transiliebat. at postquam mūdus oppositum sibi unigenitum reperit, elationis suæ impetum fregit, & transire non ualuit: quia eius fortitudine furoris sui terminum clausum inuenit. unde rectè per propheram Psal. 113 dicitur: Mare uidit & fugit. Possunt etiam per ostia apertæ passiones eius non inconuenienter intelligi. Quibus ex occulto uectem posuit: quia eas ex inuisibili diuinitate roborauit. Contra quas mundi fluctus ueniunt, sed fracti dissiliunt: quia superbi eas uiuendo despiciunt, sed earum uires experiendo pertimescunt. Nam dum passiones unigeniti humanum genus prius irrisit, postmodum expauit: quasi contra opposita ostia more elidendi maris & tumore elatum mare uenit, & fractum uirtute dissiluit. Sed quia idcirco hoc ad beatum Iob dicitur, ut de tot uirtutibus cordis eius gloria premeret: ne sibi fortasse tribuat quod se stare sublimiter non ignorat: cum quanta eius ædificatione sint dicta perpendimus, si hęc etiam moraliter disseramus. Dicat itaq; Quis conclusit ostijs mare?] Quid est mare, nisi cor nostrum furore turbidum, rixis amarum, elatione superbię tumidum, fraude malitiæ obscurum? quod mare quantum sæuiat attendit, quisquis in se occultas cogitationum tentationes intelligit. Ecce enim iam peruersa relinquimus, iam desiderijs rectis inhæremus, iam praua opera foris abscindimus, sed tamen latētēr intus ea cum qua huc uenimus, uitæ ueteris procella fatigamur, quam nisi respectu iudicij, & æterni pauore tormenti, immensi timoris claustra constringerent: cuncta in nobis penitus superædificati operis fundamenta corruissent. Si enim quod per suggestionem sæuit intrinsecus, per deliberationem foras eruperet: uitæ nostræ fabrica funditùs euersa iacuisset. In iniquitate nanq; concepti, & in delicto editi, per insitæ corruptionis molestias pugnā nobiscum huc deferimus, quam cum labore uincamus. unde & rectè de hoc mari dicitur: Quādo erumpebat quasi de uulua procedens. Vulua enim prauæ cogitationis adolescētia est. De qua per Moysen Dominus dicit: Sensus enim & cogitatio humani cordis prona est in malum ab adolescentia sua. Gen. 8 Corruptionis nanq; malū quod unusquisq; nostrūm ab ortu desideriorum carnaliū sumpsit, in prouectu ętatis exercet: & nisi hoc citius diuinæ formidinis manus reprimat, omne conditæ naturæ bonum repentè culpa in profundum uorat. Nemo igitur sibi cogitationū suarum uictoriam tribuat, cùm ueritas dicat: Quis cōclusit ostijs mare, quando erumpebat quasi de uulua procedens? Quia nisi ab ipso cogitatiōis primordio cordis fluctus gratia diuina retineret, tentationum procellis mare sæuiens, terram proculdubio humanæ mentis obruisset: ut falsis fluctibus perfusa aresceret, id est perniciosis carnis uoluptatibus delectata deperiret. Solus ergo Dominus ostijs mare concludit, qui prauis motibus cordis claustra inspiratæ formidinis obijcit. Quia uerò ea quæ cernimus, sequi prohibemur, quia à corporearum rerum delectatione retundimur: libet etiam ad inuisibilia oculos mentis attollere, atq; hæc ipsa quæ sequi præcipimur uidere. Sed quid agimus? Infirmis illa obtutibus necdum patent. Ecce ad eorum amorem uocamur, sed tamen à uisione restringimur: quia etsi quando aliquid furtim parumq; aspicimus, sub incerto nimis adhuc uisu caligamus. unde aptè subiungitur: 19 Cùm ponerem nubem uestimentum eius, & caligine illud quasi pannis infantiæ obuoluerem.] Hoc mare tumultuosum uidelicet cogitationibus fluctuans cor nostrum nube uestitur: quia ne internā quietem purè conspiciat, inquietudinis suæ confusione tenebratur. Hoc mare caligine quasi pannis infantiæ obuoluitur: quia à contemplandis sublimibus adhuc teneris sensibus suæ infirmitatis ligatur. Videamus Paulum quadam caligine quasi infantiæ pannis obuolutum, dum ait: Videmus nūc per speculum 1. Cor. 13 in ænigmate: tunc autem facie ad faciem. Nunc cognosco ex parte, tunc autem cognoscam sicut & cognitus sum. Qui si se ad contemplanda cœlestia infantem non cerneret, ætatis suę ad hæc comparationem nullo modo præmisisset, dicēs: Cùm Ibidem essem paruulus, loquebar ut paruulus, sapiebam ut paruulus, cogitabam ut paruulus. Tunc ergo ad robur iuuenile conscendimus, cùm forti sensu eam ad quam tendimus uitam uidemus: nunc autem quia intentionis nostræ acies per infirmitatē suam ab interna luce retunditur, mens nostra ligata infantiæ pannis tenetur. ubi aptè subiungitur:

Circum

Circundedi illud terminis meis. Terminis enim suis Dominus hoc mare circundat: quia cor nostrum adhuc corruptiōis suæ molestia & cura turbulentum sub mēsura contemplationis humiliat: ut licet plus appetat, ultrà tamē quàm sibi conceditur, non ascendat. Vel certè terminis suis Dominus hoc mare circundat: quia cor nostrum tentationibus tumidum, occultis donorum distributionibus mitigat: modò agēs ne praua suggestio ad delectationem ueniat, modò ne praua delectatio usq; ad consensum prorumpat. Qui ergo illicitos motus cordis respicit, & in quibusdā eos usq; ad consensum uenire prohibet, in quibusdam uerò illos etiam à delectatione restringit: nimirum furenti mari terminos imponit, ut nequaquam in opere exeat, sed intra sinum mentis tentationum submurmurans se unda collidat. Quæ quia tunc ualenter restringitur, cum ei dilectione Dei atque inspiratis uirtutibus obuiatur, rectè subiungitur:

Et posui uectem & ostia, & dixi: Hucusq; uenies, & non procedes amplius, & hic confringes tumentes fluctus tuos.] Quid enim moraliter per ostia nisi uirtutes, quid per uectem nisi robur charitatis accipimus? Hæc itaque ostia, scilicet operationum uirtutes, mare sæuiens dissipat, nisi eas ex occulto mentis opposita charitas adstringat. Facilè autem omne uirtutum bonum tentatione cordis irruente destruitur, nisi ab intimis fixa charitate solidetur. Vnde & Paulus in suis prędicationibus dum quædam uirtutum ostia mari tentationis opponeret, ilico eisdem ostijs quasi Colos. 3 robur uectis adiunxit, dicens: Super omnia autem hęc charitatem habentes, quod est uinculum perfectionis. Perfectionis enim uinculum charitas dicitur: quia omne bonum quod agitur, nimirum per illam ne pereat ligatur. A tentatore nanque citius quodlibet opus euellitur, si solutum à uinculo charitatis inuenitur: si autem mens Dei ac proximi dilectione constringitur, cùm tentationum motus quęlibet ei iniusta suggesserint, obicem se illis ipsa dilectio opponit, & prauæ suasionis undas uirtutum ostijs ac uecte intimi amoris frangit. 20 Quia ergo Dominus per inspiratæ charitatis fortitudinem nascētia in corde uitia reprimit, insurgentis maris impetum per obserata claustra compescit. Ira fortasse in occulto exasperat: sed ne quis superna perdatur, perturbationi mentis officium linguæ subtrahitur, ne usq; ad uocem exeat, quod in sinu cordis tumultuosum sonat. Luxuria in occultis cogitationibus accenditur: sed ne supernam munditiam mens amittat, conceptæ immunditiæ ea quę famulari poterant, membra castigat, ne usq; ad corruptionem exhalet corporis, fœtor cordis. Auaritia stimulat: sed ne cœlesti regno mens careat, intra claustra se parsimoniæ contenta proprijs ligat, ne in prauo se opere dilatet, & usque ad exteriores actus internæ concupiscentiæ æstus exudet. Superbia inflat: sed ne ueram celsitudinē amittat, cōsiderando quisq; quia puluis est, ab altitudine se conceptæ elationis humiliat: certans nimirum ne quod in suggestione cogitationis tolerat, in exercitationē operis erumpat. Bene ergo dicitur: Posui uectem & ostia, & dixi: Hucusq; uenies, & nō procedes amplius: & hic cōfringes tumētes fluctus tuos: quia dum electus quisq; & tentatur uitijs, & tamen facere malè suggesta renititur, quasi mare clausum tenetur. Quod etsi intus tumultuosis cogitationum fluctibus mentem percutit, statuta tamen bene uiuendi littora nō excedit. Quod mare quidem in tumorem se erigit, sed dum fixa deliberatione cordis illiditur, fractum redit. Beatus igitur Iob ne sibi tribuat quòd contra procellas cordis stat, uoce diuina audiat: Quis conclusit ostijs mare quando erumpebat quasi de uulua procedens, & cæt. ac si ei apertè diceretur: Incassum te exterius in bonis operibus pensas, si non me interius qui in te tentationis undas compesco consideras. Vt enim tu fluctus ferre possis in opere, meæ uirtutis est, qui fluctus frango tentationis in corde.

B. GREGORII IN IOB EXPOSITIONIS MORALIS LIBER uicesimusnonus.

Caput I.

DOMINVS Deus noster Iesus Christus in eo quòd uirtus & sapientia Dei est, de patre ante tempora natus est: uel potius quia nec cœpit nasci nec desiit, dicamus uerius semper natus. Non autem possumus dicere, semper nascitur: ne im perfectus uideatur. At uerò ut æternus designari ualeat & perfectus, semper dicamus & natus: quatenus & natus ad perfectionē pertineat, & semper ad ęternitatē: ut quocunq; modo illa essentia sine tēpore, tēporali ualeat designari sermone: quamuis hoc ipso quòd perfectum dicimus, multū ab illius ueritatis expressione deuiamus: quia quod factum non est, non potest dici perfectum. Et tamē infirmitatis nostræ uerbis Dominus cōdescendēs ait: Estote perfecti, sicut & pater uester cœlestis Matt. 5 perfectus est. In illa itaq; natiuitate diuina ab humano genere cognosci nō poterat: proinde in humanitate uenit ut uideretur, uideri uoluit ut imitaretur. Quæ carnis natiuitas despecta uisa est sapientibus mundi: cōtempserunt nanq; infirma humanitatis eius, Deo hęc indigna iudicātes. Cui tanto magis homo debitor fuit, quanto pro illo Deus etiam indigna suscepit. Quia enim nō cognouit mūdus per sapientiam Deū, placuit Deo per stultitiā 1. Cor. 1 prædicationis saluos facere credētes. ac si diceret: Cùm Deum qui est sapiētia, nequaq; per sapientiā suam mūdus inueniret, placuit ut Deū hominem factum per humanitatis stultitiam cognosceret: quatenus eius sapiētia ad nostram stultitiā descenderet, & lucem supernæ prudētiæ luto suæ carnis illuminata nostra cæcitas uideret. Natus igitur ex patre sine tempore, ex matre nasci est dignatus in tēpore, ut per hoc quòd ortū suum inter initium

S finemq;

finemq; concluderet, humanę mentis oculis ortũ qui nec initio ſumitur, nec fine anguſtatur aperiret. Vnde bene nunc ad beatum Iob dicitur:

Quòd nato in carne Domino ſancta Eccleſia de tenebris noctis egrediens quærit ſuum locum in luce beatitudinis æternæ. Cap. II.

NVnquid poſt ortũ tuum præcepiſti diluculo, & oſtẽdiſti aurorę locum ſuum?] Subaudis, ut ego. Ortus quippe diuinitatis eius antè & pòſt nõ habet. Cui dum ſemper eſſe eſt per æternitatẽ, dum omne quod labitur circumſcribit, intra ſe metipſum tẽporum diſcurſus claudit. Ortus uerò humanitatis eius quia & cœpit & deſiit, & antè & pòſt habere à tempore accepit. Sed quia dum ipſe umbras noſtrę tẽporalitatis ſuſcepit, lumẽ nobis ſuæ æternitatis infudit: rectè per hunc ortum quem creator ſibi in tempore condidit, locũ ſuum ſine tempore aurora cognouit. Quia enim diluculum uel aurora à tenebris in lucẽ uertitur, nõ immeritò diluculi uel auroræ nomine, omnis electorum Eccleſia deſignatur. Ipſa nanq; dum ab infidelitatis nocte ad lucem fidei ducitur, uelut auroræ more in diem poſt tenebras ſplẽdore ſupernæ claritatis aperit. Vnde & bene in Canticis canticorũ
Can.6 dicitur: Quæ eſt iſta quæ progredit quaſi aurora cõſurgẽs? Sancta enim Eccleſia cœleſtis uitę præmia appetens, aurora uocata eſt: quia dum peccatorum tenebras deſerit, iuſticiæ luce fulgeſcit.

2 Habemus tamẽ ſubtilius aliquid quod cõſiderata qualitate diluculi uel auroræ penſemus. Aurora nanq; uel diluculum noctẽ quidẽ præteriſſe nunciant, nec tamẽ diei claritatem integrã oſtentant: ſed dum illam pellunt, hanc ſuſcipiũt, lucem tenebris permixtam tenẽt. Quid itaq; in hac uita omnes qui ueritatem ſequimur, niſi aurora uel diluculũ ſumus? quia & quædã iam quæ lucis ſunt agimus: & tamen in quibuſdam adhuc tenebrarũ reliquiis non caremus. Per prophetã quippe Deo
Pſal.142 dicitur: Non iuſtificabitur in cõſpectu tuo omnis
Iac.3 uiuens. Rurſumq; ſcriptum eſt: In multis offendi-
Rom.7 mus omnes. Paulus quoq; ait: Video aliam legem in membris meis repugnantẽ legi mentis meę, & captiuum me ducentem in lege peccati quæ eſt in mẽbris meis. Vbi ergo lex peccati cum lege mentis contendit, profectò adhuc aurora eſt: quia lux quæ iam emicuit, necdum prætereuntes funditùs tenebras preſſit. Adhuc aurora eſt: quia dum lex carnis legem mẽtis, & lex mentis legẽ carnis percutit, inter ſe uiciſſim lux & umbra confligit. Vn-
Rom.13 de rurſum Paulus cùm diceret: Nox præceſſit, nequaq; ſubdidit, Dies uenit: ſed, Dies autem appropinquauit. Qui em̃ poſt diſceſſum noctis iam non ueniſſe, ſed appropinquaſſe diem inſinuat, eſſe ſe proculdubio ante ſolẽ poſt tenebras adhuc in aurora demonſtrat. Tunc autẽ plenè ſancta electorum eccleſia dies erit, cùm ei admixta peccati umbra iam non erit. Tunc plenè dies erit, quando interni luminis perfecto feruore clarueri t. Tũc plenè dies erit, quando nullam malorum ſuorum tẽtantem memoriam tolerans, omnes à ſe tenebrarum etiam reliquias abſcondit. Vnde & be-

A ne hæc aurora quaſi adhuc in tranſitu demonſtratur, cùm dicitur: Et oſtendiſti auroræ locũ ſuum.] Cui enim locus ſuus oſtenditur, profectò ex alio ad aliud uocatur. Quid eſt enim locus auroręniſi perfecta claritas uiſionis internæ? Ad quem cùm ducta uenerit, iam de tranſactę noctis tenebris nihil habebit. Nunc autem adhuc tentationum moleſtias ſuſtinet: quia per intentionem cordis ad aliud feſtinat Eccleſia, ad locum ſuum tendit aurora. Quem locum ſi mente nõ cerneret, in huius uitæ nocte remaneret. Sed cùm quotidie contẽdit perfici, & in lucem quotidie augeri, locum ſuum iam conſpicit, & plenè ſibi clareſcere ſolem quærit. Locum ſuum aurora conſiderat: quãdo ſancta anima ad contemplandã conditoris ſui ſpeciẽ fla-
B grat. Ad locũ ſuum pertingere aurora ſatagebat, cùm Dauid diceret: Sitiuit anima mea ad Deum Pſal.41 fontem uiuũ, quando ueniã & apparebo ante faciem Dei? Locũ ſuum ueritas auroręmonſtrabat, cùm per Salomonẽ diceret: Quid habet amplius Eccl.6 ſapiẽs à ſtulto, & quid pauper, niſi ut pergat illuc ubi eſt uita? Quem profectò locum etiam præcedentibus incarnationẽ ſuam patribus poſt ortum ſuum Dominus oſtendit: quia niſi per prophetiæ ſpiritum incarnandum ſupernæ patrię regem cognoſcerent, bona eiuſdem patrię quàm eſſent deſiderabilia non uiderent. Locum ſuum ueritas aurorępatefecit, cùm patrem corã diſcipulis petijt, dicens: Pater quos dediſti mihi, uolo ut ubi ego Ioan.17 ſum, & illi ſint mecũ. Locum ſuum auroræ monſtrauit, cùm diceret: Vbicunq; fuerit corpus, illic
C Matt.24 congregabuntur & aquilæ. Ad hunc locũ quẽ co- Luc.17 gnouerat, peruenire aurora feſtinabat, cùm Paulus deſiderũ habere ſe diceret diſſolui, & cũ Chriſto eſſe. Et rurſum: Mihi uiuere Chriſtus eſt, & mo- Phil.1 ri lucrũ. Et rurſum: Scimus quoniã ſi terreſtris do- 1.Cor.5 mus noſtra huius habitationis diſſoluatur, q; ędificationẽ ex Deo habemus: domũ non manu factã, ęternam in cœlis. Bene aũt poſt ortũ ſuũ locũ proprium auroræ oſtendiſſe ſe perhibet: quia futuræ retributionis beatitudinẽ prius q̃ per corpus ipſe innoteſceret, in paucorũ intellectu cõtinuit. Cùm uerò humanæ natiuitatis infirma ſuſcepit, uenturæ claritatis noticiã in multitudinis innumeræ amore dilatauit. Sed cùm diuini operis myſterium
D ſic miſericordia peragat, ut tamẽ & ira comitetur, quatenus occultus arbiter alios reſpiciens redimat, alios deſerẽs perdat: quia cognouimus quomodo per incarnationẽ ſuã electos illuminet, audiamus nũc quomodo reprobos damnet. Sequit:

Quòd Iudaica perfidia uiſo Chriſto concuſſa eſt: & alijs ſic, alijs aliter de eo ſentientibus, paucis ex illa tanta plebe aſſumptis, Scribas & Phariſæos meritò reprobauit. Cap. III.

NVnquid tenuiſti concutiẽs extrema terræ, & excuſſiſti impios ex ea?] Extrema terræ Dominus tenuit, quia in fine ſeculorũ ad deſtitutam iam & alienigenis regibus ſubditam ſynagogam uenit, atq; ex illa impios excuſſit: quia ſpiritalia fidei prædicamenta renuentes, etiam à carnalis ſacrificij gloria repulit. Vel certè extrema ter-

ræ

ræ tenuit: quia ex Iudæa paucos abiectos & humiles elegit. Extrema terræ tenuit: quia legis doctores deſerens, piſcatores aſſumpſit. Dumq; eius extrema tenet, ex ea impios excutit: quia dum infirmos fideles roborat, fortes in illa infideles dãnat. Rectè uerò etiam cõcutiens addidit: quia per aduentum ſuum immenſa formidine etiam reprobo rum corda cõmouit. Concuſſi quippe fuerant qui
Ioan.12 dicebãt: Nihil proficimus, ecce totus mũdus poſt eum abijt. Res autem quæ concutitur, huc illucq; ducta fatigatur. Concuſſa ergo Iudæa fuerat, quæ de Chriſto per alios dicebat: Quia bonus eſt. &
Ioan.7 per alios reſiſtebat, dicens: Nõ, ſed ſeducit turbas.
Ioan.9 Per alios dicebat: Niſi hic eſſet à Deo, nõ poterat
Ioan.18 facere quicquam. Atq; ad extremum per alios cla mat: Si non eſſet hic malefactor, nõ tibi tradidiſſe
B mus eum. Concuſſi quidem, ſed nõ proſtrati ſunt reprobi, cùm modò miracula obſtupeſcentes cernerẽt, modò infirmitatis opprobria deſpicientes irriderent. An non concuſſi fuerãt qui dicebant:
Ioan.10 Quouſq; animam noſtram tollis? ſi tu es Chriſtus dic nobis palãm. Vel certè extrema terrę cõcuſſit & tenuit: quia cùm infirma corda humilium pio timore terruit, nequaq; ea iudicio diſtricto dereliquit. Inde enim multitudo credentiũ in Deum robuſtius ſtetit, unde in ſe humiliata trepidauit. Nã quia eum Deus quem cõcutit tenet, inſinuat per prophetam dicens: Super quem requieſcet ſpiritus meus, niſi ſuper humilem & quietũ, & tremen tem ſermones meos? Quia eum quem cõcutit te-
Prouerb.28 net, Salomone atteſtãte intimatur, qui ait: Beatus
C uir qui ſemper eſt pauidus, qui autem mentis eſt duræ, corruit in malũ. Igitur quia extrema Iudææ Dominus in apoſtolis tenuit, atq; ex illa ſcribas & Phariſęos ac põtifices impietatis ſuę merito exigente reprobauit: quid adhuc de eorum damnatione ſubdatur audiamus. Sequitur: Reſtituetur ut lutum ſignaculum, & ſtabit ſicut ueſtimentum.] Quid aliud Dominus plebem Iſraelitarum, niſi lutum reperit, quam obſequijs gentiliũm deditam, in Ægypto ſeruientem lateribus inuenit? Quam dum tot miraculis ad terram repromiſſionis duxit, dum perductam cognitionis ſuæ ſcientia impleuit, dum tot arcana ſecretorũ ei per prophetiam contulit: quid eam aliud quàm ſeruandi myſterij ſignaculum fecit? Ipſa quippe diu in prophetia clauſum continuit, quicquid de ſe ueritas in fine reuelauit. Sed dum poſt tot diuina ſecreta, poſt tot percepta miracula in redemptoris ſui aduentu, plus terram quàm ueritatem dilexit, per ſa
Ioan.11 cerdotes dicẽs: Si dimittimus eum ſic, omnes credent in eum, & ueniẽt Romani, & tollent noſtrũ locũ & gentem: quaſi ad eos quos in Ægypto reliquerat lateres rediit: & quę facta iã Dei ſignaculum fuerat, ad hoc ſe iterum quod deſeruerat inflexit: lutumq; ſe poſt ſignaculum in oculis ueritatis exhibuit, cùm per impietatis malicíam accepti uerbi myſteria perdidit, & ſola terrena ſapere quę inquinant elegit. Vbi aptè ſubiungit: Et ſtabit ſic ut ueſtimentum. Impolita namq; & groſſiora ueſtimenta etiam cùm induta fuerint, quia induen-

A tis membris bene applicata non inhærent, ſtare ſęruntur. Iudæa igitur circa ueritatis notitiam etiam cùm ſeruire uideretur, ſicut ueſtimentum ſtetit: quia per exteriora mandata ſeruire ſe Domino oſtendit, ſed adhærere ei per charitatis intelligentiam noluit. Dum ſolam in præceptis Dei literam tenuit, & nequaquam ſe per ſpiritum ſenſibus intimis iunxit, quaſi ei qui ſe induerat non adhæſit. Vbi & aptè ſubiungitur: Auferetur ab impijs lux ſua.] Quia dum uiuere ueritati renuunt, cognitionem legis in perpetuũ amittunt: & dum de acceptа lege ſuperbiunt, nimirum de ſcientiæ ſuæ glo ria cæcantur. Scriptum quippe eſt: Obſcurentur Pſal.68 oculi eorum, ne uideant. Rurſumq; ſcriptum eſt: Eſa.6 Excæca cor populi huius, & aures eius aggraua.
B Et rurſum ſcriptum eſt: In iudicium ego in hunc Ioan.9 mundum ueni, ut qui non uident, uideant: & qui uident, cæci fiant. Et quia ſemetipſos de legis operibus contra conditorem legis extulerunt, aptè ſubditur: Et brachium excelſum conteretur.] Excelſum quippe brachium conteritur, quando prædicata fidei gratia, ſuperba legis operatio reprobatur, cùm dicitur: Ex operibus legis nõ iuſti- Rom.3 ficabitur omnis caro. Cuncta tamen hæc intelligi & aliter poſſunt. Terram quippe ſcriptura ſacra uocare cõſueuit Eccleſiam. Extrema igitur terræ Dominus tenet & cõcutit: quia Eccleſiæ ſuæ ultima per aduẽtum Antichriſti perſecutione immaniſſima turbari permittit, nec tamen permittendo deſerit. Hanc terram aliquando Dominus te-
C net & non concutit, aliquando tenet & concutit: quia modò eam trãquilla pace fidei poſſidet, modò commoueri impetu perſecutionis iubet. Bene autem cùm diceret: Nunquid tenuiſti concutiens extrema terræ, ſtilico adiunxit: Et excuſſiſti impios ex ea? Atteſtãte enim Paulo, pleriq; in ea ſunt qui Tit.1 confitẽtur ſe noſſe Deum, factis autem negãt. Impios ergo ex ea Dominus excutit: quia hi quos nunc intima uitia poſſident, tunc in uoraginem apertæ infidelitatis cadent, atq; in aceruum palearum tranſeunt, cùm tentationis illius aura cõmouentur. Et quamuis ſe nunc ſub ſpecie fidei intra areæ ſinum tegãt, tunc nimirum extra granorum cumulum diſtricti examinis uentilabro reſilient. Vnde & aptè ſubiungitur:

D *Quòd Iudæi qui legis ſeruandæ ſignaculum acceperant, in iudicio tanquã lutum reſtituentur: quia quòd terrena ſapuerint, omnibus demonſtrabitur.* Cap. IIII.

REſtituetur ut lutum ſignaculum.] ac ſi apertè diceret: Hi qui nunc uidentur in Eccleſię ſinu ſignaculum, tunc ante oculos omnium reſtituentur ut lutum: id eſt, nequaquam iudicia hominum de profeſſione religionis fallunt, ſed quòd terrena ſapiant demonſtrãtur. Solet enim ſcriptura ſacra pro fide appellare ſignaculum, pro iniqui tate lutum. Nam filius iunior qui conſumpta ſub- Luc.15 ſtantia ad patrem rediit, in munere annulum accepit. Gentilis enim populus qui immortalitate perdita, ad Deum pœnitendo reuertit, per fidei ſignaculum munitur. Vnde & à ſponſo ſuo Eccleſię di

S 2 citur:

citur:Pone me ut signaculũ super cor tuũ. Idcirco nanq; signaculum rebus ponitur, ne qua diripientium præsumptione temerentur. Sponsus ergo in corde signaculum ponitur, quando fidei eius mysterium in custodiam nostræ cogitationis imprimit: ut ille infidelis seruus nimirum noster aduersarius, cùm signata fide corda cõsiderat, tentando ea irrumpere non præsumat. Per lutum uerò quia terrena contagia demonstrantur, attestante Psalmista, qui ait: Eduxisti me de lacu miseriæ, & de luto fecis. Quia igitur multi in terrenis contagijs inuenti, perducti ad Ecclesiam, cœlestis fidei sacramento signantur, & tamẽ ab iniquis operibus nõ recedunt: seq; nunc fidei uelamine contegunt, sed cùm tempus inuenerint, quid sint ueraciter ostendunt, rectè dicitur: Restituetur ut lutum signaculum. Quos enim nunc fideles credimus, ipsos tũc fidei hostes inueniemus: & quamuis appareant non tentati signaculum, erunt proculdubio tentati lutum. Vnde & rectè dicitur, Restituetur: quia qualis eorum conscientia esse ante fidem potuit, tales eos postmodum reproba uita conuincit. De quibus aptè subiungitur: Et stabit sicut uestimentum.] Tot nunc quasi uestibus sancta Ecclesia induitur, quot fidelium uenerationes decoratur. Vnde & ei ostensis gentilibus à Domino per prophetam dicit: Viuo ego, dicit Dominus, quia omnibus his uelut ornamẽto uestieris. Multis tamen quasi fidelibus nunc specietenus induitur: sed pulsante persecutionis impetu, tunc eis exuta nudabitur: de quorum sorte hic dicitur: Et stabit sicut uestimentum. Stare uerò hoc loco ponitur, in peccato persistere. Vnde scriptum est: Et in uia peccatorum non stetit. Vel certè reprobus quisq; sicut uestimentum stare dicitur, ut non posse stare mõstretur: quia sicut induta uestis in uisionis suæ specie per corpus tenditur, exuta aũt fracta complicatur: ita unusquisq; qui à sanctæ Ecclesiæ tunc statu recesserit, tẽtus ac decorus quasi dũ indueret fuit, sed exutus postmodũ cõfractus atq; abiectus iacebit. Si uerò stare intelligimus perdurare, sicut uestimentum stat quisq; reprobus, qui in hac uita quam diligit, breuiter durat. Vnde & per prophetam dicitur: Omnia sicut uestimentũ ueterascent, & sicut opertorium mutabis ea, & mutabuntur. Hæc itaque quæ allegoriarum nube tecta intulit, nunc uerbis apertioribus innotescit, subdens:

Psal.39 Esa.49 Psal.101

Quòd impiorum lux sit, hoc quod eis ex fide lucet: quæ tunc aufertur, quando pulsante persecutionis articulo, quod rectum credere uidebantur amittunt. Cap. V.

3 AVferet ab impijs lux sua.] Neq; enim eos nunc Dei lumẽ illustrat, qui iniquitatis suæ malitiam fidei nomine palliant. Nam dum iuxta prædicationem fidei uiuere negligunt, & tamen eandem fidem specietenus uenerantur, honorem uitæ præsentis ex nomine religionis quærunt. Hocq; eis ex fide lucet, quòd eos fides coram hominibus refouet. Sunt uerò nonnulli qui æterna quæ audiunt ueraciter credunt, & tamen eidem quam tenent fidei malè uiuendo contradicũt. Habent hi quoq; in tenebris lucem suam: quia dum peruersa agunt, & tamen de Deo recta sentiũt, ne tenebrescant funditùs, ex quadam parte fulgore luminis illustrantur. Qui dum plus terrena quàm cœlestia, plus quæ uident quàm quæ audiunt diligunt, pulsante persecutionis articulo, quod rectũ credere uidebantur amittunt. Quod illo maximè tempore multiplicius agitur, quando surgente ipso iniquorũ capite, in sancta Ecclesia persecutio ne ultima liberis suis uiribus eius fortitudo grassatur. Ibi tũc cor uniuscuiusq; ostenditur, ubi quicquid in occultis latebat aperitur: & qui nunc ore sunt pij, & corde sunt impij, publicata malitia corruunt, & lucem fidei quam specietenus tenuerãt, perdunt. Sed inter hæc necesse est ut unusquisque nostrũm ad cordis sui secretum redeat, & actionis suæ dãna pertimescat, ne exigentibus meritis per districtam iusticiam iudiciorum Dei in talium hominum numerum incurrat.

A B C D

Quòd omnia moraliter ad Antichristum tempora referuntur, in quibus concussio persecutionum erit: & fictos quoq; qui modò in Ecclesia sunt infideles, etiam nunc reproba uita conuincit. Cap. VI.

NEmo autem sibi incautè blandiatur, & idcirco se à tali occasu extraneũ credat, quia ad illius tempestatis procellam peruenire se non existimat. O quãti illius tentationis tempora non uiderunt, & tamen in eius tentationis procella uersantur. Cain tempus Antichristi nõ uidit, & tamẽ membrum Antichristi per meritum fuit. Iudas sæuitiam persecutionis illius ignorauit, & tamen uiribus crudelitatis eius auaritia suadẽte succubuit. Simon diuisus longè ab Antichristi temporibus extitit, & tamẽ eius se superbiæ miraculorum potentiam peruersè appetendo coniunxit. Sic iniquum corpus suo capiti, sic mẽbris membra iunguntur, cùm & cognitione se nesciunt, & tamen praua sibi actione copulantur. Neq; enim Pergamus Balaam libros aut uerba cognouerat, & tamen eius nequitiam sequens, uoce supernæ increpationis audiebat: Habes illic tenẽtes doctrinam Balaam, qui docebat Balac mittere scandalum coram filijs Israel, edere & fornicari. Thyatiræ quoque Ecclesiam ab Hiezabel noticia & tẽpora & loca diuidebãt: sed quia eam par uitę reatus astrinxerat, inesse ei Hiezabel dicit, atq; operib. peruersis insistere, angelo attestãte qui ait: Habeo aduersus te aliqua: quia permittis mulierem Hiezabel, quæ se dicit prophetã, docere, & seducere seruos meos, fornicari, & mãducare de idolothytis. Ecce quia reperiri potuerunt qui Hiezabel uitam reproba actione secuti sunt, Hiezabel illic inuenta memoratur: quia uidelicet prauum corpus coniuncti mores unum faciunt, etiam si hoc loca uel tempora scindũt. Vnde fit ut in peruersis suis imitatoribus & iniquus quisq; maneat qui iam præterijt, & in suis operatoribus ipse iniquorum author iam appareat, qui necdum uenit. Hinc Ioannes ait: Nunc Antichristi multi facti sunt, quia inde omnes iam eius membra sunt, quę scilicet peruersè

Apoc.2 Ibidem 1.Ioan.2

uersè edita, caput suum malè uiuendo præuenerunt. Hinc Paulus ait: Vt reueletur in suo tempore. Nam mysterium iam operatur iniquitatis. ac si diceret: Tunc Antichristus manifestus uidebitur: nam in cordibus iniquorum secreta sua iam nunc occultus operatur. Vt enim de aperticrib. criminibus taceam, ecce alius fratri in corde suo tacitus inuidet, & si occasionẽ reperiat, eum supplantare contendit. Cuius alterius membrũ est, nisi eius de quo scriptum est: Inuidia diaboli mors intrauit in orbẽ terrarũ. Alius magni meriti esse se estimans, per tumorẽ cordis cunctis se præferens, omnes se metipso inferiores credit. Cuius alterius mẽbrum est, nisi eius de quo scriptũ est: Omne sublime uidet, & ipse est rex super uniuersos filios superbiæ. Alius mundi huius potentiã quęrit, non quo alijs prosit, sed quo ipse alteri subditus nõ sit. Cuius alterius membrum est, nisi eius de quo scriptum est qui ait: Sedebo in monte testamenti, in lateribus Aquilonis, ascendam super altitudinem nubium, similis ero altissimo. Solus quippe altissimus ita dominat super omnia, ut alteri subesse non possit. Quẽ diabolus imitari peruersè uoluit, cùm suum dominium quærens, ei subesse recusauit. Imitat ergo diabolum quisquis idcirco potestatẽ suam appetit: quia ei qui sibi est superna ordinatione præpositus, subesse fastidit. Sunt præterea plurima quæ quosdam in ipsa pace Ecclesiæ cõstitutos, infideles esse renunciẽt. Video nanq; nonnullos ita personam potẽtis accipere, ut requisiti ab eo, pro fauore eius non dubitent in causa proximi ueritatem negare. Et quis est ueritas, nisi ille qui dixit: Ego sum uia, ueritas & uita. Neq; em̃ Ioannes Baptista de cõfessione Christi, sed de iusticiæ ueritate requisitus occubuit: sed quia Christus est ueritas, ad mortem usq; idcirco pro Christo, quia uide licet pro ueritate peruenit. Ponamus ergo ante oculos, q; aliquis percunctatus personam potentis accepit, & ne uerbi saltem iniuriam pateretur, ueritatem negauit. Quid rogo iste faceret in dolore pœnarũ, qui Christum erubuit inter flagella uerborum? Ecce & post hæc ante oculos hominum adhuc Christianus est, & tamen si eum Dominus districtè disposuit iudicare, iam non est. Video autem alios quibus per locum magisterij exhortandi sunt officia arguendiq; cõmissa, qui uident aliquid illicitum admitti, & tamẽ dum quorundam potentum offendere gratiam metuũt, arguere nõ præsumunt. Quisquis iste est, quid aliud facit, nisi uidit lupum uenientẽ, & fugit? Fugit, quia tacuit: tacuit, quia despecta ęterna gratia, temporalẽ gloriam plus amauit. Ecce ante potentis faciem intra sui se latebras silentij abscõdit, & sicut persecutioni publicè, sic occultè locũ dedit timori. Bene de talibus dicitur: Dilexerunt gloriam hominũ magis q̃ Dei. Quisquis igitur talis est, si hæc districtè iudicantur, etsi persecutio publica defuit, tamẽ tacendo Christum negauit. Non ergo desunt uel in pace Ecclesiæ Antichristi tentamẽta. Nemo itaq; illa persecutionis extremæ tẽpora quasi sola perhorrescat. Apud iniquos nanq; quotidie res Antichristi agitur, quia in eorũ cordibus mysterium suum iam nunc occultus operat. Etsi multi nunc specietenus intra Ecclesiam cõstituti simulant se esse quod non sunt, in aduentu tamen iudicis prodentur quod sunt. de quib. bene Salomon ait: Vidi impios sepultos, qui etiam cùm adhuc uiuerẽt, in loco sancto erãt, & laudabanẽ in ciuitate quasi iustorum operum. Igitur postquam de iniquis dictum est: Restituetur ut lutum signaculum, & stabit sicut uestimentũ, & auferet ab impijs lux sua: quod utiq; in illa est Antichristi persecutione faciendum, mox de eiusdem Antichristi persecutione nos consolans ait: Et brachiũ excelsum cõfringetur.] Quid nanq; aliud excelsum brachium accipitur, nisi superba Antichristi celsitudo, quæ super reprobas mentes hominũ fastu gloriæ secularis erigit, ita ut homo peccator, & tamen æstimari homo despiciens, Deum se super homines mentiatur? Vnde & Paulus apostolus dicit: Ita ut in tẽplo Dei sedeat, ostendens se tanq; sit Deus. Cuius ut tumorem plenius ostenderet, premisit: Qui aduersat & extollit super omne quod dicit Deus, aut quod colit. Deus enim dici aliquando & homo potest, iuxta quod ad Moysen dicit: Ecce constitui te Deũ Pharaonis. Deus uerò coli purus homo nõ potest. Quia uerò se Antichristus & super sanctos quosq; homines, & super ipsius potẽtiam diuinitatis extollit, per exactum sibi nomen gloriæ, & hoc qd̃ Deus dicit, & hoc quod Deus colitur transire conatur. Notandum uerò est in quantam superbiæ foueam cecidit, qui in mensura ruinæ qua lapsus est, non permansit. Diabolus quippe uel homo à statu cõditionis propriẽ elata mente corruerunt, ut uel ille diceret: Ascendam super altitudinem nubium, similis ero altissimo: uel iste audiens crederet: Aperient oculi uestri, & eritis sicut dij. Idcirco ergo uterq; cecidit: quia esse Deo similis non per iusticiam, sed per potentiam concupiuit. Sed homo per gratiã liberatus, qui Dei similitudinẽ peruersè appetendo ceciderat, in reatu criminis sui longè Deo imparem se esse cognoscens clamat: Domine quis similis tibi? Diabolus uerò in lapsu sui criminis iustè dimissus, in mensura ruinæ suę minimè permãsit: sed quanto diutius ab omnipotentis gratia defuit, tanto magis reatũ criminis cumulauit. Nã qui ideo cecidit, quia peruerso ordine Deo esse similis uoluit: eousq; perductus est, ut in Antichristum ueniẽs, uideri Deo similis dedignetur, atq; eum quem habere non potuit superbus æqualem, damnatus inferiorem putet. Nam cùm de illo hoc quod iam præmisimus dicitur: Extollẽs se super omne quod dicit Deus, aut quod colitur: apertè mõstratur, quia appetendo dudum Dei similitudinem, quasi iuxta Deum erigere se uoluit, sed in superbiæ culpa crescendo iam se supra omne quod Deus dicitur & colitur, extollit. Quia ergo hæc eius superbia districti iudicis erit aduentu feriẽda, sicut scriptũ est: Quem Dominus Iesus interficiet spiritu oris sui, & destruet illustratione aduentus sui, rectè dicitur: Et brachium excelsum confringetur. Cuncta tamen

2.Thes.2 Eccl.8 Sap.2 Iob 41 Esa.14 2.Thes.2 Exo.7 Ioan.14 Esa.14 Gen.3 Psal.88 Ioan.11 1.Thes.2

A B C D

hæc quæ bis discussa sunt, adhuc intelligi & aliter possunt. Verba enim Dei quasi pigmēta quędam nostri sunt adiutorij. Et sicut pigmentum quanto plus teritur, tanto plus in poculo eius uirtus auge tur: ita diuina eloquia quo magis exponēdo conterimus, eo audientes amplius quasi bibentes iuuamur. Quia igitur misericors Deus diu pecca ta hominum tolerat, & cùm iam uicinū finem respicit, plerunq; mentes peccantiū immutat, rectè de se uim tantæ pietatis insinuās ait: Nunquid tenuisti concutiens extrema terræ, & excussisti impios ex terra?] Per terram qnippe homo infima sapiens designatur, cui peccanti dictum est: Terra es, & in terrā ibis. Sed quia pius cōditor facturam suam nō deserit, mala hominum & per suam patientiam tolerat, & per eorum quandoq; conuersionem relaxat. Cùm autem duras atq; insensibiles mentes respicit, modò eas minis, modò uerberibus, modò reuelationibus terret, ut quę pessima securitate durerāt, salubri timore mollescāt, quatenus uel serò redeant, & hoc ipsum saltem quod diu expectati sunt erubescāt. Scit enim Dominus, quia extrema uitæ nostræ plus indicat, & idcirco electos suos in fine sollicitius purgat. Scriptum quippe est: Deus iudicabit fines terræ. Tanto ergo impensius ultimis nostris inuigilat, quanto in ipsis pendere initia uitæ sequentis pensat. Quod quia misericorditer facit pietate sua in medium deducta, qua etiam serò conuersos peccatores recipit, beati Iob iusticiam erudit dicens: Nunquid tenuisti cōcutiens extrema terræ, & excussisti impios ex ea? subaudis, ut ego, qui in suis ultimis sæpe peccatores terrendo concutio, conuertendo teneo, atq; ab eorum cordibus impios cogitationum motus euello. Et rectè beato Iob Dominus, quomodo iuxta finem peccatores conuertat, insinuat. ac si apertè dicat: Misericordiæ meæ potentiam respice, & tuę iusticię elationē preme. Quæ extrema hominis quia etiā cùm conuertitur per carnis mortē, illa antiquæ culpæ uindicta comitaī, protinus insinuat cùm dicit: Restituetur ut lutum signaculum, & stabit sicut uestimentum.] Hominē quippe Dominus quem ad suam similitudinem condidit, quasi quoddam suæ potentiæ signaculum fecit. Quod tamen ut lutum restituetur: quia licet æterna supplicia per conuersionem fugiat, in ultione tamen perpetratæ superbiæ carnis morte damnaī. Ex luto quippe homo conditus, & mentis accepta ratione, similitudine diuinæ imaginis decoratus, elatione cordis intumescens, quòd de infimis formatus esset, oblitus est. Vnde mira conditoris iusticia actū est, ut quia per sensum intumuit, quem rationabilem accepit, rursus terra per mortem fieret, quam esse se considerare humiliter noluit: & quia peccādo Dei similitudinem perdidit, moriendo uerò ad limi sui materiam redit, rectè dicitur: Restituetur ut lutum signaculum. Et quia de corpore dum spiritus uocatur, quodam quasi inuolucro suæ carnis exuitur, aptè de eodem luto subiungitur: Et stabit sicut uestimentum.] Lutum nanq; nostrum sicut uesti

Gen. 3

Greg. 2

mentum stare, est usq; ad resurrectionis tempus inane exutumq; perdurare. Sed quia hāc pœnam superbiæ nec illi transeunt, qui & eandem superbiam uiuendo humiliter uincunt, quę sit superbientium specialis pœna, subiungit dicens: Auferetur ab impijs lux sua, & brachiū excelsum confringetur.] Mors enim carnis electos luci suæ restituit, lucem suam reprobis tollit. Lux nanq; superbientis est gloria uitæ præsentis. Quæ ei lux tunc subtrahitur, cùm per carnis interitum ad retributionum suarum tenebras uocatur. Ibi tunc excelsum brachium confringitur: quia celsitudo cordis ultra naturæ ordinē uiolenter arrepta, opprimentis se diuinæ iusticiæ mole dissipatur: ut quia se peruersè in breui erexerat, per pondus iudicij in æternum fracta cognoscat. Nullus autem nostrûm quid post mortem sequereī agnosceret, nisi uitæ nostræ conditor ad pœnā usq; mortis nostræ ueniret. Nisi enim ipse misericorditer infima peteret, nequaquam nos post suam imaginem perditos iustè ad summa reuocaret. Vnde & rectè subiungitur:

Quòd Dominus ad inferna descendens, carcerem gehennæ uiam & transitum fecit: ipse uerò liberans alligatos, liber deambulauit, & apertis portis mortis, exitum de tenebris ad lucem fecit. Cap. VII.

NVnquid ingressus es profundum maris, & in nouissimis abyssi deambulasti?] Ac si dicat: Vt ego, qui nō solum mare, id est seculum per assumptam humanā carnem atq; animā petij, sed etiam per eam sponte in morte positus, usq; ad ultima inferni quasi ad maris profunda descendi. Si eīn mare, more diuini eloquij, seculū debet intelligi, nil prohibet profunda maris, inferni claustra sentiri. Quod profundum maris Dominus petijt, cùm inferni nouissima electorū suorū animas erepturus intrauit. Vnde & per prophetam dicitur: Posuisti profundum maris uiam, ut transirēt liberati. Hoc nanq; profundum maris ante redemptoris aduentum non uia, sed carcer fuit: quia in se etiam bonorum animas, quamuis non in locis pœnalibus clausit. Quod tamē profundum uiam Dominus posuit: quia illuc ueniēs electos suos à claustris inferni ad cœlestia transire cōcessit. Vnde & aptè illic dicitur: Vt transirent liberati. Quod uerò profundum maris dixerat, hoc alijs uerbis replicans, abyssi nouissimum uocat: quia sicut aquarum abyssus nulla nostra uisione comprehēditur, ita occulta inferni nullo à nobis cognitionis sensu penetrantur. Qui enim hinc subtrahanī cernimus, sed quæ illos iuxta meritū retributio supplicio rum maneat, non uidemus. Vigilanti uerò est cura pensandum, quòd in nouissimo abyssi deambulasse se perhibet. Deambulare quippe non cōstricti, sed liberi est. Quem enim uincula stringūt, eius nihilominus gressus impediūt. Quia igitur Dominus nulla peccati uincula pertulit, in inferno deambulauit. liber quippe ad ligatos uenit. Vnde scriptū est: Factus sum sicut homo sine adiutorio, inter mortuos liber. In nouissimis ergo abyssi Dño deambulare, est in loco dānationis nil

Esa. 51

Psal. 87

6

suræ

suræ retentionis inuenire, attestante Petro, qui ait: Solutis doloribus inferni, iuxta quod impossibile erat teneri illum ab eo. Vel certè quia deambulando nos cùm de loco ad locum ducimur, hic illicq; præsentes inuenimur: deambulasse in inferno Dominus dicitur, ut electis animabus in locis singulis per diuinitatis potentiā præsens fuisse monstretur. Vnde & spiritus sapientiæ mobilis describitur, ut per hoc quod nusquā deest, ubiq; nobis occurrere designetur. Quam descensionē suam Dñs tanto mirabilē respicit, quanto eam redempto homini crebrius infundit. Eam nanq; adhuc replicās subdit: Nunquid apertæ sunt tibi portæ mortis, & ostia tenebrosa uidisti?] Portæ eīn mortis sunt potestates aduersæ. Quas descendēs Dominus aperuit, quia earū fortitudinē moriendo superauit. Quæ appellatione quoq; alia tenebrosa ostia uocanī: quia dum per occultationis suæ insidias non uidenī, deceptis mentibus uiam mortis aperiunt. Quæ tenebrosa ostia Dñs uidet: quia immundorum spirituū fraudulentā malitiā & respicit & premit. Quos nisi ipse nobis nesciētibus uidēdo prohiberet, & nil de insidijs eorū mens nostra cognosceret, & eisdē insidijs capta deperiret. Quæ tenebrosa etiā nos ostia cernimus, quando supernæ lucis radijs illustramur. Vnde & per prophetā dicit: Dominus mihi adiutor est, & ego uidebo inimicos meos. Hostes igitur nostros ipse uidet, qui suo eos munere nobis uisibiles facit. Vel certè tenebrosa tūc ostia Dominus uidit, cùm claustra inferni penetrans, crudeles spiritus perculit, & mortis præpositos moriēdo damnauit. Quod idcirco hic non adhuc de futuro, sed iam de prēterito dicitur: quia hoc quod facturus erat in opere, nimirū iam fecerat in prædestinatione. Quia uerò post mortē resurrectionemq; eius creuit Ecclesia, atq; in cunctis est gentibus dilatata, aptè subiungitur: Nunquid cōsideraſti latitudinē terræ?] Dum enim Dominus angustias mortis petijt, fidē suā in gentibus dilatauit, atq; ad innumera corda credentium, sanctam Ecclesiam extendit. Cui per prophetā dicitur: Dilata locū tentorij tui, & pelles tabernaculorum tuorū extende, ne parcas. Longos fac funiculos tuos, & clauos tuos consolida. Ad dexteram enim & ad læuam penetrabis, & semen tuum gentes hæreditabit. Quæ latitudo terrę profectò non fieret, nisi ipse prius & uitā quā nouimus moriēdo despiceret, & uitā quā non nouimus, resurgendo monstraret. In morte quippe sua nostræ oculos mentis aperuit, & quæ esset uita quæ sequeretur ostendit. Vnde & hunc in Euāgelio ordinē tenēs discipulis dicit: Sic oportebat Christū pati, & resurgere à mortuis tertia die, & prædicari in nomine eius pœnitentiā & remissionē peccatorū per omnes gentes. Pauci enim ex plebe Israelitica ipso prædicante crediderūt, innumeri uerò gentiū populi uiam uitę moriente illo secuti sunt. Superbos nanq; dum adhuc passibilis uiueret, pertulit, à passibili uerò uita multos dum moreretī strauit. Quod bene Samson in semetipso dudum figuraliter expressit, qui paucos quidē dum uiueret interemit, destructo aūt templo, hostes innumeros cùm morereī occidit. Quia nimirū Dominus ab elatione superbiæ paucos cùm uiueret, plures uerò cùm templū sui corporis solureī extinxit, atq; electos ex gentibus quos uiuendo sustinuit, simul omnes moriēdo prostrauit. Rectè itaq; positq; inferna penetrasse se docuit, considerandā mox terræ latitudinē subiunxit: ac si flagellato homini diceret: Perpende quid pertuli, & pensa quod emit nec queraris ipse de uerbere, dū nescis quę te præmia maneāt in retributione. Inter hæc itaq; uerba creatoris operæpreciū puto, si à bono cōmuni ac publico parumper oculos flectimus, & quid in singulis nobis latenter agat, intuemur. Dicit enim:

Act. 2

Sap. 7

7

Esa. 54

Luc. 24

Iudic. 16

Quòd moraliter mentem humanam Deus in profundo uitiorum immersam uisitando ingreditur, & cor quasi abyssum obscuram illustratione sua irradians, uitijs calcatis uictor ingreditur. Cap. VIII.

NVnquid ingressus es profundū maris?] Mare quippe est mens humana, cuius profunda Deus ingreditur, quando per cognitionē suā ad lamenta pœnitentię ab intimis cogitationibus perturbatur, quādo prioris uitæ nequitias ad memoriam reducit, fluctuantem in cōfusione sua animum concutit. Profundū maris Deus penetrat, quando etiā desperata corda permutat. Ipse enim mare intrat, quando cor seculare humiliat: profundum maris ingreditur, quando uisitare mentes etiam pressas sceleribus non dedignatur. Vnde & rectè percunctando subiungitur: Et in nouissimis abyssi deambulasti?] Quæ enim est abyssus nisi mēs humana, quę dū semetipsam cōprehendere non ualet, sese in omne qd est, uelut obscura abyssus latet? Vnde bene per prophetā dicit: Dedit abyssus uocē suā ab altitudine phantasiæ suæ: quia dum semetipsam mēs humana nō penetrat, ex cōparatione sui, diuinæ naturę potentiā quam cōprehendere nō sufficit, humilius laudat. In nouissimis ergo abyssi Deo deambulare, est etiā nequissimorū corda hominū cōuertere, & desperatas mētes uisitationis suę uestigijs tangēdo mirabiliter reformare. Cùm eīn post immensa scelera unusquisq; cōpungiī, quid aliud q̄ in nouissimis abyssi Deus deambulās uidetur? Quasi in abysso nanq; Deus deābulat, cùm obscurū cor penetrās, fluctus inuisibiles uitiorū calcat. Plerūq; eīn prętérita alia plangimus, & alijs præsentib. urgemur: ut modò superbia, modò ira, modò luxuria, modò auaritia tentante fatigemur. Sed cùm cūcta hæc in corde nostro Dñs occultæ uisitationis suæ timore reprimit, quid aliud q̄ in abyssò gressus ponit? Quos gressus mēte cōspicimus, quādo cōtra insurgētia uitia quomodo timoris eius obuiēt dona pē samus. Hos nanq; gressus propheta conspexerat, cùm dicebat: Visi sunt ingressus tui Deus, ingressus Dei mei, regis mei, qui est in sancto ipsius. Qui eīn inordinatos motus animi, diuinorū iudiciorū memoria in se reprimi cōspicit, quasi deambulantis in se gressus Dñi uidet. Dicat ergo beato Iob: Nunquid ingressus es profundum maris, & in nouissimis

Habacuc 3

Psal. 67

B

C

D

uissimis abyssi deambulasti? subaudis, ut ego, qui
mira misericordia in peccatorum cordibus modò
irã, modò luxuriã, modò auaritiã, modò surgentẽ
superbiam calco? ac si ei apertè diceretur: Si laten
tia cordis uitia me solũ reprimere conspicis, tu ex-
tolli de propria iustificatione cessabis. Et quia
cùm diuinitùs uisitamur, etiam de occultis & illi-
citis motibus mentis ad confessionẽ ducimur, re-
B ctè subiungitur: Nunquid apertæ sunt tibi por-
tæ mortis?] Portæ enim mortis sunt cogitationes
prauæ quas Deo pandimus, quando eas in pœni-
tentia flendo cõfitemur. Quas etiã non confessas
intuetur, sed confessas ingreditur. Tunc quippe
uiã sibi in portis mortis aperit, quando solutis pra
uis cogitationibus, ad nos post confessionẽ uenit.
Quæ portæ mortis idcirco uocatæ sunt: quia pro-
fectò uia ad interitum per iniquas semper cogita-
tiones aperitur. Quod adhuc replicatur cùm sub-
dit̃: Et ostia tenebrosa uidisti?] Tenebrosa nãq;
ostia sunt latentia mẽtis mala, quę & haberi intrin
secus possunt, & tamen ab altero uideri non pos-
sunt. Quæ tamen Dominus cernit, quando ea oc-
culto respectu gratiæ destruxit. Scriptum quippe
Prou.20 est: Rex qui sedet in solio iudicij dissipat omne
malum intuitu suo. Et quia omne uitiũ angustat,
omnis uerò uirtus animũ dilatat, post destructa ui
tia rectè subiungitur: Nunquid considerasti lati
tudinẽ terræ?] Nisi enim uirtus animũ dilataret,
2.Cor.6 nequaq; Paulus Corinthijs diceret: Dilatamini &
uos, & nolite iugum ducere cum infidelibus. So-
lerter uerò intuendũ est quod dicitur: Cõsiderasti
latitudinem terræ? Latitudo nanq; bonorũ inte-
riorũ nequaq; cõprehenditur, nisi cautè conside-
retur. Nam plerũq; eos exterius inopia humiliat,
pœnæ cruciatus angustat, sed tamẽ inter hæc sem
per interior fortitudo se usq; ad speranda cœlestia
dilatat. Angustati Apostoli exterius fuerãt, quan-
do flagella sustinebãt: sed in magna stabant intus
latitudine liberi, qui apud se hæc eadem flagella
Act.5 in gaudium uerterant. Scriptũ nanq; est: Ibant A-
postoli gaudentes à conspectu consilij, quoniam
digni habiti sunt pro nomine Iesu contumeliã pa-
ti. Hanc latitudinẽ inter angustias Paulus inuene
Philip.1 rat, qui dicebat: Scire autem uos uolo fratres, quia
quę circa me sunt, magis ad profectũ uenerunt E-
uangelij, ita ut uincula mea manifesta fierent in o-
mni prætorio. Hanc latitudinẽ Dauid inter angu
Psal.4 stias obtinebat, dicẽs: In tribulatione dilatasti me.
Tunc itaq; hæc terra, id est, sanctorũ conscientia
dilatatur, cùm mundi huius aduersitatibus exte-
rius premitur. Nam cùm à præsentis uitæ securi-
tate repellitur, intus ad se impingitur ut ad speran
da superna tendatur. Cumq; euagari exterius non
permittitur, quasi in sinum suum reuocata dilata-
tur. Nos autẽ quæ boni uiri aduersa tolerent cer-
nimus, sed intus quantũ gaudeant non uidemus.
Mentis eorũ latitudinẽ modò in uerbis, modò in
operibus considerando cognoscimus, sed tamen
quanta in eis amplitudo sit eiusdem latitudinis i-
gnoramus. Audiat ergo humana sapiẽtia, & se in-
sipientẽ dicat: Nunquid considerasti latitudinem

A terrę? ac si dicat, ut ego, qui flagellis cinctam, oc-
cultã iustorũ lætitiã solus planè considero, quia so
lus misericorditer firmo. Vel certè idcirco beatus
Iob utrũ terræ latitudinẽ cõsiderauerit inquiritur,
ut exemplo alienæ latitudinis humilietur. ac si a-
pertè diceretur: Eos quos innumera mala præsen
tis uitæ nequeunt angustare, considera, & de statu
cordis tui inter uerba gloriari cessa. Sequitur:

Quòd iudicia Dei nemo in hac uita intelligat, cùm latro de patibulo in regnum transeat, Iudas de apostolatu mergatur in tartarum: nec aliquis sciat qui redeãt de bonis ad mala, uel qui conuertantur de malis ad bona. Cap. IX.

INdica mihi si nosti omnia, in qua uia habitet 9
lux, & tenebrarũ quis locus sit, ut ducas unum-
B quódq; ad terminos suos, & intelligas semitas do
mus eius?] Beatus Iob graui quæstione discutit̃,
ut & de uia lucis & tenebrarum loco requiratur,
ut unumquodq; ad suos terminos ducat, ac semi-
tas domus eius intelligat. Quid enim lucis nomi-
ne nisi iustitia accipitur? Et quid per tenebras nisi
iniquitas designatur? Vnde quibusdam conuersis
à peccatorũ nequitia dicitur: Eratis aliquando te- Ephe.5
nebræ, nunc autem lux in Domino. Et de quibus-
dam in peccato manentibus memoratur: Qui dor 1.Thes.5
miunt, nocte dormiũt. Beato itaq; Iob dicitur: In-
dica mihi si nosti omnia, in qua uia habitet lux, &
tenebrarum quis locus sit? ac si dicatur ei: Si ple-
nam te habere scientiã suspicaris, dic uel in cuius
corde ea quæ nunc deest innocentia ueniat, uel in
C cuius corde ea quæ nunc est malitia perseueret. In
qua uia habitet lux, id est, cuius mentẽ ueniens iu-
stitia impleat: & tenebrarũ quis locus sit, id est, in
quo iniquitas cæca perduret: ut ducas unũquod-
que ad terminos suos, id est, ut dijudices si uel is
qui nunc iniquus cernitur, in iniquitate uitam fi-
niat, uel is qui iustus cernitur, extremitatem uitæ
suæ cũ iustitiæ perfectione cõcludat: & intelligas
semitas domus eius, id est, consideres atq; discer-
nas uel cui bona actio perseuerãs æternã mansio-
nẽ præstet in regno, uel quẽ usq; ad terminũ suum
actio praua cõstringens in æternũ damnet suppli
ciũ. Domus quippe pro mansione ponitur, semi-
ta pro actione. Semita igitur ad domũ ducit, quia
actio ad mansionẽ pertrahit. Sed quis hominum
D ista discussus dicat? Quis ista saltem imperterritus
audiat? Multos enim uidemus quotidie qui iusti-
tiæ luce resplendent, & tamen ad finẽ suum nequi
tiæ obscuritate tenebrantur: & multos cernimus
peccatorũ tenebris obuolutos, & tamen iuxta ui-
tæ suæ terminum repentè reddi luci iustitiæ libe-
ros. Multos etiam nouimus semel inuentam uiam
iustitiæ illibatè usq; ad mortẽ tenuisse, & plerosq;
conspeximus usq; ad exitum cœpta semel crimi-
na sine cessatione cumulasse. Quis uerò inter ista
occultorum iudiciorũ nubila, mentis suæ radium
mittat, ut aliqua consideratione discernat uel quis
perduret in malo, uel quis perseueret in bono, uel
quis ab infimis cõuertat̃ ad summa, uel quis à sum
mis reuertat̃ ad infima? Latẽt hæc sensus hominũ,
nec quicquã de cuiuslibet fine cognoscitur, quia
diuinorum

diuinorũ iudiciorũ abyssus, humanæ mentis ocu-
lo nullatenus penetrat̃. Videmus nanq; quòd illa
aduersa Deo gentilitas iustitiæ luce perfusa est, &
Iudæa dudũ dilecta, perfidiæ est nocte cæcata. Sci
mus etiam ꝙ latro de patibulo transiuit ad regnũ,
Iudas de Apostolatus gloria est lapsus in tartarũ.
Rursumq; quia aliquãdo sortes quæ cœperint nõ
mutantur, & latronem nouimus alium peruenisse
ad suppliciũ, & Apostolos scimus percepisse pro
positũ quod desiderauerant regnũ. Quis ergo di-
scutiat in qua uia habitet lux, & tenebrarum quis
locus sit, ut ducat unumquodq; ad terminos suos,
Act.9 & intelligat semitas domus eius? Video Paulum
ex illa persecutiõis sæuitia, ad gratiã Apostolatus
uocatum: & tamen sic inter iudicia occulta formi
dat, ut reprobari se etiã postq; uocatus est, timeat.
1.Cor.9 Ait enim: Castigo corpus meum, & in seruitutem
redigo, ne fortè alijs prædicans, ipse reprobus effi
Philip.3 ciar. Et rursum: Ego me nõ arbitror cõprehẽdisse:
unum autẽ, quæ quidem retrò sunt oblitus, ad ea
uerò quæ sunt priora extendẽs me ipsum ad desti
natũ, sequor ad palmam supernæ uocationis Dei
in Iesu Christo. Sequor autem si cõprehendam in
quo & cõprehẽsus sum. Et certè iam de illo uoce
Act.9 Dominica dictũ fuerat: Vas electionis mihi est:
& tamẽ adhuc castigans corpus suũ metuit ne re-
probetur. Væ miseris nobis, qui de electione no-
stra nullam adhuc Dei uocẽ cognouimus, & iam
in ocio quasi de securitate torpemus. Debet pro-
fectò debet in spe esse non solum securitas, sed e-
tiam timor in cõuersatione, ut & illa certantes fo-
ueat, & iste torpẽtes pungat. Vnde rectè per pro-
phetã dicit̃: Qui timẽt Dominũ, sperent in Domi-
no. ac si apertè diceret: De spe incassum præsumit,
qui timere Deum in suis operibus renuit. Sed cur
beatus Iob de tam ualida quæstione requiritur,
quæ omnino ab hominib. ignoratur, ut iustorum
iniquorumq; terminũ comprehendat, nisi ut alio-
rum finem cognoscere non ualens, ad suum recur
rat: quia sicut aliorũ, sic etiã suũ nesciat, & nesciẽs
timeat, timens humilietur, humiliatus iam de ope
ribus suis extolli non debeat, & non elatus, in gra
tiæ arce persistat? Dicatur ergo ei: Indica mihi
si habes intelligentiã, in qua uia habitet lux, & te-
nebrarum quis locus sit, ut ducas unumquodq; ad
terminos suos?] ac si diceretur: Sicut qui de ma-
lis conuertantur ad bona, uel qui de bonis ad ma
la redeant nescis, ita etiam nec de te quid tuis me-
ritis exigentibus agatur, intelligis. Et sicut alie-
num nullatenus comprehendis, ita etiam tuũ ter-
minum prænoscere non uales. Iam enim quantũ
ipse profeceris scis, sed quid adhuc de te ego in oc
cultis sentiã nescis. Iam iustitię tuę acta cõsideras,
sed quàm districtè apud me pensent̃ ignoras. Væ
etiam laudabili uitæ hominum, si remota pietate
iudicetur: quia districtè discussa, inde ante oculos
iudicis, unde se placere suspicatur, obruitur. Vnde
Psal.142 rectè Deo per prophetam dicitur: Nõ intres in iu
dicium cum seruo tuo, quia non iustificabitur in
conspectu tuo omnis uiuens. Vnde bene per Sa-
Eccl.9 lomonem dicitur: Sunt iusti atq; sapientes, & ope

A ra eorũ in manu Dei, & tamẽ nescit homo utrum
amore an odio dignus sit, sed omnia in futurũ ser-
uantur incerta. Hinc rursum per eundem Salomo
nem dicitur: Quis hominum intelligere poterit Prou.20
uiam suam? Et nimirum bona maláue quis faciẽs
conscientia attestante cognoscitur. Sed idcirco di
citur quòd uia sua ab hominibus nesciatur: quia e-
tiamsi recta se quisq; opera agere intelligat, sub di
stricto tamen examine quò tendat ignorat.

Quòd sicut nemo nouit suum initium, ita nec etiam exitum. Cap. X.

IGitur postquam illum de ista finis sui conside- 10
ratione perterruit, ad examinandum eius exor
dium redit: ac ne cõqueratur cur finem suum ne-
B sciat, cõmemoratur etiam quia nec quo huc initio
accessit intelligat. Nam sequitur: Sciebas tunc
quòd nasciturus esses, aut numerum dierum tuo-
rum noueras? ac si illi apertè diceret: Quid mirum
si terminum tuum non intelligis, qui nec initium
comprehendis? Et qui ignoras quo huc initio ue
neris, quid mirum si nescias quo fine subtraharis?
Si ergo meum fuit te per initium ex occultis ad
prompta producere, meum quoq; erit etiam te ex
promptis ad occulta reuocare. Cur de uitæ tuæ di
spensatione aliquid quereris, qui in manu artificis
temetipsum nesciens teneris? Extolli itaq; tanto
magis non debes in eo quod agis, quanto intra si-
gnum æternitatis clausus, nec quo huc ordine ue-
neris, nec quando uel quomodo hinc educaris a-
C gnoscis. Hæc tamẽ intelligi & aliter possunt. Scie-
bas tunc quòd nasciturus esses, & numerũ dierum
tuorum noueras? subaudis, ut ego: qui me nascitu
rum noui, qui & ante humanitatis ortum in diui-
nitate semper substantialiter uixi. Homines quip
pe tunc esse incipiunt, cùm in matrum suarũ uen-
tre nascuntur. Nam ipsa quoq; conceptio natiui-
tas dicitur, iuxta hoc quod scriptum est: Quod in Matt.1
ea natum est, de Spiritu sancto est. Et idcirco se na
sciturus nesciunt: quia nec priusquã creentur exi-
stũt. Deus uerò qui sine initio semper extitit, præ-
sciuit de se hoc quod in utero uirginis per initium
sumpsit: & quia prę sciuit, disposuit: quia disposuit,
nihil profectò in humana forma sine sua uolunta-
te tolerauit. Cõuincatur ergo cur de flagellis suis
D homo queritur, qui ortum suum præscire non po-
tuit, si ipse etiã qui ortum suũ præsciẽdo disposuit,
se inter homines ad flagella præparauit. Sequit̃:

Quòd Deus peccatores in malis congelatos, tanquã in niue uel grandine thesauros habeat, quos à uita peruersa ad mediũ educens fidei constituit defensores. Cap. XI.

NVnquid ingressus es thesauros niuis, aut the
sauros grãdinis aspexisti, quæ præparaui in
tempus hostis, & in diẽ pugnæ & belli?] Quid a-
liud niue uel grandine nisi frigida ac dura intelli-
gẽda sunt corda prauorũ? Sicut enim feruore cha
ritas, sic solet in sacro eloquio frigore malitia desi
gnari. Scriptũ namq; est: Sicut frigidã facit cister- Hier.6
na aquã suã, sic frigidã facit animã malitia sua. Et
rursum: Abundabit iniquitas, & refrigescet chari Matt.24
tas

tas multorum. In frigore ergo niuis uel in duritia grandinis quid accipi aptius poteſt q̃ uita prauorum, quæ & per torporem frigeſcit, & per duritiæ malitiam percutit? Quorũ tamẽ uitam Dominus tolerat, quia eos ad iuſtorũ ſuorũ probationẽ ſeruat. Vnde & rectè ſubiunxit: Quæ præparaui in tempus hoſtis, in diem pugnæ & belli: ut cùm aduerſarius noſter diabolus tentare nos nititur, eorũ moribus quaſi ſuis contra nos armis utatur. Per ipſos quippe nos ſæuiens cruciat, ſed neſciens purgat. Peccatis nãq; noſtris ipſi flagella fiũt, de quorum tali uita dum percutimur, ab æterna morte liberamur. Vnde agitur ut electorum uitę proficiat etiam perdita uita reproborum, & utilitati noſtræ dum illorum perditio militat, mira diſpenſatione fiat, quatenus electis Dei nõ pereat etiam omne
11 quod perit. Intelligi hoc quoq; aliter poteſt, ut quia uerbis præcedentibus uidetur annexum, à ſuperioris uerſus expoſitione non diſcreper. Nam quia indicauerat uel bonos ad malum, uel malos ad bonum poſſe conuerti, ilicò ſecutus adiunxit: Nunquid ingreſſus es theſauros niuis, aut theſauros grandinis aſpexiſti, quæ præparaui in tempus hoſtis in diem pugnæ & belli? In niue uel grandine frigida uel dura, ut dictum eſt, accipimus corda prauorũ. Sed quia omnipotens Deus ſanctos ſuos de talibus eligit, & q̃ multos electos adhuc inter prauorũ uitam repoſitos habeat nouit, aptè in niue uel grãdine theſauros habere ſe perhibet. Theſaurus quippe ἀπὸ τῆς θέσεως, id eſt, à poſitione nominatur. Et pleroſq; in uita frigida diu latenter
C reſpicit, quos ad medium cùm iubet producit, & iuſtitiæ nitore candidos per ſupernam gratiam o-
Pſal.50 ſtendit. Scriptum quippe eſt: Lauabis me, & ſuper niuẽ dealbabor. Quos ad diem belli pugnęq; præparatos, diu intra ſuæ præſcientiæ ſinum tegit, ſed cùm repentè eos eduxerit, reſiſtentia aduerſariorum pectora illorum uerbis ac redargutionibus, quaſi quibuſdã grandinibus percutit. Vnde aliàs
Pſal.17 ſcriptum eſt: Præ fulgore in conſpectu eius nubes tranſierunt, grando & carbones ignis. Præ fulgore in conſpectu eius nubes tranſierunt: quia prædicatores ſancti uniuerſa mundi ſpatia miraculorum charitate percurrunt. Qui etiã grando & carbones ignis uocati ſunt: quia & per correptionẽ feriunt, & per flammã charitatis accendunt. Ipſa quoq; libera ſanctorum increpatio, natura grandinis cõuenienter exprimit. Grando enim ueniens percutit, liquata rigat. Sancti autem uiri corda audientiũ & terrentes feriunt, & blandientes infundunt. Nam quemadmodũ feriant, propheta teſta-
Pſal.144 tur dicens: Virtutẽ terribilium tuorũ dicent, & magnitudinẽ tuã narrabunt. Et quemadmodũ blan-
Ibidem dientes rigent, ſecutus adiunxit: Memoriã abundantiæ ſuauitatis tuæ eructabunt, & iuſtitia tua exultabũt. In niue ergo uel grandine habentur theſauri: quia plerique iniquitatis torpore frigidi, à ſuperna gratia aſſumpti, in ſancta Eccleſia iuſtitię luce fulgeſcunt, & prauam aduerſariorũ ſcientiã doctrinæ ſuæ ictibus tundunt. Vnde & aptè ſubditũ eſt: Quæ præparauì in tempus hoſtis, in diem pugnæ & belli. Nix quippe uel grando fuerat Sau 12
A lus per frigidam inſenſibilitatẽ: ſed nix & grando contra aduerſariorũ pectora factus eſt uel candore iuſtitiæ, uel diſtricti eloquij correptiõe. O qualem hunc theſaurum in niue & grandine habuit, quando illũ inter prauorũ uitam poſitũ, iam tunc electũ ſuum Dominus latenter uidit. O ad quanta aduerſariorũ pectora ferienda hanc in manu ſua grandinẽ ſumpſit, per quam tot ſibi reſiſtentia corda proſtrauit. Nemo itaq; de ſuis operibus extollatur, nemo deſperet eos quos adhuc frigidos uidet: quia theſauros Dei in niue & grandine nõ uidet. Quis enim crederet quod per Apoſtolatus gratiam lapidatũ Stephanũ ille præcederet, qui in morte eius omniũ lapidantiũ ueſtimẽta ſeruauit?
B Si ergo ad iſta dona uel iudicia occulta recurrimus, nullos omnino deſperantes, nec illis nos in corde noſtro præferimus, quibus pro tẽpore prælati ſumus: quia & ſi iam uidemus quantũ præceſſimus, neſcimus quantũ cùm currere cœperint precedamur. Bene ergo ad beatũ Iob dicit: Nunquid ingreſſus es theſauros niuis, aut theſauros grandinis aſpexiſti, quæ præparaui in tempus hoſtis, in diem pugnæ & belli? ac ſi apertè diceretur: Nulli te de operibus tuis præferas, quia de his quos intueris adhuc per culpam frigidos, quantos operatores iuſtitiæ, & defenſores rectæ fidei ſim facturus, ignoras. Quod quia per aduentum mediatoris agitur, rectè ſubiungitur:

Quòd ſparſis per mundum fidei prædicatoribus, æſtus perſecutionis incaluit. Cap. XII.

PEr quã uiam ſpargitur lux?] Ipſe quippe uia
Ioan.14 eſt qui ait: Ego ſum uia, ueritas & uita. Per hanc ergo uiã lux ſpargitur: quia per eius præſentiam cuncta gẽtilitas illuſtrat. Spargitur aũt cõuenienter dixit: quia per Apoſtolorũ uoces nõ anguſtata atq; coarctata, ſed latè fulgẽs lux prędicationis emicuit. Quia uerò accepta luce cõuerſionis, inardeſcit intrinſecus uis amoris, ut uel tranſacta mala anxiè lugeant, uel uentura bona flagrantiſſimè requirant, cõpetenter adiungitur: Diuiditur æſtus ſuper terrã.] Sparſa eñ luce æſtus ſuper terram diuidit: quia per apertũ orbẽ iuſtitia prędicata, ad requirendũ Deũ cordis anxietas in uirtutũ
D exercitatione dilatat, ut iſte in ſermone ſapientię, ille in ſermone ſciẽtię fulgeat: hic in curationũ gratia, ille in uirtutũ operatiõe cõualeſcat: & dona ſancti ſpiritus dũ diſpariliter ſinguli accipiũt, neceſſariò ſibimet iuncti omnes unanimiter accendãtur.

Sed poſtquam ſpargi lux dicitur, poteſt conue 13
nienter intelligi quòd per æſtum perſecutio deſignatur: quia ut lux prædicationis inclaruit, mox à perfidorum cordibus ardor perſecutionis exarſit. Nam quòd per æſtum perſecutio exprimitur, Dominicus ſermo teſtatur, de iactatis ſeminibus ſuper petroſam terram dicens: Sole orto æſtuauerũt
Mar.13 omnia, & quia non habebãt radicẽ, aruerũt. Quod paulo poſt cùm expoſuit, æſtũ perſecutionẽ uocauit. Sparſa igitur luce æſtus ſuper terrã diuiſus eſt: quia clareſcente uita fidelium, accenſa eſt crudeli-

tas

tas perfidorum. Diuiſus nanq; æſtus erat, quando nunc Hieroſolymis, nunc Damaſci, nunc in alijs
Act.8 longè regionibus perſecutio ſæuiebat. Scriptum quippe eſt: Facta eſt in illa die perſecutio magna in Eccleſia quæ erat Hieroſolymis, & omnes diſ-
Act.9 perſi ſunt per regiones Iudææ & Samariæ. Rurſumq; ſcriptũ eſt: Saulus adhuc ſpirans minarũ & cædis in diſcipulos Domini, acceſſit ad principẽ ſacerdotum, & petijt ab eo epiſtolas quas deferret in Damaſcum ad ſynagogas, ut ſi quos inueniſſet huius uię uiros ac mulieres, uinctos deduceret in Hieruſalem. Quia ergo nunc hic, nunc illic perſecutio excreuerat, hi qui lucẽ ueritatis agnouerant, quaſi ſub ardore diuiſi æſtus anhelabant. Sed quia beatũ Iob de occultis iudicijs requiſitũ ſuperiorib. dictis audiuimus: oportet ut hoc quod
B de ſparſa luce uel diuiſo æſtu dictum eſt, ſubtilius perſcrutemur. Adhuc enim alta interrogatione diſcutitur, ut ſaltem quia neſciat doceatur, eiq; dicatur: Per quam uiam ſpargitur lux, diuiditur æſtus ſuper terram? Quid enim lucis nomine niſi iuſtitia deſignatur? De qua ſcriptum eſt: Pòpulus qui ſedebat in tenebris, uidit lucem magnam. Omne autem quod ſpargitur, non continuè, ſed ſub quadam interminatione iactatur. Et idcirco ſpargi lux dicitur: quia etſi iam quædã ut ſunt perſpicimus, quędam tamen ita ut uidenda ſunt, non uidemus. Cor nanq; Petri lux ſparſa tenuerat, qui tãto fidei, tanto miraculorũ fulgore claruerat, & tamen conuerſis gentibus dum circunciſionis pondus impo
C neret, quid rectum diceret neſciebat. Lux ergo in hac uita ſpargitur: quia ad omnis rei intelligentiã continua non habetur. Dum enim aliud ſicut eſt comprehendimus, & aliud ignoramus, quaſi ſparſa luce & ex parte cernimus, & in obſcuritate ex parte remanemus. Tũc uerò lux nobis ſparſa iam non erit, quando mens noſtra ad Deum funditùs rapta fulgeſcet. Et quia hęc eadem lux quibus modis humano cordi inſinuet ignoratur, rectè in percunctatione dicitur: Per quã uiam ſpargitur lux? ac ſi apertè diceretur: Dic quo ordine iuſtitiam meam occultis ſinibus cordium infundo, cùm & per acceſſum non uideor, & tamen uiſibilia opera hominum inuiſibiliter immuto, cum unam eandemq; mentem modò hac, modò illa uirtute irradio, & tamen per ſparſam lucẽ adhuc ex parte ali-
D qua eam in tentationis tenebris remanere permitto. Requiratur homo neſciẽs per quam uiam ſpargitur lux. ac ſi patenter dicatur: Dum dura corda emollio, dum rigida inflecto, dum aſpera mitigo, dum frigida accẽdo, dum debilia roboro, dum uaga ſtabilio, dum nutantia confirmo: intuere ſi uales incorporaliter ueniens quibus ea meatibus illuſtro. Hæc quippe omnia nos facta cernimus: nam qualiter intrinſecus efficiantur, ignoramus. Hanc uiam lucis eſſe nobis inuiſibilẽ in Euange-
Ioan.3 lio ueritas oſtendit dicẽs: Spiritus ubi uult ſpirat, & uocem eius audis, & neſcis unde ueniat & quò
14 uadat. Sed quia cùm lux ſpargitur, mox ab occulto aduerſario cõtra fulgentẽ mentẽ tentamenta ſuccreſcũt, rectè ſubiungitur: Diuiditur æſtus

A ſuper terram.] Hoſtis nanq; callidus quos iuſtitiæ luce eniteſcere conſpicit, eorũ mentes illicitis deſideriſ inflammare contendit, ut plerunq; plus ſe urgeri tentationibus ſentiant, quàm tunc cùm lucis internæ radios nõ uidebant. Vnde & Iſraelitæ poſtq̃ uocati ſunt, cõtra Moyſen & Aaron de excreſcente labore conqueruntur, dicentes: Videat Exod.5
Dominus & iudicet, quoniã fœtere feciſtis odorẽ noſtrũ corã Pharaone & ſeruis eius, & præbuiſtis ei gladiũ ut interficeret nos. Volentib. quippe ex Ægypto diſcedere, Pharao paleas ſubtraxerat, & tamen eiuſdem menſuræ opera requirebat. Quaſi ergo cõtra legẽ mens ſubmurmurat, poſt cuius cognitionẽ tentationũ ſtimulos acriores portat: & cùm ſibi labores creſcere conſpicit, in eo q̃ aduer-
B ſario diſplicet, quaſi fœtere ſe in oculis Pharaonis dolet. Poſt lucẽ ergo æſtus ſequitur: quia poſt illuminationẽ diuini muneris, tentationis certamen augetur. Rectè uerò etiã diuidi æſtus dicitur: quia nimirũ non ſinguli omnibus, ſed quibuſdam uicinis ac iuxtà poſitis uitijs fatigantur. Prius enim cõſperſionẽ uniuſcuiuſq; antiquus aduerſarius perſpicit, & tunc tentationis laqueos apponit. Alius nanq; lætis, alius triſtibus, alius timidis, alius elatis moribus exiſtit. Quò ergo occultus aduerſarius facilè capiat, uicinas cõſperſionib. deceptiones parat. Quia etenim lætitiæ uoluptas iuxtà eſt, lætis moribus luxuriam proponit. Et quia triſtitia in iram facilè labitur, triſtibus poculum diſcordiæ porrigit. Quia timidi ſupplicia formidant, pauentibus terrores intentat. Et quia elatos extolli laudibus conſpicit, eos ad quæq; uoluerit blandis fauoribus trahit. Singulis igit hominibus uitijs con
C uenientibus inſidiatur: Neq; enim facile captiuaret, ſi aut luxurioſis præmia, aut auaris ſcorta proponeret, ſi aut uoraces de abſtinentiæ gloria, aut abſtinentes de gulę imbecillitate pulſaret, ſi mites per ſtudium certaminis, aut iracundos capere per fauorem formidinis quæreret. Quia ergo in tentationis ardore callidè ſingulis inſidiãs, uicinos moribus laqueos abſcondit, rectè dicitur: Diuiditur æſtus ſuper terrã. Sed cùm præmittitur: Per quam uiam ſpargitur lux, ſtatimq; ſubiungitur: Diuiditur æſtus ſuper terram, nimirum per eandem uiam per quam lux ſpargitur, etiã diuidi æſtus indicat.
D Alta quippe atq; incõprehẽſibilis Spiritus ſancti gratia cùm luce ſua noſtras mentes irradiat, etiam tentationes aduerſarij diſpenſando modificat, ut ſimul multæ non ueniant, aut ipſæ tantummodo quæ ferri poſſunt, illuſtratã iam à Deo animã tangant, ut cùm tactus ſui ardore nos cruciant, perfectionis incendio nõ exurãt: Paulo atteſtante qui
1.Cor.10 ait: Fidelis autem Deus, qui non patietur uos tentari ſupra id quod poteſtis, ſed faciet cum tentatione etiam exitum, ut poſſitis ſuſtinere. Hunc ergo æſtũ aliter diuidit callidus ſupplantator, aliter miſericors cõditor. Ille diuidit ut per illum citius interimat, iſte ut eũ tolerabilẽ reddat. Et quia cũ tentatione fatigamur, nõ ſolũ interno Dei ſpiritu inſtruimur, ſed etiã exterioribus prædicantiũ uerbis adiuuamur, rectè poſt diuiſum æſtum ſubditur:

Quòd

Quòd Euangelica tonitrua, & nubes Apostolicæ doctrinæ currunt usq; ad fines terræ, nec impediri potuit ab hominibus consilium Dei. Cap. XIII.

15 QVis dedit uehementissimo imbri cursum?] Si uerò ut superius diximus, diuisi æstus nomine illa in Iudææ regionibus persecutio designatur, ut ipsa persecutiõis asperitas prædicatores sanctos superno munere adiutos, à prædicationis suę ministerio nullo timore compescuit, aptè subiungit: Quis dedit uehemẽtissimo imbri cursum? ac si diceret, Nisi ego. Diuiso enim estu, cursum uehementissimo imbri dedisse, est inter ipsas persecutionis angustias prædicationis impetũ roborasse: ut tanto magis uirtus prædicantiũ cresceret, quanto magis persequentium credulitas obuiaret, quatenus arentia corda audientium pluuiæ guttis infunderent, & siccitatẽ perfidię uberius irrigarent, ut quamuis contra eos sæuitiæ æstus candescceret, per eos tamen uox gratiæ non taceret. Hunc persecutionis æstum Paulus & tolerabat & irrigabat
1.Tim.1 cùm diceret: Laboro usq; ad uincula quasi malè operans, sed uerbum Dei non est allígatũ. De hoc
Esa.5 imbre aliàs dicitur: Mandabo nubibus ne pluant super eam imbrem. De hoc cursu imbris qui in electorum cordibus agitur, Psalmista testatẽ dicẽs:
Psal.147 Velociter currit sermo eius. Plerunq; uerò imber est, & cursum non habet: quia prędicatio ad aures uenit, sed cessante interna gratia, ad corda audientium non pertransit. De cuius prædicationis uer-
Psal.76 bis propter electos dicit: Etenim sagittæ tuę pertransierũt. Sagittæ quippe Dei pertranseũt, quando uerba prædicationis eius ab auribus ad corda descendunt. Quod quia solo diuino munere agitur, imbri cursum Dominus se dedisse testat. Sed notandum uideo quòd eundem imbrem non uehementem, sed uehementissimũ uocat. Imber uehemens est uis magna: imber uerò uehementissimus, uis immensa prædicationis. Vehemẽs nanq; imber erat, cùm prædicatores sancti credere gaudia æterna suadebant: imber autem uehementissimus, quando propter spem admonebant rem deseri, cuncta uisibilia propter inuisibilia contemni, & propter audita gaudia, præsentis seculi pœnas cruciatusq; tolerari. Sed cùm fide cognita sæuiente æstu persecutionis, tot electi possessa reliquerunt, carnalis affectus obliti sunt, & præ gaudio D spiritus in cruciatibus membra posuerunt: quid aliud Dominus fecit, nisi etiã uehementissimo imbri cursum præbuit, qui usq; ad exequenda summa pręcepta per uerba corporis inuisibilia cordis
16 irrigauit? Vbi & aptè subiungitur: Et uiam sonantis tonitrui.] Quid enim per tonitruum nisi prædicatio superni terroris accipitur? Quem terrorem dum percipiũt humana corda quatiuntur. Aliquando uerò in tonitruo ipse incarnatus Dominus figuratur, qui ex antiquorum patrum cõueniente prophetia ad notitiam nostrã quasi ex nubium concursione prolatus est. Qui inter nos uisibiliter apparens, ea quæ super nos erant, terribili-
Mar.3 ter sonuit. Vnde & ipsi sancti Apostoli de eius gratia generati, boanerges, id est filij tonitrui sunt uocati. Aliquando autem, sicut dictum est, tonitruus ipsa eius prædicatio accipitur, per quam supernorum iudiciorum terror auditur. Sed quia quilibet prædicator uerba dare auribus potest, corda uerò aperire non potest: & nisi per internã gratiã solus omnipotẽs Deus prædicantiũ uerbis ad corda audientiũ inuisibiliter aditũ præstet, incassum prædicatio aure audientis percipitur, quæ peruenire ad intima corde surdo prohibetur: se Dominus uiam sonantis tonitrui dare asserit, qui cùm prędicationis uerba tribuit, per terrorem corda compungit. Hanc uiã Paulus prędicator egregius dum superna mysteria terribiliter intonaret, se à se habere nõ posse conspiciens, discipulos admonebat dicens:
Orãtes simul & pro nobis, ut Deus aperiat nobis Col.4
B ostium uerbi, ad loquendũ mysteriũ Christi. Qui ergo loquebatur mysteria, sed in corde audientiũ eisdem mysterijs à Domino aperiri ostiũ precabatur, habebat quidem iam tonitruũ, sed dari ei desuper uiam quærebat. Hanc uiam nequaquã se Ioan
nes dare posse cognouerat, qui dicebat: Non ne- 1.Ioan.2
cesse habetis ut aliquis doceat uos, sed unctio eius docet uos de omnibus. Hanc uiã rursum Pau-
lus quis daret intimabat dicens: Neq; qui plantat 1.Cor.3
est aliquid, neq; qui rigat, sed qui incrementũ dat Deus. Accepta igitur uia quid iste imber ac tonitruus agat audiamus. Sequitur:

Quòd gentibus ad fidem Christi conuersis, plebs Iudaica siccas rodens legis stipulas, ad uiriditatem spiritalis intellectus peruenire nõ præualẽs, in sua cæcitate permãsit. Cap. XIIII.

VT plueret super terram absq; homine in deserto, ubi nullus mortaliũ cõmoratur?] Super terram absq; homine in deserto pluere, est uerbum Dei gentilitati prædicare. Quæ dum nullum cultum diuinitatis tenuit, nullamq; in se speciẽ boni operis ostendit, uidelicet desertum fuit. In qua quia legislator non fuit, & qui rationabiliter Deũ quæreret non fuit, quasi hominũ nullus fuit, & uelut solis bestijs occupata, uacua à mortalibus extitit. De hac deserti terra aliàs dicitur: Posuit in de- Esa.43
serto uiam. De hac prædicatione gentilitati concessa Psalmista testatur dicens: Posuit flumina in Psal.106
deserto. Notandũ uerò est, q; postq; æstus super terram diuisus est, cursum uehemẽtissimus imber accepit, ut in deserto plueret: quia postq; in Iudæa asperitas persecutionis inhorruit, ut non solum fidem minimè recíperet, sed etiam eam gladijs impugnaret, ad Israel missus quisque prædicator, ad uocandas gentes deflexit. Vnde sancti Apostoli Hebræis persequẽtibus quos deserunt dicũt: Vo- Act.13
bis oportebat primũ loqui uerbũ Dei: sed quia repulistis illud, & indignos uos iudicastis æternæ uitæ, ecce cõuertimur ad gentes. Diuiso igitur æstu, deserta & absq; homine terra cõpluit: quia dispersa in Iudææ regionibus persecutione fideliũ, derelicta dudum & quasi ab infusione rationis aliena, prędicationis guttis gentilitas irroratur. Quę gentilitas qualis adhuc à prædicatoribus sit inuenta ostenditur, cùm subditur: Vt impleret inuiam & desolatam.] Quid uerò cõpluta reddidit, non

stratur cùm ilico adiungitur: Et produceret herbas uirentes.] Inuia nanque dudum gentilitas fuit, ad quam uia Dei uerbo non patuit. Redemptore quippe nostro uenente, sic accepit uocationem gratiæ, ut non in ea prius fuerit uia prophetiæ. Desolata etiam rectè uocata est: uel ratione uidelicet consilij, uel fructu boni operis destituta. Dedit ergo Dominus uehementissimo imbri cursum, & uiam sonantis tonitrui, ut in deserto plueret, & impleret inuiam & desolatam, & produceret herbas uirentes: id est, exteriori prædicationi internam aspirationem contulit, ut corda gentilium arentia uirescerent, clausa patescerent, ina-
18 nia complerentur, infœcunda germinarent. In scriptura enim sacra aliquando herba uiror glorię B temporalis accipitur, aliquando refectio diaboli, aliquando sustentatio prædicatorum, aliquando bona operatio, aliquando æternæ uitæ scientia atque doctrina. Viror nanq; gloria temporalis acci
Psal.89 pitur, sicut propheta ait: Mane sicut herba trãseat, mane floreat & pertranseat. Mane nãq; sicut herba florere atq; transire, est in prosperitate huius seculi temporalis gloriæ decus uelociter arescere. Herba refectio diaboli accipit, sicut de illo à Do-
Iob.40 mino dicitur: Huic montes herbas ferunt. ac si diceret: Superbi ac tumidi dum se illicitis cogitationibus atque actionibus efferunt, suis illum iniquitatibus pascunt. Herba sustentatio prædican-
Psal.146 tium demõstratur, cum dicitur: Producit in montibus fœnum & herbam, seruitutí hominũ. In mõ C tibus quippe fœnum & seruitutí hominum herba producitur, cùm sublimes huius seculi ad fidei cognitionem uocati, sanctis prædicatoríb. in huius uitæ itinere transitoria alimenta largiuntur. Her-
Gen.1 ba bona operatio ponitur, sicut scriptum est: Germinet terra herbam uirentem. Quod licet in conditione mundi ita historicè factum teneamus, terram tamen Ecclesiam figurasse non inconuenienter accipimus, quæ in eo germinauit herbam uirentem, in quo ad uerbum Dei fœcunda misericordiæ opera protulit. Herbam aliquando scientiam atque doctrinam æternæ uiriditatis accipi-
Hier.14 mus, sicuti per Hieremiam dicitur: Onagri steterunt in rupibus, traxerunt uentos quasi dracones, defecerunt oculi eorum quia nõ erat herba. Quo dicto superba ac nequissima Iudæorum est per- D secutio prophetata. Ipsi quippe onagri pro mentis elatione, ipsi dracones pro uirulenta cogitatione uocati sunt. Qui steterunt in rupibus: quia non in Deo, sed in summis potestatibus huius mundi
Iodn.19 confisi sunt, dicentes: Regem non habemus nisi Cæsarem. Traxerunt uentos quasi dracones: quia spiritu elationis inflati, superbia malitiosa tumuerunt. Defecerunt oculi eorum: quia scilicet spes eorum ab eo quod intendebat corruit. Qui temporalia diligens, præstolari æterna neglexit, & terrena ideo quia Deo præposuit ami-
Iodn.11 sit. Dixerunt enim: Si dimittimus eum sic, omnes credent in eum, & uenient Romani, & tollent nostrum locum & gentem. Timuerunt ne locum non occiso Domino perderent, & tamen occiso perdiderũt. Sed cur ista miseris euenerint subdit: Quia non erat herba: id est, quia eorum cordibus defuit æternitatis scientia, & nullo eos refecit pabulo uiriditatis internæ doctrina. Hoc igitur loco quid aliud uirentes herbas, nisi sanctæ doctrinæ scientiam, uel congruas operationes accipimus? Deserta igitur terra compluitur, ut ab ea uirentes herbæ producantur: quia dũ sanctæ prędicationis imbrem gentilitas percepit, & uitæ opera & doctrinæ uerba germinauit. Ista uiriditas uoce prophetica desertæ terræ pollicetur, cùm di-
citur: In cubilibus in quibus prius dracones habi- Esa.35
tabant, orietur uiror calami & iunci. Quid enim per calamum nisi prædicatores, quid per iuncum
B qui iuxta aquæ humorem semper nascitur, nisi pusilli ac teneri auditores sacri eloquij designantur? In draconum ergo cubilibus uiror calami & iunci oritur: quia in eis populis quos antiqui hostis malitia possidebat, & doctorum scientia, & audi-
torum obedientia coaceruatur. Hęc tamen quę 19
generaliter de gentilitate dicta sunt si solerter inspicimus, intra sinum sanctæ Ecclesiæ agi in singulis uidemus. Sunt enim plerique ad uerba Dei uaide insensibiles, qui fidei quidem nomine censentur, uerba uitæ auribus audiunt, sed ea transire usq; ad interna cordis minimè permittũt. Hi quid aliud quàm deserta terra sunt? Quæ scilicet terra hominem non habet: quia eorum mens sensu rationis caret. Et nullus mortalium in hac terra com
C moratur: quia & si quando in eorum cõscientia rationabilium sensuum cogitationes ueniunt, non persistunt. Praua enim desidera in eorum cordibus sedẽ inueniunt, recta uerò si quãdo uenerint, ac si impellantur decurrunt. Sed cùm misericors Deus imbri suo cursum & sonanti tonitruo uiam dare dignatur, compuncti per internam gratiam uerbis uitæ aures cordis aperiunt. Et impletur terra in uia: quia dum præbet auditum uerbo, cumulatur mysterio. Et producit herbas uirentes: quia per gratiam compunctionis infusa prædicationis uerba non solum libenter recipit, sed etiam ubertim reddit: ut quod audire non poterat, iam loqui cõcupiscat: & quę nõ audiendo etiã intrinsecus aruerat, iam loquendo quæ sancta sunt, uiriditate sua quoslibet esurientes pascat. Vnde bene
per prophetã dicitur: Emitte spiritum tuũ & crea- D Psal.103
buntur, & renouabis faciem terræ. Sic enim sic facies terræ uirtute renouationis immutatur, dum sicca dudum mens gratia ueniente compluitur, & post aríditatem pristinam quasi productis herbis scientiæ uiriditate uestitur. Quæ cõditoris nostri gratia adhuc nobis altius commendatur, cùm subditur:

Quòd à Deo patre & gratia est & doctrina, & ipse omnis creaturæ sit conditor, non tantum hominum, sed angelorum: non tãtum sanctorum angelorum, sed malignorum spirituũ. Caput XV.

QVis est pluuiæ pater, uel quis genuit stellas 20
roris?] Ac si diceret, nisi ego: qui siccã terrã humani cordis guttis sciẽtię gratuitò asper

Pſal.67 go. De hac enim pluuia aliàs dicitur: Pluuiam uo-
luntariam ſegregabis Deus hæreditati tuæ. Volũ
tariam quippe pluuiam hæreditati ſuæ Dominus
ſegregat: quia non eam nobis pro noſtris meritis,
ſed pro ſuæ munere benignitatis præſtat. Et id circ
co hoc loco pater pluuiæ dicit, quia ſuperna no-
bis prædicatio non de noſtro merito, ſed de eius
gratia generatur. Stellæ enim roris ipſi ſancti prę-
dicatores ſunt, qui arua pectoris noſtri inter ma-
la uitæ præſentis, quaſi inter tenebras ſiccę noctis
arentia, gratia ſupernæ largitatis infundunt. De
Hier. 3 his ſtellis contumaci Iudęę dicitur: Propterea pro
hibitæ ſunt ſtellæ pluuiarum, & ſerotinus imber
non fuit. Ipſæ quippe ſtellæ roris ſunt, quæ ſtellæ
pluuiarum. Quãdo enim diſpẽſatione aliqua prę-
dicationem temperãt, quaſi rorem tenerũ aſper-
gunt. Quãdo uerò ea quę de ſupernis ſentiũt, uir-
tute qua præualent loquuntur, quaſi ubertim ma-
nantem pluuiam fundũt. Rorem aſpergebat Pau-
1.Cor.2 lus cùm Corinthijs diceret: Nõ enim iudicaui ſci-
re me aliquid inter uos, niſi Chriſtũ Ieſum, & hunc
2.Cor.6 crucifixũ. Et rurſum pluuiam manabat dicẽs: Os
noſtrum patet ad uos ô Corinthij, cor noſtrum di
latatum eſt. Hinc eſt quòd Moyſes qui & ualida
fortibus & tenera infirmis dicturum ſe nouerat, di
Deut.32 cebat: Expectetur ſicut pluuia eloquiũ meum, &
deſcendent ſicut ros uerba mea. Sed ecce audiui-
mus quo munere gentilitas uocatur: audiamus
nunc qua diſtrictione Iudęa repellit. Audiuimus
quomodo deſerta excolat, arentia infundat: audi-
amus nunc quomodo ea quæ quaſi uidẽtur inter-
na proijciat. Neq; enim ſic colligit electos ſuos,
ut nõ etiam iudicet reprobos, neq; ſic quibuſdam
culpas relaxat, ut nõ & in quibuſdam feriat. Scri-
Eccl.5 ptum quippe eſt: Miſericordia enim & ira ab illo.
Vnde hic quoq; poſtquam tot dona gratiæ intu-
lit, etiam iræ ſuæ iudicia non abſcondit. Nam ſe-
21 quitur: De cuius utero egreſſa eſt glacies, & ge
lu de cœlo quis genuit?] Quid enim aliud in
gelu uel glacie, niſi frigida & perfidiæ torpore cõ
ſtricta accipimus corda Iudęorum? Qui quondã
per acceptionẽ legis, per cuſtodiam mãdatorum,
per miniſteria ſacrificij, per myſteria prophetiæ,
ſic intra ſinum gratiæ, quaſi intra uterum creato-
ris habebantur. Sed quia ueniente Domino con-
ſtricti frigore perfidiæ, feruorẽ fidei & charitatis
amiſerunt, à ſecreto gratiæ ſinu proiecti, quaſi gla
cies de utero creatoris egreſſi ſunt. Et gelu de cœ
lo quis genuit?] Quid hic aliud cœlum, niſi ſubli
mis debet intelligi uita ſanctorũ? cui cœlo dicit:
Deut.32 Attende cœlum, & loquar. Non enim inſenſibi-
li, ſed rationabili creaturę loquebatur. De hoc cœ
lo Dominus ait: Cœlum mihi ſedes eſt. De qua ſe
Eſa.66 de aliàs ſcriptum eſt: Anima iuſti ſedes ſapientiæ
eſt. Quia ergo ſapiẽtia eſt Deus, ſi ſedes Dei cœlũ
eſt, & anima iuſti ſedes eſt ſapiẽtiæ, cœlum eſt uti
que anima iuſti. Cœlum fuit Abraham, cœlum
Iſaac, cœlum Iacob. Sed quia perſecutores Domi
ni pontifices Iudæorum perfidiæ torpore frigidi,
de illorum patrum progenie proceſſerunt, quaſi
de cœlo gelu exijt: quia de ſublimi prole ſancto-

A rum proceſſit frigida plebs infideliũ. Cùm enim
de Abraham natus eſt Caiphas, quid aliud niſi ge-
lu de cœlo proceſſit? Quod tamẽ gelu id circo Do
minus genuiſſe ſe dicit: quia Iudæos quos natura
liter ipſe bonos condidit, iuſto iudicio per eorum
malitiam frigidos à ſe exire permiſit. Dominus e-
nim autor eſt naturæ, nõ culpę. Genuit ergo cre-
ando naturaliter, quos iniquos permiſit uiuere to
lerãdo patienter. Et quia illa quondam tenera ac
fidei penetrabilia corda Iudæorũ, in perfidiæ poſt
modum obſtinatione durata ſunt, rectè ſubiungi-
tur: In ſimilitudinẽ lapidis aquę durantur.] A-
quas enim populos accipi, iam ſæpius edocuiſſe
me memini. In lapide uerò pro ipſa duritia aliquã
do gentiles populi deſignantur. Ipſi quippe lapi-
B des coluerunt. Et de his per prophetam dictũ eſt:
Similes illis fiant qui faciunt ea, & omnes qui con Pſal.113
fidunt in eis. Vnde Ioannes Iudæos aſpiciẽs ſe de
ſtemmate generationis extollere, & gẽtiles præ-
uidens ad Abrahæ prolẽ fidei cognitione tranſi-
re, ait: Ne uelitis dicere intra uos, patrẽ habemus Mar.3
Abraham. Dico enim uobis, quia potens eſt De-
us de lapidibus iſtis ſuſcitare filios Abrahę. Lapi-
des utiq; duros perfidia gentiles uocans. Quia er-
go primùm Iudęa Deo credidit, gentilitate omni
in perfidię ſuę obſtinatione remanẽte: poſtmodũ
uerò ad fidem gentilium corda mollita ſunt, & Iu-
dęorum infidelitas obdurata, bene dictũ eſt: In ſi-
militudinẽ lapidis aquę durantur. ac ſi diceret: Il-
la mollia ac penetrabilia fidei corda Iudęorum, in
C inſenſibilitatẽ uertuntur gentium. Cùm emẽ miſe-
ricors Deus gentes traxit, iratus Iudęam repulit:
actumq; eſt ut ſicut dudum ad percipiendam fi-
dem gentilitas fuerat obdurata, ita poſtmodũ ad
fidem gentilitate ſuſcepta Iudęę populus perfidię
torpore dureſceret. Vnde Paulus apoſtolus eiſ-
dem gentibus dicit: Sicut aliquando uos non cre Rom.11
didiſtis Deo, nunc autẽ miſericordiam conſecuti
eſtis propter illorum incredulitatẽ: ita & iſti non
crediderunt in ueſtra miſericordia, ut & ipſi miſe-
ricordiã conſequant. Concluſit enim Deus om-
nia in incredulitate, ut omniũ miſereatur. Quam
ſentẽtiam ſuam primùm quidem de uocatione Iu
dęorum & repulſione gẽtium, poſtmodum uerò
de uocatione gẽtium & repulſione Iudęorũ ſub-
D tiliter penſans, ſeq; occulta Dei iudicia cõprehen
dere non poſſe conſiderans, exclamando ſubiun-
xit: O altitudo diuitiarum ſapiẽtię & ſciẽtię Dei,
quàm incomprehenſibilia ſunt iudicia eius, & in
ueſtigabiles uię eius. Vnde hic quoq; cùm de Iu-
dęorum perfidia Dominus diceret: In ſimilitudi-
nem lapidis aquę durantur, ut de repulſione eorũ
occulta eſſe ſua iudicia demonſtraret, aptè ſub-
Eſa.66 didit: Et ſuperficies abyſſi conſtringitur.] Quia 22
ſuperiecto quodam ignorantię noſtrę uelamine,
incomprehenſibilitatem diuini iudicij humanæ
mẽtis oculus nullatenus penetrat. ſcriptum quip-
pe eſt: Iudicia tua abyſſus multa. Nemo ergo Pſal.34.
perſcrutari appetat cur cùm alius repellitur, ali-
us eligãtur, uel cur cùm alius eligitur, alius re-
pellatur: quia ſuperficies abyſſi conſtringitur,
& ac-

Rom.11 & atteſtãte Paulo: Inſcrutabilia ſunt iudicia eius, A
& inueſtigabiles uiæ eius. Per hoc uerò quod di-
ctum eſt: De cuius utero egreſſa eſt glacies, & ge-
lu de cœlo quis genuit: etiam ſatan in gelu & gla-
cie nil obſtat intelligi. Ipſe quippe quaſi de Dei u-
tero glacies proceſſit: quia à calore ſecretorum e-
ius malitiæ torpore frigidus, magiſter iniquitatis
exiuit. Ipſe gelu de cœlo eſt genitus: quia conſtri-
ctus corda reproborum, à ſummis cadere eſt ad
ima permiſſus. Qui bene in cœleſtibus conditus,
in culpæ frigore mentes ſequacium quaſi gelu dũ
cecidit aſtrinxit. Qui ad terram ueniens, quid in
hominibus egerit, expletur cùm ſubditur: In lapi-
dis ſimilitudinem aquæ durantur.] Per aquas nã-
que populi, per lapidem uerò eiuſdem ſatanæ du- B
ritia deſignatur. Illo igitur ad ima ueniente, in ſi-
militudinem lapidis aquæ duratæ ſunt: quia eius
malitiam imitati homines, mollia uiſcera charita-
tis amiſerunt. Cuius fraudulenta conſilia quia à ſe
ductis hominibus deprehendi non poſſunt, rectè
ſubiungitur: Et ſuperficies abyſſi conſtringitur.
Aliud quippe ei intrin ſecus latet, atq; aliud extrin
ſecus oſtendit. Transfigurat enim ſe uelut ange-
lum lucis, & callida deceptionis arte plerunq; pro
ponit laudabilia, ut ad illicita pertrahat. Abyſſi er
go ſuperficies conſtringitur: quia dum quaſi bo-
na perſuaſionis eius ſpecies uelut ſolida deſuper
glacies oſtenditur, in profundo latens eius mali-
tia non uidetur. Cuncta tamen hæc intelligere &
aliter poſſumus, ſi moraliter exquiramus.
23 Mentes nanq; hominum omnipotens Deus
dum in in ſuo timore format, quaſi concipit, easq;
ad apertas uirtutes dum prouehit gignit, ſed ſi de
acceptis uirtutibus extolluntur, relinquit. Et ſæpe
quoſdam cognouimus malorum ſuorum conſide
ratione compũgi, diuini terroris pauore ferueſce-
re, & per pauoris exordia uſque ad uirtutum ſum
ma peruenire, ſed dum de eiſdem uirtutibus quas
accipiunt extolluntur, inanis gloriæ laqueo aſtri-
cti, ad antiquum torporem redeunt. Rectè ergo
cùm tales Dominus proijcit, dicit: De cuius ute-
ro egreſſa eſt glacies? Quaſi enim de Dei utero
glacies egreditur, quando hi qui iam intus inca-
luerant, ex uirtutum dono frigeſcunt: & inde ex-
teriorem gloriam torpẽtes appetunt, unde ad in-
terna diligenda ardẽtius flagrare debuerũt. Dũq; D
iſte ſignis, ille ſcientia, iſte prophetia, ille magnis
operibus pollet, atq; per hæc dona placere homi-
nibus appetit: omne quod prius intimum calue-
rat, exteriorem laudem diligẽs, in torporẽ uertit.
quaſi ergo glacies de utero egreditur, dum poſt
donorum beneficia à uiſceribus pietatis ſupernæ
ſeparatur. An non ſunt glacies qui in uirtutibus
quas accipiunt, laudes ab hominibus quærũt? Et
tamen uenienti iudici dona ſua ad eius memoriã
Matth.7 reuocãtes dicunt: Domine, domine: nonne in no
mine tuo prophetauimus, & in nomine tuo dæ-
monia eiecimus, & in nomine tuo uirtutes mul-
tas fecimus? Sed quomodo hãc glaciẽ Dominus
proijciat oſtẽdit, dicens: Neſcio uos unde ſitis, di-
ſcedite à me oẽs operarij iniquitatis. Hanc glaciẽ

nunc in utero Dominus portat, quia intra ſinũ Ec
cleſiæ tolerat. Sed tunc apertè eijcit, cùm tales à ſe
cretis cœleſtibus per extremum & publicum iu-
dicium repellit. His itaq; uerbis quid apertè agi-
tur, niſi ut beatus Iob de ſummis ſuis uirtutibus
humilietur, ne in hoc quod bene uiuendo caluе-
rat, ſuperbiendo frigeſcat, & à diuinitatis utero re
pulſus exeat, ſi intra ſinum ſui cordis ſe tumidus
extollat? Et quia iuſto iudicio ſuperbas men- 24
tes ad culpam egredi ex accepta uirtute permit-
tit, rectè adhuc ſubiungitur: Et gelu de cœlo
quis genuit?] Plerunq; enim ſacri eloquij ſcien-
tiam præſtat, ſed dum de eadem ſcientia is qui ac
cipit extollitur, ira diſtricti iudicis in ipſo ſacro e-
B loquio cæcatur, ut exteriores fauores per illam ſe
quens, eius iam interna nõ uideat, & qui intus ma
nens calere poterat, exeundo frigeſcat, duratusq;
in ima corruat, qui ad cognitionem Dei prius tra-
ctabilis in ſummis liquidus ſtabat. An ſacrum elo
quiũ cœlum nõ eſt, quod diem nobis intelligen-
tiæ aperiens, ſole nos iuſtitiæ illuſtrat, quod dum
nos uitæ præſentis nox cõtinet, ſtellis nobis man
datorum fulget? Sed quia oportet eſſe hæreſes, ut 1.Cor.11
probati manifeſti fiant, cũ ab intellectu ſano mẽs
ſuperba perpellitur, ultione diſtricti iudicis gelu de
cœlo generatur: ut cùm ipſa ſcriptura ſacra in ele-
ctorum cordibus caleat, eos qui ſe ſuperbè ſcire
appetunt, à ſe frigidos emittat. Ibi quippe errant,
ubi corrigere errata debuerant, & dum à ſuperna
C intelligentia reſplendentis eloquij & obdurati i-
ſti & ſeducturi cæteros corruunt, ad ima uenien-
tes ut gelu & alios aſtringunt. Semetipſum tamẽ
Dominus hoc gelu gignere perhibet, nõ quo pra
uorum mentes ipſe ad culpam format, ſed quo à
culpa non liberat, ſicut ſcriptum eſt: Ego obdu- Exod.10
rabo cor Pharaonis. Quod quia miſericorditer e-
mollire noluit, profectò ſe obdurare nunciauit.
Quia uerò cùm inchoata diuini timoris uirtus a-
mittitur, propter humanas laudes uirtutis imago
retinetur, rectè ſubiungitur: In ſimilitudinem la-
pidis aquæ durantur, & ſuperficies abyſſi cõſtrin-
gitur.] Aquæ enim per glaciem in ſuperficie du-
reſcunt, ſed fluidæ in intimis remanent. Et quid
per aquas niſi fluxa accipimus corda reproborũ?
D Quæ cùm ex propoſito uirtutem deſerunt, fortes
ſe in bonis operibus per hypocriſin oſtendunt:
dumq; in intimis ſuis ad uitia defluunt, & foris ſe
ſanctorum ac fortium imitatores fingunt, aquę in
ſimilitudinem lapidis durantur: & ſuperficies a-
byſſi cõſtringitur, quia per ſuperductam ſanctita
tis ſpeciem fluxa ac inſtabilis eorum conſcientia
hominibus tegitur. Nam cùm ſibimetipſis in-
trinſecus turpes ſint, ante alienos tamen oculos
quadam uiuendi uenuſtate ueſtiuntur. Sed ne
quis hæc uerba Domini in bonam intelligi par-
tem uelit, debemus ſic etiam quærentibus aſtrue
re, dummodo minimè iudicemur quæ perſcrutã-
da fuerant neglexiſſe. Superiori enim uerſu di-
citur: Quis eſt pluuiæ pater: uel, Quis genuit ſtel
las roris? ſtatimq; additur: De cuius utero egreſſa
eſt glacies, & gelu de cœlo quis genuit? Si ergo

dictis præcedentibus sequens sentētia non dispa-
ri sensu coniungitur, profectò & in bonam par-
tem nobis eius intelligentia sine obstaculo diffi-
25 cultatis aperitur. Terra enim cùm compluiu-
tur, iactata in eam semina feracius rigantur. Sed
rursum si illā pluuia immoderatius irrigat, in cul-
mi pinguedinem frumenti uirtutē mutat. Sin ue-
rò iactatum semen post pluuiam gelu premitur,
quo foris citius apparere repellitur, eo intus fœ-
cundius radicatur, & quo uetatur progredi, cogi-
tur multiplicari: quia cū ab immaturo ortu restrin
gitur, ex conceptionis suæ tarditate laxatum ad
fructum uberius implet. Quid est ergo quòd Do
minus prius quidem parem se pluuiæ insinuat,
postmodum uerò de suo egredi utero glaciē nar-
rat, seq; gelu gignere de cœlo pronunciat: nisi
quòd miro modo nostri pectoris terram ad suscipi
enda uerbi semina & prius per occultæ gratiæ
pluuiam infundit, & postmodum ne in conceptis
uirtutibus immoderatius profluat, disciplina inti-
mæ dispensationis premit: ut quam acceptæ gra-
tiæ pluuia irrigat, etiam disciplinę rigor astringat,
ne si aut antequā debet aut plus quàm necesse est
cōceptas uirtutes proferat, fruges in herbam uer-
tat? Plerunq; enim ab inchoantibus opus bonum
dum priusquam oportet ostenditur, à grano per-
fectionis inanitur, & plerunq; uirtutes dum plus
quàm necesse est exuberant, exhalant. Vnde &
electorum suorum Dominus uel ante tempus de
sideria renuit, uel rursum in tempore ultra mensu-
ram profectus premit: ne si aut ante quàm debent,
aut plus quàm debēt proficiant, per profectus sui
magnitudinem in elationis defectum cadant. Nā
cùm cor post peccata compungitur, terra quæ a-
ruerat, infusiō e pluuiæ rigatur, & cùm relictis ini-
quitatibus bona exequi opera proponit, quasi
post infusionem semen accipit. Et plerique cùm de-
sideria sancta cōcipiunt, in summis iam exerceri
uirtutibus inardescūt, ut non solū culpa operatio-
nem non inquinet, sed nec cogitationē pulset. Et
adhuc quidē in corpore positi sunt, sed nil iam per
peti de cōmunione præsentis uitæ uolunt: imita-
ri per intentionem internam mentis stabilitatem
appetunt, sed interuenientibus tentationibus re-
uerberantur: ut uidelicet infirmitatis suæ memi-
nerint, & elati de uirtutibus quas accipiunt non
sint. Quod dum mira disciplinæ repressione agi-
tur, quid aliud quàm super infusam terrā gelu de
cœlo generatur? Quid aliud quàm de Dei utero
glacies producitur, quando de interno secreto di
spensatio egreditur, & uoluntates nostræ etiam in
bonis desiderijs frenantur? Videamus Paulus in-
fusa uidelicet terra, quanta disciplinæ glacie pre-
Rom. 7 matur, dum ait: Velle adiacet mihi, perficere autē
bonū non inuenio. Qui enim uelle habere se asse-
rit, iam per infusionem gratiæ quæ in se lateant se
mina, ostendit. Sed dum perficere bonum non in
uenit, profectò indicat quanta illum dispensatio-
nis superne glacies premat. An ista glacies eorum
corda non presserat quibus dicebat: Vt non quæ-
cunq; uultis, illa faciatis? ac si apertè diceret: Oc-

A culta cordis uestri semina iam prodire in frugem
quærunt, sed superni moderaminis gelu premun-
tur, ut tanto pòst fœcundius exeant, quanto diui-
ni iudicij prementia pondera patientius portant.
Et quia plerunq; humana corda quoniam e- 26
rumpere ad uirtutes quas appetunt non ualent,
eo ipso quo ab intentionis suæ perfectione resili-
unt, tentationum stimulis fatigantur, sed tamen
easdem tentationes cogitationum comprimunt,
seq; per exercitationis usum in quodam uiuendi
rigore componunt, bene subditur: In similitudinē
lapidis aquæ durantur. Quia etsi fluxæ cogitatio
nes interius lacessunt, nequaquam tamen usq; ad
consensum praui operis trahunt. Sed mens sub
B inolita bene uiuendi consuetudine quasi sub qua
dam duritia exterius abscōdit, quicquid intus ex
tentationis pulsatione mollescit. Vnde & bene
subiungitur: Et superficies abyssi constringitur.
Quia praua cogitatio & si usq; ad suggestionem
uenit, usq; ad consensum nō prosilit: quia fluctu-
antes motus animi superductus rigor sanctæ de-
liberationis premit. Potest etiam in gelu uel glac-
cie præsentis uitæ aduersitas designari, quæ dum
asperitate sua sanctos comprimit, ualentiores red
dit. Dum enim nos omnipotens Deus molestijs
exerceri permittit, atq; ad melioris uitæ statum in
terueniente tristitia prouehit, miro consilio super
futuram frugem gelu & glaciē gignit, ut electus
quisq; in hac uita tanquam in hyeme aduersa uen-
C torum & frigorum toleret, & uelut in æstiua sere-
nitate postmodum fructus quos hic conceperit
demonstret. Vnde & sponsi uoce unicuiq; animę
post huius mundi turbines, ad illa æternitatis a-
mœna properanti dicitur: Surge, propera amica Can. 2
mea, formosa mea, & ueni: iam enim hyems tran-
sijt, imber abijt & recessit. Et quia si sola nobis as-
sunt prospera, solumur: ad uirtutem uerò melius
per aduersa solidamur, rectè subiungitur:
In similitudinem lapidis aquę durantur. Men 27
tes enim quæ per prospera molliter fluerent, con-
strictæ aduersitatibus durescunt: & ad similitu-
dinem lapidis aqua perducitur, quando infirmus
quisque per acceptam desuper tolerantiam pas-
siones sui redemptoris imitatur. In similitudinem
quippe lapidis aqua duruerat, cùm ille prius im-
D patiens persecutor postmodum Paulus dicebat:
Impleo ea quæ desunt passionum Christi in carne Col. 1
mea. Et quia cùm deprimuntur aduersis, solertius
interna dona custodiunt, rectè additur: Et super-
ficies abyssi constringitur. Solet enim lætitia arca
na mentis aperire, atq; aperiendo amittere: aduer
sa uerò cùm nos exterius deprimunt, interius cau
tiores reddunt. Post gelu itaq; uel glaciem super
ficies abyssi constringitur: quia mens nostra ad
conseruanda profunda dona quæ acceperit, ipsis
aduersitatibus munitur. Abyssi enim suæ superfi-
ciem Esaias constrinxerat, cùm dicebat: Secretū Esa. 24
meum mihi, secretum meum mihi. Abyssi suæ sur-
perficiem Paulus constrinxerat, qui tot periculis
ac aduersitatibus insudans, sub prætextu cuiusdā
de semetipso loquitur, dicēs: Audiuit arcana uer-
ba, quæ

ba, quæ non licet homini loqui. Et rursum: Parco
autem, ne quis me existimet supra id quod uidet
in me, aut audit aliquid ex me: Qui igitur foris ad-
uersa tolerans, ne fortasse in laudibus defluerat, ar
cana sua aperire metuebat, quid aliud quàm secre
torum suorum abyssum per constrictam superfi-
ciem presserat? Sequitur:

*Quòd arcturum & pleiades Dominus iungit, cùm de diuer-
sis mundi partibus unit Ecclesiam, & sanctorum uaticinia li
cet diuersa, una eademq; intentione prolata ostendit.* Ca-
put XVI.

NVnquid coniungere ualebis micantes stel-
las pleiades, aut gyrum arcturi poteris dissi
pare?] Pleiades stellæ ἀπὸ τοῦ πολεῖν, id est, à plura
litate uocatæ sunt. Ita autem uicinæ sibi & diuisæ
B sunt conditæ, ut & simul sint, & tamen coniungi
nequaquam possint, quatenus uicinitate quadā
coniunctæ sint, sed tactu disiunctæ. Arcturus
uerò ita nocturna tempora illustrat, ut in cœli axe
positus per diuersa se uertat, nec tamen occidat.
Neque enim extra se currens uoluitur, sed in loco
situs, in cunctis mundi partibus nequaquam
casurus inclinatur. Quid ergo est quòd homo
ex terra factus, atq; in terra positus de cœlesti ad-
ministratione discutitur: quia pleiades coniunge-
re non ualet, quas uicinas sibi metipsis conditas
& penè coniunctas uidet: quia arcturi gyrum diss-
pare non potest, quem tamē cernere ipsa sua uer
tigine penè dissipatum potest? An ut in istis mini
sterijs authoris potentiam pensans, infirmitatis
suæ meminerit, & eum quem adhuc in maiestate
sua uidere non poterat quàm sit inæstimabilis, in
ipsa ministeriorum cœlestium gubernatione per
pendat? Sed cur ista loquimur qui stimulo ratio-
nis urgemur, ut hæc uerba mysticis sensibus graui
28 da cognoscamus? Quid enim micantes pleia-
des, quæ & septem sunt, aliud quàm sanctos om-
nes denunciāt, quæ inter præsentis uitæ tenebras
septiformis spiritus gratiæ nos lumine illustrant,
qui ab ipsa mundi origine usque ad eius terminū
diuersis temporibus ad prophetandum missi &
iuxta aliquid sibi coniuncti sunt, & iuxta aliquid
disiuncti? Stellæ enim pleiades, sicut suprà dictū
est, uicinitate sibi coniunctæ sunt, & tactu disiun
ctæ. Simul quidem stitæ sunt, & tamen lucis suæ D
uariatim radios fundunt. Ita omnes sancti alijs
atque alijs ad prædicandum temporibus apparē-
tes, & disiuncti sunt per uisionem suę imaginis, &
coniuncti per intentionem mentis. Simul micāt,
quia unum prædicant: sed non semetipsos tan-
gunt, quia in diuersis tēporibus partiūtur. Quàm
diuersis temporibus Abel, Esaias & Ioannes ap-
paruerunt. Diuisi quidem fuerunt tempore, sed
Gene. 4 non prædicatione. Nam Abel redemptoris no-
stri passionem significans, agnum in sacrificio
Esa. 53 obtulit, de cuius passione Esaias ait: Sicut a-
gnus coram tondente se obmutescet, & non ape-
Ioan. 1 riet os suum. De quo Ioannes quoque ait: Ecce a-
gnus Dei, ecce qui tollit peccata mundi. Ecce
diuisis quidem temporibus missi, & tamen con-

A corditer de redemptoris nostri innocentia senti-
entes, eundem agnum Ioannes ostendendo, Esai-
as præuidendo, Abel offerēdo locutus est: & quē
Ioannes in ostensione, quem Esaias in locutione,
hunc Abel significando in manibus tenuit. Quia
igitur quomodo pleiades stellæ de humanitate re
demptoris sibi concinant diximus: nunc quomo-
do in ostendenda unitate trinitatis cōcorditer lu-
ceant demonstremus. Diuersis quippe tempori-
bus huic mundo Dauid, Esaias, & Paulus appa-
ruit, sed tamen nullus eorum alteri diuersum sen-
sit: quia etsi semetipsos non nouerant facie, unū
tamen didicerant ex diuina cognitione. Dauid
quippe ut authorem omnium Deum in trinitate
ostenderet, dixit: Benedicat nos Deus Deus no- Psal. 66
B ster, benedicat nos Deus. Ac ne tertiò Deum no-
minans, tres Deos dixisse putaretur: ilico unitatē
eiusdem trinitatis insinuans addidit: Et metuant
eum omnes fines terræ. Qui enim non eos, sed eū
subdidit, unum tria quæ dixerat intimauit. Esaias
quoque cùm laudem de unitate trinitatis aperi-
ret, Seraphin uoces exprimens, ait: Sanctus san- Esa. 6
ctus sanctus. ac ne tertiò sanctum nominans, uni-
tatem diuinæ substātiæ scindere uideretur, adiun-
xit: Dominus Deus sabaoth. Qui ergo non Do-
mini dij, sed Dominus Deus addidit, unum existe
re quod tertiò sanctum uocauerat indicauit. Pau-
lus quoq; ut operationem sanctæ trinitatis osten-
deret, ait: Ex ipso & per ipsum, & in ipso sunt om- Rom. 11
nia. atq; ut unitatem eiusdem trinitatis intimaret,
C protinus addidit: Ipsi gloria in secula seculorum,
amen. Qui igitur nō ipsis, sed ipsi subdidit, unum
naturaliter, tria secūdum personas innotuit, quod
superius tertiò idipsum dixit. Quasi ergo & uno
in loco pleiades sitæ sunt, quia de Deo cōcorditer
sentiunt, & tamen semetipsas non tangunt: quia,
sicut dictum est, per huius mundi tempora diuer-
sa patiuntur. Quod bene ac breuiter Ezechiel pro
pheta describit, qui cùm diuersi generis animalia
uidere se diceret, adiunxit. Iunctæq; erant pennæ Ezech. 1
eorum alterius ad alterum. Pennæ quippe anima
lium alterius ad alterū iunctę sunt: quia etsi dissi-
milia sunt quæ agunt, tamē uno eodēq; sensu sibi
sanctorū uoces uirtutesq; sociantur. Et quāuis a-
lius rationabiliter cuncta agendo sit homo, alius
in passionibus fortis aduersa mundi nō timendo
sit leo, alius per abstinentiam semetipsum uiuam
hostiam offerendo sit uitulus, alius se in alta rapi-
endo contemplationis uolatu sit aquila: pennis se
tamen dum uolant tangunt, quia & confessione
uocum & uirtutū sibi unanimitate iūgunt. Quod
quia solius diuinæ uirtutis est & disiunctis tempo
ribus missos in fidei prædicatione coniungere, &
dissimilibus uirtutibus præditos fulgore intentio
nis unire, rectè dicitur: Nunquid coniungere ua
lebis micantes stellas pleiades?] Ac si dicat, ut e-
go, qui unus omnia impleo, atque in unitatis sen-
su electorum mentes implendo coniungo. In ar-
cturo autem qui per gyrum suum nocturna spa-
tia non occasurus illustrat, nequaquam particu-
latim edita uita sanctorum, sed tota simul Eccle-

ſia deſignatur: quæ fatigationes quidem patitur, nec tamen ad defectum proprij ſtatus inclinatur, gyrum laborum tolerat, ſed ad occaſum cum temporibus non feſtinat. Neq; enim ad ima poli arcturus cum nocturno tempore ducitur, ſed dum ipſe uoluitur, nox finitur. Quia nimirũ dum ſancta Eccleſia innumeris tribulationibus quatitur, præſentis uitæ umbra terminatur, eaq; ſtante nox præterit: quia illa in ſua incolumitate perdurãte, morta
29 litatis huius uita percurrit. Eſt in arcturo quod conſideratius poſſimus intueri. In ſeptem quippe ſtellis uoluitur, & modò quidem tres ad ſumma eleuat, atq; ad ima quatuor inclinat, modò quatuor ſuperius erigit, & tres inferius premit. Sancta quoque Eccleſia cum modò infidelibus trinitatis notitiam, modò autem fidelibus uirtutes quatuor, id eſt, prudentiam, fortitudinem, temperantiam, iuſtitiam prædicat, quaſi rotatu prædicatiõis ſtatus ſui ſpeciẽ quodãmodo immutat. Nã cùm quibuſdam de operibus ſuis gloriantibus confidentiam proprij laboris euacuat, & fidẽ trinitatis exaltat, quid aliud facit niſi tres ſtellas arcturus eleuat, quatuor inclinat? Et dum quoſdã bona opera nõ habẽtes de ſola fide præſumere prohibet, ſed operari enixius quæ præcepta ſunt iubet, quid aliud arcturus facit, niſi quatuor ſtellas erigit, tres deponit? Videamus quomodo tres eleuet, quatuor deponat. Ecce per Paulum contra fidem de opere ſu
Rom. 4 perbientibus dicitur: Si Abrahã ex operibus iuſtificatus eſt, habet gloriam: ſed nõ apud Deũ. Quid
Gen. 15 enim ſcriptura dicit? Credidit Abraham Deo, & reputatum eſt illi ad iuſtitiam. Videamus quomodo quatuor eleuet, tres deponat. Ecce per Iacobũ
Iac. 2 de fide ſine opere ſuperbientibus dicit: Sicut corpus ſine ſpiritu mortuũ eſt, ita fides ſine operibus mortua eſt. Arcturus itaq; uoluit: quia ſancta Eccleſia iuxta auditorum ſuorum mentes in diuerſo latere prædicationis arte uerſatur. Arcturus uoluitur: quia hæc in noctis huius tribulationibus rotatur. Sed hunc arcturi gyrum quandoq; Dominus diſſipat, quia labores Eccleſiæ ad requiem permutat. Tunc & pleiades plenius iungit, cum gyrũ arcturi deſtruit: quia tunc nimirum ſancti omnes etiam uiſionis ſibi ſpecie copulantur, quando in fine mundi ſancta Eccleſia ab his quos nõ ſuſtinet laboribus ſoluit. Dicat ergo: Nunquid cõiungere
D ualebis micantes ſtellas pleiades, aut gyrũ arcturi poteris diſſipare? ſubaudis, ut ego, qui tũc ſanctorum uitam etiam per ſpeciem unio, cùm gyrum uniuerſalis Eccleſiæ corporaliter ſoluo. Et quis hominũ ſolius diuinæ hoc eſſe uirtutis ignorat? Sed ut cognoſcat homo quid ipſe ſit, memoretur aſſiduè quid ſolus Dominus poſſit. Habemus adhuc quod de ſtellis pleiadibus atq; arcturo aliud ſentiamus. Pleiades quippe ab Oriente, arcturus uerò ex parte Aquilonis ſurgit. Quo cunq; autem ſe per gyrum ſuum arcturus uerterit, pleiades oſtendit: & cùm lux diei iam uicina efficitur, ſtellarum eius ordo diſtenditur. Poteſt igitur per arcturum qui à plaga frigoris naſcitur, lex: per pleiades uerò quæ ab Oriente ſurgunt, teſtamenti noui gratia deſignari. Quaſi enim ab Aquilone lex uenerat, quæ tanta ſubditos rigiditatis aſperitate terrebat. Nam dum pro culpis ſuis alios præciperet lapidibus obrui, alios gladij morte mulctari, plaga torpens & uelut à ſole charitatis aliena, præceptorum ſuorum ſemina plus premebat ex frigore, q̃ ex calore nutriebat. Cuius oppreſſionis pondus
Act. 15 Petrus horruerat, cùm dicebat: Quid tentatis Deum, imponere iugum ſuper ceruicẽ diſcipulorũ, quod neq; patres noſtri, neq; nos portare potuimus? Nec mirum quòd per arcturi ſeptem ſtellas teſtamentum uetus exprimitur: quia & ueneratione legis dies ſeptimus extitit uenerabilis, & per hebdomadam integram conſtituti ſacrificij uota tendebantur. Pleiades uerò quæ ipſæ quoq;, ſicut
B ſuperius diximus, ſeptem ſunt, teſtamẽti noui gratiam tanto apertius indicant, quãto cũcti liquidò cernimus, quòd per illã fideles ſuos Spiritus ſanctus ſeptiformis muneris lumine illuſtrat. Quaqua igitur ſe arcturus uertit, pleiades oſtẽdit: quia per omne quod teſtamentum uetus loquitur, teſtamenti noui opera nunciantur. Sub textu enim literæ, tegit myſterium prophetiæ. Et quaſi inclinat ſe arcturus & demonſtrat: quia dum ad ſpiritalem intellectum flectitur, ſignificata per illud lux gratiæ ſeptiformis aperitur. Et propinquante diei luce, ſtellarum eius ordo diſtenditur: quia poſtquam per ſemetipſam nobis ueritas innotuit, ab obſequijs carnalibus literæ præcepta laxauit.

Redemptor autem noſter in carne ueniens, 30
C pleiades iunxit: quia operationes ſeptiformis ſpiritus ſimul in ſe & cunctas & manẽtes habuit. De
Eſa. 11 quo per Eſaiam dicitur: Egredietur uirga de radice Ieſſe, & flos de radice eius aſcendet, & requieſcet ſuper eum ſpiritus Domini: ſpiritus ſapientiæ & intellectus, ſpiritus conſilij & fortitudinis, ſpiritus ſcientiæ & pietatis, & replebit eum ſpiritus timoris Domini. De quo Zacharias ait: Super lapi
Zach. 3 & 4 dem unum ſeptem oculi ſunt. Atq; iterum: Et in candelabro aureo lucernæ ſeptem. Nullus uerò hominum operationes ſancti ſpiritus ſimul omnes habuit, niſi ſolus mediator Dei & hominum, cuius eſt idẽ ſpiritus qui de patre ante ſecula procedit. Bene ergo dicitur: Super lapidem unum ſeptem oculi ſunt. Huic enim lapidi ſeptem oculos
D habere, eſt ſimul omnem uirtutẽ ſpiritus ſeptiformis gratiæ in operatione retinere. Alius nãq; pro
1. Cor. 12 phetiam, alius ſcientiã, alius uirtutes, alius genera linguarũ, alius interpretationes ſermonũ iuxta diſtributionẽ ſancti ſpiritus accipit: ad habenda uerò cuncta eiuſdem ſpiritus munera nemo pertingit. At uerò conditor noſter infirma noſtra ſuſcipiens, quia per diuinitatis ſuæ potẽtiam ſimul ſe habere omnes ſancti ſpiritus uirtutes edocuit, micãtes pro culdubio pleiades iunxit. Dum uerò pleiades iungit, arcturi gyrũ diſſipat: quia dum ſemetipſum factum hominem habere cũctas ſancti ſpiritus operationes innotuit, in teſtamento ueteri literæ laborem ſoluit, ut fidelis quiſq; iam cũ libertate ſpiritus illud intelligat, cui prius in formidine inter tot diſcrimina ſeruiebat. Audiat itaq; beatus Iob:

tus Iob: Nunquid coniungere ualebis micantes ſtellas pleiades?] Ac ſi aperte diceretur: Habere quidem lumina quarũdam uirtutum potes, ſed nunquid exercere ſimul omnes operationes ſancti Spiritus ſufficis? Me ergo coniungentem pleiades in cunctis uirtutibus contemplare, & tu de paucis ab elatione compeſcere. Audi quod dicitur: Aut gyrum arcturi poteris diſſipare?] Ac ſi ei aperte diceretur: Et ſi ipſe iam quæ recta ſunt ſentis, nunquid uirtute tua etiã in alienis cordibus laborem groſſioris intelligentiæ deſtruis? Me itaq; conſidera, qui carnalium ſtultitiam corrigo, dum me per carnis ſtultitiam manifeſto: ut tanto magis hæc quæ putas uirtutum tuarum fortia humilies, quãto nec ueſtigia meæ infirmitatis apprehendis. Quia uerò in ipſo dominicæ incar-
B nationis myſterio alijs lux ueritatis oſtenditur, aliorum uerò per ſcandalum corda tenebrantur, rectè ſubiungitur:

Quòd cùm uenit plenitudo temporis, miſit Deus filium ſuũ natũ ex muliere, factum ſub lege: et eo apparẽte in fine mũdi, reuelabitur homo peccati, filius perditionis. Cap. XVII.

NVnquid producis luciferũ in tempore ſuo, & ueſperum ſuper filios terræ cõſurgere facis?] Pater quippe in tempore ſuo luciferum pro-
Galat. 4 duxit, quia ſcriptũ eſt: Cùm uenit plenitudo temporis, miſit Deus filium ſuum natum ex muliere, factum ſub lege, ut eos qui ſub lege erant, redimeret. Qui natus ex uirgine, uelut lucifer inter tenebras noſtræ noctis apparuit: quia fugata obſcuritate peccati, æternum nobis mane nunciauit. Luciferum uerò ſe innotuit: quia diluculo ex morte ſurrexit, & fulgore ſui luminis mortalitatis noſtræ tetram caliginem preſſit. Cui bene per Ioannem
Apoc. 22 dicitur: Stella ſplendida & matutina. Viuus quippe apparens poſt mortẽ, matutina nobis ſtella factus eſt: quia dum in ſemetipſo exemplum nobis reſurrectionis præbuit, quæ lux ſequat̃ indicauit. Veſperũ uerò ſuper terræ filios Dñs cõſurgere facit: quia infidelibus Iudęorũ cordib. dominari antichriſtum eorum merito exigente permittit. Qui idcirco Domino huic ueſperi iuſtè ſubdũtur: quia ipſi ſponte ſua filij terræ eſſe uoluerunt. Terrena quippe & non cœleſtia requirentes, à perſpicienda luciferi noſtri claritate excæcati ſunt: & dum D
præeſſe ſibi ueſperũ expetunt, ſubſequentis damnationis æterna nocte merguntur. Hinc in Euan-
Ioan. 5 gelio Dominus dicit: Ego ueni in nomine patris mei, & non accepiſtis me: alius ueniet in nomine
2. Theſ. 2 ſuo, & ipſum recipietis. Hinc Paulus ait: Eo quòd charitatem ueritatis non receperũt ut ſalui fierẽt, ideo mittet illis Deus operationem erroris, ut credant mendacio, ut iudicentur omnes qui non crediderunt ueritati, ſed conſenſerunt iniquitati. Nequaquam ergo ſuper eos ueſper cõſurgeret, ſi cœli filij eſſe uoluiſſent. Sed dum uiſibilia appetunt, amiſſo cordis lumine, ſub noctis duce tenebre-
31 ſcũt. Quod tamen ſi moraliter diſcutimus, quomodo quotidie agatur inuenimus: quia nimirum & electis lucifer oritur, & reprobis Deo permittente ueſper dominatur. Vnus enim atq; idẽ ſermo Dei eſt in ore prædicantis. Quem dũ iſti gaudendo, illi uerò inuidendo audiunt, claritatem ſibi luciferi in ueſperi tenebras uertũt. Dum iſti humiliter uocẽ ſanctę prædicationis accipiunt, quaſi ad ſtellæ lucem oculos cordis aperiunt: dum uerò illi bene dicenti inuident, & nõ ſalutis cauſam, ſed elationis gloriam quærunt, prorumpente iniquitatis ſuæ ueſpere, in ſomnũ mortis oculos claudũt. Per occultum ergo iudicium is qui electis eſt lucifer, reprobis auditorib. fit ueſper: quia exhortatione ſancta qua boni ad uitam redeunt, praui deterius in culpa moriuntur. Vnde bene per Pau-
2. Cor. 2 lum dicitur: Chriſti bonus odor ſumus Deo, in his qui ſalui fiunt, & in his qui pereunt: alijs quidem odor mortis in mortem, alijs autem odor uitæ in uitam. Verbum itaq; ſuum auditoribus eſſe lucifer ſimul & ueſperum uidit, per quod & alios ab iniquitate ſuſcitari, & contrà alios ſopiri iniquitate conſpexit. Quod quia occultis Dei iudicijs agitur, quæ in hac uita ab hominibus cõprehendi nõ poſſunt, rectè illic ſubdidit: Et ad hæc quis tã idoneus?] Ac ſi diceret: Idonei quidẽ ſumus ad hæc conſideranda quæ fiunt, ſed idonei non ſumus ad hæc inueſtiganda cur fiant. Vnde hic quoq; Dominus quia alijs produci luciferũ, alijs uerò cõſurgere ueſperũ dixerat, ne perſcrutari homo occulta Dei iudicia audeat, ilicò ſubiungit:

Quòd cauſas iudiciorũ Dei, uel prædeſtinationẽ eius in hac uita nemo cognoſcat. Cap. XVIII.

NVnquid noſti ordinem cœli, & pones ratio 32
nem eius in terra?] Ordinem cœli noſſe, eſt ſupernarum diſpoſitionum occultas prædeſtinationes uidere. Rationem uerò eius in terra ponere, eſt ante humana corda talium ſecretorum cauſas aperire. Rationem uidelicet cœli in terra ponere, eſt ſupernorum iudiciorũ myſteria uel conſiderando diſcutere, uel loquendo manifeſtare. Quod utique facere in hac uita poſitus nullus poteſt. Vt enim à paruis ad maiora ueniamus, quis intelligat quæ eſſe ſecretorum ſubtilitas poteſt, quòd ſæpe uir iuſtus à iudicio non ſolum nõ uindicatus, ſed etiam punitus redeat: & iniquus eius aduerſarius non ſolum non punitus, ſed etiam uictor abſcedat? Quis intelligat cur uiuit alius inſidians mortibus proximorum, & moritur alius qui profuturus eſſet uitæ multorum? Alius culmen poteſtatis aſſequitur, qui non niſi lædere ſtudet: alius tantummodo læſos defendere concupiſcit, & tamen ipſe oppreſſus iacet. Alius uacare appetit, & innumeris negocijs implicatur: alius negocijs implicari deſiderat, & coactus uacat. Alius malè inchoans, uſque ad uitæ ſuæ terminum ad peiora protrahitur: alius bene inſipiens, per longitudinem temporum proficit ad augmenta meritorum. At contrà malè uiuens diu reſeruatur ut corrigat: alius uerò bene quidem uidetur uiuere, ſed in hac uita eouſque durat quoad in peruerſa prorumpat. Alius in errore infidelitatis natus, in errore deficit: alius in catho-

licę fidei rectitudine genitus in catholicę fidei rectitudine consummatur. Et contra uerò alius catholicę matris uentre editus, iuxta uitę terminum erroris uoragine deuoratur: alius autem uitam suam in catholica pietate consummat, qui ortus in perfidia cum lacte matris hauserat uirus erroris. Alius celsitudinem bene uiuēdi appetere & uult & ualet, alius nec uult nec ualet. Alius uult & nō ualet, alius ualet & non uult. Quis ergo ista iudicio rum cœlestium secreta discutiat? Quis intelligat discretam lancem æquitatis occultæ? Ad cognoscendos quippe istos iudiciorum secretorum sinus, nullus ascendit. Dicatur ergo homini ut se ne scire cognoscat: nescientem uerò se cognoscat ut timeat: timeat ut humilietur, humilietur ne præsumat in se: non præsumat in se, ut conditoris sui auxilium requirat: & qui in se fidens mortuus est, authoris sui adiutorium appetens uiuat. Audiat itaque uir iustus iam quidem se sciēs, sed adhuc quæ supra se sunt nesciens: Nunquid nosti ordinem cœli, & pones rationes eius in terra? id est, Nunquid occultos ordines iudiciorū cœlestium comprehendis, aut aperire humanis auribus sufficis? Beatus Igitur Iob de iudiciorum incomprehensibilium inuestigatione requiritur, ac si ei apertè diceretur: Cuncta quæ pateris, tanto tolerare patientius debes, quanto secretorū cœlestium ignarus, cur hæc pateris nescis.

B▸ GREGORII EXPOSITIONIS MORALIS LIBER XXX.

continuans trigesimumoctauum caput beati Iob.

Quòd Iudæis in ænigmatibus & nebula multipliciter per patres locutus sit Deus: & quòd contra illum sæuiens populorū turba surrexerit, clamaueritq;, Crucifige. Cap. I.

BEATVS Iob talia utrū ne fecerit Domino interrogātere quiritur, qualia utiq; facere nō potest homo: ut dū se ista facere non posse deprehendit, ad eum refugiat quem solū talia quia facere possit intelligit, atq; ante oculos iudicis sui magis potens appareat, si sua uerius infirma cognoscat. Quòd ergo mirè à Dño fieri non ignoratur, de eo diuina Iob uoce requiritur, dicitur q; ei: Nunquid eleuabis in nebula uocē tuā, & impetus aquarum operiet te?] Vocem quippe suam in nebula Dominus leuat, quādo per prædicatorum suorum linguas ad caliginosa corda infidelium exhortationem format: eumq; aquarum impetus operit, dum bene agentia membra eius turba resistentium populorū premit. Hinc est ēn
Hier. 26 quod scriptum est: Factū est uerbum Domini ad Hieremiā prophetā, dicēs: Sta in atrio domus Domini, loquēs ad omnes ciuitates Iuda, de quib. ueniunt ut adorent in domo Domini, uniuersos sermones quos ego mandaui tibi. Et paulo pòst: Et

A audierunt sacerdotes & prophetę & omnis populus Hieremiā loquentem uerba hæc in domo Domini. Cūq; compleuisset Hieremias loquens, apprehenderunt eum sacerdotes & prophetæ & omnis populus, dicens: Morte moriatur. Quare prophetauit in nomine Domini? Ecce in nebula Dominus uocem leuauit, quia obscuras mentes superbientium directò propheta corripuit. Ecce aquarum impetus eum protinus operuit, quia ab insurgentibus populis & causa suæ correptionis instigatis, ipse in Hieremia cuncta pertulit, qui correptionis uerba mandauit. Per semetipsum quoq; Dominus in nebula uocem leuauit, quādo præsentem se etiam assumpto corpore exhibens, multa suis persecutoribus, sed figuris ænigmatū
B uelata prædicauit. In nebula autem uocem leuauit, quia ueritatem suam non secuturis infidelib. quasi per caliginem sonuit. Vnde & bene in libris Regum scriptum est: Nebula impleuit do- 3. Reg. 8
mum Domini, & non poterant sacerdotes ministrare propter nebulam. Exigentibus enim meritis, dum superbi Iudæorum pontifices diuina mysteria per parabolas audiunt, sacerdotes in domo Domini quasi propter nebulā ministrare nequiuerunt. Qui & in testamēto ueteri dum sensus mystícos literæ uelamine coopertos inter obscuras allegoriarū caligines inuestigare despiciunt, debitum fidei suæ ministeriū propter nebulam perdiderunt. Quibus & tunc in nebula doctrinæ suæ uocem Dominus protulit, cùm de se etiam aperta
C narrauit. Quid est enim apertius cū, Ego & pater Ioan. 10
unum sumus? Quid apertius diceret, quàm: Antequam Abraham fieret, ego sum? Ioan. 8 Sed quia auditorū mentes infidelitatis caligo repleuerat, quasi emissum solis radium nebula interiacens abscondebat. Ad hanc nanq; eleuationem uocis eum 2
aquarum impetus operuit, quia cōtra illum mox sæuiens populorum turba surrexit. Scriptū quip- Ioan. 7
pe est: Propterea ergo quærebāt eum Iudæi interficere, quia non solum soluebat sabbatum, sed & patrem suum dicebat Deum, æqualem se faciens Deo. De hoc aquarum impetu per prophetā cla- Psal. 78
mat: Circundederunt me sicut aqua tota die, circundederunt me simul. Et rursum: Saluum me fac Psal. 68
Deus, quoniam intrauerunt aquæ usq; ad animā
D meam. Quas profectò aquas in semetipso antè mortem, in suis autem & post ascensionem pertulit. Hinc est enim quòd de superioribus clamat: Saule, Saule, quid me persequeris? Ecce iam cœ- Acto. 9
sum conscenderat, & tamen adhuc eum Saulus aquarum infidelium impetu persequens, & tumidior cæteris unda tāgebat. Ipse quippe est qui per bonos recta loquitur, ipse qui in bonorum passione lacerat. Vt ergo mirifica Dominus charitatis unitate monstraret se esse, qui indignis auditoribus per sanctorū suorū ora prædicaret, ait: Nunquid eleuabis in nebula uocem tuam? Vt uerò ostenderet se esse qui in sanctis suis omnia aduersa pateretur, subdidit: Et impetus aquarum operiet te? subaudis, ut me: quē iniqui oēs neq; per prædicantes sanctos loquentē intelligūt, neq; per morientes

rientes patientem uident. Narrat ergo Dominus,
A quod ab hominibus patitur, ut dolor afflicti hominis mitigetur. ac si illi apertè dicat: Mea subtiliter pensa, & tua æquanimiter tēpera. Multo enim minus est te uulnera quàm me humana tolerare. Adhuc tamē uerba hæc subtilius perscrutari possumus, si inter dona cœlestia nostra sollicitè corda pensamus. Iam quidem fideles sumus, iam quæ audimus, superna credimus, iam quæ credimus, amamus. Sed dum quibusdam superuacuis curis premimur, obducta cōfusione caligamus, & cum nobis etiam talibus mira quędam Dominus de se sentienda insinuat, quasi in nebula uocem leuat. Dū caliginosis nostris mentibus per semetipsum loquitur, uelut in nebula is qui non cernitur audi tur. Summa sunt nāque quæ de illo cognoscimus,
B sed tamen adhuc eum in secreta inspiratione qua instruimur non uidemus. Qui igitur cordibus nostris præbet quidem locutionem, sed occultat speciem, uelut in nebula format uocem. Sed ecce iam uerba Dei intrinsecus per semetipsum loquentis audimus, iamq; amori eius qua continuatione, quo studio inhærere debeamus agnoscimus, & tamen ab interne cōsideratione culmine ad cōsuetudinem nostra ex ipsa mortalitatis huius mutabilitate relabimur, & imminentium peccatorum mole sedula importunitate tentamur. Cùm ergo cæcis nostris mentibus subtilia de semetipso insinuat, in
3 nebula uocem leuat. Cum uerò tentatione uitiorum ipse de Deo noster intellectus opprimitur, quasi aquarū impetu in uoce sua Deus operi-
C tur. Tot enim super illum aquas admittimus, quot post inseparationem eius gratiæ, cogitationes illicitas in corde uersamus. Nec tamen nos uel oppressos deserit. nam ilicò ad mentē redit, tentationum nebulas discutit, imbrem compunctionis infundit, & subtilis intelligentiæ solem reducit, atq; sic ostendit quantum nos diligit, qui nos nec cum respuitur relinquit: ut saltem erudita humana conscientia ad se tētationes erubescat admittere, quā redemptor suus & uagantem non cessat amare. Hoc in nobis per semetipsum tolerat, hoc ab infidelibus per suos quotidie prædicatores portat. Eius enim donum suborta in nobis tentatione repellitur, & tamen ab infundendo intrinsecus munere nequaquam nostra infirmitate reuocat. Eius
D publicè uerba respuuntur, & tamen ab erogandæ gratiæ largitate nulla infidelium iniquitate compescitur. Nam cùm prauí homines prædicamenta despiciunt, adiungit etiam miracula quæ uenerentur. Vnde post editam uocem, post inundantium aquarum impetum aptè subiungitur:

Quòd prædicatores sancti à Deo missi, nō sibi sed Deo profectum prædicationis asseribunt. Cap. II.

NVnquid mittes fulgura, & ibunt, & reuerentia dicent tibi, assumus?] Fulgura quippe ex nubibus exeunt, cùm mira opera ex sanctis prædicatorib. ostenduntur. Qui, ut sæpe diximus, idcirco nubes uocari solent: quia & coruscant miraculis, & uerbis pluunt. Et quia humana corda

A postquam per prædicationem mota non fuerint, istis miraculorum fulgoribus conturbantur, propheta attestante didicimus, qui ait: Fulgura multiplicabis, & conturbabis eos. ac si diceret: Dum uerba prædicationis tuæ non audiunt, per prædicantium miracula perturbantur. Vnde alias scriptum est: In lumine iacula tua ibunt, in splendore fulgoris armorum tuorū. Iacula Dei in lumine ire, est uerba eius aperta ueritate resonare. Sed quia sæpe homines uerba uitæ etiam intellecta despiciunt, adiungūtur etiam miracula. Vnde illic subdit: In splendore fulgoris armorum tuorum.] Fulgor quippe armorum est claritas miraculorū. Armis nāq; nos tuemur, iaculis aduersa destruimus. Arma ergo cum iaculis, sunt miracula cum prædi
B camentis. Sancti enim prædicatores uerbis suis quasi quibusdam iaculis aduersarios feriūt: armis uerò, id est miraculis, semetipsos tuentur: ut & quantum sint audiendi, sonent per impetum iaculorum, & quantum sint reuerendi, clarescant per arma miraculorum. Dicitur ergo ad bea- 4
tum Iob: Nunquid mittes fulgura, & ibunt, & reuerentia dicent tibi, assumus? subaudis, ut mihi. Vadunt enim fulgura, cùm prædicatores miraculis coruscant, & superna reuerentia auditorū corda transfigunt. Reuerentia uerò dicunt assumus, cum non sibi, sed Dei uiribus tribuunt, quicquid se fortiter egisse cognoscunt. Quid est enim Deo dicere assumus? quoddam nāq; in hoc uerbo obsequium declaratur. Reuertentes itaque prædi-
C catores sanctos dicere assumus, est illi laudem tribuere gratiæ, à quo se accepisse sentiunt victoriam pugnæ, ne sibi tribuant quod operantur. Et ire quidem fulgura operando possunt, sed reuerti superbiendo non possunt. Videamus itaque fulgur uadens. Claudo cuidam ait Petrus: Argen- Act. 3
tum & aurum non est mihi, quod autem habeo, hoc tibi do. In nomine Iesu Christi Nazareni surge & ambula. Et apprehensa eius manu dextra al leuauit eum, & protinus consolidatæ sunt bases eius & plantæ, & exiliens stetit & ambulabat. Sed cùm hoc de facto Iudeorū fuisset turba commota, uideamus nunc fulgur rediens, quod ait: Viri Israelitæ quid admiramini in hoc, aut nos ibidem
quid intuemini quasi nostra uirtute aut potestate
D fecerimus hunc ambulare? Deus Abraham, Deus Isaac, Deus Iacob, Deus patrum nostrorum glorificauit filium suum Iesum. Et pauló pòst: Cuius nos testes sumus, & in fide nominis eius hunc quem uidistis & nostis, confirmauit nomen eius, & fides quæ per eum est, dedit integram sanitatē istam in conspectu omnium uestrum. Iuit ergo fulgur cùm Petrus miraculum fecit, rediit cùm nō sibi tribuit, sed authori quod fecit. Vadunt fulgura cum prædicatores sancti mira opera ostendunt, sed reuertēdo dicunt assumus, cùm in eo quod faciunt ad potentiam authoris recurrunt. Quod tamen intelligi & aliter potest. Fulgura etenim, sicut superius dictum est, sancti uiri mittuntur & eunt, cùm à secreto contemplationis in publicum operationis exeunt. Mittuntur & uadunt, cum

de

de abſcondito ſpeculationis intimę in actiuę uitæ latitudinem diffundunt̃. Sed reuertentes dicũt Deo, aſſumus: quia poſt opera exteriora quę peragunt, ſemper ad ſinum cõtemplationis recurrũt, ut illic ardoris ſui flammam reficiant, & quaſi ex tactu ſupernæ claritatis igneſcant. Citius enim inter ipſa licet bona exteriora opera frigeſcerent, niſi intentione ſollicita ad contemplationis ignem inceſſanter redirent. Vnde bene per Salomonem (Eccleſ. 1) dicitur: Ad locum de quo exeunt flumina reuertuntur, ut iterum fluant. Ipſi quippe illic flumina, qui hic fulgura ſunt uocati. Quia enim corda audientium rigant, dicuntur flumina: quia uerò accendunt, fulgura uocantur. De quibus aliàs (Pſal. 92) ſcriptum eſt: Eleuauerunt flumina Domine, eleuauerunt flumina uoces ſuas. Et rurſum (Pſal. 96): Illuxerunt fulgura eius orbi terræ. Ad locum ergo de quo exeunt flumina reuertuntur: quia ſancti uiri etſi à cõſpectu creatoris ſui cuius claritatem mente conſpicere conantur, foràs propter nos ad actiuæ uitæ miniſterium ueniunt, inceſſanter tamen ad ſanctum contemplationis ſtudium recurrunt: & ſi in prædicatione ſua exterius noſtris auribus per corporalia uerba ſe fundant, mente tamen tacita ad conſiderandum ſemper ipſum fontem luminis reuertuntur. De quibus & bene dicitur: Vt iterum fluant. Niſi enim ad cõtemplandum Deum ſollicita ſemper mente recurrerẽt, nimirum interna cæcitas etiam exteriora prædicationis eorum uerba ſiccaret. Sed dum uidere Deum indeſinenter ſitiunt, quaſi decurſura foràs flumina intus ſemper oriuntur, quatenus illic amando ſumant, unde ad nos prædicando defluant. Dicatur igitur rectè: Nunquid mittes fulgura, & ibunt, & reuertentia dicent tibi, aſſumus?] Subaudis, ut ego, qui prædicatores meos cùm uoluero poſt contemplationis gratiam ad actiuæ uitæ miniſterium compono: quos tamen ſemper à bonis exterioribus ad internum culmen contemplationis reuoco, ut modò iuſſi ad exercenda opera exeant, modò reuocati ad ſpeculationis ſtudium apud me familiarius uiuant. Reuertentes itaq; dicunt, aſſumus: quia quamuis per exteriora acta parum quid contẽplationi deeſſe uideant̃, per ardorem tamen deſiderij quem in mente ſua continuè accendunt, obſequentes Deo ſuam præſentiã oſtendunt. Aſſumus namq; dicere, eſt pręſentes ſe amando monſtrare. Sequitur:

Quòd ſapientia uel doctrina ſanctorũ à Deo eſt. Cap. III.

QVis poſuit in uiſceribus hominis ſapientiam, uel quis dedit gallo intelligentiam?] Qui hoc loco alij galli nomine deſignant̃, niſi modo alio repetiti ijdẽ prædicatores ſancti, q inter tenebras uitæ præſentis ſtudent uenturam lucem prædicando quaſi cantando nunciare? Dicunt enim (Rom. 13): Nox præceſſit, dies autem appropinquauit. Qui uocibus ſuis ſomnum noſtri torporis excitunt, clamantes: Hora eſt iam nos de ſomno ſurgere. Et rurſum: Euigilate iuſti, & nolite pecca-
5 re. De hoc gallo rurſum ſcriptum eſt: Tria ſunt quæ bene gradiuntur, & quartum quod feliciter (Prou. 30) incedit, Leo fortiſſimus beſtiarum qui ad nullius pauebit occurſum. Gallus ſuccinctus lumbos, & aries, nec eſt rex qui reſiſtat ei. Ipſe quippe hoc loco ponitur, de quo ſcriptum eſt: Vicit leo de tribu (Apoc. 5) Iuda. Qui fortiſſimus beſtiarum dicit̃, quia in illo hoc qđ infirmũ eſt Dei, fortius eſt hominib. (1. Cor. 1) Qui ad nullius pauet occurſum. Dicit eñ (Ioan. 14): Venit princeps mundi huius, & in me non habet quicquam. Gallus ſuccinctus lumbos, id eſt, prędicatores ſancti, inter huius noctis tenebras uerum mane nunciãtes. Qui ſuccincti lumbis ſunt, qui à membris ſuis luxuriæ fluxa reſtringunt. In lumbis quippe luxuria eſt. Vnde & eiſdem à Domino dicit̃ (Luc. 12): Sint lumbi ueſtri præcincti. Et aries, nec eſt rex qui reſiſtat ei. Quẽ alium hoc loco arietem accipimus, niſi primum intra Eccleſiam ordinem ſacerdotum? De quibus ſcriptum eſt (Pſal. 28): Afferte Domino filios arietum, qui per exempla ſua gradientem populum quaſi ſubſequentem ouium gregem trahunt. Quibus ſpiritaliter rectèq; uiuentibus nullus rex ſufficit omnino reſiſtere: quia quilibet perſecutor obuiet, intentionem eorum nõ ualet præpedire. Sciunt enim ad eum quem deſiderant & anxiè currere, & moriendo peruenire. Ponitur ergo primus leo, ſecundus gallus, tertius aries. Apparuit enim Chriſtus, deinde ſancti prædicatores Apoſtoli, & tunc demum ſpiritales patres Eccleſiarum præpoſiti, uidelicet duces gregũ, quia doctores ſequentium populorum. Sed hęc adhuc melius affirmamus, ſi eiuſdem loci etiam reliqua exponendo ſubijcimus. Nã quia poſt hęc & Antichriſtus apparebit, hoc illic quartum ſubdidit, dicens: Et qui ſtultus apparuit, poſtq̃ eleuatus eſt in ſublime. Si enim intellexiſſet, ori impoſuiſſet manum.] Ipſe quippe in ſublime eleuabitur, cùm Deum ſe eſſe mentietur. Sed eleuatus in ſublime ſtultus apparebit, quia in ipſa eleuatione ſua per aduentum ueri iudicis deficiet. Quod ſi intellexiſſet, ori impoſuiſſet manũ: id eſt, ſi ſupplicium ſuũ cùm ſuperbire exorſus eſt, pręuidiſſet, bene aliquando cõditus, in tantę iactationẽ ſuperbię non fuiſſet elatus. De quo nequaquã moueat quod ſuperius dictum eſt: Quartũ quod incedit feliciter. Tria quippe incedere bene dixit, & quartũ feliciter. Non enim omne quod feliciter, bene: neq; in hac uita omne quod bene, feliciter. Nam leo, gallus & aries bene incedũt, ſed nõ hic feliciter: quia perſecutionum bella patiuntur. Quartum uerò feliciter & non bene incedit: quia in fallacia ſua Antichriſtus graditur, ſed iuxta breue tempus uitæ pręſentis ipſa illi fallacia proſperat̃, ſicut de eo ſub Antiochi ſpecie per Danielem dictũ eſt (Dan. 8): Robur datũ eſt ei contra iuge ſacrificiũ, propter peccata, & proſternet̃ ueritas in terra, & faciet & proſperabit̃. Quod Salomon ait: Incedit feliciter, hoc Daniel dicit, Proſperabit̃. Iuxta hoc itaq; teſtimoniũ quod per Salomonem dicitur: Gallus ſuccinctus lumbos, aptè etiã hoc loco gallũ ſanctos prędicatores accipimus. Ad ſe ergo cuncta referens Dñs dicit: Quis poſuit in uiſcerib. hominis ſapiẽtiam, uel quis

uel quis dedit gallo intelligentiam? Ac ſi diceret: In cor hominis humana ſapientis ſupernę ſapientiæ gratiam quis infudit? uel ipſis ſanctis prædicatoribus quis niſi ego intelligẽtiam dedit, ut ſciant quando uel quibus debeant uenturum mane nunciare? Idcirco enim quando & quid agant ſentiũt, quia hoc intrinſecus me reuelante cognoſcunt. Notandum uerò eſt quòd ſapientia diuinitùs inſpirata in uiſceribus hominis ponitur: quia nimirum quantum ad electorum numerũ ſpectat, non in ſolis uocibus, ſed etiã in ſenſibus datur, ut iuxta quod loquitur lingua, uiuat conſcientia, ut lux eius tanto clarius reſplendeat in ſuperficie, quanto uerius inardeſcit in corde.

Quòd pro qualitate audientium formari debeat ſermo doctorum: & pro perſonis & officijs & ætatibus aliter atq; aliter admonendi ſint homines. Cap. IIII.

MAgni autem laboris eſt hoc quod additur: Vel quis gallo dedit intelligẽtiam, ſubtiliori adhuc expoſitione diſcutere. Intelligẽtia quippe doctorum tanto eſſe ſubtilior debet, quanto ſe ad penetranda inuiſibilia exercet, quanto nil materiale diſcutit, quanto & per uocem corporis loquẽs, omne quod eſt corporis tranſit. Quæ profectò nullatenus ſummis cõgrueret, niſi cantanti eã gallo, id eſt, prędicanti doctori ipſe ſummorũ conditor miniſtraret. Intelligentiã quoq; gallus accepit, ut prius nocturni temporis horas diſcutiat, & tunc demũ uoces excitationis emittat: quia uidelicet ſanctus quiſq; prædicator in auditoribus ſuis prius qualitatem uitæ conſiderat, & tunc demum ad erudiendum congruam uocem prædicationis format. Quaſi eñ horas noctis diſcernere, eſt prędicatorum merita dijudicare: quaſi horas noctis diſcernere, eſt actionũ tenebras apta increpationis uoce corripere. Gallo itaq; intelligentia deſuper tribuitur: quia doctori ueritatis, uirtus diſcretionis ut nouerit quibus, quid, quando, uel quo-
6 modo inferat, diuinitùs miniſtratur. Non enim una eademq; cunctis exhortatio conuenit, quia nec cunctos par morum qualitas aſtringit. Sæpe enim alijs officiunt quæ alijs proſunt. Nam & plerunq; herbæ quæ hæc animalia reficiunt, alia occidunt: & lenis ſibilus equos mitigat, catulos inſtigat: & medicamentum quod hunc morbum imminuit, alteri uires iungit: & panis qui uitam fortium roborat, paruulorũ necat. Pro qualitate igitur audientium formari debet ſermo doctorum, ut & ad ſua ſingulis congruat, & tamen à communis ędificationis arte nunquã recedat. Quid enim ſunt intentæ mentes auditorũ, niſi quaſi quædam in cithara tenſiones ſtratę chordarũ? quas tangendi artifex, ut non ſibimetipſis diſſimile canticũ faciant, diſſimiliter pulſat. Et idcirco chordæ cõſonam modulationem reddũt, quia uno quidẽ plectro, ſed non uno impulſu feriuntur. Vnde & doctor quiſq; ut in una cunctos uirtute charitatis ædificet, ex una doctrina non una eademq; exhortatione tangere corda audientium debet. Aliter namq; uiri, aliter admonendæ ſunt fœminæ: aliter iuuenes, aliter ſenes: aliter inopes, aliter locupletes: aliter læti, aliter triſtes: aliter ſubditi, aliter prælati: aliter ſerui, aliter domini: aliter huius mũdi ſapientes, aliter hebetes: aliter impudẽtes, aliter uerecundi: aliter proterui, aliter puſillanimes: aliter impatientes, aliter patiẽtes: aliter beneuoli, aliter inuidi: aliter ſimplices, aliter impuri: aliter incolumes, aliter ægri: aliter qui flagella metuũt, & propterea innocenter uiuunt: aliter qui ſic in iniquitate duruerunt, ut nec per flagella corrigant̃: aliter nimis taciti, aliter multiloquio uacantes: aliter timidi, aliter audaces: aliter pigri, aliter præcipites: aliter manſueti, aliter iracundi: aliter humiles, aliter elati: aliter pertinaces, aliter inconſtantes: aliter gulæ dediti, aliter abſtinẽtes: aliter qui ſua iam miſericorditer tribuũt, aliter qui aliena rapere cõtendunt: aliter qui nec aliena rapiũt, nec ſua largiuntur, aliter qui & ea quæ habẽt ſua tribuũt, & aliena rapere non deſiſtunt: aliter diſcordes, aliter pacati: aliter ſeminantes iurgia, aliter pacifici: aliter admonendi ſunt qui ſacræ legis uerba non rectè intelligunt, aliter qui rectè quidem intelligũt, ſed hæc humiliter non loquuntur: aliter qui cùm prædicare digna ualeant, prę nimia humilitate formidant, aliter quos à prædicatione imperfectio uel ætas prohibet, & tamen præcipitatio impellit: aliter qui in hoc quod temporaliter appetũt proſperantur, aliter qui quidem quæ mundi ſunt cõcupiſcunt, ſed tamẽ aduerſitatis labore fatigant̃: aliter coniugijs obligati, aliter à cõiugij nexibus liberi: aliter cõmixtionem carnis experti, aliter ignorantes: aliter qui peccata deplorant operũ, aliter qui cogitationum: aliter qui cõmiſſa plangunt, nec tamen deſerunt, aliter qui deſerunt, nec tamen plangunt: aliter qui illicita quæ faciunt, etiam laudant, aliter qui accuſant praua, nec tamen deuitant, aliter qui repentina concupiſcentia ſuperant̃: aliter qui in culpa ex conſilio ligant̃, aliter qui licet minima, crebrò tamen illicita faciunt, atq; aliter qui ſe à paruis cuſtodiunt, ſed aliquando in grauibus demerguntur: aliter qui bona nec inchoant, aliter qui inchoata minimè cõſummant: aliter qui mala occultè agũt, & bona publicè, aliter qui bona quę faciunt abſcondunt, & tamen quibuſdam factis publicè, malè de ſe opinari permittũt. Et quidem de ſingulis quis ſit admonitionis ordo, ſubtiliter inſinuare debuimus, ſed formidata locutiõis prolixitate præpedimur. Authore autem Deo in alio opere id explere appetit animus, ſi tamen laborioſæ huius uitæ adhuc aliquantulũ tẽpus reſtauerit.

Habemus uerò aliud quod de galli huius intel 7
ligentia conſiderare debeamus: quia profundioribus horis noctis ualentiores ac productiores ædere cantus ſolet, cùm uerò matutinum iam tempus appropinquat, leniores & minutiores omnimodo uoces format. In quibus galli huius intelligentia quid nobis innuat, conſiderata prædicatorum diſcretio demonſtrat. Qui cùm iniquis adhuc mentibus prędicant, altis & magnis uocibus æterni iudicij terrores intimant, quia uidelicet quaſi in profundæ noctis tenebris clamant.

Cùm

Cùm uerò iam auditorum ſuorum cordibus ueri-
tatis lucem adeſſe cognoſcũt, clamoris ſui magni-
tudinem in lenitatem dulcedinis uertunt, & nõ tã
illa quæ ſunt de pœnis terribilia, quàm ea quæ ſunt
blanda de præmijs proferunt. Qui etiam minutis
tunc uocibus cantãt: quia appropinquãte mane,
ſubtilia quæq; de myſterijs prædicãt, ut ſequaces
ſui eo minutoria quæq; de cœleſtibus audiãt, quo
luci ueritatis appropinquãt, & quos dormientes
longus galli clamor excitauerat, ſuccisior uigilan
tes delectet: quatenus correcto cuilibet de regno
cognoſcere ſubtiliter dulcia libeat, q prius aduer-
ſa iudicij formidabat. Quod bene per Moſen ex-
primit, cùm ad producendum exercitũ tubę clan
Num. 10 gere conciſius iubet. Scriptũ nanq; eſt: Fac tibi
duas tubas argẽteas ductiles. Et paulo pòſt: Cùm
conciſus clangor increpuerit, mouebũtur caſtra.
Per duas enim tubas exercitus ducitur: quia per
duo præcepta charitatis ad procinctum fidei po-
pulus uocatur. Quæ idcirco argenteæ fieri præci-
piuntur, ut prædicatorũ uerba lucis nitore pateãt,
& auditorum mentem nulla ſui obſcuritate con-
fundant. Idcirco autẽ ductiles: quia neceſſe eſt ut
hi qui uenturam uitã prædicant, tribulationũ pręe-
ſentiũ tunſionib. creſcant. Bene aũt dicitur: Cùm
conciſus clangor increpuerit, mouebũtur caſtra:
quia nimirum prædicationis ſermo cùm ſubtilius
ac minutius agitur, auditorum corda contra ten-
tationum certamina ardentius excitantur. Eſt ad-
huc aliud in gallo ſolerter intuendum: quia cùm
iam ædere cãtus parat, prius alas excutit, & ſemet
ipſum feriens, uigilantiorem reddit. Quod paten-
ter cernimus, ſi ſanctorum prædicatorũ uitã uigi-
lanter uidemus. Ipſi quippe cùm uerbũ prædica-
tionis mouent, prius ſe in ſanctis actionibus exer
cent, ne in ſemetipſis torpentes opere, alios exci-
tent uoce: ſed antè ſe per ſublimia facta excutiũt,
& tunc ad bene agendum alios ſollicitos reddũt.
Prius cogitationũ alis ſemetipſos feriũt: quia quic
quid in ſe inutiliter torpet, ſollicita inueſtigatio-
ne deprehendunt, diſtricta animaduerſione corri
gunt. Prius ſua punire fletibus curãt, & tunc quæ
aliorum ſunt punienda denunciant. Prius ergo a-
lis inſonant, quàm cantus emittant: quia antequã
uerba exhortationis proferant, omne quod locu-
turi ſunt, operibus clamant, & cùm perfectè in ſe-
metipſis uigilant, tunc dormientes alios ad uigi-
lias uocant. Sed unde tanta hæc doctori intelli-
gentia, ut & ſibi perfectè uigilet, & domientes
ad uigilias ſub quibuſdam clamoris profectibus
uocet, ut & peccatorum tenebras prius cautè di-
ſcutiat, & diſcretè poſtmodum lucem prędicatio-
nis oſtendat, ut ſingulis iuxta modum & tempo-
ra congruat, & ſimul omnibus quæ illos ſequan-
tur oſtendat? Vnde ad tanta & tam ſubtiliter ten-
ditur, niſi intrinſecus ab eo à quo eſt conditus do-
ceatur? Quia ergo laus tantæ intelligentiæ non
prædicatoris uirtus eſt ſed authoris, rectè per eun
dem authorem dicitur: Vel quis dedit gallo in-
telligentiam? ac ſi diceret: Niſi ego, qui doctorũ
mentes quas mirè ex nihilo cõdidi, ad intelligen-
A da quæ occulta ſunt, mirabilius inſtruxi. Vnde be
ne ut in dictis prædicantium non ſolum inſpirato
rem ſe intelligentiæ, ſed etiam autorem locutio-
nis oſtendat, adiungit:

*Quòd redemptor cùm in ſua maieſtate uidebitur, ſilebit om-
nis doctrina: et quomodo unum diuiſibiliter tria ſint, & in-
diuiſibiliter tria unum, & manifeſtato ipſo qui eſt cauſa cau
ſarum, creaturarum ratio palàm erit.* Cap. V.

QVis enarrabit cœlorum rationem?] Quo-
rum tamen uerba quia cum ſeſe nobis per
ſpeciẽ oſtenderit, ſubtrahit, protinus ſubdi-
dit: Et concentum cœli quis dormire faciet?] In
hac enim uita infirmitati noſtræ Dominus non a-
perta ſpecie maieſtatis ſuæ, ſed prædicatorum ſuo
B rũ uoce locutus eſt, ut corda adhuc carnalia carna
lis lingua pulſaret, & tãto facilius inſueta percipe
rent, quanto ea per ſonitum conſuetæ uocis audi-
rent. At poſtquam per mortem in puluerẽ caro re
ſoluitur, & per reſurrectionẽ puluis animat, tunc
de Deo audire uerba non quærimus: quia unũ i-
pſum quod implet omnia, iam per ſpeciẽ Dei uer
bũ uidemus. Quod nobis tanto altius ſonat, quan
to & mentes noſtras ui intimę illuſtrationis pene
trat. Sublatis nanq; oriẽtibus & occidentib. uer-
bis, quaſi quidã ſonus æternę prædicatiõis fit ipſa
imago internæ uiſionis. Vnde & rectè nũc ad bea
tũ Iob Dñs dicit: Quis enarrabit cœlorũ rationẽ,
& concentum cœli quis dormire faciet? Quid e-
nim cœlorũ ratio accipitur, niſi uis ſuperna ſecre-
C torum? Quid per cœli concentũ, niſi concors præ
dicantium ſermo ſignatur? Conditor igitur no-
ſter cùm cœlorum rationem narrare cœperit, dor
mire cœli cõcentũ facit: quia cum iam nobis per
ſpeciem oſtẽditur, nimirũ prædicantiũ uerba ſub-
trahunt. Hinc eñ per Hieremiã Dominus dicit: Hier. 31
Non docebit ultrà uir proximũ ſuum, & fratrem
ſuum dicens: Cognoſce Dominum. Omnes enim
cognoſcent me, à minimo eorum uſque ad maxi-
mum, dicit Dominus. Hinc Paulus ait: Siue pro-
phetiæ euacuabuntur, ſiue linguæ ceſſabunt, ſiue
ſcientia deſtruetur. Vel certè cœlorum ratio, 8
eſt ipſa uiuificatrix uirtus quæ ſpiritus format an-
gelorũ. Deus enim ſicut eſt cauſa cauſarũ, ſicut ui-
ta uiuentium, ita etiã ratio rationabilium creatura
D rum. Tunc ergo cœlorum rationẽ Dominus nar-
rat, cùm ſemetipſum nobis quomodo electis ſpiri
tibus præſit inſinuat. Tunc cœlorum rationẽ nar-
rat, cùm deterſa mentis noſtræ caligine, clara ſe ui
ſione manifeſtat. Vnde & in Euãgelio Dominus Ioan. 16
dicit: Venit hora cũ iam non in prouerbijs loquar
uobis ſed palàm de patre annunciabo uobis. Pa-
làm quippe de patre annũciare ſe aſſerit: quia per
patefactam tunc maieſtatis ſuæ ſpeciem, & quo-
modo ipſe genitori nõ impar oriatur, & quomo-
do utrorumq; ſpiritus utriq; coæternus procedat,
oſtendit. Apertè nanq; tunc uidebimus, quomo-
do hoc quod oriundum eſt, ei de quo oritur, ſub-
ſequens non eſt, quomodo is qui per proceſſio-
nem producit, à proferentib. non præitur. Apertè
tũc uidebimus quomodo & unũ diuiſibiliter tria
ſint,

ſint, & indiuiſibiliter tria unum. Lingua ergo tũc A
narrantis Dei, eſt uiſa claritas ſubleuantis. Et con
centus cœli tunc dormiet: quia apparente in iudi
cio retributore operum, exhortationum iam uer-
ba ceſſabũt. Vnde & apertè ipſum reſurrectionis
tempus adiungitur, cùm ilicò profertur: Quando
fundabatur puluis in terrã, & glebæ cõpingeban-
tur?] More eñ ſuo quę adhuc futura ſunt, quaſi
iam præterita diuinus ſermo deſcribit, hoc in ſe ui
delicet ſeruans, quod per eum dicitur: Qui fecit
quæ futura ſunt. Puluis itaque tunc in terram fun-
datur: quia in ſolida membra corpus reducitur. Et
glebæ compinguntur: quia nimirũ firma corpora
ex puluere collecta conſurgunt. Sed poſtq̃ uerba
hæc dominica quomodo de futuro intelligenda
ſint diximus, nũc etiam quid de præſenti inſinuẽt B
9 indicemus. Quis enarrabit cœlorum rationem,
& concentum cœli quis dormire faciet?] Cœlo-
rum rationem Dominus narrat, dũ nunc inſinuan
do ſuperna ſecreta, electorum ſuorum mentes il-
luminat. Concentũ uerò cœli dormire facit, dum
concordes angelorum hymnos, atq; illa cœleſti-
um uirtutum gaudia reproborum cordibus iuſtò
iudicio abſcondit. Qui concentus cœli quamuis
in ſe intrinſecus uigilet, in ipſa tamen reproborũ
ignorãtia extrinſecus dormit. Enarratur ergo ſe-
creti cœleſtis ratio, & tamen concentus cœli dor-
mire permittitur: quia & alijs per inſpirationem
ſupernæ retributionis ſcientia panditur, & alijs
quæ ſit internæ laudis ſuauitas occultatur. Narra-
tur cœlorũ ratio, quia electorum mentibus quæ C
ſit ſupernorum retributio indeſinenter aperitur:
ut nimirum ſine ceſſatione proficiant, & tranſcur
rentes uiſibilia, ſeſe ad inuiſibilia extendant. Om-
ne enim uiſibile quod in hac uita reprobos figit,
hoc electos ad alia impellit: quia dum bona quæ
facta ſunt reſpiciunt, in eum à quo facta ſunt inar-
deſcunt: tantoq; eum præſtantius amãt, quanto il
lum hoc quod ipſe bonum condidit pręire conſi-
derãt. Loquitur quippe hoc eis intrinſecus, quod
ſilenter ſonat inuiſibilis lingua compunctionis.
Quam tanto plenius intus audiũt, quanto ab ex-
teriorum deſideriorum ſtrepitu perfectius auer-
tuntur. His itaq; concentus cœli non dormit: quia
eorum mens quæ ſit laudis ſupernæ ſuauitas, ap-
poſita amoris aure cognoſcit. Intus enim quod ap D
petunt audiunt, & de cœleſtium bonorum præ-
mijs ipſo deſiderio diuinitatis inſtruuntur. Vnde
& præſentem uitam non ſolum aduerſantem, ſed
etiam fauentem grauiter tolerant: quia eis onero
ſum eſt omne quod cernitur, dum ab eo quod in-
tus audiunt differuntur. Omne quod ſibi præſtò
eſt, graue æſtimant: quia illud non eſt ad quod an-
helant. Indeſinenter autem eorũ mens ipſis tem-
poralitatis laboribus feſſa, in illud cœleſte gaudi-
um reſumendo ſuſpenditur, dum in aure cordis
intrò erumpente concentu cœli, ſocietatem ſibi
quotidie ſupernorum ciuium præſtolantur. Iſte
concentus ſupernæ laudis in aurem illius erupe-
Pſal. 41 rat, qui dicebat: Ingrediar in locum tabernaculi
admirabilis, uſq; ad domum Dei. In uoce exulta-
A tionis & confeſſionis, ſonus ciuitatis epulantis.
Qui igitur intus uocem exultationis & confeſſio
nis ac ſonum ciuitatis epulantis audierat, quid il-
lum aliud niſi cœli concentus excitabat? Qui ta-
men concentus reprobis dormit, quia eorum cor
dibus nequaquam per uocem cõpũctionis inno-
teſcit. Non enim conſiderare illam deſiderabilem
ſupernorum ciuium frequentiã ſtudent, nullo ar-
doris radio illa ſolennitatis internæ feſta cõſpici-
unt, nulla in intimis contẽplationis penna ſuble-
uantur. Solis nanq; uiſibilibus ſeruiunt, & idcirco
nil ſupernę ſuauitatis intrinſecus audiũt: quia eos,
ſicut ſuperius diximus, in aure cordis curarum ſe-
cularium ſurdi tumultus premũt. Quia igitur oc-
culta diſpenſatione iudicij quod alijs aperitur, a-
B lijs clauditur, quod alijs detegitur, alijs occultat,
dicat rectè: Quis enarrabit cœlorum rationẽ, &
concentũ cœli quis dormire faciet? Quod tamen
tunc nobis latius innotuit, cùm redemptor noſter
per diſpẽſationis myſteriũ apparens, & indignis
miſericordiam præbuit, & eos à ſe qui digni uide-
bant exclusit. Vnde hic quoq; aptè ſubiungitur:

*Quòd peccatores ad Eccleſiã uocati, per Spiritus ſancti gra-
tiam infuſi, in collectione ſunt charitatis uniti: & quòd in di
uerſis Eccleſiaſticis ordinibus peccatores conuerſi tanquam
diuerſæ glebæ in unitatis ſacramenti concordiam conuene-
runt.* Cap. VI.

QVando fundabatur puluis in terram, & gle 10
bæ compingebãtur.] Quid in puluere niſi
C peccatores accipimus? qui nullo rationis
pondere ſolidati, cuiuslibet tentationis flatu rapi
untur. De quibus ſcriptũ eſt: Non ſic impij nõ ſic, Pſal. 1
ſed tanquam puluis quem proijcit uentus à facie
terræ. Puluis ergo in terram fundatus eſt, cùm pec
catores uocati in Eccleſia, traditæ fidei ſunt ratio-
ne ſolidati, ut qui prius incõſtantia mobiles tenta
tionis aura leuabantur, immobiles poſtmodum
contra tentamenta conſiſterent, & Deo perſeue-
ranter inhærẽtes, fixum bene uiuendi pondus te-
nerent. Glebę uerò ex humore coagulant & pul-
uere. In hac itaq; terra glebæ compactæ ſunt: quia
uocati peccatores & per Spiritus ſancti gratiã in-
fuſi, in collectione ſunt charitatis uniti. Iſtæ glebę
in terra compactæ ſunt, quando populi qui prius
D quaſi in diſperſione pulueris diuerſa ſentiebant,
poſtmodũ ſancti Spiritus gratia accepta, in illa pa
catiſſima unanimitatis concordia conuenerũt: ut
cum eſſent tria milia, uel rurſum quinq; milia, ſcri
ptura teſte diceretur, quia erat in eis cor unum
& anima una. Has glebas ex uno quidem pulue-
re, ſed quaſi diuerſa mole diſtinctas quotidie Do-
minus in terra compingit: quia ſeruata unitate ſa-
cramenti, iuxta uarietatem morum atq; linguarũ
fideles in Eccleſia populos colligit. Has glebas Matth. 14
iam tunc Dominus deſignauit, quando ad eſum
panis & piſcium quinquagenos diſcumbere uel
centenos iuſſit. Quas tamen glebas ſi in Eccleſia
ex diuerſitate meritorum attendimus, fortaſſe ad-
huc diſtinguere ſubtilius ualemus. Nam dum ali-
us eſt ordo prædicantium, alius auditorum, alius

regentium, atq; alius subditorum: alius cõiugum, alius continentium: alius pœnitentium, alius uirginum: quasi ex una terra est diuersa glebarũ forma distincta, dum in una fide, in una charitate disparia demonstrantur bene operantium merita. Has glebas populus ille significauit, qui ad constructionem tabernaculi sub uno studio diuersa
Exod. 35 donaria obtulit, de quo scriptũ est: Quicquid in cultum tabernaculi & ad uestes sanctas necessarium erat, uiri cum mulieribus præbuerunt, armillas & inaures, annulos & dextralia. Omne uas aureum in donaria Domini separatum est, si quis habuit hyacinthum, purpuram, coccumq; bis tinctum, byssum & pilos caprarum. In ornamento ergo tabernaculi uiri dona cum mulieribus offerunt: quia in explendo cultu sanctæ Ecclesiæ, & fortium facta sublimia, & infirmorum opera extrema numerantur. Quid autem per armillas quæ lacertos astringunt, nisi præpositorum ualidè laborantium opera demonstrantur? Et quid per inaures, nisi subditorũ obedientia exprimit? Quid per annulos, nisi signaculum secretorũ? Plerunq; enim magistri signant quod ab auditoribus capi non posse considerant. Et quid per dextralia, nisi primæ operationis ornamenta memorant? Quid per uas aureum in donaria Domini separatũ, nisi diuinitatis intelligentia accipitur? quæ tanto ab inferiorum amore disiungitur, quãto ad sola quæ æterna sunt amanda subleuantur. Quid per hyacinthũ, nisi spes cœlestium? Quid per purpuram, nisi cruor ac tolerantia passionũ, amore regni per
C petui exhibita? Et quid per bis tinctum coccum, nisi charitas demonstratur, quæ pro perfectione bis tingit, quia Dei & proximi dilectione decoratur? Quid per byssum, nisi immaculata carnis incorruptio? Et quid per pilos caprarũ, ex quibus ciliciorum asperitas texitur, nisi dura pœnitentium afflictio designatur? Dum igitur alij per armillas & annulos forte magisteriũ exercent: alij per inaures & dextralia deuotã obedientiã rectamq; operationem exhibent: alij per separatum uas aureum preclaram subtilioremq; Dei intelligẽtiam tenent: alij per hyacinthũ, purpuram & coccũ, audita cœlestia sperare, credere, amare non desinũt, etiam quę adhuc subtiliori intellectu minimè cognoscunt: alij per byssum incorruptionem carnis
D offerunt: alij per caprarum pilos deplorant asperè, quod libenter commiserunt: quasi ex una terra innumeræ glebæ proferuntur, quia ex uno & pari obsequio facta fidelium disparia procedunt. Quæ nimirum glebæ nequaquam concretæ ex puluere surgerent, nisi aquam prius puluis acciperet, & concepto se humore solidaret: quia nisi peccatores quosq; sancti spiritus gratia infunderet, constrictos eos ad fidei opera charitatis unitas non teneret. Quando igitur Dominus enarrabit cœlorum rationem, uel concentum cœli dormire faciet, aperiat. Ait enim: Quando fundabatur puluis in terram, & glebæ compingebantur.] ac si diceret: Tunc primum uocatione & discretione manifesta secreta spiritalia & non sine misericordia alijs aperui, & non sine iustitia alijs clausi, cùm alios respuerem, & alios intra Ecclesiam concordia charitatis adunarem. Quæ sancta Ecclesia quia perfidia Iudæorum repulsa, ad rapiendas gentes se contulit atq; in suo corpore conuertendas, quod quidem nõ suis sed Domini uiribus fecit, aptè subiungitur.

Quòd catuli Ecclesiastici noui testamenti prædicatores intelligantur. Cap. VII.

11 NVnquid capies leænæ prædam, aut animã catulorum eius implebis?] Ista nimirũ illa leæna est de qua Iob dicebat, cùm superbientẽ Iudæã cerneret prædicante Ecclesia prætermissam:
Iob. 28 Non calcauerũt eam filij institorũ: nec pertrãsiuit
B per eam leæna. Huic ergo leænæ Dominus prędã capit, ut animam catulorum eius impleat: quia ad augmentũ huius Ecclesiæ, innumeros de gentilitate diripuit, & per animarum lucrũ esurientia Apostolorum uota satiauit. Ipsi quippe catuli pro mentis tenerítudine & formidinis infirmitate uocati sunt, qui passo Domino clausis foribus residebant, sicut de illis scriptũ est: Cum esset sero die il-
Ioan. 20 lo una sabbatorũ, & fores essent clausæ ubi erant
Luc. 24 discipuli congregati propter metũ Iudęorũ, uenit Iesus, et stetit in medio eorũ. Vnde hic quoque de eisdem catulis aptè subiũgitur: Quando cubant in antris, & in specubus insidiantur.] Cũ enim nequaquam sancti Apostoli contra membra diabo li in uoce liberæ prædicationis exurgerẽt, & necdum post passionem Domini sancti Spiritus effu
C sione solidati, redemptorem suũ firma authoritate prędicarent, adhuc cõtra aduersarios suos quasi in antris insidiabantur. Clausis quippe foribus quasi in quibusdam abditis specubus suis catuli rapturi mundũ cubabant, ut animarũ prædam postmodũ præsumentes diriperent, de quibus tũc certum est quòd mundi impetum etiam sibimetipsis latendo formidarent. Illis foribus clausis isti catuli mortem mortis nostræ insidiati quæsierũt, ut culpam nostram interficerẽt, omnemq; in nobis peccati uitam necarent. Horum primo illi esuriẽti catulo, sed iam ualenti, ostensa per linteum gentilitate, quasi monstrata pręda dicitur: Macta & man
Acto. 10 duca. His catulis uelut adhuc infirmis, ut cubare
D in antris debeãt iubetur, cum eis Dominica uoce
Luc. 24 dicitur: Sedete hic in ciuitate quoadusq; induami ni uirtute ex alto. An non rectè leænæ catuli uocantur, qui in Ecclesia editi, aduersantem mundũ ore rapuerunt? Et hæc quidẽ facta à sanctis Apostolis nouimus, hæc nunc etiam fieri à perfectis doctoribus uidemus. Ipsi enim etsi subsequentium populorum patres sunt, tamen precedentium filij, unde & non immeritò catuli uocantur. Vel certè quia etsi quorũdam fidelium magistri sunt, uniuersalis tamen Ecclesiæ discipulos se esse gloriantur. Leænæ itaq; prædã Dominus capit: quia uirtute suæ inspirationis ab errore uitam delinquentium diripit: & animas catulorum illius replet, quia conuersione multorum pijs doctorum desiderijs satisfacit. De quibus catulis bene subiungitur:

iungitur: Quando cubant in antris, & in specubus insidiantur.] Neq; enim cuncta tempora doctrinæ sunt congrua. Nam plerunq; dictorum uirtus perditur, si intempestiuè proferantur. Sæpe uerò & quòd lenius dicitur, cõuentu temporis congruentis animatur. Ille ergo scit rectè dicere, qui
A & ordinatè nouit tacere. Quid em prodest eo tempore irascentẽ corripere, quo alienata mente non solum aliena uerba percipere, sed semetipsum uix ualet tolerare? Furentem quippe qui per inuectionẽ corripit, quasi ei qui non sentiat plagas ebrio imponit. Doctrina itaq; ut peruenire ad cor audientis ualeat, quæ sibi congrua sint temporum momenta perpendat. Bene ergo de his catulis dicitur: Quando cubant in antris, & in specubus insidiantur.] Doctores enim sancti quando & argu
B enda conspiciunt, & tamen se per silentium in cogitationibus retinent, quasi in specubus latent, & uelut in antris se contegunt, quia in suis cordibus occultentur. Sed cùm opportunum tempus inuenerint, repentè prosiliunt, nulla quæ dicenda sunt reticent, & ceruicem superbientem morsu asperæ increpationis tenent. Siue itaq; per Apostolos siue doctores quos in Apostolorum locum subrogauit, huic leænæ Dominus quotidie prædam capit, & per eos quos cepit, alios etiam capere non desistit. Ad hoc quippe iusti huius mũdi peccatores rapiunt, ut per cõuersos eos etiam alij ex mundo rapiantur. Vnde & ipsa gẽtilitas quæ pio Apostolorum ore rapta est, tanta tunc fame alios esurit, quanta se ab Apostolis concupitam fuisse co-
C gnoscit. Proinde & aptè subiungitur:

Quòd non tantum ex Iudæis, sed etiam ex gentibus Ecclesia doctores accepit, quorum pulli in discussione Euangelij longè lateq; euagati sunt. Cap. VIII.

12 QVis preparat coruo escam suam, quãdo pulli eius ad Deum clamãt, uagantes eo quòd non habeant cibos?] Quid em corui pullorumq; eius nomine, nisi peccatis nigra gentilitas
Psal. 146 designatur? De qua per prophetam dicitur: Qui dat iumentis escam ipsorum, & pullis coruorũ inuocantibus eum. Iumenta quippe escam accipiũt, dum sacræ scripturæ pabulo mentes dudum brutæ satiantur. Pullis uerò coruorũ, filijs scilicet gentium esca datur, cùm eorum desideriũ nostra con-
D uersatione reficit. Iste coruus esca fuit, dum ipsum sancta Ecclesia quereret. Sed nunc escam accipit, quia ipse ad conuersionem alios exquirit. Cuius uidelicet pulli, id est, prędicatores ex eo editi, non in se præsumunt, sed in uiribus redemptoris sui. Vnde bene dicitur: Quando pulli eius ad Deum clamant. Nihil enim sua uirtute posse se sciunt. Et quamuis animarum lucra pijs uotis esuriãt, ab illo tamen qui cuncta intrinsecus operatur, hæc fieri exoptant. Vera enim fide comprehendunt, quia neq; qui plãtat est aliquid, neq; qui rigat, sed qui incrementum dat Deus. Quod uerò dictũ est: Vagantes eo quòd non habeant cibos, in hac uagatione nihil aliud quàm æstuantium prędicatorum uota signantur. Qui dum in Ecclesiæ sinum
A recipere populos ambiunt, magno ardore succensi, nunc ad hos, nunc ad illos colligendos desiderium mittunt. Quasi quædã quippe uagatio est ipsa cogitationis æstuatio, & uelut ad loca uaria mutatis nutibus transeunt, dũ pro adunandis animab. in modos innumeros, ac in partes diuersas esuriente mente discurrunt. Hanc uagationem pulli 13
coruorum, id est, filij gentilium ab ipso gentium magistro didicerũt. Ipse quippe quàm ualida charitate flagrat, tam nimia ex locis ad loca se uagatione permutat, transire ad alia ex alijs appetit: quia ipsa eũ quæ implet, charitas impellit. Longè nanq; à Romanis positus scribit: Memoriã uestri
Rom. 1 facio semper in orationib. meis, obsecrans si quo modo tandẽ aliquãdo prosperum iter habeam in
B uoluntate Dei ueniendi ad uos: desidero em uidere uos. Retẽtus Ephesi Corinthijs scribit: Ecce
2. Cor. 12 tertiò paratus sum uenire ad uos. Rursum Ephesi cõmorans Galatis loquit, dicẽs: Vellẽ modò es
Gal. 4 se apud uos, & mutare uocẽ meã. Romę quoq; custodia carceris clausus, quia ire ad Philippẽses per semetipsum nõ permittit, transmittere se discipu-
Phil. 2 lum pollicet, dicẽs: Spero in Dño Iesu Timotheũ me citò mittere ad uos, ut & ego bono animo sim cognitis quæ circa uos sunt. Constrictus etiã uinculis atq; Ephesi retentus, Colossensibus scribit:
Col. 2 Nam si corpore absens sum, sed spiritu uobiscum sum. Ecce quõ sancto desiderio quasi uagatur: hic corpore tenetur, illuc spiritu ducitur: & paterni amoris affectum istis præsentib. exhibet, illis absentibus ostendit: coram positis impendit opera, audientibus exprimit uota, efficaciter presens eis cum quibus erat, nec tamen illis absens cum quibus non erat. Cuius uagationem melius cognoscimus, si eius adhuc ad Corinthios uerba pẽsamus. Ait enim: Veniam ad uos cùm Macedoniam per
1. Cor. 16 transiero. nam Macedoniam pertransibo. apud uos autem forsitan manebo, uel etiam hyemabo. Perpendamus quæso quæ sit ista uagatio. Ecce aliò interim manet, aliò se iturum perhibet, atq; aliò deflexurum promittit. Quid est quòd tam anxiè per tot loca partitur, nisi quòd circa omnes una charitate constringitur? Charitas enim quæ diuisa unire consuetit, unum cor Pauli per multa diuidi compellit. Quod tamen tanto arctius in
D Deo colligit, quanto latius per sancta desideria spargit. Prædicando igitur Paulus uult simul omnia dicere, amando uult simul omnes uidere: quia & in carne permanendo, uult omnibus uiuere, & de carne transeundo, per sacrificium fidei uult omnibus prodesse. Vagentur itaq; pulli coruorũ, id est, magistrum suum imitentur filij gentium, torporem mentis excutiant, & cùm animarum lucrum, id est, cibum suum minimè reperiunt, non quiescant: ad profectum se ex profectibus extendant, & æstuantes in utilitate multorum, refectionem suam quasi uagantes esuriant. Quia uerò per prædicationum opera discurrendo, refectione fidei gentilitatem satiare non cessant, dicatur rectè: Quis præparat coruo escam suam, quando pulli eius ad Deum clamant, uagantes eo quòd nõ ha-

24 beant cibos? Poteſt etiam corui nomine, nigra per infidelitatis meritum plebs Iudaica deſignari. Nam pulli eius ad Deum clamare referũtur, ut eidem coruo à Domino eſca præparetur: quia nimirum ſancti Apoſtoli plebis Iſraeliticæ carne generati, dum pro gente ſua preces ad Dominum funderent, quaſi pulli coruorum eum de quo carnaliter editi ſunt, ſpiritali intelligentia parentem populum pauerunt. Igitur dum pulli eius clamant, coruo eſca præparatur: quia dum Apoſtoli exorant, plebs dudum perfida ad cognitionem fidei ducitur, & ex prædicatione filiorum quaſi ex pullorum uoce ſatiatur. Illud tamen in hoc uerſu debemus ſolerter intueri, quòd huic coruo eſca dicitur primùm pullis clamantibus, & poſtmodũ uagantibus præparari. Clamantibus nãq; pullis coruo eſca præparata eſt, cùm prædicãtibus Apoſtolis uerbum Dei Iudæa audiens, modò in tribus milibus, modò in quinq; milib. ſpiritali eſt intelligentia ſatiata. Sed cum reproborum multitudo crudelitatem ſuã contra prædicantes exerceret, & quaſi pullorum uitam necaret, iidem pulli in uniuerſa mundi ſpatia diſperſi ſunt. Vnde & eiſdem carnalibus patribus ſpiritali prædicationi reſiſtentibus
Act. 13 dicunt: Vobis oportebat primũ loqui uerbũ Dei, ſed quia repellitis illud, & indignos uos iudicatis æternæ uitæ, ecce conuertimur ad gentes: ſcientes profectò, q; poſtq; gẽtilitas crederet, etiam Iudæa
Rom. 11 ad fidem ueniret. Vnde & ſcriptũ eſt: Donec plenitudo gentiũ introiret, & ſic omnis Iſrael ſaluus fieret. Quia igit̃ ſummopere ſancti Apoſtoli, & ſtuduerunt prius audientibus prædicare, & poſtmodũ reſiſtentib. exẽpla cõuerſę gẽtilitatis oſtẽdere: quaſi eſuriẽtes pulli huic coruo eſcã ſuã prius clamãdo, & poſtmodũ uagãdo quæſierũt. Vnde eũ uagantur pulli, inde eſcã coruus inuenit: quia dũ per laborem prædicantium conuerſam ad Deum gentilitatẽ Iudaicus populus reſpicit, ad extremũ quandoq; ſtultitiam ſuæ infidelitatis erubeſcit: & tunc ſcripturæ ſacræ ſententias intelligit, cùm priuſquã ſibi gẽtib. innotuiſſe cognoſcit, atq; expleta uagatione pullorũ, ad percipiẽda ſacra eloquia os cordis aperit: quia peractis in mundum curſib. Apoſtolorũ, ſerò ea ſpiritaliter percipit, à quibus diu ſe perfidia aſtringente ieiunauit. Quæ quia omnia ſolius diuinæ potentiæ uirtus operatur, re-
D ctè dicit̃: Quis præparat coruo eſcam ſuam, quando pulli eius ad Deũ clamant, uagantes eo q; non habeant cibos? Subaudis, niſi ego, qui infidelem populum filijs ſuis & exorantibus tolero, & prædicantibus parco, atq; ad alia uagantibus conuer
25 tendũ quãdoq; in fine ſuſtineo. Eſt adhuc aliud quod de coruo moraliter poſſit intelligi. Editis nanq; pullis, ut fertur, eſcam plenè præbere diſſimulat priuſquam plumeſcendo nigreſcant: eosq; inedia affici patitur, quoaduſq; in illis per pennarum nigredinẽ ſua ſimilitudo uideatur. Qui huc illucq; uagantur in nido, & ciborum expetũt aperto ore ſubſidium. At cum nigreſcere cœperint, tãto eis præbenda alimenta ardẽtius requirit, quanto illos alere diutius diſtulit. Coruus profectò eſt
A doctus quiſque prædicator, qui magna uoce clamat dum peccatorum ſuorum memoriam atq; cognitionem infirmitatis propriæ, quaſi quandã coloris nigredinem portat. Cui quidam naſcunt̃ in fide diſcipuli, ſed fortaſſe adhuc cõſiderare nigredinem infirmitatis propriæ neſciunt: fortaſſe à peccatis præteritis memoriam auertunt, & per hoc eam quam aſſumi oportet contra huius mundi gloriam, humilitatis nigredinem nõ oſtendũt. Hi uelut ad accipiendas eſcas os aperiũt, cùm doceri de ſecretis ſublimibus quærũt. Sed eis doctor ſuus alimenta prædicamentorum ſublimium tanto minus tribuit, quãto illos peccata præterita minus dignè deflere cognoſcit. Expectat quippe atque admonet, ut à nitore uitæ præſentis prius per
B pœnitentiæ lamenta nigreſcant, & tunc demum congrua prædicationis ſubtiliſſimæ nutrimenta percipiant. Coruus in pullis ora inhiãtia reſpicit, ſed antè in eis pennarum nigredine indui corpora quærit. Sic & diſcretus doctor interna myſteria eorum ſenſibus non miniſtrat, quos adhuc ab hoc ſeculo nequaquam ſe abieciſſe conſiderat. Quanto igitur diſcipuli exterius per cultum uitæ preſentis minus quaſi nigri ſunt, tanto per cibum uerbi interius minus replentur: & quo ſe à corporali gloria non euacuant, eo à ſpiritali refectione ieiunant. Si uerò in confeſſione uitæ præteritę lamenti ſui gemitus uelut nigreſcentes pulmas proferant, ilicò in cõtemplationem doctor ad eſcam de ſublimibus deferendam quaſi pullorum refe-
C ctionem cogitans coruus uolat: eisq; hiantibus in ore cibum reuocat, dum ex ea intelligentia quam ceperit, eſurientibus diſcipulis alimenta uitæ loquendo ſubminiſtrat. Quos tãto ardentius de ſupernis reficit, quanto uerius à mundi nitore nigreſcere pœnitentiæ lamentatione cognoſcit. Pulli autem dum nigro ſe pennarum colore ueſtiũt, de ſe etiam uolatum promittunt: quia quo magis diſcipuli abiecta de ſe ſentiũt, quo magis ſeſe deſpicientes affligũt, eo amplius ſpem profectus ſui in altiora pollicent̃. Vnde & curat doctor feſtinantius alere, quos iam per quædam indicia prouidet poſſe & alijs prodeſſe. Hinc enim Timotheum Paulus admonet, uelut plumeſcentes pullos ſolli
citius nutrire, dum dicit: Quæ audiſti à me per 2. Tim. 2
D multos teſtes, hæc commenda fidelibus hominibus, qui idonei erunt, & alios docere. Quæ doctrinę diſcretio dum cautè à prædicatore cuſtoditur, ei diuinitùs largior copia prædicationis dat̃. Dũ enim per charitatem compati afflictis diſcipulis nouit, dum per diſcretionem congruum doctrinę tempus intelligit, ipſe non ſolum pro ſe, ſed etiam pro eis quibus laboris ſui ſtudia impendit, maiora intelligentię munera præcipit. Vnde hic quoq; aptè dicitur: Quis præparat coruo eſcam ſuam quando pulli eius ad Deum clamant, uagãtes eo quòd non habeant cibos? Cum enim pulli ut ſatientur clamant, coruo eſca præparatur: quia dum uerbũ Dei boni auditores eſuriunt, pro reficiendis eis maiora doctoribus intelligentię dona tribuuntur. Sequitur:

Textus

Textus capitis trigeſiminoni beati Iob.

Vnquid noſti tẽpus partus ibicũ in petris, uel parturientes ceruas obſeruſti? Dinumeraſti menſes cõceptus earum, & ſciſti tẽpus partus earũ? Incuruantur ad fœtũ, & pariũt, & rugitus emittunt. Separantur filij earũ, et pergunt ad paſtũ: egrediuntur, & nõ reuertuntur ad eas. Quis dimiſit onagrũ liberũ, & uincula eius quis ſoluit? Cui dedi in ſoli-
B tudine domum, & tabernacula eius in terra ſalſuginis. Cõtemnit multitudinẽ ciuitatis, clamorẽ exactoris non audit. Circumſpicit montes paſcuæ ſuæ, & uirentia quæq; perquirit. Nunquid uolet rhinoceros ſeruire, aut morabitur ad præſepe tuum? Nunquid alligabis rhinocerotẽ ad arãdum loro tuo, aut confringet glebas uallium poſt te? Nunquid fiduciam habebis in magna fortitudine eius, & derelinques ei labores tuos? Nũquid credes illi quoniam ſementem reddat tibi, & aream tuam congreget? Penna ſtru-
C thionis ſimilis eſt pennis herodij & accipitris. Quando derelinquit oua ſua in terra, tu forſitan in puluere calefacies ea. Obliuiſcitur quòd pes conculcet ea, aut beſtia agri conterat. Duratur ad filios ſuos quaſi non ſint ſui, fruſtra laborauit, nullo timore cogente. Priuauit enim eã Deus ſapientia, nec dedit illi intelligentiam. Cùm tempus fuerit, in altum alas erigit, deridet equitem & aſcenſorem eius. Nunquid præbebis equo fortitudinem, aut circundabis collo eius hinnitum? Nunquid ſuſcitabis eum quaſi locuſtas? Gloria nariũ eius terror, terrã ungula fodit. Exultat audacter, in occurſum pergit armatis. Contemnit pauorẽ, nec cedit gladio. Super ipſum ſonabit pharetra, uibrabit haſta & clypeus. Feruẽs & fremẽs ſorbet terram, nec reputat tubæ ſonare clangorẽ. Vbi audierit buccinã, dicit uah. Procul odoratur bellum, exhortationem ducũ, & ululatum exercitus. Nunquid per ſapientiam tuam plumeſcit accipiter, expandens alas ſuas ad Auſtrum? Nunquid ad præceptum tuum eleuabitur aquila, & in arduis ponet nidum ſuum? In petris manet, & in
A præruptis ſilicibus commoratur, atque in acceſsis rupibus. Inde contemplatur eſcam, & de longè oculi eius proſpiciũt. Pulli eius lambunt ſanguinem, & ubicunq; cadauer fuerit, ſtatim adeſt. Et adiecit Dominus, & locutus eſt ad Iob: Nunquid qui contendit cum Deo, tam facilè conquieſcit? Vtiq; qui arguit Deum, debet & reſpondere ei. Reſpõdens autem Iob Domino dixit: Qui leuiter locutus ſum, reſpõdere quid poſſum? Manum meam ponam ſuper os meum. Vnum locutus ſum, quod utinam non diXiſſem, & alterum, quibus ultrà non addam.
B

Quòd præpoſiti ſanctæ Eccleſiæ, quia eorum onera portãt, quos affectu nimio Deo pariunt, ceruæ uocantur: ibices uerò auditores, qui patrum prouocati exemplis, ſcilicet patientia Dauid, caſtitate Ioſeph, abſtinentia Danielis, quaſi in huius mundi petris ſancta his ſimilia parturiũt opera. Ca. IX.

N Vnquid noſti tempus partus ibicum in petris, uel parturiẽtes ceruas obſeruaſti?] Meridiana pars ibices aues uocat, quæ Nili fluẽtis inhabitant. Oriẽtalis uerò Occidẽtalisq; plaga parua quadrupedia ibices nominat, quibus & moris eſt in petris pãrere, quia neq; ſciunt niſi in petris
C habitare. Quæ ſi quando etiam de altis ſaxorum cacuminibus ruunt, in ſuis ſe cornibus illæſa ſuſcipiunt. Caput quippe ruentes feriunt, cuius dum prima cornua opponunt, fit omne corpus à iactura caſus alienum. Ceruarum uerò moris eſt, inuentos ſerpentes extinguere, eorumq; membra morſibus dilaniare. Fertur autem, quia ſi quando flumina tranſeunt, capitum ſuorum onera dorſis precedentium ſuperponunt, ſibiq; inuicem ſuccedentes, laborem ponderis omnino non ſentiũt. Quid eſt ergo quòd beatus Iob de partu ibicum ceruarumq; diſcutitur; niſi quia in ceruis uel ibicibus magiſtrorum ſpiritalium perſona ſignatur? Ipſi quippe uelut ibices in petris pariunt: quia in doctrina patrũ, qui petræ pro ſoliditate uocati ſunt,
D ad conuerſionem animas gignunt. Ipſi uelut ibices nullius caſus damna ſentiunt, dum in ſuis cornibus excipiuntur: quia quicquid eis ruinæ temporalis acceſſerit, in teſtamentis ſacræ ſcripturæ ſe ſuſcipiunt, & quaſi cornuũ exceptione ſaluantur. De his enim teſtamentis dictum eſt: Cornua Abac. 3
ſunt in manibus eius. Ad ſcripturarum ergo cõſolationem refugiunt, dum aliqua temporalis caſus iactura feriũtur. An non more ibicum huius mundi aduerſitatibus, quaſi in ſuis ſe cornibus cadens
excipiebat Paulus, cum diceret: Quæcunq; ſcri- Rom. 15
pta ſunt, ad noſtram doctrinã ſcripta ſunt, ut per patientiam & conſolationem ſcripturarum ſpem habeamus? Ipſi etiam ceruæ uocati ſunt, ſicut per Hieremiam de doctoribus genitos filios incautè deſerentibus dicitur: Cerua in agro peperit, & re-

liquit. Ipsi more ceruarum interemptis uitijs, quasi extinctis serpentibus uiuunt: & de ipsa extinctione uitiorum, ad fontem uitæ acrius inardescunt. Psal. 41 Vnde Psalmista ait: Sicut seruus desiderat ad fontes aquarum, ita desiderat anima mea ad te Deus. Ipsi etiam dum labentia huius temporalitatis momenta, quasi quædam flumina transeunt, compatientes charitate onera sua sibi inuicem superponunt: quia cauta obseruatione custo Galat. 6 diunt, id quod scriptum est: Inuicem onera uestra portate, & sic adimplebitis legem Christi. Quia uerò post aduentum Domini spiritales magistri per mundum sparsi sunt, qui auditorum animas in conuersione párere prædicando potuissent: & quia hoc idem tempus incarnationis Domini ante prophetarum uoces cognitum non fuit, quamuis futura ipsa incarnatio præcognita omnibus electis fuit: bene beatus Iob de tempore partus ibicum ceruarumq; discutitur, eiq; dicitur:

Nunquid nosti tempus partus ibicum in petris, uel parturientes ceruas obseruasti?] Ac si dicatur ei: Idcirco te egisse aliquid sublimiter credis, quia illud tempus necdum præuides, quo spiritales magistri in mundum missi, per doctrinā antiquorum patrum filios generant, suisq; laboribus animarum mihi lucra comportant. Nam si illorum fructum quasi ibicum, ceruarumq; partus aspiceres, ualde humiliter de tua uirtute sentires. Magna quippe quæ agimus, quasi minima ducimus, cùm hæc per fortia exempla pensamus. Sed tunc apud Deum crescunt per meritum, cùm apud nosmetipsos per humilitatem decrescunt.

17 Possunt uerò ceruarum significatione doctores, appellatione autem ibicum, qui animalia sunt minima, auditores intelligi. In petris uerò ibices pariūt: quia ad exercenda sancta opera per exempla patrum præcedentiam fœcundantur, ut cùm fortasse præcepta sublimia audiunt, & infirmitatis propriæ conscij, ea se implere posse diffidunt, maiorum uitam conspiciant, atq; in eorum considerata fortitudine bonorum operum fœtus ponant. Vt enī pauca de multis loquar, quatenus studiosus lector multa in paucis intelligat, iste uerborum cōtumelijs pressus, cùm uirtutem patientiæ seruare non sufficit, Dauid factum ad memoriam reducit, quem cùm tot Semei conuitijs urgeret, & armati proceres ulcisci contenderent, 2. Reg. 14 ait: Quid mihi & uobis filij Saruiæ? Dimitte eum ut maledicat: Dominus enim præcepit ei ut malediceret Dauid. Et quis est qui audeat dicere, quare sic fecerit? Et paulo pòst: Dimitte eum ut maledicat iuxta præceptum Domini: si forte respiciat Dominus afflictionem meam, & reddat mihi bonū pro maledictione hac hodierna. Quibus profectò uerbis indicat, quia pro perpetrato Bersabeæ scelere, exurgentem contra se filium fugiens, reduxit ad animum malum quod perpetrauit, & æquanimiter pertulit quod audiuit: & contumeliosa uerba non tam conuitia quàm adiutoria credidit, quibus se purgari, sibiq; misereri posse iudicauit. Tunc enim illata conuitia bene

A toleramus, cùm in secreto mentis ad mala perpetrata recurrimus. Leue quippe uidebitur, ꝙ iniuria percutimur, dū in actione nostra cōspicimus, quia peius est quod meremur: sicq; fit, ut cōtumelijs gratia magis quàm ira debeatur, quarū interuentu Deo iudice pœna grauior declinari posse confiditur. Ecce alius dum mundi huius suc- 18 cessibus proficit, lenocinante cordis lætitia tentari se luxuriæ stimulis sentit: sed si Ioseph factum ad memoriam reuocat, in arce se castitatis seruat. Qui dū sibi à domina conspiceret pudicitię damna suaderi, ait: Ecce dominus meus omnib. mihi Gen. 39 traditis, ignorat quid habeat in domo sua: nec quicquam est quod non in mea sit potestate, uel non tradiderit mihi præter te, quæ uxor eius es: B quomodo ergo possum hoc malum facere, & peccare in dominum meum? Quibus uerbis ostenditur, quia bona quæ assecutus fuerat, repentè memoriæ intulit, & malum quod se pulsabat, euicit: & quia perceptæ gratiæ meminit, uim culpæ imminentis fregit. Cùm enim uoluptas lubrica tentat in prosperis, hæc ipsa sunt prospera aculeo tentationis opponenda: ut eo erubescamus praua cōmittere, quo nos à Deo meminimus gratuitò bona percepisse, & illatam gratiam exteriorum munerum uertamus in arma uirtutum, ut sint ante oculos quæ percipimus, & quæ nos alliciunt, subigamus. Quia enim uoluptas ipsa ex prosperitate nascitur, eiusdem prosperitatis est consideratione ferienda, quatenus hostis noster unde ori- C tur, inde moriatur. Considerandum quippe est, ne acceptum munus uertamus in uitium, ne per fauorem uitæ nos absorbeat uorago nequitiæ. Iram nanq; contra nos superni iudicis inextinguibiliter accendimus, si contra benignitatem illius, etiā ex ipsa sua largitate pugnamus. Alius internæ scientię dulcedinem quęrens, nec tamen secreta eius contingere præualens, Danielis uitam ad Dan. 10 imitandum conspicit, & desideratum scientię culmen apprehēdit. Ille quippe qui postmodum uoce angelica pro cognitionis internæ concupiscentia uir desideriorum dicitur, prius in aula regia carnis in se desideria edomuisse memoratur: ut nil ex delectabilibus cibis attingeret, sed lautis ac mollioribus duriora atq; asperiora cibaria prefer- D ret: ut dum sibi exterioris cibi blandimenta subtraheret, ad interni pabuli delectamenta perueniret: & tanto auidius gustum sapiētię intus acciperet, quanto saporem carnis pro eadem sapientia foris robustius repressisset. Si enim à carne hoc quod libet abscindimus, mox in spiritu qd' delectet, inuenimus. Intentioni quippe animę, si exterior euagatio clauditur, interior secessus aperitur. Nā quo extra se spargi propter disciplinam mens non potest, eo super se tendere per prospectum potest: quia & in altum crescere arbor cogitur, quæ per ramos diffundi prohibet. Et cùm riuos fontis obstruimus, fluēta surgere ad superiora ꝓuocamus. Igitur dum studiosi quiq; sanctorum uitā imitando cōspiciunt, in petris ibices fœtus ponūt. Hinc est quòd auditores suos quasi ibices in petris párere

rere Paulus admonet, cùm enumeratis maiorum A Heb. 12 uirtutibus diceret: Habentes tantam impositā nubem testium: deponentes omne pondus, & circūstans nos peccatum, per patientiam curramus ad Heb. 13 propositum nobis certamen. Et rursum: Quorum intuentes exitum conuersationis, imitamini fidē.

19 Sed cùm diuina præcepta corde concipimus, non statim quasi iam solidè cogitata parturimus. Vnde & beatus Iob non de partu ibicum, sed tempore partus inquiritur. Quod uidelicet tempus, dum in nobismetipsis uix comprehendimus, multo magis in aliena mente nescimus. Prius enim superni timoris semina utero cordis suscepta, per meditationē studij coagulantur ut maneāt: postmodū stricta intentione cogitationis affixa, dum ad discretionē rationis tendunt, quasi in membro B rum distinctionem formantur: dehinc usu perseuerantiæ confirmata, uelut in soliditatem ossium ueniunt: ad extremum uerò perfecta authoritate roborata, quasi in partum procedunt. Quæ incrementa diuinorum seminum nullus in aliena mente considerat, nisi ipse qui creat. Nam etsi quemlibet iam uim supernæ concupiscentiæ concepisse quarundam rerū attestatione cognoscimus: quando tamen in partu erumpat, ignoramus. Sæpe autem concepta mente semina peruenire ad perfectionem nequeunt, quia oriendo tempus partus antecedūt. Et quia necdum plenè in cogitatione formata ante humanos oculos prodeūt, uelut abortiua moriuntur. Bona quippe adhuc tenera plerunq; humana lingua, dum iam quasi fortia lau- C dat, extinguit. Tanto enim celerius occidunt, quāto ad fauoris notitiam intempestiuè prorumpūt. Nonnunquam uerò imperfecta nostra cogitatio necdum roborata, dum citius hominibus ostenditur, resistentium aduersitate dissipatur: & cùm conatur ante tempus uideri quia sit, quasi agitur ut non sit. Sancti autē uiri, quia cuncta quæ bene cogitant, student ut occultè conualescant, & quasi processuros fœtus prius intra uterum mentis formant: rectè B. Iob de partus tempore discutitur; quod uidelicet unicuiq; quando sit congruum, nisi à creatore nescitur. Qui dum penetralia cordis aspicit, quando ad humanam notitiam bona nostra congruè nascantur, apprehendit. Bene itaq; dicitur: Nunquid nosti tempus partus ibicū in D petris?] Ac si apertè dicat: ut ego, qui idcirco electorum fœtus uiuaces facio, quia præscito in tempore produco. Bene autē expleto fœtu auditorū subditur: Vel parturientes ceruas obseruasti? Parturientes enim ceruas obseruare, est illos labores patrū qui spiritales filios generant, cauta consideratione pensare. Solerter quippe intuendū est, ꝙ hic sermo tam uigilāter imprimit, ut dicatur Obseruasti: quia utiq; perpaucorum est pensare quis labor sit in prędicationibus patrum: quantis doloribus, quasi quibusdam conatibus animas in fide & conuersatione parturiūt, quàm cauta se obseruatione conspiciūt: ut sint fortes in præceptis, cōpatientes in infirmitatibus, in minis terribiles, in exhortationibus blandi, in ostendendo magiste-

A rio humiles, in rerum temporalium cōtemptu dominantes, in tolerandis aduersitatibus rigidi, & tamen dum uires suas sibimet non tribuunt infirmi: quantus sit eis dolor de cadentibus, quātus sit de stantibus timor, quo feruore alia adipisci appetūt, quo pauore alia adepta conseruant. Quia igitur perpaucorum est ista pensare, bene ei dicitur: Vel parturientes ceruas obseruasti? Nil uerò ob- 20 stat, quòd uerba Deus de doctoribus faciens, non ceruorum, sed ceruarum eos specie designat: quia nimirum illi ueri doctores sunt, qui cùm per uigorem disciplinæ patres sunt, per pietatis uiscera esse matres nouerunt. Qui labores sanctæ cōceptionis tolerant, & proferendos Deo filios intra uterum charitatis portant. In edenda enim prole am- B plius matres laborant, quæ crescētem intra uterū conceptionem longo mensium tempore sustinent: & quæ ex utero procedentem non sine magnis doloribus deponunt. Vnde & hic apta consideratione subiungitur:

Quòd discreti uiri non passim ad prædicandum exiliunt, sed in tempore mensuram tritici erogandam per conceptum desiderium intra se fouent, donec congruè forment, similem in omnibus formam iustitiæ præbentes: quorum non solum fructus, sed etiam pios conatus iustus dinumerat arbiter. Ca. X.

Dinumerasti menses cōceptus earum?] Sancti enim uiri cùm de profectu auditorū cogitant, quasi iam in utero conceptionē portant. Sed cùm nōnulla quę dicēda sunt, differūt, & aptū suis C exhortationibus tēpus quærūt, uelut à partu quē fieri appetūt, in mensiū prolixitate dilatanť. Et sæpe dum quædā quæ sentiūt, intēpestiuè dicere audientibus nolūt: in ipsa tarditate proferendæ sententiæ, siue ad hęc quę suadēda sunt, seu ad illa quæ increpanda, cōsilio altiori firmanť. Et dū cogitať uita filiorū, nec tamē ante tēpus lingua consilium mētis eijcit, quasi iam cōcepta soboles intra uterū crescit: ut ad auditorū notitiā tūc sententia cordis exeat, quādo prolata utiliter, quasi per cōgruū tēpus partus uiuat. Et quia hæc homines in magistrorū mente, quando uel quomodo aganť, ignorant: Deus uerò ad retributionis gloriā nō solū effectū cōsiderat, sed etiā momēta cogitationum signat, rectè ad B. Iob diciť: Dinumerasti mēses cō D ceptus earū? Subaudis: ut ego, qui in sanctis prædicatoribus non solū fructus exteriorū operū, sed ipsas diutinas cogitationes numero, qui & eas ad retributionem seruo. Possunt per menses, quia 21 congesti dies sunt, etiam multiplicatæ uirtutes intelligi. In mensibus quoq; Luna renascitur, nilq; obstat, si per menses noua regenerationis creatura signeť. De qua Paulus apostolus dicit: In Chri- Gal. 5. & 6 sto Iesu neq; circumcisio aliquid ualet, neq; præputium, sed noua creatura. Sancti igitur uiri cùm se ad prædicandum parant, prius se interius uirtutibus innouant: ut ad hoc quod loquendo docēt, uiuendo concordent. Prius sua interna considerant, atq; à cunctis se uitiorum sordibus emundāt: curantes summopere ut contra iram patientiæ luce resplendeant, contra carnis luxuriam, etiā cordis mun-

dis munditia fulgescant, contra torporem zelo cã A
deant, contra confusos præcipitationis motus se-
rena grauitate rutilent, contra superbiam uera hu
militate luceant, contra timorem radijs authorita
tis clarescant. Quia ergo tãta in se prius studia cõ-
gerunt, quasi in conceptu sanctæ prædicationis
menses uirtutum fiunt. Quos mẽses Dominus so-
lus dinumerat: quia eadem bona in eorum cordi-
bus non nisi qui dedit, pensat. Et quia iuxta men-
suram uirtutum, effectus etiam subsequitur fru-
ctuum, rectè subiungitur: Et scisti tempus par-
tus earum?] Subaudis: ut ego, qui dum in cogita-
tione uirtutum menses dinumero, quando hoc
quod implere appetunt, parere ualeant, scio: quia
nimirum dum cordis occulta conspicio, futurum
foris effectum operis, intus in pondere cogitatio-
nis penso. Sequitur: Incuruantur ad fœtum, B
& pariunt, & rugitus emittunt.] Rugiunt quip-
pe dum per incuruationem suam in conuersatio-
ne lucis auditorum animas gignunt: quia ab æter
nis nos supplicijs remouere, nisi flendo & dolen-
do non possunt. Prædicatores enim sancti nunc
in lachrymis seminant, ut segetem postmodũ gau
diorum metant. Nunc quasi ceruæ in dolore par-
tus sunt, ut spiritali prole postmodum sint fœcun-
di. Vt enim unum de multis loquar, uideo Pau-
lum quasi quandam ceruam quosdã in partu suo
Gal. 4 magni doloris rugitus emittentem. Ait enim: Fi-
lioli mei quos iterum parturio, donec formetur
Christus in uobis: uellem esse apud uos modò, &
mutare uocem meam, quoniam confundor in uo C
bis. Ecce mutare uult uocem in partu suo, ut præ-
dicationis sermo in rugitum uertat doloris. Vult
mutare uocem suam: quia quos iam prædicando
pepererat, reformando gemens iterum parturie-
bat. Qualem rugitum hæc cerua pariens emitte-
bat, quando eisdem post se redeuntibus exclama
Gal. 3 re cogebatur, dicẽs: O insensati Galatæ, quis uos
fascinauit: & sic stulti estis, ut cùm spiritu cœperi-
Gal. 5 tis, nunc carne consumamini? Vel certè: Curreba
tis bene, quis uos impediuit ueritati non obedi-
re? Qualis in huius ceruæ partu rugitus fuit, quæ
diu conceptos filios cum tot difficultatibus pepe
rit, & quandoq; partos ad malitiæ uterum redisse
cognouit? Consideremus quid doloris habuerit,
quid laboris, quæ & postquam potuit concepta D
edere, rursum compulsa est extincta suscitare.

22 Notandum uerò summopere est, quòd istæ
ceruæ incuruantur ut pariant: quia nimirum si e-
rectæ starent, parere non ualerent. Nisi enim præ
dicatores sancti ab illa immensitate contempla-
tionis internæ quam capiunt, ad infirmitatem no
stram humillima prædicatione quasi quadam in-
curuatione descenderẽt, nunquam utiq; in fide fi-
lios procrearent. Nobis quippe prodesse nõ pos-
sent, si in suæ altitudinis erectione persisterẽt. Sed
1. Cor. 3 uideamus ceruam sese ut pariat incuruãtem: Ego,
inquit, non potui uobis loqui quasi spiritalibus,
sed quasi carnalibus: tanquam paruulis in Chri-
sto lac uobis potum dedi, non escam. Atq; mox e-
iusdẽ incuruatiõis causas exequit, dicẽs: Nõdum

enim poteratis, sed nec adhuc quidẽ potestis. Sed
hãc ceruam quæ propter nos incuruata est, quæ-
so uideamus erectam. Ait: Sapientiam loquimur 1. Cor. 2
inter perfectos. Et rursum: Siue mẽte excedimus 2. Cor. 5
Deo. Cùm uerò mente excedit Deo, excessum e-
ius nos omnino nõ capimus. Vt ergo nos lucreẽ,
incuruaẽ ad nos. Vnde illic, aptè subiungit: Siue
sobrij sumus uobis. Si enim sancti uiri ea nobis
prædicare uellẽt quæ capiunt, cùm in superna cõ
templatione debrianẽ, & non magis scientiã suã
quodã moderamine & sobrietate temperarẽt, ad-
huc angusto intelligentiæ sinu illa superni fontis
fluenta quis caperet? Incuruatæ autẽ istę ceruæ, a-
liàs cœli uocati sunt, de quibus dicit: Domine in- Psal. 143
clina cœlos tuos, & descende. Cùm enim inclinã-
tur cœli, descẽdit Dominus: quia cũ se in prædica
tione sua sancti doctores attrahunt, diuinitatis no
titiã nostris cordibus infundunt. Nequaq; quippe
ad nos Dominus descẽderet, si prædicatores eius
in contemplationis rigore inflexibiles permane-
rent. Inclinanẽ ergo cœli ut descendat Dominus,
incuruanẽ ceruæ ut nos in noua fidei luce nasca-
mur. Istæ incuruatæ ceruæ in Canticis canticorũ
sponsæ ubera sunt uocatæ, sicut scriptũ est: Melio Can. 1
ra sunt ubera tua uino. Ista enim sunt ubera quę in
arca pectoris fixa, lacte nos potant: quia ipsi arca-
nis summæ cõtemplationis inhærẽtes, subtili nos
prædicatione nutriũt. Vt igiẽ ab æterno gemitu &
dolore nos retrahãt, nũc incuruanẽ ceruæ, atq; in
partu rugitus emittunt. Quia uerò ipsi qui sancta
patrũ prędicatiõe nascunẽ, aliquãdo doctores su- C
os patiẽdo præueniũt, ut eis adhuc in hac uita du-
rantibus ipsi iã martyrio cõsummenẽ, aptè sequiẽ:

Quòd qui ad pascua æternæ uitæ fuerint separati, doctrina temporali ultrà non indigent, quibus in ipso uitæ libro cuncta perspicua erunt. Cap. XI.

SEparantur filij earum, & pergunt ad pastũ: e-
grediuntur, & non reuertuntur ad eas.] Pastũ
scriptura sacra illud uiriditatis æternæ pabulũ uo-
cat, ubi iam nostra refectio nullius defectus aridi-
tate marcescet. De quo pastu per Psalmistam dici-
tur: Dominus regit me, & nihil mihi deerit, in lo- Psal. 23
co pascuæ ibi me collocauit. Et rursum: Nos autẽ Psal. 94
populus eius, & oues pascuæ eius. De quibus ni-
mirum pascuis ueritas per semetipsam dicit: Per Ioan. 10
me si quis introierit, saluabitur: & ingredietur, &
egredietur, & pascua inueniet. Pergũt ergo ad pa-
stum: quia de corporibus exeuntes, illa pabula in-
ternæ uiriditatis inueniũt. Egrediunẽ & nõ reuer
tuntur ad eas: quia in illa suscepti cõtemplatione
gaudiorum, iam nullatenus indigẽt uerba audire
docentiũ. Egressi itaq; ad eas iam nõ redeũt: quia
angustias uitæ præsentis euadẽtes, ultrà à doctori
bus prędicationẽ uitę accipere non requirũt. Tũc
quippe impleẽ quod scriptũ est: Nõ docebit ultrà Hier. 31
uir proximũ suũ, & uir fratrẽ suũ dicẽs: Cognosce
Dominũ: oẽs enim cognoscẽt me à minimo eorũ
usq; ad maximũ, dicit Dominus. Tũc impleẽ quod
in Euangelio ueritas dicit: Palàm de patre meo Ioan. 19
annunciabo uobis. Filius quippe de patre palàm
annunciat

annunciat: quia sicut superius diximus, per hoc q A
uerbũ est, ex natura nos diuinitatis illustrat. Ver-
ba enim tunc docentiũ, quasi quosdã humanæ lin
guæ riuulos non quærunt, quando de ipso iam ue
ritatis fonte debriantur. Igiẽ postq; figurata incur
uatione ceruarũ, multa de magistrorũ uirtute nar
rata sunt: nunc ad eorũ uitã qui remotæ conuersa-
tionis secreta appetunt, uerba uertuntur: quia &
ipsa uacandi ocia, quia diuino adiutorio & non
suis uiribus assequuntur, de eis à Domino dicitur:

Quòd uiri contemplatiui solitudinem mentis inhabitent, & liberi à secularium negociorum tumultibus, Deum sitiant. Caput XII.

23 QVis dimisit onagrum liberũ in solitudinẽ, B
& uincula eius quis soluit?] Subaudis, nisi
ego. Onager enim qui in solitudine cõmo-
ratur, non incõgruè uitã eorũ significat, qui remo-
ti à turbis secularibus conuersantur. Qui aptè e-
tiam liber dicitur: quia magna est seruitus secula-
rium negociorum, quibus mens uehementer at-
teritur, quamuis in eis sponte desudet. Cuius seruí
tutis conditione carere, est in mundo iam nil con
cupiscere. Quasi enim quodã iugo seruitutis
premunt prospera dum appetuntur, premunt aduer-
sa dum formidantur. At si quis semel à dominatio
ne desideriorum temporalium colla mẽtis excus-
serit: quadam iam etiã in hac uita libertate perfrui
tur, dum nullo desiderio felicitatis afficitur, nullo
aduersitatis terrore coarctatur. Hoc graue seruitu C
tis iugum, Dominus uidit secularium ceruicibus
Matth. 11 impressum, cùm diceret: Venite ad me omnes qui
laboratis & onerati estis, & ego reficiam uos. Tol
lite iugum meũ super uos, & discite à me quia mi-
tis sum, & humilis corde, & inuenietis requiem a-
nimabus uestris. Iugum meum suaue est, & onus
meum leue. Asperum quippe iugũ & duræ, sicut
diximus, seruitutis pondus est, subesse temporali-
bus, ambire terrena, retinere labentia, uelle stare
in non stantibus, appetere quidem trãseuntia, sed
cum transeuntibus nolle transire. Dum enim con
tra uotum cuncta fugiunt, quæ prius mentem ex
desiderio adeptionis afflixerãt, pòst ex pauore a-
missionis premunt. Liber ergo dimittitur, qui cal
catis terrenis desiderijs, ab appetitiõe rerum tem- D
poralium securitate mentis exoneratur. Et uincu-
la eius quis soluit?] Subaudis, nisi ego. Soluuntur
uerò uniuscuiusq; uincula, dum diuino adiutorio
interna desideriorũ carnalium retinacula dirum-
puntur. Cùm enim pia intentio ad conuersionem
uocat, sed adhuc ab hac intentione carnis infirmi-
tas reuocat, quasi quibusdam uinculis anima liga-
ta præpeditur. Multos enim, sæpe uidemus uitam
quidẽ sanctæ conuersationis appetere: sed ne hãc
assequi ualeant, modò irruentes casus, modò futu
ra aduersa formidare. Qui incerta mala dum quasi
cauti prospiciũt, in peccatorum suorum uinculis
incauti retinẽtur. Multa enim ante oculos ponũt,
quæ si eis in conuersatione eueniant, subsistere se
Prou. 15 non posse formidant. De quibus bene Salomon
ait: Iter pigrorum, quasi sepes spinarũ. Nam cùm

uiam Dei appetunt, eos uelut spinæ obstantiũ se-
pium, sic formidinum suarũ oppositæ suspiciones
pungunt. Quod quia electos præpedire nõ solet,
bene illic secutus adiũgit: Via iustorũ absq; offen-
diculo. Iusti quippe in cõuersatiõe sua quodlibet
eis aduersitatis obuiauerit, non impingũt: quia tẽ
poralis aduersitatis obstacula, æternę spei & inter
næ cõtemplationis saltu transcendũt. Soluit itaq;
Deus onagri uincula, quãdo ab electi uniuscuiusq;
que animo, infirmarũ cogitationũ nodos rũpit, &
propitius dissipat omne quod illectã mentẽ liga-
bat. Sequitur: Cui dedi in solitudine domum,
& tabernacula eius in terra salsuginis.] Hoc loco
pro solitudine corporis debemus intelligere soli-
tudinẽ cordis. Quid enim prodest solitudo corpo
ris, si solitudo defuerit cordis? Qui enim corpore
remotus uiuit, sed tumultibus conuersationis hu-
manæ, terrenorũ desideriorũ cogitationibus se in
serit, non est in solitudine. Si uerò premat aliquis
corporaliter popularibus turbis, & tamen nullos
curarũ secularium tumultus in corde patiat, non est
in urbe. Itaq; bene conuersantibus primùm solitu
do mentis tribuitur, ut exurgentẽ intrinsecus stre
pitum terrenorũ desideriorũ premant: ut ebullien
tes ab infimis curas cordis per superni gratiã re-
stringãt amoris, omnesq; motus importunè se of-
ferentiũ leuiũ cogitationũ, quasi quasdã circũuo-
lantes muscas ab oculis mentis abigant manu gra
uitatis, & quoddã sibi cũ Domino intra se secretũ
quærant, ubi cũ illo exteriori cessante strepitu, per
interna desideria silenter loquantur. De hoc 24
secreto cordis, aliàs dictũ est: Factũ est silentiũ in Apoc. 8
cœlo, quasi dimidia hora. Cœlũ quippe Ecclesia
uocatur electorũ, quæ ad æterna sublimia dũ per
subleuationẽ contemplationis intendit, surgẽtes
ab infimis cogitationũ tumultus premit, atq; in-
tra se Deo quoddã silentium facit. Quod quidẽ si-
lentium contemplationis, quia in hac uita non po
test esse perfectũ, factũ dimidia hora dicitur. No-
lenti quippe animo dum cogitationũ tumultuosi
se strepitus ingerunt, etiã sublimibus intendentẽ,
rursum ad respicienda terrena cordis oculũ uio-
lenter trahunt. Vnde scriptum est: Corpus quod Sap. 9
corrumpitur, aggrauat animã, & deprimit terre-
na inhabitatio sensum multa cogitantẽ. Bene er-
go factũ hoc silentiũ non integra, sed dimidia ho-
ra describitur: quia hic contemplatio nequaquam
perficitur, quamuis ardenter inchoetur. Quod e-
tiam per Ezechielẽ prophetam congruenter ex-
primitur, qui pro mensura ciuitatis in monte con
ditæ, in manu uiri calamũ sex cubitorũ, & palmi se
uidisse testatur. In monte quippe electorũ Eccle-
sia sita est, quia fundata in infimis desiderijs non
est. Quid autẽ per cubitum nisi operatio, quid per
senariũ numerum nisi perfectio operationis ostẽ
ditur: quia & sexto die cuncta opera Dominus ex
plesse memorat? Quid ergo super sex cubitos pal
mus insinuat, nisi contẽplationis uim, quæ iam in
tia æternæ & septimę quietis demonstrat? quia e-
nim æternorũ cõtẽplatio hic minimè perficit, mẽ
sura septimi cubiti non expletur. Electorum itaq;
Ecclesia,

Ecclesia, quia cuncta quæ operanda sunt perficit, in sex cubitis sese in monte posita ciuitas ostendit. Quia uerò hic adhuc sola initia contemplationis inspicit, de septimo cubito non nisi palmum tangit. Sciendũ uerò est, quia nequaq; culmẽ cõtemplationis attingimus, si nõ ab exterioris curę oppressione cessemus. Nequaq; nosmetipsos intuemur, ut sciamus aliud in nobis esse rationale quod regit, aliud animale quod regit, nisi ad secretum huius silentij recurrẽtes, ab omni exterius perturbatione sopiamur. Quod silentium nostrũ bene etiã
Gen.2 Adam dormiẽs figurauit, de cuius mox latere mulier processit: quia quisquis ad interiora intelligẽda rapit, à rebus uisibilibus oculos claudit: & tũc in semetipso uel quæ præesse uiriliter debeãt, uel quæ subesse possint, infirma distinguit: ut aliud in illo sit quod regere ualeat tanq; uir, aliud tãquam fœmina quod regatur. In hoc itaq; silentio cordis, dum per cõtemplationem interius uigilamus, exterius quasi obdormiscimus. Quia ergo remoti uiri, id est, à desiderijs carnalibus alieni, hoc silentiũ mentis inhabitant, huic onagro Dominus in solitudine domũ dedit, ut turba desideriorum tempo
25 ralium non prematur Sequitur: Et tabernacula eius in terra salsuginis. Salsugo accendere sitim solet. Et quia sancti uiri quãdiu in huius uitæ tabernaculis degunt, ad supernam patriã desiderij sui quotidianis æstibus accenduntẽ, in terra salsuginis tabernacula habere perhibentur. Incessanter quippe accenduntur ut sitiant, sitiunt ut satientur: sicut scriptum est: Beati qui esuriunt & sitiunt iustitiam, quoniam ipsi saturabuntur. Sequitur: Contemnit multitudinem ciuitatis.] Multitudinem ciuitatis contemnere, est humanæ conuersationis praua studia deuitare, ut iam non libeat terrenorum hominum, qui præ abundantia iniquitatis multi sunt, perditos mores imitari. Cum paucis nanq; ingredi angustã portam desiderant: non cũ multis lata itinera ingredi appetunt, quæ ad interitum ducũt. Solerter quippe à quo & ad quid sunt creati, conspiciunt: & recta consideratione acceptæ imaginis, sequi uulgi multitudinem dedignã
Can.1 tur. Vnde & sponsi uoce sponsæ in Canticis canticorum dicitur: Nisi cognoueris te, ô pulchra inter mulieres, egredere & abi post uestigia gregum, & pasce hœdos tuos. Semetipsam nanq; ea quæ est D pulchra inter mulieres cognoscit, quando electa quæq; anima etiam inter peccãtes posita, quia ad authoris sui imaginem ac similitudinem sit condita meminit, & iuxta perceptæ similitudinis ordinem incedit. Quæ si se non cognoscit, egreditur: quia à secreto sui cordis expulsa, in exterioribus concupiscentijs dissipatur. Egressa uerò abit post uestigia gregum: quia sua interna deserens, ad latam uidelicet uiam ducitur, & sequitur exempla populorũ. Nec iam agnos, sed hœdos pascit: quia non innoxias cogitationes mẽtis, sed nutrire prauos motus carnis intẽdit. Quia ergo electus quisque ac continens abire post gregum uestigia despicit, dicatur rectè: Contemnit multitudinem ciuitatis. Vbi & aptè subiungitur:

A *Quòd uiri abstinentes uentris garritus non audiunt, sed gulæ flammam, quæ si nutriatur, omnem uirtutum messem exurit, studiosè restringunt: scientes quòd Nabuchodonosor uincente princeps cocorum Hierusalem muros destruxerit.* XIII. *Caput*

CLamorem exactoris non audit.] Quis intelligi exactor alius nisi diabolus potest, qui se mel in paradiso homini malæ persuasionis nummum cõtulit, & quotidie ab eo huius debiti exigere reatum quærit? Huius exactoris sermo est malę suggestionis inchoatio. Huius exactoris clamor est iam nõ leuis sed uiolẽta tentatio. Hic exactor loquitur, cùm leniter suggerit. Hic exactor clamat, cùm fortiter tẽtat. Clamorẽ ergo exactoris nõ audire, est uiolentis tentationũ motibus mi B nimè consentire. Audiret emẽ si ea quæ suggerit faceret. Sed cùm peruersè agere despicit, rectè dicitur: Clamorem exactoris non audit. Nonnulli 26
uerò hoc loco per exactorẽ intelligi uentrẽ uolunt. Ipse nãq; à nobis quoddã debitũ exigit: quia quotidianũ fructũ sibi humani laboris impẽdi etiam per naturã quærit. Abstinentes igit uiri (qui hoc loco onagri uocabulo figurantur) dum uiolenta gulæ desideria reprimunt, quasi clamantis exactoris uerba cõtemnunt. Sed cùm continenti uiro contra innumera uitia multa uirtutũ certamina suppetant, cur sub exactoris clamore contempto, de solo hic uẽtre dicitur q; eius impetũ impulsumq; restringat: nisi quòd nullus palmã spiritualis certaminis apprehendit, qui non in semetipso C prius per afflictã uẽtris cõcupiscentiã, carnis incẽtiua deuicerit? Neq; enim ad cõflictũ spiritalis agonis assurgit, si non prius intra nosmetipsos hostis positus, gulæ uidelicet appetitus edomatur: quia si non ea quæ nobis sunt uiciniora prosternimus, nimirũ inaniter ad ea quę longius sunt impugnanda trãsimus. Incassum nanq; cõtra exteriores inimicos in cãpo bellũ geritur, si intra ipsa urbis mœnia ciuis insidiãs habet. Mẽs quoq; ipsa certãtis sub graui cõfusionis dedecore à spiritalis certaminis cõgressione repellit, quãdo infirma in carnis prælio, gulę gladijs cõfossa superatur. Nã cum se paruis prosterni conspicit, cõfligere maioribus erubescit. Nõnulli uerò ordinẽ certaminis ignorantes, edomare gulã negligũt, et iam ad spiritalia bella consurgũt. Qui aliquãdo multa etiã quæ magnę sunt fortitudinis, faciũt: sed dominãte gulæ uitio, per carnis illecebram omne quod fortiter egerint perdunt: & dũ uenter nõ restringit, per carnis concupiscentiã simul cunctæ uirtutes obruuntur. Vnde & Nabuchodonosor uincente scribit: Princeps cocorum destruxit muros Hierusalẽ. Quid enim per muros Hierusalem significans scriptura exprimit, nisi uirtutes animæ, quæ ad pacis uisionem tendit? Aut quis cocorum princeps nisi uenter accipitur: cui diligentissima à coquẽtibus cura seruitur? Muros igitur Hierusalem princeps cocorum destruit: quia uirtutes animæ dum nõ restringit uẽter, perdit. Hinc est q; Paulus cõtra Hierusalẽ mœnia decertãti uires cocorũ principi sub 1.Cor.9
trahebat, cùm diceret: Castigo corpus meũ, & seruituti

uituti subijcio: ne fortè alijs prædicans, ipse reprobus efficiar. Hinc etiam præmisit dicens: Sic curro, non quasi in incertũ: sic pugno, non quasi aerẽ uerberans. Quia cùm carnem restringimus, ipsis abstinentiæ nostræ ictibus non aerẽ, sed immundos spiritus uerberamus: & cùm hoc quod est intra nos subijcimus, extrà positis aduersarijs pu-
Dan.3 gnas damus. Hinc est quòd cùm rex Babylonis succendi fornacẽ iubet, naphthæ, stuppæ, picis & malleoli ministrari congeriẽ præcepit: sed tamen abstinentes pueros hoc igne minimè consumit: quia antiquus hostis licet innumeras ciborũ concupiscentias nostris obtutibus opponat, quibus libidinis ignis crescat, bonis tamẽ mentibus superni spiritus gratia insibilat, ut à carnalis concupiscẽtiæ æstibus illæsæ perdurent: ut etsi usq; ad tenta- B tionem cordis flamma ardeat, usq; ad consensum
27 tamen tentatio non exurat. Sciendum præterea est quia quinq; nos modis gulæ uitium tentat. Aliquãdo nanq; indigentiæ tempora præuenit: aliquãdo uerò tempus nõ præuenit, sed cibos lautiores quærit: aliquando quælibet sumẽda sint præparari accuratius expetit: aliquãdo autem & qualitati ciborum & tempori congruit, sed in ipsa quantitate sumẽdi mensuram moderatæ refectionis excedit. Nonnunquam uerò & abiectius est
1.Reg.14 quod desiderat: & tamẽ ipso æstu immensi desiderij deterius peccat. Mortis quippe sentẽtiam pa-
Num.11 tris ore Ionathas meruit: quia in gustu mellis constitutum edendi tempus antecessit. Et ex Ægypto populus eductus, in eremo occubuit: quia de C specto mãna, cibos carnium petijt, quos lautiores
1.Reg.2 putauit. Et prima filiorum Heli culpa suborta est, q; ex eorũ uoto sacerdotis puer non antiquo more coctas uellet de sacrificio carnes accipere, sed
Ezech.16 crudas quæreret, quas accuratius exhiberet. Et cũ ad Hierusalem dicit: Hæc fuit iniquitas Sodomæ sororis tuæ, superbia, saturitas panis, & abundantia: apertè ostenditur q; idcirco salutem perdidit, cùm superbiæ uitio mẽsuram moderatę refectionis excessit. Et primogenitorũ gloriam Esau amisit: quia magno æstu desiderij uilem cibũ, scilicet lenticulam cõcupiuit: quam dum uendendis etiã primogenitis prætulit, quo in illam appetitu anhelaret indicauit. Neq; enim cibus, sed appetitus in uitio est. Vnde & lautiores cibos plerũq; sine cul D pa sumimus, & abiectiores nõ sine reatu conscientiæ degustamus. Hic quippe quem diximus, Esau primatum per lenticulam perdidit: & Helias in eremo per uirtutem spiritus carnes edendo seruauit. Vnde & antiquus hostis quia non cibum, sed cibi cõcupiscentiam esse causam damnationis intellexit: & primum sibi hominem nõ carne sed pomo subdidit, & secundum nõ carne, sed pane ten-
Gen.3 tauit. Hinc est q; plerunq; Adam culpa committitur, etiam cum abiecta & uilia sumuntur. Neq; e-
Matth.4 nim Adam solus ut à uetito se pomo suspenderet, præceptum prohibitionis accepit. Nam cùm alimenta quędam saluti nostræ Deus cõtraria indicat: ab his nos quasi per sentẽtiam uetat. Et dum concupiscentes noxia attingimus: profectò quid

A aliud quam uetita degustamus? Ea itaq; sumenda sunt, quæ naturæ necessitas quærit, & non quæ edendi libido suggerit.

Quòd summa discretione moderandum sit, ut non carnem quis, sed uitia carnis occidat: et sic parcat ciui, ut eum hostem non nutriat. Cap. XIIII.

SEd magnus discretionis labor est huic exactori & aliquid impendere, & aliquid denegare: & non dando gulam restringere, & dando naturã nutrire. Quæ fortasse discretio subinfertur, cum dicitur: Clamorem exactoris non audit. Sermo nãq; huius exactoris, est necessaria postulatio naturæ. Clamor uerò eius, est mẽsuram necessitatis transiens appetitus gulæ. Hic itaq; onager exactoris B huius sermonem audit, clamorem nõ audit: quia discretus uir ac cõtinens & usq; ad temperandam necessitatẽ uentrem reficit, & à uoluptate restringit. Sciendum uerò est quia sic uoluptas sub 28
necessitate se palliat, ut uix eam perfectus quisq; discernat. Nam dum solui debitum necessitas petit, uoluptas explere desiderium suppetit: & tanto gula securius in præceps rapit, quanto sub honesto nomine necessitas explendę se contegit. Sępe autem in ipsa edendi uia furtiuę adiũcta uoluptas subsequitur: nonnunq; uerò impudenter libera etiam præire conatur. Facile autem est deprehendere cùm uoluptas eius necessitatẽ præuenit: sed ualde est difficile discernere, cùm in ipso esu necessariò se occulta subiungit. Nam quia præeuntem C naturæ appetitum sequitur, quasi à tergo ueniens tardius uiderur. Eo enim tempore quo necessitati debitum soluitur, quia per esum uoluptas necessitati miscetur, quid necessitas petat, & quid, sicut dictum est, uoluptas suppetat, ignoratur. Sæpe uerò & discernimus: & quia utranq; per experientiã sibi coniunctam nouimus, in hoc quod extra metas rapimur, liberè reficiendo fallimur: & dum sibi mens ex necessitate blanditur, ex uoluntate deci-
pitur. Scriptum quippe est: Carnis curã ne feceri- Rom.13
tis in desiderijs. Quæ igitur fieri in desiderio prohibetur, in necessitate conceditur. Sed sæpe dum incautè necessitati condescendimus, desiderijs deseruimus. Nonnunq; uerò dum desiderijs immoderatius obuiare nitimur, necessitatis miserias au D gemus. Sic enim necesse est ut artem quisq; continentiæ teneat, quatenus non carnem, sed uitia carnis occidat. Nã plerũq; dũ plus iusto caro restringit, etiã ab exercitatione boni operis eneruatur: ut ad orationẽ quoq; uel prædicationẽ nõ sufficiat, dum incẽtiua uitiorũ in se funditùs suffocare festinat. Adiutorẽ qppe habemus intẽtionis internæ, hũc hominẽ quẽ exterius gestamus: & ipsi insunt motus lasciuiæ, ipsi effectus suppetũt operationis bonæ. Sæpe uerò dũ in illo hostẽ insequimur, etiã ciuẽ quẽ diligimus trucidamus: & sæpe dũ quasi cõciui parcimus, ad prælio hostẽ nutrimus. Eisdẽ nanq; alimẽtis uitia superbiũt, quibus nutritæ uirtutes uiuunt. Et cùm uirtus aliq; plerũq; uires uitijs augent. Cùm uerò immensa cõtinentia, uitiorũ uires extenuat: etiam uirtus deficiens anhelat. Vnde ne-

de necesse est ut interior homo noster æquus quidam arbiter præsideat inter se & eum quem exterius gestat: quatenus ei homo suus exterior & sem per ad debitum ministerium seruire sufficiat, & nunquam superbè libera ceruice contradicat: nec moueat si quid suggerendo submurmurat, dum modò eum semper, superposita calce dominationis premat. Sicq; fit ut dũ repressa uitia reniti quidem nobis patimur: & tamen hæc nobiscum congredi ex æquo prohibemus, nec uitia contra uirtutem præualeant, nec rursum uirtus cum uitiorum omnimoda extinctione succumbat. Qua in re sola elatio funditùs extinguitur: quia quamuis victoriæ seruiat, ad edomandam tamen cogitationum superbiam continua nobis pugna seruatur. Vnde bene hic quia unusquisq; uir continens, & debitæ necessitati congruit, & uiolentæ uoluptati contradicit, uoce Dominica dicitur: Clamorem exactoris non audit. Quia autem discretus uir eo ad intelligenda superiora se eleuat, quo in se carnis incentiua castigat: rectè post cõtemptum exactoris clamorem subditur:

Quòd uiri sancti incentiuis carnis ieiuniorum uirtute extinctis, cœlesti dulcedine pascantur. Cap. XV.

CIrcumspicit montes pascuæ suæ.] Montes pascuæ sunt altæ contemplationes internæ refectionis. Sancti enim uiri quanto magis se exterius despiciendo deijciunt, tanto amplius interius reuelationũ contemplatione pascuntur. Vnde scriptum est: Ascensus in corde eius disposuit in conualle lachrymarum: quia quos exterius in fletu continet conuallis humilitatis, eos interius subleuat ascensus contemplationis. Montes etiam pascuæ sunt sublimes uirtutes angelorum. Quæ idcirco hic nos ministrando & adiuuãdo reficiunt: quia illic interno cõtemplationis rore pinguescunt. Quæ quia largiente Deo in omni nos certamine protegunt, rectè circumspici dicũtur. Vndique enim nobis adesse circumspicimus, quorum defensione contra aduersarios ex omni latere munimur. Possunt adhuc montes pascuæ accipi altæ sententiæ scripturæ sacræ, de quibus per Psalmistã dicitur: Montes excelsi ceruis. quia hi qui iam dare contemplationis saltus nouerunt, altos sententiarum diuinarum uertices quasi cacumina montium ascendunt: ad quæ profectò cacumina, quia infirmi peruenire non ualent, rectè illic subditur: Petra refugium erinacijs: quia uidelicet inualidos non sublimiter intelligentia exercet, sed sola in Christo fides humiliter continet.

Psal. 83 — Psal. 103

Sequitur: Virentia quæq; perquirit. Arentia quippe sunt omnia quæ temporaliter condita, uenturo fine à iocunditate uitæ præsentis quasi æstiuo sole siccantur. Virentia autem sunt uocata, quæ nulla temporalitate marcescunt. Huic ergo onagro uirentia perquirere, est sancto unicuiq; uiro despectis rebus transitorijs in æternum mansura desiderare. Cuncta uerò hæc quæ de onagro dicta sunt, intelligi etiam & aliter possunt. Quæ repetito superiori uersu exponimus, ut lectoris iudicio quod eligendum crediderit, relinquamus. Igitur postquam prædicatorũ dispensatio sub ceruarum prætextu descripta est, ut ostẽderetur per quem hæc eadem uirtus prædicationis datur: illicq; cõmemoratio de Dominica incarnatione subnectitur, ut dicat: Quis dimisit onagrum liberũ?] Nec indignum quis iudicet per tale animal incarnatum Dominum posse figurari: dum constat omnibus quia per significationem quandam in scriptura sacra & uermis & scarabeus ponat: sicut scriptum est: Ego autem sum uermis, & nõ homo. Et sicut apud septuaginta interpretes per prophetã dicitur: Scarabeus de ligno clamauit. Cum ergo nominatis rebus tam abiectis & uilibus figuratur: quid de illo cõtumeliosè dicitur, de quo constat q; propriè nihil dicatur? Vocatur etenim agnus, sed propter innocẽtiam. Vocatur leo, sed propter potentiam. Aliquando etiam serpenti comparatur, sed propter sapientiam. Atq; ideo per hæc omnia dici figuraliter potest: quia de his omnibus credi aliquid essentialiter non potest. Si enim unum horum quodlibet essentialiter existeret, alterum iam dici non posset. Nam si agnus propriè diceretur, leo iam uocari non poterat. Si leo propriè diceretur, per serpentem signari non posset. Sed hæc in illo omnia dicimus tanto latius in figura, quanto longius ab essentia. Potest ergo onager incarnatum Dominum designare. Agreste quippe animal est onager. Et quia incarnatus Dominus gentilitati magis quàm Iudææ profuit, animale corpus assumens, quasi non in domum, sed potius in agrum uenit. De quo agro gentilitatis per Psalmistam dicitur: Species agri mecum est. Incarnatus itaq; Dominus qui in forma Dei æqualis est patri, in forma seruí minor est patre, qua minor est etiã seipso. Dicatur ergo à patre de filio secundum formam seruí: Quis dimisit onagrum liberum, & uincula eius quis soluit? Omnis quippe qui peccat, seruus est peccati. Et quia incarnatus Dominus particeps nostræ factus est naturæ, non culpæ, liber dimissus dicitur, quia sub peccati dominio non tenetur. De quo aliàs scriptum est: Inter mortuos liber. Dimissus dicitur, quia naturam nostram suscipiens, iniquitatis iugo nullo modo tenetur. Quem quamuis macula culpæ nostræ non attigit, passio tamen nostrę mortalitatis astrinxit. Vnde & postquam liber dimissus dicitur, rectè de illo adiungitur: Et uincula eius quis soluit?] Vincula quippe eius tũc soluta sunt, cùm infirmitates passionis illius in resurrectionis sunt gloriam cõmutatæ. Quasi quædã uincula Dominus habuit, ea quæ nos nequitiæ merito patimur, nostræ mortalitatis infirma, quibus & usq; ad mortem sponte ligari se uoluit, & quæ per resurrectionem mirabiliter soluit. Esurire enim, sitire, lassescere, teneri, flagellari, crucifigi, nostræ mortalitatis uinculum fuit. Sed cùm expleta morte uelum templi rumperetur, scinderentur petræ, monumenta panderentur, inferni claustra patescerent; quid aliud tot argumentis tantæ uirtutis ostenditur, nisi quòd illa infirmitatis uincula soluebantur: ut is qui ad suscipien-

Psal. 49 — Psal. 78

suscipiendam seruí formã uenerat, in ipsa seruí forma ab inferni uinculis absolutus, ad cœlum etiam cũ membris liber rediret? De quibus eius uinculis Petrus apostolus attestatur, dicens: Quẽ Deus suscitauit solutis doloribus inferni, iuxta quod impossibile erat illum teneri ab eo. Et quia post mortem suam atq; resurrectionẽ ad gratiam fidei gentilitatem uocare dignatus est, postq; dicta sunt soluta eius uincula, aptè subiungitur: Cui dedi in solitudine domũ, & tabernacula eius in terra salsuginis.] In gentilitate enim in qua patriarcha non fuit, propheta nõ fuit: quia ad intelligendũ Deum qui ratione uteretur non fuit, homo penè nõ fuit. De hac solitudine per Esaiã dicitur: Lætabitur deserta & inuia, & exultabit solitudo, & florebit qua si lilium. Et rursum de Ecclesia dicitur: Ponet desertum eius quasi delicias, & solitudinẽ eius quasi hortũ Domini. Terra uerò salsuginis hæc eadem solitudo repetita est, quę priusquam ueram Dei sapientiam cognosceret, salsuginẽ protulerat: quia nullam uiriditatẽ boni intellectus proferens, peruersa sapiebat. Domum ergo in solitudine & tabernaculum in terra salsuginis accepit: quia incarnatus pro hominibus Deus, derelicta Iudæa, gentilitatis corda possedit. Vnde ei patris uoce per prophetam dicitur: Postula à me, & dabo tibi gentes hæreditatem tuam, & possessionẽ tuam terminos terræ. Qui iuxta hoc quòd Deus est, cũ patre dat omnia: iuxta hoc uerò quòd homo est, à patre accipit omnia, sicut scriptum est: Potestatẽ dedit ei & iudiciũ facere, quia filius hominis est. Et rursum scriptũ est: Sciens quia omnia dedit ei pater in manus. Vel sicut ipse dicit: Omne quod dat mihi pater, ad me ueniet. Iam uerò si quęritur quid inter domum ac tabernaculum distet: domus in habitatione est, tabernaculum in itinere. Corda itaque gentilium quasi quædam tabernacula habuit ueniendo, sed ea per iustitiam firmans, domũ fecit habitando. Et quia eorum uitam ad quos uenerat, imitari despexit, rectè dicitur: Contemnit multitudinem ciuitatis.] id est mores despicit humanæ conuersationis. Homo quippe inter homines factus, usum tenere hominũ noluit. Idcirco nanq; inter nos homo factus est: ut non solũ nos sanguine fuso redimeret, sed etiam ostenso exemplo cõmutaret. In conuersatione igitur nostra & uenien do alia inuenit, & uiuendo alia docuit. Studebant enim omnes superba Adam stirpe progeniti, prospera uitæ præsentis appetere, aduersa deuitare, opprobria fugere, gloriam sequi. Venit inter eos Dominus incarnatus aduersa appetens, prospera spernẽs, opprobria amplectens, gloriam fugiens. Nam cùm Iudæi illum regem sibi constituere uoluissent, fieri rex refugit. Cùm uerò eum interficere molirentur, sponte ad crucis patibulum uenit. Fugit ergo quod omnes appetunt, appetijt quod omnes fugiunt. Sed cùm fugit quod omnes appetunt, appetijt quod omnes fugiũt, fecit quod omnes mirarentur: ut & mortuus ipse resurgeret, & morte sua alios de morte resuscitaret. Duæ quippe uitæ sunt hominis in corpore consistentis, una ante mortem, alia post resurrectionem: quarum unam omnes agendo nouerãt, alterã nesciebant, & humanum genus soli huic quam nouerat intendebat. Venit per carnem Dominus, & dum suscepit unam, alterã demonstrauit. Dum hanc nobis cognitam suscepit, illam quæ nobis est incognita ostendit. Moriendo quippe uitam exercuit quam tenemus, resurgendo aperuit quam quęramus: exemplo suo nos docẽs quòd hæc uita quam ante mortem ducimus, non propter se amanda sit, sed propter alteram toleranda. Quia ergo noua conuersatione usus inter homines, mores Babyloniæ secutus non est, bene de eo scriptum est: Contemnit multitudinem ciuitatis. Vel certè quòd multos per spatiosam uiam uagantes deseruit, & per angustam gradientes paucos elegit. Multitudinẽ nanq; ciuitatis contẽnere, est humani generis partem quæ latam uiam ingreditur, quæ & pro abundantia iniquitatis multa est, à regni sui sorte reprobare. Sequitur: Clamorem exactoris non audit.] Sicut suprà dictum est, quis hoc loco exactor accipi nisi diabolus potest? qui malè suadẽdo spem contulit immortalitatis, sed decipiendo exigit tributum mortis: qui suadendo intulit culpã, sæuiendo exigit pœnam. Huius exactoris sermo, est ante mortem hominis astuta persuasio. Clamor uerò eius, est uiolenta iam rapina post mortem. Quos enim ante mortem latenter intercipit, hos ad supplicij sui cõsortium post mortem uiolenter rapit. Sed quia ad mortẽ ueniens Dominus huius exactoris uiolentos impetus non expauit, sicut ipse ait: Venit enim princeps huius mũdi, & in me nõ habet quicquam, bene dicitur: Clamorem exactoris non audit. Venit quippe ad eum exactor humani generis, quia illum hominem uidit. Sed quẽ infirmitate despectum hominem credidit, uirtute supra hominem sensit.

1. Pet. 1 — Isa. 35 — Isa. 51

Psal. 2 — Ioan. 5 — Ioan. 13 — Ioan. 6

Quid sit quòd Laban idola apud Iacob posita non reperit.
Caput XVI.

HVius nimirum exactoris typum Laban tenuit quando cum furore ueniens, sua apud Iacob idola requisiuit. Laban quippe interpretatur dealbatio. Dealbatio autem non inconuenienter diabolus accipitur, qui cùm sit tenebrosus ex merito, transfigurat se uelut angelum lucis. Huic seruiuit Iacob, id est ex parte reproborũ Iudaicus populus, cuius ex carne incarnatus Dominus uenit. Potest etiam per Laban mundus hic exprimi, qui cum furore Iacob persequitur: quia èlectos quoq; qui redemptoris nostri membra sunt, persequendo opprimere conatur. Huius filiam, id est siue mundi siue diaboli Iacob abstulit, cũ sibi Christus Ecclesiam ex gentilitate coniunxit. Quam & de domo patris abstrahit, quia ei per prophetam dicit: Obliuiscere populum tuum & domum patris tui. Quid uerò in idolis nisi auaritia designat? Vnde per Paulum dicitur: Et auaritia, quæ est idolorum seruitus. Laban ergo ueniens apud Iacob idola non inuenit: quia ostensis mundi thesauris, diabolus in redemptore nostro uestigia concupiscentiæ terrenæ non reperit. Sed quæ Iacob non habuit,

Gen. 31 — Psal. 44 — Col. 3

habuit,ea Rachel ſedendo cooperuit.Per Rachel quippe quæ & ouis dicitur,Eccleſia figuratur.Sedere autem eſt humilitatē pœnitentiæ appetere, ſicut ſcriptum eſt:Surgite poſtquam ſederitis. Rachel ergo idola ſedendo operuit: quia ſancta Eccleſia Chriſtum ſequens,terrenæ concupiſcentiæ uitia pœnitendo texit.De hac coopertione uitiorum per Pſalmiſtam dicitur:Beati quorum remiſſæ ſunt iniquitates,& quorum tecta ſunt peccata. Nos igitur Rachel illa ſignauit,qui idola ſedendo premimus, ſi culpas auaritiæ pœnitendo damnamus.Quæ utiq; auaritia illis non ſolet euenire qui in uia Domini uiriliter currunt,quibus dicitur: Viriliter agite,& confortetur cor ueſtrū. ſed his maximè qui quaſi effœminato greſſu gradientes,per blandimenta ſeculi reſoluuntur. Vnde & illic eiuſdem Rachelis hæc uerba ſunt : Iuxta conſuetudinem fœminarum nunc accidit mihi. Apud Iacob ergo idola Laban non reperit:quia exactor callidus quid in redemptore noſtro reprehenderet nō inuenit. De quo exactore redemptori noſtro gentilitatem ab eius dominio liberāti per prophetam dicitur: Iugum enim oneris eius & uirgam humeri eius,& ſceptrum exactoris eius ſuperaſti, ſicut in die Madian. Eripiens quippe gentilitatem Dominus ſuperauit iugum oneris eius, cùm eam aduentu ſuo ab illa dæmoniacę tyrannidis ſeruitute liberauit.Superauit uirgam humeri eius, cùm percuſsionem illius quæ ex peruerſo opere grauiter deprimebat,ab humano genere redemptor compeſcuit.Superauit ſceptrū exactoris eius, cùm regnum eiuſdem diaboli qui pro peſtifera perpetratione uitiorum exigere conſueuerat debita tributa pœnarum,de fidelium corde deſtruxit.

Pſal.126 Pſal.31 Pſal.30 Gen.31 Eſa.9

Quid ſit quòd Gedeon contra Madian dimicaturus,per præceptum Domini quoſcunq; flexis genibus ad bibendum aquas haurire conſpexit,repulit à conflictu:eos uerò qui ſtantes manibus aquas quaſi canes lambebant,tubis et lampadibus & lagænis armauit. Caput XVII.

32 SEd quomodo hæc acta ſunt audiamus. Subiunctum eſt illico: Sicut in die Madian. Non ab re arbitror ſi hoc Madianitarū bellum quod in comparatione aduentus Dominici à propheta uigilanter illatum eſt,aliquanto latius diſſeramus.In libro quippe Iudicum, Gedeon contra Madianitas dimicaſſe deſcribitur.Is cùm exercitus multitudinem ad bella produceret,diuina illi admonitione præceptum eſt, ut ad fluuium ueniens, omnes quos flexis genibus aquas haurire conſpiceret, à bellorum conflictu remoueret.Actumq; eſt ut trecenti uiri tantūmodo qui ſtantes manibus aquas hauſerant, remanerent. Cum his ad prælium pergit,eosq; non armis,ſed tubis,lampadibus & lagęnis armauit.Nam ſicut illic ſcriptum eſt: Accenſas lampades miſerunt intra lagunculas: & tubas in dextra, lagænas autem in ſiniſtra tenuerunt: & ad hoſtes ſuos cominus uenientes cecinerunt tubis, confregerunt lagunculas, lampades aperuerunt: & hinc tubarum ſonitu, illinc lampadum coruſcatione territi hoſtes ſunt in fugam conuerſi. Quid hoc eſt quòd tale bellum per prophetam ad medium adducitur, & aduentui redemptoris noſtri iſtius pugnæ uictoria comparatur? An indicare propheta nobis ſtuduit quòd aduentum redemptoris noſtri contra diabolum illa ſub Gedeon duce pugnæ uictoria deſignauit? Talia illic nimirum acta ſunt:quæ quanto magis uſum pugnandi tranſeunt,tanto amplius à prophetandi myſterio non recedunt. Quis enim unquā cum lagænis & lampadibus ad prælium uenit? Quis contra arma ueniēs,arma deſeruit? Ridicula nobis hæc profectò fuerant, ſi terribilia hoſtibus non fuiſſent. Sed uictoria ipſa teſtante didicimus, ne parua hæc quæ facta ſunt perpendamus. Gedeon itaq; ad prælium ueniens,redemptoris noſtri ſignat aduentum: de quo ſcriptum eſt: Tollite portas principes ueſtras, & eleuamini portæ æternales,& introibit rex gloriæ.Quis eſt iſte rex gloriæ? Dominus fortis & potens,dominus potēs in prælio.Hic redemptorem noſtrum non ſolum opere, ſed etiam nomine prophetauit. Gedeon nanq; interpretatur circumiens in utero. Dominus enim noſter per maieſtatis potentiam omnia complectitur,& tamē per diſpenſationis gratiam intra uterum uirginis humanitatem ſumēs uenit.Quis eſt ergo circumiens in utero, niſi omnipotens Deus ſua diſpenſatione nos redimens,diuinitate cuncta complectens, & humanitatem intra uterum ſumens? in quo utero & incarnatus eſt,& clauſus non eſt: quia & intra uterum fuit per infirmitatis ſubſtantiā,& extra mundum per potentiam maieſtatis.Madian uerò interpretatur de iudicio. Vt enim hoſtes eius repellendi deſtruendiq; eſſent,nō de uitio repellentis, ſed de iudicio iuſtè iudicantis fuit.Et idcirco de iudicio uocantur: quia alieni à gratia redemptoris,iuſtæ damnationis meritum etiam in uocabulo nominis trahunt. Contra hos Gedeon cum trecentis pergit ad prælium. Solet in centenario numero plenitudo perfectionis intelligi.Quid ergo per ter ductum centenarium numerum deſignatur,niſi perfecta cognitio trinitatis? Cū his quippe Dominus noſter aduerſarios fidei deſtruxit: cum his ad prædicationis bella deſcendit:qui poſſunt diuina cognoſcere,qui ſciunt de trinitate (quæ Deus eſt)perfecta ſentire. Notandum uerò eſt quia iſte trecentenarius numerus in Tau litera continetur, quæ crucis ſpeciem tenet.Cui ſi ſuper tranſuerſam lineam id quod in cruce eminet, adderetur, non iam crucis ſpecies, ſed ipſa crux eſſet. Quia ergo iſte trecentorum numerus in Tau litera continetur:& per Tau literam,ſicut diximus, ſpecies crucis oſtendit:non immeritò in his trecētis Gedeonem ſequentibus illi deſignati ſunt, quibus dictū eſt: Si quis uult poſt me uenire, abneget ſemetipſum,& tollat crucem ſuam, & ſequatur me. Qui ſequentes Dominū tanto uerius crucem tollunt, quanto acrius & ſe edomant: & erga proximos ſuos charitatis compaſsione cruciantur. Vnde & per Ezechielem prophetam dicitur:Signa Tau ſuper frontes uirorum gementium & dolentiū. Vel certe in his trecentis qui in Tau litera cōtinentur,

Iudic.7 33 Luc.9 Ezech.9

hoc exprimitur,q; ferrum hoſtium crucis ligno ſuperetur.Ductiq; ſunt ad fluuiū ut aquas biberent, & qui aquas flexis genibus hauſerūt, à bellica intentione remoti ſunt. Aquis nāq; doctrina ſapientiæ,ſtante autem genu recta operatio deſignatur. Qui ergo dum aquas bibunt, genu flexiſſe perhibentur,à bellorū certamine prohibiti receſſerunt: quia cum illis Chriſtus contra hoſtes fidei pergit ad prælium, qui cùm doctrinæ fluenta hauriunt, rectitudinē operum non inflectunt.Omnes quippe tunc bibiſſe aquam,ſed non omnes recto genu ſtetiſſe narrati ſunt. Reprobatiq; ſunt, qui genua dum aquas biberent inflexerunt: quia atteſtante Apoſtolo, non auditores legis iuſti ſunt apud Deum,ſed factores legis iuſtificabuntur. Quia enim,ut diximus, diſſolutio operū in ipſa genuū in curuatione ſignatur,rectè rurſum per Paulum dicitur: Remiſſas manus & diſſoluta genua erigite, & greſſus rectos facite pedibus ueſtris. Hi ergo Chriſto duce ad bellum procedunt,qui hoc quod ore annunciant,opere oſtendunt, qui fluenta doctrinæ ſpiritaliter hauriunt, nec tamen in prauis operibus inflectunt carnaliter, quia ſicut ſcriptū eſt:Non eſt ſpecioſa laus in ore peccatoris.Itū ergo eſt ad prælium cum tubis, cum lampadibus,cum lagænis.Inuſitatus iſte,ut diximus, fuit ordo prælianti.Cecinerunt tubis, & ſiniſtris lagænæ tenebantur:intra lagænas autem ſunt miſſę lampades, confractis uerò lagænis lampades oſtenſæ ſunt, quarum coruſcante luce, hoſtes territi in fugā uertuntur.Deſignatur itaq; in tubis clamor prædicantium,in lampadibus claritas miraculorū, in lagænis fragilitas corporū. Tales quippe ſecū dux noſter ad prædicationis prelium duxit,qui deſpecta ſalute corporū, hoſtes ſuos moriendo proſternerent:eorumq; gladios non armis, non gladijs, ſed patientia ſuperarent. Armati enim uenerunt ſub duce ſuo ad prelium martyres noſtri:ſed tubis,ſed lagenis,ſed lampadibus.Qui ſonuerūt tubis,dum prædicant: confregerunt lagænas, dum ſoluenda in paſsione ſua corpora hoſtilibus gladijs ſupponunt:reſplenduerunt lampadibus,dum poſt ſolutionem corporū,miraculis coruſcauerunt.Moxq; hoſtes in fugam conuerſi ſunt:quia dum mortuorum martyrum corpora miraculis coruſcare conſpiciunt, luce ueritatis fracti quod impugnauerūt crediderūt.Cecinerūt ergo tubis, ut lagænæ frangerentur,lagænæ fractæ ſunt,ut lampades apparerent,apparuerunt lampades, ut hoſtes in fugā uererterentur:id eſt prædicauerunt martyres,donec eorum corpora in morte ſoluerentur, corpora eorum in morte ſoluta ſunt,ut miraculis coruſcarent, coruſcauerunt miraculis,ut hoſtes ſuos ex diuina luce proſternerent:quatenus nequaq; Deo erecti reſiſterent, ſed eum ſubditi formidarent. Et notandum quòd ſteterunt hoſtes ante lagænas, fugerūt ante lampades: quia nimirū perſecutores ſanctæ Eccleſiæ fidei prædicatoribus adhuc in corpore poſtis reſtiterunt, poſt ſolutionē uerò corporum apparentibus miraculis in fugam uerſi ſunt: quia pauore conterriti,à perſecutione fidelium ceſſauerunt.Prædicatione ſcilicet tubarum, fractis lagænis corporum, uiſis timuerunt lampadibus miraculorum. Intuendum eſt etiam id quod illic ſcriptum eſt:quia in dextera tubas,lagænas autem in ſiniſtra tenuerunt. Pro dextero enim habere dicimur,quicquid pro magno penſamus: pro ſiniſtro uerò, quod pro nihilo ducimus. Bene ergo illic ſcriptum eſt q; in dextera tubas,lagænas autem in ſiniſtra tenuerunt: quia Chriſti martyres pro magno habent prędicationis gratiam, corporum uerò utilitatem pro minimo.Quiſquis enim plus facit utilitatem corporis,quàm gratiam prædicationis,in ſiniſtra tubam, atq; in dextera lagænam tenet.Si enim priori loco gratia prędicationis attenditur,& poſteriori utilitas corporis, certū eſt quia in dextris tubæ,& ſiniſtris lagænæ teneantur. Hinc Dominus in Euangelio,ait: Neq; accendūt lucernam,& ponunt eam ſub modio,ſed ſuper candelabrum.In modio enim commodū temporale, in lucerna autem lux prædicationis accipitur. Lucernam ergo ſub modio ponere, eſt propter temporale commodū,gratiam prædicationis abſcondere,quod nemo utiq; electorum facit. Et bene illic additur:Sed ſuper candelabrum.In candelabro enim ſtatus corporis deſignatur,cui lucerna ſuperponitur, dum eidē corpori cura prædicationis antefert.Bene itaq; per pphetā dictū eſt:Sceptrū exactoris eius ſuperaſti,ſicut in die Madian.Sed quia exponendi prophetici teſtimonij gratia longè digreſſi ſumus, ad operis noſtri ordinē reuertamur.

Reb.12 Eccl.15 34 Matt.5 Eſa.9

Quòd onager iſte ad Chriſtū referatur, qui uocē exactoris diaboli nō audiuit,quia in illo nil malignus inuenit. Cap. XVIII.

IGitur poſtq; dictum eſt: Clamorem exactoris non audit,quia uidelicet antiqui hoſtis inſidias Dominus in carne manifeſtatus deſpexit,quid etiam de electis ſuis fecerit,rectè ſubiungit,dicens:

Circumſpicit montes paſcuæ ſuæ.] Montes accipimus omnes elatos huius ſeculi, qui in corde ſuo altitudine terrena tumuerunt. Sed quia etiam tales Dominus Eccleſiæ ſuæ corpori cōuerſos in uiſcerat,eosq; à priori elatione commutans,in ſua membra transformat,iſti mōtes paſcuę eius ſunt: quia nimirū de conuerſione errantiū, & de ſuperborum humilitate ſatiatur,ſicut ipſe ait: Meus cibus eſt,ut faciam uoluntatem eius qui me miſit.Et ſicut Apoſtolis ad prædicationē miſsis præcepit, dicens:Operamini non cibū qui perit, ſed qui permanet in uitam æternā. De his montibus per prophetā dicitur: Nō repellet Dominus plebē ſuam, quoniam in manu eius ſunt omnes fines terræ, & altitudines montiū ipſe conſpicit. Altitudines enim montiū,elationes ſunt utiq; ſuperborū. Quas Dominus cōſpicere dicit,id eſt, ab iniquitate ſua in melius commutare.Conuertit nanq; Dominus eum quem conſpicit. Vnde ſcriptum eſt: Conuerſus Dominus reſpexit Petrū, & recordatus eſt Petrus uerbi Domini ſicut dixerat: Quia priuſq; gallus cantet,ter me negabis: & egreſſus foràs fleuit amarè. Et ſicut Salomon ait: Rex qui ſedet in ſolio iudicij, diſsipat omne malum intuitu ſuo. De

Ioan.4 Ioan.6 Pſal.114 Matt.26 Prou.20

hoc respectu montium rursum per prophetam dicitur: Montes sicut cera fluxerũt à facie Domini: quia post peruersitatis suæ duritiam, diuina formidine liquefacti, ab illo prius rigido tumore subtracti sunt. Intuendũ etiam q̃ non ait inspicit, sed circumspicit montes pascuę suę. In Iudæa quippe incarnatus est Dominus: quę posita in medio gentium fuit. Atq; inde circumspexit montes: quia elatos huius seculi circumquaq; positos ex gentilitatis uniuersitate collegit. in his itaq; mõtibus pascitur: quia bonis operibus conuersorũ quasi herbis uirẽtibus satiatur. Hinc est q̃ ei sponsę uoce in
Cant.1 Canticis canticorũ dicit: Indica mihi ubi pascas, ubi cubes in meridie. Pascitur quippe Dominus, cùm bonis nostris actibus delectatur. Cubat uerò in meridie, cũ ex desiderijs carnalibus ardenti cor de reproborũ, apud electorũ suorũ pectora refrigeriũ inuenit cogitationis bonæ. Mons enim qui
Luc.5 dam Matthæus fuerat, quando in telonij lucris tumebat: de quo & scriptũ est: Quia postq̃ credidit, inuitato in domũ suã Domino, conuiuiũ magnũ fecit. Mons itaq; iste huic onagro uirentis pascuæ herbas protulit: quia & foris eum conuiuio, & intus epulis uirtutũ pauit. Quod adhuc plenissimè expletur, cùm subditur: Virentia quæq; perquirit.] Arentia enim deserit, & uirentia quæq; perquirit. Arentia nanq; corda sunt hominũ, quæ in huius seculi spe peritura plantata, æternitatis fiduciam non habent. Virent autẽ quæ illi hæreditati
1.Pet.1 inhærent, de qua Petrus apostolus dicit: In hæreditatẽ incorruptibilẽ & incontaminatã & immarcessibilẽ. Tanto enim uerius quiq; uirentes sunt, quanto in hæreditatis immarcessibilis sorte cogitationis radicem figunt. Quisquis itaque intrinsecus arere formidat, arentia extrinsecus mundi huius desideria fugiat. Quisquis à Domino perquiri desiderat, æternã patriã appetens, in interna cordis plantatione uirideſcat. Hæc aũt de onagro exposita sub duplici intellectu sufficiãt. Lectoris uerò iudicio relinquendũ est, quid magis duxerit eligendũ. Etsi utriusq; expositionis intelligentiam fortasse despexerit, libenter ipse lectorẽ meũ subtilius ueriusq; sentientẽ uelut magistrũ discipulus sequar: quia mihi propriè donatũ credo, quicquid
35 illum me melius sentire cognosco. Omnes enim qui fide pleni de Deo aliquid sonare nitimur, organa ueritatis sumus, & in eiusdẽ ueritatis potestate est, utrũ per me sonet alteri, an per alterũ mihi. Ipsa quippe in medio nostri, etiã non æquè uiuentibus omnibus æqua est, & sæpe aliũ tangit, ut bene audiat, quod per alium ipsa sonuerit: sæpe uerò alium tangit, ut bene quod ab alijs audiatur sonet. Sæpe doctori uerbũ pro gratia tribuit auditoris, & sæpe propter auditoris culpã subtrahitur sermo doctori. In his ergo quę ubertim prędicat doctor, nulla elatione se efferat, ne fortasse nõ pro sua, sed pro auditoris gratia eius repleat lingua: & in his quæ doctor sterilitèr dicit, auditor nõ succenseat, ne fortasse doctoris lingua non pro sua, sed pro auditoris reprobatione torpescat. Pro auditoris nanque gratia datur bonus etiam malis sermo doctoribus, sicut potuerunt pharisæis suppetere uerba prædicationis, de quibus scriptum est: Omnia ergo quæcũq; dixerint uobis, seruate & facite: secundum uerò opera eorum nolite facere. Propter auditorum uerò reprobationem bonis etiam doctoribus sermo subtrahitur, sicut ad Ezechielem contra Israel dicitur: Linguam tuam adhærere faciam palato tuo, & eris mutus, nec quasi uir obiurgans, quia domus exasperans est. Aliquando autem sermo prædicationis propter utroq; datur, aliquando propter utroq; subtrahitur. Propter utroq; enim datur, sicut diuina uoce Paulo apud Corinthios dicitur: Noli timere, sed loquere. Et paulo
Act.18 pòst: Quia populus multus est mihi in hac ciuitate. Propter utroq; uerò subtrahit: sicut Heli sacer
1.Reg.3 dos & prauam filiorum cognouit actionem, & dignam increpationis non exercuit uocẽ, cùm profecto futurum esset ut in mortis supplicio, & istos reatus flagitij, & illum silentij pœna mulctaret. Inter hæc igitur cùm uel pro quo sermo deſ, uel propter quem subtrahatur ignoramus: unum est salubre remedium, nec de his quæ alijs magis accepimus, nosmetipsos extollere, nec de eo alterũ quòd minus acceperit irridere, sed fixo humilitatis pede, grauiter & constanter incedere: quia in hac uita tanto ueracius docti sumus, quanto doctrinam nobis à nobismetipsis suppetere non posse cognoscimus. Cur ergo quilibet de doctrina superbiat, quæ occulto iudicio, uel cui quando detur, uel quando cui subtrahatur ignorat? Quamuis enim securitati timor semper longè uideatur abesse, nobis tamen nihil est securius, quàm sub spe semper timere, ne incauta mens aut desperando se in uitijs deijciat, aut extollendo de donis ruat. Ante districti enim ac pij iudicis oculos quanto de se sub spe humilius trepidat, tanto in illo robustius stat.

Matt.23

Ezech.3

B▸ GREGORII IN IOB EXPOSITIONIS MORALIS liber trigesimusprimus.

IN paradiso sano homini diabolus inuidens superbiæ uulnus inflixit, ut qui mortẽ non acceperat conditus, moreretur elatus. Sed quia diuinę potentię suppetit non solum bona de nihilo facere, sed ea etiã ex malis quæ diabolus perpetrauerat reformare: contra hoc inflictum uulnus superbientis diaboli, medicina apparuit inter homines humilitas Dei, ut authoris exemplo humiliati surgerent, qui imitatione hostis elati ceciderant. Contra ergo superbientem diabolum apparuit inter homines homo factus humilis Deus. Hunc potentes huius seculi, id est membra diaboli superbientis, eo despicabilem crediderunt, quo humilem conspexerunt. Vulnus enim cordis eorum quanto magis tumuit, tanto amplius medicamentũ uitæ despexit. Repulsa igitur à uulnere superborum

perborũ medicina nostra peruenit ad uulnus humilium. Infirma quippe mundi elegit Deus ut cõfundat fortia, actumq; est cum pauperibus, quod pòst etiam diuites elati mirarentur. Nam dum nouas in illis uirtutes aspiciũt, eorum quorum prius contempsere uitam, postmodum obstupuere miracula. Vnde mox pauidi ad sua corda redeuntes, extimuerunt sanctitatem in miraculis, quam despexerunt in præceptis. Per infirma ergo confusa sunt fortia: quia dum in uenerationem uita surgeret humilium, elatio cecidit superborũ. Igitur quia beatus Iob sanctæ Ecclesiæ typum tenet, & omnipotens Deus præuidit quòd in primordijs nascentis Ecclesię, potentes huius seculi leue eius iugum suscipere crassa cordis ceruice recusarent, dicat: Nunquid uolet rhinoceros seruire tibi? Rhinoceros em̃ indomitę omnino naturę est, ita ut si quãdo captus fuerit, teneri nullatenus possit. Impatiẽs quippe, ut fertur, ilico moritur. Eius uerò nomen Latina lingua interpretatũ sonat, in nare cornu. Et quid aliud in nare nisi fatuitas, quid in cornu nisi elatio designatur? Nam quia in nare fatuitas solet intelligi, Salomone attestante didicimus, qui ait:
Prov.11 Circulus aureus in naribus suis mulier pulchra & fatua. Hæreticam nanq; doctrinã nitore uidit eloquij resplendere, nec tamen sapientię apto intellectu congruere, & ait: Circulus aureus in naribus suis, id est, pulchra & circumflexa locutio in sensibus mentis stultæ: cui ex eloquio aurum pendet, sed tamen ex terrenæ intentionis pondere, more suis, ad superiora nõ respicit. Quod secutus exposuit, dicens: Mulier pulchra & fatua, id est, doctrina hæretica: pulchra per uerbum, fatua per intellectũ. In cornu uerò quia elatio frequenter accipit,
Psal.74 propheta attestante didicimus, qui ait: Dixi iniquis, nolite iniquè agere, & delinquentibus, nolite exaltare cornu. Quid ergo in rhinocerote hoc, nisi potentes huius seculi designantur, uel ipsæ in eo summæ principatuũ potestates: qui typo fatuę iactationis elati, dum falsis exterius inflantur honoribus ueris miserijs intus inanescunt? Quibus
Eccle.10 bene dicitur: Quid superbis terra & cinis? In ipsis uerò initijs nascentis Ecclesiæ, dum contra illam diuitum se potestas extolleret, atq; in eius necem immensitate tantę crudelitatis anhelaret, dum tot cruciatibus anxia, tot persecutionibus pressa succumberet: quis tunc credere potuit quòd illa erecta & aspera superborum colla sibi subijceret, & iugo sancti timoris edomita, mitibus fidei loris ligaret? Diu quippe in exordijs suis rhinocerotis huius cornu uentilata, & quasi funditùs interimẽda percussa est. Sed diuina gratia dispensante, & illa moriendo uiuificata conualuit, & cornu suum rhinoceros iste feriẽdo lassatus inclinauit, quodq; impossibile hominibus fuit, Deo difficile nõ fuit: qui potestates huius mundi rigidas nõ uerbis, sed miraculis fregit. Ecce enim quotidie seruire rhinocerotes agnoscimus, dum potentes mundi huius qui in uitiis suis fatua dudum fuerant elatione confisi, Deo subditos iam uidemus. Quasi de quodam indomito rhinocerote Dominus loquebat, cùm diceret: Diues difficile intrabit in regnũ cœlorum. Cui cùm respõsum esset: Et quis poterit saluus fieri? ilico adiũxit: Apud homines hoc impossibile est, apud Deum autẽ omnia possibilia sunt. ac si diceret: Rhinoceros iste humanis uiribus mansuescere non potest, sed tamen diuinis subdi miraculis potest. Vnde hic quoq; aptè beato Iob sanctæ Ecclesiæ typum tenenti, dicitur:

Matt.19

Quòd potestates huius seculi in statu suo elatæ, nec doctrina, nec ratione, sed miraculis cõuersæ sunt ad fidẽ Christi. Cap. II

NVnquid uolet rhinoceros seruire tibi? Subaudis: ut mihi, qui eum prædicamentis quidem hominum diu resistere pertuli, sed tamen repentè cùm uoluí miraculis strauí. ac si apertius dicat: Nunquid hi qui fatua elatione superbiunt, sine meis adiutorijs tuæ prædicationi subduntur? Per quem itaq; præualeas considera, & in omne quod præuales, elationis sensum inclina. Vel certè ad beati Iob notitiam pro humilianda eius uirtute deducitur, quàm mira quandoq; per Apostolos agantur, qui mundum Deo subijciũt, eiq; edomitam potentum huius seculi superbiam flectũt, ut tanto de se beatus Iob minus æstimet, quanto aggregari Deo tam difficiles animas per alios uidet. Dicat ergo: Nunquid uolet rhinoceros seruire tibi? Subaudis, sicut per eos quos misero seruit mihi. Sequitur: Aut morabitur ad præsepe 2
tuum?] Præsepe hoc loco ipsa scriptura sacra non incõuenienter accipitur, in qua uerbi pabulo animalia sancta satiantur, de quibus per prophetam dicitur: Animalia tua habitabũt in ea. Hinc etiam Psal.67
natus Dominus à pastoribus in pręsepi reperitur: quia eius incarnatio in ea qua nos reficiunt prophetarum scriptura cognoscitur. Rhinoceros itaque iste, uidelicet omnis elatus in primordijs nascentis Ecclesiæ cùm patriarcharum dicta, cùm prophetarum mysteria, cùm Euangelij arcana audiret, irridebat: quia tanto in prædicatorum præsepi claudi satiariq; contempserat, quanto in uoluptatibus proprijs dimissus desperationis suæ campum tenebat. Quem superborum campum bene Paulus insinuat, dicens: Qui desperantes semetipsos tradiderunt impudicitiæ in operationem im- Ephe.4.
munditiæ omnis, in auaritiam. Tanto enim se quisque in malis præsentibus latius relaxat, quanto post hanc uitam se assequi bona æterna desperat. Sed omnipotens Deus diu quidem rhinocerotẽ hunc per prauæ uoluptatis campum uagantẽ pertulit, & tamen cùm uoluit, repentè ad suum præsepe religauit: ut uitæ pabulum bene clausus accipiat, ne uitam funditùs malè liber amittat. Ecce enim iam cernimus quòd potentes huius seculi eiusq; principes prædicamenta dominica libenter audiunt, constanter legunt, pastiq; à præsepi non exeunt: quia præcepta Dei quæ aut legendo aut audiendo cognoscunt, nequaquam uiuendo transcendunt, sed ad uerbi pabulum quasi clausi stare æquanimiter tolerant, ut edendo & permanendo pinguescãt. Quod cùm Deo agente cõspicimus, quid aliud quàm rhinocerotem hunc ad præsepe

morantem uidemus? Quia uerò post acceptũ pa- A
bulum prædicationis rhinoceros iste fructum de-
bet ostendere operis, rectè subiungitur:

Quòd fidei persecutores facti sunt prædicatores, & princi-
pes mundi iam subditi nomini Christiano, rebelles quoq; qui
quasi glebæ in Ecclesiæ campo alios impediunt ne fructificẽt
Deo, pede potestatis terrenæ premũt, quos Ecclesiæ frangere
non potuit disciplina. Cap. III.

3 NVnquid alligabis rhinocerotẽ ad arandum
loro tuo? Lora sunt Ecclesiæ, præcepta di-
sciplinæ: arare uerò est, per prædicationis studiũ
humani pectoris terram uomere linguæ proscin-
dere. Hic igitur rhinoceros quondam superbus ac
rigidus, iam nunc loris fidei tenetur ligatus, atq; à
præsepi ad arandum ducitur: quia eam prædica- B
tionem qua ipse refectus est, innotescere & alijs
conatur. Scimus enim rhinoceros iste, terrenus ui
delicet princeps, quanta prius contra Dominum
crudelitate sæuierit, & nunc agente Domino cer-
nimus quanta se ei humilitate substernit. Hic rhi-
noceros non solum ligatus, sed etiam ad arandum
ligatus est: quia uidelicet disciplinæ loris astrictus
non solum se à prauis operibus retinet, sed etiam
in sanctæ fidei prædicationibus exercet. Ecce e-
nim sicut superius dictum est, ipsos humanarum
rerum rectores ac principes dum metuere Deum
in suis actionibus cernimus, quid aliud quàm lo-
ris ligatos uidemus? Cùm uerò eam fidem quam
dudum persequendo impugnauerant, nunc pro-
latis legibus prædicare non cessant, quid aliud fa- C
ciunt nisi aratri laboribus insudant? Libet uidere
hunc rhinocerotem, id est, terræ principem fidei
loris ligatum, quemadmodũ & cornu portat per
potentiam seculi, & iugum fidei sustinet per amo
rem Dei. Timeri iste rhinoceros ualde poterat, ni
si ligatus esset. Cornu quippe habet, sed ligatus
est. Habent ergo in loris eius quod humiles dili-
pant, habent in cornu eius quod elati pertime-
scant. Strictus enim loris, seruat pietatem manse
tudinis, sed fultus cornu terrenæ gloriæ, exercet
dominium potestatis. Plerunq; autẽ cùm exigen-
te ira ad feriendum rapitur, diuino timore reuoca
tur. Et quidem per exasperatam potentiam in fu-
rorem se eleuat, sed quia æterni iudicis reminisci-
tur, cornu ligatus se inclinat. Sæpe ipse uidisse me D
memini, quòd cùm ad se feriendum grauiter hic
rhinoceros accenderet, & quasi eleuato cornu be
stiolis minimis mortes, exilia, damnationesq; sub
iectis immensis terroribus intentaret, repẽtè fron
ti signo crucis impresso, omne in se incendium fu
roris extinxit, conuersus minas deposuit, & quia
ad deliberata progredi non posset, ligatus agno-
uit. Et non solum in se iras edomat, sed in subie-
ctorum etiam sensibus omne quod rectum est, in-
serere festinat: ut quia omnes sanctam Ecclesiam
ex intima cogitatione uenerentur, exemplo ipse
suæ humilitatis demonstret. Dicatur igitur beato
Iob: Nunquid alligabis rhinocerotem ad aran-
dum loro tuo? ac si apertè dicat: Nunquid po-
tentes huius seculi in sua fatua elatione confiden-
tes, ad laborem prædicationis dirigis, & sub disci-
plinæ uinculo restringes? Subaudis, ut ego: qui id
egi cùm uolui, qui persecutores meos quos prius
hostes pertuli, ipsos postmodum rectę fidei defen
sores feci. Sequitur: Aut confringet glebas ual 4
lium post te?] Solẽt excultæ terrę superiacentes
glebæ iactata semina premere, & nascentia suffo-
care. Quibus glebis hoc loco illi signantur, qui per
duritiam suam atq; pestiferam uitam, nec ipsi semi
na uerbi recipiunt, nec receptorum seminum fru-
ctus alios ferre permittunt. Sanctus enim quisque
prædicator in mundum ueniens euangelizando
pauperibus, quasi molles uallium terras arauerat:
sed quorundam duritiam electorum Ecclesiarum
pere non ualens, eos quasi superiectas labori suo
glebas oppressa tolerabat. Multi enim peruersæ
mentis ipsa terrenorũ principum infidelitate con
fisi, surgentem Ecclesiam malè uiuendi pondere
premebant, cùm diu quos possent modò damna-
bilibus exemplis, modò minis, modò blandimen
tis destruerent, ne terra cordis auditorum, ad spi-
ritalis seminis fructũ exculta peruenirет. At cùm
omnipotens Deus hunc rhinocerotem loris suis
subdidit, per eum ilico glebarum duritiam fregit.
Mox quippe terrenum principatum suæ fidei sub
iugauit, dura persequentium corda contriuit, ut
quasi confractæ glebæ non iam obturatæ preme-
rent, sed ad percepta uerbi semina resolutæ germi
narent. Vnde rectè nunc ait: Aut confringet gle-
bas uallium post te? ac si diceret: Sicut post me,
qui postquam mentem cuiuslibet elatæ potesta- C
tis ingredior, non solum eam mihi subditam red-
do, sed etiam ad conterendos fidei hostes exer-
ceo, ut potentes huius seculi meę formidinis loris
ligati, nõ solum in me credentes permaneant, sed
& pro me alieni cordis duritiam zelantes fran-
gant. Hoc autem quod de infidelibus diximus, in
plerisque etiam qui fidei nomine censentur, uide-
mus. Multi nanque in medio humilium fratrum
positi, fidem uerbotenus tenent, sed dum elatio-
nis typum non deserunt, dum quos possunt illa-
tis uiolentijs premunt, dum fructificantibus alijs,
ipsi nequaquã semina uerbi recipiunt, sed ab ex-
hortantis uoce aurem cordis auertunt: isti quid a-
liud quàm obduratæ glebæ in exaratis uallibus
iacent? Qui eo nequiores sunt, quo nec ipsi humi- D
litatis fructum proferunt, &, quod est deterius,
proferentes humiles premunt. Ad horum duri-
tiam dissoluendam nonnunquam sancta Eccle-
sia, quia propria uirtute non sufficit, rhinocerotis
huius, id est terreni principis opitulationem quæ-
rit, ut ipse superiacentes glebas conterat, quas Ec-
clesiarum humilitas quasi planities uallium por-
tat. Has itaque glebas rhinoceros pede premit ac
comminuit: quia prauorum potentiumq; duri-
tiam cui Ecclesiastica humilitas resistere non ua-
let, principalis religio ex potestate dissoluit.
Quod quia sola diuina uirtute agitur, ut terreni
regni culmina ad perfectum regni cœlestis incli-
nentur, rectè nunc dicitur: Aut confringet glebas
uallium post te? Vt uerò de suis uirtutibus beatus

Iob humilia sentiat, & adhuc de huius mundi po- A
testatibus sub rhinocerotis nomine sublimia co-
gnoscat, sequitur: Nunquid habebis fiduciam
in magna fortitudine eius, & derelinques ei labo-
res tuos?] In rhinocerotis fortitudine fiduciã Do
minus habere se asserit: quia uires quas temporali
ter terreno principi contulit, ad cultum suæ ue-
nerationis inclinauit: ut ex accepta potestate per
quam dudum cõtra Deum tumuerat, religiosum
nunc Deo obsequium latius impẽdat. Quo enim
in mundo plus potest, eo pro mundi authore plus
prævalet. Nam qui à subiectis ipse metuitur, tãto
facilius persuadet, quanto & cum potestate indi-
cat qui uerè metuatur. Dicat ergo: Nunquid habe
bis fiduciam in magna fortitudine eius? Ac si di-
ceretur: ut ego, qui uires terrenorum principum B
meo cultui seruituras aspicio. Tanto enim ea quę
nunc agis minora æstimo, quanto iam præuideo,
quia & maiores huius mundi mihi potestates in-
clinabo. Bene autem subditur: Et derelinques ei
labores tuos?] Labores enim suos huic rhinoce-
roti Dominus reliquit: quia cõuerso terreno prin
cipi eam quam sua morte mercatus est Ecclesiam
credidit: quia uidelicet in eius manu quanta soli-
citudine pax fidei sit tuenda cõmisit. Sequitur:

Quòd principes huius mundi semẽ uerbi diuini multiplicãt,
dum pro Ecclesia contra hæreticos & tyrannos leges pro-
mulgant. Cap. IIII.

5 NVnquid credes ei quòd reddat sementẽ ti-
bi, & aream tuam congreget?] Quid aliud C
semen nisi uerbum prædicationis accipitur: sicut
Mat.13 in Euangelio ueritas dicit: Exijt qui seminat semi
Esa.35 nare. Et sicut propheta ait: Beati qui seminatis su-
per omnes aquas. Quid aliud area, nisi Ecclesia
debet intelligi? De qua præcursoris uoce dicitur:
Matt.3 Et permundabit aream suam. Quis ergo in initio
nascentis Ecclesiæ crederet, dum contra eam ille
indomitus principatus terræ tot minis & crucia-
tibus sæuiret: quia rhinoceros iste Deo semen-
tem redderet, id est acceptum prædicationis ue-
rbum operibus repensaret? Quis posset tunc infir-
morum credere, quòd eius aream congregaret?
Ecce enim modò pro Ecclesia leges promulgat,
qui dudum contra eam per uaria tormenta sæuie-
bat. Ecce quaslibet gentes capere potuerit, ad fi-
dei illius gratiam suadendo perducit, eisq; æter- D
nam uitam indicat, quibus captis præsentem ser-
uat. Cur hoc? Quia uidelicet aream nunc congre-
gat, quam aliquando superbo cornu dispergen-
do uentilabat. Audiat igitur beatus Iob quid gen
tilitatis principes faciant, & nequaquam se apud
semetipsum de gloria tantæ suæ uirtutis extollat.
Audiat & rex potens, potentiores huius mundi
reges quãta Deo deuotione famulentur, & uirtu-
tem suam quasi pro singularitate non trahat in e-
lationis uitium qui habet in alijs exemplum: quia
& si tunc ei similem Dominus nõ uidit, multos ta
men per quos eius gloriam retunderet, præuidit.
Igitur quia terreni principes magna se Deo humi
litate substernunt, prauí homines qui dudum con
tra Ecclesiam in infidelitate positi, aperta aduersi-

tate sæuiebant, nunc ad alia fraudis argumenta A
uertuntur. Quia enim illos religionem uenerari
conspiciunt, ipsi cultum religionis assumunt, &
bonorũ uitam sub despectis uestibus iniquis mo-
ribus premunt. Mundi quippe dilectores sunt,
hocq; in se quod homines uenerentur ostendunt,
atque eis qui uerè semetipsos despiciunt, nõ men
te, sed uestę copulantur. Quia enim præsentem
gloriam amantes assequi non possunt, quasi de-
spicientes sequuntur. Qui quid sentirent contra
bonos ostenderent, si aprum nequitiæ tempus in-
uenirent. Sed hæc etiam argumenta prauorum 6
ad electorum salutem proficiunt. Sancta enim
Ecclesia sine labore tentationis non potest tem-
pora peregrinationis, quæ etsi foris apertos ho-
stes non habet, intus tamen tolerat fictos fratres.
Nam contra uitia semper in acie est, & habet e-
tiam tempore bellum suum: & fortasse grauius af-
fligitur, cùm non extraneorum ictibus, sed suo-
rum moribus impugnatur. Siue itaque illo seu i-
sto tempore, est tamen semper in labore. Nam &
in persecutione principum timet ne amittant bo-
ni quod sunt, & in conuersione principum tole-
rat, quia mali simulant bonos se esse quod non
sunt. Vnde omnipotẽs Deus quia rhinocerotem
hunc loris ligatum dixit, ilico prauorum hypocri-
sim subdidit, dicens:

Quòd hypocritæ sanctitatis speciem habeant, sed charitá-
tem supernam non habent: & in his quos uerbo doctrinæ
gignunt, quæ sua sunt quærunt, non quæ Iesu Christi.
Cap. V.

PEnna struthionis similis est pennis herodij &
accipitris.] Quis herodium & accipitrem ne
sciat, aues reliquas quanto uolatus sui uelocitate
transcendant? Struthio uerò pennæ eorum simili
tudinem habet, sed uolatus eorum celeritatẽ non
habet. A terra quippe eleuari non ualet, & alas
quasi ad uolatum specietenus erigit, sed tamen
nunquam se à terra uolando suspendit. Ita sunt ni
mirum omnes hypocritæ, qui dum bonorum uí-
tam simulant, imitationem sanctę conuersationis
habent, sed ueritatem sanctæ actionis non habẽt.
Habent quippe uolandi pennas per speciem, sed
in terra repũt per actionem: quia alas per figuram
sanctitatis extendunt, sed curarum secularium
pondere prægrauati, nullatenus à terra subleuan-
tur. Speciem nanq; Pharisæorum reprobans Do-
minus, quasi struthionis pennam redarguit, quæ
in opere aliud exercuit, & in colore aliud osten-
dit, dicens: Væ uobis scribæ & Pharisæi hypocri- Matt.23
tæ: quia similes estis sepulchris dealbatis, quæ fo-
ris quidem apparẽt hominibus speciosa, intus uerò
sunt plena ossibus mortuorum: ita & uos foris
apparetis hominibus iusti, intus uerò pleni estis
auaritia & iniquitate. ac si diceret: Subleuare uos
uidetur species pennæ, sed in infimis uos depri-
mit pondus uitæ. De hoc pondere per prophe-
tam dicitur: Filij hominum usquequo graui cor- Psal.4
de? Huius struthionis conuersurum se hypocri-
sim Dominus pollicetur, cùm per prophetã dicit:
Glorificabũt me bestiæ agri, dracones & struthio- Esa.43

nes.Quid enim draconum nomine,nisi in aperto malitiosæ mentes exprimuntur, quæ per terram semper in infimis cogitationibus repũt? Quid uerò per struthionũ uocabulum,nisi hi qui se bonos simulant,designantur, qui sanctitatis uitam quasi uolatus pennam per speciẽ retinent, sed per opera nõ exercẽt? Glorificari itaq; se Dominus à dracone uel struthione asserit: quia aperte malos, & ficte bonos plerunq; ad sua obsequia ex intima cogitatione cõuertit. Vel certe agri bestiæ Dominum,id est dracones struthionesq; glorificãt,cùm fidem quæ in illo est,ea quæ in hoc mũdo dudum membrum diaboli fuerat gẽtilitas exaltat. Quam & propter malitiã draconum nomine exprobrat, & propter hypocrisin uocabulo struthionum uocat. Quasi enim pennas accepit gentilitas,sed uolare non potuit,quæ & naturam rationis habuit, & actionem rationis ignorauit. Habemus adhuc quod in consideratione struthionis huius de accipitre & herodio attentius perpendamus. Accipitris quippe & herodij parua sunt corpora,sed pẽnis densioribus fulta, & idcirco cũ celeritate trãsuolant: quia eis parum inest quod aggrauat, multum quod leuat. At contrà struthio raris pẽnis induitur,& immani corpore grauatur: ut etsi uolare appetat,ipsa pennarum paucitas molem tanti corporis in aere nõ suspendat. Bene ergo in herodio & accipitre electorũ persona signatur, qui quàm diu in hac uita sunt,sine quãtulocunq; culpæ contagio esse non possunt. Sed cùm eis parum quid inest quod deprimit, multa uirtus bonæ actionis suppetit quæ illos in superna sustollit. At contrà hypocrita etsi facit pauca quæ eleuent, perpetrat multa quæ grauẽt. Neq; enim nulla bona agit hypocrita,sed quib.ea ipsa deprimat, multa peruersa committit. Paucæ igitur pẽnæ corpus struthionis non subleuant: quia paruum bonum hypocritæ multitudo prauæ actionis grauat. Hæc quoq; ipsa struthionis penna ad pennas herodij & accipitris similitudinem coloris habet, uirtutis uerò si militudinem nõ habet. Illorum nanq; cõclusæ & firmiores sunt,& uolatu aerẽ premere uirtute suæ soliditatis possunt. At contrà struthionis pennæ dissolutæ, eo uolatum sumere nequeunt, quo ab ipso quem premere debuerant, aere transcendun tur. Quid ergo in his aspicimus, nisi q; electorum uirtutes solidæ euolant,ut uentos humani fauoris premant? Hypocritarum uerò actio quãlibet recta uideatur,uolare nõ sufficit: quia uidelicet fluxæ uirtutis pennã humanæ laudis aura pertrãsit.

7 Sed ecce cùm unum eundemq; bonorum malorumq; habitum cernimus,cùm ipsam in electis ac reprobis professionis speciem uidemus, unde nostræ intelligentiæ suppetat, ut electos à reprobis,à falsis ueros cõprehendẽdo discernat? quod tamen citius agnoscimus, si intemerata in memoriam præceptoris nostri uerba signamus, qui ait: Matth.6 Ex fructibus eorum cognoscetis eos. Neq; enim pensanda sunt quæ ostendũt in imagine, sed quæ seruãt in actione. Vnde hic postquã speciem struthionis huius intulit, mox facta subiungit, dicẽs:

A Quæ derelinquit in terra oua sua.] Quid emi per oua nisi tenera adhuc proles exprimitur,quæ diu fouenda est,ut ad uiuum uolatile perducat? Oua quippe insensibilia in semetipsis sunt, sed tamẽ calefacta,in uiuis uolatilibus conuertũtur. Ita nimirum paruuli auditores ac filij certum est q; frigidi insensibilesq; remaneãt,nisi doctoris sui sollicita exhortatione calefiant. Ne igitur derelicti in sua insensibilitate torpescant, assidua doctorum uoce fouendi sunt,quousq; ualeant & per intelligentiam uiuere,& per cõtemplationem uolare. Quia uerò hypocritę quamuis peruersa semper operentur,loqui tamen recta non desinunt, bene autem loquendo in fide uel conuersatione filios pariũt, sed eos bene uiuendo nutrire non possunt, rectè
B de hac struthione dicitur: Quæ derelinquit in terra oua sua. Curam nanq; filiorum hypocrita negligit: quia ex amore intimo rebus se exteriorib. subdit: in quibus quanto magis extollitur,tãto minus de prolis suæ defectu cruciatur. Oua ergo in terra dereliquisse,est natos per conuersionẽ filios nequaquam à terrenis actibus interposito exhortationis nido suspẽdere. Oua in terra dereliquisse, est nullum cœlestis uitę filijs exemplum prębere. Quia enim hypocritæ per charitatis uiscera non calent,de torpore prolis editæ,id est de ouorũ suorum frigore nequaquam dolẽt: & quanto se libentius terrenis actibus inserunt, tanto negligentius eos quos generant, agere terrena permittunt: sed quia derelictos hypocritarum filios superna cura non deserit: nonnullos nanq; etiam ex talibus intima electione præscitos, largitæ gratiæ respectu calefacit,rectè subiungitur:

Quòd eos quos prauorum doctorum negligentia puluere peccati inuisitatos deserit, gratia Dei calefacit: & sine hominum ministerio,multos desperatos per se Deus uisitat & uiuificat. Cap. VI.

TV forsitan in puluere calefacies eas?] Ac si dicat: ut ego, qui illa in puluere calefacio: quia scilicet paruulorum animas & in medio peccantium positas, amoris mei igne succẽdo. Quid emi puluis nisi peccator accipitur? Vnde & ille hostis huius peccatoris perditione satiatur, de quo per prophetã dicitur: Serpẽti puluis panis eius. Quid Esa.65
per puluerẽ, nisi ipsa iniquorũ instabilitas demon
D stratur? De qua Dauid ait: Non sic impij, non sic, Psal.1
sed tanquã puluis quem proijcit uẽtus à facie terræ. Oua ergo Dominus in puluere derelicta calefacit: quia paruulorũ animas prędicatorũ suorum sollicitudine destitutas,etiã in medio peccantium positas amoris sui igne succendit. Hinc est q; pleroq; cernimus & in medio populorũ uiuere,& tamen uitam torpentis populi non tenere. Hinc est q; pleroq; cernimus & malorum turbas nõ fugere,& tamẽ superno ardore flagrare. Hinc est q; pleroq; cernimus, ut ita dixerim, in frigore calere. Vnde enim nonnulli in terrenorum hominũ torpore positi, supernæ spei desiderijs inardescunt, unde & inter frigida corda succensi sunt: nisi quia omnipotens Deus derelicta oua scit etiam in puluere calefacere, & frigoris pristini insensibilitate

tate discussa, per sensum spiritus uitalis animare, A
ut nequaquam iacentia in infimis torpeant,sed in uiuis uolatilibus uersa,sese ad cœlestia contẽplando,id est uolando suspendãt? Notandum uerò est, quòd in his uerbis nõ solũ hypocritarũ actio peruersa reprobatur, sed bonorũ etiã magistrorum si qua fortasse subrepserit elatio premit. Nam cùm de se Dominus dicit,quòd derelicta oua in puluere ipse calefaciat: profectò apertè indicat, quia ipse operat intrinsecus per uerba doctoris, qui & sine uerbis ullius hominis calefacit quos uoluerit in frigore pulueris.ac si apertè doctorib.dicat: Vt sciatis quia ego sum qui per uos loquẽtes operor, ecce cũ uoluero,cordib.hominũ etiã sine uobis lo
8 quor. Humiliata igitur cogitatiõe doctorũ, ad
exprimendum hypocritam sermo conuertitur, & B
qua fatuitate torpeat,adhuc sub struthionis facto plenius indicatur. Nam sequitur:

Quòd hypocritæ nulla sollicitudine infirmis prouideant, nec aliquam charitatis affectionem impendant his quos bestiarũ morsibus expositos uident: sed duri ad filios, quasi sui non sint,reputant alienos. Cap. VII.

OBliuiscitur quòd pes cõculcet ea, aut bestia agri conterat.] Quid in pede nisi transitus operationis accipitur? quid in agro nisi mundus iste signatur? de quo in Euãgelio Dominus dicit:
Matth.13 Ager autem est mundus. Quid in bestia,nisi antiquus hostis exprimitur, qui huius mundi rapinis insidians,humana quotidie morte satiat? De qua
Esa.35 per prophetam pollicẽte Domino dicitur: Et mala bestia non transibit per eam. Struthio itaq; oua
C
sua deserens,obliuiscitur quòd pes conculcet ea: quia uidelicet hypocritę eos quos in conuersatione filios generant derelinquunt,& omnino nõ curant ne aut exhortationis sollicitudine, aut disciplinæ custodia destitutos, prauorum operũ exempla peruertant. Si enim oua quæ gignunt diligerent,nimirum metuerent ne quis ea peruersa ope ra demonstrando calcaret. Hunc Paulus pedem infirmis discipulis,quasi ouis quę posuerat metue
Phil.3 bat,cùm diceret: Multi ambulant quos sæpe dicebam uobis,nũc autem & flens dico inimicos crucis Christi. Et rursum: Videte canes, uidete malos
2.Thes.3 operarios. Et rursum: Denũciamus uobis fratres in nomine Domini nostri Iesu Christi,ut subtrahatis uos ab omni fratre ambulãte inordinatè, & nõ
D
secundum traditionem quam acceperũt à nobis. Hunc pedem Ioannes Gaio formidabat, qui cùm multa Diotrephis mala prẽmisisset,adiunxit: Charissime, noli imitari malum, sed quod bonum est. Hũc ipse synagogæ dux infirmo suo gregi metue
Deut.18 bat,dicẽs: Quando ingressus fueris terram,quam Dominus Deus dabit tibi,caue ne imitari uelis abominationes illarum gentium. Obliuiscitur etiã quòd bestia agri conterat: quia nimirum si diabolus in hoc mundo sæuiens editos in bona conuersatione filios rapiat, hypocrita omnino non curat. Hanc autem agri bestiam Paulus ouis quæ posue
2. Cor.11 rat metuebat, dicẽs: Timeo ne sicut serpẽs Euam seduxit astutia sua, ita corrumpantur sensus uestri à charitate, quæ est in Christo Iesu. Hanc agri bestiã discipulis metuebat Petrus, cùm diceret: Ad- 1.Pet.5
uersarius uester diabolus, quasi leo rugiẽs circuit, quærens quem deuoret: cui resistite fortes in fide. Habent ergo ueraces magistri super discipulos timoris uiscera ex uirtute charitatis: hypocritæ autem tanto minus commissis sibi metuunt, quanto nec sibimetipsis quid timere debeant deprehendunt. Et quia obduratis cordibus uiuunt, ipsos etiam quos generãt filios, nulla pietate debiti amoris agnoscunt. Vnde adhuc sub struthionis specie subditur: Duratur ad filios quasi non sint sui.]

Quem enim charitatis gratia non infundit, proximum suum etiã si ipse hunc Deo genuit, extraneũ respicit: ut profectò sunt omnes hypocritæ, quorum uidelicet mẽtes dum semper exteriora appe-
tunt, intus insensibiles fiunt: & in cunctis quæ agunt, dum sua semper expetunt, erga affectũ proximi nulla charitatis compassione mollescunt. O quàm mollia uiscera gestabat Paulus, quando circa filios suos tanto æstu amoris inhiabat, dicens:
Nos uiuimus, si uos statis in Domino: & testis mihi Phil.1
est Deus, quomodo cupiã omnes uos in uisceribus Christi. Romanis quoq; ait: Testis est mihi Rom.1
Deus cui seruio in spiritu meo, in Euangelio filij eius, quòd sine intermissione memoriã uestri semper facio in orationibus meis: obsecrãs si quo modo tandem aliquando prosperũ iter habeã in uoluntate Dei ueniẽdi ad uos: desidero enim uidere
uos. Timotheo quoq; ait: Gratias ago Deo meo, 2.Tim.1
cui seruio à progenitoribus meis in cõscientia pura, quia sine intermissione habeã tui memoriã in
C
orationibus meis, nocte ac die desiderans te uidere. Thessalonicensibus quoq; amorẽ suũ indicans
dicit: Nos autẽ fratres desolati à uobis ad tempus 1.Thes.2
horæ, aspectu non corde, abundantius festinauimus faciem uestram uidere cum multo desiderio.
Qui duris persecutionib.pressus, & tamẽ de filio- 1.Thes.3
rum salute sollicitus adiũxit: Misimus Timotheũ fratrem nostrũ, & ministrũ Dei in Euangelio Christi, ad confortãdos uos, & exhortãdos pro fide uestra, ut nemo moueat in tribulationibus istis. Ipsi
enim scitis q; in hoc positi sumus. Ephesiis quoq;
ait: Peto ne deficiatis in tribulationibus meis pro Ephes.3
uobis, quæ est gloria uestra. Ecce in tribulatione positus, alios exhortat: & in hoc quod ipse sustinet, alios roborat. Non enim filiorũ suorũ fuerat
more struthionis oblitus, sed metuebat nimis, ne
eius discipuli in prædicatore suo tot persecutionũ
probra cernentes, fidem in eo despicerent, contra
quam innumeræ passionũ contumeliæ præualerent. Et idcirco minus dolebat in tormẽtis, sed magis filijs de tormentorum suorum tentatione metuebat. Paruipendebat in se plagas corporis, dum formidaret in filijs plagas cordis. Ipse patiendo suscipiebat uulnera tormentorum, sed filios consolando, curabat uulnera cordium. Pensemus ergo cuius charitatis fuerit, inter dolores proprios alijs timuisse: pẽsemus cuius charitatis fuerit, filiorũ salutẽ inter sua detrimẽta requirere, & statum mentis in proximis etiam ex sua delectione custodire.

Sed hæc hypocritæ charitatis uiscera nesciunt: 9
quia

quia eorũ mens quanto per mundi concupiſcentiam in exteriora reſoluitur, tanto per inaffectionem ſuam interius obduratur: & torpore inſenſibili frigeſcit intrinſecus, quia amore damnabili molleſcit foris: ſeq; ipſam conſiderare non ualet, quia cogitare ſe minimè ſtudet. Cogitare uerò ſe mens non poteſt, quæ tota apud ſemetipſam non eſt. Tota uerò eſſe apud ſemetipſam non ſufficit: quia per quot concupiſcentia rapitur, per tot à ſe metipſa ſpecies diſſipatur, & ſparſa in infimis iacet, quæ collecta ſi uellet, ad ſumma conſurgeret. Vnde iuſtorum mẽs quia per cuſtodiam diſciplinæ, à cunctorum uiſibilium fluxo appetitu conſtringitur, collecta apud ſemetipſam intrinſecus integratur: qualiſq; Deo uel proximo eſſe debeat, plenè conſpicit, quia nihil ſuum exterius derelinquit: & quanto ab exterioribus abſtracta compeſcitur, tanto aucta in intimis inflammatur: & quo intus magis ardet, eo ad deprehendenda uitia amplius lucet. Hinc eſt enim quòd ſancti uiri dum ſe intra ſemetipſos colligunt, mira ac penetrabili acie occulta etiã aliena delicta deprehendũt. unde
Exech.8 bene per Ezechielem prophetã dicit: Emiſſa ſimilitudo manus apprehẽdit me in cincinno capitis mei, & eleuauit me ſpiritus inter terrã & cœlũ, & adduxit me in Hieruſalem in uiſione Dei iuxta oſtium interius quod reſpiciebat ad Aquilonẽ: ubi erat ſtatutum idolum zeli, ad prouocandam emulationẽ. Quid eſt enim cincinnus capitis, niſi collectæ cogitationes mentis: ut non ſparſæ diffluãt, ſed per diſciplinam conſtrictæ ſubſiſtant? Manus ergo deſuper mittitur, & propheta per cincinnũ capitis eleuatur: quia cùm noſtra mẽs ſeſe per cuſtodiã colligit, uis ſuperna ſurſum nos ab infimis trahit. Bene uerò inter terram & cœlũ ſublatum ſe aſſerit: quia quilibet ſanctus in carne mortali poſitus, plenè quidem adhuc ad ſuperna non peruenit, ſed iam tamen ima derelinquit. In uiſione uerò Dei in Hieruſalem ducitur: quia uidelicet unuſquiſq; proficiens per charitatis zelum, qualis eſſe Eccleſia debeat contemplatur. Bene quoque addit: Quia iuxta oſtiũ interius ductus eſt, quod reſpiciebat ad Aquilonem: quia nimirum ſancti uiri dum per aditum internæ cõtemplationis aſpiciunt, plus praua inter eccleſiam fieri quàm recta deprehendunt: & quaſi in Aquilonis parte oculos, id eſt ad ſolis ſiniſtram flectunt: quia cõtra uitiorum frigora, charitatis ſe ſtimulis accendunt. Vbi & rectè ſubiungitur: Quia illic erat ſtatutum idolum zeli ad prouocandã æmulationem. Dum enim intra ſanctam Eccleſiam à nonnullis ſpecie ſola fidelibus, rapinas & uitia perpetrari conſiderant, quid aliud quàm in Hieruſalem idolum uident? quod idolum zeli dicitur: quia per hoc contra nos æmulatio ſuperna prouocatur: ut tanto diſtrictius delinquentes feriat, quanto nos charius redemptor amat. Hypocritæ igitur quia cogitationes mentis non colligunt, per cincinnum capitis minimè tenentur. Et qui ſua neſciunt, commiſſorum ſibi quando delicta deprehendunt? Hi itaq; torpent à cœleſtibus, ad quæ flagrare debue
10

A rant, & flagrant terrenis rebus anxiè, à quibus laudabiliter torpuiſſent. Poſtpoſita quippe filiorum cura, ſæpe eos uideas ſe contra pericula immenſũ laboris accingere, maria trãſmeare, adire iudicia, pulſare principatus, palatia irrumpere, iurgantibus populorum cuneis intereſſe, & terrena patrimonia laborioſa obſeruatione defendere. quibus ſi fortaſſe dicatur, Cur iſta uos agitis, qui ſeculum reliquiſtis? reſpondent ilico Deum ſe metuere, & idcirco tanto ſtudio defendendis patrimonijs inſudare. unde bene adhuc de ſtruthionis huius ſtulto labore ſubiungitur:

Quòd hypocritæ animarum damna non curant, ſed temporalium rerum iactura anxiè perturbantur. Cap. VIII.

B FRuſtra laborauit, nullo timore cogẽte.] Illic Pſal.13
nanq; trepidauerunt timore, ubi non erat timor. Ecce enim diuina uoce præcipitur: Si quis ti Matt.5
bi tulerit tunicam, & uoluerit tecum iudicio contendere, dimitte illi & pallium. Et rurſum: Si quis quod tuum eſt tulerit, ne repetas. Paulus quoque apoſtolus diſcipulos ſuos cupiens exteriora deſpicere, ut ualeant interna ſeruare, admonet dicens: Iam quidem omnino delictum eſt in uobis, quòd 1.Cor.6
iudicia habetis inter uos: quare non magis iniuriã accipitis, quare non magis fraudem patimini? Et tamen hypocrita aſſumpto ſanctæ conuerſationis habitu, filiorum cuſtodiam deſerit, & temporalia quæq; defendere etiam iurgijs quærit. Exemplo ſuo eorum perdere corda non trepidat, & quaſi per negligentiam amittere patrimonia terrena formidat. In errorem diſcipulus labitur, & tamen cor hypocritæ nullo dolore ſauciat. Ire in iniquitatis uoraginem commiſſos ſibi conſpicit, & hæc quaſi inaudita pertranſit: at ſi quod ſibi leuiter inferri temporale damnũ ſenſerit, in ultionis irã repentè ab intimis inardeſcit. Mox patientia rumpitur, mox dolor cordis in uocibus effrenatur: quia dum animarũ damna æquanimiter tolerat, iacturam uerò rerum temporaliũ repellere, etiam cum ſpiritus cõmotione feſtinat, cunctis ueraciter indicat teſte mentis perturbatione quid amat. Ibi quippe eſt grãde ſtudium defenſionis, ubi & grauior uis amoris. Nam quanto magis terrena diligit, tanto priuari eis uehemẽtius pertimeſcit. qua
D enim mente aliquid in hoc mundo poſſidemus, non docemur, niſi cùm amittimus. Sine dolore nanq; amittitur, quicquid ſine amore poſſidetur. Quæ uerò ardenter diligimus habita, grauiter ſuſpiramus ablata. Quis autem neſciat quia noſtris uſibus res terrenas Dominus condidit, ſuis autẽ animas hominum creauit? Plus ergo Deo ſe amare conuincit, qui neglectis his quæ eius ſunt, propria tuetur. Perdere nanq; hypocritæ ea quæ Dei ſunt, id eſt animas hominum non timẽt, & ea quę ſua ſunt, amittere: uidelicet res cum mundo tranſeuntes, quaſi diſtricto iudici poſituri rationes timent, ac ſi placatũ inueniãt, cui deſideratis rebus, id eſt rationabilib. perditis, inſenſibilia & nõ quæ ſita cõſeruant. Poſſidere aliquid in hoc mũdo uolumus, & ecce ueritas clamat: Niſi quis renũciaue

rit

rit omnibus quæ poſſidet, non poteſt meus eſſe
A diſcipulus. Perfectus igitur Chriſtianus quomodo debet res terrenas iurgando defendere, quas nunc præcipitur non poſſidere? Itaq; cùm res proprias amittimus, ſi perfectè Deũ ſequimur, in huius uitæ itinere à magno onere leuigati ſumus. Cũ uerò curam rerum, eiuſdem nobis itineris neceſſitas imponit, quidam dum eas rapiunt, ſolummodo tolerandi ſunt: quidam uerò conſeruata charitate prohibendi, nõ tamẽ ſola cura ne noſtra ſubtrahant, ſed ne rapientes non ſua, ſemetipſos perdant. Plus quippe ipſis raptoribus debemus metuere, q̃ rebus irrationabilibus defendendis inhiare. Iſta namq; etiam non rapta morientes amittimus, cum illis uerò & nunc conditionis ordine, & ſi corrigi ſtudeant, poſt perceptionem mune-
B ris unum ſumus. Quis autem neſciat, quia minus ea quibus utimur, & plus debemus amare quod ſumus? Si ergo & pro ſua utilitate raptoribus loquimur, iam nõ ſolum nobis quæ temporalia, ſed ipſis etiam quæ ſunt æterna uendicamus. Qua in re illud eſt ſolerter intuendum, ne per neceſſitatis metum, cupiditas ſurrepat rerum: & zelo ſuccenſa prohibitio, impetu immoderatiore diſtẽſa, uſq; ad odioſa uerba & turpitudinem contentionis erumpat. Dumq; pro terrena re pax à corde cũ proximo ſcinditur, liquidò apparet: quia plus res q̃ proximus amatur. Si enim charitatis uiſcera etiã circa raptorem proximum nõ habemus, noſmetipſos peius ipſo raptore perſequimur, grauiusq; nos q̃ alter poterat deuaſtamus: quia dilectionis
C bonũ ſponte deſerẽtes, à nobiſipſis intus eſt quod amittimus, qui ab illo ſola exteriora perdebamus. ſed hanc hypocrita formã charitatis ignorat: quia plus terrena q̃ cœleſtia diligens, contra eum qui tẽporalia diripit, ſeſe in intimis immani odio inflã
21 mat. Sciendũ uerò eſt, quia ſunt nonnulli quos charitatis gremio nutriens mater Eccleſia tolerat, quouſq; ad ſpiritalis ætatis incrementa perducat, qui nonnunquã & ſanctitatis habitũ tenẽt, & perfectionis meritum exequi non ualent. Ad dona nanq; ſpiritalia minimè aſſurgunt, & idcirco his qui ſibi coniuncti ſunt, ad tuenda ea quæ terrena ſunt, ſeruiunt, & nõnunq̃ in defenſionis eiuſdem iracundia excedunt. Hos nequaq̃ credendum eſt hypocritarum numerum incurrere: quia aliud eſt
D infirmitate, aliud malitia peccare. Hoc itaq; inter hos & hypocritas diſtat, q̃ iſti infirmitatis conſcij malunt à cunctis de culpa ſua redargui, q̃ de ficta ſanctitate laudari: illi uerò & iniqua ſe agere certi ſunt, & tamen apud humana iudicia de nomine ſanctitatis intumeſcunt. Iſti non metuunt prauis hominibus etiã de bona actione diſplicere, dum ſupernis tantummodo iudicijs placeant: illi uerò nunquam quid agant, ſed quomodo de actione qualibet hominibus poſſint placere conſiderant. Iſti iuxta modum ſuæ intelligẽtiæ, etiam in rebus ſeculi militant cauſis Dei: illi uerò pro cauſis Dei, intentioni deſeruiunt ſeculi: quia inter ipſa quoq; quæ ſe agere ſancta opera oſtendunt, non conuer

A ſionem quærunt hominum, ſed auras fauorũ. Igitur dum quoſdã non deſpectæ conuerſationis uiros, iracundè uel nimiè defendere terrena conſpicimus, debemus hoc in illis per charitatem reprehendere, nec tamen eos reprehendendo deſperare: quia plerunq; uni eidẽq; homini & inſunt quędam iudicabilia quæ apparent, & magna quæ latent. In nobis autẽ ſæpe magna in facie prodeunt, & nonnunquã quæ reprehẽdenda ſunt, occultantur. Hinc ergo humilianda eſt noſtræ mentis elatio, quòd & illorũ infirma ſunt publica, & noſtra ſecreta: & rurſum fortia illorum ſecreta ſunt, & in publico noſtra uulgãtur. Quos ergo de aperta infirmitate reprehendimus, ſupereſt ut de occultæ fortitudinis æſtimatione ueneremur: & ſi de aper
B ta ſe firmitate noſtra mens eleuat, occulta ſua infirma conſiderans, ſeſe in humilitate premat. Sæpe enim nõnulli multis præceptis obſequunt, & quędam pauca prætereunt: & nos multa prætermittimus, cùm pauca ſeruamus. Vnde fit plerunq;, ut quia quod ſeruare nos nouimus, hoc præterire alios uidemus, ilico noſtra ſe in elatione mens eleuet, obliuiſcẽs quàm multa prætereat, cùm ualde ſint pauca quæ ſeruat. Neceſſe eſt igitur ut in quibus alios reprehendimus, elationem ſollicitè noſtrę cogitationis inclinemus: quia ſi ſublimiorem ſe cæteris noſter animus conſpicit, quaſi in præcipitio ſingularitatis ductus, eo peius ruit. Sed cur hypocrita cœleſtia lucra deſerens, terrena elaboret, ſub ſtruthionis adhuc nomine ſubiũgit, dicẽs:

Quòd hypocritas dedit Deus in reprobum ſenſum: & ita excæcati ſunt mente, ut electorum ſanctitatem, & eorum rectorem Deum contemnant. Cap. IX.

PRiuauit eam Deus ſapientia, nec dedit illi intelligentiam.] Quãuis aliud ſit priuare, aliud non dare: hoc tamen repetiſt ſubdendo, non dedit, quod præmiſit, priuauit. ac ſi diceret: Quod dixit priuauit, non iniuſtè ſapientiam abſtulit, ſed iuſtè non dedit. Vnde & Pharaonis cor Dominus Exod.7
obduraſſe dicitur, non quòd ipſe duritiam contulit, ſed quòd exigentibus eius meritis, nulla illud deſuper infuſi timoris ſenſibilitate molliuit. Sed nunc hypocrita quòd ſanctum ſe ſimulat, quòd ſub imagine boni operis occultat, ſanctę Eccleſię
D pace premitur, & idcirco ante noſtros oculos religionis uiſione ueſtitur. Si qua ergo tẽtatio fidei erumpat, ſtatim lupi mens rabida, habitu ſe ouinæ pellis expoliat: quantumq; contra bonos ſæuiat, perſequens demonſtrat. Vnde & rectè ſubditur: Cùm tempus fuerit, in altum alas erigit, deridet equitem & aſcenſorem eius.] Quid enim alas huius ſtruthionis accipimus, niſi preſſas hoc tẽpore quaſi cõplicatas hypocritæ cogitationes? Quas cùm tempus fuerit, in altum eleuat: quia opportunitate cõperta, eas ſuperbiendo manifeſtat. Alas in altum erigere, eſt per effrenatam ſuperbiam cogitationes aperire. Nunc autem quia ſanctum ſe ſimulat, quia in ſemetipſo ſtringit quę cogitat, quaſi alas in corpore per humilitatẽ plicat.

Notan-

12 Notandum uerò est quòd non ait: Deridet equum & ascensorem, sed equitem & ascensorem eius. Equus quippe est unicuiq; sanctę animę corpus suum, quod uidelicet nouit & ab illicitis continętiæ freno restringere, & rursum charitatis impulsu in exercitatione boni operis relaxare. Equitis ergo nomine anima sancti uiri exprimitur, quæ iumentum corporis bene subditum regit. Vnde & Ioannes apostolus in Apocalypsi Dominum
Apoc.19 contemplatus ait: Et exercitus qui sunt in cœlo sequebantur eum in equis albis. Multitudinē quippe sanctorum quæ in hoc martyrij bello sudauerat, rectè exercitum uocat, qui idcirco in equis albis sedere referuntur: quia nimirum eorum corpora & luce iusticiæ, & castimoniæ candore claruerunt. Deridet ergo hypocrita equitem: quia B cùm ipse in aperto iniquitatis eruperit, electorū despicit sanctitatē: & elatus fatuos appellat, quos pace pressus fidei, callida arte simulabat. Quis uerò alius huius ascensus est equitis, nisi omnipotēs Deus, qui & ea quę non erant preuidens cōdidit, & ea quæ sunt possidens regit? Ascendit quippe equitem: quia iusti uniuscuiusq; uiri animū possidet, sua bene membra possidentem. Huic ergo hypocritæ deridere est equitem, sanctos despicere: deridere uerò est ascensorem equitis, prosilire usque ad iniuriam creatoris. Quia enim in unoquoque lapsu à minimis semper incipitur, & succrescentibus defectibus ad grauiora peruenitur, rectè hypocritæ huius iniquitas per suppositа detrimenta distinguitur: ut dicatur prius bonū se quod non sit ostendere, postmodum uerò bonos apertè despicere, ad extremum quoq; usq; ad iniuriam
Luc.3 conditoris exilire. Nunquam quippe illic anima quò ceciderit iacet: quia uoluntariè semel lapsa ad peiora pondere suæ iniquitatis impellitur: ut in profundū corruens, semper adhuc profundius obruatur. Eat ergo hypocrita, & nunc suas laudes appetat, postmodum uitam proximorū premat, & quandoq; se in irrisione sui conditoris exerceat: ut quo elatiora semper excogitat, eò se supplicijs atrocioribus immergat. O quàm multos talés nunc sancta Ecclesia tolerat, quos cùm tempus eruperit, tentatio aperta manifestat. Qui uoluntates suas quia contra eam modò non exerunt, quasi cōplicatas interim alas cogitationum premunt. D Quia enim à bonis malisq; hæc uita communiter ducitur, nunc Ecclesia ex utrorumq; numero uisibiliter congregatur, sed Deo inuisibiliter iudicante discernitur, atq; in exitu suo à reproborum societate separatur. Modò uerò esse in ea, nec boni sine malis, nec mali sine bonis possunt. Hoc enim tempore cōiuncta utraq; pars sibi necessariò congruit, ut & mali mutētur per exempla bonorum, & boni purgentur per tentamenta malorum. Atque ideo Dominus postquam sub struthionis specie multa de hypocritarum reprobatione intulit, mox ad electorum sortem uerba conuertit: ut qui in illis audierant quod fugientes tolerent, in istis audiant quod imitantes ament. Sequitur:

A *Quòd ea quæ de rhinocerote dicta sunt, intelligi & aliter possunt.* Caput X.

NVnquid præbebis equo fortitudinem, aut circundabis collo eius hinnitum? Sed fortasse prius q̄ huius equi fortitudinem hinnitumq; disseramus, ab aliquibus quæritur, ut aliter etiam moralitate postposita, & rhinocerotis uirtus, & struthionis huius fatuitas exponat. Manna quippe est uerbum Dei, & quicquid bene uoluntas suscipientis appetit, hoc profectò in ore comedentis sapit. Terra est uerbum Dei, quā quanto labor inquirentis exigit, tanto largius fructum reddit. Debet ergo intellectus sacri eloquij multiplici inquisitione uentilari: quia & terra quæ sępius arando uertit, ad frugem uberius aptatur. Quæ igitur & aliter de rhinocerote ac struthione sentimus, sub breuitate perstringimus: quia ad ea quæ obligatoria sunt, enodanda properamus. 13 Rhinoceros iste, qui etiam monoceros in Græcis exemplaribus nominatur, tantę esse fortitudinis dicitur, ut nulla uenantium uirtute capiatur. Sed sicut hi asserunt, qui describendis naturis animaliū laboriosa inuestigatione sudauerunt, uirgo ei puella proponitur, quæ uenienti sinum aperit, in quo ille omni ferocitate postposita caput deponit, sicq; ab eis à quibus capi quęritur, repētè uelut inermis inuenitur. Buxei quoq; coloris esse describit, qui etiam cum elephantis quando certamen aggreditur, eo cornu quod in nare singulariter gestat, uentrem aduersantium ferire perhibetur, ut cùm ea quæ C molliora sunt uulnerat, impugnantes se facilè sternat. Potest ergo per hunc rhinocerotem uel certè monocerotem, scilicet unicornem, ille populus intelligi, qui dum accepta lege, non opera, sed solam inter cunctos homines elationem sumpsit, quasi inter cęteras bestias cornu singulare gestauit. Vnde passionem suam Dominus propheta canente pronunciās ait: Libera me de ore leonis, Psal.21 & de cornibus unicornium humilitatem meam. Tot quippe in illa gente unicornes, uel certè rhinocerotes extiterunt, quot contra predicamenta ueritatis de legis operibus singulari, & fatua elatione confisi sunt. Beato igitur Iob sanctæ Ecclesiæ typum tenenti dicitur: Nunquid uolet rhinoceros seruire tibi? ac si apertè dicatur: Nunquid illum populum quem superbire in nece fidelium stulta sua elatione consideras, sub iure tuæ prædicationis inclinas: subaudis, ut ego, qui & contra me illum singulari cornu extolli conspicio, & tamen mihi cùm uoluero, protinus subdo. Sed hoc melius ostendimus, si de genere ad speciem transeamus. Ille ergo ex hoc populo & prius in superbia, & postmodum præcipuus testis in humilitate nobis ad medium Paulus ducatur, qui dum contra Deum se quasi de custodia legis nesciens extulit, cornu in nare gestauit. Vnde & hoc ipsum naris cornu per humilitatem postmodum inclinans
dicit: Qui prius fui blasphemus, & persecutor, & 1.Tim.1
contumeliosus, sed misericordiam consequutus sum, quia ignorans feci. In nare cornu gestabat, qui

qui placiturum se Deo de crudelitate confidebat, A uallium post te?] Iam scilicet Dominus quorundam mentes intrauerat, qui illum ueraciter humani generis redemptorem credebant. qui tamen cùm nequaquam à pristina obseruatione recederent, cùm dura literæ prædicamenta custodirent,
Gal.1 sicut ipse postmodum semetipsum redarguens dicit: Et proficiebam in Iudaismo supra multos coætaneos meos in genere meo, abundantius æmulator existens paternarum mearum traditionum. Huius autem rhinocerotis fortitudinē omnis uenator extimuit: quia Sauli sæuitiam unusquisque
Act.9 prædicator expauit. Scriptum nanq; est: Saulus adhuc spirans minarū & cædis in discipulos Domini, accessit ad principem sacerdotum, & petijt ab eo epistolas in Damascum ad synagogas, ut si quos inuenisset huius uiæ uiros ac mulieres, uinctos perduceret in Hierusalem. Cùm flatus nare reddendus trahitur, spiratio uocatur: & illud sępe per odorē nare deprehendimus, quod oculis non uidemus. Rhinoceros ergo iste nare gestabat cor B nu quo percuteret: quia minarum & cędis in Domini discipulos spirans, postquam præsentes interfecerat, absentes quærebat. Sed ecce omnis ante illum uenator absconditur: id est omnis homo rationale sapiēs opinione timoris eius effugatur. Vt ergo hunc rhinocerotem capiat, sinum suum uirgo, id est secretum suum ipsa per se inuiolata in
ibidem carne Dei sapientia expandat. Scriptum quippe est, quòd cùm Damascū pergeret, subitò circumfulsit illum die media lux de cœlo, & uox facta est dicēs: Saule Saule quid me persequeris? Qui prostratus in terra respondit: Quis es domine? Cui illico dicitur: Ego sum Iesus Nazarenus quem tu persequeris. Virgo nimirum rhinoceroti sinum suum aperuit, cùm Saulo incorrupta Dei sapien- C tia incarnationis suæ mysterium de cœlo loquendo patefecit: & fortitudinē suam rhinoceros perdidit: quia prostratus humi, omne quod superbū tumebat amisit. Qui dum sublato oculorum lumine, manu ad Ananiam ducitur, patet iam rhinoceros iste quibus Dei loris astringitur: quia uidelicet uno in tempore cæcitate, prædicatione, baptisma te ligatur. Qui etiam ad Dei presępe moratus est:
Gal.2 quia ruminare uerba Euangelij dedignatus non est. Ait enim: Ascendi Hierosolymam cum Barnaba assumpto & Tito. Ascēdi autem secundum reuelationem, & contuli cum illis Euangelium.
Act.9 Et qui prius ieiunus audierat: Durum est tibi contra stimulum calcitrare: mira postmodum uirtute præsidentis pressus, ex uerbi pabulo uires obti- D nuit, & calcem superbiæ amisit. Loris quoq; Dei nō tantum à feritate restringitur, sed quod magis sit mirabile, ad arandum ligatur: ut non solum hominies crudelitatis cornu non impetat, sed eorum etiam refectioni seruiens, aratrum prædicationis trahat. Ipse quippe de euangelizantibus quasi
1.Cor.9 de arantibus dicit: Debet enim in spe qui arat arare, & qui triturat, in spe fructus percipiendi. Qui igitur tormenta prius fidelibus irrogauerat, & pro fide postmodum flagella libenter portat, qui scriptis etiam epistolis humilis ac despectus prædicat quod dudum terribilis impugnabat: profectò bene ligatus sub aratro desudat ad segetem, qui uiuebat in campo malè liber à timore.
14 De quo rectè dicitur: Aut confringet glebas

Gal.5 eis prædicator egregius dicit: Si circuncidamini, Christus uobis nihil proderit. Qui ergo in humili mente fidelium legis duritiam redarguendo contriuit, quid aliud quàm in ualle post Dominū glebas fregit? ne uidelicet grana seminum, quæ excisus aratro fidei sulcus cordis exciperet, per custodiam literæ pressa deperirent. De quo bene adhuc subditur: Nunquid fiduciam habebis in magna fortitudine eius, & derelinques ei labores tuos? In rhinocerotis huius fortitudine fiduciā Deus
Col.1 habuit: quia quanto illum crudelius sibi dura inferentem pertulit, tanto pro se constantius tolerantem aduersa præsciuit. Cui labores etiam quos ipse in carne pertulerat dereliquit: quia cōuersum illum usq; ad imitationem propriæ passionis traxit. Vnde & per eundem rhinocerotem dicitur: Suppleo ea quæ desunt passionum Christi in carne mea. De quo adhuc subditur: Nunquid credes ei quòd reddat sementem tibi, & aream tuam
Act.7.& 8 congreget? Consideremus Saulum quis fuerit, cùm ab ipsa adolescētia lapidantium adiutor existeret, cùm alia Ecclesiæ loca uastaret, & acceptis epistolis uastanda alia peteret, cùm mors ei fidelium nulla sufficeret, sed semper ad aliorum interitum alijs extinctis anhelaret: & profectò cognoscimus quia nullus tunc fidelium crederet, quòd ad iugum Deus suæ fortitudinis, uim tantæ elationis inclinaret. Vnde & Ananias uoce dominica hunc & postquam conuersum audiuit extimuit,
Act.9 dicens: Domine audiui à multis de uiro hoc, quā- ta mala sanctis tuis fecerit in Hierusalem. Qui tamen repentè cōmutatus ab hoste prędicator efficitur, & in cunctis mundi partibus redemptoris sui nomen insinuat, supplicia pro ueritate tolerat, pati se quæ irrogauerat exultat, alios blandimentis uocat, alios ad fidem terroribus reuocat. Istis regnum pollicetur cœlestis patriæ, illis minatur ignes gehennæ. Hos per authoritatem corrigit, illos ad uitam rectitudinis per humilitatem trahit, atque in omni latere ad manum se sui rectoris inclinat: & tanta arte Dei aream congregat, quanta illam prius elatione uentilabat. Sed neq; hoc 15
abhorret à Paulo, quòd rhinoceros buxei coloris dicitur, & elephantorum uentres cornu ferire perhibetur. Quia enim uiuere sub rigore legis assueuit, arctius cæteris in illo custodia uniuscuiusque uirtutis inoleuit. Quid enim per colorem buxeum nisi abstinentiæ pallor exprimitur? Cui ipse se tenaciter adhærere testatur dicens: Castigo 1.Cor.9
corpus meum, & seruituti subijcio, ne fortè alijs prædicans, ipse reprobus efficiar. Qui diuinæ legis eruditione præditus, dum aliorum ingluuiem redarguit, cornu elephantes in uentrem ferit. In uentrem quippe elephantes percusserat, cùm dicebat: Multi ambulant quos sępe dicebam uobis: Phil.3
nunc autem & flens dico inimicos crucis Chri-

sti, quorum finis interitus, quorum Deus uenter
est, & gloria in cõfusione ipsorum. Et rursum: Hu-
iusmodi Christo Domino nõ seruiunt, sed suo uẽ-
tri. Cornu suo igitur rhinoceros iste non iam ho-
mines, sed bestias percutit: quando illa Paulus do
ctrinæ suæ fortitudine nequaquam perimendos
humiles impetit, sed superbos uentris cultores oc
cidit. Quæ ergo in Paulo scripta cognouimus, su-
perest ut facta & in aliis credamus. Multi quippe
ad humilitatis gratiã ex eius populi elatione con-
uersi sunt, quorũ sęuitiam Dominus dum sub iu-
go inspirati timoris edomuit, nimirum rhinoce-
rotis sibi fortitudinem subegit. Sed quia mira Dei
potentia quid de electis egerit audiuimus, nunc
mira eius patientia in his quos reprobat quid tole
rauerit audiamus. Penna struthionis similis est
pẽnis herodii & accipitris.] Quid struthionis
nomine, nisi synagoga signatur? quæ alas legis ha
buit, sed corde in infimis repẽs, nunquam se à ter-
ra subleuauit? Quid uerò per herodium & accipi-
trem, nisi antiqui patres exprimuntur, qui ad ea
quæ potuerũt intelligendo perspicere, ualuerunt
etiam uiuẽdo peruolare? Pẽna igitur struthionis,
herodii & accipitris pennæ est similis: quia syna-
gogę uox priorum doctrinam loquendo tenuit,
sed uiuendo nesciuit. Vnde & eiusdem synagogæ
populos de Pharisæis atq; scribis ueritas admo-
Matth.23 net dicens: Super cathedram Moysi sederunt scri
bæ & Pharisæi. Omnia ergo quæcunque dixerint
uobis, seruate & facite: secundum opera uerò eo-
rum nolite facere. Multa autem dicere de herodii
uita potuimus: sed quia penna eius tantummodo
ad memoriam deducit, de uita loqui prohibemur.
16 Quando derelinquit in terra oua sua, tu forsi-
tan in puluere calefacies ea?] In ouis aliud est
quod cernitur, aliud quod speratur: & uideri spes
Rom.8 non potest, Paulo attestante qui ait: Quod enim
uidet quis, quid sperat? Quid ergo per struthio-
nis oua, nisi de synagogæ carne editi Apostoli de
signantur? qui dum se in mundo despectos atque
humiles exhibent, sperare gloriam in supernis do
cent. Abiecti nanque & quasi nullius momenti
apud elatos habiti, in terra uelut oua iacuerunt:
sed intus in eis latebat unde uiuerent, & subleua-
ti spei pennis ad cœlestia uolarent. Quæ oua stru
thio in terra derelinquit: quia eos quos carne ge-
nuerat synagoga Apostolos audire contemnens,
uocandæ gentilitati deseruit. Mira autem poten-
tia Dominus hæc eadem in puluere oua calefacit:
quia uiuos Apostolorum fœtus in illa abiecta du
dum gentilitate suscitauit: & quos synagoga ue-
lut insensatos inuiuificatosq; despexerat, ipsi nũc
in ueneratione gentium per doctrinæ magiste-
rium uiuentes uolant. Oua sua struthio in pulue-
re derelinquit: quia omnes quos prædicando sy-
nagoga genuit, à terrenis desideriis minimè su-
spendit. Quę nimirũ desideria quia antiquus ho-
stis concepta in corde inuenit, obsessas mentes e-
tiam in sceleribus rapit. Vnde & subditur: Obli-
uiscitur quòd pes conculcet ea, & bestia agri con
terat.] Tunc oua pes calcat, & bestia agri conte-
A rit, cùm in terra deseruntur: quia uidelicet huma-
na corda dum semper terrena cogitare, semper
quæ ima sunt agere appetunt, ad conterendum se
agri bestiæ, id est diabolo sternunt: ut cùm diu in
infima cogitatione abiecta sunt, quandoq; etiam
maiorum criminum perpetratione frangantur.
Synagoga ergo oua quæ genuit, à terra suspende
re bene uiuendo neglexit. Sed omnipotens Deus
multos eius filios quos in terrenis desideriis mor
tuos ac frigidos reperit, calore tamen sui amoris
animauit. Sed uitã quam filiis synagoga nõ dedit,
hanc postmodum inuidit, dum moliretur perse-
quendo extinguere, quos se ad bona opera non
meminerat fouẽdo genuisse. Vnde & aptè de hac
struthione subditur: Duratur ad filios quasi non
B sint sui.] Quasi non suos despicit, quos aliter uiue-
re quàm docuit ipsa deprehendit: & durescẽte sæ
uitia terrores admouet, seq; in eorum cruciatibus
exercet, atq; inuidiæ facibus inflammata, in qui-
bus non laborauit ut possint uiuere, laborat ut de
beant interire: & cùm Domini membra persequi
tur, placere se per hoc Domino suspicatur. Vnde
& eisdem struthionis ouis ueritas dicit: Venit ho- Ioan.16
ra ut omnis qui interficit uos, arbitretur obsequi-
um se præstare Deo. Quia ergo dũ crudelitate ad
persequẽdum synagoga ducitur, hoc se agere im-
pulsu diuini timoris arbitratur, rectè subiungitur:
Frustra laborauit, nullo timore cogente.] In la-
bore quippe persecutionis illam anhelare non ti-
mor sed crudelitas coegit. Sed quia plerunque ui-
C tia colore uirtutum tincta, tanto nequiora sunt,
quanto & esse uitia minimè cognoscuntur: eo in
persecutione synagoga durior extitit, quo religio
siorem se fieri fidelium mortibus æstimauit: & id
circo quæ ageret, discernere omnino non potuit:
quia lumen sibi intelligentiæ per superbiæ abie-
ctionem clausit. Vnde & bene subditur: Priua-
uit eam Deus sapientia, nec dedit illi intelligenti-
am.] Districtum quippe est occultæ retributio-
nis examen: & quia sciens humilitatem perdidit,
etiam ueritatis intelligentiã nesciens amisit. Val-
de autem minora sunt uulnera quæ in redempto-
ris aduentu fidelibus intulit, quàm ea quibus san-
ctam Ecclesiam adhuc per aduentum Antichri-
sti ferire contendit. Ad illud nanque se tempus
D præparat, ut uitam fidelium coaceruatis uiribus
premat. Vnde & aptè subditur: Cùm tempus 17
fuerit, in altum alas erigit: deridet equitẽ & ascen-
sorem eius.] In altum struthio alas erigit, quando
suo conditori synagoga nõ ut antea formidando,
sed apertè iam repugnando contradicit. In mem-
bra quippe diaboli transiens, & mendacii homi-
nem Deum credens: contra fideles tanto in altum
extollitur, quanto & Dei corpus se esse gloriatur.
Quæ quia non solum humanitatem Domini, sed
ipsam etiam diuinitatem despicit, non tantum e-
quitem, sed ascensorem etiam equitis irridet. nam
custodita unitate personæ ualet intelligi: quia uer
bum Dei tunc equitem ascendit, quando animatã
carnem sibi intra uterum uirginis cõdidit. Tunc
equitem ascendit, quando humanã animam pro-
priæ

priæ carni præsidentẽ, diuino cultui semetipsum
creãdo subiugauit. Carnem quippe diuinitas ani-
ma mediante suscepit, & per hoc totum simul e-
quitem tenuit: quia in semetipso non solum illam
quæ regebatur, sed hanc etiam quę regebat astrin
xit. Iudæa igitur per aduentum superbientis, Anti
christi laqueo seductionis capta, quia redempto-
rem nostrum humilem fuisse inter homines despi
cit, deridet equitem: quia eius in omnibus diuini-
tati contradicit: deridet nihilominus & ascenso-
rem. Sed redemptor noster unus idemq; & eques
& equitis est ascensor: & cùm in mundum uenit,
fortes contra mundum prædicatores exhibuit: &
cùm in mundi termino Antichristi fallaciam tole-
rat, uirtutem pro se certantibus subministrat: ut
cùm antiquus hostis in illa sua citius finiẽda liber
tate laxatur, fideles nostri tanto maiores uires ac-
cipiant, quanto contra aduersarium solutum pu-
gnant. Vnde hic cùm struthio alas eleuare, ascẽso
rem & equitem deridere describitur, ilico fortium
prædicatorum memoria subrogatur, & dicitur:
Nunquid præbebis equo fortitudinẽ, aut circun-
18 dabis collo eius hinnitum?] In scriptura sacra
equi nomine aliquando lubrica uita prauorum,
aliquando dignitas temporalis, aliquando hoc i-
psum præsens seculum, aliquãdo pręparatio rectę
intentionis, aliquando sanctus prædicator expri-
mitur. Equi enim nomine lubrica prauorum uita
Psal.31 signat, sicut scriptũ est: Nolite fieri sicut equus &
Hier.5 mulus. Et sicut per prophetã dicitur: Equi amato-
res & emissarii facti sunt: unusquisq; ad uxorem
proximi sui hinniebat. Equi nomine dignitas tẽ-
Eccl.10 poralis accipitur, Salomone attestãte, qui ait: Vi-
di seruos in equis, & principes ambulantes quasi
seruos super terram. Omnis quippe qui peccat,
seruus est peccati: & serui in equis sunt, cùm pec-
catores præsentis uitæ dignitatibus efferunt. Prin
cipes uerò quasi serui ambulant, cùm multos di-
gnitate uirtutum plenos nullus honor erigit: sed
summa hic aduersitas, uelut indignos, deorsum
Psal.75 premit. Hinc rursum dicitur: Dormitauerunt qui
ascenderunt equos: id est, in morte animæ mentis
oculos à ueritatis luce clauserunt, qui in præsentis
uitæ honore confisi sunt. Equi nomine hoc ipsum
præsens seculum designatur, sicut Iacob uoce di-
Gen.49 citur: Fiat Dan coluber in uia, cerastes in semita,
mordens ungulas equi, ut cadat ascensor eius re-
trò. Quo in testimonio quid equus significet me-
lius ostendimus, si & ea quæ circumstant, paulo
subtilius exponamus. Nonnulli ẽm de tribu Dan
uenire Antichristum ferunt: pro eo quòd hoc lo-
Num.2 co Dan & coluber asseritur & mordens. Vnde &
non immeritò dum Israeliticus populus terras in
castrorum partitionẽ susciperet, primus Dan ad
Aquilonẽ castrametatus est: illum scilicet signãs,
Esa.14 qui in corde suo dixerat: Sedebo in monte testa-
menti, in lateribus Aquilonis: ascendam super al-
titudinem nubium, similis ero altissimo. De quo
Hier.8 & per prophetam dicitur: A Dan auditus est fre-
mitus equorum eius. Qui non solum coluber, sed
etiam cerastes uocatur. Cerata enim Græcè cor-
A nua dicuntur, serpensq; hic cornutus esse perhibe
tur: per quem dignè Antichristi aduentus asserit:
quia contra fidelium uitã cũ morsu pestiferę præ-
dicationis, armat etiam cornibus potestatis. Quis
autem nesciat semitam angustiorẽ esse quàm uiam?
Fit ergo Dan coluber in uia: quia in præsentis ui-
tæ latitudine eos ambulare prouocat, quibus qua
si parcendo blanditur: sed in uia mordet: quia eos
quibus libertatem tribuit, erroris sui ueneno con-
sumit. Fit cerastes in semita: quia quos fideles re-
perit, & sese ad præcepti cœlestis angusta itinera
constringentes, non solum nequitia callidæ per-
suasionis impetit, sed etiam terrore potestatis pre
mit: & in persecutionis languore post beneficia fi
ctæ dulcedinis exercet cornua potestatis. Quo in
B loco equus hunc mundum insinuat, qui per ela-
tionem suam in cursu labentium temporum spu-
mat. Et quia Antichristus extrema mundi appre-
hendere nititur, cerastes iste equi ungulas mor-
dere perhibetur. Vngulas quippe equi mordere,
est extrema seculi feriendo contingere. Vt cadat
ascensor eius retrò. Ascensor equi est quisquis ex-
tollitur in dignitatibus mundi. Qui retrò cadere
dicitur, & nõ in faciem: sicut Saulus cecidisse me- Act.9
moratur. In faciem enim cadere, est in hac uita su-
as unumquenque culpas agnoscere, easq; pœni-
tendo deflere. Retrò uerò quo non uidetur cade-
re, est ex hac uita repentè decedere, & ad quæ sup
plicia ducatur ignorare. Et quia Iudæa erroris sui
laqueis capta, pro Christo Antichristum expe-
C ctat: bene Iacob eodem loco repentè in electo-
rum uoce conuersus est, dicens: Salutare tuum ex Gen.49
pectabo Domine: id est, non sicut infideles Anti-
christum, sed eum qui in redemptionem nostram
uenturus est, uerum credendo fideliter Christum.
Equi nomine præparatio rectæ intentionis acci-
pitur, sicut scriptum est: Equus paratur in diem Prouer.21
belli, sed Dominus salutem tribuit: quia cõtra ten
tationem quidem se animus præparat, sed nisi ad-
iuuetur desuper, salubriter non decertat. Equi no-
mine sanctus quisque prædicator accipitur, pro-
pheta attestante, qui ait: Misisti in mare equos tu- Abac.3
os, turbantes aquas multas. Quietæ quippe aquæ
iacuerunt: quia humanæ mẽtes diu sub uitiorum
suorum torpore sopitæ sunt. Sed equis Dei mare
D turbatum est: quia missis sanctis prædicatoribus
omne cor quod pestifera securitate torpuit, impul
su salutiferi timoris expauit. Hoc itaque loco
equi nomine sanctus prædicator accipitur, cùm
beato Iob dicitur:

Quòd prædicatores à Deo & uitam habeant & doctrinam. Caput XI.

NVnquid præbebis equo fortitudinem, aut 19
circundabis collo eius hinnitũ?] Sed quid
est quòd huic equo Dominus se prius dare forti-
tudinẽ, & postmodum collo eius hinnitũ circun-
dare asserit? Hinnitu enim uox prædicationis ex-
primitur. Verus autem quisque prædicator antè
fortitudinem, & pòst hinnitum accipit: quia cùm
in se prius uitia extinxerit, tunc pro erudiendis a-
liis ad uocem prædicationis uenit. Equus iste ha-

bet fortitudinem: quia aduerſa cõſtanter tolerat. Habet hinnitum: quia ad ſuperna blandiens uocat. Huic equo Dominus & fortitudinem & hinnitum ſe dare teſtatur: quia in prædicatore eius niſi & uita & ſermo conuenerint, nequaquã uirtus perfectionis apparebit. Non em̃ multũ prodeſt, ſi ſublimis uitæ operatione ſuffultus ſit, ſi tamen loquendo non ualet ad hoc alios excitare quod ſentit. Vel quid prodeſt bene loquendo alios accendere, ſi ſemetipſum indicat malè uiuendo torpuiſſe? Quia ergo in prædicatore neceſſe eſt ut ad perfectionem utraque conueniant, equo ſuo Dominus & cum actionis fortitudine hinnitum uocis, & cum hinnitu uocis fortitudinem miniſtrat actionis. Et notandum cur hinnitus qui interius nimirum per guttur ducitur, equi collo circundari, id eſt, quaſi per gyrum trahi exterius dicatur: quia uidelicet prædicationis uox de internis emanat, ſed extrà circundat. Nam quo alios ad bene uiuendum ſuſcitat, eo ad bene agendum & opera prædicantis ligat: ne extra ſermonem actio tranſeat, ne uoci uita contradicat. Collo ergo equi hinnitus circumducitur: quia ne ad peruerſa opera prodeat, ſuis uocibus etiam uita prædicantis obſidetur. Hinc eſt enim quòd potenter dimicantibus in munere torques dãtur: ut quia ſigna uirtutum geſtant, maiora ſemper exerceant: & debilitatis crimen incurrere metuant, dum in ſemetipſis iam fortitudinis eſt præmium quod oſtentant. Vnde & rectè in laude ſapientiæ auditori cuilibet per Salomonem dicitur: Coronam gratiarũ accipies capiti tuo, & torquem aureum collo tuo. Sequitur:

Eccleſ.33

Quòd ſancti uiri in tentationum ardoribus feruentiores inueniuntur, & impellentes ſe ualidis conatibus ad cœleſtia rapiuntur. Cap. XII.

NVnquid ſuſcitabis eum quaſi locuſtas?] Locuſtarum nomine aliquãdo Iudaicus populus, aliquando conuerſa gentilitas, aliquando adulantium lingua, aliquando uerò per comparationem reſurrectio dominica uel prædicatorum uita ſignatur. Quia enim Iudæorum populum locuſtæ exprimant, uita Ioannis ſignat, de quo ſcriptum eſt: Locuſtas & mel ſylueſtre edebat. Ioannes quippe eum quem prophetiæ autoritate pronunciat, etiam ſpecie ciborum clamat. In ſemetipſo enim deſignauit Dominum, quem præuenit. Qui nimirum in redemptionem noſtram ueniẽs, quia infructuoſæ gentilitatis dulcedinem ſumpſit, mel ſylueſtre edit. Quia uerò Iudæorum plebem in ſuo corpore ex parte conuertit, in cibo locuſtas accepit. Ipſos nanque locuſtæ ſignificant, ſubitos ſaltus dantes, ſed protinus ad terram cadentes. Saltus enim dabant, cùm præcepta Domini ſe implere promitterent: ſed citius ad terram cadebant, cùm per praua opera hæc ſe audiſſe denegarent. Videamus in eis quaſi quendam locuſtarum ſaltum: Omnia uerba quæ locutus eſt Dominus, & faciemus & audiemus. Videamus autem quomodo citius ad terram ruunt: Vtinam mortui eſſemus in Ægypto, & non in hac uaſta ſolitudine. Vtinam pereamus, & non inducat nos Dominus in terram iſtam. Locuſtæ ergo erãt: quia habebant ſaltũ per uocem, & caſum per actionem.

Matt.3 Exo.24 Num.14

Locuſtarum quoq; nomine gentilitas deſignatur, Salomone atteſtante, qui ait: Florebit amygdalum, impinguabitur locuſta, diſſipabitur capparis. Amygdalum quippe florem prius cunctis arboribus oſtendit. Et quid in flore amygdali, niſi ſanctæ Eccleſiæ primordia deſignantur? quæ in prædicatoribus ſuis primitiuos uirtutũ flores aperuit, & ad inferẽda poma bonorũ operũ, uenturos ſanctos quaſi arbuſta ſequentia præuenit. In qua mox locuſta impinguata eſt: quia ſicca gẽtilitatis ſterilitas pinguedine eſt gratiæ cœleſtis infuſa. Capparis diſſipatur: quia cùm gratiam fidei uocata gentilitas attigit, Iudæa in ſua ſterilitate remanens, bene uiuendi ordinem amiſit. Hinc rurſum per eundem Salomonem dicitur: Regem locuſta non habet, & egreditur uniuerſa per turmas ſuas: quia uidelicet derelicta gentilitas, aliena dudum à diuino regimine extitit: ſed tamẽ ordinata poſtmodum contra aduerſantes ſpiritus ad fidei bellum proceſſit. Locuſtæ uocabulo lingua adulantis exprimitur: quod exhibitæ cœlitus Ægyptiæ plagæ teſtantur: quæ exigentibus meritis corporaliter ſemel illatæ ſunt, ſed quę mala prauas mentes quotidie feriant, ſpiritaliter ſignauerunt. Scriptum nanq; eſt: Ventus urens leuabat locuſtas, quæ aſcenderunt ſuper uniuerſam terrã Ægypti: operuerunt q; uniuerſam faciem terræ, uaſtantes omnia. Deuorata eſt igit̃ herba terræ, & quicquid pomorum in arboribus fuit. His enim Ægyptus plagis affecta eſt, in quibus exteriori percuſſione commota dolens q; perpenderet, quæ deuaſtationis damna interius negligẽs toleraret: ut dum foris perire minima, ſed amplius dilecta cerneret, per eorum ſpeciem quę intus pertulerat grauiora ſentiret. Quid autem per ſignificationem locuſtæ portendunt, quæ plus q; cætera minima quæq; animantia humanis frugibus nocent: niſi linguas adulantium, quæ terrenorum hominum mentes ſi quando bona aliqua proferre conſpiciunt, hæc immoderatius laudando corrumpunt? Fructus quippe Ægyptiorum eſt operatio cenodoxorũ, quam locuſtæ exterminãt, dum adulantes linguæ ad appetendas laudes tranſitorias cor operãtis inclinant. Herbam uerò locuſtæ comedunt, quãdo adulatores quiq; uerba loquentium fauoribus extollunt. Poma quoq; arborum deuorant, quando uanis laudibus quorundam iam quaſi fortium & opera eneruãt. Locuſtæ nomine per comparationem redemptoris noſtri reſurrectio deſignatur.

Eccleſ.12 Prouer.30 Exod.10

Vnde & uoce eius per prophetam dicitur: Excuſſus ſum ſicut locuſta. Teneri enim à perſecutoribus uſq; ad mortem pertulit: ſed ſicut locuſta excuſſus eſt: quia ab eorum manibus ſaltu ſubitæ reſurrectionis euolauit. Quod referri quoq; ad prædicatorum numerum poteſt. In ipſis quippe ſicut locuſta excuſſus eſt: quia Iudęa in ſua perſecutione ſæuiente, dum per diuerſa fugiũt, quaſi quoſdã receſſionis ſuæ ſaltus dederũt. Quia uerò ille prędicator

Pſal.108

dicator ad perfectionis culmen erigitur, qui non actiua ſolummodo, ſed etiam contemplatiua uita ſolidatur: rectè ipſa prædicatorum perfectio locuſtis exprimitur: quę quoties ſe in aera attollere conantur, primũ ſe cruribus impellentes ſubleuant, & poſtmodum alis uolant. Ita nimirum ſunt ſancti uiri: qui dum ſuperna appetunt, primùm quidem actiuæ uitæ bonis operibus innitunt̃, & tũc demum ſe ad ſublimia per cõtemplationis ſaltum uolando ſuſpendunt. Crura figunt, & alas exerũt: quia rectè agendo ſtabiliunt̃, & alta uidendo ſub leuantur. Qui in hac uita poſiti, diu in diuina contemplatione manere non poſſunt: ſed quaſi locuſtarum more, à ſaltu quem dederant, in pedibus ſuis ſe excipiunt, dum per contemplationum ſublimia, ad neceſſaria actiuæ uitę opera reuertunt̃: nec tamen in eadem uita actiua remanere contenti ſunt. Sed dum ad contemplationem deſideranter exiliunt, quaſi rurſus aera uolantes petunt, uitamq; ſuam quaſi locuſtæ aſcendentes deſcendentesq; peragũt: dum ſine ceſſatione ſemper & ſumma uidere appetunt, & ad ſemetipſos naturæ corruptibilis pondere reuoluuntur. Eſt adhuc aliud quod locuſtæ ſimile ſanctis prædicatorib. gerunt. Matutinis nanq; horis, id eſt teporis tempore uix à terra ſe ſubleuant: cùm uerò æſtus exarſerit, tanto altius, quanto alacrius uolant. Sanctus autem quiſq; prædicator dum quieta fidei tempora conſpicit, humilis ac deſpectus aſpicit̃, & locuſtæ more quaſi uix à terra ſubleuatur. Si autem perſecutionis ardor incãdeat, corde cœleſtibus inhærẽs, mox quãtę ſit ſublimitatis oſtẽdit: & pulſatus alis in altum rapitur, qui quietus in imis torpuiſſę uidebat̃. De hoc ergo equo, id eſt prædicatore ſuo beato Iob Dominus dicit: Nũquid ſuſcitabis eum quaſi locuſtas? Subaudis, ut ego: qui eo illum ad altiora excitando ſubleuo, quo grauiori perſecutionis æſtu excruciari permitto: ut tunc in illo robuſtior uirtus euigilet, cùm ſe ei ardentior infidelium crudelitas illidit. ſed cùm multa exterius ſanctus prædicator patitur, cùm dira perſequentium uexatione cruciatur: quis intueri ualet quid eſt id quod intus conſpicit, qui tot ſua exterius damna non ſentit? Niſi enim eſſent mira quæ ſalubriter intus paſcerent, ea proculdubio quę admouent̃ exterius, uſq; ad cor tormẽta peruenirent. Sed in arce ſpei ſe animus ſubleuat, & idcirco obiectæ ſeditionis iacula minimè formidat. Vnde & hoc loco Dominus ut oſtendat, equus iſte quàm ſuauia iam de internis odoretur, cùm tot aduerſa in exteriorib. patit̃, rectè ſubiũgit: Gloria nariũ eius terror.] In ſcriptura ſacra uocabulo nariũ aliquando fatuitas, aliquãdo antiqui hoſtis inſtigatio, aliquãdo uerò præſcientia ſolet intelligi. Naribus nanq; fatuitas deſignatur, ſicut iam ſuperius Salomone atteſtãte didicimus, qui ait: Circulus aureus in naribus ſuis mulier pulchra & fatua. Nariũ nomine exhalantes inſidiæ atq; inſtigatio antiqui hoſtis accipit̃, quod in hoc eodẽ libro de illo Dominus atteſtat̃, dicens: De naribus eius procedit fumus. ac ſi dicat: De peruerſa inſtigatione illius in humanis cordibus caligo nequiſſimæ cogitationis ſurgit, per quam uidentium oculi tenebreſcant. Naribus quoque præſcientia deſignatur, ſicut per prophetam dicitur: Quieſcite ab homine, cuius ſpiritus eſt in naribus eius: quia excelſus reputatus eſt ipſe. Sæpe enim id quod nõ uidemus, odore comprehendimus, ita ut nonnullæ res etiam cùm longè iaceant, fragrantiam nobis ſuæ qualitatis innoteſcant: dumq; per nares ſpiritum ducimus, plerunq; aliqua & inuiſa præſcimus. Redemptoris ergo noſtri ſpiritus eſſe in eius naribus dicitur, ut uidelicet ſcientia illius eſſe in præſcientia deſignetur: quia quæcunque ſe ſcire in natura humanitatis innotuit, hæc nimirum ante ſecula ex diuinitate præſciuit. qui unde ſpiritum in naribus habuerit, mox per prophetam ſubiungit, dicens: Quia excelſus reputatus eſt ipſe. ac ſi diceret: In inferioribus uentura deſuper præſciuit: quia ad ima de cœleſtibus uenit. Sancti etiam uiri quia ab illo audita crediderunt, ipſi quoq; iam uẽtura præſciunt: dumq; eius fideliter præceptis inſeruiunt, aduentum illius ſpe certa præſtolantur. Vnde & hoc loco equi huius naribus prædicatoris ſancti præſcientia ac preſtolatio deſignatur. Dum enim uenire extremum iudicium, oſtendi cœleſtem patriam, perſolui iuſtis præmia appetit, quaſi per nares ſpiritum de futuris trahit. Sed gloria nariũm eius terror eſt: quia uiſionẽ diſtricti iudicis, quam iuſtus uehementer expectat, iniuſtus uenire formidat. Iſte nanq; labores ſuos conſiderans, mercedem retributionis quærit: & cauſæ ſuæ meritum ſciens, præſentiam iudicis expetit: eumq; ut ueniat in flamma ignis dans uindictam impijs, & contemplationis ſuæ ſpeciem in retributione referens, piiſſimo ardore concupiſcit. Ille uerò qui iniuſticiæ ſuę meminit, uenire in iudicium perhorreſcit, actuſq; ſuos examinari metuit: quia damnari ſi examinentur nouit. Gloria ergo nariũm eius terror eſt: quia iuſtus inde gloriatur, unde peccator pœnæ addicitur. Videamus equum quomodo de his quæ adhuc non uidet, iam per nares ſpiritum trahit. Videamus quanta gloria attollitur, cùm iam uentura præſtolatur. Ecce labores ſuos intuens prædicator egregius dicit: Ego iam delibor, & tempus meæ reſolutionis inſtat. Bonum certamen certaui, curſum conſummaui, fidem ſeruaui. De reliquo poſita eſt mihi corona iuſticiæ, quam reddet mihi Dominus in die illa iuſtus iudex. Vbi & aptè ſubiungit: Non ſolum autem mihi, ſed & his qui diligunt aduentum eius. ac ſi dicat: Sed & omnibus qui ſibi de bona operatione ſunt conſcij. Aduentum enim iudicis nõ diligunt, niſi qui in cauſa ſua ſe habere iuſticiæ meritum ſciunt. Quia igitur unde gloriatur iuſtus, inde terretur iniuſtus, dicatur rectè: Gloria nariũm eius terror.] Sed ſanctus iſte prędicator dum uenturam gloriam preſtolatur, dum uenire ante faciem iudicis nititur, dumq; à laboris ſui adhuc mercede differtur, in hac uita interim poſitus quid agat, audiamus. Sequitur:

Prou.11 Iob 41 Eſa.2 Ibidem

Quòd sancti uiri quasi fodientes puteos terrenas cogitationes de cordibus auditorum eijciunt, nec Allophylis nolentibus implere quæ effodiunt, ab ipsa effossione quiescunt. Cap. XIII.

TErram ungula fodit.] Solet in equi ungula laboris fortitudo cognosci. Quid ergo per ungulam, nisi in prædicatore sancto uirtutum perfectio designatur? Qua uidelicet ungula terram fodit, cùm de corde audiẽtium exemplo suorum operum terrenas cogitationes eijcit. Vngula terram fodit: quia auditorum corda à secularibus curis euacuat, cùm doctor bonus cõtemni seculum opere ostentat. Videamus Paulum terram cordis audientium, qua ostensæ uirtutis ungula fodiat. Ipse nanque discipulis dicit: Hæc cogitate, quæ didicistis & accepistis, & audistis, & uidistis in me, hęc agite: & Deus pacis erit uobiscũ. Et rursum: Imitatores mei estote fratres, sicut & ego Christi. Qui igitur exemplo sui operis alios corrigit, nimirum ungula terram fodit. 22 Habemus aliud quod adhuc subtilius de huius ungulæ effossione tractemus. Sancti enim uiri quamuis intẽto mentis oculo supernis euigilent, quamuis cuncta quæ in ima præterfluunt, pede rigidi contemptus calcent: ex corruptione tamen terrenæ carnis cui ad huc alligati sunt, plerunque cogitationum puluerem in corde patiuntur. Cumq; foris alijs ad appetenda cœlestia persuadent, semetipsos semper intrinsecus subtili inquisitione discutiunt: ne qua immorante in se diu insima cogitatione polluantur. Equus ergo iste ungula terram fodit, cùm prę
c dicator quisq; inquisitione forti terrenas in se cogitationes discutit. Equus ungula terram fodit, quando is cui iam Dominus præsidet, quæ sibi moles congeritur ex uetusta cogitatione considerat, secq; ab illa flendo euacuare non cessat. Vnde bene & Isaac apud alienam gentem puteos fodisse describitur. Quo uidelicet exemplo discimus, ut in hac peregrinationis ærumna positi, cogitationum nostrarum profunda penetremus: & quousq; nobis ueræ intelligentię aqua respõdeat, nequaquã nostræ inquisitionis manus ab exhaurienda cordis terra torpescat. quos tamen puteos Allophyli insidiantes replent: quia nimirum immundi spiritus cùm nos studiose cor fodere conspiciunt, congestas nobis tentationum cogitationes ingerunt. Vnde semper mens euacuanda est, incessanterq; fodienda: ne si indiscussa relinquit, usq; ad tumorem peruersorum operum cogitationum super nos terra cumuletur. Hinc ad Ezechielem dicitur: Fili hominis, fode parietem: id est, cordis duritiam crebris perscrutationũ ictibus rumpe. Hinc ad Esaiam Dominus dicit: Ingredere in petram, abscõdere fossa humo à facie timoris Domini, & à gloria maiestatis eius. Petrã quippe ingredimur, cùm cordis nostri duritiã penetramus: atq; à facie timoris Dñi fossa humo abscõdimur, si terrenas cogitationes egerentes, ab ira districti iudicis in humilitate nostræ mentis celamur. quo enim plus terra fodiendo proijcitur, eo pauimentum semper inferius demonstratur. Vnde & nos

Gen.26
Ibidem
Ezech.8
Esa.2

A si à nobis studiosius terrenas cogitationes eijcimus, quo apud nosmetipsos abscondamur, humilius inuenimus. Ecce enim quia diuini iudicij dies imminet, quasi ipsa iam timoris eius facies apparet: tantoq; magis necesse est ut unusquisque illum terribilius timeat, quanto iam gloria maiestatis eius appropinquat. Quid ergo agendum est, quo ue fugiendum? Quo enim quis latére potest eum qui ubiq; est? Sed ecce petram ingredi, fossa humo occultari præcipimur: ut uidelicet cordis nostri duritiam dirumpentes, eo iram inuisibilem declinemus, quo ab amore rerũ uisibilium apud nosmetipsos in corde subtrahimur: ut cùm prauæ cogitationis terra eijcitur, mens apud semetipsam tanto tutius, quanto & humilius abscondatur.
B Hinc Israelitico populo per Moysen à Domino iubetur, ut cùm egrediẽ ad requisita naturæ, mittat paxillum in balteo: & fossa humo abscondat quæ egesta fuerint. Naturæ em̃ corruptibilis pondere grauati, à mentis utero quædam cogitationum superflua, quasi uentris grauamina erumpunt. Sed portare paxillum sub balteo debemus, ut uidelicet ad reprehendendos nosmetipsos semper accincti, acutum circa nos stimulum punctionis habeamus: qui incessanter terrã mentis nostræ pœnitentiæ dolore confodiat, & hoc quod à nobis fœtidum erumpit abscondat. Ventris quippe egestio fossa humo pex paxillum tegitur: cùm mentis nostræ superfluitas subtili redargutione discussa, ante Dei oculos per compũ-
c ctionis suæ stimulum celatur. Quia igitur sancti uiri quæque non inutilia cogitant, reprehendere ac diijudicare non cessant, de quo Dominus dicat: Terram ungula fodit: id est, quicquid in mente sua terrenum uersari conspicit, hoc nimirum superductæ pœnitentiæ duris percussionibus rumpit. Cùm uerò se interius districta subtilitate diijudicant, iam nihil est quod exterius pertimescant. Tanto enim minus ad mala præsentia trepidant, quanto semetipsos plenius bonis uenturis parãt. Vnde & subditur:

Deut.23

Quòd sancti uiri cùm locus & causa exigit, pro defensione pietatis debent semetipsos persecutoribus obijcere, & etiam cùm non quæruntur obuiare. Cap. XIIII.

D EXultat audacter, in occursum pergit armatis.] Exultat audacter: quia sic aduersis non frangitur, sicut nec prosperis eleuatur. Aduersa nanque non deijciunt, quem prospera nulla corrumpunt. Equus itaque iste & fortis & sub freno est. Ne ergo prematur aduersis, habet uim fortitudinis: ne eleuetur prosperis, habet põdus desuper insidentis. Decurrunt quippe tempora, sed idcirco iustum trahere non ualent: quia leuare nõ possunt. Illos nimirum trahunt, quos leuant: irata deijciunt, quos blanda sustollunt. Vir autem bene Deo subditus scit inter transeuntia stare, scit inter lapsus decurrentium temporum mentis gressum figere, scit nec ad subiecta se erigere, nec ad obiecta trepidare. Plerunque autem quia exerceri se utilius contritionis suæ laboribus nouit, in aduersis

23

uersis hilarescit: quæ dum constanter pro ueritate tolerat, augeri sibi uirtutis meritum lætatur. Hinc est, quòd tunc Apostolos exultasse legimus, cùm pro Christo illos contigit flagella tolerasse, sicut
Act.5 scriptum est: Ibant gaudentes à cõspectu concilij: quoniam digni habiti sunt pro nomine Iesu contumeliam pati. Hinc Paulus cùm duris in Macedonia fuisset persecutionibus pressus, in eo quòd
2.Cor.7 se afflictũ insinuat, etiã iocundatũ demonstrat, dicens: Nam cùm uenissemus Macedoniã, nullam requiem habuit caro nostra. ac si apertè diceret: Quia spiritus requiẽ habuit, dum per profectum animæ, persecutionũ supplicia caro tolerauit. Cõtra hunc itaq; equum ab aduersarijs sanctæ Ecclesiæ parantur gladij de dolore pœnarum, parantur arma de patrocinijs secularium potestatum. Solent nanq; hæretici potentũ mũdi defensionibus quasi quibusdam armis se tegere, solẽt omnes infideles prædicationẽ fidei excitatis etiam seculi potestatibus impugnare. Sed equus Dei exultat audacter, & exteriora tormenta non metuit: quia internam delectationem quærit, potestatum mundi iracundiam non formidat: quia ipsius quoq; uitę præsentis desiderium per mentis excessum calcat. Hinc
Prou.12 per Salomonem dicitur: Non contristabit iustum quicquid ei acciderit. Hinc in eo rursum scriptum
Prou.28 est: Iustus quasi leo confidens absq; terrore erit. In occursum bestiarum idcirco leo nõ trepidat: quia præualere se omnibus non ignorat. Vnde iusti uiri securitas rectè leoni comparatur: quia contra se cùm quoslibet insurgere conspicit, ad mentis suæ
c confidentiam redit: & scit quia cunctos aduersantes superat, quia illum solum diligit quem inuitus nullo modò amittat. Quisquis enim exteriora quæ & nolenti subtrahuntur appetit, sua se sponte extraneo timori substernit. Infracta autem uirtus est concupiscentia uitæ æternæ, terrenæ contemptus: quia & in alto mẽs ponitur, cùm à rebus infimis spei suæ iudicio subleuatur, atq; à cunctis aduersantibus tanto minus attingitur, quanto in supernis sita tutius munitur. Equus itaq; iste non solum contra se uenientes minimè metuit, sed eis etiam in occursum pergit. Vnde bene hic additur: In occursum pergit armatis. Plerunq; enim quieti atq; inconcussi relinquimur, si obuiare prauis per iustitiam non curamus. Sed si ad æternæ uitæ de-
D siderium animus exarsit, si iam uerum lumẽ intrinsecus respicit, si in se flammam sancti feruoris accendit: in quantũ locus admittit, in quantum causa exigit, debemus pro defensione iustitiæ nosmetipsos obijcere, & peruersis ad iniusta erumpentibus, etiam cùm ab eis non quærimur obuiare. Nam cùm iustitiam quam nos amamus, in alijs feriunt, nos nihilominus sua persecutione confodiunt, etiam si uenerari uideantur. Quia ergo uir sanctus prauis ac malè agentibus sese etiam cùm non quæritur opponit, rectè de equo Dei dicitur: In occursum pergit armatis. Intueri libet illum sessoris sui calcaribus excitatum contra armatos hostes, quantus Paulum feruor accenderat, quando eum Ephesi ad irrumpendas theatri turbas zeli

A flamma rapiebat. Scriptũ quippe est: Repleti sunt *Act.19*
ira, & exclamauerunt dicentes: Magna Diana Ephesiorũ: & impleta est ciuitas confusione, & impetũ fecerunt uno animo in theatrũ, rapto Gaio & Aristarcho Macedonibus, comitibus Pauli. Atque mox subditur: Paulo autem uolẽte intrare in populum, non permiserunt discipuli. Quidam autem & de Asiæ principibus qui erant amici eius miserunt ad eum, rogantes ne se daret in theatrũ. in quibus profectò uerbis agnoscimus quo impetu cõtra cuneos aduersantes irrueret, nisi eum per amicos & discipulos charitatis frena tenuissent. Sed si obuiare hostibus, si ultrò pugnam petere, si nosmetipsos semper relinquere in cursu nostri feruoris debemus, quid est quòd idem prędicator e-
B gregius de semetipso fatetur dicẽs: Damasci præ- *2.Cor.11*
positus gẽtis Arethæ regis custodiebat ciuitatem Damascenorum, ut me cõprehenderet: & per fenestram in sporta dimissus sum per murum, & sic effugi manus eius? Quid est q; equus iste modò sponte armatos cuneos impetit, & modò se ab armatis hostibus quasi trepidus abscondit: nisi hoc quòd necesse est ut in eius artificiosa uirtute discamus aduersariorũ pugnam & constanter aliquando appetere, & prudenter aliquando declinare?

Necesse quippe est ut per omne quod agimus, 24
in mentis trutina positum hinc pondus, illinc fructũ nostri laboris æstimemus: & cùm pondus fructũ superat, laborẽ quisq; innoxiè declinet, dummodo se in alijs exerceat, in quibus lucro fructuũ
c põdus laboris uincat. Cùm uerò subsequẽti quantitate fructuũ, mensura laboris aut æquat aut uincitur, labor non sine graui culpa declinatur. Vnde prædicator sanctus cùm Damasci ualde obstinatas mentes persequentium cerneret, eorũ noluit aduersitati cõfligere: quia & semetipsum quẽ pro futurũ multis nouerat, uidit posse deficere, & aut nullis se ibi aut paucis prodesse. Secessum ergo à certamine petijt, & pugnaturum fœlicius ad alia se bella seruauit. Non em̃ loco uirtus, sed locus uirtuti defuit: & idcirco fortissimus miles ab obsidionis angustia, certaminis campum quæsiuit. Vbi autem subiuganda regi proprio multa aduersariorum colla conspexit, subire bellum uel cum morte non timuit: sicut ipse cùm Hierosolymam
D pergeret, eumq; discipuli passione illius per prophetiam prescita prohiberent, sibimetipsi attesta- *Act.21*
tur dicens: Ego non solum alligari, sed & mori in Hierusalem paratus sum pro nomine Domini Iesu. Neq; enim facio animam meam preciosiorem quàm me. Qui igitur hic hostiles cuneos etiam præscita passione sua imperterritus petijt, illic de dispensatione fuisse edocuit, non de timore quòd fugit. Qua in re pensandum est: quia ille labores quosdam per dispensationis iudicium laudabiliter declinat, qui pro Deo maiores alios fortiter tolerat. Nam sæpe ab hominibus timor debilis cauta dispensatio uocatur: & quasi prudenter impetum declinasse se asserunt, cùm fugientes turpiter in terga feriuntur. Vnde necesse est ut in causa Dei cùm res dispẽsationis agitur, metus cor

dis subtilissima libratione pensetur: ne per infirmi
tatẽ timor surrepat, & sese per dispensationis ima
ginem, rationẽ confingat, ne culpa se prudentiam
nominet: iamq; nec ad pœnitentiã animus redeat,
quãdo hoc quod iniquè perpetrat, uirtutẽ uocat.
Restat igitur ut in dubijs quisq; deprehensus, cùm
quælibet sibi aduersitas imminet, prius intra se-
metipsum cõtra formidinem & præcipitationem
pugnet, quatenus nec formidolosè se subtrahat,
nec præcipitanter opponat. Valde enim præceps
est qui semper se aduersis obijcit, & ualde pauidus
qui semper abscondit. Sed hæc melius in bellis spi
ritalibus discimus, si formam exercitij à corpora-
libus bellis trahamus. Non enim ille dux sapiens
est, qui semper contra hostiles cuneos exercitum
præceps admouet: neq; ille dux fortis, qui semper
hunc ab hostis facie cauendo subducit. Scire nãq;
dux debet modò ab hostili impetu exercitũ cau-
tè subtrahere, modò hostem circunfusis cornibus
coarctare. Quod nimirum sollicitè perfecti prædi
catores exhibẽt: cùm modò persecutionis rabiem
declinantes, nouerunt sapienter sed nõ eneruiter
cedere: modò autem persecutionis impetum con
temnentes, nouerunt ei fortiter, sed non præcipi-
tanter obuiare. Quia autem sanctus uir cùm con-
gruum cernit, ictibus pectus obijcit, & uenientia
iacula uel moriẽs retundit, rectè dicitur: In occur-
sum pergit armatis. De quo adhuc bene subditur:
Contemnit pauorẽ, nec cedit gladio.] Videamus
quomodo pauorem despiciat, qui ipsos aduersa-
Rom. 8 riorum gladios enumerans calcat. Ait enim: Quis
nos separabit à charitate Dei: tribulatio, an angu-
stia, an fames, an persecutio? In pauore autem uen
tura pœna metuitur: in gladio uerò iam dolor de
præsenti percussione sentitur. Quia ergo uir san-
ctus uentura aduersa non metuit, pauorem despi-
cit: quia uerò nec superueniente percussione uin-
citur, nequaq; gladijs cedit. Contra hunc itaq; e-
quum tot sunt gladij hostium, quot genera perse-
cutionum, quæ cuncta obuians superat: quia amo
re uitæ sese ad interitum parat. Sed quia tam robu
stissimũ pectus quomodo se iaculis opponat au-
diuimus: nunc quid ab aduersarijs agatur audia-
mus. Sequitur: Super ipsum sonabit pharetra.]
In scriptura sacra pharetræ nomine aliquando iu-
stum Dei occultumq; consilium, aliquando uerò
clandestina prauorũ machinatio designatur. Per
pharetram iustum Dei occultumq; consiliũ expri
mitur, sicut idem beatus Iob superiore parte testa
tur dicens: Pharetram enim suam aperuit, & affli-
xit me: id est, occultum suum consilium detexit, &
publica me percussione uulnerauit. Sicut enim in
pharetra sagittæ, sic in occulto Dei cõsilio latent
sententiæ: & quasi ex pharetra sagitta educitur,
quando ex occulto consilio apertã Deus senten-
tiam iaculatur. Pharetræ quoq; nomine prauorũ
machinatio designatur, sicut per prophetam dici-
tur: Parauerunt sagittas suas in pharetra, ut sagit-
25 tent in obscuro rectos corde. Iniqui enim cùm
dolos quos bonis excogitãt, secretis machinatio-
nibus occultant, quasi in pharetra sagittas parant,
& in hac præsentis uitæ caligine uelut in obscuro
rectos corde feriunt: quia malitiosa eorum iacula
& sentiri per uulnus possunt, & tamen uenientia
deprehendi nõ possunt. Igiť quia equus Dei nulla
aduersitate terretur, eiq; quo magis obuiatur, eo
ui intentionis suæ super armatos hostes feruẽtior
ducitur: persecutores eius qui se etiã ferientes uin
ci sentiunt, turbati ad cõsilium reuertuntur, dolos
præparant, & uelut ex longinquo mittendo uul-
nera occultant. Vnde nunc rectè dicitur:

Quòd sancti uiri nec insidijs, nec minis, nec disputationibus, nec pœnis terrentur. Cap. XV.

SVper ipsum sonabit pharetra.] ut eum ex ab-
sconsa machinatione longè feriãt, cui apertis
congressionibus inaniter appropinquant. Hæc
tunc super equũ Dei pharetra sonuerat, cum qua- Act. 23
draginta uiri qui in eius mortem coniurauerant,
educi de carcere Paulum quærebant: ut consilio-
rum ictibus, quasi clàm sagittarum dolo interfice
rent, quem congressione persecutionis publicæ
superare nequaquã possent. Pharetra ergo sonuit:
quia occultę machinationis ad Paulũ causa perue
nit. Quãuis si uigilanter quærimus, adhuc in pha-
retræ sonitu aliquid subtilius inuenimus. Sæpe e-
nim aduersarij consilia contra bonos ineunt, pra-
uis inuẽtionibus innituntur, ad excogitandos do
los se conferunt: sed tamẽ qui eosdem dolos pro-
dere bonis debeant, ipsi instituunt latenter, ipsi
transmittũt: ut crudelis suppliciorum præparatio
dum quasi furtim innotescitur, amplius timeatur:
& audientis animum plus suspecta uulnera quàm
percepta perturbẽt. In pharetra enim sagittæ dum
latent & sonant, mortem etiam non uisæ denun-
ciant. Pharetra ergo contra equum sonitũ reddit,
cùm cõtra prædicatorẽ sanctũ occulta prauorum
machinatio consiliũ suũ quod fraudulenter ope-
rit, fraudulentius innotescit: ut præmissis minis
quasi ex sonitu pharetræ terreat, cùm prædicator
Dei apertas cõtumelias uelut cominus feriẽtia ia-
cula non formidat. Cùm uerò eisdẽ minis minimè
terretur, mox persecutorũ crudelitas ad supplicia
manifesta perducitur. Vnde bene postq; dictũ est:
Super ipsum sonabit pharetra, ilicò additur: Vi-
brabit hasta.] Cõtra prædicatorẽ Dei post phare
træ sonitũ hasta uibratur, quando post terrores ex
hibitos è uicino iam feriens aperta pœna produci
tur. Prædicatores autẽ sancti cùm pro defensione
fidei supplicia subeunt, ad eandem fidem, quos ua
lent, rapere & inter uerbera non desistunt: & cùm
patienter uulnera suscipiunt, prudenter cõtra cor
da infideliũ sagittas prædicationis reddunt. Vnde
nonnunq; agitur ut ipsi qui in persecutione sæui-
unt, non tam doleant q cor prædicatoris non e-
molliunt, quàm q per eius uerba etiam alios amit
tant. Quia igitur eum feriendo non superant, ne
fortasse & alij qui illum audiunt, se derelinquant:
mox contra loquentis uerba scutũ responsionis
parant. Vnde cùm diceret: Vibrabit hasta, rectè
subiũgit, Et clypeus. Persecutor em̃ sæuiẽs postq;
prædicatoris corpus supplicio percutit, audito-
rũ cor quasi clypeo uerbis suæ disputationis mu-
nit

nit. Vir igitur sanctus ut ferire debeat, hasta uibra
tur, sed ne audiri possit, clypeus opponiť. Habent
nanq; defensores Dei in prælio sagittas suas: quas
eo citius auditorum cordibus inijciunt, quo illas
de spiritali arcu, id est, de intima cordis tensione di
stringunt. His quippe se in bello fidei Paulus ar-
2. Tim. 2 mauerat, cùm dicebat: Laboro usque ad uincula
quasi malè operans, sed uerbum Dei nõ est alliga
tum. ac si diceret: Hasta quidem suppliciorum fe-
rior, sed tamen uerborũ sagittas emittere non de-
sisto. Vulnera crudelitatis accipio, sed cor infide-
lium uera loquendo transfigo. Dicatur ergo: Su-
per ipsum sonabit pharetra, uibrabit hasta & cly-
peus. Contra equum quippe Dei quia prauorum
consilia perstrepunt, pharetra sonat: quia aperta
pœna exquiritur, hasta uibrať: quia uerò ei etiam
disputatione resistitur, clypeus anteferť. Sed nun-
quid à feruore suo per ista compescitur? Vir enim
sanctus quo maiore persecutione premitur, eo ad
prædicandam ueritatem acrius instigatur: & cùm
patienter persecutores tolerat, ardenter ad se au-
ditores trahere festinat. Vnde & bene adhuc de
equo Dei subditur: Feruens & fremens sorbet
terram: nec reputat tubæ sonare clangorem.] Pri-
Gen. 3 mo nanq; peccanti homini dictum est: Terra es,
& in terram ibis. Tubæ autẽ clangunt, cùm huius
seculi potestates loqui sanctos terribiliter prohi-
bent. Quia igitur prædicator zelo sancti spiritus
inflammatus, uel inter supplicia positus, quosli-
bet peccatores ad se trahere non desistit, feruens
proculdubio terram sorbet: quia uerò persecuto-
rum minas minimè formidat, clangorem tubæ so-
nare non reputat. Tuba enim quæ discrimen belli
denunciat, quid est aliud quàm uox seculariũ po-
testatum: quæ contempta resistentibus mortis cer
tamen parat? Hæc à principibus sacerdotum tu-
ba sonuerat, cùm flagellatos Apostolos de Deo
Act. 5 loqui prohibebãt, sicut scriptum est: Cæsis denun
ciauerunt, ne loquerentur in nomine Iesu. Sed ui-
deamus quomodo equum Dei clangor tubæ non
Ibidem terreat. Ait Petrus: Obedire oportet Deo magis
quàm hominibus. Qui alijs quoq; persequẽtibus
Act. 4 dicit: Non enim possumus quæ uidimus & audiui
mus, non loqui. Equus ergo clangorem tubæ nõ
metuit: quia prædicator egregius despectis pote-
statibus seculi, nullos minarum sonitus pertime-
scit. Videamus alium equũ Dei quomodo terram
sorbeat, quomodo nullus eum tubæ terror attin-
Act. 14 gat, sicut scriptum est: Superuenerunt autem qui-
dam ab Antiochia & Iconio Iudæi: & persuasis
turbis lapidantes Paulum traxerunt extra ciuita-
tem, æstimantes eum mortuum esse. Circundan-
tibus autem eum discipulis, surgens intrauit ciui-
tatem, & postero die profectus est cum Barnaba
in Derben. Cumq; euangelizassent ciuitati illi, &
docuissent multos, reuersi sunt Lystrã & Iconium
& Antiochiam, confirmantes animas discipulo-
rum. Perpendamus ergo quæ hũc possent equum
minę compescere, quando eum ab intentione sua
nõ ualet mors ipsa prohibere. Ecce lapidibus ob-
ruitur, nec tamen à ueritatis sermone remouetur.
Occîdi potest, superari nõ potest: ueluti extinctus
extra urbem proijcitur, sed intra urbem die alio
illæsus prædicator inuenitur. O quàm fortis huic
uiro inest infirmitas: ô q; uictrix pœna: ô quàm do
minatrix patientia. Ad arguendũ repulsione pro-
uocatur, ad prædicandam salutem plagis erigitur,
ad propellendam laboris lassitudinem pœna refo
uetur. Quæ ergo hunc aduersitas superet, quẽ pœ
na fouet? Sed equus Dei est, & pharetræ sagittas
despicit: quia malitiæ consilia contemnit. Vibra-
tam hastam superat, quia & contra apertæ perse-
cutionis uulnera pectus firmat. Oppositum cly-
peum rumpit, quia disputationem resistentium ra
tiocinando subigit. Terram sorbet: quia peccato-
res in suo corpore exhortando conuertit. Clango
rem buccinæ sonare non reputat: quia uocem
quamlibet terribilis prohibitionis calcat. Minus
est autem quod dicitur, quia fortis perseuerat in la
boribus: adhuc, quod maius est, exultat in aduer-
sis. Vnde sequitur:

Quòd sancti absq; ulla formidine etiam inter tormenta sint: & potestatibus huius seculi prædicare prohibentibus, non desistunt: nec tam terrentur periculo, quàm gloriantur uictoriæ triumpho: & quasi odorantes bellũ præparant se in persecutionis occursum. Caput XVI.

VBi audierit buccinam, dicit uah.] Quibus
profectò uerbis & illud ostẽditur quòd hoc
loco à Domino de equo irrationabili nil dicatur.
neq; enim uah dicere brutum animal potest. sed
dum asseritur dicere quod omnino dicere non ua
let, innuitur quẽ designet. Vah quippe sermo e-
xultatiõis est. Equus ergo cùm audit buccinã, uah
dicit: quia fortis quisq; prædicator cùm certamen
passionis sibi propinquare considerat, de exerci-
tio uirtutis exultat: nec terretur pugnæ periculo,
quia uictorię lętatur triumpho. Equo itaq; est uah
dicere, prędicatorẽ sanctũ de uentura passiõe gau
dere. Sed si prædicator fortis gloriam passionis 26
appetit, si discrimẽ mortis subire pro Domino læ
tus quærit, quid est q ipsi fortissimo prædicatori
qui ex robusto corde uirtutem traxit nominis, Pe
tro ueritas dixit: Cũ senueris, extẽdes manus tuas, Ioan. 21
& alius te cinget, & ducet quò non uis? Quomo-
do de passione gaudet, qui cinctus ab alio ire quò
duciť nõ uolet? Sed si pensamus qualiter animus
appropinquante passione & mortis metu quatiť,
& tamen de uenturo regni præmio lætatur, intelli
gimus quomodo gloriosi certaminis subire peri-
culum uolens nolit: quia & in morte considerat
quod tolerans paueat, & in fructu mortis aspicit
quod appetens quærat. Videamus Paulum quo-
modo amet qđ refugit, quomodo refugiat quod
amat. Ait enim: Desideriũ habens dissolui, & cũ Philip. 1
Christo esse: & mihi uiuere Christus est & mori lu
crum. & tamen dicit: Qui sumus in hoc habitacu- 2. Cor. 5
lo, ingemiscimus grauati, eo q nolumus expolia-
ri, sed superuestiri: ut absorbeať quod mortale est
à uita. Ecce & mori desiderat, & tamẽ carne expo
liari formidat. Cur hoc? Quia etsi uictoria in per-
petuũ lętificat, ipsa nihilominus ad præsens pœna
perturbat: & quamuis uincat amor subsequentis
muneris,

muneris, tangit tamen non sine mœrore animum pulsus doloris. Sicut enim uir fortis cũ uicino iam belli certamine armis accingitur, & palpitat & festinat, tremit & sæuit: quasi pauere per pallorẽ cernitur, sed per iram uehementer urgetur: ita uir sanctus cùm passioni se propinquare conspicit, & naturæ suæ infirmitate concutitur, & spei suæ soliditate roboratur, & de uicina morte trepidat, & tamen q̃ moriẽdo uerius uiuat, exultat. Ad regnum quippe non potest nisi interposita morte transire: & idcirco confidendo quasi ambigit, & quasi ambigendo confidit, & gaudens metuit, & metuens gaudet: quia scit q̃ ad brauium quietis non peruenit, nisi hoc quod interiacet, cum labore trãscendat. Sic nos cùm morbos à corpore repellere cupimus, tristes quidem amarũ purgationis poculum sumimus, certi autem de subsequenti salute gaudemus. Quia enim peruenire corpus aliter ad salutẽ non ualet, in potu libet etiam quod tædet: cumq̃ amaritudini inesse uitam animus conspicit, mœrore turbatus hilarescit. Dicatur ergo: Vbi audierit buccinam, dicit uah: quia prædicator fortis cognito certaminis nuncio, etsi ut homo ad uim percussionis trepidat, per spei tamẽ certitudinẽ ad præmiũ remunerationis exultat. Sed nequaq̃ ad hoc passionis bellũ inconcussus existeret, nisi eandem passionem intenta cogitatione meditando præueniret. Malum nanq̃ quod cõsilio præuenitur, decertanti cõtra se animo ex ratione subijcitur: quia tanto quisq̃ minus aduersitate uincitur, quanto contra illam præsciendo paratus inuenitur. Sæpe enim graue timoris pondus usus leuigatur: sæpe mors ipsa sicut inopinata perturbat, ita deliberatione præuenta lætificat. Vnde & rectè de hoc equo subiungitur: Procul odoratur bellum.] Ac si apertius dicatur: Idcirco quodlibet certamen exuperat: quia mentem certamini ante certamen parat. Bellum quippe procul odorari, est aduersa quęq̃ longè adhuc posita cogitando prænoscere, ne fortasse ualeant improuisa superare. Hoc bellum procul odorari discipulos Paulus admonebat, cùm diceret: Vosmetipsos tentate si estis in fide, ipsi uos probate. ac si apertè præciperet dicẽs: Persecutionũ certamina ad mentem reducite, & cordis uestri intima atq̃ occulta pensantes, quales inter supplicia existere ualeatis inuenite. Hoc bellum sancti uiri procul odorantur, quando & in pace uniuersalis Ecclesiæ positi, uel hæreticorum bella, uel imminentia ab infidelibus persecutionũ tormenta conspiciunt. Qui dum rectè uiuunt, sæpe pro bonis mala recipiunt, detractionũ cõtumelias æquanimiter ferunt: ut si persecutionis occasio suppetat, tanto illos fortiores aperti hostes inueniant, quanto eos & intra Ecclesiam falsorũ fratrum iacula non expugnant. Nam qui à statu patientiæ ante linguarũ uulnera corruit, ipse sibi testis est quia cõtra manifestæ percussionis gladios non subsistit. Quia ergo uir Dei exercitatus præsentibus contra uentura, & exercitatus minimis contra maiora nititur: rectè de equo Dei dictũ est q̃ bellũ procul odoratur. Sequitur: Exhortatio-

A nem ducum, & ululatũ exercitus.] Duces aduersæ partis sunt erroris autores: de quibus per Psalmistam dicitur: Effusa est contentio super principes eorũ, & seduxerunt eos uana eorũ, & errare fecit eos in inuio, & nõ in uia. De quibus per semet ipsam ueritas dicit: Cæcus si cæco ducatũ præbet, ambo in foueam cadunt. Hos autem duces exercitus sequitur, prauorũ scilicet turba: quæ iniquis eorũ præceptionibus famulatur. Notandũ quoq̃ quòd duces exhortari, exercitum uerò dicit ululare: quia uidelicet hi qui infidelibus uel hæreticis præsunt, praua quæ teneri præcipiunt, quasi ex ratione persuadent. Turba uerò eis subdita, quia sine iudicio eorum uoces sequitur, dum per confusionis insaniam perstrepit, bestiali mente ululare

B perhibetur. Lupis quippe propriè ululatus conuenit. Et quia cateruæ reproborũ cõtra uiã moresq̃ fidelium soli rapacitati inhiant, quasi per ululatũ clamant. Equus ergo Dei exhortationem ducũ 27
& ululatum exercitus procul odoratur, dum sanctus quisq̃ prædicator longè antè cõsiderat, quid uel authores errorũ contra electos ualeant præcipere, uel turba eis subdita q̃ possit immaniter insanire. Hãc exhortationẽ ducũ odorabatur Paulus, cùm diceret: Per dulces sermones & benedictiones seducũt corda innocentiũ. Hunc ululatũ exer Rom.16
citus odorabat dicẽs: Intrabũt post discessionem Act.20
meam lupi graues in uos. Exhortationẽ ducũ odoratus est Petrus, cũ de quibusdã discipulos admoneret dicens: In auaritia fictis uerbis de uobis ne- 2.Pet.2
C gociabuntur. Vlulatũ quoq̃ exercitus odorabat, cùm præmitteret dicens: Et multi sequentur eorũ Ibidem
luxurias, per quos uia ueritatis blasphematur.

Quòd ea quæ de equo Dei dicta sunt, moraliter ad unumquemq̃ militem Christi referri possunt. Cap. XVII.

IGitur quia sanctus quisq̃ prædicator atque in persecutionis bello dux fidei, qualem se possit exhibere narrauimus: nunc sub huius equi specie unumquemq̃ Christi militem describamus: ut & qui ad prædicationis culmen necdũ se peruenisse considerat, hac tamen uoce dominica, si iam bene uiuere cœperit, expressum se esse cognoscat, quatenus hinc colligat quantũ Deo notus sit, si ad maiora peruenerit, quem signanter Deus eloqui nec

D in minimis prætermittit. Singula itaq̃ quæ de equo dicta sunt repetentes, intimemus quomodo miles Dei à primæua cõuersatione proficiat: quomodo à minimis ad maiora succrescat, uel quibus gradibus ab infimis ad superna peruenat. Dicatur ergo: Nũquid præbebis equo fortitudinẽ, aut circumdabis collo eius hinnitũ? Vnicuiq̃ animæ cui Dominus misericorditer præsidet, ante omnia fidei fortitudinẽ præbet: de qua Petrus ait: Aduer- 2.Pet.5
sarius uester diabolus sicut leo rugiẽs circuit, quærens quẽ deuoret: cui resistite fortes in fide. Huic autẽ fortitudini hinnitus iungitur, dum fit quod scriptum est: Corde creditur ad iustitiam, ore au- Rom.10
tem cõfessio fit ad salutem. Sequitur: Nunquid 28
suscitabis eũ quasi locustas? Vnusquisq̃ qui Deũ sequitur, in ipso suo exordio ut locusta suscitatur: quia

quia etsi in quibusdam actionibus locustarũ more flexis poplitibus terræ inhæret, in quibusdam tamen expansis alis sese in aera suspendit. Conuersionum quippe initia, bonis moribus malisq̃ permixta sunt: dum & noua iam per intentionem agitur, & uetus adhuc uita ex usu retinetur. Tanto autẽ minus permixtis interim malis lædimur, quanto contra illa quotidie sine cessatione pugnamus. Nec suos nos iam culpa uendicat, cuius prauo usui nostra sollicita mẽs resultat. Minus itaq̃ nobis inchoantibus terrena opera officiunt: quia in nobis diutius demorari prohibentur. Proinde quoniam in ipso nostræ conuersationis initio infirma quędã piè de nobis Dominus tolerat, ut nos quandoq̃ ad cœlestia ex perfectione perducat, quasi locustas nos in exordio suscitat: quia etsi in uolatu uirtutis subleuat, non tamen de terreni operis casu desperat. Sequitur: Gloria nariũ eius terror.] Pro eo quòd non uisa res odore deprehendit, nõ immeritò nariũm nomine, spei nostræ cogitationes exprimuntur: quibus uenturũ iudicium quod etsi oculis adhuc non cernimus, iam tamẽ sperando præuidemus. Omnis autẽ qui bene uiuere incipit, audiens quòd per extremum iudicium iusti ad regnum uocentur, hilarescit: sed quia quædam mala adhuc ex reliquijs sibi inesse considerat, hoc ipsum iudicium de quo exultare inchoat, appropinquare formidat. Vitam quippe suã bonis malisq̃ permixtam conspicit, & cogitationes suas aliquo modo spe & timore cõfundit. Nam cùm au

C dit quæ sint regni gaudia, mox mentẽ lætitia subleuat: & rursum cùm respicit quæ sint gehẽnæ tormenta, mox mentem formido perturbat. Bene ergo gloria nariũ eius terror dicit: quia inter spem & metum positus, dum futurum iudicium mente conspicit, hoc ipsum timet unde gloriatur. Ipsa ei sua gloria terror est: quia inchoatis iam bonis, spe de iudicio lætus est: & necdũ finitis omnibus malis, perfectè securus non est. Sed inter hęc sollicitè ad mentem reuertitur, & procellas tantę formidinis renuens, secq̃ in solius pacis tranquillitate disponens totis uiribus à districto iudice inueniri liber conatur. Seruile quippe æstimat dominicam præsentiã formidare: ac ne conspectũ patris metuat, illa agit per quæ se filium recognoscat. Discit ergo iudicem tota expectatione diligere: atq̃, ut

D ita dixerim, timendo renuit timere. Oriri autẽ cordi formidinẽ pro carnali actione considerat, & idcirco ante omnia carnem forti edomatione castigat. Vnde postq̃ dictum est: Gloria nariũm eius terror, rectè subiungitur: Terrã ungula fodit.] Vngula nanq̃ terrã fodere, est districta abstinentia carnem edomare. Quo autem plus caro premitur, eo de cœlesti spe animus securius lætatur. Vnde effossa terra aptè subnectitur: Exultat audacter.] Quia enim ualenter reprimit quod impugnat, audacter exultat de his quæ in æterna pace desiderat: tantoq̃ mens melius ad superna appetenda componitur, quanto ab illicitis arctius corpus edomatur. Vnde rectè per Salomonẽ dicitur:

Prou.24 Diligenter exerce agrũ tuum, ut postea ædifices

A domum tuam. Ille quippe bene mentis domũ ædificat, qui prius agrũ corporis à spinis uitiorũ purgat: ne si desideriorum sentes in carnis agro proficiant, intus tota uirtutũ fabrica fame boni operis crescente destruatur. In ipso autẽ quisq̃ belli certamine positus, tanto subtilius fraudem hostium conspicit, quanto & districtius corpus proprium quasi quendam hostium adiutorem premit. Vnde & post contritionem corporis, postlętitiã cordis rectè subiungitur: In occursum pergit armatis.] Hostes armati sunt immundi spiritus, innumeris cõtra nos fraudibus accincti. Qui cùm suadere nobis iniqua nequeunt, ea sub uirtutum specie nostris obtutibus opponũt, & quasi sub quædam arma se contegunt, ne in sua malitia à nobis

B nudi uideantur. Quibus armatis hostibus in occursum pergimus, quando eorũ insidias longè præuidemus. Effossa igitur terra, armatis hostibus in occursum pergere, est edomita carnis superbia, dolos immundorum spirituum mirabiliter explorare. Effossa terra armatis hostibus in occursum pergere, est deuicta carnali nequitia, contra spiritalia uitia certamen subire. Nam qui adhuc secum eneruiter pugnat, frustra contra se bella extrà posita suscitat. Qui enim semetipsum carnalibus subiugat, quomodo spiritalib. uitijs resultat? Aut quomodo de labore externi certaminis triumphare appetit, qui adhuc apud semetipsum domestico libidinis bello succumbit? Vel certè armatis ho- 29
stibus in occursum pergimus, quando per exhor

C tationis studium, eorum insidias & in alieno corde præuenimus. Quasi em̃ ex loco in quo sumus, ad locum alium obuiam hostibus uenimus, quando nostra cura ordinatè postposita, accessum immundorum spirituum à proximi mente prohibemus. Vnde fit plerũq̃ ut hostes callidi militẽ Dei iam etiam de intestino bello uictorem, tanto de semetipso terribilius tentent, quanto illum contra se & in alieno corde præualere fortiter uident: ut dum illum ad se tuendum reuocant, aliena corda liberius quæ exhortatione eius protegebãtur, inuadant. Cumq̃ eum superare non possint, saltem occupare conantur, quatenus dum miles Dei de semetipso cõcutitur, nõ ipse sed is quem defendere consueuerat, perimatur. Sed mens in Deum im

D mobiliter fixa, tentationũ impetũ despicit: nec cuiuslibet terroris iacula pertimescit. Supernæ enim gratiæ fretus auxilio, sic uulnera infirmitatis suæ curat, ut aliena non deserat. Vnde & bene de hoc equo subiungitur: Contemnit pauorẽ, nec cedit gladio.] Cõtemnit pauorẽ: quia nullius tentationis formidine ad hoc usq̃ terretur ut taceat. Nec cedit gladio: quia etsi uiolenta illum tentatio percutit, à cura tamen proximi non repellit. Vnde & Paulus exemplũ nobis inuictę cõuersationis insinuans, & quos ab hoste gladios suscipiat dicit, & quomodo eisdẽ gladijs nõ cedat ostẽdit. omni em̃ iã carnalis operis pugna superata, carnalis tẽtationis gladiũ ab hoste susceperat, qui dicebat: Video Rom.2
aliã legẽ in membris meis repugnantẽ legi mẽtis meæ, & captiuum me ducentem in lege peccati, quæ

quę eſt in membris meis.Sed eidem gladio quem
in ſe uicerat,etiam in alijs non cedebat,cùm profe
Rom.6 ctò proximis diceret:Non regnet peccatum in ue
ſtro mortali corpore, ad obediendum deſiderijs
Col.3 eius. Et rurſum: Mortificate membra ueſtra quæ
ſunt ſuper terram, fornicationem, immunditiam,
libidinem,concupiſcentiam malam. Grauis illum
2.Cor.11 tentationũ gladius feriebat, de quibus ipſe ait: In
laboribus plurimis,in carceribus abundantius, in
plagis ſupra modum,in mortibus frequẽter. A Iu-
dæis quinquies quadragenas una minus accepi:
ter uirgis cæſus ſum,ſemel lapidatus ſum,ter nau-
fragium feci, nocte & die in profundo maris fui:
& cætera quæ ipſe tolerare potuit, & nos enume-
rare laſſamur. Sed quomodo eidem gladio in pro
ximi dilectione non cedat,poſt multa ipſe ſubiun
Ibidem git:Præter illa quę extrinſecus ſunt:inſtantia mea
quotidiana: ſollicitudo omniũ Eccleſiarũ. Equus
ergo Dei & gladio percutitur:nec tamen percuſsio
ne eadem à curſu prohibetur, dum fortis ſpiritalis
certaminis miles, & ipſe uulnera ab hoſte ſuſcipit,
& tamen ad ſalutẽ alios ſtringit. Sed erga tam du-
rum cœleſtis militis pectus antiquus hoſtis tanto
acutiora ſpicula perquirit,quanto ſe deſpici robu
30 ſtius conſpicit. Vnde & ſequitur. Super ipſum
ſonabit pharetra:uibrabit haſta & clypeus.] Quia
enim uidet ſanctæ mentis ſtudium contra ſe & a-
lijs prodeſſe: multiplicata hanc ſagitat tentatione
confodere. Vnde ſæpe contingit ut hi qui regen-
dis alijs præſunt, tentationum certamina fortiora
patiantur: quatenus corporalium more bellorum
dum dux ipſe ad fugam uertitur,reſiſtentis exerci
tus conſtipata unanimitas ſine labore diſsipetur.
Hoſtis itaq; callidus contra cœleſtem militem di-
uerſa percuſsionum uulnera exquirens, modò ex
pharetra per inſidias eum ſagitta uulnerat, modò
ante eius faciem haſtam uibrat: quia uidelicet ui-
tia & alia ſub uirtutum ſpecie contegit, & alia ut
ſunt aperta eius oculis opponit. Vbi enim infirma
ri Dei militem conſpicit, illic fraudis uelamina
non requirit. Vbi autem ſibi reſiſtere fortem con
ſiderat, illic cõtra uires proculdubio dolos parat.
Nam cum infirmũ quempiam in carnis illecebra
uidet,apertè ſpeciem corporis quæ concupiſci ua
leat,eius obtutibus obijcit. Si autem fortaſſe uali-
dum contra auaritiam cernit, importunè eius co-
gitationibus domeſticorum ſuorũ inopiam ſug-
gerit: ut dum mens ad prouiſionis curã quaſi pie
flectitur, ſeducta furtim in rerum ambitu iniquè
rapiatur.Equum ergo Dei ſagitta per inſidias im-
petit, quando ei hoſtis callidus ſub uirtute uitium
abſcondit.Haſta autẽ cominus uulnerat, cùm ma
nifeſta nequitia etiam ſcientem tentat. Sæpe uerò
cœleſti militi uno eodemq; tempore utrũq; ab ho
ſte obijcitur: ut in qualibet una percuſsione peri-
matur. Doloſus nanq; aduerſarius ſimul ferire ni-
titur & apertè ſæuiens, & in inſidijs latens:ut dum
de occulto ſagitta metuitur,minus ante faciem ha
ſta timeatur: uel dum ante faciem haſtæ reſiſtitur,
nequaquam ex occulto ueniens ſagitta uideatur.
Sæpe enim tentationem proponit de libidine: &
ſubitò fraudulentius ceſſans, elationem ſuggerit
de ſeruata caſtitate.Et ſunt nonnulli qui dum mul
tos ex caſtitatis arce in elationis foueam cecidiſſe
conſpiciunt, uitæ ſuæ cuſtodiam negligentes, in
immunditiam libidinis demerguntur. Sunt uerò
ediuerſò nonnulli qui dum libidinis immunditiã
fugiũt, per caſtitatis culmen in uoraginem elatio-
nis ruunt.Quaſi ergo apertè feriens haſta, eſt cul-
pa de uitio:& quaſi ex occulto uulnerans de pha-
retra ſagitta,eſt culpa de uirtute.Sed equus Dei &
ante faciem haſtam ſuperat, cùm libidinẽ calcat:
& à latere ſagittam circumſpicit, cùm in caſtitatis
mũditia ſe ab elatione cuſtodit. Vnde & bene in-
ter utraq; certanti per Salomonem dicitur: Domi Prou.3
nus erit in latere tuo,& cuſtodiet pedem tuum ne
capiaris.Pes nanq; in anteriora tendit. Anteriora
autem non uidet, qui ea quæ ſunt à latere conſpi-
cit.Rurſumq; qui pedis cuſtodiam præuidens an-
teriora cernit, circumſpectionem lateris deſerit.
Dum uerò ante faciem poſitæ uirtutis aliquid agi
mus,quaſi quò pes debeat poni prouidemus: ſed
dum ex uirtute eadem furtim culpa ſuboritur, quaſi
dum in anteriora reſpicitur, ad ſagittam latus nu-
datur. Sæpe uerò dum ſuborientẽ culpam metui-
mus,uirtutem quę agenda eſt declinamus:& qua
ſi dum latus circumſpicitur, nequaq; cernitur pes
in anteriora quomodo ponatur. Bene ergo dici-
tur:Dominus erit in latere tuo, & cuſtodiet pedẽ
tuum ne capiaris:quia miles Dei diuinę gratię cly
peo protectus,& quę ex latere poſsint prodire cir
cumſpiciendo conſiderat, & greſſum ante faciem
ferre proficiendo non ceſſat. Cui fraudulentus ho
ſtis inuidens quia per pharetram & haſtam nequa
quam ſe præualere cõſpicit,clypeum opponit: ut
ſi reſiſtentis pectus feriendo non perforat, ſaltem
qui buſdam obiectionibus proficientis iter inter-
cludat. Quaſdam nanq; difficultates ipſis eius co-
natibus obijcit:& cùm ſuperare non ualet,uel re-
ſiſtit. Sed quid contra tot argumenta bellorum e-
quus Dei agat audiamus: Feruens & fremens
ſorbet terram, nec reputat tubæ ſonare clango-
rem.] Contra equum clangor tubæ inſonat, quan
do electi mentem in eo quod agit fortiter, è uici-
no quædã poſita culpa terribiliter tentat. Sed fer-
uens & fremens ſorbet terram: quia nimio ardore
ſemetipſum diſcutit: & quicquid in ſe terrenum
reperit,quotidie proficiendo cõſumit.Et clango-
rem tubæ ſonare non reputat: quia conſideratio-
ne forti omne uitium quod de uirtutis gloria na-
ſcitur,ſollicitus declinat.Sonare enim clangorem
tubæ reputaret, ſi fortaſſe propter aliud quod pra
uè ſuboritur,alia agere recta metueret.Quia ergo
ad agenda fortia ante inſonantia tentamenta non
trepidat:in feruore ſuo poſitus,clangorẽ tubæ mi
nimè formidat.Sæpe autem dum proſperari ſe uir
tutibus conſpicit, ne ipſa illum uirtutum proſperi
tas eleuet, pulſari ſe tentationibus gaudet. Vnde
& aptè ſubiungitur: Vbi audierit buccinã,dicit
uah.] Multos enim peius ſua felicitas ſtrauit, mul
tos diuturna pax inertes reddidit:eoq; illos inopi-
natus hoſtis grauius perculit, quo longo quietis
uſu

uſu negligẽtes inuenit. Vnde ſancti uiri cùm mul
ta ſe proficere uirtutum proſperitate cõſiderant,
quodam diſpenſationis ſupernæ moderamine,
exerceri ſe etiam tentationibus exultant:quia tan
to robuſtius acceptam uirtutum gloriam cuſtodi
unt, quanto tentationis impulſu concuſſi,infirmi
tatem ſuam humilius cognoſcunt. Equus ergo au
dita buccina uah dicit: quia uidelicet præliator
Dei cùm uim tentationis incũbere conſpicit,utili
tatẽ ſupernæ diſpenſationis cõſiderans, ex ipſa ua
lidius aduerſitate confidit.Cuius aduerſitatis cer-
tamina idcirco illum non ſuperant:quia nunquã
improuiſa tentant.Longè quippe prænotat ex u-
naquaq; re cuius uitij pugna ſuccreſcat. Vnde &
ſequitur: Procul odorat bellũ.] Bellum nanq;
procul odorari, eſt ex cauſis præcedentibus quæ
uitiorũ pugnæ ſubſequant agnoſcere.Quia enim
ſicut iam ſæpe dictũ eſt,odore res non uiſa cogno
ſcitur:bellum,procul odorari eſt, ſicut flatu nariũ,
ſic prouiſione cogitationum nequitias latentes
indagare.De quo odoratu Dominus rectè in Ec-
Cant.7 cleſiæ ſuæ laudibus dicit: Naſus tuus ſicut turris
quæ eſt in Libano.Per naſum quoq; odores fœto
resq; diſcernimus.Et quid per naſum niſi ſancto-
rum prouida diſcretio deſignat? Turris uerò ſpe-
culationis in altum ponitur,ut hoſtis ueniens lon-
gè uideatur.Rectè ergo naſus Eccleſiæ turri in Li
bano ſimilis dicitur: quia ſanctorum prouida diſ-
cretio dum ſollicitè circunquaq; conſpicit in altũ
poſita,priuſquam ueniat culpa deprehẽdit:eamq;
quo uigilãter prænotat,eo fortiter declinat. Hinc
Abac.2. Abacuc ait:Super cuſtodiam meã ſtabo. Hinc
31 uniuſcuiuſq; electi animam Hieremias admonet
Hier.31 dicens:Statue tibi ſpeculam,pone tibi amaritudi-
nes.Speculam quippe ſibi ſtatuere,eſt uentura ui-
tiorum certamina ex alta conſideratione præno-
ſcere.Sibiq; electi mens amaritudines ponit, quã-
do & in uirtutum pace conſtituta, dum mala inſi-
diantia conſpicit,ſecura quieſcere non conſentit.
Primo autem ne mala quælibet, ſecundo uerò lo-
co cõſiderat,ne bona incautè faciat: & poſtquam
praua ſubegerit,ipſa etiam ſibi ſubijcere recta cõ-
tendit:ne ſi mentis dominium tranſeant, in elatio
nis culpam uertantur. Quia enim, ſicut ſuperius
dictum eſt, plerunq; ex bonis per incuriæ uitium
mala naſcuntur: uigilanti ſtudio contemplatur,
quomodo ex doctrina arrogantia, ex iuſtitia cru-
delitas,ex pietate remiſſio,ex zelo ira, ex manſue
tudine torpor oriat. Cumq; bona hæc agit, quòd
hi contra ſe hoſtes per hæc exurgere ualeant, con
ſpicit.Nam cùm adipiſcendis doctrinæ ſtudijs ela
borat:mentem ſollicitè contra certamen arrogan
tiæ præparat.Cùm culpas delinquentium iuſtè ul
ciſci deſiderat:ſagaciſſimè euitat,ne modum iuſti
tiæ crudelitas uindictæ tranſcendat. Cùm pietate
frenare ſe nititur:ſolerter proſpicit ne qua diſcipli
næ diſſolutione uincatur. Cùm ſe recti zeli ſtimu-
lis excitat:ſummopere prouidet ne plus quàm ne
ceſſe eſt ira ſe flamma ſuccẽdat.Cùm magna man
ſuetudinis tranquillitate ſe temperat: uigilanter
obſeruat ne torpore frigeſcat. Quia ergo ſpirita-
lis militis cogitatione omne uitium priuſquam
ſurripere poſſit aſpicitur, rectè de equo Dei dici-
tur: Procul odoratur bellum. Perpendit etiam
quæ turba iniquitatum proruat, ſi mala ad ſe in-
gredi uel pauca permittat. Vnde & ſequitur:
Exhortationem ducum & ululatum exercitus.]
Tentantia quippe uitia quæ inuiſibili contra nos
prælio regnanti ſuper ſe ſuperbiæ militant, alia
more ducum præeunt, alia more exercitus ſubſe-
quuntur. Neque enim culpæ omnes pari acceſſu
cor occupant. Sed dum maiores & paucæ negle-
ctam mentem præueniunt,minores & innumeræ
ad illam ſe cateruatim fundunt. Ipſa nanq; uitio-
rum regina ſuperbia cùm deuictum plenè cor ce-
perit:mox illud ſeptem principalibus uitijs, quaſi
quibuſdam ſuis ducibus deuaſtandũ tradit. Quos
uidelicet duces exercitus ſequit: quia ex eis pro-
culdubio importunæ uitiorum multitudines ori-
unt.Quod melius oſtendimus, ſi ipſos duces atq;
exercitum ſpecialiter,ut poſſumus, enumerando
proferamus. Radix quippe cuncti mali ſuperbia
eſt,de qua ſcriptura atteſtante dicitur: Initiũ om- Eccl.10
nis peccati eſt ſuperbia. Primæ autem eius ſobo-
les,ſeptem nimirum principalia uitia, de hac uiru
lenta radice proferuntur:ſcilicet inanis gloria, in-
uidia,ira,triſtitia,auaritia,uentris ingluuies, luxu-
ria. Nam quia his ſeptem ſuperbiæ uitijs nos cap-
tos doluit,idcirco redemptor noſter ad ſpiritale
liberationis prælium,ſpiritu ſeptiformis gratiæ ple-
nus uenit. Sed habent contra nos hæc ſingula e-
xercitum ſuum. Nam de inani gloria, inobedien-
tia,iactantia, hypocriſis, contentiones, pertina-
ciæ,diſcordiæ,& nouitatum præſumptiones ori-
untur. De inuidia odium,ſuſurratio, detractatio,
exultatio in aduerſis proximi,afflictio aũt in pro-
ſperis naſcitur.De ira rixæ,tumor mentis, contu-
meliæ,clamor,indignatio, blaſphemiæ proferun-
tur.De triſtitia malitia, rancor, puſillanimitas, de
ſperatio,torpor circa præcepta,uagatio mentis er
ga illicita naſcitur.De auaritia proditio, fraus, fal-
lacia, periuria, inquietudo,uiolentiæ,& cõtra mi-
ſericordiã obdurationes cordis oriuntur.De uen-
tris ingluuie inepta lætitia, ſcurrilitas, immundi-
tia,multiloquium, hebetudo ſenſus circa intelli-
gentiam propagantur. De luxuria cæcitas men-
tis, inconſideratio, inconſtantia, præcipitatio, a-
mor ſui,odium Dei,affectus præſentis ſeculi,hor-
ror autem uel deſperatio futuri generantur. Quia
ergo ſeptem principalia uitia tantam de ſe uitio-
rum multitudinem proferunt, cùm ad cor ueniũt,
quaſi ſubſequentis exercitus cateruas trahunt.Ex
quibus uidelicet ſeptẽ quinq; ſpiritalia,duoq; car
nalia ſunt. Sed unum quodq; eorum tanta ſibi co-
gnatione iungitur,ut nõ niſi unum de altero pro-
feratur. Prima nanq; ſuperbiæ ſoboles inanis eſt
gloria, quæ dum oppreſſam mentem corruperit,
mox inuidiam gignit: quia nimirũ dum uani no-
minis potentiam appetit, ne quis hanc alius adi-
piſci ualeat tabeſcit. Inuidia quoq; iram generat:
quia quãto interno liuoris uulnere animus ſaucia
tur,tanto etiã manſuetudo tranquillitatis amittit:

& quia quasi dolens membrum tangitur, idcirco oppositæ actionis manus uelut grauius pressa sentitur. Ex ira quoq; tristitia oritur: quia turbata mẽs quo se inordinatè concutit, eo addicendo confundit: & cùm dulcedinem tranquillitatis amiserit, nihil hanc nisi ex perturbatione subsequens mœror pascit. Tristitia quoq; ad auaritiam deriuatur: quia dum confusum cor bonum lætitiæ in semetipso intus amiserit, unde consolari debeat foris, quærit: & tanto magis exteriora bona adipisci desiderat, quanto gaudium non habet ad quod intrinsecus recurrat. Post hæc uerò duo carnalia uitia, id est, uentris ingluuies & luxuria supersunt. Sed cunctis liquet quòd de uentris ingluuie luxuria nascitur, dum in ipsa distributione membrorum uentri genitalia subnexa uideantur. Vnde dum unum inordinatè reficitur, aliud proculdubio ad contu-
32 melias excitatur. Bene aũt duces exhortari dicti sunt, exercitus ululare: quia prima uitia deceptæ menti quasi sub quadam ratione se inserunt, sed innumera quæ sequuntur, dũ hanc ad omnem insaniam pertrahunt, quasi bestiali clamore confundunt. Inanis nanq; gloria deuictum cor quasi ex ratione solet exhortari, cùm dicit: Debes maiora appetere, ut quò potestate ualueris multos excedere, eo etiam ualeas multis prodesse. Inuidia quoq; deuictũ cor quasi ex ratione solet exhortari, cùm dicit: In quo illo uel illo minor es? cur ergo eis uel æqualis uel superior non es? Quanta uales quæ illi non ualent? Non ergo tibi aut superiores esse, aut etiã æquales debent. Ira etiã deuictũ cor quasi ex ratione solet exhortari, cùm dicit: Quæ erga te agunt̃, æquanimiter ferri nõ possunt, imò hæc patienter tolerare peccatũ est: quia etsi nõ eis cum magna exasperatione resistit̃, contra te deinceps sine mensura cumulantur. Tristitia quoq; deuictum cor quasi ex ratione solet exhortari, cùm dicit: Quid habes unde gaudeas, cùm tanta mala de proximis portas? Perpende cum quo mœrore omnes intuendi sunt, qui in tanto contra te amaritudinis felle uertunt̃. Auaritia quoq; deuictũ animũ quasi ex ratiõe solet exhortari, cùm dicit: Valde sine culpa est, quòd quædã habenda concupiscis: quia non multiplicari appetis, sed egere pertimescis, & quod malè alius retinet, ipse melius expendis. Ventris quoq; ingluuies deuictũ cor quasi ex ratione solet exhortari, cùm dicit: Ad esum Deus omnia munda condidit: & qui satiari cibo respuit, quid aliud quàm muneri concesso contradicit? Luxuria quoq; deuictũ cor quasi ex ratione solet exhortari, cùm dicit: Cur te in uoluptate tua modò non dilatas, cùm quid te sequatur ignoras? Acceptum tempus in desiderijs perdere non debes: quia quàm citius pertranseat nescis. Si enim misceri Deus hominem in uoluptate coitus nollet, in ipso humani generis exordio masculũ & fœminã non fecisset. Hæc est ducum exhortatio, quæ dum incautè ad secretũ cordis admittitur, familiarius iniqua persuadet. Quã uidelicet exercitus ululatus sequitur: quia infelix anima semel principalib. uitijs capta, dum multiplicatis iniquitatibus in insaniam uertitur, ferali iam immanitate uastat̃. Sed miles Dei quia solerter præuidere uitiorum certamina nititur, bellum procul odoratur: quia mala præeuntia quid menti persuadere ualeãt, cogitatione sollicita respicit. Exhortationem ducum naris sagacitate deprehendit, & quia longè præsciendo sub sequentium iniquitatum confusionem conspicit, quasi ululatum exercitus odorãdo cognoscit. Igitur quia uel prædicatorem Dei uel quemlibet spiritalis certaminis militem descriptum equi narratione cognouimus, nunc eundem iterũ in auis significatione uidemus: ut qui per equũ didicimus eius fortitudinem, etiã per auẽ discamus illius cõtemplationem. Quia enim per descriptã equi magnitudinem audiuimus quantũ contra certamina uitiorum uir sanctus per patientiam tolerat, nunc per auium speciem cognoscamus, quantum per contemplationem uolat. Sequitur:

Quòd non est ex homine, sed ex gratia Dei, quòd ueteris uitæ pennas peccator cõuersus ad Deũ, abijciat. Cap. XVIII.

NVnquid per sapientiã tuam plumescit accipiter, expandẽs alas suas ad Austrũ?] Quia per annos singulos pennã ueterẽ accipiter noua nascẽte proijciat, ac sine intermissiõe plumescat, penè nullus ignorat. Non aũt hic illud plumæ tẽpus dicitur, quo in nido uestitur: quia tunc nimirũ adhuc uidelicet pullus ad Austrũ alas expandere nõ ualet: sed illa annua pluma describit̃, quæ laxata ueteri penna renouatur. Et quidem domesticis accipitribus quo melius plumescere debeant, humida ac tepentia loca requirunt̃. Agrestibus uerò moris est ut flante Austro alas expandant, quatenus eorum membra ad laxandam pennam ueterem uenti tepore concalescãt. Cùm uerò uentus deest, alis contra radios solis expansis atq; percussis, tepentem sibi aurã faciunt, sicq; capto tepore, apertis poris uel ueteres exiliunt, uel nouæ succrescunt. Quid est ergo accipitrem in Austro plumescere, nisi quòd unusquisq; sanctorũ tactus flatu sancti spiritus concalescit, & usum uetustæ conuersationis abijciens, noui hominis formã sumit?
Quod Paulus admonet dicens: Expoliantes uos Col. 3
ueterem hominem cum actibus suis, & induẽtes
nouum. Et rursum: Licet is qui foris est noster ho- Ephes. 4
mo corrumpatur, tamẽ is qui intus est, renouatur de die in diem. Vetustam aũt pennã proijcere, est inueterata studia dolosæ actionis amittere: & nouam pennã sumere, est mitem ac simplicem bene uiuendo sensum tenere. Penna nanq; ueteris conuersationis grauat, & pluma nouæ mutatiõis subleuat, ut ad uolatũ tanto leuiorem, quanto nouio-
rem reddat. Et bene ait: Expandit alas suas ad 33
Austrum. Alas quippe nostras ad Austrũ expandere, est per aduentum sancti spiritus nostras confitendo cogitationes aperire, ut iam nõ libeat defendendo nos tegere, sed accusando publicare. Tunc ergo accipiter plumescit, cùm ad Austrum alas expanderit: quia tunc unusquisq; se uirtutum pennis induit, cùm sancto spiritui cogitationes suas confitendo substernit. Qui enim uetera fatendo non

detegit, nouæ uitæ opera minimè producit: qui nescit lugere quod grauat, nõ ualet proferre quod subleuat. Ipsa nanq; cõpunctionis uis poros cordis aperit, & plumas uirtutũ fundit: cumq; se studiosè mens de pigra uetustate redarguit, alacri nouitate iuuenescit. Dicatur ergo beato Iob: Nunquid per sapientiam tuam plumescit accipiter, expandens alas suas ad Austrum? id est, Nunquid cuilibet electo tu intelligentiam contulisti, ut flante sancto spiritu, cogitationum alas expandat, quatenus pondera uetustæ conuersationis abijciat, & uirtutum plumas in usum noui uolatus sumat? Vt hinc uidelicet colligat: quia uigilantiã sensus in semetipso ex se non habet, qui hanc ex se conferre alijs nequaquam ualet. Potest etiam per hunc accipitrem, renouata gentilitas designari, ac si beato Iob apertè diceretur: Futuras uirtutũ plumas in gentilitate respice, & uetustas superbiæ pẽnas amitte. Sequitur:

Quòd uiri contemplatiui cum mente Deo excedunt, uniuersam corpoream creaturam transgrediuntur. Cap. XIX.

NVnquid ad præceptum tuũ eleuabitur aquila, & in arduis ponet nidum sibi?] In scriptura sacra uocabulo aquilæ, aliquando maligni spiritus, raptores animarum, aliquando præsentis seculi potestates, aliquando uerò uel subtilissimæ sanctorum intelligẽtiæ, uel incarnatus Dominus ima celeriter transuolãs, & mox summa repetens designatur. Aquilarum nomine insidiatores spiri-
Thren. 4 tus exprimuntur, Hieremia attestante, qui ait: Velociores sunt persecutores nostri aquilis cœli. Persecutores eñ nostri aquilis cœli ulociores sunt, cùm tanta contra nos maligni homines faciunt, ut ipsas etiam aereas potestates inuẽtionibus malitiæ præire uideantur. Aquilæ etiã uocabulo po-
Ezech. 17 testas terrena figuratur. Vnde per Ezechielẽ prophetã dicitur: Aquila grandis magnarũ alarũ, longo membrorum ductu, plena plumis & uarietate, uenit ad Libanum, & tulit medullã Cedri, & summitatẽ frondium eius euulsit. Quæ uidelicet aquila quis alius quàm Nabuchodonosor rex Babyloniæ designatur? Qui pro immensitate exercitus, magnarũ alarũ: pro diuturnitate temporũ, longo membrorũ ductu: pro multis uerò diuitijs, plenus plumis: pro innumera aũt terrenæ gloriæ cõpositione, plenus uarietate describit̃. Qui uenit ad Libanũ & tulit medullã Cedri, & summitatẽ frõdiũ eius euulsit: quia Iudeæ celsitudinem petens, nobilitatẽ regni eius quasi medullã Cedri abstulit, & dum tenerrimam regum prolem à regni sui culmine captiuando sustulit, quasi summitatẽ frondium eius euulsit. Aquilæ uocabulo uel subtilis sanctorum intelligentia, uel uolatus dominicæ ascen-
Ezech. 1 sionis exprimitur. Vnde idem propheta dum sub animalium specie Euangelistas quatuor se uidisse describeret, in eis sibi hominis, leonis, bouis, & aquilæ faciem apparuisse testatur, quartum proculdubio animal Ioannem per aquilam designãs, qui uolando terram deseruit: quia per subtilem intelligentiam interna mysteria uerbi uidendo penetrauit. Cui nimirum propheticæ sententiæ, ipse quoq; Ioãnes in reuelatione sua de semetipso nõ
dissonat, dicens: Animal primum simile leoni, se- Apoc. 4
cundum animal simile uitulo, tertium animal habens faciem quasi hominis, quartum animal simile aquilæ uolanti. Et quãuis singula ad unũquẽq; Euangelistam rectè conueniant, dum alius humanæ natiuitatis ordinem, alius per mundi sacrificij mactationem quasi uituli mortem, alius potestatis fortitudinem quasi leonis clamorem insinuat, alius natiuitatem uerbi intuens quasi ortum solem aquila aspectat: possunt tamen hæc quatuor animalia ipsum suum caput cuius sunt membra signare. Ipse nanque & homo est quia naturam nostram ueraciter suscepit, & uitulus quia pro nobis patienter occubuit, & leo quia per diuinitatis fortitudinem susceptæ mortis uinculum rupit, & ad extremum aquila, quia ad cœlum de quo uenerat redijt. Homo ergo nascendo, uitulus moriendo, leo resurgendo, aquila ad cœlos ascendendo uo-
catus est. Sed hoc loco aquilæ nomine, subti- 34
lis sanctorum intelligentia, & sublimis eorũ contemplatio figuratur. Cũctarum quippe auium uisum acies aquilę superat, ita ut solis radius fixos in se eius oculos nulla lucis suæ coruscatione reuerberans claudat. Ad præceptum ergo Dei eleuat̃ aquila, dum iussionibus diuinis obtemperans, in supernis suspenditur fidelium uita. Quæ & in arduis nidum ponere dicitur: quia desideria terrena despiciens, spe iam de cœlestibus nutritur. In arduis nidum ponit: quia habitationẽ mentis suæ in abiecta & infima conuersatione nõ construit. Hinc
est quòd Cineo Balaam prophetante dicitur: Ro- Num. 24
bustum quidem est habitaculum tuum, sed si in petra posueris nidum tuum. Cineus nanque possessor interpretatur. Et qui sunt qui presentia possident, nisi hi qui ingenio sapientiæ secularis callent? Qui in hoc ueraciter robustũ sibi habitaculum cõstruunt, si per humilitatẽ paruuli apud semetipsos facti, in Christi sublimitate nutriantur: si semetipsos infirmos sentiant, & in excelsa humilitate cogniti, redemptori fouendam mentis fiduciam ponant: si ima non appetant, si omne quod præterit, cordis uolatu transcendant. Videamus aquilam nidum spei sibi in arduis construentem,
qui ait: Nostra cõuersatio in cœlis est. Et rursum: Phil. 3
Qui conresuscitauit & consedere nos fecit in cœ- Ephe. 2
lestibus. In arduis habet nidum: quia profectò in supernis figit consilium. Non uult mẽtem in ima deijcere, non uult per abiectionem conuersationis humanæ in infimis habitare. Tunc Paulus fortasse in carcere tenebatur, cùm se consedere Christo in cœlestibus testaretur. Sed ibi erat, ubi ardentem iam mentem fixerat, non illic ubi illum necessariò pigra adhuc caro retinebat. Hoc nanque esse speciale specimẽ electorum solet, quòd sic sciunt præsentis uitæ iter carpere, ut per spei certitudinẽ nouerint iam se ad alta peruenisse, quatenus cuncta quæ præterfluunt, sub se esse uideant, atq; omne quod in hoc mundo eminet, amore æternitatis calcẽt. Hinc est enim quòd sequẽti se animæ per

Eſa.58 prophetã Dominus dicit: Suſtollã te ſuper altitudines terræ. Quaſi quædam nanq; inferiora terræ ſunt, damna, cõtumelię, egeſtas, abiectio, quæ ipſi quoq; amatores ſeculi dũ per latæ uiæ planitiẽ ambulant, uitãdo calcare nõ ceſſant. Altitudines aũt terræ ſunt, lucra rerum, blandimenta ſubditorum, diuitiarum abundantia, honor & ſublimitas dignitatum: quæ quiſquis per ima adhuc deſideria incedit, eo ipſo alta æſtimat, quo magna putat. At ſi ſemel cor in cœleſtibus figitur, mox quãm abiecta ſint cerniẽ quæ alta uidebanẽ. Nã ſicut qui in mõtem conſcendit, eo pauliſper cætera ſubterlacentia deſpicit, quo ad altiora greſſum amplius tẽdit: ita qui in ſummis intentionem figere nititur, dum annisu ipſo nullã præſentis uitæ gloriã eſſe deprehendit, ſuper terræ altitudines eleuaẽ, & quod prius in imis deſiderijs poſitus ſuper ſe credidit, poſt aſcendendo proficiẽs ſibi ſubeſſe cognoſcit. Quæ ergo illic Dominus facturum ſe eſſe pollicetur dicens: Suſtollã te ſuper altitudines terræ: hæc apud beatũ Iob ſolum ſeſe facere poſſe teſtatur, dicens: Nunquid ad præceptũ tuũ eleuabiẽ aquila, & ponet in arduis nidum ſibi? ac ſi diceret: Vt ad meũ, qui quod exterius præcipio hoc intrinſecus gratia occultæ largitatis inſpiro. Sequiẽ: In petris manet.] In ſacro eloquio cùm ſingulari numero petra nominaẽ, quis alius quãm Chriſtus accipitur? 1.Cor.10 Paulo atteſtante, qui ait: Petra autẽ erat Chriſtus. Cum uerò petræ pluraliter appellantur, membra eius, uidelicet ſancti uiri, qui illius robore ſolidati ſunt, exprimuntur. Quos nimirũ Petrus apoſto- 1.Pet.2 lus lapides uocat, dicens: Vos tãquam lapides uiui coædificamini domus ſpiritales. Iſta itaq; aquila quæ ad ueri ſolis radios cordis oculos exerit, in petris manere dicitur: quia in dictis antiquorum & fortium patrum mentis ſtatione collocatur. Eorum quippe uitam quos in uia Dei præiſſe conſpicit, ad memoriã reducit, atq; in celſitudine illorũ fortitudinis ſtudendo, nidũ ſibi conſtruit ſanctæ meditationis. Cumq; eorũ acta dictaq; tacitè cogitat, cum præſentis uitæ gloriã in cõparatiõe æternæ excellentiæ q̃ ſit abiecta conſiderat, quaſi ſub ſe eſſe ima terrarum in petris reſidens obſeruat.

35 Poſſunt etiam petræ ſublimes uirtutum cœleſtium poteſtates intelligi, quas non iam quaſi more arborũ huc atq; illuc uentus noſtræ mutabilitatis inclinat: quia uelut petræ in arduis ſitæ, ab omni motu mutabilitatis alienæ ſunt, & ad ſoliditatẽ fixæ celſitudinis, ipſa cui inhærent æternitate duraturũ. Vir ita q; ſanctus cùm terrena deſpicit, more aquilæ ad altiora ſuſpẽdit, & per contemplationis ſpiritum ſubleuatus, perennem angelorum gloriam præſtolatur, atq; huic mundo hoſpes, illa appetendo quæ aſpicit, iam in ſublimibus figitur. Rectè ergo dicitur: In petris manet, id eſt, intentione cordis inter illas cœleſtes uirtutes reſidet, quæ & per æternitatis ſuæ fortitudinem tanta iam ſoliditate fixæ ſunt, ut in illo culpæ latere mutabilitatis uarietate flectantur. Vnde & aptè ſequitur: Et in præruptis ſilicibus cõmoraẽ, atq; inacceſſis rupibus.] Qui enim ſunt alij prærupti ſilices, niſi

A illi fortiſſimi angelorum chori, qui quamuis non integri, ſed tamen in proprio ſtatu fixi, cadente cũ ſuis angelis diabolo remanſerunt? Prærupti enim ſunt: quia pars eorũ cecidit, pars remanſit. Qui integri quidem ſtant per qualitatem meriti, ſed per numeri quantitatem prærupti. Hanc preruptionẽ reſtituere mediator uenit, ut redempto humano genere, illa angelica dãna farciret, & menſurã cœleſtis patriæ locupletius fortaſſe cumularet. Propter hanc præruptionem de patre dicitur: Propoſuit in eo in diſpenſatione plenitudinis temporũ Epheſ.1 inſtaurare omnia in Chriſto, quæ in cœlis & quæ in terra ſunt in ipſo. In ipſo quippe reſtaurantur ea quæ in terra ſunt, dũ peccatores ad iuſtitiã conuer

B tuntur. In ipſo reſtaurantur ea quæ in cœlis ſunt, dum illuc humiliati homines redeunt, unde apoſtatæ angeli ſuperbiendo ceciderunt. Quod uerò ait: Inacceſſis rupibus: nimirum qui prærupti ſilices, ipſi ſunt inacceſſæ rupes. Cordi enim peccatorũ hominum ualde inacceſſa eſt claritas angelorum: quia quo ad pulchra corporalia cecidit, eo à ſpiritali ſpecie oculos clauſit. Sed quiſquis ita cõtemplatione rapitur, ut per diuinam gratiam ſubleuatus, intentionem ſuam iam angelorum choris interſerat, & fixus in ſublimibus, ab omni ſe in ſima actione ſuſpendat, non ei ſufficit gloriam angelicæ claritatis aſpicere, niſi eum etiam qui eſt ſuper angelos, ualeat uidere. Sola nanq; eius uiſio, uera mẽtis noſtræ refectio eſt. Vnde cum dixiſſet

C hãc aquilã in petris manere, & in preruptis ſilicib. atq; in inacceſſis rupibus cõmorari, ilico ſubdidit:

Quòd quantumlibet quis in hac uita per ſpeculum in ænigmate Deum uideat, & eum deguſtet, ſuauitatem tamen illius dulcedinis eſuriat adhuc. Cap. XX.

INde cõtemplatur eſcam.] id eſt, ex illis choris angelicis tendit oculum mentis ad contemplãdam gloriam ſupernæ maieſtatis, qua non uiſa, adhuc eſurit, qua tandem uiſa ſatiatur. Scriptum Eſa.58 quippe eſt: Pro eo quòd laborauit anima eius, uidebit & ſaturabitur. Et rurſum: Beati qui eſuriunt Matth.5 & ſitiunt iuſtitiã, quoniam ipſi ſaturabũtur. Quis uerò mentis noſtræ cibus ſit, indicatur apertè cũ dicitur: Beati mundo corde, quoniam ipſi Deum Ibidem uidebunt. Et quia interpoſitiõe corruptibilis carnis grauati, Deum ſicut eſt uidere non poſſumus,

D rectè ſubiungitur: Oculi eius de longè proſpiciunt. Quantumlibet enim in hac uita poſitus quiſque profecerit, nec dum Deum per ſpeciẽ, ſed per ænigma & ſpeculum uidet. Euicino autem cum reſpicimus, uerius cernimus: cum uerò lõgius aciem tẽdimus, ſub incerto uiſu caligamus. Quia igitur ſancti uiri in alta ſe contemplatione erigũt, & tamen Deũ, ſicut eſt, uidere non poſſunt, bene de hac aquila diciẽ: Oculi eius de longè proſpiciunt. ac ſi diceret: Intentionis aciem fortiter tendunt, ſed nec dum propinquum aſpiciunt cuius claritatis magnitudinem penetrare nequaquã poſſunt. A luce enim incorruptibili caligo nos noſtræ corruptiõis obſcurat, cumq; & uideri aliquatenus poteſt, & tamen uideri lux ipſa, ſicut eſt non poteſt, quãm

quãm longè ſit indicat. Quam ſi mens utcunq; nõ cerneret, nec quia longè eſſet uideret. Si autẽ perfectè iam cerneret, profectò hanc quaſi per caligi nem nõ uideret. Igiẽ quia nec omnino cerniẽ, nec rurſum omnino non cerniẽ, rectè dictũ eſt quia à longè Deus uidetur. Libet ad mediũ Eſaiæ uerba deducere, atq; hæc & illa quia uno ſpiritu proferãtur indicare. Qui cũ actiuæ uitæ uirtutes exprime Eſa.33 ret dicens: Qui ambulat in iuſtitijs & loquitur ueritatem, qui proijcit auaritiam ex calumnia, & excutit manus ſuas ab omni munere, qui obturat aures ſuas ne audiat ſanguinẽ, & claudit oculos ſuos ne uideat malum: ilico ab eiuſdẽ actiuæ uitæ gradibus ad quæ contẽplationis culmina aſcẽdatur, adiũxit dicẽs: Iſte in excelſis habitabit, munimẽta

B ſaxorum ſublimitas eius, panis ei datus eſt, aquæ eius fideles ſunt. Regẽ in decore ſuo uidebũt oculi eius, cernẽt terrã de longè. In excelſis nãq; habitare, eſt cor in cœleſtibus ponere. Et munimẽta ſaxorum ſublimitas noſtra eſt, cum fortiũ patrũ præcepta & exempla reſpicimus, atq; ab infima cogitatione ſeparamur. Munimenta ſaxorum ſublimitas noſtra eſt, cũ mẽte choris caſtriſq; cœleſtibus iungimur, & inſidiantes malignos ſpiritus ſtantes in arce cordis quaſi ſubterpoſitos expugnamus. Tunc nobis etiã panis daẽ: quia in ſupernis erecta intentio æternitatis contẽplatione reficiẽ. A quæ enim noſtræ fideles ſunt: quia doctrina Dei quod hic per ſpem promittit, hoc illic in munere exhibet. Sapientia nanq; huius mũdi infidelis eſt: quia

C manſura poſt mortẽ non eſt. A quæ noſtræ fideles ſunt, quia uerba uitæ quod ante mortem inſinuãt, hoc etiã poſt mortem demonſtrant. Regẽ in decore ſuo oculi noſtri conſpiciunt: quia redẽptor noſter in iudicio & à reprobis homo uidebiẽ, ſed ad diuinitatis eius intuendam celſitudinem, ſoli qui electi ſunt ſubleuantur. Quaſi enim quandam fœditatem regis uidere, eſt ſolã ſeruilẽ formã in qua ab iniquis deſpectus eſt cernere. Sed ab electis in decore ſuo rex cerniẽ: quia ultra ſemetipſos rapti in ipſo diuinitatis fulgore oculos cordis figunt. Qui quandiu in hac uita ſunt, quia illam uiuentium patriam, ſicut eſt, uidere non poſſunt, rectè ad iungitur: Cernent terrã de longè. Quod ergo hic ait: Eleuabitur aquila, & in arduis ponet nidum ſibi, hoc illic dicitur: In excelſis habitabit. Quod hic

D dicitur: In petris manet, & in præruptis ſilicibus commoraẽ, atq; in inacceſſis rupibus, hoc illic ſubijcitur: Munimenta ſaxorũ ſublimitas eius. Quod rurſus hinc ſubinfertur: Inde cõtemplatur eſcam, hoc illic quoq; ſubditur: Panis ei datus eſt, aquæ eius fideles ſunt, regem in decore ſuo uidebũt oculi eius. Et quod hic ſubiungitur: Oculi eius de longè proſpiciunt, hoc illic aptè ſubijcitur: Cernent

36 terram de longè. Conſideremus quãm ſublimis aquila fuerit Paulus, qui uſq; ad tertium cœlum uolauit, ſed tamen in hac uita poſitus, è lon- 1.Cor.14 ginquo adhuc Deum proſpicit, qui ait: Videmus nunc per ſpeculum in ænigmate, tunc autẽ facie ad faciem. Et rurſum: Ego me non arbitror comprehẽdiſſe. Sed quãuis æterna ualde minus quãm

A ſunt ipſe conſpiciat, quãuis ea ſe cognoſcere perfectè non poſſe cognoſcat: infirmis tamen auditoribus ea ipſa infundere prædicãdo nõ poteſt, quæ uidere ſaltem per ſpeculum & imaginem poteſt. De ſemetipſo quippe tanquam de alio loquitur, dicens: Audiuit arcana uerba quæ non licet homi 2.Cor.12 ni loqui. Interna ergo quamuis minima & extrema uideantur, fortibus tamẽ prædicatoribus ſumma ſunt, infirmis uerò auditorib. incapabilia. Vnde & prædicatores ſancti cum auditores ſuos diuinitatis uerbum capere non poſſe conſpiciunt, ad ſola incarnationis dominicæ uerba deſcendũt. Vnde bene hic dum ſubleuata in arduis aquila lõgè uidere dicitur, ilico ſubinfertur:

B *Quòd dum in hac uita uiuimus, nos pulli ſanctorum, ſanguine crucifixi & morte ſaluatoris nutrimur.* Cap. XXI.

PVlli eius lambunt ſanguinem.] Ac ſi apertè diceretur: Ipſa quidem diuinitatis cõtemplatione paſcitur, ſed quia auditores eius diuinitatis percipere arcana nequaquã poſſunt, cognito crucifixi Domini cruore ſatiantur. Sanguinem nãq; lambere, eſt paſſionis dominicę infirma uenerari. Hinc eſt quod idem Paulus, qui ſicut paulo antè iam diximus, ad tertij cœli ſecreta uolauerat, diſcipulis dicebat: Non enim iudicaui me ſcire aliquid 1.Cor.2 inter uos, niſi Chriſtum Ieſum, & hunc crucifixũ. ac ſi apertè hæc aquila diceret: Ego quidem eſcã meam, diuinitatis eius potẽtiam de longè proſpicio, ſed uobis adhuc paruulis incarnationis eius

C tantummodo lambẽdum ſanguinẽ trado. Nã qui per prædicationem ſuam tacita diuinitatis celſitudine, infirmos auditores de ſolo cruore crucis edocet, quid aliud q̃ ſanguinem pullis præbet? Quia uerò uniuſcuiuſq; ſancti prædicatoris anima corruptione carnis exuta, ad eum mox ducit qui pro nobis ſponte ſua in mortem cecidit, & de morte ſurrexit, aptè de hac aquila ſubditur:

Quòd in Chriſto ſancti uiuificabuntur: & illuc tendit humilitas gregis, ubi ſecundum carnem eſt celſitudo paſtoris. Caput XXII.

ET ubicunque cadauer fuerit, ſtatim adeſt.] Cadauer quippe à caſu dicitur. Et non immeritò corpus Domini propter caſum mortis cadauer uocatur. Quod autem hic de hac aquila dicitur: Vbicunq; cadauer fuerit, ſtatim adeſt: hoc de egredientibus animabus fieri ueritas ſpopondit, dicens: Vbicunque fuerit corpus, illic congre Matth.24 gabuntur & aquilæ. ac ſi apertè dicat: Qui cœleſti ſede incarnatus redemptor ueſter præſideo, electorum quoq; animas cum carne ſoluero ad cœleſtia ſubleuabo. Sed hoc quod de hac aquila 37 dicitur: Vbicunq; fuerit cadauer, ſtatim adeſt: intelligi & aliter poteſt. Omnis enim qui in peccati mortem ceciderit, non inconuenienter poterit cadauer uocari. Quaſi exanimis nanq; iacet, qui iuſtitiæ uiuificantem ſpiritum non habet. Quia ergo ſanctus quiſq; prædicator ubi peccatores eſſe cõſiderat, illuc anxiè peruolat, ut in peccati morte iacẽtib. lucẽ uiuificationis oſtẽdat, bene de hac

aquila dicitur: Vbicunq; cadauer fuerit, statim adest, id est illuc tendit ubi utilitatem prædicationis prospicit: ut ex eo q; iam spiritaliter uiuit, alijs in morte sua iacentibus prosit, quos corripiẽdo quasi edit, sed ab iniquitate ad innocentiam permutãdo, in sua membra quasi edendo conuertit. Ecce ipse, quem ad testimonium iam sæpe deduximus, Paulus cum nunc Iudæam, nunc Corinthũ, nunc Ephesum, nunc Romã, nunc Hispanias peteret, ut in peccati morte iacentibus, æternæ uitæ gratiã nunciaret, quid se aliud quàm esse aquilam demõstrabat, quæ uelociter omnia transuolans, ubicunque iacens cadauer quærebat: ut dum uolũtatem Dei lucratis peccatoribus faceret, quasi escam suã in cadauere reperiret? Esca quippe iustorũ est con
Ioan. 6 uersio peruersorũ, de qua dicitur: Operamini non cibum qui perit, sed qui permanet in uitã æternã. Auditis itaq; tot sanctorũ uirtutibus, beatus Iob obstupuisse intelligitur, & sub admirationis terore siluisse. Nam sequitur:

Quòd consideratio meliorum multum proficiat ad humilitatem sanctorum. Cap. XXIII.

A Diecit Dominus, & locutus est ad Iob: Nũquid qui contendit cum Deo, tam facilè cõquiescit? Vtiq; qui arguit Deũ, debet & respondere illi.] Vir sanctus tanta hac districtione flagelli nõ æstimauit augeri sibi merita, sed uitia resecari. Quæ quia in se nulla cognouit, percussum iniustè se credidit: & percutientem prorsus arguere, est de percussione murmurare. Considerans aũt Do- C
minus q; ea quæ protulit, nõ ex tumore superbiæ, sed ex qualitate collegerat uitæ, piè illũ increpat dicens: Nunquid qui contendit cũ Deo, tam facilè conquiescit? Vtiq; qui arguit Deũ, debet & respondere illi. ac si apertius diceret: Qui tãta de tua actione locutus es, cur audita sanctorũ uita siluisti? Me enim fuit arguere, de percussione mea an fuerit iusta dubitasse. Et bona quidẽ tua ueraciter protulisti, sed hæc quo tenderent flagella nesciste: qui etsi nõ habes iam quod corrigas, habes adhuc tamen quo crescas. In quanta uerò uirtutis arce q; plurimos subleuẽ, me ecce narrante cognouisti. Ipse considerabas tuã, sed aliorũ celsitudinẽ nesciebas. Auditis igit alienis uirtutibus, si quid uales, responde de tuis. Scimus aũt quòd cordis sui ocu- D
lum per elationis tenebras extinguit, qui cùm recta agit, considerare meliorũ merita negligit. At cõtra magno humilitatis radio sua opera illustrat, qui aliorũ bona subtiliter pensat: quia dum ea quę ipse fecerit, facta foris & ab alijs conspicit, eũ qui de singularitate intus erumpere nititur, superbiæ
3. Reg. 19 tumorẽ premit. Hinc est quòd uoce Dei ad Heliã solũ se æstimantẽ dicitur: Reliqui mihi septẽ milia uirorũ qui non curuauerũt genua ante Baal: ut dũ non solũ se remansisse cognosceret, elationis gloriam quæ ei de singularitate surgere poterat, euitare posset. Beatus itaq; Iob nihil peruersè egisse reprehenditur, sed de aliorũ etiam bene gestis docet: ut dum se æquales & alios habere cõsiderat, ei qui singulariter summus est, se humiliter subdat.

A B. GREGORII EXPOSITIONIS MORALIS IN IOB LIber trigesimusecundus.

Quòd sancti ea quæ cum minori sollicitudine attendũt quando cogitant uel agunt, & quasi leuia negligunt, cùm fuerint compuncti diuinitùs, quasi grauia illa & mortifera perhorrescunt. Cap. I.

SANCTI uiri quo apud Deũ altius uirtutũ dignitate prosciunt, eo subtilius indignos se esse deprehendũt: quia dũ proximi luci fiunt, quicquid eos in seipsis latebat inueniunt, & tanto magis foris sibi B
deformes apparent, quanto minus pulchrũ est quod intus uident. Vnusquisq; enim sibi dum tactu ueri luminis illustratur ostenditur, & unde agnoscit quid est iustitia, inde erudi tur ut uideat quid est culpa. Hinc est q; sæpe mens nostra quamuis frigida in cõuersationis humanæ actiõe torpescat, quamuis in quibusdã delinquat & nesciat, quãuis peccata quædã quasi nulla perpendat: cùm tamen ad appetenda sublimia oratio nis cõpunctione se erigit, ipso suæ compunctiõis oculo excitata, ad circũspiciendã se post fletũ uigilantior redit. Nã cùm neglectã se deserit, & noxio tepore torpescit, uel ociosa uerba uel inutiles cogitatiões minoris esse reatus omnimodo credit. At
C si igne cõpunctionis incalescens, à torpore suo tacta subito afflatu contẽplationis euigilet, illa quæ leuia paulo antè credidit, mox ut grauia ac mortifera perhorrescit. Cuncta enim uel in minimis noxia quasi atrocissima refugit: quia uidelicet per cõceptionẽ spiritus grauida, introire ad se iam inania nulla permittit. Ex eo enim quod intus cõspicit, q; sint horrenda hæc quæ exterius perstrepunt sentit, & quanto amplius subleuata profecerit, tãto magis refugit infima in quibus prostrata defecit. Nihil quippe eam nisi id quod interius uiderat pascit, atq; eo grauius tolerat, quicquid se ei extrinsecus ingerit, quo illud nõ est quod interius uidit, sed ex his interioribus, quæ raptim uidere potuit, ad exteriora quæ tolerat iudicandi regulã sumit. Su-
D per se enim rapitur dum sublimia contemplat, & semetipsam iam liberius excedendo conspiciens, quicquid ei ex seipsa remanet, subtilius cõprehendit. Ex qua re miro modo agitur, ut sicut superius dictũ est, unde dignior efficit, inde sibimet indigna uideat, & tũc rectitudini se longè esse sentiat, cùm appropinquat. Vnde Salomon ait: Cuncta Eccl. 7
tentaui in sapientia, & dixi: Sapiẽs efficiar, & ipsa longius recessit à me. Quæsita enim sapientia longè recedere dicitur: quia appropinquanti altior uidetur, Qui uerò hanc nequaquã quærunt, tanto se ei propinquos æstimant, quãto & eius rectitudinis regulã ignorant: quia siti in tenebris, mirari lucis claritatem nesciũt quam nunq; uiderũt, cumq; in forma eius pulchritudinis non tenduntur, in semetipsis libenter quotidie deformiores fiunt. Nã quisquis

quisquis eius radijs tãgitur, sua illi manifestius tor A
titudo monstratur: & eo uerius inuenit quantum flectatur in uitio, quo sagacius summa considerãs conspicit quantum distat à recto. Vnde B. Iob humanũ genus uirtutibus transiens, amicos loquendo superauit, sed loquente Deo, sublimius eruditus semetipsum cognoscendo reticuit. Illos nanq; iniustè loquentes subdidit, sed ad uerba locutiõis intimæ reum se iustè cognouit. Et quidem cur flagellatus sit nescit, sed tamen cur flagella uenerat us diuina non sit, silendo redarguit. Diuina enim iudicia cùm nesciunt, non audaci sermone discutienda sunt, sed formidoloso silentio ueneranda: quia & cùm causas rerum cõditor in flagello non aperit, eo iustas indicat, quo se eas facere qui summè iustus est demonstrat. Vir ergo sanctus & pri- B
us de locutione, & pòst de silentio reprehensus, quid de semetipso sentiat innotescat. Ait enim:

Quòd de uerbo ocioso nec sancti possunt excusari, licet manu operis in conspectu Dei studeant operire. Cap. II.

QVi leuiter locutus sum, respõdere quid possum? ac si dicat: Sermonem meum defenderẽ, si hunc cũ rationis pondere protulissem. At postq; lingua leuitate usa conuincit, quid restat nisi ut cõticendo refrenet? Sequitur: Manum meam ponam super os meũ.] Vsu sacri eloquij in manu operatio, in ore locutio solet intelligi. Manũ ergo super os ponere, est uirtute boni operis culpas tegere incautæ locutionis. Quis uerò inueniri potest qui quamliber perfectus sit, de C
ocioso tamẽ sermone nõ peccet? Iacobo attestan
Iacob. 3 te, qui ait: Nolite plures magistri fieri: in multis enim offendimus omnes. Et rursum: Linguam nul
Matth. 12 lus hominũ domare potest. Cuius culpas redargu ens per semetipsam ueritas dicit: Dico autem uobis, quoniã omne uerbũ ociosum quod locuti fuerint homines, reddẽt de eo rationẽ in die iudicij. Sed sancti uiri ante Dei oculos student culpas linguæ tegere meritis uitæ, student bonorũ operum pondere premere immoderata uerborũ. Vnde in sancta Ecclesia manus super os ponitur, dũ in electis eius quotidie ociosæ locutionis uitiũ bonę a-
Psal. 31 ctionis uirtute operitur. Scriptũ namq; est: Beati quorũ remissæ sunt iniquitates, & quorum tecta
Heb. 4 sunt peccata. Sed rursum cùm scriptum sit: Om- D
nia nuda & aperta sunt oculis eius, quomodo tegi possunt quæ eius oculis cui cuncta nuda sunt, abscondi nequaq; possunt? Sed quia hoc quod tegimus inferius ponimus, atq; hoc unde tegimus nimirum superducimus, ut quod est subterpositũ tegamus, tegere peccata dicimur, quæ quasi subterponimus dum abdicamus, eisq; aliud superducimus dum bonæ actionis opus ad hoc pòst eligimus ut præferamus. Qui ergo priora mala deserit, & bona posterius facit, per hoc quod addit, trãsactam nequitiam tegit, cui boni operis merita superducit. Beatus igitur Iob sanctæ Ecclesiæ typũ tenẽs, & in uerbis suis sua allegãs, nostra designãs, dicat ex se, dicat ex nobis, manũ meã ponã super os meũ: id est, hoc quod districto iudici de sermo-

ne meo in me displicuisse cõsidero, ante eius oculos sub uelamine recti operis abscondo. Sequit:

Quòd Iob correctus non defendit, sed humiliter confitetur se peccasse in eo quòd se credidit iustũ & frustra percussum: & innocentia propriæ conscientiæ contentus, districtionem superni examinis attendit. Cap. III.

VNum locutus sum, quod utinã nõ dixissem, & alterũ, quibus ultrà nõ addã.] Si transacta B. Iob uerba discutimus, nihil eũ nequiter dixisse reperimus. Si uerò dicta eius quæ cũ uerita- B
te ac libertate prolata sunt, in aliquo superbiæ uitio flectimus, duo iam solummodo non erũt: quia multa sunt. Sed quia loqui nostrũ, est hominibus occultũ sensum uerbis aperire, loqui uerò nostrũ ad diuinas aures, est motũ mentis etiã expressione actionis ostẽdere: B. Iob ad librã se subtilissimi examinis pẽsans, locutione sua secũdò se deliquisse cõfitetur. Vnũ emẽ loqui illicitè, est res flagello dignas agere: aliud loqui illicitè, est etiam de flagello murmurare. Qui ergo ante increpationẽ dominicam in omni opere hominib. prælatus fuit, ipsa in altũ increpatione proficiẽs, & minus se rectum prius in opere, & minus se patientẽ pòst in uerbere agnouit. Vnde semetipsum redarguit dicens: Vnũ locutus sum, quod utinã non dixissem, & alterũ, quibus ultrà nõ addã. ac si dicat: Rectũ me quidẽ inter homines credidi, sed te loquente, & ante flagella prauum, & post flagella me rigidũ inueni. Quibus ultrà nõ addam: quia iam quanto C
nunc te loquentem subtilius intelligo, tanto meipsum humilius inuestigo.

Quid sit quòd per Moysen agnum uel capram iubetur offerre qui bene uel malè se facturũ iuramẽto protulerit, & hoc ipsum obliuione transcendit. Cap. IIII.

ET quia B. Iob sanctæ Ecclesiæ typum tenet, 2
possunt electis omnibus hæc eius uerba congruere, qui cognoscentes Dominum, in uno & alio deliquisse se sentiunt: quia se intelligunt uel in cogitatione & opere, uel in Dei ac proximi neglecta dilectione peccasse. Quibus se promittunt ultrà nil addere: quia per conuersionis gratiam curant pœnitendo quotidie etiam transacta purgare. Per hoc tamen quòd beatus Iob de duobus se pœnitendo redarguit, liquidò ostendit quòd pec- D
cator omnis in pœnitẽtia duplicem habere gemitũ debet: nimirũ quia & bonũ quod oportuit non fecit, & malũ quod nõ oportuit fecit. Hinc est emẽ q; per Moysen de eo qui iuramẽtũ protulit ut uel malè quid uel bene faceret, & hoc ipsum obliuiõe transcẽdit, dicitur: Offerat agnam de gregibus si- Leui. 5
ue capram, orabitq; pro eo sacerdos & pro peccato eius. Sin autem non potuerit offerre pecus, offerat duos turtures uel duos pullos columbarum; unũ pro peccato, & alterũ in holocaustum. Iuramentum namq; proferre, est uoto nos diuinæ seruitutis allígare. Et cùm bona opera promittimus, bene nos facere spondemus. Cùm uerò abstinentiam cruciatũq; carnis nostræ uouemus, malè ad præsens nos nobis facere iuramus. Sed quia nul-

lus in hac uita ita perfectus est, ut quamlibet Deo
A deuotus sit, inter ipsa quantumcunq; pia uota nõ
peccet, pro peccato agna offerri de gregibus siue
capra præcipitur. Quid enim per agnam nisi actiuæ uitæ innocentia, quid per capram quæ in summis sæpe extremisq; rupibus pendens pascitur, nisi contemplatiua uita signatur? Qui ergo se conspicit promissa ac proposita non implesse, ad sacrificium Dei sese studiosius debet uel innocẽtia boni operis, uel sublimi pastu contemplationis accingere. Et bene agna de gregibus, capra uerò offerri de gregibus non iubet: quia actiua uita multorum est, contemplatiua paucorum. Et cùm hæc agimus quæ multos agere & egisse conspicimus, quasi agnam de gregibus damus. Sed cùm offerentis uirtus ad agnam capramq; non sufficit, in
B remedio pœnitentis adiungitur, ut duo pulli columbarum uel duo turtures offerantur. Scimus quia columbarum pulli uel turtures pro cantu gemitus habent. Quid ergo per duos columbarum pullos uel duos turtures, nisi duplex pœnitentiæ nostræ gemitus designatur? ut cùm ad offerenda bona opera non assurgimus, nosmetipsos dupliciter defleamus: quia & recta non fecimus, & praua operati sumus. Vnde & unus turtur pro peccato, alter uerò offerri in holocaustum iubetur. Holocaustum namq; totum incensum dicitur. Vnum ergo turturem pro peccato offerimus, cùm pro culpa gemitum damus: de altero uerò holocaustũ facimus, cùm pro eo quòd bona negleximus, nosmetipsos funditùs succendentes igne doloris
C ardemus. Quia igitur duplex in pœnitentia gemitus debet, B. Iob diuinæ uocis increpatione proficiens, atq; in sua reprehensione succrescens, dixisse se unum & alterum pœnitens fatetur. ac si apertè dicat: Et erga bona per negligentiã torpui, & ad mala per audaciam prorupi.

Textus capitis quadragesimi beati Iob.

Espondens autem Dominus Iob de turbine dixit: Accinge sicut uir lũbos tuos, interrogabo te, & indica mihi. Nũquid irritũ facies iudiciũ meũ, & condẽnabis me ut tu iustificeris? Si habes brachiũ sicut Deus, & uoce simili tonas, circũda tibi decorem, & in sublime erigere, & esto gloriosus, & speciosis induere uestibus. Disperge superbos in furore tuo, & confunde eos, & respiciens omnẽ arrogantem humilia. Respice cũctos superbos, & confunde eos, & contere impios in loco suo. Absconde eos in puluere, simul & facies eorum demerge in foueam, & ego cõfitebor q̃ saluare te possit dextera tua.

A Ecce Behemoth quem feci tecũ, fœnũ quasi bos comedet. Fortitudo eius in lumbis eius, & uirtus illius in umbilico uentris eius. Stringit caudam suã quasi cedrũ, nerui testiculorũ eius perplexi sunt. Ossa eius uelut fistulæ æris, cartilago illius quasi laminæ ferreæ. Ipse est principiũ uiarũ Dei. Qui fecit eum, applicabit gladiũ eius. Huic montes herbas ferũt. Omnes bestiæ agri ludent ibi. Sub umbra dormit, in secreto calami, in locis humentibus. Protegunt umbræ umbram eius, circundabũt eum salices torrentis. Ecce absorbebit fluuium, & nõ mirabitur, & habet fiduciam quòd influat Iordanis in os eius. In oculis eius quasi hamo capiet eum, & in sudibus perforabit nares eius. An extrahere poteris Leuiathan hamo, & funeligabis linguam eius? Nũquid pones circulum in naribus eius, aut armilla perforabis maxillam eius? Nunquid multiplicabit ad te preces, aut loquetur tibi mollia? Nunquid feriet tecum pactum, & accipies eum seruum sempiternum? Nunquid illudes ei quasi aui, aut ligabis eum ancillis tuis? Concident eũ amici, diuidẽt illum negociatores. Nunquid implebis sagenas pelle eius, & gurgustiũ pisciũ capite illius? Pones super eum manũ tuam. Memento belli, nec ultrà addas loqui. Ecce spes eius frustrabitur eũ, & uidẽtibus cũctis præcipitabitur.

Quòd qui in flagellis positus murmurat, iustitiam ferientis accusat. Cap. V.

R Espondens autem Dominus Iob de turbine 3
dixit: Accinge sicut uir lumbos tuos, interrogabo te, & indica mihi.] Quid sit Dominũ de turbine respondere, quid beatum Iob lumbos accingere, quid interrogare Dei, quid hominis indicare, primo iam domini sermone tractatum est.
D Quia ergo lectoris tædio parcimus, curamus summopere ne dicta replicemus. Sequitur:

Nunquid irritum facies iudicium meum, & condemnabis me ut tu iustificeris?] Quisquis contra Domini flagella semetipsum defendere nititur, flagellantis iudicium euacuare conatur. Nam cùm culpa sua feriri se denegat, quid aliud quàm iustitiam ferientis accusat? Beatum itaque Iob non idcirco flagella cœlestia percusserũt ut in eo culpas extinguerẽt, sed potius ut merita augerent, quatenus qui tranquillitatis tẽpore in tãta sanctitate claruerat, & ex percussione patesceret quę in eo etiã patiẽtiæ uirtus latebat. Qui quidẽ culpã suã inter flagella nõ inueniẽs, nec tamẽ flagella eadẽ causam sibi esse augẽdi meriti deprehẽdens, iniustè se feriri credidit, cum quid in se debuisset

debuisset corrigi nõ inuenit. Sed ne ipsa innocen-
A tia in tumorẽ elationis infletur, diuina uoce corripitur, & mens eius ab iniquitate libera, sed uerberibus pressa, ad iudicia occulta reuocatur: ut superna sententia, etsi nõ est cognita, non tamen creda tur iniusta, sed eo saltem iustũ credat omne quod patiẽ, quo nimirũ cõstat quia Deo authore patiat. Magna enim satisfactio percussionis est, uolũtas iusta cõditoris. Quæ cùm iniustum facere nil solet, iusta agnoscit etiam si latet. Nam cùm pro iniustitiæ peccato percutimur, si in percussione nostra diuinæ uoluntati coniungimur, mox à nostra iniustitia ipsa conuunctione liberamur. Quisquis enim iam percussionem tolerat, sed adhuc causas percussionis ignorat, si iustum credẽs hoc ipsum contra se iudicium amplectitur, eo ipso ab iniusti-
B tia sua iam correctus est, quo percussum se iustè gratulatur. In uindicta enim sua Deo se socians, se se contra se erigit, & magna est iam iustitia quòd uoluntati iudicis concordat in pœna, cui discrepauit in culpa. Vir igitẽ sanctus quia in nulla Deo culpa discrepauerat, quasi cum difficultate ei inter supplicia concordabat. Neque enim credidit quòd flagella quæ solent uitia extinguere, in illo sola merita augerent. Vnde nunc iustè corripitur, ut occultis iudicijs & nesciens subderetur, eiq; dicitur: Nunquid irritum facies iudicium meum, & condemnabis me ut tu iustificeris? ac si apertè diceretur: Tua quidem bene acta consideras, sed mea occulta iudicia ignoras. Si ergo ex tuis meritis contra mea flagella disputas, quid aliud
C q̃ me de iniustitia addicere te iustificando festinas? Sequitur:

Quòd ex considerata magnitudine & iustitia creatoris, cuiusq; meriti sint homines, infirmos se cognoscant & peccatores: & quòd Anthropomorphitarum hæresis sit Deum æstimare in sua natura secundum membra humana & lineamenta corporea. Cap. VI.

4 SI habes brachium sicut Deus, & si uoce simili tonas.] Quia humanum genus B. Iob meritis transcendebat, eum pius conditor & eruditor ad considerandam similitudinem suæ magnitudinis prouocat, ut cognita tanta dissimilitudine, in humilitate se premat. Sed cùm in Deo uox & brachium dicitur, cauendum summopere est, ne quid in eo mens corporeum suspicetur. In Anthropomorphitarum nãq; hæresim cadere, est eũ qui incircũscriptè implet & circumplectitur omnia, intra corporalia lineamenta concludere. Sed omnipotens Deus ad sua nos trahens, usq; ad nostra se humiliat, atq; ut alta insinuet, humilib. condescendit: quatenus paruulorum animus rebus cognitis enutritus, ad inquirenda exurgat incognita, atq; ab eo qui longè super ipsum est, quædã iuxta se audiens, quasi quibusdam ad illum passibus moueatur. Vnde fit ut per scripturã suam aliquando à corporibus hominum, aliquãdo à mentibus, aliquando uerò ab auibus, aliquando eiiam ab insensatis rebus quasdam longè dissimiles in se similitudines trahat. Plerunq; enim à corporibus hominum in se similitudinem trahit, sicut de eo propheta ad Israelitas dicit: Qui tetigerit uos, tanget pupillam oculi eius. Et sicut de eo rursum speranti homini per prophetam dicitur: In scapulis suis obumbrabit tibi. Constat nimirum quòd in natura sua nec oculum Deus nec scapulas habeat: sed quia nos per oculũ cernimus, in scapulis uerò onera sustinemus, Deus quòd omnia uidet, oculũ habere perhibet, q̃ uerò nos tolerat atq; eo ipso quo tolerat seruat, obũbrare nobis in scapulis dicit. Ait enim: In scapulis suis obũbrabit tibi. Ac si diceret peccatori homini, & post peccatum uenia deprecãti: Ea pietate Dominus te protegit, qua te pietate tolerauit. Obumbrat enim in scapulis suis: quia dum portat defendit. Aliquando uerò à mentibus in se similitudinem trahit, sicut per prophetam ad Israel dicit: Recordatus sum tui, miserans adolescentiam tuam. Et rursum per sponsę comparationem loquens ait: Et si illa oblita fuerit, ego tamen non obliuiscar tui. Quis enim nesciat quia Dei memoria nec obliuione rũpitur, nec recordatione sarcitur? Sed dum aliqua deserens pretermittit, more mentium obliuisci dicitur: & cùm post longũ tẽpus quæ uoluerit uisitat, nostræ mutabilitatis cõsuetudine recordatus uocat. Quo enim pacto diuinitatis eius uim obliuio dissipat, cui ipsa quoq; laudabilis memoria essentialiter cõcordat? Nulla nãq; nisi aut præterita aut absentia recordantur. Quomodo ergo Deus præteritorũ reminiscitur, cùm ipsa quæ in semetipsis præterierunt, eius nutui semper præsentia assistũt? Aut quomodo absentiũ recordatur, dum omne quod est, per hoc illi præstò est quod in ipso est? Quod si ei præstò nõ esset, omnino nõ esset: nam nõ existentia uidendo creat, existẽtia uidẽdo cõtinet. Quicquid ergo creator non uidet, essentia subsistendi caret. Aliquando autem ab auibus in illum similitudo trahitur, sicut per Moysen dicitur: Expandit alas suas, & assumpsit eos. Et sicut propheta ait: Sub umbra alarum tuarum protege me. Quia enim nos paruulos dum protegit nutrit, & nõ graui atque onerosa, sed leui & blanda protectione nos refouet, dum suas in nos misericordias exerit, quasi more super nos auium alas tendit. Aliquando etiam insensatis rebus propter infirmitatem
D nostram alta condescensione se comparat, sicut per prophetam dicit: Ecce ego stridebo super uos sicut strídet plaustrum onustum fœno. Quia enim fœnum est uita carnalium, sicut scriptum est: Omnis caro fœnum: in eo quòd Dominus uitam carnalium patitur, more plaustri fœnum se portare testatur. Cui sub fœni onere stridere, est pondera & iniquitates peccantium cum querela tolerare. Cùm ergo longè dissimiles in se similitudines trahat, solerter intuendũ est quòd quædã talia aliquando dicãtur in Deo propter effectũ operis, aliquando autẽ ad iudicandam eius substantiã maiestatis. Nam cùm in Deo oculus, scapulæ atque alę nominantur, effectus quidam operationis ostenditur. Cùm uerò manus, brachium, dextera uel uox in Deo dicitur, per hæc uocabula cõsubstantialis

Zach. 2
Psal. 90
Hier. 2
Esa. 49
Deut. 32
Psal. 16
Amos 2
Esa. 40

tialis eius filius demonſtratur. Ipſe quippe eſt & A
Deut.32 manus & dextera, de cuius aſcenſione per Moy-
ſen pater loquitur dicens: Tollam in cœlum ma-
Eſa.53 num meam, & iurabo per dextram meam. Ipſe
brachium, de quo propheta ait: Et brachium Do-
mini cui reuelatum eſt? Ipſe uox: quia eum pater
Pſal.2 gignendo dixit: Filius meus es tu, ego hodie ge-
Ioan.1 nui te. Et de quo ſcriptum eſt: In principio erat
uerbum, & uerbum erat apud Deũ, & Deus erat
uerbum. Per hoc uerbum feciſſe patrem omnia
Pſal.32 Dauid aſſerit dicẽs: Dixit, & facta ſunt. Deum er-
go brachium habere, eſt operantem filium gigne
re. Voce tonare, eſt conſubſtantialem ſibi filium
mundo terribiliter demonſtrare. Beato igitur Iob
cùm dicit Dominus: Si habes brachiũ ſicut Deus,
& ſi uoce ſimili tonas, mira diſpenſatione pietatis B
eum dum increpat exaltat: quia eũ quem ſua com
paratione ſuperat, ſuperiorẽ cunctis demonſtrat.
Cui in hac propoſitione ſubiungit:

*Quòd ſancti in conſpectu Dei gloria & honore & ſpecio-
ſis uirtutumueſtibus induantur, ſuperbos uerò extremæ con
fuſionis nuditas maneat.* Cap. VII.

CIrcunda tibi decorem, & in ſublime erigere,
& eſto glorioſus, & ſpecioſis induereueſti-
bus.] Subaudis, ut ego. Ipſe enim ſibi circundat
Pſal.92 decorem, de quo ſcriptum eſt: Dominus regna-
uit, decorem induit. Ipſe apud nos in ſublime eri-
gitur, cum noſtris mentibus in natura ſua eſſe im-
penetrabilis demonſtratur. Ipſe uerò glorioſus
eſt, qui dum ſeipſo perfruitur, accedentis laudis C
indigens non eſt. Ipſe ſpecioſis induitur ueſtibus:
quia ſanctorum angelorum choros quos condi-
dit, in uſum ſui decoris aſſumpſit, & uelut quandã
ueſtem glorioſam ſibi Eccleſiam exhibet, non ha
bentẽ rugam aut maculam. Vnde ei per prophe-
Pſal.103 tam dicitur: Confeſſionem & decorem induiſti,
amictus lumine ſicut ueſtimẽto. Hic quippe con-
feſſionem induit, illic decorem: quia quos hic per
pœnitentiã confitentes fecerit, illic fulgentes per
decorem iuſtitiæ oſtendet. Luce ergo ſicut ueſti-
mento amictus eſt: quia ſanctis omnibus, quibus
Matth.5 dictũ eſt: Vos eſtis lux mundi, in illa æterna glo-
Mar.9 ria ueſtietur. Vnde per Euangelium dicitur, quia
transfigurato in monte Domino, ueſtimẽta eius
facta ſunt candida ſicut nix. In qua trãsfigurátio- D
ne quid aliud quàm reſurrectionis ultimæ gloria
nunciatur? In monte enim ueſtimenta eius ſicut
nix facta ſunt: quia in ſupernæ claritatis culmine
ſancti omnes ei luce iuſtitiæ fulgentes adhære-
9 bunt. Sed quia ſpecioſarum ueſtium nomine iu
ſtos ſibi quomodo adiungat inſinuat, iniuſtos eti-
am quomodo à ſe diſtungat oſtendit. Sequitur:
Diſperge ſuperbos in furore tuo.] Subaudis, ut
ego: qui eos & trãquillitatis tempore unitos con-
tra me tolero, & diſtrictus quandoq; ueniens, in
meo eos furore diſpergo. Sed inter hæc ſolerter
intuendum eſt, quòd grauis perfidiæ error admit-
titur, ſi fortaſſe quis æſtimet, quòd in illa diuinita
tis ſubſtantia, furor & tranquillitas uariétur. Crea
tor nanque omnium eo ſummè immortalis eſt,
quo creaturæ more mutabilis non eſt. Hinc de il- Iaco.1
lo per Iacobum dicitur: Apud quem nõ eſt tranſ-
mutatio nec uiciſſitudinis obumbratio. Hinc rur Sapien.12
ſum ſcriptum eſt: Tu autem Domine, cum trãquil
litate iudicas. Hinc propheta ait: Deſerta facta eſt Hier. 25
terra à facie iræ columbæ, à facie furoris Domini.
Quod iram columbę prædixerat, hoc furorẽ Do-
mini ſubiunxit. Columba nanq; ualde ſimplex eſt
animal: & quia in Deum nulla furoris inæqualitas
ſerpit, furorem Domini iram columbæ nomi-
nauit. Vt enim diuinæ diſtrictionis uim impertur
babilem demonſtraret, & iram dixit, & columbę,
ac ſi apertius diceret: Diſtrictum iudicium inconcuſſus exerit, qui permanens manſuetus iniuſtos
punit. Vnde & in extremo iudicio in ſemetipſo
incommutabilis manens, nulla uiciſſitudine ac B
mutabilitate uariatur, ſed tamen electis ac reprobis nequaquam ſub ſpecie eiuſdem incõmutabilitatis oſtenditur: quia & tranquillus iuſtis, & iratus apparebit iniuſtis. Teſte enim conſcientia, intra ſemetipſos deferunt, unde eorum mentes æquè unum reſpiciant, ſed nõ æqualiter modificentur: quia & iſtis eum benignum oſtendit ante acta iuſtitia, & illis terribilem culpa. Quorum pauorẽ quis explicet, cùm cõtigerit miſeris & intra ſe culpas cernere, & ante ſe iudicem iuſtum uidere? Hoc nimirum quotidie in uſu uitæ præſentis agitur, ut de qualitate uenturi iudicis mortalium corda doceãtur. Nam cùm duo ad iudicium pergũt, alius innocentiæ ſibi conſcius, alius culpæ: ante
C prolatam ſententiam adhuc tacẽtem iudicem utriq; conſpiciunt, & tamen culpæ debitor grauem contra ſe iram hoc ipſum iudicis ſilentiũ ſuſpicat. Quam iram ſibi non denunciat perturbatio iudicis, ſed recordatio prauitatis: quia etſi adhuc foris reum ſentẽtia nõ clamat, intus tamẽ grauiter conſcientia accuſat. Ac contrà iuſtitiæ amicus decernentis uultum conſpicit, ſed intus de teſtimonio bonæ recordationis hilareſcit: & quo apud ſe qd metuat, non habet, omne quod erga ſemetipſum eſt, blandum uidet. Hoc itaq; loco furor Domini dicitur nõ perturbatio diuinæ ſubſtantiæ, ſed ſuper peccatores malè ſibi conſcios examinatio iuſta uindictæ. Quamuis eũ eum tranquillum in iudicio uideant, tamen quia feriendos ſe ab illo non
D dubitant, eum ſuis moribus perturbatum putant. Sequitur: Et reſpiciens omnem arrogantem humiliat.] Ac ſi dicat, ut ego. Aptè autem ad uindictæ ordinem arrogantibus, ſuperborum culpa præponitur: quia nimirum non ſuperbia de arrogantia, ſed generatur arrogãtia de ſuperbia. Duobus autem modis à Domino peccator unuſquiſq; reſpicitur, cùm aut à peccato conuertitur, aut ex peccato punitur. De reſpectu enim conuerſionis dicitur: Quia reſpexit Dominus Petrum, & recor Luc.22
datus Petrus uerbi Ieſu fleuit amarè. De reſpectu ultionis rurſus dicitur: Vultus autem Domini ſu- Pſal.33
per facientes mala: ut perdat de terra memoriam eorum. Vtriſq; autem modis in humilitate arrogans ſternitur: quia aut pœnitendo cognoſcit culpam, aut pereundo percipit pœnam. Sequitur:
Reſpice

7 Reſpice eunctos ſuperbos, & confunde eos, A
& cõtere impios in loco ſuo.] Subaudis, ut ego.
Superbi enim ex reſpectu Domini confundunt,
aut hic de pietate Domini cognoſcentes & dam-
nantes crimina, aut illic ſupplicia de iuſtitia ſen-
tientes. Impiorũ uerò locus ipſa ſuperbia eſt: quia
Eccleſ.10 cùm ſcriptum ſit: Initiũ omnis peccati ſuperbia,
unde oritur impietas, ibi cõtinetur: quamuis nec
quiſquam à ſuperbia diſtat impietas. Valde enim
ſuperbire eſt impia de authore ſentire. Impius er-
go in loco ſuo conteritur: quia ipſa ſuperbia qua
eleuatur opprimitur: cumq; efferendo ſe in cogita
tionibus erigit, lumen ſibi iuſtitiæ quod inuenire
debuiſſet abſcondit. Sæpe autem dum cõtra Deũ
falſa gloria exterius proficit, uera miſeria interius
Pſal.72 inaneſcit. Vnde propheta ait: Deiecíſti eos dum B
alleuarentur. Nõ enim ait: Deiecíſti eos poſtquã
eleuati ſunt, ſed dum alleuarẽtur: quia hoc ipſum
fit ſuperbis interius deijci, quòd eis falſa contin-
git gloria exterius eleuari. Ordinãte enim diuino
iudicio, non eis hic aliud culpa eſt, atq; aliud pœ-
na, ſed ſua illis in pœnam uertitur culpa, ut elatis
faſtu ſuperbiæ, hoc ipſum ſit uerè intus cadere, q;
foris oſtenditur profeciſſe. Sequitur: Abſcon-
de eos in puluere, ſimul & facies eorum demerge
in foueam.] Ac ſi dicat, ut ego. Superbos enim
atq; impios iuſto iudicio Dominus in puluere ab
ſcondit: quia eorum corda ipſis, quæ deſpecto a-
more creatoris eligũt, terrenis opprimi negocijs
permittit. Vnde & illorũ uitam cùm in extremo
iudicio diſcutit, tãquam ſibi abſconditam non a- C
Luc.13 gnoſcit, dicens: Neſcio qui eſtis. Vita prauorũ ſub
puluere abſconditur: quia abiectis & infimis deſi
derijs grauatur. Quiſq; enim adhuc ea quæ mun-
di ſunt appetit, quaſi ante faciem ueri luminis nõ
apparet: quia nimirum ſub puluere terrenæ cogi-
tationis latet. Hunc prauarum cogitationum pul
uerem oppreſſa mens tolerat, quẽ uentus nequiſ-
8 ſimæ tentationis apportat. Hinc eſt enim
quod de unaquaq; anima terrenis deſiderijs ag-
grauata ſub Ephraim ſpecie per prophetam dici-
Oſee 7 tur: Factus eſt Ephraim panis ſubcinericius, qui
non reuerſatur. Ex natura quippe bene cõdita eſt
nobis intentio quæ ſurgat in Deum, ſed ex cõuer
ſatione nequiter aſſueta in eſt uoluptas, quæ præ-
ſens premat in ſeculum. Panis autem ſubcinericius D
ex ea parte eſt mundior, quã inferius occultat,
atq; ex ea parte ſordidior, qua deſuper cinerẽ por-
tat. Quiſquis ergo intentionẽ qua Deum debuiſ-
ſet quærere negligit, quaſi more panis ſubcineri-
cij mundiorem partem inferius premit, & cùm cu
ras ſeculi libenter tolerat, quaſi congeſtum cine-
rem ſuperius portat. Reuerſaretur autem panis
ſubcinericius, ſi deſideriorum carnalium cinerem
repelleret, & intentionem bonam quam in ſe du-
dum deſpiciendo oppreſſerat, ſuperius oſtenta-
ret. Sed reuerſari renuit, cùm mens amore curarũ
ſecularium preſſa, molem ſuperpoſiti cineris abij-
cere negligit: dumq; aſſurgere in intentionem bo
nam non appetit, quaſi mundiorem faciem ſub-
ter premit. Aptè autem ſubiungitur: Simul &
facies eorum demerge in foueam. ac ſi dicat, ut
ego. Iuſto nanque iudicio ſuperborum facies Do
minus in foueam mergit: quia intentionem cor-
dis eorum ſeſe ultra homines erigentem inferi-
us deijcit. Ima enim reſpicit cuius facies foue-
am attendit. Et bene de ſuperbis dicitur quòd
eorum facies in foueam demerguntur: quia ima
petunt, dum ſuperbiendo altiora appetunt, &
quo magis extollendo ſe erigunt, eo magis ruen-
do inferius tendunt. Terrenam quippe glori-
am quærunt, & infima ſunt quæ proſpiciunt dum
ſuperbiendo alta ſequuntur. Vnde miro & di-
uerſo modo res agitur, ut humiles cœlum petant,
dum ſe inferius deijciunt: ſuperbi infima appe-
tant, dum deſpiciendo cæteros quaſi in altiori-
bus extolluntur. Iſti ſe dum deſpiciunt, cœleſti-
bus iunguntur: illi dum ſe erigunt, à ſuperiori-
bus diuiduntur: atque, ut ita dixerim, illi ſe ele-
uantes deprimunt, iſti deprimentes eleuant. Et
bene de ſuperbientibus per Pſalmiſtam dicitur: Pſal.146
Humiliat autem peccatores uſq; ad terram: quia
ea quæ infra ſunt ambientes, dum extollendo ſe
erigunt, amiſſo cœlo quid aliud quàm terram pe-
tunt? Quibus hoc ipſum iam in imis cecidiſſe, eſt
relictis ſuperioribus ima quæſiſſe. Rectè ergo
eorum facies in foueam demergi perhibentur,
quia ſequentes infima ad inferni barathrum ten-
dunt. Iuſto enim iudicio agitur, ut quos hic uo-
luntaria auerſio excæcat, illic ab intuitu ueri lumi
nis digna ſupplicij fouea abſcondat. Igitur quia
uir ſanctus tanto diuinæ potentiæ terrore diſcuſ-
ſus eſt, ut ei diceretur: Si habes brachiũ ut Deus,
& ſi uoce ſimili tonas, diſperge ſuperbos in furo-
re tuo, & reſpiciens omnem arrogãtem humilia,
& cætera quæ Deus quidem facere, ſed homo uix
ſufficit audire: cuncta hęc qua Dominus intentio
ne præmiſerit, fine ſubditæ concluſionis oſten-
dit, dicens:

*Pelagianorũ hæreſis præſenti capite deſtruitur, qui ſine ad-
iutorio gratiæ, propria uirtute quenquam poſſe ſaluari affir
mant.* Cap. VIII.

ET ego cõfitebor quòd ſaluare te poſſit dexte 9
ra tua.] Ac ſi apertè diceret: Si potes terribi-
lia hæc facere, ipſe quæ protuli, tibi & non mihi
deputo bona omnia quæ feciſti. Si uerò peccan-
tes alios reſpiciendo non potes perdere, liquet
quòd à reatu nequitiæ tua te non uales uirtute li-
berare. Ecce diuina uoce ad beatum Iob dici-
tur quòd ſua dextera non ſaluetur: & tamen
nonnulli hominum qui ab huius uiri uiribus lon-
gè ſunt, deſpecto Dei adiutorio, ſua ſe fortitudi-
ne ſaluari poſſe confidunt. Pro quibus quid de-
precari aliud debemus, niſi ut ſi iam dona bonorũ
operum perceperunt, hoc quoq; donum accipi-
ant, ut à quo hæc acceperint diſcant? Quia autem
præmiſſis uerbis Dominus potentiam ſuę magni
tudinis intulit: nunc in ſubſequentibus nequitiã
antiqui hoſtis oſtendit: ut bonus famulus & au-
ditis prius uirtutibus Domini ſciret quantum di-
ligeret, & cognita poſt calliditate diaboli, diſceret
quantum

quantum timeret. Vnde bene per prophetam di-
Amos 3 citur: Leo rugiet: quis non timebit? Dominus De
us locutus eſt: quis non prophetabit? Poſtquam
enim uirtus ei ſui cõditoris innotuit, nequaquam
illum uires aduerſarij latére debuerunt: ut eo ma-
gis defenſori ſuo ſe humilius ſubderet, quo hoſtis
ſui nequitias ſubtilius agnouiſſet: protectoremq;
ſuum tanto ardentius quæreret, quanto terribilio
rem hoſtem cognoſceret quẽ uitaret. Certũ quip-
pe eſt quia minus diligit ereptorem ſuum, qui mi-
nus intelligit periculum quod euaſit: & uile ſola-
tium deputat defenſoris, qui uirtutem aduerſarij
debilem putat. Vnde bene ereptionem ſuam Do
Pſal. 17 mino tribuens propheta dicebat: Diligam te Do
mine uirtus mea: apertè uidelicet dicens, eo te ma
gis diligo, quo infirmitatem propriam ſentiens,
uirtutẽ meam te eſſe cognoſco. Hinc rurſum ait:
Pſal. 16 Mirifica miſericordias tuas, qui ſaluos facis ſpe-
rantes in te: quia tũc nimirũ miſericordię Dñi mi-
ræ apud noſmetipſos qui eripimur fiunt, cùm per
easdem miſericordias quàm grauia fuerint pericu
la quæ euaſimus agnoſcimus. Et quia ſermone
præcedẽti Dominus beato Iob mira opera ſancto
rum ſequentium patefecit, ut his auditis diſceret,
de uirtutum ſuarum culmine quàm humilia ſenti-
re debuiſſet, nunc ei cum quo hoſte bellum gerat
oſtenditur, & uires fraudesq; illius ſubtilius indi-
cantur, ut qui ad colloquium authoris ſui perdu-
ctus eſt, argumenta aduerſarij apertè cognoſcat.
Verbis enim ſequẽtibus fideli famulo Dominus
cũctas hoſtis callidi machinationes inſinuat, om-
ne quod opprimendo rapit, omne quod inſidian-
do circumuolat, omne quod minando terret, om-
ne quod ſuadendo blanditur, omne quod deſpe-
rando frangit, omne quod promittendo decipit.
Cuncta ergo tergiuerſationis eius certamina e-
xorditur dicẽs: Ecce Behemoth quẽ feci tecum.

Quòd Manichæorũ hæreſis qui aſtruũt duo principia, Deũ ſcilicet, & neſcio quã tenebrarũ gentẽ, cõuincatur: cùm manifeſtũ ſit quòd in principio Deus omnẽ ſpiritalẽ & corporalẽ creaturam fecerit, primò in ſubſtantia materiæ, deinde in formarum diſtinctione. Cap. IX.

10 QVem ſub Behemoth nomine, niſi antiquũ
hoſtem inſinuat? qui interpretatus ex he-
braea uoce in Latina lingua animal ſonat.
Cuius inferius dũ malitia ſubditur, patẽter perſo-
na mõſtrat. Sed cùm de Deo ſcriptũ ſit, quia fecit
omnia ſimul: cur hoc animal cum homine feciſſe
ſe indicat, dum cuncta quia ſimul fecerit conſtat?
Rurſum quærendum eſt, quomodo Deus cuncta
ſimul cõdidit, dum Moyſes ſex dierum mutatio-
ne uariante diſtinctè creata deſcribat? Quod ta-
men citius agnoſcimus, ſi ipſas cauſas originum
ſubtiliter indagamus. Rerum quippe ſubſtantia
ſimul creata eſt, ſed ſimul ſpecies formata nõ eſt:
& quod ſimul extitit per ſubſtantiam materię, nõ
ſimul apparuit per ſpeciem formæ. Cùm enim ſi-
mul factum cœlum terraq; deſcribitur, ſimul ſpiri
talia atq; corporalia, ſimul quicquid de cœlo ori-
tur, ſimul factum quicquid de terra producitur

A indicatur. Sol quippe, luna & ſidera quarto die in
cœlo facta perhibentur: ſed quod quarto die pro-
ceſſit in ſpecie, primo die in cœli ſubſtantia exti-
tit per conditionem. Primo die creata terra dicit,
& tertio arbuſta condita, & cuncta terræ uirentia
deſcribuntur: ſed hoc quod die tertio ſe in ſpecie
protulit, nimirum primo die in ipſa de qua ortum
eſt terræ ſubſtantia conditum fuit. Hinc eſt quod
Moyſes & diſtinctè per dies ſingulos cõdita om-
nia retulit, & tamen ſimul omnia creata ſubtun-
xit, dicens: Iſtæ ſunt generationes cœli & terræ, Gen. 2
quando creatæ ſunt in die quo fecit Dominus cœ
lum & terram, & omne uirgultum agri antequam
oriretur in terra, omnemq; herbam regionis. Qui
enim diuerſis diebus creatum cœlum & terrã, uir
B gultum, herbamq; narrauerat, nunc uno die facta
manifeſtat: ut liquidò oſtenderet q; creatura om-
nis ſimul per ſubſtantiam extitit, quamuis non ſi-
mul per ſpeciem proceſſit. Hinc illic quoq; ſcri-
ptum eſt: Creauit Deus hominẽ ad imaginẽ ſuã, Gen. 1
ad imaginem Dei creauit illum, maſculum & fœ-
minam fecit eos. Necdum enim Eua facta deſcri-
bitur, & iã homo maſculus & fœmina perhibet.
Sed quia ex Adæ latere proculdubio fœmina e-
rat proceſſura, in illo iam computatur per ſubſtan
tiam, à quo fuerat producenda per formam. Con-
ſiderare tamen hæc in minimis poſſumus, ut ex
minimis maiora penſemus. Herba nanq; cùm cre
atur, necdũ in illa fructus, necdum fructus ſui ſe-
men oſtenditur. Ineſt uerò ei etiam cùm non ap-
C paret fructus & ſemen: quia nimirum ſimul ſunt
in radicis ſubſtantia, quæ non ſimul prodeunt per
temporis incrementa. Sed quia hæc ſimul crea-
ta per ſubſtantiam dicimus, quæ prodire alia ex
alijs inuenimus: quo pacto cum beato Iob Bege-
moth creatus aſſeritur, cùm neq; una ſit ſubſtan-
tia angeli & hominis, neq; homo ex angelo, neq;
angelus ex homine proferatur? Si uerò propter
hoc factus Behemoth cum beato Iob dicit, quòd
creatura omnis ab authore, qui in actione ſua ne-
quaquam temporis protelatione diſtenditur, ſi-
mul condita nõ dubitatur: cur de Behemoth ſpe-
cialiter dicitur, quod commune cũ creaturis om-
nibus generaliter habetur? Sed ſi rerũ cauſam ſub
tili diſcuſſione penſamus, ſimul angelum factum
D hominemq; cognoſcimus: ſimul uidelicet non u-
nitate tẽporis, ſed cognitione rationis, ſimul per
acceptam imaginem ſapientiæ, & non ſimul per
coniunctam ſubſtantiam formæ. Scriptum nanq;
de homine eſt: Faciamus hominem ad imaginem
& ſimilitudinem noſtram. Et per Ezechielem ad
ſatan dicit: Tu ſignaculum ſimilitudinis, plenus Ezech. 28
ſapientia & perfectus decore in delicijs paradiſi
Dei fuiſti. In cuncta igitur creatura, homo & an-
gelus ſimul conditus extitit: quia ab omni creatu-
ra irrationabili diſtinctus proceſsit. Quia ergo in
cuncta conditione rerum nullum rationale ani-
mal niſi angelus & homo eſt, quicquid ratione u-
ti non poteſt, cum homine factum non eſt. Dica-
tur itaq; homini, dicatur de angelo, qui etſi poten-
tiam ſublimitatis perdidit, ſubtilitatem tamẽ na-
turæ

turæ rationalis nõ amiſit: Ecce Behemoth quem
A feci tecum: ut dum homo eum qui in ratione ſe-
cum factus eſt periſſe conſiderat, uicinum ſibi ca-
ſum ſuperbię ex ipſa propinqui ſui perditiõe per-
timeſcat. In his autem uerbis ſolerter intuendum
eſt, quòd apertè uoce dominica nefarium Mani-
chæi dogma reprehenditur, qui dum duo princi-
pia loquitur, tenebrarum gentem non factam aſ-
ſerere conatur. Quomodo enim non facta gens
nequiſſima dicitur, dum Behemoth iſtum, uide-
licet autorẽ nequitiæ per naturam bene conditũ
ſe Dominus feciſſe teſtatur? Sed quia Behemoth
iſte cum quo ſit factus audiuimus, perditus quid
agat audiamus. Sequitur:

Quòd eſcæ diaboli electæ ſint, & hypocritarum ſimulatione maximè ſaturetur. Cap. X.

FOenum ſicut bos comedet.] Si prophetarũ
ſollicitè uerba diſcutimus, hæc & illa uno ſpi
ritu prolata reperimus. Eſaias nanq; cùm cerneret
uitam peccantium ab antiquo & inſatiabili ho-
Eſa. 11 ſte deuorari, ait: Leo ſicut bos comedet paleas.
Quid autem fœni palearumq; nomine niſi carna-
lium uita ſignatur? De qua per prophetam dici-
Eſa. 40 tur: Omnis caro fœnũ. Qui ergo hic Behemoth,
illic leo: qui hic fœnum, illic paleæ nominantur.
Sed perſcrutari mens nititur cur iſte uel apud Eſa
iam leo, uel hic dominica uoce Behemoth, in co-
meſtione fœni uel paleæ, utroq; loco nõ equo, ſed
boui comparetur. Quod tamẽ citius agnoſcimus,
ſi in utriſq; animalibus quæ ſit nutrimentorum di
C ſtantia perpendamus. Equi nanq; fœnum quam-
libet ſordidum comedunt, aquam uerò non niſi
mundam bibũt. Boues autem aquam quamlibet
ſordidã bibunt, ſed fœno non niſi mundo ueſcun
tur. Quid eſt ergo quòd boui qui mundo pabulo
paſcitur, Behemoth iſte comparatur, niſi hoc qd
de iſto antiquo hoſte per prophetam alium dici-
tur: Eſca eius electa? Neq; enim ſe eos gaudet ra-
pere, quos prauis ac ſordidis actionibus implica-
tos in imis ſecum reſpicit uoluntariè iacére. Fœ-
num ergo comedere ſicut bos appetit: quia ſug-
geſtionis ſuæ dente conterere mundam uitã ſpiri-
talium quærit. Sed quærendum uideo quomodo
Behemoth iſte fœnum ſicut bos comedẽs, uitam
ſpiritalium conſumere dicitur, cùm ſicut ſupradi-
D ctum eſt, fœni nomine uita carnalium deſignatur.
Eſca quoq; eius electa iam non erit, ſi fœnum co-
medens, carnales rapit. Sed ad hęc citius occurrit:
quia nonnulli hominum & apud Deum fœnum
ſunt, & apud homines ſanctitatis nomine cenſen
tur: cùm & ante humanos oculos aliud oſtendit
uita, & ante diuina iudicia aliud intendit cõſcien
tia. Ii itaq; apud humana iudicia electi ſunt, ſed a-
pud ſubtile Domini examen fœnum. An ante di-
uinos oculos Saul fœnũ non erat, de quo Samuel
1. Reg. 10 propheta populo dicebat: Certè uidetis quem ele
git Dominus. & de quo paulo ſuperius dicit: Ele-
ctus & bonus? Quem enim peccãs populus me-
ruit, & apud Deũ reprobus extitit, & tñ cauſarũ
11 ordine electus & bonus fuit. Quia multi fœnũ

ſunt, & electos ſe ex humana eſtimatiõe ſuſpican
tur, bene per Salomonẽ dicit: Vidi impios ſepul- Eccleſ. 8
tos, qui etiam dum adhuc uiuerent, in loco ſancto
erant, & laudabãtur in ciuitate quaſi iuſtorum o-
perum. Quia multi fœnum ſunt, ſed tamen ſancti-
tatis fauore uallantur, bene quidam ſapiens indi-
cat dicens: Tranſi hoſpes, & orna menſam. Tran- Eccle. 29
ſeundo nanq; hoſpes, ornare mẽſam dicitur: quia
ſi ad altare Dei quis poſitus per bona opera glo-
riam propriam quærit: & de oſtentatione ſancti-
tatis eius laus altaris extenditur, & ipſe tamen a-
pud Deum in numero ciuium non habetur. Alijs
eius opinio proficit, & tamẽ à Deo extraneus ipſe
pertranſit. Menſam itaq; tranſeundo decorauit:
quia ſtare ad ſacra noluit, qui per omne quod age
B re ſtuduit, ad humanas laudes mente decurrit.
Quia ergo nonnulli mundam quidem uitam per
ſtudium ducunt, ſed ex illa intus placere non ap-
petunt, rectè & eſca eius electa dicitur: & tamen
fœnum ſicut bos comedere Behemoth iſte perhi
betur. Quaſi enim ante os Behemoth iſtius mun-
dum fœnum in terra, atq; in infimis iacet, cùm &
uita quaſi innocens per mandatorum cuſtodiam
agitur, & tamen inter actionem quæ bona oſten-
dit, cor ad appetenda ſublimia nõ eleuatur. Quid
itaq; utilitatis agit qui in ſe munditiam uitæ cuſto
dit, ſi per intentionem infimam in ore Behemoth
huius inuenienda ſe in terra derelinquit? Quia
igitur omnipotens Deus quid hoſtis noſter agat
inſinuat, nunc quomodo præualeat innoteſcit, ut
C calliditatis eius nequitia quo apertius cognoſcit,
eo facilius ſuperetur. Sequitur:

Quòd malorũ mẽtes diabolus in uirtute poſſideat. Ca. XI.

FOrtitudo eius in lumbis eius, & uirtus eius
in umbilico uentris eius.] Seminaria coi-
tus uiris in lumbis eſſe, ineſſe autem fœminis in
umbilico perhibentur. Hinc eſt enim quod uerí-
tas diſcipulis dicit: Sint lumbi ueſtri præcincti. Luc. 12
Hinc Petrus cùm luxuriam à corde reſtringeret,
admonebat dicens: Succincti lumbos mentis ue- 1. Pet. 1
ſtræ. Hinc Paulus cùm per Abrahæ ſacrificium
Melchiſedech tempore Leui ſacerdotium dice-
ret decimatum, ubi tunc in Abrahæ corpore Le-
ui lateret oſtendens, ait: Adhuc enim in lumbis Heb. 7
patris erat. Quia uerò ſeminarium luxuriæ fœmi-
nis in umbilico continetur, propheta teſtatur, qui
ſub ſpecie fœminæ proſtitutæ Iudææ petulantiã
increpans, ait: In die ortus tui, nõ eſt præciſus um- Ezech. 16
bilicus tuus. In die quippe ortus umbilicum præ-
cidere, eſt conuerſionis tempore carnis luxuriam
reſecare. Quia enim difficile eſt malè inchoata
corrigere, & ſemel formata deformiter in melius
reformare: de ortu ſuo Iudæa reprehenditur, quæ
dum in Deo nata eſt, impræciſum umbilicum re-
tinuit: quia fluxa luxuriæ non abſcidit. Quia igi-
tur poteſtate diaboli utriuſq; generis ſexus ualde
ex luxuriæ infirmitate ſubſternitur, & fortitudo
eius in lumbis contra maſculos, & uirtus illius cõ-
tra fœminas in umbilico perhibetur. Sed 12
cur cùm Behemoth iſtum fœnum comedere in-

tulit, prima deceptionis eius argumenta luxuriæ damna subiunxit: nisi quòd liquidò omnibus patet, quia postquã semel hominis spiritũ superbia ceperit, mox se ad corruptionem carnis extẽdit? (Gen.3) Quod in ipsis quoque hominibus primis agnoscimus, qui dum post perpetratam superbiã pudenda membra contegunt, patentet indicarunt, quia postquam apud semetipsos intus arripere alta conati sunt, mox in carne foris erubescenda pertulerunt. Behemoth itaque iste insatiabiliter sæuiens, & deuorare totum simul hominem quærens, modò in superbiam mentem erigit, modò carnem luxuriæ uoluptate corrumpit. Bene autem nequaquã fortitudo eius in lumbis uel umbilico eorum dicitur, qui prosternuntur: sed fortitudo eius in lumbis eius, & uirtus illius in umbilico uentris eius. ac si apertè diceretur: Fortitudo eius in lumbis suis, & uirtus illius in umbilico uentris sui: quia nimirum eius propriè corpus fiunt, qui suggestionum turpium blandimentis decepti, ei per luxuriæ fluxa succumbunt. Sequitur:

Quòd tota uirtus diaboli in Antichristo stringatur: qui in fine huius mundi causa omnis erit malitiæ, & quasi esset Deus, immensitate prodigiorum sublimis apparebit. Caput XII.

STringit caudam suam quasi cedrum.] Multa in his suppetunt quæ instruendis moribus proferantur: sed prius Behemoth istius uiolenta discutimus, ut pòst subtilius astuta detegamus. In scriptura sacra cedri nomine aliquando alta excellentia gloriæ cœlestis exprimitur: aliquãdo autem prauorum rigida elatio designatur. Cedri nomine cœlestis gloriæ celsitudo exprimitur, sicut (Psal.91) Psalmista testatur: Iustus ut palma florebit, sicut cedrus Libani multiplicabitur. Cedri rursus nomine superba prauorum potentia designatur, sicut (Psal.28) per eundem prophetam dicitur: Vox Domini confringentis cedros. Quid autem cauda Behemoth istius, nisi illa antiqui hostis extremitas dicitur, cùm nimirum uas proprium illum perditum hominẽ ingreditur, qui specialiter Antichristus nuncupatur. Qui quoniam modò honoribus seculi, modò signis & prodigijs fictæ sanctitatis in tumorem potentiæ eleuari permittitur, rectè uoce dominica cauda illius cedro comparatur. Sicut enim cedrus arbusta cætera in altum crescendo deserit, ita tunc Antichristus mũdi gloriã temporaliter obtinens, mensuras hominum & honoris culmine & signorum potestate trãscendit. Spiritus quippe in illo est, qui in sublimibus conditus, potentiam naturæ suæ non perdidit uel deiectus. Cuius idcirco uirtus nunc minimè ostenditur, quia dispensatione diuinæ potentiæ ligatur. (Apoc.20) Vnde per Ioannem dicitur: Vidi angelũ descendentem de cœlo, habentem clauem abyssi, & catenam magnam in manu sua, & apprehendit draconem serpentem antiquum, qui est diabolus & satanas: & ligauit eum per annos mille, & misit eum in abyssum, & clausit & signauit super eum. Ligatus quippe missus in abyssum perhibetur: quia

A retrusus in prauorum cordibus, potentia diuinæ dispensationis astringitur, ne in quantum nocere ualet, effrenetur: ut quamuis per eos occultè sæuiat, ad uiolentas tamen rapinas superbia non erumpat. Sed illic quomodo in mundi fine sit soluendus intimatur, cùm dicitur: (Ibidem) Et postquam consummati fuerint mille anni, soluetur satan de carcere suo, & exibit, & seducet gentes. Millenario nanque numero uniuersum pro perfectione sua hoc quantumlibet sit Ecclesiæ sanctæ tempus exprimitur. Quo peracto antiquus hostis suis uiribus traditus, pauco quidem in tempore, sed in multa contra nos uirtute laxatur. Quem quamuis sæuitia ad crudelitatem dilatet, superna tamen misericordia dierum breuitate coangustat. Hinc enim B ueritas per semetipsam dicit: (Matth.24) Erit tunc tribulatio magna, qualis non fuit ab initio mundi usque modò, neque fiet. Hinc rursum ait: Nisi breuiati fuissent dies illi, nõ fieret salua omnis caro. Quia enim & superbos nos & infirmos Dominus cõspicit, dies quos singulariter malos intulit, misericorditer breuiatos dicit: profectò ut & superbiam terreat de aduersitate temporis, & infirmitatem refoueat de breuitate.

13 Sed considerandum ualde est, cùm Behemoth iste caudam suam sicut cedrum subleuat: in quo tunc atrocior quàm nunc se exerit surgat. Quæ enim pœnarũ genera nõ nouimus, quæ non iam uires martyrum exercuisse gaudemus? Alios nanque improuiso ictu immersus iugulo gladius strauit, alios crucis patibulum afflixit: C in quo & mors prouocata repellit, & repulsa prouocatur. Alios hirsutis serra dentibus attriuit: alios armato ferro insulcãs ungula carpsit: alios beluina rabies morsibus detruncando comminuit: alios ab intimis uiscerum per cutem pressa uis uerberum rupit: alios effossa terra uiuentes operuit: alios in altum demersos in mortem præcipitium fregit: alios in se proiectos aqua replendo absorbuit: alios edax flamma usque ad cineres depasta consumpsit. Cùm igitur Behemoth iste caudam suam in fine mũdi nequius dilatat, quid est quòd in his tormẽtis tũc atrocius crescat, nisi hoc quod in Euãgelio ueritas per semetipsam dicit: (Matth.24) Surgẽt pseudochristi & pseudoprophetæ, & dabunt signa magna & prodigia, ita ut in errorem mittan- D tur, si fieri potest etiam electi? Nunc enim fideles nostri mira faciunt, cùm peruersa patiuntur: tunc autem Behemoth huius satellites etiam cùm peruersa inferunt, mira facturi sunt. Pensemus ergo quæ erit humanæ mentis illa tentatio, quãdo pius martyr & corpus tormentis subijcit, & tamen ante eius oculos tortor miracula facit? Cuius tunc uirtus nõ ab ipso cogitationum fundo quatiatur, quando is qui flagris cruciat, signis coruscat? Dicatur igitur rectè: Stringit caudam suam quasi cedrum: quia nimirum & altus tunc erit ueneratione prodigij, & durus crudelitate tormenti.

14 Non enim sola tunc potestate erigitur, sed etiam signorum ostensione fulcitur. Vnde & per Dauid dicitur: Insidiatur in occulto, quasi leo in cubili suo. Ad apertam nanque potentiam suffecisset

ut leo

ut leo esset, etiam si insidians nõ fuisset: rursumque ad occultas uersutias suffecisset, ut insidians surriperet, etiam si leo non esset. Sed quia hic antiquus hostis in cunctis suis uiribus effrenatur, sæuire per utraque permittitur: ut contra electos in certamine & fraude & uirtute laxetur: uirtute per potentiam, fraude per signa. Rectè ergo & leo & insidians dicitur: insidians per miraculorum speciem, leo per fortitudinem secularem. Vt enim eos qui apertè iniqui sunt pertrahat, secularem potentiam ostentat: ut uerò iustos etiam fallat, signis sanctitatem simulat. Illis enim suadet elationem magnitudinis, istos decipit ostensione sanctitatis. (Apoc.12) De hac cauda Behemoth istius sub draconis specie per Ioannem dicitur: Et cauda eius trahebat tertiam partem stellarum cœli, & misit eas in terram. Cœlum nanque est Ecclesia, quę in hac nocte uitæ præsentis dum in se innumeras sanctorum uirtutes continet, quasi radiantibus desuper sideribus fulget. Sed draconis cauda in terram stellas deijcit: quia illa satanæ extremitas per audaciam assumpti hominis erecta, quosdam quos uelut electos Dei in Ecclesia inuenit, obtinendo reprobos ostendit. Stellas itaque de cœlo in terram cadere, est relicta nonnullos spe cœlestium illo duce ad ambitum gloriæ secularis inhiare. Hinc Daniel sub Antiochi specie contra (Dan.8) hanc draconis caudam loquitur, dicens: Deiecit de fortitudine & de stellis, & conculcauit eas, & usque ad principem fortitudinis magnificatus est, & ab eo abstulit iuge sacrificium, & deiecit locum sanctificationis eius. Robur autem datum est ei contra iuge sacrificium, propter peccata: & prosternetur ueritas in terra, & faciet, & prosperabitur. De fortitudine quippe & de stellis deijcit, cùm nonnullos & luce iustitiæ resplendentes, & uirtute operis robustos frangit. Qui usque ad principem fortitudinis magnificatur: quia contra ipsum authorem uirtutis extollitur. Iuge uerò sacrificium tollit: quia studium conuersationis Ecclesiæ in eis quos ceperit interrumpit. Robur uerò ei propter peccata cõtra iuge sacrificium datur: quia nisi pereuntiũ merita exigerẽt, eos qui recti credebantur, obtinere aduersarius nequaquã posset. Veritas in terra prosternitur: quia fides tunc rerum cœlestium ad desiderium uitæ temporalis inclinatur. Et faciet, & prosperabitur: quia tunc non solum in reproborum mentibus, sed etiam in electorum corporibus crudelitate inęstimabili, sine qualibet obiectione grassatur. Hinc rursum per Danielem dicitur: (Ibidem) Consurget rex impudens facie, & intelligens propositiones, & roborabitur fortitudo eius, sed non in suis uiribus. Illius nanque hominis fortitudo non in suis uiribus roboratur: quia satanæ uirtute in gloriam perditionis attollitur. Hinc rursum ait: Interficiet robustos & populum sanctorum secundum uoluntatem suam, & dirigetur dolus in manu eius. Robustos nanque interficit, cùm eos qui mente inuicti sunt, corporaliter uincit. Vel certè robustos & populum sanctorum secundum uoluntatem

A suam interficit, cùm eos qui robusti ac sancti credebantur, ad nutum suæ uoluntatis trahit. In cuius manu dolus dirigitur: quia in illo fraus per opus adiuuatur. Quod enim fallendo dicit, hoc mira faciendo asserit: nam quicquid mendax lingua simulat, hoc quasi uerum esse manus operis ostentat. Hinc rursum dicit: Contra principem principum consurget, & sine manu conteretur. (1.Thess.2) Hinc Paulus ait: Ita ut in templo Dei sedeat, ostendens se tanquam sit Deus. Hinc rursum ait: Quem Dominus Iesus interficiet spiritu oris sui, & destruet illustratione aduentus sui. Quod enim per Danielem dictum est: Contra principem principum consurget, hoc per Paulum dicitur: Ita ut in templo Dei sedeat, ostẽdens se tanquam B sit Deus. Et quod per Danielem subiungitur: Sine manu conteretur, hoc per Paulum exprimitur: Quem Dominus Iesus interficiet spiritu oris sui. Sine manu quippe conteretur: quia non angelorum bello, non sanctorum certamine, sed per aduentum iudicis solo oris spiritu ęterna morte ferietur. De huius Behemoth elatione item per Paulum dicitur: (Ibidem) Qui aduersatur & extollitur supra omne quod dicitur Deus, aut quod colitur. De quo Daniel cùm quartam bestiam diceret decem cornibus fultam, protinus adiunxit: (Dan.7) Considerabam cornua, & ecce cornu aliud paruulum ortum est medio eorum, & tria de cornibus primis euulsa sunt à facie eius: & ecce oculi quasi oculi hominis erant in cornu isto, & os loquens in- C gentia. Vndecimum quippe huius bestiæ cornu esse scribitur: quia regni eius potentia iniquitate roboratur.

15 Omne enim peccatum undenarium est: quia dum peruersa agit, præcepta decalogi transit. Et quia in cilicio plangitur, hinc est quòd in tabernaculo uela cilicina undecim fiunt. (Deut.32) Hinc per undecimum Psalmum dicitur: Saluum me fac Domine, quoniam defecit sanctus. Hinc in undenario numero remanere Apostolos Petrus metuens, Mathiam duodecimum sorte missa requisiuit. Nisi enim signari culpam per undenarium cerneret, impleri Apostolorum numerum tam festinè duodenario nõ curaret. Quia ergo per undenarium transgressio exprimitur, huius bestiæ cornu undecimo ipse author trans- D gressionis indicatur. Quod uidelicet paruulum oritur, quia purus homo generatur: sed immaniter crescit, quia usque ad coniunctam sibi uim angelicæ fortitudinis proficit. Quod tria cornua quæ ei ante faciem sunt, euellit: quia ditioni suæ regna totidem quæ sibi uicina sunt subigit. Cuius oculi sunt ut oculi hominis, sed os ingenta loquitur: quia in illo humana quidem forma cernitur, sed uerbis suis ultra homines eleuatur. Quod ergo per Paulum dicitur: Extollens se super omne quod dicitur Deus, aut quod colitur, hoc Daniel propheta testatur dicens: Os loquens ingentia. Quod uerò illum uel Daniel ingentia loqui, uel Paulus perhibet supra cultum deitatis extolli: hoc est quòd apud beatum Iob diuino eloquio cedro comparatur. More enim cedri ad

 alta

alta nititur, dum in omni faſtu fallaciæ & uirtutis A
robore & culminis elatione proſperatur. Bene autem ſtringere caudam dicitur: quia tota eius uirtus in uno illo damnato homine congeſta den ſatur, ut tanto per illum fortia ac mira faciat, quan to illum collectis ſuis uiribus inſtigat. Sed quia quale ſit iniquorum caput audiuimus: nunc huic capiti quæ membra adhæreant, agnoſcamus. Sequitur:

Quòd multiplicia ſint argumenta diaboli, quibus animas proſtratas ſibi polluit & corrumpit. Cap. XIII.

NErui teſticulorum eius perplexi ſunt.] Tot iſte Behemoth teſtes habet, quot iniquitatis ſuæ prædicatores poſſidet. An eius teſtes non ſunt, qui prauis perſuaſionibus corda ho B
minum uirulenta erroris ſui ſemina fundendo corrumpunt? Aptè autem dicitur, quòd teſticulorum eius nerui perplexi ſunt: quia uidelicet prædicatorum illius argumenta doloſis aſſertionibus innodantur, ut recta eſſe ſimulent quæ peruerſa perſuadent: ut allegationum implicatio quaſi neruorum perplexitas etſi uideri poſſit, ſolui non poſſit. Neruos eius teſticuli perplexos habent: quia acumina prædicatorum illius ſub argumentis duplicibus latent. Plerunque autem cùm uerbis corda inficiunt, in opere innocentiam oſtendunt. Neque enim ad ſe bonos perſuaſione ſua traherent, ſi ſe & in actionibus peruerſos exhiberent. Sed quia teſtes ſunt huius beluæ, & perplexis neruis illigantur, & rectos ſe oſten- C
tant ut lateant, & peruerſa prædicant ut corrumpant: ipſum nimirum ſuum caput imitantes, qui quaſi leo in inſidijs & ſæuit per potentiam terreni culminis, & blanditur per ſpeciem ſanctitatis. Sed hæc belua utinam tunc ſolum talia ageret, & nunc quoque ad corrumpenda fidelium uiſcera, hos luxuriæ teſticulos non haberet. Neque enim malum ſola locutione oris infundi- tur, ſed peius & à pluribus operis exemplo propinatur. Quàm multi enim Antichriſtum non uiderunt, ſed tamen teſticuli eius ſunt: quia corda innocentium actionis ſuæ exemplo corrumpunt. Quiſquis nanq; in ſuperbia extollitur, quiſquis auaritiæ deſiderijs cruciatur, quiſquis luxuriæ uoluptatibus ſoluitur, quiſquis iniuſtæ atque D
immoderatæ iræ flagris ignitur: quid aliud quàm Antichriſti teſtis eſt? Qui dum ſe libenter eius uſibus implicat, exemplo ſuo alijs erroris fœtus miniſtrat. Iſte praua agit, ille praua agentibus adhæret, & non ſolum non obuiat, ſed etiam fauet. Quid ergo aliud quàm Antichriſti teſtis eſt, qui perdita authoritate promiſſæ Deo fidei, teſtimonium perhibet erroris? Quos tamen ſi quis redarguat, mox ſe ſub quodam uelamine defenſionis occultant: quia uidelicet eorum nerui perplexi ſunt & malè impliciti, correptione ſolui nequaquam poſſunt.

Sequitur:

Quòd oſſa diaboli hæreſiarchæ ſint & principes malitiæ, qui fiſtulis æreis comparantur: quia bene quidem & ſonorè loquuntur, ſed quæ dicunt, hæc nec agunt, nec ſentiunt. Caput XIIII.

OSſa eius uelut fiſtulæ æris.] In corpore oſ- 16
ſa ſunt quæ continent membra, & quæ con tinentur. Habet ergo carnes hæc belua, habet & oſſa: quia & iniqui ſunt alij, qui tamen ab alijs in errore retinentur: & nequiores alij, qui in errore & alios retinent. Quid itaque aliud oſſa Antichriſti, quàm quoslibet in eius corpore ualentiores accipimus? In quorum corde iniquitas dum uehementer induruit, per eos tota eius corporis cõpago ſubſiſtit. Multi nanq; in hoc mundo diuites uidentur, qui dum rebus opibusq; ſubnixi ſunt, B
quaſi ex fortitudine ſolidantur: ſed largiendo hæc ipſa quibus fulti ſunt, ad ſuum alios errorem trahunt. Modò nonnullos ut praui fiant, donis illiciunt: modò nonnullos ut prauí permaneant, muneribus aſtringunt. Quid itaque hi niſi Antichriſti oſſa ſunt, qui dũ malos continendo multiplicant, in eius corpore carnes portant? Hi nonnunquam in decipiendis auditoribus exhibent linguæ dulcedines, quia & ſpinæ proferunt flores: & apparet quidem in eis quod oleat, ſed latet quod pungat. Amaris dulcia, noxijs blanda permiſcent, & poteſtate quidem admirandi uideri appetunt, ſed fallendi arte per remiſſa colloquia quaſi humiliter ſubſternuntur: & per ſermonem de ſe inſinuant, quod per exhibitionem negant. Vnde & rectè oſ- C
ſa Behemoth iſtius æris fiſtulis comparantur: quia nimirum more metalli inſenſibilis, ſonum bene loquendi habent, ſed ſenſum bene uiuendi non habent. Hoc nanq; quaſi humiliter loquendo aſſerunt, quod elatè uiuendo contemnunt. Vnde bene per Paulum dicitur: Si linguis hominũ loquar 1.Cor.13
& angelorum, charitatem autem non habeam, factus ſum uelut æs ſonans, aut cymbalum tinniẽs. Bona quippe loquẽs, ſed per amorem eadem bona non ſequens, uelut æs aut cymbalum ſonitum reddit: quia ipſe non ſentit uerba quæ ipſe facit.

Sunt uerò nonnulli in huius beluæ corpore 17
non honoribus clari, non diuitijs fulti, non uirtutum ſpecie decorati, non ſcientia calliditatis periti: ſed tamen uideri quales nõ ſunt ambiunt, & idcircò contra bonorum uitam nequiores ſiunt. De D
quibus & ſequitur:

Quòd quidam cùm membra diaboli ſint, quia ad ſeditiones neq; per miracula, neq; per argumẽta ſufficiunt, in cõtumelias & mortes ſanctorum ferro armantur. Cap. XV.

CArtilago illius quaſi laminæ ferreæ.] Car- tilago nanq; oſſis quidem ſpeciem habet, ſed oſſis fortitudinem non habet. Quid eſt ergo quòd cartilago eius laminis ferreis comparatur, niſi quòd hi qui in illo debiliores ſunt ad perpetranda mala nequiores exiſtunt? Ferro quippe cætera metalla conciduntur, & cartilago eius ferro ſimilis dicitur: quia hi qui in eius corpore ad oſtenſionem uirtutum non ſufficiunt, contra necem fidelium acrius accenduntur. Quia enim cũ eo ſe

eo ſe facere ſigna & prodigia non poſſe conſide- A
rant, fideles ſe illi per crudelitatem probãt: & pro eo quòd innocentium corda corrumpere perſuadendo non poſſunt, multiplicius cæteris bonorum corpora ſe extinguere gloriantur. Bene ergo dicitur: Cartilago eius ut laminæ ferreæ: quia in eius corpore quo infirmius quiſque crediderit, eo nequius incidit. Qui rectè non ferro tantum modo, ſed laminis ferreis comparãtur: quia dum ſe circumquaque in crudelitate dilatare ambiunt, quaſi in ferri ſe laminas extendunt.

Quòd ea quæ de Behemoth dicũtur, etiã alio intellectu accipi poſſint, & ad ſanctorũ tentamenta referri. Cap. XVI.

LIbet arctiori inquiſitionis manu hæc eadem uerba conditoris, quæ iam uidentur diſcuſſa, B
diſtinguere, atq; uberiores intelligentiæ fructus inſtruendis moribus apportare. Nam quia antiquus hoſtis quid per aſſumptum hominem contra homines agat audiuimus: ſupereſt ut nunc quid in hominibus etiam per ſemetipſum ſine homine moliatur, exploremus. Ecce enim dicitur:

Stringit caudam ſuam quaſi cedrum.] Prima quidem ſerpẽtis ſuggeſtio mollis ac tenera eſt, & facile uirtutis pede conterenda: ſed ſi hæc inualeſcere negligenter permittitur, eiq; ad cor aditus li- C
center præbetur, tanta ſe uirtute exaggerat, ut captam mentem deprimens, uſque ad intolerabile robur excreſcat. Caudam itaq; quaſi cedrum ſtringere dicitur: quia ſemel eius in corde recepta tentatio, in cunctis quæ ſubſequenter intulerit, uelut ex iure dominatur. Huius ergo Behemoth caput herba eſt, cauda cedrus: quia ex prima quidẽ ſuggeſtione blandiens ſubſternitur, ſed per uſum uehemẽter inualeſcens, ſuccreſcente tentationis fine roboratur. Superabile nanq; eſt omne quod initiò ſuggerit, ſed inde ſequitur quod uinci uix poſſit. Prius enim quaſi conſulens blanda ad animum loquitur: ſed cum ſemel dentem delectationis infixerit, uiolenta pòſt conſuetudine pœnæ inſolubiliter innodatur. Vnde & bene ſtringere caudam dicitur. Dente enim uulnerat, cauda ligat: quia ſuggeſtione prima percutit, ſed percuſſam mentem ne euadere ualeat, inualeſcente fine tentationis aſtringit. Quia enim peccatum tribus D
modis admittitur, cùm uidelicet ſerpentis ſuggeſtione, carnis delectatione, ſpiritus conſenſione perpetratur: Behemoth iſte prius illicita ſuggerens, linguam exerit, pòſt ad delectationem pertrahens, dentem figit: ad extremum uerò per conſenſionem poſſidens, caudam ſtringit. Hinc eſt enim quòd nonnulli peccata longo uſu perpetrata, in ſemetipſis ipſi reprehendunt, atque hæc ex iudicio fugiunt, ſed uitare opere nec decertantes poſſunt: quia dum Behemoth iſtius caput non conterunt, plerunque cauda & nolentes ligantur. Quæ contra eos cedri more induruit: quia à blanda uoluptate exordij uſque ad uiolentiam retentionis excreuit. Dicatur ergo: Stringit caudam ſuam quaſi cedrum: ut tanto quiſque debeat initia tentationis fugere, quanto finem eius intelligit citius ſolui non poſſe. Sciendum quoq; 18
eſt, quòd plerunque eis quos ceperit, tunc grauio res culpas ingerit, cùm præſentis uitæ termino illos propinquare cognoſcit, & quo ſe conſummaturum tentationem conſiderat, eo eis iniquitatum pondera grauiora coaceruat. Behemoth igitur caudam ſuam quaſi cedrum ſtringit, quia quos per praua initia ceperit, ad finem deterióres reddit: ut tentamenta eius quo citius ceſſaturа ſunt, eo ualentius compleantur. Quia enim ſuis pœnis eorum ſatagit æquare ſupplicium, in eis ardentius ante mortem nititur omne exaggerare peccatum. Plerunque uero Behemoth iſte iam cor malè ſubditum poſſidet, ſed tamen diuina illum gratia repellit: & manus miſericordiæ eijcit, quem ad ſe captiua uoluntas introduxit. Cumq; à corde expellitur, acriores infigere iniquitatum ſtimulos conatur, ut eos tentationum fluctus mens ab illo impugnata ſentiat, quos etiam poſſeſſa neſciebat. Quod bene in Euangelio exprimitur, cùm exire ab homine immundus ſpiritus Domino iubente narratur. Nam cùm dæmonia- Mar.9
cus puer fuiſſet oblatus, ſcriptum eſt: Comminatus eſt Ieſus ſpiritui immundo, dicens: Surde & mute ſpiritus, ego tibi præcipio, exi ab eo, & amplius ne introeas in eum: & exclamans, & multum diſcerpens eum, exiuit ab eo. Ecce eum non diſcerpſerat cùm tenebat, exiens diſcerpſit: quia nimirum tunc peius cogitationes mentis dilaniat, cùm iã termino egreſſus ſui diuina uirtute compulſus appropinquat. Et quem mutus poſſederat, cum clamoribus deſerebat: quia plerũq; cùm poſſidet, minora tentamẽta irrogat: cùm uerò de corde pellitur, acriori infeſtatiõe perturbat. Bene ita que dicitur: Stringit caudam ſuam quaſi cedrum: quia & cor poſſidens ſemper in malitia ex poſteriorib. creſcit, & cor deſerens uehemẽtioribus cogitationum ſtimulis percutit.

Quòd quædã peccata ita perplexa ſint, ut ea ſi fugere appetas, tamen ſine alio peccati laqueo non euadas. Cap. XVII.

ADhuc autem Behemoth iſtius mira pieta- te conditoris aſtutiora argumenta pandun tur, cùm ſubditur: Nerui teſticulorũ eius perplexi ſunt.] Nerui teſticulorum eius ſunt peſtifera argumenta machinationum. Per ipſa quippe calliditatis ſuæ uires exerit, & fluxa mortaliũ corda corrũpit. Teſticuli eius ſunt ſuggeſtiones praua, quibus in mentis corruptione feruefcit, atque in conſtrupata anima iniqui operis prolem gignit. Sed horum teſticulorũ nerui perplexi ſunt: quia ſuggeſtionum illius argumenta implicatis inuentionibus illigantur: ut pleroſque ita peccare faciant, quatenus ſi fortaſſe peccatum fugere appetant, hoc ſine alio peccati laqueo non euadant: & culpam faciant dum uitant, ac nequaquam ſe ab una ualeant ſoluere, niſi in alia conſentiant ligari. Quod melius oſtendimus ſi 19
qua ex cõuerſatione hominum illigationis huius exempla conferamus. Quia uerò in tribus ordinibus ſancta Eccleſia conſtat, coniugatorum uide-

Ezech. 14 licet, continentium, atq; rectorum. unde & Eze-
chiel tres uiros liberatos uidit, uidelicet Noe, Da
Matth. 24 niel, & Iob. & in Euangelio Dominus dum alios
in agro, alios in lecto, atq; esse in molendino alios
perhibet, tres proculdubio in Ecclesia ordines o-
stendit: liquidò satisfacimus si singula ex singu-
lis exquiramus. Ecce enim quidam dum mundi
huius amicitias appetit, cuilibet alteri similē sibi
uitā ducenti, quòd secreta illius omni silentio con
tegat, se iureiurando constringit: sed is cui iuratū
est, adulterium perpetrare cognoscitur, ita ut etia-
m maritum adulteræ occidere conetur. Is autem
qui iusiurandum præbuit, ad mentem reuertitur:
& diuersis hincinde cogitationibus impugnatur,
atq; hoc silere formidat, ne silētio, adulterij simul
& homicidij particeps fiat: & prodere trepidat,
ne reatu se periurij obstringat. Perplexis ergo te-
sticulorum neruis ligatus est: quia in quamlibet
partem declinet, metuit ne à transgressionis con
tagione liberō sit. Alius cuncta quæ mundi sunt
deserens, atq; per omnia frangere proprias uolun
tates quærens, alieno se subdere regimini appe-
tit: sed eum qui sibi apud Deum præesse debeat,
minus cauta inquisitione discernit. Cui fortasse is
qui sine iudicio eligitur, cùm præesse iam cœpe-
rit, agi quæ Dei sunt prohibet, quæ mundi sunt iu
bet. Pensans itaque subditus uel quæ sit culpa in-
obedientiæ, uel quod contagium secularis uitæ,
& obedire trepidat, & non obedire formidat: ne
aut obediens Deum in suis præceptis deserat, aut
rursum non obediens Deum in electo priore con
temnat: & aut illicitis obtemperās, hoc quod pro
Deo appetit, contra Deū exerceat, aut rursum nō
obtemperans, eum quem suum iudicem quæsie-
rat, suo iudicio supponat. Apertè ergo iste per di-
scretionis suæ uitium perplexis testiculorum ner-
uis astringitur: quia aut obtemperās, aut certè nō
obtemperans, in culpa trāsgressionis ligatur. Stu-
debat proprias uoluntates frangere, & curat eas
etiam contempto priore solidare. Decreuit mun
dum funditùs relinquere, & ad mundi curas uel
ex aliena uoluntate compellitur redire. Perplexi
ita nerui sunt, cùm sic nos argumenta hostis alli-
gant, ut culparum nodi quo quæruntur solui, du-
rius astringāt. Alius pensare pondus honoris Ec-
clesiastici negligens, ad locum regiminis præmijs
ascendit. Sed quia omne quod hic eminet, plus
mœroribus afficit, quàm honoribus gaudet, dum
cor tribulationibus premitur, ad memoriam culp
a reuocatur: doletq; se ad laborē cum culpa per-
uenisse, & quàm sit iniquum quod admiserit, ex
ipsa fructus difficultate agnoscit. Reum igitur se
cum impensis præmijs agnoscens, uult adeptæ su
blimitatis locum deserere, sed timet ne grauius de
lictum sit susceptī gregis custodiā reliquisse: uult
susceptī gregis curam gerere, sed formidat ne de-
terior culpa sit regimina pastoralis gratiæ empta
possidere. Per honoris ergo ambitū ligatum culp
a hincinde se conspicit. Esse quippe sine reatu
criminis neutrum uidet, si aut susceptus semel
grex relinquatur, aut rursum sacra actio seculari-

A ter empta teneatur. Vndiq; metuit, & suspectus
latus omne pertimescit, ne aut stans in empto re-
gimine non dignè lugeat, quod non etiam dese-
rens, dum aliud emendat, aut certè regimen dese-
rens, flere nititur, rursus aliud de ipsa gregis desti-
tutione committat. Quia ergo Behemoth iste ita
inexplicabilibus nodis ligat, ut plerunq; mens in
dubium adducta, unde se à culpa soluere nititur,
inde in culpa arctius astringat, rectè dicitur: Ner-
ui testiculorum eius perplexi sunt. Argumenta
nanque machinationum eius quasi quo laxantur
ut relinquant, eo magis implicantur ut teneant.

Est tamen quod ad destruendas eius uersuti- 20
as utiliter fiat, ut dum mens inter minora & maxi-
ma peccata constringitur, si omnino nullus sine
B peccato euadendi aditus patet, minora semper e-
ligantur: quia & qui murorum undiq; ambitu ne
fugiat clauditur, ibi se in fugā præcipitat, ubi bre-
uior murus inuenitur. Et Paulus dum quosdam in
Ecclesia incontinentes aspiceret, concessit mini-
ma, ut maiora declinarent, dicens: Propter forni- 1. Cor. 7
cationem autem unusquisque uxorem suam habe
at. Et quia tunc solum coniuges in admixtione sī-
ne culpa sunt, cùm non pro explenda libidine, sed
pro suscipienda prole miscentur: ut hoc etiā quod
concesserat sine culpa quamuis minima non esse
monstraret, ilicò adiunxit: Hoc autem dico secun
dum indulgentiam, non secundum imperiū. Non
enim est sine uitio quod ignoscitur, & non præci-
pitur. Peccatum profectò uidit, quod posse indul
C geri præuidit. Sed cùm in dubijs constringimur,
utiliter minimis subdimur, ne in magnis sine ue-
nia peccemus. Itaque plerunq; neruorum Behe-
moth istius perplexitas soluitur, dum ad uirtu-
tes maximas per commissa minora transitur.

Sequitur: Ossa eius sicut fistulæ æris.] Quid
per ossa Behemoth istius nisi consilia designan-
tur? Nā sicut in ossibus positio corporis roburq;
subsistit, ita in fraudulentis consilijs tota se eius
malitia erigit. Neque enim ui quempiam premit,
sed callíditate pestiferæ persuasionis interficit. Et
rursum, sicut ossa quæ irrigant medullæ confor-
tant, ita eius consilia per spiritalis naturæ poten-
tiam infusa ingenij subtilitas roborat. Hoc uerò
testiculi eius ab ossibus, id est, suggestiones à con
D silijs distant: quòd per illas apertè noxia inserit,
per hæc autem quasi ex bono consulens ad cul-
pam trahit: per illas pugnando superat, per hæc
uelut consulendo supplantat. Vnde & bene e-
ius ossa, id est, hæc eadem cōsilia, æris fistulis com
parantur. Æris quippe fistulæ sonoris aptari can-
tibus solent, quæ admotæ auribus dum blandum
carmen subtiliter concinunt, interiora mentis
in exteriora delectationis trahunt: & dum dul-
ce est quod auribus sonant, uirilitatem cordis in
uoluptatis fluxu debilitant: cumq; auditus ad de-
lectationem trahitur, sensus ab statu suæ fortitu-
dinis eneruatur. Ita quoq; astuta eius cōsilia dum
quasi blanda prouisione consulunt, cor à forti
intentione inuertunt: & dum dulcia resonant, ad
noxia inclinant. Quasi ergo æris fistulæ sunt, quæ
dum li-

dum libenter auditūtur, ab interna intentione ani-
A mum in exterioris uitæ delectationem deijciunt.
Hoc enim Behemoth iste magnopere ad exequē
dam deceptionē satagit, ut dum peruersitatis suæ
consilium quasi utile ostendit, suauiter ualeat so-
nare quod dicit, quatenus & ostensa utilitate men
tem mulceat, & absconsa iniquitate corrumpat.

21 Quæ apertius in cunctis ostendimus, si pau-
ca breuiter consiliorum eius argumenta panda-
mus. Ecce enim quidā rebus contentus proprijs,
decreuit nullis mundi huius occupationibus im-
plicari, ualde formidans quietis suæ cōmoda per-
dere, & ualde despiciēs cum peccatis lucra cumu-
lare. Ad hunc hostis callidus ueniens, ut intentio-
nem bonæ deuotionis subruat, quasi utilitatis cō-
silium subministrat, dicens: Ea quidem quæ sunt
B in præsenti sufficiunt: sed his deficientibus quid
acturus es? si enim post hæc nulla prouidentur,
assunt quæ ad præsens impendenda sunt filijs, sed
tamen paranda sunt quæ seruentur. Deesse potest
citius etiā quod adest, si sollicitudo prouida ces-
set parare quod deest. An non & terrena potest a-
ctio peragi, & tamen in actione culpa declinari:
quatenus & exteriora stipendia præbeat, & tamē
internā rectitudinem non inflectat? Hæc interim
blandiens insinuat, & seorsum iam in negocio ter
reno quod prouidet, peccati laqueos occultat. Os
sa itaq; eius sicut fistulæ æris sunt: quia pernicio sa
eius consilia auditori suo consulentis uocis suaui-
tate blandiuntur. Alius quoq; non solum decre-
uit terrena commoda non quærere, sed etiam cun
C ctis quæ possidet renunciare: ut in discipulatu cœ
lestis magisterij tanto se liberior exerceat, quanto
& expeditior redditus ea quæ possidentē preme-
re poterant, deserens calcat. Huius cor hostis in-
sidians occulta suggestione alloquitur, dicens:
Vnde hæc temeritatis tantæ surrexit audacia, ut
credere audeas quòd omnia relinquendo subsi-
stas? Aliter te creator condidit, atq; aliter tu tei-
psum disponis: ualentiorem te robustioremq; fa-
ceret, si sequi te sua uestigia cū inopiæ necessitate
uoluisset. An non pleriq; & terrena patrimonia
nequaquam deserunt, & tamen ex his per miseri-
cordiæ opera supernæ sortis bona æterna mercan
tur? Hæc blandiēs suggerit: seorsum uerò in eisdē
D rebus quas retinere admonet, ante retinentis ocu
los delectationes pestiferas decipiens apponit,
quatenus seductum cor ad blandimenta exterio-
ra pertrahat, & intima perfectionis uota peruer-
tat. Ossa itaq; eius sicut fistulæ æris sunt: quia do-
losa eius consilia dum blandum de exterioribus
sonum reddunt, perniciosum dispendium de in-
terioribus ingerunt. Alius relictis omnibus quæ
exterius possederat, ut ordinem sublimioris disci-
pulatus apprehendat, etiam intimas frangere uo-
luntates parat: ut rectioribus se alterius uoluntati
bus subdens, non solum prauis desiderijs, sed ad
perfectionis cumulum etiam in bonis uotis sibi-
metipsi renunciet, & cūcta quæ sibi agenda sunt,
ex alieno arbitrio obseruet. Hunc hostis callidus
tanto mollius alloquitur, quanto ab excellentiori

A desijcere ardentius conatur, moxq; uirulenta sug-
gestione blandiēs dicit: O quāta per temetipsum
miranda agere poteris, si nequaquam te iudicio al
terius subdis. Cur profectum tuū sub studio melio
rationis imminuis? Cur intentionis tuæ bonum;
dum ultrà cp necesse est extendere niteris frāgis?
Quæ enim dum uolūtate propria usus es, peruer-
sa perpetrasti? Qui ergo tibi plenè ad bene uiuen
dum sufficis, alienum super te iudicium cur requi
ris? Hæc blandiēs intimat, seorsum uerò in uoluni
tatibus eius proprijs exercendæ superbiæ causas
parat: & dum laudat cor de intestina rectitudine,
inuestigat callidè ubi subruat in prauitate. Ossā
itaq; eius sicut fistulæ æris sunt: quia clandestina
eius consilia unde quasi animū blandè delectant,
inde perniciosè à recta intentione dissipant. Ali-
us fractis plenè uoluntatibus suis, multa iam uetu
sti hominis uitia & mutatione uitæ, & lamenta-
tione pœnitentiæ correxit: & tanto maiori zelo
contra aliena peccata accenditur, quanto sibimet
ipsi funditùs mortuus iniquitatibus proprijs non
tenetur. Hunc hostis callidus, quia zelo iustitiæ
etiam cæteris prodesse cognoscit, quasi prosperè
consulentibus uerbis impetit, dicens: Quid te ad
aliena curanda dilatas? Vtinam tua considerare
conualescas. An non perpendis, quia cùm ad alie-
na extenderis, erga ea curāda quæ tua sunt minor
inueniris? Et quid prodest alieni uulneris cruorē
tergere, & putredinem proprij negligendo dilata
re? Hæc dum quasi consulens dicit, zelum chari-
C tatis adimit, & omne bonum quod prodire ex
charitate poterat, gladio subintroducti torporis
extinguit. Si enim proximos sicut nosmetipsos
diligere præcipimur, dignum est ut sic eorum ze-
lo contra uitia, sicut & nostro flagremus. Quia
igitur dum suauiter consulit, mentem ab intentio
ne propria alienam reddit, rectè dicitur: Ossa e-
ius sicut fistulæ æris. Quando enim per fraudu-
lenta consilia audientis animo blandum sonat,
quasi cum fistula æris cantat, ut unde mulcet, inde
decipiat. Sed Behemoth iste ualde mollius cer 22
tamen mouet, quando se in insidijs sub prætextu
infirmitatis exercet. Tunc autem duriores tenta-
tiones excitat, quando ante tentati oculos iniqui
tatis laqueos sub specie uirtutis occultat. Vnde &
D rectè subiungitur: Cartilago eius quasi laminæ
ferreæ.] Quid enim per cartilaginem nisi simula
tio eius accipitur? Cartilago nanq; ossis ostendit
speciem, sed ossis nō habet firmitatē. Et sunt non-
nulla uitia quæ ostendūt in se rectitudinis speciē,
sed ex prauitatis prodeunt infirmitate. Hostis em
nostri malitia tanta se arte palliat, ut plerunq; an-
te deceptæ mentis oculos culpas uirtutes fingat:
ut inde quisque quasi expectet præmia, unde di-
gnus est æterna inuenire tormēta. Plerunq; enim
in ulciscendis uitijs crudelitas agitur, & iustitia
putatur: atque immoderata ira, iusti zeli meri-
tum creditur: & cùm à distortis moribus peccan-
tes dirigi cautè debeant, uiolenta inflexione fran-
guntur. Plerunq; dissoluta remissio quasi man-
suetudo ac pietas habetur: & dum plus quā decet

delinquentibus temporaliter parcitur, ad æterna
A supplicia crudeliter reseruantur. Nonnunquam
effusio misericordia creditur: & dum malè seruare
culpa sit, peius spargi quod acceptum est, non ti-
metur. Nonnunquam tenacia parcitas putatur: &
cum graue sit uitium non tribuere, uirtus credi-
tur accepta retinere. Sæpe malorum pertinacia
constantia dicitur: & dum mens à prauitate sua fle
cti non patitur, quasi ex recti defensione gloria-
tur. Sæpe inconstantia quasi tractabilitas habet:
& quo quisq; fidem integram nulli seruat, eo ami-
cum se omnibus æstimat. Aliquando timor in-
competens humilitas creditur: & cum temporali
formidine pressus quisq; ad defensionem uerita-
tis tacet, arbitratur quòd iuxta Dei ordinem hu-
milem se potioribus exhibeat. Aliquando uocis
B superbia, ueri libertas æstimatur: & cum per ela-
tionem ueritati contradicitur, loquendi procaci-
tas, ueritatis defensio putatur. Plerunque pigritia
quasi continentia uitetis attenditur: & cum gra-
uis culpæ sit, recta studiosè non agere, magnæ uir
tutis meritum creditur, à praua tantũ actione ces-
sare. Plerunq; inquietudo spiritus uigilans sollici-
tudo nominatur: & cum quietem quisq; non tole-
rat, agendo quæ appetit, uirtutis debitæ implere
se exercitium putat. Sæpe ad ea quæ agenda sunt,
incauta præcipitatio, laudandi studij feruor credi
tur: & cum desideratum bonum intempestiua ac-
tione corrumpitur, eo agi melius quo celerius æ-
stimatur. Sæpe accelerandi boni tarditas consiliũ
putatur: & cum expectatur ut ex ratione pro-
C
23 ficiat, hoc insidians mora supplantat. Igitur
cum culpa uelut uirtus aspicitur, necessariò pen-
sandum est, quia tanto tardius mens uitium suum
deserit, quanto hoc quod perpetrat nõ erubescit:
& tanto mens tardius uitium deserit, quanto per
uirtutis speciem decepta, premiorum etiam de eo
retributionem quærit. Facilè autem culpa corri-
gitur quæ & erubescitur, quia esse culpa sentitur.
Quia itaque error cùm uirtus creditur, difficilius
emendatur, rectè dicitur: Cartilago eius quasi la-
minæ ferreæ. Behemoth enim iste quo sub præ-
textu boni calliditatem suam fraudulentius exhi-
bet, eo in culpa mentem durius tenet. Hinc est
quòd nonnunquam hi qui quasi uiam sanctitatis
appetunt, in errorem lapsi tardius emendantur.
D Rectum quippe æstimant esse quod agunt, & si-
cut excolendæ uirtuti, sic uitio perseuerãtiam iun
gunt. Rectum existimant quod agunt, & idcirco
suo iudicio enixius seruiunt. Vnde bene Hieremi
Thren.4 as cum diceret, Candidiores Nazaræi eius niue,
nitidiores lacte, rubicundiores ebore antiquo,
sapphiro pulchriores, denigrata est super carbo-
nes facies eorum, & non sunt cogniti in plateis: ili
co adiunxit, Adhæsit cutis eorum ossibus, aruit,
& facta est quasi lignum. Quid enim Nazaræo-
rum nomine, nisi abstinentium & continentium
uita signatur, quæ niue & lacte nitidior dicitur?
Nix enim ex aqua congelascit, quæ desuper ue-
nit: lac autem ex carne exprimitur, quæ in infe-
rioribus nutritur. Quid ergo per niuem, nisi can-
A dor uitæ cœlestis: quid per lac, nisi temporalis di-
spensationis administratio demõstratur? Et quia
plerunq; continentes uiri in Ecclesia tam mira o-
pera faciunt, ut ab eis multi qui cœlestem uitam
tenuerunt, multi qui terrena bene dispensauerunt
superari uideantur, & candidiores niue, & nitidio
res lacte referuntur. Qui etiam quia per feruo-
rem spiritus antiquorum ac fortium patrum non-
nunquam uincere uitam uidentur, rectè subiungi
tur: Rubicundiores ebore antiquo. Dum enim ru
boris nomen imprimitur, sancti desiderij flamma
signatur. Ebur uerò esse os magnorũ animalium
non ignoramus. Ebore itaq; antiquo rubicundio
res sunt: quia sæpe ante humanos oculos nonnul-
lis præcedentibus patribus studij feruentioris exi
B stunt. De quibus ut totum simul ostẽdatur adiun-
gitur: Sapphiro pulchriores. Ætherei quippe co-
loris est sapphirus. Et quia præcedentes multos,
atq; ad superna tendentes per cœlestem conuersa
tionem uidẽtur uincere: narrantur sapphiro pul-
chriores extitisse. Sed plerunq; dum uirtutum co-
pia etiam plus quàm expedit prosperatur, in quã-
dam sui fiduciam mens adducitur, & decepta præ
sumptione propria repentè peccato surripiente
fuscatur. unde rectè subiũgitur: Denigrata est su-
per carbones facies eorum. Nigri enim post can-
dorem fiunt: quia amissa Dei iustitia, cũ de se præ-
sumunt, in ea etiam quæ non intelligunt peccata
dilabuntur: & quia post amoris ignem ad frigus
torporis ueniunt, extinctis carbonibus ex compa
C ratione præferuntur. Nonnunquam enim dum ti
morem Dei per sui fiduciam deserunt, etiam frigi
dis mentibus frigidiores fiunt. De quibus rectè
subiungitur: Non sunt cogniti in plateis. Platea
quippe sermonis Græci ratione pro latitudine di
citur. Quid uerò est humanæ menti angustius q̃
uoluntates proprias frangere? De qua fractione
ueritas dicit: Intrate per angustam portam. Quid Matth.7
autem latius quàm nullis proprijs uoluntatibus
reluctari, & quaquauersum impulsus arbitrij du-
xerit, se sine retractatione diffundere? Qui ergo
per fiduciam sanctitatis postposito meliorum iu-
dicio se sequunt, quasi per plateas pergũt. Sed nõ
sunt cogniti in plateis: quia de uita sua aliud osten
derant, quando frangendo uoluntates proprias
D in angusto se calle retinebãt. Et bene additur: Ad
hæsit cutis eorum ossibus. Quid in osse nisi duri-
tia fortitudinis, quid in cute nisi mollities exprimi
tur infirmitatis? Cutis ergo eorum adhærere ossi-
bus dicitur: quia ab eis praua sentientibus infirmi
tas utij duritia uirtutis putatur. Infirma enim sunt
quæ faciunt, sed elationis fiducia decepti, fortibus
ea suspicionibus iungunt, & quo de se magna sen
tiunt, eo de sua nequitia emendari contemnunt.
Vnde & rectè adiungitur: Aruit, & facta est quasi
lignum. Culpa quippe eorum tanto insensibilior
redditur, quanto apud eos etiam laudabilis habe-
tur. Quam rectè aridã asserit: quia nulla sui cogni-
tiõe uirideſcit. Quod ergo apud Hieremiã per in-
firmitatem cutis, hoc apud beatũ Iob per fragilita
tẽ dicitur cartilago: & quod illic ossa per duritiã,
hoc

24 hoc hic laminæ ferreæ dicuntur. Sed Behe-
A moth iste qui per membra sua extremo tempore
contra electos Dei tanta se arte iniquitatis exer-
cet, qui etiã per semetipsum ad decipiendas men-
tes in tanta insidiarum tergiuersatione se exhibet,
cuius naturæ, cuius sit conditionis audiamus. Ne-
que enim tam mira uel magna operari posset, si
nõ ex magna cõditione subsisteret. Vnde & mox
mira pietate Dominus ac si causas tantæ astutiæ
tantæq; fortitudinis redderet, adiunxit dicens:

Quòd prima creatura Dei sit angelus: & quãto subtilior est illa spiritalis creatura, tanto in illa similitudo Dei plenius est expressa. Cap. XVIII.

IPse est principium uiarum Dei.] Velut si aper-
B tè diceret: Idcirco ad tam multa fortiter suffi-
cit, quia in natura rerum hunc creãdo per substan
tiam conditor primum fecit. Quid enim uias Dei,
nisi eius actiones accipimus? De quibus per pro-
Esa.55 phetam dicit: Non enim sunt uiæ meæ sicut uiæ
uestræ. Et principium uiarum Dei Behemoth di-
citur: quia nimirum cum cuncta creans ageret,
hunc primum condidit, quẽ reliquis angelis emi-
nentiorem fecit. Huius primatus eminentiam cõ-
Ezech.31 spicit propheta cum dicit: Cedri non fuerũt altio-
res illo in paradiso Dei, abietes non adæquaue-
runt summitatem eius, platani non fuerunt æquæ
frondibus illius. Omne lignum paradisi Dei non
est assimilatum illi & pulchritudini eius: quoniam
speciosum fecit eum in multis condensisq; fron-
C dibus. Qui nanq; accipi in cedris, abietibus & pla
tanis possunt, nisi illa uirtutum cœlestium proce-
ræ celsitudinis agmina, in æternæ lætitiæ uiriditã-
te plantata? Quæ quamuis excelsa sunt condita,
huic tamen nec prælata sunt, nec æquata. Qui spe
ciosus factus in multis condensisq; frondibus esse
dicitur: quia prælatum cæteris legionibus tanta il
lum species pulchriorem reddidit, quanta & sup-
posita angelorum multitudo decorauit. Ista arbor
in paradiso Dei tot quasi condensas frondes ha-
buit, quot sub se positas supernorum spirituum le
giones attendit. Qui idcirco peccans sine uenia
damnatus est: quia magnus sine comparatione
fuerat creatus. Hinc ei rursum per eundẽ prophe-
Ezech.28 tam dicitur: Tu signaculum similitudinis Dei, ple
D nus sapientia & perfectus decore, in delicijs para
disi Dei fuisti. Multa enim de eius magnitudine
locuturus, primo uerbo cuncta complexus est.
Quid nanq; boni non habuit, si signaculum Dei
similitudinis fuit? De sigillo quippe annuli talis si
militudo imaginaliter exprimitur, qualis in sigil-
lo eodem essentialiter habetur. Et licet homo ad
similitudinem Dei creatus sit, angelo tamen qua-
si maius aliquid tribuens, non eum ad similitudi-
nem Dei conditum, sed ipsum signaculum Dei si-
militudinis dicit: ut quo subtilior est in natura, eo
in illo similitudo Dei plenius credatur expressa.
Hinc est quòd primatus eius potentiam adhuc in
25 sinuans, idem propheta subiungit. Omnis la-
pis preciosus operimentum tuum, sardius & topa
zius & iaspis, chrysolitus, onyx, & berillus, sapphi
A rus, carbunculus, & smaragdus. Nouem dixit ge-
nera lapidum: quia nimirum nouem sunt ordines
angelorum. Nam cum per ipsa sacra eloquia, an-
geli, archangeli, throni, dominationes, uirtutes,
principatus, potestates, Cherubim, & Seraphim, a-
perta narratione memorantur: quantæ sint super
norum ciuium distinctiones ostenditur. Quibus
tamen Behemoth iste opertus fuisse describitur:
quia eos quasi uestem ad ornamentum suum ha-
buit, quorum dum claritatem transcenderet, ex
eorum comparatione clarior fuit. De cuius illic
adhuc descriptione subiungit: Aurum opus deco
ris tui, & foramina tua in die qua conditus es præ
parata sunt. Aurum opus decoris eius extitit: quia
B sapientiæ claritate canduit, quã bene creatus ac-
cepit. Foramina uerò idcirco in lapidibus fiunt, ut
uinculati auro, in ornamenti compositione iun-
gantur, & nequaquam à se diffideant, quos inter-
fusum aurum repletis foraminibus ligat. Huius er
go lapidis in die conditionis suæ foramina præ-
parata sunt: quia uidelicet capax charitatis est
conditus. Qua si repleri uoluisset, stantibus ange-
lis tanquam positis in regis ornamento lapidibus
potuisset inhærere. Si enim charitatis auro sese
penetrabilem præbuisset, sanctis angelis sociatus
in ornamento, ut diximus, regio lapis fixus mane
ret. Habuit ergo lapis iste foramina, sed per super-
biæ uitium charitatis auro non sunt repleta. Nam
quia idcirco ligantur auro ne cadant, idcirco iste
C cecidit, quia etiam perforatus manu artificis, a-
moris uinculis ligari contempsit. Nunc autem
cæteri lapides qui huic similiter fuerant perfora-
ti, penetranti se inuicem charitate ligati sunt: at-
que hoc in munere, isto cadente, meruerunt, ut
nequaquam iam de ornamento regio cadendo
soluantur. Huius principatus celsitudinem adhuc
idem propheta intuens, adiungit: Tu Cherub ex- Ezech.28
tentus & protegens in monte sancto Dei, in me-
dio lapidum ignitorum perfectus ambulasti.
Cherub quippe plenitudo scientiæ interpretatur,
& idcirco iste Cherub dicitur: quia transcendisse
cunctos scientia non dubitatur. Qui in medio i-
gnitorum lapidum perfectus ambulauit: quia in-
ter angelorum corda charitatis igne succensa, cla
D rus gloria conditionis extitit. Quem bene exten-
tum ac protegentem dicit. Omne enim quod ex-
tenti protegimus obumbramus. Et quia compa-
ratione claritatis suæ, cæterorum claritatem ob-
umbrasse creditur, ipse extentus & protegens
fuisse perhibetur. Reliquos enim quasi obum-
brando operuit, qui eorum magnitudinem excel
lentia maiore transcendit. Quod ergo illic speciõ
sus in multis frondibus, quod illic signaculum si-
militudinis, quod illic Cherub, quod illic prote-
gens dicitur: hoc in uoce dominica Behemoth i-
ste uiarum Dei principium uocatur. De quo 26
idcirco tam mira in quibus fuit, & quę amisit insi-
nuat, ut territo homini ostendat, quid ipse si super
biat, de elationis suæ culpa passurus sit, si feriendo
illi parcere noluit, quem creando in gloriam tan-
tæ claritatis eleuauit. Consideret ergo homo quid
elatus

elatus in terra mereatur, si & prælatus angelis, angelus in cœlo prosternitur. Vnde & bene per pro
Esa.34 phetam dicitur: Inebriatus est in cœlo gladius meus. ac si apertè diceret: Qua ira feriam superbos terræ, perpendite, si ipsos etiã quos in cœlo iuxta me condidi, pro elationis uitio percutere non peperci. Tot itaq; hostis antiqui uirtutibus auditis, tanta conditionis eius magnitudine cognita, quis non immensa formidine corruat, quis non desperationis percussione succumbat? Sed quia elationem nostram ostensa hostis nostri potentia reprimit, etiã infirmitatem nostrã Dominus patefacta gratiæ suæ dispensatione fouet. Vnde cum eum principium uiarum Dei diceret, ilico adiunxit:

Quòd diaboli malitia dispensatione diuina cohibetur, ne quãtum uult, mentes hominum ferire permittatur. Cap. XI.

QVi fecit eum, applicauit gladiũ eius.] Gladius quippe Behemoth istius ipsa nocendi malitia est. Sed ab eo à quo bonus per naturam factus est, eius gladius applicatur: quia eius malitia diuina dispensatione restringitur, ne ferire tantum mentes hominum quantum appetit, permittat. Quia ergo hostis noster & multũ potest, & minus percutit, eius gladium pietas conditoris astringit: ut replicatus intra eius conscientiam lateat, & ultrà q̃ desuper iustè disponit, sese in mortes hominum eius malitia non extendat. Quod igitur ad multa fortiter præualet, hoc de principio magnæ conditionis potest: quod uerò à quibusdã uincitur, eius nimirum gladius ab authore replicatur. Iste nanq; Behemoth qui principium uiarum Dei est, cùm contra sanctum uirum licentiam tentationis accepit, gentes mouit, greges abstulit, ignem de cœlo deposuit, perturbato aere uentos excitauit, domum concutiens subruit, conuiuantes filios extinxit, uxoris mentẽ in dolo prauæ suasionis exercuit, mariti carnẽ inflictis uulneribus confodit: sed eius gladius à conditore replicatur,
Iob 2 cùm dicitur: Animam illius serua. Qui replicato gladio quantæ sit infirmitatis, Euangelista testante describitur: quia nec manere in obsesso homine potuit, nec rursus inuadere bruta animalia nõ iussus
Matth.8 præsumpsit, dicens: Si eijcis nos, mitte nos in gregem porcorum. Malitiæ quippe eius gladius quam sit replicatus ostenditur, cui si potestas summa licentiam non præberet, nec grassari in porcorum gregem ualeret. Quando ergo iste sua sponte nocere factis ad Dei imaginẽ hominibus audeat, de quo nimirum constat quòd non iussus contingere nec porcos presumat? Notandum quoq; est, quòd dum uiarum Dei principium Behemoth dicitur, uesanum dogma Arij aperta ratione dissipatur. Facturam quippe Dei filiũ fatetur, & ecce Behemoth in factura rerum primus creatus ostenditur. Superest ergo ut Arius aut non factum filium prædicet, aut eum post Behemoth conditum stultus putet. Quia uerò omne quod applicatur, in semetipsum reducitur, rectè applicatus Behemoth gladius dicitur. In semetipsa nanq; se eius malitia decoquit, cùm ad uotum suum sese contra electorum uitam prohibita non exercet. Multos autem exigentibus meritis ferire permittitur, ut cùm Deum deserunt, damnato hosti famulentur. Ab electis uerò eo ualentius uincitur, quo soli authori omnium humilius substernuntur. Quia igitur per hoc quòd uiarum Dei principiũ dicitur, per hoc quòd permittẽte Domino ualde intolerabilis demonstrat: apertè cognoscimus cùm quanto hoste pugnemus. Superest igit ut unusquisq; nostrũm tanto se plenius authori subijciat, quãto contra se uerius uiolẽtas aduersarij uires pensat. Quid nãq; nos nisi puluis sumus? Quid uerò ille nisi unus ex cœlestibus spiritibus, & quod adhuc maius est, summus? Quid ergo de propria uirtute audeat, quando contra angelorum principem puluis pugnat? Sed quia supernorum spirituũ conditor terrenum corpus assumpsit, rectè iam superbientem angelum humilis puluis uincit. Inhærendo quippe ueræ fortitudini uires accipit, quas trãsfuga spiritus cùm semetipsum sequitur amisit. Et dignum est ut uincatur à puluere, qui fortem se credidit deserto creatore, ut superatus inueniat quia deficit elatus. Valde autem anhelat sæuiens, quòd cùm ipsum ima cruciant, homo ad summa conscendat: q̃ in illa celsitudine subuecta caro permanet, à qua tantus ipse spiritus sine fine proiectus iacet. Sed loca mentiũ mutauit ordo meritorũ. Sic sic superbia meruit deijci, sic humilitas exaltari: quatenus & cœlestis spiritus erigẽdo se, tartarũ toleret, & terra humilis sine termino super cœlos regnet.

B. GREGORII EXPOSITIONIS MORALIS LIBER TRIGESIMUSTERTIUS, continuans caput quadragesimum beati Iob.

Quòd in superborum lubricis mentibus pastus sit dæmonum. Cap. I.

ANtiquo hosti qui sub Behemoth nomine dominica uoce describitur, superbi quiq; tanto familiarius seruiũt, quãto huius uitæ successibus apud semetipsos altius intumescunt. His nanq; cũ gloria augetur elatio, cum elatione uerò additur cura: huc illucq; animus tendit, quia & desideria cum rebus crescunt. Cumq; cogitationes innumeras quasi agri fœnũ proferũt, eisdẽ cogitationib. uelut desiderato pabulo Behemoth istius famem pascunt. Vnde nunc rectè dicitur:

Huic montes herbas ferunt.] In scriptura sacra cũ numero singulari mons ponit, aliquãdo incarnatus Dominus, aliquãdo sancta Ecclesia, aliquãdo testamentũ Dei, aliquando apostata angelus, aliquando quilibet hæreticus designat. Cùm uerò montes plurali numero nominãtur, aliquando celsitudo Apostolorum atq; prophetarũ, aliquando uerò secularium potestatum tumor exprimitur. Mons nanq; Dominum designat, sicut scriptũ est:

Et

Esa.2 Et erit in nouissimis diebus præparatus mons domus Domini in uertice montium. Mons quippe est in uertice montium incarnatus Dominus, transcendens celsitudinem prophetarũ. Rursum per montem sancta designatur Ecclesia, sicut scriptũ
Psal.144 est: Qui confidunt in Domino, sicut mons Sion. Sion nanq; speculatio dicitur, per quã scilicet speculationem contemplans Deum Ecclesia figuratur. Rursum per montem testamentum Dei exprimitur, sicut Abacuc ait: Deus à Libano ueniet, & sanctus de monte umbroso & cõdenso. Qui enim uenturũ se per testamenti sui paginas spopondit, quasi inde uenit, unde uelut sub promissione se tenuit. Quod uidelicet testamẽtum bene mons umbrosus & condensus dicitur: quia spissis allegoriarum obscuritatibus opacatur. Rursum per montẽ angelus apostata designatur, sicut sub Babylonis regis specie de antiquo hoste prædicatoribus dici
Esa.13 tur: Super montem caliginosum leuate signum. Prædicatores quippe sancti super caliginosum montem signum eleuant, quando contra satanæ superbiam qui sæpe sub nebula simulationis absconditur, uirtutem crucis exaltant. Rursum per montem hæreticus quilibet exprimitur, sicut ex
Psal.10 uoce Ecclesiæ Psalmista ait: In Domino confido, quomodo dicitis animæ meæ, transmigra in montem sicut passer? Cùm enim fideli animæ unitate relicta in tumenti doctrina cõfidere hæretici prædicatoris dicitur, deserto Domino quasi in montem transmigrare suadetur. Rursum per montes Apostolorum atq; Prophetarum celsitudo desi-
Psal.35 gnatur, sicut scriptum est: Iustitia tua sicut montes
2.Cor.5 Dei. Et uoce Pauli dicitur: Vt nos efficeremur iustitia Dei in ipso. Vel sicut iterum uoce sperantis
Psal.120 Ecclesię Psalmista ait: Leuaui oculos meos in mõtes, unde ueniet auxilium mihi. Rursum per montes secularium potestatũ tumor exprimitur, de qui-
Psal.96 bus Psalmista ait: Montes sicut cera fluxerunt à facie Domini: quia multi qui prius alta rigiditate tumuerant, Deo in carne apparẽte, magno sunt per pœnitentiam timore liquefacti. Vel sicut idẽ pro
Psal.103 pheta iterum dicit: Ascendunt montes, & descendunt campi. Plerique enim persecutores Domini superbi contra eum ueniũt, sed ab eo humiles reuertuntur. Qui montes ascendunt per tumorem potentię, sed campi descendunt, plani uidelicet facti
2 per cognitionem culpæ. Sed quia nonnulli in elationis suæ altitudine remanẽt, & ad diuina obsequia flecti humiliter dedignantur, eo quòd iuxta desiderium antiqui hostis praua cogitare ac perpetrare non desinunt: rectè hoc loco de Behemoth dicitur: Huic montes ferunt herbas.] Elati nanq; seculi huic Behemoth herbas ferunt: quia ex eo illum reficiunt, quòd nequiter operantur. Huic Behemoth herbas ferũt: quia suas illi offerunt fluxas & lubricas uoluptates. Erunt enim,
2.Tim.3 ait Apostolus, homines seipsos amantes. Quorũ descriptionem complexus est dicens: Voluptatũ amatores magis quàm Dei. Quæ est ergo herba montium, nisi uoluptas fluxa, quæ ex corde gignitur superborũ? Quia nisi Deum superbiendo contemnerent, nequaquã tot lubrica lasciuiendo perpetrarẽt. Quibus nimirum herbis iste Behemoth pascitur: quia in eis pœnam æternæ mortis esuriens, eorũ perditis moribus satiatur. Superbi enim huius seculi etsi quãdo supernæ dispensationis ordine præpediti, ab expletione prauorum operum cessant, praua tamen in cogitatione multiplicant, modò ut se potentiores cæteris rebus & honoribus ostendant, modò ut eandem suam potentiam in studio alienæ læsionis exerceant, modò ut lubricis moribus ducti, per leuia se facta uoluptatesq; dissoluant. Qui dum rebus diuinitùs acceptis nequaquam recta, sed praua semper agere cogitant, quid aliud faciunt nisi suis cõtra Deum donis pugnãt? Quia igitur Behemoth iste in superborum mentibus sua semper desideria recognoscit, quasi herbas in montibus inuenit, quibus refectum suæ malitiæ uentrem tendit. Bene autem subditur:

Quòd ludus dæmonum sit, cùm uagas & instabiles animas de uitio rotant in uitium. Cap. II.

OMnes bestiæ agri ludent ibi.] Quid per bestias, nisi immundi spiritus: quid per agrum, nisi præsens seculũ designatur? Vnde de ipso malignorum spirituum principe contra Ephraim dici
Oseæ 13 tur: Bestia agri scindet eos. Vel sicut Esaias ait: Et
Esa. 35 mala bestia non ascendet per eam. Quia autẽ agri nomine mundus accipitur, dominicus per Euan-
Matth.13 gelium sermo testatur, qui ait: Ager aũt est mundus. Agri ergo bestiæ in herbis montium ludunt: quia proiecta de superioribus in hoc mundo dæmonia, prauis superborũ operibus delectant. Bestiæ in herbis ludunt, cùm reprobi spiritus humana corda in illicitas cogitationes perrahunt. An non immundis spiritibus ludere, est mentes hominum ad imaginẽ Dei cõditas, modò ficta promissione decipere, modò uacuis terroribus irridere, modò eis transitoria gaudia quasi mansura imprimere, modò mansuras pœnas quasi transitorias leuigare? Harũ proculdubio bestiarũ illusionẽ per-
timuerat qui dicebat: Deus meus in te cõfido, nõ Psal.24
erubescam: neq; irrideant me inimici mei. Quia igitur superborum cor ad omne uitium sternitur, ut cuilibet maligno spiritui irruenti praua cogitatione præparetur, rectè de herbis montium dicit:
Omnes bestiæ agri ludent ibi. Pro eo enim q̃ superbi quiq; nullũ malum cogitando prætereunt, nulla est agri bestia quæ non horum montiũ herbis satietur. Nam etsi quando carnis luxuriam figiunt, interioris luxuriæ uitium de ipsa castitate gloriando cõmittunt. Si quãdo nil auarè exterius rapiunt, nequaquam ab illecebra auaritiæ mundi sunt: quia etsi res nullas ambiunt, fauore tamẽ hominum laudem de continentia rapere conantur. Huic ergo Behemoth montes herbas ferũt, & omnes bestiæ agri ludũt ibi: quia in superborum corde quilibet malignus spiritus tãto latius pascitur, quanto & omne uitium de superbia generatur.

Sed quia audiuimus quid iste Behemoth co-
3 medat: nũc audiamus necesse est, ubi interim per prauum desiderium requiescat. Sequitur:

Quòd

Quòd in illis mẽtibus ſatanas dormiat, quas uel nequitiæ torpor obumbrat, uel temporalis altitudo inflat. Cap. III.

SVb umbra dormit, in ſecreto calami, in locis humentibus.] Obumbratio in ſacro eloquio aliquando incarnatio Domini ponitur, uel mentis refrigerium à feruore carnalium cogitationũ: unde appellatione umbræ ex ſuperna protectione hoc ipſum refrigeriũ cordis inſinuari ſolet. Aliquando uerò umbra recedente charitate torpor frigidæ mentis accipiẽ. Nam quòd dominica incarnatio ſeruata ueritate hiſtoriæ obumbrationis appellatione ſignetur, angelicus ſermo teſtatur, qui ad Mariam ait: Virtus altiſſimi obumbrabit tibi. Quia enim umbra non aliter exprimitur niſi per lumen & corpus, uirtus ei altiſſimi obumbrauit: quia in eius utero lux incorporea corpus ſumpſit. Ex qua uidelicet obumbratione omne in ſe refrigerium mentis accepit. Rurſum per umbram ex ſuperna protectione refrigerium cordis exprimitur, ſicut Pſalmiſta ait: Sub umbra alarum tuarum protege me. Vel ſponſa in Canticis cãnticorum aduentum ſponſi præſtolata prænunciat dicens: Sub umbra illius quem deſideraueram ſedi. ac ſi dicat: Ab æſtu deſiderio rum carnalium ſub aduentus illius protectiõe requieui. Rurſum per umbram recedente charitate, torpor frigidæ mentis exprimitur, ſicut de peccante homine ſcriptũ eſt, quia ſecutus eſt umbram. Calorem enim charitatis fugiens ueritatis ſolem homo deſeruit, & ſub umbra ſe interni frigoris abſcondit. Vnde & uoce eiuſdem ueritatis dicitur: Abundabit iniquitas, & refrigeſcet charitas multorũ. Vnde primus homo poſt culpam inter arbores paradiſi ad auram poſt meridiem abſconſus inuenitur. Quia enim meridianum charitatis calorem perdiderat, iam ſub peccati umbra quaſi ſub frigore auræ torpebat. Iſte igitur Behemoth quia in illis quaſi quandam requiem inuenit, quos à ueri Solis ardore ſubtrahendo frigidos facit, ſub umbra dormire perhibetur. Nonnunquam uerò per umbram, ſi tamen cum adiectione mortis ponatur, uel mors carnis exprimitur, uel quilibet reprobi qui antiqui hoſtis tenebras ſtudio prauæ operationis imitantur. Vnde uoce martyrũ per Pſalmiſtã dicit: Humiliaſti nos in loco afflictionis, & cooperuit nos umbra mortis. umbra enim mortis electos Dei opprimit, cùm mors carnis, quæ imago mortis æternæ eſt, ab hac eos uita diſiungit: quia ſicut illa animam à Deo, ita hæc ab anima ſeparat corpus. Vel certè umbra eos mortis opprimit, quia de antiquo hoſte ſcriptum eſt: Nomen illi mors. Vmbra ergo mortis ſunt omnes reprobi: quia illius nequitiam elationis imitãtur, eiuſq; imaginem quaſi umbram exprimunt, dum eius in ſe malitiæ ſimilitudinem trahunt. Qui electos Dei operiunt, dum contra illos in atrocitate perſecutionis temporaliter conualeſcunt. Hoc autem loco umbra nequitiæ torpor accipitur, in qua iſte Behemoth dormit: quia contra corda charitate calentia ſollicitus uigilat, in frigidis autem mẽtibus ſecurus iacet. Dormire enim in ſanctorum mentibus non poteſt: quia etſi quando ſe in eis ad breue momẽtum collocat, ipſe eum deſideriorum cœleſtium æſtus fatigat, & quaſi totiens ut recedat pungitur, quotiens ab eis amore intimo ad æterna ſuſpiratur. Tantæ eum uoces excitant, quãtæ ex illorum mentibus ſanctæ cogitationes ad cœlum clamãt. Vnde fit ut bonarum actionum armis territus, ac ſuſpiriorum ſpiculis percuſſus fugiat, & ad corda reproborum frigida rediens, eam quam ſecurus poſſideat, malitiæ umbram quærat. Quæ ubi ab illo inueniatur oſtenditur, cùm protinus ſubinfertur: In ſecreto calami. In ſacro eloquio calami 4
uel arundinis appellatione aliquando uerbũ manens, aliquando doctorum peritia, aliquãdo mobilitas mentis, aliquando nitor gloriæ temporalis accipitur. Per calamum quippe uerbi æternitas deſignatur, cùm uoce patris per Pſalmiſtam dicit: Lingua mea calamus ſcribæ, uelociter ſcribentis. Pſal. 44
Quia em quod loquimur tranſit, quod ſcribimus permanet, lingua patris ſcribæ calamus dicitur: quia ab eo eſt uerbum illi coæternum, ac ſine tranſitu generatum. Rurſum per calamum ſcriptorũ doctrina exprimitur: ſicut de ſancta Eccleſia propheta pollicetur, dicens: In cubilibus in quibus Eſa. 35
dracones prius habitabant, orietur uiror calami & iunci. Qua nimirum ſententia ſicut in hoc opere longè ſuperius diximus, per calamum exprimitur doctrina ſcribentium, per iuncum uiriditas auditorum. Rurſum per calamum ſeu certè arundinem, mentis mobilitas deſignatur: ſicut Iudæorum turbis in Ioannis laude à Domino dicitur: Quid exiſtis in deſertum uidere? arundinem uento agitatam? ut uidelicet ſubintelligatur, non. Ioannes quippe arundo uento agitata nõ erat: quia eius mentem Spiritu ſancto ſolidam per diuerſas partes nullus linguarum flatus inclinabat. Rurſum per calamum uel arundinem nitor gloriæ temporalis exprimitur, ſicut de iuſtis per ſapientiam dicitur: Fulgebunt iuſti, & tãquam ſcintillæ Sap. 3
in arundineto diſcurrent. Arundinetum nanq; uitam ſecularium appellat: qui more arũdinum per temporalem gloriam foris quaſi ad alta proficiunt, ſed intus à ſoliditate ueritatis inaneſcũt. Vnde & Iudæorum regnum calamo cõparatur, cùm per prophetam apparente in ueritate carnis Domino dicitur: Eſa. 42
Calamum quaſſatum non confringet, & linum fumigans non extinguet. Quid enim calami nomine niſi Iudaici populi temporale regnum denũciat? uirens quidem exterius, ſed interius uacuum. Et quia in eodẽ populo genus iam regale defecerat, & regnum eius alienigena poſſidebat: aptè hoc idem regnum calamũ quaſſatum uocat. Quid uerò per linum niſi eius ſacerdotium exprimitur, quod lineis nimirum ueſtibus utebatur? Quod quia in aduẽtu Domini charitatis ardorem perdidit, quaſi amiſſo iam igne fidei, non ardens ſed fumigans fuit. Incarnatus autẽ Dominus calamũ quaſſatum nõ cõfregit, & linũ fumigans nõ extinxit: quia Iudæa regnum quod pene deſtructũ iam fuerat, eiuſq; ſacerdotiũ quod

ignẽ fidei non tenebat, non poteſtate iudicij perculit, ſed cum patientiæ longanimitate tolerauit. Hoc ergo loco quid aliud appellatione calami, niſi mentes ſecularium temporali gloriæ deditæ deſignant? Qui tanto apud ſemetipſos intus inaneſcunt, quanto alti & nitidi exterius oſtenduntur: quia dum ad exteriorem gloriam per ſuperficiem defluunt, nulla intus firmitate ſolidantur. More quippe calami intus ſunt quidem per fatuitatem uacui, ſed foris per ſpeciem & oſtentationem pulchri: ſed quanto ab eis exterior gloria ſtudioſius quæritur, tanto eorum corda grauioribus cogitationum ſtimulis agitantur. Vnde rectè nũc Behemoth iſte in ſecreto calami dormire perhibetur: quia quorum ſtudia ad appetitum temporalis nitoris atq; altitudinis cõmouet, eorum corda tenacius tenet, & quaſi ipſe ibi quietus dormit, ubi eos quos poſſidet quieſcere nõ permittit. Dum enim excedere cæteros bonorum altitudine ambiunt, dum more calami per nitorem exterioris munditiæ, iuſtorum ſpeciem quaſi ſolidarum arborũ cortices uincunt: in hoc quod ipſi interius uacui remanent, locum Behemoth iſti, ubi apud ſe requie
5 ſcere debeat præbent. Vnde & in Euangelio
Matt. 12 Dominus dicit quòd ſpiritus exiẽs qui in locis a-
& Luc. 11 ridis & inaquoſis requiem non inuenit: quia domum quam reliquerat, uacuam, ſcopiſq; mundatam reperit, hãc multiplicior intrauit. Quia enim fluxa ſit terra quæ infunditur, loca arentia atq; inaquoſa ſunt corda iuſtorum, quæ per diſciplinæ fortitudinem ab omni carnalis cõcupiſcentiæ humore ſiccantur. Vnde hic quoq; adhuc ubi Behemoth iſte dormiat, neceſſariò demonſtratur, cùm protinus ſubditur: In locis humẽtibus. Loca enim humentia ſunt terrenorũ hominum mentes: quas humo carnalis concupiſcentiæ quia replet, fluidas facit. In quibus Behemoth iſte iniquitatis ſuæ ueſtigia tanto altius imprimit, quanto in eiſdẽ mentibus pertranſitus illius quaſi in fluxa terra deſcendit. Loca quippe humentia ſunt opera uoluptuoſa. Pes quippe in arida terra non labitur: fixus uerò in lubrica uix tenetur. In locis ergo humentibus iter uitæ præſentis faciunt, qui in hac ad iuſtitiã recti ſtare non poſſunt. In his itaq; locis humentibus Behemoth dormit: quia in reproborum hominum lubrica operatione requieſcit. Nonnulli uerò loca humentia membra genitalia ſuſpicant. Quod ſi ita eſt, quid apertè aliud locis humẽtibus niſi luxuria deſignatur: ut & per calamum gloriæ ſuperbia, & per loca humentia luxuria corporis exprimatur? Duo quippe hæc ſunt uitia quæ humano generi immaniter dominantur, unũ uidelicet ſpiritus, atq; aliud carnis. Elatio nanq; ſpiritum erigit, luxuria carnem corrumpit. Antiquus itaq; hoſtis humanum genus uel per elationẽ præcipuè, uel per luxuriam premens, in ſecreto calami atq; in locis humentibus dormit: quia hominẽ damnatum ſub ditione ſuæ dominationis aut per elationem ſpiritus, aut per carnis corruptionẽ tenet. Quoſdã uerò in utroq; poſſidet: quia cùm eos ſuperbiæ ſpiritus eleuat, à tumore ſuæ altitudinis nec uerecundia corruptionis inclinat. Sed nunquid contra hos intra ſanctam Eccleſiam inceſſanter quotidie uirtutum magiſtri nõ uigilant? Nunquid redarguere uoluptates infimas, & ſuadere gaudia patriæ cœleſtis ceſſant? Sed prauorũ mentes tanto obſtinatius ſumma non audiunt, quanto arctius infimis inhæſerũt. Quibus neq; hoc ſufficit ut ipſi pereant, ſed adhuc quod eſt deterius, cùm quoslibet argui emendariq; conſpiciunt, iuſtorũ increpationibus obuiant, ne ſaltem alij corrigantur. Vnde bene ſubditur:

Quòd reprobi in quibus eſt imago diaboli, ſimilibus ſuis patrocinia parant, & ſe inuicem defendentes, nullum correctionis locum relinquunt. Cap. IIII.

PRotegunt umbrę umbrã eius.] Vmbræ quippe ſunt diaboli omnes iniqui, qui dum imitationi iniquitatis eius inſeruiunt, quaſi ab eius corpore imaginis ſpeciem trahunt. Sicut autem umbræ eius ſunt pluraliter reprobi: ita ſingulariter umbra eius eſt unuſquiſq; peccator. Sed dum doctrinæ iuſtorũ mali contradicunt, dum ab eis iniquum quemlibet corrigi non permittunt, umbræ Behemoth iſtius umbram eius protegunt: quia peccatores quiq; in quo ſibi malè ſunt conſcij, in eo & alium peccantem defendunt. Vmbræ umbram eius protegunt, dum nequiſſimorum facta nequiores peruerſis patrocinijs tuenẽ. Quod hoc nimirum ſtudio faciunt: ne dum culpa in qua & ipſi obligati ſunt, in alijs corrigitur, ad ipſos quandoq; ueniatur. Se igitur tegunt dum alios protegunt: quia ſuam uitam præuident impeti, unde alios conſiderant libera correctione cõfundi. Sicq; fit ut ſumma criminũ dum defenditur augeatur, & uniuſcuiuſq; nequitia eo fit ad perpetrandum facilis, quo difficilis ad puniendum. Scelera quippe peccantium tanto maiora incrementa percipiunt, quanto per defenſionẽ potentium diu inulta tolerantur. Sed tales quiq; ſeu extra ſeu intra ſanctã Eccleſiam eſſe uideantur, tanto ſe apertiores Dei hoſtes exhibent, quanto maiores ſunt patroni uitiorum. Cõtra illum quippe ſuis defenſionibus pugnant, cui ea quæ diſplicent, defendendo multiplicant. Quod factum bene per prophetam Dominus ſub Babylonis ſpecie redarguit, dicens: Oriuntur in domibus eius ſpinæ & urticę & Eſa. 34
paliurus in munitionibus eius. Quid nanq; per urticas, niſi cogitationum prurigines: quid uerò per ſpinas, niſi uitiorum punctiones accipimus? In domibus igitur Babylonis urticę & ſpinę pullulant: quia in confuſione mentis reprobæ & deſideria cogitationum ſurgunt quæ exaſperãt, & operum peccata quæ pugnunt. Sed hæc agentes habent etiam nequiores alios defenſores ſuos. Vnde illic aptè protinus ſubdidit: Et paliurus in munitionibus eius. Paliurus quippe tanta ſpinarum circumdatione denſeſcit, ut præ aſperitate tangi uix poſſit. Intus igitur urtica & ſpina naſcitur, ſed utrunq; hoc exterius per paliurum munitur: quia uidelicet minores iniqui mala quælibet faciunt, ſed ea nequiſſimi maiores tuentur. Vnde bene & hic dicitur: Protegunt umbræ umbrã eius.] Dum enim

malum peior uindicat, quaſi umbra umbram ne à A
ueritatis lumine irradietur obſcurat. Sequitur:

Quòd amatores huius ſeculi licet ſpeciem ſanctitatis in popu lo quaſi uirentia folia habeant, fructum tamen eius non habent. Cap. V.

6 CIrcundabunt eum ſalices torrentis.] Infructuoſæ quidem arbores ſunt ſalices, ſed tamen tantæ uiriditatis ſunt, ut areſcere uel abſciſſæ radicitùs & proiectæ uix poſſint. Vnde in ſacro eloquio ſalicum nomine, aliquando pro uiriditate boni, aliquãdo pro ſterilitate reprobi deſignantur. Niſi enim electorũ uitam per conſtantiam ſuę uiriditatis exprimerent, nequaquã de ſanctæ Ec-
Eſa.44 cleſiæ filijs propheta dixiſſet: Germinabunt inter
B herbas, ſicut ſalices iuxta præterfluentes aquas. ſanctæ enim Eccleſię filij inter herbas ſicut ſalices germinant, dum inter arescentem uitam carnalium hominũ, & multiplici numeroſitate, & perpetua mentis uiriditate perdurãt. Qui bene iuxta præterfluentes aquas germinare perhibẽtur: quia unuſquiſq; eorum ubertatẽ ad fructum percipit, ex doctrina ſacri eloquij quę temporaliter percurrit. Et rurſum niſi per ſterilitatem ſalicum, uita pec
Pſal.136 cantium ſignaretur, nequaq; ex uoce prædicantium contra Babyloniam Pſalmiſta dixiſſet: In ſalicibus in medio eius ſuſpendimus organa noſtra. Babylonis quippe medio ineſſe ſalices deſcribuntur: quia nimirum infructuoſi quiq; atq; ab amore patriæ cœleſtis alieni totis uiſceribus cordis in hac ſeculi confuſione radicantur. Vnde & prædi-
C catores ſancti in iſtis ſalicibus non exercent organa, ſed ſuſpendũt: quia cùm infructuoſas ac reprobas mentes aſpiciunt, uim ſuæ prædicationis non exhibent, ſed potius lugentes ſilent. Quid enim etiam per torrentem, niſi huius mortalis uitę curſus exprimitur? De quo rurſum per prophetam dici-
Pſal.109 tur: De torrente in uia bibet, propterea exultabit caput. quia uidelicet redẽptor noſter mortalis uitæ pœnam in quodam tranſitu attigit, & idcirco diu eidem morti cui ſponte ſuccubuit, non inhæſit. Vnde die tertia hoc quod moriendo poſuerat, reſurgẽdo caput eleuauit. Quid eſt ergo quod de Behemoth iſto dicitur: Circundabunt eum ſalices torrentis: niſi quòd amatores uitæ mortalis, à bonis actibus quaſi à fructibus alieni, tanto illi ar
D ctius inhærẽt, quanto eos largius delectatio tranſitoriæ uoluptatis infundit? Hos enim quaſi in radicibus torrens rigat, dum in ſuis cogitationibus amor uitæ carnalis inebriat. Qui ſcilicet more ſalicum fructus non ferunt, ſed in folijs uirideſcunt: quia eæ quæ grauia ad dicendum nõ ſunt, aliquando honeſtatis uerba proferunt, ſed nullũ uitæ pondus ex bonis operibus oſtendunt. Bene igitur dicitur: Circundabunt eum ſalices torrentis: quia infructuoſi quiq; dum amori uitæ temporalis inſeruiunt, antiquo hoſti peruerſis moribus familia
7 rius obſequũtur. Sed quia quid ei à ſuis clientibus impendatur audiuimus: nunc etiam quid in illis agat ipſe, audiamus. Sequitur:

Quòd non ſolum ante aduentũ Chriſti diabolus ad ſe rapuerit infideles, ſed etiã multos ex his qui renati ſunt in Chriſto, deglutire ſe poſſe confidat. Caput VI.

ABſorbebit fluuium, & non mirabitur, & habet fiduciam quòd influat Iordanis in os eius.] Quid enim hoc loco fluuij nomine, niſi humani generis decurſio deſignat? quæ uelut à fontis ſui origine naſcẽdo ſurgit, ſed quaſi ad ima defluens moriendo pertranſit. Qui autem ſignantur appellatione Iordanis, niſi qui iam imbuti ſunt ſacramento baptiſmatis? Quia enim redemptor noſter in hoc flumine baptizari dignatus eſt, eius nomine debẽt omnes baptizati exprimi: in quo hoc ipſum contigit ſacramentum baptiſmatis inchoari. Quia igitur Behemoth iſte à mundi origine exortum (uix paucis electis euadẽtibus) humanũ
B genus in ima defluens, uſq; ad redemptoris tempora quaſi quendam in ſe fluuiũ traxit, bene nunc dicitur: Abſorbebit fluuium, & non mirabitur. Quia uerò & poſt mediatoris aduentũ quoſdam qui rectè uiuere negligunt, etiam fideles rapit, rectè ſubiungitur: Et habet fiduciam quòd influat Iordanis in os eius. ac ſi apertè diceretur: Ante redemptorem mundi mundum non miratus abſorbuit, ſed quod eſt grauius, etiam poſt redemptoris aduentum quoſdam qui baptiſmatis ſacramento ſignati ſunt, deglutire ſe poſſe confidit. Alios nãq; ſub Chriſtianitatis nomine poſitos deuorat: quia in ipſo eos fidei errore ſupplantat. Alios à rectitudine fidei nequaquam deuiat, ſed ad uſum prauæ operationis inclinat. Alios quantum uult in ope-
C ratione immunditiæ inflectere nõ ualet, ſed apud ſemetipſos intus in ſtudio intentionis intorquet: ut dum à charitate mentem diuidunt, rectum non ſit quicquid intrinſecus operentur. Et fidem tenent, ſed uitam fidei non tenent: quia aut apertè illicita faciunt, aut ex peruerſo corde quæ agunt, praua ſunt, etiam ſi ſancta uideantur. Quia enim nonnulli confitendo fideles ſunt, non uiuendo, hinc eſt quod uoce ueritatis dicitur: Non omnis *Matt.7*
qui dicit mihi Domine Domine, intrabit in regnũ cœlorũ. Hinc rurſum ait: Quid autem uocatis me *Luc.6*
Dñe Domine, & non facitis quæ dico? Hinc Paulus ait: Confitentur ſe noſſe Deum, factis autẽ ne- *ad Titũ 1*
gant. Hinc Ioannes dicit: Qui dicit ſe Deũ noſſe, *1.Ioan.2*
& mandata eius non cuſtodit, mendax eſt. Hinc
D eſt quod de ipſa ſua prima plebe Dominus cõque- *Mat.7*
ritur dicens: Populus hic labijs me honorat, cor autem eorum longè eſt à me. Hinc etiam Pſalmiſta ait: Dilexerunt eũ in ore ſuo, & lingua ſua men- *Pſal.77*
titi ſunt ei. Sed minimè mirum fuit quòd Behemoth iſte ante lauacri undam, ante ſacramẽta cœleſtia, ante corpoream præſentiã redemptoris humani generis fluuium hiatu profundæ perſuaſionis abſorbuit: ſed hoc ualde mirum, hoc ualde terribile eſt, quia multos aperto ore etiam poſt cognitionẽ redemptoris ſuſcepit, poſt lauacri undã polluit, poſt ſacramẽta cœleſtia ad inferni profundum rapit. Dicatur ergo, dicatur terribiliter uoce ueritatis: Abſorbebit fluuium, & non mirabitur, & habet fiduciã quòd influat Iordanis in os eius. Neq; enim pro magno diabolus habuit quòd infideles

fideles tulit, ſed toto nunc anniſu in illorum mor- A
tem ſe erigit, quos contra ſe regeneratos tabeſcit. Nemo igitur ſibi fidẽ ſine operibus ſufficere poſ-
Iacob 2 ſe confidat, cùm ſcimus quòd ſcriptum ſit: Fides ſine operibus mortua eſt. Nullus Behemoth morſum ex ſola confeſſione fidei plenè euaſiſſe ſe exiſtimet: quia iam quidem fluuiũ abſorbuit, ſed adhuc Iordanem ſitit, & totiens in os illius Iordanis fluit, quotiens Chriſtianus quiſq; ad iniquitatem defluit. Os quidẽ eius iam fide non ſubleuante fugimus: ſed magno ſtudio curandum eſt, ne in hac lubrica operatione dilabamur. Si ambulandi cautela negligitur, incaſſum credendo rectum iter tenetur: quia uia quidem fidei ad cœleſtem patriam
8 proficit, ſed offendentes minimè perducit. Habemus adhuc quod hac in re ſubtilius perpenda-
B mus. Hi enim quos per Iordanem diximus exprimi, poſſunt per fluuiũ deſignari. Qui enim fidem iam ueritatis agnouerunt, ſed uiuere fideliter negligunt, rectè fluuius dici poſſunt: quia uidelicet deorſum fluunt. Iordanis uerò Hebræo uocabulo deſcenſio eorum dicitur. Et ſunt nonnulli qui uiã ueritatis appetentes ſemetipſos abijciunt, atq; à uitę ueteris elatione deſcẽdunt: cumq; æterna cupiunt, ualde ſe ab hoc mũdo alienos reddũt, dum non ſolum aliena non appetunt, ſed etiam ſua derelinquunt, & non ſolum in eo gloriam non quærunt, ſed hanc cùm ſe obtulerit etiam cõtemnunt.
Luc.9 Hinc eſt enim quod uoce ueritatis dicitur: Si quis uult uenire poſt me, abneget ſemetipſum. Semetipſum enim abnegat, qui calcato typho ſuperbię, C
ante Dei oculos eſſe ſe à ſe alienum demonſtrat.
Pſal.41 Hinc Pſalmiſta ait: Memor ero tui de terra Iordanis & Hermonijm. Iordanis quippe, ut dixi, deſcenſio: Hermonijm autem anathema, id eſt alienatio interpretatur. De terra igitur Iordanis & Hermonijm Deo reminiſcitur, qui in eo quòd ſemetipſum deijcit, atq; à ſe alienus exiſtit, ad conditoris ſui memoriã reuocatur. Sed antiquus hoſtis hoc pro magno non habet, quòd ſub iure ſuę tyrannidis terrena quærentes tenet. Propheta quippe atteſtante cognouimus, quia eſca eius electa. Neq; enim mirum deputat, ſi eos abſorbeat, quos ſuperbia erigit, auaritia tabefacit, uoluptas dilatat, malitia anguſtat, ira inflammat, diſcordia ſeparat, inuidia exulcerat, luxuria inquinans necat. Abſor-
D bebit ergo fluuiũ, & non mirabitur: quia pro magno nõ æſtimat cùm eos deuorat, qui per ipſa ſuæ uitæ ſtudia deorſum currunt, ſed illos magnopere rapere nititur, quos deſpectis terrenis ſtudijs, fungi iam cœleſtibus contemplatur. Vnde abſorpto
9 fluuio rectè ſubiungitur: Et habet fiduciam q influat Iordanis in os eius.] Quia illos inſidiando rapere appetit, quos pro amore ſupernæ patriæ à præſentis uitæ gloria ſemetipſos deijcere agnoſcit. Nonnulli quippe mundum deſerunt, honore tranſeuntium uana derelinquunt, & ima humilitatis appetentes, humanæ cõuerſationis morem beneuiuendo tranſcendunt, atq; in tanta ſtudiorum arce proficiunt, ut ſignorum iam uirtutes operentur: ſed quia ſemetipſos circunſpiciendo tegere

negligunt, inanis gloriæ telo percuſſi, peius de al- A
to ruunt. Hinc eſt enim quòd æternus iudex qui occulta cordis examinat, eiuſdẽ ruinę caſum prænuncians intentat, cùm dicit: Multi dicent mihi in *Matt.7*
illa die: Domine Domine, nonne in nomine tuo prophetauimus, & in nomine tuo dęmonia eiecimus, & in tuo nomine uirtutes multas fecimus? Et tunc confitebor illis, quia nunquam noui uos: diſcedite à me qui operamini iniquitatem, neſcio qui eſtis. Hinc etiam per prophetam dicitur: Vo- *Amos 7*
cauit Dominus iudicium ad ignem, & deuorabit abyſſum multam, & comedet partem domus Domini. Iudicium quippe ad ignem uocatur, cùm iuſtitiæ ſententia ad pœnam iam æternæ concremationis oſtenditur. Et multã abyſſum deuorat: quia
B iniquas atq; incomprehenſibiles hominum mentes concremat, quæ nunc ſe hominibus etiam ſub ſignorum miraculis occultãt. Pars autem domus Domini comeditur: quia illos quoq; gehenna deuorat, qui nunc quaſi in ſanctis actibus de electorum numero ſe eſſe gloriantur. Qui ergo hic Iordanis, ipſi illic pars domus Domini uocãtur. Antiquus ergo hoſtis habet fiduciam quòd in os eius & Iordanis influat: quia nonnunquam calliditatis ſuæ inſidijs eos etiam qui iam electi putantur
10 necat. Sed cuius cordis duritiam non iſta Domi-
ni uerba perturbent? cuius mentis conſtantia non ab intimis cogitationũ radicibus quatiatur, cùm hoſtis noſter tantę eſſe cõtra nos fortitudinis demonſtratur? Nullum ne erit conſolationis adiuto-
C rium? Erit certè. Nam ſubditur:

Quòd in carne ſua Chriſtus diuinitatem abſcondit, & quòd hamo captus ſit diabolus in oculis. Caput VII.

IN oculis eius quaſi hamo capiet eum.] Notandum ualde eſt quòd ſcripturæ ſuæ uerba miſericorditer temperãs Deus, modò nos aſperis incitationibus terret, modò blandis conſolationibus refouet, & terrorem fomentis miſcet, & fomenta terrori: ut dum circa nos utrunq; mira magiſterij arte temperatur, nec deſperatè inueniamur territi, nec incautè ſecuri. Nam cùm Behemoth aſtutas inſidias atq; effrenatas uires multiplicibus ſentẽtijs indicaſſet: protinus unigeniti filij ſui redemptoris noſtri cõmendat aduentum, & quo ab illo
D ordine Behemoth iſte ſit perimendus inſinuat: ut quia cor noſtrũ narrata illius uirtute perculerat, mœrorem noſtrum citius indicata eius perditione releuaret. Igitur poſtquam dixit: Abſorbebit fluuiũ & non mirabitur, & habet fiduciam quod influat Iordanis in os eius: ipſum ilicò dominicæ incarnationis aduentum annunciat, dicens: In oculis eius quaſi hamo capiet eum. Quis neſciat q in hamo eſca oſtenditur, aculeus occultatur? Eſca enim prouocat, ut aculeus pungat. Dominus itaq; noſter ad humani generis redemptionẽ ueniens, uelut quendam de ſe in necem diaboli hamum fecit. Aſſumpſit enim corpus, ut in eo Behemoth iſte quaſi eſcam ſuam mortem carnis appeteret. Quam mortem dũm in illo iniuſtè appetit, nos quos quaſi iuſtè tenebat amiſit. In hamo ergo eius

incarnationis captus est: quia dum in illo appetit escam corporis, transfixus est aculeo diuinitatis. Ibi quippe inerat humanitas quæ ad se deuoratorem duceret, ibi diuinitas quæ perforaret, ibi aperta infirmitas quæ prouocaret, ibi occulta uirtus quæ raptoris faucem transigeret. In hamo igitur captus est: quia inde interijt unde deuorauit. Et quidem Behemoth iste filium Dei incarnatũ nouerat, sed redemptionis nostræ ordinem nesciebat. Sciebat enim quòd pro redemptione nostra incarnatus Dei filius fuerat, sed omnino quòd idẽ redemptor noster illum moriendo trãsfigeret, nesciebat. Vnde & bene dicitur: In oculis eius quasi hamo capiet eum. In oculis quippe habere dicimus, quod coram nobis positum uidemus. Antiquus uerò hostis humani generis redemptorem ante se positum uidit, quem cognoscendo confes-
Matt.8 sus, confitendo pertimuit dicens: Quid nobis & tibi fili Dei? Venisti ante tẽpus torquere nos? In oculis itaq; suis hamo captus est: quia & nouit & momordit, & cognouit prius quem pertimesceret: & tamen pòst non timuit, cùm in illo quasi e-
11 scam propriã mortem carnis esuriret. Igitur quia caput nostrum per se quid fecit audiuimus: nunc per membra sua quid faciat, audiamus. Sequitur:

Quòd subtilissimas astutias dæmonũ perforare possit & penetrare acutissima intentio & infatigabilis repugnantia sanctorum. Cap. VIII.

ET in sudibus perforabit nares eius.] Quid aliud sudes, id est palos accipimus, qui uidelicet acuuntur ut figantur: nisi acuta sanctorũ consilia? Quæ huius Behemoth nares perforant, dum sagacissimas eius insidias & uigilando circunspiciunt, & superando transfigunt. Per nares uerò odor trahitur, & deducto flatu hoc agitur, ut res etiam quæ longè est posita, cognoscatur. Naribus ergo Behemoth callidæ eius insidiæ designantur, per quas sagacissimè nititur, & occulta cordis nostri bona cognoscere, & hæc pessima persuasione dissipare. In sudibus itaq; Dominus nares eius perforat: quia callidas eius insidias acutis sanctorum sensibus penetrãs eneruat. Sæpe autem bonorum uias tanta insidians arte circunuolat: ut per ea quę ab eis bene gesta cognouerit, ad malitiam aditum quærat. Nam unde alium largiri quid cõspicit, inde alium in discordiæ flamma succendit, & cùm hunc respicit misereri, illi persuadet irasci: ut dum bonum quasi non cõmuniter factũ insinuat, concordes animos à bono gratiæ cõmunis abscindat. Quia enim iustorum mentes ad mala suadendo non ualet frangere, bonis satagit actibus inter eas mala seminare. Sed sancti uiri has eius insidias tanto celerius uincunt, quanto & subtilius deprehendunt. Quod melius ostendimus, si unum è multis assertoribus ueritatis in testimonium Paulum uo
1.Cor.5 cemus, sub quo quidam Corinthius dum incesti facinus perpetrasset, eum doctor egregius in carnis interitum ad satisfactionem pœnitentiæ satanę tradidit, & in diẽ Domini saluum eius spiritum reseruauit. Magna quippe arte magisterij ipsi est traditus coactus in pœnam, cui sponte est substratus in culpa: ut qui author fuerat ad uitium nequitiæ, ipse flagellum fieret disciplinę. Qua tamen bene gesta pœnitẽtia, dum cognouisset Corinthios super eum iam misericorditer motos, ait: Cui aliquid donastis, & ego: nam & ego quod donaui, si quid donaui, propter uos in persona Christi. Cõmunionis uerò gratiam cogitans ait: Cui aliquid
2.Cor.2 donastis, & ego. ac si diceret: A bono uestro non dissentio, meũ sit quicquid ipsi fecistis. Atq; mox subdidit: Et ego si quid donaui, propter uos. ac si diceret: Vestris actibus bonum addidi, quicquid propter uos misericorditer feci. Vestra ergo est utilitas, bonitas mea: mea est utilitas, bonitas uestra. Qui ipsam mox compagem cordium, in qua sic tenetur, adiungẽs subdidit: In persona Christi. Cui uelut si dicere præsumamus, quare te ita cautè discipulis copulas? quare uel te illorum, uel illos tuis actionibus tam sollicita mente cõformas? ilicò subiunxit: Vt non circumueniamur à satana. Cuius sagaces insidias quàm acuto sensu transfigat, insinuat subdens: Non enim ignoramus cogitationes eius. ac si uerbis alijs dicat: Acuti authore Dño sudes sumus, & nares Behemoth istius subtiliter circunspiciendo penetramus: ne hoc q̃ bene mens inchoat, ipse in malitiæ finem uertat.

Possunt per sudes acuta ipsius per carnẽ manifestatę sapientiæ uerba signari: ut quia naribus odor trahit̃, per Behemoth nares illa antiqui hostis exploratio figurẽ. Qui cùm Deũ incarnatũ esse dubitaret, hoc expetitis miraculis uoluit tẽtando co
Matt.4 gnoscere, dicens: Si filius Dei es, dic ut lapides isti panes fiant. Quia ergo signorũ indicijs odorẽ diuinitatis eius cognoscerẽ cõcupiuit, quasi flatum naribus traxit. Sed dum ei protinus respondetur, Non in pane solo uiuit homo: &, Non tentabis Dominũ Deum tuum: quia sententiarũ suarũ acuminibus indagationẽ antiqui hostis ueritas percu lit, quasi nares eius sudib. perforauit. Sed quia Behemoth iste per uaria fraudũ argumẽta distendit̃, adhuc adiuncto & alio nomine notat̃. Nã subdit̃:

Quòd per incarnationem Christi captus sit diabolus: & lingua totius falsitatis ad Euangelij ueritatem ligata & continuò conticuit. Cap. IX.

AN extrahere poteris Leuiathan hamo?] Leuiathan quippe additamentum eorum dicitur. Quorum uidelicet, nisi hominum? quibus semel culpam præuaricationis intulit, & hanc usq; ad æternam mortem quotidie pessimis suggestionibus extendit. Quibus dum reatum fœnore peccati multiplicat, pœnas proculdubio sine fine coaceruat. Potest quoq; Leuiathan etiam per irrisionẽ uocari. Primo quippe homini persuasione callida diuinitatẽ additurum se perhibuit, sed immortalitatem tulit. Additamentũ ergo hominum per irrisionem dici potest, quibus dum hoc quod non erant se addere spopondit, etiam hoc quod erant fallẽdo subtraxit. Sed Leuiathã iste hamo captus est: quia in redemptore nostro dum per satellites suos escam corporis momordit, diuinitatis illum

aculeus perforauit. Quasi hamus quippe fauces glutientis tenuit: dum in illo & esca carnis patuit quam deuorator appeteret, & diuinitas passionis tempore latuit quæ necaret. In hac quippe aquarum abysso, id est in hac immensitate generis humani, ad omniũ mortem inhians, uitam penè omnium uorans, huc illucq; aperto ore cetus iste ferebatur, sed ad mortẽ ceti istius hamus in hac aquarum profunditate caliginosa, mira est dispositione suspẽsus. Huius hami linea illa est per Euangelium antiquorũ patrũ propago memorata. Nam
Matt.1 cùm dicitur: Abrahã genuit Isaac: Isaac genuit Iacob: cumq; cæteri successores interposito Ioseph nomine usq; ad Mariã uirginẽ desponsatã describuntur, quasi quædã linea torquetur, in cuius extremo incarnatus Dominus, id est hamus iste liga
B retur: quẽ in his aquis humani generis dependentem aperto ore iste cetus expeteret, sed eo per satellitum suorum sæuitiam morso, mordendi uires ulterius non haberet. Ne ergo iste humanis mortibus cetus insidians, quos uellet ultrà deuoraret: hamus hic raptoris fauces tenuit, & sese mordentem momordit. Incarnationẽ igitur unigeniti filij fideli famulo indicans Deus, ait: An extrahere poteris Leuiathan hamo? Subaudis, ut ego: qui ad raptoris mortẽ incarnatũ unigenitũ filium mitto, in quo dum mortalis caro conspicitur, & immortalitatis potentia non uidetur: quasi hamus quidam inde deuorantem perimit, unde acumen potentię quo trãsfigat occultat. Sequitur: Et fune ligabis linguam eius?] Subaudis, ut ego. Scriptura enim
C sacra fune aliquando dimensionũ sortes, aliquando peccata, aliquando fidem designare cõsueuit. Nam propter hæreditarias dimensionũ sortes di-
Psal.15 citur: Funes ceciderunt mihi in præclaris: etenim hæreditas mea præclara est mihi. Funes quippe in præclaris cadunt, dum per humilitatem uitæ, sortes nos patriæ melioris excipiũt. Rursum quia fu-
Esa.5 ne peccata signantur, per prophetam dicitur: Væ qui trahitis iniquitatem in funiculis uanitatis. Iniquitas nanq; in funiculis uanitatis trahit̃, dum per augmentum culpa protelatur. Vnde & per Psal-
Psal.118 mistam dicitur: Funes peccatorum circumplexi sunt me. Quia enim funis addendo torquetur ut crescat, non immeritò peccatũ in fune figuratur, quod peruerso corde sæpe dum defenditur, mul-
D tiplicatur. Rursum fune fides exprimitur: Salomo-
Eccle.4 ne attestante, qui ait: Funiculus triplex difficile rumpitur: quia fides uidelicet quæ de cognitione trinitatis ab ore prædicantiũ texitur, fortis in electis permanens, in sole reproborum corde dissipa tur. Hoc itaq; loco funis nomine siue peccatũ siue
13 fidem nil obstat intelligi. Incarnatus etenim Dominus noster fune Leuiathan linguã ligauit: quia in similitudine carnis peccati apparuit, & omnia errorum eius prędicamenta damnauit. Vnde Pau-
Rom.8 lo attestante dicitur: Et de peccato damnauit peccatum. Fune linguam ligauit: quia per similitudinem carnis peccati, ab electorũ suorum cordibus cuncta eius fallaciæ argumẽta destruxit. Ecce em̃ apparente in carne Domino, Leuiathan lingua
A ligata est: quia eius ueritate cognita illæ falsitatis doctrinæ tacuerunt. Vbi enim nunc est Academicorum error: qui certè conantur astruere certum nil esse, qui impudenti fronte assertionibus suis fidem ab auditoribus exigunt, cùm uera esse nulla testantur? Vbi mathematicorum superstitio: qui dum signorum cursus suspiciunt uitas hominum in siderum momenta suspendunt? Quorum apertè doctrinam sæpe geminorum natiuitas dissipat, qui cum uno eodemq; momento horæ prodeant, non in una conuersationis qualitate perdurant. Vbi tot prædicamenta falsitatis quæ numerare fugimus: ne ab exponendi ordine longè recedamus? Sed cuncta iam erroris doctrina conticuit: quia Leuiathan linguam Dominus incarnationis
B suæ fune constrinxit. Vnde bene etiam per pro-
Esa.11 phetam dicitur: Et desolabit Dominus linguã maris Ægyptij. Lingua quippe maris est scientia doctrinæ secularis. Bene autem mare Ægyptium dicitur: quia peccati obscuritate fuscatur. Linguam ergo maris Ægyptij Dominus desolauit: quia huius mundi falsam sapientiam per carnem se ostendendo destruxit. Fune ergo Leuiathan lingua cõstringitur: quia per similitudinem carnis peccati, ligata est prædicatio uetusti peccatoris. Si autem fides fune signatur, idem nobis iterum intellectus innuit̃: quia dum per prędicatores sanctos in mundo fides trinitatis innotuit, contra electorũ mentes erumpere mũdi doctrina cessauit. Vnde bene
Psal.73 Domino per prophetã dicitur: Tu dirupuisti fontes & torrentes: tu siccasti fluuios Ethan. Ethan quippe interpretat̃ fortis. Et quis est hic fortis, ni-
Mar.3 si de quo per Euangelium Dominus dicit: Nemo potest uasa fortis ingressus domum diripere, nisi prius fortem alliget? Fontes itaq; & torrentes Dominus dirupit, dum in Apostolorum suorum cordibus fluenta ueritatis aperuit. De quibus rursum
Esa.12 per prophetam alium dicitur: Hauritis aquas in gaudio de fontibus saluatoris. Ad eorum quippe doctrinam sitientes pergimus, ut ueritatis plenas cordium nostrorum lagunculas reportemus. Sed emanantibus suis fontibus Ethan fluuios exiccauit, dum doctrinã fortis & maligni spiritus ostenso radio suæ ueritatis arefecit. Leuiathan ergo lingua fune stringitur: quia extensa fide trinitatis, er-
D rorum prædicamenta siluerunt. Sed quia iam se apertè extollere non ualet, huc illucq; circumiens
14 per insidias mordet. Mira aũt misericordia cõtra hũc pro nobis Dominus uigilat, atq; eũ & in hoc quod fraudibus molitur expugnat. Vnde subdit̃:

Quòd astutiam diaboli per quam humani generis fragilitatem explorat & odoratur, Deus omnipotens iudicij sui potestate confringat, & perforata eius maxilla homines quos iam per peccata commissionem inter fauces tenebat, inde extrahat: si per pœnitentiam exitum, & reditum ad uitam aperiat. Cap. X

NVnquid pones circulum in naribus eius?] Sicut per nares insidiæ, ita per circulum diuinę uirtutis omnipotentia designatur. Quæ cùm apprehendi nos tentationibus prohibet, miris or

dinibus antiqui hoſtis inſidias circumplectẽs te- A
net. Circulus ergo ei in naribus ponitur, dum cir-
cumducta protectionis ſuperne fortitudine, eius
ſagacitas retinetur: ne contra infirmitatem homi-
num tantum præualeat, quantũ perditionis argu-
menta latenter explorat. Poteſt etiam circuli no-
mine, occulti iudicij adiutorium deſignari, quod
in huius Behemoth naribus ponitur, cùm à calli-
da ſua crudelitate refrenatur. Vnde bene per pro-
phetam cùm ab Iſraelitarum læſione prohibetur,
Eſa.37 regi Babyloniæ dicitur: Ponam circulum in nari-
bus tuis. ac ſi apertè diceretur: Cogitando inſi-
dias ſuſpiras: ſed explere quod appetis non ualen
do omnipotentiæ meæ circulum in naribus por-
tas, ut cùm bonorum mortem ardentius anhelas,
ab eorum uita uacuus redeas. Quod uerò hoc lo-
B ſpem peccatori non abſtulit, quia maxillam eius
ut euadendi uiam tribueret, perforauit: ut ſaltem
poſt morſum fugiat, qui incautus prius morderi
nequaquam metuebat. Vbiq; ergo nobis occurrit
ſuperna medicina: quia & dedit homini præcepta
ne peccet, & tamẽ peccanti dedit remedia ne de-
ſperet. Vnde cauendum ſummopere eſt, ne quis
delectatione peccati Leuiathan iſtius ore rapia-
tur, & tamen ſi raptus fuerit, non deſperet: quia ſi
peccatum perfectè lugeat, adhuc foramen in ma-
xilla eius inuenit per quod euadat. Iam dentibus
teritur, ſed adhuc ſi euadendi uia quæritur, in ma-
xilla eius foramen inuenitur. Habet etiam captus
quo exeat, qui præuidere noluit ne caperetur. Quiſ-
quis ergo nondũ captus eſt, maxillam eius fugiat:
C quiſquis uerò iam captus eſt, in maxilla foramen
quærat. Pius enim ac iuſtus eſt conditor noſter. 15
Sed nemo dicat, quia pius eſt, uenialiter pecco. Et
nemo qui peccauerit dicat, quia iuſtus eſt, de pec-
cati remiſſione deſpero. Relaxat enim Deus faci-
nus quod defletur: ſed perpetrare quiſque timeat,
quod ſi dignè deflere poſſit ignorat. Ante culpam
ergo iuſtitiam metuat, poſt culpam tamen de pie-
tate præſumat: neq; ita iuſtitiã timeat, ut nulla ſpei
conſolatione conualeſcat: neq; ita confidat de mi
ſericordia, ut adhibere uulneribus ſuis dignæ pœ
nitentiæ negligat medicinam, ſed quem præſumit
ſibi piè parcere, ſemper etiam cogitet & diſtrictè
iudicare. Sub pietate itaque eius ſpes peccatoris
gaudeat, ſed ſub diſtrictione illius pœnitentis cor
D rectio cõtremiſcat. Spes igitur præſumptionis no
ſtræ habeat etiam morſum timoris: ut ad corrigen
da peccata iuſtitia iudicantis terreat, quem ad fi-
duciam ueniæ gratia parcentis inuitat. Hinc enim
per quendam ſapientẽ dicitur: Ne dixeris, miſera- Eccl.5
tiones Domini multæ ſunt, peccatorũ meorũ nõ
memorabitur. Pietatẽ nanq; eius protinus & iuſti
tiam ſubdit, dicens: Miſericordia enim & ira ab il-
lo. Diuina itaq; clementia maxillam Behemoth
iſtius perforans, ubiq; humano generi & miſeri-
corditer & potenter occurrit: quia nec libero ad-
monitionem præcauendi tacuit, nec capto reme-
diũ fugiendi ſubtraxit. Ad hoc quippe in ſcriptu-
ra ſacra uirorum talium, id eſt Dauid & Petri pec-
cata ſunt indita, ut cautela minorũ ſit ruina maio-
rum. Ad hoc uerò utrorũq; illic & pœnitẽtia inſti-
nuatur

illius cadunt, qui poſt perpetratas culpas ad inno
centiam redeũt. Quis enim ore illius ſemel raptus
maxillam eius euaderet, ſi perforata non eſſet? An
non in ore Petrum tenuit, cùm negauit? An hom
in ore Dauid tenuit, cùm in tantam ſe luxuriæ uo
raginem merſit? Sed cùm ad uitam uterq; per pœ
nitentiam redijt, Leuiathan iſte eos aliquo modo
quaſi per maxillæ ſuæ foramina amiſit. Per fora-
men ergo maxillæ ab eius ore ſubſtracti ſunt, qui
poſt perpetrationem tantæ nequitiæ pœnitendo
redierũt. Quis autem hominũ Leuiathan iſtius os
euadat, ut nulla illicita cõmittat? Sed hinc cogno
ſcimus quantum redemptori humani generis de-
bitores ſumus, qui non ſolũ nos in os Leuiathan
ire prohibuit, ſed ab ore etiam redire cõceſſit: qui
non abſtulit, quia maxillam eius
ut euadendi uiam tribueret, perforauit: ut ſaltem
poſt morſum fugiat, qui incautus prius morderi
nequaquam metuebat. Vbiq; ergo nobis occurrit
ſuperna medicina: quia & dedit homini præcepta
ne peccet, & tamẽ peccanti dedit remedia ne de-
ſperet. Vnde cauendum ſummopere eſt, ne quis
delectatione peccati Leuiathan iſtius ore rapia-
tur, & tamen ſi raptus fuerit, non deſperet: quia ſi
peccatum perfectè lugeat, adhuc foramen in ma-
xilla eius inuenit per quod euadat. Iam dentibus
teritur, ſed adhuc ſi euadendi uia quæritur, in ma-
xilla eius foramen inuenitur. Habet etiam captus
quo exeat, qui præuidere noluit ne caperetur. Quiſ-
quis ergo nondũ captus eſt, maxillam eius fugiat:
quiſquis uerò iam captus eſt, in maxilla foramen
quærat. Pius enim ac iuſtus eſt conditor noſter. 15
Sed nemo dicat, quia pius eſt, uenialiter pecco. Et
nemo qui peccauerit dicat, quia iuſtus eſt, de pec-
cati remiſſione deſpero. Relaxat enim Deus faci-
nus quod defletur: ſed perpetrare quiſque timeat,
quod ſi dignè deflere poſſit ignorat. Ante culpam
ergo iuſtitiam metuat, poſt culpam tamen de pie-
tate præſumat: neq; ita iuſtitiã timeat, ut nulla ſpei
conſolatione conualeſcat: neq; ita confidat de mi
ſericordia, ut adhibere uulneribus ſuis dignæ pœ
nitentiæ negligat medicinam, ſed quem præſumit
ſibi piè parcere, ſemper etiam cogitet & diſtrictè
iudicare. Sub pietate itaque eius ſpes peccatoris
gaudeat, ſed ſub diſtrictione illius pœnitentis cor
rectio cõtremiſcat. Spes igitur præſumptionis no
ſtræ habeat etiam morſum timoris: ut ad corrigen
da peccata iuſtitia iudicantis terreat, quem ad fi-
duciam ueniæ gratia parcentis inuitat. Hinc enim
per quendam ſapientẽ dicitur: Ne dixeris, miſera-
tiones Domini multæ ſunt, peccatorũ meorũ nõ
memorabitur. Pietatẽ nanq; eius protinus & iuſti
tiam ſubdit, dicens: Miſericordia enim & ira ab il-
lo. Diuina itaq; clementia maxillam Behemoth
iſtius perforans, ubiq; humano generi & miſeri-
corditer & potenter occurrit: quia nec libero ad-
monitionem præcauendi tacuit, nec capto reme-
diũ fugiendi ſubtraxit. Ad hoc quippe in ſcriptu-
ra ſacra uirorum talium, id eſt Dauid & Petri pec-
cata ſunt indita, ut cautela minorũ ſit ruina maio-
rum. Ad hoc uerò utrorũq; illic & pœnitẽtia inſti-
nuatur & uenia, ut ſpes pereuntium ſit recupera- A
tio perditorum. De ſtatu ergo ſuo Dauid cadente
nemo ſuperbiat. De lapſu etiã ſuo Dauid ſurgen-
te nemo deſperet. Ecce quàm mirabiliter ſcriptu-
ra ſacra eodem uerbo ſuperbos premit, quo humi
les leuat. Vnam nanque rem geſtã retulit, & diuer
ſo modo ſuperbos quidem ad humilitatis formi-
dinem, humiles uerò ad ſpei fiduciam reuocauit.
O inæſtimabile noui generis medicamentũ, quod
uno eodemq; ordine poſitum & premẽdo tumen
tia exiccat, & ſubleuãdo arentia infundit. De ma-
iorum nos lapſu terruit, ſed de reparatione robo-
rauit. Sic quippe ſemper, ſic nos diuinæ diſpenſa-
tionis miſericordia & ſuperbiẽtes reprimit, & ne
ad deſperationem corruamus fulcit.

*Quid ſit quòd Moyſes dicit: Non accipies loco pignoris ſupe
riorem uel inferiorem molam.* Cap. XI.

16 VNde etiam per Moyſen admonet, dicens:
Deut.24 Nõ accipies loco pignoris ſuperiorem aut
inferiorem molam. Accipere nanq; aliquãdo di-
cimus auferre. Vnde & aues illæ quæ ſunt rapien
dis auibus auidæ, accipitres uocantur. Vnde Pau-
2. Cor.11 lus apoſtolus dicit: Suſtinetis enim ſi quis deuo-
rat, ſi qs accipit. ac ſi diceret: Si quis rapit. Pignus
uerò debitoris, eſt confeſsio peccatoris. A debito
re enim pignus accipitur, cùm à peccatore iã pec-
cati confeſſio tenetur. Superior autem & inferior
mola, eſt ſpes & timor. Spes quippe ad alta ſubue
hit, timor autem cor inferius premit. Sed mola ſu-
perior & inferior ita ſibi neceſſariò iunguntur, ut C
una ſine altera inutiliter habeatur. In peccatoris
itaque pectore inceſſanter debet ſpes & formido
coniungi: quia incaſſum miſericordiam ſperat, ſi
nõ etiam iuſticiam timeat: incaſſum iuſticiam me
tuit, ſi non etiam de miſericordia confidat. Loco
igitur pignoris mola ſuperior aut inferior tolli pro-
hibetur: quia qui peccatori prædicat, tanta diſpen
ſatione componere prædicationem debet, ut nec
derelicta ſpe timorẽ ſubtrahat, nec ſubtracta ſpe,
in ſolo eũ timore derelinquat. Mola enim ſuperi-
or aut inferior tollitur, ſi per prædicantis linguam
in peccatoris pectore aut timor à ſpe, aut ſpes à ti
more diuidatur. Sed quia exigente cauſa Dauid
ad medium deducto, tanti facinoris memoriam fe
cimus, lectoris fortaſſe animus mouetur, cur eos D
omnipotẽs Deus quos in perpetuum elegit, quos
ad donorum quoq; ſpiritalium culmẽ aſſumpſit,
illæſos à corporalibus uitijs non cuſtodit. Vnde
quia ſatisfieri citius credimus, breuiter reſponde-
mus. Nonnulli enim per accepta dona uirtutum,
per impenſam gratiam bonorum operum, in ſu-
perbiæ uitium cadunt, ſed tamen quò ceciderint,
non cognoſcunt. Proinde contra eos hoſtis anti-
quus, quia iam interius dominatur, etiam exte-
rius ſæuire permittitur: ut qui in cogitatione ela-
ti ſunt, per carnis luxuriam proſternãtur. Scimus
autem quia aliquando minus eſt in corporis cor-
ruptionem cadere, quàm cogitatione tacita ex de
liberata elatione peccare: ſed cùm minus turpis
ſuperbia creditur, minus uitatur. Luxuriam uerò
eo magis erubeſcunt homines, quo ſimul omnes
turpem nouerunt. Vnde fit plerunque, ut non-
nulli poſt ſuperbiam in luxuriam corruentes, ex
aperto caſu malum culpæ latentis erubeſcant: &
tunc etiam maiora corrigunt, cùm proſtrati in mi
nimis grauius confunduntur. Reos enim ſe inter
minora conſpiciunt, qui ſe liberos inter grauio-
ra crediderunt. Pia ergo Domini diſpenſatione la
xatus nonnunquam Behemoth iſte de culpa ad
culpam trahit, & dum plus percutit, inde eum
quem ceperat amittit: atque unde uiciſſe cernî-
tur, inde ſuperatur. Conſiderare libet intra muni-
tum gratiæ ſinum, quanto Deus fauore miſericor
diæ nos continet. Ecce qui de uirtute ſe extollit,
per uitium ad humilitatem redit. Qui uerò 17
B acceptis uirtutibus extollitur, non gladio, ſed (ut
ita dixerim) medicamento uulneratur. Quid eſt
enim uirtus, niſi medicamentum? & quid eſt uiti-
um, niſi uulnus? Quia ergo nos de medicamen-
to uulnus facimus, facit ille de uulnere medica-
mentũ: ut qui uirtute percutimur, uitio curemur.
Nos nanq; uirtutum dona retorquemus in uſum
uitiorum: ille uitiorũ illecebras aſſumit in artem
uirtutũ, & ſalutis ſtatum percutit ut ſeruet: ut qui
humilitatem currentes fugimus, ei ſaltem caden-
tes hæreamus. Sed inter hæc ſciendum eſt, quòd
pleriq; hominum quo in multis corruunt, arctius
ligantur: cumq; eos Behemoth iſte ex uno uitio
percutit ut concidant, ex alio quoq; illigat ne re-
ſurgant. Conſideret itaque homo cum quo hoſte
bellum gerat, & ſi iam ſe in aliquo deliquiſſe per-
pendit, ſaltem ad culpam pertrahi ex culpa pertî-
meſcat: ut ſtudioſè uitentur uulnera, quibus fre-
quenter interficit: quia ualde rarum eſt quod ho-
ſtis noſter electorum ſaluti etiam uulneribus ſeru-
uit. Maxilla tamen Behemoth iſtius perforata in-
telligi & aliter poteſt: ut in ore tenere dicatur nõ
quos iam perfectè peccato implicauit, ſed quos
iam adhuc peccati perſuaſionibus tẽtat, quatenus
ei quemlibet mandere, ſit de peccati eum delecta
tione tentare. Mandendum quidem, ſed non de-
glutiendũ acceperat Paulum, quando illum poſt 2.Cor.12
tot reuelationum ſublimia, ſtimulis carnis agita-
bat. Tunc ergo cùm contra illum licentiam ten-
tationis accepit, in maxilla eum tenuit: ſed perfo-
D rata. qui uerò elatus perire poterat, tentatus eſt ne
periret. Tentatio ergo illa non uorago uitiorum,
ſed cuſtodia meritorum fuit: quia Leuiathan iſte
fatigando eum in afflictione contriuit, ſed non in
culpa capiendo deuorauit. Elatos autem in ſancti
tate uiros non amitteret, niſi tentaret. Sancti quip
pe non eſſent qui de ſanctitatis gloria ſuperbirẽt:
& tanto ſub eius iure caderent, quanto ſe in ſuis
uirtutibus eleuarent. Sed miro diſpenſationis or-
dine dum tentantur, humiliantur: dum humilian-
tur, eius eſſe iam deſinunt. Bene ergo maxilla Be
hemoth iſtius perforata dicitur: quia electos Dei
unde conterit, inde amittit: unde tentat ut per-
dat, agit inde ne pareant. Antiquus itaque hoſtis
occultis Dei diſpenſationibus ſeruiẽs, ſanctorum
animas ad interitum tẽtat uolens, ſed ad regnum

tentando seruat inuitus.Maxilla ergo eius perfo-
rata est:quia eos quos tentando,id est mandendo
cōterit,quasi cùm deglutit amittit. Quod quia nō
humana sed diuina prouidentia agitur,ut utilitati
iustorum ipsa uetusti aduersarij astutia suffraget̃,
quatenus cùm electos tentat, eo magis tentando
custodiat,bene ad beatum Iob dicitur:Aut armil-
la perforabis maxillã eius? Subaudis,ut ego:qui
prouidè cuncta disponens, electos meos inde ro
bustius in integritate custodio, unde eos per ma-
xillam Leuiathan istius labefactari aliquo modo
ab integritate permitto. Sequitur:

Quòd in die iudicij supplicium & pœnitentia impiorum in irritum erit. Cap. XII.

18 NVnquid multiplicabit ad te preces, aut lo-
quetur tibi mollia? Subaudis,ut mihi.Si em̃
ad personam filij hæc uerba referant̃,incarnato ei
Luc.4 mollia loquebat̃ cùm diceret:Scio q̃a sis sanctus
Dei.Ad quẽ Leuiathan iste multiplicauit preces,
Matt.8 cùm per subditam sibi legionẽ dixit:Si eijcis nos,
mitte nos in gregem porcorũ. Quamuis intelligi
potest apertius: quia ad Dominũ preces multipli
cat,cùm extremi die iudicij iniqui qui eius corpus
sunt,sibi parci deprecant̃:cùm mẽbra eius uideli-
Matth.25 cet reprobi serò clamãtes dicunt:Domine domi-
ne aperi nobis. Quibus protinus dicitur:Nescio
uos unde sitis. Tũc etiã Domino per membra sua
mollia loquet̃,quando multi ex eius corpore di-
Matt.7 cturi sunt:Domine,dñe,nō'ne in nomine tuo pro
phetauimus,&in nomine tuo demonia eiecimus,
& in nomine tuo uirtutes multas fecimus? Mol-
lia quidem deprecantes dicunt,cùm eius nomine
replicant quæ fecerunt:sed duro corde illa cùm fa
cerent,in suam laudem rapuerunt. Vnde mox au-
diunt:Nescio qui estis. Sequitur:

Quòd diabolus in hac uita nesciens sanctorum usibus seruit: & tentationis licentia quasi ex pacto accepta, uoluntatem suam implet tentando, sed uoluntate Dei ligatur ut electos & uolens tentet,& nesciens probet. Cap. XIII.

NVnquid feriet tecum pactum?] Subaudis,
ut mecum. Et accipies eum seruum sempi-
ternum? Subaudis,ut ego. Sed ualde solerter in-
tuendum est,quòd pactum cum Domino Leuia-
than iste feriat,ut sempiternus ab eo seruus habea
tur.In pacto enim discordantium partium uolun
tas impletur,ut ad uotum suum quæq; perueniat,
& iurgia desiderato fine concludat. Antiquus ita
que hostis à sinceritate diuinæ innocẽtiæ malitiæ
suæ face succensus discordat, sed ab eius iudicio
etiam discordando nō discrepat.nam uiros iustos
semper maleuolè tentare appetit: sed tamen hoc
Dominus uel misericorditer fieri,uel iustè permit
tit.Hæc ipsa ergo tentationis licentia pactum uo-
catur,in qua & desiderium tentatoris agitur, & ta
men per eam miro modo uoluntas iusti dispensa-
toris impletur.Erudiendos enim (sicut nuper di-
ximus)electos suos Dominus sæpe tẽtatori subij
cit:sicut post paradisi claustra, post tertij cœli se-
creta,ne reuelationũ magnitudine Paulus extolli
potuisset,ei satanæ angelus datus est.Sed (ut præ

A fati sumus) ipsa hac tentatione disponitur, ut qui
elati perire poterãt,humiliati à perditione seruen
tur.Secreto ergo dispensationis ordine, unde sæ-
uire permittitur iniquitas diaboli, inde piè perfici
tur benignitas Dei. Et bene ex hoc pacto quod
cum Domino ferire dicitur,seruus accipi perhibe
tur:quia inde obtẽperat nutibus supernæ gratiæ,
unde exercet iram nequissimæ uoluntatis suæ.
Seruus ergo ex pacto est,qui dum uoluntatem 19
suam implere permittitur,à superni cōsilij uolun-
tate ligatur:ut electos Dei(sicut dictũ est)uolens
tentet,& tentando nesciens probet.Sed quia tam
diu in hac uita electorum usibus seruit, quàm diu
malitiæ suæ nequitiam tẽtationibus exercere po-
tuerit:hoc autem in loco à Domino nō solum ex
B pacto seruus,sed sempiternus seruus accipi dicit̃:
inuestigare compellimur quomodo & post præ-
sentis uitæ terminum seruire eum in perpetuũ Do
mino demonstremus. Neq; enim tunc iustos cœ-
lesti felicitate pollentes adhuc tẽtare permittitur,
cùm ante eorum oculos æternis gehẽnæ ignibus
mancipatur:quia nequaquam in illa superna pa-
tria tentationibus erudiendi sunt, in qua iam pro
tentationum laboribus remunerantur. Sed tunc
Leuiathan iste cum suo corpore,reprobis uideli-
cet omnibus,flammis ultricibus traditur, quibus
sine fine crucietur.quos scilicet cruciatus dum iu-
sti conspiciunt,in Dei laudibus crescũt:quia & in
se cernũt bonũ quo remunerati sunt, & in illis in-
spiciunt supplicium quod euaserũt. Ita enim tunc
C pulchra erit uniuersitas,dũ & gehenna iustè cru-
ciat impios,& ęterna felicitas iustè remunerat pi-
os.Sicut em̃ niger color in pictura substernit̃,ut
superiectus albus uel rubeus pulchrior ostendat̃:
ita tunc etiam malos bene ordinans Deus,felicio
ra exhibet gaudia beatorum,ostensis antè eorum
oculis supplicijs reproborũ.Et quamuis illud ex
uisione dominica eorum gaudiũ non sit quo cre-
scat:magis tamẽ authori suo esse se debitores sen-
tiunt,quando & bonum cernũt quod iustè remu-
nerati percipiunt,& malum quod misericorditer
adiuti uicerunt.

Quid sit quòd diabolus modò Behemoth,id est belua uel iumentum:modò Leuiathan,id est serpens marinus:modò auis uocatur:& quòd in passione Christi illusus sit. Cap. XIIII.

D IGitur si utilitati iustorum & hic tẽtatio Leuia-
than istius,& illic damnatio proficit,sempiter-
nus seruus est,dum Dei laudibus nesciẽs seruit:&
illic pœna eius iusta,& hic uoluntas iniusta.Sequi
tur: Nunquid illudes ei quasi aui?] Quid est q̃ 20
aduersarius noster prius Behemoth, postmodum
Leuiathan dicitur: nunc uerò aui in perditionis
suæ illusione comparatur? Behemoth quippe (ut
diximus) belua interpretatur: quæ quadrupes o-
stenditur,dum sicut bos fœnũ comedere perhibe
tur. Leuiathan uerò quia hamo capitur, proculdu
bio serpens in aquis innotescitur. Nunc uerò ad
auis similitudinem ducitur, cùm dicitur: Nũquid
illudes ei quasi aui? Cur ergo belua uel iumen-
tum, cur draco, cur auis appelletur, indagemus.
Citius

Citius enim nomina eius agnoscimus, si tergiuer-
sationis illius astutiam subtiliter exploremus. De
cœlo quippe ad terrã uenit, & ad spẽ cœlestium
nulla iam respiratione se erigit.Irrationabile ergo
& quadrupes animal est, per actionis immũdæ fa
tuitatem,draco per nocendi malitiã,auis per sub-
tilis naturæ leuitatem.Quia enim hoc quod con-
tra se agit,ignorat,bruto sensu belua est:quia ma-
litiosè nobis nocere appetit, draco est: quia uerò
de naturæ suæ subtilitate superbè extollitur, auis
est.Rursum quia in hoc quod iniquè agit,ad utili-
tatem nostram diuina uirtute possidetur, iumen-
tum est:quia uerò latẽter mordet, serpẽs est: quia
autem nonnunquam per indomitam superbiam
se etiam lucis angelum simulat, auis est. Humanũ
etenim genus quamuis inexplicabili iniquitatis
arte lacessat,tribus tamen uitijs ualde tentat: ut ui
delicet alios sibi per luxuriã, alios per malitiam,
alios per superbiam subdat. Non ergo immeritò
in eo quod agere nititur, ex ipso suarũ actionum
nomine uocatur, cùm iumentum, draco uel auis
dicitur.In eis quippe quos ad stultitiã luxuriæ ex-
citat,iumentum est:in eis quos ad nocẽdi malitiã
inflammat,draco est: in eis autem quos in fastum
superbiæ quasi alta sapientes eleuat, auis est: in il-
lis uerò quos pariter in luxuria & superbia & ma-
litia polluit,iumẽtum, draco,simul & auis existit.
Per tot nanq; ad deceptorum cor se species intu-
lit,in quot eos nequitias implicauit. Multarũ igi-
tur rerum nomine uocat̃: quia ante deceptorum
mentes in uarias formarum species uertitur.Cùm
enim hunc per carnis luxuriam tentat, & tamen
minimè superat, mutata suggestione cor illius in
malitiam inflãmat. Quia ergo ad eum uenire bel-
lua non ualuit,draco uenit. Illum ueneno malitiæ
corrumpere non ualet: sed tamen bona sua eius
oculis opponit, & cor illius in superbiam extol-
lit.Huic ergo ut draco surrepere nō ualuit: sed ta-
men adducto phantasmate inanis gloriæ, coram
cogitationis eius obtutib.quasi auis uolauit. quæ
nimirum auis tanto contra nos immanius extolli
tur,quanto nulla naturæ suæ infirmitate præpedi
tur.Quia enim carnis morte non premitur, & re-
demptorem nostrum carne mortalem uidit, altio
si fastu elationis intumuit: sed ubi contra autho-
rem suum penna se superbiæ extulit, ibi laqueum
suæ mortis inuenit.nam ea eius carnis morte pro
stratus est, quam expetijt elatus: & inde pertulit
laqueum,unde quasi escam suæ malitiæ mortem
21 iusti concupiuit. Dicatur ergo: Nunquid illu-
des ei quasi aui?] Quasi aui quippe Dominus illu
sit, dum ei in passione unigeniti filij sui ostendit
escam,sed laqueum abscondit. Vidit enim quod
ore perciperet,sed non uidit quod gutture tene-
ret.Nam quamuis eum fuerat ipse cōfessus filium
Dei,uelut purũ tamen illum hominem mori cre-
didit,ad cuius mortem Iudæorum persequẽtium
animos concitauit. Sed in ipso traditionis tempo
re tardè iam cognouisse intelligitur, quòd ipse e-
ius illa morte puniret̃. Vnde & Pilati coniugem
somnijs terruit, ut uir illius à iusti persequutione

A cessaret. Sed res interna dispensatione disposita,
nulla ualuit machinatione refragari. Expediebat
nanq; ut peccatorum mortem iustè morientium
solueret mors iusti iniustè morientis. Quod quia
Leuiathan iste usque ad tempus passionis illius
ignorauit,quasi more auis illusus, diuinitatis eius
laqueum pertulit, dum humanitatis eius escam
momordit. Sequitur:

Quòd infirma mundi & ignobilia & stulta elegit Deus, & fortitudinem armati hostis humilium prædicatione destruxit. Cap. XV.

AVt alligabis eum ancillis tuis?] Subaudis,
ut ego. In seruis etsi despecta est conditio,
uirilitas uiget:in ancillis autem cum cōditione pa
riter sexus iacet. Bene ergo Dominus Leuiathan
B istum non seruis,sed ancillis suis ligare se asserit:
quia ad nostram redemptionem ueniens,& suos
contra mundi superbiam prædicatores mittens,
relictis sapientibus insipiẽtes, relictis fortibus de
biles,relictis diuitibus pauperes elegit. ancillis er
go suis Leuiathan huius fortitudinem Dominus
ligauit:quia attestante Paulo, Infirma mundi ele- 1.Cor.7
git Deus,ut confundat fortia. Vnde bene per Sa Prouer.9
lomonem dicitur: Sapientia ædificauit sibi do-
mum, excidit columnas septem, immolauit ui-
ctimas, miscuit uinum, proposuit mensam, mi-
sit ancillas suas ut uocarent ad arcem & mœnia
ciuitatis. Sapientia quippe domum sibi condi-
dit, cùm unigenitus Dei filius in semetipso intra
uterum uirginis mediante anima humanum sibi
C corpus creauit. Sic quippe corpus unigeniti do-
mus Dei dicitur,sicut etiam templum uocatur:ita
ut unus idemq; Dei atq; hominis filius ipse sit qui
inhabitat, ipse qui inhabitatur. Quod tamen re-
ctè & aliter accipitur, si domus sapientiæ Eccle-
sia uocatur. quæ septẽ sibi columnas excidit:quia
ab amore præsentis seculi disiunctas ad portandã
eiusdem Ecclesiæ fabricam mentes prædicãtium
erexit.Quæ pro eo quòd perfectionis uirtute sub
nixę sunt,septenario numero designantur. Immo
lauit uictimas:quia uitas prædicãtium mactari in
persecutione permisit. Vinum miscuit: quia diui-
nitatis & humanitatis suæ nobis pariter arcana
prædicauit. Mensam quoq; proposuit: quia scri-
pturæ sacræ nobis pabula aperiendo præparauit.
D Ancillas etiã suas misit,quæ ad arcẽ nos atq; ciui-
tatis mœnia uocarẽt:quia prædicatores infirmos
abiectosq; habere studuit,qui fideles populos ad
spiritalis patriæ ędificia superna colligerẽt. Vnde Ioan.1
in Euangelio Dominus Nathanaelem laudat,nec
tamen in sorte prædicantiũ numerat. quia ad præ-
dicandum eum tales uenire debuerant,qui de lau
de propria nihil habebant:ut tanto solidius ueri-
tatis esse cognosceretur quod agerent, quanto &
apertè cerneretur,quia ad hoc agẽdum per se ido
nei non fuissent. Vt ergo mira potentia per prædi
catorũ linguas claresceret, prius mirabilius actũ
est,ut eorundem prædicantium meritum nullum
esset. Ancillas ergo Dominus misit, & Leuiathan
huius fortitudinem ligauit: quia infirmos præ-
dicatores mundo exhibuit, & potentes quosque
qui

qui eius corpus fuerãt, sub terroris sui uinculo re-
strinxit. Et in semetipso Leuiathan iste ancillis li-
gatur: cùm infirmis prædicantibus, ueritatis cla-
rescente lumine, contra electorum mentes anti-
quus hostis nõ quantum uult sæuire permittitur:
sed ne sub infidelitatis captiuitate cunctos quos
appetit teneat, signis & uirtutibus coarctatur. I-
pse ergo per se hoc fortiter facit, qui cõtra illũ ui-
res non fortibus tribuit. Sed quia quos cõtra eum
Dominus mittat insinuat: nunc etiam quid ipsi a-
gant qui mittuntur, adiungit. Sequitur:

Quòd prædicatorum officio (qui de Euangelico talento negociantur) à capite diabolo concidantur & separentur, qui prius ei quasi mẽbra carnea adhærebant. Cap. XVI.

22 COncident eum amici, diuident illum nego-
ciatores.] Leuiathan iste totiens cõciditur,
quotiẽs diuini uerbi gladio sua ab illo membra se
parantur. Iniqui enim cùm uerbum ueritatis au-
diunt, & sancto timore perculsi, ab antiqui se ho-
stis imitatione suspendunt: ipse in corpore suo di-
uiditur, cui hi qui prauè inhęserant, subtrahuntur.
Ipsos uerò amicos nominat, quos superius ancil-
las uocat: ipsos etiam negociatores appellat, quos
amicos dixerat. Sancti enim prædicatores prius
ancillæ sunt per formidinem, pòst amici per fidẽ,
ad extremum quoq; negociatores per actionem.
Luc.12 Ipsis quippe infirmantibus dicitur: Nolite timere
pusille grex, quia complacuit patri uestro dare uo
bis regnum. Ipsis rursum conualescentibus dici-
Ioan.15 tur: Vos autem dixi amicos, quia omnia quæcun
que audiui à patre meo, nota feci uobis. Ipsis ergo
ad extremũ in negocij operationem pergentibus
Mar.16 iubetur: Euntes in mundum uniuersum, prædica-
te Euangelium omni creaturæ. In prædicatione
quippe fidei quasi quoddam negocium geritur,
dum uerbum datur, & fides ab auditoribus sumi-
tur. Quasi quoddam negocium faciunt qui prædi
cationem pręrogant, & a populis fidem reportãt.
Fidem impartiunt, & eorum sanctam protinus ui
tam sumunt. Si enim iustorum prædicatio nego-
cium non fuisset, profectò Psalmista non diceret:
Psal.80 Sumite psalmum, & date tympanũ. In tympano
etenim coriũ siccaẽ ut sonet. Quid est ergo dicere:
Sumite psalmum, & date tympanum: nisi, Accipi
te spiritale canticum cordis, & reddite tempora-
lem macerationem corporis? Si superna prædica
tio negocium non fuisset, nequaquam sub typo
fortis mulieris Salomon de sancta Ecclesia dice-
Prouer.31 ret: Sindonẽ fecit & uendidit, & cingulum tradi-
dit Chananæo. Quid enim signatur per linteum
sindonis, nisi subtilis intextio sanctæ prædicatio-
nis? In qua molliter quiescitur: quia mens in illa fi
Act.10 delium spe superna refouetur. Vnde & Petro ani-
malia in linteo demonstrantur: quia peccatorum
animæ misericorditer aggregatæ, in blanda fidei
quiete continentur. Hanc ergo sindonem Eccle-
sia fecit & uendidit: quia fidem quam credendo
texuerat, loquendo dedit, & ab infidelibus uitam
rectæ conuersationis accepit. Quæ & Chananæo
cingulum tradidit: quia per uigorem demonstra-

A tæ iusticiæ, fluxa opera gẽtilitatis astrinxit: ut hoc
quod præcipitur uiuẽdo teneatur: Sint lumbi ue- Luc.12
stri præcincti. Prædicatores ergo suos Dominus
quærendo ancillas inuenit, permutando amicos
facit, ditãdo negociatores exhibet. Qui eẽ mun-
di prius minas infirmi timuerũt, pòst ad agnoscen
da diuina consilia ascendunt. Ditati autem uirtu-
tibus usq; ad exercendum fidei negocium perdu-
cuntur: ut Leuiathan istius membra increpando
atq; suadendo tanto seuerius incidant, quanto &
amici facti, amori ueritatis semetipsos uerius co-
pulant: atq; ab eo peccantium animas tãto celeri-
us subtrahant, quãto negociatores idonei effecti,
in semetipsis amplissimas apothecas uirtutũ mon
strant. Quia enim per prædicatores Dei ualde lau
B dabiliter à Leuiathan isto res possessa diuiditur,
ueritatis uox per prophetam pollicetur, dicens:
Et si separaueris preciosum à uili, quasi os meum
eris. preciosum quippe à uili separat, qui humanas
mẽtes à reproba antiqui hostis imitatione disiun-
git. Rectè os Dei dicitur: quia per eum proculdu
bio eloquia diuina formantur. Sequitur:

Quòd sancta Ecclesia prius pelle diaboli, id est infimis impleta sit, deinde capite, id est prudentibus, & sapientibus. Prius enim piscatores habuit, deinde per piscatores, philosophos & rhetores, principes & imperatores. Cap. XVII.

NVnquid implebis sagenas pelle eius, & gur
gustium piscium capite illius?] Quid per sa
genas uel gurgustium piscium, nisi Ecclesiæ fide-
lium, quæ unam Ecclesiam catholicam faciũt de-
signantur? Vnde in Euangelio scriptum est: Simi
le est regnum cœlorum sagenæ missæ in mare, &
ex omni genere piscium congreganti. Regnũ cœ
lorum scilicet uocatur Ecclesia, cuius dum mores
Dominus ad superna subleuat, iã hæc ipsa in Do-
mino per cœlestem conuersationem regnat. quæ
recte etiam sagenæ missæ in mare comparatur, ex
omni genere pisciũ cõgreganti: quia missa in hoc
gẽtilitatis seculum nullũ respuit: sed malos cũ bo-
nis, superbos cum humilibus, iracundos cum mi-
tibus, & fatuos cum sapientibus cepit. In pelle ue
rò Leuiathan istius, stultos eius corporis, in capi-
te autẽ prudentes accipimus. Vel certè pelle quæ
est exterius, subditi ad hæc extrema seruientes, ca
pite autem præpositi designantur. Et bene Domi-
D nus seruato ordine, has sagenas uel gurgustiũ pi-
scium, id est Ecclesiam suam, & uota fidelium pri-
us se pelle eius, & postmodum capite asserit im-
pleturum: quia (sicut superius diximus) prius
elegit infirma, ut pòst confunderet fortia. Ele-
git quippe stulta mundi, ut confunderet sapien- 1.Cor.1
tes. Prius nanque collegit indoctos, & postmo-
dum philosophos: & non per oratores docuit pi-
scatores, sed mira potentia per piscatores subegit
oratores. Dicit ergo: Nunquid implebis sage-
nas pelle eius, aut gurgustium piscium in capite
illius? Subaudis, ut ego: qui intra Ecclesiam fide-
lium prius quasi pellem diaboli extremos atq; in-
fimos colligo, & postmodũ caput illius, id est pru
dentes mihi aduersarios subdo. Sequit: Pones 23
super eum manũ tuã?] Id est, ut ego: qui forti illũ
potentia

potentia reprimens, non plus quàm expediat sæ-
uire permitto: eiusq; sæuitiam quantum permise-
ro, in electorum meorum utilitatem retorqueo.
Vel certè manum super eum ponere, est uirtutis
potestate superare. Beato igitur Iob per interro-
gationem dicitur: Pones super eum manum tuã?
ac si apertè diceret: Nunquid uirtute illum pro-
pria reprimis? Vnde & aptè mox subditur: Me-
mento belli, nec ultrà addas loqui.] Alta dispen-
satio iudiciorũ Dei idcirco sæpe bene merẽtes fa-
mulos uel nimis impetit, uel flagellis premit, uel
quibusdam superimpositis oneribus grauat, uel la
boriosis occupationibus implicat: quia mira po-
tentia preuidet, quòd si quieti ac liberi in trãquil-
litate persisterent, tentationes ferre aduersarij nõ
ualentes, mentis prostrati uulneribus facerent.
B Dum ergo eos foris tolerandis flagellis uel onerib
bus occupat, à suscipiendis intus tentationum ia-
culis occultat. Moris quippe medicinalis est, ut
sæpe feruorem uiscerum in pruriginem cutis tra-
hat, & plerunq; inde interius curat, unde exterius
sauciat. Ita nonnunquam diuinæ dispensationis
medicamine agitur, ut exterioribus doloribus in-
ternum uulnus adimatur, & flagellorum sectioni
bus repellatur ea quæ occupare mentem poterat
interior putredo uitiorum: & tamen sepe dum pa
tentis culpæ sibi homines conscij non sunt, & aut
doloribus cruciantur, aut laboribus deprimũtur,
contra iustum atq; omnipotẽtem iudicem in que
relam prosiliunt, scilicet minus intuentes contra
quàm fortem aduersarium bellum gerunt. Cuius
si intolerabiles uires sollicitè attenderent, nequa-
quam de his quę exterius tolerant murmurarent.
Sed ideo uidẽtur nobis hæc grauia, quia bella oc-
culti aduersarij nolumus pensare grauiora. A qui-
bus plerunq; bellis (ut diximus) dum flagella-
mur, defendimur: dum affligimur, occultamur.
Caro enim nostra prius quàm resurrectionis in-
corruptione solidetur, si nullo mœrore afficitur,
in tentationibus effrenatur. Quis autem nesciat
quòd multo melius sit ardere flamma febrium, q̃ p
igne uitiorum? Et tamen cùm febre corripimur,
quia uitiorum æstum, qui occupare nos poterat,
cõsiderare negligimus, de percussione murmura-
mus. Quis nesciat quòd multo melius sit duris in
seruitio hominibus subijci, quàm blandientibus
D dæmoniacis spiritibus subdi? Et tamen cùm alto
Dei iudicio iugo humanæ conditionis atterimur,
in querelam prosilimus: nimirum quia minus at-
tendimus quòd si nos nullà cõditio seruitutis op-
primeret, fortasse mens nostra multis iniquitati-
bus peius libera deseruiret. Ideo ergo hæc quæ to
leramus, grauia credimus: quia bella hostis callidi
quàm sint contra nos dura atq; intolerabilia non
uidemus. Menti enim nostrę omne põdus uilesce
ret, si ea quæ se opprimere poterat, occulti aduer-
sarij bella pensaret. Quid enim si omnipotens De-
us onera quæ patimur subleuet: sed tamen sua no
bis adiutoria subtrahat, & inter Leuiathan istius
nos tentamenta derelinquat? Sæuiente tanto ho-
ste quò ibimus, si nullis authoris nostri protectio

A nibus defendamur? Quia ergo beatus Iob culpæ
sibi conscius non erat, & dura tamen flagella to-
lerabat, ne fortasse in uitio murmurationis exce-
dat, memoretur quòd timeat, & dicatur ei:

Quòd qui tentamẽta uel percussiones diaboli diligenter considerat, & illud bellum mente retractat, de flagellis & percussionibus Dei, quæ sunt correctio uel disciplina, si filius est, nequaquam murmurat. Cap. XVIII.

MEmento belli, nec ultrà addas loqui.] Ac si
ei apertè diceretur: Si occulti hostis contra
te bellum consideras, quicquid à me pateris, non
accusas. Si impetentem te aduersarij gladium pro
spicis, flagellum patris nullatenus pethorrescis.
Vides enim quali flagello te ferio: sed intueri ne-
B gligis, à quanto te hoste flagellando liberum seru
uo. Memento ergo belli, nec ultrà addas loqui: id
est tanto te ad disciplinam patris exhibe tacitum,
quanto te prospicis ad bella hostis infirmũ. Dum
ergo me corripiẽte percuteris, ut æquanimiter fe
ras hostem tuum, ad memoriã reuoca: & durum
nõ æstimes omne quod pateris, dum externis cru
ciatibus ab interna passione liberaris. quia autem
Leuiathã iste de diuina misericordia falsa sibi pro
missione blanditur, postquam terrorem fortitudi
nis eius intulit, & beati Iob animũ in eius circum-
spectione commouit dicens: Memento belli, nec
ultrà addas loqui, ut irremissibilem reatum eius
ostenderet, ilico adiunxit:

Quòd iudicium ultimum sine misericordia sit. Cap. XIX.

C ECce spes eius frustrabitur eum.] Quod sic 24
de eo debet intelligi, ut referri etiam ad illius
corpus possit: quia iniqui omnes qui districtionẽ
iusticiæ diuinæ non metuunt, incassum sibi de mi
sericordia blandiuntur. Moxq; ad consolationem
nostram rediens, extremi iudicij futurum eius in-
eritum prænunciat, dicens: Et uidentibus cun-
ctis præcipitabit.] Cunctis enim uidentibus præ
cipitabitur: quia æterno tunc iudice terribiliter ap
parente, astantibus legionibus angelorũ, assisten
te cuncto ministerio cœlestium potestatum, atq;
electis omnibus ad hoc spectaculum deductis, i-
sta belua crudelis & fortis in medium captiua de-
ducitur, & cum suo corpore, id est cum reprobis
omnibus æternis gehennæ incendijs mancipa-
D tur, cùm dicitur: Discedite à me maledicti in i- Matt.25
gnem æternum, qui præparatus est diabolo & an-
gelis eius. O quale erit illud spectaculum, quan-
do hæc immanissima bestia electorum oculis o-
stenditur: quæ hoc belli tempore nimis illos ter-
rere potuerat, si uideretur. Sed occulto ac miro
Dei consilio agitur, ut & nunc per eius gratiam à
pugnantibus non uisa uincatur, & tunc à lætis uic-
toribus iam captiua uideatur. Tunc autem iusto
diuino adiutorio quantum debitores sunt, pleni-
us recognoscunt: quando tam fortem bestiam ui-
derint, quam nunc infirmi uicerunt, & in hostis
sui immanitate conspiciunt, quantũ debeant gra-
tiæ defensoris sui. Redeũt enim de hoc prælio tũc
milites nostri uirtutum trophæa referentes: & re-
ceptis corporib. cùm iam in illo iudicio cœlestis
regni

regni introitum sortiuntur, prius immanissimas uires huius antiqui serpentis aspiciunt, ne uile æstiment quod euaserunt. Bene ergo dicitur: Et uidentibus cunctis præcipitabitur: quia uisa mors eius tunc gaudiũ exhibet, cuius tolerata uita, nũc iustis quotidie in cruciatibus bellum mouet. Sed audientes ista, ac si protinus quereremur Domino dicentes: Domine qui Leuiathan istum tantæ esse fortitudinis non ignoras, eum in certamine infirmitatis nostræ cur suscitas? ilico adiunxit:

Textus capitis quadragesimiprimi libri beati Iob.

B On quasi crudelis suscitabo eum. Quis enim resistere potest uultui meo, & quis antè dedit mihi, ut reddam ei? Omnia quæ sub cœlo sunt, mea sunt. Non parcam ei uerbis potẽtibus, & ad deprecandum compositis. Quis reuelabit faciem indumenti eius, & in medium oris eius quis intrabit? Portas uultus eius quis aperiet? Per gyrum dentium eius formido, corpus illius quasi scuta fusilia, compactum squamis se prementibus. Vna uni coniungitur, & ne spiraculum quidem incedit per C eas. Vna alteri adhærebit, & tenentes se nequaquam separabuntur. Sternutatio eius splendor ignis, & oculi eius ut palpebræ diluculi. De ore eius lampades procedent sic ut tẹdæ ignis accensæ. De naribus eius procedit fumus sicut ollæ succensæ atq; feruentis. Halitus eius prunas ardere facit, & flamma de ore eius egreditur. In collo eius morabitur fortitudo, & faciem eius præcedet egestas. Membra carnium eius cohærentia sibi. Mittet cõtra eum fulmina, & ad locum alium non ferentur. Cor eius indurabitur tanquam lapis, & stringetur quasi mallea- D toris incus. Cùm sublatus fuerit, timebunt angeli, & territi purgabuntur. Cùm apprehenderit eum gladius, subsistere non poterit neq; hasta neq; thorax. Reputabit enim quasi paleas ferrum. & quasi lignum putridum æs. Non fugabit eum uir sagittarius. In stipulam uersi sunt ei lapides fundæ. quasi stipulam æstimabit malleum, & deridebit uibrantẽ hastã. Sub ipso erũt radij solis, & sternet sibi aurum quasi lutum. Feruescere faciet quasi ollam profundum maris, & ponet quasi cum unguenta bulliunt. Post A eũ lucebit semita. Aestimabit abyssum quasi senescentẽ. Non est super terram potestas quæ cõparetur ei, qui factus est ut nullum timeret. Omne sublime uidet, Ipse est rex super uniuersos filios superbiæ.

Quòd non crudeliter sed rationabiliter Deus agit cum diabolo, qui iusto iudicio electos recipit, & impios damnat. Cap. XX.

N On quasi crudelis suscitabo eum.] Et uelut 25
si mox à nobis causa rationis quæreretur, quomodo non eum quasi crudelis suscitas, quem scimus, quia tantos inuadere & deuorare permittis? statim subdidit, dicens: Quis enim resistere potest uultui meo? & quis antè dedit mihi, ut reddã ei?] Quibus duobus uersibus & uirtutem suæ potentiæ, & omne pondus rationis expleuit. Nam propter potẽtiam dixit: Quis enim potest resistere uultui meo? Et propter rationẽ subdidit: Quis antè dedit mihi, ut reddam ei? ac si diceret: Non eum quasi crudelis suscito: quia de eius fortitudine & electos meos potenter eripio: & rursum reprobos non iniustè sed rationabiliter damno: id est, & eos quos benignè eligo, eripere mirabiliter possum: & eos quos respuo, non iniustè derelinquo. Nemo quippe ut diuina illum gratia subsequatur, prius aliquid cõtulit Deo. Nam si nos Deum bene operãdo præuenimus, ubi est quod propheta ait: Misericordia eius prẹueniet me? si quid Psal.58
nos bonæ operationis dedimus, ut eius gratiam C mereremur, ubi est quod Apostolus dicit: Gratia Ephes.2
saluati estis per fidem, & hoc nõ ex uobis, sed Dei donũ est, nõ ex operibus? Si nostra dilectio Deũ præuenit, ubi est quod Ioannes apostolus dicit: Non quia nos dilexerimus Deum, sed quia ipse 1.Ioan.4
prior dilexit nos? Vbi est quod per Osee Dominus dicit: Diligam eos spõtaneè? Si sine eius munere nostra uirtute Deum sẹquimur, ubi est quod Osee 14
per Euangelium ueritas protestatur, dicens: Sine Ioan.15
me nihil potestis facere? Vbi est quod ait: Nemo Ioan.6
potest uenire ad me, nisi pater qui misit me traxerit eum? Vbi est quod iterum dicit: Non uos me Ioan.15
elegistis, sed ego elegi uos? Si saltem dona bonorum operum uirtute nostra bene cogitando præuenimus, ubi est quod rursum per Paulum tam sa- D lubriter dicitur, ut omnis de se humanæ mentis fiducia ab ipsa cordis radice succidatur, cùm dicit: Non quia sufficientes simus aliquid cogitare à no- 2.Cor.3
bis quasi ex nobis, sed sufficientia nostra ex Deo est? Nemo ergo Deum meritis prẹuenit, ut tenere eum quasi debitorẽ possit: sed miro modo æquus omnibus cõditor, & quosdam prẹelegit, & quosdam in suis prauis moribus iustè derelinquit. neq; tamen electis suis pietatem sine iustitia exhibet, quia hic eos duris afflictionibus premit: nec rursum reprobis iustitiam sine misericordia exercet, quia hic æquanimiter tolerat, quos quandoq; in perpetuum damnat. Si ergo & electi præuenientem se gratiam sequuntur, & reprobi iuxta quod merentur accipiunt: & de misericordia inueniunt electi quod laudent, & de iustitia non habent reprobi

probi quod accusent. Bene itaq; dicitur: Quis antè dedit mihi, ut reddam ei? ac si apertè diceretur: Ad parcendum reprobis nulla ratione compellor: quia eis debitor ex sua actione non teneor. Id circo enim nequaquam cœlestis patriæ præmia æterna percipiunt: quia ea nunc dum promereri poterant, ex libero arbitrio contempserũt. Quod uidelicet liberum arbitrium in bono formatur electis, cùm eorum mens à terrenis desiderijs gra- 26
tia aspirante suspenditur. Bonum quippe quod agimus, & Dei est, & nostrum. Dei per prẹuenientem gratiam, nostrum per obsequentem liberam uoluntatem. Si enim Dei non est, unde ei gratias in æternum agimus? Rursum si nostrum non est, unde nobis retribui præmia speramus? Quia ergo non immeritò gratias agimus, scimus quòd e- B ius munere præuenimur: & rursum quia non immeritò retributionẽ quærimus, scimus quòd obsequente libero arbitrio, bona eligimus quæ ageremus. Sequitur: Omnia quæ sub cœlo sunt, mea sunt.] Omnibus liquet quòd non solum ea quæ sub cœlo sunt, sed ipsa quoq; quæ super cœlos condita cœlestia uocantur, eius uoluntati seruiunt, à quò se creata esse meminerunt. Cur ergo tantummodo de inferioribus loquens ait: Omnia quæ sub cœlo sunt, mea sunt? Sed quia de Leuiathan loquitur, qui iam non in ætherei cœli sede continetur, cuncta quæ sub cœlo sunt, asserit sua esse: ut eum quoq; qui de cœlo cecidit, suę doceat potestati seruire. ac si diceret: Leuiathan iste beatitudinem quidem meam perdidit, sed dominium non euasit: quia & ipsæ mihi potestates inseruiunt, quæ mihi prauis actionibus aduersantur. Sequitur:

Quòd in extraneo examine uel etiam in præsenti Ecclesia frustra fundatur oratio, quam bona actio non præcedit: & quòd uirtus orationis non sit in uerbo, sed in perseuerantia compunctionis. Cap. XXI.

N On parcam ei uerbis potentibus, & ad deprecandum compositis.] Quis hoc quod legisse se nequaquam nouit, existimet: quia culparum suarum diabolus sit ueniam petiturus? Sed ille fortasse homo quem Leuiathan iste in mundi termino uas sibi proprium facit, quem attestante Paulo, Dominus Iesus interficiet spiritu oris sui, et destruet illustratione aduentus sui, territus tantæ maiestatis præsentia: quia exercere uires suas non ualet, ad preces inclinatur. Quod tamen de eius corpore, id est iniquis omnib. intelligi aptius potest, qui serò ad petitionum uerba ueniunt: quia nunc exequi facta contemnunt. Vnde per Euan- Matth.25
gelium ueritas dicit: Nouissimè ueniunt & reliquæ uirgines dicẽtes: Domine domine, aperi nobis. Quibus ilico respondetur: Amen dico uobis, nescio uos. Sed cùm uerba potentia ad deprecandum componere dicitur: urget magis ut quod de eius corpore in futuro diximus, in hoc tempore 27
sentiamus. Sunt nanque intra sanctam Ecclesiam nonnulli, qui prolixas ad Dominum preces habent, sed uitam deprecãtium non habent: nam A promissa cœlestia petitionibus sequuntur, operibus fugiunt. Hi nonnunquam etiam lachrymas in oratione percipiũt, sed cùm post orationis tempora eorum mentem superbia pulsauerit, ilico in fastu elationis intumescũt. Cùm auaritia instigat, mox per incendia auidæ cogitationis exæstuant. Cùm luxuria tentauerit, in illicitis protinus desiderijs anhelant. Cùm ira suaserit, mox mansuetudinem mentis flamma insaniæ concremat. Vt ergo diximus, & fletus in prece percipiunt, & tamẽ expletis precibus, cùm uitiorum suggestione pulsantur, nequaquam pro æterno regni desiderio se fleuisse meminerunt. Quòd apertè de se Balaam innotuit, qui iustorum tabernacula conspiciens, ait: Moriatur anima mea morte iustorum, & fiant Num.23
B nouissima mea horum similia. Sed cùm compunctionis tempus abscessit, cõtra eorum uitam quibus se similem fieri etiam moriendo poposcerat, consilium præbuit: & cùm occasionem de auaritia reperit, ilico oblitus est quicquid sibi de innocentia optauit. Virtutis igitur pondus oratio non habet, quam nequaquam perseuerantia continui amoris tenet. Quo contrà bene de Anna flente perhibetur: Vultusq; eius non sunt amplius in diuersa mutati: quia uidelicet mens eius nequaquã post preces inepta lætitia lasciuiendo perdidit, quod orationis suæ tempore gemituũ rigore exquisiuit. Nonnullis uerò in usum negociationis uertitur labor orationis. De quibus in Euangelio ueritas dicit: Deuorant domos uiduarum sub ob Mar.12
C tentu prolixæ orationis. Hi accipient prolixius iudicium. Quia ergo iniquorum petitionibus qui Leuiathan istius corpus sunt, nullo modo parcitur, cùm eorum preces opere destruuntur, rectè nunc dicitur: Non parcam ei, & uerbis potentibus ad deprecandum compositis: quia & per hoc quòd uerba potentia & ad deprecandum composita referuntur, apertè inanitas orationis ostenditur. Veraciter nanque orare, est amaros in compunctione gemitus, & non composita uerba resonare. Sed quia antiquus hostis quo districtius 28
frangitur, eo nequius per multiplicia argumenta dilatatur: cuius tamen insidias Dominus quanto subtilius occultari considerat, tanto nobis misericordius manifestat, rectè subiungitur:

Quòd diabolus reprobos patenter ad quæcunque flagitia uocat, cum sanctis uerò in malitiæ suæ consilijs aliter agit, & suggesturus pessima, transfigurat se in angelum lucis. Caput XXII.

Q Vis reuelabit faciẽ indumẽti eius?] Leuiathan iste aliter religiosas hominũ mentes, aliter uerò huic mundo deditas tẽtat: nam prauis mala quæ desiderant, apertè obijcit, bonis autem latenter insidians, sub specie sanctitatis illudit. Illis uelut familiaribus suis iniquum se manifestius insinuat. Istis uerò uelut extraneis cuiusdã quasi honestatis prætextu se palliat, ut mala quæ eis publicè non ualet, tecta bonæ actionis uelamine subintromittat. Vnde & mẽbra eius sæpe cùm aperta nequitia nocere non possunt, bonæ actio-

nis habitum ſumũt: & praua quidem ſe opere ex- A
hibent, ſed ſancta ſpecie mentiuntur. Iniqui enim
ſi apertè mali eſſent, à bonis recipi omnino non
poſſent: ſed ſumunt aliquid de uiſione bonorum,
ut dum boni uiri in eis recipiunt ſpeciem quam
amant, permixtum ſumant etiam uirus quod ui-
tant. Vnde quoſdam Paulus apoſtolus intuens
ſub prædicationis uelamine uẽtris ſtudio ſeruien-
tes, ait: Ipſe enim ſatanas transfigurat ſe in angelũ
lucis. Quid ergo mirum ſi miniſtri eius transfigu-
rantur uelut miniſtri iuſticiæ? Hanc trãsfiguratio
nem Ioſue timuit, quando uidens angelum, cuius
Iud. 2 eſſet partis inquiſiuit, dicens: Noſter es, an aduer-
ſariorum? ut uidelicet ſi aduerſæ uirtutis eſſet, eo
ipſo quo ſe ſuſpectũ cognoſceret, ab illuſione reſi
liret. Quia ergo Leuiathan iſte in eo quòd iniqui B
tatis opus molitur, ſæpe ſpecie ſanctitatis induit:
& quia niſi per diuinam gratiã ſimulationis eius
detegi indumenta nõ poſſunt, bene dicitur: Quis
reuelabit faciem indumenti eius? Subaudis, niſi e-
go, qui ſeruorum meorum mentibus gratiã ſubti-
liſſimæ diſcretionis inſpiro, ut reuelata malitia fa-
ciem eius nudam uideãt, quam cooperta ille ſub
habitu ſanctitatis occultat. Et quia aliquãdo fide-
lium mentes corrumpere oſtenſione ſua, aliquan-
do ſuggeſtione conatur: agit enim modò opere,
modò perſuaſione, rectè ſubiungitur: Et in medi-
um oris eius quis intrabit?] Subaudis, niſi ego,
qui per diſcretas electorum mẽtes ſuggeſtionum
eius uerba diſcutio, & non ita hæc eſſe ut ſonue-
runt manifeſto. Bonum nanq; uidentur promit- C
tere, ſed ad perditum finem trahunt. In medium
igitur oris eius intrare, eſt calliditatis eius uerba
penetrare, ut nequaquam penſetur quid reſonãt,
ſed quò intendant. Intrare Adam in medium oris
eius uoluit, quando intentionem perſuaſionis il-
lius cautè penſare neglexit: diuinitatem quippe
ſe per illum accipere credidit, & immortalitatem
amiſit. unde ergo ab intellectu uerborum eius in-
cautè exterius ſtetit, inde ſe ori illius deuorãdum
funditùs præbuit. Sequitur:

Quòd pſeudoprædicatores & falſæ perſuaſionis doctrina et ſecularium uiolentia poteſtatum utantur Cap. XXIII.

PORtas uultus eius quis aperiet?] Portæ uul-
tus eius ſunt iniqui doctores, qui idcirco por D
tæ uultus eius uocati ſunt, quia per ipſos quiſque
ingreditur, ut Leuiathan iſte quaſi in poteſtatis
ſuæ principatu uideatur. Sicut enim ſcriptura ſa-
cra ſanctos uiros portas Sion uocare conſueuit,
Sion quippe ſpeculatio interpretatur, & non im-
meritò prædicatores ſanctos uiros portas Sion di
cimus: quia per eorum uitam atq; doctrinam ab-
ſcondita ſuperna contemplationis intramus: ita
etiam portis Leuiathan iſtius errorum magiſtri ſi
gnantur, quorum dum prædicatio peruerſa reci-
pitur, miſeris auditoribus uia perditionis aperi-
tur. Sed portæ iſtæ ante oculos hominum plerun-
que ad introducendum quidem apertæ ſunt, ſed
tamen ad deprehendendum clauſæ: quia recta in
ſpecie exhibent, ſed opere praua perſuadent. Ad
deprehendendum ergo clauſæ ſunt: quia ne in-
trinſecus cognoſci ualeant, exteriori ſimulatione
muniuntur. Quas tamẽ mira potentia Dominus
aperit: quia electis ſuis hypocritarũ mentes com-
prehenſibiles facit. Portas ergo uultus eius quis
aperiet? Subaudis, niſi ego, qui electis meis ma-
giſtros errorũ ſub ſpecie ſanctitatis abſconditos,
perſpicua cognitione manifeſto. Et quia Anti-
chriſtus ueniens, ipſas etiam ſummas huius ſecu-
li poteſtates obtinebit, qui duplici errore ſæuiens
conatur ad ſe corda hominum & miſſis prædica-
toribus trahere, & commotis poteſtatibus incli-
nare, bene de Leuiathan iſto Dominus ſubdidit,
dicens: Per gyrum dentium eius formido.] 29
Mutato nanque nomine, hos eius dentes inſinua
re aliter uoluit, quos ſuperius portas uocauit. Peru-
erſi enim prædicatores portæ eius ſunt: quia in-
greſſum perditionis aperiũt. Dẽtes eius ſunt: quia
quos in errore capiunt, à ueritatis ſoliditate con-
fringunt. Sicut enim ſanctæ Eccleſiæ dentes ac
cipimus eos, qui prædicationibus ſuis peccanti-
um duritiam conterunt, unde ei per Salomonem
dicitur: Dentes tui ſicut greges detõſarum aſcen- Can. 4
dentium de lauacro, qui non immeritò detoni-
ſis ac lotis ouibus comparantur: quia innocuam
uitam ſumentes, in lauacro baptiſmatis conuer-
ſationis priſtinæ uellera uetuſta poſuerunt: ita e-
tiam dentibus Leuiathan iſtius errorum magiſtri
figurantur: quia reproborum uitam mordendo
dilaniant, & eos à ueritatis integritate ſubductos
in ſacrificio falſitatis mactant. Quorum quidem
prædicatio facilè deſpici ab auditoribus poterat:
ſed hanc ante humana iudicia adiunctus ſecula-
rium poteſtatum terror exaltat. Rectè ergo dici-
tur: Per gyrum dentium eius formido: id eſt,
per iniquos prædicatores Antichriſti peruerſæ
huius ſeculi protegunt poteſtates. Nam quos il-
li appetunt loquendo ſeducere, multi potentium
ſtudent ſæuiendo terrere. Per gyrum ergo den-
tium eius formido eſt. ac ſi apertè diceretur: Id-
circo iſti peruerſi prædicatores aliquos ſuaden-
tes conterunt: quia circa ipſos ſunt alij qui infir-
morum mentes terrentes affligunt. Quale itaque
illud tempus perſequutionis apparebit, quando
ad peruertendam fidelium pietatem, alij uerbis
ſæuiunt, alij gladijs? Quis enim etiam infirmus,
Leuiathan iſtius dentes non deſpiceret, ſi nõ eos
per circuitum poteſtatum ſecularium terror mu-
niret? Sed duplici contra eos calliditate agitur:
quia quod eis ab alijs uerbis blandientibus dici-
tur, hoc ab alijs gladijs ferientibus imperatur.
Quæ utrorumque actio, id eſt potentium atque
loquentium, in Ioannis Apocalypſi breui eſt ſen-
tentia comprehenſa, qua dicitur: Poteſtas eorum Apoc. 9
in ore & in caudis eorum erat. In ore nanq; do-
ctorum ſcientia, in cauda uerò ſecularium poten-
tia figuratur. Per caudam quippe quæ retrò eſt,
huius ſeculi poſtponenda temporalitas deſigna-
tur, de qua Paulus apoſtolus dicit: Vnum au- Phil. 3
tem, quæ retrò ſunt oblitus, ad ea quæ antè ſunt
extentus. Retrò enim eſt omne quod tranſit: an-
tè

tè uerò eſt omne quod ueniens permanet. Iſtis er-
go equis, id eſt nequiſſimis prædicatoribus ubi-
que carnali impulſu currentibus, in ore & in cau-
da poteſtas eſt: quia ipſi quidem peruerſa ſuaden-
do prædicant, ſed temporalibus poteſtatibus ful-
ti, per ea ſe quæ retrò ſunt, exaltant. Et quia ipſi ap
parere deſpicabiles poſſunt, ab iniquis auditori-
bus ſuis per eos ſibi reuerentiam exigunt, quo-
rum patrocinijs fulciuntur. Vnde hic quoq; non
immeritò per gyrum dentium eius formido ineſ-
ſe deſcribitur: quia multis terroribus agitur, ut in
peruerſis eorum prædicationibus & ſi non ueri-
tatis ſententia, certè temporalis potentia timea-
tur. Vnde bene eundem Antichriſtum Pſalmi-
Pſal. 9 ſta deſcripſit, dicens: Sub lingua eius labor & do-
lor, ſedet in inſidijs cum diuitibus in occultis.
Propter enim peruerſa dogmata ſub lingua eius
labor & dolor eſt, propter miraculorum uerò ſpe
ciem ſedet in inſidijs, propter ſecularis autem po-
teſtatis gloriam, cum diuitibus in occultis. Quia
enim ſimul & miraculorum fraude & terrena po-
teſtate utitur, & in occultis, & cum diuitibus ſe-
dere perhibetur.

Quòd reprobi ſcuto defenſionis corripientium ſe uerba repellunt, & concordi pertinacia alterna ſe ad inuicem defenſione tuentur. Cap. XXIIII.

COrpus illius quaſi ſcuta fuſilia.] Sacra ſcri-
ptura ſcuti nomine aliquando uti in parte
proſpera, aliquando in aduerſa conſueuit. Nam
ſæpe ſcuti defenſio pro diuina protectione poni-
tur, nonnunquam uerò pro humana repugnatio- C
ne memoratur. Pro diuina enim protectione po-
Pſal. 5 nitur, ſicut per Pſalmiſtam dicitur: Scuto bonæ
uoluntatis tuę coronaſti nos. Scuto nos Dominus
coronari perhibetur: quia quos protegens adiu-
uat, remunerãs coronat. Rurſum pro humana re-
pugnatione per eundem prophetam ſcutum po-
Pſal. 75 nitur, ſicut alibi ait: Ibi confregit cornua, arcum,
ſcutum, gladium & bellum. In cornibus quippe
elatio ſuperborum: in arcu enim inſidiæ longe fe-
rientium: in ſcuto autem obſtinata duritia defen-
ſionum, in gladio uicina percuſſio, in bello uerò
ipſa contra Dominum mentis motio deſignatur.
Quod nimirum totum in ſancta Eccleſia confrin
gitur, dum mentes Deo reſiſtentium, ſuperpoſi- D
to iugo humilitatis edomantur. Hinc rurſum per
Pſal. 40 eundem Pſalmiſtam dicitur: Arcum conteret, &
confringet arma, & ſcuta comburet igni. Arcum
enim Dominus conterit, cùm occulta inſidiantiu
machinamenta diſſoluit. Arma confringit,
cùm ea quæ contra ſe erecta fuerant patrocinia
humana comminuit. Scuta igni comburit, cùm
peccantium mẽtes obſtinata ſe duritia defenden-
tes ad pœnitentiæ & confeſſionis ardorem ſan-
30 cti ſpiritus calore ſuccendit. Quod uerò in
hoc loco corpus Leuiathan iſtius ſcutis fuſilibus
comparatur, perſcrutandum nobis innuitur: quia
durum quidem, ſed tamen cùm labitur, fragile ſo-
let eſſe uas omne quod fuſile eſt. ſcuta ergo ſi ſunt
fuſilia, in ſuſcipienda ſagittarum percuſsione ro- A
buſta ſunt, ſed caſu fragilia. Ictu quidem ferienti-
um minimè penetrantur, ſed ſuo ſe lapſu per frag-
menta diſſoluunt. Corpus ergo Leuiathan iſtius,
id eſt omnes iniqui, quia per obſtinationem duri
ſunt, ſed per uitam fragiles, ſcutis fuſilibus com-
parantur. Cùm enim uerba prædicationis audi-
unt, nulla correptionis iacula ſe penetrare permit
tunt: quia in omni peccato quod faciunt, ſcutum
ſuperbæ defenſionis opponũt. Nam cùm talium
quiſq; de reatu ſuæ iniquitatis arguitur, non mox
cogitat quomodo culpam corrigat, ſed quid in ad
iutorio ſuæ defenſionis opponat. Nulla igitur ue-
ritatis ſagitta penetratur: quia uerba ſanctæ cor-
rectionis in ſcuto excipit ſuperbæ defenſionis.
B Vnde bene de Iudæis cõtra præcepta Domini ſu
perba ſe defenſione tuentibus per Hieremiam di-
citur: Reddes eis uicem Domine iuxta opera ma Thren. 3
nuum ſuarum. Moxq; eandem uicem expreſſius
ſubdidit, dicens: Dabis eis ſcutum cordis labo-
rem tuum. Labor quippe Domini apparens in-
ter homines paſſibilis eius humanitas fuit, quam
Iudæi ſuperbè ſapientes dum cernerent, deſpexe-
runt: eumq; immortalem credere dedignati ſunt,
quem natura paſſibili mortalem uiderũt. Cumq;
eius humilitatem conſpicerent, ſuperbiæ faſti-
bus obdurati, ſumma cura moliti ſunt, ne eorum
mentes ſancta prædicantium uerba penetrarent.
Dum ergo eis Dominus uicem malorũ operum
redderet, dedit illis ſcutum cordis laborem ſuum:
C quia recto iudicio inde illos contra ſe ſuperbè ob
ſtinatos exhibuit, unde ipſe pro nobis in infirmi-
tate laborauit. Repulerunt quippe à ſe uerba pre-
dicantium: quia dedignati ſunt in Domino infir
ma paſſionum. Laborem igitur Domini contra
eundem Dominum ſcutum cordis habuerũt: quia
ſuperba ſapientibus eo deſpectus apparuit, quo
propter eos humilis fuit. Hoc ſcutum, ſicut 31
iam ſuperius diximus, primus ille peccator tenui-
t, qui requirente Domino cur lignum uetitum
contigiſſet, non ad ſe culpam retulit, ſed à muliere quam Dominus dederat, ſe accepiſſe reſpon-
dit: ut quaſi reatum ſuum obliquè in authorem
relideret, qui ei mulierem dederat, quæ talia per-
ſuaderet. Hoc ſcutum etiam requiſita mulier te-
nuit, quando neque ipſa ad ſe culpam retulit, ſed
D ſerpentis illud perſuaſionibus replicauit, dicens:
Serpens decepit me, & comedi: ut ipſa quoque Gen. 3
reatum ſuum obliquè in creatorem reduceret,
qui illuc intrare ſerpentem perſuaſurum talia per
miſiſſet. Serpens uerò iam non requiritur: quia
nec eius pœnitentia quærebatur. Hi autem quo-
rum pœnitentia quæſita eſt, ſcutum nequiſsimæ
defenſionis contra iuſtiſsimæ correptionis uerba
protulerunt. Vnde nunc uſque in uſum peccan-
tium trahitur, ut culpa cùm arguitur, defenda-
tur: & unde finiri reatus debuit, inde cumuletur.
Bene ergo dicitur: Corpus illius quaſi ſcuta fuſi-
lia: quia omnes iniqui ne ad ſe corripientium uer
ba peruenianta, quaſi contra aduerſariorum iacu-

la ſcuta defenſionum parant. Quod uidelicet eius corpus adhuc nobis expreſſius detegit, dum ſubiungit: Compactum ſquamis ſe prementibus.] Fertur quia draconis corpus ſquamis tegitur, ne citius iaculatione ullius penetretur. Ita corpus omne diaboli, id eſt multitudo reproborum, cùm de iniquitate ſua corripitur, quibus ualet tergiuerſationibus ſe excuſare conatur, & quaſi quaſdam defenſionis ſquamas obijcit, ne transfigi ſagitta ueritatis poſſit. Quiſquis enim dum corripitur, peccatũ ſuum magis excuſare appetit, quàm deflere, quaſi ſquamis tegitur, dum à ſanctis prædicatoribus gladio uerbi iaculatur. Squamas habet, & idcirco ad eius præcordia tranſeundi uiam uerbi ſagitta non habet. Duritia enim carnali repellitur, ne ſpiritalis ei gladius infigatur. Carnali ſapientia contra Deum Saulus obduruerat, quando cor eius nulla prædicationis Euangelicæ ſagitta penetrabat. Sed poſtquam forti cœlitùs increpatione iaculatus, & ſuperno reſpectu cæcatus eſt, lumen quippe ut acciperet, amiſit: ad Ananiam ueniens illuminatur. In qua illuminatione, quia defenſionum ſuarum duritia caruit, bene de
Act.9 eo ſcriptum eſt: Ceciderunt quaſi ſquamæ ab oculis eius. Carnalis uidelicet tegumenti illum duritia preſſerat, & idcirco radios ueri luminis non uidebat. Sed poſtquam ſuperbæ repugnationes eius uictæ ſunt, defenſionum eius ſquamæ ceciderunt. Quæ quidem ſub Ananiæ manibus ab oculis ceciderunt corporis, ſed antè iam ſub dominica increpatione ceciderant ab oculis cordis. Cùm enim altæ inuectionis iaculo confoſſus iacere, humili iam & penetrato corde requirebat, di-
ibidem cens: Domine quid me uis facere? Repulſis uidelicet ſquamis, iam ad cordis uiſcera ueritatis ſagitta peruenerat, quando depoſita elatione ſuperbiæ eum quem impugnauerat Dominum confitens, & quid ageret neſciens requirebat. Intueri libet ubi eſt ſæuus ille perſequutor, ubi lupus ra-
32 pax. Ecce in ouem iam uerſus eſt qui percunctatur paſtoris ſemitam quam ſequatur. Et notandum quod cùm diceret, Quis es Domine? non ei à Domino reſpondetur: Ego ſum unigenitus patris, ego principium, ego uerbum ante ſecula. Quia enim Saulus incarnatum Dominum crede re contemnebat, & eius humanitatis infirma de- D ſpexerat, de cœlo hoc quod contempſerat audiuit: Ego ſum Ieſus Nazarenus, quem tu perſequeris. ac ſi diceret: Hoc à me audi de ſuperioribus, quod in me de inferioribus deſpicis. Authorem cœli ueniſſe deſpexeras in terrã. ex terra ergo hominẽ cognoſce de cœlo, ut tãto in me amplius ſacramenta infirmitatis metuas, quãto & hęc perducta in cœleſtibus ad excellentiam poteſtatis probas. Proſternens igitur te, nequaquam tibi hoc aſtruo quod ante ſecula Deus ſum, ſed illud à me audis, quod de me credere dedignaris. Poſtquã enim dixit Ieſus, adhuc in expreſſione terrenæ inhabitationis ſubdidit, Nazarenus: uelut ſi apertius diceretur: Humilitatis meæ infirma ſuſcipe, A & tuæ ſuperbiæ ſquamas amitte. Sciẽdum tamen eſt quòd iſtæ defenſionum ſquamæ quamuis penè omne humanum genus contegant, hypocritarum tamen ſpecialiter & callidorum hominum mentes premunt. Ipſi etenim culpas ſuas tanto uehementius confiteri refugiunt, quanto ſe citius uideri ab hominibus peccatores erubeſcunt. Corrupta itaque ſanctitatis ſimulatio & malitia occulta deprehenſa, ſquamas obijcit defenſionis, & ueritatis gladium repellit. Vnde bene per prophetam contra Iudæam dicitur: Ibi cubauit lamia, & Gen.34
inuenit ſibi requiem: ibi habuit foueam hericius. Per lamiam quippe hypocritæ, per hericium uerò malitioſi quique, qui diuerſis ſe defenſionibus contegunt, deſignantur. Lamia etenim huma-
B nam habere dicitur faciem, ſed corpus beſtiale. Sic & omnes hypocritæ in prima facie quod oſtẽdunt, quaſi ex ratione ſanctitatis eſt, ſed beſtiale eſt corpus quod ſequitur: quia ualde iniqua ſunt, quæ ſub boni ſpecie moliuntur. Hericij autem nomine, malitioſarum mẽtium defenſio deſignatur: quia uidelicet hericius cùm apprehenditur, eius & caput cernitur, & pedes uidentur, & corpus omne conſpicitur: ſed mox ut apprehenſus fuerit, ſemetipſum in ſphæram colligit, pedes introrſus ſubtrahit, caput abſcondit, & intra tenentis manum totum ſimul amittitur, quod totum ſimul antè uidebatur. Sic nimirum ſic malitioſæ mentes ſunt, cùm in ſuis exceſſibus comprehenduntur.
C Caput enim hericij cernitur: quia quo initio peccator ad culpam acceſſerat, uidetur. Pedes hericij conſpiciuntur: quia quibus ueſtigijs nequitia ſit perpetrata cognoſcitur: & tamen adductis repentè excuſationibus, malitioſa mens introrſus pedes colligit, quia cuncta iniquitatis ſuæ ueſtigia abſcondit. Caput ſubtrahit: qui miris defenſionibus nec inchoaſſe ſe prauum aliquid oſtendit, & quaſi ſphæra in manu tenentis remanet: quia is qui corripit, cuncta quæ iam cognouerat, ſubitò amittens, inuolutum intra conſcientiam peccatorem tenet, & qui totum iam deprehendendo uiderat, tergiuerſatione prauæ defenſionis illuſus, totum pariter ignorat. Foueam ergo hericius in reprobis habet: quia malitioſa mens ſeſe intrà ſe colligens, in tenebris defenſionis ab-
D ſcondit. Sed in hoc quòd ſe peccator excuſat, in hoc quòd caliginoſis defenſionibus fixum in ſe oculum corripientis obnubilat, diuinus nobis ſermo etiam quomodo à ſimilibus fulciatur, oſtendit. Sequitur: Vna uni coniungitur, & ne 33
ſpiraculum quidem incedit per eas.] Iſtæ ſquamæ peccantium ne ab ore prædicantium aliquo uitæ ſpiraculo penetrentur, & obduratæ ſunt & coniunctæ. Quos enim ſimilis reatus ſociat, concordi pertinacia etiam defenſio peruerſa conſtipat, ut de facinoribus ſuis alterna ſe inuicem defenſione tueantur. Sibi enim quiſque metuit, dum admoneri uel corrigi alterum cernit: & idcirco contra corripientium uerba unanimiter aſſurgit, quia ſe in altero protegit. Bene ergo dicitur: Vna uni

uni coniungitur, & ne ſpiraculum quidem ince- A dit per eas: quia in iniquitatibus ſuis dum uiciſſim ſuperba ſe defenſione protegunt, ſanctæ exhortationis ſpiracula ad ſe nullatenus intrare permittunt. Quorum peſtiferam concordiam adhuc apertius ſubdidit, dicens: Vna alteri adhærebunt, & tenentes ſe nequaquam ſeparabuntur.] Qui enim diuiſi corrigi poterant, in iniquitatum ſuarum pertinacia uniti perdurant: & tanto magis quotidie à cognitione iuſticiæ ſeparabiliores ſunt, quanto à ſe inuicem nulla increpatione ſeparantur. Nam ſicut eſſe noxium ſolet ſi unitas deſit bonis, ita pernicioſum eſt ſi non deſit malis. Peruerſos quippe unitas corroborat, dum cõcordat: & tanto magis incorrigibiles, quanto unanimes
B facit. De hac unitate reproborum per ſapientem
Eccleſ.21 dicitur: Stupa collecta ſynagoga peccantium. De
Naum 1 hac Naum propheta ait: Sicut ſpinæ inuicem ſe complectuntur, ſic conuiuium eorum pariter potantium. Conuiuium nanque reproborum, eſt delectatio temporalium uoluptatum. In quo nimirum conuiuio pariter potãt, qui delectationis ſuæ illecebris ſe concorditer debriant. Igitur quia mẽbra Leuiathan iſtius, id eſt iniquos omnes, quos Dei ſermo ſquamarum compactionibus comparat, ad defenſionem ſuam par culpa concordat, bene dicitur: Vna alteri adhærebunt, & tenentes ſe nequaquam ſeparabuntur. Tenentes enim ſe, ſepararí nequeunt: quia eo ad defenſionem ſuam uiciſſim conſtricti ſunt, quo ſe ſibi per omnia ſimiles eſſe mẽminerunt. Deſcripto itaq; eius cor-
C pore, ad caput ſermo reducitur, & quid per ſemet ipſum extremæ perſecutionis tempore antiquus hoſtis exerceat, nunciatur. Nam ſequitur:

Quòd in extrema iudicij commotione Antichriſtus in ſignis & miraculis tantus erit, ut à multis Chriſtus æſtimetur. Cap. XXV.

34 STernutatio eius ſplendor ignis.] Quod melius exponimus, ſi prius ſternutatio quomodo agat, indagemus. In ſternutatione quippe inflatio à pectore exurgit, quæ cùm apertos ad emanandum poros non inuenit, cerebrum tangit, & congeſta per nares exiens, totum caput protinus concutit. In hoc itaque Leuiathan corpore, id eſt ſiue in malignis ſpiritibus, ſiue in reprobis hominibus, qui illi per ſimilitudinem iniquitatis inhæ-
D ſerunt, quaſi inflatio ſurgit à pectore, dum elatio ſe erigit ex præſentis ſeculi poteſtate. Quæ quaſi ad emanandum poros non inuenit: quia in hoc quòd cõtra iuſtos extollitur, diſponẽte Deo quãtum appetit præualere prohibetur. Exurgens autem cerebrum tangit & concutit: quia collecta elatio ſatanæ, ſenſum in fine mundi arctius percutit, & caput turbat, dum ipſum autorem malignorum ſpirituum per eum qui Antichriſtus dicitur, in perſequutione fidelium uehementius excitat. Tunc congeſta inflatio per eius nares egreditur: quia tota ſuperbiæ eius iniquitas apertis malitiæ flatibus demonſtratur. Quia ergo ſternutatio caput maximè concutit, Leuiathan iſtius ſternutatio uocatur illa eius extrema commotio, qua damnatum hominem ingreditur, & per eum reprobis principatur. Qui tanta tum uirtute ſe commouet, ut membra Domini, ſi poteſt fieri, etiã electa perturbet: tantis ſignis & prodigijs utitur, ut miraculorum potentia quaſi quodã ignis lumine reſplẽdere uideatur. Quia ergo commotum caput illius miraculis clareſcere nititur, rectè eius ſternutatio ſplendor ignis uocatur. In eo enim quòd ſe ad perſequendos iuſtos commouet, ante reproborum oculos ſignorum uirtutibus lucet. Et quia eius tyrannidi ſapientes mundi adhærent, eorumq; conſilijs omne quod prauum molitur, exercet: rectè ſubiungitur: Et oculi eius ut palpebræ diluculi.] 35
Per oculos qui inhærentes capiti, utilitati uiſionis inſeruiunt, nõ immeritò eius conſiliarij deſignantur, qui dum peruerſis machinationib. quæ qualiter agenda ſunt, præuident, malignis eius operarijs quaſi oſtenſum pedibus iter præbent. Qui rectè palpebris diluculi comparantur. Palpebras nanq; diluculi extremas noctis horas accipimus, in quibus quaſi nox oculos aperit, dum ueniente lucis iam initia oſtendit. Prudentes igitur ſeculi malitiæ Antichriſti peruerſis conſilijs inhærentes, quaſi palpebræ ſunt diluculi: quia fidem quam in Chriſto inueniunt, quaſi erroris noctem aſſerunt, & uenerationem Antichriſti uerum eſſe mane pollicentur. Spondent enim ſe tenebras repellere, & ueritatis lucem ſignis clareſcentibus nunciare: quia nec perſuadere quę uolũt poſſunt,
C niſi exhibere ſe meliora fateantur. Vnde hic ipſe Gen.3
coluber in paradiſo primis hominibus loquens, in eo quòd ſe melius aliquid prouidere ſimulauit, quaſi diluculi palpebras aperuit, quando in innocentibus mentibus humanitatis ignorantiam reprehendit, & ſcientiam diuinitatis promiſit. Quaſi ignorantiæ enim tenebras repellebat, & ęternæ ſcientiæ diuinum mane nunciabat, dicens: Aperientur oculi ueſtri, & eritis ſicut dij, ſcientes bo- Ibidem
num & malum. Ita in illo tunc damnato homine ueniens, eius oculi palpebris diluculi comparantur: quia ſapientes illius ſimplicitatem ueræ fidei quaſi tranſactæ noctis tenebras reſpuunt, & eius ſigna mendacia quaſi exurgẽtis ſolis radios oſten
D dunt. Sed quia Leuiathan iſte non ſolum habet oculos qui malignis conſilijs peruerſa prouideãt, ſed os quoq; ad peruertendas mentes hominum aperit, quoniam per prædicatores prauos ad diligendam erroris fallaciam auditorũ corda ſuccendit, aptè ſubiungitur:

Quòd prædicatores Antichriſti multos ad perfidiam accendent, ſed lux & odor ſignorum mendacium in carbonum nigredinem redigetur. Cap. XXVI.

DE ore eius lampades procedũt.] Qui enim prouident, oculi: qui autem prędicãt, os uocantur. Sed de hoc ore lampades exeũt: quia mentes audientium ad amorem perfidiæ accendunt, & unde quaſi per ſapientiam lucent, inde proculdubio per nequitiam concremant. Sed qualis i-

psa sapientia eorum lux sit, ostenditur, cùm proti-
36 nus subinfertur: Sicut tædæ ignis accensæ.] Ecce iam hypocrisis eorũ aperte describit, quorum prædicatio tædarũ lampadibus comparatur. Tæda enim cùm accẽditur, odorem quidem suauem habet, sed lumen obscurum. Ita isti prædicatores Antichristi quia sanctitatis sibi speciem arrogãt, sed tamen opera iniquitatis exercent, quasi blandum quiddam est quod redolẽt, sed nigrum quod lucent. Olent enim per simulationem iusticiæ, sed obscurum ardent per nequitiæ perpetrationem. Quorum simulationis malitiam Ioannes in Apocalypsi breui descriptione comprehendit, dicens:
Apoc.13 Vidi aliam bestiam ascendentem de terra, habentem duo cornua similia agni, & loquebatur ut draco. Priorem quippe bestiam, id est Antichristum superiore iam descriptione narrauerat, post quem etiam hæc alia bestia ascendisse dicitur: quia post eum multitudo prædicatorum illius ex terrena potestate gloriatur. De terra quippe ascẽdere, est de terrena gloria superbire. Quæ habet duo cornua agni similia: quia per hypocrisin sanctitatis, eam quam in se ueraciter Dominus habuit singularẽ, sibi inesse et sapientiã mentitur & uitam. Sed quia sub agni specie auditoribus reprobis serpẽtinum uirus infundit, rectè illic subditur: Et loquebatur ut draco. Ista ergo bestia, id est prædicantium multitudo, si apertè ut draco loqueretur, agno similis non appareret: sed assumit agni speciem, ut draconis exerceat operationem. Quod hic utrunq; per tedarum lampades exprimitur: quia & obscurum ardent per effectum malitiæ, & quasi suaue redolent per simulationem uitæ. Sed nequaquam æstimandum est quòd tunc solum Antichristi prædicatores apparebunt, & nũc ab humanis deceptionibus desunt. Modò nanq; priusquam per semetipsum appareat, nonnulli illum uocibus, plerique autem moribus prædicãt. An prædicatores simulationis illius nõ sunt, qui cùm sacros Dei ordines obtinent, fugientem totis desiderijs mundum tenent: qui uirtutes esse ostendunt quæ faciunt, sed
37 uitium est omne quod agunt? Sed electorum mens quãto magis internæ luci inhæret, tãto subtilius quomodo uirtutes à uitijs discernere debeat, uidet. Quid aũt mirum est hoc nos spiritaliter agere, quod quotidie corporaliter cernimus nũmularios implere? Qui cùm numisma percipiũt, prius qualitatem illius, pòst figuram, ad extremũ uerò pondus examinãt, ne aut sub auri specie æs lateat, aut hoc quod ueraciter aurũ est, monetę reprobæ figura dehonestet: aut quod & aurũ & rectæ figurę est, hoc nõ integrũ pondus leuiget. Cũ igitur mira ignotorũ hominũ facta conspicimus, residere ad mentis nostræ trutinam quasi solertes nummularij debemus, ut prius discretio aurũ examinet, ne sub uirtute se uitiũ occultet, & quod prauа intentione agit, recti uisione pallieẽ. Cuius si intentionis qualitas approbat, impressæ mox formulę figura quęrẽda est, si à probatis monetarijs, id est ab antiquis patribus ducit, & ab eorũ uitę similitudine nullo errore uitiat. Cùm uerò & per intentionẽ qualitas, & recta per exemplũ figura cognoscitur, restat ut integrũ eius pondus exquirat. Bonum quippe quod per signa & miracula coruscat, si perfectionis summã nõ habet, pensari sollicitè per cautelã circũspectiõis debet, ne dũ imperfecta res quasi pro perfecta accipit, in accipientis damnũ uertat. Prædicatores itaq; Antichristi quomodo uerã numismatis qualitatẽ tenẽt, qui in his quæ agũt, intentionis rectæ uim nesciũt: quia per hæc non cœlestem patriã, sed culmen gloriæ temporalis exquirunt? Quomodo à monetæ figura nõ discrepant, qui ab omni pietate iustorũ iustos persequendo discordant? Quomodo in se integritatis pondus ostendunt, qui nõ solum humilitatis perfectionẽ nequaq; assecuti sunt, sed neq; ipsam primam eius ianuam contigerũt? Hinc ergo hinc electi cognoscãt, quomodo eorũ signa despiciãt, quorũ profectò actio omne quod à pijs patribus gestum memoratur, impugnat. Sed ipsi quoq; electi dum tot signa conspiciunt, dum contemnẽtes uitã tanta eius miracula perhorrescunt, quoddam dubietatis nubilum in corde patiuntur: quia dum se per prodigia illius malitia leuat, in istis aliquatenus uisus certior caligat. Vnde rectè subditur:

Quòd in persecutione Antichristi in errorem penè mittantur electi. Cap. XXVII.

De naribus eius procedet fumus.] Oculorũ quippe acies fumo sauciat. Fumus ergo de eius naribus procedere dicit: quia de miraculorũ eius insidijs ad momentum caliginosa dubietas etiam in electorum corde generat. De Leuiathan naribus fumus exit: quia ex eius prodigijs mẽdacib. etiã bonarũ mentiũ oculus trepidatiõis caligo cõfundit. Tũc nanq; in electorũ cordib. cõspectis terribilib. signis, obscura cogitatio conglobat. unde hoc quod iã suprà protulimus, ueritatis ore per Euangeliũ dicit: Surgẽt pseudochristi & pseudo Mat.13
prophetæ, & dabunt signa magna & prodigia: ita ut in errorẽ inducãt, si fieri potest, etiã electi. Quain reualde quærendum est, quomodo aut hi qui electi sunt, induci in errorem possunt, aut cur, si fieri potest, quasi ex dubietate subditur: cùm quid faciendum sit, Dominus omnia presciens præstolatur. Sed quia electorum cor & trepida cogitatione concutitur, & tamen eorum cõstantia non mouetur, una hac sententia Dominus utrumque complexus est, dicens: Ita ut in errorem inducantur, si fieri potest, etiam electi. Quasi enim iam errare, est in cogitatione titubare, sed protinus si fieri potest subiungitur: quia proculdubio fieri non potest, ut in errore plenè electi capiantur. Bene autem in hac fumi caligine, ipse etiam animorum feruor exprimitur, cùm protinus subinfertur: Sicut ollæ succensæ atq; feruentes.] Velut enim olla feruens est unaquæq; tunc anima, cogitationum suarum impetus quasi spumas ardentium undarum sustinens. quas & ignis zeli commouet, & ipsa tẽporalis oppressio more ollę intrinsecus clausas tenet. Vnde Ioannes quoq; cùm huius bestiæ signa

signa narraret, adiunxit: Ita ut ignem faciat de cœlo descendere. Ignẽ quippe de cœlo descẽdere, est de cœlestibus electorũ animis sancti zeli flãmas
38 emanare. Quia uerò Leuiathan iste aliàs non solum serpens, sed etiã regulus dicitur, pro eo q; immundis spiritibus uel reprobis hominibus princi-
Esa.14 patur, sicut Esaias ait: De radice colubri egredietur regulus: inspiciendũ nobis summopere est qualiter regulus perimat, ut ex operatiõne reguli huius nobis malitia apertius innotescat. Regulus nanq; non morsu perimit, sed flatu cõsumit. Sæpe quoq; aerẽ flatu afficit, & quicquid uel positũ longè contigerit, sola nariũ inspiratione tabefacit. Hinc ergo pensare cõpellimur, per hoc quod de naribus eius fumus procedere dicit etiã priusquã apertus appareat, quid quotidie in humanis cordibus fumo pestiferę exhalationis operetur. Quia enim sicut & superius diximus, fumo oculorũ acies infirmatur: non immeritò de eius naribus fumus procedere asseritur, cuius noxijs inspirationibus prauа in humanis cordibus cogitatio nascit, per quã acies mentis obtunditur, ne lux interna uideatur. Quasi enim flatu nariũ caliginẽ emittit: quia in reproborũ cordibus insidiarũ suarũ aspirationibus ex amore uitæ temporalis æstum congerit multiplicitũ cogitationũ. Et uelut fumi globos multipli eat: quia inanissimas præsentis uitæ curas in terrenorum hominũ mente coaceruat. Iste fumus ex eius naribus prodiens, aliquando ad tempus etiam electorũ oculos tangit. Hunc nanq; intrinsecus fu-
Psal.6 mum patiebatur Propheta, cùm dixit: Turbatus est præ ira oculus meus. Huius inundatione premebatur dicens: Cor meũ conturbatum est in me, & lumen oculorũ meorum non est mecũ. Fumus quippe iste obtundit aciem cordis: quia caliginis suæ nubilo serenitatem intimæ turbat quietis. Cognosci uerò nisi trãquillo corde nõ potest Deus.
Psal.40 Vnde per eundem Prophetam rursus dicitur: Vacate & uidete quoniam ego sum Deus. Vacare autem mens non potest, quæ huius fumi inundationibus premitur: quia in ea terrenarum cogitationum uolumina ex præsentis uitæ amore glomerantur. Lumen ergo quietis internæ hoc fumo amittitur: quia curarum prurigine cordis oculus dum confunditur, tenebratur. Sed fumus iste aliter electorum animos turbat, aliter reproborum oculos excæcat. A bonorum quippe oculis spiritalium desideriorum flatu respergitur, ne prætualente misera cogitatione densetur. In prauorum uerò mentibus quo se licentius per tetras cogitationes colligit, eo ab eis funditùs ueritatis lumen tollit. Fumus iste reproborum cordibus quot illicita desideria ingerit, quasi per tot ante il-
39 los globos intumescit. Et certè fumi globos nouimus: quia cùm alij superius inanescunt, alij inferius surgunt, sicut & in cogitatione carnali & si alia prauitatis desideria transeunt, alia succedunt. Sæpe autem mens misera quid iam transierit, uidet: sed ubi adhuc retineatur, non uidet. Gaudet de quibusdam uitijs quòd eis subiecta iam nõ sit, & præcauere ac gemere negligit: quia eorum uice successerunt alia, quibus fortasse nequius succumbit: sicq; fit ut dum alia uitia transeunt, & semper alia succedunt, ab hoc serpente cor reproborum sine intermissione teneatur. Vnde bene per Iohel prophetã dicitur: Residuum erucæ comedit locusta, & residuum locustæ comedit brucus, Iohel 1
& residuum bruci comedit rubigo. Expergiscimini ebrij, & flete. Quid enim per erucam, quæ toto corpore in terra repit, nisi luxuria designatur? quæ cor quod tenet, ita polluit, ut in superioris munditiæ surgere amorem non possit. Quid per locustam quæ saltibus euolat, nisi inanis gloria exprimitur, quæ se uanis præsumptionibus exaltat? Quid per brucum cuius penè totum corpus in uentrem colligitur, nisi edendi ingluuies figuratur? Quid per rubiginem quæ dum tangit, incendit, nisi ira innuitur? Residuum ergo erucæ locusta comedit: quia sæpe cùm luxuriæ uitium à mente recesserit, inanis gloria succedit. Nam quia iam per amorem carnis non sternitur, quasi sanctam se ex castitate gloriatur. Et residuum locustæ brucus comedit: quia sæpe cùm inani gloriæ quæ quasi ex sanctitate ueniebat, resistitur, uel uentri uel quibuslibet ambitionis desiderijs immoderatius indulgetur. Mens enim Dei nescia, tanto atrocius ad quemlibet ambitum ducitur, quanto nullo uel humanæ laudis amore refrenatur. Residuum bruci rubigo consumit: quia sæpe dum uentris ingluuies per abstinentiam restringitur, iræ impatientia acrius dominatur, quæ more rubiginis quasi exurendo messem comedit: quia uiltutum fructus impatientiæ flamma tabescit. Cùm ergo uitia uitijs succedunt, agrum mentis alia pestis deuorat, dum alia relinquit. Bene autem illic subditur: Erpergiscimini ebrij & flete. Ebrij 40
quippe uocati sunt, qui mundi huius amore confusi, mala non sentiunt quæ patiuntur. Quid est ergo dicere: Expergiscimini ebrij & flete: nisi, Somnum uestræ insensibilitatis excutite, & in deuastatione cordis tot sibi succedentibus uitiorum pestibus, uigilantibus lamentis obuiate? Per tot igitur globos de Leuiathã naribus fumus surgit, per quot nimirũ pestes frugem cordis reprobi occulta aspiratione cõsumit. Cuius adhuc fumi uim sollicitè Dominus exprimit, cùm ilicò subiungit: Sicut ollæ succensæ atq; feruentes.] Olla enim succenditur, cùm mens humana maligni hostis suasionibus instigatur. Olla autem feruet, cùm iam etiam per consensum in desiderijs prauę persuasionis accenditur. Et tot undas quasi feruendo proijcit, per quot nequitias usq; ad exteriora opera extendit. Hunc nanq; carnalis conscientiæ, id est ollæ feruorem, ex Leuiathan fumo uenientem pro-
Hier.1 pheta conspexerat, cùm dicebat: Ollã succensam ego uideo, & faciem eius à facie Aquilonis. Ab Aquilonis nanq; facie humani cordis olla succenditur, dum instigatione aduersarij spiritus illicitis desideriis inflammatur. Ille nanq; qui ait: Sedebo in monte testamenti, in lateribus Aquilonis: Esa.14
mentem quam semel ceperit, malignis persuasionis suæ flatibus, quasi suppositis ignibus accen-

dit: quatenus non contenta præſentibus, indeſi- A
nenter per deſideria æſtuet, ut alia contemnenda
appetat, alia adepta cõtemnat: ut modò ſuis com-
pendijs inhiet, modò alienis cõmodis etiam cum
proprio detrimento contradicat, modò carnis il-
lecebris ſatisfaciat, modò quaſi in quodam culmi
ne per cogitationis ſuperbiam rapta, carnali cura
poſtpoſita, totã ſe in typo elationis attollat. Quia
ergo cor per uaria deſideria abducitur, quod inſti
gatiõibus Leuiathan iſtius inflammat, rectè eius
fumus ſuccenſæ & feruenti ollæ ſimilis eſſe perhi-
betur: quia per tot ſe feruores efflata eius tentatio
nibus conſcientia erigit, per quot intra ſe cogita-
tiones intumeſcit. Quod uerbis alijs adhuc uerí-
tas apertius exequitur, dum ſubiungit:

Quòd perſuaſione diabolica ad diuerſa uitia reproborum a-
nimæ inflammentur, & flãma malitiæ eius infructuoſa ligna
comburat. Cap. XXVIII.

HAlitus eius prunas ardere facit.] Quid enim
prunas niſi ſuccenſas in terrenis cõcupiſcen
tijs reproborum hominum mentes appellat? Ar-
dent enim cùm quodlibet temporale appetunt:
quia nimirũ urunt deſideria, quæ quietum ac in-
tegrum eſſe animum non permittunt. Toties igi-
tur Leuiathan halitus prunas accendit, quoties e-
ius occulta ſuggeſtio humanas mentes ad delecta
tiones illicitas pertrahit. Alias nanq; ſuperbiæ, a-
lias inuidiæ, alias luxuriæ, alias auaritię facibus in
Gen.3 flammat. Superbiæ quippe facem menti Euæ ſup
poſuit, cùm hãc ad cõtemnenda uerba dominicæ C
Gen.4 iuſſionis inſtigauit. Inuidię quoq; flamma Cain a-
nimum ſuccendit, cùm de accepto fratris ſacrifi-
cio doluit, & per hoc uſque ad fratricidij facinus
3.Reg.11 peruenit. Luxurię facibus cor Salomonis exuſſit,
quem tanto mulieribus amore ſubdidit, ut uſq; ad
idolorum ueneratione deductus, dum carnis de-
lectatione ſequeretur, conditoris reuerentiæ ob-
3.Reg.21 liuiſceretur. Auaritiæ quoq; igne Achab animum
concremauit, cùm eum ad appetendam alienam
uineam impatientibus deſiderijs impulit, & per
hoc uſq; ad reatum homicidij pertraxit. Tanto igi
tur Leuiathan iſte halitu in prunis flat, quanto an-
niſu ſuggeſtionis occultæ humanas mentes ad il-
licita inflammat. Vnde & bene mox ſubditur:

41 Et flamma de ore eius egrediẽ.] Flamma quiſ D
pe oris eius eſt ipſa inſtigatio occultæ locutionis.
Prauæ enim ſuaſionis uerba ad uniuſcuiuſq; ani-
mum facit, ſed flamma eſt quod de eius ore egre-
ditur: quia ardet in deſiderijs animus, cũ eius ſug-
geſtionibus inſtigatur. Hæc quotidie ſuggerit,
hæc uſq; ad præſentis uitæ terminũ ſuggerere nõ
deſiſtit: ſed tunc ſe nequius dilatat, cũ per illũ dam
natum hominem ueniens, in huius mundi ſe glo-
ria apertius oſtẽdit. Tunc ab eius naribus uaſtior
fumus procedit: quia humana corda ſignorum e-
ius admirationibus territa amplior inſtigatio per-
cutit. Tunc eius halitus uehementius prunas arde
re facit: quia reproborum mentes quas iam calen
tes amore gloriæ temporalis inuenerit, ſuggeſtio
nis ſuæ flatibus uſq; ad nequitiam exercendæ cru
delitatis incendit. Tunc de ore eius flamma egre-
ditur: quia quicquid per ſe, quicquid per prædica-
tores ſuos loquitur, ignis eſt, quo infructuoſa li-
gna concremantur. Igne autem terrenæ concupi-
ſcentię eorum mens tangitur, qui nequaquam fie
ri precioſa metalla concupiſcũt. Qui ergo oris e-
ius non uult flamma affici, iuxta doctoris ueri ſen
tentiam, non lignum, fœnum, ſtipula: ſed aurum, 1.Cor.3
argentum, & precioſus lapis curet inueniri: quia
tanto ignis ſuaſionis illius amplius incendit, quan
to ſe ei ad conſentiendum molliorem quiſq; præ-
buerit. Sed quia nulla ratione cõceditur, ut mens
in hac corruptibili carne poſita, nequaquam ſua-
ſionis illius ardore tangatur: reſtat ut malignis fla
tibus aduſta, ad orationis opem ſe ſine ceſſatione
B conuertat. Flammam quippe ſuggeſtionum illius
extinguit citius unda lachrymarum.

Libri trigeſimitertij Moralium ſancti
Gregorij finis.

B▸ GREGORII IN IOB
EXPOSITIONIS MORALIS LIBER trigeſimusquartus.

Caput I.

VIa ex hoc mũdo corpus ge
rimus, uniuerſitatis terminũ
ex ea qua nos ſumus, parte
penſemus. Citius quippe qua
lis ſit mũdi finis agnoſcimus,
ſi ſollicitè aſpicimus, hoc qd
de mũdo geſtamus. Ætas e-
tenim noſtra per iuueniles an
nos robuſtior uiget, in ſenili autem tempore cre-
breſcentibus morbis excoquitur, & dum diutius
diſtenditur ut ſubſiſtat, moriendi uice quotidie
deficit per momenta uiuendi. Ita etiã mundi tem-
pus dum uenientibus annis augetur, crebreſcen-
tibus malis afficitur: & unde ætatis augmentum
percipit, inde ſalutis diſpendium ſentit. Tribula-
tiones nanq; illi cum temporibus creſcunt, & eo
detrimenta uitæ debilior tolerat, quo quaſi ad ui-
tam prouectior durat. Totis enim cõtra illum ho-
ſtis antiquus uiribus ſoluiẽ: qui quamuis iam nũc
interijt, pro eo quòd ſupernæ conditionis beatitu
dinẽ amiſit: tunc tamẽ plenius extinguitur, quan-
do & à tentandi licentia abſtractus, æternis incen
diis religatur. Vnde & extrema mũdi atrocius ten
taturus aggreditur: quia tanto fit feruentior ad ſæ-
uitiam, quanto ſe uiciniorẽ ſentit ad pœnam. Con
ſiderat quippe quòd iuxtà ſit ut licentiam nequiſ-
ſimæ libertatis amittat: & quantum breuitate tem
poris anguſtaẽ, tantũ multiplicitate credulitatis
expandit, ſicut de illo uoce angelica ad Ioannẽ di
citur: Væ terræ & mari, quia deſcẽdit diabolus ad Apoc.12
uos habens iram magnam, ſciens quòd modicum
tempus habet. Tunc ergo in magnę iræ feruorẽ ſe
dilatat,

dilatat, ne qui in beatitudine ſtare non potuit, in A
damnationis ſuæ foueam cum paucis ruat. Tunc
quicquid nequiter ualuerit, callidius exquirit: tũc
ceruicem ſuperbiæ altius erigit, & per damnatum
illum quem geſtat hominem, omne quod tempo
raliter preualet, nequiter oſtendit. Vnde & diuina
uoce rectè nunc dicitur:

Quòd in fine mundi ſuperbiæ Antichriſti potentia ſuffrage-
tur. Cap. II.

IN collo eius morabitur fortitudo.] Quid enim
collo Leuiathan iſtius, niſi elationis oſtẽſio de-
ſignatur? qua cõtra Deum ſe erigens, cum ſimula
tione ſanctitatis etiam tumore poteſtatis extollí-
tur. Quia enim per collum ſuperbia exprimitur,
Eſaias propheta teſtatur, qui Hieruſalem filias re- B
Eſa.3 darguit dicens: Ambulauerunt extento collo. In
collo ergo Leuiathan iſtius fortitudo demorari di
citur: quia elationi illius etiam ſubiuncta poten-
tia ſuffragatur. Nam quicquid tunc ſuperbè extol
litur, quicquid callidè machinatur, etiam cum uir-
tute potentiæ ſecularis exequitur. Quod Daniel
Dan.8 propheta intuens ait: Dolus in manu eius dirige-
tur. Dolus quippe in manu eius, eſt fraus in uirtu-
te: quia omne quod nequiter uoluit, hoc ad tem-
pus exequi etiam fortiter poteſt. Dolus uerò eius
dirigi dicitur: quia fraudis eius malitia nulla diffi-
cultate præpeditur. Hoc enim Leuiathan iſte uel
uaſa eius habere crebrò proprium ſolent, quòd ad
iniquitatis ſuæ cumulum ea quæ nequiter appe-
tunt, explere nequius poſſunt. Nam cùm fortaſſe C
infirmantur electi, atq; in deſiderijs illicitis ruunt,
in hoc plerunq; diuini muneris manu retinentur,
quòd uoluntatis miſeræ nullos effectus inueniũt.
Cumq; eorum uotis ualida contrarietas naſcitur,
plerunq; ex ipſa impoſſibilitate corrigunt, & mi-
ro internæ diſpoſitionis ordine, per cõuerſionem
mutatio malæ uoluntatis ſequitur, dum per infir-
mitatẽ perfectio denegatur. Hinc eſt enim quòd
ſub ſpecie uniuſcuiuſq; animæ de infirmitate Iu-
dæa, atq; in prauis itineribus gradiente, per pro-
Oſee 2 pheram Dominus dicit: Ecce ego ſepiã uiam tuã
ſpinis, & ſepiam eam maceria, & ſemitas ſuas non
inueniet, & ſequetur amatores ſuos, & non appre
hendet eos, & quæret eos, & non inueniẽs dicet:
Vadam & reuertar ad uirum meum priorẽ: quia D
mihi bene erat tunc magis q̃ nunc. Spinis enim
electorum uiæ ſepiuntur, dum dolorem punctio-
nis inueniunt in hoc quod temporaliter concupi
ſcunt. Quaſi interpoſita maceria uis eorũ obuiat,
quorum nimirum deſideria perfectionis difficul-
tas impugnat. Horum profectò animæ amatores
ſuos quærunt, & non inueniunt, dum ſequendo
malignos ſpiritus, nequaquam eas quas appetunt
huius ſeculi uoluptates apprehendũt. Bene autẽ
ſubditur, quòd ex ipſa difficultate mox dicat: Va-
dam & reuertar ad uirum meum priorẽ: quia me-
lius mihi erat tunc magis quàm nunc. Prior quip-
pe uir Dominus eſt, qui caſtam ſibi animã ſancti
ſpiritus interpoſito amore coniunxit. Quem tunc
mens uniuſcuiuſq; deſiderat, cùm multiplices a- A
maritudines uelut quaſdã ſpinas inuenit in ijs de-
lectationibus quas temporaliter cõcupiſcit. Nam
dum aduerſitatibus mundi quem diligit, anima
morderi cœperit, tunc plenius intelligit, quanto
illi cum priori uiro melius fuit. Eos ergo quos uo-
luntas praua peruertit, plerunq; aduerſitas corri-
git. Vnde & nimis timendũ eſt, ne ſequantur pro-
ſpera cùm deſiderantur iniuſta: quia difficilius ma
lum corrigitur, quod profectionis etiam proſpe-
ritate fulcitur. Leuiathan itaq; iſte qui cum mem-
bris ſuis æternis eſt cruciatibus deputatus, & do-
lus in manu eius dirigitur, & in collo eius fortitu-
do demoratur: quia hoc quod temporaliter peru-
erſa cõtra bonos uoluntate deſiderat, peruerſio-
re facultate conſummat, ut tanto ei de aduerſitate
in preſenti nil obſtet, quanto ei in poſterũ de pro- B
ſperitate nihil remanet. Et quia omnis qui peruer
ſis moribus amicitijs eius innoteſcit, prius ueras
mentis diuitias amittit, aptè ſubiungitur:

Quòd ſubtiliſſima fraude diabolus conſentientium ſibi men-
tes proprijs uirtutibus ſpoliat prius quàm qui tentatur agno
ſcat: & quòd Antichriſto ueniẽte, prophetiæ et miracula ceſ-
ſabunt. Cap. III.

ET faciem eius præcedet egeſtas.] Per faciem 2
quippe ſolet notitia deſignari. Vnde ſcriptũ
eſt: Et facies mea præcedet te, id eſt, notitia duca- Exod.33
tum præbebit. Sciendum uerò eſt quòd egeſtas
in ſacro eloquio aliter electorum ponitur, atq; a-
liter reproborum. Egeſtas nanq; electorum, eſt
cùm ueræ diuitiæ cœleſtis patriæ ad eorum ani- C
mum redeunt, & in hoc ærumnoſo præſentis uitę
exilio poſiti, pauperes ſe eſſe meminerunt. Illas
quippe diuitias ſine ceſſatione ſuſpirant, de qui-
bus Paulus dicit: Vt ſciatis quæ ſit ſpes uocatio- Epheſ.1
nis eius, & quæ diuitiæ gloriæ hæreditatis eius in
ſanctis. Et quia adhuc eas nequaquam conſpici-
unt, ſtudioſè interim in ærumna iſtius paupertá-
tis gemunt. Hanc proculdubio paupertatem Hie
remias inſpexerat, cùm dicebat: Ego uir uidens Thren.3
paupertatem meam, in uirga indignationis eius.
uirga enim indignationis Dei, eſt percuſſio diſtri
ctionis. Quam indignationem tunc homo pertu-
lit, cùm ex paradiſo pulſus, ueras interni gaudij di
uitias amiſit. Sed quia electi quiq; inceſſanter con
ſpiciunt quòd in præſentis uitæ penuriam ab illa
poteſtatis ingenitæ facultate ceciderunt, bene di-
citur: Ego uir uidens paupertatem meam. Quiſ-
quis enim hæc adhuc uiſibilia appetit, peregrina-
tionis ſuę malum nõ intelligit, & hoc ipſum quod
patitur, uidere neſcit. Hanc paupertatem Dauid
propheta intuens ait: Infirmata eſt in paupertate Pſal.30
uirtus mea. In paupertate etenim uirtus infirma-
ri dicitur: quia lapſus in hac peregrinatione ani-
mus, & corruptionis ſuæ moleſtijs reuerbera-
tus, hoc quod perdidit, contemplari præpedi-
tur. Sed hanc paupertatem reprobi conſiderare
neſciunt: quia dum ſequuntur ea quæ conſpici-
unt, cogitare inuiſibilia negligunt quæ perdide-
runt. Vnde & egeſtas eorum proprie dicitur: quia
dum replentur uitijs, uirtutum diuitijs uacuantur.

Quibus

Quibus sæpe euenit ut per elationis dementiam subleuati, dum nequaquam ruinę suæ damna considerant, esse se etiam à bonis actionibus inopes non cognoscant. Vnde uoce angelica prædicatori Laodiciæ dicitur: Dicis quòd diues sum & locupletatus & nullius egeo, & nescis quia tu es miser, & miserabilis & pauper, & cæcus & nudus. Quasi diuitem se asserit, qui per arrogantiam sanctitatis extollitur, sed pauper, cæcusq; & nudus arguitur. Pauper utiq;, quia uirtutum diuitias non habet: cęcus, quia nec paupertatem quam patitur, uidet: nudus, quia primã stolam perdidit: sed peius, quia nec se perdidisse cognoscit. Quia ergo, ut diximus, egestas reproborum, est defraudatio meritorum, rectè de Leuiathan dicitur: Faciem eius præcedet egestas. Nemo quippe cognitioni eius iungitur, nisi prius uirtutum diuitijs denudetur. Prius enim bonas cogitationes subtrahit, & tunc eis apertiorem notitiam suæ iniquitatis infundit. Egestas ergo faciẽ illius præcedere dicitur: quia prius facultas uirium perditur, ut quasi per familiaritatem postmodum eius notitia cognoscatur. Vel certè quia multis ita fraudulenter surrepit, ut ab ijs deprehendi nequaquam possit, & sic eorum uirtutes euacuat, quatenus astutiæ suæ malitiam non ostendat, faciem eius egestas præire perhibetur. ac si apertè diceretur: Quia cùm insidians tentat, priusquã uideatur expoliat. Hinc est enim quòd de Ephraim per propheram dicitur: Comederunt alieni robur eius, & ipse ignorauit. Alieni quippe intelligi apostatæ angeli solent: qui robur comedunt, dum uirtutem mentis peruertendo consumunt. Quod Ephraim & pertulit & nesciuit: quia in tentatione malignorum spirituum & robur animæ perdidit, & hoc ipsum quia perdiderit, non intellexit. Leuiathan ergo faciem egestas antecedit: quia negligentium mentes antè tentando spoliat, quàm eius insidias is qui tentatur, agnoscat. Per hoc ergo quod dictum est: In collo eius morabitur fortitudo, uirtus uiolentiæ ostenditur. Per hoc uerò quod subditur: Et faciem eius præcedet egestas, fraudis subtilitas designatur. Quamuis de eo quòd eius faciem egestatem præire cognoscimus, suppetit aliud quod tamen tristius exponamus. Terribili quippe ordine dispositionis occultæ, priusquam Leuiathan iste in illo damnato homine quẽ assumit, appareat, à sancta Ecclesia uirtutũ signa distrahuntur. Nam prophetia absconditur, curationum gratia aufertur, prolixioris abstinentiq; uirtus imminuitur, doctrinę uerba conticescunt, miraculorum prodigia tolluntur. Quæ quidem nequaquam superna dispensatio funditùs subtrahit, sed non hæc sicut prioribus temporibus apertè ac multipliciter ostendit. Quod tamẽ mira dispensatione agit, ut una ex re diuina simul pietas & iustitia cõpleatur. Dum enim subtractis signorum uirtutibus, sancta Ecclesia uelut abiectior apparet, & bonorum præmium crescit, qui illam pro spe cœlestium, & non propter præsentia signa uenerantur, & malorum mens contra illam citius ostenditur, qui sequi quę promittit inuisibilia negligunt, dum signis uisibilibus nõ tenentur. Dum igitur humilitas fideliũ, multitudine & manifestatione signorum quasi destituitur, terribili occultæ dispositionis examine inde bonis misericordia largit, unde malis iusta ira cumulat. Quia ergo Leuiathan iste priusquam manifestus & conspicuus ueniat, ex magna parte in sancta Ecclesia signa uirtutum cessant, rectè nunc dicitur: Faciem eius præcedet egestas. Antè enim à fidelibus miraculorum diuitiæ subtrahunt, & tunc contra eos antiquus ille hostis per aperta prodigia ostendit: ut quo ipse per signa extollitur, eo à fidelibus sine signis robustius laudabiliusq; uincatur. Quamuis etiam fidelibus in eius certamine signa non deerunt, sed tanta erunt illius ut nostrorum aut pauca aut nulla uideantur. Quorum nimirum uirtus omnibus signis fit potior, cùm omne quod ab illo terribiliter fieri conspicitur, per internæ constantiæ calcem premunt. Sed malignus hostis tanto contra eos acriori immanitate se exhibet, quanto se despici etiã clarescentibus miraculis dolet. Totũ ergo se in eorum interitum colligit, cunctosq; reprobos in necem fideliũ unanimi crudelitate coniungit, ut sęuitiam suam tanto robustius exerceat, quanto & in eis quæ peruersè agere appetit, nulla sibi sui corporis membra discordant. Vnde & rectè dicitur:

Quantæ uirtutis in fine futura sit feritas reproborum. Cap. IIII.

MEmbra carnium eius cohærentia sibi.] Carnes uerò Leuiathan istius, sunt omnes reprobi, qui ad intellectum spiritalis patriæ per desiderium non assurgunt. Membra uerò sunt carniũ, hi qui eisdem peruersè agentibus & sese ad iniquitatem pręcedentibus iunguntur, sicut econtrà per Paulum de dominico corpore dicitur: Vos estis corpus Christi, & membra de mẽbro. Aliud quippe est membrum corporis, aliud membrum membri. Membrum quippe corporis pars ad totum, membrum uerò membri est particula ad partem. Membrum nanq; membri est digitus ad manum, manus ad brachium, membrum uerò est corporis totum hoc simul ad corpus uniuersum. Sicut ergo in spiritali dominico corpore membra de membro dicimus eos qui in eius Ecclesia ab alijs regunturita in illa Leuiathan istius reproba congregatione membra sunt carniũ, qui iniquo opere quibusdam se nequioribus iunguntur. Sed quia hostis malignus sibi in peruerso opere à primis usq; ad extrema concordat, diuinus sermo in eo membra carniũ sibimet cohærentia memorat. Sic nanque peruersa unanimiter sentiunt, ut nulla contra se uicissim disputatione diuidantur. Nulla eos diuersitatis altercatio tunc scindit, & idcirco contra bonos uehementer præualent: quia in malo se concorditer tenent. Sicut enim iam superius diximus, ut perniciosum est si unitas desit bonis: ita perniciosius est, si non desit malis. Reproborum quippe unitas, bonorum uitam tanto durius præpedit, quanto ei se per collectionem durior opponit.

Hanc unitatem reproborum perniciosam sibi Paulus cõspexerat, cùm in medio Saducæorũ Pharisæorumq; deprehensus dicebat: De spe & resurrectione mortuorũ ego iudicor. Qua nimirum uoce percussa, protinus contra se uicissim audientium turba dissiluit. Cumq; in duas partes tumultuantiũ multitudo diuiditur, Paulo uia ereptionis aperitur: quia quem turba persequentium unita constrinxerat, diuisa laxabat. Eripiuntur ergo iusti dum diuidũtur iniusti, & electorum uota ad perfectum perueniunt, dum reproborum agmina per discordiam confunduntur. Quod bene etiã maris rubri scissione designatur. Dum enim in duas partes unda diuidit, ab electo populo ad terrã promissionis tenditur: quia dum malorum unitas scinditur, bonæ mẽtes ad hoc quod appętunt, perducuntur. Si malorum unitas noxia non fuisset, nequaquã diuina prouidentia superbientiũ linguas in tanta diuersitate dissipasset. Si malorum unitas noxia non fuisset, de sanctæ Ecclesiæ hostibus Propheta non diceret: Præcipita Domine, & diuide linguas eorum. Quia ergo Leuiathan iste tunc cõtra electos Dei in suis uiribus effrenatur, ad augmentum suæ malitiæ, unitatem quoq; in reprobis habere permittitur, ut tanto cõtra nos robustius uires suas exerat, quanto non solum non ictu fortitudinis, sed etiam mole adunatiõis impugnat. Sed quis cõtra ista sufficiat? Quæ mẽs ad tantæ elationis & compagis pondera, nõ ab ipsa cogitationum radice contremiscat? Vnde quia trepidare nos per infirmitatem cõspicit, protinus diuina clemẽtia quid per semetipsam faciat, adiungit. Nam sequitur:

Quòd in die iudicij iustis gaudẽtibus impij maledictionis fulmine ferientur. Cap. V.

MIttet contra eum fulmina, & ad locũ alium non ferentur.] Quid appellatione fulminum, nisi tremendæ illæ extremi iudicij sententiæ designantur? Quę idcirco fulmina uocantur: quia nimirum eos quos feriunt, in perpetuum incendunt. Fulmina nanq; super eum Paulus uenire cõspexerat, cùm dicebat: Quem Dominus Iesus interficiet spiritu oris sui, & destruet illustratiõe aduentus sui. Hæc autem quæ in eum mittuntur fulmina, ad locum alium nõ feruntur: quia iustis gaudentibus solis tunc reprobos feriũt. Nam post trituram uitæ præsentis, in qua nunc triticum sub paleis gemit, ita illo extremi iudicij uentilabro inter triticum paleasq; discernitur, ut nec in tritici horreum paleæ transeant, nec in palearum ignem horrei grana delabantur. Illa ergo fulmina locũ alium nequaquam tangunt: quia uidelicet igne suo non grana, sed paleas incendunt. Sed quia Leuiathan istum pœna nõ corrigit, insinuat dum subiungit:

Quòd diabolus sit impœnitẽs, & nos illo persequente modò proficimus: ipse uerò sicut incus semper percutitur, nec tamẽ mutatur. Cap. VI.

COr eius indurabitur quasi lapis.] Cor enim antiqui hostis ut lapis indurabitur: quia nulla unquã conuersionis pœnitentia mollietur. Qui quia solis ictibus æternæ ultionis aptabitur, rectè protinus subinfertur: Et stringetur quasi malleatoris incus.] Incudem quippe malleator solis aptam percussionibus figit. Ad hoc nanq; incus statuitur, ut crebris ictibus feriatur. Leuiathan ergo ut malleatoris incus stringitur: quia inferni uinculis coarctabit, ut æterni supplicij continua percussione tundatur. Qui modò quoq; percutitur, dum iusti quiq; illo in insidijs uigilante, sed doloribus tabescente saluantur. In incude autem alia uasa formãtur, ipsa uerò tot percussionibus in uas aliud non transfertur. Rectè ergo Leuiathan iste incudi comparatus est: quia nos illo persequente componimur, ipse autem & semper percutitur, & in uas utile nunquam mutatur. Æternę illum percussioni relinquimus, & nos superni artificis manu in eius tentatione percussi, per illum quasi uasculą formata transimus. In ipso enim tundimur, sed ut ad usum domus supernæ ueniamus. Ipse uerò quasi incus stringitur: quia etsi nunc tentando mundum circuit, in inferno tamen positus, iam sub ictu sententiæ non uagatur. Sequitur:

Quòd in ruina diaboli sancti angeli territi sunt ne peccarent, & purgati, ut in munditia stabiles permanerent. Cap. VII.

CVm sublatus fuerit, timebunt angeli, & territi purgabuntur.] Scriptura sacra ita nonnunquam tempus præteritum futurumq; permiscet, ut aliquando futuro pro præterito, aliquãdo uerò utatur præterito pro futuro. Futuro nanque pro præterito utitur, cùm Ioanni mulier paritura masculũ, qui regat gentes in uirga ferrea, demonstratur. Quod quia incarnatio Domino ueniente iam tunc tactũ fuerat, res gesta nunciabatur. Rursum præterito utitur pro futuro, sicut per Psalmistam Dominus loquitur, dicens: Foderũt manus meas & pedes meos, dinumerauerunt omnia ossa mea. Quibus uidelicet uerbis species dominicæ passionis quasi iam transacta describitur, sed tamen adhuc longè pòst futura nunciatur. Hoc ergo loco quo dicitur: Cùm sublatus fuerit, timebũt angeli, nil obstat intelligi: quia sub futuri temporis modo præterita describuntur. Nec rectæ intelligentiæ sensum relinquimus, si credamus Leuiathan isto ab arce beatitudinis cadẽte, in ruina eius etiã electos angelos expauisse, ut cùm istũ ex illorũ numero superbiæ lapsus eijceret, illos ad robustius standũ timor ipse solidaret. Vnde & sequit:

Et territi purgabũtur.] Purgati uerò sunt: quia nimirũ isto cum reprobis legionibus exeunte, soli in cœlestibus sedibus qui beatè in ęternũ uiuerẽt, remanserũt. Huius itaq; lapsus eos terruit & purgauit. Terruit, ne conditorẽ suum superbè despicerent: purgauit uerò, quia exeuntibus reprobis, actũ est ut electi soli remanerent. Et quia cunctorum opifex Deus scit ad bonorũ custodiã etiã bene uti mala actione reproborũ, lapsum cadentiũ uertit in profectum manentiũ: & unde punita est culpa superbientium, inde humilibus angelis & inuenta & solidata sunt augmenta meritorum. istis nanque cadentibus, illis in munere datum est, ut

est, ut cadere omnino non possent. Sancti enim angeli dum in istis naturæ suæ damna conspiciũt, in seipsis iam cautius robustiusq; consistunt. Vnde fit, authore omniũ rerum Domino cuncta mirabiliter ordinante, ut illi electorum spirituũ patriæ etiam ruinæ suæ damna proficiant, dum inde firmius constructa sit, unde fuerat ex parte destructa. Sed quia sæpe scriptura sacra prędicatores Ecclesiæ pro eo quòd gloriã patriæ cœlestis annunciant, angelorum solet nomine designare, possumus hoc loco angelos sanctos prædicatores accipere. Hinc est enim quòd Ioannes in Apocalypsi septem ecclesijs scribens, angelis Ecclesiarum loquitur, id est prædicatoribus populorum. *Esa.33* Hinc propheta ait: Et angeli pacis amarè flebunt. *Mala.2* Hinc rursum Malachias propheta ait: Labia sacerdotis custodiunt scientiam, & legem inquirunt ex ore eius: quia angelus Dñi exercituum est. *1.Tim.3* Hinc Paulus ait: Magnum est pietatis sacramentum, quod manifestatum est in carne, iustificatum in spiritu, apparuit angelis, prædicatum est gentibus, creditum est in hoc mundo, assumptum est in gloria. Qui igitur dispensationis mysterium postquã apparuisse angelus dixit, prædicatum esse gentibus subdidit, profectò angelorum nomine prędicatores sanctos, id est ueritatis nuncios designauit. Si ergo hoc quod dicitur: Cùm sublatus fuerit, timebunt angeli, & territi purgabunt̃, ad futurum tempus refertur, adueniente districto iudice, extrema hic istius Leuiathan damnatio designatur: qua de hoc mundo per iram iudicij tollitur, qui nunc mira mansuetudinis longanimitate toleratur. Tanto autem hinc pondere terroris excutitur, ut sanctorum etiam prædicatorũ fortitudo turbetur. Cùm enim sublatus fuerit, timebũt angeli: quia cùm iudicij turbine rapitur, hi qui in corporibus reperiri potuerint, immenso terrore cõcussi, etiam supernæ patriæ nuncij contremiscunt. Quamuis enim fortes iam atq; perfecti sunt, adhuc tamen quia in carne sunt positi, non possunt in tanti terroris turbine nulla formidine cõcuti. Sed cum Leuiathan iste rapitur, cumq; omnia in eius interitu elementa quatiuntur, prædicatores sanctos quos, ut dixi, adhuc in suis corporibus illud tempus iudicij inuenerit, spes de regni propinquitate lætificat, & carnis infirmitas de iræ ostensione perturbat. Erit ergo in eis aliquo modo tremor lętus, & timor securus: qui & cœlesti regno se remunerari certi sunt, & per tanti turbinis metum, pro carnis infirmitate contremiscunt. Consideremus ergo quomodo tunc iniquorum conscientia concutitur, quando etiam iustorum uita turbatur. Hi qui oderunt aduentum iudicis, quid facient, si terrorẽ tanti iudicij etiam qui diligunt, expauescunt? Et quia in sanctis prædicatoribus hoc pauore excoquitur si qua eis inesse potuit leuium rubigo uitiorũ, postquam dixit: Cùm sublatus fuerit, timebunt angeli, aptè mox subdidit: Et territi purgabuntur. Sed quia hæc de Leuiathan istius fine cognouimus, interim priusquam pereat quid agat, audiamus. Sequitur:

Quòd in persecutione Antichristi prædicatio & patientia sanctorum periclitetur. Cap. VIII.

CVm apprehenderit eum gladius, subsistere non poterit neq; hasta neq; thorax.] In scriptura sacra aliquando per gladium sancta prædicatio, aliquando æterna damnatio, aliquando tribulatio temporalis, aliquando antiqui hostis ira uel persuasio designat̃. Gladius enim sancta prædicatio ponitur, sicut Paulus ait: *Ephes.6* Et gladium spiritus, quod est uerbum Dei. Gladij nomine æterna damnatio designatur, sicut de prædicante hæretico scriptum est: Si multiplicati fuerint filij eius, in gladio erũt: quia quãtalibet hic numerositate germinent, æterna dãnatione consumuntur. Gladius tribulatio temporalis accipitur, sicut Mariæ de secuturis tribulationibus dicitur: Et tuam ipsius animam pertransibit gladius. *Luc.2* Rursum per gladium ira uel persuasio maligni hostis exprimitur, sicut Psalmista ait: Qui liberasti Dauid seruũ tuum de gladio magno. *Psal.143* Benignus quippe sanctæ prædicationis est gladius, quo percutimur, ut à culpa moriamur. Malignus uerò est diabolicæ persuasionis gladius, quo malè quisq; percutitur, ut à uita rectitudinis extinguatur. Antiqui ergo hostis est gladius ille tunc damnatus homo, in usum ministerij eius assumptus. Ipsum quippe per malitiam fraudis exacuit, & infirmorũ corda transfigit. Hunc ergo Leuiathan gladiũ apprehendit, cum eum suus damnatus homo susceperit. Si autem gladij nomine eius ira signatur, rectè non apprehendere gladium, sed à gladio apprehendi describitur. In tantam quippe tunc insaniam uertitur, ut dominari omnibus appetens, nequaquam suæ iræ dominetur. Nos nanq; cùm iram in usum iustitiæ assumimus, gladium tenemus: quia eam sub æquitate iudicij possidendo moderamur. Ille autem quia per abrupta furoris rapitur, non apprehendere gladium, sed à gladio apprehendi perhibetur. Non enim iram possidens tenet, sed ab ira sæuiens tenetur. 5 Cunctis autem liquet quòd hasta aduersariũ percutimus, thorace uerò ab aduersario munimur. Per hastam uulnera inferimus, per thoracem tegimur ne uulneremur. Quid igitur per hastam nisi prędicationis iaculum, quid per thoracẽ nisi fortitudo patientiæ designatur? Leuiathan ergo iste quia per assumptum reprobum hominem in ira omnimodæ crudelitatis effrenatur, apprehendi à gladio dicitur. Nam per ostensionem immensæ tunc fortitudinis exhibet, quicquid nequiter potest. Et neque hasta neq; thorax subsistere poterit: quia in Antichristum ueniens, tantæ uirtutis apparebit, ut si supernum adiutorium desit & prædicantium acumen obtundat, & longanimitatem patientium destruat. Nisi enim iustorum uitam superna gratia solidet, non subsistit hasta, quia prædicatorum uirtus frangitur: non subsistit thorax, quia constantium patientia dirupta penetratur. Vnde & subditur: Reputabit enim ut paleas ferrum, quasi lignum putridum æs. Quod superius hastam dixit, hoc inferius ferri appellatione replicauit; & quod thoracem protulit,

tulit, hoc rursum æris commemoratione signauit. Ferrum nanque acuitur, ut aduersarius uulneretur. Æs autem rubigine penè nulla consumitur. Ferro ergo prædicationis iacula, ære autem longanimitatis constantia designatur. Vnde & sub *Deut.33* Aser specie de sancta Ecclesia per Moysen dicitur: Ferrum & æs calciamentum eius. Calciamentum quippe in scriptura sacra munimen prædica- *Ephe.6* tionis accipitur, sicut scriptum est: Calciati pedes in præparatione Euangelij pacis. Quia ergo per ferrum uirtus, per æs autem perseuerantia exprimitur, ferrum & æs calciamentum eius dicitur, cùm prædicatio eius acumine simul & constantia munitur. Per ferrum enim mala aduersantia penetrat, per æs autem bona quæ proposuit, longanimiter seruat. Cuius profectò perseuerantiam illic apertius insinuat, dicens:

Quòd ab initio mundi usq; ad finem persecutio diaboli non quiescat: & quòd multi qui se ferrum uel æs æstimant, id est fortes uel longanimes, infirmos & contemptibiles ut paleas & putrida ligna tunc se agnoscent. Cap. IX.

SIcut dies iuuentutis eius, ita erit & senectus illius.] Sed Leuiathan iste quando illum gladium quem sacra eloquia Antichristum uocant, in exercitationem suæ iniquitatis assumpserit, & ferrum uelut paleas, & æs uelut lignum putridum reputabit: quia nisi diuina gratia protegat, & prædicantium uires uelut paleas nequitiæ suæ igne consumet, & patientium constantiam quasi lignum putridum in puluerem rediget. Et acumen igitur ferri & æris fortitudo deficit, dum per uiolentiam uirtutis illius, & prædicationis sensus obtunditur, & patientiæ longanimitas dissipatur. Nisi ergo electos suos opitulatio diuina roboret, ubi tunc infirmi erunt, si fortes sicut paleæ reputantur? Quid tunc Leuiathan iste de paleis faciet, si ferrum quasi paleas æstimabit? Quid de putridis lignis acturus est, si quasi lignum putridum æris fortitudinem soluet. Sed ô quàm multi qui suis uiribus ferrum se uel æs æstimant, in illo tunc tribulationis igne se paleas esse deprehendunt: & quàm multi qui per infirmitatem propriam se esse paleas metuunt, per diuinum adiutorium fulti, in ferri atque æris soliditate roborantur, ut contra aduersarium suum tanto magis in Deo fortes sint, quanto de se amplius infirmos se esse meminerunt. Sed quanto altius Behemoth iste contra electos Dei per miracula erigitur, tanto contra eum sancti quiq; uehementius ad prædicationis se uerba constringunt. Qui tamen ista reproborum mentes possidet, ut eas nulla confossus ueritatis iaculatione relinquat. Vnde & subditur:

Quòd Leuiathan à cordibus reproborum nullis prædicatorum sagittis tũc repellatur, & totum robur Ecclesiæ ipsumq; diuini iudicij malleum in illo damnato homine absq; timore contemnat. Cap. X.

NOn fugabit eum uir sagittarius.] Quid enim per sagittas, nisi uerba prædicatorũ accipimus? Quæ dum uoce bene uiuentium distringuntur, audientium corda transfigunt. His sagittis sancta Ecclesia percussa fuerat, quæ dicebat: *Psal.63* Vulnerata charitate ego sum. De his sagittis Psalmistæ uoce narrat̃: Sagittæ paruulorũ factę sunt *Psal.44* plagæ eorum: quia scilicet uerba humilium penetrauerunt animos superborum. De his sagittis uenienti propugnatori dicitur: Sagittæ tuæ acutæ potentissimæ, populi sub te cadent in corde. Vir itaq; est sagitarius, qui per sanctæ intentionis arcum, audientium cordibus uerba rectæ exhortationis infigit. Quia ergo Leuiathan iste uerba prędicantium despicit, & cùm reproborũ mentes malè suadendo momorderit, durus inter iacula omnimodo eas non relinquit, rectè dicitur: Non fugabit eũ uir sagittarius. ac si apertè dicatur: A reproborum cordibus eum sancti prædicatoris sagitta non excutit: quia quisquis ab illo apprehenditur, uerba iam prædicantiũ audire contemnit. Vnde bene peccatis præcedentibus irascẽs, de his quos in manu antiqui hostis deserit, Dominus per prophetam dicit: *Hier.8* Immittam uobis serpentes regulos, quibus non est incantatio. ac si diceret: Iusto iudicio talibus uos immundis spiritibus tradam, qui à uobis excuti exhortatione prædicantiũ quasi incantantium sermone non ualeant. Quia uerò Leuiathan iste à cordibus reproborum sanctæ prædicationis spiculis non mouetur, ipse etiam sanctorum uirorũ contemptus adducitur, cùm ilico subinfertur: 6 In stipulam uersi sunt ei lapides fundæ.] Quid per fundã nisi sancta Ecclesia figurat̃? Funda nanq; dum in gyrum mittitur, sic ut de illa lapides exeant, quibus aduersariorũ pectora feriãtur: ita sancta Ecclesia dum uolubilitate temporũ per tribulationum circumitum ducitur, fortes ex illa uiri prodeunt, quibus quasi lapideis ictibus iniquorum corda tundantur. Vnde & ad prophetam de bonis doctoribus Dominus dicit: *Zach.9* Deuorabunt, & subijciẽt lapidibus fundæ. Sancti quippe doctores qui ad uirtutem & alios instruũt, hostes deuorãt, dum eos intra corpus suum per uim conuersionis immutant. Quos lapidibus fundæ subijciunt: quia dum fortes quosq; in sancta Ecclesia uiros instituunt, per eos aduersariorum superbientium pectora dura confringunt. Vnde & Golias immanissimus saxo fundæ moritur: *1.Reg.17* quia singulari sanctæ Ecclesiæ lapide diabolica celsitudo superatur. Leuiathan itaq; iste quia damnato illo homine assumpto, quoslibet fortes Ecclesiæ uelut infirmos despicit, eorumq; uires temporaliter premit, rectè nũc dicitur: In stipulam uersi sunt ei lapides fundæ. ac si apertè diceretur: Sanctorum robur quasi in stipulæ mollitiem redigit, quorũ lingua prius pectus illius duris ictibus tutudit. Omnem quippe tunc fortitudinem suæ iniquitatis exercens, quanto se ab eis uinci spiritaliter dolet, tanto atrocius contra eos corporaliter præualet. Et quia nil se contra eorum spiritũ præualere considerat, in eorum carne crudelitatis suæ omnia argumenta consummat. 7 Sed quid mirum si humanas uires despicit, qui ipsa etiam su-

perni in ſe iudicij æterna tormenta cõtemnit? Vnde & ſubditur: Quaſi ſtipulam æſtimabit malleum.] Ac ſi diceret: Etiam pondus eius animaduerſionis deſpicit, qui ſe per ſupplicium deſuper ueniens ferit. In ſcriptura enim ſacra mallei nomine aliquando diabolus deſignatur, per quem nunc delinquentium culpæ feriuntur. Aliquando uerò percuſſio cœleſtis accipitur, qua uel electi ſupernos ictus ſentiunt, ut à prauis itineribus corrigãtur, uel iuſta ira reprobos percutit, ut iam ſupplicia æterna præueniens, quid etiam in poſterum mereantur, oſtendat. Nam quia appellatione mallei antiquus hoſtis exprimitur, propheta teſtatur, cùm ſuper eum uim extremi iudicij contemplatur, dicens: Quomodo confractus eſt & contritus malleus uniuerſæ terræ? ac ſi diceret: Eum per quem uaſcula ſua Dominus in miniſterij uſum formanda percutit, quis perpendat quo turbine ueniente extremo iudicio in æterna damnatione confringit? Rurſus per malleum percuſſio cœleſtis exprimitur, quod Salomone templũ ædificante ſignatur, cùm dicitur: Domus autem cùm ædificaretur, lapidibus dedolatis atq; perfectis ædificata eſt, & malleus & ſecuris & omne ferramentum non ſunt audita in domo cùm ædificaretur. Quid enim domus illa niſi ſanctam Eccleſiam, quam in cœleſtibus Dominus inhabitat, figurabat? Ad cuius ædificationem electorum animæ quaſi quidam expoliti lapides deferunt. Qui cùm ædificantur in cœlis, nullus illic iam diſciplinæ malleus reſonat: quia dolati atq; perfecti illuc lapides ducimur, ut locis iuxta meritum congruis diſponamur. Hic enim foris tundimur, ut illuc ſine reprehenſione ueniamus. Hic malleus, hic ſecuris, hic omnia tunſionum reſonant ferramenta. In domo autem Dei nulli ictus audiuntur: quia in æterna patria omnis iam percuſſionum ſtrepitus conticeſcit. Nequaquã ibi malleus percutit: quia nulla animaduerſio affligit. Nequaquam ſecuris incidit: quia receptos interius nulla foràs ſeuerita tis ſententia proijcit. Nequaquam ferramẽta perſtrepunt: quia nec quælibet minima ultrà iam flagella ſentiuntur. Quia ergo per malleum deſuper uenientem cœleſtis pondus percuſſionis exprimitur, quid eſt quòd Leuiathan iſte malleum deſpicit, niſi quòd ſupernæ animaduerſionis ictus formidare cõtemnit? Et quaſi ſtipulam malleum deputat: quia ad iuſtæ iræ ſe pondera uelut contra terrores leuiſſimos parat. Vnde & adhuc expreſſius ſubditur:

Hier. 50

Quòd imminentibus tormentis excæcatus malitia, ad exercenda mala diabolus acrius inſurgit. Cap. XI.

ET deridebit uibrantem haſtam.] Contra Leuiathan enim Dominus haſtam uibrat: quia in eius interitu diſtrictam minatur ſentẽtiam. Haſtam quippe uibrare, eſt æternam ei mortem ex diſtricta animaduerſione præparare. Sed apoſtata ſpiritus autorem uitæ etiam cum ſua morte deſpiciens, haſtam uibrantem deridet: quia ex diſtricto iudicio quicquid horribile eſſe preuidet, pati non metuit, ſed quo ſe æterna tormenta non poſſe euadere conſpicit, eo in exercẽda nequitia durior ſurgit. Quem cùm plerique huius mundi ſapientes in cunctis quæ appetit, tanta pertinacia, tanta formidine ſtringi conſiderant, corda ſua ad famulatum eius tyrannidis inclinant, & omne quod Deo largiente ſapiunt, hoc contra eum ad ſeruitiũ hoſtis illius inflectunt. Vnde & rectè ſubditur:

Quòd hi qui uidebantur radijs uirtutum ſplẽdere, uel minis territi, uel cruciatibus uicti, Leuiathã ſeditionem ſubintrent. Caput XII.

SVb ipſo erunt radij ſolis.] In ſcriptura enim ſacra cum figurate ſol ponitur, aliquãdo Dominus, aliquando perſecutio, aliquãdo de re qualibet manifeſtæ uiſionis oſtenſio, aliquãdo aũt intelligentia ſapientiũ deſignatur. Per ſolẽ quippe Dominus figuratur, ſicut Sapientię libro perhibetur q̃ omnes impij in extremi die iudicij cognita ſua damnatione dicturi ſunt: Errauimus à uia ueritatis, & lumen iuſtitiæ non luxit nobis, & ſol non eſt ortus nobis. ac ſi apertè dicant: Interni nobis luminis radius nõ refulſit. Vnde & Ioannes ait: Mulier amicta ſole & luna ſub pedibus eius. In ſole uerò illuſtratio ueritatis, in luna aũt quæ mẽſtruis ſuppletionibus deficit, mutabilitas temporalitatis accipitur. Sancta aũt Eccleſia quia ſuperni luminis ſplẽdore protegitur, quaſi ſole ueſtit: quia uerò cuncta temporalia deſpicit, lunã ſub pedib. premit. Rurſum ſole perſecutio deſignatur, ſicut in Euangelio ueritas dicit q̃ nata ſine radicibus ſemina orto ſole aruerunt: quia uidelicet uerba uitæ in corde terrenorũ hominũ tẽporali momento uiuentia, ſuperueniente perſecutionis ardore ſiccantur. Rurſum ſole manifeſtæ uiſionis oſtenſio deſignatur, ſicut Propheta Dominũ cunctorũ oculis apparentem denunciat, dicens: In ſole poſuit tabernaculum ſuum. ac ſi diceret: Humanitatis aſſumptæ ſacramentũ in lumine manifeſtæ uiſionis oſtendit. Et ſicut eidẽ prophetæ diuina uoce per Nathan dicitur: Tu feciſti in abſcondito, ego uerò faciam uerbum iſtud in conſpectu omnis Iſrael, & in conſpectu ſolis. Quid enim per conſpectum ſolis, niſi cognitionem inſinuat manifeſtæ uiſionis? Rurſum ſolis nomine, ſapientiũ intellectus exprimitur, ſicut in Apocalypſi ſcriptũ eſt: Quartus angelus effudit phialam ſuam in ſolem, & datũ eſt illi æſtu afficere homines & igni. Phialam uidelicet in ſolem effundere, eſt perſecutionis ſupplicia uiris ſapientiæ ſplendore fulgentibus irrogare. Et datũ eſt illi ut afficeret homines æſtu & igni: quia dum ſapiẽtes uiri cruciatibus uicti, malè agendi errore tanguntur, illorum exẽplo perſuaſi infirmi quiq; temporalibus deſiderijs inardeſcunt. Ruinæ nanq; fortiũ augmenta preſtãt perditionibus infirmorum. Quia ſole acumen ſapientię deſignatur, per comparationem quoq; à Salomone dicitur: Sapiens ut ſol permanet, ſtultus ut luna mutatur. Hoc ergo loco quid per ſolis radios niſi acumina ſapientium demonſtrantur? Quia enim multi qui in ſancta Eccleſia luce ſapien-

Pſal. 18

2. Reg. 12

Apoc. 16

Eccl. 27

ſapientiæ reſplendere uidebãtur, tunc uel perſuaſionibus capti, uel minis territi, uel cruciatib. fracti, Leuiathan iſtius ſeditioni ſubijciuntur, rectè dicitur: Sub ipſo erunt radij ſolis. ac ſi apertè diceretur: Hi qui intra ſanctam Eccleſiam per acumina ſapientiæ quaſi radios uidebãtur lucis aſpergere, & per authoritatẽ rectitudinis deſuper reſplendere, poteſtati Leuiathan iſtius iniqua ſe operatione ſubſternũt: ut non iam recta prædicando deſuper luceant, ſed ei peruerſè obſequẽdo famulentur. Solis ergo radij ſub ipſo ſunt, cùm nonnulli etiam docti uiri ſapientiæ ſuæ acumina non liberè agendo ſubleuant, ſed ad ueſtigia Leuiathan iſtius & peruerſitate operis, & blandimento adulationis inclinãt: ut intelligentia quæ illis ſicut ſol deſuper fuit ex cœleſti munere, antiqui hoſtis pedib. ſubſternatur ex terrena cupiditate. Vnde & nũc cùm quiſq; ſapientium uel doctorum pro cõmodo uel gloria uitę temporalis per adulationis lapſum terrenis ſe poteſtatibus prauè agentib. ſubijcit, quaſi ſub ueſtigijs uenientis Antichriſti ſolis ſe radius ſternit: & uelut cœli lucẽ ſibi Behemoth humiliat, dum per peſtiferum aſſenſum ſapientium mentes calcat. Toties uerò Leuiathan iſtius pedibus ſe radij ſolis ſubdũt, quoties hi qui doctrinæ uidẽtur lumine reſplẽdere, immoderato acumine praua in ſacro eloquio ſentiũt, peruerſiſq; ſenſib. eius ſe erroribus ſubſternũt: quia dum cõtra fidelia ueritatis prædicamenta ſe erigunt, Leuiathan iſtius ueſtigijs falſa ſentiendo famulantur. Toties radij ſolis ſub ipſo ſunt, quoties docti quiq; & intelligẽtiæ luce pollentes, uel deſpectis cæteris in elatione ſe erigunt, uel ſumma quæ ſapiunt poſtponentes ſordidis carnis deſiderijs inquinantur, uel obliti cœleſtiũ, terrena ambiunt: uel non reminiſcentes quia terra ſunt, de cognitione cœleſtium inaniter gloriantur. Vnde & rectè ibi ſubiungitur:

Quòd hi qui ante humanos oculos quaſi aurum ſingularitate ſplendere iuſtitiæ uidentur, ſed ſic cadunt ut non pœniteant, ante Dei oculos nunquam aurum ſed lutum fuerunt. Caput XIII.

STernet ſibi aurum quaſi lutum.] Appellatione quippe auri, in ſacro eloquio aliquando diuinitatis claritas, aliquando ſplendor ſupernæ ciuitatis, aliquando charitas, aliquãdo nitor gloriæ ſecularis, aliquando pulchritudo ſanctitatis accipitur. Auri enim nomine, ipſa intima diuinitatis claritas deſignatur, ſicut in Canticorum canticis ſponſi ſpecies deſcribitur: Caput eius aurum optimum. Quia uerò caput Chriſti Deus, nil uerò eſt in metallis auro fulgentius, ſponſi caput aurũ dicitur: quia eius humanitas ex diuinitatis ſuæ nobis claritate principatur. Rurſum auri nomine ſplendor ſupernæ ciuitatis accipitur: ſicut hanc Ioannes ſe uidiſſe teſtatur, dicens: Ipſa ciuitas aurum mundum, ſimile uitro mundo. Aurũ nanq; ex quo illa ciuitas cõſtat, ſimile uitro dicitur: ut & per aurum clara, & per uitrũ perſpicua deſignetur. Rurſum auri nomine charitas intimatur, ſicut angelũ quem ſibi loqui idem Ioannes aſpexit, ad mamillas zona aurea cinctum uidit: quia nimirum ſuperorum ciuiũ pectora dum pœnali iam nequaquã timori ſubiecta ſunt, atq; à ſe uiciſſim nulla ſciſſione ſoluuntur, ex ſola ſe charitate conſtringũt. Zonam uerò auream circa mamillas habere, eſt cunctos mutabilium cogitationum motus, per ſolius iam amoris uincula reſtringere. Rurſum auri nomine, nitor gloriæ temporalis exprimit, ſicut per prophetam dicitur: Calix aureus Babylon. Quid enim Babylonis nomine, niſi huius mundi gloria deſignatur? Quæ calix aureus dicitur: quia dum pulchra eſſe temporalia oſtentat, ſtultas mẽtes in ſua concupiſcentia deebriat, ut ſpecioſa temporalia appetant, & inuiſibilia pulchra contemnant. Hoc aureo calice prima ſponte ſua Eua deebriata eſt, de qua hiſtoria ueritatis dicit: Quia cùm uetitum lignum cõcupiſceret, uidit quòd eſſet pulchrum uiſu, aſpectuq; delectabile, & comedit. Aureus ergo Babylon calix eſt: quia dum uiſum exterioris pulchritudinis oſtendit, ſenſum internæ rectitudinis ſubtrahit. Rurſum auri nomine, ſplendor ſanctitatis accipitur, ſicut Iudaicum populũ à ſplendore iuſtitiæ ad nequitiæ tenebras commutatum Hieremias deplorat, dicens: Quomodo obſcuratũ eſt aurum, mutatus eſt color optimus? Sicut enim ſuperius diximus, aurum obſcuratur, cùm conſequentibus iniquitatum tenebris, iuſtitiæ pulchritudo deſeritur. Color optimus mutatur, cùm ſplendor innocentiæ in fœditatem uertitur culpę. Luti quoq; nomine, in ſacro eloquio aliquãdo terrenarũ rerum multiplicitas, aliquando ſordidum ſapiens iniqua doctrina, aliquando deſiderij carnalis illecebræ deſignantur. Per lutũ quippe terrenarum rerum multiplicitas figuraẽ, ſicut per Abacuc prophetam dicitur: Væ ei qui multiplicat non ſua, uſquequo aggrauat contra ſe denſum lutum? Denſo enim ſe luto aggrauat, qui per auaritiam terrena multiplicans, peccati ſui ſe oppreſſione coanguſtat. Rurſum luti nomine, doctrina ſordidum ſapiens deſignatur, ſicut per eundem prophetam Domino dicitur: Viam feciſti in mari equis tuis in luto aquarum multarum. ac ſi diceret: Aperuiſti iter prædicatoribus tuis inter doctrinas huius ſeculi ſordida & terrena ſapientes. Per lutum quoq; deſiderium ſordidæ uoluptatis exprimitur, ſicut Pſalmiſta deprecans ait: Eripe me de luto, ut non inhæreã. Luto quippe inhærere, eſt ſordidis deſiderijs concupiſcentiæ carnalis inquinari. Hoc ergo loco aurum claritas ſanctitatis accipitur, lutum uerò uel terrenarum rerum auaritiam, uel prauarum contagia doctrinarũ, uel ſordes carnalium uoluptatum nil obſtat intelligi. Quia enim multos Leuiathan iſte qui intra ſanctam Eccleſiam fulgore iuſtitiæ reſplendere uidebantur, tunc uel terrenarum rerum concupiſcentia, uel errantis doctrinæ contagio, uel carnalibus ſibi uoluptatibus ſubijcit, aurum ſibi procul dubio quaſi lutum ſternit. Aurum enim quaſi lutum ſternere, eſt in quibuſdam uitæ munditiam per illicita deſideria conculcare, ut hi etiam ſordidis eius ueſtigijs ſeruiant, qui cõtra illum prius

Can. 5

Apoc. 21

Hier. 51

Gen. 3

Thren. 4

9

Abac. 2

Abac. 3

Pſal. 68

uirtutum splendore rutilabāt. Antiquus itaq; hostis alios tunc sub specie sanctitatis illudit, alios autem per fœda uitia uitæ carnalis intercipit. Sed tunc per hæc apertè grassabitur, nunc autem multorum cordibus occultè dominatur, sicut Paulus
2.Thess.2 apostolus dicit: Vt reueletur in suo tēpore: nam mysterium iam operatur iniquitatis. Toties igitur etiam nunc aurum sibi quasi lutū subijcit, quoties castitatem fidelium per carnis uitia sternit. Toties aurum uelut lutum calcat, quoties sensum continentium per immunda desideria dissipat. Quod tunc tanto uehementius peragit, quanto suæ perditæ libertati commissus, hoc quod appetit, effrenatius perpetrat. Et fortasse quēpiā moueat, cur misericors Deus fieri ista permittat: ut Leuiathan iste seu nunc per suggestiones callidas, siue tunc per damnatum illum quem replet hominem, uel solis sibi radios, id est doctos quosq; sapientesq; subijciat: uel aurum, hoc est uiros sanctitatis claritate fulgentes, quasi lutum sibi uitijs cōinquinando substernat. Sed citius respondemus: quia aurum quod prauis eius persuasionibus quasi lutum sterni potuerit, aurum ante Dei oculos nunquam fuit. Qui enim seduci quandoq; non reuersuri possunt, quasi habitam sanctitatem ante oculos hominum uidentur amittere: sed eam ante oculos Dei nunquam habuerunt. Sæpe nanq; homo multis occultè peccatis inuoluitur, & in una aliqua uirtute magnus uidetur. Quæ ipsa quoque uirtus inanescēs deficit: quia dum innotescit hominibus, proculdubio laudatur, eiusq; laus inhianter appetitur. Vnde fit ut & ipsa uirtus ante Dei oculos uirtus non sit, dum abscondit quod displicet, prodit quod placet. Quæ itaq; esse merita apud Deum possunt, quādo & mala occulta sunt & bona publica? Plerunq; enim, sicut diximus, latet superbia, & castitas innotescit: atq; ideo ostensa diu castitas circa uitæ finem perditur: quia cooperta superbia usq; ad finem incorrecta retinetur. Alius eleemosynis uacat, propria distribuit: sed tamen multis iniustitijs seruit, uel fortasse linguam in detrectationibus exercet. Et fit plerunq; ut is qui misericors fuerat, iuxta uitæ suæ terminum, rapacitatis & crudelitatis stimulis inardescat. Quod ualde iusto iudicio agitur, ut perdat ante homines, unde hominibus placuit, qui hoc unde Deo displicuit, corrigere nunquā curauit. Alius patientiæ studet: sed dum inuidere alijs, & seruare in corde malitiam non cauet, fit quandoq; impatiēs, qui diu latuit dolens. Hi itaq; & per aliquid aurū sunt, & per aliquid lutum sunt. Atq; hoc aurum quasi lutum sternitur, quādo occultis peccatis exigentibus etiam uirtus quæ publicè claruerat, dissipat̃. Sed operæprecium credimus, si in his uirtutem su-
10 perni ordinis subtilius perpendamus. Sæpe enim omnipotens Deus occulta quorundā mala tolerat, ut aperta eorum bona electorum suorum usibus profutura dispenset. Nam nonnulli mundum nequaquam funditùs deserentes, non perseueraturi angustum iter arripiunt, sed ad quærendam angustam uiam exemplo suo eos qui perseueraturi sunt, accendunt. Vnde plerunq; contingit, ut ipsum hoc quod bene uidentur uiuere, non sibi, sed solis potius electis uiuant: dum exemplis suis ad bene uiuendi studia perseueraturos alios non perseueraturi prouocant. Sæpe uerò quosdā uidemus uiam ingredi, ad locum propositum festinare, quos alij quia euntes conspiciunt, sequuntur, eundemq; locum pariter petunt. Sed fit plerunq; ut irruente aliquo implicationis articulo, post se redeant qui præibant, & hi ad locū perueniant, qui sequebant̃. Ita nimirū sunt qui non perseueraturi uiā sanctitatis arripiunt. Idcirco enim uirtutis iter non peruenturi inchoant, ut eis qui peruenturi sunt, quà gradiantur, ostendant. Quorum etiam casus utilitate non modica electorum profectibus seruit: quia illorum lapsum dum conspiciunt, de suo statu contremiscunt, & ruina quæ illos damnat, istos humiliat. Discūt enim in superni adiutoris protectione confidere, dum plerosq; conspiciunt de suis uiribus cecidisse. Quando ergo bene agere uidentur reprobi, quasi planū iter electis sequentibus monstrant: quando uerò in lapsum nequitiæ corruunt, electis post se pergentibus quasi cauēdam superbiæ foueam ostendūt. Eat ergo Leuiathan iste, & solis sibi radios subdat, atque aurum luti more subijciat. Scit omnipotens Deus ad electorum suorum solatium, bene uti malo reproborum, quando hi qui ad illum peruenturi sunt, & suis ad eum meritis proficiunt, & sæpe in eo quod superbè sapiunt, alienis lapsibus corriguntur. Sed si hæc Leuiathan iste agit in eis etiam quos claros aliqua uirtus ostendit, quid de illis facturus est quorum mens uel ex parte aliqua subleuata à terrenis concupiscentijs non est? Quos tamē diuinus sermo apertè exprimit, dum subiungit:

Quòd in tantum cæci erunt qui adhærebunt Antichristo, ut ferucntes in contumelijs & morte sanctorū, arbitrentur obsequium se præstare Deo. Cap. XIIII.

FEruescere faciet quasi ollam profundum mare.] Quid per mare nisi uita secularium, quid per profundum nisi altæ & abditæ eorum cogitationes exprimuntur? Quod profundum mare Leuiathan iste quasi ollam facit feruescere: quia nimirum constat quòd persecutionis extremæ tempore, contra electorum uitam studeat animos reproborum per flāmam crudelitatis excitare. Tūc profundum mare quasi olla feruescit, cùm corda reproborum ualido ardore succendit: & quæ hoc pacis tempore intra suam malitiam clausa latuerunt, tunc in æstum immanissimæ persecutionis ebulliunt, ac per abruptam crudelitatis apertæ licentiam, ea quæ diu presserant odia antiqui liuoris exhalant. Quia autem pestifero errore persuasi, sic in istis famulantur Antichristo, ut tunc uerius prebere se æstiment obsequium Christo: postquam dixit: Feruescere faciet quasi ollam profun
dum mare, aptè subiunxit: Ponet quasi cùm 11
unguēta bulliunt.] Vnguenta quippe cùm bulliunt, fragrantiā suauitatis reddunt. Quia ergo Le-

uiathan iste ita seducet corda reproborū, ut quicquid agunt ex iniquitate perfidiæ, pro ueritate rectæ fidei se agere suspicentur, quasi bene eis olet, id quod zelo religionis exercēt. Vnde in Euange
Ioan.16 lio discipulis ueritas dicit: Vt omnis qui interficit uos, arbitretur obsequium se præstare Deo. Igitur sicut olla feruent, dum crudeliter persequuntur: sed apud eos ipsa persecutio, unguentorum fragrantiam redolet, dum mens eorum uanis suspicionibus decepta æstimat quia Deo obsequium persoluat. In scriptura enim sacra unguentorum odoribus opinio solet signari uirtutū. Vnde sponsa in Canticis canticorum sponsum desiderans di
Cant.1 cit: In odore unguentorum tuorum currimus. Et
2.Cor.2 unde Paulus apostolus uirtutum laude fragrare se sciens, ait: Christi bonus odor sumus Deo. Itaque quia Leuiathan iste ministros illius perditi uasis sui in crudelitatis opera sub opinione laudis & prætextu uirtutis intercipit, postquam dixit: Feruescere faciet quasi ollam profundum mare, rectè mox subdidit: Ponet quasi cum unguenta bulliūt. Quod enim per crudelitatis incendium mare feruet, hoc in eorundem iudicio qui excæcantur falso nomine uirtutis ac si unguenta bulliant, ostendit: ut tanto atrociores ad crudelitatem fiant, quāto se etiam mereri præmia quasi pro zelo religionis existimant. Iustumq; hoc est diuino iudicio, ut qui pietatis uim perpendere & custodire negligunt, suspicionis suæ odore fallantur. Vnde & ad illusionis augmentum, eos crudelia perpetrantes, signa quoq; ac prodigia subsequuntur, sicut & rectè subiungitur:

Quòd Antichristi semita multis miraculis fulgeat. Cap. XV.

12 POst eum lucebit semita.] Post Leuiathā quippe semita lucere perhibetur: quia quaqua trāsit, admirationem nimiam ex miraculorum suorum claritate derelinquit, & siue per se, seu per ministros suos quoslibet prodeat, mēdacibus signis coruscat. Vnde & hoc quod iam sæpe protulimus
Mat.13 in Euangelio ueritas dicit: Surgent pseudochristi & pseudoprophetæ, & dabūt signa magna & prodigia: ita ut in errorem inducantur, si fieri potest, etiam electi. Semita igitur post Leuiathan lucet: quia quorum corda penetrat, eorum opera prodigijs illustrat, ut nimirū tanto altius eorum mentes in erroris tenebris teneat, quanto per eos foris quasi potentius lucem de miraculis ostentat. Sed sunt nonnulli qui in memoria & uerba prophetica & Euangelica pręcepta retinentes, sciant & falsa esse signa quæ exhibet, & uera supplicia ad quę decipiens trahit. Horū corda Leuiathan iste quia sanctitatis ostentatione nō intercipit, in alia se eis illusione componit. Quosdā nanq; hæc scientes, sed tamen præsentem uitam diligentes conspicit, quorum protinus mentibus uētura supplicia leuigat, finienda quandoq; districtionis iudicia asserit, & deceptos callidè ad præsentes uoluptates rapit. Vnde & aptè mox subditur:

Quòd ita infatuati sunt quidam hæretici, quòd iudicium Dei finem habere existiment, & minas tormētorum ad terrorem tantum intentatas à Deo, ut à peccatorum perpetratione genus humanum compesceret. Cap. XVI.

AEstimabit abyssum quasi senescentem.] Quòd æterna incomprehēsibiliaq; iudicia abyssi soleant nomine designari, Psalmista testatur dicens: Iudicia tua abyssus multa. Senectus ue- Psal.35
rò aliquādo pro finis propinquitate ponitur. Vnde Apostolus ait: Quod antiquat̃ & senescit, pro- Heb.8
pe interitū est. Leuiathan itaq; iste æstimabit abyssum quasi senescentē: quia reproborū corda sic infatuat, ut suspicionem eis de uēturo iudicio quòd quasi finiat̃, infundat. Abyssum nāq; senescere ęstimat, qui terminari quandoq; in supplicijs supernā animaduersionē putat. Igit̃ antiquus iste persuasor in membris suis, id est in mentibus iniquorum futuras pœnas quasi certo fine determinat, ut eorum culpas sine termino correptionis extendat, & eo magis hic peccata nō finiunt, quo istic æstimant peccatorū supplicia finiēda. Sunt enī nunc etiā qui idcirco peccatis suis ponere finem negligunt, quia habere quandoq; finem futura super se iudicia suspicātur. Quibus breuiter respōdemus, si quādoq; finienda sunt supplicia reproborū, quādoq; finienda sunt ergo & gaudia beatorū. Per semetipsam nanq; ueritas dicit: Ibunt hi in suppliciū Matth.25
æternū, iusti aūt in uitā æternā. Si igit̃ hoc uerum nō est quod minatus est, neq; illud uerū est quod promisit. At inquiunt, Ideo æternā pœnā peccantibus minatus est, ut eos à peccatorū perpetratione cōpesceret: quia creaturæ suę æterna supplicia minari debuit, non inferre. Quibus citius respondemus: Si falsa minatus est ut ab iniustitia corrigeret, etiam falsa pollicitus est ut ad iustitiam prouocaret. Et quis hāc eorum uæsaniā toleret, qui dum promissionibus suis reproborum supplicia finiri asserunt, assertione sua etiam electorum præmia remunerationesq; cōfundunt? Quis hāc eorū uæsaniam toleret, qui conant̃ astruere uerū non esse quod ueritas de æterno igne minata est, & dū satagunt Deum perhibere misericordem, non uerentur prædicare fallacem? At inquiunt: Sine fine puniri non debet culpa cum fine. Iustus nimirum est omnipotens Deus: & quod non ęterno peccato cōmissum est, æterno nō debet puniri tormento. Quibus citius respondemus, quòd rectè dicerent, si iudex iustus districtusq; ueniens, non corda hominum, sed facta pensaret. Iniqui enim ideo tunc cum fine deliquerunt: quia cum fine uixerunt. Voluissent quippe sine fine uiuere, ut sine fine potuissent in iniquitatibus permanere. Nā magis appetūt peccare quàm uiuere: & ideo hic semper uiuere cupiūt, ut nunq; desinant peccare, cum uiuūt. Ad districti ergo iudicis iustitiā pertinet, ut nunq; careant supplicio, quorū mens in hac uita nunq; uoluit carere peccato: & nullus det̃ iniquo terminus ultionis, qui quādiu ualuit, habere nolu
it terminū criminis. At inquiunt: Nullus iustus 13
crudelitatibus pascitur, & delinquens seruus à iusto Domino idcirco cædi præcipit̃, ut à nequitia corrigatur. Ad aliquid ergo cæditur, cū non eius Dominus cruciatibus delectatur. Iniqui autē ge-

hennæ ignibus traditi, quo ſine ſemper ardebũt? Et quia certũ eſt quòd pius atq; omnipotẽs Deus non paſcitur cruciatibus iniquorum, cur cruciantur miſeri ſi non expiantur? Quibus citius reſpondemus, quòd omnipotens Deus qui pius eſt, miſerorum cruciatu non paſcitur: quia autẽ iuſtus eſt, ab iniquorum ultione in perpetuum non ſedaẽ. Sed iniqui omnes æterno ſupplicio & quidẽ ſua iniquitate puniuntur, & tamen ad aliquid concremantur: ſcilicet ut iuſti omnes & in Deo uideant gaudia quę percipiunt, & in iſtis reſpiciant ſupplicia quæ euaſerunt: ut tanto in ęternum magis diuinæ gratiæ debitores ſe eſſe cognoſcant, quanto in æternum mala puniri conſpiciunt, quæ eius adiutorio uitare potuerunt. At inquiunt: Et ubi eſt q; ſancti ſunt, ſi pro inimicis ſuis quos tunc ardere ui
Mat.5 derint, non orabunt: quibus utiq; dictũ eſt: Pro inimicis ueſtris orate? Sed citius reſpondemus: Orãt pro inimicis ſuis eo tempore, quo poſſunt ad fructuoſam pœnitentiam eorum corda conuertere, atq; ipſa cõuerſione ſaluare. Quid enim aliud pro
2.Tim.2 inimicis orandũ eſt, niſi hoc quod Apoſtolus ait: Vt det illis Deus pœnitentiam, & reſipiſcãt à diaboli laqueis, à quo capti tenentur, ad ipſius uoluntatem? Et quomodo pro illis tunc orabitur, quando iam nullatenus poſſunt ad iuſtitiæ opera ab iniquitate commutari? Eadem itaq; cauſa eſt cur nõ oretur tunc pro hominibus æterno igne damnatis, quæ nunc etiã cauſa eſt, ut non oretur pro diabolo angeliſq; eius æterno ſupplicio deputatis. Quæ nunc etiam cauſa eſt ut non orent ſancti ho- C
mines pro hominibus infidelibus impijſq; defunctis, qui de eis utiq; quos æterno deputatos ſupplicio iam nouerunt, ante illum iudicis iuſti conſpectum orationis ſuæ meritũ caſſari refugiũt. Quod ſi nunc quoq; uiuentes iuſti mortuis & damnatis iniuſtis minimè compatiuntur, quando adhuc aliquid iudicabile de ſua carne ſe perpeti etiam ipſi nouerunt: quanto diſtrictius tunc iniquorum tormenta reſpiciũt, quando ab omni uitio corruptionis exuti, ipſi iam iuſtitiæ uicinius atq; arctius inhærebunt? Sic quippe eorũ mentes per hoc quòd iuſtiſſimo iudici inhærent, uis diſtrictionis abſorbet, ut omnino eis nõ libeat quicquid ab illius internæ regulæ ſubtilitate diſcordat. Sed quia ſuborto occaſionis articulo, hæc contra Origeniſtas D
breuiter diximus, ad eum quem prætermiſimus, exponendi ordinẽ recurramus. Poſtq; miſericors Dominus callida machinamẽta Leuiathan iſtius indicauit, apertè prædicẽs omne quod electos ex terius uehementer opprimit, omne quod interius ſuggeſtione ſua reprobis blandienter infundit: mox immanitatẽ uirtutis illius breuiter inſinuãs, ſubdit: Non eſt ſuper terram poteſtas quæ comparetur ei.

Quòd reprobus angelus anteq; peccaret, omni creaturæ prælatus ſic factus eſt, ut Deũ & amãs timeret, & timẽs amaret: ſed ſua peruerſitate talis factus eſt, ut nullũ timeret. Cap. VII.

64 POteſtas eius ſuper terrã cunctis eminentior perhibetur: quia etſi actionis ſuæ merito infra homines cecidit, omne tamen humanum genus naturæ angelicæ cõditione trãſcẽdit. Quamuis enim internæ felicitatis beatitudinem perdidit, naturæ tamen ſuæ magnitudinem non amiſit: cuius adhuc uiribus humana omnia ſuperat, licet ſanctis hominibus meritorum ſuorum deiectione ſubiaceat. Vnde & eiſdem ſanctis contra hunc decertantibus eo retributionis ſuæ meritum creſcit, quo ille ab eis uincitur, qui per naturæ potentiam quaſi iure ſe hominibus ſupereſſe gloriatur. Sequitur: Qui factus eſt ut nullum timeret.] Sic quidem factus eſt per naturam, ut cõditorem ſuum caſtè timere debuiſſet: timore uidelicet ſobrio, non timore quem foràs charitas mittit, ſed timore qui in ſeculum ſeculi permanet, id eſt quem
B charitas gignit. Aliter enim timet cõiugem uxor amans, aliter dominum ancilla peccans. Sic ergo fuerat iſte conditus: quatenus timore læto authorem ſuum & amans metueret, & metuens amaret. Sed ſua peruerſitate talis factus eſt, ut nullum timeret. Ei quippe à quo conditus fuerat, ſubeſſe deſpexit. Ita enim Deus ſuper omnia eſt, ut ipſe ſub nullo ſit. Leuiathan uerò iſte eius celſitudinis culmen aſpiciens, ſuis peruerſæ libertatis appetijt, ut & præeſſet cæteris, & nulli ſubeſſet, dicens: A- Eſa.14
ſcendam ſuper altitudinem nubium, & ſimilis ero altiſſimo. Cuius eo ipſo ſimilitudinem perdidit, quo eſſe ei ſuperbè ſimilis in celſitudine concupiuit. Qui enim charitatem eius imitari debuit, ſubditus ambijt eius celſitudinem, & hoc quod imita
C ri poterat, amiſit elatus. Celſus nimirum eſſet, ſi ei qui ueraciter celſus eſt, inhærere uoluiſſet. Celſus eſſet, ſi participatione ueræ celſitudinis cõtentus fuiſſet. Sed dum priuatã celſitudinem ſuperbè appetijt, iure perdidit participatã. Relicto enim eo cui debuit inhærere principio, ſuum ſibi appetijt quodammodo eſſe principium. Relicto eo qui uerè illi ſufficere poterat, ſe ſibi ſufficere poſſe iudicauit: & tanto magis intra ſe cecidit, quanto magis ſe contra gloriam ſui conditoris erexit. Nam quem exaltabat libera ſeruitus, deiecit captiua libertas. Qua libertate nunc ut nullum timeat, effrenatur: ſed ipſa grauiter effrenatione reſtringitur. Superno enim iudicio cuncta mirabiliter ordinãte, unxit illum libertas quam appetijt: quia nunc
D omnimodo non timens omnibus ſupplicijs ſubiacet, qui elementis etiam ſupereſſe poterat, ſi unũ quem debuit timere uoluiſſet. Vnum profectò timeret omnia poſſidens, qui nũc unũ non timens omnia patitur. Factus eſt ergo ut nullum timeret, nullum uidelicet, quia nec Deum: ſed neque hoc quod paſſurus eſt, metuit. Cui nimirum felicius fuerat, timendo uitare ſupplicia, quàm non timendo tolerare. Appetitum itaq; celſitudinis uertit in rigorem mentis, ut damnatus iam per duritiam ſe malè egiſſe non ſentiat, qui præeſſe per gloriam quærebat. Nam quia ius quæſitæ poteſtatis non obtinuit, quaſi quoddam ſuperbiæ ſuæ remediũ inſaniam inſenſibilitatis inuenit, & quia prouectu tranſgredi cuncta non potuit, deſpectu ſe cõtra cuncta præparauit.

Cuius

15 Cuius adhuc ſuperbia ſtudioſè deſcribitur, cũ A
protinus ſubinfertur: Omne ſublime uidet.] Id eſt, cunctos uelut infra ſe poſitos quaſi de ſublimi reſpicit: quia dum per intentionem contra authorem nititur, æſtimare ſibi quemlibet ſimilem dedignatur. Quod aptè etiam eius membris congruit: quia omnes iniqui per tumorem cordis elati, cunctos quos cernunt, ſuperbiæ faſtu deſpiciunt: & ſi quando exterius uenerantur, intus tamen in ſecreto cordis, ubi apud ſe ſua æſtimatione magni ſunt, cunctorum ſibi uitam meritumq; poſtponunt, eosq; infra ſe eſſe reſpiciunt: quia per elatam cogitationem cordis in cuiuſdam ſe altitudinis arce poſuerunt. Quibus bene per pro-
Eſa.5 phetam dicitur: Væ qui ſapientes eſtis in oculis
B ueſtris, & coram uobiſmetipſis prudentes. Hinc
Rom.12 etiam Paulus ait: Nolite prudentes eſſe apud
1.Reg.15 uoſmetipſos. Hinc ad Saul diuina increpatione dicitur: Nonne cùm eſſes paruulus in oculis tuis, caput te conſtituit in tribubus Iſrael? Paruulus quippe in oculis ſuis eſt, qui in eo q; ſemetipſum conſiderat, imparem ſe alienis meritis penſat. Nã quaſi grandem ſe aſpicit, quiſquis ſe ſuper aliena merita elatione cogitationis extẽdit. Saul autem reprobus in bono quod cœperat, non permanſit: quia faſtu ſuſceptæ poteſtatis intumuit.

16 At contrà Dauid ſemper de ſe humilia ſentiens, eiuſdemq; Saul ſe comparationi poſtponẽs, poſtquam feriendi locum reperit & pepercit, eidem ſæuienti aduerſario, humili ſe profeſſione
1.Reg.24 proſtrauit, dicens: Quem perſequeris rex Iſrael? C
quem perſequeris? Canem mortuum, & pulicem unum? Et certè iam unctus in regem fuerat, iam exorante Samuele & cornu ſuper ſe oleũ fundente didicerat quòd eum diuina gratia, Saul reprobato, ad regni gubernacula poſſidendo ſeruabat: & tamen perſequenti aduerſario mente humili ſe ſubſternebat, cui diuino iudicio prælatum ſe eſſe nouerat. Illi itaque ſe humiliter poſtponebat, cui per elationis gratiam incomparabiliter ſe nouerat eſſe meliorem. Diſcant ergo quomodo humiliari proximis debeant, qui adhuc quo loco apud Deum habeantur neſciunt, ſi ſic ſe electi etiam illis humiliant, quibus iam ſe per interna iudicia antepoſitos deprehẽdunt. Hoc autem proprium eſſe ſpecimen electorum ſolet, quòd de ſe ſemper D
ſentiunt infrà quàm ſunt. Hinc nanque ab eodem
Pſal.130 Dauid dicitur: Si non humiliter ſentiebam, ſed exaltaui animam meam. Hinc Salomon ad ſapi-
Prou.9 entiam paruulos uocat, dicens: Si quis eſt paruulus, ueniat ad eam. Qui enim necdum ſemetipſum deſpicit, humilem Dei ſapientiam non ap-
Matth.11 prehendit. Hinc in Euangelio Dominus dicit: Confiteor tibi Domine pater cœli & terræ: quia abſcondiſti hæc à ſapientibus & prudentibus, & reuelaſti ea paruulis. Hinc rurſum Pſalmiſta ait:
Pſal.114 Cuſtodiens paruulos Dominus. Hinc magiſter
1.Theſ.2 gentium dicit: Facti ſumus paruuli in medio ue-
Phil.2 ſtri. Hinc diſcipulos admonens ait: Superiores ſibi inuicem arbitrantes. Nam quia iniquus quiſque inferiorem ſe omnem quem cognouit, putat: è diuerſo iuſtus ſtudet ut ſuperiorem quemlibet proximum attendat. ac ne dum ſe alij alter humiliat, humiliatio iret alteri in elationem, bene utranq; partem admonuit dicens: Superiores ſibi inuicem arbitrantes: ut in cogitationibus cordis & ego mihi illum præferam, & uiciſſim ille me ſibi: ut cùm ab utraq; parte cor inferius premitur, nullus ex impenſo honore ſubleuetur. Sed hanc humilitatis formam reprobi, quia Leuiathan huius membra ſunt, uel cognoſcere uel tenere contemnunt, qui & ſi quando ſe humiles ſpecietenus oſtendunt, humilitatis uim ſeruare intrinſecus negligunt. Quibus ſæpe accidit, ut ſi quando unumquodlibet bonum uel minimum faciant, à malis ſuis omnibus reſpectum mentis protinus
B auertant, atq; hoc quod uel extremum bonum fecerint, tota intentione ſemper inſpiciant, & ex eo ſeſe iam quaſi ſanctos aſpiciant, obliti malorum omnium quæ commiſerunt, unius ſui tantummodo boni memores, quod fortaſſe facere nec perfectè potuerunt: ſicut euenire contrà electis ſolet, ut cùm multarum uirtutum gratia polleant, unum eos uel tenuiſſimum uitium ualde defatigans pulſet: quatenus dum ex quadam parte ſeſe infirmari conſiderant, de his uirtutibus in quibus præualent, ſe minimè extollant: dumq; de infirmitate trepidant, hoc quoq; ubi fortes ſunt, humilius ſeruant. Sæpe ergo reprobi per hoc quòd unum uel minimum bonum ſuum incautè conſpiciũt, mala multa & grauia in quibus demerſi ſunt, non agnoſcunt. Et ſæpe electi per hoc quòd ad tenuiſſimum malum ſuum infirmari trepidãt, mira diſpenſatione agitur, ut magna bona ad quæ prouecti ſunt, non amittant. Iuſti itaq; & occulti examinis menſura diſponitur, ut & iſtos mala adiuuent, & illos bona grauent, dum & iſti ad prouectum boni utũtur leuibus malis, & illi ad augmentum mali utuntur minimis bonis. Iſti quippe inde perfectius in bono proficiunt, unde de malo tentantur: illi autem inde ad maius malum deficiunt, unde de bono gloriantur. Sic itaq; malè bono utitur reprobus, & benè malo utitur probus: ſicut ſæpe contingit ut alius ex cibo ſalutifero inordinatè ſumpto, peſtem languoris incurrat, alius ueneno ſerpentis in medicamine ordinatæ
D confectionis adhibito, languoris moleſtiam uincat. Ille ergo qui cibo ſalutifero uti rectè noluit, inde pernicioſè moriẽ, unde alij ſalubriter uiuunt: iſte autem qui ueneno ſerpentis cautè uti ſtuduit, inde ſalubriter uiuit, unde alij pernicioſè moriuntur. Venenum ergo ſerpentis non ipſam nequitiam, ſed ſuggeſtionem nequitiæ dicimus, quam nolentes ſæpe renitentesq; tentamur. Quod tunc in medicamen uertitur, cùm mens uirtutibus erecta conſpectis contra ſe tentationibus humiliatur. Iniqui igitur atque ab approbatione interni examinis reprobi, quælibet opera faciant, in quibuslibet uirtutibus enitescant, humilitatis ſenſum penitus ignorant: quia nimirum Leuiathan huius membra ſunt, de quo ſuperna uoce dicitur:

De regula humilitatis, & de superbia disputatio. Caput XVIII.

OMne sublime uidet.] Quia non solum per semetipsum, sed per eorum quoque corda quos ceperit, quasi de sublimi cunctos in-
17 ferius despicit. Notandum uerò quòd Leuiathan iste, qui per corpoream bestiam designatur, sublime uidere describitur: quia uidelicet cordis superbia cùm exterius usque ad corpus extenditur, prius per oculos iudicatur. Ipsi quippe per fastum tumoris inflati, quasi ex sublimi respiciunt, & quo se deprimunt, altius extollunt. Nisi enim superbia per oculos quasi per quasdam se fenestras ostenderet, nequaquam Deo Psal-
Psal. 17 mista dixisset: Populum humilem saluum facies, & oculos superborum humiliabis. Nisi se superbia per oculos funderet, Salomon quoque
Prou. 30 de Iudææ elatione non diceret: Generatio cuius excelsi sunt oculi, & palpebræ eius in altum surrectæ. Quia ergo per corporeum animal Leuiathan iste signatur, & superbia usque ad corpus prodiens, apertius oculis principatur, antiquus hostis quasi de sublimi omnes uidere describitur. Sed quia multa de ostendendo humani generis inimico prolata sunt, ualde mens appetit, ut in fine locutionis dominicæ, unum aliquid manifestius exprimatur, unde membra illius breui nobis designatione monstrentur. Sequitur: Ipse est rex super uniuersos filios superbiæ.] Vt Leuiathan iste in cunctis quæ superius dicta sunt, caderet: sola se superbia perculit. Neque enim per tot illos uitiorum ramos arescere, nisi per hanc prius in radice putruisset. Scriptum
Eccle. 10 est nanque: Omnis peccati initium superbia. Per hanc enim ipse succubuit, per hanc se sequentem hominem strauit. Eo etenim telo salutem nostræ immortalitatis impetijt, quo uitam suæ beatitudinis extinxit. Sed idcirco hanc Dominus fini suæ locutionis inseruit, ut cùm post mala omnia Leuiathan istius superbiam diceret, quid esset malis omnibus deterius indicaret. Quamuis etiam per hoc quòd in imo ponitur, uitiorum radix esse monstretur. Sicut enim inferius radix tegitur, sed ab illa rami extrinsecus expanduntur: ita se superbia intrinsecus cælat, sed ab illa protinus aperta uitia pullulant. Nulla quippe mala ad publicum prodirent, nisi hæc mentem in occulto constringeret. Hæc est quæ Leuiathan istius sensum feruescere sicut ollam facit. Vnde & humanas mentes in quodam feruore insaniæ concutit, sed per aperta opera qualiter concussi animam euertat, ostendit. Intus nanque prius ebullit in elatione, quod foris postmodum spumat in
18 opere. Sed quia occasio de superbiæ disputatione se præbuit, debemus hanc subtilius sollicitiusq; discutere, atque ad humanas mētes quanta uel qualis ueniat, & quibus qualiterue surripiat demonstrare. Alia quippe uitia eas solummodo uirtutes impetunt quibus ipsa destruuntur: ut uidelicet ira patientiam, gastrimargia abstinentiam, libido continentiam expugnet. Superbia autem, quam uitiorum radicem diximus, nequaquam unius uirtutis extinctione contenta, contra cuncta animæ membra se erigit, & quasi generalis ac pestifer morbus corpus omne corrumpit: ut quicquid illa inuadente agitur, etiam si esse uirtus ostenditur, non per hoc Deo, sed solo uanæ gloriæ seruiatur. Quasi enim tyrannus quidam obsessam ciuitatem intercipit, cum mentem superbia irrumpit, & quo ditiorem quemq; ceperit, eo in Domino durior exurgit: quia quo amplius res uirtutis sine humilitate agitur, eo latius ista dominatur. Quisquis uerò eius in se tyrannidem captiua mente susceperit, hoc primum damnum patitur, quòd clauso cordis oculo, iudicij æquitatem perdit. Nam cuncta quæ ab alijs bene geruntur, displicent: & sola ei quæ ipse uel praue egerit, placent. Semper aliena opera despicit, semper miratur quæ ipse facit: quia & quicquid egerit, egisse se singulariter credit, atque in eo quod exhibet per gloriæ cupiditatem, sibimetipsi fauet per cogitationem: & cùm se in cunctis transcendere cæteros æstimat, per lata cogitationum spatia secum deambulans, laudes suas tacitus clamat. Nonnunquam uerò ad tantam elationem mens ducitur, ut in eo quod timet, etiam per ostentationem locutionis effrenetur. Sed tanto facilius ruina sequitur, quanto apud se quisq; impudentius exaltatur. Hinc enim scriptum est: Prou. 16
Ante ruinam exaltatur cor. Hinc per Danielem Dan. 4
dicitur: In aula Babylonis deambulabat rex, respondit q; & ait: Nonne hæc est Babylon magna, quam ego ædificaui in domum regni, in robore fortitudinis meæ, in gloria decoris mei? Sed hunc tumorem quàm concita uindictæ ira represserit, ilicò adiunxit dicens: Cùm adhuc sermo esset in ore regis, uox de cœlo ruit: Tibi dicitur Nabuchodonosor rex: Regnum transiet à te, & ab hominibus te eijcient, & cum bestijs feris q; erit habitatio tua, fœnum quasi bos comedes, & septem tempora mutabuntur super te. Ecce quia tumor mentis usque ad aperta uerba se protulit, patientia iudicis protinus usque ad sententiam erupit, tantoq; hunc districtius perculit, quanto eius se superbia immoderatius erexit: & quia enumerando bona dixit in quibus sibi placuit, enumerata mala in quibus feriretur, audiuit. Sci- 19
endum uerò est quòd ipsa hæc de qua tractamus elatio, alios ex rebus secularibus, alios uerò ex spiritalibus possidet. Alter nanq; intumescit auro, alter eloquio, alter infimis & terrenis rebus, alter summis cœlestibus q; uirtutibus: una tamen eademq; res ante oculos Dei agitur, quamuis ad humana corda ueniens, in eorum obtutibus diuerso amictu pallietur. Nam cum is qui de terrena prius gloria superbierat, postmodum de sanctitate extollitur, nequaquam cor eius elatio deseruit, sed ad eum consueta ueniens, ut cognosci nequeat, uestem mutauit. Sciendum quoq; est quòd aliter hæc præpositos, atq; aliter subditos tētat. Prælato nanq; in cogitationib. suggerit: quia solo uitę merito

merito super cæteros excreuit, & si qua ab eo bene aliquando gesta sunt, hæc importunè eius animo obijcit, & cum hunc Deo singulariter placuisse insinuat, quo facilius suggesta persuadeat, ipsam ad testimonium potestatis traditæ retributionem uocat, dicens: Quia nisi omnipotens Deus te his omnibus meliorem cerneret, omnes hos sub tuo regimine non dedisset: eiusq; mox mentem erigit, uiles atque inutiles eos qui subiecti sunt, ostendit: ita ut nullum iam quasi dignum respiciat, cui æquanimiter loquatur. Vnde & mox mentis tranquillitas in iram uertitur: quia dum cunctos despicit, dum sensum uitamq; omnium sine moderamine reprehendit, tanto effrenatius se in iracundiam dilatat, quanto eos qui sibi commissi sunt, esse sibimet indignos putat.

20 At contrà cùm subiectorum cor superbia instigat, hoc summopere nititur agere, ut sua acta considerare funditùs negligant, & semper tacitis cogitationibus rectoris sui iudices fiant: qui dum in illo quod reprehendere debeant, importunè respiciunt, in semetipsis quod corrigant nunquam uident. Vnde & tanto atrocius pereunt, quanto à se oculos auertunt: quia in huius uitæ itinere offendentes corruunt, dum alibi intendunt. Et quidem peccatores se asserunt, nec tamen tantum ut tam noxiæ in regimine personæ traderentur, considerant. Et dum eius facta despiciunt, dum præcepta contemnunt, ad tantam usq; insaniam deuoluuntur, ut Deum res humanas curare nō æstiment: quia ei qui quasi iure reprehenditur, esse se commissos dolent. Sicq; dum contra rectorem superbiunt, etiam contra iudicia conditoris intumescunt: & dum pastoris sui uitam diiudicant, ipsam quoque sapientiam omnia disponentis impugnant. Sæpe autem rectoris sui dictis proteruè obuiant, & eandem uocis superbiam libertatem uocant. Sic quippe elatio se quasi pro libertatis rectitudine obijcit, sicut sæpe se & timor pro humilitate supponit. Nam sicut plerique reticent ex timore, & tamen tacere se æstimant ex humilitate: ita nonnulli loquuntur per impatientiam elationis, & tamen loqui se credunt per libertatem rectitudinis. Aliquando autem subditi proterua quę sentiunt, nequaquam produnt, & hi quorum loquacitas uix compescitur, nonnunquam ex so-
D la amaritudine intimi rancoris obmutescūt. Qui per dolorem mentis, procacitatis suæ uerba subtrahentes, cùm malè loqui soleant, peius tacent: quia cùm peccantes aliquid de correctione audiunt, indignantes etiam responsionis uerba suspēdunt. Cum his quando asperè agitur, sæpe ad que relæ uocem de hac ipsa asperitate prosiliūt. Cùm uerò eos magistri sui blandè præueniunt, de hac ipsa humilitate qua præuenti sunt, grauius indignātur: & tanto eorum mens uastius accenditur, quanto consideratius infirmari iudicatur. Hi nimirum quia humilitatem, quæ uirtutū mater est, nesciunt, usum laboris sui perdunt, etiam si qua bona sunt quæ operari uideantur: quia surgentis fabricæ robusta cellitudo non figitur, quę nequaquam per fundamenti fortitudinem in petra solidatur. Soli ergo ruinæ crescit quod ædificāt: quia ante molem fabricæ, humilitatis fundamina non procurāt. Quos bene ab intimis prodimus, si paucis in exterioribus ostendamus. Cunctis nanq; superba apud se cogitatione tumentibus inest clamor in locutione, amaritudo in silentio; dissolutio in hilaritate, furor in tristitia, inhonestas in actione, honestas in imagine, erectio in incessu, rāpacor in responsione. Horum mens semper est ad irrogandas contumelias ualida, ad tolerandas infirma, ad obediendum pigra, ad lacessendos uerò alios importuna, ad ea quæ facere & debet & præualet ignaua, ad ea autem quæ facere nec debet nec præualet parata. Hæc in eo quod spon-
B tè non appetit, nulla exhortatione flectitur: ad hoc autem quod latenter desiderat, quærit ut cogatur: quia dum metuit ex desiderio suo uilescere, optat uim in ipsa sua uoluntate tolerare.

Igitur quia humanos animos aliter tentari ex 21
rebus carnalibus, atque aliter ex spiritalibus diximus, audiant illi: Omnis caro fœnum, & glo- Esa. 40
ria eius sicut flos fœni. Audiant & isti quod quibusdam post miracula dicitur: Nescio uos unde Luc. 13
sitis, discedite à me omnes operarij iniquitatis. Audiant illi: Diuitiæ si affluant, nolite cor apponere. Audiant isti quia fatuæ uirgines quæ cum Psal. 61 Matth. 25
uacuis uasculis ueniunt, ab internis nuptijs excluduntur. Rursum quia aliter tentari prælatos, atque aliter subditos præfati sumus, audiant illi
C quod per quendam sapientem dicitur: Ducem te Eccle. 32
constituerunt? noli extolli, sed esto in illis quasi unus ex eis. Audiant isti: Obedite præpositis ue- Heb. 13
stris, & subiacete eis: ipsi enim peruigilant quasi rationem reddituri pro animabus uestris. Audiant illi cùm de accepta potestate gloriantur, hoc quod Abrahæ uoce ardenti diuiti dicitur: Me- Luc. 16
mento fili, quia recepisti bona in uita tua. Audiant isti cùm contra rectores suos in querela prosiliunt, hoc quod murmuranti populo Moysi & Aaron uocibus respondetur: Nec contra nos est Exod. 16
murmur uestrum, sed contra Dominum. Nos enim quid sumus? Audiant illi: Turbabuntur in Psal. 67
conspectu eius patres orphanorum & iudices uiduarum. Audiant isti quid contra contumaciam
D subditorum dicitur: Qui resistit potestati, Dei or- Rom. 13
dinationi resistit. Audiant simul omnes: Deus superbis resistit, humilibus autem dat gratiam. Iaco. 4
Audiant omnes: Immundus est apud Deum omnis qui exaltat cor suum. Audiant omnes: Quid sur- Eccl. 10
perbis terra & cinis? Contra huius languoris pestem audiamus cuncti quod magistra ueritas docet dicens: Discite à me, quia mitis sum & humi- Matth. 11
lis corde. Ad hoc nanq; unigenitus Dei filius 22
formam infirmitatis nostræ suscepit, ad hoc inuisibilis, non solum uisibilis, sed etiam despectus apparuit, ad hoc contumeliarum ludibria, irrisionum opprobria, passionumq; tormenta tolerauit, ut superbum non esse hominem doceret humilis Deus. Quanta ergo humilitatis uirtus est, propter quam solam ueraciter edocendam, is qui sine

ſine æſtimatione magnus eſt, uſq; ad paſſionē fa-
ctus eſt paruus? Quia enim originem perditioni
noſtræ ſuperbia præbuit diaboli, inſtrumentum
redemptionis noſtræ inuenta eſt humilitas Dei.
Hoſtis quippe noſter magnus inter omnia con-
ditus, uideri ſuper omnia uoluit elatus. Redem-
ptor autem noſter magnus manens ſuper omnia,
fieri inter omnia dignatus eſt paruus. Sed melius
& elationis cauſam detegimus, & fundamēta hu-
militatis aperimus, ſi breui cōmemoratione per-
ſtringimus, quid mortis author, quid uitæ condi-
Eſa.14 tor dicat. Ille nanq; ait: In cœlum aſcendam. Iſte
Pſal.87 autem per prophetam dicit: Repleta eſt malis ani
ma mea, & uita mea inferno appropinquauit. Ille
Eſa.14 dicit: Supra aſtra cœli exaltabo ſolium meum. Iſte
humano generi à paradiſi ſedibus expulſo dicit:
Zach.2 Ecce uenio citò, & habitabo in medio tui. Ille di-
Eſa.14 cit: Sedebo in monte teſtamenti, in lateribus A-
Pſal.21 quilonis. Iſte dicit: Ego ſum uermis & nō homo,
opprobrium hominum, & abiectio plebis. Ille di
Eſa.14 cit: Aſcendam ſuper altitudinem nubium, & ſimi
Phil.2 lis ero altiſſimo. Iſte cùm in forma Dei eſſet, non
rapinam arbitratus eſt ſe æqualem Deo, ſed ſemet
ipſum exinaniuit, formam ſerui accipiens: & per
Pſal.85 membra ſua loquitur dicens: Domine quis ſimi-
Exod.5 lis tibi? Ille per membra ſua loquitur dicens: Ne-
ſcio Dominum, & Iſrael nō dimittam. Iſte per ſe-
Ioan.8 metipſum dicit: Si dixero quia non noui eum, e-
ro ſimilis uobis mendax: ſed noui eum, & ſermo-
Ezech.29 nem eius ſeruo. Ille dicit: Mea ſunt flumina, & e-
Ioan.14 go feci ea. Iſte dicit: Non poſſum à meipſo facere
Ibidem quicquam. Et rurſum: Pater meus in me manens,
Luc.4 ipſe facit opera. Ille regna omnia oſtendens dicit:
Tibi dabo poteſtatem hāc uniuerſam & gloriam
illorum: quia mihi tradita ſunt, & cui uolo do illa.
Matth.20 Iſte dicit: Calicem quidem meum bibetis, ſedere
autem ad dexteram uel ad ſiniſtram meam, non
eſt meum dare uobis, ſed quibus paratum eſt à pa
Gen.3 tre meo. Ille dicit: Eritis ſicut dij, ſcientes bonum
Acto.1 & malum. Iſte dicit: Non eſt ueſtrum noſſe tem-
pora uel momenta quæ pater poſuit in ſua pote-
ſtate. Ille ut uoluntas diuina deſpici, & ut poſſit
Gen.3 propria ſuaderi, dicit: Cur præcepit uobis Deus ut
nō comederetis ex omni ligno paradiſi? Et pau-
lo pòſt: Scit enim Deus quòd in quacunq; die co-
mederetis ex eo, aperientur oculi ueſtri. Iſte dicit:
Ioan.5 Non quæro uoluntatem meam, ſed uoluntatem
eius qui miſit me. Ille per membra ſua loquitur, di
Sap.2 cens: Nullum pratum ſit quod non pertranſeat
luxuria noſtra, coronemus nos roſis antequam
marceſcant, ubiq; relinquamus ſigna lætitiæ no-
Ioan.16 ſtræ. Iſte membris ſuis prænunciat dicens: Plora-
bitis & flebitis uos, mundus autem gaudebit. Ille
nihil aliud mentes ſibi ſubditas docet quàm cel-
ſitudinis culmen appetere, cuncta æqualia men-
tis tumore tranſcendere, ſocietatem omnium ho-
minum alta elatione tranſire, ac ſeſe & contra po
tentiam conditoris erigere, ſicut de eiſdem per
Pſal.72 Pſalmiſtam dicitur: Tranſierunt in diſpoſitionem
cordis, cogitauerunt & locuti ſunt nequitias, ini-
quitatem in excelſo locuti ſunt. Iſte ad ſputa, ad

A palmas, ad colaphos, ad ſpineam coronam, ad
crucem, ad lanceam, atque ad mortem ueniens,
membra ſua admonet dicens: Si quis mihi mi- Ioan.12
niſtrat, me ſequatur. Quia igitur redemptor 23
noſter corda regit humilium, & Leuiathan iſte
rex dicitur ſuperborū, apertè cognoſcimus quòd
euidentiſſimum reproborum ſignum ſuperbia
eſt, at contrà humilitas electorum. Cùm ergo
quam quiſque habeat, cognoſcitur: ſub quo re-
ge militet, inuenitur. Vnuſquiſque enim quaſi
quendam titulum portat operis, quo facile oſten-
dat ſub cuius ſeruiat poteſtate rectoris. Vnde &
per Euangelium dicitur: Ex fructibus eorum co- Matth.7
gnoſcetis eos. Ne igitur nos Leuiathan iſtius
membra uel mira faciendo fallerent, apertum
B ſignum Dominus quo deprehendi ualeant de-
monſtrauit, dicens: Ipſe eſt rex ſuper uniuerſos
filios ſuperbiæ. Qui etſi quando fictam ſpeciem
humilitatis aſſumunt, ſemetipſos tamen celare
in omnibus nequaquam poſſunt: quia eorum ſu-
perbia diu latére non ſuſtinens, cùm ex alia tegi-
tur, ex alia actione denudatur. Qui uerò ſub re-
ge humilitatis militant, ſemper pauidi, atque ex
omni latere circunſpecti, aduerſum iacula ela-
tionis pugnant, & quaſi contra uenientes ictus
ſolum magis in ſuo corpore oculum cuſtodiunt,
dum in ſemetipſis principaliter humilitatem tu-
entur.

Libri trigeſimiquarti Morali-
um ſancti Gregorij
FINIS.

B▸ GREGORII EXPO-
SITIONIS MORALIS LIBER TRI-
*geſimuſquintus, & ultimus, explicans quadrage-
ſimumſecundum caput
beati Iob.*

VIA iſte ultimus huius o-
peris liber eſt, & locis difficili-
oribus pertractatis, minus
obſcura ſunt quæ ſuperſunt:
libet hunc indulgentius re-
miſſiusq; tranſcurrere. Velut
emenſo enim magno mari, iam
littus cernimus, & intentio-
nis noſtræ uela deponentes, non eodem quo pri-
us impetu ducimur: ſed tamen adhuc ex impulſio
ne priſtini flatus imus. Quaſi anxietatis noſtræ
uentus cecidit, ſed tamen eius uis iam ſeipſa tran-
quillior uſque ad ſtationem nos littoris impellit.
Igit̄ poſtquam fideli famulo Dominus Leuiathā
hoſtis eius quàm ſit & fortis & callidus oſtendit,
dum uires illius ſubtiliter fraudeſq; pate-
fecit, beatus Iob ad utraq; re-
ſpondit, dicens:

Textus

Textus capitis quadrageſimi
ſecundi beati Iob.

ESpondens autē Iob Do
mino, dixit: Scio quia
omnia potes, & nulla te
latet cogitatio. Quis eſt
iſte qui cælat cōſiliū abſ-
que ſcientia? Ideo inſipi-
enter locutus ſum, & quę
ultra modū excederent ſcientiā meā. Audi,
& ego loquar: interrogabo te, & reſponde
mihi. Auditu auris audiui te, nūc aūt oculus
meus uidet te. Idcirco ipſe me reprehendo,
& ago pœnitentiā in fauilla & cinere. Poſt-
quam autem locutus eſt Dominus ad Iob
uerba hæc, dixit ad Eliphan Themanitem:
Iratus eſt furor meus in te, & in duos ami-
cos tuos, quoniam non eſtis locuti coram
me rectū ſicut ſeruus meus Iob. Sumite er-
go uobis ſeptem tauros & ſeptē arietes, &
ite ad ſeruū meū Iob, & offerte holocauſtū
pro uobis. Iob autē ſeruus meus orabit pro
uobis. Faciem eius ſuſcipiam, ut non uobis
imputetur ſtultitia. Neq; em̄ locuti eſtis co
ram me rectū ſicut ſeruus meus Iob. Abie-
C rūt ergo Eliphas Themanites & Baldath
Suites & Sophar Naamathites, & fecerunt
ſicut locutus fuerat Dominus ad eos, & ſuſ
cepit Dominus faciē Iob. Dominus quoq;
cōuerſus eſt ad pœnitentiā Iob, cùm oraret
pro amicis ſuis. Et addidit Dominus omna
quecunq; fuerāt Iob, duplicia. Venerūt aūt
ad eū omnes fratres ſui, & uniuerſæ ſoro-
res ſuæ, & cūcti qui nouerāt eū prius, & co-
mederūt cū eo panē in domo eius. Et mo-
uerūt ſuper eū caput, & cōſolati ſunt eū ſu-
per omni malo quod intulerat Dñs ſuper
D eum, & dederūt ei unuſquiſq; ouē unam &
inaurē aureā unā. Dominus aūt benedixit
nouiſsimis Iob magis q̄ principio eius. Et
facta ſūt ei quatuordecim milia ouiū, & ſex
milia camelorū, & mille iuga boū, & mille
aſinæ, & fuerūt ei ſeptē filij, & tres filiæ. Et
uocauit nomē unius Diē, & nomē ſecundę
Caſiā, & nomē tertiæ Cornuſtibij. Nō ſunt
autem inuētæ mulieres ſpecioſæ ſicut filiæ
Iob in uniuerſa terra. Deditq; eis pater ſuus
hæreditatem inter fratres earū. Vixit autē
Iob poſt flagella hæc cētū quadraginta an-
nis, & uidit filios ſuos, & filios filiorū ſuo-
A rum uſq; ad quartā generationem, & mor-
tuus eſt ſenex & plenus dierum.

Libri Iob finis.

*Quòd omnis ſapientia humana ſapiētiæ diuinæ comparata,
inſipientia eſt.* Cap. II.

SCio quia omnia potes, & nulla te latet cogita
tio.] Contra immanes quippe uires eius intu
lit: Scio quia omnia potes. contra occultas uerò
machinationes illius ſubiūxit: Et nulla te latet co-
gitatio. Vnde & mox Leuiathan eidem expro-
brat dicens: Quis eſt iſte qui cælat conſiliū abſ-
que ſcientia?] Abſq; ſcientia em̄ Leuiathan cæ-
B lat conſilium: quia quamuis cōtra infirmitatē no-
ſtram multis fraudibus occultetur, protectoris ta
mē noſtri ſancta nobis inſpiratione detegit̄. Abſ-
que ſcientia cælat conſilium: quia licet tentatos la
teat, latére tamen protectorem non poteſt tenta-
torum. Igitur audita fortitudine & calliditate dia-
boli, audita etiam creatoris noſtri potentia, quæ
& illum ualenter reprimit, & nos miſericorditer
tegit, quæſumus beate Iob, ut quæ de temetipſo
ſentis, nobis minimè occultes. Sequitur: Ideo
inſipienter locutus ſum, & quæ ultra modum ex-
cederent ſcientiam meam.] Omnis humana ſa-
pientia quantolibet acumine polleat, diuinæ ſapi
entiæ comparata, nec iuſta nec pulchra, ſed inſipi
entia eſt. Omnia enim humana quæ iuſta, quæ
C pulchra ſunt, Dei iuſtitiæ & pulchritudini cōpa-
rata, nec iuſta nec pulchra ſunt, nec omnino ſunt.
Beatus itaq; Iob ea quę dixerat, ſapienter ſe dixiſ-
ſe crederet, ſi uerba ſuperioris ſapientiæ non au-
diret. In cuius comparatione ſtultum eſt noſtrum
omne quod ſapit. Et qui ſapienter quidem locu-
tus hominibus fuerat, diuinas tamen ſentētias au-
diens ſapientius ſe cognoſcit non eſſe ſapientem.
Hinc eſt quòd Abraham inter uerba dominica Gen.18
niſi ſe niſi puluerem uidit, dicēs: Loquar ad Domi
num meū, cùm ſim puluis & cinis? Hinc eſt quòd
Moyſes omni Ægyptiorum ſapientia inſtructus,
ex quo loquentem Dominum audiuit, impeditio
ris & tardioris linguæ ſe eſſe deprehendit, dicens:
Obſecro Domine, non ſum eloquens: ab heri em̄ Exod.4
D & nudiuſtertius ex quo locutus es ad ſeruum tuū,
impeditoris & tardioris linguæ ſum. Hinc eſt qd̄
Eſaias poſtquam ſedentem Dominum ſuper ſo- Eſa.6
lium excelſum atq; eleuatum uidit, poſtquam Se-
raphin duabus alis faciem, duabus uelare pedes,
& duabus uolare cōſpexit, poſtquam id quod eſt,
ſanctus, ſanctus, ſanctus, Dominus Deus exerci-
tuum, alterum ad alterum clamare audiuit, ad ſe-
ipſum rediens ait: Væ mihi quia tacui, quoniam Ibidem
uir polluitus labijs ego ſum, & in medio populi
polluta labia habentis ego habito. Moxq; ipſam
pollutionem unde cognouerat ſubdens, ait: Et re
gem Dominum exercituū uidi oculis meis. Hinc
etiam Hieremias diuina uerba audiens, uerba ſe Hier.1
non habere cognouit, dicens: A, a, a, Domine
Deus ecce neſcio loqui: quia puer ergo ſum.

Hinc

2 Hinc Ezechiel loquens de quatuor animalibus dicit: Cùm fieret uox ſupra firmamentum quod erat ſupra caput eorum, ſtabant & ſubmittebant alas ſuas. Quid enim per uolatum animaliũ niſi Euãgeliſtarum atq; doctorum ſublimitas deſignatur? Vel quid ſunt alæ animaliũ, niſi ſanctorum contemplationes, eos ad cœleſtia ſubleuantes? Sed cùm fit uox ſupra firmamentum quod ſuper caput eorum eſt, ſtantes ſubmittunt alas ſuas: quia cùm internam uocem ſupernæ ſapientiæ audiunt, quaſi uolatus ſui alas deponunt: quia uidelicet ipſam ueritatis altitudinem minus contemplari poſſe cognoſcunt. Ad uocem ergo deſuper uenientem alas deponere, eſt cognita ſuperna potentia, uirtutes proprias humiliare, & conſideratiõe creatoris nil de ſe aliud quàm abiecta ſentire. Sancti itaq; uiri dum diuinitatis arcana audiunt, quanto magis cõtemplando proficiunt, tanto amplius deſpicendo quod ſunt, aut nihil, aut propè nihil ſe eſſe cognoſcunt. Reſpondeat ergo diuinis ſermonibus beatus Iob, & ſapienter proficiẽs, ſtultum ſe eſſe deprehendat, dicens: Inſipienter locutus ſum, & quæ ultra modum excederent ſcientiam meam. Ecce tãto ſe amplius redarguit, quanto amplius proficit, & ſcientiam ſuam ultra modũ exceſſiſſe ſe credidit: quia in uerbis Domini plus quàm æſtimauerat, ſecreta eius ſapientię agnouit. Sequitur:

Quòd ſerui Dei ignorantiam ſuam profitentes, non arrogãt ſibi quod neſciunt, ſed doceri à Deo uolunt. Cap. III.

AVdi, & ego loquar: interrogabo te, & reſponde mihi.] Audire noſtrum, eſt ſono aliunde uenienti aurem aliò poſitam commodare. At cõtrà Deo, cui nil extrà eſt, audire propriè eſt, ſub ſemetipſo ſurgentia deſideria noſtra percipere. Ad Deum ergo, qui & tacẽtium corda cognoſcit, loqui noſtrum eſt, nõ uocibus gutturis id quod ſentimus prodere, ſed promptis ad illum deſideriis inhiare. Et quia ideo quiſque interrogat, ut diſcere ualeat quod ignorat, homini Deum interrogare, eſt in conſpectu eius neſcientem ſe cognoſcere. Reſpondere autem Dei, eſt eum qui ſe bene humiliter neſcientem cognouerit, occultis inſpirationibus erudire. Ait ergo beatus Iob: Audi, & ego loquar. ac ſi diceret: Miſericorditer deſideria mea percipe, ut dum hæc tua pietas percipiens adiuuat, ad te multipliciora conſurgant. Bona quippe uota quoties effectum percipiunt, multi-
Pſal. 16 plicantur. Vnde aliàs ſcriptum eſt: Ego clamaui, quoniam exauditi me. Nõ enim ait: Quia clamaui exauditi me: ſed, Clamaui quoniam exauditi me. Qui enim loquẽs exauditus fuerat, uotis proficientibus exauditus clamabat: Interrogabo te, & reſponde mihi. ac ſi diceret: Neſcientem me ex tuæ ſcientiæ contemplatione cognoſco. Interroganti igitur reſponde: id eſt, ſtultitiam propriam humiliter cognoſcentem doce. Quia enim interrogaret ipſe ex deſiderio humilitatis, & Deum ſibi reſpondere quæreret ex magiſterio aſpirationis, uerbis ſequentibus declaratur. Interrogaturũ quippe ſe perhibuit, ſed nihil interrogãdo ſubiungit. Nã ſola de ſe humilia ſentiẽs, & quę miſericorditer à Dño perceperit agnoſcẽs, protinus ſubdit:

Quòd ſanctus Iob tantum ex percuſſione profecerit, ut interna mentis oculo flagelli ſui utilitatem reuelante Deo intellexerit. Cap. IIII.

AVditu auris audiui te, nunc autem oculus meus uidet te.] His nimirum uerbis apertè indicat: quia quãto uiſus ſuperior eſt auditu, tãto differt ab eo quod prius extitit, & hoc quod poſtmodũ per flagella profecit. Et quia interno oculo ueritatis lumẽ magis cõſpexerat, humanitatis ſuę tenebras dijudicãs plus uidebat. Vnde & ſequit:

Quòd tunc utilis ſit reprehenſio, cùm correctio ſequitur & pœnitudo. Cap. V.

IDcirco ipſe me reprehendo.] Quanto enim quiſq; ſe minus uidet, tãto ſibi minus diſplicet: & quanto maioris gratiæ lumen percepit, tanto amplius reprehenſibilem ſe eſſe cognoſcit. Cùm enim intrinſecus ſubleuatur per omne quod eſt, ad eam quam ſuper ſe conſpicit regulam congrue re nititur. Et quia adhuc humana infirmitas præpedit, cernit quia ei ex non minima parte diſſentit, totumq; ex ſe illi oneroſum eſt, quod internæ regulæ conueniens non eſt. Quam regulam beatus Iob poſt flagella proficiens amplius ſuſpicit, & à ſemetipſo in magna ſui redargutione diſſentit, dicens: Idcirco ipſe me reprehendo. Sed quia nulla eſt cognitio reprehenſionis, ſi non ſequantur etiam lamenta pœnitudinis, rectè poſt reprehenſionem ſubditur: Et ago pœnitentiam in fauilla & cinere.] In fauilla etenim & cinere pœnitentiam agere, eſt contemplata ſumma eſſentia, nil aliud quàm fauillam ſe cineremq; cognoſcere. Vnde & ciuitati reprobæ in Euãgelio Dominus dicit: Si in Tyro & Sidone factæ fuiſſent uirtutes Matth. 11
quæ factæ ſunt in uobis, olim in cilicio & cinere pœnitentiam egiſſent. In cilicio quippe aſperitas & compunctio peccatorum, in cinere autem puluis oſtenditur mortuorum. Et idcirco utrũq; hoc adhiberi ad pœnitentiam ſolet, ut in pũctione cilicij cognoſcamus quid per culpam fecimus, & in fauilla cineris perpendamus, quid per iudicíũ facti ſumus. Conſiderentur ergo in cilicio pungentia uitia, conſideretur in cinere per mortis ſententiam ſubſequẽs iuſta pœna uitiorum. Quia enim poſt peccatum carnis contumeliæ ſurrexerunt, uideat homo in aſperitate cilicij ſuperbiendo quid fecit, uideat in cinere uſquequo peccando peruenit. Poteſt quoq; cilicio ipſa per recordationem atq; pœnitentiam dolorum pũctio deſignari. Nã hoc quod ait B. Iob: Ipſe me reprehẽdo: quaſi quodam cilicio pungitur, dum in mente ſua aſperis redargutionum ſtimulis confricatur. In cinere autem agit pœnitentiã: quia ex primo peccato quid per iuſtum iudicium factus ſit, ſolerter attẽdit, dicens: Ago pœnitentiam in fauilla & cinere. ac ſi apertè dicat: De nullo authoris mei dono ſuperbio: quia ſumptus ex puluere, per illatę mortis ſenten-

ſententiam ad puluerem me redire cognoſco.

3 Auditis igitur cunctis ſermonibus Iob, cognitis etiam reſponſionibus amicorum, libet ad interni iudicis ſententiam ſpectationem mentis noſtræ conuertere, eiq; dicere: Ecce Domine utraſq; in conſpectu tuo diſſerentium partes audiuimus, & Iob quidem in hoc certamine uirtutis ſuæ facta reuoluere, & amicos eius contra eum cognouimus tuæ iuſtitiæ gloriam defenſare. Inter hæc autem quid noſtra mens ſentiat agnoſcis. Ne quę enim poſſumus eorum nos dicta reprehendere, quos defenſioni tuæ cognoſcimus deſeruire. Sed ecce aſſiſtunt partes, expectant ſententiam. profer ergo Domine ex inuiſibili regula ſubtiliſſimũ tuæ diſcretionis examen, & quis in cõtentione iſta ſit rectius locutus oſtende. Sequitur:

Quòd ex Dei ſententia uerba amicorum Iob reprobentur, ipſius uerò Iob reſponſio & patientia probatur. Cap. VI.

POſtquam autem locutus eſt Dominus uerba hæc ad Iob, dixit ad Elipham Themanitem: Iratus eſt furor meus in te, & in duos amicos tuos, quoniam non eſtis locuti coram me rectum ſicut ſeruus meus Iob.] O Domine, iudicij tui ſententia indicat, quantum à luce tuæ rectitudinis cæcitas noſtra diſcordat. Ecce te iudice beatum Iob uictorem eſſe conſcimus, quem in te peccaſſe loquendo credebamus. Te iudice addicti ſunt, qui beati Iob ſe merita tranſcendere pro te loquendo crediderunt. Quia igitur ex diuina ſententia quid de partibus æſtimemus agnouimus, nunc eiuſdẽ ſententiæ paulo ſubtilius uerba penſemus. Quomodo enim ſuperius beatus Iob reprehenditur, ſi in comparatione eius rectitudinis amici illius nequaquã coram Domino locuti rectũ memorantur? An adhuc illa de eo ſententia confirmatur, qua antiquo hoſti dicitur: Vidiſti ſeruum meum Iob, quòd non ſit ei ſimilis ſuper terram? Sed quid eſt hoc quòd & laudatur hoſti, & in ſeipſo reprehenditur, in ſeipſo autem reprehenditur, & tamen amicis loquentibus antefertur: niſi quòd ſanctus uir cunctos meritorum ſuorum uirtute tranſcendit, ſed eo ipſo quòd homo fuit, ante Dei oculos ſine reprehenſione eſſe non potuit? In ſancto quippe homine in hac interim uita commorante, diuini examinis regula habet adhuc quod iudicet, quamuis iam ex comparatione cæterorum hominum habeat quod laudet. Beatus igitur Iob pro culpa ſe credidit & non pro gratia flagellari, reſecari in ſe æſtimauit uitia, non autem merita augeri, & in eo reprehenditur quòd intentionem flagelli fuiſſe aliam ſuſpicatur, & tamen amicis reſiſtentibus interni iudicij definitione prælatus eſt. Vnde apertè colligitur, quantæ iuſtitiæ fuerit in eo quòd contra amicorum uerba innocentiam ſuæ operationis aſtruxit, qui diuino iudicio etiam ipſis eiuſdem diuini iudicij defenſoribus antefertur. In exordio autem libri huius agnouimus, quia de illo ſatan Domino dixerat: Mitte manum tuam & tange eum, & uide ſi non in faciem benedicat tibi. Ad quam petitionem beatus Iob damnis, orbitate, uulneribus, & uerborum ſcandalis tangi permittitur: quia uidelicet certus qui eum laudauerat extitit, q; nequaquam iuxta aſſertionem diaboli ſanctus uir in maledictionis culpam laberetur. Sicut ergo & ſuperius diximus, quiſquis beatum Iob in locutione ſua æſtimat poſt flagella peccaſſe, apertè Dominum iudicat in ſua aſſertione erraſſe. Et quãuis Dominus ad diabolum loquens, bona illius præſentia prætulit, non autem eius perſeuerantiã ſpopondit: ſciendum tamen eſt quia nequaquam eius iuſtitiam permittendo tentatori prætuliſſet, ſi eum iuſtum in tentatione perſiſtere nõ poſſe preuideret. Permiſſo itaq; diuinitùs in eius tentatione diabolo, quiſquis eum in tentatione ſuccubuiſſe exiſtimat, ignorantiam permittentis accuſat. Approbemus igitur in dictis ſuis ueraciter Iob, ne Deũ in ſua prouidentia nequiter accuſemus. Et quidem quantum ad humana iudicia, in uerbis ſuis amici eius multa illo rectius diximſſe crederentur, ſed ueritas aliam ex occulto regulam proferens, ait: Non eſtis locuti coram me rectum ſicut ſeruus meus Iob. Coram me, ait, id eſt intus, ubi ſæpe multorum uita diſplicet, quæ etiam foris hominibus placet. Vnde cauteè nimis in laudẽ iuſtorũ coniugum dictum eſt: Erãt iuſti ambo ante Deũ. Luc. 1
Non enim ſecura laus eſt, iuſtos ante homines apparere. Sæpe enim humana ſentẽtia uelut in Deo magnum quempiam approbat, ſed hunc omnipotens Deus qui quaſi ex ſe approbatur ignorat. Hinc eſt enim quòd Pſalmiſta uigilanter exorat dicens: Dirige in conſpectu tuo uiam meam. Ni- Pſal. 5
mirum quia plerunq; in conſpectu hominum recta uia creditur etiam quæ à ueritatis itinere deprauatur. Et notandũ quòd non dicitur, Non eſtis locuti coram me rectũ ſicut Iob: ſed, ſicut ſeruus meus Iob: ut uidelicet interpoſitione ſeruitutis, dum eũ quaſi ſub quadam peculiaritate commemorat, cuncta quæ in defenſione ſua dixerat, quia non contumaci ſuperbia, ſed humili ueritate dixerit oſtendat. Sed quia iuſtus eſt & miſe- 5
ricors Deus, amicos eius & per iuſtitiam diſtrictè redarguit, & per miſericordiam benignè conuertit. Nam ſequitur:

Quòd hæretici ad catholicam Eccleſiam redeuntes per humilitatem confeſsionis & pœnitentiæ, ſancti ſpiritus gratiam orantibus orthodoxis accipiant: nec ſit aliquis extra communionem Eccleſiæ, indulgentiæ locus. Caput VII.

SVmite uobis ſeptem tauros & ſeptem arietes, & ite ad ſeruum meum Iob, & offerte holocauſtum pro uobis. Iob autem ſeruus meus orabit pro uobis, faciem eius ſuſcipiam, ut non uobis imputetur ſtultitia.] Ecce iuſtus & miſericors Deus nec culpas ſine increpatiõe deſerit, nec reatum ſine conuerſione derelinquit. Quia enim internus eſt medicus, primò putredinem uulneris innotuit, et pòſt remedia conſequendæ ſalutis indicauit. Quia autem ſæpe iam diximus quòd amici B. Iob hæreticorũ ſpeciem teneant, qui Deum

dum defendere nituntur offendunt, quoniam in
dictis suis ueritati rebelles sunt, cui famulari se in
falsa assertione suspicantur, omnipotens Deus sæ
pe illos corpori sanctę Ecclesię per cognitionem
ueritatis inuiscerat: bene ipsa quoq; eorum con-
uersio, quæ sæpe misericorditer agitur, per hanc
ueniam quam amici Iob percipiunt, designatur.
Notandum uerò magnopere est quòd conuersionis
suę sacrificium Domino non per se, sed per Iob iu
bentur offerre. Nimirum hæretici cùm ab errore
redeunt: quia erga se iram Domini suo per se obla
to sacrificio placare nequaquam possunt, nisi ad
catholicam Ecclesiam, quā B. Iob significat, con-
uertantur, ut salutem suam eius precibus obtine-
ant, cuius fidem peruersis assertionibus impugna
bant. Ait enim: Iob seruus meus orabit pro uobis,
faciem eius suscipiam, ut non uobis imputetū stul-
titia. ac si apertè hæreticis dicat: Sacrificia uestra
non accipio, petitionum uestrarum uerba non au
dio, nisi per intercessionem illius, cuius professio
nis uerba de me ueracia recognosco. Et uos qui-
dem tauros atq; arietes ad exhibēda sacrificia con
uersionis uestræ deducite, sed à me salutem uestrā
per catholicam Ecclesiam, quam diligo, postula-
te. Ipsi enim uolo dimittere id quod mihi in ipsa
deliquistis, ut hæc uestram incolumitatem obti-
6 neat, quæ ex uestro languore laborabat. Sola
quippe est per quam sacrificium Dominus liben-
ter accipiat, sola quæ pro errantibus fiducialiter
intercedat. Vnde etiam de agni hostia Dominus
Exod. 12 præcepit dicens: In una domo comedetur, nec ef-
feretis de carnibus eius foràs. In una nanq; domo
agnus comeditur: quia in una catholica Ecclesia
uera hostia redemptoris immolatur. De cuius car
nibus diuina lex efferri foràs prohibet: quia dari
sanctum canibus uetat. Sola est in qua opus bonū
fructuosè peragitur, unde & mercedem denarij
non nisi qui intra uineam laborauerant accepe-
runt. Sola est quæ intra se positos ualida charita-
Gen. 7 tis compage custodit. Vnde & aqua diluuij arcā
quidem ad subliniora sustulit, omnes autē quos
extrà arcam inuenit extinxit. Sola est in qua su-
perna mysteria ueraciter contemplemur. Vnde
Exod. 33 & ad Moysen Dominus dicit: Est locus apud me,
& stabis supra petram. Et paulo pòst: Tollam ma
nū meam, & uidebis posteriora mea. Quia enim
ex sola catholica Ecclesia ueritas cōspicitur, apud
se esse locū Dominus perhibet de quo uideatur.
In petra Moyses ponitur, ut Dei speciē cōtemple
tur: quia nisi quis fidei soliditatem tenuerit, diui-
Matth. 16 nam præsentiam non cognoscit. De qua solidi-
tate Dominus dicit: Super hanc petram ædifica-
bo Ecclesiam meam. Quid est ergo hoc loco di-
cere ad amicos Iob: Ite ad Iob, nisi petram ascen-
dite? Quid est, faciem eius pro uobis suscipiam, ut
non uobis imputetur stultitia, nisi id quod illic di-
citur: Posteriora mea uidebis? id est, eius quę post
modum futura est mysteria incarnationis intelli-
ges. Hæretici autē pro eo quòd in petra stare con
temnunt, transeuntis Domini posteriora nō aspi-
ciunt: quia extra Ecclesiam positi, incarnationis
A eius sicut sunt mysteria non agnoscunt. Sicut au-
tem & superius diximus, per tauros ceruix super-
biæ, per arietes uerò ducatus exprimitur, qui ab
hæreticis persuasis plebibus quasi seductis gregi-
bus agitur. De hæreticis nanq; superbientibus di-
citur, qui infirmorum mentes malè suadendo cor
rumpunt: Consilium taurorum inter uaccas po- Psal. 67
pulorum. Et quia sequentes se populos uelut gre-
ges trahunt, arietes aliquando nominantur. Gre-
gem scilicet arietes ducunt. Vnde per increpatio- Thren. 1
nem Hieremias ait: Principes tui uelut arietes.
Quia igitur hæretici cùm ad sanctam Ecclesiam
redeunt, superbiæ elationem deserunt, & nequa-
quam iam quasi sequētes greges, populorum cu-
neos ad interitum ducunt, amici beati Iob offer-
B re tauros & arietes iubentur. Tauros enim & ari-
etes offerre in sacrificio, est superbum ducatū con
uersionis humilitate mactare, ut edomita ceruice
superbiæ, discant obediēdo sequi, qui dudum do-
cendo præire conabantur. Rectè quoq; eorū hæc
superbia septem sacrificijs expiatur: quia hæreti-
ci ad Ecclesiam reuertentes, per humilitatis ho-
stiam dona spiritus gratiæ septiformis accipiunt,
ut qui elationis suæ uetustate tabuerant, nouita-
te gratię reformentur. Septenarius autem nume-
rus apud sapientes huius seculi quadam sua habe
tur ratione perfectus, quòd ex primo pari & ex
primo impari consummatur. Primus enim impar
ternarius est, primusq; par quaternarius. Ex qui-
bus duobus septenarius constat, qui eisdem parti
C bus suis multiplicatus in duodenarium surgit. Nā
siue tres per quatuor, seu quatuor per tres duci-
mus, ad duodenarium peruenimus. Sed nos quia
à superno munere ueritatis prædicamenta per-
cipimus, hæc fixa scientiæ altitudine dispicien-
do calcamus. Hoc proculdubio inconcussa fide
retinentes: quia quos spiritus gratiæ septiformis
repleuerit, perficit, eisq; non solum trinitatis no-
titiam, sed etiam uirtutum quatuor, id est, pruden
tiæ, temperantiæ, fortitudinis, atq; iustitiæ opera-
tionem præbet. Qui in ipsis quoq; quos ingredi-
tur, suis quodammodo partibus augetur, dum &
per trinitatis notitiam quatuor uirtutum actio ac
cipitur, & per operationem uirtutum quatuor us-
que ad manifestam trinitatis speciem peruenitur.
D Et apud nos ergo septenarius, sed longè dissimili
ter: quia plenè & non inaniter in duodenariū sur-
git, dū & per fidē opera, & rursum per opera per-
ficit fidem. Sancti quoq; Apostoli gratiæ septifor
mis spiritu implēdi, duodecim sunt electi. In qua-
tuor enim mundi partibus trinitatem, quæ Deus
est, innotescere mittebantur. Duodecim ergo e-
lecti sunt, ut etiam ex ipsius numeri ratione causa
claresceret, quòd per quatuor infirma tria summa
prædicarent. Siue itaque hac seu alia qualibet for
tasse ratione, in scriptura tamen sacra septenario
numero aliquando secura requies æternitatis, ali-
quando uniuersitas præsentis huius temporis, ali
quando autem sanctæ Ecclesiæ uniuersitas desi-
gnatur. Septenario quippe numero perfectio æ-
ternitatis innuitur, cùm dies septimus in requiem Gen. 2
Domi-

Domini sanctificatus uocatur. Cui iam uespera
inesse non dicitur: quia æternæ beatitudinis re-
quies nullo termino coarctatur. Hinc est etiam
quòd lege data dies septimus feriatus esse præci-
pitur, ut æterna per illū requies designetur. Hinc
est quòd in annorum curriculo septenarius nu-
merus septies multiplicatus monade addita ad
quinquagenarium ducitur, ut perpetuam beati-
tudinem signans iubilæi sacratissima requies ob-
seruetur. Hinc est quòd resurgens Dominus &
frequenter apparens, ultimo iam conuiuio cum
septem discipulis comedisse describitur: quia hi
qui in illo nunc perfecti sunt, æterna per illum re-
7 fectione satiantur. Rursum per septenarium
numerum hæc uniuersitas temporalitatis accipi-
tur. Hinc est enim quòd per septem dies hoc to-
Iosue 6 tum uitæ præsentis tempus euoluitur. Hinc est
quòd in typo sanctæ Ecclesiæ, quæ omni tempo-
re hunc mundum prædicando circuit, arca Do-
mini tubis clangentibus muros Hiericho diebus
Psal. 118 septem circumacta confregit. Hinc propheta ait:
Septies in die laudem dixi tibi. Quod ipse rursum
pro toto atque uniuerso suæ deprecationis tem-
Psal. 33 pore se dixisse significans, ait: Semper laus eius
in ore meo. Quòd uerò per septenarium nume-
rum præsentis uitæ uniuersitas designatur, tunc
magis ostenditur, cum post eum quoque etiam
octonarius subinfertur. Septenariū quippe cùm
adhuc alius sequitur, ex ipso eius argumento ex-
primitur, quòd finienda temporalitas æternitate
concludatur. Hinc est enim quòd Salomon ad-
Eccl. 11 monet dicens: Da partes septem, necnon & octo.
Per septenarium quippe numerum hoc quod se-
ptem diebus agitur, præsens tempus expressit.
Per octonarium uerò uitam perpetuam designa-
uit, quam sua nobis Dominus resurrectione pa-
tefecit. Dominico scilicet die resurrexit: qui dum
diem septimum, id est, sabbatum sequitur, à con-
ditione octauus inuenitur. Bene autem dicitur:
Da partes septem necnon & octo: quia ignoras
quid mali futurum sit super terram. ac si apertè di-
ceretur: Sic dispensa temporalia, ut appetere
non obliuiscaris æterna. Oportet nanque ut in
posterum bene agendo prouideas, qui de uentu-
ro iudicio quanta tribulatio sequatur ignoras.
Hinc est quòd quindecim gradibus templum a-
scenditur, ut ex ipsa eius ascensione discatur, qua-
tenus per septem & octo & temporalis sollicitè
dispensetur actio, & prouidè mansio æterna re-
quiratur. Hinc est etiam quòd dum monas in de-
narium surgit, centum quinquaginta Psalmos
propheta cecinit. Propter hunc septenarium nu-
merum temporalia, octonarium uerò æterna si-
gnantem, super centum uiginti fideles in cœna-
culo residentes Spiritus sanctus effusus est. Per
septem quippe & octo quindecim componun-
tur, & si ab uno usque ad quindecim numerando
paulatim per incrementa consurgimus, usque ad
centesimum & uigesimum numerum perueni-
mus. Qua scilicet effusione Spiritus sancti didi-
cerunt, ut & temporalia tolerando transirent, &
A æterna inhianter appeterent. Rursum septena-
rio numero sanctæ Ecclesiæ uniuersitas designa-
tur. Vnde Ioannes in Apocalypsi septem Ec-
clesijs scribit, sed per eas quid aliud quàm uni-
uersalem Ecclesiam intelligi uoluit? Quæ nimi-
rum uniuersalis Ecclesia ut plena septiformis gra
tiæ spiritu signaretur, Helisæus super puerum 4. Reg. 4
mortuum septies oscitasse describitur. Super ex-
tinctum quippe populum Dominus ueniens,
quasi septies oscitat: quia ei dona spiritus septi-
formis gratiæ misericorditer tribuit. Quia igi-
tur sæpe septenario numero sanctæ Ecclesiæ u-
niuersitas figuratur, ueniant ad beatum Iob ami-
ci illius, & iussum diuinitùs offerant holocau-
stum. Sed uigilanter omnino septenarij numeri
B arcana custodiant: ut uidelicet hi qui extrà sunt
positi, prius se uniuersitati sanctæ Ecclesiæ misce-
ant, & tunc demum ueniam de reatu pristinæ e-
lationis exquirant. Pro culpa sua septem sacrifi-
cia offerant: quia reatus sui ablutionem non ac-
cipiunt, nisi gratiæ septiformis spiritu uniuersa-
li paci à qua excisi fuerant aggregentur. Dica-
tur igitur: Sumite uobis septem tauros & septem
arietes, & ite ad seruum meum Iob, & offerte ho-
locaustum pro uobis. Iob autem seruus meus o-
rabit pro uobis, faciem eius suscipiam, ut non uo
bis imputetur stultitia. ac si hæreticis redeunti-
bus apertè diceretur: Vniuersali uos Ecclesiæ per
humilitatem pœnitentiæ iungite, atque eam quā
per uosmetipsos digni non estis ueniam, eius à
C me precibus obtinete: qui cùm per hanc ueraci-
ter sapere discitis, prioris apud me uestræ sapien-
tiæ stultitiam deletis. Sequitur: Neque e- 8
nim locuti estis coram me rectum sicut seruus
meus Iob.] Hæc paulo antè iam Dominus pro-
tulit, & tamen hæc eadem iterando subiungit.
Quid est hoc nisi quòd sententiam quam semel iu
dicando dixerat, iterum replicando confirmat?
atque ut manifestius beati Iob iustitia, amico-
rumq; eius iniustitia demonstretur, eius laus, illo-
rumq; reprehensio iterata uoce depromitur, ut re
plicata foris, appareant quàm fixa intus habean-
tur. Nanque cùm rex Ægypti metuenda uentu- Gen. 41
ræ famis tempora sub boum spicarumq; specie ge
mina uisione cognouisset, uoce sancti interpretis
D audiuit: Quòd uidisti secundò ad eandem rē per-
tinens somnium, firmitatis indicium est. Qua ex
re apertè colligitur, quia quicquid in eloquio di-
uino repetitur, robustius confirmatur. Sed quia
quid iudex decreuit audiuimus: addicti quoque
quid faciant audiamus. Sequitur: Abierunt
ergo Eliphas Themanites, & Baldath Suites, &
Sophar Naamathites, & fecerunt sicut locutus
fuerat ad eos Dominus, & suscepit Dominus fa-
ciem Iob.] Horum interpretationem nominum
idcirco reticemus: quia in huius operis exordio
de ea nos latius disseruisse meminimus. Intuen-
dum uerò est, quia ita cautè, sicut prædictum fue-
rat, ordo acceptę ueniæ custoditur, ut in sacrificijs
Dominus non illorum sed beati Iob faciem susce-
pisse referatur. Sed quia quisquis pro alijs inter-

cedere

cedere nititur, sibi potius ex ipsa charitate suffragatur, rectè subiungitur: Dominus quoq; conuersus est ad pœnitentiam Iob, cùm oraret pro amicis suis.] Iam enim superius pro amicis suis exauditus ostenditur, cùm factum quod prædiximus memoratur: Fecerunt sicut locutus fuerat ad eos Dominus, & suscepit Dominus faciem Iob. Sed cùm protinus subinfertur: Dominus quoque conuersus est ad pœnitentiam Iob cùm oraret pro amicis suis, apertè ostenditur: quia etiam pro semetipso pœnitēs tanto citius exaudiri meruit, quanto deuotè pro alijs intercessit. Plus enim pro se ualere preces suas efficit, qui has & alijs impendit. Libentius quippe sacrificium orationis accipitur, quod in conspectu misericordis iudicis proximi dilectione conditur. Quod tunc ueraciter quisque cumulat, si hoc etiam pro aduersarijs impendat. Hinc est enim quòd magistra ueritas dicit: Orate pro persequentibus & calumniantibus uos. Hinc rursum ait: Cùm stabitis ad orandum, dimittite si quid habetis aduersus aliquem, ut & pater uester qui in cœlis est, dimittat uobis peccata uestra. Quantum uerò pro se obtinuit qui pro alijs interuenit, ilicò demonstratur, cùm subditur:

Luc. 6 Matth. 11

Quòd in regno Dei simplex sit adhuc stola sanctorum. Caput VIII.

ADdidit Dominus omnia quæcunque fuerant Iob duplicia.] Cuncta quæ amiserat, duplicia recepit: quia per pietatem benigni iudicis tentationis nostræ dispendium uincunt suffragia consolationum. Minus autem tentat probatio, quàm remuneratio consolatur, ut ex retributionis merito leue fuisse quòd tolerauit agnoscat, qui ex persecutionis pondere graue se aliquid tolerare iudicabat. Vnde afflictæ quoque Iudææ dicitur: Ad punctum in modico dereliqui te, & in miserationibus magnis congregabo te. Aliquando uerò iuxta afflictionis pondus disponitur mensura consolationis. Vnde alias scriptum est: Secundum multitudinem dolorum meorum in corde meo, consolationes tuæ lætificauerunt animā meam. In ea enim mensura consolatum se in qua afflictus fuerat indicat, qui lætificatum se secundum multitudinem dolorum clamat. Non autem minimè lector instruitur, si ipsum remunerationis ordinem contempletur. Excessum quippe correctio, correctionem pœnitentia, pœnitentiam uenia, ueniam uerò munera subsequuntur. Sed quia diuinæ dispensationis permissione percussus, etiam amicorum uerbis afflictus est, diuinæ pietatis muneribus consolatus, etiam humana debet charitate refoueri: ut undique ei consolationis gaudia respondeant, quem undiq; dolorum tristia & aduersa lacerabant. Vnde & subditur: Venerunt autem ad eum omnes fratres sui, & uniuersæ sorores suæ, & cuncti qui nouerant eum prius, & comederunt cum eo panem in domo eius, & mouerunt super eum caput suum.] Quid in comestione panis nisi charitas, quid uerò in motione capitis nisi admiratio designatur? Bene autem subditur: Et consolati sunt eum super omne malum quod intulerat Dominus super eum.] Percussi enim mœrorem consolari, est ei post percussionem de uenia congaudere. Nam quanto quisque de restituta proximi salute cernitur hilarescere, tanto se indicat de ablata doluisse.

Esa. 54 Psal. 93

Quòd in fine mundi de Gentibus & Iudæis una erit Ecclesia & innocentiam & obedientiam uterque populus offeret Deo. Cap. IX.

ET dederunt ei unusquisq; ouem unam, & inaurem auream unam.] Licet cuncta hæc iuxta historiā ueraciter dicta sint, ipsis tamen oblatis muneribus cogimur, ut ad allegoriæ mysteriū recurramus. Neq; enim ociosè debemus accipere, quòd ouem, quòd unam, quòd inaurem aureā obtulere, quòd unam. Etsi fortasse iuxta literam mirum non est, ouis oblata cur una, ualde tamen mirum est, inauris oblata cur una. Quid uerò aut ouis ad inaurem pertinet, aut quid inauris ad ouem? Ex ipso ergo munerum fine compellimur, ut priora quoq; quæ superficietenus iuxta solam historiam contingendo transcurrimus, in allegoriæ mysterijs indagemus. Quia igitur Christus & Ecclesia, id est, caput & corpus una persona est, sæpe beatum Iob diximus modò capitis, modò figuram corporis designare. Seruata ergo historiæ ueritate, sub typo gestum sanctæ Ecclesiæ sentiamus id quod scriptum est: Addidit Dominus omnia quæcunq; fuerant Iob duplicia.] Sancta quippe Ecclesia etsi multos nunc percussione tentationis amittit, in fine tamen huius seculi ea quæ sua sunt duplicia recipit, quando susceptis ad plenum gentibus, ad eius fidem currere omnis quæ tunc inuenta fuerit etiam Iudæa consentit. Hinc nanque scriptum est: Donec plenitudo gentium introiret, & sic omnis Israel saluus fieret. Hinc in Euangelio quoque ueritas dicit: Helias ueniet, & ille restituet omnia. Nunc enim amisit Israelitas Ecclesia, quos conuertere prædicando non ualuit: sed tunc Helia prædicante, dum quotquot inuenerit colligit, uelut plenius recipit quod amisit. Vel certè sanctæ Ecclesiæ in fine suo duplum recipere, est in singulis nobis & de beatitudine animæ & de carnis incorruptione gaudere. Hinc est enim quod per prophetam de electis dicitur: In terra sua duplicia possidebūt. Hinc est quod Ioannes apostolus de sanctis finem mundi quærentibus dicit: Datę sunt illis singulę stolę albę, & dictum est eis, ut requiescerent tempus adhuc modicum, donec compleretur numerus conseruorum & fratrum eorum. Sicut enim lōgè superius diximus, ante resurrectionem sancti singulas stolas accipiunt, quia sola animarum beatitudine perfruuntur: in fine autem mundi binas habituri sunt, quia cum mentis beatitudine etiam carnis beati gloriam possidebunt. Sed ea quæ subnexa sunt, in fine magis huius seculi conuersionē se Iudaici populi nunciare testantur.

Rom. 11 Matth. 17 Esa. 61 Apoc. 6

Nam

Nam subditur: Venerunt autem ad eum omnes fratres sui, & uniuersæ sorores suæ, & cuncti qui nouerant eum prius, & comederunt cum eo panem in domo eius.] Tunc quippe fratres sui ac sorores ad Christum ueniunt, quando ex plebe Iudaica quotquot inuenti fuerint conuertuntur. Ex illo enim populo carnis materiam sumpsit. Tūc ergo ad eum fratres ac sorores accedunt, quando ex ea plebe quæ ei per cognationem iuncta est, uel qui fortes futuri sunt, uelut fratres, uel infirmi, uelut sorores, ad eum per cognitionem fidei deuota gratulatione concurrunt. Tunc apud eum celebre festiuitatis cōuiuium exhibēt, quando eum iam nequaquam quasi purum hominem cōtemnentes, propinquitatis suæ memores, diuinitati se eius inhærere congaudent. Tunc in domo eius panem comedunt, cùm postposita obseruatione subiacentis literæ, in sancta Ecclesia mystici eloquij quasi frugis medulla pascuntur. Bene autem subiungitur: Cuncti qui nouerant eum prius. Prius quippe nouerant, quem in passione sua quasi incognitum contempserunt. Nam nasciturum Christū nullus qui plenè legem didicit ignorauit. Vnde & Herodes rex Magorū occursiōe perterritus, sacerdotes & principes stu duit solerter inquirere, ubi Christum nasciturum esse præscirent. qui protinus responderunt: In Bethleem Iudæ. Prius ergo nouerant, quem passionis suæ tēpore dum despicerent ignorabāt. Quorum & notitia prior, & ignorantia posterior bene ac breuiter Isaac caligante signatur. Qui dum Iacob benediceret, & quid eueniret in futuro præuidebat, & quis illi præsens assisteret nesciebat. Sic quippe Israelitarum populus fuit, qui prophetiæ mysteria accepit, sed tamen cæcos in contemplatione oculos habuit, qui eum præsentem non uidit, de quo tam multa in futuro præuidit. Ante se enim positum nequaquam cernere ualuit, cuius aduentus potētiam longè antè nunciauit. Sed ecce in fine mūdi ueniunt, & eum quem prius nouerant recognoscunt. Ecce in domo eius panem comedunt: quia in sancta Ecclesia sacri eloquij fruge pascuntur, & omnem insensibilitatem pristini torporis excutiunt. Vnde & subditur: Et mouerunt super eum caput.] Quid enim in capite nisi principale mētis accipitur? sicut per Psalmistam dicitur: Impinguasti in oleo caput meum. ac si apertè diceretur: Arentem in suis cogitationibus mentem meam charitatis unctione rigasti. Caput ergo mouetur, cùm per formidinem ueritatis tacta, ab insensibilitate sua mens quatit. Veniant ergo parentes ad conuiuium, atque excusso torpore moueant caput: id est, hi qui redemptori nostro carne coniuncti fuerant, refectionē quando; uerbi in fide percipiāt, & insensibilitatis pristinæ duritiam amittant. Vnde bene per Abacuc dicitur: Pedes eius steterūt, & mota est terra. Stante enim Domino terra proculdubio moueē: quia cùm cordi nostro timoris sui uestigia imprimit, cuncta in nobis cogitatio terrena contremiscit. Hoc itaq; loco caput mouere, est immobilitatem mentis excutere, & ad cognitionem fidei credulitatis gressibus propinquare. Sed quia sancta Ecclesia nunc Hebræorum auersione afficitur, & tunc conuersione releuatur, rectè subiungitur:

Matth. 2 Gen. 27 Psal. 22

Et cōsolati sunt eum super omni malo quod intulerat Dominus super eum.] Consolantur uidelicet Christum, consolantur Ecclesiam, qui ab infidelitatis pristinæ errore resipiscunt, & prauitatem uitæ per quam recta docentibus repugnauerant deserūt. An nō grauis mœror est duris cordibus infructuosè prædicare, laborem in ostēdenda ueritate sumere, sed nullum de conuersione audientium fructum laboris inuenire? At contrà magna prædicatorum consolatio est, subsequens profectus auditorum. Releuatio quippe docentis, est immutatio proficientis. Et notādum quòd in flagello positum consolari noluerūt, sed ad consolandum eum post flagellum ueniūt: quia nimirum passionis eius tempore Hebræi prædicamenta fidei contemnentes, quem hominem ex morte probauerant, Deum credere despexerunt. Vnde per Psalmistā Dominus dicit: Sustinui qui simul mecum cōtristaretur, & non fuit: consolantem me quæsiui, & nō inueni. Consolantem quippe in passione minimè inuenit, qui in despectu mortis etiam ipsos hostes pertulit, pro quibus ad mortē uenit. Post flagella ergo propinqui ad consolationem ueniunt, quia in membris suis nunc quoq; Dominus patitur: sed extremo tēpore Israelitæ omnes ad fidem cognita Helię prædicatione cōcurrūt, atq; ad eius protectionem quem fugerant redeunt: & tunc illud eximium multiplici aggregatione populorum conuiuium celebratur. Tunc post flagella quasi Iob sanus ostenditur, quando à conuersis atq; credētibus post passionem suam ac resurrectionem Dominus in cœlis immortalis uiuere per certitudinem fidei scitur. Tunc quasi remuneratus Iob cernitur, quando in maiestatis suæ potentia sicut est Deus creditur, & eius fidei subijci hi qui prius restiterant uidentur. In fine igitur mundi credentes Hebręi cōueniant, & humani generis redemptori in potentia diuinitatis quasi sano Iob oblationum suarum uota persoluant. Vnde & bene subditur:

Psal. 68

Et dederunt ei unusquisq; ouem unam, & inaurem auream unam.] Quid per ouem nisi innocentia, quid per inaurem nisi obedientia designatur? Per ouem quippe simplex animus, per inaurem uerò ornatus humilitatis gratia auditus exprimitur.

Quanta sit uirtus obedientiæ. Cap. X.

SEd quia ad ostendendam uirtutem obedientiæ occasio opportuna se præbuit, libet hanc paulo uigilantius sollicitiusq; discutere, & quanti sit meriti demonstrare. Sola nanq; uirtus est obedientia quæ uirtutes cæteras menti inserit, insertasq; custodit. Vnde & primus homo præceptum quod seruaret accepit, cui se si uellet obediens subdere, ad æternam beatitudinem sine labore peruenireret. Hinc Samuel ait: Melior est obedientia

1.Reg.15 dientia quàm uictimæ, & auscultare magis quàm offerre adipem arietũ: quoniam quasi peccatum ariolandi est repugnare, & quasi scelus idololatriæ nolle acquiescere. Obedientia quippe uictimis iure præponitur: quia per uictimas aliena caro, per obedientiam uerò uoluntas propria mactatur. Tanto igitur quisque Deum citius placat, quãto ante eius oculos repressa arbitrij sui superbia, gladio præcepti se immolat. Quo cõtrà ariolandi peccatum inobedientia dicitur, ut quãta sit uirtus obedientiæ demonstretur. Ex aduerso igitur melius ostẽditur, quid de eius laude sentiatur. Si enim quasi ariolandi peccatum est repugnare, & quasi scelus idololatriæ nolle acquiescere: sola est quæ fidei meritum possidet, sine qua quisque infidelis esse conuincitur, etiam si fidelis esse uideatur. Hinc per Salomonem in ostensione obedientiæ dicitur: Vir obediens loquitur uictorias. Vir quippe obediẽs uictorias loquitur: quia dum alienæ uoci humiliter subdimur, nosmetipsos in corde superamus. Hinc in Euangelio ueri-
Ioan.6 tas dicit: Eum qui uenit ad me, non eijciam foràs, quia de cœlo descendi, nõ ut faciam uoluntatem meam, sed uoluntatem eius qui misit me. Quid enim? si suam faceret, eos qui ad se ueniunt, repulisset? Quis autem nesciat quòd uolũtas filij à patris uoluntate non discrepet? Sed quoniam primus homo quia suam facere uoluntatem uoluit, à paradisi gaudio exiuit: secundus ad redemptionem hominum ueniens, dum uoluntatem se patris & nõ suam facere ostẽdit, permanere nos intus docuit. Cùm igit̃ non suam, sed patris uoluntatem facit, eos qui ad se ueniunt, foràs non eijcit: quia dum exemplo suo nos obedientiæ subijcit, uitam nobis egressionis claudit. Hinc rursum ait:
Ioan.5 Nõ possum ego à meipso facere quicquam, sed sicut audio iudico. Nobis quippe obediẽtia usq; ad mortem seruanda præcipitur. Ipse autem si sicut audit iudicat, tũc quoq; obedit, cùm iudex uenit. Ne igitur nobis usq; ad præsentis uitæ terminum obedientia laboriosa appareat, redemptor noster indicat, quia hãc etiam cùm iudex uenerit seruat. Quid ergo mirum si homo peccator se obediẽtiæ in præsentis uitæ breuitate subijcit, quando hanc mediator Dei & hominum, & cùm obedientes re-
13 munerat, non relinquit? Sciendum uerò est quòd nunquam per obediẽtiam malum fieri, aliquando autem debet per obedientiam bonum quod agitur intermitti. Neq; enĩ mala in paradiso arbor extitit, quã Deus homini ne cõtingeret interdixit. Sed ut per melius obedientiæ meritũ, homo bene conditus cresceret, dignũ fuerat ut hunc etiã à bono prohiberet: quatenus tãto uerius hoc quod ageret, uirtus esset, quãto & à bono cessans, authori suo se subditũ humilius exhiberet. Sed no-
Gen.2 tandum ꝙ illic dicitur: Ex omni ligno paradisi comedite, de ligno aũt sciẽtiæ boni & mali ne tetigeritis. Qui enim ab uno quolibet bono subiectos uetat, necesse est ut multa cõcedat, ne obedientis mens funditùs intereat, si à bonis omnibus penitùs repulsa ieiunat. Omnes autẽ paradisi arbores ad esum Dominus cõcessit, cùm ab una ꝓhibuit, ut creaturã suam quã nolebat extingui sed proueh i, tanto facilius ab una restringeret, quãto ad cunctas latius relaxaret. Sed quia nõnunq; nobis huius mũdi prospera, nõnunquam uerò iubẽtur aduersa: sciẽdũ summopere est ꝙ obediẽtia aliquando si de suo aliquid habeat, nulla est, aliquãdo autem si de suo aliquid nõ habeat, minima. Nam cũ huius mũdi successus præcipit̃, cũ locus superior imperatur, is qui ad percipiẽda hæc obedit, obedientiæ sibi uirtutem euacuat, si ad hæc etiam ex proprio desiderio anhelat. Neq; enĩ se sub obedientia dirigit, qui ad accipienda huius uitę prospera libidini propriæ ambitionis seruit. Rursum cũ mũdi despectus pręcipit̃, cũ probra adipisci & cõtumeliæ iubent̃, nisi ex seipso animus hæc appetat, obediẽtię sibi meritũ minuit: quia ad ea quę in hac uita despecta sunt, inuitus nolensq; descendit. Ad detrimẽtum quippe obediẽtia ducit̃, cùm mentẽ ad suscipiẽda probra huius seculi nequaq; ex parte aliqua etiã sua uota comitãtur. Debet ergo obediẽtia & in aduersis ex suo aliquid habere, & rursum in prosperis ex suo aliquid omnimodo nõ habere: quatenus & in aduersis tãto sit gloriosior, quãto diuino ordini etiã ex desiderio iungit̃: & in prosperis tãto sit uerior, quãto à pręsenti ipsa quam diuinitùs percipit gloria, funditùs ex mẽte separatur. Sed hoc uirtutis põdus melius ostendimus si cœlestis patriæ duorum hominũ facta memoremus. Moyses nãq; cùm in deserto oues pasceret, Domino per angelum in igne loquẽte uocatus est, ut eripiendæ omni Israelitarum multitudini præesset. Sed quia apud se mente humilis extitit, oblatam protinus tãti regiminis gloriam expauit, moxq; ad infirmitatis patrocinium recurrit, dicens: Obsecro Domine, non sum eloquens: Exod.4
ab heri enim & nudiustertius ex quo cœpisti loqui ad seruũ tuũ, tardioris & impeditoris linguæ sum factus. Et se postposito, alium deposcit dicẽs: Mitte quem missurus es. Ecce cũ authore linguæ loquitur, & ne tanti regiminis potestatem suscipiat, elinguem se esse causatur. Paulus quoq; diuinitùs fuerat ut in Hierusalem debuisset ascendere admonitus, sicut ipse Galatis dicit: Deinde post Galat.2
annos quatuordecim iterum ascendi Hierosolymam, assumpto Barnaba & Tito, ascendi autem secundum reuelationem. Isq; in itinere cùm prophetam Agabum reperisset, quanta se aduersitas in Hierosolymis maneret audiuit. Scriptum quippe est quòd idem Agabus zonam Pauli suis pedibus inserens dixit: Virum cuius hæc zona est sic Actu.21
alligabunt in Hierusalem. A Paulo autem protinus respondetur: Ego non solum alligari, sed & mori in Hierusalem paratus sum pro nomine Iesu: neque enim preciosiorẽ facio animam meam quàm me. Præceptione igitur reuelationis Hierosolymam pergens, aduersa cognoscit, & tamen hæc libenter appetit: audit quæ timeat, sed ad hæc ardẽtior anhelat. Moyses itaq; ad prospera de suo nihil habet: quia precibus renititur, ne Israeliticæ plebi præferatur. Paulus ad aduersa etiam ex suo

uoto

uoto ducitur: quia malorum imminentium cognitionem percipit, sed deuotione spiritus etiam ad acriora feruescit. Ille præsentis potestatis gloriam Deo uoluit iubente declinare: iste Deo aspera & dura disponente, se studuit ad grauiora præparare. Præeunte ergo utrorunq; ducum infracta uirtute instituimur, ut si obedientiæ palmam apprehendere ueraciter nitimur, prosperis huius seculi ex sola iussione, aduersis autem etiam ex deuotione
14 militemus. Notandum uerò est quòd hoc loco cum inaure ouis, cum oue inauris offertur: quia nimirum innocuis mentibus ornamẽtum semper
Ioan.10 obedientiæ iungitur, Domino attestante, qui ait: Oues meæ uocem meam audiunt, & ego cognosco eas, & sequuntur me. Beato igitur Iob nemo inaurem sine oue, nemo ouem sine inaure obtulit: quia profectò redemptori suo non obedit, qui innocens non est: & innocens esse non potest, qui obedire contẽnit. Quia uerò ipsa obedientia non seruili metu, sed charitatis affectu seruanda est, nõ terrore pœnæ, sed amore iustitiæ, cuncti qui ad cõuiuium ueniunt, auream inaurem obtulisse perhibentur: ut uidelicet in ea quæ exhibetur obedientia charitas fulgeat, quæ uirtutes omnes quasi auri more cætera metalla transcendat. Sed quia nulla esse innocẽtia, nulla esse uera obedientia in multiplicibus hereticorum diuisionibus potest, ad cognitionem fidei uenientes offerant ouem, sed unam, offerant inaurem, sed unam: id est, tales ueniant, qui in unitate sanctæ Ecclesiæ innocui obedientesq; persistant. Vnum quippe diuidi per numeros non potest: quia & hoc ipsum unũ quod dicimus, numerus non est. Offerant igitur ouem, sed unam: offerant inaurem, sed unam: id est, ad sanctã Ecclesiam cum innocentia atq; obedientia uenientes, eam mentem deferant, quam sectarũ schis-
15 mata non diuidant. Aperire libet oculos fidei, & illud extremum sanctæ Ecclesiæ de susceptione Israelitici populi conuiuium contemplari. Ad quod nimirum conuiuium magnus ille ueniens Helias conuiuantium inuitator adhibetur, & tunc propinqui, tũc noti ad eum cum muneribus ueniũt, quem in flagello paulo antè positum contempserunt. Appropinquante enim die iudicij, uel præcursoris uocibus, uel quibusdam erumpentibus signis, ipsa eis iam aliquo modo aduenientis Domini uirtus interlucet. Cuius iram dum præuenire festinant, conuersionis suæ tempus accelerant. Conuersi autẽ cum muneribus ueniunt: quia eum quem paulo antè in passione deriserũt, tunc uirtutum opera quasi munera offerendo uenerantur. Illud proculdubio hac sua oblatione complẽtes, quod & cernimus magna ex parte iam factũ,
Psal.44 & adhuc credimus ex magna parte faciendũ: Adorabũt eum filiæ Tyri in muneribus. Tunc nanq; illum plenius filiæ Tyri in muneribus adorant, cũ Israelitarum mentes huius nunc mundi subditæ desiderijs, ei quem superbientes negauerunt, quãdoq; cognito suæ hostias cõfessionis apportant. Et quamuis eisdem temporibus quibus Antichristus appropinquat, aliquatenus uita fideliũ minoris esse uirtutis appareat, quamuis in conflictu illius perditi hominis grauis etiam corda fortium formido constringat: Helia tamen prædicante roborati, non solum fideles quiq; in sanctæ Ecclesiæ soliditate persistũt, sed sicut superius diximus, ad cognitionem fidei multi quoq; ex infidelibus conuertuntur: ita ut Israeliticæ gentis reliquiæ, quæ repulsæ prius funditùs fuerant, ad sinum matris Ecclesiæ pia omnimodo deuotione concurrant. Vnde & bene nunc subditur: Dominus 16
autẽ benedixit nouissimis Iob magis quàm principio eius.] Hæc historicè facta credimus, hæc mysticè facienda speramus. Magis enim nouissimis Iob quàm principio benedicitur: quia quantum ad Israelitici populi susceptionem pertinet, urgente fine præsentis seculi, dolorem sanctæ Ecclesiæ Dominus animarum multiplici collectione consolatur. Tanto quippe locupletius ditabitur, quanto & manifestius innotescit, quòd ad finem præsentis uitæ temporalitas urgetur. Prædicatores nanq; sanctæ Ecclesiæ benedictione extremi temporis Psalmista ditari conspexerat, cùm dicebat: Adhuc multiplicabuntur in senecta uberi, & bene patientes erunt ut annuncient. Psal.91 In senecta scilicet uberi multiplicantur: quia cùm eorum uita differtur, semper ad melius fortitudo producitur, eisq; per augmentum temporum crescunt etiam lucra meritorum. Bene autem patientes sunt ut annuncient: quia cœlestia prædicantes, tanto robustius aduersa tolerant, quanto & per tolerantiam suam animarum commoda locupletius reportant. Sequitur:

Quòd ideo Iob duplicis numeri sobolem non accepit, sicut in alia substantia acceperat: quia apud Deum filij eius & filiæ non perierant, qui in occulta animarum æternitate uiuebant: & quòd per quatuordecim milia ouium plenitudo uirtutum ex gratia sancti spiritus intimatur, quæ electis quidem in hac uita, sed amplius conceditur in futura. Cap. XI.

ET facta sunt ei quatuordecim milia ouium, & sex milia camelorum, & mille iuga boum, & mille asinæ, & fuerunt ei septem filij & tres filiæ.] Quòd septem milia ouium, & tria milia camelorum, & quingenta iuga boum, & quingẽtas asinas ante probationem percussionis habuerit, ipsa eiusdẽ historiæ præfatio ostendit: quæ per flagellum perdita, ei nũc sunt duplicia restituta. Filij autem totidem sunt redditi quot amisit. Septem quippe filios & tres filias habuit, septem aũt nunc filios & tres filias recepisse describit̃: ut & hi qui extincti fuerant, uiuere demonstrent̃. Dum enim dicitur: Addidit Dominus quæcunq; fuerant Iob duplicia, & tamen totidem filios ei restituit quot amisit, & liberos dupliciter addidit, cui decẽ postmodũ in carne restituit, decẽ uerò qui amissi fuerant, in occulta animarũ uita reseruauit. Si quis 17
autem in prędictis animalibus postposito culmo historiæ, ut intellectuale uidelicet animal, pasci mysteriorũ fruge desiderat, necesse est ut quæ sentimus agnoscat. Intelligere enim possumus, quòd in his animalibus aggregata fidelium uniuersitas

 designa-

Pſal.8 deſignatur. Hinc eſt nanq; quod per Pſalmiſtam patri de filio dicit: Omnia ſubiecisti ſub pedibus eius, oues & boues uniuerſas, inſuper & pecora campi. Hinc eſt quòd idem propheta ſanctam Ecclesiam ſimplices quoſq; inhabitare conſpiciens
Pſal.67 ait: Animalia tua habitabũt in ea. Quid ergo in ouibus, niſi innocẽtes: quid in camelis, niſi eos qui cæterorum mala tranſeunt extuberanti & tortuoſa mole uitiorum: quid in iugatis bobus, niſi Iſraelitas legi ſubditos: quid in aſinis, niſi ſimplices gẽtilium mentes accipimus? Nam quia innocentes
Pſal.78 quiq; ouium nomine deſignantur, teſtatur Pſalmiſta qui ait: Nos autem populus eius, & oues paſcuæ eius. Neq; enim qui ſeruare innocentiam negligunt, illa internæ paſcuæ refectione ſatiantur. Cameli uerò nomine, aliquando in ſacro eloquio Dominus, aliquando gentilitũ ſuperbia exprimit, quaſi excreſcente deſuper tumore tortuoſa. Quia enim ad ſuſcipiẽda onera ſpõte ſe camelus humiliat, nõ immeritò redẽptoris noſtri gratiã deſignat, qui in eo quòd infirmitatis noſtræ onera ſuſcipere dignatus eſt, à poteſtatis ſuę celſitudine ſponte de
Ioan.10 ſcendit. Vnde & per Euangelũ dicit: Poteſtatem habeo ponendi animam meam, & poteſtatem habeo iterum ſumẽdi eam, & nemo tollit eam à me.
Matth.19 Et unde iterum dicit: Facilius eſt camelum per foramen acus tranſire, quàm diuitem intrare in regnum cœlorum. Quid enim nomine diuitis, niſi quemlibet elatum: quid cameli appellatione, niſi propriam condeſcenſionẽ ſignat? Camelus enim per foramen acus tranſijt, cum idem redemptor noſter uſq; ad ſuſceptionem mortis per anguſtias paſſionis intrauit. Quæ paſſio uelut acus extitit: quia dolore corpus pupugit. Facilius autẽ camelus per foramen acus quàm diues cœlorũ regnum ingreditur: quia niſi ipſe prius infirmitatis noſtræ onera ſuſcipiens, per paſſionem ſuam formam nobis humilitatis oſtẽderet, nequaquam ſe ad humilitatem illius ſuperba noſtra rigiditas inclinaret. Rurſum cameli nomine, tortuoſa ac plena uitijs
Gen.34 gentilitas deſignat, ſicut per Moyſen dicit quòd inclinata iam die egreſſum in agro Iſaac in camelo ſedens Rebecca conſpexit, ac protinus de camelo deſcẽdit, & ſeſe pallio ad uiſionem illius uerecundata cooperuit. Quem enim Iſaac aliũ in eo quòd inclinata iam die in agro egreſſus fuerat de- D
ſignabat, niſi eum qui extremo huius mundi tempore, uelut in diei fine ueniens, quaſi in agrum foras exijt? quia cum ſit inuiſibilis, in hoc mundo ſe uiſibilem demonſtrauit. Quem in camelo ſedens Rebecca cõſpexit: quia eum Eccleſia ex gentibus ueniens, dum adhuc uitijs eſſet innixa, & necdum ſpiritalib. ſed animalib. motibus inhæreret, attendit. Sed protinus de camelo deſcendit: quia uitia quibus prius fuerat ſuperbè elata, deſeruit, ſeq; etiam pallio operire curauit: quia uiſo Domino, infirmitatẽ ſuæ actionis erubuit, & illa quæ prius in camelo libera geſtabatur, deſcendẽs poſtmodum uerecũda tegitur. Vnde eidẽ Eccleſiæ à priore elatione cõuerſæ, per Apoſtolicã uocẽ quaſi Rebecca de camelo deſcendẽti, ſibiq; palliũ ſuperducẽti

A dicitur: Quem enim fructum habuiſtis tunc in illis, in quibus nunc erubeſcitis? In bobus uerò 18
aliquando luxurioſorum dementia, aliquando laboriosa fortitudo prædicantium, aliquando humilitas exprimit Iſraelitarũ. Quia enim bouis nomine per comparationem luxurioſorum dementia deſignat, Salomon indicat, qui cũ malè ſuadentis mulieris petulantiã præmiſiſſet, adiũxit: Statimq; Prou.7
eam ſequit, quaſi bos ductus ad uictimã. Rurſum quia bouis nomine, labor prædicatoris exprimit, legis uerba teſtant quæ ait: Non obturabis os bo- Deut.25
ui trituranti. ac ſi apertè diceret: Prædicatores uerbi à ſtipendiorũ ſuorũ perceptione non prohibeas. Rurſum quia bouis nomine plebs Iſraelitica figuratur, propheta aſſerit, qui redemptoris aduen-
B tum denunciãs dicit: Cognouit bos poſſeſſorem Eſa.1
ſuum, & aſinus præſepe domini ſui. Per bouẽ ſcilicet Iſraeliticum populum, iugo legis edomitum ſignans, per aſinum uerò gentilem populum indicãs, uoluptatibus deditũ, & grauius brutũ. Aſinorum quoq; & aſinarũ nomine, aliquando luxurioſorum petulantia, aliquando manſuetudo ſimplicium, aliquãdo uerò, ut prædiximus, ſtultitia gentilium deſignatur. Quia enim luxurioſorum petulantia aſinorum appellatiõe per comparationem exprimitur, apertè declaratur, cum per prophetam
dicitur: Quorum carnes ſunt ut carnes aſinorum. Ezech.23
Rurſum quia aſinarum nomine ſimplicium uita figuratur, redemptor noſter cùm Hieruſalem pergeret, ſediſſe aſinam deſcribitur. Hieruſalem quip
C pe uiſio pacis dicit. Quid igitur ſignat quòd Dominus ſedendo aſinam Hieruſalẽ ducit, niſi quòd ſimplices mentes dum præſidendo poſſidet, eas uſq; ad uiſionẽ pacis ſua ſacra ſeſſione perducit? Rurſum quia aſinorum nomine, ſtultitia gentilitũ
deſignatur, propheta teſtatur, dicens: Beati qui Eſa.32
ſeminatis ſuper oẽs aquas immittẽtes pedẽ bouis & aſini. Super omnes quippe aquas ſeminare, eſt cunctis populis fructuoſa uitæ uerba prædicare. Pedẽ uerò bouis & aſini immittere, eſt uias Iſraelitici & gentilis populi per præceptorũ cœleſtiũ uincula religare. Literæ igitur ueritate ſeruata 19
ſub beati Iob nomine cunctis his animalibus non immeritò credimus ſanctæ Eccleſię populos deſignari, quatenus ea quæ ſcripta ſunt, diſpenſatione
D ſancti ſpiritus cũcta mirabiliter ordinãte, & tranſacta nobis referant, & futura prædicent. Agnoſcamus ergo in ouibus fideles atq; innocentes ex Iudęa populos, legis dudũ paſcuis ſatiatos. Agnoſcamus in camelis ad fidem ſimplices ex gentilitate uenientes, qui prius ſub ritu ſacrilego quaſi quadam deformitate membrorum ualde turpes oſtenſi ſunt, uidelicet fœditate uitiorum. Et quia ſæpe, ut prædiximus, ſacra eloquia curant repetere quod affirmant, poſſunt rurſum in bobus Iſraelitę accipi, quaſi iugo legis attriti: aſinis uerò, ut dictum eſt, gentiles populi deſignari: qui dum ſe colendis lapidibus inclinabant non reluctante mente, quaſi dorſo ſtultè ſuppoſito, quibuslibet idolis bruto ſenſu ſeruiebãt. Sancta ergo Eccleſia quæ in exordijs ſuis innumeris tentationibus preſſa, uel Iſrae-

uel Iſraeliticũ populũ uel multos ex gentibus ami A
ſit, uidelicet quos lucrari non potuit, duplicia in fine recipit: quia in ea ex utraq; natione fideliũ numerus multiplicior excreſcit. Poſſunt etiã per iugatos boues, prædicatores intelligi. Vnde cũ eos
Mar.6 ad annunciandũ Dominus mitteret, teſte Euangelio, binos miſiſſe deſcribitur: ut quia uel duo ſunt præcepta charitatis, uel quia haberi ſocietas minus quàm inter duos nõ poteſt, prædicatores ſancti ex ipſa qualitate ſuæ miſſionis cognoſcerent, quantũ concordiã ſocietatis amarent. Poſſunt, ſicut prædiximus, per aſinas mentes ſimpliciũ deſignari. Sancta uerò Eccleſia duplices boues atq; aſinas recipit: quia prædicatores ſancti qui preſſi formidine in eius dudũ tentatione tacuerant, & B
mentes ſimpliciũ quæ uictæ terroribus ueritatẽ illius confiteri formidabant, tanto iam nunc robuſtius in confeſſione ueritatis uoces ſuas exerunt, quanto debilius antè timuerunt. Hæc in ſignificatione Eccleſiæ breuiter diximus: quæ quomodo eiuſdẽ ſanctæ Eccleſiæ capiti ſeruiant, in exordio huius operis latius nos diximus memoramus. Qui ergo de his ſibi plenius ſatisfieri nititur, ſecũdum huius operis librũ legere dignetur. Iã uerò ſi quærimus ut etiã de ipſo animalium numero diſſeramus, cur mille iuga boũ, uel mille aſinæ, & ſex milia camelorũ, & quatuordecim milia ouium numerentur: dicere breuiter poſſumus quòd apud ſecularẽ quidẽ ſcientiã millenarius numerus idcirco perfectus habetur, quia denarij numeri quadra C
tum ſolidũ reddit. Decẽ quippe decies ducta ſunt centũ, quæ iam figura quadrata, ſed plana non eſt. Vt autẽ in latitudinẽ ſurgat & ſolida fiat, rurſus cẽtum decies multiplicantur, & mille ſunt. Senarius autẽ numerus idcirco perfectus eſt: quia primus in numeris cõpletur partibus ſuis, id eſt, ſexta ſui parte & tertia & dimidia, quæ ſunt unum & duo & tria, quæ in ſummam ducta ſex fiunt. Nec alius ante ſenariũ numerum reperitur, qui in ſuis partibus dum diuiditur, tota eius ſumma compleatur.

Quòd hi qui peccato mortui ſunt, & in quibus uitiorum ſtruma quaſſata eſt, per Dei gratiam in bonis operibus conſummantur. Cap. XII.

20 SEd quia cuncta hæc per ſacræ ſcripturæ celſi- D
tudinem proficiendo tranſcendimus, ibi ſenarium, ibi ſeptenarium, ibi denariũ, ibi millenariũ unde ſit perfectus inuenimus. Senarius quippe numerus in ſcriptura ſacra perfectus eſt: quia in mũdi origine Dominus ea quæ primo die cœpit, ſexto die opera impleuit. Septenarius in ea perfectus eſt: quia omne opus bonũ ſeptem per ſpiritũ uirtutibus agitur, ut & fides ſimul & opera cõſumentur. Denarius numerus in ea perfectus eſt: quia lex in decẽ præceptis concluditur, omnisq; culpa non amplius quàm per decẽ uerba cohibet, atq;
Matth.20 enarrãte ueritate, operatores uineæ denario remunerantur. In denario quippe tria iunguntur ad ſeptem. Homo autem qui ex anima conſtat & corpore, in ſeptẽ qualitatibus continet. Nã tribus ſpiritaliter, & quatuor corporaliter uiget. In dilectio

A ne etenim Dei tribus qualitatibus ſpiritaliter exci
tatur, cum ei per legem dicitur: Diliges Dominũ Matth.22
Deum tuũ ex tota mẽte tua, & ex tota anima tua, & ex tota uirtute tua. Corporaliter uerò quatuor qualitatibus continetur: quia uidelicet ex materia calida & frigida, humida & ſicca componitur. Homo ergo qui ex ſeptem qualitatibus conſtat, denario remunerari dicitur: quia in illa perceptione ſuperna patriæ, ſeptem noſtra ad tria iunguntur æterna, ut homo contemplationem trinitatis accipiat, & de remuneratione operis quaſi quodã denario cõſummatus uiuat. Vel certè quòd ſeptem uirtutes ſunt quibus in hac uita laboratur, dumq; eis in remuneratione contemplatio trinitatis reddit, uita laborantium denario remuneratur. Sed B
perfectus quiſq; etiã in hac uita denarium accipit, dum eiſdẽ ſeptẽ uirtutibus, ſpẽ, fidẽ, charitatemq; cõiungit. Millenarius quoq; numerus in ſacro eloquio perfectus accipitur: quia appellatione eius
uniuerſitas deſignatur. Vnde ſcriptum eſt: Verbi Pſal.104
quod mandauit in mille generationes. Cùm enim nequaquam credendum ſit quòd ad centum generationes mũdus extenditur, quid aliud mille generationibus, niſi uniuerſitas generationum figuratur? Beatus igitur Iob quatuordecim milia ouiũ recepit. Quia enim in ſancta Eccleſia uirtutũ perfectio ad utrunq; ſexum ducitur, ſeptenarius in ea numerus duplicatur. Et ſex milia camelorũ: quia plenitudinẽ in illa operis accipiunt qui ab illa dudum uitiorum ſuorum fœditate perierunt. Mille quoq; iuga boum ac mille aſinas recepit: quia Iſraelitas atq; gentiles, doctos ac ſimplices, poſt tentationũ caſus in culmine perfectionis aſſumit.

Quòd ſeptem filijs Iob ſeptiformis uirtutum operatio accipiatur: & in nominibus filiarum eius, conditio & redemptio & aſſumptio generis humani poſſit intelligi. Cap. XIII.

SEptẽ quoq; filios & tres filias recepit] Quia
eorum mentibus quos ſeptem uirtutibus genuerat, ad perfectionis ſummam, ſpem, fidem, charitatemq; coniungit: ut tanto uerius prole ſua gaudeat, quãto in ſuis fidelibus nil deeſſe uirtutis penſat. Sed quia hæc ſuccinctè tranſcurrimus, nũc 21
ipſis quoq; indagandis filiarum uocabulis intendamus. Sequit: Et uocauit nomẽ unius Diẽ, & nomen ſecũdæ Caſiã, & nomen tertiæ Cornuſtibij.] Hęc nomina pro eo q; à uirtutibus ſumpta ſunt, aptè curauit interpres non ea ſicut in Arabico ſermone inuẽta ſunt ponere, ſed in Latinũ eloquium uerſa apertius demonſtrare. Quis enim neſciat diẽ uel Caſiã Latina eſſe uocabula? At uerò Cornus tibij, quamuis non cornus, ſed cornu dicitur, nec cantantium fiſtula tibiũ ſed tibia uocatur, in Latina tamẽ lingua ſermõis genere minimè cuſtodito, rem credendo prodere maluit, atq; in eius linguæ de qua trãsferebat, proprietate perdurare. Vel quia per cornu & tibiã unum uerbũ ex utroq; cõpoſuit, utrunq; uerbũ per unã orationis partem in Latina lingua trãsfuſum, quo uoluit genere licitè uocauit. Quid eſt ergo quòd prima filia beati Iob Dies dicitur, ſecunda Caſia, tertia uerò Cor 22
nuſtibij

nuſtibij uocata memoraſ, niſi quia uniuerſum genus humanum quod benignitate conditoris atq; eiuſdem miſericordia redemptoris eligitur, iſtis nominibus deſignatur? Homo nanq; quaſi dies ex conditione claruit: quia hunc author ſuus ingenitæ innocentiæ ſplendore reſparſit. Sed ſponte ſua ad peccati tenebras lapſus: quia ueritatis lucem deſeruit, quaſi in nocte ſe erroris abſcondit: quia aliàs dicitur ſecutus umbrã. Sed quia authori noſtro nõ defuit largitas bonitatis ſuæ etiã contra tenebras iniquitatis noſtræ, eum quem prius potenter ad iuſtitiam cõdidit, potentius redimendo poſtmodũ ab errore reuocauit. Cui quia poſt caſum ſuum illa conditionis ſuæ priſtina firmitas defuit, eum contra bella intima repugnantis corruptionis multiplicibus donorum ſuorum uirtutibus fulſit. Quæ nimirum uirtutes proficientium in notitia cæterorum hominũ quaſi ſuauitate fragrant odorum. Hinc eſt enim quod per Paulum
2.Cor.2 dicitur: Chriſti bonus odor ſumus Deo. Hinc eſt quòd ſancta Eccleſia in electis ſuis quandam fragrantiam ſuauitatis odorata, in Canticorum can-
Can.1 tico loquitur dicens: Donec rex in recubitu ſuo eſt, nardus mea dedit odorem ſuum. ac ſi apertè dicat: Quouſq; meis obtutibus rex apud ſe in requie ſecreti cœleſtis abſconditur, electorum uita miris uirtutũ odoribus exercetur, ut quo adhuc eum quem appetit non uidet, ardentius per deſiderium flagret. Rege quippe in recubitu ſuo poſito, nardus odorem dat: dum quieſcente in ſua beatitudine Domino, ſanctorũ uirtus in Eccleſia magnæ nobis gratiam ſuauitatis adminiſtrat. Quia ergo & conditum luce innocentiæ claruit, & redemptum genus humanum exercitio bonorum operum odorem ſuauitatis aſperſit, prima filia rectè Dies, & ſecunda non incongruè Caſia nominatur. Bene autem Caſia dicitur, quæ in tanto ſublimis uitæ odore dilatatur. In ipſa quippe ſua origine in qua iuſtus homo conditus fuerat, tantis quantis nunc opus eſt uirtutibus non indigebat: quia ſi ſtare ſicut eſt cõditus uellet, hoſtem extrà poſitum uincere ſine difficultate potuiſſet. Poſtq; uerò per aſſenſum hominis ſemel aduerſarius ad intima irrupit, laborioſius iam uictor eijcitur, qui adhuc impugnãs ſine labore repelleretur. Multa nanq; nunc exhibenda ſunt, quæ in paradiſo ne-
D ceſſaria non fuerunt. Nunc quippe opus eſt uirtute patientiæ, laborioſa eruditione doctrinæ, caſtigatione corporis, aſſiduitate precis, confeſſione delictorum, inundatione lachrymarum, quorum profectò omnium conditus homo nõ eguit: quia ſalutis bonum ex ipſa ſua conditione percepit. Ægro quippe poculum amarum porrigitur, ut ad ſalutis ſtatum morbo ſublato reuocetur. Sano autem nequaquã præcipitur quid accipiat ut conualeſcat, ſed à quib. caueat ne langueſcat. Nunc ergo maioribus ſtudijs utimur, cùm ſalutem nequaquã ſeruamus habitam, ſed reparare curamus ablatã. Et quia omnes hi anniſus noſtræ reparationis magnis intra ſanctam Eccleſiam opinionibus pollent, nomen ſecundæ filiæ uelut Caſia ex merito

A redolet: ut quia prima filia quaſi dies extitit per dignitatem conditionis, ſecunda Caſia ſit per fragrantiam fortitudinis ex gratia redemptionis.

Vnde & eidem uenienti redemptori per pro- 23
phetã dicitur: Myrrha & gutta & caſia à ueſtimẽ- Pſal.44
tis tuis à gradibus eburneis: ex quibus te delectauerũt filiæ regum in honore tuo. Quid enim myrrhæ, guttæ & caſiæ nomine, niſi uirtutum ſuauitas deſignatur? quid eburneis gradibus, niſi magna nitens fortitudine proficientium aſcenſus exprimitur? Redemptor igitur ueniens, myrrha, gutta, & caſia in ueſtimento utitur: quia ex electis ſuis quibus ſe miſericorditer induit, miræ uirtutis fragrantiam aſpergit. In quibus iſte odor ab e-
B burneis gradibus ducitur: quia in eis uirtutum opinio non ex oſtenſione ſimulationis, ſed ex ueri ac ſolidi operis aſcenſu generatur. Bene autem ſubditur: Ex quibus delectauerunt te filiæ regum in honore tuo. Sanctæ nanque animæ ab antiquis patribus ad cognitionem ueritatis editæ redemptorem ſuum in eius honore delectant: quia ex eo quòd bene agunt, ſuæ laudi nihil uendicãt. Quia uerò tertio ordine eſt humanum genus etiam carnis reſurrectione renouatum: in illo concẽtu æternæ laudis aſſumitur tertia filia, quæ Cornuſtibij uocatur. Quid enim per cornuſtibij niſi lætantium cantus exprimitur? Ibi enim ueraciter adimpletur, quod modò per prophetam dicitur: Cantate Domino canticum nouum. Ibi ueraciter Pſal.105
C adimpletur, ubi canticum laudis Dei non iam ex fide, ſed ex ſpecie contemplata cantabitur. Ibi à nobis conditor noſter laudum ſuarum ueraces cantus recipit: qui humanum genus & condendo diem, & redimendo caſiam, & aſſumendo cornuſtibij fecit. Qui enim lux fuimus conditi, & nunc ſumus caſia redempti: erimus quandoq; cornuſtibij, in exultatione æternæ laudis aſſumpti. Sed priuſquam ad nuptiarum thalamum ſponſa peruenit, omnem à ſe uitæ fœditatem reſpuit: & ſponſi amori præparans ſeſe per ſpecies uirtutum comit. Studet quippe interni arbitri iudicio placere: & intimis deſiderijs ſubleuata, fœdos mores conuerſationis humanæ tranſcendere. Vnde bene & de eiſdem filiabus beati Iob ſubditur:

Quòd pulchritudo ſanctarum animarum ad hæc terrena incomparabilis ſit: & licet inter ſe quaſi ſtellæ differant, in claritate tamen eadem actiuis & contemplatiuis eſt hæreditas. Caput XIIII.

NOn ſunt autem inuentæ mulieres ſpecioſæ ſicut filiæ Iob in uniuerſa terra.] Electorum quippe animæ omne humanũ genus quod in terra ſecundum hominem conuerſatur, ſuæ pulchritudinis decore tranſcendunt: quantoq; ſe exterius affligendo deſpiciunt, tanto ſe uerius intus cõponunt. Hinc eſt enim quòd & ſanctæ Eccleſiæ quæ electorum pulchritudine decoratur, per Pſal-
miſtam dicitur: Concupiuit rex ſpeciem tuam. De Pſal.44
qua paulo poſt ſubditur: Omnis gloria eius filiæ regum ab intus. Nã ſi foris gloriã quæreret, intus ſpeciem quam rex concupiſceret, non haberet.

In

24 In qua quidem quamuis multi uirtutum deco
re fulgeant: atq; ipſa uiuendi perfectione cæterorum merita excedant: nonnulli tamen quia ad altiora aſſequenda non ſufficiunt, infirmitatis ſuæ conſcij, pietatis eius gremio continentur. Qui in quantũ præualent, mala uitant: quamuis in quantum appetunt, altiora bona non impleant. Quos tamen benignè Dominus ſuſcipit, eosq; apud ſe pro modo dignæ retributionis admittit. Vnde & ſequitur: Deditq; eis pater ſuus hæreditatem inter fratres earum.] Ipſæ ergo ex perfectorum merito ſpecioſæ memorantur: ipſæ etiam quaſi ex imperfectorum typo uelut infirmæ hæreditatem inter fratres accipiunt. Vſus nanq; uitę ueteris nõ habebat ut hæreditatem fœminæ inter maſculos ſortirentur: quia legis ſeueritas fortia eligens, in-
B firma contemnens, diſtricta potius ſtuduit, quàm benigna ſancire. Sed pio noſtro redemptore ueniente, nullus infirmitatis ſuæ conſcius, de ſortien da cœleſtis patrimonij hæreditate deſperet. Pater enim noſter inter maſculos etiã fœminis iura ſucceſſionis tribuit: quia inter fortes atq; perfectos, infirmos & humiles ad ſortem ſupernæ hæreditatis admittit. Vnde ipſa ueritas in Euangelio dicit:
Io.xiv.14 In domo patris mei manſiones multæ ſunt: quia in illa beatitudinis uita non diſpari, unuſquiſq; iuxta diſpar meritum, locum diſparem percipit, ſed eiuſdem diſparilitatis damna non ſentit: quia tantum ſibi, quantũ perceperit ſufficit. Sorores ergo cum fratribus ad hæreditatem ueniunt: quia infirmi illuc cum fortibus admittuntur: quatenus
C ſi quis per imperfectionem non erit ſummus, ab hæreditatis tamen ſorte per humilitatem non ſit extraneus. Quas bene Paulus manſiones iuxta
1.Cor.15 merita diſtributas inſinuat, cum ait: Alia claritas ſolis, & alia claritas lunæ, & alia claritas ſtellarum. Stella enim ab ſtella differt in claritate. Sequitur:

Quòd ſancta Eccleſia poſt huius uitæ terminũ, depoſito corruptionis pondere, peccato emortuo, in plenitudine dierum æternitatis, cum ſanctorum ſobole, bonorum operum multiplicata retributiõe, in æternũ cum Chriſto quieſcat. Ca.XV.

VIxit autem poſt hæc flagella Iob centũ quadraginta annis: & uidit filios ſuos, & filios fi
liorum ſuorum uſq; ad quartam generationem: & D
mortuus eſt ſenex & plenus dierum.] In ſcriptura ſacra non facile plenus dierum ponitur, niſi is cuius per eandem ſcripturam uita laudatur. Vacuus quippe dierum eſt, qui & quamlibet multum uixerit, ætatis ſuæ tempora in uanitate cõſumpſit. At contrà plenus dierum dicitur, cui nequaquam dies ſui pereundo tranſeũt, ſed ex quotidiana mercede boni operis, apud iuſtum iudicem & poſt-
25 quam tranſacti fuerint, reſeruantur. Sed quia ſunt qui hæc etiam in typo ſanctæ Eccleſiæ interpretari deſiderant, quorum uotis tanto magis obediendum eſt, quanto & eorum ſpiritali intelligẽtiæ congaudendum: ſi quatuordecim per denariũ ducimus, ad centeſimum & quadrageſimum nu-

A merum peruenimus. Et rectè uita ſanctæ Eccleſiæ multiplicata per decem & quatuor computatur: quia utrunq; teſtamentum cuſtodiens, & tam ſecundum legis decalogum, quàm ſecundum quatuor Euangelij libros uiuens, uſque ad perfectionis culmen extenditur. Vnde & Paulus apoſtolus quamuis epiſtolas quindecim ſcripſerit: ſancta tamen Eccleſia non amplius quàm quatuordecim tenet: ut ex ipſo epiſtolarum numero oſtenderet quòd doctor egregius Legis & Euangelij ſecreta rimaſſet. Bene autem beatus Iob poſt flagella uiuere dicitur: quia & ſancta Eccleſia prius diſciplinæ flagello percutitur, & poſtmodum uitæ perfectione roboratur. Quæ etiam filios ſuos & filios filiorum ſuorum uſque ad quartam
B generationem conſpicit: quia in hac ætate quæ annuis quatuor temporibus uoluitur, uſque ad finem mundi per ora prædicantium naſcentes ſibi quotidie ſoboles contemplatur. Nec abhorret à uero quòd per generationes dicimus tempora deſignari. Quid enim unaquæq; ſucceſſio, niſi quædam propago eſt generis? Et pincerna regis Ægypti cum uidiſſet ſomnium quòd tres propa- Gen.39]
gines duceret, Ioſeph præditus in ſolutione ſomniorum, tres propagines tres dies renunciat deſignare. Si ergo per tres propagines ſpacium triũ dierum exprimitur, cur non etiam per quatuor generationes annua quatuor tempora figurentur? Sancta itaq; Eccleſia uidet filios ſuos, cum primam fidelium ſobolem conſpicit. Videt filios
C filiorum, cùm ab eiſdem fidelibus ad finem gigni & filios cognoſcit. Quę etiam ſenex & plena dierum moritur: quia ſubſequente luce ex mercede quotidianorum operum, depoſito corruptionis pondere, ad incorruptionem ſpiritalis patriæ mutatur. Plena uidelicet dierum moritur: cui labentes anni non tranſeunt, ſed ſtantium actuum retributione ſolidantur. Plena dierum moritur: quæ per hæc tranſeuntia tempora id quod non tranſit operatur. Vnde & Apoſtolis dicitur: Ope Ioan.6
ramini non cibum qui perit, ſed qui permanet in uitam æternam. Dies itaq; ſuos ſancta Eccleſia etiam cùm præſentem uitam deſerit, non amittit: quia in electis ſuis tanto eorũ lucem multiplicius inuenit, quanto nunc in eius ab omni tentatione ſe cautius ſollicitiusq; cuſtodit. Dies ſuos Eccleſia non amittit: quia ſeſe in hac uita uigilãter quotidie penſare non negligit, & ad omnia quæ rectè facere ualeat, inertia nulla torpeſcit. Hinc eſt eũ quòd de illa per Salomonem dicitur: Conſiderat Prou.32
ſemitas domus ſuæ, & panem ocioſa non comedit. Semitas quippe domus ſuæ conſiderat: quia cunctas ſuæ conſcientiæ cogitationes ſubtiliter inueſtigat. Panem ocioſa non comedit: quia hoc quod de ſacro eloquio intelligendo perceperit, ante æterni iudicis oculos exhibẽdo operibus oſtendit. Mori autem dicitur: quia cùm illam æternitatis cõtẽplatio abſorbuerit, ab hac mutabilitatis ſuæ uiciſſitudine fundितùs extinguit, ut in ea ſã hoc quod acumen intimæ uiſionis impediat, ullo

modo

modo nihil uiuat. Tanto enim uerius tunc interna conſpicit, quãto cunctis exterioribus plenius occumbit. Hanc itaq; mortem, hanc dierum plenitudinem & in beato Iob, uno ſcilicet membro Eccleſiæ credamus factam, & in tota ſimul Eccleſia ſperemus eſſe faciendam: quatenus ita teneatur rei geſtæ ueritas, ut non euacuetur rei gerendæ prophetia. Bona enim quæ de ſanctorum uita cognoſcimus, ſi ueritate carent, nulla ſunt: ſi myſteria non habent, minima. Quæ ergo per ſpiritum ſanctum bonorum uita deſcribitur, & per intellectum nobis ſpiritalem fulgeat, & tamen ſenſus à fide hiſtoriæ non recedat: quatenus tanto fixior animus in ſuo intellectu permaneat, quanto hunc quaſi in quodam medio conſtitutum, & erga futura ſpes, & erga præterita fides ligat.

Quòd ſanctus Gregorius in his quæ iam recta intẽtione protulit, uanæ gloriæ uel laudis humanæ fauorem ſubrepſiſſe ſibi formidat: & pro recompenſatione operis poſtulat oratio nem lectoris. Cap. XVI.

26 EXpleto itaque hoc opere, ad me mihi uideo eſſe redeundum. Multum quippe mens noſtra etiam cum rectè loqui conatur, extra ſemetipſam ſpargitur. Integritatem nanq; animi, dum cogitantur uerba qualiter proferantur, quia eum trahunt extrinſecus, minuunt. Igitur à publico locutionis redeundum eſt ad curiã cordis, ut quaſi in quodam concilio conſultationis ad meipſum diſcernendũ conuocem cogitationes mentis: quatenus ibi uideam ne aut incautè mala, aut bona non bene dixerim. Tunc enim bene dicitur bonum, cùm is qui dicit, ſoli ei à quo accipit, per id appetit placere quod dicit. Et quidem mala me aliqua etſi dixiſſe non inuenio: tamen quia omnino non dixerim, non defendo. Bona uerò ſi qua diuinitùs accipiens dixi, meo uidelicet uitio minus me dixiſſe profiteor. Nam ad me intrinſecus rediens, poſtpoſitis uerborum foliis, poſtpoſitis ſententiarũ ramis, dum ipſam ſubtiliter radicem meæ intentionis inſpicio: Deo quidem ex ea me ſummopere placere uoluiſſe cognoſco: ſed eidem intentioni quã Deo placere ſtudeo, furtim ſe, neſcio quomodo, intentio humanæ laudis interſerit. Quod cùm iam poſtmodum tardeq; diſcerno, inuenio me aliter agere, quod ſcio me aliter inchoaſſe. Sic enim ſæpe intentionem noſtrã dum ante Dei oculos rectè incipit, occultè ſibi ſubintrahit, & eam uelut in itinere comprehendens, intentio humanæ laudis aſſequitur: ſicut pro neceſſitate quidem cibus ſumitur, ſed in ipſo eſu dum furtim gula ſurrepit, edẽdi delectatio permiſceẽ. Vnde plerunq; contingit, ut refectionẽ corporis quã ſalutis cauſa cepimus, cauſa uoluptatis expleamus. Patendum eſt igitur q; rectã quidẽ intentionem noſtram quæ ſoli Deo placere appetit, nonnunquam intẽtio minus recta, quæ de donis Dei placere hominibus quærit, inſidiando comitatur. Si autẽ de his diuinitùs diſtrictè diſcutimur, quis inter iſta remanet ſalutis locus, quãdo & mala noſtra pura mala ſunt, & bona quæ nos habere credimus, pura bona eſſe nequaquam poſſunt? Sed hoc mihi facere operæpreciũ credo, quòd fraternis auribus omne quod in me latenter ipſe reprehendo, incunctanter aperio. Quia enim exponendo non celaui quod ſenſi: confitendo non abſcondo quod patior. Per expoſitionem patefeci dona: per confeſſionem detego uulnera. Et quia in hoc tam magno humano genere, nec paruuli deſunt qui dictis meis debeant inſtrui, nec magni deſunt qui cognitæ meæ ualeant infirmitati miſereri: per hæc utraq; alijs fratribus quantum poſſum curam confero, ab alijs ſpero. Illis dixi exponẽdo quod faciant: iſtis aperio confitendo quod parcant. Illis uerborum medicamenta non ſubtraho: iſtis lacerationem uulnerum nõ abſcondo. Igitur quæſo ut quiſquis hæc legerit, apud diſtrictum iudicem ſolatium mihi ſuæ orationis impendat: & omne quod in me ſordidũ deprehendit, fletibus diluat. Orationis autem atq; expoſitionis uirtute collata, lector meus in recompenſatione me ſuperat: ſi cùm per me uerba accipit, pro me lachrymas reddat.

B. GREGORII MAGNI PAPAE, DOCTORIS ECCLESIAE insignis, Moralium librorum in grauiſſimas beati Iob ſententias finis.

Tabula capitum libri Paſtoralis beati Gregorij papæ. Et primò Summaria primæ partis.

1 NE imperiti uenire ad magiſterium audeant.
2 Ne locum regiminis ſubeant qui uiuendo nõ perficiunt quæ meditando didicerunt.
3 De pondere regiminis: & quòd aduerſa quæq; deſpicienda ſunt, & proſpera formidanda.
4 Quòd plerunq; occupatio regiminis ſoliditatem diſſipet mentis.
5 De his qui in regiminis culmine prodeſſe exemplo uirtutũ poſſunt: ſed quietem propriam ſectando refugiunt.
6 Quòd hi qui pondus regiminis per humilitatem refugiunt, tunc uerè ſunt humiles cùm diuinis iudicijs non reſiſtunt.
7 Quòd nonnunquam prædicationis officium nonnulli laudabiliter appetunt: & ad hoc nonnulli laudabiliter coacti pertrahuntur.
8 De his qui præeſſe cõcupiſcunt, & ad uſum ſuæ libidinis inſtrumentum Apoſtolici ſermonis arripiunt.
9 Quòd mens præeſſe uolentium plerunq; ſibi ficta bonorum operũ promiſſione blanditur.
10 Qualis quiſq; ad regimen uenire debeat.
11 Qualis quiſq; ad regimen uenire non debeat.

Summaria ſecundæ partis.

1 Is qui ad regimen ordinatè peruenerit, qualem ſe in ipſo regimine debeat exhibere.
2 Vt rector cogitatione ſit mundus.
3 Vt rector ſit ſemper operatione præcipuus.
4 Vt ſit rector diſcretus in ſilentio, utilis in uerbo.
5 Vt ſit rector ſingulis compaſſione proximus, præ cunctis contemplatione ſuſpenſus.
Vt ſit rector bene agentibus per humilitatẽ ſocius: contra delinquentium uitia per zelum iuſtitiæ erectus. 6
Vt ſit rector internorum curam in exteriorum occupatione non minuens, exteriorum prouidentia internorum ſolicitudinem non relinquens. 7
Ne placere rector ſuo ſtudio hominibus appetat: ſed tamen ad quid placere debeat intendat. 8
Quòd ſcire ſollicitè rector debeat quòd plerunq; uitia uirtutes eſſe mentiuntur. 9
Quòd eſſe debet rectori diſcretio correctionis & diſſimulationis, feruoris & manſuetudinis. 10
Quantum rector ſacræ legis meditationibus eſſe debeat intentus. 11

Summa tertiæ partis.

Quòd aliter admonendi ſunt uiri, atq; aliter fœminæ, &c. continẽs in ſe xxxvi. admonitiones & declarationes earundem. 1
De exhortatione multis adhibenda: ut ſic ſingulorum uirtutes adiuuet, quatenus per hanc contraria uirtutibus uitia non excreſcat. 2
De exhortatione quæ uni adhibenda eſt contrarijs paſſionibus laboranti. 3
Quòd aliquando leuiora uitia relinquenda ſunt ut grauiora ſubtrahantur. 4
Quòd infirmis omnino debent alta prædicari. 5
De opere prædicationis & uoce. 6

Summarium unicum quartæ partis.

Qualiter prædicator omnibus ritè peractis ad ſemetipſum redeat: ne hunc uel uitia, uel prædicatio extollant.

PROLOGVS IN PASTORALIA BEATI GREGORII PAPAE, ad ſanctiſſimum Ioannem epiſcopum ciuitatis Rauennæ.

PAſtoralis curæ me pondera fugere delitescendo uoluiſſe, benigna, frater chariſſime, atque humillima intentione reprehendis: quæ ne quibuſdã leuia eſſe uideantur, præſentis libri ſtylo exprimo de eorũ grauedine omne qd' penſo: ut & hæc qui uacat, incautè non expetat: & qui incautè expetijt, ademptum ſe eſſe pertimeſcat. Quadripertita uerò diſputatione liber iſte diſtinguiẽ: ut ad lectoris ſui animũ ordinatis allegationibus quaſi quibuſdã paſſibus gradiaẽ. Nam cùm rerum neceſſitas expoſcit, penſandũ ualde eſt ad culmen quiſq; regiminis qualiter ueniat: atq; ad hoc ritè perueniens qualiter uiuat, & bene uiuẽs qualiter doceat, & rectè docẽs infirmitatẽ ſuam quotidie quanta ualet conſideratione cognoſcat: ne aut humilitas acceſſum fugiat: aut peruentioni uita cõtradicat: aut uitam doctrina deſtituat: aut doctrinam præſumptio extollat. Prius ergo appetitum timor temperet: poſt autem magiſterium quod à non requirente ſuſcipitur uita cõmendet: ac deinde neceſſe eſt ut paſtoris bonum quod oſtenditur uiuendo, etiam loquendo propagetur. Ad extrèmum uerò ſupereſt, ut perfecta quæq; opera conſideratio propriæ infirmitatis deprimat: ne hæc ante occulti arbitri oculos tumor elationis extinguat. Sed quia ſunt plericq; mihi imperitia ſimiles, qui dum metiri ſe neſciunt, quæ nõ didicerunt docere concupiſcunt, qui pondus magiſterij tanto leuius æſtimant, quanto uim magnitudinis illius ignorant, ab ipſo libri huius reprehenduntur exordio: ut qui indocti ac præcipites doctrinæ arcem tenere appetunt, à præcipitationis ſuæ auſibus in ipſa locutionis noſtræ ianua repellantur.

Ne uenire imperiti ad magisterium audeant.

Caput I.

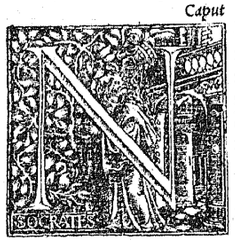

VIlla ars doceri præsumitur, nisi intẽta prius meditatiõe discat. Ab imperitis ergo pastoribus magisteriũ pastorale suscipit in magna temeritate: quoniã ars est artium regimen animarũ. Quis autem cogitationum uulnera occultiora esse nesciat uulneribus uiscerum? Et tamen sæpe qui nequaquam spiritalia præcepta cognouerunt, cordis se medicos profiteri non metuunt: dum qui pigmentorum uim nesciunt, uideri medici carnis erubescant. Sed quia authore Deo ad religionis reuerentiam omne iam præsentis seculi culmen inclinatur: sunt nonnulli qui intra sanctam Ecclesiam per speciem regiminis gloriã affectant honoris, uideri doctores appetunt, transcendere cæteros concupiscunt, atq; attestante uerita-
Matt.23 te primas salutationes in foro, primos recubitus in cœnis, primas in conuentionibus quærunt cathedras, qui susceptum curæ pastoralis officiũ ministrare dignè tanto magis nequeunt, quanto ad huius humilitatis magisteriũ ex sola elatione peruenerunt. Ipsa quippe in magisterio lingua cõfunditur, quando aliud discitur, & aliud docetur. Contra quos Dominus per prophetã queritur dicens:
Osee 8 Ipsi regnauerunt & non ex me, principes extiterunt & ego ignorauí. Ex se autem & non ex arbitrio summi rectoris regnant qui nullis fulti uirtutibus nequaquã diuinitùs uocati, sed sua cupidine accensi, culmen regiminis rapiunt potius quàm assequuntur. Quos tamen internus iudex & prouehit, & non agnoscit: quia quos permittendo tolerat, profectò per iudicium reprobationis ignorat. Vnde ad se quibusdam & post miracula uenientibus dicit: Recedite à me operarij iniquitatis, nescio qui estis uos. Pastorum imperitia uoce ue-
Esa.6 ritatis increpatur, cùm per prophetam dicitur: Ipsi pastores ignorauerunt intelligentiam. Quos rur-
Hier.2 sum detestatur Dominus dicens: Et tenentes legẽ nescierũt me. Et nesciri se ergo ab eis ueritas queritur, & nescire se principatum nescientiũ se protestatur: quia profectò hi qui ea quę sunt Domini nesciũt, à Domino nesciunt, Paulo attestante qui
1.Cor.14 ait: Si quis autem ignorat ignorabitur. Quę nimirum pastorum sæpe imperitia meritis congruit sæpe subiectorum: quia quamuis lumen scientię sua culpa exigente non habeant, districto tamen Dei iudicio agitur ut per eorum ignorantiam hi etiã qui sequuntur offendant. Hinc nanq; in Euange-
Matt.15 lio per semetipsam ueritas dicit: Si cæcus cæco ducatum præbeat, ambo in foueã cadunt. Hinc Psalmista non optantis animo, sed prophetantis mini-
Psal.73 sterio denunciat dicens: Obscurẽtur oculi eorum ne uideant, & dorsum eorũ semper incurua. Oculi quippe sunt qui in ipsa honoris summi facie positi prouidendi itineris officium suscipiũt: quibus

A hi nimirum qui subsequenter inhærent dorsa nominantur. Obscuratis ergo oculis dorsum flectit: quia cum lumen scientię perdunt qui præeũt, profectò cuncti ad portanda peccatorum onera curuantur qui sequuntur.

Ne locum regiminis subeant qui uiuendo non perficiunt quæ meditando didicerunt. *Cap.* II.

ET sunt nõnulli qui solerti cura spiritalia præcepta perscrutantur: sed quę intelligendo penetrant, uiuendo conculcant, repentè docẽt quæ nõ opere, sed meditatione didicerũt, & quod uerbis prædicant, moribus impugnant. Vnde fit ut cùm pastor per abrupta graditur, ad præcipitium grex sequatur. Hinc nanq; per prophetam Dominus contra contemptibilem pastorum scientiam
B queritur, dicens: Cum ipsi limpidissimam aquam biberetis, reliquam pedibus uestris turbabatis, & oues meæ quæ conculcata pedibus uestris fuerãt pascebantur, & quæ pedes uestri turbauerant hæc bibebant. Aquam quippe limpidissimã pastores bibunt, cùm fluenta ueritatis rectè intelligentes hauriunt. Sed eandem aquam pedibus perturbare, est sanctę meditationis studia malè uiuẽdo corrumpere. Aquam scilicet eorum turbatã pedibus oues bibunt, cùm subiecti quiq; nõ sectantur uerba quæ audiunt, sed sola quæ conspiciunt opera prauitatis imitantur. Qui cùm dicta sitiunt & per opera peruertuntur, quasi corruptis fontibus in potibus lutum sumunt. Hinc quoq; scriptum est per prophetam: Laqueus ruinæ populi mei sacer Ezech.44
C dotes mali. Hinc rursum de sacerdotibus malis per prophetam Dominus dicit: Facti sunt domui Israel in offendiculum iniquitatis. Nemo quippe amplius in Ecclesia nocet quàm qui peruersè agens nomen uel ordinem sanctitatis habet. Delinquentẽ nanq; hunc nemo redarguere præsumit, & in exemplum culpa uehementer extenditur, quando pro reuerentia ordinis peccator honoratur. Indigni autem quiq; tanti reatus pondera fugerent, si ueritatis sententiam sollicita cordis aure pensarent, quæ ait: Qui scandalizauerit unum de Matt.18
pusillis istis qui in me credunt, melius erat ei utligaretur mola asinaria in collo eius, & proijceretur in profundũ maris. Per molam quippe asinariam, secularis uitæ circuitus ac labor exprimitur, & per
D profundum maris extrema damnatio designatur. Qui ergo ad sanctitatis speciem deductus, uel uerbo cæteros destruit uel exemplo, melius profectò fuerat ut hunc ad mortem sub exteriori habitu rerena acta constringerent, quàm sacra officia cæteris in culpa imitabilem demonstrarent: quia nimirum si solus caderet, utcunq; hunc tolerabilior inferni pœna cruciaret.

De pondere regiminis eo quòd aduersa quæq; despicienda sunt, & prosperà formidanda. *Cap.* III.

HÆc igitur breuiter diximus, ut quantum sit pondus regiminis monstraremus: ne temerare sacra regimina quisquis his impar est audeat, & per concupiscentiam culminis ducatum suscipiat perditionis. Hinc enim piè Iacobus prohibet dicens: Nolite plures magistri fieri fratres mei. Iacob 3

Hinc

Hinc ipse Dei hominumq; meditator regnũ percipere uitauit in terris, qui supernorum quoq; spirituum scientiam sensumq; transcendens ante se-
Ioan.6 cula regnat in cœlis. Scriptum quippe est: Iesus ergo cùm cognouisset quia uenturi essent ut raperent eum & facerent eum regem, fugit iterum in montem ipse solus. Quis enim principari hominibus tam sine culpa potuisset, quàm is qui hos nimirũ regeret quos ipse creauerat? Sed quia idcirco in carne apparuit, ut non solum nos per passionem redimeret, uerumetiam per conuersationem doceret exemplũ se sequentibus præbens, rex fieri noluit, ad crucis uerò patibulum sponte peruenit. Oblatam gloriam culminis fugit, pœnam probrosæ mortis appetit: ut membra eius uidelicet discerent fauores mundi fugere, terrores minimè timere, pro ueritate aduersa diligere, prospera formidanda declinare: quia & ista sæpe per rumorẽ cor inquinant, & illa per dolorem purgant. In istis se animus erigit: in illis autem etiam quando se erexerat sternit. In istis homo se obliuiscitur: in illis uerò ad sui memoriam nolens etiam coactusq; reuocatur. In istis sæpe & anteacta bona depereũt: in illis autẽ longi quoq; temporis admissa tergun-
tur. Nam plerunq; aduersitatis magisterio sub disciplina cor premitur, quod si ad regiminis culmẽ eruperit, in elatione protinus usu glorię permutatur. Sic Saul qui indignum se prius considerans fugerat, mox ut regni gubernacula suscepit intumuit: honorari nanq; coram populo cupiẽs dum
C reprehendi publicè noluit, ipsum qui in regem se unxerat abscidit. Sic Dauid autoris sui iudicio penè in cunctis actibus placẽs mox ut pressuræ pondere caruit, in tumorem uulneris erupit, factusq; est in morte Vriæ crudeliter rigidus, qui in appetitu fœminę fuit eneruiter fluxus. Et qui malis antè nouerat piè parcere, in bonorũ quoq; nece pòst didicit sine obstaculo retractionis anhelare. Prius quippe ferire deprehensum persecutorem noluit, & pòst cùm dando desudantis exercitus etiã deuotum militem extinxit. Quem profectò ab electorum numero culpa longius raperet, nisi hunc ad ueniam flagella reuocassent.

Quòd plerunq; occupatio regiminis soliditatem dissipat mentis. *Cap.* IIII.

SÆpe suscepta cura regiminis, cor per diuersa
D intuendo diuerberat, & impar quisq; inuenit ad singula dum confusa mente diuiditur ad multa. Vnde quidam sapiens prouidè admonet dicẽs:
Eccl.11 Fili ne in multis sint actus tui: quia uidelicet nequaq; penè in uniuscuiusq; operis ratione colligitur, dum mens per diuersa sparsa partitur. Cumq; foràs per insolentem curam trahitur, à timoris intimi soliditate uacuatur: fitq; in exteriorum dispositione sollicita, & sui solummodo ignara, scit cogitare multa, se nesciens. Nam cùm plus quàm necesse est se exterioribus implicat, quasi occupata in itinere obliuiscitur quò tendebat, ita ut à studio suæ inquisitionis alienata, ne ipsa quidem quæ patitur damna consideret, & per quanta delinquat ignoret. Neq; enim peccare se Ezechias credidit,

A cum uenientibus ad se alienigenis aromatum cellas ostendit, sed in damnationem secuturæ prolis ex eo iram iudicis pertulit, quod se facere licenter estimauit. Sępe enim dum multa suppetũt, dumq; agi possunt, quæ subiecti quia acta sunt admirentur: in cogitatione se animus eleuat, & plenè in se iram iudicis prouocat, quamuis per iniqua foris opera non erumpat. Intus quippe est qui iudicat, intus quod iudicatur. Cùm ergo in corde delinquimus, latet homines quod apud nos agimus: sed tamen ipso iudice teste peccamus. Neq; enim Dan.4
rex Babyloniæ tunc reus extitit de elatione, cùm ad elationis uerba peruenit. Quippe qui ore prophetico & antè cùm ab elatione tacuit, sententiã reprobationis audiuit. Culpam nanq; perpetratæ
B superbiæ iam ante Deum deterserat, qui omnipotentem Deum quem se offendisse reperit, cunctis sub se gentibus prædicauit. Sed post hæc successit suæ potestatis eleuatus, dum magna se fecisse gauderet, cunctis prius in cogitatione se prætulit, & pòst adhuc tumidus dixit: Nónne hæc est Baby- Ibidem
lon magna quam ego ædificaui in domum regni, & in robore fortitudinis meæ & in gloria decoris mei? Quæ uidelicet uox illius iræ uindictam apertè protulit, quam occulta elatio accendit. Nam districtus iudex prius inuisibiliter uidit, quod postea publicè feriendo reprehendit. Vnde & in irrationale animal hunc uertit, ab humana societate separauit, agri bestijs mutata mente coniunxit: ut districto uidelicet, iustoq; eius iudicio homo quo
C que esse perderet, qui magnum se ultra homines æstimasset. Hęc itaq; proferentes non potestatem reprehendimus, sed ab appetitu illius cordis infirmitatem munimus: ne imperfecti quiq; culmen arripere regiminis audeant, & qui in planis stantes titubant, in præcipitio pedem ponant.

De his qui in regiminis culmine prodesse exemplo uirtutum possunt, sed quietem propriam sectando refugiunt. *Cap.* V.

NAm sunt nonnulli qui eximia dona uirtutũ percipiunt, & pro exercitatione cęterorum magnis muneribus exaltantur, qui studio castitatis mundi, abstinentiæ robore ualidi, doctrinæ dapibus refecti, patientię longanimitate humiles, authoritate fortitudinis erecti: pietatis gratia benigni, iustitiæ seueritate districti sunt. Qui nimirum culmen regiminum, si uocati suscipere renuunt, ipsa sibi plerunq; dona adimunt: quæ non pro se tantummodo, sed etiã pro alijs acceperũt. Cumq; sua & non aliorum lucra cogitant, ipsi se quæ priuata habere appetunt bonis priuant. Hinc itaq; ad discipulos ueritas dicit: Non potest ciuitas ab- Matt.5
scondi supra montem posita, & nemo accendit lucernam & ponit eam sub modio, sed super candelabrũ, ut luceat omnibus qui in domo sunt. Hinc Petro ait: Simon Ioannis amas me? Qui cùm ama Ioan.21
re se protinus respondisset, audiuit: Si diligis me, pasce oues meas. Si ergo dilectionis est testimonium cura pastionis: quisquis uirtutibus pollens gregem Dei pascere renuit, pastorem summũ con-
uincitur nõ amare. Hinc Paulus dicit: Si Christus 2. Cor.5

pro omnib.mortuus est,ergo omnes mortui sunt. Et si pro omnibus mortuus est; superest ut qui uiuunt iam non sibi uiuant,sed ei qui pro ipsis mortuus est,& resurrexit. Hinc Moyses ait: Vt uxorẽ fratris sine filijs defuncti superstes frater accipiat, atq; ad nomen fratris filios gignat:quam si accipere forte renuerit,huic in faciem mulier expuat: unumq; ei pedem propinquus discalciet,eiusq; habitaculum domus discalciati uocetur.Frater quippe defunctus ille est qui post resurrectionis gloriam apparens dixit: Ite nunciate fratribus meis. Qui quasi sine filijs obijt: quia adhuc electorum suorum numerum non impleuit. Huius scilicet uxorem superstes sortiri præcipitur: quia dignum profectò est, ut cura sanctæ Ecclesiæ ei qui hanc bene regere prœualet imponatur.Cui nolenti in faciem mulier expuit: quia quisquis ex muneribus quę perceperit prodesse alijs nõ curat,bonis quoque eius sancta Ecclesia exprobrans & quasi in faciem saliuam iactat. Cui ex uno pede calciamentum tollitur,ut discalciati domus eius uocet̃. Scriptum quippe est: Calciati pedes in præparatione Euangelij pacis.Si ergo ut nostram sic curam proximi gerimus, utrunq; pedem per calciamentum munimus. Qui uerò suam cogitans utilitatẽ proximorum negligit, quasi unius pedis calciamentum cum dedecore amittit.Sunt iraq; nõnulli qui magnis, ut diximus, muneribus ditati dum solius contemplationis studijs inardescunt,parére utilitati proximorum prædicatione refugiunt, secretum quietis diligunt, secessum speculationis petunt.De quo si districtè iudicentur, ex tantis proculdubio rei sunt,quantis uenientes ad publicum prodesse potuerunt. Qua enim mente is qui proximis profuturus enitescere t, utilitati cæterorum secretum præponit suum:quando ipse summi patris unigenitus ut multis prodesset,de sinu patris egressus est ad publicum nostrum?

Deut.25

hes.6

Quòd hi qui pondus regiminis per humilitatem refugiunt, tunc uerè humiles sunt cum diuinis iudicijs non resistunt.

Caput VI.

ET sunt nonnulli qui ex sola humilitate refugiunt, ne eis quibus impares se æstimãt præferantur. Quorum profectò humilitas, si cæteris quoq; uirtutibus cingitur,tũc ante Dei oculos uera est, cùm ad respuendũ hoc quod utiliter subire præcipitur,pertinax non est. Neq; enim uerè humilis est qui superni nutus arbitrio ut debeat præesse intelligit,& tamen præesse contemnit. Sed diuinis dispositionibus subditus atq; à uitio obstinationis alienus, cùm sibi regiminis culmen imperatur,si iam donis præuentus est quibus & alijs prosit,& ex corde debet fugere & inuitus obedire.

Quòd nonnunquam prædicationis officium nonnulli laudabiliter appetunt: & ad hoc nonnulli coacti pertrahuntur.

Caput VII.

QVamuis nonnunquam prædicationis officium & nõnulli laudabiliter appetunt,& ad hoc nõnulli laudabiliter coacti pertrahunt̃:quod liquidò cognoscimus, si duorum prophetarum facta pensamus: quorum unus ut ad prædicandum mitti debuisset sponte se præbuit:quo tamen alter pergere cum pauore recusauit. Esaias quippe Domino quærenti quem mitteret,ultrò se obtulit dicens:Ecce ego,mitte me. Hieremias autem mittitur,& tamen ne mitti debeat humiliter reluctatur dicens: A, a,a,Dñe Deus: ecce nescio loqui,quia puer ego sum. En ab utrisq; exterius diuersa uox prodijt: sed non à diuerso fonte dilectionis emanauit. Duo quippe sunt præcepta charitatis,Dei uidelicet amor & proximi.Per actiuam igitur uitam prodesse proximis cupiens Esaias officium prædicationis appetit.Per contemplatiuam uerò Hieremias amori conditoris sedulò inhærere desiderans,ne mitti ad prædicandum debeat cõtradicit. Quod ergo laudabiliter alter appetijt, hoc laudabiliter alter expauit. Iste ne tacitæ contemplationis lucra loquendo perderet:ille ne damna studiosi operis tacendo sentiret.Sed hoc in utrisq; est subtiliter intuendum: quia & is qui recusauit plenè se restitit,& is qui mitti uoluit antè per altaris calculum se purgatum uidit: ne aut non purgatus adire quisq; ministeria sacra audeat,aut quẽ superna gratia eligit, sub humilitatis specie superbè contradicat.Quia igitur ualde difficile est purgatum se quemlibet posse cognoscere,prędicationis officium tutius declinatur, nec tamen declinari, ut diximus, pertinaciter debet, cùm ad suscipiendum hoc superna uoluntas agnoscitur. Quod Moyses utrunq; miro opere expleuit,qui præesse tantæ multitudini & noluit & obediuit. Superbus enim fortasse esset, si ducatum plebis innumeræ sine trepidatione susciperet: & rursum superbus existeret, si authoris imperio obedire recusaret. Vtrobiq; ergo humilis, utrobiq; subiectus, & præesse populis semetipsum metiendo noluit, & tamen de imperantis uiribus præsumendo cõsensit.Hinc ergo quiq; præcipites colligãt,cum quanta culpa ex appetitu proprio cæteris preferri non metuunt,si sancti uiri plebium ducatum suscipere Deo etiã iubente timuerũt.Moyses suadente Domino trepidat:& infirmus quisq; ut honoris onus suscipiat anhelat, & qui ad casum ualde urgetur ex proprijs, humerũ libenter opprimendum ponderibus submittit alienis: quę egit ferre non ualet, & auget quæ portet.

Esa.6

Hier.1

De his qui præesse concupiscunt,& ad usum suæ libidinis instrumentum Apostolici sermonis arripiunt. *Cap.* VIII.

PLerunq; uerò qui præesse cõcupiscunt, ad usum suæ libidinis instrumentum Apostolici sermonis arripiunt,quo ait: Si quis episcopatum desiderat, bonum opus desiderat. qui tamen laudans desiderium, in pauorẽ uertit protinus quod laudauit,cùm repentè subiungit: Oportet autem episcopum irreprehensibilem esse. Cumq; uirtutum necessaria subsequenter enumerat,quæ sit irreprehensibilitas ipsa manifestat.Et fauet ergo ex desiderio, & torret ex præcepto.ac si apertè dicat: Laudo quod quæritis, sed prius discite quid quæratis:ne dum uosmetipsos metiri negligitis, tanto fœdior uestra reprehensibilitas appareat, quanto & à cunctis cõspici in honoris arce festinatis. Magnus enim regendi artifex fauoribus impellit,terroribus retrahit,ut auditores suos & descripto irreprehensibilitatis culmine restringat à superbia,& officium laudando quod quæritur cõponat ad uitam: quãuis notandum quòd illo in tempore hoc dicitur, quo quisque plebibus præerat,primus ad martyrij tormenta ducebatur. Tunc ergo laudabile fuit episcopatũ quęrere,quando per hunc quenquam dubium non erat ad supplicia grauiora perueniré. Vnde ipsum quoq; episcopatus officium boni operis expressione diffinitur,cùm dicitur:Si quis episcopatum desiderat,bonũ opus desiderat. Ipse ergo sibi testis est,quia episcopatum non appetit,qui non per hunc boni operis ministerium, sed honoris gloriam quærit. Sacrum quippe officium non solum nõ diligit omnino,sed nescit,qui ad culmen regiminis anhelans in occulta meditatione cogitationis cæterorum subiectione pascit̃, laude propria lætatur, ad honorem cor eleuat,rerum affluentiũ abundantia exultat. Mundi ergo lucrum quærit̃ sub eius honoris specie, quo mundi destrui lucra debuerant. Cumq; mens humilitatis culmen arripere ad elationem cogitat,quod foris appetit intus immutat.

1 Tim.3

Ibidem

Quòd mens præesse uolentium plerunq; sibi ficta bonorum operum promißione blanditur. *Cap.* IX.

SEd plerunq; hi qui subire magisterium pastorale cupiunt,nonnulla quoq; opera bona animo proponunt: & quamuis hoc elationis intentione appetunt, operaturos tamen se magna pertractant:fitq; ut aliud in imis intentio supprimat, aliud tractantis animo superficies cogitationis ostendat. Nam sæpe sibi de se mens ipsa mentitur, & fingit se de bono opere amare quod non amat, de mundi autẽ gloria non amare quod amat:quæ principari appetẽs fit ad hoc pauida cùm quærit, audax cùm peruenerit. Timens enim ne non perueniat trepidat: sed repentè perueniens iure sibi hoc debitũ ad quod peruenerit putat.Cumq; percepti principatus officio perfrui secularitè cœperit, libenter obliuiscitur quicquid religiosè cogitauit. Vnde necesse est ut cum cogitatio extra usum ducitur,protinus mẽtis oculus ad opera transacta reuocetur, ac penset quisq; quid subiectus egerit, & repentè cognoscet,si prælatus bona agere quæ proposuerat, possit: quia nequaq; ualet in culmine humilitatẽ discere, qui in imis positus non desinit superbire.Nescit laudem cùm suppetit fugere, qui ad hanc didicit cùm deesset anhelare. Nequaq; uincere auaritiam potest,quando ad multorum sustentationẽ tendit̃ is, cui sufficere propria nec soli potuerunt.Ex anteacta ergo uita se unusquisq; inueniat, ne in appetitu se culminis imago cogitationis illudat.Quamuis plerũq; in occupatione regiminis ipse quoq; boni operis usus perditur,qui in tranquillitate tenebatur: quia quieto mari rectè nauem & imperitus nauta dirigit, turbato autem tempestatis fluctibus, etiam peritus se nauta confundit. Quid nanq; est potestas culminis, nisi tempestas mentis? In qua dum cogitatio-

num semper procellis nauis cordis quatitur, huc illucq; incessanter impellitur,ut per repẽtinos excessus oris & operis quasi per obuiantia saxa frangatur. Inter hæc itaq; quid sequendũ est, quid tenendum:nisi ut uirtutibus pollens coactus ad regimen ueniat, uirtutibus uacuus nec coactus accedat? ille si omnino renitit̃, caueat ne acceptam pecuniam in sudario ligans de eius occultatione iudicetur. Pecuniam quippe in sudario ligare, est percepta dona sub ocio lenti torporis abscondere. At contrà, iste cùm regimen appetit, attendat ne per exemplum praui operis Pharisæorum more ad ingressus regni cœlorũ tendentibus obstaculum fiat:quia iuxta summi magistri uocẽ nec ipsi intrant,nec alios intrare permittunt.Cui considerandum quoq; est, quia cùm curam populi electus præsul suscipit, quasi ad ægrum medicus accedit. Si ergo adhuc in eius opere passiones uiuunt, qua præsumptione percussum mederi properat qui in facie uulnus portat?

Qualis quisq; ad regimen debeat uenire. *Cap.* X.

ILle igitur modis omnibus debet ad exemplum bene uiuendi pertrahi, qui cunctis carnis passionibus moriens iam spiritaliter uiuit,qui prospera mũdi postponit, qui nulla aduersa pertimescit, qui sola interna desiderat. Cuius intentioni bene congruẽs, nec omnino per imbecillitatẽ corpus, nec ualde per contumaciã repugnat spiritus. Qui ad aliena cupienda non ducitur,sed propria largitur. Qui per pietatis uiscera citius ad ignoscendũ flectitur,sed nunq; plus quàm deceat ignoscẽs,ab arce rectitudinis inclinatur.Qui nulla illicita perpetrat,sed perpetrata ab alijs ut propria deplorat. Qui ex affectu cordis alienæ infirmitati compatitur,sicq; in bonis proximi sicut in suis profectibus lætatur.Qui ita se imitabilẽ cæteris in cunctis quę agit insinuat, ut inter eos nõ habeat quod saltem de transactis mens erubescat. Qui sic studet uiuere,ut proximorum quoq; corda arentia doctrinæ ualeat fluentis irrigare. Qui orationis usu & experimento iam didicit q; obtinere à Dño quæ poposcerit possit, cui prophetica uoce iam quasi specialiter dicitur:Adhuc loquente te,dicã,Ecce assum.

Qualis quisq; ad regimen uenire non debeat. *Cap.* XI.

SI enim fortassis quis ueniat,ut pro se ad intercedendũ nos apud potentẽ quempiã uirum, qui sibi iratus, nobis uerò incognitus est, ducat: protinus respõdemus, Ad intercedẽdũ uenire nõ possumus, quia familiaritatis eius notitiam nõ habemus. Si ergo homo apud hominẽ de quo minimè presumit fieri intercessor erubescit:qua mente apud Deũ intercessionis locũ pro populo arripit, qui familiarẽ se eius gratiæ esse per uitæ merita nescit? Aut ab eo quomodo alijs ueniã postulat,qui utrũ sit sibi placatus ignorat? Qua in re est adhuc aliud sollicitius formidandũ: ne qui placare iram posse credit̃,hanc ipse ex ꝓprio reatu mereat̃. Cũcti em liquidò nouimus, quia cùm is qui displicet ad intercedendũ mittit̃, irati animus ad deteriora

prouocatur. Qui ergò adhuc desiderijs terrenis astringitur, caueat ne districti iram iudicis grauius accendens dum loco delectatur gloriæ, fiat subditis author ruinæ. Solerter ergo se quisq; metiatur ne locum regiminis assumere audeat. Si in se adhuc uitiũ damnabiliter regnat: ne is quem crimen deprauat proprium, intercessor fieri appetat pro culpis aliorũ. Hinc etenim superna uoce ad Moysen dicitur: Loquere ad Aaron: homo de semine tuo per familias qui habuerit maculam, non offerat panes Domino Deo suo, nec accedat ad ministerium eius. Vbi & repentè subiungitur: Si cæcus fuerit, si claudus, si uel prauo, uel grandi & torto naso, si fracto pede uel manu, si gibbus, si lippus, si albuginem habens in oculo, si iugem scabiem, si impetiginem in corpore, uel ponderosus. Cæcus quippe est qui supernæ contemplationis lumen ignorat: qui præsentis uitæ tenebris pressus dum uenturam lucem nequaquã diligendo conspicit, quò gressus operis porrigat nescit. Hinc etenim prophetante Anna dicitur: Pedes sanctorum suorum seruabit, & impij in tenebris conticescẽt. Claudus uerò est qui quidẽ quò pergere debeat, aspicit, sed per infirmitatẽ mentis uitæ uiam perfectæ non ualet tenere quam uidet: quia ad uirtutis statum dum fluxa cõsuetudine non erigitur, quò per desiderium innititur, illuc gressus operis efficaciter non sequuntur. Hinc etenim Paulus dicit: Remissas manus & dissoluta genua erigite, & gressus rectos facite pedibus uestris: ut non claudicans quis erret, magis autem sanetur. Paruo autem naso est qui ad tenendam mensuram discretionis idoneus non est. Naso quippe odores fœtoresq; discernimus. Rectè ergo per nasum discretio exprimitur, per quam uirtutes eligimus, delicta reprobamus. Vnde & in laude sponsæ dicitur: Nasus tuus sicut turris quæ est in Libano. Quia nimirum sancta Ecclesia quæ ex caulis singulis tentamenta prodeant, per discretionem conspicit, & uentura uitiorum bella ex alto deprehendit. Sed sunt nonnulli qui dum æstimari hebetes nolunt, sæpè se quibusdam exquisitionibus plus quàm necesse est exercentes ex nimia subtilitate falluntur. Vnde hic quoq; subditur, Vel grandi & torto naso. Nasus enim grandis & tortus est discretionis subtilitas immoderata, quę dum plus quàm decet excreuerit, actionis suæ rectitudinem ipsa confundit. Fracto autẽ pede uel manu est qui uiam Dei pergere omnino nõ ualet, atq; à bonis actibus funditus exors uacat, quatenus hæc non ut claudus saltem cum infirmitate teneat, sed ab his omnimodo alienus existat. Gibbus uerò est quem terrenę sollicitudinis pondus deprimit, ne unquam ad superna respiciat: sed solis his quæ in infimis calcantur intendat. Qui & si quando aliquid ex bono patriæ cœlestis audierit, ad hoc nimirum peruersæ consuetudinis pondere prægrauatus cordis faciem non attollit. Quia cogitationis statum erigere non ualet, quem terrenæ sollicitudinis usus curuum tenet. Ex horum quippe specie Psalmista dicit: Incuruatus sum & humiliatus usque-

Leuit.21

Cant.6

Psal.118

A quaq;. Quorum culpam quoq; per semetipsam ueritas reprobans ait: Semen autem quod in spinis cecidit, hi sunt qui audiunt uerbum, & à sollicitudinibus & diuitijs & uoluptatibus uitæ eũtes suffocantur, & non referunt fructum. Lippus uerò est cuius quidem ingenium ad cognitionem ueritatis emicat: sed tamen hoc carnalia opera obscurant. In lippis quippe oculis pupillæ sanę sunt: sed humore defluente infirmatæ palpebrę grossescũt. Quę quia infusione crebra atteruntur, etiam acies pupillę uitiatur. Et sunt nonnulli quorum sensum carnalis uitę operatio sauciat, qui uidere recta subtiliter per ingenium poterant, sed usu prauorum actuum caligant. Lippus itaq; est cuius sensum natura exacuit: sed conuersationis prauitas confundit. Cui bene per angelum dicitur: Collyrio inunge oculos tuos ut uideas. Collyrio quippe oculos ut uideamus inungimus, cùm ad cognoscendum ueri luminis claritatẽ intellectus nostri aciem medicamine bonæ operationis adiuuamus. Albuginem uerò habet in oculo qui ueritatis lucem uidere non sinitur: quia arrogantia sapientiæ seu iustitiæ cæcatur. Pupilla nanq; oculi nigra uidet, albuginem tolerans nihil uidet: quia uidelicet sensus humanæ cogitationis si stultum se peccatoremq; intelligit, cognitionem intimæ claritatis apprehendit. Si autem candorem sibi iustitiæ siue sapientiæ tribuit, à luce se supernæ cognitionis excludit, & eo claritatem ueri luminis nequaquam penetrat, quo se apud se per arrogantiam exaltat, sicut de quibusdam dicitur: Dicentes enim se esse sapientes, stulti facti sunt. Iugem uerò habet scabiem cui carnis petulantia sine cessatione dominatur. In scabie etenim feruor uiscerum ad cutem trahitur, per quam rectè luxuria designatur: quia si cordis tentatio usq; ad operationem prosilit, nimirum feruor intimus usq; ad cutis scabiem prorumpit, & foris iam corpus sauciat: quia dum in cogitatione uoluptas non reprimitur, etiam in actione dominatur. Quasi enim cutis pruriginem Paulus curabat abstergere, cùm dicebat: Tẽtatio uos non apprehendat, nisi humana. ac si apertè diceret: Humanum quidem est tentationem in corde perpeti, dæmoniacum uerò est in tentationis certamine in operatione superari. Impetiginem quoq; habet in corpore, quisquis auaritia uastatur in mente, quæ si in paruis nõ compescitur, nimirum sine mensura dilatatur. Impetigo quippe sine dolore corpus occupat, & absq; occupati tædio excrescẽs membrorum decorem fœdat: quia & auaritia captiuam animam dum quasi delectat exulcerat, dum adipiscẽda quæq; cogitationi obijcit, ad inimicitias accendit, & dolorem in uulnere non facit: quia æstuanti animo ex culpa abundantiam promittit. Sed decor membrorum perditur: quia aliarum quoq; uirtutum per hanc pulchritudo deprauatur, & quasi totum corpus exasperat: quia per uniuersa uitia animum supplantat, Paulo attestante qui ait: Radix omnium malorum est cupiditas. Ponderosus uerò est, qui turpitudinem non exercet opere: sed tamen ab hac cogitatione

Luc.8

Apoc.3

Rom.1

1.Cor.10

1.Tim.6

tione continua sine moderamine grauatur in mẽte, qui nequaquam quidem usque ad opus nefarium rapitur, sed eius animus uoluptate luxuriæ sine ullo repugnationis obstaculo delectatur. Vitium quippe est ponderis, cùm humor uiscerum ad uitrilia labitur, quæ profectò cum molestia dedecoris intumescunt. Ponderosus ergo est, qui totis cogitationibus ad lasciuiam defluens, pondus turpitudinis gestat in corde: & quamuis praua nõ exerceat opere, ab his tamen non euellitur mente. Nec ad usum boni operis in aperto ualet assurgere: quia grauat hunc in abditis pondus turpe. Quisquis ergo quolibet horum uitio subigitur, panes Domino offerre prohibetur: ne profectò diluere aliena delicta non ualeat is quem adhuc propria deuastant. Quia igitur paucis ad magisterium pastorale dignus qualiter ueniat, atq; hoc indignus qualiter pertimescat ostendimus: nunc is qui ad illud dignè peruenerit, in eo qualiter uiuere debeat demonstremus.

SECVNDA PARS
TRACTANS DE VITA pastoris.

Is qui ad regimen ordinatè peruenit, qualem se in ipso regimine debeat exhibere. Cap. I.

ANTVM debet actionẽ populi actio transcendere præsulis, quantum distare solet à grege uita pastoris. Oportet nanque ut metiri se sollicitè studeat, quanta tenendæ rectitudinis necessitate constringitur, sub cuius æstimatione populus grex uocatur. Sit ergo necesse est cogitatione mũdus, actione præcipuus, discretus in silentio, utilis in uerbo, singulis compassione proximus, præ cunctis contemplatione suspẽsus, bene agentibus per humilitatem socius, cõtra delinquentium uitia per zelum iusticiæ erectus, internorum curam in exteriorum occupatione nõ minuens, exteriorum prouidentiam in internorum sollicitudine non relinquens. Sed hæc quæ breuiter enumerando perstrinximus, paulo latius replicando disseramus.

Vt rector cogitatione sit mundus. Cap. II.

RECTOR semper cogitatione sit mũdus, quatenus nulla hunc immunditia polluat, qui hoc suscepit officij, ut in alienis quoq; cordibus pollutionis maculas tergat: quia necesse est ut esse munda studeat manus quę diluere aliorũ sordes curat: ne tacta quæq; deterius inquinet, si sordida in semens lutũ tenet. Hinc nãq; per prophetã Esaiam dicit: Mundamini qui fertis uasa Domini. Etenim uasa Domini ferũt, qui proximorũ animas ad æternæ sacraria perducẽdas in suæ conuersationis fide suscipiunt. Apud semetipsos ergo quantũ debeãt mũdari conspiciãt, qui ad æternitatis templũ uasa uiuentia in sinu propriæ sponsionis portãt. Hinc diuina uoce præcipit, ut in Aaron pectore rationale iudicij uittis ligãtibus imprimatur: quatenus sacerdotale cor nequaquam cogitationes fluxæ possideant: sed ratio sola constringat, ne indiscretum quid uel inutile cogitet: qui est ad exẽplum alijs constitutus, ex grauitate uitæ semper debet ostendere quantã in pectore rationem portet. In quo etiam rationali uigilanter adiungitur, ut duodecim nomina patriarcharũ describantur. Ascriptos etenim patres semper in pectore ferre, est antiquorum uitã sine intermissione cogitare. Nam tunc sacerdos irreprehensibiliter graditur, cùm exempla patrum præcedentium indefinenter intuetur, cùm sanctorũ uestigia sine cessatione considerat, & cogitationes illicitas deprimit, ne extra ordinis limitem operis pedem tendat. Quod bene etiam rationale iudicij uocatur: quia debet rector semper subtili examine bona malaq; discernere, & quæ uel quibus, quando uel qualiter congruãt studiosè cogitare, nihil quoq; propriũ quærere, sed sua commoda propinquorum bona deputare. Vnde illic scriptum est: Pones autem in rationale iudicij doctrinam & ueritatem, quę erunt in pectore Aaron, quãdo ingredietur coram Domino, & gestabit iudiciũ filiorũ Israel in pectore suo in cõspectu Domini semper. Sacerdoti quippe iudicium filiorũ Israel in pectore coram Domini conspectu gestare, est subiectorum causas pro sola interni iudicis intentione discutere, ut nihil se ei humanitatis admisceat in eo quod diuina positus uice dispensat, ne correptionis studia priuatus dolor exasperet. Cumq; contra aliena uitia æmulator ostenditur, quæ sua sunt non exequatur, ne tranquillitatem iudicij aut latens inuidia maculet, aut præceps ira perturbet. Sed dum consideratur terror eius qui super omnia præsidet, uidelicet iudicis intimi, non sine magno reguntur timore subiecti. Qui nimirum timor dum mentem rectoris humiliat, purgat: ne hanc aut præsumptio spiritus leuet, aut carnis delectatio inquinet, aut per terrenarum rerum cupiditatem importunitas pollutæ cogitationis obscuret: quæ tamen nõ pulsare rectoris animum nequeunt, sed festinare necesse est ut repugnatione uincãtur: ne uitiũ quod per suggestionem tentat, mollitie delectationis subiuget. Cumq; hæc ab animo tardè repellitur, uereor ne consensus succedat.

Ibidem

Esa.52

Exo.28

Vt rector sit semper operatione præcipuus. Cap. III.

SIt rector operatione præcipuus, ut uitæ uiam subditis uiuendo denũciet, & grex qui pastoris uocem moresq; sequitur, per exempla melius q̃ per uerba gradiatur. Qui enim loci sui necessitate exigitur summa dicere, hac eadem necessitate compellitur summa monstrare. Illa uox nãq; libentius auditorũ corda penetrat, quã dicẽtis uita commendat: quia dum quid loquendo imperat, ostẽdendo adiuuat ut fiat. Hinc enim per prophetam dicit: Super montẽ excelsum ascende tu, qui euangelizas Sion. Vt uidelicet qui cœlesti prædicatione utit, ima iam terrenorũ operum deserens in rerum culmine stare uideatur: tantoq; facilius subditos ad meliora pertrahat, quanto per uitæ meri-

Esa.40

Exod,29 meritum de supernis clamat.Hinc diuina lege ar- A
mum sacerdos dextrum in sacrificium accipit, &
separatum:ut non solum sit eius operatio utilis,
sed etiam singularis: nec inter malos tantummo-
do quæ recta sunt faciat,sed bene quoq; operan-
tes subditos,sicut honore ordinis superat, ita etiã
morum uirtute transcendat. Cui in esu quoq; pe-
ctusculum cum armo tribuitur: ut quod de sacrifi
cio præcipitur sumere, hoc de semetipso authori
discat immolare.Et non solum pectore quę recta
sunt cogitet, sed spectatores suos ad sublimia ar-
mo operis inuitet: nulla prospera præsentis uitæ
appetat,nulla aduersa pertimescat. Blandimenta
enim mũdi respecto intimo terrore despiciat:ter-
rores autem considerato internæ dulcedinis blan
dimento contemnat. Vnde supernæ quoque uo- B
cis imperio in utroque humero sacerdos uelami-
ne superhumeralis astringitur: ut contra aduersa
ac prospera uirtutum semper ornamento munia-
2.Cor.6 tur: quatenus iuxta uocem Pauli, Per arma iusti-
ciæ à dextris sinistrisq; gradiens,cùm ad sola quæ
anteriora sunt nititur, in nullo delectationis infi-
mæ latere flectatur. Non hunc prospera eleuent,
non aduersa perturbent,non blanda usque ad uo
luptatem demulceant,non aspera usque ad despe
rationem premant:ut dum nullis passionibus in-
tentionem mentis humiliat, quanta in utroq; hu-
mero superhumeralis pulchritudine tegat̃ osten-
dat. Quod rectè superhumerale ex auro, hyacin-
tho,purpura,bis tincto co cco, & torta fieri bysso
præcipitur:ut quãta sacerdos clarescere uirtutum C
diuersitate debeat demonstretur. In sacerdotis
quippe habitu ante omnia aurum fulget, ut in eo
intellectus sapiẽtiæ principaliter emicet. Cui hya
cinthus, qui aereo colore resplendet adiungitur:
ut per omne quod intelligendo penetrat, non ad
fauores infimos,sed ad amorẽ cœlestium surgat:
ne dum incautus suis laudibus capitur,ipso etiam
ueritatis intellectu uacuetur. Auro quoq; & hya-
cintho purpura permiscetur: ut uidelicet sacerdo
tale cor cùm summa quæ prędicat sperat,in semet
ipso suggestiones uitiorum reprimat, eisq; uelut
ex regia potestate contradicat: quatenus nobilita
tem semper intimę regenerationis aspiciat,& cœ
lestis regni sibi habitum moribus defendat. De
hac quippe nobilitate spiritus per Petrum dicit̃: D
1.Pet.2 Vos autem genus electum, regale sacerdotium.
De hac etiam potestate qua uitia subigimus,Ioan
Ioan. 1 nis uoce roboramur,qui ait:Quotquot autem re-
ceperunt eum,dedit eis potestatem filios Dei fie-
ri.Hanc dignitatem fortitudinis Psalmista consi-
Psal.138 derat,dicens:Mihi autem nimis honorificati sunt
amici tui Deus,nimis confortatus est principatus
eorum.Quia nimirum sanctorũ mens principali-
ter in summis erigitur, cùm exterius perpeti abie-
cta cernuntur. Auro autem, hyacintho, bysso,
ac purpuræ bis tinctus coccus adiungitur: ut an-
te interni iudicis oculos omnia uirtutum bona ex
charitate decorentur: & cuncta quæ coram homi
nibus rutilant, hæc in conspectu occulti arbitri
flamma intimi amoris accendat. Quæ scilicet cha
ritas,quia Deum simul & proximum diligit,quasi
ex duplici tinctura fulgescit. Qui igitur sic ad au-
toris speciẽ anhelat, ut proximorũ curã negligat,
uel sic proximorum curam exequitur,ut à diuino
amore torpescat: quia unum horum quodlibet
negligit, in superhumeralis ornamento habere
coccum bis tinctum nescit. Sed cùm mens ad prę
cepta charitatis tenditur, restat proculdubio ut
per abstinentiam caro maceretur. Vnde & bis
tincto cocco torta byssus adiũgitur. De terra ete-
nim byssus nitenti specie oritur. Et quid per bys-
sum,nisi candens decore munditiæ corporalis ca-
stitas designatur? quæ uidelicet byssus torta pul-
chritudine superhumeralis innectitur: quia tunc
castimonia ad perfectum mũditiæ candorem du-
citur,cùm per abstinẽtiam caro fatigatur. Cumq;
inter uirtutes cæteras etiam afflictæ carnis meri-
tum proficit,quasi in diuersa superhumeralis spe-
cie byssus torta candescit.

Vt sit rector discretus in silentio,utilis in uerbo.
Caput IIII.

SIt rector discretus in silentio, utilis in uerbo:
ne aut tacenda proferat, aut proferenda reti-
cescat. Nam sicut incauta locutio in errorem per-
trahit: ita indiscretum silẽtium hos qui erudiri po
terant,in errore derelinquit. Sæpe nanque recto-
res improuidi humanam amittere gratiam formi-
dantes loqui liberè recta pertimescũt:& iuxta ue-
ritatis uocem nequaquã iam gregis custodiæ pa-
storum studio, sed mercenariorũ uice deseruiunt:
quia ueniente lupo fugiũt,dum se sub silentio ab-
scondunt.Hinc nanq; eos per prophetam Domi-
nus increpat,dicens:Canes muti non ualentes la- Esa.56
trare.Hinc rursum queritur dicens: Non ascendi- Ezech.13
stis ex aduerso, nec opposuistis murũ pro domo
Israel,ut staretis in prælio in die Domini. Ex ad-
uerso quippe ascẽdere, est pro defensione gregis
uoce libera huius mundi potestatib. contraire. Et
in die Domini in prælio stare, est prauis decertan
tibus ex iusticię amore resistere. Pastori ẽm recta
timuisse dicere, quid aliud est q̃ tacẽdo terga præ
buisse? qui nimirũ si pro grege se obijcit, murum
pro domo Israel hostibus opponit. Hinc rursum
delinquẽti populo dicitur:Prophetę tui uiderunt Ibidem
tibi falsa & stulta, nec aperuerunt iniquitatẽ tuã,
ut te ad pœnitentiam prouocarẽt.Prophetæ quip
pe in sacro eloquio nõnunquam doctores uocan
tur, qui dum fugitiua esse præsentia indicant, quæ
sunt uentura manifestãt. Quos diuinus sermo fal-
sa uidere coarguit:quia dum corripere culpas me
tuunt,incassum delinquentibus promissa securita
te blandiunt̃, qui iniquitatẽ peccantiũ nequaq; a-
periũt:quia ab increpationis uoce cõticescũt. Cla
uis quippe apertionis,sermo correptiõis est: quia
increpatio culpam detegit,quam sæpe nescit ipse
etiam qui perpetrauit.Hinc Paulus ait: Vt potens 1.Tim.3
sit exhortari in doctrina sana,& eos qui contradi-
cunt redarguere. Hinc per Malachiam dicitur:
Labia sacerdotis custodiunt scientiam, & legem Malach.2
requirunt ex ore eius:quia angelus Domini exer
cituũ est.Hinc per Esaiam Dominus admonet, di
cens:

cens:Clama, ne cesses:quasi tuba exalta uocẽ tuã. A
Pręconis quippe officium suscipit,quisquis ad sa-
cerdotium accedit:ut ante aduentum iudicis qui
terribiliter sequitur,ipse scilicet clamãdo gradiat̃.
Sacerdos ergo si prædicationis est nescius, quam
Act.2 clamoris uocem daturus est præco mutus? Hinc
est enim quòd super pastores primos in linguarũ
specie Spiritus sanctus insedit: quia nimirũ quos
Exo.28 repleuerit,de se protinus loquẽtes facit.hinc Mo-
si præcipit̃ ut tabernaculum sacerdos ingrediens,
tintinnabulis ambiatur:ut uidelicet uoces prædi-
cationis habeat,ne superni spectatoris iudiciũ ex
Ibidem silentio offendat.Scriptum quippe est: Audiat̃ so
nitus quando ingreditur uel egreditur sanctuariũ
in cõspectu Domini,& nõ moriat̃.Sacerdos nãq;
ingrediens uel egrediens moritur,si de eo sonitus B
non audiatur:quia irã contra se occulti iudicis exi
git,si sine sonitu prædicationis incedit. Aptè autẽ
tintinnabula uestimentis illius describuntur inser
ta. Vestimenta etenim sacerdotis quid aliud q̃ re-
cta opera debemus accipere? Propheta attestan-
Psal.131 te qui ait:Sacerdotes tui induantur iusticiam. Ve
stimentis itaq; illius tintinnabula inhærent, ut ui-
tæ uiam cum linguæ sonitu ipsa quoq; bona ope-
ra clamẽt sacerdotis.Sed cùm rector se ad loquen
dũ præparat,sub quãto cautelę studio eloquat̃ at-
tendat:ne si inordinatè ad loquendum rapitur,er-
roris uulnere audientium corda feriantur: & cùm
fortasse sapiens uideri desiderat, unitatis compa-
gem insipienter abscindat. Hinc nanq; ueritas di-
Mar.9 cit:Habete sal in uobis, & pacẽ habete inter uos. C
Per sal quippe uerbi sapientia designatur.Qui lo-
qui igitur sapiẽter nititur, magnopere metuat ne
eius eloquio audientium unitas confundat̃. Hinc
Rom.12 Paulus ait:Non plus sapere quàm oportet sapere:
Exo.38 sed sapere ad sobrietatem. Hinc in sacerdotis ue-
ste iuxta diuinam uocem tintinnabulis mala Pu-
nica coniunguntur. Quid enim per mala Punica,
nisi fidei unitas designat̃? Nam sicut in malo Puni
co uno exterius cortice multa interius grana mu-
niuntur, sic innumeros sanctæ Ecclesiæ populos
unitas fidei contegit, quos intus diuersitas meri-
torum tenet. Ne igitur rector incautus ad loquen
dum proruat, hoc quod iam præmisimus, per se-
Mar.9 metipsam ueritas discipulis clamat: Habete sal in
uobis ,& pacẽ habete inter uos. ac si figuratè per D
habitum sacerdotis dicat: Mala Punica tintinna-
bulis iungite:ut per omne quod dicitis, unitatem
fidei cauta obseruatione teneatis. Prouidendum
quoq; est sollicita intentione rectoribus,ut ab eis
nõ solum praua nullo modo,sed ne recta quidem
nimiè & inordinatè proferantur:quia sæpe dicto-
rum uirtus perditur,cùm apud corda audientium
loquacitatis incauta importunitate leuigatur: &
authorem suum hæc eadem loquacitas inquinat,
quæ seruire auditoribus ad usum profectus igno-
Leu.15 rat. Vnde bene per Moysen dicitur: Vir qui flu-
xum seminis patitur, immundus erit. In mente
quippe audientium semen sequuturæ cogitatio-
nis,est qualitas auditæ loquutionis:quia dum per
aurem sermo concipitur,cogitatio in mente gene
ratur. Vnde & ab huius mundi sapientibus prædi
cator egregius seminiuerbius est uocatus. Qui er
go fluxum seminis patitur, immundus asseritur:
quia multiloquio subditus ex eo se inquinat, quo
si ordinatè promeret, prolem rectæ cogitationis
ædere in audientiũ corda potuisset: dumq; incau-
tus per loquacitatẽ defluit, non ad usum generis,
sed ad immunditiam semen effundit. Vnde Pau-
lus quoq; cùm discipulũ de instantia prædicatio-
nis admoneret, dicit: Testificor coram Deo & 2.Tim.4
Christo Iesu qui iudicaturus est uiuos & mortuos,
& aduentum ipsius & regnum eius, prædica uer-
bum, insta opportunè, importunè: dicturus im-
portunè, præmisit opportunè. quia scilicet apud
auditoris mentẽ ipsa sua utilitate se destruit, si ha-
B bere importunitas opportunitatem nescit.

Vt rector sit singulis compassione proximus, præ cunctis
contemplatione suspensus. *Cap.* V.

SIt rector singulis cõpassione proximus, præ
cunctis contemplatione suspensus: ut & per
pietatis uiscera in se firmitatem cæterorum trans-
ferat, & per speculationis altitudinem semeti-
psum quoque inuisibilia appetendo transcendat:
ne aut alta petẽs proximorum infirma despiciat,
aut infirmis proximorum congruens, appetere
alta derelinquat. Hinc est nanq; quòd Paulus in 2.Cor.10
paradisum ducitur, cœliq; tertij secreta rimatur:&
tamen illa inuisibilium contemplatione suspen-
sus,ad cubile carnalium aciem mentis reuocat,
atque in occultis suis qualiter debeant conuersa-
C ri dispensat, dicẽs: Propter fornicationem autem 1.Cor.7
unusquisq; suam uxorem habeat, & unaquæque
suum uirum habeat. Vxori uir debitum reddat:si-
militer autem & uxor uiro. Et paulo pòst: Nolite
fraudare inuicem, nisi fortè ex consensu ad tem-
pus, ut uacetis orationi. Et iterum: Reuertimini Ibidem
in idipsum,ne tentet uos satanas. Ecce iam cœle-
stibus secretis inseritur, tamen per condescensio-
nis uiscera carnalium cubile perscrutat̃: & quem
subleuatus usq; ad inuisibilia erigit, hunc misera-
tus ad secreta infirmantum oculum cordis flectit.
Cœlum contemplatione transcendit, nec tamen
statum carnalium sollicitè deserit: quia compage
charitatis summis simul & infimis iunctus, & in
semetipso uirtute spiritus ad alta ualenter rapitur,
D & pietate in alijs æquanimiter infirmatur. Hinc
etenim dicit: Quis infirmatur, & ego non infir- 2.Cor.11
mor? Quis scandalizatur, & ego non uror? Hinc
rursus ait:Factus sum Iudæis tanquam Iudæus. 1.Cor.9
Quod uidelicet exhibebat nõ amittendo fidem,
sed ostendendo pietatem: ut in se personam infi-
delium transfigurans, ex semetipso disceret, qua-
liter alijs misereri debuisset: quatenus hoc illis im
penderet, quod sibijpsi, si ita esset, impendi re-
ctè uoluisset. Hinc iterum dicit: Siue mente ex- 2.Cor.5
cedimus Deo, siue sobrij sumus uobis: quia & se-
metipsum nouerat contemplando transcendere,
& eundem se auditoribus condescendendo tem-
perare.Hinc Iacob Domino desuper innitente & Gen.28
uncto deorsum lapide ascendentes angelos ac de
scendentes uidit: quia scilicet prædicatores san-
cti

cti non solum sursum sanctum caput Ecclesiæ, uidelicet Dominum contemplando appetunt: sed deorsum quoq; ad membra illius miserando descendunt. Hinc Moyses crebrò tabernaculum intrat & exit: & qui intus in contemplationem rapitur, foris infirmãtium negocijs urgetur. Intus Dei arcana considerat, foris onera carnalium portat. Qui de rebus quoq; dubijs semper ad tabernaculum recurrit, coram testamenti arca Dominum consulit, exemplum proculdubio rectoribus prębens: ut cùm foris ambigunt quid disponant, ad mentem semper quasi ad tabernaculum redeant: & uelut coram testamenti arca Dominum consulant, si de his in quibus dubitant, apud semetipsos
Luc. 6 intus sacri eloquij paginas requirãt. Hinc ipsa ueritas per susceptionem nostræ humanitatis ostensa nobis, in monte orationi inhæret, miracula in urbibus exercet: imitationis uidelicet uiam bonis rectoribus sternens, ut etsi iam summa contemplando appetant, necessitatibus tamen infirmantium compatiendo misceantur: quia tunc ad alta charitas mirabiliter surgit, cùm ad ima proximorum se misericorditer attrahit: & cùm benignè descendit ad infima, ualenter recurrit ad summa. Tales autem sese qui præsunt exhibeant, quibus subiecti occulta quoq; sua prodere non erubescant: ut cùm tentationum fluctus paruuli tolerant, ad pastoris mentem quasi ad matris sinum recurrãt: & hoc quod se inquinari pulsantis culpę sordibus præuident, exhortationis eius solatio ac lachrymis orationis lauent. Vnde & ante fores templi
C ad abluendas ingredientium manus mare ęneum id est luterem duodecim boues portant: qui quidem facie exterius eminent, sed ex posterioribus latent. Quid nanq; duodecim bobus, nisi uniuersus pastorum ordo designatur? De quibus Paulo
1.Cor.9 disserente lex dicit: Non obturabis os boui trituranti. Quorum quidem nos aperta opera cernimus: sed apud districtum iudicem quę illos posterius maneant in occulta retributione nescimus. Qui tamen cùm condescensionis suæ patentiam diluendis proximorum confessionibus præparant, uelut ante fores templi luterem portant: ut quisquis intrare æternitatis ianuam nititur, tentationes suas menti pastoris indicet, & quasi in bo-
D um lutere cogitationis uel operis manus lauet. Et fit plerunque, ut dum rectoris animus aliena tentamenta condescendendo cognoscit, auditis tentationibus etiam ipse pulsetur: quia & hæc eadem per quam populi multitudo diluitur, aqua procul dubio luteris inquinatur. nam dum sordes diluentium suscipit, quasi suæ munditiæ serenitatem perdit. Sed hæc nequaquam pastori timenda sunt: quia Deo subtiliter cuncta dispensante, tanto facilius à sua eripitur, quanto misericordius ex aliena tentatione fatigatur.

Vt sit rector bene agentibus per humilitatem socius, contra delinquentium uitia per zelum iusticiæ erectus.

Caput VI.

SIt rector bene agentibus per humilitatem, socius, contra delinquẽtium uitia per zelum iu-
A sticiæ erectus, ut & bonis in nullo se præferat, & cùm prauorum culpa exigit, potestatem protinus sui prioratus agnoscat: quatenus & honore suppresso æqualem se subditis bene uiuentibus putet, & erga peruersos iura rectitudinis exercere non formidet. Nam sicut in libris moralibus dixisse me memini, liquet quòd omnes homines natura æquales genuit: sed uariante meritorum ordine alios alijs culpa postponit. Ipsa autem diuersitas quæ accessit ex uitio, diuino iudicio dispensatur, ut quia omnis homo æquè stare non ualet, alter regatur ab altero. Vnde cuncti qui præsunt, non in se potestatem debent ordinis, sed æqualitatem pensare conditionis, nec præesse se hominibus gaudeant, sed prodesse. Antiqui etenim pa-
B tres non reges hominum, sed pastores pecorum fuisse memorantur. Et cùm Noe Dominus filijsq; eius benediceret, dicens: Crescite & multiplica-
Gen.9 mini, & replete terram: protinus adiunxit: Et terror uester ac tremor sit super cuncta animãtia terræ. Quorum uidelicet terror ac tremor quia esse super animantia terræ præcipitur, profectò esse super homines prohibetur. Homo quippe brutis animalibus, non autem hominibus cæteris natura prælatus est: & id circo ei dicitur, ut ab animalibus, & non ab hominibus timeatur: quia contra naturam superbire, est ab æquali uelle timeri. Et tamen necesse est ut rectores à subditis timeãtur, quãdo ab eis Deum minimè timeri deprehẽdunt: ut humana saltem formidine peccare metuãt qui
C diuina iudicia non formidant. Nequaquam nanque præpositi ex hoc quæsito timore superbiunt, in quo non suam gloriam, sed subditorũ iusticiam quærunt. In eo enim quòd metum sibi à peruersè uiuentibus exigunt, quasi non hominibus, sed animalibus dominantur: quia uidelicet ex qua parte bestiales sunt subditi, ex ea debent etiam formidini subiacere substrati. Sed plerunq; rector eo ipso quo cęteris præeminet, elatione cogitationis intumescit. Et dũ ad usum cuncta subiacent, dum ad uotum uelociter iussa complentur, dum omnes subditi si qua bene gesta sunt, laudibus efferunt, malè gestis autem nulla authoritate contradicunt, dum plerunq; laudant etiam quod reprobare debuerant: seductis ab his quæ infrà suppe-
D tunt super se animus extollit, & dum foris immẽso fauore circũdatur, intus ueritate uacuatur, atq; oblitus sui in uoces se spargit alienas, talemq; se credit, qualem se foris audit, nõ qualem intus discernere debuit. Subiectos despicit, eosq; ęquales sibi naturæ origine nõ agnoscit: & quos sorte potestatis excesserit, transcendisse se etiam uitæ meritis credit. Cũctis se æstimat amplius sapere, quibus se uidet amplius posse. In quodam quippe se constituit culmine apud semetipsum, & qui ęqua cæteris naturæ conditione cõstringitur, ex æquo respicere cæteros dedignatur. Sicq; usq; ad eius similitudinem ducitur, de quo scriptum est: Omne sublime uidet, & ipse est rex super uniuersos filios superbię. Qui singulare culmẽ appetẽs, & socialẽ angelorũ uitã despiciens ait: Ponam sedẽ meã ad Aquilonem,

Aquilonẽ, & ero similis altissimo. Miro ergo iudi-
A cio intus foueam deiectionis inuenit, dum foris se in culmine potestatis extollit. apostatæ quippe angelo similis efficitur, dum homo hominib. esse similis dedignat. Sic Saul post humilitatis meritũ in tumorẽ superbiæ culmine potestatis excreuit. per humilitatẽ quippe prælatus est, per superbiã
1.Reg.5 reprobatus, Domino attestãte, qui ait: Nónne cũ esses paruulus in oculis tuis, caput te constitui in tribubus Israel? Paruulum se in suis prius oculis uiderat, sed fultus tẽporali potentia, iam se paruulũ nõ uidebat. Cæterorũ nanq; cõparationi se præferens: quia plus cunctis poterat, magnum se prę omnibus æstimabat. Miro aũt modo cùm apud se paruulus, apud Deum magnus, cùm uerò apud se
B magnus apparuit, apud Deũ paruulus fuit. Plerunq; ergo dum ex subiectorum affluẽtia animus inflatur, in luxum superbiæ pro potentiæ fastigio lenocinante corrũpitur. Quam uidelicet potentiã bene regit qui & tenere illã nouerit & impugnare. Bene hanc regit qui scit per illam super culpas erigi, scit & cũ illa cęteris ęqualitate cõponi. Humana etenim mens plerunq; extollit etiã cùm nulla potestate fulcit: quanto magis in altũ se erigit, cùm se ei etiã potestas adiungit? quam tamẽ potestatem rectè dispensat, qui sollicitè nouerit & assumere ex illa quod adiuuat, & expugnare quod tẽtat, & æqualẽ se cum illa cæteris cernere, & tamen se peccantibus zelo ultionis anteferre. Sed hanc discretionem plenius agnoscimus, si pastoris primi exempla cernamus. Petrus nanq; autore Deo
C sanctæ Ecclesiæ principatum tenens, à bene agente Cornelio, & sese ei humiliter prosternente, immoderatius uenerari recusauit, secq; ei similem re-
Act.10 cognouit, dicens: Surge ne feceris, & ipse ego ho-
Act.5 mo sum. Sed cùm Ananiæ & Saphiræ culpam reperit, mox quanta potentia super cæteros excreuisset, ostendit. Verbo nanq; eorum uitam perculit, quam spiritu perscrutante deprehendit: & summum se intra Ecclesiam contra peccata recoluit, quod honore sibi uehementer impenso, coram bene agentibus fratribus non agnouit. Illic communionem ęqualitatis meruit sanctitas actionis, hic zelus ultionis sus aperuit potestatis. Paulus bene agentibus fratribus prælatum se esse nescie-
2.Cor.1 bat, cùm diceret: Non quia dominamur fidei ue-
D stræ, sed adiutores sumus gaudij uestri. Atq; ilico adiunxit: Fide enim statis. ac si id quod prætulerat aperiret dicens: Ideo non dominamur fidei uestræ, quia fide statis: æquales enim uobis sumus in quo uos stare cognoscimus. quasi prælatũ se fratri
1.Thes.2 bus esse nesciebat, cùm diceret: Facti sumus sicut
2.Cor.4 paruuli in medio uestrũm. Et rursum: Nos autem serui uestri per Christum. Sed cùm culpam quæ corrigi debuisset inuenit, ilico magistrum se esse
1.Cor.4 recoluit, dicens: Quid uultis? In uirga ueniam ad uos? Summus itaque locus bene regitur, cùm is qui præest, uitijs potius quàm fratribus dominatur. Sed cùm delinquentes subditos prępositi corrigunt, restat necesse est ut solliciti attendant, quatenus per disciplinæ debitum culpas quidem iure
A potestatis feriant, sed per humilitatis custodiam æquales se in ipsis fratribus qui corrigũtur, agnoscant: quamuis plerunq; etiã dignum est, ut eosdẽ quos corrigimus, tacita nobis cogitatione præferamus. Illorum nanq; per nos uitia disciplinæ uigore feriuntur, in his uerò quæ ipsi committimus ne uerbi quidẽ ab aliquo inuectione laceramur. Tanto ergo apud Dominum obligatiores sumus, quanto apud homines inultè peccamus. Disciplina autem nostra subditos diuino iudicio tanto liberiores reddit, quanto hic eorum culpas sine uindicta non deserit. Seruãda itaq; est & in cordẽ humilitas, & in opere disciplina. Atq; inter hæc soleter intuendum est, ne dum immoderatius custodi tur uirtus humilitatis, soluantur iura regiminis, &
B dum prælatus quisq; plus se quàm decet deijcit, subditorum uitam distringere sub disciplinæ uinculo non possit. Teneant ergo rectores exterius quod pro aliorum utilitate suscipiunt, seruent interius quod de sua æstimatione pertimescunt. sed tamen quibusdam signis decenter erumpentibus eos apud se esse humiles etiam subiecti deprehendant, quatenus & in authoritate eorũ quod formident uideãt, & de humilitate quod intuenẽ agnoscant. Studeant igitur sine intermissione qui præsunt, ut eorũ potẽtia quanto magna exterius cernitur, tanto apud eos interius deprimãt: ne cogitationem uincat, ne in delectationẽ sui animã rapiat, ne iam sub se mẽs eam regere non possit, cui se libidine dominãdi supponit. Ne enim presidentis animus ad elationẽ potestatis suæ delectatio-
Eccles.31 ne rapiãt, rectè per quendam sapientẽ dicit: Du-
cẽ te constituerũt, noli extolli, sed esto in illis quasi unus ex illis. Hinc etiã Petrus ait: Nõ dominan-
1.Petr.5 tes in clero, sed forma facti gregi. Hinc per semetipsam ueritas ad altiora nos uirtutũ merita prouocans dicit: Scitis quia principes gentiũ dominanẽ
Matth.20 eorum, & qui maiores sunt, potestatẽ exercent in eos: nõ ita erit inter uos, sed quicunq; uoluerit inter uos maior fieri, fiat sicut minister: & qui uoluerit inter uos primus esse, erit uester seruus: sicut filius hominis non uenit ministrari, sed ministrare.
Hinc est q; seruũ ex suscepto regimine elatũ, quæ
Matt.24 pòst supplicia maneãt indicat, dicẽs: Quòd si dixerit malus ille seruus in corde suo, moram facit dñs
Ibidem meus uenire, & cœperit percutere cõseruos suos,
D manducet aũt & bibat cũ ebrijs: ueniet dñs serui illius in die qua non sperat, & hora qua ignorat, & diuidet eum, partẽq; eius ponet cũ hypocritis. Inter hypocritas enim iure deputatur, qui ex simulatione disciplinæ ministerium regiminis uertit in usum dominationis, & tamẽ nonnunquã grauius delinquit si inter peruersos plus æqualitas quàm disciplina custoditur. Quia enim falsa pietate supe-
1.Reg.2 ratus ferire Heli delinquentes filios noluit, apud districtum iudicem semetipsum cum filijs crudeli
Ibidem damnatione percussit. Hinc nanq; diuina uoce ei dicit: Honorasti filios tuos magis quàm me. Hinc pastores increpat per prophetam dicens: Quod
Ezech.34 fractum est non alligastis, & quod abiectum fuerat nõ reduxistis. Abiectũ eñ reducit, cũ quisque in culpa

in culpa lapsus, ad statū iusticiæ ex pastoralis sollicitudinis uigore reuocatur. Fracturam uerò ligamen astringit, cùm culpam disciplina deprimit, ne plaga usq; ad interitum defluat, si hanc districtionis seueritas non coarctat. Sed sæpe deterius frangitur, cùm fractura incautè colligat, ita ut grauius scissuram sentiat, si hanc immoderatius ligamenta constringant. Vnde necesse est ut cùm peccati uulnus in subditis corrigēdo restringitur, magna se sollicitudine etiam districtor ipse moderetur, quatenus sic iura disciplinæ contra delinquentes exerceat, ut pietatis uiscera nō amittat. Curādum quippe est ut rectorem subditis & matrem pietas & patrē exhibeat disciplina. Atq; inter hæc sollicita circūspectione prouidendū, ne aut districtio rigida, aut pietas sit remissa, Nā sicut in libris moralib. iā diximus, disciplina uel misericordia multū destituit, si una sine altera teneat. Sed erga subditos suos inesse rectorib. debet & iustè cōsolās misericordia, & piè seuiēs disciplina. Hinc nāq; est q; docēte ueritate per Samaritani studiū semiuiuus ducitur, & uinum atq; oleum eius uulneribus adhibetur: ut per uinum scilicet mordeantur uulnera, per oleum foueantur. Necesse quippe est, ut, quisquis sanandis uulneribus præest, in uino morsum doloris adhibeat, in oleo mollitiem pietatis: quatenus per uinū mundētur putrida, per oleum foueantur sananda. Miscēda ergo est lenitas cum seueritate, faciendum quoddam temperamētum ex utroq;, ut neq; multa asperitate exulcerentur subditi, neq; nimia benignitate soluantur. Quod iuxta Pauli uocē bene illa tabernaculi arca significat, in qua cum tabulis uirga simul & manna est: quia cum scripturæ sacræ scientia in boni rectoris pectore si uirga est districtionis, sit & manna dulcedinis. Hinc Dauid ait: Virga tua & baculus tuus, ipsa me consolata sunt. Virga em̄ percutimur, baculo sustentamur. Si ergo est districtio uirgæ quæ feriat, sit & consolatio baculi quæ sustentet. Sit itaq; amor, sed non emollies: sit rigor, sed non exasperans: sit zelus, sed non immoderatè sæuies: sit pietas, sed non plus quàm expediat parcens: ut dum se in arce regiminis iustitia clemētiaq; permisceant, is qui præest, corda subditorum & terrendo demulceat, & tamen terroris reuerentiam demulcendo constringat.

Luc. 10

Psal. 22

Vt sit rector internorum curam in exteriorum occupatione non minuens, prouidentiam in internorum sollicitudine non relinquens. Caput VII.

SIt rector internorum curam in exteriorum occupatione non minuens, exteriorum prouidentiam in internorum occupatione non relinquens: ne aut exterioribus deditus ab intimis corruat, aut solis interioribus occupatus, quæ foris debet proximis non impendat. Sæpe nanq; non nulli uelut obliti quòd fratribus animarum causa prælati sunt, toto cordis adnisu secularibus curis inseruiunt: has, cùm affunt, se agere exultant: ad has etiam cùm desunt, diebus ac noctibus cogitationis turbidæ æstibus anhelāt. Cumq; ab his cessante forsitan opportunitate quieti sunt, ipsa deterius sua quiete fatigantur. Voluptatē nanq; censent si actionibus deprimuntur, laborem deputāt si in terrenis negocijs non laborant. Sicq; fit ut dū urgeri se mundanis tumultibus gaudeant, interna quæ alios docere debuerant ignorent. Vnde subiectorum quoque proculdubio uita torpescit: quia cùm proficere spiritaliter appetit, in exemplo eius qui sibi prælatus est quasi in obstaculo itineris offendit. Languente enim capite, incassum membra uigent, & in exploratione hostium frustra exercitus uelociter sequitur, si ab ipso duce itineris erratur. Nulla subditorum mentes exhortatio subleuat, eorumq; culpas increpatio nulla castigat: quia dum per animarum præsulem terreni exercetur officium iudicis, à gregis custodia uacat cura pastoris, & subiecti ueritatis lumē apprehendere nequeunt: quia dum pastoris sensus terrena studia occupant, uento tentationis impulsus Ecclesiæ oculos puluis cæcat. Quo contrà rectè humani generis redemptor, cùm nos à uentris uoracitate compesceret, dicens: Attendite autem uobis, ut non grauentur corda uestra in crapula & ebrietate: ilico adiunxit: Aut in curis huius uitæ. Vbi pauorem quoque protinus intentè adijciens, Ne fortè, inquit, superueniat in uos repentina dies illa. Cuius aduentus etiam qualitatem denunciat, dicens: Tanquam laqueus enim superueniet in omnes qui sedent super faciem omnis terræ. Hinc iterum dicit: Nemo potest duobus dominis seruire. Hinc Paulus religiosorum mentes à mundi consortio contestando, ac potius conueniendo suspendit, dicens: Nemo militans Deo implicat se negocijs secularibus, ut ei placeat cui se probauit. Hinc Ecclesiæ rectoribus & uacādi studia præcipit, & consulendi remedia ostendit, dicens: Secularia igitur iudicia si habueritis, cōtemptibiles qui sunt in Ecclesia, illos constituite ad iudicandum: ut ipsi uidelicet dispensationibus terrenis inseruiant, quos dona spiritalia non exornāt. ac si apertius dicat: Quia penetrare intima nequeunt, saltem necessaria foris operentur. Hinc Moyses qui cum Deo loquitur, Ietro alienigenæ reprehensione iudicatur, quòd terrenis populorum negocijs stulto labore deseruiat: cui & consiliū mox præbet ut pro se alios ad iurgia dirimenda constituat, & ipse liberius ad erudiendos populos spiritalium arcana cognoscat. A subditis ergo inferiora gerenda sunt, à rectoribus summa cogitanda: ut scilicet oculum qui prouidendis gressibus præeminet, cura puluerис non obscuret. Caput nanq; subiectorum sunt cuncti qui præsunt, & ut recta ualeant pedes itinera carpere, hæc proculdubio caput debet ex alto prouidere, ne à profectus sui itinere pedes torpeant, cùm curuata rectitudine corporis caput sese ad terram declinat. qua autem mente animarum præsul honore pastorali inter cæteros utitur, si in terrenis negocijs quæ reprehendere in alijs debuit, & ipse uersatur? Quod uidelicet ex ira iustæ retributionis per prophetam Dominus minat, dicens: Et erit sicut populus, sic sacerdos

Luc. 21

Luc. 16

2. Tim. 2

1. Cor. 6

Exod. 18

sacerdos. Sacerdos quippe est ut populus, quando ea agit is qui spiritali officio fungitur, quæ illi nimirum qui adhuc de studijs carnalibus iudicantur. Quod cum magno dolore, scilicet charitatis, Hieremias propheta cōspiciens, quasi sub destructione templi deplorat, dicens: Quomodo obscuratum est aurū, mutatus est color optimus, disperſi sunt lapides sanctuarij in capite omnium platearum? Quid nanq; auro quod metallis cæteris præeminet, nisi excellentia sanctitatis? quid colore optimo, nisi cunctis amabilis reuerentia religionis exprimitur? quid per sanctuarij lapides, nisi sacrorum ordinum personæ figurantur? quid platearum nomine, nisi præsentis uitæ latitudo designatur? quia enim Græco eloquio πλάτος latitudo dicitur, profectò à latitudine plateæ sunt uocatæ. Per semetipsam uerò ueritas dicit: Lata & spaciosa uia est quæ ducit ad perditionem. Aurū igitur obscuratur, cùm terrenis actibus sanctitatis uita polluitur. Color optimus cōmutatur, cùm quorundam qui degere religiosè credebantur, æstimatio anteacta minuitur. Nam cùm quilibet post sanctitatis habitum terrenis se actibus inserit, quasi colore permutato ante humanos oculos eius reuerētia despecta pallescit. Sanctuarij quoque lapides in plateas disperguntur, cùm causarū secularium foras lata itinera expetūt hi qui ad ornamentum Ecclesiæ internis mysterijs quasi in seeretis sanctuarij uacare debuerūt. Ad hoc quippe sanctuarij lapides fiebant, ut intra sancta sanctorum in uestimento summi sacerdotis apparerent. Cùm uerò ministri religionis à subditis honorem redemptoris sui ex merito uitæ non exigunt, sanctuarij lapides in ornamento pontificis non sunt. qui nimirum sanctuarij lapides disperſi per plateas iacent, cùm personæ sacrorum ordinum uoluptatū suarum libidini deditæ terrenis negocijs inhærent. Et notandum quòd non hos disperſos in plateis, sed in capite platearū dicit: quia & cùm terrena agunt, summi uideri appetunt, ut & lata itinera teneant ex uoluptate delectationis, & tamen in platearum sint capite ex honore sanctitatis. Nil quoq; obstat si sanctuarij lapides eosdem ipsos quibus constructum sanctuarium existebat accipimus, qui disperſi in platearum capite iacēt, quando sacrorum ordinum uiri terrenis actibus ex desiderio inseruiunt, ex quorum prius officio sanctitatis gloria stare uidebatur. Secularia itaque negocia aliquando ex cōpassione toleranda sunt, nunquā uerò ex amore requirenda: ne cùm mentem diligentis aggrauant, hanc suo uictam pondere ad ima de cœlestibus immergant. At contrà sunt nonnulli qui gregis quidem curam suscipiūt, sed sic sibimet uacare ad spiritalia appetunt, ut rebus exterioribus nullatenus occupētur. Qui cùm curare corporalia funditùs negligūt, subditorum necessitatibus minimè concurrunt. Quorum nimirum prædicatio plerunq; despicitur: quia dum delinquentium facta corripiunt, sed tamen eis necessaria uitæ præsentis non tribuunt, nequaquam libenter audiuntur. Egentis etenim mentem doctrinæ sermo non penetrat, si hunc apud eius animum manus misericordiæ non commendat. Tūc autem uerbi semen facilè germinat, quando hoc in audientis pectore pietas prædicantis rigat. Vnde rectori necesse est, ut interiora possit infundere, cogitatione innoxia etiam exteriora prouidere. Sic itaque pastores erga interiora studia subditorum suorum ferueant, quatenus in eis exterioris quoque uitæ prouidentiam nō relinquant. Nam quasi iure, ut diximus, à percipienda prædicatione gregis animus frangitur, si cura exterioris subsidij à pastore negligatur. Vnde & primus pastor sollicitè admonet, dicens: Seniores qui in uobis sunt obsecro, consenior & testis Christi passionū, qui & eius quæ in futuro reuelanda est gloriæ cōmunicator, pascite qui in uobis est gregem Dei. Qui in hoc loco utrum pastionem cordis, an corporis suaderet, aperuit cùm protinus subiunxit: Prouidentes non coactè sed spōtaneè secundum Deum, neq; turpis lucri gratia, sed uolūtariè. Quibus profectò uerbis pastoribus piè præcauetur, ne dum subiectorum inopiam nimiè satiāt, se mucrone ambitionis occidant: ne cùm per eos carnis subsidijs reficiuntur proximi, ipsi remaneant à iustitiæ pane ieiuni. Hanc pastorum sollicitudinem Paulus excitat, dicens: Qui suorum & maximè domesticorum curam non habet, fidem negauit, & est infideli deterior. Inter hæc itaq; metuendum semper est & uigilanter intuendum, ne dum cura ab eis exterior agitur, ab interna intentione mergantur. Plerunq; enim, ut prædiximus, corda rectorum dum temporali sollicitudine incautè deseruiunt, ab intimo amore refrigescunt: & foràs fusa obliuisci non metuunt, quia animarum regimina susceperunt. Sollicitudo ergo quæ subditis exterius impenditur, sub certa necesse est mensura teneatur. Vnde bene ad Ezechielem dicitur: Sacerdotes caput suum non radant, neq; comam nutriant, sed tondentes attondeant capita sua. Sacerdotes nanq; iure uocati sunt, qui ut sacrum ducatum præbeant fidelibus præsunt. Capilli uerò in capite exteriores, sunt cogitationes in mēte. Qui dum super cerebrum insensibiliter oriūtur, curas uitæ præsentis exprimūt, quæ ex sensu negligenti, quia importunè aliquando prodeunt, quasi nobis non sentientibus procedunt. Quia igitur cuncti qui præsunt, habere quidem sollicitudines exteriores debent, nec tamen uehemēter eis incumbere, sacerdotes rectè & caput prohibentur radere, & comam nutrire: ut cogitationes carnis de uita subditorum nec à se funditùs amputēt, nec rursum ad crescendum nimis relaxent. Vbi & bene dicitur: Tondentes tondeant capita sua: ut uidelicet curę temporalis sollicitudinis & quantum necesse est prouideant, & tamē resecentur citius, ne immoderatius excrescant. Dum igitur & per administratam exteriorum prouidētiam corporum uita protegitur, & rursum per immoderatam cordis intentionem non impeditur, capilli in capite sacerdotis & seruantur ut cutem cooperiāt, & resecantur ne oculos claudant.

1. Petr. 5

1. Tim. 5

Ezech. 44

Ne placere rector suo studio hominibus appetat, sed tamē ad quid placere debeat intendat. Cap. VIII.

INter hæc quoq; necesse est ut rector solerter in uigilet, ne hūc cupido placendi hominibus pulset, ne cùm studiosè interiora penetrat, cùm prouidè exteriora subministrat, se magis à subditis diligi quàm ueritatē quærat, ne cùm bonis actibus fultus à mundo uidetur alienus, hunc authori reddat extraneū amor suus. Hostis nanq; redemptoris est, qui per recta opera quæ facit, eius uiceab Ecclesia amari cōcupiscit: quia adulterinæ cogitationis est reus, si placere puer sponsæ oculis appetit per quem sponsus dona transmisit. Quia nimirum amor proprius cùm rectoris mentē ceperit, aliquando hanc inordinatè ad mollitiē, aliquādo uerò ad asperitatē rapit. ex amore etenim suo mēs rectoris in mollitiē uertit: quia cùm peccātes subditos respicit, ne erga hunc eorū dilectio torpeat, corripere nō præsumit, nonnunq; uerò errata subditorum quæ increpare debuerat, adulatione demulcet. Vnde bene per prophetā dicitur: Væ his qui consuunt puluillos sub omni cubito manus, & faciunt ceruicalia sub capite uniuersæ ętatis ad capiendas animas. Puluillos quippe sub omni cubito manus ponere, est cadentes à sua rectitudine animas, atq; in huius mūdi se dilectione reclinantes, blanda adulatione refouere. Quasi enim puluillo cubitū, uel ceruicalibus caput iacentis excipitur, cùm correptionis duritia peccanti subtrahitur, eiq; mollities fauoris adhibet, ut in errore mol liter iaceat, quem nulla asperitas contradictionis pulsat. Sed hæc rectores qui semetipsos diligunt, his proculdubio exhibēt, à quibus se noceri posse in studio gloriæ temporalis timent. Nam quos nil contra se ualere cōspiciunt, hos nimirū asperitate rigidę semper inuectiōis premūt, nunq; clemēter admonent, sed pastoralis mansuetudinis obliti, iure dominationis terrent. Quos rectè per prophetam diuina uox increpat dicēs: Vos aūt cum austeritate imperabatis eis & cum potētia. Plus em. se suo authore diligentes, iactanter erga subditos se erigunt, nec quid agere debeāt, sed quid ualeāt attendunt. Nil de subsequenti iudicio metuunt, qui improbè de temporali potestate gloriant. Libet ut licēter & illicita faciant, & subditorū nemo contradicat. Qui ergo & praua studet agere, & tamen ad hæc uult cæteros tacere, ipse sibimet testis est, quia plus se ueritate appetit diligi, quàm cōtra se nō uult defendi. Nemo quippe est qui ita uiuat, ut aliquatenus non delinquat. Ille ergo seipso amplius ueritatē desiderat amari, qui sibi à nullo uult contra ueritatem parci. Hinc etenim Petrus increpationem Pauli libenter accipit. Hinc Dauid increpationem subditi humiliter audiuit: quia rectores boni dū priuato diligere amore se nesciūt, liberæ puritatis uerbum à subditis obsequium humilitatis credunt. Sed inter hęc necesse est ut cura regiminis tanti moderaminis arte temperet, quatenus subditorum mens cùm quædam rectè senti re potuerit, sic in uocis libertatē prodeat, ut tamē libertas in superbiam non erumpat: ne dum fortasse immoderatius linguæ eis libertas concedit, uitæ ab his humilitas amittatur. Sciendum quoq; est, quòd non oportet ut rectores boni placere hominibus appetant, sed ut suæ æstimationis dulcedine proximos in affectum ueritatis trahant, non ut se amari desiderent, sed ut dilectionem suā quasi quandam uiam faciant, per quam corda audientium ad amorem conditoris sui introducāt. Difficile quippe est ut quamlibet recta denūcians prædicator, qui non diligitur, libenter audiatur. Debet ergo qui præest, & studere se diligi, quatenus possit audiri: & tamen amorem suum pro seipso non quærere, ne inueniatur ei cui seruire per officium cernitur, occulta cogitationis tyrannide resultare. Quod bene Paulus insinuat, cùm sui nobis studij occulta manifestat, dicens: Sicut & ego per omnia placeo omnibus. Qui tamen rursus dicit: Ego si adhuc hominibus placerem, Christi seruus non essem. Placet ergo Paulus, & non placet: quia in eo quòd placere appetit, non se, sed per se hominibus placere ueritatem quærit.

Ezech. 13 — 2. Reg. 5 — Ezech. 34 — 1. Cor. 10

Quòd scire sollicitè rector debeat, quòd plerunq; uitia uirtutes se esse mentiuntur. Cap. IX.

SCire etiam rector debet, quòd plerunq; uitia uirtutes se esse mentiūtur. Nam sæpe sub parsimoniæ nomine se tenacia palliat, contraq; se effusio sub appellatione largitatis occultat. Sæpe inordinata remissio pietas creditur, & effrenata ira spiritalis zeli uirtus æstimatur. Sæpe præcipitata actio uelocitatis efficacia, atq; agēdi tarditas grauitatis consilium putatur. Vnde necesse est ut rector animarum, uirtutes ac uitia uigilanti cura discernat, ne aut cor tenacia occupet, & parcum se uideri in dispensationibus exultet: aut cùm effusè quid impenditur, largum se quasi miserando glorietur: aut remittendo quod ferire debuit, ad ęterna supplicia subditos pertrahat: aut immaniter feriēdo quod delinquitur, ipse grauius delinquat: aut hoc quod agi rectè ac grauiter potuit, immaturè preueniens leuiget, aut bonę actionis meritū differendo ad deteriora permutet.

Quòd esse debet & rectori discretio correctionis & dissimulationis, seruoris & mansuetudinis. Cap. X.

SCiendum quoq; est, quòd aliquādo subiectorum uitia prudēter dissimulāda sunt, sed quia dissimulantur, indicanda: aliquando & apertè cognita, maturè toleranda, aliquando uerò subtiliter & occultè perscrutanda: aliquando leniter arguenda, aliquando autem uehementer increpanda. Nonnulla quippe, ut diximus, prudenter dissimulanda sunt, sed quia dissimulantur, indicanda: ut cùm delinquens & deprehendi se cognoscit, & perpeti, has quas in se tacitè tolerari considerat, augere culpas erubescat, seq; se iudice puniat, quem sibi apud se rectoris patiētia clementer excusat. Qua scilicet dissimulatione bene Iudæam Dominus corripit, cùm per prophetā dicit: Mentita es, & mei non es recordata, neque cogitasti in corde tuo, quia ego tacens & quasi non uidens. Et dissimulauit ergo culpas, & innotuit: quia & contra

Esa. 57

contra peccātem tacuit, & hoc ipsum tamen quia tacuerit dixit. Nonnulla autem uel apertè cognita, maturè toleranda sunt, cùm uidelicet rerū minimè opportunitas congruit ut apertè corrigant. Nam secta immaturè uulnera deterius inferuescunt, & nisi cum tempore medicamenta conueniant, constat proculdubio quod medendi officium amittant. Sed cùm tempus subditis ad correptionem quæritur, sub ipso culparum pondere patientia præsulis exercetur. Vnde bene per Psalmistam dicitur: Supra dorsum meum fabricauerunt peccatores. In dorso quippe onera sustinemus. Supra dorsum igitur suum fabricasse peccatores queritur. ac si apertè dicat: Quos corrigere nequeo, quasi superimpositum onus porto. Nonnulla autem subtiliter & occultè sunt perscrutanda, ut quibusdam signis erumpentibus rector in subditorum mente, omne quod clausum latet, inueniat, & interueniente correptionis articulo, ex minimis maiora cognoscat. Vnde rectè ad Ezechielem dicitur: Fili hominis fode tibi parietem. Vbi mox idem propheta subiungit: Et cùm fodissem parietem, apparuit ostium unum. Et dixit ad me: Ingredere & uide abominationes pessimas quas isti faciunt hic. Et ingressus uidi. Et ecce omnis similitudo reptilium, & animalium abominatio, & uniuersa idola domus Israel depicta erant in pariete. Per Ezechielem quippe præpositorum ordo signatur, per parietem duritia subditorum. Et quid est parietem fodere, nisi acutis inquisitionibus duritiam cordis aperire? Quem cùm fodisset, apparuit ostium: quia cùm cordis duritia uel studiosis percunctationibus, uel maturis correptionibus scinditur, quasi quædam ianua ostenditur, ex qua omnia in eo qui corripitur cogitationū interiora uideantur. Vnde & bene illic sequitur: Ingredere & uide abominationes pessimas, quas isti faciunt hic. Quasi ingreditur ut abominationes aspiciat, qui discussis quibusdam signis exterius apparentibus ita corda subditorum penetrat, ut cuncta ei quæ illicitè cogitantur innotescant. Vnde & subdit: Et ingressus uidi. Et ecce omnis similitudo reptilium, & animalium abominatio. In reptilibus cogitationes omnino terrenæ signantur, in animalibus uerò iam quidem aliquantulū à terra suspensæ, sed adhuc terrenæ mercedis præmia requirētes. Nam reptilia toto ex corpore terræ inhærent, animalia autem magna parte corporis à terra suspensa sunt, appetitu tamen gulæ ad terram semper inclinantur. Reptilia itaq; sunt intra parietem, quando cogitationes uoluuntur in mente, quæ à terrenis desiderijs nunquam leuantur. Animalia quoque sunt intra parietem, quando & si qua iam iusta, si qua honesta cogitantur, appetendis tamen lucris temporalibus honoribusq; deseruiunt, & per semetipsa quidem quasi à terra suspensa sunt, sed adhuc per ambitum quasi per gulæ desiderium sese ad ima submittunt. Vnde & bene subditur: Et uniuersa idola domus Israel depicta erant in pariete. Scriptum quippe est: Et auaritia quæ est idolorum seruitus. Rectè ergo post animalia idola describuntur: quia etsi honesta actione nonnulli quasi à terra se erigunt, ambitione tamē inhonesta semetipsos ad terram deponunt. Bene autem dicitur, Depicta erant: quia dum exteriorū rerum intrinsecus species attrahuntur, quasi in corde depingitur quicquid fictis imaginibus deliberando cogitatur. Notandū itaq; est, quia prius foramen in pariete, ac deinde ostium cernitur, & tūc demum occulta abominatio demonstratur: quia nimirum uniuscuiusq; pecati prius signa forinsecus, deinde ianua apertæ iniquitatis ostenditur, & tunc demum omne malum quod intus latet aperitur. Nonnulla aūt sunt leniter arguenda. nam cùm non malitia, sed sola ignorantia uel infirmitate delinquitur, profectò necesse est, ut magno moderamine ipsa delicti correptio temperetur. Cūcti quippe quousq; in hac mortali carne subsistimus, corruptionis nostræ infirmitatibus subiacemus. Ex se ergo debet unusquisq; colligere qualiter alienæ hunc oporteat imbecillitati misereri, ne contra infirmitatē proximi si ad increpationis uocem feruentius rapiatur, oblitus sui esse uideatur. Vnde bene Paulus admonet dicens: Si quis præoccupatus fuerit in aliquo delicto, uos qui spiritales estis, instruite huiusmodi in spiritu lenitatis, cōsiderans teipsum ne & tu tenteris. ac si apertè dicat: Cùm displicet ex aliena infirmitate quod conspicis, pensa quod es, ut increpationis zelo se spiritus tēperet, dum sibi quoque quod increpat timet. Nonnulla aūt sunt uehementer increpanda, ut cùm culpa ab authore non cognoscit quanti sit ponderis, ab increpantis ore sentiatur. Et cùm sibi quis malum quod perpetrauit leuigat, hoc contra se grauiter ex corripientis asperitate pertimescat. Debitum quippe rectoris est supernæ patriæ gloriā per uocem prædicationis ostendere, quanta in huius uitæ itinere tentamenta antiqui hostis lateant aperire, & subditorū mala quæ tolerari leniter nō debent, cum magna zeli asperitate corrigere: ne si minus cōtra culpas accēditur, culparum omnium reus ipse teneatur. Vnde bene ad Ezechielem dicitur: Sume tibi laterem, & pones eum coram te, & describes in eo ciuitatem Hierusalem. Statimq; subiungitur: Et ordinabis aduersus eam obsidionem, & ædificabis munitiones, & comportabis aggerem, & dabis cōtra eam castra, & pones arietes in gyro. Eiq; ad munitionem suam protinus subiunxit: Et tu sume tibi sartaginem ferream, & pones eam murū ferreum inter te & ciuitatē. Cuius enim Ezechiel propheta nisi magistrorum speciem tenet? Cui dicitur, Sume tibi laterē, & pones eum coram te, & describes in eo ciuitatem Hierusalem. Sic quippe sancti doctores sibi laterem sumunt, quādo terrenum auditorum cor ut doceant apprehendunt. Quem scilicet laterem coram se ponunt: quia tota mentis illud intentione custodiunt. In quo & ciuitatem Hierusalem iubētur describere: quia prædicando terrenis cordibus curant summopere quæ sit supernæ pacis uisio demōstrare. Sed quia incassum gloria patriæ cœlestis agnoscitur, nisi & quanta

Psal. 128 — Ezech. 8 — Gal. 6 — Ezech. 4 — Col. 3

quanta hic irruant hostis callidi tentamenta noscatur, aptè subiungit: Et ordinabis aduersus eam obsidionē, & ædificabis munitiones. Sancti quippe prædicatores obsidionem circa laterem in quo Hierusalem ciuitas descripta est ordinant, quando terrenæ menti, sed iam supernam patriā requirenti, quanta eam in huius uitæ tempore uitiorū impugnet aduersitas, demonstrant. Nam cùm unumquodq; peccatum quomodo proficientibus insidietur ostenditur, quasi obsidio circa ciuitatē Hierusalem uoce prædicatoris ordinat. Sed quia non solum debent innotescere qualiter uitia impugnēt, uerumetiā quomodo custodit; nos uirtutes roborent, rectè subiungitur: Et ædificabis munitiones. Munitiones quippe sanctus prædicator ædificat, quando quæ uirtutes quibus resistant uitijs demonstrat. Et quia crescēte uirtute, plerunq; bella tentationis augentur, rectè adhuc subditur: Et comportabis aggerem, & dabis contra eam castra, & pones arietes in gyro. Aggerem nanq; cōportat, quando prædicator quilq; molem crescentis tentationis enunciat. Et contra Hierusalem castra erigit, quando rectæ intentioni audientiū hostis callidi incircunspectas & quasi incomprehensibiles insidias prædicit. Atq; arietes in gyro ponit, cùm tentationum aculeos in hac uita nos undiq; circundantes, & uirtutum murū perforantes innotescit. Sed cuncta hæc licet subtiliter rector insinuet, nisi contra delicta singulorum æmulationis spiritu ferueat, nullam sibi in perpetuum absolutionem parat. Vnde illic adhuc rectè subiungitur: Et tu sume tibi sartaginem ferream, & pones eam murum ferreum inter te & ciuitatem. Per sartaginem quippe fixura mentis, per ferrum uerò increpationis fortitudo signatur. Quid uerò acrius doctoris mentem quàm zelus Dei frigit & excruciat? Vnde Paulus huius sartaginis urebatur
2.Cor.11 fixura cùm diceret: Quis infirmatur, & ego non infirmor? Quis scandalizatur, & ego non uror? Et quia quisquis zelo Dei accenditur ne damnari ex negligentia debeat, forti in perpetuum custodia munitur, rectè dicitur: Pones eam murū ferreum inter te & ciuitatem. Sartago enim ferrea murus ferreus inter prophetā & ciuitatem ponitur: quia cùm nunc fortem zelum rectores exhibent, eundem zelum postmodum inter se & auditores suos fortem munitionem tenent: ne tunc ad uindictam destituti sint, si nunc fuerint in correptione dissoluti. Sed inter hęc sciendum est, quia dum ad increpationem se mens doctoris exasperat, difficilè ualde est, ut non aliquādo & ad aliquid quod dicere non debet erumpat. Et plerunque contingit, ut dum culpa subditorum cum magna inuectione corripitur, magistri lingua usque ad excessus uerba pertrahatur. Cunq; increpatio immoderatè accēditur, corda delinquentium in desperatione deprimuntur. Vnde necesse est, ut exasperatus rector cùm subditorum mentem plus se quàm debuit percussisse considerat, apud se semper ad pœnitentiam recurrat: ut per lamenta ueniam in conspectu ueritatis obtineat, ex eo etiam quòd

A per zeli eius studium peccat. Quod figuratè Dominus præcipit per Moysen dicens: Si quis abierit cum amico suo simpliciter in siluā ad ligna cædenda, & lignū securis effugerit manu, ferrumq; Deut.19
lapsum de manubrio, amicum eius percusserit & occiderit, hic ad unam supradictarum urbium fugiat, & uiuet, ne fortè proximus eius, cuius effusus est sanguis, doloris stimulo persequatur, & apprehendat eum, & percutiat animam eius. Ad siluam quippe cum amico imus, quotiēs ad intuenda subditorum delicta conuertimur. Et simpliciter ligna succidimus, cùm delinquentiū uitia pia intentione resecamus. Sed securis manum fugit, cùm sese increpatio plus quàm necesse est in asperitatem pertrahit. Ferrumq; de manubrio prosilit,
B cùm de correptione sermo durior excedit. Et amicum percutit & occidit: quia auditorē suum prolata cōtumelia à spiritu dilectionis interficit. Correpti nanq; mens repentè ad odium proruit, si hāc immoderata increpatio plus quàm debuit addicit. Sed is qui incautè ligna percutit & proximū extinguit, ad tres necesse est urbes fugiat, ut in una darum defensus uiuat: quia si ad pœnitentiæ lamenta conuersus in unitate sacramenti sub spe, fide & charitate absconditur, reus perpetrati homicidij non tenetur. Eumq; extincti proximus cùm inuenerit non occidit: quia cùm districtus iudex uenerit, qui sese nobis per naturæ nostræ consortium iunxit, ab eo proculdubio culpę reatum nō expetit, quam sub eius uenia fides, spes &
C charitas abscondit.

Quantum rector sacræ legis meditationibus esse debeat intentus. Cap. XI.

SEd omne hoc ritè à rectore agitur, si supernæ formidinis & dilectionis spiritu afflatus, studiosè quotidie sacri eloquij præcepta meditetur: ut in eo uim sollicitudinis, & erga cœlestē uitam prouidæ circunspectionis, quam humanæ cōuersationis usus indesinenter destruit, diuinæ admonitionis uerba restaurent. Et qui ad uetustatem uitæ per societatem secularium ducitur, ad amorem semper spiritalis patriæ compunctionis aspiratione renouetur. Valde nanq; inter humana uerba cor defluit. Cunq; indubitanter constet quòd externis occupationum tumultibus impulsum à se-
D metipso corruat, studere incessabiliter debet, ut per eruditionis studium resurgat. Hinc est enim quòd prælatum gregi discipulum Paulus admonet dicens: Dum uenio attende lectioni. Hinc Da 1.Tim.4
uid ait: Quomodo dilexi legem tuā Domine, tota die meditatio mea est. Hinc Moysi Dominus Psal.118
deportāda arca præcepit dicēs: Facies quatuor cir Exo.25
culos aureos quos pones per quatuor arcæ angulos, faciesq; uectes de lignis sethim, & operies auro, inducesq; per circulos qui sunt in arcæ laterib. ut portetur in eis, qui semper erunt in circulis, nec unquam extrahentur ab eis. Quid per arcam nisi sancta Ecclesia figuratur? Cui quatuor circuli aurei per quatuor angulos iubentur adiungi: quia in eo quòd per quatuor mundi partes dilatata tenditur, proculdubio quatuor sancti Euāgelij libris accin-

accincta prædicat. Vectesq; de lignis sethim fiūt, A qui eisdem ad portandum circulis inserunt: quia fortes perseuerātesq; doctores uelut imputribilia ligna quærendi sunt, qui instructioni sacrorū uoluminū semper inhærentes sanctæ Ecclesiæ unitatem denuncient, & quasi intromissis circulis arcā portent. Vectibus quippe arcā portare, est bonis doctorib. sanctā Ecclesiā ad rudes infidelium mentes prædicādo deducere. Qui auro quoq; iubent operiri, ut dum sermone alijs insonant, ipsi etiā uitæ splendore fulgescāt. De quibus aptè subiungit: Qui semper erūt in circulis, nec unquā extrahentur ab eis. Quia nimirū necesse est, ut qui ad officium prædicationis excubant, à sacræ lectionis studio non recedant. Ad hoc nanq; uectes esse in circu-
B lis semper iubentur, ut cùm portari arcam opportunitas exigit, de intromittendis uectibus portandi tarditas nulla generetur: quia uidelicet cùm spiritale aliquid à subditis pastor inquiritur, ignominiosum ualde est si tunc quærat discere, cùm quæstionem debet enodare. Sed circulis uectes inhæreant, ut doctores semper in suis cordib. eloquia sacra meditantes, testamenti arcam sine mora eleuent, si quicquid necesse est protinus doceāt. Vnde bene primus pastor Ecclesiæ pastores cæteros
1.Petr.3 admonet dicens: Parati semper ad satisfactionem omni poscenti uos rationē de ea quæ in uobis est spe. ac si apertè dicat: Vt ad portādam arcā nulla mora præpediat, uectes nunq; à circulis recedāt.

PROLOGVS TERTIAE PARTIS, DOCENS QVALITER rector bene uiuens debeat docere & admonere subditos.

Via igit qualis esse debeat pastor ostendimus, nūc qualiter doceat demōstremus. ut em lōgè ante nos reuerēdæ memorię Gregorius Naziāzenus edocuit, non una eadēq; cūctis exhortatio cōgruit, qa nō cūctos par morū qualitas astringit. Sæpe nanq; alijs officiūt, quæ alijs prosunt. Quia & plerūq; herbæ quæ hæc animalia enutriūt, alia occidūt: & lenis sibilus equos mitigat, D catulos instigat. Et medicamentū quod hūc morbum imminuit, alteri uires iungit: & panis qui uitam fortiū roborat, paruulorū necat. Pro qualitate igit audientiū formari debet sermo doctorū, ut & sua singulis cōgruant, & tamen à cōmunis ædificationis arte nunquā recedat. Quid em sunt intentæ mentes auditorum, nisi ut ita dixerim, quædam in cithara tentiones stratæ chordarum? quas tangendi artifex ut non sibimetipsi dissimile canticū faciant, dissimiliter pulsat. & idcirco chordę consonam modulationem reddūt: quia uno quidem plectro, sed non uno impulsu feriuntur. Vnde & doctor quisq; ut in una cunctos uirtute charitatis ædificet, ex una doctrina, nō una eademq; exhortatione corda tangere audientium debet.

Quo pacto pastor, auditorum ratione habita, singulos ad ædificationem hortari possit. Caput I.

Aliter nanq; admonendi sunt uiri, atq; aliter fœminæ. 1
Aliter admonendi sunt iuuenes, atq; aliter senes. 2
Aliter admonendi sunt inopes, atq; aliter locupletes. 3
Aliter admonendi sunt læti, atq; aliter tristes. 4
Aliter admonendi sunt subditi, aliter prælati. 5
Aliter admonendi sunt serui, aliter domini. 6
Aliter admonendi sunt sapientes, aliter hebetes. 7
Aliter admonendi sunt impudentes, aliter uerecundi. 8
Aliter admonēdi sunt pterui, aliter pusillanimes. 9
Aliter admonendi sunt impatientes, aliter patientes. 10
Aliter admonendi sunt beneuoli, aliter inuidi. 11
Aliter admonendi sunt simplices, aliter impij. 12
Aliter admonendi sunt incolumes, aliter ægri. 13
Aliter admonendi sunt qui flagella metuūt, & ideo innocēter uiuūt: atq; aliter q sic in inquitatib. duruerūt, ut neq; per flagella corrigantur. 14
Aliter admonendi sunt nimis taciti, aliter multiloquio uacantes. 15
Aliter admonendi sunt pigri, aliter præcipites. 16
Aliter admonendi sunt mansueti, aliter iracundi. 17
Aliter admonendi sunt humiles, aliter elati. 18
C Aliter admonendi sunt pertinaces, aliter inconstantes. 19
Aliter admonendi sunt gulæ dediti, aliter abstinentes. 20
Aliter admonendi sunt qui iam sua misericorditer tribuunt, atq; aliter qui adhuc & aliena rapere contendunt. 21
Aliter admonendi sunt qui nec aliena appetunt, nec sua largiuntur: atq; aliter qui & ea quæ habent tribuunt, & tamen aliena rapere non desistunt. 22
Aliter admonendi sunt pacati, aliter discordes. 23
Aliter admonendi sunt seminantes iurgia, aliter pacifici. 24
Aliter admonendi sunt qui sacræ legis uerba non intelligunt rectè, atq; aliter qui rectè quidē intelligunt, sed hæc humiliter non loquuntur. 25
Aliter admonendi sunt qui cùm dignè prædicare ualeant, præ nimia humilitate formidant: aliter quos à prædicatione imperfectio uel ætas prohibet, & tamen præcipitatio impellit. 26
Aliter admonendi sunt qui in hoc quod temporaliter appetunt prosperantur: atq; aliter qui ea quidem quæ mundi sunt concupiscunt, sed tamen aduersitatis labore fatigantur. 27
Aliter admonendi sunt coniugijs obligati, aliter coniugij nexibus liberi. 28
Aliter admonendi sunt peccatorum carnis conscij, aliter ignari. 29
Aliter admonendi sunt qui peccata deplorant operum, aliter qui cogitationum. 30

31 Aliter admonendi sunt qui admissa deplangunt, nec tamen deserunt: atq; aliter qui deserũt, nec tamen plangunt.

32 Aliter admonendi sunt qui illicita quæ faciunt etiam laudant: atq; aliter qui accusant praua, nec tamen deuitant.

33 Aliter admonendi sunt qui repentina concupiscentia superantur, atque aliter qui in culpa ex consilio ligantur.

34 Aliter admonendi sunt qui licet minima, tamen illicita faciunt: atque aliter qui se à paruis custodiunt, sed aliquando in grauioribus demerguntur.

35 Aliter admonendi sunt qui bona nec inchoant, aliter qui inchoata minimè consummant.

36 Aliter admonendi sunt qui mala occultè agunt, & bona publicè: atq; aliter qui bona quę faciũt abscondunt, & tamen quibusdam factis publicè malè de se opinari permittunt.

Sed quid utilitatis est quòd cũcta hæc collecta enumeratione transcurrimus, si non etiam admonitionis modos per singula quanta possumus breuitate pandamus?

De his igitur omnibus à principali sumentes exordiũ, latius ex ordine per singula disseramus.

ADMONITIO I.

ALiter igitur admonendi sunt uiri, atq; aliter fœminæ: quia illis grauia, istis uerò iniungenda sunt leuiora, ut illos magna exercẽdo, istas uerò lenia demulcendo conuertant.

ADMONITIO II.

ALiter admonendi sunt iuuenes, atq; aliter senes: quia illos plerunq; seueritas admonitionis ad profectum dirigit, istos uerò ad meliora opera deprecatio blanda componit. Scri
1.Tim.5 ptum quippe est: Seniorem ne increpaueris, sed obsecra ut patrem.

ADMONITIO III.

ALiter admonendi sunt inopes, atq; aliter locupletes. illis nanq; offerre consolationis solatium contra tribulationẽ, istis uerò inferre metum contra elationem debemus. Inopi quippe à
Esa.54 Domino per prophetã dicitur: Noli timere, quia non confunderis. Cui non longè pòst blandiens dicit: Paupercula tempestate conuulsa. Rursumq;
Esa.48 hanc consolatur dicens: Elegi te in camino paupertatis. At contrà Paulus discipulo de diuitibus
1.Tim.6 dicit: Diuitibus huius seculi præcipe non superbè sapere, neq; sperare in incerto diuitiarum suarum. Vbi notandum ualde est quòd humilitatis doctor memoriam diuitum faciens nõ ait Roga, sed Præcipe: quia etsi impendenda est pietas infirmitati, honor tamen non debetur elationi. Talibus ergo rectum quod dicitur, tanto rectius iubetur, quanto & in rebus transitorijs altitudine cogitationis intumescunt. De his in Euangelio Domi-
Mat.14 nus dicit: Væ uobis diuitibus qui habetis consolationem uestram. Quia enim quæ sunt æterna gaudia nesciunt, ex præsentis uitæ abundantia consolantur. Offerenda est ergo eis consolatio quos ea minus paupertatis excoquit, atq; illis inferendus

A est timor, quos consolatio gloriæ temporalis extollit: ut & illi discant, quia diuitias quas non conspiciunt possidebunt, & isti agnoscant, quia eas quas concupiscunt nequaquam tenere possunt. Plerunq; tamen personarum ordinem, permutat qualitas morum: ut si diues humilis sit, pauper elatus. Vnde mox prædicantis lingua cum audientis debet uita componi: ut tanto districtius in paupere elationem feriat, quanto cum nec illata paupertas inclinat: & tanto lenius humilitatem diuitum mulceat, quanto eos nec abundãtia quę subleuat exaltat. Nonnunquam etiam superbus diues exhortationis blandimento placandus est: quia & plerunq; dura uulnera per lenia fomenta mollescunt, & furor insanorum sæpe ad salutem
B medico blandiente reducitur. Cunq; eis in dulcedine condescenditur, languor insaniæ mitigatur. Neq; enim negligenter intuendum est, quòd cùm Saulem spiritus aduersus inuaderet, apprehensa Dauid cithara, eius uesaniam sedabat ac temperabat. Quid enim per Saulem nisi elatio potentum, & quid per Dauid innuitur nisi humilis uita sanctorum? Cùm ergo Saul ab immundo spiritu arripitur, Dauid canente eius uesania tẽperatur: quia cùm sensus potentum per elationem in furorem uertitur, dignum est ut ad salutem mentis quasi ad dulcedinem citharæ locutionis nostræ tranquillitate reuocetur. Aliquando autem cùm huius seculi potentes arguuntur, prius per quasdam similitudines uelut de alieno negocio requirẽdi sunt.
C Et cùm rectam sententiam quasi in alterum protulerint, tunc modis congruentibus de proprio reatu feriendi sunt: ut mens temporali potentia tumida contra corripientem nequaquam se erigat, quæ suo sibi iudicio superbiæ ceruicem calcat: & in nulla sui defensione se exerceat, quẽ sententia proprij oris ligat. Hinc est enim quòd Na- 2.Reg.12
than propheta arguere regem uenerat, & quasi de causa pauperis contra diuitem iudicium quærebat: ut prius rex sententiam diceret, & reatũ suum postmodum audiret, quatenus nequaquam iustitiæ contradiceret, quam ipse in se protulisset. Vir itaq; sanctus & peccatorem cõsiderans & regem, miro ordine audacem reum prius per confessionem ligare studuit, & postmodum per inuectionem secare. Celauit paululum quod quæsiuit, sed
D percussit repentè quem tenuit. Pigrius enim fortasse incideret, si ab ipso sermonis exordio apertè culpam ferire uoluisset, sed præmissa similitudine eam quam occultabat exacuit increpationẽ. Ad ægrum medicus uenerat, secandum uulnus uidebat, sed de patiẽtia ægri dubitabat. Abscondit igitur ferrum medicinale sub ueste, quod eductum subitò fixit in uulnere, ut secantem gladium sentiret æger antè quàm cerneret: ne si antè cerneret, sentire recusaret.

ADMONITIO IIII.

ALiter admonendi sunt læti, atque aliter tristes. Lætis uidelicet inferenda sunt tristia quę sequũtur ex supplicio, tristibus uerò inferẽda sunt lætà quæ promittũtur ex regno. Discant læti ex mina-

ex minarum asperitate quod timeant, audiant tristes præmiorum gaudia de quibus præsumant. Il-
Luc.6 lis quippe dicitur: Væ uobis qui ridetis nũc, quoniam flebitis. Isti uerò eodem magistro docẽte audiant: Iterum uidebo uos, & gaudebit cor uestrũ, & gaudium uestrum nemo tollet à uobis. Nõnulli autem læti uel tristes nõ rebus fiunt, sed quibusdam cõspersionibus existũt. Quibus profectò intimandum est quòd quædam uitia quibusdam cõspersionibus iuxtà sunt. Habent enim læti ex propinquo luxuriam, tristes iram. Vnde necesse est ut nõ solùm quisq; cõsideret quod ex conspersione sustinet, sed etiã quod ex uicino deterius purget: ne dum nequaquam pugnat cõtra hoc quod tolerat, ei quoq; à quo se liberum existimat uitio succumbat.

ADMONITIO V.

ALiter admonẽdi sunt subditi, atq; aliter prælati. Illos ne subiectio conterat, istos ne locus superior extollat. Illi ne minus quæ iubentur impleant, isti ne plus iusto iubeãt quæ compleantur. Illi ut humiliter subiaceant, isti quoq; ut temperanter præsint. Nam, quod intelligi & figurali-
Col.4 ter potest, illis dicitur: Filij obedite parentibus uestris in Domino. Istis uerò præcipitur: Et patres nolite ad iracundiam prouocare filios uestros. Isti discant quomodo ante occulti arbitri oculos sua interiora componant, isti quomodo etiam commissis sibi exempla bene uiuendi exterius præbeant. Scire etenim prælati debent, quia si peruersa unquam perpetrãt, tot mortibus digni sunt, quot ad subditos suos perditionis exempla trãsmittũt. Vnde necesse est ut tanto se cautius à culpa custodiant, quanto per praua quę faciunt nõ soli moriuntur, sed aliorum animarum quas prauis exemplis destruxerunt rei sunt. Vnde admonendi sunt illi ne districtius puniãtur, si absoluti reperiri nequeunt saltem de se: isti ne de subditorum erratibus iudicentur, etiã si se iam de se securos inuenierint. Illi ut tanto circa se sollicitius uiuant, quanto eos aliena cura nõ implicat: isti uerò ut sic aliorũ curas expleant, quatenus & suas agere non desistant: & sic in propria sollicitudine ferueant, ut à cõmissorum custodia minimè torpescãt. Illi enim
Prouerb. libimet uacanti dicitur: Vade ad formicam ô piger & cõsidera uias eius, & disce ab ea sapiẽtiam.
D Iste enim terribiliter admonetur cùm dicitur: Fili mi si spopõderis pro amico tuo, defixisti apud extraneum manum tuam, & illaqueatus es uerbis oris tui, & captus proprijs sermonibus. Spondere nanq; pro amico, est alienam animam in periculo suæ cõuersationis accipere. Vnde & apud extraneum manus defigitur: quia apud curam sollicitudinis quæ antè deerat mens ligatur. Verbis uerò oris sui illaqueatus est, ac proprijs sermonibus captus: quia dum commissis sibi cogitur bona dicere, ipsum prius necesse est quæ dixerit custodire. Illaqueatur igitur uerbis oris sui, dum ratione exigente constringitur, ne eius uita ad aliud quàm admonet relaxetur. Vnde apud districtum iudicem cogitur tanta in opere exoluere, quanta

A cõstat eũ alijs uoce præcepisse. Vbi & bene mox exhortatio subditur ut dicatur: Fac ergo quod dico fili mi, & temetipsum libera, quia incidisti in manus proximi tui, discurre, festina, suscita amicũ tuum, ne dederis somnum oculis tuis, ne dormitent palpebræ tuæ. Quisquis enim ad uiuẽdum alijs in exemplum præponitur, nõ solum ipse ut uigilet, sed etiam ut amicum suscitet admonetur. Ei nanq; uigilare bene uiuendo nõ sufficit, si nõ & illum cui præest, à peccati torpore disiungit. Bene autem dicitur, Ne dederis somnũ oculis tuis, nec dormitẽt palpebræ tuæ. Somnũ quippe oculis dare, est intẽtione cessante subditorum curam omnino negligere. Palpebræ uerò dormitant, cùm cogitationes nostræ ea quæ in subditis arguẽda cognoscũt, pigredine deprimente dissimulãt. Plenè
B enim dormire, est cõmissorum acta nec scire, nec corrigere. Nõ autem dormire, sed dormitare, est quæ quidẽ reprehẽdenda sunt cognoscere, sed tamen propter mentis tædium dignis ea increpationibus nõ emendare. Dormitando uerò oculus ad plenissimum somnũ ducitur: quia dum plerunq; qui præest, malum quod cognoscit nõ resecat, ad hoc quandoq; negligentiæ suæ merito peruenit, ut quod à subiectis delinquitur, nec agnoscat. Admonendi sunt itaq; qui præsunt, ut per circumspectionis studium oculos peruigiles intus & in circuitu habeant, & cœli animalia fieri contendant. Ostensa quippe cœli animalia in circuitu & intus oculis plena habentur, & sic describũtur. Dignũ
C quippe est ut cuncti qui præsunt, intus atq; in circuitu oculos habeant, quatenus & interno iudici in semetipsis placere studeant, & exempla uitę exterius præbentes, ea etiam quæ in alijs sunt corrigenda deprehendant. Admonendi sunt subditi ne præpositorum suorum uitam temerè iudicent, si quid eos fortasse agere deprehensibiliter uidẽt: ne unde mala recte redarguũt, inde per elationis impulsum in profundiora mergantur. Admonendi sunt ne cùm culpas præpositorum cõsiderant, cõtra eos audaciores fiãt: sed sic si qua ualde sunt eorum praua, apud semetipsos dijudicent, ut tamen diuino timore constricti, ferre sub eis iugum reuerentiæ nõ recusent. Quod melius ostẽdimus si Dauid factum ad mediũ deducamus. Saul quip 1.Reg.18
pe persecutor cùm ad purgandum uentrem speluncam fuisset ingressus, illic cum uiris suis Dauid inerat, qui iam tam lõgo tempore persecutionis eius mala tolerabat. Cumq; eum uiri sui ad feriendum Saul accenderent, fregit eos responsionibus, quia manum mittere in Christum Domini non deberet. Qui tamen occultè surrexit, & oram chlamydis eius abscidit. Quid enim per Saul nisi mali rectores, quid per Dauid nisi boni subditi designantur? Saul igitur uentrem purgare, est prauos præpositos conceptam in corde malitiam uscq; ad opera miseri odoris extendere, & cogitata apud se noxia factis exterioribus exequendo monstrare. Quem tamen Dauid ferire metuit: quia piæ subditorũ mẽtes ab omni se peste obtrectationis abstinentes, præpositorũ uitã nullo lin-

guæ gladio percutiunt, etiam cùm de imperfectione reprehendunt. Qui & si quando pro infirmitate sese abstinere uix possunt ut extrema quædam atq; exteriora præpositorum mala, sed tamẽ humiliter loquantur, quasi oram chlamydis silenter incidunt: quia uidelicet dum prælatæ dignitati saltem innoxiè & latenter derogant, quasi regis superpositi uestem secant, sed tamen ad semetipsos redeunt, secq; uehementissimè uel de tenuissima uerbi laceratione reprehendunt. Vnde bene & illic scriptum est: Post hæc Dauid percussit cor suum, eo quòd abscidisset oram chlamydis Saul. Facta quippe præpositorum oris gladio ferienda non sunt, etiam cùm rectè reprehendenda iudicantur. Si quando uerò contra eos uel in minimis lingua labitur, necesse est ut per afflictionem pœnitentiæ cor premat quatenus ad semetipsum redeat, & cum præpositę potestati deliquerit, eius contra se iudicium à quo sibi prælata est perhorrescat. Nam cùm in præpositis delinquimus, eius ordinationi qui eos nobis prętulit obuiamus. Vnde Moyses quoq; cùm cõtra se & Aaron cõqueri populũ cognouisset ait: Nos enim quid sumus? Nec cõtra nos est murmur uestrũ, sed cõtra Dominũ.

ADMONITIO VI.

ALiter admonendi sunt serui, atq; aliter domini. Serui scilicet ut in se semper humilitatem cõditionis aspiciant, dñi uerò ut naturæ suæ qua æqualiter sunt cum seruis conditi, memoriã non amittant. Serui admonendi sunt ne dominos despiciant, ne Deũ offendant si ordinationi illius superbiendo contradicant. Domini quoque admonendi sunt, quia cõtra Deum de munere eius superbiunt, si eos quos per conditionem tenent subditos, æquales sibi per naturæ consortium non cognoscant. Isti admonendi sunt ut sciant se seruos esse dominorũ, illi admonendi sunt ut cognoscant se conseruos esse seruorum. Istis nanq; dicitur: Serui obedite dominis carnalibus. Et rursum: Quicunq; sunt sub iugo seruitutis, dominos suos omni honore dignos arbitrentur. Illis autem dicitur: Et uos domini eadem facite illis, remittentes minas, scientes quòd & illorum & uester Dominus est in cœlis.

Col.3

1.Tim.6

ADMONITIO VII.

ALiter admonendi sunt sapientes huius seculi, atq; aliter hebetes. Sapientes quippe admonendi sunt, ut sciãt amittere quæ sciunt. Hebetes quoq; admonendi sunt ut appetant scire quę nesciunt. In illis hoc primum destruendum est quòd se sapientes arbitrantur: in istis iam ædificandum est quicquid de superna sapientia cognoscitur: quia dum minimè superbiunt, quasi ad suscipiendum ædificium corda parauerunt. Cum illis laborandum est, ut sapientius stulti fiant, stultam autem sapientiam deserant, & sapientem Dei stultitiam discant: istis uerò prædicandum est ut ab ea quæ putatur stultitia, ad ueram sapientiam uicinius transeant. Illis nanq; dicitur: Si quis uidetur inter uos sapiens esse in hoc seculo, stultus fiat ut sit sapiens. Istis uerò dicitur: Non multi

1.Cor.3

A sapientes secundum carnem. Et rursum: Quæ stulta sunt huius mundi elegit Deus, ut confundat sapientes. Illos plerunq; ratiocinationis argumenta, istos nonnunquam melius exempla conuertunt. Illis nonnunquam prodest ut in suis allegationibus uicti iaceant, istis uerò aliquando sufficit ut laudabilia aliorum facta cognoscant. Vnde & magister egregius dicit: Sapientibus & insipientibus debitor sum. cùm Hebræorũ quosdã sapientes, quosdã uerò etiã tardiores admoneret, illis de cõpletione testamenti ueteris loquẽs, eorũ sapientiam argumento superauit dicens: Quod enim antiquatur & senescit, prope interitum est. cùm uerò solis exemplis quosdam trahendos ad se cerneret, in eadem epistola adiunxit: Sancti ludibria

Rom.1

Heb.8

B & uerbera experti, insuper & uincula & carceres, lapidati sunt, secti sunt, tentati sunt, in occisione gladij mortui sunt. Et rursum: Mementote præpositorum uestrorum qui uobis locuti sunt uerbum Dei, quorum intuentes exitum conuersationis, imitamini fidem, quatenus & illos uictrix ratio frangeret, & istos ad maiora cõscendere imitatio blanda suaderet.

ADMONITIO VIII.

ALiter admonendi sunt imprudẽtes, atq; aliter uerecundi. illos nanque ab impudentiæ uitio non nisi increpatio dura compescit, istos autem plerunq; ad melius exhortatio modesta componit. Illi se delinquere nesciunt, nisi etiam à pluribus increpentur: istis plerunq; ad conuersionem

C sufficit quòd eis doctor mala sua saltem leniter ad memoriam reducit. Illos melius corrigit qui inuehendo reprehendit: istis autem maior profectus adducitur, si hoc quod in eis reprehenditur, quasi ex latere tangatur. Impudentem quippe ludæorum plebem Dominus apertè increpans ait: Frons mulieris meretricis facta est tibi, noluisti erubescere. Et rursum uerecundantem refouet dicens: Confusionis adolescentiæ tuæ obliuiscẽris, & opprobrij uiduitatis tuæ nõ recordaberis, quia dominabitur tui qui fecit te. Impudẽter quoq; delinquentes Galatas apertè Paulus increpat dicẽs: O insensati Galatæ, quis uos fascinauit? Et rursum: Sic stulti estis ut cùm spiritu cœperitis, nunc carne cõsumamini? Culpas uerò uerecundantũ

Hier.3

Esa.54

Gal.3

D quasi compatiens reprehẽdit dicẽs: Gauisus sum in Domino uehementer, quoniã tandem aliquando refloruistis pro me sentire sicut & sentiebatis: occupati enim eratis. Vt & illorum culpas increpatio dura detegeret, & horum negligentiam sermo mollior uelaret.

ADMONITIO IX.

ALiter admonẽdi sunt proterui, atq; aliter pusillanimes. Illi enim dum ualde de se præsumunt, exprobrãdo cæteros dedignãtur: isti autem dum nimis infirmitatis suæ sunt cõscij, plerũq; in desperationem cadũt. Illi singulariter summa æstimant cuncta quæ agunt: isti uehemẽter despecta putant esse quæ faciũt, & idcirco in desperatione frangũtur. Subtiliter itaq; ab arguente discutiẽda sunt opera proteruorum, ut in quo sibi placent, osten-

ostendantur quia Deo displicent. Tũc enim proteruos melius corrigimus, cùm ea quæ bene egisse se credunt, malè acta mõstramus, ut unde adepta creditur gloria, inde utilis subsequatur confusio. Nõnunquam uerò cùm se uitiũ proteruiæ minimè perpetrare cognoscunt, compendiosius ad correctionem ueniunt, si alterius culpæ manifestioris & ex latere requisitæ improperio confundantur: ut ex eo quod defendere nequeũt, cognoscant se tenere improbè quod defendunt. Vnde cum proteruè Paulus Corinthios aduersum se inuicem uideret inflatos, ut alius Pauli, alius Apollo, alius Cephæ, alius Christi esse se diceret, incesti culpam in medium deduxit, quæ apud eos & per-

1.Cor.5

petrata fuerat, & incorrecta remanebat, dicẽs: Audit

B ur inter uos fornicatio, & talis fornicatio qualis nec inter gẽtes, ita ut uxorẽ patris quis habeat. Et uos inflati estis, & nõ magis luctũ habuistis ut tolleret de medio uestrũm qui hoc opus fecit. ac si apertè dicat: Quid uos per pteruiã huius uel illius dicitis, qui per dissolutionem negligentiæ nullius uos esse monstratis? At cõtrà pusillanimes aptius ad iter bene agendi reducimus, si quædam bona illorũ ex latere requiramus, ut dũ in eis alia reprehendẽdo corripimus, alia amplectẽdo laudemus, quatenus eorum tenerĩtudinẽ laus audita nutriat, quã culpa increpata castigat. Plerunq; autẽ utilius apud illos proficimus, si & eorum bene gesta memoramus. Et si qua ab eis inordinatè gesta sunt, nõ iam tanquam perpetrata corripimus, sed quasi adhuc ne perpetrari debeãt prohibemus: ut & il-

C la quæ approbamus, illatus fauor augeat, & cõtrà ea quæ reprehendimus, magis apud pusillanimes exhortatio uerecũda cõualescat. Vnde idem Paulus cùm Thessalonicenses in accepta prædicatione perdurantes, quasi de uicino mundi termino quodã cognosceret pusillanimitate turbatos, prius in eis quæ fortia prospicit laudat, & cautè monendo postmodũ quę infirma sunt roborat. Ait enim: Gratias agere debemus Deo semper pro uobis fratres, ita ut dignũ est; quoniam supercrescit fides uestra, & abundat charitas uniuscuiusq; uestrũm inuicem, ita ut & nosipsi in uobis gloriemur in Ecclesijs Dei pro patiẽtia uestra & fide. Et cùm blanda hæc uitæ eorum præconia præmisisset, paulo pòst subdidit dicens: Rogamus autem

2.Thes.1

D uos fratres per aduentũ Domini nostri Iesu Christi, & nostræ congregationis in idipsum, ut non citò moueamini à uestro sensu, neq; terreamini, neque per spiritum, neq; per sermonem, neq; per epistolam tanquam per nos missam, quasi instet dies Domini. Egit enim uerus doctor ut prius audirent laudati quod recognoscerent, & postmodum quod exhortati sequerentur: quatenus eorum mentem ne commotio subiuncta concuteret, laus præmissa solidaret: & qui commotos eos uicini finis suspicione cognouerat, non iam redarguebat motos, sed quasi transacta nesciens adhuc commoueri perhibebat: ut dum de ipsa leuitate monitionis prædicatori suo se cognitos crederẽt, tantò reprehensibiliores fieri, quanto & cogno-

A sci ab illo formidarent.

ADMONITIO X.

ALiter admonendi sunt impatientes, atq; aliter patientes. Dicendum nanq; est impatientibus, quia dum refrenare spiritum negligunt, per multa etiam quæ non appetunt iniquitatum abrupta rapiuntur: quia uidelicet mentem impellit furor quo non trahit desideriũ, & agit cõmota uelut nesciẽs unde pòst doleat sciens. Dicendum quoq; est impatientibus, quia dum motionis impulsu præcipites, quædam uelut alienati peragũt, uix mala sua postquam fuerint perpetrata cognoscunt. Qui dum perturbationi suæ minimè obstant, etiam si qua à se tranquilla mente fuerant bene gesta cõfundunt, & improuiso impulsu destruunt quicquid forsitan diu labore prouido construxerunt. Ipsa nanq; quæ mater est omniũ custosq; uirtutum, per impatientiæ uitiũ uirtus amittitur charitatis. Scriptum quippe est: Charitas patiens

1.Cor.13

est. Igitur cùm minimè est patiens, charitas nõ est. Per hoc quoq; impatientiæ uitium ipsa uirtutum nutrix doctrina dissipatur. Scriptũ nanq; est: Doctrina uiri per patientiam noscitur. Tanto ergo

Prou.12

quisq; minus ostenditur doctus, quãto minus cõuincitur patiens. Neq; enim potest ueraciter bona docendo impendere, si uiuendo nescit æquanimiter aliena mala tolerare. Per hoc quoq; impatientiæ uitium plerunq; mentem arrogantiæ culpa transfigit, quia dum despici in mundo hoc quisque non patitur, bona si qua sibi occulta sunt, ostentare conatur, atq; sic per impatientiam usque ad arrogantiam ducitur. Dumq; ferre despectionem non potest, detegendo semetipsum in ostentatione gloriatur. Vnde scriptum est: Melior est patiens arrogante. Quia uidelicet eligit patiens quælibet mala perpeti, quàm per ostentationis uitium bona sua occulta cognosci. At contrà

Eccl.8

eligit arrogans bona de se uel falsa iactari, ne mala possit uel minima perpeti. Quia igitur cùm patientia relinquitur, etiam bona reliqua quæ iam gesta sunt destruũtur, rectè ad Ezechielẽ in altari Dei fieri fossa præcipitur: ut in ea uidelicet superposita holocausta seruentur. Si enim in altari fossa non esset, omne quod in eo sacrificium reperiret superueniens aura dispergeret. Quid uerò accipimus altare Dei, nisi animã iusti, quæ quot bona egerit, tot super se ante eius oculos sacrificia imponit? Quid enim est altaris fossa, nisi bonorũ patientia, quæ dum mentem ad aduersa tolerandа humiliat, quasi more fossæ hanc in imo positam demonstrat? Fossa ergo in altari fiat, ne superpositum sacrificiũ aura dispergat: idest, electorum mens patientiam custodiat, ne cõmota uento impatientiæ, & hoc quod bene operata est amittat. Bene autẽ hæc eadem fossa unius cubiti esse memoratur: quia nimirũ si patientia nõ deseritur, unitatis mensura seruatur. Vnde & Paulus ait: Inuicem onera uestra portate, & sic adimplebitis legẽ

Gal.5

Christi. Lex quippe Christi est charitas unitatis, quam soli perficiunt, qui nec cùm grauãtur excedunt. Audiãt impatiẽtes quod scriptũ est in Prouerbijs:

Prou.16 uerbijs:Melior eſt uir patiens uiro forti, & qui do
minatur animo ſuo expugnatore urbium. Minor
enim eſt uictoria urbiũ,quia extrà ſunt quæ ſubiu
gantur. Valde autem maius eſt quod per patien-
tiam uincitur: quia ipſe à ſe animus ſuperaſ, & is
ſemetipſum ſibimetipſi ſubijcit, quando eum pa-
tientia intra ſe frenari compellit. Audiant impa-
Luc.21 tientes quod electis ſuis ueritas dicat: In patien-
tia ueſtra poſſidebitis animas ueſtras.Sic eñ con-
diti mirabiliter ſumus, ut ratio animam, & anima
poſſideat corpus. Ius uerò animæ à corporis poſ-
ſeſſione repellitur, ſi nõ prius anima à ratiõe poſ-
ſidetur. Cuſtodem igitur conditionis noſtræ pa-
tientiam Dominus eſſe monſtrauit: quia in ipſa
nos poſſidere noſmetipſos docuit. Quanta ergo
ſit impatientiæ culpa cognoſcimus, per quam &
hoc ipſum amittimus poſſidere quod ſumus.Au-
diant impatientes quod per Salomonẽ rurſum di
Prou.29 citur:Totum ſpiritum ſuum profert ſtultus,ſapiẽs
autem differt & reſeruat in poſterum.Impatientia
quippe impellẽte agiſ ut totus foràs ſpiritus pro-
feratur,quẽ idcirco perturbatio citius eijcit, quia
nulla interius diſciplina ſapientiæ circũcludit.Sa-
piens autem differt & reſeruat in poſterum. Læ-
ſus enim in præſenti ſe ulciſci non deſiderat, qui
etiam tolerans parci optat, ſed tamen iuſtè uindi-
cari omnia extremo iudicio non ignorat.At con-
trà admonendi ſunt patientes, ne in eo quod ex-
terius portant interius doleant: ne tantæ uirtutis
ſacrificium quod integrum foràs immolant,intus
malitiæ peſte corrumpant, & cùm ab hominibus
nõ agnoſcitur ſed tamẽ ſub diuina examinatione
peccatur, tanto deterior culpa doloris fiat, quãto
ſibi ante homines uirtutis ſpeciẽ uendicat. Dicen
dum itaq; eſt patientibus ut ſtudeãt diligere quos
ſibi neceſſe eſt tolerare, ne ſi patientiã dilectio nõ
ſequatur,in deteriorem culpam odij uirtus oſten-
1.Cor.13 ſa uertatur. Vnde Paulus cum diceret:Charitas pa
tiens eſt, ilicò adiunxit: Benigna eſt.uidelicet o-
ſtendens, quia quos ex patientia tolerat,amare e-
tiam ex benignitate nõ ceſſat. Vnde idem doctor
egregius cùm patientiam diſcipulis ſuaderet di-
Epheſ.4 cens: Omnis amaritudo, & ira, & indignatio, &
clamor, & blaſphemia auferatur à uobis cum om
ni malitia: quaſi cunctis exterius iam bene com-
poſitis, ad interiora conuertitur, dum ſubiungit:
Cum omni malitia. Quia nimirum fruſtra indi-
gnatio, clamor & blaſphemia ab exterioribus tol
litur, ſi in interioribus uitiorum mater malitia do-
minatur. Et incaſſum foràs nequitia ex ramis in-
ciditur, ſi ſurreptura multiplicius intus in radice
ſeruatur. Vnde & per ſemetipſam ueritas quoq;
Matt.5 dicit: Diligite inimicos ueſtros, & benefacite his
qui oderunt uos,& orate pro perſequẽtibus & ca
lumniantibus uos. Virtus itaq; eſt coram homini-
bus aduerſarios tolerare,ſed uirtus coram Deo dili-
gere: quia hoc ſolũ Deus ſacrificiũ accepit, quod
quidẽ ante eius oculos in altari boni operis flam-
ma charitatis incendit.Hinc eſt quod rurſum qui-
Matt.7 buſdã patiẽtibus nec tamẽ diligẽtibus dicit:Quid
Luc.6 autem uides feſtucam in oculo fratris tui, & tra-

A bem in oculo tuo non uides? Perturbatio quippe
impatientiæ feſtuca eſt, malitia uerò in corde,tra-
bes in oculo. Illam nanq; aura tentationis agitat,
hanc autem cõſummata nequitia penè immobili-
ter portat.Rectè uerò illic ſubiungitur:Hypocri-
ta eijce primùm trabẽ de oculo tuo, & tunc uide-
bis eijcere feſtucam de oculo fratris tui. Ac ſi dica
tur menti iniquæ interius dolenti, & ſanctam ſe
exterius per patientiã demonſtranti:Prius à te mo
lem malitiæ excute, & tunc alios de impatientiæ
leuitate reprehende:ne dum nõ ſtudes ſimulatio-
nem uincere, peius tibi ſit aliena praua tolerare.
Euenire etiam plerunque patientibus ſolet,ut eo
quidẽ tempore quo uel aduerſa patiuntur,uel cõ-
tumelias audiũt,nullo dolore pulſentur, & ſic pa-
B tientiam exhibeant, ut cuſtodire etiam cordis in-
nocentiam non omittant:ſed cùm poſt paululum
hæc ipſa quæ pertulerũt ad memoriam reuocant,
igne ſe doloris inflammant,argumẽta ultionis in-
quirunt,& manſuetudinẽ quam tolerantes habue
runt,retractantes in malitiam uertunt.Quibus ci-
tius à prædicatione ſuccurriſ, ſi quæ ſit huius per-
mutationis cauſa pandaſ. Callidus nanq; aduerſa
rius bellũ contra duos mouet,unũ uidelicet inflã-
mans ut cõtumelias prior inferat, alterum prouo-
cans ut contumelias læſus reddat. Sed plerunq;
dum iam huius uictor eſt qui iniuriam perſuaſus
irrogat,ab illo uincitur qui illatam cõtumeliam ſi
bi æquanimiter portat. Vnius ergo uictor quem
cõmouendo ſubiugauit, tota contra alterum uir-
C tute ſe erigit, eumq; obſiſtentẽ fortiter & uincen-
tem dolet: quẽ quia cõmouere in ipſa cõtumelia-
rum iaculatione non potuit,ab aperto certamine
interim quieſcẽs, & ſecreta ſuggeſtione cogitatio
nem laceſſens, aptum tempus deceptionis inqui-
rit. Quia enim publico bello uictoriam perdidit,
ad exercẽdas occultè inſidias exardeſcit. Quietis
namq; tempore iam ad uictoris animum redit, &
uel rerum damna aut iniuriarum iacula ad memo
riã reducit, cunctaq; quæ ſibi illata ſunt uehemen
ter exaggerãs intolerabilia oſtẽdit.Tantoq; men-
tem mœrore cõturbat,ut plerunq; uir patiens illa
ſe æquanimiter toleraſſe poſt uictoriam captiuus
erubeſcat, ſeq; non reddidiſſe cõtumelias doleat,
& deteriora repẽdere ſi occaſio prebeatur quærat.
D Quibus ergo iſti ſimiles ſunt,niſi his qui per forti-
tudinẽ in campo uictores ſunt, ſed per negligẽ-
tiam poſtmodum intra urbis clauſtra capiuntur?
Quibus ſunt ſimiles, niſi ijs quos irruens grauis
languor à uita non ſubtrahit, ſed leuiter ueniens
recidiua febris occidit? Admonẽdi ſunt igitur pa-
tientes,ut corpus uictoria muniant,ut hoſtem pu
blico bello ſuperatum inſidiari mœnijs mentis in
tendant, & languorem plus repentem timeãt, ne
hoſtis callidus eo in deceptione poſtmodum ma
iori exultatione gaudeat, quo illa dudum contra
ſe rigida colla uictorum calcat.

ADMONITIO XI.

ALiter admonendi ſunt beneuoli, atq; aliter
inuidi. Admonendi nanq; ſunt beneuoli,ut
ſic alienis bonis cõgaudeant, quatenus habere &
propria

propria concupiſcant. Sic proximorum facta di-
A ligendo laudent, ut ea etiam imitando multipli-
cent:ne ſi in hoc præſentis uitæ ſtadio ad certamẽ
alienum deuoti fautores ſed pigri ſpectatores aſſi
ſtant,eo poſt certamẽ ſine brauio remaneant, quo
nunc in certamine non laborant, & tunc eorum
palmas afflicti reſpiciant,in quorum nunc labori-
bus ocioſi perdurant. Valde quippe peccamus,ſi
aliena bene geſta non diligimus. Sed nil merce-
dis agimus,ſi ea quæ diligimus,in quantum poſſu
mus nõ imitamur. Dicendum itaq; eſt beneuolis,
quia ſi imitari bona minimè feſtinent,quæ laudan
tes approbant, ſic eis uirtutum ſanctitas ſicut ſtul
tis ſpectatoribus ludicrarũ artium uanitas placet.
Illi nanq; aurigarum & hiſtrionũ geſta fauoribus
efferunt,nec tamen tales eſſe deſiderant,quales il-
B los cõſpiciunt eſſe quos laudant,mirantur eos pla
cita egiſſe,ſed tamẽ deuitant ſimiliter placere.Di-
cendum eſt beneuolis ut cùm proximorum facta
conſpiciunt, ad ſuum corredeant, & de alienis a-
ctibus non præſumant, ne bona laudent & agere
recuſent.Grauius quippe extrema ultione feriẽdi
ſunt, quibus placuit quod imitari noluerunt. Ad-
monendi ſunt inuidi ut perpendant quantæ cæci-
tatis ſunt, qui alieno profectu deficiunt, aliena e-
xaltatione cõtabeſcũt. Quantæ infœlicitatis ſunt
qui melioratione proximi deteriores fiunt,dumq;
augmenta alienæ proſperitatis aſpiciunt,apud ſe-
metipſos anxij afflicti cordis ſui peſte moriuntur?
Quid iſtis infœlicius,quos dum conſpecta fœlici
C tas afficit, pœna nequiores reddit? Aliorum uerò
bona quæ habere non poſſunt,ſi diligerent, ſua fa
cerent. Sic quippe ſunt uniuerſi conſiſtentes in fi-
de ſicut multa membra uno continentur in corpo
re, quæ per officium quidem diuerſa ſunt, ſed eo
quo ſibi uiciſſim cõgruunt, unum fiunt. Vnde fit
ut pes per oculum uideat, & per pedes oculi gra-
diantur,ori auditus auriũ ſeruiat,& ad uſum ſuum
auribus oris lingua concurrat, ſuffragetur uenter
manibus,uentri operentur manus. In ipſa igitur
corporis poſitione accipimus,quod in actiõe ſer-
uemus.Nimis itaq; turpe eſt non imitari quod ſu-
mus.Noſtra ſunt nimirũ,quæ etſi imitari non poſ-
ſumus, amamus in alijs, & amantium fiunt quæq;
amantur in nobis. Hinc ergo penſent inuidi, cha-
D ritas quantæ uirtutis eſt, quæ alieni quoq; laboris
opera noſtra facit ſine labore.Dicendum itaq; eſt
inuidis, quia dum ſe à liuore minimè cuſtodiunt,
in antiquam uerſuti hoſtis nequitiam demergun-
Sapien.2 tur. De illo nanq; ſcriptũ eſt: Inuidia autẽ diaboli
mors intrauit in orbem terrarum. Quia enim ipſe
malignus ſpiritus aduerſarius noſter cœlum per-
didit,condito ad hoc homini inuidit,& damnatio
nem ſuam perditus adhuc alios perdendo cumu-
lauit. Admonendi ſunt inuidi, ut cognoſcãt quan
tis lapſibus ſuccreſcentis ruinæ ſubiaceant: quia
dum liuorẽ à corde non proijciũt, ad apertas ope
rum nequitias deuoluuntur. Niſi enim Cain inui-
Gen.4 diſſet fratris acceptam hoſtiam,minimè peruenis-
ſet ad extinguendã uitã. Vnde ſcriptũ eſt: Reſpe-
xit Dominus ad Abel & ad munera eius,ad Cain

A uerò & ad munera eius non reſpexit. Iratus q; eſt
Cain uehementer, & concidit uultus eius. Liuor
itaq; ſacrificij fratricidij ſeminariũ fuit. Nam quẽ
meliorem ſe eſſe doluit, ne utcunq; eſſet amputa-
uit.Dicendum eſt inuidis, quia dum ſe iſta intrin-
ſecus peſte conſumunt,etiam quicquid in ſe aliud
boni habere uidentur interimũt. Vnde ſcriptum
eſt:Vita carnium ſanitas cordis,putredo oſſiũ in- Prou.14
uidia. Quid enim per carnes niſi infirma quædam
ac tenera,& quid per oſſa niſi fortia acta ſignantur?
Et plerunq; cõtingit ut quidam cùm cordis inno-
centia in nõnullis ſuis actibus infirmi uideantur,
quidam uerò iam quædam ante humanos oculos
robuſta exerceant, ſed tamen erga aliorum bona
intus inuidiæ peſtilentia tabeſcant. Bene ergo di
B citur, Vita carniũ ſanitas cordis:quia ſi mentis in-
nocẽtia cuſtoditur, etiam ſi qua foris infirma ſunt
quandoq; roborantur. Et rectè illic ſubditur,Pu-
tredo oſſium inuidia: quia per liuoris uitium ante
Dei oculos pereũt etiam quæ humanis oculis for
tia uidentur. Oſſa quippe per inuidiam putreſce-
re,eſt quædam etiam robuſta deperire.

ADMONITIO XII.

ALiter admonendi ſunt ſimplices,atq; aliter
impuri. Laudandi ſunt ſimplices quòd ſtu-
deant nunquam falſa dicere, ſed admonendi ſunt
ut nouerint nonnunquã uera reticere.Sicut enim
ſemper dicentem falſitas læſit, ita nonnunquam
quibuſdam audita ueritas nocuit. Vnde coram di
ſcipulis Dominus locutionẽ ſuam ſilentio tempe
rans ait: Multa habeo uobis dicere, ſed nunc non Iodn.16
poteſtis illa portare. Admonendi ſunt igitur ſim-
plices ut ſicut fallaciam ſemper utiliter uitant, ita
ueritatem ſemper utiliter proferant. Admonen-
di ſunt, ut ſimplicitatis bono prudentiam adiun-
gant, quatenus ſic ſecuritatẽ de ſimplicitate poſ-
ſideant, ut circumſpectionem prudentiæ non a-
mittant. Hinc nanq; per doctorem gentium dici-
tur: Volo uos ſapientes eſſe in bono, ſimplices au Rom.16
tem in malo. Hinc electos ſuos per ſemetipſam
ueritas admonet dicens: Eſtote prudentes ſicut Matt.10
ſerpentes,& ſimplices ſicut columbæ. Quia uide-
licet in electorũ cordibus debet & ſimplicitatem
columbæ aſtutia ſerpentis acuere, & ſerpentis a-
ſtutiã columbæ ſimplicitas temperare, quatenus
nec ſeducti per prudentiam calleant,nec ab intel-
lectus ſtudio ex ſimplicitate torpeſcant. At con
trà admonendi ſunt impuri, ut quàm grauis ſit
quem cum culpa ſuſtinent duplicitatis laborem
agnoſcant:dum enim deprehendi metuunt, ſem-
per improbas defenſiones quærunt,ſemper pauí-
dis ſuſpicionibus agitantur. Nihil autem eſt ad
defendendum puritate tutius, nihil ad dicendum
ueritate facilius. Nam dum falſitatem ſuam tueri
conatur,duro cor labore fatigatur. Hinc nanque
ſcriptum eſt: Labor labiorũ ſuorum operiet eos. Pſal.139
Qui enim nunc implet tunc operiet: quia cuius
nunc animum per blandam inquietudinẽ exerit,
tunc per aſperam retributionem premit.Hinc per
Hieremiã dicitur: Docuerunt linguã ſuam loqui Hiero.9
mendacium, ut iniquè agerent laborauerũt. ac ſi
apertè

apertè dicerẽt: Qui amici esse ueritatis potuerunt sine labore, ut peccent laborant: cumq; uiuere sim pliciter renuunt, laboribus exigunt ut moriantur. Nam plerũq; in culpa deprehẽsi, dum quales sint cognosci refugiunt, sese sub fallaciæ uelamine abscondunt, & hoc quod peccant, quodq; iam aperte cernitur, excusare molíuntur, ita ut sæpe is qui eorum culpas & corripere studet, asperæ falsitatis nebulis seductus, penè amísisse se uideat quod de eis iam certum tenebat. Vnde rectè sub Iudęæ specie per prophetam contra peccantem animam ex
Esa.34 cusantemq; se, dicitur: Ibi habuit foueam hericius. Hericij quippe nomine impuræ mentis sesęq; callidè defendentis duplicitas designatur: quia uidelicet hericius cùm apprehenditur, & caput eius cernitur, & pedes uidentur, & corpus omne conspicitur: sed mox ut apprehensus fuerit, semetipsum in sphærã colligit, & pedes introrsus subtrahit, caput abscondit, & intra tenẽtis manus totus simul amittitur, qui totus simul antè uidebaẽ. Sic nimirum sic impuræ mentes sunt, cùm in suis excessibus cõprehenduntur. Caput enim hericij cernitur: quia quo initio ad culpam peccator accesserit uidetur. Pedes hericij conspiciuntur: quia quibus uestigijs nequitia sit petpetrata cognoscitur: & tamen adductis repentè excusationibus impura mens introrsus pedes colligit: quia cuncta iniquitatis suæ uestigia abscondit. Caput subtrahit: quia miris defensionibus nec inchoasse se malum aliquod ostendit. Et quasi sphæra in manu tenentis remanet: quia is qui corripit, cuncta quæ iam cognouerat, subitò amittens inuolutum intra conscientiam peccatorem tenet, & qui totum iam deprehendendo uiderat, tergiuersatione prauæ defensionis illusus totũ pariter ignorat. Foueam ergo habet hericius in reprobis: quia malitiosę mentis duplicitas sese intra se colligẽs abscondit in tenebris defensionis. Audiant impuri quod scriptũ
Prou.10 est: Qui ambulat simpliciter, ambulat cõfidenter. Fiducia quippe magnæ securitatis, est simplicitas
Sapien.1 actionis. Audiant quod sapientis ore dicitur: Spiritus sanctus disciplinæ effugiet fictum. Audiant
Prou.3 quod scriptura rursum testatur: Cum simplicibus sermocinatio eius. Deo enim sermocinari, est per illustrationem suæ præsentiæ humanis mentibus arcana reuelare. Cum simplicibus igitur sermocinari dicitur: quia de supernis mysterijs illorũ mentes radio suę uisitationis illuminat, quos nulla umbra duplicitatis obscurat. Est enim speciale duplicium malum: quia dum peruersa & duplici actione cæteros fallunt, quasi præstantius cæteris prudentes se esse gloriantur. Et quia districtionem retributionis non considerant, de damnis suis miseri exultant. Audiant autem quomodo super illos propheta Sophonias uim diuinæ animaduersio-
Soph.1 nis intendat dicens: Ecce dies Domini uenit magnus & horribilis, dies illa dies irę, dies tenebrarũ & caliginis, dies nebulæ & turbinis, dies tubæ & clangoris super omnes ciuitates munitas, & super omnes angulos excelsos. Quid enim per ciuitates munitas exprimitur, nisi suspectę mentes & fallaci semper defensione circumdatæ, quæ quotiens earum culpa corripitur, ueritatis ad se iacula non admittunt? Et quid per excelsos angulos, nisi duplicitas impuræ mentis intelligitur? Duplex quippe semper est in angulis paries. Quid per angulos parietis nisi impura corda signanẽ? Quæ dum ueritatis simplicitatẽ fugiunt, ad semetipsa quodam modo duplicitatis peruersitate replicanẽ. Et quod est deterius, apud cogitationes suas in fastu prudentię ex ipsa se culpa impuritatis extollunt. Dies igitur Domini uindictæ atq; animaduersionis plena super ciuitates munitas & super excelsos angulos uenit: quia ira extremi iudicij humana corda & defensionibus cõtra ueritatem clausa destruit, & duplicitatibus inuoluta dissoluit. Tũc enim munitæ ciuitates cadunt: quia mentes Deo suspectæ damnantur. Tunc excelsi anguli corruũt: quia corda quæ se per impuritatis prudentiam erigũt, per iustitiæ sententiam prosternuntur.

ADMONITIO XIII.

ALiter admonendi sunt incolumes, atq; aliter ægri. Admonendi sunt incolumes ut salutem corporis exerceant ad salutem mentis: ne si acceptæ incolumitatis gratiam ad usum nequitiæ inclinãt, dono deteriores fiant, & eo postmodum supplicia grauiora mereantur quo nunc largioribus bonis Dei malè uti non metuunt. Admonendi sunt incolumes, ne opportunitatẽ salutis in perpetuum promerendæ despiciant. Scriptum nanq; est: Ecce nunc tempus acceptabile, ecce nũc dies 2. Cor.6
salutis. admonendi sunt ne placere Deo si cũ possunt noluerint, cùm uoluerint serò non possint. Hinc est emẽ quòd eos pôst sapientia deserit, quos prius diutius renuentes uocauit, dicens: Vocaui Prou.1
& renuistis, extẽdi manum meam, & non fuit qui aspiceret. Despexistis omne consilium meum, & increpationes meas neglexistis. Ego quoq; in interitu uestro ridebo & subsannabo cùm uobis quẽ timebatis aduenerit. Et rursum: Tunc inuocabũt Ibidem
me, & non exaudiã, mane consurgent, & non inuenient me. Salus itaq; corporis quando ad bene operandum accepta despicitur, quanti sit muneris amissa sentitur. Et infructuosè ad ultimũ quæritur quæ congruo concessa tempore utiliter non habetur. Vnde bene per Salomonem rursum dicitur: Ne des alienis honorẽ tuum, & annos tuos Prou.5
crudeli, ne fortè impleantur extranei uiribus tuis, & labores tui sint in domo aliena, & gemas in nouissimis, quando consumpseris carnem & corpus tuum. Qui nanq; alieni à nobis sunt, nisi malignispiritus, qui à cœlestis sunt patriæ sorte separati? Quis uerò honor noster est, nisi quia in luteis corporibus conditi, ad cõditoris tamen nostri sumus imaginem & similitudinem creati? Vel quis alius crudelis est, nisi ille angelus apostata, qui & semet ipsum pœna mortis superbiendo perculit, & inferre mortem humano generi etiam perditus non pepercit? Honorem itaq; suum alienis dat, qui ad Dei imaginem & similitudinem cõditus, uitę suæ tempora malignorũ spirituũ uoluntatibus administrat. Annos etiam suos crudeli tradit, qui ad uoluntatem

luntatẽ malè dominãtis aduersarij accepta uiuendi spacia expendit. Vbi bene subditur: Ne fortè impleanẽ extranei uiribus tuis, & labores tui sint in domo aliena. Quisquis enim per acceptam ualetudinem corporis, per tributam sibi sapientiam mentis non exercendis uirtutibus, sed perpetrandis uitijs elaborat, nequaquam suis uiribus suam domum, sed extraneorum habitacula, id est, immundorum spirituum facta multiplicat: nimirum uel luxuriando, uel superbiendo agens ut etiam se addito perditorum numerus crescat. Bene autẽ subditur: Et gemas in nouissimis quando consumpseris carnem & corpus tuum. Plerunq; accepta salus carnis per uitia expenditur, sed cùm repentè subtrahitur, cùm molestijs caro atteritur, cùm iam egredi anima urgetur, diu malè habita quasi ad bene uiuendum salus amissa requiritur. Et tunc gemunt homines quòd Deo seruire noluerũt, quando damna negligentiæ suæ recuperare seruiendo
Psal.77 nequaquam possunt. Vnde alias dicitur: Cùm occideret eos, tunc requirebant eum. At contrà admonendi sunt ęgri, ut eo se filios Dei sentiant quo illos disciplinæ flagella castigant. Nisi enim correctis hæreditatem dare disponeret, erudire eos per molestias non curaret. Hinc nanq; ad Ioannem
Apoc.3 Dominus per angelũ dicit: Ego quos amo arguo
Heb.12 & castigo. Hinc rursum scriptũ est: Fili mi noli negligere disciplinã Domini, neq; fatigeris cùm ab eo argueris. Quẽ enim diligit Dominus, castigat: flagellat autem omnem filiũ quem recipit. Hinc
Psal.33 Psalmista ait: Multæ tribulationes iustorum, & de omnibus his liberauit eos Dominus. Hinc
Iob 19 quoq; beatus Iob in dolore exclamãs ait: Si iustus fuero non leuabo caput, saturatus afflictione & miseria. Dicendum est ægris, ut si cœlestem patriam suam esse credunt, necessariò in hac labores uelut in aliena patiantur. Hinc est enim quòd lapides extrà tunsi sunt, ut in constructione templi Domini absq; mallei sonitu ponerẽtur: quia uidelicet nunc foris per flagella tundimur, ut intus in templum Dei postmodum sine disciplinæ percussione disponamur: quatenus quicquid in nobis est superfluum, modò percussio resecet, & tunc sola nos in ædificio cõcordia charitatis liget. Admonendi sunt ægri, ut considerent pro percipiendis terrenis hæreditatibus, quomodo dura carnales filios disciplinæ flagella castigent. Quæ ergo nobis diuinæ correptionis pœna grauis est, per quam & nunquam amittenda hæreditas percipitur, & semper mansura supplicia uitantur? Hinc
Heb.12 etenim Paulus ait: Patres quidem carnis nostræ habuimus eruditores, & reuerebamur eos: nonne multo magis obtẽperabimus patri spirituum & uiuemus? Et illi quidem in tempore paucorum dierum secundum uoluntatem suam erudiebant nos: hic autem ad id quod utile est in recipiendo sanctificationẽ eius. Admonẽdi sunt ægri, ut considerẽt quãta salus cordis sit molestia corporalis, quæ ad cognitionem sui mentem reuocat, quam plerunq; salus abijcit, infirmitatis memoria reformat: ut animus qui extra se in elationem ducitur, cui sit conditioni subditus, ex percussa quam sustinet carne memoretur. Quòd rectè per Balaam, si tamen uocẽ Dei subsequi obediendo uoluisset, in ipsa eius itineris retardatione signatur. Balaã nãq; ut peruenire ad propositum tendit, sed eius uotũ animal cui præsedit, præpedit. Prohibitione quippe immorata asina angelum uidet, quem humana mens non uidet: quia plerunq; caro per molestias tarda flagello suo menti Deũ indicat, quem mens ipsa carni præsidens non uidebat: ita ut anxietatẽ spiritus proficere in hoc mundo cupientis, uelut iter tendentis impediat, donec ei inuisibilem qui sibi obuiat innotescat. Vnde bene per Petrum dicitur: Correptionem habuit suæ uesaniæ subiuga 2.Pet.2
le mutum, quod in hominis uoce loquens prohibuit prophetæ insipientiam. Insanus quippe homo à subiugali muto corripit, quando elata mens humilitatis bonum quod tenere debeat ab adflicta carne memoratur. Sed huius correptionis donum idcirco Balaam non obtinuit, quia ad maledicendum pergens, uocem nõ mentem mutauit. Admonendi sunt ægri, ut considerent quanti sit muneris molestia corporalis, quæ & admissa peccata diluit, & ea quæ admitti poterant compescit, quæ sumpta ab exterioribus plagis, concussę mẽti pœnitentiæ uulnera infligit. Vnde scriptum est: Prou.20
Liuor uulneris abstergit mala, & plagæ in secretioribus uentris. Mala enim liuor uulneris abstergit, qa flagellorũ dolor uel cogitatas, uel perpetratas nequitias diluit. Solet uero uentris appellatione mẽs plerunq; accipi: quia sicut uenter cõsumit escas, ita mens pertractãdo excoquit curas. Quia enim uenter mens dicit, ea sententia docetur qua scriptũ est: Lucerna Domini spiraculũ hominis, quæ inuestigat omnia secreta uentris. ac si diceret: Diuini afflatus illuminatio cùm in mentẽ hominis uenerit, eam sibimetipsi illuminãs ostendit, quę ante Spiritus sancti aduentũ cogitatiões praua & portare poterat, & pẽsare nesciebat. Liuor ergo uulneris abstergit mala, & plagæ in secretioribus uentris: quia dum exterius percutimur, ad peccatorum nostrorũ memoriam taciti afflictiq; reuocamur, atq; ante oculos nostros cuncta quæ à nobis sunt malè gesta reducimus, & per hoc quod foris patimur, magis intus quod fecimus dolemus. Vnde fit ut inter aperta uulnera corporis amplius nos abluat plaga secreta uentris: quia sanat nequitias prauí operis occultũ uulnus doloris. Admonendi sunt ægri, quatenus patientiæ uirtutẽ seruent, ut incessanter quanta redemptor noster ab his quos creauerat pertulit mala cõsiderẽt: quòd tot obiecta conuitiorũ probra sustinuit: q; de manu antiqui hostis captiuorum animas quotidie rapiens insultantiũ alapas accepit: quòd à qua salutis nos diluens, à perfidorum sputis faciẽ non abscondit: quòd uocatione sua nos ab æternis supplicijs liberans tacitus flagella toleraũit: quòd inter angelorũ choros perennes nobis honores tribuẽs, colaphos pertulit: quòd à peccatorum nos punctionibus saluans, spinis caput supponere nõ recusauit: quòd æterna nos dulcedine

debrians, in siti sua fellis amaritudinem accepit: cp
pro nobis patrẽ quamuis diuinitate esset æqualis
adorauit, sub irrisione adoratus tacuit: quòd uitã
mortuis præparans, uscp ad mortẽ ipse uita peru-
enit. Cur itacp asperum creditur ut à Deo homo to-
leraret flagella pro malis, si tãta Deus ab homini-
bus pertulit mala pro bonis? Aut quis sana intelli
gẽtia de percussiõe sua ingratus existit, si ipse hinc
sine flagello non exijt, qui hic sine peccato uixit?

ADMONITIO XIIII.

ALiter admonendi sunt qui flagella metuũt
& propterea innocenter uiuunt, atcp aliter
admonendi sunt qui sic in iniquitate durerũt, ut
necp per flagella corrigantur. Dicendũ nancp est
flagella timentibus, ut & bona temporalia nequa
quam pro magno desiderent, quæ adesse etiã pra-
uis uident, & mala præsentia nequaquam uelut
intolerabilia fugiant, quibus hic pleruncp etiam
bonos affici non ignorant. Admonendi sunt
qui flagella metuunt, ut si malis ueraciter carere
desiderant, æterna supplicia perhorrescant, necp
in hoc suppliciorum timore permaneant, sed ad
amoris gratiam nutrimẽto charitatis excrescant.
1.Ioan.4 Scriptum quippe est: Perfecta charitas foràs mit-
Rom.8 tit timorem. Et rursum scriptum est: Non accepi-
stis spiritum seruitutis iterum in timore, sed spiri-
tum adoptionis filiorum in quo clamamus abba
2.Cor.3 pater. Vnde idem doctor iterũ dicit: Vbi spiritus
Domini, ibi libertas. Si ergo adhuc à praua actio-
ne formidata pœna prohibet, profectò formidan
tis animũ nulla spiritus libertas tenet. Nam si pœ-
nam non metueret, culpam proculdubio perpe-
traret. Ignorat itacp mẽs gratiam libertatis, quam
ligat seruitus timoris. Bona enim pro semetipsis
amanda sunt, & non pœnis compellentibus exe-
quenda. Nam qui propterea bonũ facit, quia tor-
mentorũ mala metuit, uult nõ esse quod metuat,
ut audacter illicita cõmittat. Vnde luce clarius cõ
stat quòd coram Deo innocentia amittitur, ante
cuius oculos desiderio peccat. At cõtrà ij quos
ab iniquitatibus nec flagella compescunt, tanto
acriori inuectione feriendi sunt, quanto maiore
insensibilitate duruerunt. Pleruncp enim sine de-
dignatione dedignãdi sunt, sine desperatione de-
sperandi, ita duntaxat ut & ostensa desperatio for
midinẽ incutiat, & subiuncta admonitio ad spem
reducat. Districtæ itacp contra illos diuinæ sentẽ-
tiæ proferendæ sunt, ut ad cognitionem sui consi-
Prou.27 derata æterna animaduersione reuocent. Audiãt
enim in se impletum esse quod scriptũ est: Si con-
tuderis stultum in pila, quasi ptisanas feriente de-
super pilo, non auferetur ab eo stultitia eius. Con-
Hier.5 tra hos propheta Domino cõqueritur, dicẽs: At-
triuisti eos, & renuerũt accipere disciplinã. Hinc
est quòd Dominus dicit: Interfeci & perdidi po-
pulum istum, & tamen à uijs suis non sunt reuersi.
Esa.9 Hinc rursum ait: Populus non est reuersus ad per-
cutientẽ se. Hinc uoce flagellantiũ propheta Hie-
Hier.51 remias conqueritur dicẽs: Curauimus Babylonẽ,
& non est sanata. Babylon quippe curatur, nec ta
men ad sanitatem reducitur, quando mens in pra

A ua actione cõfusa uerba correctiõis audit, flagella
correptionis percipit, & tamen ad recta salutis iti
nera redire cõtemnit. Hinc captiuo populo Israe-
litico, nec tamen ab iniquitate conuerso Domi-
nus exprobrat dicẽs: Versa est mihi domus Israel Ezech.22
in scoriam, omnes isti facti sunt mihi æs, & stan-
num, & ferrum, & plumbum in medio fornacis,
ac si apertè dicat: Purgare eos per ignem tribula-
tionis uolui, & argentum illos uel aurũ fieri quæ-
sui: sed in fornace mihi in æs, stannum, & ferrũ, &
plumbum uersi sunt: quia non ad uirtutem, sed ad
uitia etiam in tribulatione proruperunt. Æs quip
pe dum percutitur, amplius metallis cæteris sonitũ
reddit. Qui igitur in percussione positus erumpit
ad sonitum murmurationis, in æs uersus est in me
B dio fornacis. Stannum uerò cum ex arte cõponi-
tur, argenti speciem mentitur. Qui uerò simulatio
nis uitio nõ caret in tribulatione, stannum factus
est in fornace. Ferro autem utitur, qui uitæ proxi-
mi insidiatur. Ferrum itacp in fornace est, qui no-
cendi malitiam non amittit in tribulatione. Plum
bum quocp cæteris metallis est grauius. In fornace
ergo plumbũ inuenitur, qui sic peccati sui ponde-
re premitur, ut etiam in tribulatiõe positus à terre-
nis desiderijs non leuetur. Hinc rursum scriptum Ezech.24
est: Multo labore sudatum est, & non exiuit de ea
nimia rubigo eius necp per ignem. Ignem quippe
nobis tribulationis admouet, ut in nobis rubigi-
nem uitiorũ purget: sed nec per ignem rubiginem
amittimus, quando & inter flagella uitio non care
C mus. Hinc propheta iterũ dicit: Frustra conflauit Hier.6
conflator, malitiæ eorũ sunt cõsumptæ. Sciẽdum
uerò est quòd nonnunquam cùm inter flagello-
rum duritiam remaneant incorrecti, dulci sunt ad
monitione mulcẽdi. Quos enim cruciamenta nõ
corrigunt, nonnunq; ab iniquis actionibus lenia
blandimẽta cõpescũt. Quia & plerũcp egros quos
fortis pigmentorum potio curare nõ ualuit, ad sa-
lutem pristinam tepens aqua reuocauit: & nõnul
la uulnera quę curari incisione nequeunt, fomen-
tis olei sanantur. Et durus adamas incisionẽ ferri mi
nimè recipit, sed leni hircorũ sanguine mollescit.

ADMONITIO XV.

ALiter admonendi sunt nimis taciti, atcp alí-
ter multiloquio uacantes. Insinuari nancp
D nimis tacitis debet, quia dum quædam uitia incau
tè fugiunt, occultè deterioribus implicãtur. Nam
sæpe linguam quia immoderatius premũt, in cor
de grauius multiloquium tolerant, ut eo plus cog-
itationes in mente feruent, quo illas uiolenta
custodia indiscreti silentij angustat. Quæ plerun-
que tanto latius quoque diffluunt, quanto se esse
securius æstimãt, quia foris à reprehẽsoribus non
uidẽtur. Vnde nonnunquam mens in superbiam
tollitur, & quos loquẽtes audit, quasi infirmos de
spicit. Cumcp os corporis claudit, quantum se uiti-
js superbiendo aperiat non cognoscit. Linguam
etenim premit, mentem eleuat. Et cum suam mali
tiam atcp nequitiã minimè considerat, tanto apud
se cunctos liberius, quanto & secretius accusat.
Admonendi sunt igitur nimis taciti, ut scire sollí-
citè

citè studeant, non solum quales exterius ostende-
A re, sed etiam quales se debeant interius exhibere:
ut plus ex cogitationibus occultum iudicium, cp
ex sermonibus reprehensionem metuant proxi-
morum. Vnde per Salomonem quocp scriptum
Prou.5 est: Fili mi attende sapientiam meam, & pruden-
tiæ meæ inclina aurem tuam, ut custodias cogi-
tationes. Nihil quippe in nobis est corde fuga-
cius, quod à nobis totiẽs recedit, quotiẽs per pra-
uas cogitationes defluit. Hinc etenim Psalmista
Psal.39 ait: Cor meũ dereliquit me. Hinc ad semetipsum
rediens, ait: Inuenit seruus tuus cor suũ ut oret te.
Cùm ergo cogitatio per custodiã restringitur, cor
quod fugere cõsueuit, inuenitur. Pleruncp aũt ni-
mis taciti cùm nõnulla iniusta patiuntur eo in acrio
B rem dolorem prodeunt, quo ea quæ sustinent nõ
loquuntur. Nam si illatas molestias trãquillę linguę
sermone dicerent, à conscientia dolor emanaret.
Vulnera enim clausa plus cruciant. Nam cùm pu
tredo quæ interius feruet eijcit, ad salutem dolor
aperitur. Scire igitur debent qui plus quã expedit
tacent, ne inter molesta quæ tolerant dum linguã
tenent, uim doloris exaggerent. Admonendi
sunt enim, ut si proximos sicut se diligũt minimè
illis taceant unde eos iustè reprehendant. Vocis
enim medicamine utroruncp saluti concurritur,
dum & ab illo qui infert, actio praua atcp peruersa
compescit, & ab hoc qui sustinet, doloris feruor
uulnere aperto temperat. Qui enim proximorũ
mala respiciũt, & tamẽ in silentio linguã premũt,
C quasi cõspectis uulneribus, usum medicaminis sub-
trahũt, & eo mortis autores fiunt quo uirus quod
potuerunt curare noluerũt. Lingua itacp discretè
frenanda est, non insolubiliter obliganda. Scriptũ
Eccl.20 nancp est: Sapiens tacebit uscp ad tempus: ut nimi-
rum cùm opportunum considerat, postposita cen
sura silentij, loquendo quæ congruunt, in usum se
utilitatis impendat. Et rursum quocp scriptum est:
Eccl.3 Tempus tacendi, tẽpus loquẽdi. Discretè quippe
uicissitudinũ pensanda sunt tẽpora, ne aut cùm re
stringi lingua debet, per uerba inutiliter defluat,
aut cùm loqui utiliter potest, semetipsam pigrè re
Psal.40 stringat. Quod bene Psalmista considerans dicit:
Pone Domine custodiã ori meo, & ostiũ circum-
stantiæ labijs meis. Non enim poni ori suo parie-
D tem, sed ostiũ petit, quod uidelicet aperitur & clau
ditur. Vnde & nobis cautè discendum est, quate-
nus os discretè & congruo tẽpore uox aperiat, &
rursum congruo taciturnitas claudat. At cõtrà ad
monendi sunt multiloquio uacantes, ut uigilãter
aspiciant à quanto rectitudinis statu depereunt,
dum per multiplicia uerba dilabuntur. Humana ete
nim mens aquę more & circumclusa ad superiora
colligitur: quia illud repetit unde descendit, & re-
laxata deperit, quia se per infima inutiliter spar-
git. Quot enim super se uacuis uerbis à silentij sui
censura dissipatur, quasi tot riuis extra se ducitur.
Vnde & redire interius ad sui cognitionẽ non suf
ficit, quia per multiloquiũ sparsa à secreto se inti-
mæ cõsiderationis excludit. Totã uerò se insidian
tis hostis uulneribus detegit: quia nulla munitio-

A ne custodiæ circumcludit. Vnde scriptũ est: Sicut
urbs patens & absq; murorũ ambitu, ita uir qui nõ
potest in loquendo cohibere spiritũ suũ. Quia e-
nim murũ silẽtij nõ habet, patet inimici iaculis ci-
uitas mẽtis. Et cum se per uerba extra semetipsam
eijcit, apertã se aduersario ostendit. Quã tanto ille
sine labore superat, quanto & ipsa quæ uincitur,
contra semetipsam per multiloquiũ pugnat. Ple-
runcp aũt dum per quosdã gradus desidiosa mens
in lapsum casus impellit, dum otiosa cauere uerba
negligimus, ad noxia quandocp peruenimus, ut
prius loqui aliena libeat, & postmodũ detractio-
nibus eorũ uitã de quibus loquit mordeat, ad ex-
tremum uerò uscp ad apertas lingua contumelias
B erumpat. Hinc seminantur stimuli, oriuntur rixæ,
accendũtur faces odiorum, pax extinguitur cor
dium. Vnde bene per Salomonem dicitur: Qui di Prou.17
mittit aquam, caput est iurgiorum. Aquam quip
pe dimittere, est linguã in fluxũ eloquij relaxare.
Quo contrà in bona etiã parte iterũ dicitur: Aqua Prou.18
profunda uerba ex ore Dei. Qui ergo dimittit a-
quã, caput est iurgiorũ: quia qui linguã non refre-
nat, cõcordiã dissipat. Vnde ediuersò scriptũ est: Prou.26
Qui imponit stulto silentium, iras mitigat. Quia
autem multiloquio quisq; seruiens linguam frena
re nequiuerit, accidit ut rectitudinẽ iustitiæ tene-
re nequacp possit. quod testatur propheta qui ait: Psal.139
Vir linguosus non dirigetur super terram. Hinc Prou.10
quocp Salomon iterum dicit: In multiloquio non
C deerit peccatũ. Hinc Esaias ait: Cultus iustitiæ, si- Esa.32
lentium: uidelicet indicãs, quia mens à iustitia de
solatur, quando ab immoderata locutione nõ par
citur. Hinc Iacobus ait: Si quis putat se religiosum Iac.1
esse non refrenans linguã suã, sed seducẽs cor suũ,
huius uana est religio. Hinc rursus ait: Sit omnis
homo uelox ad audiendũ, tardus aũt ad loquen-
dum. Hinc iterũ (uim linguæ definiens) adiungit:
Lingua inquietũ malũ, plena ueneno mortifero. Iac.3
Hinc per semetipsam nos ueritas admonet dicẽs: Matth.12
Omne uerbũ otiosum quod locuti fuerint homi-
nes, reddent de eo rationẽ in die iudicij. Otiosum
qppe uerbũ est, quod aut ratiõe iustę necessitatis,
aut intẽtione pię utilitatis caret. Si ergo de otioso
sermõe ratio exigit, pẽsemus quæ pœna multilo-
D quiũ manet, in quo etiã per noxia uerba peccatur.

ADMONITIO XVI.

ALiter admonendi sunt pigri, atcp aliter præ-
cipites. Illi nancp suadendi sunt ne agenda
bona dum differunt amittant: isti uerò admonen-
di sunt ne dum bonorum tempus incautè festinã-
do præueniunt, eorum merita immutent. Pigris
itacp intimandum, quòd sæpe dum opportunè a-
gere quæ possumus nolumus, paulo post cùm uo
lumus non ualemus. Ipsa quippe mentis desidia
dum congruo feruore non accenditur, à bono-
rum desiderio funditùs conualescente furtim tor-
pore mactatur. Vnde apertè per Salomonem di-
citur: Pigredo immittit soporem. Piger enim re- Prou.19
ctè sentiendo quasi uigilat, quãuis nil operando
torpescat. Sed pigredo soporem immittere dici-
tur, quia paulisper etiam rectè sentiendi uigilan-

tia amittitur, dum à bene operãdi ſtudio ceſſatur. Vbi rectè ſubiungitur: Et anima diſſoluta eſuriet. Nam mens quia ſe ad ſuperiora ſtringendo nõ dirigit, neglectam ſe inferius per deſideria expãdit. Et dum ſtudiorum ſublimium uigore non conſtringitur, cupiditatis infimæ fame ſauciatur: ut quo ſe per diſciplinam ligare diſſimulat, eo ſe eſuriens per uoluptatum deſideria ſpargat. Hinc ab
Ibidem eodem rurſum Salomone ſcribitur: In deſiderijs
Matth.12 eſt omnis ocioſus. Hinc ipſa ueritate prædicante, uno quidem exeunte ſpiritu munda domus dicitur, ſed multiplicius redeunte dum uacat occupatur. Plerunq; piger dum neceſſaria agere negligit quædam ſibi difficilia opponit, quædam uerò incautè formidat: & dum quaſi inuenit quod uelut iuſtè metuat, offendit quòd in otio quaſi non iniu
Prou.20 ſtè torpeſcat. Cui rectè per Salomonem dicitur: Propter frigus piger arare noluit, mẽdicabit ergo æſtate, & non dabit̃ ei. Propter frigus quippe piger nõ arat, dum deſidia & torpore cõſtrictus, agere quæ debet bona conſiderat, & diſſimulat. Propter frigus quippe piger non arat, dum parua ex aduerſo mala metuit, & operari maxima prætermittit. Bene aũt dicit̃: Mendicabit eſtate, & nõ dabitur ei. Qui enim nũc ex bonis operibus nõ exudat, cùm ſol iudicij feruentior apparuerit, quia fruſtra regni aditũ poſtulat, nihil accipiens eſtate mẽdicat. Bene hinc per eundẽ Salomonem rurſum
Eccl.11 dicitur: Qui obſeruat uentum, non ſeminat, & qui conſiderat nubes, nunquã metit. Quid enim per uentum niſi malignorum ſpirituũ tentatio exprimitur? Et quid per nubes quæ mouentur à uento, niſi aduerſitates prauorũ hominum deſignantur? A uentis quippe impelluntur nubes: quia immundorum ſpirituũ afflatu prauí excitantur homines. Qui ergo obſeruat uentum, non ſeminat, & qui conſiderat nubes, nunquam metit: quia quiſquis tentationem malignorum ſpirituũ, quiſquis perſecutionem prauorum hominum metuit, neque nunc grana boni operis ſeminat, neq; tunc manipulos ſanctæ retributionis ſecat. At contrà admonendi ſunt præcipites, quia dum bonorũ actum præueniunt tempus, meritũ peruertũt: & ſæpe in malis corruunt, dum bona minimè diſcernunt. Qui nequaquã quid, quomodo uel quãdo quæq; agant inſpiciunt, ſed plerunq; acta quia ita nõ debuerunt agere cognoſcunt. Quibus ſub auditoris
Eccl.33 ſpecie rectè per Salomonem dicitur: Fili ſine con
Prou.4 ſilio nihil facias, & poſt factum non pœnitebis. Et rurſum: Palpebræ tuæ præcedãt greſſus tuos. Palpebræ quippe greſſus præcedunt, cum operationem noſtram conſilia recta præueniũt. Qui enim negligit cõſiderando præuidere quod facit, greſſus tendit, oculos claudit: pergendo iter conficit, ſed præuidendo ſibimetipſi nõ antecedit, atq; idcirco citius corruit: quia quò pedẽ operis ponere debeat, per palpebram conſilij non attendit.

ADMONITIO XVII.

ALiter admonendi ſunt manſueti, atq; aliter iracundi. Nonnunquam uerò mãſueti cùm præſunt, uicinum & quaſi iuxtà poſitũ torporem deſidiæ patiuntur. Et plerunq; nimia reſolutione lenitatis ultrà quàm neceſſe eſt uigorẽ diſtrictionis emolliunt. At contrà iracundi cum regiminũ loca percipiunt, quo impellente ira in mentis ueſaniam deuoluũtur, eo etiam ſubditorum uitã diſſipata quietis tranquillitate cõfundunt. Quos cũ furor agit in præceps, ignorant quicquid irati faciunt, ignorant quicquid patiuntur irati à ſemetipſis. Nonnunquam uerò quod eſt grauius, irę ſuæ ſtimulum iuſtitiæ zelum putant. Et cum uitium uirtus creditur, ſine metu culpa cumulatur. Sæpe ergo manſueti diſſolutionis torpeſcunt tædio, ſæpe iracundi rectitudinis fallũtur zelo. Illorũ itaq; uirtuti uitium latenter adiungitur, his autẽ ſuum uitium quaſi uirtus feruens uidetur. Admonendi ſunt igitur illi, ut fugiant quod iuxta ipſos eſt, iſti quod in ipſis eſt. Attendant illi quod nõ habent, diſcernant iſti quod habent. Amplectantur manſueti ſollicitudinem, damnent iracundi perturbationem. Admonendi ſunt manſueti ut habere etiam æmulationem iuſtitiæ ſtudeant. Admonendi ſunt iracundi ut æmulationi quam ſe habere exiſtimant, manſuetudinẽ ſubiungant. Idcirco nanq; Spiritus ſanctus in columba & in igne monſtratur: quia uidelicet omnes quos implet, & columbæ ſimplicitate manſuetos, & igne zeli ardentes exhibet. Nequaquam ergo ſancto Spiritu plenus eſt, qui aut in tranquillitate manſuetudinis feruorem æmulationis deſerit, aut rurſum in æmulationis ardore uirtutem manſuetudinis amittit. Quod fortaſſe melius oſtẽdimus ſi in mediũ Pauli magiſterium proferamus, qui duobus diſcipulis & nõ diuerſa charitate præditis, diuerſa tamen adiutoria prædicationis impendit. Timotheũ nanq; admonens ait: Argue, obſecra, increpa cũ omni pa- 2.Tim.4
tientia & doctrina. Titum quoq; admonet dicẽs: ad Tit.2
Hæc loquere & exhortare, & argue cum omni imperio. Quid eſt quòd doctrinã ſuam tanta arte diſpenſat, ut in exhibenda hac alteri imperium, atq; alteri patientiam proponat: niſi quòd manſuetioris ſpiritus Titum, & paulo feruentioris uidit eſſe Timotheum? Illum per æmulationis ſtudium inflammat, hunc per lenitatem patientiæ temperat. Illi quod deeſt iungit, huic quod ſupereſt ſubtrahit. Illum ſtimulo impellere nitit̃, hunc freno moderatur. Magnus quippe ſuſceptæ Eccleſiæ colonus alios palmites ut creſcere debeant rigat, alios cum plus iuſto creſcere cõſpicit reſecat: ne aut nõ creſcendo nõ ferant fructus, aut immoderatè creſcendo quos protulerũt amittant. Sed longè alia eſt ira quæ ſub æmulatiõis ſpecie ſurripit, alia quę turbatum cor & ſine iuſtitiæ prætextu confundit. Illa enim in hoc quod debet inordinatè extenditur, hæc autem ſemper in ijs quæ nõ debet inflamatur. Sciendum quippe eſt quia in hoc ab impatientibus iracũdi differunt, quòd illi ab illis illata non tolerant, iſti autem etiam quæ tolerantur important. Nam iracundi ſæpe etiam ſe declinantes inſequuntur, rixæ occaſionem commouent, labore contentionis gaudent: quos tamen melius corrigimus, ſi in ipſa iræ ſuæ cõmotione declinamus.

Pertur-

Perturbati quippe quid audiant ignorant, ſed ad ſe reducti tanto libentius exhortationis uerba recipiunt, quãto ſe trãquillius toleratos erubeſcunt. Menti autem furore ebriæ, omne rectum quod di
1.Reg.25 citur, peruerſum uidet̃. Vnde & Nabal ebrio culpã ſuã Abigail laudabiliter tacuit, quã digeſto uino laudabiliter dixit: & idcirco malũ quod fecerat, cognoſcere potuit, quia hoc ebrius non audiuit. Cũ uerò ita iracundi alios impetunt ut declinari omnino non poſſint, non aperta exprobratiõe, ſed ſub quadã ſunt cautela reuerentiæ parcẽdo feriendi. Quod melius oſtendimus, ſi Abner factũ
2.Reg.2 ad mediũ deducamus. Hũc quippe cũ Azahel ui incautæ præcipitatiõis impeteret, ſcriptũ eſt: Locutus eſt Abner ad Azahel dicens: Recede à me, noli me perſequi: ne cõpellar confodere te in terram. Qui audire cõtẽpſit, & noluit declinare. Percuſſit ergo eum Abner auerſa haſta in inguine, & transfodit eũ, & mortuus eſt. Cuius enim Azahel typum tenuit, niſi eorũ quos uehemẽter arripiens furor in præceps ducit? Qui in eodẽ furoris impetu tanto cautè declinãdi ſunt, quanto & inſanè rapiuntur. Vnde & Abner, qui noſtro ſermone patris lucerna dicit̃, fugit: quia doctorũ lingua quæ ſupernum Dei lumen indicat, cum per abrupta furoris mentẽ cuiuſpiam ferri conſpicit, cumq; contra iraſcentem diſſimulat uerborum iacula reddere, quaſi perſequentem nõ uult ferire. Sed cum iracundi nulla conſideratione ſe mitigãt, & quaſi Azahel perſequi & inſanire non ceſſant, neceſſe eſt ut hi qui furentes conant̃ reprimere, nequaquã in furore ſe erigant, ſed quicquid eſt tranquillitatis oſtendant: quædã uerò ſubtiliter proferant, in quibus ex obliquo furentis animũ pungant. Vnde & Abner cum contra perſequentẽ ſubſtitit, nõ eum recta ſed auerſa haſta transforauit. Ex mucrone quippe percutere, eſt impetu apertæ increpationis obuiare. Auerſa uerò haſta perſequentẽ ferire, eſt furentem tranquillè ex quibuſdam tangere, & quaſi parcendo ſuperare. Azahel aũt protinus occubuit: quia cõmotæ mentes dũ & parci ſibi ſentiunt, & tamẽ reſponſorum ratione in intimis ſub tranquillitate tangunt̃ ab eo quod ſe erexerãt ſtatim cadũt. Qui ergo à furoris ſui impetu ſub lenitatis percuſſiõe reliliũt, quaſi ſine ferro moriunt̃.

ADMONITIO XVIII.

ALiter admonendi ſunt humiles, atq; aliter elati. Illis inſinuandum eſt q̃ ſit uera excellentia quã ſperando tenent, iſtis uerò intimandũ eſt q̃ ſit nulla temporalis gloria, quam & amplectentes non tenent. Audiant humiles q̃ ſint æterna quæ appetunt, q̃ tranſitoria quæ contemnũt. Audiant elati quàm ſint tranſitoria quæ ambiunt, quàm æterna quæ perdunt. Audiant humiles ex
Luc.18 magiſtra uoce ueritatis: Omnis qui ſe humiliat e-
Prou.15 xaltabitur. Audiant elati: Omnis qui ſe exaltat hu-
Prou.16 miliabitur. Audiant humiles: Gloriam præcedit
Eſa.66 humilitas. Audiant elati: Ante ruinã exaltatur ſpi-
Pſal.137 ritus. Audiant humiles: Ad quem aũt reſpicia, niſi ad humilẽ & quietũ & trementẽ ſermones meos?
Eccl.10 Audiant elati: Quid ſuperbis terra & cinis? Audiant humiles: Deus humilia reſpicit. Audiant elati: Et alta à lõgè cognoſcit. Audiãt humiles: Quia Matth.20
filius hominis non uenit miniſtrari, ſed miniſtrare. Audiant elati: Quia initiũ omnis peccati ſuper Eccle.10
bia eſt. Audiant humiles: Quia redemptor noſter Phil.2
humiliauit ſemetipſum, factus obediens patri uſq; ad mortẽ. Audiant elati quod de eorũ capite ſcriptũ eſt: Ipſe eſt rex ſuper omnes filios ſuperbiæ. Iob 41
Occaſio igitur perditionis noſtræ facta eſt ſuperbia diaboli, & argumentũ redemptionis noſtrę in uenta eſt humilitas Dei. Hoſtis enim noſter inter omnia conditus, uoluit uideri ſuper omnia elatus: redemptor aũt noſter magnus manens ſuper omnia, fieri inter omnia dignatus eſt paruulus. Dicat̃ ergo humilibus, quia dum ſe deijciunt, ad Dei ſimilitudinem aſcendunt. Dicat̃ aũt elatis, quia dũ ſe erigunt, in apoſtataę angeli imitatione cadunt. Quid itaq; elatiõe deiectius, quæ dum ſupra ſe tẽditur, ab altitudine ueræ celſitudinis elongatur? Quid aũt humilitate ſublimius, quę dum ſe in imà deprimit, authori ſuo manenti ſuper ſumma coniungitur? Eſt tamen aliud quod in eis debeat cautè penſari: quia ſæpe quidã humilitatis decipiunt̃ ſpecie, quidã uerò elationis ſuæ ignorantia fallũtur. Nam plerunq; nonnullis qui ſibi humiles uidentur, is qui hominibus deferri non debet, coniunctus eſt timor: plerunq; uerò elatos comitari ſolet libera uocis aſſertio. Et cum quædã increpãda ſunt uitia, illi reticent ex timore, & tamen tacere ſe æſtimant ex humilitate: iſti loquunt̃ per impatientiã elationis, & tamen ſe credunt loqui per libertatem rectitudinis. Illos ut peruerſa nõ increpent, ſub ſpecie humilitatis premit culpa formidinis: iſtos ad increpanda quæ non debent aut magis q̃ debent, ſub imagine libertatis effrenatio impellit timoris. Vnde & elati admonendi ſunt, ne plus q̃ decet ſint liberi, & humiles admonendi ſunt, ne plus quã expedit ſint ſubiecti: ne aut illi defenſionẽ iuſtitiæ uertant in exercitationẽ ſuperbiæ, aut iſti cùm ſtudẽt plus quã neceſſe eſt hominibus ſubijci, cõpellantur eorũ etiã uitia uenerari. Conſiderandũ uerò eſt q̃ plerunq; elatos utilius corripimus, ſi eorũ correptionibus quædã laudũ fomenta miſceamus. Inferenda nanq; ſunt illis aut talia bona quæ in ipſis ſunt, aut dicendũ certè quę poterãt eſſe ſi nõ ſunt: & tunc demũ reſecãda ſunt mala quæ nobis diſplicent, cùm prius ad audiendum eorum placabilẽ mentẽ fecerint premiſſa bõna quæ placent. Nam & equos indomitos blanda prius manu tangimus, ut eos nobis plenius poſtmodum etiã per flagella ſubigamus: & amaro pigmentorũ poculo mellis dulcedo adiungit̃, ne ea quæ ſaluti profutura eſt, in ipſo guſtu aſpera amaritudo ſentiatur: & dũ guſtus per dulcedinem fallitur, humor mortiferus per amaritudinẽ uaciat̃. Ipſa ergo in elatis inuectionis exordia permixta ſunt laude temperanda, ut dum admittũt fauores quos diligunt, etiam correptiones recipiant quas oderunt. Plerunq; autem perſuadere elatis utilia melius poſſumus, ſi profectum eorum nobis potius quàm illis profuturum dicamus, ſi eorũ meli

orationem nobis magis quàm illis profuturam di A
camus, & eam magis nobis quàm ſibi impēdi po-
ſtulamus. Facile enim ad bonum elatio flectitur,
ſi & alijs eius inflexio prodeſſe credatur. Vnde
Moſes qui regente ſe Deo deſerti iter aeria colū-
na duce pergebat, cum Obab cognatum ſuum à
gentilitatis conuerſatione uellet educere, & om-
Num.10 nipotentis dominio ſubiugare, ait: Proficiſcimur
ad locum quem Dominus daturus eſt nobis, ueni
nobiſcum ut benefaciamus tibi, quia Dominus
bona promiſit Iſraeli. Cui cū reſpondiſſet ille, Nō
uadam tecū ſed reuertar ad terram meam in qua
natus ſum: illico adiunxit: Noli nos relinquere, tu
enim noſti in quibus locis per deſertum caſtra po
nere debeamus, & eris dux noſter. Neq; enim Mo
ſi mentem ignorantia itineris anguſtabat, quem B
& ad prophetiæ ſcientiam cognitio diuinitatis ex
panderat, quem columna exterius præibat, quem
de cunctis interius per cōuerſationem cum Deo
ſedulam locutio familiaris inſtruebat. Sed uidelí-
cet uir prouidus elato auditori colloquens, ſola-
tium petiuit ut daret: ducem eum requirebat in
uia, ut dux ei fieri ad uitam potuiſſet. Egit itaq; ut
ſuperbus auditor uoci ad meliora ſuadenti eo ma
gis fieret deuotus, quo putaretur neceſſarius: &
unde ſe exhortatorem ſuum præcedere crederet,
inde ſub uerbis ſe exhortationis inclinaret.

ADMONITIO XIX.

ALiter admonendi ſunt pertinaces, atq; ali-
ter inconſtantes. Pertinacibus nanq; dicen-
dum eſt, quòd plus de ſe quàm ſunt ſentiunt, & id-
circo alienis conſilijs non acquieſcunt. Inconſtan
tibus uerò intimandū eſt, quòd ualde ſe deſpicien
tes negligunt, & ideo leuitate cogitationum à ſuo
iudicio per temporum momenta flectuntur. Illis
dicendum eſt: quia niſi meliores ſe cæteris æſtima
rent, nequaquam cunctorum conſilia ſuæ delibe-
rationi poſtponerent. Iſtis dicendum eſt: quia ſi
hoc quod ſunt utcunq; attenderent, nequaq; eos
per tot uarietatis littora mutabilitatis aura uerſa-
Rom.12 ret. Illis per Paulum dicitur: Nolite prudentes eſſe
Ephe.4 apud uoſmetipſos. At contrà iſti audiant: Non cir
cumferamur omni uento doctrinę. De illis per Sa
Prou.1 lomonem dicitur: Comedent fructus uineæ ſuæ,
ſuiſq; conſilijs ſaturabuntur. De iſtis autem ab eo
Prou.15 rurſus ſcribit: Cor ſtultorū diſſimile erit. Cor quip
pe ſapientium ſibimetipſis ſemper eſt ſimile: quia
dum rectis perſuaſionibus acquieſcit, conſtanter
ſe in bono opere dirigit. Cor uerò ſtultorū diſſimi
le eſt: quia dum mutabilitate ſe uariū exhibet, nun
quam idem quod fuerat manet. Et quia quædā
uitia ſicut ex ſemetipſis gignūt alia, ita ex alijs ori-
untur, ſciendum ſummopere eſt quòd tūc ea cori-
piendo melius tergimus, cùm ipſa ab amaritudi
nis ſuæ fonte ſiccamus. Pertinacia autem ex ſuper
bia, inconſtantia uerò ex leuitate generatur. Ad-
monendi igitur ſunt pertinaces, ut elationem ſuæ
cogitationis agnoſcant, & ſemetipſos uincere ſtu
deant, ne dum rectis alioru ſuaſionibus foris ſupe
rari deſpiciunt, intus à ſuperbia captiui teneātur.
Admonendi ſunt ut ſolerter aſpiciant, quia filius
hominis cui una cum patre ſemper uoluntas eſt, ut
exemplū nobis frangendæ noſtræ uoluntatis præ
beat, dicit: Non ueni facere uoluntatem meā, ſed Ioan.6
eius qui miſit me patris. Qui ut huius adhuc uirtu
tis gratiam cōmendaret, ſeruaturum ſe hoc in ex-
tremo iudicio perhibet, cùm ait: Ego à meipſo nō Ioan.5
poſſum facere quicquam, ſed ſicut audio, iudico.
Qua itaq; cōſcientia dedignatur homo alienæ uo
luntati acquieſcere, quando Dei & hominis filius
cùm uirtutis ſuæ gloriā uenit oſtendere, teſtatur
ſe non à ſemetipſo iudicare? At contrà admonen
di ſunt inconſtantes, ut mentē grauitate roborēt.
Tūc enim genimina in ſe mutabilitatis arefaciūt,
cum à corde prius radicem leuitatis abſcindunt:
quia & tunc fabrica robuſta cōſtruitur, cùm prius
B locus ſolidus in quo fundamentum poni debeat
prouidetur. Niſi ergo antè mentis leuitas caueat-
ur, cogitationum inconſtantia minimè uincitur,
à quibus ſe alienum Paulus fuiſſe perhibuit, cùm
2.Cor.1 dicit: Nunquid leuitate uſus ſum, aut quæ cogito
ſecundum carnē cogito, ut ſit apud me, eſt & nō?
ac ſi apertè dicat: Idcirco mutabilitatis aura non
moueor, quia leuitatis uitio non ſuccumbo.

ADMONITIO XX.

ALiter admonendi ſunt gulæ dediti, atq; ali-
ter abſtinentes. Illos enim ſuperfluitas locu
tionis, leuitas operis atq; luxuria, iſtos uerò ſæpe
impatiētiæ, ſæpe uerò ſuperbiæ culpa comitatur.
Niſi enim gulæ deditos immoderata loquacitas
raperet, diues ille qui epulatus quotidie dicitur
C ſplendidè, in lingua grauius non arderet, dicens: Luc.16
Pater Abraham miſerere mei, & mitte Lazarum
ut intingat extremum digiti ſui in aquam ut refri-
geret linguam meam, quia crucior in hac flamma.
Quibus profectò uerbis oſtenditur, quia epulan-
do quotidie crebrius in lingua peccauerat, qui to
tus ardens refrigerari ſe in lingua præcipuè requi-
rebat. Rurſum quia gulæ deditos leuitas protinus
operis ſequitur, authoritas ſacra teſtatur dicens: Exod.32
Sedit populus manducare & bibere, & ſurrexe-
runt ludere. Quos plerunq; edacitas uſque ad lu-
xuriam pertrahit: quia dum ſatietate uenter ex-
tenditur, aculei libidinis excitantur. Vnde & ho-
ſti callido qui primi hominis ſenſum in concupi-
ſcentiam pomi aperuit, ſed in peccati laqueo ſtrin
xit, diuina uoce dicitur: Pectore & uentre repes. Gen.3
D ac ſi ei apertè diceretur: Cogitatione & ingluuie
ſuper humana corda dominaberis. Quia gulæ de-
ditos luxuria ſequit, propheta teſtatur, qui dum
aperta narrat, occulta denunciat dicens: Princeps
cocorum deſtruxit muros Hieruſalem. Princeps
nanq; cocorum uenter eſt, cui magna cura obſe-
quium à cocis impenditur, ut ipſe delectabiliter
cibis impleatur. Muri autem Hieruſalem uirtutes
ſunt animæ, ad deſideriū ſupernæ pacis eleuatæ.
Cocorū igitur princeps muros Hieruſalem deij-
cit: quia dum uenter ingluuie extenditur, uirtutes
animæ per luxuriam deſtruūtur. Quo contrà niſi
mentes abſtinentium plerunq; impatientia à ſinu
tranquillitatis excuteret, nequaquā Petrus dum
diceret: Miniſtrate in fide ueſtra uirtutē, in uirtute 2.Pet.1
ſcien-

ſcientiā, in ſciētia aūt abſtinētiā, protinus uigilan A
ter adiungeret dicēs: In abſtinētia autē patientiā.
Deeſſe quippe abſtinentibus patientiam præui-
dit, quæ eis ut adeſſet admonuit. Rurſum niſi co-
gitationes abſtinentium aliquando ſuperbiæ cul-
Rom.14 pa transfigeret, Paulus minimè diximſſet: Qui non
manducat, manducantem non iudicet. Qui rur-
ſus ad alios loquens, dum de abſtinentiæ uirtute
Col.2 gloriantiū præcepta perſtringeret, adiunxit: Quę
ſunt rationem quidem habentia ſapientiæ in ſu-
perſtitione & humilitate, & non ad parcendum
corpori, non in honore aliquo ad ſaturitatem car
nis. Qua in re diligenter quoq; aduertendum eſt,
quòd in diſputatione ſua prædicator egregius ſu-
perſtitioni humilitatis ſpeciem iungit: quia dum
plus quàm neceſſe eſt caro atteritur per abſtinen- B
tiam, humilitas foris oſtenditur, ſed de hac ipſa hu
militate grauiter interius ſuperbitur. Et niſi mens
plerunq; ex abſtinētiæ uirtute tumeſceret, nequa
quam hanc uelut inter magna merita Phariſæus
Luc.18 arrogans ſtudioſè enumeraret dicens: Ieiuno bis
in ſabbato. Admonendi ergo ſunt gulæ dediti,
ne in eo quòd eſcarum delectationi incumbunt,
luxuriæ ſe mucrone transfigant, & quāta ſibi per
eſum loquacitas, quanta mentis leuitas inſidie-
tur, aſpiciant: ne dum uentri molliter ſeruiunt, ui-
tiorum laqueis crudeliter aſtringantur. Tanto e-
nim longius à ſecundo parente receditur, quanto
per immoderatum uſum dū manus ad cibum ten
ditur, parentis primi lapſus iteratur. At contrà
admonendi ſunt abſtinentes ut ſollicitè ſemper C
aſpiciant, ne cùm gulæ uitium fugiunt, acriora his
uitia quaſi ex uirtute generentur, ne dum carnem
macerant, ad impatientiam ſpiritus erumpat, &
iam nulla uirtus eſt quòd caro uincitur, ſi ſpiritus
ab ira ſuperatur. Aliquando autem dum mēs ab-
ſtinentium ab ira ſe deprimit, hanc quaſi peregri-
na ueniens lætitia corrumpit, & eo abſtinētiæ bo
num deperit, quo ſeſe à ſpiritalibus uitijs minimè
Eſa.58 cuſtodit. Vnde rectè per prophetam dicitur: Ec-
ce in die ieiunij ueſtri inuenitur uoluntas ueſtra.
Et paulo poſt: Ecce ad lites & contentiones ieiu-
natis, & percutitis pugno impiè. Voluntas quip-
pe ad lætitiam pertinet, pugnus ad iram. Incaſſum
ergo per abſtinentiam caro atteritur, ſi inordina-
tis demiſſa motibus mens uitijs diſſipatur. Rur-
D ſumq; admonendi ſunt ut abſtinentiam ſuam &
ſemper ſine immutatione cuſtodiant, & nun-
quam hanc apud occultum iudicem eximiæ uir-
tutis credant, ne ſi fortaſſe cùm magni meriti eſſe
creditur, cor in elationem ſubleuetur. Hinc nanq;
Idem per prophetam dicitur: Nunquid tale eſt ieiuniū
quod elegi? Sed frange eſurienti panem tuum, &
egenos uagosq; induc in domum tuam. Qua in
re penſandum eſt uirtus abſtinentiæ quàm parua
reſpicitur, quæ non niſi ex alijs uirtutibus com-
Iohel 1 mendatur. Hinc Iohel ait: Sanctificate ieiunium.
Ieiunium quippe ſanctificare, eſt adiunctis alijs
bonis dignam Deo abſtinentiam carnis oſtende-
re. Admonendi ſunt abſtinentes, ut nouerint
quia tunc placentem Deo abſtinentiam offerūt, A
cùm ea quæ ſibi de alimentis ſubtrahunt, indigen
tibus largiuntur. Solerter nanque audiendum eſt
quod per prophetam Dominus redarguit, dicēs:
Cùm ieiunaretis & plangeretis in quinto & in ſe- Zach.7
ptimo menſe per hos ſeptuaginta annos, nūquid
ieiunium ieiunaſtis mihi? Et cùm comederetis &
biberetis, nunquid nō uobiſmetipſis comediſtis,
& uobiſmetipſis bibiſtis? Non enim Deo, ſed ſibi
quiſq; ieiunat, ſi ea quæ uentri ad tempus ſubtra-
hit, non egenis tribuit, ſed uentri poſtmodum of-
ferenda cuſtodit. Itaq; ne aut illos appetitus gulæ
à mentis ſtatu deijciat, aut iſtos afflicta caro ex e-
latione ſupplantet, audiant illi ex ore ueritatis: At Luc.21
tendite enim uobis ne fortè grauentur corda ue-
ſtra in crapula & ebrietate curis huius mūdi. Vbi
utilis quoq; pauor adiungitur: Et ſuperueniat in
uos repentinus dies ille. Tanquam laqueus enim
ueniet in omnes qui ſedent ſuper faciem omnis
terræ. Audiant iſti: Non quæ intrant per os coin- Mar.7
quinant hominem: ſed quę exeunt de ore illa ſunt
quæ inquinant hominem. Audiant illi: Eſca uen- 1.Cor.6
tri, & uenter eſcis, Deus aūt & hūc & hāc deſtruet.
Et rurſum: Non in comeſſationibus & ebrietati- Rom.13
bus. Et rurſum: Eſca nos nō cōmēdat Deo. Audi- 1.Cor.8
ant iſti, quia omnia mūda mūdis, coinquinatis aūt Ad Tit.1
& infidelibus nihil eſt mūdum. Audiant illi: Quo Phil.3
rum Deus uenter eſt, & gloria in cōfuſione ipſo-
rum. Audiant iſti: Diſcedent quidam à fide & ue- 1.Tim.4
ritate. Et paulo poſt: Prohibentium nubere, præ-
cipiētium abſtinere à cibis, quos Deus creauit ad
percipiendum cum gratiarum actione fidelibus
& his qui cognouerūt ueritatem. Audiant illi: Bo Rom.14
num eſt non manducare carnem, neq; bibere ui-
num, neq; in quo frater tuus ſcandalizatur. Audi-
ant iſti: Modico uino utere propter ſtomachum 1.Tim.5
& frequentes tuas infirmitates. Quatenus illi diſ-
cant cibos carnis inordinatè nō appetere, & iſti
creaturam Dei quam non appetunt non audeant
condemnare.

ADMONITIO XXI.

ALiter admonendi ſunt qui ſua iam miſeri-
corditer tribuūt, atq; aliter qui adhuc & a-
liena rapere cōtendunt. Admonendi ſunt nanq;
qui iam ſua miſericorditer tribuunt, ne cogitatio-
D ne tumida ſuper eos quibus terrena largiuntur ſe
extollant, ne idcirco ſe meliores æſtiment, quia
contineri per ſe cæteros uident. Nam terrenæ do
mus Dominus famulorum ordines miniſteriaq;
diſpertiens, hos ut regant, illos uerò ſtatuit ut ab
alijs regantur. Iſtos iubet ut neceſſaria cæteris præ
beant, illos ut accepta ab alijs ſumant. Et tamen
plerunq; offendunt qui regunt, & in patris fami-
liâs gratia permanent qui reguntur. Iram merentur
qui diſpenſatores ſunt, ſine offenſione perdu-
rant qui ex aliena diſpenſatione ſubſiſtunt.
Admonendi ſunt igitur qui iam quæ poſſident
miſericorditer tribuunt, ut à cœleſti Domino di-
ſpenſatores ſe poſitos ſubſidiorum temporalium
agnoſcant, & tanto humiliter prebeant, quan-
to & aliena eſſe intelligunt quę diſpenſant. Cum-

que in illorum ministerio quibus accepta largiun
tur constitutos se esse considerant, nequaquam
eorum mentes tumor subleuet, sed timor premat.
Vnde necesse est ut sollicitè perpendant ne com-
missa indignè distribuant, ne quædã quibus nul-
la, ne nulla quibus quædã, ne multa quibus pau-
ca, ne pauca præbeãt, quibus impẽdere multa de-
buerunt, ne præcipitatione hoc quod tribuũt in-
utiliter spargant, ne tarditate petentes nociuè cru
cient, ne recipiendæ hic gratiæ intentio subrepat,
ne dationis lumen laudis trãsitoriæ appetitio ex-
tinguat, ne oblatum munus cõiuncta tristitia ab-
sorbeat, ne in bene oblato munere animus plus
q̃ decet hilarescat, ne sibi quicquã cùm totum re-
ctè impleuerint tribuãt, & simul omnia postquã
peregerint perdãt. Ne enim sibi uirtutẽ suæ libe-
1.Pet.4 ralitatis deputent, audiãt quod scriptũ est: Si quis
administrat tãquam ex uirtute quam administrat
Deus. Ne in benefactis immoderatius gaudeant,
Luc.17 audiant quod scriptum est: Cùm feceritis hæc om
nia quę præcepta sunt uobis: dicite, Serui inutiles
sumus, quæ debuimus facere fecimus. Ne largita-
tem tristitia corrumpat, audiant quod scriptũ est:
2.Cor.9 Hilarem enim datorẽ diligit Deus. Ne ex impen-
so munere transitoriam laudem quærant, audiant
Matth.6 quod scriptũ est: Nesciat sinistra tua quid faciat
dextera tua: id est, piæ dispensationi nequaquã se
gloria uitæ præsentis admisceat, sed opus rectitu-
dinis appetitionem ignoret fauoris. Ne impensæ
gratiæ uicissitudinẽ requirant, audiant quod scri-
Luc.14 ptum est: Cùm facis prandium aut cœnã, noli uo
care amicos tuos, neq; fratres tuos, neque cogna-
tos, neq; uicinos diuites, ne forte te ipsi reuuitẽt,
& fiat tibi retributio. Sed cùm facis cõuiuium, uo
ca pauperes, debiles, claudos, cæcos, & beatus e-
ris, quia non habent unde retribuant tibi. Ne quæ
prebenda sunt citius, serò præbeantur, audiant
Prou.3 quod scriptum est: Ne dixeris amico tuo, uade &
reuertere, & cras dabo tibi, cùm statim possis da-
re. Ne sub obtentu largitatis ea quæ possident, in-
utiliter spargant, audiant quod scriptum est: Su-
det eleemosyna in manu tua. Ne cùm multa ne-
cesse sunt, parua largiantur, audiãt quod scriptum
2.Cor.9 est: Qui parcè seminat, parcè & metet. Ne cũ pau-
ca oportet plurima præbeant, & ipsi postmodum
nimiè inopiam tolerantes ad impatientiam erum
2.Cor.8 pant, audiant quod scriptum est: Nõ ut alijs sit re-
missio, uobis autem tribulatio, sed ex æqualita-
te uestra abundantia illorum inopiam suppleat,
ut & illorum abundantia uestræ inopiæ sit sup-
plementum. Cùm enim dantis mens ferre inopiã
nescit, si multa sibi subtrahit, occasionem contra
se impatientiæ exquirit. Prius nanq; preparandus
est patientiæ animus, & tunc aut multa sunt aut
cuncta largienda: ne dum minus æquanimiter in-
opia irruens fertur, & præmissæ largitatis merces
pereat, & adhuc mentem deteriùs murmuratio
subsequens perdat. Ne omnino nihil eis præbe-
ant quibus conferre aliquid paruum debent, au-
Luc.6 diant quod scriptum est: Omni petenti te tribue.
Ne saltem aliquid prebeant quibus omnino con-

A ferre nihil debent, audiant quod scriptum est: Dà Eccl.12
bono, & noli recipere peccatorem. Benefac hu-
mili, & non dederis impio. Et rursum: Panem tu- Thob.4
um & uinum super sepulturam iusti constitue, &
noli ex eo manducare & bibere cũ peccatoribus.
Panem enim suũ & uinum peccatoribus præbet,
qui iniquis subsidia pro eo quòd iniqui sunt im-
pendit. Vnde & nonnulli huius mũdi diuites, cũ
fame crucientur Christi pauperes, effusis largita-
tibus nutriunt histriones. Qui uerò indigenti e-
tiam peccatori panem suum non quia peccator
sed quia homo est tribuit, nimirum non peccato-
rem sed iustum pauperem nutrit: quia in illo non
culpam sed naturam diligit. Admonendi sunt
etiam qui iam sua misericorditer largiũtur, ut sol-
B licitè custodire studeant: ne cùm commissa pec-
cata eleemosynis redimunt, adhuc redimẽda com
mittant. Ne uenalem Dei iustitiam æstiment, si cũ
curant pro peccatis nummos tribuere, arbitren-
tur se posse inultè peccare. Melior quippe est ani- Matth.6
ma quàm esca, melius corpus quàm uestimentũ. Luc.12
Qui ergo escam aut uestimentum pauperibus lar
gitur, sed tamen animæ uel corporis iniquitate
polluitur, quod minus est iustitię obtulit, & quod
maius est culpæ commisit. Sua enim Deo dedit, &
se diabolo. At contrà admonendi sunt qui ad-
huc & aliena rapere contendunt, ut sollicitè audi
ant quid ueniẽs in iudicium Dominus dicat. Ait
nanq; Esuriui & non dedistis mihi manducare, si- Matth.25
tiui & non dedistis mihi potum, hospes fui & non
C collegistis me, nudus & non operuistis me, infir-
mus & in carcere, & non uisitastis me. Quibus e-
tiam præmittit dicens: Discedite à me maledicti
in ignem æternum qui præparatus est diabolo &
angelis eius. Ecce nequaquam audiunt quia rapi
nas uel alia quælibet uiolenta commiserunt, & ta
men æternis gehennæ ignibus mancipantur.
Hinc ergo colligendum est quanta damnatione
plectẽdi sunt qui rapiũt aliena, si tanta animaduer
sione feriuntur qui sua indiscretè tenuerunt. Per-
pendãt quo eos obliget reatu res rapta, si tali sub-
ijcit pœnæ non tradita. Perpendant quid merea-
tur iniustitia illata, si tanta percussione digna est
pietas non impensa. Cùm aliena rapere intendũt,
audiant quod scriptum est: Væ ei qui multiplicat Abac.2
D nõ sua, usquequo aggrauat cõtra se densum lutũ?
Auaro quippe contra se densum lutum aggraua-
re, est terrena lucra cũ põdere peccati cumulare.
Cũ multiplicare largæ habitationi spatia cupiũt,
audiant quod scriptum est: Væ qui coniungitis Esa.5
domũ ad domum, & agrum agro copulatis, us-
que ad terminum loci. Nunquid habitabitis soli
uos in medio terræ? ac si apertè diceret: Quous-
que uos extẽditis qui habere in cõmuni modo cõ
sortes minimè uultis? Coniunctos quidem premi
tis, sed contra quos ualeatis uos extendere, sem-
per inuenietis. Cùm augendis pecuniis inhiant
audiant quod scriptum est: Auarus non implebi- Eccle.5
tur pecunia, & qui amat diuitias, non capiet fru-
ctum ex eis. Fructus quippe ex illis caperet, si eas
bene spargere non amando uoluisset. Qui uerò
eas

eas diligendo retinet, hic utique sine fructu dere-
linquet. Cùm repleri cunctis simul opibus inar-
Prou.28 descunt, audiant quod scriptum est: Qui festinat
ditari, non erit innocẽs. Profectò enim qui auge
re opes ambit, uitare peccatum negligit, & more
auium captus cùm escam terrenarum rerum aui-
dè cõspicit, quo strangulet ur peccati laqueo non
agnoscit. Cùm quælibet præsentis mundi lucra
desiderant, & ea quæ de futuro damno patien-
Prou.20 tur ignorant, audiant quod scriptum est: Hæredi-
tas ad quam festinatur in principio, in nouissimo
benedictione carebit. Ex hac quippe uita initi-
um ducimus, ut ad benedictionis sortem in no-
uissimo ueniamus. Qui itaque in principio hære-
ditare festinant, sortem sibi in nouissimo benedi-
ctione amputant: quia dum per auaritiæ nequiti-
am hic multiplicari appetunt, illic ab æterno pa-
trimonio exhæredes fiunt. Cumq; plurima ambi-
unt, uel obtinere cuncta quæ ambierint possunt,
Matth.16 audiant quod scriptum est: Quid prodest homi-
ni si totum mundum lucretur, animæ uerò suæ
detrimentum faciat? ac si apertè ueritas dicat:
Quid prodest homini si totum quod extra se est
congregat, si hoc ipsum solum quod ipse est da-
mnat? Plerunque autem citius raptorum auarí-
tia corrigitur, si in uerbis admonentis quàm fugi-
tiua sit præsens uita monstretur: si eorum ad me-
dium memoria deducatur, qui & ditari in hoc
mundo diu conati sunt, & tamen in adeptis diui-
tijs diu manere nequiuerunt: quibus festina mors
repentè & simul abstulit, quicquid eorum nequi-
C tia nec simul nec repentè congregauit: qui non so
lum hic rapta reliquerunt, sed secum ad iudicium
causas rapinæ detulerunt. Horum itaq; exempla
audiant, quos in uerbis suis proculdubio & ipsi
condemnant, ut cùm post uerba ad cor redeunt,
imitari saltem quos iudicant, erubescant.

ADMONITIO XXII.

ALiter admonendi sunt, qui nec aliena appe
tunt, nec sua largiuntur: atq; aliter qui & ea
quæ habent tribuunt, & tamen aliena rapere non
desistunt. Admonendi sunt qui nec aliena appe-
tunt, nec sua largiuntur: ut sciant sollicitè quòd
ea de qua sumpti sunt, cunctis hominibus terra
communis est: & idcirco alimenta quoq; omnib.
D communiter profert. Incassum ergo se innocen-
tes putant, qui cõmune Dei munus sibi priuatim
uendicant, qui cum accepta non tribuunt, in pro-
ximorum nece grassantur: quia tot penè quotidie
perimunt, quot morientiũ pauperum apud se sub
sidia abscondunt. Nam cùm quælibet necessaria
indigentibus ministramus, sua illis reddimus, nõ
nostra largimur: iustitiæ debitũ potius soluimus,
quàm misericordię opus implemus. Vnde & ipsa
ueritas cùm de misericordia cautè exhibenda lo-
Matth.6 queretur, ait: Attẽdite, ne iustitiam uestram facia-
tis coram hominibus. Cui quoq; sententiæ etiam
Psal.111 Psalmista concinens dicit: Dispersit, dedit paupe
ribus: iustitia eius manet in æternum. Cùm enim
largitatem impensam pauperibus præmisisset, nõ
A hanc uocare misericordiam, sed iustitiam maluit:
quia quod à cõmuni Domino tribuitur, iustum
profectò est ut qui accipiũt, eo cõmuniter utant.
Hinc etiam Salomon ait: Qui iustus est, tribuit & Prou.21
non cessabit. Admonendi sunt quoq; ut sollicitè
attẽdant, q̃ ficulnea quæ fructũ nõ habuit, eõtra
hanc districtus agricola queritur q̃ etiã terram oc
cupauit. Terrã quippe ficulnea sine fructu occu-
pat: quãdo mens tenaciũ hoc quod prodesse mul-
tis poterat, inutiliter seruat. Terram ficulnea sine
fructu occupat: quãdo locum quẽ exercere alius
per solem boni operis ualuit, stultus per desidiæ
umbram premit. Hi autẽ dicere nõnunquam so-
lent: Cõcessis utimur, aliena nõ quærimus, & si di
gna misericordiæ retributione non agimus, nulla
B tamẽ peruersa perpetramus. Quod idcirco senti-
unt, quia uidelicet aurẽ cordis à uerbis cœlestib.
claudũt. Neq; eĩ diues in Euãgelio qui indueba- Luc.16
tur purpura & bysso, qui epulabaẽ quotidie splen
didè, aliena rapuisse, sed infructuosè proprijs usus
fuisse perhibetur: eũq; post hãc uitã ultrix gehen-
na suscepit, nõ quia aliquid illicitũ gessit, sed quia
immoderato usũ totum se licitis tradidit. Admo-
nendi sunt tenaces, ut nouerint q̃ hanc primã in-
iuriam faciunt Deo, quia dãti sibi omnia, nullã mi
sericordię hostiã reddunt. Hinc etenim Psalmista
ait: Non dabit Deo placationẽ suam, nec pręciũ Psal. 48
redẽptionis animæ suæ. Precium nanq; redẽptio
nis dare, est opus bonum preuenienti nos gratiæ
reddere. Hinc Ioannes exclamat dicẽs: Iam eĩ se- Luc.3
C curis ad radicem arboris posita est. Omnis arbor
quæ non facit fructum bonum excidetur, & in i-
gnem mittetur. Qui ergo se innoxios quia aliena
non rapiunt, æstimant: ictum securis uicinæ præ-
uideant, & torporem improuidæ securitatis amis
tant: ne cum ferre fructum boni operis negligũt,
à præsenti uita funditùs quasi ex uiriditate radicis
execẽtur. At cõtrà admonendi sunt qui & ea quę
habent tribuunt, & aliena rapere nõ desistunt: ne
dum ualde munifici uideri appetũt, de boni spe-
cie deteriores fiant. Hi etenim propria indiscretè
tribuentes, nõ solum ut suprà iam diximus ad im-
patientiæ murmurationem proruunt, sed cogen-
te se inopia usq; ad auaritiam deuoluuntur. Quid
eorum mente infelicius, quibus de largitate na-
D scitur auaritia, & peccatorum seges quasi ex uirtu
te seminatur? Prius itaq; admonendi sunt ut te-
nere sua rationabiliter sciant, & tunc demum ut
aliena non ambiant. Si enim radix culpæ in ipsa
effusione non exuritur, nunquam per ramos exu-
berans auaritiæ spina siccatur. Occasio ergo ra-
piendi subtrahitur, si bene prius ius possidẽdi dis-
ponatur. Tunc uerò admonendi audiãt quomo-
do quæ habent misericorditer tribuant, quando
nimirum didicerunt ut bona misericordiæ per in-
terciectam rapinæ nequitiam non confundãt. Vio
lenter enim exquirunt quæ misericorditer largi-
untur. Sed aliud est pro peccatis misericordiã fa-
cere, aliud pro misericordia facienda peccare, quę
iã nequaquã misericordia nũcupari potest: quia
ad dulcem fructum non proficit, quæ per uirus
pestiferæ

peſtiferæ radicis amareſcit. Hinc eſt enim quòd ipſa etiam ſacrificia per prophetam Dominus reprobat dicens: Ego Dominus diligens iudiciũ, & odio habẽs rapinam in holocauſto. Hinc iterum dicit: Hoſtiæ impiorum abominabiles: quia offeruntur ex ſcelere. Qui ſæpe quoq; & indigentib. ſubtrahunt quæ Deo largiuntur. ſed quãta eos animaduerſione renuat, per quendam ſapientem Dominus demonſtrat dicens: Qui immolat ſacrificium de ſubſtantia pauperis, quaſi qui uictimat filium in conſpectu patris ſui. Quid nanq; eſſe intolerabilius poteſt q̃ mors filij ante oculos patris? Hoc itaq; ſacrificiũ quãta ira aſpiciat oſtenditur: quòd orbati patris dolori cõparatur. Et tamẽ plerunq; quanta tribuũt penſant: quanta aũt rapiunt cõſiderare diſſimulant. Quaſi mercedẽ numerãt: & perpẽdere culpas recuſant. Audiãt itaq; quod ſcriptum eſt: Qui mercedes cõgregauit, miſit eas in ſacculum pertuſum. In ſacculo quippe pertuſo uideãt qñ pecunia mittit, ſed quãdo amittitur non uideãt. Qui ergo quãta largiunt aſpiciũt, ſed quanta rapiũt nõ perpendũt, in pertuſo ſacculo mercedes mittũt: quia profectò has in ſpem ſuæ fiduciæ intuentes cõgerunt, ſed non intuentes perdunt.

Eſa. 61 — Prou. 21 — Eccle. 34 — Aggei 1

ADMONITIO XXIIII.

ALiter admonendi ſunt diſcordes, atq; aliter pacati. Diſcordes nanq; admonẽdi ſunt, ut certiſſimè ſciant quia quantislibet uirtutibus poleãt, ſpiritales fieri nullatenus poſſunt, ſi uniri per concordiam proximis negligunt. Scriptum quippe eſt: Fructus autem ſpiritus eſt charitas, gaudiũ, pax. Qui ergo ſeruare pacem non curat, ferre fructum ſpiritus recuſat. Hinc Paulus ait: Cum ſit inter uos zelus & contentio, nónne carnales eſtis? Hinc iterum quoq; dicit: Pacem ſequimini cum omnibus & ſanctimoniam: ſine qua nemo uidebit Deum. Hinc rurſum admonẽs ait: Solliciti ſeruare unitatẽ ſpiritus in uinculo pacis: unum corpus, & unus ſpiritus: ſicut uocati eſtis in una ſpe uocationis ueſtræ. Ad unã ergo uocationis ſpem nequaquam pertingitur, ſi nõ ad eam unita cum proximis mente curratur. At ſæpe nonnulli quoquædam ſpecialiter dona percipiunt, ſuperbiendo donum concordiæ quod maius eſt amittunt: ut ſi fortaſſe carnem præ cæteris gulæ refrenatione quis edomat, concordare eis quos ſuperat abſtinendo, contemnat. Sed qui abſtinentiam à concordia ſeparat, quid admoneat Pſalmiſta perpendat. ait enim: Laudate eum in tympano & choro. In tympano nanq; ſicca & percuſſa pellis reſonat: in choro aũt uoces ſociatæ concordant. Quiſquis itaq; corpus affligit, ſed concordiã deſerit, Deum quidem laudat in tympano, ſed tamen eum non laudat in choro. ſæpe uerò dum quoſdã maior ſcientia erigit, à cæterorũ ſocietate diſiungit, & quaſi quo plus ſapiũt, eo à cõcordiæ uirtute deſipiſcũt. Hi itaq; audiãt quid per ſemetipſam ueritas dicat: Habete ſal in uobis, & pacẽ habete inter uos. Sal quippe ſine pace nõ uirtutis eſt donũ, ſed damnationis argumentũ. Quo enim quiſq; melius ſapit, eo deterius delinquit, & idcirco inexcuſabiliter & multo maius merebitur ſupplicium, quia prudenter ſi uoluiſſet potuit euitare peccatum. Quibus quoq; rectè per Iacobũ dicit: Quòd ſi zelum amarũ habetis inter uos, & cõtẽtiones ſunt in corde ueſtro, nolite gloriari, & mendaces eſſe aduerſum ueritatem. Nõ eſt iſta ſapiẽtia deſcendens deſurſum, ſed terrena, animalis, diabolica. Quæ autẽ deſurſum eſt ſapientia, primũ quidẽ pudica eſt, deinde pacifica. Pudica uidelicet, quia caſtè intelligit: pacifica autẽ, quia per elationẽ ſe minimè à proximorũ ſocietate diſiungit. Admonendi ſunt diſſidentes, ut nouerint q̃ tam diu nullũ boni operis Deo ſacrificiũ immolãt, q̃ diu à proximorũ charitate diſcordãt. Scriptũ nãq; eſt: Si offers munus tuũ ad altare, & ibi recordatus fueris quia frater tuus habet aliquid aduerſum te, relinque ibi munus tuum ante altare, & uade prius recõciliari fratri tuo, & tũc ueniẽs offeres munus tuũ. Ex qua præceptione penſandũ eſt, quorũ hoſtia repellit, q̃ intolerabilis culpa mõſtrat. Nã cũ mala cuncta bonis ſequentibus diluãtur, penſemus quãta ſint mala diſcordiæ, quę niſi extincta funditùs fuerint bonũ ſubſequi nõ permittunt. Admonendi ſunt diſcordes, ut ſi aures à mandatis cœleſtibus declinant, mentis oculos ad cõſideranda ea quę in inſimis uerſantur aperiãt. q̃ ſæpe aues unius eiuſdẽq; generis ſeſe ſocialiter uolãdo nõ deſerũt, & quòd gregatim animalia bruta paſcunt. Quæ ſi ſolerter aſpiciamus, cõcordando ſibi irrationalis creatura indicat, quãtum malũ per diſcordiã rationalis creatura cõmittat, qñ hæc à rationis intentione perdidit, quod illa motu naturali cuſtodit. At contrà admonẽdi ſunt pacati, ne dũ plus quã neceſſe eſt pacẽ quam poſſident amãt, ad perpetuã peruenire nõ appetant. Plerunq; em̃ grauius intẽtionẽ mẽtium rerum trãquillitas tentat, ut quo nõ ſunt moleſta quæ obtinẽt, eo minus amabilia fiãt quæ uacãt, & quo delectãt præſentia, eo nõ requiranẽ æterna. Vnde & per ſemetipſam ueritas loquens cum terrenam pacem à ſuperna diſtingueret, atq; ad uenturam diſcipulos ex præſenti prouocaret, ait: Pacem relinquo uobis, pacem meam do uobis. Relinquo ſcilicet trãſitoriam, do mãſuram. Si ergo in eam cor quæ relicta eſt figitur, nunquam ad illam quæ danda eſt peruenitur. Pax ergo preſens ita tenenda eſt, ut & diligi debeat & contemni, ne ſi immoderatè diligitur, diligẽtis animus in culpa capiatur. Vnde & admonendi ſunt pacati, ne dum nimis humanam pacem deſiderant, prauos hominum mores nequaquam redarguant, & conſentiendo peruerſis, ab authoris ſui ſe pace diſiungant, ne dum humana foràs iurgia metuũt, interni fœderis diſciſſione feriantur. Quid eſt enim pax tranſitoria, niſi quoddam ueſtigium pacis æternæ? Quid eſſe ergo dementius poteſt, q̃ ueſtigia in puluere impreſſa diligere, ſed ipſum à quo impreſſa ſunt non amare? Hinc Dauid dum totum ſe ad fœdera pacis interne cõſtringeret, teſtatur q̃ cum malis concordiã non teneret dicẽs: Nónne qui oderant te Dñe oderam, & ſuper inimicos tuos tabeſcebã? Perfecto odio oderã illos, inimici

Gal. 5 — 1. Cor. 3 — Heb. 12 — Ephe. 4 — Pſal. 150 — Matth. 9 — Luc. 3 — Matth. 5 — Ioan. 14 — Pſal. 138

inimici facti ſunt mihi. Inimicos etenim Dei perfecto odio odiſſe, eſt & quod facti ſunt diligere, & quod faciunt increpare: mores prauorum premere, & uitæ prodeſſe. Penſandum ergo eſt quando ab increpatione quieſcit, quanta culpa ſi pax cum peſſimis tenetur: ſi propheta tantus hoc uelut in hoſtiam Deo obtulit, quod cõtra ſe pro Domino prauorum inimicitias excitauit. Hinc eſt q̃ tribus Leui aſſumptis gladijs per caſtrorum media tranſiens, quia feriendis noluit peccatoribus parcere, Deo manus dicta eſt conſecraſſe. Hinc Phinees peccantium ciuium gratiã ſpernens, coeuntes cum Madianitis perculit, & iram Domini iratus placauit. Hinc per ſemetipſam ueritas dicit: Quid putatis? quia pacem ueni mittere in terram? Non uticq; ſed gladium. Malorum nanq; cũ incautè amicitijs iungimur, culpis ligamur. Vnde Ioſaphat qui tot de anteacta uita præconijs attollitur, de Achab regis amicitijs penè periturus increpatur. Cui à Domino per prophetam dicit: Impio præbes auxilium, & his qui oderũt Dominũ, amicitia iungeris: & idcirco iram quidem Domini merebaris, ſed bona opera inuẽta ſunt in te, eo quòd abſtuleris lucos de terra Iuda. Ab illo enim qui ſummè rectus eſt eo ipſo iam diſcrepat, quo peruerſorum amicitijs uita noſtra concordat.

Admonendi ſunt pacati: ne ſi ad increpationis uerba proſiliant, temporalem pacem ſibi perturbari formident. Rurſumq; admonẽdi ſunt ut eandem pacem dilectione integra intrinſecus teneant, quam per inuectionem uocis ſibi intrinſecus turbant. Quod utrunq; prouidè ſe Dauid ſeruaſſe perhibet, cùm dicit: Cum his qui oderunt pacẽ eram pacificus: cùm loquebar illis, impugnabant me gratis. Ecce loquens impugnabatur, ſed tamen impugnatus erat pacificus: quia nec inſanientes ceſſabat reprehendere, nec reprehenſos negligebat amare. Hinc etiam Paulus ait: Si fieri poteſt quod ex uobis eſt, cum omnibus hominibus pacem habentes. Hortaturus enim diſcipulos ut pacem cum omnibus haberẽt, præmiſit dicẽs, Si fieri poteſt: atq; ſubiũxit, Quod ex uobis eſt. Difficile quippe erat ut ſi malè acta corriperent, habere pacem cum omnibus poſſent. Sed cùm temporalis pax in prauorũ cordibus ex noſtra increpatione confunditur, inuiolata neceſſe eſt ut in noſtro corde ſeruetur. Rectè itaque ait: Quòd ex uobis eſt. ac ſi nimirum dicat: Quia pax ex duarum partium conſenſu ſubſiſtit, ſi ab eis qui corripiuntur expellitur, integra tamen in ueſtra qui corripitis mente teneatur. Vnde rurſum idem diſcipulos admonet dicens: Si quis non obedit uerbo noſtro, per epiſtolam hunc notate: & non commiſceamini cum illo, ut confundatur. Atque ilico ſubiunxit: Et nolite ut inimicum exiſtimare illum, ſed corripite ut fratrem. ac ſi diceret: Pacem cum eo exteriorem ſoluite, ſed interiorem circa illum medullitùs cuſtodite: ut peccantis mentem ſic ueſtra diſcordia feriat, quatenus pax à cordibus ueſtris nec abnegata diſcedat.

Exod. 32 — Num. 25 — Matth. 10 — 2. Paral. 19 — Pſal. 119 — 1. Theſ. 3

ADMONITIO XXIIII.

ALiter admonẽdi ſunt ſeminãtes iurgia, atq; aliter pacifici. Admonẽdi nãq; ſunt qui iurgia ſeminant, ut cuius ſint ſequaces agnoſcãt. De apoſtata quippe angelo ſcriptũ eſt, cũ bonę meſſi inſerta fuiſſet zizania: Inimicus homo hoc fecit. De cuius etiam membro per Salomonẽ dicit: Homo apoſtata uir inutilis gradit ore peruerſo, annuit oculis, terit pede, digito loquit, prauo cordè machinat malũ, & omni tẽpore iurgia ſeminat. Ecce, quẽ ſeminantẽ iurgia dicere uoluit, prius apoſtatã nominauit: quia niſi more ſuperbientis angeli à cõſpectu cõditoris prius intus auerſione meritis caderet, foràs poſtmodũ uſq; ad ſeminanda iurgia non ueniret. Qui rectè deſcribit quod annuit oculis, digito loquit, terit pede. Interior nanq; eſt cuſtodia, quæ ordinata ſeruat exterius membra. Qui ergo ſtatũ mentis perdidit, ſubſequenter foràs inconſtantia motionis fluit, atq; exteriori mobilitate indicat quòd nulla interius radice ſtabilitatis ſubſiſtat. Audiant iurgiorum ſeminatores quod ſcriptum eſt: Beati pacifici: quoniã filij Dei uocabunt. Atq; ediuerſò colligãt, quia ſi filij Dei uocantur qui pacem faciunt, proculdubio ſatanæ ſunt filij qui confundunt. Omnes autem qui per diſcordiam ſeparantur à uiriditate dilectionis, arefiunt. Qui etſi boni operis fructus in ſuis actionibus proferunt, profectò nulli ſunt, quia non ex unitate charitatis oriunt. Hinc ergo perpendant ſeminantes iurgia q̃ multipliciter peccãt: qui dũ unam nequitiã perpetrant, ab humanis cordibus cunctas ſimul uirtutes eradicant. In uno enim malo innumera peragunt, quia ſeminando diſcordiam, charitatem quæ nimirum uirtutum omnium mater eſt extinguũt. Quia autem nihil precioſius eſt Deo uirtute dilectionis: nihil eſt delectabilius diabolo extinctione charitatis. Quiſquis ergo ſeminãdo iurgia dilectionem proximorũ perimit, hoſti Dei familiarius ſeruit: quia qua ille amiſſa cecidit, hanc iſte uulneratis cordibus ſubtrahens, eis iter aſcenſionis abſcidit. At contrà admonendi ſunt pacifici ne tantæ actionis pondus leuigent, ſi inter quos fundare pacem debeant ignorent. Nam ſicut multum nocet ſi unitas deſit bonis, ita ualde eſt noxium ſi nõ deſit malis. Si ergo peruerſorum nequitia in pacem iungitur, profectò eorũ malis actibus robur augetur: quia quo ſibi in malitia congruunt, eo ſe robuſtius bonorũ afflictionibus illidunt. Hinc nanq; eſt q̃ contra damnati illius uaſa, uidelicet Antichriſti prædicatores, diuina uoce beati Iob dicitur: Membra carnium eius cohærentia ſibi. Hinc ſub ſquamarum ſpecie de eius ſatellitibus perhibetur: Vna uni coniungitur, & nec ſpiraculum quidem incedit per eos. Sequaces quippe illius quo nulla inter ſe diſcordiæ aduerſitate diuiſi ſunt, eo in bonorum grauius nece glomerant. Qui ergo iniquos paci ſociat, iniquitati uires adminiſtrat: quia bonos deterius deprimunt, quos & unanimiter perſequunt. Vnde prædicator egregius grauí Phariſæorum Sadducæorũq; perſecutiõe deprehẽſus, inter ſemetipſos diuidere

Matth. 13 — Prou. 19 — Matth. 5 — Iob. 41

dere ſtuduit, quos contra ſe grauiter unitos uidit, cùm clamauit dicens: Viri fratres, ego Phariſæus
Act.23 ſum, filius Phariſæorum: de ſpe & reſurrectione mortuorum ego iudicor. Dumq; Sadducæi ſpem reſurrectionemq; mortuorum eſſe denegarent, quam Phariſæi iuxta præcepta ſacri eloquij crederent: facta in perſecutorum unanimitate diſſenſio eſt, & diuiſa turba illæſus Paulus exiuit, quę hunc unita prius immaniter preſſit. Admonendi itaque ſunt qui faciendæ pacis ſtudijs occupantur, ut prauorum mētibus prius amorem debeant internæ pacis infundere, quatenus eis poſtmodum ualeat exterior pax prodeſſe: ut dum eorum cor in illius cognitione ſuſpenditur, nequaquam ad nequitiam ex huius perceptione rapiatur: dumq; ſupernam prouident, terrenam nullo modo ad uſum ſuæ deterioritionis inclinent. Cùm uerò peruerſi quiq; tales ſunt, ut nocere bonis nequeant, etiamſi concupiſcant: inter hos nimirū debet terrena pax conſtrui, & priuſquam ab eis ualet ſuperna agnoſci: ut hi ſcilicet quos contra dilectionem Dei malitia ſuæ impietatis exaſperat, ſaltem ex proximi amore manſueſcant, & quaſi è uicino ad melius tranſeant, ut ad illam quæ à ſe longè eſt, pacem conditoris aſcendant.

ADMONITIO XXV.

ALiter admonendi ſunt qui ſacræ legis uerba non rectè intelligunt: atque aliter qui rectè quidem intelligunt, ſed hæc humiliter non loquuntur. Admonendi ſunt qui ſacræ legis uerba non rectè intelligūt: ut perpendant quia ſaluberrimum uini potum in uenenī ſibi poculum uertunt, ac per medicinale ferrum uulnere mortali ſe feriunt, dum per hoc in ſe ſana perimūt, per quod ſalubriter abſcindere ſauciata debuerunt. Admonendi ſunt ut perpendant, quòd ſcriptura ſacra in nocte uitæ præſentis quaſi quædam nobis lucerna ſit poſita: cuius nimirum uerba dum non rectè intelligunt, de lumine tenebreſcunt. Quos uidelicet ad intellectum prauum intentio peruerſa non raperet, niſi prius ſuperbia inflaret. Dum enim ſe præ cæteris ſapientes arbitrantur, ſequi alios ad melius intellecta deſpiciunt, atq; ut apud imperitum uulgus ſcientiæ ſibi nomen extorqueant, ſtudent ſummopere & ab alijs rectè intellecta deſtruere, & ſua peruerſa roborare. Vnde bene per
Amos 1 prophetam dicitur: Secuerunt prægnantes Galaad, ad dilatandum terminum ſuum. Galaad nanque aceruus teſtimonij interpretatur. Et quia cuncta ſimul congregatio Eccleſiæ per cōfeſſionem ſeruit teſtimonio ueritatis, nō incongruè per Galaad Eccleſia exprimitur, quæ ore cunctorum fidelium de Deo quæ uera ſunt teſtatur. Prægnātes autem Galaad uocantur animæ, quæ intellectum uerbi ex diuino amore concipiunt, & ſi ad perfectum tempus ueniant, conceptā intelligentiā boni operis oſtenſione pariturę ſunt. Terminum uerò ſuum dilatare, eſt opinionis ſuæ nomen extendere. Secuerunt ergo prægnantes Galaad ad dilatandum terminum ſuum: quia nimirum hæretici mentes fidelium quæ iam aliquid de ueritatis intellectu conceperant, peruerſa prædicatione perimunt, & ſcientiæ ſibi nomen extendunt. Paruulorum quippe corda iam de uerbi cōceptione grauida, erroris gladio ſcindunt, & quaſi doctrinæ ſibi nomen faciunt. Hos ergo cùm conamur inſtruere ne peruerſa ſentiant, admoneamus prius neceſſe eſt, ne inanem gloriam quærant. Si enim radix elationis abſcinditur, cōſequēter rami prauæ aſſertionis areſiunt. Admonēdi ſunt etiā, ne errores diſcordiaſq; generando, legem Dei quę idcirco data eſt ut ſacrificia ſatanæ prohibeat, eandem ipſam in ſatanæ ſacrificium uertāt. Vnde per prophetam Dominus queritur dicens: Dedi eis fru- Oſee 2
mentum, uinum & oleum, & argentum multiplicaui eis & aurum, quæ fecerunt Baal. Frumentum quippe à Domino accipimus, quando in di-
B ctis obſcurioribus ſubducto tegmine literæ per medullam ſpiritus legis interna ſentimus. Vinum ſuum Dominus nobis præſtat, cùm ſcripturæ ſuæ alta prædicatione nos inebriat. Oleum quoq; ſuum nobis tribuit, cùm præceptis apertioribus uitam noſtram blanda lenitate diſponit. Argentum multiplicat, cum nobis luce ueritatis plena eloquia ſubminiſtrat. Auro quoque nos ditat, quando cor noſtrum intellectu ſummi fulgoris irradiat. Quę cuncta hereticī Baal offerunt: quia apud auditorū ſuorum corda corruptè omnia intelligendo peruertunt. Et de frumento Dei, uino atq; oleo, argēto pariter & auro, ſatanæ ſacrificiū immolāt: quia ad errorē diſcordiæ uerba pacis in-
C clinant. Vnde admonēdi ſunt ut perpēdant: quia dum peruerſa mente de præceptis pacis diſcordiā faciunt, iuſto Dei examine ipſi de uerbis uitæ moriuntur. At contrà admonendi ſunt qui rectè quidem uerba legis intelligunt, ſed hęc humiliter non loquuntur: ut in diuinis ſermonibus priuſquam alijs eos proferant, ſemetipſos requirant, ne inſequentes aliorum facta, ſe deſerant. Et cùm rectè cuncta de ſacra ſcriptura ſentiūt, hoc ſolum quod per illam contra elatos dicitur non attendant. Improbus quippe & imperitus eſt medicus qui alienum mederi appetit, & ipſe uulnus quod patitur neſcit. Qui igitur uerba Dei humiliter nō loquuntur, profectò admonendi ſunt ut cum medicamenta ægris apponunt, prius uirus ſuę peſtis
D inſpiciant, ne alios medendo ipſi moriantur. Admoneri enim debent ut conſiderent ne à uirtute dicendi, uiuendi qualitate diſcordent: ne loquendo aliud, & oſtendendo aliud prędicent. Audiāt itaq; quod ſcriptum eſt: Si quis loquitur, quaſi ſermones Dei. Qui ergo uerba quę proferūt ex proprijs non habent, cur quaſi de proprijs tumentę Audiant quod ſcriptum eſt: Sicut ex Deo coram Deo in Chriſto loquimur. Ex Deo enī corā Deo loquitur, qui prędicatiōis uerbum & quia à Deo accepit intelligit, & placere per illud Deo non hominibus quęrit. Audiant quoq; quod ſcriptū eſt: Abominatio Dei eſt omnis arrogās. Quia uideli Prou.16
cet dum in uerbo Dei laudem ac gloriam propriā quęrit, ius dantis inuadit: eumq; laudi ſuę poſtponere nequaquā metuit, à quo hoc ipſum quod laudatur

A laudatur accepit. Audiant quod prædicatori per
Prou.5 Salomonem dicitur: Bibe aquam de ciſterna tua, & fluenta putei tui. Deriuētur fontes tui foras, & in plateis aquas diuide. Habeto eas ſolus: ne ſint alieni participes tui. Aquā quippe prædicator de ciſterna ſua bibit: cùm ad cor ſuum rediens, prius audit ipſe quod dicit. Bibit quidem ſui fluenta putei, ſi ſui irrigatione uerbi infunditur. Vbi bene ſubiungitur: Deriuentur fontes tui foras, & in plateis aquas diuide. Rectum quippe eſt ut ipſe prius bibat, & tunc prædicando alijs influat. Fontes quippe foras deriuare, eſt exterius alijs uim prædicationis infundere. In plateis autem aquas diuidere, eſt in magna auditorum amplitudine iuxta uniuſcuiuſq; qualitatem diuina eloquia diſpenſare. Et quia plerunq; inanis gloriæ appetitus ſubre
B pit dum ſermo Dei ad multorum notitiam currit,
Prou.5 poſtquam dictum eſt: In plateis aquas diuide: rectè ſubiungitur: Habeto eas ſolus: nec ſint alieni participes tui. Alienos quippe malignos ſpiritus
Pſal.53 uocat, de quibus per prophetam tentati hominis uoce dicitur: Alieni inſurrexerunt in me: & fortes quæſierunt animam meam. Ait ergo: Aquas in plateis diuide: & tamen ſolus habe. ac ſi apertius dicat: Sic neceſſe eſt ut prædicationi exterius ſeruias, quatenus per elationem te immundis ſpiritibus nō coniungas: ne in diuini uerbi miniſterio hoſtes tuos ad te participes admittas. Aquas ergo & in plateis diuidimus, & tamē ſoli poſſidemus: quando & exterius latè prædicationem fundimus, & tamen per eam humanas laudes aſſequi
C minimē ambimus.

ADMONITIO XXVI.

ALiter quoq; admonendi ſunt qui cùm prædicare dignè ualeant, præ nimia humilitate formidant: atq; aliter admonendi ſunt, quos à prędicatione imperfectio uel ætas prohibet, & tamē præcipitatio impellit. Admonendi nanq; ſunt qui cùm prædicare utiliter poſſunt, immoderata tamē humilitate refugiunt, ut ex minori cōſideratione colligant, quantum in maioribus rebus delinquant. Si enim indigētibus proximis ipſi quas habent pecunias abſconderāt, adiutores proculdubio calamitatis extitiſſent. Quo ergo reatu cōſtringantur aſpiciant, qui dum peccantibus fratribus uerbum prædicationis ſubtrahunt, moriētibus mētibus uitæ remedia abſcondunt. Vnde &
Eccle.20 bene quidā ſapiens dicit: Sapientia abſcondita & theſaurus inuiſus: quæ utilitas in utriſq;? Si populum fames attereret, & occulta frumenta ipſi ſeruarent: autores proculdubio mortis exiſterent. Quia itaq; plectendi ſunt pœna conſiderent, qui cum fame uerbi animę pereāt, ipſi panem perceptæ gratiæ nō miniſtrant. Vnde & bene per Salo
Prou.11 monem dicitur: Qui abſcondit frumenta, maledicitur in populis. Frumēta quippe abſcondere, eſt prædicatiōis ſanctæ apud ſe uerba retinere. In populis autē talis quiſq; maledicitur: quia in ſolius culpa ſilentij pro multorū quos corrigere potuit pœna damnat. Si medicinalis artis minimè ignari ſecandum uulnus cernerent, & tamen ſecare recuſarent: profectò peccatum fraternæ mortis ex ſolo torpore committerēt. Quanta ergo culpa inuoluantur, aſpiciant, qui dum cognoſcūt uulnera mentium, curare negligunt ea ſectione uerborū. Vnde & bene per prophetā dicitur: Maledictus Hier.48
qui prohibet gladium ſuum à ſanguine. Gladium quippe à ſanguine prohibere, eſt prædicationis uerbum à carnalis uitæ interfectione retinere. De quo rurſum gladio dicitur: Et gladius meus manducabit carnes. Hi autem cùm apud ſe ſermonem prædicationis occultant, diuinas contra ſe ſententias terribiliter audiāt, quatenus ab eorum cordibus timorem timor expellat. Audiant quòd talen Matth.25
tum qui erogare noluit, cum ſententia damnationis amiſit. Audiāt quòd Paulus eo ſe à proximorum ſanguine mundum credidit, quo feriendis
B eorum uitijs non pepercit, dicens: Cōteſtor uos Act.20
hodierna die: quia mūdus ſum à ſanguine omniū ueſtrūm. non enim ſubterfugi quo minus annunciarem omne conſilium Dei uobis. Audiāt quòd uoce angelica Ioannes admonetur, cùm dicitur: Qui audit: dicat ueni. Vt nimirū cui ſe uox inter- Apoc.22
na inſinuat, illuc etiā clamando alios quo ipſe rapitur trahat: ne clauſas fores etiam uocatus inueniat, ſi uocanti uacuus appropinquat. Audiant q; Eſaias qui à uerbi miniſterio tacuit, illuſtratus ſuperno lumine, magna uoce pœnitentiæ ſemetipſum ipſe reprehendit, dicens: Væ mihi quia ta- Eſa.6
cui. Audiant quòd per Salomonem in illum prædicationis ſcientia multiplicari promittitur, qui in hoc quod iam obtinuit torporis uitio nō tenetur. Ait nanq; Anima quæ benedicit impingua- Prou.11
bitur, & qui inebriat, ipſe quoq; inebriatur. Qui enim prędicādo exterius benedicit, interioris augmēti pinguedinem recipit: & dum uino eloquij auditorum mentem debriare non deſinit, potu multiplicati muneris debriatus excreſcit. Audiāt quòd Dauid hoc Deo in munere obtulit, q; prædicationis gratiam quam acceperat nō abſcondit dicēs: Ecce labia mea nō prohibebo, Domine tu Pſal.39
cognouiſti. Iuſtitiam autem tuam nō abſcondi in corde meo: ueritatem tuam & ſalutare tuum dixi. Audiant quod ſponſi colloquio ad ſponſam dicitur: Quæ habitas in hortis, amici auſcultāt te: fac Cant.8
me audire uocem tuam. Eccleſia quippe in hortis
D habitat: quæ ad uiriditatem intimā exculta plantaria uirtutum ſeruat. Cuius uocem amicos auſcultare, eſt electos quoſq; uerbum prędicationis illius deſiderare: quam uidelicet uocem ſponſus audire deſiderat, qui ad prædicationē eius per electorum ſuorum animas anhelat. Audiant quod Moyſes cùm irascentem Deum populo cerneret, & aſſumi ad ulciſcendum gladios iuberet: illos à parte Dei denunciauit exiſtere, qui delinquentiū ſcelera incunctanter ferirent, dicens: Si quis Do- Exod.32
mini eſt, iungatur mihi: ponat uir gladium ſuper femur ſuum. Ite & redite de porta uſq; ad portam per medium caſtrorum, & occidat unuſquiſq; fratrem ſuum, & amicū, & proximum ſuum. Gladiū quippe ſuper femur ponere, eſt prædicatiōis ſtudiū uoluptatibus carnis anteferre: ut cùm ſancta

quis studet dicere, curet necesse est illicitas suggestiones edomare. De porta uerò usq; ad portam ire, est à uitio usq; ad uitium per quod ad mentem mors ingreditur, increpando discurrere. Per medium uerò castrorum transire, est tanta æqualitate intra Ecclesiā uiuere, ut qui delinquentium culpas redarguit, in nullius se debeat fauorem declinare. Vnde & rectè subiungitur: Occidat uir fratrem, & amicum, & proximum suum. Fratrem scilicet & amicum & proximum interficit, qui cùm puniēda inuenit, ab increpationis gladio nec eis quos per cognationem diligit, parcit. Si ergo ille Dei dicitur qui ad ferienda uitia zelo diuini amoris excitatur: profectò esse se Dei denegat, qui in quantum sufficit increpare uitam carnalium recusat. At contrà admonendi sunt quos à prędicationis officio, uel imperfectio, uel ætas prohibet, & tamen præcipitatio impellit: ne dum tanti sibi onus officij præcipitatione arrogāt, uiam sibi subsequentis meliorationis abscindant: & cùm arripiunt intempestiuè quod nō ualent, perdāt etiam quod implere quandoq; tempestiuè potuissent, atq; sciētiam quam incongruè conantur ostendere, iustè ostendantur amisisse. Admonendi sunt ut cōsiderent quòd pulli auium si ante pennarum perfectionem uolare appetant, unde ire in alta cupiunt, inde in ima merguntur. Admonēdi sunt ut considerent q; structuris recētibus necdum solidatis, si tignorum pondus superponitur, non habitaculum, sed ruina fabricatur. Admonēdi sunt ut cōsiderent quòd cōceptas soboles fœminæ si priusquam plenè formentur proferunt, nequaq; domos, sed tumulos replēt. Hinc est q; ipsa ueritas quæ repentè quos uellet roborare potuisset: ut exemplum sequētibus daret, ne imperfecti prędicare præsumerent, postquam discipulos de uir-

Luc.24 tutis prædicatione instruxit, ilico adiūxit: Vos autem sedete in ciuitate quoadusq; induamini uirtute ex alto. In ciuitate quippe considemus, si intra mentium nōstrarum nos claustra cōstringimus, ne loquendo exterius euagemur: ut cùm uirtute diuina perfectè induimur, tunc quasi à nobismetipsis foràs etiam alios instruentes exeamus. Hinc

Eccle.32 per quendam sapiētem dicitur: Adolescēs loquere in causa tua uix. Et si bis interrogatus fueris, habeat initiū respōsio tua. Hinc est q; idem redemptor noster cùm in cœlis sit cōditor, & ostēsione suæ potentiæ semper doctor angelorum, ante tricenale tempus in terra magister noluit fieri hominum: ut uidelicet præcipitatis uim saluberrimam timoris infunderet: cùm ipse etiā qui labi non posset perfectæ uitæ gratiā nō nisi perfecta ætate prę

Luc.2 dicaret. Scriptum quippe est: Cùm factus esset annorum duodecim, remansit puer Iesus in Hierusalem. De quo à parētibus requisito paulo pòst subditur: Inuenerūt illum in templo sedentem in medio doctorum, audiētem illos & interrogantem. Vigilanti itaq; cōsideratione pēsandum est, quòd cùm Iesus annorum duodecim dicitur in medio doctorum sedens, nō docens, sed interrogans inuenitur. Quo exemplo scilicet ostēditur ne infirmus docere quis audeat, si ille puer doceri interrogando uoluit, qui per diuinitatis potētiam uerbū sciētiæ ipsis suis doctoribus ministrauit. Hinc uerò per Paulum discipulo dicitur: Præcipe hæc & 1.Tim.4

doce, nemo adolescētiam tuam cōtemnat. Sciendum nāq; nobis est, quia in sacro eloquio aliquando adolescētia iuuentus uocatur. Quod citius ostenditur si Salomonis ad medium uerba proferantur, qui ait: Lætare iuuenis in adolescētia tua. Eccl.11

Si enim utraq; unum esse nō decerneret, quē monebat in adolescentia, iuuenem non uocaret.

ADMONITIO XXVII.

ALiter admonēdi sunt, qui in hoc quod temporaliter appetunt prosperantur: atq; aliter qui ea quidē quæ mūdi sunt cōcupiscunt, sed tamē aduersitatis labore fatigant. Admonēdi nanq; sunt qui in hoc quod temporaliter appetūt prosperant, nec cùm cūcta ad uotū suppetunt, dantem quærere negligāt, si in his quæ dantur animum figant: ne peregrinationem pro patria diligant, ne subsidia itineris in obstacula peruentionis uertāt, ne nocturno lunæ lumine delectati, claritatem solis uidere fugiant. Admonēdi itaque sunt, ut quæcūq; in hoc mūdo cōsequūtur, calamitatis solatia, nō autem præmia retributionis credant, sed contra fauores mūdi mētem erigant, ne in eis ex tota cordis delectatiōe succumbāt. Quisquis enim prosperitatem qua utitur apud iudicium cordis melioris uitæ amoris nō reprimit, fauorem uitæ transeuntis in mortis perpetuę occasionem uertit. Hinc est enim q; sub Idumæorum specie, qui uincendos se prosperitati suæ reliquerūt, in huius mundi successibus lætantes, increpātur cùm dicitur: Dederūt terram meam sibi in hæreditatem cum gaudio, ex toto corde & ex animo. Quibus uerbis perpēditur q; nō solum quia gaudeant, sed q; toto corde & ex animo gaudeant, districta reprehēsione feriātur. Hinc Salomon ait:

Auersio paruulorum interficiet eos, & prosperitas stultorum perdet illos. Hinc Paulus admonet Prou.1

dicens: Qui emūt tanquam nō possidētes, & qui 1.Cor.9

utuntur hoc mūdo tanquam non utantur. Vt uidelicet sic uobis quæ suppetunt exterius seruiant, quatenus à supernæ dilectionis studio animam nō inflectant: ne luctum nobis internæ peregrinationis temperent ea quæ in exilium positis subsidium præbent, & quasi felices in trāsitorijs nos gaudeamus, qui ab æternis nos interimi miseros cernimus. Hinc nāq; est quod electorum uoce dicit Ecclesia: Leua eius sub capite meo, & dextera Cant.2

illius amplexabitur me. Sinistram Dei prosperitatem uidelicet uitæ præsentis quasi sub capite posuit, quam intentione summi amoris premit. Dextera uerò Dei eam amplectitur: quia sub æterna eius beatitudine tota deuotione cōtinetur. Hinc rursum per Salomonem dicitur: Longitudo die- Prou.3

rum in dextera eius, in sinistra uerò eius diuitiæ & gloria. Diuitiæ itaq; & gloria qualiter sint habenda docuit, quæ posita in sinistra memorauit. Hinc Psalmista ait: Saluum me fac dextera tua. Psal.107

Neq; enim ait manu, sed dextera: ut uidelicet cum dexteram diceret, quia æternam salutem quære-

Psal.67 ret indicaret. Hinc rursum scriptum est: Dextera manus tua Domine confregit inimicos. Hostes enim Dei etsi in sinistra eius proficiūt, in dextera franguntur: quia plerunq; prauos uita præsens eleuat, sed aduentus æternæ beatitudinis damnat.

Admonēdi sunt qui in hoc mundo prosperantur, ut solerter cōsiderēt, quia præsentis uitæ prosperitas aliquando idcirco datur ut ad meliorem uitam prouocet, aliquando uerò ut in æternum plenius damnet. Hinc est enim q; plebi Israeliticæ Chanaan terra promittitur, ut quandoq; ad æterna separanda prouocetur. Neq; enim rudis populus ille promissionibus Dei in lōginquum crederet, si à promissore suo non etiam è uicino aliquid percepisset. Vt ergo ad æternorum fidem certius roboretur, nequaquā solummodo spe ad res, sed rebus quoq; ad spem trahitur. Quod liquidò Psal

Psal.104 mista testatur dicens: Dedit eis regiones gentiū, & labores populorum possederunt: ut custodiāt iustificationes eius, & legem eius requirant. Sed cùm largientem Deum humana mens boni operis repensatione nō sequitur, unde nutrita piè creditur, inde iustius damnatur. Hinc enim per Psal-

Psal.71 mistam rursum dicitur: Deiecisti eos dum alleuarētur. Quia uidelicet reprobi cùm recta opera diuinis muneribus non rependunt, cùm totos se hic deserunt, & affluentibus prosperitatibus dimittunt, unde exterius proficiunt, inde ab intimis cadunt. Hinc est quòd in inferno cruciato diuiti di-

Luc.16 citur: Recepisti bona in uita tua. Idcirco etenim recepit bona in uita sua malus, ut illic plenius mala reciperet, quia hic fuerat nec per bona conuersus. At contrà admonendi sunt, qui ea quidē quæ mundi sunt concupiscunt, sed tamen aduersitatis labore fatigantur, ut sollicita consideratione perpendant, creator dispensatorq; cunctorum quanta super eos gratia uigilat, quos in sua desideria non relaxat. Ægro quippe quem medicus desperat, concedit ut cuncta quæ concupiscit accipiat. Nam qui sanari posse creditur, à multis quæ appetit prohibetur. Et pueris nummos subtrahimus, quibus tota simul patrimonia hæredibus reseruamus. Hinc ergo de spe æternæ hæreditatis gaudium sumant, quos aduersitas uitæ temporalis humiliat: quia nisi saluandos eos in perpetuum cerneret, erudiendos sub disciplinæ regimine diuina dispēsatio nō refrenaret. Admonēdi itaq; sunt qui in his quæ temporaliter concupiscunt, aduersitatis labore fatigantur, ut sollicitè considerent quòd plerunq; etiam iustos cùm temporalis potentia sustollit, uelut in laqueum culpa comprehendit. Nam sicut in priori huius uoluminis parte iam diximus, Deo Dauid prius amabilis rectior fuit in seruitio, quàm cùm peruenit ad regnum. Seruus nanq; amore iustitiæ, deprehensum aduersarium ferire timuit: rex autem persuasione luxuriæ deuotum militem etiam sub studio fraudis ex-

1.Reg.24 tinxit. Quis ergo opes, quis potestatem, quis glo-

2.Reg.11 riam quærat innoxiè, si & illi extiterūt noxia qui hæc habuit non quæsita? Quis inter hæc sine magno discriminis labore saluabitur, si ille in his culpa interueniente turbatus est, qui ad hæc fuerat Deo eligente præparatus? Admonendi sunt ut considerent, quia Salomon qui post tantam sapi- 3.Reg.11

entiam usq; ad idololatriam cecidisse describitur, nihil in hoc mundo prius quàm caderet aduersitatis habuisse memoratur. Sed concessa sapientia funditùs cor deseruit, quod nulla uel minima tribulationis disciplina custodiuit.

ADMONITIO XXVIII.

ALiter admonēdi sunt coniugijs obligati, atque aliter à coniugij nexibus liberi. Admonendi sunt nanq; coniugijs obligati, ut cùm uicissim quæ sunt alterius cogitant, sic eorum quisque placere studeat coniugi, ut nō displiceat conditori: sic ea quæ huius mundi sunt agant, ut tamen appetere quæ Dei sunt non omittant: sic de bonis præsentibus gaudeant, ut tamē sollicita intentione mala æterna pertimescant: sic de malis temporalibus lugeant, ut tamen consolatione integra spem in bonis perennibus figant: quatenus dum in transitu cognoscunt esse omne quod agunt, in mansione sciant quod appetunt: nec mala mundi cor confringāt, cùm spes bonorum cœlestium roborat: nec bona præsentis uitæ decipiant, cùm suspecta subsequentis iudicij mala contristant. Itaq; animus Christianorum coniugum & infirmus & fidelis, qui & plenè cuncta temporalia despicere non ualet, & tamen æternis se coniungere per desiderium ualet: quamuis in delectatione carnis interim iaceat, supernæ spei refectione conualescat. Et si habet quæ mundi sunt in usu itineris, speret quæ Dei sunt in fructu peruentionis: nec totum se ad hoc quod agit conferat, ne ab eo quod robustè sperare debuit, funditùs cadat. Quod bene ac breuiter Paulus exprimit dicens: Qui habent uxores, tanquam non habentes sint: 1.Cor.7

& qui flent, tanquam non flentes: & qui gaudēt, tanquam non gaudentes. Vxorem quippe quasi non habendo habet, qui sic per illam carnali consolatione utitur, ut tamen nunquam ad praua opera à melioris intentionis rectitudine eius amore flectatur. Vxorem quasi non habendo habet, qui transitoria esse cuncta conspiciens, curam carnis ex necessitate tolerat, sed æterna gaudia spiritus ex desiderio expectat. Non flendo autem flere, est sic exteriora aduersa plangere, ut tamen nouerit æternæ quoq; spei consolatione gaudere. Et rursum, non gaudendo gaudere, est sic de infimis animum attollere, ut tamen nūquam desinat summa formidare. Vbi quoq; aptè paulo pòst idē doctor ac prædicator gentium subdit dicens: Præterit enim figura huius mundi. ac si apertè diceret: Nolite constanter mundum diligere, quando & ipse non potest quem diligitis stare. Incassum cor quasi manentes figitis, dum fugit ipse quem amatis. Admonendi sunt coniuges ut ea in quibus sibi aliquando displicent, & patientes inuicem tolerent, & exhortantes inuicem saluent. Scriptum nanq; est: Inuicem onera uestra portate, & sic ad-

implebitis legẽ Christi. Lex quippe Christi charitas est: quia ille nobis & largiter sua bona contulit, & æquanimiter mala nostra portauit. Tunc ergo legem Christi & eius mandata imitãdo complemus, quando & nostra bona benignè conferimus, & nostrorum mala piè sustinemus. Admonendi quoque sunt & coniuges, ut eorum quisq; non tam quæ ab altero tolerat, quàm quæ ab ipso tolerentur attendat. Si enim sua quæ portantur consideret, ea quæ ab altero sustinet leuius portat. Admonendi sunt coniuges ut suscipiendæ prolis se meminerint causa coniunctos, & cum immoderatè admixtioni seruientes propagationis articulum in usum transferũt uoluptatis, perpendant quòd licet extrà non exeant, in ipso tamen coniugio coniugij iura transcendunt. Vnde necesse est ut crebris exhortationibus moneantur ut defleant quòd pulchram copulæ speciem admixtis uoluptatibus fœdant. Hinc est enim q; peritus medicinæ cœlestis Apostolus non tam sanos instituit quàm infirmis medicamenta mon-
1.Cor.7 strauit, dicens: De quibus scripsistis mihi: Bonum est homini mulierem non tangere, propter fornicationem autem unusquisque suam habeat uxorem, & unaquæque suum uirum habeat. Qui enim fornicationis metum præmisit, profectò nõ stantibus præceptum contulit: sed ne fortasse in terram ruerent, lectum cadentibus ostendit. Vnde adhuc infirmantibus subdidit: Vxori uir debitum reddat, similiter & uxor uiro. Quibus dũ in magna honestate coniugij aliquid de uoluptate largiretur, paulo post subdidit: Hoc autem dico secundum indulgentiam, non secundum imperium. Culpa quippe esse innuitur, quod indulgeri perhibetur. Sed quæ tanto citius relaxetur, quanto non per hanc illicitum quid agitur: sed hoc quod est licitum, sub moderamine non tene
Gen.9 tur. Quod bene Loth in semetipso exprimit, qui ardentem Sodomam fugit: sed tamen Segor ueniens, nequaquam mox montana conscendit. Ardentẽ quippe Sodomã fugere, est illicita carnis incendia declinare. Altitudo uerò montium, est munditia continentium. Vel certè quasi in monte sunt qui & iam carnali copulæ inhærent, sed tamen extra suscipiendæ prolis admixtionem debitam, nulla carnis uoluptate soluũtur. In monte quippe stare quid est nisi fructus propaginis in carne non quærere? In monte stare, est carni carnaliter non adhærere. Sed quia multi sunt qui scelera quidẽ carnis deserũt, nec tamen in coniugio positi usus solummodo debiti iura conseruant, exijt quidem Loth Sodomam, sed tamen mox ad montana non peruenit: quia iam damnabilis uita relinquitur, sed adhuc celsitudo coniugalis continentiæ subtiliter non tenetur. Est uerò in medio Segor ciuitas, quæ fugientem saluet infirmum: quia uidelicet cùm sibi per incontinentiam miscentur coniuges, & lapsus scelerum fugiunt, & tamen uenia saluantur. Quasi paruam quippe ciuitatem inueniunt in qua ab ignibus defendantur: quia coniugalis hæc uita non qui-

A dem in uirtutibus mira est, sed tamen à supplicijs secura. Vnde idem Loth ad angelum dicit: Est ci- Gen.19
uitas hic iuxtà ad quam possum fugere parua, & saluabor in ea. Nunquid non modica est, & uiuet anima mea in ea? Iuxtà ergo Segor dicitur, & tamen ad salutem tuta perhibetur: quia coniugalis uita nec à mundo longè diuisa est, nec tamen à gaudio salutis aliena. Sed tunc in hac actione uitã suam coniuges quasi in parua ciuitate custodiũt, quando pro se assiduis deprecationibus intercedunt. Vnde rectè per angelum ad eundem Loth dicitur: Ecce etiam in hoc suscepi preces tuas, ut non subuertam urbem pro qua locutus es. Quia uidelicet cùm deprecatio funditur Deo, nequaquam talis coniugij uita damnatur. De qua de
B precatione quoq; Paulus admonet dicens: Nolite 1.Cor.7
fraudare inuicem, nisi fortè ex consensu ad tempus, ut uacetis orationi. At contrà admonendi sunt qui ligati coniugijs non sunt, ut cœlestibus præceptis eo rectius seruiant, quo eos ad curas mundi nequaquam iugum copulæ carnalis inclinat: ut quos onus licitum coniugij non grauat, nequaquam pondus illicitum terrenæ sollicitudinis premat, sed tanto eos paratiores dies ultionis quanto expeditiores inueniat: ne quo meliora agere uacantes possunt, sed tamen negligunt, eo supplicia deteriora mereantur. Audiant quod Apostolus cum quosdam ad cœlibatus gratiam instrueret, non coniugium spreuit, sed curas mundi nascentes ex coniugio repulit, dicens: Hoc ad
C utilitatem uestram dico, non ut laqueum uobis iniijciam: sed ad id quod honestum est, & quod facultatem præbeat sine impedimento Domino obseruiendi. Ex coniugijs quippe terrenæ sollicitudines prodeunt: & idcirco magister gẽtium auditores suos ad meliora persuasit, ne sollicitudine terrena ligarẽtur. Quem ergo cœlibem curarum secularium impedimẽtum præpedit, & coniugio se nequaquam subdidit, & tamen coniugij onera non euasit. Admonendi sunt cœlibes, ne sine damnationis iudicio misceri se fœminis uacantibus putent. Cùm enim Paulus fornicationis uitiũ tot criminibus execrãdis inseruit, cuius sit reatus indicauit, dicens: Neq; fornicatores, neque seruientes idolis, neque adulteri, neque molles, neque 1.Cor.6
D masculorum concubitores, neque fures, neq; auari, neq; ebriosi, neq; maledici, neq; rapaces regnũ Dei possidebunt. Et rursum: Fornicatores autem Heb.13
& adulteros iudicabit Deus. Admonendi sunt itaque, ut si tentationum procellas cum difficultate salutis tolerant, coniugij portum petant. Scriptum nanque est: Melius est nubere quàm uri. 1.Cor.7
Sine culpa quippe ad coniugium ueniũt, si tamẽ necdum meliora uouerũt. Nam quisquis bonum maius subire proposuit, bonum minus quod licuit illicitum fecit. Scriptum quippe est: Nemo Luc.9
mittens manum suam ad aratrum & respicies retrò, aptus est regno cœlorum. Qui igitur fortiori studio intenderat, retrò conuincitur respicere, si relictis amplioribus bonis ad minima retorquetur.

ADMO-

ADMONITIO XXIX.

ALiter admonendi sunt peccatorum carnis consciij, atque aliter ignari. Admonendi nanque sunt peccata carnis experti, ut mare saltem post naufragium metuant, & perditionis suæ discrimina uel cognita perhorrescant, ne qui piè post perpetrata mala seruati sunt, hæc improbè repetendo moriãtur. Vnde peccanti animæ nun-
Hier.3 quam à peccato desinenti dicitur: Frons mulieris meretricis facta est tibi, noluisti erubescere. Admonendi sunt itaque ut studeant, quatenus si accepta naturæ bona integra seruare noluerunt, saltem scissa resarciant. Quibus nimirum necesse est ut perpendant in tam magno fidelium numero, quàm multi & se illibatos custodiant, & alios ab errore conuertant. Quid ergo isti dicturi sunt, si
B alijs in integritate stantibus, ipsi nec post damna resipiscant? Quid dicturi sunt, si cùm multi & alios secum deferunt ad regnum, hi expectanti Domino nec semetipsos reducant? Admonendi sunt ut præterita commissa considerent, & imminentia deuitent. Vnde sub Iudææ specie per prophetam Dominus corruptis in hoc mundo mentibus, transactas ad memoriam culpas reuo-
Ezech.23 cat, quatenus pollui in futuris erubescant, dicens: Fornicatę sunt in Ægypto in adolescentia sua, ibi subacta sunt ubera earum, & fractæ sunt mammæ pubertatis earum. In Ægypto quippe ubera subiguntur, cùm turpi huius mundi desiderio humanæ mentis uoluntas substernitur. In Ægypto pubertatis mammæ franguntur, quando naturales sensus adhuc in semetipsis integri, pulsantis concupiscentiæ corruptione uitiantur. Admonendi sunt carnis peccata experti, ut uigilanti cura conspiciant, post delicta nobis ad se redeuntibus Deus quanta beneuolentia sinum suæ pieta-
Hier.3 tis expandat, cum per prophetam dicat: Si dimiserit uir uxorem suam, & illa recedens duxerit uirum alium, nunquid reuertetur ad eum ultrà? Nunquid non polluta & contaminata erit mulier illa? Tu autem fornicata es cum amatoribus multis, tamen reuertere ad me, dicit Dominus. Ecce de fornicante & relicta muliere argumentum iustitiæ proponitur, & tamen nobis redeuntibus post lapsum non iustitia, sed pietas exhibetur.
D Vt hinc utiq; colligamus, si nobis delinquentibus tanta pietate parcitur, à nobis nec post delictum redeuntibus quanta improbitate peccatur: aut quæ ab illo erit super improbos uenia, qui nõ cessat uocare post culpam? Quæ nimirum bene per prophetam post delictum misericordia uoca-
Esa.30 tionis exprimitur, cùm auerso homini dicitur: Et erunt oculi tui uidentes præceptorem tuum, & aures tuæ audient uerbum post tergum monentis. Humanum quippe genus Dominus in faciem monuit, quando in paradiso condito homini atq; in libero arbitrio stanti, quid facere, quidũ non facere deberet indixit. Sed homo in Dei faciem terga dedit, cùm superbiens eius iussa cõtempsit. Nec tamen superbiẽtem Deus deseruit, qui ad reuocandum hominem legem dedit, exhortantes

A angelos misit, in carne nostræ immortalitatis ipse apparuit. Ergo post tergum stans admonuit, qui ad recuperationem nos gratiæ etiam cõtemptus uocauit. Quod igitur generaliter simul potuit dici de cunctis, hoc necesse est specialiter sentiri de singulis. Quasi enim corã positus Deo quisq; uerba monitionis eius percipit, cum priusquam peccata perpetret, uoluntatis eius præcepta cognoscit. Adhuc enim ante faciem eius stare, est necdum eum peccando cõtemnere. Cùm uerò derelicto bono innocẽtiæ iniquitatem eligẽs appetit, iam terga in eius faciem mittit. Sed ecce adhuc & post tergum Deus subsequẽs monet, qui etiã post culpam ad se redire persuadet. Auersum reuocat, cum cõmissa nõ respicit, sed reuertenti sinũ pietatis expãdit. Vocem ergo post tergũ monentis au-
B dimus, si ad inuitãtem nos Dominũ saltẽ post peccata reuertimur. Debemus ergo pietatẽ uocãtis erubescere, si iustitiam nolumus formidare: quia tãto grauiori improbitate cõtemnitur, quanto & cõtemptus adhuc uocare nõ dedignatur. At contrà admonendi sunt peccata carnis ignorantes, ut tanto sollicitius præcipitẽ ruinã metuãt, quanto altius stant. Admonendi sunt ut nouerint, quia quo magis loco pręeminẽti cõsistunt, eo crebrioribus sagittis insidiatoris impetuntur. Quia tanto ardentius solet erigi, quanto robustius se cõspicit uinci: tanto q; intolerabilius dedignat uinci, quãto cõtra se uidet per integra infirmæ carnis castra
C pugnari. Admonẽdi sunt ut incessanter præmia suspiciant, & libenter proculdubio tentationum quas tolerant labores calcabunt. Si em attẽdatur felicitas quæ sine trãsitu attingitur, leue fit quod transeundo laboratur. Audiant quod per prophetã dicitur: Hæc dicit Dominus eunuchis: Qui cu- Esa.56
stodierint sabbata mea, & elegerint quæ uolui, & fœdus meũ tenuerint, dabo eis in domo mea & in muris meis locũ & nomẽ melius à filijs & filiabus. Eunuchi quippe sunt, qui cõpressis motibus carnis, affectũ in se prauí operis abscindunt. Quo autem apud patrem loco habeantur ostenditur: quia in domo patris, uidelicet æterna mãsione etiam filijs præferuntur. Audiant quod per Ioannem dicitur: Hi sunt qui cum mulieribus nõ sunt Apoc.13
coinquinati: uirgines enim sunt, & sequuntur agnum quocunq; ierit. Et q; canticũ cantant quod nemo potest dicere, nisi illa centum quadraginta quatuor milia. Singulariter quippe canticũ agno cantare, est cum eo in perpetuum præ cũctis fidelibus etiã de incorruptiõe carnis gaudere. Quod tamẽ electi cęteri canticum audire possunt, licet dicere nequeant: quia per charitatem quidẽ in illorum cellitudine lęti sunt, quãuis ad eorum pręmia non assurgant. Audiant peccatorum carnis ignari quod per semetipsam de hac integritate ue-
ritas dicit: Nõ omnes capiũt uerbum hoc. Quod Matth.19
eo innotuit summum esse, quo denegauit omniũ: & dum prędicit quia difficile capit, audientibus innuit, captum cum qua cautela teneatur. Admonendi sunt itaq; peccata carnis ignorantes, ut & pręeminere uirginitatem cõiugio sciant, & ta-

men se super cõiuges nõ extollãt, quatenus dum & uirginitatem præferunt & se postponunt, & illud non deserant quod melius esse æstimant, & se custodiant quo se inaniter nõ exaltant. Admonendi sunt ut cõsiderent q̃ plerunq; actione secularium uita cõtinentium confunditur, cùm illi ultra habitum assumunt opera, & isti iuxta ordinem proprium nõ excitant corda. Vnde bene per pro
Esa.23 phetã dicitur: Erubesce Sidon, ait mare. Quasi em̃ per uocẽ maris ad uerecũdiam Sidon adducitur, quando per cõparationem uitæ secularíũ, atq; in hoc mundo fluctuantiũ, eius qui munitus & quasi stabilis cernitur, uita reprobat̃. Sæpe em̃ nõnulli ad Dominũ post peccata carnis redeuntes, tanto ardentius se in bonis operibus exhibent, quanto dãnabiliores se de malis uident. Et sæpe quidã in carnis integritate perdurãtes, cùm minus se respiciunt habere quod defleant, plenè sibi sufficere uitæ suæ innocentiã putant, atq; ad feruorẽ spiritus nullis se ardoris stimulis inflãmant. Et fit plerunq; Deo gratior amore ardẽs uita post culpam,
Luc.7 quàm securitate torpens innocẽtia. Vnde & uoce iudicis dicitur: Remittuntur ei peccata multa, quia dilexit multum. &: Gaudium erit in cœlo super uno peccatore pœnitente, magis quàm super nonaginta nouem iustis, quibus non opus est pœnitẽtia. Quod citius ex ipso usu colligimus, si nostræ mentis iudicia pensemus. Plus nanq; terram diligimus quæ post spinas exarata fructus uberes producit, quàm quæ nullas spinas habuit, sed tamen exculta sterilem segetem gignit. Admonendi sunt peccata carnis ignorantes, ne superioris ordinis celsitudine se cæteris præferant, cũ ab inferioribus quãta se melius aganẽ ignorãt. In examine nanq; recti iudicis, mutat merita ordinũ qualitas actionũ. Quis em̃ consideratis rerũ ipsis imaginibus nesciat q̃ in natura gemmarũ carbunculus præfertur hyacintho? Sed tamen cærulei coloris hyacinthus præfertur pallenti carbunculo: quia & illi quod naturæ ordo subtrahit, species decoris adiungit, & hunc quem naturalis ordo prætulerat, coloris qualitas fœdat. Sic ergo in humano genere & quidã in meliori ordine deteriores sunt, & quidam in deteriori meliores: quia & isti sortem extremi habitus bene uiuendo transcendunt, & illi superioris loci meritum moribus non D exæquando diminuunt.

ADMONITIO XXX.

ALiter admonẽdi sunt qui peccata deplorãt operum, atq; aliter qui cogitationũ. Admonendi quippe sunt qui peccata deplorant operum, ut cõsummata mala perfecto diluant lamento, ne plus astringanẽ in debito perpetrati operis, & minus soluant fletibus satisfactionis. Scriptum
Psal.97 quippe est: Potum dedit nobis in lachrymis & in mensura: ut uidelicet uniuscuiusq; mẽs tantũ pœnitendo cõpunctionis suæ bibat lachrymas, quantum se à Deo meminit aruisse per culpas. Admonendi sunt ut incessanter admissa ante oculos reducant, atq; uiuendo agant ut à districto iudice uideri non debeant. Vnde Dauid cùm peteret dicens: Auerte oculos tuos à peccatis meis, paulo superius intulit: Delictum meũ coram me est semper. ac si diceret: Peccatum meum ne respicias postulo, quia hoc respicere ipse non cesso. Vnde & per prophetam Dominus dicit: Et peccatorũ tuorum memor non ero, tu autem memor esto. A
Admonendi sunt ut singula quæq; admissa considerent, & dum per unumquodq; erroris sui inquinationem deflẽt, simul se ac totos lachrymis mundent. Vnde bene per Hieremiam dicitur, cùm Iudææ singula delicta pensarenẽ: Diuisiones aqua- Thren.3
rum deduxit oculus meus. Diuisas quippe ex oculis aquas deducimus, quando peccatis singulis dispertitas lachrymas damus. Neq; enim uno eodemq; tẽpore æquè mens de omnibus dolet, sed
B dum nunc huius nũc illius culpæ memoria acrius tangitur, simul de omnibus in singulis commota purgatur. Admonendi sunt, ut de misericordia quã postulant præsumant, ne ui immoderatæ afflictiõis intereãt. Neq; em̃ piè Dominus ante delinquentiũ oculos flẽda peccata opponeret, si per semetipsum ea districtè ferire uoluisset. Constat enim q̃ à suo iudicio abscondere uoluit, quos misericordo præueniẽs sibimetipsis iudices fecit. Hinc em̃ scriptũ est: Præueniamus faciẽ Domini in con Psal.94
fessione. Hinc per Paulũ dicitur: Si nosmetipsos 1.Cor.11
dijudicaremus, non utiq; iudicaremur. Rursumq; admonendi sunt, ut sic de spe fiduciam habeant, ne tamen incauta securitate torpescant. Plerunq; enim hostis callidus mentem quam pecca-
C to supplantat, cùm de ruina sua afflictam respicit, securitatis pestiferæ blanditijs seducit. Quod figuratè exprimitur, cùm factum Dinæ memoratur. Scriptum quippe est: Egressa est Dina ut uideret Gen.34
mulieres regionis illius: quam cùm uidisset Sichẽ filius Emor Euei princeps terræ illius, adamauit, & rapuit, & dormiuit cum illa, ui opprimens uirginem, & conglutinata est anima eius cum ea, tristemq; blanditijs deliniuit. Dina quippe ut mulieres uideat extraneæ regionis egreditur, quando unaquæq; mens sua studia negligens, actiones alienas curans, extra habitum atq; extra ordinem proprium uagatur. Quam Sichen princeps terræ illius opprimit: quia uidelicet inuentam in curis exterioribus diabolus corrumpit. Et conglutinata est anima eius cum ea: quia unitam sibi per iniquitatem respicit. Et quia cùm mens à culpa resipiscit, ad se ducitur, atq; admissum flere conatur, corruptor autem spes & securitates uacuas ante oculos reuocat, quatenus utilitatem tristitiæ subtrahat, rectè illic subiungitur: Tristemq; blanditijs deliniuit. Modò enim aliorum facta grauiora, modò nihil esse quod perpetratum est, modò misericordem Deum loquitur, modò adhuc tempus subsequens ad pœnitentã pollicetur: ut dum per hæc decepta mens ducitur, ab intentione pœnitentiæ suspendatur, quatenus tunc bona nulla percipiat quam nunc mala contristant, & tunc plenius obruat̃ supplicijs quæ nũc etiam gaudet in delictis. At cõtrà admonẽdi sunt qui peccata cogitationum deflent, ut sollicitè considerent intramen-

tra mentis arcana, utrum delectatione tantũmodo, an etiam consensu deliquerint. Plerunq; enim tentatum cor & ex carnis nequitia delectatur, & tamen eidem nequitiæ ex ratione renititur, ut in secreto cogitationis & contristet quod libet, & libeat quod contristat. Nonnunquam uerò ita mẽs baratro tentationis absorbetur, ut nullatenus renitatur, sed ex deliberatione sequitur hoc unde ex delectatione pulsatur, & si facultas exterior suppetat, rerum mox effectibus interiora uota confumat. Quod uidelicet si iusta animaduersio districti iudicis respicit, non est iam cogitationis culpa sed operis: quia etsi rerum tarditas foràs peccatũ distulit, intus hoc cõsensionis opere uoluntas impleuit. In primo autem parente didicimus quia tribus modis omnis culpe nequitiam perpetramus: suggestione scilicet, delectatione, & consensu. Primum itaq; per hostem, secundum uerò per carnẽ, tertium per spiritum perpetratur. Insidiator enim praua suggerit, caro se delectationi subijcit, atque ad extremum spiritus uictus delectatione consentit. Vnde & ille serpens praua suggessit. Eua autẽ quasi caro se delectationi subdidit. Adam uerò uelut spritus suggestione ac delectatione superatus consensit. Suggestione itaq; peccatũ agnoscimus, delectatione uincimur, consensu etiã ligamur.

Admonendi sunt igitur qui nequitias cogitationis deflent, ut sollicitè cõlideren in qua peccati mensura ceciderunt, quatenus iuxta ruinæ modum quam in semetipsis introrsus sentiunt, etiam mensura lamentationis erigantur: ne si cogitata
C mala minus excruciant, usq; ad perpetranda opera perducant. Sed inter hæc ita terrendi sunt, ut tamen minimè frangantur. Sæpe enim misericors Deus eo citius peccata cordis abluit, quo exire ad opera non permittit: & cogitata nequitia tanto citius soluitur, quanto effectu operis districtius nõ
Psal.31 ligatur. Vnde rectè per Psalmistam dicitur: Dixi, pronunciabo aduersum me iniustitias meas Domino, & tu remisisti impietatem cordis mei. Qui autem impietatem cordis subdidit: quia cogitationum iniustitias pronũciare uellet indicauit. Dũq; ait: Dixi, pronũciabo: atq; ilico adiunxit, Et tu remisisti: quàm sit super hæc facilis uenia ostendit. Et dum se adhuc petere promittit, hoc quod pete re se promittebat obtinuit, quatenus quia usq; ad D opus non uenerat culpa, usq; ad cruciatũ non peruenirет pœnitẽtia, sed cogitata afflictio mentem tergeret, quam nimirum tantummodo cogitata iniquitas inquinasset.

ADMONITIO XXXI.

ALiter admonẽdi sunt enim qui admissa plãgunt, nec tamen deserunt: atq; aliter qui deserunt, nec tamen plangunt. Admonendi sunt enim qui admissa plangunt nec tamen deserunt, ut cõsiderare sollicitè sciant, quia flendo inaniter mundant, qui uiuendo se nequiter inquinãt, cùm idcirco se lachrymis lauant ut mundi ad sordes re
Prou.26 deãt. Hinc enim scriptũ est: Canis reuersus ad suũ
2.Pet.2 uomitũ, & sus lota in uolutabro luti. Canis quippe cùm uomit, profectò cibũ qui pectus deprimebat proijcit: sed cum ad uomitum reuertitur, unde A leuigatus fuerat rursus oneratur. Et qui admissa plangunt, profectò nequitiam de qua malè satiati fuerant, & quæ mentis intima deprimebat confitendo proijciunt, quam post confessionem dum repetunt resumũt. Sus uerò in uolutabro luti cùm lauat̃, sordidior reddit̃. Et qui admissum plangit, nec tamen deserit, penè grauiori culpæ se subijcit: qui & ipsam quã flendo potuit impetrare ueniam cõtemnit, & quasi in lutosa aqua semetipsum uoluit: quia dum fletibus suis uitæ mũditiã subtrahit, ante Dei oculos sordidas ipsas etiã lachrimas facit. Hinc rursum scriptũ est: Ne iteres uerbũ in ora Eccle.7
tione tua. Verbũ nanq; in oratione iterare, est post fletum committere quod rursum necesse sit flere.
B Hinc per Esaiam dicitur: Lauamini, mũdi estote. Esa.1
Post lauacrum enim mundus esse negligit, quisquis post lachrymas uitæ innocentiam non custodit. Lauantur ergo & nequaquam mũdi sunt, qui commissa flere non desinũt, sed rursus flenda committunt. Hinc quoq; per quendam sapientem dicitur: Quid prodest si baptizatur à mortuo, & ite- Eccl.34
rum tangit illum, quid proficit lauatio eius? Baptizatur quippe à mortuo qui mundatur fletibus à peccato. Sed post baptisma mortuũ tangit, qui culpam post lachrymas repetit. Admonendi sunt qui admissa plangunt nec tamen deserunt, ut ante districti iudicis oculos eis se esse similes agnoscãt, qui uenientes ad faciem quorundã hominum magna eis submissione blandiũtur, receden-
C tes autem inimicitias ac damna quæ ualent atrociter inferunt. Quid enim culpam flere, nisi humilitatẽ Deo suæ deuotionis ostendere? Et quid est post fletum praua agere, nisi superbas in eũ quem rogauerat, inimicitias exercere? Iacobo attestante qui ait: Quicunque uoluerit amicus esse seculi Iac.4
huius, inimicus Dei constituitur. Admonendi sunt qui admissa plangunt, nec tamen deserunt, ut sollicitè considerent quia ita plerunq; mali inutiliter compunguntur ad iustitiam, sicut plerunque boni innoxie tentantur ad culpam. Fit quippe mira exigentibus meritis dispositionis internæ mensura, ut & illi dum de bono aliquid agunt quod tamen non perficiunt, superbè inter ipsa quæ etiã plenissimè perpetrant mala cõfidant: & isti dum de malo tentantur cui nequaquã consentiũt, quo per debilitatem ac infirmitatem titubant, eo gressus cordis ad iustitiam per patientiam & humilitatem uerius figant. Balaam quippe tabernacula iustorum respiciens ait: Moriatur anima mea mor Num.23
te iustorum, & fiant nouissima mea horũ similia. Sed cùm compunctionis tempus abscessit, cõtra Num.24
eorũ uitã quibus se similem fieri etiã moriẽdo poposcerat, consiliũ præbuit. Et cùm occasionem de auaritia reperit, citò oblitus est quicquid sibi de innocentia optauit. Hinc uerò doctor & prædicator gentiũ Paulus ait: Video aliã legem in mem- Rom.7
bris meis, repugnantem legi mentis meæ, & captiuum me ducẽtem in lege peccati quæ est in membris meis. Qui profectò idcirco tentatur, ut in bono robustius ex ipsa infirmitatis suæ cognitione

solidetur. Quid est ergo quòd ille compungitur, & tamen iustitiæ nõ appropinquat: iste tentatur, & tamen eum culpa non inquinat? nisi hoc quod apertè ostenditur, quòd nec malos bona imperfecta adiuuant, nec bonos mala inconsummata condemnant. At contrà admonẽdi quoq; sunt etiã qui admissa deserunt, nec tamen plangunt, ne iam relaxatas æstiment culpas, quas etsi agendo non multiplicant, nullis tamen fletibus mundant. Neque enim scriptor si à scriptione cessauerit, quia alia non addidit, etiam illa quæ scripserat deleuit: & simili modo, nec qui contumelias irrogat, si solummodo tacuerit, satisfecit: cùm profectò necesse sit ut uerba præmissæ superbiæ uerbis subiunctæ humilitatis impugnet: nec debitor absolutus est quia alia non multiplicat, nisi & illa quæ ligauerat soluat. Ita & cùm Deo delinquimus, nequaquam satisfacimus si ab iniquitate cessamus: nisi uoluptates quoq; quas dileximus, econtrario appositis lamentis insequamur. Si enim nulla nos in hac uita operum culpa maculasset, nequaquã nobis hic adhuc degentibus ipsa ad securitatem innocentia nostra sufficeret: quia illicita animum multa pulsarent. Qua ergo mente securus est, qui perpetratis iniquitatib. ipse sibi testis est, quia innocens non est? Neq; enim Deus nostris cruciatibus pascitur, sed delictorum morbos medicamentis contrarijs medetur: ut qui uoluptatibus delectati discessimus, rursum fletibus amaricati redeamus. Et qui per illicita defluendo cecidimus, etiam à licitis nosmetipsos restringendo surgamus. Et cor quod insana lætitia infuderat, salubris tristitia exurat: & quod uulnerauerat elatio superbiæ, curet abiectio humilis uitæ. Hinc enim
Psal. 74 scriptum est: Dixi iniquis, nolite iniquè agere: & delinquẽtibus, nolite exaltare cornu. Cornu quippe delinquentes exaltant, si nequaquã se ad pœnitentiam ex cognitione suæ iniquitatis humiliant.
Psal. 50 Hinc rursum dicitur: Cor contritum & humiliatũ Deus non spernit. Quisquis enim peccata plangit nec tamen deserit, cor quidem conterit, sed humiliare cõtemnit. Qui uerò peccata iam deserit nec tamen plangit, iam quidẽ humiliat, sed tamen cor
1. Cor. 6 conterere recusat. Hinc Paulus ait: Et hæc quidẽ fuistis, sed abluti estis, sed sanctificati estis. Quia nimirum illos emendatior uita sanctificat, quos et per pœnitentiam abluens afflictio fletuum mundat. Hinc Petrus cùm quosdam territos malorum suorum consideratione conspiceret, admonuit di
Act. 2 cens: Pœnitentiam agite, & baptizetur unusquisque uestrũm. Dicturus enim baptisma, præmisit pœnitentiæ lamenta: ut prius se aqua suæ afflictionis infunderent, & postmodum sacramento baptismatis lauarent. Qua ergo mẽte qui transactas culpas flere negligunt, uiuunt securi de uenia, quando ipse summus pastor Ecclesiæ huic etiam sacramẽto addendam pœnitẽtiam credidit, quod peccata principaliter extinguit?

ADMONITIO XXXII.

ALiter admonẽdi sunt qui illicita quæ faciũt etiã laudant, atq; aliter qui accusant praua, nec tamen deuitant. Admonendi sunt enim qui illicita quæ faciunt etiam laudant, ut considerent quòd plerunq; plus ore quàm opere delinquant. Opere nanque per semetipsos solos praua perpetrant. Ore autem per tot personas iniquitatem exhibent, quot audiẽtium mentes iniqua laudantes docent. Admonendi ergo sunt ut si eradicare mala dissimulant, saltem seminare pertimescant.

Admonendi sunt ut eis perditio priuata sufficiat. Rursumq; admonendi sunt, ut si esse mali non metuunt, erubescant saltem uideri quod sunt. Plerunq; enim culpa dum absconditur, effugat: quia dum mens erubescit uideri quod tamen esse non metuit, erubescit quandoq; esse quod fugit uideri. Cum uerò prauus quisque impudenter innote-
B scit, quo liberius omne facinus perpetrat, eo etiã licitum putat, & quod licitum suspicatur, in hoc proculdubio multiplicius mergit. Vnde scriptũ Esa. 3
est: Peccatũ suum sicut Sodoma prædicauerunt, nec absconderunt. Peccatũ enim suũ absconderet Sodoma, si adhuc sub timore peccaret. Sed fundितùs frena timoris amiserat, quæ ad culpã nec tenebras requirebat. Vnde & rursum scriptũ est: Clamor Sodomorum & Gomorræ multiplicatus est. Gen. 18
Peccatũ quippe cum uoce, est culpa cum actione: peccatum uerò etiã cum clamore, est culpa cum libertate. At cõtrà admonẽdi sunt qui accusant praua, nec tamẽ deuitant, ut prouidè perpendant quid in districto Dei iudicio pro sua accusatione dicturi sunt, qui de reatu suorũ criminum etiã se-
C metipsis iudicibus non excusantur. Hi itaq; quid aliud quàm præcones sunt sui? uoces contra culpas proferũt, & semetipsos operibus reos tradũt.

Admonẽdi sunt ut uideãt, quia de occulta iam retributione iudicij est q; eorũ mens malũ quod perpetrat illuminatur ut uideat, sed non conatur ut uincat: ut quo melius uidet, eo deterius pereat: quia & intelligentiæ lumen percipit, & actionis prauæ tenebras non relinquit. Nam cum acceptã ad adiutorium scientiam negligunt, hanc contra se in testimonium uertunt, & de lumine intelligẽtiæ augent supplicia. quod profectò acceperant ut possent delere peccata. Quorũ nimirũ nequitia dum malũ agit quod dijudicat, uẽturũ iudiciũ iam hic degustat: ut cum æternis supplicijs seruat
D obnoxia, suo hic interim examine non sit absoluta: tanto q; illic grauiora tormẽta percipiat, quanto hic malum non deserit, etiam quod ipsa mens cõdemnat. Hinc enim ueritas dicit: Seruus qui co Luc. 12
gnouit uoluntatem domini sui & non fecit secundum uolũtatẽ eius, plagis uapulabit multis. Hinc Psalmista ait: Descendant in infernum uiuentes. Psal. 54
Viui quippe quæ circa illos aguntur, sciunt & sentiunt, mortui autem sentire nihil possunt. Mortui autem in infernum descenderent, si mala nesciendo perpetrarent. Cùm uerò sciunt mala & tamẽ faciunt, ad iniquitatis infernum uiuentes miseri sentientesq; descendunt.

ADMONITIO XXXIII.

ALiter admonẽdi sunt q repẽtina cõcupiscẽtia superanẽ, atq; aliter qui in culpa ex cõsilio

lio ligantur. Admonendi itaq; sunt quos repen A
tina concupiscentia superat, ut in bello præsentis uitæ se quotidie positos attendant, & cor quod præuidere uulnera non potest, scuto sollicitudinis tegant: ut occulta insidiantis iacula hostis perhorrescant, & in tam caliginoso certamine intentione cõtinua inter mẽtis castra se muniant. Nam si à circumspectiõis sollicitudine cor destituitur, uulneribus aperitur: quia hostis callidus tanto liberius pectus percutit, quãto nudum à prouidentiæ lorica deprehendit. Admonendi sunt qui repentina cõcupiscentia superãtur, ut curare nimis terrena desuescant: quia intentionem suam dum rebus transitorijs immoderatius implicãt, quibus culparum iaculis transfigantur ignorant. Vnde B
per Salomonem uox percussi & dormientis exprimitur, qui ait: Verberauerunt me, sed non do- Prou. 23
lui: traxerunt me, & ego non sensi. Quando euigilabo, & rursum uina reperiam? Mens quippe à cura suæ sollicitudinis dormiens uerberatur & non dolet: quia sicut imminentia mala non prospicit, sic neq; quæ perpetrauerit agnoscit. Trahitur & nequaquã sentit, quia per illecebras uitiorũ ducit: nec tamen ad sui custodiã suscitat. Quæ quidẽ eui gilare optat ut rursum uina reperiat: quia quamuis somno torporis à sui custodia prematur, uigilare tamen ad seculi curas nititur: ut semper uoluptatibus debrietur, & cum ad illud dormiat in quo solerter euigilare debuerat, ad illud uigilare appetit, ad quod laudabiliter dormire potuisset. C
Hinc superius scriptum est: Et eris quasi dormiẽs in medio mari, & quasi sopitus gubernator amisso clauo. In medio em̃ mari dormit, qui in huius mũdi tentationibus positus prouidere motus irruentium uitiorum quasi imminentes undarum cumulos negligit. Et quasi clauum gubernator amittit, quando mens ad regendam nauem corporis, studium sollicitudinis perdit. Clauum quippe in mari amittere, est intentionem prouidam inter procellas huius seculi non tenere. Si enim gubernator sollicitè clauum stringit, modò in fluctibus ex aduerso nauem dirigit, modò uentorum impetus per obliquum findit. Ita cum mens uigilanter animam regit, modò alia superans calcat, modò alia prouidens declinat, ut & præsentia laborãdo subijciat, & contra futura certamina prospiciẽdo con ualescat. Hinc rursum quoq; de fortibus supernæ
Can. 3 patriæ bellatoribus dicitur: Sit uniuscuiusq; ensis super femur suum, propter timores nocturnos. Ensis enim super femur ponitur, quãdo acumine sanctæ prædicationis praua suggestio carnis edomatur. Per noctem uerò cæcitas nostræ infirmitatis ac debilitatis exprimitur: quia quicquid aduersitatis in nocte imminet, non uidet. Vniuscuiusq; ergo ensis super femur suum ponit propter tentationes siue timores nocturnos: quia uidelicet sancti & perfecti uiri dum ea quę non uident metuunt, ad intentionem certaminis parati semper
Can. 7 assistunt. Hinc rursum sponsæ dicitur: Nasus tuus sicut turris quæ est in Libano. Rem nanq; quã oculis non cernimus, plerunq; odore præuidemus. Per nasum quoq; odores, fœtoresq; discernimus. D
Quid ergo per nasum Ecclesiæ, nisi sanctorũ prouida discretio designatur? Qui etiam turri similis quæ est in Libano dicitur: quia discreta eorum prouidentia ita in alto posita est, ut tentationum certamina & prius quàm ueniant uideat, & contra ea dum uenerint munita subsistat. Quæ enim futura præuidentur, cùm præsentia fuerint, minoris timoris fiunt: quia dum contra ictum quisquis paratior redditur, hostis qui se inopinatum credidit, eo ipso quo præuisus est eneruatur. At contrà admonendi sunt qui in culpa ex consilio ligantur, quatenus prouida cõsideratione perpendãt, quia dum mala ex iudicio faciunt, districtius contra se iudicium accendunt, ut tanto eos durior sentẽtia feriat, quanto illos in culpa arctius uincula deliberationis ligant. Citius fortasse delicta pœnitendo abluerent, si in his sola præcipitatione cecidissent. Nam tardius peccatum soluitur, quod per consilium solidatur. Nisi enim mens omni modo æterna despiceret, in culpa ex consilij iudicio non periret. Hac ergo præcipitatione lapsi & per consilium pereuntes differunt, quòd cùm hi à statu iustitiæ peccando concidunt, plerunq; simul & in laqueum desperationis cadunt, & radice spei funditùs euelluntur. Hinc est quòd per prophetã Domínus non tam pręcipitationum praua, quàm delictorum studia reprehendit, dicens: Ne forte Hier. 4
egrediatur ut ignis indignatio mea & succẽdatur, C
& non sit qui extinguat, propter malitiam studiorum uestrorum. Hinc iterum iratus dicit: Visitabo Hier. 21
super uos iuxta fructum studiorum uestrorum. Quia ergo à peccatis alijs differunt peccata quæ per consilium perpetrantur, non tam praua facta Dominus, quàm studia prauitatis insequitur. In factis enim sæpe infirmitate, sæpe negligentia, in studijs uerò malitiosa semper intẽtione peccatur. Quo contrà rectè beati uiri expressione per prophetam dicitur: Et in cathedra pestilentiæ non se- Psal. 1
dit. Cathedra quippe iudicis esse uel præsidentis solet. In cathedra autem pestilentiæ sedere, est ex iudicio praua committere. In cathedra pestilentiæ sedere, est & ex ratione mala discernere, & tamen ex deliberatione perpetrare. Quasi in per- D
uersi consilij cathedra sedet, qui tanta iniquitatis elatione attollitur, ut adimplere malum etiam per consilium conetur. Et sicut assistentibus turbis prælati sunt, qui cathedræ honore fulciuntur: ita delicta eorum qui præcipitatione corruunt, exquisita per studium peccata transcendunt.

Admonendi ergo sunt, ut hinc colligant qui in culpa etiam se per consilium ligant, qua quandoque ultione feriendi sunt, qui nunc prauorũ non socij, sed principes sunt.

ADMONITIO XXXIIII.

ALiter admonendi sunt qui licet minima, cte brò tamen illicita faciunt: atq; aliter qui se à paruis custodiunt, sed aliquãdo in grauioribus demergunt. Admonẽdi sunt qui quãuis in minimis, sed tamen frequẽter excedũt: ut nequaq; considerent qualia, sed quãta cõmittunt. Facta enim sua si despiciunt

despiciunt timere dum pensant, debent formidare cùm numerant. Altos quippe gurgites fluminum paruæ, sed innumeræ, replent guttæ pluuiarum. Et hoc agit sentina latenter excrescẽs, quod patenter procella sæuiens. Et minuta sunt quæ erumpunt in membris per scabiem uulnera: sed cũ multitudo eorum innumerabiliter occupat, sic ui tam corporis sicut unum graue inflictum pectori
Eccl.16 uulnus necat. Hinc uidelicet scriptũ est: Qui modica spernit, paulatim decidit. Qui enim peccata minima flere ac deuitare negligit, à statu iustitiæ non quidem repentè, sed partibus totus cadit. Admonendi sunt qui in minimis frequenter excedunt, ut sollicitè considerent, quia nonnunquam in parua deterius quàm in maiori culpa peccatur. Maior enim quo citius quia sit culpa agnoscitur, eo etiam celerius emendatur. Minor uerò dũ qua si nulla creditur, eo peius quo & securius in usu re tinetur. Vnde fit plerunq; ut mens assueta malis le uibus, nec grauiora perhorrescat, atq; ad quandã authoritatem nequitiæ per culpas nutrita peruenìat: & tanto in maioribus contemnat pertimesce re, quanto in minimis didicit non timendo pecca re. At contrà admonendi sunt, qui se à paruis custodiunt, sed aliquando in grauibus demerguntur, ut sollicitè seipsos deprehendant: quia dum cor eorũ de custoditis minimis extollitur, ad perpetranda grauiora ipso elationis suæ baratro deuoratur: & dum foris sibi parua subijciunt, sed per inanem gloriam intus intumescunt, languore superbiæ intrinsecus uictam mentẽ etiam foras per mala maiora prosternunt. Admonendi sunt ergo qui se à paruis custodiunt, sed aliquando in grauibus demerguntur, ne ubi se stare extrinsecus æstimant, ibi intrinsecus cadant, & iuxta districtam di stricti iudicis retributionem elatio minoris iustitiæ, uia fiat ad foueam maioris culpæ. Qui enim uanè elati boni minimi custodiam suis uiribus tribuunt, iustè derelicti culpis maioribus obruũtur: & cadendo discunt non fuisse proprium quòd steterunt, ut mala immensa cor reprimant, quod minima bona exaltant. Admonendi sunt ut consi derent quòd & in culpis grauioribus alto reatu se obligant, & tamen plerunq; in paruis quæ custodiunt deterius peccant: quia & in illis iniqua faciunt, & per ista se hominib. quòd iniqui sunt tegũt. Vnde fit ut cùm maiora mala perpetrant, coram Deo apertæ iniquitatis sint: cùm parua bona custodiũt, corã hominibus simulatæ sanctitatis sint.
Matth.23 Hinc est enim quòd Pharisæis dicit: Liquãtes culicẽ, camelũ aũt glutientes. ac si apertè diceretur: Minima mala discernitis, maiora deuoratis. Hinc est enim quòd rursum ore ueritatis increpantur cùm audiunt: Decimatis mentã, & anetũ, & címinum, & relinquitis quæ grauiora sunt legis, iudicium, misericordiã, & fidẽ. Neq; enim negligẽter audiendũ est, quòd cùm decimari minima diceret, extrema quidem de oleribus maluit, sed tamẽ bene olentia memorari: ut profectò ostẽderet, quia simulatores cũ parua custodiũt, odorẽ de se ostendere sanctæ opinionis quærũt: & quamuis imple

A re maxima prætermittunt, ea tamen minima obseruant, quę humano iudicio lõgè latèq; redoleãt.

ADMONITIO XXXV.

ALiter admonendi sunt, qui bona nec inchoant, atque aliter qui inchoata minimè consummant. Qui enim bona nec inchoant, non sunt eis prius ædificanda, quæ salubriter diligant, sed destruenda ea in quibus semetipsos nequiter uersant. Neque enim sequuntur quæ inexperta audiunt, nisi prius quàm perniciosa sint ea quæ sibi sunt experta deprehendant: quia nec leuari appetit, qui hoc ipsum quia cecidit nescit, & qui dolorem uulneris nõ sentit, salutis remedia non requirit. Prius ergo ostendenda sunt quàm sint uana
B quæ diligunt, & tunc demum uigilanter intimanda quàm sint utilia quæ prætermittunt. Prius uideant fugienda quæ amant, & sine difficultate postmodum cognoscant, amanda esse quæ fugiunt. Melius enim inexperta recipiunt, si de experti s quicquid disputationis audiunt, ueraciter cognoscunt. Tum uerò pleno uoto discunt uera bona quærere, cùm certo iudicio deprehenderint fal sa se uacuè tenuisse. Audiant ergo quòd bona pre sentia & à delectatione citius transitura sunt, & tamen eorum causa ad ultionem sine transitu permansura: quia & nunc quod libet inuitis subtrahi tur, & tunc quod dolet inuitis in supplicium refer uatur. Itaq; eisdem rebus terreantur salubriter, qui bus noxiè delectantur: ut dum percussa mens alta
C ruinæ suæ damna conspiciens, sese in præcipitium peruenisse deprehendit, gressum post tergum reuocet, & pertimescens quod amauerat, discat dili gere quod cõtemnebat. Hinc est enim quod Hieremiæ misso ad prædicationem dicitur: Ecce e- Hier.1
nim constitui te hodie super gentes & super regna, ut euellas, & destruas, & disperdas, & dissipes, & ædifices, & plantes. Quia nisi prius peruersa destrueret, ædificare utiliter recta non posset: quia nisi ab auditorum suorum cordibus spinas uani amoris euelleret, nimirum frustra in eis sanctæ prædicationis uerba plantaret. Hinc est quod Petrus prius euertit, ut postmodum construat, cũ nequaquam Iudæos monebat quid iam facerent, sed de his quæ fecerant, increpabat dicens: Iesum Act.2
Nazarenum, uirum approbatum à Deo in uobis
D in uirtutibus, & prodigijs, & signis quæ per illum fecit Deus in medio uestri sicut uos scitis, hũc definito consilio & præscientia Dei traditum per manus iniquorum affigentes interemistis, quem Deus suscitauit solutis doloribus inferni: ut uidelicet crudelitatis suæ cognitione destructi, ædificationem sanctæ prædicationis quanto anxiè quærerent, tanto utiliter audirent. Vnde & ilico responderunt: Quid ergo faciemus uiri fratres? Quibus mox dicitur: Agite pœnitentiam, & baptizetur unusquisque uestrũm. Quæ ædificationis uerba profectò contemnerent, nisi prius salubriter ruinam suæ destructionis inuenissent. Hinc est quod Saulus cùm super eum cœlitùs lux emissa resplenduit, non iã quid rectè deberet facere, sed quid prauè fecisset audiuit. Nã cùm prostratus requi-

tus requireret, dicens: Quis es Domine? respon-
Act.21 detur protinus: Ego sum Iesus Nazarenus, quem tu persequeris. Et cum repentè subiungeret: Domine, quid me uis facere? ilico adiungitur: Surge, & ingredere ciuitatem, & ibi dicetur tibi, quid te oporteat facere. Ecce de cœlo Dominus loquẽs, persecutoris sui facta corripuit, nec tamen ilico quæ essent facienda monstrauit. Ecce elationis eius fabrica iam tota corruerat, & post ruinam suã humilis ædificari requirebat, & cùm superbia destruitur, ædificationis tamen uerba retinentur: ut uidelicet persecutor immanis diu destructus iaceret: & tanto post in bonis solidior surgeret, quanto prius funditùs euersus à pristino errore cecidisset. Qui ergo adhuc agere nulla bona cœperunt, à rigiditate antea suæ prauitatis, correctionis manu euertendi sunt, ut ad statum postmodum rectæ operationis erigantur: quia & idcirco altum siluæ lignum succidimus, ut hoc in ædificij tegmine subleuemus: sed tamen non repentè in fabrica ponitur, ut nimirum prius uitiosa eius uiri ditas exiccetur, cuius quo plus in infimis humor exco quitur, eo ad summa solidius leuatur. At contrà admonendi sunt qui inchoata bona minimè consummant, ut cauta circumspectione considerent, quia dum proposita non perficiunt, etiam quæ fuerant cœpta conuellunt. Si enim quod uidetur gerendum, sollicita intentione non crescit, etiam quod fuerat bene gestum decrescit. In hoc quippe mundo humana anima quasi more nauis est, contra ictum fluminis condescendentis, uno
C in loco nequaquam stare permittitur, quia ad ima relabitur, nisi ad summa conetur. Si ergo inchoata bona fortis operantis manus ad perfectionẽ non subleuat, ipsa operandi remissio contra hoc quod operatum est pugnat. Hinc est enim quod per Sa-
Prou.18 lomonem dicitur: Qui mollis & dissolutus in ope re suo fuerit, frater est sua opera dissipantis. Quia uidelicet qui cœpta bona districtè non exequitur, dissolutione negligentiæ manum destruentis
Apoc.2 imitatur. Hinc Sardis Ecclesiæ ab angelo dicitur: Esto uigilans, & confirma cætera quæ moritura erant: non inuenio opera tua plena coram Deo meo. Quia ergo plena coram Deo eius opera inuenta non fuerant, moritura reliqua etiam quæ erant gesta prædicebat. Si enim quod mortuum in D
nobis est, ad uitam non accenditur, hoc etiam extinguitur, quod quasi adhuc uiuum tenetur. Admonendi sunt etiam ut perpendant, quòd tolerabilius esse potuisset rectã uiam nõ arripere, quàm post arreptam post tergum redire. Nisi enim retrò aspicerent, erga cœptum studium nullo torpore languerent. Audiant ergo quod scriptum est: Melius erat eis non cognoscere uiam iustitiæ quàm post agnitionem retrorsum conuerti. Audiant
1.Pet.2 quod scriptum est: Vtinam frigidus esses, aut calidus: sed quia tepidus es, nec frigidus nec calidus, incipiam te euomere ex ore meo. Calidus quippe est qui bona studia & arripit & consummat. Frigidus uerò est qui consummanda nec inchoat. Et sicut à frigore per teporem transitur ad calorem,

A ita à calore quoq; per teporem reditur ad frigus. Quisquis ergo amisso infidelitatis frigore, sed nequaquam tepore superato exardescit ut feruear, proculdubio calore desperato, dum noxio in tepore demoratur, agit ut frigescat. Sed sicut ante teporem frigus sub spe est, ita post frigus tepor in desperatione. Qui enim adhuc in peccatis est, conuersionis fiduciam non amittit: qui uerò post conuersionem tepuit, & spem quæ esse potuit, de peccatore subtraxit. Aut calidus ergo quisque esse, aut frigidus quæritur, ne tepidus euomatur: ut uidelicet aut necdum conuersus adhuc de se spem conuersionis præbeat, aut iam conuersus in uirtutibus inardescat, ne euomatur tepidus qui à calore quem proposuit, torpore ad noxium
B frigus redit.

ADMONITIO XXXVI.

ALiter admonendi sunt qui mala occultè agunt, & bona publicè: atq; aliter qui bona quæ faciunt, abscondunt, & tamen quibusdam factis publicè mala de se opinari permittunt. Admonendi sunt qui mala occultè agunt & bona publicè, ut pensent humana iudicia quanta uelocitate euolant, diuina autem quãta immobilitate perdurant. Admonendi sunt ut in fine rerum mentis oculos figant: quia & humanæ laudis attestatio præterit, & superna sententia quæ & abscondita penetrat, ad retributionem perpetuam conualescit. Dũ ergo occulta mala sua diuinis iudicijs, recta autem sua humanis oculis anteponunt, &
C sine teste est bonum quod publicè faciunt, & non sine æterno teste est quod latenter delinquũt. Cul pas itaq; suas occultando hominibus, uirtutesq; pandendo, & unde puniri debeant abscondentes detegunt, & unde remunerari poterant detegentes abscondũt. Quos rectè sepulchra dealbata spe Matth.23
ciosa exterius, sed mortuorũ ossibus plena interius, ueritas uocat: quia uitiorum mala intus contegunt, humanis uerò oculis quorundam demonstratione operũ de solo foris iustitiæ colore blandiuntur. Admonendi itaq; sunt ne quæ agunt recta despiciant, sed ea meriti melioris credant. Val de nanq; sua bona dijudicant, qui ad eorum mercedem sufficere humanos fauores putant. Cum enim pro recto opere laus transitoria quæritur, æterna retributione res digna uili precio uenundatur. De quo uidelicet precio percepto ueritas dicit: Amen dico uobis, receperunt mercedem suam. Matth.5
Admonendi sunt ut considerent, quia dũ prauos se in occultis exhibẽt, sed tamen exempla de se publicè in bonis operibus præbent, ostendunt sequenda quæ fugiunt, clamant amanda quæ oderunt, uiuunt postremò alijs, & sibi moriuntur. At contrà admonẽdi sunt qui bona occultè faciunt, & tamen quibusdam factis publicè de se mala opinari permittunt, ne cum semetipsos actionis rectæ uirtute uiuificant, in se alios per exemplum prauæ æstimationis occidant: ne minus quàm se proximos diligant, & cum ipsi salubrem potum uini sorbeant, intentis sui consideratione mentibus pestiferum ueneni poculum fundãt. Hi nimirum in

rum in uno proximorum uitam minus adiuuant, in altero multum grauant, dum student & recta occultè agere, & quibusdam factis ad exemplum de se praua seminare. Quisquis enim laudis concupiscentiam calcare iam sufficit, ædificationis fraudem perpetrat, si bona quæ agit occultat: & quasi iactato semine germinandi radices subtrahit, qui opus quod imitandum est non ostendit. Hinc nanq; in Euangelio ueritas dicit: Videant opera uestra bona, & glorificent patrem uestrum qui in cœlis est. Vbi illa quoq; sententia promitur, quæ longè aliud præcepisse uidetur, dicens: Attendite ne iustitiam uestram faciatis coram hominibus, ut uideamini ab eis. Quid est ergo quòd opus nostrum & ita faciendum est ne uideatur, & tamen ut debeat uideri præcipitur: nisi quòd ea quę agimus & occultanda sunt ne ipsi laudemur, & tamen ostendenda sunt, ut laudem cœlestis patris augeamus? Nam cùm nos iustitiam nostram corã hominibus facere Dominus prohiberet, ilico adiunxit: Vt uideamini ab eis. Et cùm rursus uidẽda ab hominibus bona opera nostra præciperet, protinus subdidit: Vt glorificent patrem uestrum qui in cœlis est. Qualiter igitur uidenda essent, uel qualiter non uidenda, ex sententiarum fine monstrauit, quatenus operantis mens opus suum & propter se uideri non quæreret, & tamen hoc propter cœlestis patris gloriam non cælaret. Vnde fit plerunq; ut bonum opus & in occulto sit cùm fit publicè, & rursus in publico cùm agitur occultè. Qui enim in publico bono opere non suam, sed superni patris gloriam quærit, quod fecit abscondit: qtia solum illum testem habuit, cui placere curauit. Et qui in secreto suo bono opere deprehendi ac laudari concupiscit: & nullus fortasse uidit quod exhibuit, tamen hoc coram hominibus fecit: quia tot testes in bono opere secum duxit, quot humanas laudes in corde quæsiuit. Cùm uerò praua æstimatio in quantum sine peccato ualet ab intuentium mente non tegitur, cunctis mala credentibus per exemplum culpa propinatur. Vnde & plerunq; contingit ut qui negligenter de se mala opinari permittunt, per semetipsos quidem nulla iniqua faciunt, sed tamen per eos qui se imitati fuerint, multiplicius delinquunt. Hinc est quòd Paulus immunda quędam sine pollutione comedentibus, sed imperfectis tentationis scandalum sua hac comessatione mouentibus dicit: Videte ne fortè hæc licentia uestra offendiculum fiat infirmis. Et rursum: Et peribit infirmus in tua conscientia frater, propter quem Christus mortuus est. Sic autem peccantes in fratres, & percutientes conscientiam eorum infirmam, in Christum peccatis. Hinc est quòd Moyses cùm diceret: Non maledices surdo, protinus adiunxit: Nec coram cęco pones offendiculũ. Surdo quippe maledicere, est absenti & non audienti derogare. Coram cæco uerò offendiculum ponere, est discretam quidem rem agere, sed tamen ei qui lumen discretionis non habet, scandali occasionem præbere.

1.Cor.8

Leuit.19

De exhortatione multis adhibenda, ut sic singulorum uirtutes adiuuet, quatenus per hanc contraria uirtutibus non excrescant. Cap. II.

HÆc sunt quæ præsul animarum in prædicationis diuersitate custodiat, ut sollicitius cõgrua singulorũ uulneribus medicamina apponat. Sed cùm magni sit studij, ut exhortandis singulis seruiatur ad singula, cùm ualde laboriosum sit unumquenq; de proprijs sub dispensatione debitæ considerationis instruere: longè tamẽ laboriosius est auditores innumeros, ac diuersis passionibus laborantes, uno eodemq; tempore uoce unius & communis exhortationis admonere. Ibi quippe tanta arte uox temperanda est, ut cùm diuersa sint auditorũ uitia, & singulis inueniatur congrua, & tamen sibimetipsi non sit diuersa: ut inter passiones medias uno quidẽ ductu trãseat, sed more gladij bicipitis tumores cogitationũ carnaliũ ex diuerso latere incidat: quatenus sic superbis prædicetur humilitas, ut tamen timidis nõ augeatur metus, sic timidis infundatur authoritas, ut tamen nõ crescat superbis effrenatio, sic ociosis ac torpẽtib. prædicetur sollicitudo boni operis, ut tamen inquietis immoderatè licentia non augeatur actionis. Sic inquietis imponatur modus, ut tamen ociosis non fiat torpor securus. Sic ab impatiẽtibus extinguatur ira, ut tamen remissis ac lenibus non crescat negligentia. Sic lenes accendantur ad zelum, ut tamen iracundis non addatur incendium. Sic tenacibus infundatur tribuendi largitas, ut tamen prodigis effusionis frena minimè laxentur. Sic prodigis prædicetur parcitas, ut tamen tenacibus perituraru rerũ custodia nõ augeatur. Sic incõtinentibus laudetur coniugiũ, ut tamen iam cõtinentes non reuocentur ad luxum. Sic continentibus laudet uirginitas corporis, ut tamen in cõiugibus despecta nõ fiat fœcunditas carnis. Sic prædicanda sunt bona, ne ex latere iubeantur mala. Sic laudanda sunt bona summa, ne despiciantur ultima. Sic nutrienda sunt ultima, ne dum sufficere creduntur, nequaquam tendatur ad summa.

De exhortatione quæ uni adhibenda est contrarijs passionibus laboranti. Cap. III.

ET grauis quidem prædicatori labor est, in communis prædicationis uoce ad occultos singulorum motus causasq; uigilare, & palæstrarum more in diuersi lateris artes se uertere: multo tamen acriori labore fatigatur, quando uni & contrarijs uitijs seruienti prædicare compellitur. Plerunq; enim quis lætæ nimis consperlionis existit, sed tamen eum repentè tristitia oborta immaniter deprimit. Curandum est itaque prædicatori quatenus sic tegatur tristitia, quæ uenit ex tempore, ut non augeatur lætitia, quæ suppetit ex cõspersione. Et sic denique lætitia frenetur, quæ ex consperlione est, ut tamẽ non crescat tristitia, quæ uenit ex tempore. Iste grauatur usu immoderatæ præcipitationis: & aliquando tamen ab eo quod festinè agendum est, eum uis præpedit subitò natæ formidinis. Ille grauatur usu immoderatæ formidi-

formidinis, & aliquando tamen in eo quod appetit, temeritate impellitur præcipitationis. Sic itaq; in isto reprimatur subitò oborta formido, ut non crescat enutrita diu præcipitatio. Sic in illo reprimatur repentè oborta præcipitatio, ut tamen non conualescat impressa ex consperlione formido. Quid autem mirum si mentium medici ita custodiunt, dum medici corporum tanta discretionis arte se temperant, qui non corda sed corpora medentur? Plerunq; enim debile corpus opprimit languor immanis, cui languori scilicet obuiari adiutorijs fortibus debet, sed tamen corpus debile adiutorium forte non sustinet. Studet igitur qui medetur, quatenus sic superexistentem morbum subtrahat, ut nequaquam supposita corporis debilitas crescat, ne fortasse languor cum uita deficiat. Tanta ergo adiutorium discretione componat, ut uno eodemq; tempore & languori obuiet & debilitati. Si ergo medicina corporis indiuisè adhibita seruire diuisibiliter potest: tunc enim uera medicina est, quãdo sic per eam uitio superexistenti succurritur, ut etiam suppositæ consperlioni seruiat: cur medicina mentis una eademq; prædicatione apposita, morum morbis diuerso ordine obuiare non ualeat, quæ tanto subtilior agitur, quanto de inuisibilibus tractatur?

Quòd aliquando leuiora uitia relinquenda sunt, ut grauiora subtrahantur. Cap. IIII.

SEd quia plerunq; dum duorum uitiorum languor irruit, hoc leuius, illud fortasse grauius premit, ei nimirũ uitio rectius sub celeritate subuenitur, per quod festinè ad interitũ tenditur. Et si hoc à uicina morte restringi non potest, nisi illud etiam quod existit contrarium crescat, tolerandum est prædicatori ut per exhortationem suam artificioso moderamine unum patiatur crescere, quatenus possit aliud à uicina morte retinere. Quod cùm agit, non morbum exaggerat, sed uulnerati sui cui medicamentum adhibet uitam seruat, ut exquirendæ salutis congruum tempus inueniat. Sæpe enim quis à ciborum se ingluuie minimè temperans, iamiamq; penè superantis luxuriæ stimulis premitur: qui huius pugnæ metu territus, dum se per abstinentiam restringere nititur, inanis gloriæ tentatione fatigatur: in quo nimirũ unum uitiũ nullatenus extinguitur, nisi aliud nutriat. Quæ ergo pestis ardẽtius insequẽda est, nisi quæ periculosius premit? Tolerandũ nanq; est, ut per uirtutem abstinentiæ interim arrogantia contra uiuentem crescat, ne eum per ingluuiem à uita funditùs luxuria extinguat. Hinc est quòd Paulus cùm infirmũ auditorem suũ perpenderet, aut praua adhuc uelle agere, aut de actione recta humanę laudis retributione gaudere, ait: Vis non timere potestatem? bonum fac, & habebis laudem ex illa. Neq; enim ideo bona agenda sunt, ut potestas huius mũdi nulla timeatur, aut ut per hæc gloria transitoriæ laudis sumatur: sed cùm infirmam mentem ad tantũ robur ascendere non posse pensaret, ut & prauitatem uitaret simul & laudem, prædicator egregius ei admonendo aliquid obtulit, & aliquid tulit. concedenda enim leuia subtraxit acriora: ut quia ad deferenda cuncta simul nõ assurgeret, dum in quodã suo animus familiariter relinquitur, à quodam suo sine labore toleretur.

Rom.8

Quòd infirmis mentibus omnino non debent alta prædicari. Caput V.

SCiendum uerò est prædicatori, ut auditoris sui animum ultra uires non trahat, ne, ut ita dicam, dum plus quàm ualet tenditur, mentis chorda rumpatur. Alia etenim quæque debent multis audientibus cõtegi, & uix paucis aperiri. Hinc nanq; per semetipsam ueritas dicit: Quis putas est fidelis dispensator & prudens, quem constituit dominus super familiam suam, ut det illi in tempore tritici mensuram? Per mensuram quippe tritici exprimitur modus uerbi, ne cùm angusto cordi incapabile aliquid tribuitur, extrà fundatur. Hinc Paulus ait: Non potui uobis loqui quasi spiritalibus, sed quasi carnalibus, tanquam paruulis in Christo lac uobis potum dedi, non escam. Hinc Moyses à secreto Dei exiens, coruscantem coram populo faciem uelat: quia nimirum turbis claritatis intimæ arcana non indicat. Hinc per eum diuina uoce præcipitur ut is qui cisternam foderit, si operire neglexerit, corruente in ea boue uel asino, precium reddat. Quia ad alta scientiæ fluenta peruenięns, cùm hæc apud bruta audientium corda non contegit, pœnæ reus addicitur, si per uerba eius in scandalum, siue munda siue immunda mens capiatur. Hinc ad beatum Iob dicitur: Quis dedit gallo intelligentiã? Prædicator etenim sanctus dum caliginoso hoc clamat in tempore, quasi gallus cantat in nocte, dum dicit: Hora est iam nos de somno surgere. Et rursum: Euigilate iusti, & nolite peccare. Gallus autem profundioribus horis noctis altos ædere cantus solet. Cùm uerò matutinum iam tempus in proximo est, minutas ac tenues uoces format: quia nimirum qui rectè prædicat, obscuris adhuc cordibus aperta clamat, nihil de occultis mysterijs indicat, ut tunc subtiliora quæq; de cœlestibus audiant, cùm luci ueritatis appropinquant.

1.Cor.5

Exod.34

Iob 38

Rom.13

De opere prædicationis & uoce. Caput VI.

SEd inter hæc ad ea quæ iam superius diximus charitatis studia retorquemur, ut prædicator quisq; plus actibus quàm uocibus insonet, & bene uiuendo uestigia sequacibus imprimat, ut potius agendo quàm loquendo quo gradiatur ostendat. Quia & gallus iste quem pro exprimenda bona prædicatoris specie in locutione sua Dominus assumit, cùm iam ædere cantus parat, prius alas excutit, & semetipsum feriens uigilantiorem reddit. Quia nimirum necesse est ut hi qui uerbo sanctæ prædicationis monent, prius studio bonæ actionis euigilent, ne in semetipsis torpentes opere, alios excitent uoce. Prius se per sublimia facta excutiant, & tunc ad bene uiuendum alios sollicitos reddant. Prius cogitationum alis semetipsos feriant, quicquid in se inutiliter torpet, sollicita inuestigatione deprehendant, districta animaduersione corrigant, & tunc demum aliorum uitam

tam loquendo componant. Prius punire propria A
flctibus curent, & tunc quæ aliorũ punienda ſunt
denuncient: & antequã uerba exhortationis inſo
nent, omne quod locuturi ſunt, operibus clamẽt.

QVARTA PARS, TRACTANS QVALITER PRAEDICATOR omnibus ritè peractis ad ſemetipſum redeat.

CAPVT I.

Ed quia ſæpe dum prædicatio modis congruentibus ubertim funditur, apud ſemetipſum de oſtenſione ſui occulta lętitia loquẽtis animus ſubleuatur, magna cura neceſſe eſt ut timoris laceratione ſe mordeat: ne qui aliorum uulnera medendo ad ſalutem reuocat, ipſe per negligentiam ſuæ ſalutis intumeſcat, ne proximos iuuando ſe deſerat, ne alios erigens cadat. Nam quibuſdã ſæpe magnitudo uirtutis occaſio perditionis fuit, ut cùm de confidentia uirium inordinatè ſecuri ſunt, inopinatè per negligentiã moreren tur. Virtus nanque cùm uitijs renititur, quadam delectatione eius ſibimetipſi animus blanditur. Fitq́ ut bene agentis mens metum ſuæ circumſpectionis abijciat, atque in ſui confidentia ſecura requieſcat: cui iam torpenti ſeductor callidus omne quod bene geſſit enumerat, eamq́ quaſi præ cæteris præpollentem in tumore cogitationis exaltat. Vnde agitur ut ante ſtulti iudicis oculos fouea mentis ſit memoria uirtutis: quia reminiſcendo quod geſſit, dum ſe apud ſe erigit, apud humilitatis authorem cadit. Hinc nanq́ ſuperbienti animę
Ezech. 32 dicitur: Quo pulchrior es, deſcẽde, & dormi cum incircumciſis. ac ſi apertè diceretur: Quia ex uirtutum decore te eleuas, ipſa tua pulchritudine impelleris ut cadas. Hinc ſub Hieruſalem ſpecie uirtute ſuperbiens anima reprobatur, cum dicitur:
Ezech. 16 Perfecta eras in decore meo, quem poſueram ſuper te, dicit Dominus, & habens fiduciam in pulchritudine tua, fornicata es in nomine tuo. Fiducia quippe ſuæ pulchritudinis animus attollitur, cùm de uirtutum meritis læta apud ſe ſecuritate gloriatur. Sed per hanc eandem fiduciam ad fornicationem ducitur: quia cùm interceptam mẽtem cogitationes ſuæ decipiunt, hanc maligni ſpiritus per innumera uitia ſeducendo corrumpunt. Notandum uerò quòd dicitur: Fornicata es in nomine tuo: quia cum reſpectum mens ſuperni rectoris deſerit, laudem protinus priuatam quærit, & ſibi arrogare incipit omne bonum quod ut largitoris præconio ſeruiret accepit, opinionis ſuæ gloriam dilatare deſiderat, fatagit ut mirabilis cũctis innoteſcat. In ſuo ergo nomine fornicatur: quia legalis thori connubium deſerens, corruptori ſpiritui in laudis appetitu ſubſternit. Hinc Dauid ait:
Pſal. 77 Tradidit in captiuitatem uirtutem eorum, & pulchritudinem eorum in manus inimici. In captiuitatem etenim uirtus, & pulchritudo in manus inimici traditur, cùm deceptæ menti antiquus hoſtis ex boni operis elatione dominatur: quæ tamẽ uirtutis elatio, quamuis plenè non ſuperat, utcũq́ tamen & electorum animum ſæpe tentat, ſed tamẽ eleuatus deſtituitur, & deſtitutus ad formidinem reuocatur. Hinc etenim Dauid iterum ait: Ego di
Pſal. 29 xi in abundantia mea, non mouebor in æternum. Sed quia de confidentia uirtutis intumuit, paulo pòſt quod pertulit adiunxit: Auertiſti faciem tuam à me, & factus ſum conturbatus. ac ſi apertè dicat: Fortem me inter uirtutes credidi, ſed quan
B tæ infirmitatis ſim, derelictus agnoui. Hinc rurſum quoque dicit: Iurauí, & ſtatui cuſtodire iudi-
Pſal. 118 cia iuſtitiæ tuæ. Sed quia eius uirium non erat manere in cuſtodia qua iurabat, debilitatẽ ſuam protinus turbatus inuenit. Vnde ad precis opem repentè ſe contulit dicens: Humiliatus ſum uſquequaque Domine, uiuifica me ſecundum uerbum tuum. Nonnunquã uerò ſuperna moderatio prius quàm per munera prouehat, infirmitatis memoriam ad mentem reuocat, ne de acceptis uirtutibus intumeſcat. Vnde Ezechiel propheta quotiens ad contemplanda cœleſtia ducitur, prius filius hominis uocatur. ac ſi hunc apertè Dominus admoneat, dicens: Ne de his quæ uides elatione cor ſubleues, cautus perpende quod es: ut cùm
C ſumma penetras, eſſe te hominem recognoſcas, quatenus dum ultra te raperis, ad temetipſum ſolicitus infirmitatis tuæ freno reuoceris. Vnde neceſſe eſt, ut cùm uirtutum nobis copia blanditur, ad infirmitatem ſuam mentis oculus redeat, ſeſeq́ ſalubriter deorſum premat, ne recta quæ agit ſed quæ agere negligit aſpiciat: ut dum cor ex memoria infirmitatis atteritur, apud humilitatis authorẽ robuſtius in uirtute ſolidetur. Quia & plerunq́ omnipotens Deus idcirco rectorũ mentes, quamuis ex magna parte perficit, imperfectas tamen ex parua aliqua parte derelinquit: ut cum miris uirtutibus rutilant, imperfectionis ſuæ tædio tabeſcãt, & nequaquam ſe de magnis erigant dum adhuc contra minima innitentes laborant, ſed quia extrema non ualent uincere, de præcipuis actibus
D nõ audeant ſuperbire. Ecce bone uir reprehenſionis meæ neceſſitate compulſus, dum monſtrare qualis eſſe debeat paſtor, inuigilo, pulchrum depinxi hominẽ pictor fœdus, alioſq́ ad perfectionis littus dirigo, qui adhuc in delictorum fluctib. uerſor. Sed in huius quæſo uitæ naufragio orationis tuæ me tabula ſuſtine, ut quia pondus proprium me deprimit, tui meriti me manus leuet.

Paſtoralium Beati Gregorij finis.

TABVLA

TABVLA CAPITVM PRIMI LIBRI Dialogi beati Gregorij Papæ.

1 De Honorato abbate monaſterij Fundenſis.
2 De Libertino præpoſito eiuſdem monaſterij.
3 De monacho hortulano monaſterij eiuſdem.
4 De Equitio abbate Valeriæ prouinciæ.
5 De Conſtantio manſionario Eccleſiæ ſancti Stephani.
A De Marcellino Anchonitanæ ciuitatis epiſcopo. 6
De Nonnoſo præpoſito monaſterij in monte qui Soractis dicitur. 7
De Anaſtaſio abbate monaſterij quod Suppentonia uocatur. 8
De Bonifacio Ferentinæ ciuitatis epiſcopo. 9
De Fortunato Tudertinæ ciuitatis epiſcopo. 10
De Martyrio monacho prouinciæ Valeriæ. 11
De Seuero presbytero eiuſdem prouinciæ. 12

B. GREGORII PAPAE EIVSQVE DIACONI PETRI DIALOGUS, in quatuor libros diuiſus: de uita & miraculis patrum Italicorum, & de æternitate animarum.

Vadam die nimiis quorun- B
dam ſecularium tumultibus depreſſus, quibus in ſuis negotijs plerunq́ cogimur ſoluere, etiam quod nos certum eſt non debere, ſecretum locum petij amicum mœrori, ubi omne quod de mea mihi occupatione diſplicebat ſe patenter oſtenderet, & cuncta quæ infligere dolorem conſueuerant, congeſta ante oculos licenter uenirent. Ibi itaque cùm afflictus ualde & diu tacitus ſederẽ, dilectiſſimus filius meus Petrus diaconus affuit, qui mihi à primæuo iuuentutis flore in amicitijs familiariter obſtrictus eſt, atque ad ſacri uerbi indagationem ſocius. Qui graui excoqui cordis languore
C me intuens ait: Nunquid nõ noui tibi aliquid accidit quòd plus te ſolito mœror tenet? Cui inquam: Mœror Petre quem quotidie patior, & ſemper mihi per uſum uetus eſt, & ſemper per augmentũ nouus. Infelix quippe animus meus occupationis ſuæ pulſatus uulnere, meminit qualis aliquando in monaſterio fuit, quomodo ei labentia cuncta ſubtererant, quantũ rebus omnibus quæ uoluunt eminebat, quòd nulla niſi cœleſtia cogitare conſueuerat, quòd etiã retentus corpore, ipſa iam carnis clauſtra contẽplatione trãſibat, quòd mortem quoq́ quæ penè cunctis pœna eſt, uidelicet ut ingreſſum uitæ, & laboris ſui præmium amabat. At nunc ex occaſione curæ paſtoralis ſecularium ho
D minum negocia patitur, & poſt tam pulchrã quie tis ſuæ ſpeciẽ terreni actus puluere fœdat. Cumq́ ſe pro condeſcenſione multorũ ad exteriora ſparſerit, etiam cum interiora appetit, ad hæc procul dubio minor redit. Perpendo itaque quid tolero, perpendo quod amiſi. Dumq́ intueor illud quod perdidi, fit hoc grauius quod porto. Ecce etenim nunc magni maris fluctibus quatior, atq́ in naui mentis tempeſtatis ualidæ procellis illidor. Et cùm prioris uitæ ſtatum recolo, quaſi poſt tergum reductis oculis uiſo littore ſuſpiro. Quodq́ adhuc grauius eſt, dum immenſis fluctibus turbatus feror, uix iam portum uidere ualeo quem reliquí: quia & ita ſunt caſus mentis, ut prius quidem perdat bonum quod tenuit, ſi tamen ſe perdidiſſe meminerit. Cumq́ lõgius receſſerit, etiam boni ipſius quod perdiderat obliuiſcitur: fitq́ ut pòſt neq́ per memoriam quidem uideat, quod prius per actionem tenebat. Vnde hoc agitur quod præmiſi: quia cum nauigamus longius, iam nec portum quietis quem reliquimus, uidemus. Nonnunquã uerò ad augmentum mei doloris adiũgitur, quòd quorundam uita qui præſens ſeculum tota mente reliquerunt, mihi ad memoriã reuocatur. Quorum dum culmen aſpicio, quantũ ipſe in infimis iaceam agnoſco: quorum plurimi conditori ſuo in ſecretiori uita placuerunt, qui ne per humanos actus à nouitate mentis ueteraſcerent, eos omnipotens Deus huius mundi laboribus noluit occupari. Sed quæ iam prolata ſunt melius inſinuo, ſi ea quæ per inquiſitionem ac reſponſionem dicenda ſunt, ſola nominum prænotatione diſtinguo.

Petrus:

NOn ualde in Italia aliquorum uitam uirtutibus fulſiſſe cognoui: ex quorum igitur comparatione accenderis ignoro. Equidem bonos uiros in hac terra fuiſſe non dubito: ſigna tamen atq́
C uirtutes aut ab eis nequaquam facta exiſtimo, aut ita ſunt hactenus ſilentio ſuppreſſa, ut utrùm ne ſint facta neſciamus.

Gregorius:

SI ſola Petre referam, quæ de perfectis probatisq́ uiris unus ego homuncio, uel bonis ac fidelibus uiris atteſtãtibus agnoui, uel per memetipſum didici, dies ut opinor, anteq́ ſermo ceſſabit.

Petrus:

VEllem quærenti mihi de eis aliqua narrares. Neq́ hac pro re interrumpere expoſitionis ſtudium graue uideatur: quia non diſparædificatio oritur ex memoria uirtutum. In expoſitione quippe qualiter inuenienda atq́ tenenda ſit uirtus agnoſcimus, in narratione uerò ſignorum cognoſcimus inuenta ac retenta qualiter declarentur. Et ſunt nonnulli quos ad amorem patriæ cœleſtis plus exempla quàm prædicamenta ſuccendunt. Fit uerò plerunq́ in audiẽtis animo duplex adiutorium in exemplis patrum: quia ſi ad amorem uenturæ uitæ ex præcedentium comparatione accenditur, etiã ſi ſe eſſe aliquid exiſtimat, dum meliora de alijs cognouerit, humiliatur.

Gregorius:

EA quæ mihi ſunt uirorum uenerabilium narratione comperta, incũctanter narro ſanctæ authoritatis exemplo, cùm mihi luce clarius conſtet, quòd Lucas & Marcus Euangeliũ quod ſcripſerunt non uiſu ſed auditu didicerint. Sed ut dubitationis occaſionem legentibus ſubtraham, per ſingula quæ deſcribo, quibus hæc narrantib. mihi

comperta ſint manifeſtabo. Hoc uerò ſcire te cupio, quia in quibuſdã ſenſum ſolummodo, in quibuſdam uerò & uerba cum ſenſu teneo: quia ſi de perſonis omnib. ipſa ſpecialiter uerba tenere uoluiſſem, hoc ruſticano uſu prolata ſtylus ſcribentis non aptè ſuſciperet. Seniorũ ualde uenerabilium didici relatione quod narro.

De Honorato abbatẽ monaſterij Fundenſis. Caput I.

VEnantij quondã patricij in Samnij partibus uilla fuit, in qua colonus eius filiũ Honoratum nomine habuit. Qui ab annis puerilib. ad amorem cœleſtis patriæ per abſtinentiam exarſit. Cumq; tam magna cõuerſatione polleret, ſeq; iam ab otioſo quoq; ſermone reſtringeret, multum, ut præfatus ſum, per abſtinentiã carnem domaret, die quadã parentes eius uicinis ſuis conuiuiũ fecerũt, in quo ad ueſcendũ carnes paratæ ſunt: quas dum ille ad eſum cõtingere per abſtinẽtiæ amorem recuſaret, cœperũt eum parentes eius irridere, ac dicere: Comede, nũquid piſcẽ in his mõtibus tibi allaturi ſumus? Illo uerò in loco piſces audiri cõſueuerant, nõ uideri. Sed cùm his ſermonibus Honoratus irrideretur, repentè in conuiuio aqua ad miniſteriũ defuit, & cum ſitula lignea, ſicut illic moris eſt, mancipiũ ad fontẽ perrexit. Dumq; hauriret aquã, piſcis ſitulã intrauit. Reuerſumq; mancipium ante ora diſcumbentiũ piſcẽ cũ aqua fudit, qui ad totius diei uictũ potuiſſet Honorato ſufficere. Mirati ſunt omnes, totaq; illa parentũ irriſio ceſſauit. Cœpere nanq; in Honorato uenerari abſtinentiã, quã antè deridebant: ſicq; à Dei homine irriſionis deterſit opprobria piſcis allatus de fonte. Qui cũ magnis uirtutibus creſceret, à prædicto dño ſuo libertate donatus eſt, atq; in eo loco qui Fundis dicitur, monaſteriũ conſtruxit, in quo ducentorũ fermè monachorũ pater extitit, ibiq; uita illius circũquaq; exempla eximiæ cõuerſationis dedit. Nam quadã die ex eo monte qui eius monaſterio in excelſo prominet, ingentis ſaxi moles eruta eſt, quæ per deuexum montis latus ueniens totius ruinam cellæ omniũq; fratrũ interitũ minabat. Quã cùm uenientẽ deſuper uir ſanctus uidiſſet, frequenti uoce nomen Chriſti inuocans, extenſa mox dextera ſignum ei crucis oppoſuit, eamq; in ipſo deuexi montis latere cadentem fixit, ſicut religioſus uir Laurentius perhibet. Et quia locus ei non fuerat quo inhærere potuiſſet, aſpicitur ita, ut nunc uſq; montem cernentibus, caſura pendere uideatur.

Petrus:

PVtamus, hic tã egregius uir ut pòſt magiſter diſcipulorũ fieret, prius habuit magiſtrum?

Gregorius:

NEquaquam hunc fuiſſe cuiuſquam diſcipulum audiui, ſed lege non conſtringitur ſancti ſpiritus donũ. Vſus quidem rectæ conuerſationis eſt ut præeſſe non audeat, qui ſubeſſe non didicerit, nec obedientiã ſubiectis imperet, quã prælatis non nouit exhibere. Sed tamen ſunt nonnulli qui ita per magiſteriũ ſpiritus intrinſecus docentur, ut etſi eis exterius humani magiſterij diſciplina deſit, magiſtri intimi cenſura non deſit. Quorũ tamẽ libertas uitæ ab infirmis in exemplũ non eſt trahenda, ne dum ſe quiſq; ſimiliter ſancto ſpiritu impletũ præſumit, diſcipulus hominis eſſe deſpiciat, & magiſter erroris fiat. Mens aũt quæ diuino ſpiritu impleẽ, habet euidentiſſima ſigna ſua: uirtutes ſcilicet & humilitatẽ, quæ ſi utraq; perfectè in una mente cõueniũt, liquet q; de præſentia ſancti ſpiritus teſtimoniũ ferat. Sic quippe etiã Ioannes baptiſta magiſtrũ habuiſſe nõ legit, neq; ipſa ueritas quę corporali preſentia apoſtolos docuit, eũ corporaliter inter diſcipulos aggregauit. Sed quẽ intrinſecus docebat, extrinſecus quaſi in ſua libertate reliquerat. Sic Moſes in eremo edoctus mandatũ ab angelo didicit, quod per hominẽ nõ cognouit. ſed hæc, ut prædiximus, infirmis uenerandа ſunt, non imitanda.

Petrus:

PLacet quod dicis: ſed peto ut mihi dicas, ſi tantus hic pater aliquem ſui imitatorem diſcipulum reliquit.

De Libertino præpoſito eiuſdem monaſterij. Caput II.

Gregorius:

VIr reuerentiſſimus Libertinus qui tempore Totilæ regis Gothorum eiuſdem Fundenſis monaſterij præpoſitus fuit, in diſcipulatu illius conuerſatus atq; eruditus eſt. De quo quãuis uirtutes multas plurimorum narratio certa uulgauerit, prædictus tamẽ Laurentius religioſus uir qui nunc ſupereſt, & ei ipſo in tẽpore familiariſſimus fuit multa mihi dicere de illo conſueuit, ex quibus ea quæ recolo pauca narrabo.

INeadẽ prouincia Samnij, quã ſuprà memorui, idẽ uir pro utilitate monaſterij carpebat iter. Dumq; Darida Gothorũ dux cũ exercitu in loco eodẽ ueniſſet, Dei ſeruus ex caballo quo ſedebat ab hominibus eius proiectus eſt. Qui iumẽti perditi damnũ libenter ferens, etiã flagellũ quod tenebat diripiẽtibus obtulit dicẽs: Tollite ut habeatis qualiter hoc iumentũ minare ualeatis. Quibus dictis protinus ſe in orationẽ dedit. Curſu aũt rapido prędicti ducis exercitus peruenit ad fluuiũ qui uocatur Vulturnus, ibiq; equos ſuos cœperũt ſinguli haſtis tundere, & calcaribus cruentare: ſed tamen equi uerberibus cæſi, calcarib. cruentati fatigari poterãt, moueri nõ poterant: ſicq; aquã flumines tangere quaſi mortale præcipitiũ pertimeſcebant. Cumq; diu cædendo ſeſſores ſinguli fatigarentur, unus eorũ intulit, quia ex culpa quã ſeruo Dei in uia fecerãt, illa ſui itineris diſpendia tolerabant. Qui ſtatim reuerſi poſt ſe Libertinũ reperiũt in oratione proſtratũ. Cui cùm dicerẽt: Surge tolle caballũ tuum, ille reſpondit: Ite cum bono, ego caballo opus nõ habeo. Deſcendentes uerò inuitum eum in caballum de quo depoſuerant leuauerunt, & protinus abſceſſerunt. Quorũ equi tanto curſu illud quod prius nõ poterãt tranſire flumen tranſierũt, ac ſi ille fluminis alueus aquã minimè haberet. Sicq; factũ eſt, ut cum ſeruo Dei unus caballus ſuus redditur, oẽs à ſingulis reciperentur.

Eodem

EOdem uerò tempore in Campaniæ partibus Bucellinus cum Francis uenit. De monaſterio uerò præfati uiri famuli Dei rumor exierat q; pecunias multas haberet. Ingreſſi oratoriũ Franci, cœperunt ſæuientes Libertinum quærere, Libertinũ clamare, ubi in oratione ille proſtratus iacebat. Mira ualde res, quęrentes ſæuientesq; Franci, ingredientes in ipſo impingebant, & ipſum uidere nõ poterant, ſicq; ſua cæcitate fruſtrati à monaſterio ſunt uacui reuerſi.

ALio quoq; tẽpore pro cauſa monaſterij abbatis iuſſu qui Honorato eius magiſtro ſuccеſſerat, Rauennam pergebat. Pro amore uerò eiuſdem uenerabilis Honorati quocunq; Libertinus ibat, eius ſemper caligulam in ſinu portare conſueuerat. Itaq; dum pergeret accidit, ut quædam mulier extincti filij corpuſculũ ferret. Quæ dum ſeruum Dei fuiſſet intuita, amore filij ſuccenſa, iumentũ eius per frenũ tenuit, atq; cum ſacramento dixit: Nullatenus recedes, niſi filiũ meum ſuſcitaueris. At ille inuſitatum habẽs tale miraculum, expauit petitionem illius, iuramenta declinare mulieris uoluit, ſed nequaquam præualens animo hæſit. Conſiderare libet quale quantumq; in eius pectore certamen fuerit. Ibi quippe pugnabat inter ſe humilitas conuerſationis, ac pietas matris: timor ne inuſitata præſumeret, dolor ne orbatæ matri non ſubueniret: ſed ad maiorem Dei gloriam uicit pietas illud pectus uirtutis, quod ideo fuit ualidum, quia deuictum: uirtutis enim pectus non eſſet, ſi hoc pietas nõ uiciſſet. Itaq; deſcendit, genua flexit, ad cœlum manus tetendit, caligulam de ſinu protulit, & ſuper extincti pueri pectus poſuit. Quo orãte anima pueri ad corpus rediit: quẽ manu comprehendit, ac flenti matri uiuentẽ reddidit, atq; iter quod cœperat peregit.

Petrus:

QVid nam hoc eſſe dicimus: uirtutẽ tanti miraculi Honorati egit meritũ, an petitio Libertini?

Gregorius:

INoſtenſione tam admirabilis ſigni cũ fide fœminæ uirtus conuenit utrorumq;, atq; ideo Libertinum exiſtimo iſta potuiſſe: quia plus didicerat de magiſtri, quàm de ſua uirtute confidere. Cuius enim caligulam in pectus extincti corpuſculi
4.Reg.2 poſuit, eius nimirum animam obtinere quod petebat æſtimauit. Nam Heliſæus quoq; magiſtri pallium ferens, atq; ad Iordanem ueniens, percuſſit ſemel, & aquas minimè diuiſit. Sed cum repentè diceret: Vbi eſt Deus Heliæ etiam nũc? percuſſit fluuiũ magiſtri pallio, ac iter inter aquas fecit. Perpendis Petre quantũ in exhibendis uirtutibus humilitas ualet? Tunc exhibere magiſtri meritũ uirtutem potuit, quando magiſtri nomen ad memoriam reduxit. Quia enim ad humilitatẽ ſub magiſtro rediit, quod magiſter fecerat & ipſe fecit.

Petrus:

LIbet quod dicis: ſed queſo te eſt ne aliquid aliud quod adhuc de ipſo ad noſtram ædificationem narres?

Gregorius:

EST planè, ſed ſi ſit qui uelit imitari. Ego enim uirtutem patientię tanti patris ſignis & miraculis maiorẽ credo. Quadam nanq; die is qui poſt uenerabilis Honorati exitum monaſterij regimẽ tenebat, cõtra eundẽ uenerabilẽ Libertinũ in gratui iracundia exarſit, ita ut eũ manibus cæderet. Et quia uirgã qua eum ferire poſſet minimè inuenit, cõprehenſo ſcabello ſuppedaneo faciem ei ac caput tutudit, totumq; illius uultũ tumentẽ ac liuidũ reddidit. Qui uehementer cæſus ad ſtratũ propriũ tacitus receſſit. Die uerò altera erat pro utilitate monaſterij cauſa conſtituta. Expletis igit hymnis matutinalibus Libertinus ad lectũ abbatis uenit, orationẽ ſibi humiliter petijt. Sciẽs uerò ille quantum à cũctis honoraret, quantumq; diligeret, pro iniuria quã ei ingeſſerat, recedere eum à monaſterio uelle putabat, atq; requiſiuit dicẽs: Vbi uis ire? Cui ille reſpondit: Monaſterij cauſa cõſtituta eſt pater, quã declinare nequeo, quia heſterno die me hodie iturũ promiſi, illuc ire diſpoſui. Tunc ille à fundo cordis conſiderãs aſperitatẽ & duritiã ſuã, humilitatem ac manſuetudinẽ Libertini ex lecto proſilijt, pedes Libertini tenuit, ſe peccaſſe, ſeq; reum eſſe teſtatus eſt, qui tanto taliq; uiro tam crudelem facere contumeliã præſumpſiſſet. At cõtrà Libertinus ſeſe in terrã proſternẽs, eiusq; pedibus prouolutus, ſuæ culpæ nõ illius ſæuitiæ fuiſſe referebat quod pertulerat. Sicq; actũ eſt ut ad magnã manſuetudinẽ perduceretur pater, & humilitas diſcipuli magiſtra fieret magiſtri. Cumq; pro utilitate monaſterij ad conſtitutionẽ cauſę egreſſus fuiſſet, multi uiri noti ac nobiles qui eum ualde honorabant uehementer admirati, ſolliciti requirebãt quidnã hoc eſſet quod tam tumentẽ ac liuidam haberet faciẽ. Quibus ille dicebat: Heſterno die ſerò peccatis meis exigẽtibus in ſcabello ſuppedaneo impegi, atq; hoc pertuli. Sicq; uir ſanctus ſeruans in pectore honorẽ ueritatis & magiſtri, nec patris prodebat uitium, nec falſitatis incurrebat peccatum.

Petrus:

PVtásne uir iſte uenerabilis Libertinus, de quo tot ſigna & miracula retuliſti, in tam ampla congregatione imitatores ſuos in uirtutibus non reliquit?

De hortulano monacho monaſterij eiuſdem. Cap. III.

Gregorius:

FElix qui appellabatur Curuus, quem ipſe bene noſti, qui eiuſdẽ monaſterij nuper præpoſitus fuerat, multa mihi de fratribus eiuſdem monaſterij admiranda narrabat. Ex quib. aliqua quæ ad memoriam ueniunt ſupprimo: quia ad alia feſtino. Sed unum dicam quod ab eo narratum prętereundum nullo modo æſtimo.

INeodem monaſterio quidam magnæ uitæ monachus erat hortulanus. Fur uerò uenire cõſueuerat, & per ſepem aſcendere, & occultè olera auferre. Cumq; ille multa plantaret, quæ minus inueniret, & alia pedibus cõculcata, alia direpta cõſpiceret: totũ hortum circuiens, inuenit iter unde fur

uenire cõsueuerat. Qui in eodẽ horto deambulãs, reperit etiã serpentẽ, cui præcipiẽs dixit: Sequere me, atq; ad aditũ furis peruenies, imperauit serpenti, dicẽs: In nomine Iesu præcipio tibi ut aditũ istũ custodias, ac furẽ hinc ingredi nõ permittas. Protinus serpens totũ se in itinere in transuersum tetendit, & ad cellã monachus redijt. Cumq; meridiano tẽpore cuncti fratres quiescerent, more solito fur aduenit, ascendit sepem. Et cùm in hortũ pedẽ poneret, uidit subitò quia extensus serpens clausisset uiam, & tremefactus post semetipsum concidit, eiusq; pes per calciamentum in sude sepis inhæsit, sicq; usq; dum hortulanus rediret, deorsum capite pependit. Cõsueta hora uenit hortulanus, pendentẽ in sepe furẽ reperit, & serpenti dixit: Gratias ago Deo, implesti quod iussi: recede modò. Qui statim abscessit. Ad furẽ uerò peruenies, ait: Quid est frater? tradidit te mihi Deus, quare in labore monachorũ furtum totiens facere præsumpsisti? Qui hæc dicens pedẽ illius à sæpe in qua inhæserat soluit, eũq; sine læsione deposuit. Cui dixit: Sequere me. Quẽ sequentem duxit ad horti aditũ, & olera quę furto appetebat auferre, ei cũ magna dulcedine præbuit, dicẽs: Vade, & post hæc furtum nõ facias: sed cùm necesse habes huc ad me ingredere, & quæ tu cũ peccato laboras tollere ego tibi deuotus dabo.

Petrus:

NVnc usq; ut inuenio, incassũ ego non fuisse patres in Italia, qui signa facerẽt, æstimabã.

De Equitio abbate prouinciæ Valeriæ. Cap. IIII.

Gregorius:

FOrtunati uiri uenerabilis abbatis monasterij, quod appellatur balneũ Ciceronis, aliorumq; etiã uirorum uenerabilium didici relatione quod narro. Vir sanctissimus Equitius nomine in Valeriæ prouinciæ partibus pro uitę suæ merito apud omnes illic magnæ admiratiõis habebat, cui Fortunatus idem familiariter notus fuit. Qui nimirũ Equitius pro suæ magnitudine sanctitatis multorum in eadem prouincia monasteriorũ pater extitit. Hunc cùm iuuentutis suæ tẽpore acri certamine carnis incentiua fatigarẽt, ipsæ suæ tentationis angustiæ eum ad orationis studium solertiorẽ fecerũt. Cumq; hac in re ab omnipotenti Deo remedium cõtinuis precibus quæreret, nocte quadam assistente angelo eunuchizari se uidit, eiusq; uisioni apparuit quòd omnẽ motum ex genitalib. eius membris abscinderet, atq; ex eo tempore ita alienus extitit à tentatiõe, ac si sexũ nõ haberet in corpore. Qua uirtute fretus ex omnipotentis Dei auxilio ut uiris antè præerat, ita cœpit postmodũ etiam fœminis præesse: nec tamen discipulos suos admonere cessabat, ne se eius exemplo in hac re facilè crederent, & casuri tentarent donum quod non accepissent.

EO autem tempore quo malefici in hac sunt Romana urbe deprehẽsi, Basilius, qui in magicis operibus primus fuit, in monachico habitu Valeriã fugiẽs petijt. Qui ad uirũ reuerentissimũ castrorũ Amirtinæ ciuitatis episcopum pergens, petijt ab eo ut eum Equitio abbati committeret, ac sanandũ monasterio illius cõmendaret. Tũc ad monasteriũ uenit episcopus, secumq; Basiliũ monachũ deduxit, & Equitiũ Dei famulũ rogauit, ut eundẽ monachum in congregationẽ susciperet. Quem statim uir sanctus intuens, ait: Hunc quem mihi cõmẽdas, pater, ego nõ uideo monachũ esse, sed diabolũ. Cui ille respondit: Occasionẽ quæris, ne debeas præstare qd' peto. Ad quẽ mox Dei famulus dixit: Ego quidẽ hoc eum esse denũcio qd' uideo: ne tamen nolle me obedire existimes, facio quod iubes. Susceptus itaq; in monasterio est. Post non multos uerò dies idem Dei famulus pro exhortandis ad desideria superna fidelibus paulo longius à cella digressus est. Quo discedente contigit ut in monasterio uirginũ in quo eiusdem patris cura uigilabat, una earũ quæ iuxta carnis huius putredinem speciosa uidebat' febricitare inciperet, & uehementer anxiari, magnisq; nõ uocib. sed stridoribus clamare: Modò moritura sum, nisi Basilius monachus ueniat, & ipse mihi per suæ curationis studium salutẽ reddat. Sed in tanti patris absentia accedere quisquã monachorũ in congregationẽ uirginum nõ audebat, quanto minus ille qui nouus aduenerat, cuiusq; adhuc uitã cõgregatio fratrum nesciebat. Missum repentè est, & Dei famulo Equitio nunciatũ, quòd sanctimonialis illa immensis febribus æstuaret, & Basilij monachi uisitationem anxia quæreret. quo audito uir sanctus dedignando subrisit, atq; ait: Nunquid non dixi quòd diabolus est iste, non monachus? ite & eum de cella expellite. De ancilla autem Dei quę anxietate febriũ urgetur, nolite esse solliciti: quia ex hac hora neq; febribus laboratura est, neq; Basilium quæsitura. Regressus est monachus, & ea hora saluti restitutam Dei uirginem agnouit, qua eandem salutem illius Dei famulus Equitius longè positus nunciauit, in uirtute scilicet miraculi, exemplum tenens magistri: qui inuitatus ad filiũ reguli, eum solo uerbo restituit saluti, ut reuertens pater ea hora filiũ restitutũ uitæ cognosceret, qua uitam illius ex ore ueritatis audisset. Omnes autẽ monachi suffionem patris sui implentes eundem Basilium ex monasterij habitatione repulerunt. Qui repulsus dixit frequenter se cellã Equitij magicis artibus in aera suspendisse, nec tamen eis quempiam lædere potuisse. Qui nõ post longum tempus in hac Romana urbe exardescente zelo Christiani populi, igne crematus est.

QVadam uerò die una Dei famula ex eodem monasterio uirginum hortum ingressa est, quæ lactucã conspiciens concupiuit, eamq; signo crucis benedicere oblita, auidè momordit, sed arrepta à diabolo protinus cecidit. Cumq; uexarẽt, eidem patri Equitio sub celeritate nunciatum est, ut ueniret cõcitus, & orando succurreret. Moxq; hortum idem pater ut ingressus est cœpit ex eius ore quasi satisfaciens ipse qui hanc arripuerat diabolus clamare, dicens: Ego quid feci? ego quid feci? Sedebam ibi super lactucã, uenit illa, & momordit me. Cui cum graui indignatione uir Dei præcepit ut discederet, & locum in omnipotentis Dei

Dei famula non haberet. Qui protinus abscessit, nec eam ultrà contingere præualuit.

QVidã uerò Felix nomine Mirsiæ prouincię nobilis, pater huius Castorij qui nũc nobiscum in Romana urbe demorat', cùm eundem uenerabilem uirũ Equitiũ sacrũ ordinẽ nõ habere cõspiceret, & per singula loca discurrere, atque studiosè prædicare, eum quadam die familiaritatis ausu adijt, dicẽs: Qui sacrum ordinem non habes, atq; à Romano põtifice sub quo degis prædicationis licentiam nõ accepisti, prædicare quomodo præsumis? qua eius inquisitione compulsus uir sanctus indicauit prædicationis licentiam qualiter accepit, dicens: Ea quæ mihi loqueris, ego quoq; mecũ ipse pertracto. Sed quadam nocte speciosus mihi per uisionem iuuenis astitit, atq; in lingua mea medicinale ferramentum, id est fleubotomum posuit, dicẽs: Ecce posui uerba mea in ore tuo, egredere ad prædicãdum. Atq; ex illo die etiã cùm uoluero, de Deo tacere nõ possum. Pet. VEllem etiã patris huius opus agnoscere, qui ferẽ talia dona à Deo percepisse. Greg. OPus Petre ex dono est, nõ donum ex opere: alioquin gratia iã nõ est gratia. Omne quippe opus dona præueniunt, quamuis ex subsequẽti opere ipsa etiam dona succrescunt: ne tamen uitæ eius cognitione frauderis, bene hanc reuerentissimus uir Albinus Reatinæ antistes Ecclesię cognouit, & adhuc supersunt multi qui scire potuerunt. Sed quid plus quæris operis, quando concordabat uitæ munditia cum studio prædicationis? Tantus quippe illum feruor ad colligendas Deo animas accenderat, ut sic monasterijs præesset, quatenus per Ecclesias, per castra, per uicos, per singulorum quoque fidelium domos circunquaque discurreret, & corda audientium ad amorem patriæ cœlestis excitaret. Erat uerò ualde uilis in uestibus, atque ita despectus, ut si quis illum fortasse nesciret, salutatus etiam resalutare despiceret: & quotiens alia tendebat ad loca, iumento sedere consueuerat, quod esse despicabilius omnibus iumentis in cella potuisset reperiri, in quo etiam capistro pro freno, & ueruecum pellibus pro sella utebatur. Per semetipsum sacros codices in pellicęis sacculis missos dextro læuoq; portabat latere, & quocunque peruenisset, scripturarum aperiebat fontem, & rigabat prata mẽtium. Huius quoque opinio prædicationis, ad Romanæ urbis noticiam peruenit, atque ut est lingua adulantiũ auditoris sui animam amplectendo necans, eodẽ tempore clerici huius Apostolicę sedis antistiti adulando questi sunt dicentes: Quis est iste uir rusticus, qui authoritatem sibi prædicationis arripuit, & officiũ Apostolici nostri domini sibimet indoctus uiurpare præsumit? Mittatur ergo si placet qui huc eum exhibeat, ut quis sit Ecclesiasticus uigor agnoscat. Sicut autem moris est, ut occupato in multis animo adulatio ualde subrepat si ab ipso cordis ostio nequaquam fuerit citius repulsa, suadentibus clericis consensum pontifex præbuit, ut ad Romanam urbem duci debuisset, & quæ nam sua esset mensura cognosceret. Iulianum tamen tunc defensorem mittẽs, qui Sabinensi Ecclesiæ postmodũ in episcopatu præfuit, hoc præcepit, ut cum magno honore eũ deduceret, ne quicquam Dei famulus ex cõuentione eadem iniuriæ sentiret. Qui parére de eo clericorum uotis concitus uolens festinè ad eius monasterium cucurrit, ibiq; absente illo antiquarios scribentes reperit, ubi abbas esset inquisiuit. Qui dixerunt: In ualle hac quæ monasterio subiacet, fenum secat. Idem uerò Iulianus superbum ualde atq; cõtumaceum puerum habuit, cui uix poterat uel ipse dominari. Hunc ergo misit ut ipsum ad se sub celeritate perduceret. Perexit puer, & proteruo spiritu pratum uelociter ingressus, omnesq; illic intuens fœnum secantes, requisiuit quis nam esset Equitius. Moxq; ut audiuit quis esset, cum adhuc lõgè positus aspexit, & immẽso timore correptus cœpit timore lassescere, seq; ipsum nutãti gressu uix portare posse. qui tremẽs ad Dei hominẽ peruenit, atq; ulnis humiliter submissis, eius genua deosculãs strinxit, suumq; dñm ei occurrisse nũciauit. Cui resalutato Dei famulus præcepit dicẽs: Leua fœnũ uiride, porta pabulũ iumentis in quib. uenistis: ecce ego, quia parũ superest, opere expleto te subsequor. Is aũt qui missus fuerat Iulianus defensor mirabat' ualde, quid nam esset q; redire moraretur puer. Cũq; reuertentẽ puerũ cõspicit, atq; in collo fœnum ex prato deferentem, uehemẽter iratus cœpit clamare, dicens: Quid est hoc? ego te misi hominem deducere, non fœnum portare. Cui puer respondit: Quem quæris, ecce subsequitur. Tum ecce uir Dei clauatis calciatus calligis, falcẽ fœnariã in collo deferens ueniebat. Quem adhuc longè positum puer suo domino, quia ipse esset quem quæreret, indicauit. Idem uerò Iulianus repẽtè ut uidit Dei famulũ, ex ipso habitu despexit; eumq; qualiter deberet alloqui, proterua mente præparabat. Mox uerò ut seruus Dei cominus affuit, eiusdem Iuliani animum intolerabilis pauor inuasit, ita ut tremeret, atq; in insinuandum hoc ipsum pro quo uenerat, uix sufficere lingua potuisset. Qui humiliato mox spiritu ad eius genua cucurrit, orationem pro se fieri petijt: & quia pater eius Apostolicus pontifex eũ uidere uellet indicauit. Vir aũt uenerandus Equitius cœpit immẽsas gratias omnipotenti Deo agere, asserens q; se per summum pontificẽ gratia superna uisitasset. Ilico uocauit fratres, præcepit hora eadẽ iumenta præparari, atq; executorẽ suum cœpit uehementer urgere ut citò abire debuissent. Cui Iulianus ait: Hoc fieri nullatenus potest, quia lassatus ex itinere hodie nõ ualeo abire. Tunc ille respondit: Cõtristas me fili: quia si hodierna die nõ egredimur, iam crastina non eximus. Dei itaq; famulus executoris sui lassitudine coactus, in monasterio suo eadem nocte demoratus est. Sequenti uerò die sub ipso lucis crepusculo uehementer equo in cursu fatigato ad Iulianum puer cum epistola peruenit, in qua præceptum est ei, ne seruum Dei contingere uel mouere de monasterio auderet. Quem cùm

ille requireret cur sentẽtia esset mutata, cognouit: quia nocte eadem in qua ipse executor illuc missus est, per uisum pontifex fuerat uehementer exterritus, cur ad exhibendum Dei hominem mitte re præsumpsisset. Qui protinus surrexit, secꝫ uenerandi uiri commendans orationibus, ait: Rogat pater noster ne fatigari debeatis. Cunctꝫ hoc Dei famulus audisset, contristatus ait: Nunquid non die hesterno dixi tibi, quia si statim non pergeremus, iam pergere minimè liceret? Tunc pro charitatis exhibitione aliquãtulum executorem suum in cella detinuit, eiꝫ laboris sui cõmodum coacto renitentiꝫ dedit. Cognosce igitur Petre in quãta Dei custodia sunt, qui in hac uita seipsos despicere nouerunt, cum quibus intus ciuibus in honore numerantur, qui despecti foris hominibus esse non erubescunt: quia & contrà in Dei oculis iacent, qui apud suos & proximorum oculos per inanis gloriæ appetitum tument. Vnde & quibusdam ueritas dicit: Vos estis qui iustificatis uos coram hominibus, Deus autem nouit corda uestra: quia quod hominibus altum est, abominabile est ante Deum. Luc. 16

Petrus:

MIror ualde quòd de tali uiro surripi pontifici tanto potuerit.

Gregorius:

QVid miraris Petre, quia fallimur qui homines sumus? An menti excidit quòd Dauid qui prophetiæ spiritum habere consueuerat, contra innocentem Ionathæ filium sentẽtiam dedit, cùm uerba pueri mentientis audiuit? quod tamen quia per Dauid factũ est, & occulto Dei iudicio iustum credimus, & tamen humana ratione qualiter iustum fuerit non uidemus. Quid ergo mirum si ore mentientium aliquando in aliud ducimur, qui prophetæ non sumus? Multũ uerò est ꝫ uniuscuiusꝫ præsulis mentem curarũ densitas uastat. Cunctꝫ animus diuidit̃ ad multa, fit minor ad singula, tãtoꝫ ei in una qualibet re surripit̃, quanto latius multis occupatur.

Petrus:

Vera sunt ualde quæ dicis.

Gregorius:

SIlere nõ debeo quod de hoc uiro abbate quõdam meo reuerentissimo Valentino narrãte agnoui. Aiebat nãꝫ, quia corpus eius dum in beati Laurentij martyris oratorio esset humatum, super sepulchrũ illius rusticus quidã arcam cum frumento posuit, nec quantus qualisꝫ uir illic iaceret, perpendere ac uereri curauit. Tunc repentè turbo cœlitùs factus, rebus illic omnibus in sua stabilitate manentibus, arcam quæ superposita sepulchro eius fuerat, extulit, lõgeꝫ proiecit: ita ut palàm cuncti cognoscerent, quanti esset meriti is cuius illic corpus iaceret.

ETiam ea quæ subiũgo, prædicti uenerabilis uiri Fortunati, qui ualde mihi ætate, opere & simplicitate placet, relatione cognoui. Eandẽ Valeriæ prouinciam Longobardis intrãtibus ex monasterio reuerentissimi uiri Equitij in prædicto oratorio ad sepulchrum eius monachi fugerunt. Cunctꝫ Longobardi sequentes oratoriũ intrassent, cœperũt eosdem monachos foràs trahere, ut eos aut per tormẽta discuterent, aut gladijs necarent: quorum unus ingemuit, atꝫ acri dolore commotus clamauit: Heu heu sancte Equiti, placet tibi ꝫ trahimur, & non nos defendis? Ad cuius uocem protinus sæuientes Longobardos, immũdus spiritus inuasit. Qui corruentes in terrã tam diu uexati sunt, quousꝫ hoc cuncti, etiam qui foris erant, Lõgobardi cognoscerent, quatenus locũ sacrum temerare ulterius non auderent. Sicꝫ uir sanctus dum discipulos defenderit, etiam multis pòst remedium illuc fugientibus præstitit.

De Constantio mansionario Ecclesiæ sancti Stephani. Cap. V.

CViusdã coepiscopi mei didici relatiõe quod narro. Qui in Anchonitana urbe per annos multos in monachico habitu degit, ibiꝫ uitã non mediocriter religiosam duxit. Cui etiam quidã nostri iam prouectioris ętatis qui ex eisdem sunt partibus attestãtur. Iuxta eam nanꝫ ciuitatem Ecclesia beati martyris Stephani sita est: in qua uir uitæ uenerabilis Constantius nomine, mansionarij functus officio deseruiebat: cuius sanctitatis opinio se se ad noticiam hominum longè latęꝫ detenderat. Qui idem uir funditùs terrena despiciens, totoꝫ annisu mentis ad sola cœlestia flagrabat. Quadam uerò die, dum in eadem Ecclesia oleum deesset, & prædictus Dei famulus unde lampades accenderet omnino non haberet, omnes lampades Ecclesiæ impleuit aqua, atꝫ ex more in medio papyrum posuit, quas allato igne succendit: sicꝫ aqua arsit in lampadibus, ac si oleũ fuisset. Perpende igitur Petre cuius meriti uir iste fuerit, qui necessitate cõpulsus, elementi naturam mutauit.

Petrus:

MIrum est ualde quod audio: sed uellem nosse cuius humilitatis apud se esse intus potuit iste, qui tantæ excellentiæ foris fuit.

Gregorius:

INter uirtutes animũ cognoscere congruè quęris, quia multum ualde est ꝫ tentatione sua intus mentem lacessunt mira quæ foris fiunt. Sed si huius Constantij uenerabilis unum quod fecit audis, cuius humilitatis fuerit citius agnoscis.

Petrus:

POstquam mihi facti illius tale miraculum dixisti, superest etiam ut me de humilitate mentis eius ædifices.

Gregorius:

QVia ualde opinio sanctitatis eius excreuerat, multi hunc ex diuersis prouincijs anxiè uidere sitiebant. Quadam uerò die ex longinquo loco ad uidendum eum quidam rusticus uenit. Eadem uerò hora casu cõtigerat, ut sanctus uir stans in ligneis gradibus, reficiendis deseruiret lampadibus. Erat autem pusillus ualde, exili forma atꝫ despecta. Cunctꝫ is qui ad uidendum eum uenerat quisnam esset inquireret, atꝫ obnixè peteret ut sibi debuisset ostendi, hi qui illum nouerant monstrarunt quis esset. Sed sicut stultæ mentes hominum merita ex qualitate corporis metiuntur, eum paruulum atque despectum uidens, ipsum hunc esse cœpit omnino non credere. In mente etenim rustica inter hoc quod audierat &

rat & uidebat, quasi facta fuerat quædam rixa, & æstimabat tam breuẽ per uisionem esse nõ posse, quem tam ingentem habuerat per opinionẽ. Cũꝫ ipsum eum esse à plurib. fuisset assertũ, despexit, & cœpit irridere, dicens: Ego grandem hominẽ credidi, iste autem de homine nihil habet. Quod ut uir Dei Cõstantius audiuit, lampades quas reficiebat protinus relinquẽs, lætus cõcitus descendit, atque in eiusdem rustici amplexũ ruit, eũꝫ ex amore nimio constringere cœpit brachijs & osculari, magnasꝫ gratias agere, quòd is de se talia iudicasset, dicens: Tu solus es qui in me apertos oculos habuisti. Qua ex re pensandum est cuius apud se se humilitatis fuerit, qui despiciẽtem se rusticũ amplius amauit. Qualis emũ quisꝫ apud se lateat, contumelia illata probat. Nam sicut superbi honoribus, sic pleruncꝫ humiles sua despectione gratulãtur. Cunctꝫ se & in alienis oculis uiles aspiciũt, idcirco gaudent: quia hoc iudicio cõfirmari intelligũt, quòd de se & ipsi apud semetipsos habuerunt.

Petrus:

VT agnosco, uir iste magnus, fortis fuit in miraculis: sed maior int̃ in humilitate cordis.

De Marcellino Anchonitanæ ciuitatis episcopo. Cap. VI.

Gregorius:

ELiusdem quoꝫ Anchonitanæ antistes Ecclesiæ, uir uitæ uenerabilis Marcellinus fuit, cuius gressum dolore nimio podagra cõtraxerat, eumꝫ familiares sui sicubi necesse erat in manibus ferebant. Quadã uerò die per culpam incuriæ eadem ciuitas Anchonitana succensa est. Cunctꝫ uehementer arderet, cucurrerũt omnes ut ignem extinguerent. Sed illis aquam certatim proijcientib. ita crescebat flamma, ut iam totius urbis interitũ minari uideretur. Cunctꝫ propinquiora sibi loca quæcꝫ ignis inuaderet, iamꝫ urbis partem nõ modicam consumpsisset, & obsistere nullus ualeret, deductus in manibus uenit episcopus, & tanta periculi necessitate compulsus, familiaribus suis se portantibus præcepit, dicens: Contra ignem me ponite. Quod ita factum est, atꝫ in eo loco est positus, ubi tota uis flammæ uidebatur incumbere. Cœpit autem miro modo in semetipsum incendiũ retorqueri, ac si reflexionis suæ impetus exclamaret, se episcopum transire nõ posse. Sicꝫ factũ est ut flamma incendij illo termino refrenata in se metipsa refrigesceret, & contingere ulterius quicquam ædificij non auderet. Perpendis Petre cuius sanctitatis fuerit ægrum hominem sedere, & exorando flammas premere.

Petrus:

Et perpendo & obstupesco.

De Nonnoso præposito monasterij in monte Soractis. Caput VII.

Gregorius:

DE uicino nũc loco tibi aliquid narrabo, quod & uiri uenerabilis Maximiani episcopi, & Laurionis quẽ nosti ueterani monachi qui utercꝫ nunc uscꝫ superest, relatione cognoui: qui scilicet Laurio in illo monasterio quod iuxta urbem Suppentonia uocatur, ab Anastasio uiro sanctissimo nutritus est. Qui nimirum Anastasius uitæ uenerabilis uiro Nonnoso præposito monasterij quod in Soractis mõte sitũ est, & propinquitate loci & morũ magnitudine, & uirtutũ studijs assiduè iungebatur. Idẽ uerò Nõnosus sub asperrimo sui monasterij degebat patre: sed eius mores mira semper æquanimitate tolerabat. Sicꝫ fratribus præerat in mãsuetudine, sicut crebrò patris iracundiam ex humilitate mitigabat. Quia uerò eius monasterium in summo mõtis cacumine sitũ est, ad quãlibet paruũ hortũ fratrib. excolendũ nulla patebat planities: unus aũt breuissimus locus in latere mõtis excreuerat, quẽ ingentis saxi moles naturaliter egrediens occupabat. Quadã uerò die dũ Nõnosus uir uenerabilis cogitaret, ꝫ saltẽ ad condimenta olerũ nutrienda locus idẽ aptus potuisset existere, si hũc moles saxi illius nõ teneret, occurrit animo, ꝫ eandẽ molem quingenta boũ paria mouere nõ possent. Cunctꝫ de humano labore facta esset desperatio, ad diuinũ se solatiũ cõtulit, secꝫ illic nocturno silentio in orationem dedit. Cunctꝫ mane facto ad eundẽ locũ fratres uenirẽt, inuenerunt molem tantæ magnitudinis ab eodem loco longius recessisse, suoꝫ recessu largum fratribus spacium ad excolendum hortum dedisse.

ALio quoꝫ tẽpore cùm idem uir uenerabilis lãpades uitreas in oratorio lauaret, una ex eius manib. cecidit, quæ per innumeras partes fracta dissiluit: qui uehementissimũ patris monasterij furorẽ timens, lãpadis protinus omnia fragmẽta collegit, atꝫ ante altare posuit, secꝫ cũ graui gemitu in orationem dedit. Cunctꝫ ab oratione caput leuasset, sanam lampadem reperit, quã timens per fragmenta collegerat, Sicꝫ in duobus miraculis duorum patrum uirtutes imitatus est: in mole scilicet saxi, factum Gregorij qui montem mouit: in reparatione uerò lampadis, uirtutem Donati, qui fractũ calicem pristinæ incolumitati restituit.

Petrus:

HAbemus, ut uideo, de exemplis ueteribus noua miracula.

Gregorius:

VIs ne aliquid in operatione Nõnosi de imitatiõe quoꝫ Helisæi cognoscere?

Petrus:

Volo, atꝫ inhianter cupio.

Gregorius:

DVm quadã die in monasterio uetus oleũ deesset, iamꝫ colligẽdæ oliuæ tẽpus incumberet, sed fructus in oleis nullus appareret, uisum patri monasterij fuerat, ut circunquaꝫ fratres in colligendis oliuis ad exhibenda extraneis opera pergerent, quatenus ex mercede sui operis aliquantulum monasterio oleum deportarent. Quod uir Domini Nõnosus fieri cũ magna humilitate prohibuit, ne exeuntes fratres ex monasterio dum lucra olei quærerẽt, animarum damna paterẽtur. Sed quia in monasterij arboribus oliuæ paucæ esse uidebant̃, eas colligi præcepit, & in prelo mitti, & quãlibet parũ olei exire potuisset sibimet deferri. Factumꝫ est, & susceptum in paruo uasculo oleũ, fratres Nõnoso Dei famulo detulerũt: quod ipse protinus ante altare posuit, cunctisꝫ egredientibus orauit, atꝫ accersitis postmodũ fratribus, præcepit ut hoc quod detulerunt oleum leuarẽt, & per

& per cuncta uasa monasterij exiguè fundēdo diuiderēt, quatenus benedictione eiusdem olei omnia infusa uiderentur, quæ protinus ut erāt uacua claudi fecit. Die uerò altera aperta omnia plena reperta sunt. Petrus:

PRobamus quotidie impleri uerba ueritatis quæ ait: Pater meus usque modò operatur, & ego operor. Ioan. 5

De Anastasio abbate monasterij quod Suppentonia uocatur. Cap. VIII.

Gregorius:

EOdem quoq; tempore uenerandus uir Anastasius cuis superius memoriam feci, sanctæ Romanæ Ecclesiæ, cui Deo authore deseruio, notarius fuit. Qui soli Deo uacare desiderans scriniū deseruit, monasteriū elegit, atq; in eo loco quem præfatus sum Suppētoniā uocari, per annos multos in sanctis actib. uitā duxit: eiq; monasterio solerti custodia præfuit. Quo uidelicet in loco ingēs desuper rupes eminet, & profundū subter præcipitiū patet. Quadā uerò nocte cùm iam omnipotens Deus eius uenerabilis uiri Anastasij labores remunerare decreuisset, ab alta rupe uox facta est, quæ producto sonitu clamaret dicēs: Anastasi ueni. Quo uocato, alij quoq; septē fratres uocati sunt ex nomine. Paruo autē momēto ea quæ fuerat emissa uox siluit, & octauū fratrem uocauit. Quas dum apertè uoces cōgregatio audisset, dubiū nō fuit, quin eorū qui uocati fuerant obitus appropinquasset. Intra paucos igit dies, primus uenerādus uir Anastasius, cæteri aūt in eo ordine ex carne educti sunt, quo de rupis uertice fuerāt uocati. Frater uerò ille ad quē uocandū uox parū siluit, atque eū tunc nominauit, morientib. alijs paucis diebus uixit, & tūc uitā finiuit: ut apertè monstrareť, quia interiectū uocis silentiū paruū uiuēdi spaciū signauerit. Sed mira res cōtigit: quia uenerabilis uir Anastasius dū de corpore exiret, erat quidam frater in monasterio qui superuiuere eū nolebat: prouolutus uerò eius pedib. cœpit cū lachrymis ab eo postulare, dicēs: Per illū ad quē uadis deprecor, te adiuro ne septē dies super te in hoc mundo uiuā, ante cuius septimū diem etiā ipse defunctus est: qui tamen in illa nocte inter cęteros nō fuerat uocatus: ut apertè clarescceret, quia eius obitum sola uenerabilis Anastasij intercessio obtinere potuisset. Petrus:

CVm idē frater & uocatus inter cæteros non est, & tamē sancti uiri intercessionib. ex hac luce subtractus est, quid aliud datur intelligi, nisi q; hi qui apud Dominum magni sunt meriti, obtinere aliquando possunt ea etiam quæ nō sunt prędestinata? Gregorius:

OBtineri nequaq; possunt quæ prædestinata nō fuerunt: sed ea quæ sancti uiri orando efficiunt, ita prædestinata sunt, ut precib. obtineanť. Nā ipsa quoq; perēnis regni prædestinatio ita est ab omnipotēti Deo disposita, ut ad hoc electi pro labore peruenīāt, quatenus postulādo mereantur accipere, quod eis omnipotens Deus ante secula disposuit donare. Petrus:

PRobari mihi apertius uellem, si potest prædestinatio precibus iuuari. Gregorius:

HOc quod ego Petre intuli, cōcitè ualet probari. Certè etēm nosti, quia ad Abrahā Dominus dixit: In Isaac uocabiť tibi semē. Cui etiam dixerat: Patrē multarū gentiū cōstituī te. Cui rursum promisit, dicens: Benedicā tibi, & multiplicabo semē tuū sicut stellas cœli, & sicut arenā maris. Ex qua re apertè cōstat: quia omnipotēs Deus semen Abrahæ multiplicare per Isaac prædestinauerat, & tamē scriptū est: Deprecatus est Isaac Dominū pro uxore sua, eo q; esset sterilis: qui exauditi eum, & dedit conceptū Rebeccæ. Si ergo multiplicatio generis Abrahæ per Isaac prædestinata fuit, cur cōiugem sterilem accepit? Sed nimirum cōstat, quia prædestinatio precibus impleť: quando is in quo Deus multiplicare semē Abrahę prædestinauerat, oratione obtinuit, ut filios habere potuisset. Petrus: Gen. 21 Gen. 27 Gen. 22. et 26 Gen. 25

QVia secretum ratio aperuit, nihil mihi dubie ratis remansit.

De Bonifacio Ferentinæ ciuitatis episcopo. Cap. IX.

Gregorius:

VIs tibi aliquid de Thusciæ partibus narrem, ut cognoscas quales in ea uiri fuerint, & omnipotētis Dei noticię quantū propinquiť? Petrus: Volo, atq; hoc omnimodo exposco.

Gregorius:

FVit uir uitæ uenerabilis, Bonifacius nomine, qui in ea ciuitate quæ Ferētis diciť, episcopatus officiū tenuit, & morib. impleuit. Huius multa miracula is qui adhuc superest Gaudētius presbyter narrauit. Qui nutritus in eius obsequio tanto ualet de illo quæq; ueracius dicere, quanto eis cōtigerit & hūc interesse. Huius Ecclesiæ grauis ualde paupertas inerat, quæ bonis mentib. esse solet custodia humilitatis, nihilq; aliud ad omne stipendiū, nisi unā tantūmodo uineā habebat: quæ quodā die ita grādine irruente uastata est, ut in ea paucis in uitibus uix parui rariq; racemi remāsissent. Quā cū Dei prędictus uir reuerētissimus Bonifacius episcopus fuisset ingressus, magnas omnipotenti Deo gratias retulit: quia in ipsa sua adhuc inopia sese angustiari cognouit. Sed cū iam tēpus exigeret, ut ipsi quoq; racemi qui remanserāt maturescere potuissent, custodē uineæ ex more posuit, eamq; solerti uigilātia seruari præcepit. Quadā uerò die mādauit Cōstantio presbytero nepoti suo, ut cūcta uini uascula in episcopio omniaq; dolia ita ut antè cōsueuerat pice superfusa præpararet. Quod cùm nepos illius presbyter audisset, ualde admiratus est quòd quasi insana præciperet, q; uini uascula præparari faceret qui uinū minimè haberet: nec tamē prēsumpsit inquirere, cur talia iuberet: sed iussis obtēperat, & omnia ex more præparauit. Tūc uir Dei uineā ingressus racemos collegit, ad calcatoriū detulit, omnesq; exinde egredi præcepit, solusq; ibi cū uno paruulo puerulo remansit, quē in eodem calcatorio deposuit, & calcari ipsos paucissimos racemos fecit. Cumq; ex eisdē racemis parū aliquid uini deflueret, cœpit hoc

pit hoc uir Dei suis manib. in paruo uase suscipere, & per cūcta dolia, omniaq; uasa quę parata fuerant pro benedictione diuidere: ut ex eodem uino omnia uascula uix infusa uiderentur. Cùm uerò ex liquore uini parū aliquid in uasis omnibus mississet, uocauit protinus presbyterū: iussitq; pauperes adesse. Tunc cœpit uinum in calcatorio crescere, ita ut omnia quæ allata fuerant pauperum uascula impleret. Quibus cùm se idoneè satisfecisse cōspiceret: ex calcatorio iussit puerum discedere, apothecam clausit: atq; impresso sigillo proprio munitam reliquit: mox ad Ecclesiam redijt. Die uerò tertia prædictum Cōstantium presbyterum uocauit, & oratione facta apothecam aperuit, & uasa in quibus tenuissimum liquorem infuderat, ubertim uinum fundentia inuenit: ita ut pauimentum omne excrescentia uina inuaderēt, si ad hæc episcopus tardius intrasset. Tunc terribiliter presbytero præcepit, ne quousque ipse in corpore uiueret, hoc miraculum cuiquam indicaret: pertimescens uidelicet ne uirtute facti fauore humano pulsatus, inde intus inanesceret, unde foris hominibus magnus appareret: exemplum magistri sequens, qui ut nos ad uiam duceret humilitatis, de semetipso discipulis præcepit, dicens: Vt ea quæ uidissent nemini dicerēt, quousq; filius hominis à mortuis resurgeret. Petrus:

QVia occasio apta se præbuit, libet iniquire re quidnā sit quòd redēptor noster cū duobus cęcis lumē reddidit, iussit ut nemini dicerent, & illi abeuntes diffamauerūt eum in totam terrā illam? Nunquid nam unigenitus filius patri & sancto spiritui coęternus hac in re uelle habuit, quod non potuit implere, ut miraculum quod tacere uoluit, minimè potuisset abscondi? Gregorius:

REdemptor noster per mortale corpus omne quod egit, hoc nobis in exemplum actionis præbuit, ut pro nostrarum uirium modulo eius uestigia sequentes inoffenso pede operis præsentis uitæ carpamus uiam. Miraculum nanq; faciens & tacere iussit, & tamen taceri non potuit: ut uidelicet & electi eius exempla doctrinę illius sequentes in magnis quæ faciunt, latére quidem in uoluntate habeant, sed ut prosint alijs prodantur inuiti: quatenus & magnę humilitatis sit q; sua opera taceri appetūt, & magnæ utilitatis sit q; eorum opera taceri nō possunt. Nō ergo uoluit Dominus quicquam fieri & minimè potuit: sed quid uelle eius membra debeant, quid ue de eis etiam nolentibus fiat, doctrinæ eius magisterio exemplum dedit. Petrus: Placet quod dicis.

Gregorius:

ADhuc pauca aliqua quæ de Bonifacij episcopi opere supersunt, quia eius memoriam fecimus, exequamur. Alio nanq; tēpore B. Proculi martyris natalitius propinquabat dies, quo in loco uir nobilis Fortunatus nomine manebat, qui magnis precib. ab eodē uenerabili uiro postulauit, ut cùm apud beatū martyrem missarum solennia ageret, ad benedictionē dandam in suā domum declinaret. Vir autem Dei negare nō potuit, quod ab eo ex Fortunati mēte charitas poposcit. peractis igitur missarum solēnijs, cùm ad prædicti Fortunati uenisset mensam, priusquam Deo hymnum diceret, sicut quidam ludēdi arte cibum solent quærere, repentè ante ianuam cū simia uir astitit & cymbala percussit. Quem sanctus uir dignatus audiens sonitum dixit: Heu heu, mortuus est miser iste, mortuus est miser iste. Ego ad mēsam refectionis ueni, os adhuc ad laudem Dei nō aperui, & ille cum simia ueniēs percussit cymbala. Subiūxit quoq; & ait: Ite, & pro charitate ei cibū potumq; tribuite, scitote tamē quia mortuus est. Qui infelix uir dum panē ac uinū ex eadē domo percepisset, egredi ianuam uoluit, sed saxū ingens subitò de tecto cecidit, eiq; in uerticē uenit. Ex qua percussione prostratus in manibus iam semiuiuus leuatus est. Die uerò altera secundū uiri Dei sentētiam funditùs finiuit uitā. Qua in re Petre pensandū est, quātus sit uiris sanctis timor, exhibēdus: tēpla em Dei sunt. Et cū ad iracūdiam uir sanctus trahitur, quis alius ad irascēdum nisi eiusdem tēpli inhabitator excitať? Metuēda ergo tanto est ira istorū, quāto & cōstat: quia in eorū cordibus ille præsens est, qui ad inferendā ultionem quam uoluerit, inualidus non est. Alio quoq; tēpore prædictus Cōstātius presbyter nepos eius equū suū duodecim aureis uēdidit, quos in propria arca ponēs ad exercendū opus aliquod discessit. Tūc subitò ad episcopū pauperes uenerūt, qui importunè precabātur, ut eis sanctus uir Bonifacius episcopus ad consolationē suæ inopię aliquid largiri debuisset. Sed uir Dei quia quid tribueret nō habebat, ęstua re cœpit in cogitatione ne ab eo pauperes uacui exirent. Cui repentè ad memoriā redijt, quia Constantius presbyter nepos eius equum quem sedere consueuerat uendidisset, atq; hoc ipsum in arca sua precium haberet. Absente igit eodem nepote suo accessit ad arcā, & piè uiolentus claustra arcæ cōminuit, duodecim aureos tulit, eosq; indigentibus ut placuit, diuisit. Itaq; Cōstantius presbyter reuersus ex opere, arcam fractam reperit, & caballi sui precium quod in eam posuerat non inuenit. Cœpit itaq; uoce magna perstrepere, & cum furore nimio clamare: Omnes hic uiuunt, solus ego in domo hac uiuere nō possum. Ad cuius nimirū uoces uenit episcopus, omnesq; qui in eodē episcopio aderāt. Cūq; eū locutiōe blādā uir Dei tēperare uoluisset, cœpit ille cū iurgio respōdere, dicēs: Omnes tecū uiuūt, solus ego autē hic uiuere ante te non possum, redde mihi solidos meos. Quibus uocibus commotus episcopus, B. Mariæ uirginis Ecclesiā ingressus est, & eleuatis manib. extēso uestimēto stādo cœpit orare ut ei redderet, uñ presbyteri furētis insania mitigari potuisset. Cūq; subitò oculos ad uestimētū suū inter extēsa brachia reduxit, repētè in sinu suo duodecim aureos inuenit ita fulgētes, tanq; si ex igne producti eadē hora fuissent. Qui mox de Ecclesia egressus, eos in sinū furentis presbyteri iecit, dicēs: Ecce habes solidos quos

quos quæsisti, sed hoc tibi notũ sit, quia post mortem meam in huius Ecclesiæ episcopum non eligéris propter tuam auaritiam. Ex qua sententia ueritatis colligitur, quia eosdẽ solidos presbyter pro adipiscendo episcopatu præparabat. Sed uiri Dei sermo præualuit. nam idem Constantius in presbyteratus officio uitam finiuit.

ALio quoq; tempore duo ad eum Gothi hospitalitatis gratia uenerunt: qui Rauennã se festinare professi sunt. Quib. ipse paruũ uas ligneum uino plenũ manu sua præbuit, quod fortasse in prandio itineris habere potuissent: ex quo illi quo aduscq; Rauennam uenirent, biberunt. Gothi autem aliquantis diebus in eadem ciuitate morati sunt: & uinum quod à sancto uiro acceperãt, quotidie in usu habuerunt. Sicq; usq; ad eundem uenerabilem patrem ferentes reuersi sunt: ut nullo die cessarent bibere. & tamen uinum eis ex illo uasculo nunquam deesset: ac si in illo uase ligneo quod episcopus eis dederat, uinum non augeretur, sed nasceretur.

NVper quoq; de eiusdem loci partibus senex quidam clericus aduenit, & ea quæ ipse de narrat silentio non sunt prætereunda. Nam dicit quòd quadam die ingressus hortum magna hunc erucarum multitudine inuenit esse coopertum: qui omne holus in eo deperire cõspiciens, ad easdem erucas conuersus dixit: Adiuro uos in nomine Domini Iesu Christi, recedite hinc, atq; hęc holera comedere nolite. Quæ statim ad uiri Dei uerbum ita omnes egressæ sunt, ut nec una quidem intra spacium horti remaneret. Sed quid mirum quòd hæc de episcopatus eius tẽpore narramus, quando iam apud omnipotentẽ Deum ordine simul & moribus creuerat, dum illa magis miranda sint quæ cum hic senex clericus adhuc puerulum fecisse testatur? Nam ait quòd eo tẽpore quo cum matre sua puer habitabat, egressus hospitio, nonnunquam sine linea, crebrò etiam tunica reuertebatur: quia mox ut nudum quempiam inuenit uestiebat, nunc se expolians ut se ante Dei oculos illius mercede uestiret. Quem mater sua frequenter increpare consueuerat, dicens quòd iustum nõ esset ut ipse inops pauperibus uestimenta largiretur. Quæ die quadam horreum ingressa penè omne triticum quod sibi in stipendium totius anni præparauit, inuenit à filio suo pauperibus erogatũ. Cumq; semetipsam alapis pugnisq; tunderet, quòd quasi anni subsidia perdidisset, superuenit Bonifacius puer Dei, eámque uerbis quibus ualuit consolari cœpit. Quæ cum nihil consolationis admitteret, hanc rogauit ut ab horreo exire debuisset, in quo ex omni eorum tritico parum quid inuentum est remansisse. Puer autem Dei sese illic protinus in orationẽ dedit. Qui post paululum egressus ab horreo matrem reduxit, quod ita tritico plenũ inuentum est, sicut plenum antè non fuerat, cùm mater illius totius anni sumptus se congregasse gaudebat. Quo uiso miraculo, compuncta mater iam ipsa cœpit hortari ut daret, qui sic celeriter posset quæ petijsset accipere.

A Hæc itaq; in hospitij sui uestibulo gallinas nutrire consueuerat: sed eas ex uicino rure uulpes ueniẽs auferebat. Quadam uerò die dum in eodem uestibulo puer Bonifacius staret, uulpes ex more uenit, & gallinam abstulit. Ipse autem concitus Ecclesiam intrauit, & se in orationem prosternẽs apertis uocibus dixit: Placet tibi Domine, ut de nutrimentis matris meæ manducare non possim: ecce enim gallinas quas nutrit, uulpes comedit. Qui ab oratione surgens Ecclesiam est egressus. Mox autem uulpes redijt, gallinam quam ore tenebat dimisit, atq; ipsa moriens ante eius oculos in terram cecidit. Petrus:

VAlde mihi mirum uidetur, quòd exaudire preces in se sperantium, etiam in rebus uilibus dignatur Deus.

Gregorius:

HOc Petre ex magna cõditoris nostri dispensatione agitur, ut per minima quæ percipimus, sperare maiora debeamus. Exauditus nanq; est in rebus uilibus puer sanctus & simplex, ut in paruis disceret quãtum de Deo pręsumere in magnis petitionibus deberet. Petrus:

Placet quod dicis.

De Fortunato Tudertinæ ciuitatis episcopo. Cap. X.

Gregorius:

ALius quoq; uir uitę uenerabilis in eisdẽ partibus fuit Fortunatus nomine, Tudertinæ antistes Ecclesiæ, qui in effugandis spiritibus immensæ uirtutis gratia pollebat, ita ut nonnunquã ab obsessis corporibus legiones dæmonum pelleret, & cõtinuæ orationis studio intentus, obiectas contra se eorum multitudines superaret. Huius uiri familiarissimus fuit Iulianus nostrę Ecclesiæ defensor, qui ante non longum tempus in hac urbe defunctus est. Cuius ego quoque hoc didici relatione quod narro: quia sæpe gestis illius ausu familiaritatis intererat. eiusq; pòst memoriam ad instructionem nostram quasi faui dulcedinem in ore retinebat.

MAtrona quædam nobilis in uicinis partibus Thusciæ, nurũ habebat, quæ intra breue tempus quo filium eius acceperat, cum eadem socru sua ad dedicationem oratorij B. Sebastiani martyris fuerat inuitata. Nocte uerò eadem qua subsequente die ad dedicationem prædicti oratorij fuerat processura, uoluptate carnis deuicta, à uiro suo sese abstinere nõ potuit: cunq; mane facto conscientiam deterreret perpetrata carnis delectatio, processionem uerò imperaret uerecundia, plus erubescens uultum hominum, quàm Dei iudicium metuẽs, cũ socru sua ad dedicationem oratorij processit. Mox uerò ut reliquiæ B. Sebastiani martyris oratoriũ ingressæ sunt, eandem prædictæ matronæ nurũ malignus spiritus arripuit, & coram omni populo uexare cœpit. Eiusdem uerò oratorij presbyter, dum eam uehemẽtissimè uexari conspiceret, ex altari protinus sindonem tulit, eamq; operuit: sed & hunc simul repętè diabolus inuasit. Et quia ultra uires uoluit quicquã pręsumere,

sumere, cõpulsus est & ipse cognoscere in sua uexatione quid esset. Hi uerò qui aderant, puellam in manibus ex oratorio sublatam, ad domum propriam reportauerũt. Cunq; hanc antiquus hostis uexatione cõtinua uehementer attereret, propinqui sui eam carnaliter amantes, & amando persequentes, ad obtinendum salutis remedium maleficis tradiderunt, ut eius animam funditùs extinguerent, cuius carni magicis artibus ad tempus prodesse conarentur. Ducta est itaq; ad fluuium, atq; in aquam mersa, ibiq; diutius incantationibus agere malefici moliebantur, ut is qui eam inuaserat diabolus exiret. Sed miro omnipotẽtis Dei iudicio, dum arte peruersa unus ab ea repellitur, in eam subitò legio intrauit. Cœpit ex hora illa tot motibus agitari, tot uocibus clamoribúsque perstrepere, quot spiritib. tenebatur. Tunc inito consilio parentes eius, suæ perfidiæ culpam fatentes, hanc ad uenerabilem uirũ Fortunatũ episcopum duxerunt, eiq; reliquerunt. Qua ille suscepta multis se diebus ac noctibus in orationem dedit, tantoq; annisu precibus incubuit, quanto & in uno corpore cõtra se assistere legionis aciem inuenit. Quam post non multos dies ita sanam atq; incolumem reddidit, ac si in eam ius proprium diabolus nunquam habuisset.

ALio quoq; tempore idem uir omnipotentis Dei famulus, ex obsesso quodam homine immũdum spiritum excussit. Qui malignus spiritus cùm uesperascente iam die secretam ab hominibus horam cerneret, peregrinum quempiam esse se simulans, circuire cœpit ciuitatis plateas & clamare: O uirum sanctum Fortunatum episcopum, ecce quid fecit, peregrinum hominem de hospitio suo expulit. Quæro ubi requiescere debeam, & in ciuitate eius non inuenio. Tunc quidam in hospitio cum uxore sua & paruulo filio ad prunas sedebat, qui uocem eius audiens, & quid episcopus ei fecerit requirens, hunc inuitauit hospitio, sedere secum iuxta prunas fecit. Cunq; uicissim aliqua confabularentur, paruulum eius filium idem malignus spiritus intrauit, atq; in easdẽ prunas profecit, ibiq; mox eius animam excussit. Qui orbatus miser, uel quem ipse susceperit, uel quẽ episcopus expulit agnouit. Petrus:

QVid nam hoc esse dicimus, ut occidendi ausum in eius hospitio antiquus hostis accipe ret, qui hunc peregrinum æstimãs, ad se hospitalitatis gratia uocasset?

Gregorius:

MVlta Petre uidenẽ bona, sed non sunt: quia bono animo nõ fiunt. Vnde & in Euangelio ueritas dicit: Si oculus tuus nequam fuerit, totum corpus tuum tenebrosum erit. Quia cùm peruersa est intentio quæ pręcedit, prauum est omne opus quod sequitur, quamuis esse rectum uideatur. Ego nanq; hunc uirum, qui dum quasi hospitalitatem exhiberet, orbatus est: non pietatis operẽ delectatum æstimo, sed episcopi derogatione. nam pœna subsequens innotuit, quia præcedens illa susceptio sine culpa non fuit. Sunt nanque nõnulli qui idcirco bona facere student, ut gratiã alienę operationis obnubilent. Nec pascuntur bono quod faciunt, sed laude boni qua cæteros premunt. Qua de re existimo hunc uirũ qui malignũ spiritum in hospitalitatem suscepit, ostentationi boni potius intendisse q̃ operi, ut meliora quàm episcopus fecisse uideretur, quatenus ipse susciperet eum quem uir Domini Fortunatus expulisset.

Petrus:

ITa est ut dicis. nam finis operis probat, quòd munda intentio operationis non fuerit.

Gregorius:

ALio quoq; tẽpore, dum oculorum quidam lumẽ amisisset, ad hunc deductus intercessionis eius opem petijt, & impetrauit. Nam cùm uir Dei oratione facta, oculis eius signũ crucis imprimeret, ab eis protinus luce reddita, nox cæcitatis abscessit. Pręterea equus cuiusdam militis in rabiem fuerat uersus, ita ut à multis teneri uix potuisset, sed quoscunq; potuit inuaderet, eorum membra morsibus dilaniaret. Tunc, utcunq; à multis ligatus, ad uirũ Dei deductus est. Qui mox eius capiti entensa manu signũ crucis ędidit, cunctam eius rabiem in mansuetudinem mutauit: ita ut postea mitior existeret, quàm ante illam insaniam fuisset. Tunc idẽ miles equum suũ quẽ celerrimè ex miraculi imperio à sua uesania uidit immutatum, eidem sancto uiro decreuit offerendum. Quẽ cũ suscipere ille renueret, ipse uerò in precibus, ne despiceretur eius oblatio perseueraret, sanctus uir mediam duarum partium uiam tenens, & petitionem militis audiuit, & munus recipere pro hac exhibita uirtute recusauit. prius nanq; dignum precium præbuit, & postea equum quẽ sibi offerebat accepit. Quia eũ si non susciperet eum contristari cõspexerat, charitate cogẽte emit quod necessarium non habebat. Neq; hoc silere de huius uiri uirtutib. debeo, quod ante dies ferè duodecim audiui. Quidã nanq; ad me deductus est senex pauper, atq; ut mihi senum collocutio esse semper amabilis solet, studiosè hunc unde esset inquisiui. Qui se esse de Tudertina ciuitate respondit. cui inquã: Quæso te pater, num Fortunatũ episcopũ nosti? Qui ait: Noui, & bene noui. Tunc ipse subiunxi: Dic rogo si qua illius miracula nosti, & desiderantí mihi qualis uir fuerit innotesce. Qui ait: Homo ille longè fuit ab istis hominib. quos uidemus modò. Nam quicquid ab omnipotẽti Deo petijt, ita ut petierat impetrauit. Cuius hoc unum narro miraculũ, quod ad præsens animo occurrit. Quadam nanq; die, Gothi iuxta Tudertinam ciuitatẽ uenerunt, qui ad partes Rauennæ properabant, & duos paruulos puerulos de possessione abstulerant, quæ possessio præfatæ Tudertinæ ciuitati subiacebat. Hoc cùm uiro sanctissimo Fortunato nunciatum fuisset, protinus misit, atq; eosdẽ Gothos ad se uocari fecit. Quos blando sermone alloquens, eorum prius studuit asperitatem placare, ac pòst intulit dicẽs: Quale uultis precium dabo, & puerulos quos abstulistis reddite, mihique hoc gratiæ uestræ munus præbete. Tunc is qui

prior eorum esse uidebatur, respōdit dicēs: Quicquid aliud præcipis facere parati sumus. nam istos puerulos nullatenus reddemus. Cui uenerandus uir blandè minatus dicit: Cōtristas me fili, & non audis patrē tuum: noli me cōtristare, nam nō expedit tibi. Sed idem Gothus in cordis sui feritate permanens, negādo discessit. Die uerò altera digressurus rursus ad episcopū uenit, quē eisdem uerbis pro prædictis puerulis iterum episcopus rogauit. Cunq; ad reddendū nullo modo cōsentire uoluisset, cōtristatus episcopus dixit: Scio quia nō expedit q̃ me cōtristato discedis. Quę Goth' uerba de ſpiciēs, ad hospitiū reuersus, eosdē pueros de quibus agebatur, equis superimpositis, cū suis hominibus præmisit. Ipse uerò statim ascendēs equum subsecutus est. Cunq; in eadem ciuitate ante B. Petri apostoli Ecclesiā uenisset, equi eius pes lapsus est: qui cū eo corruit, & eius coxa mox fracta est, ita ut in duabus partib. os esset diuisum, leuatusq; in manibus reductus est ad hospitiū. Qui festinus misit, & pueros quos præmiserat reduxit, & uiro uenerabili Fortunato mandauit, dicens: Rogo te pater, mitte ad me diaconum tuū. Cuius diaconus dum ad iacentē uenisset, pueros quos reddituru ſe episcopo omnino negauerat, ad mediū deduxit, eosq; diacono illius reddidit, dicens: Vade, & dic domino meo episcopo: quia maledixisti mihi, ecce percussus sum, sed pueros quos quęsisti, recipe, & pro me, rogo, intercede. Susceptos itaq; puerulos diaconus, ad episcopū reduxit, cui benedictā aquā uenerabilis Fortunatus statim dedit, dicens: Vade citius, & eam super iacentis corpus proijce. Perrexit itaq; diaconus, atq; ad Gothū introgressus, benedictā aquam super mēbra illius aspersit. Res mira & uehementer stupenda, mox ut aqua benedicta Gothi coxā contigit, ita omnis fractura solidata est, & saluti pristinæ coxa restituta, ut hora eadē de lecto surgeret, & ascēso equo ita cœptum iter ageret, ac si nullā unq̃ lęsionem corporis pertulisset. Factumq; est, ut qui sancto uiro Fortunato pueros cum precio reddere obedientiæ subiectus noluit, eos sine precio pœna subactus donaret. His igitur expletis, studebat adhuc senex de eo & alia narrare. Sed quia nonnulli aderant ad quos exhortandos occupabar, iamq; diei tardior hora incubuerat, uenerabilis Fortunati facta mihi audire non licuit, quæ audire, si liceat, semper uolo. Sed die alia idē senex rem de illo magis adhuc mirabilem narrauit, dicēs: In eadē Tudertina urbe Marcellus quidā bonæ actionis uir, cum duabus sororib. suis habitabat, qui eueniēte molestia corporis ipso sacratissimo uesperascente iam sabbato paschali, defunctus est. Cuius corpus cùm longius esset efferendū, die eodem sepeliri nō potuit. Cunq; mora esset tēporis ad explendū debitum sepulturæ, sorores eius morte eius afflictæ, cucurrerunt flentes ad uenerabilē uirum Fortunatū, eiq; magnis uocibus clamare cœperunt: Scimus quia Apostolorū uitam tenes, leprosos mundas, cæcos illuminas: ueni, & resuscita mortuū nostrum. Qui mox ut cognouit earum fratrem defunctū, flere & ipse etiam de morte eius cœpit, eisq; respondit, dicens: Recedite, & hęc dicere nolite: quia iussio omnipotentis Dei est, cui contraire nullus hominū potest. Illis itaq; discedentibus, tristis ex morte eius mansit episcopus. Subsequente autem die dominico ante exurgentis lucis crepusculū, uocatis duobus diaconibus suis, perrexit ad domū defuncti, accedensq; ad locum ubi corpus iacebat exaníme, ibi se in orationem dedit. Expleta aūt prece surrexit, & iuxta corpus defuncti sedit, non autem grandi uoce defunctū per nomen uocauit, dicēs: Frater Marcelle. Ille autem ac si leuiter dormiens, ad uicinam uocē quamuis modicā fuisset excitatus, statim oculos aperuit, atq; ad episcopum respiciēs dixit: O quid fecisti? ô quid fecisti? cui episcopus respondit dicens: Quid feci? At ille ait: Duo hesterno die uenerunt, qui me eijcientes ex corpore in bonum locū duxerūt, hodie aūt unus missus est, qui dixit: Reducite eum, quia Fortunatus episcopus in domum eius uenit. Quibus uerbis expletis, mox ex infirmitate cōualuit, & in hac uita diutius mansit. Nec tamen credendum est, quia locū quem acceperat perdidit: quia dubiū nō est quòd intercessoris sui precibus, potuit post mortem melius uiuere, qui & ante mortē studuit omnipotēti Deo placere. Sed cur multa de eius uita dicimus, cùm nunc usq; ad corpus illius tot uirtutum documenta teneamus? Dęmoniacos quippe absoluere, ægros curare quoties ex fide petitur, ut uiuus consueuerat hoc indesinenter facere, & apud mortua sua ossa perseuerat. Sed libet Petre, adhuc ad Valeriæ prouinciæ partes narrationis meæ uerba reducere, de quibus me eximia ualde miracula ex ore uenerabilis Fortunati, cuius lōgè superius me morsā feci, contigit audisse. Qui crebrò ad me nūc usq; ueniens, dum facta mihi ueterum narrat, noua refectione me satiat.

De Martyrio monacho prouinciæ Valeriæ. Cap. XI.

QVidam nanq; in eadem prouincia Martyrius nomine, deuotus ualde, omnipotentis Dei famulus extitit, qui hoc de uirtutibus suis testimonij signū dedit. Dum quadam die fratres illius panē subcinericium fecissent, eiq; obliti essent crucis signum imprimere, sicut in hac prouincia crudi panes signo signari solēt, ut per quadras quatuor partiti uideantur, idē Dei famulus affuit, eisq; referētibus signatum non fuisse cognouit. Cunq; iam panis ille prunis esset & cineribus coopertus, dixit: Quare hunc minimè signastis? Qui hoc dicēs, signum crucis cōtra prunas fecit. Quo signāte, protinus immēsum crepitum panis dedit, ac si ingens in ignibus olla crepuisset. Qui dum coctus postmodū fuisset ab igne subtractus: ea cruce signatus inuentus est, quam non contactus, sed fides fecit.

De Seuero presbytero eiusdem prouinciæ. Cap. XII.

IN eo etiam loco Interorina uallis dicitur, quæ à multis uerbo rustico Interocrina nominatur. In qua erat quidā uir uitæ ualde admirabilis, nomine Seuerus, Ecclesiæ beatæ Mariæ Dei genitricis & semper uirginis sacerdos. Hunc cùm quidam pater-

familiâs ad extremum uenisset diem, missis concitò nuncijs rogauit ut ad se quantocyus posset uenire, suisq; orationibus pro peccatis eius intercederet, ut acta de malis suis pœnitētia solutus culpa ex corpore exiret. Qui uidelicet sacerdos inopinatè contigit ut ad putandam uineam esset occupatus, atq; ad se uenientibus diceret: Antecedite, ecce ego uos subsequor. Cunq; uideret sibi in eodē opere parum aliquid superesse, paululū moram fecit, ut opus quod minimum restabat, expleret, quo expleto, cœpit ad ægrū pergere. Eunti uerò in itinere occurrētes hi qui prius uenerant, obuiam facti sunt, dicentes: Pater quare tardasti? Noli fatigari, quia iam defunctus est. Quo audito ille contremuit, magnisq; uocibus se interfectorē illius clamare cœpit. Flens itaq; peruenit ad corpus defuncti, seq; coram lecto illius cum lachrymis in terrā dedit. Cunq; iam uehemēter fleret, in terram caput tunderet, seq; reum mortis illius clamaret: repentè is qui defunctus fuerat, animam recepit. Quod dum multi qui circūstabant aspicerent, admirationis uocibus emissis cœperunt amplius flere præ gaudio. Cunq; eum requirerēt ubi fuerit uel quomodo redisset, ait: Tetri ualde erant homines qui me ducebant, ex quorum ore & naribus ignis exibat, quē tolerare non poteram. Cunq; per obscura loca me deducerent, subitò pulchrę uisionis iuuenis cū alijs nobis euntibus obuiam factus est, qui me trahentibus dixit: Reducite illum, quia Seuerus presbyter plangit: eius enim lachrymis Dominus eum donauit. Qui scilicet Seuerus protinus de terra surrexit, eiq; pœnitentiam agenti opē suæ intercessionis præbuit. Et dum per dies septē de perpetratis culpis pœnitentiā æger rediuiuus ageret, octaua die lętus de corpore exiuit. Perpende Petre quæso hunc de quo loquimur Seuerum quàm dilectū Dominus attendit, quem contristari nec ad modicum pertulit.

Petrus:

ADmiranda sunt ualde quæ dicis, quę me inuenso nunc usq; latuisse. Sed quid esse dicimus, quòd modò tales uiri nequeunt inuenirí?

Gregorius:

EGo Petre multos tales in hoc seculo nec modò deesse existimo: neque enim si talia signa non faciunt, ideo tales non sunt. Vitæ nanq; uera æstimatio in uirtute est operū, non in ostensione signorum. Nam sunt pleriq; qui etsi signa non faciunt, signa tamen facientibus dispares non sunt.

Petrus:

VNde mihi rogo ostendi potest, q̃ sint quidam qui signa non faciunt, & tamen signa facientibus dissimiles non sunt?

Gregorius:

NVnquid' nam nescis quoniam Paulus apostolus, Petro Apostolorum primo in principatu Apostolico frater est?

Petrus:

SCio planè, nec dubium est: quia etsi minimus omnium Apostolorum, plus tamen omnibus laborauit.

Gregorius:

QVod bene ipse reminiscerís: Petrus super mare pedib. ambulauit: Paulus in mari naufragiū pertulit. Et in uno eodēq; elemēto ubi Paulus ire cū naui nō potuit, ibi Petrus pedib. iter fecit. Apertè igitū constat, quia cùm utriusq; uirtus fuerit dispar in miraculo, utriusq; tamē meritū dispar non est in cœlo.

Petrus:

PLacet fateor omnino quod dicis: ecce enim apertè noui, quia uita & non signa quærenda sunt. Sed quoniam ipsa signa quæ fiunt, bonæ uitæ testimonium ferunt: quæso te adhuc si qua sunt referas, ut esurientem me per exempla bonorum pascas.

Gregorius:

VEllem tibi in laudibus redemptoris de uiri uenerabilis Benedicti miraculis aliqua narrare, sed ad hæc explenda hodiernum tempus uideo non posse sufficere. Liberius itaq; hæc loquimur si aliud exordium sumamus.

Primi libri Dialogi B. Gregorij finis.

CAPITA SECVNDI LIBRI DE VITA & miraculis beati Benedicti.

1 De capisterio fracto & consolidato.
2 De tentatione carnis superata.
3 De ampulla uitrea, signo crucis rupta.
4 De monacho uagæ mentis ad salutem reducto.
5 De aqua quam in montis uertice ex petra oratio produxit.
6 De ferro ex profundo aquæ in manubrio retruso.
7 De Mauro eius discipulo, qui super aquas pedibus ambulauit.
8 De infecto per uenenum pane per coruum longius proiecto.
9 De ingenti saxo per eius orationem leuato.
10 De fantastico coquinæ incendio.
11 De seruo Dei puerulo ruina confracto & sanato.
12 De seruis Dei, qui cibum contra regulam sumpserunt.
13 De fratre Valentiniani monachi, quem uir Dei in uia comedisse in spiritu cognouit.
14 De simulatione regis Totilæ deprehensa.
15 De prophetia quæ de eodem rege Totila facta est.
16 De clerico à dæmonio liberato.
17 De prophetia destructionis monasterij sui.
18 De flascone sublato, & per spiritum cognito.
19 De mappularum receptione à seruo Dei cognita.
20 De cogitatione monachi superba, à uiro Dei cognita.
21 De ducentis farinæ modijs famis tempore ante cellam inuentis.
22 De fabrica monasterij Tarracinensis per uisionem disposita.
23 De ancillis Dei quæ post mortem per eius oblationem communioni sunt redditæ.
24 De puero monacho quem sepultum terra proiecit.
25 De monacho qui monasterio discedens, draconem in itinere inuenit.
26 De curatione morbi elephantini.
27 De solidis per miraculum debitori redditis.
28 De ampulla uitrea in saxis proiecta & non fracta.
29 De dolio uacuo & oleo repleto.

30 De monacho à dæmone liberato.
31 De rustico ligato, & solo eius uisu soluto.
32 De mortuo suscitato.
33 De miraculo Scholasticæ sororis eius.
34 De anima sororis eius uisa qualiter è corpore sit egressa.
A De mundo ante oculos collecto, & de anima Germani Capuanæ ciuitatis episcopi. 35
Quòd regulam monachorum scripserit. 36
De prophetia sui exitus, fratribus denunciata. 37
De insana muliere in eius specu sanata. 38

LIBER SECVNDVS
DIALOGI BEATI GREGORII, de uita & miraculis sancti Benedicti.

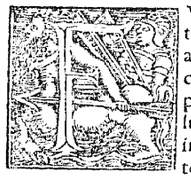

VIT uir uitę uenerabilis, gratia Benedictus & nomine, ab ipso suæ puerítiæ tẽpore cor gerẽs senile. Ætatẽ quippe moribus trãsiens, nulli uoluptati animũ dedit: sed dum in hac terra adhuc esset, quo temporaliter liberè uti potuisset, despexit iam quasi aridum mũdum cum flore. Qui liberiori genere ex prouincia Nursiæ exortus, Romæ liberalibus literarum studijs traditus fuerat. Sed cùm in eis multos ire per abrupta uitiorũ cerneret, eum quem quasi in ingressu mũdi posuerat, retraxit pedem, ne si quid de scientia eius attingeret, ipse quoq; in immane præcipitiũ totus iret. Despectis itaq; literarum studijs, relicta domo rebusq; patris, soli Deo placere desiderãs, sanctæ conuersationis habitum quæsiuit. Recessit igitur scienter nesciens, & sapienter indoctus. Hujus ergo omnia gesta nõ didici, sed pauca quæ narro, quatuor discipulis illius referentibus agnoui: Constantino scilicet reuerentissimo ualde uiro, qui ei in monasterij regimine successit: Valentiniano quoq; qui annis multis Lateranensi monasterio præfuit: Simplicio, qui congregationem illius, post eum tertius rexit: Honorato etiam, qui nunc adhuc cellæ eius in qua prius conuersatus fuerat, præest.

De capisterij fracti reparatione. *Cap.* I.

HIc itaq; cùm iam relictis literarum studijs petere deserta decreuisset, nutrix quę hunc arctius amabat, sola secuta est. Cunq; ad locum uenisset qui dicitur Ensíde, multisq; honestioribus uiris pro charitate se illic detinentibus in beati Petri Ecclesia demorarentur, prædicta nutrix illius ad purgandum triticum à uicinis mulieribus præstari sibi capisterium petijt, quod super mensam incautè derelictum, casu accidente fractum est, sic ut in duabus partib. inueniretur diuisum. Quod mox rediens nutrix illius ut ita inuenit, uehemẽtissimè flere cœpit, quia uas quod præstitum acceperat, fractum uidebat. Benedictus autem religiosus & pius puer, cùm nutricem suam flere conspiceret, eius dolori compassus, ablatis secum utriusq; fracti capisterij partibus, sese cum lachrymis in orationem dedit: qui ab oratione surgens, ita iuxta se uas sanum reperit, ut in eo inuenirí fractu ræ nulla uestigia potuissent: moxq; nutricẽ suam blandè cõsolatus, ei sanum capisterium reddidit, quod fractum tulerat. Quæ res in eodem loco à cunctis est agnita, atq; in tanta admiratione habita, ut hoc ipsum capisteriũ eius loci incolæ in Ecclesiæ ingressu suspenderent, quatenus præsentes & secuturi omnes agnoscerent, à quanta Benedictus puer conuersationis gratia perfectione cœpisset, quod annis multis illic ante omnium oculos fuit, & usq; ad hæc Longobardorum tempora super fores Ecclesiæ pepẽdit. Sed Benedictus plus appetens mala mundi perpeti quàm laudes, & pro Deo laboribus fatigari, quàm uitę huius fauore extolli, nutricem suam occultè fugiens, deserti loci secessum petijt, cui Sublacus uocabulũ est, qui ab Romana urbe xl. ferè milibus distans, frigidas atq; perspicuas emanat aquas. Quæ illic uidelicet aquarum abundantia in extensó prius lacu colligitur, ad extremum uerò in amnem deriuatur. Quò dum fugiens pergeret, monachus quidam Romanus nomine, hunc euntem reperit, quò tenderet requisiuit. Cuius eùm desideriũ cognouisset, & secretum tenuit, & adiutorium impẽdit, eiq; sanctæ conuersationis habitum tradidit, & in quantũ licuit ministrauit. Vir autem Dei ad eundem locum perueniẽs, in arctissimum specum se tradidit, & tribus annis, excepto Romano monacho, hominibus ibi incognitus mansit, qui uidelicet Romanus non longè in monasterio sub Theodati patris regula degebat. Sed piè eiusdem patris sui oculis furabatur horas, & quem sibi ad manducandum surripere poterat, diebus certis Benedicto panem ferebat Ad eundem uerò specum à Romani cella iter non erat: quia excelsa desuper rupes eminebat, sed ex eadem rupe in longissimo fune ligatum Romanus deponere panẽ consueuerat, in qua etiam resti paruum tintinabulum inseruit, ut ad eius sonũ uir Dei cognosceret quãdo sibi Romanus panẽ præberet, quẽ exigens acciperet. Sed antiquus hostis unius caritati inuidens, alterius refectioni, cùm quadam die submitti panem conspiceret, iactauit lapidem, & tintinabulum fregit. Romanus tamen modis congruentibus, ministrare non desijt. Cùm uerò iam Deus omnipotens & Romanum uellet à labore quiescere, & Benedicti uitã in exemplum hominibus demonstrare, ut posita supra candelabrum lucerna clarescceret, quatenus omnibus qui in domo Dei sunt luceret, cuidam presbytero longius manenti, qui refectionem sibi in paschali festiuitate parauerat, per uisum Dominus apparere dignatus est, dicens: Tu tibi delicias præparas, & seruus meus illo in loco fame cruciatur. Qui protinus surrexit, atq; in ipsa solẽnitate paschali cùm alimentis quæ sibi parauerat, ad locum tetendit, & uirum Dei per abrupta montium, per concaua uallium, per defossa terrarum quæsiuit, eumq; latére

tere in specu reperit. Cúnque oratione facta benedicentes Dominum omnipotentem consedissent, post dulcia uitæ colloquia, is qui aduenerat presbyter dixit: Surge sumamus cibum, quia hodie pascha est. Cui uir Dei respondit dicens: Scio quia pascha est, quia hodie uidere te merui. Longè quippe ab hominibus positus, quia die eodem paschalis solennitas esset, ignorabat. Venerabilis autem presbyter rursus asseruit, dicens: Veracíter hodie resurrectionis Dominicę paschalis dies est, abstinere tibi minimè congruit: quia & ego ad hoc missus sum, ut omnipotentis dona Dei pariter sumamus. Benedicentes igitur Dominum sumpserunt cibum. Expleta itaque refectione & colloquio, ad Ecclesiam suam presbyter recessit. Eodem quoq; tempore hunc in specu latitantem etiam pastores inuenerunt, quem dum uestitum pellibus inter fruteta cernerent, aliquam bestiam esse crediderunt: sed cognoscentes Dei famulum eorum multi ad pietatis gratiam à bestiali mente mutati sunt. Nomen itaq; eius per uicina loca innotuit cunctis. Factumq; est, ut ex illo iam tempore à multis frequẽtari cœpisset, qui cùm ei cibum afferrent corporis, ab eius ore in suo pectore alimenta referebant uitæ.

De tentatione carnis superata. *Cap.* II.

QVadam uerò die dum solus esset, tentator affuit. Nam nigra paruáque auis, quæ uulgò merula nominatur, circa eius faciem uolitare cœpit, eiúsque uultui importunè insistere, ita ut manu capi posset, si hanc uir sanctus tenere uoluisset: sed signo crucis edito, recessit auis. Tanta autem carnis tentatio aui eadem recedente secuta est, quantam uir sanctus nunquam fuerat expertus. Quandam nanque aliquando fœminam uiderat, quam malignus spiritus ante eius mentis oculos reduxit, tantóque igne serui Dei animum in specie illius accendit, ut dum in eius pectore amoris flamma uim caperet, etiam penè deserere eremum uoluptate uictus deliberaret. Tunc subitò superna gratia respectus, ad semetipsum reuersus est, atque urticarum & uepríum iuxta densa succrescere fruteta conspiciẽs, exutus indumento nudum se in illis spinarum aculeis, & urticarum incendijs proiecit: ibí que diu uolutatus, toto ex eis corpore uulneratus exijt, & per cutis uulnera eduxit à corpore uulnus mentis: quia uoluptatem traxit in dolorem. Cúnque bene pœnaliter foris arderet, extinxit quod intus illicitè ardebat. Vicit itaque peccatum: quia mutauit incendium. Ex quo uidelicet tempore sicut pòst discípulis ipse perhibebat, ita in eo est tentatio uoluptatis edomita, ut tale aliquid in se minimè sentiret. Cœperunt postmodum multi iam mundum relinquere, atque ad eius magisterium festinare. Liber quippe à tentationis uitio, uero iure iam factus est uirtutum magister. Vnde & per Moysen in Exodo præcipitur, ut Leuitę à uigintiquinque annis & suprà ministrare debeant: ab anno uerò quinquagesimo, custodes uasorum fiant.

Petrus:

IAm quidem prolati testimonij mihi aliquantum intellectus interlucet: sed tamen hoc plenius exponi postulo.

Gregorius:

LIquet Petre quòd in iuuentute carnis tẽtatio ferueat, ab anno autem quinquagesimo, calor corporis frigescat: uasa autẽ sacra sunt fidelium mentes. Electi ergo cùm adhuc in tentatione sunt, subesse eos ac seruire necesse est, & obsequijs, laboribusq; fatigari. Cùm uerò iam mentis ætate tranquilla calor recesserit tentationis, custodes uasorũ sunt: quia doctores animarũ fiunt.

Petrus:

FAteor placet quod dicis: sed quia prolati testimonij clausa reserasti, quęso ut de uita iusti debeas ea quæ sunt inchoata percurrere.

De uitro fracto per signum crucis. *Cap.* III.

Gregorius:

REcedente igitur tentatione uir Dei quasi spinis erutis exculta terra de uirtutum segete feracius fructus dedit. præconio itaq; eximiæ conuersationis celebre nomen eius habebatur. Non longè autem monasterium fuit, cuius congregationis pater defunctus est, omnisq; ex illo congregatio ad eundem uenerabilem Benedictum uenit, & magnis precibus ut eis præesse deberet, petijt. Qui diu negãdo distulit, suis illorumq; fratrum moribus conuenire non posse prædixit: sed uictus quandoque precibus assensum dedit. Cunq; in eodem monasterio regularis uitæ custodiam teneret, nullíq; ut prius, per actus illicitos in dextram læuamq; partem deflectere à conuersationis itinere liceret: suscepti fratres insanè sæuientes, semetipsos prius accusare cœperunt: quia hunc sibi præesse poposcerant, quorum scilicet tortitudo in norma eius rectitudinis offendebat. Cunq; sibi sub eo conspicerent illicita non licere, & se dolerent adsueta relinquere, durumq; esset, quòd in mente ueteri cogebantur noua meditari, & quia grauis est semper prauis moribus uita bonorum, tractare de eius morte aliqui conati sunt, qui inito consilio, uenenum uino miscuerunt. Et cùm uas uitreum in quo ille pestifer potus habebatur, recumbenti patri ex more monasterij ad benedicendum fuisset oblatum, extensa manu Benedictus, signum crucis edidit, & uas quod longius tenebatur, eodem signo rupit: sicq; confractum est, ac si in illo uase mortis, pro cruce lapidem dedisset. Intellexit protinus uir Dei, quia potum mortis habuerat, quod portare non potuit signum uitæ: atq; ilico surgens, uultu placido, mente tranquilla, conuocatos fratres alloquutus est, dicens: Misereatur uestri fratres omnipotens Deus, quare in me facere ista uoluistis? Nunquid non prius dixi uobis: quia uestris ac meis moribus minimè conueniret? Ite, & iuxta uestros mores, patrem uobis quærite: quia posthac me habere minimè potestis. Tuncq; ad locum dilectæ solitudinis redijt, & solus in superni specta-

ſpectatoris oculis habitauit ſecum. Petrus:

MInus patenter intelligo, quid nam ſit, habitauit ſecum.

Gregorius:

SI ſanctus uir contra ſe unanimiter conſpirantes, ſuæq; cõuerſationi longè diſſimiles, coactos diu ſub ſe tenere uoluiſſet, fortaſſe ſui uigoris uſum, & modum tranquillitatis abſcinderet, atq; à cõtemplationis lumine ſuæ mentis oculum declinaſſet. Dumq; quotidie illorum correptione fatigatus minus curaret ſua, & ſe forſitã relinqueret, & illos non inueniret. Nam quoties per contagionis motum nimium extra nos ducimur, & nos ſumus, & nobiſcum non ſumus: quia noſmetipſos minimè uidentes per alia uagamur. An illum ſecũ fuiſſe dicimus, qui in longinquam regionem abijt, portionem quam acceperat cõſumpſit, uni in ea ciuium adhæſit, porcos pauit: quos cùm mãducare uideret ſiliquas, & has eſuriret, tamen cùm poſtmodum cœpit cogitare bona quæ
Luc.15 perdidit, ſcriptum de illo eſt, In ſe reuerſus dixit: Quanti mercenarij in domo patris mei abũdant panibus? Si igitur ſecum fuit, unde ad ſe redijt? Hunc ergo uenerabilem uirum ſecum habitaſſe dixerim: quia in ſua ſemper cuſtodia circũſpectus ante oculos conditoris ſe ſemper aſpiciens, ſe ſemper examinans, extra ſe mentis ſuæ oculum non diuulgauit.

Petrus:

QVid ergo quod de apoſtolo Petro ſcriptũ
Act.12 eſt, dum de carcere ab angelo eductus fuiſſet, Qui ad ſe reuerſus dixit: Nũc ſcio uerè, quia miſit Dominus angelum ſuum, & eripuit me de manu Herodis, & de omni expectatione plebis Iudæorum?

Gregorius:

DVobus modis Petre extra nos ducimur: qa aut per cogitationis lapſum ſub noſmetipſos recidimus, aut per contẽplationis gratiam ſuper noſmetipſos leuamur. Ille itaq; qui porcos pauit, uagatione mentis & immunditie ſub ſemetipſum cecidit: iſte uerò quẽ angelus ſoluit eius mẽtẽ in ecſtaſim rapuit, extra ſe qdẽ, ſed ſuper ſemetipſum fuit. Vterq; ergo ad ſe redijt, quando & ille ab errore operis ſe collegit ad cor, & iſte â contemplationis culmine ad hoc redijt, quod in intellectu cõmuni ut prius fuit. Venerabilis igitur Benedictus in illa ſolitudine habitabat ſecũ, in quantum ſe intra cogitationis clauſtra cuſtodiuit. nam quotieſcunq; hunc contemplationis ardor in altũ rapuit, ſe proculdubio ſub ſe reliquit.

Petrus:

PLacet quod dicis: ſed quæſo reſpondeas, ſi deſerere fratres debuit, quos ſemel ſuſcepit?

Gregorius:

VT ego Petre exiſtimo, ibi adunati æquanimiter portãdi ſunt mali, ubi inueniuntur aliqui qui adiuuẽtur boni. Nam ubi omnimodo de bonis fructus deeſt, fit aliquando de malis labor uacuus, maximè ſi è uicino cauſæ ſuppetant, quæ fructum Deo ferre ualeant meliorẽ. Vir itaq; ſanctus propter quem cuſtodiendum ſtaret, qui omnes unanimiter ſe perſequentes cerneret? Et ſæpe agitur in animo perfectorum, quod ſilentio prætereundum non eſt: quia cùm laborem ſuum ſine fructu eſſe conſiderent, in locum alium ad laborem cum fructu migrant. Vnde ille quoque egregius prædicator qui diſſolui cupit, & cũ Chriſto eſſe, cui uiuere Chriſtus eſt & mori lucrum, qui paſſionum certamina non ſolum ipſe appetijt, ſed ad toleranda hæc & alios accendit: Damaſci perſecutionem paſſus ut poſſet euadere murũ, funem ſportamq; quæſiuit, ſeq; latenter deponi uoluit. Nunquid non Paulum mortem dicimus timuiſſe, quam ſe ipſe pro amore Ieſu teſtatur appetere? Sed cùm in eodem loco minorem ſibi fructum adeſſe cõſpiceret, graui labore ad laborem ſe alibi cum fructu ſeruauit. Fortis etenim prælia- B
tor Dei teneri intra clauſtra noluit, certaminis cãpum quæſiuit. Vnde idem quoq; uenerabilis Benedictus, ſi libenter audis, citius agnoſcis: quia nõ tantos ipſe indociles deſeruit, quantos in locis alijs à morte animæ ſuſcitauit.

Petrus:

ITa eſt ut doces, & manifeſta ratio & prolatum congruũ teſtimoniũ declarat. Sed quæſo ut de uita tanti patris ad narrationis ordinem redeas.

Gregorius:

CVm ſanctus uir diu in eadẽ ſolitudine uirtutibus ſignisq; ſuccreſceret, multi ab eo in eodem loco ad omnipotẽtis Dei ſunt ſeruitiũ cõ- C
gregati, ita ut illic duodecim monaſteria cũ omni potentis Ieſu Chriſti Domini opitulatione conſtrueret, in quib. ſtatutis patribus, duodenos monachos deputauit, paucos uerò ſecũ retinuit, quos adhuc in ſua præſentia aptius erudiri iudicauit. Cœpere etiam tunc ad eum Romanæ urbis nobiles & religioſi concurrere, ſuoſq; ei filios omni potenti Deo nutriendos dare. Tunc quoq; bonæ ſpei ſuas ſoboles, Euicius Maurũ, Tertullius uerò patricius Placidum tradidit: è quibus Maurus iunior cùm bonis polleret moribus, magiſtri adiutor cœpit exiſtere. Placidus uerò puerilis adhuc indolis gerebat annos.

De caſtigatione monachi uagi. Cap. IIII.

D. IN una autem ex eis monaſterijs quæ circũquaque conſtruxerat, quidam monachus erat, qui ad orationem ſtare non poterat, ſed mox ut ſe fratres ad ſtudium orationis inclinabant, ipſe egrediebatur foràs, & mente uaga terrena aliqua & tranſitoria agebat. Cunq; ab abbate ſuo ſæpius fuiſſet admonitus, ad uirũ Dei deductus eſt: qui ipſe quoq; ſtultitiã eius uehementer increpauit, & ad monaſterium reuerſus, uix duob. diebus uiri Dei admonitionem tenuit. Nam die tertia ad uſum proprium reuerſus, uagari tempore orationis cœpit. Quod cùm ſeruo Dei ab eodẽ monaſterij patre quem conſtituerat, nunciatũ fuiſſet, dixit: Ego uenio, eumq; per memetipſum emendo. Cunq; uir Dei ueniſſet ad idem monaſteriũ: & conſtituta hora expleta pſalmodia ſeſe fratres in orationẽ dediſſent,

dediſſent, aſpexit quòd eundem monachum qui in oratione manere nõ potuit, quidam niger puerulus per ueſtimenti ſimbriã foràs traheret. Tunc eidẽ patri monaſterij Põpeiano nomine & Mauro Dei famulo ſecretè dixit: Nunquid non aſpicis quis eſt qui iſtum monachum foràs trahit? Qui reſpondentes dixerunt: Nõ. Quibus ait: Oremus ut uos etiam uideatis quem iſte monachus ſequitur. Cumq; per biduũ eſſet oratũ, Maurus monachus uidit: Pompeianus uerò eiuſdẽ monaſterij pater uidere non potuit. Die igitur alia expleta oratione uir Dei oratoriũ egreſſus ſtantem foris monachum reperit, quem pro cæcitate cordis ſui uirga percuſſit: qui ex illo die nil perſuaſionis ulterius à nigro iam puerulo pertulit, ſed ad orationis ſtudium immobilis permanſit: ſicq; antiquus hoſtis B
dominari non auſus eſt in eius cogitatione, ac ſi ipſe percuſſus fuiſſet ex uerbere.

De fonte in uertice montis uiri Dei oratione producto. Caput V.

EX his autem monaſterijs quæ in eodem loco conſtruxerat, tria ſurſum in rupibus montis erant: & ualde erat fratribus laborioſum quod ſemper ad lacum oportebat deſcendere ut aquam haurire debuiſſent: maximè quia è deuexo mõtis latere erat graue deſcendentibus in timore periculum. Tunc collecti fratres ex eiſdem tribus monaſterijs ad Dei famulum Benedictum uenerunt dicentes: Laborioſum nobis eſt propter aquam quotidie uſq; ad lacum deſcendere, & idcirco C
neceſſe eſt ex eodem loco monaſteria mutari. Quos blandè cõſolans dimiſit, & nocte eadem cum paruo puerulo nomine Placido, cuius ſuperius memoriã feci, eiuſdem montis rupem aſcendit: ibiq; diutius orauit. Et oratione completa tres petras in loco eodẽ pro ſigno poſuit: atq; ad ſuum, cunctis illis neſcientibus, monaſterium redijt. Cumq; die alia ad eum pro neceſſitate aquæ prædicti fratres redijſſent dixit: Ite, & rupem illam in qua tres ſuperinuicem poſitas petras inuenieritis, in modicũ cauate: ualet enim omnipotens Deus etiam in illo montis cacumine aquã producere, ut uobis laborem tanti itineris dignetur auferre. Qui euntes rupem montis quam Benedictus prædixerat iam ſudantem inuenerunt. Cumq; in ea concauũ locum D
feciſsẽt, ſtatim aqua repletus eſt: quę tam ſufficienter emanauit, ut nunc uſq; ubertim defluat, atq; ab illo montis cacumine uſq; ad inferiora deriuetur.

De reiunctione ferri cum manubrio. Caput VI.

ALio quoq; tempore Gothus quidam pauper ſpiritu ad conuerſionem uenit: quem Dei uir Benedictus libentiſſimè ſuſcepit. Quadã uerò die ei dare ferramentũ iuſſit, quod ad falcis ſimilitudinem falcaſtrum uocatur, ut de loco quodam uepres abſcinderet, quatenus illic hortus fieri deberet. Locus autem ipſe quem mundandum Gothus ſuſceperat, ſuper ipſam laci ripam iacebat. Cumq; Gothus idem denſitatem uepriũ totius uirtutis anniſu ſuccideret, ferrum de manubrio proſiliens in lacum cecidit, ubi ſcilicet tanta erat aquarum profunditas ut ſpes requirendi ferramenti nulla iam eſſet. Itaq; ferro perdito tremebundus ad Maurum monachũ cucurrit Gothus, damnũ quod fecerat nunciauit, & reatus ſui egit pœnitentiam. Quod Maurus quoq; monachus mox Benedicto famulo Dei curauit indicare. Vir igitur Dñi Benedictus hæc audiens acceſſit ad lacum: tulit de manu Gothi manubriũ, & miſit in lacum, & mox ferrũ de profundo redijt, atq; in manubrium intrauit. Qui ſtatim ferramentũ Gotho reddidit, dicens: Ecce labora, & noli contriſtari.

De ambulatione Mauri ſuper aquam. Cap. VII.

QVadam uerò die dum idem uenerabilis Benedictus in cella cõſiſteret, prędictus Placidus puer ſancti uiri monachus ad hauriendam de lacu aquã egreſſus eſt: qui uas quod tenuerat in aquam incautè ſubmittẽs, ipſe quoq; cadendo ſecutus eſt. Quẽ mox unda rapuit, & penè ad unius ſagittę curſum eum à terra introrſus traxit. Vir autem Dei intra cellam poſitus hoc protinus agnouit, & Maurum feſtinè uocauit, dicens: Frater Maure, curre, quia puer ille qui ad hauriendã aquã perrexerat in lacum cecidit: iamq; eum longius unda trahit. Res mira, & poſt Petrum apolum inuſitata. Benedictiõe etenim poſtulata atq; percepta, ad patris ſui imperium concitus perrexit Maurus. Itaq; uſq; ad eum locum quo ab unda deducebatur puer per terrã ſe ire exiſtimans ſuper aquam cucurrit, eumq; per capillos tenens curſu C
rapido redijt. Qui mox ut terrã tetigit, ad ſe reuerſus poſt tergum reſpexit, & quia ſuper aquas cucurriſſet agnouit, & quod præſumere nõ potuiſſet ut fieret, miratus extremuit factũ. Reuerſus itaq; ad patrem rem geſtam retulit. Vir autem uenerabilis Benedictus hoc non ſuis meritis, ſed illius obedientiæ deputare cœpit. At econtrà Maurus pro ſolo eius imperio factum dicebat: ſeq; conſciũ in illa uirtute nõ eſſe quam neſcius feciſſet. In hac itaq; mutua humilitatis & amica contentione acceſſit arbiter puer qui ereptus eſt. nam dicebat: Ego cum ex aqua traherer, ſuper caput meum melotem abbatis uidebam, atq; ipſum me ex aquis educere conſiderabam.

Petrus:

MAgna ſunt ualde quæ narras, & multorum ædificationi profutura: ego autem boni uiri miracula quo plus bibo, eo plus ſitio.

De infecto per uenenum pane, per coruum longius proiecto. Caput VIII.

Gregorius:

CVm iam loca eadem in amorẽ Domini Dei noſtri Ieſu Chriſti, longè lateq; feruefcerent, & ſecularem uitam multi relinquerent, & ſub leni redemptoris iugo ceruicem cordis edomarent: ſicut mos prauorum eſt inuidere alijs uirtutis bonum quod ipſi habere non appetunt: uicinæ Eccleſię presbyter Florentinus nomine huius

nostri subdiaconi Florētij auus, antiqui hostis ma
A litia percussus, sancti uiri studijs cœpit æmulari, ei
usq; conuersationi derogare, quousq; etiam pos
set ab illius uisitatione compescere. Cumq; iam se
conspiceret eius profectibus obuiare non posse,
& conuersationis illius opinionem crescere, atq;
multos ad statum uitæ melioris ipso quoq; opi
nionis eius præconio indesinenter uacare, inui
diæ facibus magis magisq; succensus deterior fie
bat: quia conuersationis illius appetebat habe
re laudem, sed habere laudabilem uitam nolebat.
Qui eiusdem inuidiæ tenebris cæcatus ad hoc us
que perductus est, ut seruo omnipotētis Dei infe
ctum ueneno panē quasi pro benedictione trans
mitteret. Quē uir Dei cum gratiarum actione su
scepit, sed eum quæ pestis lateret in pane, non la
B tuit. Ad horam uerò refectionis illius ex uicina sil
ua coruus uenire consueuerat, & panem de ma
nu eius accipere. Qui cùm more solito uenisset,
panem quem presbyter transmiserat uir Dei ante
coruum proiecit, eiq; præcepit dicens: In nomi
ne Iesu Christi Domini nostri tolle hunc panem,
& tali eum in loco proijce, ubi à nullo homi
num possit inueniri. Tunc coruus aperto ore, ex
pansis alis circa eundem panem cœpit discurre
re, crocitare: ac si apertè diceret & obedire se uel
le, & tamen iussa implere nō posse. Cui uir Domi
ni præcipiebat iterum atq; iterum dicens: Leua, le
ua securus, atq; ibi proijce ubi inueniri non pos
sit. Quem diu demoratus, quandoq; coruus mo
mordit, leuauit, & recessit. Post trium uerò hora
C rum spatium abiecto pane redijt, & de manu ho
minis Dei annonam quam consueuerat accepit.
Venerabilis autem pater contra uitam suam inar
descere sacerdotis animum uidens: illi magis quā
sibi doluit. Sed prædictus Florentius quia magi
stri corpus necare non potuit, se ad extinguendas
discipulorum animas accendit: ita ut in horto cel
læ cui Benedictus inerat, ante eorum oculos nu
das septem puellas mitteret: quæ coram eis sibi
inuicem manus tendentes & diutius ludentes, il
lorum mentes ad peruersitatem libidinis inflam
marent. Quod uir sanctus de cella conspiciens, la
psumq; adhuc tenerioribus discipulis pertime
scens, idq; pro sua solius persecutione fieri pertra
ctans, inuidiæ locum dedit, atq; oratoria & cun
D cta quæ cōstruxerat, substitutis præpositis adiun
ctis fratribus ordinauit, & paucis secū monachis
ablatis habitationem mutauit loci. Sicq; uir Dei
eius odia humiliter declinauit, quem omnipotēs
Deus terribiliter percussit. Nam cùm prædictus
presbyter stans in solario Benedictum discessisse
cognosceret & exultaret, perdurante immobili
liter tota domus fabrica hoc ipsum tantum in quo
stabat solarium cecidit, & Benedicti hostem con
terens extinxit. Quod uiri Dei discipulus Maurus
nomine statim uenerabili patri Benedicto qui ad
huc à loco eodem uix decē millibus aberat, æsti
mauit esse nunciandum dicens: Reuertere: quia
presbyter qui te persequebat extinctus est. Quod
uir Dei Benedictus audiens, sese in grauibus la
mentationibus dedit: uel quia inimicus occubuit,
uel quia de inimici morte discipulus exultauit.
Qua de re factum est ut idem quoq; discipulo pœ
nitentiam indiceret, quòd mandans talia gaudere
inimici interitu præsumpsisset.

Petrus:

MIra sunt & multū stupenda quæ dicis. Nam
in aqua ex petra producta Moysen, in ferro
uerò quod ex profundo aquę redijt Helisæū,
in aquæ itinere Petrum, in corui obedientia He
liam, in luctu autem mortis inimici Dauid uideo
& perpendo: uir iste spiritu iustorum omnium ple
nus fuit.

Gregorius:

B VIr Dei Benedictus Petre unius Dei spiritū
habuit, qui per concessæ redemptionis gra
tiam electorum corda omnium impleuit, de quo
Ioannes dicit: Erat lux uera quæ illuminat om- Ioan. 1
nem hominem uenientem in hunc mundum. De
quo rursus scriptum est: De plenitudine eius nos
omnes accepimus. Nam sancti Dei homines po
tuerunt à Domino uirtutes habere, non etiam a
lijs tradere. Ille autem signa uirtutis dedit subdi
tis, qui se datum signum Ionæ promisit inimi- Ionæ 11
cis: ut coram superbis mori dignaretur, coram hu
milibus resurgere, quatenus & illi uiderent quod
contemnerent, & isti quod uenerantes amare de
buissent. Ex quo mysterio actum est ut dum super
bi aspiciunt despectum mortis, humiles contrà
C acciperent gloriam potestatis.

Petrus:

QVæso te post hæc, ad quæ loca uir sanctus
migrauerit, uel si aliquas in eis uirtutes post
modum ostenderit, innotesce.

Gregorius:

SAnctus uir ad alia demigrans loca nō hostem
mutauit. Nam tanto pòst grauiora prælia per
tulit, quantum cōtra se apertè pugnantem ipsum
malitiæ magistrum inuenit. Castrum nanq; quod
Cassinum dicitur in excelsi montis latere situm
est, qui uidelicet mons distenso sinu hoc idem ca
strum recipit, sed per tria milia in altum se subri
D gens uelut ad aera cacumen tendit: ubi uetustissi
mum fanum fuit, in quo ex antiquorum more gen
tilium à stulto rusticorum populo Apollo colebatur.
Circumquaq; etiam in cultu dæmonū luci suc
creuerant, in quibus adhuc eodem tempore infi
delium insana multitudo sacrificijs sacrilegis insi
dabat. Illuc itaq; uir Dei perueniens contriuit ido
lum, subuertit aram, succendit lucos, atque in ip
so templo Apollinis, oraculum beati Martini,
ubi uerò ara eiusdem Apollinis fuit, oraculum
sancti Ioannis construxit, & commorantem circu
mquaque multitudinem prædicatione conti
nua ad fidem uocabat. Sed hæc antiquus ho
stis tacitè non ferens, non occultè, uel per som
nium, sed aperta uisione eiusdem patris oculis se
se ingerebat, & magnis clamoribus uim se perpe
ti conquerebatur, ita ut uoces illius etiam fratres
audi-

audirent quamuis imaginem minimè cernerent.
A Vt enim discipulis suis uenerabilis pater dicebat,
corporalibus eius oculis idem antiquus hostis te
terrimus & succēsus apparebat, qui in eum ore o
culisq; flammantibus seuire uidebatur. Iam uerò
quæ diceret audiebant omnes: prius enim hūc uo
cabat ex nomine. Cui cùm uir Dei minimè respon
deret, ad eius mox contumelias erumpebat. Nam
cùm clamaret dicens: Benedicte Benedicte, &
eum sibi nullo modo respondere cōspiceret, pro
tinus adiungebat, Maledicte nō Benedicte, quid
mecum habes? quid me persequeris? Sed iam
nunc expectanda sunt contra Dei famulum anti
qui hostis noua certamina, cui pugnam quidem
uolens intulit, sed occasiones uictoriæ ministra
uit inuitus.

De ingenti saxo per uiri Dei orationem leuato. Cap. IX.

QVadam die dum fratres habitacula eiusdem
cellæ construerent, lapis in medio iacebat,
quem in ædificiū leuare decreuerunt. Cumq; eum
duo uel tres mouere non possent, plures adiuncti
sunt, sed ita immobilis mansit ac si radicitùs in ter
ra teneretur: ut palàm daretur intelligi quòd super
eum ipse per se antiquus hostis sederet, quem tan
torum uirorum manus mouere non possent. Diffi
cultate igitur facta ad uirum Dei missum est ut ue
niret, & orando hostem repelleret, ut lapidem leu
are possent. Qui mox uenit, & orationem faciēs
benedictionē dedit, & tanta lapis celeritate leua
tus est, ac si nullum prius pondus habuisset.

De fantastico coquinæ incendio. Caput X.

TVnc in cōspectu uiri Dei placuit ut in eodē
loco terram foderent. Quam dum fodiendo
altius penetrarent, æreum illic idolum fratres in
uenerunt. Quo ad horam casu in coquinam pro
iecto exire ignis repentè uisus est, atq; in cuncto
rum monachorum oculis quia omne eiusdem co
quinæ ædificium consumeretur ostendit. Cumq;
faciendo fratres aquam ad ignē quasi extinguen
do perstreperēt, pulsatus eodem tumultu uir Dei
aduenit. Qui eundem ignem in oculis fratrū esse,
in suis uerò non esse considerans, caput protinus
in orationem flexit, & eos quos fantastico reperit
igne deludi uocauit: fratres monuit ut oculos su-
D os signarent, ut & sanum illud coquinę ædificium
assistere cernerent, & flammas quas antiquus ho
stis finxerat non uiderent.

De puero confracto à pariete, sanato. Cap. XI.

RVrsus dum fratres parietem, quia res ita exi
gebat, paulo altius erigerent, uir Dei in ora
tionis studio intra cellæ suæ claustra morabatur.
Cui antiquus hostis insultans apparuit & ei quòd
ad laborantes fratres pergeret indicauit. Quòd
uir Dei per nuncium celerrimè fratribus indicauit
dicens: Fratres cautè uos agite: quia ad uos hac
hora malignus spiritus uenit. Is qui mandatum
detulit uix uerba compleuerat, & malignus spi
ritus eundem parietem qui ædificabatur euertit,
A atque unum puerulum monachum cuiusdam cu
rialis filium opprimens ruina contriuit. Contrista
ti omnes, ac uehementer afflicti non damno pa
rietis, sed contritione fratris, uenerabili patri Be
nedicto celeriter cū graui luctu nunciarunt. Tunc
idem pater Benedictus dilaceratum puerum ad
se deferri iubet. Quem portare non nisi in facco
potuerunt: quia collapsi saxa parietis non solum
eius membra, sed etiam ossa contriuerant. Præce
pitq; uir Dei statim eū in cella sua in psyacio quo
orare consueuerat proijci, missisq; foras fratribus
cellam clausit, qui orationi instantius quam sole
bat incubuit. Mirares, eadem hora hunc incolu
mem, atq; ut prius ualentem ad eundem iterum la
borem misit, ut ipse quoq; parietem cum fratribus
B perficeret, de cuius se interitu antiquus hostis Be
nedicto insultare credidisset.

De monachis qui extra cellam comederant. Cap. XII.

COepit uerò inter ista uir Dei prophetiæ etiā
spiritu pollere, uentura prædicere, præsen
tibus etiam absentia nunciare. Mos etenim cellæ
fuit, ut quoties ad responsum aliquod egrederen
tur fratres, cibum potumq; extra cellam minimè
sumerent. Cumq; hoc de usu regulæ sollicitè serua
retur, quadam die ad responsum fratres egressi
sunt, & in eo tardiori compulsi sunt hora demo
rari. Qui manere iuxta religiosam fœminam no
uerant, cuius ingressi habitaculum sumpserunt ci
bum. Cumq; iam tardius ad cellam redijssent, be
C nedictionem patris ex more petierunt. Quos ille
protinus percunctatus est dicens: Vbi comedi
stis? Qui responderunt: Nusquā. Quibus ille ait:
Quare ita mentimini? Nunquid illius talis fœmi
næ habitaculum nō intrastis? Nunquid hos atq; il
los cibos non accepistis? Nunquid tot calices nō
bibistis? Cumq; eis uenerabilis pater & hospitium
mulieris, & genera ciborum, & numerum potio
num diceret, recognoscentes cuncta quæ egerāt,
ad eius pedes tremefacti ceciderūt, & se deliquis
se confessi sunt. Ipse autem protinus culpæ pepe
rcit, perpendens quòd in eius absentia ultrà non fa
cerent quē præsentem sibi esse in spiritu scirent.

De fratre Valentiniani monachi, quem uir Dei in uia comedisse carpsit. Caput XIII.

FRater quoque Valentiniaini eius monachi,
cuius superius memoriam feci, uir erat laicus,
sed religiosus. Qui ut serui Dei orationem perci
perret, & germanum fratrem uideret, annis
singulis de loco suo ad cellam eius iejunus uenire
consueuerat. Quadam igitur die dum iter ad
monasterium faceret, sese illi alter uiator adiūxit,
qui sumendos cibos in itinere portabat. Cumq;
iam hora tardior excreuisset, dixit: Veni frater su
mamus cibū ne lassemur in uia. Cui ille respondit:
Absit frater, hoc non faciam: quia ad uenerabi
lem patrem Benedictum iejunus semper perue
nire consueui. Quo responso percepto ad horam
cōuiator tacuit. Sed cùm post hoc aliquantulū itin
eris spatium egissent, rursum admonuit ut man
ducarent.

ducarent. Noluit cõsentire qui ieiunus peruenire decreuerat. Tacuit quidem qui ad manducandum inuitauerat, & cum eo ieiunus adhuc pergere modicum consensit. Cumq; iter longius agerent, & eos tardior hora fatigaret ambulantes, inuenerũt in itinere pratum & fontem, & quæq; poterant ad reficiendum corpus delectabilia uideri. Tunc conuiator ait: Ecce aqua, ecce pratum, ecce amœnus locus in quo possumus refici & parum quiescere, ut ualeamus iter nostrum postmodum incolumes explere. Cum igitur & uerba auribus & loca oculis blandirentur, tertia admonitione persuasus consensit & comedit, uespertina uerò hora peruenit ad cellam. Præsentatus autem uenerabili Benedicto patri, sibi orationem petijt: sed mox ei uir sanctus hoc quod in uia egerat improperauit dicens: Quid est frater quòd malignus hostis qui tibi per conuiatorem tuum locutus est, semel tibi persuadere non potuit, secundò non potuit, tertiò uerò persuasit, & te ad hoc quod uoluit superauit? Tunc ille reatum infirmæ suæ mentis agnoscens eius pedibus prouolutus tãto magis cœpit culpã deflere & erubescere, quanto se cognouit etiã absentem in Benedicti patris oculis deliquisse.

Petrus:

EGo sancti uiri præcordijs Helisæi spiritum uideo inesse, qui absenti discipulo præsens extitit.

De simulatione regis Totilæ deprehensa. Caput XIIII.

Gregorius:

OPortet Petre ut interim sileas, quatenus adhuc maiora cognoscas. Gothorũ nancq; temporibus cum rex eorum Totila sanctũ uirum prophetiæ habere spiritum audisset, ad eius monasterium pergens, paulo longius substitit, eicq; se uenturum esse nunciauit. Cui dum protinus mandatũ de monasterio fuisset ut ueniret, ipse sicut perfidę mentis fuit, an uir Dei prophetiæ spiritum haberet, explorare conatus est. Quidam uerò eius spatarius Riggo dicebatur, cui calciamẽta sua prębuit, eumq; indui uestibus regalibus fecit, quem quasi in persona sua pergere ad Dei hominẽ præcepit. In cuius obsequio tres qui sibi præ cæteris adhærere consueuerãt comites misit, scilicet Vultericum, Rudericum, & Blindinum, ut ante serui Dei oculos ipsum regem Totilam esse simulantes eius lateri obambularent, cui alia quoq; obsequia quasi spatarij præberent, ut tam ex eisdem obsequijs quàm ex purpureis uestibus rex esse putaretur. Cumq; idem Riggo decoratis uestibus obsequentum frequentia comitatus monasteriũ fuisset ingressus, uir Dei eminus sedebat. Quem uenientem conspiciens cum iam ab eo audiri potuisset, clamauit dicens: Pone fili pone hoc quod portas, non est tuum. Qui Riggo protinus in terram cecidit. Et quia tanto uiro illudere præsumpsisset, expauit: omnesq; qui cum eo ad hominem Dei ueniebant, terræ consternati sunt. Surgentes autem ad eum propinquare minimè præsumpserunt, sed ad suum regem reuersi nunciauerunt trepidi in quanta uelocitate fuerant deprehensi.

De prophetia regi Totilæ, & Canusinæ antistiti facta. Caput XV.

TVnc per se idem Totila ad Dei hominẽ accessit. quem cum longè sedentem cerneret, non ausus accedere sese in terram dedit. Cui cum uir Dei bis térue diceret, Surge, sed ipse ante eum de terra erigere se non auderet, Benedictus Christi Iesu famulus per semetipsum dignatus est accedere ad regem, prostratumq; de terra leuauit, & de suis actibus increpauit, atq; in paucis sermonibus cuncta quæ illi erant uentura prænunciauit, dicens: Multa mala facis, multa mala fecisti, iam aliquando ab iniquitate cõquiesce. Equidem Romam ingressurus es, mare transiturus, nouem annis regnans, decimo morieris. Quibus auditis rex uehementer territus oratione petita recessit, atq; ex illo iam tẽpore minus crudelis fuit, & non multo pòst Romam adijt, ad Siciliam perrexit. Anno autem regni sui decimo, omnipotentis Dei iudicio regnum cum uita perdidit. Præterea Canusinę antistes Ecclesię ad eundem Dei famulum uenire consueuerat, quem uir Dei pro uitæ suæ merito ualde diligebat. Is itaq; dum cum illo de ingressu regis Totilæ & Romanæ urbis perditione colloquium haberet, dixit: Per hunc regem ciuitas ista destruetur, ut iam amplius nõ inhabitetur. Cui uir Domini respondit: Roma à gentibus non exterminabitur, sed tempestatibus coruscis, turbinibus ac terræmotu fatigata, in semetipsa marcescet. Cuius prophetiæ mysteria nobis iam facta sunt luce clariora, qui in hac urbe dissoluta mœnia, euersas domus, destructas Ecclesias turbine cernimus, eiusq; ædificia longo senio lassata quia ruinis crebrescentibus prosternantur uidemus: quãuis hoc honoratus eius discipulus, cuius mihi relatione compertum est, nequaquam ex ore illius audisse se perhibet. Sed quia hoc dixerit, dictum sibi à fratribus fuisse testatur.

De clerico à dæmone liberato usq; ad tempus. Caput XVI.

EOdem quoque tempore quidam Aquinensis Ecclesiæ clericus dæmonio uexabatur, qui à uenerabili uiro Constantio eiusdem Ecclesiæ antistite per multa fuerat martyrũ loca transmissus ut sanari potuisset. Sed sancti Dei martyres noluerunt ei sanitatis donum tribuere, ut quanta esset in Benedicto gratia demonstrarent. Ductus itaq; est ad omnipotentis Dei famulum Benedictum: qui Iesu Christo Domino preces fundens, antiquum hostem de obsesso homine protinus expulit. Cui sanato præcepit dicens: Vade, & posthac carnem non comedas, ad sacrũ ordinem nunquam accedere præsumas: quacunq; autem die ad sacrum ordinem accedere præsumpseris, statim iuri diaboli iterum mancipaberis. Discessit igitur clericus sanus, & sicut terrere solet animum pœna recens, ea quæ uir Dei præceperat, interim custodiuit. Cùm uerò post annos multos omnes priores illius de hac luce migrassent, & minores suos sibimet superponi in sacris ordinib. cerneret, uerba

uerba uiri Dei quasi ex longo tẽpore oblitus post posuit, atq; ad sacrũ ordinem accessit: quẽ mox is qui reliquerat diabolus tenuit, eũq; uexare quoq; animam eius excuteret non cessauit.

Petrus:

ISte uir Dei diuinitatis, ut uideo, etiã secreta penetrauit: quia perspexit hũc clericũ idcirco diabolo traditũ, ne ad sacrũ ordinẽ auderet accedere.

Gregorius:

QVare diuinitatis secreta non nosset, quia diuinitatis percepta seruaret, cum scriptũ sit: Qui adhæret Dño unus spiritus est cũ eo?

1.Cor.6

Petrus:

SIunus fit cum Dño spiritus qui Dño adhæret, quid est q; iterũ idẽ egregius prædicator dicit: Quis cognouit sensum Dñi, aut quis consiliarius eius fuit? Valde enim esse inconueniẽs uidet eius sensum cum quo unus unũ factũ fuerit, ignorare.

Rom.11

Gregorius:

SAncti uiri in quantum cum Deo unum sunt, sensum Domini nõ ignorant. Nam idẽ quoq; Apostolus dicit: Quis enim scit hominũ quæ hominis sunt, nisi spiritus hominis qui est in ipso? Ita & quæ Dei sunt nemo cognouit, nisi spiritus Dei. qui ut se ostenderet nosse quæ Dei sunt adiunxit: Nos autem nõ spiritum huius mundi accepimus, sed spiritũ qui ex Deo est. Hinc iterũ dicit: Quod oculus non uidit, nec auris audiuit, nec in cor hominis ascendit quę præparauit Deus diligentibus se, nobis autem reuelauit per spiritum suum.

1.Cor.2

Petrus:

SI ergo eidẽ Apostolo ea quæ Dei sunt per Dei spiritũ sunt reuelata, quomodo super hoc qd' proposuit præmisit dicens: O altitudo diuitiarum sapientię & scientiæ Dei, quàm incomprehensibilia sunt iudicia eius, & inuestigabiles uię eius? Sed rursum mihi hæc dicenti alia suboritur quæstio. Nam Dauid propheta Domino loquitur dicens: In labijs meis pronunciaui omnia iudicia oris tui. Et cum minus sit nosse quàm etiam pronunciare, quid est quòd Paulus incõprehensibilia esse Dei iudicia asserit: Dauid aũt hæc se omnia nõ solum nosse, sed etiam in labijs pronunciasse testatur?

Rom.11

Psal.118

Gregorius:

ADutraq; hæc tibi superius sub breuitate respondi dicens, q; sancti uiri in quantũ cum Dño unũ sunt, sensum Domini non ignorãt. Omnes enim qui deuotè Dñm sequuntur, etiã deuotione cum Deo sunt, & adhuc carnis corruptibilis grauati pondere cum Deo nõ sunt: occultaq; Dei iudicia in quantum cõiuncti sunt, sciunt: in quantum disiuncti sunt, nesciũt. quia enim secreta eius adhuc perfectè non penetrant, incõprehensibilia eius iudicia esse testantur. Qui uerò mente ei inhærent, atq; inhærendo uel sacris scripturæ eloquijs, uel occultis reuelationib. in quantum accipiũt agnoscunt, & nouerunt hæc & pronunciãt: iudicia enim quæ Deus tacet nesciunt, quæ Deus loquiẽ sciunt. Vnde & Dauid propheta cum dixisset: In labijs meis pronunciaui omnia iudicia: protinus addidit, Oris tui. ac si apertè dicat: Illa ego iudicia & nosse & pnunciasse potui, quę te dixisse cognoui. Nam ea quæ ipse non loqueris, à nostra procul dubio cognitione abscondis. Cõcordat ergo prophetia Apostolicaq; sententia: quia & incomprehensibilia sunt Dei iudicia, & tamen quę de ore eius prolata fuerint, humanis labijs pronũciantur, quoniam sciri ab hominibus & prolata prodi possunt, & occultari non possunt.

Psal.118

Petrus:

IN obiectione meæ quæstiunculæ patuit causa rationis. Sed quæso te si qua sunt adhuc de uiri huius uirtute subiunge.

De destructione monasterij uiri ab ipso prædicta. Cap. XVII.

Gregorius:

VIr quidã nobilis Theoprobus nomine eiusdem Benedicti patris fuerat admonitione conuersus, qui pro uitæ suæ merito magnã apud eum familiaritatis fiduciã habebat. Hic cum quadam die eius cellã fuisset ingressus, hunc amarissimè flentẽ reperit. Cumq; diu subsisteret, eiusq; nõ finiri lachrymas uideret, nec tamẽ uir Dei cõsueuerat orando plangere sed mœrendo, quæ nã causa tanti luctus existeret inquisiuit. Cui uir Dei ilicò respondit: Omne hoc monasteriũ quod construxi & cuncta quæ fratribus præparaui, omnipotentis Dei iudicio gentib. tradita sunt. Vix aũt obtinere potui ut mihi ex hoc loco animę cõcederent. Cuius uocẽ tunc Theoprobus audiuit, nos aũt cernimus, qui destructũ modò à Longobardorũ gente eius monasteriũ scimus. Nocturno eũ tẽpore & quiescentibus fratribus nuper illi Longobardi ingressi sunt, qui diripientes omnia ne unũ quidem hominẽ illic tenere potuerũt, sed impleuit omnipotẽs Deus quod fideli famulo Benedicto promiserat, ut si res gentib. traderet, animas custodiret. Qua in re Pauli uicẽ uideo tenuisse Benedictũ, cuius dum nauis rerũ omniũ iacturã pertulit, ipse in cõsolatiõe uitã omniũ qui eũ comitabãt accepit.

De absconsione flasconis à beato Benedicto cognita. Caput XVIII.

QVodã quoq; tempore Exhilaratus nosterquẽ ipse conuersum nosti, trãsmissus à Dño suo fuerat, ut Dei uiro in monasteriũ uino plena duo lignea uascula quę uulgò flascones uocant deferret: qui unum detulit, alterum uerò pergens in itinere abscondit. Vir autẽ Dñi quẽ facta absentia latére nõ poterant, unum cum gratiarum actione suscepit, & discedentẽ puerum monuit dicẽs: Vide fili ne de illo flascõe quẽ abscondisti bibas, sed inclina illum cautè, & inuenies quid intus habet. Qui cõfusus ualde à Dei homine exiuit. Et reuersus uolẽs adhuc probare quod audierat cum flasconẽ inclinasset, de eo protinus serpens egressus est. Tunc prædictus Exhilaratus puer, per hoc quod in uino reperit, expauit malum quod fecit.

De mappularũ receptione à uiro Dei cognita. Cap. XIX.

NOn longè autem à monasterio uicus erat, in quo non minima multitudo hominum ad fidem

fidem Dei ab idolorũ cultu Benedicti fuerat exhortatione conuersa. Ibi quoq; quædam sanctimoniales fœminæ inerant, & crebrò illuc exhortandis animabus fratres suos mittere Benedictus Dei famulus curabat. Quadam uerò die misit ex more, sed is qui missus fuerat monachus post admonitionem factam à sanctimonialibus fœminis rogatus mappulas accepit, sibiq; eas abscondit in sinu. Qui mox ut reuersus est, eum uir Dei uehementissima amaritudine cœpit increpare, dicens: Quomodo ingressa est iniquitas in sinum tuum? At ille obstupuit, & quid egisset oblitus, unde cor ripiebatur ignorabat. Cui ait: Nunquid ego illic præsens nõ erã quando ab ancillis Dei mappulas accepisti, tibiq; eas in sinu misisti? Qui mox eius uestigijs prouolutus stultè se egisse pœnituit, & eas quas in sinu absconderat mappulas abiecit.

De cogitatione monachi superba à Dei uiro cognita. Caput XX.

QVadã quoq; die dum uenerabilis pater uespertina iam hora corporis alimenta perciperet, eius monachus cuiusdã defensoris filius fuerat qui ei ante mensam lucernam tenebat. Cumq; uir Dei ederet, ipse aũt cum lucernę ministerio astaret, cœpit per superbiæ spiritũ in mente sua tacitus uoluere, & per cogitationem dicere: Quis est hic cui ego manducanti assisto, lucernã teneo, seruitiũ impendo? Quis sum ego ut isti seruiam? Ad quem uir Dei statim conuersus uehementer cœpit eum increpare dicens: Signa cor tuum frater, quid est quod loqueris? signa cor tuum. Vocatisq; statim fratribus, præcepit ei lucernam de manibus tolli, ipsum uerò iussit à ministerio recedere, & sibi hora eadem quietum sedere. Qui requisitus à fratribus quid habuerit in corde, per ordinem narrauit quãto superbiæ spiritu intumuerat, & quæ contra uirum Dei uerba per cogitationem tacitus dicebat. Tunc liquidò omnibus patuit quod uenerabilem Benedictum latére nil posset, in cuius auribus tacitæ etiam cogitationis uerba sonuissent.

De ducentis modijs farinæ ante uiri Dei cellam inuentis. Caput XXI.

ALio quoq; tempore in eadem Campaniæ regione fames incubuerat, magnaq; omnes alimentorum indigentia coangustabat. Iamq; in Benedicti monasterio triticum deerat. Panes uerò penè omnes cõsumpti fuerãt, ut nõ plus quàm quinq; ad refectionis horam fratribus inuenirí potuissent. Cumq; eos uenerabilis pater contristatos cerneret, eorum pusillanimitatẽ studuit modesta increpatiõe corrigere, & rursum promissione subleuare dicens: Quare de panis inopia uester animus contristatur? hodie quidẽ minus est, sed die crastina abundãter habebitis. Sequẽti aũt die ducẽti farinę modij ante fores cellę in saccis inuenti sunt, quos omnipotẽs Deus quibus deferentibus trãsmisisset, nũc usq; manet incognitũ. Quod cum fratres cernerẽt, Domino gratias referẽtes didicerũt iam de abundantia nec in egestate dubitare.

Petrus:

DIc quæso te. Nunquid non credendum est huic Dei famulo semper prophetiæ spiritũ adesse potuisse: an per interualla temporum eius mentem prophetiæ spiritus implebat?

Gregorius:

PRophetiæ spiritus Petre prophetarum mentes non semper irradiat. quia sicut de sancto spiritu scriptum est: Vbi uult spirat: ita sciendum est, quia & quando uult aspirat. Hinc est enim q; Nathan à rege requisitus si construere templum posset, prius consensit, & postmodum prohibuit. Hinc est quòd Helisæus cùm flentem mulierem cerneret, causamq; nescisset, ad prohibentẽ hanc puerum dicit: Dimitte eam, quia anima eius in amaritudine est, & Dominus celauit à me, & nõ indicauit mihi. Quod omnipotens Deus ex magnæ pietatis dispensatione disponit: quia dum prophetiæ spiritum aliquando dat, & aliquando subtrahit, prophetantiũ mentes & eleuat in celsitudine, & custodit in humilitate: ut & accipientes spiritum inueniant quid de Deo sint, & rursum prophetiæ spiritum nõ habentes cognoscãt quid sint de semetipsis.

Ioan.3

4.Reg.4

Petrus:

ITa hoc esse ut asseris magna ratio clamat. Sed quęso de uenerabili patre Benedicto quicquid adhuc animo occurrit exequere.

De dispositione monasterij per uisionẽ habita. Cap. XXII.

Gregorius:

ALio quoq; tẽpore à quodam fideli uiro fuerat rogatus ut in eius prædio iuxta Tarracinensem urbẽ missis discipulis suis cõstruere monasteriũ debuisset. Qui roganti cõsentiens deputatis fratribus patrem constituit, & quis ei secundus esset ordinauit. Quibus euntibus spopondit dicens: Ite, & die illo ego uenio & ostendo uobis in quo loco oratorium, in quo refectorium fratrum, in quo susceptionẽ hospitũ, uel quæq; sunt necessaria ædificare debeatis. Qui benedictione percepta ilicò perrexerunt, & constitutum diem magnopere præstolantes, parauerunt omnia quæ his qui cum tanto patre uenire potuissent, uidebantur esse necessaria. Nocte uerò eadẽ qua promissus illucescebat dies, eidem seruo Dei quẽ illic patrem cõstituerat, atq; eius preposito, uir Domini in somnis apparuit, & loca singula ubi quid ędificare debuissent, subtiliter designauit. Cumq; utriq; à somno surgerent, sibi inuicem quod uiderant retulerunt. Non tamen uisioni illi omnimodo fidem dantes, uirum Dei sicut se uenire promiserat expectabãt. Cumq; uir Dei cõstituto die minimè uenisset ad eum cum mœrore reuersi sunt, dicẽtes: Expectauimus pater ut uenires sicut promiseras, & nobis ostenderes ubi quid ędificare deberemus, & non uenisti. Quibus ipse ait: Quare fratres, quare ista dicitis? Nunquid sicut promisi nõ ueni? Cui cùm ipsi dicerent, Quando uenisti? respondit: Nunquid utriq; uobis dormientibus non apparui, & loca singula designaui? ite & sicut per uisionem uidistis, omne habitaculum monasterij ita construite. Qui hæc audientes uehementer admirati ad prædictum prædium sunt reuersi, & cuncta habitacula sicut ex reuelatione didicerant, construxerunt.

Petrus:

DOceri uelim quo fieri ordine potuit, ut longè iret responsum dormiẽtibus dicere quod ipsi per uisionem audierant & recognoscerent.

Gregorius:

QVid est quod perscrutans, rei gestæ ordinẽ ambigis Petre? Liquet profectò quia nobilioris naturæ est spiritus q̃ corpus. Et certè scriptura teste nouimus q; propheta ex Iudęa subleuatus, repentè est cũ prandio in Chaldæa depositus: quo uidelicet prandio prophetã refecit, seq; repentè in Iudæa iterum inuenit. Si igitur tam longè Abacuc potuit sub momento corporaliter ire & prandiũ deferre, quid mirũ si Benedictus pater obtinuit quatenus iret per spiritũ, & fratrum quiescentium spiritibus necessaria narraret? ut sicut ille ad cibũ corporis corporaliter perrexit, ita iste ad institutionẽ spiritalis uitæ spiritaliter pergeret.

Petrus:

MAnus tuæ locutionis tersit meæ fateor dubietatem mentis: sed uelim nosse in cõmuni locutione qualis iste uir fuit.

De sanctimonialibus fœminis post mortẽ absolutis. Ca. XXIII.

Gregorius:

VIx ipsa Petre communis eius locutio à uirtutis erat pondere uacua: qua cuius cor sese in alta suspenderat, nequaquam uerba de ore illius incassum cadebant. Si quid uerò unquam non iam decernendo sed minando diceret, tãtas uires sermo illius habebat, ac si hoc non dubiè atq; suspensè, sed iam per sententiã protulisset. Nam nõ longè ab eius monasterio duæ quędam sanctimoniales fœminæ nobiliori genere exortæ, in loco proprio conuersabantur, quibus quidam religiosus uir ad exterioris uitæ usum præbebat obsequium. Sed sicut nonnullis solet nobilitas generis parare ignobilitatẽ mentis, ut minus se in hoc mundo despiciant, qui plus se cæteris aliquid fuisse meminerunt, nec dum prædictæ sanctimoniales fœminæ perfectè linguam suam sub habitus sui freno restrinxerant, & eundem religiosum uirũ qui ad exteriora necessaria eis obsequium præbebat, incautis sæpe sermonibus ad iracundiam prouocabãt. Qui dum diu ista toleraret perrexit ad Dei hominem, quantasq; pateretur uerborum contumelias enarrauit. Vir aũt Dei hæc de illis audiens eis protinus mandauit dicens: Corrigite linguam uestram: quia si non emendaueritis, excommunico uos. Quam uidelicet excommunicationis sententiam non proferendo intulit, sed minando. Illę autem à pristinis moribus nihil mutatæ, intra paucos dies defunctæ sunt, atque in Ecclesia sepultæ. Cumq; in eadem Ecclesia missarum solennia celebrarẽtur, atq; ex more diaconus clamaret, Si quis non communicat, det locum: nutrix earum quæ pro eis oblationem Domino offerre consueuerat, eas de sepulchris suis progredi & exire uidebat. Quod dum sæpius cerneret, quia ad uocem diaconi clamantis exibant foràs, atq; intra Ecclesiã permanere non poterant, ad memoriam reduxit quę uir Dei illis adhuc uiuentibus mãdauit. Eas quippe se cõmunione priuare dixerat, nisi mores suos & uerba corrigerẽt. Tunc seruo Dei cũ grauí mœrore indicatum est, qui manu sua protinus oblationem dedit dicens: Ite, & hanc oblationem pro eis offerri Domino facite, & ulterius excommunicatæ non erunt. Quæ dum oblatio pro eis fuisset immolata, & à diacono iuxta morem clamatum est, ut non communicantes ab Ecclesia exirent, illæ exire ab Ecclesia ulterius uisæ non sunt. Qua ex re indubitãter patuit, quia dum inter eos qui communione priuati sunt, minimè recederent, communionem à Domino per seruum Domini recepissent.

Petrus:

MIrum ualde quod dicis, quamuis uenerabilem & sanctissimum uirum, adhuc tamen in hac carne corruptibili degentem, potuisse animas soluere in illo iã inuisibili iudicio constitutas.

Gregorius:

NVnquid nam Petre in hac adhuc carne non erat qui audiebat: Quodcunq; ligaueris super terram, erit ligatũ & in cœlis: & quæ solueris super terram, soluta erunt & in cœlis? Cuius nunc uicem ligando & soluendo obtinent, qui locum sancti regiminis fide & moribus tenent. Sed ut tanta ualeat homo de terra, cœli & terræ cõditor in terram uenit è cœlo, atq; ut iudicare caro etiam de spiritalibus possit, hoc ei largiri dignatus est, factus pro hominibus Deus caro: quia inde surrexit ultra se infirmitas nostra, unde sub se infirmata est firmitas Dei. *Matth.16*

Petrus:

CVm uirtute signorum concorditer loquitur ratio uerborum.

De puero post sepulturam à terra proiecto. Cap. XXIIII.

Gregorius:

QVadam quoq; die dum quidam eius puerulus monachus parentes suos ultrà quàm deberet diligẽs, atq; ad eorũ habitaculum tendens sine benedictione de monasterio exijsset, eodẽ die mox ut ad eos peruenit defunctus est. Cũq; esset sepultus, die altero proiectũ foràs corpus eius inuentũ est, quod rursus tradere sepulturæ curauerunt. Sed sequenti die iterũ proiectum exterius, atq; inhumatũ sicut prius inuenerunt. Tunc concitè ad Benedicti patris uestigia currentes, cũ magno fletu petierunt ut ei suã gratiam largiri dignaretur. Quibus uir Dei manu sua protinus communionẽ dominici corporis dedit dicens: Ite atq; hoc dominicum corpus super pectus eius [cũ magna reuerentia] ponite, & sic sepulturæ eum tradite. Quod dum factum fuisset, susceptũ corpus eius terra tenuit, nec ultrà proiecit. Perpendis Petre apud Iesum Christum Dominum, cuius meriti iste

uir fuerit, ut eius corpus etiã terra proiecerit, qui Benedicti gratiam non haberet.

Petrus:

Perpendo planè, & uehementer stupeo.

De monacho qui de monasterio discedens draconem in itinere inuenit. Cap. XXV.

Gregorius:

QVidam aũt eius monachus mobilitati mentis deditus erat, & permanere in monasterio nolebat. Dumq; eũ uir Dei assiduè corriperet & frequẽter admoneret, ipse uerò nullo modo consentiret in cõgregatione persistere, atq; importunis precibus ut relaxaretur innueret, quadã die idẽ uenerabilis pater nimietatis eius tædio affectus, iratus iussit ut discederet. Qui mox ut monasteriũ exijt, contra se assistere aperto ore draconem in itinere inuenit. Cunq; eum idẽ draco qui apparuerat deuorare uellet, cœpit ipse tremens et palpitans magnis uocibus clamare dicẽs: Succurrite succurrite: quia draco iste me deuorare uult. Currentes aũt fratres draconem minimè uiderũt, sed trementẽ atq; palpitantem monachũ ad monasterium reduxerunt. Qui statim promisit nunquam se esse à monasterio recessurum, atq; ex hora eadem in sua promissione permansit. Quippe qui sancti uiri orationibus contra se assistere draconem uiderat, quem prius nõ uidẽdo sequebat.

De puero ab elephantino morbo curato. Cap. XXVI.

SEd neq; hoc silendum puto quod illustri uiro Antonio narrante cognoui, qui aiebat patris sui puerũ morbo elephantino fuisse correptum, ita ut iam pilis cadentibus cutis intumesceret, atq; increscentem saniem occultare nõ posset. Qui ad uirum Dei ab eodem patre eius missus est, & saluti pristinæ sub omni celeritate restitutus.

De solidis per miraculum presbytero redditis. Ca. XXVII.

NEque illud taceam, quod eius discipulus Peregrinus nomine narrare consueuerat: quia die quadam fidelis uir quidam necessitate debiti compulsus unum sibi fore remedium credidit, si ad Dei uirum pergeret, & quæ eum urgeret debiti necessitas indicaret. Venit itaq; ad monasteriũ, omnipotentis Dei famulum reperit, quia à creditore suo pro duodecim solidis grauiter affligeretur intimauit. Cui uenerabilis pater nequaquã se habere duodecim solidos respondit, sed tamen eius inopiam blanda locutione consolatus ait: Vade, & post biduum reuertere: quia deest hodie quod tibi debeam dare. In ipso autem biduo more suo in oratiõe fuit occupatus. Cunq; die tertio is qui necessitate debiti affligebatur redijt, super arcam monasterij, quæ erat frumento plena, subitò tredecim solidi sunt inuẽti. Quos uir Dei deferri iussit, & afflicto petitori tribuit dicẽs, ut duodecim redderet, & unum in expensis proprijs haberet. Sed ad ea nunc redeam quæ eius discipulis in libri huius exordio prædictis referentibus agnoui. Quidam uir grauissima aduersarij sui æmulatione laborabat, cuius ad hoc usq; odium prorupit, ut ei nescienti in potu uenenum daret. Qui quãuis uitã auferre non ualuit, cutis tamen colorem mutauit, ita ut diffusa in corpore eius uarietas lepræ morẽ imitari uideretur. Sed ad Dei hominem deductus salutem pristinam citius recepit. nam mox ut eum tetigit, omnem cutis illius uarietatem fugauit.

De ampulla uitrea in saxis proiecta & non fracta. Caput XXVIII.

EO quoq; tempore quo alimentorum inopia Campaniã grauiter affligebat, uir Dei diuersis indigẽtibus monasterij sui cuncta tribuerat, ut penè nihil in cellario nisi parũ quid olei in uitreo uase remaneret. Tunc quidam subdiaconus Agapitus nomine aduenit, magnopere postulans ut sibi aliquantulum olei dari debuisset. Vir autẽ Domini qui cuncta decreuerat in terra tribuere, ut in cœlo omnia reseruaret, hoc ipsum parum quod remanserat olei iussit petenti dari. Monachus uerò qui cellarium tenebat, audiuit quidẽ iubentis uerba, sed implere distulit. Cumq; post paululum si id quod iusserat datum esset inquireret, respondit monachus se minimè dedisse: quia si illud ei tribueret, omnino nihil fratribus remaneret. Tũc iratus alijs præcepit ut hoc ipsum uas uitreum in quo parum olei remansisse uidebatur, per fenestram proijcerent, ne in cella aliquid per inobedientiam remaneret. Factumq; est. Sub fenestra autẽ eadem ingens præcipitium patebat saxorum molibus asperum. Proiectum itaq; uas uitreum uenit in saxis, sed sic mansit incolume, ac si proiectum minimè fuisset, ita ut neq; frangi, neq; oleũ effundi potuisset. Quod uir Domini præcepit leuari, atq; ut erat integrum petenti tribui. Tunc collectis fratribus inobediẽtem monachum de infidelitate sua & superbia coram omnibus increpauit.

De dolio uacuo oleo impleto. Cap. XXIX.

QVa increpatione completa, sese cum eisdẽ fratribus in orationem dedit. In eo autẽ loco ubi cum fratribus orabat, uacuũ erat ab oleo dolium & coopertũ. Cunq; sanctus uir in oratione persisteret cœpit operimentum eiusdem dolij oleo excrescente subleuari. Quo commoto atq; subleuato oleum quod excreuerat ora dolij transiens, pauimentum loci in quo incubuerat inundabat. Quod Benedictus Dei famulus ut aspexit, protinus orationem compleuit, atq; in pauimentum oleum defluere cessauit. Tunc diffidentem inobedientemq; fratrem latius admonuit, ut fidem habere disceret & humilitatem. Idem uerò frater salubriter correptus erubuit: quia uenerabilis pater uirtutem omnipotentis Dei quam admonitione intimauerat, miraculis ostendebat: nec erat iam ut quisquã de huius promissionibus dubitare posset, qui in uno eodẽq; momẽto pro uitreo uase penè uacuo plenum oleo dolium reddidisset.

De monacho à dæmone liberato. Cap. XXX.

QVadam die dum ad beati Ioannis oratoriũ quod in ipsa montis celsitudine sitũ est pergeret, ei antiquus hostis in mulo medici specie

specie obuiam factus est, cornu & trepedicam ferens. Quem cum requisisset dicens: Quò uadis? Ille respondit: Ecce ad fratres uado potionẽ eis dare. Itaq; perrexit uenerabilis pater Benedictus ad orationem, qua completa concitus redijt. Malignus uerò spiritus unum seniorem monachum inuenit aquam hauriẽtem, in quem statim ingressus est, eumq; in terrã proiecit, uehementissimeq; uexauit. Quem cùm uir Dei ab oratione rediẽs tam crudeliter uexari conspiceret, ei solummodo alapam dedit, & malignum ab eo spiritum protinus excussit, ita ut ad eum redire ulterius nõ auderet.

Petrus:

VElim nosse, si hæc tãta miracula, uirtute semper orationis impetrabat, an aliquando etiã solo uoluntatis exhibebat nutu?

Gregorius:

QVi deuota mente Deo adhærent, cum rerũ necessitas exposcit, exhibere signa modo utroq; solent, ut mira quæq; aliquando ex prece faciant, aliquando ex potestate. Cum enim Ioannes dicat: Quotquot autem receperunt eum, dedit eis potestatem filios Dei fieri: qui filij Dei ex potestate sunt, quid mirũ si signa facere ex potestate ualeant? Quia enim utroq; modo miracula exhibeant, testatur Petrus qui Thabitam mortuam orando suscitauit: Ananiam uerò & Sapphiram mentientes morti increpando tradidit. Neq; enim orasse in eorum extinctione legitur, sed solummodo culpam quam perpetrauerãt increpasse. Constat ergo quòd aliquando hæc ex potestate, aliquando uerò exhibentur ex postulatione, dum & istis uitam increpando abstulit, & illi reddidit orando. Nam duo quoq; fidelis famuli Dei Benedicti facta nũc replico, in quibus apertè clareat, aliud hunc accepta diuinitùs ex potestate, aliud ex oratione potuisse.

De ligato rustico solo aspectu uiri Dei soluto. Cap. XXXI.

GOthorum quidam Galla nomine perfidiæ fuit Arianæ, qui Totilæ regis eorum temporibus, contra catholicæ Ecclesiæ religiosos uiros ardore immanissimæ crudelitatis exarsit, ita ut quisquis ei clericus, monachusue ante faciem uenisset, ab eius manibus uiuus nullo modo exiret. Quadam uerò die auaritiæ suæ æstu succensus in rapinam rerum inhians, dum quendam rusticum tormentis crudelibus affligeret, eumq; per supplicia diuersa laniaret, uictus pœnis rusticus sese, res suas Benedicto Dei famulo commendasse professus est, ut dum hoc à torquente creditur, suspensa interim crudelitate ad uitã hora reparetur. Tunc idẽ Galla cessauit rusticum tormẽtis affligere, sed eius brachia loris fortibus astringens ante equum suũ cœpit impellere, ut quis esset Benedictus qui eius res susceperat demõstraret. Quem ligatis brachijs rusticus antecedens duxit ad sancti uiri monasterium, eumq; ante ingressum cellæ solũ sedentem reperit & legentẽ. Eidem aũt subsequenti & sæuienti Gallæ rusticus dixit: Ecce iste est de quo dixerã tibi, Benedictus pater. Quem dum feruido spiritu, cum peruersæ mentis insania fuisset intuitus, eo terrore quo consueuerat acturum se existimans, magnis cœpit uocibus clamare dicẽs: Surge, surge, & res istius rustici redde quas accepisti. Ad cuius uocem uir Dei protinus oculos leuauit à lectione, eumq; intuitus, mox etiam rusticũ qui ligatus tenebatur attendit. Ad cuius brachia dum oculos deflexisset, miro modo tanta se celeritate cœperunt illigata brachijs lora deuoluere, ut dissoluì tam concitè nulla hominũ festinatione potuissent. Cunq; is qui ligatus uenerat cœpisset subitò astare solutus, ad tantæ potestatis uim tremefactus Galla ad terram corruit, & ceruicem crudelitatis rigidæ ad eius uestigia inclinans, se orationibus illius cõmendauit. Vir autem sanctus à lectione minimè surrexit, sed uocatis fratribus, eum introrsus tolli ut benedictionẽ acciperet præcepit. Quem ad se reductum ut à tantæ crudelitatis insania quiescere deberet, admonuit. Qui fractus recedens nil ulterius petere à rustico præsumpsit, quẽ uir Domini non tangendo, sed respiciendo soluerat. Ecce est Petre quod dixi: quia hi qui omnipotenti Deo familiarius seruiunt, aliquando mira facere etiam ex potestate possunt. Qui enim ferocitatem Gothi terribilis sedens repressit, lora uerò nodosq; ligaturæ quæ innocentis brachia astrinxerant oculis dissoluit, ipsa miraculi celeritate indicat, quia ex potestate acceperat habere quod fecit. Rursum quoq; quale quantumq; miraculum orando ualuit obtinere, subiungam.

De mortuo suscitato. Cap. XXXII.

QVadam die cum fratribus ad agri opera fuerat egressus, quidã uerò rusticus defuncti filij corpus in ulnis ferẽs orbitatis luctu æstuans ad monasteriũ uenit, Benedictũ patrẽ quæsiuit. Cui cùm dictũ esset quia idẽ pater cũ fratribus in agro moraretur, protinus ante monasterij ianuam corpus extincti filij proiecit, & dolore turbatus ad inueniendũ uenerabilẽ patrẽ sese in cursum concitus dedit. Eadẽ uerò hora uir Dei ab agri opere iam cum fratribus reuertebatur. Quem mox ut orbatus rusticus aspexit, clamare cœpit: Redde filiũ meũ, redde filium meũ. Vir aũt Dei in hac uoce substitit dicens: Nunquid ego filium tuũ tibi abstuli? Cui ille respondit: Mortuus est, ueni resuscita eum. Quod ut mox Dei famulus audiuit, ualde contristatus est, dicens: Recedite fratres recedite, hæc nostra non sunt, sed sanctorũ Apostolorum. Quid nobis onera uultis imponere, quæ non possumus portare? At ille, quem nimius cogebat dolor, in sua petitione perstitit, iurãs quòd non recederet, nisi eius filiũ resuscitaret. Quẽ mox Dei famulus inquisiuit, dicens: Vbi est? Cui ille respondit: Ecce corpus eius ad ianuam monasterij iacet. Vbi cum uir Dei cum fratribus peruenisset, flexit genu, & super corpusculum infantis incubuit, seseq; erigens ad cœlum palmas tetendit, dicens: Domine non aspicias peccata mea, sed fidem huius hominis qui resuscitari filium suum rogat, & redde in hoc corpusculum animam quam

abstulisti. Vix in oratione uerba compleuerat, & regrediente anima ita corpusculum pueri omne contremuit, ut sub oculis omnium qui aderant apparuerit concussione mirifica tremendo palpitasse. Cuius mox manum tenuit, & eum patri uiuentem atq; incolumem dedit. Liquet Petre quia hoc miraculum in potestate non habuit, quod prostratus petijt ut exhibere potuisset.

Petrus:

SIc cuncta esse ut asseris, constat patenter: quia uerba quæ proposueras rebus probas. Sed quæso te ut indices si sancti uiri omnia quæ uolũt possunt, et cũcta impetrãt quę desiderãt obtinere.

De miraculo Scholasticæ sororis eius. Cap. XXXIII.

Gregorius:

QVis nam erit Petre in hac uita Paulo sublimior, qui de carnis suæ stimulo ter Dominum rogauit, & tamen quod uoluit obtinere non ualuit? Ex qua re necesse est ut tibi de uenerabili patre Benedicto narrẽ: quia fuit quiddam quod uoluit, sed non ualuit implere. Soror nanq; eius Scholastica nomine, omnipotenti Domino ab ipso infantiæ tempore dedicata, ad eum semel per annũ uenire consueuerat. Ad quã uir Dei non longè extra ianuã in possessione monasterij descẽdebat. Quadã uerò die uenit ex more, atq; ad eam cũ discipulis uenerabilis eius descendit frater, qui totũ diem in Dei laudibus, sacrisq; colloquijs ducentes, incumbentibus iam noctis tenebris simul acceperunt cibos. Cunq; adhuc ad mensam sederent, & inter sacra colloquia tardior se hora protraheret, eadẽ sanctimonialis fœmina soror eius eũ rogauit, dicens: Quæso te ut ista nocte non deseras, ut usq; mane de cœlestis uitæ gaudijs loquamur. Cui ille respondit: Quid est quod loqueris soror? Manere extra cellã nullatenus possum. Tanta uerò erat cœli serenitas, ut nulla in aere nubes appareret. Sanctimonialis aũt fœmina cùm uerba fratris negantis audisset, insertas digitis manus super mensam posuit, & caput in manibus omnipotentem Dominum rogatura declinauit. Cunq; de mensa leuaret caput, tanta coruscationis & tonitrui uirtus, tantaq; inundatio pluuiæ erupit, ut neq; uenerabilis Benedictus, neq; fratres qui cum eo aderant, extra loci limen quo consederant pedem mouere potuissent. Sanctimonialis quippe fœmina caput in manibus declinans, lachrymarũ fluuium in mẽsam fuderat, per quas serenitatẽ aeris ad pluuiam traxit. Nec paulo tardius post orationẽ inundatio illa secuta est, sed tanta fuit conuenientia orationis & inundationis, ut de mensa caput iam cũ tonitruo leuaret, quatenus unũ idemq; esset momẽtum, & leuare caput, & pluuiam deponere. Tunc uir Dei inter coruscos & tonitruos atque ingentis pluuię inundationẽ uidens se ad monasterium non posse remeare, cœpit cõqueri cõtristatus dicens: Parcat tibi omnipotens Deus soror, quid est quod fecisti? Cui illa respondit: Ecce te rogaui, & audire me noluisti: rogaui Dominum meum, & audiuit me. Modò ergo si potes egrede re, & me dimissa ad monasterium recede. Ipse autẽ exire extra tectũ non ualens, quia remanere sponte noluit, in loco mansit inuitus. Sicq; factum est ut totã noctẽ peruigilẽ ducerent, atq; per sacra spiritalis uitæ colloquia sese uicaria relatione satiarẽt. Qua de re dixi eũ uoluisse aliquid, sed minimè potuisse: quia si uenerabilis uiri mentẽ aspicimus, dubium non est quin eandẽ serenitatẽ uoluerit in qua descenderat permanere, sed contra hoc quod uoluit, in uirtute omnipotẽtis Dei ex fœminę pectore miraculũ inuenit. Nec mirũ q; plus illo fœmina quæ diu fratrẽ uidere cupiebat, in eodẽ tẽpore ualuit: qa em iuxta Ioãnis uocẽ, Deus charitas est, iusto ualde iudicio illa plus potuit quæ amplius amauit. 1.Ioan.4

Petrus:

Fateor, multum placet quod dicis.

De anima sororis eius uisa. Cap. XXXIIII.

Gregorius:

CVnq; die altero eadem uenerabilis fœmina ad cellam propriã recessisset, uir Dei ad monasterium redijt. Cum ecce post triduum in cella consistens, eleuatis in aera oculis uidit eiusdẽ sororis suæ animã de eius corpore egressam in columbæ specie cœli secreta penetrare. Qui tantæ eius glorię congaudens, omnipotenti Deo in hymnis & laudibus gratias reddidit, eiusq; obitum fratribus denunciauit. Quos etiam protinus misit ut eius corpus ad monasteriũ deferrent, atq; in sepulchro quod sibi ipse parauerat ponerent. Quo facto cõtigit, ut quorũ mens una semper in Deo fuerat, eorum quoq; corpora nec sepultura separaret.

De mundo ante oculos eius collecto, & de anima Germani Capuanæ ciuitatis episcopi. Cap. XXXV.

ALio quoq; tẽpore Seruandus diaconus atq; abbas eius monasterij quod in Campaniæ partibus à Liberio quondã Patricio fuerat cõstructum, ad eũ uisitationis gratia ex more uenire consueuerat. Eius quippe monasteriũ frequẽrabat, ut quia idẽ quoq; uir doctrina gratiæ cœlestis influebat, dulcia sibi inuicẽ uitæ uerba transfunderẽt, & suauẽ cibum cœlestis patriæ quẽ adhuc perfectè gaudendo non poterant, saltẽ suspirãdo gustarẽt. Cunq; hora iam quietis exigeret, in cuius turris superioribus se uenerabilis Benedictus, in eius quoque inferioribus se Seruandus diaconus collocauit, quo uidelicet in loco inferiora ad superiora peruius cõtinuabat ascensus. Ante eandẽ uerò turrim largius erat habitaculũ in quo utriusq; discipuli quiescebant. Cunq; uir Dei Benedictus quiescẽtibus adhuc fratribus instans uigilijs, nocturnę orationis tempora præuenisset, ad fenestrã stans & omnipotentẽ Deũ deprecans, subitò intempesta noctis hora respiciens, uidit fusam lucem desuper cunctas noctis tenebras effugasse, tantoq; splendore clarescere, ut diẽ uinceret lux illa quæ in tenebris radiasset. Mira autem res ualde in hac speculatione secuta est: quia sicut pòst ipse narrauit, omnis etiam mundus uelut sub uno solis radio collectus ante oculos eius adductus est. Qui uenerabilis

lis pater dum intentam oculorũ aciem in hoc splẽdore coruscæ lucis infigeret, uidit Germani Capuani episcopi animam in sphæra ignea ab angelis in cœlum ferri. Tunc tanti sibi testem uolẽs adhibere miraculi, Seruandum diaconũ iterato bis terq; eius nomine cum clamoris magnitudine uocauit. Cunq; ille fuisset insolito tanti uiri clamore turbatus, ascẽdit, respexit, partemq; iam lucis exiguam uidit. Cui tantum in hoc obstupescẽti miraculum, uir Dei per ordinem quæ fuerant gesta narrauit, statimq; in Casinũ castrũ religioso uiro Theoprobo mandauit, ut ad Capuanam urbem sub eadem nocte transmitteret, & quid de Germano episcopo ageretur, agnosceret & indicaret. Factũq; est, & reuerentissimũ uirum Germanũ episcopũ is qui missus fuerat, iam defunctũ reperit, & requirens subtiliter agnouit eodẽ momẽto fuisse illius obitum, quo uir Domini eius cognouit ascẽsum.

Petrus:

MIra res ualde & uehementer stupenda. Sed hoc quod dictũ est, quia ante oculos ipsius quasi sub uno solis radio collectus omnis mundus adductus est, sicut nunquã expertus sum, ita nec conijcere scio quónam ordine fieri potest ũt mundus omnis ab homine uno uideatur.

Gregorius:

FIxum tene Petre quod loquor: quia animæ uidenti creatorem, angusta est omnis creatura. Quamlibet etenim parum de luce creatoris aspexerit, breue ei fit omne quod creatũ est: quia ipsa luce uisionis intimæ mentis laxatur sinus, tantũq; expãdit in Deo ut superior existat mũdo, fit uerò ipsa uidentis anima etiã super semetipsam. Cunq; in Dei lumine rapitur, super se in interioribus ampliatur, & dum sub se conspicit exaltata, comprehendit quàm breue sit quod comprehendere humiliata non poterat. Vir ergo Dei qui in turri globum igneũ, angelos quoq; ad cœlum redeũtes uidebat, hæc proculdubio cernere nõ nisi in Dei lumine poterat. Quid itaq; mirũ si mũdũ ante se collectum uidit, qui subleuatus in mentis lumine extra mundum fuit? Quòd autẽ collectus mundus ante eius oculos dicitur, non cœlũ & terra contracta est, sed uidentis animus est dilatatus, q in Deo raptus uidere sine difficultate potuit omne quod infra Deum est. In illa ergo luce quæ exterioribus oculis fulsit, lux interior in mente fuit, quæ uidentis animum cùm ad superiora rapuit, ei quàm angusta essent omnia inferiora, monstrauit.

Petrus:

VIdeor mihi utiliter non intellexisse quæ dixeras, quando ex tarditate mea tantũ creuit expositio tua. Sed quia hæc liquidè meis sensibus infudisti, quęso ut ad narrationis ordinem redeas.

Quòd regulam monachorum scripserit. Cap. XXXVI.

Gregorius:

LIbet Petre adhuc de hoc uenerabili patre multa narrare, sed quædam eius studiosè prætereo: quia ad aliorũ gesta uoluenda festino. Hoc autem nolo te lateat, quòd uir Dei inter tot miracula quibus in mundo claruit, doctrinę quoq; uerbo non mediocriter fulsit. Nam scripsit monachorum regulã, discretione præcipuã, sermone luculentã. Cuius si quis uelit subtilius mores uitãq; cognoscere, potest in eadẽ institutione regulæ, omnes magisterij illius actus inuenire: quia sanctus uir nullo modo potuit aliter docere quàm uixit.

De prophetica sui exitus fratribus denunciatione. Caput XXXVII.

EOdem uerò anno quo de hac uita erat exituru quibusdam discipulis secum conuersantibus, quibusdam longè manentibus sanctissimi sui obitus denunciauit diem, præsentibus indicens ut audita per silentium tegerent, absentibus indicãs quod uel quale eis signum fieret quando eius anima de corpore exiret. Ante sextũ uerò sui exitus diem aperiri sibi sepulturam iubet. Qui mox correptus febribus, acri cœpit ardore fatigari. Cunq; per dies singulos languor ingtauescceret, sexta die portari se in oratorium à discipulis fecit, ibiq; exitum suum dominici corporis & sanguinis perceptione muniuit, atque inter discipulorum manus imbecillia membra sustentans, erectis in cœlum manibus stetit, & ultimum spiritũ inter uerba orationis efflauit. Qua scilicet die duobus de eo fratribus, uni in cella commoranti, alteri autem longius posito, reuelatio unius atq; indissimilis uisionis apparuit. Viderũt nanq; quia strata pallis atq; innumeris coruscа lampadibus uia recto Orientis tramite ab eius cella in cœlum usq; tẽdebatur. Cui uenerando habitu uir desuper clarus assistẽs, cuius esset uia quam cernerent inquisiuit. Illi autẽ se nescire professi sunt. Quibus ipse ait: Hæc est uia qua dilectus Domino cœlum Benedictus ascendit. Tunc itaq; sancti uiri obitum sicut præsentes discipuli uiderunt, ita absentes ex signo quod eis prædictum fuerat agnouerunt. Sepultus uerò est in oratorio beati Ioannis Baptistæ, quod destructa ara Apollinis ipse construxit. Qui & in eo specu in quo prius habitauit, nunc usq;, si petentiũ fides exigat, miraculis coruscat.

De insana muliere in eo specu sanata. Cap. XXXVIII.

NVper nanq; est res gesta quam narro. Quædam mulier mẽte capta, dum sensum funditùs perdidisset, per mõtes & ualles, syluas & campos die noctuq; uagabatur, ibi tantũmodo quiescebat, ubi hãc quiescere lassitudo coegisset. Quadam uerò die dum uaga nimium erraret, ad beati uiri Benedicti specum deuenit, ibiq; nesciens ingressa mansit. Mane autem facto ita sanato sensu egressa est, ac si eam nunquam insania capitis ulla tenuisset, quæ omni uitæ suæ tempore in eadem quam accepit salute permansit.

Petrus:

QVid nam esse dicimus q; plerunque in ipsis quoq; patrocinijs martyrũ sic esse sentimus ut non tanta per corpora sua, quanta beneficia per reliquias ostendant, atque illic maiora signa faciunt, ubi minimè per semetipsos iacent?

Gregorius:

VBi in suis corporibus sancti martyres iacẽt dubium Petre non est, quòd multa ualeant signa demonstrare: sicut & faciunt, & puramente quærentibus innumera miracula ostendunt. Sed quia ab infirmis potest mentibus dubitari, utrum ne ad exaudiendum ibi præsentes sint, ubi constat quia in suis corporibus non sint, ibi necesse est eos maiora signa ostendere, ubi de eorum præsentia potest mens infirma dubitare. Quorũ uerò mens in Deo fixa est, tanto maius habet fidei meritum, quanto illic eos nouit & non iacẽre corpore, & tamen nõ deesse ab exauditione. Vnde ipsa quoq; ueritas ut fidẽ discipulis augeret dixit: Si ego non abiero, paracletus nõ ueniet ad uos. Cùm enim constet quia paracletus spiritus à patre semper procedat & filio, cur se filius recessurum dicit, A ut ille ueniat qui à filio nunquã recedit? Sed quia discipuli in carne Dominum cernentes, corporeis hunc oculis semper uidere sitiebant, rectè eis dicitur: Nisi ego abiero, paracletus non ueniet. ac si apertè diceretur: Si corpus non subtraho, quis sit amor spiritus, non ostendo: & nisi me desieritis carnaliter cernere, nunquam me discetis spiritualiter amare.

Petrus:

Placet quod dicis.

Gregorius:

ALiquantulum iam à locutione cessandũ est, ut si ad aliorũ miracula enarrãda tendimus, loquendi uires interim per silentium reparemus.

B Libri secundi Dialogi de uita sancti Benedicti abbatis finis.

CAPITA TERTII LIBRI.

1 De Paulino Nolanæ ciuitatis episcopo.
2 De Ioanne papa.
3 De Agapito papa.
4 De Datio Mediolanensi episcopo.
5 De Sabino Canusinæ ciuitatis episcopo.
6 De Casio Narniensis ciuitatis episcopo.
7 De Andrea Fundanæ ciuitatis episcopo.
8 De Constantio Aquinæ ciuitatis episcopo.
9 De Frigidiano Lunensis ciuitatis episcopo.
10 De Sabino Placentino episcopo, qui Padum flumen per literas suas compescuit.
11 De Cerbonio Populonij episcopo.
12 De Fulgentio Vtriculanæ ciuitatis episcopo.
13 De Herculano Perusinæ ciuitatis episcopo.
14 De Isaac seruo Dei.
15 De Euthicio & Florentio seruis Dei.
16 De Marcio monacho de monte Marsico.
17 De monacho ex monte Argentario, qui mortuum suscitauit.
18 De Benedicto monacho.
19 De Ecclesia beati Zenonis martyris, in qua aquæ ultra portam apertam inundantes minimè intrauerunt.
20 De Stephano presbytero prouinciæ Valeriæ.
21 De Puella cõuersa, cuius solo imperio homo est à dæmone liberatus.
22 De presbytero prouinciæ Valeriæ, qui furẽ ad sepulchrũ suũ tenuit.
23 De abbate Prænestini montis, eiusq; presbytero.
24 De Theodoro mansionario Ecclesiæ beati Petri urbis Romæ.
25 De Abundio mansionario Ecclesiæ beati Petri.
26 De monacho solitario.
27 De quadraginta rusticis, qui pro eo quòd carnes immolatitias comedere noluerunt, à Longobardis occisi sunt.
28 De multitudine captiuorum, qui pro eo quòd caput capreæ adorare noluerunt, occisi sunt.
29 De Ariano episcopo cæcato.
30 De Arianorum Ecclesia quæ in Romana urbe catholica consecratione dedicata est.
31 De Ermigildo rege Liuigildi Vuisigothorum regis filio, pro fide catholica ab eodem patre suo occiso.
32 De Episcopis Africanis, qui pro defensione catholicæ fidei abscissis ab Arianis Vuandalorum linguis nullum locutionis solitæ sustinuere dispendium.
33 De Eleutherio seruo Dei.
34 Quot sunt genera compunctionis.
35 De Amantio presbytero prouinciæ Thusciæ.
36 De Maximiano Syracusanæ ciuitatis episcopo.
37 De Sanctulo presbytero prouinciæ Nursiæ.
38 De uisione Redempti Ferentinæ ciuitatis episcopi.

LIBER TERTIVS
DIALOGI BEATI GREGORII.

VM uicinis ualde partib. intẽdo, maiorũ facta reliquerã, ita ut Paulini miraculũ Nolanæ urbis Episcopi, qui multos, quorũ memini, uirtute & tempore præcessit, memoriæ defuisse uideatur. Sed ad prior a nunc redeo, eaq; quanta ualeo breuitate perstringo. Sicut enim bonorũ facta innotescere citius similibus solent, senioribus nostris per iustorũ exempla gradientibus, prædicti uenerabilis uiri celebre nomen innotuit: eiusq; opus admirabile ad eorũ se instruenda studia tetendit, quorũ me necesse fuit grauitati tam certò credere, ac si ea quæ dicerent, meis oculis uidissem.

De sancto Paulino Nolanæ urbis episcopo. Cap. I.

D CVm sæuientiũ Vuandalorũ tempore fuisset Italia in Cãpaniæ partibus depopulata, multiq; essent de hac terra in Africanã regionẽ traducti, uir Domini Paulinus cuncta quę ad episcopij usum habere potuit, captiuis indigẽtibusq; largitus est. Cunq; iã nihil omnino superesset quod petentibus dare potuisset, quodã die quædam uidua aduenit, quæ à regis Vuandalorũ genero suũ filiũ in captiuitatem fuisse ductũ perhibuit, atq; à uiro Dei eius preciũ postulauit, si fortè illius dominus hoc dignareẽ accipere, & hũc concederet ad propria remeare. Sed uir Dei magnopere petenti fœmine quid dare potuisset inquirẽs, nihil apud se aliud nisi se inuenit, petentiq; fœminæ respõdit, dicẽs: Mulier, quod possim dare nõ habeo, sed memetipsũ tolle, seruũ me iuris tui esse profitere, atq; ut filiũ tũũ recipias me uice illius in seruitiũ trade.

Quod

Quod illa ex ore tanti uiri audiẽs, irrisionem potius credidit, quàm compassionem. At ille ut erat uir eloquentissimus, atque apprimè exterioribus quoque studijs eruditus, dubitanti fœminę citius persuasit ut audita crederet, & pro receptione filij sui in seruitium episcopum tradere non dubitaret. Perrexere igitur utrique ad Africam. Procedente autem regis genero, qui eius filiũ habebat, uidua rogatura se obtulit, ac prius petijt ut ei filiũ donare debuisset. Quod cùm uir barbarus typho superbiæ turgidus, gaudio transitoriæ prosperitatis inflatus nõ solum facere, sed etiam audire despiceret, uidua subiunxit, dicens: Ecce hunc hominem pro eo uicarium præbeo, solummodo pietatem in me exhibe, mihiq; unicum filium redde. Cunq; ille uenusti uultus hominem cõspexisset, quam artem nosset inquisiuit. Cui uir Dei Paulinus respondit, dicens: Artem quidem aliquam nescio, sed hortum bene excolere scio. Quod uir gentilis ualde libenter accepit, cùm in nutriendis holeribus quia peritus esset audiuit. Suscepit itaque seruum, & rogãti uiduæ reddidit filium. Quo accepto, uidua ab Africana regione discessit. Paulinus uerò excolendi horti suscepit curam. Cunq; idem regis gener crebrò ingrederetur hortum, sumq; hortulanum quædam requireret, & sapientem ualde hominem uideret, amicos cœpit familiares deserere, & sæpius cum suo hortulano collo qui, atq; eius sermonibus delectari. Cui Paulinus quotidie ad mensam holera, uirentesq; herbas deferre consueuerat, & accepto pane ad curam horti remeare. Cunq; hoc diutius ageret, quadam die suo domino secum secretius loquenti ait: Vide quid agas, & Vuandalorum regnum qualiter disponi debeat prouide: quia rex citius & sub omni celeritate est moriturus. Quod ille audiens, quia ab eodem rege præ cæteris diligebatur, ei minimè tacuit, sed quid à suo hortulano, sapienti scilicet uiro, agnouisset indicauit. Quod dum rex audisset, ilico respondit: Ego uellem hunc de quo loqueris hominem uidere. Cui gener eius, uenerabilis Paulini temporalis dominus respondit, dicens: Virentes herbas mihi ad prandium deferre consueuit. Has itaq; ad mensam eum deportare facio, ut quis sit qui mihi hæc est locutus agnoscas. Factumq; est. Et dum rex ad prandendum discubuit, Paulinus ex suo opere holera quæq; & uirentia delaturus aduenit. Cunq; hunc rex subitò conspexisset intremuit, atq; accersito eius domino sibi per filiam propinquo, ei secretum quod prius absconderat indicauit, dicens: Verum est quod audisti. Nam nocte hac in somnio, sedentes in tribunalibus cõtra me iudices uidi, inter quos iste etiam simul sedebat, & flagellum quod aliquando acceperam, eorum mihi iudicio tollebatur. Sed percunctare quisnam sit. nam ego hunc tanti meriti uirum, popularem, ut conspicitur, esse non suspicor. Tunc regis gener secretò Paulinum tulit, & quisnam esset inquisiuit. Cui uir Domini respondit: Seruus tuus sum, quem pro filio uiduæ uicarium suscepisti. Cunq; instanter ille requireret ut non quis esset, sed quis in terra sua fuisset indicaret, atque hoc ab eo iteratione frequentis inquisitionis exigeret, uir Domini constrictus magnis coniurationibus, iam non ualens negare quid esset, episcopum se fuisse testatus est. Quod possessor eius audiens ualde pertimuit, atque humiliter obtulit, dicens: Pete quod uis, quatenus ad terram tuam à me cum magno muhere reuertaris. Cui uir Domini Paulinus ait: Vnum est quod mihi impendere beneficium potes, ut omnes ciuitatis meæ captiuos relaxes. Qui cuncti protinus in Africana regione requisiti, cum onustis frumento nauibus pro uenerandi uiri Paulini satisfactione in eius comitatu laxati sunt. Post non multos uerò dies Vuandalorum rex occubuit, & flagellum quod ad suam perniciem dispensante Deo pro fidelium disciplina tenuerat, amisit. Sicq; factum est, ut omnipotentis Dei famulus Paulinus uera prædiceret, & qui se in seruitium solum tradiderat, cum multis à seruitio ad libertatem rediret: illum uidelicet imitatus qui formam serui assumpsit, ne nos essemus serui peccati. Cuius sequens uestigia Paulinus ad tempus uoluntariẽ seruus factus est solus, ut esset postmodũ liber cum multis.

Petrus:

DVm me audire contingit quod imitari non ualeo, flere magis libet quàm aliquid dicere.

Gregorius:

DE cuius etiam morte apud eius Ecclesiam scriptum est, quia cùm dolore esset lateris tactus, ad extrema perductus est. Dumq; eius omnis domus in sua soliditate persisteret, cubiculum in quo iacebat æger, facto terræmotu cõtremuit; omnesq; qui illic aderant nimio terrore cõcussit; sicq; sancta illa anima carne soluta est. Factumq; est ut magnus pauor inuaderet eos qui Paulini mortem uidere potuissent. Sed quia hæc quã superius dixi, Paulini uirtus ualde est intimata: nũc si placet ad miracula exteriora ueniamus, quæ & multis iam nota sunt, & ego tam religiosorum uirorum relatione didici, ut de his omnimodo ambigere non possim.

De sancto Ioanne papa. Cap. II.

GOthorum tempore cùm Ioannes uir beatissimus huius Romanæ Ecclesiæ pontifex ad Iustinianum seniorem principem pergeret, in Corinthi partibus aduenit, cui necesse fuit ut in itinere ad sedendum equus requiri debuisset. Quod illic quidam uir nobilis audiens equũ quem pro magna mansuetudine eius coniunx sedere consueuerat, ita ei obtulit, ut eo ad loca alia perueniente cùm alius equus potuisset inueniri, deberet ille quem dederat, propter suam cõiugẽ retransmitti. Factumq; est, & uscq; ad certum locum prædictus uir equo eodem subuehẽte perductus est. Qui mox ut alium reperit, illum quem acceperat retransmisit. Cũq; eũ prædicti nobilis uiri cõiunx sedere ex more uoluisset, ultrà non ualuit, quia

post sessionem tanti pontificis mulierem ferre recusauit. Cœpit namque immenso flatu & fremitu atq; incessanti totius corporis motu quasi despiciendo prodere, quia post membra pontificis mulierem ferre non posset. Quod uir eius prudenter intuitus, hunc ad eundem uenerabilem uirũ protinus remisit, magnis precibus petens ut equum ipse possideret, quem iuri suo sedendo dedicasset. De quo etiam illud mirabile à nostris senioribus narrari solet, quòd in Constantinopolitana urbe ad portam quæ uocatur aurea, ueniens, populorum turbis sibi occurrentibus in conspectu omnium roganti cæco lumen reddidit, & manu superposita oculorum tenebras fugauit.

De sancto Agapito papa. Cap. III.

POst non multum uerò tẽporis exigente causa Gothorum, uir quoq; beatissimus Agapitus huius sanctæ Romanæ Ecclesiæ pontifex, cui Deo dispensante deseruio, ad Iustinianum principem accessit. Cui adhuc pergenti quadam die in Græciarum iam partibus curãdus oblatus est mutus & claudus, qui neq; ulla uerba ædere, neq; ex terra unquam surgere ualebat. Cunq; hunc propinqui illius flentes obtulissent, uir Domini sollicitè requisiuit an curationis illius haberẽt fidem. Cui dum in uirtute Dei ex authoritate Petri fixã salutis illius spem habere se dicerent, protinus uenerandus uir orationi incubuit, & missarum solennia exorsus, sacrificium in conspectu Dei omnipotentis immolauit. Quo peracto ab altari exiẽs claudi manum tenuit, atq; assistente & aspiciente populo eùm mox à terra in proprijs gressibus erexit. Cũq; ei Dominicum corpus in os mitteret, illa diu muta ad loquendum lingua soluta est. Mirati omnes, flere præ gaudio cœperunt, eorumq; mentes ilico metus & reuerentia inuasit, cùm uidelicet cernerent quid Agapitus facere in uirtute Domini ex adiutorio Petri potuisset.

De Datio Mediolanensi episcopo. Cap. IIII.

EIusdem quoq; principis tempore cùm Datius Mediolanensis urbis episcopus causa fidei exactus ad Constãtinopolitanam urbem pergeret, Corinthi deuenit. Qui dum largam domũ ad hospitandum quæreret, quæ comitatum illius totum ferre potuisset, & uix inueniret, aspexit eminus domum congruentis magnitudinis, eamq; sibi præparari ad hospitandum iussit. Cunq; eiusdem loci incolæ dicerent in ea hunc manere non posse, quia multis iam annis hanc diabolus inhabitaret, atq; ideo uacua remansisset: uir uenerabilis Datius respondit dicens: Imò ideo hospitari in domo eadem debemus, si hanc spiritus malignus inuasit, & ab ea hominum habitationem repulit. In ea sibi igitur parari præcepit, securusq; illã, anti qui hostis certamina toleraturus, intrauit. Itaq; intempestæ noctis silentio cùm uir Dei quiesceret, antiquus hostis immensis uocibus, magnisq; clamoribus cœpit imitari rugitus leonum, balatus pecorum, ruditus asinorum, sibilos serpentium, porcorum grunnitus, stridores soricum. Tunc repentè Datius tot bestiarum uocibus excitatus surrexit uehementer iratus, & contra antiquum hostem magnis cœpit uocibus clamare dicens: Bene tibi contigit miser, tu ille es qui dixisti: Ponam sedem meam ad Aquilonẽ, & ero similis altissimo. Ecce per superbiam tuam, porcis & soricibus similis factus es: & qui imitari Deum indignè uoluisti, ecce, ut dignus es, bestias imitaris. Ad quam eius uocem, ut ita dicam, deiectionem suam malignus spiritus erubuit. An non erubuit, qui eandem domum ad exhibenda monstra quæ consueuerat, ulterius non intrauit? Sicq; postmodum fidelium habitaculum facta est, quia dum eam unus ueraciter fidelis ingressus est, ab ea protinus mendax spiritus atque infidelis abscessit. Sed oportet iam ut priora taceamus, ad ea quæ diebus nostris sunt gesta, ueniendum est.

De Sabino Canusinæ ciuitatis episcopo. Cap. V.

QVidam enim religiosi uiri Apuliæ prouinciæ partibus cogniti, hoc quod apud multorum notitiam lõgè lateq; percrebuit, de Sabino Canusinæ urbis episcopo testari solent: quia idem uir longo iam senio oculorũ lumẽ amiserat, ita ut omnimodo nil uideret. Quem rex Gothorum Totila prophetiæ habere spiritum audiens minimè credidit, sed probare studuit quod audiuit. Qui cùm in ijsdem partibus deuenisset, hunc uir Domini ad prandium rogauit. Cũq; iam uentum esset ad mensam, rex discumbere noluit, sed ad Sabini uenerabilis uiri dexteram sedit. Cũ uerò eidem patri puer ex more poculum uini præberet, rex silenter manum tetẽdit, calicem abstulit, eumq; per se episcopo uice pueri præbuit, ut uideret an spiritu prouidente discerneret quis ei poculum præberet. Tunc uir Dei accipiens calicem, sed tamen ministrum non uidens, dixit: Viuat ipsa manus. De quo uerbo rex lætatus erubuit: quia quamuis ipse deprehensus sit, in uiro tamen Dei quod quærebat inuenit. Huius autẽ uenerabilis uiri cùm ad exemplum uitæ sequẽtium in longum senium uita traheretur, eius archidiaconus ambitione adipiscendi episcopatus accensus, eum extinguere ueneno molitus est. Qui cum uini fuscis animum corrupisset, ut mixtum uino, ueneni ei poculum præberet, refectionis hora cũ iam uir Dei ad edendum discumberet, ei præmijs corruptus puer hoc quod ab archidiacono eius acceperat, ueneni poculum obtulit. Cui statim uenerabilis episcopus dixit: Bibe tu hoc quod mihi bibendum præbes. Tremefactus puer deprehensum se esse sentiens, maluit moriturus bibere, quàm pœnas pro illa tanti homicidij culpa tolerare. Cumq; sibi ad os calicem duceret, uir Domini compescuit, dicens: Non bibas, da mihi, ego bibo, sed uade dic ei qui tibi illud dedit: Ego quidem ueneum bibo, sed tu Episcopus non eris. Facto igitur signo crucis ueneni episcopus bibit securus. Eadẽq; hora in loco alio in quo erat, archidiaconus eius defunctus est, ac si per os episcopi ad archidiaconi uiscera illa uenena transissent. Cui tamẽ ad inferendam mortem ueneum quidem corporale defuit, sed hunc in conspectu æterni iudicis uenenum suæ malitiæ occidit.

Petrus:

MIra sunt hæc, & nostris ualde stupenda temporibus: sed talis eiusdem uiri uita perhibetur, ut qui conuersationem eius agnouerit, uirtutẽ non debeat mirari.

De Cassio Narniensis ciuitatis episcopo. Cap. VI.

Gregorius:

NEq; hoc Petre sileam, quod multi nunc qui hic de Narniensi ciuitate assunt, mihi sedulò testificantur. Eodem namq; Gothorum tempore cùm præfatus rex Totila Narnis uenisset, ei uir uitæ uenerabilis Cassius eiusdem urbis episcopus occurrit. Cui quia ex conspersione semper facies rubere consueuerat, hoc rex Totila non conspersionis esse credidit, sed assiduæ potationis, eumq; omnimodo despexit. Sed omnipotens Deus ut quantus uir esset qui despiciebatur ostenderet, in Narniensi campo quo rex aduenerat, malignus spiritus coram omni exercitu eius spatarium inuasit, eũq; uexare crudeliter cœpit. Qui cùm ante regis oculos ad uenerandum uirum Cassium fuisset adductus, hunc ab eo uir Domini oratione facta signo crucis expulit, qui in eum ingredi ulterius non præsumpsit. Sicq; factum est ut rex barbarus seruum Dei ab illo iam die uneraretur ex corde, quem despectum ualde iudicauit ex facie. Nam quia uirum tantæ uirtutis uidit, erga illũ illa mens effera ab elationis fastu detumuit.

De Andrea Fundanæ ciuitatis episcopo. Cap. VII.

SEd ecce dum facta fortium uirorum narro, repentè ad memoriam uenit quid erga Andreã Fundanæ ciuitatis episcopum diuina misericordia fecerit. Quod tamen ad hoc legentibus ut ualeat exopto, quatenus qui corpus suum continentiæ dedicant, habitare cum fœminis non præsumant, ne ruina mentem tanto repentina surripiat, quanto ad hoc quod malè concupiscitur, etiam præsentia concupitæ formæ famulatur. Nec res est dubia quam narro: quia penè tanti in ea testes sunt, quanti & eiusdem loci habitatores existunt. Hic namq; uenerabilis uir cùm uitã multis plenã uirtutibus duceret, seq; sub sacerdotali custodia in continentiæ arce custodiret, quandam sanctimonialem fœminam quam secum prius habuerat, noluit ab episcopij sui cura repellere, sed certus de sua eiusq; continentia secum hanc permisit habitare. Ex qua re actum est ut antiquus hostis apud eius animum aditum tentationis exquireret. Nam cœpit speciem illius oculis mentis eius imprimere, ut illectus nefanda cogitaret. Quadam uerò die Iudæus quidam ex Campaniæ partibus Romam ueniens Appiæ carpebat iter: qui ad Fundanum cliuum perueniens, cùm iam diem uesperascere cerneret, & quò declinare posset, minimè reperiret, iuxta Apollinis templum fuit, ibiq; se ad manendum contulit. Qui ipsum loci illius sacrilegium pertimescẽs, quamuis fidem crucis minimè haberet, signo tamen se crucis munire curauit. Nocte autem media ipso solitudinis pauore turbatus pernigil iacebat, & repentè conspiciens uidit malignorum spirituum turbam quasi in obsequium cuiusdam potestatis præire, eum uerò qui cæteris præerat, in eiusdem gremio loci consedisse: qui cœpit singulorum spirituum obsequentium sibi causas actusq; discutere, quatenus unusquisque quantum nequitiæ gessisset inueniret. Cunq; singuli spiritus ad inquisitionem eius exponerent quid operati contra bonos fuissent, unus in medium prosilijt, qui in Andreæ episcopi animum per speciem sanctimonialis fœminæ quæ in episcopio eius habitabat, quantam tentationem carnis commouisset, aperuit. Cũ uerò hoc malignus qui præerat spiritus inhiãter audiret, & tanto sibi factum lucrum grande crederet, quãto sanctioris uiri animam ad lapsum perditionis inclinaret: ille spiritus qui hæc eadem fatebatur, adiunxit, quia usq; ad hoc quoq; die preterito uespertina hora eius mentem traxerit, ut in terga eiusdem sanctimonialis fœminæ blandiens alapam daret. Tunc malignus spiritus atque humani generis antiquus inimicus exhortatus hunc blande est ut perficeret quod cœpisset, quatenus ruinæ illius singularem inter cæteros palmam teneret. Cunq; Iudæus qui aduenerat, hoc uigilans cerneret, & magnæ formidinis anxietate palpitaret, ab eodem spiritu qui cunctis illi obsequentibus præerat, iussum est ut requirerent quisnam esset ille qui iacére in templo eodem præsumpsisset. Quem maligni spiritus pergentes & subtilius intuentes, crucis mysterio signatum uiderunt, mirantesq; dixerunt: Væ, uæ: uas uacuum & signatum. Quibus hoc renunciantibus cuncta illa malignorum spirituum turba disparuit. Iudæus uerò qui hæc uiderat, ilicò surrexit, atque ad episcopum sub festinatione peruenit. Quem in Ecclesia sua reperiens, seorsum tulit, qua tentatione urgeretur inquisiuit. Cui confiteri episcopus tentationem suam uerecundatus noluit. Cùm uerò ille diceret quòd in illa tali Dei famula praui amoris oculos iniecisset, atque adhuc episcopus negaret, adiunxit dicens: Quare negas quod inquireris, qui ad hoc usq; uespere hesterno perductus es, ut posteriora illius alapa ferires? Ad quæ nimirũ uerba deprehensum se episcopus intuens, humiliter confessus est quod prius pertinaciter negauit. Cuius ruinæ & uerecundiæ idem Iudæus consulens, qualiter hoc cognouisset, uel quæ in conuentu malignorum spirituum de eo audiuisset, indicauit. Quod ille agnoscens, se ad terram protinus in orationem dedit. Moxq; de suo habitaculo non solum eandem Dei famulam, sed omnem quoq; fœminã quæ in eius illic obsequio habitabat expulit. In eodem uerò tẽplo Apollinis, B. Andreæ apostoli repẽtè oratoriũ fecit, atq; omni illa tentatione carnis funditùs caruit. Iudæũ uerò cuius uisionẽ

ſione atq; increpatione ſaluatus eſt, ad æternā ſalu tē traxit. Nam ſacramētis fidei imbutū, atq; aqua baptiſmatis emundatū, ad ſanctæ Eccleſiæ gremium perduxit. Sicq; factum eſt ut Hebræus idem dum ſaluti alienæ conſulit, peruenirет ad ſuam, & omnipotens Deus inde alterum ad bonam uitam perduceret, unde & bona uita alterū cuſtodiſſet.

Petrus:

RES hæc geſta quā audiui, & metum mihi præbet, & ſpem.

Gregorius:

VTiq; ſic oportet & de Dei nos ſemper miſeratione confidere, & de noſtra infirmitate formidare. Ecce enim paradiſi cedrum cōcuſſam audiuimus & non euulſam, quatenus infirmis nobis & de eius cōcuſſione naſcatur timor, & de eius ſtabilitate fiducia.

De Conſtantio Aquinæ ciuitatis epiſcopo. *Cap. VIII.*

VIr quoq; uenerabilis uitę Cōſtantius Aquinæ ciuitatis epiſcopus fuit, qui nuper prædeceſſoris mei tēpore beatæ memorię Ioannis papæ defunctus eſt. Hunc prophetiæ habuiſſe ſpiritum multi teſtantur, qui eum familiariter ſcire potuerunt. Cuius inter multa hoc ferunt religioſi ueracesq; uiri, qui præſentes fuerunt, quòd in die obitus ſui cùm à circūſtantibus ciuibus, utpote diſceſſurus pater tam amabilis amariſſimè plangeretur, eum flendo requiſierunt, dicētes: Quē poſt te patrem habebimus? Quibus ipſe pater per prophetiæ ſpiritum reſpondit, dicens: Poſt Conſtantium mulionē, poſt mulionē fullonē. O tu Aquina, & hos habes. Quibus prophetiæ uerbis editis, uitæ ſpiritum exhalauit extremū. Quo defuncto eius Eccleſiæ paſtoralem ſuſcepit curam Andreas diaconus illius, qui quondam in ſtabulis itinerum, curſum ſeruauerat equorū. Atq; hoc ex hac uita ſubducto, ad epiſcopatus ordinē Iouinus accerſitus eſt, qui in eadē ciuitate fullo fuerat. Quo adhuc ſuperſtite ita cuncti inhabitatores ciuitatis illius & barbarorum gladijs & peſtilentiæ immanitate uaſtati ſunt, ut poſt mortem illius nec quis epiſcopus fieret, nec quibus fieret inuenirі potuiſſet. Sic itaq; completa eſt uiri Dei ſentētia: quatenus poſt deceſſum duorū ſe ſequentiū eius Eccleſia paſtorem minimè haberet.

De Frigidiano Lucenſis ciuitatis epiſcopo. *Cap. IX.*

SEd neq; hoc ſileam quod narrante uiro uenerabili Venantio Lunēſi epiſcopo me ante biduum contigit agnouiſſe. Lucanæ nāq; Eccleſiæ ſibimet propinquæ, fuiſſe mirę uirtutis uirū Frigidianum nomine narrauit epiſcopum, cuius hoc opinatiſſimū à cunctis illic habitantibus teſtatur memorari miraculū: q; Auſeris fluuius q; iuxta illius urbis muros influebat, ſæpe inundatiōe facta curſus ſui alueum egreſſus, per agros diffundi cōſueuerat, & quæcunq; ſata & plantata repererat euertebat. Cūq; hoc crebrò fieret, & magna eiuſdem loci incolas neceſſitas urgeret: dato ſtudio operis eū per loca alia deriuare conati ſunt. Sed quānuis diutius laboratū fuiſſet, à pprio alueo deflecti nō potuit. Tunc uir Domini Frigidianus raſtrū ſibi paruulū fecit, ad alueum fluminis acceſſit, & ſolus oratiōi incubuit: atq; eidē flumini præcipiēs ut ſequereт, per loca quæq; ei uiſa ſunt, raſtrū per terrā traxit. Quē relicto alueo proprio tota fluminis aqua ſecuta eſt: ita ut funditùs locum cōſueti curſus deſereret, & ibi ſibi alueum ubi tracto per terrā raſtro uir Domini ſignū fecerat, uēdi caret: & quæq; eſſent alimētis hominū profutura ſata uel plantata ultrà non læderet.

De Sabino epiſcopo Placentino. *Cap. X.*

HVius quoq; uenerabilis uiri Venātij epiſcopi aliud miraculū relatione cognoui, quod in Placētina urbe perhibet geſtū, quod uir quoq; Dei ueraciſſimus Ioānes in hac modò Romana ciuitate locū præfectorū ſeruās, qui in eadē Placētina urbe eſt ortus & nutritus, ita ut epiſcopus memorat, quia geſtū fuerit atteſtat. In ea nāq; ciuitate Sabinū nomine fuiſſe aſſerūt miræ uirtutis epiſcopū. Cui dū die quadā ſuus diaconus nunciaſſet q; curſus ſui Padus alueū egreſſus Eccleſiæ agros occupaſſet, totaq; illic loca nutriēdis ſeminibus profutura, aqua eiuſdē fluminis teneret, uenerabilis uitæ Sabinus epiſcopus reſpōdit, dicēs: Vade, & dic ei: Mādat tibi epiſcopus ut te cōpeſcas, & ad proprium alueum redeas. Quod diaconus eius audiēs, deſpexit & irriſit. Tūc uir Dei accerſito notario dictauit, dicēs: Sabinus Domini Ieſu Chriſti ſeruus cōmonitoriū Pado: Præcipio tibi in nomine Ieſu Chriſti Domini noſtri, ut de alueo tuo in locis iſtis ulterius non exeas, nec terras Eccleſię lædere præſumas. Atq; eidē notario ſubiūgit, dicēs: Vade, hoc ſcribe, & in aquā eiuſdē fluminis proijce. Quo facto ſancti uiri præceptum ſuſcipiēs, ſtatim ſe à terris Eccleſiæ fluminis aqua cōpeſcuit, atq; ad proprium alueum reuerſa, exire ulterius in loca eadē nō præſumpſit. Qua in re Petre quid aliud q; inobediētium hominum duritia cōfundit, quando in uirtute Ieſu, & elemētum irrationabile ſancti uiri præceptis obediuit?

De Cerbonio Populonij epiſcopo. *Cap. XI.*

VIr quoq; uitæ uenerabilis Cerbonius Populonij epiſcopus magnam diebus noſtris ſanctitatis ſuæ probationē dedit. Nam cùm hoſpitalitatis ſtudio ualde eſſet intentus, die quadam tranſeuntes milites hoſpitio ſuſcepit, quos Gothis ſuperuenientibus abſcondit, eorumq; uitam ab illorum nequitia abſcondendo ſeruauit. Quod dum Gothorum regi perfido Totilæ nunciatum fuiſſet, crudelitatis immaniſſimæ ueſania ſuccēſus, hūc ad locū q; octauo huius urbis miliario Merulis diciт, ubi tūc ipſe eū exercitu ſedebat, iuſſit deduci, eumq; in ſpectaculo populi urſis ad deuorandum proijci. Cunq; idem rex perfidus in ipſo quoq; ſpectaculo conſediſſet ad inſpiciendā mortem epiſcopi, magna populi turba cōfluxit. Tūc epiſcopus deductus in mediū eſt, atq; ad eius mortē immaniſſimus urſus exquiſitus, qui dū humana membra crudeliter carperet, ſęui regis animū ſatiaret. Dimiſſus itaq; urſus ex cauea eſt, qui accenſus & concitus epiſcopum petijt, ſed ſubitò ſuæ ferocitatis oblitus, deflexa ceruice, ſubmiſſoq; humiliter capite, lambere epiſcopi pedes cœpit: ut patenter omnibus daretur intelligi, quia erga illum uirum Dei & ferina corda eſſent hominum, & quaſi humana beſtiarum. Tunc populus qui ad ſpectaculum uenerat mortis, magno clamore uerſus eſt in admirationem ueneratiōis. Tunc ad eius reuerentiam colendam rex ipſe permotus eſt. Quippe cū quo ſuperno iudicio actum erat, ut qui Deum ſequi prius in cuſtodienda uita epiſcopi noluit, ſaltē ad māſuetudinē beſtiam ſequeretur. Cui rei hi qui tunc præſentes fuerūt, adhuc nonnulli ſuperſunt, eamq; cū omni illic populo ſe uidiſſe teſtant. De quo etiā uiro aliud quoque miraculū Venantio Lunēſi epiſcopo narrante cognoui. In ea nāq; Populonij Eccleſia cui prerat, ſepulchrū ſibi præparauit. Sed cùm Longobardorum gens in Italiam ueniēs cūcta uaſtaſſet, ad Helbam inſulā receſſit. Qui ingruente ægritudine ad mortem ueniens, clericis ſuis ſibiq; obſequentibus præcepit, dicens: In ſepulchro meo qd' mihi præparaui Populonij me ponite. Cui illi cū dicerent: Corpus tuū illuc qualiter reducere poſſumus, qui à Lōgobardis teneri loca eadē, & ubique eos illic diſcurrere ſcimus? Ipſe reſpondit: Reducite me ſecuri, nolite metuere, ſed feſtinē ſepelire me curate: moxq; ut ſepultū fuerit corpus meū, ex eodē loco ſub omni feſtinatione recedite. Defuncti igitur corpus impoſuerūt naui. Cumq; Populonium tenderent, collectis in aere nubibus immēſa nimis pluuia erupit. Sed ut pateſceret omnibus cuius uiri corpus nauis illa portaret, per illud maris ſpatium quod ab Helba inſula uſq; Populonium duodecim milibus diſtat: circa utraq; nauis latera procelloſa ualde pluuia deſcendit, & in nauem eandem una pluuiæ gutta non cecidit. Peruenerunt itaque ad locum clerici, & ſepulturæ tradiderunt corpus ſacerdotis ſui. Cuius præcepta ſeruantes, ad nauem ſub feſtinatione reuerſi ſunt. Quam mox ut intrare potuerunt, in eundē locum ubi uir Domini ſepultus fuerat, Lōgobardorum dux crudeliſſimus Gummar aduenit. Ex cuius aduentu uirū Dei habuiſſe ſpiritū prophetiæ claruit, quia miniſtros ſuos à ſepulturæ ſuæ loco ſub feſtinatione diſcedere præcepit.

De Fulgentio Vtriculano epiſcopo. *Cap. XII.*

Gregorius:

HOc uerò quod de diuiſa pluuia factum narraui miraculum, etiam in alterius epiſcopi ueneratione monſtratum eſt. Nam quidam clericus ſenex, qui adhuc ſupereſt, eidem rei præſtò ſe fuiſſe teſtatur dicens: Fulgentius epiſcopus qui Vtriculenſi Eccleſiæ præerat, regē crudeliſſimū Tōtilam infenſum omnimodo habebat. Cūq; ad eaſdem partes cū exercitu propinquaſſet, curę fuit epiſcopo per clericos ſuos xenia ei trāſmittere, eiusq; furoris inſaniam ſi poſſet muneribus mitigare. Quę ille ut uidit, protinus ſpreuit, atq; iratus ſuis hominibus iuſſit, ut eundem epiſcopum ſub omni aſperitate conſtringerent, eumq; eius examini ſeruarent. Quem dum feroces Gothi, miniſtri ſcilicet crudelitatis illius tenuiſſent, circūdantes eum uno in loco ſtare præceperunt: eiq; in terra circulum deſignauerunt, extra quē pedem tendere nullo modo auderet. Cunq; uir Dei in ſolenni mio eſtuaret, ab eiſdem Gothis circūdatus, & deſignatione circuli incluſus, repētè coruſcationes & tonitrua, & tanta uis pluuiæ erupit, ut hi qui eū cuſtodiendum acceperant, immenſitatem pluuię ferre non poſſent. Et dum magna nimis inundatio fieret, intra eandem deſignationem circuli in qua uir Domini Fulgentius ſtetit, ne una quidem pluuiæ gutta deſcendit. Quod dum regi crudeliſſimo nunciatum eſſet, illa mens effera ad magnā eius reuerentiam uerſa eſt, cuius pœnam prius in ſatiabili furore ſitiebat. Sic omnipotens Deus cōtra elatas carnalium mentes potentiæ ſuæ miracula per deſpectos operatur, ut qui ſuperbè contra præcepta ueritatis ſe eleuant, eorum ceruicem ueritas per humiles premat.

De Herculano Perufino epiſcopo. *Cap. XIII.*

NVper quoq; Floridus uenerabilis uir uitæ epiſcopus narrauit quoddam memorabile ualde miraculum, dicens: Vir ſanctiſſimus Herculanus nutritor meus, Perufinæ ciuitatis epiſcopus fuit, ex conuerſatione monaſterij ad ſacerdotalis ordinis gratiam deductus. Totilæ autem per fidi regis temporibus eandem urbem annis vij. continuis Gothorum exercitus obſedit, ex qua multi ciuium fugerunt, qui famis periculum ferre non poterant. Anno uerò vij. nondū finito obſeſſam urbem Gothorum exercitus intrauit. Tūc comes qui eidem exercitui præerat, ad regem Totilam nuncios miſit, exquirens quid de epiſcopo uel populo fieri iuberet. Cui ille præcepit, dicens: Epiſcopo prius à uertice capitis uſq; ad calcaneū, corrigiam tolle, & tunc caput eius amputa, omnem uerò populum qui illic inuentus eſt, gladio extingue. Tunc idem comes uenerabilem uirum Herculanum epiſcopum ſuper urbis murum deductum, capite truncauit, eiusq; cutem iam mortui à uertice uſq; calcaneum incidit, ut ex eius corpore corrigia ſublata uideretur. Moxq; corpus illius extra murum proiecit. Tunc quidam humanitatis pietate compulſi, abſciſſum caput ceruici apponentes, cum uno paruulo infante qui illic extinctus inuentus eſt iuxta murum, corpus epiſcopi ſepulturæ tradiderunt. Cunq; poſt eandem cædem die xl. rex Totila iuſſiſſet, ut ciues urbis illius qui quolibet diſperſi eſſent, ad eam ſine aliqua trepidatione remearent, hi qui prius fame fugerant, uiuendi licentia acceptа reuerſi ſunt. Sed cuius uitæ eorum epiſcopus fuerat memores, ubi ſepultum eſſet corpus illius quæſierunt, ut hoc iuxta honorem debitum in Eccleſia beati Petri apoſtoli humarēt. Cūq; itum eſſet ad ſepulchrum, effoſſa terra inuenerunt corpus

pus pueri pariter humati, utpote iam die xl. tabe corruptum & uermibus plenum, corpus uerò episcopi, ac si die eodem esset sepultum. Et quod est adhuc magna admiratione uenerandum, quia ita caput eius unitum fuerat corpori, ac si nequaquam fuisset abscissum, sic uidelicet ut nulla uestigia sectionis apparerent. Cumq; hoc & in terga uerterent, exquirentes si quod signum uel de alia monstrari incisione potuisset, ita sanum atq; intemeratum omne corpus inuentum est, ac si nulla hoc incisio ferri tetigisset.

Petrus:

QVis non obstupescat talia signa mortuorum quæ fiunt pro exercitatione uiuentium?

De Isaac seruo Dei. Cap. XIIII.

Gregorius:

PRioribus quoq; Gothorum temporibus fuit iuxta Spoletanam urbem uir uitæ uenerabilis, Isaac nomine, qui usq; ad extrema penè Gothorũ tẽpora peruenit, quẽ nostrorũ multi nouerunt, & maximè sacra uirgo Gregoria, quæ nũc in hac Romana urbe iuxta Ecclesiam beatæ Mariæ semper uirginis habitat. Quæ dum adolescentiæ suæ tẽpore cõstitutis iã nuptijs in Ecclesiã fugisset, & sanctimonialis uitæ cõuersationem quæreret, ab eodẽ uiro defensa, atq; ad eũ quẽ desiderabat habitũ Domino protegente perducta est. Quæ quia sponsum fugit in terra, habere sponsum meruit in cœlo. Multa aũt de eodẽ uiro narrante uenerabili patre Eleutherio agnoui, qui & hunc familiariter nouerat, & eius uerbis uita fidẽ prębebat. Hic itaque uenerabilis Isaac ortus ex Italia nõ fuit, sed ea illius narro miracula quæ conuersatus in Italia fecit. Cùm primũ de Syriæ partibus ad Spoletanam urbem uenisset, ingressus Ecclesiam à custodibus petijt, ut sibi quantũ uellet licẽtia cõcederet oran di, eumq; horis secretioribus egredi non urgerẽt. Qui mox ad orandum stetit, diemq; totum peregit in oratione, cui sequentem continuauit & noctem. Secundo etiam die cum nocte subsequenti in precibus perstitit, diem quoq; tertiũ in oratione coniunxit. Cumq; hoc unus ex custodibus superbiæ spiritu inflatus cerneret, unde pficere debuit, inde ad defectus damna peruenit. Nam hũc simulatorem dicere, & uerbo rustico cœpit impostorem clamare, qui se tribus diebus & noctibus orare ante oculos hominum demonstraret. Qui protinus currens uirtũ Dei alapa percussit, ut quasi religiosæ uitæ simulator esset, de Ecclesia cum contumelia exiret. Sed hunc repentè ultor spiritus inuasit, & ad uiri Dei uestigia strauit, ac per os illius clamare cœpit: Isaac me eijcit, Isaac me eijcit. Vir quippe peregrinus quo censeretur nomine nesciebatur, sed eius nomen ille spiritus prodidit, qui se ab illo posse eijci clamauit. Mox autem super uexati corpus uir Dei incubuit, & malignus spiritus qui eum inuaserat abscessit. In tota urbe tunc statim quid in Ecclesia factum fuisset innotuit. Currere uiri & fœminæ nobiles atq; ignobiles pariter cœperunt, certatimq; eum in suis rapere domibus conabantur. Alij ad cõstruendũ monasterium prædia, alij pecunias, alij subsidia quæque poterãt offerre uiro Dei suppliciter uolebãt. Sed seruus omnipotentis Domini horũ nihil accipiens, egressus urbem non longè desertum locum reperit, ibiq; sibi humile habitaculum construxit. Ad quem dum multi pergunt, exemplo illius æternæ uitæ accendi desiderio cœperũt, atq; sub eius magisterio in omnipotẽtis se Domini seruitium dederunt. Cumq; ei crebrò discipuli humiliter imminerent, ut pro usu monasterij possessiones quæ offerebantur acciperet, ille sollicitus suæ paupertatis custos fortem sententiam tenebat, dicens: Monachus qui in terra possessiones quærit, monachus non est. Sic quippe metuebat paupertatis suæ securitatem perdere, sicut auari diuites solent perituras diuitias custodire. Ibi itaque prophetiæ spiritu, magnisq; miraculis cunctis longè lateq; habitantibus uita eius inclaruit. Nam die quadam ad uesperum in horto monasterij fecit iactari ferramenta, quæ usitato nos nomine, uangas uocamus. Dixit itaq; discipulis suis: Tot uangas in horto proijcite, & citius redite. Nocte uerò eadem dum ex more cum fratribus ad exhibendas laudes Domino surrexisset, præcepit dicens: Ite, & operarijs nostris pulmentũ coquite, ut mane primo paratũ sit. Facto autem mane, fecit deferri pulmentũ quod parari iusserat, atq; hortum cum fratribus ingressus, quot uangas iactari præceperat, tot in eo laborantes operarios inuenit. Ingressi quippe fures fuerant, sed mutata mente per spiritum apprehenderunt uangas quas inuenerunt, & ab ea hora qua ingressi sunt quousq; uir Domini ad eos ueniret, cuncta horti illius spatia quæ inculta fuerant, coluerunt. Quibus uir Domini mox ut ingressus est, ait: Gaudete fratres, multum laborastis, iam quiescite. Quibus ilicò alimenta quæ detulerat, præbuit, eosq; post tanti laboris fatigationem refecit. Sufficienter autem refectis, ait: Nolite malum facere, quotiens de horto aliquid uultis ad horti aditum uenite, tranquillè petite, cũ benedictione percipite, & à furti prauitate cessate. Quos statim collectis oleribus onustari fecit. Actumq; est ut qui ad hortum nocituri uenerãt, cum laboris sui præmio, & repleti ab eo, & innocui redirent.

ALio quoq; tempore accesserunt ad eum peregrini quidam misericordiam postulãtes, scissis uestimentis, pannis obsiti, ita ut penè nudi uiderentur. Cumq; ab eo uestimenta peterẽt, eorum uerba uir Domini tacitus audiuit, qui unum ex discipulis suis protinus silenter uocauit eiq; præcipit, dicens: Vade, atq; in illa silua in loco tali cauam arborem require, & uestimenta quæ in ea inueneris, defer. Cumq; discipulus abijsset, arborem sicut iussus fuerat requisiuit, uestimenta reperit, & latenter detulit magistro. Quæ uir Dei suscipiens, peregrinis nudis atq; petentibus ostendit, & præbuit dicens: Venite, quia nudi estis, ecce tollite, & uestite uos. Hæc illi intuentes recognouerunt quæ posuerãt, magnoq; pudore consternati

sternati sunt, & qui fraudulẽter uestimẽta quærebant aliena, confusi receperunt sua.

ALio quoq; tempore quidã se eius orationibus commendans, sportas duas plenas alimentis ei per puerum transmisit: quarum unam idem puer surripuit, atq; in itinere abscondit, unã uerò ad Dei hominẽ detulit, & petitionem illius qui se ei per xenium commendauerat enarrauit. Quam uir Domini benignè suscipiens eundẽ puerum admonuit, dicens: Gratias agimus, sed uide sportam quam in itinere posuisti, ne incautè tangere præsumas, quia in eam serpens ingressus est. Esto ergo sollicitus, ne si tollere incautè uolueris, à serpente feriaris. Quibus uerbis puer ualde confusus, exultauit quidem quod euaserit mortẽ, sed tristis ad modicum factus est: quia quamuis salubrem pœnam euaserit, tamen pertulit uerecundiam suam. Qui reuersus ad sportam, cautè ac sollicitè attẽdit, sed eam iam sicut uir Dei prædixerat, serpens tenebat. Hic itaq; cùm uirtute abstinentiæ, contemptu rerum transeuntiũ, prophetię spiritu, orationis intentione esset incomparabiliter prædितus, unũ erat quod in eo reprehensibile esse uidebatur: quia nonnunquam tanta ei lætitia inerat, ut illis tot uirtutibus nisi sciretur esse plenus, nullo modo crederetur.

Petrus:

QVidnã quęso te, quidnã hoc esse dicimus: sponte sibi lætitiæ frena laxabat, an tot uirtutibus pollens, aliquando ad præsens gaudium etiam renitens eius animus trahebatur?

Gregorius:

MAgna est Petre omnipotentis Dei dispensatio, & plerunq; contingit ut quibus maiora bona præstat, quædam minora non tribuat, ut semper eorum animus habeat unde se ipse reprehendat: quatenus dum appetũt perfecti esse, nec possunt, & laborant in hoc quod non acceperũt, nec tamen elaborando præualent, in his quæ accepta habent, se minimè extollant: sed discãt quia ex semetipsis maiora bona nõ habẽt, qui in semetipsis uincere parua uitia atq; extrema nõ possunt. Hinc est enim quòd perducto Dominus ad terrã repromissionis populo, cunctos fortes atq; præpotentes aduersarios eius extinguens, Philistæos atq; Chananeos diutius reseruauit, ut sicut scriptũ est: In eis experiretur Israel. quia nonnunquã, ut dictum est, eis etiam quibus magna dona tribuit, parua quædã reprehensibilia relinquit, ut semper habeant contra quod bellum gerant, & deuictis magnis hostibus mentem non erigant, quando eos adhuc aduersarij etiam minimi fatigant. Fit itaq; ut miro modo una eademq; mens & uirtute polleat, & ex infirmitate lassescat, quatenus & ex parte constructa sit, & ex parte se conspiciat esse destructam: ut per bonum quod quærit, & habere non ualet, illud seruet humiliter quod habet. Sed quid mirum quòd hoc de homine dicimus, quando illa superna regio in ciuibus suis ex parte damna pertulit, & ex parte fortiter stetit: ut electi angelorum spiritus, dum alios per superbiã cecidisse conspicerẽt, ipsi tanto robustius quanto humilius starent? Illi ergo religionis suę etiã detrimenta profecerunt, quæ ad æternitatis statum ex parte suæ destructionis est solidius instructa. Sic ergo & in unaquaq; anima agitur, ut in humiliratis custodiam aliquando ad lucra maxima ex minimo damno seruetur. Petrus:

Placet quod dicis.

De Euthicio & Florentio seruis Dei. Cap. XV.

Gregorius:

NEq; hoc sileam quòd ex regione eadem uenerabilis uiri Sanctuli presbyteri narratione cognoui, de cuius uerbis ipse nõ dubitas, quia eius uitam fidemq; minimè ignoras.

EOdem quoq; tempore in Nursinæ partibus prouinciæ duo uiri in uita atq; habitu sanctę conuersationis habitabant, quorum unus Euthicius, alter uerò Florẽtius dicebatur. Sed idem Euthicius in spiritali zelo atq; in feruore uirtutis se exercuerat, multorumq; animas ad Deum perducere exhortando satagebat. Florentius uerò simplicitati atq; orationi deditam ducebat uitã. Non longè autem erat monasterium quod rectoris sui morte erat destitutum, ex quo sibi monachi eundem Euthicium præesse uoluerunt. Qui eorum precibus acquiescens, multis annis monasterium rexit, discipulorumq; animas in studio sanctę cõuersationis exercuit. Ac ne oratorium in quo prius habitauerat, solum remanere potuisset, illic uenerabilem uirum Florentiũ reliquit. In quo dum solus habitaret, die quadam sese in orationem dedit, atq; ab omnipotenti Domino petijt, ut ei illic ad habitandum aliquod solatium donare dignaretur. Qui mox ut impleuit orationem, oratoriũ egressus, ante fores ursum reperit stantẽ. Qui dũ ad terram caput deprimeret, nihilq; feritatis in suis motibus demonstraret, apertè dabat intelligi quòd ad uiri Dei obsequiũ uenisset: quod uir quoque Domini protinus agnouit. Et quia in eadem cella quatuor uel quinq; pecudes remanserãt, quibus omnino deerat qui pasceret & custodiret, eidem urso præcepit, dicens: Vade, atq; oues hias ad pastũ eijce, ad horam uerò sextam reuertere. Cœpit itaq; hoc indesinẽter agere. Iniungebatur urso cura pastoralis, & quas manducare consueuerat, pascebat oues bestia ieiuna. Cùm uir Domini ieiunare uolebat ad nonam, præcipiebat urso eadem hora cum ouibus reuerti, cùm uerò noluisset, ad sextam. In omnibus itaq; mãdatis uiri Dei obtemperabat ursus, ut neq; ad sextam iussus redire ueniret ad nonam, neq; ad nonam iussus redire ueniret ad sextam. Cunq; diu hoc ageretur, cœpit in loco eodem tantæ uirtutis fama longè lateq; crebrescere. Sed quia antiquus hostis unde bonos cernit enitescere ad gloriam, inde peruersos per inuidiam rapit ad pœnam: quatuor uiri ex discipulis uenerabilis Euthicij uehementer inuidentes quòd eorum magister signa non faceret, & is qui solus ab eo relictus fuerat, tanto hoc miraculo clarus appareret, eundem ursum insidiantes occiderũt. Cunq; hora qua iussus fuerat nõ redire,

Iudic. 3

diret, uir Dei Florentius suspectus est redditus, & usq; ad horam uesperam expectans, affligi cœpit quòd is quẽ ex simplicitate multa fratrem uocare consueuerat, ursus minimè reuerteretur. Die uerò altera perrexit ad agrum, ursum pariter ouesq; quæsiturus: quẽ occisum reperit. Sed sollicitè inquirẽs, citius à quibus fuerat occisus inuenit. Tũc sese in lamentum dedit, fratrum malitiam magis quàm ursi mortem deplorans. Quẽ uenerandus uir Euthicius ad se deductum consolari studuit, sed idem uir Domini coram eo doloris magni stimulis accẽsus, imprecatus est, dicẽs: Spero in omnipotẽti Deo, quia in hac uita ante oculos omnium ex sua malitia uindictam recipiant, qui nihil se lædẽtem, ursum meum occiderunt. Cuius uocẽ protinus ultio diuina secuta est. Nã quatuor monachi qui eundẽ ursum occiderãt, statim elephantino morbo percussi sunt, ut membris putescẽtibus interirẽt. Quod factum uir Dei Florẽtius uehemẽter expauit, secq; ita fratrib. maledixisse pertimuit. Omni enim uitæ suæ tẽpore flebat, quia exauditus fuerat, se crudelẽ, se in eorum morte clamauit homicidã. Quod idcirco omnipotẽtẽ Dominum fecisse credimus, ne uir miræ simplicitatis quantolibet dolore commotus, intorquere ultrà præsumeret iaculum maledictionis.

Petrus:

NVnquidnam ualde graue esse credimus, si fortasse cuilibet exagitante iracũdia maledicamus?

Gregorius:

DE hoc peccato cur me percunctaris an graue sit, cùm Paulus dicat: Neq; maledici regnum Dei possidebunt? Pensa itaq; quàm grauis culpa est quæ separat à regno cœlestis uitæ. 1. Cor. 6

Petrus:

QVidsi homo non fortasse ex malitia, sed ex linguę incuria maledictionis uerbum iaculatur in proximum?

Gregorius:

SI apud districtũ iudicẽ Petre otiosus sermo reprehẽdit, quanto magis & noxius? Pẽsa ergo quãtũ sit dãnabilis qui à malitia nõ uacat, si & ille sermo pœnalis est, q; à bonitate utilitatis uacat.

Petrus:

Assentio.

Gregorius:

IDem uir Dei egit aliud, quod silere nõ debeo. Cùm enim magna eius opinio longè lateq; crebresceret, quidam diaconus lõgè positus ad eum pergere studuit, ut eius se orationibus commendaret. Qui ad eius cellulam ueniens, omnem locum per circuitum inuenit innumeris serpentibus plenum. Cunq; uehementer expauisset, clamauit dicens: Serue Dei ora. Erat autem tunc mira serenitas. Egressus uerò Florentius, ad cœlum oculos & palmas tetendit, ut illam pestem sicut sciret Dominus auferret. Ad cuius uocem, subitò cœlum intonuit, atq; idem tonitrus omnes illos qui eundem locum occupauerant serpẽtes interemit. Quos cùm uir Dei Florentius interemptos aspiceret, dixit: Ecce illos occidisti Domine, quis eos hinc leuabit? Moxq; ad eius uocẽ tantæ aues uenerunt quãti serpẽtes occisi fuerant, quæ asportantes singulos, & longius proijciẽtes, locum habitationis illius mundum à serpẽtibus omnimodo reddiderunt. A

Petrus:

QVid uirtutis, quid fuisse meriti dicimus, q; eius ori tantum factus est Deus proximus?

Gregorius:

APud omnipotẽtis Dei singularem mundítiam, atq; eius simplicẽ naturã multum Petre humani cordis munditia atq; simplicitas ualet. Hoc ipsum nanq; quod eius famuli à terrenis actionibus segregati, otiosa loqui nesciũt, & mẽtem per uerba spargere, atq; inquinare deuitant, authoris sui præ cæteris exauditionem impetrãt. Cui in quantum est possibile, ipsa puritate ac simplicitate cogitationis, quasi ex quadam iam similitudine concordant. Nos autem turbis popularibus admixti, dum frequenter otiosa, nonnunquã uerò etiam, quod est grauius, noxia loquimur, os nostrum omnipotẽti Deo tanto longinquum fit, quanto huic mundo proximum. Multum quippe deorsum ducimur, dum locutione cõtinua secularibus admiscemur. Quod bene Esaias postquam regem Dominum exercituum uidit, in semetipso reprehendit, & pœnituit, dicẽs: Væ mihi, quia tacui: quia uir pollutus labijs ego sum. Qui cur polluta labia haberet, ostendit cùm subiunxit: In medio populi polluta labia habentis ego habito. Pollutionem nanq; labiorum habere se doluit, sed unde hanc contraxerit indicauit, cũ in medio populi polluta labia habentis se habitare perhibuit. Valde enim difficile est ut lingua secularium mentẽ non inquinet quam tangit: quia dum plerunq; eis ad quædam loquenda condescendimus, paulisper assueti, hanc ipsam locutionem quæ nobis indigna est, etiam delectabiliter tenemus, ut ex ea iam redire non libeat, ad quam uelut ex condescensione deducti uenimus inuiti. Sicq; fit ut ab otiosis ad noxia, à leuioribus ad graiora uerba ueniamus, & os nostrum ab omnipotenti Domino tanto iam minus exaudiatur in prece, quanto amplius inquinamur stulta locutione. Esa. 6 B C

D quia sicut scriptum est: Qui auertit aurem suam ne audiat legẽ, oratio eius erit execrabilis. Quid ergo mirum, si postulantes tardè à Domino audimur, qui præcipientẽ Dominũ, aut tardè, aut nullo modo audimus? Et quid mirum, si Florẽtius in prece sua citius est auditus, qui in præceptis suis Dominum citius audiuit? Prou. 28

Petrus:

Nihil est quod responderi ualeat apertæ rationi.

Gregorius:

EVthicius uerò qui prædicti Florentij in uia Domini socius fuerat, magnus post mortem claruit in uirtute signorum. Nam cùm multa ciues urbis illius de eo soleant narrare miracula, illud tamẽ est præcipuum quod usq; ad hæc Longobardorum tempora omnipotens Deus per uestimen-

stimẽtum illius assiduè dignabatur operari. Nam quotiens pluuia deerat, & æstu nimio terram longa siccitas exurebat, collecti in unum ciues urbis illius, eius tunicam leuare, atq; in conspectu Domini cum precibus offerre cõsueuerant. Cum qua dum per agros pergerent exorantes repentè pluuia tribuebatur, quæ plenè terram satiare potuisset. Ex qua re patuit, eius anima quid uirtutis intus, quid meriti haberet, cuius foris ostensa uestis iram conditoris auerteret. A

De Marcio monacho de monte Marsico. Cap. XVI.

NVper quoq; in parte Cãpaniæ uir ualde uenerabilis Marcius nomine, in monte Marsico solitariam uitam duxit, multisq; annis in specu angustissimo inclusus fuit, quem multi ex nostris nouerunt, eiusq; actibus præsentes extiterũt. De quo multa ipse & beatæ memoriæ papa Pelagio prędecessore meo, & alijs religiosissimis uiris narrantibus agnoui. Cuius hoc miraculum primum fuit, quòd mox ut se in prædicti montis foramine contulit, ex petra eadem quę in semetipsa concaua angustũ specum fecerat, aquæ stilla prorupit, quæ Marcio Dei famulo in usu quotidiano sufficeret, & nec plus adesset, nec necessitati deesset. Qua in re ostendit omnipotens Deus quantam sui famuli curam gereret, cui uetusto miraculo potum in solitudine ex petræ duritia ministraret. Sed antiquus hostis humani generis inimicus eius uirtutibus inuidens, hunc usitata arte pellere ex eo specu molitus est. Nam amicam sibi bestiam, serpentẽ scilicet, ingressus, hunc ab eadem habitatione eijcere facto terrore conatus est. Cœpit etenim serpẽs in speluncam uenire solus cum solo, eoq; orante se ante illum sternere, & cum cubante pariter cubare. Sed uir sanctus omnino imperterritus eius ori manum uel pedem extendebat, dicens: Si licentiam accepisti ut ferias, ego non prohibeo. Cunq; hoc continuè per triennium gereretur, die quadam antiquus hostis tanta hac eius fortitudine uictus infremuit, secq; per deuexum montis latus in præcipitium serpẽs dedit, omniaq; arbusta loci illius flamma ex se exeunte concremauit. Qui in eo quod montis latus omne cõbussit, cogẽte omnipotẽte Deo monstrare cõpulsus est, quantæ uirtutis fuerat, qui uictus abscedebat. Perpẽde quæso, iste uir Domini in quo montis uertice stetit, qui cum serpente per triennium iacuit securus. A B C

Petrus:

Auditu paueo.

Gregorius:

VIr iste uenerabilis inclusionis suæ tempore primo decreuerat, ut ultrà mulierem non uideret: non quia aspernabatur sexum, sed ex contemplatione speciei, tentationis incurrere metuebat uitium. Quod quædam mulier audiens, audacter ascendit montem, atq; ad eius specum impudenter prorupit. At ille paulo longius intuens, & uenientis ad se muliebria indumenta conspiciẽs, sese in orationem dedit, in terram faciẽ depressit, & eousq; prostratus iacuit, quò impuderis mulier à fenestra cellulæ illius fatigata recederet. Quæ die eodẽ mox ut de montẽ descẽdit, uitam finiuit: ut ex mortis eius sentẽtia dareẽ intelligi, quia ualde omnipotenti Deo displicuit, quòd eius famulum ausu improbo contristauit.

ALio quoq; tempore dum multi ad hunc religiosa deuotione concurrerẽt, atq; arcta esset semita quæ in deuexo mõtis latere, ad eius cellulam properantes ducebat, puer paruulus incautè gradiens, ex eodem monte cecidit, & usque ad uallem corruit, quæ sub monte eodem sita, quasi in profundo conspicitur. In loco quippe eodem tanta mons ipse altitudine excreuit, ut arbusta ingentia quæ ex eadem ualle prodeunt, ex monte aspicientibus quasi fruteta esse uideantur. Perturbati itaq; sunt cuncti qui ueniebant, summaq; cura quæsitum est sicubi corpus elapsi pueri potuisset inueniri. Quis enim aliud nisi extinctum crederet, quis uel corpus ad terram integrum peruenisse suspicaretur, dum interpositis ubiq; scopulis in partes discerpi potuisset? Sed requisitus puer in ualle inuentus est, non solum uiuus, sed etiã incolumis. Tunc cunctis patenter innotuit, quod ideo lædi non potuit, quia hunc in casu suo Marcij oratio portauit. In specu uerò illius magna desuper rupes eminebat, quæ cùm ex parte exigua monti uideretur affixa, Marcij cellæ prominens casum suum quotidie, & illius interitum ruitura minabatur. Ad hũc Mascatus illustris uir Armentarij nepos cum magna rusticorum multitudine ueniẽs, precabatur ut uir Dei de specu eodẽ dignaretur exire, quatenus ipse ruituram rupem ex monte potuisset euellere, atq; in specu suo Dei famulus iam securus habitaret. Cunq; hoc uir Dei nequaquam acquiesceret ei, quod posset ut faceret præcepit: & ipse in cellæ suæ remotiori se parte contulit: si tam ingens moles rueret, dubiũ non erat quòd simul & specum destrueret, & Marciũ necaret. Itaq; dum ea quæ uenerat multitudo conaretur, si posset sine periculo uiri Dei ingens illud quod desuper incubuerat saxum leuare, cunctis uidentibus repentè res ualde admirabilis cõtigit: quia moles ipsa quam conabantur euellere, subitò ab eisdem laborantibus euulsa, ne speluncæ Marcij tectum tangeret, saltum dedit, & quasi serui Dei læsionẽ fugiẽs, longius cecidit. Quod ad iussum omnipotentis Dei angelico ministerio actum intelligit, qui diuina prouidentia disponi omnia fideliter credit. Hic cùm primùm se in eundem montem contulit, necdum clauso specu habitans, catena sibi ferrea pedem ligauit, eamq; saxo ex parte altera affixit, ne ei ultrà liceret progredi, quàm catenæ eiusdem quantitas tendebatur. Quod uir uitæ uenerabilis Benedictus audiens, cuius superius memoriam feci, ei per discipulum suum mandare curauit: Si seruus Dei es, non teneat te catena ferri, sed catena Christi. Ad quam uocem Marcius protinus eandẽ compedem soluit, sed nunquam postmodum solutum tetendit pedem ultra locum qui hũc tenere ligatum consueue- D

ſueuerat, atq; in tanto ſe ſpatio ſine catena coercuit, in quanto & antea ligatus manſit. Qui dum ſe poſtmodum in eiuſdem loci ſpecu concluſiſſet, cœpit etiam diſcipulos habere, qui ab eius ſpecu ſeorſum habitãtes, ad uſum uitæ aquam de puteo haurire cõſueuerant. Sed funis in quo ad haurien dũ aquã ſitula depẽdebat, crebrò rumpebat. Vnde factum eſt ut eandem catenã quã ex pede ſuo uir Domini ſoluerat, eius diſcipuli peterẽt, eamq; funi adiungerẽt, atq; in illã ſitulã ligarent. Ex quo iam tẽpore contigit, ut idẽ funis & quotidie tingeretur aqua, & nunquam rumperetur. Quia em̃ catenã uiri Dei funis ille contigit, ipſe quoq; ad tolerandam aquam ferri in ſe fortitudinem traxit.

Petrus:

FActa hęc placent, quia mira: & multum, quia recentia.

De monacho ex monte Argẽtario, qui mortuum ſuſcitauit. Caput XVII.

Gregorius:

NOſtris modò temporibus quidam uir Quadrageſimus nomine, Buxentinæ Eccleſiæ ſubdiaconus fuit, qui ouium ſuarum gregem paſcere in eiuſdem Aureliæ partibus ſolebat. Cuius ualde ueracis uiri narratione res mira innotuit, quæ ſecretò fuerat geſta. Is nanq; ut prædiximus, dum gregis ſui in Aurelia curam gereret, in diebus eiſdem uir fuit è monte qui Argentarius uocatur, uenerabilis uitæ, qui habitũ monachi quem prætendebat ſpecie, moribus explebat. Hic itaq; ad Eccleſiam beati Petri Apoſtolorum principis, ab eodem monte Argentario annis ſingulis uenire conſueuerat, atq; ad hunc, quem prædixi, Quadrageſimum ſubdiaconum, ſicut ipſe narrauit, hoſpitalitatis gratia declinabat. Quadã uerò die dũ eius hoſpitium, quod non longè ab Eccleſia aberat, intraſſet, cuiuſdam pauperculæ mulieris maritus iuxtà defunctus eſt: quẽ ex more lotum, ueſtimentis indutum, & ſabano conſtrictum ſuperueniente ueſpere ſepelire nequiuerunt. Igitur iuxta defuncti corpus uiduata mulier ſedit, quæ in magnis fletibus noctem ducẽs, continuis lamentorum uocibus ſatisfaciebat dolori. Cunq; hoc diutius fieret, & flere nullo modo ceſſaret, uir Dei qui receptus hoſpitio fuerat, Quadrageſimo ſubdiacono compunctus ait: Dolori huius mulieris anima mea cõpatitur, rogo ſurge, & oremus. Perrexerunt igitur utriq; ad uicinam Eccleſiam, ſeſeq; pariter in orationem dederũt. Cunq; diutius oraſſent, complere orationem Quadrageſimum ſubdiaconum ſeruus Dei petijt. Qua cõpleta ab altaris crepidine puluerem collegit, atq; cum eodem Quadrageſimo ad defuncti corpus acceſſit, ſeſeq; ibidem in orationem dedit. Cunq; diutius oraſſet, iam non ſicut prius fecerat, orationẽ compleri per ſubdiaconum uoluit, ſed ipſe benedictionem dedit, ſtatimq; ſurrexit. Et quia manu dextera collectum puluerem geſtabat, ſiniſtra pallium quo facies defuncti uelabatur, abſtulit. Quod cũ mulier fieri cerneret, contradicere uehementer cœpit, & mirari quid uellet facere. Ablato itaque pallio, diu eo quẽ collegerat puluere defuncti faciem fricauit. Qui cùm diutius fricaretur, recepit animam, oſcitauit, oculos aperuit, ſeſeq; eleuans reſedit, quid erga ſe ageretur miratus eſt, acſi de grauiſſimo ſomno fuiſſet excitatus. Quod cũ mulier lamẽtis fatigata conſpiceret, cœpit ex gaudio magis flere, & uoces amplius ædere. Quã uir Domini modeſta prohibitione compeſcuit, dicens: Tace, tace: ſed ſi quis uos requiſierit qualiter factum ſit hoc, ſolummodo dicite, quia Dominus Ieſus Chriſtus opera ſua fecit. Dixit hoc, atq; ab eius hoſpitio exiuit, Quadrageſimum ſubdiaconũ protinus reliquit, & in loco eodem ultrà non comparuit. Temporalem namq; honorẽ fugiens, egit ut ab his à quibus uiſus in tãta uirtute fuerat, nunquam iam in hac uita uideretur.

Petrus:

QVid alij ſentiant ignoro. Ego aũt præ cunctis miraculis hoc potius exiſtimo eſſe miraculũ, quòd ad uitã mortui redeũt, eorũq; animæ ad carnem ex occulto reuocantur.

Gregorius:

SI uiſibilia attendimus, ita neceſſe eſt ut credamus. Si uerò inuiſibilia penſamus, nimirum cõſtat quia maius eſt miraculũ prędicationis uerbo, atq; orationis ſolatio peccatorem cõuertere, q̃ carne mortuum reſuſcitare. In iſto em̃ reſuſcitat̃ caro iterũ moritura, in illo uerò anima in æternũ uictura. Cùm em̃ propono duos, in quo horũ exiſtimas maiori factũ uirtute miraculum? Lazarum quippe quem iã fidelẽ credimus fuiſſe, carne Dominus ſuſcitauit: Saulũ uerò reſuſcitauit in mente. Et quidem poſt reſurrectionem carnis de Lazari uirtutibus tacetur. Nam poſt reſurrectionem animæ, capere noſtra infirmitas non ualet, quãta in ſacro eloquio de Pauli uirtutib. dicunt̃. Quòd illæ eius crudeliſſimæ cogitationes ad pietatis mollia cõuerſæ ſunt uiſcera. Quòd mori cupit, p fratribus, in quorũ prius morte gaudebat. Quòd plenus omnis ſcripturæ ſcientia nil ſe ſcire iudicat, niſi Chriſtum Ieſum, & hunc crucifixũ. Quòd pro Chriſto uirgis libenter cæditur, quem gladijs inſequebat̃. Quòd Apoſtolatus honore ſublimis eſt, ſed tamen ſponte fit paruulus in medio diſcipulorum. Quòd ad cœli tertij ſecreta ducitur, & tamen mentis oculum per compaſſionem reflectit ad diſpenſandum cubile coniugatorum, dicens: Vxori uir debitum reddat, ſimiliter & uxor uiro. Quòd admiſcetur in contemplatione cœtibus angelorum, & tamen non aſpernatur cogitare atq; diſponere facta carnalium. Quòd gaudet in infirmitatib. ſibiq; in cõtumelijs placet. Quòd ei uiuere Chriſtus eſt, & mori lucrum. Quòd totum iam extra carnem eſt hoc ipſum quod uiuit in carne. Ecce qualiter uiuit, qui ab inferno mente ad uitam pietatis redijt. Minus eſt ergo quempiam in carne ſuſcitari, niſi fortè per uiuificationem carnis ad uitam reducatur mentis, ut ei hoc agatur per exterius miraculum, quatenus cõuerſus interius uiuificetur. 1.Cor.7

Petrus:

Petrus:

VAlde infrà credidi hoc, quòd modò q̃ ſit incomparabiliter ſuperius agnoui. ſed queſo cœpta proſequere, ut dum tẽpus uacat, ſine ædificatione hora non tranſeat.

De Benedicto monacho. Cap. XVIII.

Gregorius:

FRater quidã mecũ eſt in monaſterio conuerſatus, in ſcriptura ſacra ſtudioſiſſimus, qui me ætate præibat: hic ex multis quæ neſciebam, me ædificare conſueuerat. Huius itaq; narratione didici, q; fuit quidam in Campaniæ partibus intra quadrageſimũ Romanæ urbis miliariũ, nomine Benedictus, equidem ætate iuuenis, ſed moribus grandæuus, & in ſanctæ conuerſationis regula ſe fortiter ſtringens. Quẽ Totilæ regis tẽpore cùm Gothi reperiſſent, hunc incẽdere cũ ſua cella moliti ſunt. Ignẽ namq; poſuerunt, ſed in circuitu arſerunt omnia, cella uerò illius, igne comburi non potuit. Quod uidentes Gothi magisq; ſæuientes, atq; hunc ex ſuo habitaculo trahẽtes, non longè aſperunt ſuccẽſum clibanũ qui coquẽdis panibus parabatur, eumq; in illo proiecerũt, clibanũq; clauſerunt. Sed die altero ita illęſus inuentus eſt, ut non ſolum eius caro ab ignibus, ſed neq; extrema ullo modo ueſtimenta cremarentur.

Petrus:

ANtiquum trium puerorum miraculum audio, qui proiecti in ignibus læſi non ſunt.

Gregorius:

ILlud, ut opinor, miraculũ ex parte aliqua diſſimiliter geſtum eſt. Tunc quippe tres pueri ligati pedibus ac manibus in ignẽ proiecti ſunt, quos die altera rex requirẽs, in camino illæſis ueſtibus deambulantes reperit. Ex qua re colligitur, quia ignis in quo iactati fuerant qui eorum ueſtimenta nõ contigit, eorum uincula conſumpſit, ut uno eodemq; tẽpore in obſequio iuſtorum, & haberet flamma uirtutem ſuam ad ſolatium, & non haberet ad tormentum.

De Eccleſia beati Zenonis martyris, in qua aquæ ultra portã apertam inundantes minimè intrauerunt. Cap. XIX.

HVic tam antiquo miraculo diebus noſtris res ſimilis ex contrario euenit elemẽto. Nã nuper Ioannes tribunus relatione ſua me docuit, q; Pronulfus comes cùm illic adeſſet, ſe cum rege Autharico eo tẽpore in loco eodem ubi mira res contigit, affuiſſe: eamq; rem cognouiſſe teſtatus eſt. Prædictus etenim tribunus narrauit, dicens: Quia ante hoc ferè quinquennium quando apud hanc Romanam urbem alueum ſuum Tiberis egreſſus eſt, tantum creſcens ut eius unda ſuper muros urbis influeret, atq; inde iam maximas regiones occuparet, apud Veronenſem urbem fluuius Atheſis excreſcẽs, ad beati Zenonis martyris atque põtificis Eccleſiam uenit. Cuius Eccleſiæ dũ eſſent ianuæ aperte, aqua in eam minimè intrauit. Quæ pauliſper creſcens uſq; ad feneſtras Eccleſię quæ erant tectis proximæ, peruenit, ſicq; ſtans aqua Eccleſiæ ianuã clauſit, acſi illud elemẽtũ liquidũ in ſoliditatẽ parietis fuiſſet mutatũ. Cũq; eſſent multi inuẽti interius, ſed aquarũ multitudine omni Eccleſia circũdata, qua poſſent egredi non haberẽt, ibiq; ſe ſiti ac fame deficere formidarent, ad Eccleſiæ ianuã ueniebant, ad bibẽdum hauriebant aquã, quæ, ut prædixi, uſq; ad feneſtras excreuerat, & tamẽ intra Eccleſiã nullo modo diffluebat. Hauriri itaq; ut aqua poterat, ſed diffluere ut aqua non poterat. Stans aũt ante ianuã ad oſtendẽdum cunctis meritum martyris, & aqua erat ad adiutoriũ, & quaſi aqua nõ erat ad inuadẽdũ locũ. Quod ego antiquo antedicti ignis miraculo uerè prædixi nõ fuiſſe diſſimile, qui triũ puerorũ & ueſtimenta non contigit, & uincula incendit.

Petrus:

MIra ſunt ualde ſanctorum facta quæ narras, & præſenti infirmitati hominũ uehemẽter ſtupenda. Sed quia tãtos nuper in Italia fuiſſe audio admirãdæ uirtutis uiros, noſſe uelim ſi nullas eos contigit antiqui hoſtis inſidias pertuliſſe, an ex inſidijs profeciſſe.

Gregorius:

SIne labore certaminis non eſt palma uictorię. Vnde ergo uictores ſunt, niſi quòd cõtra antiqui hoſtis inſidias decertauerũt? Malignus quippe ſpiritus cogitationi, locutiõi, atq; operi noſtro ſemper inſiſtit, ſi fortaſſe quid inueniat unde apud examen æterni iudicis accuſator exiſtat. Vis etenim noſſe qũo ad decipiẽdũ ſemper aſſiſtat?

De Stephano preſbytero prouinciæ Valeriæ, cui diabolus caligas è tibijs traxit. Cap. XX.

QVidam qui nũc nobiſcum ſunt, rem quam narro teſtantur. Vir uitæ uenerabilis Stephanus nomine, Valerię prouincię preſbyter fuit, huius noſtri Bonifacij diaconi atq; diſpenſatoris Eccleſiæ agnatione proximus. Qui quadã die de itinere domũ regreſſus, mancipio ſuo negligenter loquens præcepit, dicens: Veni diabole, diſcalcia me. Ad cuius uocem mox cœperunt ſe caligarum corrigiæ in ſumma uelocitate diſſoluere, ut apertè conſtaret quòd ei ipſe qui nominatus fuerat, ad extrahendas caligas diabolus obediſſet. Quod mox ut preſbyter uidit, uehemẽter expauit, magnisq; uocibus clamare cœpit, dicens: Recede miſer, recede: non enim tibi, ſed mancipio meo locutus ſum. Ad cuius uocem protinus receſſit, ita ut inuentæ ſint magna iam ex parte diſſolutæ corrigiæ remãſiſſe. Qua in re colligi poteſt, antiquus hoſtis qui tam præſtò eſt factis corporalibus, quàm nimijs inſidijs noſtris cogitationibus inſiſtat.

Petrus:

LAborioſum eſt ualde atq; terribile cõtra inimici inſidias ſemper intendere, & continuè quaſi in acie ſtare.

Gregorius:

LAborioſum nõ erit, ſi cuſtodiã noſtrã nõ nobis, ſed gratiæ ſupernæ tribuimus: ità tamen ut & ipſi quãtũ poſſumus, ſub protectiõe Dei uigilemus.

gilemus. Si autem antiquus hostis à mente cœperit expelli, ex diuina largitate plerunq; agitur, ut non solum iam timeri non debeat, sed ipse etiam bene uiuentium uirtute terreatur.

De puella conuersa, cuius solo imperio homo est à dæmonio liberatus. Cap. XXI.

REi nãq; quam narro, uir sanctissimus Eleutherius senex pater, cuius memoriã superius feci, testis extitit, mihiq; hoc intimare curauit, qd' in Spolitana urbe puella quædã iam nubilis cuiusdam primarij filia, cœlestis uitæ desiderio exarsit, eiq; pater ad uiã uitę resistere conatus est, sed cõtẽpto patre, cõuersationis sanctę habitũ suscepit. Qua ex re factũ est ut eã pater suæ substãtiæ exhæredẽ faceret, nihilq; ei aliud nisi sex uncias unius possessiunculæ largireť. Eius uerò exemplo, puo catæ cœperũt apud eã multæ nobilioris generis puellæ cõuerti, atq; omnipotẽti Domino dedicata uirginitate seruire. Quadã uerò die idẽ Eleutherius abbas, uir uitæ uenerabilis, ad eã gratia exhortationis atq; ædificationis accesserat, & cũ ea de uerbo Dei colloquẽs sedebat, cùm repẽtè ex eodẽ fundo quẽ in sex uncias à patre perceperat, cũ xenio rusticus uenit. Qui dum ante eos assisteret, maligno spiritu correptus cecidit, fatigariq; nimijs stridoribus atq; balatibus cœpit. Tũc sanctimonialis fœmina surrexit, atq; irato uultu magnis clamorib. imperauit, dicẽs: Exi ab eo miser, exi ab eo miser. Ad cuius uocẽ mox per os uexati diabolus respõdit, dicẽs: Et si de isto exeo, in quẽ intrabo? Casu aũt iuxtà porcus paruulus pascebať. Tũc sanctimonialis fœmina præcepit dicẽs: Exi ab eo, & in hũc porcũ ingredere. Qui statim de homine exiuit, porcũ quẽ iussus fuerat inuasit, occidit, & recessit.

Petrus:

VElim nosse, si saltem porcum concedere spiritu immundo debuit.

Gregorius:

PRopositę regulę nostrę actiõis, sunt facta ueritatis. Ipsi enim redẽptori nostro à legione quæ hominẽ tenebat dictũ est: Si eijcis nos, mitte nos in gregẽ porcorũ. Qui hãc & ab homine expulit, & in porcos ire, eosq; in abyssum mittere cõcessit. Ex qua re etiã hoc colligiť q; absq; cõcessione omnipotentis Dei nullã malignus spiritus cõtra hominẽ potestatẽ habeat, qui in porcos intrare nõ potuit, nisi permissus. Illi ergo nos necesse est spõte subdi, cui & aduersa omnia subijciunť in uita, ut tãto nostris hostibus potẽtiores simus, quãto cũ authore omniũ unũ efficimur per humilitatẽ. Quid aũt mirũ si electi quiq; in carne positi, multa facere mirabiliter possũt, quorũ ipsa quoq; ossa mortua plerunq; in multis miraculis uiuunt?

Matth. 8

De presbytero prouinciæ Valeriæ, qui furem ad sepulchrum suum tenuit. Cap. XXII.

IN Valeria namq; prouincia res est hæc gesta quã narro, mihiq; beatæ memoriæ abbatis mei Valentionis relatione cognita. Ibi etenim quidã uenerabilis sacerdos erat, qui cũ clericis suis Dei laudibus bonisq; operibus intẽtus, sanctæ cõuersationis uitã ducebat. Superueniẽte aũt uocationis die defunctus est, atq; ante Ecclesiã sepultus. Eidẽ uerò Ecclesiæ caulæ inhęrebãt ouiũ, atq; idẽ locus in quo sepultus est, ad easdẽ oues tẽdẽtibus peruius erat. Quadã aũt nocte cũ clericis intra Ecclesiã psallentibus fur uenisset, ut ingressus caulas furtũ faceret, ueruecẽ tulit, & concitus exijt. Cùm uerò peruenisset ad locũ ubi uir Domini sepultus erat, repẽtè hæsit, & gressum mouere non potuit. Ueruecẽ quidẽ de collo deposuit, eũq; dimittere uoluit, sed manũ laxare nõ ualuit. Cœpit igiť stare miser cũ præda sua reus & ligatus. Volebat ueruecẽ dimittere, nec ualebat. Volebat egredi cũ ueruece, nec poterat. Miro itaq; modo fur qui à uiuis uideri timuerat, hũc mortuus tenebat. Cùm itaq; gressus manusq; illius fuissent obstricta, immobilis perstitit. Facto aũt mane, expletis laudib. Dei, ab Ecclesia egressi sunt clerici, & inuenerũt ignotũ hominẽ ueruecẽ tenẽtẽ manu. Res uenit in dubium, utrũ ueruecem tolleret, an offerret, sed culpæ reus citius indicauit pœnam. Mirati omnes, quia ingressus fur uiri Dei merito ad prædam suã stabat ligatus. Qui se pro eo protinus in orationẽ dederunt, suisq; precibus uix obtinere ualuerunt, ut qui res eorũ uenerat rapere, saltẽ uacuus exire mereretur. Itaq; fur qui diu steterat cũ præda captiuus, quandoq; exijt uacuus & liber.

Petrus:

APparet quantæ sit super nos dulcedinis omnipotens Deus, cuius erga nos fiunt tam iocunda miracula.

De abbate Prænestini mõtis, eiusq; presbytero. Ca. XXIII.

Gregorius:

PRænestinæ urbi mons præeminet, in quo beati Petri apostoli monasterium situm est, uirorum Dei: quorum relatione adhuc in monasterio positum audisse me cõtigit magnũ hoc quod narro miraculũ, quod eiusdẽ monasterij monachi nosse se testabantur. In eo nanq; monasterio fuit pater uitæ uenerabilis, qui quendam monachum nutriens, usq; ad reuerẽdos prouexit mores. Cũq; eũ in timore Domini uideret excreuisse, in eodẽ sibi monasterio tunc presbyterũ fecit ordinari. Cui post ordinationem suam, quia nõ lõgè abesset, eius exitus per reuelationẽ indicatus est. A prædicto autẽ patre monasterij petijt, quatenus ei concederet ut sibi sepulchrũ pararet. Cui ille respondit: Ante te quidẽ ego moriturus sum, sed tamen uade, & sicut uis, præpara sepulchrũ tuũ. Recessit igitur, & præparauit. Cùm nõ post multos dies senex pater febre præuentus, ad extrema peruenit, atq; assistenti presbytero iussit, dicẽs: In tuo sepulchro pone me. Cũq; ille diceret: Scis quia ego modò te secuturus sum, utrosq; capere nõ põt, abbas ptinus respõdit, dicẽs: Ita fac ut dixi, qa sepulchrũ tuũ ambos nos capit. Defunctus itaq; est, atq; in sepulchro eodẽ qd' sibi presbyter parauerat positus. Mox quoq; & presbyterũ corporis lãguor secutus est, quo languore crescẽte citius presbyter uitam

uitam finiuit. Cunq; ad sepulchrum quod sibijpsi parauerat corpus illius fuisset à fratribus deportatum, aperto eodem sepulchro uiderũt omnes qui aderant, locum non esse ubi poni potuisset: quia corpus patris monasterij quod illic antè positum fuerat, omne illud sepulchrum tenebat. Cunq; fratres qui presbyteri corpus detulerant, factam sibi sepeliendi difficultatem uiderent, unus eorũ exclamauit dicẽs: O pater, ubi est quod dixisti, quia sepulchrum istud ambos uos caperet. Ad cuius uocem subitò cunctis uidentibus abbatis corpus quod illic antè positum fuerat, & supinum iacebat, sese uertit in latere, & uacantem sepulchri locum ad sepeliendum presbyteri corpus præbuit, & quia utrosq; ille locus caperet, sicut uiuus promiserat, mortuus impleuit. Sed quia hoc quod prædixi, apud Prænestinam urbem in beati Petri apostoli monasterio gestum est, uis ne aliquid etiam in hac urbe de eius Ecclesiæ custodibus, ubi sacratissimum corpus illius est positum audire?

Petrus:

Volo, atq; id ut fiat magnopere deprecor.

De Theodoro mansionario Ecclesiæ beati Petri apostoli urbis Romæ. Cap. XXIIII.

Gregorius:

ADhuc supersunt aliqui qui Theodorũ eius Ecclesiæ custodem nouerunt, cuius narratione innotuit res quæ ei contigit ualde memorabilis. Quòd quadam nocte dum citius ad melioranda iuxta ianuam lumina surrexisset, ex moreli gneis gradibus sub lampade positus stabat, & lampadis refouebat lumen. Tunc repentè beatus Petrus apostolus in stola candida deorsum in pauimento constitit, eiq; dixit: Colliberte quare tam citius surrexisti? Quo dicto ab oculis aspicientis euanuit, sed tantus in eum pauor irruit, ut tota in illo corporis uirtus deficeret, & per dies multos de strato suo surgere non ualeret. Qua in re quid idem beatus Apostolus seruientibus sibi uoluit, nisi præsentia sui respectus ostendere, quia quicquid pro eius ueneratione agerent, ipse hoc pro mercede retributionis sine intermissione semper uideret.

Petrus:

MIhi hoc non tam apparet mirum, quia uisus est, sed quia is qui eum uidit, cùm sanus esset, ægrotauit.

Gregorius:

QVid super hac re miraris Petre? Nunquid nam menti excidit, quia cùm Daniel propheta magnam illam ac terribilem uisionẽ uidit, ex qua etiam uisione contremuit, protinus adiunxit: Et ego elangui & ægrotaui per dies plurimos. Caro enim ea quæ sunt spiritus, capere non ualet: & ideirco nonnunquam cùm mens humana ultra se ad uidẽdum ducitur, necesse est ut hoc carneum uasculum quod ferre talenti pondus nõ ualet, infirmetur.

Petrus:

Scrupulũ cogitationis meæ aperta ratio dissoluit.

De Abundio mansionario Ecclesiæ beati Petri. Cap. XXV.

Gregorius:

ALius hic nõ ante longa tẽpora (sicut nostri seniores referunt) custos Ecclesiæ Abundius dictus est, magnæ humilitatis atque grauitatis uir, ita omnipotenti Deo fideliter seruiẽs, ut idem beatus Petrus apostolus signis ostenderit quã de illo haberet æstimationẽ. Nã cùm quędam puella paralytica in eius Ecclesia permanẽs manibus reperet, & dissolutis renibus corpus per terrã traheret: diuq; ab eodẽ beato Petro apostolo peteret, ut sanari mereretur, nocte quadã ei per uisionẽ astitit, & dixit: Vade ad Abundiũ mansionariũ, & roga illũ, atq; ipse tibi salutẽ restituet. Cunq; illa de tanta uisione certa esset, sed quis esset Abundius ignoraret, cœpit huc illucq; per Ecclesiæ loca fẽ trahere, ut quis esset Abundius inuestigaret. Cui repentè ipse factus est obuiã quẽ quæsiuit, eiq; dixit: Rogo te pater indica mihi, qui est Abundius custos? Cui illi respondit: Ego sum. At illa inquit: Pastor & nutritor noster B. Petrus apostolus ad tẽ me misit, ut ab infirmitate ista liberare me debeas. Cui ille respõdit: Si ab ipso missa es, surge. Manũq; eius tenuit, & eã in statũ suũ protinus erexit. Sicq; ex illa hora omnes in eius corpore nerui ac membra solidata sunt, ut solutionis illius signa ulteriùs nulla remanerẽt. Sed si cũcta quæ in eius Ecclesia gesta cognouimus, euoluere conamur, ab omniũ iã, pculdubio narratiõe cõticescimus. Vnde necesse est, ut ad modernos patres quorũ uita per Italiæ prouincias claruit, narratio se nostra retorqueat.

De monacho solitario. Cap. XXVI.

NVper in Samnij prouincia quidã uenerabilis uir Menas nomine, solitariã uitam ducebat, qui nostrorum multis cognitus, ante hoc ferè est decenniũ defunctus. De cuius operis narratione unũ authorẽ non infero: quia penè tot mihi in eius uita testes sunt, quot Samnij prouinciã nouerunt. Hic itaq; nihil ad usum suũ aliud, nisi pauca apiũ uascula possidebat. Huic cùm Lõgobardus quidã in eisdẽ apibus rapinam uoluisset ingerere, prius ab eodem uiro uerbo correptus est, & mox per malignũ spiritum ante eius uestigia uexatus. Qua ex re factũ est, ut sicut apud oẽs incolas, ita etiã apud eandẽ barbarã gentẽ eius celebre nomẽ haberetur, nullusq; ultrà præsumeret eius cellulã, nisi humilis intrare. Sæpe uerò ex uicina sylua uenientes ursi apes eius comedere conabant. Quos ille deprehensos, ferula quã portare manu cõsueuerat, cædebat. Ante cuius uerbera immanissimæ bestiæ rugiebãt & fugiebãt. Et quæ gladios formidare uix poterãt, ex eius manu ictus ferulæ pertimescebãt. Huius studiũ fuit, nihil in hoc mũdo habere, nihil quærere: omnes qui ad se charitatis causa ueniebant, ad æternæ uitæ desideria accendere. Si quando autẽ quorumlibet culpas agnosceret, nunquã ab increpatiõe parceret, sed amoris igne succensus, studebat in eis uehementer per linguã sæuire. Consuetudinem uerò uicini uel longè positi eiusdem loci accolæ fecerant, ut diebus certis

per hebdomadam unusquisq; ei oblationes suas transmitteret, ut esset quod ipse ad se uenientibus offerre potuisset. Quodam uerò tẽpore possessor quidam Carterius nomine, immundo desiderio deuictus, quandam sanctimonialem fœminã rapuit, sibiq; illicito matrimonio coniunxit. Quod mox ut uir Domini cognouit, ei per quos potuit, quæ fuerat dignus audire, mãdauit. Cunq; ille sceleris sui cõscius timeret, atq; ad uirum Dei nequaquam accedere præsumeret, ne fortè hunc asperè ut delinquentes solebat increparet, fecit oblationes suas, easq; inter oblationes aliorum misit, ut eius munera saltem nesciẽdo susciperet. Sed cùm coram eo fuissent oblationes omnium deportatæ, uir Dei tacitus sedit, sigillatim omnes conside rare studuit, & omnes alias eligens atq; seorsum ponens, oblationes quas idem Carterius transmiserat, cognouit per spiritum, spreuit atq; abiecit dicens: Ite, & dicite ei: Oblationem suam omnipotenti Domino abstulisti, & mihi tuas oblationes transmittis? ego oblationem tuã nõ accipio, quia suam abstulisti Deo. Qua ex re factum est, ut præsentes quosque magnus timor inuaderet, cùm uir Domini tam scienter de absentibus iudicaret.

Petrus:

MVltos horum suspicor martyriũ subire potuisse, si eos tẽpus persecutionis inuenisset.

Gregorius:

DVo sunt Petre martyrij genera: unum in occulto, alterũ quoq; in publico. Nã etsi persecutio desit exterius, martyrij meritum in occulto est, cũ uirtus ad passionẽ prompta flagrat in animo. Quia enim esse possit & sine aperta passione martyriũ, testatur in euangelio Dominus: qui Zebedæi filijs adhuc præ infirmitate mentis maiora
Matth. 20 sessionis loca quærẽtibus dicit: Potestis bibere calicẽ quẽ ego bibiturus sum? Cui uidelicet cum responderent, Possumus: ait utrisq;: Calicẽ quidem meũ bibetis, sedere autẽ ad dextrã meam uel sinistrã, non est meũ dare uobis. Quid autẽ calicis nomen, nisi passionis poculũ signat? Et cum nimirũ constet quia Iacobus in passione occubuit, Ioannes uerò in pace Ecclesiæ quieuit, incunctanter colligitur esse, & sine aperta passione martyrium, quãdo & ille calicẽ Domini bibere dictus est, qui ex persecutione mortuus non est. De his autẽ tali bus tantisq; uiris, quorũ superius memoriam feci, cur dicamus quia si persecutionis tempus extitisset, martyres esse potuissent: qui occultè antiqui hostis insidias tolerantes, suosq; in mundo aduersarios diligentes, cunctis carnalibus desiderijs resistentes, per hoc quòd se omnipotẽti Deo in corde mactauerunt, etiã pacis tempore martyres fuerunt: dum nostris modò temporibus uiles quoq; & secularis uitæ personas, de quibus nil cœlestis gloriæ præsumi posse uidebatur, oborta occasione contigit ad martyrij coronas peruenisse?

De quadraginta rusticis, qui pro eo quòd carnes comedere immolatitias noluerunt, à Longobardis occisi sunt. Caput XXVII.

NAm ante hos fermẽ annos quindecim sicut hi testantur qui interesse potuerunt, quadraginta rustici à Longobardis capti, carnes immolatitias comedere cõpellebanẽ. Qui cùm ualde resisterent, & contingere cibũ sacrilegũ nollent, cœpere Longobardi qui eos tenuerant nisi immolata comederẽt, mortẽ eius minari. At illi æternã potius uitã q̃ præsentẽ ac transitoriã diligentes, firmiter perstiterũt, atq; in sua cõstãtia simul omnes occisi sunt. Quid itaq; isti, nisi ueritatis martyres fuerunt, qui ne uetitũ comedendo, conditorẽ suũ offenderent, elegerunt gladijs uitam finire?

De multitudine captiuorum, qui pro eo quòd caput capræ adorare noluerunt, occisi sunt. Cap. XXVIII.

EOdẽ quoq; tẽpore dum ferè quadraginta captiuos alios Lõgobardi tenuissent: more suo immolauerũt caput capræ, diabolo, hoc ei per circuitũ currentes, & carmine nefando dedicantes. Cunq; illud ipsi prius submissis ceruicibus adorarent, eos quoq; quos ceperãt, hoc adorare pariter cõpellebant. Sed ex eisdẽ captiuis maxima multitudo magis eligens moriendo ad uitã immortalẽ tendere, q̃ adorando uitã mortalẽ tenere: obtemperare iussis sacrilegis noluit, & ceruicẽ quã semper creatori flexerat, creaturæ inclinare contempsit. Vnde factũ est, ut hostes qui eos ceperãt grauiracundia accensi, cunctos gladijs interficerent quos in errore suo participes non haberẽt. Quid ergo mirũ si erumpente persecutionis tẽpore illi martyres esse potuissent, qui in ipsa quoque pace Ecclesiæ semetipsos semper affligendo, angustã martyrij tenuerunt uiam: quãdo ingruente persecutionis articulo hi etiã meruerunt martyrij palmas accipere, qui in pace Ecclesiæ latas huius seculi uias sequi uidebantur? Nec tamen hoc quod de eisdẽ electis dicimus uiris, de cũctis iam quasi in regula tenemus. Nam cùm persecutionis apertè tempus irruit, sicut plerq; martyriũ subire possunt, qui esse in pace Ecclesiæ despicabiles uidentur: ita nonnunquã in debilitatis formidinẽ corruunt qui in pace Ecclesiæ prius fortiter stare uidebantur. Sed eos de quibus prædiximus fieri martyres potuisse fidẽter fatemur, quia hoc iam ex eorum fine colligimus. Cadere emẽ nec in aperta per
D secutione poterãt hi, de quibus cõstat quia & usq; ad finẽ uitæ in occulta animi uirtute perstiterunt.

Petrus:

VT asseris ita est. sed super indignos nos diuinę misericordiæ dispensationem miror, qui Longobardorum sæuitiam ita moderatur, ut eorum sacerdotes sacrilegos qui esse se fidelium quasi uictores uident, orthodoxorum fidem persequi minimè permittat.

De Ariano episcopo cæcato. Cap. XXIX.

Gregorius:

HOc Petre facere plerunq; conati sunt, sed eorum seuitię miracula superna restiterũt. Vnde unũ narro quod per Bonifaciũ monasterij mei monachum qui usque ante quadriennium cum

cum Longobardis fuit, adhuc ante triduum agnoui. Cùm ad Spolitanam urbem Longobardorum episcopus, scilicet Arianus uenisset, & locum illic ubi solennia sua ageret nõ haberet, cœpit ab eius ciuitatis episcopo Ecclesiã petere quã suo errori dedicaret. Quod dum ualde episcopus negaret, idem qui uenerat Arianus beati Pauli apostoli ecclesiã illic cominus sitã se die altero uiolẽter intraturũ esse professus est. Quod eiusdem Ecclesiæ custos audiens festinus cucurrit, Ecclesiã clausit, seris muniuit. Facto aũt uespere lampades oẽs extinxit, seq; in interioribus abscondit. In ipso autẽ subsequentis lucis crepusculo Arianus episcopus collecta multitudine aduenit, clausas Ecclesiæ ianuas effringere paratus. Sed repẽtè cunctæ simul
B portæ diuinitùs concussæ abiectis longius seris apertæ sunt, atq; cum magno sonitu omnia Ecclesiæ claustra patuerunt. Effuso desuper lumine omnes quæ extinctę fuerant lampades accensæ sunt. Arianus uerò episcopus qui uim facturus aduenerat, subita cæcitate percussus est, atq; alienis iã manibus ad suũ habitaculũ reductus. Quod dũ Longobardi in eadẽ regiõe positi oẽs agnoscerẽt, nequaquã ulterius presumpserũt catholica loca temerare. Miro emẽ modo res gesta est, ut q̃a eiusdẽ Ariani causa lampades in Ecclesia beati Pauli fuerant extinctæ, uno eodemq; tempore, & ipse lumen perderet, & in Ecclesiam lumen rediret.

De Arianorum Ecclesia, quæ in Romana urbe catholica consecratione dedicata est. Cap. XXX.

SEd neq; hoc silеam quod ad eiusdem Arianæ hæreseos damnationem in hac quoq; urbe ante biennũ pietas superna monstrauit. Ex his quippe quæ narro, aliud populus agnouit, aliud autem sacerdos & custodes Ecclesiæ se audisse & uidisse restantur. Arianorum Ecclesia in regione urbis illa quæ Subura dicitur, cum clausa usq; ante biennũ remansisset, placuit ut in fide catholica introductis illic beati Stephani, & sanctæ Marthæ martyrum reliquijs dedicari debuisset: quod factũ est. Nam cum magna populi multitudine uenientes, atq; omnipotenti Domino laudes canentes, eandem Ecclesiã ingressi sumus. Cunq; in ea iam missarum solennia celebrarentur, & præ eiusdem lo-
D ci angustia populi se turba comprimeret, quidam ex his qui extra sacrarium stabant, porcum subitò intra suos pedes huc illucq; discurrere senserunt. Quem dum unusquisq; sentiret, & iuxta se stantibus indicaret, idem porcus Ecclesiæ sanuas petijt, & omnes per quos transijt in admirationem commouit, sed uideri à nullo potuit, quãuis sentiri potuisset. Quod idcirco diuina pietas ostẽdit, ut cunctis patescеret, quia de loco eodem immundus habitator exiret. Peracta igitur celebratione missarum recessimus, sed adhuc nocte eadem magnus in eiusdem Ecclesiæ tectis strepitus factus est, ac si in eis aliquis errando discurreret. Sequenti autẽ nocte grauior sonitus excreuit, ac subitò tanto terrore insonuit, ac si omnis illa Ecclesia à fundamentis fuisset euersa, & protinus recessit, & nulla illic ulterius inquietudo antiqui hostis apparuit, sed per terroris sonitum quem fecit, innotuit quòd à loco quem diu tenuerat coactus exibat. Post paucos uerò dies in magna serenitate aeris super altare eiusdem Ecclesiæ nubes cœlitùs descẽdit, suoq; illud uelamine operuit: omnemq; Ecclesiam tanto terrore ac suauitatis odore repleuit, ut patentibus ianuis nullus illic præsumeret intrare. Sacerdos quoq; & custodes, & hi qui ad celebrãda missarum solennia uenerãt, rem uidebant, ingredi minimè poterant, & suauitatem mirifici odoris trahebant. Die uerò alio cum in ea lampades sine lumine dependerent, emisso diuinitùs lumine sunt accensæ. Post paucos iterũ dies cum expletis missa-
B rum solennijs extinctis lampadibus custos ex eadem Ecclesia egressus fuisset, post paululum intrauit, & lampades quas extinctas reliquerat, lucentes reperit. Quas negligẽter extinxisse se credens, eas iam sollicitus extinxit, & exiens Ecclesiã clausit. Sed post horarum trium spatium regressus lucentes lampades quas extinxerat iterum accensas inuenit: ut uidelicet ex ipso lumine apertè clarescеret, quia locus ille à tenebris ad lucẽ uenisset.

Petrus:

ET si in magnis sumus tribulationibus positi, quia tamen à cõditore nostro non sumus omnino despecti, testantur ea quæ audio eius stupenda miracula.

Gregorius:

C QVamuis sola quæ in Italia gesta sunt narrare decreueram, uis ne tamen ut pro ostendenda eiusdem Arianę hæreseos damnatione transeamus uerbo ad Hispanias, atq; inde per Africam ad Italiam redeamus?

Petrus:

Perge quo libet. Nam lætus ducor, lætus reducor.

De Ermigildo rege Liuigildi Vuisigothorum regis filio, pro fide catholica ab eodem patre suo occiso. Cap. XXXI.

Gregorius:

SIcut multorum qui ab Hispaniarum partibus ueniunt, relatione cognouimus, nuper Ermigildus rex Liuigildi regis Vuisigothorum filius ab Ariana hæresi ad fidem catholicam uiro reue-
D rentissimo Leandro Ispalitano episcopo dudum mihi in amicitijs familiariter iuncto prædicante conuersus est. Quem pater Arianus ut ad eandem hæresim rediret, & præmijs suadere, & minis terrere conatus est. Cunq; ille cõstantissimè responderet nunquam se ueram fidem posse relinquere quam semel agnouisset, iratus pater eum priuauit regno, rebusq; expoliauit omnibus. Cunq; nec sic uirtutem mentis illius emollire ualuisset, in arcta illum custodia concludẽs, collum manusq; illius ferro ligauit. Cœpit itaq; idem Ermigildus rex iuuenis terrenum regnum despicere, & forti desiderio cœleste quærens, in cilicijs uinculatus iacens, omnipotenti Deo ad confortandum se preces effundere, tantoq; sublimius gloriam transeuntis mundi despicere, quanto & religatus agnouerat nil fuisse quod potuerit auferri. Superueniente autem

autem paschalis festiuitatis die, intẽpestæ noctis silentio ad eum perfidus pater Arianum episcopum misit, ut ex eius manu sacrilegæ consecrationis cõmunionẽ perciperet, atq; per hoc ad patris gratiam redire mereretur. Sed uir Deo deditus Ariano episcopo uenienti exprobrauit ut debuit, eiusq; à se perfidiam dignis increpationibus repulit: quia exterius iacebat ligatus, apud se tamen in magno mentis culmine stabat securus. Ad se itaq; reuerso episcopo Arianus pater infremuit, statimq; suos apparitores misit qui cõstantissimũ cõfessorem Dei illic ubi iacebat occiderent: quod & factum est. Nam mox ut ingressi sunt, securem cerebro eius infligentes, uitam corporis abstulerũt, hocq; in eo ualuerũt perimere quod ipsum quoq; qui peremptus est in se constiterat despexisse. Sed pro ostendenda uera eius gloria, superna quoque non defuere miracula. Nam cœpit in nocturno silentio psalmodiæ cantus ad corpus eiusdem regis & martyris audiri: atq; ideo ueraciter regis, quia & martyris. Quidam etiam ferunt quòd illic nocturno tempore accensæ lampades apparebant: unde & factum est quatenus corpus illius, ut uide licet martyris, iure à cunctis fidelibus uenerari debuisset. Pater uerò perfidus & parricida, commotus pœnitentia hoc fecisse se doluit, nec tamẽ usq; ad obtinendam salutẽ pertimuit. Nam quia uera esset catholica fides cognouit, sed gentis suæ timore perterritus ad hanc peruenire non meruit. Qui oborta ægritudine ad extrema perductus est, & Leandro episcopo quem prius uehementer afflixerat, Richaredum regem filium suum quẽ in sua hæresi reliquerat, commendare curauit ut in ipso quoq; talia faceret, qualia & in fratre suis exhortationibus fecisset. Qua cõmendatione expleta, defunctus est. Post cuius mortẽ Richaredus rex nõ patrem perfidum, sed fratrem martyrem sequens, ab Arianæ hæreseos prauitate conuersus, totam quoq; Vuisigothorum gentem ita ad ueram perduxit fidem, ut nullum in suo regno militare permitteret, qui regni Dei hostis existere per hæreticam prauitatem non timeret. Nec mirũ quòd ueræ fidei prædicator factus est qui frater est martyris, cuius hunc quoq; merita adiuuant, ut ad omni potentis Dei gremium tam multos reducat. Qua in re considerandum nobis est, quia totum hoc agi nequaquã posset, si Ermigildus rex pro ueritate mortuus non fuisset. Nam sicut scriptum est: Ni si granum frumenti cadens in terram mortuũ fuerit, ipsum solum manet. Si autem mortuum fuerit, multum fructum affert. Hoc fieri uidemus in mẽbris, quod factum scimus in capite. In Vuisigothorum etenim gente unus mortuus est ut multi uiuerent: & dum unum granum fideliter cecidit, ad obtinendam fidem animarum seges multa surrexit.

 Io.xii.12

Petrus:

Res mira, & nostris stupenda temporibus.

De episcopis Africanis, qui pro defensione catholicæ fidei abscissis ab Arianis Vuandalorum linguis, nullum locutionis solitæ sustinuere dispendium. Cap. XXXII.

Gregorius:

IVstiniani quoq; Augusti temporibus, dũ contra catholicorum fidẽ exorta à Vuandalis persecutio Ariana in Africa uehemẽter insaniret: quidam in defensione ueritatis episcopi fortiter persistentes, ad mediũ sunt deducti. Quos Vuandalorum rex uerbis acmuneribus ad perfidiã flectere non ualens, tormentis frangere posse se credidit. Nam cum eis in ipsa defensione ueritatis silentiũ indiceret, nec tamen ipsi contra perfidiã tacerent, ne tacendo forsitan consensisse uiderentur: raptus in furorem, eorũ linguas abscindi radicitùs præcepit. Res mira & multis nota senioribus: quia ita pro defensione ueritatis etiã sine lingua loquebãtur, sicut prius loqui per linguam consueuerant.

Petrus:

Mirandum ualde, & uehementer stupendum.

Gregorius:

SCriptũ Petre est de unigenito summi patris: In principio erat uerbũ, & uerbũ erat apud Deũ, & Deus erat uerbũ. De cuius etiã uirtute subiũgitur: Omnia per ipsum facta sunt. Quid igitur miramur si uerba ædere sine lingua potuit uerbũ quod fecit linguam?

Io.i.1

Petrus:

Placet quod dicis.

Gregorius:

HI itaq; eo tempore profugi ad Constantinopolitanam urbem uenerunt. Eo quoq; tẽpore quo pro explendis responsis Ecclesiæ ad principem ipse transmissus sum, seniorẽ quendã episcopum reperi, qui se adhuc eorũ ora sine linguis loquẽtia uidisse testabat, ita ut apertis oribus clamarent: Ecce uidete, quia linguas nõ habemus, & loquimur. Videbat enim à respiciẽtibus ut ferebat, quia abscissis radicitùs linguis quasi quoddã baratrũ patebat in gutture, & tamen ore uacuo plena ad integrũ uerba formabant. Quorũ illic unus in luxuriã lapsus mox priuatus est dono miraculi, recto uidelicet omnipotẽtis Dei iudicio: ut qui carnis continentiã seruare neglexerat, sine lingua carnea non haberet uerba ueritatis. Sed hæc nos pro Arianæ hæreseos dãnatiõe dixisse sufficiat: nũc ad ea quæ nuper in Italia gesta sunt signa redeamus.

De Eleutherio seruo Dei. Cap. XXXIII.

IS autem (cuius superius memoriam feci) Eleutherius pater monasterij beati Euãgelistæ Marci, quod in Spolitanę urbis pomerijs situm est, diu mecũ est in hac urbe in meo monasterio cõuersatus, ibiq; defunctus est. Quẽ sui discipuli referebãt plorando mortuum suscitasse. Vir autẽ tantæ simplicitatis erat & compunctionis, ut dubium non esset quòd illæ lachrymę ex tam humili simplicique mente editæ, apud omnipotentem Deum multa obtinere potuissent. Huius ergo aliquod miraculum narrabo, quod inquisitus mihi simpliciter & ipse fatebatur. Quadam nanque die dum iter carperet, facto uespere cum ad secedendum locus deesset, in monasterium uirginũ deuenit, in quo quidam puer paruulus erat quẽ malignus spiritus omni nocte uexare consueuerat. Sed sanctimoniales fœminæ

fœminæ ut uirum Dei susceperunt, eum rogauerunt dicentes: Tecũ pater hac nocte puer iste maneat. Quẽ ipse benigne suscepit, secumq; eum nocte eadem iacere permisit. Facto aũt mane cœperunt sanctimoniales fœminæ eundem patrem uigilanter inquirere, si quid ei puer quem dederant nocte eadem fecisset. Qui miratus cur ita requirerent, respondit: Nihil. Tunc illæ eiusdem pueri innotuerunt causam: & quòd malignus spiritus nulla ab eo nocte recederet, indicauerunt, summopere postulantes ut hunc secum ad monasteriũ tolleret: quia iam uexationem illius uidere ipsæ non possent. Consensit senex, puerũ ad monasterium duxit. Qui cùm multo tempore in monasterio fuisset: atque ad hunc antiquus hostis accedere minimè præsumpsisset, eiusdem senis animus de salute pueri immoderatius per lætitiã tactus est. Nam coram positis fratribus dixit: Fratres, diabolus sibi cum illis sororibus iocabatur: at uerò ubi ad seruos Dei uentum est, ad hunc puerũ accedere non præsumpsit. Postquam uocẽ emisit, hora eadem ac momento idem puer coram cunctis fratribus diabolo se inuadente uexatus est, quo uiso senex se protinus in lamentum dedit. Quem dum lugentem diu fratres consolari uoluissent, respondit dicens: Credite mihi, quia in nullius uestrũm ore hodie panis ingreditur, nisi puer iste à dæmonio fuerit ereptus. Tunc se in orationem cum cunctis fratribus strauit, & eousq; oratum est, quousq; puer à uexatiõe sanaretur. Qui tam perfectè sanatus est, ut ad hunc malignus spiritus accedendi ausum ulterius non haberet.

Petrus:

CRedo quòd ei elatio parua surrepserat, sed eius discipulos omnipotẽs Deus facti illius esse uoluit adiutores.

Gregorius:

ITa est. Nam quia pondus miraculi solus portare non potuit, diuisit hoc cum fratribus & portauit. Huius uiri oratio quãtæ uirtutis esset, in memetipso expertus sum. Nam cum quodam tempore in monasterio positus incisionem uitalium paterer, crebrisq; angustijs per horarum momenta ad exitum propinquarem (quam medici molestiam Græco eloquio syncopin uocant) & nisi me frequenter fratres cibo reficerent, uitalis mihi spiritus funditùs intercidi uideretur: paschalis superuenit dies. Et cũ sacratissimo sabbato in quo omnes & paruuli pueri ieiunant, ego ieiunare non possem, cœpi plus mœrore quàm infirmitate deficere. Sed tristis animus consilium citius inuenit, ut eundem uirum Dei secreto in oratorium ducerem, eumq; peterem, quatenus mihi ut die illo uirtus ad ieiunandum daretur, suis apud omnipotentem Dominum precibus obtineret: quod & factũ est. Nam mox ut oratorium ingressi sumus, humiliter sese cum lachrymis in orationẽ dedit, & post paululum completa oratione exijt: & ad uocem benedictionis illius, uirtutem tantam meus stomachus accepit, ut mihi funditùs à memoria tolleretur cibus & ægritudo. Cœpi mirari quis essem, quis fuerim: quia & cum ad animum redibat infirmitas, nihil in me ex his quæ memineram recognoscebam. Cunq; in dispositiõe monasterij mẽs occupata fuisset, obliuiscebar funditùs ægritudinis meæ. Si uerò (ut prædixi) rediret ægritudo ad memoriã, cùm tam fortẽ me esse sentirẽ, mirabar si non comedissem. Qui ad uesperã ueniens, tantæ me fortitudinis inueni, ut si uoluissem, ieiuniũ usq; ad diem alterum transferre potuissem. Sicq; factum est ut in me probarem ea etiam de illo uera esse, quibus ipse minimè interfuissem.

Petrus:

QVia eundem uirum magnæ compunctionis fuisse dixisti, ipsam lachrymarũ uim largius addiscere cupio. Vnde quæso, ut quot sunt genera compunctionis mihi edisseras.

Quot sunt compunctionis genera. Cap. XXXIIII.

Gregorius:

IN multas species compunctio diuiditur, quando singulæ quæq; à pœnitentibus culpæ planguntur. Vnde ex uoce quoq; pœnitentiũ Hieremias ait: Diuisiões aquarũ deduxit oculus meus. Principaliter uerò cõpunctiõis genera duo sunt: quia Deum sitiens anima prius timore compungitur, pòst amore. Prius enim sese in lachrymis afficit: quia dum malorũ suorum recordatur, pro his perpeti æterna supplicia pertimescit. At uerò cũ longa mœroris anxietate fuerit formido consumpta, quædam iam de præsumptione ueniæ securitas nascitur, & in amore cœlestium gaudiorum animus inflammatur: & qui prius flebat ne duceretur ad supplicium, postmodũ amarissimè flere incipit, quia differtur à regno. Cõtemplatur etenim mens qui sint illi angelorũ chori, quę ipsa societas beatorum spirituũ, quæ maiestas æternæ uisionis Dei: & amplius plangit quia à bonis perennibus deest, quàm fleuit prius cum mala æterna metuebat. Sicq; fit ut perfecta compunctio formidinis, tradat animũ compunctioni dilectiõis. Quod bene in sacra ueracique historia figurata narratiõe describitur: quæ ait quòd Axa filia Caleph sedẽs super asinũ suspirauit. Cui dixit pater suus: Quid habes? At illa respondit: Da mihi benedictionẽ: terram Australẽ & arentem dedisti mihi, iunge & irriguam: Deditq; ei pater suus irriguũ superius, & irriguũ inferius. Axa quippe super asinũ sedet, cũ irrationalibus carnis suæ motibus anima præsidet. Quæ suspirans à patre terrã irriguã petit: quia à creatore nostro cum magno gemitu quęrẽda est lachrymarum gratia. Sunt nanq; nonnulli qui iam in dono perceperunt libere pro iustitia loqui, oppressos tueri, indigentibus possessa tribuere, ardorem fidei habere, sed adhuc gratiam lachrymarũ non habent. Hi nimirum terram Australem & arentem habent, sed adhuc irrigua indigẽt: quia in bonis operibus positi in quibus magni atq; feruẽtes sunt, oportet nimirum ut aut timore supplicij, aut amore regni cœlestis mala etiam quæ antea perpetrauerunt, deplorent. Sed quia (ut dixi) duo sunt compunctionis genera: dedit ei pater suus irriguum

Thren.i

Iosue.15

irriguum superius, & irriguum inferius. Irriguum quippe superius accipit anima cùm sese in lachrymis cœlestis regni desiderio affligit. Irriguum uerò inferius accipit, cùm inferni supplicia flendo pertimescit. Et quidem prius inferius, ac pòst irriguum superius datur. Sed quia compunctio amoris, dignitate præeminet: necesse fuit ut prius irriguum superius, & pòst irriguum inferius commemorari debuisset.

Petrus:

PLacet quod dicis. Sed postquam hunc uenerandæ uitæ Eleutherium huius meriti fuisse dixisti, libet inquirere si nunc in mundo esse credendum est aliquos tales.

De Amantio presbytero prouinciæ Thusciæ. Caput XXXV.

Gregorius:

FLoridus Tuderting Ecclesię episcopus cuius ueritatis atque sanctitatis est, dilectioni tuæ incognitum non est. Hic mihi esse apud se presbyterum quendam, Amantium nomine, præcipuæ simplicitatis narrauit, uirum quem hoc habere uirtutis perhibet, ut Apostolorum more manum super ægros ponat, & salutem restituat: & quantumlibet uehemens ægritudo sit, ad tactum illius abscedat. Quem hoc etiam habere miraculi adiunxit: quia in quolibet loco quamuis immanissimæ asperitatis serpentem reperiret, mox ut eum signo crucis signauerit, extinguit: ita ut uirtute crucis quam uir Dei digito ædiderit, diruptis uisceribus moriatur. Quem si quando serpens in foramine fugerit, signo crucis os foraminis benedicit: statimq; ex foramine serpens iam mortuus trahitur. Quem tantæ uirtutis uirum ipse etiam uidere curaui: eumq; ad me deductum in infirmorũ domo paucis diebus manere uolui: ubi, si qua adesset curationis gratia, citius probari potuisset. Ibi autem quidam inter ægros alios mente captus iacebat, quem medici Græco uocabulo phreneticum appellant. Qui nocte quadam cùm magnas uoces (scilicet ut insanus) æderet, cunctosq; ægros immensis clamoribus perturbaret, ita ut nulli illic capere somnum liceret, fiebat res ualde mirabilis: quia unde unus malè, inde omnes deterius habebant. Sed sicut & prius à reuerentissimo Florido episcopo qui tunc cum prædicto presbytero illic pariter manebat, & pòst à puero qui nocte eadem ægrotantibus seruiebat, subtiliter agnoui, idem uenerabilis presbyter de proprio strato surgens ad lectum phrenitici silenter accessit, & super eum positis manibus orauit. Moxq; illum melius habentem tulit, atq; in superiora domus secus ad oratorium duxit: ubi pro eo liberius orationi incubuit, & statim eum sanũ ad lectum proprium reduxit: ita ut nullas ulterius uoces æderet, nec iam ægrotorum quempiam aliquo clamore perturbaret: nec iam ægritudinem auxit alienam, qui perfectè receperat mentem suam. Ex quo eius uno facto didicimus, ut de eo illa omnia audita crederemus.

Petrus:

MAgnæ uitæ ædificatio est uidere uiros tam mira facientes, atq; in ciuibus suis Hierusalem cœlestem in terra conspicere.

De Maximiano Syracusanæ ciuitatis episcopo. Ca. XXXVI.

Gregorius:

NEq; hoc silendum puto quod omnipotens Deus super Maximianũ famulum suũ nunc Syracusanum episcopũ, tunc autẽ mei monasterij patrẽ, dignatus est mõstrare miraculũ. Nam dum iussione pontificis mei in Constantinopolitanæ urbis palatio responsis Ecclesiasticis deseruirem, illuc ad me idem uenerabilis Maximianus charitate exigente cũ fratribus uenit. Qui cùm ad monasteriũ meũ Romã rediret, in mari Adriatico nimia tempestate deprehensus, inæstimabili ordine atq; inusitato miraculo erga se cunctosq; qui cum eo aderant, omnipotẽtis Dei & iram cognouit & gratiã. Nam cum in eorũ morte uentorũ nimietatibus eleuati fluctus sæuirent, ex naui clauis perditis arbor abscissa est, uela in undis proiecta, totũq; uas nauis quassatũ nimijs fluctibus ab omni fuerat sua cõpage dissolutum. Rimis itaq; patentibus intrauit mare, atq; usq; ad superiores tabulas impleuit nauem, ita ut non tam nauis intra undas q̃ undæ iam intra nauẽ esse uiderentur. Tunc in eadem naui residentes non iam ex morte uicina, sed ex ipsa eius præsentia ac uisione turbati omnes, sibimet pacem dederunt, corpus & sanguinem redemptoris acceperunt, Deo se singuli commendantes, ut eorum animas benignè susciperet, quorum corpora in tã pauenda morte tradiderat. Sed omnipotens Deus qui eorum mentes mirabiliter terruit, eorum quoque uitam mirabilius seruauit. Nam diebus octo nauis eadem usq; ad superiores tabulas aquis plena iter proprium peragens enatauit. Nono autem die in Cothronensis castri portum deducta est. Ex qua exierunt omnes incolumes qui cum prædicto uenerabili uiro Maximiano nauigabant. Cunq; post eos ipse quoq; fuisset egressus, mox in eiusdem portus profundum nauis demersa est, ac si illis egredientibus præponderè subleuatione caruisset: & quæ plena hominibus in pelago aquas portauerat, atque natauerat, Maximiano cum suis fratribus recedente, aquas sine hominib. in portu non ualuit portare: ut hinc omnipotens Deus ostenderet, quia hãc onustam sua manu tenuerat, quæ ab hominibus uacua & derelicta super aquas non potuit manere.

De Sanctulo presbytero prouinciæ Nursiæ. Cap. XXXVII.

ANte hos dies quoq; ferè xl. uidisti apud me eum cuius superius memoriam feci, uenerabilis uitæ presbyterũ Sanctulum nomine, qui ad me ex Nursia prouincia annis singulis uenire cõsueuit. Sed ex eadem prouincia quidã monachus ante triduum uenit, qui grauis nuncij mœrore me perculit, quia eundem uirum obijsse nunciauit. Huius ergo uiri etsi non sine gemitu dulcedinis recolo, iam tamen sine formidine uirtutes narro, quas

quas à uicinis eius sacerdotibus mira uirtute & simplicitate præditis agnoui. Et sicut inter amantes se animos hominum magnum charitatis familiaritas ausum præbet, à me plerũq; ex dulcedine exactus, ipse quoque de his quæ egerat, extrema quædam fateri cogebatur. Hic nanq; quodã tempore cùm in prælo Longobardi oliuam premerent, ut oleum liquari debuisset: sicut iocundus erat & uultu & animo, utrem uacuum ad prælum detulit, laborantesq; Longobardos læto uultu salutauit, utrem protulit, & iubendo potius quàm petendo eum impleri sibi dixit. Sed gentiles uiri quia tota iam die frustra laborauerant, atq; ab oliuis exigere oleum torquendo non poterant, uerba illius molestè susceperunt, eumq; iniurijs infectati sunt. Quibus uir Domini lętiori adhuc uultu respondit dicens: Si pro me oretis, istum utrem Sanctulo impleatis, & sic à uobis reuertẽ. Cumq; illi ex oliuis oleum defluere non cernerent, & uirum Dei ad implendum utrem sibi insistere uiderent uehementer accensi, maioribus hunc uerborum contumelijs detestari cœperunt. Vir autem Dei uidens quòd ex prælo oleum nullo modo exiret, aquam sibi dari petijt, quã cunctis uidentibus benedixit, atq; in prælum suis manibus iactauit. ex qua protinus benedictione tanta ubertas olei erupit, ut Longobardi qui prius diu incassum laborauerant, non solum sua uascula omnia, sed utrem quoq; quẽ uir Dei detulerat implentes, gratias agerent: quia is qui oleum petere uenerat, benedicendo dedit quod postulabat.

ALio quoq; tempore uehemens ubiq; fames incubuerat, & beati Laurentij martyris Ecclesia fuerat à Longobardis incensa. Quã uir Dei restaurare cupiens, artifices multos ac plures subministrãtes operarios adhibuit, quib. necesse erat ut quotidiani sumptus laborantibus sine dilatione præberentur. Sed exigente eiusdem famis necessitate panis defuit, cœperũtq; laborãtes instanter uictum quærere: quia uires ad laborem per inopiam non haberent. Quod uir Dei audiens, eos uerbis consolabatur foris promittendo quod deerat, sed ipse grauiter anxiabat intus exhibere cibum non ualens quẽ promittebat. Cùm uerò huc illucq; anxius pergeret, deuenit ad clibanum in quo uicinæ mulieres pridie panes coxerant, ibiq; incuruatus aspexit ne fortè panis à coquentib. remansisset. Tũc repentè panẽ miræ magnitudinis, atq; insoliti cãdoris inuenit: quẽ quidem tulit, sed deferre artificibus noluit, ne fortasse alienus esset, & culpam uelut ex pietate perpetraret. Per uicinas itaq; hũc mulieres detulit, eumq; omnibus ostendit, ac ne cui earũ remansisset inquisiuit. Omnes aũt quæ pridie panẽ coxerant, suum hunc esse negauerunt, atq; panes suos numero integro se à clibano retulisse professæ sunt. Tunc lætus uir Domini perrexit ad multos artifices cum uno pane, & ut omnipotenti Deo gratias agerẽt admonuit, & quia eis annonam præbuerat indicauit: eisq; ad refectionẽ protinus inuitatis inuẽtum panem apposuit. Quibus sufficiẽter pleneq; satiatis plura ex eo quàm ipse panis fuerat fragmenta collegit. Quæ die quoq; altero eis ad refectionem intulit, sed id qd' ex fragmentis supererat, ipsa quoq; quæ apposita fuerant fragmenta superabat. Factumq; est ut per dies decem omnes illi artifices atq; operarij ex illo pane satiati, hunc & quotidie ederent, & ex eo quotidie quod edi posset, in crastinum superesset, ac si fragmenta panis illius per esum crescerent, & cibum comedentium ora repararent.

Petrus:

MIra res, atq; in exemplum dominici operis uehementer omnibus stupenda.

Gregorius:

IPse Petre multos de uno pane pauit per seruũ, qui ex quinq; panibus quinq; milia hominum satiauit per semetipsum, qui pauca seminis grana in innumera segetũ frumẽta multiplicat, qui ipsa quoq; semina produxit ex terra, & simul omnia creauit ex nihilo. Sed ne diutius mireris quid in uirtute Domini uenerandus uir Sanctulus exterius fecerit, audi ex uirtute Domini qualis interius fuit. Die etenim quadam à Longobardis captus quidam diaconus tenebatur ligatus, eumq; ipsi qui tenuerant interficere cogitabant. Aduesperascente autẽ die uir Dei Sanctulus ab eisdem Longobardis petijt ut relaxari eiq; uita concedi debuisset: quod posse se facere omnino negauerunt. Cumq; mortem illius deliberasse eos cerneret, petijt ut sibi ad custodiam tradi debuisset. Cui protinus responderũt: Tibi quidem eum ad custodiendum damus: sed ea cõditione interposita, ut si iste fugerit, pro eo ipse moriaris. Quod uir Domini libenter accipiens, prædictum diaconum in suam suscepit fidem: quem nocte media cum Longobardos omnes somno graui depressos aspiceret, excitauit & ait: Surge, & concitus fuge, liberet te omnipotens Deus. Sed idem diaconus promissionis eius non immemor, respondit dicens: Fugere pater non possum: quia si ego fugero, pro me sine dubio ipse morieris. Quẽ uir Domini Sanctulus ad fugiendum compulit, dicens: Surge & uade, te omnipotens Deus eripiat. Nam ego in manu eius sum, tantum in me possunt facere, quantum ipse permiserit. Fugit itaque diaconus, & quasi deceptus in medio fideiussor remãsit. Facto igitur mane Longobardi qui diaconum ad custodiendum dederant uenerunt, quem dederant petierunt: sed hunc uenerãdus presbyter fugisse respõdit. Tunc illi inquiunt: Scis ipse melius quid conuenit. Seruus autem Domini constanter ait: Scio. Cui dixerunt: Bonus homo es, nolumus te per uarios cruciatus mori, eligè tibi mortem quam uis. Quibus uir Domini respondit dicẽs: In manu Dei sum, ea morte me occidite qua me occidi permiserit. Tũc omnibus qui illic aderãt Longobardis placuit ut eum capite trũcare debuissent, quatenus sine graui cruciatu uitam eius compendiosa morte terminarent. Cognito itaq; quòd Sanctulus qui inter eos pro sanctitatis reuerentia magni honoris habebat, occidendus esset: omnes qui in eodẽ loco inuenti sunt Longobardi conuenerunt, sicut sunt

nimiæ crudelitatis, læti ad spectaculum mortis. A
Circumsteterunt itaq; acies. Vir autem Domini
deductus in mediũ est, atq; ex omnibus uiris forti
bus electus est unus, de quo dubiũ non esset quin
uno ictu caput eius abscinderet. Venerandus igitur
uir inter armatos deductus ad sua arma statim cu
currit: nam petijt ut sibi paululum orandi licentia
daretur. Cui dum concessum fuisset, in terrã se stra
uit & orauit. Qui dum paulo diutius oraret, hunc
electus interfector calce pulsauit ut surgeret, di-
cens: Surge, & flexo genu tende ceruicẽ. Surrexit
autem uir Domini, genu flexit, ceruicem tetendit:
sed tenso collo eductã contra se spatã intuẽs, hoc
unum publicè fertur dixisse: Sancte Ioannes susci
pe illam. Tunc electus carnifex euaginatum gla-
dium tenens, nisu forti in altum brachium percus-
B
surus leuauit, sed deponere nullo modo potuit.
nam repentè diriguit, & erecto in cœlum gladio
brachium inflexibile remansit. Tunc omnis Lon-
gobardorum turba quæ ad illud mortis spectacu
lum aderat, in laudis fauorem conuersa mirari cœ
pit, uirumq; Dei cum timore uenerari, quia profe-
ctò claruerat cuius sanctitatis esset qui carnificis
sui brachiũ in aere ligasset. Itaq; postulatus ut sur-
geret, surrexit: postulatus ut brachium sui carnifi-
cis sanaret, negauit dicens: Ego pro eo nullo mo-
do orabo, nisi mihi ante iuramentum dederit quia
cum ista manu Christianum hominẽ non occidat.
Sed Longobardus idem qui (ut ita dicã) brachiũ
contra Deum tendendo perdiderat, pœna sua exi
gente compulsus est iurare se Christianum homi-
C
nem nunquam occidere. Tunc uir Domini præce
pit dicens: Depone manum deorsum. Qui statim
deposuit, atq; ilicò adiunxit: Remitte gladiũ in ua
ginam. Et statim remisit. Omnes ergo tantæ uirtu
tis hominem cognoscentes, boues & iumẽta quæ
deprædati fuerant, certatim ei offerre in munere
uolebant. sed uir Dñi tale munus suscipere renuit,
munus aũt bonæ mercedis quæsiuit dicens: Si mi
hi aliquid uultis concedere, omnes captiuos quos
habetis mihi tribuite, ut habeam unde pro uobis
debeã orare. Factumq; est, & omnes captiui cum
eo dimissi sunt, atque superna gratia disponente,
cum se unus pro uno morti obtulit, multos à mor-
te liberauit.

Petrus:

Mira res, & quamuis hanc ab alijs & ipse co-
gnouerim: uerè tamẽ fateor, quia mihi quo
tiens narratur innouatur.

Gregorius:

Nil in hac re in Sanctulo mireris, sed pensa si
potes quis ille spiritus fuerit, qui eius tã sim-
plicem mentem tenuit atq; in tanto uirtutis culmi
ne erexit. Vbi enim eius animus fuit quãdo mori
pro proximo tam cõstanter decreuit, & pro tem-
porali uita fratris unius suam despexit, atque sub
gladio ceruicem tetendit? Quæ ergo uis amoris il
lud cor tenuit, quod mortem suam pro unius salu
te proximi non expauit? Scimus certè quia idem
uenerabilis uir Sanctulus ipsa quoq; elementa li-
terarum bene non nouerat, legis præcepta nescie
bat: sed quia plenitudo legis est charitas, legem to
tam in Dei ac proximi dilectiõe seruauit, & quod
foris in cognitione non nouerat, ei intus uiuebat
in amore. Et qui nunquam fortasse legerat quod
de redemptore Ioannes apostolus dixit, quoniam 1.Ioan.3
sicut ille pro nobis animam posuit, sic & nos debe
mus pro fratrib. animas ponere, tam sublime Apo
stolicum præceptum faciendo magis quàm scien
do nouerat. Comparemus si placet cum hac no-
stra indocta scientia illius doctam ignorantiam.
Vbi hæc nostra iacet, ibi illius disciplina eminet.
Nos de uirtutibus uacui loquimur, & quasi inter
fructifera arbusta positi odoramur poma nec man
ducamus. Ille uirtutum fructus carpere nouerat,
quamuis hos in uerbis odorari nesciebat.

Petrus:

Quidnã quæso tu esse existimas quòd boni
quiq; subtrahuntur: & qui uiuere ad ædifica
tionẽ multorũ poterant, aut penitus inueni
ri nequeunt, aut certè iam omni modo rarescunt?

Gregorius:

Malitia remanentium meretur ut hi qui pro
desse poterãt, festinè subtrahantur: & cum
mundi finis appropinquat, electi tollũtur,
ne deteriora uideant. Hinc enim propheta ait: Iu- Esa.57
stus perit, & nemo est qui recogitet in corde suo:
& uiri misericordiæ colliguntur, quia non est qui
intelligat. Hinc rursus scriptũ est: Aperite ut exeãt Hiere.50
qui cõculcent eam, tollite de uia lapides. Hinc Sa
lomon ait: Tempus mittendi lapides, & tempus Eccl.3
colligendi. Quod igitur finis mundi urget, eo ne-
C
cesse est, ut uiui lapides ad ædificium cœleste col-
ligantur, quatenus Hierusalem nostra in mensurã
suæ constructionis excrescat. Nec tamen ita om-
nes electos subtrahi credimus, ut soli in mundo
peruersi remaneãt: quia nunquam peccatores ad
lamentum pœnitentiæ redirent, si nulla essent bo
norum exempla quæ eorum mentem traherent.

Petrus:

Incassum subtrahi bonos queror, quia perire ca
teruatim & malos uideo.

De uisione Redẽpti Ferẽtinæ ciuitatis episcopi. Cap. XXXVIII.

Gregorius:

D
Hac de re nihil Petre mireris: nam Redem-
ptum Ferentinæ ciuitatis episcopum uitæ
uenerabilis uirũ qui ante hos ferè annos septem
ex hoc mundo migrauit, tua dilectio cognitũ ha-
buit. Hic sicut mihi adhuc in monasterio propè
posito ualde familiariter iungebatur, hoc quod
Ioãnis iunioris prædecessoris mei tẽpore de mun
di fine cognouerat, sicut longè lateq; claruerat, à
me requisitus mihi ipse narrabat. Aiebat nanque
quia quadam die dum parochias suas ex more cir
cuiret, peruenit ad Ecclesiam beati Euthicij mar-
tyris. Aduesperascente autem die stratum fieri si-
bi iuxta sepulchrum martyris uoluit, atq; ibi post
laborem quieuit, cùm nocte media ut asserebat,
nec perfectè uigilare poterat, nec dormiebat, sed
depressus ut solet somno, grauabatur quodã pon
dere uigilans animus; atq; ante eum idem beatus
martyr

martyr Euthicius astitit dicẽs: Redempte uigilas?
Cui respondit: Vigilo. Qui ait: Finis uenit uniuer-
sæ carnis, finis uenit uniuersæ carnis, finis uenit u-
niuersæ carnis. Postquã trinam uocem uisio mar-
tyris quæ mentis eius oculis apparebat, euanuit.
Tunc uir Dei surrexit, seq; in orationis lamentum
dedit. Mox enim illa terribilia in cœlum signa se-
cuta sunt, ut hastæ atq; acies igneę ab aquilõis par
te uideretur. Mox effera Longobardorũ gens de
uagina suę habitationis educta, in nostram cerui-
cem grassata est, atq; humanũ genus quod in hac
terra præ nimia multitudine quasi spissæ segetis
more surrexerat, succisum aruit. Nam depopulatę
urbes, euersa castra, concrematæ Ecclesiæ, destru-
cta sunt monasteria uirorum ac fœminarum, deso
lata ab hominibus prædia atq; ab omni cultore de
B
stituta, in solitudine uacat terra: nullus hanc pos-
sessor inhabitat, occupauerũt bestiæ loca quæ pri-
us multitudo hominum tenebat. Et quid in alijs
mundi partibus agat ignoro. Nam in hac terra in
qua nos uiuimus, finẽ suum mundus iam nõ nun-
ciat, sed ostẽdit. Tanto ergo nos necesse est instan
tius æterna quærere, quãto à nobis cognoscimus
uelociter temporalia fugisse. Despiciendus à no-
A
bis hic mundus fuerat, etiã si blandiretur, si rebus
prosperis demulceret animum. At postquam tot
flagellis premitur, tanta aduersitate fatigatur, tot
nobis quotidie dolores ingeminat: quid nobis a-
liud quàm ne diligatur clamat? Multa aũt fuerant
quæ adhuc de electorũ factis narrare debuissem,
sed hæc silentio supprimo, quia ad alia festino.

Petrus:

Quia multos intra sanctæ Ecclesiæ gremium
cõstitutos, de uita animæ post mortẽ carnis
perpendo dubitare: quæso ut debeas uel qua ex ra
tione possit agnosci, uel si qua animarũ exẽpla ani
mo occurrũt, pro multorũ ædificatione dicere, ut
hi qui suspicanẽ, discant cũ carne animũ nõ finiri.

Gregorius:

Laboriosum ualde opus est, & maximè oc-
B
cupato animo atq; ad alia tendenti. Sed si
sunt quibus prodesse ualeat, uoluntatem meam
proculdubio postpono utilitati proximorum, &
in quantum Deo largiente ualuero, quòd anima
post carnem uiuat, subsequenti hoc quarto uolu-
mine demonstrabo.

Libri tertij finis.

CAPITA LIBRI QVARTI.

1 Quòd æterna ac spiritalia ideo à carnalibus minus credãtur, quia ea quæ audiũt per experimentũ minimè nouerunt.
2 Quòd sine fide neq; infidelis uiuat.
3 Quòd tres spiritus uitales sunt creati.
4 De quæstione Salomonis qua dicitur, Vnus interitus est hominis & iumentorum.
5 De quæstione animæ inuisibiliter exeũtis, an sit quæ uideri nõ possit.
6 Quòd uita animæ manentis in corpore sicut deprehenditur ex motu membrorum, sic uita animæ post corpus in sanctis pensanda est ex uirtute miraculorum.
7 De egressibus animarum.
8 De egressu animæ Speciosi monachi.
9 De anima cuiusdam inclusi.
10 De egressu animæ Spei abbatis.
11 De egressu animæ Vrsini presbyteri.
12 De anima Probi Reatinæ ciuitatis episcopi.
13 De transitu Gallæ ancillæ Dei.
14 De transitu Seruuli paralytici.
15 De transitu Romulæ ancillæ Dei.
16 De transitu Tharsillæ uirginis.
17 De transitu Musæ puellæ.
18 Quòd quibusdam parulis regni cœlestis aditus à parentibus claudi tur, cum ab eis malè nutriuntur, ut de puero blasphemo ostendi tur & postmodum declaratur.
19 De transitu Stephani serui Dei.
20 Quòd aliquando animæ meritum non in ipso egressu, sed post mor tem uerius declaratur.
21 De duobus monachis Valentij abbatis.
22 De transitu Sorani abbatis.
23 De transitu Diaconi Ecclesiæ Marsorum.
24 De morte uiri Dei qui missus Bethel fuerat.
25 Si ante restitutionẽ corporis recipiantur in cœlo animæ iustorum.
26 Quibus modis morientes aliqua prædicunt, & de morte cuiusdam aduocati, & de reuelatione Gerontij ac Melliti monachorũ, & de morte pueri Armentarij, & de diuersitate linguarum.
De morte Theophanij comitis. 27
Quòd sicut animæ perfectorũ in cœlo, ita post dissolutionem corpo rum iniquorum animæ in inferno esse credendæ sunt. 28
Qua ratione credendũ sit ut incorporeos spiritus tenere ignis corpo reus possit. 29
De morte Theodorici regis Ariani. 30
De morte Reparati. 31
De morte Curialis, cuius sepultura incensa est. 32
Si boni bonos in regno & mali malos in supplicio agnoscunt. 33
De quodam religioso moriente qui prophetas uidit. 34
Quòd se etiã ignotæ animæ nonnunquã exituræ cognoscũt, quæ uel pro culpis tormenta, uel pro bonis actibus similia sunt præmia recepturæ: & de morte Ioãnis & Vrsi atq; Eumorsi & Stephani. 35
De his qui per errorem duci uidentur è corpore, & de uocatione & de reuocatione Petri monachi, & de morte & resuscitatione Ste phani: ac de uisione cuiusdam militis, & Deusdedit, cuius domus sabbato uisa est ædificari, & de pœna Sodomorum. 36
Quòd quorundam animæ adhuc in corpore positæ pœnale aliquid de spiritalibus uident: & de Theodoro puero. 37
De morte Chrysorij & monachi cuiusdam Iconiæ. 38
An post mortem ignis purgatorius sit. 39
De anima Pascasij diaconi. 40
Cur in extremis temporibus tam multa de animabus clarescunt quæ antè latuerunt. 41
Vbi esse infernus credendus sit. 42
Vtrum unus gehennæ ignis sit, an diuersi. 43
Si semper ardeant qui gehennæ incendio deputantur. 44
Quomodo anima immortalis dicitur, si constat quòd mortis damna tione puniatur. 45
De quodam sancto uiro qui ad mortem ueniens expauit. 46
Quòd quidã ne in morte timeant reuelatione roborantur, & de An tonio & Merulo & Ioanne monachis. 47
An obseruanda sint somnia, & quot sint modi somniorum. 48
De quodam uiro cui per somniũ longa uitæ spatia promissa sunt, & in breui tempore morte resecata. 49
An prosit animabus si mortuorũ corpora in Ecclesia fuerint sepulta. 50
De quadam sanctimoniali in Ecclesia sancti Laurentij sepulta, quæ dimidia apparuit incensa. 51

52 De Valeriani patricij sepultura.
53 De corpore Valentini sepulti ab Ecclesia post mortem proiecto.
54 De tinctoris corpore in Ecclesia sepulto, & postmodum nõ inuento.
55 Quid sit quod post mortem naleat ad absolutionẽ animas adiuuare, & de Centumcellensi presbytero qui à cuiusdã spiritu petitus est ut per sacram hostiam post mortem potuisset adiuuari, & de anima Iusti monachi.
A De uita & transitu Cassij episcopi. 56
De quodã ab hostibus capto, cuius uincula oblationis hora soluebantur: & de Caraca nauta per salutarẽ hostiã à naufragio liberato. 57
De uirtute ac mysterio uictimæ salutaris. 58
De affligendo corde inter sacra mysteria, & de mentis custodia post compunctionem. 59
De relaxandis culpis alienis, ut nostræ relaxentur. 60

LIBER QVARTVS
DIALOGI BEATI GREGORII.

Quòd æterna ac spiritalia ideo à carnalibus minus credantur, quia ea quæ audiunt, per experimentum minimè nouerunt.

CAPVT I.

Postquam de paradisi gaudijs (culpa exigẽte) expulsus est primus humani generis parens, in huius cæcitatis atque exilij quam patimur uenit ærumnã: quia peccando extra semetipsum fusus, iam illa cœlestis patriæ gaudia quæ prius cõtemplabat, uidere nõ potuit. In paradiso quippe assueuerat homo uerbis Dei perfrui, beatorum angelorũ spiritibus cordis munditia & celsitudine uisionis interesse. Sed postquam huc cecidit, ab illo quo implebat mentis lumine recessit. Ex cuius uidelicet carne nos in huius exilij cęcitate nati, audimus quidẽ cœlestem esse patriã, audimus eius ciues angelos Dei, audimus eorundẽ angelorum socios spiritus iustorũ & perfectorũ. Sed carnales quique quia illa inuisibilia scire non ualent per experimentũ, dubitãt utrũ ne sit, quod corporalibus oculis nõ uident. Quæ nimirũ dubietas in primo parente nostro esse non potuit: quia exclusus à paradisi gaudijs hoc quod amiserat, quia uiderat recolebat. Hi aũt sentire audita nõ possunt, qui eorũ nullũ sicut ille saltẽ de præterito experimentũ tenent. Ac si enim prægnãs mulier mittat in carcerẽ, ibique pariat puerũ, qui natus puer in carcere nutriatur & crescat, cui si fortasse mater quæ hunc genuit solẽ, lunã, stellas, montes, & campos, uolantes aues, currentes equos nominet, ille uerò qui est in carcere natus & nutritus nihil aliud ẽ tenebras carceris sciat, & hæc quidem esse audiat, sed quia per experimentũ nõ nouit, ueraciter esse diffidat: ita in hac exilij sui cæcitate nati homines, dũ esse summa & inuisibilia audiũt, diffidũt an uera sint, quia sola hęc infima in quib. nati sunt uisibilia nouerũt. Vnde factũ est ut ipse inuisibiliũ & uisibiliũ creator ad humani generis redemptionẽ unigenitus patris ueniret, & sanctũ spiritũ ad corda nostra mitteret: quatenus per eum uiuificati crederemus, quę adhuc scire per experimentũ nõ possũmus. Quotquot ergo hunc spiritũ hæreditatis nostræ pignus accepimus, de uita inuisibiliũ non dubitamus. Quisquis aũt in hac credulitate adhuc solidus non est, debet proculdubio maiorum dictis fidem præbere, eisq; iam per spiritum sanctũ inuisibilium experimentũ habentibus credere: quia & stultus est puer si matrẽ ideo ęstimet de luce mẽtiri, quia ipse nihil aliud ẽ tenebras carceris agnouit.

Petrus:

Placet ualde quod dicis. Sed qui esse inuisibilia nõ credit, profectò infidelis est. Qui uerò infidelis est, in eo quod dubitat fidem non quærit, sed rationem.

Quòd sine fide neq; infidelis uiuat. Caput II.

Gregorius:

Audacter dico, quia sine fide neq; infidelis uiuit. Nam si ab infideli per cunctari uoluero quem patrem uel matrẽ habuerit, protinus respondebit, illum atq; illam. Quem si statim requiram, utrũm ne nouerit quando conceptus sit, uel uiderit quando natus: nihil hõrum se uel nosse uel uidisse fatebitur, & tamen quod non uidit credit. Nam illum patrem, illamq; se habuisse matrẽ absq; dubitatione testabitur.

Petrus:

Fateor: quia nunc usq; nesciui quòd infidelis haberet fidem.

Gregorius:

Habent etiam infideles fidem, sed utinam in Deum. Quam si utiq; haberẽt, infideles non essent. Sed hinc in sua perfidia redarguendi sunt, hinc ad fidei gratiam prouocandi: quia si de ipso suo uisibili corpore credunt quod minimè uiderunt, cur inuisibilia non credunt quæ corporaliter uidere non possunt?

Quòd tres sint uitales spiritus creati. Caput III.

Nam quia post mortem carnis uiuat anima, patet ratio, sed fidei admixta. Tres quippe uitales spiritus creauit omnipotens Deus. Vnum qui carne non tegitur: aliũ qui carne tegitur, sed non cum carne moritur: tertium qui carne tegitur, & cum carne moritur. Spiritus nanq; est qui carne non tegitur, angelorum: spiritus qui carne tegitur, sed cum carne non moritur, hominũ: spiritus cum carne tegitur & cum carne moritur, iumentorum omniumq; brutorum animalium. Homo itaq; sicut in medio creatus est, ut esset inferior angelo, superior iumento: ita aliquid habet cõmune cum summo, aliquid commune cum infimo: immortalitatem scilicet spiritus cum angelo, mortalitatẽ uerò carnis cum iumento: quousq; & ipsam mortalitatem carnis gloria resurrectionis absorbeat, & inhærendo spiritui caro seruetur in perpetuum: quia & ipse spiritus inhærendo carni seruatur in Deum. Quæ tamen caro nec in reprobis inter supplicia perfectè deficit: quia semper deficiendo substitit, ut qui spiritu & carne peccauerunt, semper essentialiter uiuentes, & carne & spiritu sine fine moriantur.

Petrus:

Petrus:

Rationi fidelitũ placent cuncta quæ dicis. Sed quæso te, dum spiritus hominũ atq; iumentorum tanta districtione discernis, quid est quod Salomon ait: Dixi in corde meo de filijs hominũ, ut probaret eos Deus, & ostenderet similes esse bestijs? Idcirco unus interitus est hominis & iumentorum, & æqua utriusq; conditio. Qui adhuc eandem suam sententiam subtiliter exequens adiungit: Sicut moritur homo, sic & illa moriuntur. Similiter spirant omnia, & nihil habet homo iumentis amplius. Quibus adhuc uerbis generalem diffinitionem subinfert dicens: Cuncta subiacent uanitati, & omnia pergunt ad unum locum: de terra facta sunt, & in terram pariter reuertentur.

De quæstione Salomonis qua dicitur: Vnus interitus est hominis & iumentorum. Cap. IIII.

Gregorius:

Salomonis liber in quo hęc scripta sunt, Ecclesiastes appellatus est. Ecclesiastes autem propriè concionator dicitur. In cõcione uerò sententia promitur, per quam tumultuosa turbæ seditio comprimatur. Et cùm multi diuersa sentiunt, per concionantis rationẽ ad unam sententiam perducuntur. Hic igitur liber idcirco concionator dicitur: quia Salomon in eo quasi tumultuantis turbę suscepit sensum, ut ea per inquisitionẽ dicat, quæ fortasse per tentationem imperita mens sentiat. Nam quot sententias quasi per inquisitionem mouet, quasi tot in se personas diuersorũ suscipit. Sed concionator uerax uelut extensa manu omnium tumultus sedat, eosq; ad unam sententiã reuocat, cùm in eiusdem libri termino ait: Finem loquendi omnes pariter audiamus. Deum time, & mandata eius obserua: hoc est enim omnis homo. Si enim in libro eodem per locutionem suam multorum personas non susceperat, cur ad audiendum loquendi finem secum pariter omnes admonebat? Qui igit in fine libri dicit: Omnes pariter audiamus: ipse sibi testis est, quia in se multorũ personas suscipiens, quasi solus locutus nõ est. Vnde & alia sunt quæ in libro eodem per inquisitionẽ mouentur, atq; alia quę per rationem satisfaciũt. Alia quæ ex tentati profert animo atque adhuc huius mundi delectationibus dediti: alia uerò in quibus ea quæ rationis sunt disserat, atq; animũ à delectatione compescat. ibi nanq; ait: Hoc itaq; mihi uisum est bonum, ut comedat quis & bibat, & fruatur lætitia ex labore suo. Et longè inferius subiungit: Melius est ire ad domum luctus, quàm ad domum conuiuij. Si enim bonũ est manducare & bibere, melius fuisse uidebatur ad domum conuiuij pergere quàm ad domum luctus. Ex qua re ostenditur: quia illud ex infirmantium persona intulit, hoc uerò ex rationis diffinitione subiunxit. Nam ipsas protinus ratiõis causas edisserit, & de domo luctus quæ sit utilitas ostendit, dicens: In illa enim finis cunctorum admonetur hominum, & uiuens homo cogitat quid futurus sit. Rursus illic scriptũ est: Lætare iuuenis in adolescentia tua. Et paulo pòst subditur: Adolescentia enim & uoluptas uana sunt. Qui dum hoc postmodum uanum esse redarguit, quod prius admonuisse uidebatur, patenter indicat quia illa quasi ex desiderio carnali uerba intulit, hæc uerò ex iudicij ueritate subiunxit. Sicut ergo delectationem prius carnalium ex primens, curis postpositis denunciat bonum esse manducare & bibere: quod tamen postmodũ ex iudicij ratione reprehendit, cum esse melius dicit ire ad domum luctus, quàm ad domum conuiuij: & sicut quod ait lætari debere iuuenem in adolescentia sua, quasi ex deliberatione carnalium proponit, & tamen postmodum per diffinitionẽ sententiæ adolescentiam & uoluptatem uana esse redarguit: ita etiã concionator noster uelut ex mente infirmantium humanæ suspicionis sententiam proponit dũ dicit: Vnus interitus est hominis & iumentorum, & æqua utriusq; conditio. Sicut moritur homo, sic & illa moriuntur. Similiter spirant omnia, & nihil habet homo iumentis amplius. qui tamen ex diffinitione rationis suam postmodum sententiã protulit dicens: Quid habet amplius sapiens stulto, & quid pauper, nisi ut pergat illuc ubi est uita? Qui igit dixit: Nihil habet homo iumẽtis amplius, ipse rursum diffiniuit quia habet aliquid sapiens non solum amplius à iumento, sed etiam ab homine stulto, uidelicet ut pergat illuc ubi est uita. Quibus uerbis primum indicat quia hic hominũ uita non est, quam esse alibi testatur. Habet ergo homo hoc amplius iumẽtis: quia illa post mortem non uiuunt, hic uerò tunc uiuere inchoat, cùm per mortem carnis, hanc uisibilem uitam consummat. Qui etiam longè inferius dicit: Quodcunq; potest manus tua facere, instanter operare: quia nec opus, nec ratio, nec sciẽtia, nec sapiẽtia erit apud inferos, quò tu properas. Quomodo ergo unus interitus est hominis & iumenti, & æqua utriusque conditio? Aut quomodo nihil habet homo iumentis amplius, cùm iumenta post mortem carnis non uiuunt? hominum uerò spiritus pro malis suis operibus post mortem carnis ad inferos deducti, nec in ipsa morte moriuntur? Sed in utraq; tam dispari sententia demonstratur, quia concionator uerax & illud ex tentatione carnali intulit, & hoc postmodum ex spiritali ueritate diffiniuit.

Petrus:

Libet nescisse quod requisiui, dum me in tanta subtilitate contigit discere quod nesciui. Sed quæso te ut me æquanimiter feras si ipse quoque apud te more Ecclesiastis nostri infirmantiũ in me personam suscepero, ut eisdem infirmantibus prodesse propinquius quasi per eorum inquisitionem possim.

Gregorius:

Cur condescendentẽ te infirmitati proximorum æquanimiter nõ feram? cùm Paulus dicat: Omnib. omnia factus sum, ut omnes facerẽ saluos. Quod ipse quoq; dum ex cõdescensione charitatis egeris, in hac re amplius uenerari debes, in qua morem egregij prædicatoris imitaris.

De quæstione animæ inuisibiliter exeuntis, an sit quæ uideri non possit. Caput V.

Petrus:

QVodam fratre moriente præsentē me fuisse contigit. Qui repentè dum loqueretur, uitalem emisit flatū, & quem prius mecū loquentē uidebam, subitò extinctū uidi. Sed eius anima utrū egressa sit an non, nō uidi: & ualde durum uidetur ut credatur res esse, quam nullus ualeat uidere.

Gregorius:

QVid mirum Petre si egredientem animam nō uidisti, quam & manentē in corpore nō uides? Nunquid nam modò cùm mecū loqueris, quia uidere in me non uales animā meam, idcirco me esse exanimem credis? Natura quippe animæ inuisibilis est, atq; ita ex corpore inuisibiliter egreditur, sicut in corpore inuisibiliter manet.

Quòd uita animæ manentis in corpore sicut deprehenditur ex motu membrorum, sic uita animæ post corpus in sanctis pensanda est ex uirtute miraculorum. Caput VI.

Petrus:

SEd uitam animę in corpore manentis pensare possum ex ipsis motib. corporis: quia nisi corpori anima adesset, eiusdē membra corporis mouerī non possent: uitam uerò animæ post carnem in quibus motibus quibúsue operibus uideam, dicas: ut ex rebus uisis etiam colligam quod uidere non possum.

Gregorius:

NOn quidē subtiliter, sed solerter dico: quia sicut uis animæ uiuificat & mouet corpus, sic uis diuina implet quæ creauit omnia: & alia inspirando uiuificat, alijs tribuit ut uiuant, alijs uerò hoc solummodo præstat ut sint. Quia uerò esse non dubitas creantem & regentem, implentem, & circumplectentē, transcendentem & sustinentem, incircumscriptum atq; inuisibilem Deum: ita dubitare non debes hunc inuisibilia obsequia habere. Debent quippe ea quæ ministrāt, ad eius similitudinem tendere cui ministrant: ut & quæ inuisibili seruiunt, esse inuisibilia non dubitentur. Hæc autem quæ esse credimus, nisi sanctos angelos & spiritus iustorum? Sicut ergo motum considerans corporis, uitam animæ manentis in corpore perpendis ab imo, ita uitam animæ exeuntis è corpore perpendere debes à summo: quia potest inuisibiliter uiuere, quam oportet in obsequio inuisibilis conditoris manere.

Petrus:

REctè totum dicitur, sed mens refugit credere, quod corporeis oculis non ualet uideri.

Gregorius:

Heb. 11 CVm Paulus dicat: Est enim fides sperandarum substantia rerum, argumentum non apparentium: hoc ueraciter dicitur credi, quod non ualet uideri. Nam credi iam non potest quod uideri potest. Vt tamen breuiter reducam ad te, nulla uisibilia nisi per inuisibilia uidentur. Ecce em cuncta corporea oculus tui corporis aspicit, nec tamen ipse corporeus oculus aliquid corporeum uideret, nisi hunc res incorporea ad uidendum acueret. Nam tolle mentem quæ non uidetur, & in cassum patet oculus qui uidebat. Subtrahe animā corpori, remanent proculdubio oculi in corpore aperti. Si igitur per se uidebant, cur discedente anima nihil uident? Hinc ergo collige: quia ipsa quoque uisibilia non nisi per inuisibilia uidentur. Ponamus quoq; ante oculos mētis ædificari domus, immēsas moles leuari, pendere magnas in machinis columnas: quis (quæso te) hoc opus operatur, corpus uisibile quod illas moles manibus trahit, an inuisibilis anima quæ uiuificat corpus? Tolle enim quod nō uidetur in corpore, & mox immobilia remanent cuncta quæ moueri uidebantur, sicut uisibilia corpora metallorum. Qua ex re pensandum est, quia in hoc quoq; mūdo uisibili nihil nisi per creaturā inuisibilem disponi potest. Nam sicut omnipotens Deus aspirando uel implendo ea quæ ratione subsistunt, & uiuificat & mouet inuisibilia: ita ipsa quoque inuisibilia implendo mouent atque sensificant carnalia corpora quæ uidentur.

Petrus:

IStis, fateor, allegationibus libenter uictus propè nulla iam esse hæc uisibilia existimare compellor, qui prius in me infirmantium personam suscipiens de inuisibilibus dubitabam. Itaq; placent cuncta quę dicis. Sed tamen sicut uitam animæ in corpore manentis ex motu corporis agnosco: ita uitam animæ post corpus apertis quibusdam rebus attestantibus cognoscere cupio.

Quia uita animæ manētis in corpore sicut deprehenditur ex motu membrorum, sic uita animæ post corpus in sanctis pensanda est in uirtute miraculorum. Cap. VI.

Gregorius:

HAc in re si cor paratum tuæ dilectionis inuenio, in allegatiōe minimè laboro. Nunquid nam sancti Apostoli & martyres Christi præsentem uitam despicerent, & in mortem carnis animas ponerent, nisi certiorem animarū uitam subsequi scirent? Tu uerò ipse inquies, quia uitam animæ in corpore manentis ex motibus corporis agnoscis, & ecce hi qui animas in mortem posuerunt, atq; animarū uitam post mortem carnis esse crediderunt, quotidianis miraculis coruscant. Ad extincta nanq; eorum corpora uiuentes ægri ueniunt & sanantur, periuri ueniunt & dæmonio uexantur, dæmoniaci ueniunt & liberantur, leprosi ueniūt & mundantur, deferuntur mortui & suscitantur. Pensa itaq; eorum animæ qualiter uiuunt illic ubi uiuunt, quorū hic mortua corpora in tot miraculis uiuunt. Si igitur uitam animæ manentis in corpore deprehendis ex motu membrorū, cur non perpendis uitam animæ post corpus etiā per ossa mortua in uirtute miraculorum?

Petrus:

NVlla ut opinor huic allegationi ratio obsistit, in qua ex rebus uisibilibus cogimur credere quod non uidemus.

De egressi-

De egressibus animarum. Cap. VII.

Gregorius:

PAulo superius questus es morientis cuiusdā egredientem te animam non uidisse: sed hoc ipsum iam culpæ fuit, quòd corporeis oculis rem uidere inuisibilem quæsisti. Nam multi nostrum mentis oculum fide pura & uberi oratione mundantes, egrediētes è carne animas frequenter uiderunt. Vnde nūc mihi necesse est, uel qualiter egredientes animæ uisę sint, uel quāta ipsæ dū egrederentur, uiderint enarrare: quatenus fluctuanti animo quod plenè ratio non ualet, exempla suadeant. In secundo nanque huius operis libro iam præfatus sum, quòd uir uenerabilis Benedictus, sicut à fidelib. eius discipulis agnoui, lōgè à Capuana urbe positus, Germani eiusdem urbis episcopi animam nocte media in globo igneo ad cœlū ferri ab angelis aspexit. Qui eādem quoq; ascendentem animam intuens, mentis laxato sinu quasi sub uno solis radio cunctum in suis oculis collectum mundum uidit.

De egressu animæ Speciosi monachi. Cap. VIII.

EIsdem quoq; discipulis illius narrantibus didici, quia duo nobiles uiri atq; exterioribus studijs eruditi germani fratres, quorum unus Speciosus, alter Gregorius dicebatur, eius se regulæ in sancta conuersatione tradiderunt. Quos idem pater uenerabilis in monasterio quod iuxta Terracinensem urbem construxerat, fecit habitare. Qui multas quidem pecunias in hoc mūdo possederant: sed cūcta pauperibus pro animarum suarum redemptione largiti sunt, & in eodem monasterio permanserunt. Quorum unus, scilicet Speciosus, dum pro utilitate monasterij iuxta Capuanam urbem missus fuisset, die quadam frater eius Gregorius cum fratribus ad mensam sedens atq; conuescens, per spiritum subleuatus aspexit, & uidit Speciosi germani sui animam tam longè à se positi de corpore exire: quod mox fratribus indicauit & cucurrit, iamq; eundem fratrem suum sepultum reperit: quem tamen hora ea qua uiderat exisse de corpore, inuenit.

De anima cuiusdam inclusi. Cap. IX.

QVidam religiosus atque fidelissimus uir adhuc mihi in monasterio posito, narrauit quod aliqui de Siciliæ partib. nauigio Romam petentes, in mari medio positi, cuiusdam seruí Dei qui in Samnio fuerat inclusus, ad cœlū ferri animam uiderūt. Qui descendētes ad terrā, causamq; an ita esset acta perscrutantes, illo die inuenerūt obijsse Dei famulum, quo eum ad cœlestia regna ascendisse cognouerunt.

De egressu animæ Spei abbatis. Cap. X.

ADhuc in monasterio positus cuiusdam ualde uenerabilis uiri relatione cognoui quod dico. Aiebat enim, quia uenerabilis pater nomine Spes, monasterium construxit, in loco cui uocabulum Cample est, qui sexti fermè miliarij interiacente spacio à uetusta Nursiæ urbe disiungitur. Hunc omnipotens & misericors Deus ab æterno uerbere flagellando protexit, eiq; dispensationis suæ maximam securitatem seruauit & gratiam, quantumq; eum prius flagellando diligeret, postmodum perfectè sanando monstrauit. Eius nanq; oculos per quadraginta annorum spacium continuæ cæcitatis tenebris pressit, nullum ei lumen uel extremę uisionis aperiēs. Sed quia nemo in uerbere illius gratia se destituēte substitit, & nisi idem misericors pater qui pœnam irrogat patientiam præstet, mox per impatientiā peccatum nobis ipsa auget correptio peccatorum: fitq; modo miserabili ut culpa nostra unde sperare debuit terminum, inde sumat augmentum: idcirco nostra Deus infirma conspiciens flagellis suis custodiam permiscet, atq; in percussione sua electis filijs nunc misericorditer iustus est, ut sint quibus postea debeat iustè misereri. Vnde uenerabilē senem dum exterioribus tenebris premeret, interna nunquam luce destituit. Qui cùm flagello fatigaretur corporis, habebat per sancti spiritus custodiam consolationē cordis. Cùm uerò iam anni quadragesimi fuisset in cæcitate tempus expletū, ei Dominus lumē reddidit, & uicinum suum obitum denunciauit: atq; ut monasterijs circunquaque constructis uerbum uitæ prædicaret, admonuit, quatenus corporis recepto lumine, uisitatis in circuitu fratribus cordis lumen aperiret. Qui statim iussis obtemperans, fratrum cœnobia circuiuit, mandata uitæ quæ agendo didicerat, prædicauit. Quintodecimo igitur die ad monasteriū suum peracta prædicatione reuersus est, ibiq; fratribus conuocatis astans in medio, sacramentum dominici corporis & sanguinis sumpsit, moxq; cū eis mysticos Psalmorum cantus exorsus est. Qui illis psallentibus, orationi intentus animam reddidit. Omnes uerò fratres qui aderant, ex ore eius exisse columbam uiderūt, quæ mox aperto tecto oratorij egressa aspicientibus fratribus penetrauit cœlum. Cuius idcirco animā in columbæ specie apparuisse credendum est, ut omnipotens Deus ex hac ipsa specie ostēderet, quàm simplici corde eí uir ille seruisset.

De egressu animæ Vrsini presbyteri. Cap. XI.

SEd neq; hoc sileam quod uir uenerabilis abbas Stephanus, qui nō longè ante hoc in hac urbe defunctus est, quem ipse etiam bene nosti, in eadem prouincia Nursiæ contigisse referebat. Aiebat enim quòd illic presbyter quidam cōmissam sibi cum magno timore Domini regebat Ecclesiā. Qui ex tempore ordinationis acceptæ presbyterā suam ut sororē diligens, sed quasi hostē cauēs, ad se propius accedere nūquā sinebat, eamq; sibimet propinquare nulla occasione permittēs, ab ea sibi communionē funditùs familiaritatis abscideret. Habēt quippe sancti uiri hoc proprium. nam ut semper ab illicitis longè sint, à se plerunq; etiam licita abscindunt. Vnde idem uir, ne unquā per eam incurreret culpam, sibi etiam per illam ministrari recusabat necessaria. Hic ergo uenera-

rabilis presbyter cùm longam uitæ implesset æta
tem, anno quadragesimo ordinationis suæ inar-
descente grauiter febre correptus, ad extrema de
ductus est. Sed cùm eũ presbytera sua cõspiceret
solutis iam membris quasi in morte distentum, si
quod adhuc ei uitale spiramen inesset, naribus eius
apposita curauit aure dignoscere. Quod ille sen-
tiens, cui tenuissimus inerat flatus, quantulo ad-
nisu ualuit ut loqui potuisset, inferuescente spiri-
tu, collegit uocem atque erupit, dicens: Recede à
me mulier, adhuc igniculus uiuit, paleam tolle.
Illa igitur recedente, crescente uirtute corporis,
cum magna cœpit lætitia clamare, dicens: Bene
ueniant domini mei, bene ueniant domini mei:
quid ad tantillum seruulum uestrum estis digna-
ti conuenire? Venio, uenio, gratias ago, gratias a-
go. Cúnque hoc iterata crebrò uoce repeteret,
quibus hoc diceret, noti sui qui illum circunstete
rant, requirebant. Quibus ille admirando respon
dit, dicens: Nunquid hic conuenisse sanctos A-
postolos non uidetis? beatum Petrum & Pau-
lum primos Apostolorum nõ aspicitis? Ad quos
iterum conuersus dicebat: Ecce uenio, ecce ue-
nio: atque inter hæc uerba animam reddidit. Et
quia ueraciter sanctos Apostolos uiderit, eos e-
tiam sequendo testatus est. quod plerunque con-
tingit iustis, ut in morte sua sanctorum præcellen
tium uisiones aspiciant, ne ipsam mortis suæ pœ-
nalem sententiam pertimescant: sed dum eorum
menti internorum ciuium societas ostenditur, à
carnis suæ copula sine doloris & formidinis fati-
gatione soluantur.

De anima Probi Reatinæ urbis episcopi. Cap. XII.

QVa de re neq; hoc sileam, quod Probus om
nipotentis Dei famulus, qui nunc in hac ur
be monasterio præstò est, quod appellatur
Reatũ, de Probo patruo suo Reatinæ ciuitatis e-
piscopo mihi narrare consueuit, dicens: Quia ap-
propinquante uitæ eius termino, eum grauissima
depressit ægritudo. Cuius pater nomine Maxi-
mus, pueris circumquaque transmissis colligere
medicos studuit, si fortasse eius molestiæ subueni
ri potuisset. Sed congregati ex uicinis locis undi-
que medici, ad tactum uenæ denunciauerunt e-
ius exitum citius affuturum. Sed cùm iam tem-
pus refectionis incumberet, atque diei hora tar-
dior excreuisset, uenerandus Episcopus de illorũ
potius quàm de sua salute sollicitus, eos qui ade-
rant admonuit, cum sene patre in superioris epi-
scopij sui partes ascendere, seq; post laborem refi
ciendo reparare. Omnes igitur ascenderunt do-
mum, unus ei tantummodo paruulus relictus est
puer, quem nunc quoque prædictus Probus asse-
rit superesse. Qui dum lecto iacentis assisteret, su-
bitò aspexit intrantes ad uirum Dei quosdam ui-
ros stolis candidis amictos, qui eundem quoque
candorem uestium uultuum suorũ luce uincebãt,
Qua splẽdoris etiam claritate perculsus, qui nam
illi essent, emissa cœpit uoce clamare. Qua uoce
etiam Probus episcopus commotus, intrãtes eos
aspexit & agnouit, atq; eundem stridentem uagi-
entemq; puerum consolari cœpit, dicens: Noli ti-
mere: quia ad me sanctus Iuuenalis & sanctus E-
leutherius martyres uenerunt. Ille autem tantæ
uisionis nouitatem non ferens, cursu concito ex-
tra fores fugit, atq; eos quos uiderat, patri ac me-
dicis nunciauit. Qui concitè descenderunt, sed ægrum quem reliquerant, iam defunctum inuene-
runt: quia illi eum secum tulerant, quorum uisio-
nem puer ferre non potuit, qui hic remansit.

De transitu Gallæ ancillæ Dei. Cap. XIII.

INterea neq; hoc silendum arbitror, quod mihi
personarum grauium atq; fidelium est relatio-
ne compertum. Gothorum nanque temporibus
Galla huius urbis nobilissima puella Symachi cõ
sulis ac patricij filia, intra adolescentiæ tempora
marito tradita, in unius anni spacio eius est mor-
te uiduata. Quam dum feruente mundi copia ad
iterandum thalamum & opes & ætas uocaret, e-
legit magis spiritalibus nuptijs copulari Deo, in
quibus à luctu incipitur, sed ad gaudia æterna per-
uenitur, quàm carnalibus nuptijs subijci, quæ à læ
titia semper incipiunt, & ad finem cum luctu ten
dunt. Huic autem cùm ualde ignea conspersio
corporis inesset, cœperunt medici dicere: quia
nisi ad amplexus uiriles rediret, calore nimio con
tra naturam barbas esset habitura: quod ita quo-
que post factum est. Sed sancta mulier nihil exte-
rius deformitatis timuit, quæ interius sponsi cœ-
lestis speciem amauit: nec uerita est si hoc in illa
fœdaretur, quod à cœlesti spõso in ea non amare-
tur. Mox ergo ut eius maritus defunctus est, ab-
iecto seculari habitu, ad omnipotentis Dei seruí-
tium sese apud beati Petri apostoli Ecclesiam mo
nasterio tradidit, ibi que multis annis simplicita-
ti cordis atque orationi dedita, larga indigenti-
bus eleemosynarum opera impendit. Cunq; om-
nipotens Deus perennem iam mercedem red-
dere eius laboribus decreuisset, cancri ulcere in
mamilla percussa est. Nocturno autem tempore
ante lectum eius duo candelabra lucere consue-
uerant: quia uidelicet amica lucis, non solum spi-
ritales, sed etiam corporales tenebras odio habe-
bat. Quæ dum nocte quadam ex hac eadem iace-
ret infirmitate fatigata, uidit beatum Petrum a-
postolum inter utraque candelabra, ante suum le
ctum cõstitisse, nec perterrita timuit, sed ex amo-
re sumens audaciam exultauit, eique dixit: Quid
est Domine mi, dimissa sunt mihi peccata mea?
Cui ille, benignissimi ut est uultus, inclinato ca-
pite annuit, dicens: Dimissa, ueni. Sed quia quan
dam sanctimonialem fœminam in eodem mona
sterio præ cæteris diligebat, ilico Galla subiunxit:
Rogo ut soror Benedicta mecum ueniat. Cui il-
le respondit: Non, sed illa talis ueniat tecum. Hæc
uerò quam petis, die te erit trigesimo secutura.
His itaque expletis, uisio Apostoli assistentis &
colloquentis ei ablata est. At illa protinus cun-
ctæ cõgregationis acciuit matrem, eiq; quid uide
rit,

rit, quid ue audierit, indicauit. Tertio autem die
cum ea quæ iussa fuerat sorore defuncta est. Illa
uerò quam ipsa poposcerat, die est trigesimo sub-
secuta. Quod factum nunc usque in eodem mona
sterio manet memorabile, sicq; hoc à præcedenti
bus matribus traditum, narrare illic solent subtili-
ter iuniores quæ nunc sunt sanctimoniales uirgi-
nes, ac si illo in tempore huic tam grandi miracu-
lo & ipsę affuissent.

De transitu Seruuli paralytici. Cap. XIIII.

SEd inter hæc sciendum est, quia sæpe anima-
bus exeuntibus electorum, dulces solent lau-
des cœlestes erumpere, ut dum illas libenter au-
diunt, dissolutionem carnis ab anima sentire mi-
nimè permittantur. Vnde in homelijs quoque E-
uangelij iam narrasse me memini, quòd in ea por
ticu quæ euntibus ad Ecclesiam beati Clemen-
tis est peruia, fuit quidam Seruulus nomine, cu-
ius te quoq; non ambigo meminisse: qui quidem
pauper rebus, sed meritis diues erat, quem longa
ægritudo dissoluerat. Nam ex quo illum scire po-
tuimus, usque ad finem uitæ paralyticus iacebat.
Quid dicam quia stare nõ poterat, qui nunquam
in lecto surgere uel ad sedendum ualebat, nun-
quam manum suam ad os ducere, nunquam se po
tuit in latus aliud declinare? Huic ad seruiendum
mater cum fratre aderat, & quicquid ex eleemo-
syna potuisset accipere, hoc eorum manibus pau-
peribus erogabat. Nequaquam literas nouerat,
sed scripturæ sacræ sibimet codices emerat, & re-
ligiosos quosq; in hospitalitatem suscipiens, hos
coram se studiosè legere faciebat. Factum est ut
iuxta modũ suum plenè sacram scripturam disce-
ret, cùm, sicut dixi, literas funditùs ignoraret. Stu
debat semper in dolore gratias agere, hymnis Dei
& laudibus diebus ac noctibus uacare. Sed cùm
iam tempus esset ut tanta eius patientia remune-
rari debuisset, mẽbrorum dolor ad uitalia redijt.
Cunq; iam se morti proximum agnouisset, pere-
grinos uiros, atq; in hospitalitatem susceptos ad-
monuit, ut surgerent, & cum eo Psalmos pro ex-
pectatione sui exitus decantarent. Cunq; cum eis
& ipse moriens psalleret, uoces psallẽtium repen-
tè compescuit cum terrore magni clamoris, dicẽs:
Tacete. Nunquid non auditis quantæ resonent
laudes in cœlo? Et dum ad easdem laudes quas
intus audierat, aurem cordis intenderet, sancta il-
la anima carne soluta est. Qua scilicet exeunte,
tanta illic fragrantia odoris aspersa est, ut omnes
qui illic aderant, inæstimabili suauitate replerentur, ita ut per hoc patenter cognoscerẽt, quòd eas
laudes in cœlo suscepissent. Cui rei monachus no
ster interfuit, qui nunc usque uiuit, & cum magno fletu attestari solet: quia quousq; corpus eius
sepulturæ traderent, ab eorum naribus odoris illius fragrantia non recessit.

De transitu Romulæ ancillæ Dei. Cap. XV.

IN eisdem quoque homelijs rem narrasse me re
colo, quam Speciosus compresbyter meus qui
hanc nouerat me narrante attestatus est. Eo nan-
que tempore quo monasterium petij, anus quædam Redempta nomine, in sanctimoniali habitu constituta in urbe hac iuxta beatæ Mariæ semper uirginis Ecclesiam manebat. Hæc illius Herundinis discipula fuerat, quæ magnis uirtutibus pollens, super Prænestinos montes uitam eremiticam duxisse ferebatur. Huic autem Redemptæ duæ in eodem habitu discipulæ fuerant: una nomine Romula, & altera quæ nunc adhuc superest, quam quidem facie scio, sed nomine nescio. Tres itaque hæ in uno habitaculo commanentes, morum quidem diuitijs plenam, sed tamen pauperem rebus uitam ducebant. Hæc autem quam præfatus sum Romula, aliam quam prædixi con discipulam suam magnis uitæ meritis anteibat. Erat quippe miræ patientiæ, summæ obedientiæ, custos oris sui ad silentium, studiosa ualde ad continuæ orationis usum. Sed quia plerunq; hi quos iam homines perfectos æstimant, adhuc in oculis summi opificis aliquid imperfectionis habent: sicut sæpe imperiti homines necdum perfectè sculpta sigilla conspicimus, & iam quasi perfecta laudamus, quæ tamen adhuc artifex considerat & limat, laudari iam audit, & tamen ea tundere meliorando nõ desinit: hæc, quam prædiximus, Romula, ea quam Græco uocabulo medici paralysin uocãt, molestia corporali percussa est, multisque annis in lectulo decubans, penè omni iacebat membrorum officio destituta. Nec tamẽ hæc eadem eius mẽtem ad impatientiam flagella perduxerant. Nam ipsa ei detrimenta membrorum facta fuerant incremẽta uirtutum: quia tanto sollicitius ad usum orationis excreuerat, quanto & aliud quodlibet agere nequaquam ualebat. Nocte igitur quadam eandem Redemptam, quam præfatus sum, quæ utraq; discipulas suas filiarum loco nutriebat, uocauit dicens: Mater ueni, mater ueni. Quæ mox cum alia eius cõdiscipula surrexit, sicut utrisque referentibus & multis eadem res claruit, & ego quoq; in eodem tempore agnoui. Cunq; noctis medio lectulo iacentis assisterẽt, subitò cœlitùs lux emissa, omne illius cellulæ spacium impleuit, & splendor tantæ claritatis emicuit, ut corda assistentium inæstimabili pauore perstringeret, atq; ut pòst ipsæ referebant, omne in eis corpus obrigesceret, ut & in subito stupore manerent. Cœpit nanque quasi cuiusdam magnæ multitudinis ingredientis sonitus audiri, ostiuiq; cellulæ concuti, ac si ingredientium turba premeretur: atq; ut dicebant, intrantium multitudinem sentiebant, sed nimietate timoris & luminis uidere nõ poterãt: quia earũ oculos & pauor depresserat, & ipsa tanti luminis claritas reuerberabat. Quã lucẽ protinus est miri odoris fragrantia subsecuta, ita ut earũ animũ, quia lux emissa ter ruerat, odoris suauitas refouerer. Sed cùm uim claritatis illius ferre non possent, cœpit eadẽ Romula assistentem & trementem Redemptam suorum morum magistram blanda uoce consolari, dicens: Noli timere mater, non moriar modò. Cũq; hoc crebrò diceret, paulatim lux quę fuerat emissa, sub-

ſa,ſubtracta eſt, ſed is qui ſubſecutus eſt, odor remanſit. Sicq; dies ſecundus & tertius tranſijt, ut aſperſa odoris fragrantia remaneret. Nocte igitur quarta, eandem magiſtram ſuam iterum uocauit: qua ueniente uiaticum petijt, & accepit. Necdum uerò eadem Redempta, uel illa alia eius diſcipula à lectulo iacẽtis abſceſſerant: & ecce ſubitò in platea ante eiuſdem cellulæ oſtium duo chori pſallentium conſtiterant, & ſicut ſe dicebãt ſexus ex uocibus diſcreuiſſe, pſalmodiæ cantus dicebant uiri, & fœminæ reſpondebant. Cunq; ante fores cellulæ exhiberentur cœleſtes exequiæ, ſancta illa anima carne ſoluta eſt. Qua ad cœlum ducta, quanto chori pſallentium altius aſcendebãt, tanto cœpit pſalmodia lenius audiri, quouſq; & eiuſdem pſalmodiæ ſonitus, & odoris ſuauitas elongata finiretur.

A um die trigeſimo ueniret. Quibus uiſis in cunctis ſuis moribus puella mutata eſt, omnemq; à ſe leuitatem puellaris uitæ magna grauitatis deterſit manu. Cúnque eam parentes eius mutatam eſſe mirarentur, requiſita rem retulit, quid ſibi beata Dei genitrix iuſſerit, uel qua die itura eſſet ad obſequium eius, indicauit. Tunc poſt uigeſimum quintũ diem febre correpta eſt. Die autẽ trigeſimo, cùm hora eius exitus propinquaſſet, eandem beatam genitricem Dei cum puellis quas per uiſionem uiderat, ad ſe uenire conſpexit. Cui ſe etiam uocanti reſpondere cœpit, & depreſſis reuerenter oculis aperta uoce clamare: Ecce domina uenio, ecce domina uenio. In qua etiam uoce ſpiritum tradidit, & ex uirgineo corpore, habitatura cum ſanctis uirginibus, exiuit.

De *tranſitu Tharſillæ ſacræ uirginis.* Cap. XVI.

NOnnunquam uerò in conſolatione egredientis animæ, ipſe apparere ſolet author ac retributor uitæ. Vnde & hoc quod de Tharſilla amita mea in homelijs Euangelij dixiſſe me recolo, replicabo: quæ inter duas alias ſorores ſuas uirtute continuæ orationis, grauitate uitæ, ſingularitate abſtinentiæ, ad culmen ſanctitatis excreuerat. Huic per uiſionem Fœlix atauus meus, huius Romanæ Eccleſiæ antiſtes apparuit, eiq; manſionem perpetuæ claritatis oſtẽdit, dicẽs: Veni, quia in hac te lucis manſione recipiã. Quæ ſubſequenti mox febre correpta, ad diem peruenit extremũ. Et ſicut nobilibus fœminis uiriſq; morientibus multi conueniunt, qui eorum proximos conſolentur, eadem hora exitus ipſius multi uiri ac fœminæ eius lectulum circunſteterunt. Tunc ſubitò illa ſurſum reſpiciens Ieſum ueniẽtem uidit, & cum magna animaduerſione cœpit circunſtantibus clamare, dicens: Recedite, recedite: Ieſus uenit. Cunq; in eum intenderet quem uidebat, ſancta illa anima è corpore eſt egreſſa. Tantaq; ſubitò fragrantia miri odoris aſperſa eſt, ut ipſa quoq; ſuauitas cunctis oſtenderet illic authorem ſuauitatis ueniſſe. Cunq; corpus eius ex more mortuorum ad lauandum eſſet nudatum, longæ orationis uſu, in cubitis eius & genibus camelorum more inuenta eſt obdurata cutis excreuiſſe. Et quid uiuens eius ſpiritus ſemper egiſſet, caro mortua teſtabatur.

C

De *tranſitu Muſæ puellæ.* Cap. XVII.

SEd neq; hoc ſileam quod prædictus Probus Dei famulus de ſorore ſua, nomine Muſa, puella parua narrare cõſueuit, dicẽs: Quòd quadam nocte ei per uiſionem ſancta Dei genitrix uirgo Maria apparuit, atq; coæuas ei in albis ueſtibus puellas oſtendit. Quibus illa cùm admiſceri appeteret, ſed ſe eis iungere non auderet, beatæ Mariæ uirginis eſt uoce requiſita an uelit cum eis eſſe, atq; in eius obſequio uiuere. Cui cũ puella eadem diceret, Volo, ab ea protinus mandatum accepit, ut nihil ultrà leue & puellare ageret, & à riſu & iocis ſe abſtineret, ſciens per omnia quòd inter eaſdem uirgines quas uiderat, ad eius obſequi

Petrus:

CVm humanum genus multis atq; innumeris uitijs ſit ſubiectum, Hieruſalem cœleſtis patriæ maximam partem ex paruulis uel infantibus arbitror poſſe compleri.

Quòd quibuſdam paruulis regni cœleſtis aditus à parentibus clauditur, cùm ab eis malè nutriuntur, & de puero blaſphemo oſtenditur, & poſtmodum declaratur. Caput XVIII.

Gregorius:

ET ſi omnes baptizatos infantes, atque in eadem infantia moriẽtes ingredi regnum cœleſte credendum eſt, omnes tamen paruulos quiſcilicet iam loqui poſſunt, regna cœleſtia ingredi credendum non eſt: quia nonnullis paruulis eiuſdem regni cœleſtis aditus à parentibus clauditur, ſi malè nutriantur. Nam quidam uir cunctis in hac urbe notiſſimus ante triennium filium habuit annorum, ſicut arbitror, quinq; quem nimis carnaliter diligens remiſſè nutriebat. atque idem paruulus, quod dictu graue eſt, mox ut eius animo aliquid obſtitiſſet, maieſtatẽ Dei blaſphemare conſueuerat, qui in hac ante triennium mortalitate percuſſus, uenit ad mortem. Cúnque eum ſuus pater in ſinu teneret, ſicut hi teſtati ſunt qui præſentes fuerunt, malignos ad ſe ueniſſe ſpiritus trementibus oculis puer aſpiciens cœpit clamare: Obſta pater, obſta pater. Qui clamans declinauit faciem, ut ſe ab eis in ſinu patris abſconderet. Quem cùm ille trementem requireret, quid uideret, puer adiunxit, dicens: Mauri homines uenerunt, qui me tollere uolunt. Qui cùm hoc dixiſſet, maieſtatis nomen protinus blaſphemauit, & animam reddidit. Vt enim omnipotens Deus oſtenderet pro quo reatu talibus fuiſſet traditus executoribus, unde uiuentem pater ſuus noluit corrigere, hoc morientem permiſit iterare: ut qui diu per diuinitatis patientiam blaſphemus uixerat, quandoque per diuinitatis iudicium blaſphemaret & moreretur: quatenus reatum ſuum pater eius agnoſceret, qui paruuli filij animam negligens, non paruulum peccatorem gehennæ ignibus nutriſſet. Sed interim hoc triſte ſeponentes ad ea quæ narrare cœperamus, læta redeamus.

D

De

De *tranſitu Stephani uiri Dei.* Cap. XIX.

PRædicto etenim Probo alijsq; religioſis narrantibus uiris agnoui, ea quæ indicare audientibus de uenerabili patre Stephano in homelijs Euangelij curaui. Fuit enim uir, ſicut idẽ Probus & multi alij teſtantur, nihil in hoc mũdo poſſidens, nihil requirens, ſolam cum Deo paupertatem diligens, inter aduerſa ſemper patientiam amplectens, conuentus ſecularium fugiens, uacare ſemper orationi concupiſcens. De quo unum bonum uirtutis refero, ut ex hoc uno ualeant multa eius bona penſari. Is nanq; cùm quadam die meſſem quam ſua manu ſecuerat, deciſam ad aream deduxiſſet, nihil q; aliud cum diſcipulis ſuis ad totius anni ſtipendium haberet, quidam peruerſæ uoluntatis uir antiqui hoſtis ſtimulis inſtigatus, eandem meſſem igne ſuppoſito, ita ut erat in area incẽdit. Quod factum dum alter conſpiceret, eidem Dei famulo cucurrit & nũciauit. Quod poſtquam indicauit, adiũxit dicens: Væ uæ pater Stephane, quid tibi contigit? cui ſtatim uultu ac mente placida ille reſpondit: Væ quid illi contigit qui mihi hoc fecit. nam mihi quid contigit? In quibus eius uerbis oſtenditur in quo uirtutis culmine ſedebat, qui unum quod in ſumptum mundi habuerat, tam ſecura perdebat mente: magiſq; illi condolebat qui peccatum commiſerat, quàm ſibi qui peccati illius damna tolerabat: nec pẽſabat quid ipſe exterius, ſed culpæ reus quantum perdebat intus. Hunc itaq; cùm dies mortis egredi de corpore urgeret, conuenerunt multi ut tam ſanctæ animæ de hoc ſeculo recedenti ſuas animas commendarent. Cúnque lecto illius hi qui conuenerant, omnes aſſiſterent, alij ingredientes angelos uiderunt, ſed dicere aliquid nullo modo potuerunt, alij omnino nil uiderunt: ſed omnes qui aderant, ita uehementiſſimus timor perculit, ut nullus egrediente illa ſancta anima illic ſtare potuiſſet. Et hi ergo qui uiderant, & hi qui omnino nil uiderãt, uno omnes timore percuſſi & territi fugerunt, ut palàm dare intelligi quæ & quanta uis eſſet, quæ illam egredientem animam ſuſcipiret, cuius egreſſum nemo mortalium ferre potuiſſet.

A

Quòd aliquando animæ meritum non in ipſo ſuo egreſſu, ſed poſt mortem uerius declaratur. Cap. XX.

SEd inter hæc ſciendum eſt, quia aliquando animæ meritum non in ipſo ſuo egreſſu oſtenditur, poſt mortem uerò certius declaratur. Vnde & ſancti martyres ab infidelibus crudelia multa perpeſſi ſunt, qui tamen, ut prædiximus, ad oſſa ſua mortua, ſignis quotidie & miraculis clareſcunt.

B

De *duobus monachis Valentij abbatis.* Cap. XXI.

VItæ nanque uenerabilis Valentius, qui pòſt in hac Romana urbe mihi ſicut noſti, meo quoq; monaſterio præfuit, prius in Valeriæ prouincia ſuum monaſterium rexit. In quo dum Longobardi ſæuientes ueniſſent, ſicut eius narratione didici, duos eius monachos in ramis unius arboris ſuſpenderũt: qui ſuſpenſi, eodem die defuncti ſunt. Facto autem ueſpere, utrorumq; eorum ſpiritus claris illic apertiſq; uocibus pſallere cœperunt, ita ut ipſi quoque qui eos occiderãt, cùm uoces pſallentium audirent, nimium mirati terrerentur. Quas uidelicet uoces captiui quoque omnes qui illic aderant, audierunt, atq; eorum pſalmodiæ poſtmodum teſtes extiterunt. Sed has uoces ſpirituum omnipotens Deus idcirco pertingere uoluit ad aures corporum, ut uiuentes quiq; in carne diſcerent: quia ſi Deo ſeruire ſtudeant, poſt carnis mortem uerius uiuant.

C

De *tranſitu Suriani abbatis.* Cap. XXII.

QVibuſdam religioſis quoq; uiris atteſtantibus adhuc in monaſterio poſitus agnoui, quòd hoc Longobardorũ tempore iuxtà in hac prouincia quæ Sura nominatur, quidam monaſterij pater uitæ uenerabilis Suranus nomine fuerit, qui captiuis aduenientibus, atq; à Longobardorum deprædatione fugientibus, cuncta quæ in monaſterio uidebatur habere, largitus eſt. Cunq; in eleemoſynis ueſtimenta ſua, ac fratrum omnia, & cellarium conſumpſiſſet, quicquid habere in horto potuit expendit. Expenſis uerò rebus omnibus Longobardi ad eum ſubitò uenerunt, eumq; tenuerunt, & aurum ab eo petere cœperunt. Quibus cùm ille diceret ſe omnino nihil habere, in uicino monte ab eis ductus eſt, in quo ſylua immenſæ magnitudinis ſtabat. Ibi captiuus quidam fugiens in caua arbore latebat: ubi unus ex Longobardis educto gladio prædictum uenerabilem occidit uirum. Cuius corpore in terram cadente, mons omnis protinus & ſylua concuſſa eſt, ac ſi ſe ferre nõ poſſe põdus ſanctitatis eius diceret terra, quæ tremuiſſet.

D

De *tranſitu diaconi Eccleſiæ Marſorum.* Cap. XXIII.

ALius quoq; in Marſorũ prouincia uitæ ualde uenerabilis diaconus fuit: quem inuentum Longobardi tenuerunt, quorum unus educto gladio caput eius amputauit. Sed cùm corpus eius in terram caderet, ipſe qui hunc capite truncauerat, immundo ſpiritu correptus, ad pedes eius corruit, & quòd amicum Dei occiderit, inimico Dei traditus oſtendit.

Petrus:

QVid eſt hoc quæſo te, quòd omnipotens Deus ſic permittit mori, quos tamen poſt mortem cuius ſanctitatis fuerint, non patitur cælari?

De *morte uiri Dei, qui miſſus Bethel fuerat.* Cap. XXIIII.

Gregorius:

CVm ſcriptum ſit: Iuſtus quacũq; morte præuentus fuerit, iuſtitia eius non auferetur ab eo: electi qui proculdubio ad perpetuam uitam tendunt, quid eis obeſt, ſi ad modicum durè mori untur? Et eſt fortaſſe nonnunquam eorum culpa, licet minima, quæ in eadem debeat morte reſecari. Vnde fit, ut reprobi poteſtatem quidem contra uiuentes accipiant: ſed illis morientibus hoc

in eis

in eis grauius uindicatur, quòd contra bonos potestatem suę crudelitatis acceperunt: sicut idem carnifex qui eundem uenerabilē diaconū uiuentē ferire permissus est, gaudere super mortuum permissus nō est. Quod sacra quoq; testātur elo quia. Nam uir Dei cōtra Samariā missus, quia per inobedientiam in itinere comedit, hūc leo in eodem
3.Reg.13 itinere occidit. Sed statim illic scriptū est: Quia stetit leo iuxta asinum, & non comedit de cadauere. Ex qua re ostenditur, quòd peccatū inobedientię in ipsa fuerit morte laxatum: quia idem leo quem uiuentem præsumpsit occidere, contingere non præsumpsit occisum. Qui em occidēdi ausum habuit, de occisi cadauere comedendi licētiam non accepit: quia is qui culpabilis in uita fuerat, punita inobedientia erat iam iustus ex morte. Leo ergo qui prius peccatoris uitam necauerat, custodiuit postmodum cadauer iusti.

Petrus:

PLacet quod dicis: sed nosse uellē si nunc ante restitutionem corporum in cœlo recipi ualeant animæ iustorum.

Si ante restitutionem corporis recipiantur in cœlo animæ iustorum. Cap. XXV.

Gregorius:

HOc neq; de omnibus iustis fateri possumus, neq; de omnibus negare. Nam sunt quorūdam iustorū animæ, quæ à cœlesti regno quibusdam adhuc mansionibus differunt. In quo dilationis damno quid aliud innuitur, nisi quòd de perfecta iusticia aliquid minus habuerunt? Et tamen luce clarius cōstat: quia perfectorum animæ mox ut huius carnis claustra exeunt, in cœlestis regni sedibus recipiunt: quod & ipsa per se ueritas testa
Luc.17 tur dicens: Vbicunq; fuerit corpus, illuc congregabunt & aquilæ. Quia ubi ipse redemptor noster est corpore, illuc proculdubio colliguntur iustorum animæ. Et Paulus: Cupio dissolui, & esse
Phil.1 cum Christo. Qui ergo Christum in cœlo esse nō dubitat, nec Pauli animā esse in cœlo negat. Qui etiam de dissolutione sui corporis, atq; de inhabi-
2.Cor.5 tatione cœlestis patriæ dicit: Scimus quoniam si terrestris domus nostra huius habitatiōis dissoluatur, quòd ędificationem habemus ex Deo, domū non manu factam, sed æternam in cœlis.

Petrus:

SI igitur nunc sunt in cœlo animæ iustorum, quid est quòd in die iudicij pro iustitiæ suæ retributione recipient?

Gregorius:

HOc eis nimirū crescit in iudicio, quòd nunc animarum sola, postmodū uerò etiam corporum beatitudine perfruuntur: ut in ipsa quoq; carne gaudeant, in qua dolores pro Domino cruciatusq; pertulerūt. Pro hac quippe geminata eo
Esa.61 rum gloria scriptum est: In terra sua duplicia possidebunt. Hinc etiam ante resurrectionis diem de
Apoc.6 sanctorum animabus scriptum est: Datæ sunt illis singulæ stolę albæ, & dictum est illis ut requiescerent tempus adhuc modicum, donec impleretur numerus conseruorum & fratrū eorum. Qui itaq; nunc singulas acceperunt, binas in iudicio stolas habituri sunt: quia modò animarum tantūmodo, tunc autem animarum simul & corporum gloria lætabuntur.

Petrus:

ASsentio. Sed uellem scire quónam modo agitur, quod plerunque morientes, multa prædicunt.

Quibus modis morientes aliqua prædicunt. Et de morte ciuiusdam aduocati, & de reuelatione Gerontij ac Melliti monachorum, & de morte pueri armentarij, & de diuersitate linguarum. Cap. XXVI.

Gregorius:

IPsa aliquando animarum uis subtilitate sua aliquid præuidet. Aliquando autem exituræ de corpore animæ per reuelationem uentura cognoscunt. Aliquando uerò iam dum iuxtà fit ut corpus deserant, diuinitùs afflatæ in secreta cœlestia incorporeum mentis oculum mittūt. Nam quòd uis animæ aliquādo subtilitate sua ea quę sunt uēturа cognoscit: patet ex eo quòd quidam aduocatus qui in hac urbe ante biduum lateris dolore defunctus est, antè paululum quàm moreretur, uocauit puerum suum, præparari sibi uestimenta ad procedendum iussit. Quem dum puer quasi insanire cerneret, eiusq; præceptis minimè obediret, surrexit, uestimento se induit, & per uiā Appiam ad beati Sixti Ecclesiam se esse processurū dixit. Cunq; post modicum ingraueſcēte molestia esset defunctus, deliberatum fuerat, ut apud beatum Ianuariū martyrem Prenestina uia eius corpus poni debuisset. Sed quia longum hoc his qui funus eius curauerāt uisum est: repentè orto consilio exeūtes cum eius funere per uiam Appiā nesciētes quæ ille dixerat, in ipsa eum Ecclesia quā prędixerat, posuerunt. Et cùm eundem uirum curis secularibus obligatum, lucrisq; terrenis inhiantē fuisse nouerimus: unde hoc prædicere potuit, nisi quia id quod futurum erat, eius corpori ipsa uis animę ac subtilitas preuidebat? Quòd autem sępe etiam reuelationibus agitur, ut à moriturís futura prescientur, ex his colligere possumus quę apud nos gesta in monasterijs scimus. In monasterio etenim meo quidam frater ante decennium Gerōtius dicebatur. Qui cùm grauí molestia corporis fuisset depressus, in uisione nocturna albatos uiros & clari omnimodo habitus in hoc ipsum monasterium descēdere de superioribus aspexit. Qui dum corā lecto iacentis assisterent, unus eorum dixit: Ad hoc uenimus, ut de monasterio Gregorij quosdam fratres in militiā mittamus. atq; alteri præcipiens adiūxit: Scribe Marcellū, Valentinianum, Agnellum, atq; alios quorum nūc minimè recordor. Quibus expletis addidit, dicēs: Scribe & hūc ipsum qui nos aspicit. Ex qua uisione certus redditus prædictus frater, facto mane innotuit fratribus, qui & qui essent in breui ex eadem cella morituri, quos se etiam denunciauit esse secuturum: cùm die alio prædicti fratres mori cœperunt, atq; sub eodē ordine se in morte secuti sunt, quo fuerant in descriptiōe nominati. Ad extremum uerò & ipse

& ipse obijt, qui eosdem fratres morituros præuidit. In ea quoq; mortalitate quæ ante triennium hanc urbem uehementissima clade uastauit, in Portuensis ciuitatis monasterio Mellitus dictus est, monachus adhuc in annis iuuenilibus constitutus, sed miræ simplicitatis atque humilitatis uir, qui appropinquante uocationis die, eadem clade percussus, ad extrema deductus est. Quod uir uitę uenerabilis Felix eiusdem ciuitatis episcopus audiens, cuius & hæc relatione cognoui, ad eum accedere studuit, & ne mortē timere debuisset, uerbis hunc persuasorijs cōfortare, cui etiā adhuc de diuina misericordia longiora uitæ spacia pollicери cœpit. Sed ad hæc ille respondit, cursus sui tempora esse completa, dicens apparuisse sibi iuuenē, atq; epistolas detulisse, dicentem: Aperi & lege. Quibus apertis asseruit, quia se & omnes qui eodem tempore à prædicto episcopo in paschali festiuitate fuerant baptizati, scriptos in eisdem epistolis literis aureis inuenisset. Primum quidem, ut dicebat, suum nomen reperit, ac inde omnium illo in tempore baptizatorum. Qua de re certum tenuit, & se & illos de hac uita esse sub celeritate migraturos. Factumq; est ut die eadem ipse moreretur, atq; post eum cūcti illi qui baptizati fuerāt ita secuti sunt, ut intra paucos dies nullus eorum in hac uita remaneret. De quibus nimirum constat, quòd eos prædictus Dei famulus idcirco auro scriptos uiderat: quia eorum nomina apud sefixa æterna claritas habebat. Sicut itaq; hi reuelationib. potuerunt uēturа cognoscere: ita nonnunquam egressuræ animæ possunt etiā mysteria cœlestia non per somnium, sed uigilando prælibare. Ammonium nanq; monasterij mei monachū bene nosti, qui dum esset in seculari habitu constitutus, Valeriani huius urbis aduocati, naturalem filiam in coniugio sortitus, eius obsequijs sedulè atque incessanter adhærebat, & quæq; in eiusdē domo agebantur, nouerat. Qui mihi iam in monasterio positus narrauit, q; in ea mortalitate quæ patricij Narsi temporibus hanc urbem uehementer afflixit, in domo prędicti Valeriani puer armentarius fuit præcipuæ simplicitatis & humilitatis. Cū uerò eiusdem aduocati domus eadem clade uastaretur, idem puer percussus est, & usq; ad mortem deductus. Qui subitò sublatus à præsentibus redijt, sibiq; dominū suum uocari fecit. Cui ait: Ego in cœlo fui, & qui de hac domo morituri sunt agnoui. Ille, ille atq; ille morituri sunt: tu uerò ne timeas, quia in hoc tēpore moriturus nō es. Vt uerò scias quòd me in cœlo fuisse uerum fateor, ecce accepi illic ut linguis omnium loquar. Nunquid tibi incognitum fuit Græcam me linguam omnino non nosse? & tamen Græcè loquar, ut cognoscas an uerū sit quòd me omnes linguas accepisse testificor. Cui tunc Græcè dominus suus locutus est, atq; ita ille in eadem lingua respondit, ut cuncti qui aderant, mirarentur. In ea quoque domo prædicti Narsi spatarius Vulgar manebat. Qui festinè ad ægrum deductus ei Vulgarica lingua locutus est: sed ita puer ille in Italia natus & nutritus in eadem barbara locutione respondit, ac si ex eadem fuisset gente generatus. Mirati sunt omnes qui audiebant, atq; ex duarum linguarum experimento quas eum antea nesciſſe nouerant, crediderunt de omnibus quas probare minimè ualebant. Tunc per biduum mors eius dilata est, sed die tertio, quo occulto iudicio nescitur, manus ac brachia lacertosq; suos dentibus laniauit, atq; ita de corpore exiuit. Quo mortuo, omnes illi quos prædixerat, ex hac protinus luce subtracti sunt, nullusq; in illa domo eadem tēpestate defunctus est, qui uoce illius denunciatus non est.

Petrus:

VAlde terribile est, ut qui tale donum percipere meruit, tali etiam post hoc pœna plecteretur.

Gregorius:

QVis occulta Dei iudicia sciat? Ea quę in diuino examine cōprehēdere nō possumus, timere magis quàm discutere debemus.

De morte Theophanij comitis. Cap. XXVII.

VT autem de egredientibus animabus quæ multa prænoscunt, ea quæ cœpimus exequamur, neq; hoc silendum est quod de Theophanio Centerelēsis urbis comite in eadem urbe positus multis attestantibus agnoui. Fuit nanque uir misericordiæ actibus deditus, bonis operibus intentus, hospitalitati præcipuè studens. Exercendis quidē comitatus curis occupatus, agebat terrena & temporalia, sed ut pòst in fine claruit, magis ex debito q̄ ex intentione. Nam dum appropinquante mortis eius tempore grauissima aeris tempestas obsisteret ne ad sepeliendum duci potuisset, eumq; uxor sua cum fletu uehemētissimo inquireret dicens: Quid faciam? quomodo te ad sepeliendum eijcio, quæ ostium domus huius egredi præ nimia tempestate non possum? Tunc ille respondit: Noli mulier flere, quia mox ut ego defunctus fuero, aeris serenitas redibit. Cuius protinus uocem mors, & mortem serenitas secuta est. Quod signum etiā alia signa sunt comitata. Nam manus eius & pedes podagræ humore tumescentes uersi in uulneribus fuerant, & profluente sanie putebant. Sed dum corpus eius ex more ad lauandum fuisset nudatum, ita manus pedesq; eius sani inuenti sunt, ac si unquam uulneris nihil habuissent. Ductus itaq; ac sepultus est, eiusq; coniugi uisum est, ut quarto die in sepulchro illius marmor quod superpositum fuerat, mutari debuisset. Quod uidelicet marmor corpori eius superpositum dum fuisset ablatum, tanta ex corpore ipsius fragrantia odoris emanauit, ac si ex putrescēte carne illius pro uermibus aromata ferbuissent. Quod factum dum narrante me in homelijs infirmis quibusdam uenisset in dubium, die quadam sedente me in conuentu nobilium, ipsi artifices qui in sepulchro illius marmor mutauerant, affuerunt aliquid me de propria causa rogaturi. Quos ego de eodem miraculo coram clero, nobilibus ac plebe requisiui, qui & eadem odoris fragrātia miro modo se repletos fuisse testati sunt. Et quædam alia in augmēto miraculi, quæ nunc narrare longum

longum æstimo, de eodem sepulchro eius addi- A
derunt.

Petrus:

INquisitioni meæ sufficienter iam uideo satisfactum. sed hoc est adhuc quod quęstione animũ pulsat: quia cùm superius dictum sit, esse iam sanctorum animas in cœlo, restat proculdubio ut iniquorum quoque animæ esse non nisi in inferno credantur. Et quid hac de re ueritas habeat, ignoro. Nam humana æstimatio non habet, peccatorũ animas ante iudicium posse cruciari.

Quòd sicut perfectorum animæ in cœlo, ita post dissolutionem corporum iniquorum animæ in inferno esse credendæ sint. Cap. XXVIII.

Gregorius:

SI esse sanctorum animas in cœlo sacri eloquij satisfactione credidisti, oportet ut per omnia B
esse credas & iniquorum animas in inferno: quia ex retributione æternæ iusticiæ ex qua iusti iam gloriantur, necesse est per omnia ut & iniusti crucientur. Nam sicut electos beatitudo lætificat, ita credi necesse est, quòd à die exitus sui ignis reprobos exurat.

Petrus:

ET qua ratione credendum est, quia rem incorpoream tenere ignis corporeus possit?

Qua ratione credendum sit, ut incorporeos spiritus tenere ignis corporeus possit. Cap. XXIX.

Gregorius:

SI uiuentis hominis incorporeus spiritus tenetur in corpore, cur non post mortem, cùm in-
corporeus sit spiritus, etiam corporeo igne tenea C
tur?

Petrus:

IN uiuente quolibet idcirco incorporeus spiritus tenetur in corpore, quia uiuificat corpus.

Gregorius:

SI incorporeus spiritus Petre in hoc teneri potest quod uiuificat, quare non pœnaliter & ibi teneatur ubi mortificatur? Teneri autem spiritum per ignem dicimus, ut in tormento ignis, uidendo atq; sentiendo puniatur. Ignem nanq; eo ipso patitur quod uidet: & quia cremari se aspicit, crematur. Sicq; fit ut res corporea incorpoream exurat, dum ex igne uisibili ardor ac dolor inuisibilis trahitur, ut per ignem corporeum mens incorporea etiam incorporea flamma crucietur: quanuis colligere ex dictis Euãgelicis possumus, D
quia incendium anima non solum uidendo, sed etiam experiendo patiatur. Veritatis etenim uoce diues mortuus in inferno dicitur sepultus. Cuius anima quia in igne teneatur, insinuat uoce di-
Luc.16 uitis qui Abraham deprecatur, dicens: Mitte Lazarum ut intingat extremum digiti sui in aquam, & refrigeret linguam meam, quia crucior in hac flamma. Dum ergo peccatorem diuitem damnatum ueritas in ignem perhibet, quis nam sapiens reproborum animas teneri ignibus neget?

Petrus:

ECce ratione ac testimonio ad credulitatem flectitur animus, sed dimissus iterum ad rigorem redit. Quomodo enim res corporea rem incorpoream teneat, atq; affligere possit, ignoro.

Gregorius:

DIc quæso te, apostatas spiritus à cœlesti gloria deiectos, esse corporeos an incorporeos suspicaris?

Petrus:

QVis sanum sapiens esse spiritus corporeos dixerit?

Gregorius:

GEhennæ ignem esse incorporeum an corporeum fateris?

Petrus:

IGnem gehennæ corporeũ esse non ambigo, in quo certum est corpora cruciari.

Gregorius:

CErtè reprobis ueritas in fine dictura est: Ite Matt.25
in ignem æternum, qui paratus est diabolo & angelis eius. Si igitur diaboli eiusq; angeli cùm sint incorporei, corporeo sunt igne cruciãdi: quid mirum si animæ, & antequam recipiant corpora possint corporea sentire tormenta?

Petrus:

PAtet ratio, nec debet animus de hac ulterius quæstione dubitare.

De morte Theodorici regis Ariani. Cap. XXX.

Gregorius:

POstquam laboriosè credidisti, operæpretium credo, si ea quæ mihi à uiris fidelibus sunt digesta, narrauero. Iulianus nanq; huius Romanę Ecclesiæ, cui Deo autore deseruio, secũdus defensor, qui ante septẽ fermè annos defunctus est, ad me adhuc in monasterio positũ crebrò ueniebat, & mecũ colloqui de animæ utilitate cõsueuerat. Hic itaq; mihi quadã die narrauit, dicẽs: Theodorici regis tẽporib. pater soceri mei in Sicilia exactionẽ canonis egerat, atq; iam ad Italiã redibat. Cuius nauis appulsa est ad insulam quæ Liparis appellatur. Et quia illic uir quidã solitarius magnæ uirtutis habitabat, dum nautæ nauis armamẽta rearent, uisum est prædicto patri soceri mei ad eundem uirum Dei pergere, seq; eius orationibus commendare. Quos uir Domini cùm uidisset, eis inter alia colloquens dixit: Scitis quia rex Theodoricus mortuus est? Cui illi protinus responderunt: Absit, nos eum uiuentem dimisimus, & nihil tale ad nos de eo nunc usq; perlatum est. Quibus Dei famulus addidit, dicens: Etiã mortuus est: nam hesterno die hora nona inter Ioannẽ papam & Symmachum patriciũ discinctus atq; discalceatus, & uinctis manibus deductus, in hãc uicinam Vulcani ollam iactatus est. Quod illi audientes sollicitè conscripserunt diem, atq; in Italiam reuersi, eo die Theodoricum regem inuenerunt fuisse mortuum, quo de eius exitu atq; supplicio Dei famulo fuerat ostensum. Et quia Ioannem papam affligendo in custodia occidit, Symmachũ quoq; patriciũ ferro trucidauit, ab illis iustè in ignẽ missus apparuit, quos in hac uita iniustè iudicauit.

De morte Reparati. Cap. XXXI.

EOdem quoq; tempore quo primùm remotæ uitæ desiderio anhelabam, quidam honestus senex Deusdedit nomine, ualde huius urbis nobilibus amicus, mihi quoq; in amicitijs sedulè iungebatur, qui mihi narrabat, dicens: Gothorũ tempore quidam spectabilis uir, Reparatus nomine, uenis

uenit ad mortem. Qui dum diu iam commutatus A
ac rigidus iaceret, uisum est quòd ab eo funditùs flatus uitalis exisset, atq; exanime remansisset corpus. Cunq; & multi qui conuenerant, & eum iam mortuum familia lugeret, subitò redijt, & cuncto rum plangentium in stuporem uersæ sunt lachrymæ. Qui reuersus ait: Citius ad Ecclesiã beati Laurentij martyris, quæ ex nomine conditoris Damasci uocatur, puerum mittite: & quid de Tyburtio presbytero agatur, uideat, & renunciare festinet. Qui uidelicet tunc Tyburtius carnalibus desiderijs subiacere ferebatur. Cuius adhuc uitæ morũq; quoq; bene Florẽtius eius nũc Ecclesię presbyter meminit. Cùm uerò puer pergeret, narrauit idem Reparatus qui ad se reuersus fuerat, q; illũ ubi ductus fuerat, agnouit dicens: Paratus fuerat rogus B
ingẽs, deductus aũt Tyburtius presbyter in eo est superpositus, atq; supposito igne cõcrematus. Alius aũt parabat rogus, cuius à terra in cœlum cacumen tendi uidebat. Cui emissa uoce clamatum est, cuius esset. His igit dictis statim Reparatus defunctus est, puer uerò qui trãsmissus fuerat ad Tyburtiũ, iam eũ mortuũ inuenit. Qui uidelicet Reparatus ductus ad loca pœnarum dum uidit, redijt, narrauit, & obijt, apertè monstratur: quia nobis illa, non sibi uiderit, quibus dum adhuc concessum est uiuere, licet etiam à malis operib. emẽdare. Rogum uerò construi Reparatus uidit, non quòd apud infernum ligna ardeant, ut ignis fiat: sed narraturus hæc uiuentibus, illa de incẽdio praeuorum uidit, ex quibus nutriri apud uiuentes cor C
poreus ignis solet: ut per hæc assueta uiuentes discerent, quid de insuetis timere debuissent.

De morte curialis cuius sepultura incensa est. Cap. XXXII.

TErribile etiam quiddam in Valeriæ prouincia contigisse, uir uitæ uenerabilis Maximianus Syracusanus episcopus, qui diu in hac urbe meo monasterio præfuit, narrare consueuit, dicẽs: Quidam curialis illic sacratissimo Paschali sabbato iuuenculam cuiusdam filiam in baptismate suscepit. Qui post ieiũnium domum reuersus, multoq; uino inebriatus, eandem filiam suam secum manere petijt, eámque nocte illa, quod dictu nefas est, perdidit. Cúnque mane facto surrexisset, reus cogitare cœpit ut ad balneum pergeret, ac si D
aqua balnei lauaret maculam peccati. Perrexit igitur, lauit, cœpitq; trepidare Ecclesiã ingredi. Sed si tanto die non iret ad Ecclesiam, erubescebat homines: si uerò iret, pertimescebat iudiciũ Dei. Vicit itaq; humana uerecũdia, perrexit ad Ecclesiã: sed tremebũdus ac pauens stare cœpit, atq; per singula momenta suspectus, qua hora immundo spiritui traderet, & corã omni populo uexaret. Cũq; uehementer timeret, ei in illa missarũ celebritate quasi aduersi nihil contigit. Qui lætus exijt, & die altero Ecclesiam iam securus intrauit. Factumq; est ut per sex cõtinuos dies lętus ac securus procederet, æstimãs quòd eius scelus Dominus aut nõ uidisset, aut uisum misericorditer auertisset. Die autem septimo subita morte defunctus est. Cunq; sepulturæ traditus fuisset, per longũ tẽpus cunctis uidentibus de sepulchro illius flãma exijt, & tam diu ossa eius cõcremauit quousq; omne sepulchrum consumeret, & terra quæ in tumulum collecta fuerat, defossa uideretur. Quod uidelicet omnipotẽs Deus faciens, ostendit quid eius anima in occulto pertulit, cuius etiam corpus ante humanos oculos flamma consumpsit. Qua in re nobis quoq; hæc audientibus exemplum formidinis dare dignatus est: quatenus ex hac consideratione colligamus quid anima uiuens ac sentiens pro reatu suo patitur, si tãto ignis supplicio etiam insensibilia ossa concremantur

Petrus:

NOsse uelim, si uel boni bonos in regno, uel mali malos in supplicio agnoscant.

Si boni bonos in regno, & mali malos in supplicio agnoscunt. Cap. XXXIII.

Gregorius:

HVius rei sententia in uerbis est dominicis, quam iam superius protulimus, luce clarius demonstrata. In quibus cùm dictum esset: Homo quidam erat diues, & induebatur purpura & bysso, & epulabatur quotidie splendidè: & erat quidam mendicus nomine Lazarus, qui iacebat ad ianuam eius ulceribus plenus, cupiens saturari de micis quæ cadebant de mensa diuitis, & nemo illi dabat, sed & canes ueniebant & lingebant ulcera eius: subiunctum est, quòd mortuus Lazarus portatus est ab angelis in sinu Abrahæ, & mortuus diues sepultus est in inferno. Qui eleuans oculos suos cùm esset in tormẽtis, uidit Abraham à lõgè & Lazarum in sinu eius, & ipse clamauit dicens: Pater Abraham miserere mei, & mitte Lazarum ut intingat extremum digiti sui in aquam, & refrigeret linguam meam, quia crucior in hac flamma. Cui Abraham dixit: Fili recordare, quia recepisti bona in uita tua, & Lazarus similiter mala. Diues autem iam spem salutis de seipso non habens, ad promerendam suorum salutem conuertit, dicens: Rogo te pater ut mittas eum in domũ patris mei: habeo enim quinq; fratres: ut testetur illis, ne & ipsi ueniant in locum hunc tormẽtorum. Quibus uerbis apertè declaratur: quia & boni bonos, mali malos cognoscunt. Si enim Abraham Lazarum minimè recognouisset, nequaquam ad diuitem in tormentis positum, de transacta eius contritione loqueretur, dicens quòd mala receperit in uita sua. Et si mali malos non recognoscerent, nequaquam diues in tormentis positus fratrum suorum, etiam absentium, meminisset. Quomodo enim præsentes nõ posset agnoscere, qui etiã pro absentium memoria curauit exorare? Qua in re illud quoq; ostenditur quod nequaquam ipse requisisti: quia & boni malos, & mali cognoscunt bonos. Nam diues ab Abraham cognoscitur cui dictum est: Recepisti bona in uita tua. Et electus Lazarus à reprobo est diuite cognitus, quem mitti precatur ex nomine dicens: Mitte Lazarum ut intingat extremum digiti sui in aquam, & refrigeret linguam meam. In qua uidelicet cognitione

utriusque partis cumulus retributionis excrescit: ut & boni amplius gaudeant, qui secum eos lætari conspiciunt quos amauerunt, & mali dum cum eis torquentur quos in hoc mũdo, despecto Deo, dilexerunt, eos non solum sua, sed etiam eorum pœna consumat. Fit autem in electis quiddam mirabilius, quia non solum eos agnoscunt quos in hoc mundo nouerant, sed uelut uisos uisos ac cognitos recognoscũt bonos quos nunquam uiderunt. Nam cùm antiquos patres in illa æterna hæreditare uiderint, eis incogniti per uisionem non erunt, quos in opere semper nouerunt. Quia enim illic omnes communi claritate Deum conspiciunt, quid est quod ibi nesciant, ubi scientem omnia sciunt?

De quodam religioso qui prophetas moriens uidit.
Caput XXXIIII.

NAm quidã noster religiosus uir & uitæ ualde laudabilis, cùm ante hoc quadriennium moreretur, sicut religiosi alij qui præsentes fuerũt testati sunt, in hora exitus sui Ionam prophetam, Ezechielem quoq; & Danielem cœpit aspicere, eos que dominos suos ex nomine clamare. Quos dum ad se uenisse diceret, & depressis luminibus eis reuerentiæ obsequium præberet, ex carne eductus est. Qua in re apertè datur intelligi, quæ erit in illa incorruptibili uita notícia, si uir iste adhuc in carne corruptibili positus, prophetas sanctos, quos nimirum nunquam uiderat, agnouit.

Quòd se etiam ignotæ animæ nonnunquam exituræ cognoscunt, quæ uel pro culpis tormenta, uel bonis actibus similia sunt præmia recepturæ: & de morte Ioannis & Vrsi, atq; Eumorphij & Stephani. Cap. XXXV.

SOlet autem plerunq; contingere ut egressura anima eos etiã recognoscat cum quibus pro æqualitate culparum, uel etiam præmiorũ, in una est mansione deputanda. Nam uir uitæ uenerabilis Eleutherius senex, de quo præcedente libro multa narraui, in monasterio suo germanum fratrem nomine Ioannem se habuisse perhibuit, qui ante dies quatuordecim suum fratribus exitum prædixit. Cunq; decrescentes quotidie computarent dies, ante triduum quàm uocaretur ex corpore, febre correptus est. Ad horam uerò mortis ueniens, mysterium dominici corporis & sanguinis accepit. Vocatisq; fratribus coram se psallere præcepit, quibus tamen antiphonam ipse per semetipsum de semetipso imposuit, dicẽs: Aperite mihi portas iusticiæ, & ingressus in eas confitebor Domino: hæc porta Domini, iusti intrabũt per eam. Cunq; coram eo assistentes fratres psallerent, emissa subitò & producta uoce clamauit, dicens: Vrse ueni. Quod mox ut dixit, eductus è corpore mortalem uitam finiuit. Mirati sunt fratres: quia hoc quod moriens frater clamauerat, ignorabant. Quo defuncto, in monasterio facta est magna tristitia. Quarto autẽ die quiddam fratribus necessarium fuit, ut ad monasterium aliud longè positum transmitterent. Illuc ergo euntes fratres, omnes eiusdem monasterij monachos tristes uehementer inuenerunt. Quibus cùm dicerent, Quid habetis, quod uos in tanto mœrore deprimitis? Responderunt dicentes: Loci huius desolationem gemimus: quia unus frater cuius nos uita in hoc monasterio continebat, hodie quartus est dies q̃ ex hac luce subtractus est. Cunq; fratres qui uenerant studiosè inquirerent qualiter dictus fuisset, responderunt: Vrsus. Qui uocationis eius horam subtiliter inquirentes, ipso eum momento cognouerunt exisse de corpore, quo per Ioannem, qui apud eos defunctus est, fuerat uocatus. Qua ex re colligitur, quia utrorumque par fuerat meritum, eisq; datum est ut in una mansione socialiter uiuerent, quibus è corpore contigit socialiter exire.

Sed neq; hoc silеam quòd dum adhuc laicus uiuerem, atque in domo mea quæ mihi in hac urbe ex iure patris obuenerat, manerem: de quibusdam uicinis meis me cõtigit agnouisse. Quædam nanque iuxta me uidua, Galla dicebatur. Hæc Eumorphium nomine iuuenem filium habebat, à quo non longè quidam Stephanus qui alio nomine Optio dictus fuit, habitabat. Sed idem Eumorphius ad extrema uitæ ueniens, uocauit puerum suum, eique præcepit, dicens: Vade citius & dic Stephano Optioni ut concitus ueniat, quia ecce nauis parata est, ut ad Siciliam duci debeamus. Cúnque hunc puer insanire crederet, & obedire recusaret, cœpit ille uehementer imminere, dicens: Vade & nuncia illi quod dico, quia non insanio. Egressus est puer ut ad Stephanum pergeret. Cúnque in medium iter uenisset, ei alius quidam obuius factus est, qui hunc requisiuit, dicens: Quò uadis? Cui ille respondit: Ad Stephanum Optionem à domino meo missus sum. Atque ille protinus dixit: Ab eo uenio, sed ante me hac hora defunctus est. Reuersus uerò est puer ad Eumorphium dominum suum, sed iam eum mortuum inuenit. Sicq; factum est ut dum alter obuiam uenit, & ex medio itinere puer reuersus est, ut ex mensura spacij potuisset colligi, quia uno momento utrique fuerant uocati.

Petrus:

TErribile est ualde quod dicitur. sed quæso te, cur egredienti animę nauis apparuit, uel cur se ad Siciliam duci moriturus prædixit?

Gregorius:

ANima uehiculo non eget: sed mirum non est, si adhuc homini in corpore posito, illud apparuit, quod per corpus assueuerat uidere, ut per hoc intelligi daretur quo eius anima spiritaliter duci potuisset. Quòd uerò se ad Siciliam duci testatus est, quid sentiri aliud potest, nisi quòd pręcæteris locis in eius terræ insulis eructante igne tormentorum ollæ patuerunt? Quæ, ut solent narrare qui nouerunt, laxatis quotidie sinibus excrescunt, ut mundi termino appropinquante, quanto certum est illuc amplius exurendos colligi, tanto & eadem tormentorum loca amplius uideantur aperiri. Quod omnipotens Deus ad correptionem uiuentium in hoc mũdo uoluit ostendi, ut mentes infidelium, quæ inferni tormẽta esse non credunt, tormentorum loca uideant, quæ audita credere recusant. Quòd uerò siue electi siue reprobi, quorum communis causa in opere fuerit, ad loca etiam communia deducantur, ueritatis nobis uerba satisfacerent, etiam si exempla deessent. Ipsa quippe propter electos in Euangelio dicit: In domo patris mei mansiones multæ sunt. Si enim dispar retributio in illa æterna beatitudine nõ esset, una potius mansio quàm multæ essent. Multæ ergo mansiones sunt, in quibus & distincti bonorum ordines, & propter meritorum consortia cõmuniter lætantur, & tamen unum denarium omnes laborantes accipiunt. Qui multis mansionibus distinguuntur: quia & una est beatitudo quã illic percipiunt, & dispar retributionis qualitas, quam per opera diuersa consequuntur. Quę nimirum ueritas iudicij sui diem denuncians ait: Tunc dicam messoribus: Colligite zizania, & ligate ea in fasciculos ad comburendum. Messores quippe angeli zizania ad comburendum in fasciculos ligant, cùm pares paribus in tormentis similibus sociant: ut superbi cum superbis, luxuriosi cum luxuriosis, auari cum auaris, fallaces cum fallacibus, inuidi cum inuidis, infideles cum infidelibus ardeant. Cùm ergo similes in culpa, ad tormenta similia deducantur: quia eos in locis pœnalibus angeli deputant, quasi zizaniorũ fasciculos ad comburendum ligant.

Ioan. 14

Matth. 13

Petrus:

AD inquisitionem meam responsionis satisfactione patuit causa ratiõis. Sed quid nam est, quæso te, quòd nonnulli quasi per errorem extrahuntur è corpore, ita ut facti exanimes redeãt: & eorum quisque audisse se dicat, quia ipse non fuerat iussus deduci?

De his qui quasi per errorem educi uidentur è corpore, et de uocatione & reuocatione Petri monachi, & de morte & resuscitatione Stephani, ac de uisione cuiusdam militis.
Caput XXXVI.

Gregorius:

HOc cùm fit Petre, si bene perpenditur, non error, sed admonitio est. Superna enim pietas ex magna misericordiæ suæ largitate disponit, ut nonnulli etiam post exitum repentè ad corpus redeant, ut tormẽta inferni quæ audita non credi derant, saltem uisa pertimescant. Nam quidam Illyricianus monachus, qui in hac urbe in monasterio mecum uiuebat, mihi narrare consueuerat: quia quodam tempore cùm adhuc in eremo moraretur, agnouerit quòd Petrus quidã monachus ex regione ortus Hiberiæ, qui ei in loco uastæ solitudinis, cui Euasa nomẽ est, inhærebat, sicut ipso narrante didicerat, priusquam eremum peteret, molestia corporis interueniẽte defunctus est: sed protinus corpori restitutus, inferni se supplicia atque innumera loca flammarum uidisse testabatur. Qui etiam quosdam huius seculi potentes in eisdem flammis suspensos se uidisse narrabat. Qui cũ iam ductus esset ut in illas & ipse mergeretur, subito angelum coruſci habitus apparuisse fatebatur, qui eum in ignem mergi prohiberet. Cui etiã dixit: Regredere, & qualiter tibi posthac uiuendum sit cautissimè attende. Post quam uocem paulatim recalescentibus membris ab æternæ mortis somno euigilans, cuncta quæ circa illum fuerant, gesta narrauit. Tantisq; se postmodum ieiunijs uigilijsq; constrinxit, ut inferni eum uidisse & pertimuisse tormenta, etiam si taceret lingua, conuersatio loqueretur. Quippe omnipotẽtis Dei mira largitate in morte actum est, ne mori debuisset. Sed quia humanum cor grauis ualde duritiæ esse solet: ita ipsa quoque pœnarum ostensio non æquè omnibus utilis est. Nam illustris uir Stephanus, quem bene nosti, de semetipso mihi narrare consueuerat: quia in Constantinopolitana urbe pro quadam causa demoratus, molestia corporis superueniente defunctus est. Cunq; medicus atq; pigmentarius ad aperiendum eum atque condiendum esset quæsitus, & die eodem minimè inuentus, subsequente nocte corpus iacuit inhumatum. Qui ductus ad inferni loca, uidit multa quæ prius audita non credidit. Sed cùm præsidenti illic iudici præsentatus fuisset, ab eo receptus non est, ita ut diceret: Non hũc adduci, sed Stephanum ferrariũ iussi. Qui statim reductus in corpore est, & Stephanus ferrarius qui iuxta eũ habitabat, eadem hora defunctus est. Sicq; probatum est uera fuisse uerba quæ audierat, dũ hæc effectus mortis Stephani demonstrauit. Ante triennium quoq; in hac pestilentia quæ hanc urbem clade uehementissima depopulauit, in qua etiã corporali uisu sagittæ cœlitùs uenire, & singulos quosq; ferire uidebanẽ sicut nosti: Stephanus idẽ defunctus est. Quidam uerò miles in hac eadem urbe nostra percussus, ad extrema peruenit. Qui eductus è corpore exanimis iacuit, sed citius redijt, & quę cum eo fuerant gesta, narrauit. Aiebat enim, sicut tunc res eadem etiam multis innotuit, quia pons erat: sub quo niger atque caliginosus fœtoris intolerabilis nebulam exhalans fluuius decurrebat. Transacto autem ponte, amœna erant prata atque uirentia, odoriferis herbarum floribus exornata, in quibus albatorum hominũ cõuenticula esse uidebantur. Tantusq; in eodem loco odor suauitatis inerat, ut ipsa suauitatis fragrantia illic deambulantes, habitantésque satiaret. Ibi mansiones erant diuersorum singulæ, magnitudine lucis plenæ. Ibi quædam miræ potentiæ ædificabatur domus, quæ aureis uidebatur laterculis construi, sed cuius esset, non potuit agnosci. Erant uerò super ripam prædicti fluminis nonnulla habitacula, sed alia exurgentis fœtoris nebula tangebat, alia autem exurgens fœtor è flumine minimè tangebat. Hæc uerò erat in prædicto ponte probatio, ut quisquis per eum uellet iniustorum transire, in tenebrosum fœtentemq; fluuium laberetur. Iusti uerò quibus culpa non obsisteret, securo per eum gressu ac libero ad loca amœna peruenirent. Ibi se etiam Petrum Ecclesiasticæ familiæ maiorem, qui ante quadriennium est defunctus, deorsum positum in lo-

in locis teterrimis magno ferri pondere religatum ac depressum uidisse confessus est. Qui dum requireret cur ita esset, ea se dixit audisse quæ nos qui eum in hac Ecclesiastica domo nouimus scientes eius acta recolimus. Dictum nanque est: Hæc idcirco patitur: quia si quid ei pro facienda ultione uidebatur, ad inferendas plagas plus ex crudelitatis desiderio quàm obedientiæ seruiebat. Quod sic fuisse, nullus qui illum nouit, ignorat. Ibi se etiã quendam peregrinum presbyterum uidisse fatebat, qui ad prædictum pontem ueniẽs, tanta per eum authoritate transijt, quanta & hic syncerítate uixit. In eodem quoq; ponte hunc quem prædiximus Stephanum se recognouisse testatus est. Qui dum transire uoluisset, eius pes lapsus est, & ex medio corpore iam extra pontem deiectus, à quibusdam teterrimis uiris ex flumine surgentib. per coxã deorsum, atq; à quibusdã albatis & speciosissimis uiris cœpit per brachia sursum trahi. Cunq; hoc luctamen esset, ut hunc boni spiritus sursum, mali deorsum traherent, ipse qui hæc uidebat, ad corpus reuersus est: & quid de eo plenius gestum sit, minimè cognouit. Qua in re de eiusdẽ Stephani uita datur intelligi: quia in eo mala carnis cum eleemosynarum operatione certabant. Qui enim per coxas deorsum, per brachia trahebatur sursum: patet nimirum quia & eleemosynas amauerat, & carnis uitijs perfectè non restiterat, quæ eum deorsum trahebant. Sed in illo occulto arbitri examine quid in eo uicerit, & nos & eum qui uidit & reuocatus est, latet. Constat tamen, quia idem Stephanus postquã, sicut superius narrauí, & infera loca uidit, & ad corpus redijt, perfectè uitam minimè correxit, qui post multos annos de corpore adhuc in certamine uitæ & mortis exijt. Qua de re colligitur, quia ipsa quoque inferni supplicia cùm demonstrantur, alijs hoc ad adiutorium, alijs uerò ad testimoniũ fiat: ut isti uideant mala quæ caueant, illi uerò eo amplius puniantur, quoniam inferni supplicia nec uisa & cognita uitare uoluerunt.

Petrus:

Quid est hoc quæso te, quòd in amœnis locis cuiusdã domus laterculis aureis ædificari uidebat? Ridiculũ est ualde si credimus quòd in illa uita adhuc metallis talibus egeamus.

Quid sibi uult in amœnis locis domus instructio: & de Deusdedit, cuius domus sabbato uidebatur ædificari.

Gregorius:

Quis hoc si sanũ sapit, intelligat? sed per hoc quod illic ostensum est, quisquis illę est cui mansio ista construebat, apertè datur intelligi quid est quod hic operat. Nam qui pręmia æternę lucis eleemosynarum largitate promerebit, nimirum constat, quia auro ædificat mansionem suam. Quod enim superius memoriam fugit ut dicerem, idem miles qui hęc uiderat, narrabat, quòd eosdem laterculos aureos ad ædificationem domus senes ac iuuenes, puellæ & pueri ferebant. Qua ex re colligitur, quia hi quibus hic pietas facta est, ipsi illic operatores esse uideantur. Hic etiã quidam iuxta nos Deusded it nomine, religiosus habitabat, qui calciamẽta solebat operari: de quo alter per reuelationẽ uidit quòd eius domus ædificabatur, sed in ea cõstructores sui solo die sabbati uidebant operari. Qui eiusdẽ uiri postmodum subtiliter uitam requirens, inuenit quia ex his quę diebus singulis laborabat, quicquid ex uictu atq; uestitu superesse potuisset, die sabbato ad beati Petri Ecclesiam deferre cõsueuerat, atq; indigentib. erogare. Qua ex re perpende: quia non immeritò domus ipsius fabrica sabbato crescebat.

Petrus:

Hac de re mihi idoneè uideo satisfactum. sed quæso te, quid esse dicimus, q̃ quorundã habitacula fœtoris nebula tangebãtur, quorundam uerò tangi non poterant: uel quid quòd pontem quidem & fluuium uidit?

Gregorius:

Ex rerum Petre imaginib. pensantur merita causarum. Per pontem quippe ad amœna loca transire iustos aspexit: quia angusta ualde est semita quæ ducit ad uitam. Et fœtentem fluuium decurrentẽ uidit: quia ad ima defluit quotidie carnalium hic putredo uitiorum. Et quorundam habitacula fœtoris nebula tangebat, quorundam uerò ab ea tangi non poterant: quia sunt plerique qui multa iam bona opera faciũt, sed tamen adhuc carnalibus uitijs in cogitatiõis delectatione tanguntur. Et iustum ualde est, ut illic nebula fœtoris affideat, quos hic adhuc carnis fœtor delectat. Vnde & eandem delectationem carnis esse beatus Iob in fœtore conspiciens, de luxurioso ac lubrico sententiam protulit dicens: Dulcedo illius uermes. Qui autẽ perfectè cor ab omni delectatione carnis excutiunt, constat nimirum quia eorum habitacula fœtoris nebula non tanguntur. Et notandum quòd idem fœtor esse & nebula uisa sit: quia nimirum carnalis delectatio mentem quam inficit obscurat, ut ueri luminis claritatem nõ uideat, sed unde delectatur inferius, inde caliginem supernam patiatur.

Matt. 7

Iob 24

Petrus:

Vtamus ne hoc autoritate sacri eloquij posse monstrari, ut culpæ carnalium fœtoris pœna puniantur?

De pœna Sodomorum.

Gregorius:

Potest. Nam libro Geneseos attestante didicimus: quia super Sodomitas Dominus ignem & sulphur pluit, ut eos & ignis incenderet, & fœtor sulphuris necaret. Quia em̃ amore illicito corruptibilis carnis exarserant, simul incendio & fœtore perierunt: quatenus in pœna sua cognoscerent, quia æternæ morti fœtoris sui se delectatione tradidissent.

Gen. 19

Petrus:

De his in quibus dubius fui, nihil mihi fateor quæstionis remansisse.

Quòd quorundam animæ adhuc in corpore positæ pœnale aliquid de spiritalibus uident, & de Theodoro puero.

Caput XXXVII.

Sciendum quoq; est, quia nonnunquã animæ adhuc in suis corporibus positæ, pœnale aliquid de spiritalibus uident: quod tamen quibusdam ad ædificationem suam, quibusdam uerò cõtingere ad ædificationem audientium solet. Nam is de quo in homelijs coram populo me narrasse iam memini, inquietus ualde Theodorus nomine puer fuit, qui in monasterium meum fratrem suum necessitate magis quàm uolũtate secutus est. Cui nimirum graue erat si quis pro salute sua aliquid loqueretur. Bona enim nõ solum facere, sed etiam audire non poterat. Nunquam se ad sanctæ conuersationis habitum uenire iurando, irascendo, deridendo testabatur. In hac autem pestilentia quę nuper huius urbis populum magna ex parte consumpsit, percussus in inguine, est perductus ad mortem. Cũque extremum spiritum ageret, cõuenerunt fratres ut egressum illius orando protegerent. Iam corpus eius ab extrema parte fuerat præmortuum, in solo tantum pectore uitalis adhuc calor anhelabat. Cuncti autem fratres tanto pro eo cœperunt enixius orare, quanto eum iam uidebant sub celeritate discedere. Tunc repentè cœpit eisdem fratribus assistentibus clamare, atq; cum magnis uocibus orationes eorum interrumpere dicens: Recedite, recedite. Ecce draconi ad deuorandum datus sum, qui propter uestram pręsentiam deuorare me non potest. Caput meũ iam suo ore absorbuit: date locum ut non me amplius cruciet, sed faciat quod facturus est. Si ei ad deuorandum datus sum, quare propter uos moras patior? Tunc fratres cœperunt ei dicere: Quid est quod loqueris frater? signum tibi sanctæ crucis imprime. Respõdit ille, dicens: Volo me signare, sed non possum: quia squamis huius draconis premor. Cunq; hoc fratres audirent, prostrati in terrã cum lachrymis cœperunt pro ereptione illius uehementius orare. Et ecce subitò cœpit eger clamare dicens: Gratias Deo, ecce draco qui me ad deuorandum acceperat fugit, orationibus uestris expulsus, stare non potuit. Pro peccatis meis modò intercedite: quia conuerti paratus sum, & secularem uitam funditùs relinquere. Homo ergo qui, sicut iam dictum est, ab extrema corporis parte fuerat præmortuus, reseruatus ad uitam, toto corde ad Deum conuersus est. Et postquam mutatus mente diu est flagellis astrictus, tunc eius anima carne soluta est.

De morte Crisorij & monachi cuiusdam Iconiæ.

Caput XXXVIII.

At cõtra Crisorius sicut Probus propinquus illius, cuius iam superius memoriã feci, narrare consueuit, uir in hoc mundo ualde idoneus fuit, sed tantum plenus uitijs quantum rebus, superbia tumidus, carnis suę uoluptatibus subditus, in acquirendis rebus auaritię facibus accẽsus. Sed cùm tot malis Dominus finẽ ponere decreuisset, corporali hunc molestia percussit. Qui ad extremum ueniens, eadem hora qua iam de corpore erat exiturus, apertis oculis uidit teterrimos uiros & nigerrimos spiritus coram se assistere, & uehementer imminere, ut ad inferni claustra eum raperent. Cœpit tremere, pallescere, sudare: & magnis uocibus inducias petere, filiumq; suum nomine Maximum, quem ipse iam monachus monachũ uidi, nimijs & turbatis uocib. uocare dicens: Maxime curre. Nunquam tibi mali aliquid feci, in fide tua me suscipe. Turbatus mox Maximus affuit, lugens ac perstrepens familia conuenit. Eos aũt quos ille insistẽtes sibi grauiter tolerabat, ipsi malignos spiritus uidere non poterant, sed eorũ præsentiam, in cõfusione & pallore & tremore illius qui trahebatur, uidebant. Pauore autem tetræ eorum imaginis huc illucq; uertebatur in lectulo, iacebat in sinistro latere, aspectum eorũ ferre non poterat, uertebatur ad parietẽ, ibiq; aderant. Cũq; constrictus nimis relaxari se iam posse desperaret, cœpit magnis uocibus clamare: Inducias uel usq; mane, inducias uel usq; mane. Sed cùm hæc clamaret, in ipsis uocibus de habitaculo suæ carnis euulsus est. De quo nimirum constat: quia pro nobis ista non pro se uiderit, ut eius uisio nobis proficiat, quos adhuc diuina patientia lõganimiter expectat. Nam illi terros spiritus ante mortem uidisse, & inducias petijsse quid profuit, qui easdem inducias quas petijt, non accepit? Est etiam nunc apud nos Athanasius ex Isauria presbyter, qui in diebus suis Iconij rem terribilem narrat euenisse. Ibi nanque, ut ait, quoddam monasterium Thongolaton dicitur, in quo quidam monachus magnæ æstimationis habebatur. Bonis quippe conebatur moribus, atq; in omni sua actione compositus, sed sicut ex fine res patuit, longè aliter quàm apparebat, fuit. Nam cùm ieiunare se cum fratribus demonstraret, occultè manducare consueuerat. Quod eius uitium fratres omnino nesciebant. Sed corporis superueniente molestia, ad uitæ extrema perductus est. Qui cùm iam esset in fine, fratres ad se omnes qui monasterio inerant, congregari fecit. At illi tali, ut putabant, uiro moriente, magnum quid ac delectabile se ab eo audire crediderant. Quibus ipse afflictus & tremens compulsus est prodere, cui hosti traditus cogebatur exire. Nam dixit: Quando me uobiscum credebatis seiunare, occultè comedebam: & ecce nunc ad deuorandum draconi traditus sum, qui cauda sua mea genua pedesq; colligauit: caput uerò suum intra meum os mittens, spiritum meum ebibens extrahit. Quibus dictis statim defunctus est, atque ut pœnitendo se liberare potuisset, à dracone quem uiderat, expectatus nõ est. Quod nimirum constat, quia ad solam utilitatem audientium uiderit, qui eum hostem cui traditus fuerat, & innotuit, & non euasit.

Petrus:

Doceri uellem, si post mortem purgatorius ignis esse credendus est.

An post mortem purgatorius ignis sit. *Cap.* XXXIX.

Gregorius:

In Euangelio dicit Dominus: Ambulate dum lucem habetis. Per prophetam quoque ait: Tempore accepto exaudiui te, in die salutis adiui te. Quod Paulus apostolus exponens dicit:

Ioan. 12

Esa. 49

1. Cor. 6 Ecce nunc tempus acceptabile, ecce nunc dies sa-
Eccles. 9 lutis. Salomon quoq; ait: Quodcunque potest ma
nus tua facere, instanter operare: quia nec opus,
nec ratio, nec scientia, nec sapientia erit apud infe
Psal. 137 ros quo tu properas. Dauid quoq; ait: Quoniam
in seculum misericordia eius. Ex quibus nimirum
sententijs constat: quia qualis hinc quisque egre-
ditur, talis in iudicio præsentatur. Sed tamen de
quibusdam leuibus culpis esse ante iudicium pur-
gatorius ignis credendus est, pro eo quòd ueritas
Matth. 12 dicit: Quia si quis in sancto spiritu blasphemiam
dixerit, neque in hoc seculo remittetur ei, neque
in futuro. In qua sententia datur intelligi quasdam
culpas in hoc seculo, quasdam uerò in futuro pos-
se laxari. Quod enim de uno negatur, consequens
intellectus patet, quia de quibusdam conceditur.
Sed tamen ut prædixi, hoc de paruis, minimisq;
peccatis fieri posse credendum est, sicut est assi-
duus ociosus sermo, immoderatus risus, uel pecca
tum curæ rei familiaris: quæ uix sine culpa, uel ab
ipsis agitur qui culpam qualiter declinare debe-
ant, sciunt, aut in non grauibus rebus error igno-
rantiæ: quæ cuncta etiam post mortem grauant,
si adhuc in hac uita positis minimè fuerint relaxa-
1. Cor. 3 ta. Nam cùm Paulus dicat Christum esse funda-
mentum, atq; subiungat: Si quis superædificaue-
rit super hoc fundamentum aurum, argentum, la-
pides pretiosos, ligna, fœnum, stipulam, uniusqui-
usque opus quale sit, ignis probabit: si cuius o-
pus manserit quod superædificauit, mercedem ac
cipiet: si cuius opus arserit, detrimentum patietur,
ipse autem saluus erit, sic tamen quasi per ignem.
Quanuis hoc de igne tribulationis in hac nobis
uita adhibito possit intelligi, tamen si quis hoc de
igne futuræ purgationis accipiat, pensandum sol
licitè est: quia illum per ignem dixit posse saluari,
non qui super hoc fundamentum ferrum, æs, uel
plumbum ædificat, id est peccata maiora, & idcir-
co duriora, atq; tunc iam insolubilia: sed lignum,
fœnum, stipulam, id est peccata minuta atque le-
uissima, quæ ignis facilè consumat. Hoc tamen sci
endum est: quia illic saltem de minimis nihil quis-
que purgationis obtinebit, nisi bonis hoc actibus
in hac adhuc uita positus, ut illic obtineat pro-
mereatur.

De anima Paschasij diaconi. Cap. XL.

NAm cùm adhuc essem iuuenculus, atque in
laico habitu constitutus, narrari à maiori-
bus atq; scientibus audiui, quòd Pascasius huius
Apostolicæ sedis diaconus, cuius apud nos rectis-
simi & luculenti de sancto spiritu libri extant, mi-
ræ sanctitatis uir fuerit, eleemosynarum maximè
operibus uacans, cultor pauperum, & contem-
ptor sui. Sed hic in ea contẽtione quæ inardescen
te zelo fidelium inter Symmachum atque Lau-
rentium facta est, ad pontificatus ordinem Lau-
rentium elegit, & omniũ pòst unanimitate supe-
ratus, in sua tamen sententia usq; ad diem sui exi-
tus perstitit, illum amando atq; preferendo, quem
episcoporum iudicio præesse sibi Ecclesia refuta-
uit. Hic itaq; cùm temporibus Symmachi Aposto-
licæ sedis præsulis esset defunctus, eius dalmati-
cam feretro superpositam dæmoniacus tetigit, sta
timq; sanatus est. Post multum uerò temporis Ger
mano Capuano episcopo, cuius superius memo-
riam feci, medici pro corporis salute dictauerant,
ut in Angulanis thermis lauari debuisset. Qui in-
gressus easdem thermas, prędictum Pascasium dia
conum stantem & obsequentem in caloribus in-
uenit. Quo uiso uehementer extimuit, & quid illic
tantus uir faceret, inquisiuit. Cui ille respondit:
Pro nulla alia causa in hoc pœnali loco deputa-
tus sum, nisi quia in parte Laurentij contra Sym-
machum sensi. Sed quæso te, pro me Dominum
deprecare. Atq; in hoc cognosces quòd exaudi-
tus sis, si huc rediens me non inueneris. Qua de re
uir Domini Germanus se in precibus strinxit, &
post paucos dies redijt, sed iam dictũ Pascasium
in loco eodem minimè inuenit. Quia enim non
malitiæ sed ignorantiæ errore peccauerat, purga-
ri post mortem à peccato potuit. Quod tamen cre
dendum est, quia ex illa eleemosynarum suarum
largitate hoc obtinuit, ut tũc posset promereri ue
niam, cùm iam nihil posset operari.

Petrus:

QVid hoc est quæso te, quòd in his extremis
temporib. tam multa de animab. clarescũt,
quæ antè latuerunt: ita ut apertis reuelatio-
nibus atq; ostensionibus, uẽturum seculum infer-
re se nobis atq; aperire uideatur?

Cur in extremis temporib. tam multa de animabus clarescũt, quæ antea latuerunt. Cap. XLI.

Gregorius:

ITa est, nam quantum præsens seculum propin-
quat ad finem, tantum futurum seculum ipsa
iam quasi propinquitate tangitur, & signis mani-
festioribus aperitur. Quia enim in hoc cogitatio-
nes nostras uicissim minimè uidemus, in illo au-
tem nostra in alterutrum corda cõspicimus: quid
hoc seculum nisi noctem, & quid futurum nisi
diem dixerim? Sed quemadmodum cùm nox fi-
niri & dies incipit oriri, ante solis ortum simul
aliquo modo tenebræ cum luce commixtæ sunt,
quousque discedentis noctis reliquiæ in luce diei
subsequentis perfectæ uertantur: ita huius mun-
di finis iam cum futuri seculi exordio permisce-
tur, atque ipsæ reliquiarum eius tenebrę quadam
iam rerum spiritalium permixtione translucent.
Et quæ illius mundi sunt, multa iam cernimus, sed
necdum perfectè cognoscimus: quia quasi in quo
dam mentis crepusculo hæc uelut ante solem
uidemus.

Petrus:

PLacet quod dicis. Sed in tanto uiro Pascasio
hoc animum ad inquisitionem mouet, quòd
post mortem ad pœnalem locũ ductus est, cuius
feretri uestis tangi potuit, & malignus spiritus ab
obsesso homine fugari.

Gregorius:

HAc in re magna debet omnipotentis Dei di
spensatio, & quàm sit multiplex, agnosci.
Cuius

Cuius iudicio actum est, ut idem uir Pascasius &
ipse intus ad aliquãtum temporis reciperet quod
peccasset, & tamẽ ante humanos oculos mira per
corpus suum post mortẽ faceret, qui ante mortem
eis quoq; cognoscẽtibus pia opera fecisset: ut ne-
que hi qui bona eius uiderãt, & de eleemosynarũ
illius æstimatione fallerentur, neq; ipsi sine ultio-
ne laxaretur culpa, quam nec esse culpam credi-
dit, & idcirco hanc fletibus non extinxit.

Petrus:

PErpendo quæ dicis: ueruntamen hac ratione
constrictus, non solum quæ intelligo, sed e-
tiam ipsa quæ in me non intelligo, cogor iam pec
cata formidare. Sed quæso te, quia paulo superius
sermo de locis pœnalibus inferni uersabatur, ubi-
nam esse infernum putamus. Super hanc terram,
an sub hac terra esse credendus est?

Vbi esse infernus credendus sit. Cap. XLII.

Gregorius:

HAc de re temerè diffinire non audeo. Non-
nulli nanq; in quadam terrarum parte infer-
num esse putauerunt. Alij uerò hunc sub terra es-
se æstimant. Sed tamẽ hoc animum pulsat: quia si
idcirco infernũ dicimus, quia inferius iacet, quod
terra à cœlo est, hoc esse debet infernus à terra. Vn
Psal. 15 de & fortasse per Psalmistam dicitur: Liberasti a-
nimam meam ex inferno inferiori: ut infernus su-
perior in terra, infernus uerò inferior sub terra es-
se uideatur. Et Ioannis uox in æstimatione ista cõ
Apoc. 5 cordat, qui cùm signatum librum septem sigillis
uidisse se diceret: quia nemo inuentus est dignus
neq; in cœlo, neq; in terra, neq; subtus terram ape
rire librum & soluere signacula eius, adiunxit: Et
ego flebam multum. Quem tamen librum postea
per leonem de tribu Iuda dicit aperiri. Quo uide-
licet libro quid aliud quàm sacra scriptura signa-
tur? Quã solus redemptor noster aperuit, qui ho-
mo factus, moriendo, resurgẽdo, ascẽdendo, cun-
cta mysteria quæ in eo fuerant clausa patefecit. Et
nullus in cœlo, quia neq; angelus: nullus in terra,
quia neq; homo uiuens in corpore: nullus subtus
terram dignus inuentus est, quia neq; animæ cor-
pore exutæ aperire nobis præter Dominum sacri
eloquij secreta potuerũt. Cũ ergo ad aperiendum
librum nullus sub terra inuẽtus dignus dicit, quid
obstet non uideo ut sub terra infernus esse credat.

Petrus:

QVæso te: Vnus esse gehennæ ignis creden-
dus est, an quanta peccatorũ diuersitas fue-
rit, tanta quoq; æstimanda sunt & ipsa in-
cendia esse præparata?

Vtrum unus gehennæ ignis sit, an diuersi. Caput XLIII.

Gregorius:

VNus quidẽ est gehẽnę ignis, sed nõ uno mo
do omnes cruciat peccatores. Vniuscuiusq;
etenim quantum exigit culpa, tanta illic sentitur
pœna. Nam sicut in hoc mũdo sub uno sole mul-
ti consistunt, nec tamẽ eiusdem solis ardorem æ-
qualiter sentiunt: quia alius plus æstuat, atq; alius
minus: ita illic in uno igne nõ unus est modus in-
cendij: quia quod hic diuersitas corporum, hoc il-
lic agit diuersitas peccatorum, ut & ignem nõ dis-
similem habeant, & tamen eosdem singulos diffi-
militer exurat.

Petrus:

NVnquid nam, quæso te, dicimus eos qui se-
mel illic mersi fuerint, semper arsuros?

Si semper ardeãt qui gehennæ incendijs deputantur. Caput XLIIII.

Gregorius:

COnstat nimirum, & incunctanter uerum est:
quia sicut finis non est gaudio bonorũ, ita fi
nis nõ erit tormento malorũ. Nam cùm ueritas di
cat: Ibunt impij in supplicium æternũ, iusti autem
Matt. 25 in uitã æternã: quia uerũ est quod promisit, falsum
proculdubio non erit quod minatus est Deus.

Petrus:

QVid si quis dicat: Idcirco peccantibus æter-
nam pœnam minatus est, ut eos à peccato-
rum perpetratione compesceret?

Gregorius:

SI falsum est quod minatus est, ut ab iniustitia
corrigeret: etiam falsa est pollicitus, ut ad iu-
stitiam prouocaret. Sed quis hoc dicere uel insa-
nus præsumat? Et si minatus est quod nõ erat im-
pleturus, dum asserere eum misericordem uolu-
mus, fallacem, quod dici nefas est, prædicare com
pellimur.

Petrus:

SCire uelim quomodo iustum sit ut culpa quæ
cum fine perpetrata est, sine fine puniatur.

Gregorius:

HOc rectè diceretur, si districtus iudex non
corda hominum, sed facta pensaret. Iniqui
enim ideo cum fine deliquerunt: quia cum fine ui
xerunt. Nam uoluissent utiq; si potuissent sine fi-
ne uiuere, ut potuissent sine fine peccare. Osten-
dunt enim quia in peccato semper uiuere cupiũt,
qui nunquã desinunt peccare dum uiuũt. Ad ma-
gnam ergo iustitiam iudicantis pertinet, ut nun-
quam careant supplicio, qui in hac uita nunquam
uoluerunt carere peccato.

Petrus:

SEd nullus iustus crudelitate pascitur, & delin-
quẽs seruus à iusto domino idcirco cædi præ-
cipitur, ut à nequitia corrigatur. Ad hoc ergo ua-
pulat, ut emendari debeat. Iniqui autem gehennæ
ignibus traditi, si ad correctionẽ non peruenium,
quo fine semper ardebunt?

Gregorius:

OMnipotens Deus, quia pius est, miserorum
cruciatu non pascitur: quia uerò iustus est,
ab iniquorum ultione in perpetuum non sedatur.
Sed iniqui omnes æterno supplicio deputati, sua
quidem iniquitate puniuntur, & tamẽ ad aliquid
ardebunt: scilicet ut iusti omnes & in Deo uideãt
gaudia quæ percipiunt, & in illis respiciant suppli
cia quæ euaserunt: quatenus tanto magis in æter-
num gratiæ diuinæ debitores se esse cognoscant,
quanto in æternum mala puniri conspiciunt, quæ
eius adiutorio uicerunt.

Petrus:

ET ubi est quòd sancti sint si pro inimicis suis quos tunc ardere uident, nõ orabunt, quibus utiq; dictum est: Pro inimicis uestris orate?

Gregorius:

PRo inimicis suis orant eo tempore quo possunt ad fructuosam pœnitentiam eorum corda conuertere, atq; ipsa cõuersione saluare. Quid em̃ aliud pro inimicis orandum est, nisi hoc quod Apostolus ait: Vt det illis Deus pœnitentiam ad cognoscendum ueritatẽ, & resipiscant à diaboli laqueis, à quo capti tenentur ad ipsius uoluntatem.

Petrus:

PLacet quod dicis. Et quomodo pro illis tunc orabunt qui iam nullatenus possunt ad iustitiæ opera ab iniquitate commutari?

Gregorius:

EAdem itaq; causa est cur nõ oretur tunc pro hominibus igni æterno damnatis, quæ nunc etiam causa est ut non oretur pro diabolo angelisq; eius æterno supplicio deputatis. Quæ nunc etiam causa est, ut non orent sancti homines pro hominibus infidelibus, impijsq; defunctis: quia pro eis utiq; quos æterno deputatos supplicio iam nouerunt, ante illum iudicis iusti cõspectum orationis suæ meritum cassari refugiunt. Quòd si nũc quoq; uiuentes iusti mortuis & damnatis iniustis minimè compatiuntur, quando adhuc aliquid iudicabile de sua carne sese perperi etiam ipsi nouerunt: quanto districtius tunc iniquorum tormenta respiciunt, quando ab omni uitio corruptionis exuti, ipsi iam iustitiæ uicinius atq; arctius inhærebunt? Sic quippe eorum mentes per hoc quòd iustissimo iudici inhærent, uis districtionis absorbet, ut omnino eis nõ libeat, quicquid ab illius æternæ regulæ subtilitate discordat.

Petrus:

NOn est iam quod respondere debeam apertæ rationi. Sed hæc nunc quæstio mentem mouet, quomodo anima immortalis dicitur, dum constet quòd in perpetuo igne moriatur?

Quomodo anima immortalis dicitur, si constat quòd mortis damnatione puniatur. Cap. XLV.

Gregorius:

QVia duobus modis uita dicitur, duobus etiam modis mors debet intelligi. Aliud nanq; est quòd in Deo uiuimus, aliud uerò quòd in hoc quod cõditi uel creati sumus: id est, aliud beatè uiuere, atq; aliud est essentialiter. Anima itaq; & mortalis esse intelligitur, & immortalis. Mortalis quippe, quia beatè uiuere amittit: immortalis autem, quia essentialiter uiuere nunquam desinit, & naturæ suæ uitam perdere non ualet, nec cum in perpetua fuerit morte damnata. Illic enim posita beata esse perdit, & esse non perdit. Qua ex re cogitur semper ut & mortem sine morte, & defectum sine defectu, & finem sine fine patiatur: quatenus ei & mors immortalis sit, & defectus indeficiens, & finis infinitus.

Petrus:

QVis hanc tam inexplicabilẽ damnationis sententiam, cuiuslibet sit operis, ad exitum ueniens non pertimescat, quando etsi iam nouit quod egit, adhuc tamen facta illius quàm subtiliter iudicentur, ignorat?

De quodam sancto uiro qui ueniens ad mortem expauit. Caput XLVI.

Gregorius:

VT asseris, ita est Petre. Sed plerunq; de culpis minimis ipse solus pauor egredientes iustorum animas purgat, sicut narrari de quodam sancto uiro mecum frequẽter audisti. Qui ad mortem ueniens uehementer timuit, sed post mortẽ discipulis in stola candida apparuit, & quàm præclarè sit susceptus indicauit.

Quòd quidam ne in morte timeant reuelatione roborantur. Et de Antonio, & Merulo, & Ioãne monachis. Cap. XLVII.

NOnnunquam uerò omnipotens Deus trepidantium mentes quibusdam prius reuelationibus roborat, ut in morte minimè pertimescãt. Nam quidam mecum in monasterio frater Antonius nomine uiuebat, qui multis quotidianis lachrymis ad gaudia patriæ cœlestis anhelabat. Cumq; studiosissimè, & magno feruoris desiderio sacra eloquia meditaretur, nõ in eis uerba scientiæ sed fletum compunctionis inquirebat. Quatenus per hæc excitata mẽs eius inardesceret, & ima deserens ad regionẽ cœlestis patriæ per contemplationem uolaret. Huic per uisionem nocturnã dictum est: Paratus esto, quia Dominus iussit migrare te. Cumq; ille nõ habere se sumptus ad migrandum diceret, responsum protinus audiuit dicens: Si de peccatis tuis agitur, dimissa sunt. Quod cùm semel audisset, & magno adhuc metu trepidaret, nocte quoq; alia eisdẽ uerbis est admonitus. Tũc post quinq; dies febre correptus, cunctis fratribus orantibus flentibusq; defunctus est.

ALius etiam frater in eodem monasterio Merulus dicebatur, uehementer lachrymis atq; eleemosynis intentus. Psalmodia uerò ex ore illius penè nullo tempore cessare consueuerat, excepto cùm aut alimentum corpori, aut membra dedisset sopori. Huic nocturna uisione apparuit quòd ex albis floribus corona de cœlo in caput illius descendebat. Qui mox molestia corporis occupatus, cum magna securitate animi atq; hilaritate defunctus est. Ad cuius sepulchrũ dum Petrus, qui nunc monasterio meo præest, sibi sepulturam facere post annos quatuordecim uoluisset, tanta, ut asserit, de eodem sepulchro illius fragrantia suauitatis emanauit, ac si illic florum omnium fuissent odoramenta congregata. Qua ex re manifestè patuit quàm uerum fuit quod per nocturnã uisionem uidit.

IN eodem quoq; monasterio alius quidam Ioannes dictus est, magnæ indolis adolescens, qui ætatẽ suam intellectu & humilitate, dulcedine & grauitate trãsigebat. Huic ægrotanti atq; ad extremum deducto, per nocturnam uisionem quidam senex

senex apparuit, & hũc uirga tetigit, eiq; dixit: Surge. Ex hac enim molestia modò minimè morieris, sed paratus esto quia longum tempus hic facturus non eris. Qui dum iam esset à medicis desperatus, repentè sanatus est atq; conualuit. Rem quã uiderat, narrauit, seq; per biennium in Dei seruitio, sicut prædixi, ultra ætatis suæ annos exhibuit. Ante hoc autem triennium, cùm quidam frater fuisset mortuus, atq; in eiusdem monasterij cimiterio à nobis sepultus, cunctis nobis ab eodem cimiterio exeuntibus idem Ioannes, sicut postmodũ pallens & tremens indicauit, illic nobis discedentibus inuentus, ab eodem fratre qui mortuus fuerat de sepulchro uocatus est. Quod mox etiã subsequens finis edocuit. Nam post dies decem inuasus febribus, carne solutus est.

Petrus:

DOceri uelim si hoc quod per nocturnas uisiones ostenditur, debeat obseruari.

An obseruanda sint somnia: & quot sint modi somniorum. Caput XLVIII.

Gregorius:

IN hoc Petre sciendum est, quia sex modis tangunt animum imagines somniorũ. Aliquando nanq; somnia uentris plenitudine uel inanitate, aliquãdo uerò illusione, aliquãdo cogitatiõe simul & illusiõe, aliquãdo reuelatiõe, aliquando aũt cogitatione simul & reuelatione generant. Sed duo quæ primò diximus, omnes experimento cognoscimus: subiũcta aũt quatuor, in sacræ scripturæ paginis inuenimus. Somnia etem̃ nisi plerũq; ab occulto hoste per illusionẽ fierẽt, nequaquã hoc uir sapiens indicaret, dicens: Multos enim errare fecerunt somnia, & exciderunt sperantes in illis. Et iterum: Non augurabimini, nec obseruabitis somnia. Quibus profectò uerbis cuius sint detestationis ostenditur quæ augurijs coniunguntur. Rursum nisi aliquando ex cogitatione simul & illusione procederent, uir sapiens minimè dixisset: Multas curas sequũtur somnia. Et nisi aliquando somnia ex mysterio reuelatiõis orirentur, nec Ioseph præferendũ se fratribus somnio uideret, nec sponsum Mariæ, ut ablato puero in Ægyptum fugeret, per somnium angelus admoneret. Rursum nisi aliquando ex cogitatione simul & reuelatione procederent, nequaquam Daniel propheta Nabuchodonosor uisionem differens, à radice cogitationis inchoasset, dicens: Tu rex cœpisti cogitare in strato tuo quid esset futurum post hæc, & qui reuelat mysteria, ostendit tibi quę uentura sunt. & paulo pòst: Videbas, & ecce quasi statua una grandis, statua illa magna & statura sublimis stabat cõtra te, &c. Daniel itaq; dixit somnium, & implendum reuerenter insinuat, & ex qua ortum sit cogitatione manifestat: patenter ostenditur, quia hoc plerunq; ex cogitatione simul & reuelatione generetur. Sed nimirum, cùm somnia tot rerum qualitatibus alternent, tanto eis credi difficilius debet, quanto & ex quo impulsu ueniant facilius non elucet. Sancti autem uiri inter illusiones atque reuelationes ipsas uisionum uoces aut imagines quodam intimo sapore discernunt: ut sciant uel quid à bono spiritu percipiant, uel quid ab illusore patiantur. Nam si erga hæc mens cauta non fuerit, per deceptorem spiritum multis se uanitatibus immergit, qui nõnunquam solet multa uera prædicere, ut ad extremum ualeat animam ex una aliqua falsitate laqueare.

Eccl. 34
Leuit. 19
Eccle. 5

De quodam cui per somniũ longa uitæ spatia promissa sunt, & in breui tempore morte resecata. Cap. XLIX.

SIcut cuidam nostrũm nuper certum est contigisse, qui dum somnia uehemẽter attenderet, ei per somnium longa spatia huius uitæ promissa sunt. Cumq; multas pecunias pro lõgioris uitę stipendijs collegisset, ita repentè defunctus est ut intactas omnes relinqueret, & ipse secum nihil ex bono opere portaret.

Petrus:

QVis ille sit meminì. sed quæso te ea quæ cœpimus exequamur: Putamus ne animabus aliquid prodesse si mortuorum corpora iuerint in Ecclesijs sepulta?

An prosit animabus si mortuorum corpora in Ecclesia fuerint sepulta. Cap. L.

Gregorius:

QVos grauia peccata nõ deprimũt, hoc prodest mortuis si in Ecclesia sepeliãtur, quòd eorũ proximi, quoties ad eadem sacra loca cõueniunt, suorũ quorum sepulchra conspiciunt, recordantur, & pro eis Domino preces fundunt. Nam quos peccata grauia deprimunt, non ad absolutionem potius quàm ad maiorem damnationis cumulum eorum corpora in Ecclesijs ponuntur. Quod melius ostendere poterimus, si ea quæ diebus nostris gesta sunt, breuiter enarremus.

De quadã sanctimoniali fœmina in Ecclesia sancti Laurentij sepulta, quæ dimidia apparuit incensa. Cap. LI.

VIr nanq; uitæ uenerabilis Felix Portuensis episcopus, in Sabinensi prouincia ortus atque nutritus est. Qui quandam sanctimonialem fœminam in loco eodem fuisse testatur, quæ carnis quidem continentiam habuit, sed linguę procacitatem atq; stultiloquium non declinauit. Hęc igitur defuncta, atq; in Ecclesia sepulta est. Eadem autem nocte custos eiusdem Ecclesiæ per reuelationem uidit, quia deducta ante sacrum altare per mediũ secabatur, & pars una illius igne cremabatur, & pars altera intacta remanebat. Cumq; hoc surgens mane fratribus narrasset, & locum ostenderet in quo fuerat igne consumpta, ipsa flammæ combustio ita ante altare in marmoribus apparuit, ac si illic eadem fœmina igne corporeo fuisset concremata. Qua ex re apertè datur intelligi, quia hi quibus peccata dimissa non fuerint, ad euitandum iudicium sacris locis post mortem non ualeant adiuuari.

De Valeriani patricij sepultura. Cap. LII.

Ioannes

IOannes quoq; uir magnificus in hac urbe locum præfectorum seruans cuius grauitatis atque ueritatis sit, nouimus: qui mihi testatus est Valerianum patricium in ciuitate quæ Brixia dicitur fuisse defunctum. Cui eiusdem ciuitatis Episcopus, accepto precio locum in Ecclesia præbuit, in quo sepeliri debuisset. Qui uidelicet Valerianus usq; ad ætatem decrepitam leuis ac lubricus extitit, modumq; suis prauitatibus ponere contempsit. Eadem uerò nocte qua sepultus est, beatus Faustinus martyr, in cuius Ecclesia corpus illius fuerat humatum, custodi suo apparuit dicens: Vade & dic episcopo ut projciat hinc fœtentes carnes quas hic posuit: quod si non fecerit, die trigesimo ipse morietur. Quam uisionem custos Episcopo timuit confiteri, & rursus admonitus declinauit. Die autem trigesimo eiusdem ciuitatis Episcopus cùm uespertina hora sanus atq; incolumis ad lectum redijsset, subita & inopinata morte defunctus est.

De corpore Valentini ab Ecclesia post mortem proiecto.

Caput LIII.

ADest quoque in præsenti uenerabilis frater Venantius, Lunensis episcopus, & magnificus Liberius uir nobilissimus atq; ueracissimus, qui se scire suosq; homines interfuisse testantur: eam rem quam narrant nuper in Genuensi urbe contigisse. Ibi nanq;, ut dicunt, Valentinus nomine, Ecclesiæ Mediolanensis defensor, defunctus est, uir ualde lubricus & cunctis leuitatibus occupatus, cuius corpus in Ecclesia beati martyris Syri sepultum est. Nocte autem media in eadem Ecclesia factæ sunt uoces ac si quis uiolenter ex ea expelleretur, atq; traheretur foràs. Ad quas nimirum uoces cucurrerunt custodes, & uiderunt duos quosdam teterrimos spiritus, qui eiusdem Valentini pedes quadam ligatura strinxerãt, & eum ab Ecclesia clamantem ac nimium uociferantem foràs trahebant, qui uidelicet exterriti ad sua strata reuersi sunt. Mane autem facto aperientes sepulchrum in quo idem Valẽtinus positus fuerat, eius corpus non inuenerunt. Cumq; extra Ecclesiam quærerent ubi proiectum esset, inuenerunt hoc in sepulchro alio positum, ligatis adhuc pedibus, sicut ab Ecclesia fuerat abstractum. Ex qua re Petre collige, quia his quos peccata grauia deprimunt, si in sacro loco sepeliri se faciant, restat ut etiam de sua præsumptione iudicentur: quatenus eos sacra loca non liberent, sed etiam culpa temeritatis accuset.

De tinctoris corpore in Ecclesia sepulto, pòst non inuento.

Caput LIIII.

NAm quid quoq; in hac urbe contigerit, tinctorum qui hic habitãt, multitudo testatur, quòd quidã artis eorũ primus cũ defunctus fuisset, in ecclesia beati Ianuarij martyris iuxta portam sancti Laurentij à cõiuge sua sepultus est. Sequenti aũt nocte ex eadem sepultura audiente custode eius spiritus cœpit clamare: Ardeo, ardeo. Cũ uerò diu has duas uoces emisisset, custos hoc eius nunciauit uxori. Vxor uerò illius eos qui diligenter inspicerent artis eiusdem uiros transmisit ad Ecclesiam, uolens cognoscere qualiter eius corpus esset in sepulchro de quo talia clamaret. Qui aperientes sepulchrum uestimenta quidem intacta repererunt, quæ nunc usq; in eadem ecclesia pro eiusdem causæ testimonio seruantur, corpus uerò illius omnino non inuenerunt, ac si in sepulchro eodem positum non fuisset. Qua ex re colligendum est, qua ultione anima eius damnata sit, cuius & caro est ab ecclesia proiecta. Quid igitur sacra loca sepultis prosunt, quando hi qui indigni sunt, ab eisdem sacris locis diuinitùs projciuntur?

Petrus:

QVidnam ergo esse poterit quod mortuorum ualeat animabus prodesse?

Quid sit quod post mortem ualeat ad absolutionem animas adiuuare: & de Centumcellensi presbytero qui à cuiusdã spiritu petitus est, ut per sacram hostiam post mortem potuisset adiuuari: & de anima Iusti monachi. *Cap.* LV.

Gregorius:

SI culpæ post mortem insolubiles nõ sunt, multorũ solet animas etiam post mortẽ sacra oblatio hostiæ salutaris adiuuare: ita ut hanc nonnunquam ipsæ defunctorum animæ expetere uideantur. Nam prędictus Felix episcopus à quodam uitæ uenerabilis presbytero, qui usq; ante biennũ uixit, & in dioecesi Centũcellẽsis urbis habitabat, atq; ecclesiæ beati Ioannis, quæ in loco qui dicitur Tauriana sita est, præerat: cognouisse se asserit q; idem presbyter in eodẽ loco in quo aquæ calidæ uapores nimios faciunt, quoties corporis necessitas exigebat lauari cõsueuerat. Vbi dũ die quadã fuisset ingressus, inuenit quendam incognitum uirum ad suum obsequium præparatum, qui sibi de pedibus calceamẽta abstraheret, uestimenta susciperet, & exeunti de caloribus sabana præberet, atque omne ministeriũ cum magno famulatu peragret. Cumq; hoc sæpius fieret, idẽ presbyter die quadam ad balnea iturus intra semetipsum cogitans dixit: Viro illi qui mihi solet tam deuotissimè ad lauandum obsequi, ingratus apparere non debeo: sed aliquid me necesse est ei pro munere portare. Tunc duas secum oblationum coronas detulit. Qui mox ut peruenit ad locum hominem inuenit, atq; ex more eius obsequio in omnibus usus est. Lauit itaq;, & cũ iam uestitus uoluisset egredi, hoc quod secũ detulerat, obsequenti sibi uiro pro benedictione obtulit, petens ut benignè susciperet quod ei gratia charitatis offerret. Cui ille mœrens afflictusq; respondit: Mihi ista quare das pater? Iste panis sanctus est, ego hunc manducare non possum. Ego etenim quem uides, huius loci dominus aliquando fui, sed pro culpis meis hic post mortem deputatus sum. Si autem mihi præstare uis, omnipotenti Deo pro me offer hunc panem, ut pro peccatis meis interuenias. Et tunc exauditum te esse cognosce, cùm huc ad lauandum ueneris, & me minimè repereris. In quibus uerbis disparuit, & is qui homo esse uidebatur, euanescendo

nescendo innotuit, quia spiritus fuit. Idem uerò presbyter hebdomada continua se pro eo in lachrymis afflixit, salutarem hostiam quotidie obtulit, & reuersus pòst ad balneum eum iam minimè inuenit. Qua ex re quãtum prosit animabus immolatio sacræ oblationis ostenditur, quando hanc & ipsi mortuorum spiritus à uiuentibus petunt, & signa indicant quibus per eam absoluti uideantur.

NEq; hoc silendum puto quod actum in meo monasterio ante hoc triẽnium reminiscor. Quidam nanq; monachus Iustus nomine, medicinali arte fuerat imbutus, qui mihi in eodem monasterio constituto sedulè obsequi, atq; in assiduis ægritudinibus meis excubare consueuerat. Hic itaq; languore corporis præuentus ad extremum deductus est. Cui in ipsa sua molestia frater germanus nomine Copiosus seruiebat, qui ipse quoque nũc in hac urbe per eandem medicinæ artem temporalis uitę stipendia sectatur. Sed prædictus Iustus cùm iam se ad extremum peruenisse cognouisset, eidem Copioso fratri suo, quia occultatos tres aureos haberet, innotuit. Quod nimirum fratribus non potuit cælari, sed subtiliter indagantes, atq; illius omnia medicamenta perscrutantes, eosdem tres aureos inuenerunt absconsos in medicamine. Quod mox ut mihi nunciatum est tantum malum de fratre qui nobiscum communiter uixerat, æquanimiter ferre nõ ualui: quippe quia eiusdem mei monasterij semper regula fuerat, ut cuncti fratres ita communiter uiuerent, quatenus eis singulis nulla habere propria liceret. Tunc nimio mœrore percussus cogitare cœpi, uel quid ad purgationem morientis facerem, uel quid ad exemplum uiuentibus fratribus prouiderẽ. Precioso igitur eiusdẽ monasterij prępposito ad me accersito dixi: Vide ut nullus ex fratribus se ad eum morientem iungat, nec sermonem consolationis ex cuiuslibet eorũ ore percipiat, sed cùm in morte constitutus fratres exquisierit, ei suus carnalis frater dicat, quia propter aureos quos occultatos habuit, à cunctis fratribus abominatus sit: ut saltem in morte de culpa sua mentem ipsius amaritudo transuerberet, atq; à peccato quod perpetrauit, purget. Cùm uerò mortuus fuerit, corpus illius cum fratrum corporibus non ponatur, sed quolibet in sterquilinio fossam facite, & in ea corpus eius projcite: ibiq; super eũ tres aureos quos reliquit, iactate, omnes simul clamantes: Pecunia tua tecum sit in perditione, & sic eum terra operite. In quibus utrisq; rebus, unam morienti, alteram uerò uolui prodesse fratribus uiuentibus: ut & illum amaritudo mortis à culpa solubilem faceret, & istos auaritiæ tanta damnatio terreret, atque à culpa prohiberet: quod ita factum est. Nam cùm idem monachus peruenisset ad mortem, atq; anxiè se quæreret commendari fratribus, & nullus è fratribus ei applicari & loqui dignaretur, ei carnalis frater cur ab omnibus fratribus esset abominatus, indicauit. Qui protinus de reatu suo uehementer ingemuit, atq; in ipsa sua tristitia è corpore exiuit, qui ita est sepultus ut dixeram. Sed fratres omnes ex eadem eius sententia conturbati, cœperunt singuli extrema quæq; & uilia, & quæ eis habere regulariter semper licuerat, ad mediũ proferre, uehementerq; formidare, ne quid apud eos esset unde reprehendi potuissent. Cùm uerò post mortem eius triginta iam essent dies euoluti, cœpit animus meus defuncto fratri compati, eiusq; cum dolore graui supplicia pensare, & si quod esset ereptionis eius remedium quærere. Tunc euocato ad me eodem Precioso monasterij mei præposito tristis dixi: Diu est quòd frater ille qui defunctus est, in igne cruciatur: debemus ei aliquid charitatis impendere, & eum in quantum possumus ut eripiatur adiuuare. Vade itaq;, ab hodierna die diebus triginta continuis offerre pro eo sacrificium stude, ut nullus omnino prætermittatur dies, quo pro absolutione illius hostia salutaris non offeratur. Qui protinus abscessit, & dictis paruit. Nobis autem alia curantibus atq; dies euoluitos non numerantibus, idem frater qui defunctus fuerat, nocte quadam fratri suo germano copioso per uisionem apparuit. Quem ille cùm uidisset, inquisiuit dicens: Quid est frater, quomodo es? Cui respondit: Nunc usq; malè fui, sed iam modò bene sum, quia hodie communionem recepi. Quod idem Copiosus pergens protinus indicauit fratribus in monasterio. Fratres uerò sollicitè computauerunt dies, & ipse dies extiterat quo pro eo tricesima oblatio fuerat impleta. Cumq; & Copiosus nesciret quid pro eo fratres agerent, & fratres ignorassent, quid de illo Copiosus uidisset, uno eodemq; tempore dum cognoscit ille quid isti egerant, atq; isti cognoscunt quid ille uiderat, concordante simul uisione & sacrificio, res apertè claruit, quia frater qui defunctus fuerat, per salutarem hostiam euasit supplicium.

Petrus:

MIra sunt ualde quæ dicis, & non mediocriter læta.

De uita & transitu Caßij episcopi. *Caput* LVI.

Gregorius:

NE nobis in dubium ueniant uerba mortuorum, cõfirmant hæc facta uiuentium. Nam uir uitæ uenerabilis Cassius Narniẽsis episcopus, qui quotidianum offerre consueuerat Deo sacrificium, sęq; in lachrymis inter ipsa sacrificiorum arcana mactabat, mandatum Domini per cuiusdam sui uisionem presbyteri suscepit, dicens: Age quod agis, operare quod operaris: non cesset pes tuus, non cesset manus tua: natali Apostolorum ueniès ad me, & retribuam tibi mercedem tuam. Qui post annos septem ipso natalitio Apostolorum die cùm missarum solennia peregisset, & mysteria sacræ communionis accepisset, è corpore exiuit.

De quodam ab hostibus capto, cuius uincula oblationis hora soluebantur. Et de Baraca nauta per salutarem hostiam à naufragio liberato. *Cap.* LVII.

Hoc quo-

HOc quoq; quod audiuimus, quendam apud hostes in captiuitate positum, & in uinculis religatum fuisse, pro quo sua coniunx diebus certis sacrificium offerre cõsueuerat. qui longo pòst tempore ad coniugem reuersus, quibus diebus eius uincula soluerentur, innotuit: eiusq; coniunx illos fuisse dies in quibus pro eo sacrificium offerebat recognouit.

EX alia etiã re quæ nobis ante annos septem gesta est, certissimè confirmatur. Agathus enim Panormitanus episcopus, sicut fideles mihi ac religiosi uiri multi testati sunt atq; testantur, cũ beatæ memoriæ antecessoris mei tempore iussus esset ut Romam ueniret, uim nimiæ tempestatis pertulit, ita ut se ex tanto undarum periculo euadere posse diffideret. Nauta uerò illius Baraca no- B mine, qui nunc eiusdem Ecclesiæ clericatus officio fungitur, post nauem carabum regebat, ruptoq; fune cum eodem carabo quem regebat, inter undarum cumulos repentè disparuit. Nauis autem cui episcopus præerat, tandem post multa pericula ad Vsticam insulam fluctibus quassata peruenit. Cumq; die tertio Episcopus nautam qui ab eo abreptus in carabo fuerat, in nulla maris parte uideret apparere, uehementer afflictus mortuum credidit, sed per obsequium charitatis uiuo unum quod mortuo debebat, impendit: & omnipotenti Deo pro absolutione eius animæ offerre sacrificium uictimæ salutaris iubet. Quo oblato restaurata naue perrexit ad Italiam. Cumq; ad Romanum portum uenisset, illic nautam reperit quem C mortuum putabat. Tunc inopinata exultatione gauisus est, & eum qualiter tot diebus in illo tanto maris periculo uiuere potuisset, inquisiuit. Qui uidelicet indicauit quoties in illius tempestatis fluctibus cum eodem quem regebat, fuisset carabo uersatus, qualiter cum illo undis pleno nataue rat: & quoties eo à superiori parte deorsum uerso ipse carinæ eius supersederet, adiungens cùm diebus ac noctibus hoc incessanter faceret, iamq; eius uirtus funditùs ex fame simul & labore cecidisset, quo eum ordine diuina misericordia seruauerit, indicauit. Etenim quod etiam nunc usq; testatur dicens: Laborans in fluctibus atq; deficiẽs, subitò mentis pondere sum grauatus, ita ut neq; uigilare me crederẽ, neq; depressus somno essem: D & ecce in eodem medio mari me posito quidam apparuit qui mihi panem ad refectionem detulit. Quem mox ut comedi, uires recepi, nec longè pòst nauis transiens affuit, quæ me ab illo undarum periculo suscepit atq; ad terrã deduxit. Quod scilicet Episcopus audiens requisiuit diem, atq; illum fuisse diem reperit, quo pro eo presbyter in Vstica insula Deo omnipotenti hostiam sacrę oblationis immolauit.

Petrus:

EA quæ narras, ipse quoq; in Sicilia positus agnoui.

Gregorius:

IDcirco credo quia hoc tam apertè cùm uiuẽtibus ac nescientibus agitur, ut cunctis hæc agen- A tibus ac nescientibus ostendatur: quia si insolubiles culpæ non fuerint, ad absolutionem prodesse etiã mortuis uictima sacræ oblationis possit. Sed sciendũ est quia illis sacræ uictimæ mortuis prosunt, qui hic uiuendo obtinuerũt, ut eos etiã post mortem bona adiuuent quæ hic pro ipsis ab alijs fiunt.

De uirtute ac mysterio uictimæ salutaris. Cap. LVIII.

INter hæc autem pensandum est quòd tutior sit uia ut bonum quod quisq; post mortem suam sperat agi per alios, agat ipse dum uiuit per se. Beatius quippe est liberum exire, quàm post uincula libertatem quærere. Debemus itaq; præsens seculum uel quia iam conspicimus defluxisse, tota mente contemnere, quotidiana Deo lachrymarũ sacrificia, quotidianas carnis eius & sanguinis hostias immolare. Hæc nanq; singulariter uictima ab æterno interitu animam saluat, quæ illam nobis mortem unigeniti per mysterium reparat: qui licet resurgens à mortuis iam nõ moritur, & mors ei ultrà non dominabitur, tamen in semetipso immortaliter atq; incorruptibiliter uiuens, pro nobis iterum in hoc mysterio sacræ oblationis immolatur. Eius quippe ibi corpus sumitur, eius caro in populi salutem partitur, eius sanguis nõ iam in manus infidelium, sed in ora fidelium funditur. Hinc ergo pensemus, quale sit pro nobis hoc sacrificium quod pro absolutione nostra passionem unigeniti filij semper imitatur. Quis enim fideliũ habere dubium possit, in ipsa immolationis hora ad sacerdotis uocẽ cœlos aperiri, in illo Iesu Christi mysterio angelorũ choros adesse, summis ima sociari, terrena cœlestibus iungi, unum quoq; ex uisibilibus atq; inuisibilibus fieri? Rom. 5

De affligendo corde inter sacra mysteria, & de mentis custodia post compunctionem. Cap. LIX.

SEd necesse est ut cùm hæc agimus, nosmetipsos Deo in cordis cõtritiõe mactemus: quia qui passionis dominicæ mysteria celebramus, debemus imitari quod agimus. Tunc ergo uerè pro nobis hostia erit Deo, cùm nosipsos hostiam fecerimus. Sed studendum nobis est ut etiam post orationis tempora in quantum Deo largiente possumus in ipso animum suo pondere & uigore seruemus, ne pòst cogitatio fluxa dissoluat, ne uana menti lætitia surrepat, & lucrum compunctionis anima per incuriã fluxæ cogitationis perdat. Sic quippe quod poposcerat, Anna obtinere meruit, quia se post lachrymas in eodem mentis uigore seruauit. De qua nimirum scriptum est: Vultusq; eius non sunt amplius in diuersa mutati. Quæ igitur non est oblita quod petijt, non est priuata munere quod poposcit.

De relaxandis culpis alienis, ut nostræ relaxentur. Caput LX.

SEd inter hæc sciendum est, quia ille rectè sui delicti ueniã postulat, qui prius hoc quod in ipso delinquit, relaxat. Munus enim non accipit, nisi antè

nisi antè discordia ab animo repellatur, dicẽte ueritate: Si offers munus tuum ante altare, & ibi recordatus fueris quia frater tuus habet aliquid aduersum te, relinque munus tuum ante altare, & uade prius reconciliari fratri tuo, & tunc ueniens offeres munus tuum. Qua in re pensandum est cùm omnis culpa munere soluatur, quàm grauis est culpa discordiæ, pro qua nec munus accipitur. Debemus itaque ad proximum, quamuis longè positum, longeq; disiunctum, mente ire, eiq; animum subdere, humilitate illum ac beneuolentia placare: ut scilicet conditor noster dum tale placitum nostræ mentis aspexerit, à peccato nos soluat, qui munus pro culpa sumit. Veritatis autem uoce attestante didicimus, quia seruus qui decem milia talenta debebat, cùm pœnitentiam ageret, absolutionem debiti à Domino accepit. Sed quia conseruo suo centum sibi denarios debenti, debitum nõ dimisit, & hoc est iustius exigi quod ei fuerat iam dimissum. Ex quibus uidelicet dictis constat, quia si hoc quod in nos delinquitur, ex corde non dimittimus, & illud rursus exigitur quod nobis iam per pœnitentiam dimissum fuisse gaudebamus. Igitur dum per indulti temporis spatium licet, dum iudex sustinet, dum conuersionem nostram is qui culpas examinat, expectat, cõflemus in lachrymis duritiam mentis, formemus in proximis gratiam benignitatis. Et audenter dico, quia salutari hostia post mortem non indigebimus, si ante mortem Deo ipsi hostia fuerimus. Matt. 5 Matt. 18

B.Gregorij operum primi Tomi finis.

a b c d e f g h i k l m n o p q r s t u x y z A B C D E F G H I K L M N O P Q R S T V X Y Z Aa Bb Cc Dd Ee Ff Gg Hh Ii Kk Ll Mm Nn Oo terniones, quaternio Pp

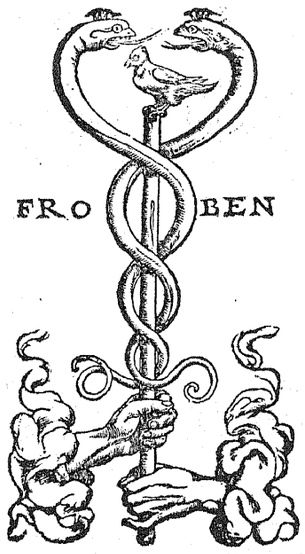
FRO BEN